Lutheri
Tom. I

Tomus Primus
OMNIUM OPERUM

Reverendi Patris

D. MARTINI LUTHERI,

Quæ vir Dei ab Anno XVII. uſque ad Anni viceſimi aliquam partem ſcripſit & edidit, quorum Catalogum in fine Tomi invenies.

ESAIÆ XXX.

In ſilentio & ſpe erit fortitudo veſtra.

CUM GRATIA ET PRIVILEGIO ELECTORUM ET DUCUM SAXONIÆ.

JENÆ

TYPIS ET SUMTIBUS TOBIÆ STEINMANNI, ANNO 1612.

APOC. XIIII.

VIDI alterum Angelum volantem per medium cœli, habentem Euangelium æternum, ut euangelisaret sedentibus super terram &c. dicens magna voce: Timete Dominum, & date illi honorem, quia venit hora judicii ejus &c.

DANIEL. XII.

ET tu Daniel claude Sermones, & signa librum, usque ad tempus statutum, plurimi pertransibunt, & multiplex erit scientia.

ESAI. VIII.

LIGA testimonium, signa legem in Discipulis meis, Et expectabo Dominum, qui abscondit faciem suam à domo Jacob, & præstolabor eum. Ecce, ego & pueri mei, quos dedit mihi Dominus, in Signum & Portentum in Israel, à Domino exercituum, qui habitat in monte Sion.

MATTH. XXIII.

Simile est Regnum cœlorum grano Sinapis, quod accipiens homo seminavit in agro suo, quod minimum quidem est omnibus seminibus, cum autem creverit, majus est omnibus oleribus, & fit arbor, ita ut volucres cœli veniant, & nidulentur in ramis ejus.

MATTH. XXIIII.

Euangelium Regni prædicabitur in universo orbe, in testimonium omnibus Gentibus, & tunc veniet consummatio.

I. THESS. V.

OMNIA PROBATE, QVOD BONUM EST TENETE.

(JUDICIUM LUTHERI DE SUO PRIMO TOMO.)

Cum judicio igitur legenda sunt omnia, Nam multa leguntur & disputantur in hoc primo Tomo, quæ spirant & olent Parixensium & Lovaniensium vappas & sentinam, Tantùm eluctari & emergere me voluisse è tantis tenebris intelliges.

DEI GRATIA NOS JOHANNES FRIDERICUS II. JOHANNES WILHELMUS, JOHANNES FRIDERICUS III. FRATRES GERMANI, Principes Saxoniæ, Landgravii Thuringiæ, & Marggravii Misniæ.

Literis his publicis fatemur, notumq; facimus omnibus, Illustrissimum Principem, Johannem Fridericum, ejus nominis Primum, Principem Saxoniæ, Sacriq; Romani Imperii Electorem natum, Clementissimum simul & Charissimum nobis Dominum & Parentem, nunquam sine honoris præfatione appellandum, singulari erga veram pietatem studio, causisq; justis, Christiano Rhodio, eximia in nos fide civi nostro, Typographo Jenensi, jus ac potestatem permisisse, ad Autographorum fidem edendi monumenta viri Dei, Doctoris Martini Lutheri, ne quid illis vel adderetur, vel detraheretur, vel alienum admisceretur, sed ut syncerè & bona fide descripta, in lucem prodirent omnia, cum alia, tum ea maximè, quæ antè non fuerunt edita, qua commodissimum visum fuerit ratione: deq; ea re Privilegium, ut ad verbum descriptum sequitur, tulisse.

Dei Gratia, nos Johannes Fridericus I. Princeps Saxoniæ, & Elector natus, Landgravius Thuringiæ, & Marggravius Misniæ, salutem, gratiam, & omne bonum nunciamus, omnibus & singulis nostris Prælatis, Comitibus, Baronibus, Equestri dignitate, & generis nobilitate claris, Ducibus militaribus, Præfectis, Quæstoribus, Portitoribus, Consulibus, Judicibus, Decurionibus, & reliquis nostris Subditis & Conjunctis. Reverendi, Generosi, & Nobiles, Viri religiosi & præstanti erga nos fidelitate, postquam singulari in religionem animo, causisq; gravibus adducti, nihil æquè omnium referre, atq; adeò necessarium esse duximus, ad conservandum ac propagandum puram & salutarem Euangelii doctrinam, ineffabili Dei misericordia, nuper per Reverendum & summa doctrina & pietate præditum, virum Dei D. Martinum Lutherum è densissimis tenebris in lucem reductam, quam ut illius opera ac monumenta, nondum publicè edita unà cum reliquis ejus Scriptis, etiamsi antè impressis, tamen prælo subjicerentur, ac sine omni depravatione integrè & emendatè excuderentur, qua illud maximè expeditum fuerit: Idque hoc consilio potissimum, quod hoc tempore omnis generis perniciosi errores & hæreses, quæ tamen in istis Libris sufficientissimè refutata & damnata sunt, subnascuntur & se exerunt, indq; posterum acceptis viribus magis exerere possent: certiores vos facimus, quod Christiano Rhodio nostro, Typographo Jenensi, soli & non alii, pro Clementia nostra, potestatem dedimus excudendi, & recudendi omnia Opera Lutheri: quin & addidimus, illud ipsi submisse & suppliciter à nobis petenti, hoc Privilegium, ut liceat ei & ipsius Procuratoribus, vel quibuscunq; aliis ejus rei cura injuncta fuerit, Libros Lutheri ipsius opera impressos in nostris provinciis, territoriis & Ducatibus venales habere & divendere.

Si verò post Rhodii editionem ab aliis quoq; impressa fuerint, viri Dei Lutheri monumenta, non licebit illa, neq; publicè neq; privatim in nostris provin-

ctis aut Ducatibus venum exponi vel vendi, centum aureorum mulcta: Cujus dimidium ejus loci judicibus, ubi Transgressor deprehensus fuerit, pendetur, dimidium verò ipsi Typographo, vel ejus Procuratoribus, vel aliis ad hoc munus adhibitis. Quare severè à vobis omnibus & singulis postulamus, ne in cujusquam vestra, vel etiam nostra, aut civitatum nostrarum jurisdictione quicquam istorum Librorum ab aliis vel imprimi, vel venale haberi, aut vendi patiamini, sine Rhodii Procuratorumve ejus consensu. Quod si quis contrà fecisse convictus fuerit, in illum, accusante Rhodio, vel Procuratorum ejus aliquo, sine omni legis gratia severissima uteminі animadversione.

Hæc vobis exponenda putavimus: adeoq; de sententia nostra facietis illis exequendis, ut in negligentes gravioris pœnæ severitate simus usuri. Cujus nostræ voluntatis argumentum est, quod Sigillo nostro ea obsignari curavimus. Datum ex arce nostra Grimmenstein, Anno Domini 1554. die Lunæ post Elisabeth.

Ut verò, magno piorum omnium desiderio, placidissima morte ex hac vita discessit, optimus Princeps & Pater nobis amantissimus, debita reverentia & subjectione adiit nos Rhodius, supplic ter petens, ut data sibi Privilegia, pro ingenita nobis Clementia, rata habere, nostraq; autoritate confirmare velimus. Quod, ut cumprimis ad nos pertinere putavimus, negocium hoc & Christianum & pulchrum, quantum in nobis est, promovere, adhæc constitutum nobis majorum nostrorum studia & voluntatem, quibus illi puram & incorruptam Euangelii doctrinam complexi per omnem ætatem (citra arrogantiam loquimur) cum magno suo & suorum periculo confessi sunt, dilexerunt charamq; habuerunt, & promoverunt, auxiliante Deo, imitari eorumq; vestigiis insistere, illi nequaquam denegare voluimus: sed petitionis ejus rationem habentes Privilegium à Domino & Patre nostro perpetua memoria celebrando concessum, scientes & prudentes nostro & hæredum nostrorum communi nomine approbavimus & confirmavimus, approbamus & confirmamus harum Literarum nostrarum vi atq; autoritate, ea ratione atq; lege, ut omnes conditiones, cautiones, leges privatæ & sententiæ non tantùm Rhodio, ejusq; Procuratoribus, vel aliis ad id negocium vocatis, sed & reliquis omnib. ipsi successuris Typographis, quibus Officina libraria apud Jenenses tenenda & utenda nostro consensu & permissu tradita fuerit, Item Procuratoribus quolibet tempore constituendis (id quod hac nostra approbatione & confirmatione præcipuè cautum & sancitum esse volumus) ratæ sint, & firma & justa severitate efficiantur.

Eaq; de causa, mandamus omnibus ac singulis nostris Prælatis, Comitibus, Baronibus, morum & disciplinæ Magistris provincialibus, Ducibus belli, Præfectis, Nobilibus, Locum tenentibus, Quæstoribus, Portitoribus, Consulibus, Decurionibus municipalibus, singulorum locorum populis, reliquisq; nostris subditis, & quacunq; ratione adjunctis, ut suprà dictum Typographum, quiq; illi succedere poterunt, cum omnibus eorum Procuratoribus, aliosq; rem Typographicam domi forisq; administraturos, usq; ad nostram defensionem, tueantur & defendant: & ut ipsi quoq; secundum legem præscriptam agant, suisque, ut itidem ab illis fiat, præcipiant, metu pœnæ & mulctæ suprà expressæ, requirimus; Quæ si fideliter executi fueritis, quod seriò requirimus, feceritis. De quorum omnium constantia & veritate, ne quis dubitet, curavimus ea Sigilli nostri impressione obsignari.

Datum Vinariæ in Feriis divæ Magdalenæ, Anno Domini 1554.

PRÆFA-

PRÆFATIO D. NICOLAI AMSDORFII IN PRIMUM TOMUM OMNIUM OPERUM R. VIRI DOMINI MARTINI LUTHERI, DOCTORIS THEOlogiæ, Conversa è Germanico Sermone in Latinum, à quodam Euangelii Studioso.

ILLUSTRISSIMIS PRINCIPIBUS AC DOMINIS, DOMINO JOHANNI FRIDERICO II. DOMINO JOHANNI WILHELMO, ET DOMINO JOHANNI FRIDERICO III. Fratribus, Ducibus Saxoniæ, Landgraviis Thuringiæ, Marchionibus Misniæ, Dominis Clementissimis: Omnibus præterea Christianis & Sanctis, toto orbe dispersis.

Gratiam DEI, robur & constantiam per Spiritum sanctum, in agnitione Domini nostri Jesu Christi & Antichristi, ut ea in vobis quotidie crescat & confirmetur, ad gloriam nominis divini, & ad veræ Ecclesiæ consolationem & salutem.

CUM SUPERIORIBUS ANNIS CELSITUDINIS Vestra Parens, Saxonia Elector, pia & laudata memoria, Dominus meus Clementissimus, pro sua pietate erga veram Ecclesiam, & necessaria doctrina studia, pracipuè in hanc curam incumberet, ut Scripta Reverendi viri D. Martini Lutheri collecta, in lucem ederentur, omnes pij certam spem concipiebant fore, ut hoc praclarum Depositum, & magni precij thesaurus universa Ecclesia communicaretur. Ac vivo quidem D. Luthero duo Tomi Operum ipsius typis expressi fuêre, quorum bonitatem pij judicio ac testimonio suo non solùm approbarunt, sed etiam reliquorum editionem ardentibus votis ac toto pectore expetiverunt. Sed post obitum D. Lutheri, cum Ecclesia propter peccata nostra, & Tyrannorum savitiam sentiret, & dissidijs dogmatum laceraretur, insignis rerum conversio facta est. Etsi igitur aliquot Tomi Witemberga editi extabant, tamen magna & graves causa mentem Illustrissimi Principis Electoris permoverunt, ut de nova editione Operum Lutheri adornanda cogitaret.

Primùm enim pij desiderant quadam Scripta ἐλεγκτικὰ, quorum lectio propter Historiam Ecclesia necessaria & salutaris est.

Deinde multa in Tomis, de quibus dixi, aut omninò, aut magna ex parte mutata, quadam etiam omissa aut deleta sunt, ne animi & aures Potentum quorundam offenderentur.

Tertiò, etsi tituli Tomorum nihil nisi Libros Lutheri indicant, tamen legenti satis apparet, aliorum Doctorum scripta his Voluminibus admixta esse, & aliud sonare Chordam, aliud pedem, ut de inconcinnè saltantibus dicitur.

Quartò, intertexta sunt Tomis multa Versiones non satis commoda, qua à mente & sententia Lutheri longissimè distant.

Postremò, Scripta Lutheri sine singulari cura ordinis collecta sunt, cum quidem plurimum referat scire, quo tempore unumquodq; ab Autore editum sit. Nam multi non considerata temporum serie, turpiter hallucinantur, dum pratextu Scriptorum Lutheri, Christum & Belial conciliare student. Neq; verò negari potest, virum Dei, sub initium controversia, cum adhuc fascinatus esset receptis opinionibus, & Monachorum exercitia magnifaceret, quadam imprudenter scripsisse, & Adversarijs concessisse.

Hi & similes navi, quibus Scripta D. Martini Lutheri deformata erant, excitarunt piam mentem Illustrissimi Principis Electoris nati, laudata memoria, ut post divinam liberationem de vijs & rationibus cogitaret, quibus sancti Viri monumenta propter publicam Ecclesia utilitatem purè, incorruptè, integrè, ordine, & sine ullis medicamentis ederentur, & ad

posteros

posteros optima fide transmitterentur. Itaq; ex Dania vocavit Venerandum & doctrina præstantem virum, dominum & fratrem meum in Christo charissimum M. Georgium Rorarium, cui Lutherus ipse hoc negocij dederat, & Officinam typographicam Ienæ instituit, ut omnes Libri, quorum jam sæpè mentio facta est, accurata temporum notatione adhibita, integrè & inviolatè, ac procul remotis aliorum Commentarijs ederentur.

Hunc laborem haud dubiè Deo gratum, & Ecclesiæ salutarem, vestra Celsitudo post obitum Patris laudatæ memoriæ eximia quadam pietate provehit & ornat, id quod confirmatio Privilegij lucidè, non obscurè, testatur. Deum æternum Patrem Liberatoris nostri Iesu Christi ardentissima precatione oro, ut inchoatum Opus propter suam & Filij gloriam perficiat, & ad felicem exitum perducat; & omnes conatus Satanæ & organorum eius reprimat, qui eam metam prospiciunt, ut hoc mellificium turbetur atq; impediatur. Neque verò dubium est, omnes pios toto orbe terrarum eadem vota facere cogitantes de miranda repurgatione doctrinæ divinitùs facta per Reverendum virum Doctorem Martinum Lutherum, & de Antichristi patefactione, quæ res omnibus inter summa bona ducenda sunt.

Hactenus de Causis editionis breviter dixi: Sequitur, ut de Argumento primi Tomi pauca dicam.

SCIAT igitur Lector in hoc Tomo Librorum D. Lutheri, quos sub initium controversiæ, Anno 17. 18. 19. 20. 21. edidit, recitari Historiam, quæ docet, qualia fuerint initia & progressiones Disputationum de Religione, quæ causa Lutherum ad hæc certamina impulerit, & quod lux Spiritus sancti subinde clarior & firmior in mente ipsius facta sit. Item, quod adversarij fulminibus insulsarum criminationum & condemnationum Luthero occasionem præbuerint accuratius scrutandi Scripturas, quæ solæ sunt monstratrices, & testes minimè fallentes veritatis.

Vt autem tota causa fieret conspectior & illustrior, quidam Germanici Libelli in latinam Linguam translati sunt, & propter Historiam, nonnulla adversariorum Scripta huic Tomo intertexta sunt. Proinde pius Lector ex primo Tomo cognoscet, quomodo paulatim certamina de Dogmatibus creverint, quibus & doctrina Evangelij repurgata est, & immensa turpitudo Antichristi patefacta est. In cæteris Tomis res admirabili quadam continuatione & serie ita explicantur, ut nec peregrinis Scriptis nec Versionibus valdè opus sit. Nemo igitur tales Commentationes in ijs requirat; nisi ad Historiæ intelligentiam necesse sit, quædam ex hoc genere intertexi.

Cum autem dissimilitudo Scriptorum D. Lutheri non modò Adversarijs calumniandi occasionem præbeat, sed etiam pios & candidos Lectores interdum offendat, necessaria admonitio h. l. recitanda est, ut & hostes Evangelij ἀντιλογίας ex Scriptis Lutheri colligere desinant, & pij maiore iudicio & candore in his legendis versentur. Quantum igitur aurora à luce meridiana distat, tantum discrimen est inter libros Lutheri à principio scriptos, qui hoc Tomo continentur, & eos quos aliquando pòst edidit. Etsi enim in vestibulo causæ, cum Papista & haberi & nominari vellet, quædam Antichristo Romano concessit: tamen postea crescente luce fidei in exercitijs pœnitentiæ, in pavoribus, in persecutione & consolationibus, hæc errata non agnovit solùm, sed etiam emendavit. Erat n. ut multi norunt, non Epicuri de grege porcus, sed Monachus severã disciplinam præstans, & vera animi reverentia & subiectione Papam colens. Itaq; in prima congressione nequaquam ei certum deliberatumq; erat, Romani Pontificis doctrinam vel autoritatem labefactare, Sed huc nervos atq; vires contendebat, ut inviolata Papæ dignitate, clamores quorundam Sycophantarum refutarentur, qui tetrè ac impiè, cum summa temeritate & impudentia venales Indulgentias circumferebant.

Quanquam igitur, ut dixi, in primo aditu fascinatus admiratione Papæ, multos errores & abusus non taxavit, tamen paulò pòst illustratus vera agnitione Christi, tetram confusionem opinionum & cultuum, quæ in Regno Antichristi flores & dominatur, verbo Dei constanter accusavit & condemnavit. Non enim curiositate, nec prava aliqua cupiditate, nec cæca pertinacia motus est, ut Papæ regnum invaderet, sed iusto zelo Spiritus sancti & fidei, & severissimis mandatis, quæ iubent rectè invocare Deum, iuxta Evangelium, & vetant coli Idola.

Et quoniam Adversarij sua Idola, errores & abominationes, non verbo Dei, sed fulminibus

mieribus criminationum & condemnationum propugnabat, accendebatur in D. Luthero diligentia cogitandi accuratius de universa doctrina, & quærendi testimonia Scripturæ, quæ in omnibus controversiis, de Religione, rebusq. divinis certissima κριτήρια sunt. Nam initio harum Disputationum, non abhorrebat à studio publicæ concordiæ & pacis, nec inchoatam telam prætexuisset, nisi Adversariorum importunitate, ad respondendum impulsus fuisset. Sed verissimum est, & exemplo D. Lutheri confirmatum, quod Proverb. 4. dicitur: Iustorum semita similis est luci, quam aurora spargit, Vt enim hæc paulatim usq. ad meridiem crescit, ita in pectore Lutheri, legentis Scripta Prophetica & Apostolica, Deus subinde clariorem & firmiorem lucem accendit, & utrumq. ei patefecit, videlicet Confessionis, quam ipse sonabat veritatem immotam, & impiam fraudem hostium, qui instinctu Diaboli & Antichristi omnia divina & humana pervertunt.

Discant ergò pij Lectores ex libris, quos initio D. Lutherus edidit, quomodo ex Papista verè Christianus, & ex amico hostis atq. inimicus Papæ factus sit, nec quisquam offendatur horum Librorum lectione, quod in ijs quadam videre liceat consentanea Adversariorum doctrinæ, cuiusmodi sunt loci de potestate Pontificis & Episcoporum, de Missa, & de una specie Cœnæ Domini. Nam eo tempore, quo hæc scripsit, anteceptis opinionibus impediebatur, quo minus claram veritatis faciem cerneret. Postquam verò, duce & comite verbo Dei ex tenebris eluctatus est, & incrementa lucis divinæ sensit, quadam excelsa constantia, stylum convertit ad labefactandam Papæ tyrannidem, quo quidem in cursu admirabili & divina felicitate usus est, id quod pius & candidus Lector, notata temporum serie & distinctione, facilè animadvertet.

Etsi autem vir sapiens & divinus sæpenumero optavit universalem Librorum suorum interitum, & vota fecit, ut omnes homines legerent Scripta Prophetica & Apostolica, atq. ex his tanquam fontib. aquæ vivæ, ad quos repurgandos tantum studium tantamq. operam cōtulit, veram Dei agnitionem & invocationem haurirent: Tamen maior nobis ratio habenda est, quid Ecclesiæ Christi necessarium & salutare sit, quam quid Autor ipse de suis laborib. modestè iudicarit. Hoc n. non dubitans confirmare possum, neminem fuisse Interpretem ex omnibus, quorum extant literæ post Apostolos, qui tanta luce & ardore Spiritus Propheticos & Apostolicos Libros illustrarit, & omnes fanaticos errores, inprimisq. hunc antiquissimum & postremum, addo etiam pessimum ac nocentissimum, quod videlicet BONA OPERA AD SALVTEM *necessaria sint, verbo Dei tam evidenter refutarit atq. everterit.*

Neq. verò id solùm præstitit, sed etiam de singulis doctrinæ Christianæ capitibus Ecclesiam salutariter erudivit, & quadam excelsa constantia nativam sententiam de Baptismo & de Cœna Domini adversus Anabaptistas & Cinglianos ita propugnavit, ut nemo sit, quem ei in hoc genere non dico anteponere, sed conferre & comparare possimus.

Quanto igitur cum fructu libri Reverendi Patris D. Martini Lutheri legi possint, malo unumquemq. ex ipsa Lectione, quam ex meis literis cognoscere, præsertim cum vera nonfucata Artificum laudatio in ipsis operibus extet atq. emineat. Res enim ostendit, ante D. Lutheri ætatem tantas in Ecclesia tenebras fuisse, ut nec Doctores, nec Discipuli certò scirent, quomodo detur remissio peccatorum, & societas vitæ cœlestis ac perbeatæ. Quare cum miseri homines in summo errore versarentur, atq. in maximarum rerum ignoratione, variæ ac diversæ viæ quæsitæ sunt, ducentes ad metam æternæ salutis, Nam alij in solitudinem discesserunt, alij votis Monasticis se se obligarunt, quidā longinquas peregrinationes susceperunt, nonnulli Collegia sacrificulorum & Monachorum maximis sumptibus instituerunt, ut his arduis & difficilibus operibus remissionem peccatorum & vitam æternam, qua nihil beatius cogitari potest, consequerentur.

Sed Reverendus vir, D. Lutherus, excensus divinitùs, doctrinam emendavit, & revocavit Ecclesiam ad fontes, ostendit plenam esse errorum & hypocrisis opinionem, quæ fingit homines coram Deo iustos esse propter propria exercitia, virtutes, cultus, disciplinam. Deniq. monstrávit unicam viam & portum salutis, fidem scilicet, acquiescentem in solo Mediatore Domino nostro Iesu Christo, per quem sine omnibus operibus, non modò traditionum humanarum, sed ijs etiam, quæ à Deo mandata sunt, vitæ æternæ restitutionem consequimur, sicut Filius Dei Dominus noster Iesus Christus testatur, inquiens: EGO SVM VIA, VERI-

VERITAS ET VITA. Hanc rectam & compendiariam viam, ducentem ad æternam cum Deo societatem, Scriptis suis Reverendus vir Doctor Lutherus aperuit & patefecit, omni asseveratione confirmans, non esse aliam neq; in cœlo neq; in terra, per quam ad metam æternæ beatitudinis recto cursu contendere possimus. Non enim dubium est, quin eodem modo, id est, fiducia Mediatoris salvati sint & salventur, qui fuerunt, sunt & erunt vera Ecclesiæ membra ab Adam usq; ad resurrectionem mortuorum.

Deinde omnibus persuasum fuit, Missam esse opus eximium & singulare, quo Deus judicaret se honore affici & veris laudibus celebrari. Iam verò Dei concessu & munere didicimus, & quotidiè ex Scriptis D. Lutheri discimus, idq; exploratum omninò habemus, Missam papisticam esse idolum & abominationem fœdissimam ac teterrimam, ab hominibus in Ecclesiam horribili audacia importatam, qua Deus nec rectè nec piè colitur, sed multò magis contumelia afficitur, & ira ipsius justissima adversus totas gentes & civitates inflammatur. Qua de re cogitantes, omnes pios toto orbe terrarum gratias agere decet Deo æterno Patri, Domini nostri Iesu Christi, qui D. Martini Lutheri ministerio Ecclesiæ puram doctrinam restituit, ac petere ardentibus pectoribus, ut Deus confirmet hoc, quod operatus est in nobis, propter Templum sanctum suum.

Postremò, magna opinio fuit, & multarum gentium firmata consensu, Papam in Ecclesia dominari, tanquam Christi villicum & atriensem, & hac opinione fascinati, divinos honores ei adhibuimus. Nunc autem per Dei gratiam, quam omnium mentes & linguæ celebrare deberent, didicimus, & quotidie ex Scriptis D. Lutheri discimus, Papam esse Antichristum, de quo universa Scriptura, imprimisq; divi Pauli luculenta vaticinia extant. Nam ut de alijs signis monstrantibus Antichristum non dicam, quis ignorat, Papam prætextu pietatis prohibuisse coniugia & certos cibos, quam quidem prohibitionem Spiritus sanctus à Diabolo oriri affirmat.

Hæc cum ita sint, certò nobis persuadeamus, virum Dei, & postremæ ætatis Eliam, D. Martinum Lutherum, præcipuè ad hoc officium divinitùs excitatum fuisse, ut Antichristum Romanum, illiusq; immensam turpitudinem toti Ecclesiæ patefaceret, qua cognita, haud dubiè ἄνομος iste in plurimorum piorum pectoribus de gradu dejicitur, & spretus sine honore jacet. Hoc beneficium, videlicet patefactio Antichristi, longè maius est, quàm ut Angelorum & hominum eloquentia satis enarrari possit. Nisi enim ministerio D. Martini Lutheri, homo peccati & filius perditionis revelatus esset, impiè ac tetrè cum summa temeritate & impudentia, Diabolum & Antichristum adoraremus, & unà cum ipso in stagnum ignis ardentis præcipitaremur, ut Iohannes in Apocalypsi cap. 20. inquit.

Quod si nullum præterea fructum ex Scriptis D. Martini Lutheri capere possemus, illa tamen certè, de quibus dixi, tantum ponderis atq; momenti habent, ut propter ea libri Lutheri magnifaciendi, semperq; in manibus habendi videantur, Præcipuè verò, ob hanc causam assiduè legendi sunt, ut nos probè muniant adversus insidias Antichristi & Adiaphoristarum, qui doctis dolis & facetis Fabricis glaucomam nobis ob oculos objicere conantur, ut abominationem Missæ idolatricæ suffragio nostro comprobemus, & plausibili specie de mente & sanitate deturbati, Antichristum Romanum, qui optimo jure Meretrix Babylonica appellatur, & Bestiam gestantem hoc idolum adoremus, & charactere manibus ac fronti impresso mercaturam sine periculo exercere possimus, hoc est, ne vel corpora vel facultates in discrimen adducamus.

Huc adiungantur pia & erudita Confessiones, in quibus vir Dei omnes articulos fidei nostræ sic illustravit & confirmavit, ut omnes portæ Inferorum, etiamsi se rumpant, ne mutire quidem contrà possint. Etsi autem omnes partes atq; omnia membra doctrinæ Christianæ, ut dixi, præclarè ab eo munita sunt: tamen hi Loci velut gemmæ insignes in Scriptis D. Lutheri eminent.

Primus, quod tres sint Personæ Divinitatis homousiæ, æternus Pater, Filius λόγος, qui est εἰκὼν æterni Patris, & Spiritus sanctus.

Secundus, quod Iesus Christus, qui assumpsit naturam humanam ex virgine Maria, sit natura Deus & omnipotens.

Tertius, quod propter hunc Dominum gratis detur remissio peccatorum & acceptatio ad vitam æternam agentibus pœnitentiam, & credentibus Evangelio.

Quar-

Quartus, patefactio Antichristi Romani.

Hos articulos, quibus salutis nostra ratio maxime continetur, nemo omnium post Apostolos tanta perspicuitate enarravit & confirmavit, ut hic sapiens & peritus Ecclesia gubernator. Itaq; libri ipsius omnibus Regnis & opibus mundi longe anteponendi sunt.

Omitto caeteros articulos fidei Christiana, quorum luculenta enarratione nos ex densissimis & horrendis tenebris carceris Babylonici, vel ut verius dicam, Romana Tyrannidis, eripuit, & in sedem atq; regionem Lucis, in qua veritas divina potissimum floret & dominatur, collocavit. Harum maximarum rerum consideratione convincimur, ut fateri cogamur verba nobis deesse, quibus gratitudinem nostram Deo declaremus. Qua enim oratio par esse potest amplissimo beneficio, quod Deus pro sua bonitate electum organum Dei, Doctorem Martinum Lutherum excitavit, & magna donorum varietate instructum nostra Germania dedit.

Quamobrem hac aurea Scripta & perpetua vita dignissima D. Martini Lutheri, sancti & fidelis ministri Iesu Christi commendo, & quasi de manu in manum trado, non Iurecònsultis & Rabulis forensibus, nec delicatis quibusdam Oratoribus, qui nihil probant, nisi ex sinu Demosthenis aut Ciceronis prolatum, nec Astrologis, qui futuros rerum eventus se pradicere posse somniant, Sed piis Lectoribus, qui judicant summa & maxima bona esse, veram Dei agnitionem & invocationem. Constat enim inter omnes, qui judicium & candorem in lectione adhibent, his monumentis universam Ecclesia doctrinam luculenter explicatam contineri, nec simile corpus doctrina informatum esse, vel à Synodis, vel à Scriptoribus Ecclesiasticis, quorum commentarii post Apostolos editi sunt. In Decretis quidem & decretalibus Papa, quē supra aliquoties justissimis causis permoti, Antichristum Romanum appellavimus, nulla pars doctrina Christiana pie inviolateq; explicatur, Sed omnes pagina plena sunt errorum, qui Ecclesia lucem eripiunt, & quasi noctem quandam offundunt.

Quod si veritas ingenue & aperte exponenda est, ipsa collatio enarrationū me in hanc sententiam ducit, ut existimem, omnes Commentarios veteres & recentes, etiamsi in unam massam confluerent, & id quod est optimum ex eis decerpatur, non tamen cum huius Viri scriptis conferri & comparari posse, Non ignoro, quam gloriose hac dici videantur, & quam multos hoc Encomium D. Lutheri offendat, Sed quoquo modo alii de hac constanti asseveratione judicent, ego sic statuo, neminem tanta praditum sapientia, fide, constantia, post Apostolos fuisse aut deinceps futurum esse, quantam in reverendo viro D. M. Luthero, non sine ingenti admiratione donorum Dei conspeximus. Nec dubito, quin pia posteritas idem judicatura sit, senibus, qui nunc Ecclesias regunt, ex hac mortali vita evocatis.

Ne igitur tam praclarum depositum & tanti precii thesaurus periret, sed extaret, & in omniū piorū manibus esset, & ad posteritatem sine corruptelis ab humana sapientia admixtis transmitteretur, necessario & salutari consilio hac editio librorum D. Lutheri adornata est, in qua Lector nihil peregrinum, aut aliunde importatum reperiet, sed ipsam vocem Lutheri pure & incorrupte sonantem audiet, atq; ex ea non solum de excellentibus donis, quibus vir Dei ornatus fuit, judicare poterit, sed etiā de incrementis sapientia spiritualis, eundemq; prudenter & ardenter discernit ab aliis doctoribus, qui persuasibilibus humana sapientia verbis, suas sententias de religione ad hominum voluntates inflectunt, ut in perturbatione Respub. sine periculo vivere possint.

Nam Evangelii doctrina est verbū crucis & scandoli, offendens Diabolorū & hominū sapientiā, q omnibus temporib. Evangeliū de Christo concinne interpretari norūt, & dexteritate plicationis, non modo Lutherū & Apostolos, sed etiam Christum summū Ecclesia doctorem se superare posse somniant, eiq; tanquā puero discenti prima Elementa, meliores de disciplina Ecclesiastica leges ferre conantur, ut vere de ipsis dici possit, Iustificata est sapientia à filiis suis.

Itaq; Paulus tales Doctores appellat inimicos crucis Christi, & mancipia ventris. Cum enim docendi rationem ad hominū affectus attemperent, ministri Iesu Christi esse nequeunt, quia non id agunt ut tales sint, quales haberi volunt, sed sunt servuli ventris, qui Evangelii doctrinam sic moderantur, ut pacem & tranquillitatem retineant, quod fieri nullo modo posse, Christus Dominus noster affirmat inquiens: NON VENI PACEM MITTERE, *sed Gladium, id est, volo Ecclesiam meam cruci subiectam esse, ideo enim veni, ut separarem filium à patre &c.*

Summa

Summa igitur Conclusionis hac est, non bene convenire, nec in una sede morari Euangelium & pacem politicam. Quoties enim vox Euangelii sonat, hypocritæ, qui falsos cultus defendunt, queruntur aboleri cæremonias, & exercitia Deo placentia, & laxari frenum disciplinæ, & concordiam publicam turbari. Ideo ut opprimant Euangelii vocem, non desinunt horribili sævitia grassari adversus puræ doctrinæ professores, donec Christus Dominus noster, illustri adventu suo finem his certaminibus imponat, quod ut primo quoque tempore fiat, toto pectore eum oro, ne perpetuò nobis cum mundo ingrato, eiusq; principe Satana confligendum sit, Amen. Kalen. Ianuarii Anno Christi 1 5 5 6.

JOHANNES STIGELIUS.

HIc se prima aperit sancti doctrina Lutheri,
Quæ ductu rediit Christe renata tuo,
Fontis ut exigui scatebris exilibus ortus
Allapso fluvius largius imbre fluit.
Vt procul albescens rediture lucis imago
Exorto reddit splendida Sole diem:
Sic Euangelii lux est monstrante Luthero
Exiguis parvæ viribus orta facis.
Et progressa Deo largum aspirante vigorem,
Mansit in hunc Satana tuta furente diem.
Hei quibus insidiis monitor, quibus ille periclis,
Quæ fuit extra omnem fraude petitus opem?
Dum pugnant odiis, qui miscent sacra prophanis,
Ante homines ficta qui pietate tument.
Dum toties capiunt crudeliter arma Tyranni,
Dum toties Itala fulmen ab arce venit.
Ille sed intrepidus vel Regum ante ora potentum,
Quod docuit, coram fortiter asseruit.
Non alia est homini reparandæ causa salutis,
Qua terræ & cœli machina tota patet,
Quam mera per Christum cœlestis gratia Patris,
Quæ recipit viva corda renata fide.
Hæc sola & propria est unius gloria Christi,
Nil valet hic propriis viribus omnis homo.
Hæc ita cum graviter mundo stomachante doceret,
Dogma Dei mundo res odiosa fuit.
At Deus adiuvit propriæ certamina causæ,
Asseruitq; suum fautor & Autor opus,
Nunc radios spargit totum hæc doctrina per orbem,
Et licet in tenebris, attamen ampla nitet.
Qui lucem hanc renuit, non excusabitur ille,
Cum tremet æterni Iudicis ante thronum.
O homo, disce Deum non falso agnoscere cultu,
AEternum poterit fallere nemo Deum.

MARTI-

MARTINUS LUTHERUS PIO LECTORI SALUTEM.

MULTUM DIUQUE RESTITI ILLIS, QUI MEOS LIBROS, seu verius confusiones mearum Lucubrationum voluerunt editas, tum quod nolui Antiquorum labores meis novitatibus obrui, et Lectorem à legendis illis impediri, tum quod nunc, Dei gratia, extent methodici Libri quàm plurimi, inter quos Loci communes Philippi excellunt, quibus Theologus et Episcopus pulchrè et abundè formari potest, ut sit potens in sermone doctrinae pietatis, praesertim cum ipsa sacra Biblia nunc in omni propè Lingua haberi possint, mei autem Libri, ut ferebat, imò cogebat, rerum gerendarum nullus ordo, ita etiam ipsi sint quoddam rude et indigestum Chaos, quod nunc nec mihi ipsi sit facile digerere.

Sciat pie Lector, Virum Dei Lutherum hoc et similibus locis, non de successorum suorum, futurisve Scriptis vel actionibus (ne quid dicam ac corruptelis et inconstantia quorundam) sed tantum de praeteritis et praesentibus testatum esse.

His rationibus adductus, cupiebam omnes Libros meos perpetua oblivione sepultos, ut melioribus esset locus. Verùm improbitas et importuna pertinacia aliorum, qui mihi quotidiè aures implebant, futurum esse, si ego vivus non permitterem edi, tamen post mortem meam essent certissimè edituri ij, qui prorsus nescirent causas et tempora rerum gestarum, et ita ex una confusione fierent plurima. Vicit (inquam) eorum improbitas, ut edi permitterem. Accessit simul voluntas et imperium Illustrissimi Principis nostri Johannis Friderici Electoris etc. qui jussit, imò coëgit Typographos, non solùm excudere, sed et maturare editionem.

Sed ante omnia oro pium Lectorem, et oro propter ipsum Dominum nostrum Iesum Christum, ut ista legat cum judicio, imò cum multa miseratione. Et sciat, me fuisse aliquando Monachum, et Papistam insanissimum, cum istam causam aggressus sum, ita ebrium, imò submersum in dogmatibus Papae, ut paratissimus fuerim, omnes, si potuissem, occidere, aut occidentibus cooperari et consentire, qui Papae vel una syllaba obaedientiam detrectarent. Tantus eram Saulus, ut sunt adhuc multi, Non eram ita glacies et frigus ipsum in defendendo Papatu, sicut fuit Eccius et sui similes, qui mihi veriùs propter suum ventrem Papam defendere videbantur, quàm quod seriò rem agerent, Imò ridere mihi Papam adhuc hodiè videntur, velut Epicuraei. Ego seriò rem agebam, ut qui Diem extremum horribiliter timui, et tamen salvus fieri ex intimis medullis cupiebam.

Ita invenies in istis meis Scriptis prioribus, quàm multa et magna humilimè concesserim Papae, quae posterioribus et istis temporibus pro summa blasphemia et abominatione habeo et execror. Dabis ergò hunc errorem, pie Lector, vel (ut ipsi calumniantur) antilogiam, tempori et imperitiae meae. Solus primo eram, et certè ad tantas res tractandas ineptissimus et indoctissimus, casu enim, non voluntate nec studio in has turbas incidi. Deum ipsum testor.

IGITUR cum Anno M. D. XVII. Indulgentiae in his Regionibus venderentur (promulgarentur volui dicere) turpissimo quaestu, ego tum eram Concionator, juvenis (ut dicitur) Doctor Theologiae, et coepi dissuadere populis, et eos dehortari, ne Indulgentiariorum clamoribus aurem praeberent, habere eos meliora quae facerent, et in ijs certus mihi videbar, me habiturum Patronum Papam, cuius fiducia tum fortiter nitebar, qui in suis Decretis clarissimè damnat quaestorum (ita vocat Indulgentiarios Praedicatores) immodestiam.

Anno Salutis nostrae 1517.

Mox scripsi Epistolas duas, Alteram ad a Moguntinensem Archiepiscopum Albertum, qui dimidium pecuniae ex Indulgentijs habebat, alterum dimidium Papa, id quod tunc nesciebam: Alteram ad Ordinarium (ut vocant) loci, Episcopum b Brandenburgensem Hieronymum, rogans, ut compescerent quaestorum impudentiam et blasphemiam, Sed pauperculus Frater contemnebatur. Ego contemptus, edidi Disputationis c schedulam simul et germanicam Concionem de Indulgentijs, paulò pòst etiam Resolutiones, in quibus pro honore Papae hoc agebam, ut Indulgentiae non damnarentur quidem, sed bona opera charitatis illis praeferrentur.

a Folio 1. b.

b Infra fol. 72. b.

c Folio 2. b. Resolutiones. Infra folio 70. a.

Hoc erat coelum deturbasse, et Mundum incendio consumpsisse. Accusor apud Papam, mittitur

Conventus à Maximiliano Augustæ celebratus anno 1518.

mittitur citatio mei ad urbem, & consurgit totus Papatus in me unicum. Hæc aguntur anno M. D. XVIII. sub Comitiis Maximiliani Augustæ celebratis, in quibus agebat Legatum à latere Pontificis Cardinalis Caietanus, quem Dux Illustrissimus Saxoniæ Fridericus, Elector Princeps, causa mea adijt, & impetravit, ne Romam cogerer ire, sed ipse, me vocato, rem cognosceret & componeret. Mox soluta sunt Comitia.

Interim, quia fessi erant Germani omnes, ferendis expilationibus, nundinationibus, & infinitis imposturis Romanensium nebulonum, suspensis animis expectabant eventum tantæ rei, quam nullus antea neq; Episcopus, neq; Theologus ausus esset attingere. Et fovebat me utcunq; aura ista popularis, quod invisæ jam essent omnibus artes & Romanationes illæ, quibus totum orbem impleverant & fatigaverant.

Veni igitur pedester & pauper Augustam, stipatus sumptibus & literis Principis Friderici ad Senatum & quosdam bonos viros commendatitijs. Triduo eram ibi, antequam accederem Cardinalem, prohibebant enim viri illi optimi, & dissuadebant summis viribus, ne citra salvum conductum Cæsaris, Cardinalem adirem. Licet ille me singulis diebus per quendam Oratorem vocaret. Erat hic mihi satis molestus, ut tantum revocarem, tum essent omnia salva, Sed longa est iniuria, longa ambages.

Tandem tertio die venit expostulans, Cur non accederem Cardinalem, qui benignissimè me expectaret? Respondi, mihi obtemperandum esse consilijs optimorum virorum, quibus essem à Principe Friderico commendatus, esse autem eorum consilium, ne ullo modo absq; tutela Cæsaris seu fide publica, Cardinalem accederem, qua impetrata (agebant autem illi apud Senatum Cæsareum, ut impetrarent) mox essem accessurus. Hic commotus ille, Quid? (inquid) putas Principem Fridericum propter te arma sumpturum? Dixi: Hoc nolem prorsus. Et ubi manebis? Respondi: Sub cœlo. Tum ille: Si tu Papam & Cardinales in potestate tua haberes, quid esses facturus? Omnem, inquam, reverentiam & honorem exhibiturus. Tum ille, gestu Italico movens digitum, dixit: Hem. Et sic abijt, neq; reversus est.

Infra folio 179. a.

Eo die denunciavit Senatus Cæsareus Cardinali, Mihi esse datam Cæsaris tutelam, seu fidem publicam, admonens, ne quid asperius in me designaret. Hic fertur respondisse: Bene est, ego tamen faciam, quod mei officij fuerit. Hæc fuere principia istius turbæ, cætera ex Actis infra cognosci poterunt.

Eodem anno jam M. Philippus Melanthon à Principe Friderico vocatus huc fuerat ad docendas literas græcas, haud dubie, ut haberem socium laboris in Theologia, Nam quid operatus sit Dominus per hoc organum, non in literis tantum, sed in Theologia, satis testantur eius opera, etiamsi irascatur Satan & omnes squamæ eius.

Annus Salutis nostræ 1519.

Anno sequente XIX decessit in Februario Maximilianus, & factus est jure Imperij Vicarius Dux Fridericus, tum desijt paululum sævire tempestas, & sensim obrepsit contemptus Excommunicationis seu fulminis papistici. Nam cum Eccius & Caracciolus ex urbe attulissent Bullam damnatricem Lutheri, eamq; insinuassent, ille hic, iste illic, Duci Friderico, qui Coloniæ tum erat, Carolum recens electum cum alijs Principibus suscepturus, indignissimè tulit, & magna fortitudine & constantia obiurgabat pontificium illum nebulonem, quod se absente perturbassent ipse & Eccius Ditiones fratris Iohannis & suam, & exagitabat eos magnificè, ita ut cum rubore & dedecore ab eo discederent: intellexit Princeps ingenio incredibili præditus, artes Romanæ Curiæ, & eos dignè tractare novit, erat enim emunctissimæ naris, & plus & longius olfaciebat, quam Romanenses aut sperare aut timere poterant.

Eccius. Caracciolus. Bulla.

Rosa aurea missa à Leone X. Electori Frederico &c.

Itaq; deinceps ab eo tentando abstinebant, Nam & Rosam, quam vocant auream, eodem anno, ei à Leone X. missam, nullo honore dignatus est, imò pro ridiculo habuit, ita desperare coacti sunt Romanistæ à studijs fallendi tanti Principis. Et procedebat feliciter Euangelium sub umbra istius Principis, & latè propagabatur, movebat eius Autoritas plurimos, qui cum esset sapientissimus & oculatissimus Princeps, non poterat, nisi apud invidos suspicionem incurrere, quod hæresin aut hæreticos vellet alere & tueri, quæ res Papatui magnum intulit detrimentum.

Disputatio Lipsiæ habita anno 1519. Vide infr. fol. 304. a. b. Pang. 7. Item 365. b. Pang. 3.

EODEM anno habita est Disputatio Lipsiæ, ad quam Eccius nos duos, Carlstadium & me provocavit, Sed ego nullis literis potui impetrare fidem à Duce Georgio, ita ut non Disputator, sed spectator futurus, sub fide Carlstadio data, Lipsiam ingrederer. Quis autem me

tem me impedierit, ignoro, nam adhuc erat Dux Georgius mihi non iniquus, quod sciebam certò.

Hic Eccius me accessit in hospitio dicens: Sese audisse me detrectare Disputationem. Respondi: Quomodo disputare potero, cum nequeam impetrare fidem à Duce Georgio? Ille, Si tecum, inquit, non licet disputare, neq; cum Carlstadio volo, propter te enim huc veni. Quid si ego tibi fidem impetravero? nunquid disputabis mecum? Impetra (inquam) & fiat. Abijt ille & mox data est mihi quoq; fides publica, & facta copia disputandi.

Faciebat hoc Eccius, quia certam sibi gloriam propositam cernebat, propter propositionem meam, in qua negabam, Papam esse jure divino Caput Ecclesiæ. Hic patuit ei campus magnus, & occasio summa plausibiliter adulandi, & gratiam Pontificis emerendi, tum odio & invidia me obruendi, Quod strenuè fecit per totam Disputationem, Nec tamen sua firmavit, nec mea confutavit, Ita ut ipse Dux Georgius inter prandendum ad Eccium & me diceret: Sive sit jure humano sive divino Papa, ipse est Papa, Quod verbum, nisi argumentis fuisset motus, nequaquam dixisset, Sed Eccium solum probasset.

Atq; hic vide, vel in meo casu, quàm difficile sit eluctari & emergere ex erroribus, totius orbis exemplo firmatis, & longa consuetudine, velut in naturam mutatis, Quam verum est Proverbium: Difficile est consueta relinquere. Et, Consuetudo est altera natura. Et quàm verè dicit Augustinus: Consuetudo, si ei non resistitur, fit necessitas. Ego, qui iam tunc sacras literas diligentissimè privatim & publicè legeram & docueram, per septem annos, ita ut memoriter penè omnia tenerem, deinde primitias cognitionis & fidei Christi hauseram, scilicet, Non operibus, sed fide Christi nos justos & salvos fieri, Demiq; id, de quo loquor, Papam non esse jure divino Caput Ecclesiæ, jam defendebam publicè, Tamen id quod consequens erat, non vidi, scilicet, Papam necessariò esse ex Diabolo, Quod enim ex Deo non est, necesse est ex Diabolo esse.

Sic absorptus eram (ut dixi) tum exemplo & titulo sanctæ Ecclesiæ, tum consuetudine propria, ut Papæ concederem jus humanum, quod tamen, si non sit fultum autoritate divina, mendacium & diabolicum est. Nam parentibus & Magistratibus paremus, Non quia ipsi præcipiunt, sed quia sic est voluntas Dei, 1. Pet. 2. Hinc est, quod minus iniquo animo ferre possum eos, qui pertinacius in Papatu hærent, præsertim qui sacra vel etiam prophana non legerunt, cum ego tot annis sacra legens diligentissimè, tamen ita hæsi tenaciter.

Anno M. D. XIX. misit Rosam Leo X. (ut dixi) per Carolum Miltitium, qui multis egit mecum, ut Papæ reconciliarer. Is habuit 70. Brevia Apostolica, ut si Princeps Fridericus illi me traderet, sicuti Papa per Rosam quærebat, per singula oppida affigeret unum, & ita tutus me perduceret Romam, Prodebat autem coram me consilium cordis sui, dicens: O Martine, ego credebam te esse senem aliquem Theologum, qui post fornacem sedens, ita secum disputasset, Nunc video te esse adhuc integrum ætate & validum. Si haberem 25. millia armatorum, non confiderem te posse à me Romam perduci, Exploravi enim per totum iter animos hominum, quid de te sentirent, Ecce, ubi unum pro Papa stare inveni, tres pro te contra Papam stabant. Illud verò ridiculum erat, Exploraverat etiam Mulierculas & Virgines in hospitijs, quidnam de Sede Romana sentirent? Illæ, ut ignaræ huius vocabuli, & sellam domesticam cogitantes, respondebant: Quid nos scire possumus, quales vos Romæ habeatis sellas, ligneas ne an lapideas? Carolus Miltitius.

Rogabat itaq;, ut consulerem ea, quæ pacis essent, se omnem daturum operam, ut Papa idem faceret. Ego prolixè quoq; promisi omnia, quæ ullo modo salva conscientia veritatis possem, promptissimè essem facturus, Me quoq; esse pacis cupidum & studiosum, qui per vim tractus in has turbas necessitate adactus fecissem omnia, quæ feci, culpam non esse meam.

Vocaverat autem ad se Iohannem Tetzelium, prædicatorij ordinis, autorem primarium huius tragœdiæ, & verbis minisq; Pontificiis ita fregit hominem, hactenus terribilem cunctis, & imperterritum clamatorem, ut inde contabesceret, & tandem ægritudine animi conficeretur, Quem ego, ubi hoc rescivi, ante obitum literis benigniter scriptis consolatus sum, ac jussi animo bono esse, nec mei memoriam metueret, Sed conscientia & indignatione Papæ forte occubuit. Iohannes Tetzelius.

Futilis

Futilis habebatur Carolus, & futile eius consilium, Sed, meo judicio, si Moguntinus à principio, cum à me admoneretur, denique si Papa, antequam me non auditum damnaret, & Bullis suis saviret, hoc cepissent Consilium, quod Carolus cepit, licet serò, & statim compescuissent Tetzelianum furorem, non evasisset res in tantum tumultum, Tota culpa est Moguntini, cuius sapientia & astutia eum fefellit, qua voluit meam doctrinam compescere, & suam pecuniam, per Indulgentias quæsitam, esse salvam. Nunc frustrà quæruntur consilia, frustrà coguntur studia. Dominus evigilavit, & stat ad judicandum populos, etiam si nos occidere possent, non tamen haberent quod volunt, imò minus haberent, quàm nobis vivis & salvis habent. Id quod nonnulli inter eos, qui non omninò obesa naris sunt, satis olfaciunt.

Lutherus cœpit Psalterium denuò interpretari anno 1519.

Interim eo anno jam redieram ad Psalterium denuò interpretandum, fretus eo, quod exercitatior essem, postquam S. Pauli Epistolas ad Romanos, ad Galatas, & eam, quæ est ad Ebræos, tractassem in Scholis, miro certè ardore captus fueram cognoscendi Pauli in Epistola ad Rom. Sed obstiterat hactenus, non frigidus circum præcordia sanguis, sed unicum vocabulum, quod est cap. 1. Iusticia Dei revelatur in illo. Oderam enim vocabulum istud, Iusticia Dei, quod usu & consuetudine omnium Doctorum doctus eram philosophicè intelligere, de justicia (ut vocant) formali seu activa, qua Deus est justus, & peccatores injustosque punit.

Iusticia Dei.

Ego autem, qui me, utcunque irreprehensibilis Monachus vivebam, sentirem coram Deo esse peccatorem inquietissima conscientia, nec mea satisfactione placatum confidere possem, non amabam, imò odiebam justum & punientem peccatores Deum, tacitaque, si non blasphemia, certè ingenti murmuratione indignabar Deo, dicens: Quasi verò non satis sit, miseros peccatores & æternaliter perditos peccato originali, omni genere calamitatis oppressos esse per legem Decalogi, nisi Deus per Evangelium dolorem dolori adderet, & etiam per Evangelium nobis justiciam & iram suam intentaret, Furebam ita sæva & perturbata conscientia, pulsabam tamen importunus eo loco Paulum, ardentissimè sitiens scire, quid S. Paulus vellet.

Iusticia Dei revelatur in Evangelio.

Donec miserente Deo, meditabundus dies & noctes connexionem verborum attenderem, nempe, Iusticia Dei revelatur in illo, sicut scriptum est: Iustus ex fide vivit. Ibi justiciam Dei cœpi intelligere eam, qua justus dono Dei vivit, nempe ex fide, & esse hanc sententiam, Revelari per Evangelium justiciam Dei, scilicet passivam, qua nos Deus misericors justificat per fidem, sicut scriptum est: Iustus ex fide vivit. Hic me prorsus renatum esse sensi, & apertis portis in ipsam Paradisum intrasse. Ibi continuò alia mihi facies totius Scripturæ apparuit. Discurrebam deinde per Scripturas, ut habebat memoria, & colligebam etiam in alijs vocabulis Analogiam, Vt opus Dei, id est, quod operatur in nobis Deus, virtus Dei, qua nos potentes facit, Sapientia Dei, qua nos sapientes facit, Fortitudo Dei, Salus Dei, Gloria Dei.

Opus, virtus Dei.

Iam quanto odio vocabulum, Iusticia Dei, oderam ante, tanto amore dulcissimum mihi vocabulum extollebam, ita mihi iste locus Pauli fuit verè porta Paradysi. Postea legebam Augustinum de Spiritu & litera, ubi præter spem offendi, quod & ipse justitiam Dei similiter interpretatur, qua nos Deus induit, dum nos justificat. Et quanquam imperfectè hoc adhuc sit dictum, ac de imputatione non clarè omnia explicet, placuit tamen justitiam Dei doceri, qua nos justificemur.

Augustinus de Spiritu & litera.

Istis cogitationibus armatior factus, cœpi Psalterium secundò interpretari, & processisset Opus in magnum Commentarium, nisi denuò per Comitia Caroli V. Imperatoris VVormaciam sequenti anno vocatus, opus cœptum deserere fuissem coactus.

Lutherus VVormaciam vocatus à Carolo V. anno 1521.

Hæc ideò narro, optime Lector, ut si lecturus es Opuscula mea, memor sis, me unum fuisse (ut suprà dixi) ex illis, qui (ut Augustinus de se scribit) scribendo & docendo profecerint, non ex illis, qui de nihilo repentè fiunt summi, cum nihil sint, neque operati, neque tentati, neque experti. Sed ad unum intuitum Scripturæ totum spiritum eius exhauriunt.

Res Indulgentiaria duravit usque ad annum 1521.

Hactenus ad annum M. D. XX. & XXI. processit res Indulgentiaria, Post sequuntur res Sacramentaria & Anabaptistica, de quibus in alijs Tomis, si vixero, præfandum est.

Vale, Lector, in Domino, & ora pro incremento verbi adversus Satanam, quia potens & malus est, nunc etiam furentissimus & sævissimus, sciens quoniam breve tempus habet, & re-

& regnum sui Papa periclitatur. Confirmet autem Deus hoc in nobis, quod operatus est, & perficiat opus suum, quod incepit in nobis, ad gloriam suam, Amen. 5. Martii, Anno M. D. XLV.

Typographus Lectori S.

Cùm hic Tomus primus, amice Lector, majoris commoditatis gratià contractior jam quàm antehac tibi offeratur, Veteris & Novæ formæ convenientiam (ne videlicet numeralis Foliorum mutatio cuiquam molesta foret) in sequenti Tabula simul exhibere voluimus. Quod nostrum studium, pro tuo candore, boni consulas. Vale.

V.	N.	V.	N.	V.	N.	V.	N.	V.	N.	V.	N.	V.	N.	V.	N.
1	1	44	38	85 b	75	126 b	112	167	149	213	186	253 b	223	293 b	260
2	2	45	39	86 b	76	127 b	113	168	150	214	187	254 b	224	294 b	261
3	3	46	40	87 b	97	128 b	114	169	151	215 b	188	255 b	225	295 b	262
5	4	47	41	88 b	78	129 b	115	170	152	216 b	189	256 b	226	297	263
6	5	48	42	90	79	130 b	116	171	153	217 b	190	257 b	227	298	264
7	6	49 b	43	91	80	132	117	172	154	218 b	191	258 b	228	299 b	265
8 b	7	50 b	44	92	81	133	118	173 b	155	219 b	192	259 b	229	300 b	266
9	8	51 b	45	93	82	134	119	174 b	156	220 b	193	260 b	230	301 b	267
10	9	52 b	46	94	83	135	220	176	157	221 b	194	261 b	231	302 b	268
11	10	53 b	47	95	84	136	121	177	158	223	195	263	232	304	269
12 b	11	55	48	96	85	137	122	178	159	224	196	264	233	305	27[illegible]
13 b	12	56	49	97 b	86	138 b	123	179 b	160	225	197	265	234	306	271
14 b	13	57	50	98 b	87	139 b	124	181 b	161	226	198	266	235	307	272
15 b	14	58	51	99 b	88	140 b	125	183	162	228	199	267	236	308	273
26 b	15	59	52	101	89	141 b	126	184 b	163	229 b	200	268	237	309	274
18	16	60	53	102	90	142 b	127	186	164	230 b	201	269	238	310	275
19	17	61	54	103	91	144	128	187	165	231 b	202	270	239	311 b	276
20	18	63	55	104	92	145	129	188	166	232 b	203	271	240	312 b	277
21	19	64	56	105 b	93	146	130	189	167	233 b	204	272 b	241	314	278
22 b	20	65	57	106 b	94	147	131	190 b	168	234 b	205	273 b	242	315	279
23 b	21	66	58	107 b	95	148	132	191 b	169	235 b	206	274 b	243	316	280
25	22	67	59	108 b	96	149	133	193	170	236 b	207	275 b	244	317	281
26 b	23	68	60	109 b	97	150 b	134	194	171	237 b	208	277	245	318	282
28	24	69	61	111	98	151 b	135	195	172	238 b	209	278	246	319 b	283
29	25	70 b	62	112	99	152 b	136	196	173	239 b	210	279	247	320 b	284
30	26	72	63	113	100	153 b	137	198	174	240 b	211	280 b	248	321 b	285
31 b	27	73	64	114	101	154 b	138	199 b	175	241 b	212	281 b	249	322 b	286
32 b	28	74 b	65	115 b	102	155 b	139	201	276	242 b	213	282 b	250	323 b	287
34	29	76	66	117	103	157	140	202 b	177	244	214	283 b	251	325	288
35	30	77	67	118	104	158	141	204	178	245	215	284 b	252	326	289
36	31	78	68	119	105	159	142	205	179	246	216	285 b	253	327	290
37	32	79	69	120	106	160	143	206	180	247	217	287	254	328	291
38	33	80	70	121 b	107	161	144	207 b	181	248	218	288	255	329	292
39 b	34	81	71	122 b	108	162	145	208 b	182	249	219	289	256	330 b	293
40 b	35	82	72	123 b	209	163	146	209 b	183	250	220	290	257	331 b	294
41 b	36	83 b	73	124 b	110	164 b	147	211	184	251	221	291	258	332 b	295
42 b	37	84	74	125 b	211	165 b	148	212	185	252	222	292	259	333 b	296

V.	N.	V.	N.	V.	N.	V.	N.	V.	N.	V.	N.	V.	N.	V.	N.
335	297	360	320	386 b	343	412	366	437 b	389	462	412	487 b	435	518	458
336	298	361	321	387 b	344	413	367	439	390	463	413	489	536	519	459
337	299	362	322	388 b	345	414	368	440	391	464 b	414	490	437	520 b	460
338	300	363	323	390	346	415	369	441	392	465 b	415	491 b	438	522	461
339	301	364	324	391	347	416	370	442	393	466 b	416	493	439	523 b	462
340	302	365 b	325	392	348	417 b	371	443	394	467 b	417	494	440	525	463
341	303	367	326	393	349	418 b	372	444	395	468 b	418	495 b	441	526	464
342	304	368	327	394	350	419 b	373	445	396	470	419	497	442	527 b	465
343	305	369 b	328	395 b	351	420 b	374	446	397	471	420	498	443	528 b	466
344 b	306	371	329	396 b	352	421 b	375	447	398	472	421	499	444	530	467
345 b	307	372	330	397 b	353	422 b	376	448	399	473	422	501 b	445	531	468
346 b	308	373	331	398 b	354	424	377	449	400	474	423	502	446	532 b	469
348	309	374	332	400	355	425	378	450 b	401	475	424	504	447	534	470
349	310	375	333	401	356	426	379	451 b	402	476	425	505	448	535	471
350	311	376 b	334	402	357	427	380	452 b	403	477	426	506	449	536 b	472
351	312	377 b	335	403	358	428	381	453 b	404	478 b	427	508	450	538	473
352	313	378 b	336	404	359	429	382	454 b	405	479 b	428	509	451	539	474
353	314	380	337	405 b	360	430	383	456	406	480 b	429	510 b	452		
354 b	315	381	338	406 b	361	431 b	384	457	407	482	430	512	453		
355 b	316	382	339	407 b	362	432 b	385	458	408	483	431	513	454		
356 b	317	383	340	409	363	434	386	459	409	484	432	514 b	455		
357 b	318	384	341	410	364	435 b	387	460	410	485	433	516	456		
359	319	385 b	342	411	365	436	388	461	411	486	434	517	457		

QVÆSTIO SUBSCRIPTA

DE VIRIBUS ET VOLUNTATE HOMINIS

sine gratia, contra doctrinam Papæ & Sophistarum, disputata est Wittembergæ, Anno M. D. XVI. Præsidente eximio viro, D. M. Luthero, Augustiniano, artium ac Theologiæ Magistro.

Annus XVI.

AN homo ad Dei imaginem creatus, naturalibus suis viribus, Dei creatoris præcepta servare, aut boni quippiam facere, aut cogitare, atq; cum gratia mereri, meritaq; cognoscere possit?

CONCLUSIO I.

Rom. 8. *Homo ratione animæ, Dei imago, & sic ad gratiam Dei aptus, suis naturalibus viribus solis, creaturam quamlibet, qua utitur, vanitati subiicit, sua & quæ carnis sunt, quærit.*

COROLLARIUM I.

Homo vetus, vanitas vanitatum, universaq; vanitas, reliquas quoque creaturas, alioqui bonas, efficit vanas.

COROLLARIUM II.

Carnis nomine dicitur homo vetus, non tantum quia sensuali concupiscentia ducitur, Sed (etiamsi est castus, sapiens, iustus) quia non ex Deo per Spiritum renascitur.

COROLLARIUM III.

Etsi omnes infideles vani sunt, nihil boni operantes, non tamen æqualem pœnam patientur omnes.

CONCLUSIO II.

Homo, Dei gratia exclusa, præcepta eius servare nequaquam potest, neq; se, vel de congruo, vel de condigno, ad gratiam præparare, verum necessario sub peccato manet.

COROLLARIUM I.

Voluntas hominis sine gratia non est libera, sed servit, licet non invita.

COROLLARIUM II.

Homo, quando facit quod in se est, peccat, cum nec velle, aut cogitare ex seipso possit.

COROLLARIUM III.

Cum iusticia fidelium sit in Deo abscondita, peccatum verò eorum manifestum in seipsis, verum est, non nisi iustos damnari, atq; peccatores & meretrices salvari.

CONCLUSIO III.

Gratia seu charitas, quæ non (nisi in extrema necessitate) succurrit, inertissima est ac potius nulla charitas, nisi extrema necessitas, non mortis periculum, sed cuiuscunq; rei defectus, intelligatur.

COROLLARIUM I.

Christus Iesus virtus nostra, iusticia nostra, cordium & renum scrutator, solus est cognitor meritorum nostrorum, ac Iudex.

COROLLARIUM II.

Cum credenti omnia sint, autore Christo, possibilia, Superstitiosum est, humano arbitrio, aliis Sanctis, alia deputari auxilia.

COROLLARIUM III.

Est iuxta præmissa, ad quæstionem responsum.

A

ANNUS

ANNUS SALUTIS NOSTRÆ. M. D. XVII.

REVERENDISSIMO IN CHRISTO PATRI: ILLUSTRISSIMO DOMINO, DOMINO

Alberto Magdeburg. ac Moguntinen. Ecclesiarum Archiepiscopo, Primati, Marchioni Brandeburg. &c. Domino suo & Pastori in Christo; Venerabiliter metuendo, ac gratiosissimo.

GRATIAM DEI, & quicquid potest & est.

PArce mihi, reverendissime in Christo Pater, Princeps illustrissime, quod ego fex hominum tantum habeo temeritatis, ut ad culmen tuæ sublimitatis ausus fuerim cogitare Epistolam, testis est mihi Dominus Ihesus, quod meæ parvitatis & turpitudinis mihi conscius, diu iam distuli, quod nunc perfricta fronte perficio, permotus quam maxime officio fidelitatis meæ, quam T. reverendissimæ Pat. in Christo debere me agnosco, dignetur itaque tua interim Celsitudo oculum ad pulverem unum intendere, & votum meum pro tua pontificali clementia intelligere.

Circumferuntur Indulgentiæ papales sub tuo præclarissimo titulo ad fabricam S. Petri, in quibus non adeo accuso Prædicatorum exclamationes, quas non audivi, sed doleo falsissimas intelligentias populi ex illis conceptas, quas vulgo undique iactant, videlicet, quod credunt infœlices a *animæ, si literas Indulgentiarum redemerint, se securas esse de salute sua, Item, quod Animæ de Purgatorio statim evolent, ubi contributionem in cistam coniecerint. Deinde, tantas esse has gratias, ut nullum sit adeo magnum peccatum, etiam (ut aiunt) si per impossibile quis matrem Dei violasset, quin possit solvi. Item, quod homo per istas indulgentias liber sit ab omni pœna & culpa.*

a auditores.

O Deus optime, sic erudiuntur Animæ tuis curis, optime Pater, commissæ, ad mortem, & fit atque crescit durissima ratio tibi reddenda super omnibus istis. Idcirco tacere hæc amplius non potui, non enim fit homo per ullum munus Episcopi securus de salute, cum nec per gratiam Dei infusam fiat securus, sed semper in timore & tremore iubet nos operari salutem nostram Apostolus. Et iustus, inquit Petrus, vix salvabitur. Denique tam arcta est via, quæ ducit ad vitam, ut Dominus per Prophetas Amos & Zachariam, salvandos appellet torres raptos de incendio, & ubique Dominus difficultatem salutis denunciat.

Philip. 2. 1. Pet. 4.

Cur ergo per illas falsas veniarum fabulas & promissiones, prædicatores earum faciant populum securum & sine timore? cum Indulgentiæ prorsus nihil boni conferant Animabus ad salutem aut sanctitatem, sed tantummodo pœnam externam, olim canonicè imponi solitam, auferant.

Denique opera pietatis & charitatis sunt in infinitum meliora indulgentijs, & tamen hæc non tanta pompa neque tanto studio prædicant, imo propter Venias prædicandas illa tacent, cum tamen omnium Episcoporum hoc sit officium primum & solum, ut populus Evangelium discat, & charitatem Christi, nusquam enim præcipit Christus indulgentias prædicari, Quantus ergo horror est, quantum periculū Episcopi, si tacito Evangelio non nisi strepitus indulgentiarum permittat in populum suum spargi, & has plus curet, quam Evangelium? nonne dicet illis Christus: Colantes culicem, & glutientes camelum.

Accedit ad hoc, reverendissime Pater in Domino, quod in Instructione illa commissariorum, sub T. reverendissimæ P. nomine edita, dicitur (utique sine T. P. reverendissimæ & scientia & consensu) unam principalium gratiarum esse donum illud

Dei

illud Dei inæstimabile, quo reconciletur homo DEO, & omnes pœnæ deleantur Purgatorij. Item, quod non sit necessaria contritio his, qui Animas vel Confeßionalia redimunt.

Sed quid faciam, optime Præsul & illustrißime Princeps, nisi quod^a per Dominum Ihesum Christum T. reverendißimam P. orem, quatenus oculum paternæ curæ dignetur admittere, & eundem Libellum penitus tollere, & prædicatoribus veniarum imponere aliam prædicandi formam, ne forte aliquis tandem exurgat, qui editis Libellis, & illos, & Libellum illum confutet, ac vituperium summum illustrißimæ tuæ sublimitatis, quod ego vehementer quidem fieri abhorreo, & tamen futurum timeo, nisi, cito succurratur.

a Quid justa & supplici hac petitione, fideliq; ac pia adhortatione effecerit Lutherus, cognosces pie Lector, ex sequentib. Tetzelij propositionibus, & aliorum satellitum Sedis Romanæ Scriptis, quæ suo loco subijciuntur.

Hæc mea parvitatis fidelia officia, rogo, tua illustrißima gratia dignetur accipere animo principali, & episcopali, id est, clementißimo, sicut ego ea exhibeo corde fidelißimo, & T. P. reverendißimæ deditißimo, quando & ego pars Ovilis tui sum. Dominus Ihesus custodiat T. Reverendißimam P. in æternum, Amen.

Ex VVittemberga, in vigilia omnium Sanctorum,
Anno M. D. XVII.

Si T. reverendißima P. placet, poterit^b has meas Disputationes videre, ut intelligat, quam dubia res sit Indulgentiarum opinio, quam illi ut certißimam seminant.

b Scilicet de pœnitentia & indulgentijs, quarum initium est: Dominus & Magister Ihesus Christus. Latere sequenti.

T. reverendißima P.

Martinus Lutherus.

AMORE ET STUDIO ELUCIDANDÆ VERITATIS

HÆC SUBSCRIPTA THEMATA DISPUTABUNtur Wittembergæ, Præsidente R. P. Martino Luthero Eremitano, Augustiniano, Artium & S. Theologiæ Magistro, ejusdem ibidem ordinario Lectore. Quare petit, ut qui non possunt verbis præsentes nobiscum disceptare, agant id literis absentes. In nomine Domini nostri Jesu Christi, Amen.

M. D. XVII.

1. DOminus & Magister noster Jesus Christus, dicendo: Pœnitentiam agite &c. omnem vitam fidelium Pœnitentiam esse voluit.

2. Quod verbum de Pœnitentia sacramentali, id est, Confessionis & Satisfactionis, quæ Sacerdotum ministerio celebratur, non potest intelligi.

3. Non tamen solam intendit interiorem, Imo interior nulla est, nisi foris operetur varias carnis mortificationes.

4. Manet itaq; pœna donec manet odium sui, id est, pœnitentia vera intus, scilicet usque ad introitum Regni cœlorum.

5. Papa non vult nec potest ullas pœnas remittere; præter eas, quas arbitrio vel suo vel Canonum imposuit.

6. Papa non potest remittere ullam culpam, nisi declarando & approbando remissam à Deo, Aut certo remittendo casus reservatos sibi, quibus contemptis culpa prorsus remaneret.

7. Nulli prorsus remittit Deus culpam, quin simul eum subjiciat humiliatum in omnibus, Sacerdoti suo Vicario.

8. Canones pœnitentiales solum viventibus sunt impositi, nihilq; morituris secundum eosdem debet imponi.

9. Inde bene nobis facit Spiritus sanctus in Papa, excipiendo in suis Decretis semper articulum mortis & necessitatis.

10. Indocte & male faciunt Sacerdotes ij, qui morituris pœnitentias canonicas in Purgatorium reservant.

11. Zizania illa de mutanda pœna canonica in pœnam purgatorij, videntur certe dormientibus Episcopis seminata.

12. Olim pœnæ canonicæ non post, sed ante absolutionem imponebantur, tanquam tentamenta veræ contritionis.

13. Morituri per mortem omnia solvunt, & legibus Canonum mortui iam sunt, habentes jure earum relaxationem.

14. Imperfecta sanitas seu charitas morituri, necessario secum fert magnum timorem, tantoq; maiorem, quanto minor fuerit ipsa.

15. Hic timor & horror, satis est se solo, ut alia taceam, facere pœnam purgatorij, cum sit proximus desperationis horrori.

16. Videntur infernus, purgatorium, Cœlum differre, sicut desperatio, prope desperatio, securitas differunt.

17. Necessarium videtur animabus in purgatorio sicut minui horrorem, ita augeri charitatem.

18. Nec probatum videtur ullis aut rationibus aut scripturis, quod sint extra statum meriti, seu augendæ charitatis.

19. Nec hoc probatum esse videtur, quod sint de sua beatitudine certæ & securæ, saltem omnes, licet nos certissimi simus.

20. Igitur Papa per remissionem plenariam omnium pœnarum, non simpliciter omnium intelligit, sed à seipso tantummodo impositarum.

21. Errant

21. Errant itaque indulgentiarum Commissarij ij, qui dicunt, per Papæ indulgentias hominem ab omni pœna solui & saluari.

22. Quin nullam remittit animabus in Purgatorio, quam in hac vita debuissent, secundum Canones soluere.

23. Si remissio vlla omnium omnino pœnarum, potest alicui dari, certum est, eam non nisi perfectissimis, id est, paucissimis dari.

24. Falli ob id necesse est, maiorem partem populi, per indifferentem illam & magnificam pœnæ solutæ promissionem.

25. Qualem potestatem habet Papa in purgatorium generaliter, Talem habet quilibet Episcopus & Curatus in sua Diœcesi, & Parochia specialiter.

26. Optime facit Papa, quod non potestate clauis (quam nullam habet) sed per modum suffragij dat animabus remissionem.

27. Hominem prædicant, qui statim vt iactus nummus in Cistam tinnierit, euolare dicunt animam.

28. Certum est nummo in cista tinniente, augeri quæstum & auaritiam posse, suffragium autem Ecclesiæ est in arbitrio Dei solius.

29. Quis scit, si omnes animæ in purgatorio velint redimi, sicut de S. Seuerino & Paschale factum narratur.

30. Nullus securus est de veritate suæ contritionis, Multo minus de consecutione plenariæ remissionis.

31. Quam rarus est vere pœnitens, Tam rarus est vere Indulgentias redimens, id est, rarissimus.

32. Damnabuntur in æternum cum suis Magistris, qui per literas veniarum securos sese credunt de sua salute.

33. Cauendi sunt nimis, qui dicunt venias illas Papæ, donum esse illud Dei inæstimabile, quo reconciliatur homo Deo.

34. Gratiæ enim illæ veniales tantum respiciunt pœnas satisfactionis sacramentalis, ab homine constitutas.

35. Non Christiana prædicant, qui docent, quod redempturis animas vel Confessionalia, non sit necessaria contritio.

36. Quilibet Christianus vere compunctus habet remissionem plenariam à pœna & culpa, etiam sine literis veniarum sibi debitam.

37. Quilibet verus Christianus siue viuus siue mortuus, habet participationem omnium bonorum Christi & Ecclesiæ, etiam sine literis veniarum à Deo sibi datam.

38. Remissio tamen & participatio Papæ, nullo modo est contemnenda, quia, vt dixi, est declaratio remissionis diuinæ.

39. Difficillimum est etiam doctissimis Theologis, simul extollere veniarũ largitatem, & contritionis veritatem coram populo.

40. Contritionis veritas pœnas quærit & amat, Veniarum autem largitas relaxat, & odisse facit, saltem occasione.

41. Cautè sunt veniæ Apostolicæ prædicandæ, ne populus falso intelligat, eas præferri cæteris bonis operibus charitatis.

42. Docendi sunt Christiani, quod Papæ mens non est, redemtionem veniarum vlla ex parte comparandam esse operibus misericordiæ.

43. Docendi sunt Christiani, quod dans pauperi, aut mutuans egenti, melius facit quàm si venias redimeret.

44. Quia per opus charitatis crescit charitas & fit homo melior, Sed per venias non fit melior, sed tantummodo à pœna liberior.

45. Docendi sunt Christiani, quod qui videt egenum, & neglecto eo, dat pro venijs, non indulgentias Papæ, sed indignationem Dei sibi vendicat.

46. Docendi sunt Christiani, quod nisi superfluis abundent, necessaria tenentur domui suæ retinere, & nequaquam propter venias effundere.

47. Docendi sunt Christiani, quod redemptio veniarum est libera, non præcepta.

48. Docendi sunt Christiani, quod Papa sicut magis eget, ita magis optat in venijs dandis pro se deuotam orationem, quam promptam pecuniam.

49. Docendi sunt Christiani, quod veniæ Papæ sunt utiles, si non in eas confidant, sed nocentissimæ, si timorem Dei per eas amittant.

50. Docendi sunt Christiani, quod si Papa nosset exactiones venialium Prædicatorum, mallet Basilicam S. Petri in cineres ire, quàm ædificari cute, carne & ossibus ouium suarum.

51. Docendi sunt Christiani, quod Papa sicut debet, ita vellet, etiam vendita, si opus sit, Basilica S. Petri de suis pecunijs dare illis, à quorum plurimis quidam Concionatores veniarum pecuniam eliciunt.

52. Vana est fiducia salutis per literas veniarum, etiamsi Commissarius, imo Papa ipse suam animam pro illis impignoraret.

53. Hostes Christi & Papæ sunt ij, qui propter venias prædicandas verbum Dei in alijs Ecclesijs penitus silere iubent.

54. Iniuria fit verbo Dei, dum in eodem Sermone æquale vel longius tempus impenditur venijs, quam illi.

55. Mens Papæ necessario est, quod si veniæ, quod minimum est, una campana, unis pompis & cæremonijs celebrantur, Euangelium, quod maximum est, centum campanis, centum pompis, centum cæremonijs prædicetur.

56. Thesauri Ecclesiæ, unde Papa dat Indulgentias, neque satis nominati sunt, neque cogniti apud populum Christi.

57. Temporales certe non esse patet, quod non tam facile eos profundunt, sed tantummodo colligunt multi Concionatorum.

58. Nec sunt merita Christi & Sanctorum, quia hæc semper sine Papa operantur gratiam hominis interioris, & crucem, mortem, infernumque exterioris.

59. Thesauros Ecclesiæ S. Laurentius dixit esse pauperes Ecclesiæ, Sed locutus est usu vocabuli suo tempore.

60. Sine temeritate dicimus, claues Ecclesiæ, merito Christi donatas, esse thesaurū istū.

61. Clarum est n. quod ad remissionem pœnarū & casuum, sola sufficit potestas Papæ.

62. Verus thesaurus Ecclesiæ est sacrosanctum Euangelium gloriæ & gratiæ Dei.

63. Hic autem est merito odiosissimus, quia ex primis facit nouissimos.

64. Thesaurus a. Indulgentiarū merito est gratissimus, quia ex nouissimis facit primos.

65. Igitur thesauri Euangelici retia sunt, quibus olim piscabantur viros diuitiarum.

66. Thesauri indulgentiarum retia sunt, quibus nunc piscantur diuitias virorum.

67. Indulgentiæ, quas Concinatores vociferantur maximas gratias, intelliguntur verè tales, quo ad quæstum promouendum.

68. Sunt tamen reuera minimæ, ad gratiam Dei & crucis pietatem comparatæ.

69. Tenentur Episcopi & Curati veniarum apostolicarum Commissarios cum omni reuerentia admittere.

70. Sed magis tenentur omnibus oculis intendere, omnibus auribus aduertere, ne pro commissione Papæ, sua illi somnia prædicent.

71. Contra veniarum apostolicarū veritatē q loquitur, sit ille anathema & maledictus.

72. Qui vero contra libidinem ac licentiam verborum Concionatoris veniarum curam agit, sit ille benedictus.

73. Sicut Papa iuste fulminat eos, qui in fraudem negotij veniarum quacunque arte machinantur.

74. Multo magis fulminare intendit eos, qui per veniarum prætextum in fraudem sanctæ charitatis & veritatis machinantur.

75. Opinari venias papales tantas esse, ut soluere possint hominem, etiamsi quis per impossibile Dei genitricem violasset, est insanire.

76. Dicimus contra, quod veniæ papales nec minimum venialium peccatorum tollere possint, quo ad culpam.

77. Quod

77. Quod dicitur, nec si S. Petrus modo Papa esset, maiores gratias donare posset, est blasphemia in S. Petrum & Papam.

78. Dicimus contra, quod etiam iste & quilibet Papa maiores habet, scilicet Euangelium, virtutes, gratias curationum &c. ut 1. Corint. 12.

79. Dicere Crucem armis papalibus insigniter erectam, cruci Christi, aequiualere, blasphemia est.

80. Rationem reddent Episcopi, Curati & Theologi, qui tales sermones in populum licere sinunt.

81. FAcit haec licentiosa veniarum praedicatio, ut nec reuerentiam Papae facile sit, etiam doctis viris, redimere à calumnijs, aut certe argutis quaestionibus laicorum.

82. Scilicet, cur Papa non euacuat Purgatorium propter sanctissimam charitatem, & summam animarum necessitatem, ut causam omnium iustissimam, Si infinitas animas redimit propter pecuniam funestissimam ad structuram Basilicae, ut causam leuissimam?

83. Item, Cur permanent exequiae & anniuersaria defunctorum, & non reddit, aut recipi permittit Beneficia pro illis instituta, cum iam sit iniuria pro redemptis orare?

84. Item, Quae illa noua pietas Dei & Papae, quod impio & inimico propter pecuniam concedunt animam piam & amicam Dei redimere, Et tamen propter necessitatem ipsiusmet piae & dilectae animae, non redimunt eam gratuita charitate?

85. Itē, Cur Canones poenitentiales, re ipsa & nō vsu, iā diu in semet abrogati & mortui, adhuc tamen pecunijs redimuntur per concessionē Indulgentiarū tanquā viuacissimi?

86. Item, Cur Papa, cuius opes hodie sunt opulentissimis Crassis crassiores, non de suis pecunijs magis, quàm pauperum fidelium, struit vnam tantummodo Basilicam S. Petri.

87. Item, Quid remittit aut participat Papa ijs, qui per contritionem perfectam, ius habent plenariae remissionis & participationis?

88. Item, Quid adderetur Ecclesiae boni maioris, si Papa, sicut semel facit, ita centies in die cuilibet Fidelium has remissiones & participationes tribueret?

89. Ex quo Papa salutem quaerit animarum per venias magis q̄ pecunias, Cur suspendit literas & venias iam olim concessas, cum sint aeque efficaces?

90. HAEC scrupulosissima Laicorum argumenta, sola potestate compescere, nec reddita ratione diluere, est Ecclesiam & Papam hostibus ridendos exponere, & infelices Christianos facere.

91. Si ergo veniae secundum spiritum & mentem Papae praedicarentur, facile illa omnia soluerentur, imo non essent.

92. Valeant itaque omnes illi Prophetae, qui dicunt populo Christi: Pax, pax, & non est pax.

93. Bene agant omnes illi Prophetae, q dicunt populo Christi: Crux, crux & non est crux.

94. Exhortandi sunt Christiani, ut caput suum Christum per poenas, mortes, infernosq; sequi studeant.

95. Ac sic magis per multas tribulationes intrare coelum, q̄ per securitatem pacis, confidant.

PROTESTATIO.

EGo Martinus Lutherus Doctor, Ordinis Eremitarum Wittembergae, publice testatum volo, propositiones aliquot contra pontificales, ut vocant, Indulgentias à me editas esse. Etsi autem me hactenus neque celeberrima haec & laudatissima Schola nostra, neque ciuilis aut ecclesiastica Potestas condemnauerit, sunt tamen, ut audio, quidam praecipitis atque audacis ingenii homines, qui re quasi bene cognita & perspecta, Haereticum me pronunciare audent.

Ego vero, ut ante saepe, ita nunc quoque per fidem Christianam obtestor singulos, vel ut meliorem mihi monstrent viam, si quibus haec diuinitus esset reuelata, vel certe suam Sententiam Dei & Ecclesiae judicio submittant, Non enim adeò temerarius sum, ut meam solius opinionem caeteris omnibus anteferri, neque tam stupidus etiam, ut verbum Dei fabulis, humana ratione excogitatis, postponi velim.

A

PRE-

PRIMA DISPUTATIO JOHANNIS TETZELII.

Harum duarum sequentium Disputationum, quas falso quidam adscribūt Ioanni Tetzelio &c. autor fuit Doct: Conradus Vuimpina &c.

QUO VERITAS PATEAT: ERRORESQUE SUPPRIMANTUR, REDDITAQUE RATIONE, CONTRA CATHOLICAM veritatem obiecta soluantur: Frater Iohannes Tetzel, ordinis Prædicatorum, sacræ Theologiæ Baccalaureus, ac hæreticæ prauitatis Inquisitor, subscriptas Positiones sustinebit, in florentissimo studio Franckfordensi, cis Oderam.

Ad laudem Dei, pro fidei Catholicæ defensione, ob'q́ sanctæ Sedis Apostolicæ honorem.

1.

DOminus noster Ihesus Christus, Sacramenta nouæ Legis, ad quæ voluit cunctos obligari, post suam passionem & ascensionem.

2. Voluit etiam cunctos docere ante suam passionem per aptissimam suam prædicationem.

3. Quisquis ergo dicit, Christum, dum prædicauit: pœnitentiam agite, sic voluisse pœnitentiam interiorem & exteriorem carnis mortificationem.

4. Vt non etiam docere vel cointelligere potuerit pœnitentiæ Sacramentum, eiusq; partes, confessionem & satisfactionem tanquam obligatorias, errat. Imo nihil nunc iuvat, si interior pœne etiam operetur exteriorem mortificationem nisi adsit facto vel voto confessio & satisfactio.

5. Hæc satisfactio (cum Deus delictum absq; vltione non patiatur) per pœnam fit, vel æquiualens, in acceptatione diuina.

6. Quæ vel à Presbyteris imponitur, arbitrio vel canone, vel nonnunquam à iustitia diuina exigitur hic, vel in Purgatorio, dissoluenda.

7. Sicut confessionem, rite factam, nemo tenetur de eisdem criminibus, nisi in paucis casibus reiterare.

8. Et quantumuis vtile id esset, non id potest tamen sibi vel religiosus, vel Papa, vt iteret, demandare.

9. Ita satisfactoriam pœnam exteriorem semel rite expletam, non tenetur absolutus de eisdem peccatis repetere, Contrarium iubere, est errare.

10. Licet teneatur, quo ad vixerit intus actu vel habitu dolore, & peccatum remissũ, semper detestari, de propiciatuq; peccatorũ absq; metu non existere.

11. Hanc pœnam, ob peccata contrita & confessa impositam, potest Papa per Indulgentias penitus relaxare.

12. Siue hæc sit ab eo, vel sacerdotis arbitrio, vel canone imposita, vel etiam iusticia diuina exigenda, cui contradicere est errare.

13. Sed licet per Indulgentias omnis pœna in dispositis remittatur, quæ est pro peccatis debita, vt eorum est vindicatiua.

14. Errat tamen, qui ob id tolli putet pœnam, quæ est medicatiua & præseruatiua, cum contra hanc Iubileus non ordinetur.

15. Quantumuis ergo aliquis sit per Indulgentias vere & totaliter relaxatus. Quod fieri posse in dispositis, qui negat, errat.

16. Nullatenus tamen debet intermittere opera satisfactoria, quod vixerit, quando sunt reliquiarum curatiua, & à futuris præseruatiua & meritoria.

17. Sicut Sacramenta mosaica sunt ieiuna elementa, nec tollentia culpas, nec iustificatiua.

18. Ita Sacerdotes Iudæorum, nec claues habent nec characterem, unde illi nullam possunt culpam remittere.

19. Sacramenta

19. Sacramenta vero Christianorum, gratiam, quam signant, faciunt, & hinc etiam suscipientes justificant.

20. Et sacerdotes Christiani characterem verum & claves habent, quibus & culpas remittere possunt.

21. Non solum approbando & declarando, ut leprosis faciebant sacerdotes veteris Legis, & Aaronitæ.

22. Sed etiam ministerialiter & instrumentaliter, dispositiuè per Sacramentum id ipsum operando.

23. Imò sicut Deus habet claves autoritatis, Christus excellentiæ, Ita Presbyter Christianus claves habet ministeriales.

24. Quisquis ergo dicit Papam, vel etiam minimum sacerdotem, non posse in culpas, nisi approbando & declarando, errat.

25. Imo qui non credit, minimum sacerdotem Christianum plus posse in peccatum, quàm tota potuerit olim Synagoga Judæorum, errat.

26. Quin imò errat, qui Christum pro suæ clavis excellentia, quà vim suam Sacramentis non alligauit.

27. Putat non posse peccata remittere & hominem saluare, absque sacerdotali confessione, approbatione vel declaratione.

28. Quanquam contemptus verus vel interpretativus excludit Sacramentum, quod non raro contingit in sero pœnitente.

29. Nec mors inopina, nec necessitas relevant ab ultione gravissima insequente.

30. Non tamen est de his desperandum, cum minima contritio, quæ potest in fine vitæ contingere.

31. Sufficiat ad peccatorum remissionem, ac pœnæ æternę in temporalem mutationem.

32. Sed quando ob temporis deficientiam, pœnæ taliter mortuos truculentissimæ nonnunquam insequantur.

33. Quæ sunt plenissimis veniis celeriter relaxandæ, stultè faciunt tales homines, à redimendis Confessionalibus dehortantes.

34. Ob iniectionem manuum in elerum excommunicatis, incendiarijs, & incestuosis, non solum post absoutionem, sed aliquando post mortem pœnę imponuntur.

35. His de non iterando juramentum, istis satisfactio, Qui id ergo posse fieri negat, errat.

36. Non à dormientibus Episcopis, sed juris capitulis, discretus & pius iubetur esse Sacerdos, ut potius cum exili pœna.

37. Ultro excepta mittatur Confessus ad purgatorium, quam cum refutatà ad gehennam, Qui id ergo zizania dicit, errat.

38. Hæretici, schismatici, & læsæ majestatis rei, post mortem excommunicantur, anathematisantur & exhumantur.

39. Quisquis ergo dicit, morituros per mortem omnia soluere, & legibus Canonum non teneri, errat.

40. Animas purgandas, quæ cum gratia & charitate abscedunt, quæ dividit inter filios regni & perditionis, & longe plus desperationis.

41. Erroneum est dicere esse prope desperationem, Quin potius in spe firma ad beatitudinis comprehensionem.

42. Qui dicit, non esse probatum ullis aut rationibus, aut Scripturis, purgato esse extra statum meriti, errat.

43. Qui adijcit, non esse probatum, quod sint de sua beatitudine certi & securi, erat. Similiter, qui dicit.

44. Non esse Animas purgandas, de sua salute certiores quam nos, nosq; esse certissimos, errat.

45. Papam

45. Papam per plenariam remissionem, non intelligere omnium satisfactoriarum, sed à seipso impositarum, errat, Qui dicit.

46. Indulgentiarum Prædicatores errare, dum prædicant, per Papæ Indulgentiam hominem posse ab omni pœna solui, & saluari, error.

47. Dicere Papam nullam remittere animabus in Purgatorio Pœnam, quam debuissent in hac vita secundum Canones soluere, error.

48. Qui solum perfectissimos venias consequi posse dicit, & non etiam perfectos, imo perfectiores incipientes & proficientes, errat.

49. Imo etiam non solum plene contritos, sed attritos, & per Confessionẽ contritos, errat.

50. Quisquis paucissimis id contingere posse putat, & non pluribus, id quod Iubileus exigit facientibus, errat.

51. Asserere, Papam non habere majorem vel efficatiorem potestatem in Purgatorium, generaliter suffragij forma Iubileum impartiendo.

52. Quam qualem, aut quantam habeat Episcopus vel Plebanus in sua Diocœsi & Parrochia specialiter, error.

53. Papa etsi in purgatorium nullam habeat clavis potestatem, habet tamen Iubileum illis adplicandi, per modum suffragij autoritatem.

54. Hanc in purgatorium autoritatem, sub specie clavis in Papa negare, est veritati contradicere & errare.

55. Animam purgatam evolare, est eam visione Dei potiri, quod nulla potest intercapedine impediri.

56. Quisquis ergo dicit, non citius posse animam evolare, quam in fundo cistæ denarius possit tinnire, errat.

57. In suffragiis publicatis quærere quæstum & avaritiam, sed non sequi purgationis effectum, error.

58. Dubitare, si omnes animæ redimi, aut redemptæ exire velint purgatorium, manifestus error.

59. Securitate conjecturali, quantum humana perfert imbecillitas, nullum esse securum de veniarum consecutione, etiam factis, quæ Iubileus exigit, error.

60. Rarissimos esse, & non etiam plurimos juxta formam Iubilei agentes, qui consequantur venias, error.

61. Relaxatum per venias plenarias, juxta formam rescripti, videlicet vere confessum & contritum &c. non esse secutum de sua salute, error.

62. Papalibus Indulgentijs secundum omnem formam rite acquisitis, non reconciliari hominem Deo, vere videlicet contritum & confessum error.

63. Gratias veniales non respicere nisi pœnas satisfactionis, ab homine constitutas & non etiam à canone vel justicia divina, error.

64. Non esse Christianum dogma, quod redempturi pro amicis confessionalia vel purgandis Iubileum, possint hæc facere absque contritiono error.

65. Quemlibet Christianum vere compunctum, habere celeriter & totaliter plenariam à pœna & culpa, sine Indulgentijs remissionem, error.

66. Quemlibet Christianum sive vivum sive mortuum, habere participationem omnium bonorum, quo ad pœnarum autoritatiuam remissionem, error.

67. Eandem esse omnium bonorum participationem per charitatem & per potestatem habentis applicationem, error.

68. Rursus eandem esse participationem omnium bonorum ad merendum & merita augendum, & eam, quæ est omnium bonorum ad satisfaciendum, error.

69. Remissionem Papæ & participationem, solum ideo non esse contemnendas, quia sit declaratio remissionis divinæ, error.

70. Solum doctissimis Theologis, & non etiam mediocriter peritis, facillimum esse simul extollere veniarũ largitatem, & contritionis veritatem, error.

71. Quam

71. Quas enim quærit contritio pœnas satisfactorias pro his relaxatis, veniæ ponunt Christi compensatorias, Sed quia non relaxant medicativas, habet quas diligat pœnas contritio per totam vitam continuandas, hoc qui nescit, errat.

72. Opera charitatis plus valent in merendo, Sed veniæ plenariæ magis in celeriter satisfaciendo, & totaliter relaxando. Qui hoc nescit, vel non credit, & unum populos docet, & aliud tacet, errat.

73. Indulgentiæ plenariæ plus valent in satisfaciendo & relaxando totaliter, celeriter, & singulariter, Sed opera charitatis plus valent in merendo meritum, gratiam, & gloriam augendo principaliter, Qui ergo non putat Papam sic velle populum doceri, errat.

74. Quin cum secundum excedentia & excessa differant Indulgentia plenaria & misericordiæ particularia (ut fieri solita sunt) opera. Quisquis docet populum, Papam velle nulla ex parte veniarum redemptionem esse operibus misericordiæ partialibus (ut fiunt) comparandam, insigniter præsumit & errat.

75. Dans pauperi & mutuans egenti melius facit, quo ad meriti augmentationem, Sed redimens venias melius, quo ad celeriorem satisfactionem. Qui aliter populum docet, eundem seducit, & qui putat venias redimere, non etiam esse opus misericordiæ, errat.

76. Veniis etsi homo primo fiat à pœnis liberior, tamen cum opus, quo redimuntur, sit charitatis, fit ex interna devotione hinc redimens etiam melior, Quisquis aliter Populum docet, dupliciter errat.

77. Eleemosynæ spirituales sunt corporalibus præstabiliores, & sibiipsi factæ ordinatiores, Vnde si quis indigeat veniis, nec posset pauperem extra articulum necessitatis juvare, melius longe facit redimendo quam pauperi (ut prædictum) succurrendo, contrarium docens, errat.

78. Ex gravitate operum, & intensione charitatis, accipiuntur plerunq; meritum, & meritorum magnitudo, Magis ergo meretur venias, qui ex necessarijs facit quam superfluis. Vnde dicens, hoc modo merendo aliquem peccare, est dupliciter errare.

79. Quamvis veniarum redemptio non sit præcepta, est tamen egentibus de optimo consilio. Quisquis ergo unum dicit, & aliud tacet, populum seducit & errat.

80. Quod Leo pro persona plus egeat orationis, quam alii, est divinare, Sed pro Papa Leone tenemur ex debito legis naturæ humanæ & divinæ orare.

81. Cum q; id sit necessitatis, qui dicit propter hoc, dare oportere Papam Indulgentias, errat.

82. Nisi fides, devotio, imo fiducia ad venias habeantur, nihil prosunt, & sunt inutiles Indulgentiæ. Quisquis contrarium dicit, pessime errat.

83. Cum quæ pro venijs sub Leone exiguntur, sint minima respectu prædecessorum. Qui ergo eum carne cute & ossib. ovium suarum S. Petri Basilicam ædificare fingit, impiè errat

84. Facienti quod in se est, & juxta tenorem Bullarum, utiles sunt indulgentiæ, Quatumuis contingat oblatrantes, errare. Dicere ergo,

85. Vanam esse salutis fiduciam, per literas veniarum, etiamsi Papa animam suam pro illis impignoraret, est fœdissime errare.

86. Si potest minimus Episcopus, dum vel ipsemet prædicare vult, vel ante se facere prædicari, alijs silentium imperare.

87. Dicere Papam esse hostem Crucis, si simili modo velit Iubileum publicare, est pessimè errare.

88. Si Sanctorum Legendæ in eorum Festis possunt longius Evangelio absq; injuria recitari, potest recitato Evangelio æquale vel longius tempus in veniis publicandis continuari. Contrarium dicere, est dupliciter errare.

89. Mentem

89. Mentem Papæ esse, quod si una campana, unis Pompis & ceremoniis veniæ celebrentur, Evangelium centum campanis, pompis & ceremeniis, error.

90. Thesaurum Ecclesiæ non satis nominatum esse nec cognitum, unde Papa dat Indulgentias, error.

91. Thesaurum Christi, non esse merita Christi & Sanctorum, error.

92. Hæcq; operari veniaiem, hoc est, à DEO copiosam, celerem, totalemq; satisfactionem extra Papæ applicationem, error.

93. Thesaurum Ecclesiæ fuisse pauperes Ecclesiæ, divi Laurentij tempore, error.

94. Thesaurum Ecclesiæ esse solum claves Ecclesiæ, merito Christi donatas, error.

95. Ad remissionem pœnarum solam sufficere Papæ potestatem, absq; thesauri Ecclesiæ, id est, meritorum Christi, applicatione, error.

96. Evangelium, curationum gratia, Sacramenta veniæ, in gratiæ nomine æquivocantur, unum ergo efferre & aliud destituere, est penitus errare.

97. Indulgentias, quas Concionatores vociferantur, maximas esse, vere tales, quoad quæstum promovendum, error.

98. Imo thesauros Indulgentiarum retia esse, quibus nunc piscantur divitias virorum, impiissimus error.

99. Cumq; peccatum in matrem Christi commissum (quantumvis enorme) minus sit, quam si illud ipsum in Filium committatur, quod est Christi expresso testimonio remissibile.

100. Quisquis ergo tale in vere contritis Indulgentiis solvi non posse dicit, contra Evangelij textum & ipsummet Christum, insanit, furit & errat.

101. Subcommissariis insuper ac prædicatoribus veniarum imponere, ut si quis per impossibile Dei genitricem semper virginem violasset, quod eundem indulgentiarum vigore absolvere possent, luce clarius est, Si contra apertam veritatem imponentem odio agitari ac fratrum suorum sangvinem sitire.

102. Ponere etiam in publicis Positionibus, prædicatores veniarum, nunquam tamen auditos verborum libidine coram populo manare, & majus in veniis explanandis tempus, quam in Evangelio declarando proterere, est mendacia audita ab aliis, fictaq; pro veris seminare, seq; per hoc cito credentem levemq; ostendere atq; perniciose errare.

103. Ponere deniq; in publicis Positionibus, veniarum prædicatores, licentiosa sua prædicatione in tantum deficere, quod etiam Papæ reverentiam viris doctis non sit facile ab argutorum Laicorum quæstionibus redimere, est post Papæ prius illatam contumeliam, eidem blandiri ac aperte insinuare, cæteros omnes portum possedisse, & se solum turbam facere, vehementerq; per hoc errare.

104. Culpas delere convenit gratiæ formaliter, effective DEO & principaliter, dispositive homini puro, licet insufficienter, satisfacienter Christo, Sacramentis instrumentaliter. Quisquis ergo dicit Papam hoc modo minimum veniale, quoad culpam, solvere non posse, errat.

105. Eandem esse Petri & omnium Vicariorum potestatem, qui negat, errat, Quiq; pluris posse putat in veniis Petrum quàm Leonem, magis errat, imo blasphemat.

106. Sicut qui crucem Christi, vel aliam quamcunq; imaginem ut rem, & non ut signum, Latria adorat, errat, Ita, quantumvis, crux Christi in multis aliis, ut causis adorationis, præstet & plus sit veneranda, Qui tamen alia latria, & non æquali eam, & Papalibus insignitam armis adorat, idolatrat & errat.

SECUNDA DISPUTATIO JOHANNIS TETZELII.

SUBSCRIPTAS POSITIONES F. JOHANNES TETZEL, ORdinis prædicatorum, sacræ Theologiæ Baccalaureus, ac hæreticæ pravitatis Inquisitor, in studio universali Francofurtensi cis Oderam, publice, ac in brevi ad certum diem, quem etiam tempestive designabit, sustinebit ac disputavit, In quibus quisquis pro hæretico, schismatico, pertinaci, contumaci, erroneo, sedicioso, malesonanti, temerario, & injurioso, censendus sit, primo intuitu plane videbitur.

Ad laudem DEI, ac sacræ Sedis Apostolicæ honorem,

Anno salutis Dominicæ M. D. XVII.

I.

DOCENDI sunt Christiani, ex quo in Ecclesia potestas Papæ est suprema, & à solo DEO instituta, quod à nullo puro homine, nec à toto simul mundo potest restringi aut ampliari, sed à solo DEO.

2. Docendi sunt Christiani, Quod Papa in eos omnes immediatã jurisdictionem habenti, in his, quæ ad religionem Christianam, & ad Cathedram pertinent, si consona fuerint juri divino & naturali, simpliciter obedire tenentur.

3. Docendi sunt Christiani, Quod Papa jurisdictionis autoritate, superior tota universali Ecclesia & concilio, quodque statutis suis humiliter sit obediendum.

4. Docendi sunt Christiani, Quod Papa ea, quæ fidei sunt, solus habet determinare, quodque sacræ scripturæ sensus ipse autoritative, & nullus alius, pro suo sensu, interpretatur, & quod aliorum omnia dicta vel opera habet vel approbare aut reprobare.

5. Docendi sunt Christiani, Quod judicium Papæ, in his quæ sunt fidei, & ad humanam salutem necessaria, errare potest minime.

6. Docendi sunt Christiani, Quod etsi Papa in fide erraret, circa ea, quę fidei sunt, malam tenendo opinionem, Non tamen ipsum errare contingit de his, quæ sunt fidei, in judicio de eis sententiando.

7. Docendi sunt Christiani, Quod sententiæ Papæ, quam de his quæ fidei sunt, profert, in judicio magis standum est, quam sententiæ quorumcunque hominum sapientum, in scripturarum opinionibus.

8. Docendi sunt Christiani, Quod Papa ab eis debet semper & humiliter honorari, & non injuriari.

9. Docendi sunt Christiani, Quod honori & autoritati Papæ derogantes, maledictionis pœnam ac læsæ majestatis crimen incurrunt.

10. Docendi sunt Christiani, Quod Papam derisionibus, detractionibusq; exponentes, hæresis labe notantur, & à spe Regni cœlestis excluduntur.

11. Docendi sunt Christiani, Quod Papam dehonorantes, ignominia temporali, & quandoq; etiam morte pessima ac confusione scandalosa puniuntur.

12. Docendi sunt Christiani, Quod claves Ecclesiæ non universali Ecclesiæ, quæ dicitur omnium fidelium collectio, sed Petro & Papæ, & in eis omnibus eorum Successoribus & universis Prælatis futuris, per derivationem eorum in ipsos, sunt collatæ.

13. Docendi sunt Christiani, Quod plenissimam Indulgentiam non Concilium generalę, nec Prælati alii Ecclesiæ simul vel disjunctim dare possunt, sed solus Papa, qui est Sponsus universalis Ecclesiæ.

14. Docendi sunt Christiani, Quod veritatem & fidem de Indulgentiis habendis

bendis, nullus mortalium, imo nec concilium generale, sed solus Papa, qui de catholica veritate sententionaliter habet judicare, potest determinare.

15. Docendi sunt Christiani, Quod Catholica Veritas dicitur veritas universalis, & quod ea ab omnibus Christi fidelibus credi debet, quodque nihil aut falsitatis aut iniquitatis in se contineat.

16. Docendi sunt Christiani, Quod Ecclesia multa tenet Veritates catholicas, quæ in Canone sacræ scripturæ veteris & novi Testamenti, in propria verborum forma minime continentur.

17. Docendi sunt Christiani, Quod Eccl. multa tenet, ut catholicas veritates, quæ tamē sicut nec in canone Bibliæ, ita nec à Doctorib. antiquiorib. ponuntur.

18. Docendi sunt Christiani, Quod observantiæ omnes in materia fidei, Apostolicæ sedis judicio definitæ, sunt inter catholicas veritates computandæ, licet in canone scripturæ sacræ non reperiantur contineri.

19. Docendi sunt Christiani, Quod ea, quæ de tenenda fide & hæreticorum confutatione, Doctores ab Ecclesia approbati assertive tradiderunt, licet in canone scripturæ sacræ expresse non contineantur, Sunt tamen hujusmodi eorum scripta inter catholicas veritates computanda.

20. Docendi sunt Christiani, Quod licet certæ veritates absolutæ catholicæ non sint, Sunt tamen nihilominus catholicam veritatem sapientes.

21. Docendi sunt Christiani, Quod hi omnes hæresim sapiunt, qui usum signi Crucis dicunt in Ecclesiis non debere esse.

22. Docendi sunt Christiani, Quod animo deliberato in fide dubitantes, pro Hæreticis sunt apertissime censendi.

23. Docendi sunt Christiani, Quod per pecuniam ad sacros ordines ordinati, hæretici apertissime possunt appellari.

24. Docendi sunt Christiani, Quod omnes Scripturam sacram male, & non, ut sensus sancti Spiritus efflagitat, à quo scripta est, interpretantes, hæretici rectissime appellari possunt.

25. Docendi sunt Christiani, Quod is merito hæreticus est dicendus, qui temporalis gloriæ gratia, falsas atq; novas Opiniones vel gignit aut sequitur.

26. Docendi sunt Christiani, omnes eos justissimè hæreticos appellari, qui Romanæ Ecclesiæ privilegium, ab ipso summo omnium Ecclesiarum capite traditum, auferre conantur.

27. Docendi sunt Christiani, Quod S. Romanam Ecclesiam, B. Ambrosij exemplo, in omnibus ut Magistram suam, & non propriā phantasiā, sequi debeant.

28. Docendi sunt Christiani, Quod quicunq; adversus regulam veritatis catholicæ, opinionem suam perversam atq; pravam pertinaciter defendit, hæreticus sit censendus, atq; ab omnibus pro tali prædicandus.

29. Docendi sunt Christiani, Quod docentes aliquid tanquam certum, quod aut ratione, vel autoritate efficaciter nō potest probari, temerarii sunt cēsendi.

30. Docendi sunt Christiani, Quod asserentes aliquando quæ sunt falsa, pro erroneis sunt tenendi.

31. Docendi sunt Christiani, Quod detrahentes alicui fidelium, vel notabili alicui personæ, injuriosi sunt censendi.

32. Docendi sunt Christiani, Quod scribentes Propositiones, quæ ruinæ occasionem præbent auditoribus, quamvis cum modificatione adjuncta sint, vere tenendi sunt, ex quo absolute & sine modificatione proferuntur, pro scandalosis, male sonantibus, ac piarum aurium offensivis, eo quod videntur propositionibus hæreticalibus favere.

33. Docendi sunt Christiani, Quod assertiones Doctorū, quæ in populo scisma inducunt, ut est propositio illa, Malo Prælato aut Principi non est obediendum, vel quod Papæ suisq; bullis non sit credendum, omnino sunt seditiosæ.

34. Docendi sunt Christiani, Quod omnes, qui falsas opiniones gignunt, easq; ipsas pertinaciter defendunt, propriè hæretici sunt censendi.

35. Do-

35. Docendi sunt Christiani, Quod omnes, qui contemptu divinæ Legis, pertinacis erroris sunt, vel inventores, seu alieni sectatores, quiq; magis volunt catholicæ veritati adversari, quàm subjici, pro hæreticis simpliciter sunt censendi.

36. Docendi sunt Christiani, Quod omnes aliorum defendentes errorem, eò quod non solum errant, sed aliis etiam erroris offendicula præparant, confirmantq; non solum pro hæreticis, sed etiam habendi sunt pro Hæresiarchis.

37. Docendi sunt Christiani, Quod gignentes novas opiniones, catholicæ veritati contrarias, quo habere possint sequaces, & propterea à communi via, aut levitate aut perversitate discedunt, quod ex superbia, quæ propriè amor est excellentiæ, procedit, Etsi nullius temporalis gratia commoditatis moventur, pro hæreticis tamen sine dubio tenentur.

38. Docendi sunt Christiani, Quod adhærentes Magistrorum opinionibus, contrariis catholicæ veritati, pertinaciter errant, ac errando peccant, hæretici quoq; censendi veniunt.

39. Docendi sunt Christiani, Quod negantes quamcunq; veritatem catholicam, quæ apud omnes fideles, cum quibus conversantur, tanquam catholicæ divulgatur, & à prædicantibus verbum Dei publicè prædicatur, in errore suo pertinaces esse dicantur.

40. Docendi sunt Christiani, Quod negantes assertiones, quas sciunt in scriptura divina, vel Ecclesiæ contineri determinatione, sunt in hæresi sua pro pertinacibus censendi.

41. Docendi sunt Christiani, Quod suum errorem non corrigentes nec emendantes, quamvis eis ipsis suum errorem catholicæ veritati obviare legitimè sit ostensum, pro contumacibus in sua hæresi sunt censendi.

42. Docendi sunt Christiani, Quod illi pro pertinacibus in suo errore sunt censendi, qui contra fidem catholicam & Ecclesiæ determinationem errantes, correctioni & emendationi illius, cujus interest, se subjicere recusant superbientes.

43. Docendi sunt Christiani, Quod reprehensi de aliquo aperte contra fidem errore, renuentesq; de veritate informari, sunt in errore, ac hæresi hujusmodi suis pro pertinacibus prædicandi.

44. Docendi sunt Christiani, Quod protestantes verbis aut factis seu scriptis, assertiones suas hæreticales revocare minime velle, Si etiam illi, quorum interest, contra tales sententias excommunicationis pluerent aut grandinarêt, Sunt pro pertinacibus hæreticis tenendi, atq; ab omnibus vitandi.

45. Docendi sunt Christiani, Quod in hæreticæ defensionem pravitatis, novos errores fingentes ac defendentes, eo quod corrigi & cauta solicitudine Veritatem inquirere non sunt parati, pro pertinacibus in suis hæresibus simpliciter sunt tenendi.

46. Docendi sunt Christiani, Quod inferiores summo Pontifice, si aliquam assertionem hæreticam per sententiam definient determinentq; esse tenendã, atq; aliis imponunt, quo ipsam reputent esse Catholicã, sunt hæretici, pertinaces, una cum omnibus eorum tali determinationi consentientibus tenendi & prædicandi.

47. Docendi sunt Christiani, eos pertinaciter errare, qui habent potestatem resistendi hæreticæ pravitati, nec tamen resistunt, atq; per hoc ipsos hæresi erroribusq; favere.

48. Docendi sunt Christiani, Quod Hæreticorum defendentes errorem, & hoc sua potentia efficientes, ne ad manus judicis veniant examinandi, pro excommunicatis, & si non satis fecerint infra annum, ipso jure pro infamibus sunt tenendi, qui etiam per juris capitula terribiliter multis plectentur pœnis, in omnium hominum terrorem.

49. Docendi sunt Christiani, ne in fide circa Papæ autoritatem ipsasq; indulgen-

B 2

dulgentias, ex hæreticorum ac pertinacium ausu moveantur, non enim pius Dominus & Deus noster hæreses oriri permitteret, nisi eorum ortu fidei Veritas magis liqueret, & nos brutam per hoc evaderemus infantiam, Sed potius maneant circa veritatem, de partibus pœnitentiæ & indulgentiis prædicatam, creduli per quam suam in dicta fide constantiam eorum à Deo approbatio toti mundo fiat liquida & manifesta.

50. Volentes itaq; de partibus pœnitentiæ potissimum, oris autem confessione & operis satisfactione à Deo & Evangelio insinuatis & institutis, ab Apostolisq; promulgatis, & universali Ecclesia approbatis & observatis, Et tamen ab adversario irritè, & irreligiosè in sermone suo vulgari, per tot articulos impugnatis, ac de Indulgentia plenissima & summi Romani Pontificis circa eandem potestatem chartas aut libros implere, vel certe libera fronte de eis vel publicè prædicare aut disputare, vel prædicantibus scribentibusq; adhærere, eorum scripta favisare, in vulgus spargere, & per orbem invulgare, seu de eis ipsis in angulis, vel ad partem coram hominibus, impudenter ac per contemptum loqui, timeant sibi, ne in præfatas Propositiones incidant, & se per hoc atque alios damnationis periculo, graviq; temporali confusioni exponant. Bestia enim quæ montem tetigerit, lapidabitur. FINIS.

Autore D. Conrado Vimpina.

AD SUBSCRIPTAS CONCLUSIONES RESPONDEBIT M. FRANCISCUS GUNTHERUS NORTHUSENSIS PRO

Biblia, Præsidente R.P.D. Martino Luthero Augustiniano, S. Theologiæ Wittembergæ Decano, loco & tempore statuendis.

M. D. XVII.

1.

Dicere, quod Augustinus contra Hæreticos excessive loquatur, est dicere Augustinum fere ubiq; mentitum esse. Contra dictum commune.

2. *Id est Pelagianis & omnib. hæreticis tribuere occasionē triumphandi, imo victoriā.*

3. *Et idem est omnium Ecclesiasticorum Doctorum autoritatem illusioni exponere.*

4. *Veritas itaq; est, quod homo arbor mala factus, non potest nisi malum velle & facere.*

5. *Falsitas est, quod appetitus liber potest in utrunq; oppositorum, imo nec liber, sed captivus est. Contra communem.*

6. *Falsitas est, quod voluntas possit se conformare dictamini recto naturaliter. Contra Sco. Gab.*

7. *Sed necessario elicit actum difformem & malum, sine gratia Dei.*

8. *Nec ideo sequitur, quod sit naturaliter mala, id est, natura mali, secundū Manichæos.*

9. *Est tamen naturaliter & inevitabiliter mala & viciata natura.*

10. *Conceditur quod voluntas non est libera ad tendendum in quodlibet, secundum rationem boni sibi ostensum. Contra Sco. Gab.*

11. *Nec est in potestate eius velle & nolle quodlibet ostensum.*

12. *Nec sic dicere est contra B. Augustinum dicentem: Nihil est ita in potestate voluntatis, sicut ipsa voluntas.*

13. *Absurdissima est consequentia: Homo errans potest diligere creaturam super omnia, ergo & Deum. Contra Sco. Gab.*

14. *Nec est mirum, quod potest se conformare dictamini erroneo, & non recto.*

15. *Imo hoc est proprium est, ut tantummodo erroneo sese conformet, & non recto.*

16. *Illa potius est consequentia: Homo errans potest diligere creaturam, ergo impossibile est, ut diligat Deum.*

17. Non

17. *Non potest homo naturaliter velle, Deum esse Deum, Imo vellet se esse Deum, & Deum non esse Deum.*

18. *Diligere Deum super omnia naturaliter, est terminus fictus, sicut Chimera. Contra com. fere.*

19. *Nec valet ratio Scoti de Forti politico, Rempub. plus, quam seipsum diligente.*

20. *Actus amicitia, non est natura, sed gratia pravenientis. Contra Gab.*

21. *Non est in natura, nisi actus concupiscentia erga Deum.*

22. *Omnis actus concupiscentia erga Deum, est malum, & fornicatio spiritus.*

23. *Nec est verum, quod actus concupiscentia possit ordinari per virtutem spei. Contra Gab.*

24. *Quia spes est contra charitatem, qua solum, qua Dei sunt, quarit & cupit.*

25. *Spes non venit ex meritis, sed ex passionibus merita destruentibus. Contra usum multorum.*

26. *Actus amicitia non est perfectissimus modus faciendi quod est in se, Nec est dispositio perfectissima ad gratiam Dei, aut modus convertendi & appropinquandi ad Deum.*

27. *Sed est actus jam perfecta conversionis, tempore & natura posterior gratia.*

28. *Illa autoritates: Convertimini ad me, & convertar ad vos. Item: Appropinquate Deo, & appropinquabit vobis. Item: Quarite, & invenietis. Item: Si quasieritis me, inveniar à vobis, & iis similes, Si dicatur, quod unum natura, alterum gratia sit, nihil aliud, quam quod Pelagiani dixerunt, asseritur.*

29. *Optima & infallibilis ad gratiam praparatio & unica dispositio, est aterna Dei electio & pradestinatio.*

30. *Ex parte autem hominis, nihil nisi indispositio, imo rebellio gratia, gratiam pracedit.*

31. *Vanissimo commento dicitur: Pradestinatus potest damnari, in sensu diviso, sed non in composito. Contra Scholasticos.*

32. *Nihil quoq; efficitur per illud dictum: Pradestinatio est necessaria, necessitate consequentia, sed non consequentis.*

33. *Falsum & illud est, quod facere quod est in se, sit removere obstacula gratia. Contra quosdam.*

34. *Breviter, nec rectum dictamen habet natura, nec bonam voluntatem.*

35. *Non est verum, quod ignorantia invincibilis, à toto excusat, Contra omnes Scholasticos.*

36. *Quia ignorantia Dei & sui, & boni operis, est natura semper invincibilis.*

37. *Natura etiam in opere speciotenus & foris bono, intus necessario gloriatur & superbit.*

38. *Nulla est virtus moralis, sine vel superbia, vel tristicia, id est, peccato.*

39. *Non sumus domini actuum nostrorum à principio usq; ad finem, sed servi. Contra Philosophos.*

40. *Non efficimur justi justa operando, sed justi facti, operamur justa. Contra Philosophos.*

41. *Tota fere Aristotelis Ethica, pessima est gratia inimica. Contra Scholasticos.*

42. *Error est, Aristotelis sententiam de fœlicitate non repugnare doctrina Catholica. Contra Morales.*

43. *Error est dicere, sine Aristotele non fit Theologus. Contra dictum commune.*

44. *Imo Theologus non fit, nisi id fiat sine Aristotele.*

45. *Theologus non Logicus, est monstrosus hareticus, Est monstrosa & haretica oratio. Contra dictum commune.*

46. *Frustra fingitur Logica fidei, suppositio mediata, extra terminum & numerum. Contra recentes Dialecticos.*

47. *Nulla forma syllogistica tenet in terminis divinis. Contra Card.*

48. *Non tamen ideo sequitur, veritatem articuli Trinitatis repugnare formis syllogisticis. Contra eosdem Card. Ca.*

49. *Si forma syllogistica tenet in divinis, articulus Trinitatis erit scitus & non creditus.*

50. *Breviter, Totus Aristoteles ad Theologiam, est tenebra ad lucem. Contra Scholasticos.*

51. *Dubium est vehemens, An sententia Aristotelis sit apud Latinos.*

52. *Bonum erat Ecclesiæ, si Theologis natus non fuisset Porphyrius cum suis Universalibus.*

53. *Vsitatiores definitiones Aristotelis, videntur petere principium.*

54. *Ad actum meritorium satis est coexistentia gratiæ, aut coexistentia nihil est, contra Gab.*

55. *Gratia Dei nunquam sic coexistit ut ociosa, sed est vivus, mobilis & operosus spiritus.*

56. *Nec per Dei absolutam potentiam fieri potest, ut actus amicitiæ sit, & gratia Dei præsens non sit. Contra Gab.*

57. *Non potest Deus acceptare hominem sine gratia Dei justificante. Contra Occam.*

58. *Periculosa est hæc oratio: Lex præcipit, quod actus præcepti fiat in gratia Dei. Contra Card. & Gab.*

59. *Sequitur ex ea, Quod gratiam Dei habere, sit jam nova ultra Legem exactio.*

60. *Ex eadem sequitur, Quod actus præcepti possit fieri sine gratia Dei.*

61. *Item sequitur, Quod odiosior fiat gratia Dei, quam fuit Lex ipsa.*

62. *Non sequitur, Lex debet servari & impleri in gratia Dei. Contra Gab.*

63. *Ergo assidue peccat, qui extra gratiam Dei est, non occidendo, non mœchando, non furando.*

64. *Sed sequitur, peccat, non spiritualiter Legem implendo.*

65. *Spiritualiter, non occidit, non mœchatur, non furatur, qui nec irascitur, nec concupiscit.*

66. *Extra gratiam Dei, adeo impossibile est, non irasci, non concupiscere, ut nec in gratia satis id fieri possit ad Legis perfectionem.*

67. *Hypocritarum est justitia, opere & foris non occidere, non mœchari, &c.*

68. *Gratiæ Dei est, nec concupiscere, nec irasci.*

69. *Impossibile est itaq; Legem impleri sine gratia Dei ullo modo.*

70. *Quin etiam magis destruitur per naturam sine gratia Dei.*

71. *Lex bona necessario fit mala, voluntate naturali.*

72. *Lex & voluntas sunt adversarii duo, sine gratia Dei implacabiles.*

73. *Quod Lex vult, semper voluntas non vult, nisi timore vel amore simulet se velle.*

74. *Lex est exactor voluntatis, qui non superatur, nisi per parvulum, qui natus est nobis.*

75. *Lex facit abundare peccatum, quia irritat & retrahit voluntatem à seipsa.*

76. *Gratia autem Dei facit abundare justiciam, per Iesum Christum, qui facit placere Legem.*

77. *Omne opus Legis sine gratia Dei, foris apparet bonum, sed intus est peccatum. Contra Scholasticos.*

78. *Semper aversa voluntas, & conversa manus, sunt in lege Domini sine gratia Dei.*

79. *Conversa voluntas ad Legem sine gratia Dei, est affectu commodi sui talis.*

80. *Maledicti sunt omnes, qui operantur opera Legis.*

81. *Benedicti sunt omnes, qui operantur opera gratiæ Dei.*

82. Cap. falsas, de pe. dis. V. confirmat opera extra gratiam non esse bona, si non false intelligatur.

83. Non tantum ceremonialia sunt lex non bona & præcepta in quibus non vivitur. Contra multos Doctores.

84. Sed & ipse Decalogus, & quicquid doceri dictariq; intus & foris potest.

85. Lex bona & in qua vivitur, charitas Dei est, Spiritu sancto diffusa in cordibus nostris.

86. Voluntas cuiuslibet mallet, si fieri posset, esse nullam legem, & se omnino liberam.

87. Voluntas cuiuslibet, odit sibi Legem poni, aut amore sui cupit poni.

88. Cum Lex sit bona, non potest voluntas eius inimica esse bona.

89. Et ex illa clare patet, quod omnis voluntas naturalis est iniqua & mala.

90. Necessaria est mediatrix gratia, quæ conciliet Legem voluntati.

91. Gratia Dei datur, ad dirigendum voluntatem, ne erret, etiam in amando Deum. Contra Gab.

92. Nec datur, ut frequentius & facilius eliciatur actus, sed quia sine ea non elicitur actus amoris. Contra Gab.

93. Insolubile est argumentum; Superfluam esse charitatem, si homo naturaliter potest in actum, amicitia. Contra Gab.

94. Subtile malum est dicere, eundem actum esse, fruitionem & usum. Contra Occam, Card. Gab.

95. Item, quod amor Dei stet cum dilectione creaturæ, etiam intensa.

96. Diligere Deum, est seipsum odisse, & præter Deum nihil novisse.

97. Tenemur velle nostrum omnino conformare divinæ voluntati. Contra Card.

98. Non tantum, quod vult nos velle, sed prorsus quocunq; Deus vult, debemus.

99. In his nihil dicere volumus, nec dixisse nos credimus, quod non sit catholicæ Ecclesiæ, & ecclesiasticis Doctoribus consentaneum.

ANNUS CHRISTI M. D. XVIII.

SEQVUNTUR DUÆ CONCIONES REVERENDI PATRIS THEOLOGIÆ DOCTORIS MARTINI LUTHERI, quas initio negocii Evangelici edidit, In latinam lingvam è germanica versæ.

I. DE INDULGENTIIS.

SCiendum primo, quod novi autores, ut M. Sententiarum, S. Thomas, & horum imitatores, tres partes faciunt pœnitentiæ, nempe Contritionem, Confessionem & Satisfactionem. Et quamvis hæc distinctio, ut ipsi eam proponunt, difficulter, aut certe neutiquam deduci queat ex Scriptura, neq; etiam ex antiquis Christianæ religionis autoribus, Nos tamen id inconvulsum relinquemus in præsentiarum, & ipsorum more loqui conabimur. *Tres partes pœnitentiæ.*

Secundo dicunt, Venias, neq; contritionem, neq; confessionem adimere, sed tantum satisfactionem. *Veniæ.*

Tertio, Satisfactio dividitur, in orationem, jejunium, & eleemosynam, ubi oratio, omnem animi motum, & actionem in se complectitur ad animam proprie attinentem, ut lectionem, meditationem, auditionem verbi divini, declamationem ad populum, doctrinam, & id genus. Jejunium continet omnia opera afflictiva carnis, ut vigilias, labores, duritiem in vestitu, in lectisterniis, &c. Eleemosyna est operum amoris & misericordiæ erga proximum exhibitio. *Satisfactio. Oratio. Jejunium. Eleemosyna.*

Indulgentia auferunt opera satisfactionum.

Quarto, Apud omnes Theologos est persuasissimum, quod indulgentiæ auferant hujusmodi opera satisfactionis pro peccatis debita vel imposita, nam si absolute omnia opera satisfactionis adimeret, nihil boni superesset à nobis agendum.

Quinto, Multis fuit magna quæstio, sed nondum satis excussa atq; definita, imo adhuc controversa, An videlicet ultra injuncta opera satisfactionis, quippiam adimant indulgentiæ? an ne pœnam à Deo pro peccatis, aut inflictam, aut infligendam?

Deus nullam pœnā sibi satisfactionem exigit à peccatore.

Sexto, Eam quæstionem intactam prætergredior, sed affirmare possum, quod ex nulla Scriptura colligi queat, divinam justiciam, sive pœnam, sive satisfactionem exigere de peccatore, Quin veram tantum & ex corde profectam pœnitentiam aut resipiscentiam, cum voluntate ad crucem Christi ferendam, prædictaq; opera satisfactionis exercendi, etiamsi nemo imponat, quia per Ezechielem dictum est. Quicunque peccator conversus fuerit, & bene egerit, peccatorum suorum amplius non recordabor. Item hoc modo ipse omnes ab- *Ezech. 18.*

Maria Magdalena, Paralyticus, Adultera.

solvit, Mariam Magdalenam, paralyticum, mulierem in adulterio deprehensam &c. Et audire liberet, quisnam aliter valeat astruere, tametsi aliqui ex Doctoribus in eam partem opinati sunt. *Luc. 7. Matth. 9. Iohan. 8.*

Castigat Deus, ut ad pœnitentiam moveat.

Septimo, Bene fateor invehiri posse, quod Deus juxta divinam justiciam aliquos castiget, aut per flagella urgeat ad pœnitentiam, ut Ps. 89. Si derelique- *Psal. 89.* rint filii eius legem meam, si justicias meas prophanaverint, & mandata mea non custodierint, Visitabo in virga iniquitates eorum, & in verberibus peccata eorum, Misericordiam autem meam non dispergam ab eo. Sed hanc pœnam amovere aut ignoscere, Deo tantum in manu est, nulli hominum, neq; eam ipse omittere vult, sed eam sedulo pollicetur sese inflicturum.

Octavo, Propterea illius imaginariæ pœnæ nomen, quam indulgentiæ excludunt, nemo explicare potest, neq; quisquam novit, quidnam sit, si non est neq; flagellum modo expositum, neq; bona opera, quæ satisfactionis nominantur.

Indulgentia non redimenda.

Nono, Finge, quod Ecclesia vel hac tempestate decernat, & aperte declaret, aliquid remitti per indulgentias ultra prædicta opera satisfactionis, nihilominus præstaret infinitis modis, quod nemo Christianus indulgentias redimeret, imo ne peteret quidem, quin potius præoptent, tum facta bona, tum illius pœnæ tolerantiam. Quia indulgentiæ nihil sunt aliud, neq; aliud fieri possunt, quam remissio bonorum operum & salutaris pœnæ, Hæc autem amplecti quam refugere, multo æquius est atque honestius, tametsi ex Concionatoribus recentiores quidam commenti sunt pœnas duplices, medicativas, ut vocant, & satisfactorias, etenim has ad diluendum commissum, illas ad sanandum, & vitam in melius commutandam prodesse pronunciant. Verum nobis major facultas est istiusmodi nugamenta contemnendi, quam istis excogitandi, nam quicquid Deus imponit, in emendationem est, & compendium Christianis.

Indulgentia quid sint.

Pœna medicativa & satisfactoria.

Decimo, Frivolum est, quod dicunt, numerum pœnarum & operum, quibus satisfaciendum pro peccatis, esse majorem, quam homo in omnem vitam, tum facere, tum perferre queat, ob exiguum vitæ spacium, eoq; necessarias indulgentias. Respondeo, quod totum hoc inane, est fictitium, nulloq; fundamento nititur. Nam Deus & Ecclesia, neminem gravant ultra vires, quod Paulus ipse astruit. Deus, inquit, vos non permittit tentari supra id quod potestis, Neq; exigua est contumelia Christianismo, dicere, quod nobis importabilia onera imponat. *1. Cor. 10.*

Canones antiquati

Undecimo, Quod si pœnitentiæ per canones antiquatos injunctæ adhuc essent efficaces, ut pro quolibet peccato mortali, septem annorum pœnitentia exigeretur, oporteret ab ejusmodi constitutionibus Christianitatem abscedere,

dere, neq; amplius imponere, quam quisquam ferre sufficeret, quanto minus putandum est, illis pridem obliteratis plus piis obtrudi, quam pro viribus expediat.

Duodecimo, Dicitur magno consensu, peccatorem cum reliqua pœna post contritionem & absolutionem, debita, remittendum aut in purgatorium, aut ad indulgentias, verum multa etiam alia temere & supra veri fidem asseruntur.

Decimo tertio, Fœdus est error, quod quispiam de peccatis se putet satisfacturum, quæ ex inæstimabili clementia Deus & semper & gratias remittit, atque condonat, nihil à nobis invicem requirens, quam ut in posterum bene vivamus. Christianitas, bene verum est, aliqua exposcit, quæ potest & debet remittere, & nihil imperare ferendum quod ferri nequit, neque quicquam molestius. *Ecclesia.*

Decimo quarto, Indulgentiæ admittuntur, propter inertes & pigros Christianos, qui nolunt animose, neq; bona facere, neq; mala sustinere, nam indulgentiæ nihil promovent in melius, sed illorum imperfectionem duntaxat tolerant, veluti connivendo, ideoq; ab indulgentiis dehortari non licet, atqui neq; licitum est ad eas adhortari. *Indulgentiæ obsunt, non prosunt.*

Decimo quinto, Tutius & utilius est, dare pure propter Deum ad fabricam S. Petri, aut ad alia, quæ nominantur in indulgentiis, quàm pro munere vicissim accipere indulgentias, nam periculum est, ne munus propter indulgentias, & non propter Deum impendat. *Fabrica S. Petri.*

Decimo sexto, Multis nominibus est conducibilius largum & munificum animum ostendisse pauperi & egeno, quàm sic ad structurã profundere spe indulgentiarum consequendarum, nam plus momenti habet pium opus absolvisse, quàm remisisse, & indulgentiæ plurima bona, quæ fieri deberent, condonant, aut certe nihil condonant. *Melius dare egentibus, quam redimere indulgentiis.*

Atqui, ut vere te instruam, animum advertas. Præcipue dederis, inquam, egenti proximo, si quid es daturus, neq; fabrica S. Petri, neq; indulgentiæ ab hoc Evangelico instituto te dimoveant, nemine vero oppidi tui (profligata inopia rerum) opus habente auxilio tuo, quod fortassis nunquam futurum est, ad templa, ad altaria, ad ornamenta, calices, clinodia tui oppidi, tunc licet exponere, si lubet, Quo facto, si animus te solicitat, potes impune aut Romam, aut aliò mittere, tantæ liberalitatis argumenta nemo vetat, modo ne indulgentiarum respectu miseris. Quandoquidem Paulus dicit, Qui domesticis suis non benefecerit, non est Christianus, & pejor quovis ethnico, ita libere & cõstanter sentiendum. Qui aliter docet, seductor est, & animam in crumena tua quærit, inventosq; numos omnibus animabus anteponit, & plus amat. Quispiã forte respondet. Sic nunquam indulgentias redimerem. Prius, inquam, ita contendebam, ita expetivi, oravi, consului, ne indulgentias compares, ea facultate somniculosis permissa, tibi recta pergendum est. *1. Tim. 5.*

Decimo septimo, Indulgentiæ neq; præcepti, neq; consiliis sunt, sed ex illarum rerum numero, quæ permittuntur, & sub permissionem cadunt, ideoq; non sunt factum aliquod obedientiæ, neq; etiam ullo modo meritoriæ, sed tantum excussio quædam obedientiæ. Unde consequitur, quod indulgentiæ, quamvis interdicendæ non sunt, amoti tamen & subtracti ab eis Christiani, ad opera & pœnas, quæ remittuntur, excitari debent. *Indulgentiæ neque præcepti neq; consilii sunt.*

Decimo octavo, Quod animæ per indulgentias ex purgatorio liberentur, nondum exploratum habeo, neq; credo, tametsi Recentiores id asseverant, sed probandi facultatem non habent, neq; ab Ecclesia sancitum est. Quare securius est, ut pro animabus ipse preceris, & exerceas opera pietatis, id quidem remedii receptius atq; certius habetur. *Animæ à Purgatorio non liberantur.*

Decimo

Decimo nono, In prædictis nihil dubito, quæ idoneis argumentis omnia nituntur, & Scriptura, & Evangelicis Decretis, Longum valere dicto doctoribus Scholasticis, qui universi neutiquam sufficiunt, unam ad populum concionem sacram confirmare, eadem mecum amplectamini sine dubitatione, sine formidine oppositi.

Doctores Scholastici.

Vicesimo, Si qui de hæreseos crimine me traducunt, quorum scriniis potissimum aperta veritas vehementer officit, non magnopere curo. Neq; istorum clamosas contumelias magnopere reformido, obscuri sunt, cerebri tenebricosi, Bibliæ gustus inexperti, neq; Christi doctrinam unquam legerunt, neq; proprios autores, quos adorant, intellexerunt, Quinimo laceris & cariosis opinionib. fere detriti sunt, etenim suis assertionibus perspectis cognovissent, nequaquam condemnandum eum, qui non solum non peractus est reus, sed ne reus quidem factus. Verum ipsis ac nobis, Deus mentem largiri dignetur sanam ac rectam.

Sycophantas non curat.

II. DE POENITENTIA.

De Indulgentiis sæpe locutus sum vobis, donec id meruerim, ut Hæreticus accuser. Ut autem rem ipsam teneatis, possitisq; vosipsi cum illis conferre, ecce procedam juxta eorum sententiam, nisi ubi locus fuerit mea interferendi.

Igitur eorum sententia, Pœnitentia dividitur in tres partes, quæ sunt, contritio, confessio, satisfactio.

Tres partes pœnitentiæ, secundum Scholasticos.

Contritio.

Prima, Contritio (sic enim cœpit vocari vera pœnitentia interior) dupliciv ia paratur. Primo per discussionem, collectionem, detestationem peccatorum, qua quis, ut dicunt, recogitat annos suos in amaritudine animæ suæ ponderando peccatorum gravitatem, damnum, fœditatem, multitudinem, deinde amissionem æternæ beatitudinis, ac æternæ damnationis acquisitionem, & alia, quæ possunt tristiciam & dolorem excitare spe satisfaciendi per opera bona.

Hæc autem contritio facit hypocritam, imo magis peccatorem, quia solum timore præcepti, & dolore damni id facit. Et tales omnes indigne absolvuntur & communicantur, & si libere deberent (remoto præcepto & minis pœnarum) confiteri, certe dicerent sibi non displicere eam vitam præteritam, quam sic coguntur displicere confiteri, imo quo magis timore pœnæ & dolore damni sic conteruntur, eo magis peccant, & afficiuntur suis peccatis, quę coguntur, non autem volunt odisse, siquidem Lex & cognitio peccati, magis abundare facit peccatum, ut Apostolus ait Rom. 5. Et hæc est illa contritio, quam ipsi vocant extra charitatem non meritoriam. Alii vocant attritionem proxime disponentem ad contritionem, sic enim ipsi opinantur, quam opinionem errorem ego judico. *Rom. 5.*

Contritio, quam docent Scholastici, facit hypocritam.

Lex.

Attritio disponit ad contritionem.

Secundo paratur per intuitum & contemplationem speciosissimæ justiciæ, qua quis in pulchritudine, & specie justiciæ meditatus in eam ardescit & rapitur, incipitq; cum Salomone fieri amator sapientiæ, cujus pulchritudinem viderat, hęc facit vere pœnitentem, quia amore justiciæ id facit, & hi sunt digni absolutione. Exempli gratia, Si vis pœnitere de Luxuria, non incipias numerare vitia, fœditates, damna ejus, nam hæc non diu tibi durabunt, quum sit violenta contritio, ex vi præcepti facta, sed intende in speciem castitatis, atq; ad commoda ejus pulcherrima, ut ipsa tibi intime placeat. Sic de omnibus aliis virtutibus. *Sapient. 8.*

Error Thomæ.

Regula.

Sed hic regula talis notanda est, quod intuitus virtutum fit dupliciter abstractive, seu per se, & sic carnalem hominem parum movent, quomodo traditur

traditur per verbum prædicationis, sic enim non nisi speculative videtur. Concretive, sive per aliud, hoc est, exempli gratia, ut intuearis homines, qui tali virtute lucent, quorum omnium speculum primum est Christus, deinde Sancti in cœlo. Verum rudem & incipientem maxime movent exempla præsentia & sui seculi. *Christus exemplar recte vivendi.*

Ideo virginitatem in virginibus, & innocentibus pueris intuere, usque dum gemas à facie pulchritudinis ejus, Sic & castitatem, charitatem, patientiam, reliquasq; omnes.

Sic enim B. Anshelmus docet ascendere ad amorem Dei, ex amore hominis boni. Sic B. Augustinus suam contritionem hausit ex intuitu illorum, quos ex Pontiano audivit, & ipse confitetur Ecclesiam sibi ostendisse plenis manibus exempla virginum & continentium, & sic odore isto optimo allectum. Sic & Apostolus se esse bonum odorem, aliis in vitam, aliis in mortem. Signum est enim veræ contritionis, si inspecto homine casto, humili, benigno, suspires ex corde, quia non es talis. Sic & Ecclesia otat, ut Deus nos per exempla Sanctorum suorum restauret. Et B. Augustinus lib. 8. Confess. Psal. 120. sic exponit: Sagittæ potentis acutæ cum carbonibus vastatoribus, Sagittas interpretans verba virtutes prædicentia ad abstractivam cognitionem, & carbones vastatores; exempla Sanctorum, vastantia omnem lingvam dolosam, imo malam cupiditatem. *Anshelmus. Augustinus.* *Cor. 2.* *Signum veræ contritionis.* *Psal. 20.*

Sic admirabili sapientia Dei fit, ut nullus sibi bene vivat. Et sæpius fit, ut boni aliis prosint dum nesciunt, imo fere semper nesciunt, qui dum incedunt simpliciter, alii eorum verbis & vita moventur miro affectu. Deniq; & pueri infantes ita nobis vivunt, ut nobis innocentiæ speciem suavissime commendent, atque ad pœnitentiam provocent. Sunt enim viva monitoria. Non est itaque quod queraris tibi deesse virtutum exempla viva, pueros intende, sicut Christus docuit, exhibens parvulum discipulis suis, Hæc est pœnitentia jucunda, vera, stabilis, & ex spiritu nata. *Boni imprudentes aliquando prosunt. Pueri innocentes sunt viva monitoria. Pœnitentia vera.*

Ratio omnium prædictorum est. Impossibile est, ut odias aliquid vero odio & perfecto, cujus contrarium non prius dilexeris. Amor semper est prior odio, & odium natura & sponte fluit ex amore, & sic nascitur zelus, qui est iratus amor, id est, odium mali propter bonum, Sic odium peccati & detestatio vitæ præteritæ, nulla cura, nullo labore quæsita, veniunt sua sponte, alioqui perversissimo ordine, & nunquam profuturo studio quæritur amor justitiæ, per odium peccati, imo machina desperationis, & dejiciendi animi est talis perversitas. Pœnitentia enim debet esse dulcis, & ex dulcedine in iram descendere ad odium peccati, Amor enim est vinculum perpetuum, quia voluntarium, odium temporale, quia violentum. Igitur persuade homini, primum, ut diligat justiciam, & sine magisterio tuo conteretur de peccato, diligat Christum, & statim sui prodigus odio habebit seipsum. Sic Psal. 45. Dilexisti justiciam, & odisti iniquitatem, prius inquit, dilexisti justiciam, & sic odisti iniquitatem, &c. *Amor. Odium. Zelus.* *Pœnitentia qualis.* *Psal. 45.*

COROLLARIUM.

Plus tibi discutiendum est confessuro, quantum diligas justiciam quam quantum odias peccatum, multoq; majore, imo solo hoc labore tibi cogitandum est, quomodo futuram vitam agas bonam, quam quomodo deseras aut odias præteritam malam. Verissimum est enim Proverbium, & omni doctrina de contritionibus hucusq; data præstantius, quod dicitur germanicè: Nimmer thun/ die höchste Busse. Optima pœnitentia nova vita, Sicut & Apostolus sonat ad Gal: 6. In Christo neq; circumcisio, neq; præputium aliquid valet, sed nova creatura. *Optima pœnitentia nova vita.* *Gal. 6.*

Proin.

Confessuro quid cogitandum

Proinde confessurus id potissimum & ante omnia tecum cogita, quid faceres, si non esset præceptum confitendi, si nulla esset Quadragesima, si nulli confiterentur, si nullus esset pudor, sed omnis omnium plenaq; libertas? An etiam sic velles confiteri, conteri, pœnitere? Quod si te non ita invenis, jam scito te non ex amore justiciæ, sed consuetudine & timore præcepti pœnitere, atq; malle sequi turbam, si omnibus liceret non pœnitere. Si autem velles, etiamsi nullus pœniteret, confiteretur, contereretur, atq; adeo si totus mundus aliter ageret, nec præcepti habita ratione pœnitere, sed amore novæ vitæ & melioris, jam verè pœnites. Ecce hoc est, quod illi solent dicere, quod contritio in charitate facta, facit remitti peccata, Quod verbum nescio, si omnes intelligunt, qui tam frequenter ipsum in ore versant, hoc scio obscurissimum esse, nec à me aliquando intellectum.

Contritio in charitate facta.

Hic vero invenies, si non vis mentiri, te non esse talem sed potius velles, ut prior vita liceret, quia sentis te omnino adhuc inclinari ad vitam priorem. Sic enim & B. Augustinus confitetur in contritione sua, se fuisse sollicitatum de vita præterita. Imo si rectè perpendas hæc dicta, facile dices, nullum hominem esse in mundo, qui hanc contritionem habeat, vel saltem paucissimos, Et de meipso confiteor similia omnino. Et si vere ac libere velis confiteri remoto Deo, præcepto, pœna, gaudio, scio dices: si nullus esset Deus, nullus infernus, certe vix pœniterem, scio, inquam, talem esse tuam cogitationem, quantumlibet fortis contritionem ostendas.

Augustin.

Perfectam contritionẽ nullus habet.

Quid ergo hic faciemus? Oportet nos esse tales, & non possumus esse tales, omnes ergo damnabimur? Absit. Sed respondeamus: Oportet, ut cognito te tali, non neges te talem, sed in angulum vadas, & juxta consilium Christi, in abscondito ores Patrem tuum in cœlis dicens sine fictione: Ecce optime Deus pœnitendum mihi præcipis, sed talis sum ego miser, quod sentio me nolle, neq; posse, Quare tuis prostratus pedibus, oro misericordiam & gratiam, fac pœnitentem, quem jubes pœnitere. Et sic cum B. Augustino ores: Domine da quod jubes, & jube quod vis. Et cum Ecclesia: Cor pœnitens tribue. Hæc inquam, oratio & agnitio atq; confessio, impœnitentiæ tuæ (si ficta non fuerit) eo ipso faciet, ut Deus te pœnitentem verum reputet. Et licet multum adhuc sentias te ad malum inclinatum, noli timere, Hæc confessio & oratio faciet, ut Christus suppleat de suo, quod deest de tuo.

Obiectio. Responsio. — *Matth. 6.* — *Augustini dictum.* — *Confessio impœnitentiæ.*

Atque ut hanc orationem facias, non te retrahat indignitas & impuritas tua, accede confidenter, Quia si non ante vis orare Deum (ut multi stultissime agunt) quam fueris mundus, nunquam orabis. Et crede firmiter, Qui dedit tibi hanc tui cognitionem peccati, te non rogante, dabit etiam gratiam oranti, imo ideo dedit cognitionem peccati & justiciæ, ut rogares gratiam. Sic B. Augustinus cum Apostolo dicit: Per legem cognitio peccati, ut gratia donetur & impetretur. Accipe simile. Gentiles olim idola sua rogabant, & fiebat quod petebatur, Et avarus confidit, in divitias suas, & fit sicut vult, Quanto magis ille verus & bonus Deus non sinit se frustra rogari, & in se confidi.

Etiam indigni ad orandum veniant. — *Simile.*

COROLLARIUM I.

Contritio vera.

Contritio vera non est ex nobis, sed ex gratia Dei, ideo desperandum de nobis, & ad misericordiam ejus confugiendum.

COROLLARIUM II.

Contritio per totã vitam durat. Pœnitentia in charitate facta.

Contritio incipit in pœnitente, sed non cessat per totam vitam usq; ad mortem, & non (ut multi putant) durat per horam confessionis duntaxat. Ecce sic habes, quomodo intelligas quod illi dicunt, Oportere pœnitere in charitate, & cum bono proposito, quantum Deus auxilium gratiæ dederit. Nullus debet sacerdoti respondere se esse contritum, nec sacerdos requirere, nisi quod potest

potest dicere: Nescio an sim contritus, rogo tamen Dominum atque confido, me sua gratia contritum, & quotidie magis conterendum. Hæc de prima parte.

Secunda pars est confessio Sacramentalis. Et hic duo sunt notanda. Primum, ut nullo modo præsumas confiteri peccata venialia, sed nec omnia mortalia, quia impossibile est, ut omnia mortalia cognoscas, ad impossibile autem nemo obligatur. Unde in primitiva Ecclesia solum manifeste mortalia confitebantur, ut patet 1. Corinth. 5. Si quis inter vos est fornicator, aut avarus, aut idolatra, aut maledicus, aut ebriosus, aut rapax, cum hujuscemodi nec cibum sumite. Et illud Gal. cap. 5. Manifesta sunt opera carnis, &c. Unde multi confitentur, in quinq; sensibus, septem donis, septem sacramentis, octo beatitudinibus, & aliis multis distinctionibus peccatorum, velut id curantes, ut nullum peccatum non confiteantur, cum tamen inter ea quandoq; nullum vel vix veniale sit peccatum, & fatigant frustra sacerdotem, perduntq; tempus, ac aliis sunt impedimento. *Confiteri omnia mortalia impossibile. Primitiva Ecclesia confessio.* *1. Cor. 5. Galat. 5.* *Scrupulose confitentes.*

Ideo duplici sis confitendi modo instructus. Uno, quo sacerdoti omnia manifesta mortalia confitearis, quanquam difficile sit discerni mortalia à venialibus, nisi sint in opere manifesto, aut evidenti consensu cordis, ut maledictio, furtum, homicidium, luxuria, detractio, ira, amaritudo, &c. Alio, quo Deo confitearis reliqua omnia, imo cum B. Hiob dicas: Verebar omnia opera mea, sciens quoniam non parcis delinquenti. Et Psal. 19. Delicta quis intelligit, ab occultis meis munda me Domine, nam nulla sunt opera nostra etiam bona, quin sint peccata damnabilia, si Deus in judicium intret nobiscum, sic dicit Psal. 143. Non intres in judicium cum servo tuo, quia non justificabitur in conspectu tuo omnis vivens. Item: Omnis homo mendax, &c. Sola vera ista confessione humili & oratione nobis, ignoscuntur, & fiunt meritoria, Unde & jussit nobis, ut oremus: Dimitte nobis debita nostra. *Duplex confitendi modus. Peccata non manifesta mortalia, sunt Deo, non sacerdoti, cõfitenda.* *Hiob. 9. Psal. 19. Psal. 143. Psal. 116.*

Quocirca, dum volumus omnia pure confiteri, nihil aliud facimus, quàm quod misericordiæ Dei nihil volumus relinquere ignoscendum, nec confitere in eum, sed in confessionem nostram cupimus, ac per hoc volumus securi esse, nec judicium ejus timere, Cum tamen ei sit beneplacitum super timentes eum, & in eis, qui sperant super misericordiam ejus. *Psal. 146.*

Hæc ideo dixi, ut sitis præmoniti atq; præmuniti in hora mortis, ubi Diabolus non solum mortalia occulta opponet & magnificabit, sed ex venialibus, imo ex bonis operibus, faciet non nisi horrenda peccata, & totam vitam perditissimam ac damnabilem ostendet, ut scias quid facias, scilicet, ne tunc dicas: Heu, utinam essem confessus, aut tempus haberem confitendi, ne forte desperes, quod ipse cupit, sed confide, & dicas: Scio, quod omnis vita mea est damnabilis, si judicetur, Sed Dominus jussit, non in mea vita, sed in sua misericordia confidere, sicut ait: Confide fili, remittuntur tibi peccata tua. Psal. 63. Quoniam melior est misericordia tua super vitas. Sic enim B. Bernhardus: Cum aliquando moriturum se crederet, perdidi tempus meum, quia perdite vixi, nec habeo, nisi, quod cor contritum & humiliatum Deus non despicies. Sic sic timor judicii humiliabit te, sed spes misericordiæ exaltabit humiliatum. *Confidendum in misericordia Dei.* *Matth. 9. Psal. 63.* *B. Bernhardus. Timor judicii. Spes misericordiæ.*

Secundum, vide, ne ullo modo te confidas absolvi propter tuam contritionem, sic enim super te & tua opera confides, id est, pessime præsumes, Sed propter verbum Christi, qui dixit Petro: Quodcunq; solveris super terram, solutum erit & in cœlis. Hic inquam, confide, si sacerdotis obtinueris solutionem, & crede fortiter, te absolutum, & absolutus vere eris, quia illa non mentitur, quicquid sit de tua contritione. Nam sic non crederes sententiæ pronunciatæ super te à Deo qui mentiri non potest, ac sic te veracem, & ipsum mendacem faceres, nam sententia illa debet esse rata & certa. *Absolutionis sermo usus.* *Fides confitentis necessaria.*

Ideo multo magis tibi hic videndum, quomodo nihil huic fidei desit, quàm cæteris omnibus. Imo esto per impossibile, quod confessus non sit contritus, aut

 facer-

sacerdos non serio, sed joco absolvat, si tamen credat sese absolutum, verissime est absolutus, tanta res est fides, & tam potens verbum Christi. Damnabuntur itaque qui nolunt confidere sese absolutos, donec certi sint, se satis contritos, & super arenam, non super petram, volunt domum conscientiæ suæ ædificare.

Fides.

Sic legitur in Ecclesiastica Historia, libro decimo, capite decimo quarto, quod B. Athanasius ludens cum pueris, baptizavit eos, sicut viderat fieri à sacerdotibus, & baptizatos judicavit B. Alexander episcopus. Item quidam Mimus illudens baptizari voluit, ad placendum Imperatori, & inter ludendum, viso angelo cum libro, credidit, & eo ipso ludicro baptismo vere est baptizatus. Quare plus est à confitente requirendum, an credat sese absolvi, quàm an sit vere contritus, Sicut Christus à cæcis quæsivit: Creditis me posse vobis hoc facere? Et merito, quia contritio nunquam est vera satis, quod si esset vera, non est tamen certa, etsi esset certa, non tamen esset satis. Fides autem & verbum Christi, sunt verissima, certissima, sufficientissima.

B. Athanasius lib. 10. Eccles. Histor. cap 14.

Ruit ergo hic error illorum, qui dicunt, quod sacramenta novæ Legis sic sunt efficacia gratiæ signa, quod si quis etiam non sit contritus, sed attritus, modo non ponat obicem actualis peccati vel propositi mali, gratiam consequatur.

Error Scholasticorum.

Ego autem dico tibi, quod si etiam contritus accesseris, & non credideris in absolutionem, sunt tibi Sacramenta in mortem & damnationem. Fides enim necessaria est, quanto minus attritio vel non positio obicis sufficit, Denique talis nullus est in mundo, qui non ponat obicem, nisi solus is, qui credit, cum sola fides justificet, & accedentem ad Deum oporteat credere. Verissimum est enim dictum illud commune: Non Sacramentum, sed fides sacramenti justificat. Et B. Augustinus: Abluit sacramentum, non quia fit, sed quia creditur. Quod si Sacramentum non justificat, sed fides sacramenti, quanto minus contritio, aut non positio obicis justificat, sed fides, &c.

Ebr. 11.
Fides Sacramenti justificat.

At hic tum Quæstio resurget: Quomodo ergo differunt Sacramenta veteris & novæ legis, si hæc æque non dant gratiam sicut illa? Hæc ad aliud pertinent tempus. Satis sit, quod Sacramenta novæ legis sunt efficacia signa gratiæ, si credis, & non amplius. Hæc de secunda parte.

Tertia est satisfactio, de qua quidem nihil legitur in Scripturis, dicunt tamen eam duobus modis fieri. Uno modo per impletionem operum, quæ sunt eleemosynæ, jejunia, orationes. Alio modo per indulgentias. Sed de his habetis vulgarem sermonem nuper impressum, ideo ad præsens omitto, legite ibidem.

De satisfactione nihil legitur in Scripturis.

Finis.

PIO LECTORI.

Hujus Sylvestri, & aliorum similium defensorum Antichristi Scripta, præcedentia & sequentia hoc consilio, pie Lector, inserimus huic operi, ut extet ad omnem posteritatem, doctrinæ testimonium, quæ in Papatu, neglecto ac prorsus obruto Christi Evangelio, infœlici populo proposita est, Utq; videas justissimis & necessariis causis Lutherum divinitus excitatum & impulsum esse, ut omnium primus nostra ætate detestabiles ac execrandas abominationes Papatus taxaret, veteremq; ac puram Ecclesiæ doctrinam, quantum Deus concessit, illustraret, Pro quo summo beneficio sit Deo, ac patri Domini nostri Jesu Christi, laus & gloria in ævum, Amen.

REVE.

REVERENDI PATRIS FRATRIS SYLVESTRI PRIERIATIS, ORDINIS PRÆDICATORUM, & Sacræ Theologiæ Professoris celeberrimi, sacriq; Palatii Apostolici Magistri, In præsumptuosas Martini Lutheri Conclusiones, de potestate Papæ, Dialogus.

BEATISSIMO PATRI LEONI X. PONTIFICI MAXIMO, FRAter Sylvester Prierias, Ordinis Prædicatorum, sacriq; Palatii Magister, æternam salutem.

NEscio, Pater beatissime, an ullo sim tempore lætior, quàm cum tuæ Beatitudinis contemplatione, & gratia aliquid efficio. Quo actum putarim, ut Commentariis in primum secundi conflatis ex D. Thoma immersus potius quàm implicitus cum adendis, tum exornandis & consumandis, non potuerim tanta voluptate detineri, quin reiectis, ac postergatis studiis & contemplationibus propriis, Martino nescio cui Luther, qui in veritatem ipsam, & sanctam hanc Sedem cervicem elevatam ostentat, me scutum opponerem, pro Sedis huius, proq; veritatis honore, ac maiestate pugnaturus, Deniq; tridui laborem in opus istud absumpsi, tanta lætitia & animi jucunditate, ut amor ipse mihi sensim veritatem inferret, illaq; iugiter ac celerrime animo illaberetur.

Oro verò, Beatitudo tua, pauca ista, quæ elucubravi, in tantis & tam infestis laboribus ...em & curis, percurrere non dedignetur, & sua benevola censura, inepte dicta aut eliminare aut eliminare, Ita enim fiet, ut tanta sim post hac fiducia, ac si fida lorica instructus, ut etiã Satanam ipsum in futuro certamine non extimescam, imo avidus experiri cupiam, an ferreum nasum, aut caput æneum gerat iste Martinus, ut effringi non possit. Ubi vero is sua fundamenta in lucem extulerit, sua probaturus, aut improbaturus nostra, quiddam (volente Deo) moliar, & maius, & accuratius expolitum. Aeternùm vale, benignissime Pastor.

SACRARUM LITERARUM PROFESSORI, MARTINO LUther, Frater Sylvester, de Prierio, ordinis Prædicatorum, spiritum humilitatis & veritatis.

ETsi longa mora intercedente, Martine mi, literarias manus conferre desueverim, eo vel maxime, quod tarda senecta iam frigeant effetæ vires, Tuis tamen verbis excitus, ac pene impulsus, quibus undique Athletas, quasi alter Dares, in certamina vocas, desuetas palestras pro S. Apostolica sede, item pro veritate tuenda denuo uggredi statui.

Quoniam vero codicis abs te (ut fertur) aditi fundamenta cernere non datur, nec tu conclusionibus tuis probationem ullam attulisti, earumq; complures sensus cum veros, tum etiam falsos præ se ferant, Non aliter in primis tecum congredi velim, quàm tuarum falsarum Positionum opposita sustinendo, & defensando, ut quibus innitaris fundamentis, adoceas, Quasq; ergo tuas sententias percurrens, ac trutinans, Dialogo, nobis ipsis, qui certaturi sumus, Interlocutoribus (Deo maximo optimo invocato) futura certamini jam principium affero. Vale, & melius sentias.

RESPONSIO MAGISTRI SYLVESTRI DE PRIERIO, ORDINIS Prædicatorum, sacri Palatii Magistri, ad Conclusiones Magistri Martini Lutheri.

Lutherus ad Spalatinum in Epistola, cuius initium est. Quod me in Dresden aliqui afferant &c. indicat, quo tempore editus sit is Dialogus, his verbis. Minor Sylvester nugas non fuisse tibi redditas, a Priere...

Tuum dogma ad examussim cribraturus, Martine mi, normas & fundamenta jaciam, necesse est.

Fundamentum primum.

Ecclesia universalis essentialiter est convocatio in divinum cultum omnium credentium in Christum. Ecclesia vero universalis virtualiter est Ecclesia Romana,

Grimmenf. Anno M. D. XVIII. die 14. Ianuar.

na, Ecclesiarum omnium caput, & pontifex maximus. Ecclesia Romana repræsentative est collegium Cardinalium, Virtualiter autem est Pontifex summus, qui est Ecclesiæ caput, aliter tamen quam Christus.

Fundamentum secundum.

Sicut Ecclesia universalis non potest errare determinando de fide, aut moribus, ita & verum Concilium, faciens quod in se est (ut intelligat Veritatem) errare non potest, quod intelligo incluso capite, aut tandem ac finaliter, licet forte prima facie fallatur, quousq; durat motus inquirendæ veritatis, imo etiam aliquando erravit, licet tandem per spiritum sanctum intellexerit veritatem, & similiter nec Ecclesia Romana, nec pontifex summus determinans ea ratione, qua Pontifex, id est, ex officio suo pronuncians, & faciens quod in se est, ut intelligat veritatem.

Fundamentum tertium.

Quicunq; non innititur doctrinæ Romanæ Ecclesiæ, ac Romani Pontificis, tanquam Regulæ fidei infallibili, à qua etiam sacra Scriptura robur trahit & autoritatem, hæreticus est.

Fundamentum quartum.

Ecclesia Romana, sicut verbo ita & facto potest circa fidem & mores aliquid decernere. Nec in hoc differentia ulla est, præter id quod verba sunt accommodatiora quam facta. Unde hac ratione consuetudo vim Legis obtinet, quia voluntas Principis factis permissive aut effective exprimitur. Et consequenter, quemadmodum hæreticus est male sentiens circa scripturarum veritatem, ita & male sentiens circa doctrinam & facta Ecclesiæ in spectantibus ad fidem, & mores, hæreticus est.

COROLLA.

Qui circa indulgentias dicit Ecclesiam Romanam non posse facere id, quod de facto facit, hæreticus est. Age nunc Martine & tuas Conclusiones in medium afferas.

LUTHERUS.

1. *Dominus & Magister noster Iesus Christus dicens: Pænitentiam agite, omnem vi-*
2. *tam fidelium pænitentiam esse voluit. Quod verbũ de pænitentia sacramen-*
tali, id est, confessionis & satisfactionis, qua sacerdotum ministerio celebra-
3. *tur, non potest intelligi. Non tamen solam intendit interiorem, imo interior*
nulla est, nisi foris operetur varias carnis mortificationes.

STI. His verbis tres conclusiones, Luthere, comprehendis, & verbaliter saltem quatuor falsitates. Prima falsitas est, quod Salvator impossibile jusserit, scilicet fideles omni tempore habere actum pœnitentiæ interioris vel exterioris. Cum enim dicit: Agite, non loquitur de habituali interiori pœnitentia, quæ sola perpetua est, Sed consequenter loquitur de actuali interiori vel exteriori, agere enim vel actus vel non sine actu est.

Secunda, Verbum Christi dicentis: Pœnitentiam agite, non potest intelligi de sacramentali pœnitentia. Tripliciter enim pœnitentia dici consuevit, Primo scilicet, ut est virtus quædam, cujus objectum est, peccatum sub ratione emendabilis, actus vero ejus est dolor voluntatis de peccato, ipsa vero est habitus moralis, eliciens dictum actum respectu prædicti objecti. Secundo vero pœnitentia est Sacramentum, cuius partes sunt contritio, confessio & satisfactio. Tertio accipitur vulgariter pro satisfactione injuncta à sacerdote, & omni carnis mortificatione, De qualibet autem harum trium, dico prædictum verbum Christi non solum posse, verum etiam & debere intelligi, cum ipse sufficienter mandarit de bono opere efficiendo.

Tertia

Tertia falsitas est ad hominem, id est, ad te, quod scilicet Christus non intendit loqui solum de interiori pœnitentia, hoc enim in se quidem verum est, sed tibi, qui vis Christum his verbis indicere pœnitentiam in omni vita, de exteriori non potest intelligi, quam oportet intercidere summo & gaudio, gaudendo cum gaudentibus, & hujusmodi. Unde tibi solũ de interiori potest intelligi, non omni, sed habituali, quia etiam interiorem actum liberi arbitrii dormientes necessario intercidimus.

Quarta vero falsitas est, quod interior pœnitentia nulla est, nisi foris operetur varias carnis mortificationes, imo dico, quod exterior sine interiori nulla est, interior autem sola potest hominem salvare. Potest tamen hoc tuum dictum verum, & à Salvatore intentum, habere sensum, scilicet quod omnis interior pœnitentia operatur varias carnis mortificationes exterius, id est, pro loco, & tempore, id est, ubi, & quomodo oportet, sed hic sensus tibi videtur impossibilis.

4. LUTH. *Manet itaq; pœna, donec manet odium sui (id est, pœnitentia vera intus) scilicet usq; ad introitum Regni cœlorum.*

STL. Si per pœnam interiorem mortificationem, Martine, intelligis, quid inde conjicitur, quod pœnam contra odium sui, & interiorem pœnitentiam dividis, intelligi non potest, nisi ut dictum est, id est, pro loco & tempore, aliter hæc doctrina falsa, impossibilis & erronea est. Præterea improprie dictum est odium sui, quantum ad vere pœnitentes attinet, nullus enim imbutus gratia divina odit se, sicut nec proximum, quem ad instar sui diligit.

5. LUTH. *Papa non vult, nec potest ullas pœnas remittere, præter eas, quas arbitrio vel suo vel Canonum imposuit.*

STL. Supposito, quod Ecclesia per Indulgentiarum viam concedat liberationem unius animæ, vel plurium à Purgatorio, quod facere nequit, nisi relaxando pœnam inflictam à Deo, supposito etiam, quod Ecclesia faciat Indulgentias plenarias simpliciter, relaxando videlicet omnem pœnam, nulla habita mentione de injuncta, ita, quod tali Indulgentia rite assecuta, anima statim è corpore soluta evolaret, juxta Sanctorum interpretationem, Dico Luthere, quod male sentis de facto Ecclesiæ circa fidem, aut mores, Quia posito casu possibili, quod peccato teneatur ad pœnam injunctam à sacerdote. Item ad injunctam à Canone, & ulterius istis non sufficienter expurgantibus. Tertio teneatur ad pœnam injungendam à Deo, tali casu (secundum te) rite assequens Indulgentiam plenariam, decedens statim non evolaret, & si daretur ei Indulgentia liberationis à Purgatorio, si ibi non esset, non liberaretur, & ita circa factum Ecclesiæ male sentis, & à Sanctis dissentis. Et ideo meo judicio ista conclusio est hæretica.

Unde & S. Thomas in quarta distinct. XX. dicit, quod ista opinio, scilicet, quod indulgentiæ valeant solum ad remissionem pœnæ injunctæ à sacerdote, vel Canone, est contra privilegium datum Petro, ut quod in terra remitteret, etiam in cœlo remitteretur. Et præterea secundum istam opinionem, inquit S. Thomas, Ecclesia hujusmodi Indulgentias faciens, magis damnificaret homines, quàm juvaret, quia absolvendo à pœnitentiis injunctis remitteret ad graviores, id est, purgatorias, Hæc S. Thomas. Cum tamen Indulgentia non est plenaria, nec fit secundum aliquam partem quotam reatus, puta remittendo tertiam partem pœnarum, nec conceditur liberatio alicuius animæ à Purgatorio, aliquem colorem habere posset ista Positio, quantum ad id quod dicit, quod Papa non vult, quia communiter dicit: De injunctis pœnitentiis relaxamus. Sed quia subditur: Nec potest, quo ad hoc Positio hæretica est, auferens aut truncans privilegium Christi ad Ecclesiam.

6. LUTH. *Papa non potest remittere ullam culpam, nisi declarando & approbando remissam à Deo, aut certe remittendo Casus reservatos sibi quibus contemptis, culpa prorsus remaneret.*

STL. Etsi conclusio ista quoquomodo habeat apparentiam in his, qui clavibus Eccle-

Ecclesiæ se contriti subjiciunt, & consequenter justificati à culpa; In attritis tamen qui virtute clavium (juxta Sanctorum interpretationem) fiunt contriti, non Papa modo, verum sacerdos quisq; peccata dimittit dispositive & ministerialiter, id est, applicando claves & sacramenta istis, non autem ea remittunt autoritative, sed hoc excellentioris est potestatis, Unde hanc conclusionem dico falsam, & gratia disputādi substineo, quod sit hęretica, esto quod hęretici non sint ejus positores.

7. LUTH. *Nulli prorsus remittit Deus culpam, quin simul eum subiiciat humilitatum in omnibus sacerdoti suo Vicario.*

STL. Leprosus (spiritualiter) Luthere es, gestas enim vestem variam, & maculosam veris falsisq; coloribus, dum multis falsis pauca vera commisces, verumq; reddis dictum illud Bedæ, Quod nulla tam falsa doctrina sit, quæ aliqua vera non intermisceat.

8. LUTH. *Canones pœnitentiales solum viventibus sunt impositi, nihilq́; morituris secundum eosdem debet imponi.*

STL. Dico ad hoc dictum, ut ad præcedens proxime.

9. LUTH. *Inde nobis benefacit Spiritus sanctus in Papa, excipiendo in suis Decretis semper articulum mortis & necessitatis.*

STL. Recte quidem loqueris, sed quæ dicis, nihil proposito attinent, cum non excipiat Pontifex articulum mortis, quo ad impositionem pœnitentiæ, sed quo ad reservationem absolutionis.

10. LUTH. *Indocte & male faciunt Sacerdotes hi, qui morituris pœnitentias canonicas in Purgatorium reservant.*

STL. Recte doces, sed tamen, quod in aliis culpas admittis. Cum enim doces, quod Pontifex solum illas pœnas donat quæ arbitrio suo vel Canonum sunt injunctæ, teste D. Thoma, absolvis ab his, & ad purgatorias graviores animas adducis.

11. LUTH. *Zizania illa de mutanda pœna canonica in pœna purgatoriam videtur certe dormientibus Episcopis seminata.*

STL. Dico ut proxime.

12. LUTH. *Olim canonicæ pœnæ non post, sed ante absolutionem imponebantur, tanquā tentamenta veræ contritionis.*

STL. Nunc quoque nostra tempestate, quando pœnæ sunt arbitrariæ, idem in omni pœnitentia servandum dico per Clem. Dudum de sep. ubi & Johan. Andr. nisi forte nullum sit dubium, quin pœnitens pœnitentiam injungendam sit acceptaturus & expleturus.

13. LUTH. *Morituri per mortem omnia solvunt, & legibus canonum mortui jam sunt, habentes jure earum relaxationem.*

STL. Quod astruis verum est, ubi pœna ex canone tantum debetur, quod si eam, quam imponit Canon, etiam divina justitia exigat, Purgatorium neges necesse est.

14. LUTH. *Imperfecta sanitas seu charitas morituri necessario secum fert magnum timorem, tantoque maiorem, quanto minor fuerit ipsa.*

15. *Hic timor & horror satis est se solo (ut alia taceam) facere pœnam Purgatorii, cum sit proximus desperationis horrori.*

STL. His dictis, Luthere, duas conclusiones & tres falsitates comprehendis, & quidem temere, Temeritas enim est in his, ad quæ nobis naturalis ratio non suppetit, velle aliquid nostra autoritate definire, præter & à fortiori contra ea quæ in doctrina fidei sunt, vel Sanctorum, qui eodem Spiritu scripturas interpretati sunt, quo editæ fuere. In his præcipue, quæ fidei & morum sunt, in quibus concorditer docuere, imo non solum temerarium, sed erroneum est, ne dicam hæreticum, ut ex quarto fundamento liquet.

Prima autem falsitas est, quam aperte innuis, quod hi, qui in Purgatorio continentur, nesciant se salvandos, quod apertius etiam innuis infra conclusione tua 19. Ego vero cum D. Thoma, cujus doctrina, quantum ad fidem & mores attinet, per regulam fidei Ecclesiam Romanam, & discussa & probata est, dico, quod qui

purgan-

purgantur, sciunt se liberandos, alioqui à nobis suffragia non expeterent, quod crebro faciunt, ut liquet ex lib. Dialog. Gregorii.

Secunda vero falsitas est, quod qui purgantur, timeant, præterquam filialiter, quæ enim jam sustinent in præsenti, non timent, quia timor de futuro est malo, alia autem mala, præter ea, quæ sibi inter purgandum hærent, non timent, cum sciant se ab his malis ad gloriam transituros, ut dictum est.

Tertia falsitas est, quod hic timor se solo satis sit facere pœnam purgatoriam, quod utiq; falsum affirmo, quia nec facere potest cum non sit, nec se solo, alioqui impius esset Deus, quippe qui præter istam sufficientem (ut astruis) pœnam alias adponat, puta assistentiæ Dæmonum, ligationis ad certum locum, dilationis optatæ gloriæ, & ejusmodi.

16. LUTH. *Videntur infernus, purgatorium & cœlum differre, sicut desperatio, prope desperatio, & securitas differunt.*

SYL. Hoc videtur quidem forte tibi, mihi autem cum D. Thoma videtur, quod qui purgantur, habent spem certam salutis, & consequenter non sunt desperati, vel quasi sive prope desperati. Differunt autem prædicta, sicut pœna perpetua cum desperatione evadendi, & voluntate perpetuo adhærendi peccato, quod inferno congruit, & sicuti pœna temporalis cum spe evadendi, & voluntate adhærendi Deo perpetuo, quod purgatorii est, & sicut privatio omnis pœnæ, & impletio omnis naturalis appetitus & gaudii, ut in cœlo est.

17. LUTH. *Necessarium videtur animabus in Purgatorio, sicut minui horrorem, ita augeri charitatem.*

SYL. Uno inconvenienti dato plura contingunt, apud Aristotelem, Unde posito servili timore, qui charitati adversatur, necessarium tibi fuit, Luthere, modum invenire, quo pelleretur, quod esse non potuit congruentius, quam per augmentum ejus, quod timori repugnat. Ego vero Sanctorum vestigia sequens, & non vocum novitates, cum D. Thoma dico, quod qui Purgatorium patitur, est viator secundum quid, in quantum à beatitudine retardatur, non autem simpliciter, unde in charitate non proficit, alioqui bonum esset eis diu esse in Purgatorio, ut perfectiores & consummatiores evaderent.

18. LUTH. *Nec probatum videtur ullis Scripturis, aut rationibus, quod sint extra statum meriti, aut augendæ charitatis.*

SYL. Esto, quod ista non probentur autoritate Scripturæ vel Ecclesiæ, quæ necessario convincit (quod ad præsens nec astruo, nec destruo, cum tibi repente & ex his solum, quæ memoriæ succurrunt, respondeam) est tamen probatum autoritate Sanctorum, quæ argumentum probabile facit, Tu vero ejusmodi tua autoritate firmans, vide ne præsumas.

19. LUTH. *Nec hoc probatum videtur, quod sint de sua beatitudine certa & secura, saltem omnes, licet nos certissimi simus.*

SYL. Hoc, sicut jam dictum est, probatum est saltem probabiliter, tum ex autoritate Sanctorum, tum experientia, Quia frequenter suffragia petunt, sicut multipliciter patet, per B. Gregorium in lib. Dialog.

20. LUTH. *Igitur Papa per remissionem plenariam omnium pœnarum non simpliciter omnium intelligit, sed à seipso tantummodo impositarum.*

SYL. Quid Pontifex intendat, vel non intendat omittens, dico, Quod si de posse sit sermo, Papa ex rationabili causa potest remittere omnem pœnam, sive impositam sive non impositam, ut D. Thomas edocet, Oppositum autem dicere, hæreticum est, & contra privilegium datum Petro à Domino, ut dictum est.

21. LUTH. *Errant itaq; Indulgentiarum commissarii hi, qui dicunt per Papæ indulgentias hominem ab omni pœna solvi & salvari.*

SYL. Dico, ut supra proxime, & quod tu Luthere, vulneratum & cœcatũ habens oculum, falsitatis trabe prægrandi, alienam festucam contemplaris.

22. LUTH. *Papa nullam pœnam remittit animabus in purgatorio, quam in hac vita debuissent secundum Canones solvere.*

STL. Negare potestatem Papæ non se extendere ad relaxandum pœnas, in Purgatorio per viam Indulgentiæ, est male sentire de facto & doctrina Ecclesiæ circa fidem aut mores, ideo hæreticum est.

23. LUTH. *Si remissio ulla omnium omninò pœnarum potest alicui dari, certum est eam non, nisi paucissimis, id est, perfectissimis dari.*

STL. Quod asseris certum, Luthere, utiq; certum est, non quidem in veritate, ut reris, sed in falsitate, Datur enim venia non solum perfectissimis, sed etiam imperfectissimis, modo habeant gratiam Dei & charitatem, per quam sunt veniarũ capaces, & servent Indulgentiæ tenorem, sive isti multi sint sive pauci, quod soli Deo notum est. Si tamen de multiplicitate salvandorum aut assequentiũ Indulgentias ex conjecturis & suasivis Rationibus volumus definire, dico probabiliter, & salva rei veritate, quod sunt valde multi, ad quod arguo ex fundamento theologico scilicet.

Quod claves Ecclesiæ de attrito faciunt contritum. Unde omnis, qui cum attritione confitetur, consequitur contritionem & gratiam, & consequenter Indulgentiam & salutem, si perseverat. Sunt autem valde multi, qui Indulgentiarum tempore confitentur, si credunt se mortali peccato detineri, & cum attritione, id est, dolore imperfecto, qui tunc est, quando homo vellet habere dolorem & gratiam à Deo, nunquam de cætero peccandi. Unde omnes tales consequuntur gratiam & consequenter Indulgentiam, nisi post confessionem ante veniæ acceptionem relabantur, Et si plenè non efficiunt, quod mandatur, consequuntur partem proportionalem veniæ, ut docet D. Thomas. Et ex eodem fundamento probabiliter teneo, quod etsi major pars Christianorum non vivat in gratia Dei, major tamen pars Dei gratiam in morte consequitur confitendo cum attritione, consequenter autem etiam salvatur, si perseverat. Et quod Salvator dicit: Multos esse vocatos, sic intelligendum est dictum, quia totus mundus est vocatus.

Attritio.

24. LUTH. *Falli ob id necesse est maiorem partem populi per indifferentem illam & magnificam pœna solutæ promissionem.*

STL. Non fallitur major pars populi, si attriti confitentur, & reliqua observant, eo vel maxime Declamatores crebro docent propter venias, alia pia opera non esse relinquenda, cum nullus pro certo sciat, se veniam assequutum, Item, quia etsi illi veniam non assequantur, piũ tamen opus faciunt, quod eos in salutem disponit.

25. LUTH. *Qualem potestatem habet Papa in Purgatorium generaliter, talem habet quilibet Episcopus & Curatus in sua Diocœsi & Parochia specialiter.*

STL. Quantum ad propositum de themate, super quo disceptamus, idem quantum ad applicationem satisfactionis unius ad alterum, est multiplex differentia inter Papam in Ecclesia tota, & Episcopum in Diocœsi & Curatum in Parochia. Harum prima est secundum illam opinionem, quæ sentit Indulgentias fieri ex thesauro satisfactionis Christi, non autem Sanctorum, quia juxta eam solus Papa posset Indulgentias facere, sicut solus dispensat communia toti Ecclesiæ, cujusmodi est dictus thesaurus. Sed quia istam opinionem falsam existimo, dico, quod alia differentia est, Quia Papa dispensator est thesauri infiniti, cum dispenset satisfactionem Christi, non autem alii, sed merita subditorum suorum duntaxat. Ex hac autem sequitur alia, Quia solus Papa facit Indulgentiam plenariam, cum solus sit certus, quod thesaurus per eum dispensabilis sufficiens sit ad pœnas omnes diluendas. Alia etiam est, Quia Papa dispensat bona, quæ alii dispensant, non econtra, unde & aliorum potestatem limitat & restringit, non econtra. Utrum autem Curatus Indulgentias edere possit, modo non discutio.

26. LUTH. *Optime facit Papa, quod non potestate clavis, quam nullam habet, sed per modum suffragii, dat animabus remissionem.*

STL.

STL. Quantum ad Indulgentias attinet, Papa habet clavem jurisdictionis secundum Sanctos, etiam in Purgatorium applicative, Animas tamen à debito seu reatu pœnarum non absolvit, sed eis tribuit, unde pœnam vel debitum solvant, applicans & adjiciens eis satisfactionem Christi vel aliorum.

27. LUTH. *Hominem prædicant, qui statim ut jactus nummus in cistam tinnierit, evolare dicunt animam.*

STL. Prædicator, animam quæ in Purgatorio detinetur, astruens, evolare in eo instanti, in quo plene factum est illud, gratia cujus plena venia datur, puta dejectus est aureus in pelvim, non hominem, sed meram & catholicam veritatem prædicat, Tu vero oppositum dogmatizans, si pertinaciam addideris, vide juxta prædicta, quid inde merearis, factum & doctrinam S. Romanæ Ecclesiæ reprehendens, Nec plus est reprehensibilis Declamator sic docens, quàm coquus fastidienti stomacho substantiales cibos accidentalibus saporibus exacuens.

LUTH. *Certum est, nummo in cista tinniente augeri quæstum & avaritiam posse, suffragium autem Ecclesiæ est in arbitrio Dei solius.*

28. STL. Certum est etiam, Luthere, istam Conclusionem esse detractoriam, & viri ponentis os in cœlum, nec minus certum est, erroneum & hæreticum est dicere, quod extante rationabili causa Papa non potest pro voluntate plus & minus dare de suffragio unius alteri, cum Deus hoc sibi concesserit.

29. LUTH. *Quis scit, si omnes animæ in Purgatorio vellent redimi, sicut de S. Severino & Paschali factum narratur.*

STL. Quidquid sit de somniis, propter quæ nunquam à sana doctrina recedendum est, Doctor Angelicus in 21. distinct. 4. quærens, An pœna Purgatorii sit voluntaria, & multipliciter de pœna distinguens, sic concludit: Absolute nulla pœna est voluntaria, quia ex hoc est ratio pœnæ, quod voluntati contrariatur, sed conditionate, sive ex suppositione alicujus finis pœna est voluntaria, sicut vult quis pati ustionem, ut sanetur, Et hoc dupliciter contingit.

Aliquando enim per pœnam aliquod bonum acquirimus, ut patet in ustione, & sic ipsa voluntas assumit pœnam, ut in satisfactione patet, quæ scilicet in hac vita est meritoria. Aliquando vero per pœnam nullum bonum nobis accrescit, tamen sine pœna ad bonum pervenire non possumus, Sicut patet de morte naturali, sine qua scilicet non venitur ad regnum, & tunc voluntas pœnam non assumit, sed tolerat, & quantum ad hoc voluntaria dicitur, & sic pœna, inquit, Purgatorii est voluntaria.

Ex quibus verbis D. Thomæ patet, quod qui in purgatorio sunt, illam pœnam non eligunt, sed illatam patienter tolerant, & vellent libenter ea carere, si possent. Adde, quod anima separata grata Deo, nullum habet majus desiderium, quam videndi Deum, cum ad hoc omne suum velle sicut ad finem ordinetur, licet pro Dei voluntate patienter toleret, unde si cum Dei voluntate possit carere pœna, impediente visionem, in hoc maxime lætatur, plus quam gaudium aliquod in hoc mundo nobis possit obtingere. Dicere autem oppositum, ridiculum & stultum est.

30. LUTH. *Nullus securus est de veritate suæ contritionis, multo minus de consequutione plenariæ remissionis.*

STL. Hoc de viventibus verum est, Animæ vero quæ purgantur, certæ sunt, se Dei gratiam habere, & consequenter se Indulgentias assequi, si rite conferantur, maxime plenarias, quibus statim à tormentis ad gaudia deducuntur.

31. LUTH. *Quam rarus est vere pœnitens, tam rarus est vere Indulgentias redimens, id est, rarissimus.*

STL. Esto, quod recte doceas, Tamen superflue doces, cum jam idem supra virtualiter posueris, imo plus, quia dixisti, non assequi nisi perfectissimos, qui rariores sunt, quàm vere pœnitentes, cum inter hos quidam sint, aliis minus perfecti. Dico etiam, quod vere pœnitentes tot sunt, quot attriti confitentes, cum omnes tales Dei gratiam assequantur, nisi obicem ponant.

LUTH.

LUTH. *Damnabuntur in æternum cum ſuis Magi[illegible], qui per literas veniarum ſecuros ſeſe credunt de ſua ſalute.*

SIL. Qui per dictas literas ſine bonis operibus tutos ſe putant, fatui ſunt, Qui vero ex ſpirituali commodo ejuſmodi literarum concipiunt ſpem, melius vivendi & moriendi & purgatorias pœnas citius evadendi, recte ſentiunt, & ſic docentes recte docent. Time autem tibi magis, Luthere, ne vana eruditione inflatus, nunquam reſipiſcas, æternoq; pereas & damneris.

33. LUTH. *Cavendi ſunt nimis, qui dicunt, venias illas Papæ donum eſſe illud Dei inæſtimabile, quo reconciliatur homo Deo.*

SIL. Cavendi ſunt magis detrahentes Dei vicario, cum injuſte, tum etiam falſe & erronee. Qui vero dicunt (ut refers) vere dicunt, modo reconciliatio illa intelligatur improprie, per amotionem reatus, qui animam à Dei contemplatione clara ſecludebat.

34. LUTH. *Gratiæ enim illæ veniales tantum reſpiciunt pœnas ſatisfactionis ſacramentalis, ab homine conſtitutas.*

SIL. Jam liquet ex dictis, quantum falſa & erronea ſit iſta ſententia, etſi de poſſe Pontificis maximi ſermo ſit, Eſt etiam hæretica, quaſi Papa non poſſit omnem pœnam per Indulgentias abolere.

35. LUTH. *Non Chriſtiana prædicant, qui docent, quod redempturis animas per confeſſionalia, non ſit neceſſaria contritio.*

SIL. Nullum eſſe Declamatorem reor, qui tam ſtulte docuerit, qua vero intentione tales Poſitiones in medium afferas, ipſe videris. Si qui tamen docerent, quod non contriti non vane Indulgentias conſequuntur, quia proderunt, contritione ex poſt facto accedente, non male docent apud complures peritos, quia ſicut Papa poteſt conſtitutionem facere aut inficere ut ex tunc, ita etiam poſſet Indulgentias largiri, ut ex nunc ſuo tempore valituras.

36. LUTH. *Quilibet Chriſtianus vere compunctus habet remiſſionem plenariam à pœna & à culpa, etiam ſine literis veniarum ſibi debitam.*

SIL. Si ſentis, quod omnis cui plena remiſſio pœnæ debetur, eam aſſequitur, non obſtante, quod veniarum literis careat. Eſto, quod verum doceas, tamen nihil dicis, Quia Deum dare omnibus, quæ eis apud ipſum debentur ex congruo, vel condigno, dubitavit nullus. Si vero ſentis (ut verba tua præ ſe ferunt) quod ſine dictis literis omnibus vere contritis debita ſit plena remiſſio pœnarum, hæreticum eſt, & Canones omnes pœnitentiales evacuas & evertis, & tertiam partem ſacramenti pœnitentiæ, id eſt, ſatisfactionem, & omnia jura loquentia de pœnitentia ſalutari imponenda, & Purgatorium, Niſi forte dicas, quod pœnam omnem remitti, & pœnam omnem exolvere, idem ſit, quod abſurdum eſt.

37. LUTH. *Quilibet verus Chriſtianus ſive vivus, ſive mortuus, habet participationem omnium bonorum Chriſti & Eccleſiæ, etiam ſine literis veniarum, à Deo ſibi datã.*

STL. In opere bono, quo reatus pœnæ deletur, puta jejunio, oratione, & eleemoſyna, duo ſunt ſecundum doctrinam Sanctorum. Unum eſt meritum, quod nullius eſſe poteſt, niſi operantis, qui ſolus pro opere proprio præmio donatur. Alterum eſt ſatisfactio, quæ aliud à merito eſt, unde is, qui eleemoſynam largitur pro anima parentis, ſibi quidem meretur, pro amico autem ſatisfacit, ad abolendũ pœnæ reatum, Quis enim auſit negare, eleemoſynã horum utriq; valere? Si ergo de bonis operibus Chriſti & Eccleſiæ loquaris, quantum ad meritũ, licet pro alterius merito nullus muneretur, quilibet tamẽ Deo gratus, ex aliorũ meritis aliquid boni percipit, puta protectionem Dei, ſicut Deus recordatus Abrahæ, liberavit Lot tempore everſionis Sodomæ, vel ſaltem ipſum gaudiũ, quod quiſq; bonus habet de
Pſal. 119. bono alieno, ſecundũ illud Pſal. Participem me fac Deus omniũ timentium te &c. Sed quia hoc participium paucis non poteſt plene abſolvi, dimittatur. Si vero loquaris de eiſdẽ Chriſti & Eccleſiæ operibus, gratia ſatisfactionis, dico cũ D. Thoma,

quod

quod in absolutione à peccatis ex bonitate Dei intervenientis ac Christi martyrio, semper aliquid relaxatur de pœna, non autem pœna tota, alioqui plene implens injunctum à Sacerdote vel Canone, etiamsi non plene satisfecerit Deo, evolaret, quod est hæreticum, imo non oporteret Sacerdotem quicquam imponere, nisi forte per viam medicinæ ad præcavendum in posterum.

38\. LUTH. *Remissio tamen & participatio Papæ nullo modo est contemnenda, quia (ut dixi) est declaratio remissionis divinæ.*

STL. Sive de culpa, sive de pœna intelligas, utrobiq; damnabiliter erras, Quia & culpam relaxat dispositive & ministerialiter, & similiter pœnam pervenias, ut crebro jam dictum est.

39\. LUTH. *Difficilimum est, etiam doctissimis Theologis, simul extollere veniarum largitatem, & contritionis veritatem coram populo.*

STL. Postquam Luthere, perverse docuisti, jam nunc detrahere incipis, & veniarum declamatoribus & Pontifici consequenter. Quod autem difficile astruis, ego impossibile astruo tibi, tuiq; similibus, qui non es (pace tua dixerim) bonarum disciplinarum præceptis institutus, qui duo falsa præcepta tenes, quæ venias evertunt. Unum quidem, quod vera contritio aboleat omnem pœnam, ut supra videris innuere. Aliud, quod vera contritio pœnas veniis præeligat semper, ut sequenti conclusione patebit.

Theologi autem bene instituti facile efficiunt, quod tu difficile prædicas, dicentes, quod sicut in humanis offendens, quemquam cum jactura honoris aut rerum, etsi ex bono animo offensi restituatur ad amicitiam abolita culpa, non tamen semper abolita emenda, imo nec actione injuriarum plerumq;. Ita etiam & Deus abolita culpa lege communi vult, quod peccatorum emendam præstet, ut qui peccando suæ voluntati plus quàm debuisset, indulsit aliquid contra suam naturalem voluntatē, ex voluntate electiva patiatur, quod est pœnas dare pro culpis.

40\. LUTH. *Contritionis veritas pœnas quærit & amat, Veniarum autem largitas relaxat & odisse facit, saltem occasione.*

STL. Hæc est tua potissima ratio, quare difficile dixeris utraq; posse salvare. Dico vero cum S. Thoma, quod quam diu pœnas dare pro sceleribus est alicuius boni allativum, ut in præsenti vita, quando meritorum est, vera contritio amat pœnas, ad merendum & præcavendum à peccatis, sine tamen contemptu veniarum, quia utrunq; melius est quam alterum, Ubi vero pœnæ nullum bonum afferunt, sed retardant à bono gloriæ, quod eis ex non solutis haberi nequit, pœnæ non assumuntur, sed tolerantur, dulcissimumq; est animabus ab eis misericorditer absolvi, & ita in Purgatorio est.

41\. LUTH. *Caute sunt veniæ Apostolicæ prædicandæ, ne populus false intelligat eas præferri cæteris bonis operibus charitatis.*

STL. Verum utiq; doces, sed non minus caute sunt improbandæ & restringendæ in præjudicium Apostolicæ facultatis, & privilegii concessi à Deo B. Petro.

42\. LUTH. *Docendi sunt Christiani, quod Papæ mens non est, redemptionem veniarum ulla ex parte comparandam esse operibus misericordiæ.*

STL. Docendi sunt etiam, quod mens Pontificis est, per venias provocare fideles ad opera pietatis sive divini cultus & misericordiæ, & quod melius est, benefacere, & venias assequi, quam horum neutrum vel alterum moliri.

43\. LUTH. *Docendi sunt Christiani, quod dans pauperi, aut mutuans egenti, melius facit, quàm si venias redimeret,*
44\. *Quia per opus charitatis crescit charitas, & fit homo melior, sed per venias non fit melior, sed tantummodo à pœna liberior.*

STL. Docendi sunt etiam, quod qui utrunque potest, melius est. Docendi sunt etiam, quod per venias non fit homo melior essentialiter, fit tamen melior concomitanter, Quia erogare in opus pium aut alias bonum pro assequutione gratia veniarum meritorium est, unde cæteris paribus melius est dare eleemosynam gratia veniarum, quam gratia meriti præcise, Quia ibi duo bona sunt, scilicet

meri-

ſigna divinæ relaxationis, quæ ſigna etiam apud te ſunt fallacia, cum ſcribas nullum eſſe certum, quod relaxationem pœnarum ſit aſſecutus.

LUTH. *Docendi ſunt Chriſtiani, quod ſi Papa noſſet exactiones venialium prædicatorum, mallet Baſilicam B. Petri in cineres ire, quàm ædificari, cute, carne & oſſibus ovium ſuarum.* 50.

STL. Docendi ſunt potiùs Chriſtiani, quod tu injuſtè Prædicatoribus detraxeris, contra ordinem fraternæ correctionis talia ſecreta, ſi qua ſunt (quod vix credo) in publicum per univerſum orbem ſeminando, qui talia ſi noveras, debuiſti fraternæ correctionis normam obſervare, eo vel maximè, quod talis ſit hujus innocentiſſimi Pontificis mens, ut nullus non iniquè modo, verùm etiam nec indecenter operetur aut vivat.

LUTH. *Docendi ſunt Chriſtiani, quod ſi Papa, ſicut debet, ita vellet, etiam vendita (ſi opus ſit) Baſilica S. Petri, de ſuis pecunijs daret illis, à quorum plurimis quidam Concionatores veniarum pecuniam eliciunt.* 51.

STL. Docendi non eſſent iſta populi, quia eſſet contra fraternam charitatem, ſed ſi non ſperatur declamantium correctio per ſecretam monitionem (iſta enim non fiunt in ambone) docendus eſſet is Prælatus, cujus intereſt, & ſingulariter Dominus noſter Papa, ſi tamen aliqui tales ſint, quod ut credam, vix adduci poſſum, quia eſto, quod declamatores forent rapaces, per vim tamen non extorquent, ſponte verò nullus eſt adeò ſtultus, ut ſi uſq; adeò ſit egens, ut pro ejus ſuffragio Baſilica S. Petri vendenda foret, velit pro Indulgentiis pecunias effundere, unde poti' credo, quod loquaris per talenta, & talia aut excogitas aut erornas.

LUTH. *Vana eſt fiducia ſalutis per literas veniarum, etiamſi Commiſſarius, imò Papa ipſe, animam ſuam pro illis impignoraret.* 52.

STL. Vana eſt iſta tua concluſio, & ſimiles, quia nullus eſt tam ſtultus, ut ſalutem ſuam talibus literis committat ſine voluntate pœnitendi vel ſtatim, vel tandem, ſed tu videris loqui non theologicè, ſed tragœdicè, ad aures populorum exhauriendas, Videa., ne divino judicio inde exhaurias maledicta irriſiones & cenſuras.

LUTH. *Hoſtes Chriſti & Papæ ſunt hi, qui propter venias prædicandas verbum Dei in alijs Eccleſiis penitùs ſilere jubent.* 53.

STL. Raris crebra cedere conſevérunt, ſic celebrius colitur annalis ſolennitas Sanctorum, quàm ſabbatina Dei matris, aut penè quotidiana Trinitatis. Sic ex cauſa Pontifex cuiq; Declamatori pro loco & tempore indulget, ut alils, ſilentium indicat, quo populum habeat frequentiorem, ut inquiſitori, ntq; ordinario, quod poteſt commendari. Aſtruere verò Papæ hoſtes eſſe, qui cum ſua gratia & beneplacito operantur, aut etiam Dei, ſtultum & ridiculum eſt.

LUTH. *Iniuria fit verbo Dei, dum in eodem Sermone æquale vel longius tempus impenditur venijs, quàm illi.* 54.

STL. Dico ut ſuprà proximè, & ulterius, quod ita loqueris, ac ſi publicatio veniarum cum his, quæ illam comitantur, declaratoria & hortatoria, non ſit ſeminatio verbi Dei, quod nego.

LUTH. *Mens Papæ neceſſariò eſt, quòd ſi venia (quod minimum eſt) una campana, unis pompis & ceremonijs celebrantur, Evangelium (quod maximum eſt) centum campanis, centum pompis, centum ceremonijs prædicetur.* 55.

STL. Dico ut ſuprà proximè, & ulteriùs, quod conſimiles concluſiones non decent gravem Theologum, ſunt enim pueriles, & videntur eſſe viri ſtomachati, & inferentis os in cœlum, & contra ſtimulum calcitrantis.

LUTH. *Theſauri Eccleſiæ, unde Papa dat indulgentias, neq; ſatis nominati ſunt, neq; cogniti apud populum Chriſti.* 56.

STL. Non eſt mirum, ſi vulgus iſta non novit, cum tu, qui cum orbe univerſo te diſputaturum obtuliſti, iſta aut non intellexeris, aut fingas, ut patebit. Sunt enim iſti theſauri noti & nominati, non quidem lumine noſtræ rationis, ſed Spiritus ſancti, qui per Sanctos ſuos nos edocet, quibus tu non aſſentiens, autoritate tua,

aut tui similium, alios thesauros effingis. Veniæ ergò, sive Indulgentiæ autoritate Scripturę nobis non innotuere, sed autoritate Ecclesię Romanæ, Romanorumq; Pontificum, quæ major est, inter quos S. Gregorius primus (teste D. Thoma) Indulgentias dedit Romæ in stationibus, cæteriq; fuerunt sequuti. Thesaurus ergo iste secundum Sanctos, cùm Theologos, tùm etiam Canonistas, sunt merita Christi & Sanctorum, non ea ratione, qua merita, sed qua satisfactiones.

57. LUTH. *Thesauros certè, unde Indulgentiæ dantur, non esse temporales, patet; quia non tàm facilè eos profundunt, sed tantummodò colligunt multi concionatorum.*

STL. Non doces Luthere, sed detrahis, non concionatoribus tantùm, quos scis rem suam non promovere, sed innocentissimo Pontifici, & quidem injustè, quippe, qui nil vellet aut iniquè aut etiam indecenter agi, maximè verò prætextu suæ autoritatis.

58. LUTH. *Nec sunt isti thesauri merita Christi & Sanctorum, quia hæc semper sine Papa operantur gratiã hominis interioris, & crucem, mortē, infernumq; exterioris.*

STL. Imò secundùm Sanctos, tàm Theologos quàm Canonistas celebriores, sunt prædicta merita Christi & Sanctorum, non ea ratione, qua merita, sed qua satisfactiones Christo supervacaneæ, Sanctis autem superabundantes. Quarum satisfactionum valorem verum est quidem in nobis operari, & nobis applicari, sed non sic, ut plenè per eas liberemur ab omni reatu, nisi in casu duplici, Primò quidem, si nos per satisfactionem plenam eis conjungamur. Secundò verò, si Pontifex eas nobis plenè per Indulgentias applicet. Si aliter sentis, aberras à fide, nec Indulgentiarum thesaurum intelligis.

59. LUTH. *Thesauros Ecclesiæ S. Laurentius dixit esse pauperes Ecclesiæ, sed loquutus est usu vocabuli suo tempore.*

STL. Etiam nunc latenter mordes potiùs quàm doces, quasi temporibus nostris pauperes non sint Pontificis hominumq; thesauri, Puto autem quod licet Romanus clerus à perfectione primæva declinârit, quod non inficior, tu tamen non sis talis, qui possis irreprehensibiliter reprehendere, & qui à primæva Patrum religiositate non declinâris, quod equidem vel hinc conjicio, quia nullus sapiens est (ut reor) qui te esse detractorem injustum non astruxerit, quanquam etiam utinã sic Romæ essent bona cætera, sicut eleemosynę pię, quod ut reliqua taceam etiam pauperum numerus sine numero indicio sit, maximè verò in pio Pontifice, qui nulli quantumvis extero aut ingrato viro, scit petita denegare.

60. LUTH. *Sine temeritate dicimus, claves Ecclesiæ merito Christi donatas, esse thesaurum istum.*

61. *Clarum est enim, quod ad remissionem pœnarum & casuum, sola sufficit potestas Papæ.*

STL. Si cujusquam Sancti testimonium citaveris, tecum in hoc sentientis, temerè te sic docuisse negabo, quod puto non facies, Et quidem fateor, ad id sufficere potestatem Pontificis maximi eo modo, quo potestas Regis ad arcem fabricandam, videl. mediante thesauro, qui non sit potestas, sed materia potestatis, Cum enim Ecclesia ex thesauro isto faciat indulgentias plenarias, si thesaurus iste sit claves Ecclesiæ, aut claves admotæ peccatoribus, operabuntur eum effectione. Sic, quod in Sacramentali pœnitentia non operabuntur, quantum possunt absolvendo ab omni pœna, sicut ab omni culpa, aut semper pœnam totaliter abolebunt, quorum utrumq; falsum est. Primum quidem, quia nullus Sacerdos sic absolvendo intendit, sed intendit peccatori benefacere, quantum potest. Secundò verò, quia purgatorium tollit, unde Doctor Angelicus docet per clavem remitti partem pœnæ, non totam. Iste ergò thesaurus materialiter est satisfactio Christi & Sanctorum, effectivè autem est clavis jurisdictionis, qua dispensatur, Igitur potestas Pontificis per clavem ordinis, omnem culpam, & per clavem jurisdictionis, cujus est indulgere omnem pœnam ex causa potest abolere.

D. Angelicus.

Clavis ordinis jurisdictionis.

62. LUTH. *Verus thesaurus Ecclesiæ est sacrosanctum Evangelium gloriæ & gratiæ Dei.*

STL.

STL. Verum quidem, Luthere, dicis, sed tamen æquivocè loqueris de thesauro, & hocipsum verum quod dixisti, ad malum finem ordinas, ut videtur, ut etiam statim patebit.

LUTH. *Thesaurus Evangelij est meritò odiosissimus, quia ex primis facit novissimos. Thesaurus indulgentiarum meritò est gratissimus, quia ex novissimis facit primos. Igitur thesauri Evangelici retia sunt, quib. olim piscabantur viros divitiarũ. Thesauri indulgentiarum retia sunt, quib. nunc piscãtur divitias virorum.*

STL. Si mordere canum est proprium, vereor, ne tibi pater canis fuerit, qui ad hoc videris natus, ut mordeas, vereor insuper, ne propter tuam dicacitatem & illationem tui oris in cœlum, aliquid tibi mali contingat, nec video, quomodo venias excusandus ab anathemate ex capite multiplici, nec puto, quod vir sis mentis compositæ, qui talia characteribus formanda tradideris.

LUTH. *Indulgentiæ, quas concionatores vociferantur maximas gratias, intelliguntur verè tales, quoad quæstum promovendum.*

STL. Jam Pontifice deserto, Spiritus sancti muneribus detrahis, quasi ipsæ Indulgentiæ non animæ, sed bursæ perutiles sint, quod blasphemiam dixerim.

LUTH. *Sunt tamen revera minima ad gratiam Dei, & crucis pietatem comparata.*

STL. Hi, qui venias gratias maximas astruunt, nulli comparantes, excusandi veniunt per hyperbolen, Tu verò, qui eas comparas gratiæ Christi, vide, quo nam pacto excusabere, dicens eas minimas, cum etiam sint gratiæ aliæ, & alia dona minora, puta ipsa dona fortunæ, nec reor poteris aliquam excusationem prætendere, quæ veniarum Declamatoribus æquè non congruat, consequenter autem injustè mordes.

LUTH. *Tenentur Episcopi & Curati, veniarum Apostolicarum Commissarios cum omni reverentia admittere. Sed magis tenentur omnibus oculis intendere, omnibus auribus advertere, ne pro commissione Papa sua illi somnia prædicent.*

STL. Si tibi talia dicenti animus inesset æquus & bonus, tacendum esset, Sed sicut Diabolus in omni suo opere suam superbiam, ita tu quoq; in omni pene tua Conclusione tuam malevolentiam redoles.

LUTH. *Contra veniarum Apostolicarum veritatem qui loquitur, sit ille anathema & maledictus.*

STL. Effigiem geris ejus, qui consignare se putans, in lumen proprium impingit. Veritati enim veniarum aut ignorantia, aut malicia multum detraxisti, ut liquet ex dictis.

LUTH. *Qui verò contra libidinem & licentiam verborum Concionatoris veniarum curam agit, sit ille benedictus.*

STL. Sit, inquam, benedictus, si charitate, si justicia, si pietate movetur, Qui verò contra licentiosum in dicendo, licentiosior est in scribendo, à Deo quidem bonus efficiatur, ab hominibus verò ad aliorum monimentum castigetur.

LUTH. *Sicut Papa justè fulminat eos, qui in fraudem negotij indulgentiarum quacunq; arte machinantur, Multò magis fulminare intendit eos, qui per veniarum prætextum in fraudem sanctæ charitatis & veritatis machinantur.*

STL. Dominus noster Papa tantæ virtutis creditur, ut per suos ministros nil indecens fieri velit, An verò in eos delinquentes intendat animadvertere per anathema, ut dicis, puto nescias.

LUTH. *Opinari venias papales tantas esse, ut solvere possint hominem, etiamsi quis per impossibile Dei genitricem violasset, est insanire.*

STL. Astruere, quod habens plenitudinem potestatis à Papa ad venias possit absolvere à culpa in dicto casu per ordinis clavem, & à pœna per clavem jurisdictionis, non est insanire, sed sanè sentire, cum etiam idem posset in Judam, & in eos, qui aut virginem, aut Christum interemissent, modò essent viatores, Videris autem loqui tragœdicè,

 LUTH.

75. LUTH. *Dicimus contra, quod venia Papales nec minimum peccatorum venialium tollere possunt, quoad culpam.*

STL. Imò tibi tollere non possunt veniale, etiam quoad pœnam, quippe quoniam secundum te sunt solum signa & non causa remissionis. Quod verò per venias culpa remittatur, Prædicatorem veniarum docuisse credo nullum, quippe cum etiam rudioribus liqueat, assecutionem veniarum præexigere culparum abolitionem, cum hujus rei gratia etiam rustici sua crimina fateantur.

76. LUTH. *Quod dicitur, Nec si S. Petrus modò Papa esset, maiores gratias dare posset, est blasphemia in S. Petrum & Papam.*

STL. Etsi S. Petrus credatur sanctior fuisse omni post futuro Pontifice, & in gratiis personalibus copiosior, quantum tamen attinet ad clavem jurisdictionis & ordinis, erroneum est, ne hæreticum dicam, dicere Leonem X. Petro primo minorem, & non posse de jure, quæcunq; ille potuit.

77. LUTH. *Dicimus contra, quod etiam iste, & quilibet Papa, maiores habet, scilicet Euangelium, virtutes, gratias curationum &c. ut 1. Corinth. 12.*

STL. Timeo, ne Dei judicium super tuum caput portes, qui per Ironiam ita irrisoriè loqueris universo orbi de tanto Pontifice. Utinam autem tibi sint illæ virtutes, quæ in Domino nostro prædicantur.

78. LUTH. *Dicere crucem armis papalibus insigniter erectam, cruci Christi aequivalere, blasphemia est.*

STL. Tibi non credere quoniam jam cœpi, neq; hoc puto ab aliquo veniarum Declamatore prædicatum ita nudè, ut recitas, Quanquam quælibet crux in qualibet materia æquè repræsentet imaginem Christi, & æquè adoranda sit, seclusa ratione conflatus, de qua ad præsens brevitatis gratiæ supersedeo.

79. LUTH. *Rationem reddent Episcopi, Curati & Theologi, qui tales sermones in populum licere sinunt.*

STL. Videris, Luthere, velle te per hæc justificare, quasi rectè feceris detrahendo veniis contra præceptum Domini nostri Papæ, & detrahendo veniarum Concionatoribus, & Pontifici contra Præceptum Dei, sed nequaquam propterea, quod Theologus sis, venis in prædictis excusandus, sed arguendus, plectendus, & ad omnem hæresin abjurandam cogendus.

80. LUTH. *Facit hac licentiosa veniarum prædicatio, ut nec reverentiam Papa facilè sit, etiã doctis viris, redimere à calumnijs, aut certè argutis quæstionib. Laicorum.*

STL. Pulchrè sub colore excessuum eorum, qui declamant, iterum impingere vis Pontificem, quæstiones secularibus asscribens, Sed age, en reverentia & amor ad Pontificem, docebit me solvere insolubilia tua, incipe:

81. LUTH. *Scilicet cur Papa non evacuat Purgatorium propter sanctissimam charitatem, & summam animarum necessitatem, ut causam omnium justissimam, infinitas animas redimit propter pecuniam funestissimam, ad structuram Basilica, ut causam levissimam.*

STL. Deus, qui tanquam agens supremum, omnia vertit ac dirigit in finem postremum, Unde & omnes homines vult salvos fieri, nulli voluit gratiam, qua in finem illum dirigatur & salvetur, elargiri; nisi ex parte ejus, qui gratiam erat accepturus, esset præparatio quædam, & meritum congruitatis, quem apparatum qui habere nequeunt, ut infantes, his vult suffragari per alios. Christus quoque qui p nobis infinitæ satisfactionis passionem tulit, non vult illam nobis suffragari, nisi nos per nostram satisfactionem insufficientem ejus satisfactioni sufficienti & superabundanti jungamur. Cum ergò Deus post pœnam animæ ex contritione & clavibus misericorditer abolitam, ex sua simul misericordia & justicia talem animam addixerit tali pœnæ exolvendæ, puta annorum centum, qua ratione debet Pontifex totam illam pœnam, vel etiam partem relaxare, cum tanto præjudicio justitiæ divinæ, nisi ex parte talis animæ aliquod meritum afferatur, puta eleemosyna, aut jejunium, aut oratio à se, aut ab alio pro se oblatum? Inde

Sophista Canonista Papa Sancti.

est,

est, quod clamant omnes Sancti, cùm Theologi, tùm Canonistę, in veniarum largitione causam aliquam oportere intervenirę, quæ causa est, quicquid est in Dei gloriam vel promotionem boni communis, & hujusmodi. Patuerit ergò cur Papa Purgatorium non evacuat, quia videl. non subest rationabilis causa relaxandi rigorem justitiæ divinę in omnibus animabus purgatorii. Quæ si subesset, utiq; posset illud evacuare, puta si daretur plena Indulgentia, etiam defunctis porrigentibus adjutrices manus ad expeditionem in Turcas, & quælibet anima Purgatorii amicum haberet, sibi debitè & completè suffragantem. Charitas a. Pontificis & necessitas animarum non est ratio efficax sic relaxandi justiciam divinam, quam Deus talis necessitatis conscius, & infinitæ charitatis ac misericordiæ visceribus plenus, sanxit & inviolabiliter servat. Age nunc, Martine, & alia quęsita multiplica.

Luth. *Cur permanent exequiæ & anniversaria defunctorum, & non reddit, aut recipi permittit beneficia pro illis instituta, cum iam sit iniuria pro redemptis orare.* 82.

Styl. Duæ hujus causæ sunt. Prima quidem, quod incertum sit, an is, qui porrigit manus adjutrices, ut animæ cuipiam plenam veniam obtineat, secundum propriam facultatem porrexerit, Quod necesse est, potest enim aliquando porrigere nimium parce, quo casu anima non assequitur Indulgentiam plenam, sed secundum proportionem exhibiti ad id totum, quod fuerat exhibendum, ut docuit D. Thomas. Alia verò causa est, quia etsi suffragia non prosint jam redemptis, aliis tamen prosunt, & hoc ipsum morituri intendebant, qui sibi Anniversaria perpetua ordinârunt, cùm non sit verisimile, quod crederent se in Purgatorio perpetuo futuros, donec cœli cum terra movendi forent.

Luth. *Item, quæ nova illa pietas Dei & Papæ, quod impio & inimico propter pecuniam concedunt animam piam & amicam Dei redimere, & tamen propter necessitatem ipsiusmet piæ & dilectæ animæ, non redimunt eam gratuita charitate.* 83.

Styl. Quæ est ista nova ignorantia tua (ut cum stomacho loquar) ut putes, quod Deus infinita charitate sua (justitia sic exigente) animam conscius in tali necessitate constituerit, & deinde nulla facta mutatione ex parte Dei vel animæ debeat eam ex tali necessitate educere? Interveniat ergò causa aliqua necesse est, ut clamant Sancti universi, si Dei justicia aut relaxanda penitus, aut certè mitiganda est, quæ causa non ex parte Dei (invariabilis n. est) sed ex parte animæ pensanda est.

Luth. *Item, cur Canones pœnitentiales reipsa & non usu iamdiu in semet abrogati & mortui, adhuc tamen pecuniis redimuntur per concessionem Indulgentiarum, tanquam vivacissimi.* 84.

Styl. Visis Conclusionibus tuis, Luthere, doctus mihi primo aspectu visus es, dicta vera tua exactius perscrutanti, mihi videris satis grossus, quippe, qui nō videas, quod licet Canones ejusmodi, quo ad id sint abrogati, quod secundū illos pœnitentiæ non sunt necessariò imponendæ peccatorib. cum hodiè sint omnes arbitrarię, non tamen abrogati sunt, quantum ad hoc, ut reatus ad pœnam juxta eos taxandam non maneat, nisi fortè alicubi divinæ justiciæ mensuram excedant, plus justo imponentes, & quantum ad istum reatum pœnæ viventem & ligantem, redimuntur. Unde tibi pro Regula observandū est, quod Ecclesia Romana sicut in dicto, ita & in facto suo non fallitur in fide aut morib. alioqui à via salutis aberras.

Luth. *Item, cur Papa, cujus opes hodiè sunt opulentissimi Crassis crassiores, nō de suis pecuniis magis q̃ pauperum fidelium struit unam Basilicam S. Petri tantummodo?* 85.

Styl. Ubi multæ divitiæ, ibi (divina Scriptura teste) multi sunt, qui comedunt illas, & fortè S. Dominus noster pro suo gradu & majestate est pauperior te, cui si census esset exiguus, fortè non vacaret ista conscribere. Quid verò latenter reprehendis ex Laicorum persona Pontificem, qui pecunias excipiat à spontè offerentibus, qui pro hoc communi, & quidem celeberrimo bono, justè tanquam summus in mundo gemina potestate Rex imperare eas & indicere posset?

Luth. *Item, Quid remittit aut participat Papa iis, qui per contritionem perfectam jus habent plenariæ remissionis & participationis.* 86.

STL. Si quis tanta contritione torquetur, ut omnium peccatorum suorum reatum aboleat, huic Papa nihil pœnarum remittit, Sed si reis omnes contritos esse ejusmodi, evertis Purgatorium, & non modò hæreticus, verùm Hæresiarcha es, quantum ego sentio, qui hactenus nullum relegerim ista nefanda docuisse.

87. LUTH. *Item, quid adderetur Ecclesiæ boni maioris, si Papa sicut semel facit, ita centies in die cuilibet fidelium has remissiones & participationes tribueret?*

STL. Duo bona adjicerentur, unum, quod necesse esset fideles toties repetere causam, gratia cujus dantur veniæ, puta eleemosynam, aut orationem, Aliud, quia remitterctur omnis novus pœnarum reatus, si quis post veniam incidisset.

88. LUTH. *Ex quo Papa salutem quærit animarum per venias magis, quàm pecunias, cur suspendit venias & literas iam olim concessas, cum sint aquè efficaces?*

STL. Ideò facit, ut sicut olim Prædecessores sui venias dederunt pro structuris minoris momenti, & quæ jam fortè vel ex toto, vel ex parte expletæ sunt, Ita ipse pro ista structura largiatur omnium præclara, & in hanc fidelium pia vota colligantur.

89. LOTH. *Hæc scrupulosissima Laicorum argumenta, sola potestate compescere, nec reddita ratione diluere, est Ecclesiam & Papam hostibus ridendos exponere & infelices Christianos facere.*

Papa potestas spiritualis & corporalis. STL. Ecclesia Romana, quæ in Romano Pontifice virtualiter inclusa est, temporalis & spiritualis potestatis summum in Papa apicem tenet, & seculari brachio (prout jura decernunt) potest eos, qui fide primo suscepta, deinde malè sentiunt, compescere, nec tenetur Rationibus certare ad vincendos protervientes, Etsi maximè veritas in aperto est, ego tamen volo tecum rationibus agere, & experiri, quid scribendo possis, Hostes autem se irridentes & corporales & spirituales, solet Ecclesia ad nihilum (Deo juvante) deducere.

90. LUTH. *Si ergò veniæ secundum spiritum & mentem Papa prædicarentur, facilè omnia illa solverentur, imò non essent.*

STL. Si mens Pontificis esset illa, quam tu scripsisti, esset mens malè docta, & longè à veritate aberrans, ut patuit, & clariùs patebit, cum jam non Conclusionibus, sed argotizationibus agemus.

91. LUTH. *Exhortandi sunt Christiani, ut caput suum Christum, per pœnas, mortes, infernosq; sequi studeant, ac sic magis per multas tribulationes intrare cœlum, quàm per securitatem pacis confidant.*

STL. Exhortandi etiam sunt, ut caveant à doctrina tua tuiq; similium, quæ nec sana, nec charitativa est, sed detractoria & sugillativa. Tribultiones verò in hac quidem vita à viris perfectis eliguntur, quando sunt alicujus boni allativæ, in futuro autem secus, ut suprà ex D. Thoma deductum est. Hæc ergò sunt, Luthere, quæ ad Conclusiones tuas respondenda occurrerunt, posthabitis in fine quibusdam vanis, quæ loqueris. Eia, nunc age, aut improba mea, aut tua proba. Ego quoq; imposterum itidem faciam. Et ut latior tibi campus certaminis adsit, etiam ea, quæ in Sylvestrina scripsi, substituenda propono.

F I N I S.

PRO VERITATE INQUIRENDA ET ONERATIS CONSCIENTIIS CONsolandis, Hæc sub R. P. Martino Luthero Augustiniano disputabuntur, per vices circulares, pro nostro more.

M. D. XVIII.

1. *Inter duas ecclesiasticas illas Remissiones pœnæ & culpæ, præcellit remissio culpæ.*
2. *Remissio culpæ quietat cor, & maximum omnium pœnarum, scilicet conscientiam peccati, tollit.*

3. Re-

3. Remissio pœnæ, quandoq; auget conscientiam malam, quandoq; peiorem mutrit præsumptionem.

4. Remissio culpæ reconciliat hominem Deo, remissio pœnæ reconciliat hominem homini, id est, Ecclesiæ.

5. Remissa culpa & conscientia, nulla pœna est in pœna, sed gaudium in tribulationibus.

6. Sine remissione pœnæ potest homo salvus fieri, sed nequaquam sine remissione culpæ.

7. Magis prodest ad salutem, si absolutus à culpa, omittat redemptionem pœnarum.

8. Remissio culpæ non innititur contritioni peccatoris, nec officio aut potestati Sacerdotis.

9. Innititur potiùs fidei, i.e. quæ est in verbum Christi dicentis, Quodcunq; solveris &c.

10. Verum est enim, quod non Sacramentum fidei, sed fides Sacramenti, id est, non quia fit, sed quia creditur, iustificat.

11. Non voluit Christus in manu vel arbitrio hominis consistere salutem hominum.

12. Sed sicut scriptum est: Portans omnia verbo virtutis suæ, &: Fide purificans corda eorum.

13. Usq; ad infidelitatem errant, qui remissionem culpæ incertam asserunt, propter incertitudinem contritionis.

14. Quantumlibet incertus sit, tàm Sacerdos, quàm peccator de contritione, rata est absolutio, si credit sese absolutum.

15. Certum est ergò, remissa esse peccata, si credis remissa, quia certa est Christi Salvatoris promissio.

16. Absolutus per clavem, potiùs debet mori, & omnem creaturam negare, quàm de sua absolutione dubitare.

17. Dubitans absolutionem suam Deo gratam esse, dubitat simul Christum fuisse veracem dicendo, Quodcunq; &c.

18. Super contritionem ædificantes remissionem, super arenam, id est, super opus hominis fidem Dei ædificant.

19. Iniuria est Sacramenti, & desperationis machina, non credere absolutionem, donec certa sit contritio.

20. Imò sic velle fiduciam conscientiæ ædificare, super contritionem, est Deum mendacem, se veracem constituere.

21. Tales non de misericordia & verbo Christi, sed de suis operibus & viribus perditissimè præsumunt.

22. Imò perversissimè volunt verbum & fidem firmare ipsi, & non potiùs firmari verbo & fide.

23. Sacerdotes non sunt autores remissionis, sed ministratores verbi, ad fidem remissionis.

24. Potestas clavium operatur verbo & mandato Dei, firmum & infallibile opus, nisi sit dolosus.

25. Evidentia contritionis signa satis habet Sacerdos, si peccatorem senit petere & credere absolutionem.

26. Imò longè magis exquirendum est ab eo, An credat sese absolvi, q̃ an dignè doleat.

27. Cavendum quoq; Sacerdoti, ne adeò exploret solam contritionem, ut homo credat propter ipsam sese absolvendum.

28. Illud Christi potiùs est inculcandum ei: Confide fili, remittuntur tibi peccata tua, quàm dignitas eius exquirenda.

29. Consequens est, quod verbum illud Christi: Quorum remiseritis peccata &c. non de pœnis, sed culpa intelligitur.

30. Sicut Sacerdos docet, baptizat, communicat verè, & tamen hæc solius sunt Spiritus intus operantis.

31. Ita verè peccata remittit & absolvit à culpa, & tamen hoc solius est Spiritus intus operantis.

32. In ijs omnibus, dum ministrat verbum Christi, simul fidem exercet, qua intus iustificatur peccator.

33. Nihil n. iustificat, nisi sola fides Christi, ad quam necessaria est verbi per Sacerdotem ministratio.

34. Sine qua fide, contritio peccatorum est desperationis operatio, & plus Deum offendens quàm reconcilians.

35. Potest Sacerdos abuti clave, & peccare, absolvendo quē non debuit, utpote restrictus.

36. Sed non ideò absolutio est nulla, nisi fides simul absoluti esset nulla.

37. Sicut in Baptismo & Synaxi, etiam restricta clavis & prohibita, verè baptizāt & communicat.

38. Ita in pœnitentia, quantumlibet prohibita, verè absolvit, modò absit dolus absoluti.

39. Sacerdos etiam levis ac ludens, seu scienter contra restrictionem agens, verè tamen baptizat & absolvit.

40. Finge casum per impossibile, sit absolvendus non contritus, credens tamen sese absolvi, hic est verè absolutus.

41. Nec potest hic obstare ulla reservatio casuum aut restrictio, si tamen fuerit & manserit ignorata.

42. Sacramenta novæ legis, non sic sunt efficacia gratiæ signa, quod satis sit in percipiendis non ponere obicem.

43. Quisquis sine fide ad quodcunq; accedit, fictè, ac per hoc in iudicium suum accedit.

44. Sacramenta veteris legis & novæ sic differunt, quod illa erant carnis, ista verò sunt spiritus iustificationes.

45. In novis adest, in veteribus defuit verbum promittens, ideoq; & fides recipientis remissionem.

46. Sicut venialia peccata non pertinent ad confessionem & absolutionem clavium, ita nec omnia mortalia.

47. Si homo teneretur omnia mortalia confiteri, & ab eis absolvi, teneretur ad simpliciter impossibile.

48. Nullus hominum novit, quoties peccet mortaliter, etiam in bonis operibus, propter vanam gloriam.

49. Ea tantùm debet confiteri, quæ vel sibi vel alijs certa sunt esse mortalia, id est, crimina.

50. De reliquis desperando, seipsum cum fiducia in abyssum misericordiæ Dei fideliter promittentis proijcere.

Summa summarum.

Iustus non ex operibus, neq; ex lege, sed ex fide vivet, Rom. 1.

DISPUTATIO MARTINI LUTHERI DE CIRCUMCISIONE.

1. Circumcisionem valuisse in remissionem peccati originalis, propter institutionem Dei, & fidem Abrahæ in Christum, libenter concedimus.

2. Circumcisio sine fide, vel propria vel aliena, adeò non profuit, ut nec Abrahæ principi eius sine fide profuisset.

3. Rectius, per fidem circumcisio, sicut & omnia, profuisse dicitur, non autem fides per Circumcisionem, aut ullum aliud opus.

4. Consentaneum est, fœminas in Lege, sine Circumcisione, per fidem Abrahæ circumcisi, fuisse iustificatas.

5. Et parvulos eiusdem pacti fide aliena, non autem propria circumcisione fuisse iustificatos.

6. Non ergò Circumcisio aliquid valuit, sed communicatio fidei Abrahæ in Christum sibi promissum iustificavit.

7. Circumcisio fuit signum seu monitorium, quod accipiens, ad fidem Abrahæ in Christum futurum, Spiritu sancto exercebatur.

8. Idem signum erat, ante Legem Patribus, sive in oblationibus, sive orationibus.

9. Non ergò virtute Sacrificiorum, ut Magister ait, quam intelligebant spiritualiter, sunt iustificati, nisi intelligentiam istam dicas fuisse fidem Christi futuri.

F. MAR-

F. MARTINUS LUTHERUS

S. THEOLOGIÆ MAGISTER PRÆSIDEBIT, F. LEonardus Beier artium & Philosophiæ Magister respondebit, apud Augustinianos hujus inclytæ civitatis Heidelbergensis, loco solito, VI. Calend. Maij.

M. D. XVIII.

EX THEOLOGIA.

Diffidentes nobis ipsis prorsus, juxta illud Spiritus consilium: Ne innitaris prudentiæ tuæ, humiliter offerimus omnium, qui adesse voluerint, judicio, hæc theologica Paradoxa, ut vel sic appareat, benè an malè elicita sint, ex divo Paulo, vase & organo Christi electissimo, deinde & ex S. Augustino interprete ejusdem fidelissimo.

1. Lex Dei saluberrima vitæ doctrina, non potest hominem ad justiciam promovere, sed magis obest.

2. Multò minus opera hominum, naturalis dictaminis auxilio, frequenter, ut dicitur, iterata possunt promovere.

3. Opera hominum, ut semper sint speciosa, bonaq; videantur, probabile tamen est, ea esse peccata mortalia.

4. Opera Dei, ut semper sint deformia, malaq; videantur, verè tamen sunt merita immortalia.

5. Non sic sunt opera hominum mortalia (de bonis, ut apparent, loquimur) ut eadem sint crimina.

6. Non sic sunt opera Dei merita, de ijs, quæ per hominem fiunt, loquimur, ut eadem non sint peccata.

7. Justorum opera essent mortalia, nisi pio Dei timore ab ipsismet justis, ut mortalia, timerentur.

8. Multò magis hominum opera sunt mortalia, cum & sine timore fiant, in mera & mala securitate.

9. Dicere, quod opera sine Christo sint quidem mortua, sed non mortalia, videtur periculosa timoris Dei remissio.

10. Imò difficillimum est intelligere, quonam modo sit opus mortuum, nec tamen noxium mortalevè peccatum.

11. Non potest vitari præsumptio, nec adesse vera spes, nisi in omni opere timeatur judicium damnationis.

12. Tunc verè sunt peccata apud Deum venalia, quando timentur ab hominibus esse mortalia.

13. Liberum arbitrium post peccatum, res est de solo titulo, & dum facit quod in se est, peccat mortaliter.

14. Liberum arbitrium post peccatum, potest in bonum, potentia subjectiva, in malum verò activa semper.

15. Nec in statu innocentiæ potuit stare activa, sed subjectiva potentia, nedum in bonum proficere.

16. Homo putans se ad gratiam velle pervenire, faciendo quod est in se, peccatum addit peccato, ut duplo reus fiat.

17. Nec sic dicere, est desperandi causam dare, sed humiliandi, & quærendæ gratiæ Christi studium excitare.

18. Certum est, hominem de se penitus oportere desperare, ut aptus fiat ad consequendam gratiam Christi.

19. Non ille dignè Theologus dicitur, qui invisibilia Dei, per ea, quæ facta sunt intellecta, conspicit.

20. Sed qui visibilia & posteriora Dei, per passiones & crucem conspecta intelligit.

21. Theo-

21. *Theologus gloriæ dicit malum bonum, & bonum malum, Theologus crucis, dicit id quod res est.*

22. *Sapientia illa, quæ invisibilia Dei ex operibus intellecta conspicit, omninò inflat, excæcat & indurat.*

23. *Et lex iram Dei operatur, occidit, maledicit, reum facit, judicat, damnat, quicquid non est in Christo.*

24. *Non tamen sapientia illa mala, nec lex fugienda, Sed homo sine Theologia crucis, optimis pessimè abutitur.*

25. *Non ille iustus est, qui multum operatur; Sed q sine opere multum credit in Christum.*

26. *Lex dicit, Fac hoc, & nunquam fit. Gratia dicit, Crede in hunc, & jam facta sunt omnia.*

27. *Rectè opus Christi diceretur, operans, & nostrum operatum, ac sic operatum placere Deo, gratia operis operantis.*

28. *Amor Dei non invenit, sed creat suum diligibile, Amor hominis fit à suo diligibili.*

EX PHILOSOPHIA.

29. *Qui sine periculo volet in Aristotele philosophari, necesse est, ut ante benè stultificetur in Christo.*

30. *Sicut libidinis malo non utitur benè, nisi coniugatus, Ita nemo philosophatur benè, nisi stultus, id est, Christianus.*

31. *Facile fuit Aristoteli, mundum æternum opinari, quando anima humana mortalis est eius sententia.*

32. *Postquam receptum est, tot esse formas substantiales, quot composita, necessariò & tot esse materias, fuerat recipiendum.*

33. *Ex nulla re mundi, aliquid fit necessariò, Ex materia tamen necessariò fit, quicquid fit naturaliter.*

34. *Si Aristoteles absolutam cognovisset potentiam Dei, adhuc impossibile asseruisset, materiam stare nudam.*

35. *Infinitum actu nullum est, potentia tamen & materia tot sunt, quot in rebus composita, juxta Aristotelem.*

36. *Aristoteles malè reprehendit ac ridet Platonicarum idearum meliorem sua Philosophiam.*

37. *Imitatio numerorum in rebus ingeniosè asseritur à Pythagora, sed ingeniosius participatio idearum à Platone.*

38. *Disputatio Aristotelis adversus unum illud Parmenidis, verberat, Christiano venia sit, aëra pugnis.*

39. *Si Anaxagoras, infinitum forma posuit, ut videtur, optimus Philosophorum fuit invito etiam Aristotele.*

40. *Apud Aristotelem videntur idem esse privatio, materia, forma, mobile, immobile, actus, potentia &c.*

PROBATIONES CONCLUSIONUM: QVÆ IN CAPITULO HEIDELBERGENSI disputatæ sunt, Anno Salutis nostræ, M. D. XVIII. VI. Calendas Martii.

CONCLVSIO I.

Lex Dei saluberrima vitæ doctrina, non potest hominem ad justitiam promovere, sed magis obest.

PATET per Apostolum ad Romanos 3. Sine Lege justitia Dei manifestata est. Rom. 3.
Quod B. Augustinus libro de Spiritu & litera exponit: Sine Lege, scilicet adjuvante. Et Rom. 5. Lex subintravit, ut peccatum abundaret. Et 7. cum venisset mandatum, revixit peccatum, Unde capite 8. appellat Legem, legem mortis, Rom. 5. 7. Rom. 8.

mortis,& legem peccati. Imò 2. Cor.3. Litera occidit. Quod B. Augustin' per totum librum de spiritu & litera intelligit, de qualibet etiam sanctissima lege Dei.

II.

Multò minus opera hominum, naturalis dictaminis auxilio frequenter (ut dicitur) iterata, possunt promovere.

QUIA cum lex Dei sancta & immaculata, vera, justa &c. homini sit in auxilium à Deo data, ultra vires suas naturales, ut illuminet ac moveat ad bonum, & tamen contrarium fit, ut magis fiat malus, Quomodo suis relictus viribus, sine tali auxilio, ad bonum potest promoveri? Minus facit ex suo proprio, qui non facit bonum alterius auxilio. Unde Apostolus ad Rom. 3. Omnes homines corruptos & inutiles, nec Deum intelligentes nec requirentes, sed omnes dicit declinantes.

Rom. 3.

III.

Opera hominum, ut semper speciosa sint, bonaq; videantur, probabile tamen est, ea esse peccata mortalia.

OPERA hominum videntur speciosa, sed intus sunt fœda, ut Christus de Pharisæis Matth.23. dicit. Videntur enim sibi & aliis bona & pulchra, Sed Deus est, qui non judicat secundum faciem, sed scrutatur renes & corda. At sine gratia & fide impossibile est mundum haberi cor. Act. 15. Fide purificans corda eorum.

Matth. 23. Psalm. 7. Act. 15.

Probatur itaq; conclusio, Si opera hominum justorum sunt peccata, ut Conclusio 7. dicit, multò magis hominum nondum justorum. At justi pro suis operibus dicunt: Non intres in judicium cum servo tuo Domine, quia non justificabitur in conspectu tuo omnis vivens. Item Apostolus Galat. 3. Qui sunt ex operibus Legis, sub maledicto sunt. Sed opera hominum sunt opera Legis, Et maledictio non venialibus attribuitur peccatis, ergò mortalia sunt. Tertiò Rom. 2. Qui doces, non furandum, furaris. Quod B. Augustinus exponit, scilicet rea voluntate sunt fures, etsi foris judicent, ac doceant alios fures.

Psal. 143. Galat. 3. Rom. 2.

IV.

Opera Dei, ut semper sint deformia, malaq; videantur, verè tamen sunt merita immortalia.

OPERA Dei esse deformia, patet per illud Esai. 53. Non est ei species neque decor. Et 1. Reg. 2. Dominus mortificat & vivificat, deducit ad inferos & reducit. Hoc sic intelligitur, quod Dominus humiliat & perterrefacit nos Lege & conspectu peccatorum nostrorum, ut tàm coram hominibus, quàm coram nobis videamur esse nihil, stulti, mali, imò verè tales sumus. Quod cum agnoscimus atque confitemur, nulla in nobis est species neq; decor, sed vivimus in abscondito Dei (id est, in nuda fiducia misericordiæ ejus) in nobis habentes responsum peccati, stultitiæ, mortis & inferni, juxta illud Apostoli 2. Corinth 6. Quasi tristes, semper autem gaudentes, quasi mortui, & ecce vivimus Et hoc est, quod Esaias cap. 28. vocat, opus alienum Dei, ut operetur opus suum (id est, nos humiliat in nobis, desperantes faciens, ut exaltet in sua misericordia, sperantes faciens) Sicut Habac. 3. Cum iratus fueris, misericordiæ recordaberis. Talis ergò homo sibi displicet in omnibus operibus suis, nullum decorem, sed solam suam deformitatem videt. Imò jam foris facit, quæ aliis stulta & deformia videntur.

Esa. 53. 1. Reg. 2. 2. Cor. 6. Esa. 28. Opus alienum Dei. Habac. 3.

Fit autem deformitas illa in nobis, vel à Deo flagellante, vel à nobis ipsis accusando, juxta illud 1. Corinth. 11. Si nos ipsos judicaremus, non utiq; judicaremur à Domino. Hoc est, quod Deut. 32. Judicabit Dominus populum suum, & in servis suis deprecabitur. Sic itaq; opera deformia, quę Deus in nobis operatur (id est, humilia & timorata) sunt verè immortalia, quia humilitas & timor Dei est totum meritum.

1. Cor. 11. Deut. 32.

V.

Non sic sunt opera hominum mortalia (de bonis, ut apparent, loquimur) ut eadem sint crimina.

Crimina. Mortalia. CRIMINA enim sunt, quæ accusari possunt, etiam coram hominibus, ut adulteria, furta, homicidia, obloqutiones &c. Sed mortalia sunt, quæ apparent bona, & tamen intus sunt malæ radicis & malæ arboris fructus. Augustinus libro 4. contra Julianum.

VI.

Non sic sunt opera Dei merita (de his, quæ per hominem fiunt, loquimur) ut eadem non sint peccata.

ECCLESIASTES 7. Non est justus in terra, qui faciat benè, & non peccet. *Eccles. 7.* Hic autem ab aliis dicitur, quod justus quidem peccet, sed non quando benefacit. Quibus respondetur: Si id vellet hæc autoritas, quid superfluit verbis? An Spiritus sanctus delectatur multiloquio & nugatione? Nam iste sensus fuisset abundè sic expressus: Non est justus in terra, qui non peccet, ut quid addit, qui benefacit? Quasi alius sit justus, qui faciat malè. Non enim nisi justus facit benè. At ubi de peccatis extra benefacta loquitur, sic dicit: Septies in die cadit justus. Hic non dicit: Septies in die cadit justus, quando benefacit. Est enim simile, sicut si quis cum securi corrosa & dentata secet, licet operator sit bonus faber, tamen securis facit malas & difficiles ac deformes incisiones, Sic Deus per nos operans.

VII.

Justorum opera essent mortalia, nisi pio Dei timore ab ipsismet justis, ut mortalia, timerentur.

4. Conclus. PATET ex 4. Conclusione, Quia confidere in opus, de quo debuit timere, est sibi gloriam dare, & Deo auferre, cui timor debetur in omni opere. Hæc autem tota est perversitas, scilicet, sibi placere, frui; seipso, in operibus suis, seq; idolum adorare. Taliter autem omninò facit, qui securus & sine timore Dei est, Si n. timeret, non esset securus, ideoq; nec sibi placeret, sed in Deo sibi placeret.

Secundò, Ex illo Psalmi dicto: Non intres in judicium cum servo tuo. Et *Psal. 143.* Psalm. 32. Dixi, confitebor adversum me injustitiam meam Domino &c. Quod *Psal. 32.* autem hæc non sint venialia, patet, quia illi dicunt, pro venialibus non necessariam confessionem & pœnitentiam. Si ergò sunt mortalia, & omnes Sancti pro eis orant, ut ibidem dicit, Ergò Sanctorum opera sunt peccata mortalia, Sed Sanctorum opera sunt bona opera, quare non nisi per timorem humilis confessionis sunt eis meritoria.

Tertiò, Ex oratione Dominica: Dimitte nobis debita nostra. Hæc est oratio Oratio Sanctorum. Sanctorum, ergò debita illa sunt bona opera, pro quibus orant. At quod illa sint mortalia, patet ex sequentibus: Si non remiseritis peccata hominibus, nec Pater vester cœlestis remittit vobis peccata vestra. Ecce talia sunt, quæ damnarent non remissa, nisi orarent verè hanc orationem, & remitterent aliis.

Quartò, Apoc. 21. Nihil inquinatum intrabit in regnum cœlorum, Sed omne *Apoc. 21.* impediens introitum regni, est mortale (aut aliter definiendum est mortale) Peccatum autem veniale impedit, quia inquinat animam, & non stat in regno cœlorum, ergò &c.

VIII.

Multò magis hominum opera sunt mortalia, cum & sine timore fiant, in mera & mala securitate.

PATET necessaria consequentia ex præcedente, Nam ubi non est timor, *1. Pet. 5.* ibi nulla humilitas, ubi nulla humilitas, ibi superbia, ibi ira & judicium Dei, Deus enim superbis resistit, Imò cesset superbia, & nullum peccatum uspiam erit.

IX.

Dicere, quod opera extra Christum sint quidem mortua, sed non mortalia, videtur periculosa timoris Dei remissio.

QUIA sic homines fiunt securi, ac per hoc superbi, quod est periculosum. Quia sic Deo assiduè aufertur & differtur sibi debita gloria, cum omni studio sit eo festinandum, ut quantocius ei sua reddatur gloria. Ideò consulit Scriptura: Ne

Ne tardes converti ad Dominum. Si enim offendit, qui subtrahit gloriam, quanto magis offendit, qui subtractam continuat, & in hoc ipso securus agit. At qui non est in Christo, aut recedit ab eo, subtrahit ei gloriam, ut notum est.

X.

Imò difficilimum est intelligere, quonam modo sit opus mortuum, nec tamen noxium mortale vè peccatum.

PROBO, quia Scriptura non habet istum de mortuis loquendi modum, quod aliquid sit non mortale, quod tamen sit mortuum, Imò nec Grammatica, quæ mortuum plus esse dicit, quàm mortale. Mortale enim opus, quod occidit, ipsi dicunt, Mortuum, verò non occisum, sed non vivum. At non vivum Deo displicet, ut Proverb. 15. scribitur: Victimæ impiorum abominabiles. *Mortale. Mortuum.* *Prov. 15.*

Secundò oportet omninò circa talem actum mortuum voluntatem aliquid agere, scilicet vel amando vel odiendo eum, Odisse non potest, cum sit malum. Amat ergò, ergò amat mortuum. Ac sic in eo ipso elicit malum actum voluntatis, contra Deum, quem amare debuit, & glorificare in eo, & in omni opere.

XI.

Non potest vitari præsumptio, nec adesse vera spes, nisi in omni opere timeatur judicium damnationis.

PATET suprà ex 4. Conclusione, quia impossibile est in Deum sperare, nisi de omnibus creaturis desperetur, sciatq; sibi nihil prodesse citra Deum posse. At cum nullus sit, qui hanc puram spem habeat, ut suprà diximus, ac sic nonnihil in creaturam confidamus, patet, quod propter immundiciam in omnibus timendum est Dei judicium. Et sic præsumptio vitetur, non re, sed affectu, id est, quod displicet nobis adhuc esse in fiducia creaturæ. *4. Conclus.*

XII.

Tunc verò sunt peccata apud Deum venialia, quando timentur ab hominibus esse mortalia.

PATET satis ex dictis, quia quantum nos accusamus, tantùm Deus excusat, juxta illud: Dic iniquitates tuas, ut justificeris. Et illud: Ut non declinet cor meum in verba maliciæ, ad excusandas excusationes in peccatis.

XIII.

Liberum arbitrium post peccatum, res est de solo titulo, & dum facit quod in se est, peccat mortaliter.

PRIMA pars patet, quia est captivum & servum peccato, non quod sit nihil, sed quod non sit liberum, nisi ad malum. Johan. 8. Qui facit peccatum, servus est peccati. Si Filius vos liberaverit, verè liberi estis. Inde B. Augustinus libro de Spiritu & litera dicit: Liberum arbitrium sine gratia non nisi ad peccandum valet. Et libro 2. contra Julianum: Liberum vos vocatis, imò servum arbitrium &c. Et innumeris aliis locis. *Liberum arbitrii sine gratia &c.*

Secunda pars patet ex suprà dictis. Et illud Hose. 13. Perditio tua ex te Israël, ex me tantummodò auxilium tuum &c.

XIV.

Liberum arbitrium post peccatum, potest in bonum, potentia subjectiva, in malum verò semper activa.

QUIA sicut homo mortuus potest in vitam solum subjectivè, in mortem vetiam activè, dum vivit. Liberum autem arbitrium est mortuum, significatum per mortuos illos, quos Dominus suscitavit, ut dicunt Doctores sancti. Probat insuper B. Augustinus in diversis locis contra Pelagianos eandem conclusionem.

XV.

Nec in statu innocentiæ potuit stare activa, sed subjectiva potentia, nedum in bonum proficere.

MAGISTER sententiarum, lib. 2. dist. 24. cap. 1. allegans Augustinum in fine sic dicit: His testimoniis evidenter monstratur, quod homo rectitudinem

 & bo-

& bonam voluntatem in creatione accepit, atq; auxilium, quo stare poterat, alioqui non sua culpa videretur cecidisse. Loquitur de potencia activa, quod apertè est contra Augustinum in libro de cor. & gra ubi sic dicit: Acceperat posse, si vellet, sed non habuit velle, quo posset. Per posse intelligens potentiam subjectivam, & per velle quo posset, potentiam activam.

Secunda autem pars satis patet ex Magistro in eadem distinctione.

XVI.

Homo putans se ad gratiam velle pervenire, faciendo quod in se est, peccatum addit peccato, ut duplo reus fiat.

QUIA ex dictis patet, dum facit quod est in se, peccat, & sua quærit omninò. At si per peccatum putet se dignum fieri gratia, aut aptum ad gratiam, jam superbam addit præsumtionem, & peccatum non peccatum, & malum non malum credit, quod est nimis grande peccatum. Sic Jerem. 2. Peccatum duplex peccavit populus meus, me dereliquerunt fontem vivum, & foderunt sibi cisternas dissipatas, quæ non valent aquas continere, id est, per peccatum sunt longè à me, & tamen præsumunt bonum facere ex se.

Est verò humilitas, quæ de se omninò desperat, & tota fiducia recurrit in Christum. Hæc est fides, quæ salvat, Hæc omne meritū ambit præceditq;. Ea fides est humilitas sensu cedens proprio & Viribus.

Dicis ergò: Quid igitur faciemus? Vacabimus ocio, quia nihil nisi peccatum facimus? Respondeo: Non, Sed his auditis, procide & ora gratiam, spemq; tuam in Christum transfer, in quo est salus, vita & resurrectio nostra. Quia ideò hæc docemur, ideò Lex notum facit peccatum, ut cognito peccato, gratia quæratur & impetretur. Sic sic humilibus dat gratiam, & qui humiliatur, exaltatur. Lex humiliat, gratia exaltat. Lex timorem & iram, gratia spem & misericordiam operatur. Per Legem enim cognitio peccati, per cognitionem autem peccati humilitas, per humilitatem gratia acquiritur. Sic opus alienum Dei inducit tandem opus ejus proprium, dum facit peccatorem, ut justum faciat.

XVII.

Nec sic dicere, est desperandi caussam dare, sed humiliandi, & quærendæ gratiæ Christi studium excitare.

PATET ex dictis, quia cum secundum Evangelium parvulis & humilibus datum sit regnum cœlorum, & Christus eos amet. Humiles autem esse nō possunt, qui non intelligunt se peccatores damnabiles & fœtidos. Peccatum a. non agnoscitur, nisi per Legem, Patet quod non desperatio, sed spes potiùs prædicatur, quādo nos esse peccatores prædicatur. Illa enim prædicatio peccati est præparatio ad gratiam, seu potiùs agnitio peccati, & fides talis prædicationis. Tunc enim surgit desiderium gratiæ, quando orta est peccati cognitio, Tunc æger quærit medicinam, quando intelligit malum sui morbi. Sicut itaq; non est caussam desperationis vel mortis dare, quando ægroto dicitur periculum sui morbi, sed potiùs est eum provocare ad curam medicinæ quærendæ. Ita dicere quod nihil sumus, & semper peccamus, quando facimus quod in nobis est, non est desperatos (nisi sint stulti) sed sollicitos ad gratiam Domini nostri Jesu Christi facere.

Vide Augustinum de litera & spiritu.

XVIII.

Certum est, hominem de se penitus oportere desperare, ut aptus fiat ad consequendam gratiam Christi.

ID enim Lex vult, ut homo de se desperet, dum eum deducit ad Inferos, & pauperem facit, & peccatorem ostendit, in omnibus suis operibus, ut Rom. 2. & 3. facit Apostolus, dicens: Caussati sumus omnes esse sub peccato. Qui autem facit quod in se est, & credit se aliquid boni facere, non omninò sibi nihil videtur, nec de suis viribus desperat, imò tantùm præsumit, quod ad gratiam suis viribus nititur. *Rom. 2.*

XIX.

Non ille dignè Theologus dicitur, qui invisibilia Dei, per ea, quæ facta sunt intellecta, conspicit.

PATET per eos, qui tales fuerunt, Et tamen ab Apostolo Rom. 1. stulti vocantur. *Rom. 1.*

tantur. Porrò invisibilia Dei sunt, virtus, divinitas, sapientia, justicia, bonitas &c. hæc omnia cognita non faciunt dignum, nec sapientem.

XX.

Sed qui visibilia & posteriora Dei, per passiones & crucem conspecta intelligit.

POSTERIORA & visibilia Dei sunt opposita invisibilium, id est, humanitas, infirmitas, stultitia. Sicut 1. Corinth. 1. vocat infirmum & stultum Dei, Quia enim homines cognitione Dei ex operibus abusi sunt, voluit rursus Deus ex passionibus cognosci & reprobare illam sapientiam invisibilium, per sapientiam visibilium, ut sic, qui Deum non coluerunt manifestum ex operibus, colerent absconditum in passionibus. Sicut ait 1. Corinth. 1. Quia in Dei sapientia non cognovit mundus Deum per sapientiam, placuit Deo per stulticiam prædicationis salvos facere credentes. Ita, ut nulli jam satis sit ac prosit, qui cognoscit Deum in gloria & majestate, nisi cognoscat eundem in humilitate & ignominia crucis. Sic perdit sapientiam sapientum &c. sicut Esaias dicit: Verè absconditus tu es Deus. *Posteriora & visibilia Dei.* *1. Cor. 1.*

Johan. 14. Sic Johan. 14. Cum Philippus juxta Theologiam gloriæ diceret: Ostende nobis Patrem, Mox Christus retraxit & in seipsum reduxit ejus volatilem cogitatum quærendi Deum alibi, dicens: Philippe, qui videt me, videt & Patrem meum, Ergò in Christo crucifixo est vera Theologia & cognitio Dei. Et Johan. 10. Nemo venit ad Patrem, nisi per me. Ego sum ostium &c. *Johan. 10.*

XXI.

Theologus gloriæ dicit malum bonum, & bonum malum, Theologus crucis, dicit id quod res est.

PATET, quia dum ignorat Christum, ignorat Deum absconditum in passionibus, Ideò præfert opera passionibus, & gloriam cruci, potentiam infirmitati, sapientiam stultitiæ, & universaliter bonum malo. Tales sunt, quos Apostolus vocat Inimicos crucis Christi. Vtiq; quia odiunt crucem & passiones, Amant v. opera & gloriam illorum. Ac sic bonum crucis dicunt malum, & malum operis dicunt bonum. At Deum non inveniri, nisi in passionibus & cruce, jam dictum est. Ideò amici crucis dicunt crucem esse bonam, & opera mala, quia per crucem destruuntur opera, & crucifigitur Adam, qui per opera potiùs ædificatur. Impossibile est enim, ut non infletur operibus suis bonis, qui non priùs exinanitus & destructus est passionibus & malis, donec sciat seipsum esse nihil, & opera non sua, sed Dei esse. *Philip. 3.* *Inimici crucis Christi.* *Amici crucis Christi.*

XXII.

Sapientia illa, quæ invisibilia Dei operibus intellecta conspicit, omninò inflat, excæcat & indurat.

ID jam dictum est, Qui ex quo crucem ignorant atque odiunt, necessariò contraria diligunt, scilicet sapientiam, gloriam & potentiam &c. Ideò tali amore magis excæcantur & indurantur. Impossibile est enim, quod cupiditas satietur his, quæ cupit, acquisitis. Sicut enim crescit amor nummi, quantum ipsa pecunia crescit. Sic Hydropisis animæ, quò plus bibit, plus sitit, ut Poëta: Quò plus potantur, plus sitiuntur aquæ. Sic Ecclesi. 1. cap. Non saturatur oculus visu, nec auditu auris. Sic de omnibus cupiditatibus. *Ecclesi. 1.*

Quare & curiositas sciendi non saturatur acquisita sapientia, sed magis accenditur. Sic cupiditas gloriæ non saturatur acquisita gloria, Nec cupido dominandi saturatur potestate & imperio, Nec cupido laudis saturatur laude &c. ut Johan. 7. Christus significat dicens: Qui bibit ex aqua hac, sitiet iterum. *Johan. 7.*

Restat ergò remedium, ut non explendo curetur, sed extinguendo, id est, ut qui vult fieri sapiens, non quærat sapientiam procedendo, sed fiat stultus quærendo stulticiam retrocedendo. Sic qui vult fieri potens, gloriosus, voluptuosus, satur omnium rerum, fugiat potiùs, quàm quærat potentiam, gloriam, voluptatē, omniumq; rerum saturitatem. Hæc sapientia illa est, quæ mundo est stultitia.

XXIII.

Et lex iram Dei operatur, occidit, maledicit, reum facit, judicat, damnat, quicquid non est in Christo.

SIC ad Galatas 3 Christus liberavit nos de maledicto Legis. Et ibidem: Qui sunt ex operibus Legis, sub maledicto sunt. Et Rom. 4. Lex iram operatur. Et Rom. 7. Quod erat ad vitam, inventum est mihi esse ad mortem. Rom. 2. Qui in Lege peccaverunt, per Legem judicabuntur. Igitur qui gloriatur in Lege, tanquam sapiens & doctus, gloriatur in confusione sua, in maledicto suo, in ira Dei, in morte, ut illi Rom. 2. Quid gloriaris in Lege? *Galat. 3. Rom. 4. Rom. 7. Rom. 2. Rom. 2.*

XXIV.

Non tamen sapientia illa mala, nec lex fugienda, Sed homo sine Theologia crucis, optimis pessimè abutitur.

QUIA Lex sancta, & omne donum Dei bonum, omnis creatura bona valdè Genes. 1. Sed sicut supra dictum est, qui nondum est destructus, ad nihilum redactus per crucem & passionem, sibi tribuit opera & sapientiam, non autem Deo, & sic abutitur donis Dei, eaq; polluit. *Gen. 1.*

Qui verò est per passiones exinanitus, jam non operatur, sed Deum in se operari & omnia agere novit. Ideò sive operetur, sive non, idem sibi est, nec gloriatur si operetur, nec confunditur, si non operetur Deus in eo, sibi scit satis esse, si patitur & destruitur per crucem, ut magis annihiletur, Sed hoc est, quod Christus ait Johan. 3. Oportet vos renasci denuò, Si renasci, ergò priùs mori, & exaltari cum Filio hominis, Mori inquam, id est, mortem præsentem sentire. *Johan. 3.*

XXV.

Non ille iustus est, qui multum operatur, Sed qui sine opere multum credit in Christum.

QUIA justitia Dei non acquiritur ex actib⁹ frequenter iteratis, ut Aristot. docuit, sed infunditur per fidem. Justus n. ex fide vivit Rom. 1. & 10. Corde creditur ad justiciam. Unde illud (sine opere) sic volo intelligi. Non quod justus nihil operetur, sed quod opera ejus non faciunt ejus justitiam, sed potiùs justicia ejus facit opera. Sine enim opere nostro gratia & fides infunditur, qua infusa, jam sequuntur opera. Sic Rom. 3. dicitur: Ex operibus Legis non justificabitur omnis homo. Et iterum, Arbitramur justificari hominem per fidem, sine operibus Legis, id est, ad justificationem nihil faciunt opera. Deinde, quia opera, quæ ex tali fide facit, non sua, sed Dei esse novit. Ideò non se per illa justificari aut glorificari quærit, sed Deum quærit, sua sibi sufficit justitia ex fide Christi, id est, ut Christus sit ejus sapientia, justitia &c. ut 1. Cor. 1. dicitur, ipse v. Christi operatio seu instrumẽtum. *Rom. 1. Rom. 10. Rom. 3.*

XXVI.

Lex dicit, Fac hoc, & nunquam fit. Gratia dicit, Crede in hunc, & jam facta sunt omnia.

PRIMUM patet per Apostolum & Interpretem ejus B. Augustinum in multis locis, Et suprà satis dictum est, quod Lex potiùs iram operatur; & sub maledicto tenet omnes. Secundum patet per eosdem, quia fides justificat. Et Lex (ait B. Augustinus) imperat, quod fides impetrat. Sic enim per fidem Christus in nobis, imò unum cum nobis est. At Christus est justus, & omnia implens Dei mandata, quare & nos per ipsum omnia implemus, dum noster factus est per fidem. *Fides impetrat, quod Lex imperat.*

XXVII.

Rectè opus Christi diceretur operans, & nostrum operatum, ac sic operatum placere Deo, gratia operis operantis.

QUIA dum Christus in nobis habitat per fidem, jam movet nos ad opera per vivam illam fidem operum suorum. Opera enim, quæ ipse facit, sunt impletiones mandatorum Dei, nobis data per fidem, quæ cum intuemur, movemur ad imitationem eorum. Ideò ait Apostolus; Imitatores Dei estote, sicut filii charissimi. Quare misericordiæ opera excitantur ab operib. ejus, quib. salvavit nos.

Sicut

Sicut ait B. Gregorius: Omnis Christi actio est nostra instructio, imò commotio. Si actio ejus in nobis vivit per fidem, vehementer enim allicit, juxta illud: Trahe me post te, in odorem unguentorum tuorum currimus, id est, operum tuorum. *Dictum Gregorij.* *Cant. 1.*

XXVIII.

Amor Dei non invenit, sed creat suum diligibile, Amor hominis fit à suo diligibili.

SECUNDA pars patet, & est omnium Philosophorum & Theologorum, quia objectum est causa amoris, ponendo juxta Aristotelem omnem potentiam animæ esse passivam & materiam, & recipiendo agere, ut sic etiam suam Philosophiam testetur, contrariam esse Theologiæ, dum in omnibus quærit quæ sua sunt, & accipit potiùs bonum quàm tribuit. Prima pars patet, quia amor Dei in homine vivens, diligit peccatores, malos, stultos infirmos, ut faciat justos, bonos, sapientes, robustos. & sic effluit potiùs, & bonum tribuit. Ideò enim peccatores sunt pulchri, quia diliguntur, non ideò diliguntur, quia sunt pulchri, Ideò amor hominis fugit peccatores, malos, Sic Christus: Non veni vocare justos, sed peccatores. Et iste est amor crucis ex cruce natus, qui illuc sese transfert, non ubi invenit bonum quo fruatur, sed ubi bonum conferat malo & egeno. Beatius est enim dare, quàm accipere, ait Apostolus. Unde Psalm. 41. Beatus qui intelligit super egenum & pauperem, Cum tamen objectum intellectus naturaliter esse non possit, id quod nihil est, id est, pauper, vel egenum, sed entis, veri, boni. Ideò judicat secundùm faciem, & accipit personam hominum, & judicat secundùm ea quæ patent &c. *Amor Dei in homine vivens.* *Matth. 9.* *Amor hominis.* *Actor. 20.* *Psal. 41.*

F I N I S.

ASTERISCI LUTHERI ADVERSUS OBELISCOS ECCII.

MARTINUS LUTHERUS VENCILAO LINCO, ECCLESIASTI NÜRNBERG. ECCLESIÆ, VERE THEOLOGO, suo in Domino fratri.

QVos verò ad me dedisti obeliscos Eccii nostri, adversus meas Disputationes fabrefactos, visum est singulatim percurrere, & meis Disputationibus vel obscuriusculis, Asteriscos addere, Quibus tum clarè lucentibus, tu si voles, eum participem facere, etiam ipse facilè intelliget, quàm temerarium sit, aliena, præsertim non intellecta, damnare, tum longè insidiosissimum in quissimumq; felle tanto amaricare, amici non præmoniti, omniaq; meliora præsumentis de amico, placita, imo quæsita. Sed vera est Scriptura: Omnis homo mendax. Homines sumus, homines manemus. Dicit itaque: *Hos scripsit Lutherus ante resolutiones suarum Propositionum de virtute Indulgentiarum, contra Eccij obeliscos, ut ipse testatur, infrà fol. 34. a. Para. 1. vers. 1. ubi inquit: Quid autem de hac re sentiam, in probationibus meis declarabo.*

ECCIUS.

Nolo minuta prosequi, aut ea, quæ scholasticè oppugnari possunt, in præsenti Disputationis materia de Indulgentiis. Quoniam sic primam oppugnarem Conclusionem.

LUTHERUS.

UT generoso (non enim dicam superbo) rem aggreditur proœmio, nisi quod modestè oppugnare potiùs, quàm expugnare dixit, scil. minuta, & scholastica, nam majora fortassis expugnabit. Quis non timeat à crepitu istius buccæ? Ego verò recordatus illius Horatiani: Quid feret hic dignum tantò promissor hiatu? Vix risum tenui, non vult scholasticè disputare & pugnare, ex quo verbo satis intelligo, Eccium nostrum istos obeliscos in diebus (quos vocant) Carnisprivii, larva indut ingenium, conflasse, Nam per totum illud obeliscorum chaos, nihil sacrarum literarum, nihil Ecclesiasticorum Patrum, nihil Canonum, sed omnia scholasticissima, opiniosissima, meraq; somnia comminiscitur, & prorsus ea ipsa, contra quæ ego disputo. Ita ut si vellem & ego peripateticari, uno flatu hos omnes ejus pappos dispergerem, diceremq; illud Magistri sui decretum: Petitio principii vitium est disputationis seu argumentationis. Sperabam n. quod *Petitio principij.*

 ex Bi-

ex Bibliis, vel Ecclesiasticis Patribus, aut Canonibus, contra me pugnaret, at ipse furfures & siliquas Scoti, Gabrielis, cæterorumq; Scholasticorum (quibus est ventrem refertissimus) mihi nunc demum neganti opponit. Sed audiamus tamen, quomodo homo rhetoricus, dissimulans oppugnare, primam Conclusionem, nihilominùs tamen oppugnat. Dicit enim:

EC. *Cum enim Regnum cœlorum in verbis Christi, præsentem significare videatur Ecclesiam, ac tempus plenitudinis Euangelicè tunc adventantis, Non videtur, quomodo pœnitentia omnium fidelium vitam exprimat.*

LUTH. Hoc est scholasticum, id est, Iudicrum & seipsum illudens Argumentum. Hanc consequentiam an ex logica rationis, vel logica fidei didicerit, nescio, Videlicet, quia nunc est regnum cœlorum, ergò non omnis vita fidelium est pœnitentia, quasi ullus sit hominum in isto regno, qui non assiduè peccet, ac sic non assiduè pœnitentia opus habeat. De hac enim pœnitentia me loqui sequens docet Conclusio. Eccius verò de sacramentali vel solenni fortè fabulas agit. Dicere autem esse hominem aliquando sine peccato, & sic non egere pœnitentia (licet id B. Bonaventura aliquando lapsus scripserit) ad partem Donati hæretici B. Augustinus in multis locis dicit pertinere, Quin pœnitentiam non agunt nisi fideles. Sed omitto illa. Infrà latiùs.

EC. *At huic similia nolumus prosequi, Solùm subitaneo motu sine librorum adminiculo, pauca adnotabimus, & (ut dici solet) Obelisco signabimus.*

LUTH. Quam arrogans ingenii ostentatio, Sed ubi fuerit librorum copia instructus, & morosè præmeditatus, tum non obeliscos, sed phalaricas, arietes & bombardas quoq;, nihil fortè bellici apparatus omittens, instituet. Quid mihi reliquum est, quæso, nisi pavor & horror? Sed benè mihi interim, quod obeliscos scribit non ferreos, non ligneos, sed papyraceos & pictos. Simul id admiror, cur non asteriscos maluerit? nisi fortè lux & candor asteriscorum displicuit, sed livor & ferrugo obeliscorum placuit, Quippe non ea fraternæ pietatis cura subiit, ut fratris errorem vellet monere & illustrare, melioraq; addere candid', Sed invidia incessit, ut vellet fraterna studia calumniari, obscurare, bonaq; detrahere lividus.

I. Obeliscus.

EC. *Interiorem pœnitentiam magnam esse, Christus & omnes Christiani docuerunt, Siquidem Christus cor aspicit & voluntatem. Vidua hoc docet, quæ æra minuta duo in gazophylacium posuit, & plus omnibus misit, Iesu teste, Est etenim voluntas in anima, sicut Rex in regno.* *Contra 2. Conclus. Lutheri.*

LUTH. Iste est obeliscus, confossor tertiæ meæ propositionis, qui quid velit, aut quomodo contra me sit, ego non intelligo, Divinabo tamen (licet invitus) quia timeo novorum obeliscorum occasionem dare.

Id fortassis homini displicuit, quod ego dixi, Interiorem pœnitentiam esse nullam nisi foris operetur &c. Cui obeliscus contradicit, Imò, inquit, non modò aliquam, sed magnam esse, omnes docuerunt. Hic ego addo dicoq;, quod sit maxima, maximamq; ab eis doctam. Verùm si solam, & sine opere foris eam esse vult Eccius, spero, quod suis scholasticis Magistris satis erit invisus. Non enim est magna nec vera, nisi efficaciter velit in opus foris, ut omnes dicunt, Sed Eccius cum nollet tacere, nihil tamen haberet, quod diceret, hoc saltem dixit.

Deinde illud: Est n. voluntas in anima, sicut Rex in Regno, sic puto intelligendum, Sicut Lena in prostibulo. Christus est in anima per fidem, ut Rex, voluntas ut serva, voluntas v. se sola, semper est meretrix, & omnes vires habet meretricis, Atq; etiam, si id suum figmentum ita esset non video, quid hoc ad rem faciat, ut interior pœnitentia sit magna, quia voluntas est maxima, & regina virium.

II. Obeliscus.

EC. *Erronea apparet propositio, Nam si Canonum pœnas solùm accumulativè vult ad pœnas à Deo impositas concurrere, Iam laqueus esset non solùs in Canonibus pœnitentialibus, Aut si vult eos esse declaratorios (sicut in veritate sunt, quod* *Adversus 5. Conclus. Lutheri.*

Martinus

Martinus Lutherus non attendit) profectò remittendo pœnam Canonum, aliquas pœnas remittit.

LUTH. Primùm Eccius noster nihil scholasticè dicit, (sic enim promisit suprà) Ideò mihi grandis stupor est, tantum ingenium, tantumq; studium esse posse, ut istas res, (id est, apud me nugas) in sacris literis, in Ecclesiasticis Patribus & Canonibus invenerit, quas ibidem nullus homo totius mundi adhuc invenit.

Secundò quamvis verba ista vaniloqui nostri sonent, ac si me intelligat negâsse, ullas pœnas remitti, dum dicit, remittendo pœnas Canonum, aliquas pœnas remittit. Tamen volo credere, mihi non id falso ab eo imponi. Sed hunc ejus sensum esse, quod Papa remittendo pœnam Canonum, remittit utiq; pœnas à Deo impositas, quia remittit pœnas à se declaratas, à Deo autem impositas (quod Martinus Lutherus non attendit, Eccius autem ultra quàm verum est, attendit) ac per hoc non remittit accumulatas ad pœnas à Deo impositas, hoc est, simplices & non duplas pœnas remittit.

Tertiò, Ego quidem in ista Conclusione, sicut in omnibus aliis, nihil statuo, sed disputo, Quanquam apud me vera esse credo plurima, tamen homo sum, & nihil habens in hac re potestatis, præter disputandi facultatem, Ideò ad istum obeliscum dico, Me non velle pœnas Canonum esse accumulatas, sed solas, quæ pro peccatis imponuntur. Deum autem imponere pœnas peccatori confitenti nego, nec potest probari à nostro obeliscographo, nec ab universis suis Theologastris scholasticis, imò Deus remittens peccatū, simul culpam & pœnam remittit, sciens sat pœnarum esse peccatori, si benè vivat, ac cum vitiis pravisq; moribus, præsertim inolitis, pugnet. Unde Ezech. 18. Si conversus fuerit impi9 ab impietate sua, & fecerit judicium & justiciam, vita vivet, & non morietur, peccatorum ej9 non recordabor. Hîc nulla pœna, nisi opus judicii & justiciæ requiritur, Impium a. est plus impositum fingere, quàm Deus imponit. Imò in Joële dicit: Scindite corda vestra, & non vestimenta vestra. Et illud Ps. 51. Peccatum meum contra me est semper. Quibus verbis probatur, Deum esse contentum odio peccati & amore justiciæ. Et talis per omnem vitam debet esse fidelis. Quare sibi suum scholasticum sit illud commentum, q, Canones declarent pœnas divinæ sententiæ, Noló illud acceptare, donec non scholasticè, sed ecclesiasticè (sicut promisit) docuerit.

Ezech. 18.

Joel. 2.
Psal. 51.

Deus remittens peccatum, simul culpam & pœnam remittit.

Deus contentus odio peccati & amore justitiæ.

Quod verò Canones sint laquei, & non salus si accumulatas (ut vocat) pœnas imponunt. Iterum nescio quid dicat, ipsum quoq; nescire quid dicat, credo. Nam si etiam ultra quàm Deus requirit, imponat Sacerdos, certè ferendum est, & salutare ferenti, propter reverentiam & obœdientiam clavium. Si a. ita vult, quod remittens pœnas canonicas fallit absolutum, si non simul remittantur pœnę à Deo impositæ, & sic illaqueetur pœnis divinis, dum solvitur ab humanis. Hoc certè eatenus est verum, quatenus verum est, pœnas à Deo imponi, id est, falsissimum, Ideò non Canones sunt laquei, sed indocti & insulsi Theologi, qui somniant pœnas à Deo imponi, aut per Canones declarari à Deo impositas.

Quod si Obeliscophrastus noster tàm esset Theologus, quàm est (Philosophus penè dixissem) Sophista, non debuit mirari, Canones esse laqueos mortis, quādo etiā lex Dei est mortis, iræ, peccatiq; ministra, & planè rete illud, quo Deus omnia conclusit sub peccato. Atq; ut meam sententiam revelem, In hac Propositione id volui, quod cum Deus semper affligat suos, ut ad pœnitentiam humiliet, sicut in Jeremia dicit: Castigabo te in judicio, ne tibi videaris innocens. Et illud Ps. 89. Si dereliquerint filii ejus legem meam, visitabo in virga &c. Hanc præcedētem pœnam ego volui, non posse à Papa remitti, sed sequentem & satisfactoriam, i. e. ab Ecclesia impositam, Nam sequentē Deus nunquam imponit, contentus quod hominem eò perduxerit, ut seipsum judicet, ne à Deo judicetur, juxta Paulum 1. Cor. 11. dicatq;: Justus es Domine, & rectum judicium tuum. Imò ut dicā, quod Aristotelicotatos Ecci9 miretur forsan, nec Ecclesia requirit ullā pœnam sequentē & satisfactoriam post absolutionem, ut propositio XII. nostra dicit, licet n. nunc usus

Psalm. 89.

1. Cor. 11.

Canones sunt laquei mortis.

Cur Deus suos affligat.

sit,

fit, pœnas ferre post absolutionem, tamen olim non ita erat moris, cujus vel id unicum adhuc restat vestigium, quod nullus absolvitur nisi prius imposita & acceptata pœna, evidenti scilicet argumento, quod remissio peccatorum ad imitationem Dei, etiam ab Ecclesia post pœnam impenditur, hoc est, ut etsi non re, tamen voto jam sit soluta. An autem iste mos nostri seculi sit salutaris, judicent alii, Meum est solùm disputativè dicere, scilicet quod sit pessimus, meliusq; esse, si quis etiam in die Paschæ omittat communionem, priusquam omni modo satisfecerit re ipsa, & in effectu, sicut olim fiebat.

Addit huic Obelisco.

EC. *Quod si obturaveris, jam nulla pœna vi clavium remitteretur, quod dignitati Sacramenti pœnitentiæ repugnat.*

LUTH. Hoc quid sit, iterum non capio, nec mirum, veniam enim mereor, quod non claros & lucidos Astericos, sed ferrugineos, nigros, tenebrisq; similimos, cogor obeliscos legere. Divinandum est ergò & hoc loco, scilicet, videri Eccio nostro, nullam pœnam remitti, nisi divina justicia (ut vocant) inflictam remitti concedam, siquidem Canones abrogati sunt cum suis pœnis.

Hic dico, remitti vel arbitrio impositas, ut hodiè fit, vel Canones nondum esse sub præcepto abrogatos, Quod si id nimis vile videtur, Respondeo: Melius est in re non necessaria ad salutem vile, quàm mendacium, expectoq; vel contrarium probari, vel Ecclesiam determinare, Interim opinionibus hominum volo uti & abuti pro mea libertate, siquidem Eccio quoq; non cogor credere, nisi ecclesiasticè, non autem scholasticè, loquatur.

Ad illud v. repugnare dignitati Sacramenti pœnitentiæ, nullas remitti pœnas dico: Quanquam nec Canonistæ nec Theologi certi sint (præter solum Eccium) quid remittant claves in forma consueta, Mihi tamen fuit hujus positionis ea vel prima causa, quod nimis vilis sit clavium dignitas, si non nisi temporales pœnas remittant, Cum sint non ad salutem seu pacem temporalem, sed æternam acquirendā donatæ, Pœna n. temporalis res est vilissima, longeq; inferior, quàm ut digna sit clavib. remitti, meo saltem judicio, ut dicam infrà. Vanissimum itaq; mihi hoc obelisci verbum videtur, q. Sacramenti sit indignitas nō remittere pœnas, cum id sit poti° ej° indignitas, si remittat pœnas saltem principaliter. Sed audiam°, quomodo ꝓbet indignitatē illam, nō scholasticè, sed theologiè disputans,

EC. *Nam Sacramenta nova legis efficiunt quod figurant, in quo à veteris Testamenti Sacramentis separantur.*

LUTH. Vide, hæc non sunt scholastica, Quis hæc dicit, nisi qui in scholasticis nugis sit mortuus? Quis dicit, quod Sacramenta novæ legis efficiunt, quod figurant, nisi Magister sententiarum in 4. cum Hugonis definitione, & qui eos sequuntur. Latior est hæc materia, quàm sinat temporis angustia prosequi. Id solùm queror, quod Eccius non tacuerit primò, quando promisit se non scholasticè acturum.

Sacramenta nova legis. Dico tamen brevissimè, Sacramenta novæ legis non efficiunt gratiam, quam signant, sed requiritur fides ante omne Sacramentum. Fides autem est gratia. Ideò gratia semper præcedit Sacramentum, juxta dictum illud communissimum: Non Sacramentum, sed fides Sacramenti justificat. Et B. Augustinus: Non quia fit, sed quia creditur.

Eccius verò obelisticus Theologus ex illo Scotico procedit somnio, Quod Sacramenta efficiunt gratiam sine opere hominis accipientis, modò non ponat obicem. *Obicem ponere &c.* Quæ sententia horrendissima est hæresis, ac jam non Bohemicum virus, sed infernale aconitum est, omnia Sacramenta Ecclesiæ illudens & subvertens, ut suo tempore ostendemus.

Quod verò dicit, Novæ legis Sacramenta eò separari à veteris legis Sacramentis, quod hæc non efficiebant gratiam, æquè est scholasticum ac propè hæreticum. Hoc potiùs differebant, quod nostra sunt pauciora & faciliora, Illa v. plurima & gravissima. Vel certè, quod illa solùm carnis erant baptismata & justificationes

tiones in cibis,potibus,vestibus,festis,sacrificiis, purificationibus lepræ & quæ figurabant Baptisma unum & unam justificationem fidei, quæ nunc impletur. Sic enim non scholastici, sed Ecclesiastici, imò cœlestis Paulus loquitur.

EC. *Et quoniam pœnitentia non potest in culpam apud te, per Conclusionem 6. dabis ergò, quod posit in pœnam & reatum.* Conclus. 6.

LUTH. Per pœnitentiam hic intelligit Sacramentum pœnitentiæ, & officium clavium (sic enim loquitur, ut semper sit divinandum de sua sententia) alioqui pœnitentia nec in culpam, nec in pœnam potest. Quid autem de hac re sentiam, a in Probationibus meis declarabo. Nam hanc sextam meam Positionem non ex animo posui, sed propter usum aliorum. Nam sicut dixi, utilissimum mihi videtur, si claves remittant pœnas solas. Ideò quomodo remittant culpas, ut est omnibus dubitatum, ita & ego meum ponam dubium in Probationibus.

a Vides hic, Lector, asteriscos a Luthero scriptos ante Resolutiones Propositionum de Virtute Indulgentiarum.

Interim id ab obelisco nostro peto. Si dignitati Sacramenti repugnat nullius pœnæ remissio, convenit a. pœnæ remissio, maximè ea causa, quia Sacramenta novæ legis efficiunt quod figurant, Ergò figurant remissionem pœnarum duntaxat, quod non solùm in ecclesiasticos, sed etiam in scholasticos Doctores hæreticum est, ac semel omnium Sacramentorum Ecclesiæ eversio. Quod rursus non Bohemicum virus tantùm (ut mihi imponit) sed plus quàm omnium hæreticorum, qui unquam fuerunt, aut futuri sunt, pestilentia est. Non n. pœnarum, sed culparum remissionem figurant. Quod si culparum figurant remissionem, & Sacerdos id non facit declarando, rogo Eccium meum, dignetur interim mecum esse discipulus & disputator, donec in hac re ambo inveniamus Magistrum & declaratorem. Videsne tandem, quid sit alienum ingenium sine timore atq; cum invidia damnare.

III. Obeliscus.

Adversus 10. & 11. Conclus. Lutheri.

EC. *Malè incusantur Sacerdotes & Episcopi, quoniam sicut in 6. Conclusione voluit Papam remittere culpam, declarando remissam à Deo & approbando (quamvis frivolum videatur inferiorem approbare facta superioris) Ita Sacerdos potest declarare morituro pœnas canonicas divinæ sententiæ conformes, in Purgatorium reservari. Non quidem satis agendo, sed satis patiendo, Quod si norunt Episcopi, non dormitasse, sed ultra Lutherum vigilâsse dicendi sunt.* Conclus. 6.

LUTH. Frivolum est, inquit, inferiorem approbare facta superioris. At in priore obelisco, imò basilisco, non erat frivolum sed religiosissimum (ita ut & Martinus Lutherus id non attenderet, impius videlicet & rudis) Papam per Canones declarare pœnitentias à Deo impositas. Et in hoc Sacerdotem declarare pœnas divinæ justitiæ conformes, reservari in Purgatoriũ. Nisi fortè Obeliscographus id habet libertatis, ut cum pro se loquitur, Deus sit inferior Papa & Sacerdote, sine hæresis ulla suspicione. Cum autem contra me loquitur, tum primum Deus est superior, & declarationem suæ sententiæ ab inferiori non patitur, ac sic iniquitas mentiatur sibi, vera autem loquatur mihi.

Omitto hic, quod omnium sententia, Apostoli in extremo etiam judicio dicantur approbare judicium Christi, nisi Christum Eccius neget eis superiorem, aut eos dicat frivolos esse.

Primùm autem quæro (quia nihil scholasticè loquitur) ex quibus nam Ecclesiasticis probetur, Sacerdotem posse declarare pœnas reservari in Purgatorium? Nonnè id est, quod ego impugnavi, & mihi planè redditur per petitionem principii à tanto Dialectico, & quod amplius non Stoico, sed Peripatetico Dialectico? Jam suprà dixi, nullas esse pœnas divinæ sententiæ, multò minùs ei conformes. Non enim dixit: Quodcunq; vel quantum ego ligavero in cœlis, ligatum erit & in terra. Sed econtrà: Quodcunq; tu ligaveris &c. quæ verba potiùs significant Deum approbare facta inferioris, Et ideò dixi, me 6. Conclusionem non ex animo posuisse, sed ut audirem alios. Conclus. 6.

Secundò quæro, Quomodo verum sit, omnem Sacerdotem esse Papam in articulo mortis, si non remittit aut remittere potest omnem pœnam? Si

potest

potest & non facit, quomodo manet charitas in eo? Justicia divina, inquis, non finit. Cur ergò finit in Papa, quoties voluerit Papa, cujus tunc Sacerdos omnis vices plenissimè gerit?

Jam illud pulcherrimum (quia scotisticum, non tamen scholasticum) quod animæ non satis agendo, sed satis patiendo solvunt pœnas in Purgatorio. Gratias Scoto, qui etsi scholasticissimus, nihilq; sapiat ecclesiasticum, Eccium tamen fecit (mirum dictu) ecclesiasticissimum. Quasi ullus tàm rudis esse possit rusticus, qui non sciat pœnas non ferri nisi à volente (modo sint non infernales & impiorum) ac sic non tantùm satis patiendo, sed satis volendo solvere dici possent pœnas.

Subtilitates scotica. Verùm ego tutiùs abstinuerim à disputando, cum subtilitatib. scoticis vereq; scotinis, ne mihi aliqua formalitate, novè conficta elabantur. Gloria tamen est Episcoporum (ait Obeliscus ille) quod Episcopi hæc non ignorârint. Ideò non dormitâsse, sed ultra Lutherum vigilâsse dicendi sunt. Fœlicem Ecclesiam certè, cujus Episcopi sunt omnes Scotistæ, aut quod magis ad rem facit) Eccianistæ, per cujus Scotum fit, ut nunquam dormitâsse defendantur, fortè, quod Eccius semper pro eis dormitare voluit.

EC. *Addo, quod mortuus ab excommunicatione absolvi non posset, de quo sunt vulgata jura.*

LUTH. Hui, quàm sobriè & strenuè vigilat hic Eccius. Fateor, sunt vulgata jura. Sed desunt Ecciani novi apparatus, Ideò credimus interim receptis & usitatis, donec ille conflet meliores. Est lib. 5. de sent. excom. ca. A nobis, Ubi Papa decernit excommunicatos etiam mortuos absolvendos. Quod Panormitanus & alii intelligunt, quoad nos seu in facie Ecclesiæ, cùm ille, quoad se, de facto per mortem sit absolutus, citra Ecclesiæ absolutionem, Nec aliquid ei obest excommunicatio post mortem relicta, nisi quod non publicè pro eo oratur in Ecclesia, privatim autem orent qui volent, ut ex his intelligatur omnem litigationem Ecclesiæ cessare in morte, solumq; in hac vita valere, Quare & pœnas Canonum quoq; hujus vitæ pœnas esse dixi.

Verùm, Dialectici nostri Syllogismum vide. Nisi Sacerdos posset pœnas in Purgatorium declarare reservatas morituro, non posset etiam excommunicatus absolvi mortuus. Quis, non dico scholasticorum Doctorum, sed primi anni discipulus Scholasticorum, hanc non rideat consequentiam? Quasi idem sit absolvi ab opinione hominum in Ecclesia, & relegare pœnas in Purgatorium, Cum illic culpæ & pœnæ remissio declaretur Ecclesiæ, non autem ipse absolvatur propriè, hic verò ligetur ad pœnas verè & propriè, deniq; quasi idem sit Indulgentia, & absolutio ab excommunicatione.

IV Obeliscus.

Adversus 13. Conclus. Lutheri. EC. *Relaxari legum Canones morte, non apparet ex cauda prioris.*

LUTH. An prioris dicat sui obelisci, aut Positionis meæ, incertum est. Sed quia velut è Tripode pronunciat, sine rationibus adductis, relinquo & ego eum ex præcedentibus satis confutatum, donec probet ex Ecclesiasticis, juxta suum promissum.

V. Obeliscus.

Adversus 14. Conclus. Lutheri. EC. *Frivola appares illa propositio, Nam infans baptizatus (cum alieno tamen gaudeat merito) minorem habet charitatem, adulto rationis capaci decedente, Et tamen imperfecta charitas pueri non immittit ei horrorem, qui se solo faceret Purgatorium. Quis enim sana mentis diceret S. Severinum minorem habere gratiam, quàm bimum puerum? Unde perfectior aut imperfectior gratia nihil facit ad Purgatorium, sed pœna propeccatis debita nondum soluta.* *S. Severinus.*

LUTH. Hic tandem non scholasticè, nec tumultuariè, sed è cœlo forsan sonat oraculum. Primum, valdè erat decorum Eccio hanc meam Propositionem cum sex sequentibus intactam relinquere, Profundiores sunt enim quàm ut ex scholasticis opinionibus ullo modo capiantur, sapiunt enim experientiam illius verbi,

Dedu-

Deducit ad inferos & reducit, de quo latiùs in Probationibus, interim fabulas hujus obelisci videamus. II.

Infans gaudet alieno merito, Esto sanè. At quis gaudet proprio? Adultus, inquit, in gratia. At eur dicit: Non intres in judicium cum servo tuo Domine, quia non justificabitur in conspectu tuo omnis vivens? Sed hæc sunt Ecclesiastica, & per bis diapason ab Eccio remota. Deinde quia, gaudere hoc loco (ut est elegans) pro possidere dixisse videri potest, omitto. Psal. 143.

Id magis est curandum, quod infans minorem habet charitatem, & tamen non habet horrorem Purgatorii, Fateor, sed quid hic, rogo, dicemus? Adultus majori tentatione urgetur ac vehementiùs turbatur timore mortis atq; judicii, quàm parvulus, qui nihil sentit nec capax est. Adulto autem addita scientia, additur & dolor, Ideò non est mirum, quod adultus, magna charitate indutus, potest citiùs ac faciliùs cadere in peccatum ac magis dolere, quàm parvulus cum parva charitate. Potest ergò etiam dicere Eccius, quod sicut parvulus minoris charitatis non timet neq; horret ignem, aquam, ferrum, deniq; mortem, Ita multò minùs adultus maximæ charitatis timet talia. Cujus contrarium, quis est qui non videat? Atq; utinam adult⁹ eò perveniat, ut sicut parvul⁹, neq; cognosceret pœnas, neq; timeret, tum ego quoq; dicerem, quod statim, sicut parvulus, evolaret. Nunc v. quando cognoscit & horret, opus est ei, non illa parva, sed perfecta charitate, quę foras mittit timorem, atq; triumphet, ne Deum offendat rebellione sua, dum magis timet mortem quàm Deum, imò magis diligit vitam quàm Deum. 1. Joh. 4.

Deinde incertissimum est, an parvulus minorem habeat charitatem, quàm adultus? nisi adultus sit perfectæ charitatis, qui conversus, factus ut parvulus juxta Euangelium, Ipse quoq; mortem nesciat timere. Matth. 18.

Ultimò dicit charitatis perfectionem vel imperfectionem non facere Purgatorium, sed pœnam nondum solutam. Hoc ex prædictis somniis dicit, quod pœna satisfactionis requiritur à Deo, juxta Scholasticos, Cum tamen sacerdotum quemlibet asserant in morituro totum posse & facere, quod Papa potest & facit. Amplius, Si Sacerdotem habere non potest, votum habendi dicunt sufficere. Quid ergò tali restat solvendum, cum sit ab omnibus absolutus?

Dicam latiùs, quod sententia communis est, Purgatorium deberi peccatis, non pœnis, scil. venialibus, ut expresse habet Canon. dist. 35. cap. Qualis. Et ad id multa similiter exempla habentur. Quale peccatum ego quoq; dico esse illam imperfectam charitatem, qua inviti moriuntur, nimio vitæ affectu immundi, ac per hoc Deum non super omnia diligentes. De his in Probationibus. III.

VI. Obeliscus.

Adversus 6. Concl. Lutheri.

EC. *Procax propositio, Soluti enim corpore purgandi amici Dei, certè sciunt se salvandos; sed quasi per ignem.*

LUTH. Unde sciunt certò? quia Eccius dicit: Et tenet consequentia juxta suum Magistrum ab autoritate affirmativè. Adeò ignar⁹ est Theologiæ crucis, ut credat ideò illis certū esse, an sint salvandi, quia amici Dei sunt, & corpore soluti.

Ego etsi insignes viros legerim (non Scotum aut Thomam loquor, neque Eccium) qui asserant, animas quasdam ita suspendi usq; ad diem judicii, ut nesciant, an sint salvandæ vel damnandæ. Et quia expertis & exemplis in hac re plus est credendum, quàm omnibus obeliscis omnium fabrorum, non magni refert, quid Ecciana temeritas blateret, aut procacitatem nominet. Legimus de multis, qui apparuerunt tanquam ducti ad judicium & diu suspensi. Et quicquid sit, liberum saltem est disputare propter unum exemplum, & unum dictum, & contradicere nudis inermibusq; Theologorum opinionibus. Addo, quod horror animæ natura sua facit incertum hominem, quem jam dixi inesse animabus defectu charitatis, & mox magis dicam.

EC. *Unde cum probabile sit, eos Angelorum habere commertia, quomodo propè desperationem (quod perfidorum est) locari possunt.*

LUTH. Iterum olet suum hircum Aristotelem, vel bircocervum potiùs nihilq; nisi probabile, id est, petitiones principii, effutit. Siebam ista omnia & legeram, sciensq; ac prudens contra ea posui, quæ me nunc docet optimus Polydoxus. Totus est Eccius opinio, & hanc tamen velut cortinam Phœbi ubiq; statuit.

Eadem Purgatorij pœna cum inferno. Causa meæ hujus Positionis fuit hæc, Quia cùm omnes Doctores dicant eandem esse pœnam Purgatorii cum Inferno, exceptâ desperatione, Horror autem sit vel una summarum pœnarum inferni, Horror deniq; sit vel frater vel similis & proximus desperationi, ut patet experientia, Qui timet, incipit diffidere, verisimile visum est, Purgatorium præ nimio horrore prope esse & juxta esse desperationem. Nec video, quid Eccius contra hæc, nisi inania verba, vomat. Non ergò perfidorum est, prope desperare, alioqui qui tentantur in fide & spe (de quibus, ut Scholasticus, meritò nihil novit Obeliscographus) essent perfidi, cum sibi videantur omninò desperati, quod non esset aliud quàm spiriticidia (ut sic dicam) facere & docere.

VII. Obeliscus.

Adversus 17. Con. Lutheri. EC. *Priori non est dissimilis, Lignum enim ubi ceciderit, ibi erit, quo ad meritum & demeritum, Et hoc est in hominibus mors, quod in Angelis casus.*

LUTH. Rogo te, mi Ecci, Si deinceps adversus me voles scribere, tantum prudentiæ tibi pares, ut satis sit tibi ter aut quater in uno opere, non autem per singulas fermè orationes, te ridiculum facere, sicut in hoc facis. Id autem præstabis, si certa fide credideris me legisse examina illa quæstionum & opinionum, quibus frustra & cum larvis pugnas. Nolo, inquam (ut sis sciens) scholasticam Theologiam audire, nisi fultam Ecclesiastica, & jam non scholasticam. An nihil aliud vis me facere, quam ut te rideam, dum nihil aliud affers, quàm quod ego legens dubitabam esse verum, & nunc disputans impugno?

Pighardi. Tale nunc est festiva tua Glosa (quoad meritum & demeritum) scilicet, ne cum Pighardis, Bohemis, illa Ecclesiastis autoritas, cogeret ad negandum Purgatorium, fingis, imò fictum ex tuis deblateras, esse casum ligni, ut nec mereatur, nec demereatur.

Omitto quidem hoc loco negocium illud meriti & demeriti, quæ an intelligant Scholastici, vehementer dubito, cum non possint negare hominem impium post mortem statim in odium & blasphemiam Dei ruere, ac sic pejorem fieri, quàm fuit. Sed omitto, inquam, quia cum Sophistis callosisq; ac inveteratis Vitilitigatoribus res ista tractari non potest, cum stultus non recipiat verba, nisi dixeris ea, quæ in corde suo sunt. Et iterum: Melius expedit occurrere ursæ raptis catulis, quàm stulto confidenti in stulticia sua.

Id interim dico, ac peto eruditi (Ideò enim quæsivi ac disputavi) cum B. Gregorius distin. 35. Qualis, asserat, peccata venialia in Purgatorio deleri, quomodo intelligam non fieri purgatum meliorem? Quod si meliorem, quomodo non proficere ac mereri? Nisi peccata venialia adeò sint nihil æstimanda, ut Scholastici æstimant, Deus autem in tantum æstimat, ut tàm intolerabilem pœnam ad eorum purgationem inferat.

Si ergò illa autoritas Ecclesiastis non tollit purgatorium, quod vehementer impugnat, quanto minus tollit, ne sit augmentum boni vel mali in purgatorio? Potest fieri, ut ubi ceciderint, ibi sint, ita, ut non peccent amplius mortaliter, vel alio modo fiat, nobis ignoto. *Eccles. 11.*

Johannes Damascenus. Quod verò Johannes Damascenus ait, Quod in hominibus mors, in Angelis est casus, Spero, quod non de omnium hominum morte loquatur, cum multi sint mortui, & denuò revocati, Ubi illorum ergò animæ fuerunt? Ceciderunt, sed non sicut Angeli, nec manserunt, ubi ceciderunt. Quis ergò scit an ita cum animabus in purgatorio agatur. Nos autem quidquid vel per febrem somniamus, statim oraculum jactamus, tàm audaces rerum abstrusissimarum censores sumus, nec vel contra dubitare permittimus.

VIII. Obe-

VIII. Obeliscus.

Adversus 18. Conclu. Lutheri.

EC. *Par temeritas, ut ex prioribus liquet, Quoniam sic dicere, esset terminum viæ confundere, pœnitentiæ & omnium aliorum, Nam in statu sunt solvendi, non merendi. Ideo charitas, qua datur unicuiq; secundum quod gessit in corpore, in vita non in Purgatorio, est merenda, alioqui supplendus esset Apostolus, unumquemq; recipere, prout gessit in corpore, vel Purgatorio.*

2. Cor. 5.

LUTH. Vinum semper bibere, tandem est molestum, & omnis voluptas assiduitate parit sui fastidium. Quanto magis molestissimum est, semper audire has male olentes & temerarias hominum opiniones, Quas tamen ita garriunt, ut non nisi temeritatem pronuncient, quicquid non ejusdem fecis fuerit, Toties mihi Eccio scilicet dicendum est, quod non ecclesiastice loquitur, sed scholastice, id est, futiliter & inutiliter fabulatur.

Ego disputavi, & posse teneri dixi, Animas esse in statu merendi (quanquam in his, ut dixi, nihil uspiam statuo) Hanc disputationem sic solvit, ut dicat: Non sunt in statu merendi. Plane illud idem inerme figmentum allegans, quod ipse impugnavi. Talis est disputatio, imo contentio muliercularum & puerorum. Est, Non est. Ita, Non. Ita, non, & sunt tamen in his acutissimi Theologi, sed sat supra, & in probationibus.

2. Cor. 5. Illud Apostoli, quod inducit, quam docte ad rem applicat. Apostolus ibi loquitur de tribunali novissimi judicii, ubi cessabit mors & Purgatorium, At ipse trahit ad Purgatorium & mortem hominis in tempore, ut quod Apostolus dicit recepturos in judicio, hic intelligat recepturos in morte. Iste est enim mos interpretandi saccam scripturam apud Scholasticos (pene illusores dixissem) celeberrimus ac laudatissimus, si mos vocari posset tam evidens furor. Hos Psal. 1. describit: Et in Cathedra pestilentiæ non sedit. Loco pestilentiæ in Ebræo est Lezim, id est, derisorum, illusorum interpretum, id est, qui verba Scripturæ sic docent & interpretantur, ut illudant animas sitientes veritatem, Ideo nomen eorum tam prope consonat ad nomen, quàm ipsi non sunt longe à re, Quid enim Scholasticus nisi lusorius vocatur?

Psal. 1. *Mos Scholasticorũ interpretandi scripturas.* *Scholasticus.*

Terminum viæ, inquit, confundit. Utinam principium, medium, finem, atq; omnia tam viæ, quam erroris Scholasticorum possem confundere, sperarem enim & Eccio quoq; placiturum, qui se non Scholasticam Theologiam promisit tractaturum, nisi quod hæc obiter parerga, nescio quo Numine correptus dilata paululum reipsa depinxit.

IX. Obeliscus.

Adversus 19. con. Lutheri.

EC. *Falsitas huius ex prioribus producitur, Nam non pauciora, imo plura sciunt, quàm nos in corpore, quod aggravat animam, existente, Sciunt ergo se mortuos, & non desperare, nec frui Deo, Ergo sciunt se esse in Purgatorio, quo cognito sciunt se jam esse de salvandis.*

LUTH. Dulcis ille Jesus, mi Ecci, misereatur tui, ne aliquando præ invidia mei insanias, vel pro tuorum studiorum affectu moriaris, Quid tandem dicam miser? Indignor rei, & misereor hominis.

Ego in 19. Positione dixi, esse posse, ut non omnes sint certi in Purgatorio de sua beatitudine, & ad id, Exemplum habeo, ut supra dixi, deinde quorundam opinionem. Et ideo id solũ volui (non quod mea Positio esset certa) sed quod nec opinionem Scholasticorum necesse fit ut certam haberi, Temeritatem solum arguo eorum, qui certa esse clamant, quæ sunt dubiosissima, unde non nego, aliquos esse certos, sed non omnes esse.

Sicut in tentatione fidei, tentatus est incertus, an credat, Sed is qui consulit ei, certus est, quod credit, si modo sit spirituum discretio in illo. Si enim non crederet, non doleret, non quereretur, non ploraret suam infidelitatem, Atis sensus infidelitatis & dolor, evidens est argumentum fidei viventis in eo. Mortuus in fide, non dolet se non credere, ita in desperatione & in omni tentatione agitur.

 Ita

Ita dixi posse animas esse incertas aliquas (ut sunt exempla multa) cum tamen nos simus certissimi, quod purgandæ sint salvandæ. Sic ego, inquam, disputavi, & dubitavi.

At obeliscus noster nihil novi adducens, nisi à me impugnatum, Non disputat, sed ex oraculo pronunciat prærancidas Peripateticorum Theologorum opiniones, dicens, eos plura scire, quam nos. Deinde quæ sunt illa plura, quæ sciunt subjungit: Sciunt se mortuos, non desperare &c. Hic ego subinfero: Ergo nos non scimus, eos esse mortuos, non scimus, eos non desperare, non scimus, eos non frui Deo, non scimus, eos esse in Purgatorio, non scimus, eos esse salvandos, non scimus, inquam, hæc, corpore videlicet aggravati. Hoc est nihil aliud dicere, quã nos omnes sumus hæretici, autore Eccio nostro. Non quod ignorem, sensum ejus non esse istum, aliterq; posse verba ejus (si tamen vim feceris) intelligi.

Sed ut videret Obeliscophrastus aliquando, quàm facile sit aliena depravare, nedum vitia aperta notare, & quam difficile sit, alios confodere, sine sua ipsius majore ignominia. Invidia ut semper est imprudens & insipiens, ita dum mendacia conatur imponere, seipsam potius mendacissimam cum ignominia ostendit. Disce ergo, mi Ecci, aliud esse Scripta judicare, & judicanda scribere, Illud & Moriones, hoc ne Socrates quidem satis possit, Tu vero ne sis, rogo, Morio.

X. Obeliscus.

Adversus 20. Conclus. Lutheri.

EC. *Illatio Propositionis est nulla, illatum tamen non admittimus, cum vi clavium datarum pœnam remittat Sacerdos, etiam Deo debitam, ne nobile legis Evangelica Sacramentum sit de vento.*

LUTH. Antecedens negavit nec improbavit, Ideo eadem prudentia & consequentiam negat, tantum est autoritatis hujus scholasticæ Tripodis. Negant, negandum est, Affirmant, Affirmandum est, idem quoq; rursus si negant, negandum est. Non tamen ideo credas, Lector, eos esse Gnatones quosdam Terentianos, Theologi sunt, id est, Deum loquentes, eum scilicet, qui magnum inspirat Vatibus furorem, ut nosti ex Virgilio.

Age vero, hanc meam Conclusionem illatam ideo non admittit speciosus hic obeliscus, ne sit Sacramentum de vento, Gratias agimus. Tum scilicet non est de vento, tum est nobile Sacramentum plane Evangelicum, quando non culpam & conscientiam, sed pœnam, id est, vilissimam & omnibus Christianis contemptibilem rem, remittit. O Theologos, qui ita magnificant pœnas, ut faciant pusillanimes Christianos, fœliciores gentes, qui suos ad mortem solebant animare. Nos per horrorem pœnarum nostros usq; ad puerilem formidinem perducimus. Sed supra satis dictum est, non esse verum, remitti pœnam debitam Deo Per Sacramentum.

Doleo autem Sacramenta novæ legis eo venisse, ut sint ministeria rerum temporalium, scilicet pœnarum, cum sint data in acquisitionem rerum æternarum. Sed sicut Theologi non sunt nisi ventosi, & ventis opinionum sicut vesica sufflata distenti. Ita non de vento, sed in ventum transmutant nobile Sacramentum Evangelii. Siquidem omnium etiam ipsorum judicio, sacramenta vocantur vasa gratiæ, Excepto uno Eccio, qui vocat vasa pœnarum non effundendarum, sed auferendarum, Quod tamen ideo credo eum facere, meritòq; eis dissentire, quia in his obeliscis nihil scholasticum voluit ponere.

Sacramenta noßa ie [illegible] *Sacramenta [illegible]*

Obeliscus. XI.

Adversus 25. conc. Lutheri.

EC. *Frivola Propositio, totum ordinem Hierarchia ecclesiastica confundens, qua ex multis Fundamentis reprobari posset.*

LUTH. Sic tamen, ut fundamenta sint Ecciana, id est, non scholastica. Quis vero tam pertinacem & assiduam temeritatem ferat tam insignis inertiæ & inscitiæ? Vincit patientiam diuturna insolentia & præsumptio. Omnia judicat, intelligit nulla. Ego cum universa Ecclesia nego esse clavibus in Purgatorium potestatem,

testatē, sicut ex præcedentibus & clare ex proxima sequenti Positione patet, quod debuit obeliscus ille advertere. Quomodo ergo fieri posset, ut mihi ipsi contradicerem in tam prop[illegible]uis, imo proximis Conclusionibus, præsertim in re tam diligenter cogitata a[illegible]ne. Nisi essem, juxta Cratyli Philosophiam, equus ille, non potens eundem fluvium nisi semel, ingredi, Ita ut nunc non solum Papæ, sed infimo Curato quoq; eam tribuerem potestatem omnibus Conclusionibus antea & postea à me negatam. *Cratyli Philosophia.*

Sed Eccius furiosa mente mihi malum cogitans, vellet, ut totam Ecclesiam in odium mei concitare posset, atq; id non nisi falsis & à se conceptis mendaciis. Quis crederet esse tantam virulentiam in Theologo. Igitur ego dixi similem esse potestatem, non dixi tantam Episcopo & Curato cum Papa in Purgatorium. Non quod Jurisdictionem clavium ibi habeant aut potestatem Jurium, sed potestatem virium potius, non imperandi, sed operandi, Hoc est, quod Papa potest generali totius Ecclesiæ suffragio & oratione pro eis intercedere, hoc Episcopus potest speciali suæ diocœsis, & Curatus suæ parochiæ, sicut fit in die animarum, in diebus communibus, & in depositionibus. Et non erat quidem votum meum, ut isto verbo potestas, in hac Positione mea illi luderentur, Placet tamen ita contigisse temerariis judicibus, ut seipsos irriserint, ut discant deinceps cum timore, ac sine supercilio, aliena tractare, & discere antequam docere, audire antequam judicent.

XII. Obeliscus.

Adversus 16. Con. Lutheri.

EC. *Propositio ista videtur declarare, ponentem non intelligere, quid in bullis Apostolicis velit hac particula (per modum suffragii) cum illa non diminuat (ut vult posito) sed potius addat; & modum communicandi explanet, ut hac pulchre declarari possunt, & dati Apostolici interpretes exposuerunt.*

LUTH. Fateor ingenue, me non intelligere modum illum suffragii, Ideoq; disputavi ut docerer. Verba illa & ego recitare novi, quæ Eccius recitat, scilicet, Non diminuit, sed addit, non autem intelligo.

Quod vero dicit esse declarata ab Apostolicis interpretibus, Ego præter Gabrielem Biel nullum legi, & nunc audio hunc Eccium eadem posse pulchre declarare? Sed quod amborum declarationem ne flocci quidem facio, autor mihi est ipse Eccius, qui supra in quodam Obelisco dixit, frivolum esse, facta superioris declarari & approbari ab inferiore, Cum autem Gabriel & Eccius sint inferiores Papa, ut frivolos declaratores oportet vilipendere. Addo, quod Juristæ omnes dicunt, ejusdem esse declarare, cujus fuit condere. Sed expecto Eccium pulchrum declaratorem, qui omnia intelligit, forte docebit & me intelligere modum suffragii, modo non loquatur mihi scholastice. Sed plura in Probationibus.

Gabr. Biel.

XIII.

XIII. Obeliscus.

Quæ est in ordine 28.

EC. *Procax Propositio, & quæ tumultum & seditionem ac schismata in Ecclesia Dei facere posset, non charitatem augere.*

LUTH. Vide, quæso, Theologum, quam anhelet in meam perniciem, sua solummodo augent charitatem. Videtur & mihi Eccius de numero eorum esse, qui sua vitia ne tangi quidem volunt, & mera tyrannide regnare volunt super populum Christi. Omnia licent, nisi ut abstineas, ne ulcus hoc tangas, id est, avaritiam Pontificum, Sacerdotum, Monachorum.

Miror tamen, cum non tantum Eccius, sed omnes Scholastici, non solum avaritiam, sed etiam Simoniam in suis Positionibus aliquando mordeant. Deinde plena sunt omnia Decreta & Libri vitiis Pontificum, & tot tamen Libri, tot vitia mordentes nondum fecerunt seditiones & schismata. Mea unica & parvula unius vitii nota, has Tragœdias miscebit? Aut Eccius mercenarius est, & subornatus quorundam Melaniorum Mandatarius, sicut aliquando adversus Johannem Reuchlin factum meminimus, aut totus abiit in palyngenesiam Pythagoræ.

Vitia Pontificum.

Iohannes Reuchlin.

Adeo ne incircumspecte & impudenter (ne dicam maliciose) loqui decet Theologum.

EC. *Attamen cauda mixta veneno, Si enim suffragium Ecclesiæ esset in solo Dei arbitrio, adeo quod applicationem sacerdotalem negligere vellet & improbare, jam nullus Sacerdotum peculariter posset Missam applicare uni plus quam alteri, nullus esset fundandus Anniversarius, nulla peculiaris Missa procuranda, cum æque aut plus alteri prodesset pro Dei arbitrio; neq; in Canone opus esset facere vivorum vel mortuorum memoriam.*

Quicquid Basiliscus intuetur statim mors est.

LUTH. Fateor tota est venenata cauda, non sua nativitate, sed arte Ecciana intoxicata, nec jam mea est, sed Ecciani obelisci imo Basilisci, Quidquid enim ille intuetur, statim mors est.

De applicatione sacerdotali omitto hic loqui, alii viderint, quam recte fiat, Neq; enim de ea locutus sum in Positionibus meis usquam. Sed Eccius, qui omnia in omnibus, id est, nihil intelligit, etiam sic meas voluit venenare puras & innoxias sententias. Dico tamen unum: Si Eccius ex animo diceret, Applicationes sacerdotales non esse in arbitrio solius Dei, ut ipse distribuat eas meritis, sicut B. Augustinus de defunctis docet, Jam non cauda ejus, sed caput, pedes, & totus quidquid est, venenum est. Horror mihi est audire, non à Judæo, non à Turco, non à Bohemo hæretico, sed à Theologo catholico, suffragia Ecclesiæ non esse in arbitrio Dei solius, tu si sic doces populum, non concionator, sed vastator es Ecclesiæ.

Ego vero libere contra talem tam impurum hæreticum clamo & dico: Maledicta sit omnis applicatio cujuscunq; sacerdotis, si non eam prius pure & reverenter in arbitrium Dei solius reposuerit, & applicationem Dei suæ longissime prætulerit, suamq; conditionaliter apposuerit. Ita ne tandem Theologi Deum captivum reddent, ut non faciat, quod vult?

Sed omisso ista, Non enim de applicatione ego locutus sum, sed de acceptatione, quod Eccius ex præcedentibus, si ullum haberet nasum, olfacere potuisset. Nam adversus eos posui, qui per illum suffragii modum dicunt animam evolare, cum tamen suffragium sit intercessio. Intercessionis autem valor non in offerentis, sed accipientis arbitrio consistit, Ideo cum Indulgentia, non ut indulgentia per clavem, sed ut suffragium pro illis offeratur, negavi, per ipsum animam redimi, nisi Deo sic placuerit, quæ res à me quidem disputatur, an asseritur. Expecto declarationem, sed non illam frivolam, id est, inferiorum. Quid autem ad dictum
V. Sixti quarti dicam, in Probationibus videbitur.

XIIII. Obeliscus.

Non animarum in Purgatorio, sed Sancti Iob ad amicos suos, hæc vox est.

Ad Articulum 29. contra Luthero.

EC. *Scimus per scripturam, clamantibus ad nos animabus: Miseremini mei, saltem vos amici mei, quia manus Domini tetigit me, Et cum charitatem Dei habeant & amorem, velent quam primum copulari & uniri Deo, ultimo fini ordinate. Hoc non fit nisi pæna soluta aut compensata.*

LUTH. Ego nisi hic legissem, non scivissem animas ad nos clamare, & cupere ad Deum venire, adeo novas & inauditas profert Eccius Sacer Doctor doctrinas, Et ideo mirum mihi est, contra quos nam posuerim, Facessat Ironia, miseratione potius opus est:

Peto itaq; quomodo intelligat Eccius sua verba? Quid est enim Deo velle copulari ordinate? An non est ita, ut non quæ sua sunt, quærant, nec propter se, sed propter Dei gloriam & voluntatem velint Deo copulari? Quid si nunc Deus velit eas non cito sibi copulari? an non & ipsæ velint idem?

Sermones Tauleri.

Sed quid tam Ecclesiastica cum Scholastico loquor? Meæ ergo causa disputandi fuit hæc, quod non videretur impossibile aliquas animas nolle de pœnis redimi, Sicut legitur in Sermonibus Tauleri exemplum insigne, de quadam virgine, etiam ad Inferni pœnas sese tradente, pro voluntate Dei. Et Moses atque Apostolus voluerunt Deo carere in æternum, pro voluntate ejus. Sicut & Sponsa in Can- *Exod. 32. Rom. 9. Cantic. 8.*

in canticis audet & dicit, Fortis ut mors, dilectio, & dura sicut Infernus, æmulatio. Et illud 1. Samuel. 2. Deducit ad inferos & reducit. Verum scholastici Doctores fabulantur non de forti, sed de molli charitate, non quæ mala ferat, sed bona tantum quærat, id est, concupiscentiam sui commodi, ideo sic nugantur. *1. Sam. 2.*

EC. *De Severino juxta hoc ultimum dicendum est. Historia mihi non occurrit, sed puellus adhuc undecim annorum memini legisse, Patruo Severinum apparuisse, & purgationem suam cum causa revelasse, ac Sacellani sui preces implorasse. Quod conclusioni Lutherana repugnat. At si ita, debebat scire bonus vir, facta Sanctorum præter communem legem, non trahenda in consequentiã.*

LUTH. Omitto fastidia hujus Rhetoris, & velut lusum suum securum in meas contumelias, Mendacia solum persequor. Nunquam dixi, omnes animas nolle redimi, nec feci legem & consequentiam ex uno exemplo, Sat autem feci, quod illorum universalem redegi in particularem, ut audacem temeritatem ostenderem.

Deinde illud exemplum Severini, quod falsum reprehendit, ducto ex puericia sua argumento, ut omnibus stulticiam forte suam testatam faceret. Ego autem non secundum quod legitur, sed, sicut audivi narrantes quosdam doctos viros, posui. Horum enim erat sermo, S. Paschalem fuisse in Purgatorio, & tamen facta esse miracula ad ejus sepulchrum, potuisseq; se suis meritis liberare, sed noluit sibi sua minui præmia, ideo maluit ardere. Simile de Severino recitabant. *Exemplum S. Severini.* *S. Paschalis.*

Ego autem hos sermones, sicut non improbo, ita nec ut autoritatem sequor, Sed causa disputandi, aliosq; audiendi produxi. Unde signanter dixi: Narratur, Minus habent apud me fidei tales Libri, quàm talium virorum sermones, Magis autem, quæ supra jam dixi, de Paulo & Mose.

EC. *Augustinus contra orabat: Domine, hic ure, hic seca, ut in æternum parcas.*

LUTH. Quasi ego prohibuerim, ne ullus oret pro redemptione pœnarum, aut non possit alius velle pœnam, quam alius deprecetur. Sed valeat contentiosus Sophista.

XV. Obeliscus.

Adversus 30. & 31. conclus. Lutheri. EC. *Cum communis ferat opinio, posse aliquem satisfacere in peccato mortali, puta sacerdos in quadragesima, imponit huic emendam, usq; ad festum Pentecostes, ut oret quotidie quinquies orationem Dominicam, & sextis feriis jejunet. Sacerdos verisimiliter scit illum non tam diu futurum in gratia. Si non perficit emendam injunctam, peccat. Si perficit, cur in nihilo satisfaceret? modo Indulgentia solum sunt satisfactoria &c. Ergo in peccatis posse consequi, non esset improbabile, sicut ego de facto teneo & tenui.*

LUTH. Hunc obeliscum oblitus, in fine omnium apposuit Eccius, necessarium ratus, ut ego agnoscerem, quam tenebricosis, scoticisq; ipse versaretur in tenebris.

LUTH. Multis modis mihi displicet corrosus hic & inutilis obeliscus. Breviter facerem, si totum quod lallat, negarem, Ex media scilicet fece, scholarium opinionum, has profert nebulas.

Dico itaq; quod existens in peccato mortali, si orat orationem Dominicam, non orat, sed maledicit sibi ipsi, eo quod talis in animo sit aversus ab omnibus quæ petit, imo contrariatur omnibus petitis, Non ergo satisfacit Deo, sed magis reus fit.

Si Eccius vel unicum illum de spiritu & litera libellum B. Augustini legisset, fortiter mihi persuaderem, quod non solum hunc, sed omnes obeliscos, imo studium suum scholasticum totum damnaret & deploraret. *Libellus B. Augustini de Litera & Spiritu.*

Id sane admitto, quod sic orans satisfaciat Ecclesiæ, quæ ei imposuit, non autem Deo. Imo firmiter credo, non esse mentem Ecclesiæ, quod pœnitentia injuncta debeat durare ultra quam ille sit aptus implere, scilicet donec fuerit in gratia.

gratia. Nam non est præsumendum de pia Matre, quod velit inutilia præcipere, aut imponere non salutaria. Imo ipsa præsupponit omnino esse, & actum primum, antequam imponat actum secundum. Sic igitur sapio, nihil curans, quicquid contra opinentur Scholastici, quicquid contra nitatur usus, imo abusus indoctorum, in quo si erro, cupio doceri.

Laquei conscientiarum in Ecclesiã iniecti per Scholasticos.

Et aliquando latius ista agam. Infinitos enim Conscientiarum laqueos, nobis indocti opinatores, & humanarum legum ponderatores in Ecclesiam introduxerunt. Ideo relapso in peccatum, remittendæ sunt omnes injunctæ pœnitentiæ, nec longius injungendæ, quam donec sit in gratia. Si enim corporis laborem non potes imponere, nisi donec valeat corpus, quanto magis animæ labor non longius intelligitur impositus, quam sit valetudo animæ? Mortuis nihil imponendum est.

Porro ego non dissentio, Quod indulgentiæ possunt dari etiam non contritis, non necessario fundamento Eccii, sed quod remissio pœnæ, ut est vilissimum donum Ecclesiæ, potest etiam indignis donari, dignis enim potius etiam imponitur à Deo. Quæ omnia ex eo fundamento dico, quod nullæ sunt satisfactoriæ pœnæ, nisi per Ecclesiam libere institutæ, & olim ante absolutionem imponi solitæ, nunc quare imponantur post absolutionem, ignoro.

XVI. Obeliscus.

Adversus 34. conclus. Lutheri.

EC. *Appendicem Conclusionis non recipimus, alioqui absoluturus post pœnitentiam iniunctam deberet dicere: Quod minus iniunxi, suppleat voluntas Papæ, cum dicat, Quod minus iniunxi, suppleat amara passio Christi, Neque aliquis sacerdos esset dicendus, vicarius Dei, sed Papæ, & Episcopi.*

LUTH. Et ista fabula est eadem, qua supra dixit, Per Sacramentum remitti pœnas à Deo impositas. Quod negavi & nego, nec ipse probare potest. Deinde iterum inculcat, Quod passio Christi seu Sacramentum solum remittat pœnas, sic enim solet significare Sacramentum & Passionem Christi in Sacramento operantis, ut non culpas, sed pœnas remittat, nec has nisi temporales tantum, Vere grandis gloria passionis Christi, quod pœnas temporales remittit, quas etiam gentes contemnunt.

Passio Christi.

Porro illud acutissimum acumen admiror, quo ex trivio etiam invenit adversus me argumentum, scilicet quod Sacerdos absolvens dicit: Quod minus est, suppleat amara Passio Christi. Hic forte non fuerit mihi tutum dicere, quod iste usus sacerdotum mihi non placeat, ne iterum dicat. Bohemicum virus me seminare. Verum uror tam indigne passionem Christi haberi, ut ipsa sit supplementum, & velut cauda nostrarum operationum. Denique cum ipsa ad pœnas potius inflammet quam remittat, ad remissionem vero pœnarum sufficiat voluntas hominis Papæ. Sed hæc latius suo tempore.

Id ridiculum debere dici: suppleat voluntas Papæ. Semper somniat necesse esse supplere & satisfieri Deo per pœnas, ac remissionem non posse fieri nisi per aliam compensationem, ut sic nulla sit remissio vera, sed solum permutatio legitimaque satisfactio per alium, Quod & Canonistæ damnant, & vocabulo indulgentiæ repugnat. Si enim est vera remissio, nihil oportet compensare alibi, Si fit compensatio, non est remissio, sed satisfactio. Quid ergo nos ludunt simulatis verbis, & rem non appellant suo nomine, ut indulgentias non indulgentias, sed compensationes vocent. Imo veriores sunt satisfactiones, si Christi passio supplet, quam si nos ipsi satisfactiones solvamus, Quis enim tam horrenda hæresi laboret, ut passionem Christi non præferat suis pœnis & operibus? Sed hoc in probationibus diffuse. VI.

XVII. Obeliscus.

Adversus 36. conclus. Lutheri.

EC. *Erronea prorsus Propositio, cum stet plures esse vere compunctos sine plenaria remissione, Accipio enim morientem purgandum, ille est vere compunctus, alioqui sacramenti gratiam & remissionem peccatorum non acciperet, & tamen*

non

non habet remissionem plenariam pœnæ, alioqui non esset purgandus. Unde multum periculose posuit universalem, quod particulariter probatum nullam haberet difficultatem.

LUTH. Si Eccius tam promptus esset quærere & audire, quam est judicare & cõdemnare, non tam insulsus fieret tot deliriis & nugis. Ecce unum adverbium, scilicet vere, fecit eum tam pudendo errore labi. Ego compunctum vere accipio, plene compunctum, quem etiam evolare sine Sacramentis dicunt omnes, & qui negat, est hæreticus & in Deum blasphemus, Ideo universalis mea stat firmiter.

Ultra dico, etiam semiplene compunctum, & quem ipse accipit, similiter habere remissionem plenariam, à pœnis Ecclesiasticis sibi debitam, quia sacerdos debet ei remittere, quando videt compunctum. Nec requiritur pœna satisfactoria, ex cujus somnio omnia Ecciana ista procedunt.

XVIII. Obeliscus.

Adversus 37. concl. Lutheri.

EC. *Vera Propositio. Ac (ut ex sequentibus patet) cum varia sit Sanctorum communio, bonorum & meritorum participatio, Lutherus mirabiliter illas ubiq; confundit, Alioqui si similis esset, & solum generalis participatio existentium in charitate (sicut ait David: Particeps ego sum omnium timentium te) jam frustra essent omnes Fraternitates, omnes Congregationes, quod nihil aliud est, quam Bohemicum virus effundere.*

LUTH. Duas istas insignes contumelias, quod me & hæreticum & virulentum vocat mea quidem ex causa propter Evangelium ferendas puto, solum illud Christi exemplum secutus, dicendo: Dæmonium non habeo, Tamen quia in insigni Academia, in approbata religione, in illustriss. Ducatu Saxoniæ, in amplissimo Episcopatu, & his omnibus Catholicis. Deinde ego ipse nihil asserens, sed disputans, ac Catholicus esse quærens, cum hæreticum non faciat nisi pertinacia erroris in fide, hic autem error solus est, si tamen est error. Deinde non in fide, sed in opinionibus scholasticis, opus erit, ut super hac re Eccium injuriarum conveniã, & os ejus mendaciis & blasphemiis abundans, eo aliquando perducam, ut mendaciis suis fidem faciat, aut probet, simplicem errorem, esse virulentam hæresim. *Quid hæreticum faciat.*

Si disputare est hæreticum sapere, jam Eccius omnium, quos vidit Ecclesia, est hæreticissimus, quippe qui in quatuor illustrissimis Academiis, venenis, id est, disputationibus, omnia intoxicavit. Miror hominem, quod non ad ungves pedum usq; friget, quando ad Sacramentum Altaris accedit, si tamen memor est tantæ in fratrem suum crudelitatis. Per omnia mihi Eccius facit, sicut Johanni Reuchlin fecit ille suus Satan, Uterq; id studii habet, ut si posset omnes lernas, omnes sentinas, omnia barathra errorum, hæresium, malorum irrigare, tum suo uterq; frueretur gaudio. *Joannes Reuchlin.*

Sed ad positionem, omitto variam illam participationem bonorum, de qua gloriatur Eccius, Quid illa sit aut faciat, judicent alii, Mihi multum videtur in ea foveri carnalitatis, Quin libere proclamo, eam esse noxiam multis modis, nisi generalem illam, verain, germanam, Ecclesiasticam, tum Evangelio, tum oratione Dominica commendatam, longe sibi prætulerit. Nec est hæreticus, qui eas contempserit, multoq; melius facit, qui eas in unum confundit, quam qui eas distingvit. Sic enim Apostoli docent, quantumvis Scholastici Morphei aliter sapiant.

Tamen utcunq; illa sint, ego dico de generali illa & vera participatione bonorum Ecclesiæ, hanc, inquam, habet quilibet Christianus, sine literis veniarum, quæ sola sibi sufficit, de qua toties B. Augustinus loquitur contra Donatistas, unitati Ecclesiæ prorsus omnia tribuens. Nec credo aliam conferri per literas veniarum, aut probetur. Latret ergo Hecuba ista, donec canis fiat, opinionibus hominum nihil moveor.

XIX. Obeliscus.

EC. *Non apparet adeo difficile, cum contritio respiciat culpam, & Indulgentia pœnam pro culpa debitam. Et juxta hac emendetur sequens, scilicet, Quoniam contritionis veritas pœnas quærit, ut satisfaciat in se vel æquivalenti, quo ad satisfactionem.* *Adversus 39. Concl. Lutheri.*

LUTH. Fateor hæc omnia esse vera, si Scholastica sunt vera, Quod Eccius asserit, ego nego. Et sic est petitio principii.

XX. Obeliscus.

EC. *Vera Propositio, quo ad merendum, falsa, si intelligatur ad satisfaciendum.* *Adversus 42. conclus. Lutheri.*

LUTH. Iterum illud figmentum prodit, quod pœnæ sint satisfactoriæ tantum, non autem meritoriæ, cum tamen Paulus dicat, Omnia electis cooperari in bonum. *Rom. 8.* Et ipsimet Scholastici fatentur, satisfactiones simul esse & meritorias. Ex quo æque sequitur, Indulgentias esse viliores, quam satisfactiones, melius est enim satisfacere simul & mereri, quam otiosa satisfactione tantummodo gaudere. Ultra sequitur, quod Indulgentiæ sunt noxiæ, Quia remissiones & omissiones meritorum, sic enim ex eorum proprio sequitur commento.

Johannes Baptista pœnitentiã docuit. Ego autem ut supra, nego istam duplicem pœnam, Quia Johannes Baptista, qui certe missus ad hoc ipsum fuit, ut pœnitentiam doceret, nihil prorsus imposuit satisfactionis, sed militibus aliisq; non nisi præcepta vitæ præscripsit. Detestanda autem sit blasphemia, si quis dicat, eum non docuisse plenam & integram pœnitentiam, ut necesse sit à Scholasticis satisfactionem, velut tertiam partem addere (quam Johannes ignoraverit) & id juxta divinam sententiam volentibus requiri, non tantum ecclesiastica potestate, tunc certe Johannes Baptista in laqueum & seductionem venisset, cum nullos docuerit satisfacere.

Fructus digni pœnitentiæ. At dicunt: Johannes docuit: Facite dignos fructus pœnitentiæ, ergo satisfactionem voluit. Respondeo: Vera est Glossa, si licet scripturam nostris somniis contaminare. Fructus istos pœnitentiæ dignos ipsemet exposuit, quando turbæ quærenti, quid facerent, respondit: Qui habet duas tunicas, &c. id est, ut bene viverent, Sic enim satisfit Deo.

Ego tamen hic Scholasticis Doctoribus simul & Eccio, consuluerim, ut omisso Christo & Johanne Baptista (quia non sunt Scholastici) ad patrem suum Aristotelem confugiant, & eo Doctore freti, mihi ogganniant illud sacerrimum oraculum: Ab autoritate negative non valet consequentia. Sed mittamus scholastica illa nugacissima, Eccius non loquitur scholasticè.

XXI. Obeliscus.

EC. *Melius facit meritorie non satisfactorie, ut ipse declarat Conclusione sequenti.* *Adversus 43. conclus. Lutheri.*

LUTH. Iterum ex Chao opinionum somniat aliud satisfactionem, aliud meritum, quod supra satis est improbatum.

XXII. Obeliscus.

EC. *Scimus omnes, quoniam egeno, in extremis vel quasi constituto sit subveniendum sub præcepto, eodem modo intelligatur de habente solum necessaria domi.* *Adversus 45. conclus. Lutheri.*

LUTH. Hæc est illa fœlix Theologia Scholastica, ob quam vel solam omnes Scholastici digni essent favore, quem olim Romani Philosophis, & Plato Poetis in Republ. decernebant. *Plutologi.* O non Theologi, sed Plutologi, scilicet necessitatem nobis interpretantur extremam, vel quasi, Obsecro te, quis Angelorum permitteretur hanc seminare glosam?

Ergo non est mutuandum egenti, nec commodandum utenti, nec vestiendus nudus, nec visitandus infirmus. Deniq; nullum opus pietatis aut charitatis faciendum, nisi dum eo pervenerit proximus, ut jam sit spiritum exhalaturus, alias quando erit necessitas extrema? Videlicet, quasi Spiritus sanctus sit adeo indoctus, Ut cum simpliciter necessitatem dixerit, non intellexit, seu oblitus est addere extremam, vel quasi, quod nostris Scholasticis erat relinquendum, ne

frustra

frustra ipsi quoq; vixissent aut docuissent, Cur, quæso, ipsa humanitas naturalis tantam habet bonitatem, ut gratis se offerat, nullam expectet necessitatem, Imo sollicita est, ne sit necessitas. Et charitas Dei comparabiliter benignior nullum illorum facit? Vides ne iterum, contaminatores esse scripturæ Doctores scholasticos?

EC. *Plura possem dici de sequentibus Propositionibus, quarum plures sunt incocta & insipidæ; nisi dicas quod Bohemiam sapiant.*

LUTH. Ecce os effrene & plenum maledictione & amaritudine. Propositiones illæ, quia non nisi charitatem & pietatem proximi fructuosam continent, ideo sterilium Indulgentiarum, & nulli nisi suo commodo utilium amator, Bohemicas vocat. Et quomodo potest invidia aliud nomen dare Charitati, quam pessimum? Ego, etiamsi Eccius esset angelus, in medio Seraphim, adhuc dico ipsum esse impiissimum hostem charitatis, seductoremq; simplicis populi, dum docet, steriles Indulgentias populo bonas esse, ac charitatis prædicationem esse Bohemicum saporem.

EC. *At irreverentia in eis ponderanda est summi Pontificis sancta.*

LUTH. Prius fui hæreticus, Bohemus, virulentus, deniq; quid non? Nunc, ne nihil mali non fecerim, irreverens sum summo Pontifici. Eccius juratus, ut me obruat maledictione, Timon aliquis factus est, aut dignus, qui Lyndio Herculi summo fungeretur sacerdotio. Deus bone, Nihil ne aliud novit homo iste, quam maledicere, contumeliari, calumniari, blasphemare? & interim tamen est reverendissimus summo Pontifici, & Theologus, id est, Deum loquens, si Deus est blasphemia & maledictio. *Lyndius Herculei.*

Ego ne irreverens sum summo Pontifici, qui homini, eo miseriore quo majore, necessarias assero multorum orationes, plus quam pecunias? An potius ille in Deum & Pontificem est contumeliosus, qui id falsum asserit, volens potius pecunias esse necessarias, quam orationes? Si contumelia id duntaxat est, ac non potius impiissima perfidia? Verum adulatoribus nullum vitium, nullum crimen est magnum, quin adeo sibi fingunt Christum abesse ab Ecclesia & Pontifice, ut velut hominem purum ac solum citissime posse circumveniri suis pestiferis adulationibus confidant, ac eo magis se vera dicere, quo insidiosius adulantur, Imo non advertunt, per Dei admirabilem sapientiam id relictum (sit sane unicum) Ecclesiæ præsidium, ut etsi Papa cum universa Roma vellet adulatoribus consentire, ac veritati dissentire (quod Deus avertat) non tamen id auderet, tum multitudine eruditorum & ingeniorum (Christo favente) prospere agentium, tum potentia regum ac principum illis impense faventium, tum certe multis in Curia proceribus, plus his omnibus sinceram pietatem foventibus territus ac prohibitus. Quid enim audebit vel ipse Diabolus, nedum malus homo, cum universis adulatoribus, si Biblia & Ecclesiasticos Doctores, contemptis illis opiniosis Sophistis, sibi viderint opponi? Adeo ne præsumit crudelis, sed cicur illa tyrannis adulatio, ut etiam verbis Dei audeat occurrere? Sit Christus mecum, & verbum suum, & non timebo, quid faciat mihi vel totus mundus. *Adulatores Papæ.* *Psal. 27.*

Hæc dico, ne illi picti Nerones ac umbrarum imagines suis terroribus, id est, adulationibus sese ideo recte dixisse ac vicisse credant, quia summi Pontificis majestatem suis mendaciis sese corrupturos sperant. Homo est summus Pontifex, falli potest, præsertim à tam astutis & speciosis Gnatonibus, Sed veritas est DEUS, qui falli non potest. Quocirca rogo meos amicissimos hostes, ut dignentur me deinceps, non adulatione Papæ, nec Magistris nostris eximiis terrere, sed solidis scripturæ & Patrum decretis docere, vel vincere, si omnino placet victoria. *Homo Vanitas: Deus est Veritas.*

XXII. Obe-

XXII. Obeliscus.

Adversus 58. contra Lutheri.

EC. *Indulgentias esse satisfactorias superius fessus est, Et cum iniungendo pœnitentiam sacerdos dicat: Quod minus iniunxi, suppleat amara passio Christi, &c. Cur recurrit ad illum thesaurum?*

LUTH. O vena non publica, & ingenium vere peripateticum, scilicet: Sacerdos ita dicit, ergo ita est. Tenet consequentia ex Dialectica fidei. At dicet mihi: Usus Ecclesiæ est reverentia dignus. Si usus est, meritum passionis Christi, & Sacramentum ad remissionem pœnarum tantummodo institutum credere, ac non potius est insania, concedo. Deinde si id potest probari ecclesiastice, iterum & magis concedo. Et cum toties illud ecclesiastice (licet invitus) repetem, spero Eccium tandem moveri se intelligere, ut deinceps non scholastice, contra veritatem latret. Ita quicquid vel barbarissimus ac superstitiosissimus aliquis invenit sacerdos, pia, (ut vocant) intentione, id etiam Theologis tam doctis pro usu Ecclesiæ censetur habendum.

Compatiendum tamen est Sacramento pœnitentiæ, quod autoribus his Magistris nostris eximiis, eo pervenerit dignitatis, ut inter omnia solum sit, quod pœnas relaxet, & non sit vas gratiæ, nec signum, nisi pœnarum, Cum Baptismus non pœnas, sed peccata remittat, & gratiam conferat. Ita Confirmatio, ita Eucharistia, ita Ordo, ita Matrimonium, ita extrema Unctio, peccata hæc omnia remittunt, & gratiam conferunt. Solum pœnitentiæ Sacramentum est, quod pœnas remittit ac satisfacit, non autem meretur, nec gratiam infundit, forte adulterum est inter septem & spurium, sicut apud Poetas fingitur de Plejadibus, juxta Eccium loquor, Nam cæteri forte negabunt, Indulgentias pertinere ad pœnitentiæ Sacramentum. *Sacramentum pœnitentiæ.* *7. Sacramenta.*

EC. *Porro, si omnia mala, pœnas & cruces mundi pateretur homo, merito passionis Christi, frustra diceretur Christus vicisse mortem, redemisse genus humanum, mortem clavis cruci affixisse.*

LUTH. Nemo mihi persuadebit hanc orationem ab Eccio positam ex animo. Absit, ut homo Theologus contra omnium sensum loquatur. Imo etsi verba ejus sonant, ac si neget hominem moriturum, eo quod Christus mortem vicit, quod omnem furorem excedit.

Volo tamen, credoq; eum id voluisse (ut sic divinem) merita Christi non operari mortem, id est, Christi mors non facit, ut homo moriatur, quæ potius vitam operatur. (Veniam mereor, si erro, obscure enim loquitur ferrugo ista obelistica) Si hæc ergo est intelligentia Eccii, Quid hinc ostendit, nisi in signem suam inscitiam? qui Aristotelica farragine, imo sartagine verborum infartus, modum Apostolicæ locutionis ad peripateticæ transfert nugacitatis logomachiam. Exponam tamen meipsum, ut invido calumniatori beneficus sim.

Volo, quod merita Christi sint non remissiones mortis, crucis, inferni, Sed potius exhortationes, id est, quod Christianus vere Christum amans, non quærit remissiones pœnarum hujusmodi, sed exemplo & amore Domini sui excitatus, optat eum sequi per easdem, contemnitq; Indulgentias. Hoc volui, quando dixi, passionem Christi esse operatricem pœnarum, non autem Indulgentiarum, ad quod Papa nihil habet potestatis. *Passio Christi operatrix pœnarum.*

Adversus 57. Con. Lutheri.

EC. *Neq, declaratio eius valet, cum à participatione meritorum Christi universali ad particularem decurrit, ut supra diximus.*

LUTH. Bene remittit ad superiora somnia, ne committat hic majora, Vide & tu ibidem illam egregiam, id est, scholasticam distributionem participationis.

EC. *Unde impudentissimus error apparet, merita Christi non esse infinitum Thesaurum, etiam ordinata dispensationi Papa non commissum.*

Error.

LUTH. Ut Grammaticam etiam in Theologo requiram, si est error, quomodo est impudens, nedum impudentissimus? Error est res digna venia, non enim impudenter asciscitur, sed ignoranter incurritur, Non quod magnum existimem

in

in Grammatica errare Theologum, sed ut videas, quod magis furore, quam ratione movetur.

Tentabo ego aptius (si possum) dicere, Impudentia quædam est, si quis in Philosophia Aristotelis doceat, quod illius autoritate, non putetur probari. Concedis? Longe ergo impudentissima omnium temeritas est, aliquid in Ecclesia asserere, & inter Christianos, quod non docuit Christus. At hoc est, quod hic noster Eccius garrit, dum nihil scholastice loquitur, & solus pudentissime veritatem sequitur, scilicet, quod Thesaurus meritorum Christi est in manu Papæ. Ubi hoc Biblia? ubi Patres? ubi Canones? (excipe Magistros nostros) ubi in toto mundo? *Impudentissima temeritas in Ecclesiam &c.*

Atq; ut & ego paululum stomacho indulgeam, furor & indignatio Dei est, atq; nihil aliud, quàm januam & introitum patefacere omnibus hæresibus, erroribus, totiq; prorsus Tartaro, tam libere, quicquid libuerit, asserere, cum spiritus dicat: Omnia probate, quod bonum est tenete. Si enim scholastici Doctores, infœlices Magistri tui, ab hac sibi temperassent licentia asserendi, distinguendi, opinandi, pro pia (ut dicunt) sua intentione, non tot nunc Ecclesia scateret erroribus & furoribus, nec tutam lividos & atros invenisses obeliscos.

Fateor quidem in extravagante Clementis V. narrationem fieri de Thesauro meritorum Christi, per indulgentias distribuendorum, sed nunquam lego illud esse approbatum. Aliud est, Papam narrare, aliud statuere, imo longe aliud Papam statuere, & concilium approbare. Deniq; non sum ego, neq; Eccius, neq; Magistri nostri, apostolicæ Sedis declaratores, nisi frivoli esse velimus, ut Eccius dixit, non frivolus. *Extravagans Clementis V.*

EC. *Vade quilibet Christianus potius debet in eum Thesaurum spem suam reponere, quàm ex pœnis, crucibus & tormentis remissionem, tanquam ex suis meritis sibi debitam, exponere. Quoniam si omnia fecerimus, congruit, ut dicamus: Quoniam servi inutiles sumus. Et hoc profunde ponderatum destrueret omne fundamentum quasi dictorum illius boni viri.* Luc. 17.

LUTH. Si Eccius loqueretur de culpæ remissione in his verbis, jam totus esset Ecclesiasticus, & me omnino haberet, qui pedes ejus, imo vestigia, oscularer, adeo mihi placent verba. Plane maledictus sit, qui non toto corde confidit in Thesaurum meritorum Christi, sicut ait Jerem. 17. Maledictus, qui confidit in homine. Hoc est quod doceo, scribo, cogito, clamo, & omnibus viribus cupio, & non destrueret fundamentum meum hoc profunde ponderatum, sed robustissime statueret. Ierem. 17.

At vero, cum miser Theologus hæc verba intelligat de remissione pœnæ, & ut est Thesaurus ille in manu Papæ, non solum non profunde ponderat verbum Christi, sed prorsus pessundat. Nam vult hominem confidere in remissionem pœnarum, & merita Christi ad tam impiam fiduciam supponere.

Ideo, ut me clarius exponam, Finge, quæso, vel nugandi gratia, merita Christi esse thesaurum remissionis pœnarum, ne id omnino pertinaciter negem. Adhuc dico meritum Christi esse incomparabiliter præstantius, dum operatur cruces & passiones, quam dum remittit, Atq; cogor distingvere vel fingere, Meritum Christi potest nobis prodesse tripliciter. *Meritum Christi tripliciter nobis prodest.*

Primo, ut sit nostræ fiduciæ summa, & caput justiciæ, Juxta illud Pauli: Qui factus est nobis justicia à Deo, id est, qui suam justiciam fecit esse nostram, sicut peccata nostra fecit esse sua. 1. Cor. 1.

Secundo, quod eadem nobis causa sint similia faciendi, ut & nos ita, tum pro nobis, tum pro aliis faciamus. Hæc sunt opera operata meritorum Christi. De his duobus B. Augustinus lib. 3. Tri. ca. 4. dicit, quod vita Christi, est simul Sacramentum & exemplum. Sacramentum primo modo, dum nos justificat in spiritu, sine nobis. Exemplum, dum nos similia facere monet, etiam in carne, & operatur cum nobis. *Vita Christi Sacramentum & exemplum.*

Tertio,

Tertio, ut remittat (ut vocant) satisfactiones peccatorum. Iste tertius, inquam, modus nullius est autoritatis canonicæ,vel ecclesiasticæ. Quod si esset, adhuc tamen vilior esset, quam secundus, sicut secundus vilior, quam primus. Imo non intelligo, quomodo hic tertius modus sit possibilis, ideo disputare volui.

XXIII. Obeliscus.

Contra 60. Co. Lutheri.

EC. *Inculta & exoculata Propositio omnino, nam qui dicere potest, eandem esse rem, Thesaurum & clavem, cum clavis ad aperiendum pro Thesauro sit instrumentum aptum, Quin potius hic causa accipitur contra Lutherum. Si Christus claves dedit Ecclesiæ, ab eo petatur. Ad quid? Quis est iste Thesaurus? Quomodo per claves aperiendus? Est ergo Propositio ensis Ajacis seipsum interimens.*

LUTH. Videns quam cultus, & vel Argo oculatior sit iste obeliscus. Nonne rectè dixi in principio, Videri Eccium in diebus carnisprivii inter pocula bene potum, istos obeliscos fabricasse? Vel certe documento sit unus Eccius, furorem & rationem non simul posse in eodem cerebro habitare.

Primum, ex libro Priorum Aristotelis pugnat, Clavis est instrumentum ad aperiendum Thesaurum, Miror, cum non dixisse, ad aperiendam cistam thesauri. Siquidem & cistam esse aliud, quam thesaurum, necesse est, deinde & seram. Atq; si Allegoriam vel Metaphoram totam persequaris, totam supellectilem urbis Romæ forte huc convehi oportet.

Deinde sibi ex odem Syllogismo acutissimo perplexus factus, quærit: Quomodo simul clavis aperiat & apariatur, dum est simul clavis & thesaurus? Insulsissimus Disputator, qui audit me negare thesaurum eum, quem ipse ponit. Ego enim distribuentem (id est, à Christo claves donatas) dico thesaurum, Ipse autem per claves distributum ponit, id est, Ipse distributum à Papa, ego distributum à Christo.

Ultimo hanc propositionem ensem Ajacis asserit &c. Novus, proh hominũ fide, Aristarchus, imo novus Homerus. Quis enim unquã finxit, quod ensis Ajacis seipsum, ac non potius quo se Ajax interemit? Sed dandum est aliquid serotinæ potationi, Voluit enim dicere, Propositionem esse ensem Ajacis, scilicet, qua meipsum, non qua se interimeret, sicut Ajacis ensis non se, sed Ajacem interemit. Forte somnians illam bestiam, quæ seipsam comesset, & pro eadem in Ajacis ensem raptus. Ajacis ensis

XXIIII. Obeliscus.

Contra 62. con. Lutheri.

EC. *Evangelium esse Thesaurum doctrinativum & instructivum credendorum, nemo negat, At ex eo Thesauro præstari Indulgentias, prorsus est ridiculum, cum neque Papa largiens, neque Sacerdos exequens absolvendo, huius meminerit, Neque aliquis Doctorum in materia Indulgentiarum unquam seminaverit, dempto illo novo Propheta, qui egreditur terminos, quos constituerunt Patres nostri.*

LUTH. Patres nostros, credo Aristotelem, Porphyrium suosq; sequaces vocat, qui non sunt novi Prophetæ, sed Patriarchis vetustis, Apostolis quoq; & (ne nihil omittam honoris) Angelis cœlestibus sunt digniores, quos Eccius colat. Nam ecclesiasticos Patres non ab eo notari hoc loco, etiam si furat, concedet necessario.

Deinde eadem ebrietate mersus spumat me asserere Indulgentias de thesauro Evangelii dari, quod nullus, inquit, largiens intendit. Ignosco carnis privialibus disputationibus, quales nisi essent, poterat vel ex suis verbis supra dictis meminisse, me dicere, Indulgentias non ex Evangelio, sed ex clavibus donari. Has enim à me thesaurum Indulgentiarum positas esse, supra satis intellexit, cumque thesaurum ab evangelico thesauro distinctum, sed clarius infra. Sed voluit ridiculum haberi Theologus pro festivitate dierum illorum Bacchanalium, quod cum nusquam esset, finxit in meis Positionibus.

XXV. Obeliscus.

Contra 67. Co. Lutheri.

EC. *Propositio plena veneno, quæ seditionem excitare nata esset, non charitatem Christi augere. Quod si Lutherus pio afficiebatur amore, non coram pusillis (qui alioqui*

alioqui facilius scandalisantur) sed coram his, quorum interest talia proponere debuerat, & forte quis scit, si Deus incrementum dedisset & profectum.

LUTH. Gratias monitori tandem aliquando benevolo, sed præmissa rabie, Rogo, cur summus Pontifex distinct. 5. lib. 6. Clem. De abusionibus quæstorum severissime statuens, tam multis verbis non excitat seditionem, & omnia replet veneno, cum hæc faciat afferendo & præcipiendo, quod ego paucis verbis tango, non nisi disputando? An nulli sunt quæstores, qui abutuntur suis facultatibus? aut de abutentibus nec disputare conceditur? An Eccius solus omnium tandem flagitiorum procedit Patronus? An non est hoc veneno omnia replere, resistere vitiorum insectatoribus, imo Pontificiis decretis? Theologus id docet & facit, si Theologus dicendus est, qui tanta Dæmonia loquitur furibundus & anhelus.

Deinde unum rectissime dicit, me scilicet pusillis scandalum dedisse. Nam cum ego non lingva vulgari ædiderim, nec latius quam circum nos emiserim, adde, solum doctioribus obtulerim, & amicis eruditioribus, non invenio pusillos, nisi Patres nostros, antiquos Prophetas, id est, scholasticos Magistros nostros eximios, At horum scandalum sciebam futurum, sciensq; ac prudens contempsi, nō solum in hac, sed in omnibus aliis meis Positionibus. Recte, inquam, pusillos vocat, nec ad ullum aliud officium idoneos, quam ut scandalizentur.

XXVI. Obeliscus.

Adversus 69. conclus. Lutheri.

EC. *Si hæc vera sunt (Papa dicit Thesaurum Indulgentiarum hauriri ex merito Christi) Cur ergo Lutherus superius contradixit.*

LUTH. Ego ne, mi Ecci, statim admittere tibi videor, Indulgentiarum Thesaurū esse merita Christi, quia suadeo indulgentias cum reverentia permitti debere? Adeone idem est, Indulgentias admittere, & Indulgentias merita Christi appellare? Nonne & excommunicationis & absolutionis decreta, statuta, rursum abrogationes, declarationes, dispensationes Papæ oportet cum reverentia suscipere, & nullus tamen hæc vocat merita Christi? Quomodo ergo tu somnias mihi ex logicissima Logica tua me mihiipsi contradixisse, quod superius negavi, indulgentias esse merita Christi, & hic dico eas esse admittendas? An te tuum Petrum Hispanum docere debeo, de Propositionibus utroq; termino participantibus? In qua vero Bulla invenis Papam dicere, indulgentias hauriri ex merito Christi, nisi in illa Extravagante Clem. V. de qua supra dixit, & suo tempore latius dicam.? Extravagans Clementis V.

EC. *Omnem pœnam debitam relaxandam dicit Papa, Cur ergo Lutherus invitat ad solas pœnas arbitrio Papæ impositas? Ita per alias pergas Conclusiones superiores.*

LUTH. Non Papa, sed Eccius dicit, omnem pœnam relaxandam. Cur autem ego id dicam, supra satis dixi, Quia non scholastica, sed ecclesiastica quæsivi, Non frivolos superiorum declaratores, sed approbatos Ecclesiæ autores.

XXVII. Obeliscus.

Adversus 77. conclus. Lutheri.

EC. *Propositio sonat falsa, & capitis Ecclesiastici derogativa. Verum, si personas privatas Petri & Papæ aspicit, vera est Propositio, si vero autoritatem papalem attendit, minime est attendenda.*

LUTH. Quid audio? Ergo Petrus, Papa non habet majores gratias, quam indulgentias? Forte quo Eccius propius accedit fini, eo insanit liberius, & loquitur venenatius.

Ego hanc Conclusionem (ut scias Ecci) ita defendo, ut si tu ex animo contradixeris, non Bohemicum hæreticum (hic enim Sacramenta omnia admittit) sed communem totius Ecclesiæ hostem te appellabo & probabo. Quis enim uspiam Christianorum feret, ut Papa seu S. Petrus non habeat majores gratias, quam Indulgentias? Ergo indulgentiæ sunt plus, quam Baptismus, Confirmatio, Eucharistia, Evangelium, potestas judicandi, & omnia maxima. Vere itaq; est blasphemia in S. Petrum & Papam, dicere, quod indulgentiæ sint maximæ omniū gratiæ.

Quod si hunc sensum Eccius non habuit, debuit temeritatem suam digerere prius, & non tumultuarie, sed Theologice contra definire, nec antequam intel-

lexisset. Ego enim contra eos posui, qui indulgentias istas sic ebuccinant, ut audeant statuere, non posse Papam majores dare, cujus sententiæ meæ contrarium (ut video) Eccius hausit, nihil intelligendo, dum nimis intelligit.

XXVIII. Obeliscus.

EC. *Contra facit hac disputatio, & temeraria indulgentiarum vilipensio, ut non à calumniis tantum, sed vix à gladiis argutorum Laicorum Ecclesiastici defendi possint.*

Contra 5. con. Lutheri.

LUTH. Sicut præcedens, ita & iste obeliscus valet multum, imo totum ab adulatione summi Pontificis. Sic enim solent indocti asini (id est scholastici) disputare, ut quod nec scripturis, nec autoritate, nec ratione possunt convellere, id adulatione Pontificis impugnent, Nihil soliciti, quam vere, sed quam placite dicant, modo triumphi spes vel falsa arrideat.

Id tamen spero, vel scholasticæ suæ Theologiæ gratia, mihi concedet fabulator noster, quod indulgentiæ non sint meritoriæ, nec ad salutem necessariæ. Quod si ita est, spero mihi licere eas omittere, nec me cogi ut redimam. Ideo non esse vilipensione mearum in me temerariam, sed vecordem & contumeliosam Eccii invidiam, quæ licentiam pro temeritate interpretetur. Dico deniq; (etiamsi rumpantur ilia Codro) velle me, ut nullæ essent usquam indulgentiæ, & expecto declaratorem non frivolum, an sic sim hæreticus.

Porro id quod ait, Ecclesiasticos vix defendi à gladiis Laicorum, Iste est alter nervus, & communis locus omnium argumentorum scholasticorum. Ecclesiasticos quidem defendi facilimum est. Christus enim eis præsens est. Scholasticos autem periclitari nihil mirum est, quando solo Aristotele duce tuti sunt. Deinde nihil aliud moliuntur, quam tyrannidem, id est, ut Theologia in nova vocabula effusa à populo non intelligatur. Deinde negocium indulgentiarum ita abscondatur, ut nec ipsi intelligant, quid valeant, satis habentes, quod populo non licet hęc nosse, nec nos quærere, ne forte lucrum minuetur, Cujus id est evidens argumentum, quod in re non necessaria nec meritoria tantum impenditur studii & laboris, in necessaria vero nihil omnino.

XXIX. Obeliscus.

EC. *Respondere in has quæstiones facillimum, Verum hæc brevitas subitaria scriptionis non patitur. Tamen possunt omnes quæstiones has sufficienter & vere solvi Ratione, non sola potestate, ut ille divinat.*

Contra 92. con. Lutheri.

LUTH. Possunt solvi ratione, Cur ergo solvunt Commissarii sola potestate, nil nisi fulmina & ignes trementi populo intentantes, si quis vel mutierit contra ejusmodi quæstiones, credo solvi posse sufficienter, id est, Scholastice, & non frivole, hoc est, verba possunt garriri, & non intelligi. Sed in probationibus latius.

XXX. Obeliscus.

EC. *Christum imitari per tribulationes, perfectionis est, At pro pace & tranquillitate orare, illam petere & quærere, sacra Scriptura clamat & docet, quod & docuit Christus, Cum orare debeamus: Libera nos à malo, quod mille autoritatibus Scriptura possem ostendere, nisi in veteri Testamento ubiq; foret testatissimũ.*

Cont. 92. con. Lutheri.

LUTH. Turris, scilicet David, est Eccius, ex qua mille clypei autoritatum pendent, non contra bellum, sed pro pace. Sit ergo finis crucis, & nemo aliquid patiatur, atq; cum pace & voluptate, id est, remissione pœnarum, intremus in regnum cœlorum securi. Melius forte fuerit ut mentiatur Deus, quando dixit: Ego quos amo, castigo, quam ut patres nostri Aristotelici non maneant in limitibus suis, quos constituerunt nobis.

Christianorũ pax, &c.

Pudet me tam insulsæ & ineptæ fabulæ. Theologus est Eccius, & nescire studio nititur, quod Christianorum pax est gloria conscientiæ, quam nullæ dare possunt Indulgentiæ, sed remissio culpæ, sola per gratiam. Pax vero exterior & illa quoq;

quoq;, quam indulgentiæ conferunt, mors est & litera occidens. Verum noster acutissimus obelophrastus persecutiones externas solum somniat, At sit aliquando finis cum temerario, ignaro, inexperto, id est, scholastico Theologo loquendi. Finis, X. Augusti Anno M. D. XVIII.

RESPONSIO F. MARTINI LUTHERI AD DIALOGUM SYLUESTRI PRIERIATIS, &c.

REVERENDO IN CHRISTO PATRI SYLVESTRO

Prieriati, ordinis prædicatorum, S. Theologiæ Professori celeberrimo sacriq; Palatii Apostolici Magistro, F. Martinus Lutherus Augustinianus, æternam in Christo salutem.

PErvenit ad me, reverende Pater, Dialogus ille tuus satis superciliosus, & plane totus Italicus & Thomisticus, in quo et si causaris, te iam senem armisq; desuetum denuo meis verbis ad certamen impelli, tamen velut Entellus ille de me Darete (ut ais) referre paras victoriam insperato, nisi quod eo ipso Dareta magis quam Entellum exhibes, quod rumores ponis ante salutem, & (ut dicitur) Encomium ante victoriam. Age igitur, fac quod facis, fiat voluntas Domini, Vale.

Lutherus Georgio Spalatino, in Epistola cujus initium est, opera tua nunc &c. Dialogo Sylvestrino, vere sylvestri & inculto, jam respondeo quem mox habebis, ut paratus fuerit, die S. Cyriaci Anno XVIII.

OMITTO Fundamenta tua, quorum intelligentiam magis suspicor, quam capio. Et more exemploq; tuo, mihi quoq; fundamenta jaciam, necesse est.

Fundamenta Lutheri.

1. Thess. 5. Galat. 1. Primum est illud B. Pauli: Omnia probate, quod bonum est tenete. Et Galat. 1. Si angelus de cœlo aliud vobis evangelizaverit, quam accepistis, anathema sit.

Augustinus.

Secundum est illud B. Augustini ad Hieronymum: Ego solis eis libris, qui Canonici appellantur, hunc honorem deferre didici, ut nullum Scriptorem eorum errasse, firmissime credam. Cæteros autem quantalibet doctrina, sanctitateq; polleant, non ideo verum esse credo, quia illi sic senserunt, &c.

Tertium illud Clem. de pœ. & re. Ca. abusionibus, quæstoribus nihil licere in veniis prædicandis, proponere populo, quam quod in eorum literis continetur, hoc est, quod tu dicis, ea, quæ Ecclesia de facto facit.

HIS Fundamentis, si me intelligis, simul intelligis, totum tuum Dialogum funditus eversum. Nam tu perpetuo pro verborum textu, non nisi nuda verba ponis, aut solas opiniones D. Thomæ mihi nunc demum decantas, qui æque (ut tu) nudis verbis incedit, sine Scriptura, sine Patribus, sine Canonibus, deniq; sine ullis Rationibus. Ideoq; meo jure, id est, Christiana libertate, te & illum rejicio & nego. Imo ita cogit me autoritas Fundamenti primi & tertii, & suadet exemplum Augustini in Fundamento secundo. Nam si apud Jureconsultos proverbium recipitur: Turpe est Juristam loqui sine textu, Tu vide, quam sit honorificum, Theologum (qui maxime omnium debet) loqui sine textu, quem Apostolus jubet calceatum esse pedibus in Præparatione Evangelii, & Episcopum potentem, non in Syllogismis & opinionibus hominum, sed in doctrina sana, nimirum ea, quam alibi divinitus inspiratam vocat. Hoc enim consilium si fuisset servatum, minus nunc Ecclesia haberet inutilium quæstionum & opinionum, & plus Evangelii & Christianæ veritatis.

Opiniones Thomæ sine scriptura.

Ephes. 6. 2. Tim. 3.

Inutilium quæstionum & opinionum origo.

Iam accedamus, & judicemur simul.

PRIMO, Quatuor falsitates in tribus primis Conclusionibus à me comprehensas pronuncias. Primam, quod Salvator impossibile jusserit, scilicet fideles omni tempore habere actum pœnitentiæ interioris vel exterioris. Cum enim dicat: Agite, non loquitur de habituali interiore pœnitentia, quæ sola perpetua est, & consequenter loquitur de actuali interiori vel exteriori, Agere enim, vel actus, vel non sine actu est. Hæc tua. Vere tua sunt, id est, adeo scholastica & thomistica, imo aristotelica, ut me pigeat & tædeat ea refutare. Rogo, ubi hic Scriptura, Patres aut Canones sonant?

Refutatio primæ falsitatis.

Peripatetica Theologia.

Deinde miror, quod juxta peripateticam istam Theologiam, verbum illud, agite, non ad solam internam actionem retulisti. Item, Quod si & ego tua industria usus, te calumniarer & dicerem, Omnem vitam (quod ego posui) non esse idem, quod omni tempore (quod tu interpretaris) Sed tamen admitto nec duriter agam tecum, verebor canos tuos & dignitatem tuam. Rem ipsam tueri conabor. Ideo paulo fusius hic tecum fabulabor, ut jam secundo totum tuum Dialogum subvertam.

Agite.

Primum, falleris reverende Pater, in verbo, agite, quasi id actum importet, quem contra habitum distinguas, Idem est enim, agite pœnitentiam, quod pœniteat vos, seu, ut ausus est interpres latinus Actor. 2. Pœnitemini & salvamini, &c. *Actor. 2.* Nam & Græci μετανοεῖτε (quod pœnitentiam agite, transferunt) resipiscite, seu ad mentem & cor redite, significat.

Pœnitentia habitualis à scholasticis conficta.

Secundum, habitualis illa pœnitentia, nec à vobis intelligibilis, nec vulgo tradibilis, nulla est apud me, sed à vobis conficta ex Aristotele, præsertim si qualitatem quandam in anima perpetuam & otiosam intelligitis. Aut doce eam ex scriptura, Patribus, Canonibus, Rationibus, Nolo (ut scias) te, aut S. Thomam nudos habere magistros, in his rebus, quæ ad animam pertinent, quæ solo verbo Dei vivit & pascitur, ideoque unus est ejus magister Christus, Hunc autem in te loquentem non audio, sed Aristotelem & hominem.

Nunquam implemus mandata Dei.

Tertium, pessime facis, quod neges Salvatorem impossibilia jussisse, plus quam pessime facis, quod hoc falsitatem audes appellare. Ideo enim semper orare oportet: Dimitte nobis debita nostra, quia nunquam facimus aut implemus mandata Dei. Nec possumus in hac vita implere, Sicut B. Augustinus locupletissime contra Donatistas & Pelagianos testatur. Sed & Paulus Rom. 7. queritur, se captivari in legem peccati, & non facere bonum quod vult, Similiter & Galat. 5. Caro concupiscit adversus spiritum, & spiritus adversus carnem, Hæc enim sibi adversantur, ut non ea, quæ vultis, faciatis. Istæ sunt inimicitiæ, quas posuit Deus inter semen serpentis & semen mulieris, id est, inter carnem & spiritum, inter concupiscentiam & charitatem. Quod ergo non omni tempore pœnitemus & resipiscimus, vitium est, licet impossibile sit fieri, Conclusit enim Deus omnes sub peccatum, ut omnium misereatur. *Rom. 7. Galat. 5. Genes. 3. Rom. 11. Galat. 3.*

Augustinus. Vita fidelium crux est. Bernhardus. Vita justi via, &c.

Quartum, omnes Doctores Ecclesiastici sentiunt mecum, nullus autem tecum. Sicut enim B. Augustinus totam fidelium vitam, crucem & martyrium esse pronunciat. Quemadmodum & Hiob 7. militiam seu tentationem vocat, vitam hominis super terram. Et B. Bernhardus: Stare in via Dei, & non perficere, est deficere. Et alibi; Ubi incipis nolle fieri melior, desinis esse bonus. Et hoc est, quod in Psalm. Vita justi vocatur via, semita, non domus aut status, ut vitam ejus quendam cursum & non statum esse doceat. Sicut de Christo omnium justorum archetypo dicit: Exultavit ut Gygas ad currendam viam. Sed hanc viam semper currere non potest homo, nisi dilatetur cor ejus. Juxta illud: Viam mandatorum tuorum cucurri, cum dilatasti cor meum. Hæc est illa renovatio mentis, quam Apostolus Paulus (non ut tu) intermittendam, sed de die in diem, de claritate in claritatem, in eandem, quæ in Christo est, formam promovendam docet. Sed non ex nobis, imo sicut à spiritu Domini, &c. quia præceptum est impossibile, &c. *Hiob 7. Psal. 19. 119. 2. Cor. 2.*

Renovatio mentis.

Remotior Theologia.

Quintum, In omni bono opere potius aguntur, quam agunt filii Dei, sicut Rom. 8. dicit: Qui spiritu Dei aguntur, hi filii Dei sunt. Et ea opera (omnium, qui remotiorem Theologiam gustaverunt judicio) sunt optima, quæ sine nobis, in nobis operatur Christus, & ea fere pessima, quæ juxta Aristotelis pessimam doctrinam, nobis eligentibus & (ut vocant) libero arbitrio mediante, operamur. Sic enim fit, ut optime jejunet, qui alia meliora meditatus, ne cogitat quidem an jejunet, Hic enim longissime omnium ab edendi cupiditate separatur, Non autem ita, *Rom. 8.*

ita, qui se sentit, & proponit jejunare. Ita qui sancta meditatur, aut ea quæ suæ sunt vocationis, operatur intentus, quibus cum se à vitiis abstrahit, vel abstractum conservat, sine dubio verissime pœnitet, si tamen, id amore Dei, non sui causa faciat. Quia id demum est vivam & veram pœnitentiam agere, animam à vitiis propter Deum separare, & separatam servare, magisq; separare. Tu vero, qui sacramentalem illam & initialem pœnitentiam ob oculos tantum versas, cujus fervor & tumultus durare non potest sine miraculo, invenisti impossibilitatem. *Agere veram pœnitentiam.*

SECUNDAM falsitatem meam ita pronuncias. Verbum Christi dicentis. Pœnitentiam agite, non potest intelligi de sacramentali pœnitentia. Hanc falsitatem esse sic ostendis. Tripliciter, inquis, pœnitentia dici consuevit. Primo est virtus quædam, cujus objectum est peccatum sua ratione emendabilis, actus vero ejus est, dolor voluntatis de peccato. Ipsa vero est habitus moralis eliciens dictum actū respectu prædicti objecti. Secundo pœnitentia est Sacramentum, cujus partes sunt, contritio, confessio, satisfactio. Tertio accipitur vulgariter, pro satisfactione injuncta à sacerdote, & omni carnis mortificatione, &c. Hæc Sylvester.

Lutherus. Iste ne est, quæso, cæstus ille immani corpore Entellinus, quo audaculum hunc Dareta cruentabis? Doleo & jam pœniteo, me adeo contempsisse quendam tuæ sectæ, fratrem in nostra Germania, qui contra meas easdem Positiones & ridicule & inepte pugnavit, Longe tamen acutius & doctius, quam tu. Et nisi canos tuos vererer (sicut me decet) profecto hanc tuam distinctionem pro dignitate tractarem. *Entellinus.*

Primo, Quis dedit tibi, aut D. Thomæ hanc potestatem, ut verbum simplicissimum, simplicissimi & unici Doctoris Christi, in tres divideres sectas? Hoccine est Scripturam interpretari, an potius dilacerare? Qua Scriptura, quibus Patribus, quibus rationibus hanc distinctionem stabilies, quæso? Thomæ, non credo, Sylvestrum, etsi Palatii magistrum, nego. *Sylvestri temeritas*

Secundum, iterum ructuas Apostolicam Philosophiam de virtute morali, de objecto, de actu elicito. Quasi ego talia nunquam audierim, deinde quæ talia sunt, ut in populo doceri non possint, nec ad scripturæ intelligentiam utilia portenta duntaxat verborum, non nisi ad contentiones fovendas conficta.

Tertio, pœnitentiam, virtutem, dolorem voluntatis definis. Qua, rogo, autoritate? Tua? Quid hæc ad Lutherum?

Quarto, Quod est omnium acutissimum imo immanissimus cœstus Entelli, quod pœnitentiam primo modo virtutem, distingvis à pœnitentia tertio modo, quam vocas omnem carnis mortificationem. Ergo pœnitentia virtus non mortificat carnem? Quid ergo facit? Vivificat carnem, vel sinit vivere carnem? Quod autem non mortificet carnem, tua illa probat acutissima distinctio, quia pœnitentia primo modo non est pœnitentia tertio modo. Hoc sic intelligo: Pœnitentia dolor voluntatis, quia vere mortificator carnis est, non mortificat carnem. Si hæc Germanus diceret, frigidum cœlum culparem. Nunc quia Italus hæc dicit, sub ardenti cœlo degens, quid prætendam, non invenio, Nisi quod verum te in Epistola dicere credo, scilicet te & senem esse & in commentariis Thomæ non tam implicitum, quam immersum imo submersum credo.

Quinto, Pœnitentiam secundo modo satisfactionem etiam esse dicis. Item tertio modo satisfactionem esse dicis. Et primo modo, si est dolor voluntatis, non potest fieri, quin & ipse dolor satisfactionem operetur: Rogo, quot nobis tandem distingues satisfactiones? Hæc ideo impugno, ut hanc tuam distinctionem denuo septem aliis nove conflictis distinctionibus defendas, more sacræ scholasticæ Theologiæ. Et tum dicas, omnes nihilominus in verbo Christi intellectas, ut persuadeas mihi, doctrinam Christi sine Thomæ & Sylvestri distinctionibus intelligi non posse, id enim opus est, ut persuadear, qui Christum, nisi sine Thoma intelligi vix credo.

Sexto, Libera me, quæso, ex his angustiis meis. Si verbum Christi potest

Verbum Christi immutabile præceptum. intelligi de sacramentali pœnitentia, præsertim tertia ejus parte, id est, satisfactione, verbum autem Christi est præceptum immutabile, Quomodo fit, ut sacerdotalis potestas, sacramentalem satisfactionem mutet, dando indulgentias & remissiones satisfactionis? Nonne vides vel aliam esse satisfactionem sacramentalem quam Papa remittit, scilicet ecclesiasticam, vel sic eadem est, nullas esse prorsus remissiones, & indulgentias esse meras illusiones, & simulatas remissiones? Non enim remittere potest homo, quod Deus præcepit & ligavit.

Septimo, Si satisfactio comprehenditur in pœnitentia secundo & tertio modo, utraq; autem est, quæ à Sacerdote injungitur. Rogo quomodo stabit hæc distinctio? Sacramentalis enim satisfactio non est, nisi quæ à sacerdote imponitur, & eadem est (te autore) quæ tertio modo accipitur. Jure mihi veniam dabis, si hæc non capio. Æneum enim caput, & nasum ferreum habeo, id est, indocile & incapax tantæ tuæ Theologiæ ingenium, si ita placet. Tu nunc vide, quomodo verbum Christi non solum posse, sed debere etiam intelligi de qualibet harum trium pœnitentiarum contendas.

TERTIAM falsitatem meam persequutus dicis? Tertia falsitas est ad hominem, id est, ad te. Quod scilicet Christus non intendit loqui solum de interiore pœnitentia, Hoc enim in se quidem verum est, Sed tibi, qui vis Christum his verbis indicere pœnitentiam in omni vita, de exteriori non potest intelligi, quàm oportet intercidere somno & gaudio, gaudendo cum gaudentibus & hujusmodi, Unde tibi solum de interiori potest intelligi, non omni sed habituali, quia etiam interiorem actum liberi arbitrii dormientes necessario intercidimus. Hæc Sylvester.

Falsitas ad hominem. LUTH. Credo hæc tibi acuta & firma videri. Placet autem, quod dicis falsitatem esse ad hominem (id est, ad faciem & apparentiam) revera autem validissimam veritatem. De habituali pœnitentia, & omni vita agenda, supra satis dixi, quæ etsi non fit omni vita, debet tamen fieri omni vita, ideo enim peccamus. Quanquam hi, qui sunt in gratia, nullo momento sunt sine pœnitentia tam exteriori quam interiori quia sanctificant se ab omni inquinamento carnis & spiritus, licet carnificinam illam confictamq; hypocrisin non faciant.

Homines in gratia existentes non sunt sine pœnitentia. Pœnitentia hilaris. Id non satis admirari possum, quod aperte negas pœnitentiam in gaudio agi posse, cum pœnitentia eo sit purior, quo fuerit hilarior & jucundior, Hilarem datorem diligit Deus. Sed Apostolum, quæso, reprehende, qui Thessalonicensibus præcipit: Semper gaudete in Domino. Et Psal. 34. Semper laus ejus in ore meo. Dic, rogo, ut aliquando etiam plorent, & maledicant in Domino. Igitur semper in Domino gaudendum, semper in nobis plorandum. In Deo habemus, unde gaudeamus, in nobis, unde lugeamus. Ideo sit gaudium in luctu, & luctus in gaudio, Gaudium in abscondito, luctus in cognito, Sed hæc non sunt scholastica, ideo differo in aliud tempus. *1. Thess. 4.* *Psal. 34.* *Luctus in gaudio.*

Quod vero dicis: Vel in somno intercidere necessario actus pœnitentiæ. Agnosco egregium Aristotelem in te ex Ethicis suis fabulantem, ubi dicit, quod miser & fœlix dimidio vitæ nihil differunt, uterq; enim dormiunt nocte, id est, nihil agunt vel fœlicitatis, vel infœlicitatis: Quomodo potest tibi vera Theologia placere, cui placet tam insipiens Philosophus? Audi Apostolum Paulum ad Roman. 14. Qui manducat, Domino manducat. Qui non manducat, Domino non manducat. Et iterum: Qui vivit, Domino vivit, Qui moritur, Domino moritur. Sic & 1. Corinth. 6. Non estis vestri, Empti enim estis precio magno. Hunc, rogo, liceat imitari & dicere: Qui dormit, Domino dormit, qui vigilat, Domino vigilat. Et alibi: Sive comeditis, sive bibitis, omnia in nomine Domini nostri Jesu Christi facite. Domino autem dormire, credo, non negabis esse Dei voluntati parere, Voluntati autem Dei parere, optima certe pœnitentia & à viciis purgatio est. Puto etiam, quod dormiens vivat, si vivit, certe Domino vivit, ut hic dicit Apostolus. *Rom. 14.* *1. Cor. 6.* *Domino dormire.*

Item

Item quomodo audes dicere, dormientem fidelem, esse vacuum actibus bonis, qui tum maxime bonis actibus plenus est, quando Deum in se quieto agere patiatur, & Sabbathum Domini celebrat? Sed sisto. Nescio enim an thomistica Theologia hanc Theologiam unquam senserit, Paulina est enim, non Peripatetica.

Thomistica Theologia.

QUARTAM falsitatem meam tandem hanc ponis. Quod pœnitentia interior nulla est, nisi foris operetur varias carnis mortificationes. Sic enim ego posui. Imo inquis, exterior pœnitentia nulla est sine interiore, interior autem sola potest hominem salvare. Sed hanc falsitatem meam tu ipse tollis & dicis, potest tamen hoc dictum tuum verum, & à Salvatore intentum habere sensum, scilicet; quod omnis interior pœnitentia operatur varias carnis mortificationes exterius, id est, pro loco & tempore &c. Gratias ago tandem, quia defendis me.

Hic concordamus aliquantum, sed rursum repente dissentis, dicens: Hic autem sensus tibi videtur impossibilis. Hic ego: Tibi videtur impossibilis, mihi vero est non tantum possibilis, sed & inesse semper, ut peripatetice tecum loquar, Quia omnia justi opera sunt pœnitentiæ, id est, mutationes & renovationes de die in diem, Hæc autem non possibilia modo, sed necessaria quoq; sunt, nisi sis de nonaginta novem justis, qui pœnitentia non indigent, Aut socius Pharisæi, qui non est sicut cæteri hominum. Nam nos cum Ecclesia congemimus assidue: Erravi sicut ovis quæ periit, quære servum tuum. Et cum Publicano, vocem turturis sonamus; Deus, propicius esto mihi peccatori. Et cum Hiob: Veremur omnia opera nostra. Et: Dimitte nobis debita nostra, cum omnibus Sanctis dicimus, non solum verbo, sed corde & opere. Semper enim in timore Dei agimus, Timor autem principium est sapienciæ, id est, mutatio de insipientia ad sapientiam, quæ est verissima pœnitentia. Factis ostendit se non egere pœnitentia, (ait Bernhardus) qui non assidue ad pœnitentiam festinat, Tuam tamen sententiam non damno, qui non novisti aliam, quam sacramentalem illam, & nescio quanto tempore duntaxat durantem, Nos nec continuam istam semper agi à nobis pro debito dolemus & confitemur, ideo & pœnitemus simul & non pœnitemus satis.

Omnia justi opera sunt pœnitentiæ. — *Psal. 119. Luc. 17. Hiob. 9. Psal. 111.* — *Timor Dei.* — *Bernhardus.*

Hæc, rogo, verbosissime à me tractata boni consulas, quia necessarium fuit ostendere tibi, quam nihil meas Positiones caperes, & quam frustra ex tam infirmis principiis totum hunc Dialogum deduxeris. Nihil video relictum in Dialogo, quod non ex his abunde confutatum jam sit, Sed sponte mea latius tecum agam.

Quoniam ad Propositionem meam quartam dicis, Doctrinam hanc esse falsam, impossibilem & erroneam, nisi pœna intelligatur pro exteriore mortificatione, pro loco & tempore. Satis jam dictum est, Exteriorem pœnitentiam esse debere assiduam, & si fieri non potest, quo ad actus pœnitentiæ à te intellectos, fieri autem potest, quo ad actus à Christo doctos, id est, quos Ecclesia remittere non possit, hi sunt renovatio mentis de die in diem. Vera ergo pro tua opinione dicis, sed non probas meam sententiam falsam & impossibilem.

Exterior pœnitentia assidua.

Illud vero non possum tolerare, quod dicis, improprie à me dici, odium sui, quantum ad vere pœnitentes attinet, Nullus enim imbutus gratia divina, inquis, odit se, sicut nec proximum, quem ad instar sui diligit. Libens permitto, ut cum tuis de odio sui, propriissime loquaris, modo permittas mihi, ut cum Domino Jesu Christo improprie loquar, quando dicit: Qui odit animam suam in hoc mundo, in vitam æternam custodit eam. Et cum Apostolo: Roman. 15. Non debemus nobis placere. Et iterum: Non qui seipsum commendat, ille probatus est. Tu vero cum persuadeas, vere pœnitentes sese diligere, necessario concedes, ut & commendent sese tanquam vere diligibiles, bonos, justos, sapientes, & sic sibi placeant, id autem nihil aliud est, quam cum Pharisæo horrenda superbia, non pœnitere, sed irridere Deum, Sic enim docetis infœlices discipulos scholastici Theologi, superbire scilicet & perire, Sed latior est ista materia, quam nunc patiatur negocium tractare, Error enim & ignorantia dilectionis, longe lateq; nimis persuasit, doctiores maxime.

Odium sui. — *Matth. 16. Rom. 15.* — *Scholastici Doctores.* — *Error & ignorantia dilectionis.*

Ego sic sapio, quod homo Christianus seipsum non diligat, nisi in Deo, in seipso vero, non nisi odiat, hoc est, quod cum ipse sit mendax & vanus, Deus autem verax, nihil eorum, quæ ipse cupit aut novit, diligat. Sed omnia, quæ sibi contraria sunt, quærat, Nihil autem est contrarium mendacio & vanitati, quam veritas, ita fit, ut dum se odit, & sibi semper contraria amat, verissime se diligat, non in seipso, sed in veritate, quæ mendaci sibi est contraria. Sic sancti crucem, mortem, stultitiam, ignominiam dilexerunt & cupierunt, quibus tamen ipsi non nisi perdebantur, quia seipsos in nihilum redegerunt, ut esset Deus omnia in omnibus. Et hoc habent verba Christi, Qui perdiderit animam suam propter me, inveniet eam.

Proinde, quando Christus dicit, proximum diligendum ad instar sui, meo judicio, de perverso & incurvo amore loquitur, quo homo quærit non nisi quæ sua sunt, qui amor non rectificatur, nisi omittat quærere quæ sua sunt, & ea, quæ sunt alterius, quærat. Hæc sententia est B. Pauli Philip. 2. Non quæ sua sunt, considerantes, sed quæ aliorum. Et 1. Corinth. 13. Charitas non quærit quæ sua sunt. His verbis manifeste prohibet amorem sui, ideo sensus præcepti esse videtur: Diliges proximum tuum sicut teipsum, id est, diliges te solum & perverse. Si autem amorem ejusmodi in proximum tuum dirigeres, jam vere diligeres. Quod ex eo patet, quia non præcipit, ut homo diligat se, quod utiq; fecisset si bonus esset sui amor, sed invenit amorem sui, & alio transfert, & ita rectificat. Et heu rem fontibus lachrymarum dignissimam, quod hac amoris scientia, tam vacui sunt omnes fermè Doctores scholastici, ut pro sancta charitate, fœdissimam cupiditatem doceant, nec altius incedunt, quam ille Paganus, qui dixit: Proximus esto tibi, Quod tamen alius rursus gentilis Terentius damnavit.

Philip. 2. *1. Cor. 13.*

Amor sui prohibitus.

Cato. *Terentius.*

Illud quod ais: Nullus imbutus gratia & vere pœnitens odit se, videtur inferre, quod vacuus gratia odiat se, quod tamen contra omnes Scripturas est, quæ ubiq; detestantur, eos, qui seipsos amant, ut 2. Tim. 3. Et illud: Omnes quæ sua sunt, quærunt. Inde etiam apud tuos Magistros damnantur affectus commodi. Item fruitio creaturæ, usus Dei, & abusus rerum, amor male accendens, &c. Nisi illud Psal. 11. te movet, quod dicitur. Qui diligit iniquitatem, odit animam suam. Licet in Ebræo sit, odit anima ejus, scilicet Dei, tamen permitto, quod odit animam suam. Sed hoc facit pessime diligendo animam suam, ut B. Augustinus Johan. 12. interpretatur. Amor ut pereat, odium ne pereat, Sed fortasse voce tantummodo hic dissentimus, nisi quod scio voces has raro pro veritate intelligi.

2. Tim. 3. *Affectus commodi.* *Psal. 11.* *Johan. 12.* *Augustin.*

CONTRA quintam Propositionem meam, ubi dixi, Per indulgentias non remitti pœnas, nisi arbitrio Sacerdotis vel Canonum impositas, Dicis me circa factum Ecclesiæ male sentire, & Sanctis dissentire, ideo conclusionem meam, tuo judicio hæreticam esse.

5. Conclus. Luthers.

Hic si te interrogem qui sint illi sancti, & quod factum Ecclesiæ. Non video quid dicas nisi quod S. Th.. nam nomines, cum quo te remitto ad Fundamentum meum primum & secund .. Nam ego non capio, quomodo in isto verbo Christi: Quodcunq; solveris &c. Petro sit datum Privilegium. Non enim privilegium, sed lex generalis & irrefragabilis data est, non Petro tantum sed omnibus prorsus sacerdotibus & toti Ecclesiæ. Cur ergo tu cum Thoma tuo id soli Petro arrogas, & ita arrogas, ut privilegium appelles? Aut si Petrus potest hujus verbi virtute solvere pœnas Purgatorii, cur non & quilibet sacerdos? Est iste modus interpretandi Evangelii?

Quos Sylvester Sanctos appellet.

Secundo, Quod duo supposita facis, Primum, quod Ecclesia per Indulgentias concedat liberationem unius animæ. Secundum, quod Ecclesia facit indulgentias simpliciter plenarias, ita quod anima evolaret soluta à corpore, &c.

Supposita Sylvestri satis frivola.

Respondeo, vide tu reverende Pater, ne supposita illa tua, sint apposita per te, & humanum diem. Redde rationem hujus fidei & spei, Utinam vera diceres, imo absit, ut vera dicas, quasi in manu Ecclesiæ sit, animas liberare, quando & quomodo voluerit.

Tertio, Doce me unum factum Ecclesiæ, in quo dedit liberationem unius vel plurium animarum, nisi Cryptas forte S. Sebastiani & Laurentii ac Prudentianæ, aliaq; Romana loca mihi recitabis. Sed tu vide, quid ipsi vos Romani de his locis sentiatis, Deinde, quot fabulis saltem aucta sunt ista loca, utcunq; ceperint. Sed de his latius in Declarationibus meis, Interim ego fateor, me usq; hodie, in hac re dubitare, Nec sim hæreticus, si negativam teneo, donec determinetur à concilio.

Crypta S. Sebastiani & Laurentii in urbe.

Concilium.

Quarto, Clem. de pœn. & re. ca. Abusionibus manifeste dicit Glossa in verbo mendaciter, ideo non extrahi animas per Indulgentias, quia sunt jam judicio Dei subjectæ. Hunc interim textu decretalis (id est, Papæ) id est, factum Ecclesiæ, (ut tu dicis) sequar, cui consonat Evangelium, Quodcunq; solveris super terram, non sub terra non obstante quorundam violenta adulanteq; glossa contraria. Nec vidi aliquam Bullam, quæ aliter habeat, nisi quod per modum suffragii, animas redimi passim dicitur, de quo supra.

Decretalis.

Adulans glossa quorundam.

Sic scribit Sylvester in Epist. ad Leonem X.

SED tu qui contra me disputas tanta alacritate, ut ipsa lætitia tibi influat veritatem, tanta fiducia quoq;, ut Satanam ipsum non extimescas, eo maxime scilicet invicto robore fretus, quod de facto Ecclesiæ non licet male sentire. Unum id responde, cum qua Ecclesia, & tu, & Thomastri tui sentitis in facto Ecclesiæ, de conceptione B. virginis? Num cum virtuali? num cum repræsentativa? num cum essentiali? num cum exule illa & à te proscripta, quæ est concilium generale? Si ergo licet tibi non modo non bene, sed contra sentire in facto Ecclesiæ, quia opinionem tenes nondum reprobatam, Cur ego non permittor tibi dissentire in opinione, neq; determinata, neq; approbata? præsertim cum tu nihil pro te habeas, nisi nudam S. Thomæ narrationem. Ego autem clarum textum Clem. & aperta verba Evangelii, deinde Gersonem, qui multis annis posterior Thoma, dicit, opiniones esse ad utranq; partem probabiles in hac re. Deinde penes me aliquot eruditos & acutos tractatus quorundam in Germania, qui etiam damnant tuam & S. Thomæ sententiam.

Conceptio B. Virg.

Gerson.

Quinto, Quod ponis casum, Si peccator teneatur ad pœnam, à sacerdote injunctam, item à Canone injunctam, item à Deo injunctam, tunc sequi ex mea Propositione, talem præcepta plenaria indulgentia non evolare, aut non liberari à purgatorio, & ita de facto Ecclesiæ male sentio, & hæreticum sapio.

Respondeo, Tu quoq; vide, nec de facto Ecclesiæ tam bene sentias, ut factum Dei pessundes, Idcirco pono tibi rursum casum: Si peccator sit plene & vere contritus, cui de facto Dei omnes pœnæ sunt remissæ, quid confert huic remissio plenaria? Si autem non est plene contritus, quid proficit ei remissio plenaria, cum maneat imperfecta ibi charitas justitiæ, imperfectum odium peccati? Sed latius ista in Declarationibus. Totus enim es Thomista, nihil probans, neq; allegans, de pœnis tantummodo multiplicas verba, de contritione, pene nihil dicis, quæ diligit pœnas.

Sexto, Non credo usq; hodie per claves remitti pœnas à Deo inflictas, & rationes meas videbis in Declarationibus, nec tu unquam id poteris probare, Sine probatione autem tibi nihil prorsus credo. Et ut animum meum scias. Mihi videtur id in gravissimum Ecclesiæ ludibrium vergere, si ea doceamus, de quibus nullam prorsus rationem reddere possumus, Nec satis ibi esse credo, etiam factum Ecclesiæ (quanquam hic non sit factum Ecclesiæ) quia tam Papa quam consilium potest errare, ut habes Panormitanum egregie hæc tractantem lib. 1. de constit. ca. Significasti. Ideo Fundamenta tua, ubi distinxisti Ecclesiam in essentialem, repræsentativam, virtualem, ut jacet in verbis, nego, & pro nihilo habeo. Tua enim sunt, id est, sine Scriptura & autoritate ulla prolata.

Panormitanus.

Ego Ecclesiam virtualiter non scio nisi in Christo repræsentative non nisi in Concilio. Alioqui, si quicquid facit Ecclesia virtualis, id est, Papa factum Ecclesiæ dicitur, obsecro, quanta monstra in Ecclesia pro benefactis numerabimus? Nonne Julii secundi horrendas. Christiani sanguinis effusiones? Nonne Bonifacii

Bonifacius VIII. facii octavi tyrannides, in toto orbe abominabiles, & per omnes Chronicas pulsatas? De quo extat proverbium: Intravit ut vulpes, regnavit ut Leo, mortuus est ut canis. Non eo nobis tandem persuadeas, ut sub nomine repręsentativæ & virtualis Ecclesiæ, omnia illa jam diu intolerabilia portenta in Ecclesia, pro factis sanctissimis Ecclesiæ colamus, Ne verum facias, quod nostri Germani de tuo Dialogo sentiunt, scilicet, te hoc Dialogo, non tam Lutherum revellere, quam Pontifici & collegio Cardinalium adulari voluisse. Si autem Papa est virtualis Ecclesia, Cardinales repręsentativa, collectio fidelium essentialis, Quid vocabis concilium generale Ecclesiæ? Non est virtualis? non repręsentativa? non essentialis? Quid tum? fortasse accidentalis, nominalis & verbalis Ecclesia.

Nova Thomæ intelligentia. Septimo, Novam hanc Thomæ tui intelligentiam rejicio, qua illud verbum Christi: Quodcunq; solveris, &c. sic intelligendum proponis, ut Petrus solvere posit, etiam à Deo inflictas pœnas, Iterum quæro, Qua autoritate, qua industria hanc intelligentiam, ex istis verbis trahes? Cur non B. Thomas tuus tecum relinquit cum sensum, quem Ecclesiastici, Patres, præsertim Chrysostomus ad Ebræos, *Joan. Chrysostom.* tenuerunt, ut his verbis nihil aliud Christus voluerit, quam quod ligationem & solutionem Petri, fideles non secus habeant, ac si Christus ipse ligaret & solveret, hoc est, ratificavit ligationem & solutionem ejus in terra, Quo non fit, ut aliquid Petrus solvat in cœlo vel extra terram.

Aut cur non astruis etiam ligare posse Petrum, & pœnas à Deo inflictas infligere, cum sit utraq; potestas una & æqualis? Corrige ergo verbum Christi, & ita doce: Quodcunq; ego ligavero in cœlis, tu solve super terram. *Quodcunq; ego ligavero in cœlis &c.* Hanc enim tuam esse intelligentiam in verbis Christi, evidens est. Sed quam absurda & impia eadem sit, credo vel palpare possis. Igitur facias quod facis, Ex istis verbis Christi nunquam aliud probabis, quam quicquid Petrus non potest ligare, id nec solvere potest, quamvis quicquid ligaverit & solverit, tanquam Deo ligante & solvente obedire teneamur, ut salva sit unitas Ecclesiæ suæ, quam iis verbis constituit.

Octavo, Inducis S. Thomam, quod secundum meam opinionem Ecclesia hujusmodi faciens indulgentias, magis damnificaret homines, quam juvaret, quia absolvendo ab injunctis pœnitentiis, remitteret ad graviores, id est, purgatorias. Hæc S. Thomas.

Respondeo, sive hæc S. Thomas, sive alius dicat, nihil ad me, per fundamentum meum primum, secundum & tertium. Opinio est tantum, nondum decreta veritas, cui si interim contradixero, non ero hæreticus.

Secundo vellem à B. Thoma doceri, qua Dialectica stet ista consequentia: Ecclesia remittit solum injunctas pœnitentias, ergo remittit ad graviores, id est, purgatorias. *Thomistæ.* Vos Thomistæ graviter estis reprehendendi, qui sancti hujus viri opiniones, & sæpius falsas meditationes nobis pro articulis fidei audetis obtrudere. Et id unice curatis, ut sicut nihil præter Thomam dignamini vestra lectione, ita nihil vultis in eo falsum videri, in qua sententia jam diu contra omnes Academias & totum fere mundum contenditis.

Fundamentum Thomæ. Tertio, fundamentum Thomæ falsum judico, scilicet, quod Deus requirat pœnas à peccatore, nec remittat, nisi requisita satisfactione. Contra, verum est quod spiritum contribulatum & contritum non despicit. Et quod remittit, totum *Psal. 51.* remittit, nisi forte flagella adhuc pro suo arbitrio, inferat, quæ nec Ecclesia, nec cœlũ relaxare potest. *Ecclesia.* Ideo quando Ecclesia remittit injunctas pœnitentias, non ad graviores remittit. Quia non habet potestatem remittere ad alias pœnas, vel non remittere. Sed de his in Probationibus meis, inique itaq; mihi imponis, quod detruncem privilegium Ecclesiæ, & hæresim sapiat ea Propositio. Tu potius vide, an non in Deum sis impius, qui ut potestatem Ecclesiæ vana adulatione extollas, in præjudicium divinæ potestatis extollis, id ei tribuens, quod solius Dei est. Quare mihi ignosce, quæso, si tam sollicitus sum pro Dei honore & potestate defendenda, quam tu es pro Ecclesiæ potestate elevanda, & expectemus uterq; in hac re sententiam & determinationem Ecclesiæ seu concilii.

Miror

Miror autem, cur hanc potestatem Ecclesiæ te appellare privilegium delectet, nisi quod titillare videris eos, qui magis de potestate dominante, quam de charitate serviente gloriantur, Siquidem privilegium non ad communitatis ministerium, sed ad proprietatis commodum pertinet, Et hanc gratiam debemus scholasticæ vestræ Theologiæ, quod commune bonum Ecclesiæ (potestate clavium) non ministerium multorum, sed dominium feceritis paucorum, tyrannidem ethnicam, non servitutem Christianam spectantes. *Potestas dominans. Charitas serviens.*

Nono, Idem dico ad illud. Quod sequeretur animas magis damnificari, quam juvari per Indulgentias plenarias, quia remitterentur ad graviores. Obsecro te, Quid Ecclesia ad hoc facere potest, quod anima vadit ad Purgatorium? Ipsa absolvit eam à suis pœnis, non remittit ad Purgatorium, facit quod potest. Si hoc non sufficit, defectus est animæ migrantis, non Ecclesiæ absolventis, non enim potestas Ecclesiæ, sed fides purificat, salvat, liberat animam ab omnibus malis, Quæ fides ab Ecclesia dari non potest. *Fides.*

Decimo, Illi damnificant animas, qui omittunt eis persuadere plenam fiduciam in Christo, & contemptum pœnarum, Et non nisi magnitudine pœnarum terrent, & pusillanimes faciunt quatenus virtutem potestatis magnificent, quæ tanta mala possit tollere. Da animam imbutam charitate, & erit dura sicut infernus æmulatio ejus. *Damnificantes animas.*

6. Con. Lib. Sdri. CONTRA Conclusionem meam sextam, ubi dixi, culpam non posse remitti potestate clavis, nisi declarando vel approbando, &c. latissime resolvi meipsum in hac materia, ut videbis in declarationibus, quia & ipse hanc conclusionem aliorum sententia, non mea, sic posui. Tua autem confutatio prorsus nihil est, Dicis enim, quod attriti virtute clavium (juxta Sanctorum interpretationem, forte S. Thomæ) fiunt contriti. Et ideo non modo Papa, sed quisq; sacerdos, dimittit depositive & ministerialiter. *Ut videbis in resolutionibus.*

Respondeo primum, sive Sancti sint, sive peccatores, qui sic loquuntur, nihil moror, hoc scio, quod errant, Error, inquam, est, quod attritus fiat contritus virtute clavium. Quia ut ait Apostolus: Oportet accedentem credere. Fides autem non solum conterit, sed etiam justificat, impossibile est enim, quod digne accedat *Hebr. 11.* ad Sacramentum, nisi jam justificatus & vere contritus. Unde illud commentum de attritione satis late vagans, figmentum est, & nihil in rerum natura, nisi simulationem forte volueris eam intelligere, quæ magis indignum faciat Sacramento. Quid dicam? Etiam iste tuus Dialogus confirmat sententiam meam, jam diu mecum moratam, Quod videlicet, Theologia illa scholastica, exulem nobis fecit veram & sinceram Theologiam, Nam vides, quod perpetuo hoc Dialogo nihil ago, nisi quod resisto & redarguo scholasticam Theologiam, id est, falsam Scripturæ & Sacramentorum indulgentiam. *Fides. Commentum de attritione. Scholastica Theologia.*

Secundo, Tu ipse cogeris dicere, quod omnes omnium Facultatum dicunt, scilicet à solo Deo remitti culpam, Quomodo ergo virtute clavium venit contritio, quæ sola virtute gratiæ Dei venire ab omnibus dicitur? Vide, ne tua confutatio magis sit hæretica, quam mea Propositio, licet confutator forte non sit hæreticus. Si autem sola gratia dat contritionem. Quid faciunt Ecclesiæ claves, si non declarant vel approbant gratiam, quæ eas jam pervenit? Imo nullus venit ad Sacramentum sine fictione, nisi gratia eum movente ad Sacramentum. *A solo Deo remittitur culpa.*

Aut responde, reverende Pater, cur ante & non post Baptismum quæritur baptizandus, an credat? Cur absolvendus quæritur an doleat digne de peccatis, antequam absolvatur? An nova iterum Theologia, materiam sacramenti pœnitentiæ non contritum sed attritum pones? Ergo contritio non est prima pars pœnitentiæ, sed posterior confessione, Et tamen omnes dicunt, quod confessio sine contritione nulla sit. An forte postquam fuerit absolutus, id est, Sacramentum consequutus, & virtute clavium contritus, tum demum incipiat repetere confessionem. *Nova Theologia.*

Quod

Quod si hæc Theologia vera est, meum fuerit consilium, ut quilibet peccator prius absolvatur, quam confiteri permittatur. Et ita omnia perverso ordine (ita vult scholastica Theologia) agamus, absolvendo etiam quod nescimus. Deo gratias, imo væ nobis miseris, qui tantam fiduciam in creaturam ponimus, & clavibus tantam virtutem tribuimus. Sed non permittit dolor & negocium omnes errores in hoc Sacramentum invectos per traditiones hominum, percensere, occasionem dedisse, meliora valentibus sufficit. Igitur nunc quatuor sunt partes pœnitentiæ, scilicet, Attritio, Confessio, Contritio & Satisfactio, adeo profecit Theologia, adjutorio Philosophiæ.

Errores in sacramentum pœnitentia invecti per traditiones hominum.

CONTRA Conclusionem septimam, ubi dixi, nulli remitti culpam nisi subjecto Sacerdoti, quam cum veram assereres, & tamen inculpatam dimittere non velles, eo me saltem vituperio fœdasti, quod leprosum appellasti, quia miscerem aliquas veritates falsitatibus. *7. Con. Lutheri.*

Gratias ago, quod aliquando (licet cum opprobrio) veracem me confiteris. Sed id admiror, quid acciderit vobis Thomistis, ut tam diversum sentiatis. Hanc enim meam conclusionem Thomistæ & tuæ sectæ fratres in Germania, miro zelo detestantur. An alium habeatis Thomam in Italia, & alium in Germania, ignoro, Nisi forte mihi suspicionem facere vultis, quod nec Thomistæ Thomam, nec Thomas Thomistas intelligat.

Thomistæ.

AD OCTAVAM dicis, sicut ad septimam, id est, esse veram, sed mixtam aliis falsis, ideo me leprosum & maculosum. Dico & ego, sicut ad præcedentem. Conveniat primum Thomistis inter seipsos, & tunc pugnent contra me, Quanquam miror hanc Conclusionem te non reprobare, cum tam multis persuasum sit, eam esse falsam. *8. Con. Lutheri.*

AD NONAM, ubi dixi, Excipe articulum mortis & necessitatis in decretis Papæ, Rectè me dixisse sentis, sed non apte seu apposite, quòd illa exceptio intelligatur, non quo ad impositionem pœnitentiæ, sed quo ad reservationem casuum. *9. Con. Lutheri.*

Primo, Manhu? quid hic audio? supra me sunt quæ dicis, ideo non possum ad ea respondere. Si Papa etiam in morte reservat impositas pœnitentias, fateor me non intelligere, quomodo alias, quam juxta Canones imponendas asseras, Præcedente enim Conclusione admisisti, morituris pœnitentias Canonicas non imponi, Hic rursum dicis: Papam non remittere pœnitentias, nisi forte intelligas (ut inferius) pœnitentias à sacerdote, vel à Deo inflictas, non excipi articulo necessitatis. Sed de his jam supra dictum est, quod pœnas à Deo inflictas, non sit Ecclesiæ vel reservare, vel relaxare, Et sacerdotis impositio mere est arbitraria. Verum si ita sapis, figmenta illa communia sequeris, quod quia sacerdos incertus est de quantitate pœnæ infligendæ, ideo morituro non potest omnia solvere, sed relinquit hoc Papæ.

Figmenta communia.

Primum, Quis credat, quod Deus à morituro requirat aliam, quam mortis pœnam? quam solam sufficere dicunt ad plenariam remissionem omnium peccatorum & pœnarum, si volenter fuerit suscepta, quod verissimum est, quia: Preciosa in conspectu Domini mors Sanctorum ejus. *Psal. 116.*

Secundum, Si ignorat Sacerdos quantitatem infligendæ pœnæ, quis eam certam facit summo Pontifici: At inquis, huic dictum est: Quodcunq; solveris &c. Respondeo: Nunquid non & quilibet Sacerdos ejusdem verbi virtute solvit? Hæc & his similia, non nisi ex opinionibus dicitis, & in ecclesia Dei docetis, quæ probare prorsus non potestis.

AD DECIMUM, Arguis me admittere, quod in aliis damno, nempe, quod animas ad Purgatorium addico, dum solum injunctas dico remitti pœnitentias. *10. Con. Lutheri.*

Respondeo ut supra. Non remitto eas ad Purgatorium, sed justicia vel rigor Dei, quem potestas Ecclesiæ tollere non potest, nisi oratione, non potestate clavis. Deinde suadeo, ut fortiter moriantur, quod eos tutiores faciet à Purgatorio, quam omnes omnium Indulgentiæ.

UNDE-

11. 12. Con. Lutheri. UNDECIMAM præteris. Ad duodecimam dicis, etiam nunc ante absolutionem pœnitentias imponi, ut c. dudum.

Respondeo: Non tenes quod volui, quæ & culpa mea est, quia non satis me expressi. Sed nec oportuit, cum Disputationem proponerem. Sensus meus est & fuit, quod olim non absolvebantur ante pœnitentiam expletam, Quod ex eo poteras intelligere, quod subjunxi, tanquam tentamenta veræ contritionis. Nostro enim seculo, ubi solùm imponitur, non autem impletur ante absolutionem, non potest explorari, an vera sit contritio, Et utinam ille vetus mos revocaretur. *Olim non absolvebantur ante pœnitentiam expletam.*

13. Concl. Lutheri. AD tertiam decimam, Concedis verum esse, per mortem omnia solvi, ubi ex Canone tantùm pœna debetur. Quod si eam, quam imponit Canon, etiam divina justicia exigat, Purgatorium neges, necesse est.

Respondeo: Sive justitia exigat sive non, nihil hoc ad claves Ecclesiæ, sed ad orationes duntaxat. Sicut Jacobus dicit, quod oratio fidei Ecclesiæ salvabit infirmum, & si in peccatis fuerit, remittentur ei. *Jacob. 5.*

Secundò, fieret tunc ministerium clavium aliud nihil, quàm negocium perambulans in tenebris, quia solveret, nesciens quid & quantum solveret, quod mihi certè satis absurdum videtur. Nam judicium ferri non debet super re prorsus incognita. Claves enim rem certam & solidam operari debent. Sed jam satis suprà & alibi.

Tertiò non sequitur, ideò Purgatorium à me negari. Sed solum, quod Purgatorium virtute clavium, non possit solvi, ut infrà.

14. 15. Con. Lutheri. AD quartam decimam & quintam decimam, ubi disputavi, quæ mihi videretur esse pœna Purgatorii, scilicet horror & timor, ac propè desperatio, Tres mihi falsitates imponis, & temeritatem.

Respondeo ad temeritatem priùs: Ejusdem criminis reus mecum es & tu, & S. Thomas, imò Thomas omnium maximè, qui per omnia fermè sua Scripta aliud nihil facit, quàm disputat, & quod grande est, etiam ea quæ fidei sunt, in quæstiones vocat, & fidem vertit in Utrum? ut nosti. Cur ergò, mihi, quæso, non permittis disputare de iis rebus, quæ sunt dubiosissimæ, & non determinatæ? Nunquid ego Ecclesia sum, imò plus quàm Ecclesia, ut meæ Disputationes pro definitionibus accipiantur? Sed consuetudo ista est thomistica, qua omnia asserere soletis, etiam quæ disputativè proponitis, aut in Thoma legitis. Ideò & me assertorem credis, non disputatorem. Verum ut videbis in Declarationibus, si in ulla mearum Propositionum parte disputo, hac parte maximè disputo, & ita disputo, ut meam sententiam firmiùs probare mihi videar, quàm tua opinio sit probata, non tamen definio, sed judicium Ecclesiæ expecto. Ideò ignosco tibi, quod me hæreticum vocas, sciens hunc esse morem Thomistarum, ut hæreticus esse, velit, nolit, cogatur, duntaxat apud Thomistas, qui opiniones Thomæ non fuerit secutus; Nunc reliqua.

Thomas fidem vertit in Utrum.

Thomistica consuetudo.

Thomistis hæreticus est, non sentiens cum Thoma.

PRIMA, inquis, falsitas est, quod apertè innuo, eos qui in Purgatorio sunt, nescire, sese salvandos esse, ut & 19. Propositione dixi. Tu verò cum D. Thoma, cujus doctrina per regulam fidei Ecclesiam Romanam, & discussam & probatam dicis, ponis, quod sciunt se liberandos, alioqui suffragia non expeterent.

Respondeo: Rem ipsam omitto, quia disputo, & infra 19. Conclusione non omnes esse certas dixi, licet aliquæ fortè cognoscant, de quibus latè in Declarationibus, si pervenerunt, aut pervenient in manus tuas. Nam id credo me probare & probasse, quod non omnes sciant se esse salvandas, ut testantur Exempla multa de animabus euntibus ad judicium &c.

Probationes tuas tantùm videamus. Primò autoritatem B. Thomæ judicis, cujus sententiam, Sanctorum vocas numero plurali, fortè reverentiæ causa. Et ut huic credam, dicis à Romana Ecclesia, Regula fidei probatum. Miror, quod inter tot Ecclesiæ Doctores, non aliquando alium quoq;, aut textum Scripturæ inducas, ideò per Fundamentum secundum, iterum tàm te, quàm Thomam, rejicio, *Nihil præter Thomam allegat Sylvester.*

H

rejicio, Quia & Augustinus receptus est ab Ecclesia magis quàm S. Thomas. Paulus autem maximè, qui Fundamentum meum primum est.

Ecclesia Romana fidei Regula, autore Sylvestro. Secundò miror, Quid velis, quod Ecclesiam Romanam fidei Regulam vocas. Ego credidi semper, quod fides esset regula Romanæ Ecclesiæ, & omnium Ecclesiarum, ut Apostolus Galat. 6. Et quicunq; hanc regulam sequuti fuerins, pax super eos &c. Rogo eousq; digneris adulari Romanæ Ecclesiæ, ut eam permittas Discipulam esse fidei, quæ reguletur fide, non regulet fidem. *Galat. 6.*

Ecclesia Romana discipula fidei. Sed fortè hæc verbi est controversia, Quia Regulam fidei impropriè loquutus, vocas, quod ad eam fidem, quàm Romana Ecclesia profitetur, omnium fides debet conformari, & placet mirificè. Nam & ego gratias ago Christo, quod hanc unam Ecclesiam in terris ita servat, ingenti, & quod solùm possit probare fidem nostram esse veram, miraculo, ut nunquam à vera fide, ullo suo decreto recesserit, nec tot barathris pessimorum morum, Diabolus tantùm efficere potuit, ut penes hanc non maneret ab origine sua Canonicorum Bibliæ librorum, & ecclesiasticorum Patrum & Interpretum autoritas, & autoritatis sincera professio, licet multi fortè sunt nimis, qui privatim his libris prorsus nullam habeant fidem, nec eos curent, aut legere aut intelligere.

Ecclesia in terris à Christo servatur.

Barathra pessimorum morū Romæ.

Tertiò, illam consequentiam tu ipse, quæso, perpende. Animę expetunt suffragia, ergò sciunt se esse salvandas. Fuisti ne tu ipse aliquando in periculo, vel mortis vel alterius necessitatis, in quo nesciebas, an tibi esset pereundum vel emergendum? Si fuisti, recordare quæso, quàm anxiè quæsieris auxilium & consilium eò maximè, quo ignarus fuisti auxilii & consilii. Et (ut ille ait) Una salus tibi fuit, nullam sperare salutem. Si non fuisti, obsecro, velis credere his, qui fuerunt. Ubi est ergò Argumentum tuum, Petunt suffragia, ergò sciunt se salvandas. Quid si contrarium verius sit, petunt suffragium, ergò ignorant se salvandas?

Sic, inquam, potest fieri, ut à facie æternæ iræ horrentes timeant perire, & in lacum iræ sempiternum, & ne intrent orare, & suffragium quærere. Hoc Ecclesia videtur sentire, quando pro eis orat: Ne absorbeat eas tartarus. Item, Libera eos de ore Leonis Ecce in ore Leonis, jam jam deglutientis, & in absorptione tartari eas esse Ecclesia protestatur. Sed latius, ubi dixi.

SECUNDA inquis, falsitas est, Quod qui purgantur, timeant, præterquam filialiter, quia timor de futuro malo &c.

Temeritas Sylvestri. Respondeo: Tuo te gladio peto. Temeritas est in his, quæ nos ratio naturalis non docet, velle aliquid definire nostra autoritate. Elue hanc temeritatem tuam, qui sine autoritate tanta fiducia pronuncias, non esse in Purgatorio, nisi filialem timorem, Thomam enim non audio.

Secundò, Video te eo errore laborare, quasi possit esse filialis timor in via tàm purus, ut nullus cum eo mixtus sit timor servilis pœnarum, quod juxta Scripturam & ecclesiasticos Patres non est possibile, cum nulla virtus perficiatur, nisi in patria. Et hæc meæ Positionis causa est, quia animæ sunt imperfectæ charitatis, habentes mixtum timorem pœnarum, id est, servilem. Aut doce me, quomodo de pœna doleant, si non timent eam, si non dissentiunt ab ea, nisi definitio doloris B. Augustini alia est in Purgatorio, alia super terram, qua dicit, Dolor est dissensio animi ab iis rebus, quæ nolentibus nobis accidunt, dolent ergò? Sed, hoc fit, quia nolunt, Si nolunt, serviliter timent pœnam. Tu cape, ego nec fingere possum, quod quis doleat de pœna, quam non timeat aut horreat.

Definitio doloris Autore Augustino.

Futura Vita. Tertiò, Id verò quàm acutè dixisti, quia timor sit de futuro malo, Animæ autem sunt in præsentib. malis, Si cogitare posses, vel gustâsses vitæ futuræ unam guttulam, non ista diceres, Omnia sunt illic præterita, omnia præsentia, omnia futura. Breviter, quia hæc sunt ignota tibi, hoc est quod dico, quia pœna Purgatorii est timor futuri mali, id est, horror damnationis. Sicut suprà exemplum dedi, de his, qui in periculo sunt constituti.

Pœna Purgatorij.

Quartò,

Quartò, Quod si solus iste horror, satis esset pœnarum, impius esset Deus, quia alias pœnas adderet.

Obsecro, Creatorem tuum modestius nominare velis misera creatura, Nunquid ideò Deus impius esset, quia non secundum caput tuum opinionibus Thomisticis differtum ageret.

Deinde, nec me intelligis, Non dixi hanc pœnam esse sufficientem, id est, omnem quam patiuntur animæ, nec de aliis pœnis disputavi. Sed hanc solam ajo tantã esse, tàm vehementẽ, ut sola possit vice Purgatorii esse, cum in ea sit omnis pœna, imò aliæ pœnæ seorsum nihil sunt ad istam, ut dixi in Declarationibus.

16. Concl. Lutheri. AD 16. Conclusionem, ubi Purgatorium dixi videri prope desperationem, Tu contra certam spem salutis in Purgatorium ponis, & hoc non, nisi nuda Thomæ autoritate, quod remitto ad fundamentum meum secundum.

Resolut. 9. Secundò, vehementer dubito, An scias, quid sit certa spes, cum tua ipsius sententia sit, quod homo nescit, an amore dignus sit. *Certa spes.*

Tertiò, hanc Conclusionem ex suprà dictis apertam relinquo, Quod morituris & periculo pressis licet nondum sit desperata, propè tamen, ac velut similis est desperatæ, salus, omnis enim timor, pars quædam est desperationis.

17. Concl. Lutheri. AD 17. Ubi ex consequenti animabus augeri necessariò charitatem dixi, Tu pulcherrimo Aristotele mibi occurris, Quod uno inconvenienti dato, plura mihi contingerent, scilicet non minùs absurdum esse, quod timorem servilem in animabus posui, quàm charitatis augmentum. Deinde tu, quam optimas tuas convenientias prosecutus cum B. Thoma, contrariam asseris, nihil allegans aliud, pro more tuo, nisi nova vocabula, scilicet, quod animæ secundùm Thomam, sunt viatores secundùm quid, non simpliciter. Quis dixit tibi & Thomæ, esse eas viatores secundùm quid, non simpliciter? An Aristoteles in Elenchis suis? Quis temeritatem, ut tu vocas, tibi permisit, scrutandi ejus ad quod nulla suppetit nobis ratio, naturalis præsertim, cum non disputes, sed definias? An illa tua fortissima ratio, qua dicis, Alioqui bonum esset eis, diu esse in Purgatorio, ut perfectiores & consummatiores evaderent? *Animæ viatores sunt secundùm quid, autore Thoma.*

Hoc argumentum credo non posse fieri, nisi à Thomista, tantum habet acuminis. Nam ex eo etiam sequeretur, Bonum esse ut nullus Sanctorum moreretur, Et ut Martyres usq; in diem judicii, carceres & ungulas sustinerent. Quia si charitas potest augeri in statu, in quo sunt, bonum est, ut diu in illo maneant, hoc est semper moriantur pro Christo, quo perfectiores evandant. Hæc tù, ut dicis, non sequens vocum novitates, sed vestigia Sanctorum. *Argumentum Sylvestri ridiculum.*

18. Concl. Lutheri. DECIMAM octavam, Ubi videbas me petere autoritatem Scripturæ vel Rationis, omittis, nisi quod autoritate Sanctorum pluraliter, id est, S. Thomæ, dicis fieri argumentum probabile. Concedo esse argumentum probabile, id est, dubium & dialecticum, cui non sit necessarium accedere fide. Et hac tua professione obstrictum te volo, ut quoties mihi D. Thomam adducis, sine Scriptura, sine Patribus, sine Ecclesia, sine ratione loquentem, memor sis, te dialecticum, non Theologum agere, id est, probabilia tantummodò tradere, non credibilia. *Argumentum probabile.*

Quid ergò? Hoc pacto jam omninò convenimus in unum, & finis est disputandi, Quia hoc, quod affirmas tu, ego nego, vis ergò ut sistamus? nam deinceps, præter D. Thoman nihil ponis, nisi quod aliquando me convitiis insectaris, ubique autem invidiosum Pontifici me facere studes, Sed transiliam breviter.

19. Concl. Lutheri. DECIMAM nonam præteriens, dicis idem quod suprà ad decimam quartam & decimam quintam dixisti, quo & ego te remitto.

20. Concl. Lutheri. CONTRA vicesimam dicis, Summum Pontificem posse remittere pœnam tàm impositam, quàm non impositam, ut edocet D. Thomas, Oppositum autem dicere, est hæreticum, & contra Privilegium datum Petro.

Respondeo: Nego, & ratio negandi dicta suprà Conclusione quinta. Hæreticus autem ero, si postquam Ecclesia determinaverit, non tenuero.

AD vicesimam primam, Me convitio pungis, ideò transeo. *21. Concl. Lutheri.*

AD vicesimam secundam, ea dicis, quæ suprà Conclusione quinta sunt confutata. Nego esse factum & doctrinam Ecclesiæ, relaxari pœnas Purgatorii per viam Indulgentiæ. Quanquam admiror, quod hanc Propositionem non approbaveris, qui superiùs docuisti & admisisti, animas in Purgatorio non solvere canonicas pœnas, ut dicit mea hæc Propositio. *22. Concl. Lutheri.*

AD vicesimam tertiam, Longo verborum tractu repetis id, quod suprà tractatum est Propositione sexta, de attritione & contritione, quod ibi dixi, hic dictum puta. Non est enim fundamentum theologicum, ex attrito fieri contritum virtute clavium, sed erroneum. Deinde attritio seu dolor ille imperfectus non est idem, quod velle habere dolorem & gratiam Dei, Sed vel est simulatio fallax, vel est initium gratiæ verissimum, sicut B. Augustinus ait: Desiderium gratiæ est initium gratiæ. Et alibi: Velle esse justum, est magna pars justiciæ. Imò Apostoli in eo gradu permanserunt, Rom. 7. Velle mihi adjacet, perficere non invenio. Non ergò attritionis, nec liberi arbitrii, sed gratiæ, est tale desiderium, ante omnem virtutem clavium. *23. Concl. Lutheri.* *Attritio, dolor imperfectus.* *Desiderium gratiæ.* *Rom. 7.*

Secundò, Facillimè admitto, quod dicis, Indulgentias conferri posse etiam imperfectissimis, nec hoc negat mea Propositio. Imò ego credo, quod remissio pœnæ sacerdotalis potest conferri indignis & non contritis. Sensus autem meus est, quod nulla omnium omninò pœnarum, tàm à Deo impositarum, quàm ab homine, nisi perfectissimis potest dari, imò nullis in hac vita, manet enim pœna mortis, dolor cordis &c. Et nullum est dubium in hac Propositione, experientia teste, & omnium sententia.

AD vicesimam quartam, Negas falli populum, si modò attriti confiteantur &c. quod, ut suprà de attritione dictum est, rejicio. *24. Concl. Lutheri.*

Primò, Quod addis, Alia bona opera non esse relinquenda propter venias, cum nullus pro certo sciat, se venias assequutum. Item, quia etsi illi veniam non consequuntur, pium tamen opus faciunt, quod eos in salutem disponit.

Respondeo: O miserum patrocinium veniarum, obsecro, si incertum est, consequi nos venias, quid facimus? quid doces? Apostolus prohibet, ne in incertum curramus. *1. Cor. 9.*

Hæc tua apud me verissima sunt, imò apud omnes. Hinc est, quod ego tota fiducia suadeo hominibus, ut relictis veniis, invicem benefaciant, Quia hic sunt certi, sese gratiam Dei consequi, illic verò incerti, an gratiam hominis consequantur. Hic tandem dicis & sentis ad omnia vota mea, imò plùs quàm volui. Ego qui hæreticus, perfidus, erroneus, accusor, nunquam tàm viliter de Indulgentiis loquutus sum, nec loqui volo. Quid est, quæso, donum incertum, nisi nullum donum? Quare ergò tot pompis irritatur vulgus ad incertum suum bonum, quod ad certissimum bonum sine pompa potuit induci? Hoc modo pejus fallitur, non major pars populi, sed totus populus. Quid si ego ista dixissem. *Consilium Lutheri.* *Donum incertum.*

Secundò, Ubi nunc est potestas Papæ, ubi virtus clavium, si non nisi incertum operantur? Jam Christus nihil dedisse videtur Ecclesiæ, qui nihil certum ei dedit. Eò scilicet pervenit res Ecclesiæ studio scholasticæ Theologiæ, ut quæ donata sint nobis, nesciam[9], Et id profitemur nos nescire, contra Apostolum 1. Corinth. 3. Sed vide meas Declarationes. Credo me id effecisse, ut intelligi possit, quid claves, & quid non operentur, idq; non incertè, sed certè. *Scholastica Theologia.* *1. Cor. 3.*

Tertiò, Altera lacinia frigidi hujus patrocinii tui miserarum veniarum est hæc, Quod etsi illi venias non consequantur, tamen pium opus faciunt &c. Volo premere, quæ hic cogito, tu quæso, vide quid dicas, & quid inde sequatur. Hoc dico interim, non potest popul[9] ad pium opus induci, nisi spe incerta veniarum? Dic hoc populo, & vide, si unum obolum pro tali veritate consequaris. Quis n. pro incerto certum laboret? Ideò necesse est Præconibus veniarum, hanc veritatem non docere. Et tamen non fallitur major pars populi. Ad has impias fabulas *Indulgentiariorū impia fabula.*

bulas pervenimus, dum docemus populos non in certissimam & nudissimam misericordiam Dei, sed in proprias justitias incertissimas, imò nullas confidere.

Quartò, Sic veniæ essent pro mortuis solidiores quam pro vivis, quia tua sententia prosunt defunctis certissimè, vivis autem incertè, & tamen pro vivis sunt principaliter & directè institutæ. Quod si directè non sunt nisi incertæ, quomodo, quæso, certæ fiunt, quando sunt indirectæ? Fateor hæc etiam in Glo. li. 5. c. Quod autem posita, primò me moverunt, ut de Indulgentiis dubitarem, Et quomodo non dubitarem, cum dubitare jubear, à tantis veniarum tutoribus, Doctoribus, Præconibus.

Quintò, Vide, ne populus pium opus pro veniis facere doctus, non faciat eo ipso, nisi malum opus, scilicet, si opus hujusmodi aliàs non faceret, nisi venias speraret. Hic patet, quod non Deum pro fine, sed creaturam, scilicet remissionem pœnæ in opere suo habet, Nisi verum sit, quod aliqui dicunt, Indulgentias esse pias fraudes, quod populus bonum opus facit propter Deum, & spe placendi Deo, provocatus ad hoc per venias. *Indulgentiæ piæ fraudes sunt.*

25. Concl. Lutheri. AD vicesimam quintam, Ea quæ dicis, nihil curo, non enim sunt ad propositum, Tu intelligis Propositionem meam loqui de potestate jurisdictionis, quam tamen negavi superiùs & inferiùs in Purgatorium valere. Ego loquor de potestate operandi, & quidem non fuit mens mea, ut sic fallerentur legentes, sed tunc, sicut occurrebat, ita ponebam. Potestas itaq; hæc est, quia Papa generali intercessione orat pro defunctis cum tota Ecclesia. Episcopus speciali, ut in diebus communibus, Curatus, in singulis feriis, Ergò est potestas orandi & intercedendi, de quo aliàs. *Papa. Episcopus. Curatus.*

26. Concl. Lutheri. AD vicesimam sextam dicis Ecclesiam habere potestatem in Purgatorium, secundùm Sanctos (id est S. Thomam) & hoc per applicationem meritorum Christi.

Respondeo ut suprà, S. Thomam nego.

27. Concl. Lutheri. AD vicesimam septimam, Ardens in defensionem tuorum, dicis, Non hominem, sed meram veritatem & catholicam prędicari ab his, qui animam eo instanti, quo plenè factum est illud, gratia cujus plena venia datur, puta, quando dejectus est aureus in pelvim, evolare.

Respondeo: O suavissimam Glosam, Quis hæc ignorat, quod anima, quando satisfactum est pro ea, in instanti evolet? Nunquid hoc impugnavi? quis ista non credit? Sed & hanc glosam tuam dederunt postea tui quoq; fratres Germaniæ. *Fratres prædicatoris.*

Secundò, Huc attende, & hic responde, ubi urgeris & nodus hæret, An sit hominem prædicari vel Deum, dicere, quod anima per Indulgentias evolat, Hoc tu jam iterum, facto & doctrina Ecclesiæ, id est, opinione tua & S. Thomæ, probas, & non aliter. Quanquam tu non tàm viliter pendis animas, quàm hi nostri, Siquidem tu aureum in pelvim, nostri duodecim quatrinos satis esse dicunt.

Tertiò, Quod si etiam verum esset, per Indulgentias redimi animas, Qua Dialectica didicisti, eodem momento satisfactum pro anima, quo factum est id, gratia cujus donatur venia? Ita divinatis de his rebus abstrusissimis, ac si præsentes omnia videretis. Nonnè posset fieri, ut dum ille nummum jactat, interim Angelus, sicut Tobiæ fecit, offerat Deo memoriam hujus facti, & deinde animam visitet, & aliqua mora intercedente redimat, aut aliud fieri, quod nos ignoramus.

Quartò, Aptissimam adducis similitudinem. Quod talis Prædicator sit similis coquo, qui substantiales cibos, accidentalibus saporibus exacuit. Imò, hoc dolemus, quod commestores illi, nimis accidentalibus & alienis verbis adulterant verbum Dei. Deniq; jube, ut Prædicatores illi hoc modo sua verba intelligenda doceant, & videbis eos omni populo sibilum & fabulam fieri, nullus enim ita intellexit, Quare satis video, quantum solicitaverunt apud te, ut hanc eorum conscientiam utcunq; excusares & levares, sed frustrà. *Similitudo Sylvestri. Concionatores Indulgentiarij.*

28. Concl. Lutheri. AD vicesimam octavam, Me detractorem vocas, & eum, qui ponit in cœ-

lum os suum, quia Deus, inquis, concessit Papæ dare de suffragio pro voluntate sua.

Veritas odium parit.
Suffragium non facit animam evolare.

Respondeo: Nolo tecum convitiis agere, mi Pater, scio quod omnia facilius sustinemus, quàm veritatem, Tuis verbis non potest offendi avaritia, quia non tangis eam, sed tingis & pingis. Nam quod Papa possit dare suffragium, non nego, Sed quod suffragium faciat animam evolare, hoc interim nego, donec tu aliud probaveris.

AD vicesimam nonam, Primum somnia mea vocas. Deinde ex S. Thoma de pœna voluntaria longum trahis sermonem, Et in fine dicis, Contrarium si quis afferat, stultus & ridiculus sit. *29. Concl. Lutheri.*

Respondeo: Sum optimè contentus, ut tu sapias & rideas, usquequo voles, Sim ego stultus & ridiculus.

Sylvester Thomista.

Secundò, Ego quæstionem duntaxat posui, Tu, sicut egregius Thomista, (pro more vestro) nec nutum vestris opinionibus contrarium ferre potes, nihil tamen prorsus probas.

Distinctio Thomæ falsissima.

Tertiò, Ista distinctio B. Thomæ est falsissima, meo judicio, scilicet, quod aliqua pœna est, per quam bonum acquirimus, ut quæ est in hac vita. Alia autem, per quam nullum bonum nobis accrescit, sicut est mors naturalis & pœna purgatorii, quia licet sine ea (ut ais) non pervenitur ad bonum, tamen bonum non per eam accrescit.

Verba Thomæ sunt oracula.
Distinctiones scholasticorum Theologorum, Scripturæ discerptiones sunt.

Respondeo: Ita loqueris sine judicio, ac si necesse sit verbum B. Thomæ oraculum haberi. Cur ergò Apostolus errat, quando dicit: Omnia cooperantur in bonum Sanctis? Sed fortè, ut estis prompti ad distinctiones (id est, Scripturæ discerptiones) dices, quod omnia cooperantur, scilicet hujus vitæ, sic enim soletis elabi. Contrà, Rom. 14. Qui moritur, Domino moritur. Et Psal. 116. Preciosa in conspectu Domini mors sanctorum ejus. Doleo ego sanctum virum eo prolapsum, ut neget per mortem, bonum accrescere, cum sancti Martyres martyrio & morte summum præmium & aureolam obtinuerint. Igitur, sive hæc dicat angelicus sive humanus Doctor, insulsissimum errorem dici, cum fiducia proclamo. *Rom. 8.* *Rom. 14.* *Psal. 116.*

Animæ in Purgatorio perficiuntur in charitate.

Quartò, eodem sensu, probabiliter nihil asserendo, dixi, Animas quoque voluntaria passione pœnarum Purgatorii perfici in charitate, Quia necesse est, ut ament & eligant pœnas, quas sentiunt Deum eis infligere, Hæc enim voluntas Dei est, quam super omnia diligunt, aut certè diligere laborant.

AD tricesimam repetis eandem tuam cantilenam, Quod animæ certæ sunt de gratia Dei & salute &c. Quibus suprà respondi. *30. Concl. Lutheri.*

AD tricesimam primam, Dicis me superfluum dicere, eo quod suprà posuerim perfectissimas consequi venias, Hic autem verè pœnitentes, qui tamen minus rari sunt. *31. Concl. Lutheri.*

Respondeo: Rectè fecisses, si meas Propositiones intactas reliquisses, Tu incedis ad Aquilonem & ille ad Austrum, adeò convenit tibi cum intelligentia earum Tu audes egregiè, mi Pater, perfectissimos discernere à verè pœnitentib. deinde, quod absurdius est, pœnitentes & attritos facis eosdem nisi obicem ponant.

Humanum figmenta de obice &c.
Attritio fictitia pœnitentia.

Ista figmenta obicis & attritionis suprà quoque reieci & nunc reiicio. Humana sunt commenta, nuper inventa, sine autoritate ulla & ratione. Neminem pœnitet vitæ suæ, nisi gratia fidei præventum, ut tenet una sententia totius Ecclesiæ. Quid mihi ergò de fictitia illa pœnitentia, quam tu attritionem fingis? nec est ullus tàm perfectus in hac vita, qui non egeat pœnitentia, ut suprà dixi, Tu autem pœnitentiam extra Ecclesiam videris ponere, inter attritos duntaxat, quod est evidens error.

AD tricesimam secundam, ubi ego docui, ne ullus fideret in literas veniarum, quippe cum dicat Scriptura: Maledictus qui confidit in homine, Tu acutissimè volens unum malum vincere, gemino te perdis, Primum, fatuos eos asseris, qui sine operibus bonis tutos se putant. *32. Concl. Lutheri.*

Quid

Quid ergò suprà dixisti, quod attritus consequens Sacramentum & Indulgentias evolaret, si moreretur? cum talis omninò sit fine bonis operibus? Deinde videris admittere, quod cum bonis operibus possint esse tuti, hoc secundùm te, Christianum est, secundùm Augustinum & Paulum Pelagianum est, Cum talia opera revera nulla sint, quibus tuti esse possumus, sed nuda misericordia salvi erimus, ut Apostolus Tit. 3. Non ex operibus justiciæ, quæ fecimus nos. Sed secundum misericordiam suam salvos nos fecit, Ita & alibi: Sola fidei justitia gloriatur. *Nuda misericordia Dei salvamur.* *Tit. 3.*

Secundum, Qui verò ex spirituali commodo ejusmodi literarum concipiunt spem melius vivendi & moriendi &c, rectè sentiunt, Et sic docétes rectè docent.

Respondeo; Remissio pœnarum tantùm confertur per literas & Indulgentias, dignum ne ergò judicas, hanc spirituale commodum vocare? Quid anima inde boni consequitur? Nihil prorsus, & tamen est spirituale commodum. Ita luditis verborum & nominum licentia, donec omnia confuderitis. *Theologi scholastici ludunt.*

Secundò, Quomodo spes melius vivendi nascitur ex remissione pœnarum? id est, vita ex morte? Mortua res est pœnarum remissio, & ita mortua, ut etiam tuis Magistris testibus, melius sit satisfacere per se, quàm satisfactionem remitti per Indulgentias. Sed quid ego cum tuis nudis verbis pugno, Spes vitæ melioris ex Deo per gratiam ejus venit. Gratia autem non in remissionibus, sed in infirmitatibus pœnarum potissimùm operatur, ut ad Corinthios; Virtus in infirmitate perficitur. *Remissio pœnarū.* *Spes vitæ melioris.* *2. Cor. 12.*

33. Concl. Lutheri. Ad tricesimam tertiam, Ubi nihil habuisti quod diceres, id voluisti conari, ut me Pontifici odiosissimum faceres, cujus me detractorem injustum, falsum, erroneumq; deblateras, Evidens signum est destituti à veritate furor & indignatio.

Respondeo tibi semel pro omnibus: Summi Pontificis potestatem honoro, sicut decet. Vestras autem, vel opiniones, vel adulationes contemno. Ideò hujus Conclusionis meæ (hanc enim non disputo) contrarium, libera fronte hæresim pronuncio. Non est in manu hominis reconciliari hominem Deo, nec Papa potest gratiam Dei justificantem donare, ut tota sentit Ecclesia, cujus contrarium, nullus fuit tàm fœdus hæreticus, qui doceret.

Secundò, ut tuis Præconibus utcunq; succurras, iterum fingis distinctionem, pro Thomistarum laudabili more, dicens; Qui verò dicunt (ut refers) verè dicunt, modò reconciliatio illa intelligatur impropriè, per amotionem reatus, qui animam à Dei contemplatione clarè secludebat.

Respondeo: Miror quòd non eadem opera, reconciliationem illam intelligi doces, Alphabetum græcum vel ebræum, aut aliquid aliud, quod non significatur literis & syllabis istis Si ista licentia impropriè loquendi permittitur, quid me impugnas? Cur non aliquo sensu improprio, me vera dixisse fingis? Cur non omnium hæresium insanias uno sinu suscipim⁹, cū possint eorū verba vera fieri, si impropriè accipiantur? Ubi manet Regula illa, quod Doctori Ecclesiæ omnis improprietas (quantum fieri potest) vitanda est? Et illud Sapientis: Qui loquitur sophisticè, odibilis est? Rogo, dent mihi tui Impropriistæ tecum veniam, si verba vestra non intelligimus. ego & populus. Credimus enim vos uti verbis pro intellectu, non pro illusione nostra. Nisi iterum rediit, quod B. Hieronymus in Johanne Hierosolymitano arguit, scilicet, Quod aliud loquuntur Sacerdotes, aliud audiunt populi. Vos autem dedita opera, ad improprietatem vertatis verba, & hoc etiam ita defenditis, ut gloriam velitis meruisse. *Improprietas omnis vitanda Doctori Ecclesiæ.*

34. Concl. Lutheri. Ad tricesimam quartam dicis, quod sit hæretica, quia negat, quod Papa possit omnem pœnam obolere.

Respondeo & ego per distinctionem: Hæresis accipitur uno modo, prout est contra opiniones nudas Thomistarum, & sic est hæretica. Alio modo, prout est contra doctrinam fidei & Ecclesiæ, & sic est catholica.

Secundò, spero quod mihi, etiam non rogatus concedes, Per Indulgentias

H 4 non

non aboleri mortem, & mortis tot pericula,& infinitas passiones hujus vitæ. Istis autem manentibus, obsecro, quid magni remittunt veniæ, quando relicta mortis pœna satisfactiunculas temporales remittunt? Sed ex musca Elephantem facere placuit, utinam non amore Amorrei.

AD tricesimam quintam dicis: Nullum esse declamatorem reor, qui tàm stultè docuerit. 35. Concl. Luther.

Respondeo: Ego non reor, sed scio. Extant enim libelli Positionum, quibus id non solùm docent, sed ita defendunt, ut contrarium asserant errorem. Idcircò iterum rogo Dominum, ut Thomam Italicum & Germanicum sibi discordem, primò concordet, ut sciam, utri pugnem vel cedam.

Thomas sibi discors.

Sed iterum ad solitum refugium venis, id est, ad improprietatem fortè dicens: Si qui tamen docerent, quod non contriti, non vanè Indulgentias consequuntur? (quia proderunt contritione, ex post facto accedente) non malè docent apud complures peritos.

Ergò id Christianum est prædicare? Cur ergò Scriptura nos hortatur, ut quantocyus convertamus & convertamur. Et nullam dat fiduciam futuræ pœnitentiæ, interim securè dilatæ? Sed omni hora vigilandum docet, sive valeant Indulgentiæ in futurum, sive non, nihil curo. Id curo, quod pro re levissima, id est, veniis, rem illam gravissimam & solam necessariam, id est, contritionem, tàm viliter æstimamus, tàm frigidè curamus, ut non ad nos pertinere videatur, quo tempore peccator eam obtineat, modò præsentes venias redimat, quas cum sine periculo non solùm differre, sed etiam nunquam redimere liceat, sedulò tamen agimus, ne differat. Si id amore pecuniæ non fit, Cur non tàm sedulò agimus, ne contritionem differat? Proprietas hic ne obstat? omnia tàm acutè pro veniarum gloria excogitantur, Et impius sum, qui pro gratia Dei, vel stupidè disputo.

Contritio vilescit.

AD tricesimam sextam dicis, Quod sit hæretica, deinde pœnitentiales Canones evacuet, evertat, & tertiam partem pœnitentiæ satisfactionem, & omnia jura loquentia de Pœnitentia, & Purgatorium. Adde, quæso, & cœlum & terram, ut omnia comprehendas. 36. Concl. Luther.

Respondeo: Spero, dabis mihi verum esse, quod per totam Ecclesiam dicitur, scilicet posse contritionem hominis tantam esse, ut deleret omnem culpam & pœnam. Secundò dabis, quod voluntariè morientes omnia solvunt & satisfaciunt plenissimè. His credo sine Indulgentiis & literis adesse remissionem plenariam, & tamen me in hoc non esse hæreticum, nisi apud Thomistas fortè.

Voluntariè morientes.

Secundò, Debitum ideò dixi etiam his, qui tàm perfecti non sunt, quia Papa minister est Ecclesiæ, quicquid potest facere fidelibus in salutem, debet sub necessitate salutis, etiam gratis. Quod si non fecerit, Deus supplebit: spero per misericordiam suam, quod homo neglexit per incuriam suam.

Papa minister Ecclesiæ.

AD tricesimam septimam, Postquam dimissa disputatione, quam de participatione bonorum Ecclesiæ cœperas, Dicis tandem hæreticum me esse, si dicerem sufficere, impleri injunctam pœnitentiam à Sacerdote sine impletione ejus, quæ à Deo imponitur, & sic evolare peccatorem non satisfacto prius Deo. 37. Conc. Luther.

Sicut dixi, vester iste mos est, si mos vocari posset, tanta cholera æstuare, ut altera penè syllaba hæreticum dicatis, Nil nisi hæreticum hæreticum, hæreticum Thomistæ loqui didicerunt, & tamen nihil prorsus efficitis, nisi quod contra vestras frigidissimas & nudissimas opiniones dictum aliquid esse probatis. Ideò mihi de vobis Isaias videtur dicere: Concipietis ardorem, & parietis stipulam. Et illud Gentilis: Parturiunt montes, nascetur ridiculus mus. Esa. 33.

Thomistæ. Nudissimæ Thomistarum opiniones.

Primum, Ex prædictis vidisti, quod de pœna, quam Deus infligit, omnibus partibus à te diversus sum, aliis nixus principiis, Ideò totum, quod contra me machinaris, frustrà machinaris. Nego principia tua, & te totum à planta pedis usque ad verticem, sicut habes Fundamenta mea superiùs posita.

Secundum, Nolo ego docere, vel doceri in Ecclesia, quod requisitus, non possim

possim defendere, nisi dicendo, S. Thomas sic dixit: Christianus sum, non Pythagoricus. *Christianus sum, non Pythagoricus.*

38. Concl. Lutheri. AD tricesimam octavam, Utrobiq; damnabiliter, me errare dicis, sivè de culpa, sivè de pœna intelligam, Quia Papa non declarativè, sed ministerialiter, & dispositivè culpam & pœnam relaxat.

Respondeo: Hæc suprà confotata satis sunt, quia ante ministerium Papæ, & ante ejus dispositionem, oportet remissam esse culpam, nihil enim valet tua ficti-tia attritio. *Attritio fictitia.*

Secundò, Quoad pœnam à Deo inflictam, Papa nec dispositivè, nec ministerialiter se habet, ut remittatur, hoc enim pertinet ad forum Dei, in quo Papa præter intercessionem, nihil juris habet, ut satis dictum est, nec contrarium est determinatum ab Ecclesia. *In foro Dei, Papa præter intercessionem nihil juris habet.*

39. Concl. Lutheri. AD tricesimam nonam, Tandem plenus fiducia, primò perversum Doctorem, deinde detractorem venialium (ne dicam) venalium prædicatorum & Pontificis, proclamas. Deinde negas bonarum disciplinarum præceptis institutum.

Oportet me tandem animum meum & Lectoris mei instituere, ut sciamus cum Thomistris neminem posse loqui, nisi paratum, altero verbo convicium, crimen, blasphemiam, audire, Diligitis n. opinionis vestræ sensum pl⁹ quàm onagor suum fœtum. Audiamus ergò istam magnificam tuæ Disputationis Bullam.

Duo, inquis, præcepta tenes falsa, quæ venias evertunt. Unum, quod vera contritio aboleat omnem pœnam. Alterum, quod vera contritio pœnas præeligat semper. Primum impugnas, & id non nisi bene institutorum Theologorum paradigmate, scilicet, ubi offendens hominem, restituitur in amicitiam, non sine emenda, Ita Deus lege communi, abolita culpa, vult peccatorum emendam præstari.

Primùm, Si esses benè institutus Theologus, ut gloriaris, scires judicium divinum & humanum, dissimilima & contraria esse, Et Deum, si remittit, totum remittere, quod homo, quia non est tàm bonus quàm Deus, non facit. Deniq; sic Christus docuit, Ut filii essemus Patris, non reddentes, nec requirentes malum pro malo, sed benefacientes malis. Si filios oportet esse tales, quanto magis ipse Pater talis est? *Iudicium divinum, humanum.*

Ideò lex ista communis, quam tu (pace tua dico) fingis, non habet locum, nisi in opinionibus tuis. Necunquam legis, à Deo peccatum remissum, reservata pœna, præsertim ea quam Papa remittere possit. Legis autem semper contrarium, quod omninò pœnam & culpam remisit, satis habens vindictæ, si homo nova vita totus ei serviat. Igitur legem illam communem, qua utitur Deus remittendo peccatum, ille doctius & verius tradit, qui dixit: Sacrificium Deo spiritus contribulatus, cor contritum & humiliatum Deus non despicies. Imò de industria præveniens, damnat vestram sententiam & legem dicens: Quoniam si voluisses sacrificium, dedissem, holocaustis non delectaberis. Ad idem est Isa. 1. Psal. 50. & Mich. 6. & multa alia loca Scripturæ, ad vestram sententiam autem nulla prorsus. *Lex Dei communis secundùm quam Deus remittit peccatum.* *Esa. 1. Psal. 50. Mich. 6.*

Secundò, Iterum invidiam mihi conflare anhelas, quando me accusas, quod enervem & evacuem venias. Hoc (salva tua reverentia) non verū dicis. Ista enim est sententia mea, quod cum satisfactio sit (omnium sententia) melior, quàm Indulgentia, Dico, quod bona opera, quæ pertinent ad satisfactionem, sint præferenda veniis, præsertim cū veniæ sint nec præceptæ nec consultæ, ideoq; nec meritoriæ, nec utiles ad salutem. Quia ubi non præceptum, ibi nec obœdientia, Ubi non obœdientia, ibi nec meritum, Ubi non meritum, nec salus. Sunt n. licentiæ ac permissiones quædam, ut olim libellus repudii, & nunc permissio litium & jurgiorum forensium. Ideò dolere me confiteor, quod has res leves tanto boatu ardemus vulgò persuadere. Quod cum sine exhortatione pronum est ad permissiones, summis virib. persuadendum fuit ad meliora, id est, ipsam satisfactionem. *Opera bona, quæ pertinent ad satisfactionem, sunt præferenda veniis.*

At hoc

At hoc modo, cum videant Præcones veniarum, quæstum funditùs periturum, prudentissimè hanc melioris persuasionem, non modò omittunt, sed omni studio cælant quoq;.

Nec multùm prodest, quod dicitur (causa verbi) venias quidem non valere ad meritum seu salutem, valere tamen ad celerem satisfactionem & pœnarum extinctionem. Sit sanè ita, sed nihilominus redit, id quod priùs dictum est, quod adhuc melius sit etiam pœnas & satisfactiones non extingui aut remitti, cum in hoc non nisi optima opera remittantur, scilicet oratio, jejunium, eleemosyna. Hæ enim sunt partes satisfactionis, quas remitti, si audes bonum asserere, audebis etiam, id, quod nihil est, optimum dicere.

Igitur venias quærant, qui volunt. Sed exhortentur plus ad meliora, id est, ad ipsa optima satisfactionis opera. Sicut virgini permittit Apostolus nubere, hortatur autem magis, ut virgo maneat. Tales & tàm discretos veniarum buccinatores, qui separent preciosum à vili, si dederis, nihil est, quo dissentiemus, Paucos autem dabis, aut aliquot ex ipsis, mendicos facies. *1. Cor. 7.*

AD quadragesimam, cum S. Thoma (timui enim, ne cum S Paulo vel Augustino) confutare conaris, alterum meum (ut dixisti) falsum præceptum, scilicet quod vera contritio, pœnas quærit & amat. Et distinguis duplices pœnas (sicut & suprà fecisti) Primò, quàm diu pœnas dare pro sceleribus, est alicujus boni allativum, ut in præsenti vita, quando meritorium est, vera contritio amat pœnas, ad merendum & præcavendum à peccatis, sine tamen contemptu veniarum. *40. Concl. Lutheri.*

Respondeo: Gratias ago tibi quàm maximas, Nunquid ego aliud volui, quam quod tu hic dicis? Cur ergò supra hoc præceptum falsum asserebas? An idem apud te diversis locis, & verum & falsum est? Rogo, si mihi non vis credere, crede aliquando veritati, ut Augustinus ait, per os tuum loquenti tibi, fortassis ignoranti & invito, Admitto optimam istam confutationem falsi præcepti mei, qua verissimum esse astruitur.

Veritas. Sequeris, quia utrunq; melius est, quàm alterum &c. Magne Deus quanta est vis veritatis, ut omnium se fortissimè tueatur, per os detrahentium sibi. Tu qui bonis es disciplinis institutus Theologus, doce me, quæso, quomodo, hæc duo simul stare possint, amare & quærere pœnas & satisfactiones, simul etiam remitti & quærere Indulgentias? Quia unum illorum, ut ais, sine altero minus est, utrunq; autem melius est, id est, ut simul satisfacias, & simul omittas satisfactionem, quod est aliud nihil, quàm cum ratione, ut ille ait, insanire. *Cum ratione insanire.*

Sequeris, Ubi verò pœnæ nullum bonum afferunt, Sed retardant à bono gloriæ, pœnæ non assumuntur &c. De his Conclusio mea nihil dixit, sufficit mihi, quod etiam tuo testimonio sit verissima, pro hac vita, Nisi quod iterum doleo D. Thomæ vicem & miseram suæ discordiæ sortem, quia hanc Conclusionem probat in Italia, & damnat in Germania. Secundò, illud figmentum tuum est, quod pœnæ in Purgatorio non afferant bonum, contrarium enim superiùs tenui & defendi, usq; ad determinationem Concilii.

Tertio, Ratio tua nihil valet, quod etiam pœnæ & opera hujus vitæ retardant à bono gloriæ, & tamen assumuntur, imò, ut quidam è tua secta doctissimus D. Johannes Thaulerus ait, Si cœlum coram te apertum esset, adhuc intrare non deberes, nisi primùm voluntatem Dei super introitu consuleres, ut etiam in gloria, non quæ tua sunt quæras. Sed hanc sententiam verissimam & theologicissimam, absit, ut probet scholastica Theologia. *Johannes Thaulerus.*

AD 41. Dicis verum me docere, & gratias ago. Addis tamen, quod non minùs cautè sunt improbandæ & restringendæ veniæ, in præjudicium Apostolicæ facultatis. Et tu quoq; verum hic dicis, imò nec cautè, nec incautè sunt improbandæ, sed permittendæ, ut quærat qui volet, tantum ne magnum quis se consequutum confidat, quin majus potuerit consequi. *41. Concl. Lutheri.*

AD

42. & 43. Conclus. Lutheri. AD 42. & 43. conaris id persuadere, quod Pontifex per venias provocat ad pium opus, Et melius esse opus pium cum veniis, quàm alterum solùm.

Mihi longè alia mens est, Melius provocaretur fidelis ad ipsam satisfactionem sine veniis, ut suprà coactus es concedere, id est, ad multa bona opera, quàm quod provocatur ad unum illorum cum veniis, id est, remissione multorum. Permitto tamen veniis ita provocari, Sed dico, quod sit incomparabiliter minus, ideò mea Conclusio verissima.

Secundò, Erroneum est, quod opus cum veniis, vel gratia veniarum melius sit, quàm sine veniis, quia si satisfactio est multa & optima merita, quomodo opus unum cum tot meritorum remissionibus melius erit, quàm ipsa tot merita? Loquamur, quæso, cum judicio & Christiana libertate, Neq; enim poteris dicere, Indulgentias aliud esse, quàm remissiones satisfactionis. Rursum, satisfactionem non potes aliud asserere, quàm multa bona opera, jejunii, orationum, eleemosynarum. Sufficiat ergò, quæsumus, ut permittamus per unum opus bonum, multa bona opera remitti, non etiam eousq; commendemus, ut melius esse unum multis, credatur. Indulgentia. Satisfactio.

Tertiò, idem est quod deinceps dicis, Quod cæteris paribus melius est dare eleemosynam gratia veniarum, quàm gratia meriti præcisè, id est, melius tibi videtur, ut homo, uno bono opere & merito, faciat se vacuum multis bonis operibus, erroneum hoc & impium esse, pace tua, credo. Semper tu id conaris, ut veniæ, non permissiones & licentiæ quædam, sed perfectiones esse videantur. Scis autem, quod licentia omnis nullam habet laudem, nec exhortationes, nisi quod non peccatum est, & infirmorum, potiùs pigrorum, solatium. Imò, ut ille verissimè dixit: Licentia omnes deteriores sumus. Ita in veniis, quomodo potest melior fieri concomitanter, ut tu dicis, qui per eas tot meritis fit minor? & solùm permittitur esse deterior, Tu autem & suadere vis, ut fit deterior.

SED videamus tamen probationem tuam, quia ibi, inquis, scilicet in opere pro veniis, duo bona sunt, id est, meritum & sublatio impedientis, hic verò unicum est &c.

Respondeo: Quàm studiosè claudis oculos, & in aperta luce quæris tenebras. Fateor, duo bona sunt ibi, id est, meritum & remissio multorum meritorum, quod bonum est pigritiæ carnis, & damnum optimum, optimorum, bonorum, & sublatio quidem impedientis, scilicet ad pejora.

Secundò, hic, id est, in opere sine veniis (id est, permanente satisfactione) non unicum est tantùm, sed tot, quot sunt in tota satisfactione, quæ est optima & meritoria, sublatio omnium impedimentorum gloriæ. Et quid multa? si tua dicta rectè intelligeres, videres tibi esse causam assumptam vituperandi bona opera, & laudandi remissiones eorundem, quod horrendissimum est in Ecclesia audiri. Ideò cum fiducia mihi sumsi causam laudandi bona opera, non tamen vituperandi venias. Abstrahe vocabula hæc, Indulgentias, venias & relicta opinione rem intuere, & videbis, te non bonum, nec bonæ causæ patronum. Quid enim potest etiam ipsa Ecclesia, ex veniis facere, nisi remissionem satisfactionum? Quid autem potest satisfactiones intelligere, nisi optima opera meritoriasq; pœnas, & ipsa à Deo præcepta? Quid ergò magnificare præsumimus, quod in se nihil est, nisi permissio deterioris, ne peccetur ab infirmis? Opus sine benefi.

44. Concl. Lutheri. AD 44. Novus Interpres Scripturæ dicis, pauperi posse negari eleemosynam sine peccato mortali, licet non sine veniali. Ideò Conclusionem meam falsam &c. Gratias tibi agit, ut optimo patrono, insignis illa belua Phylargiria, quia dicit, se posse negare petēti eleemosynam sine mortali peccato. Proh dolor & horror horrendus, quid audimus in Ecclesia? Cur ergò Johannes dicit, charitatem non manere in eo, qui claudit viscera sua à proximo suo. An charitas etiam recedens, non relinquit peccatum mortale? imò Christus in judicio, cur damnabit eos qui esurientē non cibaverunt? &c. Sed fortè in persona Impropriistarum ista dixisti. Sylvester novam Scripturæ expositionem commentatur. Phylargiria, amor divitiarum. 1. Joh. 3. Matth. 25. Impropriistæ.

dixisti. Est aliquis sensus verus, quem ex India fortè adduces postea, ideò interim expectabo. Quod si dixeris, tunc cum veniali peccato negari, quando pauper non eget, aut aliàs justa est causa. Breviter, si est justa negandi causa, sine peccato negatur, si est nulla, peccatum mortale est negasse, Sic Euangelium, sic Apostoli loquuntur.

Secundo, Cur non pari, imò majori studio exquiris quomodo liceat venias non redimere, ad salutem inutiles & non necessarias, qui tàm periculosè & acutè exquiris, quomodo bona opera liceat omittere, sola necessaria & utilia ad salutem, deniq; præcepta ab ipso Deo? An obsequium Deo te arbitraris præstare, si calumnieris præcepta Dei & bona opera, tantùm ut venias, nec à Deo, nec ab homine præceptas, efferas immodicè? Finge nullas esse venias in Ecclesia, sed omnes per se satisfacere, sicut olim fiebat. Rogo, utra facies tibi placeret? veniarum, an satisfactionum? Vel ergò, tu non rectè intelligis Indulgentias, vel mala simulatione moliris calumniam bonis operibus.

Olim nulla venia.

AD 45. iterum distinguis, ut videris tibi, sufficientiùs, bona temporalia necessaria, & tandem cum Thomistis nostris consentiens, dicis, Necessaria secundo modo danda pro eleemosynis, sed solùm in extrema necessitate. *45. Concl. Luthers.*

Rogo, ignosce mihi, reverende Pater, uror enim nimis, quod textum Apostoli Johannis de necessitate, perditissimè trahis ad necessitatem extremam. Quis dedit tibi potestatem, necessitatem illam extremam facere? Sic Diabolus insidiosissimus hostis, etiam sacras literas nobis illudit & perdit. Det Dominus Jesus Christus, ut nullus hominum, tibi & omnibus, qui hanc glossam tenent, tribuat, nisi dum perveneritis ad extremam necessitatem, ut discatis, Scripturam sanctam incorruptam relinquere, vel penuria. Istam libidinem & luxuriam corrumpendæ Scripturæ, jam fermè trecentis annis patitur Ecclesia incomparabili damno suo, à Doctoribus scholasticis.

Secundò, Conclusionem meam veram relinquis, verùm non capis quod volui. Tu in hoc rectè sapis, quod necessaria secundo modo potest homo pro veniis dare, quod admitto. Sed nostri venales Præcones, de necessariis primo modo, suadent hominibus dare pro veniis. Horum enim vox & literæ (exempli gratia) sunt hæ. Si haberes unam tunicam, vendere deberes, ut venias redimeres. Nec hoc contenti suadent, Ubi quis necessaria primo modo non habuerit, tum aliundè mutuet aut mendicet, etiam si sit uxor. Deinde Fratres mendicantes quoque suadent, ut corradant sine licentia pecunias. Hæc sunt, mi Pater, illa portenta, quæ apud nos grassantur, nihil nisi impudentissimæ & rapacissimæ avaritiæ negocium hic agitur, in tantum ludibrium Ecclesiæ Romanæ, ut hæc sola esset causa abundè satis, ut universæ veniæ tollerentur, nec me falsa dicere credas, non tantùm vox & fama extat, sed & Libri eorum, in quibus hæc passim leguntur.

Præcones Veniarum.

Fratres mendicantes.

Tertiò, omnia quæ suades & dicis, ea opinione vel simulatione dicis, quod veniæ sint aliquod bonum, de quo satis suprà.

AD 47. cum tibi esset verissima, tamen quia propositum tibi fuit, nullam non mordere, licet nullos dentes habeas, ad insignem adulationem Papæ versus, admittis esse veram, sed ex Papa monstrum faciens, tribuis ei utriusq; potestatis apicem, scilicet, ut sit simul Pontifex & Imperator, Ita autem tribuis, ut possit imperio jubere pro fabrica S. Petri, ut pro communi bono. Nunc autem incomparabilem modestiam ei interim appingis, quod petit & remunerat. Hac tua mollissima, sed nocentissima adulatione, id agis, ut futurus aliquis Pontifex, laudem hujus modestiæ pertæsus, jus sibi credat esse deglubendi totius orbis Christiani, idq; cum imperio & potestate. *47. Concl. Luthers.*

Mollissima, sed nocentissima adulatio Sylvestri.

Secundò dico, quod Basilica S. Petri est commune bonum urbis Romæ, Nostræ autem Basilicæ sunt nobis utiliores & magis necessariæ, quia non possumus omnes ad Basilicam S. Petri convenire, verbum Dei audire, & Sacramenta percipere (qua sola causa ædificantur) meliusq; esset, quod Basilica S. Petri non ædificaretur,

caretur, quàm quod Parochiales nostræ Ecclesiæ desolarentur, Id autem agi videmus & dolemus, dum omnium Ecclesiarum subsidia, per Indulgentias, ad insatiabilem Basilicam S. Petri trahuntur. *Basilica S. Petri insatiabilis.*

Quare istas tuas frigidissimas causandi rationes, scilicet, quod Basilica S. Petri est totius Christiani populi bonum, etiam rident Germani, sicut justum est. Cur non magis Basilicam S. Johannis, matrem Ecclesiarum, etiam bonum commune vocas? Sed fortè adhuc in futuris annis restat, ut omnes Ecclesias Romanas, deinde & Palatia, novissimè & muros, & plateas, & pontes, nostris piis operibus, gratia veniarum factis, ædificemus, ut non sit finis exactionum. Quare, mi Pater, ego sic, ut debeo, suadeo hominibus, ut primùm vivis templis benefaciant, deinde suas Basilicas, novissimè Basilicam S. Petri juvent. Quia vestræ Ecclesiæ non sunt nobis necessariæ.

48. Concl. Lutheri. AD 48. adeò impingis, ut veritate confusus, non possis invenire quid dicas. Tandem ad hanc descendis ineptiam, dicens: Tu Luthere, si habuisses à Domino nostro bonum Episcopatum, cum plenaria Indulgentia ad Ecclesiæ tuæ reparationem, fortè dulcioribus verbis abundâsses, & quibus detrahis, venias extulisses.

Respondeo, fortè & tu spectas me ex animo tuo, quod conjicio, ex eo, quod tàm molliter adularis. Si ego ad Episcopatum adspirarem, certè non ea loquerer, quæ tu impatientissimè audis. An ignorare me credis, qua via Episcopatus & Sacerdotia in urbe obtinentur, quando hanc pueri in omnibus plateis Orbis cantant? Deniq; ounc facta est rerum fœdissima Roma, Omitto reliqua, quæ hic velut tremens & à veritate fractus, disperdis potiùs, quàm loqueris.

49. Concl. Lutheri. AD 49. Eadem saliva venias utiles astruis, sed occasionaliter, scilicet dum anima ex hoc in gratiarum actiones assurgit. Quasi esses Rhetor, tàm varios & exquisitos locos invenis, cur non etiam ad balatum ovis dicis assurgere animam occasionaliter ad gratiarum actionem? Aut quæ laus ista veniarum, quando etiam de pœnis & malis jubemur laudare Deum? Sed piget me pigra ista inania commenta versare.

Illud verò quàm vigil advertisti, quod mihi ipsi contradixerim, ut qui venias hic utiles, superius autem aliter videar asserere. Dico utiles pigris, sicut omnes permissiones sunt utiles, ne peccent si licentiam non haberent. Dico inutiles ad profectum salutis, quod pro tua vigilantia debueras ex eo verbo intelligere, ubi dixi, si non in eas confidant. *Utiles pigris veniæ.* *Ad profectum salutis inutiles.*

50. Concl. Lutheri. AD 50. Assumis causam Prædicatorum venialium, sed astutè, quia non credis talia prædicata. Deinde Pontificem commendas, qui tàm innocens sit, ut nullus vivat aut operetur indecenter. Tertiò inveheris, quod fraternam monitionem non præmiserim.

Respondeo: Si non sunt prædicata talia, aut non credis, quid æstuas ut defendas? sine in ventum me disputasse.

Primò, Scio & ego optimum nos habere Pontificem Leonem X. & velut Danielem in Babylone, ut cui sunt innocentia, vitæ periculum aliquando fecerit. Sed tu, quæso, dic mihi, quis unquam tàm innocenter vixit, ut nullus alius non iniquè modò, sed nec indecenter operatus sit, aut vixerit? videris (nescio quid) maximum adulari voluisse, sed inter dicendum, & verba, & sensus te defecerunt. Fortè noluisti dicere, quod Leo X. id agit, ut nullus indecenter vivat, quod cum videres impossibile, inter verba mutas sensum & orationem sine sensu relinquis. *Leo X.*

Secundò dic mihi, quis à disputatore unquam expostulavit, ut priùs eum moneret, contra quem disputat? Cur etiam tu non priùs me monuisti, quando tot nominibus criminum me fœdare parabas? Cur Pontifex in Decretis suis non priùs monet, quàm statuit contra abusum quæstorum? Ego in communi disputavi, neminem nominavi. Si innocentes sunt, quid queruntur sese tangi? Ergò, nemo prædicet Evangelium, vitia nemo carpat in publico, nisi priùs ostiatim

singulos moneat. Mihi miraculum est, eos esse innocentes, & tamen meis verbis moveri. Sed verum est illud S. Hieronymi, quando vitia communiter arguuntur, qui irascitur, accusator est sui. Deniq; quomodo monitionem meam recepissent, qui etiam te Patrono usq; hodie perstant innocentes? Noli, quæso, mihi mandare, ut innocentes moneam, Si vis autem, ut moneam, jam alio accusatore non egent, quia tu Patronus eorum nocentes confiteris.

Indulgentiarij.

Tertiò, Quòd autem hæc facta sint (licet tu non credas) testis est tota terra, testes & extantes libri. Qui autem id fecerint, ipsi viderint.

AD 51. Sicut eadem repetis, ita eadem tibi dicta volo, nisi quod me per talenta loqui dicis, quod transeo. *51. Concl. Lutheri.*

Per talenta loqui.

AD 52. dicis, Vanam esse meam conclusionem, quod ita probas, quia nullus tàm stultus sit, ut sic faciat. *52. Concl. Lutheri.*

Respondeo: Quid ad te, quæso, si nullus est tàm stultus? sine me disputare, ut dixi, vel in ventum, Nunquid ideò Decretales Papæ, sunt vanæ de abusionibus quæstorum, quia tu nullum quæstorem contrà egisse defendis? Sed præ senectute forte, ita & loqueris & phantasiaris. Si nullus est, qui sic confidit in literas, nullum tetigi. Eos qui sunt, volui tangere; quos ego non uuum, sed plurimos novi. Et adeò stultos, ut non solùm de animarum redemptione, sed de sua quoq; salute certi sibi essent, quia has literas haberent.

Deinde, Cur tuis Clientulis non etiam persuades, ut animam suam impignorent pro contritione & satisfactione? Quoties tibi, rogo, dicendum est, Impium & avaritiæ ministerium esse, quod pro veniis tàm exquisitè, tàm magnificè omnia tentantur, ac si solæ essent rerum, & pro necessariis ad salutem prorsus vix mutitur? Tu cogita, an simplex populus non discat confidere in literas, tanto luxu & apparatu commendatas? Magnum enim cogitent, necesse est, quod tàm magnificè proponitur. Tu, qui interim doctus es, non fidendum in literas, mox etiam simplicem populum eadem per seipsum discernere & intelligere confidis, contra tot & tantorum persuasiones & irritabula?

Avaritia ministerium.

Populo crasso singula crassius dicenda.

Tandem mihi minaris maledicta, irrisiones, censuras. Quas? & quare? noli minari, mi Pater, Christus vivit, Non solùm vivit, sed etiam regnat, non solùm in cœlo, sed etiam in Roma, quantumlibet ipsa furiat. Si maledicar pro veritate, benedicam Dominum. Non separabit me censura Ecclesiæ ab Ecclesia, si jungat me veritas Ecclesiæ. Malo esse à te & similibus (si ita perstes) maledictus & excommunicatus, quàm tecum benedictus. Nihil habeo quod possim perdere, Domini ego sum, si perdor, Domino perdor, id est, invenior, Alium ergò quære, quem terreas.

AD 53. Stultum & ridiculum me vocas, interim tu sapiens dicis, Crebra raris cedere, & annalia festa Sanctorum celebriora esse, quàm Sabbathum virginis matris. *53. Concl. Lutheri.*

Respondeo: Quo quo, mi Pater? Aut pluvius describitur arcus, aut flumen Renum. Sed nunc non erat his locus. Primum, non sunt rara apud nos, sed continua Indulgentiarum negocia. Deinde, quæ proportio, ut verbum Dei quod instantissimè præcepit Christus prædicari, cedat raris Indulgentiis? Si Christus ita non jussisset, staret tua similitudo, Item, non potest Papa jubere silentium verbi Dei, quod semel emissum non est alligatum, sed nec factum à Papa unquam legi.

Horatius.

Per idem respondeo ad sequentis Conclusionis futilem Confutationem, ubi tu sermonem veniarum, esse verbum Dei contendis, sed impropriè, scilicet cum declaratoriis & hortatoriis. Si verbum Dei dicitur, quicquid cum verbo Dei dicitur, omnes hæretici, omnes dæmones, omnes homines non loquuntur nisi verbum Dei, Quia nihil tàm absurdè dici potest, quin verbum Dei misceri possit. Ego dico, quod sit verbum hominis, & de remissione hominis prolatum, quia verbum Dei est, quod fide justificat cor, & gratiam justificantem confert, sicut Rom. 1. Virtus Dei est in salutem omni credenti. Verbum autem veniarum *54. Concl. Lutheri.* *Rom. 1.*

Non est Verbum Dei quicquid cum Verbo Dei dicitur.

non

non justificat, nihilq; confert animæ, nisi quod dat licentiam pigritandi in bonis operibus propter infirmos.

55. Con. Lutheri. AD 55. Dicis hanc & similes esse pueriles, viri stomachati, & inferentis os in cœlum, & contra stimulum calcitrantis. Respondeo: Verum est apud Sylvestrum & Thomistas duntaxat.

56. con. Lutheri. AD 56. Autoritate Thomæ dicis, Thesauros Ecclesiæ esse merita Christi, in quantum satisfactiones. Et idem per idem probas, & dicis, Quod S. Gregorius dedit aliquando Indulgentias, ut communiter dicitur, non potest probari. Ideo nec S. Thomas aliquid in hac re efficit.

Ego quidem non cum universo orbe me disputaturum obtuli, quia nesciebam, quod Positiones meæ essent tam late vagaturæ, ideo noli mihi arrogantiam hanc ascribere. Casus me in has res perduxit, ex quibus cum silentio me eripere non possum, forte Deus ita voluit. Ego tamen istam Conclusionem non asserui, sed & adhuc disputo, expectans Concilii determinationem, sicut & omnes alias, quæ dubiæ sunt, aut in controversia hærent. *Lutherum casus in hanc de Indulgentiis disputationem traxit.*

57. Conc. Lutheri. AD 57. Mire quam pungeris, quod avaritiam paululum momordi. Nam & tu quoq; patientius ferre potes, si contra scripturam pugnarem, quam contra avaritiam. Ideo & hic Pontifici eximie adulatus, invidiam mihi conciliare festinas. Quid mihi innocentiam Pontificis obtendis? Nunquid ego eam ignoro? Aut si avaritiam taxo, nunquid ideo Pontificis innocentiam mordeo? Tu vide potius, an impius sis in Pontificem, qui avaritiam & Pontificis innocentiam in unam rem conflas, dum morsam avaritiam, idem astruis, quod læsam Pontificis innocentiã, imo sub prætextu innocentiæ pontificalis, irrepræhensibilem nobis defendis avaritiam? Si sunt innocentes tui Clientuli, non mordentur à me, si nocentes, cur defendis? Det tibi Dominus, ut aliquando rectius judices, melius videas, & à calumniis mei abstineas. *Qui taxat avaritiam, innocentiam Papæ non mordet.*

58. Conc. Lutheri. AD 58. Eadem repetis, quæ in antepræcedente dixisti, Tua enim sunt verba, ideo transeo.

59. Conc. Lutheri. AD 59. Iterum totus ardes, adeo in cæteris omnibus patientior es, præterquam ubi avaritiam tango, quam tamen velis nolis, non possis negare Romæ versari, ne dicam dominari, ut mihi tu quoq; prope fias suspectus, quod magis lucra, quam animas cures, Interim innocentissimum Pontificem, ad invidiam meam commendas, scilicet ut tantum decus innocentiæ, operculum facias nequitiæ. Id enim anhelas, ut mores Romæ arguere neminem sinas, nisi te interprete, simul optimi Pontificis innocentiam læsisse probetur. Quid vis? Patronum te vocem Romanorum flagitiorum? Cur tu ipse non te quoq; interpretaris læsisse Pontificem, qui aperte scribis, Romanum clerum à primæva perfectione declinasse? Sine me tuis tecum artibus agere. Clerum Romanum mordes? At Pontifex est pars, & quidem nobilior, cleri. Væ tibi misero, qui talem ac tantum Pontificem non solum lapsum, sed à tota perfectione declinasse, & in perfidiam & hæresim abiisse, palam asseris. Id enim totum significat declinare scilicet à perfectione. Vides ne, quam pulchre & ego te auxesibus istis possem opprimere, si adulari & calumniari vellem. *Roma.*

60. & 61. Conc. Luth. QUÆ ad 60. 61. cum sequente dicis, transeo. Nihil enim dicis, quod non dictum sit prius. Ego probabiliter posui, quod thesaurus Indulgentiarum sint ipsæ claves, ut in Declarationibus. Similiter transeo 62. quia admittis eam esse veram, non tamen sine calumnia. *Thesaurus Ecclesiæ claves ipsæ.*

62. Conc. Lutheri.

63. 64. 65. 66. Conc. Lutheri. AD 63. 64. 65. 66. Cum veras esse non neges, neq; negare possis, miror quod ita excandescis, & totus ignis efficeris Mirabiliorem disputatorem non vidi, ut, quem Propositiones veræ, plus movent, quàm falsæ, cum tamen veritas quæratur disputando. Igitur sim canis, filius canis, dicax, non excusatus ab anathemate, nec mentis compositæ, & si qua phura, pro modestia tua senili, habes, modo vera me saltem momordisse concedas, si negas dixisse, Hanc Satyram merui, non *Modestia senilis.*

Avaritia Romana. quia falsa, sed quia vera dixi in avaritiam. Non credidissem Romanam avaritiam tam teneram & impassibilem esse, imo tam ambitiosam & arrogantem, ut innocentia optimi Pontificis videri vellet.

AD 67. dicis, Me deserto Pontifice, etiam donis Spiritus sancti detrahere. Ego miror te senem adeo fervere, ut nec me, nec te intelligere possis. Ego non dixi venias non esse utiles sed animæ esse utiles, nego, nisi quo modo licentiæ & permissiones utiles sunt, Quod autem tu id blasphemiam dicas, nihil curo. *67. Conc. Lutheri.*

AD 68. Excusandos censes eos, qui venias astruxerint maximas gratias, sed per hyperbolen. Obsecro, cur & me non aliqua figura censes excusandū, qui nihil assero, sed solum disputo? Cur tibi facis, quod mihi non facis? Deinde, si sunt per hyperbolen excusandi, cur non etiam sunt per cyrologiam accusandi? cum veritas hac figura quam maxime gaudeat, & ipsa quam optime veritatis Doctores deceat, illam vero, ubi potest fugiant, imo id unice queror, quod per hyperbolen sunt loquuti. Si autem vobis permittitis, mi R. P. improprie & hyperbolice, & quoquo modo libuerit, loqui, cur non & Johannem Reuchlinum integrum & eruditum virum, eadem æquitate tractastis, & aliqua figura eum excusastis? Aut si in hunc tam rigidi fuistis censores, ut in syllabis innoxiis inveniretis venenum, certe non permittetur vobis tam larga & libera figurandæ locutionis licentia, ut falsa dicta pro libito seminare & interpretari possitis. Aut si qua venia vobis dabitur, dupla huic debetur, & eo absoluto, vos rei permanebitis. *68. Conc. Lutheri.* *Veritas propriitatem amat.* *Joannes Reuchlin.*

Secundo, Nova usus distinctione, putas me inexcusabilem, quia venias appellaverim minimas gratias, cum sint & aliæ gratiæ, & dona minora, scilicet bona fortunæ, &c. Si mente fuisses quieta, vidisses, cur hæc addiderim, ad gratiam Dei & crucis pietatem comparatæ. Ego comparationem feci ad crucem, hanc quasi non videas, novam comparationem facis ad bona fortunæ. Si sic ad iniquitatem & calumniam tantum vigilas, quis poterit tibi verax videri. *Sylvest. calumniator.*

Transeo, quæ in 69. cum tribus sequentibus, amarulentus evomis. *69. 70. 72. 71. Con. Lutheri.*

AD 73. Non nego quidem posse omnem casum absolvi potestate clavis, sed insaniam esse dixi, & dico, pro veniarum magnificentia, quæ nihil prosunt ad vitam, tam horrenda monstra criminum in exemplum vocare, & pro magnitudine potestatis levicula facere. Ex qua insanissima veniarum commendatione fit, ut viles fiant contritiones & vera pœnitentia. Boni Prædicatoris est, peccata (ut sunt) magna prædicare, ut misericordia Dei magnificetur, Aut dic, cur non pro contritionis magnificentia simile aliquid dicunt? scilicet quia non pecunias, sed paupertatem hi sermones afferunt. In rebus non necessariis nec utilibus ad salutem, sed tantum permissis, honorificum putas in Ecclesia Dei tot auxesibus tonare, cum nec Christi passionem sic velit Ecclesia prædicari? *73. Con. Lutheri.* *Boni Concionatoris officium.*

IN 75. Non dixi Papam minorem Petro, imo nolui, ut Papam & Petrum negarent majores gratias habere, quam sint veniæ. *75. Con. Lutheri.*

IN 76. Ut nihil omittas, quo me execrabilem facias Pontifici, & eum tibi uni adulantissimo propitium, fingis me ironice de tanto Pontifice loqui. Vides ne, quantus sit mihi hic locus invehendi in te, in tuam pene dixissem, sed reprimo me. Arrige aures & audi, si saltem domi eas habes. Ego dico non ironice, sed plane, quod omnis Papa habet majores gratias quam veniæ sint, scilicet Evangelium & gratias curationum, & omnia quæ scribuntur 1. Cor. 12. non in persona sua, sed in potestate sua, id est, eo modo, quo gratias veniales habet. Nam etsi sedulo dissimulas, non tamen credo adeo stupescis, ut venias Papam in persona sua habere dicas, sicut virtutes personales, nisi dixeris, quod depositus Papa etiam omnia possit, quæ prius. *76. Con. Lutheri.* *Papa habet majores gratias, quam veniæ sunt.*

Igitur quicquid est in Ecclesia, donorum & ministeriorum, dixi in manu Papæ esse, ut ordinet, mittat, ponat, sicut corpori Ecclesiæ expedire videret. Hæc autem sunt incomparabiliter majores gratiæ, quam veniæ. Melius enim facit Papa, si unum bonum Pastorem uni Ecclesiæ præfecerit, quam si omnes simul Indulgentias *Sylvester graphicus adulator.*

gentias dederit. Tu autem in personam tantùm hujus Leonis X. intentus, sicut decet graphicum adulatorem, intelligis in verbis alienis, quicquid volueris, & tamen detractor & calumniator esse non vis.

77. Concl. Lutheri. IN 77. Mihi non credis, quid ad me? per hoc nobis non fit satis, omnia illorum optimi consulis, nisi q, respector personarum, mea soli⁹ pessimi consulis.

78. Concl. Lutheri. IN 78. Nec excusatione me dignaris. Quod est istud novum Sylvestrinum forum, in quo reo negatur excusatio? Sed obtorto collo, rapitur ad abjurandam hæresin, sit sive non sit hæretic⁹? Sed ubi vera mea, non potes negare, saltem personam meam omni studio contendis opprimere. Utinam te cum mihi liceret, & corpusculi permitteret imbecillitas, coram de his reb⁹ conferre. Non dubito me tantùm tibi ostensurum, ut saltem modestios deinceps disputares. Hæc sat de Propositionibus. Cætera, credo, videris, aut videbis in Declarationibus meis. *Sylvestrinum forum.*

AD Quæstionum verò Laicarum confutationes volui quiescere, sed incidit & permovit perspectum jam tuum ingenium, & avidum victoriæ, & impotens pugnæ. Ideò si possum, paucis respondebo. *Quæstiones Laicorum.*

AD primam, Cum longum illud Taratantara induxisses, ubi inter cætera etiam meritum congrui, & præparationem hominis ad gratiam necessariò præcedere docuisses infusionem gratiæ, Quæ hæresis jam quidem per Ecclesiam præ valida, copiosissimè confoditur à B. Augustino contra Pelagianos, & in nostra Academia cœpit explodi. Tandem commemoras justiciam divinam non permittere evacuari Purgatorium, & hoc probas autoritate Sanctorum (Thomæ) ex ipso enim cæteri Theologi & Canonistæ suxerunt. His itaq; percensitis, cum quæstio ista Laica adhuc staret, scilicet, quod charitas & necessitas essent causæ justissimæ evacuandi Purgatorii, & hic totus nodus esset, Hunc si solvisti fortiter, dicens: Charitas autem Pontificis, & necessitas animarum, non est efficax ratio sic relaxandi justitiam divinam, quam Deus talis necessitatis conscius, & infinitæ charitatis ac misericordiæ visceribus plenus, sanxit. *Mataeologorum quorundam hæresis.*

Hæc tua solutio, omni glacie frigidior, & (ut tuis disciplinis utar) petitio principii, tantum effecit, ut si quis velit tibi credere, sit quietus, qui nolit autem credere, nihil audierit nisi vacua verba. Quid enim istis verbis respondisti, nisi quia Deus non vult, charitatem & necessitatem esse causas sufficientes? Et non probas Deum id non velle. Quia si Deus pecuniam, aut quodlibet temporale (nisi fortè non sit conscius etiam temporis) efficacem reputat causam, cur non etiam charitatem ipsam, in quam omnia illa ordinari voluit. *Sylvestri solutio omni glacie frigidior.*

Nunc si ego quærerem, Cur ergò pecunia aut temporalis res est causa efficax, Eadem principii petitione dices: Deus ita voluit. Si de voluntate ergò Dei disputandum est, scimus quod nulla res mundi sic placet, ut charitas, Et quod charitati non donat, non præsumitur ulli alteri causæ donare, Si autem alteri donat, multo maximè charitati. Et sic patet, quod etiam tu mecum succumbis in ista quæstione. Obsecro te, crede mihi, sunt & in Laicis judicia, & tanta, ut ego me confitear ferme ter in istis quæstionibus succubuisse, & nihil retulisse gloriæ, quam quod sibi verba à me data dicerent, sicut & tu hic facis mihi. *Voluntas Dei.*

Secunda solutio multò frigidior & vanior est, nulli nisi tibi soli satisfaciens. Prima, inquis, causa est, quod vel porrigens fortè non secundum facultatem propriam porrexit, vel nimis parce porrigit. Tolle ista accidentia, & pone, quod de propria facultate & sufficienter porrexerint, Hæc enim à te dicuntur tanquam lubrico, qui tempus redimas, & exitum quæras, nihil enim sunt ad propositum. Ergò non est causa, multò minus prima causa. Alia quod suffragia si non prosunt jam redemptis, prosunt tamen aliis. Hoc non quærebatur, Sed hic est nodus, an omittenda sint officia nominatim pro animabus oblata, an nomina eorum non pronunciari, non in orationibus memorari oporteat? Hic responde, quod si omittenda sunt, omnis devotio vulgi deficiet, & Sacerdotes fame conficientur, nisi fortè dices: Quid ad Romanos, quod Germani moriuntur? *Nodus quæstionis.*

AD 3. iterum dicis. Non esse causam sufficientem. Cni rursum opponitur charitas, ut suprà, & permanet quæstio, nisi velimus nuda verba Sylvestri pro oraculis habere.

AD 4. Mihi pro Regula tradis factum & dictum Ecclesiæ Romanæ, Respondeo: Si de virtuali & repræsentativa tua Ecclesia loqueris, nolo tuam Regulam, quia (ut suprà dixi) ex c. Significasti, Talis Ecclesia potest errare. Universalis autem Ecclesia non potest errare, ut doctissimè etiam probat Card. Cam. in primo Sen. Deinde, nec Papa usquam hoc dicit aut facit, quod tu factum & dictum Ecclesiæ vocas. Promptulus es æquivocator hujus nominis Ecclesia, ideò maximè mihi suspectus.

Universalis Ecclesia.

AD 5. dicis, Ubi multæ sunt divitiæ, multi qui comedunt eas. Hoc est, quod queruntur, quod Roma quærit saturare pecuniis suos comestores, & totum penè devorat orbem. Cur non minuuntur comedentes divitiarum? In fine iterum facis ex Papa Imperatorem in potestate & violentia. Sed Maximilianus & Germania id non noverunt, neq; credunt. Fortissimè autem id negant Turcæ & Tartari. Frustrà quoq; celeberrimum illud & commune bonum, quod est, lapides & ligna, nobis jactitas, Non enim per hoc solvuntur Laicorum quæstiones.

Roma devoratrix totius penè mundi. Maximilianus Cæsar.

AD 6. Sum tibi Hæresiarcha, quandoquidem potestatem tibi arrogas baptizandi mei, ut volueris. Ago tamen gratias, quod verum esse dicis, nihil remitti his, qui perfectè sunt contriti. Et scio non omnes esse tales, Sed non ideò intrant Purgatorium, quia pœnas debent, quas Papa possit solvere, ut probabiliter tenui, & teneo.

Perfectè contritis nihil remittitur.

AD 7. dicis, quod duo bona adderentur, Unum, quod necesse esset fideles toties repetere causam, gratia cujus dantur veniæ, puta eleemosynam &c. Scimus, mi Pater, quod vos libenter videretis, causam istam una hora millies repeti, Hoc ferè in avaritiæ bonum cedit. Nos quærimus de bono dantis, quod si est datio eleemosynæ, melius id fit sine veniis, & gratis, quàm propter venias, ut suprà dixi. Tu autem semper imaginaris, venias esse aliquod bonum. Alterum bonum, inquis, remitteretur novus reatus pœnarum, si quis post veniam incidisset.

Respondeo, quod iste reatus melius tollitur sine veniis, quia veniæ non sunt pro peccatis venialibus necessariæ. Si autem de mortali reatu intelligis, jam nullum est istud bonum, nisi centies quis in die peccet mortaliter, quod nullus facit verè pœnitens.

AD 8. Quod Papa suspendit venias & literas, dicis, id fieri pro structura omnium præclarissima. Et hæc tibi videtur esse justa suspensionis causa, Nec mirum, non enim nisi quæ Romæ sunt, curas. Ego autem dico, sit illa structura honorabilior omnibus, certè nostræ Ecclesiæ sunt magis necessariæ. Ad pompam mundi solùm respicis, quasi tunc Ecclesia sit præclarè provisa, si signa & lapides in magnum erexerit cumulum. Cum si velletis, possitis ipsi Romani Pontificem opulentissimè juvare. Sed aliorum sit judicium de tuis solutionibus, Ego fateor, me nihil ex iis habere, quod Laicis reddam, nisi majores quæstiones.

Sylvester mundum sapit.

Ultimò, Tribuis Pontifici iterum, ut sit virtualis Ecclesia, & Imperator & Pontifex, potens & brachio seculari compescere &c. Ista opinione tua stante, vellem doceri, An etiam sitis homicidæ? Cur ergò jura non permittunt Ecclesiæ ad corporalis vitæ periculum, pœnitentiam imponere? Sed hæc aliàs & ab aliis.

Papa virtualis Ecclesia & Imperator.

In fine dico, Non me terrebis ampullis, & minaci strepitu verborum tuorum. Si occidor, vivit Christus Dominus meus & omnium, qui est benedictus in secula, Amen.

Annotatiuncula sequens collocanda fuerat supra fol. 44. a. in margine ad titulum Responsio F. Martin. Luth.

ECCE, mi R. P. cursim & duobus diebus tibi hæc reddidi, quia visa sunt levicula, quæ tu opposuisti, ideò ex tempore, & ut in buccam venit, tibi respondi. Si volueris deinceps retundere, vide, ut Thomam tuum armatiorem producas in harenam, ne fortè tunc non ea modestia excipiaris, qua hac congressio-

gressione exceptus es. Repressi enim meipsum, ne malum redderem pro malo. Vale.

R. P. MARTINI LUTHERI AD F. SYLVESTRI PRIERIATIS DIALOGUM RESPONSIONIS FINIS.

REPLICA F. SYLVESTRI PRIERIATIS SACRI PALATII APOSTOLICI Magistri, ad Martinum Lutherum Ordinis Eremitarum.

Lutherus ad Spalatinum. Mitto nugas meas nugacissimas & extemporalissimas, adversus Sylvestrum biduo effusas Pridie Cal. Septemb. 18. Sylvestri insania sub prælo est. Die 25. Octob. Anno 18.

MARTINUS LUTHERUS OPTIMO LECTORI, SALUTEM.

HAs Sylvestri mei Replicas tibi, optime Lector, enixè commendo, commendatione enim mirum in modum indigent, vel hoc nomine, quod minas, nescio quas, parturiunt, Ora, quæso, pro ipsis, ne abortiant, Benè vale, & Theologorum ejusmodi miserere.

SACRARUM LITERARUM PROFESSORI F. MARTINO LUTHERO, ORDINIS EREMITARUM, FRATER SYLVESTER de Prierio Ordinis Prædicatorum, sacri Palatii Apostolici Magister, S.

SAlvum te esse optarim, Luthere charissime, cum Resolutione tuarum Positionum, etiam tuam Responsionem ad nostrum Dialogum excepi. Qua ex re, etsi me acriter, & quidem artificiosissimè tangas, item etiam pungas, & quanta clam fieri potuit, eloquentia & vi dehonestare quæsieris. Quia tamen tuum Spiritum Pontifici se subjicientem primo oculorum conjectu jucundissimè vidi, nec non Conclusionem, quam hæreticam notaram revocatam, cor meum adeo in te dilatatum est, & amoris dulcedine commolitum, ut aliud exturbare me deinde potuerit nihil, cum tamen hinc me in ea, quæ ad me dedisti, totum contulissem, quæ in me & in mea dicta tela adegeris, & quanta latenter arte tantum sum miratus, ut in me expleri miraculum nequeat, adeò, ut cum omni sis arte & colore Rhetoris usus, ipsam quoque artem hac arte cælare volueris, ut te astrueres nolle in loquendo meis artibus uti, cum posses, imò aliquando me effinxisti ineptè, ne perfectus fictor haberi posses.

Sed missa sint ejusmodi, Dicamus verò, quod cum dicta mea utcunq; momorderis & pupugeris, in me tamen omnia penè tua tela conjurant, me petunt, & quidem contorquente non Theologia, non Philosophia, sed præpolita & astutiis assueta Rhetorica, quæ verba multum, veritatem parum curat, modò populares aures inflectat. Ea, propter, cum longe plura in me, quàm in mea dicta, spicula jeceris, nunc ea, quæ in me, propediem verò ea, quæ in mea dicta jacula vibrasti & contorsisti, veritatis munimine ceu scuto tectus, rejiciam, eò vel maximè, quod vehementer exoptem speculativè duntaxat tecum agere. Quod equidem mox aggrediar, quam primum scilicet ex Commentariis illis, in quibus me submersisti, emersero.

Ita verò optarim hæc mea dicta capias, ut non in Spiritu superbiæ, vel iracundiæ, sed excusationis potiùs edita, & plerunq; etiam joci gratia, salva semper eminente scientiæ Christi charitate, quæ visa tua ad Pontificem humilitate, item & observantia (modò non fingas) nuper in te mea ex mente pullulavit. Cum enim meum velle sit Pontificis (ut par est) si Pontifici consentis atq; communicas, itidem tecum faciam, necesse est, Quanquam Theoricè bellum ingens, salva, ut dixi, charitate mihi tecum sit. Igitur, ut prætermissis exordiis re ipsa exordiar.

IN primis me taxabas, quod noster ad te Dialogus superciliosus sit, & tractatu tuo prolixo (ne tuis verbis usus dicam, verbosissimo) penè continuè in me im-

pingis, quod bili & effrenata cholera affectus excanduerim. Quod quam justè & meritò id agas, ex his paucis accipe. Ego n. quanquam urbis & orbis Domini nostri spontaneo munere inquisitor, ac perinde sive ordinariè, sive delegato jure inspectantibus ad fidem judex, ad te responsa dedi, non propter te tantùm, quin potiùs propter alios, vel maximè rudiores, in quibus tuus sermo seofim, ut cancer, serpebat, non secus, quàm contra Donatum, aut Faustum, aut Manicheum, Adeò tua verba Romanam Ecclesiam, item & Romanum Pontificem, in primis, omnium judicio graviter impetebant, ac si talia in lucem dedisses, quasi mox ad Bohemos commigraturus, aut magnum aliquod ac latens adhuc schisma propalaturus. Ea propter stimulos ac clavos tuos simplicium gratia & universi populi Christiani, non autem te propter, retundendos existimaverim. Et nihil eò minùs cum non ex bili & choleræ fervore (ut astruis) sed Dei zelo inprimis, & tuendæ veritatis gratia, ac demum interventu fidelitatis, quam Romano Pontifici jurejurando tuli, ad te brevissimum Dialogum, edidissem, Inprimis eum discutiendum per eos, ad quos attinet, curavi, ne fortè graviùs, quàm par erat, te impetivissem.

Crimen læsæ Majestatu Rom. Pontificem taxare.

Adde, quod tui Ordinis nomen, cui (meo & omnium judicio) plurimum dedecoris eras aflaturus (utinam autem faxit Deus, fallar) subticui. Quod utiq; si cholerico humore efferbuissem (ut scribis) non effecissem, Denique, ubi per viros graves probata sunt mea, in lucem dedi. Quid ergò malevolentiæ, vel, ut ita dicam, excandescentis choleræ toties me arguis, qui nihil non discussum, non probatum, non laudatum priùs extulerim.

Tu verò, qui vis, ut Christum in te detonantem audiamus, vide, quàm modestè, quàm humiliter, quàm charitativè, quàm reverenter Magistro sacri Palatii scripseris, qui ad me dehonestandum, ex sententia & ex comparatione, quanta potuisti arte, calliditate, mendaciorum, tandem cum nihil tibi ultra evomendum superesset, comminatus es, quod me in posterum tanta modestia non excipies (te enim ais cohibuisti) nisi armatior me in harenam contulero Et quidem interim, quia de armis sermo se intulit, in harenam his telis instructus descendam, Deo duce, & comite veritate, quod nisi te omnium judicio stravero & demonstravero (quod tamen Theologicè dictum volo) demonstravero, inquam, quod tua dicta hæresim complicant, nolo vivere. Sed de his nunc satis.

Deinde verò toto pene Libello tuo irrideris, quod nihil probem, quod cum Thoma meo nudis verbis utar. Quod quam justè facias, cunctis mea intuentibus liquet, Quipppe, qui in exordio & in calce Dialogi, apertissimè docui, me nihil aliud tunc efficere voluisse, nisi Positiones contra tuas positiones in publicum afferre, simul ut cavere didicissent simplices, tuas falsitates, & à te tua Fundamenta extorquerem, qui itidem nudas tuas Positiones nobis intuleras, & adeò amphibologicas, ut perplures in earum plerisq; nihil nisi præsumptionem & audaciam, & ejusmodi intueri possent. Hoc autem ex parte feci, quia nullus est tàm insanus, qui nostra conferat tuis & non præferat.

Item, etiam tu in Probationem tuorum, maximam farraginem edidisti, in qua liqueat, quid valeas verè, & quid tecum, in qua etiam divina eloquia copiosissimè quidem, sed tamē more declamatorio, citas, & adeò sapienter, ut penè nihil proposito & instituto tuo attineat. Sed neq; illud miraculo adscripserim, quippe, qui me & Thomastros (ut tuo utar irrisorio vocabulo) & Thomam ipsum irrideas & crimineris, quod distinctionibus assueti, his crebro utimur. O magnum Thomistarum dedecus, imò maximam gloriam. Tu etiam, qui tua doctrina Mundum innovaturum putas, & eversurum antiquorum monumenta, dum Scripturas indistinctè intelligis, quasi nihil æquivocationis aut analogiæ contineant, consequenter autem confusè intelligas & scribas & doceas, necesse est, Quod utique ista tua magna Farrago probàrit, in qua tuis dictis ita cohærent tua, quæ citas, testimonia, sicut catus & simia in culeo. Tibiq; propterea est illud Sophisma, nihil & Chymæra, litigant in sacco, tuæ scilicet confusæ farraginis,

Catus & simia in culeo.

Iterum,

Iterum autem atq; iterum, & ad nauseam repetis, quod sim vere Thomista & Aristotelicus, & quod præter Thomam nihil mea verba redoleant, quod equidem quando ad te scripsi, oportunum & satis mihi fuisse astruxerim, ad tibi in maledictis contradicendum. Visurus es autem è vestigio, an ego quoq; & forte longe melius quam tu, manum ferulæ subduxerim, & an sim purus Thomista, vel Jurista, aut Canonista, aut Paulista, aut certe Sophista. Quanquam etiamsi D. Thomam solum familiariter novissem, non plus ascriberem probro, quod me & quidem verissime Thomistam vocitas, quam cæcus prius, deinde lumine decoratus à Christo Pharisæorum maledictionem ascripserit, qua Pharisæi, Johanne Evangelista teste, ei maledixerunt, dicentes: Tu discipulus ejus sis, id est, Jesu Christi, O maledictionem & opprobrium singulare, esse discipulum Christi, aut etiam D. Thomæ, cujus doctrina, velis nolis, per Ecclesiam Romanam cribrata est & probata, non quasi Canonica, sed tanquam moribus & fidei Catholicæ conformis, & quam summus Pontifex Innocentius, excepta Scriptura Canonica, doctrinæ Sanctorum omnium antefert, dicens: Hujus S. Doctoris sapientia præ cæteris, excepta Canonica, habet proprietatem verborum, modum dicendorum, veritatem sententiarum, ita ut nunquam, qui eum tenuit, inveniatur à tramite veritatis deviasse, & qui eum impugnavit, semper fuit de veritate suspectus.

Johan. 9.

Doctrina Thomæ per Ecclesiam Romanam cribrata, &c.

Quid ergo contra Thomam faciunt præsumptuosorum & sciolorum latratus? Vide, an tuus ordo periziorem aut sanctiorem habuerit, quem sequaris, cum magnus Bessarion eleganter eructaverit, D. Thomam, inter Sanctos doctissimum, inter Doctos sanctissimum, Imo teste veritate, quæ Christus est, bene scripserit, nisi forte mihi Augustinus objiciatur, sed oporteret prius vestra jurgia sopiri.

Tu vero postergato, non Thoma modò, sed Doctore alio quolibet, quantavis sanctitate præpolleat, ad probandum, quod Romanus Pontifex decernendo de fide & moribus possit errare, inniteris baculo arundineo tuam manum terebraturo, scilicet Abbati Siculo, viro olim rebelli & schismatico, qui in Basilea, ubi Basiliscus pullulavit, pileum iniquitatis emeruerit, Qui etiam, quemadmodum Satanas, in omni suo opere suam antiquam superbiam redolet. Ita & ipse in omni sua doctrina redolet suum schisma, Ex qua re cogitur interdum ineptias docere, cum secum non habeat veritatem, quæ etiam à te in hac re in tuam tuiq; Ordinis ignominiam præscripta est, Nempe ait, quod Pontifice maximo & Concilio de fide dissidentibus, ei standum esset, cujus rationes essent meliores.

Abbas Siculus.

O irrefragabilem virum cui inniteris, irriso D. Thoma, in re tanti momenti, apud quem Ecclesiam insufficienter institutam dixeris, Quippe cum evenire possit litigium, quod Ecclesia terminare non possit, Quis enim inter Pontificem & Concilium judicabit, utræ rationes sint potiores, nisi aut idem sit Judex in causa propria, aut infideles vel Ecclesiam universalem Judicem cum tuo Siculo facias, ac perinde ab extremis terræ omnes Vetulas convocemus, ne illæ desint, apud quas est vera fides. Sed quia ejusmodi ad alium Tractatum attinent, missa sint.

Adjicis & Gersonem in tui munimen, qui & ipse de potestate Pontificis pessime sensit, & scripsit, non modò apud Thomam, lumen mundi, sed apud Doctores tui ordinis, & apud Canones. Hi Doctorelli, cùm te faciant de Romana Ecclesia superbe sentire, & multi alii, qui æquo animo non ferunt, eam esse caput Ecclesiarum, sunt tibi, Luthere frater, multorum erratuum causa.

Gerson.

Thomas lumen mundi.

Quid autem mirum, quod Thomā nihili pendas, cum & Aristotelem ipsum, quem tota natura (ut ita dixerim) miratur, & cujus veritate Boetio teste, nihil clarius, & in cuius doctrina sive in logicis, sive in physicis, sive in moralibus, hactenus sit nulla inventa falsitas, præter id, quod non certe, sed eodem teste dubitative, de mundi æternitate sensit, tu adeo dehonestas, ut tuis deberes verbis erubescere. Reliquum est ergo, ut te auctore, quasi altero Archita, vel Platone, aut Pythagora, non Thomam modò aut Aristotelem, sed Doctorem omnium, qui celebrantur, cùm ascriptorum cœlestibus, tùm etiam non ascriptorum Scripta in me-

Aristoteles.

in melius commutemus, quasi nescii rerum inconsiderate scripserint, & Pontifices inaniter indulserint venias.

Crypta Pudentianæ.

Occurrit nunc dictum illud tuum, quo me cum cryptis D. Pudentianæ, aut egregii martyris Sebastiani, irrides, Quasi ego his vulgi opinionibus sim probaturus, quod Ecclesia per venias concedat animarum liberationem à purgatorio. Non citabo antra vel cryptas, sed autores tales, quos si negabis, negaberis & damnaberis. Quam vero tu subtiliter probaveris tua, per Clementinam citatam, propediē videbis. Illud tamen non silebo modo, quod revera egregius apparuisti Canonista, Et qui omnium Sanctorum doctrinas aspernaris, inæstimabilem & immensam molem in glosula & quidem male intellecta, fundasti.

Sed, ut dimittam Thomam, & ad propria me convertam, Crebro me adulatorem vocas, quod quidem purgare erubesco, tibi tamen aliorum gratia responderim, quod ea, quæ de Pontifice Maximo scripsi, minora sunt virtutibus ejus personalibus. Cum autem verum protulerim (teste Clero & populo Romano ac toto pene orbe) qua temeritate de intentione mea judicare præsumis? Quin & partes meas egi, si te impeterem, Pontificem, cui fidem ex Christiana religione, & ex proprio jurejurando debeo, rejeci. An non æque licet mihi cum veritate ad defensionem laudare Pontificem, quem tu, quantum ad te attinet, graviter fœdasti, sicut & tibi cum falsitate bene maledicere? In qua re omnium, quos unquam legerim, palmam triumphumq; reportas.

Tractatum egregii & immortalitate digni à Sylvestro conscripti.

Quod autem dicis per Germaniam tuam id dici, scilicet quod adulatorie docuerim. Respondeo, me tibi illud non credere, sed potius quod mea Scripta, & in hac re & in aliis, majori honori & reverentiæ in Germania sunt, quam tua, & forte quam esse possint. Probaverim ista facilime & de meis in Sphæra ac Theoricis commentariis, & de aurea Rosa & Sylvestrina, & Epitomate Capreoli, quod Lipsiæ ex Legato publice legitur, ut accepi, & de aliis, nisi timerem, quod superbum aut vanum me acclamares.

Video autem nunc te iterum querelis agere, quod te Pontifici invidiosum efficiam. Sed utinam tua Scripta, & tuum aliquid, quod taceo, non te Pontifici tantum, sed universo orbi Christiano infensum fecerint. Ego enim meo more, si vere & humiliter senseris, pro viribus te juvabo, nec vana loquor, ingentem ignē palearum folliculis concitasti. Et modo dicis, quod silendo te eripere hinc nequeas, Utinam te scires eripere bonis & dulcibus verbis.

Sed quod deterius dixerim, ad priorum excusationem nova evomis, & falsa & scandalosa, quibus tamen niveum scutum apponis, quasi non assertive, sed disputative loquaris, ac si leve & non grave peccatum sit, talia ex dubietate disputare. Et deinde te ad futurum Concilium, quasi ad singulare præsidium reducere, quod te tuus ille schismaticus forte docuerit. Nec tamen interim volo Romanorum me scelerum Patronum vocites, ut interrogando minaris, sed magis si libet Romanæ doctrinæ non Patronum quidem, sed Professorem magis, & pro viribus defensorem.

Sed ut Dialogum nostrum prosequamur, Scribis te nescire, an alium in Italia, & alium in Germania habeamus Thomam, quod scilicet ego dissentiam ab his, qui sunt in Germania, meis, Sed hac in re haud tibi crediderim, quippe, qui puto, quod alios æque ut me false cites, & sicut nostra, ita & aliena prave intelligas, sive ingenium, sive affectum ejusce causam, putarim, & quæ te recte intelligere inficiari nequis, in obliquum detorques.

Et ne me ad auras loqui putes, verbi causa, unum aliquid in medium deducam. Revolve, oro, diligentius si lubet, verba mea, & diligenter adverte, an ex his haberi possit, quod pauperi sine veniali peccato eleemosyna negari non possit, ut mihi falso ascribis, in qua re, grandi verbositate me insequeris, cum non Sylvester, sed Lutherus illud somniarit. Si me intellexisti, qui illud ne cogitavi quidem,

dem, cur contra me tot mendacia convolvis? Si verò me non intellexisti, ingenio sobriore, lectioni & studio te addice.

Impingis quoq; in me mirabiliter, & de Phylargiria, & de ambitu dignitatum, quod ejus rei gratia adulatorii verbis applaudam. Ad quæ aliud nihil dixerim, nisi quod mei cordis secreta, tu fortè explotiora tenes, quam ipse teneam. Si tamen de dignitatibus agitur, scio me juvenem Episcopatum, cum sexcentum aureis, rejecisse. Fortè autem ex senectute delirus, aliquando potero à meo instituto, quod quadraginta septem annis & eò amplius, in vita regulari viriliter tenui, mollicie deflecti. Sed nec officium ipsum, quod Domini nostri munere prosequor, me aut quæsivisse aut appetivisse scito, sed tantùm gratias egisse. Brevi autem, si advixero, me tibi & mundo ostensurum dixerim, quod in mediis globis flammarum, cùm delitiarum & divitiarum, tùm etiam dignitatum & illecebrarum, neq; tactus sum, neq; afflatus.

Tu verò ais, quod Christum in me loquentem non audis. Sed neq; ego vocem ejus audio in te, præter unam, qua te Pontifici prostravisti. Sed aliud quiddam in te mihi garrit, unde, an in neutro nostrûm Christus loquitur, aut alter surdus vel obaudiens est. Oremus Christum, ut sermones ejus intonemus.

Scribis autem me ex suggestione loqui declamantium venias, eorumq; me exhibere Patronum. Sed quàm longè in hoc quoq; à veritate aberres, novit omnium præscius Deus, cùm ne verbo quidem, ne apicibus dixerim, quidquam à quovis eorum exceperim, Vivit Dominus, quin eos à principio Minoristas putàrim, Ad id verò, quod me de hæresi Donatistarnm notes, cùm dixero, à quo sit dispositio ad Dei gratiam requisita, poteris verum ferre judicium, Nunc verò te ante completum (ut ajunt) Euangelium consignâsti.

Petis item, cum qua Ecclesia de Conceptione virginis sentiam, Dico autem me nescire, cum qua, credere autem quod cum Romana, cum ex Scriptis ejus mihi mea sententia fluat. Cum verò decisa res fuerit, sciam cum qua, Interim autem credam cum ducentis sexagintasex Doctoribus, quorum nonnulli sunt Ordinis tui, te autem cum tuo olim schismatico relinquam, crediturum ut placet. *Conceptio Mariæ Virginis.*

Adjicis, ut nil odiosum dimittas, & de Reuchlino, quasi Ordo Prædicatorum illum insequatur, & non Universitas Parhisina & Coloniensis & cæteræ. Quis autem eum tueatur, veritas, an Ebræi, an Chrysostomus, an utriq; nescio. Unum tamen scio, quod officia mea, quæ sunt viri justi & misericordis, ignoras. *Johan. Reuchlin.*

Ascribis quoq; mihi, quod Entellum me esse effinxerim, cum ego Dareta tantùm, & hoc gratia ostentationis virium, & provocationis in pugnam, nominarim, Nunc autem tibi illud Hieronymi ad Augustinum dico, Memento Daretis & Entelli, Entellum ætate gravem, Juventa levis Dares in vanum risit, statim pœnas daturus. Scribis postremò, me pro voto meo facultatem baptisandi te assumere, & quæcunq; animo meo insederint, nomina imponendi. Sed revera nomen tuum proprium ego nunquam extuli, Efferunt verò illud passim tui Ordinis Patres. Sunt quàm plura alia, quæ in me tela contorques, Luthere, sed jam animus indignatur has res sordidas evolvere, præsertim cum non amaro animo, sed pleraq; joco, plurima inter excusandum protulerim. Interim me accingam ad dicta tua quàm plurima explodenda.

Oro autem te, si Christum amas, ne plus sapias, quàm oportet, sed ad sobrietatem, Et quam cœpisti viam perambules, jugiter & perseveranter. Quod si feceris, puto quod etiam in me sis auditurus Christum loquentem. Et fortè Sylvestro, quem nunc horres, tunc amicum fideliorem habiturus es neminem. Vale.

EPITOMA

EPITOMA RESPONSIONIS
AD MARTINUM LUTHERUM.

MARTINUS LUTHERUS PIO LECTORI S.

HActenus cum Sylvestro meo, chariſſime Lector, ſic me vidiſti in re pontificia agere, ut magis jocarer & luderem, quàm ſeriò quicquam tentarem. Quem animum mihi præſtabat, quod hominem viderem, non modò rudis & barbari ingenii, verum etiam tenebris Thomiſticis & nugalibus Pontificum, ſeu potiùs Scribarum indoctiſſimorum, Decretis captivum, quadam ſimplici ſtoliditate, ex me quærere triumphum.

At nunc, quid monſtri aluerit, in lucem prodit, Ulturus enim homo miſerabilis jocos meos, Epitomen, ſeu (ut Sylveſtraliter græciſſem) Epitoma reſponſionis ad Martinum Lutherum edidit, tot tantiſq; blaſphemiis à capite ad pedes uſq; refertum, ut in medio tartaro, ab ipſomet Satana æditum libellum exiſtimem. Si Romæ ſic ſentitur & docetur, ſcientibus Pontifice & Cardinalibus (quod non ſpero) liberè pronuncio his Scriptis, Antichriſtum illum verum ſedere in templo Dei, & regnare in Babylone illa purpurata, Roma, & Curiam Romanam eſſe Synagogam Satanæ.

Romana Eccleſia Satana Synagoga.

Quid dicam? Papam quemvis, etiam impium, Deum nobis facit, & robur divinæ Scripturæ, id eſt, verbi Dei vim, quod eſt ipſe Deus, ex illius hominis, etiam impii, autoritate pendere ſtatuit, Cum tamen omnes ſimul fateantur, Papæ autoritatem robur habere, ex illo Chriſti: Tu es Petrus, &: Paſce oves meas, hoc eſt, non ſcripturas ex Papæ autoritate, ſed autoritatem Papæ ex Scripturis pendere. Neq; enim ubi urgentur, aliò confugiunt, quàm ad harum Scripturarum ceu aſylum, quo ſe muniant & roborent. At nunc Satan iſte Scripturas per hominem roborat. Quid eſt Antichriſtus, ſi talis Papa non eſt Antichriſtus? O Satan Satan, quàm diu abuteris patientia Creatoris tui in tuum magnum malum?

Scriptura robur ex autoritate Papa pendet, ſecundùm Canoniſtas.

Quanquam ego libens admitto Sylveſtro miſerabili, ut Scripturæ robur à Papa accipiat. Hæc enim erit una via negandæ tyrannidis Papalis, & ſemel evertendæ. Cum enim Papatum è Scriptura ſtatuant, & Scripturæ autoritatem per autoritatem Papæ eluant, jam Papa nullo teſtimonio nitetur niſi ſuiipſius, nec jure divino, ſed ſuo proprio ſtabit. Sed quid confutem rabiem blaſphemi Satanæ tàm manifeſtam? Optima erit confutatio, ſi Libellum ipſum, ut ædirus eſt, nudum invulgavero, ſecum habet ſuam confutationem, plus quàm optare queam, potentem.

Itaque lege Lector & geme, gloriam Romanæ Eccleſiæ eò cecidiſſe, ut hæc hæretica, blaſphema, diabolica, tartarea, venena, non modò intra ſe concipiat & alat, ſed in orbem quoq; propaget. Eant nunc qui glorientur Romanam Eccleſiam nunquam fuiſſe hæreſi contaminatam. Unus hic Sylveſter, Arium, Manicheum, Pelagium, & omnes alios incomparabiliter ſuperat.

Si ſic Roma credit, beata Græcia, beata Bohemia, beati omnes, qui ſeſe ab ea ſeparaverunt, & de medio iſtius Babylonis exierunt. Damnati v. omnes, qui ei communicaverint. Et ego quoq;, ſi Pontifex & Cardinales, hoc os Satanæ non compeſcuerint, & ad palinodiam adegerint, his teſtibus confiteor me diſſentire Romanæ Eccleſiæ, & negare eam cum Papa & Cardinalibus, tanquam abominationem ſtantem in loco ſancto. Extincta eſt in ea jamdudum fides, proſcriptum Euangelium, exul Chriſtus, Mores plus quàm barbarici. Una erat reliqua ſpes, Scripturæ ſanctæ illibata autoritas, & ejuſdem recta ſaltem opinio, ſi nulla intelligentia, Jam & hanc Satan occupat, arcem Zion & turrim David, hactenus inexpugnabilem.

Nunc vale infelix, perdita & blaſphema Roma, pervenit ira Dei ſuper te, ſicut meruiſti in finem, Nec tot orationibus, quæ pro te fiunt, niſi indies pejor fieri voluiſti. Curavimus enim Babylonem, & non eſt ſanata, Relinquamus ergò eam, ut

sit habitatio draconum, lemurum, larvarum, lamiarum, & juxta nomē suum, confusio sempiterna, Idolis avaritiæ, perfidis, apostatis, cynædis, priapis, latronibus, Simonibus, & infinitis aliis monstris ad os plena, & novum quoddam Pantheon impietatis. Vale, mi Lector, & dolori meo ignosce, & compatere.

FR. SYLVESTER DE PRIERIO PIO LECTORI S.

SUas suorumq́; preces (quod videlicet nostra Epistola, quæ olim se parituram minabatur, non abortiret) Martinus Lutherus exaudītas, & intelligat, & si lubet gratias reddat. *a* Neque enim abortivit, sed pugilem & robustum & fortem enixa est, & adeo fatalibus armis instructum, ut *b* toto Christiano populo spectante, ut pollicebar, victum sternat. Ne vero aut insidiose, aut repente se occupatum causetur, armorum suorum indicem mittit. *c* Accingatur ergo & sit vir fortis, quippe superbissimo illi verbo, quo crebro utitur: Doceat me, inquiens, qui potest, Alludens pugil iste dicit: Respondeat Martinus, si potest. Blaterare equidem poterit, sapientes vero respondere non poterit. Mox vero arma ipsa perspicies, Vale.

DE JURIDICA ET IRREFRAGABILI VERITATE ROMANÆ ECCLESIÆ ROMANIQ; PONtificis, Liber tertius, Index quidem longissimus, sed brevissimum Epitoma.

POsteaquam *a* juvante Deo, errores Adversarii deteximus, item & rejecimus, Nunc brevissime, quæ jam dicta sunt, recolamus.

LIBRI ergo primi caput primum de nostra *b* intentione erat, quæ est in toto opusculo detegere primum, Deinde vero etiam evertere Martini Lutheri mala dogmata. Deinde vere specialius in primo libro ostendere primo, Quod si Ecclesia militans sit Christi regnum monarchicum & hierarchicum, Et 2. quod in hac Hierarchia Romanus præsul primus ac summus Hierarcha sit, autoritate divina, solus supremarum dubitationum resolutivus, & solus Judex infallibilis veritatis, in spectantibus ad fidem & mores.

CAP. 2. *c* Quod Ecclesia militans sit cœli regnum, & Christi Monarchia, item & Hierarchia.

Et ibi 1. Quod Ecclesia sancta catholica, sit regnum Christi.

Et 2. quod etiam ipsa imperium Christi sit.

Et 3. *d* quod sit regnum & imperium Monarchicum.

Et 4. quod ipsa in ordine monarchiarum mundi est quinta, & ibi etiam secundum *e* divinas literas, de quatuor terrenis monarchiis, Assyriorum, Persarum, Medorumque Græcorum ac Romanorum.

Et 5. quod ipsa est omnium monarchiarum, quæ fuere, præstantissima.

CAP. 3. Quod in Ecclesiastica Hierarchia Romanus Præsul sit Hierarcha primus, non dignitate modo, verum etiam & jurisdictione.

Et ibi 1. rejicitur error dicentium, Quod B. Petrus Romam non viderit.

Et 2. *f* describitur, quis per Romanum Præsulem intelligatur, quia is est, qui est Christi vicarius, & successor Petri, ubicunq; præsideat, Antiochiæ, ut olim vel Romæ, ut modo, vel alibi Deo volente.

Et 3. Quod Christo vivente B. Petrus ab eo fuerit Apostolorum primus institutus.

Et 4. Quod ista *g* primitas non fuit dignitatis tantummodo, verum etiam jurisdictionis & potestatis.

Et 5. Probabiliter, quod solus Petrus à Christo est institutus Episcopus personaliter, alii vero à Petro *h* instituti sunt.

Et 6. Quod Romanus Præsul sit Hierarcha summus, omnē Ecclesiasticā hypostasim, sub ditione *i* sua continens.

 Et

Lutherus Spalatino mittit Sylvestri [illegible], quam ipse Epitoma vocat, homo Græcobarbarus & latinococus; Is statim remittit, excudetur mox in laudem & gloriam omnium bonorum veritatis cum Annotationibus meis, die 25 Decemb. Anno 18

a Humilitatis causa seipsum jactat.

b Etiam in India & Scythia.

c Vide, ut heroice provocet ad responsionem duorum librorum, per prologum tertii Libri, qui juxta Evangelium primus & novissimus est.

a Observabis, lector, schema, præteritū pro futuro.

b Probe ait, de intentione sua fuisse, quia cum frustratus nihil effecerit, ostentat tantum ψοφοδέημα.

c Hæc nisi ex Sylvestro nemo novit.

d Sicut Christus dicit, regnum meum non est de hoc mundo, & concordat vocabulum Hierarchia, sacer principatus, Idem quod mundanus & prophanus principatus, sicut Christus & Belial idem sunt.

e Id est, Sylvestrinas, qui est Deus vestras.

f Antichristus etiam erit vicarius Christi & Dei.

g Dicente Christo, Qui vult esse major, sit minor.

h Præter Judam Ischarioth & Matthiam, de quibus Act. 1. dicitur, & Episcopatum ejus accipiat alter.

i Sicut Nero & Domitianus.

Et 7. Quod Romanus Præsul institutus, *a* Pastor & Episcopus Catholicæ & Apostolicæ Ecclesiæ sit censendus.

CAP. 4. Quod Romanus Præsul in Ecclesiastica hierarchia sit summus Hierarcha *b* capitalis orbis, Contra Adversarium, qui Papam negat esse Ecclesiam virtualiter, quod capitis proprium est.

Et ibi 1. Quod is, qui à Christo, mutato nomine, dictus est *c* Cephas, caput institutus à Christo sit omnium ovium suarum.

Et 2. ibi contra hoc multa argumenta solvuntur.

Et 3. Quod decedente Petro, necessarium fuerit in Ecclesia esse alium universalem Pastorem, in sede ejus, & rursus *d* isto migrante alium usq; ad finē mundi, quoad usq; videlicet Ecclesia duratura est.

Et 4. *e* Quod verus & indubitatus, B. Petri successor, est solus verus & indubitatus Pontifex Romanus.

Et 5. *f* Quod Romana Ecclesia prima sit, & Ecclesiarum omnium caput à Christo instituta, & quam ignoranter dicatur, ipsam non fuisse caput, postquam Petrus ibi sedit.

Et 6. Quod Romanus Præsul rite institutus, æque & æquali autoritate caput sit, sicut & B. *g* Petrus.

Et 7. ibi destruitur opinio quædam hominum perversorum, Quod Papa non sit caput Ecclesiæ universalis collective, sed solum *h* distributive, volentium ex hoc, Papam non esse caput Concilii.

Et ultimo, ibi multa contra hoc argumenta *i* solvuntur.

CAP. 5. Quod in ecclesiastica hierarchia Romanus Præsul sit Hierarcha summus *k* ubiq;, contra adversarium subtrahentem jurisdictioni ejus nonnullas Nationes, scilicet Græcos & fideles inter infideles habitantes.

Et ibi 1. per literas *l* sacras probatur universalitas istius Monarchiæ.

Et 2. improbatur impietas Antonii Roselli, dogmatizantis Christum ea ratione, qua homo, non habuisse jus terreni *m* principatus.

Et ibi 3. per Augustinum & Scripturas probatur iterum futura *n* Evangelii secunda prædicatio, cum majori populorum *o* conversione, quam Apostolorum temporibus, cum in omnem terram exivit sonus eorum, adeo, ut ne jure modo, verum etiam facto ipso, Pontifex Maximus *p* rerum summam sit moderaturus.

Et 4. Quam *q* jurisdictionem Papa in infideles exercere possit, sive gentes, sive Judæos, vel etiam hæreticos.

CAP. 6. Quod in ecclesiastica hierarchia Romanus Præsul sit Hierarcha *r* summus perpetuo, Contra Adversarium astruentem, Quod Romana Ecclesia non semper fuerit caput ab hinc in antea, Qui etiam videtur suasus, quod *s* doctrinam ejus in posterum possit evertere.

Et ibi 1. ex Daniele & alias multipliciter ostenditur, *t* Quod regnum Christi nullo fine clauditur, nisi per transitum à terra ad cœlum, in fine mundi.

Et ibi 2. Quod ista perpetuitas per literas sacras veteris testamenti, astruitur, Item etiam per eas quæ sunt novi. Et 3. per sanctos Doctores.

CAP. 7. Quod in ecclesiastica hierarchia Romanus Præsul sit Hierarcha, *u* autor omnis hierarchicæ jurisdictionis, contra Adversarium, qui tenet jurisdictionem Papæ universaliter, & diocœsani in diocœsi esse pares in ordine ad *x* Purgatorium.

Et ibi 1. Quod potestas jurisdictionis, à Romano Præsule in omnes ecclesiasticos viros, veluti à capite ad membra, vel sine medio, vel medio aliquo descendit.

Et 2. Quod circa hoc sunt opiniones, falsas *y* confutando.

Et 3. Quod Episcopus multiplicem obtinet potestatem, quæ tamen omnes ad eam, quæ ordinis, & quæ jurisdictionis est, reducuntur, & omnes insunt ei à Romano *z* Pontifice.

Et 4. multa ibi solvuntur argumenta, multæ confutantur opiniones.

a Ad depascentum, & tondentum.
b Non pedalis nec cubitalis.
c Nota, Cephas est caput, contra Johannem qui Cephan Petrum dici scribit.
d Hæc [illegible]
e Antiochenus Petri successor est Romanus.
f Hæc [illegible]
g Licet Petrus Apostolus & Papa fuerit & Episcopus, [illegible] æqualis.
h Imo confuse tantum & materialiter.
i [illegible]
k [illegible], in cerebro Phrenetico.
l Sicut Virgilius, Auri sacra fames.
m [illegible] Christus jus temporis terreni [illegible] negabit, ut suo Vicario Romano integrum relinqueret, Hoc bene nota.
n Romani Jubilei.
o Conversione.
p [illegible] cœlestium deturbato Christo & Deo.
q Nota Papæ licet esse homicidam omnium cruentissimum.
r Nisi dum moritur.
s Doctrinam Papæ non oportet everti, [illegible] debet omnia evertere.
t Hoc verum, sed non sic regnum Papæ.
u Id est, Venator robustus.

x Unde pecunia extrahuntur, non anima.
y Per saltum & in loca [illegible].
z Vel dementer.

CAP.

CAP. 8. Quod in Ecclesiastica hierarchia Romanus Præsul sit summus Hierarcha, *a* jurisdictionis incomparabilis, contra Adversarium, qui vult in Concilio & consequenter in Ecclesia universali esse quandam potestatem, quæ non sit in Romano Pontifice.

Et ibi 1. Quid hoc nomen Ecclesia, & quam multa significet.

Et 2. Quod potestas clavium, sive ordinis sit, sive jurisdictionis, non est sic data universali Ecclesiæ militanti, quasi omnia vel singula ejus membra eam totam acceperint.

Et 3. Quod etiam non est clavium potestas sic universali Ecclesiæ data, quasi data sit simul membris Eccclesiæ omnibus collective tota, sive (ut ajunt) collegialiter, *b* & non alicui membro sigillatim.

Et 4. Quod potestas jurisdictionis non est major in Ecclesia universali, quam in B. Petro & successore, sed nec æque magna.

Et 5. infertur corollarie, quod cum Sancti dicunt Ecclesiæ universali datas esse claves, non ea ratione accipiendum sit, quasi omnibus Ecclesiæ membris datæ sint, aut divisim, aut etiam conjunctim, sed quia datæ sunt aliquibus Ecclesiæ membris, ut Petro primum, Apostolis autem in ordine & subjectione ad Petrum.

Et 6. *c* Quod Romanorum Præsulum jurisdictione non solum major *d* est nulla, sed ne par quidem.

Et 7. Multi nodi adversus dicta *e* solvuntur, & præcipue illud, Orbis major est Urbe.

CAP. 9. Quod in Ecclesiastica hierarchia Romanus Præsul sit summus Hierarcha, *f* legum conditor, quæ ex necessitate salutis omnes *g* afficiant, contra adversarium, asserentem decreta Pontificum, & frigidissima, & nihil esse.

Et ibi 1. Quod Romani Præsulis sit *h* condere leges.

Et 2. Quod de necessitate salutis sit subesse legibus & præceptis Romani Pontificis *i* nihil contra Dei præcepta mandantis.

Et 3. *k* Quod hæreticum est dicere, Non esse ab omnibus obtemperandum legibus Pontificis Romani.

Et 4. Quod decretales Epistolæ Romanorum Pontificum, etiam non editæ in Concilio, nec Corpori juris insertæ, & etiam omnes sanctiones *l* suscipiendæ sunt ab omnibus & executioni mandandæ.

CAP. 10. Quod in Ecclesiastica hierarchia Romanus Præsul sit summus Hierarcha, Judex omnium solus *m* divina autoritate, contra adversarium, qui dicit, Ecclesiam Romanam suam primitatem & consequenter autoritatem, non à Deo semper, seu aliunde à quater centum annis habuisse.

Et ibi 1. Quod à quo Romani Pontifices, post B. Petrum, suam autoritatem acceperint *n* multi ignorarunt: & ibi multæ secluduntur opiniones.

Et 2. Quod Romani Præsulis potestas à Deo Christo immediate est. Ex quo infertur, quod totus mundus simul Romani Præsulis autoritatem, nedum *o* auferre, verum nec limitare quidem aut restringere possit.

Et 3. Quod autoritas Concilii *p* non est à Deo, nisi in casu hæresis, vel schismatis, non quidem omni, sed quodam, quando videlicet de nullo est certum aut purificabile, quod sit Præsul Romanus, sed omnis autoritas Patrum Concilii, sive ut singuli, sive ut Collegium vel Concilium, est à Romano Pontifice. Ubi etiam multæ de hoc falsæ opiniones eliduntur.

Et 4. Quod inter homines *q* solus Romanus Pontifex habet suam autoritatem à Deo immediate.

Et ibi multa contraria dissolvuntur, & maxime quod solet adduci ex decreto Concilii Constantiensis, Quod quanquam *r* veri Concilii decretum non fuerit, ut probavit Dominus Johannes de turre Cremata: tamen etiam salvatur & ostenditur, verum esse tempore schismatis per rationes & autoritates: in qua tamen sententia peritioribus defertur.

a Nec cũ Christo quidem, sicut decet Antichristum.

b Quia Papa non est pars Ecclesiæ universalis, ideo verum est, aliam ei potestatem esse quam Ecclesiæ, scilicet tyrannicam & diabolicam.

c Hæc fatalis Sylvester, non abortiens minas.

d Nec Christi.

e Solvuntur per clavẽ Sylvestrinam.

f Quia non claves sed clavas habet.

g Vere afficiunt & perdunt animas.

h Leges condere, id est, extinguere Ecclesiam.

i Sicut fere ubiq; facit.

k Imo Christianissimũ esset papam semel cum suis impiissimis legibus abolere.

l Scilicet ut Ecclesia hæretica fiat, ex hæreticis decretalibus.

m Divinorum & Ariolorum. Nec mirum.

n Cum illi ex corde suo fingerent.

o Furor Sylvestri primus.

p Furor secundus.

q Et sic Paulus ad Galatas mentitur, dicens, non per hominem nec ex hominibus.

r Nota, Romanistis est concilium, quicquid & quantum visum fuerit.

CAP. 11. Quod in Ecclesiastica hierarchia Romanus Præsul sit summus Hierarcha, *a* judex sine judice, contra Adversarium, qui à Romano Præsule appellando, facit Judicem superiorem, aut singularem hominem, quod nunc improbatur, aut Collegium aliquod, & illud improbabitur capite sequenti.

Et hic 1. Unde Concilium dicatur?

Et 2. Quid sit generale Concilium?

Et 3. Quod residente uno indubitato Pontifice, ejus solius sit vocare, *b* Concilium, & ibi nonnulli nodi solvuntur.

Et 4. Vacante sede, & tali necessitatis casu emergente, cui sine Concilio obviari nequeat, cujus sit vocare Concilium.

Et 5. Quod aut Romanus Præsul, aut aliquis vice ejus, debet *c* præsidere & præesse Concilio. Et ibi multæ falsæ sententiæ exploduntur.

Et 6. Quod licet Pontifex Maximus nequeat mutare locum Concilii, in quo de ejus hæresi tractaretur, si tamen Pontifex sit indubitatus, illud utiq; potest, non obstante Concilio *d* Constantiensi.

Et 7. Quod Concilium jam rite congregatum & initiatum, Romanus Præsul ex toto potest *e* dissolvere.

Et 8. Quod decreta Conciliorum nullum ligant vel astringunt, nisi *f* Romani Pontificis autoritate firmentur. Et ibi multa contraria solvuntur.

Et 9. Quod Quod Romanus Præsul *g* excepto casu suæ hæresis, in exteriori foro superiorem habere non potest, quanquam an id possit per Compromissum, opiniones sint.

CAP. 12. Quod in Ecclesiastica hierarchia Romanus Præsul sit Hierarcha, *h* Judex sine judice Collegio quopiam, & loquor de indubitato, Secus in casu hæresis aut schismatis, de quo supra, & hoc ut prælibatum est, contra adversarium, qui ad futurum Concilium provocavit.

Et ibi 1. *i* de duplici autoritate Patrum Concilii, videlicet ut sunt singuli, quæ ab autoritate Papæ distinguitur dupliciter, videlicet ut causa secunda à prima, & ut partialis à totali, & ut sunt collegium, quæ est eadem cum autoritate Papæ, non numero, sed analogia. Et hæc in Pontifice est ordinaria & plena, in Concilio est commissa & quantum placet *k* Pontifici, ibi etiam de autoritate Patrum in Synodo provinciali.

Et 2. Quod potestatum Papæ ac Patrum in Concilio, eo modo, quo distinctæ sunt, superior est pontificalis.

Et ibi 3. multa adversa solvuntur.

Et 4. Quod Romanus Antistes, *l* nullo modo ligatur Conciliorum canonibus vel decretis, ut Conciliorum sunt, quod ideo dicitur, quia si Concilium statuat aliquid, quod etiam sit de jure divino, scripto vel insito, puta, quod Spiritus sanctus à Filio procedat, aut talis contractus sit usurarius, ligatur quidem Pontifex, sed non ea ratione, quia Concilii sit, sed quia Dei, dist. V. q. 1. sunt quidam.

Et 5. Quod Papa, etsi mutare non possit Conciliorum statuta, ut sunt aliquando etiam Dei, id est, de jure divino, ut dictum est statim, Tamen ea, quæ sunt Concilii, ut concilium, sive quæ spectant ad jus positivum, æque potest tollere, sicut & sua, id est, *m* ex rationabili causa, suo tamen arbitrio pensanda.

Et 6. Quod Patres Concilii non possunt simpliciter judicare de omnibus, & ibi reprobatur *n* opinio iniqua Marsilii de Padua, & multa contraria dissolvuntur.

Et 7. Quod Pontifex indubitatus, nedum à Concilio, sed neq; à toto mundo potest jure deponi vel judicari, *o* etiamsi ita sit scandalosus, quod populos secum catervatim ducat primo gehennæ mancipio, id est, diabolo, dist. XL. Si Papa, sed ut ibi dicitur, Deus orandus est. *p* Contrarium tamen sapiunt, qui aliquando fuere schismatici, ut Panormitanus, in ea disputatione, quæ incipit: Episco-

a Et hoc Antichristum factitum, est prædictum per Apostolum.

b Scilicet impiorum.

c Excepto Concilio Apostolorum, Act. 15. in quo Iacobus præsedit, Et Niceno, in quo Eustathius Antiochenus.

d Concilio Constantiensi autoritas manet, quantum fuit Sylvester.

e Hoc & Satan potest & latrones.

f Furor.

g Excepto casu confessionis & ægritudinis, ubi medicus est superior est.

h Id est, Antichristus.

i Nota distinctiones subtilissimas Archimagistri Pallacii sacratissimi.

k Placitum Papæ est regula omnium.

l Vides ergo, Papa nihil esse cum Concilio commune, ergo nec cum Ecclesia Dei, quod verum est.

m Nota limitationes egregias.

n Et totum Concilium Constantiense.

o Obstupesce cœlum, horresce terra, O grex Christi sanguine redempte, vide quid sit Roma.

p Catholicè & sanctè.

Episcopus. Et quidam viventes, contra quos cupio specialiter *a* disputare, si Dominus noster dederit mihi quietem concupitam.

Et 8. Quod Papa verus ad renunciandum causa schismatis *b* cogi non potest. Et ibi solvuntur multa contraria.

Et 9. Quod propter hæresim proprie dictam, Papa cadit à Papatu. Si tamen hæresis sit omnino occulta Ecclesiæ non privatur Papa sua potestate, & *c* creditur summus *d* Pontifex Christus supplere, & si se corrigat, iterum est Papa, Si vero hæresis ejus sit omnino notoria, nec egeat probatione, & sit hæresis etiam formaliter, id est, cum obstinatione voluntatis, est sua potestate privatus. Si vero sit dubia probabiliter, Concilium generale est Judex, quod tunc deberet congregari, aut sua sponte, ut pro Marcellino, aut per eos quorum interest, juxta prædicta.

Et ultimo, Quod pro hæresi vel notoria vel probata aut confessa, Concilium potest Papam deponere, sive potius declarare depositum.

CAP. 13. Quod in Ecclesiastica hierarchia Romanus Præsul sit summus Hierarcha, *e* Judex sine appellatione, Contra adversarium iterum, qui à Papa ad futurum Concilium appellavit, ut dictum est.

Et ibi 1. *f* Quod à Papa ad Concilium appellare non liceat.

Et 2. Quod appellans à Papa ad futurum Concilium, nedum *g* excommunicatus, verum etiam & stolidus est, scilicet si ignorat se aliquid tentare, quod sine sui adversarii, id est, Papæ consensu explere nequit, vel malignus, scilicet, si hoc non ignorat, & tamen appellat.

Et 3. *h* Quod à Concilio licite appellatur ad Papam absentem, non autem ad præsentem.

Et 4. ibi solvuntur multa contraria.

CAP. 14. *i* Quod Romanus Præsul solus sit resolutivus supremarum dubitationum, contra adversarium dicentem, in his quæ sunt fidei, Concilium præesse Pontifici.

Et ibi 1. Quod Papa *k* solus habet decidere omnes quæstiones & dubia in fide, judicio autoritativo sine juridico & ultimato.

Et 2. Quod si de Concilio loquamur, sicut de *l* aliquo non diviso contra Pontificem, sed Pontificem veluti caput includente, Sic autoritas Concilii & Papæ analogia una est, ac perinde ad Concilium pertinet determinare de fide, nisi Pontifex interdicat.

Et 3. ibi adversa multa solvuntur.

Et 4. *m* Quod Romani Præsulis solius est à Deo & à natura institutas leges interpretari, & declarare in dubiis, nedum in moribus, sed etiam in spectantibus ad fidem, quod ibi autoritatibus & exemplis & rationibus asseveratur, & hoc probatur verum de interpretatione nedum probabili, quæ est Doctorum, verum etiam & necessaria, ita quod sub pœna æternæ ac temporalis mortis ejus Decisiones sequendæ sunt.

CAP. 15. *n* Quod in Ecclesiastica hierarchia Romanus Præsul sit summus Hierarcha, Judex infallibilis veritatis, Contra adversarium, qui in hoc valde aberrat & obloquitur, ut in ejus Libro patet.

Et ibi 1. quid sit *o* Papam agere ut ex Papa, & quomodo omnes expositiones Sanctorum & Doctorum circa hoc reducuntur in unam, & quæ sit omnium opinionum radix, quæ est, ut Papa agat ut Papa, vel caput, si utatur auxilio membrorum, & faciat bona fide, quod in se est, ut intelligat veritatem, secus ubi maliciose procederet.

Et 2. Quod Ecclesia universalis decernendo de fide & moribus, errare nequit.

Et 3. Quod Papa etsi in quantum singularis persona, potest male operari, male credere, tamen non potest male decidere, ut Papa. *p* Et hoc probatur ibi in primis

a Nec fælicitate, nec sanius quæ in hac scripta sunt.

b Sic diligis Pastor oves.

c Id est, somniatur.

d Scilicet Christus etiam sterquilinium impietatis inhabitat, nova benignitate.

e Nihil ad Lutherum, adulator fœdissime.

f Furor.

g Sicut Christus à Iudæis excommunicatus est.

h Sententia Archimagistri.

i Sola potestate, etiamsi sit juxta indoctissimus, & rupstissimus. quia ipse dixit & facta sunt.

k Id est, solitarius, scilicet, quando in lecto dormit.

l Distinctio ... lis & ...

m Hic non Sylvester sed Satan, princeps dæmonum loquitur.

n Et hic Satan loquitur.

o Papa ut Papa agit, quando portatur à Referendariis, & beatos pedes præbet osculandos. Deinde quando per avariciam absorbet mundum, perditque animas.

p Opinio Sylvestri à tartaro advecta.

mis probabiliter, Deinde vero irrefragabiliter, nedum per Canones & Concilia, verum etiam per literas divinas.

Et 4. Quod omnes constitutiones Papæ in decidendo de fide & moribus *a* sunt à Papa, in quantum est Papa, sive cum assidentium consilio.

Et 5. ibi solvuntur multa contraria prædictis, quibus æmuli Romanæ sedis conantur probare, quod aliquando Papa nedum operando, verum etiam decidendo erravit, & specialiter de B. Petro, quem Apostolus reprehendit. Super quo adversarius magnam quidem, sed ruinosam structuram fabrefecit.

CAP. 16. Quod in Ecclesiastica hierarchia Romanus Præsul si summus *b* Hierarcha infallibilis veritatis *c* solus, contra adversarium, qui expresse voluit Concilii & non Papæ esse decidere de fide & moribus.

Et ibi 1. Quod *d* universale Concilium etiam rite celebratum, intellectum tamen ut aliquid contra Pontificem divisum, decidendo de fide & moribus errare potest, & probatur errasse sæpius de facto.

Et 2. Quid Concilium rite celebratum, acceptum sic *e* ut caput suum, *f* Romanum Pontificem secum intelligatur habere conjunctum, utiq; decidendo de fide & moribus errare nequit.

Et 3. ibi multa dissolvuntur argumenta malignorum.

Et 4. Quod si in materia fidei inter Papam & Concilium esset dissidium, siquidem jam res esset decisa per judicium irrefragabile Spiritus sancti, juxta dicta superius, illi standum esset, qui pro se dictum haberet decisionem, Quia alia pars, etiamsi esset Papa, niteretur contra Spiritum sanctum, quod tamen est impossibile, si jam fecisset quod *g* in se est. Si vero res non esset decisa, sed decidenda, quidam dicunt standum ei, qui melioribus Rationibus movetur, quod tenuit Panormitanus in ca. significavit, de Elect. & in quadam Disputatione. quæ incipit: Episcopus, Sed *h* irrationabiliter, ut ibi probatur, & eo casu Papa deberet omnes audire, & ex motu sui cordis (*i* quod à Deo in talibus regitur) deberet formare judicium, unde standum esset Pontifici bona fide & maturo consilio procedenti, quia sine Concilio habet irrefragabile judicium, ut probatum est, non autem Concilium sine Papa, ut etiam *k* probatum est.

Et 5. Quod partibus aut Patribus Concilii invicem dissidentibus in materiis fidei, Papa *l* aut Legatus vice ejus præsidens Concilio, judicium formare non debet secundum judicium majoris, sed sanioris partis, sive cujus Rationes sunt meliores, etiamsi esset unus solus, nam & Paphnutius contradixit Nicenæ Synodo, & obtinuit dist. XXXI. Nicena.

Et 6. Ibi multa objecta solvuntur.

LIBRI secundi caput primum, Quod sit *m* hæreticum dicere, quod in Ecclesia Catholica non possint fieri veræ Indulgentiæ, Contra adversarium, qui ex promulgatis veniis occasionem sumpsit impinguendi contra Apostolicam sedem.

Et ibi 1. Quid importet Indulgentiæ verbum, ac veniæ & remissionis.

Et 2. Quid sit Indulgentia.

Et 3. Quod in Ecclesia facit veras indulgentias Pontifex Maximus, & Episcopi, vel alii quidam sub limitatione Pontificis.

Et 4. Ibi dissolvuntur plura objecta.

Et 5. Quod Sancti qui ad ejusmodi venias elargienda moti sunt, non ex voluntate, sed ex ratione processerunt, quod probatur ibi ex probabilibus, & pene statim ex *n* necessariis.

Et 6. Quomodo in nostro bono opere, puta eleemosyna, est meritum & satisfactio, & primum semper est operantis, non secundum, sed ejus pro quo intendimus satisfacere.

Et 7. Quod merita Christi aut sanctorum non esse plene remunerata, est ab aliquibus Canonistis *p* impropie dictum intendunt autem, quod talium satisfactiones, non sunt omnes evacuatæ, vel applicatæ, alioqui passio Christi non esset *q* satisfactio pro quotidie pœnitentibus.

Et

Et 8. Declaratur, quomodo in Ecclesia sit thesaurus, quod etiam pene statim post astruitur in cap. ultimo, quidem irrefragabiliter.

Et 9. Per quos dispensari possit iste thesaurus.

Et 10. Arguitur ad probandum venias & thesaurum probabiliter, deinde etiam r necessario, prius tamen recitata extrava. Clem. VI. facta, de assidentium consilio, in qua est prolixa mentio de dicto thesauro.

Et 11. Quod s hæreticum sit dicere, Ecclesiam non posse facere veras Indulgentias, quod multipliciter probatur, & recitatur B. Antonium sic tenuisse & feli.

CAP. 2. Quod nunc sit hæreticum dicere, quod in Ecclesia fieri nequeant veræ Indulgentiæ pro defunctis.

Et ibi 1. Quod de ista quæstione olim opiniones fuere inter Theolog. & Canonistas.

Et 2. Quod opinio tenentium Indulgentias, valere defunctis per modum suffragii t est vera, & probatur multipliciter.

Et 3. Quod dicta opinio jam nunc non est opinio, sed doctrina sententiaque u Ecclesiæ, & opinio opposita, pari ratione nunc x error est, & non opinio solum.

Et 4. Quod hæreticum sit asserere, quod veniæ defunctis non prosint.

Et 5. Declaratur, quomodo intelligendum sit, per modum suffragii.

Et 6. Contra prædicta solvuntur objecta per multa.

CAP. 3. Quod virtualiter & per consequentiam hæreticum est dicere, Non posse per Papam indulgentem relaxari aliquam pœnam, taxatam per justiciam divinam.

Et ibi 1. Quod post contritionem & gratiam remanet homo obligatus reatu pœnæ exolvendæ temporaliter, quod multipliciter per y scripturas & Doctores & Canones probatur, licet hoc neget adversarius.

Et 2. Quod est aliquis locus purgandarum pœnarum post contritionem, à purgando dictus, & ibi, quomodo sit Purgatorium duplex, Ordinarium, quod z creditur communiter esse sub terra, licet hoc incertum sit, & Dispensatorium, quod saltem aliquando est in hoc a mundo.

Et 3. Quod In Purgatorio remittitur aut solvitur pœna taxata per justiciam divinam.

Et 4. Probatur hæreticum esse dicere, Quod non possit Papa per Indulgentias abolere pœnam taxatam per justiciam divinam.

Et 5. De quadam opinione nova & falsa, quæ est, quod possit quidem Papa dictas remittere, sed tamen de hoc facto non facit etiam, quando plenarie indulget, sed semper remittit injunctas à sacerdote, Hæc opinio nec dum est promulgata, vel publicata potius.

CAP. 4. Quomodo sint b Indulgentiæ intelligendæ in se.

CAP. 5. Quomodo sint intelligendæ ex parte dantis.

CAP. 6. Quomodo intelligendæ ex parte accipientis.

CAP. 7. Quod vera sunt fundamenta, quæ olim jeci contra adversarium.

Et ibi 1. Quod Ecclesia universalis essentialiter est convocatio in divinum cultum omnium credentium in Christum. Ecclesia vero universalis repræsentative, est Concilium rite celebratum. c Ecclesia vero universalis in virtute est Ecclesia Romana, Ecclesiarum omnium caput, & Pontifex Maximus.

Et 2. Quod Ecclesia Romana repræsentative vel eminentiore modo, est Collegium reverendissimorum Dominorum Cardinalium, virtualiter autem est Pontifex d summus, qui Ecclesiæ Romanæ & universalis caput est, alio tamen modo quam Christus.

Et 3. Quod sicut Ecclesia universalis errare non potest, decidendo de fide & moribus, Ita nec verum Concilium, faciens quod in se est, ut intelligat veritatem e quod intelligo incluso capite, & tandem ac finaliter, licet forte prima facie fallatur, quousq; durat modus inquirendæ veritatis, imo etiam aliquando erravit,

r Ex Æsopi fabula prima.

s Tandem & per se.

t Hæreticum in Sia. Thomæ apostatica

u Veritate Thomisti-ca.

x Thomistarum.

y In Theologia Thomistica.

z Id est, per constanti quintum Sylvestri.

a Nota creditur verbum impersonale est fundamentum Thomistica & Romanæ Theologia, hoc enim probant omnia sua.

b Autoritas Sylvestri.

c Indulgentia habet triplex esse metaphysicum, naturale & logicum quartum taceatur, quod est chymericum & proprissimum.

d Hic autor corrigit seipsum, prius tres Ecclesias jam quinque habens, Sic Roma crescit sapientia.

e Magistralis & scientificissima distinctio.

quan-

quanquam ſtatuendo potius quam decidendo, licet per Spiritum ſanctum ab errore educeretur.

b Ut exugat cenſibus orbem, vere hic non errat, proh dolor.

Et ſimiliter nec Eccleſia Romana, nec Pontifex decidendo de fide aut moribus, ea ratione, qua Pontifex, id eſt, ex officio ſuo pronuncians, & faciens quod in ſe eſt, ut intelligat *b* veritatem.

c Hic Satan ex imo tartaro loquitur.

Et 4. Quod quicunq; non innititur *c* doctrinæ Eccleſiæ Romanæ, Romaniq; Pontificis, tanquam Regulæ fidei, id eſt, credendorum infallibili à quo etiam robur trahit aut traxit ſacra Scriptura, hæreticus eſt.

Et 5. Quod Eccleſia Romana ſicut verbo, ita & facto poteſt circa fidem & mores aliquid decernere, nec in hoc differentia ulla eſt, præter id quod verba ad hoc ſunt accommodatiora quam facta, unde hac ratione conſuetudo vim obtinet legis.

d Capiendo Eccleſiam Romanam ſexto modo pro Magiſtro Palatii.

Et 6. Corollarie, quod qui ſentit, *d* quod Eccleſia Romana facere non poſſit inſpectantibus ad fidem, quod de facto facit, hæreticus eſt, aliter ſentiens de ſpectantibus ad fidem, quam Eccleſia Romana.

CAP. 7. Quod adverſarii ſunt aliqui errores præter eos, quos in ſuis Concluſionibus & earum reſolutionibus tenet.

e Quia hanc palatinam magiſtralem diſtinctionem ignorabit.

Et ibi 1. Probatur eſſe errorem, quod in ſpectantibus ad fidem Papa ſit ſub Concilio, niſi intelligatur *e* de fide ipſius Pontificis, cum tamen adverſarius loquatur de ſpectantibus ad fidem ſimpliciter & univerſaliter.

f Id eſt, Zum Brod. ja Gold

Et ſecundus error improbatus eſt, Quod Papa decidendo de fide errare poteſt, & oportet (ut ibi probatur) quod loquatur in quantum eſt *f* Papa.

Et tertius eſt, Quod decreta Romanorū Pontificum frigidiſſima ſunt & nihil.

Et quartus, Quod Romana Eccleſia non ſit caput, niſi per decreta frigidiſſima Romanorum Pontificum nata à quater centum annis, contra quæ, inquit, ſunt Hiſtoriæ autenticæ mille centum annorum.

g O quam dolet hoc vulnus & nimis.

Et quintus *g* Quod liceat appellare futurum Concilium.

Et ſextus, Quod Eccleſia Romana aut Pontifex non ſit virtute Eccleſia Catholica.

Et ſeptimus, Quod peſſimum ſit dicere, Deum impoſſibilia non præcepiſſe.

Et octavus, Quod illud verbum Matth. 16. Quodcunq; ligaveris, non ſit privilegium Petri, ſed æqualiter convenit omnibus Apoſtolis & Sacerdotibus & toti prorſus Eccleſiæ.

h [illegible]os errores Lutheri o, [illegible] t, ſed in ſecreto ſuo cubiculo in nocte.

CAP. 9. Quod *h* ſit error aſſerere Pontificem ſummum non poſſe remittere per venias ullas pœnas, niſi injunctas per Sacerdotes vel Canones.

Et ibi 1. Recitatur error & ex dictis oſtenditur eſſe reprobatus.

i Sic etiam Colonien: & Lovanien. reſpondent, Eſt q; hic ſolennis magiſtrorum noſtrorum modus reſpondendi: Male citaſti & expoſuiſti Scripturam.

Et 2. Reſpondetur ad omnia fundamenta adverſantis, & oſtenditur, quod leviter proceſſit, *i* quia ſcripturas male citat, ita quod non ſolum non concludunt, ſed nec etiam ſunt ad propoſitum, niſi raro, & hoc per totum Librum facit.

CAP. 10. Quod ſit error aſſerere, quod Papa non poſſit plenarie indulgere, vel hic vel in futuro.

Et ibi 1. Oſtenditur, Quod hoc ſit error intelligendo de pœnis, quas divina juſticia à nobis exigit pro peccatis, ſeu quæ veniunt in foro animæ tolerandæ.

Et 2. Diſſolvuntur omnia ejus argumenta.

Et 3. Oſtenditur eſſe errorem, quod in Purgatorio Papa non poſſit remittere pœnam Canonum, non quidem in ſpecie propria, ſed in æquivalenti.

Et 4. Improbatur alius error, quo aſſerit, omnem pœnam hujus vitæ mutari in pœnam mortis voluntarie toleratam.

Et 5. Probatur Eccleſiam Romanam tempore Gregorii fuiſſe caput, quod iſte negat.

Et ultimo, Fundamenta ejus, quæ nihil ſunt, diruuntur.

CAP. 11. Quod iſte adverſarius male ſentiat de Purgatorio, ubi & hi errores improbantur, & diſſolvuntur contraria argumenta.

Primus,

Primus, Via hominis quantum ad crementum habituum & merita operum, non finitur in morte.

Secundus, Imperfecta charitas moituri, necessario secum fert magnum timorem, etiam post mortem, tantoq; majorem, quanto minor fuerit ipsa.

Tertius, Hic timor & horror satis est se solo (ut alia taceam) facere pœnam Purgatorii, cum sit proximus desperationis horrori.

Quartus, Videtur Infernus, Purgatorium & Cœlum differre, sicut desperatio, prope desperatio & securitas differunt.

Quintus, Necessarium videtur animabus in Purgatorio, sicut minui horrorem, ita crescere charitatem. Fundamenta autem, quibus ad istos errores ponendus movetur, ostenduntur deficere multipliciter, specialiter autem, quia *a* sacrã Scripturam male adducit, & aliter intelligit, quam literales Expositores, & solvendo multa pulchra dicuntur.

a Quam Coloniaaliter loquitur.

CAP. II. Rursus, quod adversarius male sentiat de Purgatorio, ubi denuo multi errores, & multa falsa cum suis fundamentis evertuntur.

Primum falsum, Nec probatum videtur, inquit, ullis aut Scripturis, aut Rationibus, quod animæ Purgatorii sunt extra statum meriti, seu augendæ charitatis. Hæc ille.

b Cujus falsitas vel in hoc apparet, quod nos oppositum probavimus ratione, autoritate Sanctorum & Canonum, item autoritate Scripturarum, item autoritate Scripturæ & Sanctorum simul. B. enim Gregorius in 4. Dialog. ad propositũ nostrum probandum, scilicet, quod in Purgatorio merita non mutantur, adducit multas Scripturas, ut patuit capitulo priore.

b Pulcherrima omnium consequentia Sylvester oppositum dicit, ergo est falsum.

Secunda falsitas, Nec hoc, inquit, probatum videtur, quod sint de sua beatitudine certæ & securæ, saltem omnes, licet nos certissimi simus. Hæc ille.

Quod *c* utiq; falsum est, quia nos probavimus oppositum ex probabilibus, deinde vero ex necessariis, & sua Fundamenta ostendimus nulla esse, maxime illud, quod assumit totam Ecclesiam tenere, easdem esse pœnas Purgatori & Inferni, cum tamen nullus hoc dicat, sed sit falsissimum, *d* cum in Purgatorio non sit peccatum blasphemiæ, aut desperationis assequendæ gloriæ, quæ sunt maximæ miseriæ & pœnæ damnatorum, pejus enim malum culpa quam pœna, cum culpa Deo, pœna autem creatura privet.

c Eadem consequentia Sylvestrica.

d Non sunt eadem culpæ, ergo non eadem pœna iterũ Sylvestraliter.

Tertia falsitas, Quis scit, inquit, si omnes animæ Purgatorii velint redimi? Hæc ille.

Sed ista falsitas improbatur multiplici ratione, Quæ autem pro se adducit, sunt nulla, præcipue illud, quod Paulus vel Moyses appetiverit à Deo esse anathema perpetuò pro aliis, & ex Scripturis, quas adducit, hoc non habetur, sed eas male intelligit, & *e* citat.

CAP. 13. Quod adversarius male sentiat de potestate Pontificis, & ibi multi errores recitantur, reprobantur, & eorum Fundamenta ostenduntur esse nulla.

e Solutio eadem Coloniensium est.

Primus error, Papa non potest remittere ullam culpã, nisi declarando & approbando remissum à Deo, aut certe remittendo casus sibi reservatos. Hæc ille.

Qui istum errorem fundat in alio, quod per *f* Sacramenta novæ legis gratia non conferatur, contra doctrinam communem Doctorum celebrium. Augustini, Hieronymi, Hugonis, Magistri senten. Bedæ. Raba. Petri de pal. & Conc, Flo.

f Mentiris Sylvester, Lutherus per Sacramenta gratiam dare melius sentit quam tu.

Secundus error, In Sacramento (inqnit) pœnitentiæ contritio non est adeo necessaria, ut fides, qua quis credit, se absolutum, Et incomparabiliter plus consequitur fides, absolutionis, quam fervor contritionis. Et in his inquit, qui credunt in verbum Christi, Quodcunq; solveris, non potest clavis errare. Hæc ille.

Qui & rursus, Erret, inquit, vel non erret Sacerdos, tu non erras, si credideris, scilicet te absolutum. Hæc ille.

Et hic etiam tractatur de evacuatione Purgatorii per Papam, in responsione ad primum ejus arti: & probatur, quod sicut *g* Papa per venias potest unam animam à

g Hoc & Luther. dicit, sicut potest unã sic potest multas extrahere. Stat omnino similitudo, quia nullum potest extrahere.

mam à Purgatorio educere, ita & duas & tres, & sic in infinitum quam diu extaret pro singulis rationabilis causa educendi, puta, si singulæ haberent eos, qui sibi ad plenum juxta mandatum Papæ suffragarentur.

Tertius error, Laboriosa, inquit, & inutilis est ars confitendi, imo desperandi & perdendi animas, qua hucusq; docti sumus arenam numerare, id est, singula peccata discutere, colligere atq; ponderare ad faciendam contritionem. Hæc ille.

Quartus error, Indulgentia data per modum suffragii, non plus valet, quam suffragium solum.

Quintus error, Me, inquit, nihil movet, quid placeat vel displiceat summo Pontifici, Homo est sicut & cæteri. Multi fuerunt summi Pontifices, quibus non solum errores & vitia, verumetiam portenta placuerunt. Ego audio Papam ut Papam, id est, ut in Canonibus loquitur, aut cum Concilio determinat, non autem, quando secundum suum caput loquitur. Hæc ille, qui & ponit exemplum de cædibus Julianis.

Sextus, solius Papæ, inquit, non est novos Articulos fidei statuere, sed secundum statutos judicare & discindere fidei quæstiones. Hic autem erit articulus novus, scilicet de veniis, ideo ad universale Concilium pertinebit ejus determinatio, multo magis quam Conceptio B. Virginis, præsertim, cum hic nullum, illic multũ & magnum sit periculum animarum, alioqui, cum Papa sit unus, qui errare potest in fide & moribus, periculo assiduo laboraret totius Ecclesiæ fides, si quicquid sibi visum fuerit, necesse sit verum credi. Hæc ille.

Septimus, Si Papa, inquit, cum magna parte Ecclesiæ sic vel sic sentiret, & etiam erraret, adhuc non est peccatum aut hæresis, præsertim in re non necessaria ad salutem, donec fuerit per Concilium universale, alterum approbatum, alterum reprobatum, quod ne multis agam, illo uno probatur, quod Ecclesia Romana etiam cum universali Concilio Basiliensi, ac tota ferme Ecclesia sentit, B. Virginem sine peccato originali conceptam, & tamen quia altera pars non est reprobata, non sunt hæretici, qui contrarium sapiunt. Hæc ille.

Octavus, Nam sentit, quod Episcopus in sua diocœsi, & Curatus in sua Parochia, æqualem cum Pontifice in Purgatorium habeant potestatem, quod hic aliqualiter tangitur & declaratur.

Nonus, Nam pœnæ, inquit, Purgatorii sine potestate clavium per solam contritionem remittuntur, quia perfecte contritus, quo ad Deum, à Purgatorio absolutus est.

Decimus, Nam in plenaria, inquit, Indulgentia, id est, omnium pœnarum, fallitur major pars Populi. Hæc ille, qui declarando habet, tanquam inconveniens, quod alii dicunt, post talem Indulgentiam animam decedentis nullo alio admisso peccato evolare. Deinde sic subjungit: Nec mirum, inquit, quando illi sic scribunt, legunt, clamant, quod si quis venias consequutus, ante recidivum moreretur, statim evolaret. Hæc enim, inquit, quasi non sint peccata nisi actualia, ac si fomes relictus nulla sit immundicia, nullum impedimentum, nullum medium, quod moretur ingressum regni, cum nisi ipse sanetur, impossibile sit intrare cœlum, etiamsi nullum sit actuale. Hæc ille.

CAP. 14. Quod adversarius male sentiat de spirituali Ecclesiæ thesauro, unde venias elargitur.

Et ibi 1. datur intellectus talis thesauri.

Et 2. Ostenditur, quod possibile sit esse talem in Ecclesia.

Et 3. Ostenditur probabiliter ita esse de facto.

Et 4. Ostenditur idem demonstrative.

Et 5. Ostenditur, quod quæcunq; iste in contrarium adducit, nihil concludunt, & nihil pene ad propositum citatur, & quod omnia ejus fundamenta nihil sunt, nisi mordacitates & detractiones. Et in hoc cap. respondendo adversario, infinita pulcherrima tractantur.

CAP. 15. Completo secundo volumine adjectum, visa disputatione cum Eccio, & resolutione Lutherana de potestate Papæ; quod ex dictis sparsim supra improbentur novi errores istius. *a* *Infinita forte Melyssi Anaxagora Leucippi.*

Et ibi 1. Quod Romanus Antistes divino jure sit primus, & dignitate, jurisdictione, autoritate Doctorum latinorum.

Et 2. Autoritate Græcorum.

Et 3. Autoritate Conciliorum.

Et 4. Autoritate Scripturarum, quibus per istum *b* insufficienter responde-tur, & ultimo idem astruitur theologicis Rationibus irrefragabiliter. *b* *Quia Themistios.*

CAP. 16. Quod ex dictis solvantur omnia adversarii maledicta.

Et ibi 1. Quod suæ rationes, quibus sine divino jure probare nititur Romani Præsulis primatum, sunt ei, etsi non aliquæ in se vanæ, sunt quoq; omnes infidlosæ.

Et 2. Quod solutio ejus ad illam Scripturam: Tibi dabo claves, nihil sit & septem ejus argumenta solvuntur.

Et idem 3. Probatur de solutione ad illam: Pasce oves meas, & quatuor argumenta solvuntur.

Et 4. Quod injuste & ignoranter rideat ad decretum Leonis, dist. XIX. ita Dominus, & dissolvuntur quatuor ejus argumenta.

Et 5. Quod ignoranter rideat decretum Leonis IIII. dist. II. de libellis.

Et 6. Idem probatur de ca. cleros dist. XXI. & solvuntur tria ejus argumenta, maxime illud, quod ex Concilio Aphricano dist. XCIX. in ca. primæ sedis, ubi iste deceptus *c* æquivocatione primitatis sedis illud cap. tam parens, quod glosam non meruit, minime intellexit. *c* *Quid mirum, cum quotidie novas fingunt de corde suo æquivocationes.*

Et 7. Quod injuste impugnat decretum Ancleti dist. XXI. in novo, & ostenditur testimonio etiam *d* græci Imperatoris, Sacerdotium novæ legis, ab antiqua Roma in omnes effluere. *d* *Id est, jure divino.*

Et 8. Idem de Pelagii decreto dist. XXI. sancta, & quatuor ejus argumenta solvuntur.

Et 9. Quod ignorantissime impetat decretum Nicolai dist. XXI. Inferior, & ostenditur, quod nihil sint, quæ in contrarium adigit, tela.

Et 10. Idem de cap. omnes dist. XXII. & septem ejus calumniæ repelluntur.

Et 11. Idem de Anacleti decreto dist. XXII. sacrosancta, & sex ejus calumniæ repelluntur.

Et 12. Quod injuste & maligne impetat Paschalem in decretali, significasti, de eleemosyna.

Et ultimo, quod suam Conclusionem XIII. *e* male probet, sed omnes ejus probationes aut ex malicia, aut inscitia magna procedunt. Caveat autem iste, quia quantum ego capio, cervice sua Dei judicium bajulat. De juridica & irrefragabili veritate Romanæ Ecclesiæ, Romanique Pontificis. Liber tertius finit. *e* *Et hoc ColoniaIiter & Lovanialiter dictum.*

AD LECTOREM D. MART. LUTHER.

HÆC quisquis legis, Christiane frater, Sylvestro Satanæ organo, prolata, intelligere debes, non nisi summo odio & incredibili metu generalis Concilii esse conficta. Agunt enim Romanistæ jamdudum furore impietatis suæ insanientes, quo impunitam licentiam quidvis audendi habeant, ne aliquando Concilii remedio afflictæ & vastatæ Ecclesiæ succurratur, & Romanensibus Nimrothis, Ismaelitis, sanguisugis, Sybaritis, Zodomitis, Antichristis, orbem totum, *Pet. 2.* fictis (ut Petrus prophetavit) verbis seducentibus, modus aliquis ponatur.

Cum

Papa supra Concilium secundum Canones.

Cum itaq; futurum videant, ut Concilium prohibere nequeant, fingunt Papam esse supra Concilium, sine ejus Autoritate nullum cogi, nullum durare, nullũ obligare, & prorsus nihil facere ullum Concilium. Ipsum vero Papam esse regulã infallibilem veritatis, autorem intelligendæ Scripturæ. Quibus figmentis & mendaciis plus, quàm tartareis, si cogantur Concilium admittere, tamen ante elusẽrint, quam admittant, & sic undiq; impunitam suam Sodomam & Babylonem redemerint.

Mihi vero videtur, si sic pergat furor Romanistarum, nullum reliquum esse remedium, quam ut Imperator, Reges & Principes vi & armis accincti, aggrediantur has pestes orbis terrarum, remq; non jam verbis, sed ferro decernant. Quid enim lallant perditi homines, etiam communi sensu privati, quam id quod Antichristus facturus prædicitur, ac si nos insensatiores, quam trunci sunt, habeant.

Si fures furca, si latrones gladio, si Hæreticos igne plectimus, Cur non magis hos Magistros perditionis, hos Cardinales, hos Papas, & totam istam Romanæ Sodomæ colluviem, quæ Ecclesiam Dei sine fine corrumpit, omnibus armis impetimus, & manus nostras in sanguine istorum lavamus? tanquam à cõmuni & omniũ periculosissimo incendio nos nostrosq; liberaturi. O felices Christianos, ubi ubi fuerint, modo sub tali Romano Antichristo, sicut nos infœlicissimi, non fuerint.

Papa Christianis & infimis par in preceptis Dei.

Ego interim me expediam, & testatam meam hanc tum conscientiam tum monitionem, relinquam, Quod Romani Pontificis autoritas, sive sit divini sive humani juris, non altius quam quarto Præcepto, id est, primo secundæ tabulæ præcipitur, ubi dicitur: Honora Patrem tuum & Matrem tuam. Hinc assero ipsum esse omnibus nobis parem in præceptis Dei, maxime primis tribus, ut ubi contra horum unum aliquid fecerit, subjectus sit cuilibet fideli admonendum & accusandum, Juxta illud Matth. 18. Si peccaverit in te frater tuus, vade & corripe eum inter te & ipsum solum. Si te non audierit, assume tecum alium, aut duos, Si hos non audierit, dic Ecclesiæ, id est, palam coram omnibus, si Ecclesiam non audierit, sit tibi sicut ethnicus & publicanus. *Matth 18.*

Quis est, qui Papam & Papistas ab hac Evangelii lege excipere possit? An Papa non est frater? an non omnibus suis hæc Christus præcipit? Da locum Scripturæ, qui probet, Papam non licere in hanc regulam cogi? An figmentis suis dæmoniacis nos territare tentant, ut huic Christi præcepto non obediamus, ob hominem in Deum peccemus, & timore traditionis humanæ Dei præceptum irritum faciamus.

Viam veritatis blasphemare.

Vere nunc intelligo, de quibus locutus sit Petrus, 2. Pet. 2. Erunt in vobis Pseudomagistri, per quos via veritatis blasphemabitur, Deum, qui eos emit, negantes, qui in avaritia fictis verbis de vobis negociabuntur. An non est hoc viam veritatis blasphemare, si neges, verbum Christi in aliquem hominem peccatorem valere? Ego sum excusatus, & pronuncio ex his verbis Petri & Christi. Si Principes, Episcopi, & quicunq; fideles, Papam errantem quolibet crimine, non monuerint, corripuerint, accusaverint, pro ethnico habuerint, esse omnes blasphemos vitæ veritatis, & negatores Christi, cum Papa æternaliter damnandos. *2. Pet. 2.*

Dixi.

REVE-

REVERENDI PATRIS FRATRIS JOHANNIS NANNIS VITERBIENSIS ORDINIS PRÆdicatorum Theologiæ Professoris de Monarchia Papæ disputatio, scripta Anno M. CCCC. LXXXI. Cum postfatione Martini Lutheri, in tam solennem Disputationem.

M. L.

Invenies hic Lector, De Donatione Constantini Articulum Ecclesiæ Papalis, solenniter & Magistraliter defensum, quod & multi alij fecerunt. Ut scias neq; jocum neq; ludum fuisse eis istud Decretum de Donatione Constantini, licet hodie quosdam istius pudeat, & negare libenter vellent, sed Papa non patietur, &c.

EXCERPTA EST HÆC DISPUTATIO EX COMmentario ejus super Apocalypsin, in quo, plusquam Italico fastu sibi arrogat Prophetiam de perdendo Turcarum imperio & de triumpho glorioso Ecclesiæ latinæ, statim ab Anno M. CCCC. LXXX. futuro, Sed res ipsa declaravit, ejus Prophetiam, Italicam arrogantiam & vanitatem fuisse. Cum Zelimus Turcarum Imperator, quem hic concacatus Propheta, ultimum & pereuntem facit, maxime res Turcarum extulerit, capta Ægypto, & duobus Soltanis cæsis, &c.

DISPUTATIO DE MONARCHIA PONTIFICIS MAXIMI.

DUBITATUR, An agnus & vicarius ejus Pontifex maximus, sit jure divino Rex regum, sive Monarcha temporalis hujus mundi, Et videtur quod *Baroco.* non, his rationibus. Primo, quia omnis Monarcha temporalis, defensat suam Monarchiam. Sed Christus eam temporaliter non defensat, imo, ut evidentia declarat, potius flagellat & minuit. Ergo non habet Monarchiam in hoc mun- *Festino.*
Johan. 19. do temporalem. Et confirmatur dicto Christi Johan. cap. 19. dicentis ad Pilatum: Regnū, inquit, meū, non est de hoc mundo. Sed Monarchia temporalis, est de hoc mundo. Ergo jus Monarchiæ Christi non est in hoc mundo, sed expectatur in alio.

Ad hoc firmissime tenentes respondemus; quod nedum in futuro seculo, sed etiam in præsenti Christus solus habet Monarchiam juridicam. Et hoc primo de-
Daniel. 2. claratur ex secundo capitulo Danielis, ubi dicitur, Quod lapis abscissus de monte sine manibus, qui est Christus, confregit Statuam, & ipse factus est Mons magnus, & implevit universam terram. Sed ibi ad literam loquitur Angelus de successio- *Ergo Baculus stat*
ne Monarchiarum mundi, & lapis replet etiam cœlum & terram universam. Ergo *in angulo.* Monarchia Christi universalis est, nedum cœlestis, sed temporalis. Et confirmatur per exponendi Danielis modum, sic ibi dicentis. In diebus autem Regnorum illorum, scilicet subjectorum Romanis, suscitabit Deus Cœli regnum videlicet Christianorum, ut omnes Catholici exponunt, de quo regno sic dicit statim. Regnum illud non dissipabitur, & alteri populo non tradetur, sed comminuet & consumet universa Regna, Ipsum autem stabit in æternum.

Ex qua Autoritate hoc colligitur. Omne Regnum quod potest impugnari & *Vide Dialecticam*
affligi temporaliter, sed non deleri, est regnum temporale. Quia Regnum in alia *pulcherrimam &*
vita nec impugnari potest nec affligi. Sed Regnum Christi potest affligi tempora- *perfecte magistra-*
liter & impugnari à Bestia, sed non deleri, ut patet ex dicta Autoritate, & ex septi- *literq; nostralem.*
Dan. 7. mo capitulo ejusdem Danielis & in toto libro hujus Apocalypsis. Ergo Christi monarchia est etiam temporalis, quæ licet impugnata & afflicta sub septem sigillis, & septem tubis, & septem phialis, tamen ejus Jurisdictio non traditur à Deo alteri
Dan. 2. populo, ut ait Daniel secundo capitulo, sed tandem auferet à bestia omne regnum, quod est subter omne cœlum, & dabit populo Christiano, ut ait idem septimo capitulo, Et ita Regnum temporale Christi dissipabit omnia alia Regna & ipsum stabit

in æternum. Quia omnia terminabuntur regna, folum autem Christianorum regnum ftabit, quia neq; in præfenti, neq; in futuro, hujus regni erit finis, ut dixit Angelus ad Mariam Lucæ primo capitulo. *Luc. 1.*

Et confirmatur, quia Danielis feptimo capitulo, ut ibi declaravimus, circa finem capituli, ad literam loquitur de Maumeth, qui loquitur contra Excelfum fermones, & putavit poffe mutare leges Chrifti in Alcoranum, & tempora ab anno falutis voluit mutari ab annis Maumethi, & fibi intitulari. Ubi duo habemus. Primum, quod auferetur Regnum à Beftia & dabitur populo Sanctorum, Sed Regnum, quod judicium Dei auferet à Beftia, eft temporalis ejus monarchia. Ergo Chriftus & vicarius ejus Pontifex maximus, funt divino jure temporales Monarchiæ. Aliud dicitur, Quod populo Chriftiano dabitur magnitudo Regni, quæ eft fubter omne cœlum. Sed fubter cœlum non eft nifi tempus. Ergo Chrifti monarchia eft temporalis etiam in hoc feculo. *Daniel. 7.* *Maumeth.*

Et confonat huic dictum Chrifti Matthæi ultimo, Data eft (inquit) mihi omnis poteftas in cœlo & in terra. Sed omnis poteftas eft univerfalis Monarchia. Quia Saracenorū non eft omnis poteftas. Ergo Chrifto & Vicario ejus data eft Monarchia, ne dum cœleftis, fed etiam terreftris. Atq; ita Agnus cum populo latino, ut ait hic Johannes, pugnabit temporaliter cum beftia & Saracenis, & agnus vincet illos, quia jure divino foli fibi eft tradita univerfalis Monarchia, & eft folus Rex regum & Dominus dominantium, & Latini qui funt cum eo, funt vocati ad bellandum, & electi ad regnandum univerfaliter, & fideles ad confervandam Evangelii monarchiam. O quanta erit gloria Latinorum. Certe ipfi foli funt Enoch & Helias refervati ad pugnandum contra Antichriftum & fœlices victores. *Matth. ult.* *Manet alta mente repoßum imperiū Italiæ, fractiq; injuria regni.*

Ad rationem dicimus, Quod aliud eft, non defenfare & minuere, aliud emendare & corrigere. Negamus igitur, quod Chriftus non defenfaverit Ecclefiam fuā, aut diminuerit, fed bene in his flagellis permifit partes Ecclefiæ leprofas & hæreticas atq; fcifmaticas flagellari. Hoc autem non eft jus fuum non defenfare, aut de jure fuæ Monarchiæ minuere, fed folū langvidæ parti occurrere, atq; mederi per illas medicinas & media tyrannica Beftiæ, quæ fua fapientia novit melius expedire. *Cremort ziperla horam formatior.*

Ad fecundam rationem dicimus cum Auguftino fuper illo verbo Chrifti. Ego non fum de hoc mundo. Aliud, inquit, eft effe de hoc mundo & hinc, aliud autem effe in hoc mundo, & hic. Effe enim de hoc mundo, eft habere jura fua à mundo & more mundi. At Chriftus non habuit jus fui Regni à mundo, fed à Deo promittente per fcripturas Danielis & Angeli, quod fuæ Monarchiæ non erit finis, ficut præcedentes. *Effe de hoc mundo.*

Similiter non acquifivit eam more mundi, militum multitudine & armis, fed miraculis & morte vicit, ut expofuimus fuper fecundo Efaiæ Prophetæ dicentis de Meffiæ militibus. Convertent gladios fuos in vomeres & lanceas fuas in falces. Non levabit ultra gens Apoftolica contra gentem gladium. Et hoc eft, quod Chriftus non negat Pilato regnum fuum effe hic, & in hoc mundo, fed effe hinc & de hoc mundo dicens. Si regnum meum effet de hoc mundo, miniftri mei utiq; armis more mundi decertarent, ut non traderer Judęis, nunc autem regnum meū non eft hinc. *Efa. 2.*

Hoc loco furgit dubitatio. Si regnum Chrifti non armis acquiritur, quomodo Johannes Evangelifta in fequentibus capitulis ponit Latinos acquifituros univerfalem Beftiæ monarchiam pugnis, bellis & armis. Et refpondemus, Quod latinus exercitus licet ufurus fit armis, tamen magis erunt pro figno, quam effectu, quia illa arma nihil valebunt contra tantam Saracenorum potentiam & exercitus, ficut & arma Petri nihil valuerunt nifi ad abfcifionem auriculæ. Sed accident multa miracula & divinæ virtutes, quibus territi infideles fubjugabuntur. Nam ut ait Apoftolus, prima ad Theffalonicenfes ultimo: Dominus Jefus interficiet impium fpiritu oris fui. Et hoc idem afferit Efa. cap. 11. ut ibi ad literam expofuimus. Ergo in armis latinorum non operabitur vis armorum, quam Turci non trepidant, fed fpiritus Jefu miraculofus. Et ideo Johannes, cum hic dicit, quod vocati *Efa. 11.* *(Nihil) Etiam mentiendo minimum vera loqueris, proh dolor.*

& ele-

& electi ac fideles latini pugnabunt, non dicit arma eorum, sed Agnus vincet illos, quoniam rex regum est, & hæc de litera capituli.

Ex his multa dignissima memoratu occurrunt. Primum est, quod jus omniũ Monarchiarum à solo Deo est, hoc patet Danielis quarto cap. quando Nabochodonosor dictum est. Scias, quod Excelsus dominatur in regno hominum, & cuicunq; voluerit dabit illud.

Nabochodonosor Daniel. 4.

Secundum est. Quod solæ quinq; Monarchiæ sunt à jure divino, scil. Chaldea, Persa, Græca, Romana, Christiana, quarum quatuor primæ ad tempus concessæ fuerunt à Deo, ultima vero stabit in æternum, & jus ejus alteri populo non tradetur. Hoc probatur Danielis secundo & septimo capitulis, & Lucæ primo.

Dan. 2. & 7. Luc. 1.

Tertium est. Quod omnes aliæ Dominationes his non subjectæ, tyrannicæ erant ac permissivæ. Et ratio est Job, quia Deus non facit regnare hypocritam sive tyrannum contra instituta à se Dominia, nisi propter peccata populi.

Quartum est. Quod verus Monarcha est Pontifex maximus, Ratio, quia ei soli delegata est universalis Christi potestas, non solum ligandi & solvendi, sed in fide confirmandi & omnes oves & agnos temporaliter pascendi, ut patet ex Evangeliis.

Quintum est. Quod prohibitiones duas Christus in passione, revocavit in resurrectione. Prima prohibitio fuit, ne irent ad prædicandum Samaritanis & Paganis, sed solum ovibus Israel. In resurrectione hanc relaxavit propter promulgationem Evangelii dicens, Euntes in mundum universum, prædicate Evangelium omni creaturæ. Secunda prohibitio fuit de pecuniis non portandis & gladiis. Quia cum Judæis prædicarent, ab eis recipiebantur. Sed quia futurum erat dominium mundi in eis & successoribus. Idcirco in passione jus illud abrogavit & aliud pro futura Monarchia condidit dicens. Quando misi vos sine sacculo & pera & calciamentis, nihil vobis defuit. Sed nunc qui habet sacculum, tollat similiter & peram. Et qui non habet arma, vendat tunicam & emat gladium.

(sic) Qui fuerunt isti Eni? An Apostoli fuerunt Domini in mundo.

Habes ergo hic Pontificem gladio ornatum autoritate Christi.

Sextum est. Quod absq; voluntate Senatus & populi Romani Constantinus debuit resignare imperium Sylvestro. Hoc patet, quia jam ad Christum erat devoluta Monarchia jure divino. Quod autem est de jure divino, absq; Senatus consulto debuit fieri.

Septimum est. Quod Sylvester imperii gloriam suscipere potuit à Constantino, & beatus Sixtus potuit thesauros imperii à Philippo Imperatore suscipere, & thesauros Ecclesiæ appellare. Ratio, qui potest Monarchiam suscipere jure divino, potest & ejus annexa suscipere eodem jure, potissime cum Christus relaxaverit jus non utendi pecuniis & armis.

Philippus Imperator. Sixtus.

Octavum est. Quod beatus Laurentius martyr invito Imperatore Decio dictos thesauros potuit dare pauperibus, Ratio, thesauri non erant Tyranni, sed Monarchæ veri. At verus Monarcha erat Sixtus Pontifex urbis jure divino, & Decius erat ex consequenti Tyrannus. Et idcirco beatus Laurentius nec dici, nec esse potuit fur & raptor.

B. Laurentius. Decius Imperator.

Nonum est. Quod Cæsar & primogenitus Ecclesiæ Imperator ille est, quem vicarius agni Cæsarem instituit ad defensionem Monarchiæ.

Ultimo sequitur. Quod qui Christi vicario contradicunt, sive Cæsares, sive Reges ac Principes & Potentatus, statim jure divino Tyranni efficiuntur, suntq; magis sub Bestia maomethani Tyrannide, quam sub juridica divina Monarchia immaculati Agni. Hæc igitur hactenus dicta sunt.

MARTINUS LUTH. PIO LECTORI S.

LEGIMUS Johan. 12. quod Judas Ischarioth indignatus sit, cum tantam videret unguenti perditionem, quam Magdalena in corpore Christi prodegerat, religiosissime causatus, potuisse pauperibus tantum thesaurum multo sanctius distribui. Fuit hæc sane magnifica & miranda pietatis species in tam perdito & nefario

Judas indignatus Johan. 12. ait: Quare hoc unguentum nõ venijt, &c.

fario homine, ita ut & cæteri quoq; Apostoli, ea verbi magnificentia seducti crederent, (sed simplicitate Apostolica) hominem serio & vere talia loqui, sed postea, re ipsa docti, viderunt (sicut Johan. dicit) eum furem fuisse, & furandi causa tam religiose de Ecclesia pauperum curanda mentitum.

Papa imitator Judæ.

Hunc plusquam gravissime Romanus Pontifex imitatus, postquam vidit, in corpus Christi (quæ est Ecclesia ejus) magnos thesauros per fideles, optimas Magdalenas, id est, Animas credentium, & Principum Christianorum, profusos, pro fovendis ministris Ecclesiæ, & alendis membris Christi, in hac vitæ miseria, captus insanissimo furandi & rapiendi furore, cœpit & ipse clamare, per omnes Decretales & Scripta suorum adulatorum, sese curam omnium Ecclesiarum spectare, & oves Christi pascendas sibi commendatas esse, specie non modo Ischariotica, sed plus quam angelica, per hoc mendacium totius Ecclesiæ opes furari, & ad sese rapere conatus, cum nullum sit post ipsius Satanæ, Patris mendaciorum mendacia, impudentius & impurius mendacium sub sole proditum, quam quod Rom. Episcopus sit Pastor totius Ecclesiæ.

Impudentissimum mendacium Papam totius Ecclesiæ Pastorem esse.

Et fuit Judæ mendacium Apostolis sine periculo, cum ignari crederent fallacibus verbis, pro officio charitatis (quæ omnia credit) nec in ejus verba fidentes mori voluissent. At noster Romanus Ischarioth sic adornavit nobis Christianis suum mendacium, ut nisi pro Articulo fidei adoraremus, non modo periculum salutis immineret, sed certa, præsens, & latæ sententiæ damnatio, nos jamdudum ante secula hausisset. Et delectabat eum ista credula & stulta simplicitas fidelium, in qua pro libidine sua ludere, quæ vellet, stylo liceret Curiali, Nam (si voles) Historias percurre, & observa, an unquam è Papæ curia prodierit una pagina, imo duo versus doctrinæ Christianæ, vel saltem Decalogi, cum tamen interim Decretalium & Bullarum, de Præbendis, Palliis, Dignitatibus & aliis prophanissimis nugis, sine intermissione, sine fine, sine modo tempestates & maria exundarint in omnem Ecclesiam.

Romanus Ischarioth.

Quæ omnia cum tot seculis videamus, palpemus, sentiamus, experientia ipsa ita sese habere, Nihilominus, os istud durum & impudens Romanæ lupæ audet gloriari, sese velle pascere oves Christi, & omnes Ecclesias, Satanica & furiali nequitia, verbum pascendi, huc detorquens, ut significet ei, temporaliter & corporaliter in rebus fidelium, ad perditionem animarum, licere tyrannisare & furere. Quasi vero Animæ fidelium valde bene pascantur, si loco puri verbi Dei, quo aluntur in vitam æternam, devorare cogantur, merdas, stercora, cloacas Bullarum & Decretalium, de Primatu, dignitate, potentia & similibus portentis tyrannicis, quibus venter Papæ & esca ejus in hoc seculo glorificatur & in Deum exaltatur, his qui pereunt. Atq; utinam essent duntaxat merdæ & cloacæ pessimorum hominum, & non potius, venena aspidum insanabilia, & ova Basiliscorum (ut Isaiæ verbo utar) ipso visu interficientium.

Quomodo animæ fidelium pascantur à Papa.

Isa. 59.

Nam tolerasse has cloacas aut etiam devorasse, satis fuerit magna miseria generis humani, sed pro articulis fidei necessariis ad salutem recipere, & in eis confidere & mori, tanquam obedientia salutari ad vitam. Hoc est novissimum malum, & ultimi temporis, quod Paulus periculosissimum & sævissimum fore prædixit, Hoc non pertinet, nisi ad purpuratam illam Meretricem, Matrem fornicationum & abominationum terræ, mysticam, Babylonem, ebriam sangvine Sanctorum & sangvine Martyrum Jesu, quæ gestatur à coccinea Bestia, nominibus blasphemiarum plena, Sic enim describit ille curiam Papæ, & tale est revera regnū Papæ, Tantum tantorum malorum infernum prævaluir inducere in orbē, una falsa glossula hujus verbi, Pasce, dum non de Evangelio docendo, quod Pontifices Ischariotici, ne summo quidem digito attingunt, sed de potestate dominandi docue-

Mali ultimi temporis, &c.

Meretrix purpurata Apoc. 17. revera Papa regnum est.

docuerunt intelligere, Nihil veriti, Christi verbo dominationem in Ecclesia prohibentis. Vos non sic (inquit) ut Gentes dominari, sed invicem servire debetis, Et Petrus. Non dominantes in Clero, sed forma gregis efficiamini.

Luc. 22.
1. Pet. 5.

Proinde, si Romanum Ischariotem compares cœteris in orbe Tyrannis, qui fuerunt, sunt vel esse possunt, videbis illos fuisse pene umbras tyrannicas, corpus vero tyrannicum, ipsum esse Romanum idolum. Mira de Hattilæ Hunnorum regis tyrannide scribunt Historici, qui se appellarit flagellum Dei & metum orbis terrarum, Et de Thamerlane Schytarum tyranno, qui se iram Dei & vastitatem orbis jactaverit, Sed hi figura & ludus fuerunt præ Curia Romana. Nam fuerunt illi brevis cujusdam temporis calamitates, & quod optimum fuit, illorum furores bona & secura conscientia & illæsa fide Christi ferri potuerunt. Romanus vero Hattila & Thamerlanes perpetuo & sempiterno furore Ecclesias Dei vastavit, nec solum res & corpora perdidit, sed fidem Christi & conscientiam bonam oppressit & extinxit, suis pestilentissimis Decretis. Quibus re vera & nimis diu fuit metus summus orbis, ira & flagellum Dei. Illi gladio terruerunt orbem, salva fide Christi. Hic mendacio sub nomine Dei proposito terruit & domuit omnia, & pro justicia & veritate coegit adorare.

Roman. Ischarioth
Tyrannus Hattila. Thamerlane.
Romanus Thamerlanus.

His malis non contentus homo peccati & filius perditionis, nec aversus furor ejus, sed adhuc manus ejus extenta quærit (ut de Antiocho scribitur) regnare super duo regna, imperiiq; Romani arrogat sibi Dominium, Ad quod non minoribus mendaciis nititur, Nam postquam Carolum Magnum Episcopus Romanus unctione & corona declarasset Rom. Imperatorem, licet ipsum invitum, non desiterunt postea per omnia tempora succedentes Pontifices hoc Exemplo in spem sublati, sibi usurpare potestatem conferendi Imperii quibus vellent, Et se plane Dominos feudi, Imperatores vero & Reges, suos vasallos reputare, se ipsos veros & pleno jure esse Dominos Dominorum, Reges regum, Judices thronorum, ut per suos adulatores fremunt.

Homo peccati, 2. Thess. 2. arrogat sibi dominiū Rom. Imperii.

Nec defuit operationi erroris successus per fictam excommunicationem, tum per prodigia & signa mendacia Satanæ, donec nullo genere doli fraudis, artis & nequitiæ & malitiæ, omisso, multa Regibus raperent, & quod rapere non possent, furarentur, quod furari non possent, impiis cultibus & ceremoniis extorquerent, tandem etiam conculcarent ipsa colla Regum, eosq; occiderent ferro, & orbem cædibus & bellis vastarent.

Excommunicatio ficta.

EXTAT Epistola cujusdam boni viri Jacobi Meyer, Cancellarii Moguntini, ad Cardinalem Æneam Sylvium expostulatoria de tyrannide Papæ & Curiæ suæ, Sed Æneas Sylvius, homo non tantum Italus, sed Cardinalis quoq; gemina superbia, utraq; immensa, scilicet Italica & Cardinalitia, ita respondet atrociter amico, ut jus esse contendat, non tyrannidem, quicquid Papa in Germanos sæviret, Ausus hoc asserere, Germaniam hoc debere Romanæ Sedi, Quod Imperium Romanum haberet, quod tam culta facta esset, ex horrida & barbara terra, quod tam lata & ampla nunc floreret, prius angustis terminis inclusa, breviter, Germaniam pene creaturam Papæ facit, ideo debere patientem & gratam esse expilatori Romano.

Epistola Jacobi Meyer Cancellarii Moguntini.
Æneas Sylvius.
Germania Papæ creatura.

Credidit homo Italici supercilii & fastus, Historias à Germanis neq; legi neq; teneri, Cum satis constet ex omnibus Historiis, Carolum Magnum non solum nihil accepisse à Romano Episcopo, Sed contra multa illi dedisse. Ut potius Rom. Episcopus ipsam suam sedem Carolo salvam debebat, ut quam ei restituit defensam contra legem Longobardorum. Nam Carolus jam tum tenebat Germaniam, Galliam, Lombardiam, ante coronationem Papalem, neq; voluit à Papa, etiam ipsum titulum Imperii datum accipere, Sed ab Imperatore Constantinopolitano, ut prorsus nihil Pontifici deberet, Sed contra Pontifex illi deberet omnia.

Carolus Magnus.

Sed hac historiæ veritate nihil commoti Romanenses tyranni, perpetua insania sese largitores imperii clamaverunt, ut si qua fata finerent & tempora concederent, ipsi sibi tandem imposito Diademate, Regibus omnibus extinctis, priscum illud Romanum imperium, recuperarent, & ita alieno labore partam gloriam in sese transferrent, & pro titulo dato rem ipsam acquirerent. Tantum putant sese habere salis Nebulones perditi.

Ex istorum numero offero tibi legendum (optime Lector) ridendum etiã hunc Prophetam Viterbiensem, ut videas, Quid spectarint? Quid hinnierint? Quid hiaverint semper, Romanæ lernæ monstra, Quam Ecclesiam pascere studuerint? Quod regnum Dei, & quam justiciam ejus quæsierint? Ut cum ista perspexeris, sine periculo, mendacia Papæ, sub nomine Christi in Ecclesiam diffusa, contemnere discas. Nam hinc scies, quod Papæ, qui totus est ipsum mendacium, filiusq; mendacis Diaboli, non sit ulla syllaba credendum, etiam si juret tercentos Deos.

Papæ, filio mendacis Diaboli, nihil credendum.

Nihil enim est in Curia Papæ, quàm fallere, mentiri, rapinari, lupanari, vulpinari, quod nunc vocant, Romanari, idq; sub nomine Christi, id est, horribili blasphemia in Spiritum sanctum; Ideo & finis ejus venire nunc cœpit. Deo gratia per Christum Dominum nostrum, Amen.

Curia Papæ mentitur, fallit sub nomine Christi.

REVERENDO IN CHRISTO PATRI AC DOMINO, DOMINO HIERONYMO, ECCLESIÆ Brandenburgensis Episcopo, Clementissimo Domino suo, inprimis gratioso, F. Martinns Lutherus Augustinianus Wittembergensis.

S. D.

Cum nuper circum nostras Regiones, optime Præsul, audiri cœpissent nova & inaudita de Apostolicis Indulgentiis dogmata, ita, ut tam docti quam indocti plurimi passim admirarentur & moverentur, Fui ego à multis, tum familiaribus, tum ignotis facie, rogatus multis literis & colloquiis, Quid mihi de istorum verborum novitate (ne dicam licentia) videretur. Dissimulabam aliquandiu, Tandem urgebant disputationibus acribus usq; ad periculum pontificialis reverentiæ.

Ego vero quid facerem? Non erat meum in hac re quidquam statuere, & verebar illis contradicere, quos non nisi vera prædicasse cupiebam videri quam maxime. Isti vero sic instabant evidentibus argumentis, falsa & inania probare, ut me (vera fateor) omnino captivarent atq; concluderent.

Ut ergo utrisq; satisfacerem, visum est id optimum consilium, utrisq; neque consentire, neque dissentire, sed interim de tanta re disputare, donec Ecclesia sancta statueret, quid sentiendum foret, Itaq; emisi disputationem, invitans & rogans publice omnes, privatim vero ut novi, quosq; doctissimos, ut vel per literas suam sententiam aperirent. Quandoquidem in iis rebus, nec scripturas, neq; Doctores ecclesiasticos, neq; ipsos Canones, præter paucos Canonistas, & hos sine textu loquentes, & aliquot scholasticos Doctores similiter opinantes, nihil etiam probantes, suffragari mihi viderem.

De pœnitentia & indulgentiis, quam require supra folio 2. b.

Mihi sane id omnium longe absurdissimum videtur, aliquid scilicet in Ecclesia Dei prædicari & audiri, quod cum hæretici expostulaverint, unde rationem reddamus, & nos non possumus, Christum & Ecclesiam ejus relinquamus illis ridiculum & ludibrium.

Porro, scholasticis Doctoribus & Canonistis constat, nullam deberi à nobis fidem, dum suas opinantur opiniones. Et ut vulgo dicitur: Turpe est Juri-

stam lo-

stam loqui sine textu, At multo turpius est Theologum loqui sine textu, Non Aristotelis dico, Nam hunc plus valde nimis satis loquuntur, sed nostro, id est, scripturæ sacræ, Canonum, Ecclesiasticorum Patrum.

Proinde mihi visum est, rem hanc esse mei studii & officii, disputare scilicet de rebus omnium dubiosissimis, sed simul si falsæ sint, periculosissimis assertu, Quando hucusq; licitum est Scholasticis, de iis etiam rebus sacratissimis reverendisq;, quas per tot secula nullus dubitavit Christianus, disputare.

Quod vero humilis & dejecta eorum sit religio seu reverentia, qui de potestate Ecclesiastica seu summi Pontificis putent non disputandum sed tacendum, & gratias agendum, Quis non vel palpet, quæso? Cur non etiam tacent & gratias agunt, & suas frivolas disputationes omittunt, de potestate & sapientia & bonitate ejus, qui dedit istam potestatem Ecclesiæ? Deniq; quid est tam secretum, vel in illa summa majestate vel sacratissima humanitate, quod non meris prope nugis ita contaminaverint, ut omnium pene & affectum & reverentiam cordium assiduitate nugandi, in Deum extinxerint. Sed de hoc aliàs.

Igitur cum in hanc harenam vocarem omnes, veniret vero nullus. Deinde viderem disputationes meas latius vagari, quam volueram atque passim, non ut disputabilia, sed asserta acciperentur, Coactus sum præter spem & votum, meam infantiam & ignorantiam in vulgus mittere, & declarationes ac probationes earum in publicum ædere, satius ratus me facere, si imperitiæ meæ infamiam incurrerem, quam illos errare sinerem, qui forte putant omnia esse asserta, Inter quæ sunt, de quibus dubito, nonnulla ignoro, aliqua & nego, nulla vero pertinaciter assero, sed omnia Ecclesiæ sanctæ suoq; judicio submitto.

Cum vero tu, optime Præsul, nobis per misericordiam Christi datus sis hujus loci Ordinarius (ut vocant) qui quidem bonos & eruditos non modo diligas mirifice, quod in multis multi plurimum prædicant, Verum pro tua singulari humanitate, & humilitate prope usq; ad periculum pontificalis dignitatis etiam veneraris & colis (facesset adulatio, non te, sed Christi dona in te prædico) Justissimum fuit, ut tibi (ad quem pertinet hujus loci studia inspicere & judicare) potissimum offerrem, & pedibus tuis primum subjicerem, quicquid id fuerit, quod operor.

Itaq; digneris, clementissime Præsul, suscipere has meas ineptias, Atq; ut omnes sciant, quam nihil audacter asseram, non solum permitto, sed etiam obsecro, ut reverenda Paternitas tua, arrepto calamo, quæcunq; visum est, aboleat, aut igne facto totum comburat, mea prorsus nihil refert. Scio quod Christus mea opera non eget, absq; me nunciabit prospera Ecclesiæ suæ, Quando secundum Gregorium Nazianzenum, nec vera tutum est loqui in Ecclesia, præsertim gravibus peccatoribus.

Idcirco mei non oblitus, his verbis protestor, Me disputare, non determinare, Disputo, inquam, non assero, ac disputo cum timore, Non quod eorum bullas & minas timeam, qui nullo prorsus timore tacti, quicquid vel somniaverint, velut Evangelium credi volunt, Horum enim audacia & inscitia simul coegit (fateor) etiam timori meo non credere, quæ nisi tanta esset, nullus me præterquam angulus meus cognovisset. Si opus ipsum non fuerit suum, omnino volo, ut nec sit meum, sit vero nihil & nullius. Ego nihil debui quærere, nisi ut nulli essem erroris occasio. Gloriam habeat ille solus, cujus solius est, qui est benedictus in omnia secula, Amen.

Datum Sabbatho Exaudi, Anno M. D. XVIII.

F. Martinus Lutherus.

REVERENDO ET VERE PATRI JOHANNI STAUPICIO, S. THEOLOGIÆ PROFESSORI, Augustinianæ familiæ Vicario, F. Martinus Lutherus discipulus salutem & seipsum.

Carnifices conscientiarum. *Pœnitentia ab amore proficiscitur.*

MEMINI, Reverende Pater, inter jucundissimas & salutares fabulas tuas, quibus me solet Dominus JESUS mirifice consolari, incidisse aliquando mentionem, hujus nominis pœnitentia, ubi miserti conscientiarū multarum, carnificumq; illorum, qui præceptis infinitis eisdemq; importabilibus, modum docent (ut vocant) confitendi, te velut è cœlo sonantem excepimus, quod pœnitentia vera non est, nisi quæ ab amore justiciæ & Dei incipit, & hoc esse potius principium pœnitentiæ quod illis finis & consummatio censetur.

Hæsit hoc verbum tuum in me, sicut sagitta potentis acuta, cœpiq; deinceps cum Scripturis, pœnitentiam docentibus, conferre. Et ecce jucundissimum ludū, verba undiq; mihi colludebant, planeq; huic sententiæ arridebant & assultabant, ita, ut cum prius non fuerit ferme in Scriptura tota amarius mihi verbum, quam pœnitentia (licet sedulo etiam coram Deo simularem, & fictum coactumque amorem exprimere conarer) nunc nihil dulcius aut gratius mihi sonet, quam Pœnitentia. Ita enim dulcescunt præcepta Dei, quando non in Libris tantum, sed in vulneribus dulcissimi Salvatoris legenda intelligimus.

Phase. *Idithun.*

Post hæc accessit, quod studio & gratia eruditissimorum virorum, qui nobis Græca & Ebræa officiosissime tradunt, didici, idem verbum Græce μετάνοια, dici, à μετὰ & νοῦν, id est, à post & mentem, ut sit pœnitentia seu μετάνοια, resipiscentia, & post acceptum damnum, & cognitum errorem, intelligentia sui mali, quod sine mutatione affectus & amoris fieri est impossibile. Quæ omnia Paulinæ Theologiæ ita respondent apte, ut nihil ferme aptius Paulum illustrare possit, meo saltem judicio. Deniq; profeci & vidi, μετάνοιαν, non modo à post & mentem, sed à trans & mentem posse deduci (sit sane violentum) ut μετάνοια, transmutationem mentis & affectus significet, quod non modo affectus mutationem, sed & modum mutandi, id est, gratiā Dei videbatur spirare. Nam transitus ille mentis, id est, verissima pœnitentia, celeberrimus est in sacris literis, ut quem phase illud vetustum, olim significavit, Christus exhibuit, & longe ante Abraham quoq; figuravit, quando transitor, id est, Ebræus vocari cœpit, trajectus scilicet in Mesopotamiam, ut Burgen. docte docet, Huic & titulus ille Psalmi concinit, ubi Idithun, id est, transiliens Cantator inducitur.

... erroris

His inhærens ausus sum putare, eos falsos esse, qui operibus pœnitentiæ tantum tribuerunt, ut pœnitentiæ vix reliquum nobis fecerint, præter frigidas quasdam satisfactiones & laboriosissimam confessionem, latino scilicet vocabulo abducti, quod pœnitentiam agere actionem magis sonet, quam mutationem affectus, & Græco illi μετανοεῖν, nullo modo satisfacit.

Satisfactio. Remissio.

HÆC mea, cum sic ferveret meditatio, ecce subito cœperunt circum nos strepere, imo clangere, nova indulgentiarum classica, & remissionem buccinæ, quibus tamen non ad strenuum belli studium animaremur, breviter, neglecta veræ pœnitentiæ doctrina, adeo magnificare præsumpserunt, non pœnitentiam, non saltem vilissimam ejus partem, quæ satisfactio dicitur, sed ejusdem vilissimæ partis remissionem, ut nunquam sit ita magnificari audita. Deniq; impia & falsā, & hæretica docebant, tanta autoritate (temeritate volui dicere) ut qui vel contra mutiret, statim Hæreticus, igni devotus esset, & æternæ maledictionis reus.

Satisfacere melius quam satisfactionē remitti.

Ego horum furori occurrere non potens, statui modeste eis dissentire, & in dubium vocare eorum dogmata, fretus omnium Doctorum, totiusq; Ecclesiæ sententia, quod etiam satisfacere melius sit, quam satisfactionem remitti, id est, indul-

indulgentias redimere, nec est ullus qui aliter unquã docuit. Itaq; disputavi, id est, summa, media, infima, omnia in malum capitis mei irritavi, quantum per hos, pecuniarum (heus Animarum dicendum fuit) zelatores fieri ac perfici potest. Sic enim suavissimi homines, crassissima astutia instructi, cum negare non possint ea, quæ dixi, fingunt summi Pontificis potestatem lædi meis Disputationibus.

Hæc est causa, reverende Pater, quod ego nunc infœliciter in publicum prodeo, qui semper anguli amator fui, & ipse eligens spectare pulcherrimum nostro seculo ingeniorum ludum, magis quam spectari & rideri. Sed (ut video) oportet & Corchorum inter olera videri, & nigrum statui inter alba, decoris scilicet & veneris gratia.

Rogo itaq;, has meas ineptias suscipias, & qua fieri potest industria, ad optimum Pontificem, Leonem decimum, transmittas, ut sint ibi mihi adversus studia malignantium, vice alicujus Paracleti, non quod te mihi conjungi periculo velim, meo solius periculo hæc egisse volo. Christus viderit, sua ne sint an mea, quæ dixi, sine cujus nutu nec summi Pontificis sermo est in lingva ejus, nec cor Regis in manu sua, hunc enim expecto Judicem è Romana sede pronunciantem.

Cæterum minacibus illis meis Amicis, nihil habeo quod respondeam, nisi illud Reuchlinianum: Qui pauper est, nihil timet, nihil potest perdere. Res nec habeo nec cupio, Famam & honorem si habui assidue nunc perdit, qui perdit. Unum superest imbecille, & assiduis fatigatum incommodis corpusculum, quod si qua vi vel dolo abstulerint (in obsequium Dei) forte una vel duabus vitæ horis me pauperiorem facient. Sufficit mihi dulcis Redemptor & Propiciator Dominus meus Jesus Christus, cui cantabo, quam diu fuero. Si quis autem noluerit cantare mecum, quid ad me? ululet, si libet, vel secum. Ipse Dominus Jesus servet te in æternum, mi Pater suavisime. Wittembergæ, die S. Trinitatis, Anno M. D. XVIII.

EPISTOLA LUTHERI AD LEONEM X. ROM. PONTIF. BEATISSIMO PATRI

Leoni Decimo, Pont. Max. F. Martinus Lutherus Augustinianus, æternam salutem.

Auditum audivi de me pesimum, beatisime Pater, quo intelligo, quosdam amicos fecisse nomen meum gravisime coram te & tuis fœtere, ut quia autoritatem & potestatem clavium & summi Pontificis minuere molitus sim. Inde Hæreticus Apostata, perfidus & sexcentis nominibus, imo ignominiis accusor. Horrent aures & stupent oculi. Sed unicum stat fiduciæ præsidium, innocens & quieta conscientia. Nec nova audio, talibus enim insignibus & in nostra Regione me ornaverunt, homines isti honestissimi & veraces, id est, pessime sibi conscii, qui sua portenta mihi conantur imponere, & mea ignominia, suas ignominias glorificare. Sed rem ipsam, beatisime Pater, digneris audire ex me infante & inculto.

Coepit apud nos diebus proximis prædicari Jubileus ille Indulgentiarum Apostolicarũ, profecitq; adeo, ut præcones illius, sub tui nominis terrore, omnia sibi licere putantes, impiissima hæreticaq; palam auderent docere, in gravissimum scandalum & ludibrium Eccclesiasticæ potestatis, ac si Decretales de abusionibus quæstorum nihil ad eos pertinerent. Nec contenti, quod liberrimis verbis hæc sua venena diffunderent, insuper Libellos ediderunt, & in vulgum sparserunt. In quibus, ut taceam, insatiabilem & inauditam avaritiam, quam singuli pene

apices

apices olent crassissime, eadem illa impia & hæretica statuerunt, & ita statuerunt, ut Confessores juramento adigerent, quo hæc ipsa fidelissime instantissimeq; populo inculcarent.

Vera dico, nec est, quo se abscondant à calore hoc. Extant Libelli, nec possunt negare. Agebantur tum illa prospere, & exugebantur populi falsis spebus, & ut Propheta ait: Carnem desuper ossibus eorum tollebant. Ipsi vero pinguissime & suavissime interim pascebantur. *Mich. 3.*

Unum erat, quo scandala sedabant, scilicet, terror nominis tui, ignis comminatio & Hæretici nominis opprobrium. Hæc enim incredibile est, quam propensi sint intentare, quandoq; etiam si in meris opiniosisq; nugis suis contradictionem senserint, Si tamen hoc est scandala sedare, ac non potius mera tyrannide, schismata & seditiones tandem suscitare.

Convitia in Pontificem. Verum nihilominus crebrescebant Fabulæ per tabernas de avaritia sacerdotum, detractionesq; clavium, summiq; Pontificis, ut testis est vox totius hujus terræ. Ego sane (ut fateor) pro zelo Christi, sicuti mihi videbar, aut si ita placet, pro juvenili calore urebar, nec tamen meum esse videbam, in iis quicquam statuere aut facere. Proinde monui privatim aliquot magnates Ecclesiarum. Hic ab aliis acceptabar, aliis ridiculum, aliis aliud videbar, prævalebat enim nominis tui terror & censurarum intentatio. Tandem, cum nihil possem aliud, visum est, saltem leniusculè illis reluctari, id est, eorum dogmata in dubium & disputationem vocare. Itaq; Schedulam disputatoriam edidi, invitans tantum doctiores, si qui vellent mecum disceptare, sicut manifestum esse etiam adversariis oportet, ex Præfatione ejusdem disceptationis. *Nempe Archiepiscopum Magdeb. & Brandenb. supra folio 1. b. itē 72. b.* *Supr. 2. b.*

Doctor S. Theolog. disputandi facultatem habet. Ecce, hoc est incendium, quo totum Mundum queruntur conflagrari, forte, quod indignantur me unum, autoritate tua Apostolica Magistrum Theologiæ, jus habere, in publica Schola disputandi, pro more omnium Universitatum & totius Ecclesiæ, non modo de indulgentiis, verum etiam de potestate remissione, Indulgentiis divinis, incomparabiliter majoribus rebus. Nec tamen multum moveor, quod hanc mihi facultatem invideant, à tua B. potestate concessam, qui eis favere cogor invitus, multo majora, scilicet, quod Aristotelis somnia, in medias res Theologiæ miscent, atq; de divina Majestate meras nugas disputant, contra & citra facultatem eis datam. *De divina majestate miras nugas disputant Theologi.*

Porro, quod nam fatum urgeat has solas meas Disputationes præ cæteris, non solum eis, sed omnium Magistrorum, ut in omnem terram pene exierint, mihi ipsi miraculum est. Apud nostros & propter nostros tantum sunt æditæ, & sic æditæ, ut mihi incredibile sit, eas ab omnibus intelligi, Disputationes enim sunt, non doctrinæ, non dogmata, obscurius pro more, & ænigmaticōs positæ. Alioqui si prævidere potuissem, certe id pro mea parte curassem, ut essent intellectu faciliores.

Nota Lutheri modestiam. Nunc quid faciam? Revocare non possum, & miram mihi invidiam ex ea invulgatione video conflari, invitus venio in publicum, periculosissimumq; ac varium hominum judicium, præsertim ego indoctus, stupidus ingenio, vacuus eruditione, deinde nostro florentissimo seculo, quod pro sua in literis & ingeniis fœlicitate etiam Ciceronem cogere possit ad angulum lucis & publici, alioqui non ignavum sectatorem, Sed cogit necessitas, me anserem strepere inter olores.

Itaq; quo & ipsos adversarios mitigem, & desideria multorum expleam, emitto ecce meas nugas, declaratorias mearum Disputationum, Emitto autem, quo tutior sim, sub tui nominis præsidio, & tuæ protectionis umbra, beatissime Pater, in quibus intelligent omnes, qui volent, quam pure simpliciterq; Ecclesiasticam potestatem & reverentiam clavium quæsierim & coluerim, simulq; quam inique & falsè me tot nominibus adversarii fœdaverint. Si enim talis essem, qualem illi me videri cupiunt, ac non potius omnia disputandi facultate, rectè a me tractata fuissent, non potuisset fieri, ut Illustr. Princeps Fridericus Saxoniæ Dux, Elector Imperii, &c. hanc pestem in sua permitteret Universitate, cum sit Catho-

licæ

licæ & Apostolicæ veritatis unus facile amantissimus, nec tolerabilis fuissem, viris nostri studii acerrimis & studiosissimis. Verum actum ago, quando illi suavissimi homines, non verentur mecum & Principem & Universitatem pari ignominia conficere palam.

Quare, beatissime Pater, prostratum me pedibus tuæ B. offero cum omnibus quæ sum & habeo. Vivifica, occide, voca, revoca, approba, reproba, ut placuerit, vocem tuam, vocem Christi, in te præsidentis & loquentis agnoscam. Si mortem merui, mori non recusabo, Domini enim est terra, & plenitudo ejus, qui est benedictus in secula, Amen, qui & te servet in æternum, Amen. Die S. Trinitatis, Anno M.D.XVIII.

PROTESTATIO REVERENDI PATRIS MARTINI LUTHERI AUGUSTINIANI Wittembergensis, &c.

Quia hæc est theologica Disputatio, quo pacatiores faciam animos, nudo disputationis textu forte offensos, repetam hic denuo Protestationem in Scholis fieri solitam.

Primum protestor, me prorsus nihil dicere aut tenere velle, nisi quod in & ex sacris literis primo, deinde ecclesiasticis Patribus, ab Ecclesia Romana receptis, hucusq; servatis, & ex Canonibus ac Decretalibus pontificiis habetur, & haberi potest. Quod si quid ex iis probari vel improbari non potest, id gratia disputationis duntaxat, pro judicio rationis, & experientia tenebo, semper tamen in his salvo judicio omnium Superiorum meorum.

Unum illud addo & mihi vendico jure Christianæ libertatis, quod opiniones B. Thomæ, Bonaventuræ, aut aliorum Scholasticorum vel Canonistarum, nudas, sine textu & probatione positas, volo pro meo arbitrio refutare vel acceptare, secundum consilium Pauli: Omnia probate, quod bonum est, tenete. Etsi scio quorundam Thomistarum sententiam, volentium B. Thomam ab Ecclesia esse approbatum in omnibus, Constat satis quantum B. Thomæ valeat autoritas. Hac mea Protestatione credo satis manifestum fieri, quod errare quidem potero, sed Hæreticus non ero, quantumlibet fremant & tabescant ij, qui aliter sentiunt vel cupiunt. Finis.

Christiana libertas

1. Thess. 5.

RESOLUTIONES DISPUTATIONUM DE INDULGENTIARUM VIRTUTE, REV. P. AC sacræ Theologiæ Doctoris Martini Lutheri Augustiniani Wittembergensis, Ad Leonem decimum Pontif. omnibus modis summum.

Lutherus Georgio Spalat: Mitto resolutiones mearum Propositionum, sed mendose excusas, ita obfuit mea aliquanta absentia, &c. 22. Augusti Anno XVIII.

Candidum & liberum Lectorem opto.

CONCLUSIO I.

Dominus & Magister noster Iesus Christus, dicendo: Pœnitentiam agite, &c. omnem vitam fidelium pœnitentiam esse voluit.

Hanc assero, & nihil dubito.

PROBO tamen eam, vel rudis ingenii causa, Primo, ex ipso verbo Græco μετανοεῖτε, id est, pœnitentiam agite, quod rigidissime transferri potest, transmentamini, id est, mentem & sensum alium induite, resipiscite, transitum mentis & phase spiritus agite, ut scilicet nunc cœlestia sapiatis, qui hucusq; terrena sapuistis, Quod Apostolus Rom. 12. dicit: Renovamini novitate mentis vestræ, Qua resipiscentia sit, ut redeat prævaricator ad cor, odiatq; suum peccatum.

Pœnitentiã agite.

Rom. 12.

Certum

Odium sui. Certum est autem, quod ista resipiscentia, seu odium sui, tota vita fieri debeat, juxta illud: Qui odit animam suam in hoc mundo, in vitam æternam custodit eam. *Johan. 12.* Et iterũ: Qui non accipit crucem suam, & sequitur me, non est me dignus. Et ibidem: Non veni pacem mittere, sed gladium, Matth. 5. *Matth. 5.* Beati qui lugent, quoniam ipsi consolabuntur. Et Paulus Rom. 6. & 8. *Rom. 6. 8.* aliisq; multis locis jubet mortificare carnem, & membra, quæ sunt super terram. Et Galat. 5. *Galat. 5.* docet, carnem crucifigere cum concupiscentiis ejus. Et 2. Cor. 6. *2. Cor. 6.* dicit: Exhibeamus nosmet ipsos in multa patientia, in jejuniis multis, &c. Hæc sic late profero, tanquam cum eis agam, qui nostra ignorant.

Pœnitentia quam Christus docuit. Ideo, secundo probo & ratione eadem. Quia Christus magister spiritus est, non literæ, & verba ejus sunt vita & spiritus, ideo necesse est, ut eam doceat pœnitentiam, quæ in spiritu & veritate agitur. *Johan. 6.* Non autem eam, quam foris agere possunt superbissimi hypocritæ, in jejuniis suis facies exterminantes in angulis orantes, & cum tubis eleemosinam facientes. *Matth. 6.* Eam, inquam, doceat Christus oportet, quæ in omni vitæ genere agi potest, quam Rex in purpura, Sacerdos in mundicia, *Daniel & socij sui, Dan. 3.* Principes in dignitate, non minus possunt agere quam Monachus aut mendicus in suis ritibus & paupertate, sicut egerunt Daniel & socii sui in media Babylone, Omnibus enim hominibus, id est, omnium conditioni debet convenire doctrina Christi.

Tertio, per totam vitam oramus & orandum est: Dimitte nobis debita nostra, Ergo tota vita pœnitentiam agimus, & displicemus nobis. Nisi quis sit ita stultus, ut ficte putet orandum sibi pro remittendis debitis. Vera enim sunt, & non contemnenda debita, pro quibus orare jubemur, etiamsi sint venialia, non tamen nisi eis remissis, salvari possimus.

CONCLUSIO II.

Quod verbum, de sacramentali Pœnitentia (confessionis, & satisfactionis, quæ sacerdotum ministerio celebratur) non potest intelligi.

Hanc etiam assero & probo.

1. *Pœnitentia sacramentalis non est perpetua.* PRIMO, Quia pœnitentia sacramentalis est temporalis, nec potest omni momento agi, alioqui assidue cum sacerdote loquendum esset, nec aliud quicquã agendum, nisi peccata confitenda, atq; satisfactionem impositam exequendam. Ideo non potest esse crux illa, quam Christus præcipit tollere, nec est mortificatio passionum carnis.

2. *Est externa.* Secundo, Sacramentalis est externa tantum, & prærequirit internam, sine qua nihil valet. Sed hæc interna est, & sine sacramentali esse potest.

3. *Potest esse ficta.* Tertio, Sacramentalis potest esse ficta, hæc non nisi vera & sincera esse potest. Quod si sincera non fuerit, hypocritarum est, non ea, quam Christus docet.

4. *Est à Pontificibus constituta.* Quarto, De sacramentali pœnitentia nullum habetur præceptum Christi. Sed est per Pontifices & Ecclesiam statuta (saltem quo ad tertiam sui partem scilicet satisfactionem) ideo & mutabilis arbitrio Ecclesiæ. *Pœnitentia Evangelica.* Sed pœnitentia Evangelica, est lex divina, nulla hora mutabilis, cum ipsa sit juge illud sacrificium, quod vocatur, cor contritum & humiliatum.

Pœnitentia virtutis. Quinto, Huc pertinet, quod uno consensu Doctores scholastici discernunt pœnitentiam virtutis, à pœnitentia sacramentali, ponentes pœnitentiam virtutis velut materiam, seu subjectum pœnitentiæ sacramenti.

CONCLUSIO III.

Non tamen solam intendit interiorem, imo interior nulla est, nisi foris operetur varias carnis mortificationes.

Et hanc assero & probo.

PRIMO, Rom. 12. *Rom. 12.* præcipit Apostolus, corpora nostra offerre hostiam viventem, sanctam, Deo placentem. Atq; id quomodo fiat, ibidem clare & late exponit, dũ docet humiliter sapere, invicẽ servire, diligere, orationi instare, pœnitentiã habere,

2. Cor. 6. Matt. 5. 6. Luc. 5.

bere &c. Quomodo & 2. Corinth. 6. ait: Exhibeamus nosmetipsos in multa patientia, in jejuniis & vigiliis &c. Sed & Christus Matth. 5. & 6. docet rectè jejunare, orare, eleemosynas dare, Item alibi: Quod superest, dare eleemosynam, & ecce omnia munda vobis.

3. Partes satisfactionis.

Unde sequitur, Quod ille tres partes satisfactionis, Jejunium, Oratio, Eleemosyna, non pertinent ad Sacramentalem pœnitentiam, quoad substantiam factorum, quia sunt de præcepto Christi, Sed pertinent ad eam, quoad certum modum & tempus, secundùm quod Ecclesia ordinaverit, videlicet quamdiu sit orandum, jejunandum, dandum. Item, quantum & quid orandum, quantum & quid non comedendum, quantum & quid dandum.

Jejunium. Oratio. Eleemosyna.

Verùm ut sunt de Evangelica pœnitentia, Jejunium habet in se omnes castigationes carnis, sine delectu ciborum, aut differentia vestium. Oratio verò omne studium animi meditando, legendo, audiendo, orando, Eleemosyna verò omne obsequium erga proximum. Ut ita per jejunium sibi serviat, per orationem Deo, & per eleemosynam proximo. Per primum vincat concupiscentiam carnis, & vivat sobriè & castè. Per secundum superbiam vitæ & vivat piè. Per tertium concupiscentiam oculorum, & vivat justè in hoc seculo. Quare omnes mortificationes, quas homo compunctus sibi infert, sunt de pœnitentia interiore, tanquam fructus ejus, sive sint vigiliæ, labores, inopiæ, studia, orationes, fuga sexus ac deliciarum, in quantum promovent Spiritum.

Pœnitentia interior.

Matth. 5. *Opera bona.*

Secundò, Sic ipsemet egit Dominus, & omnes Sancti ejus cum eo. Sic deniq; præcepit: Luceat lux vestra coram hominib9, ut videant vestra bona opera. Nam sine dubio opera bona foris sunt fruct9 pœnitentiæ & Spiritus. Cum Spiritus non faciat nisi vocem turturis, id est, gemitum cordis, radicem operum bonorum.

In quendam blateronem, Johan Tetzel. Vide suprà fol. 56.

ADVERSUS has tres meas Conclusiones, quidam indignatus, & sub pelle leonis incedens, posuit, deblaterans errorem esse, si quis verbum illud, pœnitentia, negaverit, etiam de Sacramento pœnitentiæ intelligi. Primum, non est propositum meum singulas ejus positiones confutare, quæ sunt adeò insulsè & indoctè compositæ, ut mihi impossibile sit creditu, eas fuisse intellectas, tàm ab eo, cujus titulo vulgantur, quàm ab eo, qui eas conflavit, quod & cuiq; mediocriter ingenioso & in Scripturis erudito, facilè patet. Tamen ut & eis ipsis suam inscitiam ostendam (si capaces esse poterunt) hanc primam dijudicabò.

Pœnitentia.

Theologi corruptores Scripturæ.

Admitto sub nomine pœnitentiæ posse intelligi etiam Judæ pœnitentiam, etiam Dei pœnitentiam, etiam pictam, & (ut Logici solent) materialiter & secundò intentionaliter sumptam pœnitentiam, ideò & Sacramentum (id est, satisfactionem) At quis negat hucusq; Theologis quibusdam non paucis licuisse, totam fermè Scripturam corrumpere audacibus suis distinctionibus & amphibologiis nuper confictis, adeò, ut pro Paulo & Christo Paulocentonas & Christocentonas legamus? Ego de germana & propria verbi locutus sum significatione, quam Christus in eo verbo voluit, aut saltem, quam Johannes Baptista voluit, qui non habuit autoritatem instituendi Sacramenti, & tamen venit prædicans Baptismum pœnitentiæ dicens: Pœnitentiam agite. Quod verbum Christus repetiit, ac sic non de Sacramento locutus satis credo intelligitur, Tamen esto illorum somnium verum, Videamus quid sequatur.

Doctrina Christi jus divinum.

Christus sine dubio Legislator divinus est, & doctrina ejus jus est divinum, id est, quod nulla potestas mutare aut dispensare potest. At si pœnitentia in eo loco à Christo docta, significat pœnitentiam sacramentalem (id est, satisfactionem) & hanc potest Papa mutare, & de facto mutat pro arbitrio suo, Ergò vel Papa habet in arbitrio jus divinum, vel est in Deum suum impiissimus adversarius, irritum faciens mandatum Dei. Quod si hoc audent asserere hi, qui ad laudem Dei & defensionem catholicæ fidei, & sanctæ sedis Apostolicæ honorem, & pro veritate revelanda & erroribus supprimendis, gloriantur sese disputare, deniq; si sic honorant Ecclesiam, tuenturq; fidem, qui terrifico & immaniter (penè dixissem

dixissem inaniter) jactato titulo, hæreticæ pravitatis Inquisitores, volunt videri, Quid, quæso relictum est, vel insanissimis Hæreticis, quo, & ipsi Papam & sedem Apostolicam blasphement & criminentur? Hos ego non inquisitores, sed insitores hæreticæ pravitatis libera voce pronunciarem. Tales & tàm prudenter positæ sunt ferè omnes Conclusiones, quas amplissima illa & Innocentissima papyrus passim circumfert, subjecta vanitati non volens. Quas si omnes vellem confutare, grandi volumine opus foret, & totum penè chaos quarti Sententiarum evolvendum cum suis Scribentibus, Sed tu Lector esto liber & candidus, quo possis ex hac una discere omnes.

Inquisitores hæreticæ pravitatis.

CONCLVSIO IIII.

Manet itaq; pœna, donec manet odium sui (id est, pœnitentia vera intus) scilicet usq; ad introitum Regni cælorum.

Et hanc assero & ostendo.

Pœnitentia usq; ad mortem durat.

PRIMO, Certa sequela tanquam Corollarium sequitur ex dictis, Quia si omnis vita est pœnitentia & crux Christi, non solùm in voluntariis afflictionibus, sed etiam in tentationibus diaboli, mundi & carnis, quin etiam in persecutionibus & passionibus, ut ex prædictis, ex Scriptura tota, ex ipsiusmet Sancti Sanctorum, & omnium Martyrum exemplis, patet, certum est, Quod crux illa usq; ad mortem, & sic ad introitum regni durat.

Augustinus.

Secundò, illud patet etiam in aliis Sanctis. S. Augustinus Psal. 7. pœnitentiales sibi fecit scribi, & eos cum lachrymis orabat, & meditabatur dicens: Etiamsi Episcopus quicunq; justè vixerit, non debere tamen sine pœnitentia de hoc mundo eum discedere. Ita & B. Bernhardus agonizans clamavit: Perditè vixi, quia tempus perdidi, Nihil habeo, nisi quod scio, quia cor contritum & humiliatum Deus non despicies.

Bernhardus.

Corpus peccati.

Tertiò, Ratione tàm diu crux illa pœnitentiæ debet durare, donec secundùm Apostolum destruatur corpus peccati, & pereat vetustas primi Adæ cum sua imagine, & perficiatur novus Adam ad imaginem Dei. Sed peccatum manet usq; ad mortem, licet quotidie minuatur per renovationem mentis de die in diem. *Rom. 6.*

Quartò, saltem pœnà mortis manet in omnibus, timor etiam mortis, certè pœna omnium pœnarum, & ipsa gravior morte, in plurimis, ut taceam de timore judicii & inferni, de tremore conscientiæ &c.

CONCLVSIO V.

Papa.

Papa non vult, nec potest remittere ullas pœnas præter eas, quas vel suo, vel Canonum arbitrio imposuit.

HANC disputo, & doceri humiliter peto, & ut In præfatione rogavi, Ita adhuc rogo, manum porrigat qui potest, & mea motiva attendat. Primò colligamus genera pœnarum, quas fideles possunt pati.

Genera pœnarum.

Æterna.

Prima est æterna, gehenna Damnatorum, de qua nihi ad propositum. Certum est enim, quòd hæc nec in summi nec infimi Pontificis potestate est, ut omnes in tota Ecclesia tenent, quam solus Deus per remissionem culpæ remittit.

Purgatorij.

Secunda est Purgatorii, de qua infra videbimus in sua Conclusione, interim accipimus non esse eam in potestate Pontificis aut ullius hominis.

Voluntaria & Euangelica.

Tertia. Ipsa voluntaria & Euangelica, de qua suprà dictum est, quòd eam operetur pœnitentia spiritualis, secundùm illud 1. Cor. 11. Si nos ipsos judicaremus, non utiq; judicaremur à Domino, Hæc est crux illa & mortificatio passionum, ut suprà Concl. III. Cum a. hæc sit præcepta à Christo & de essentia pœnitentiæ spiritualis, ac omninò de necessitate salutis, nullo modo est in potestate ulli' Sacerdotis, neq; ut augeat, neq; ut minuat. Non n. ex arbitrio pendet hominis, sed ex gratia & Spiritu. Imò hæc pœna minus est in potestate Papæ, quàm omnes aliæ pœnæ, cujuscunq; nominis sunt. Siquidem æternam, purgatoriam, afflictivam, saltem oratione potest tollere apud Deum, sicut potest gratiam justificantem impetrare peccatori. Hanc a. non potest tollere, nec oratione quidem. Quin poti' eam debet impetrare peccatori & imponere, id est, impositam nunciare, non minus *1. Cor. 11.*

Papa non potest tollere pœnas pœnitentia Euangelica.

quam

quàm gratiam impetrat, alioqui evacuaret crucem Christi & reliquias Cananæorum copularet filiis & filiabus suis, & hostes Dei (id est, peccata) non occideret ad internecionem, Nisi videret aliquos nimio fervore, plus sese affligere, quàm expediret eorum saluti & aliorum necessitati. Tunc non solùm remittere, sed prohibere debet, sicut S. Paulus Timotheo dicit: Noli adhuc aquam bibere.

Psal. 89. Quarta est castigatoria & flagellatio Dei, de qua Psal. 89. Si autem peccaverint filii ejus, & legem meam non custodierint, visitabo in virga iniquitates eorum, & in verberibus hominum peccata eorum. Hanc pœnam extra manum esse Pontificum, quis dubitat? Quandoquidem sese innocentib. eam dicit imponere, *Castigatoria pœna non tollitur per Papam.*
Jer. 49. Jer. 49. Ecce quibus non erat judicium ut biberent calicem, bibentes bibent, & tu
Jer. 25. quasi innocens, relinqueris? Non eris innocens, sed bibens bibes. Et ejusdem 25. Ecce in civitate, in qua invocatum est nomen meum, ego incipio affligere, Et
1. Pet. 4. vos quasi innocentes eritis? non eritis innocentes. Inde S. Petrus 1. Pet. 4. Nunc tempus inchoandi judicium à domo Dei, quod si primum à nobis, quis finis eorum, qui non credunt Evangelio? Apoc. 3. Ego quos amo, castigo. Et Ebr. 12. Flagellat autem omnem filium, quem recipit, Quod si summ[us] Pontifex hanc remittere vellet, aut peccator remitti crederet, certè futurum est, ut adulterini & spurii fierent, ut Ebr. 12. Si extra disciplinam estis, cujus participes facti sunt omnes, ergò adulteri & non filii estis. Hanc n. Johannes Baptista & Sanctissimi pertulerunt.
Apoc. 3. Ebr. 12.

Admitterem tamen per orationes Ecclesiæ posse tales aliquas pro infirmis tolli, scilicet morbos, ægritudines, pestes, febres. Sicut B. Jacobus docuit Presbyteros Ecclesiæ induci & ungi infirmum, ut Dominus eum alleviet infirmum propter orationem fidei. Et quid moror? quasi ulli Christiano dubium sit, flagella Dei non potestate clavium, sed lachrymis & oratione tantummodò posse tolli, & magis per impositionem aliarum pœnarum, quàm per remissionem. Sicut Ninivitæ per pœnitentias suas humiliter sese affligentes meruerunt avertere flagellum subversionis eis intentatum. Alioqui si Sacerdos Ecclesiæ sive summus sive infimus, potest hanc pœnam potestate clavium solvere, pellat ergò pestes, bella, seditiones, terræmotus, incendia, cædes, latrocinia, Item Turcas & Tartaros, aliosq; infideles, quos esse flagella & virgam Dei, nemo nisi parum Christianus ignorat. Dicit enim Esa. 10. Væ Assur, virga furoris mei & baculus ipse est. In manu ejus indignatio mea. Licet plurimi nunc & iidem magni in Ecclesia, nihil aliud somnient quàm bella adversus Turcam, scilicet non contra iniquitates, sed contra virgam iniquitatis bellaturi, Deoq; repugnaturi, qui per eam virgam sese visitare dicit iniquitates nostras, eo quod nos non visitamus eas. *Pœna castigatoria per orationes Ecclesiæ possunt tolli.* *Ninivitæ.* *Bella adversus Turcam &c.*
Esa. 10.

Quinta est canonica pœna, scilicet ab Ecclesia constituta. Hanc esse plenario jure in manu summi Pontificis, non est dubium, Sic tamen, ut subsit (ut ajunt) justa causa remissionis earum, & clavis non erret, Verùm ego (mea temeritate) illam justam causam non ita rigidè acciperem ut multi solent. Sufficere enim videtur pia voluntas Pontificis, atq; hæc satis justa sit causa. Nec video quomodo in hac remissione error clavis contingat, aut si contigit, quid noceat, cum nihilominus salva sit anima, etiamsi pœnæ ejusmodi per errorem non remitterentur. *Canonicam pœnitentiam tollunt Indulgentiam.*

Illud magis advertendum, quod summus Pontifex in remissione plenaria, nec omnes canonicas pœnas remittit, Quod patet, quia non remittit ingressionem seu intrusionem quorundam in monasterium, quæ tamen pœna non incelebris est in Canonibus, sed nec civiles, seu potiùs criminales pœnas à jure civili inflictas, licet id Legati faciant alicubi, ubi personaliter sunt præsentes. Videtur ergò solùm eas remittere, quæ de jejuniis, orationibus, eleemosynis, aliisq; laboribus & disciplinis impositæ sunt, aliæ ad septennium, aliæ minùs, aliæ plus. Et in ista pœna comprehendo etiam, quam arbitrio suo imponit Sacerdos Ecclesiæ. Nunc itaq; vide, & doce me, qui potes. Quatuor priores non potest remittere, quam aliam remittit, nisi canonicam & arbitrariam? *Non omnes canonicas pœnas remittit Pontifex.*

Iterum hic Leo mihi ille oggannit, remitti, quæ à justicia divina exigitur, *Adversario respondet, quem Leonem*

Vocat, h. e. pellem leonis, qua Græcè λεοντῆ dicitur. Notū est de asino fabula.

tur, vel in Purgatorio est luenda. Cui & ego respondeo, Impiissimum esse sentire, quod Papa habeat potestatem mutandi jus divinum, & id relaxare, quod justitia divina inflixit. Non n. dicit: Quodcunq; ego ligavero, tu solves, sed quod tu solves, solutum erit. Non autem omnia ligata solves, sed à te ligata duntaxat, non à me ligata. Illi verò sic intelligunt: Quodcunq; solveris sive in cœlo, sive in terra, solutum erit, cum Christus in terra addiderit, dedita opera restringens Clavem ad terram, futurum sciens, quod perforaturi alioqui essent omnes cœlos.

Satisfactoria justitia divinæ, & hæc est à recentioribus reperta.

Sexta est, quam volo fingere donec aliter erudiar, quam illi dicunt secundùm justiciam divinam requiri, ut satisfiat justiæ divinæ. Hæc autem si est alia à tertia & quinta (sicut oportet, si debet sexta esse) non potest vel imaginari, nisi, quod ubi tertia & quinta non essent satis, tunc ipsa imponeretur, scilicet plus orationis, jejunii, eleemosynæ. Ac sic solo intentionis gradu distaret à quinta vel tertia, Non n. potest intelligi pœna civilis, quia hanc (ut dixi) non remittit, alioqui literæ Indulgentiarũ tollerent omnia patibula & carnificinas per Ecclesiam. Sed nec potest intelligi pœna canonica per judicium cõtentiosi fori de facto imposita, quia non remittit excommunicationes, interdicta, aut ullas censuras ecclesiasticas inflictas, ut patet satis ad experientiam. Restat ergò, quam modò fingere me dixi.

Absurdum est asserere, quod per Scripturam non potest probari.

SED quod illa nulla sit, ita mihi ipsi persuadeo. Primò, quod nulla autoritate Scripturæ, Doctorum, Canonum, ratione probabili potest doceri, talem esse aliquam pœnam, & vehementer absurdum est in Ecclesia aliquid docere, cujus nec in Scriptura, nec Doctoribus, neq; Canonibus, neq; saltem rationibus potest causa dari.

Secundò, quod si etiam esset talis pœna aliqua, non tamen ad remissionem Papę pertineret, cum sit voluntaria & ultra Canones imposita, imò nõ imposita, sed sponte suscepta, quia est alia ab iis q̃ imponuntur, ut suprà dictũ in pœna quinta.

David. Filij Israel.

Quod si diceres: Quomodo tunc satisfieret justiciæ divinæ, si quo modo Canonicæ vel sacerdotales non essent satis? Respondeo: Abundè satisfit per tertiam & quartam, secundùm mensuram, quam novit Deus. Neq; enim legitur uspiam Deus, aliquam requisivisse, nisi tertiam aliquando & quartam, ut in David & filiis Israel, in lib. Judicum & Regum. Sed ferè semper contentus est corde contrito & pœna tertii generis. Et hinc ego miror quorundam negligentiam, qui ut satisfactionem astruant, dicunt, Christum absolvisse. Adulteram illam in Euangelio sine satisfactione, Mariam verò Magdalenam non sine satisfactione. *Johan. 8.* Et ideò in Maria, non in adultera imitandum esse Dominum, ut sine satisfactione nulli remittatur peccatum. Nam nec leprosos mundavit, nisi imposito, ut satisfacerent Legi & ostenderent se Sacerdoti. Hæc ergò est illa pœna, quam justitia divina requirit, ultrà jam dictas.

Adultera. *M. Magdalena.* *Leprosi mundati.*

Sed respondeo: Ista Adultera (meo judicio) plus pœnarum tulit, quàm Maria Magdalena, & magis satisfecit, Nempè jam mortem patiebatur, non aliud videns, nisi durissimum judicium, Ideò mirè cruciebatur, & dolebat longè plus quàm Maria, cui judicium mortis non imminebat. Ideò de quarta specie & tertia fuit ejus pœna, quia flagellum mortis tulit, in corde contrito. Maria verò Magdalena in tertia specie pœnas luebat, neq; potest doceri, aliam fuisse ejus pœnam, ut patet. De leprosis verò dico, quod non ad satisfactionem ostendere se jussi sunt, sed ad testimonium. Non enim erat lepra peccatum, sed significabat peccatum. Ostensio autem peccati non est satisfactio, sed judicium quærit Sacerdotis, ut hæc nota sunt satis. *Johan. 8.*

Secundo, probo Conclusionem sic: Illæ duæ potestates ligandi & solvendi sunt æquales & super eandem materiam. Sed summus Pontifex nullam habet ligare & imponere pœnam, præter Canonicam seu quintam, ergò nec ullam solvere & tollere. Aut dicendũ, duas illas potestates esse inæqualis latitudinis: Quod si hoc dicitur, nemo tenetur credere, quia nullis scripturis, Canonibusq; probatur,

batur, cum sit clarus textus. Ubi Christus ligare super terram, & solvere super terram dedit, æqualiter utranq; mensurando & extendendo.

Tertiò, extra de pœ. & re. lib. 5. c. Quod autem, expressè dicit, remissiones eis non valere, quæ non fuerint ab eorum judice factæ, cum nullus ligari aut solvi possit à non suo judice, Sed certum est, quod homo non est sub jurisdictione Papæ in I. II. III. IIII. VI. pœnis, sed tantummodò in V. ut clarè patet, & magis infrà patebit.

COROLL. sequitur.

QUOD satisfactio sacramentalis non dicitur, quia pro culpa satisfacit simpliciter (quia pro culpa satisfacit, tertia & quarta pœna) sed quia pro culpa secundùm statuta Ecclesiæ satisfacit, Maximè enim Deo satisfit per novam vitam &c. *Nova vita optima satisfactio.*

Sed per Scripturas quoq; probandum est, non requiri aliquam satisfactionem pro peccatis. Hic adest Johannes Baptista, qui in hoc missus secundùm propositum atq; decretum Dei, ut pœnitentiam prædicaret, qui & dixit: Pœnitentiam agite. Et iterum: Agite itaq; dignos fructus pœnitentiæ. Quæ verba ipse exposuit, cum interrogantibus turbis quid facerent? respondit: Qui habet duas tunicas, det non habenti, & qui escas habet, similiter faciat. Nonnè vides, quod pro pœnitentia non nisi observantiam Præceptorum Dei imposuit, atq; ideò pœnitentiam non nisi conversionem & mutationem novæ vitæ intelligi voluit? *Probat per Scripturas non requiri satisfactionem pro peccatis.* *Luc. 3.*

Sed clariùs: Ecce venerunt Publicani, & dixerunt: Magister, quid faciemus? At ille dixit: Nihil ampliùs, quàm quod constitutum est vobis, faciatis. Nunquid hic dixit: Oportet vos satisfacere pro præteritis peccatis? Item militibus dixit: Neminem concutiatis, nemini calumniam faciatis, & contenti estote stipendiis vestris. Nunquid hic aliud, quàm præcepta Dei communia imposuit? Quod si hic pœnitentiæ Doctor à Deo in hoc ipsum institutus, non docuit nos satisfactionem, nimirum fefellit nos, nec satis docuit pœnitentiæ officium. *Luc. 3.* *Johannes Baptista pœnitentiæ Doctor.*

Secundus, Ezech. 18. Si conversus fuerit impius ab impietate sua, & fecerit judicium & justiciam, vita vivet, non morietur. Ecce nil nisi judicium & justiciam imponit, quæ tota vita facienda sunt, juxta illud: Beati qui faciunt judicium & justiciam in omni tempore, Etiam hic ergò nos fefellit? *Ezech. 18.*

Tertius, Micheas 6. Indicabo tibi ò homo, quid sit bonum, & quid Dominus requirit à te, Utiq; facere judicium, & diligere misericordiam, & ambulare sollicitum cum Deo tuo. Vides quid requirat ab homine Deus pro satisfactione, deniq; præmittens irridet eos, qui per opera satisfacere volunt, dicens: Quid dignum offeram Domino? Nunquid ei offeram holocaustomata, & vitulos anniculos? Nunquid placari potest in milibus arietum, aut in multis milibus hircorum? Nunquid dabo primogenitum meum pro scelere meo, fructum ventris mei pro peccato animæ meæ? Non, quia Deus pro peccato nulla talia requirit, se judicium & misericordiam & timorem, ut dictum est, id est, novam vitam. *Mich. 6.* *Nova vita.*

CONCLUSIO VI.

Papa non potest remittere ullam culpam, nisi declarando & approbando remissam à Deo, aut certè remittendo casus reservatos sibi, quibus contemptis culpa prorsus remaneret.

PRIMA pars est tàm manifesta, ut etiam confessi sint quidam esse impropriam orationem, quando Papa dat remissionem culpæ. Alii verò se non intelligere, omnes enim confitentur à solo Deo remitti culpam, secundum illud Esa: 43. Ego sum, ego sum ipse, qui deleo iniquitates tuas propter me, & peccatorum tuorum non recordabor. Et Johan. 1. Ecce agnus Dei, ecce qui tollit peccata mundi. Et Psal. 130. Si iniquitates observaveris Domine, Domine quis sustinebit? Quia apud te propiciatio est. Et infrà: Apud Dominum misericordia, & copiosa apud eum redemptio, Et ipse redimet Israel ex omnibus iniquitatibus ejus. Et Psal. 51. Cor mundum crea in me Deus &c. Multa alia in Scripturis. Et B. Augustinus *A solo Deo remittuntur peccata.* *Esa. 43.* *Johan. 1.* *Psal. 130.* *Psal. 51.*

gustinus contra Donatistas tàm frequentibus operibus nihil aliud agit, quàm quod à solo Deo remittuntur peccata.

Reverentia Clavium.

Secunda pars similiter satis patet. Quia qui contemneret Casus reservatos, certè non remitteretur ei ulla culpa. Qui vos spernit, inquit, me spernit, imò nullus venit remissa culpa à Deo, nisi simul secum portet reverentiam clavium.

Hanc Conclusionem, quia omnes veram concedunt, non est necesse, ut mea assertione firmetur. Hic tamen signabo, quæ me movent, & iterum confitebor ignorantiam meam, si quis dignetur me erudire, & hanc rem planius elucidare. Primò circa primam partem, videtur esse ista oratio vel sententia impropria, & Euangelico textui incongrua, quando dicitur summum Pontificem solvere (id est, declarare solutam) culpam, seu approbare, Textus enim non dicit: Quodcunq; ego solvero in cœlis, tu solves super terram. Sed contrà: Quodcunque tu solveris super terram, ego solvam, seu solutum erit in cœlis. Ubi magis intelligitur Deus approbare solutionem Sacerdotis, quàm è contra.

Utrum reconciliatus Ecclesiæ, mox fit etiam reconciliatus Deo?

Secundò circa secundam partem, Certum est, quod quos casus solvit Papa, eosdem solvit & Deus, nec potest quis Deo reconciliari, nisi reconcilietur prius Ecclesiæ, saltem voto. Nec offensa Dei tollitur, manente offensa Ecclesiæ. Sed quæritur: Utrum reconciliatus Ecclesiæ, mox fit etiam reconciliatus Deo? Textus certè habet, quod omnia soluta in Ecclesia, sint & in cœlo soluta. Sed non videtur hinc sequi, quod ideò omnia sint simpliciter soluta in cœlo, sed ea duntaxat, quæcunq; in Ecclesia sunt soluta. Nec sunt parvi ponderis hæ duæ Quæstiones meo judicio, de quibus fortè in Conclusione sequenti meum judicium latiùs aperiam.

CONCLUSIO VII.

Nulli prorsus remittit Deus culpam, quin simul eum subijciat, in omnibus humiliatum, Sacerdoti suo Vicario.

HANC assero, nec eget disputatione aut probatione, tanto omnium consensu approbata. Sed in ejus intelligentia adhuc laboro. Et ut meum sensum stultus primò dicam, quia ista cum sua præcedente conclusione id asserunt, quod Deus nō remittat culpam, nisi sit prior remissio Sacerdotis (saltem in voto) sicut clarè textus sonat: Quodcunq; ligaveris &c. Et illud Matth. 5. Vade priùs reconciliari fratri tuo, & tunc veniens offeres munus tuum. Et illud: Reddite Cæsari, quæ sunt Cæsaris, & quæ sunt Dei, Deo. Et oratio Dominica: Dimitte nobis debita nostra, sicut & nos dimittimus debitoribus nostris. In quibus omnibus omninò prior remissio in terra significatur, quàm ea, quæ est in cœlis. Meritò quæritur, Quomodo ante gratiam infusam (id est, ante remissionem Dei) hæc fieri possint? cum sine gratia Dei primò remittente culpam, nec votum remissionis quærendæ habere possit homo. *Matth. 16.* *Matth. 5.* *Matth. 22.*

Quæstio.

Deus percutit, ut sanet.

Hic ita dico & sapio. Quando Deus incipit hominem justificare, priùs eum damnat, & quem vult ædificare, destruit, quem vult sanare, percutit, quem vivificare, occidit. Sicut 1. Sam. 2. & Deut. 32. dicit: Ego occidam & vivificabo &c. Hoc autem facit, quando hominem conterit, & in sui suorumq; peccatorum cognitionem humiliat ac tremefacit, ut dicat miser peccator: Non est pax ossibus meis à facie peccatorum meorum, Non est sanitas in carne mea, à facie iræ tuæ. Sic enim montes fluunt à facie Domini, Sic mittit sagittas suas & conturbat eos. Ab increpatione tua Domine, & ab inspiratione Spiritus iræ tuæ. Sic convertuntur peccatores in infernum, & implentur facies eorum ignominia. Quam conturbationem & quassationem sæpiùs expertus David, multis eam in diversis Psalmis confitetur gemitibus. *1. Sam. 2.* *Deut. 32.* *Psalm. 38.*

In ista autem conturbatione incipit salus, Quia initium sapientiæ timor Domini. Hic Dominus (ut ait Nahum) mundans neminem facit innocentem, & in tempestate & turbine viæ ejus, & nebulæ pulvis pedum ejus, hi c allucent fulgura ejus, videt & movetur terra. Hic sagittæ ejus transeunt & infi guntur, & vox *Nahum. 1.*

tonitrui

tonitrui ejus volvitur, id est, rotatur, vident aquæ & timent. Hic deniq; operatur opus alienum Deus, ut operetur opus suum. Hæc est vera contritio cordis, & humiliatio spiritus, gratissimum Deo sacrificium. Hic est mactata victima in membra concissa, & pelle detracta, in holocaustum incensa. Et hic infunditur (ut vocant) gratia, sicut ait Esa. 41. Persequetur eos, transibit in pace. Et 66. Super quem requiescet Spiritus meus, nisi super quietum & humilem, trementem sermones meos? Et Ezechias Esa. 38. Domine, si sic vivitur, & talibus vita Spiritus mei, corripies me, & vivificabis me. — *Vera cordis contritio.* — *Esa. 41. & 66. Esa. 38.*

Verùm tunc adeò ignorat homo sui justificationem, ut sese proximum putet damnationi. Nec infusionem gratiæ, sed effusionem iræ Dei super se hanc putet esse. Beatus tamen si suffert hanc tentationem, quoniam cum se consumptum putaverit, orietur sicut Lucifer.

Stante autem hac misera conscientiæ suæ confusione, non habet pacem, neque consolationem, nisi ad potestatem Ecclesiæ confugiat, suisq; peccatis & miseriis per Confessionem detectis, postulet solatium & remedium, neq; enim suo consilio vel auxilio sese poterit pacare, imò absorberetur tandem tristicia in desperationem. Hic Sacerdos talem videns humilitatem & compunctionem, de fiducia potestatis sibi ad faciendum misericordiam traditæ, plenissimè præsumat, & solvat, solutumq; pronunciet, ac sic pacem ei conscientiæ donet. — *Ecclesiæ potestas. Confessio.*

Absolvendus verò omni studio caveat, ne dubitet, sibi remissa esse apud Deum peccata sua, sitq; quietus in corde. Nam etsi præ suæ conscientiæ confusione sit incertus (sicut regulariter oportet fieri, si compunctio vera est) Tamen stare tenetur alterius judicio, Non propter ipsum Prælatum aut potestatem ejus ullo modo, sed propter verbum Christi, qui mentiri non potest, dicendo: Quodcunque solveris super terram. Fides enim hujus verbi faciet pacem conscientiæ, dum juxta illud Sacerdos solverit. Qui verò pacem alia via quærit, utpnta experientia intus, hic certè Deum videtur tentare, & pacem re, non in fide velle habere, Tantum enim habebis pacis, quantum credideris verbo promittentis: Quodcunq; solveris &c. Pax enim nostra Christus est, sed in fide. Quod si quis huic verbo non credit, etiamsi millies millies absolvatur à Papa ipso, & toti mundo confiteatur, nunquam erit quietus. — *Usus privatæ absolutionis.* — *Confessio & absolutio sine fide &c.*

Matth. 9. Hæc igitur est illa dulcissima potestas, de qua summas gratias ex imo cordis agere debemus Deo, qui talem dedit potestatem hominibus, quæ est unica consolatio peccatorum & infelicium conscientiarum, si modò Christum vera promisisse credant. — *Potestas clavium.*

Ex istis nunc patet, quod suprà quærebatur, scilicet, Quod licet remissio culpæ fiat per infusionem gratiæ ante remissionem Sacerdotis, Talis tamen est infusio gratiæ, & ita sub forma iræ abscondita (siquidem vestigia ejus non cognoscuntur, Ps. 77. Et semita in pedibus ejus non apparet, Isa. 41.) ut homo incertior sit de gratia cum fuerit ipsa præsens, quam cum est absens. Ideò ordine generali non est nobis certa remissio culpæ, nisi per judicium Sacerdotis, nec per ipsum quidem, nisi credas Christo promittenti: Quodcunq; solveris &c. Donec autem nobis incerta est, nec remissio quidem est, dum nondum nobis remissio est, imò periret homo pejus, nisi fieret certa, quia non crederet sibi remissionem factam. — *Solutio quæstionis suprà positæ.* — *Psal. 77. Isa. 41.*

Sic Christus de Maria Magdalena ad Simonem leprosum dixit: Remittuntur ei peccata, Quo utiq; significavit gratiam ei jam infusam, Sed hanc infusionem ipsa non cognovit, nondum erat pax ossibus suis à facie peccatorum suorum, donec ad eam conversus diceret: Remittuntur tibi peccata tua. Fides tua te salvam fecit (scilicet, qua credidit remittenti) Ideò sequitur, Vade in pace. — *Maria Magdalena, Luc. 7.* — *Psal. 38.*

Et adulteræ illi jam remissa erant peccata, antequam Christus se erigeret. At non illa hoc cognovit, cum tot starent circum eam accusatores, donec audiret vocem sponsi dicentis: Nemo te condemnavit mulier? nec ego te condemnabo. — *Adultera. Joh. 8.*

David 2. Sam. 12.

Et David certè, cum peccâsset, & à Propheta Nathan fuisset reprehensus ex mandato Dei, mortuus fuisset subitò, quando operante in eo gratia justificationis exclamavit: Peccavi (hæc est enim vox justorum, seipsos primò accusantium) nisi statim velut absolvens Natan dixisset: Dominus quoque abstulit peccatum tuum, non morieris. Quare enim addidit, Non morieris, nisi quia videbat eum terrore peccati sui conquassari & deficere?

Vox justorum.

Ezechias.

Et Ezechias quoque, audito, quod moreretur, fuisset mortuus, nisi rursus ab Esaia consolationem accepisset, & signum intrandi templum, Cui credens, simul & pacem peccatorumq; remissionem obtinuit, sicut ait: Projecisti post tergum tuum omnia peccata mea. *Esa. 38.*

Et omninò in veteri Testamento, quomodo fiducia eorum de misericordia Dei ac remissione peccatorum potuisset consistere, nisi Deus nunc apparitionibus, nunc inspirationibus, nunc oblationum incensionibus, nunc nebulæ ostensionibus, & aliis signis, ostendisset, sese gratum habere, quicquid operarentur? quod nunc vult fieri verbo & judicio Sacerdotum.

Remissio Dei. Remissio ministri.

Igitur remissio Dei gratiam operatur, sed remissio Sacerdotis pacem, quæ & ipsa est gratia & donum Dei, quia fides remissionis & gratiæ præsentis. Et hanc meo sensu dicerem esse eam, quam nostri Doctores dicunt, per Sacramenta Ecclesiæ efficaciter conferri. Non autem ipsam primam justificantem, quam ante Sacramentum oportet adesse in adultis. Sed ut Rom. 1. dicitur: Fides in fidem, oportet enim accedentem credere. At Baptisatum oportet etiam credere, se rectè credidisse & accessisse, aut pacem nunquam habebit, quæ non nisi ex fide habetur. Non ergò priùs solvit Petrus quàm Christus, sed declarat & ostendit solutionem, cui qui crediderit cum fiducia, verè obtinuit pacem & remissionem apud Deum (id est, certus fit, se esse absolutum) non rei, sed fidei certitudine, propter infallibilem misericorditer promittentis sermonem: Quodcunq; solveris &c. Sic Rom. 5. Justificati gratis per gratiam ipsius, pacem habemus ad Deum per fidem, non utiq; per rem &c. *Rom. 1.* *Rom. 5.*

Minister declarat & ostendit solutionem.

Remissionem culpæ nemo potest sibi dare.

Quæ si rectè & verè sapio, non est falsum neq; improprium (ut illi volunt) dicere, quod Papa remittat culpam, imò remissio culpæ est incomparabiliter melior, quàm remissio quarumcunq; pœnarum. Licet hanc ita solam prædicent, ut remissionem culpæ fecerint, nullam esse in Ecclesia, cum contrà potiùs sit, Ubi enim homo per remissionem culpæ (quam sibiipsi dare nequit, cum nemo sibiipsi credere debeat, nisi qui malit ex una turbatione duas facere) per fidem absolutionis acceptam pacatus fuerit, omnis pœna ei nulla pœna est, Conscientiæ enim confusio facit molestam pœnam, Jucunditas verò conscientiæ optabilem facit pœnam.

Et hanc intelligentiam in populo, de potestate clavium, videmus abundare, qui simplici fide quærunt & accipiunt absolutionem. Doctiores verò quidam, suis nituntur sese contritionibus & operibus atq; confessionibus facere quietos, & nihil aliud agunt, quàm quod de inquietudine in inquietudinem eunt, quia in se & sua confidunt, cum si sentirent conscientiæ malum, deberent Christo credere dicenti: Quodcunq; solveris &c.

Theologi recentiores conscientiæ scrupulos augent.

Ad hoc autem conscientiæ malum, Theologi recentiores nimis feliciter cooperantur, dum Sacramentum pœnitentiæ sic tractant & docent, ut populus discat per suas contritiones & satisfactiones confidere se peccata sua posse delere, Quæ vanissima præsumptio nihil aliud potest efficere, quàm ut cum hæmorrhoissa Euangelica, consumpta in medicos tota substantia, pejus & pejus habeant. *Marc. 5.*

Fides primò in Christum, gratuitum remissionis largitorem, docenda erat, & desperatio propriæ contritionis & satisfactionis persuadenda, ut sic fiducia & gaudio cordis de misericordia Christi firmati, tandem hilariter odirent peccatum, & contererentur, & satisfacerent.

Nec

Nec Juristæ ejusdem carnificinæ segnes sunt autores, qui dum nimio studio extollunt potestatem Papæ, plus fecerunt æstimari & mirari potestatem Papæ, quàm verbum Christi honorari fide, Cum docendi sint homines, ut non in potestatem Papæ, sed in verbum Christi Papæ promittentis confidere discant, si modò velint esse pacati in conscientiis suis. Non enim, quia Papa dat, aliquid habes, sed si credideris te accipere, habes, tantum habes, quantum credis, propter promissionem Christi. *Jurisconsulti conscientiarum carnifices.*

Nisi autem potestas clavium sic valeret ad pacem cordis, & remissionem culpæ, tum verè (ut ajunt quidam) vilificarentur Indulgentiæ, Quid enim magni confertur, si remissio pœnarum confertur, cum Christianorum sit, etiam mortem contemnere. *Potestas clavium ad quid valeat.*

Johan. 20. Item cur dixit Christus: Quorum remiseritis peccata, remittuntur eis, nisi quod non sunt remissa ulli, nisi remittente Sacerdote, credat sibi remitti? Ideò in verbo: Quorum remiseritis peccata, confertur potestas, sed in verbo: Remittuntur eis, provocatur peccator ad fidem remissionis. Sicut & in verbo: Quodcunq; solveris, potestas datur. In verbo: Soluta erunt, fides nostra excitatur. Poterat enim dicere: Quorum remiseritis pœnas vel vindictas, si voluisset id intelligere, Sed scivit, quod conscientia jam justificata per gratiam, sua trepiditate evomeret gratiam, nisi succurreretur ei per fidem de gratiæ præsentia ministerio Sacerdotis, imò peccatum maneret, nisi remissum crederet. Non enim sufficit remissio peccati & gratiæ donatio, sed oportet etiam credere esse remissam. Et hoc est testimonium, quod reddit Spiritus Dei Spiritui nostro, quod sumus filii Dei, quia esse filium Dei, est tàm absconditum (cum appareat sibi esse hostis Dei) ut nisi credatur ita esse, non possit esse. Sic enim mirificat Dominus Sanctos suos, quod nemo sustineret manum justificantis & medentis, nisi credat eum justificare & mederi, Sicut medicus corporis incidens infirmum, non creditur id studio medendi facere ab infirmo, nisi boni amici persuadeant ei. *Esse filium Dei valdè occultum est.*

Sive ergò Sacerdos sit causa sine qua non, sive alia, remissionis peccatorum, non curo, dum verum esse aliquo modo constet, Sacerdotem remittere peccata & culpam, Sicut amicis infirmi verè imputatur sanitas, dum sua suadela effecerunt, ut crederet infirmus cædenti medico. *Causa sine qua non.*

Nec hic oportet cogitare, quid si Sacerdos erraret? quia non in Sacerdote, sed in verbo Christi nititur remissio illa, Ideò sive Sacerdos id faciat lucri vel honoris causa, tu modò opt[illegible] remissionem sine fictione, & credas promittendi Christo, imò etiamsi ex levita[illegible] absolveret, adhuc obtineres pacem ex fide tua. Sicut Baptismum seu Eucharistiam dat, sive ille lucrum quærat, sive levis ac ludens sit, fides tua plenum accip[illegible] [illegible]nta res est verbum Christi & fides ejus. *Remissio in verbo Christi nititur.*

Nam legimus, inter gesta Martyrum quendam Mimum, jocò, imò illudendo Baptismum, baptizari voluisse, & inter baptizandum conversum, verè baptizatum à suis collusoribus gentilibus, & statim martyrio ab eisdem coronatum. *Mimus quidam baptizatus.*

Item S. Athanasius puer, pueros baptizavit, quos Episcopus Alexandriæ postea baptizatos judicavit, ut in Eccles. histor. lib. 10, cap. 14. Et B. Cyprianus, pacem à quodam Episcopo Therapio datam præpropere, reprehendit quidem, sed ratam esse voluit. Igitur fide justificamur, fide & pacificamur, non operibus, neque pœnitentiis, aut confessionibus. *Fide justificamur.*

CIRCA hanc sextam & septimam Conclusionem, Leonte illa nostra cum gloria triumphat, imò de me cantat encomium ante victoriam. Et ex sentina illa opinionum, aliam distinguit pœnam satisfactivam, & vindicativam, aliam medicativam & curativam, Quasi necesse sit, hæc vel somniantibus credere, Quanquam coram populo hanc distinctionem prudentissimè celant, ne vilescant Indulgentiæ, vel potius lucra, si populus intelligeret tam modicas & steriles, vindicativas (id est, confictas) remitti pœnas. *Pœnitentia satisfactiva &c.*

Deinde,

Deinde, ut notum faceret omnibus, sese nescire, quid sit vel vetus, vel novum Sacerdotium, introducit aliam verborum caliginem & distinctionem clavium, Aliàs autoritatis, aliàs excellentiæ, aliàs ministeriales. Adeò nihil noverunt etiam Magistri nostri eximii, hæreticæ pravitatis Inquisitores, & catholicæ fidei defensores, nisi quod ex laciniosis & prærancidis quæstionibus quarti sententiam suxerunt, volentes fortè, quod quicquid Christus solverit clavibus excellentiæ in cœlo (nam in terra non solvit ipse) solutum erit in super cœlo apud Deum. Rursum ut & Deus sit Pontifex, alius fingendus est Deus superior, apud quem sit solutum, quicquid ipse solverit clavibus autoritatis in super cœlo. Sed facessant nugæ, unas novimus claves, tantùm in terra traditas.

Jam quod inferunt, Ergò errat, qui dicit, Sacerdotem novæ legis tantùm approbando & declarando solvere, hoc enim Judaici erat Sacerdotii. O acumen ingenii, & pondus ingens eruditionis, dignissimi planè viri, qui inquirant hæreticos, & defendant catholicam fidem, sed adversus lapides & ligna. Quanto rectiùs Apostolus Paulus Sacerdotium vetus asserit constitisse, in judicandis leprosis, in justificationibus & mundiciis carnis, in cibo & potu, & vestitu, & festis diebus &c. Quibus ut figura significatæ sunt justificationes in Spiritu, & munditiæ cordis, quas ministerio novi Sacerdotii operatur in Ecclesia Christus.

Vetus Sacerdotium. *Novum Sacerdotium.*

Quanquam igitur sextam Conclusionem ipse non posui ex animo, ut dixi ibidem, sed quia alii sic sentiunt, Tamen quia nec ipsi adversarii cum omnibus suis Magistris, usq; hodiè possunt ostendere, quomodo Sacerdos remittit culpas, nisi hæreticam illam, sed usitatam sententiam proferant, qua dicitur, Sacramenta novæ legis justificantem gratiam dare illis, qui non ponunt obicem, cum sit impossibile Sacramentum conferri salubriter, nisi jam credentibus, & justis, & dignis. Oportet enim accedentem credere. Deinde non Sacramentum, sed fides Sacramenti justificat. Ideò quicquid blaterent opiniosi Sophistæ, vero simili[9] est, quod Sacerdos novæ legis declarat duntaxat & approbat solutionem Dei (id est, ostendit) & hac ostensione & judicio suo quietat conscientiam peccatoris, qui ejus judicio tenetur credere, & pacem habere. Quomodo vetus Sacerdos quietabat eos, quos corpore vel veste mundos judicabat, cum tamen ipse nullum posset mundare, nec seipsum. Quod enim ille in corporibus, hoc iste in conscientiis operatur, Et sic respondet Spiritus literæ, & veritas figuræ. Et expecto hos catholicæ fidei defensores, quomodo sine pravitate hæretica aliter possint exponere clavium virtutem.

Sacramenta novæ legis. *Sophista.* *Ebr. 11.*

CONCLUSIO VIII.

Canones pœnitentiales solùm viventibus sunt impositi; nihilq; morituris secundùm eosdem debet imponi.

Hanc disputo, etsi multi sunt, qui mirentur eam esse dubiam.

PRIMO probatur per illud Rom. 7. Lex dominatur in homine quanto tempore vivit &c. Quod cum Apostolus de lege divina interpretetur, multò magis verum est de lege humana. Unde ibidem dicit: Cum mortuus fuerit vir ejus, soluta est mulier à lege viri. Multò magis ipse mortuus est solutus à lege uxoris viventis. Arguit enim à minori Apostolus: Si vivus solvitur per mortem alterius, multò magis ipse mortuus, per quem solvitur vivus.

Lex divina. Lex humana. *Rom. 7.*

Secundò, Leges canonicæ sunt alligatæ circumstantiis temporis, loci, personarum, sicut omnes aliæ leges positivæ, dist. XXIX. (ut omnibus notum est) de solo enim verbo Christi dictum est: In æternum, Domine, permanet verbum tuum, in seculum seculi veritas tua. Et justicia ejus manet in seculum seculi. Verbum autem & justitia hominum, manet ad tempus duntaxat, quare illis mutatis cessant & leges. Nisi dicendum est, quod vastata civitate, adhuc ipse locus desertus, teneatur ad omnia, quæ prius faciebat civitas, quod est absurdum.

Verbum Dei. *Verbum hominũ.* *Simile.*

Tertiò, si jus cogit, etiam cum viventibus dispensare, & legem mutare, quando legis conditio cessat, vel in pejus vergit, cum (ut Leo Papa dicit) non debet con-

Leo Papa.

bet contra charitatem militare, quod pro charitate statutum est, ita certè, quod contra unitatem, pacem &c. cœperit militare. Quanto magis morituris leges sunt tollendæ, cum non solùm cesset ibi conditio legum, sed ipse quoque, cui & cujus conditionibus positæ fuerunt.

Quartò ex ipsis verbis legis in quibus exprimuntur clarè dies & anni, jejunium, vigiliæ, labores, peregrinationes &c. quæ manifestum est esse hujus vitæ, & per mortem cessare, ubi homo longè in aliam vitam migrat, ubi nec jejunat, nec plorat, nec comedit, nec dormit, ut qui non habet corpus. Inde Johannes Gerson damnare audet Indulgentias titulo multorum millium annorum donatas, ut mihi miraculum sit, quidnam acciderit hæreticæ pravitatis Inquisitoribus, ut hunc vel mortuum non combusserint, qui contra morem omnium Stationum urbis, tum maximè contra usum effusoris illius Indulgentiarum Sixti quarti, tanta fiducia pronunciat, ut etiam moneat Prælatos officii sui, in iis corrigendis atq; providendis, fatuas & superstitiosas appellans titullationes talium Indulgentiarum &c. *Verba legis.* *Johannes Gerson damnat Indulgentias.* *Sixtus IV.*

Quintò, respiciendo ad intentionem latoris Canonum, quos certum est, nec cogitâsse quidem, ut ejusmodi Canones imponerentur morituris. Finge enim nos interrogare Pontificem tales ferentem: Quos intelligis, ô Pater, in lege tua, vivos aut mortuos? Quid respondebit, nisi, imò vivos, quid enim cum mortuis agere possum, qui egressi sunt forum meum. *Intentio latoris Canonum.*

Sextò, crudelissimè faceret Sacerdos Christi, si non relaxaret fratri, sicut sibi vellet fieri, & non est causa, quare non debeat, cum sit in ejus potestate.

Septimò, si Canones pœnitentiales manent mortuis, eadem ratione & cæteri omnes. Celebrent ergò, agant festa, & jejunia, & vigilias, dicant horas canonicas, non comedant ova, lac, carnes, certis diebus, sed tantùm oleum, pisces, fructus, legumina, induant vestes pullas vel candidas, pro differentia dierum, & alia onera gravissima, quibus nunc premitur misera illa, olim liberrima, Ecclesia Christi. Nec enim ulla est ratio, quare aliqui cessant Canones propter tempus, & non omnes. Quod si cessant illa, quæ tamen sunt bona & meritoria ad vitam, cur non magis afflictiva illa & sterilia atq; impeditiva? An hic etiam permutationem nobis fingimus, ut sicut alias pœnas pro illis proportionatas patiuntur, ita & alia opera illis proportionata ibidem faciunt, ut nihilominus dicendi sint, legere horas canonicas? *Onera, quibus Ecclesia premitur sub Tyrannide Papæ.* *Permutatio operum.*

Octavò, de facto infirmis corpore, etsi non sunt morituri, tolluntur Canones tàm pœnitentiales, quàm morales. Sacerdos enim infirmus non tenetur orare, celebrare, deinde alii quoq; nec jejunare nec vigilare, nec à carnibus, ovis, lacte abstinere. Suntq; omnia non modò libera, imò prohibita, quæ priùs erant sanis præcepta, Alioqui cum eos jam manus Domini tangat, diceretur eis: Quare me persequimini sicut Deus, & carnibus meis (id est, infirmitatibus) saturamini. *Ægroti liberi sunt à Canonibus.*

Arguo itaq;: Canones sunt impositi non infirmis, sed sanis & valentibus, ergò multò minus mortuis, sed viventibus. Aut si morituri & mortui non sunt liberi, cur infirmi etiam non eisdem præmuntur & vexantur? deniq; recepta sanitate non tenentur repetere omissa in infirmitate, quomodo ergò credentur post mortem repetendi aut solvendi Canones.

Sed hic dicunt quidam: Quid, si quis sanus impositas pœnitentias omiserit, & postea moriturus confiteatur? videtur quod tales omninò necesse sit in Purgatorio solvere, etiamsi aliæ non imponendæ sint, aut non imponantur? Respondeo, quod nequaquam, quia per talem omissionem nihil est factum aliud, quàm quod contra præceptum Ecclesię peccatum est, de quo dolendum est, non denuò repetendum ac implendum pro præterito, sed pro futuro tantùm. Sufficit diei malicia sua, crastinus solicitus erit sibi. Quod si præcepti transgressio ullius esset repetenda, ut nulla maneret, maximè id in Dei præceptis fieri deberet, Sed est impossibile, ut adulterium non sit factum omissæ castitatis. *Objectio.* *Responsio.*

Nonò,

Mors maxima pœna. Nonò, quicunq; majorem pœnam subit, quàm sibi imposita est, huic merito & naturali jure remittuntur minores, Sed moriturus subit ultimam, summam & maximam pœnarum scilicet mortis, Quare præsente morte, omnis alia debet tolli, cum vix ullus sufficiat huic soli pœnæ. Et iterum finge, coram legislatore moriturum sese ad mortem offerentem, an non ille suas statim retractabit?

Vuilhelmus Parbisien. Gerson. Decimo, Illustres quidam in Ecclesia Doctores dicunt, quod Christianus quilibet sit ditissimus, quia per mortem voluntariam potest omnia solvere, & statim evolare. Cum nihil sit majus voluntaria morte propter Deum suscepta, ergò frustrà Canones illuc reservantur. Hujus sententiæ sunt Wilhel. Parh. Gerson, & sequitur eos non irrationabilis multitudo.

Undecimò, Si mors satis pœnarum non est, nisi mortuus & Canones ferat, ergò Canonum pœna major erit mortis pœna, uippe, quæ qultra mortem durat, Et fiet injuria morti Christianorum, de qua dictum est: Preciosa in conspectu Domini mors Sanctorum ejus. *Psal. 116.*

S. Bonifacius martyr. Duodecimo, Finge peccatorem rapi, & in ipsa confessione Christi statim subire martyrium, antequam Canonibus satisfecit (ut de S. Bonifacio Martyre legitur) Hunc ergò remorabitur purgatorium, ne sit cum Christo? Et fiet, ut oretur pro Martyre in Ecclesia? At omnis voluntariè moriens (de hoc enim loquimur, id est, de Christiano) etiam pro voluntate Dei moritur.

Civiles leges. Tertio decimò, Cur non civiles quoq; leges post mortem manent solvendæ, cum & ipsæ ligent coram Deo & in cœlis, non sua virtute, sed Christi, & Apostolorum Petri & Pauli, qui tradunt ex animo, & propter conscientiam illis subjici oportere, quia sic est voluntas Dei? *Rom. 13. 1. Pet. 2.*

Quarto decimò, Canones cessant, quando Laicus pœnitens mutat statum scilicet in Sacerdotium, aut Sacerdos in Episcopatum, aut in monachatum, Et hæc cessatio fit in hac vita, & non cessat in mutatione mortis, Quid absurdius?

Quinto decimò, Quod talis sententia de Canonibus post mortem solvendis prorsus nullam habet autoritatem Scripturæ, Canonum, aut rationis probabilis, sed videtur sola inertia & negligentia Sacerdotum introducta, sicut & multa alia superstitiosa.

Cyprianus. Decimo sextò, Ad hoc habemus exempla Patrum Antiquorum, & certè un[9] Cyprianus vel rigidissimus Ecclesiasticarum censurarum & disciplinarum observator, is tamen Epist. 17. lib. 3. præcipit pacem dandam iis, qui periculo mortis sunt obnoxii, ut ad Dominum cum pace veniant, facta confessione sua vel Presbytero, vel Diacono, ut ibidem dicit. At datio pacis illa nihil est, quàm id, quod nunc remissio plenaria vocatur, ut patet intuenti. *Datio pacis apud Cyprianum quid?*

Canones quibus imponendi. Concludamus ergò, quod Canones non nisi viventibus, nec iis nisi sanis & valentibus imponendi sunt, imò non nisi pigris, & qui sponte sua melius agere nolunt. Hæc certè non tàm latè produxissem, si non scirem quosdam nimis tenaciter asserere contrarium, quod tamen nulla via probare possunt, Nam si cum ingeniosiis & eruditis vellem agere, melius tacerem, quàm loquerer.

AT hic dicat aliquis: Sic dicere, est nimis vilificare Indulgentias, si solùm canonicæ pœnæ, nec omnes tamen, nec nisi hujus vitæ remittuntur. Respondeo: præstat viles fieri Indulgentias, quàm crucem Christi evacuari, & melius est viles habere Indulgentias, quàm aliquid in Ecclesia docere, quod fictionis possit argui in Ecclesiæ confusionem. Ego sanè libera fronte confiteor atq; protestor, me non magnoperè curare Indulgentias, quoad remissionem pœnarum (in qua illi sola gloriantur) sed maximè veneror, amplector, gratulor in eis, quoad remissionem culpæ, secundum sensum meum suprà positum, quam illi nullam esse putent.

Huic octavæ objicitur pugio unus plumbeus, Quod videlicet in juribus invenitur, etiam mortuos excommunicari, ut præ cæteris testatur c. A nobis, extra de sen. ex. Quam timebant, ne etiam inveniri dicerent pœnas sensibiles, & satisfa-

tisfactiones infligi mortuis. At bene est, quod tantum excommunicari dixerunt mortuos, ita & absolvi mortuos, nemo est qui negat. Sed quid ista absolutio ad remissionem pœnarum? Hæccine est illa subtilissima Dialectica, sine qua docent nō fieri Theologum? forte in quinta figura tenet illa consequentia. Aliquis absolvitur ab excommunicatione, ergo remittuntur ei pœnæ satisfactoriæ? Ut quid ergo passim Indulgentias profundunt, si absolutus à peccato, mox etiam remissionem habet pœnarum? Si autem absolutis adhuc remanet satisfactio, quomodo ergo absolutio mortuis prodest aut tollit pœnam? *Dialectica Sophistarum.*

Igitur futilis est iste syllogismus, quod sicut excommunicatio sese extendit ad mortuos, ita & remissio pœnarum. Imo ut ipsimet Juristæ dicunt: Excommunicatio mortui, mortuo nihil infert, sicut absolutio nihil confert, sed omnia hæc nobis fiunt in terrorem, nisi quod non pro tali publice oratur. Non plus igitur ille patitur à tali excommunicatione, quam pateretur domus vel vestis, si excommunicaretur, sic rursus nihil plus juvatur absolutione.

Sed quiescam deinceps confutare contradictiones istas garrulas, cum nihil in se contineant, quam opiniones scholasticas, nec in Scripturis, nec Ecclesiasticis Patribus, nec Canonibus fundatas, Semper enim petit principium, aut si hoc non facit, more iratarum muliercularum saltem blaterat hæc verba: Errat, furit, insanit, Error, errare, In his enim verbis summam sapientiæ & scientiæ suæ constitutam vult videri.

CONCLUSIO IX.

Inde bene nobis facit Spiritus sanctus in Papa, excipiendo in suis Decretis semper articulum mortis & necessitatis.

Ista Conclusio magis est probatio præcedentis, Certum est enim, quod si articulos necessitatis temporalis summus Pontifex vult exceptos, multo magis necessitatem æternam. Ad quam homo per mortem vadit, cum infirmus aut impeditus legitime, solum temporali impotentia teneatur, Quin etiam si qua summus Pontifex non excipit necessitatem, tamen excepta non minus intelligitur, Cum necessitas non habeat legem, at mors necessitas necessitatum, & impedimentum impedimentorum omnium ultimum & maximum est. *Mors.*

CONCLUSIO X.

Indocte & male faciunt sacerdotes ij, qui morituris pœnitentias Canonicas in purgatorium reservant.

Et hoc quoq; corollarium manifestum est conclusionis 8. Et certe sunt nonnulli, qui mirentur, si hæc fiant à sacerdotibus. At utiq; fiunt. Cum vero id fit, plus obedientiam canonum quam obedientiam vocantis Dei ponderare, & viliora canonum opera præferre precio preciosissimæ mortis Christianorum, nescio si illi rectæ fidei Regulam teneant, qui tali imbuti sunt opinione.

Secundo, Id notum est, & insignibus autoribus celebre in Ecclesia, Si quem Deus hominem in mediis ipsis operibus obedientiæ Ecclesiasticæ ad ecstasin raperet, vel singularem illuminationem, tenetur homo tum opus intermittere & obedientiā Ecclesiæ relinquere, & Deo obsequi magis, quam hominibus. Imo dicunt in ipsis horis canonicis attentionem verborum debere omitti, contra præceptum Ecclesiæ, si qua arriserit cœlestis illustratio & affectio. Si ergo in iis vocationibus feriantur leges Ecclesiæ, quomodo non feriantur in vocatione & ecstasi tam magna, scilicet mortis? Nisi forte stultorum sequi oportet multitudinem, qui in operibus suis ceremonialibus ita hærent, ut manifestam obedientiam Dei & hominum propter illa sæpius postponant, & recte sibi fecisse videantur, si illa tantum, cætera vero nunquam fecerint. *Deo plus parendū, quam Canonibus.*

Tertio, Esset sane Ecclesia tum satis impia in Deum, si scilicet eum in suo foro retineret inferiori, quem Deus jam ad suum tribunal supremum vocat, Aut quando patitur summus Pontifex, reum teneri lege, juribusq; fori inferioris Epi-

scopi aut Prælati, postquam vocatus est suo foro sisti? an ipse id à suis inferioribus requirit, quod ipse homo suo Deo superiori non permittit? Claudit ergo manum Dei homo, & homo non potest claudere homini? Absit. At certe si morituro imponit Canones, clarum est, quod eum secundum suum forum judicat & punit. Hæ sunt itaq; ferme viginti Rationes, quæ me moverunt (ut spero) non temere dubitare de materia illa canonicarum pœnarum, cum in contrariam partem nulla sit autoritas, nec Canon, nec ratio, nec universalis usus Ecclesiæ, sed abusus quorundam tantummodo.

20. Rationes Lutheri.

CONCLUSIO XI.

Zizania illa, de mutanda pœna canonica, in pœnam purgatorii, videntur certe dormientibus Episcopis seminata.

HIC rogo, nullus existimet me calumniam R. Episcopis struere, quod dixerim eos dormivisse. Evangelii non mea sunt verba, nisi quod ibi non ponitur nomen Episcoporum, seu hominum. Certum est tamen, quod per homines intelligit Majores & Rectores Ecclesiæ, nisi per tropologiam, uniuscujusq; spiritum & mentem super corpus suum acceperis. Igitur Pontifices Ecclesiæ, ista quidem non docent, quia (ut dixi) nullus Canon, nullum statutum ex illis habemus, unde id possit doceri. Frustra itaq; laborant quidam Canonistæ, dum nituntur ostendere, quales sint illi anni, dies, quadragenæ in purgatorio, cum vere nulli sint, aut saltem esse non probetur, Sed error inde venit, quod non advertunt, Canones esse in tempore hujus vitæ statutos, & super terram ligantes, sicut qui mutat municipium, & jura quoq; municipalia simul, Quod si quid debet, prius cogitur satisfacere, quam mutare. Igitur morituris prorsus nihil est imponendum, neq; remittendi sunt ad purgatorium cum residuo pœnitentiæ (ut Gerson in aliquo loco asserit) sed magis (ut idem melius alibi sapit) ad mortem constanter & volenter pro voluntate Dei suscipiendam.

Matth. 13.

Canonistæ

Hic videndum commentum illud & futile cavillum, quo velut puellulos terrere larvis cupiunt, dicentes: Quia sacerdos ignorat mensuram contritionis absolvendi, ideoq; forte non imponit tantam satisfactionem, quantam justicia divina requirit, quare necesse est & huic vel proprio opere, vel Indulgentiis satisfieri.

Puerile argumentum.

Primum vide, ut nuda sua verba pro oraculis sonent, sine ulla probatione, cum tamen Propheta dicat: Non faciet Deus verbum, nisi revelaverit secretum suum, ad servos suos Prophetas. Nec est credibile, cum Deus noster sit, qui docet nos utilia, sicut per Prophetam loquitur, non etiam hanc suæ justiciæ exactionem alicubi revelarit.

Amos 3.

Deinde nescio, an sic dicentes, Deum velint usurarium aut mercatorem facere, ut qui non remittat gratis, nisi ei velut precium reddatur satisfactio. An forte volunt, ut cum justicia Dei tractemus de nostris peccatis, coram qua nullus justificatur homo.

Tertio, Si id ita est, cur ergo Papa plenarie absolvit, cum æque ignoret mensuram contritionis, nec ipse potest supplere, contritionis imperfectionem? Perfecta autem ejus absolutione non eget, Nec habet alterius generis potestatem, quam alius sacerdos, sed alterius quantitatis, quia ipse omnium peccata, alii aliqua remittunt, & quantam satisfactionem illi in aliquibus, tantam ipse in omnibus potest remittere, nec amplius. Alioqui monstrum esset Ecclesia, ex diversi generis potestate constituta

Quarto, Et Ecclesia primitiva ignorabat contritionis mensuram & pondus spirituum, nihilo tamen minus remittebat plenarie peccata post peractam pœnitentiam, quam satis fuisse, non potuit scire, juxta horum sententiam.

Ecclesia primitiva.

Quinto, Iterum somnium procedit ex eo, quod remissionem peccatorum non super fidem & verbum miserentis Christi, sed super opus currentis hominis ædificant, quia remissionem plenariã dari non posse fingunt, nisi perfecte contri-

tis,

tis, quorum nullus est in hac vita. Et tamen concedunt eam dari à Papa, etiam imperfectè contritis.

Sexto, Si justicia Dei aliquid requirit, jam extra manum est Ecclesiæ, quæ nihil habet mutare, quod Deus vult aut imponit, Stat enim firma sententia: Consilium meum stabit, & voluntas mea fiet.

Eadem ratione & illud confutatur, quod alii dicunt Pœnas canonicas esse declaratorias pœnarum à justicia divina requisitarum. Primum illud non probatur, ergo eadem facilitate contemnitur. Si declarat, ergo impossibile est, ut relaxet Ecclesia easdem, quia non imposuit, sed impositas, à Deo declarat. Aut dicere cogentur, quod verbum Christi sic sit ordinandum, quodcunque ego ligavero, tu solves.

CONCLVSIO XII.

Olim pœnæ canonicæ non post, sed ante absolutionem imponebantur, tanquam tentamenta veræ contritionis. *Canonica pœna.*

ITERUM probat octavam hæc duodecima, quia canonicæ pœnæ adeo sunt temporales, ut finem sui habeant ipsam absolutionem. Cum autem nullus moriturus non debeat absolvi (cæteris paribus) patet, quod non imponendæ, sed etiam impositæ & imponendæ, sunt potius relaxandæ. Quod si mos ille priscus Ecclesiæ hujusq; fuisset servatus, non fuisset error iste natus. Nunc vero cum absolutio præcedat pœnas, factum est, ut in absolutionis injuriam, non absolutum remittant in mortem, & rem monstrofaciant similimam, dum absolvendo, non absolvunt, & absolutum eadem voce ligant.

Primo probatur Conclusio ex ipso usu solennis pœnitentiæ in Canonibus descriptæ, cujus vel exemplum vel reliquum vestigium adhuc agitur in homicidii pœnitentiâ. Cur enim hic viventem absolvunt à pœna & non remittunt eum ad alias in vita agendas, qui tam rigidi sunt in morituros?

Secundo, Sic B. Hieronymus scribit Fabiolam suam absolutam. Sic B. Ambrosius suum Theodosium absolvit. Deniq; apud nullum frequentius id legitur, quam apud gloriosum martyrem Cyprianum, lib. 3. Epistolarum suarum. Item in Ecclesiastica & tripartita historia. Item apud Dionysium in Ecclesiastica Hierarchia status pœnitentium & energumenorum describitur. In iis omnibus videmus, non fuisse receptos tunc ad gratiam & absolutionem peccatores, nisi peracta pœnitentia.

Tertio, neq; Christus absolvit Mariam Magdalenam & adulteram, nisi post lachrymas, unctionem & vehementissimam & humilimam afflictionem.

Genes. 44. Quarto, Sic legimus Genes. 44. Joseph fratres suos multis afflixisse tentationibus, ut exploraret, an vere essent erga se & Benjamin affecti, quo cognito, revelavit se eis, & in gratiam recepit.

CONCLVSIO XIII.

Morituri per mortem omnia solvunt, & legibus Canonum mortui iam sunt, habentes jure earum relaxationem.

HÆC concludit prædicta & satis patet. Esset enim hæc res mira satis, si moriturus solvitur ab omnibus operibus, rebus, legibus, hominibus, insuper ab ipsis legibus Dei, scilicet ubi præcipitur eleemosyna, oratio, jejunium, crux, labor, & quicquid per corpus geri potest, deniq; ab ipsis sanctæ dilectionis (quæ nunquam excidit sola) operibus erga proximum, & solæ rerum sint Canones, à quibus non possit solvi. Tum Christianus miserabilior erit cunctis gentibus, puta, quem etiam mortuum vexent leges vivorum, cum ipse potius talis sit, ut etiam inter mortuos esse debeat liber per Christum, in quo vivit.

Colligamus nunc tandem Epilogum, ut videamus, quantis remittuntur pœnæ per Indulgentias. Sextuplex hominum genus mihi videtur exceptum, quod nō egeat Indulgentiis. Primo mortui seu morituri. Secundo infirmi. Tertio legitime impediti. Quarto qui non commiserunt crimina. Quinto qui crimina, sed non publica, *Non egentes Indulgentiis.*

publica, commiserunt. Sexto qui meliora operantur. Ostendemus hęc & faciemus saltem verisimilia.

Primum, quod forte maxime movet, scilicet quod publicis criminibus solum necessariæ sunt Indulgentiæ, ut sunt adulteria, homicidia, usuræ, fornicationes, ebrietates, rebelliones, &c. Tales enim si fuerint occulti, ad Canones non videntur pertinere. Primo, quod Canones statuunt publicas pœnitentias, nec habet Ecclesia judicare foris de occultis. Secundo, quod peccatum occultum, sicut non debet publice puniri, ita nec eget publice remitti, sed Indulgentiæ sunt remissiones publicæ, & in facie Ecclesiæ fiunt, ut patet, imo sunt nonnulli, qui nonnihil distare putant inter Indulgentias publicis Bullis concessas, & privatim in foro conscientiæ donatas. Tertio, Occultis peccatis non est offensa Ecclesia, sed solummodo publicis, ideo non tenentur ad pœnitentiam publicam, ut resarciant scandala, & rursum ædificent quod destruxerunt. Quarto, Et nunc Jurisconsulti non damnant publice criminosos, nisi fuerint jure notorii, tolerantes facto notorios. Quorum sententiam certe non reprobo, neq; erronea mihi videtur, cum nulli liceat alterum judicare, damnare, despicere quantumlibet peccatorem, nisi potestatem habuerit judicandi super eum, ne dicatur ei: Tu quis es, qui judicas alienum servum? Negligentia tamen charitatis reprehendenda est, tum Prælatorum, tum subditorum, quod notorios facto sinunt libere agere, nec curant, ut fiant notorii jure, secundum illud præceptum Christi: Dic Ecclesiæ, si Ecclesiā non audierit &c. *Matth. 18.*

Pœna canonica. Secundo, Credo omnibus patere, quod solum pro criminibus imponantur pœnæ canonicæ, ergo Indulgentiæ (si sunt remissiones Canonum) non nisi criminosis sunt utiles. Ideo qui communi vita agunt, quæ sine peccatis venialibus non agitur, non habent opus veniis, maxime cum nec debeat institui pœna venialibus, imo nec confiteri teneantur, multo minus venias redimere opus habent. Alioqui esset necesse, pœnas Canonicas ab omnibus omni tempore ferri, cum nemo (ut dixi) sine venialibus vivat. Atque amplius loquar, nec pro omni peccato mortali sunt veniæ redimendæ, quod sic ostendo. Nemo certus est, se non semper peccare mortaliter, propter occultissimum superbiæ vitium. Si ergo super omni mortali starent canonicæ pœnæ, non esset tota vita fidelium, ultra crucem Evangelicam, nisi etiam canonicarum pœnarum carnificina. Quare & semper redimendæ essent Indulgentiæ, atq; nihil aliud agendum. Quod si hoc absurdum est, patet, indulgentias non esse nisi super peccatis à Canonibus punitis. Peccata autem à Canonibus puniri nulla possunt, nisi certa & publica crimina, aut si multum urgear, saltem, quæ sibi certa sunt esse crimina, ut dixi de adulterio, furto, homicidio, &c. id est, manifesta opera foris. Quare consensus cujuscunq; mortalis, non pertinet ad canonicas pœnas vel imponendas vel remittendas, ut nec verbum oris, nisi sit occasio operis futuri, ut etiam ex verbis Canonum patet.

Tertio, Nec sic sunt criminibus impositi Canones, quin cessent, si quis melius quid operetur. Ut si intret monasterium, aut se deputet servitio pauperum, & hospitalis, aut pro Christo patiatur, aut pro voluntate Dei moriatur, aut simile vel majus quippiam his fecerit, In his claret, quod canonicæ pœnæ cessant, nec Indulgentiæ eis aliquid prosunt. Unde solum inertibus, frigide pœnitentibus, delicatis scilicet peccatoribus, sunt impositæ, ideo & solummodo duris & impatientibus Indulgentiæ proprie concedi videntur.

Quarto, Impeditis justissima causa, ut pœnas ferre non possint, non est dubium, non impositas intelligi, Ut si quis captivus esset Turcis & infidelibus, si servus alicujus Domini, cui tenetur obedire sub præcepto Evangelii, aut etiam debitum reddere, servire uxori & liberis, opere manuum, & victu quærendo, Illis enim impeditus, non tenetur ea dimittere, imo ea facere & Canones omittere, & Deo obedire, Quare nec remissiones illorum habet necessarias, quorum non fuit capax impositionis.

Quinto,

Quinto, infirmis nihil imponunt Canones, sanus ergo quaeritur, & qui non sit de numero illorum, qui dicunt: Manus Domini tetigit me. His enim non impositio poenarum, sed visitatio & consolatio debetur, secundum illud Christi: Infirmus fui, & non visitatis me. Alioqui dicetur Pontificibus? Quoniam quem tu percussisti, persecuti sunt, & super dolorem vulnerum meorum addiderunt. Et *Job. 19.* illud Job: Quare me persequimini sicut Deus, ergo nec his sunt necessariae veniae.

Sexto, Tandem mortuis & morituris, de quibus dictum est: Vides ergo quã multi sint Christiani, quibus veniae non sunt necessariae, nec utiles. Sed ad Conclusionem tandem revertor, ut hanc materiam aliquando finiam, & proprio eos fodiam gladio.

Constat apud omnes in Ecclesia, quod in agone & articulo mortis, quilibet sacerdos Papa est, ergo omnia remittit morituro. Quod si deest sacerdos, certe votum sufficit, quare absolutus est ab omnibus, quibus à Papa potest absolvi, ergo Indulgentiae defunctis nihil conferre videntur prorsus, cum quicquid solvi potest solutum sit in morte. Ex quo simul patet quod graduum & legum differentia solum super viventes & sanos intelligitur. Igitur veniae sunt utiles manifeste criminosis, viventibus, sanis, ac validis, non impeditis, & melius agere non valentibus. Hic si erro, revocet me, qui potest & scierit. *In articulo mortis quilibet sacerdos est Papa.*

Si autem quaeras: A quibus ergo poenis redimuntur animae, vel quas patiuntur in purgatorio, si canonicae nihil respondens patiuntur? Dico? Si id ego scirem, quid disputarem & quaererem? Ego non sum tam expertus & sciens, quid Deus faciat cum animabus separatis, ut illi copiosissimi animarum redemptores, qui omnia adeo secure pronunciant, ac si fuerit impossibile eos esse homines. Accedit ad difficultatem, quod sunt Doctores, qui putent animas nihil ab igne, sed in igne tantummodo pati, ut sit ignis non tortor, sed carcer animarum. Idcirco & hic ingredior multo maxime dubiam & disputabilem materiam, & quid super iis rebus perceperim, profero. *Quaestio. Responsio.*

CONCLUSIO XIV.

Imperfecta sanitas seu charitas morituri, necessario secum fert magnum timorem, tantoq; maiorem, quanto minor fuerit ipsa.

PATET per illud 1. Johan. 4. Timor non est in charitate, perfecta charitas foras mittit timorem, quia timor poenam habet. Igitur si perfecta charitas foras mittit timorẽ, necessariũ est, ut imperfecta timorem non mittat foras, Ac per hoc, timor sit cum charitate imperfecta. Sed ubi est illa perfecta charitas? & (ut digrediar paululum) quis est sine timore mortis, judicii, inferni? Nam in homine quantumcunq; sancto reliquiae sunt vetustatis & peccati, & non possunt filii Israel in hoc tempore Jebusaeum, Cananaeum, & reliquas gentes penitus delere, manet vestigium prioris Adae. Haec autem vetustas est error, concupiscentia, ira, timor, spes, desperatio, mala conscientia, horror mortis, &c. Haec enim sunt veteris & carnalis hominis minuuntur autem in novo homine, sed non extinguuntur, do- *Reliquiae peccati in Sanctis. Vetus, novus homo.*
2. Cor. 4. nec & ipse extinguatur per mortem, sicut ait Apostolus, Licet is, qui foris est, noster homo corrumpatur, ille qui intus est, tamen renovatur de die in diem. Igitur ista mala reliquiarum vetustatis, per Indulgentias non tolluntur, nec per coeptam contritionem, sed incipiunt tolli, ac proficiendo magis ac magis tolluntur. Haec est sanitas spiritus, nihil aliud, quam fides seu charitas in Christo. *Sanitas spiritus.*

Isto sic posito, patet Conclusio satis, quia si quispiam fuerit praeoccupatus morte, priusquam sit perfectae charitatis, quae timorem pellat, necessario cum timore & horrore moritur, donec perficiatur charitas, & foras mittat timorem illum. Hic autem timor est ipsa conscientia mala & trepida, propter defectum fidei, Nulla est enim formidolosa conscientia, nisi quae fide vel vacua vel imperfecta *Timor.*
Ebr. 9. est. Sic enim & Apostolus ait: Sanguinem Christi liberare conscientias nostras ab
Ebr. 10. operibus mortuis. Et iterum Ebr. 10. Aspersi corda a conscientia mala in plenitudine fidei.

Brevi-

Diffidentia. Securitas. Breviter, si possum probare, quod causa horroris & timoris sit diffidentia, Rursum, causa securitatis, sit fides, credo simul probatum esse, quod moriens in fide imperfecta, necessario timet & horret. Sed diffidentiam esse causam terroris, desperationis, damnationis, in Evangelio sæpius legitur. Primum, quando Petrus Dominum à se jussit exire, quia homo peccator ego sum, inquit. *Luc. 5.* Secundo, quando cœpit mergi propter modicam suam fidem. *Matth. 14.* Tertio, quando discipuli præ turbatione voluerunt clamare, ubi Christum super mare ambulantem phantasma putabant. Quarto, quando turbati existimabant se spiritum videre, cum intraret ad eos januis clausis. *Luc. 24.* In his omnibus ostenditur diffidentiam esse causam timoris & horroris. Venit ergo omnis turbatio ex diffidentia, omnis securitas ex fiducia in Deum. Fiducia autem ex charitate, quia necesse est, ut is tibi placeat, in quem confidas.

CONCLUSIO XV.

Hic timor & horror satis est, se solo, facere (ut alia taceam) pœnam purgatorii, cum sit proximus desperationis horrori.

NIHIL de igne & loco purgatorii loquor, non quod ea negem, sed quod alia est illa disputatio, nec à me nunc instituta. Deinde quod nesciam, ubi sit locus purgatorii, licet B. Thomas illum sub terra esse putet. Ego vero interim cum B. Augustino remaneo, scilicet, quod receptacula animarum abdita sint, & remota à nostra cognitione. *[Rec]eptacula animarum abdita esse.* Quæ ideo dico, ne Pighardus hæreticus in me sibi videatur obtinuisse, purgatorium non esse, quia locum ejus ignotum esse confiteor. Aut ideo Romanam Ecclesiam errare, quia opinionem B. Thomæ non explodit. *Purgatorium.* Mihi certissimum est, purgatorium esse. Nec multum me movet, quid blaterent Hæretici, quando jam mille & plus centum anni sunt, quod B. Augustin. in suarum confess. lib. 9. pro matre & patre suo orat, & orandum petit. *[A]ugust. lib. 9. confess.* Et eadem sancta mater ejus, moriens (ut ibi scribit) memoriã sui optaverit ad altare Domini, Sed & à B. Ambrosio id factum narrat. *Ambros.* Quod si etiam tempore Apostolorum non fuisset purgatorium (ut superbit fastidiosus Pighardus) nunquid ideo credendum est Hæretico, vix quinquaginta annos nuper nato, & fidem tot seculorum falsam fuisse contendendum, maxime cum ipse nihil aliud faciat, quam quod dicit, non credo, & sic probavit omnia sua, & improbavit omnia nostra, quasi non & lignum & lapis non credant. Sed hæc suo operi & tempori.

Inferni & purgatorii pœna eadem. Igitur concessum est, horrorem esse in animabus. Nunc probo eum esse pœnam purgatorii vel maximam.

Primo omnes concedunt easdem esse pœnas purgatorii, & inferni, nisi quod differunt æternitate. At scriptura describit pœnas inferni esse, turbationem, pavorem, horrorem, fugam, ut Psal. 1. Non sic impii non sic, sed tanquam pulvis, quẽ projicit ventus. *Psal. 1.* Sed & in Job & Esaia, & multis aliis locis, impii comparantur stipulæ & pulveri, turbine raptis atq; dispersis. In quo nimirum significat fugam horribilem damnatorum. Item Psal. 2. Tunc loquetur ad eos in ira sua, & in furore suo conturbabit eos. *Psal. 2.* Et Esa. 28. Qui confidit in illum, non confundetur, id est, non festinabit, non pavebit, neq; fugiet confusus & horrens. *Esa. 28.* Utiq; volens, quod non confidentes confundentur & pavebunt. Proverb. 1. Qui me audierit, absq; terrore requiescet, & abundantia perfruetur, timore malorum sublato. *Proverb. 1.* Et Psal. 111. Ab auditione mala non timebit. *Psal. 111.*

[Pœ]na impiorum. His enim & aliis locis Scripturæ terror, horror, pavor, timor, tremor, exprimitur pœna impiorum, quando piorum contraria asserit. Deniq; & B. Jacob dicit, quod dæmones credunt & contremiscunt. *Jacob. 2* Et Deut. 32. clare pronunciat, pœnam impii esse pavorem, dicens; Dabit tibi Dominus DEUS cor pavidum, &c. *Deut. 32.* *Pavor.* Nam si pavor ille non esset, nec mors, nec infernus, nec ulla pœna esset molesta. Sicut ait in Canticis; Fortis ut mors dilectio, dura sicut infernus æmulatio. Quod satis offensum est in Martyribus, adeo ut de impiis dicat Spiritus Psal. 14. *Cant. 8.* Illic trepidaverunt timore, ubi non fuit timor. *Psal. 14.* Et Proverb. 28. Fugit impius nemine persequente. *Prov. 28.*

sequente. Justus autem, quasi Leo confidens, absq; terrore erit. Alioqui, cur unus timet mortem & dolet, alius vero contemnit, nisi quia intus justiciæ fiducia destitutus, timet, ubi timere non debet?

2. Thess. 1. Secundo, 2. Thess. 1. Qui non credunt Evangelio, dabunt pœnas in interitu æternas, à facie Domini, & à gloria virtutis ejus. Quia scilicet solo vultu virtutis suæ torquet eos, & cruciat Deus, cum sit eis insustentabilis, Ideo fugient & non effugient, sed deprehendentur inter angustias. Sic illud Sapient. 6. Cito apparebit vobis horrendè. Et Psal. 21. Pones eos, ut clibanum ignis, in tempore vultus tui. Alioqui unde illa vox: Montes cadite super nos, & colles operite nos. Et illud Esa. 2. Ingredere petram, & abscondere in fossa humo, à facie furoris Domini, & gloria majestatis ejus. Et illud Job: Quis mihi tribuat, ut inferno protegas me, & abscondas me, donec transeat furor tuus? Patet ita; quod à facie Domini oritur eorum maxima pœna, dum confunduntur à fœdissima sua immundicia ad tantam puritatem comparata.

Sapient. 6. Psal. 21. Hos. 10. Esa. 2. Job. 14. — Fuga.

Psal. 6. Psal. 115. Tertio, Et Ecclesia in persona animarum psallit & gemit Psal. 6. Conturbata sunt ossa mea, & anima mea turbata est valde. Et Psal. 115. Circundederunt me dolores mortis, & pericula inferni invenerunt me. Unde & usitatissima oratio est, ut eis requiem optemus, utiq; intelligentes, quod sunt inquietæ. At pœnæ non faciunt inquietudinem, ut patet in Martyribus & constantibus viris, sed horror & fuga pœnarum, quæ oritur ex infirmitate fiduciæ in Deum. Sicut credit unusquisque, sic fit ei, & tales sunt ei pœnæ & omnia, qualis fuerit & ipse. Inde non conturbat justum, quicquid acciderit ei (ait Sapient.) Rursum impios terret (Levit. 26.) sonitus folii volantis. Et Isa. 57. Impii quasi mare fervens, quod quiescere non potest, & redundant fluctus ejus in conculcationem & luctum. Non est pax impiis, dicit Dominus Deus.

Inquietudo. Proverb. 12. Levit. 26. Isa. 57.

Psal. 94. Psal. 88. Psal. 141. Psal. 128. Psal. 71. Esa. 38. Quarto, Viventes aliqui eas pœnas gustaverunt, scilicet inferni, ergo multo magis mortuis credendum est, eas inferri in purgatorio. Nam David expertus dicit: Nisi quia Dominus adjuvit me, paulominus habitasset in inferno anima mea. Et alibi: Repleta est malis anima mea, & vita mea inferno appropinquavit. Et rursum: Dissipata sunt ossa nostra secus infernum. Et assimilatus sum descendentibus in lacum. Et iterum: Quam multas ostendisti mihi tribulationes magnas & malas, & de abyssis terræ iterum reduxisti me. Ezechias vero dicit: Ego dixi in dimidio dierum meorum, vadam ad portas inferi. Et infra: Sicut leo contrivit omnia ossa mea, quod certe non nisi intolerabili factum horrore potest intelligi?

Pœna inferni viventibus gustata.

Quinto, Quam multi sunt, qui usq; hodie has pœnas gustant, nam & Johan. Taulerus in suis Teutonicis Sermon. quid aliud docet, quam earum pœnarum passiones, quarum & exempla nonnulla adducit? Atq; hunc doctorem scio quidem ignotum esse scholis Theologorum, ideoq; forte contemptibilem. Sed ego plus in eo (licet totus Germanorum vernacula sit conscriptus) reperi Theologiæ solidæ & syncerræ, quam in universis omnium universitatum scholasticis doctoribus repertum est, aut reperiri possit in suis sententiis.

Johan. Taulerus.

Sed & ego novi hominem, qui has pœnas sæpius passum sese asseruit, brevissimo quidem temporis intervallo, sed tantas, ac tam infernales, quantas nec lingva dicere, nec calamus scribere, nec inexpertus credere potest, ita, ut si perficerentur, aut ad mediam horam durarent, imo ad horæ decimam partem, funditus periret, & ossa omnia in cinerem redigerentur.

Hic Deus apparet horribiliter iratus, & cum eo pariter universa creatura. Tum nulla fuga, nulla consolatio, nec intus, nec foris, sed omnium accusatio. Tunc plorat hunc versum: Projectus sum à facie oculorum tuorum. Nec saltem audet dicere: Domine ne in furore tuo arguas me. In hoc momento (mirabile dictu) non potest anima credere, sese posse unquam redimi, nisi quod sentis nondū

Pœna inferni. Prover. 31. Psal. 6.

 comple-

completam pœnam. Est tamen æterna, neq; potest eam temporalem existimare, solum relinquitur nudum desiderium auxilii, & horrendus gemitus, sed nescit unde petat auxilium.

Hic est anima expansa cum Christo, ut dinumerentur omnia ossa ejus, Nec est ullus angulus in ea, non repletus amaritudine amarissima, horrore, pavore, tristicia, sed iis omnibus non nisi æternis.

Simile. Et ut dem Simile utcunq;, si sphæra transeat super lineam rectam, quilibet punctus lineæ tactus, totam fert sphæram, non tamen comprehendit totam sphæram. Ita anima in suo puncto, dum tangitur à transeunte inundatione æterna, nihil sentit & bibit, nisi æternam pœnam, sed non manet, iterum enim transit. Igitur si viventibus contingit illa inferorum pœna, id est, intolerabilis ille pavor, & inconsolabilis; multo magis animarum in purgatorio videtur talis esse pœna, sed continua. Et hic est ignis ille internus multo atrocior, quam externus. Quod si quis ista non credit, non contendimus. Sed id tantum effecimus, quod illi veniarum præcones, multa dicunt, quæ vel ignorant vel dubitant, nimis audacter. Magis enim credendum est expertis in his, quam illis inexpertis. *Veniarũ præcones.*

Sexto ad id facit autoritas Ecclesiæ, quæ canit, Libera eas de ore leonis, ne absorbeat eas tartarus. Item à porta inferi. Quibus verbis certe videtur significari, esse animas velut jam in porta, & introitu damnationis, & initio inferni, quod dixi prope desperationem esse, nec vana esse verba Ecclesiæ credo.

CONCLVSIO XVI.

Videntur Infernus, Purgatorium, Cœlum differre, sicut desperatio, prope desperatio, securitas differunt.

Cœlum. Infernus. Si quis duas præcedentes Conclusiones veras putaverit, hanc quoq; facile admittit. Imo cum in cœlo credamus regnare pacem, gaudium & securitatem in luce Dei, in inferno vero contra, sævire desperationem, dolorem, & horribilem fugam in tenebris exterioribus.

Purgatorium. Purgatorium vero sit medium inter utrunq;, sic tamen, ut propius sit inferno, quam cœlo (quia non habent gaudium & pacem, Imo nihil de cœlo participant, cum ponatur esse eadem pœna cum inferno, sola duratione differente) satis patet, quod & in ipso sit desperatio, fuga, horror, & dolor.

Sed addidi prope desperationem dicens, quia tandem cessat illa desperatio. Alioqui revera, dum est in illo, anima non sentit, nisi desperationem, Non quod desperet, sed quod in tanta est perturbatione, & confusione pavoris, ut non sentiat sese sperare. *Spiritus.* Solus Spiritus adjuvat ibi quam maxime infirmitatem eorum, gemitibus inenarrabilibus pro eis interpellans. Rom 8.

Tentati. Sic enim fit & tentatis in hac vita, ut nesciant an sperent vel desperent, imo sibi desperare videntur, solo superstite gemitu pro auxilio. Ex quo signo non ipsi, sed alii intelligunt eos adhuc sperare. Sed omitto verbosius de ea re loqui, quæ est abstrusissima, ne & mihi objiciant veniales quæstores, quod sine probatione loquar, quanquam non, ut illi assero, quæ ignoro, sed disputo & quæro, & eorum præsumptam certitudinem, dubiam, imo nullam esse contendo.

CONCLVSIO XVII.

Necessarium videtur, animabus in purgatorio, sicut minui horrorem, ita & augeri charitatem.

Et hæc nititur præcedentibus tribus Conclusionibus. Sed tamen declaremus eam, & ponamus (sicut cœpimus) animarum decedentium tria genera. *Tria genera animarum decedentium*

Primum earum, quæ sunt fidei omnino vacuæ (id est, damnatæ) has necesse est in morte excipi summo horrore & desperatione, Juxta illud: Virum injustum mala capient in interitu. Et iterum: Mors peccatorum pessima, scilicet, quia non habent fiduciam in Deo, ideo comprehendit eos ira.

Secundum earum, quæ sunt fide omnino plenæ atq; perfectæ (id est, beatæ) hos necesse est in morte excipi summa securitate & lætitia, Juxta illud: Justus cum ceci-

Psal. 37. ceciderit, non collidetur, Dominus enim supponit manum suam. Et iterum: Pre-
Psal. 116. ciosa in conspectu Domini mors Sanctorum ejus. Et iterum: Justus si morte præ-
Sapient. 4. occupatus fuerit, in refrigerio erit. Et causa utriusq; est, quia injustus invenit quod timuit, timuit autem semper mortem & pœnam. Justus autem satur hujus vitæ maxime cupivit dissolvi, ideo desiderium ejus tributum est ei, Ille non dimidiavit dies suos, iste ultra perfectum prolongavit inchoatum suum. Ideo quod ille horret, iste quærit, diversissimo studio affecti, quod illi summus horror est, huic est summum lucrum & gaudium.

Tertium earum, quæ sunt fide imperfectæ, & hæ variæ differentes inter plenam & nullam fidem. Credo autem non negari ab ullo, quasdam animas imperfectæ fidei decedere, sed tamen infra id suadebimus latius. Igitur cum imperfectio fidei sit nihil aliud, nisi imperfecta novitas vitæ in spiritu, & adhuc reliquum de vetustate carnis & Adæ (si enim esset perfecta, non timeret pœnam, nec invitus moreretur, aut cum affectu terreno hujus vitæ migraret) clarum videtur, animabus necessarium esse, non solum tollere pœnas, sed etiam addere perfectionem novitatis, & tollere residuum vetustatis (id est, amorem vitæ & timorem mortis & judicii) Nā quantumcunq; tolleretur pœna (si esset possibile) non per hanc ablationem esset sana, sicut nec in ista vita per ablationem pœnarum solam aliquis melior fit, sed per additionem gratiæ, & remotionem peccati. Quare & illis primo peccatum auferendum est, id est, imperfectio fidei, spei, charitatis. *Imperfectio fidei.*

Secundo, Nulla pœna vincitur fuga aut timore. Verum est enim Proverbium: Qui timet Infernum, descendet in eum, imo qui timet pruinam, cadet super eum nix, Job. 6. Id est, plus cadet super eum, quam timuit. Omnis pœna timore sui augetur & roboratur, sicut amore minuitur & infirmatur. Vincitur autem pœna amore, & amplexu sui. Deinde nulla pœna est molesta, dum fuerit victa, Ideo amanti pœnas & mortem non sunt molestæ, sed dulces, quia per amorem & spiritum victæ. Sunt autem molestæ timenti, quia per timorem & literam ei dominantur. Si ergo purgatorium affligit animas, & molestus est eis pavor, evidens est eis deesse amorem & spiritum libertatis, & adesse literam ac timorem. Atque hunc defectum amoris, voco imperfectam sanitatem Spiritus, cum autem sine perfecta sanitate nullus cœlum intrabit, tandem concludo, necessarium illis esse, augeri charitatem & sanitatem, sicut minui horrorem. *Qui timet infernum, &c.* *Job. 6.* *Pœna timore augetur.* *Imperfecta sanitas Spiritus, est timor.*

Si quis ista negaverit, neq; crediderit, contenderitq; animas esse ibi perfectas in vita Spiritus, solumq; debita præterita pœnarum luere. Respondeo primum, probent & ipsi suam sententiam, quam & ego nego, & certus sum, quod vel nullis vel infirmioribus rationibus sua probabunt. Secundo age, Quæro, an negent triplex illud supra positum animarum genus decedentium? Si admittunt tertium quoque genus, Respondeant ad prædicta, quomodo auferatur pusillanimitatis Spiritus & timor, quando perfectus homo, sicut Pater ejus Deus nihil timet, omnia potest, omnia suffert, & in omnibus gaudet ac delectatur. Si non admittunt, sed in morte perfici fidem arbitrantur, ac sic solummodo pœnæ solvendæ restent, & hoc totum sit purgatorium, ratio scilicet debitarum pœnarum, Tum, præter id, quod jam fortissimum & insolubile produxi Argumentum, videlicet, quod nulla Scriptura, nulla ratione suam sententiam possint probare, tamen adhuc via suasoria procedam, Sic enim & illi opinatores & postillatores faciunt.

Primo, Ad quid Deus vult puniri perfectos in spiritu? ad satisfactionem? Contra: Super omnem satisfactionem est charitatis satisfactio, Neq; enim Deus ipse etiam per pœnas quicquam aliud requirit, quam ut perficiatur charitas, Charitas enim (nisi Apostolus mentitur) operit multitudinem peccatorum. At illos jam esse perfectæ charitatis positum fuit.

Secundo, Deo maxime satisfit per voluntatem, ubi non invenit facultatem, ut cum B. Augustino sentit tota Ecclesia. At illi si sunt perfectæ charitatis, talem

talem habent voluntatem necessario, & tamen facultatem non habent defectu vitæ. Quare necessario sola voluntate abunde satisfaciunt.

Tertio, Perfecti tales omnia reddunt Deo, quæcunq; debent, quia nihil amplius debent, quam ut se totos ipsos cum intima voluntate offerant. Deus enim ab homine nihil requirit amplius, quam ipsum totum, sicut dicitur: Præbe fili cor tuum mihi. Imo per pœnas cogit hominem ad id, ut se totum offerat, quomodo ergo eo facto pœnæ manent? Ad quid cogunt?

Quarto, Finge animam in morte perfectæ fidei & charitatis, quæ adhuc forte debeat 7. dies jejunare, aut aliam canonicam pœnam implere. Hic ergo Deus tam crudelis est, ut animam, quæ summa charitate ad eum sitit, eumq; super omnia vehementissime diligit, quæ proximo suo omnia plenissime ignovit, & sibi omnia ignosci vehementissime cupivit, cui propter hæc etiam debita fuit apud Deum & homines ignoscentia (talis enim est anima, quæ sana charitate moritur) hic inquã, Deus non remittit 7. illos dies propter summam in eum & proximum charitatem & humilitatem, quæ sunt summæ omnium eleemosynarum, qui tamen in Evangelio dicit, omnia remitti, & munda esse iis, qui dant non de corde, sed de iis, quæ superfluunt, eleemosynas, Et servo solum roganti, & nihil facienti, nisi promittenti, omne debitum dimisit, etiam promissione data libera. Nec saltem intuetur Deus in hac re, quod tam facilis est viventibus sineq; mortis periculo talia concedere, morituris vero & summo jam periculo pressis, tam difficilis est ad remittendum tam parva, tam magnæ charitati? Quis credet? Aut quibus id viis suadebunt? Aut ergo desinant sua tam confidenter prædicare, aut melius roborent, & ista dissolvant. *Luc. 11. Matth. 18.*

Sententia Lutheri. Nos interim sentiemus, Animas in Purgatorio non propter solam pœnam, imo propter defectum charitatis laborare in pœna, quia hic noluerunt laborare, ad perfectionem, aut si perfectæ sunt omnibus, pœnis amore triumphatis, liberas esse. *Dei bonitas.* Nec enim sic de Dei bonitate sapio, quod intuitu perfectæ & æternæ charitatis non remittat quibusdam pœnam temporis brevissimi, qui propter modicam charitatem, omnibus passim remittit æternam, & qui sæpius in vita ignovit omnes pœnas, pro uno opere inceptæ charitatis, non remittat unquam in morte aliquas pœnas, pro omni opere consummatæ charitatis.

Veruntamen hæc sunt disputata, quia mirabilis est Deus in Sanctis suis, melius faceremus, si tam dubia relinqueremus, & in populum alia certiora doceremus, potens est Deus cum illis, nec secundum hanc, nec secundum illam sententiam agere. Non enim nostro, sed suo jam judicio subjecti, quia potest & ibi punire gratis, ut ostendat gloriam gratiæ suæ, sicut fecit in Job & Paulo. Tamen ultimo &c.

Purgatorium. Quinto, suadeo conclusionem, Si purgatorium tantummodo est pœnarum officina, cur non potius vocatur punitorium, potius quam purgatorium? Ratio enim & vis vocabuli, purgationem aliquam importat, quæ intelligi non potest, nisi vetustatis & peccati relicti, quo sunt immundi, qui terrenorum affectu fidei puritatem impedierunt.

Quod si nova (ut sunt ad distinctiones prompti) usi æquivocatione dixerint esse purgationem hic idem, quod solutionem, ut tum purgatæ dicantur, cum pœnæ fuerint solutæ. Respondeo, hoc eadem facilitate contemnitur, qua probatur. Quod si & ipsi contempserint, vim vocabuli ad purgationem vitiorum extendi, esto sane, non contendo, id tamen effectum est, utrumq; esse dubium. Ideo præpostere alterum illorum tanta certitudine in populos dispersum, maxime cum nec ratio nominis illorum sententiæ conveniat.

Remissio culpæ. Sexto, Et ad hoc valet illud Gregorii dist. 25. c. qualis, ubi non pœnas tantummodo, sed culpas remitti dicit in futuro, scilicet veniales, et ibidem exempla ponit. At remissio culpæ non fit sine gratiæ infusione, & horror mortis est Sanctis peccatum veniale, sed non parvum.

CON-

CONCLUSIO XVIII.

Nec probatum videtur ullis aut Rationibus aut Scripturis, quod sint extra statum meriti seu augendæ charitatis.

Hoc enim robustissimum est meum adversus appositam opinionem Argumentum, quod videlicet sine autoritate docetur. Nostra autem certe vel ea nititur autoritate, quod sine addita gratia nullus timor pellitur, quem sola perfecta charitas foras mittit. Hæc autem conclusio prævenit argumentum eorum, qui dicerent contra me, sunt extra statum meriti, quare tres præcedentes Conclusiones falsæ.

Ego autem, ut opinando & disputando, nihil asserendo, sicut cœpi, prosequar, dico, Si purgatorium solum est solvendarum pœnarum officina, & animæ in illo sunt suo affectu (ut ego sentio) immundæ, nec ab eo vitio purgantur, fieret purgatorium idem quod infernus. Quia infernus est, ubi pœna est cum culpa manente, At in animabus purgatorii est culpa, scilicet timor pœnarum, & defectus amoris, cum justus secundum Esa. 8. nihil debeat timere, nisi solum Deum, Ergo peccant sine intermissione, quamdiu horrent pœnas & quærunt requiem. Quod probo, quia quærunt quæ sua sunt plus quam voluntatem Dei, quod est contra charitatem. Quod si amant Deum, amant amore concupiscentiæ (id est, vitioso) cum etiam in suis pœnis debeant diligere Deum, & glorificare ac fortiter sustinere. *Purgatorium.* *Infernus.* *Esa. 8.*

Atque ut inter tot disputationum spineta etiam asseram aliquid, Ego libere confiteor me credere, nullam animam redimi de pœnis purgatorii propter suum timorem, donec posito timore, incipiat amare voluntatem Dei in tali pœna, & plus Dei voluntatem amet, quam pœnam timeat, imo solam Dei voluntatem diligat, pœnam vero vilipendat, aut in voluntate Dei etiam amet, Quia oportet, ut justiciam diligat antequam salvetur. At justicia est Deus, qui hanc pœnam operatur. Deinde illud Christi: Qui non accipit (id est, volens & amans portat) crucem suam, & sequitur me, non est me dignus. At crux animarum est illa pœna. Quæ cum ita sint, & verissima credo, dicat qui potest, quomodo iste amor pœnarum cum timore mutari potest, sine nova gratia infusa, Ego fateor me nescire, nisi dixeris, quod purgatorium non habeat terrorem pœnarum, ac per hoc nec similem inferno contra prædicta, atque tunc frustra oramus pro eis, quas audimus volentes & amantes esse pœnarum suarum sine timore. *Sententia Lutheri.* *Matth. 10.* *Crux animarum.*

Secundo probo, quod augeatur eis charitas. Apostolus dicit: Diligentibus Deum, omnia cooperantur in bonum. Hoc autem bonum non potest intelligi, nisi augmentum jam possessi boni. Ergo & purgatorium auget bonum dilectionis Dei, imo maxime omnium auget, dum sicut infernus dura est æmulatio, & in tantis malis etiam diligit, sicut fornax aurum probatum facit, ita pœna dilectionẽ. *Rom. 8.*

Tertio, Virtus in infirmitate perficitur, omnis enim pœna, si præsens est, charitas est salutaris & proficua, non enim permittit preciosissima charitas atque fœcundissima aliquid secum sterile. At in purgatorio est maxima infirmitas, ergo maxime perficit charitatem. *2. Cor. 12.*

Quarto, Impossibile est esse statum in via, Via autem Dei est charitas ad Deum tendens, ergo necesse est animas vel procedere vel retrocedere à charitate Dei, cum nondum sint in termino & visione, ut patet. *Via Dei.*

Quinto, Impossibile est ulla perseverantia creaturæ, nisi assidue accipiat magis ac magis. Inde enim dicunt acuti quidam, quod conservatio rei sit ejus continuata creatio. Sed creare est semper novum facere, ut etiam patet in rivulis, radiis, calore, frigore, maxime dum sunt extra suum principium. Quare & spiritualis calori, id est, amori Dei in animabus, opus est continuata conservatio (donec absorbeantur in suum principium divinum) ac per hoc & augmentum, etiamsi verum esset, quod essent perfectæ, licet extra Deum esse, nec pervenisse, & esse perfectum, sint contraria. *Creatura.*

SED

[illegible] dictum.

SED videre dignum est, quibus nam causis moventur, ut animabus statum meriti negent, aut negandum probent.

Primum illud vulgatissimum B. Augustini, Hic omne meritum comparatur, post mortem nullum. Ergo, inquiunt, purgatorium non est merendi locus. Respondeo: B. Augustinus, & quicunq; Patres similia dixerunt, ex autoritate & usu Scripturæ loquuntur, quæ multo fortius in hanc sententiam loquitur. Ut illud Galat. 6. Operemur bonum, dum tempus habemus. Et Christus Johan. 9. Venit nox, quando nemo poterit operari. Et Apocal. 14. Opera enim illorum sequuntur illos. Et illa manifestissima Ebr. 9. Statutum est omnibus hominibus semel mori, post hoc judicium, deinde finis. Galat. 6. Quæcunq; enim homo seminaverit, hæc & metet. Item; oportet nos omnes manifestari ad tribunal Christi, ut recipiat unusquisq; prout gessit in corpore, sive bonum sive malum. Et multæ aliæ, quæ omnino sonant, ac si post mortem omnino sit judicium recipiendi, sicut gestum est, id est, meritum hic, secundum illud Ecclesiastis: Lignum ubicunq; ceciderit, ibi erit.

Galat. 6. Johan. 14. Apoc. 14. Ebr. 9. Galat. 6. Rom. 15. Eccl. 11.

Dicta pro purgatorio adducta, &c.

Sed hæc omnia æque contra totum purgatorium pugnant, quia non ponunt statum medium inter mortuos damnatos & beatos. Si ergo illis non obstantibus, purgatorium defenditur vere, etiam id defendi potest, quod augeatur illis gratia, Non obstante illo quod dicitur: Hic omne meritum comparari, Quia loquitur non de purgatorio, sicut & illæ autoritates nihil de purgatorio, sed de cœlo vel inferno loquuntur, utrinq; ergo intermittitur purgatorium. Quare illa verba Augustini ad purgatorium non sunt tendenda. Omne meritum hic, non illic, id est, non in cœlo aut inferno. Deniq; secundum B. Augustinum etiam hic meritum illud comparatur, quo dignus sit homo in purgatorio suffragio juvari. Alioqui in cœlo vel inferno, nullum habet meritum, quo mereatur ibi juvari, sed tunc quidem ad purgatorium respexit, hic autem nequaquam.

Si autem quisquam contentiosior voluerit asserere, autoritates jam adductas, nihil adversus purgatorium pugnare, Quod salvari possint per duplex judicium, seu duplicem retributionem post mortem, Temporalem scilicet, quæ est purgatorii, Æternam, quæ est inferni, & sic alius metit purgatorium, alius infernum. Item alium sequuntur opera sua ad purgatorium, alium ad infernum. Hic respondeo. Sic dicendo potius destruuntur illæ autoritates, quam salventur cum purgatorio, per tam violentam & arbitratam æquivocationem, cum altera pars æquivocationis nunquam possit probari. Et meo judicio, non esse licitum credo, longeq; pessimum usum quibusdam hucusq; fuisse servatum, scilicet Scripturæ sanctæ simplicem sensum, in æquivocum & dubium dividere. Rectius enim, dicitur, hanc autoritatem de hac re non loqui, quam dum de utraq; re intelligere conamur, de nulla certam relinquamus. Pallium enim breve est (ait Esaias) utrunque operire non potest. Et ut vulgo dicitur: Non est altare alterius nuditate ornandum. *Esa. 28.*

Igitur dicendum est, quod homo illic metit, quod hic seminavit, intelligatur de præsenti & futura vita. Messis enim sine nostra torsione & æquivocatione arbitrii nostri relinquenda est in ea significatione, qua utitur Scriptura, scilicet futuri & universalis judicii. Atq; ita illæ Autoritates nihil pugnant adversus purgatorium, non per æquivocationis cavillum, sed per ablationis sensum. Eodem modo & illud, Hic omne meritum, illic nullum. Alioqui quantus fuerat sudor ingenio meo, si & ego meritum æquivocarem duplex, scilicet post mortem non esse meritum hujus temporis, sed bene meritum illius status, & Augustinum loqui de primo, sed nolui.

Locus ex Ecclesiaste cap. 11.

Quid autem dicent ad illud Ecclesiastis: Lignum ubicunq; ceciderit, sive ad Aquilonem, sive ad Austrum, ibi erit? Siquidem per casum intelligunt mortem. Si ergo per Aquilonem infernum, per austrum cœlum, Quo cadent, qui intrant purgatorium? Ad austrum dicent, sed æquivoce. Sed quid dicent? Ibi erit:

erit: ibi manebit, ergò nunquam exibunt Purgatorium? An hic quoq; æquivocatur mansio scilicet temporalis & æterna? Claret itaq;, quod hæc autoritas recta facit contra Purgatorium, Quin etiam per æquivocationem sui facit ex Purgatorio infernum. Non potest itaq; solvi, nisi dicatur (sicut dixi) nihil eam de Purgatorio loqui, non plus quàm illam: Liber generationis Jesu Christi.

CONCLUSIO XIX.

Nec hoc probatum esse videtur, quod sint de sua beatitudine certa & securæ, saltem omnes, licet nos certissimi simus.

Nos enim, quia credimus nullam in Purgatorium venire, nisi sit de numero salvandorum, certi sumus de beatitudine illarum, sicut certi sumus de electorum salute. Quanquam non nimis impugno, si quis asserat eas esse certas, ego non omnes dico esse certas. Sed quia totum negocium de animabus in Purgatorio absconditissimum est, ideò suadendo magis, quàm demonstrando, declaro Conclusionem. *Status animarum in Purgatorio incertissimus.*

Primò, ex suprà dictis, Si pœna Purgatorii est pavor ille & horror damnationis & inferni, pavor autem omnis facit animum perturbatum, incertum, inopem consilii, & auxilii, & tantò magis, quantò fuerit vehementior & inopinatior. Animarum autem est omnium vehementissimus & inopinatissimus, ut suprà dictum est. Et Christus: Tanquam laqueus superveniet dies illa. Et Apostolus: Dies Domini sicut fur in nocte, ita veniet. Quare valdè probabile est, eas præ confusione nescire, quo statu sint, an damnatæ vel salvatæ, imò sibi videntur jam ire in damnationem, & descendere in lacum, omninoq; jam esse in portis inferi, sicut Ezechias dicit. Sed & 1. Reg. 2. Dominus deducit ad ad inferos & reducit. Igitur nihil aliud sentiunt, quàm incipere suam damnationem, nisi quod sentiunt, nondum clausam post se portam inferi, nec dum etiam dimittunt votum & desiderium auxilii, licet nusquam apparentis. Sic enim loquuntur, qui id experti sunt. *Purgatorij pœna &c.* *Luc. 21. 1. Thess. 5.* *Animarum in Purgatorio contritio.* *1. Reg. 2.*

Accipiamus simile: Si quis ad judicium mortis inopinatus veniat, puta incidens in latrones, qui dum intentant illi omni ex parte mortem, etiamsi statuerint eum terrere, non occidere, hic ipsi certi sunt eum victurum, ipse verò nihil nisi præsentissimam mortem videt, atq; eo ipso jam moritur, Solum id sibi reliquum est, quod nondum sit mortuus, possitq; redimi à morte, sed nescit unde, videt enim illos posse, sed nolle, Igitur ferè nihil differt à mortuo. Ita videtur in pavore æternæ mortis fieri, quod non aliud, quàm æternam sibi sentiunt imminere omni ex parte. Sic canit Ecclesia pro eis: A porta inferi erue animas eorum, & libera eas de ore leonis, ne absorbeat eas tartarus &c. Solùm id reliquum scientiæ habent, quos Deus possit eos redimere, sed nolle illis videtur. Damnati verò statim huic malo addunt blasphemiam, illi verò solam querelam & gemitum inenarrabilem, sustentari à Spiritu. Hic enim fertur Spiritus super aquas, ubi sunt tenebræ super faciem abyssi. Sed de hoc suprà latiùs. *Simile.* *Pavor æternæ mortis.* *Damnati ultra desperationem blasphemant.*

Secundò, Multa leguntur exempla, in quibus habetur, nonnullas animas hanc sui status incertitudinem confessas fuisse. Adparuerunt enim tanquam euntes vocati ad judicium, ut de S. Vincentio &c. Rursum leguntur multa, in quibus certitudinem suam sunt confessæ. Ad quæ dico. Primò, me dixisse non omnes esse certas. Secundò, fortè melius secundum prædicta, eas non fuisse certas, sed præ nimio auxilii desiderio, tanquam certæ essent, velocius juvari postulasse, ita ut potiùs opinentur, & timidè præsumant sese certas, quàm sciant. Sicut & in Euangelio de dæmonibus dicitur, quod sciebant ipsum esse Christum, id est, vehementer opinabantur, ut ait glossa. Ita enim fit naturaliter in omni angustia & pavore, ut vehementer opinemur nos esse adhuc reparabiles, cum tamen magis sit ibi cupido reparationis, quàm spes aut scientia, sicut in dæmonibus plus fuit cupido sciendi, quàm scientia. Scientia enim salutis non pavet, neq; trepidat, sed confidit, omniaq; fortissimè tolerat. *S. Vincentius.* *Scientia salutis.* *Objectio.*

Responsio. Hic dicitur: Quid ergò de judicio particulari, quod in morte cujuslibet hominis fama est agi,& Innocent. testatur? videtur enim per ipsum certus fieri homo de suo statu. Respondeo, quod non sequitur eum certum fieri, etiamsi sit

Uniuscujusq; judicium particulare in morte. particulare judicium. Potest fieri ut homo mortuus judicetur, imò accusetur, sed tamen sententia differatur, nec ei reveletur, Interim autem accusante conscientia, urgentibus dæmonibus & minante ira Dei, nihil aliud faciat misera anima, quàm ut tremat à sententia omni momento cum horrore expectata. Sicut de corporali morte facit & minatur Deut. 28. Dabit tibi Dominus cor pavidum, & *Deut. 28.* pendebit vita tua ante te. Manè dices: Quis det mihi vesperè? & vesperè dices: Quis det mihi manè? Ita & ibi mors æterna simili pavore feriat, & horribili horrore cruciat animam.

Opinio quorundam. Nec ista sententia multum absona est veritati, quandoquidem & Matth. 5. *Matth. 5.* Dominus distinguit inter reum judicii, & reum consilii, & reum gehennæ, id est, inter accusatum, & convictum, & damnatum. Sed & insignes quidam Autores, scientia plus quàm fama, audent dicere, quasdam animas pro suæ trepiditate vitæ, per mortem rapi, & à Deo sic projici, ut usq; in finem mundi nesciant, an

Historia de monacho quodam moriture. sint damnatæ vel salvandæ. Et si recipitur historia illa de monacho morituro, & propter peccatum fornicationis velut damnato, jam blasphemante, deinde ad sanitatem reverso, satis patet, quod judicium & accusatio inferni potest animam affligere, & tamen nondum esse definitam sententiam latam. Ad idem, id quod in homelia recitat quadam B. Gregorius de Juvene, quem in morte draco absorbere volebat.

Hæc itaq; de tota materia pœnarum Purgatorii verisimiliter pono, motus primum ex natura horroris & pavoris. Deinde, quod Scriptura hanc pœnam tri-

Pœna à conscientia. buit damnatis. Tandem, quod omnis Ecclesia dicit, easdem esse pœnas inferni & Purgatorii. Et ita credo hanc nostram sententiam in Scripturis satis fundatam. Buccinatores verò Indulgentiarum, videntur pœnas animarum ita imaginari, quasi ab extra inferantur, sintq; penitùs externæ, non autem ab intra in conscientia nascantur, quasi Deus solùm ab eis auferat pœnas, Cum si contrarium verius, quod animas potiùs à pœnis auferat. Sicut scriptum est: Divertit ab oneri- *Psalm. 8.* bus dorsum ejus, Non ait: Divertit onera à dorso ejus. Et iterum: Si transibis *Esa. 43.* per ignem flamma non nocebit te. Quomodo non nocebit? nisi quia dat fiduciam cordi, ut ignem non timeat, non autem ut ignis non sit, cum transeundum ei per illum sit. Quare diversio dorsi ab oneribus non fit, nisi sanando animæ timorem, & confortando eam, sicut & suprà dictum est, quod nulla pœna vincitur timore sui, sed amore & contemptu. At timorem non auferunt Indulgentiæ, imò inferunt quantum in eis est, dum velut odibilem rem, pœnas relaxandas suadent. Deus autem proposuit habere filios impavidos, securos, generosos, æternaliter & perfectè, qui prorsus nihil timeant, sed per gratiæ suæ fiduciam omnia triumphent atq; contemnant, pœnasq; & mortes pro ludibrio habeant, cæteros ignavos odit, qui omnium timore confunduntur, etiam à sonitu folii volantis.

Iterum objicitur:

Objectio. Responsio. Si volenter pœnas ferunt animæ, cur pro eis oramus? Respondeo: Nisi eas volenter ferrent, certè damnatæ essent, nunquid non ideò optare debent orationes, quando & Apostolus optavit pro se orationes fieri, ut liberaretur ab infidelibus, & sibi ostium verbi aperiretur, qui tamen omni fiducia plenus, mortem *Coloss. 4. 2. Thess.* contemnere se gloriabatur. Etiamsi animæ non optarent orationes, tamen nostrum est earum labori condolere, & succurrere oratione, sicut quibuslibet aliis, quantumlibet fortiter patientibus. Deinde cum animæ non adeò doleant pœna præsenti, quàm horrore instantis sibi & intentatæ perditionis, non est mirum, si cupiant suffragium, ut perseverent, & non deficiant in fiducia, cum sint incertæ (ut dixi) de statu suo, nec tamen timeant pœnas inferni, quam odium Dei, quod est in inferno, sicut dicitur: Non est in morte qui memor sit tui, in in-

in inferno, quis confitebitur tibi? Et sic patet, quod non timore pœnæ patiuntur, sed amore justitiæ, ut suprà. Timent enim magis, ne non laudent & ament Deum (quod fieret in inferno) quam ne patiantur. Et hoc eorum sanctissimum, sed anxiosissimum desiderium meritò juvat omnis Ecclesia, quantum potest, maximè quando & Deus vult illas per Ecclesiam juvari.

Et hic tandem sit aliquando finis tàm obscuræ & dubiæ disputationis, de animarum pœnis. Quibus qui potest meliora proferre, non invidebo, Modò id faciat, melioribus Scripturæ autoritatibus nixus, non fumosis hominum opinionibus obnubilatus. *Fumosa hominum opiniones.*

CONCLVSIO XX.

Igitur Papa per remissionem plenariam omnium pœnarum, non simpliciter omnium intelligit, sed à seipso tantummodò positarum.

Hanc disputo, nondum pertinaciter assero, Rationes meæ sunt.

PRIMA, Ex dictis Concl. v. quod non solùm Canonica pœna remittitur per potestatem clavium. Ideò hæc Conclusio corollarium est illius, & illa negata, negatur & ista.

Secunda, Ex ipso stylo Pontificis, quod dicit: De injunctis pœnitentiis misericorditer relaxamus. Ergò non injunctas à se vel à Canonibus non relaxat. Neq; hic curandum puto arbitrarium commentum quorundam, qui dicunt: Quando Pontifex non addit hanc clausulam, de injunctis pœnitentiis, tum intelligi omnium simpliciter remissionem pœnarum. Dicerem ego. Etsi non additur, tamen subintelligitur addi, tanquam necessaria, & de essentia styli clausula, Aut illi probent aliquo textu, quod dicunt. *Injunctæ pœnitentia &c.*

Tertia, ad solitum venio Argumentum, sed omnium fortissimum, & requiro, Quibusnam Autoribus probent, etiam alias pœnas per claves tolli, quàm canonicas: Et exhibent mihi Antoninum, Petrum de Palude, Aug. de Anco. Capreolum, Deinde & Angelus summista suum Franciscum Maronis inducit, redemptiones veniarum eousq; vehementem, ut meritorias eas pronunciare sit ausus, si Christo placet, Quasi verò illi homines tales sint ac tanti, ut quicquid senserint, statim necesse sit inter articulos fidei numerare. Verum illi magis sunt reprehendendi, qui ad ignominiam nostram & injuriam illorum, allegant pro assertis, quæ illi pro pio suo studio fuerunt opinati, prorsus nihil advertentes illud *1. Thes. 5.* Apostoli fidele monitorium: Omnia probate, quod bonum est tenete, Longè stultiores Pythagoricis, quippe cum hi ea tantùm assererent, quæ Pythagoras dixisset, isti verò etiam ea, quæ illi dubitaverunt.

Sed ad originem & fontem veniamus rivulorum istorum, id est, B. Thomam & Bonaventuram. Ex his enim illi partim acceperunt, partim de suo addiderunt, hi itaque & sancti & graves planè autoritate viri, Verùm cum ipsi magis opinentur, quàm asserant, denique S. Bonaventura confiteatur esse rem dubiosissimam, omninoq; incertam, nonnè clarum est, ex ipsis etiam nihil posse astrui? Tu vide si ullum textum aut Scripturam adducant? Nec mirum, quod ipsi nihil asserant. Cum enim hæc res sit fidei quidam articulus, si fuerit determinatus, adeò non pertinet ad Doctores definire, quod etiam ad solum Concilii universalis judicium sit suspendendus, nec summus Pontifex quid temerè, in iis habeat statuere quæ sunt fidei, nisi soli Præcones veniarum, Illis omnia, quæ libuit, licent. Unicam tamen habent omnes rationem suæ sententiæ, quam & Panor. lib. 5. de pé. & re. c. Quod autem, affert, videlicet hanc, Si Indulgentiæ solùm canonicas pœnas dicuntur remittere, hoc est, Indulgentias nimis vilificare. Itaque ne viles sint Indulgentiæ, magis placuit fingere, quod nesciunt, cum nullum sit periculum animarum, si Indulgentiæ etiam nihil essent, nedum, viles. Miserrimum verò sit, animabus figmenta & illusiones prædicare, etiamsi Indulgentiæ utilissimæ essent. Adeò non habetur ratio salutis animarum, sed tantummodò, ne non optima videamur, docuisse, p[...] laboramus pro gloria nostri verbi, *Thomas. Bonaventura.* *Indulgentia.*

verbi, etsi non necessarii, quàm pro fide simplicis, & nobis commissi populi, sola necessaria.

Sed antequam ad B. Thomam & Bonaventuram respondeam, dignum videtur recitare opiniones de Indulgentiis, ne ego primus aut solus, eas in dubium vocasse videar.

GLOSSA super c. Quod autem. lib. 5. de pe. & re. assumens declarationem super efficacia & virtute Indulgentiarum, sic incipit, Quid valeant tales remissiones, vetus querela, & adhuc satis dubia.

Opiniones de Indulgentiis. Alii dicunt, quod prosunt quoad Deum, sed non quoad Ecclesiam. Quoniam si quis sine mortali decedat, nondum peracta pœnitentia, minus sentiat pœnas Purgatorii, juxta modum remissionis sibi factæ, Ecclesia tamen viventi, non propter hoc relaxat satisfactionem. Hæc opinio damnatur à Panor. Ibidem, & placet ejus damnatio.

Alii dicunt, quod prosunt, quoad pœnitentiam hic injunctam ex superabundanti, & ad cautelam, id est, tantum eas pœnas, quas non secundum modum, sed in cautelam superabundantius, quàm peccatum merebatur, imposuit. Et hæc plus damnanda, quàm prior.

Alii, quod prosunt, quoad Deum & Ecclesiam, sed remittens onerat se ad satisfactionem pro illo, & hæc est absurda.

Alii, quod prosunt ad remissionem pœnitentiæ negligenter omissæ. Hanc Panor. damnans, dicit, quod ista remunerat negligentiam. Sed meo judicio, hæc non omninò est falsa, quia verè remittuntur pœnæ quæcunq;, etiam negligenter omissæ, dummodò displiceat negligentia, imò remittuntur etiam non negligenter omissæ atq; adhuc perficiendæ.

Alii, quod valeant ad relaxationem injunctæ pœnitentiæ, dummodò Sacerdos, qui injunxit pœnitentiam, permittat, ut possit commutare pœnitentiam cum remissionibus. Et hæc est proba sententia & vera in re, nisi quod restringit potestatem conferentis Indulgentias, Verum est enim quod injunctas pœnitentias relaxant, sed non requiritur consensus ejus, qui injunxit.

Sexta, quam ultra istas quinq; in glosa prædicta positas, Panor. adducit, quod prosunt, prout sonant verba, & quoad Deum, & quoad pœnitentiam, hic injunctam, Et hanc dicit teneri à Goff. Host. Jo. An. Et hanc ego quoq; teneo, ut jacet & sonat in verbis. Sed non sequor intelligentiam omnium, Maximè propter istud verbum, quoad Deum, Per quod si intelligunt etiam pœnas à Deo impositas remitti, sive hic sive in Purgatorio, ultra pœnitentias ab Ecclesia vel Canonibus injunctas, Non credo verum, nisi sub tali moderatione, Quia pœnæ Purgatorii remittuntur sine potestate clavium, per solam contritionem. Ideò si quis perfectè fuerit contritus, credo quod sit, quoad Deum, à Purgatorio absolutus. Quoad pœnas autem hujus temporis, dico, quod id nullam habet autoritatem, ut supra satis dictum est Concl. 5. Non est enim nominabilis illa pœna, quæ quo ad Deum, remitti credatur.

Sententia Lutheri. Ideò ego dicerem, quod illud, quoad Deum, debet intelligi, non de pœnis à Deo impositis, sed de eisdem ab Ecclesia injunctis, ut sit sensus: Remissio illa injunctarum pœnitentiarum ab Ecclesia, tenet tàm apud Deum, quàm apud Ecclesiam. Eò quod Deus approbet hanc Ecclesiæ suæ remissionem, secundum illud: Quodcunq; solveris super terram, solutum erit & in cœlis. Non ait: Quodcunq; solveris super terram, aliud erit solutum in cœlis, sed idem, quod tu solvis, & ego solutum habebo. Quia per hoc Deus vult homines subjici Sacerdoti, quod non fieret, nisi Deum approbare facta Sacerdotis sciremus. Vides ergò omnia adhuc in opinionibus hærere.

Indulgentiæ remissiones bonorum operum. Porrò id quod Angelus ex suo Francisco Maronis adducit, quod Indulgentiæ etiam valeant ad augmentum gratiæ & gloriæ, Non advertit, quod Indulgentiæ non sunt opera bona, seu remissiones bonorum operum, propter aliud minus opus.

opus. Etsi enim opus bonum, propter quod dantur Indulgentiæ, sit meritorium, non tamen ideò Indulgentiæ sunt meritoriæ, cum opus seorsum factum non minus esset meritorium, & fortè magis. Indulgentiæ verò seorsum sumptæ, potiùs sunt demeritoriæ, quia remissiones bonorum operum. Igitur cum in omni materia dubitata, licitum sit unicuiq; disputare & opponere, & ego quoq; dico, me à B. Thoma & Bonaventura in hac parte dissentire, donec melius probent sua, atq; dissolvant nostra. Ego enim præter opiniones, nihil video quæ probent, nec saltem unum Canonem, cum tot Scripturas ego superiùs Concl. 5. produxerim pro mea parte. Et nunc ne sine Canonibus etiam loquar, ecce. *Opiniones mera nihil ligant.*

Quarta ratio, c. Cum ex eo. lib. 5. de pe. & re. dicit: Per Indulgentias satisfactio pœnitentialis enervatur. Hoc verbum licet ex dolore potiùs quàm ex gratia dicat Papa, tamen Canonistæ, sicut sonat, intelligunt. Ergò si satisfactio enervatur pœnitentialis, patet, quod non nisi pœna canonica remittitur. Cum satisfactio pœnitentialis sit nihil aliud, nisi tertia illa pars pœnitentiæ Ecclesiasticæ & sacramentalis, Nam de satisfactione Euangelica nihil ad Ecclesiam, ut suprà. *Satisfactio pœnitentialis.*

Quod si quis mihi obstet, Papam non negare, etiam alias pœnas enervari, Sed affirmat duntaxat, nec exclusivè loquitur, cum dicit: Satisfactio pœnitentialis enervatur. Respondeo: Proba ergò quod & alias relaxat, & non exclusivè loquatur, quod cum non feceris, Ego probo quod exclusivè loquitur per c. Cum ex eo, ut suprà, ubi dicit, quod quæstores eleemosynarum, præter id, quod in literis eorum continetur, nihil permittantur proponere populo. Sed nihil continetur in ullis literis Apostolicis, præter remissiones satisfactionis sacramentalis, sicut ipsemet dicit Papa: Satisfactio pœnitentialis enervatur per Indulgentias indiscretas & superfluas, imò hoc verbo adhuc rigidius Papa Indulgentias restringit, Quia si superfluæ Indulgentię solùm enervant satisfactionem sacramentalem, ergò modestæ & legitimæ nec ipsam satisfactionem pœnitentialem enervant, multò minus cæteras ullas pœnas. Sed hæc sunt non mei fori aut professionis, viderint Canonistæ.

CONCLVSIO XXI.

Errant itaq; Indulgentiarum Commissarij hi, qui dicunt, per Papæ Indulgentias hominem ab omni pœna solvi & salvari.

Hanc omninò assero & probo.

QVIA saltem relinquitur pœna tertia, id est, Euangelica, imò & quinta, putà mors & ægritudo, & in multis illa omnium maxima pœnarum, scilicet horror mortis, tremor conscientiæ, infirmitas fidei, pusillanimitas Spiritus, quas pœnas si compares ad remissas per Indulgentias, sicut si rem cum umbra compares, erit comparatio. Sed neq; mens Papæ est, ut tàm frivolè & impunè fabulentur, ut patet ex c. Cum ex eo. *Pœnæ remanentes.*

Quod si dixerint: Nec nos dicimus has pœnas tolli per Indulgentias: Respondeo: Cur ergò populum non instruis de cognitione pœnarum, quas remittis? Sed omninò omnes remitti clamas, quascunq; pro peccatis suis luere deberet coram Deo & Ecclesia. Quomodo populus per seipsum intelliget, quod tàm obscurè & largè loqueris? *Præcones veniarū obscurè loquuntur.*

CONCLVSIO XXII.

Quin nullam remittit animabus in Purgatorio, quam in hac vita debuissent solvere, secundum Canones.

HANC non latius assero quam octavam, ex qua fluit ceu corollarium, quod Canones pœnitentiales non transeant in aliam vitam. Quia omnis pœna temporalis mutatur in pœnam mortis, imò propter mortis pœnam tollitur, & tollenda est. Imò finge (ut latiùs suadeamus) Romanam Ecclesiam esse, qualis erat etiam adhuc tempore B. Gregorii, quando non erat super alias Ecclesias, saltem Græciæ, Clarum esset, quod Canonicæ pœnæ non obligabant Græcos, sicut nec nunc obligant, si qui sunt Christiani, non subjecti Papæ, ut in Turcia, Tartaria, Livo- *Ecclesia Romana.*

Livonia. Illis ergò nulla istarum Indulgentiarum est necessaria, sed tantùm in orbe Romanæ Ecclesiæ constitutis. Si ergò istos vivos non obligant, multò minus mortuos, qui sub nulla Ecclesia sunt.

CONCLUSIO XXIII.

Si remissio ulla omnium omninò pœnarum potest alicui dari, certum est eam non nisi perfectissimis, id est, paucissimis dari.

HANC de pœnis omnium generum intelligo, & sic assero, Nam quod remissio pœnitentialis satisfactionis possit unicuiq; dari, non est dubium, ut satis est dictum. Imò hanc Conclusionem corrigo & dico, quod prorsus nullis, sive perfectissimis sive imperfectis, potest dari omnium pœnarum remissio. Quod probo, Nam, licet perfectissimis Deus non inferat flagella, seu quartum genus pœnarum, saltem omnibus & semper, tamen tertia manet, scilicet Evangelica, imò & quarta, puta mors, & quæ mortis & ad mortem sunt, pœnæ. Licet n. posset Deus omnes perficere in gratia, fortè sine pœnis, non tamen statuit id facere, sed ad imaginem Filii sui (id est, crucem) omnes conformare. Et quid opus est multis (Quantumcunq; magnificè extollatur pœnarum remissio, quid, quæso, efficitur apud eum, qui mortem & timorem mortis atq; judicii ante oculos habet? Huic si omnis alia remissio prædicetur, & hæc non remitti conceditur, nescio si consolationis aliquid reportet. Igitur horrorem mortis & inferni attende & remissiones pœnarum, velis nolis, nihil curabis, ac sic non nostro studio, sed rei necessitate vilificabuntur Indulgentiæ, quæ timorem mortis non tollunt. Rom. 5.

CONCLUSIO XXIV.

Falli ob id necesse est majorem partem populi, per indifferentem illam & magnificam pœnæ solutæ promissionem.

Non rectè docetur populus de venijs.

ET hanc assero, & scio ita contingere, Nam ego ipse audivi multos non secus intellexisse, quàm quod sine omni pœna evolarêt per Indulgentias. Nec mirum, quando illi sic scribunt, legunt, clamant, quod si quis venias consecutus, ante recidivam moreretur, statim evolaret. Hæc omnia ita loquuntur, quasi nō sint peccata, nisi actualia, ac si fomes relictus nulla sit immundicia, nullum impedimentum, nullū medium, quod moretur Ingressum regni. Cum, nisi ipse sanetur, impossibile sit intrare cœlum, etiamsi nullum assit actuale, Nihil n. inquinatum intrabit. Quocirca horror ipse mortis, cum sit vitium fomitis & peccatum, etiam se solo impedit introitum regni, Quia qui non voluntariè moritur, non obœdit vocanti Deo, nisi invitus. Et tantum ibi non facit voluntatem Dei, quantum invitus moritur. Tantum a. peccat, quantum non obœdit voluntati Dei, Ideò rarissimus est, qui post omnes venias non etiam in morte peccet, nisi ii, qui cupiunt dissolvi, & vocant mortem. Igitur ut non omninò cum eis discordem, dico, quod si quis sit perfectè contritus (id est, odiens se, vitamq; suam & summè diligens mortem) statim evolabit, remissis sibi pœnis, sed quotus sit hic, tu videris.

Fomes.

Horror mortis.

CONCLUSIO XXV.

Qualem potestatem habet Papa in Purgatorium generaliter, Talem habet quilibet Episcopus & Curatus in sua Diœcesi & Parochia specialiter.

HÆC est illa blasphemia, quæ me mille mortibus dignum fecit, judicio scilicet Quæstorum, ne dicam quæstuariorum. Verùm antequam ego hanc Conclusionem ostendam, paululum præfabor de proposito meo.

Primùm, dico iterum hic me disputare, non quoad sententiam, quam intendo istis verbis (hanc enim constanter assero, quia eam tenet universa Ecclesia) sed quoad verba.

Deinde adversarios meos etiam rogo, ut ferant dolorem meum, quo crucior, dum audio ea prædicari in Ecclesia Christi, quæ nunquam scripta & statuta sunt, quando sanctis olim Patribus legimus visum esse periculosissimum, aliquid ultra præscriptum cœleste doceri, ut inquit Hilarius. Et S. Spiridon Cypri Episcopus, hujus disciplinæ tam rigidus observator fuit, ut interrumperet sermo-

Hilarius.
Spiridon.

sermonem ejus, qui tantùm Græci vocabuli æquivocatione usus: Tolle cubile tuum & vade, dixerat, pro: Tolle grabatum seu lectum tuum & vade, reprehendens eum in re, quæ sensum nihil mutarat. Atq; hujus doloris mei veniam, pnto mihi justissimè ab illis deberi, quando nos ferre cogimur, nunquam rogati aut moniti eorum præsumptiones, quibus delectantur ea prædicare, in quibus nos cruciamur audiendo.

Non hæc dico aut ago, quod tàm impudenter arrogans sim, ut me inter doctos Ecclesiæ sanctæ numerandum putem, multò minus inter eos, quorum hæc sit statuere aut destituere, atq; utinam novissimum merear Ecclesiæ membrum fieri aliquando. Sed id potiùs ago, Cum sint in Ecclesia & doctissimi pariter & sanctissimi viri, ea tamen est nostri seculi infelicitas, ut etiam tanti non possint Ecclesiæ succurrere. Quid enim potuerit hodiè doctrina, & pius zelus, satis probavit infelix eventus eorum doctissimorum & sanctissimorum virorum, qui sub Julio II. studuerunt reformare Ecclesiam, instituto ad hanc necessitatem Concilio. Sunt & alii passim, quos novi, optimi & eruditi Pontifices, sed exemplum paucorum, imponit silentium plurimis. *Est enim tempus pessimum (ut ait Amos Propheta) ideò prudens in illo tempore tacebit.* *Concilium Pisanum, in quo præsedit Card. S. Crucis pro reformatione Ecclesiæ laborabit*

Deniq; est nobis hodie Pontifex optimus Leo X. cujus integritas & eruditio deliciæ sunt omnibus bonis auribus. Sed quid ille snavissimus homo potest unus, in tanta rerum confusione, dignus profectò, qui melioribus temporibus pontificaretur, aut meliora tempora essent sui Pontificatus. Nostro seculo digni sumus pontificari non nisi Julios secundos, Alexandros sextos, aut si quos alios atroces Mezentios, ut finxerũt Poëtæ, Nam bonos rideri hodiè etiam Roma ipsa, imò Roma omnium maximè, in qua n. orbis Christiani parte, liberius ludunt, etiam in summos Pontifices, quàm in vera illa Babylone Roma? Sed sat ista. Cum itaque præter innumeros privatos, etiam in sedibus suis habeat Ecclesia doctissimos, si prudens voluissem existimari illorum exemplo, & ipse tacerem. Sed præstat vel à stultis, à pueris, ab ebriis veritatem dici, quam omninò taceri, ut fiducia doctiorum & sapientum animosior fiat, ubi audiunt nos, rudè vulgus tandem præ rei nimia indignitate clamare, sicut ait Christus: Si hi tacuerint, lapides clamabunt. *Leo X.* *Julius II.* *Alexand. VI.* *Roma Babylon.*

Ista itaq; præfatus, ad Conclusionem venio, & primò de ea secundum sententiam, deinde secundum verba seu sententiam aliorum. Igitur in hac Conclusione nihil loquor de potestate jurisdictionis, quam infra sequente mox Conclusione nego, & suprà 22. & 8. idem negavi. Hanc enim potestatem illi ex his verbis cœperunt, de qua dico, sicut dixi. Statuat Ecclesia alteram partem ejus quæstionis, & sequar libentissimè, Cessent interim temerarii suorum somniorum assertores Ego dubito & disputo, an habeant potestatem jurisdictionis in Purgatorium. Et quantum hucusq; lego & video, teneo negativam, paratus tenere affirmativam, postquam Ecclesiæ sic placuerit. *Potestas jurisdictionis.*

Interim hic loquor de potestate virium, non jurium, de potestate operandi, non imperandi, ut sit sensus, Papa nullam quidem habet potestatem in Purgatorium, sicut nec ullus alius Pontifex. Si autem habet aliquam, talem certè habet qualis sit & inferioribus participata. Hæc autem est, qua Papa & quilibet Christianus potest suffragari, orare, jejunare &c. pro animabus defunctis, Papa generaliter, Episcopus particulariter, Christianus individualiter. Patet itaque Conclusio verissima. Sicut enim Papa unà cum tota Ecclesia suffragatur animabus (quale fit in die omnium animarum) Ita quilibet Episcopus cum sua Diœcesi id facere potest (sicut fit in dieb' quos vocant communes) & Curatus in sua parochia (sicut fit in exequiis & anniversariis) & quilibet Christianus in sua devotione. Aut ergò nega, suffragium esse intercessionem, aut concede quemlibet Prælatum cum suis subjectis posse suffragari animabus. Hæc igitur puto non esse tàm dubia, quàm sunt audaces illi sermones de Jurisdictione Ecclesiæ in Purgatorium. *Dies omnium Animarum.* *Suffragium.*

O CON-

CONCLUSIO XXVI.

Optimè facit Papa, quod non potestate clavis (quam nullam habet) sed per modum suffragij, dat animabus remissionem.

Hæreticæ pravitatis Inquisitores. NON credo necessarium, iterum protestari quid disputem, aut quid asseram, Sed cum nostro seculo sint tàm zelosi hæreticæ pravitatis Inquisitores, ut Christianissimè Catholicos, vi conentur ad hæresim adigere, oportunum fuerit *Picus Mirandulanus. Johannes Reuchlin. Jacobus Stapulensis.* super singulis syllabis protestari, Nam quid aliud fecerint Johannes Picus Mirandulanus, Laurentius Valla, Petrus Ravennas, Johannes Vesalia, & novissimè diebus istis Johannes Renchlin, atq; Jacobus Stapulensis, ut inviti cogerentur, & benè sentiendo, male sentire, non facilè viderim, nisi quod omiserint fortè protestationem super singulis (ut dixi) syllabis, tanta est hodiè in Ecclesia puerorum & effœminatorum tyrannis.

Itaq; protestor denuò, duo in ista Conclusione me facturum. Primum de potestate clavium in Purgatorium disputare, & negativam probare, donec alius affirmativam melius probet. Secundò de modo illo suffragii inquirere.

Primum probo sic:

Hostiensis. PRIMO, per illam vulgatam Hostiensis rationem, videlicet, Si claves sese ad purgatorium extenderent, possent evacuare Purgatorium. Atque crudelis esset Papa, quod non evacuat purgatorium.:

Hanc solvunt sic: Papa potest, sed non debet evacuare, nisi subsit justa causa & rationabilis, ne adversus justiciam divinam temerè agat. Hanc frigidam & oscitantem solutionem, vix puto proferrent, nisi vel non adverterent, quid loquantur, vel inter vitulos marinos profundissimè stertentes, se loqui arbitrarentur. Ita fit, ut ex uno absurdo dato, plura sequantur. Et ut ille ait: *Septem mendacijs eget unum mendacium, ut verum videatur.*

Causa rationabilis. Igitur Argumentum vix potuit robustius firmari, quàm tali solutione. Quærimus enim, quodnam nomen erit hujus causæ rationabilis? Constat autem, quod vel pro bello, contra infideles, vel pro structura sacra, aut communi, aliavè necessitate hujus vitæ Indulgentiæ donantur. Sed nulla illarum tanta est, quin *Charitas.* incomparabiliter major sit charitas, justior & rationabilior. Si itaq; justicia divina non offenditur, si propter corpora fidelium, & res eorum tuendas, aut propter inanimatas fabricas, aut usum hujus corruptibilis vitæ brevissimum, remittuntur tot, quot voluerit (etiamsi omnes in eo numero comprehendis, ut sic etiam evacuetur purgatorium) quanto magis non offenditur, si pro sancta charitate redimantur omnes? Nisi fortè justicia divina, tam est iniqua, aut fortè melancholica, ut plus faveat charitati in corpora & pecunias viventium, quàm in a-*Succurrere animabus.* nimas tam egenas, exhibitæ. Maximè cum tanta res sit, succurrere animabus, ut fideles debeant malle servire Turcis & corporaliter occidi, quàm animas non redimi. Si ergò propter id quod minus est, infinitas, & fortè per hoc ipsum omnes redimet, cur non & propter id, quod maximum est (id est) charitatem? Hic tamen ego illis angustia clausis consilium dederim, ut dicant causam rationabilem nullam esse posse, ut sic securè elabantur huic objectioni, Et ita si Papa possit, quo ad se, non tamen potest, quoad causam, quæ esse non potest.

Injunctæ pœnitentiæ. Secundo, Ipse stylus Papæ idem probat, in quo dicitur de injunctis pœnitentiis. Manifestum est autem quod tantum donat, quantum sonat, & eo modo donat, quo sonat, ut sic Episcopus 40. Card. 100. dies de injunctis pœnitentiis, Ita Papa prorsus omnes plenariè dies de eisdem injunctis relaxat, sed Purgatorii pœnas nulla clavis injunxit.

Indulgentiarum valor apud Recentiores. HIC verò bellus quidam somniator sic fabulatur. Quando Papa dicit: Damus Indulgentias omnium peccatorum de pœnitentia injuncta, intelligitur de pœna imposita per Sacerdotem. Quando autem dicit: Damus Indulgentias omnium peccatorum, de quibus contriti & confessi fuerint, tunc non remittuntur ob-

tur oblita vel ignorata. Quando verò dicit: Damus remissionem omnium peccatorum, tunc evolaret, si moreretur, Et sic in manu Papæ est, quos volet salvare. O furor. Vide pronunciatorem hunc, quàm securè asserat, ac si oraculum ederet. Cui si dicerem, obsecro te, unde probabo hæc, si fuero jussus rationem reddere hujus fidei? fortassè nova alia finget mendacia, quibus illa priora statuat magna majoribus. Infelices Christiani, qui coguntur omnia audire, quæcunq; tandem nugari libuit ineptissimis hominibus. Ac si non haberemus ipsam Scripturam, quam præcipiente Christo, populum doceremus & tritici mensuram, non lapparum & tribulorum cados, illis tribueremus.

Inter cætera portenta, quæ hic suavissimus autor fingit, id quoq; nobis audet persuadere, quòd in manu Papæ sit remittere, vel non remittere, ignorata vel oblita, Quasi non sciat universa Ecclesia, quod post omnem solutionem Papæ, cunctis fidelibus, restet dicere: Delicta quis intelligit? Ab occultis meis munda me Domine. Et quod etiam bona opera nostra cum Job vereri oporteat, ne inveniantur apud Deum horrenda peccata. At clavis Ecclesiæ, bona opera, si sint mala coram Deo nec-ne, nescit, nec judicat, multò minus remittit.

Psal. 19. Hiob. 9.

Secundò, procedit ejus somnium, ex laboriosa illa & inutili arte confitendi, imò desperandi & perdendi animas, qua hucusq; docti sumus arenam numerare, id est, singula peccata discutere, colligere, atq; ponderare, ad faciendam contritionem. Quod cum fecerimus, fit ut refricemus vel concupiscentias vel odia præteritorum memoria, & dum conterimur de præteritis, novè peccemus. Aut certè si fiat optima contritio, fit tantummodò violenta, tristis, mereq; factitia, de metu pœnarum simulata duntaxat. Sic enim docemur peccata conteri, id est, ad impossibile, vel ad pejus, conari.

Confitendi modus laboriosus & inutilis.

Cum vera contritio sit incipienda à benignitate & beneficiis Dei, præsertim à vulneribus Christi, ut homo ad sui ingratitudinem primò veniat ex intuitu divinæ bonitatis, & ex illa in odium sui, ac amorem benignitatis Dei. Tum fluent lachrymæ, & odiet seipsum ex corde, citra tamen desperationem. Tum odiet peccatum, non propter pœnam, sed propter intuitum bonitatis Dei, qua inspecta conservatur, ne desperet, & sese ardentissimè odiat, etiam eum gaudio. Sic dum fuerit unius peccati vera contritio, omnium simul erit. Sic Rom. 2. Ignoras quod benignitas Dei te ad pœnitentiam adducit? O quàm multi id ignorant S. Paule, etiam aliorum Magistri. Sic enim in Numer: legimus filios Israel non fuisse à serpentibus suis ignitis liberatos per intuitum & horrorem eorum, sed potiùs averso intuitu ab eis, & ad serpentem æneum (id est, Christum) converso. Item, & ab Ægyptiis visis territi sunt, sed dato eis dorso, mare transeuntes salvati sunt. Ita sunt peccata nostra in vulnerato Christo, magis quàm in nostra conscientia tractanda. Illic enim mortua sunt, hic vivunt. Alioqui si illorum carnificina servanda est, fieret, ut si quis subitò ad mortem raperetur, non possit salvari, quia non habet tempus colligendi peccata. Sed habent quod hic dicant.

Vera contritio unde incipiat.

Rom. 2. Num. 21.

Exod. 14.

Peccata nostra quomodo tractanda.

Quare ad commentum illius Commentatoris dici potest: In omni remissione summi Pontificis, præsertim illa publica & coram Ecclesia (ut fit in veniis) debet subintelligi ista clausula, de injunctis pœnitentiis, sive sint peccata oblita, sive ignorata, Hæc enim ad forum Ecclesiæ non pertinent.

Ortum est autem istud pelagus sermonum (ut mihi videtur) ex quadam incuria inspiciendæ originis Indulgentiarum. Nam tunc temporis, quando vigebant Canones pœnitentiales, magnū erat relaxare quatuor dies, post hoc cœperunt centum dari, deinde mille dies, tandē multa millia dierum, & anni, & annorum centenaria & millenaria. Sic n. paulatim processit major ac major largitas veniarum. Post hæc cœpit septima pars omnium peccatorum remitti, deinde tertia pars, novissimè dimidia pars, ac sic perventum est ad plenariam remissionē omnium peccatorum, ut satis potest videri adhuc in Stationib. urbis Romæ. Quod si in

Indulgentiarum origo.

si in primis gradibus intelligitur pœnitentia injuncta, certè & in plenaria remissione intelligenda est.

Modus suffragij. Tertiò, iterum stylus Papæ dicentis, per modum suffragii. Oportet enim diversum esse modum suffragii, à modo potestatis. Quod si ipsi Papæ (sicut debemus (plus credemus, quàm illis & nobis ipsis, patet nullam potestatem, sed suffragium valere in Purgatorium. *Potestas. Suffragium.* Tutius est mihi cum Papa sentire, quàm cum illis, Papa non arrogat sibi potestatem, sed suffragium sibi vendicat. Et satis miror, qua fiducia illi contra expressam prohibitionem c. Cum ex eo. plus audeant prędicare, quàm in literis Papæ continetur, cum suffragii modus ibi solùm contineatur. Quod si sic intelligunt, Non habet potestatem quidem jurisdictionis in Purgatorium, sed tamen habet potestatem Clavium applicandi suffragia in illud.

Hic dico & ego, quod hoc nemo negat. Potestas applicandi, sive suffragia, sive satisfactiones, sive laudes Dei, prorsus est in manu summi Pontificis. Verùm an illa potestas sic sit solius Papæ, ut non etiam aliorum Pontificum sit, ut Conclusione præcedenti dictum est, vel quid ego nondum intelligo in isto modo applicationis, in secunda parte hujus Conclusionis dicam. Interim hanc primam prosequamur.

Quartò, & omnium fortissimè, Christus non ambiguis, sed claris, apertis, rotundis verbis dicit: Quodcunq; ligaveris super terram, ligatum erit & in cœlis, Et quodcunq; solveris super terram, solutum erit & in cœlis. *Matth. 16.* Non frustrà adjecit, Super terram, *Super terram.* Alioqui nisi restringere voluisset potestatem Clavium, satis fuerat dixisse, Quodcunq; solveris, solutum erit. Aut ergò Christus, ut nugator, superfluit verbis, aut potestas Clavium solummodò est super terram.

Sed hîc, ô bone Deus, quàm prompta est quorundam superstitio, qui sine scitu & sine voluntate Papæ volunt in his verbis potestatem ei dare, ubi ipse suffragium sibi usurpat duntaxat. Et cum sentirent hæc verba Christi sibi fortiter resistere, & errorem confutare, non id egerunt, ut erroris patrocinium desererent, & verbis Christi incorruptis sensum suum accommodarent. Sed è contra, verba ejus sensui suo corrupto accommodant, & torquent, dicentes, Illud, Super terram, potest dupliciter construi. Uno modo, ut ad solventem, Alio modo, ut ad solvendum pertineat. Et primo modo esse Christum intelligendum, scilicet, Quodcunq; Petrus, dum fuerit super terram, solverit, solutum erit & in cœlis. Volentes fortè, quod etsi Diabolum solveret (modò ipse solvens super terram sit) solutus erit in cœlo. Nam qui dicit: Quodcunq;, & nihil addit quo restringat, omnia certè solubilia esse ostendit: Nescio quibus verbis hanc rudem & insulsam superstitionem, imò temeritatem, insecter. Hieronymiano stomacho & eloquio dignus hic erat autor, ut sanctorum verborum Christi, tàm audax violentia & corruptio vindicaretur. Et ut ommittam Grammaticam, quæ vel sola potuit eos docere, non posse hunc eorum sensum istis verbis stare, sed magis novas Dialecticas, quam veram sequuntur Grammaticam.

Videntur isti eo usq; sapuisse, quasi Christus timuerit, ne quando talis Petrus vel Papa foret, qui & mortuus vellet ligare & solvere, & ideò necessarium ei fuerit, tàm insignem mortuorum Pontificum ambitionem & tyrannidem prævenire ac prohibere, ne ligent aut solvant, nisi dum fuerint in vita & super terram. Et fortè (ut tàm dignos Scripturæ Interpretes digne laudemus) nec sine causa sic timuit Christus, ne videlicet aliquando contingeret, ut mortuus Pontifex aliquid ligaret, & suus successor vivus idem solveret. Tum fieret magnus error in cœlo, & Christus anxius ignoraret, cujus illorum approbaret officium, ut qui temerè permisisset utrisq; idem officium, nec addiderit, Super terram, ut mortuus compesceretur. Si enim ita non sapiunt, quid æstuant? Quid laborant ostendere, quod super terram ad solventem pertinet? Ecce ô verè aureum opusculum aurei Doctoris, & aureis literis dignissimum, & ne nihil non sit aureum, aureis discipulis tradendum, illis videl. de quibus dicitur: Simulachra gentium aurum & argentum, oculos habentia & non videntia &c. *Psal. 135.*

Recta

Recta via isti incedunt contra Christum, Christus enim ideò addidit, Super terram, ne Pontifex, qui non potest nisi super terram esse, præsumat id ligare aut solvere, quod non sit super terram, velut data opera, nostri temporis adulatores fœdissimos præveniens & prohibens, qui invito & recusanti Pontifici, regnum tradere incipiunt inferorum. Hos S. Hieronymus pro suo fervore dixisset Theologos, id est, Deum loquentes, eum autem puta, qui apud Virgilium magnum vatibus inspirat furorem. Sed tamen agamus contra eos.

PRIMO, Si per hanc intelligentiam claves solvunt mortuos, ergò & ligant, quia utrinq; additur, Super terram, dicens: Quodcunq; ligaveris super terram. Ergò & hic oportet eadem industria & acumine nobis distingui, Super terram dupliciter construi, Uno modo, ut ad ligantem. Alio modo, ad ligandum pertineat. Ut sic concludant nobis, Pontificem posse ligare sub terra in Purgatorio, modò id curemus (opere videlicet medicorum) ut id vivus faciat, & dum fuerit super terram, nam mortuus non posset ligare. Quod si ista prima pars verborum Christi non recipit hanc torturam & violentam elusionem, ut ipsimet quantumlibet sint sine judicio, asserunt: Qua fronte audebunt alteri parti eam vim facere, cũ sit simili schemate per omnia composita? Nisi fortè illis more suo, omnia licuerit univocare & æquivocare & amphibologisare & paralogisare sicut libuerit, & ubi libuerit. Dicant ergò, quod super terram, in prima parte pertinet ad ligandum, Sed in secunda parte pertinet ad solventem, quandoquidem & majora monstra in sacris etiam literis invexerunt pro sua laudabili consuetudine. *Si claves solvunt mortuos, etiam ligant.* *Mos Theologorum perversus.*

Quare cum omnes negent, claves posse ligare in purgatorio, necesse est negare, quod possint solvere, cum sint illæ duæ potestates æquales, & æqualiter à Christo Ecclesiæ suæ datæ. In hac sententia sunt quidam non pessimi Juristæ, an saniores cæteris, viderint illi. *In celis.*

Secundò, Ex ipsa antithesi ista sententia etiam confutatur, Quia, sicut in cœlis utiq; ad solvendum in cœlis, respicit, ita super terram, ad solvendum super terram respiciat oportet. Et rursus, In cœlis, ad ligatum, Quare & super terram ad ligatum referri debet. Unde Christus velut de industria, non dixit: Ego solvam in cœlis, sed solutum erit in cœlis. Ut si quis primo verbo, scilicet, Quodcunq; solveris super terram, falsæ intelligentiæ calumniam quæreret, in sequente retunderetur, nec permitteretur ad solvendum aptare, Quia solutum in cœlis, cogit certè intelligi solutum in terra, non solventem, Et ligatum in cœlis, cogit intelligi non ligantem, sed ligatum in terra, aut saltem utrunq;.

Tertiò, Si clavis tenditur in Purgatorium, quid frustrà laborant? Cur non tollunt verbum suffragii? Cur non persuadent Pontifici, ut dicat per modum potestatis, & autoritate potiùs, quàm suffragio solvere, & ligare? Quippe, Quodcunq; solverit (tantùm caveat ne sit mortuus) solutùm erit. Quid nos obtundit vocabulo suffragii, quod nemo intelligit potestatem, sed omnes intercessionem? Quin amplius faciamus, & rogemus Papam, ut Purgatorium omninò tollat de rerum natura. Si n. claves Ecclesiæ, etiam quoad solvendum duntaxat, illuc sese extendunt, erit in manu ejus totum Purgatorium. Quod probo sic, Det omnibus in illo existentibus remissionem plenariam. Secundò, omnibus morituris Christianis eandem similiter det remissionem. Tunc certum erit, ut nullus in eo maneat, nullus in ipsum veniat, omnes autem evolent, & cesset Purgatorium. Debet autem id facere, & subest justissima causa, scilicet charitas, quæ per omnia, super omnia, in omnibus quærenda. Nec timendum est, quod justitia divina offendatur à charitate, ad quam potiùs ipsa nos urget. Quod cum factum fuerit, deponamus totum officium defunctorum, satis hodiè molestum, & neglectum tamen, mutemusq; id in officia festiva. *Suffragium.* *Charitas.*

Quartò & ultimò. Si Purgatorii pœna est castigatoria & afflictiva, ut suprà 5. Conclusione, tunc certum est, eam non posse solvi potestate clavium. At non esse aliam, satis puto ex sufficienti divisione patere. Patet itaq; prima pars

hujus

hujus Conclusionis, ac per hoc tota satis probabiliter firmata, quod suffragium, non jurisdictio, intret Purgatorium.

Suffragij modum explicat. Secundum, scilicet modus ille suffragii, Etsi non fuità me positum, ut inquireretur, nec requiritur ad positiones meas, scire, quis aut qualis sit, tamen volens exponam me in eo quod justè poteram omittere, ne videar angulum quærere, salva semper mea Protestatione, quod non meum, sed Pontificis, imò Ecclesiastici fortè concilii sit statuere, quis sit ille modus. Meum est inquirere & disputare, ac rationibus adductis, quid intelligam, aut nondum intelligam, indicare. Ergò duplici via impenditur suffragium animabus.

Primò, re ipsa & officio præsente, sicuti fit, cum Sacerdos cum populo orat, jejunat, sacrificat, aliaq; facit nominata opera, pro nominatis animabus, de quo suffragio nullum dubium est, quin vehementer prosit, & redimat animas, secundum quod Deo visum fuerit, & illæ meruerint secundum B. Augustinum. De isto superiùs dixi Conclusione præcedenti, quod talem potestatem habet Episcopus specialiter, qualem Papa generaliter, Sed non Jurisdictionis, sed suffragii faciendi in Purgatorium. De isto modo hic non quæritur, ut notum est.

Secundò, impenditur sine officio vel opere, sed mera jurisdictione per literas vel per voces pronunciata. Et id quoque ex duobus thesauris. Primus est *Thesaurus Ecclesiæ triumphantis.* triumphantis Ecclesiæ, qui est meritum Christi & Sanctorum ejus superabundantius, quàm debuerant merentium. Et hunc esse relictum in Ecclesia, ut hic *Militantis Ecclesiæ thesaurus.* remuneretur & compensetur, dicunt illi. Alter est militantis Ecclesiæ, ut sunt merita, bona opera viventium Christianorum, quæ habeat summus Pontifex in manu sua, applicare ea, vel pro satisfactione pœnitentium, vel suffragio defunctorum, vel pro laude & gloria Dei. Sic enim & ego aliquando & docui & scripsi, Papam tripliciter habere militantis Ecclesiæ merita in potestate. Primò, ut ea offerat Deo pro satisfactione aliorum. Secundò, pro suffragio animabus. Tertiò, in laudem Dei. Et hanc facultatem spiritualem, si vera est, in suis Diocœsibus habere Episcopos, firmiter credo. Aut si erro, revocet me qui potest. Alioqui quo- *Fraternitates.* modo stabunt sine errore Fraternitates illæ, in quibus sibi communicant sua studia & opera, tàm majores quàm minores Prælati? Item monasteria & ordines, & hospitalia & parochiæ. Id enim non potest verum intelligi, nisi quod tali modo unius opus pro altero satisfacit, suffragatur & glorificat Deum.

Dico itaq;.

Merita militantis Ecclesiæ non sunt in manu Papæ. QUANQUAM ego prorsus non intelligo, quomodo sint ista merita militantis Ecclesiæ in manu Papæ, tamen interim sic piè credam, donec suus Gordus hunc nodum dissolvat. Causa autem, quare non intelligam, est hæc.

Prima, si pro viventibus viventium offert opera, jam non video, quomodo sit remissio gratuita, & non potiùs vera & justa satisfactio & persolutio usq; ad novissimum quadrantem. Licet enim ille non operetur cui fit remissio, alii tamen operantur & satisfaciunt. Tunc enim id fiet, quod omnes constanter negant, scilicet, quod concedens oneret se ad satisfactionem, verè enim Papa tunc non remitteret, sed satisfaceret, scilicet, per sibi subjectos.

Secunda, quod sic claves Ecclesiæ nihil prorsus facerent, nisi quod jam de facto fit in Ecclesia, etiam sine clavibus, Nam ex lege charitatis, quilibet pro quolibet tenetur orare, Et Apostolus ait: Alter alterius onera portate, & sic adimplebitis legem Christi. *Galat. 6.*

Tertia, quod nomen Indulgentiæ huic sententiæ repugnat, quia debet illud indulgere, id est, remittere, ut non faciat quod decet, non autem imponere alteri, vel impositum dicere, ut Indulgentia prorsus extinguat debitum, non autem per alium solvat. Quare videtur potiùs, sine isto thesauro, nuda sufficere potestas clavium ad Indulgentias, maximè cum remittatur tantummodò canonica, non autem Euangelica satisfactio. Aut iterum hic dicendum erit, ut suprà de remissione culpæ dictum est, quod sic etiam remittat per hunc thesaurum

pœnas,

pœnas, id eſt, declaret id fieri, quod etiam ſine eo fit, ſcilicet Eccleſiam pro eo ſatisfacere, cui remittitur. Quomodo B. Auguſtin. dicit, Neminem ſuſcitari, niſi quem ſuſcitat unitas Eccleſiæ, ut in vidua figuratum dicit. Sed adhuc durat ratio prima & ſecunda, quod ſit tunc potius ſatisfactio, quam remiſſio, ſive declaretur ſive concedatur.

Quarta, Theſaurus ille Eccleſiæ militantis magis operatur gratiam Spiritus, quam remiſſionem pœnarum, & videtur ſatis viliter tractari, ſi pro pœnarum remiſſione applicetur, cum remiſſio pœnarum ſit viliſſimum donum in Eccleſia, etiam impiis donabile, & ſola clavis poteſtate, ut videtur. *Gratia Spiritus.*

Dico ſecundo.

NON intelligo, quomodo aut quid fiat, quando Papa eundem theſaurum applicat pro ſuffragio defunctorum. Cauſa eſt hæc:

Prima, Quia iterum non plus videtur facere, quam quod de facto fit. Nam univerſa Eccleſia de facto orat & ſuffragatur pro defunctis, niſi iterum hic putetur id facere declarative. Nec video quid illud obſtet, quod dicitur de Miſſa, quæ plus prodeſt, ſi per ſacerdotem uni applicetur, quam ſi ſine applicatione pro omnibus celebretur. Fateor id verum à me credi, ſed Papa, ut ſummus & generalis omnium ſacerdos, certe non poteſt niſi generaliter applicare, imo debet id facere, etiam ſine literis veniarum. *Miſſa.*

Secunda, Cum per Indulgentias non remittantur niſi pœnæ canonicæ, prorſus non poſſum intelligere, quid animabus remittatur, cum Canones eas non ligent. Deniq; in morte ſunt ab illis abſolutę, cũ omnis ſacerdos ſit Papa in hora mortis. Item, quod nulla anima patitur in purgatorio pro criminibus & mortalibus peccatis, ſed tantũ pro venialibus, ut diſ. XXV. c. Qualis. Canones autẽ venialibus, imo mortalibus occultis non ſunt impoſiti, ſed tantum criminibus cognitis, ut ſupra dictum. Dicat ergo qui poteſt, Quomodo Indulgentiæ ſuffragantur illis, id eſt, remiſſiones Canonum (niſi non tantum Indulgentias largiatur) imo illis velut in ſuperabundantem cautelam datis (velut ſolent etiam mortui abſolvi in facie Eccleſiæ) ſimul involvat ultra Indulgentias, applicationem meritorum Eccleſiæ. Et tunc certe Indulgentiæ non fiunt ſuffragium, ſed cum ſuffragio, tanquam altero dono, dantur animabus, ideſt, declarantur dari, vel applicantur. *Canones.*

Dico tertio.

De theſauro meritorum Chriſti & Sanctorum ad remiſſionem pœnarum applicato, dicam infra in ſua Concluſione 58. Vides ergo quam ſint omnia obſcuriſſima & dubioſiſſima, ideo periculoſiſſima doceri.

ID unum dico & video, quod Papa (in Clem. de pe. & re. c. Abuſionibus) damnare videtur hanc ſententiam, de redimendis animabus per Indulgentias, dum dicit: Animas de purgatorio, ut aſſerunt, mendaciter extrahunt, ubi gloſſa, ſuper verbo, mendaciter, quia inquit, ſunt judicio Dei reſervatæ. Et allegat ad hoc diſt. XXV. c. Qualis. Et certe mihi videtur recte ſentire. Nam ſi per ſuffragium redimantur, non utiq; ſequitur eas ſtatim evolare, Non eſt idem ſuffragari & redimere ſeu liberare. Itaq; ego hucuſq; ſapio, quod video Indulgentias & ſuffragium meritorum Eccleſiæ eſſe duas res diverſiſſimas, alteram ſine altera, & cũ altera dari potentem. Indulgentiis ſufficit ſola poteſtas clavium, ſine addito illo theſauro, qui tamen poteſt addi, vel ſolus dari. Solus datus, facit participem bonorum, ut ſatis ſupra eſt dictum. *Animæ per indulgentias redimenda*

Hæc ſi eſſent certa & vera, ſequeretur, quod Indulgentiæ, in quantum tales, prorſus nihil prodeſſent animabus, niſi quod coram Eccleſia abſolverentur (id eſt, denunciaretur eas eſſe abſolutas) Aut ſi prodeſſent, non id fieret virtute ipſarum, ſed alia adjuncta illis donatione, ſcilicet meritorum Eccleſiæ. Quæ donatio iterum diſtingvenda eſt à generali applicatione, qua Eccleſia de facto per illa ſuffragatur animabus ſine Papæ applicatione, & videndum quid ipſa valeat. Sed etiam aliis relinquendus eſt inquirendi labor, quibus eſt nondum feſſum ſtudium in tantis dubiis. Nunc

P

Nunc objicitur.

PRIMO. Celebre habetur, quod quidam Magister Parrhisiis tenuit in disputatione sua. Summum Pontificem habere potestatem in Purgatorium, & Pontifex eo cognito & mortuo, dedit eam assertam remissionem velut commendans.

Respondeo.

Pontifex. Me nihil movet, Quid placeat vel displiceat summo Pontifici, Homo est, sicut & cæteri, multi fuerunt summi Pontifices, quibus non solùm errores & vitia, sed etiam portenta placuerunt. Ego audio Papam, ut Papam, id est, ut in Canonibus loquitur, & secundum Canones loquitur, aut cum Concilio determinat, Non autem, quando secundum suum caput loquitur, ne fortè cogar cum quibusdam malè Christum cognoscentib. dicere, quod Julii II. horrendæ cædes in Christianum populum, fuerint quædam beneficia pii pastoris, in oves Christi collata.

Julius II.

B. Bonaventura. Secundò, B. Bonaventura lib. 4. dist. 20. Non esse resistendum importunè, si quis asseruerit Papam habere potestatem in Purgatorium. Respondeo primùm: Autoritas B. Bonaventuræ in hac re non sufficit. Secundò, quando Papa id asseruerit, non erit resistendum. Tertiò, Bonaventura rectè dicit, quia addit, seipsum exponens, dummodò id constet per autoritatem manifestam, aut dictamen rationabile. Sed illa nondum constat manifesta autoritas.

Hic verò objicitur.

Sixtus IV. Primò, Sixtus IV. determinasse dicitur, quod per suffragium ille modus nihil minuit plenitudinem Indulgentiarum.

Respondeo.

Papa non habet potestatem condere novos fidei articulos. PRIMUM, Si quis pertinax esse vellet, diceret: Probo quod dicis, optime Pater, Maximè cum solius Papæ non sit novos fidei statuere articulos, sed secundum statutos judicare & descindere quæstiones fidei. Hic autem erit articulus novus, ideò ad universale Concilium pertinebit ejus determinatio, multò magis quàm conceptio B. virginis, præsertim cum hic nullum, illic multum & magnum sit animarum periculum, Alioqui cum Papa sit unus homo, qui errare potest in fide & moribus, periculo assiduè laboraret totius Ecclesiæ fides, si quicquid sibi visum fuerit, necesse sit verum credi.

Concilium universale. Secundò, etiamsi Papa cum magna parte Ecclesiæ, sic vel sic sentiret, nec etiam erraret, adhuc non est peccatum aut hæresis, contrarium sentire, præsertim in re non necessaria ad salutem, donec fuerit per Concilium universale alterum reprobatum, alterum approbatum. Quod ne multis agam, illo unico probatur, Quod Ecclesia Romana etiam cum Concilio universali Basiliensi, ac tota fermè Ecclesia sentit B. virginem sine peccato conceptam. Et tamen, quia altera pars non est reprobata, non sunt hæretici qui contrarium sapiunt.

Conceptio Mariæ.

Tertiò, Ego dico, mihi nondum visam illam Sixti determinationem. Sed hæc mihi visa est, quod Indulgentiæ dantur defunctis per modum suffragii. Ex qua nondum sequitur, quod ideò animæ evolent, quibus ille modus datur.

Quartò, Non possum esse alieni verbi, multò minus summi Pontificis, Interpres, Quare donec seipsum interpretetur interim opinemur, honoris gratia, defendendo dictum tale incognitum, Dupliciter potest idipsum intelligi. Primò, Modus suffragii non minuit plenitudinem Indulgentiæ, id est, licet Indulgentiæ dentur ibi, non per modum Indulgentiæ, sed per modum suffragii, tamen tali suffragio & intercessione nihilominus fit, ut evolent omninò, quibus fuerit impensus. Ac sic non solvendo, sed intercedendo evolant, Hanc non teneo, sed illi ita putant dictum.

Modus suffragii.

Sententia Lutheri. Secundò, Modus suffragii non mi. ple. indulg. id est, applicatio Indulgentiarum per modum suffragii, permittit eas esse, quod sunt, scilicet Indulgentias plenas, nec tollit id, quod natura sua sunt, Solum quod non agunt, ut Indulgētiæ, sed ut suffragium. Et hanc admitto & addo, Quod si non minuit aliquid, multò magis nihil auget Indulgentias illa applicatio suffragatoria. Ex iis sequitur, quod non evolent

evolent animæ per illum modum. Et id sonant etiam verba, Quia non dicit, modus ille suffragii plene redimit animas, sed non minuit plenitudinem Indulgentię, scilicet, quod Indulgentiæ licet plenæ, tamen tantum faciunt, quantum facere potest suffragium, nec amplius.

Iterum obijcitur.

Forma absolutionis Apostolicæ dicit: Remittendo tibi pœnas Purgatorii, in quantum claves sanctæ matris Ecclesiæ se extendunt. Et hanc formam servant pœnitentiarii Papæ, etiam in Urbe. Respondeo:

PRIMO, Ista sunt extra propositum, quia est forma absolvendi vivorum & morientium, non autem forma applicandi Indulgentias jam defunctis. Secundo, Tamen quærendæ veritatis causa, dico, quod cum sint dubia & obscure posita ista verba, non potest errari in fide, si quis contra senserit, quam putantur intelligenda, Cur enim trepidat illa forma? cur velut dubitans dicit, In quantum claves sese extendunt? Suspecta est mihi ista tremenda cauda, Non teneor firmiter credere, quod ipse non audet constanter pronunciare. Cur hic solum & nusquam alibi adjungit, In quantum claves se extendunt? An nondum videmus, quam vigil sit Christus in Ecclesia sua, ut etiam errare volentes, non permittat errare? Si tamen nos ipsos, neglecto ejus monitorio, non præcipitaremus in errorem.

Tertio dico, sicut prius, Etiamsi Papa cum suis pœnitentiariis hic non erraret, non ideo sunt hæretici, qui negent ejus sensum, aut non credant, donec fuerit Concilii universalis judicio alterutra partium definita vere probata. Sic enim, licet etiam Indulgentiis ornarint festum Conceptionis, tanquam rem certam fidei, non tamen damnant aut ligant eos, qui solutionem talium Indulgentiarum non quærunt. Ita quantumcunq; donetur Indulgentiarũ, formã illam non est necesse credere esse veram, donec statuat Ecclesia. Et iterum vides, quanta sit necessitas legitimi & universalis Concilii. Sed timeo, nostrum seculum, non sit dignum donari nobis tale, sed potius ut operationibus erroris illudamur, sicut meruimus. (2. Thess. 2.) *Concilium.*

CONCLUSIO XXVII.

Hominem prædicant, qui statim, ut jactus numus in cistam tinnierit, evolare dicunt animam.

HOMINEM prædicant, id est, vanitatem & mendacia, secundum illud: Omnis homo mendax. Et iterum: Vanitas, omnis homo vivens, Atq; ista positio, secundum meam sententiam, non eget probatione: Probatur tamen per sequentem Conclus. Quia arbitrio Dei, & merito animæ valet suffragium Ecclesiæ. Ideo etiamsi illorum esset vera sententia, quod per modum suffragii prosunt, Non sequitur, quod statim evolent.

Primo, non suffragium, sed exauditio suffragii, ejusq; susceptio liberat, cum non orante Ecclesia, sed operante Deo liberentur. *Exauditio suffragij.*

Secundo, Natura Deus sic agit, ut cito exaudiat, tardet autem dare, ut patet in omnium Sanctorum orationibus & doctrinis, ut probet perseverantiam. Ideo longe distant suffragium, exauditio, executioq; ejusdem. *Cito Deus exaudit, tarde dat.*

Tertio, Quod hoc ipsum nove dicitur, sine autoritate ulla contra prohibitionem Canonis, ne quid ultra, quam in literis continetur, dicatur: Non ergo Dei & Ecclesiæ, id est, vera, sed sua propria, id est, mendacia loquuntur.

Quinto, non differunt, ille, qui loquitur falsum scienter, & ille, qui asserit certum, quod nescit esse certum. Sic enim & verum loquens aliquando mentitur. Sed illa jam dicta sciunt sibi esse incerta, & tamen certa affirmant, tanquam Evangelia, nulla enim autoritate vel ratione possunt, ea certa esse probare.

Sexto, Tunc suffragium illud esset melius alieno officio, & per accidens, quã suo proprio, quia non tantum prodest operario, quam alteri, pro quo fit, imo hoc est Peripateticum, ideo transeo, Maxime cum illi aufint concedere, quod non prosint operario, sed animæ, &c. Possem & ego istas fabulas ridendas exagitare & illudere,

dere, sicut ipsi per eas illudunt veritatem, sed desisto, ne magis dogma, quam problema ponere videar.

CONCLUSIO XXVIII.

Certum est, numo in cistam tinniente, quaestum & avaritiam augeri posse, suffragium autem Ecclesiae est in arbitrio solius Dei.

Evangelium negligitur, sole Indulgentiae populo inculcantur.

MIRUM est, quod non tanto studio atq; boatu etiam Evangelium Christi praedicatur saluberrimum. Quae res suspectum facit negocium, quod plus quaestum quam pietatem aestimare videntur, Nisi forte justissime excusentur per hoc, quod Evangelium Christi ignorant. Igitur, cum Indulgentiae sint nullius pietatis, nec meriti, nec praecepti, sed licentia tantummodo quaedam, licet opus, per quod redimuntur, sit pium, videtur omnino quaestus augeri per eas magis quam pietas, dum tam effuse & solae tractantur Evangelio vilius vix recitato.

Suffragium Ecclesiae.

Probo primo, Quia suffragium Ecclesiae non est jurisdictio Papae, nec in manu ejus, quo ad acceptationem Dei, sed tantummodo, quo ad oblationem, etiamsi stet eorum sententia de animarum redemptione per illud.

Secundo, Falsa esset B. Augustini vulgata sententia, quod suffragia tantum his prosunt, qui ea sibi prodesse meruerunt, quia potestate Papae, non autem merito, animae prodessent, cuicunq; prodessent.

Tertio, Contra naturam & vim vocabuli est, ut sit in potestate Papae, per suffragium redimere, Nam quantumcunq; opus sit excellens, si ipsum vertitur in suffragium, non ut opus, sed ut suffragium operatur. Exauditio suffragii, potius redimit. Aut ergo aliis nominibus de re ipsa loquuntur, & tunc pejus fallunt, Aut si proprio vocabulo de re sua loquuntur, tum non stat sententia eorum, repugnante vocabulo suffragii, significationi, & intellectui potestatis.

Exauditio suffragii.

Quarto, tunc prorsus nulla esset differentia inter suffragium & potestatem, nisi voce tantum, re ipsa erunt idem, quia idem efficiunt sine alio requisito ultra voluntatem Papae, Cur ergo non tacet suffragium, & cessat nos cogere alia intelligere per suffragium, quam per potestatem.

Protestatio Lutheri

Hic iterum protestor, optime Lector, me de suffragio ejusmodi loqui, tanquam vere esset tale. Nam meam sententiam dixi supra, quod dubitem, nec intelligam, an sit, aut esse possit tale. Quod ideo dico, ne mihi ipsi quisquam contrarium me sibi fingat, dum hic velut assero suffragium, quod prius pene negavi.

CONCLUSIO XXIX.

Severinus. Paschalis.

Quis scit, si omnes animae velint redimi à Purgatorio, Sicut de Severino & Paschale factum narratur.

NON quidem fide dignam Scripturam de his duobus legi. Narrari tamen audivi, quod potuissent suis meritis liberari, si minus voluissent glorificari, ideo potius sustinuerunt differri gloriam visionis, Sed in his credat quisq; quod velit, mea nihil refert. Non enim negavi, quin & alias poenas luant animae in purgatorio, quam supra dixi, Sed volui, ut etiam illis remissis, non evolarent, nisi & sanarentur in gratia perfecte. Posse tamen fieri, ut aliquae nollent redimi, ex nimia Dei charitate. Ex eo fit verisimile, quod Paulus & Moses potuerunt velle esse anathema, & separationem à Deo in aeternum. Si tale in vita facere isti prompti erant, non videtur negandum, & à defunctis idem fieri posse, de quo exemplum de quadam Virgine, vide in Serm. Tauleri quae sic fecit.

Paulus. Moses.

Johan. Taulerus.

CONCLUSIO XXX.

Nullus securus est de veritate suae contritionis, multo minus de consecutione plenariae remissionis.

Secundum aliorum mentem loquitur.

HAEC dico, eorum sententia, qui volunt contritionem esse necessariam ad remissionem poenarum, & non vident, quam vehementer incerta reddant omnia. Et satis patet conclusio. Nam primam partem omnes asserunt. Secunda autem necessario sequitur, Meo autem judicio potest fieri certa remissio poenarũ scilicet canonicarum, etiamsi ille dignus non fuerit, nec contritus. Nõ enim contritio, nedũ certi-

certitudo contritionis, requiritur ad pœnarum remissionem, quia tenet remissio, etiamsi fictis concedatur, cum sit in mera potestate Papæ.

Illi vero, ut supra quoq; dictum est, si alias pœnas quam criminum, volunt remitti, scilicet quorumcunq; mortaliũ peccatorum, faciunt, dum nimium magnificant Indulgentias, ut nullæ sint Indulgentiæ. Quia nec Indulgentiæ quidem sunt, si incertæ sunt. Incertæ vero sunt, si nituntur super absolvendi conscientiam, non super clavium potestatem, Maxime vero, si & super omnium peccatorum mortalium, non tantum criminum manifestorum, contritione nituntur, cum nullus certus sit, se sine peccato mortali esse. Certus autem esse potest, quod sine crimine est, id est, sine peccato, de quo coram Ecclesia possit accusari, ut supra. Ideo illam Conclusionem nego esse veram, meo sensu loquens. Posui autem, ut viderent illi absurditatem suæ jactantiæ, qua Indulgentias extendunt. *Veniarum incertitudo.*

CONCLVSIO XXXI.

Quam rarus est vere pœnitens, tam rarus est vere Indulgentias redimens, id est, rarissimus.

ITERUM eorum loquor sententia, ut videant suæ licentiosæ prædicationis temeritatem, imo contradictionem, qui cum tam multis eas prodesse clamitent, & tamen confitentur paucos esse, qui angustam viam ambulant, nondum erubescunt, neq; attendunt quid loquantur. Sed nec mirum, Non enim susceperunt officium contritionis & angustæ viæ docendæ. Meum itaq; sensum dico, quod etsi pauci sint contriti, multi, imo omnes in tota Ecclesia possunt esse liberi à pœnis Canonum, per ablationem Canonum, sicut & vere nunc sunt.

CONCLVSIO XXXII.

Damnabuntur in æternum cum suis Magistris, qui per literas veniarum securos sese credunt de sua salute.

Hanc assero & probo. Sic Jerem. XVII.

Jeremiæ.17. MALEDICTUS, qui spem suam ponit in homine, & ponit carnem brachium suum. Non est enim nobis ulla fiducia salutis, nisi unus Jesus Christus, nec aliud nomen sub cœlo datum, quo nos oporteat salvos fieri, Actor.4. Pereat ergo fiducia in mortuis literis, in nomine veniarum, in nomine suffragiorum. Secundo sicut dixi, Literæ & veniæ nihil conferunt salutis, sed tantummodo auferunt pœnas, nec nisi canonicas, nec has omnes tamen. Atq; hic mecum utinam terra & plenitudo ejus gemeret ac fleret, super seductionem populi Christiani, qui passim Indulgentias non aliter intelligunt, quam salutares & ad fructum spiritus utiles. Nec mirum, cum non exprimatur eis rei manifesta veritas. Infœlicissimi Christiani, qui nec in suis meritis, nec in sua conscientia bona possunt confidere de salute, docentur confidere in scriptam & ceratam papyrum, Cur non ita loquar? quid enim amplius ibi confertur rogo? non contritio, non fides, non gratia, sed tantummodo externi hominis pœnæ à Canonibus statutæ.

Actor.4.

Veniæ. Suffragia.

Deplorat infœlicitatem Christianorum.

Atque ut paulum digrediar, audivi ego ipse multos, qui datis pecuniis & redemptis literis, totam fiduciam in illas posuerunt. Ita enim vel audierant (ut dicebant) vel (ut ego honoris gratia credo) intellexerant, Præcones veniarum docere. Non hic taxo, sicut nec mihi licet, qui non audivi Præcones veniales, excusent sese ultra nivem candidius, mea causa licebit, certe populi redarguendi sunt aures tam illotæ, ut illis salutaria dicentibus, ipsi non nisi pestifera audiant.

Sed dum illi dicunt: Ante omnia fratres in Christum, credite, atq; confidite, & pœnitentiam agite, Crucem vestram tollite, Christum sequimini, mortificate membra vestra, discite pœnas & mortem non formidare. Ante omnia mutuam inter vos charitatem habete, invicem servite, etiam neglectis veniis. Primum pauperibus & egenis subvenite. Hæc, inquam, & similia tam pia & religiosa, & sancta illis narrantibus, insipiens vulgus, novo miraculo subversum, longe alia audit, scilicet hæc: *Hæc & sequentia usq; ad 33. Conclusionem, pie lector, nõ oscitanter lege.*

O vos insensatos & crassi cordis homines, bestiis prope similes, qui non percipitis tantam effusionem gratiarum. En cœlum undiq; apertum nunc est, Si nunc non

non intres, quando unquam intrabis? En tot potestis redimere animas, O duri, duri & negligentes, duodecim denariis Patrem extrahere potes, & tam ingratus parenti in tantis pœnis non succurris? Ego sane in extremo judicio excusatus sum, vosq; magis accusati quod tantam neglexeritis salutem. Dico tibi, si vel unam solam tunicam haberes, hanc quoq; exuendam, & distrahendam judico, ut tantas gratias obtineas.

Tum vero ubi ventum fuerit ad oblocutores gratiæ, cum illi meras benedictiones inundent etiam, stat tremens vulgus, & cœlum ruiturum, ac terram hiaturam formidat, longe pejores, quam infernales pœnas sibi minari audit, Ut verum forte sit, quod ubi illi maledicunt, Deus benedicit eorum maledictionibus, & ubi benedicunt, Deus maledicit. Nam qua via fieri possit alia, ut illi tam aliena loquantur, ab his quæ audiunt, quis possit intelligere? Unde istæ, quæso, verborum larvæ? Sed nec omnia tamen credo, quæ populus passim sese audisse dicit, alioqui hæretica, impia, blasphema, illis prædicata, putarem.

Non credo verum esse, quod unus illorum prohibuit fieri exequias defunctorum, & sacerdotum invitationem, Sed magis ut imponerent in cistam, qui exequias & missas, parentaliaq; vellet peragere. Populus hæc etiam fingit. Non credo fabulam illam, mendaciis refertam, ab ullo dictam, videlicet, Quod in quodam loco, nescio quot milia (si recte memini, tria vel quinq;) animarum fuerint redemptæ per has venias, inter quas solum tres fuerunt damnatæ, quia detraxerant Indulgentiis. Nemo hanc dixit, sed passionem Christi narrantibus, talia populus audivit, aut postea audisse finxit. Non credo verum, quod passim sive vectoribus sive hospitibus, aut alias servientibus, pro precio dant quatuor, quinq; vel quod libitum fuerit, animas.

Fabulas.

Non credo, quod in pulpitis, postquam impetuoso mugitu despumaverint suas exhortationes, ut populus imponat, clamitent: Impone, impone, impone (hanc enim populus vocem, caput & caudam, imo & ventrem, ac totum pene sermonem esse fingit) tum ut Apostolici prædicatores, rem non verbis modo, sed exemplo docent, descendunt; primiq; ad cistam eunt, in omnium oculis, irritantes & provocantes simplicem & stultum populum, ut penitus exugant medullas ejus. Imponunt itaq; splendido gestu, atq; sonoro tinnitu, tum mirantur, si non pluant cæteri omnes totum æs suum, arrident imponentibus, indignantur omittentes. Non dico ego istas nundinas esse animarum, & monopolia, populum indignor, qui tam pia studia, pro sua ruditate, non speciem, sed usq; ad furorem, avaritiam interpretatur. Quanquam mihi forte dignus venia videatur populus, qui ex istis novis spiritibus, vel novam mentem, vel errorem accipiat, cum prius magis audire sit solitus, quæ ad charitatem & humilitatem pertineant.

Impone.

Sed si catalogum portentosorum audituum velim percensere, novo volumine fuerit opus. Ego vero mea sententia credo, si indulgentiæ essent etiam præceptæ & salutares, tamen quia in tam grandem sunt nunc abusum & scandalum redactæ, ut vel hæc sola causa satis justa sit, ut universæ tollerentur. Ne forte si diutius permittantur vigere, tandem præcones earum præ pecuniarum amore insaniant. Vere quidem credo, non omnia ab illis dicta esse, quæ passim feruntur, Verum debuerant saltem populum in hoc arguere, & sese clarius exponere, aut, quod melius est, secundum Canones modeste loqui de Indulgentiis.

CONCLUSIO XXXIII.

Cavendi sunt nimis, qui dicunt, Venias illas Papæ donum esse illud Dei inæstimabile, quo reconciliatur homo Deo.

Indulgentia Papæ non sunt gratia reconciliationis Dei.

PESTILENTES hæreticos debueram eos dicere, quid enim magis impium & hæreticum, quam dicere, Indulgentias Papæ esse gratiam reconciliationis Dei? Verum ut stomachum meum premam, volo potius eos nulla malicia aut voluntate talia dixisse, aut posuisse, sed mera inscita, & tam eruditionis, quam ingenii penuria, Licet & in hoc sit temeritas, quod tam indocti, non potius bubulci opus fece-

fecerunt, quamopus docendarum animarum Christi subirent. Audiamus itaq; istum bubulcum sua verba grunnientem: Sic enim in Libello suo, postquam Indulgentias in quatuor principales gratias distribuerat, & multas alias minus principales. Prima, inquit, gratia principalis, est plenaria remissio omnium peccatorum, qua quidem gratia, nihil majus potest dici, eo quod homo peccator, & divina gratia privatus per illam perfectam remissionem & Dei gratiam denuo consequitur. Hæc ille.

Obsecro, quæ hæreticorum sentina, tam hæretice unquam locuta est? Vel ex hoc loco disce, qua causa fiat, ut cum illi sese sanctissima docere dicant, populus tamen tam impia audiat. Utinam hic sit divi Hieronymi zelus & eloquium, Pudet me tantæ temeritatis, quod iste blaterator non fuerit veritus, eum Libellum æde-rein faciem quatuor illustrium, & circumjacentium Universitatum, ac si omnino ibi ingenia versa essent in fungos putidos. Doleo & hæreticis nostris propinquis Pighardis, tandem venisse occasionem juste criminandi Ecclesiam Romanam, si hæc in ea doceri audierint. *Libellus Indulgentiarii blasphemus.*

Quod autem iste insulsus Autor, non malicia forte, sed inscitia ista dixerit, ex illo videre licet, Quia inquit, per illam (id est, primam gratiam plenariam remissionem) consequitur homo perfectam remissionem. Quid est dicere, per plenariam remissionem consequitur perfectam remisionem, & per gratiam Dei, consequitur gratiam Dei? An non per febrem somniat, aut phrenesi laborat? Sed ad sensum hæreticum verte animum.

Hanc primam gratiam vult eam esse, qua majus dici nihil potest, & quam consequitur homo privatus gratia, quod nisi de justificante gratia spiritus intelligi non potest. Nec ipsum aliter intellexisse clarum est, alioqui non esset, qua majus dici nihil potest. Quanquam si etiam de gratia justificante alias loqueretur, satis impie loqueretur, cum solus Deus sit id, quo majus dici non potest. B. Augustinus enim, non sicut ille, sed in donis creatis, inquit, nullum est majus charitate. Hic vero gratiam Dei, & gratiam Papæ, in unius vocabuli Chaos confudit, dignus Autor tali vel opinione, vel errore. *Prima gratia.*

Sequitur in eodem libro.

Per quam etiam peccatorum remissionem, sibi pœnæ in purgatorio, propter offensam divinæ majestatis, luendæ, plenissime remittuntur, atq; dicti purgatorii pœnæ, omnino delentur. Delphicum audivimus oraculum, ut nihil omnino dubitat, qui omnia ignorat, de potestate clavium in purgatorium secure pronunciat. Sed satis de his supra. *Delphicum oraculum.*

Sequitur ibidem.

Et licet ad tantam gratiam merendam, nihil satis dignum posit retribui, eo quod donnm Dei & gratia æstimationem non habent, &c. Vides ut iterum donum & gratiam Dei inæstimabilem vocet, id quod Papa remittit, homo dignissimus, qui Ecclesias doceat, id est, Hæreticorum prostibula. Postquam his verbis gratiam illam ad forum & nundinas studiose adornarat, Mox tamen Mercurium suum habitu Jovis vestit, ne ullus intelligat, quod lucrum quæreret, nisi qui non plus quam ipse intelligit.

Permittit panperibus quoque eam gratis dari, ita sane, si primum undecunq; pecunias corradere tentaverint à bonis (ut inquit) fautoribus, ita ut mendicantes fratres sine licentia suorum superiorum pecuniam procurent (quia multo melior est apud hunc pseudolum remisio vel fictæ pœnæ, quam salutaris obedientia.) Cum vero nusquam patuerit via corradendi pecunias, ut gratiam illam redimant, id est, ddnuo emant, non quod illi vendant, sed quod nimia rerum similitudo cogit vocabulis abuti) tum demum dicit: Regnum enim cœlorum non plus divitibus patere debet, quam pauperibus. Iterum per venias volens patere cœlum. Sed subtraho calamum, ne pro meritis in eos debacchetur. Sit satis indicasse fidelibus, pestilentiam eorum sermonum tam insigni (ut par erat) involutam inscitiæ & ruditati, ut dignum esset operculum vase. *Mendicantes fratres.* *Dignum patella operculum.*

CON-

CONCLVSIO XXXIIII.

Gratia enim illæ veniales respiciunt tantum pœnas satisfactionis sacramentalis, ab homine constitutas.

Hæc abunde patet ex V. supra, & XX.

CONCLVSIO XXXV.

Non Christiana prædicant, qui docent, quod redempturis animas vel Confessionalia, non sit necessaria contritio.

a In Scholis vocarunt cõfessionalia, Scripta ac libellos, quibus confitendi forma, & casus conscientiæ comprehēdebantur. In curia Romana vocant confessionalia, indulta Pontificia, quibus vendebatur eligendi facultas. Confessarium, qui autoritate Pontificis commissa, ab omnibus, vel saltem quibusdam casibus reservatis confitentem absolvere posset, &c.

OBSECRO, cur istam dilationem dant hominibus in periculum? Et quid prodest illis talia prædicari, nisi quod pecunia quæritur, & non salus animarum, etiamsi essent vera? Nunc cum sint & impia & falsa, multo magis sunt explodenda. Sane & ego superius permisi, posse pœnas remitti, etiam his, qui non sunt contriti, quod illi negant. Hic rursum, quod illi affirmant, negandum puto. Atq; de ª Confessionalibus quidem, idem mihi, quod de pœnis, judicium est, scilicet utrobiq; non requiri contritionem, neq; quo ad redemptionem eorum, neq; quo ad usum, quod negant, similiter & in pœnis remittendis, Quandoquidem pars confessionalis est remissio pœnæ.

Sed in redimendis animabus omnino dissentio, & peto, ut probent dicta sua. Ego quidem in redimendis animabus longe aliud videri puto, quàm in remissione pœnarum, Siquidem in remissionibus pœnæ; homo recipit bonum, sed in redimendis animabus facit bonum. At impius recipere bonum potest, sed nullo modo facere, nec potest placere opus ejus Deo, quia ipse non placet, ut Genes. 4. Respexit Dominus ad Habel & ad munera ejus. *Genes. 4.*

Deinde contra Scripturam est, ut quis primus alteri misereatur, quam animæ suæ, & prius festucam de oculo fratris ejiciat, quam trabem de suo. Atq; omnino ut servus diaboli redimat filiam Dei, & hoc apud ipsum Deum, Ridiculum est, ut hostis pro amico Regis intercedat. Quis, rogo, furor hic est? qui (ut vilissimæ pœnæ remissionem, & ad salutem inutilem magnificent) peccata, quorum pœnitentia sola fuerat magnificanda, extenuent. Si hoc non est hæreticum, malesonans, scandalosum, piarum aurium offensivum, quid tandem est, quod his nominum portentis appellari possit? An his titulis: Hæreticæ pravitatis Inquisitores: Ideo catholicos, catholicasq; sententias vexant atq; fatigant, quo liceat eis solis impune & pro libito hæreses inundare?

Hæreticæ pravitatis Inquisitores.

Dicunt autem, quod redemptio illa non innititur operi redimentis, sed merito redimendi. Respondeo: Quis hoc dixit? unde probatur? Cur ergo non sine opere redimentis, merito redimendus proprio liberatur? Sed non tunc cresceret pecunia cupita propter salutem animarum. Cur ergo non invocamus Turcas & Judæos, ut nobiscum etiam suas pecunias imponant, non propter nostram avaritiam, sed propter redemptionem animarum? Nec obstare videtur, quod illi non sunt baptizati, quando hic non est opus, nisi pecunia dantis, nequaquam anima pereuntis, non enim illa datio innititur, nisi redimendæ animæ. Credo quod si vel asinus imponeret aurum, etiam redimeret, Quod si requiritur aliqua dispositio, necessario & gratia, cum Christianus peccator magis displiceat Deo, quam ullus infidelis, nec tantum dedecorat asinum rudibilitas, quam Christianum impietas.

Turca. Judæi.

Secundo, dixi Confessionalia quidem peccatoribus, sicut & remissiones pœnarum dari posse. Sed non dixi, ut hortandi, imo nec permittendi sint talia redimere, sicut ipsi impie & crudeliter docent, quod probo.

Confessionalia.

Primo, Omnis doctrina Christi est exhortatio ad pœnitentiam, & id agit, ut homines quantocius à diabolo recedant, sicut ait Ecclesiast. Ne tardes converti ad Dominum. Et ipse Dominus: Vigilate, quia nescitis diem neq; horam. Et Apostolus Ebr. 4. Festinemus ingredi in requiem illam. Et Petrus: Cum ergo hæc omnia consumenda sint, quales oportet vos esse in sanctis conversationibus & pietatibus, properantes in adventum diei, &c. *Ebr. 4. 2. Petr. 3.*

Sed

Sed hæc ideo illi docuerunt, quia solliciti erant, non quomodo pecunias colligerent, sed animas salvarent. Hi vero velut secure illis tribuunt miseram dilationem, & quantum in eis est, in periculo æternæ mortis relinquunt; ita ut nesciã, an tali studio sint ab homicidiis animarum excusati, quippe non quæritur hic salus dantis, sed donum pereuntis, cum, si essent boni Pastores animarum, & vere Christiani, omnibus studiis agerent, ut peccatorem ad timorem Dei, ad horrorem peccati inducerent, nec quiescerent flendo, orando, monendo, increpando, donec animam fratris lucrifacerent. Quod si ille pergeret pecuniam dare, perseveraturus malus, in faciem ei rejicerent, & cum Apostolo dicerent: Non quæro tua, sed te. Et iterum: Pecunia tua tecum in perditionem, & abhorrerent à conspectu ejus. Sic sic recte agerent. *Quid faciendum foret Indulgentiarus si vellent animas Christo lucrifacere.*

Sed absit hoc à Mercurio nostro, quin id potius agamus, si venerint peccatores, mediatoribus idoneis freti (id est, lucris) etiam invito Christo cum universis Apostolis, sint sicut unus ex nobis, nihil non potentes, quod nos possumus, etiam animas redimere ipsi sine intermissione pereuntes, etiam ridentibus nobis, & de dono eorum securè gaudentibus. Ista est charitas in populum Christi, & fratres nostros, ita curamus animas eorum, ut intelligant in suis peccatis, nos novissimam, id est, nullam compassionem habere.

CONCLUSIO XXXVI.

Quilibet Christianus vere compunctus, habet remissionem plenariam à pœna & culpa, etiam sine literis veniarum, sibi debitam.

ALIOQUI in periculo essent, qui literas ejusmodi non haberent, quod falsum est, cum illæ sint neq; præcepta, neq; consultæ, sed liberæ. Neq; peccant, qui eas negligunt, nec ideo in periculo salutis sunt. Quod ex eo patet, quia tales jam sunt in via mandatorum Dei. Et per casum, si quando ei non daretur ejusmodi remissio, debetur tamen ei, ut dicit Papa. Sed hic intercedit, O acutissimum ingenium quorundam dicentium, quod vera hæc essent, si Canones essent pœnæ tantum à Papa positæ. Nunc vero sunt declaratorii pœnarum à Deo inflictarum. Sic loqui decet eos, qui veritatem semel perpetuo odio persequi proposuerunt.

Primum pronunciant velut ex oraculo, quod Deus pro peccatis pœnam satisfactoriam requirit, Aliam scilicet, quam crucem Evangelicam (id est, jejunia, labores, vigilias) aliam quam castigatoriam, non enim has intelligunt, quia has remitti nisi à Deo non possunt negare. *Crux Evangelica.*

Secundo huic monstro addunt majus, scilicet quod Canones declarent impositam, ergo Papa non habet, nisi declarare, nunquam autem imponere, nec relaxare, alioqui contra verbum Christi, hi sic docebunt nos, Quicquid ergo ligavero, tu solves.

CONCLUSIO XXXVII.

Quilibet Christianus verus, sive vivus sive mortuus, habet participationem omnium bonorum Christi & Ecclesiæ, etiam sine literis veniarum, à Deo sibi datam.

Impossibile est esse Christianum, quin Christum habeat. Quod si Christum, & omnia simul quæ Christi. Dicit enim B. Apostolus Rom. 13. Induimini Dominũ Jesum Christum. Et Rom. 8. Quomodo non omnia nobis cum illo donavit? Et 1. Corinth. 3. Omnia vestra, sive Cephas, sive Paulus, sive vita, sive mors. Et 1. Corinth. 12. Non estis vestri, sed membra de membro. Et aliis locis, ubi describit unum corpus, unum panem, nos omnes esse in Christo singulos, alterum alterius membra. Et in Cantic. Dilectus meus mihi, & ego illi, Quia per fidem Christi efficitur Christianus unus spiritus, & unum cum Christo. Erunt enim duo in carne una. Quod sacramentum magnum est in Christo & Ecclesia. *Esse Christianum.* *Rom. 13. Rom. 8. 1. Cor. 3. 1. Cor. 12. 1. Cor. 10. Cantic. 2. Ephes. 5.*

Cum ergo Spiritus Christi sit in Christianis, per quem fratres, cohæredes, concorporales, & cives fiunt Christi, quomodo ibi possit non esse participatio omnium bonorum Christi? nam & Christus ex eodem spiritu habet omnia sua. Ita fit, per inæstimabiles divitias misericordiarum Dei Patris, ut Christianus possit gloriari, & cum fiducia præsumere in Christo omnia, scilicet quod justicia, virtus, *Spiritus Christi.*

virtus, patientia, humilitas, omnia merita Christi, sint etiam sua, per unitatem spiritus ex fide in illum. Rursum: omnia peccata sua, jam non sint sua, sed Christi, per eandem unitatem, in quo & absorbentur omnia. Et hæc est fiducia Christianorum, & jucunditas conscientiæ nostræ, quod per fidem fiunt peccata nostra, non nostra, sed Christi, in quem Deus posuit peccata omnium nostrûm, & ipse tulit peccata nostra. Ipse agnus Dei, qui tollit peccata mundi. Rursum: omnis justicia Christi fit nostra, Imponit enim manum suam super nos, & bene habemus, & extendit pallium suum, & operit nos, benedictus Salvator in secula, Amen.

Fiducia Christiani. *Esa. 53.*

Verum quando hæc participatio suavissima & jucunda permutatio non fit nisi per fidem, hanc autem homo nec dare nec auferre possit, satis clarum puto, quod virtute clavium vel beneficio venialium literarum hæc participatio non datur, sed potius ante & sine illis datur à solo Deo, sicut remissio ante remissionem, absolutio ante absolutionem, ita participatio ante participationem.

Quid ergo participat Papa sua participatione? Respondeo: Illi dicerent, ut supra de remissione dictum est, Conclus. 6. quod declarative participat. Nam quomodo possint aliter dicere, non intelligere me confiteor. Meum sensum sequente ponam Conclusione.

CONCLUSIO XXXVIII.

Remissio tamen & participatio Papæ, nullo modo est contemnenda, quia, (ut dixi) est declaratio remissionis divinæ.

NON quod necessaria sit illa declaratio, quæ in literis publicis fit Indulgentiarum (sufficit enim ea quæ fit in privata confessione) sed quod non sit contemnenda, quia per eam etiam Ecclesiæ nota fit, & approbatur, privatim facta declaratio. Sic enim ego intelligendum puto. Qui habet meliora, dicat ea, Non enim, quid alias illa participatio publica faciat, video. Verum, licet hanc conclusionem ab omnibus (ut puto) acceptam, non negem, dixi tamen supra conclusione 6. mihi non placere hunc modum loquendi, quod Papa nihil aliud faciat, quam quod declaret aut approbet remissionem divinam, seu participationem. Nam id primo nimis viles reddit Ecclesiæ claves, imo verbum Christi facit irritum quodammodo, ubi dixit: Quodcunq; &c. Declaratio enim nimis modicum est.

Secundo, Quia incerta erunt omnia ei, cui fit declaratio, licet aliis seu Ecclesiæ foris in facie certa fiat illius remissio & reconciliatio. Quare sicut superius de remissione culpæ, ita de participatione bonorum volo opinari, donec erudiar melius, videlicet, Quod sicut peccator post peccatum difficilime confidit in misericordiam Dei, adeo urget ad desperationem peccatum onere suo gravissimum, multoq; facilius iram, quam misericordiam Dei cogitat; sicut ante peccatum facilius misericordiam quam iram cogitat. Omnia enim perverse agit homo, timens, ubi non est timendum, sed sperandum, scilicet post peccatum. Præsumens, ubi non est præsumendum, sed timendum, scilicet ante peccatum.

Opinio Lutheri.

Cujus rei exemplum abunde ostensum est in resurrectione Christi, ubi multis argumentis opus fuit, ut sese in cordibus discipulorum resuscitaret. Deniq; prima annunciatio fuit muliebris, & deliramentis ab illis comparata. Ita & peccatori prima fiducia apparet mollis, & cui non, vel vix credendum putet. Ita multo difficilius est confidere, sese esse participem Christi bonorum (id est, inenarrabilium bonorum, ut sit particeps divinæ naturæ, ut ait S. Petrus) Magnitudo bonorum etiam operatur diffidentiam, videlicet, non solum esse remissa tanta mala, verum & collata tanta bona, ut sit filius Dei, hæres regni, frater Christi, socius angelorum, Dominus mundi. Obsecro, quomodo hæc vera potest credere, qui peccati sui morsu, imo pondere fessus trahitur ad inferos.

Resurrectio Christi. *Magnitudo bonorum operatur diffidentiam.* *2. Pet. 1.*

Hic itaq; necessarium est judicium clavis, ut homo sibi non credat, credat autem potius clavi, id est, sacerdoti. Atq; nihil curo, si etiam sit forte indoctus claviger aut levis. Nam non propter sacerdotem, nec potestatem ejus, sed propter verbum ejus, qui dixit, & non mentitur: Quodcunq; solveris, &c. In his enim qui credunt

Judicium clavis.

creduntin verbum iſtud, non poteſt clavis errare. Errat vero in his ſolis, qui non credunt abſolutionem iſtam valere. Nam finge (per impoſſibile vel contingens) ſi quis non ſit, vel non putet ſeſe ſatis contritum, & tamen abſolventi, tota fiducia credat ſeſe abſolutum (fiducia mea ſic opinor) hæc ipſa fides eum facit abſolutum veriſſime, quia credit in eum, qui dixit: Quodcunq; &c. Fides autem Chriſti ſemper juſtificat, non ſecus quam ſi baptizet te ineptus, levis, imperitus ſacerdos. *In quibus clavis Chriſti erret, & non erret.*

Adde, ſi etiam non putes te ſatis contritum (tibi enim non potes nec debes confidere) nihilominus, ſi credis ei, qui dixit: Qui crediderit & baptizatus fuerit, hic ſalvus erit, dico tibi, hæc fides ejus verbi facit te veriſſime baptizari, quicquid ſit de contritione tua, ideo fide ubiq; opus eſt. Tantum habes, quantum credis. Atque ſic intelligo, quod noſtri Doctores dicunt, Sacramenta eſſe efficacia gratiæ ſigna, non quia fit (ut B. Auguſtinus) ſed quia creditur, ut ſupra. Ita hic, Abſolutio eſt efficax, non quia fit, à quocunq; tandem fiat, erret ſive non erret, ſed quia creditur. Nec hanc fidem poteſt reſervatio caſuum impedire, niſi eſſet manifeſta & contempta. *Sacramenta. Abſolutio quando efficax.*

Proinde dico, Homo quando in peccato eſt, ita vexatur & agitatur conſcientia ejus, ut ſuo ſenſu potius participationem omnium malorum ſeſe credat habere. Et talis homo certe proximus eſt juſtificationi, & habet initium gratiæ. Ideo ei confugiendum eſt ad ſolatium clavium, ut arbitrio ſacerdotis quietetur, & pacem obtineat, atque fiduciam conſequatur participationis omnium bonorum Chriſti & Eccleſiæ. Quod ſi quis hanc participationem officio ſacerdotis ſibi factam, non crediderit, aut dubitaverit, non errore clavis, ſed ſuæ infidelitatis ſeducitur, & magno damno ſuam animam afficit, & Deo verboq; ejus injuriam atq; ſummam irreverentiam facit. Ideo multo melius eſt, ut non adeat ad abſolutionem, ſi non credat ſeſe abſolvi, quam ſi ſine fide accedat. Ficte enim accedit & judicium ſibi accipit, non ſecus, quam ſibi baptiſmum vel ſacramentum panis ficte acceperit. Proinde non adeo eſt neceſſaria contritio, quam fides. Incomparabiliter enim plus ibi conſequitur fides abſolutionis, quam fervor contritionis. *Solatium clavium. Fides. Contritio.*

Et hac fide omiſſa, nos plurimi ſolum in formandis contritionibus laboramus, ut doceamus homines tunc confidere remiſſa peccata, quando ſenſerint ſeſe eſſe perfecte contritos, (id eſt, nondum confidere, ſed magis ad deſperationem laborare) cum ſecundum Prophetam, non in noſtram contritionem, ſed in verbum ejus ſit ſperandum. Neque enim dixit: Memor eſto contritionis meæ ſervo tuo, in qua mihi ſpem dediſti, ſed memor eſto verbi tui, in quo mihi ſpem dediſti. Et iterum: In verbum tuum (non utiq; in opus noſtrum) ſuperſperavi. Et iterum: Suſtinuit anima mea in verbo ejus, ſperavit anima mea in Domino. Et ut Pſal. 51. in Ebræo eſt: Tibi ſoli peccavi, propterea juſtificabis verbo tuo. Igitur nec ſacramentum, nec ſacerdos, ſed fides verbi Chriſti, per ſacerdotem & officium ejus te te juſtificat. Quid ad te, ſi Dominus per aſinum vel aſinam loquatur, dummodo tu verbum ejus audias, in quo ſperes atq; credas? *Informatores contritionis.* *Pſal. 119.* *Pſal. 130.* *Pſal. 51.* *Fides verbi Chriſti.*

Sic intelligerem illud, quod noſtri Doctores Scholaſtici dicunt, ſacramenta Eccleſiæ eſſe in exercitationem nobis data, hoc eſt, tanquam inæſtimabilia dona, in quibus occaſionem habeamus credendi & juſtificandi. Nam olim erat ſermo Domini precioſus tempore Saulis, Nunc vero etiam per leviſſimos, peſſimos, indoctiſſimos homines ſuum verbum tibi ſonat, Tu in verbum intende, & mitte larvam perſonæ, Erret, non erret ille, tu non erras, ſi credideris. Hic ſi erro & deſipio, revocet me qui ſapit. *Scholaſtici Doctores.* *Lam. 3.*

Conſequens ex his erit, ut tres illæ veritates Johannis Gerſonis jam diu in omnes libros & aures transfuſæ, prudenter intelligendæ ſint, puta quod non ideo confidat ſeſe homo eſſe in ſtatu ſalutis, quia poteſt dicere, ſe dolere de peccatis, Sed multo magis id advertat, ſi ſic optet ſacramentum abſolutionis, ut credat, ſi per ipſum fuerit aſſecutus, ſeſe abſolvi. Hoc enim eſt ſacramentum in voto ſuſcipere, id eſt, in fide verbi vel præſentis vel deſiderati auditus. Cave ergo, ne quan- *Tres veritates Johannis Gerſonis.*

ne quando in tuam contritionem ullo modo confidas, sed in nudissimum verbum optimi & fidelissimi tui Salvatoris Jesu Christi, Cor tuum fallet te, ille te non fallet, vel habitus vel desideratus.

Quæ si ita sunt (det Dominus Deus, ut cum Propheta Michea sim vir non habens spiritum, ac mendacium potius loquar) timendum est, multas animas perdi per indoctissimos illos operum & contritionis bovinatores. Primum, quod fidem verbi non docent, sed contritionem duntaxat, atq; hanc tenuiter satis. Secundo, quod facilimi sunt absolutiones impendere & participationes ejusmodi, quasi sit passim omnium, istam fidem habere, neq; discutiunt, quem aut quare absolvant. *Mich. 2*

Itaq; non tam necessarium est absolvendo dicere, doles, quam illud, credis tete absolvi à me posse, sicut Christus ait ad cœcos: Creditis me posse hæc vobis facere? Credenti omnia possibilia sunt. Hæc enim fides certe in illis maxime probatur, qui tremore conscientiæ agitati, potius sese diffidere sentiunt. Illis vero qui tantem miseriam non sentiunt, nescio an sint claves illæ consolatoriæ, cum consolari non mereantur, nisi qui lugent, nec animari ad fidem remissionis, nisi qui trepidat diffidentia retentionis. *Matth. 9*

Clavium contemptus unde. Atq; ut finem tandem faciam, Hæc sententia mea, credo, potestatem clavis non minuit, ut mihi impingitur, sed à falso honore & tyrannica reverentia in sibi debitam & amabilem reverentiam reducit. Non enim est mirum, si claves contemptui fiant, si falsis honoribus, id est, terroribus tantummodo offerantur suscipiendæ. Cum cognita earum salubertima commoditate, saxum sit, aut lignum, qui non cum lachrymis eas exosculetur & amplectatur.

Quid ergo Pontificem propter eas magnificamus, & hominem terribilem fingimus? Non illius sunt claves, meæ potius sunt, mihi donatæ, meæ saluti, meæ consolationi, paci & quieti concessæ. Pontifex servus est & minister meus in clavibus, ipse non eget illis ut Pontifex, sed ego. Adulatores vero omnia Pontificibus inflectunt, non nostram consolationem, sed illorum tantummodo potentiam in illis jactitant, & per ea ipsa nos terrent, per quæ nos maxime oportuit consolari, adeo sunt hodie omnia perversa, Et adhuc non putamus infœlicia esse tempora, in quibus tantus est abusus optimarum rerum in pessimas res nobis versarum. Itaq; istam Conclusionem, ut jacet, non omnino teneo, sed ex magna parte nego. *Adulatores indulgentiar.*

CONCLUSIO XXXIX.

Difficilimum est etiam doctissimis Theologis, simul extollere veniarum largitatem, & contritionis veritatem coram populo.

Ratio hujus est sequens conclusio.

CONCLUSIO XL.

Contritionis veritas pœnas quærit & amat, Veniarum autem largitas odisse facit, saltem occasione.

DA verum pœnitentem, & videbis eum tam ardenter in seipso quærere ultionem offensionis divinæ, ut cogatte sui misereri, imo ut necessarium sit ei resistere, ne destruat sese, ut sæpe legimus & vidimus contigisse. Et B. Hieronymus talem scribit suam Paulam fuisse, & ipsemet de seipso. Nihil istis est satis pœnarum. Quin cum filio prodigo invocant cœlum & terram, & Deum ipsum contra seipsos, Sicut & David, quando dixit: Vertatur obsecro gladius tuus in me & in domum patris mei. Recte ergo me puto dixisse pœnitentias canonicas his tantum impositas, qui vel nollent meliora facere, ut pigri vel certe ut explorarentur de veritate contritionis suæ. *Hieronymus. Paula.* *Luc. 15. 2. Sam. 24* *Canonica pœna.*

Odium & amor pœnarum. Patet itaq; quam difficile saltem doctis, inter odium & amorem pœnarum medios ire, ut sic doceant odium earum, ut tamen maxime persuadeant amorem earum. Indoctis vero, cum sit nihil difficile, nihil obstat, quin & hoc sit facile. Evangelium quidem docet pœnas non fugere, nec relaxare, sed quærere & amare, quia docet spiritum libertatis & timoris Dei usq; ad contemptum omnium pœnarum. At multo lucrosius est, & expedit capsis quæstorum, ut populus timeat pœnas, & spi- *Indoctis nihil difficile.*

& spir tum mundi atq; timoris in litera & servitute hauriat, dum audit esse tam horr bilem rem, pœnas quasdam canonicas, ut non nisi tanto studio, tanto impendio, tanta pompa, tantis ceremoniis doceantur vitari, quantis nec Euangelium docetur amari.

Objicitur.

Quid ergo dicis de peregrinantibus Romam, Ierusalem, S. Jacobum, Aquisgranum, Treverim, multasq; alias regiones & loca, causa Indulgentiarum, Item in dedicationibus Ecclesiarum?

Respondeo.

Quatuor causæ peregrinationum.

Peregrinationes istæ fiunt multis causis, rarissime justis. Prima est omnium communissima, curiositas scilicet videndi & audiendi aliena & ignota, quæ levitas venit de fastidio & acidia cultus Dei, in Ecclesia propria neglecti. Alioqui incomparabiliter meliores Indulgentias domi inveniret, quam in omnibus jam dictis locis simul sumptis, similiter & Christum & Sanctos præsentius haberet, si non tam stultus esset, ut ligna & lapides præferret pauperibus & proximis suis, quibus in charitate serviret, aut etiam suæ familiæ provideret. 1.

Altera est tolerabilis, scilicet causa Indulgentiarum. Nam cum Indulgentiæ sint liberæ, non præceptæ, ac per hoc nullius meriti, nihil prorsus meretur, qui præcise propter Indulgentias peregrinatur. Juste autem illis sic illuduntur, qui domi Christum & proximum negligunt, ut foris decuplo plus consumant sine fructu & merito. Ideo qui domi maneret & illud cogitaret: Charitas operit multitudinem peccatorum. Et illud: Quod superest, date eleemosynam, & ecce omnia munda vobis, longe melius, imo solum hic bene ageret, quam si omnes venias in Jerusalem & Roma afferret. Sed non placet adeo recte sapere, ideo tradimur & in desideria nostra. 2.

1. Pet. 4.
Luc. 11.

Tertia est causa afflictionis & laboris pro peccato, quam credo raro contingere saltem solam. Nam & domi posset sese affligere & laborare, si laborem tantummodo quæreret. Si tamen facit, non est malum, imo bonum. 3.

Quarta, honesta, si fiat singulari devotione pro honore Sanctorum & gloria Dei, ac suo profectu, sicut S. Lucia ad B. Agatham, & quidam sancti Patres Romam visitarunt, quod non fecerint curiositate, exitus probavit. Proinde mihi placet in istis facultatibus, quod etiam vota talium peregrinationum commutentur in alia opera, Atq; utinam gratis commutarentur. 4.

Lucia. Agatha.

CONCLVSIO XLI.

Cautæ sunt veniæ Apostolicæ prædicandæ, ne populus falsè intelligat eas præferri, cæteris bonis operibus charitatis.

Triplex bonorum operum genus, quæ largienda sunt.

Ego sic dicerem ad populum: Ecce fratres, scire vos oportet, quod triplex est genus bonorum operum, quod expensionibus pecuniæ fieri potest. Primum & ante omnia, Si quis pauperibus donet, aut proximo egenti mutuet, & omnino in quacunq; necessitate laboranti subveniat. Hoc opus sic est agendum, ut etiam intermittendæ sint structuræ Ecclesiarum, & omittendæ oblationes ad vasa & ornamenta Ecclesiarum. Postquam hoc fuerit factum, & non restat qui egeat, Tum secundum erit, nostras & in nostris terris Ecclesias & hospitalia, & publicæ utilitatis structuras primum juvare. Postquam autem id fuerit factum, tum demum, si placet, potestis & pro Indulgentiis redimendis tertio loco dare. Quia in primo est mandatum Christi, in novissimo illo nullum mandatum.

Si dixeris: Ista prædicatione parum colligetur pecuniarum per Indulgentias. Respondeo: Credo. Sed quid hoc mirum, cum Pontifices per Indulgentias non quærant pecunias, sed salutem animarum, ut patet in his, quas dant in consecrationibus Ecclesiarum & altarium. Ideo non volunt per suas venias impedire meliora, sed promovere potius charitatem.

Ego libere dico, quod qui aliter docet populum & hunc ordinem pervertit, non

non doctor, sed seductor populi est, nisi quod populus propter peccata sua meretur, aliquando non audire veritatem recte prædicari.

CONCLVSIO XLII.

Docendi sunt Christiani, quod Papæ mens non est, redemptionem veniarum ulla ex parte comparandam esse operibus misericordiæ.

Papa. PAPAM intelligo, ut supra dixi, prout sonat personam publicam, id est, ut per Canones nobis loquitur. Non enim sunt Canones, qui prædicent veniarum dignitatem comparari operibus misericordiæ.

Dei preceptum. Hominis preceptum. Patet autem Conclusio, Quia præceptum Dei infinita dignitate præstat, eo quod per hominem quoq; permittitur, ac nullo modo præcipitur, cum illic sit meritum, hic nullum.

Hic obijcitur.

At veniæ redimuntur per pium opus, puto contributionem ad fabricam, vel captivorum redemptionem, ergò sunt meritoriæ. Respondeo: Non loquor de opere, sed de veniis. Nam opus illud poterat fieri sine veniis, non enim alligatur necessariò veniis. Veniæ autem sine opere concessæ nihil conferunt, sed tantummodo auferunt. Opus autem sine veniis confert, quia illic nostra recipimus, hic damus. Et ideo illic carni, hic servitur spiritui Et breviter illic naturæ, hic satisfit gratiæ. Quare veniæ seorsum sumptæ non sunt comparabiles ad opus misericordiæ.

Item opus sine veniis purius est, quam cum veniis, & veniæ sunt operis aliquod vicium, quia recipit mercedem suam, imo plus quam mercedem suam. Sanctius itaq; agerent, si nude contribuerent, & non propter venias. Non *Abusus veniarum.* quod veniæ sint malæ & noxiæ, sed quod abusus perversus nocet, dum tale opus non facerent, nisi veniæ essent, ac sic finis operis hujusmodi sit venia, imo ipse homo, qui quærit quæ sua sunt, dum deberet opus propter Deum & gratis facere, & venias non aliter acceptare, quam gratis sibi, non propter contributionem datas, ut sic illi venias non emant, nec isti vendant. Oportet enim utrobiq; esse gratuitam donationem, vel erit manifesta simonia, & venditio turpissima Sed *Simonia.* quis hæc populo dicit, quando dicitur: Impone gratis, & ego concedo gratis?

Idolatria. Item, timendum ne per illam ordinis perversitatem magna in Ecclesia alatur idolatria. Quia si populus doceatur propter pœnarum evasionem contribuere (quod spero non fiat, & si multi forte sic intelligant) tunc clarum est, quod non propter Deum contribuunt, & erit timor pœnarum, seu pœna idolum eorum, cui sic sacrificant, Quod si ita fieret, tale aliquod malum ageretur in Ecclesia, quasi olim in Romanis gentilibus agebatur, quando febri & aliis lævis & noxiis Numinibus serviebant, ne læderentur. Ideo hic vigilandum pro *Noxia Numina.* populo, & tam dubia atq; periculosa negocia vix doctissimis committenda.

CONCLVSIO XLIII.

Docendi sunt Christiani, quod dans pauperi, aut mutuans egenti, melius facit, quam si venias redimeret.

HANC sic pono propter rudes. Nam satis ex prædictis patuit Hanc autem Conclusionem cum duabus præcedentibus & sequentibus, non ego primus *...'us.* aut solus. sed omnes & tota Ecclesia tenet, nisi quod solus populus hæc nunquam audit, forte timetur, ne nimis cito intelligeret tam apertam & solidam *...aventura. ...ra charitatis ...tiora Indulgentiis.* veritatem. Nam & S. Bonaventura & cæteri omnes, quando in hac materia agentes, sibiipsis opponerent, ergo omittenda sunt reliqua bona opera Respondent unanimiter, nequaquam. Quia cætera bona opera sunt meliora, quo ad præmium essentiale obtinendum. Patet ergo Conclusio, cum hoc illi dicant, qui tamen asserunt Indulgentias esse thesaurum meritorum Christi & Ecclesiæ.

CONCLVSIO XLIIII.

Quia per opus charitatis crescit charitas, & fit homo melior, Sed per venias non fit melior, sed tantummodo à pœna liberior.

PATET,

PATET, Quia solùm remissio pœnarum ibi datur, nec Indulgentiæ plus valent ut etiam omnes concedunt, quàm ut tollant pœnas, At ablatio pœnæ non facit bonum, sive meliorem in charitate.

CONCLVSIO. XLV.

Docendi sunt Christiani, quod qui videt egenum, & neglecto eo dat pro venijs, non Indulgentias Papæ, sed indignationem Dei sibi vendicat.

QVIA pervertit ordinem supra positum, & contra id agit Johannis: Si quis viderit fratrem suum necessitatem habere, & clauserit viscera sua ab eo, quomodo manet in eo charitas Dei? Hanc autem necessitatem nostri Sophistæ interpretantur extremam, scilicet ut charitati nunquam vel rarissimè locum faciant operandi, cum tamen ipsi, si in necessitate essent non extrema, sed prima, vellent se juvari, alios verò volunt juvare, cum jam exhalarint Spiritum. Optimi sanè Theologi & Christiani, qui faciunt hoc hominibus, quod sibi vellent fieri. *Sophistæ Theologi.*

CONCLVSIO XLVI.

Docendi sunt Christiani, quod redemptio veniarum est libera non precepta.

Num. 5. SAT is id suprà dixi, quod veniæ sunt de numero eorum, quæ licent, non autem eorum, quæ expediunt, quomodo in veteri lege libellus repudii, sacrificium zelotypiæ, Et in nova lege lites & judicia propter infirmos, imò propter duriciam vestram, inquit Christus, Quæ quicunq; egerit, toleratur potiùs, quàm commendatur, Imò ut glossa dicit lib. 5. de pe. & re. Quod autem, & multi alii, melius facerent, ut per se satisfacerent, & non redimerent venias, quas tamen non nisi criminosi redimere opus habent. *Veniæ sunt permissæ, non præcepta.*

CONCLVSIO XLVII.

Docendi sunt Christiani, quod nisi superfluis abundent, necessaria tenentur domi sua retinere, & nequaquam pro venijs effundere.

1. Tim. 5. QVIA Apostolus dicit, Qui suis & maximè domesticis non providet, fidem negavit, & est infideli deterior. Sed sunt multi, qui nec panem, nec vestem commodè habent, & tamen crepitu & strepitu venialium prædicatorum inducti seipsos fraudant, & inopiam suam conficiunt, ut illorum copiam augeant.

CONCLVSIO XLVIII.

Docendi sunt Christiani, quod Papa, sicut magis eget, ita magis optat in venijs dandis, pro se devotam orationem, quàm promptam pecuniam.

HANC Conclusionem riderent Domini nostri Curtesani Romanæ curiæ consicii. Certum tamen est, q, ante omnia debet Pontifex à suis subditis optare orationem, Sicut & S. Paulus sæpiùs à suis opravit. Et hæc est multò justior veniarum dandarum causa, quàm si mille struerentur Basilicæ, eo quod summus Pontifex tot monstris dæmonum & impiorum hominum obsessus magis quàm stipatus, non possit errare, nisi cum totius Ecclesiæ maximo malo, tunc maximè, si libenter audierit hanc pestilentem Syrenarum suarum vocem: Non præsumitur tantæ celsitudinis Apex errare. Item & illam: Omnia jura positiva sunt in scrinio pectoris sui. Non præsumitur quidem errare, sed an bona sit illa præsumptio, quæritur. Et sunt quidem in scrinio pectoris ejus omnia jura sua, sed an pectus ejus bonum sit, quæritur, id enim oratione curandum est. Sed de hac re omnium pulcherrimè B. Bernhardus ad Eugenium Papam, de Consideratione. *Pro se suorum deprecationem optet Pontifex.* *Pontifex.* *Adulatores Papæ.* *Bernhardus ad Eugenium.*

CONCLVSIO XLIX.

Docendi sunt Christiani, quod veniæ Papæ sunt utiles, si non in eas confidant, sed nocentissimæ, si timorem Dei per eas amittant.

VIDE itaq; periculum, populo veniæ prædicantur directè adversus veritatem crucis & timoris Dei, Quia permittitur libertas eorum à pœnis, deinde securitas remissorum peccatorum. Et evidens signum videtur, venias tali jactantia prædicatas non esse ex Deo, quod populus pronius accurrit, acceptat, observat, quam ipsum sanctum Euangelium Dei, ut probetur veritas, Quia quod ex *Johan. 5.* Deo venit, fastidit mundus, alius venit in nomine suo & hunc suscipit. Et erroris causa *Veniæ ex Deo non sunt, quia adversus veritatem crucis.*

Q 1.

causa sunt ipsi fabularum talium Magistri, qui sedulius & pompôsius, quàm Euangelium, eas prædicant, tum quod omnibus prædicant, quæ paucorum sunt. Nam ut suprà satis patuit, Veniæ sunt relaxationes, licentiæ, permissiones atq; Indulgentiæ,& verè Indulgentiæ (si rigidam verbi significationem accipimus) id est, molliculæ permissiones delicatorum, frigidorum, duorum Christianorum, id est, Gabaonitarum & Hydrophororum ac servorum magis quàm Israelitarum principum atq; filiorum.

Venia quid?

Probo autem Conclusionem.

SI opera charitatis fervidè agentium sunt talia, ut nemo in eis confidere, aut securus esse possit, siquidem & Job sanctissimus veretur omnia opera sua. Et: Beatus vir qui timet Dominum. Item: Beatus vir qui semper est pavidus. Quanto magis veniæ incomparabiliter inferiores talibus operibus, plus quàm cum timore suscipiendæ, & minus quàm fiduciam minimam, id est, nullam prorsus debemus habere. Sanctus timet, ne minus operetur, aut patiatur quàm debet. Et ubi peccator erit, cui remittitur, ut minus agat, quàm agere possit? Et quantum nostros vaniloquos, & mentium corruptores intelligo, faciunt nobis ex negocio Indulgentiarum, negocium perambulans in tenebris, & operationem erroris, dum per illas hominibus fiduciam suadent omnibus, quæ tamen paucis conveniunt, & his (ut dixi) frigidis ac infirmis. Vide, ne exinde factum sit, Magistro sancto Spiritu, ut proprio eorum testimonio appellent, Negocium S. Petri, negocium sancti Spiritus, quasi ipsimet confiteantur, negociatores sese esse & Simonenses nundinas habere.

Hiob. 9.

Mentium corruptores. Tit. 1.

Simonenses nundinæ.

Quod autem dixi, sunt utiles intelligo, non omnibus, imò veteri homini, & stertentibus operariis, eo quod melius sit illis eas remitti pœnas, quàm ut ferrent invitè, veruntamen ista voluntate eis permissa, propter majus malum vitandum, non debent securè frui, neq; in ea confidere, sed eo magis dolere & timere, quod tales sunt, qui egent propter majus malum in minore malo relinqui, Quando viderunt etiam eos timere, qui ferventissimè in bono proficiunt, ideò dixi esse nocentissimas, si sine timore de tali licentia gaudeant.

Venia quibus utiles.

CONCLUSIO L.

Docendi sunt Christiani, quod si Papa nosset exactiones venialium prædicatorum, mallet Basilicam S. Petri in cineres ire, quàm ædificari, cute, carnibus & ossibus ovium suarum.

SIC enim nostri Venatores robustissimi, postqam omni Christianæ vitæ ordini statum pecuniæ numerum indixissent, tandem & uxores mendicare docent, etiam invito viro, & Fratres mendicantes, etiam invitis Prælatis suis, aliunde corradere, ut omninò nullus sit, qui residuum obuli habet, quin huc tribuat. Deniq; factum est, ut tunicas etiam vendere hortentur, aut undecunq; mutuare, & quod factum dicitur.

Indulgentiarij.

Fratres mendicantes.

Ego verò sapio, quod cum Indulgentiæ sint vilissimum bonum omnium bonorum Ecclesiæ, nec nisi vilissimis Ecclesiæ donandum, Deinde nec meritorium, nec utile, sed plerunq; nocentissimum, si non sint timorati, quod maledictione digna sit talis doctrina, & contra mandata Dei. Uxor enim debet sub viri potestate esse, & eo invito nihil facere, etiamsi esset meritorium, multò minus mendicare pro veniis sibi non necessariis fortè. Tum Religiosi suam obœdientiam servare, etiamsi possent alibi martyrio coronari, nec Papa unquam intendit contrarium, sed falsi Interpretes illius. Alius vomat stomachum, ego me cohibeo, unum dico, hinc saltem intellige Lector, an non suis prædicationibus pestilentibus id agant, ut populum credere faciant, quasi sit salus in veniis, & vera Dei gratia, alioqui quomodo tam anxiè eas commendarent, ut opera meritoria & mandata Dei propter illas irrita facerent? Adhuc tamen sunt adeò non hæretici, ut glorientur se hæreticorum persecutores.

Hæreticorum persecutores scilicet.

Hoc scilicet voluit Papa, ut homines suæ curæ commissi, propter lapides & ligna usque ad vivam cutem radantur? imò ut pestilentibus doctrinis ab istis *Iohan. 10.*

latronibus & furibus (ut Christus ait) madentur & perdaotur. Melius erat Cæsarem illum babere, qui dixit, Boni pastoris esse oves tondere, non deglubere. At *Tiberius Cesar.*
Psal. 5. hi non deglubunt modò, sed devorant eos corpore & aoima, verè sepulchrum pateos guttur eorum, linguis suis &c.

CONCLVSIO LI.

Docendi sunt Christiani, quod Papa, sicut debet, ita vellet, etiam vendita (si opus sit) Basilica S. Petri, dare illis, à quorum plurimis quidam Concionatores veniarum pecunias eliciunt.

SIC B. Ambrosius calices conflavit pro redimendis captivis. Et B Paulinus Nolanus seipsum captivum tradidit pro suis. Et ad hoc ipsum habet aurum Ecclesia, ut est in Decretis ex eodem Ambrosio sumptum. At nunc bone Deus, quanti sunt, qui ligna, imo folia portant io sylvam & guttulas suas in mare, id est, obulos suos in marsupium illud, cujus (ut Hieronymi verbis utar) lucrum est totius orbis religio. *Ambrosius. Paulinus. Aurum Ecclesiæ.*

CONCLVSIO LII.

Vana est fiducia salutis per literas veniarum, etiamsi Commissarius, imò ipse Papa, impignoraret animam suam pro illis.

HOC hoc quoq; portentum audeot sine omni fronte proferre, ut timorem Dei ab hominibus tollant, per Indulgentiasq; secum ad indignationem Dei perducant, contra dictum Sap. De peccatorum propiciatu, noli sine metu esse. Et iterum: Delicta quis iotelligit? At inquiunt: Non tollimus timorem Dei Si potest securitas per venias stare cum timore Dei, verè non tollitis, sed populus acceptis literis, cum tanto juramenti hiatu commendatis, si timet quod non sufficiuot literæ coram Deo, quomodo erit vera illa gloriosa securitatis promissio? Sin confidit sufficere, quomodo timebit? Infelix sit omnis ille sermo in æterou, qui securitatem & fiduciam, suadet io aut per rem quamcunq; præter nudam misericordiam Dei, quæ Christus est, Omnes sancti non solum timent, sed etiam desperantes dicunt: Non intres in judicium cum servo tuo Domine, Et tu eos per literas securos introducis in judiciū ejus. Unde ego illam fabulam, quam quidam in tam effrenes mendacij gurgites finxerunt, non veritate penitus vacuam credo, scilicet venisse quendam mortuū cum literis veniarum ad infernū per easq; petiisse libertatem, Tunc occurrisse dæmonē, qui legens, ioter manus (præ fervore ignis) ceram & papyrum consumsit, secumq; traxit in profundum. *Eccle. 5.* *Dilemma pulcherrimum.* *Christiana doctrina.* *Psal. 143.* *Fabula.*

CONCLVSIO LIII.

Hostes Christi & Papæ sunt, qui propter venias prædicandas, verbum Dei in aliis Ecclesiis penitus silere iubent.

QVIA officium & mens Papæ est, ut ante omnia semper & ubique velit verbum Dei prædicari, sicut sibi præceptum esse à Christo novit. Quomodo ergo credendus est Christo, & sibiipsi repugnare? At nostri id audent sicut & omnia. *Verbum Dei prædicandum, non venia.*

CONCLVSIO LIIII.

Iniuria fit verbo Dei, dum in eodem sermone, æquale vel longius tempus impenditur venijs, quam illi.

SATIS patet ex digoitate verbi Dei, imò ex necessitate, cum verbum veniarum neq; sit necessarium, neq; multum utile.

CONCLVSIO LV.

Mens Papæ necessario est, quod si venia (quod minimum est) una campana, unis pompis, & Ceremonijs celebrantur, Evangelium (quod maximum est) centum campanis, centum pompis, centum Ceremonijs prædicetur.

QVIA nihil in Ecclesia est majore cura tractandum, quam sanctum Evangelium, cum Ecclesia nihil habeat preciosius & salubrius, Vnde & hoc unicum est opus, quod discipulis suis injunxit, tam repetitis vicibus. Et Paulus dicit, se non ad baptizandum, sed ad evangelizandum missum. Deniq; Christus *Evangelium.*
1. Cor. 1.

præci-

præcipit sacramentum Eucharistiæ non celebrari, nisi in suam commemorationem. Et Paulus 1. Corinth. 11. Quotiescunq; manducabitis panem hunc, & calicem bibetis, mortem Domini annunciabitis. Melius est enim omittere Sacramentum, quàm Evangelium non nunciare. 1. Cor. 11.

Missa. Et Ecclesia statuit Missam sine lectione Evangelii non celebrandam. Plus itaq; ponderat Evangelium, quam missam Deus, quia sine Evangelio non vivit homo in spiritu, sine Missa autem vivit. In omni verbo enim, quod procedit de ore Dei, vivet homo, ut latius Iohan. 6. Dominus ipse docet. Deinde Missa reficit eos, qui jam sunt in corpore Christi, Evangelium verò, gladius spiritus, devorat carnes, dividit Behemoth, tollit vasa fortis & auget corpus Ecclesiæ, Missa nulli prodest, nisi jam vivo, Evangelium prorsus omnibus. Iohan. 6.

Evangelium.

Energumeni & Catechumeni. Vnde in primitiva Ecclesia permittebantur Energumeni & Catechumeni usq; post Evangelium interesse, & tum foris mittebantur ab ils, qui de corpore Missæ erant, & nunc etiam permittuot Iura excommunicatos usq; post Evangelium interesse Missis. Sicut Iohannes præcurrit Christum, ita Evangelium Missam. Evangelium prosternit & humiliat, Missa humiliatis dat gratiam. Melius ergo facerent, si Missam prohiberent.

Quod pulchrum vero dæmonibus spectaculum id esse putas, si quando veniarum effusores, ipsi maxime veniis indigi (puta Simoniaci & in Canones lapsi) dant illis, qui prorsus non egent veniis.

CONCLVSIO LVI.

Thesauri Ecclesiæ, unde Papa dat Indulgentias, neq; satis nominati sunt, neq; cogniti apud populum Christi.

Protestatio Lutheri novissima. HÆc est mors secunda, quam merui. Ideo postquam multa jam diu asserui tam manifesta, ut protestatione non egerent. Nunc rursum aliquando disputandum est, ideoq; & protestandum novissima protestatione in hac disputatione. Disputo ergò hic, & quærò veritatem, testis Lector, testis Auditor, testis vel ipse hæreticæ pravitatis Inquisitor.

CONCLVSIO LVII.

Temporales certe non esse patet, quod non tam facile eos profundunt, sed tantummodo colligunt multi Concionatorum.

Satis patet experientia.

CONCLVSIO LVIII.

Nec sunt merita Christi & Sanctorum, quia hac semper sine Papa operantur gratiam hominis interioris, & crucem, mortem, infernumq; exterioris.

HUIUS Conclusionis materia profunde nimis inhæsit, atq; pœnitus insedit ferè omnibus Doctoribus, ideo latius & firmius probanda mihi erit, faciamq; id cum fiducia.

Merita Sanctorum. Opera supererogationis. De meritis Sanctorum prios. Dicunt enim, quod Sancti in hac vita multa operati fuerunt, ultra debitum, videlicet opera supererogationis, quæ nondum sunt remunerata, sed in thesaurum Ecclesiæ relicta, quibus fit per Indulgentias aliqua digna compensatio &c. Et sic volunt Sanctos pro nobis satisfecisse. Contra quæ arguo.

Primo, Ergo Indulgentiæ non sunt Indulgentiæ, Quod probo, quia non sunt gratuitæ remissiones, sed alienæ satisfactionis applicationes, & per omnia, sicut supra argutum est de Thesauro militantis Ecclesiæ, scilicet, quod tunc nihil efficitur virtute Clavium, nisi translatio quædam operum, nihil autem solvitur, quod est contra verbum Christi: Quodcunq; solveris.

Item, Quod tunc idem per Claves agitur, quod de facto fit, Quia si sunt opera Sanctorum in Ecclesia isto modo, certe per Spiritum sanctum non permittuntur ociosa jacere, sed de facto succurrent, quibus possunt.

Secundo, Nulla sunt opera Sanctorum relicta irremunerata, quia secundum

Rom. 8. dum omnes Deus præmiat ultra condignum, Et Paulus: Non sunt condignæ passiones hujus temporis ad futuram gloriam &c.

Tertio, Nullus Sanctorum in hac vita sufficienter implevit mandata Dei, ergo nihil prorsus fecerunt superabundans, Quare nec ad Indulgentias aliquid distribuendum reliquerunt. Consequentiam credo satis claram, Sed majorem ita probo, ut non sit dubitanda, sed ita credenda, ut ejus contraria sit hæretica. *Nullus sanctorum implevit legem Dei.*

Primo, per illud Christi, Cum feceritis omnia, quæ scripta sunt, dicite. Servi inutiles sumus. Sed servus inutilis citra, non ultra fecisse intelligitur, nisi forte quorundam insulsissimorum hominum somnia sequamur, qui humilitatis, non veritatis gratia, hæc dici à suis, Christũ voluisse, garriunt, Christum mendacem facientes, ne ipsi non sint veraces. *Servi inutiles sumus. Luc. 17.*

Secundo, per illud Matth. 25. Quod sapientes virgines prorsus nihil voluerunt communicare de suo oleo, timentes, ne ipsis quoq; deficeret. *Sapientes Virgines Matth. 25.*

1. Cor. 3. Tertio, Paulus 1. Corinth. 3. unusquisq; mercedem accipiet secundum suum laborem, non ait, secundum alienum.

Galat. 6. Quarto, Galat. 6. Unusquisq; pro se reddet rationem. Et iterum: Ut unusquisq; recipiat, pro ut gessit in corpore.

Quinto, omnis Sanctus debitor est Dei diligendi, quantum potest, imo ultra quam potest, sed nullus id fecit, nec potuit.

Sexto, Sancti per opus eorum omnium perfectissimum, scilicet, mortem, martyrum, passionem, non faciunt ultra quam debent, imo faciunt quod debent, etiam vix faciunt, Ergo multo minus in aliis operibus, plus fecerunt quam debuerunt.

Septimo, Quod cum tot ego Argumenta producam. illi autem pro sua parte nec unum, sed simplicem narrationem, sine Scripturis, Doctoribus, Rationibus loquentes, possumus, imo debemus ab eorum sententia omnino recedere. Sed hæc sint mea.

Nunc idem probo autoritate S. Patrum, Et primo illud familiare B. Augustini. Omnes Sancti necesse habent orare, Dimitte nobis debita nostra, etiam tunc cum benefecerint, eo quod Christus nullum excepit, quanto orare nos docuit, Sed qui confitentur debita, certa non superabundant. *Augustinus.*

Psal. 32. Secundo, per Psal. 32. Beatus vir, cui non imputavit Dominus peccatum. Et infra: Pro hac orabit ad te omnes Sanctus. Quam B. Hieronymus dial. contra Pelagian. egregie tractans dicit: Quomodo est Sanctus, si pro impietate sua orat? Rursum: Si est impius, non est Sanctus &c. Itaq; Sancti per orationem & confessionem suæ impietatis, merentur sibi non imputari peccatum. *Hieronymus.*

Tertio B. Augustinus lib. 1. retract. *Omnia mandata implentur, quando quicquid non impletur, ignoscitur.* Tractat enim ibidem quæstionem: An Sancti impleverint mandata perfecte, Et negat, dicens, quod magis ignoscente Deo, quam implente homine. *Augustinus.*

Quarto, idem Confess. 9. Væ hominum vitæ quantumcunq, laudabili, si remota misericordia judicetur. Ecce etiam Sancti indigent misericordia in tota vita sua. Ad quod illud Iob. Si etiam justum quippiam habuero, judicem meum deprecabor. Quomodo ergo superfluunt aliis, qui sibi non sufficiunt? *Sancti indigent misericordia Dei.*

Iob. 9.

Quinto B. Augustinus lib. 2. adversus Iulianum inducit decem antiquos Patres Ecclesiasticos, puta Hilarium, Cyprianum, Gregorium Nazian. Iohan. Chrysostomum, Ambrosium, Hirenæum, Olympum, Rethicium, Innocentium, in eandem sententiam, & illorum autoritate nititur. Probans nullum Sanctum in hac vita sine peccato esse, secundum illud 1. Iohan 1. Si dixerimus, quia peccatum non habemus &c. Et in de natura & gratia idem. *Theologi veteres.*

1. Iohan. 1.

Ex quibus & multis aliis, quæ longum esset hic narrare, concludo, Merita Sanctorum nulla esse superflua sibi, quæ nobis ociosis succurrant.

Et ut aliquando audax sim, ea quæ jam dixi, protestor, me non dubitare, *Pia audacia Lutheri.*

sed paratus sum ignem & mortem suscipere pro illis, & Hæreticum asseram omnem, qui contra sapuerit.

TAMEN per impossibile admittendo, quod verè superfluerent merita Sanctis, Nescio, si satis dignum opus fieret ab Ecclesia, ut tam preciosa merita, tam viliter expenderet, scilicet pro solutione pœnarum, Cum solutio pœnæ sit vilissimum donum Ecclesiæ, & vilissimis donabile, ut jam sæpe dictum. Martyrum autem & Sanctorum pœnæ debent esse potius exemplum ferendarum pœnarũ. Sic enim oramus: Quorum festa colimus, virtutem quoq; passionis imitemur.

Sanctorum pœnæ.

Item, nec Ecclesia mater, tunc videtur pie agere, quando relaxat, sed quando castigat & coërcet, Vt patet in excommunicationibus & censuris, quas pœnas utique non relaxat, sed potius infert, tunc maxime, quando fuerit maxime sollicita pro filiis suis. Si autem relaxat, quasi desperans hoc facit, timens pejora evenire.

Ecclesia pœnas infert, non relaxat.

Remissiones pœnarum.

Igitur cum sint pœnarum remissiones, tam utile donum, & sola potestas clavium ibi satis sit, videretur certe non parva irreverentia fieri tam egregiis laboribus Sanctorum, si stertentibus impartirentur. Multo melius B. Augustinus in ser. de Marty. Solennitates martyrum (non remissiones) sed exhortationes martyriorum sunt, ut imitari non pigeat, quod celebrare delectat.

Solennitates Martyrum.

Probata est itaq; ista pars, quod merita Sanctorum non possint esse thesaurus nobis, cum sint penuria ipsismet Sanctis, Nisi quis sic putet, ea nobis esse thesaurum, non quia superfluunt, sed quia est communio Sanctorum, quod quilibet pro altero laborat, sicut membrum pro membro. Sed hoc fecerunt in vita, & si nunc facerent, intercessione potius quàm potestate clavis id fieret.

Communio Sanctorum.

Sed hic à longe audio quorundam acutum argumentum, Verum est inquiunt, Sancti non fuerunt sine peccato in hac vita, sed veniali, nihilominus plura potuerunt facere quàm debuerunt. Cum istis quidem obtusissimis ingeniis difficile est agere in hac re. Tamen breviter dico, Id esse veniale peccatum, quia minus faciunt quam debent, non autem id quod ipsi fingunt solum veniale peccatum, scilicet risum, verbum leve, cogitationem. Est quidem hoc veniale peccatum, sed magnum veniale. Verum etiam opus bonum optime factum, est veniale peccatum, ut ex B. Augustino supra. Tunc mandata complentur, quando quicquid per nos non impletur, ignoscitur, quod in omni opere bono fit, semper enim ibi venia petenda est, secundum orationem dominicam. Sed hæc aliam disputationem requirunt, de quo alias. Inde S. Bonaventura, Cum asseruisset hominem posse sine veniali peccato esse, utiq; defecit sanctus homo.

Veniale peccatum.

Augustini dictum.

Bonaventura lapsus.

De secundo, scilicet merito Christi.

HOC non esse Thesaurum Indulgentiarum, disputo, Esse autem thesaurum Ecclesiæ, hæreticus negat, Siquidem Christus est precium mundi, & redemptor, & ideo verissime & solus unicus Ecclesiæ thesaurus. Sed quod sit thesaurus Indulgentiarum, nego, donec docear, & causa negandi est.

Meritum Christi non est thesaurus Indulgentiarum.

PRIMA, Quia nullis (ut jam sæpe dixi) Scripturis id probari, nec Rationibus ostendi potest. Nec ipsi, qui hoc tenent, probant, sed simpliciter narrant, ut omnibus notum est.

Dixi autem prius, quod in Ecclesia aliquid asserere, cujus nulla potest ratio vel autoritas reddi, est Ecclesiam hostibus & Hæreticis irrisioni exponere, cum secundum Apostolum Petrum, teneamur rationem reddere de ea, quæ in nobis est fide & spe. Et Paulus, ut sit Episcopus potens in doctrina sana, etiam contradicentes redarguere. Hic autem adeo est nulla autoritas, ut si hodie determinaret Ecclesia Romana partem affirmativam, nihilominus maneret idem periculum, scilicet quia non possumus rationem reddere aliam, nisi quia sic Papæ & Romanæ Ecclesiæ placuit. Sed quid ista ratio faciet, si ab his urgeremur, qui Romanam Ecclesiam non sequuntur? ut hæreticis, Pighardis. Hi non voluntatem

Ratio semper reddenda.

1. Pet. 4.
Tit. 1.

Papæ

Papæ & Romanæ Ecclesiæ, sed vel autoritatem, vel rationem probabilem quærent, Et certè iste est mihi vel unicus scopus in ista materia tota.

SECUNDA omnia argumenta hic plus valent, quæ de thesauro militantis Ecclesiæ & Sanctorum meritis adducta sunt, scilicet:

Primo, quod tunc Indulgentiæ non sunt Indulgentiæ, sed translationes operum alienorum ad alios, & vera ac legitima satisfactio, quia id facimus, quod per aliũ facimus. At per Indulgentias (ut dicit Canon lib. 5. de pœni. & re. ca. Cum ex eo) pœnitentialis satisfactio enervatur, non ait transfertur, sed enervatur.

Secundo, quod tunc Ecclesiæ claves nihil faciunt, & vere vilificantur, quia non solvunt, sed ligatum aliò transferunt. At impium est dicere, quod clavis non solvat, si autem solvit, totum tollit.

Tertiò, quod merita Christi de facto, sine clavibus eadem operantur, non enim erunt ociosa.

Quartò, quod tunc insignis fiet irreverentia meritis Christi, si solummodò pœnæ relaxationi expendentur, cum ipse per ea fuerit exemplum omnium Martyrum, Contrarium itaq; erit naturæ meritorum Christi, ut serviant pigris, q̃ extimulant etiam ferventes, Vilissimum est enim, ut jam dictum est remissio pœnæ.

TERTIA, Respondeant mihi ad istam contradictionem, B. Thomas & Bonaventura & sui sequaces constanter & unanimiter dicunt, Quod opera bona sunt meliora, quàm Indulgentiæ, ut suprà satis est dictum, Esto ergò hæc vera. Item per Indulgentias applicantur & expenduntur merita Christi. Esto etiam hæc vera, quia & hanc constanter omnes asserunt. Item merita Christi incomparabiliter sunt meliora, quàm bona opera nostra, imò sola bona. Esto etiam hæc vera. *Thomas. Bonaventura.*

Hic ego concludo & infero, infelix, qui non dimittit opera sua bona, & solum quærit opera Christi, id est, indulgentias, cum sit omnium blasphemiarum ultima sentina, sua opera bona præferre operibus Christi, Aut ergo opera Christi, non sunt thesaurus indulgentiarum, aut superbit miser, qui non omissis omnibus præceptis, etiam divinis, solum indulgentias redimit, id est, merita Christi. At contra S. Thomas & Bonaventura dicunt, quod non sunt præceptæ Indulgentiæ, & sunt viliores bonis operibus, ergò non sunt opera Christi, & tamen sunt opera Christi simul & semel.

At fortè, ut sunt arguti, respondebunt per Aristotelicas distinctiones. Verum est, merita Christi, ut simpliciter sumpta, sunt meliora nostris operibus, sed sic non sunt Indulgentiæ, vel per Indulgentias sic non applicantur, Accipiuntur autem prout, solum sunt satisfactoriæ pro pœnis, & isto modo applicantur. Respondeo, proba quod dicis, quid si nolim istud tibi credere nuda narranti? Probare jubeor Spiritus, an ex Deo sint. Secundò, ubi nunc illud est, quod suprà dictum fuit, ideò illa per venias dispensari, quia non essent remunerata, sed quia fecissent quædam, quæ non debuerant? Talia ergò sunt tam vilia merita, ut nullam aliam recipiant mercedem, quàm ut sint aliorum pigrorum satisfactiones. *a Joh. 4.*

Tunc arguo sic, Opera supererogationis sunt omnium nobilissima & perfectissima. Admittitis? Ita, Et talia non remunerantur Martyribus vel Sanctis, sed conceduntur pigris & stertentibus? & sic Sancti remunerantur, secundum opera & merita sua minora, quia perfectiora relinquunt aliis? Quis ita insaniat, oro? Ergò S. Catharina pro Martyrio & virginitate sua nihil accepit, Sed hæc Ecclesiæ relinquit, & sufficit ei præmium orationis, vigiliarum, & aliorum bonorum operum? Quod si dixeris, quod simul & pro eis remunerati sunt, & simul ea reliquerunt, ubi illud quod dictum fuit, Esse quædam, quæ non sunt remunerata? Vides ne, quid sit sine autoritate loqui, & per tenebras divinare? *Opera supererogationis. Luc. 10.*

Quod si impium est dicere, quod opera supererogationis, vel plura, quàm debuerunt Sancti, sic sint vilia & eis nõ remunerata, Quanto magis impiũ est, Christi opera, quæ omnia sunt superabundantia sic vilificare? Quare Indulgentias *Indulgentias magnificare.*

ita

ita magnificare, & tamen rursum nostris operibus eas minorare, hoc est, Christum & Sanctos ejus in suis meritis blasphemare, nisi erronee & non volenter fiat.

QUARTA, Resumo argumentum, quod de glos. de pe. & re. c. Quod autem, adducit, scilicet, Si Indulgentiæ sunt remissiones pœnarum omnium, non debet homo ultra jejunare aut bona facere. Nec solvitur per hoc, quod sit incerta remissio, sed blasphemantur potius claves Ecclesiæ, licet eum juvent in hac sententia omnes fermè Doctores Scholastici. Illud autem, quod nescit homo, an amore dignus sit, intelligitur de futuro eventu, quia qui nunc credit, nescit, an sit in fide perseveraturus. Unde ibidem Ecclesi. 9. statim additur: Nescit homo an amore vel odio dignus sit, sed omnia servantur incerta in futurum, Præmisit enim: Sunt justi & opera eorum in manu Dei, &c.

Claves Ecclesiæ.

Nescit homo an amore dignus sit.

Eccles. 9.

Quod si remissionem culpæ faciunt incertam, multò magis & pœnæ, cum culpa manente, & pœnam quoque manere necesse sit, sicut ibidem dicit glossa, Quod remissio illa intelligitur, quando per contritionem (imò per fidem Clavium) omninò deletum est peccatum. Quid ergò sunt Indulgentiæ? Incerta donatio? Absit, absit, ut tàm impia illusio ab Ecclesia Christi, imò clavibus, fiat, Tum enim verè (ut quidam dicunt) Indulgentiæ essent, quædam impiæ fidelium deceptiones. Ad istum errorem venitur, dum quærimus per opera nostra & nostram justitiam justificari potiùs quàm per fidem. Ideò de contritionibus tantummodò docemus, quando optimè docemus, nihil de fide clavium, quæ maximè omnium docenda erat. Sed supra de iis latiùs est dictum.

Indulgentiæ fidelium deceptiones.

Fides clavium.

Aut ergò Indulgentiæ non sunt thesaurus meritorum Sanctorum, Aut optimè sequitur, quod consecutus debet quiescere ab operibus suis bonis pro peccatis. Sed quod ista sententia sit impia in Christum, quia si per venias mihi impenduntur merita Christi, & ego adhuc incertum habeo, mihi esse peccata remissa, ideò adhuc operandum pro eorum remissione. Tunc sequitur, quod dubito, an merita Christi applicata & donata mihi, sint sufficientia ad remissionem peccatorum. Quo dubio quid execrabilius? Si autem non dubito, sed sufficientia credo, impiissimè fecero, si opera mea meliora putavero, quàm Indulgentias (id est, opera Christi mihi impensa) Ego enim, si unicum opus, imò millies millesimam partem unius minimi operis Christi, possem obtinere, securus sum de redemptione æterna.

Cessemus itaq; operari nostra opera pro peccatis, & nihil nisi Indulgentias redimamus, quia in illis non unum opus, sed omnia merita Christi, nec hujus solùm, sed omnium Sanctorum consequimur. Cum itaq; merita Christi nulla proportione bonitatis, nostris possint comparari, aut ipsa non sunt thesaurus Indulgentiarum, aut Indulgentiæ erunt præferendæ omnibus operibus omnium præceptornm Dei, aut meritis Christi fiet summa omnium irreverentia & blasphemia. Deinde id quoq; vide, quale est, quod huic thasauro, quasi solius Christi merita nō sufficerent, addunt merita Sanctorum, item merita Ecclesiæ militantis.

At dicis: Ergóne S. Thomas adeò erravit cum cæteris? Nunquid Papa & universa Ecclesia errat, quæ ita sapit? An tu solus rectè sapies & primus?

Respondeo primùm: Non sum solus, sed veritas mecum, & multi alii, scilicet, qui dubitaverunt, & adhuc dubitant, quid valeant Indulgentiæ. Nec peccant eo dubio, cum sint remissiones tantum pœnarum, quas sive quis credat, sive consequatur, sive non, nihilominus salvus erit.

Secundò, & Papa mecum est, Quia etsi concedit Indulgentias, nusquam tamen dicit, quod sint de thesauro meritorum Christi & Ecclesiæ, Imò sese declarans, dicit lib. 5. de pe & re. c. Cum ex eo, quod sint enervationes pœnitentialis satisfactionis, sed enervatio non est impensio meritorum Christi, sed tantummodò sublatio pœnarum.

Indulgentiæ sunt enervationes pœnitentialis satisfactionis.

Tertiò,

Tertio, & tota Ecclesia mecum; Quia Ecclesia etiã cum Papa sapit, & sicut Papa sapit. Sed jam dictum est, quid Papa sentiat.

Quarto, etsi S. Thomas B. Bonaventura, Alexander de Ales sint insignes viri cum suis discipulis, Antonio, Petro Palu. *Ang. Anco.* præter Canonistas, qui omnes eos sequuntur, Tamen justum est eis præferre veritatem primo, deinde & autoritatem Papæ & Ecclesiæ. Nec mirum est tantos viros in hoc errasse. Nam in quantis, quæso, B. Thomam etiam Scholastici errasse arguunt? Imo quod majus est, jam plus trecentis annis tot Universitates, tot in illis acutissima ingenia, tot ingeniorum pertinacissima studia in uno Aristotele laborant, & tamen adhuc non solum Aristotelem non intelligunt, verum etiam errorem & fictam intelligentiam, per universam pene Ecclesiam spargunt, quanquam si etiam intelligerent eum, nihil egregiæ sapientiæ adepti essent, præsertim in eis libris Aristotelis, quos usitatiores habent, in quibus vel ipsiusmet testimonio apud Aulum Gellium lib. 20. cap. 4. & Greg. Nazan. in Ser. adversus Arianos, non nisi merus Logodedalus & Logomachus deprehenditur. *Theologorum error.* *Thomæ errores.* *Aristoteles non intellectus à Scholasticis.*

Audax, impudens, temerarius forte hic videor, atq; utinam mihi tantum superesset ætatis & ocii, ut hujus temeritatis meæ rationem reddere, & verbis meis fidem facere possem, forte efficerem, ut non frustra sic sapere viderer. Non Aristotelem cum Platone & aliis concordarem, quod Johannes Picus Mirandulanus cœpit, sed Aristotelem suis coloribus pingerem, sicut dignum est pingi eum, qui ex professo est artifex verborum (ut Gregorius Nazan. ait) & illusor ingeniorum. *Aristoteles artifex verborum &c.*

Si itaq; per tantum tempus in tantis ingeniis permisit Deus, tantum nubis & tenebrarum dominari, quid adhuc nobis ita securi placemus, & non potius (sicut Christianos decet) omnia nostra suspecta habemus, ut solus Christus sit lux, justicia, veritas, sapientia, omne bonum nostrum. Igitur sancti illi viri, cum viderent Aristotelem ab indoctis & Christum ignorantibus, in tanta autoritatis veneratione haberi (ipsi ut erant humiles sensu) pia simplicitate sunt secuti, & in errorem lapsi, cæteris occasio fuerunt, tot turbinum, opinionum, quæstionum, errorum, sicut in Scholasticis Doctoribus videmus. Et digni fuimus, qui Christum reliquimus, ut ipse quoq; nos derelictos, etiam per Electos suos, in occasionem daret erroris & infiniti laboris. Sicut ait in Ezech. 14. Propheta cum erraverit, & locutus fuerit verbum Ego Dominus decepi Prophetam illum. Et ibidem: Si venerit ad Prophetam interrogans me per eum, Ego Dominus respondebo ei secundum multitudinem immundiciarum suarum. *Christus justicia, lux, veritas nostra.* *Ezech. 14.*

1. Thes. 5. 1. Joh. 4. Ideo cum timore & judicio omnia sunt legenda & suscipienda, etiam à magnis & sanctis viris tradita, secundum Apostolum: Omnia probate, quod bonum est tenete. Et illud Johan. Probate spiritus, utrum ex Deo sint. Quæ consilia qui omiserint, & in hominem confisi fuerint (sicut hi qui dicunt: Malo cum tantis errare, quam tecum recte sapere) digni sunt, quos etiam contemnat & relinquat consilium. Qui enim consilium spiritus spernit, cur non spernetur merito à spiritu consilii. *Cum judicio legenda, etiam à Sanctis tradita.* *Consilium spiritus spernens.*

Ita & Indulgentiis factum est, cum viderent sancti homines, illas vulgo tantum efferri (ut solet vulgus facere semper judicium Paridis & Midæ) & nollent tam viles eas credere, cœperunt vel fingere honestum & preciosum eorum fundamentum, quia nullum aliud occurrebat, nec usquam erat. Ad rem itaq; redeamus, & meritum Christi quæramus, & probemus, non esse thesaurum Indulgentiarum, jam causa. *Vulgi stultum judicium.*

Quinta Nulli datur gratia contritionis, quin simul ei dentur merita Christi. Ergo ante Indulgentias habet thesaurum meritorum Christi, & nisi haberet, non proficerent ei Indulgentiæ, secundum opinionem ipsorum (ita enim sapiunt sublimiter de remissione pœnarum) Nam per contritionem homo redit in gratiam, sicut filius prodigus cum Christo patre suo, qui dicit; Omnia *Gratia contritionis.* *Luca. 15. Esa. 9. Rom. 8.*

Omnia mea tua sunt. Et Esaiæ 9. Parvulus natus est nobis, & filius datus est nobis. Roma. 8. Quomodo non omnia cum illo nobis donavit.

Indulgentia quibus utiles. Sexta, Alioqui fœliciores essent in Ecclesia hi, qui sunt pejores. Dictum est enim, quod Indulgentiæ prosunt criminosis duntaxat, & his dabitur thesaurus meritorum Christi. Pueris autem, virginibus ac innocentibus, non dabitur, quibus maxime debetur, imo qui habent eum soli. Sed id argumentum parom facit apud eos, qui credunt, omnes pœnas tolli, nec posse Iodulgentias cooferri peccatoribus sine contritione, quod ego non credo.

Meriti Christi. Proprium opus meritorum Christi. Vltima, quam secum fert ipsa Conclusio probatiooem, scilicet quod merita Christi & Sanctorum ejus sine Papa operantur opus suum duplex, scilicet proprium & alienum. Proprium, id est, gratiam, justiciam, veritatem, patientiam, mititatem, in spiritu hominis electi, Quia justicia Christi & meritum ejus justificat & remittit peccata, sicut Johanoes ait: Ecce agnus Dei, ecce qui tollit peccata mundi. Et Esa. 43 Servire me fecisti in iniquitatibus tuis, & laborem præbuisti mihi io peccatis tuis: Ego, ego sum, qui deleo iniquitates tuas, & peccatorum tuorum oon recordabor. Delet autem mento suæ passioois. Et isto modo concederem, quod merita Christi sint quidam thesaurus, noo Ecclesiæ, sed Dei patris, qui nobis per suffragium efficax apud Deum impetrat remissionem culpæ. Sic dicit in Job per figuram: Faciem ejus suscipiam. Et Apostolus Ebræ. 12. Sangvinem Christi melius clamantem, quam Habel, quia sangvis Habel viodictam & iram postulat, Sangvis Christi misericordiam clamat, & interpellat pro oobis. *Iohan. 1. Esa. 43. Ebræ. 12.* *Sanguis Habel & Christi.*

Alienum opus &c. Alienum (sic enim Esa. vocat cap. 28.) id est, crucem, laborem, pœnas varias, deniq; mortem & inferoum in carne, ut destruatur corpus peccati, & mortificentur membra nostra super terram, & convertantur peccatores in infernum. Nam quicunq; in Christo baptizatur & renovatur, ad pœnas, ad cruces, ad mortes paratur, ut æstimetur sicut ovis occisionis, & mortificetur tota die, sicut ait Psalm 44. Ego autem ad flagella paratus seu ordinatus sum, & dolor meus in conspectu meo semper. Sic sic oportet nos fieri conformes imagini filii Dei, ut qui non acceperit crucem suam, & sequutus fuerit eum, non sit dignos, etiamsi sit omoibus Indulgentiis plenus. *Esa. 28.* *Baptizatus in Christum.* *Psal. 44. Psal. 38.*

Theologia Scholastica. Theologus crucis. Quocirca nunc vide, Num quo tempore cœpit Theologia Scholastica, id est, illusoria (sic enim sonat Græce) eodem evacuata est Theologia crucis, suntq; omnia plane perversa. Theologus crucis (id est, de Deo crucifixo & abscondito loqueos) pœnas, cruces, mortem, docet esse thesaurum omnium preciosissimum, & reliquias sacratissimas, quas ipsemet Dominus hujus Theologiæ consecravit, benedixitq;, non solum tactu suæ sanctissimæ carnis, sed & amplexu suæ supersanctæ & divinæ voluntatis, easq; hic reliquit verè osculandas, quærendas, amplexandas. Quin beatus & benedictus, qui dignus fuerit Deo visus, ut ei donentur hi thesauri reliquiarum Christi, imo qui intelligat sibi donari. Nam cui non offeruntur? Sicut B. Jacobus: Omne gaudium existimate fratres, cum in tentationes varias incideritis, non est eoim omnium hæc gratia & gloria, ut hos accipiant thesauros, sed electissimorum filiorum Dei. *Iacob. 1.*

Peregrinantes. Multi peregrinantur Romam, aliaq; sancta loca, ut tunicam Christi, ossa Martyrum, loca & vestigia Sanctorum videant (quod noo damnamus quidem) sed hoc gemimus, quod veras Reliquias, scilicet passiones & cruces, quæ sanctificaverunt ossa & reliquias Martyrum, & tanta veneratiooe fecerunt digna. Ita nescimus, ut noo solum non acceptemus oblatas domi, sed summis viribus repellamus, & persequamur de loco in locum, cum deberemus summa siti, & jugibus lachrymis, id apud Deum postulare, ut darentur nobis tam preciosæ reliquiæ Christi omnium sacratissimæ, tanquam donum electorum Dei filiorum. Sic Psal. 16. titulum in Ebræo fertur habere, Michtam, quod aureum insigne velut munusculum intelligas, cum ibi non nisi passio Christi canatur. Et Psalm. Testimonium Asaph, quod eruditi volunt potius, jocale Asaph, *Michtam. Psal. 16.*

seu

seu donum deliciosum Asaph intelligere. *Et ibi* tamen crucis personat hymnus.

Vera reliquiæ.

Quin tam sanctæ sunt ejusmodi reliquiæ, & tam preciosi thesauri, ut cum aliæ possint servari in terra, aut ut honorificentissimè in auro, argento, gemmis, serico, hæ non possunt servari nisi in cœlestib. vivis, rationalib. immortalibus, puris, sanctis, servaculis, id est, cordibus fidelium, omni auro & gemma inæstimabiliter preciosioribus. At nunc adeò deest fides vulgi, qua hanc religionem talium Reliquiarum colat, ut etiam summi quidam Pontifices autores & duces eis fuerint, non modò repellendarum, sed etiam persequendarum, adeò, ut Turcas vorare voluerint, deinde & ipsos Christianos in pejorem, quàm inferni damnationem excommunicare, potiùs quàm vellent obulum sui census remittere, nedum nominis aut corporis injuriam sustinere. Qui tamen interim nihilominus cataractas cœli aperuerunt, & inundaverunt thesauros Indulgentiarum & meritorum Christi, ita ut & hoc diluvio propè sit pessundatus orbis Christianus, nisi me fallit fides mea.

Pontifices Romani.

Diluvium Indulgentiarum.

Theologus gloriæ.

Aristoteles.

Theologus verò gloriæ (id est, qui non cum Apostolo solum crucifixum & absconditum Deum novit, sed gloriosum cum gentibus, ex visibilibus invisibilia ejus, ubiq; præsentem, omnia potentem videt & loquitur.) discit ex Aristotele, Quod objectum voluntatis sit bonum, & bonum amabile, malum verò odibile, ideò Deum esse summum bonum & summè amabile. Et inde dissentiens Theologo crucis, definit thesaurum Christi esse relaxationes & solutiones pœnarum, tanquam rerum pessimarum & odibilissimarum. Contrà, Theologus crucis, thesaurum Christi esse impositiones & alligationes pœnarum, tanquam rerum optimarum & amabilissimarum. Et tamen adhuc ille accipit pecuniam pro suo thesauro, hujus nec gratis oblatum dignantur vel intuitu, sed persequuntur denique.

Esa. 66.
1. Corint. 1.

Sed quis erit judex horum, ut sciamus utrum audiamus? Ecce, inquit Esa. 66. Ego eligam illusiones eorum. Et 1. Corinth. 1. Infirma mundi elegit Deus, ut confundat fortia &c. Quod judicium, si adeò placet, ut verum est, id nobis restat confitendum, si volumus vera loqui, quod thesauri Indulgentiarum sunt omnium maxima damna, si intelligantur eo, quo modo ebuccinantur, scilicet esse eos omnium pœnarum remissionem, non tantùm canonicarum, cum non sit majus damnum, quàm tolli imaginem Filii Dei ab hominibus, & eos spoliare thesauris inæstimabilibus, de quibus S. Hagnes jucunda & beata jactantia superbiebat, appellans eos vernantes, corruscantes gemmas ac ornamenta, monilia preciosa &c.

Hagnes.

CONCLUSIO LIX.

Thesauros Ecclesiæ B. Laurentius dixit esse pauperes Ecclesiæ, Sed locutus est usu vocabuli suo tempore.

Patrimonium Christi & S. Petri.
Donatio Constantini fictitia.
Psal. 2.

PATET satis his, qui Legendam S. Laurentii viderunt. Deinde non est nunc usus vocabuli, ut thesauros Ecclesiæ vocēt homines pauperes, sed patrimonium Christi & S. Petri appellamus, quod palea quædam, sine tamen grano Constantini, dedit Ecclesiæ. Ideo & Psal. 2. ubi Deus dicit Christo: Postula à me, & dabo tibi Gentes in hæreditatē, & possessionem tuam terminos terræ, intelligi oportet oppida & agros ab oriente in occidentem, Alioqui nostro tempore, si quis loquatur aliter de rebus Ecclesiæ & spiritualibus, erit barbarus nobis, licet & B. Laurentius facultates Ecclesiæ dixerit divitias, sed non solas.

CONCLUSIO LX.

Sine temeritate dicimus, Claves Ecclesiæ (meritò Christi donatas) esse thesaurum istum.

Potestas Clavium.

SI istud meritum vocaretur, & thesauros Indulgentiarum, scilicet potestas Clavium, plana est intelligentia. Nullus enim dubitat, quin meritò Christi donatum sit Ecclesiæ, quicquid donatum est.

CONCLVSIO LXI.

Clarum est enim, quod ad remissionem pœnarum & casuum, sola sufficit potestas Papæ.

PROBATUR ex ipso stylo Papæ, dum nunquam meminit meritorum Christi in ligando aut solvendo, sed tantummodò dicit de plenitudine potestatis, ex certa scientia & motu proprio.

Quodcunq; solveris &c. Secundò, ex communi omnium sententia, probantium, Indulgentias virtute illius verbi donari, ubi Christus dicit: Quodcunq; solveris &c. Quod verbum putant sine vigore esse, nisi potestatem donandi permitteret. Quare & ipsi solam potestatem intelligunt sufficere, nulla autem autoritate probant thesaurum. Sed hanc autoritatem velut sufficientem adducunt, quæ tamen sonat nudam potestatem, non autem applicationem meritorum.

Tertiò, Alioqui etiam in aliis ligationibus & solutionibus intelligenda esset distributio meritorum, puta, quando sacerdotali officio excommunicat, absolvit, ordinat, deordinat, statuit, abrogat, præcipit, prohibet, dispensat, mutat interpretatur. In iis enim omnibus agitur virtute istius verbi: Quodcunque. Si ergò in istis non est necessaria distributio meritorum, sed sufficit potestas nuda clavium, quanto magis in remissione pœnarum canonicarū? Cum talis remissio sit nihil aliud, quàm absolutio à pœnis, imò si uspiam sit distributio meritorū Christi, maximè fieri debet in absolutione excommunicati, ibi enim reconciliatur Ecclesiæ peccator, & rursum declaratur particeps bonorum Christi & Ecclesiæ. Nulla itaq; est ratio, quare illud verbum: Quodcunq; solveris, in Indulgentiis includat thesaurum Christi, & non etiam in omnibus aliis solutionibus, cum sit eadem autoritas, eadem verba, eadem sententia in illis.

Quartò, Si solvere per clavem in veniis dandis, importat apertionem & effusionem thesauri Ecclesiæ, ergò per oppositum ligare importabit collectionem & inclusionem thesauri ejusdem. Sunt enim contrariæ potestates & contrariorum operum. Sed nusquam & nunquam est usus colligendi aut includendi hunc thesaurum, & tamen si solutio & effusio est, etiam inclusionem esse necesse est, cum utrunq; donatum sit Ecclesiæ, nec frustra, aut vanè donatum. Ergò sicut ligare, intelligitur sine collectione thesauri, debitorem facere, nec aliquid ei positivè auferre, ita solvere cogit intelligi, liberum facere, sine expensione thesauri positivè.

CONCLVSIO LXII.

Verus thesaurus Ecclesiæ est sacrosanctum Euangelium gloriæ & gratiæ Dei.

Thesaurus Ecclesiæ est Euangelium. SATIS incognita res est Euangelium Dei in multa parte Ecclesiæ, ideò paulò latiùs de illo dicendum, nihil enim reliquit in mundo Christus, præter solum Euangelium. Unde & nihil servis suis vocatis tradidit, quam minas, talenta, pecunias, denarios, ut ex his ipsis vocabulis thesaurorum, ipsum verum thesaurum esse ostenderet. Et Paulus dicit sese thesaurisare filiis suis, Et Christus thesaurum absconditum in agro. *2. Cor. 12.* Et hoc ipsum, quod est absconditum, facit, ut sit pariter & neglectum.

Euangelium quid? Est autem Euangelium, secundum Apostolum Rom. 1. sermo de Filio Dei incarnato, nobis sine meritis in salutem & pacem donato. *Rom. 1.* Est verbum salutis, verbum gratiæ, verbum solatii, verbum gaudii, vox sponsi & sponsæ, verbum bonum, verbum pacis. Sicut ait Esa. 52. Quàm jucundi pedes euangelizantium, euangelizantium pacem, prædicantium bona. *Esa. 52.*

Lex quid? Lex verò est verbum perditionis, verbum iræ, verbum tristitiæ, verbum doloris, vox judicis & rei, verbum inquietudinis, verbum maledicti. Nam secundum Apostolum, Lex est virtus peccati, & Lex iram operatur. Est Lex mortis. Ex Lege enim nihil habemus, nisi malam conscientiam, inquietum cor, pavidum pectus, à facie peccatorum nostrorum, quæ Lex ostendit, nec tollit, nec nos tollere possumus.

Vox Euangelii. Sic itaque captis ac tristibus, omninoq; desperatis, venit lux Euangelii, & dicit:

Esa. 40. dicit: Nolite timere, Cosolamini, consolamini populemeus, Consolamini pusillanimes, ecce Deus vester, ecce agnus Dei, ecce qui tollit peccata mundi, Ecce qui solus implet Legem pro vobis, qui factus est à Deo vobis justicia, sanctificatio, sapientia, redemtio, omnibus, qui credunt in eum. Hoc suavissimum nuncium, cum audierit conscientia peccatrix, revivíscit, & tota exultat in tripudio, plenaq; fiducia, jam nec mortem, nec amica mortis pœnarum genera formidat, neq; infernum. Ideò, qui pœnas adhuc timent, nondum audiverunt Christum, nec vocem Euangelii, sed vocem potiùs Mosi. *1. Cor. 1.*

Ex hoc itaq; Euangelio nascitur vera gloria Dei, dum docemur, non nostris operibus, sed gratia miserentis Dei in Christo, impletam Legem & impleri, non operando, sed credendo, non Deo aliquid offerendo, sed ex Christo omnia accipiendo & participando, de cujus plenitudine participamus omnes & accipimus, De quo aliàs latiùs. *Vera gloria Dei ex Euangelio nascitur.*

CONCLUSIO LXIII.

Hic autem est meritò odiosissimus, quia ex primis facit novissimos.

EVANGELIUM enim destruit ea quæ sunt, confundit fortia, confundit sapientia, & redigit eos in nihilum, in infirmitatem, in stultitiam, quia docet humilitatem & crucem. Sic Psal. 9. Increpasti gentes & periit impius, nomen eorum delesti. Verùm hanc regulam crucis horrent omnes quibus placent terrena & sua, dicentes: Durus est hic sermo, ideò non est mirum, si sit odiosissimus sermo Christi, his, qui deligunt aliquid esse, sapientiam, potentiam, coram se & hominibus, & primi sibi videntur. *Psal. 9.* *Regula crucis.*

CONCLUSIO LXIV.

Thesaurus autem Indulgentiarum, meritò est gratissimus, quia ex novissimis facit primos.

QUIA docet horrere pœnas, imò facit liberos à pœna, quod est solummodò justorum. Nullus enim indiget Indulgentiis, nisi servus pœnarum, id est, qui non calcat eas, contemptu superbo eis dominans, sed premitur illis & fugit eas, sicut puer ab umbris noctis & tenebrarum, & tamen permittuntur liberi, cum justi etiam subjecti sint pœnis variis.

CONCLUSIO LXV.

Igitur Thesauri Euangelici retia sunt, quibus olim piscabantur viros divitiarum.

SIC enim Apostolus: Non quæro vestra, sed vos. Et Christus: Faciam vos fieri piscatores hominum. Verbum enim dulce trahit voluntatem, imò facit voluntatem hominis in Christum. Unde S. Petrus in urbe pictus Piscator dicit:

Ecclesiam pro nave gero, mihi climata mundi
Sunt mare, Scriptura, retia, piscis homo. *Distichon quod Romæ legitur.*

CONCLUSIO LXVI.

Thesauri Indulgentiarum retia sunt, quibus nunc piscantur divitias virorum.

HANC puto ex dictis claram, quia per remissiones pœnarum homo non fit melior, nec trahitur plus ad Deum (hoc enim solo verbo Christi fit) cum sint verba hominis, dantis licentiam ac relaxationem, magis quàm capientis & ligantis, Quod si aliquid capiunt, certè nihil nisi pecunias, non autem animas capiunt. Non quod damnem istud negocium pecuniarum contribuendarum, imò meo judicio, videtur, Dei providentia id curare in isto negocio, ut cum sit vilissimum inter dona & officia Ecclesiæ, nec dignum in futura vita coronari, saltem in hac vita vel modica pecunia remuneret, ut nihil maneat irremuneratum, quanquam olim gratis fiebant relaxationes. *Pecuniarum aucupium.*

CONCLUSIO LXVII.

Indulgentia, quas Concionatores vociferantur maxim[illegible] gratias, intelliguntur verè tales, quoad quæstum promovendum.

SIC enim audet audax ignorantia, ut maxim[illegible] vocet, quod minimum est, & re- *Audax ignorantia.*

&relinquitur tum populo judicium & facultas rectè intelligendi, ut errans credat Dei gratiam hîc dari. Ipsi enim non exponunt, ne sibi ipsis contradicere cogantur, aut mendaces inveniantur, quod parvum dixerint magnum.

CONCLUSIO LXVIII.

Sunt revera minimæ ad gratiam Dei & crucis pietatem comparata.

IMO comparatæ ad Dei gratiam, sunt nihil & nullæ, cum potiùs contraria operentur gratiæ Dei, tamen propter ignavos & pigros toleratæ, ut patet ex dictis.

CONCLUSIO LXIX.

Tenentur Episcopi & Curati veniarum Apostolicarum Commissarios cum omni reverentia admittere.

Autoritati Papæ cedendum est. QUIA autoritati papali in omnibus cum reverentia cedendum est. Qui enim potestati resistit, resistit Dei ordinationi, Qui autem Deo resistunt, ipsi sibi damnationem acquirunt. Et Dominus ipse: Qui vos spernit, me spernit. Igitur licet rebus in exiguis, nihilo tamen minus quàm in magnis, autoritati cedendum. Hinc illud etiam venit, quod & si Papa ferret injustas sententias, timendæ tamen sunt, & ut Carolus inquit Imperator, Quicquid imposuerit, quantumvis grave sit, ferendum est. Sicut & experientia videmus fieri ab Ecclesia, quæ certè infinitis oneribus hodiè premitur, & tamen piè & humiliter fert quieta. *Rom. 13. Matth. 10.* * *Ecclesia premitur.*

Quomodo sententiæ injustæ latæ, sint timendæ, & quare. Id tamen intelligendum est, ne quis in erroneam conscientiam veniat, quasi ideò sint timendæ injustæ sententiæ, quia sint approbandæ tanquam justæ, ab his, qui debent eas timere, Cum ipsemet Pontifex aliquos decernat ab Ecclesia ligari, qui tamen coram Deo ligati non sunt, & cogit eos ligationem ferre, nec eis nocet talis ligatio, quia est pœna tantùm, & timeri debet, non autem scrupulum conscientiæ facere. Sicut timere debemus Deum in omni alia violentia, etiam prophana, & non per contemptum superbè reluctari. Ita & onera sunt ferenda, non quod rectè fiant, & approbanda sint, sed ut flagella à Deo inflicta, & humiliter portanda.

Quare sententiæ injustæ & onera sunt timenda, non propter illud verbum: Quodcunq; ligaveris, sed propter illud generale præceptum: Esto consentiens adversario tuo in via. Et illud: Qui te percusserit in maxillam dextram, præbe ei & sinistram &c. Et Rom. 12. Non defendentes vosmetipsos &c. Si enim hoc esset consilium (ut multi etiam Theologi videntur errare) tunc liceret eadem libertate resistere Papæ in suis oneribus & sententiis injustis, qua Turco, vel aliis adversariis, sed nullis prorsus est resistendum, licet non sit eorum opus approbandum, ne sit error in conscientia. Sed hæc materia necessaria valdè, aliud tempus & opus postulat. *Matth. 5.* *Rom. 12.*

CONCLUSIO LXX.

Sed magis tenentur omnibus oculis intendere, omnibus auribus advertere, ne pro commissione Papæ, illi sua somnia prædicent.

Regula Juristarum. PROBATISSIMA est regula illa Juristarum, Papa in omnibus concessionibus sic agere, ut nulli alteri præjudicet, nisi id faciat expressa mentione & plenitudinis potestate, ut docet quoq; mos Curiæ atq; stylus. Quare certissimum est, quod dans Indulgentias, vult eas esse nihil plus, quàm Indulgentias, neq; aliquid valere, quàm quod natura sua valent, Permittit autem valere, quantum valent, contentus quod dederit, nusquam enim declarat valorem earum. Hæc est commissio Papæ.

At nostri præcones ultra procedunt, & non solùm sese jactitant per pulpita, quod sint Papæ, quos rectius Pappos alii putant. Verum & nomini conjungunt officium, tàm Papæ quàm Ecclesiæ, ac nobis velut è cœlo statuunt & pronunciant cum fiducia quid sint, imò longissimè ultra quam sint, & esse unquam possint Indulgentiæ, ut vel ex libro suo potest probari novissimo. Horum itaque

somnia

ſomnia tenentur Epiſcopi prohibere, ne ſinant lupos intrare ovilia Chriſti, ſicut expreſsè præcipitur lib. 5. de pe. & re. c. Cum ex eo. Et Cle. eodem cap. Abuſionibus, ut nihil permittant populo proponere, quàm quod in eorum literis continetur. *Epiſcopi vigilent.*

CONCLVSIO LXXI.

Contra veritatem Apoſtolicarum veniarum qui loquitur, ſit ille anathema & maledictus.

QVIA etſi res parva ſit, veniarum largitio, reſpectu gratiæ Dei, & ad tantum boatum prædicantium meas, tamen contra poteſtatem ſuperbè agit, qui contradixerit, ideò meritò maledicetur, cum obœdientia Eccleſiaſtica eo ſit mirabilior, quo etiam in vilioribus ſuo ſenſui cedit & humiliatur. Quæ autem ſit veritas Indulgentiarum, ſatis hucuſq; eſt diſputatum, & adhuc expectat determinationem Eccleſiæ, niſi quod certum eſt, eas eſſe relaxationes tantùm temporalium pœnarum, quæcunq; tandem illæ ſint. Relaxatio verò pœnarum (ut dixi) vilius eſt donum, quod Eccleſia donare poteſt, præſertim ſi eam donet iis, quibus culpam remiſerit. Remiſſio verò culpæ eſt maximum omnium cum ſancto Euangelio, quod illi non ita curant, aut certè ignorant. *Indulgentia.* *Remiſſio culpæ.*

CONCLVSIO LXXII.

Qui verò contra licentiam & libidinem verborum Concionatoris veniarum curam habet, ſit ille benedictus.

SIC enim hodiè habet vidua Chriſti, ſancta Eccleſia, ut omnibus omnia liceant, & præſertim Theologis Scholaſticis, inter quos invenire eſt, qui veras etiam ſententias damnent, nulla cauſa niſi quia ex ſuo fonte non prodierunt, Ipſis tamen licet aſſere, quod Deus peccatum facit, Deus eſt cauſa mali, culpæ, & multa alia. Quæ ſi quis Poëta vel Orator (ut vocant) aut græcè, latinè, hebraicè doctus diceret, omnium Hæreticorum peſſimus fuerit, ſed id majus damnum. Tantum eſt crimen, ſi quis Chriſtianus Turcis arma deferat, aut Romam petentes impediat, aut literas Apoſtolicas violaverit, ut nulla unquam data ſit facultas, illa remittendi, etiamſi pleniſſima pleniſſimarum daretur, ſed ſibi reſervat ſedes Apoſtolica, tàm ſanctè tunc ajebat Eccleſia, & ſervatis Dei mandatis primum, etiam tàm parva voluerit, tanto rigore coërcere, nondum enim erat illa lerna & tartarus Simoniarum, libidinum, pomparum, cædium, reliquarumq; abominationem in Eccleſia. *Eccleſia Chriſti. Theologi Scholaſtici veritatem damnant.* *Lerna Simoniarum.*

¶ At ſi illa rigidè coërcentur, quo tandem putamus, rigore ſunt coërcendi, qui non Turcis, ſed dæmonibus offerunt, non quæcunque, ſed noſtra propria arma, id eſt, verbum Dei, dum illud ſuis ſomniis contaminant, & ut Eſaias ſolet loqui) conflant in Idolum per Spiritum ſuum, ut ſit non inſtrumentum, quo trahatur anima, ſed ſeducatur in falſas opiniones? At hoc vitium paſſim ita licet, ut vitioſiſſimus ſit, qui non virtutem & meritum meritorum exiſtimet à quocunq; factum fuerit. Sic & B. Hieronymus queritur, Scripturam omnibus patere, non ad diſcendum, ſed ad lacerandum.

Deinde, ſi qui euntes Romam impediunt, adeò peccant, quid illi, qui euntes in cœlum impediunt, non ſolùm peſtilentibus doctrinis, ſed etiam corruptiſſimis moribus? Et illi, qui non literas Apoſtolicas ſed divinas violant, quò ibunt? *Matth. 23.* Clavem ſcientiæ tulerunt, ipſi non intrant, & introeuntes prohibent, An iſta portenta ſunt fortè majora & pejora, quàm ut in die Cœnæ legantur & reſerventur? Sed legantur ſolùm in cœlo, & nunquam remittantur. *Bulla Cœnæ.*

Benedictione itaq; digni, qui nituntur purgare Scripturas ſanctas, & elucidare ex tenebris opinionum & humanarum rationum, quibus propè facti ſumus Pelagiani ſenſu, & Donatiſtæ opere. Sed hæc aliàs. *Repurgatores Scripturæ.*

CONCLVSIO LXXIII.

Sicut Papa juſtè fulminat eos, qui in fraudem negocij veniarum, quacunq; arte, machinantur.

Potestas clavium. ITERUM dico sicut prius (quicquid sit de intentione personali summi Pontificis) potestati clavium humiliter cedendum & savendum est, nec temerè contra nitendum, Dei enim potestas est, quæ sive per usum, sive abusum agatur, debet timeri, sicut omne aliud opus ex Deo, magis autem illa.

CONCLUSIO LXXIV.

Multò magis fulminare intendit eos, qui per veniarum prætextum in fraudem sanctæ charitatis & veritatis machinantur.

Potestas tametsi honoranda est, tamen abusus ejus reprobari debet. QUANTUMCUNQUE enim potestas honoranda est, non ideò tàm ignavi esse debemus, ut abusum ejus non reprobemus, aut non resistamus. Sic enim omnes Sancti, potestatem seculi, quam etiam Dei vocat Apostolus, sustinuerunt & honorarunt, etiam in mediis pœnis & torturis, quas illa inferebat, sed tamen constanter ejus abusum detestabantur. Et non ideò sustinuerunt, quia illi rectè uterentur potestate persequendo, Sed reliquerunt illis conscientiam malefacti, & per mortem secum traxerunt testimonium, & confessionem innocentiæ, sicut B. Petrus ait: Nemo patiatur sicut fur &c. Ita si Ecclesia vel Pontifex aliquem *1. Pet. 4.* privaverit communione fidelium, sine causa, debet id sustinere, & potestatem non damnare, sed non debet ita timere, ut approbet quasi benefactum sit, sed potiùs mori in excommunicatione. Non est enim excommunicatus, nisi errante clave, cujus errorem si approbet petens absolvi, jam pejus errat, Clavem honoret & ferat errorem non probet.

Excommunicatus sine causa.

Veniæ non sunt gratia Dei. Igitur fulminandi sunt, qui ita venias prædicant, ut eas gratias Dei videri velint, hoc est enim contra veritatem & charitatem, quæ sola talis gratia est. Multòq; melius erat, nullas esse uspiam Indulgentias, quàm tales opiniones in vulgum seminari, quia sine Indulgentiis possumus esse Christiani, sed talibus opinionibus non possumus esse, nisi Hæretici. Certum est autem, quod summus Pontifex vel credit vel debet velle, esse in populo, primum mutuam charitatem, & misericordiam, aliaq; præcepta Dei in illo florere, ac sic donat Indulgentias. Nunc verò fallitur, quia charitas & misericordia & fides, propè extincta est, nedum refriguit apud nos. Hoc enim si sciret omissis veniis, id ageret, ut populus primum ad mutuam charitatem rediret.

Opera charitatis sunt meliora, quàm veniæ. Ita testor ego Dominum Jesum, quod populus magna ex parte (alii putant ex omni parte) ignorat, quod opera charitatis meliora sunt quàm veniæ, credit potiùs sese nil melius agere posse, quàm venias redimere. Et hujus hæreticæ & pestilentis opinionis, nullum habet correptorem, aut fidelem Magistrum, sed potiùs per pompofas istas buccinas, instantissimos autores.

CONCLUSIO LXXV.

Opinari, venias Papales tantas esse, ut solvere possint hominem, etiamsi quis per impossibile Dei genitricem violasset, est insanire.

COACTUS sum insanos vocare, qui talia opinantur, ac venia à nobis à diva Virgine est petenda, quod talia dicere & cogitare cogimur, nec patuit via, qua hanc necessitatem vitaremus. Nescio quo Diabolo operante factum sit, ut populus istum rumorem ubiq; spargeret, sive id verè ita dictum est, sive ita intellectum à populo Ego quidem, etsi constanter assereretur à multis, & magni nominis hominibus, ita esse prædicatum in multis locis, potiùs tamen mirabar, quàm credebam, sed auditu fuisse falsos existimabam. Ideò nolui in hac Conclusione ullum Concionatorem taxare, sed vulgum monere, qui talia opinari cœpit, quæ fortè nullus dixisset, sive enim illi dixerunt sive non, mea non refert, donec certior fiam. Opinio tamen illa pessima undecunq; orta fuerit, detestanda & damnanda fuit. Veruntamen non mirum fuerit, tale quid à populo fuisse intellectum, quando audit magna & horrenda peccata, quodammodo levissima existimari, propter magnitudinem gratiarum.

Euangelica prædicatio. Vera & Euangelica prædicatio est, peccata, quoad fieri potest, magnificare, ut homo ad timorem & legitimam pœnitentiam veniat. Denique quid prodest

dest propter vilissimam pœnarum remissionem, tot auxesibus tonare, ad extollendas venias, & propter saluberrimam crucis sapientiam vix mutire? Imo quomodo id non noceat simplici vulgo, qui tantum solet æstimare verbum, quanto fuerit gestu & apparatu prædicatum? At Evangelium nullo, veniæ omni apparatu proferuntur, scilicet, ut vulgus Evangelium nihil, venias omnia credat esse.

Mirum tamen est, cum audeant clamare, homicidia, latrocinia, libidinem generis omnis, blasphemias in virginem Mariam & Deum, facilia, ut his veniis remittantur, Cur non etiam illa leviora remitti clament, quæ in Bulla cœnæ referuntur? Pontifex non remittit, vide ergo forte ne & illa non remittat, aut saltem non tam facile remittat, quæ multo sunt illis graviora. *Bulla cœnæ.*

CONCLUSIO LXXVI.

Dicimus contra, quod veniæ Papales, nec minimum venialium peccatorum tollere possint, quo ad culpam.

Hanc Meo sin non posuissem, nisi voluissem præcedentis Conclusionis opinionem detestabilem facere. Patet autem, quod nulla culpa remittitur, nisi à solo Deo. Ideo nec illa magna per facultates remittuntur, sed declarantur remitti, & eorum pœna remittitur. Hæc dico secundum illorum sententiam. Mea autem patuit superius satis. *Culpa remittitur à solo Deo.*

Verum hic morandum fuisset in veniali peccato, quod ita vilescit hodie, ac si nullum pene sit, & timeo magna multorum perditione, qui secure stertunt in peccatis, ubi non viderint sese crimina committere. Ego id fateor, donec legi schalasticos Doctores, nunquam intellexi, quid & quantum esset veniale peccatum, an ipsi intelligant, nescio. Id breviter dico, qui non assidue sic timet & agit, ac si mortalibus peccatis plenus esset, vix unquam salvabitur, quia dicit scriptura: *Veniale peccatum.*
Psal. 143. Non intres in judicium cum servo tuo Domine. Nam non solum venialia, quæ nunc passim vocant, sed etiam bona opera, non possunt judicium Dei sustinere, sed egent ignoscente misericordia. Quia non ait: Non intres in judicium cum hoste tuo, sed cum servo & puero tuo, qui servit tibi. Iste ergo timor doceret misericordiam Dei suspirare, & in eam confidere, Ubi ille deest, incipimus confidere in conscientiam nostram, magis, quam in misericordiam Dei, dum nihil criminis nobis conscii sumus fecisse, & hi in horrendum cadent judicium. *Bona opera non possunt judicium Dei sustinere.*

CONCLUSIO LXXVII.

Quod dicitur, nec si S. Petrus modo Papa esset, maiores gratias donare posset, est blasphemia in S. Petrum & Papam.

CONCLUSIO LXXVIII.

Dicimus contra, quod etiam iste, & quilibet Papa habet maiores, scilicet Evangelium, virtutes, gratias curationum &c. ut 1. Cor. 12.

Quia in potestate & obedientia Papæ sunt omnes, qui ista habent in Ecclesia, quos potest mittere quo volet, etiamsi ipse personaliter non haberet, ut non dicam, quod Bulla cœnæ, adhuc non est remissa cum suis casibus. Adhuc major esset gratia summi Pontificis, si has omnes facultates, gratis donaret omnibus Christianis, qui eis egerent. Deinde si sublatis Canonibus onerosis, libertatem populi Christiani restitueret, & tyrannides officiorum, ac Simonum exploderet. Sed hæc non sunt forte in potestate ejus, invaluit enim inimicus, & Princeps provinciarum facta est sub tributo, Dextera Domini faciet hanc virtutem, si id digni fuerimus impetrare.

CONCLUSIO LXXIX.

Dicere crucem armis papalibus insigniter erectam, cruci Christi aequivalere, blasphemia est.

Qua fronte sint hi homines, quis non videt? quid non audeant, qui talia audent? His credendæ sunt animæ Christi sanguine redemptæ? Christi crux vivificat totum mundum, occiso peccato, Crux illa armata largitur quas- *Crux Christi. Crux Indulgentiarum.*

dam pœnas remitti, & sic sunt æqualia, pœna æterna & temporalis. Sed quid persequar portenta omnia, quæ ex tali sermone sequuntur, quæ nec cœlum possit sustinere, ut proferantur?

CONCLVSIO LXXX.

Rationem reddent Episcopi, Curati & Theologi, qui tales Sermones in populum licere sinunt.

Potestas Ecclesiæ timetur. AT timetur potestas Ecclesiæ, deniq; errores & offensiones hodie factas in sedem Romanam, vindicantur gemino gladio, sed nunquid ideo tacendum? Nolite timere eos, qui occidunt corpus, Animam autem non possunt occidere. Qui me confessus fuerit coram hominibus, confitebor & ego eum coram Patre meo. *Matth. 10.*

Verum id ego vehementer admiror, quisnam illam glossam invenerit primus, quod duo gladii significent, unum spiritualem (non ut Apostolus vocat, scilicet gladium spiritus, verbum Dei,) alium materialem, ut sic Pontificem utraque potestate armatum, nobis non Patrem amabilem, sed quasi tyrannum formidabilem faciant, dum nihil nisi potestatem undiq; in eo videmus. *Ephes. 6.* *Duo gladii.*

Et ista est fidelissima glossa, super Patrum Decreta, in quibus tam rigide prohibentur clericis arma. Hic vide, num Deus iratus, videns quod pro gladio spiritus & Evangelio, diliximus intelligere ferrum, justissime nobis fecit, ut daret gladium, quem voluimus, & auferret quem noluimus. Ita ut nusquam in mundo fuerit crudelior strages bellorum, quam apud Christianos. Rursum vix neglectior sacra scriptura, quam apud Christianos. En tibi gladium, quem voluisti. O glossa vel tartaro digna. Adhuc tamen sumus saxei, ut iram Dei non intelligamus. *Ira Dei.*

Duæ Claves. Cur, quæso, illud amabilissimum ingenium, non etiam duas claves, pari videlicet subtilitate interpretatur, ut una sit divitiarum mundi largitrix, altera vero divitiarum cœli. Et quidem de altera satis plana est sententia, quia secundum Concionatores veniarum, ipsa cœlum assidue aperit, & exundat divitias Christi, sed alteram non potuit sic intelligere, sciens voraginem rapacissimam divitiarum in Ecclesia. Non enim expedit Ecclesiæ & patrimonio Christi, ut tanta liberalitate divitias mundi, quanta profundit divitias cœli.

Clavis scientiæ. Ideo altera clavis est clavis scientiæ, cui si adderetur alter gladius, id est, gladius scientiæ, apostolice, id est, recte & sancte dicerent: In his omnibus nondum est aversus furor Domini, adhuc manus ejus extenta, scilicet, quia res est mire molesta, sacras literas meditari, quibus instructi (secundum Apostol:) destrueremus munitiones, & omnem altitudinem extollentem se adversus scientiam Dei. Compendium illud laboris nobis placet, ut non hæreses aut errores destruamus, sed hæreticos & errantes concrememus, ducti scilicet meliore consilio Catonis, quam Scipionis in Carthagine vastanda. Imo contra voluntatem spiritus, qui scribit, ideo relinqui in terra promissionis Jebusæos & Cananæos, ut filii Israel discerent bellare, & habere consuetudinem bellandi. Quod si S. Hieronymus non decipit me, puto de bellis hæreticorum præfiguratum, vel certe Apostolus sit dignus fide, ubi dicit: Oportet hæreses esse. At nos: Nequaquam, sed oportet comburi hæreticos, ac sic radicem cum fructibus, imo zizaniam cum tritico evellere. *Isa. 9.* *2. Cor. 10.* *1 Cor. 11.* *Deleantur hæretici, non hæreses.*

Quid hic dicimus, nisi quod cum lachrymis Domino dicimus: Justus es Domine, & rectum judicium tuum? quid enim aliud meremur? Atq; hæc ideo quoq; commemoro, ne Pighardi nostri vicini, hæretici, infœlix populus, qui fœtore Romano gaudet, sicut Pharisæus super Publicanum, non autem compatitur, ne, inquam, illi nos crederent nescire vitia, & labes nostras, & immensum adversus nostram miseriam superbirent, si nos ista tacere & approbare videremur. Scimus heu nostrum casum, & dolemus, non autem sicut hæretici fugimus, & semivivum transimus, tanquam alienis peccatis pollui timeremus. Quo furioso timore illi fictiment, ut non pudeant gloriari, sese ideo fugere, ne polluantur; Tanta est charitas. Nos vero, quo miserius laborat Ecclesia, eo fidelius assistimus & accurrimus, flendo, orando, monendo, obsecrando. Sic enim charitas jubet, alterum *Luc. 10.* *Galat. 6.*

rum alterius onera portare, non sicut hæreticorum charitas facit, quæ solum commoda quærit alterius, ut potius portetur, & nihil molesti sustineat à peccatis aliorum. Quomodo si Christus voluisset facere & sancti ejus, quis fuisset salvus factus? *Hæreticorum charitas.*

CONCLUSIO LXXXI.

Facit hæc licentiosa veniarum prædicatio, ut nec reverentiam Papæ, facile sit etiam doctis viris redimere à calumniis, aut certe argutis quæstionibus Laicorum.

ETSI amici mei, me hæreticum, impium, blasphemum, jam multis diebus clament, quod Ecclesiam Christi, & Scripturas sanctas non teneam catholico sensu. Ego tamen fretus conscientia mea, credo eos falli, me vero diligere Ecclesiam Christi, & decorem ejus. Qui autem me judicat, Dominus est, licet nihil mihi conscius sim. Et ideo istas Positiones omnes, coegit me ponere, quod viderem alios falsis opinionibus infici, alios per tabernas ridere, & sanctum sacerdotium Ecclesiæ manifesto ludibrio habere, occasione tam effusæ licentiæ prædicandarum veniarum, Non erat vulgus Laicorum, ampliore occasione, in odia sacerdotum excitandum, quod jam à multis annis propter avaritiam & pessimos mores, nobis offensum (heu solo timore pœnæ) honorat sacerdotium. *Lutherus amator Ecclesiæ Christi.* *Laici.*

CONCLUSIO LXXXII.

Cur Papa non evacuat purgatorium, propter sanctissimam charitatem, & summam animarum necessitatem, ut causam omnium justissimam, si infinitas animas redimit propter pecuniam funestissimam, ad structuram Basilicæ, ut causam levissimam.

HANC quæstionem non Papa, sed Quæstores excitant, Quia ut supra dixi, nusquam legitur summi Pontificis super hac re ullum decretum, ideo respondeāt illi ad eam, qui suscitaverunt. Ego ad omnes istas quæstiones uno verbo responderim, quantum pro Pontificum honore fieri potest, videlicet quod nemo eos informat rei veritatem, & frequenter fit, ut male narrantibus mala concedant. *Nemo Pontifices docet veritatem.*

CONCLUSIO LXXXIII.

Cur permanent Exequiæ & Anniversaria defunctorum, & non reddit aut recipi permittit Beneficia, pro illis instituta, cum sit jam injuria pro redemptis orare?

MULTO scio ista quæstione fatigatos mecum, & multis evasionibus frustra à nobis laboratum, Diximus etiam, si evolarent animæ, tum officia instituta pro illis, jam in laudem Dei cederent, sicut fit, dum pueri & infantes decedunt. Alius aliter, sed nullus fecit satis. Tandem cœpi disputare, & negare illorum sermones esse veros, ut vel sic elicerem tandem à doctioribus, quid hic respondendum foret. *Cur negarit illorum sermones.*

CONCLUSIO LXXXIIII.

Quæ illa nova pietas Dei & Papæ, quod impio & inimico, propter pecuniam concedunt animam piam & amicam Dei redimere, & tamen propter necessitatem ipsiusmet piæ ac dilectæ animæ, non redimunt eam gratuita charitate?

CONCLUSIO LXXXV.

Cur Canones pœnitentiales re ipsa & non usu, jam diu in semet mortui & abrogati, adhuc tamen pecuniis redimuntur, per concessionem Indulgentiarum, tanquam vivacissimi?

CONCLUSIO LXXXVI.

Cur Papa, cujus hodie sunt opes opulentissimis Crassis crassiores, non de suis pecuniis magis, quam pauperum fidelium, struit unam tantum Basilicam sancti Petri?

AD hanc quidem & similes ego dico, non est nostrum judicare voluntatem Papæ, sed tantummodo ferre, etiam si quando fuerit iniquissima, ut supra dixi. Verum monendus tamen est, & præcones veniarum, ut non detur tam manifesta occasio populis loquendi, sicut olim Eli sacerdos fecit, ut propter filios suos, homines detraherent sacrificio Domini. Si tamen mens Papæ unquā fuit, Ecclesiā S. Petri, *1. Reg. 2.*

Petri, tot pecuniis corrasis ædificari, & non potius eorum, qui facilitate ejus, in suum lucrum abutuntur. Non est necesse literis tradere, quid passim de structura illa fabulentur, det Dominus ut mentiar, non diu poterit ista exactio prospera esse.

CONCLUSIO LXXXVII.

Quid remittit aut participat Papa iis, qui per contritionem perfectam, jus habent plenariæ remissionis & participationis?

Jureconsulti. HÆC inde venit, quod multi etiam Juristæ nescire, se dicant, quid sit remissio culpæ per claves, de qua supra meum sensum dixi.

CONCLUSIO LXXXVIII.

Quid adderetur Ecclesiæ boni maioris, si Papa, sicut semel facit, ita centies in die cuilibet fidelium, has remissiones & participationes tribueret?

Communis thesaurus. HIC mire mira, alii communem thesaurum fingunt, qui per Indulgentias augeatur. Et ideo si homo septies in die remissionem plenariam obtinet, ut in Urbe potest fieri, tanto plura bona consequetur. Hi sibiipsis contrarii sunt, quod Indulgentiæ sint expensiones thesauri secundum eos, ergo non collectiones. Alii juxta divisionem continui in infinitum, remitti putant peccata, sicut dividitur in semper divisibilia lignum. Ita remittuntur peccata, semper remissibilia ulterius, licet semper minora fiant. Ego fateor me nescire quid dicam.

CONCLUSIO LXXXIX.

Ex quo Papa salutem quærit animarum per venias, magis quam pecunias, cur suspendit literas & venias jam olim concessas, cum sint aque efficaces?

Suspensio. Pontifex. HÆC maxime omnium urit & displicet, & fateor magna cum specie, illa enim suspensio, unica est causa, quod vilescunt Indulgentiæ. Itaq; ego non possum negare quidem, quod omnia ferenda sunt, quæ Pontifex facit, Sed doleo, quod non possum optima esse probare, quanquam si de mente Pontificis, sine intermediis operariis mercedem, dicendum esset, optima de illa præsumenda dicerem, *Ecclesia indiget reformatione.* breviter & cum fiducia loquendo. Ecclesia indiget reformatione, quod non est unius hominis Pontificis, nec multorum Cardinalium officium, sicut probavit utrumq; novissimum Concilium, sed totius orbis, imo solius Dei. Tempus autem hujus Reformationis, novit solus ille, qui condidit tempora. Interim vicia tam *Claves sunt in abusu.* manifesta, negare non possumus. Claves sunt in abusu & servitute avaritiæ & ambitionis, & gurges accepit impetum, non est nostrum remorari eum. Iniquitates nostræ respondent nobis, & onus est unicuiq; sermo suus.

CONCLUSIO XC.

Hæc scrupulosissima argumenta Laicorum, sola potestate compescere, nec reddita ratione diluere, est Ecclesiam & Papam hostibus ridendos exponere, & infelices Christianos facere.

SIC enim ex malo fit pejus, dum terrore compescuntur, Quanto rectius do- *Ira Dei.* ceremur, hanc iram Dei intelligere, & pro Ecclesia orare, & talia tolerare in spe *Orare pro Ecclesia.* futuræ Reformationis, quam dum tam manifesta vicia volumus cogere, virtutes videri, pejus irritemus. Siquidem nisi nos mereremur vexari, Deus non permitteret solos homines in Ecclesia dominari, daret nobis Pastores secundum cor suũ, qui nobis pro veniis darent tritici mensuram in tempore suo. Nunc autem, etiamsi sint boni Pastores, tamen non possunt ad officium suum venire, tanta est ira furoris Domini.

CONCLUSIO XCI.

Si ergo venia secundum spiritum & mentem Papæ prædicarentur, facile illa omnia solverentur, imo nulla essent.

Nimium extollendo venias, depresserunt. QUOMODO? scilicet, si ut sunt, solum remissiones pœnarum, non meritoriæ, ac infra bona opera habendæ, non fuisset ullus unquam commotus aliquid de his dubitare, Nunc propter sui nimiam magnificationem, suscitant quæstiones insolubiles, in earum propriam vilificationem, Mens enim Pontificis non potest esse alia, quàm quod Indulgentiæ sunt Indulgentiæ.

CON-

CONCLVSIO XCII.

Valeant itaque omnes illi Propheta, qui dicunt populo Christi: Pax, pax, & non est pax.

CONCLVSIO XCIII.

Bene agant omnes illi Propheta, qui dicunt populo Christi: Crux, crux, & non est crux.

CONCLVSIO XCIIII.

Exhortandi sunt Christiani, ut caput suum Christum per pœnas mortis, infernosq́; sequi studeant.

CONCLVSIO XCV.

Ac sic magis, per multas tribulationes intrare cælum, quam per securitatem pacis, confidant.

Satis supra de cruce & pœnis dictum est, hodie rarus sermo.

AD CANDIDUM LECTOREM ET ERUDITUM.

Non tibi hæc edita existimes, erudite & candide Lector, quanquam quid opus hoc monitorio? quasi timeam Ciceroniana hæc tibi visum iri, Tu pro Genio tuo habes aliunde, quod legas. Me oportuit, cum mei similibus nostra, id est, rudia & barbara tractare. Sic placitum fuit in cœlo. Nec ausus fuissem nomen summi Pontificis, his meis bullis, appellare, nisi vidissem amicos meos illius terrore quam maxime confidere. Deinde quod summi Pontificis peculiare sit officium, ut debitorem agat, sapientibus & insipientibus, Græcis & Barbaris. Vale. Anno Domini M. D. XVIII.

Declarationum Disputationis de Virtute Indulgentiarum, reverendi Patris, ac S. Theologia Doctoris Martini Lutheri ad Leonem X. Pontificem maximum Finis.

MARTINUS LUTHERUS PIO LECTORIS.

Suscitavit mihi Deus alium, & ex vetere novum hostem, eximium illum, &, salva reverentia, Reverendum Patrem, Magistrum Iacobum Hostraten, Hæreticorum Magistrum vulgo & vere dictum, qui in Præfatione Apologia sua, seu rectius mataeologia, Propositionem meam tertiam decimam carpens, dicit: Si ista Propositio vera sit, Romanos Pontifices esse hæreticos, Deinde, sanguinaria sua lingua ad cadem & fraternam perniciem anhelans, monet optimum Pontificem Leonem X. ut non agnino & Christiano, sed leonino & furiali animo exurgat. Dignus plane vir, qui inquirat hæreticos, & exhortetur Pontifices, facturus ex Pontificibus hominibus bestias, ex Christianis hæreticos, Novum genus inquisitorum tormentorum.

Hæc Epistola debebat præcedere Resolutiones D. [illegible] de Virtute Indulgentiarum &c. Est enim à D. Luthero scripta 13. Julij, Anno 18. Sed hoc consilio huc le[illegible], ne turbaretur ordo superiorum, &c.

Sed vide hominem, qui omnes dies consumpsit & perdidit in Dialectica, tam multos docuit nos syllogismos Apostolicos in eodem libro, ex quibus intelligas, quam eximie polleat in Dialectica. Hæc est enim consequentia Hostraten, Hoc est contra Scripturas, ergo est hæreticum. Gratias ago. Davidis adulterium fuit contra Scripturas, imo contra Decalogum, ergo id fuit hæreticum. Et breviter, Nullum est peccatum quamlibet leve, quin sit contra Scripturas. Ideo sequitur, quod autore Hostraten: totus mundus non est nisi mera hæresis. Ipsa quoq; Ecclesia, cum sine peccato non sit, est hæretica. Et cum omnes simus mali, contra Scripturas, sumus Hæretici omnes, excepto uno Hostraten, qui non est sicut cæteri hominum, ut omnes faciat hæreticos, quo latius pateat inquisitionis eius, id est, gloria & lucri, ministerium.

Quis est hæreticus, si tu non es hæreticus? qui iuxta admirabilem tuam Dialecticam, Præmissas tenes, ex quibus Conclusio omnium hæreticissima sequitur, scilicet, quod Ecclesia est hæretica. Dico ergo & ego, quod pestilentiorem & impudentiorem hæreticum sol non vidit, quam Iacobum Hostraten Surge ergo, ô Leo X. Pastor mitissime, & hos hæreticos inquisitores alius Inquisitoribus inquire. Iam vides, quo animo inquirant hæreticos, & teipsum cum tota Ecclesia hæreticum facturi.

Arrige

Arrige ergo aures, ô Hostraten infælicissime, qui nec quid contra vel pro Scriptura sit, nosti, & cum summo dedecore Ecclesiæ Inquisitor es hæreticorum, Docebo te primum Antepraedicamentum, definitionem scilicet æquivocorum, & tui S. Thomæ Canonem usitatum, Quod omne multiplex indistinctum parit confusionem. Contra Scripturas primo est hæresis. Deinde quilibet error, tum omne peccatum, etiam veniale, & verbum ociosum, sed & ipse inevitabilis fomes, ut Rom. 7. Apostolus dicit, se peccatum contra Legem Dei sentire in membris suis. Proinde, si Pontificum Notarii, vel ipsi aliud quid senserint, aut Scripturas, humana passi, distorserint, contra Scripturas quidem sapiunt, hæretici tamen non sunt. Nisi quo modo tu velles esse omnes homines hæreticos, dolens, quod homicidiis, Christianorumque sanguine pasci non permitteris, ut permittam, quod quantumlibet sit magnus error, non est hæreticus, nisi pertinaciter asseratur & defendatur. Quorum utrunque adhuc alienum fuit à Romano Pontifice, Neque enim magno errore, nec pertinacia seu magni seu parvi erroris repertus est maculatus. Rom. 7.

Ita ergo, infælix, & cruente Parricida, qui nil nisi fraternum sanguinem sitis, & inquire scarabeos in suo fimo, donec discas, quid sit peccatum, error, hæresis, & omnia, quæ ad horum scientiam pertinent. Neque enim ignorantiorem Asinum ego vidi, præsertim, qui tot annos in Dialectica se glorietur versatum. Quid mirum, si optimos Articulos optimorum virorum pro hæreticis damnas, qui needum nosti, quid sit contra Scripturas, ac per hoc, nec quid sit damnandum, aut quid hæreticum. Gaudeo plane me damnatum abs te, tam tenebricoso cerebro. Et obsecro te, ne unquam dicas me Christianum & Catholicum hominem, ne cæteri credant te mentitum, & ex cæcitate loquutum. Semper autem me, quæso hæreticum proclamato, & erunt, qui pro me dicant: Cæcus judicavit de colore.

Hæc tibi sanguinarie, veritatis inimice. Et si te furor tuus incesserit, ut quid contra me tentes, vide, ut cum judicio & mora agas (præmonens dico) Deus scit, quid sim facturus, si vixero. Mea quidem fiducia est, ostendere omnibus palam, non fuisse Hæreticum in quadringentis annis pestilentiorem Iacobo Hostraten. Vale optime Lector.

XIII. Julii, Anno M. D. XVIII.

Typographus pio Lectori.

QVi sermones legetis R. P. D. Martini Lutheri de decem Præceptis, meminisse debetis, ad populum fuisse dictos, qui, nisi rudi (quod aiunt) Minerva res tradatur, sic Doctorem audit, ut Lyram Asinus. Itaque vel sententiarum acumen, vel verborum elegantiam ne expectetis. Siquidem hi Sermones ea dictionis simplicitate, nimirum extemporali, qua ad populum è sacra concione fuere Germanice pronunciati, hic triviali stylo sunt editi, Non ut doctos delectent, sed ut rudioribus, cùm Laicis, tùm Sacerdotibus, prosint, quorum utilitatis præcipue rationem is habuit, qui invulgandos curavit. Igitur quicquid hoc est tumultuariū concionum, boni consulite, candidi Lectores, & Lutherum non minus purum ac sincerum Christianæ pietatis Doctorem, quam vita prorsus inculpata virum, amate. Et bene valete. Anno post Christum natum 1518.

DECEM PRÆCEPTA
WITTEMBERGENSI POPULO PRÆDICATA,
per R. P. D. Martinum Lutherum, Anno M. D. XVIII. primum ædita.

PRÆCEPTUM I.
Non habebis Deos alienos.

PRimum quæritur: Cur non præcipit affirmative sic: Habeto proprium vel unum Deum, vel, Adora me unicum Deum? Secundo: Cur non imperative magis, quam indicative, dicit: Non habeto Deos alienos?

Ad

Ad utrumq; simul respondeo: Quod omne præceptum Dei magis politum est, ut ostendat jam præteritum & præsens peccatum, quam ut futurum prohibeat. Siquidem juxta Apostolum Roma. 3. Per Legem nihil, nisi cognitio peccati. Et iterum, Rom. 11 Galat. 3 Conclusit Deus omnes sub peccatum, ut omnium misereatur. Ideo præceptum Dei veniens, invenit peccatores, & auget, ut amplius abundet peccatum, Roma. 5. *Præceptum Dei.*

Rom. 3. Rom. 11. Galat. 3. Rom. 5.

Leges vero hominum propter futura peccata ponuntur. Ideo Spiritus, ut est benignissimus Magister, magis loquitur indicative, Q. d. O miser homo, ecce tuam tibi ostendo pravitatem. Talis esse deberes, qui nullos Deos haberes, Non assumeres nomen Dei tui frustra, Sabbatum sanctificares, Non occideres, Non concupisceres &c. Nunc autem totus es alius & perversus. *Leges humanæ. Spiritus Dei loquitur indicative.*

4. Reg. 17. Ideo deniq; & negative præcipit, Quia negativa est vehementior, quam affirmativa. Siquidem & Samaritani olim coluerunt unum Deum, sed simul Deos suos. Et nunc Judæi atq; gentes, hæretici & mali, imo omnis homo mundi, unum Deum colit, quem omnes cognoverunt, ut Rom. 1 Apostolus dicit. Sed ibi peccant, quod hunc sic colunt, ut simul & sua Idola colant. Ita nullus est hominum in mundo, qui non in aliquo gradu, quodlibet præceptum faciat: Quia nemo est, qui non aliquando nomen Dei invanum assumat, qui non aliquando occidat, non mœchetur, non furetur, sed simul tamen omnia etiam contraria faciat, ut videbimus latius infra. *Negativa vehementior, quam affirmativa.*

Rom. 1.

COROL:

Omnes filii Adæ sunt idolatræ, & primi huius Præcepti rei.

Verum sciendum, quod idolatriæ duo sunt genera. Alterum exterius, alterum interius. Exterius, quo homo lignum, lapidem, bestias, stellas adorat, ut notum est ex veteri Testamento & Libris gentilium. Hoc autem procedebat ex interiori Interius, quo homo vel timore pœnæ, vel amore commodi affectus, foris quidem omittit culturam creaturæ, sed intus manet amor & fiducia in creaturam. Quæ est enim religio, non flectere genua divitiis & honoribus &c. & tamen cor ac mentem, nobilissimam sui partem, offerre illis? hoc est, Deum adorare in corpore & carne, intus autem adorare creaturam in Spiritu. *Idolatria duplex. 1. Exterior. 2. Interior.*

Psal. 81. Hæc idolatria dominatur in omni homine, donec sanetur per gratiam in fide Jhesu Christi, Sicut dicit Psal. 81. Audi populus meus, & contestabor in te, Israel si audieris me, non erit in te Deus recens, neque adorabis Deum alienum. Quod est dicere: Tuis studiis & viribus nunquam eo pervenies, ut Deum alienũ non adores, Quia etsi non coles imagines, corde tamen mihi præferes creaturam. Tunc autem non adorabis alienum, si me audieris, id est, fides verbi mei te faciet liberum à diis alienis, & verum cultorem Dei, Hæc enim abstrahet à cupiditate & fiducia rerum, & trahet ad Creatorem. *Israell si me audieris.*

Quomodo fiet istud?

Ita fiet, Fides Christi tollit omnem fiduciam sapientiæ, justitiæ, virtutis propriæ, docens, quod nisi ipse pro te mortuus esset, teque servaret, nec tu, nec omnis creatura tibi posset prodesse, ac sic oritur omnium contemptus. At ubi audis, quod pro te passus est, & credis, jam oritur fiducia in eum, & amor dulcis, & sic periit omnis rerum affectus, ut inutilium. Et oritur æstimatio solius Christi, ut rei necessariæ vehementer, remansitq; tibi non nisi solus Jhesus, solus satis & sufficiens tibi, ita, ut de omnibus desperans unicum habeas hunc, in quo omnia speres, ideoq; super omnia eum diligas. At Jhesus est verus, unus, solus Deus, quem cum habes, non habes alienum Deum. Judæi vero timentes, ne alienum Deum haberent, si hominem Christum adorent eo, pejus adorant alienum Deum, scilicet, idola cordis sui, quæ sibi de Deo fingunt. Recte ergo dicit, Si audieris *Psalm. 81.* me, Q. d. impossibile est, ut non adores alienum, si non audieris me, quia non humiliaberis, nec auferetur tibi fiducia creaturæ. Non humiliatus autem, non adorabis me, sed te & tua. *Fiducia in Christum. Judæi.*

Implens I. praeceptum.

Clare ergo patet, quod nemo implet hoc Praeceptum, nisi credens in Christum, sperans, diligens, nudatus ab omnium rerum affectu, Quod sine gratia Dei est impossibile.

Colentes alienum Deum.

At sunt multi, qui cum interrogantur: An alienum Deum habeant, & idolatrae sint, constanter respondent, quod nequaquam. Hos ut deprehendas manifesto mendacio, id observa, Num sint rebus ita mortui, & in Christo ita securi, ut nec divitiis inflentur, nec paupertate dejiciantur, nec honore tumeant, nec ignominia marcescant, nec vita laetentur, nec morte terreantur, nec voluptate gaudeant, nec passionibus tristentur. Et prorsus ita sint ad utrumq; immoti & quieti, ut quoquo modo illa cadant, satis eis sit, quod Jhesum Christum habent, imo ut paupertatem ignominiam, passiones, mortem ament & optent divitias gloriam, voluptatem, vitam, fastidiant prae desiderio sui Dei Jhesu Christi. Sicut ille Psal. 42. Quemadmodum desiderat cervus ad fontes aquarum &c. Et sponsa in Canticis: Filiae Jerusalem, nunciate dilecto, quia amore langueo. Et Paulus: Cupio dissolvi & esse cum Christo. Qui vero hunc in se affectum nondum sentit, confiteatur se nondum esse purum Dei cultorem, sed multa mixtum idolatria, quia dolet, cupit, amat, odit, non sicut debet, nec ea quae debet. At hic dicitur: Haec pertinent ad perfectos, non ad omnes, Non est necessaria tanta perfectio. Respondeo: Et nos scimus hoc esse perfectorum (id est, non Judaeorum, sed Christianorum) Non quod damnati sint omnes, qui tam perfecti non sunt, sed q. ista meta & finis est nobis propositus, à cuj^s^ assecutione nemo excusatur, nisi is, qui cum gemitu agnoscit, & confitetur sese non esse talem, & quotidie laborat, ut fiat talis. Et quod minus facit, humiliter petit ignosci, dicens: Dimitte nobis debita nostra. Et illud: Cur mundum crea in me Deus. His, inquam, timoratis, & confitentibus, quaerentibus, petentibus, non imputatur ista idolatriae suae mixtura, propter Christum, in quem credunt. Illis vero, qui sine timore, sine sollicitudine proficiendi in securitate stertunt, omnino imputatur, & sunt vere idolatrae. Nec excusabuntur, quod non sit necesse esse perfectum, quasi praeceptum illud lapidibus aut lignis, ac non potius hominibus sit positum, & ita implendum plene atq; perfecte, ut nec unum jota aut unus apex sit praetereundus.

Psal. 42. Cant. 5. Philip. 1.

Eniterdum ad perfectionem.

Psalm. 51.

Peccantes contra primum praeceptum.

Pro clariore notitia, ita ut infirmiores possint capere, qui & quomodo contra hoc praeceptum peccent, latissime ponam exempla non tamen omnia (nisi velim infinitum numerare) sed multa, ut eorum comparatione possint reliqua facilius intelligi.

Primo, Sunt aliqui adeo rudes, ut videatur Diabolus non serio, sed velut moriones suos joco illudere, inter quos sunt, sortilegi, divini, malefici, incantatores, superstitiosi. Et horum multiplex species Sed in compendium eos redigam, atq; ut facilius teneantur memoria, juxta aetatum differentias distinguam.

Superstitiosi.

Adolescentia. Gladius, telum, & similia, ne laedant.

Prima est Adolescentia, per se proclivis in seductionem hostis. Primo sunt, qui conceptis verbis certisq; signis noverunt consecrare, id est, execrari, gladios, tela, bombardos, & omne ferrum, ita, ut non possint laedi ab illis, sive in bello, sive alias. Vidi ipse ego adolescentem, qui stricto gladio in ventrem nudum fixo, tam valide urgebat adversum seipsum, donec capulus reflexus copularetur acumini super ventrem, & nihil laesus, gladium rursum remisit.

Secundo, Qui possunt haec solvere, circulo descripto, ductisq; in pulvere signis, & ita alter alterius Sacramenta irrita faciens, sese occidunt.

Characteres. In vitro puella Amasii. Caput asini.

Tertio, Sunt, qui literas aut characteres super vitrum scribunt & ad ignem ponunt, torquere soliti hac machina Puellas ad sui amorem. At illae rursum, aliae ollam ad ignem ponentes, suos Adonides per multa miliaria vocare possunt. Aliae caput asini in medio foco ponentes, urgent ad se venire quotquot volunt sui mysterii vel aemulos vel consortes. Et mirum dictu, quod non sit salus nec remissio venire coactis, donec igne potiri eis licuerit, asinini capitis coctore.

Litera Leonis Papae.

Quarto, Habentur literae, multis sacris & verbis & signis repletae, quas Carolo

rolo dicunt à Leone Papa missas in bellum, quod ultra vanitatem, etiam mendacium est, ut ex Chronicis patet, cum non fuerint synchroni Leo & Carolus. His tamen tantum tribuunt, ut nec occidi, nec lædi, nec injuriam pati possit, qui illas portaverit, ita ut præsumant, & iniquis causis victorias forenses. *Victoria forenses.*

Quinto, Observant menses pro uxore ducenda. Alii, ne nascatur proles, alii contra, ut prole abundent. Ita non Deo, sed mensibus tribuunt hominis creationem, infœlici insipientia, & tamen sunt Libri his nugis referti. *Observatio mensium pro uxore ducenda.*

Sexto, Sacra illa cæra paschalis cærei, à multis furtim abciditur, nescio in quot & quanto vel maleficia, vel superstitiones. *Cereus Paschalis.*

Septimo, Sunt, qui accepta aqua benedicta, cum preculis suis sperant se in formicario ovom inventuros, quod gestantes sint invisibiles. *Invisibiles.*

Octavo, Furem quæruot, dum suspecta nomina io chartulis ioscripta, jaciunt in aquam benedictam, ut cujus nomen in ima ruat, ipse sit fur quæsirus. *Fur.*

Nono, Uxore ducta, stultis observationibus intendunt, uter utri sit supervicturus, ut qui prior obdormiat nocte prima, prior morietur. Item uxor primo ingressu domus viri, superius limen tangat maou, adjunctis verbis, quibus se Domioam viri diviner. Secundum hæc judicentur similia, quaoquam sint stulta magis quam mala, & ludus dæmonum, ut dixi, videtur. Sed qui tandem in nimium serium vergat, scilicet, ut assuescant iis minutis in creaturam confidere, & inde nec in magnis Deo credant. Excusant se sane, quod sint sacra signa, sacraq; verba, quasi non ideo magis sint accusandi, quod rebus, signis, verbisq; Dei, in re proph ana & diabolica utuntur. *Uxor ducta. Illusio demonum. Viriles atas.*

SECUNDA est Juventus, & eorum, qui conjugio jam sunt astricti, ubi affectus prolis & rerum, mulierculas mire seductiles reddit in hoc opere Diaboli.

Primo, Curare nituntur infantes superstitiosis quibusdam ritibus. Nam sunt, qui fascinatos curant pueros (quod malum apud nos frequentissimum est, adeo abundant pestilentes vetulæ, & dæmonum ancillæ in hunc usum) ignoto quodam morbo, quem teuto: Die Elbe/vocant. His quidam sacerdotes & æditui rusticani à magicis meretricibus edocti, literas scribunt pensiles ad collum. Sed non communi atramento neq; papyro, nec omni die, nescio an & calamo & pulpito & loco usuali, habet enim res ea sua occulta mysteria, & fit tamen quod faciunt, quia credunt. Alii alium morbum, quem teuto, das Hertzgespanst/id est, pectoris distensionem, quem eo probant argumento, scilicet: Si mensura à cubitu ad cubitum non sit æqualis mensuræ, à poplite ad collum pueri. Deinde nescio, quot modis murmurandi cingulo metientes, capitis dolorem mitigent, sic & alios omnium membrorum dolores. *Fascini curatores. Die Elbe. Das Hertzgespanst.*

Hic ego vellem pueros intelligere & loqui, ut matres suas tam insignis stultitiæ arguerent, Non enim est dubium, quin resisterent, & sapientiores se matribus probarent.

Dicunt autem: Quis non misereatur infantis & filii uteri sui? Respondeo: Miserendum, sed non usq; ad servitutem Diaboli. Vel naturalem quære medicinam, vel Deum exora in simplici fide. Cur eum, quem Deus creavit, diabolo servandum & sanandum offers? Verum Deus ad tentationem incredulorum permittit talia fieri in infantibus, per maleficos, ut diabolum quærant, qui Deum neglexerunt. Neq; enim dubitandum est, infantium ejusmodi vexationes, quandoq; non esse oaturales, sed dæmones per maleficos adjurati, ita cruciant parentes eorum, occulto Dei judicio, sed justissimo, ut probet fidem, vel illorum vel aliorum, aut utrosq; puniat. *Permissio divina. Infantium vexationes non semper naturales.*

Secundo, Patres insufflant parvulis in palatum, vel guttur, nescio quo morbo laborantibus. Adducunt autē verba ad adjurationem idonea septem vicibus. *Pueri.*

Tertio, Qui pecora signant atq; sic servant à lupo, peste, aqua, igne, Quin totam civitatem vel domum ab incendio possuot ita servare? Infœlix lupus, *Pecora.*

 justè

justè quæri poteſt, portionem ſuam à Deo datam, ſibi ereptam per dæmonum fœderatos. Si Job ita feciſſet, ſua pecora ſervaſſet, ſed non à Deo laudatus eſſet. *Job.*

Fruges. Quarto, Eadem religione fructus in agris & hortis conſignant, adeo ſtulti, ut qui imbrem & incrementum ex Deo acceperunt, cuſtodiam ex diabolo petant, velut contra Deum pugnantes, ne auferat, quod dedit

Quinto, Ignem & aquam, item ſerpentes noverunt adjurare, ne pecori noceant ullo modo, id eſt, ut res eorum non ſit ſubjecta Deo.

Ægroti. Sexto, Infirmi dum vovent Sanctis vota, deinceps peccatum putant medicinis uti, ut ſcilicet tentent Deum ſuis ſtultis votis. Atq; ſi qua mulier inuncta fuerit olei Sacramento, eam per annum non niſi nigris veſtibus oportet uti, non ſaltare in chorea, non dormire cum marito. Adeo diabolus familiare habet organum, ſexum iſtum fœmineū, ut ipſum in ſua ſacra adſciſcat, per ipſum ſuas leges dictet, ſuas ſuperſtitiones ſeminet, per omnia contrarie Deo, qui ſacra & ſacerdotium & verbum ſuum, viris imponit. *Fœmineus ſexus.* Verum longe prævalet ſacerdotium iſtud muliebre, replevitq; has terras, innumeris ſuperſtitionibus, benedictionibus, documentis frivolis, à quibus longe plus timent, quam à legibus & ſacris ſacerdotii virilis ac divini. *Vir.*

Auguria. Omen. Septimo, Huc pertinent, qui ominationes, auguria, ut crocitatum corvorum & aliorum gentilium portentorum, reliquias vel exempla obſervant.

Dies Ægyptiaci. Octavo, Qui dies Aegyptios obſervant, in profectionibus, in reditu, in ædificiis, in negociis, in veſtibus novis induendis. Hi ſi ſic crederent, quod ignis in hyeme gratior eſt quam in æſtate. Item, quod in æſtate convenit fœnum facere, fruges colligere &c. recte crederent. Aut quod omni mane bonum ſit exire, ſi quis ſanus ſit & neceſſitatem habet, Malum autem, ſi ægrotus ſit. Quid enim aliud meretur illuſor ille Diabolus, quam ut rurſum & nos eum rideamus? His non longe junguntur, qui inciſionem venarum, ablactionem puerorum, ſalubritatem balneorum, & oportunitatem ſeminandorum, non ex humorum & calorum oportunitate, vel corporum neceſſitate, ſed ex influentiis planetarum & ſtellarum nos docent *Influentia Planetarum & ſtellarum.* Cum optimi Medici doceant, neceſſitatem hic eſſe unicam Regulam. Niſi fortè parant nos fame occidere, dum non permittunt niſi paucis diebus nos ſeminare. Sed bene habet, quod iſtæ nugæ à nullis vel pauciſſimis (Deo melius cogitante pro nobis) obſervantur.

Judicium Lutheri De Astrologia.

Nono, Sequitur lauta illa Aſtrologia ſeu Mathematica, quæ valde cupit eſſe ſcientia, ſed non poteſt ſtultitiam ingenitam exuere. Hæc eſt quæ nos docet: Quis qualis quantusve ſit futurus, quiſquis natus fuerit in horoſcopis ſignorum, conſiliarii ſcilicet divini ſecreti, nec angelis noti. Unum ego miror, quidnam illis acciderit, ut non invenerint ſtellam, quæ portendat, quis Juſtus, quis peccator ſit naſciturus? Quandoquidem ſuos horroſcopos maxime in hominibus valere volunt. Tum non eſt res tam parui momenti, juſticia, peccatum, veritas, mendacium, ſed nec tam rara, quam ſit balneator, cantator, trapezita, piſcator, orator, amator, qui ſuos habent horroſcopos Cur ergo nullū ibi juſticiæ & veritatis ſignum? Aut ſi eſt, cur nunquam ſortitur effectum? Siquidem omnis homo naſcitur peccator, mendax, inſipiens, licet nulla ſtella ad hoc fatum ſit conficta, nec mutatur unquam, niſi ſuper cœleſti gratia viſitetur. Aut eſt cœlum adeo infeſtum & incarioſum juſticiæ & veritatis, ut viliſſima balnea influat & ludos & veneres, juſticiam autem omnino neſciat. Aut tam invidus Creator, qui nullum ſignum boni, ſed tantummodo mali conſtituit, quippe cum nullus homo naſcatur bonus, ſitq; natura ſua cum influentiis perſeveraturus malus. Hos ego inter ſubtiles fatuos numeraſſem, niſi rudibus eſſent rudiores. *Subtiles fatui.*

Sed pulcherrime ſolvunt objecta, dicentes: Influentiæ non neceſſitant, ſed

sed inclinant ad peccatum &c. Quasi non sit idipsum impiissimum sentire, quod Deus fecerit creaturam ad inclinationem peccati, & non potius ad erectionem justiciæ, ut omnia cooperentur in bonum, non in malum hominibus. Aut quasi ullus hominum necessitate compulsus peccet, & non potius semper inclinatione. Quis invitum dicet peccare? Omnis mala inclinatio, non extra nos, sed in nobis est, Sicut ait Christus: De corde exeunt cogitationes malæ, Non quod intrat in hominem &c. Et B. Jacob Unusquisq; tentatur à concupiscentia sua abstractus & illectus, quæ non fato, sed origine peccati venit. Omnia enim quæ fecit Deus, bona sunt, ideo ex natura sua, non possunt nisi ad bonum inclinare. Quale est unumquodq;, tale & operatur.

In eos qui dicunt, Astra non cogunt, sed inclinant.

Inclinatio mala in nobis est.

Matth. 15. Jacob. 1. Gene. 1.

Rom. 8. Quod autem ad malum serviunt, non est natura, sed injuria eorum, sicut Paulus ait: Omnis creatura subjecta est vanitati non volens. Illi autem naturam eorum faciunt vanitatem, volentes ex institutione Dei illa habere, ut ad peccandum inclinent. Cur ergo Adam & Hevam ante serpentem non inclinaverunt? cur non Christum? cur non Virginem? Pereat ea blasphemans impietas. Vox
Gene. 3. illa, vox patris Adam est, qui & ipse suam inclinationem ad mulierem transtulit, id est, creaturam Dei, dicens: Mulier, quam mihi dedisti &c. Verum, quam egregie mihi obstarent, si ullum Sanctorum, vel Martyrum his usum esse, aut scripsisse, aut approbasse possent ostendere. Nunc autem non modo non approbaverunt, sed etiam reprobaverunt. Præsertim B. Augustinus in multis locis, tum B. Gregorius Et tamē invenit ista langvidula insipientia, langvidiores qui credant. *Augustinus. Gregorius.*

Abraham, inqniunt, docuit Aegyptios astrologiam, ut testis est Josephus, Quasi Josephus nusquam excesserit verum, præsertim tam anhelus Judaicæ gloriæ appetitor. Abraham sine dubio docuit Aegyptios Deum colere, & veram *Abraham. Josephus notatur.*
Psal. 105. Dei sapientiam. Sicut & de Joseph dicitur Psal. 105. Ut erudiret Principes ejus, & senes ejus prudentiam doceret. Non est credendum, sanctos illos viros, nec astronomiæ, multo minus astrologiæ operam dedisse, quæ juventutis sunt studia ociosa. Sed Josephus videns hujus scientiæ opinionem apud Græcos extolli, & in gloria esse, fingere visus est voluisse, quomodo etiam in hac re Judæi Græcis non impares, sed superiores essent, quod in omnibus aliis quoq; facere conatus fuit, quæ ad vanam gloriam pertinent. *Ociosa studia.*

Deinde mirum est, dæmones non fuisse aliquando mutatos, qui tot seculorum influentiis subjecti, tum propriores, quam nos, utpote in aëre habitantes, sunt. Non autem venisse stellarum influentias super eos, aut easdem stellas, eodem modo eis fulsisse, absurdum videtur, Manent enim obstinati in sua perversitate, nec ullo signo mutantur, cum nostræ animæ brevissimo momento influentiarum mutari dicantur? *Mirũ est, dæmones aëris incolas, ex influentiis non fuisse mutatos.*

Vltimo, Quid ad Mosen dicemus? Deut. 4. Ne forte elevatis oculis ad cœlum, videas solem & lunam, & omnia astra cœli, quæ creavit Dominus Deus tuus in ministerium cunctis gentibus &c. Si in ministerium, quomodo in dominium? At subtiliter evadunt, dicentes autoritate sui magistri Ptolemei: Sapiens dominatur astris, ideo prævenire & impedire potest influentias stellarum. Ergo non sunt in dominium sapientibus, sed insipientibus tantum. Quid autem Moses? Cunctis, inquit, gentibus in ministerium. Si cunctis, ergo vel cunctæ gentes sunt sapientes, & ita dominantur astris omnes, vel aliquæ tantummodo sunt sapientes, & fiet, ut non cunctis gentibus sint creata in ministerium, vel Moses verax, & tu mendax. Ut omittam, q. si etiã vere sapiens esset domin⁹ astrorũ, nihilomin⁹ falsum dixisset Moses, utpote q. astra non ministrent sapientib⁹ etiam, sed magis impediunt, ita, ut nisi illi sapientia præstarent, non possint earum fata vitare. Non ergo in ministerium, sed in bellum, sapientibus, & in dominium atq; tyrannidem insipientibus, dicendæ fuissent stellæ creatæ. Quod est & Mosen mendacii arguere, & Deum crudelitatis accusare, omninoq; blasphemare. *Moses Deut. 4. Sol, luna, astra, in ministerium hominibus creata. In Ptolemeum.*

Sed hæc alii latius tractarunt, Sat sit indicasse vanitatem hanc prohibitam.

Jerem. 10. Juxta vias gentium nolite dicere, & à signis cœli nolite metuere. Solus enim Deus timendus est in omnibus. Cætera omnia ut ministeria in bonum electis cooperantia esse, debemus intelligere. *Jerem. 10.*

Malefica. TERTIA ætas propriè est Vetularum, aut similia illis operantium, ut qui cum dæmonibus paciscuntur, de quibus passim habetur notitia.

Primo, Maleficiis possunt oculos lædere & excæcare, corpora infirmare, sagittare crura, imaginibus devovere, & prout libet vel occidere, vel lenta & incurabili plaga tandem consumere, ut vidi plures talia passos.

Secundo, Possunt tempestates, tonitrua concitare, perdere fruges, occidere pecora. Item, butyrum, lac, caseum aliis furari, id est, ex poste vel bipenne, vel mantili, mulgere.

Ars notoria. Tertio, Huc pertinent, qui scientiam quærunt per artem Notoriam, de *Occulta quærentes per Chrystallum.* qua in jure satis dicitur. Item, Qui occulta quærunt per Crystallum, unguem, vel eburneum capulum, tamen prius consecratum. Nec id possunt, nisi puellæ vel pueri virgines, in circulo inclusi, ne desit species bona pessimo illi operi. Dicitur tamen hujus inspectionis mysterium fallacissimum esse. Hujus generis *Divinatoria virga.* sunt, qui virga divinationis, occultus quærunt thesauros, Maxime autem hi, quos vulgo viros & mulieres sapientes (id est, Magos & Phytonissas) vocant, quorum oracula ex diversis & longinquis locis petunt, Si quis aliquid amiserit, vel quodcunque passus fuerit, cujus ignoret autorem. Mirum hos, ab Episcopis permitti, impune talia publice audere.

Quarto, creditur à multis, quod equitent super scopam, alii super hircum, alii super alias nugas, ad quendam locum, ubi ad convivium conveniat ejus mysterii consortes. Quod non solum prohibitum est fieri, sed etiam credi verum esse, ut infra latius. Sicut & illud, quod vetulæ mutentur in feles seu catos, & nocte vagentur, prohibitum est credi verum esse.

Hulda. Quinto, Dicitur apud aliquos, quandam dominam, alios Herodiadem, alios dominam Huldæ, alios Venerem, per annum circumvehi, ac velut lustralem Februum peragere, quæ hospitibus suis relinquat, vel carbones, vel quisquilias currus sui, quæ postea inveniuntur esse aurum & argentum, ut etiam in latina ligva sit Proverbium de carbonibus & auro, hinc forte natum.

Lares familiares. Sexto, Habent quidam domesticos quosdam dæmones, velut Lares familiares olim habebantur, qui aliquando per diem apparent. Hos vulgo vocant alii Wichtelen/alii Hellekeplin. Et creditur domus fortunatissima esse, quæ talibus dæmonum illusionibus occupata fuerit, & plus timent offendere eos dæmones, quam Deum & totum mundum.

Septimo, Aliquæ ut diabolum inveniant, ecclesiam circumeunt versis vestigiis, & contra quam solidum est fieri, Et invento illis obvio, sese tradunt ei in pactum. Ex horum genere esse putandæ sunt, quæ malū omen esse putent, si mane obvium habuerint sacerdotem. Signant enim sese cruce, ne male ejus diei incurrant, quæ primo occursu sacerdotis sibi portendunt, magistro diabolo futura.

Sacerdotis occursu. Octavo, Sunt Incubi & Succubi dæmonum, de quibus latius statim.

Verbena. Nono, Etiam usque ad Sacramentorum injuriam proficit ista nequitia Satanæ. Sunt enim, qui baptizandis pueris, verbenam, caseum, nescio deniq;, quænam alia alligant. Et quidem verbena illa, nominatissima est superstitionum ministra, miris ceremoniis hanc effodiunt, deinde consecrari faciunt. Et horrenda temeritate tot nomina Dei & Sanctorum super eam invocant, scilicet ex aliquo Judæo, præstigioso seducti.

Menstrua mulierum. Omitto hic menstrua mulierum, quibus, aliquæ, philtra insani amoris, sæpius mortis, conficiunt. Aliquæ in cibum porcorum miscent, quo saginentur fœlicius. Omitto, quod infantibus, tabe vel macie laborantib⁹, ita solent consulere, ut positos incaldare, igne supposito, in aqua calida modeste coquant, alia fœmina astante, alia circum domi iter currente, & per foramen interrogante: Quid coquis?

coquis? illa tum respondente: Coquo carnem veterem, ut nova fiat. Item, quod ablactatos eo periculo, timent relactare, quod pueri exinde sint futuri maledici, & ligvæ malignæ.

Omitto monstra, quæ aguntin periculo partus. Religiosissimæ Legendam S. Margarethæ legunt, & ipsi passioni Christi præferunt. Aliæ femorale viri, parturienti in colla suspendunt, aliisq; nugis delirant *In partu mulierum.*

Sunt præterea stultæ quædam, quæ cum jocase aliquoties dictum audierint: Si quid amiseris, & reperire volueris, da eleemosynam, calidam scilicet similam, & pone salem benedictum desuper, & mox invenies. Quod ille ludens, sic voluit intelligi: Pone salem desuper, scilicet super rem amissam, & invenies. Illæ vero intelligunt super similam. Non quod hæc magna sint, sed quod indignum sit, Diabolum sic eleemosynas & salem benedictum in ludibrium vertere. Ejusdem sapientiæ mulieres sunt illæ, quæ simili joco illusæ, frondes illas, quæ in die S. Marci per viam Processionis prostratæ fuerunt, accipientes, super sata pisorum & fabarum verrunt, scilicet, quia dicitur, Quando talibus frondibus verruntur sata, salua erunt, ut gallinæ, aut volucres cœli, ea non tollant. Non intelligentes, quando (id est, eo tempore, quo) verrunt, non facturas id volucres. Et quis hujus seductilis sexus omnia ludicra, ridicula, falsa, vana, & superstitiosa recenseat? Ex prima Heva eis ingenitum est, falli & ludibrio haberi. Ex iis similia pensentur. Sed quia sunt qui horum aliqua fieri posse non credunt, alii nimis credunt, ideo parumper de iis videndum. *Frondes S. Marci.*

PRIMUM, Non credunt aliqui, posse Magas & Pythonissas istas tantum, ut tempestates commoveant, corpori noceant, pecoribus, rebus, filiis, malum inferant &c. Habentes hanc suæ sententiæ causam, quod non credunt eas, in creaturis Dei habere tantam potestatem, nec dæmonibus tanta à Deo permitti. Et tamen, cum sic omnia à Deo inferri credant, non ad Deum confugiunt, talia quædam passi, Ideo persuadendi sunt, ut sciant dæmones talia omnino posse, permittente Deo. Quod ex scriptura satis probari potest. *Dæmones permittente Deo nocere possunt.*

Primo Job. 1. Ubi ignis de cœlo cecidit, & pecora cum servis occidit, & ventus irruit & domum evertit, filiosq; ejus oppressit. Item, tandem in corpore ejus percussit ulcere pessimo Novissime autem in anima eum tentavit, gravissima desperationis tentatione. Et tamen textus ibi clare exprimit utrunq;, scilicet, quod Diabolus hæc operatus fuerit, accepta licentia à Deo. Et quod Deus hæc eadem fecerit, sicut ibidem dicit: Ignis Dei cecidit de cœlo &c. Et ipsemet infra: Dominus dedit, Dominus abstulit &c. Cum tamen Dominus ibi dicat ad Diabolum: Ecce in manu tua sunt omnia, quæ habet. Et ipse: Tantum ne in animam ejus extende manum. Si ergo ignem & fulgura de cœlo potest Satan jacere & tanta mala facere, Deo permittente, cur non & nunc idem non possit, ad pactum suum adjuratus? *Job. 1.*

Secundo, Aegyptiorum plagas per angelos malos esse factas, testatur Psal. 78. Misit iram & indignationem, immisiones per angelos malos. At illæ plagæ fuerunt majores quam nunc faciant ullæ maleficæ. *Ægyptiorum vexationes.*

Tertio, Quod obsessi recitantur in Euangelio? Quod animas quotidie occupat erroribus & peccatis? An minus est, animam immortalem perdere, quam membrum moriturum aut aërem vexare? *Dæmoniaci Euangelici.*

Matth. 4. Apoc. 12. Quarto, Nonne omnes sanctos Martyres ipse persecutus est & occidit? Deniq; ipsum Dominum assumsit, & de deserto in montem, de monte in pinnaculum templi transtulit Item, cum Michaële & Angelis ejus pugnat. *Martyres.*

Quinto, Passio Christi hæc omnia fortius probat, Si enim filius Dei tanta sustinuit à dæmonibus & membris eorum, Quid mirum, si horrea nostra possit destruere, & membra percutere, eadem permissione Dei? *Passio Christi.*

Sexto, Illud vide, quomodo Deus dat tam multis malis hominibus potestatem abutendi rebus, divitiis, potestate, dominio, in aliorum perniciem & suum *Abusus rerum à Deo hominibus*

& Dæmonibus permittitur &c. peccatum. Multo magis dæmonibus permittit rerum abusum contra nos, sive ut puniat, sive ut erudiat nos. Verum est autem, quod sine Dei permissione nec folium arboris movere possit, quia ut Christus ait: Sine voluntate Patris sui, nec arboris folium cadit in terram. Ideo Christianos oportet nosse hæc mala per dæmones, & magas suas quidem inferri, sed tamen à Deo sic ordinari. Bonum facit Deus per seipsum, malum per malos. Unde Job (ut B. Augustin. ait) non dixit: Dominus dedit, Diabolus abstulit. Sed Dominus qui dedit, idem abstulit. *Job. 1.* Sed de iis latius infra.

Anicularum metamorphosis. SECUNDUM, Nimium credunt qui vetulas mutari in catos posse credunt, aut quascunq; alias formas, & ad convivia vehi nocte. Et ad hoc est expressus textus 25 q. 6. cap. Nec mirum, ne ullus credat, Sunt enim illusiones Diaboli, non autem res vera. Sicut pulchre patet ex quodam exemplo, quod Johan. Keiserberg *Joannes Keiserberg.* recidat. Quod quædam vetula, ut Prædicatorem argueret mendacii q talia docuit esse falsa, sero eo vocato, & in oculis ejus sese ungens sedensq; in lintre pistorio, jamq; volens vehi, ecce statim obdormivit, & quibusdam gestib⁹ movebatur, donec caderet de scamno, & vulnus in caput acciperet, tandē reversa ab se convicta est de illusione ex vulnere & casu quantumlibet vidisse se jactasset mirabilia sua.

S Macarius. Præstigia. Idem patet ex vitis Patrum, de virgine à parentibus ad S. Macarium ducta, quæ ab eo visa est esse puella, cum aliis vacca videretur. Et tales præstigiæ plures hodie quoq; fiunt, ut ille, qui Judæo debebat, & dormiens, passus est sibi crus *Monachus.* totum à corpore rapi, ut Judæum confunderet. Idem de Monacho quodam refertur, qui plaustrum fœni prope consumpsit &c. Multa de iis ubiq; referuntur. Potest enim Diabolus se mutare de persona in personam, & miris modis ludere *Legenda S. Martini.* sensum, de quo in Legenda S. Martini. Ubi unus omnium sensus illusit cœlesti *Monialis.* quadam veste, à Diabolo sub nomine Christi donatus. Simile de quadam Moniali, quæ in suo cubiculo sedens, visa est ab aliis laciniôso pallio seminuda, & bubalo stercore caput velata, quæ tamen sese credebat in fulgentissima veste ac aurea Corona sedere, à Christo decorata.

Legenda S. Andreæ. Item & illud in Legenda S. Andreæ, quomodo in forma speciosæ mulieris tantum virum illusit. Item de Equestri illo, qui sero in hospitium veniens, jucundo convivio inter puellas & choreas & epulas sibi visus, mane jacuit in profundo luto, & equus ejus ad arborem jejunus ligatus.

Legenda S. Germani. Sed omnium efficacissimum est, quod in Legenda S. Germani Altisiodorensis Episcopi (Vide catalogum Sanctorum lib. 6. c. 9.) Cum enim aliquando hospitatus fuisset, & jam dormituri adhuc mensam pararent suis (ut requisiti ab eo dicebant) vicinis in nocte futuris, Tandem illi venientes abjuravit, excitato Patrefamilias cum suis perconatus an nossent istos? Illis vero asserentibus, jussit, ut ad vicinos irent videre, an domi essent. Et inventi sunt omnes dormientes in lectis suis. Et sic evidenter illusio Dæmonum & patuit & disparuit eo jubente.

Mulieres in catos mutatæ. At, ut contentiosis quoq; satisfaciem, Dicunt enim mulieres in catos fuisse mutatas, eo argumento verum esse, quod quidam audaculus in vacua domo dormiens, plures vulneraverit tales catos, manc autem facto, multæ vetulæ sint inventæ sic vulneratæ. Vel enim id fictum est, vel Dæmones vere vetulas ipsi vulneraverunt, ut rei mendaci fidem faciant, ac si vere vetulas ille vulneraslet, qui catos (id est, dæmones) visus est vulnerare, Potest, inquam, fieri, ut vetulæ, in somno vel extasi discurrere, vulnerari sibi videantur, cum tamen in lecto jaceant quietæ, & vere vulnerentur à Dæmonibus, ut postea credant sese vere discurrisse, & ab alio vulneratas esse.

Tale est quoque de equitando super scopam.

Herodias. Lares. Incubi. Succubi. De Herodiade & Latribus satis manifestum est, scilicet esse Dæmones.

TERTIO de Incubis & succubis tradunt insignes Autores, quod potest Satan, in specie mulieris succumbere viro, & accepto semine, rursum incumbere fœminæ, & ita generare, sed monstra non hominem verum, Sic enim sollicitavit

quen-

quendam Eremitam, usq; ad obscœnitatem, & postea evanuit, ut recitat S. Johannes primus Eremitarum apud Hieronymum, Quin dicitur, quandoq; Diabolns in specie infantis fuisse, & vix quinq; nutrices ei satis fuisse.

QUARTO de iis, qui vehontur pallio prope dubito, potest fieri, ut vehantur parvo spacio, nescio an in longinquo, saltem tam brevi tempore, ut dicitur. Hoc scio, etiamsi non vere vehantur, posse eum sic ludere omoem sensum, ut ille qui vehitur, sit quietus, & tamen existimet, se vehi ad Dominam suam atq; cum ea omnia peragere, quæ tamen mera sint phantasmata. *In pallio vecti.*

Simile judicium mihi est de afferentibus à longe cibos & potus, nec obstat, qnod postea agnoscant vere loca, ubi fuisse se dicant, quia potuit similes species sensibus ingerere. *Afferentes cibos.*

Sic etiam de ministris, quos adducit, cujus id indicium videtur, quia non permittitur aliquis eos alloqui, ne videlicet evanescant sicut fumus. *Ministri dæmonum.*

ULTIMO de iis, quæ in Cristallis vel ebore vel ungue videntur, certum est esse præstigium Diaboli, figuras fingentis io Cristallis, quantum sibi permittitur, non enim semper nec coram omnibus id potest, ut satis compertum est. *Imagines in Cristallo apparentes.*

Sed ex iis cætera judicentur. Infinita enim suot, & quotidie augescunt ejusmodi portentorum genera defectu operariorum in vinea Domini.

Hæc autem omnia faciliora & levicula sunt apud Diabolum, puta, qoib⁹ carneos sensus & phantasias illudit, infimas partes hominis. Sed majori sobtilitate, ut & majori periculo, illudit mentibus & intellectibus. Et quanquam sunt plurimi, quorum sensus illusionibus ejus patent, tamen multo plures illudit mente, scilicet Doctos in Scripturis, Sanctos in operibus. Ita ut ab Apostolo proprio titulo insigniatur: Corruptor mentium, Sicut Hevam seduxit astutia sua, adeo, ut & io Angelū lucis sese transfiguret, Unde & B. Ambr. ser de Pon. Supplantatores invisi per omnes vias extendunt laqueos, innumerabilibus mortibus expavescēdos, Animalia pusilla cum magnis & reptilia, quorū non est numerus, Ita, ut impossibile sit ullum hominē esse tutū, in quocunq; opere, sensu, intellectu suo, nisi, qui assidue sibiipsi suspect⁹ timet in omnib⁹, & cū Hiob omnia opera sua veretur. *Illusit Satan sensus hominum, & mentes. Item doctos in Scripturis &c. Corruptor mentium.* *1. Cor. 11.* *Psal. 104.* *Hiob. 9.*

Sed heu & proh dolor, quam securi sumus hodie, tam infimi quam summi, docti & pariter indocti, tanquam Diabolus sit mortuus, adeo ut pro nostris opinionibus etiam cruentissima geramus bella, aut sine fine litigemus & contendamus. Sic meruit iniquitas nostra, ut in sensum reprobum traderemur. Igitur de rudioribus & sensualibus hæc sint satis. 17 Sequitur aliud genus transgressionis, nempe eorum, qui specie bona illuduntur. Quorom rursus duæ sunt species: Altera eorum, qui circa reliquias & venerationem Sanctorum excedunt. Altera eorum, qui sapientia & justicia propria superbiunt contra Deum. *Rom. 1.* *Illusi specie bona.*

De priore prius.

DUOBUS modis coluntur à nobis & invocantur Sancti: Primo propter temporalia & corporalia duntaxat. Et hi false colunt Sanctos, imo magis seipsos in illis, quia sua quæruot non ea, quæ Dei sunt. Ac ideo Sanctos prope in idola sibi transformant. Hos sane B. Augustinus non penitus rejicit, sed ita duntaxat commendat, ut eos meliores asserat, quam eos, qui per pacta Diaboli temporalia quærunt. Melius est enim etiam temporalia à Deo petere quam à Diabolo. Sed per hoc non sunt commendati, imo nec Christiani. Modica laus est, imo magnom vituperium, non esse bonos, nisi pessimis omniū comparentur. Et tamen Deus, qui dat etiam pullis corvorum escas, in hoc cultu eos exaudit & lagitur petita, ut per Scripturam probatur. *Sanctorum cultus.* *Colentes Sanctos propter temporalia.* *Psal 146.*

Primo per Naamao Syrum toti Syriæ salutem dedit, licet ille esset Idolatra, tamen magnus apud regem Syriæ. *4. Reg 7.* *Naaman.*

Secundo, Samaritani, ubi cœperunt Denm colere, simul cum diis suis, (quod impossibile est placere Deo) liberati sunt à Leonibus, quibus devorabantur. *Samaritani.* *4 Reg. 7.*

Tertio,

Ahab. Tertio, Ahab & aliis multis regibus Idolatris & malis, dedit multiplices victorias, & beneficia propter aliqua opera externa hominibus apparentia.

Romani. Qnarto, B. August. lib. 5. civit. 8. disserit, Romanis concessum à Deo tam ingens imperium, propter insignes quasdam eorum virtutes, cum tamen Deo placere non potuerint, sed apud homines id tantummodo merebantur.

Judæi. Quinto, Judæis solo timore pœnæ peccatum vitantibus sæpe pepercit, licet essent populus semper errans corde, & displicens Deo. *Psal. 95.*

Coacta pœnitentia. Sexto, & nunc quoque pestes, bella, famas sæpius avertit Deus propter emendam solo timore inceptam, cum tamen non placeat Deo coacta pœnitentia, quæ minus est, quã dimidia pœnitentia. Quod sane patet, quia remissa plaga, mox redeunt ad ingenium & mores priores, imo pejores. Hi omnes sicut Deum *Deum propter temporalia colentes.* colunt & bene vivunt propter temporalia, ita receperunt mercedem suam. Ita & cum Sanctis Dei agimus, quos non ultra colimus, quam pes aut caput dolet, aut marsupium eget. Et quanquam hæc sint nobis inutilia & stulta apud Deum, nec Deo, nec Sanctis placita, tamen prosunt ad gloriam Dei, qui ex omnibus potest elicere bona. Cujus deniq; naturæ est etiam stultis, imo inimicis & blasphemis *Superstitiosus Sanctorum quorundam cultus.* benefacere, pluere super gratos & ingratos, Ut eo ipso nos doceret, hæc non esse ea, propter quæ sit colendus ipse, vel Sanctus quisquam, cum viderimus ea non rogatum neq; cultum pessimis quibusq; copiose largiri.

Atque, quo hæc clarius intelligantur, aliquot enumeremus Sanctorum, quorum superstitiosus cultus omnibus notus est.

S. Antonius. Primus est S. Antonius, qui proigne sacro à multis, alioqui nunquam cognoscendus, colitur, & ita colitur, ut eo prope ventum sit impietatis, quod ipsum sanctum Virum posse credant suis viribus, seu dono sibi à Deo collato, istas enrationes tribuere. Adeo non à Deo per intercessionem S. Antonii, sed velut *Intercessio.* ab ipso solo Antonio petunt quod volunt, nihil memores intercessionis. Deinde hanc gratiam curationis ita apud hunc solum quærunt, ut aut nescire aut non credere videantur, Deum posse idem per quemlibet alium conferre. Interim autem nullus plane auditur, qui id à B. Antonio imploret, ut & ipse mereatur lætitiam spiritus cæterasq; virtutes Antonii imitari, de quibus tamen in Legenda ejus memoria est, nihil prorsus de igne.

S. Sebastianus. S. Martinus. S. Rochius. Secundus est S. Sebastianus, unus omnium, qui propter pestem colitur, nisi quod nuper socium admisit S. Martinum & S. Rochium, non ingratæ prorsus vitæ & autoritatis. Horum trium sanctimoniam & fidem, prorsus nemo est, *Allusio nominum.* qui curet postulare. Et sane, ut & ego ineptias suspitionis meæ effutiam, videri potest, nonnullos Sanctos mera nominum allusione præ cæteris in hæc officia invocatos Siquidem S. Tonii Italica allusione prope sonat, ac si sanctus ignis, id est, sacer ignis, diceres, Quasi is propter nomen suum, sacro igni sit remediabilis Patronus, quo modo & gentiles Romani febrem & alias allusiones rerum, Diis tribuerunt. Sic & Sebastianus, Sanct Bastian/quasi pro peste, idem valeat solus, cnm nihil in ejus vita de pestilentia legatur. Unde & in Italia, hi duo præ cæteris non secus honorantur, ac si inter gentes videres Numina læva placari.

Jam S. Rochius nomen habet, qnod Alemanice vindictam sonat & iram, quasi ipse ideo utilis sit, vindictam Dei avertere, quia Rochius vel vere vocatur, vel fingitur. Hujus tamen Legenda, si recipitur, talia quædam narrat.

S. Valentinus. Tertius, Valentinus, morbi caduci præfectus, quem cum nihil legimus egisse cum hoc morbo, prope jurarem, ex allusione Germanica eum in hujus auxilii sortem venisse. Nam cadere, Fallen/significat, q. ad Valentinum quam pro- *S. Vincentius.* xime alludit. Nec Mirum, cum & S. Vincentium superstitiosæ mulierculæ deputaverint, rebus perditis inveniendis, eadem ducta allusione, Germanicè enim invenire, Finden/dicitur. Atq; ideo Vincentium servum perditarum rerum & custodem constituerunt.

Nec est magnum nec mirum, quod Deus hæc fieri permittit, & continuis adhuc

huc beneficiis eadem prosequitur, & Ecclesia similiter approbat, præsertim de S. Antonio quia, ut dixi. Deo parum curæ est de his tribuendis, quæ etiam hostibus tribuit. Et sinit vel stultos, vel infirmos in fide, interim istis gaudere bonis, dum non sunt melioribus digni, vel donec meliorum capaces fuerint.

QUARTUS est Christophorus, ex Legenda non tam apocrypha quàm suspecta, tantum tamen habens honoris, ut nullus Apostolorum sit cum eo conferendus, etiam si in media Biblia ejus gesta scribantur, nec tamen ideo honoratur, quod hominibus remissione peccatorum & fidem gratiamve Dei impetret, sed sicut extant Versiculi hoc cultu dignissimi: *Christophorus.*

Christophore sancte, virtutes sunt tibi tantæ,
Qui te mane videt, nocturno tempore ridet,
Nec Satanas cadat, nec mors subitanea lædat. *Tres Versiculi qui passim parietibus inscribuntur.*

Primum vide, ut hic impius, virtutes tantas non Deo, sed imagini ligneæ & pictæ tribuat, non saltem fidei tribuit, quæ sola facit, si quid impetrant Sancti, ut accipiamus.

Secundum, vellem doceri, qua Scriptura, quibus Miraculis probatum sit, id posse imaginem Christophori præstare. Ita sub pietatis specie, dum sacerdotium Ecclesiæ dormit aut lucris inhiat, ingressum est ingens pelagus superstitionum, nemine prohibente. *Episcoporum negligentia.*

Tertium, Cur potissimum vesperi ridet, qui mane spectaverit? Quid si vesperi spectaret? Adeo ne virtutem suam matutinæ inspectioni alligavit, ut qui mane fuerit oblitus, aut tardius venerit, quocunq; deinceps diei tempore spectaverit, frustra spectaverit?

Quartum, Cur non qui fidem tuam imitatus fuerit, semper ridebit? Qui passus fuerit tecum, tecum gaudebit? Sed absit, ut imitari vel nt, qui illa quærunt. Absit etiam, ut illa quærant, aut ita quærant, qui imitari nolunt. *Crux Christi.*

Quintum, Cur non crux Christi inspecta facit ridere inspectatores quæ habet autoritatem Scripturæ? nisi melior forte imago Christophori, quam Christi, cum crux Christi, ipsa sit vere sola, quidam Christophorus.

Sextum, omnium pessimum, quod hac ratione homines plus diligunt plus colunt, diligentius inspectant, plusq; in ipso confidunt, quam in ipsum Christum, ut ostendant, se non laudare Deum in Sanctis ejus, sed seipsos, quia non gloriam Dei, sed suum commodum, atq; id palam perfrictaq; fronte plane confitentes se morborum gratia quærere. Melius erat Sanctos imitando, subita morte præventum salvari, quam non imitando naturaliter morientem damnari. *Sancti imitandi.*

Videtur & hic Sanctus à militibus & nobilibus, & generosis primo repertus, quippe quibus in bellis mors subita (teuto: gehende Tod) est formidabilis, maxime repertis Bombardis. At non cogitant, quod frequentius ibidem moriuntur stante morte, teuto: des stehende Tods/& non solum des gehende Tods. *Mors stataria.* *Prosonomasia germanica.*

Septimum, Quod homines ex hoc securi quærunt esse, & sine timore Dei vivere, cum omnis cultura Sanctorum pro timore Dei sit instituta, ut homines ad pœnitentiam provocet, memoriam mortis suggerat, vitam futuram ostendat. At illi solum ut fugiant hæc & teneant illa. Quare dicendum est Christo, ut verbum suum retractet, quando dixit: Vigilate, quia nescitis diem neque horam, Quia invenimus Christophorum, qui pro nobis stertentibus vigilet, & integrum diem securi habeamus, nedum horam nesciamus, Quod si & Christophorus alium invenisset Christophorum, quo inspecto, & ipse tutus fuisset, ne Deus eum percuteret, quomodo ad martyrium pervenisset? Siquidem eo usq; tandem hæc jam non infirmitas, sed impietas procedit, ut etiam Deus suo imperio privetur, ut qui inspectores Christophorinos, nec aqua, nec igne, nec ulla creatura possit eo die occidere. *Matt. 24.* *Sanctorum cultus.* *Inspectores Christophorini.*

QUINTUS est S. Laurentius, quem, ut servet domum ab igne, jejunio, primum honorant, deinde in festo ejus, nec scintillam ignis tota die in domo patiuntur, *S. Laurentius.*

tur, In aliis tamen domibus utuntur igne, quo cibos coquant, Ac sic non Laurentium, sed ignem potius timent & colunt. At forte tam stulti sunt, quod ignem S. Laurentio invisum credunt, quia sit in illo adustus & tostus, ut ubi ignem viderit, recordatus injuriæ irascatur in eos, qui eum habent. Quod si ita esset, nullum Christianum liceret aliquo die ignem habere. An, quia superavit ignem, ideo Dominus ignis factus est? Quod quidem verum est, imo & Diaboli, peccati, mundi & carnis, & omnium malorum. Cur ergo pro solo igne colitur? Aut cur non eundem colis, pro impietate & furore, ira, superbia, quibus in Decio & ministris suis operantibus, igne tostus est, quas deniq; superavit, & adhuc in te superare potest precib. suis? Sed hæc etiam alibi, quam in S. Laurentio, quæri poterant, ideo sit ipse tantum ignis observator. Cui adjunctus est socius S. Florianus, & ipse ignotæ vitæ & nominis nec apud ipsos ullo modo cognitus, quam quod in papyro vident eum pictum, effundere aquam in ardentem domum. Hoc enim contenti sunt, quia & hoc solum in eo quærunt.

S. Florianus.

Reliquos breviter transimus, S. Vitus suam sortem habet in misera illa saltatione. Sanctus Erasmus avarorum Patronus, sic tamen, ut certo numero orationum & cæreolis colatur, tum sane inundabit divitias, Quid enim aliud ageret tam ociosus? Sed & S. Ludovicus de ordine Minorum, quoniam semel cerevisiam curavit in vita, jam mortuo & beato, aliud agere non licet penitus.

S. Vitus. S. Erasmus. S. Ludovicus.

S. Vuendelinus pastor, jam utilior est omnibus canibus adversus omnes lupos, Et vivus sua unius hominis pavit peccora, mortuus omnium cogitur pascere. Adhuc non pudet nos Christianos ita in Sanctos partiri negocia rerum temporalium, ac si essent nunc facti servi, & mancipia artificum, ita ut prope redierit ea Lerna superstitionum, ut rursus Romanorum illud Chaos deorum & quoddam Pantheon denuo extruxerimus, atq; hoc ipsum non alia causa, quam ut hic tantummodo bene habeamus.

S. Vuendelinus. Chaos deorum Romanorum. Pantheon.

Iam aliquot etiam Fœminas sanctas subjungamus, inter quas, ut recentior simul & antiquior, ita merito prior est S. Anna, cujus Legenda, cum sit dubiosissima, hoc tamen fuit & est nomine vel gratissima, quod nova venit, quia fastidire cœpimus vetera, & ea quæ certissimam habent autoritatem. Sed multo gratior, quod non venit vacua, sed divitiis plena, nihil prorsus promotura, si paupertatem adduceret.

Legenda S. Annæ. Vetera fastidimus.

Secundo, quod ipsa pene supra, quam B. Virgo, extollitur, sit semper nova Festa derogant pristinis, & extollimus recentia, magis ducti vulgi concursu, quam fidei devotione.

Nova festa veteribus cedunt.

Tertio, Quod planum & apertum est, eam cœpisse coli propter divitias ex apocrypha illa & vehementer suspecta Legenda, ubi lusor illa depauperatus, rursum (etiam de cœlo) curatus est, ut dives fieret. Hoc enim solũ in tota ista Legenda notavit oculus nequam avaritiæ. Et ob hujus sanctæ Matris festum, nunc omniũ aliorum Sanctorum festa, nonnihil obscuritatis accipere, necesse est, præsertim Apostolorum, forte, quia paupertatẽ docuerunt. Atq; utinam S. Annam ita pro divitiis colerent, ut & alia quæ spirit[9] sunt, quærerent. Quo modo Ecclesia facit, ut Collectæ quas vocant, ejus diei ostendunt, Sed pro his credunt se satis multa Festa habere, usq; ad fastidium etiam jam diu frequentata.

Apocrypha Legenda.

Secunda est S. Barbara, ad cujus Legendæ similitudinem multæ aliæ fabricatæ sunt, ut Catharinæ, Dorotheæ, Margaretæ. Eam vero qui religiosissime colunt, id quærunt, ne sine Sacramento moriantur, quod non adeo damnabile foret. Alii, ne prægnans periclitetur in partu.

S. Barbara.

Hæc enim & alia legitur eadem sancta Martyr in transitu suo orasse, ut si quis ejus memoriam ageret, hæc obtineret. Primũ, omnium testimonio, Legenda illa & apocrypha est, & suspecta, præsertim cum scribatur fuisse discipula Origenis, & tantæ virginis non meminerit Eusebius. Deniq; in Legendam S. Catharinæ, multa esse vel intermixta, nemo sentit, nisi cui nullus est nasus. Id vero ego

Vita Barbaræ. Vita Catharinæ.

miror pro mea temeritate, an sanctæ illæ Martyres pro Christo morientes, tantam arrogantiam vel habuerint vel simulaverint, ut optarint ab hominibus coli, aut certæ fuerint, futurum, ut colerentur. Sed & illud vide, ipsæ morientes non orant pro suis cultoribus, ut justi & salvi fiant, sed ut divitias, sanitatem, securitatem, quæ omnia per mortem ipsæ contemnunt, obtineant, fortasse non eadem bona aliis providentes, ad quæ ipsæ jam pergunt. Inde nimirum factum est, ut memoria passionis Barbaræ & similium diligentius peragatur, quam ipsius Christi, quæ virtus est omnium illarum passionum. Sed fine, cœci esse studio conamur, alioqui palpare possemus & cognoscere, quod hodie in Ecclesia hi sancti plus habent honoris, quorum Legendæ plus habent Fabularum aut lucri aut commodi. Feramus ergo nos quoque illorum infirmitatem, donec erudiantur & formentur in meliorem sensum.

Validiss argumentum, adulterinas esse quorundam S. Historias. *Memoria passionis Barbaræ.* *Passio Christi.*

Tertio, S. Juliana & Othilia ophtalmicæ sunt, quia à nullis coluntur, nisi qui oculis laborant, nec plane propter aliud quam oculos, volentes ex semel facto miraculo jus naturale, & infallibilem consequentiam facere, quod certe non longe mihi à tentatione Dei videtur abesse.

S. Iuliana. S Othilia.

S. Apolonia pro dolore dentium perpetuo cultu honoratur atque pro alio nullo. Annosam ejus virginitatem & ardentissimã fidẽ, nemo est qui meminerit.

S. Apolonia.

S. Scholastica, domina facta est tonitruum. Et plane hanc fidem in mulierculis scio regnare, quod in quacunque re audierint aliquem Sanctum versatum, hunc in eadem credunt plurimum valere, ac velut Dominum constitutum. Et Sacerdotes aliquot hanc superstitionem non reprimunt, maxime si & lucrum odoretur.

S. Scholastica. *Sacerdotes connibent.*

IGITUR sicut dixi, permittit hæc Deus, & largitur ea quæ petuntur, nõ quod magna sint, sed quia bonus & clemens tam infirmos ita fovens, quam indignos ita remunerans, quorum ignavus animus nescit meliora & æterna petere, quæ verum Deum decet & delectat peti & largiri, Nam qui rite Deum & Sanctos colunt, quærentes primo gloriam Dei in illis, & imitationem, sicut facit Ecclesia in suis Collectis, talia non petunt, imo si habent, auferuntur ab eis, ut sola sapiant spiritualia.

Viri Sanctorum cultores.

Nec meliori signo cognoscuntur & discernuntur veri cultores à falsis, quam si illis auferantur, istis conferantur copiæ temporalium. Sicut enim Deus justiciæ exteriori confert exteriora bona, & aufert interiora, Ita justiciæ interiori confert interiora, & aufert exteriora. Quod in omnibus Sanctis patet quibus si non in effectu, tamen in affectu abstulit temporalia. Ideo licet tales nihil mereantur in cœlo, tamen merentur in terra. Et in hoc benefaciunt, quod non à Diabolo hæc petunt. Sic enim & Sacerdotes & religiosos multos, pinguiter & suaviter pascit, qui tamen in tota vita nihil agunt, quam quod horas canonicas & frigide & invite legunt semper, & orant nunquam. In quo ut sibi satisfecisse videntur Deo, ita Deus sibi quoq; satisfecisse videtur, si eos velut altilia saginet in hac vita.

Cultores veri & falsi. *Sacerdotes, Monachi.*

SED oganniunt hic aliqui contentiosi, Me temerarium esse, qui pro necessitate corporali Sanctos invocari prohibeam, cum Ecclesia quoque oret à periculis mentis & corporis, per eorum intercessionem liberari, ut ibi: Et ab adversitate liberemur in corpore, & à pravis cogitationibus mundemur in mente, & similia.

Objectio. *Legunt semper & orant nunquam.*

Deinde adornant suam piam, ut vocant, intentionem, quod temporalia non quærunt, nisi quatenus per ea commodius spiritualia quærere possint, & diutius ideo vivere volunt, & sani, ut pœnitere, & boni fieri possint.

Tertio, quod nonnullis sit persuasum, ut Johannes Gerson sentit, Sanctis in cœlo sic esse distributa dona ejusmodi, sicut in terris habuerunt dona diversa spiritus, Juxta illud 1. Corinth. 12. Alii gratia curationum, &c.

Iohan. Gerson. *1. Cor. 12.*

Ad hæc.

PRIMO illud Christi oppono: Primum quærite Regnum Dei & justiciã ejus, & hæc omnia adjicientur vobis. Et iterum: Hæc enim omnia Gentes inquirunt.

Matth. 6. *Responsio.* *Infirmi Christiani.*

T. Si

Litania. Si Christus eos appellat gentes, qui talia quærunt, spero mihi licere eos infirmos Christianos appellare, aut certe ignavos, & pusilli desiderii homines.

Nota bene. Secundo, Nec prohibeo Sanctos invocari pro temporalibus, sed quod solum pro temporalibus id faciant, damno, neglectis eorum virtutibus & exemplis. Ostende tu unum ex omnibus Sanctis, qui pro humilitate, vel alia virtute, tantum habeat concursum, cultu & nomine, quantum habet S. Valentinus pro morbo caduco.

Imperfecti. Tertio, Fateor, quod Ecclesia in Litaniis à fulgure & tempestate, aliisq; corporalibus necessitatibus orat, Sed ordine recto id facit, primum misericordiam & remissionem peccatorum. Nam & Paulus jussit orari, ut pacem & tranquillitatem haberemus in vita, Sic tu quoq; fac, & vives, atq; ex me nihil audies contrarium tibi. *1. Tim. 2.*

Quarto, fateor, infirmis in fide licere, ut sanitatem & vitam petant, quo deinceps melius vivant. Sed duo hic dicam: Quis scit, aut de seipso audet affirmare, tam purum se habere cor, ut tam simplici intentione illa petat? Quod major pars simulet potius emendationem vitæ, exitus probat. Nam fere & semper efficiuntur pejores, qui ex plaga, aut castigatione Dei liberantur importunis suis votis, ut hoc ipso Deus stulticiam nostram videatur testari, scilicet nos non intelligere, quod dum flagellat, sanat, & dum remittit manum & nostrum votum, potius magis finit ægrotare.

Vitæ emendatio. Secundo, Si vis vitam emendare, nunquam id melius feceris, quam si in flagello, (id est, verissima emendatione & medicina vitæ) cœpto perseveres usq; ad mortem. Hæc enim emendatio vitæ, tanto est solidior & constantior, quo non ex te, sed ex Deo longe votum tuum præveniente cœpit. Aut quomodo possum nunc recitare omnem gloriam & dignitatem vitæ passivæ? Stulti sumus omnes, qui vitam præsumimus emendare in bona valetudine, cum in ægritudine, non intelligamus eam esse emendari cœptam, & longe esse excellentiorem, quam omnem vitam activam.

Christiani. Quare Christianis id potius suadendum esset, ut non modo ægritudines libenter ferrent, sed & ipsam mortem quantotius optarent venire. Nihil utilius Christiano, quam mori velocissime, ut S. Cyprianus docet. At nos Juvenalem magis audimus: Orandum est, ut sit mens sana in corpore sano. Non sic B. Augustin. Quando nos sumus sani, tunc maxime concupiscentiæ morbus est insanus. Non quod quærenda sit mala valetudo, sed quod illata per Deum, ut optimus nuncius Dei, sit excipienda. Quia nullum bonum sine voluntate Dei quærendum est.

B. Augustinus.

Mala valetudo.

Sancti formidabiles, &c. Quinto, Hoc ipsum quoq; Deus optime providit, ut aliqui Sancti habeantur formidabiles, & velut vindices, propter obstinatas & duras cervices. Sicut S. Antonius, & nonnulli alii. At nos Christianos docemus, quorum est fiducia, ut Sanctorum consortio aliquando copulentur.

Nova quorundam opinio

Argumentum à simili. Sexto, Scio novam illam opinionem eorum, Quod sicut in vita, Sancti diversis donis spiritus erant dotati, Ita & nunc in cœlo eosdem habere, differentes gratias auxiliandi. Sed ego non video, quomodo id possint probare, nisi arguendo à simili, quod argumentum in iis, quæ sunt fidei, est nocentissimum. Quid enim aliud facit Diabolus, cum in angelum lucis sese transfigurat, quam quod arguit à simili? Aut quot errores in Ecclesiam inundaverunt sub nomine Christi & Sanctorum ejus, sub specie sanctitatis, sub pia, ut dicitur, intentione, & zelo catholicæ fidei, id est, à simili? Imo, quot veritates rejiciuntur sub pietate aurium nimis tenera sub nomine scandali?

Errores in Ecclesiā invecti.

Nomen scandali.

S. Paule ora pro me Id ego video, quod Ecclesia non dicit: S. Paule, cura mea vulnera, sed: Ora pro me. Ideo sciendum est, quod omnes Sancti omnia possunt, & tantum per eos tibi à Deo dari, quantum credis te accepturum. Quare omnia tua commendes ei, in quē magis es affectus, primum peccata tua & necessitatem animæ, sicut S. Cecilia fecit in nu-

in nuptiis suis, Omnes Sanctos per ordinem invocans, pro sua castitate servanda apud Deum.

Sane quod etiam B. Augustinus in quadam Epistola sentit. Quod videlicet Deus per unum Sanctum, imo in uno loco facit, quod in alio non facit, non improbo. Quis consilium Dei novit? si ipse distribuerit, recte distributum est. At non ideo tibi salutare est in Sanctos partiri negocia pro tua sumptione. Unde non dixit, quod martyres alia & alia dona acceperint in gloria, sed ait: Non voluit fieri in omnibus memoriis Sanctorum ista, quæ in illo fiunt, &c. Etsi, ut dixi, Deus ita suffert infirmos, qui talia solum quærunt in Sanctis, donans pro sua voluntate, quod quærunt. Nostrum tamen est, Christianos erudire, & ad perfectionem inducere, & ea quæ sunt salubria & meritoria, docere, ne aliquando ad id labantur erroris, ut ex Sanctis Dei sibi idola fingant. Neque enim est meritum sanari corpus, aut pecuniam augeri, sed infirmari & egere, id demum est pulchrum, si meritum prudenter tuleris. *B. August.* [illegible] *Christiani ad perfectionem probebendi.*

Hæc de honore Sanctorum primo, id est, corporali & exteriori.

SECUNDO coluntur Sancti vere & interne. Hic autem cultus consistit in laude cordis primum, deinde in voce & opere foris, id est, quando Deus laudatur in Sanctis, & Sancti laudantur in Deo, sicut scriptum est: Laudate Dominum in Sanctis ejus, laudate eum secundum multitudinem magnitudinis ejus. *Verus Sanctorum cultus & internus.*

Galat. 1. Sic Paulus Gal. 1. fecisse scribit primitivos Christianos: Et in me, inquit, clarificabant Deum. Sic facit Psal. 111. Confitebor tibi Domine in toto corde meo, in consilio Justorum & congregatione, Magna opera Domini, exquisita in omnes voluntates ejus. Vult enim Dominus enarrari gloriam suam, & annunciari opera manuum suarum, sicut dicit: Ut annuncient in Sion nomen Domini, & laudem ejus in Jerusalem. Et rursus: Narrabo omnia mirabilia tua. Item: Ut enarrem omnes prædicationes tuas in portis filiæ Sion. Et multa alia in Psalterio, Ideo enim operatur tot & tanta in Sanctis, ut ipse glorificetur. Rursus dicit: In Domino laudabitur anima mea. Et alibi: Laudamini in nomine sancto ejus. Et Psal. 16. Lætabimur in salutari tuo, & in nomine Domini Dei nostri magnificabimur. Sic enim Apostolus docet, Quod qui gloriatur, in Domino glorietur. Quare non est dubium, quin Sancti nolint in seipsis laudari & glorificari, sed in Domino, & Dominum in se. Et iste modus colendi non modo erit Deo gratus, & ipsis Sanctis acceptus, verum & tibi salutaris, & incomparabiliter utilior, quam si propter te & tua, eos colueris, imo solum ille est salutaris, & alius quilibet noxius. *Psal. 111. Psal. 102. Psal. 9. Psal. 14. Psal. 16. Christiani primitivi.*

Unde ut pro rudibus demus modum; Ille scilicet colit vere Sanctos Dei in Deo, qui opera & gratiam Dei in illis intuitus & meditatus, movetur & solvitur in dulcem affectum erga Deum, quod tanta & talia largiri illis dignatus est, velut diceret: Benedico te & gratias ago tibi piissime Deus, quia æterna misericordia tua, Sanctum hunc prævenisti. & de peccati perditionisq; massa tam eximium gloriæ vas tibi perfecisti. Sic Deum laudasti in Sancto suo. *Modus colendi Sanctos, & Deo & Sanctis gratus.*

Rursum & Sanctum ipsum in Domino ita laudabis, O sancte Dei N. benedictus tu in filiis hominum, qui dignus Deo visus es, tam ineffabilis gratiæ, & gloriæ Dei donis ornari. Quemadmodum S. Elizabeth benedixit beatam virginem, dicens; Benedicta tu in mulieribus. Beata, quæ credidisti, perficientur in te, quæ dicta sunt tibi à Domino. Oportet enim, ut divinæ gratiæ odorem, effusum in Sancto ejus percipias, & guttulas bonitatis ejus prægustes, ut & tu in amorem Dei succendaris. Quid enim aliud sunt Sancti, nisi velut guttulæ roris, seu guttæ noctiū in cincinnis & capite Sponsi, sicut dicit: Aperi mihi soror mea Sponsa, quia caput meum plenum est rore, & cincinni mei guttis noctium. Sic enim Mich. 5. Sanctos appellat rorem, dicens: Erunt reliquiæ Jacob in medio populorum multorum, tanquam ros à Domino. Quia totum quod sunt & faciunt, ros & gratia cœlestis est, spirans suavissimam Dei misericordiam super filios hominum. Sic sic oportet omnem gloriam Sanctorum referre in Deum, qui dedit eis hanc potestatem. *Laudare Deum in Sanctis. Luc. 1. Sancti guttulæ roris, &c. Cantic. 5. Mich. 5. Quod Sancti faciunt, ros & gratia cœlestis est.*

Vide Ecclesiam, quæ de B. Virgine canit: Benedicta filia tu (sed) à Domino, quia non à te, sed per te Fructum vitæ communicamus. Et in omnium Sanctorum festis Ecclesia orationem dirigit non ad Sanctos, sed ad Deum cum hominibus Sanctorum eorũ merita ex Deo venisse protestata, deinde per eadem preces suas Deo commendans. Isto enim sacrificio laudis primum rite peracto, tunc demum subnectenda est petitio nostra, primum pro simili Dei gratia, novissime pro temporalibus, Si tamen temporalia petere potest, qui sitit spiritualia.

In Sanctis tantum consideramus, quid boni nobis faciant.

Verum ista invocatio & cultura Sanctorum adeo est neglecta, ut non solũ non meditentur opera misericordiæ Dei in Sanctis suis, sed etiam nesciant eorum gesta, imo & nomina, sicut ille, qui sanctam Trinitatem nominavit Drey Falcken/ Adeo non quid Deus boni in illis fecit, ut glorificetur, sed quid boni nobis faciant, ut nos lætemur, consideramus. At Spiritus sanctus & Ecclesia Christi id intendunt certe in omni cultu & festis Sanctorum, scilicet elevare cor nostrum in Deum, & divina opera, & parare fiduciam ex contemplatione gratiarum in illos collatarum. Sicut Christus Matth. 5. Sic luceant opera vestra bona. Ad quid? ut crus meum non doleat? Non, sed ut glorificent Patrem vestrum, qui in cœlis est. Hic. B. August. ut non desperent, inquit, etiam sibi, si voluerint, posse præstari. Et Sancti quidem hac regula & eo fine vixerunt, & bona fecerunt, ut lucerent ad gloriam Dei. Et fit Diabolo operante, ut eorum vita & opera non eo fine prædicentur aut celebrentur. Ipsi per omnem vitam quæsierunt, quæ Dei sunt, Nos vero non solum in nostra, sed & in Sanctorũ vita, non nisi quæ nostra sunt, quærimus, nihil soliciti de gloria Dei. Et passim prædicatur solum, quid & quantum possint in nostris commodis, non, quantum fuerit misericors Deus in ipsis. Inde proceditur ad extremam temeritatem & audacem contentionem, Uter Sanctorum in cœlo sublimior sit coram Deo? quasi ipsi aliquid fecerint, ac non potius Deus, Oculos omnino in carnem mersimus & à Deo avertimus.

Festi dies Sanctorũ ad quid instituti, &c.

Sancti.

Quatenus vulgi Sancti prædicentur.

Temeritas de Sanctorum præstant a contendentium.

Patroni opificiorũ artificum, Nationum, &c.

Abusus horibilis in cultu Sanctorum.

Imo nostra ætate (quod detestabilius) eo redactus est cultus Sanctorum, ut melius fuerit, neq; festa Sanctorum agi, neq; nomina eorum sciri, Quod ut cognoscas, percurre superstitiones stulti vulgi, & vide patrocinia illa diversa diversorum artificum. Aurarii fabri S. Eulogium sutores S. Crispum & Crispinianum, fullones S. Severum, pictores S. Lucam. Medici S. Cosmam & Damianum. Juristæ S. Juonem, Artistæ S. Catharinam, aliquando & Aristotelem, habent Patronos. Alii alios, Et Franci suum Kilianum, quælibet Natio suum. Sed quomodo hos honorent, adverte.

Hoc modo festos dies peragunt Christiani hoc perditissimo seculo.

Primum nihil eorum opera vel exempla curant. Deinde quando ad summum honoris itur, mane Missam celebrant, & eo toto die feriantur, nec alio quoq; indicio nisi veste & ocio, tantum feriam simulantes potius quam agentes. Cæterum lasciviis, cantibus, moribus, corde nunquam tam alieno à Deo quam eo die, tempus perdentes, imo Sanctos illudentes, ac si Bacchanalia vel Saturnalia agerent. Atq; hæc usq; in alterum diem potando, ludendo, & breviter usq; ad cædes aliquando insaniendo perdurant. Hæc enim est gloria festorum dierum his perditis temporibus, Ita, ut nec Anubis aut ullum portentum gentilium deorum, sit fœdius dehonestatum, imo nec porcus tuus ita coli sustineret. Sed ita prævaluit ira Dei, & tradidit in sensũm reprobum, ut sint omnia perversissima.

Frugaliter pasci, pauperes fovere.

Quanto rectius erat, humili & quieto corde, pacataq; domo parcè refici, & pauperibus vocatis ministrare prandium. Imo melius erat laborare & omnia opera servilia perficere, quam ita feriari, Non enim eo tumultu pompæ & luxuriæ sed quietudine (unde & sabbadissare dicitur) & charitate in proximum servitur Sanctis, Quod si turpissimum tu ipse judicares, si quis in festo Paschæ vel natali Christi talia perpetraret, cur Patronum tuum eo honoras, quem tunc maxime proposuisti honorare? An qui totum annum fuit quietus & securus à tuis irrisionibus & ignominiis, hoc die, quo minime oportuit, eisdem vexatur.

Charitate in proximum servitur Sanctis.

Christiani Turcis pejores.

Cur execramur Turcos, quod imagines Christi & Sanctorum fœde conspurcare dicuntur? An nondum intelligimus, quod illorum figura ostendit nobis Deus, quam

quam sibi displiceat, quod nos Christiani Sanctos suos in veritate & fœdius conspurcamus? Quam pulchra religio & pietas, Sanctos Dei nemo fœdius blasphemat, quam ipse, cujus est Patronus, nec id alio diu magis quam eo, qui cultui ejusdem sacratus est. Finge, an tu talem sustinere possis ab infimo homine cultum, id est, illusionem?

Hic itaque Pontificibus esset summe vigilandum, imo saluberrimum foret, omnes dies festos abrogare, paucissimis servatis, in quibus mane verbum Dei audiretur & missa. Nihil enim sunt Sabbata nostra, nisi opprobrium Ecclesiæ, & non eusebia, sed asebia in Deum, ut satis nimis valde docet experientia. Potest & nobis Deus multo amplius quam Judæis dicere: Odi & projeci solennitates vestras. Et illud Isa. 1. Sabbata vestra & Neomenias vestras odivit anima mea. *Pontifices.* *Festi dies sanctorũ.*

Isa. 1.

Superest adhuc geminus abusus in cultu Sanctorum.

Primus est in superbia & abusione per gloriam vanam, qua invicem quidam concertant etiam de Sanctis, dum quisq; eum, qui vel sui studii vel ordinis fuit, nititur ita celebrem facere, ut eum cæteris omnibus præferat. Non tam, quod velint Sanctos Dei honorificari, quam seipsos, qui tales habeant Patronos. Horũ vanitas etsi late patet, & plurimos occupet, non tamen audeo latius prosequi, tum quod pulcherrima specie adornati, facile me temerarium judicem proclamare auderet; seq; purissime excusare, Tum quod ipsos proceres & optimates Ecclesiæ quoq; ea res tangit, qui sunt multo impassibiliores, quam cœlum ipsum. Nam cœpit & hinc ferme turba Fraternitatum quædam oriri, & nescio an tot Fraternitatibus tandem efficiant, ut nec fratres nec sorores retineant. Sed sit hic aliorum judicium, Species est bona, non licet acrius taxare, donec clarius seipsum prodat negocium. *I. abusus in cultu Sanctorum vana gloria.* *Fraternitates.*

Huc dicerem pertinere eos, qui festum conceptionis beatæ Virginis volunt esse primum & summum omnium, & qui novorum Festorum dignitate, privilegiis, Indulgentiis, replent totos Sermones. Nec frustra nos quoq; vixisse videbit posteritas, quia novis Festis fecimus vetera vere veterasse. Si nihil aliud fecimus, hoc unum satis est dignum æterna memoria. *Nova Festa.*

Spero futurum, quod adhuc Festum Abrahæ etiam celebrabitur, quia in fide ejus fuit origo salutis & promissus Christus, Si enim Abrahæ non promisisset Deus, non fuisset Christus natus. Et forte diem Adæ & Hevæ quoq; celebrandum, est prædestinatum. Itaq; venerunt dies, in quibus omnia libentissime docemus & audimus, præterea, quæ sunt antiquæ & solidæ veritatis, ut Apostolus ait. A veritate quidem auditum avertent, ad fabulas autem convertentur, coacervantes sibi Magistros prurientes auribus, Non quod damnem affectum pium ad nova festa, sed quod videam non pauca agi & extolli, ad invidiam usq; aliorum. Non egent Sancti nostra superbia & discordia, imo non ipsi, sed nos idola ex nobis facimus, & sub nomine Sanctorum nos ipsos colimus. *Festum Abraha, Adæ & Hevæ. Hoc seculo quidem potius audimus quàm veritatem. Nota.*

2. Tim. 4.

ALTER abusus est avaritiæ. Eriguntur passim erectæq; sunt Ecclesiæ super imaginibus non consecratis, præsertim ubi concurrit seductilis turba vulgi. Nec ipsæ Ecclesiæ consecrantur, in quibus præter speciem & nomen pietatis, nihil nisi quæstus quæritur. Si enim sub nomine Christi Diabolus mittit Pseudochristos, quanto magis sub nomine & imagine Mariæ aut alterius Sancti, potest operari errorem & illusionem? Atq; eo liberius, quo neglectius nos Pauli consilium habemus: Omnia probate, quod bonum est, tenete. Et illud Johan. Probate spiritus, utrum ex Deo sint, Nos vero specie bona contenti, statim sine probatione accurrimus. Facit hos discursus Diabolus. *II. abusus, avaritia.* *A Diabolo fiunt hujusmodi discursus.*

1. Thess. 5.
1. Johan. 4.

PRIMO, ut populum à locis sacratis trahat, & affectum ejus alienet à sacris, prophanisq; distrahat, dum novis semper & alienis accendit curiosumq; facit. Hoc enim meruerunt, qui fastidiunt Ecclesiam suam domesticam.

Secundo, Ut per hoc accipiant occasionem velut justam, negligendi verbi Dei & Parochialium officiorum. Omitto, quod per vias perdunt tempus, & substantiam profundunt, peccatis multis sese onerant, dum vana fabulantur, vel audiunt

diunt vel vident, & domum, rem, familiam negligunt, hoc est, frustra laborant, & multa mala committunt.

Præceps concursus vulgi ad Statuas Spiritus Sancti. Uxor. Uxoris vota. Servi.

Quod autem tales concursus sint ex Diabolo, præter ea, quæ dicta sunt, ipse etiam præceps concursus vulgi declarat. Ferunt enim uxores & famulos inter laborandum aut operandum raptos fuisse, ac velut relinquere opus coactos. Quod à Spiritu sancto fit nequaquam, sed est evidentissima Dæmonis illusio. Spiritus sanctus non est spiritus temeritatis & præcipitationis, sed spiritus consilii. Nec revocat præceptum suum, quo præcipit mulieri esse sub potestate viri, sine cujus consensu etiam vota sua nulla sunt, Et servis, ut dominis suis fideliter serviant, nihil fraudantes, Quomodo ergo nunc eosdem raperet ad inobedientiam tam rigide prohibitam? Unde audivi, ubi tales Ecclesiæ fuerint consecratæ & legitimo Dei cultu ordinatæ, cessasse talem coucursum. Sed & nunc dicuntur aliquæ ideo non consecrari, ne desinat concursus, & arescat lucrum, O Christianos, qui ea impietate lucrum quærunt. Hoc ne ex Deo est, quod crucem & benedictionem sustinere non potest? Quis unquam crederet, posse Christianos, vel ab astutissimo Dæmone in hoc erroris barathrum præcipitari?

O Christianorum impietatem.

Historia.

Sed & ego novi hominem, qui simile Excelsum illusionis cœpit prostituere, sub nomine virginis Mariæ, quæ sibi in somnis apparuerat (adeo sancta & digna sibi superbia videtur) sed à majoribus Ecclesiæ prohibitus, statim ibi quievit Diabolus, & migravit alio, & ibidem prævaluit erigere Lupanar suum. Vere hæc sunt signa & idola prostitutionis, quæ Dominus per Prophetam arguit, in quibus fornicantur, animæ fideles à suo Christo, qui prohibuit ne crederemus his, quæ cum observatione locorum nobis prædicant: Ecce hic est, aut illic est Christus, Nolite, inquit, credere, ecce prædixi vobis. Quare tibi sit merito suspectum, tanquam negocium perambulans in tenebris, quantumlibet speciosum fuerit, quod in locis illis prophanis agitur. Non enim frustra Ecclesia instituit, Ecclesias & loca earum sanctificari per verbum & orationem. Quod si cujus uxor vel servus vociferetur, sese arripi tali peregrinandi spiritu, audi consilium, arripe & tu quernam aliquam crucem, & sanctifica dorsum ejus aliquot ictibus fortiter, & videbis, quod hoc * digito Dei ejicietur dœmonium illud. Mulieres enim ut sunt seductiles, solet familiarius istis nugis illudere.

Ecce hic, ecce illic. Matth. 24. Querna cruce erit opus. Psal. 91.

** i. Baculo.*

TERTIO. Ubi non habet potestatem (sicut vere non ubique habet) in locis prophanis, facit hoc in locis sacris. Hoc autem facit, quando relicta matrice Ecclesia, peregrinari sollicitat ad Dedicationes & Patrocinia aliarum Ecclesiarum, vel in deserto vel pagis positarum, ubi tamen videas tot tabernas & ganeas, ut Babylonem credere posses (sic enim hodie agunt Dedicationum & Patronorum festa) Vesperi vero domum redeunt pleni Indulgentiis, id est, cerevisia, luxuria, & aliis portentis peccatorum, quibus ibidem servierunt. Si tamen redeunt, nam ferme est velut regulare, aliquos occidi, aut saltem graviter vulnerari in Dedicationibus, adeo, ut in proverbium transierit: Indulgentias Dedicationis distribui fero, cum sese trucidaverint aut saltem læserint.

Dedicationes. Cædes in Dedicationibus. Proverbium germ.

Has Diabolus miserrimas nobis assidue auget ignominias, & adhuc melius ducimus esse, tales Dedicationes non tolli, quam illas fieri. Det Dominus Episcopis nostris aliquando gratiam, ut has Indulgentias unà cum Dedicationibus revocent, & non sinant Diabolum etiam de cæde nostra nobis illudere, cui nimis fuerat permissum, quod erroribus nos illuderet.

Peregrinationes ad Sanctos.

AT hic mihi objiciuntur receptæ illæ Peregrinationes ad S. Petrum in urbe, ad S. Jacobum, ad Jerusalem, ad Treverim, deniq; in diversa loca ad honorandas reliquias Sanctorum, & Indulgentias obtinendas.

Respondeo: Non peccaret, qui omnes eas omitteret & domi maneret, Non præceptæ sunt, sed voluntarie assumptæ. Tamen ego non resistam tanto jam usui & consuetudini prævalidæ. Eant sane, qui volunt, dummodo id discant, sese interim eisdem sumptibus posse incomparabiliter melius Deo servire, & salutem suã operari,

operari, si domi serviant pauperibus, imò sibi commissis, ut uxori, filiis, familiæ, dominis. Deiode, si flagella Dei patienter tulerint, & quascunque adversitates. Quasi verè non satis nobis pugnæ relictum sit domi cum Diabolo, nisi & foras cum Dina egressi plus occasionum corruptionis quæramus, *Dina. Gen. 34.* Quanti enim resistunt cavillationibus & curis, quibus in domestica Ecclesia impugnat corda nostra? Deinde crapulis, lusibus & ociis per omnes dies nos vexat, omnia tentans, ne purus sit apud nos Dei cultus & incegra salus nostra.

Id quoq; nuper inveotum est à nostra philargyria, quod septem aureæ Missæ *7. aurea Missa.* (scilicet ab aureo nummo sic dictæ, quo persolvuntur) certis cæreolis, certisq; aliis ritibus celebrantur, nescio, pro quo certissimo eventu. Ita iniquissimus hostis, nec hoc saltem sacrificium nobis reliquit sincerum.

Quid, si saccus ille avaritiæ pertusus & insatiabilis huc pertineat? *Saccus avaritiæ sacrificulorum pertusus.* ubi ad *Hag. 1.* structuras Eeclesiæ offertur, mendicatur, corraditur thesaurus sine fine, & reliquiis & indulgentiis in hanc rem vaferrimè utuotur, ut ubi congesta fuerit pecunia, nec structuræ, nec pauperibus, sed pro bello, aut litibus, vel præsentibus expendaotur, vel futuris reserventur?

Sic enim & Claves Christi fecerunt avaritiæ ministerium, *Clavium Christi abusus.* tamen sub sanctissima pietatis specie, ut aureos & argenteos nummos perforent, Cur, si sola devotio quæritur, non potiùs papyrum aut tabulam perforant? Sed quid ego Lernā avaritiæ in Ecclesia describere tento, de qua Propheta ipse desperans, omniaq; in *Jer. 6. 8.* unum concludens dixit: Omnes sequuntur avaritiā à maximo usq; ad minimum.

SIT tamen summa summarum, omnes hi Sanctorum cultores contra hoc primum peccant Præceptum, quia noo quæ Dei, sed quæ sua sunc, in ipso etiam Deo & Sanctis eis quærunt, suntq; sibiipsis hujus operis sui ultimus (ut dicitur) finis & idolum, utentes Deo, fruentes seipsis, De quibus potest illud dici *Psal. 78.* Psal. 78. Cum occideret eos, quærebant eum & revertebantur, & diluculo veniebant ad eum, Et rememorati sunt, quia Deus adjutor est eorum, & Deus excelsus Redemptor eorum est. Sed quo corde id feceriot, sequitur: Et dilexerunt eum io ore suo, & lingua sua mentiti sunt ei, Cor autem eorum non erat rectum *Johan. 6.* cum eo, nec fideles habiti sunt in Testamento ejus. Et illud Christi Joh. 6. Amen dico vobis, quæritis me, noo, quia signa vidistis, sed quia manducastis & saturati estis. Eadem causa & illum repulit, qui dixit: Magister, sequar te, quocuoque *Matth. 8.* ieris. Ipse verò: Vulpes, inquit, foveas habent, & volucres cœli nidos, Filius autem hominis non habet ubi caput suum reclinet. Scilicet, ostendens, quod non propter Jesum tantùm, sed propter suam cupiditatem hæc dixisset ille.

Matth. 16. Stat ergò sententia fixa: Qui vult venire post me, abneget, non pecuniam, *Decretum Christi certissimum.* non vestem, non deniq; sanitatem, sed seipsum, & tollat crocem suam, & sequatur me. Item: Qui non renunciaverit omnibus, quæ possidet, non potest esse meus discipulus. Item: Qui non odit patrem & matrem, & adhuc autem ani- *Luc. 14.* mam suam, non potest meus esse discipulus. Luc. 14.

Porrò cum illi etiam corpus suum quærant, & quæ corporis suot, certum est, quod non sunt digni Christo, Sunt tamen digni aliquibus donis mercenario- *Gen. 25.* rum, sicut filii Abrahæ ex Cetura, sed non hæreditate cum Isaac. *Sunt digni remuneratione temporali.* Si autem non sunt digni Christo, clarum est, quod non faciunt voluntatem ejus, ergò nec servant mandatum ejus.

Non hæc dico, quod velim omnes esse damnatos, qui tales sunt, sed ut discant solùm suam miseriam, & non sese ideò Christianos esse confidaot, quia sic hooorant & colunt Deum & Sanctos, imò imperfectum suum videntes intelligant, quid ille gemitus significet, quem nos Christus docuit coofiteri. *Gemitus.* Deiode jussit orare nos: Dimitte nobis debita nostra. Et: Fiat voluotas tua &c. quia scilicet tales non sumus, cum tamen esse debeamus.

Ideò, si coosilium Dei liceat capere, non ista bona dat, uciis velit satiare, sed magis irritare parvis his ad majora petenda, vel ipsos imperfectos, vel saltem filios suos, quibus talia non tribuit. Et hæc sat sint de hac materia. *Quo consilio Deus det bona temporalia.*

Verum, ne Pighardi hæretici infelices, suas partes à me adjutas confidant, qui præ nimia ruditate nobis Teutonicis (superbissimo fastidio indignati) imponunt, quod Sanctos Dei colamus, & idola faciamus, Et ideò contra nos acervum versuum Scripturæ congregant, in quibus prohibetur, ne adoret quis, nisi unum Deum, Et ut vobis apud suos justissimam invidiam conflare videantur, insidiosissimè omittunt, quod scribitur Rex David & Salomo & multi alii adorati, simul impii perversores Scripturæ, & subdoli calumniatores nostræ pietatis. Ita n. rustici illi nos tandem docent, quod solus Deus sit adorandus, & gloriantur, ac si nos idipsum negaverimus unquam, cum tamen negare non possint, frequenter aulicos regios honorari, ac velut adorari, ut facilius ad Regem perveniatur.

Suffragia Sanctorum. Propter horum itaq; rudissimam & insulsissimam rusticitatem, Dico ego ad Sanctorum suffragia recurrendum omni modo, sicut in Jobo dicitur, & ad Sanctorum aliquem convertere. *Hiob. 5.* Et sicut Salomon suum patrem allegat: Memento Domine, David, & omnis mansuetudinis ejus. Sed & Jacob Patriarcha dixit de Ephraim & Manasse: Invocetur nomen meum super pueros istos, & nomina Patrum meorum Abraham & Isaac. Sed de iis suo tempore, si Deus volet.

Fiducia Indulgentiarum. Hic fiducia quoq; Indulgentiarum taxanda fuisset, nisi jam plus satis illa multis modis à me taxata esset.

Filij superbiæ. Scholastici lib. arbit. assertores. Nunc de altera specie transgressionis dicendum, scilicet eorum, qui pro vero Deo, idolum sapientiæ & justitiæ suæ colunt. Hi sunt filii superbiæ, quorum rex Behemoth ille Diabolus, vocatur à Deo, Job. 41. *Behemoth. Hiob. 41.* Horum est libero arbitrio confidere, non esse malè habentes, non egere medico. His solis Christus gratis est mortuus, quia sine ipso possunt benè vivere.

Dictamen rectæ rationis apud Scholasticos. Sic olim Pelagiani præcipuè, deinde hæretici omnes perditi sunt. Porrò hodie quoque sunt, qui Pelagiani quidem non sunt, sapiunt tamen idem, vel pejus quàm Pelagiani. Nam Pelagiani Deo saltem id tribuerunt, quod per doctrinam Legis erudiret liberum arbitrium. Hi verò habent dictamen rectæ rationis, quæ deprecatur ad optima, ut Legis eruditione, non pro necessitate, sed pro commoditate tantùm utantur. Dissentiunt tamen à Pelagianis, quod sine Christo non posse benè vivi meritoriè concedunt. Et ita Christus non est mortuus propter peccatum, sed propter non meritum. Non fuisset necesse eum mori, ut inferni pœnas solveret, sed tantùm, ut mereri cœlum contingeret. Nam finge parvulum adolescere sine peccato mortali actuali (id enim etsi difficile, tamen asserunt possibile) huic non est necessarius Christus redemptor de potestate Diaboli, sed adjutor duntaxat ad cœlum, quia si is moreretur, nec ad infernum nec cœlum veniret.

Vasa iræ. Qua Theologia mihi videntur asserere, neminem nasci filium iræ & filium Diaboli, nisi filium iræ Diaboliq; dixeris, id esse, quod non meritorium. Et dum Sacerdos exsufflat Satanam in parvulis baptizandis, ut locum det Spiritui sancto, intelligitur solum facere ex vase non meritorio meritorium. Sic enim vasa iræ Apostolus cogitur nunc demum intellexisse. Et Baptismi Sacramentum confert gratiam non in remissionem peccati, sed initium meriti duntaxat, & illud Symboli? Confiteor unum Baptisma in remissionem peccatorum, nova glossa oportet intelligi, non de peccatis damnationis, sed de peccatis non meritoriis.

Peccatum originale. Ac sic peccatum originale nullum damnum intulit mundo, nisi quod privavit merito & visione Dei. Et ea privatio visionis, id est, omnium bonorum, non est malum, nisi voce tantùm, scilicet privativè. Sic enim theologizamus hodie. Et Christus pro nobis factus maledictum & peccatum, ut de maledicto & peccato nos liberaret, non aliter intelligitur, quàm quod est factus non meritorium, ut de non meritorio nos liberaret. *Scholastici Theologi.* Deniq; vocabulum illud, Peccatum, per totam Scripturam novam accipiet significationem, id est, Scriptura induet confusionem. Sed mittamus has tenebras, aliiq; tempori reservemus, quia & aliàs sæpissimè de his diximus & egimus.

Igitur,

Pura sine meritis Christi gratia, nostrorum omnium justificatrix.

IGITUR, sicut suprà diximus, cum simus juxta B. Augustinum una massa perditionis, nemo justificatur, nisi per puram sine meritis gratiam Christi. Ideoque necesse est, ut superbiat, sibiq; aliquid esse videatur, qui nondum de se, sua ratione, pia intentione, suis operibus internis & externis desperavit, & ad thronum gratiæ tremens & miser accessit. Nam omnes illæ virtutes morales, & scientiæ speculativæ duplo modo conficiunt hominem. Primò, Quod non sunt veræ virtutes & scientiæ, sed peccata & errores, quia fiunt necessariò ex corde malo, & nondum sanato per gratiam, quod non potest nisi seipsum quærere in omnibus, & sic faciunt, hominem vacuum & inanem.

Virtutes morales.

Altero, quod fallunt & inflant, ut homo sibi non malus nec stultus videatur, Quibus fit, ut sit securus, & nihil, vel minus sollicitus de gratia quærenda, dum scit se nihil mali facere, licet fateatur se nihil meriti in tot bonis facere.

Fallunt & inflant.

Luc. 18. Matth. 7.

Inde procedit malum latiùs, ut omnes despiciat, judicet, damnet, mordeat, zelet, arguat, detrahat, qui sibi dissimiles fuerint, quia cum Pharisæo non est, sicut cæteri hominum, nec unus ex ipsis. Hi sunt, qui domum suam super harenam ædificant, horrendo periculo & æterna ruina casuram.

Verè justi.

Veri autem servi justitiæ sciunt & confitentur se totos esse peccatum, totumque suum bonum, non intra se, sed extra se, in Deo & misericordia ejus situm esse volunt, Quia justus ex fide vivet, Non autem justificatur in conspectu Dei omnis vivens. Unde suis malis pressi, neminem judicant, nisi seipsos. Nulli detrahunt, neminem contemnunt, nisi seipsos. Et implent hanc definitionem justitiæ, Justitia est accusatio sui in principio, & justus primum est accusator sui. Hi habent verè unum Deum, ex quo, per quem, & in quem justificantur, & sunt sine peccato per misericordiam Dei ignoscentem, non per suam justitiam operantem. Sic glorificatur Deus, & colitur verè dum ejus operibus tribuitur quicquid sumus, imò dum opera nostra non sint nostra, sed Dei, sicut Christus ait: Doctrina mea non est in mea. Ita nihil nobis relictum est, nisi peccatum, stultitia, malitia, perditio, & confusio. Ac per hoc non possumus nobis in ullo placere, aut idolum facere, redacti in nihilum, ex quo & venimus, remanente solo Deo, omnia in omnibus.

Justitia. *Habac. 2. Psal. 143.* *Johan. 7.* *Christiana Doctrina.*

Rom. 3.

SED quando hæc dicimus, objiciunt: Ergò non sunt facienda bona? Sicut Apostolo quoq;, hæc ipsa docenti, objiciebantur: Faciamus mala, ut veniant bona, Quorum damnatio justa est.

Objectio.

Ebr. 11. Rom. 14.

Ideò illis respondendum: Primùm, quod non prohibentur, sed quàm maximè docentur bona fieri. Controversia duntaxat in vocabulo, Bona, consistit. Nam sine fide impossibile est placere Deo. Et omne quod non est ex fide, peccatum est. Illa sanè bona, quæ illi vocant, naturaliter & moraliter facta, ideò sunt mala coram Deo, quia non fiunt ex Deo, nec propter Deum, id est, non cognoscuntur, nec referuntur in Deum, Sed homo sibi ea tribuit, & in eis tanquam suis placet, cum non sint sua. Illud enim additamentum Leviathan facit, ut omnia sint apud Deum mala, quantumlibet speciosa sint coram hominib. Unde Paulus libera voce tàm super Gentes quàm Judæos clamat: Non est justus, non est qui faciat bonum, Omnes declinaverunt, simul inutiles facti sunt.

Responsio. *Naturaliter & moraliter facta.* *Rom. 3.*

Ut autem homo agnoscat opera sua esse Dei solius, gratia eum illuminat, natura non docet. Inde fit, ut talis homo sit patiens & mitis, sive vituperentur, sive laudentur ejus verba & opera, sciens quia nihil amittit, cum non sint sua. At natura furit, ubi vituperatur, & insanit, ubi laudatur. Ratio omnium est, quod fides & spes non habet aliud fundamentum, nisi solum Deum Jesum Christum, petram ipsam, & nullam prorsus creaturam. Ratio autem & natura habet fundamentum harenam, opera sua bona & sapientiam suam. Inde fit, ut homo ruentibus suis operibus bonis, si per diffamiam irascatur, si per conscientiæ & judicii divini revelationem desperet in æternum. Justus autem, etiamsi ceciderit, resurgit, & contra conscientiam, in Dei misericordia nititur, sicut scriptum est:

Gratia. Natura. *Fides. Spes. Ratio & natura.*

est: Quoniam rex sperat in Domino, & in misericordia Altissimi, non commovebitur. *Psalm. 21.*

[Defin]itio Spei. Quocirca definitio spei apud Magistrum Sententiarum, vel est falsa, vel est obscure & non intelligibiliter posita, Quia spes non provenit ex meritis, sed contrà, merita proveniunt ex spe, Quia sicut fides, ita spes, ita charitas, necesse est, ut sint ante omne opus meriti priores. Provenit enim spes, non nisi ex miserente & infundente Deo. Nec habet objectum vel materiam seu fundamentum aliud, quàm ipsam nudam Dei misericordiam, nequaquam opera nostra, quæ sunt potiùs objectum, & ex quibus provenit desperatio. Christus nobis vixit, & meritum nostrum est, si credimus in eum. Credentes autem in eo, jam non sibi vivunt, nec sua merita cumulant, sed Christo serviunt, & vicissim Christo merentur. Sic enim Apostolus docet Rom. 14. Sive vivimus, Domino vivimus, sive morimur, Domino morimur, Ipse spes nostra, & nos, ut ita dixerim, spes seu expectatio ejus. Sicut filius est spes patris, & pater spes filii, cui omnia providit & thesaurizavit. *Rom. 14.*

Superbia de rebus corporalibus. QUOMODO autem de superbia rerum spiritualium dixi, ita & de corporalium rerum superbia intelligatur, ut sunt divitiæ, forma, gloria, potentia, favor, genus, voluptas & similia. In iis enim qui confidit, & superbit, aliosq; fastidit sui dissimiles, manifestum est, quod hæc sua facit, Deoq; rapit, & sibi in idola transmutat. Quæ si solius Dei esse cognosceret, non distingueret inter se, & quemlibet perditissimum hominem, nihilq; plus sese habere fateretur, nisi quod solus Jesus Christus ejus fiducia est. *Præceptum utilissimum.*

Sic fieret, si hoc Præceptum servaretur, ut nulla superbia, id est, nulla radix, nullum initium peccati, ac per hoc nulla peccata essent. Sed pax, amor, mititas, largitas, patientia & omnium virtutum plenitudo, Quod non in hac vita sperandum est, ideò semper manemus peccatores, & hujus Præcepti transgressores, Solo hoc sacrificio salvi, quod hanc transgressionem non ignoramus, neq; negamus, neq; cum impiis verbis maliciæ in peccatis nos excusamus, Sed confitemur, & gemimus auxilium gratiæ, & regni futuri accelerationem. Qua humilitate meremur nobis ignosci, in iis quæ minus facimus, sicut B. Augustinus ait: Omnia mandata implentur, quando quicquid non fit, ignoscitur. Ignoscitur autem confitentibus, Quia humilibus Deus dat gratiam. *Gemitus ad Deum. Augustini dictum.*

Pestilens glossa. Unde cavenda est illa perniciosa & adulatrix glossa, imò totius humilitatis expultrix & vastatrix, qua dicitur: Deus non requirit hoc Præceptum, impleri in hac vita. Facit enim hæc glossa securitatem nocentissimam, dissolvit manus, & remittit genua strenuorum bellatorum. Et est unum de pulvillis & cervicalibus, quæ in Ezechiele damnat Dominus. Nisi sane intelligatur, scilicet, quod non requirit quidem ab iis, qui ipsi à seipsis requirunt ejusmodi plenitudinem, & dolent atq; confitentur sese non implere, & ideò festinant egredi, & cupiunt dissolvi, ne sint diutius cum peccato, & inobœdientia hujus Præcepti, sed cum Christo & justitia, & plena obœdientia Præcepti, is, inquam, non imputat, nec requirit. *Pulvilli in Ezechiele.* *Ezech. 13.* *Philip. 1.*

Verùm qui ipsi non requirunt & exigunt à seipsis, sed consuunt sibi pulvillos sub manibus & sine timore incedunt, certi, quod non requiratur, ab iis certè exiget usq; an novissimum quadrantem. De iis dicit Psal. 10. Propter quid irritavit impius Deum? Dixit enim in corde suo, non requiret. Qui enim non agnoscit se Præceptum hoc debere, quomodo se agnoscit esse peccatorem? Qui autem non agnoscit se peccatorem, quomodo timebit Deum & judicium ejus? Qui autem non timet, quomodo humiliabitur? Qui non humiliatur, quomodo gratiam consequetur? Qui gratiam non consequitur, quomodo justificabitur? qui non justificatur, quomodo salvus erit. *Psal. 10.*

II. PRA-

PRÆCEPTUM II.

Non aſſumes nomen Domini Dei tui in vanum.

HOC Præceptum (ſicut & alia omnia) fluit ex primo. Servato enim primo, & hoc facilè ſervatur, imò ſervatum eſt, Quia ideò ponitur, ut cœcitati noſtræ manifeſtetur inſipientia noſtra, cum non eſſet neceſſarium, ſi Adam ſtetiſſet, omnia enim illa ſciviſſemus. At nunc nec ipſa ſcimus, quæ neceſſaria ſunt foris fieri, nedum intus.

Igitur in primo Præcepto, cor & interior homo erga Deum inſtitutus eſt, in hoc os inſtituitur. Tribus enim rebus peccamus, corde, ore, opere, contra Deum, ideò ſuper ſingulis, ſingula ſunt præcepta, & ſunt omnia tria negativa ſive prohibitiva. Nec eſt in toto Decalogo, niſi unum Præceptum affirmativum, ſcilicet: Honora patrem & matrem &c. Nam tertium, quod eſt: Sabbatum ſanctifices, ipſe Dominus exponit negativè, dicens: Non facies omne opus in eo, Quod & nomen indicat, Sabbatum, id eſt, requies, id eſt, vacatio ab operibus. Nullum enim opus in illo præcipitur, unde & ſolum lectioni Legis intendebant illo die. Igitur malum in omnibus prohibet, ideò & nullum aliud habet promiſſionem, niſi unum, ſcilicet affirmativum de honore parentum. Cætera verò, quia malum prohibent, pœnam minantur. *Tribus rebus peccamus, corde, ore, opere &c. Unum Præceptum affirmativum.*

Ideò, Sicut qui corde non peccat, nec ore, nec opere peccat. Ita qui corde peccat, nec ore, nec opere juſtè facere poteſt, qui primum Præceptum non ſervat, nec ſecundum nec tertium ſervat. *Qui I. præceptum non ſervat.*

Qui verò primum ſervat, & ſecundum & tertium ſervat. Non enim eſt metuendum, quod qui in Deum ſuam fiduciam poſuit, Deum ſuper omnia diligit, ſperat, quærit, ſitit, Nomen ejus in vanum & irreverenter nominet. Sicut non eſt timendum, quod ſubditus Principem diligens, non etiam nomen ejus velit ubiq; clarum facere & habere. Unde & pro majori parte in primo mandato dicti ſunt, qui contra illud peccant, ſcilicet duplicis generis homines rudiſſimi & ſtultiſſimi, per omnia ſimiliter hic dicenda ſunt. Hoc enim Præcepto non prohibetur maledictio, niſi quando fit per nomen Dei, Sed nec blaſphemia in hominem, niſi fiat per nomen Dei, Sed infra: Non occides.

ID autem inprimis notandum, quod hoc Præceptum ſubindicat affirmativè, nomen Dei aſſumendum in os verè, vel in neceſſitate ſalutis, & quod ſolùm ibi prohibetur, ne in vanum aſſumatur. Unde in Scripturis frequenter præcipitur, nomen Domini invocari, laudari, confiteri, benedici. Sic Rom. 10. Omnis quicunq; invocaverit nomen Domini, ſalvus erit. Videamus itaq; primum rudiores, inter quos primo occurrunt ſuperſtitioſi, ſortilegi, & quidam ex judaicis fabulis ſuperſtitioſa quædam de nomine Tetragrammaton fingentes. Quod ii nomen Domini in vanum aſſumant,, patet, quia nec ad ſalutem animæ, nec ad gloriam Dei aſſumunt nomen Dei, Sed ad curioſitatem ſuam, ad pactum Dæmonum, in ſignis, verbis geſtibus, ut ſuprà dictum eſt: Non enim id curant, an ſalutem animæ inde conſequantur, multò minus, an Deus in hoc glorificetur, ſed tantùm, ut ſuæ ſatisfaciant concupiſcentiæ. Igitur ſicut illi Deum abjecerunt de corde ſuo, & vanum fecerunt in ſemetipſis, contra primum, ita & nunc nomen ejus polluunt in ore ſuo, & fruſtrà aſſumunt. *Nomen Domini invocandum. Rom. 10. Superſtitio. Tetragrammaton.*

Fruſtrà a. & vanum dicitur, quod ſine neceſſitate & cauſa fit. Eſt a. neceſſitas vel utilitas nominis Dei aſſumendi duplex, ſcil. ſalus noſtra & gloria Dei, imò ſola gloria Dei, quia nec ſalutem noſtram debemus per nomen ejus quærere, niſi ad gloriam ipſius. Aſſumere a. intelligitur, ut cum aliquis ſumit vel intendit facere, vel dicere, & ad hoc adhibet nomen Dei. Sicut in corde aſſumit per fidē gratiam Dei ad ſalutem ſuam. Ita in ore aſſumit, per reverentiam nomen Dei, ad ſalutem ſuam & aliorum. De iſtis ergò ſatis perſuaſum eſt, ut abſtineant, in Præcepto primo. Nec per hoc ſeſe excuſent, quia ſancta verba & orationes adhibent, cum per hoc magis turpiter peccent, ut in ſimili. *Fruſtrà & vanum quid dicatur. Aſſumere nomen Dei.*

Nonnè

Simile. Nonnè furiosum putes eum, qui sacris vestibus, officiis divinis aptatis, ad choreas, spectacula vel bella procedat, & jocum hujusmodi ex eo serio faceret. Si ergò hunc gravissimè reprehenderes, Cur non multò magis reprehendis te vel illum, qui sancto, plus quàm omnes vestes, imò quo sanctificantur & vestes & omnia, non ad choreas, sed ad stupra, ad dæmoniaca opera abutaris, vel saltem ad corporis salutem, contempta anima. Talis est ergò illorum excusatio, qualis est ejus, qui sic sacris abusus corripitur, & dicit: Eia, res tamen sacra & bona? Quid enim huic dicetur? quàm illud: Quasi ego nesciam, eam esse bonam & sacram? hoc me nunc doces? cum ideò te arguam, quod sacris ita abutaris.

Festivè & verè. At nos nunc hi sumus Christiani, qui calceos novos ne polluamus, calopodia emimus, & vestes bonas nullo modo in lutum trahimus, nec aureis vasis contumeliam facimus cum urina, imò aqua immunda. At sacrum Dei nomen ad quæcunque indigna trahimus, sine omni fronte. Quod si hoc nullus in suis facit, finge aliquem ita furiosum, ut in suis idipsum faciat. Quid si de alienis? & ejus, qui vult sua munda haberi? Quam gratam rem faceret, qui Principis titulum & nomen & insignia ad lutum traheret & involveret, ipso scilicet vidente & prohibente, imò præcipiente in sublimi loco statui.

Stupore ipsi summus Turci. At nos cum audimus Turcos templa prophanare, Altaria & omnia sacra polluere, miro ardore accendimur ad iram, & cogitamus injuriam bello vindicare, & quærimur, quod Principes contra Turcam bellant. Sed palpa sinum tuum, & Turcam palpasti. Interim Deus eo magis in pœnam, Principes in mutua bella tradit, ut nos magis quàm Turcos puniat, quia pejus polluimus sacra quàm illi.

Perjuri, mendaces &c Per Deum maledicentes. Secundo nobis occurrunt, perjuri, mendaces, dolosi, fraudulenti, & quicunq; veritatem relinquunt, ubi Deum testem adhibent & nomen ejus, imò & per Deum maledicentes, injustè excommunicantes, jocosi quoq; ac blasphemi in Deum, de quibus suprà aliqua dicta sunt, & infra plura dicentur.

Duplex juramentum. Bonum. Hic verò videamus, qui jurando peccent in nomen Domini. Notandum itaque quod duplex est juramentum. Bonum, de quo Deut. 6. & 10. Dominum Deum tuum timebis, & ei soli servies, & per nomen illius jurabis. Ita n. Deus ipse jurat sæpius in Prophetis, dicens: Vivo ego, dicit Dominus. Et Psal. 110. Juravit Dominus, & non pœnitebit eum. & 132. Juravit Dominus David veritatem. Sic Christus jurat in Euangelio, & Patriarchæ, Prophetæ, Apostoli, & omnes Sancti jurant, ac juraverunt. Et hoc est opus meritorium, quia fit in iis, quæ pertinent ad salutem. Unde quoties aliqua dicit vel facit, quod expedit ad salutem, ut credatur, ubi timetur non credi, debet jurari. Sic jurat Apostolus ad Rom. 1. Quod sæpè proposuit venire ad eos. Quæ ratio jurandi? nisi quia expedivit eis, id credere ad salutem, ut eum fidelem Pastorem non quæstuarium agnoscerent, & charitatem veram in eo esse confiderent. Sic Psal. 63. Laudabuntur omnes, qui jurant in eo. *Deut. 6. Psal. 110. & 132. Paulus jurat. Rom. 1. Galat. 1. Psal. 63.*

Cur Deo placet. Ratio, quare huc jurare placet Deo, Quia per ipsum invocatur veritas ejus, & creditur in eum, ac propter eum fit pax & concordia jurantium, ideo sanctè colitur in eo opere, quia destruitur opus Diaboli, scilicet dissensio & lis. Quia qui tibi non credit, nec quiescit, propter nomen Dei tibi credit, quod invocas, & quiescit. Ideò hunc honorem soli Deo debemus. Unde Apostolus Ebr. 6. Omnis controversiæ finis est juramentum. *Ebr. 6.*

Juramentum malum. Aliud est malum. Et hoc duplex, Aliud enim est, quod ex consuetudine fit, & hoc est malum, quia sic vilescit assiduitate reverentia nominis Dei. Sic Teuto: Bey Gott/ Warlich/ Fürwar/ Als wahr Gott im Himmel ist/ Bey Gott vnd allen Heiligen/ per Deum vivum, per Deum sanctum. Auff mein thewres Creutz/ Auff mein thewres Blut/ Bey dem Creutz Gottes/ Es ist Marter gros/ Marter schon/ id est, passionem Christi ita est. Item sic detestari. Der Teuffel hol mich/ brech mir den Halß/ Gott helff mir nimmermehr/ Als mir Gott helff/ Auff mein Seel/ in conscientia mea, Bey meiner Trew vnd Ehre/ Bey meiner Priesterschafft/ ꝛc. Ista & multa similia,

similia, heu proh dolor, tam sunt assidua multis in ore, ut propè secundum verbum sit juramentum hujusmodi. Hic patres & matresfamilias vigilare super liberis & servis ac familia deberent. Quia est pessima consuetudo, & contra hoc Præceptum.

SED propter rudes quæritur: An nomē Dei tangatur, quando juratur in hęc verba, vere, veritatem dico? &c. Respondetur, quod sic, Quia veritas est nomen Dei, cum ipse sit veritas. Sic enim Apostol: jurat Rom. 9. per veritatem & conscientiam suam. Et quamvis hoc ideo possit videri prohibitum, quia conscientia non est nomen Dei, cum æque sit peccatum, jurare vane, & non jurare per Deum, seu per aliud, q̄; Deum, etiam vere, Tamen Christus Matth. 5. hoc totum refert ad Deum, quando dicit: Neque per cœlum, quia thronus Dei est, neque per terram, quia scabellum pedum ejus, neq; per Hierosolynam, quia civitas Regis magni est, neq; per caput tuum juraveris, quia non potes unum capillum facere album aut nigrum. Ex quo patet, quod qui jurat per ea, quæ Dei sunt, vel ei applicata, etiam per Deum jurat, ex quo, in quo, in quem omnia sunt. *Veritas.* *Matth. 5.*

Alterum est juramentum falsum, Ubi quis ex proposito jurat & scienter falsum, secundum formas prædictas. Hoc est vehementer grave peccatum, Et raro transit hoc peccatum impunitum, etiam in hac vita. Quod si dubitas, interroga periuros. Sed gravissimum est, quando hoc fit in facie Ecclesiæ, cum solennitate & præscripta Forma, ut faciunt contrahentes matrimonia clandestina, & in pœnam peccati, postea odientes sese separantur pejurio, horribilis culpa, sed horribilis & pœna. *Iuramentum falsum.* *Perjuri.*

Unde inter omnia mandata, solum hoc habet additam pœnę comminationem, scilicet: *Non enim habebit insontem Dominus eum, qui assumpserit nomen Domini Dei sui frustra.* Licet & primum habeat comminationem, quod in quartam generationem visitet iniquitates eorum, qui oderunt. Sed quia Apostolus Promissionem, quæ in hoc continetur, non numerat, sed quæ in quarto, quam dicit primam, ergo & hæc comminatio primi Præcepti non videtur numeranda. Et grande peccatum est profecto pejurium, quod primum patet ex detestatione Scripturæ, quia præcipit Dominus in lege: Non pejerabis. Et Prophetæ vehementer pejurium arguunt, Unde Hoseæ 4. Non est veritas, non est misericc dia, non est scientia Dei in terra. maledictum & mendacium, homicidium & furtum, & adulterium inundaverunt, & sanguis sanguinem tetigit. Denique adeo sanctum id voluit, ut etiam regi Babylonis non servatum à Zedechia vindicaret. Item nec Gabaonitis licuit nocere, licet falsi ab iis jurassent, Item nec filiis BenJamin, filias suas dari ausi sunt, propter juramentum, & potius gentilem sanguinem permiserunt misceri fraterno sanguini, quam juramentum solverent. *Comminatio pœnæ addita, Præcepto.* *Ephes. 6.* *Hose. 4.* *Perjurium grande peccatum.* *2. Reg. 24.* *Iosu. 9.* *Iudic. 21.*

Secundo, ex reipsa, Quia jurare, est Deum testem adhibere, & medium, quô uniunt sese discordes. At sic falso jurans, Deum ludibrio exponit, imo quod horrendum est, quando dicit: Sicut Deus est, vivit, verax est, corde dicit, quod non sit ita verum. Ac per hoc Deum negat ore, imo & corde, quo consentit in negatione oris. Et ista negatio est pessima, quia scit Deum esse, & corde credit, & tamen simul etiam corde consentit in nega onem ejus, quia non negaret foris, nisi vellet negare. Et tamen contra cor suum & conscientiam negat, Ideo gravissimum est hoc mendacium & directe contra Deum, qui vulteum non esse, ut suum mendacium stet firmum. *Ex reipsa.* *Iurare.*

Tertio, à simili, Si principem permoveres, ut pro fide tua literas & sigillum suum appenderet, in tua causa, ut sic pro nomine ejus tibi crederetur, Et tu postea nequiter denegares, & principem in confusione relinqueres, quid putas de te cogitare? An putas, quod fidejussorem habeas? Aut si, ut adesset pacto tuo cum alio, rogares, & in faciem venientem neges esse principem, & projicias? At Deus quanta majestas, solus Dominus est. *A simili.*

PRO planiori intelligentia notandum, contra hoc Mandatum in juratione *Contra hoc Præ-*

V dupli-

[illegible] dupliciter agitur. dupliciter agi. Primò, in jurando, Secundò, in solvendo juramento. Jurando, ut qui scienter in actu pejerant, dolosè dicentes se facere, quod nolunt facere, ut liberentur, vel negantes dolosè quod sciunt, ut fit in negociis, depositis, quæstionibus judicialibus. Hi gravius peccant, quàm superstitiosi illi. Quia ii nomen Dei assumunt in vanum, hi autem ad mendacium, quod longè gravius est, & hoc in negationibus fit potissimum. Psal. 24. Nec juravit in dolo proximo suo. *Psalm. 24.*

1. Jurando. 2. Solvendo. Solvendo, ut qui sine dolo quidem juraverunt, sed tamen postea mutantur, & non solvunt, quod in affirmationibus fit, ut Psal. 15. Qui jurat proximo suo & non decipit. Verùm si non potest solvere, non ideò perjuravit. At dicis: *Psalm. 15.* *Objectio.* Quid? nisi jurem, damnum, vel periculum, vel mortem incurram? videtur, quod redimendus sim, ut si latro, vel hostis cogit fateri, quicquid habes. Respondetur: Nullum peccatum est faciendum pro quacunque re, neque pro æterna, *Solutio.* quanto minus pro temporali. At dicis: Quis mihi reddet? Respondetur: Deus, pro quo veritatem dixisti. Sed non omnes casus hujus monstri percensere possum, quia verè hodiè inundavit, & nihil curatur. O si paucitatem Salvandorum *[illegible] de salute.* attenderemus, & timeremus, quàm citò ista securitas de salute cessaret à nobis. Dicit itaq; Dominus Matth. 5. *Matth. 5.*

AUDISTIS, quia dictum est antiquis: Non pejerabis, reddes autem Domino juramenta tua. Ego autem dico vobis: Non jurate omninò. Hoc loco sudatum est a multis, An liceat jurare? Et alii, quod à malo pœnæ, alii à malo jurantis *[illegible] Christi. [illegible] jurandum omnino.* sit, si juretur. Sed inspiciendo Christi sensum: Vult utiq; nequaquam jurari, quia dicit? Non jurate omninò. Est ergò sensus, Judæis præceptum est, ne pejerarent. Jurare autem permissum est ad libitum. Vobis autem præcipio, nullo modo jurate, neq; per cœlum &c. In quo utiq; hoc vult, ut nullus voluntate sua jurare debeat unquam, libidinem scilicet & voluntatem propriam jurandi prohibuit, & in quantum in eo est, non debet jurare quis, ideò si ultra dicat quam est, est, non, non, peccat, & malum est.

Requisitus jurare potest. Per hoc non tamen prohibet, quin exactus jurare debeat quilibet fidelis, sive, inquam, exactus vi alterius aut necessitate fratris. Quin potest ex me extorquere vel hostis, vel amicus, ut jurem, ut faciam omnia quæ vult, dummodò sint licita. Sicut Christus dixit sequenter, quod auferenti pallium, & tunica dimittenda, & etiam alia duo millia passuum eunda. Jam enim non ipse jurat, quia non est suæ voluntatis, sed servit per humilitatem alienæ voluntati, vel per charitatē alienæ necessitati. Cessantibus ergò iis, nullo modo licet jurare, quin sit pecca- *Christus perfectiora docuit.* tum & à malo, quia ex mera voluntate jurat, sine necessitate, Christus enim eo in loco instituit hominem interiorem, qui non tantum perjurium, sed etiam juramentum vitare debet. Judæis prohibetur, Ne falsum jurent, Christianis autem, etiam ne verum jurent, quia perfectior & integrior esse debet honor nominis Dei in nova Lege quàm veteri.

[illegible]hibitum [illegible] Secundò quia Christianus temporalia non debet amare, ideò propterea non debet jurare. Quoniam qui non debet quærere, quæ sua sunt, quomodo etiam pro eis jurare permittetur, pluris itaq; nomen Dei quàm sua æstimare debet, quod tunc apud Judæos dissimulatum est.

Ubi verò alteri serviendum fuit, ibi sine scrupulo, tamen cum timore Dei, frater fratri tenetur facere, quæ sunt pro ejus necessitate facienda. Et ratio est prohibitionis, quia scit q, nos non assumimus nomen Domini, nisi in vanum semper, præterquam ubi in charitate & humilitate pro aliis, vel sua salute assumitur, quod est fundamentum hujus prohibitionis, 1. Corinth. 12. Nemo potest dicere: *1. Cor. 12.* Dominus Jesus, nisi in Spiritu sancto &c. Vel melius, Non jurare omninò, dicitur contra eos, qui effugium quærunt, quia jurant, sed non per nomen Domini, sed per cœlum, terram, Hierusalem, caput, animam, quasi ideò non sint rei, si perjurent, quia nō per nomen Dei jurant, ac sic jurare ejusmodi, quasi p non jurare

repu-

reputant. Quod hæc sit mens Christi, videtur ex hoc, quod statim secutus exponit, quomodo non velit jurari omninò, scilicet neq; per Hierusalem &c.

PRÆCEPTUM III.

Memento ut diem Sabbathi sanctifices.

Johan. 15. Rom. 13. HOC est Præceptum meum, ut diligatis invicem, Johan. 15. Charitas plenitudo Legis, ait Apostolus. Qua habita, nulla est Lex necessaria, Sine qua nulla Lex satis est. Igitur in hoc tertio Præcepto jam opus præcipitur, imò quies ut non offendatur Deus operibus. Neque enim aliquod in eo præcipitur opus. Quare hæc tria Præcepta parant hominem Deo, velut puram materiam, ut quiescat corde, ore, opere, id est, interiori & exteriori, & medio homine, qui sunt sensualis, rationalis, spiritualis, & fit pura quies. Hic ante omnia duo notanda sunt. *Quies. Prima tria Præcepta.*

Coloss. 2. Primum, Quod Sabbathum fuit Judæis Præceptum in figura, sicut expressè significat Apostolus Coloss. 2. Quæ sunt umbra futurorum, corpus autem Christi. Unde opera servilia seu manualia, cum sint utique bona, significant opera peccati, & illicita veteris hominis, Nam sicut quædam animalia erant immunda, tantum significative in seipsis bona, munda, sana, quia creata à Deo, & tamen immunda & mala significabant, Ita & opera corporalia, quæ de se sunt bona, tamen prohibita sunt, ad significationem futurorum, id est, malorum revelandorum. Sic sabbatum significat ipsum spirituale tempus, quod Sol justitiæ Christus illuminavit, quod non habet noctem. Unde Esa. 66. Erit mensis ex mense, Sabbatum ex sabbato. Et Apostolus Galatas arguit, quod dies & menses observarent, & tempora, & annos secundum ritum Judaicum, id est, externe tantum. Ideo istud Præceptum cessavit propriè, imo omnia, quo ad perfectos Christianos, Quia justo non est lex posita. *Sabbathum. Opera servilia. Esa. 66. Galat. 5.*

Veruntamen Ecclesia festa retinuit propter necessitatem verbi Dei, pro imperfectis. Nam justus verus, sic deiformis est, ut sicut Deus indifferens est ad omnem diem, omnem locum, omnem personam, ita & ipse. Omnis dies est illi festus. Verum infirmis, qui nondum sunt mortificati secundum veterem hominem, illis opus est, ut certis officiis, diebus, modis occupentur, vigiliis, jejuniis, laboribus, orationibus, disciplinis, & similibus, quibus perveniant ad profectum interioris hominis, ut ubi corpus castigatum, & in servitutem fuerit redactum, & mortificatæ passiones, tum ipsa cessent paulatim, & tantum minuantur, quantum profecerit interior homo, adeo ut si perfectus fuerit, illa omnino cessare debeant, hoc est, quod Apostolus ait: Lex pedagogus noster fuit in Christo. Nihil enim ad perfectum duxit Lex. Johannes autem præcessit parare Domino, plebem perfectam. *Festi dies instituti propter imperfectos. Incipientibus opus est certis ceremoniis. Galat. 3. Ebr. 7.*

Hos. 10. Proinde qui illis operibus factis, velut magnum aut totum se fecisse putat, & ibi stat, confidens in illa, securus, nec aliud per ea quærens, ipse est vitula Ephraim docta diligere trituram, qui hoc putat esse bonum hominem, bona operari, scilicet, cum hoc fit, hominem parari ut bonus sit, Est enim baptismus aquæ tantum, De quibus in tota Scriptura, multa, imo fere omnia, dicuntur, sunt enim hypocritæ, justiciarii, qui & Scripturam ad hæc torquent, nescientes (ut ait Apostolus) neque de quibus affirmant, neque quæ loquuntur. Sicut artificii cujusque discipulus, ea facit, quę artifex non nisi liberat, facit, sed per hęc ad magisterium proficit. Quod si in iis stet, velut omnia sciens, stultus & ridiculus omnibus erit. Sic hic per bona opera, non efficimur boni, sed præparamur. Non enim operando, sed patiendo boni sumus, cum patimur divinas actiones, quieti ipsi. *Habentes fiduciam in operibus. Hipocryta. Iusticiarij. 1 Tim. 1. Simile.*

Igitur hoc Præceptum Ecclesia, & multa alia figuralia, tenet pro infirmis exercendis, ut proficiant, non ut ibidem stent, iis facti securi. *Præceptum figurale.*

SECUNDUM notandum, quod B. Gregorius hic quærit? Quare Dominus id unum mandatum adducat, cum omnia scripta plena sint mandatis. Verum omnia *Quæstio Gregorij.*

Charitas. omnia mandata (ut dixi) requirunt charitatem, cum sine charitate, id est, facili, prompta, hilari, libente volantate, si implentur, non implentur, manet enim invita, ideoq; & rea voluntas, licet opus faciat manu & extra. Sic enim: Qui offendit in uno, factus est omnium reus. Sic Psalm. 1. Beatus vir dicitur, cujus voluntas in lege Domini sit (id est, qui habet charitatem, & diligit proximum) Et Psalm. 110. Populi tui spontanei. Et Apost. Hilarem datorem diligit Deus. Non enim placent Deo coacta servitia, sed libera & voluntaria. Ut Psalm. 53. Voluntariè sacrificabo tibi. Voluntas ipsa est charitas secundum B. Augustinum. *Psal. 1. Psal. 110. 2. Cor. 9. Psal. 53.*

Quare ergò non dedit, & sufficit in uno illo?

Respondet. Respondeo: Sufficit quidem, sed ostendendum fuit homini, in quibus charitatem habere deberet, Ne falsa opinione & fiducia seipsum seduceret, charitatem sese habere putans, cum non haberet. Facile enim optima de nobis, & pessima de proximo sentimus, cum debeamus contrà. Ideò Decalogus Praeceptorum velut speculum est in quo homo seipsum consideret, in quo & quantum deficiat aut proficiat. Nam in illis omnibus, non oportet attendere, ut faciat, sed omninò quo corde & voluntate faciat. Data sunt, inquam, in cognitionem nostrae voluntatis, deinde & in exercitationem ejusdem, quae omnia fiunt in omnibus iis, qui inviti & difficiles sunt. *Decalogus.*

Primum Praeceptū. Nam ecce ut idipsum declaremus, primum mandatum omnia alia in se continet. Qui enim hoc servat, omnia servat, & qui aliquod non servat, hoc non servat, quia cor ejus aliud quàm solum Deum respicit. Verùm Adam ille vetus noster adeò perversè superbus est, ut saepiùs velit sapientior & sanctior videri, quàm omnes Sancti. Idcircò fronte polita audet dicere, se primum mandatum servare, & sibi non esse conscium. Non idolum habere, nihil juxta Deum amare. Ideò remittendus fuit ad opera & verba, quae ei testimonium perhibeant de seipso, & eum convincant superbae temeritatis, vel mendacii. *Discurrendum per singula praecepta.*

Ut si praesumit, quod non habet Deum alienum, quaerat linguam, si juret? si in vanum assumat nomen Dei? Quia ex abundantia cordis os loquitur, facilis est error in opinione cordis, & lubrica temeritas. Neq; facile potest fieri, an servet primum, nisi opera & verba interroget. Igitur, si juret, aut vanè Deum nominet, sciat se mentiri aut falli. Si dixerit se Deum amare, & primum Praeceptum servare, Non rectè discussit & probavit cor suum. *Matth. 12.*

Sed ecce, servare videatur sibi & secundum. Non est sibi conscius, interroget se in tertio, aut promptè sanctificet Sabbatum, an avidè verbum Dei audiat, oret, meditetur, legat, disputet de Deo, intersit divinis. Si haec non facit, vel difficiliùs facit, quàm alia sua, si dixerit se servare primum & secundum, fallitur. Opera enim testimonium perhibent de eo. An potest fieri, ut quis assumat non vanè nomen Dei, qui ipse vanus est? Quomodo vanus aliud agat, quàm vanum? vanum loquitur, vanum cogitat, etiamsi Deum cogitet, loquatur. Vanus autem est, qui alia agit, quàm quae Dei sunt, & invitus, quae Dei sunt, praeiis, quae sua sunt. Et omnis homo vanitas. *Vanitas. Psal. 35.*

Tertiò, videatur sibi & hoc servare, crassius signum probet, videat quòmodo suscipiat vicarios Dei, quos videt, parentes, inquam, & praesidentes, Si hos viliter aestimat & contemnit, quos videt, quomodò audet dicere, se Deum aestimare, & non aliud prae illo, quem tamen non videt?

Quartò in iis, quae ad proximum, quem diligit utique est voluntas Dei, quae in primo Praecepto intelligitur semper. Si dicis, quod diligis proximum, & eum odis, mordes, detrahis, laedis, despicis, occidis, maledicis, contumeliaris, ecce opus tuum testimonium dat contrarie. Itidem, si non defendis laesum, excusas, benedicis. Quia dilectio facit haec, si est vera. Vide ergò hoc speculum benè.

Concupiscentia varia. Quintò. Si nec ex illo te cognoscis? sicut verè non satis ex illo cognosci potest, quia varia est concupiscentia, & nulli satis etiam suiipsius cognita, ideò per multa,

multa, imò per omnia ducenda, examinanda. Igitur non læsisti proximum in corpore & persona, quid si in corpore uxoris suæ, quæ eadem caro est? si eam concupiscis, impudicè inspicis, tractas, alloqueris, aut talia facientem, non revocas, adjuvas, reducis, Quomodo diligis eum, quæso, sicut teipsum? cum hæc omnia velis tibi ab illo fieri, quia sic utiq; te diligis, tibi faves.

Sextò, Esto, & hic tibi non sis conscius, & Adam tuus sibi totus integer videatur, sicut solet secundum cæcitatem suam, cum in nullo sit pur⁹, Cogita quid in bonis ejus externis pecces, scilicet, an fureris? id est, quacunque fraude ad te aliquid perducas? falsaq; merce, pecunia, mensura, usura, dolo, rapina, furto, consilio, consensu ei noceas aut nocueris.

Septimò, Quid in bonis famæ? An detrahas, mordeas, & nullo linguæ peccato in eum reus sis? An gaudeas alios facere, quod ipse omittis? *Non concupisces.*

Octavò, Si in operibus & verbis integer es (quod rarissimum est) intra nunc, discute cordis secreta, & pondera desideria ejus. Et nisi mentiaris invenies, quod sis plenus concupiscentia. Nec dicas tibi. Non concupisco, quia contra Scriptura dicit, Quis gloriabitur, se mundum habere cor? Nullus est mundus intus, Nam non satis est, ut concupiscentiam frenes, sed & non concupiscere debes, de quibus suo loco latius.

Rom. 13. Ideò ultima duo Præcepta sunt maxima, quæ sola Apostolus ad Romanos adducit, dicens? Non concupisces. Quare qui dilectionem habet, id est, sanam & plenam voluntatem in legem Dei, & diligit eam, hic implet legem Dei. Non est timendum, quod diligens Deum nomen ejus inhonoret, aut alium Deum quærat, aut polluat Sabbatum. Et qui diligit proximum, non est timendum, quod contemnat parentes, occidat, mœchetur, furetur, falsum testimonium dicat, aut etiam concupiscat. Cum potius quærat, ut benefaciat proximo. Dilectio, inquit Apostolus, proximo malum non operatur, neq; verbo, neq; facto, neq; voto. *Ultima duo Præcepta. Dilectio.* *Rom. 13.*

VERUM ad materiam hujus Præcepti tertii revertamur. Sabbatum, dixi olim fuisse, sicut & nunc figurale & ceremoniale propter infirmos, Nunc verò omnem diem esse festum, in quorum nullo sit peccandum. Quia si ille olim lapidibus obrutus est, qui ligna collegit in die Sabbati, Num. 15. quid erit, qui in tempore gratiæ enormia perpetrant crimina? maximè etiam festis diebus. In terrorem nostrum hoc scriptum est, Quia ligna colligere, non est malum tantùm, sed significat malum, sicut & alia opera ejusdem diei servilia. *Apud Christianos omnis dies festus est.* *Num. 15.*

PRIMI igitur sunt, qui crassè & ruditer peccant in die festo, scilicet luxuria, ebrietate, ludis, ira, homicidiis, maledictis, rapinis, insidiis, fraudibus, dolis & similibus, de quibus dicit Malach. 2. Dispergam super vultum vestrum stercus solennitatum vestrarum, & assumet vos secum. Vide, stercus appellat sollennitates talium, quia & stercorant in illis, sicut porci immundi. Et Amos 5. Odi & projeci festivitates vestras. I. *Malach. 2.* *Amos 5.*

Hi enim similiter cum Judæis (de quibus hic loquitur) totum decus festi statuunt in ornatu vestium, & victus splendore, & ocio laboris. Quæ tria si sola sunt, sine eo quod significant, Judaicam solennitatem faciunt, & non nisi provocamenta sunt libidinis & vitiorum. Nam venter repletus, & anima ociosa deinde objectis ornamentis, coram oculis, quid faciant, nisi ut in luxuriam ducant & mala desideria? Et non cogitant, qui sic sabbatisant, quod si hoc esset sabbatisare, quælibet meretrix hoc posset, & quilibet Turcus aut Paganus, imò equus & sus, scilicet comedere & bibere, deinde ociari, tandem pompose adornari. *Ornatus vestium. Victus. Ocium.*

Hic invenias aliquos, qui vigiliam jejunent, nonnunquam in pane & aqua, sed diem in crapula & luxuria consumunt. Et factum est universaliter, ut Sabbatum celebrius agatur, quàm Dominica, qui abstinetur à carnibus saltem & ocio & pompa, quæ in Dominica prodige aguntur. Et universæ vigiliæ sunt sanctificatiores, quàm ipse dies celebritatis, mera scilicet perversitate.

Mysteria.

Ocium corporale. Ocium corporale significat ocium spirituale, ut cesset à cupiditatibus & cogitationibus malis, ut capax possit esse verbi Dei, quod requirit animam vacuam. Quare quilibet Christianus se debet interrogare, quare hodie ociaris? Et sic monimentum & memoriale sibi habere quod vacandum ei sit, ad Deum audiendum.

Ornatus vestium. * Ornatus vestimentorum significat bona opera, ut audire missam, orare, eleemosynas dare, & alia misericordiæ opera facere, ut Christus contra Pharisæos docuit, de quibus latius infra.

Victus lautior. Lautus victus significat meditari, legere.
{ Beneficia Dei.
{ Passionem Christi, & ruminare verbum Dei.
{ Peccata propria. De quibus infra.

II. Secundi sunt, qui operibus aliàs licitis operantur, ut sunt opera necessitatis & substantiæ nostræ parandæ. Et ii minus peccant, quàm præcedentes, & adeò minus, quod etiam in multis casibus excusentur.

Necessitas. Quorum primus est necessitas. Hæc autem necessitas quomodo intelligenda sit, ambiguum est, quia mirè variat. Est autem non melius æstimanda, quàm secundum Regulam Salvatoris, qui in Euangelio dicit, Non esse peccatum, asinum vel bovem de puteo levare & adaquare. *Luc. 14.*

Regula. Ex quo sumitur talis Regula: Quod si damnum immineret tantum, vel etiam minus, quantum asinus vel valor ejus pensatur, potest opus fieri, quo tale damnum cavetur. Quod tamen intelligitur, si tale aliquid, non voluntate eligente, sed necessitate casus accidente, contigerit. Hoc enim additur, ne avari sibi licentiam datam arbitrentur vendendi vel emendi, quia scilicet, si nō venderent vel emerent, ejus diei tantùm lucrum periret. Sic enim nullus esset ponendus dies festus, quia quilibet fraudat lucrum, dum impedit negocia lucri & labores. Probatur Regula: Quia si illud Judæis permissum est, & non fuit peccatum, quantò magis Christianis, qui liberiores sunt à ceremoniis judicialibus. Ex iis nunc particularia æstimentur. Ut si mercator in die festo emerit vel vendiderit, quod altero die vel hora non sine magno damno emere vel vendere potest, ut quia emptor aut venditor transitori⁹ est, neq; expectare vult, hic ideò excusatur, quia non quæsivit opus & lucrum, sed oblatum accepit, ut damnum caveret, aliàs non facturus ex intentione, malens quod altero tempore offerretur. Tunc enim sicut oblatum est insperato, ita potest & citò expedire, & ad feriandum reverti. Par ratio est de quibuscunq; aliis damnis, etiam minoribus, sub ea tamen conditione ut divina scilicet jussa & verbum Dei non omittantur, nisi sit necessitas magna, quam arbitrium boni viri excuset. Sed ut dixi, de damnis intelligitur, quæ non propter non usum negocii veniunt, seu propter intermissionem negocii, sed casu. Nam damnum, intermissione negocii potest omni hora fieri.

Christianorum libertas. *Mercator.*

Coquentes & parantes victum. *Judaica superstitio.* Secundò, de coquentibus & parantibus victum. Hæc enim necessaria sunt, & non est hic Judaica superstitione insaniendum, qui non coquunt die Sabbati, licet vorent, crapulentur, luxurientur. Sic etiam afferri potum & cibum licet, & ut nostris moribus accedam vas cerevisiæ in cellarium locare, non est peccatum. Hoc autem magis est peccatum, quod tot modiis & cantharis educitur, ut etiam usq; ad vomitum inebrientur. Sic majus est peccatum, ex coquina & cellario nimis afferri, quàm inferri. Hoc Judæi non curant, illud autem curant, quos sequuntur multi.

Mira autem stultitia, quod cibum non parant, Cur non & amictum omittunt & nudi incedunt? quandoquidem induere est labor & opus. Deinde cur ambulant & vadunt, stant? cur non sedent, dormiunt? cur comedunt & bibunt? An hæc non sunt opera? Quomodo ergò sabbatisant, id est, quiescunt? Deinde non est parvus labor, stare ad Missam & Sermonem, & divina officia, quod probo per omnes, qui invitè hoc faciunt, quorum multi sunt hic & alibi.

Ergò

Ergo dicunt illi: Feriandum mihi est, non laborandum. Et ex *Præcepto* contra Præceptum agunt. Huc enim pervenit sapientia Judaica. *Sapientia Iudaica.*

Sic enim aliqui descenderunt ad minuta, ut etiam serta facere, dicant prohibita. Quod si intelligant de iis, qui vendunt illa, verum est. Virgo autem bene potest mane facere sertum suum, pro decore suo, quia potest illud ruptum reficere, ergo & efficere. Imo vestes induere & ornare se, vestes excutere & purgare pro induendo, componere peplum, & alia ornamenta, non est contra hoc præceptum, nisi fiat more quarundam, quæ à speculo non possunt recedere, & sic per hæc divina negligant. Quæ vero ad superbiam vel concupiscentiam sese ornant, non contra hoc peccant præceptum, sed tanto gravius peccant, quod contra aliud præceptum Dei, in die sancto peccant. *Culicem colant & Elephantem deglutiunt.*

Tertiò, de animalibus providendis in victu & strato, mulgendo, pascendo, curando, &c. *Pecorum cura.*

Quarto, de tabernariis, laniis, pistoribus, piscatoribus & aliis artificibus, pro victu & amictu aliorum agentibus. Non peccant hi, nisi ubi ebriosis & ludentibus per hæc patrocinentur, & auxilientur, aut faveant. *Opificia necessaria.*

Quinto, in communi utilitate, ut in reficiendo ponte, prohibendo fluvio, repugnando hosti, incendio extinguendo, & aliis publicis necessitatib. providendo. *Bonum commune.*

Sexto, de medicinis, cursoribus, nunciis necessaria ferentibus, fabris equos sufferrantibus, molendinis, &c. Hæc omnia in necessitate excusantur, dummodo tamen per hæc divina non negligantur. *In necessariis occupati.*

Septimo, de nundinas quærentibus, quia alio tempore non possunt. Et ex his judicetur de similibus. *Nundinæ.*

VERUM hic movetur Quæstio: An Witembergenses sint excusati, quod die festo exercent balistarum artem pro ave dejicienda de hastili erecto, cum id æque possint alio die facere, cumq; non sit hic necessitas, nec pietas, nec modicitas, ac dimidius ille dies festus post prandium, possit Deo dari, sicut & ante prandium. Simile judicium de armorum ostensione, quasi non & alia die fieri possit æque bene. Hic Domini Consules vigilare deberent. *Balistarii.* *Armilustrium.*

Alterum est modicitas seu paucitas. Ergo omnia opera hic facere licet, quæ aliis diebus, dummodo sint pauca. Ut si sutor par vel duo paria calceorum scinderet, sartor tunicam, mercator venderet aliquid, quod non exposuit venale. Sic de similibus per omnia officia & opera curre. *Paucitas.*

Tertium est pietas, ubi subvenitur pauperibus & indigentibus, Item Ecclesiis. Sic enim balneare infirmum, lavare immundum, vestes, lectum ejus lavare, parare, servire in victu & obsequio, est etiam sanctum, alioqui & eleemosynas petere & dare non liceret, cum id fratres mendicantes, nonnunquam in diebus festis agant, similiter & alii omnes. Sic vehere eis frumentum, ligna, potum, cibum, est licitum, dummodo tamen fiat ex pietate, & non ex cupiditate retributionis aut gulæ, ut nunc passim habetur mos. *Pietas.*

TERTII sunt, Qui sanctificant diem literaliter, sed non spiritualiter, ut qui III.
faciunt quidem opera externæ sanctificationis, sed sine corde. Et quanquam satisfaciunt Ecclesiæ, & minus peccent, quam præcedentes, tamen sunt Cainistæ, offerentes non personam, sed opus personæ, tantum cavent scandalum, & utinam tamen omnes tales essent, qui pejus agunt. *Cainistæ.*

Sunt autem quinq; facienda pro sanctificatione Festi, ut colligitur ex Decreto, scilicet audire Missam, audire verbum Dei, orare, offerre secundum aliquos, & conteri de peccatis.

PRIMUM, Audire missam. Hic nimirum stulte quidam interpretantur Canonem, volentes ideo missam legendam altiore voce, quod non videri, sed audiri sit præcepta, quasi non magis præceptum sit, Canonem missæ, qui solus proprie est missa, pressa voce legi, ne audiatur. Cætera autem sunt Orationes, vel paramenta ad Canonem missæ. Quod si propter Evangelium volunt eam altius legendam *Audire missam. Canon missæ.*

esse, cur non cogitant, quod aliud est præceptum de verbo Dei, & aliud de missa? Sed cessent ista vana somnia, cum per omnem Ecclesiam nullus, nisi Sacerdos solus, missam audiat totam, magno, scilicet, eo sacramento, quod Christus verus Sacerdos, quanquam multa operatur in Ecclesia, per externa sacramenta, & visibiles ceremonias, in quibus ei fideles concinunt & cooperantur, sicut Clerus nunc facit Sacerdoti, in cantu, oratione, responsione, tamen plurima agit invisibiliter pro nobis apud Deum, quæ populus & Ecclesia ejus non videt, neq; percipit.

Quæstio. Missa matura. DEINDE anceps quæstio est, An satis sit, audire Missam maturam? Item, An satis sit, in monasteriis eam audire? Hic distinguitur: Si est necessitas (de qua supra dictum est) tunc satis est audire maturam privatam, vel etiam monasticam, Missam, Quia necessitas non habet legem.

Parochia. Ubi autem non est necessitas, distinguitur fere semper, quod si non omittatur Parochia ex contemptu, sed ex devotione petitur Monasterium, licet in monasterio audire. Sed meo judicio dicam salvo uniuscuiusq; sensu. In hac perdita temporis miseria, prorsus non est tutum, relinqui unumquemq;, præsertim simplicioris & rudioris animi hominem, suæ devotioni & discretioni contra apertos Canones. *Canones Patrum.* Cujus ratio est, quia ideo sunt positi canones Patrum, ut dirigant populum. Et debet unicuique sua devotio semper esse suspecta, & tanto magis, quanto magis placet, cum est contra communem usum, vel decretum Patrum. Cum sciamus, quod angelus Satanæ in lucis angelum sese transfigurans, summe sit timendus & cavendus, Qui sub specie devotionis facile omnia decreta solveret. Et illud Deut. 12. & Jud. 19. ubi præcipitur, imo prohibetur ac reprehenditur, ne quilibet faciat, quod sibi rectum & bonum videtur, Alioqui primo aufertur timor ab hominibus, & reverentia Ecclesiæ suæ & communitatis. Deinde nutritur securitas, etiam paulatim ad majora alia permittenda. *2. Cor. 11. Deut. 12. Jud. 19.*

Excelsa. Luci. Tertio, Redit illa antiqui populi licentia in Excelsis & lucis, & extra templū religio, quæ summe prohibita fuit. Nam de facto videmus, hac devotionis licentia permissa, non tantum Parochias, sed etiam monasteria civitatis dimitti, & Ecclesias campi & villarum, eadem devotionis simulatione præferri. Et sic Ecclesiæ cultum, in Tabernarum redigi frequentiam, ac nundinarum negociationē, prætextu dedicationis, patronorum, votorum, &c.

Dico igitur mea sententia: Quicquid sit de alibi audienda Missa, nulli esse licitum in hoc ipso suum judicium, suam opinionem, suam devotionem sequi, sed autoritatem Ecclesiæ, & captivandum sensum in obsequium Christi, quia scriptū est: Stultus est, qui a confidit in corde suo. Et Ecclesia non potest errare. Quilibet autem potest in sua devotione errare, cum & multi Prophetæ, Sancti, Reges, similiter erraverint, nobis in monitionem & terrorem, Ne ergo ulli credas glossæ, super decretum istud. Qui enim sic glossat, ignarus est in lege Dei, & nondum cognovit, quid sit Diabolus & homo, multo minus, quid sit Deus. Et mira perversitas glossæ, quæ vagam concedit devotionis licentiam, quam textus data opera, voluit coërcere. Imo semper, quicquid tibi teipsum dederit ac permiserit, tene suspectum, quia facit, ut inveniatur voluntas tua in jejunio tuo, ut dicit Esa. Sic illusit Micheas, Achab dicens: Ascende, &c. Quicquid autem tibi teipsum abstulerit, hoc sequere. Matth. 5. Esto consentiens adversario tuo, &c. Mich. 7. Ab amico custodi te. Item: Omnis amicus fraudulenter incedit. *2. Cor. 10. Prov. 28. Esa. 58. 3. Reg. 22. Matth. 5. Mich. 7.*

Audire verbū Dei. Secundum, Est audire verbum Dei, quod iterum sub præcepto est, in Parochia audiri, sicut & missam, nisi ubi intermittitur propter Dedicationem aliarum Ecclesiarum, vel monasteriorum. In quibus post prandium audire, est de consilio quidem Ecclesiæ, sed tamen de præcepto Dei, qui vult verbum suum omni devotione, ubiq; audiri.

Evangelium. Et hoc secundum est magis necessarium, quam primum. Imo primum est propter hoc secundum, ut ex Christo patet, qui dicit: Quotiescunq; hæc facietis, in meam memoriam facietis. Q.d. Non celebrabitis missam, nisi prædicetis Evangelium. *1. Cor. 11.*

gelium. Et Apostolus: Quotiescunq; enim manducabitis panem hunc, & calicem bibetis, mortem Domini annunciabitis, &c. Ideo non licet missam perficere sine Evangelio, privatam privato, publicam publico. Imo in primitiva Ecclesia, etiam excommunicati, pœnitentes, Catechumeni, energumeni intererant missæ usq; post Evangelium, quæ & missa Catechumenorum vocabatur, ut ex Dionysio patet, Quod utinam adhuc hodie fieret, ut saltem verbum Dei audirent excommunicati, quo facilius intelligerent, ac compungerentur. Atrox esset nimium Excommunicatio, etiam ab auditu verbi Dei, quod tamen omnibus creaturis præceptum est prædicari.

Evangelium.

Olim excommunicati Missæ intererant usq; post Evangelium.

Hic iterum Quæstio est:

An satis sit audire Evangelium missæ privatæ? Respondetur, quod sit satis, si est intelligens simul, & coactus proficisci. Alioqui etiam si intelligat, tenetur tamen vocale audire solenniter. Alioqui cuilibet liceret publicam prædicationem relinquere, & fieret ipsa contemptibilis. Imo si fuerit necessitas proficisci, etiamsi non intelligit, imo si non audit, est excusatus. Debet tamen quilibet non solum cogitare, quanta necessitate cogatur absens esse, cum sit corporalis, sed etiam quanta necessitate verbum Dei sit habendum, cum sit spiritualis. Ideo pietas cœlestis debet semper vincere cupiditatem terrenam.

An satis sit audire Evangelium missæ privatæ.

Hic tamen notandum, quod si populus tanto rigore ad audiendum verbum Dei est astrictus, quanto, quæso, sunt astricti sacerdotes, ut etiam verbum Dei dicant, & dici procurent? Quod cum sit super omnia præcepta instantissime mandatum, nescio qua miseria, hodie nihil minus curatur, in multis locis penitus omittitur, in pluribus ea prædicantur, quæ omitti salubrius erat. In aliis locis prædicantur humana, & doctrinæ juris ac Philosophorum. Evangelium, id est, memoria Christi tam rara, ut horror sit hoc attendere. Cogitur populus ad Parochiã, & non obedit, quia coguntur sacerdotes evangelizare, & non faciunt.

Ministri Ecclesiarũ doceant Evangelium.

Evangelium negligitur, & alia maigna pii docentur in Ecclesia.

Quid ergo mirum, si vagentur populi licentia superstitiosa ad alias Ecclesias, quando Sacerdotes nugantur, crassa ignorantia, per fabulosas & vanas doctrinas? Tu non prædicas Evangelium, & grande crimen putas, quod populus discurrit ad idolorum Excelsum? Cum tu absis Ecclesiæ & officio & verbo, quid sequetur, nisi ut populus absit, & obsequio & auditu? Tu ad literam es intus inutilis, spiritu foris. Ideo & populus corpore migrat foris pariter & spiritu, tanto minus peccans quam tu, quanto promptior est audire Euangelium si diceres, imo si didicisses. Tui occasione igitur evacuatur Ecclesia. Ea pascua & victum ovibus, dum cogis pecus in caulas, negas. Ideo dispergunturoves Christi in montibus, quia non erat pastor, dicit Dominus.

In Sacerdotes non docentes Evangelium.

Tertium est, orare, De oratione multa sunt dicenda, hic tamen de vocali vult intelligi, quod non est negandum, sed tamen ea debet esse minor & modica ad orationem spiritualem. Oratio enim est ascensio mentis in Deum, verba sunt scalæ, sed vox est apparatus scalarum. Ideo dixi, quod hi sanctificant diem literaliter & male, qui voce tantum orant, imo non orant, sed orationes tantum proferunt aliorum, non aliter quam sicut liber, alterius scriptiones & verba, ipse mortuus nihil intelligens. Vel sicut organum profert cantum Cleri, ipse nihil sentiens, aut intelligens illum. Quod hodie magnum est mysterium. Quale est enim organum, talis & clerus, id est, boator sine sensu, vox sine verbis, sicut organum non nisi velut mutam & elinguem, vocem ac sonum refert. De spirituali autem oratione postea in quinto Præcepto.

Orare.

Oratio quid.

Voce tantum orare, non est orare.

Quartum, secundum quosdam est offerre, sed hoc abolitum est, licet in Ecclesia primitiva fieret hæc oblatio panis & escarum in communi, de quo offerebatur. Et reliquum in pauperes conferebatur. At nunc vice hujus, dotatæ sunt Ecclesiæ, monasteria, hospitalia, &c. pro pauperibus.

Offerre.

Oblationes in primitiva Ecclesia.

Quintum, quod est maximum & omnium primum, scilicet reconciliari Deo, per examinationem conscientiæ, & contritionem peccatorum. Hæc autem contri-

Reconciliari Deo.

Contritio peccatorum ex amore.

contritio sic paranda est, ut non tantum ex odio, quantum ex amore procedat. Ex amore autem procedet (ut rudibus exempli gratia dicam) Si homo secum ruminet beneficia Dei in se per totam vitam collata, Tum illis opponat suam ingratitudinem & vitia, in abusu talium bonorum, ut quod dedit quinq; sensus, tot periculis servavit, tot bona corporis, mentis, rerum dedit. Quæ omnia non bestiis, non lapidibus, non deniq; plurimis hominum dedit. Post hæc fiat ascensus ad spiritualia, quod filium suum misit in carnem, crucifigi, mori, & alia infinitæ dignitatis, tandem promissa æterna bona. Hæc omnia ruminata, & peccatis opposita propriis, mire excitant odium ac detestationem sui, amorem vero & laudem Dei. Hæc

Modus veræ cõtritionis.

est verissima contritio, viva & efficax, ubi illa, de timore inferni, & peccati turpitudine, est literalis ficta & brevi durans, quia non radicata amore, sed incussa timore tantum.

Historia.

Sic de quodam legitur, qui per totam vitam pessime vivens, miris tamen beneficiis ac donis Dei provehebatur, tandem etiam ad Episcopatum provectus est. Tunc ad se reversus, & admiratus Dei benignitatem, erga suam indignitatem, exclamavit: Vicisti Domine, & conclusisti me nimia bonitate tua, ideoq; ecce amodo totus tibi serviam, & ita fecit.

Historia de duobus Cardinalibus.

Neq; contemni debet rudis ille ascensus à primis corporalibus bonis, &c. Nã legitur in Historiis, quod tempore concilii Constantiensis duo Cardinales ad Concilium equitantes, pastorem in agro flentem viderunt. Unus autem eorum animo misericordiore, non possum (ait) abire, nisi audito illo homine & consolato, Et accedens, causam fletus percunctatur. Ille dissimulat tristis, Instat Cardinalis, & cogit fateri. Tandem, ecce, inquit, hanc bestiam (buffonem intuitus) tam eximiam creaturam fecit me Deus, hominem erectum, decorum, rationalem, & nunquam gratias egi, quód non me quoq; tam deformem buffonem fecerit, hoc est quod amare fleo. Tunc Cardinalis insolita contritione hominis percussus, & sua majora beneficia, majore ingratitudine sua, subito conspiciens, de mulo exanimis cecidit. Tandem levatus cura famulorum, & in civitatem perductus, semper exclamavit: O Augustine sancte, quam vere dixisti: Surgunt indocti, & rapiunt cœlum, & nos cum doctrinis nostris, volutamur in carne & sangvine.

Dictum Augustini.

Hæc sunt opera veræ sanctificationis, quæ significantur omnibus exterioribus. Sic Thren. 3. Memoria memor ero, & tabescet in me anima mea. Sine iis duobus non accenditur mens & cor. Corde autem non succenso, omnia alia frigide, vane, & noxie fiunt, quia sine fructu. Et hæc duo debent ex Evangelio audiri, auditaq; ruminari. Sunt enim hæc duo, scilicet Dei bona, & nostra mala, scala ipsa in Deum, in qua descendimus in nos, & ascendimus in Deum, sicut figuratum est, Genes. 28. Sunt etiam duo illa Sacrificia laudis & confessionis, de quibus: Sacrificiũ laudis honorificabit me. Et quod ille fit ascensus in Deum, sequitur: Et illic iter, quo ostendam illi salutare Dei, id est, revelabo ei æternam salutem. De altero, confessionis scilicet: Sacrificium Deo spiritus contribulatus, cor contritum & humiliatum Deus non despicies. Et hæc duo simul oportet offerri, ut sint eo perfectiora.

Thren. 3. *Scala in Deum.* *Sacrificium laudis & confessionis.* *Genes. 28.* *Psal. 50.* *Psal. 51.*

PRÆCEPTUM IIII.

Honora Patrem tuum & Matrem tuam, ut bene sit tibi, & sis longævus super terram.

Judæi. *Honorare.*

Hoc Præceptum Judæi fecerunt irritum per traditiones suas, sicut & omnia alia. Quia honorem hunc exponebant solum in verbis & signis, irritatores facti verborum Legis. Quia enim honorare significat signum reverentiæ exhibere, acceperunt illud secundum hujus significationis corticem, ut solo exteriori signo honorandos docerent. Sed, ut sæpius dixi, Lex Domini spiritualis, immaculata, convertens animas, ac interiorem instituens hominem, Ideo cor primum obligat & requirit, Quare procedamus secundum hunc duplicem sensum, scilicet literæ & spiritus. *Psal. 19.*

Honor

Honor parentum ſpiritualis, eſt exhibitio cordis, & reverentia promptæ voluntatis. In quo includuntur duo. *Honor parentum ſpiritualis.*

Primo, prompta obedientia ac voluntas ad omnia, quæ volunt parentes. Secundo, digna æſtimatio opinio & parentum. Honor enim cordis, eſt magna pietas, & major quam charitas in proximum, quia charitas ſolummodo diligit, prompta ſervire proximo, & precioſum eum exiſtimans. Ideo iſtud Præceptum ſtatim poſt præcepta primæ tabulæ ponitur, quia eſt de illis, qui ſunt vicarii Dei. Quare ſicut Deus colendus eſt honore & timore, ita & Vicarius ejus. *Vicarii Dei.*

Patet itaq; quod qui ſpiritualiter honorat Parentes, exhibet eis primo promptam obedientiam & voluntatem. Ac per hoc non ſolum ſuccurrit eis in neceſſariis, ſed etiam in omnibus obedit eorum beneplacitis. Et qui tale cor ſuis parentibus non exhibet, ſciat ſe non implere hoc præceptum. Quanquam & nunc quoque in iſta intelligentia cæci, in nuda ſuperficie verborum laborent plurimi. Ergo honora, dicit, ſcilicet corde intimo, & affectu pleno, parentes tuos, &c. Quomodo enim parentibus inobediens ſit, qui cor eis non ſolum obtulit, ſed cum honore obtulit? *Spiritualis parentum cultus.*

Secundo (quod majus eſt) exhibet reverentiam (non in litera foris, ſed in ſpiritu intus) id eſt, magnificam opinionem in corde de illis habens. Et hoc potiſſimum in hoc Præcepto commendatur, per quod & differt (ut dixi) à charitate, qua quilibet alteri obedire & ſervire jubetur, Galat. 5. *Galat. 5.*

SED unde naſcitur illa ſublimis opinio de parentibus in filiis? maxime cum quandoq; ſint pauperes, ignobiles, infirmi, deformes, aut alias minus reputabiles. In iis enim multi offenduntur, ut faſtidiant & erubeſcant parentes ſuos, dolentes, quod non de divitibus, potentibus, nobilibus, &c. nati ſunt. O cæcitas magna. His tradenda eſt regula. *Parentum veneratio unde naſcatur.*

Opinio parentum grandis fit reſpectu Dei, & voluntatis ejus. Sic enim pius filius cogitabit: Ecce, ſi ſummæ Majeſtati non fuit indignum viſum, quod talem hominem voluit parentem meum eſſe, cur mihi indignum videatur, ſi Deo ſummo placuit in illo operari, & me creare, cur mihi diſpliceat, in illo fieri, aut factũ eſſe? Nam quid faciunt parentes ad formationem filii? qui nec ſi ſit maſculus, fœmina, oculatus, auritus, pedatus, vivus, mortuus, albus, niger, capillatus, ſive non futurus unquam, cogitant? Ergo officinam Dei mei, artificis mei reverebor, Non advertam oculos in paupertatem, deformitatem, ignobilitatem parentum, ſed in Deum operatorem. Sic ſic fluit reverentia ex Deo in parentes, non ex parentibus, dum altius intuentur, quam ut ſunt caro & ſanguis, ſed ut officina ſummæ Majeſtatis. Quis enim contemnet officinam Principis, quod fabrefactum opus odit, officinam ſuam, in qua factum eſt? Cum igitur Deus velit parentes honorari, & juſtiſſima ſit cauſa, ſcilicet, quia vicaria & officina Dei eſt. Solo hoc differt iſtud mandatum à præcedentibus, quod Deus in illis honoratur, ut in ſeipſo, in iſto, ut in alio, ſcilicet Regentibus, qui ſunt ſedes, officina, altare, propiciatorium ejus. Hic ergo eſt verus honor. *Cogitatio pii filii de parentibus, &c.* *Parentes officina Dei.*

2. Honor parentum literalis, eſt invito corde, & contemptore animo, ſola ſcilicet formidine pœnæ, exterius ſigno honorare parentes. Nam qui ſola formidine pœnæ honorat, ſcilicet, ne confundatur coram hominibus, vel puniatur hic, aut in futuro, tam diu honorat, quam diu timet, & pœnam cogitat. Semper autem intus corde contemnit, oblitus autem pœnæ, etiam opere foris contemnit, ut in multis Exemplis probatum eſt, & quotidie experimur. *Honor parentum literalis.*

DICTUM eſt, quomodo ſe filii debeant habere erga parentes. Sed oportet, ut illi rurſum ſe exhibeant parentes, ut digno nomine ſint parentes, ne honor filiorum conferatur in idola, & mortua ſimulacra parentum. Imo forte ſunt pejores aliquando quam latrones, quia fovent carnem illorum, & interficiunt animas eorum. *Parentes erga liberos, quomodo ſe gerere debeant.*

Sæpius enim fit, ut filius in Patre pejorem homicidam habeat, & utilius fuerit fi- *Parentes occiſores liberorum*

rit filium à latrone occidi, quam à patre foveri. Aut cur putatis, quod pestis potissimum sævit in parvulos? nisi quia Deus implet in eis, quod Sap. 4. ait: Raptus est, ne malicia mutaret intellectum, aut ne fictio deciperet animam illius, propter hoc properavit illum educere de medio iniquitatum. Et infra: Condemnat enim justus mortuus vivos impios, & juventus celerius consummata, longam vitam injusti, &c. Sed de iis latius postea. *Sap 4.*

Nunc, ut videamus, quid eis debeant, ut sint parentes. Apostolus Ephes. 6. Postquam filios jussit, ut parentes honorarent, & præceptum illud commendasset, atque interpretatus fuisset, dicit: Filii, obedite parentibus vestris in Domino. Utique volens, ut sint non tantnm in carne parentes, sicut gentes, sed in Domino, & illi obediant etiam in Domino. Statim de parentibus dicit: Patres nolite ad iracundiam provocare filios vestros, (quod Coloss. 3. exponit, Ne pusillo animo fiant) sed educate illos in disciplina & correptione Domini. *Ephes. 6.* *Coloss 3.*

Non provocandi liberi ad iram. Primum, quod eis impendi voluit, ad animum scilicet pertinens (nihil enim de corpore eorum prædicavit) ut non provocent eos ad iram & dejectionem, Hoc est contra eos, qui furiose regunt filios, & dum animus adhuc mollis est, in totum timorem & pusillanimitatem vertitur, ita ut odio parentum, tandem aufugiant, & faciant, q .æ alias nunquam fecissent. Quæ enim spes hominis, qui diffidentia in parentes & odio, de illis desperat. Non enim vult Apostolus, ut filii non offendantur, aut v. rberentur, sed ex amore castigentur, non ut illi furiosum animum expleant, nihil soliciti, quomodo emendent filiorum errorem. *Ex amore castigentur liberi.*

Timiditas in pueris. Factus enim pusillo animo, ad omnia inutilis desperatus efficitur, timidus omnia agere & aggredi. Et quod pejus, quod talis timiditas, teneris annis imbibita, vix unquam postea eradicabitur, quia enim ad omne verbum parentum didicerunt terreri, ideo postea etiam ad folium arboris timent sonantis. Sed & illæ Nutriculæ, quæ pueris illudunt terribilibus formis & gestibus præcipue de nocte, sunt compescendæ. Omni studio puer est formandus ad timorem bonum, ut timeat, quæ timenda sunt, non autem ad esse timidum, sicut parentibus quibusdam satis est, si timidos tantummodo habeant, quod est nocentissimum futuræ ætati, Hoc pro declinatione ad sinistram, Nunc ne etiam in alteram partem peccetur, dicit. *Nutriculæ.*

Erudiendi & corripiendi liberi. Secundo: Sed educate eos in disciplina & correptione Domini, id est, docete eos docenda, & corripite non servantes ea. Utrunque illis necessarium, & eruditio eorum, quæ ignorant de Deo, & correptio, si cognita non sequantur. Vide itaque, ut ante omnia, filios velis institui in spiritualibus, ut prius Deo tradantur, quam mundi negociis. Et heu quam ista nunc sunt omnia perversa. Nec mirum, quando nec parentes ipsi sunt eruditi, aut correptione probati. Fuit autem una spes reliqua in Scholarum magistris, ut saltem ibi, sub literis erudirentur in pietate, sed & hæc periit. Omnes gentes, præsertim Judæi, diligentius instituunt pueros suos, quam Christiani. Ideo & Ecclesia pessime habet, quia tota ejus vis consistit in successoribus, qui in prima ætate negliguntur, sicut hortus in verno tempore. *Ephes. 6.* *Ludimagistri.*

Eruditio Domini. Igitur in eruditione Domini sunt educandi. Est autem eruditio Domini, qua docentur cognoscere Dominum Jesum Christum, infigere eis recenti memoria, quomodo ipse pro nobis passus sit, ac quæ fecit, quæ promisit, Sicut filiis Israel præceptum fuit, ut nota facerent filiis suis, ut cognoscat generatio altera mirabilia, quæ fecit cum Patribus eorum in Ægypto. Et hoc cognito, si non discant amare Dominum, & gratias agere & orare, & sequi Christum, adhibetur correptio Domini, id est, terror judicii Dei, & minationes iræ Dei super malos. Hoc enim, qui ab ineunte ætate didicerit, scilicet beneficia Dei & promissa, unde diligat, deinde plagas & comminationes, unde timeat Dominum, facile hæc tenebit factus major. Nam in iis duobus vult Dominus coli, Amari ut Pater, ex beneficiis præteritis, præsentibus & futuris, Timeri ut Judex, ex plagis præteritis, præsentibus & futuris, sicut dicit: Si ego sum Pater, ubi est amor meus, Si sum Dominus, ubi est timor meus? *Psal. 78.* *Correptio Domini.* *Amor & timor Dei.* *Malach. 1.*

Sic

Psal. 100. Sic ergo discant filii Domino cantare misericordiam & judicium. Hæc duo enim Apostolus intendit, quando dicit: In eruditione & correptione Domini. *Eruditio.* Ad eruditionem pertinet, ut dicas ei, quomodo Deus omnia creavit, ei sensum, vitam, animam dedit, quotidie omnibus bonis juvet, quæ creavit, pro eo passus est, & mirabilia fecit, prædicavit, adhuc majora promisit, ut pro his gratus sit Deo, & Patrem agnoscat ac diligat. Ad correptionem pertinet, ut ei dicas, quantis *Correptio.* olim plagis percusserit Ægyptios, Gentes, Zodomitas, filios Israel, deniq; omnes in Adam. Item, quot adhuc ante oculos percutit peste, patibulo, gladio, aqua, igne, bestiis, morbis, & quanta comminetur in futuro, in gehenna cum Diabolis.

Et vult hæc potius adhiberi, quam correptiones hominum, id est, proprias. Non sine causa, scilicet, ut discant semper sursum ad Deum aspicere, & non homines, sed Deum timere. Ne si parentum rugas timeant, tandem etiam in iis, quæ Dei sunt, homines timeant, hoc est, ne pusillo animo fiant. Hoc enim agendum est cum filiis, non ut parentes timeant, sed Deum offendere se sciant, si parentes non timeant. Sic enim non fient pusillo animo, quia ubi parentes etiam proprios, non nisi Deum timendo, timere didicerint, postea etiam in adversis & prosperis, non à Deo recedant, timore vel amore quocunque.

Quod autem gratum sit hoc Deo sacrificium, in filiis erudiendis, patet in *Educatio liberorū.* *Genes. 18.* Genesi, ubi Dominus Abraham non potuit celare, quod facturus erat. Sola hae causa motus dicit: Scio enim, quod docturus est filios suos, ut timeant Dominum. Ecce, quomodo correptionem Domini super Zodomas, dicit profuturam per Abraham in educatione filiorum, ad timorem eorum.

Similiter Jonadab, pater Rechabitarum, eximie laudatur, & in filiis benedicitur, quia eos pie & religiose educarat in timore Domini. Sic Tobias, Joachim *Jonadab Pater Rechabitarum.* *Jerem. 35.* *1. Reg. 2.* uxor Susanna, educati sunt. Econtra Heli, 1. Reg. 2. quid meruit, filios suos negligendo, ibidem patet. Item, quid ille puer quinquennis apud B. Gregoriū? Et vere stultissimi sumus. Ecce in propriis filiis possunt mereri, vel vitam, vel mortem, & non advertunt. Nam quid prodest, si tua culpa malos filios educes, etiamsi tu sis in teipso irreprehensibilis.

Multi alienis studiis, Deo servire præpostere nituntur, jejunando, vestes portando asperas, & aliis affectatis observantiis. Et hanc domesticam pietatem cæci *Præposterus Dei cultus.* non minus transeunt, quam olim Judæi, relicto templo Dei, in excelsis immolabant. Primum erat attendere, quid Dominus à te requirat, cujus officii tibi onus *1. Cor. 7.* impositum fuit, ut Apostolus ait, in qua vocatione quisq; vocatus sit. Hoc enim ante omnes indulgentias, orationes, Ecclesiarum visitationes, vota quæcunq;, curandum fuit & agendum.

DICTUM fuit, Quomodo parentes se gerere erga filios debent, ut digno nomine parentes vocentur, ne ex parentibus fiant perdentes, & pereuntes simul cum filiis. Videamus igitur, qui sunt isti perdentes ac perditores filiorum.

Primi scilicet, Qui omittunt, & scienter sinunt eos crescere sine eruditione, & correptione Domini, quanquam nullo malo Exemplo noceant, tamen per- I. missione eos perdunt, ut qui nimis carnaliter eos diligunt, ac tenere fovent, di- *Parentes filios male educantes perdunt eos.* centes: Pueri sunt, non intelligunt quid faciunt. Et verum dicunt. Sed nec canis, nec equus, nec mulus intelligunt quid faciunt. At vide, quomodo discunt ire, venire, sequi, facere, omittere, quæ non intelligunt. Sed nec lapis, nec lignum intelligit, quam sit inepta res ad domum, sed formatur ab artifice, & statim intelligit, quanto magis homo. Aut si aliorum pueri intelligunt, cur tui non intelligant? Hi ergo peccata filiorum portabunt, quia faciunt eadem, ut sint sua. An non puer ille quinquennis, de quo B. Gregor. fuit non intelligens?

Secundi, Qui verbis impudicis & maledicis, deinde exemplis ac gestibus II. malis, eos præcedunt. Sunt reperti, & utinam nusquam adhuc sint, sicut ego no- *Liberos malo exemplo perdentes.* vi, qui prostitutarum filiarum lucro victitabant, & jussu parentum, filiæ ac uxor fornicabantur. Quis dubitet, his filiabus pro parentibus, utiliores fuisse latro-

 nes?

Parentes filiarum prostitutores. nes? Sunt adhuc tam stulti, quibus mire placet, si filios habent Mavortios, & percussores faciles, tanquam laude dignissimos, quod nullos timeant. Horum stultitiæ præmium finale solet esse luctus & dolor, de subita filiorum occisione, & juste. Nunc filii (ut juventus fert fervida) proni sunt ad concupiscendum & irascendũ, ideo cavenda exempla parentum, in verbis & gestibus. Quid enim filius discat maledici ac impudici, quam maledicere & impudice loqui?

III. *Liberi ad luxum alentes.* Tertii, Qui occasionem dant filiis ad mundum diligendum, ut qui nihil sunt aliud soliciti, quam quomodo discant incedere, saltare choreas, ornari, hominibus placere, concupiscentias irritare, mundo conformari. Ubi sunt nostra ætate, qui tanta cura filiis provident Deum, quanta provident vestes, luxus, divitias, honores, &c.? Mare hic plenum reptilium majorum & minorum occurrit.

Portenta vestium. Vide, quæ portenta vestium, hæc licentia attulit in utroque sexu, præcipue in mulieribus, Deus custodiat viros, ne lineum peplum portent, quia mulieres birrheta nudis capillis portant, sicut masculi. Forte in vindictam, quia viri portare cœperunt reticula capillaria, quæ mulierum erant, ideo mulieres receperunt à viris birretta. *Puella pileata.* Et quare utrunq; mundus pulchre decere putat, nisi quia placet novus mos? Sed cogita tecum, quid sit viri caput involvi reticulo muliebri, & mysterium, simul quod Apostolus tetigit, quando caput viri non velari voluit. *1. Cor. 11.*

Ornatus mulierũ. Sed primum distinguamus, Aut ornatus ejusmodi fit volentibus maritis ac jubentibus, hic possunt mulieres, certe excusari, si tamen invitæ faciunt solum ut placeant viris, viris, inquam, sensatis & habentibus. Ut S. Cecilia foris in aurea veste incedebat, intus induta cilicio ad carnem. Et Anastasia similiter. Item Hester olim in veter. lege. *S. Cecilia. Anastasia. Hester.* Quin S. Augustinus graviter arguit quandam Editiam, quod abjecerat invito viro vestes matronales, & habitum vidualem sumpserat. His ergo omissis, quia viro obediendum est in iis, quæ sine peccato fieri possunt.

Mulierum præcepta vivendi. De iis videamus, quæ invitis & coactis maritis expostulant hos luxus, de quibus non me, sed primum Apostolum Petrum audite, qui pastor fidelis omnium constitutus est, 1. Pet. 3. Similiter & mulieres viris suis subditæ sint, ut si qui non credunt verbo, per mulierem conversationem sine verbo lucrifiant, considerantes in timore sanctã conversationem vestram (spiritualiter & corde subsint, quod est in timore seu reverentia subesse, ut magnifice opinentur de eis) Quarum non sit extrinsecus capillatura, aut circundatio auri, aut indumenti vestimentorum cultus, sed qui absconditus est, homo cordis, in incorruptibilitate quieti & modesti spiritus, qui est in conspectu Dei locuples. Sic enim aliquando & sanctæ mulieres, sperantes in Deo, ornabant se, subjectæ propriis viris. Sicut Sara obediebat Abrahæ, Dominum eum vocans, cujus estis filiæ benefacientes & non pertimentes ullam perturbationem *1. Pet. 3.*

Hæc vobis Lectio recitatur, mulieres hoc latinum (ut pueris) vobis proponitur, discite & advertite. Episcopus, Papa, Apostolus. Pater, Pastor vester, hoc dicit, & servandum tradit. Postea & viris, quid tradat, audiamus.

Ac primum, ne quis de mulieribus, in hoc præcepto, non dicendum putet, sciat, quod omnis superior potestas humana hic præcipitur honorari, ut & antea dixi: *Vir.* Vir autem caput & dominus mulieris est, ac superior. Sicut econtra potestas omnis hic monetur, ut se dignam honore præstet. Quare post filiorum eruditionem, imo cum eorum eruditione, recte ac proxime, de conjugatis etiam inter se, dicendum est. *Conjugati.*

Apostolus suaviter docet. Vide autem, quanta suavitate & modestia, quanta quiete & lenitate docendi procedat piissimus Apostolus. Non est turbulentus, non fulminat, non minatur, sed leniter ac suaviter docet, ita, ut vel ipsa dicendi gratia permovere debeat, ad servanda ea, quæ docet, nedum utilitate rerum, quas docet, ac solum docere intendit.

Pri-

Coloss. 3. Ephes. 5. Primum vult, ut mulieres sint subditæ viris suis, cui consonat Paul. Coloss. 3. Mulieres viris subditæ sint, sicut oportet in Domino. Et Ephes. 5. Mulieres viris suis subditæ sint, sicut Domino. Quoniam vir caput est mulieris, sicut Christus caput est Ecclesiæ, Ipse Salvator corporis ejus, id est non corruptor. Sed sicut Ecclesia subjecta est Christo, ita & mulieres viris suis in omnibus. Ista autem subjectio quid sit, satis exponit sequenter, quando conversationem earum in reverentia & timore erga viros commendat utilem ad virorum salutem. *Mulieres subditæ sint viris.*

Ergo subditas esse, est revereri virum & honorare, in omnibus obedire. Nam ad hoc inducit exemplum Saræ, quod subdita viro suo fuerit, quia Dominum eum vocaverit, ac per hoc eum timuerit, ac reverita fuerit, parata in omnibus obedire & cedere. Quod si Petrus maritis infidelibus sic subdi præcipit, quanto magis id fidelibus præstandum. Sicut & rursum Paulus: Uxor virum suum timeat, id est, revereatur, Ephes. 5. *Exemplum Saræ.* Ephes. 5.

Contra hoc agunt, contemptrices, contentiosæ, pertinaces in viros suos, quę novissimum verbum habere volunt, aut quæ agunt sine scitu & voluntate virorũ, dispensantes, &c. Hæ omnes hujus Præcepti sunt reæ, quia non sunt subditæ suo majori. Nam Apostolus 1. Corinth. 14. dicit, quod mulieres subdi viris Lex dicat. Lex quidem Mosi in multis locis hoc habet, sed prima est Genes. 3. præceptum Dei ad Hevam, Sub potestate viri eris, & ipse dominabitur tibi. Hic expressa est definitio dominii super mulierem. Si ergo non licet filio contra patrem, servo contra Dominum, populo contra principem aut sacerdotem contendere & erigi, ita nec mulieri contra virum. Et notate hoc primum. Grande enim est, & rarissime tenetur. *Mulieres contra hoc præceptum Dei agentes.* 1. Cor. 14. Genes. 3. *Sub potestate viri eris.*

Sic S. Monica faciebat, & suo viro tacuit & cessit. Aliis vero, quæ à viris verberabantur, dicebat, oportere memores conditionis suæ, non superbire contra dominos suos, quando recitatis tabellis matrimonialibus intelligere debuerant, se ancillas esse factas. Igitur, aut subdita sit uxor, aut non nubat. Si non vult habere dominum, desistat accipere virum, quia sic Deus in Apostolis & Scriptura sua præcipit & ordinat. *Monica, Augustini mater.*

COROLLARIUM.

Quæcunq; habet morosum virum, non præsumat par pari, vim vi repellere, sed moribus contrariis ac placidis mutare. Sic enim hic docet Apostolus, ut ad fidem convertantur viri, per bonam conversationem mulierum. Quod autem de fide, hoc de quolibet alio minore bono faciendum est. Sic & Paulus 1. Corint. 7. Sanctificatus enim est vir infidelis per mulierem fidelem. Malum enim malo non vincitur, sed augetur & roboratur, vincitur autem bono. 1. Pet. 3. 1. Cor. 7.

3. Pet. 3. SECUNDUM, quod ornatus earum non sit in exteriori capillatura, aut auro, aut indumentis. At iste nunc est potissimum ornatus Christianarum mulierum, & usq; ad monstra perductus hodie, quod dicit Apostolus: Iste externus cultus sit gentilium mulierum, Christianæ alio ornentur. Quis autem potest in tanto abusu tacere. *Ornatus mulierũ.*

Primum, Scio aliquot mulieres (nam non sunt omnes stultæ illius vanitatis cupidæ) quæ coguntur invitæ se ornare istis cultibus, ac mire fastidiunt, sicut Hester regina, sicut S. Elizabeth regina, Et ferquenter illæ sunt tales, quæ abundant ut possint ornari, Illæ enim magis cupiunt, quæ non possunt. Sicut nunc nobiles & cives, quo sunt egentiores suis avis, eo sunt in cultu effusiores. De istis itaque dicamus. *Hester. Elizabeth.*

Sancta Agatha, cum esset ex nobili genere, non tantum in velo sicut mulier incessit, sed etiam in servili veste, & de hoc reprehensa, gloriabatur sese ancillam Christi, ut patet in ejus Legenda. *S. Agatha.*

Ac primum, nescio magis ne maritos an uxores arguam, aut certe magistratum civitatis, quod mulieribus talia permittant, quibus extenuentur eorum res scienter ac volenter. Cur enim ille non ponit leges, ut alibi fit: aut cur maritus uxorem *Ornatus mulierum sumptuosissimus nec à marito nec à magistratu prohibetur.*

uxorem non compescit, cum sit dominus ejus? Aut si hoc sustinet volens, quid miratur exactionem principum? Et videte, nisi mutaveritis, non cessabit, sed crescet exactio, de quo vos volo certificare, quia ista finita, veniet major alia, quia sic provocastis Deum & provocatis. Nonne debet pudescere honesta matrona, quod tanti precii habet vela, & calyptras, ut modesto civi ad integram rem familiarem sufficeret? Quid dicam de tunicis & sumptuosissimis abusibus sericorum, purpurarum, auri & argenti? Et sane mitius damnum est, quod in fibulas, cathenas, & annulos vertitur argenteos, quam quod in aureas vittas, reticula, fimbrias, texturas, plumaria ac polymita fit ex serico. Hæc enim usu consumuntur, illa permanent utibilia, etsi nondum utilia.

Machina planatoria. Sed quid de illis novis, nescio an quæstus, an damni magistris, qui ad plananda vela & cætera linea, rotarum sumptuosas machinas ædificant, ut 18. 20. florenis constent vela, 40. vel 50. constet machina planatoria. Potuit fulmen rotas S. Catharinæ paratas perdere, & non potest & has vanissimas ac mundanissimas machinas tangere? *S. Catharina.* Sed hæc omnia sunt signa, quod interior cultus displicet, qui non ita displiceret, si exterior non ita placeret. Facile contemnit honesta matrona externum cultum, quæ studiosa est interni cultus, neque possunt, uterq; ex æquo curari.

Rediit itaq; tempus Synagogæ, quod Esaias cap. 3. describit, dicens: Pro eo, *Esa. 3.* quod filiæ Sion elevatæ sunt, & ambulabant extento collo, & nutibus oculorum ibant, & plaudebant, & ambulabant pedibus suis & composito gressu incedebant, decalvabit Dominus verticem filiarum Sion, & Dominus crimen earum denudabit. In die illa auferet Dominus ornamentum calciamentorum, & lunulas, & torques, & monilia, & armillas, & mitras, & discriminalia, & periscelides, & murenulas, & olfactoriola, & inaures, & annulos, & gemmas in fronte pendentes, & mutatoria, & palliola, & linteamina, & acus, & specula, & syndones, & vittas, & theristra. Et erit pro suavi odore fœtor, & pro zona funiculus, & pro crispanti crine calvitium, & pro fascia pectorali cilicium &c.

Mundus muliebris. Ecce, quot & quanta mulierum luxus congregavit, 21. ornamenta mulieri non satis sunt. Quis non horreat uxorem ducere? Nonne optimo vocabulo tam Græci quam Latini, ornatum muliebrem appellant mundum? quia velut congeries rerum ita illæ mundum quendam constituunt. Lege etiam Theophrastum, B. Hieronymum contra Jovinianum, & Plautum in Aulularia, & videbis, quod mulieri si licentia detur, infinita cupiditas est ornatus, ideo non explenda, sed præcidenda omnibus viribus.

Matronæ. Et quid agit honesta matrona aut virgo, ut tanto studio cupiat meretricibus conformari? aut quid quæris ornatu tanto? ut irrites animos alienorum virorum? An significas, qui invitam habes castitatem? An meretrix optas fieri? Quid quæris alii placere, quam viro tuo? Quis non habeat suspectum hoc votum placendi? Mulier satis abunde placet, si ita est ornata, quod viro placet, huic enim soli debet placere, huic data est & subjecta.

Virgines. Similiter & Virgines, cur stulte cupiunt placere juvenibus? An non cogitas, quod terretur ducere te, si cogitet, quod tanto sumptu te cogatur ductam ornare? Si vis juvenem amore capere, audi utilissimum consilium: Esto pudica, paucis ornata, paucis verbis loquens, Nec oculos aliquando in faciem ejus jaciens. Maximus cultus virginis & mulieris est, pudica verecundia, Hæc enim provocat *Pudica verecundia.* & capit animos virorum super omnem ornatum.

Insuper denique stabile facit matrimonium, ubi amor carnis ornatu excitatus, cito fastidire facit nuptias, quia non moribus bonis, sed futili nixus est ornatu. Sic fac, & virum acquires (etiam Deo benedicente) citius, quam dissolutissimæ illæ voragines rerum, lupis & meretricibus simillimæ, de quibus Psal. 144. *Psal. 144* Filiæ eorum compositæ, circumornatæ ut similitudo templi, id est, præ aliis eminenter decoratæ, sicut templum præ cæteris domibus eminet, ornatur & spectatur, &c.

Dictum

Dictum est, quomodo mulier se erga virum habere debeat, ut honoret suum majorem, sec- dum hoc Præceptum, duplici scilicet cultu, obedientiæ & reverentiæ, ut sit prompti cordis, ad ejus voluntatem agi, deinde honoret eum ex corde, magnifice de eo sentiens.

Si quærat autem, quomodo possit virum habere in honore, qui sit deformis, morosus, ac prorsus nec amore quidem dignus, nedum honore. Respondeo, sicut de parentibus dixi, quod Deus in illo suspiciendus est, quia Deo placuit, ut vir ejus sit, & vices ejus gerat, ut ait Apostolus: Vir imago Dei est & gloria Dei, Mulier autem gloria viri. Ideo non debet sibi displicere, quod Deo cernit placuisse & placere. Magna dignitas viri, quod nomen Dei & officium participat, ideo honorandus est ab uxore. Deus enim vir est omnis Ecclesiæ & animæ, quod Sacramentum maximum etiam causa est, cur virum honorare debeat mulier, timere & audire. Averte ergo oculum à carne, & Deum in viro agnosce, & cole, & facile erit honorare eum. *Maritus deformis.* *1. Cor. 11.*

AT contra, Ut viri etiam se præbeant dignos viri & majoris nomine, nunc dicendum est. Sequitur ergo B. Petrus, ubi supra: Viri similiter cohabitent secundum scientiam, quasi infirmiori vasculo, impartientes honorem, tanquam etiam cohæredes gratiæ vitæ, ut non impediantur orationes vestræ. *Viri in uxores.*

Primum docet viros, ut non simpliciter cohabitent mulieribus, sed secundum scientiam, id est, non secundum passiones & sensum, tantummodo voluptatis causa, nihil discernens inter uxorem & meretricem, nam sic & bestiæ cohabitant, & gentes. Erudit itaq; oculum viri, quo uxorem inspicere debet, nempe, non oculo concupiscentiæ, sed scientiæ & cogitationis. Qua scientia duo jubet scire & agnoscere virum in uxore. Primum, inquit, quasi infirmiori vasculo. Secundum, tanquam cohæredes eis sint mulieres. Et sic seipsum exponit, quid velit per cohabitationem secundum scientiam intelligi, scilicet, ut vir agnoscens uxorem, & infirmius vasculum, & tamen cohæredem gratiæ, habeat eam in honore, & non in passione desiderii. Declaremus autem latius. *Secundum scientiã.* *1. Pet. 3.* *Nota.*

Scire debetis viri, quod mulier sit infirmius vasculum, quam vir, ideo secundum hanc scientiam eis cohabiteris. Vasculum vocat, & quo ad corpus, & quo ad animam, nam & vir eodem modo vasculum est, sed firmius. Mulier enim sicut est mollioris corporis, ita & animi, ideo ei impartiendus est honor à viris firmioribus. Vasculum omnes dicimur, propter animam in corpore, ut in vase, morantem. *Vasculum.*

Est autem iste honor vasculi, honor corpori muliebri impartitus, qui nihil est aliud, nisi casto amore uxorem diligere, ut 1. Thessall. 4. ut sciat unusquisque vestrum, vas suum possidere, in sanctificatione & honore, non in passione desiderii, sicut & gentes, quæ ignorant Deum, hoc est, abstinendum ab uxore est, & non satisfaciendum concupiscentiæ, Sanctificatio enim illa est castitas. *Honor vasculi, Castus amor conjugii.* *1. Thess. 4.* *Sanctificatio. Castitas.*

Sed Apostolus hæc docens, per obliquum etiam uxores viris commendare volens, ut patientiam cum ipsis habeant, velut epitheto brevissimo, patientiam virorum tangit dicens: Infirmiori vasculo muliebri. Quasi diceret: Mulier est, infirma est, vasculum est, habens animam nobilissimam. Hæc igitur scientes, impertite eis honorem propter eas, tum etiam propter vos, ne impediantur orationes vestræ. Passiones enim concupiscentiæ, quem sinunt orare? imo aliquod honestum agere? Cum oratio maxime requirat animum abstractum à passionibus carnis. *Fœmina infirmius Vasculum, &c.* *1. Petr. 3.*

Sed cum sit infirmius vas mulier, etiam ferenda est, & dissimulanda ejus culpa, & non exacte semper punienda, pro rebus levibus, sicut aliqui viri nimis tempestuosi facillima causa Tragœdiam agunt. Sicut Psalmista dicit Domino: Si iniquitates observaveris Domine, Domine quis sustinebit? Ita impossibile est in re familiari, durare pacem inter virum & mulierem, si alter alteri nihil condonet ac dissimu- *In re familiari multa condonanda nonnulla dissimulanda.* *Psal. 130*

dissimulet, sed omnia ad unguem observet. Quis enim non offendit aliquando? Ideo dissimulanda sunt multa, ignoranda plurima, ut pacis ratio possit constare.

Igitur virum moveat ad uxorem caste servandam, quod est infirmius vasculum propter corpus, scilicet mollus & animum molliorem. Deinde magis, quia est cohæres tantæ gratiæ. Tertio maxime ne & virorum salus ipsa impediatur. Vide, efficax persuasio & vehemens.

Vir diligat. Similiter Apostolus Paulus Ephes. 5. Viri, diligite uxores vestras, sicut & Christus dilexit Ecclesiam. Et unusquisque uxorem suam, sicut seipsum diligat. *Ephes. 5.* *Uxor timeat.* Uxor autem timeat virum suum, id est, honoret ac revereatur. Pulcre distinxit, Vir diligat, uxor timeat, utrunq; caste, castus amor descendat, castus timor ascendat, hunc inferior superiori, illum superior inferiori debet. Et Coloss. 3. dicit: Viri, diligite uxores vestras, & nolite esse amari ad illas, hoc est, quod supra dixi, ne nimis exquirant & observent materiam objurgandi. *Coloss. 3.*

Christus dilexit Ecclesiam. Quomodo ergo Christus dilexit Ecclesiam? Utique spiritualiter, cum non inveniret quod amaret, sed quod odiret in illa, tamen tradidit semetipsum pro ea, sanctificans illam, &c. Ita vir, si inveniat in uxore minus amabile, oportet, ut ipse *Mariti officium erga uxorem.* mutetur, & tradat se, id est, relinquat suum desiderium, quod non impletur propter defectum uxoris, ut sic tantummodo ea, in illa aspiciat, quæ amabilia sunt, & sic mundet eam sibi ipsi, ut exhibeat eam sibi absque ruga. Quod non fit, nisi, ut dixi, in bono vicerit malum, & discat diligere etiam non diligibilia, ut fiant diligibilia, vel ipsis mutatis, vel ipso. Nam cum omnes res sint indifferentes, possunt tum diligi, tum odiri, secundum quod mutatur animus, ut honor mundi idem manens, diligitur & oditur ab eodem homine averso & converso. Et iste est modus optimus mutationis, ubi non res & objectum, sed potentia mutatur, hoc enim est *Potentiæ mutatio.* stabile. Christianorum est hæc mutatio, & dexteræ Excelsi, sed mundanorum est, solum quærere mutationem objectorum. Satis de isto.

Nunc de familia.

Servi dominos honorent. HONORA Patrem & Matrem, quod sub patre etiam intelligatur dominus domus, patet ex 4. Reg. 5. ubi servi Naaman vocaverunt eum patrem. Inde deniq; est nomen paterfamilias. Quare honorandi sunt servis sui Domini, eadem expositione, qua supra, scilicet honore spirituali intus, prompte eis obediendo, & sublimiter de illis sentiendo propter Dominum, cujus & nomen & officium in illis lucere vident, cujus & voluntas hoc vult, ut 1. Pet. 2. Servi, subditi sitis (ecce obedientia) in omni timore (ecce reverentia) dominis, non tantum bonis & mode- *4. Reg. 5.* *1. Pet. 2.* *Discoli.* stis, sed etiam discolis, id est, difficilibus, pravis, morosis, obliquis, tortuosis, &c.

Servi fraudulenti. Quanquam hic Apostolus de servis proprie loquitur, non conducticiis, tamen eosdem tangit idem mandatum. Igitur servi, qui res dominorum suorum fraudant studiose ac volenter, non secus quam fures reputandi sunt, & tenentur ad refusionem, quia mercenarii sunt: ut sint fideles. At nunc tota querela totius mundi est contra familiam. Ideo hoc Præceptum eis diligentissime est notandum, quia hoc non est honorare dominos, appellare eos dominos, sed ex corde obedire & *Honorare Dominos.* timere.

Et pulchre isto verbo Apostolus consolatur familiam, quæ de dominis suis quæritur, quod sunt mali seu discoli, id est, difficiles, dicens: Hæc est enim gratia, si propter conscientiam Dei sustinet quis tristicias, patiens injuste. Quæ enim est gratia, si peccantes colaphisamini, & tunc suffertis. *1. Pet. 2.*

Servi. Et Paulus Coloss. 3. Servi obedite per omnia dominis carnalibus, non ad oculum servientes, quasi hominibus placentes, sed in simplicitate cordis, timentes Dominum, quodcunq; facitis, ex animo operamini, sicut Domino & non hominibus: Scientes, quod à Domino accipietis retributionem hæreditatis, Domino Christo enim servitis. Ecce quam pulcre ducit Apostolus hoc præceptum in spiritualem intelligentiam, quod ex corde honorandi sunt Domini, quia non illis, sed Domino servitur in illis. Si ego hæc tam expresse dicerem, nemo crederet. *Coloss. 3.*

Sed

Sed sequitur quoq; consolatio eorum, sicut & Petrus fecit, *dicens: Qui enim* injuriam facit, recipiet id quod inique gessit (ecce patientiam eorum format) & non est acceptio personarum apud Deum, id est, non vos turbet, quod illi sunt domini, vos servi. Idem est apud Deum, qui benè vel malè operatur, accipiet. *Servorum consolatio.*

Ephes. 6. Eadem Ephes. 6. Servi obœdite dominis carnalibus, cum timore & tremore, in simplicitate cordis vestri, sicut Christo, non ad oculum servientes, quasi hominibus placentes, sed ut servi Christi (id est, quia Christo servitis) facientes voluntatem Dei ex animo, cum bona voluntate servientes, sicut Domino & non hominibus, in hoc enim non hominum, sed Dei voluntatem facitis, & Deo servitis) Scientes, quoniam unusquisq; quodcunq; fecerit bonum, hoc recipiet à Domino, sive servus sive liber. Et Tit. 2. Servos dominis suis subditos esse, in omnibus placentes, non contradicentes, non fraudantes. Sed omnem fidem bonam ostendentes, ut doctrinam Salvatoris nostri Dei ornent in omnibus. *Tit. 2.*

CONTRA, Dominos oportet etiam se non tyrannos exhibere, quia ut suprà dictum est, Impossibile est, ut servus non aliquando omittat, aut committat, oportet multa dissimulare in bono servo. Nam si illi debent obœdientiam & reverentiam, utiq; domini etiam debent clementiam & benevolentiam. Unde Ephes. 6. Et vos domini eadem facite illis, remittentes minas. Scientes, quia & vester Dominus est in cœlis, & non est personarum acceptio apud Deum. Quis enim potest servire ei, qui ad omnem auditum increpat, jurgat, totusq; turbulentus est. *Domini non sint tyranni.* *Ephes. 6.*

Hos sequuntur & alii mercenarii & operarii, ut manuales, murarii, fabri lignarii, & similis generis, de quibus & fraude eorum ubiq; grandis est querela. Multo precio conducuntur, pigre operantur, & majore parte fraudant dominos, quibus serviunt, & heu nullam conscientiam sentiunt in hoc ipso, quasi non manifeste sint latrones & fures alienæ rei, quam injustè accipiunt, dum non satis laborum pro ea faciunt. *Mercenarii mali.*

NOVISSIME huc pertinent Episcopi & Principes, Plebani & Senatus, utrunque scilicet dominium, qui sunt quam maximè timendi, quia gladium domini portant, quibus cavendum est, ne obloquatur ullus, Quia Lex dicit: Principi populi tui ne maledicas. Et iterum: Diis tuis non detrahas. Et heu nullis liberius detrahitur quam illis, Nullus timor est Dei in illis præsidentis. Omnis n. potestas à Deo est, & licet exactionent & premant rusticos, aut cives suos, aut sacerdotes, tamen sunt ferendi, non secus ac manus Domini prementis peccata nostra & demerita. *Primores Ecclesiastici & seculares. Magistratibus non obloquendum.* *Exod. 22. Actor 23. Rom. 13.*

His, quia præ potentia non possunt nocere in operibus, nocent in verbis, ideò Lex præcipit, ne detrahatur eis, neq; maledicatur, Hoc est enim judicare suum superius, quod omnino repugnat ordini. At quo illorum vita magis est in luce, eo magis judicatur & reprehenditur, sed minus catholicè, imò orthodoxè.

Concludamus.

Matth. 15. JUDÆI hoc Præceptum irritum fecerunt, quando pro sua avaritia docebant: Munus quod per me, tibi prodest, id est, Si obtulero illud pro te Deo, erit utilius, quàm si tibi dedero. Quamvis & nunc illa stultitia passim regnet, agente eadem avaritia sacerdotum, ut plus tribuant ad mortuos lapides & ligna, & paratiore animo, quàm propriis parentibus, ac proximis viventibus. *Avaritia sacerdotum.*

Quare, ut dixi sæpius, ne cum Judæorum vanissima hypocrisi, legem Dei obliti, arguamur. Primum honorem⁹ Dei Præceptum, & sic honorem⁹, ut spiritualiter illud operemur & intelligam⁹. Hoc est, ut ante omnia istis externis bonis, seu corporis, seu rerum (quia Deus illorum non eget, nec ullum verbum de iis sibi conferendis in primis Præceptis posuit, ut dicit apud Jerem. 7.) Parentibus obsequamur, si egeant, deinde propinquis, postea pauperibus & egenis. Tandem quibuscunque opus fuerit, mutuo vel gratis demus proximis & fidelibus. Et non sic, ut illis prætermissis (ut nunc furor regnat) templa, imagines, vela, vasa, in illis *Doctrina Christiana.* *Jer. 7.*

 sumptuo-

ſumptuosè comparemus. Hæc ſint noviſſima & modica, quia non neceſſaria. Neceſſariis enim caremus, quia ſuperflua ſtruimus. Non enim neceſſe, ut ſuperfluis ſtudeamus, cum tot ſint neceſſaria ad ſalutem, ut nemo ſufficiat ea perficere. Alioqui ſi illa ſunt neceſſaria ad ſalutem, ubi pauperes ſalvabuntur, qui hæc non habent?

Sed nunc miſerrimo tempore, ita illis inſtatur, tanquam hæc ſint & neceſſaria & ſola ad cultum Dei pertinentia, cum ad hominum conſolationem data ſint, & Deus non egeat, ſed homo illorum, & non dantur hominibus, ſed Deo, mira cœcitate. Et ſunt qui dicant: Scimus, quod non eget Deus illis. Sed non reſpondent, ſi dixeris: Cur ergò das illa Deo, non cupienti, & ſubtrahis eadem fratri indigenti, contra voluntatem Dei præcipientis? Et tantùm de illo Præcepto quarto.

Præceptum V.
Non occides.

Ordo ſex poſtremorum Præceptorum. Dictum eſt de Præceptis, quæ reſpiciunt Deum tàm in ſeipſo, quàm ſuis locum tenentibus. Jam ſex ſequentia reſpiciunt proximum. Et vide mirum & aptum ordinem. Incipit enim prohibitio à majori uſque ad minimum, nam maximum damnum eſt, occiſio hominis. Deinde proximum, violatio conjugis. Tertiò, ablatio facultatis. Quod qui in his nocere non poſſunt, ſaltem lingua nocent, ideò quartum eſt, læſio famæ. Quod ſi in iis non prævalent omnibus, ſaltem corde lædunt proximum, cupiendo, quæ ejus ſunt, in quo & invidia propriè conſiſtit, de quibus videbimus.

Talis proceſſus eſt & in primis quatuor. Nam maximum eſt corde, ore, opere abjicere Deum, Deinde ſaltem ore in vanum nominare, quem corde & ore confiteris. Tandem, quem ore & corde colis, opere non colere. Et noviſſimum, in ſuis Vicariis deſpicere, quod licet levius ſit inter quatuor illa, tamen eſt majus, quàm cætera, quæ ſequuntur, eo quod non Deus propriè in illis impetitur, ſed homo & proximus.

Pharisæi literaliter quintum Præceptū ſervandum docebant. Hoc autem Præceptum, ſicut & omnia alia, ad literam traduxerunt Pharisæi, tanquam nullus contra ipſum faceret, niſi manu propria occideret alium. Sic docebant & ita quoque vivebant. Quod autem ſic docebant, patet per omnes Prophetas. Unde & Pſal. 19. intuitus, quod docerent, opera illa externa tantùm, non ex corde, tædio affectus, dicit: Cœli enarrant gloriam Dei, & opera manuum ejus annunciat firmamentum. Q. d. Iſti ſolummodò docent opera hominum, non opera Dei, quibus ſit, ut legem Dei corrumpant, quæ eſt immaculata, convertens animas, ſed illi ſolas convertunt manus.

Lex ſpiritualis eſt. Et ratio eſt, quia Lex eſt ſpiritualis. Et hic notandum, quod quando Lex dicitur ſpiritualis, intelligitur, non quod ſit myſticè intelligenda, ſicut intelliguntur figuræ & myſteria. Aliud enim eſt myſticum, & aliud ſpirituale. Sed ſpiritualis dicitur, quia ſolo Spiritu impletur, & Spiritum requirit, hoc eſt, niſi corde & hilari voluntate impleatur, non impletur. Sed talis Spiritus non eſt in nobis, ſed datur per gratiam Spiritus ſancti, quæ facit voluntarios in Lege Domini.

Unde, quando auditur Lex quæcunq; præcipiens illa vel illa, ſemper oportet cogitare & ſubaudire, quia præcipit voluntate talia facere, id eſt, liberè, ſine timore pœnæ, & ex hilaritate. Quod cum in nobis non ſit, ſtatim intelligitur, quod Lex cogit ire ad gratiam, ut impleatur: Sic Pſal. 1. Sed in Lege Domini voluntas ejus. *Pſal. 1.* Qui autem myſticum & ſpirituale idem intelligunt, oportet, ut Decalogum legis non ſpiritualem intelligant, ſed tantùm ceremonias Legis, cum nullum ſit myſticum Præceptum in illo. Ac per hoc Apoſtolo reſiſtant Rom. 7. *Rom. 7.* Lex ſpiritualis eſt, & loquitur de lege Decalogi, ut patet expreſſè in textu.

Differunt myſticum & ſpirituale. Quare myſticum & ſpirituale differunt, ſicut ſuperius & inferius. Omne ſpirituale eſt myſticum, ſed non contrà. Quia ſpirituale eſt nihil aliud, niſi quod eſt vel ſignificat vivam voluntatem ad facienda vel omittenda. Myſticum autem

ſæpe

sæpè significat externas operationes, ut immolatio passeris significat carnis macerationem. Sed hæc est adhuc literalis, licet mystica, quia potest fieri sine Spiritu & voluntate, quia & Euangelii Præcepta sæpius in litera servantur ex timore, & non ex voluntate, quanquam verè secundum Euangelium vivere, sit præcepta ex voluntate libenter facere. Et qui aliter vivit, non secundum Euangelium vivit, sed secundum literam Legis. *Secundum Euangelium vivere.*

Quocirca, qui intelligentiam spiritualem & doctrinam Spiritus intelligunt ipsum Euangelium, & hoc secundum opera exteriora, propè sunt Pelagiani, quia talia opera etiam ab impiis fiunt. Sed opera Euangelii non nominantur secundum suum exterius, sed secundum suum interius, Ideò sunt opera abscondita, licet foris luceant, voluntas tamen latet. Eadem causa etiam vocantur opera Dei, quia sunt opera gratiæ & Spiritus, Cum homo ex se non habeat voluntatem istam, ac per hoc nec opera ipsa. *Opera Euangelij sunt abscondita.* *Opera Dei.*

De istis ergò operibus in Scriptura frequens est mentio. Et opera hominum acriter arguuntur, quod sunt similia quidem veris, sed vera non sunt, quia fine voluntate gratuitè fiunt, sed semper habent, vel timorem pœnæ, vel amorem commodi pro fine. Taliter enim Judæi vivebant & docebant, ut dixi. Nam cum Christum ad Pilatum ducerent, nolebant eum interficere, ne peccarent, sed tradiderunt eum ad occisionem. Sic Saul quoq; de David: Non sit manus mea in illum, & tradidit illum in manibus Philistinorum, quasi ideò esset innocens, quia non manu occideret, sed corde. *Opera hominum.* *Judæi.* *Saul. 1. Sam. 18.*

QUOCIRCA Christus Matth. 5. ait: Nisi abundaverit justicia vestra, plus quàm Scribarum & Pharisæorum, non intrabitis in regnum cœlorum. Et quare hoc? Quia accipiebant Legem secundum dicta & sonum syllabarum, id est, non secundum intentionē Legislatoris. Ideò dicit: Audistis, quia dictum est antiquis, Q. d. dictum, sed non intellectum, verba tantum audierunt, intellectum autem non cognoverunt, ideò secundum literam vixerunt, & hoc totum, quia fuerunt antiqui, carnales, Adamitæ, terreni. Ego autem dico vobis, quibus vobis? Utiq; non antiquis, sed novis, cœlestibus, Christianis, spiritualibus, spiritualiter dico. Igitur audiamus, quomodo Christus hanc Legem spiritualiter exponit, Et videbimus, quot genera contra hoc mandatum peccent. *Justicia Scribarum & Pharisæorum.* *Ego autem dico vobis. Matth. 5.*

PRIMI itaque sunt, qui irascuntur in effectu, qui occidunt ad literam & in opere, de quibus dicit: Qui autem occiderit, reus erit judicio, vel potius, reus erit judicii, aut judicio in dandi casu, pro eo quod est obnoxius judicio. Hoc facilè omnes intelligunt, nisi quod sub opere illo comprehenduntur omnes, qui hortati sunt, consilium, auxilium, aut quocunq; alio modo causam mortis dederunt, aut socii & participes fuerunt. I. *Occidentes ad literam.*

Secundi sunt, qui irascuntur in verbo, de quibus dicit: Omnis qui dixerit fratri suo fatue, reus est gehennæ ignis. In verbo autem, Fatue, intelliguntur omnes maledictiones, contumeliæ, blasphemiæ, quæ procedunt ex ira deliberata. Tales enim, etsi opere non occidunt, tamen verbis ea super ipsum dicunt, quæ si fierent, utiq; ille moreretur. Quomodo enim viveret, si Diabolus auferret, si pestilentia occideret, si fulmen percuteret, imò aliquando usq; ad animæ mortem maledicunt, dicentes: Ut absorbeat te ignis infernl. Assumit autem Christus verbum modestius, scilicet Fatue, ut intelligamus, quid sit de illis, qui durius maledicunt, & hoc ex ira plena, & quæ optet interitum illius, quem maledicit. II. *Irascentes in verbo.* *Vocabulum Fatue.*

Tertii sunt, qui irascuntur in signo, de quib. dicit: Omnis qui dicit fratri suo Racha, reus erit concilio. In quo intelliguntur omnia signa alia, quæ ex eadem irā mortali procedūt, ut sunt avertere faciem, tacere salutationem, aut responsionē, gratulatoriis verbis malum ejus protestari, & indignabundis, prosperа ejus prosequi. De quo Philosophus 2. Ethico. fecit virtutem, Nemesim, Nam hoc signum levissimum Christus ponit, ut judicandum relinqueret de pejoribus, imò quia parcè & verecundè exprimit spiritus mala hominum, sed profunde vult intelligi. III. *Irascentes in signo.* *Racha.* *Nemesis Aristotelica.* *Racha.*

Racha

Sed Ebræa videtur esse vox Raka vel Rak. i. varius, nihil, vacuus &c.

Racha certè, si meo judicio sentire liceat, etiam usitatum videtur apud omnes linguas, nam & nos cum indignamur fragore quodam gutturis proferimus, velut caninum Ach seu Rach. Talem enim fragorem & asperitatem gutturis, puto Dominum significare voluisse, per dictionem istam, & hoc esse, quod alii interjectionem indignantis exponunt. Non est enim alia interjectio indignantis, & quidem vehementior, Rach seu Rarch/ut notum est. Talis itaq;, licet nec verbo, nec opere occidat, tamen id signat, quo cupit eum non esse, ira motus, ideò occidit signo.

IV.

Irascentes affectu. Adfectus.

Quarti sunt, qui irascuntur affectu, & is gradus est causa, qua suprà dicti sunt peccata, quo sine, si etiam fierent, & possent fieri, non essent peccata. Ipse enim affectus iræ est caput & vita iræ verbalis, signi & operis, sine quo non essent ira, de quibus dicit: Omnis qui irascitur fratri suo, reus est judicio. Tales enim, licet non occidant opere, verbo, signo, tamen corde, de quibus Johan. in Canon. sua: Qui odit fratrem suum, homicida est. Quare? quia non favet ei vitam, sed mortem, ideò quoad cor, est occisor fratris coram Deo. *1. Joh. 3.*

Sine gratia nemo potest V. Præceptū implere.

IGITUR hoc Præceptum est profundissimum, nec ullus est, qui id impleat sine gratia, cum nullus sit, quin habeat cui irascatur, si rectè seipsum consideret, alioqui falsa erit oratio Dominica, quæ dicit: Sicut & nos dimittimus debitoribus nostris.

Neutrales.

Sine charitate enim impossibile est, ut homo hoc Præceptum non transgrediatur. Aut enim diligit, aut odit homo proximum suum, licet nunc nati sint Neutrales quidam, dicentes, quod potest nec diligere, nec odisse. Verum tu ne illis confidas, suadeo.

Ira quæ in hoc Præcepto prohibetur.

Quare, qui vult hoc Præceptum implere, studeat omnibus modis, omnem hominem dulci affectu diligere, imò petat à Domino gratiam dilectionis. Et non sibi frustrà palpet, quod neminem odiat, valdè enim mitis & humilis est homo, qui hoc Præcepto non peccat. Quia spiritualis illa ira, quæ prohibetur in isto affectu, ita profunda est, ut etiam foris non apparente signo vel verbo, intus vehementissimè vivat, de quibus Esa. 10. Væ vobis, qui profundi estis corde, & quorum sunt in tenebris opera eorum. *Esa. 10.*

Zelus Dei.

Ira & odium suiipsius.

Est autem & ira alia, spiritualis & bona, quæ vocatur zelus Dei. Nam nisi Dominus etiam vellet significare iram bonam, absolutè dixisset: Omnis qui irascitur. Nunc dicit: Omnis qui irascitur fratri suo, ne contradicat sibiipsi, ubi ait: Qui odit animam suam in hoc mundo &c. Quare ira & odium suiipsius est nobilissimum, de quo aliàs.

Judicio, Concilio, Gehenna, gradus pœnæ significantur.

Sufficit itaq; nobis hujus Præcepti ista expositio Domini, præter hoc, quod & multos movit, Cur Dominus hunc ordinem fecerit, ut simplicem iram judicio, Racha concilio, fatue gehennæ deputarit? Nam id facilè patet, quod per judicium, quod dicit Lex: Qui autem occiderit, reus erit judicio, intelligantur hæc omnia tria in Spiritu, sicut ipse Dominus legem interpretatur, quod sicut sub, Non occides, comprehensa est universæ prohibitio iræ, ita sub judicio, universa pœna iræ. Cur ergò nunc judicium distinguit à concilio & gehenna?

Lyra. Augustinus.

Primus Lyra sentit, quod textus sit transpositus, cum concilium prius videatur quàm pœna. B. Augustinus lib. 1. de sermon. Dom. dicit, quod ordo gravitatis hic ostenditur in pœna, sicut & est in ordine culpæ. Sed quomodo id peragatur invisibiliter in animabus, non posse dici. Itaq; relinquit incognitum, solum hoc asserens, quod gravior & gravior pœna illis gradibus est expressa. Nam in judicio adhuc datur defensioni locus, In concilio verò tractatur de convicto, qua sententia sit plectendus. In gehenna verò est certa & definita damnatio rei.

Judicium. Concilium. Gehenna. Gravitas differentium criminum.

Per illum itaq; processum juridicum exprimitur gravitas differentium criminum, quæ quo modo vindicentur, cum id B. Augustinus non expresserit, nec posse exprimi dicat, ego quoq; desistam exprimere. Nam si Dominus differentes pœnas vellet illis gradibus significari, ita quod reus judicio non sit reus concilio,

aut

aut gehennæ, sequitur, quod mortalis invidia, non sit rea gehennæ ignis, neque maledictio, neq; detractio, quod est falsissimum. Imò sequitur, quod occidens opere, pejus mereatur supplicium, quàm gehennam ignis, quia pejor & gravior illis tribus est, cum tamen non sit pejus supplicium.

Quare, ut meditari liceat, sine temeritate omnium istorum quatuor, seu sint plures gradus occisionis, etiam in opere (quod utiq; verum est, quia gravius occidit, qui patrem & matrem, aut uxorem occidit, quàm alium hominem) una est pœna, scilicet æterna damnatio, & gehenna ignis, Sed differentibus gradibus inferenda, quod significatur illis ordinibus graduum. Nam sicut remotior est à pœna, & tardius ad eam venit, qui judicio tantùm sistitur, in temporalibus, Ita tardius, id est, minus intense ac levius punitur in inferno, qui solum iratus fuit. Nam quod in tempore est tarditas aut celeritas, hoc in æternis est intensio aut remissio. Imò tarditas & celeritas in corporalibus proveniunt ex intensione & remissione spiritualium, ut patet in fervidis & ignavis animalibus, quæ multa brevi, & modica longo tempore perficiunt. Segnis enim anima, modica agit, ubi intenta facit plurima. Ita, sicut qui concilio reus est, propior est malo suo, quàm qui judicio, & tamen remotior quàm qui gehennæ, ita intensius in illa punitur hic quàm ille. Reus verò gehennæ, sine mora est, id est, intense nimis punitur, & non remissè. Qui verò occidit & pejus quàm occidit, utiq; intensissimè punietur. Hæc ita dixerim, ut nihil affirmaverim. *Ordines graduum.*

Psal. 18. 19. SED sunt quidam occultè superbi, qui securè sibi persuadent, sese non esse reos hujus Præcepti quia non occidunt, nō irascuntur, nec conscii sibi sunt odii, Quod potest fieri, & verum esse, sed non in hoc sese justificatos putare debent, & hoc Præceptum penitùs evacuasse ac implesse, Quia Lex immaculata, & igne examinata, ac septuplum purgata. Idcirco non ante se quis glorietur, non peccare in ira contra fratrem, quam se senserit ita mitem & pacatum, ut si auferantur ei etiam omnia cum vita, non velit irasci contra auferentem, ac non irascatur cum fuerit ita factum. *Occultè superbi.* *Peccata interiora pugnantia cum V. Præcepto.*

O quàm grande & profundum est verbum hoc. Facile est non irasci pacificis & his, qui non lædunt, hoc & gentes, hoc bestiæ quoq; faciunt, & bestiæ etiam immaniores. Quam egregia ergò est jactantia justiciæ, quod non irasceris pacificis, scilicet usq; ad serpentum & leonum pervenisti mansuetudinem. Verùm si auferatur tibi pecunia, domus, pater, frater, mater, soror, filius, ager, corporis membrum, & ipsa vita, hic vide si possis, non solùm non irasci, sed etiam gaudere & benedicere Deum, ac benefacere & favere hæc facientibus. Si hæc potes, gratias age, quia gratiam Dei habes. Si non posse te inveneris, intellige radicalem illam iram, ipsam spiritualem occidendi voluntatem intus latentem. Hanc enim Lex prohibet & expugnat, ideò gratia hic opus est, quam sic cognita impossibilitas per Legem cogit quærere. *Jactantia justitiæ &c.*

Dicis itaq; mihi:

ITA ne purum esse oportet hominem, ut ne velit irasci quidem in omnibus malis sibi illatis? Respondeo: Ita purum utique, quia nihil inquinatum intrabit in regnum cœlorum. Quam diu enim ista manet voluntas in nobis, quæ data occasione ruit in iram, fumus immundi. Oportet ergò ita modum fieri, ut non solùm, sicut dixi, non irascatur, sed etiam benedicat maledicentibus, benefaciat persequentibus, gratias agat Deo in adversis, & optet plus adversitates, ut solùm peccatum odiat, & non pœnam, Secundum illud: Benedicite lux & tenebræ Dominum. Et: Benedicam Dominum in omni tempore, semper laus ejus in ore meo. Ideò quod Judæorum Sancti tales non essent, dictum est de eis Psal. 8 Destruas inimicum & defensorem. Ideò dixi, quod Lex est spiritualis, qui enim aliter hoc Præceptum intelligit, Judaicè & literaliter intelligit, & non abundat justitia ejus à justitia Pharisæorum. *Non velle quidem irasci.* *Psal. 34.* *Odisse peccatum non pœnam.* *Psal. 8.* *Lex spiritualis.*

Inde B. Augustinus lib. 1. de sermon. Dom. sex gradus colligit in hoc mandato. *Sex gradus lædendi.*

dato. Primus est, lædere etiam si non sis læsus, quæ est summa injusticia. Secundus est, lædere gravius, quàm sis læsus, quod accedit ad Legem Mosi. Tertius est, lædere tantum quaotum sis læsus, Hucusq; Lex Mosi processit, quæ dicit: Dentem pro dente, oculum pro oculo, hæc enim donat aliquid, cum majori pœna dignus sit nocens, quàm ionocens omni jure. Quartus est, læsus non lædas tantum, qoantum sis læsus. Quintus est, læsus omninò non lædere. Hic appropinquat Præcepto Domini, sed nondum est ibi. Sextus est, læsus, paratus ut sis amplius lædi, hoc est, alteram maxillam præbere. Vide itaq; quam funditus iram extirpari velit, ut non solùm non irascatur, sed etiam oportet lædi, hic enim mundus est. Nonne qui hæc audis, cogitas illud Psal. Latum mandatum tuum nimis? Quod si quis non læditur ab alio, necesse est, ut seipsum lædat, & irascatur sibi multis contritionibus. Ideò non est melius, nisi ut sicut præceptum est, diligi proximum sicut seipsum, ita quisq; odiat seipsum, sicut proximum, ut sic omnia reducantur ad justam formam.

Exod. 21. Levit. 24. Deut. 19.

Psalm. 119.

Vis irascibilis.

Quocirca, vis irascibilis, quæ hoc Præcepto occiditur & mortificatur, ipsa est inimica crucis Christi. Ideò, quoniam ipsa est homicida & occidit, oportet ipsam quoq; non vulnerari, sed prorsus occidi & mortificari, & legem talionis in illam exerceri. Qui enim occidit, occidetur, Oceiditur autem ista lege, id est, significatur occidenda, gratia autem sola occidit eam in effectu, qua occisa, homo fit mitis, patiens, suavis, ad quoscunq; etiam paratus inimicos diligere, & eis benefacere, gaudere io tribulationibus. Quæ omnia impedit impatiens illa ac cruda vis irascibilis, quam heu quam pauci attendunt, securi de aliis suis bonis operibus, ignorantes quam vehementer sit spiritualis & immaculata Lex Domini.

Lex Talionis.

Nascendum propter malū culpa. Ira mala. Ira bona.

Igitur qui amat crucem, & gloriatur in cruce Domini, hic est qui non occidit, non irascitur. Nam hæc est vera differentia spiritualis iræ booæ & malæ, quod ira mala, propter mala pœnæ tantummodò irascatur. Bona autem solum propter mala culpæ, ideò sibi tantùm displicet, & seipsam odit propter peccata, omnes alios diligit, & non odit ullum propter res ablatas.

At dicis:

Pauci salvantur.

Si hoc ita esset, nullus salvus fieret, vel nimis pauci. Respondeo: Ideò dixi, quod valde spiritualis est Lex, & eo conandum, ut sic impleatur. Nec mirum, q. pauci salvantur, nec tameo ideò desperandum, quia, quod impossibile est nobis, Deo possibile est, ut Luc. 19. Quæ impossibilia sunt apud homines, possibilia sunt apud Deum. Hoc est quod dixi: Lex rectè & spiritualiter intellecta terret hominem, & cogit humiliatum ad gratiam confugere, ac de seipso desperatum, oculos in cœlum levare, & dicere: Ad te levavi oculos meos, qui habitas in cœlis &c. Et iterum: Levavi oculos meos in montes, unde veniet auxilium mihi. Quia hìc nulla est fuga, huc eoim oportet hominem venire, ut sit ita mundus, sive hoc fiat in vita, sive in morte, sive in purgatorio. Noli ergò superbire, quod non pecces, si sentis te irasci pro temporalibus, quia nondum es in Spiritu justus cum Christo, sed cum Mosaicis in carne.

Luc. 19.

Ad gratiam confugiendum.

Psalm. 123. 123.

Irascens pro temporalibus nondum est in Spiritu justus.

Quod autem de isto Præcepto dixi, de omnibus intelligendum est simili modo. Quodlibet enim illorum est spirituale, immaculatum, fidele, probatum, purgatum septuplum, licet rarò sic exponatur, ut Psal. 12. de ejusmodi conqueritur. Unde quod in Græc. dicitur: Omnis qui irascitur fratri suo sine causa, meritò per B. Hieronymum jubetur eradi. Tollitur enim (ut ipse ait) omnis occasio iræ in isto Præcepto. Et illud additum est, quia in veris Libris noo habetur.

Psalm. 12.

Sine causa, adjecta particula.

At objicitur.

Gradus Præceptorum.

Tu de perfectis loqueris, non autem omnes damnantur imperfecti. Respondeo: Verum est. Suot gradus in isto & quolibet Præcepto, ut isti quatuor à Domino in Euangelio isto distiocti, & sex per B. Augustinum, ut visum est. Primum est enim, ne occidas opere, tamen prospiciendum, ne etiam verbo, ac deinde ne signo, inde oe corde Quod si nunc mereri etiam volueris, oportet ut etiam libeoter

benter optes adversa, & feras cum gaudio. Scio non oportere statim esse perfectum, sed gradatim ascendendum. Verùm oportet tandem perfici & tendere semper ad profectum, & non stare ac contentum esse in aliquo graduum prædictorum, sicut multi faciunt, pejus peccantes propter non proficere, quàm alii propter non incipere, eo quod illi superbiant de incepta justicia.

Superbientes de incepta justicia.

Inde deniq; sæpius venit, ut pessimi peccatores ac meretrices, compuncti statim ita perficiantur, ut in supremum gradum evolent, parati omnia amittere, & sustinere cum gaudio, ubi alii multis annis laborantes, nec secundum attingunt. Quod si dixeris, non mirum, quod magni peccatores sic compungantur.

Peccatores manifesti.

Ecce, ecce, hic te audio Pharisæe, tu non es magnus peccator, non es sicut cæteri hominum, invenisti vias tuas bonas, Et cœcitas nimis profunda & lata, quasi ista superbia non sis pejor illis omnibus.

Pharisæus. Justiciarius.

Igitur cogitandum semper, ut non tantùm ira, sed fomes ipse iræ, & totus Adam occidatur, arbor cum fructibus & radice, Ira enim viri justiciam Dei non operatur. Non enim Præcepta sic tantùm sunt discenda, ut scias confessionem facere, quia iste fomes non pertinet ad confessionem, se tantummodò opera, neque tollitur per confessionem, quia neque per Baptismũ. Sed ad conogscendum peccatum, & quid faciendum tibi sit, & quid à Deo petendum, per Legem enim
m. 3. cognitio peccati, Quia Præceptum Dei plus requirit, quàm possumus.

Fomes iræ. Jacob. 1.

Præceptum Dei.

Sed hic clamant: Ergò impossibilia præcipit? Hæc est blasphemia, ergò injustè damnat. Respondetur non, Sed ideò præcipit, ut misereatur & humiliet ad gratiam quærendam. Qui enim solum discit ea, ut possit confiteri, vadit præsumens facere, quæ didicit, & pejus semper ruit, nihil aliud faciens, nisi quod conscientiam auget & magnificat.

COROLLARIUM.

Quibus imputetur peccatum, quibus non?

Quod homo non est perfectus sicut debet esse, peccatum est, sed aliis { imputatur, / non imputatur.

Imputatur iis, qui stant, quia tales peccatum suum non odiunt, quod est in eis, scilicet fomitem, ac per hoc diligunt, & fœdus eum gentibus Cananæis ineunt. Non imputatur eis, qui studio assiduo illud expugnant. Propter hunc enim fervorem & profectum, non imputatur eis, licet sit in eis, quia licet sit in eis, tamen non est in voluntate, sed contra voluntatem in carne, Ideò non est in eis,
om. 7. quod est in eis. Unde Apostolus dicit: Scio quod non habitat in me, id est, in car-
ud 1. nemea, bonum, Habitat in eis, sed non regnat in eis, sicut Jebusæi inter filios
om. 8. Israel, sed non regnabant. Et Rom. 8. Nihil damnationis iis, qui sunt in Christo
alat. 5. Jesu, qui non secundum carnem ambulant. Quare? Quia qui sunt Christi, carnem suam non secundum carnem, crucifixerunt cum concupiscentiis suis. Ambulant enim assiduè contra carnem, id est, expugnant fomitem, quem illi stertentes securè omittunt, de operibus contenti bonis.

Quid enim putas significat passio & mors Christi, nisi mortem veteris hominis ac totius Adam? qui licet non subitò occidatur, tot tamen alapis, colaphis, flagris, spinis, tandem clavis pungendus & fodiendus, donec expiret inclinato capite. Caput est, ipse fomes, intima radix iræ & concupiscentiæ, qui non occiditur nisi multis adversitatibus fractus, tandem quiescat mortuus.

Mors Christi.

Fomes.

Idem significatum est, quod olim filii Israel omnes mortui sunt in deserto, præter Josue & Caleb, & non nisi alia Generatio intravit terram promissionis, quæ secundam circumcisionem in Spiritu figurabat, ut non tantùm à temporalibus, sed & à spiritualibus bonis abstineretur.

Josue. Caleb. Filij Israel in deserto mortui &c.

NUNC videamus Theologos nostros, quid de Præceptis istis sentiant. Dicunt itaq;, quod intentio Legislatoris non fuerit, ut in charitate serventur, nisi
tth. 19 quis velit vitam ingredi, secundum illud: Si vis ad vitam ingredi, serva mandata. Alioqui (inquiunt) sequeretur, quod peccaret, qui non occideret, & hanc

Theologi scholastici literaliter hoc Præceptum intelligunt sicut Iudæi.

omissionem sine charitate præstaret. Ecce hæc dicunt hi nobiliores in Theologis. Quid autem dicunt, nisi quod Judæi etiam sapiunt & dicunt, scilicet literam, & traditionem facientes ex spiritualissimo mandato Dei. Non occides enim, intelligunt (id est, non facias opus homicidii) quod utique cum facile contingat observari, statim irruunt, & dicunt, Præceptum esse servatum, nisi forte non in charitate, sed hoc non est peccatum, nec transgressio hujus præcepti.

Pharisaici Interpretes.

Quid faceremus istis Pharisaicis Interpretibus, si non ipse Dominus hoc Præceptum exposuisset? prompti enim essent negare, quod in illo ira cordis etiam probibita sit, nisi quando non irritatus, ex malicia irasceretur homo, quod tamen nescio an huc pertinere sentiant. Si ergò scirent, quod ista malignitas iræ radicalis radicitùs hic prohibetur, utq; non nugarent, Præceptum in charitate fieri jussum esse, nisi dixerint aliquem suis viribus posse iracundiam in mititatem mutare, sine gratia.

Sine causa malè exponunt.

SECUNDO, Illud quoque vel somniant vel somniare cogunt, quod non occides &c. referatur ad tempus quietis, in quo si quis irasceretur, peccaret. Quod ille nimirum vult, qui glossavit sine causa, Q. d. Si fuerit non pulsatus injuria &c. quasi non peccet, si læsus indignetur lædenti. Non enim hucusque intrant in Præcepti cognitione, ut viderent, quoniam omnia referuntur ad tempus tentationis & probationis, ut homo ibi agnoscat Spirtum suum & carnalitatem suam, dum senserit sese rapi violenter ad peccandum, & non invenit in carne sua bunum, & gemat pro gratia sanitatis, hic enim sine gratia homo non potest iram omittere & impatientiam, ut patet experientia. Alioqui, non doceretur homo hîc aliam iram ponere quàm diabolicam, quæ est, non irritatum irasci ac nocere, quæ nullis fermè bestiis inest, aut quàm paucissimis. Similiter somniant de actu diligendi Deum super omnia, scilicet in tempore quietis, & non cogitant quàm impossibile sit in tentatione & passione.

Diligere Deum super omnia.

Cæcitas & ignorantia scholasticorum.
Gratia.

Hoc totum illi pulchrè abscondunt, quando disputant solùm de operibus Præceptorum secundum faciem syllabarum; Tunc enim inveniunt Judaicæ illius cœcitatis monstra, scilicet quod gratia non est necessaria, nec intenta in Præceptis, nisi conditionaliter & hoc non propter defectum hominum, sed propter intentionem præcipientis, ut gratia fiat odiosa cunctis, dum potiùs velut nova exactio imponitur supra Legem, & impossibiliorem faciat salutem, q; Lex ipsa, & non sit potiùs adjutorium & consolatio iis, qui Legem debent implere.

In gratia fieri Præcepta.

Sic sic cogunt imaginari Theologi monstra ignorantiæ, & prodigia tenebrarum. Igitur in gratia fieri Præcepta, non solùm est intentio præcipientis, sed indigentia facientis. Nam verum est, quod ille peccat, qui non occidit, existens extra gratiam, non autem peccat, quod non occidit ad literam, sed quia intus occidit corde, in Spiritu. Ubi, sine gratia, non potest esse sine ira, & fomite indignationis, ut patet experientia tentationis & occasione data per adversitates. Hoc enim latens malum iræ facit, ut non possit non occidere ergò reus est Præcepti spiritualis, licet sit non reus ejusdem Præcepti literalis. Patet ergò, quod de Lege loquuntur ad literam.

Præcepta Decalogi affirmativa.

TERTIO. Ex eadem caligine concludunt, quædam esse Præcepta tantùm negativa, quædam affirmativa. Hoc iterum non est verum, nisi corticem syllabarum teneas. Nam illo Præcepto, Non occides, exprimit vehementissimam affirmativam, scilicet illam, Esto mitis & ex corde mansuetus, ac patiens, & quietus, ac pacificus. Negativa enim in Scripturis ideo ponitur, quia affirmativa non est tàm vehemens, ut ibi: Maria optimam partem elegit, quæ non auferetur ab ea, (id est) in æternum ei cumulabitur. Et Psal. 110. Juravit Dominus & non pœnitebit eum, id est, maximè & æternaliter placebit ei. Et illud Psalm. 1. Beatus vir, qui non abiit, id est, maximè hic inter pios profecit. Et sic de multis aliis. Nam & Apostolus Rom. 7. exponit illud, Non concupisces, affirmativè dicens: Quod volo bonum, id est, contrarium concupiscentiæ, (scilicet castitatem & amo-

Negativa vehementior affirmativa.

Luc. 10.
Psalm. 110.
Psalm. 1.
Rom. 7.

& amorem) non facio, Facere enim positivè significat. Igitur hoc Præceptum est quidem negativum secundum literam, sed affirmativissimum, secundum spiritum, quia dominus requirit, ut sint mites & pacifici. Illi autem relinquunt internam fœditatem, q; Synagogæ improperat Dominus, dicens: Sordes in pedibus ejus. Thren. 1. & Deut. 22. Peccaverunt ei, & non filii ejus in sordibus.

Thren. 1. Deut. 22.

Sic & illud: Non Mœchaberis, negativum est, sed secundum literam, habet autem hanc affirmativam spiritualissimam, Esto castus, continens, temperans, sobrius, modestus, & hoc ex intimo, prompto, gratuitoq; corde. Hic autem gratia utiq; opus est, non propter Deum intendentem præcipiendo, sed propter carnalitatem nostram impotentem faciendo. Præceptum. 6. Non mœchaberis. Gratia opus est.

Sic & illud: Non furtum facies, Litera est negativa, sed Spiritus affirmativus, scilicet, esto pauper Spiritu, contentus præsentibus, ac modestus &c. 7.

QUIN & illud primum: Non habebis Deos alienos, est affirmativum, scilicet, Dominum Deum tuum diliges & coles, unum, super te & omnia, alioqui non erit unus, si aliud cum eo diligitur. 1. Non habebis Deos alienos.

Et illud secundum similiter: Non assumes nomen Domini Dei tui in vanum, Hæc est litera. Sed Spiritus dicit: Sanctum & terribile nomen ejus. Et iterum: Omnis qui invocat nomen Domini, salvus erit. Vult ergo assumi nomen Dei assidua reverentia, & timorosa invocatione, magis autem glorificari & benedici humili suæ ignominiæ confessione. 2.

Psal. 111. Joel. 2.

Et illud tertium: Sabbata sanctifices. Id est ad literam, Nullum opus in eo facias, litera est negativa, cum ibi affirmentur nobilissima & maxima opera Dei, in audiendo, docendo, meditando verbo Dei in spiritu intus; foris quies, intus maxima actuositas Dei operantis. 3.

Et si hæc tria Præcepta exponas spiritualiter (id est, de internis operibus) invenies, quod primum sit charitas Dei, secundum fides, tertium spes. Nam non habere Deum alienum, est Deum diligere super omnia. Non assumere nomen ejus in vanum, est credere in nomen ejus, & ipsum in fidei Spiritu intus invocare & glorificare. Quomodo enim invocabunt, in quem non crediderunt? Omnis enim qui invocat nomen Dei, salvus erit. Præcepta primæ tabulæ spiritualiter intellecta.

Rom. 10. Actor. 4.

Porrò sanctificare quietem, est sese passibilem Deo præstare, ut in illo Deus solus operetur, hic patientia & spe est opus. Nam hic in caliginem intratur, ubi homo non operatur, sed ducitur via passionis mirabiliter. Quoties ergò pateris, toties operaris non tu, sed quiescis, & Deus operatur in te. Sed tu nescis quid, quia pateris & es nuda materia. Hoc est quod ait: Vacate & videte, quoniam ego sum Deus. Spes sola hic regnat in charitate per fidem. Rectè itaque B. Augustinus dicit, quod cultus & latria Dei est in fide, spe & charitate. At hæc sunt affirmativissima, & tres theologicæ virtutes, sub litera istorum trium verborum significatæ negativè. Sanctificare Sabbatum. Augustini dictum. Virtutes theologicæ.

Psal. 46.

UNUM restat affirmativum, Honora patrem & matrem. Sed & hoc quomodo sit spirituale, dictum est suprà. Licet litera solummodò honorem signi externi docere videatur, sed subtus affectum timoris & obœdientiæ promptitudinem requirit, quæ sine gratia non est possibile fieri, ut patet in probatione tentationis, ubi occasio venit ipsum observandi, contra votum uniuscujusq;. Quartum præceptum.

Jam illud octavum satis notum est: Non falsum testimonium dices, Literam esse negativam, sed affirmativam esse in spiritu, ut proximo tuo sis ex corde paracletus, excusando, defendendo, & omnia, quæ tibi velles fieri in famæ periculo & conscientiæ. Octavum præceptum. Nonum & decimum præceptum.

RELIQUA duo similiter nota sunt, quod non concupiscere ad literam, hoc sit, ex corde favere proximis omnia bona, & nolle ullum malum. Ex quibus omnibus patet, quod Decalogus ad literam sonans, rectè in Spiritu exponitur à Christo & Apostolis, ubi docent fidem, spem, charitatem, obœdientiam, reverentiam, humilitatem, mansuetudinem, pacem, patientiam, modestiam, casti- Decalogus à Christo & Apostolis spiritualiter expositus.

castitatem, paupertatem, bonitatem, benignitatem, hilaritatem, mutuam benevolentiam &c. Hæc quidem sunt affirmativa, sed sunt spirituales sermones Decalogi omninò.

Revertamur itaq; ad propositum.

Mansuetudo & suavitas Spiritus. INCIPIT autem à mansuetudine ac suavitate Spiritus instruere hominem, ut Deo similis esse studeat homo erga proximum, sicut vult Deum erga se esse. Nam bonitas summè commendat Deum, ideò ut homo sit mitis, benignus, suavis, mansuetus, clemens, facilis, tractabilis, bonus, id est, Deo simillimus. Dicit: Non occides, non sis occisor, non sis crudus, asper, durus, amarus, difficilis, *Spiritus gratiæ.* indignabundus. Hoc autem efficit Spiritus gratiæ, qui hoc Præcepto quæri & peti cogitur. Hoc idem dicit Dominus Matth. 5. Beati mites, quoniam ipsi possidebunt terram. *Matth. 5.*

COROLLARIUM.

Frustrà sibi blandiuntur, qui non occidunt, & tamen ut sint benigni ex corde, non quærunt, quia per hoc solum speciem Præcepti, & literam habent mor- *Umbra Behemoth.* tuam, quibus velut umbris protegitur interior mbra Behemoth.

Demus Simile.

Simile de calce. Calx apparet frigere, ac sine calore, sed effusa aqua, furit ardore, solo autem oleo quietissimè extinguitur. Sed homo adustus fornace paternæ concupiscentiæ, occultam habet radicem iræ, quæ erumpit, data tentatione, nec sanatur, nisi per oleum gratiæ.

Aliud.

De latrone. Latro vel homicida, aut alius grassator, si non occidit aut percutit de facto, nunquid contentus est in eo Princeps, si arma non ponat? Suspicabitur enim, quod data occasione percutiet. Ita homo, etsi non irascatur de facto, tamen habet intus gladium iræ, etsi in vagina reconditum, sed non placet Deo, nisi ponat gladium & abjiciat. Nec satis est, quod in vagina sit, timor est de futura occasione, Nam iste est gladius, quo occisus est Filius Dei. Ideò etiam si non occidas, tamen coram Deo occisor es, quia in armis occisionis Filii sui inveniris. Quis enim *Ira prorsus ejicienda.* coram Principe securus gladium portet, quo constiterit filium Principis occisum? Ideò iram tàm longè fieri oportet, & ex intimo corde, ut non possibile appareat aliquando ipsam erumpere.

Aliud.

De cane. Sic canis, etiamsi opere non mordeat, nunquid ideò non est mordax? Imò eò pejor, quò insidiosior. Sed heu has insidias nostras cordis, quam pauci observant. Unde Psalm. 5. Interiora eorum insidiæ, quod nos (cor eorum vanum est) habemus. *Psalm. 5.*

Gradus in peccando. IGITUR incipientium gradus primus, est proprius, scilicet abstinere à facto homicidii, seu per se faciendo seu consentiendo, consiliando, auxiliando, ut solet tertia lingua, & susurro, autor cædium, facere, miscere iras & dissensiones, rixas, insidias, homicidia, ut Galat. 5. docet Apostolus. *Galat. 5.*

Hic gratus videtur facilis & exiguus, sed est grandis, si rectè inspiciatur, & pauci sunt innoxii, quia pauci sic linguam temperant, ut non seminent discordias, ac per hoc quantum in eis est, homicidia incipiunt. A quo malo magno & *Monica Augustini mater.* frequenti liberam fuisse matrem suam Augustinus dicit ex singulari gratia Dei, 9. Confess. Neque enim ab eo facile se liberum sentiat, nisi qui pacificus ac mediator ut lis est, ut ea tantùm narret, quæ concilient ac placent iratos ac discordes aut magis concilient concordes, tacendo mala, & prædicando bona utriusq; apud utrunque.

Exemplum. 2. Sicut legitur exemplum quoddam de nuncio prudentiq; servo misso à Domino ad quendam, ut migrare juberet de domo ejus. Ille autem salutari dixit eum à Domino suo. Et ad Dominum rursum reversus dixit, illum velle migrare, donec mira (ut nunc omitto) ordinatione dominus mitigat, intelligeret prudentiam

dentiam servi. Quapropter rectè dictum est, quod susurro seu detractor est ter homicida, tres enim uno ictu occidit, primo seipsum, deinde eum cui susurrat, tertiò cui detrahit. Quia os quod mentitur, occidit animam. *Detractor ter homicida est.*

At excusant se, dicuntq; se vera dicere, Sed malè, quia verum debet verè dici, secundum illud: Quod justum est, justè exequaris. Ergò etiam verum fit mendacium, dum non ubi, quomodo, quando, cui, quantum dici debet, dicitur. Hinc & B. Bernhardus dicit, quod detractor habet Diabolum in lingua, qui auscultat in aure. Secundus occisus est ipse auditor detractoris, quia similiter peccat, præter hoc, quod ad iram, id est, mortem, eum inducit. Tertius ipse passus, qui cognito isto malo, similiter ruit in iram, id est, mortem, quod si non ruit, non est detractoris beneficium, sed Dei, fecit detractor, quantum in eo fuit, Cætera mala detractoris alibi. *Verum fit mendacium &c.*

Jacob. 1. ET Epistola Jacobi de malo linguæ tractanda foret, ut appareret, quàm latus sit iste primus gradus hujus mandati, & quàm pauci in illo sint. *Locus ex Epistola Jacobi explicatus*

Et breviter id faciemus, Dicit 1. cap. *Itaq; dilectissimi fratres, sit omnis homo velox ad audiendum, & tardus ad loquendum, & tardus ad iram, Ira enim viri justitiam Dei non operatur.* Istis verbis ad mansuetudinem monet, unde sequitur: *Propter quod abjicientes omnem immunditiam & abundantiam maliciæ, suscipite in mansuetudine insitum verbum &c.*

Quasi diceret: Ne perfeceritis omnem immundiciam, & abunde nimis maliciam, hoc est, ne tradatis vos immundiciæ & maliciæ, ut omnem expleatis, sed satis est, quod resistentibus & abjicientibus, adhuc tamen adhærebit vobis immundicia & malicia. Omnem, &, abundantiam, addit, ad significandum, quod qui contra pugnant, non sine immundcia & malicia tamen sunt, quanto magis omnem. Et immundiciam habent, qui non pugnant, sed obœdiunt secundum illud Psal. Astitit omni viæ non bonæ, quia sequitur: Maliciam autem non odivit.

Porrò immundiciam seu sordiciem vocat concupiscentiam, quæ est sordicies animæ & spiritus, quæ & causa est irarum inter homines, Ideò enim invicem irascuntur, quia alter alterius concupiscentiam impedit. Ideò hanc velut immundiciam totalem & capitalem abjiciendam docet. *Concupiscentia immundicia dicitur.*

Maliciam autem ipsam iram dicit, quæ & ipsa est abundantia & superfluitas quædam spiritus, sicut fœda corporis superflua sunt. Q. d. Stercus & superfluitatem maliciæ, id est, maliciam, quæ stercus & obscœnum est animæ, abjicite, & nolite fovere. *Ira dicitur malicia.*

Hoc autem fit, si velox sit quisq; audire, tardus loqui. Irati enim sunt non tantùm veloces ad loquendum, & tardi ad audiendum, verùm etiam impotentes ad tacendum & audiendum, quia velox ad iram, velox etiam est ad loquendum, & econtrà. Quare optimum remedium frangendi iram, est, ut homo sibi vim faciat & assuescat. Primum, tardus esse ad loquendum, quando fuerit iratus. Secundum, quod est perfectius, tardus ad iram, ut proponat, in corde non velle moveri ad iram, & velle aliquando experiri, an possit tacere offensus. *Remedium frangendi iram.*

At excusant se quidam, Quod propter Deum & justiciam irascuntur & loquuntur, quibus occurrit, dicens: Ira viri justiciam Dei non operatur, impossibile est, ut Deo placitum faciat opus, qui iratus, & ex ira facit, cum sit Deus pacis & suavitatis, cui nullum turbulentum placet. Memorabilis sententia, quam multi nimis ignorant, qui contra injusticias indignantur alienas, suas autem etiam palpant, & jactitant quandoque. *Ira justiciam Dei non operatur.*

Jacob. 1. ITA & infrà, Si quis videtur religiosus esse inter vos, non refrenans linguam suam, sed seducens cor suum, hujus vana est religio. O magnum verbum, quàm multi sunt verbosissimi, At etiam (de quibus hic propriè loquitur) amari, iracundi & asperrimi, & tamen volunt religiosi & sancti videri. Idem ergò est, quod religio linguosi vana est, quod ira viri justiciam Dei non operatur, ita ira *Religio linguosi vana.*

 facit

facit per linguam religionem, & omnem justiciam vanam, id est, foris speciosam sed intus vacuam, Ideò & seducit non alios, sed cor suum, putans se religiosum, cum non sit.

Iacob 3. Et cap. 3. Pericula linguæ & mala describens, ait: *Nolite plures Magistri fieri, fratres mei, scientes, quoniam maius judicium sumemus.* Nolite, inquit, plures, id est, nolite omnes velle docere, & prompti esse ad loquendum ac docendum, & tardi ad audiendum, sed quilibet optet se discipulum posse fieri, & alteri cedat magisterium sui. Ne fiat turbulentissima dissensio, ut ubi plures sint qui doceant, nulli qui audiant, & quilibet contra alium, omnia repleant dissensionibus, sicut fecerunt hæretici in Ecclesia. Magistros fieri non est malum, sed quod multi volunt fieri, id est, quod volunt esse diversi, ne uter neutri audiens, hoc est, quod majus judicium sumunt. Et hoc dissuadet tali periculo, quia etiam absq; illo majori judicio, quod tales accipient, jam satis offendimus. Non est necesse occasionem peccati quærere, & majoris judicii accipiendi. Quia...

Nolite plures Magistri fieri.

In multis offendimus omnes.

In multis enim offendimus omnes. Omnes tales sumus, quod offendimus, & hoc non tantùm in verbo, sed in multis, scilicet oculis, auribus, manibus ac omnibus sensibus, deinde cogitationibus. Et istæ offensiones debent nobis sufficere, ne & majoribus nos offeramus. Deinde hoc etiam persuadet, ne alter alterum superbè præsumat docere, quasi ipse non offendat in ullo, Q. d. Ut quid asperè vos invicem reprehenditis, & unusquisq; alterius Magistri fieri nititur? An ignoratis, quod omnes, nullo excepto, offendimus, non in uno tantùm, sed in multis?

In verbo non offendit.

Quod si quis in paucis vel in opere non offendit, quid de verbo sentiet? *Si quis in verbo non offendit, hic perfectus est vir,* Q. d. Hic se perfectum jactet & non antequam, etiam in verbo non offendit, Q. d. Talis nullus erit inter vos, quia in multis offendimus omnes, multò magis & in verbo, ut quid ergò contra invicem superbitis & elevamini, ac non potiùs in mansuetudine invicem monetis & portatis? *Hic,* inquam, *perfectus vir, potest etiam freno circundare totum corpus,* id est, Si potest linguam domare, potest etiam totum corpus suum à peccato custodire, quia, qui non peccat in lingua, sine dubio & alia membra jam domita & obœdientia habet sub freno.

3 Similitudines Iacob.

Deinde tres proponit similitudines, à quarum una jam cœperat. *Ecce equis frena in ora mittimus, ad consentiendum nobis, & totum corpus eorum circumferimus,*
I.
Ecce naves, cum tanta sint, & à ventis validis mineantur, circumferuntur autem à modico gubernaculo quo impetus dirigentis voluerit, Ita lingua modicum membrum est, & magna exaltat seu jactat.
II.

Q. d. Equos frenare & dirigere possumus & naves, imò, ut infrà, & bestias. Lingua autem contra, cum sit modicum membrum, debuit maximè posse comprimi & dirigi. At ipsa magna potiùs jactat ac movet, quæ alias reguntur benè, movet & jactat omnia, sicut ventus naves, rectè contrario gubernaculo, quod frenat naves, similis est in quantitate clavo navium, & in effectu tamen contraria, similis potiùs ventis & turbinibus.

III. *Lingua ignis.*
Ecce quantulus ignis, quantam sylvam, id est, fit, ut parvulus ignis magnam materiam succendat, totam scilicet sylvam. *Et lingua ignis, est universitas iniquitatis.* Græcè, mundus injusticiæ, Q. d. tot parat injusticias, ut quasi mundus putari possit, quia ignis est, & multa incendit.

Lingua maximus hostis noster.

ISTIS omnibus & sequentibus verbis id agit, ut nos moneat & doceat, quia maximus hostis noster est lingua propria, atq; ab ea non minus cavendum, quàm ab inimico maximo, & quo est minor, eo nocentior, minor in re, sed maximus in virtute. Nihil enim facilius lædit conscientiam quàm lingua, ideò enim & in monasteriis silentium instituitur, licet contra illud Diabolus Logicam quoque illuc introduxerit, garrulitatis garrulosissimam Magistram. Matth. 12

Verbum ociosum.

Eadem causa, ut velocitatem locutionis compesceret Dominus, minatur de quoli-

quolibet ocioso verbo rationem reddendam, Dura, sed necessaria sententia adversus tam lubricam pestem, ac præsentissimum venenum.

Item, Id & Philosophi viderunt, quod homini ideo sunt duæ aures datæ, sed una tantum lingua, atq; aures ipsæ non tantum patulæ, ac apertæ foris, sed etiam auriculis circumamicientibus, ut facilius audiat, deniq; tortuosæ & verbo quodammodo objectæ, ne facile verbum prætervolet. Lingua autem non tantum clausa & latens, verum etiam osseo muro circumclusa, scilicet, dentibus. Deinde vallum carneum, id est, labia præter hoc, quot tantum à pulmone distat & corde, tot requirat instrumenta, cum aures nullo indigeant, adhuc ipsa velocior est omnibus sensibus. *Vna lingua, duæ aures homini datæ.*

Ecce, quinq; sensus velut quinq; naves natant in rebus istis corporalibus, & inferunt in memoriam res innumerabiles scilicet visu, auditu, tactu, olfactu, gustu, Nec tamen tot inferre possunt, quin illa plus efferat, Sæpissime loquens conjecturas, suspiciones, opiniones, somnia temeraria, frivole ficta, quæ nec sunt, fuerunt, nec erunt. *Quinq. sensus, instar quinq. navium.*

Item, inde secunda statim plaga Ægypti fuit, ranarum immissio, quæ linguacitatem significant sterilem, Quia prima fuit sanguis, significans, quod quando homo sit caro & sanguis, totus sit lingua, & non nisi vana loquitur, & quo vanior est, eo plus vult loqui. Atq; fideli signo, vanum hominem per hoc cognoscas, si fuerit multiloquus, & econtra. Quo fuerit homo solidior & gravior, hoc signo cognosces, Si fuerit parcus in verbis, largus in opere, nam tales fastidiunt loqui, nisi dum obedientia, aut necessitate coguntur, ut Psal. 39. Obmutui & silui à bonis, sicut enim eos tædet vitæ suæ, ita & loquelæ. *Secunda plaga Ægypti, ranarum immissio.* *Psal. 39.*

Econtra, In multiloquio non deerit peccatum. Et ibidem: Ubi plurima sunt verba, ibi frequenter egestas. Hiob. 4. Nunquid qui multa loquitur, poterit justificari? Et Psal. 140. Vir linguosus non dirigetur in terra. Sed hæc maxime sunt mala, dum ira magistra loquitur. Unde Æsopus dicitur linguas emisse, cum jussus fuisset optimas carnes, & postmodum pessimas emere. *Iob. 4.* *Psal. 140.* *Multiloquium.* *Æsopus.*

Quin multi timore infamiæ sibi mortem consciverunt, & Poetæ dicunt, Lycambem versibus jambicis Archilochi adactum ad laqueum, Quod si quis adhuc dubitat, interroget eum, qui amaram habet mulierem ac litigiosam & verbosam. *Lycambe amara mulier.*

Deniq; quod bestiis dentes ungulæ, rostra, cornua, aculei, venenum, aut quæcunq; arma, imo quod malis bestiis tam varia vasa & arma, hoc lingua est hominibus. Unde Psalm. 57. Filii hominum, dentes eorum arma & sagittæ. Item Psal. 75. Nolite extollere in altum cornu vestrum, &c. Unde arcus, gladius. Recte itaq; mundus iniquitatis, & modicus ignis, magnam sylvam succendens. *Psal. 57.* *Psal. 75.* *Mundus iniquitatis.*

Et sequitur.

Sic lingva constituitur in membris nostris, quæ maculat totum corpus, Q. d. Nonne est mirum, quod illud maculat, & totum corpus maculat, quod adeo non est extra nos, imo adeo intra nos, ut sit inter propria membra? Monstri hoc similimum, quod membrum non tantum membro, sed toti corpori officiat, cum se mutua membra sollicitudine foveant. Hæc sola inter ea maculat totum corpus, id est, reum facit peccatorum, ut propter ipsam totus homo sit odiosus Deo & hominibus, quia adeo infamis & abominabilis est linguosus, ut etiamsi toto corpore sit formosus, aptus, dives, nihil tamen in eo non velut fœdum, fugitur ab hominibus. Quis enim libenter cum loquacibus ac garrulis conversatur? ac non potius abhorret ac nauseat & dicit: Ey wie wäschig ist der. *Lingua.* *Loquax.*

Et inflammat rotam nativitatis nostræ, & inflammatur à gehenna. Videtur Apostolus nativitatem intelligere, id quod nati sumus, ut supra capit. 1. Similis est viro consideranti vultum nativitatis suæ in speculo. Et iterum: Voluntarie enim genuit nos verbo veritatis, ut essemus aliquid creaturæ ejus. Igitur nativitas, genetatio seu creatio ac creatura, in quam nati, producti, creati sumus, *Iacob. 3.* *Rota nativitatis.*

mus, Ergo rota nativitatis dicitur, tota essentia, & quicquid creati sumus, sicut totum corpus. Et hanc rotam nativitatis, totumq; circulum nostræ essentiæ, seu ejus quod sumus, hoc ipsa inflammat. Ignis scilicet est & universitas iniquitatis, ideo succendit non partem nostri, sed totum quod sumus ac vivimus. Nam forte etiam ideo rotam appellavit, non tantum propter totale esse, sed etiam totale vivere & operari in hoc tempore. Vita enim nostra rota volubilis est.

Addit autem: Inflammata à gehenna, ne bona flamma hic inflammare intelligatur, quia ipsa infernali igne accensa, id est, odio & ira, totum quod sumus accendit ira & odio, dum provocat & permovet ira, ut patet in iratis, qui intus & foris tremunt & fervent.

IV. Similitudo. *Omnis enim natura bestiarum, & volucrum, & serpentium, & cæterorum domantur, & domita sunt à natura, Linguam autem nullus hominum domare potest.* Vide, quantis verbis & sensibus linguam incessat, ut eam igni inferno similem, ac feris feriorem, ponat, Quis à seipso non timeat, qui nocentiorem & feriorem bestiam apud se habet, quam totus mundus? quis non odiat linguam suam? quis non vereatur loqui? qui tantis nominibus fœdari audiat suam linguam.

Sequitur.

Inquietum malū. Plena veneno mortis. Inquietum malum, plena veneno mortifero. Parum est, quod sit inquieta, quod per se malum est, sed inquietum malum, id est, semper nocens, neq; à nocendo quiescens. Deinde plena veneno mortis, id est, quod occidit, non tantum inficit, hoc est, præsenti veneno, non lento aut tardo. Hoc sane patet, quam profunde penetret susurronum venenum, quod illis, quos intoxicarint adversus invicem, vix tota vita remedium provideri potest, ubi usq; ad medullam processit invidia & odium. Sæpius cum odio moriuntur potius quam concilientur. Emphaticas itaq; & Epitaticas dicit, Veneno non infectorio, sed mortifero. *Venenum est susurronum.*

In ipsa benedicimus Deum & Patrem, & in ipsa maledicimus homines, qui ad imaginem & similitudinem Dei facti sunt. Q. d. Non potest simul utrumq; facere, nisi ficte, ideo ne se quisquam fallat, quod Deo benedicit, si hominem maledicit, nec Deum benedicit, cujus homo factura est. Quis enim picturam ac statuam reprehendere ac maledicere potest, ut maledictio ejusmodi non redundet in pictorem & artificem? Sic Jerem. 15. de iis, qui operibus Domini maledicunt, dicit: Omnes maledicunt mihi. Et Esa. 8. Cum esurierit, irascetur, & maledicet Deo & regi suo. Inde præcipue in Lege prohibitum fuit & est: Diis tuis non detrahes, & Principi populi tui ne maledicas. Et Apostolus: Maledici regnum Dei non possidebunt. *Jerem. 15. Esa. 8. Exod. 22. 1. Cor. 6.*

Maledicens homini, Deo maledicit. Quod si homines id attenderent, quod maledicendo hominibus, Deo quoq; maledicunt, cujus opus & facturam maledicunt, utiq; non ita prompti essent maledicere. Sicut Proverb. 14. Qui calumniatur egenum, exprobrat Factori ejus. Quid enim facit, qui maledicit, nisi quod dicit: Vah, quod non aliud & aliter formatum, cui potius deberet misereri, & dicere orando: O Domine, fac eum aliū, Sicut artificem licet monere & orare, non maledicere, ut ibidem 14. Prov. Honorat autem eum, scilicet Factorem ejus, qui miseretur pauperis. *Prover. 14.*

Non maledicendū maledicentibus. Quod si B. Petrus prohibet, ne maledictum pro maledicto, nec malum pro malo reddatur, similiter & Christus: Orate pro calumniantibus & persequentibus vos. Et Paulus Rom. 12. Benedicite maledicentibus vobis, benedicite & nolite maledicere. Quid illis fiet, qui maledicunt non maledicentibus? Ideo Psal 34. Prohibe linguam tuam à malo, & labia tua non loquantur dolum, Diverte à malo, & fac bonum, inquire pacem & persequere eam, id est, à malo, non tantum ferendo, sed etiam referendo seu reddendo, Et bonum non tantum reddendo, sed etiam conferendo pro malo accepto, alioqui non inquiritur pax, aut persequitur, si malum malo reddas. *1. Pet. 3. Matth. 5. Rom. 12. Psal. 34.*

Tria vitia linguæ maledictio, detractio, susurratio. Iste ergo gradus est secundus, à Domino prohibitus, ne quis maledicat, vituperet, detrahat proximo suo. Et sicut in primo gradu, plures sunt rei, quam credant, ita & in isto. Nam tria maxima vitia linguæ hoc præcepto prohibentur, scilicet,

licet, maledictio, detractio, susurratio, sed istud tertium in primo gradu. Ac per hoc universa mala linguæ prohibentur per 3. & 5. & 6. & 7. mandatum, per 3. perjuria & blasphemiæ, ac aliæ offensiones contra Deum quæcunq;, Sed per 5. offensiones erga proximum, per 6. verba impudicitiæ, per 7. verba deceptionis & fraudis, in negociis seu judiciis nam & in ipso 7. etiam detractio est, sed publica, aut coram judice, Hic autem alia.

Igitur maledictio & detractio, & susurratio sic differunt, quod maledictio est in ipsum præsentem, vel tanquam in præsentem, & in faciem, sub qua omnia contumeliæ, blasphemiæ, criminationis, vituperii, agnominationis vitia comprehenduntur. *Maledictio.*

Detractio est de absente ipso ad alium, & sequitur maledictionem, quia ubi mala in aliquem, vel foris præsentem, vel intus memoriæ objectum congesserit, & hoc ad alium detulerit, jam maledictio facta est detractio, quare nullus est detractor, quin sit & maledicus, saltem apud se. Et hæc duo pulchre expressit versus, Prohibe linguam tuam à malo (id est, ne ulli maledicas, sive voce, sive tacito murmure (Et labia tua, ne loquantur dolum, (id est, detrahere cave) Nam dolus est, si quis in tergum loquitur, nesciente illo, cui nocet. Non autem econtra, omnis maledicus etiam detractor est, saltem hominis ejusdem, licet detrahat Deo, quando maledicit hominem. *Detractio.* *Psal. 34.*

Quod si ulterius detulerit mala duorum contra invicem, vel unius ad alterum, tanquam alterius amicus, & alterius inimicus, jam bilinguis susurro est, & discordiæ seminator, pejor istis duobus, ideo extra istum gradum in primo cum homicidiis collocandus. *Susurro, homicida.*

Concludamus itaq; hunc.

Sicut primum gradum hujus præcepti non implet, nisi qui non tantum non occidit aut lædit, aut non discordias seminat (quia & omittendo potest committere) sed etiam ita mitis sit, ut potius vivificet ac foveat operibus misericordiæ & benevolentiæ. Et ita pacificus, ut mitibus ac dulcibus verbis etiam conciliare studeat discordes, quantum potest, & mediare, ne fiant discordes. Hi enim audient: Beati mites, Beati misericordes, Beati pacifici, quoniam ipsi possidebunt terram, misericordiam consequentur, Filii Dei vocabuntur. Ecce istæ tres beatitudines in isto Præcepto sunt comprehensæ. *Beati misericordes.* *Matth. 5.*

Ita secundum gradum non implet, nisi non tantum non maledicat detrahat aut vituperet, sed etiam in omnibus benedicat persequentibus & excuset accusatos, oret pro omnibus, & resistat detractoribus, quantum potest. Ecce hæc est spiritualis intelligentia hujus præcepti. Nunc similiter de tertio gradu. *Spiritualis intelligentia 5. præcepti.*

Tertius Gradus iræ.

EST dicere fratri suo Racha, quod Ebraicum est, Rak, idem quod vanum, aut vanum, aut nihil. In quo dixi omnia signa iræ præter verba, imo & verba præter maledicta & detractiones comprehendi, ut sunt ironiæ in verbis, torsiones labrorum, rugæ frontis ac nasi, ac excandescentia vultus, Deinde silentium, aversio vultus, dirus intuitus, quæ omnia sunt indicia animi irati & odio pleni. Adde clamorem, & stridorem dentium, &c. *Racha 3. gradus iræ.*

Hic aliqui dicunt, quod necesse quidem est, rancorem dimittere, sed non signa rancoris, Quæ sententia etsi sit in aliquibus vera, non tamen universaliter, & multo melius sic poneretur. Signa rancoris aliquando utile est exhibere, non quod sint signa rancoris, sed similia signis rancoris, Alioqui signa vere rancoris non sunt, aut nullo modo retinenda sunt, si vere sint. Unde adhuc optime diceretur, quod signa charitatis aliquando omittere, & signa iræ exhibere, oportet. Nam si signa rancoris licet non deponere, ergo propter aliquem fructum? Quare ergo non potius exhibenda? ne scilicet sola licentia quæratur omittendi bonum. *Signa rancoris.*

Exhibe-

Exhibere itaq; melius est, quam non dimittere, quia qui exhibet, non ex ira facit, sed ex zelo bono, ideo manet sine suspicione mali, Qui vero non omittit, prius arguitur ex ira fecisse talia signa. Et ideo si non deponat illa, relinquit fratrem in suspicione iræ, ac per hoc impedit veram & integram pacem ac concordiam, cum ille non credat cor ejus esse mitigatum, & offenditur rursus ad similia.

Quod tibi vis fieri, &c. Quare tales Doctores sunt mittendi ad illud Præceptum naturale: Quod tibi fieri nolis, alteri ne feceris. Et: Quod tibi fieri vis, alteri facias, Et gentilis: Si vis amari, ama. Sed non est dubium, quin omnes velint, ut ille, quem offensum & iratum habuimus, non tantum signa ponat iræ, sed eo magis contraria exhibeat, ut certi fiant de eo. Ideo largiora petuntur signa, quam si non fuisset offensus. Sic enim & Deus largius benefecit post peccatum humano generi, quam ante peccatum fecit, eo quod Filio proprio non pepercit, &c. Quod si signa tanta omisisset, quis eum propicium factum credere posset, aut auderet? Filii ergo Dei, Deum Patrem suum imitentur. *Rom. 8.*

Signa rancoris & iræ ponere difficillimum. Istis autem dictis docemur, quam sit difficile mandatum Dei servare, nam experientia patet, quam difficile sit hominibus hæc signa mala ponere, & bona ostendere, quam se vertunt & revertunt antequam induci possint, ut simulate saltem faciant. Nam vere & ex corde nunquam nisi gratia Dei adjuti, facient, Dicunt enim: Non possum tibi favere, amicabilis esse, Et infœlices non cogitant, quod nollent ipsis ita fieri, neq; à Deo, neq; ab hominibus. Ideo videtur in hoc monstro, quid sit futurus infernus, & quid sit præsens mundus, scilicet regnum Diaboli, in quo tantum malum invenitur in hominibus, contra naturam & naturale propriū dictamen pertinaciter obdurans.

Hic mundus regnum Diaboli.

Ira & invidia differunt. Ira cito transiens. Quocirca ira & invidia differunt non aliter, quam sicut vinum novum, & vinum vetus, nam invidia seu odium est inveterata ira, ut B. Augustinus in Regula: Ne ira crescat in odium, & trabem faciat de festuca. Nam ira quæ cito transit, & non sit odium, vix ira dicenda est, nam statim traditur oblivioni. Sed inveterata, fit tenacissimum malum, quia spirituale malum, adeo ut proverbium fit: Nihil tardius oblivisci quam injuriam, & nihil citius abolescere, quam beneficium. *Proverbiū.*

Bona hominis natura. Utrumq; fit vitio naturalis pravitatis, cum contra fieri debeat, Nam bona natura hominis in hoc notatur, si cito obliviscitur offensam, & beneficium semper memoratur, adeo ut non sinat sibi libenter benefieri, cernens quod obruitur multitudine debitarum gratiarum actionum, & vicissitudinis sibi impossibilis. At contra mala naturæ ingenium semper retinere offensam, semper exprobrare & objicere diu præterita.

Quando liceat ira signa ostendere. Igitur Exemplis demus, quando licet signa ostendere iræ seu asperitatis, ut si quis ita pertinaciter malus sit, ut semel bis aut tertio, monitus nolit desistere, non solum licet, sed oportet signa iræ in illum ostendere. Unde 1. Corinth. 5. Si is, qui nominatur frater inter vos, est fornicator, aut avarus, aut idolis serviens, aut maledicus, aut ebriosus, aut rapax. Et 2. Thess. 3. Si quis non obedierit verbo nostro, notate, & non commisceamini cum illo, ut confundatur, Et nolite quasi inimicū existimare, sed corripite ut fratrem. Ecce non ut inimicus, sed ut frater emendandus est. Ista est ira sancta & bona, in Scripturis vehementer laudata, Ideo distinguendum est. *1. Cor. 5.* *2. Thess. 3.*

Ira sancta & bona.

Moneatur. Primo, ut moneatur secundum illud Christi: Si peccavit in te frater tuus, alioqui prima vice non est abjiciendus, sed monendus. Si enim septuagies septies veniam pitierit, non est ei neganda.

An propter te? An propter peccatum? Secundo, Discerne, utrum ideo sic facis, quia te læsit, vel quia peccatum fecit. Si enim Deum plus diligis, quam teipsum, debes irasci magis, quod Deum læsit, quam te. Deinde æque misereri, quod seipsum pejus læsit intus, quam te foris. Quibus respectibus factis, facile doceberis, quomodo & quo corde ei signa charitatis neges, vel non neges. Sed ne te fallat cor tuum, & dicas: Ita facio: Propter Deum irascor, & non propter me, & forte mentiaris, Hoc etiam proba apud te, &

vide,

vide, si tantum doles & moveris, quod vel si alium læderet, quantum quia te lædit. Si enim illic non moveris, signum est, quod teipsum quæris & vindicas, non autem mederis.

Et quid moror? Frustra est disputatio: An signa rancoris sint ponenda, quia prorsus sunt ponenda? Si autem est causa, quare sint ostendenda, hic penitus irascendum ex corde est, non tantum signa exhibenda. Signa rancoris si sunt rancoris, prorsus sunt omittenda. Si autem non signa rancoris, & dignum est, pro emendatione fratris, ea ostendere, etiam ira perfecta est addenda, ut videat, quod ex corde ostenduntur sibi, & ex qua causa. Et non sic incedas, tacens & simulans, ut frater nesciat, quomodo tecum habeat, Mala est talis doctrina, & penitus contra charitatem, docet enim simulationem. *Signa rancoris prorsus sunt ponenda.*

Sed longa & multa sunt præcepta, quæ omnia cito videret & faceret charitas, quæ si desit, nihil est, quod satis doceri potest, Ipsa enim docet, quomodo homo ipse vult diligi, foveri, sustineri, beneficri, nihil sibi simulari, Ita & idem docet proximo exhibere. Non enim amicus fraudulenter debet incedere, ut B. Hieronymus: Vera amicitia impatiens est simulationis. Si est rancor, ostende, Si non est, iterum ostende, & hoc vel signis clementiæ vel sæveritatis. *Charitas.* *Hieron. dictum.*

COROLLARIUM.

Patet quod nec iste gradus servatur, nisi quis studeat non tantum omittere signa, sed etiam ex benigno corde contraria signa ostendere. Ad omnem enim mititatem nos isto format Præcepto Deus, & universam irascibilis virtutis radicem extirpare intendit, ut non nisi dulcedo cordis ibi relinquatur, quod gratia operatur, non natura.

Sequitur quartus Gradus.

QUARTUS gradus est irasci corde, Et hic est primus & omnium aliorum radix, Hunc enim ipsa Lex maxime tangit, quando dicit: Non occides. Cor enim mundum quærit, non tantummodo manum, ut Judæorum hypocrisis, ut Psal. 24. Innocens manibus, & mundo corde. Quare ferme omnes beatitudines Matth. 5. in isto Præcepto includuntur, ipsumq; exponunt. Nam beati mites, beati misericordes, beati pacifici, beati patientes, beati mundo corde, hic manifeste includuntur. Quod si beati pauperes, beati esurientes justiciam, beati lugentes, eos significat, qui se agnoscunt non implere hoc mandatum, & ideo lugere & cupere ac esurire, quis dubitet quin sint hic, aut saltem tales esse oportet, ut hoc Præceptum & quodlibet aliud impleant. *Psal. 24.* *Matth. 5.* *Quartus gradus ira.* *Corde irasci.* *Beatitudines.*

Igitur in hoc gradu sunt omnes cogitationes malæ cum ipsa radice earum, scilicet irascibili virtute prona ad vindictam, ut sunt iræ, invidiæ, suspiciones malæ, amaritudines, rancor &c. Et sicut hic est primus, ita habet pauciores species, quam proximus post eum. Nam homicidium in opere habet plurimas, ut homicidium, fratricidium, uxoricidium, parricidium, sacrilegium &c.

Ac per hoc patet, quomodo in isto Præcepto sunt quatuor gradus, & in singulis gradibus adhuc multi gradus. Et ideo nullus est in hac vita, qui non sit in aliquo illorum. Beatus autem qui in supremis, infelix, qui in infimis. Nam mititas est cœlum, ira est infernus, medium autem ex utroq; est hic mundus. Ergo illuc ascenderunt tribus, tribus Domini, hic descenderunt in lacum & infernum viventes, quanto propius mititati, tanto & ipsi cœlo, & econtra. *4. gradus 5. præcepti.* *Psal. 122.* *Cœlum. Mundus. Inferi.*

Quare non satis est pro hoc quarto gradu, esse non irascentem fratri, nisi simus etiam mitissimi in eum affectus & suavissimi cordis. Quod cum non simus, ad gratiam Christi fugiendum est, ut de sua plenitudine nostrum suppleat interim defectum, donec & ipsi perficiamur.

PRÆ-

Præceptum VI.

Non mœchaberis.

Breviſſimum verbum, ſed latiſſima ſententia, ideo interpretatione opus habens, Quare Chriſtum audiamus, qui Matth. 5. dicit: Audiſtis, quia dictum eſt antiquis: Non mœchaberis. Ego autem dico vobis: Quicunq; viderit mulierem ad concupiſcendum eam, jam mœchatus eſt eam in corde ſuo.

Breviter ipſe quoq; loquitur, quia relinquit ex præcedenti Præcepto eandem graduum fieri diſtinctionem, ponens eum tantummodo, qui eſt in corde. Quare & nos hic eoſdem quatuor ponemus, ſcilicet in affectu, ſigno, verbo, opere.

Adulter ſecundum Iudæos. Hoc enim Præceptum ideo expoſuit Dominus, quia antiqui (id eſt, Judæi) ipſum accipiebant ſecundum vim & rigorem verbi, ac ita docebant, & irritum faciebant hoc mandatum, ſicut & omnia alia. Quod non eſſet adulter, niſi qui opere id impleſſet, nihil de concupiſcētia, ſignis, verbis ſoliciti, ideo immundi facti ſunt. Et in hac ſententia ſua ita ſteterunt, ut contra eos Jeremias diceret: Unuſquiſq; ad uxorem proximi ſui hinniebat, & facti ſunt ſicut equi emiſſarii. Novis itaq;, id eſt, nobis aliter dicit, ut omnis concupiſcentia hic evacuetur. *Jerem. 5.*

Auguſtinus. Dicit enim B. Auguſtinus, hoc loco de Serm. Dom. in mon. quod nomine mœchantium, qui hoc cap. commemorantur, omnem carnalem & libidinoſam concupiſcentiam oportet intelligi.

Primus itaq; gradus eſt opus ipſum foris, quod ſine dubio ex concupiſcentia intus procedit, Ut ibidem probat B. Auguſtinus. Si autem omnis concupiſcentia carnalis ibi prohibetur, ergo & omne opus, quod ex illa procedit. Idcirco ponuntur multæ differentiæ operum.

Fornicatio. I. Fornicatio ſimplex, ſolutus cum ſoluta, à quo diſtinguunt alii.

Meretricium. II. Meretricium, quod illa ſit unius conſuetudo mulieris, hoc autem in multis, vagus ardor libidinis.

Stuprum. III. Stuprum, quod eſt violatio virginis.

Raptus. IIII. Raptus, quod eſt, cum rapitur filia vel filius, in quo & furtum ſimul eſt, & maximum furtum.

Adulterium. V. Adulterium, quod quandoq; eſt ſimplex, quandoq; duplex, ſecundum quod vel ambo fuerint conjugati, vel unus tantummodo.

Inceſtus. VI. Inceſtus, eſt contra conſanguinitatis honorem.

Sacrilegium. VII. Sacrilegium, quod eſt, cum religioſus, ſacerdos, monialis, & omnes alii, qui Deo continentiam foverunt, fornicantur.

VIII. Exceſſum in matrimonio quidam addunt.

Exceſſus. Circumſtantia. Hi gradus in opere ſic variantur, & ſunt invicem excedentia & exceſſa, ſecundum quod circumſtantiæ mutantur. Nam ſic & in homicidio præcedenti Præcepto, prohibitæ ſunt multæ operum differentiæ, ut dictum eſt, ſecundum differentes circumſtantias.

Quamvis autem omne præceptum Dei ſit velut lux, quo cognoſcatur, quid ſit homo, mundus, & caro, & quantum à Deo ſimus remoti, tamen hoc Præceptum præcipue illud oſtendit, Apoſtolus enim dicit: Per legem cognitio peccati, ergo Lex eſt lux, qua lucente videmus innumerabilem miſeriam humani generis. *Rom. 3.* *Lex eſt Lux.*

Quis enim tam eſt lapis, ut ſi audiat hæc Præcepta Dei, & illis eum illuminantibus, imo mundum totum oſtendentibus, ſi etiam attendere velit quam infinitus numerus hominum extra Præceptorum vitam agant, poſſit ſaltem à gemitu & lachrymis continere? Si nulla alia eſſet cauſa, quare nunquam gaudere deberemus ſed ſemper lugere, hæc ſola ſatis eſſet, ſi hominum vitam cum ipſis Præceptis Dei ante oculos compararemus. Ibi enim videremus, quomodo humanum genus ſit miſerrima perditionis maſſa, cū tam rari appareant, qui in Præceptis Dei vivant

vivant & agant, & præcipue in isto præcepto. Nonne horrendum est tot gradus operum esse, quibus contra hoc Præceptum agitur, & homines sine ullo timore in illa ruere ac perire? Et adhuc ridemus talia. *Humanum genus miserrima perditionis massa.*

Igitur velut lucernam hoc Præceptum attendamus, & per ipsum infinitos casus hominum. Tunc videbimus, quod mundus iste sit horrenda Lerna, & inferno proxima, & parum justitiæ & veritatis in eo. Imo Scriptura dicit, quod omnis homo, vanus & mendax sit. Quare vere infernus est in mundo. *Psalm. 39. & 116.*

PRIMA itaq; miseria hominum est simplex fornicatio, in qua peccant non tantum hi, qui faciunt, sed & qui fovent, auxiliantur, consiliantur, non resistunt, rident, copulant, mediant, ac maxime, qui occasionem dant. *Simplex fornicatio.*

Fovent autem, qui vel hospitantur in domibus suis, vel si Principes & Majores ac Judices non prohibent, sed permittunt. His nihil proderit, quod ipsi non fornicantur, dicetur enim eis: Si videbas furem, currebas cum eo, & cum adulteris tuis portionem tuam ponebas. Hæc fecisti & tacui. Existimasti inique, quod similis ero tui, arguam te, & statuam contra faciem tuam. Et ista miseria, heu quanta pestilentia nunc regnat, ubi æquales ab æqualibus erudiuntur, ducuntur, perduntur tam inter juvenes, virgines &c. *Foventes.* *Psal. 50.*

Mediant, ut qui sunt internuncii & copulatrices, de quo vide pulchram Historiam distin. 5. c. 80. speculi Exemplorum. Hi autem proprium opus agunt diaboli, Nam quod diabolus non potest, nec posset per se, efficit per illas. *Mediantes.*

Non resistunt autem, qui nec monent aut corripiunt secundum mandata Christi, neq; compatiuntur animæ eorum, nec pro eis orant, sicut decet Christianos, Insuper & recidant & rident, jocantes in perditione proximorum, cum, ut dixi, iste sit ut magnæ miseriæ status inspiciendus. *Non resistentes.*

Occasionem autem dant, qui lubricis gestibus ac verbis impudicis, aut exquisito ornatu irritant concupiscentias aliorum, maxime si id intentione faciant. Nam cultus ille immoderatus semper est causa, licet per accidens, concupiscentiæ, ut in choreis, plateis, conviviis &c. Væ autē illis, qui impudicis verbis innocentium corda vulnerant, ut nunc horrendus mos est, in hospitiis publicis, negociatoribus convenientibus. Non est, ut ajunt, necesse pediculos in pellicium seminare, qui sponte sua nascuntur. *Occasionem dantes.* *Cultus immodicus.*

Nam caro nostra in primo peccato duplici vulnere est gravissime percussa. Primum est offensibilitas, alterum concupiscentia, quæ duo vulnera per præcepta nobis manifestantur, sed per gratiā sanantur. Sed pejus est vulnus concupiscentia, quo minus dolet & affligit, sed delectabiliter movet, Ideo à stultis non reputatur malum, cum sit duplo pejus quam alterum, ita ut Scriptura dicat: Virtus ejus in lumbis ejus, & fortitudo in umbilico ventris ejus, Ante enim peccatum nihil erat quod offendebat, nihil quod libebat, Nunc autem utrumque. *Offensio.* *Concupiscentia.* *Hiob. 40.*

QUAPROPTER Christianus homo debet hoc scire, quod quando sentit se ad iram moveri, vel ad concupiscentiam, non secus putet, quam si mortiferum venenum sentiat, & ulcus pessimum, & gemat pro illo ad Dominum, ut sanetur. Nam verissimum est, quod hæc titillatio licet jucunda & suavis sit, tamen est ignitissimus serpentis antiqui morsus, horribilem conscientiæ paritura confusionem & amarissimam amaritudinem. Atq; per hoc movetur ad gratiam quærendam, sicut habet figura Numeri cap. 21. quod morsi ab ignitis serpentibus, ád æneum Serpentem suspicientes, sanabantur. Ita & titillatus carne ad Christum crucifixum debet respicere. *Titillatio carnis.*

Nam hinc redditur ratio, cur Dominus non contentus, quod per seipsum homo pronus ad malum, adhibet tentatorem & impulsorem Diabolum, scilicet, ut quia homo negligens est in quærenda sanitate sua apud Deum, ideo urget eum tentationibus, ut cogat eum quærere misericordiam & gratiam Dei.

Secundo etiam ideo, ne forte in donis sibi datis extollatur. Sic Apostolo

 Paulo,

Paulus.
Hieronymus.

Paulo, sic S. Hieronymo fecit, Sic multis aliisq; ad mortem. Vide in speculo Exemplorum. Litera. Tentatio.

Nullus sine gratia Dei continet.
Oratio remedium contra libidinem.

Snnt autem alii, qui vehementissime rapiuntur hoc malo, Alii verò mitius, alii modico. Nullus tamen sine gratia Dei continet, Ut Sapient. 8. Et ut scivi, quia aliter non possum esse continens, nisi Deus det, & hoc ipsum erat sapientia scire, cujus esset huc donum, adii Dominum &c. Ecce quomodo à morbo isto per orationem curationem quæri oportet, & magna sapientia est, agnoscere hoc malum suum & remedii locum. *Sapien 8.*

Chrysantus martyr.
Augustini præclara sententia.

Sic & B. Chrysantes martyr dicit: Errat, qui se suis viribus putat castitatem obtinere posse. Unde B. Augustinus lib. 1. de sermo. Do. in mon. Quisquis carnalem delectationem adversus rectam voluntatem suam rebellare sentit, per consuetudinem peccatorum, cujus indomitæ violentia rapitur in captivitatem, recolat quantum potest, quantam, qualemq; pacem peccando amiserit, & exclamat: Infelix ego homo, quis me liberabit de morte corporis hujus? Gratia Dei per Jesum Christum Dominum nostrum. Ita enim cum sese infelicem exclamet, lugendo implorat consolatoris auxilium, nec parvus est ad beatitudinem accessus, cognitio infelicitatis suæ. *Rom. 7.*

In jactatores liberi arbitrii.
Stimulus carnis.
Ira.

Aurea hæc sententia. Non enim dicit, quod ridere, placere, gaudere, debeat in titillatione, sed lugere, quia venenum mortis in se sentit. Deinde ubi sunt, qui liberum arbitrium jactant? cur non cessant statim ut volunt? imo cur non volunt nec possunt velle? Cur S. Hieronymus & Paulus, non potuerunt cessare à Stimulo carnis? Si enim voluissent, utiq; factum fuisset, sed non potuerunt etiam satis velle, ideo contra suut velle volebant. Eadem ratio est & de ira, cur enim mox quiescunt, qui irascuntur, si possunt, imo si volunt? Sed neq; possunt, neq; volunt, eo quod voluntas eorum jam alio est rapta & captiva ducta.

Beati qui lugent &c.
Consolatio pro his qui flammas libidinis sentiunt.

Tertio consolatorium est, Quod qui lugent hic, consolabuntur. Sic enim sapientissima Dei misericordia nos mirabiliter deducit, dum ex veneno ipsum venenum expellit, & de ipsa luxuria nobis efficit emplastrum castitatis, dum ideo illam sinit irruere, ut homo eam sentiens gemat, lugeat, gratiam quærat, & sic eo majorem affectum castitatis acquirat, tanto enim castior est, non quo quietior, sed quo dolentior se castum non esse posse, ut vult. Atq; ex hinc, licet hæc omnia ad quartum gradum infra pertineant, tamen ne excidant, occasione data accipimus, quod consolandi sunt, qui sentiunt sese vexari talibus stimulis, ut non stulta opinione statim datis manibus sese tradant desperationi, quasi non sit castus qui æstuat medullis & cogitationibus.

Castitas.

Periculosissima est hæc cogitatio, & in omne peccatum operis inclinatissima, propter desperationem. Sic enim juvenis prius cogitatioes carnis non expertus, cum credat, castum esse non posse, nisi nullas habeat, statim dicit: Quid differo opus, unum est si & facio, quia amissa tamen est in corde castitas. Non sic ô miser, non sic, non est perdita castitas cogitationibus talibus, imo nunquam castior fuisti, si tamen sentis te invitum illas habere. Nam castitas, sicut & omnis alia virtus viva, ita est abscondita, ut non possit cognosci ab eo, qui habet, sed à solo Deo. Abscondit enim Deus omnem vitam Sanctorū ita profunde, ut ipsi eam scire non possint, secundū illud Psalm 1. Quoniam novit Dominus viam justorū.

Omnes virtutes sunt absconditæ.
Vita Sanctorum abscondita.
Vera castitas.
Nota bene.

Igitur sicut viva & vera gloria justi, est in ignominia, vera sapientia in stulticia, vera quies in tribulatione, verum gaudium in luctu, vera libertas in captivitate, veræ divitiæ in paupertate, Ita & vera castitas est in luxuria, & quo fœdior luxuria, tanto speciosior castitas. Heu quod hæc sapientia incognita hominibus est, quantum damnum facit.

Verum signum castitatis.

Verum autem signum vivæ castitatis est hæc, si se sentiat homo haberi displicentiā in præsenti, non quod tota sit displicentia, tunc enim non staret titillatio, sed mixta, nunc vult, nunc non vult, nunc infra, nunc supra, ita q, sicut rota, volvitur cogitationibus in lato, & tamen manet propositū castitatis. Nam nisi esset

ibi

ibi castitas viva & vera, non persisteret, nec resisteret, sed libere daret habenas cogitationibus, & non sentiret molestiam, quia enim vult & delectatur in cogitationibus, & tamen simul sentit se nolle, fiunt ei mixtim dulces & amaræ, & per hoc molestæ, cum in neutram partem liberũ sibi sit ire, sed medio rotatur statu.

Spiritualis enim ille homo, id est, affectus castitatis, ipse manet & servat castitatem, licet exterior in membris & corde miras excitet procellas. Ideo in castitatis pugna non secus agitur, quam si navicula in mari jactetur fluctibus, dormiente Christo in illa. Curandum est ergo solum, ut ipse suscitetur, & imperet mari (id est, carni) & vento (id est, Diabolo.) *Spiritualis homo.* *Castitatis pugna.*

Immittit enim & sacerdotib⁹ sæpe tes immundicias, ut retrahat ab altar. Qui est despiciendus, non solum in nudis objectis turpibus cogitatis, sed etiam si inclinet voluntatem in illa, & suscitet malos motus, imo eo magis ad sacramentum est currendum pro gratia & auxilio. At nunc multos novi, qui non accedere voluerunt, nisi non solum quieti essent ab inclinationibus, sed etiam ab ipsis objectis turpibus, Nimis stulti obsequutores diabolicæ fraudis & nequitiæ. *Sacerdotum tentationes.* *Dæmon contemnendus.*

Rom. 8. Igitur sic utitur Dei misericordia & bonitas malo nostro, ut per ipsum magis promoveat bonum nostrum, ut omnia cooperentur Electis in bonum, etiam peccata, hoc totum, ut vitam & gratiam, quæ in nobis est, abscondat ac tegat, ne cognitis contenti tepeamus, sed potius ignoratis eis, tanquam pro non habitis magis suspiremus & gemamus. *Electis cooperantur in bonum etiam peccata.*

Quo autem modo dictum est de castitate, ita & de omnibus virtutibus, quæ tunc maxime donantur, quando denegantur, & tunc adsunt, quando nimis abesse putantur, neque aliter tunc potest homo credere, quin absint & sit perditus, Inde procedit gemitus, odium sui, desiderium earum, & imploratio. Tunc humilibus dat Deus suam gratiam, quam postea iterum abscondit, & aufert, ut addat majorem. Semper sub contrario abscondens contrarium. Ideo hæc est sapientia, quæ trahitur ex occultis, & est in absconditis. *Virtutes tunc adsunt maxime, cum abesse putantur.*

Hæc autem castitas aurea est, respectu ejus, quæ sine malis cogitationibus est, sicut patientia & mititas, extra irritamenta qualis est? Nam etiam bestiarum hæc est mititas & saltem gentium. Ita & castitas, quæ est sine luxuria & cogitationibus in quiete, etiam meretricum est & lenonũ pessimorum, quia tunc casti sunt, quando caro expleta quiescit. Cæterum hæc quies futuræ vitæ est Quare castitas est periculosa ad superbiam, dum patet (id est, est quieta) sed est etiam periculosa ad luxuriam, dum latet (id est, est tentata) dum utrobiq; periculum, sed superbiæ magis, quam luxuriæ. *Castitas non expers tentationum optima.* *Superbia.*

Igitur utrumque fit.

Præceptum non impletur spiritualiter, dum adhuc concupiscentia in nobis est, qua fit, ut de castitate præsumere ac præcepti impletione nullus omnino possit, sed tantum accusare sese & confiteri peccatum suum. *Concupiscentia.*

Rursus eo impletur, quod spiritus odit hanc concupiscentiam, ideò ipse est purissimus ab ea, & vere impletor Præcepti quia consentit per omnia Legi, eamque approbat & diligit, dum suam miseriam odit. *Spiritus.*

Alii verò luxuriosi, non abscondunt suam castitatem, sed extinguunt potius, Nihil est ergo, quod glorientur sese non nosse castitatem suam, non huc pertinent. *Scortatio.*

Secunda est meretricum quod est magnum malum, ubi libido transit in habitum & consuetudinem, qui difficilime curantur. Nam Scriptura dicit: Beatus
Psal. 137. qui tenebit & allidet parvulos suos ad petram. Qui autem parvulos suos sinit crescere, in magnos gigantes inveterascere & confortari, quomodo tunc allidet, & non potius allidetur?

Et hanc nobilissimam spiritus Sancti doctrinam deberent parentes filiis suis inculcare, ut non tantum vi cohercerentur, sed etiam voluntate ducerentur ad castitatem. *Parentum cura pro liberis.*

 Frustrà

[Petr]a Christus, parvuli nostri mali motus; Psal. 134.

Frustranea enim est pugna castitatis, nisi hæc Regula servetur Spiritus sancti, scilicet, Petra est Christus, parvuli nostri sunt mali motus, mala desideria, quæ cum quis senserit, quid faciet? quomodo vincet? Audi, non aliter, nisi eos ad petram allidendo. Quomodo hoc? quia sicut, qui manu ad lapidem terit vermiculum, sic voluntate & cogitatione tangendo Christum, statim conteritur mala cogitatio, Solum tenta, & videbis, quam jucundum sit sic desideria conterere, statim enim ut cor passum Christum tangit, omne malum recedit.

Ignitus serpens. Æneus serpens. *Num. 21.* *Gene. 3.*

Sic figuratum fuit olim in Lege, Nume. 21. Quando à serpentibus ignescentibus percussi, per aspectum ænei serpentis in ligno pendentis, liberabantur. Porro ignescens serpens, est lubrica illa, molliterq; reptans libido cogitata: fuge, fuge tam immanem colubrum, accendit enim & mire facit carnem prurire & ardere. Sic etiam Gen. 3. Ipsa conteret caput tuum (id est, initium & primum motum, fidelis anima conterit) alioqui grandis factus, aut totus illapsus inficit & interficit. O si in tempore libidinis moveremus, tantum possemus figuram reptantis venenati Serpentis cogitare, & applicare mysterium, facile fugeremus cogitatione ad Christum.

Stuprum. *Virginitas.*

Tertia species est stuprum, quod est virginis corruptio, quod olim in Lege mitius puniebatur, quam fornicatio aut meretricium, quia tenebatur eam dotare, aut in uxorem ducere. Verum nunc est vehementer magnum, quia tunc virginitas summum erat opprobrium, nunc autem summa gloria, Tunc damnabile dedecus, nunc incomparabile decus, iis saltem qui non proposuerunt nubere. Nam qui proponunt matrimonium, non habent actuale tantum dedecus, sed possunt habere, si ad virginitatem animentur, de qua multi multa & magnifica scripserunt, quia vere nulli virgini potest fieri restitutio. Sane tamen hoc intellige, quia volenti non adeo tenetur, invitæ autem non potest tolli, potest autem induci & sic tolli.

Raptus. *Guarinus Veronensis. Alda.*

Quarta species est Raptus, hoc plectitur capite in Jure, quod est non tantum virginis, filiæ aut ancillæ, sed etiam uxoris, aut alius ad suam curã pertinentis, sed maximũ est raptus uxoris. Fit autem raptus quandoq; consentiente puella, puta inducta blandiciis, aliquando invita, hoc maximum est. Sed leguntur multa Exempla, quibus non prospere cessit. Guarinus Veronensis de quadam Alda virgine miserabilem casum elegiaco carmine composuit, quæ secuta raptorem, relictis parentibus, tandem ab eo in sylva constuprata & abjecta cum puderet ad parentes reverti, petiit gladio percuti ab eo. At ille sic fecit, & occidit eam. Hoc peccatum etiam furtum includit, & quidem gravissimum omnium.

Adulterium.

Quintum, Adulterium, quod est perplexissimum & gravissimum, quo ad pœnam, sed negligitur hodie nimis. Hoc vitium est causa multarum quæstionum de possessione: Utrum filium spurium debeat marito prodere? Vide Angelum in Summa, tradentem Regulas, Sed quis audebit credere regulis, aut casum in terminis dare potest? varii sunt animi virorum, & aliter hodie aliter forte post annum cogitabunt, etiamsi hoc anno patientiam haberent in uxore adulterium confitente.

Lex zelotypiæ. Num 5.

At certe amaritudine dignum est, quod vir corpus suum dedit, pro corpore mulieris, & alius utitur corpore, pro quo ipse suum proprium dedit, propter quod sedet in arce sua, propter quod omnia facit, patitur, denique servum se fecit & alligavit ad multa, qui uxori sese alligavit. Et ecce alter hæc omnia contaminare audet, quis digne ferre possit? Vide etiam legem zelotypiæ olim, qua nunc mulieres sunt levatæ, & exoneratæ, ideo eo gratius viris suis adhærere deberent.

Incestus. *Gradus prohibiti.*

Sexta, Incœstus, quod vulgo Blutschande vocatur, quia ignominia consanguinitatis & propinquitatis est, cui eo major debetur honor, quo propinquior. Nam & in Lege Dominus certos gradus prohibuit, Et quondam septem gradus erant prohibiti. Nam in lege fere secundus tantum gradus prohibetur consanguini-

sanguinitatis & affinitatis, quia nondum erat gratia sanans concupiscentiam, sed regnabat Lex, irritans & augens eam.

Septima. Sacrilegium est, ubi jam non tantum castitas polluitur, sed etiam quæ Deo soli fuit oblata, tollitur, & sanctum prophanatur. Verum hoc ex institutione Ecclesiæ magis, quam ex Deo est in sacerdotibus, Sed in religiosis gravissimum est, quia sponte sese consecraverunt Domino, & sese subtrahunt rursum. *Sacrilegium.*

Octava additur, Excessus conjugum, quod ut B. Ambrosius allegatur lib. 2. contra Jul. B Augusti. Ardentior amator propriæ conjugis, adulter est. *Excessus conjugum.*
1. Thess. 4. De quibus Apostolus 1. Thessa. 4. Hæc est voluntas Dei sanctificatio vestra, ut abstineatis vos à fornicatione (hoc primum) Deinde, ut sciat unusquisq; vestrû, vas suum (conjugem suam) possidere in sanctificatione & honore, & non in
Pet. 3. passione desiderii sicut & gentes, quæ ignorant Deum. Et 1 Pet. 3. Viri similiter secundum scientiam cohabitantes, infirmiori vasculo muliebri impartientes honorem &c. de quo satis supra. Sed difficile est eis Regulam tradere, nisi quod vitiosum est ad omnem motum carnis, satis facere libidini & concupiscentiæ, hoc est enim in passione desiderii esse. *Passio desiderij.*

Sequuntur nunc tres aliæ species.

Mollicies, qua quisque vigilando polluitur apud seipsum, Zodomia, qua vir viro mulier muliere abutitur, vel etiam vir muliere, & mulier viro, quæ omnia turpiora sunt, quam nominare liceat. Bestialitas, de quibus lege Levit. 18. cætera ad confessionem pertinent. *Mollicies. Zodomia. Bestialitas.* Levi. 18.

Deute. 23. Ultra hæc sunt pollutiones nocturnæ, quæ de se non sunt peccatum, licet Lex Deut. 23. Si quis inter vos fuerit homo, qui nocturno pollut⁹ sit somno, egredietur extra castra, & non revertetur priusquã ad vesperam lavetur aqua & post Solis occasum regredietur in castra. Hoc est mystice sic pollut⁹ (licet & ipse aliud significet) debet abstinere à communione sanctorum, id est, Sacramento, donec sol (id est æstus & ardor relictus ex pollutione) fedatus fuerit, & sic lotus humili confessione accedere, Habet enim sæpius sui causam, quæ peccatum est, ut sunt crapula, ocium, sexus alterius conversatio aut memoria. *Pollutiones nocturnæ. Allegoria.*

Denique sunt etiam pollutiones vigilantium & diurnæ sed involuntariæ, quæ irruunt multis, dum longe aliud agunt aut dum fricantur, equ tant, vehuntur, id est, sine causa sua, quos Scriptura seminifluos vocat, ut Levit. 15. *Pollutiones diurnæ Seminifui.* Levi 15.

Sequitur alter gradus mœchorum.

Ephe. 5. Qui est in verbis, ut quidam turpissime loquuntur de carnalibus Peccatis, contra Apostolum Ephe 5. Fornicatio autem & omnis immundicia, aut avaritia, ne nominetur in vobis, sicut decet Sanctos, aut turpitudo, aut stultiloquium, aut scurrilitas, quæ ad rem non pertinent, sed magis gratiarum actio, id est, ne sit fama, vos tales esse. *Mœchi in verbis.*

Tria posuit vitia linguæ secundum concupiscibilem, scilicet turpitudinem, quæ est ipsa obscœnitas, impudicitia, & inverecundia verborum. In qua dupliciter peccatur. *Tria linguæ vitia.*

Primum ab iis, qui de istis turpitudinibus velut risum & consolationem invicem sibi præstant, tanquam sit jucunda res, de qua loquuntur. Hic alius nihil aliud facit, quam ut ostendat, quam obscœnus & ipse posit esse, omni turpitudine nominans membra & opera membrorum. Alius vero Historias ad hanc rem pertinentes, omni licentia rec tat, tum ridetur, & res optima videtur, donec monachi & sacerdotes etiam adducantur cum suis peccatis. Qui morbus heu quam dire hodie regnat in hospitiis & tabernis, ut periculosum aut saltem pœnitendum sit, aliquem religiosum vel pudicum hominem peregre proficisci. *Spurciloqui.*

Obsecro per Deum, videte tamen quid isti faciant. Primum si sunt Christiani, ut nominari volunt, ita deberent diligere verecundiam, ut nec paterentur ea nominari inter se, si prohibere possent. Secundo saltem dolerent, si non possent,

Tertio super Historias lapsorum, vel sacerdotum, vel religiosorum, vel princip $\bar{u}$, vel magistratuum (horum enim eo jucundius recitantur vitia, quo efficatius & licentius præbent exemplum imitantibus) non secus dolere, quam super proprio casu. Sic enim requirit charitas, imo quo altior esset status, eo magis gemere & Deum pro eis orare, Hoc enim esset Christianum.

Lapsis condolendum ex charitate.

Jam nunc vide, quam longe sint à moribus Christianissimi, insulsissimi homines. Primo non solum hæc non faciunt, sicut certissime debent Christo. Verum secundo sese mutuo in rebus pessimis lætificant. Tertio seipsos ad concupiscentiam fricant & provocant his ignitis jaculis. Quarto alienā vitam, ac famam polluunt detractione ista gravissima, mortuos putres revelantes, qui mortuos sepelire debuerant. Quinto alienam & suam miseriam ac ruinam irrident, ac lætantur in sua perditione & aliorum.

Spurciloqui.

Obsecro, cogitate, si Dominus dicit, quod de omni ocioso verbo, quod locuti fuerint homines, rationem reddent in die judicii, ubi isti quæso apparebunt? Væ, væ, quam late regnat ista pestis. *Matth. 12.*

Verbum ociosum.

Similes sunt isti. Primo furiosis, imo quis tam furens, ut in sua miseria & plaga rideat & gaudeat? Nonne miseria miseriarum est? dolet ulcus, aut oculus, & non cessat querulus gemitus, & adeo nullus ridet, ut etiam ridentes velut pessimos omnium odiat ac detestetur, queritur compatiens & adjuvans aut consulens. Ecce autem titillat caro, imo gravissime dolet conscientia, deinde ruit ipsa vel anima alterius proximi, & adeo non queritur compatiens aut consulens, adeo non doletur ac gemitur, ut etiam qui condoleat ac consulere velit, aut prohibere, irrideatur, despiciatur, odiatur.

Spurciloqui similes furiosis.

Magne Deus, quando aperiemus oculos, ut cognoscamus quid sit mundus? Nonne ista est perversissima perversitas? An non libido, est vulnus supra omne vulnus? Nonne est ulcus & plaga supra omne vulnus & omnem plagam? Sicut Jer. 10. dicit: Væ mihi super contritione mea, pessima plaga mea. Ego autē dixi, plane hæc est infirmitas mea, & portabo eam. Et Esa. 1. de populo Israel dicit: Vulnus & livor & plaga tumens, non est circumligata, nec curata medicamine, neq; fota oleo. Et iterum: A planta pedis usq; ad verticem, non est in eo sanitas. *Jer. 10.* *Esaia. 1.*

Mundus. Libido.

Hæ sunt plagæ & vulnera non ab homine, sed à Diabolo inflicta. Vide itaq; vulnus, quod facit homo, ploratur, Quod facit Satan, ridetur & dulcissimum habetur, Sed heu dulce putatur. Beatus autem ille, qui ipsum intelligit & advertit esse vulnus amarissimum, sicuti vere est. Nam licet ejus amaritudo non sentiatur, sentietur tamen inæstimabiliter tandem in conscientia. Unde Prover. 5. Ne intenderis fallaciæ mulieris (id est, carnis & sensualitatis) Favus enim distillans labia meretricis, & nitidius oleo guttur ejus. Novissima autem illius amara quasi absynthium, & acuta sicut gladius biceps. Et 23 Ingreditur blande, sed in novissimo mordebit ut coluber, & sicut Basiliscus venena diffundet. Ideo discamus per Deum, quod in talibus verbis ludere, ridere, jucundare, hoc idem est, quod de propria morte & miseria gaudere, quod nullus facit nisi furiosus, vel plus quam furiosus.

Vulnus hominis. Vulnus diaboli.

SEcundo similes sunt ei, qui Marci 5. Lucæ 8. scribitur possessus à Legione, qui sine vestimento, neq; in domo manebat, sed in monumentis & catenis vinctus ac custoditus, rupit catenas, & agebatur à Dæmonio in desertum, & die ac nocte in monumentis & in montibus erat, clamans & concidens sese lapidibus, Spero, quod si intelligerent turpiloqui suum vitium in isto describi, magis timerent, Quid est enim, quod nudus erat, nisi quod turpiloquus etiam propriam ignominiam verbis nudat? cum deberit potius tegere, ut sanaretur.

Obsessus à Legione Mar. 5. Luc. 8.

Deinde non manet in domo, scilicet, cum vivis, de rebus viventium agens, sed in monumentis cum mortuis agens, hoc est, quod vitia & mala aliorum recitat, & in illis totus versatur, Nam monumentum mystice est memoriale mortui, id est, fama & historia fœtida peccatoris, scilicet principis, religiosi, sacerdotis

Monumentum.

dotis &c. Item, concidit seipsum lapidibus clamans, id est, quod sibiipsi nocet, ubi sibi videtur plurimum jucundeq; prodesse. Sic Esa. 3. Peccatum suum non absconderunt, sed sicut Zodoma prædicaverunt (licet hoc de pharisaica justitia dictum sit in spiritu) tamen in litera etiam huc pertinet. *Esai. 3.*

Item Legionem habet, ut nemo possit illic transire præ eorum sævitia, hoc est, quod illi multorum Dæmonum officium agunt, dum multis nocent. Et ubi sunt blandissimi, ibi sunt sævissimi, ut nulli sit sine periculo, cum eis conversari, ut & supra dixi, Scio autem quod nullus tam stultus sit & insensatus, quod si talem hominem vidisset, ridere potuisset, sed potius fugisset quantum potuisset, Et tamen ridet & ridetur ille, cujus ista figura tantummodo fuit. Deoiq; & hoc ibi dictum fuit, quod nec catenis, nec custodiis potuit retineri, quin agaretur ruptis vinculis in deserta, nemo potuit eũ domare. Hic prope consentit cum Apostolo Jacobo, Nullus hominum potest linguam domare, ita nullius prohibitione, nullis verbis Evangelii coërcentur illi, Quin lingua indomita erumpant atq; vagentur ubi solent, nudi, laceri, nudantes, lacerantesq; cæteros similiter. *Jacob. 3.* *Lingua.*

Et ut detestabilissimum vitium, etiam impure loquar, Nonne sues sunt bestiæ immundæ, quod stercora hominum devorant? At illi in stercore suo & alieno linguam & dentes versant. An est stercus corporis pejus, quam stercus animæ? Oportet enim coram suibus suillum loqui, ut intelligant. Si ergo videris porcum vorare oletum, intellige: Ecce talem esse obscœnitatis & turpitudinis fabulatorem. *Stercus animæ.*

Apostolus sane dicit, quod inhonesta nostra abundantius honestamus, illi vero etiam honesta per inhonesta, inhonorant. Quis autem ferat, ut alius revelet cũ risu sibi posteriora aut pudenda seu ignominiam? At quæ ignominia major, quam fœdes peccatorũ in nobis & proximis? Lex autem prohibuit, ne proximorum ignominiam revelemus. *1. Cor. 12.* *Membra corporis inhonesta.*

Secundo etiam peccatur obscœnitate, quando talia coram pueris & puellis innocentibus nominantur & dicuntur, Reus autem sunt omnium peccatorum & mortium, quæ ex illis sequuntur, Ætas enim mollis & inexperta harum rerum, facilime polluitur, & quod pejus est, tenacissime servat audita turpia, sicut macula in purum & tenerum pannum cadens tenacius hæret, quam in impurum aut rudiorem, quod & experientia didicerunt Gentiles, ut Horatius. *Horatius.*

Quo semel est imbuta recens servabit odorem
Testa diu. Et Juvenalis:
Maxima debetur Puero reverentia, si quid
Turpe paras, huius tu ne contempseris annos.

Quid autem faciunt qui hoc agunt? Primum, utiq; cum magnum bonum sit, teneram ætatem fovere, custodire, promovere in pudicitia & verecundia, sicut dicitur, quod gratissimum sacrificium Deo, est zelus animarum, Omnium studia deberent eo vigilare, ut pueros & puellas custodirent & servarent, ne quid discerent, viderent & audirent obscœnitatis, qui per se ardent medullis, non cogitandum, quomodo igne adjecto accendantur, sed potius aqua apposita extinguantur. Non solum id non faciunt, sed etiam propriissimo Dæmonum officio usi, corrumpunt innocuas animas suis pestiferis Fabulis turpitudinis. Diabolus enim corruptor mentium dicitur, sed non corrumpit, nisi ministerio linguæ illorum, qui sunt ex parte illius & imitantur eum. *Innocens ætas.* *Zelus animarum.* *Diabolus mentium corruptor.*

Quomodo enim potest puer aut puella rursum eradicare verbum turpe, quod semel audivit? Sed semen jactum est, & radicat in corde ejus, etiam invito, Deinde crescit in miras & incognitas cogitationes, quas non audet confiteri, & tamen nescit eis carere. Væ autem tibi, qui huic simplici & ignaræ hujus rei menti, hunc laborem, hoc periculum, & hoc venenum infudisti. Corpus non violasti, sed animam incomparabiliter nobiliorem (quantum in te fuerit) constuprasti. *Unum turpe semel auditum.*

Baptista Mantuan. prasti. Nam per aurem infudisti & impraegnasti eam fœtu nocentissimo. Unde Baptista Mantuanus:

Per sensus quasi per rivos, Venus acre venenum
Influit in mentem, quod si male cauta recepit,
Vulnus agit sola Divum medicabile dextra.

Igitur obscœnitas istorum, major est quam illorum, quod jam non sit tantummodo obscœnitas, sed cædes innocentium animarum, & de familia Herodis, *Herodes, Matt 2.* qui occidit multos pueros in Bethlehem Judæ. Sed vide, nonne ita est, quod nullus pater possit sustinere, ut filii sui occiderentur corpore? Quod ergo tibi in corpore tuorum filiorum fieri nolles, quare id audes in animabus filiorum alterius, imo Dei, perpetrare? Recte S. Ludovicus rex Franciæ à sua matre didicit, *S. Ludovicus rex Franciæ.* quod filios suos mallet corporaliter videre occidi, quam mortaliter peccare, Sic enim & mater quoq; ad eum dixerat.

Christus præcipit Parvulos non offendendos. Sed satis dire illis Dominus minatur, Matth. 18. terribiliter dicens: Qui autem scantalizaverit unum de pusillis istis, qui credunt in me, expedit ei, ut suspendatur mola asinaria in collo ejus, & demergatur in profundum maris. Vide, quanta cura sit Christo de parvulis & innocentibus, quod novam pœnam illis decernit, qui eos offendunt, de nullis enim aliis talem pœnam dictavit. Nimirum volens, quod nova & singulari pœna præ cæteris sint cruciandi. Deniq; sequitur: Væ mundo à scandalis, Necesse est enim ut scandala veniant, Veruntamen væ homini, per quem scandalum venit. Et infra: Videte ne contemnatis unum ex pusillis istis, Dico enim vobis, quia Angeli eorum in cœlis semper vident faciem Patris mei, qui est in cœlis. Ecce saltem Angelorum intuitu vult parci pueris, & reverentiam illis haberi. *Matth. 18.*

Quod si illos ideo castos dixerit quis, quia verbis ludunt, re sunt casti, sicut eorum pater Ovidius quoq; mentitur: *Ovidius.*

Crede mihi, mores distant à carmine nostro,
Vita probata mihi, Musa jocosa mihi.

Respondet Christus, os eorum compescens: Ex abundantia cordis os loquitur Qualis arbor, talia & folia. *Matth. 12.*

Ecclesiæ ruina. Hæc est etiam Ecclesiæ ruina tota, si enim unquam debet reflorescere, necesse est, ut à puerorum institutione exordium fiat. Hæc de obscœnitate dicta sint.

De stultiloquio vero & scurrilitate ad nunc locum non pertinet, quanquam illa duo nunc apud honestissimos & religiosissimos adeo dominentur, ut eo ipso velint honesti videri, quo stultiloqui & scurriles sunt.

Stultiloquium. Stultiloquium autem est universæ ociosæ fabulæ, in quib' nihil eruditionis & scientiæ, ut Apostolus ipse exponit, quæ ad rem (inquit) non pertinent Idem vocat Christus verbum ociosum, ideo non nisi utilia, aut necessaria sunt dicenda. Tales sunt fabulæ aniles, & neniæ puellares, Historiæ plebani de Kalenberg/ Dietrich von Bern / & disputationes de rebus longinquis & extra nos positis. *Ephe. 5.* Quod genus sunt etiam opiniones Philosophorum, & glossæ super Aristotelem, *Somnia astrologorum.* Garrulitates dialecticæ, somnia astrologorum, Stultiloquium enim vocat, quia non sapientiæ, sed stultitiæ verba sint.

Eutrapelia. Eutrapelia seu scurrilitas, quæ est facetia seu urbanitas, quam Aristoteles virtutem esse putat, quando scilicet non turpia neq; stulta, sed jucunda & erudita simul dicuntur, ut utilitas intret sub dulcedine comitatis. Itaq; comitas seu affabilitas, seu urbanitas, seu facetia talis, quæ fit, ut tristes atque tentati in spiritu recreentur, laudabilis est. Verum quæ fit sine causa, tantum ad consolatiunculam vanitatis & carnis, præsertim cum hujus semper non sit nisi levitas causa, & sola *Christianos seria decent.* libido fabulandi atq; ridendi moveat ad illam, non convenit Christianis Sic enim & B. Augustinus in confessione confitetur, Quod nugari cum amicis sit parum Christianum, quod Christianorum res & verba habere debeant solida

Psal. 35. lida & magni seria, plenamq; gravitatem & autoritatem, ut Psalm. ait: In populo gravi laudabo te.

Porro hæc ipsa nugacitas & eutrapelia, tanto fit pejor, quanto fit in rebus sacratioribus, ut nonnulli importunissima levitate, abunduntur sacræ Scripturæ dictis ad eam levitatem, ridicule & jucunde eam torquentes illuc, ubi suam quærunt vanitatem, cum sacris illis verbis summa & reverentia & terror debeatur semper & ubique. *Abutentes sacris verbis ad risum.*

TERTIUS gradus mœchorum, qui est in signis, quorum unum Dominus expressit, dicens: Qui viderit mulierem ad concupiscendum &c. Ecce visus ipse, qui lignum sit concupiscentiæ, adulterium est. Nonne durissima lex Christi? sed ideo lanissima & immaculata, convertens animas. In hoc autem omnia alia signa comprehenduntur, cum visus sit minimum & subtilissimum, Unde posuerunt aliqui quinque lineas amoris: *3 gradus mœchorum.* *Matth. 5.* *Lineæ amoris.*

Visus, colloquium, tactus, post oscula, factum.

Atq; hic colloquium etiam aliud intelligitur, quam id quod est turpiloquium, & tactus similiter, item & oscula Sed de singulis latius. Sunt autem plura, ut visus, auditus, colloquium, literæ, internuncia, tactus, amplexus, risus, oscula. Non quod tot sint adulteria singillatim, quot signa quis fecerit, potest enim uno adulterio hæc omnia signa facere, alioqui opus ipsum semper esset triplex adulterium, cum sine tactu & concupiscentia non fiat.

VISUS itaq; primum, Hoc autem est velocissimum & frequentissimum omnium illorum lignorum, quia longius, latius, citiusq; officium suum agit, pluraq; & clarius percipit. Ideo tam multa in Scripturis de oculorum custodia dicuntur, cum nullus sensus tam facile & tot objectis irritetur, nec aliorum sensuum aliquis tam atrociter vulnerat animam, tanto enim profundius figit in cor, quanto clarius cognoscit Ita, ut sit proverbium: Quod oculus videt, cor non fallit. Et Horatius: *Visus.* *Oculorum custodia.* *Proverbium.* *Horatius.*

Segnius irritant demissa per aurem, Quam quæ sunt oculis subiecta fidelibus.

Et iterum: *Validius oblectant &c.*

Ut patet experientia, quia nunquam sic movetur, qui de morte audit, sicut qui videt, nec tantum movetur, qui turpia audit & carnalia atq; mundana, quantum qui videt. Exemplum esto: Alipius S. Augustini contubernalis, de quo 6. Conf. scribit, Quod cum invitus duceretur ad spectaculum clausis oculis despiciens tamen postea apertis, ita rapt⁹ est, ut multos quoq; adduceret postea & ipse. *Alipius.* *Eccle. 26.*

Quocirca in juvenibus & virginibus ut summus decor est, oculorum inclinatio & depressio, ita summum vituperium, evagatio & incustodia, ita, ut aliqui signum corruptionis dent, oculorum evagationes, & verum est. Eccl. 6. Fornicatio mulieris in extollentia oculorum, & in palpebris illius agnoscetur. Vide ibidem. Aut est signum jam corruptæ, aut facillime corruptibilis mulieris. Nam quæ sincere casta est, non intendit in vultum viri, sed confunditur, ut de Rebecca Gen. 24. dicitur, quod conspecto Isaac sponso suo tulit peplum suum, & operuit sese. *Oculorum evagatio.* *Rebecca.* *Gen. 24.*

Item legitur de quodam sancto Viro, qui cum S. Antonio venisset Romam oculis clausis, nihil de tanta civitate videre voluit, nisi Ecclesiam S. Petri. *S. Antonij comes.*

Item de Sylvano legitur similiter, quod semper velatis oculis incedebat, neque Solem hunc videre voluit. *Sylvanus.*

Item Hiob 23 dicit: Pepigi fœdus cum oculis meis, ut ne cogitarem de virgine (id est, juvencula.) *Hiob. 23.* *Hiob.*

Econtra Dina egressa, ut videret mulieres regionis illius, corrupta est. Et B. Bernhardus, dum quandam fœminam fixe fuisset intuitus, gravi ultione seipsum coërcuit *Dina Gen. 34.* *Bernhardus.*

Et B. Benedictus ex visa in seculo fœmina, gravissime fuit tentatus. Item, *Benedictus.*

Quid

David. Quid contigerit David ex aspectu Bersabeæ, & filiis Israel ex Moabitarum aspectu. Num. 25. *Num. 25.*

Visus insatiabilis. Item, alius tentatus à muliere visa, cum mortuam audisset, de putredine cadaveris illius sanavit concupiscentiam. Idcirco visus non tantum in præsenti concupiscentiam movet, sed etiam memoria fixus ex præteritis diu, mirandas suscitat tentationes.

Ideo dicit Jere. Thre. 3. Oculus meus deprædatus est animam meam. Et iterum Jere. 9. Mors intravit per fenestras nostras. Et 2. Pet. 2. Oculos habentes plenos adulterii. Ecce quomodo adulterium in oculos ponit. Item: Heva primo mota est visu pomi, quod esset pulchrum. *Thre. 3. Jere. 9. 2. Pet. 2. Gen 3.* *Heva.* *Gene. 6.*

Et de filiis Dei Gen. 6. scribitur, quod visu ceciderunt: Videntes filii Dei filias hominũ, quod essent puchræ, acceperunt sibi uxores, quas cũnq; elegerant.

Unde & Sapiens docet: Noli intendere in faciem virginis, ne confundat te vultus ejus Ita econtra: Nec puella in faciem juvenis, propter simile periculum.

Hinc dicit Johannes, Quod omne quod est in mundo, est concupiscentia carnis & oculorum & superbia vitæ. Concupiscentia oculorum intelligitur curiositas multa experiendi & cognoscendi per sensus. *1. Johan. 2.* *Concupiscentia oculorum.*

S Elisabeth. Legitur de S. Elisabeth, quod maritum suum in Ecclesia quandoq; jucundius intuita, subito fuit, à Domino correpta. Quid illis fiet, qui in Ecclesia ferè nihil aliud agunt, quam illud Ovidii: Spectatum veniunt, veniunt spectentur ut ipsæ, nihil nisi videri, concupiscere, concupisci? At sane quodam velut naturæ ingenio, proprium est mulieribus, quod amant concupisci & amari, viris vero concupiscere & amare, licet & utrumq; fiat, ut mulier insaniat concupiscendo & amando, & vir quærendo concupisci & amari. *Mulier amari cupit Vir amare.*

Sensus nostri. Mira itaq; miseria, quod sensus proprii sunt tam noxii nobis, ita ut vere dixerit Christus, Inimici hominis domestici ejus (id est, sensus) Et Psal. 38. Amici mei & proximi mei adversum me appropinquaverunt & steterunt, Quid enim facit oculorum curiositas, nisi quod adversus animam pugnat? *Matt. 10. Psal. 38.*

Sensualitas serpens. Unde & B. August. vocat sensualitatem Serpentem, quod sit lubrica & mobilis multis objectis, figurata per serpentem, in Paradiso. Vide itaque, quomodo odium nostri & abnegationem nostri non gratis docuerit Christus in Euangelio, ut odiamus oculos & omnes sensus, omniaq; membra, quoniam captivam ducant animam in Legem peccati, præsertim oculos Unde Eccle. 31. Nequius oculo quid creatum est? *Eccl. 31.*

Oculus insatiabilis. Verum non hoc tantummodo malum est, quod per oculum facit concupiscentia, sed etiam quia non saturatur, ut Eccle. 1. Non saturatur oculus visu. Et Proverb. 27. Infernus & perditio nunquam implentur. Similiter & oculi hominum insatiabiles. Quid ergo prodest oculorum cupiditatem irritare, & finito initio videndi, infinitum desiderium, & nullum finem provocare? Melius est statim ab initio visum coercere, antequam dilatet voraginem suæ cupiditatis, quam explere non possis. Igitur ut B. Augustinus in Regula: Nec vos dicatis habere animos pudicos, si oculos habeatis impudicos. Impudicus enim oculus, impudici cordis est nuncius. Nullus ergo præsumat, quod non sit adulter, si opere cesset, oculo tamen concupiscat. *Eccl 1. Prober. 27.* *Augustin. in Regula.*

Hæc de primo & de maiore signo.

Auditus impurus. Aliud est auditus, quo indicatur concupiscentia intus ardens, ut qui vel provocant dici vel cantari turpia (& ii sunt pejores) vel qui tacite & libenter audiunt, etiamsi non provocent, delectantur enim in illis, neq; avertuntur, ut ab immundicia & nocumento. Tertii etiam possunt esse, qui non prohibent, arguunt hujusmodi audientem, ut melioribus instruant, neque coram eis increpant atq; abominantur talia, ut terrerent audientes, omissione scilicet ii peccant, quod non sunt soliciti salutis proximi, & perditionis ejus negligentes, atq; minus quam debent curiosi.

Tertium,

Tertium, est colloquium, scilicet cum muliere vel viro, nam concupiscentia id agit, ut fabulenter, salutent, tractentq; secum, licet honesta quandoque, sed non causa honesta. Inde enim risus, joci, fabulæ, colloquia, tantummodo ut placeant sibi mutuo, & sese provocent ad amorem sui mutuum, Et hoc vitio mulieres impense laborant, dum amant. *Colloquium.*

In puella autem non tantum hæc, sed omnis prorsus verbositas turpissima est. Nec est signum constantis virginitatis aut castitatis, si sit puella loquacula & garrula, præsertim cum juvenibus. Nam ecce B. Virgo, quanto textu Angeli conventa, non tamen nisi id dixit: Quomodo fiet istud? &c. sed neq; ut ait B. Ambrosius, resalutavi t salutantem. Proinde quæ libenter volunt audiri in cantu, aut loquela, rursumq; audire cantum, vel colloquium alterius sexus, quid aliud nisi ejusdem sexus concupiscentia sese ardere probant? Si non arderent, nihil colloquium aut aspectum curarent, sicut alia non curant, quorum affectu non tenentur. At nunc puellæ plurimæ tota levitate huc feruntur. *Puella garrula.* *Luc. 1.*

Quartum, tactus, ut sunt manuum traditio & amplexus, quæ & honoste quidem fieri possunt in specie, tamen cum concupiscentia intus movente. Hic jam ignis libidinis acriter incenditur, ut etiam B. Hieronymus dicat, quod tactu ipso statim sexum intelligit concupiscentia, ideo quam longissime fugiendus tactus, sicut legitur de quodam Papa (non memini nunc nomen) quod data manu pro more osculanda, cum ex osculo mulieris sensisset titillationem, manum præcidi sibi permiserit. *Tactus.*

Quintum, est osculum, quod transeamus. Hæc autem signa nusquam aguntur, & fiunt vehementius, quam in choreis publicis. Mirum, quod & quanta ibi fiant peccata, quid ibi visus & auditus hauriat, quid tactus & colloquium pariat. Breviter, mundus est mundus, imo immundus, & inimicus Dei. Nec est quærendum bonum, quod Deo placeat in mundo, Peccatum super peccatum ibi urget & addit, Ira Dei ibi cernitur intensa nimis, & tamen ridetur, saltatur, gaudetur, tanquam in rebus parum nocentibus, imo bonis & utilibus. *Osculum.* *Chori saltantium.* *Mundus.*

Sextum signum, & quidem non leve, est ipse ornatus peregrinus & novus, qui nunc tot inventionibus, artibus, studiis fervet, ut nihil nisi furiosum possis dicere mundum, cum tamen nulla sit causa, nisi ut placeant & conforment sese mundo Necessitas enim aut utilitas, imo & honestas (quæ solæ sunt causæ justæ) non requirit talia, modicisq; contenta est. Quis autem satis de illis potest dicere, cum sint inaudita genera sumptus & vestium? sed acre malum & fomes libidinis sunt ista, licet nihil curentur. Credo, quod tandem nudi incedent, cum jam seminudi incedant, Sed sine, dabitur nostris sua moribus ætas, Pervenit ira Dei super mundum in finem, & beatus qui intelligit, quoniam vere ira Dei in illos pervenit *Cultus peregrinus.* *Ira Dei erga nos.*

Omitto hic etiam amantium, id est, amentium, furores, qui nocturnis officiis, amatriculis suis, ludo, cantu, musica serviunt, & omnia tentant, ut placeant, hic etiam ipsi mundo stultas stulticias agunt, ideo transimus illa. *Amantes.*

Rom. 6. QUARTUS demum grad⁹ est ipsa interna concupiscentia, de qua satis supra dictum est, qua nemo caret in hac vita, sed tamen hoc ipso salvamur, quod ei non consentitur, ut Rom. 6. Neq; exhibeatis membra vestra servire peccato, ut obediatis concupiscentiis ejus. Quanquã enim lex Dei immaculata requirit, ut prorsus nulla sit concupiscentia, sed tota & omnino immaculata mundicia, tamen misericordia Dei interim sustinet & gratam habet dissensionem novi hominis intus, ne dominetur nostri omnis injustitia. Hæc jugiter est mortificanda, gemitu, vigiliis, labore, oratione, humiliatiune, & aliis partibus crucis tandem ipsa morte. *Interna concupiscentia.* *Non consentire.*

Ex quibus omnibus patet, quod hoc Præceptum non solum non est negativum, nisi in facie tantum verborum & litera, sed maxime affirmativum, quia præcipit scilicet castitatem & continentiam purissimam intus & foris, Quis autem sapiat tam stulte, ut castitatem neget esse rem affirmativam, Sed negative præcipitur, *Non mœchaberis Præceptum affirmativum.*

cipitur, dum prohibetur libido, ut purissima sine omni mixtione libidinis præcepta intelligatur, ut Psal. 12. Eloquia Domini, eloquia casta, argentum igne examinatum, probatum a terræ, purgatum septuplum. *Psal. 12.*

a in testa. *Per Legem cognitio peccati.* At per hoc jam patet, quomodo per Legẽ fit cognitio peccati, quia concupiscentiam nesciebam esse peccatum, nisi Lex diceret: Non concupisces. Rom. 7. scilicet quia solum opus peccatum putabatur. Igitur non satis est, ut opere non mœcheris, non satis, quod verbo sis pudicus, & aspectu, aut alio quovis signo. Imo nec hoc satis, quod corde non consentias, nisi etiam tandem purus fias ab ipsis motibus malis, intus ebullientibus. Ideo non nisi gemitus pro gratia Dei superest, cum Apostolo Roma. 7. Infelix ego homo, quis liberabit me de morte corporis hujus? *Rom. 3.* *Rom. 7.* *Gemitus pro misericordia Dei.*

Praeceptum VII.

Non Furtum facies.

Audivimus, quod Præceptum quintum: Non occides, prohibuit offensionem proximi in sua propria persona. Sextum autem: Non mœchaberis, offensionem ejusdem in persona sociali, eademq; carne. Et utrumq; tam in opere quam corde, tam affectu quàm effectu. Ita ut satis constet, quod spiritualis intelligentia istorum Præceptorum negativorum, sit ista affirmativa, ut mites & castissimus, intus & foris, prorsus sine omni, tam amaritudine iræ, quam dulcedine concupiscentiæ, Quæ duo sine charitate spiritus haberi prorsus non possunt, quia sunt fructus spiritus, 1. Corinth. 13. & Gala. 5. Ideo plenitudo Legis est dilectio. Hæc enim est mitis & nulli nocet, imo omnibus prodest, & prodesse cupit, Est etiam casta & sancta, ideo neminem polluit. *1. Cor. 13.* *Galat. 5.*

Sequitur nunc prohibitio offensionis in rebus proximi, quod æqne sine charitate fieri non potest, saltem in spiritu, Unde & hic quoq; notandum, quod hoc Præceptum dupliciter intelligitur.

Literalis intelligentia 7. Præcepti. Primo ad literam & secundum sonum vocis, sic solummodo opus ipsum furti hic prohibetur, quia dicit: Non facies furtum. Non utique ait: Non doceas, non ostendas, non cupias, sed, non facies, Sic Judæi intellexerunt, & superbi facti sunt in justicia sua, tanquam non essent rei prævaricationis. Unde cum ipse Luc. 16. hujus Præcepti veram daret intelligentiam, dicens: Non potestis Deo servire & Mammonæ. Et: Facite vobis amicos de mammona iniquitatis, audiebant hæc omnia Pharisæi, qui erant avari, & deridebant eum, Et ait illis: Vos estis, qui justificatis vos coram hominibus, Deus autem novit corda vestra. Quia quod hominibus altum est, abominatio est apud Deum. *Spiritualis intelligentia Pharisæi.* *Luc. 16.*

Deus cor requirit. Ecce quomodo corda requirit in justificatione Præceptorum suorum, Denique sequitur ibidem, quomodo spiritualis sit lex, dicens: Lex & Prophetæ usq; ad Johannem, Ex eo regnum Dei evangelizatur, & omnis in illud vim facit. Facilius est autem cœlum & terram præterire, quam de Lege unum apicem cadere, Ecce violentia opus est in Dei præceptis, quia non tantum cortex verborum, sed nec unus apex præteribit &c.

Spiritualis. Secundo ad spiritum & secundum intentionem præcipientis, sic omnem cupiditatem hic prohibet cordis, ita quod sit impossibile impleri illud, nisi sis pauper spiritu, ut Matth. 5. Beati pauperes spiritu. Proinde in Psalmis proprio velut nomine, fideles Christi vocantur pauperes. Psal 10. Dum superbit impius, incenditur pauper. Et iterum: Et factus est Dominus refugium pauperi, Et quoniam non in finem oblivio erit pauperis, patientia pauperum non peribit in finem. Igitur spiritus hujus literæ, est paupertas in spiritu. Quare manifeste patet, quod sine gratia Dei nullus implet hanc Legem, cum sit homo naturaliter cupidus vitio primi peccati. *Matth. 5.* *Psal. 10* *Pauperes fideles intelliguntur.* *Paupertas in spiritu.*

Corol-

Corollarium sequitur.

Quod legis hujus in litera impletio, est nihil aliud, nisi decipula quædam, ut Psal. 5. Quoniam non est in ore eorum veritas, cor eorum vanum est. Ebra. sic: Quoniam non est in ore eorum rectum (quia docet scilicet umbram & literam operis tantummodo in Præcepto) interiora eorum insidiæ (quia decipiuntur, dũ sese justos credunt, falsi specie operum, ut non agnoscant malum suæ cupiditatis) ideo non gemunt pro gratia, nec peccatum confitentur, sed stant securi. Ideo Rom. 2. contra eos dicit: Qui doces non furandum, furaris, scilicet cupiditate, licet non opere. *Voluntas coram Deo.* *Rom. 2.* *Psal. 5.*

Juristæ autem hoc Præceptum non adeo late exponunt, sed manent in limitibus furti, verum coram Deo, quicquid agit voluntas, facere dicitur etiam si opus non sequatur. Scrutatur enim Deus renes & corda, Psal. 7. Ideo nos in totam latitudinem operum eamus, quæ cupiditas perficit, sed heu quanta est latitudo, Deus bone, quis enim avaritiæ & specierum ejus vituperia non audivit. *Varia furti species.* *Psal. 7.*

Igitur primum opus est secundum sonum textus, ipsum furtum. Hoc rursum in quinq; species, scilicet furtum simplex, sacrilegium, peculatus, abigeatus, plagiatus, de quibus Juristæ. Nam hoc Præceptum secundum literam copiosissime & diligentissime tractant in omnibus speciebus, teste proprio eorum sermone, quod Juridica facultas sit de pane lucrando, Tolle meum & tuum, & nullo jure opus fuerit, Et sane infinitum negocium præbet ista cupiditas hominibus ejusmodi. *Juridica facultas*

Igitur furtum est rei alienæ usurpatio, domino invito & ignorante, Quod si sit in rebus privatorum, est furtum simplex, si in rebus sacris, sacrilegium, si in republica, peculatus, si in ablatione jumentorum & pecorum abigeatus, si in ablatione hominum, plagiatus. Hos quinq; gradus dire puniunt leges hodie, ut notum est. Olim vero in Lege furtum non puniebatur ultione mortis, ut Exod. 22. Sed pro ove una, quatuor, & pro bove uno quinq; reddebant, si tamen vendiderat aut occiderat. Si autem adhuc integra apud eum reperiebantur, duplum tantum reddebatur, quod si reddere non habuit, ipse venundabatur. *Furtum.* *Sacrilegium.* *Peculatus.* *Abigeatus.* *Plagium.* *Exod. 22.*

Hæc certe Lex adhuc bona esset, nimis enim rigidum est, ne dicam iniquum, pro rebus vitam auferre, & animam pro victu tolli. Nonne corpus melius est, quã vestimentum, & anima plus quam esca? Unde & Proverb. 6. Legem Mosi sequutus, ait: Non grandis est culpa, cum quis furatus fuerit, Et hoc est verum, si solum fuerit furtum. Unde sequitur quale intelligat furtum, dicens: Furatur enim, ut esurientem impleat animam, deprehensusq; reddet septuplum, & omnem substantiam domus suæ tradet, & liberabit se, qui autem adulter est propter inopiam cordis, perdet animam suam. At adulterium hodie mitissime plectitur, magna certe iniquitate, Furti intensa pœna, quæ potius laxari debuit quam adulterii, maxime furtum, quod inopia corporis facit & penuria. *Iniquum est, propter res sublatas hominem occidere.* *Proverb. 6.* *Adulterium. Furtum.*

Porro Sacrilegium adhuc atrocius omnibus punitur, scilicet rota, cum tamen sit eadem res sacra & prophana, quo ad precium & usum, verum reverentia sacrorum neglecta, tam acriter castigatur. *Sacrilegium.*

Sed & hic superstitiosissimus est præsidentium rigor, qui nihil ita fulminant, atq; execrantur, ut recularum suarum, redituum, possessionum, auri scilicet & argenti usurpatores, Hic sunt centies Argi, & quidem vigilantissimis vigilantiores. Verum quod interim tot milia negliguntur animarum, quod stupris, adulteriis, reliquisq; libidinum portentis, totam fœdant Ecclesiam, præter insatiabilis avaritiæ avernum, cum simoniis suis ac dolis & fraudibus infinitis, nemo punit, sed potius honorantur qui faciunt. An forte ideo leviora tam graviter puniunt, quod tam gravia non ad illos, sed ad Deum pertinent gravissime puniri? Et id certo credo verum, quod Deus sibi vindictam servat eo duriorem in gravissimis, quo ipsi graviorem exercent in levioribus.

 Quanto

Quanto tutius agerent, ut furibus & sacrilegis parcerent, sicut sibi volunt parci à Deo. At si illis parcerent, jam certe ipsa penuria cogerentur & ipsi melius vivere, non parcunt igitur, ne sibi quoq; parcatur apud Deum. Sed fine illos, cæci sunt, De reliquis tribus furtis remitto ad civiles Juristas.

Latrocinium. Secundum opus est latrocinium, quod à furto ea differt gravitate, quod non ignorante Domino, sed præsente & manifesta vi rapit alienum, Tamen magis raptores quam latrones ii vocandi sunt, quod latrocinium involvit homicidium. *Decus & titulus nobilium.* Hoc peccatum autem nunc decus & titulus est nobilium, & in illis quandoq; puniuntur, qui sese defendere nequeunt aut resistere, satis hoc peccatum negociatores, & gravitatem ejus noverunt, qui ex eo aliquando doluerunt.

Usura. Tertium opus est usura, de quo Cato Censor Romanus, fures privati in nervo & compede vitam agunt, publici vero in auro & purpura. Unde usurarius sanguisuga populi dicitur. Et similitudine describitur tali, ut vermis in pomo vel nuce totum intus vastat, ita usurarius substantiam civitatis devorat, miris & occultis modis. *Judæi usurarii.* Quo vitio adeo Judæi laborant, ut etiam sibi licere imo juberi ex Lege putent, ubi dicitur Deut. 23. Non fœnerabis fratri tuo ad usuram pecuniam, nec fruges, nec quamlibet aliam rem, sed alieno, fratri autem tuo absq; usura, id quod indiget, commodabis. Hoc Judæorum duriciæ tunc permissum fuit, ut eo libentius abstinerent ab usura in Judæos, quo licentius potuerunt in gentiles. *Deut. 23.*

Christiani pejores usurarii. At Christiani non parvo gradu pejores sunt Judæis, quod etiam fratribus suis fœnerant, & tam frequens hoc malum, ut etiam inter raras justi laudes ponatur. Psal. 15. Qui pecuniam suam non dedit ad usuram. Quod si abstinent multi, timore abstinent, non corde, Avaritia enim pestis est profundissima. *Psal. 15.*

Fraus in negociatione. Quartum est fraus in negotio, de qua 1. Thessa. 4. Ne quis circumveniat in negotio fratrem suum, quoniam vindex est Deus de iis omnibus. Sed hoc tam latum est, ut nunc non possit per singula discurri, quomodo enim singula artificia & negocia cum suis excessibus, mediis, defectibus commemorem. *1. Thess. 4.*

Regula charitatis. Idcirco omnibus in genere illa Regula charitatis servanda est, quam Dominus Matth. 7. ponit: Quæ vultis ut faciant vobis homines, & vos facite illis. Quare in omni tractatu necessarium est unicuique, ut prospiciat prius, quomodo secum vellet agi, si esset in alterius loco, ita faciat & ipse, & tutus erit. *Lex naturæ, Charitas.* Hæc vocatur lex naturæ, imo est charitatis. Charitas enim est, quæ considerat quæ sunt aliorum, & prius inspicit, quid sibi velit fieri, ut sic faciat proximo. Ideo enim Dominus addidit dicens: Hæc enim est Lex & Prophetæ, scilicet Lex & Prophetæ sola charitate implentur, Ideo si est Lex naturæ, est naturæ sanæ & incorruptæ, quæ idem est cum charitate. Qui autem hanc regulam præterit, facile etiam fraudem perficit, antequam advertat, quoniam periculum fidei est in omni negocio, nisi vi aliqua servetur & industria. *Matth. 7.*

Fraus ubique. At quanta est hodie fraudis copia? omnis domus & platea plena est, & omnes de ea queruntur. Nam & rustici alioqui rudes, ad fraudem sunt instructissimi. Et *Mundus.* sane hoc unum etiam Præceptum satis indicat, quid sit mundus, cum sit non nisi rapina mutua rerum. Et quod magis dolendum est, eâ nunc consuetudine fraus agitur, ut ne conscientiam quidem inde patiantur, quin bene se fecisse sibi videantur, si alter alterum illuserit & imposuerit, Sed væ mundo.

Igitur tu curre per singula officia artium, & numera fraudes, cum quotidie excogitentur novæ, ut sit periculi res plenissima, cum hominibus agere, Lucem vertunt in tenebras, & tenebras in lucem. Deniq; obtinuit, ut omnes venditores pluris exponant, & emptores minoris accipiant, quam res sit in proprio precio, scilicet, quia usu fallendi mutuo, nullus alteri credit primis verbis.

Paupertas spiritus. Avaritia. Quod autem dictum est de operibus hujus Præcepti, & de spirituali intelligentia ejus, quod scilicet paupertas spiritus, sit ejus vera intentio, ut mortificetur insariabilis illa bestia, auri sacra fames, avaritia, philargyria & cupiditas, radix omnium malorum, ut Apostolus ait, quæ infinitos hodie laqueos tetendit & *1. Tim. 6.*

dit & auget semper, non intelligendum est de paupertate in effectu, sed affectu. Nam & mendici ac religiosi possunt esse ditissimi cupiditate & avaritia interna, maximiq; fures coram Deo, dum invident habentibus, & cupiunt eorum facultates. Et Apostolus vocat hoc vitium idolatriam, sicut Psal. 78. dicit, quod servierunt sculptilibus Canaan, id est, denariis. Nam Canaan mercator & negociator dicitur, cujus sculptilia, quæ alia possumus figurata credere, quam aurum & argentum signatum, monetarum & conflatum? *Paupertas in affectu.* *Psal. 78.* *Canaan.*

Psal 76. Deniq; quod sint cultores auri, & servi ejus, etiam Psal. 76. habet, dicens: Et nihil invenerunt omnes viri divitiarum in manibus suis, Non ait, divitiæ virorum sed viri divitiarum, ut possessos viros, possidentes divitias intelligas, illi servant, istæ servantur, ideo illi servi, istæ dominæ. *Viri divitiarum.*

Igitur ut concludamus (cum sit omnibus notissimum hoc vitium) breviter hoc præceptum impletur, si non solum ab opere abstineas, imo nec satis est corde non cupias, nisi & æquissimo animo feras, tua tibi auferri. Nam nihil prodest, si aliena non cupias, tua autem impie diligas. Sicut in 5. Præcepto, in seipsum quis potest occisor fieri, etiamsi nullum alium occidat, aut nemini sit iratus, Et in 6. cum propria uxore adulter esse, ut dictum est, Ita & in propriis rebus etiam fur & avarus esse poterit, dum nimis tenaciter diligit sua. Quanquam qui seipsum occidit, quis eum credat non etiam alium occisurum esse, aut vitam ei saltem invidere? Et qui cum propria conjuge abutitur libidine, quis præsumat, quod non alienam polluat saltem concupiscentia, cum sit totus libidine furens? Ita qui sua nimium diligit, quis credet, quod non etiam aliena concupiscat? *Quomodo impleatur Præceptum 7.* *Fur etiam in propriis rebus.*

Igitur neuter esse debet in bonis quibuscunq;, si abeunt, ne tristetur, si veniant, ne lætetur, secundum illud Psal. 61. Nolite sperare in iniquitate, & rapinas nolite concupiscere. Divitiæ si affluant, nolite cor apponere. Hoc autem vitiata natura non habet, sed oportet illud in Christo haurire, qui pro nobis pauper factus est. *Animus æquus.* *Psal. 61.*

Imo nec hoc gradu sit contentus, sed videat etiam, ut de suis bonis magis velit aliis impartire, quam aliena concupiscere. Nam hoc habet charitas, quæ sola est impletrix Legis, ut non solum longissime abstineat à rebus proximi, sed etiam proxima fiat conferendo res suas, si potest commode. Nam id sine dubio quilibet sibi fieri vellet, scilicet, ut sibi tribueretur, & nemo sua cuperet, sed omnia candide faverent. Nec potest Regula melior tradi in hoc Præcepto, tam perplexis negociis dato, quam ut quilibet, in quocunque negocio cum proximo egerit, ante omnia coram oculis ponat hoc dictum Christi, scilicet spirituale interpretamentum omnium Præceptorum: Quod vultis ut faciant vobis homines, & vos facite illis. Et illud Tobiæ: Quod tibi fieri nolis, alteri ne feceris, hoc enim aspectu facile quivis erudietur, quid & quomodo agere debebit in quocunque casu hujus latissimi Præcepti. *Charitas Legis impletrix.* *Spiritualis interpretatio omnium præceptorum.* *Matth 7. Tob. 4.*

Nam si tibi faves divitias, non autem proximo tuo, jam non habes charitatem, sed cupiditatem, & peccasti in hoc Præceptum, Es enim fur coram Deo, quia id, quod proximo debes, scilicet favorem rerum, abstulisti ab eo.

Ex quibus patet, quam multi detestentur fures & furta, ipsi multo majores, cũ sine gratia nullus sit, cujus cor non inquinetur avaritia, verum illos fures strangulat Imperator, hos vero ipse perdet omnium Creator. *Omnes homines fures sine gratia.*

Unde nec istud Præceptum pure est negativum, imo affirmativissimum, scilicet, ut si homo largus, facilis, liberalis in proximum, qualis esse non potest, nisi sit purissimus à furto in spiritu. Ideo negatio illa expressior est quam affirmativa, cum possit aliquis esse quidem liberalis, ut in statu incipientium, sed tamen non sine cupiditate, ideo nondum perfecte Legis hujus impletor, qui debet esse purissime liberalis. *Præceptum hoc affirmativum.*

DE lusoribus etiam quæritur, An sint fures, & ad restitutionem teneantur? Quod lusores cupiditate & avaritia peccent (qui saltem propter lucra ludunt) *Lusores sunt fures.*

ac per hoc coram Deo fures sint, alienæq; facultatis appetitores, manifestissimum est. Nullus enim cum alio ludit, ut sua illi tribuere velit (id enim sine ludo facere potest) Nec ut sua amittat, nec ut alienum velut suum quærat lucrum. Ac per hoc ludus semper est contra charitatem, & secundum cupiditatem, quia quærit, quæ sua sunt, cum damno alterius, & saltem non ita quæ sunt alterius, sicut quæ sua sunt.

Ludus semper contra charitatem.

Attamen non tenetur ad restitutionem; quia coram hominibus non rapit, nec usurpat rem alienam invito domino, sed consentiente per pactum ludi. Uterque enim ponit sua in periculum sciens & volens, ideo qui amittit, scienter & volenter amittit. Lex enim justissima est, ut qui amat periculum, pereat in illo, nisi forte per fraudē luserint. Optima tamen pœna foret, si posset fieri, ut uterq; amitteret, hoc enim esset jus ludi verum, quia uterq; cum periculo suo, cupiditatem erga proximum exercet, Aut certe, ut fiscus principalis utriq; tolleret lucrum, eo quod contra edictum & canonem Ecclesiæ agant ludendo.

Lusor non tenetur ad restitutionem.

Quod autem non sit necesse restitui, patet, quia non esset alia causa, nisi quia cum peccato & contra Legem acquiritur lucrum ejusmodi. Sed si omne tale est restituendum, quod cum peccato acquiritur, jam etiam meretrices, imo omnia alia mercatorum & negociatorum, quæ mendaciis, perjuriis (seclusa tamen fraude erga proximum, & dolo in re quæ tractatur) cupiditate venduntur & emuntur, essent restituenda, quod est absurdissimum, quia in iis non est facta injuria proximo, sed Deo & Legi, ideo tenetur ad restitutionem, non rei acquisitæ, sed voluntatis suæ malæ, quam ibi explevit, quod fit per contritionem & pœnitentiā.

Probat.

EODEM modo de sacerdotibus & religiosis, vel non orantibus seu satisfacientibus, vel pluralia beneficia posidentibus, non tenentur ad restitutionem, sed ad pœnitentiam de abusu, Quia Papa habet potestatem illā bona conferendi, tu tantummodo videris, qui impetras vel te ingeris. Olim trahebantur fugientes ad sacerdotia, ideo à populo diligebantur, nunc irruunt retrahente populo, ideo odiuntur. Sed hæc avaritia hodie horribiliter crescit in beneficiorum occupatione, at si sine fraude impetrentur, non est restitutio facienda, Quanquam sine fraude seipsum ingerere, præsertim ad officia curarum, non videatur satis posibile, fraudatur enim Papa & populus, si non fuerit talis, qualis requiritur. At quis hoc de seipso audeat affirmare? & tamen non pudet pro seipso supplicare.

Sacerdotes beneficiarii.

Curati.

Tandem & contractus redemptionis in magnum damnum totius mundi, nunc avaritiæ servit, cum ideo census emantur, ut lucra augescant, & certa fiat substantia sine labore & periculo, non ut Deo liberius serviant, aut necesitati provideant, cum tamen intentio Papæ fuisse & esse videatur, non ut ocio vacent, nam labor & sollicitudo omnibus imposita sunt, Genes. 3. In sudore vultus tui vesceris pane tuo. Et Hiob 5. Homo natus ad laborem, sicut avis ad volandum.

Reditus pecuniarii

Genes. 3. Hiob 5.

Igitur aliquot causas asignemus juste census emendi, si scilicet sunt primo, senes, pueri, infirmi, Hi enim satis habent laboris ex ipsa vita sua. Secundo, si sunt alio labore occupati, scilicet qui Deo serviunt, ut religiosi, sacerdotes, prælati, studio verboq; Dei vacantes. Et qui communitati serviunt, & alienæ necesitati, ut Principes, Senatus, Præsidentes oppidis villis. Alioqui si Deus unicuique secundum suum laborem redditurus est, quid recipient ociosi, qui pecunia sua non nisi ad lucrum, lucro non nisi ad ocium, ocio non nisi ad delicias, deliciis non nisi ad peccatum abutuntur? Non ergo illi sunt securi, qui tantummodo sibi serviunt censibus emptis. Non quod emere census adeo sit malum, sed quod avaritiæ in hoc servire, nec aliud, quam divitias securas quærere, peccatum est.

Emendorum redituum justæ causæ.

PRÆ-

PRÆCEPTUM VIII.

Non loqueris contra proximum tuum falsum testimonium.

VITIUM linguæ, quam Apostolus Jacobus mundum iniquitatis appellat, omnium post cor, membrorum est peccaminosissimum, nec ullũ membrum tot speciebus peccat, excepto corde, quod omnibus speciebus peccat. Nam linguæ vitium in jurando, promittendo, orando, docendo, nomen Dei assumendo, &c. prima tabula in secundo præcepto prohibitum, id est, omne verbum quod contra Deum directe peccat. Item prohibitum est tertio, quarto, quinto, sexto, septimo, & nunc octavo, prorsus per omnia præcepta præter primum, nonum, decimum, quæ solum animum tangunt. Nam contra tertium agitur; non orando, gratias agendo, legendo die festo. Quartum, parentes superbe alloquendo, irreverenter respondendo, exprobrando, &c. Quintum, maledicendo, detrahendo, criminando, &c. Sextum, impudice loquendo. Septimum, furandi consilium, exhortationem, excusationem, defensionem dando. Octavum, nunc ut videbitur mentiendo, adulando, &c. *Lingua vitium. Cor. Lingua.*

Igitur sicut prohibitum est nocumentum personæ propriæ, personarum attinentium, rerum corporalium, Ita nunc bonorum, quæ sunt in fama, laude, honore, nomine, prohibetur nocumentum.

THEOLOGI.

Contra hoc Præceptum peccant.

PRIMO & propriissime docti, maxime autem Theologi, & universi, qui falsa tradunt discipulis, Et utriq; dupliciter, scilicet vel scienter vel ignoranter, & secundum hoc gravius peccant vel levius. De Theologis primum, quia hi gravissime omnium peccant contra hoc Præceptum, quando Scripturam sanctam & verbum Dei pervertunt & falsæ exponunt, vel aptant non recte, Hinc enim fit, ut false dictum occidat animas, aut saltem discrutiet infœlices conscientias. *Theologi.*

De primis horum sunt Hæretici & Monii singulares, qui Dei verba suis sensibus aptant, & in sui obsequium captivant, cum deberent contra, & hoc in iis, quæ pertinent ad fidem & salutem. Hoc tam magnum peccatum reputatur apud Deũ, ut nullum aliud, in Scripturis frequentius acriusq; arguatur per omnes figuras & Prophetias. Unde Psal. 4. Filii hominum usquequo gravi corde, ut quid diligitis vanitatem, & quæritis mendacium? Et 5. Odisti omnes, qui operantur iniquitatem, perdes omnes, qui loquuntur mendacium. Ubi de talibus magistris loquitur, ut patet infra: Decidant à cogitationibus suis, id est, studiis &c. Et Psal. 1. Beatus vir, qui non abiit in consilio impiorum, & in via peccatorum non stetit, & in cathedra pestilentiæ non sedit. Et ubicunque de dolosis, linguaq; dolosa loquitur, hos Pseudomartyres, id est, falsos testes, taxat. *Hæretici. Monii. Psal. 4. Psal. 5. Psal. 1. Pseudomartyres.*

Dico ergo: Nunquid excusantur, cum faciant id pia intentione & zelo Dei? Sic enim sese Hæretici solent excusare, ut nostri vicini Pighardi Bohemiæ? Respondetur, quod non, Imo eo magis accusantur, quia ex superbia procedit iste zelus, quod doceri nolunt & audire, sui ipsius magistri facti. Unde Rom. 10. Testimonium perhibeo illis, quia zelum Dei habent, sed non secundum scientiam. Et Galat. 4. Quicunq; vos perturbat, judicium suum portabit. Et 1. Qui aliud evangelizaverit, anathema sit, &c. Tales enim habent bonum zelum, sed non timent. Sunt enim de tali zelo securi, quasi non errent, quod pie intendant, & garriunt, quod omne peccatum est voluntarium, & intentio nominat opus, At nos (inquiunt) bonam intentionem & voluntatem piam habemus, & ita fiunt obstinati & securi. *Zelus hæreticorũ ex superbia procedens. Rom. 10. Galat. 4. Galat. 1.*

Quibus respondetur, quod habent pessimam voluntatem & venenosissimã intentionem. Non dico eam, quam sentiunt & allegant, sed profundiorem illam, qua superbi sunt, & nolunt aliud audire, quam suam intentionem bonam, nec credere alii, quam suæ piæ voluntati. Hanc enim intimam suam superbiã non viden-

Bona intentio & pia voluntas. videntes, vestiunt eam, ficta & violenta intentione bona & pia voluntate. Vera enim bona intentio, & radicaliter bona voluntas, nunquam stat secura & sine timore, Veretur enim omnia opera sua cum Hiob, imo verba & cogitata. Ideo nulli adhæret bonæ suæ voluntati & piæ intentioni semper paratior aliis cedere, quam sibi credere, quantumcunq; speciosissima sua sit intentio. Quo timore fit, ut nihil novi moliatur, servet unitatem, custodiat pacem, & augeat concordiam. *Hiob. 9.*

Iusticiarii crucifixores conscientiarum. Secundi, qui etsi falsa non doceant, ut occidant, tamen superficialiter, ac minus, quam debent, docent, ideo sunt crucifixores conscientiarum, & tortores animarum, Ut sunt ii, qui salva fide Christi, justicias operum docent, raro fidem, sæpius opera, de quibus mihi videtur Apocal. 9. dicere: Quod locustæ non occiderent homines, sed cruciarent eos mensibus quinq; quia scilicet docent, per opera satisfieri pro peccatis, & tamen per hæc nunquam habent quietem conscientiarum, quam sola fides Christi donat. *Apocal. 9.*

Sacra scriptura. Quocirca, cum Scriptura sancta velit in timore & humilitate tractari, & magis studio piæ orationis penetrari, quam acumine ingenii, impossibile est, quod sine damno sint, vel suo proprio, vel aliorum, quos docent, qui nudo ingenio freti, in eam irruunt illotis pedibus sicut porci, tanquam sit humana quædam scientia, adeo nullo reverentiæ discrimine versantur in illa. Inde veniunt tot promptuli ad docendum, qui statim cognita Grammatica, Theologiam sine omni studio profitentur dicentes: Hem, Biblia res facilis est. Maxime autem id faciunt, qui distenderunt ventrem suum siliquis illis porcorum (id est, Philosophorum) Unde de eis conqueritur B. Hieronymus, quod arbitrio suo trahunt repugnantem Scripturam, & jam proverbium factum est, Scripturam habere cereum nasum. *Biblia res facilis est.* *Scriptura habet cereum nasum.*

Doctores Scholastici.

Doctores Scholastici. Hoc effecerunt insulsi illi & inepti somniatores, ludentes in sensu literali, allegorico, morali, anagogico, & vocantur Doctores Scholastici, & hoc propriissimo veroq; nomine, Scholastici enim sunt, id est, ludicri & lusores, imo & illusores tam sui quam aliorum, qui neq; quid sit litera, neq; quid spiritus, cognoverunt. Et ferendum erat tale studium in quadruplici illa expositione Scripturæ, si modo tanquam rudimenta haberentur pro incipientibus. Nunc vero totius fastigium eruditionis in isto ludo statuunt, nec unquam ad verum intellectum pertingunt, qui sine puritate cordis nunquam potest attingi. Illam autem quadrigam versant etiam impiissimi. Vide B. Hieronymum in prologo Bibliæ, de eadem temeritate tractantium Scripturas.

Juristæ.

Jureconsulti sunt calumniatores. Secundo de Juristis, Hi enim ad literam contra hoc Præceptum agunt, quando in Labyrintho suo (id est, foro contentioso) nihil aliud quærunt, quam victoriam, omnia allegant, quærunt, accipiunt, quæ pro se faciant, contra partem adversariam. Ubi novo miraculo unus & idem textus servit contrariis causis. Et factum est hoc studium periculis plenissimum. Sed dicunt: Nemo tenetur seipsum confiteri & accusare. Quid autem dicit Dominus? Non loqueris falsum testimonium adversus proximum tuum, Cum hoc pro te alleges, quod contra illum est, quem scis justam causam habere? *Dictum Jureconsultorum.*

Privilegium Jureconsultorum. Sed habent Juristæ privilegium magnum, ut nulli contra eos loqui, aut eos judicare liceat. Id autem est, quod nemo recte arguit, quod non intelligit, At juris intellectus est infinitus & inexhaustus, neq; est repertus Jurista, qui omnia norit. Idcirco si non ante de eis licet judicare, quam omnia eorum intellecta fuerint, nunquam licebit judicare, semper enim dicent, non esse intellectũ quod arguitur.

Finis legum, pax & concordia. Unum tamen dicendum, quod & ipsa habent jura, licet neglectissimum, scilicet, quod finis, vita, virtus omnium legum est, pax, charitas, concordia, quæ si quis non intendit, Legibus non utitur, sed abutitur. Qui enim ideo quærit effugiũ in

in gloſſa, contra textum, ut litem proroget & augeat, putas ne vivam legem habet? Imò literam mortis quærit, & contra pacem laborat.

At hoc ipſum qui non fecerit hodiè, mirum ſi diu Juriſta reputetur, aut dives efficiatur. Si enim tantum quærerent pacem, quantum litem, non tot libris, laboribusq; foret opus. Igitur noli in faciem verborum intendere, nec quo & quomodo ea poſſis torquere & ponderare, ſed vide, quo ipſa reſpiciant, nempe ad finem litis & jurgiorum mortem.

At hic digniſſimè conſiderandum caput 6. 1. Corinth. ubi Apoſtolus reprehendit, quod propter ſecularia, id eſt, temporalia & victualia judicia haberent, & non magis fraudem paterentur. Item Chriſtus jubet etiam pallium dari auferenti tunicam &c. Sed dicitur, quod ſunt conſilia, non Præcepta, niſi ad præparationem animi. Ego autem illam præparationem animi mirabilem non intelligo, quæ nunquam procedit & pervenit ad opus. Et B. Auguſtinus, qui exemplum Chriſti adducit, quod coram Hanna accipiens alapam non præbuerit & aliam, meo judicio non rectè intelligitur, ac per hoc malè defenduntur ipſi.

Notent hæc Iuriconſulti.
Pauli & Chriſti doctrina, 1. Cor. 6. Matth. 5.
Auguſtinus non rectè intelligitur.

ARTISTÆ.

Artiſta.

HUC fortè pertinere poteſt, & illud miſerum genus hominum, quod ſeſe per Philoſophiæ Ariſtotelis falſiſſimum nomen decipit & fatigat, cum Ariſtotelem neq; intelligant ipſi, neq; doceantur, falſis interim & fictis commentariis pias in Chriſto animas occupant & onerant, imò illudunt potiùs, dum credunt hoc eſſe Philoſophiam, quod non eſt, merasq; ſectantur nugas. Et multò ſunt ipſis Poëtæ ac quicunq; fabulatores fortunaciores, propterea, quod Poëtæ (ut B. Auguſtin. dicit) etſi recitent fabulas, non tamen credunt eas eſſe veras, ſola voluptate vanitatis delectari. Illi autem credunt, veras eſſe ſuas fabulas.

Meras nugas ſectantur.
Poetarum Studioſi feliciores Sophiſtæ.
Conſilium Lutheri.

Nam ſi meo conſilio Ariſtoteles legeretur, certè vel in medio annò diſci poſſet ab ingenio mediocri. Legeretur autem non ſicut hucuſq; lectus eſt, ea fide & religione, qua ſacræ literæ, imò amplius, ſed ſic, ut alia quæcunq; levis & extranea materia, tantùm ut ſciretur, non ut defenderetur. Verè enim ſumus ſeducti per Ariſtotelem & commenta ejus, Atq; ſi aliud non eſſet, hoc unum ſatis erat argumentum, Quod tot ſectæ & capita ſint in iſta beſtia gentili, ſimili hydræ in Lerna, nam ibi ſunt Thomiſtæ, Scotiſtæ, Albertiſtæ, Moderni, & fact⁹ eſt quadriceps Ariſtoteles, & regnum in ſeipſum diviſum, & mirum, quod non deſoletur, ſed prope eſt, ut deſoletur. Quomodo ergò poteſt fieri, ut veritas ſit in tanta opinionum confuſione? cum enim ſint contrariæ, neceſſe eſt, ut & falſæ.

Ariſtotelica Philoſophia multùm nocuit Chriſtianiſmo.

Sed ſi iſti Doctores & Magiſtri peccant, & contra hoc mandatum agunt, ubi manebunt illi ſomniatores, & perditum genus hominum, qui prædicant falſa miracula, mendaces Legendas, oſtentant fictas Reliquias, frivolas ſuas Viſiones? Hic aliquis impudenti fronte jactat ſe cum Chriſto & matre ejus locutum & riſiſſe, puto etiam ſaltaſſe. Hic habet fœnum, in quo Chriſtus jacuit, quod tamen hoc anno natum eſt, & raptum in horreo.

Falſa miracula prædicantes.

Audivi ego factum, quod mulier quædam (Diabolo incitante, Deoq; volente, ut illuderet ejuſmodi ſuperſtitionis quendam fatuum cultorem) pubem ſuam totondit & illi porrexit, ſuadens, quod eſſent capilli S. Catharinæ, trans mare advecti. Credidit ille cuculus, & pro reliquiis oſculandos præbuit & venerandos. Et ecce quid fit? Cœpit etiam miracula operari pubes illa turpitudinis. Nec immeritò, ut fallantur mendaciis, qui non colunt veritatem. Ecce hæc cum ſint tàm impura & impudentia, ut nec coram pudicis referri poſſunt, tamen fiunt. Igitur hi loquuntur falſum teſtimonium, non contra homines, ſed contra Deum & Sanctos jam regnantes.

Ficta Reliquia.
2. Theſſ. 2.

Tale & illud eſt, quod nuper quidam oſtendiſſe dicitur fœnum, quod fortuitu invenit, dicens eſſe fœnum, in quo Chriſtus, ſeu neſcio quis Sanctus, dormierit.

Fœnum.

Iſta ergò fabulamenta, indocti paſſim Sacerdotes, ſed plus Monachi ſtatio-

Monachi ſtationary.

Pastores Ecclesiarum. Evangelium negligitur. narii multiplicant. Et Pastores non parum delectantur fabulis Legendarum & Indulgentiarum, & omnium quæ dici possunt, præter Euangelium, Quia illa lucrosa sunt, dum populus à veritate auditum avertit, ad fabulas conversus. *2. Tim. 4.*

Concionatores ecclesiastici prope superant Poëtas gentiles fabulis & mendacys. Sed væ væ atq; væ iterum talibus fabulatoribus. Opus hic esset maxima reformatione Ecclesiæ, ut prorsus nihil, quantumq; pium & bonum, prædicari permitteretur, nisi quod authenticum & canonisatum esset, Nam sub tali pietatis specie pariter illa monstra fabularum intraverunt, ut Prædicatores ecclesiastici prope superent Poëtas gentiles fabulis & mendaciis. Imò ausim dicere, nec tutum satis esse, quod probatæ Legendæ & miracula sic prædicentur, ut inde veniat usus omittendi Euangelium. Sunt enim non principalis pars sermonis habendæ, sed tantummodò interspergendæ Euangelio, ubi ad propositum faciant, & non integro sermone tractandæ.

Mendacium triplex. Jocosum. Secundo prohibetur omne mendacium, h. e. falsum testimonium contra proximum. Est autem triplex, Jocosum, Officiosum, perniciosum, secundum B. Augusti. Jocosum propriè non est mendacium, quia statim percipitur esse mendacium, nemoq; fallitur, & ille etiam qui sic mentitur, intendit sic loqui, ut appareat falsè loqui & nugari. Est tamen peccatum, scilicet turpiloquium seu scurrilitas & vaniloquium. Contingit autem, quod aliqui tàm rudes sint, ut tali etiam fallantur, maximè quando in religionibus fit iste jocus, ut cum dicitur: Si rem perdidisti, da calidam similam pro eleemosyna, & salem benedictum desuper pone, scilicet super rem perditam, & invenies. Quod rudes intelligunt super similam, & credunt se inventuros. Et similia multa.

Officiosum. Officiosum, quod causâ officii (id est, obsequii) fit ad salutem & utilitatem suam vel alterius, sine damno alicujus. Ut si pudicitia fœminæ periclitaretur, & aliquis negaret esse eam, ubi est, vel aliud simile. Tale mendacium dixerunt obstetrices hebræarum mulierum in Ægypto. Item Michol uxor David ad Saul, Vide ibidem utramq; suo loco historiam. *Exod. 1. 1. Sam. 19.*

An autem eo sit utendum? Respondet B. Augustinus, quod non, sed dicat verum, quantum potest aliis verbis, Ut de quodam Episcopo dicit lib. de mendac. qui judici quærenti reum, qui ad se confugerat, respondit: Nec mentiar nec prodam, Non tamen est peccatum mortale, maximè quando rationali causa fit, & perturbatione subita.

Perniciosum. Perniciosum (id est, damnosum) quia ad damnum alterius falsum dicitur, & fallit se mentiens proximum, sicut non vellet ipse falli. De quo Dominus per Zachariam: Loquimini veritatem unusquisq; cum proximo suo. Et iterum: Pacem & veritatem diligite &c. Hæc enim sunt quæ placent mihi. Hoc malum in negociis, tractatibus, pactis, fœderibus, literis, sigillis, & omni conversatione hominum hodiè latissimè, pestilentissimè, potentissimè regnat, secundum illud Oseæ: Mendacium, furtum &c. inundaverunt, quia homines obliviscuntur illius Regulæ. Quod tibi vis fieri, fac & alteri, & quod nolis, ne feceris, excæcati cupiditate propria &c. *Zach. 8. Hosa 4. Matth. 7.*

Mendacium maximè contra naturam hominis. Vide autem monstrum humani cordis, etiamsi omnia alia peccata hominem non fœdarent, hoc solum vitium maximè est contra naturam hominis. Primum, Quid enim omnis homo magis, quàm scire desiderat natura? quid magis horret quàm falli? Sicut B. Augustin. quod anima nihil adeò desideret, ut veritatem, & tamen facit contrà homo, & libenter.

Diabolus mendax & homo. Deinde etiamsi gula & luxuria, ira, invidia, acedia, avaritia, cum multis bestiis convenit, hoc tamen vitio eas superat cum Diabolo, quod solus homo mendax est, & Diabolus pater ejus, soli enim homini ratio & sermo data sunt, quorum officium est, veritatem dicere. Et hinc credo, quod inter omnia convitia nullum sit acrius, quàm si quis dicatur in faciem mentiri. *Mentiri convitium atrox.* Urit n. hoc convitium, pl' quàm si luxuriosus, ebriosus, iracundus, superbus dicatur, puto quod natura ideò facilius sentit, quia innaturalissimum vitium est homini, deniq; humanæ societatis maximus hostis est mendacium.

Tertio

TERTIO peccatur contra hoc mandatum, Adulatione, sub qua susurro, bilinguis, & tertia lingua, & omnia mala linguæ, alia vide Præcepto 5. Hoc autem vitio nullus hominum vacuus est, nisi sit, qui citò velit occidi & omnium odia mereri; puta, qui rectâ cordis institutione, nulli tacet veritatem, secundum illud Psalm. 15. Ad nihilum deductus est in conspectu ejus malignus (id est, non timet ullum hominem malum, quantumlibet sit potens, dives, sapiens, justus, non enim accipit personas, nec respicit faciem) rurs' timentes glorificat, quantumlibet sint infirmi & pauperes ac stulti. *Adulatio. Tertia lingua.* *Psal. 15.*

Idcircò, aut adulandum est mundo, aut odium sustinendum à mundo, quod in Christo & omnibus Sanctis satis nobis monstratum est. Hoc autem vitium licet passim dominetur, tamen in aulis Principum & Pontificum totis castris triumphat. Ibi enim sunt, qui mollibus vestiuntur, & teneras habent auriculas, Et certè non est in mundo locus, à quo adulatio debeat abesse longius, & tamen ubi est frequentior & potentior? Siquidem seductio Principis in malum, aut retractio à bono, necesse est omnibus subjectis noceat. Neq; est nocentior pestis Regnorum & Provinciarum, quàm adulator in aula. Quid enim querimur de bellis aut gladiis aut armis? Adulatoris lingua super omnes gladios est. Deberent itaque ab aulis quàm maximè repelli & gravissimè puniri. *Aula Principum & Pontificum.* *Adulator nocentissima pestis. Adulatoris lingua.*

Legitur de Alexandro Romano Imp. adeò infenso adulatoribus, ut cum videret coram sese, molliori gestu aliquem adulantem, nõ dimitteret impunitum, vel si major erat, saltem derisum. Et Diogenes interrogatus, quæ nam ferarum esset nocentissima, respondit: Inter feras Tyrannus, inter cicures Adulator. *Alexander Imper. Rom.* *Diogenes.*

Horum duces & exempla in Scripturis sunt tardè reperta, forte ob detestationem vitii hujus. Nam primus & insignior cæteris est Doech Idumæus, qui 1. Reg. 19. & infra Sauli in omnibus adulatus, causa fuit cædis omnium Sacerdotum in Nobe. Sed & multa alia mala David paravit. Hunc sequuntur Ziphei, proditores David. Tandem Siba servus Miphiboseth, qui etiam David Regem decepit. *1. Reg. 19. 1. Sam. 21. & 22.* *Doech.* *Ziphei. Siba.*

Sed attendant, quo fine Doech consumptus est cum Saule, cui adulabatur, sed & filius ejus patris adulationem infeliciter imitatus, 2. Reg. 1 statim à David occisus est. Unde & Psal. 52. totus eundem Doech fulminat: Quid gloriaris in malicia &c. Audiant adulatores quod sequitur: Dilexisti verba præcipitationis, linguam dolosam, Propterea Deus destruet te in finem, & evellet te, & emigrabit te de tabernaculo tuo, & radicem tuam de terra viventium. Vide quàm exaggerata imprecatione persequitur adulatorem. Diligunt enim verba præcipitationis, id est, quibus præcipitent, pessundent, absorbeant proximos suos apud Principes, ut ipsi tantummodò dominentur & placeant &c. *2. Reg. 1. Psal. 52.* *Verba præcipitationis.*

JURISTÆ.

ULTIMO peccatur falso testimonio in judicio publico, de quo & supra dictum est. Hic autem Juristarum, Notariorum, Patronorum, Advocatorum, Judicum periculum agitur. Hic jura ipsa sanctissima rosæ patiuntur conditionem, ex qua colligit mel apis, venenum aranea. Et dicunt, pulchrè sese excusantes: Vigilanti jura subveniunt, Et iterum: Confugiendum est ad remedia juris. Hæ sunt duæ regulæ vehementer utiles. Primò ad prorogandam justiciam, Deinde ad seminandam litem. Tertiò ad implendum marsupium causidicorum. Non quod Regulæ illæ malæ aut falsæ sint, sed quod fere nunquam bono usui serviant, quod patet, si advertas, quid ipsi intelligant per Remedium juris, & vigilantiam ad jura. Nempe id scilicet, quod cum vel teste conscientia pessimam habeat quis causam, vel saltem dubiam, Non hic audit consilium spiritus, Tene certum, dimitte incertum. Imò id cogitat tantùm, quomodo ex causa pessima faciat optimam, videlicet quod ægrotat, ideò remedia juris illi adhibet. Et hoc est vigilare eorum, vigilant n. super iniquitatem, ait Propheta, Et ita fit, ut ex eodem textu juris, un⁹ venenum, iniquitates defendens, alius mel, justiciæ patrocinans, hauriat. *Regulæ duæ forensium Patronorum.* *Remedium juris. Vigilanti jura subveniunt.*

HIC

Miseria Christianorum. Hic autem quid dicam? nisi ut miseriam Christianorum deplorem, qui omne studium suum converterunt ad lites, judicia, forum, Nec ullus dignatur hic illud Christi attendere, Quod vultis ut faciant vobis homines, & vos facite illis. *Matth.* 7. Obsecro te homo, tenta, proba, interroga teipsum, si quando habes causam cum proximo, Nonnè velles, ut te dimitteret in pace, non litigaret tecum, ut cederet tibi? Hoc ergò vis ut faciat tibi homo alter? Cur non facis & tu eidem, & cedis?

Imò Præceptum. At inquis: Consilium est, non Præceptum. Respondeo: Quomodo est consilium & non Præceptum, quando Christus statim addidit: Hæc enim Lex & Prophetæ? Nunquid Lex est consilium? ergò nullum restat Præceptum? nulla Lex? Quid hinc sequitur, nisi quod & Christi & naturæ Legem obliti, in mediis agamus tenebris? Idcircò periculosissimum est studium juris hodiè, cum non serviat ad pacem, ad lites componendas, sed suscitandas, prolongandasque. *Studium juris hodie periculosissimũ.*

At dicis: Si sic facere oporteret, citò futurum est, ut pedibus conculcemur, & omnia rapiantur, quæ habemus. Hîc dico: Hoc est quod vult Scriptura, Ideò enim pupillos, orphanos & viduas, pauperes & oppressos nos vocat, quod scilicet Evangelium servantes, patimur plura mala propter verbum ejus, non vindicantes, non retaliantes, imò etiam orantes pro persequentibus & calumniantibus nobis, ut simus filii Patris nostri, qui est in cœlis, quia & ipse benignus est super ingratos & malos. Et deberemus gaudere, nos esse pupillorum nomine dignos, quoniam protector eorum est Christus, quod si repetimus & litigamus, quando erimus pupilli? *Evangelium.* *Matth.* 5.

Christiani pupilli. Salutaria Præcepta in consilia mutata. Verùm & hæc salutaria Præcepta nobis in consilia mutaverunt, dicentes: quod secundum præparationem intelligenda sint animi, Et non attendunt, quod assiduè veniunt casus, præparationem illam in opus extendendi, & tamen non faciunt. Atq; hic vide Dei potentissimam sapientiam, & sapientissimam potentiam, Ipse dixit: Verba mea non transibunt, & unum Jota non præteribit à Lege, donec omnia fiant. Vide, inquam, quomodo verum sit: Ipse dixit & facta sunt. *Luc.* 21. *Matth.* 5.

Illi, qui nolunt auferenti pallium & tunicam dare, coguntur etiam camisiam illi dare inviti, quia non dederunt tunicam volentes, & per illos invitos impletur mandatum, quod per spontaneos non potuit. Frequentissimè fit enim, dum duo super re quapiam contendunt, per amicum pactum quilibet alteri cedens, amboaccepta rei parte, contenti forent, ubi dum litigant, longè plura consumunt, & in causidicos profundunt duplo, quam cogerentur cessisse alteri partium.

Quid? quod aliqui ultra rei summam, duplam etiam consumunt, & tamen etiam illam perdunt. Hic cantari tempus est: Justus es Domine, & rectum judicium tuum. Da causidico ingrato, alieno, irridenti te 20. florenos pro lite; qui noluisti fratri cedere 10. florenos pro pace. Quis est hic reprehendendus, nisi tu omnium cœcissimus, qui pecuniam profundis indignis cum peccato, quàm cum merito poteras relinquere fratri adversario tuo, quem Deus dignum judicarat ut haberet? Quod si triumphaveris, tamen cùm peccato habes triumphum, & in morte utroq; nudus invenieris. *In eos, qui nolunt componere.*

Verùm hæc dicta sint de privatis, nam publicæ personæ debent vigilare, ut nulli fiat injuria, & requisiti vindicare illatam. Requirere autem permittitur infirmis, prohibetur autem Christianis. *Infirmis permittitur, Christianis prohibetur.*

ULTIMO notandum, quod sicut Apostolus Petrus ait: Nemo patiatur ut fur aut malefactor, id est, non debet fateri sibi justè fieri, si sit innocens, sed culpam ablatori denunciare, & penes illum relinquere aculeum conscientiæ. Sic enim S. martyres, Attal⁹ cum suis accusati, quod infantes vorarent in occultis, omnes Christiani constanter negaverunt usq; ad mortem. Sic Zacharias à Joas rege occisus, dixit: Videat Dominus & judicet. Et S. Thomas Cantuariensis occisus est, *1. Pet.* 4. *2. Par.* 24. *Attalus. Zacharias. Thomas Cantuariensis.*

non

non quia nollet res auferri, sed quia justiciam ablatores habere negavit, nam utique permisit auferri res, neq; restitit ullo modo. Quin S. Stephanus quoq; adeò negavit suos persecutores justè agere, ut etiam pro peccato eorum oraret. *S. Stephanus.*

Sic S. Hieronymus scribit de muliere septies percussa, quod mortem & omnia alia non timuit, sed innocentiam secum voluit ferre. Imò ideò Christus Malcho respondit durè, & negavit se malè locutum, ne justè ille sibi videretur fecisse. Ideò etiam respondit Caiphæ, se esse Filium Dei, & falsum testimonium illorum confutavit, & tamen vitam sibi auferri permisit, imò voluit, ut ita & nos rem relinquamus, justiciam servemus. *Mulier septies percussa apud Hieronymum. Christus cur Malcho & Caiphæ respondit.*

RECAPITULEMUS itaque, & summam dicamus, Hoc Præceptum tunc implemus, quando non solùm falsum testimonium non loquimur, sed nec de aliquo dici volumus audire aut permittere (sicut faciunt qui credunt vel adulatoribus, vel consentiunt detractoribus) Imò adhuc reus est hujus mandati, si non omni studio sollicitus sit fratris injuriam, infamiam, ignominiam, excusare, tegere, aut saltem, si non amplius potest, extenuare, contradicere infamantibus, accusantibus, detrahentibus Sic enim sibi vellet quisq; fieri. Et sic erit filius Spiritus Dei, qui Paracletus vocatur, quia loquitur bona pro nobis, & dat testimonium Spiritui nostro bonum, contra omnia testimonia Diaboli & conscientiæ. Deinde ut etiam doceat ignorantes Deum, Deiq; voluntatem, moneat errantes, resistat decipientibus & hæreticis, ac aliis mentium deceptoribus, ut Apostolus ait. *Hujus Præcepti impletio. Imitator Spiritus sancti. Tit. 3.*

Quare hoc Præceptum requirit veracem, justam, salutarem, innoxiam, & omnino totam fraternis officiis dedicatam linguam, atq; id ex intimo cordis favore. Hæc est charitas, quæ non agit perperam, non æmulatur. Igitur etsi non sit necesse confiteri Sacerdoti, si fratrem non excusaveris accusatum, fœdatum falso testimonio, oppressum adulatione vel detractione, fortè contentus, quod tu non ea feceris, Certè coram Deo reus argueris, tàm impii silentii, & malè ociantis linguæ, quæ in hanc fratris tui necessitatem & servitutem tibi data est. At rursus, si id feceris, omnia in te derivabis, & mox occideris. Et id est, quod Deus vult, ut quantocius propter verbum ejus è mundo ejiciamur & occidamur, & coronam justiciæ quanto citius accipiamus. Hæc est vera & spiritualis hujus Præcepti intelligentia. *NB. 1. Cor. 13.*

PRÆCEPTUM IX. ET X.

Non concupisces domum proximi tui.

Nec desiderabis uxorem ejus, non servum, non ancillam, non bovem, non asinum, nec omnia, quæ illius sunt.

HÆc sunt in sexto & septimo inclusa, quia secundum expositionem Christi ibidem prohibetur omne desiderium & concupiscentia uxoris & rei proximi. Nam qui viderit mulierem ad concupiscendum eam, jam mœchatus est cum ea in corde suo. Deinde avaritiam & cupiditatem adeò damnavit, ut etiam tunicam dandam juberet ei, qui pallium abstulerit. *Matth. 5.*

Verùm videtur meo judicio, istis duobus Præceptis prohiberi ipse fomes, & invincibilis cupiditas, ipsa, inquam, radix malarum cogitationum. Ut scilicet sexto & septimo intelligantur prohibiti consensus cordis, & signum membrorum, verbum oris, & opus corporis mali, hic verò etiam ipsi primi motus unà cum fomite, qui est origo illorum. Nam oportet nos ita puros fieri, antequam in regnum cœlorum veniamus, ut nec motus mali in nobis sint, nec ullus fomes ad malum inclinans, sed perfecta sanitas corporis & animæ, ab omni prorsus vitio, quod sanè in hac vita non fiet, nec est in potestate nostra. Quis enim gloriabitur se mundum habere cor? quis hunc ignem intimissimum extinguet? cum Apostolus clamet adversus hanc membrorum Legem, & Legem peccati; Ideoq; oculos, aures, omnesq; sensus intus & foris cohibeamus, ne regnet peccatum in nob. sed concu- *Postrema duo Præcepta 9. & 10. Cor mundum.*

Cur corpus in pulverem redigatur. concupiſcentiam nullus cohibere poteſt. Ideò denique Deus miſericors ſtatuit corpus noſtrum in pulverem redigere, & per ignem univerſalem incinerare, ut conſumatur omne vitium carnis noſtræ per ignem, adeò odit Deus hanc immundiciam.

Et hinc ſequitur, quod ſola iſta duo ſunt Præcepta, quæ à nullo quantumlibet ſancto, aliquo modo implentur. Cætera omnia implent, quia opus, verbum, conſenſum, fortiter opprimunt. Sed hic manent rei & peccatores, quia nihil de iſtis Præceptis implent, cum ſint invecti invincibili concupiſcentia carnis & rerum. Ideò omnes peccant, & egent gloria Dei, Ideò omnes orant: Sanctificetur nomen tuum, Fiat voluntas tua, Dimitte nobis debita noſtra. Ideò omnes deſperant in meritis ſuis, timore ſuæ immundiciæ, & confidunt de miſericordia Dei, ut ſic beneplacitum ſtet Dei ſuper timentes eum, & ſperantes in miſericordia ejus. *Omnes Sancti ſunt peccatores.* *Rom. 3.* *Pſal. 147.*

Doctores ſcholaſtici. Hinc etiam diſſolvitur concertatio illa Scholaſticorum Doctorum: An illa duo Præcepta aliud prohibeant quàm 6. & 7. Item, an ſint diverſa Præcepta? Et fruſtrà laborant, dum hæc duo de cordis intelligunt operibus, quæ non poſſunt negare in 6. & 7. eſſe prohibita, ac ſic eadem repetita, & fruſtrà poſita hæc duo, cum ſint eadem cum illis. Nec poſſunt dicere, quod illic opus, hîc verò cogitatio, ſeu illic manus, hic cor prohibeantur, quia Chriſtus ipſe reſiſtit, qui illa de utroq; intelligenda docet.

Paulus Rom. 7. Restat ergò, ut Apoſtolum Paulum ſequamur, qui illa duo in uno concludens, dicit, Concupiſcentiam neſciebam peccatum, niſi Lex diceret: Non concupiſces, Rom. 7. Et latè ibi perſequitur illo teneri omnes Sanctos, etiam ſeipſum, Ergò fomitis malum, & (ut ſic dixerim) eſſentialis ſeu cauſalis impuritas in nobis hic prohibetur. Quia ergò omnia illa ſuperiora ſe putat impleſſe, ſaltem hic videt ſeſe immundum, & egere ſe Chriſti mundicia pro ſe oblata & acceptata à Deo Patre miſericordiarum.

Iudæorum intelligentia. Porrò Judæorum vel potiùs porcorum intelligentia, indignior eſt, quàm ut in Præcepta hæc admittatur. Dicunt enim, quod 6. & 7. prohibeatur opus ſolùm, & 9. ac 10. conatus exterior, & indicium operis manifeſtum, Quo modo & apud Juriſtas conatus punitur, ut ſi quis rapere inciperet filiam alicujus, aut pararet inſidias vitæ alterius plectitur capite. Ac ſic apud eos cogitationes & verba ſunt libera, plena dolo & ira, & amaritudine, & omni (ut Chriſtus ait) ſpurcitia, quia mundant id quod de foris eſt, intus autem plenum eſt avaritia & omni iniquitate. Ideò Synagoga eſt illa mulier, quæ propter fœditatem ſuam, dato Libello repudii, dimiſſa eſt. *Iuriſtæ.* *Synagoga.*

Denarius numerus Præceptorum. Hæc ſunt decem verba (ut ait Moſes) in quibus prorſus omne mandatum ſalutare continetur, & licet poſſint redigi in pauciora, rurſum diſtribui in plura, tamen placuit Deo in denario numero illa ponere, qui eſt numerus univerſitatis perfectæq; ſummæ, ut ſicut omnia olim contingebant in figura, ita & numerus iſte denarius Præceptorum ideò aſſumptus eſt, ut figuraret omnium Præceptorum ſummam.

Differentiæ peccatorum. Finitis Præceptis decem, nunc reducenda ſunt ad illa tam multa genera peccatorum. Siquidem nullum eſt peccatum, niſi quod contra Præceptum ſit Dei. Neſcio enim an confeſſuris expediat tot differentiis peccatorum memoriam onerare, & Sacerdotem fatigare, Ut ſunt omiſſio & commiſſio. Deinde corde, ore, opere. 3. quinque ſenſus. 4. ſex opera miſericordiæ. 5. ſeptem Sacramenta. 6. ſeptem peccata mortalia. 7. ſeptem dona. 8. octo beatitudines. 9. novem aliena peccata. 10. decem Præcepta. 11. duodecim articuli fidei. 12. duodecim fructus Spiritus. Ultra hæc ſunt quatuor virtutes Cardinales, & tres Theologicæ. Item peccata muta, peccata clamantia in cœlum, & tandem peccata in Spiritum ſanctum.

Obſecro, quid prodeſt iſta confuſio & diſtractio mentis? Ita hæc obſervantur,

tur, ut etiam necessarium existiment, nomina differentiarum & distinctionum numerare, ad perdendum scilicet tempus, ad obtundendum Confessorem, ad perturbandum seipsum, ut majori cura, horum memoria laboret, quam contritionem meditetur, Item, ad alios etiam impediendum. Ex ignorantiâ docentium iste tumultus confessionum natus est, cum confessio debeat esse brevis & aperta, ut citò possit expediri uterque. *Confessio sit brevis.*

Igitur peccata mortalia primùm accipiamus, quorum numerus videtur ex Joanne Chrysostomo sumptus. Hic enim septem gentes Cananæorum Deut. 7. exponit septem vitia, moraliter volens omnia peccata sub iis comprehendi, magis ratione numeri septenarii (qui est universitatis symbolum) quàm proprietate nominum. Nam alii faciunt octo, alii novem, addentes inobœdientiam & vanam gloriam, tum alii dividentes matres in filias, & in species genera, tota in partes integrales & subjectivas, infinita ex illis deduxerunt, & maria peccatorum, interim nihil de Præceptorum vera intelligentia solliciti. *Deut. 7.* *7 Præcepta mortalia.* *Septenarius numerus.*

Igitur non tantùm septem sunt peccata mortalia, nisi voluntaria divisione, non necessaria ratione vel autoritate, sed possunt tum pauciora, tum plura esse, secundum quod varia tropologia in Scripturis occurrerit. Unde B. Augustinus in duo divisit, scilicet, igne accensa & suffossa, id est, amorem malè accendentem, & timorem malè humiliantem.

PRIMUM itaque mortale peccatum est Superbia, quæ est duplex. Exterior, quæ in bonis corporalibus est. Interior, quæ in bonis spiritualibus est, & ideò semper est contra primum mandatum. Quod patet, quia non habere alium Deum, hoc est, in nullo confidere, placere, gaudere, delectari, frui, quàm in Deo solo. At Superbia nunc in divitiis, nunc in viribus, nunc in forma & vestitu, nunc in potentia & honore, nunc in nobilitate, Item intus in sapientia, arte, ingenio, justicia, virtute, sanctitate confidit, placet, Hæc bona creata eo actu colens, qui soli Deo debetur. Siquidem superbire duo importat. Primum, sibi placere, Secundum, alios fastidire, ideò includit vanam gloriam intus, quæ si erumpat foras, eò pejor est. *Superbia duplex.* *Superbire vanam gloriam includit.*

Ideò superbus, dum sibi alicujus boni conscius est, non in illo Deum colit, aut gratias agens in eum refert glorificando, sed stat in seipso, delectatus super se, & evanescit in cogitationibus, tunc simul advertit eum, qui talia non habet, quem cum sibi comparaverit, necessario fastidit, & tunc dicit, se esse aliquid, illum nihil. Et impletur illud Rom. 1. Dicentes se sapientes, stulti facti sunt, ita dicentes (scilicet intus apud se) se justos, pulchros, divites &c. injusti, fœdi, pauperes facti sunt. Apoc. 3. Dicis, quia dives sum & locuples, & nescis quia pauper es, & miserabilis, & nudus. Sic itaque superbiæ substantia non est, nisi ubi sese viliori comparaverit, velut desursum ad infima despiciens. *Superbus.* *Rom. 1.* *Apoc. 3.* *Superbia.*

Econtrà humilitatis substantia non est, nisi ubi sese meliori comparaverit velut sursum ad summa suspiciens. Igitur quatuor pedes habet superbia, pedulcus ille & crassus vitulus, scilicet: *Modestia.*

Ignorantia mali sui, Scientia boni sui,	Dei
Hæc est ignorantia vera,	
Ignorantia boni alieni, Scientia mali alieni.	suiipsius.

Hujus quadrati contrarium habet quatuor pedes humilitatis, scilicet:

Ignorantia boni sui, Scientia mali sui,	Dei
Hæc est cognitio vera	
Ignorantia mali alieni, Scientia boni alieni.	suiipsius

Igitur non opus est, ut confitearis, te pronum esse ad superbiam. Quia semper su-

per fumus fuperbi omnes, nec ullus omni fuperbia caret. Sed tantùm, fi obœdieris concupifcentiæ ejus, & confenferis, verbo, opere vel corde. Reliquum Deo querendum occulto gemitu, & confeſſione abſcondita in cubiculo, ut ipſe per gratiam fuam malum illud radicis antiquæ deſtruat.

Superbia primo Præcepto prohibetur

Dictum eſt de fuperbia, quomodo prohibita fit fub primo Præcepto, eo quod initium peccati fit fuperbia, feu quod idem eſt, Initium peccati apoſtatare à Deo, fcilicet fibiipſi idolum fieri, fibi placere, in feipfo delectari, potiùs quàm in Domino, ac fic alienum Deum colere in femetipſo, quod eſt graviſſimum & primum peccatum, licet nemo fit ex Adam, quàm diu vivimus, qui non aliqua ex parte hanc in fefe idolatriam agat, Ideoq; femper fibi pœnitendum & gemendum de fui placentia. *1. Tim. 6.*

Avaritia.

Nunc de avaritia dicendum, quæ eſt cupiditas, radix æquè omnium malorum, fecundum Apoſtolum, eo quod volentes fieri divites, incidunt in laqueum Diaboli, & multa defideria inutilia & nociva.

Avaritia prohibetur 1.7 & 10. Præcepto.

Hoc vitium fub duobus Præceptis prohibetur, imò fub tribus, fcilicet fub feptimo illo: Non furtum facies, Et ultimo: Non concupifces rem proximi tui, Et fub primo. Cum enim fub feptimo prohibeatur omnis tractatio rei alienæ, ut dictum eſt, & Præceptum quodlibet, ut dictum etiam eſt, eſt ita fpirituale, ut non tantum opus & fructum, & folia & ramos, id eſt, opera, verba, ſigna, prohibeat, fed etiam radicem & fuccum, id eſt, cupiditatem, ex qua talia veniunt, manifeſtum eſt, avaritiam fub furto prohiberi, cum eadem fit radix & furis & avari, fcilicet cupiditas. Item, cum fub ultimo prohibeatur ad literam concupifcentia rei proximorum, manifeſtum eſt, etiam fontem & caput hujus concupifcentiæ prohiberi in fpiritu, fed hæc eſt avaritia. Ideò omnium propriiſſimè, ultimum Præceptum prohibet, ultimum illud & vivaciſſimum omnium vitium, quod cum fenefcentibus juvenefcit, & cum morientibus vivit.

Avarus idolorum fervus.

Verùm Apoſtolus Paulus Ephef. 5. fuo fenfu altius incedens dicit, quod avarus fit idolorum fervus, id eſt, cultor, ac fic fub primo mandato illud ponit. Quod etiam facit Baruch. 3. Qui argentum thezaurizant, & aurum in quo confidunt homines. Et Pfal. 78. in Spiritu dicit: Et fervierunt fculptilibus Canaan. *Ephef. 5.* *Baruch. 3* *Pfalm. 78.*

Canaan.

Canaan eſt negociator, quorum fculptilia, quid aptius quàm monetas & numiſmata, vafa aurea & argentea, domus & alias poſſeſſiones, fignificant? Deniq; ideò in Lege potiſſimùm prohibemur fabricare Deos aureos & argenteos. Et prima idolatria populi in auro facta eſt, fub aureo vitulo, fed & maxima fimiliter tempore Hieroboam fub vitulis aureis. *3. Reg. 12.*

Avarus idolatra.

Ita recte Apoſtolus, aurum, idolum intellexit, avarum idolorum cultorem vocans. Et in Latino non parvam habent confonantiam, aurum & avarum, auri auro, avari avaro, una tantùm litera differunt, ut aurum ab avere dici videatur. Igitur Apoſtolus idolatram avarum vocans, eo ipſo fatis exponit primum mandatum, quod cor hominis in folum Deum confidere debeat. Nam eodem fenfu & gulofos & libidinofos dicit eſſe ventris cultores, quorum Deus venter eſt, inquit. *Philip. 3.*

Omne peccatum eſt contemptus Dei.

Verùm iſto fenfu omnia Præcepta funt in primo Præcepto, tanquam in capite fuo. Nam omne peccatum eſt contemptus Dei, ac per hoc ipſum contra primum Præceptum, nec poteſt aliquod Præceptum lædi, niſi fimul & primum lædatur, quod continet omnia. Quia Dei voluntas in omnibus offenditur, & poſtponitur noſtræ. Ac fic Deus non colitur, imò alius pro eo colitur. Propriè tamen avaritiam contra illud pofuit Apoſtolus, quia imaginibus illa delectatur auri & argenti, multum fimilis veræ idolatriæ, Cætera autem non ita fimulacra & imagines habent.

Nullus purè vacat avaritia.

Ideò redeundo concludamus, quod nullus purè vacat avaritia ficut dicit, Efaias & Jeremias; Omnes à maximo uſq; ad minimũ fequuntur avaritiam, beatus qui

tus qui minus. Idcircò sequitur hanc inclinationem corruptæ naturæ, omnes oportet gemere coram Deo, sed non nisi opus ejus internum vel externum confiteri coram Sacerdote. Et qui diceret se vacuum esse cupiditate, magna certè superbia sibi arrogaret summam puritatis perfectionem. Ideò beati qui lugent, quoniam lugendi materiam habent in seipsis, super seipsos, ut Dominus dixit ad mulieres se sequentes. *Luc. 23.*

TERTIUM mortale peccatum est luxuria, cujus species satis dictæ sunt sub sexto Præcepto: Non mœchaberis. Et nulli dubium, quin illuc pertineat, ideò indicasse id sufficiat. *Libido.*

QUARTUM, Gula, soror imò irritamentum & procus & minister luxuriæ, sicut & Ethnicus dicit: Sine Cerere & Baccho friget Venus. Hoc vitium Apostolus Philip. 3. sub primo mandato locat, dicens: Quorum Deus venter est. Idem Rom. 16. facit: Hujusmodi non Christo, sed ventri suo serviunt. Potest autem simpliciter sub sexto Præcepto poni, Quia ubi libido prohibetur, ibi certè & omnis occasio & fomentum libidinis prohibetur. *Gula.* *Philip. 3.* *Rom. 16.*

Inter omnia autem fomenta libidinis maximum & fortissimum est Gula, Cujus ratio est, quia internum, cætera ut aspectus, colloquium, auditus, tactus, sunt externa. Gula autem inflat venas, & provocat totum corpus ad libidinem. Nam & gentilis Plinius dicit, Libidinem portentosam sequi post ebrietatem. Et B. Hieroymus ad Eustochium, & aliàs dicit, Nihil ita movere libidinem, sicut cibum indigestum, Ideò gulosus volens se tradit in libidinem. *Libidinis fomenta*

Sic etiam & ocium, & pigritia, somnolentia, strati mollitudo, omniaq; alia libidinis mancipia prohibita, sine dubio intelligendum est ibidem. Et nisi gulosus statim occupetur labore multo, invicta capietur libidine & titillatione. Unde B. Hieronymus: Venter mero æstuans, citò despumat in libidinem. Vide, quomodo libido fit quodammodo velut naturalis spuma gulæ, sic fumus naturale ignis, & spuma noviter infusi vini, & bullitio fervoris aquæ, Quis hæc prohibere potest, nisi summa violentia? *Hieronymi dictum.*

Qui ergò præcipit castitatem, sine dubio & media castitatis præcipit, ut sobrietatem, vigiliam, laborem, orationem, lectionem, meditationem, studium, officium in proximum, frigus, æstum, pauperiem &c. *Media ad castitatem.*

Hic tamen notandum, de vomitu multi sibi majorem conscientiam faciunt, quàm de ipsa suffusione & ebrietate, sicut multi magis pollutionem nocturnam, quàm ipsam causam ejus, cogitationes, crapulasq; ponderant. Sed certè vomitus non est res mala, nec peccatum unquam, cum vel fiat invito, vel cum dolore. Idcircò non solùm non fugiendus, sed etiam quærendus est vomitus ebriis, ut Eccles. 31. Si coactus fueris multùm bibere, surge & vome, & refrigerabit te, & non adduces corpori tui infirmitatem. Hoc consilium sapientis acceptandum est, & non sine ratione. Quia, inquit, refrigerabit te, id est, alleviabit. Valet enim illa exoneratio, ut non ita inflentur venæ, & surgat pruritus carnis, dum facilius digeritur, quod minus remanet. Melius est enim vomitu evadere libidinem, quàm oppletione subire libidinem. *Vomitus.* *Eccles. 31.*

Secundò, quia infirmitas corporis vitatur, ut læsio capitis & omnium sensuum & virium. Quis autem non majus peccatum putet, totum corpus lædi suffusione & retentione, quàm vomitu ab eo periculo liberari? Vitam enim abbreviare majus malum est, quàm vomere, imò vomere nullum malum, sed replesse te, & ingurgitasse, ut vomitu egeas, malum est. Et utinam sub Præcepto omnes ebrii & suffusi vomere cogerentur, spero tandem horrerent ebrietatem, dum scirent se citò oportere vomere quod biberent, quanquam & modò cogantur mingere, & ventrem solvere, nihil tamen moventur exinde. Quod autem scriptura aliquando vomitum repræhendit, ut canis reversus ad vomitum, & Esa. Mensæ repletæ vomitu, Intelligitur de vomitu boni & salutaris verbi, quod retinere debuit. *Ebrij.* *2. Pet. 2.* *Esa. 28.*

Tertiò, Si venenum aut aliud noxium aliquid bibens, sine peccato vomit, cur cum peccato vomit, qui vinum aut potum alium ita bibit, ut veneno simile nocumentum inferat? Igitur conscientia est habenda in fundendo, non effundendo, cum ibi multis malis serviatur contra Præceptum Dei, hic verò multis bonis contra nullum, imò pro Præcepto Dei.

Gula non semper peccatum.

Species & differentias gulæ omitto, quia non semper sunt peccata mortalia, Siquidem nec ipsa gula semper est peccatum mortale, imò rarò, nihil sit usu.

Ira.

Quintum mortale est ira, quæ satis sub quinto Præcepto est declarata.

Invidia.

Sextum, invidia, quæ non debuit distingui ab ira, cum sit nihil, nisi inveterata ira, sicut B. Augustinus in Regula: Ne ira crescat in odium, & trabem faciat de festuca. Nam ira est recens virgula, Invidia est arbor & trabs magna. Igitur & hæc sub quinto Præcepto est, autoritate Johannis Apostoli: Qui odit fratrem suum, homicida est.

Acedia duplex. Exterior.

Septimum est acedia, quæ est tædium boni, pigricia, ἀκηδία Græcè, quæ est duplex. Una in cultu illo figurativa Dei & exteriore, ut sunt: Ecclesiam visitare, verbum audire, orare, legere, meditari, cantare, & sic est prohibitum vitium sub tertio mandato: Sabbatum sanctifices, ut satis patet.

Interior.

Alia est subtilior & interior, in toto & omni genere servitutis Dei, Et sic est nihil aliud, nisi inceptæ justiciæ fiducia, & proficiendi negligentia, stare in via Dei, tepescere, securum fieri, timorem Dei remittere. De quo vitio hypocritarum tota Scriptura loquitur. Hæc enim facit justiciarios securos, ante quorum oculos non est timor Dei, & auferuntur judicia Dei à facie eorum. Horum fiunt novissima pejora prioribus, quia invenit Diabolus domum eorum ornatam, sed vacantem & securam, ideò ingressi habitant ibi. O horribile verbum nimis, quod habitant ibi, quia indurantur, qui ejusmodi sunt post inceptam justiciam, longè magis, quàm prius, ut experientia videmus, quomodo nihil moventur ad omnia quæ audiunt, se non tangi credunt, & facti sunt verè progenies viperarum, palea igni inextinguibili præparata.

Vitium hypocritarum, iusticiarij. *Psal. 10. Luc. 11.* *Ingressi habitant ibi.*

Igitur hoc vitium sub omni Præcepto comprehenditur, cum in quolibet sit proficiendum. Sed nescio an sit confitendum. Credo quod non, quia est spiritualis defectus, Deo soli, qui & solus ibi mederi potest, aperiendus.

Spiritualis defectus.

Sermonum de Decem Præceptis, quos R. P. Martinus Lutherus ad populum Wittembergensem dixit, Anno M. D. XVI. & XVII.

FINIS.

SEQVUNTUR IV. CONCIONES D. M. L.

D. Martinus Lutherus pio lectori salutem.

Christus malè audivit propter veritatem.

Magna verò gratia mihi à Domino nostro Iesu Christo collata videtur, ut verba mea solius tam ingrata & odiosa sint multis, Deinde nescio in quot hæreses (ceu Prothei quidam essent) secunda penè lingua transformentur. Et nisi idem ipsi Domino nostro Iesu Christo, Apostolisq; omnibus atq; Prophetis contigisse scirem, jamdudum desperans, silentium essem. Nunc verò cum urgeat officij mei necessitas, conitor, quod magis obœdiendum est Deo, quam hominibus, paratissimus officium & titulum docendi relinquere, si ita placet maioribus Ecclesiæ, id est, Christo. Sin retinendum est, dent veniam, & boni consulant, qui volent, mei studij erit, omnibus viribus suadere, ut Christus Christum Christo nunciet, & audiat.

Sermo de Excommunicatione. Æmuli Lutheri.

Hac commemoro, pie mi Lector, quod Sermonem quendam de Excommunicatione feci ad populum VVittembergensem, cuius ut ego propè sum oblitus, ita Adversarij miseri, sunt plus quàm oportet, memores, Interpretesq; rigidissimi, ne dicam iniquissimi. Dabo itaq; operam, quantum sufficit memoria, ut sensa, si non verba totius Sermonis, omnia in

publicum

publicum exponam, ut probem, ea me docuisse, quorum neq; me pœniteat tractatorem, neq; pium auditorem. Quid autem Amici mei paraphrasi aut pseudophrasi sua fecerint, aut faciant, det Dominus, ut aliquando videant & ipsi, Amen. Vale.

I. DE VIRTUTE EXCOMMUNICATIONIS.

Debitum vobis sermonem, totiesq; promissum, tandem aliquando persolvo, hoc est, de Virtute Excommunicationis hodie dicendum est, quod ut planissimè intelligatis, distinctè procedam.

Primùm videndum, quid sit Excommunicatio Ecclesiæ, & quantum vis vocabuli valet. Excommunicatio nihil est aliud, quàm privatio communionis, & extra communionem fidelium positio. Est autem fidelium communio duplex. Una interna & spiritualis, alia externa & corporalis. Spiritualis est una fides, spes, charitas in Deum. Corporalis est, participatio eorundem Sacramentorum, id est, signorum fidei, spei, charitatis, quæ tamen ulterius extenditur usque ad communionem rerum, usus, colloquii, habitationis, aliarumq; corporalium conversationum. *Excommunicatio quid.* *Fidelium communio, spiritualis, corporalis.*

Igitur sicut priore illa spirituali communione, nulla creatura potest animam vel communicare, vel excommunicatam reconciliare, nisi Deus solus. Ita non potest communionem eandem ulla creatura ei auferre, seu eam excommunicare, nisi solus ipse homo, per peccatum proprium.

Hæc sententia satis patet, quia fidem, spem, charitatem, nulla creatura potest conferre, vel auferre, juxta illud Rom. 8. Quis separabit nos à charitate Dei? Et paulò pòst: Certus sum, quod neq; mors, neq; vita, neq; Angeli, neq; Principatus, neq; virtutes, neq; instantia, neq; futura, neq; fortitudo, neq; altitudo, neq; profundum, neq; alia creatura poterit nos separare à charitate Dei, quæ est in Christo Jesu, Domino nostro, Et 1. Pet. 3. Et quis est, qui vobis noceat, si boni æmulatores fueritis? *Rom. 8.* *1. Pet 3.*

Secundùm, Consequens ergò est, quod Excommunicatio Ecclesiastica est duntaxat externæ privatio communionis, scilicet Sacramentorum, funeris, sepulturæ, publicæ orationis, deinde aliarum (ut dictum est) corporalis necessitatis rerum & conversationum. Hæc enim sententia nota est, Sic & Paulus 1. Corinth. 5. scribit: Ut non commisceantur, nec cibum sumant cum eo, qui nominatur inter eos fornicator, maledicus, ebriosus, rapax &c. Et 2. Thess. 3. Si quis non obœdierit verbo nostro, per Epistolam hanc notate, & non commisceamini cum illo, ut confundatur. Sequitur: Et nolite quasi inimicum existimare, sed corripite ut fratrem. Hæc si non de Excommunicatione externa, salva interna communione dicta sunt, fateor me non intelligere Apostolum Paulum. Et Johannes Epistola 2. Si quis venit ad vos, & non affert doctrinam hanc, nolite eum in domum recipere, nec Ave ei dixeritis, qui enim dicit illi Ave, communicat operibus ejus malignis. *Excommunicatio Ecclesiastica quid.* *1. Cor. 5.* *2. Thess. 3.* *2 Joh. Ep.*

Tertium, Excommunicari non est animam tradi Diabolo, neque privari bonis Ecclesiæ, communibusq; orationibus ejusdem. Hoc ex dictis abundè patet, quia manente fide, spe & charitate, manet vera communio & participatio omnium bonorum Ecclesiæ. *Excommunicatio non privat bonis Ecclesiæ.*

Quartum, Excommunicatio, si justa est, significat potiùs animam esse Diabolo traditam, & Ecclesiæ communione spirituali privatam, quia fertur super eum, qui peccato mortali seipsum privavit communione charitatis, & Diabolo sese tradidit, Sicut econtrà reconciliatio Sacramentum est, & externum signum interioris reconciliationis & communionis. Ideò verum est, quod Excommunicatio Ecclesiastica, non infert, sed præsupponit, aliquem esse in morte & peccato, id est, verè excommunicatum spiritualiter. *Significat privationem.* *Reconciliatio.*

Quintum, Excommunicatio sic est temporalis & corporalis, ut tamen ordinetur, *Adjuvat internam communionem.*

netur, non contra, sed pro communione interiore, vel reparanda, si justè lata fuerit, vel augenda, si injusta fuerit.

Probatur hoc per Apostolum 2. Corinth. ultimo: Agam secundum potestatem, quam dedit Dominus mihi, non in destructionem, sed ædificationem. Hoc certè intelligo, quod non possit destruere, sed tantummodò ædificare per Ecclesiasticam potestatem. Nam & illum fornicarium 1. Corinth. 5. sic excommunicavit, & Satanæ tradidit, ut spiritus nihilominus salvus fieret. Et ut suprà dictum est, non existimandi sunt quasi inimici, sed corrigendi ut fratres, non ut perdantur, sed ut confundantur. Et ut audacius dicam, Nec Christus, ut homo, hanc habuit potestatem separandi animas, sicut dicit Johan. 6. Omne quod venit ad me, non ejiciam foras. Et iterum: Hæc est voluntas ejus, qui misit me Patris, ut omne quod dedit mihi, non perdam. Et iterum alibi: Non venit Filius hominis perdere, sed salvare animas.

2. Cor. 10. & 13. *1. Cor. 5. 1. Thess. 4.* *Separandi animas potestatem nemo habet.* *Joh. 6.*

Item ad hoc est apertus quoq; textus lib. 6. de sen. com. ex c. Cum medicinalis, qui valde est notabilis, dicens, Cum medicinalis sit Excommunicatio, non mortalis, disciplinans, non eradicans, dum tamen is, in quem lata fuerit, non contemnat, cautè provideat ecclesiastic⁹ judex, ut in ea ferenda ostendat se prosequi, quod corrigentis fuerit & medentis. Hæc ibi. Cur non dixit, quod perdentis & occidentis fuerit, sicut quidam desperati timent, imò quidam Officiales tyranni affectant? Igitur ecclesiastica Excommunicatio est pium & maternum Ecclesiæ flagellum, super corpus & res corporis impositum, quo non trudit ad infernum, sed potiùs revocat, & urget ad salutem eos, qui ad inferna properant, ideò cum summa exultatione & reverentia simul amplectendum, nedum patientissimè ferendum est.

Cap. Cum medicinalis &c. *Excommunicatio est Ecclesiæ flagellum.*

Sextum, illud solum & maximè omnium curandum est, ne Excommunicatio tam fidele salutis ministerium, contemnatur, aut impatientius feratur, quia non modò propter potestatem Ecclesiæ, quæ per seipsam semper est metuenda, sed etiam propter piam hujus potestatis operationem, & salutis propriæ promotionem amanda.

Excommunicatio non contemnenda, sed ferenda & amanda.

Sit simile, Quod mater corripiat dilectum filium, quandoq; meritum, quandoq; immeritum, Hic constat pium esse flagellum, & filio salutare. Quod si ipse impatiens maternæ hujus disciplinæ non omiserit prohibitum, aut non fecerit jussum, sed furens in matrem insurgat, aut contemnat, Ecce tum incurret in mandatum Dei, ubi præcipit, parentes honorari, & fiet, ut ex unica leviuscula disciplina, quæ sine peccato, imò cum merito erat, sibi conflet detestabilissimam culpam & æternam pœnam.

Simile de matre & filio.

Ita & nostro seculo fieri (heu miseriam) videmus, ut Officiales trucident, Notarios & Nuncios cædant, demergant, captivent, aliaq; detestabilia portenta committant, quod non facerent credo, nisi vulgata illa erroneaq; opinione, crederent sese per Excommunicationem tradi in damnationem, ac non potiùs quæri ad salutem. Hinc enim sceleribus adjiciunt desperationem, novissimum omnium horrendissimumq; malorum. Atq; hæc causa fuit, ut hunc Sermonem meditarer, & nunc ederem quoque. Quanquam justè permittat hanc cædem in Officiales Deus, ut qui hanc sententiam salutis absconditam cupiunt, quo securius tyrannidem suam falso terrore hominum stabiliant, tandem extrema tyrannorum etiam patiantur.

Persecutio ministrorum fori Ecclesiastici. *Causa cur ediderit hunc sermonem.* *Tyrannis officialium.*

Si verò populus hujus potestatis & Excommunicationis optimam necessitatem & saluberrimam vim, ac non contra eos, sed pro eis, valere, doceretur intelligere, minus ipsi periculorum & quietiorem obœdientiam in populo haberent, quin & gloriam & amorem obtinerent.

Igitur, mei fratres in Domino, nolite hæc portenta curare, Sint Officiales vel Publicani, hujus potestatis ministri, sint, inquam, boni vel mali, qualescunque, non nocebit potestas ipsa vobis, sed proderit semper, sive si ea usu vel abusu, tantum.

Admonitio Christiana.

tantummodò rectè feratis eam, aut cum humilitate evadere seu solvi quærite, Matrem intuemini Ecclesiam, Quid ad te, si virgam suam super te ponat per manum indigni? nihilominus matris tuæ dulcissimæ virga est, & quidem saluberrima.

Septimum, Id potiùs adverte, & oculos huc verte, ut illud magis vel facias vel omittas, propter quod excommunicaris & flagellaris, quam quomodo virgam non feras. Sed heu omnia hæc perversissima sunt, non quid velit, sed quid faciat duntaxat virga, consideramus. Quis est enim nunc inter nos, qui tanto timore, timeat Deum offendere (pro quo utique solo excommunicamur, si justè excommunicamur) quando studet excommunicationem vitare vel evadere? Ita fit, ut semper pœnas, etiam tum pias & bonas, plus timeamus, quàm horrendissimas culpas. Et ad id, proh dolor, cooperantur, tàm minaces & imperiosi hujus optimæ potestatis ministri, Rabulæ forenses. *Excommunicatio.* *Rabulæ forenses.*

Octavum, Excommunicatio non tantùm pro fidei contumacia, sed pro quolibet crimine scandaloso debet ferri, patet hoc ex prædictis, ubi Paulus 1. Cor. 5. & 2. Thess. 3. jubet vitari etiam fornicarios &c. Quanquam magna sit miseria, & hujus potestatis injuria, quod pro septima aut octava parte floreni quandoque excommunicentur, relictis interim horribilibus & scandalosis criminibus impunitis, effìcto ad hanc tyrannidem colorandam, satis vafro commento, Quod scilicet non propter transgressiones, sed propter contumaciam excommunicentur, quasi non sit hoc crudele satis, quod pauperem pro tantillo precio trahunt per tantum spacium, in tantas carnificinas suas. Sed hæc aliàs. *1. Cor. 5.* *2. Thess. 3.* *Excommunicatio pro crimine scandaloso ferenda.*

Nonum, Id super omnia & in his omnibus considerandum est, quod potestas Ecclesiæ, cum sit Christi potestas, licet pro nostris peccatis plerunq; tradatur Pilatis, Herodibus, Annis & Caiphis, violentisq; aliis tyrannis, nostrum tamen est, eam summis semper studiis revereri & colere, exemplo Christi, qui sic Annam, Caipham, Pilatum honoravit. Ideò nec indignissimè ejusdem abusiones, nos debent permovere, quin quicquid ipsa fecerit, hilariter feram[9], aut saltem cum reverentia declinemus. Nam tempus nostrum periculosissimum est, ideò prudentissimè oportet nos agere, ne propter personas potestatem pariter vilipendamus, imò propter potestatem, etiam vilissimas personas honoremus. Sic enim iratus nobis dicit: Dabo pueros Principes eorum, & effœminati dominabuntur eis. Esa. 3. Atq; ideo facilius efficiemus, quando cognoscimus, quod in animæ profectum vel defectum nihil possunt nisi occasionaliter & exercitativè & tentativè (ut ità loquar) agere. *Ecclesiæ potestas reverenda.* *Tempus hoc periculosissimum.* *Esa. 3.*

Decimum, Excommunicatio injusta nobilissimum meritum est, ideò dulciter ferenda, si excusationi tuæ humiliter præstitæ, locus non fuerit datus. Hic enim dices illud Psalm. 109. Maledicent illi, & tu benedices. Tantùm vide, ne potestatem contemnas, vis potestatis prodest, contemptus verò tete perdet. Nam si filio (ut dixi) immerito correpto, eo major gratia matris accedit, postquam cognita fuerit ejus innocentia patiens, quanto magis apud Deum majorem gratiam consequetur, si patienti innocentia etiam à matre sua Ecclesia tulerit disciplinam, Imò si adversario jubemur consentire, & benigni esse in via, quanto magis dulcissimæ matri Ecclesiæ, etiamsi per indignissimos nos flagellet, Ipsa enim manet mater, quia manet Ecclesia, Manet autem Ecclesia, quia manet Christus ejus sponsus in æternum. *Excommunicatio injusta, nobilissimum meritum.* *Psal. 109.* *Matth. 5.* *Mater Ecclesia.*

Undecimum, In excommunicatione injusta summè cavendum, ne id deferas, omittas, facias, dicas, pro quo excommunicaris, nisi id sine peccato fieri possit. Nam justicia & veritas, cum sint de interiore communione Ecclesiæ, non debent omitti propter Excommunicationem exteriorem, etiamsi ad mortè usq; procederet, qui sic pessimè omnium excommunicaretur, si quis excommunicari timeret. Debet ergò humiliter ferre, & mori in excommunicatione. Nec timere, quod non accipit Sacramentum Eucharistiæ, funeris ritum, sepulturas &c. *Propter excommunicationem injustã non omittenda justicia & veritas.*

Contritio & humilitas.

Hæc incomparabiliter minora sunt, quàm ut justicia propter ea prodatur. Nam qui etiam justè excommunicatus moritur, non ideò damnabitur, nisi fortè non contritus, & cum contemptu Excommunicationis moreretur. Contritio & humilitas omnia solvit & placat, etiamsi exhumetur, aut in aquas projiciatur. Beatus autem & benedictus, qui in Excommunicatione injusta mortuus fuerit, quia pro justicia, quam non deseruit, etiam tanto flagello percussus, coronabitur in æternum.

Pontifices censuras gravatim ferant.

Duodecimum. Monendi tamen sunt Pontifices, & eorum ministri, ut censuras gravatim & quàm fieri potest, rarissimè ferant. Quia cum censura sit Lex quædam, omnis autem Lex sit virtus & occasio peccati, & sine gratia Dei lex non impleatur, gratiam etiam Dei (id est, legis impletionem) dare ipsi non possunt, Nihil aliud faciunt, multiplicando leges & censuras, quam quod multiplicandorum peccatorum, & offensionum Dei, causas & efficaces occasiones præstant, Quantumlibet enim nos obœdire tenemur eorum Præceptis, multò magis tamen ipsi tenentur servire nostris infirmitatibus.

Multiplicatio legum & censurarũ.

F I N I S.

II. DE DIGNA PRÆPARATIONE CORDIS, PRO SUSCIPIENDO SACRAMENTO EUCHARISTIÆ.

Primò necessarium est, ut omnia peccata manifestè mortalia confitearis atque doleas. Manifestè dico, quia occulta nemo scire potest, juxta illud Psal. 19. Delicta quis intelligit &c. *Psalm. 19.*

Secundò, inter omnia peccata mortalia præcipuè invidiam, displicentiam, aut quamcunque prorsus amaritudinem cordis erga proximum tuum deponas. Non est enim aliud peccatum æque huic Sacramento adversum atq; discordia. Contrarium est enim & nomini & rei hujus Sacramenti. Nomen est communio. Res, unitas cordium, Sicut una fides, unum Baptisma, unus Dominus, una spes, ac prorsus omnia eadem & communia. Quod & figuratur in speciebus Sacramenti, in quibus multa grana, amissa singulorum differentia, in unum panem, Item uvæ multæ, amissa sua quoque differentia, in unum vinum redactæ sunt.

B. Augustinus.

Tertiò, Quia juxta Scripturam, Stultus est, qui in corde suo confidit, Cumq; nullus sit hominum, qui non habeat debitorem, ut B. Augustinus ait, Id est, nullus est, qui non inveniat, aut certè non advertit, vel ignorat sese invenire in aliquibus, vel aliquo quod sibi displiceat, desperandum est tibi de tuo studio, quod non poteris omnem erga omnes amaritudinem deponere. Ideoq; juxta Christi consilium, Intres cubiculum, ores Patrem tuum, ut ignorantias tuas non meminisse velit, & id per gratiam suam facere, quod tuis viribus non potes, id est, cor dulce & commune dare. Sed hæc præparatio est remota, etiam confessuro necessaria, & quodlibet Sacramentum recepturo. Ideò. *Prov. 28.* *Matth. 6.*

Dictum B. Augustini.

Quartò, Oportet, ut animam vacuam & esurientem offeras, id est, te plenum multis malis morbisq; animi confitearis, sicut in veritate es, etiamsi fortè non sentias. Nam, ut B. Augustinus ait: Iste cibus nihil æque odit ac saturum fastidientemq; stomachum, nihil ita quærit, sicut animam esurientem & sitientem, ut ipse quoq; Dominus Matth. 5. testatur: Beati qui esuriunt justiciam, quoniam ipsi saturabuntur. Item B. Virgo: Esurientes implevit bonis, & divites dimisit inanes. Et Psal. 107. Qui satiavit animam inanem, & animam esurientem satiavit bonis. Bona verò quæ sunt alia? quàm illa, quæ Galat. 5. recitat Apostolus dicens: Fructus Spiritus sunt, charitas, gaudium, pax, patientia, bonitas, benignitas, mansuetudo, fides, longanimitas, modestia, continentia, castitas. In his si te sentis deficere, & gemis, optasq; illa obtinere, securus accede, nusquam enim invenies illa, nisi in isto Sacramento. *Matth. 5.* *Luc. 1.* *Psal. 107.* *Galat. 5.* *Matth. 5.*

COROL.

COROLLARIUM I.

Optima dispositio est, non nisi ea, qua pessimè es dispositus, & econtrà, Tunc pessimè es dispositus, quando es optimè dispositus. Quod sic intelligitur, Quod quando sentis te miserrimum & egenum gratia, jam eo ipso capax es gratiæ, & idoneus maximè. Rursus plus quàm mortem & infernum timeas, ne quando sic accedas, ut tibi dispositus videaris, ac dignus, quasi allaturus Deo cor mundum, quod potiùs tibi fuerat quærendum & recipiendum. Stat firma & insolubilis sententia: Non est opus Medico benè habentibus, sed malè habentibus. Nam sicut non tunc, ita nec nunc Christus venit vocare justos, sed peccatores ad pœnitentiam. Ideò pœnitentia potiùs post, quàm ante Sacramentum dignè peragitur. Deus tuus est bonorum tuorum non indigus, sed bonorum suorum largus in te, venit ad te.

Indigna & digna præparatio.

Marc. 11.

COROLLARIUM II.

Magnus & pernitiosus error est, si quis accedat ad Sacramentum, ea nixus fiducia, quod confessus est, quod non est sibi consci⁹ mortalis peccati, quod orationes & præparatoria sua præmiserit. Omnes hi judicium sibi manducant & bibunt, quia his omnibus non fiunt digni neq; puri, Imò per eam fiduciam puritatis pejus polluuntur, fiunt autem puri per fidem, ut sequitur.

Quintò, id cura, ut cum plena aut saltem possibili fide accedas, certissimè confidens te te gratiam consecuturum. Tantum enim accipies, quantum credis te accepturum, sicut Christus ait: Quicquid orantes petieritis, credite quod accipietis, & fiet vobis. Et iterum dicet tibi illud: Fiat tibi sicut credidisti. Si enim accederes sine ista fide, judicium tibi omninò acciperes & mortem. Sic enim in omni alio Sacramento non nisi illusio & fictio agitur, si sine fide percipitur, quod est horrendum. Hæc itaq; fides sola & summa ac proxima dispositio, facit verè puros & dignos, quia non nititur in operibus aut viribus nostris, sed in purissimo, piissimo, firmissimoq; verbo Christi dicentis: Venite ad me omnes qui laboratis & onerati estis, & ego reficiam vos. Et iterum: Beati qui esuriunt & sitiunt justiciam, quoniam ipsi saturabuntur. Fides enim est, quæ justificat, purificat, dignificat, ut Act. 15. Fide purificans corda eorum &c.

Sacramenta fine fide percepta.

Matth. 11.
Matth. 5.
Fides justificat, dignos facit &c.
Actor. 15.

COROLLARIUM III.

Quicquid sit de contritione tua, de pœnitentia vera & falsa, illud maximè stude, ut in præsumptione istorum verborum Christi accedas, & si accedens illuminaberis, & facies tua non confundetur. Vel matrem ejus noli mendacem facere, quæ dicit: Esurientes implevit bonis. Multò magis ne ipsummet Dominum arguas mendacii, ubi promittit: Venite ad me &c. Argues autem mendacii, si non credis eum ita facturum tibi, sicut promittit. Ideò infidelitas est maximum peccatum, & recta blasphemia in veritatem divinam.

Infidelitas.

Luc. 1.

Matth. 6.
Marc. 9.

Sextò, Si sentis te nec ista duo posse, vel satis posse, sicut verè senties, si te ipsum probes. Hic non verearis eum Apostolis Dominum orare: Domine adauge nobis fidem. Et cum patre illius dæmoniaci, Marc. 9. Domine adjuva incredulitatem meam. Sic intra in cubiculum tuum, & dic Patri tuo in cœlis: Ecce mi Domine Jesu Christe, miseriam meam respice, inops & pauper sum ego, & tamen adeò fastidiosus medicinæ tuæ, ut nec divitias gratiæ tuæ suspirem. Accende in me Domine desiderium gratiæ tuæ, & fidem promissionis tuæ, ut non offendam te optimum Deum meum perversa mea & incredulitate & saturitate. Ac sic accede cum fiducia misericordiæ ejus, & in timore indignitatis tuæ.

Sed hic tractandum est illud Apostoli, 1. Corinth. 11. Probet autem seipsum homo, & sic de pane illo edat &c Hoc verbum multi sic intelligere videntur, ac si velit Apostolus, nos non antè debere accedere, quàm donec invenerimus nos dignos & puros ab omni peccato. Ideò sibiipsis faciunt angustiam & carnificinam conscientiæ, discutiendo, conterendo, confitendo, non solùm venialia, sed ea quæ non sunt peccata. Et his factis (q; est horrendum baratrum præsum-

Probet autem seipsum homo.

1. Cor. 11.

præsumptionis) jam securè accedunt, nec de fide sua quicquam solliciti. Volunt enim justi & digni venire, & similes Deo, sicut Lucifer, cum deberent velle justi & digni fieri, & redire à Deo.

Igitur illud verbum dictum est contra eos, qui Christum dividebant in diversas sectas, Alii volentes esse Pauli, alii Cephæ, alii Apollo, alii Christi, 1. Corinth. 1 Et ideò invicem judicabant & damnabant atq; contemnebant. Insuper ad Sacramentum alii alios præveniebant & præsumebant, ut alii venturi nihil haberent, ut clarè ex textu & glossa B. Augustini patet: Quos Apostolus arguit, & pronunciat indignè manducare &c. volens, ut seipsos potiùs probarent, judicarent, damnarent, & non alios. Ea enim discordia (ut suprà quoq; diximus) maximè facit indignos & reos corporis Domini, & hanc ejus esse sententiam, sequentia ostendunt: Itaq; fratres mei, cum convenitis ad manduandum, invicem expectate, ne in judicium conveniatis Item: Si nos ipsos judicaremus, non utiq; judicaremur à Domino. Item: Non dijudicans corpus Domini. Q. d. Ita accedi-tis, ac si corpus Domini nihilo esset dignius reliquo pane naturali. *1. Cor. 1.*

Potest quidem illud verbum etiam de probatione intelligi, qua homo peccata sua discutit atque ponderat, Sed ea non est satis, nec pertinet nisi ad insensatos & crassos illos Sacramenti contemptores, Non enim sufficit, ut probes & ponderes, quàm malus fueris, nisi magis ponderes ac probes, quàm bonus fieri cupias & anheles.

COROLLARIUM I.

Si Apostolus eo verbo vellet nos probari à nobis, usq; dum digni fieremus, prorsus ad impossibile nos obligasset, & omnes homines etiam Sanctos communione privasset, sibi deniq; ipsi in plerisq; locis contradixisset, ubi elamat: Omnes esse peccatores, & sola fide justificandos. Oportet enim accessurum ad Sacramentum esse certissimum, se sine omni peccato mortali esse, si non velit judicium sumere. At impossibile est, ut ex se & suis viribus certus fiat, juxta illud: Delicta quis intelligit, ab occultis meis munda me Domine. Et illud Jerem. 17. Pravum & inscrutabile est cor hominis, quis scrutabitur illud: Ego Dominus scrutans renes & corda. Relinquitur itaque, ut certitudo illa stet super firmam infallibilemq; petram, id est, Christum & verbum ejus. *Rom. 3.* *Psalm. 19.* *Jerem. 17.*

COROLLARIUM II.

Quare, Vera & solida probatio est, si te inveneris inanem quidem, & sine pondere salutis & justiciæ, onustum verò ac laborantem in multis malisq; cupiditatibus, quibus inventis anhelus sitias gratiam & misericordiam, easq; non dubites in te consequuturum.

S. Gregorij sententia. Sic B. Gregorius reprehendens Petrum, quod Dominum jussisset exire à se, quia peccator esset, ait: Si te peccatorem agnoscis, non oportet Dominum repellere abs te, sed multò magis invitare. Et B. Ambrosius: Quia quotidie pecco, necesse habeo quotidie communicare. Et quidam Patrum consuluit, ne facile quis se abstineret à communione, ne fortè simul & longè fiat à Christo. Non enim venenum nobis dedisse ac reliquisse timendus est, qui novissimum & maximum charitatis, quam ad peccatores gerit, memoriale seipsum protestatur nobis reliquisse, dum instituerer Sacramentum illud. *B. Ambrosius.*

Septimò, Si tandem adeò infirmus es in fide, ut nec illa te satis juvent, aut non possis ea præstare, apprehende illud novissimum infirmorum remedium, & permitte te, sicut infantem, gestari in ulnis, & sinu matris Ecclesiæ, Imò cum Paralytico in lectulo, ut Dominus fidem illorum saltem intueatur, quando tua nulla est, id est, ut in fide vel universalis Ecclesię, vel hominis fidelis tibi noti accedas, & audacter dicas Domino Jesu: Ecce Domine mi Jesu Christe, doleo me tàm infirmum, ut de tuo inæstimabili in nos amore, nihil aut tàm parum præsumam. Ideò suscipe me in fide Ecclesiæ tuæ, & illius aut illius hominis N. Quicquid enim fit de me, necesse est, ò Domine, me obœdire Ecclesiæ tuæ, quæ jubet ut accedam. *Obœdientia Ecclesiæ utilis.*

cedam. In obœdientia venio saltem, si nihil aliud affero. Et crede firmiter, quod non indignus accesseris, Non est dubium, quin obœdientiam Ecclesiæ tanquam sibi factam acceptet. Deinde non potest fieri, ut Ecclesiæ fides te permittat perire, Non magis certè quàm parvulū, qui alienæ fidei meritò baptizatur & salvatur.

Sic B Bernhardus, Cum aliquando fratrem haberet nimis timidum & scrupulosum, ita ut nollet celebrare, ait ad eum: Vade mi Frater, & celebra in fide mea, Ivit ille obœdiens, & sanatus est ab omni languore conscientiæ suæ. *B. Bernhardus.*

Hæc itaq; latius dixi, quia compertum habeo, multorum concionatorum terroribus, eo redactas Christianorum conscientias, ut sibi ex Christo Mosen fecerint, ex gratia Legem, ex remedio venenum, dum Christum falsò imaginantur exactorem magis quàm largitorem, ultorem magis quàm propiciatorem, & in summa, damnatorem, non salvatorem, Ita, ut jam nec nominis sui, quod est, Jesus Christus (id est, salutaris & unctus) gloria sit in cordibus nostris, nisi nudis syllabis. Non igitur omnibus oportet terribiles judicii minas intentare, sed duris & insensatis, Trepidis verò atq; scrupulosis, leviores misericordiæ promissiones sunt declarandæ, quia alia medicina aliis morbis convenit. *Ex Christo Mosen facere. Iesus Christus.*

Octavò, Nec illud omittendum, imò maximè curandum, ut memoria Passionis Christi non omittatur. Quid enim prodest, si dignè præpareris, & non impleas id, ad quod te præparasti. Nam præcepit Dominus, id Sacramentum, non nisi in memoriam sui celebrari, Ideò omittendum est, si memoriam ejus omittere voles. Sic dixit: Hæc quotiescunq; feceritis, in mei memoriam facietis. Et Paulus: Quotiescunq; manducabitis panem hunc, & calicem bibetis, mortem Domini annunciabitis, donec veniat. Inde enim statuit Ecclesia, ut missa sine Euangelio non legatur. Hæc memoria autem alium requirit Sermonem, quia non minùs & ipsa in superstitiones & literalem hypocrisin apud multos versa, quàm pleraq; alia sacratissima Dei dona. *Memoria Passionis Christi.* *1. Cor. 11.*

F I N I S.

QVOMODO CHRISTI PASSIO SIT CONSIDERANDA.

Domini non est necessarium, ut Christum in ipsius Passione deploret, sed magis seipsum in Christo. Nam passio Christi (ut S. Pater Augustinus dicit) non solùm nobis exemplum est, ut sequamur ejus vestigia, & in nobis membra terrena crucifigamus, sed etiam Sacramentum & mysterium, Christum per suam temporalem & corporalem passionem, nostram spiritualem perpetuam passionem veteris hominis vicisse & crucifixisse. *Passio Christi nobis exemplum & mysterium.*

Itaq; Passionem Christi utiliter vel auditurus, vel lecturus, vel consideraturus, talem concipias necesse est affectum tanquam ipse eandem passionem in & cum Christo patereris. Ergò audiens Christum flagellatum vel percussum, considera hoc significari, te spiritualiter flagellatum vel percussum. Sicut igitur tibi, si modò sanæ mentis homo es, dolet te spiritualiter à morte peccati & Spiritu maligno cruciari, Ita dolet, & quidem vehementiùs dolet id Christo propter te in sua passione. Tu pateris ex merito, Christus propter te & innocenter portās in cruce non sua sed tua peccata. Ita confitebatur Latro in cruce passionem Christi. *Latro dexter.*

Sic & disce ex corporali passione Christi cognitionem tuæ spiritualis passionis & notitiam tuiipsius Christus in sua passione personam nostrorum peccatorum suscepit, ideò nos in cordibus nostris tales coram Deo apparere debemus, sicut ipse coram hominibus pro nobis apparuit. Et quemadmodum ipse propter nos lamentatus est, ita debemus nosipsos super eum deplorare. Sicut mulieribus dixit: Nolite flere super me, sed super vos & filios vestros. *Luc. 23.*

Igitur qui seipsum non intelligit & invenit in passione Christi, eam non intelligit sufficienter, & frustrà compatitur Christo, sive Christi vicem dolet, quia

quia ex Christi passione non discit sibiipsi compati. Ideò propter te Christus flevit, conquestus est & passus, ut discas tuam propriam passionem & miseriam coram Deo deplorare. Nam te recognoscens coram Deo filium mortis, meritò debes flere, donec perpetuò libereris.

Si ergò ita efficaciter tuam miseriam in passione Christi, recognosceres, facilis tibi esset humilitas, mansuetudo, clementia, contemptus mundi & cætera, libenter etiam Christum in omnibus ipsius sequereris passionibus, Quis n. nollet flere, videns suam miseriam esse rantam, ut pro ea æterna, infinita & innocens persona pateretur? Nam terribile est auditu, neque mirandum in parte nostra, si quisquam nostrum penitùs desperaret, tantam miseriam considerans, Nisi è diverso magna Dei misericordia in solatium succurreret, per quam nemo in Deo de sua salute desperare debet. Si enim Deus Filium pro nobis tradidit, dedit etiam in ipso nobis omnia. Quapropter vocatus in conscientia tua in accusationem, pœnam & mortem coram Deo, tunc confirere & deplora id totum ex merito venisse, & respice Christum omnia innocenter & immeritò patientem, id quod unicum tibi solatium sit. *Rom. 8.*

FINIS.

III. DE TRIPLICI JUSTICIA.

Triplex est peccatum, cui triplex opponitur Justicia, Germanicè Frömbkeit.

Peccatum manifestè malum. PRimum est criminale, id est, manifestè malum, quod etiam potestas secularis punit, ut furtum, homicidium, incendium, sacrilegium &c. Quorum aliqua, gladio, igne, aqua, furca, rota plectit, ut in jure civili. Aliqua, pœnitentia Canonica, ut simplices fornicationes, & alia quædam, ut in jure Canonico.

Iusticia legalis. JUSTICIA huic contraria, est illa species justiciæ, quæ simias Salomonis, pavones, & sycomoros facit. Qua fit, ut coram hominibus bonus vir sit, & accusari non possit, evadatq; pœnas Legis, consequaturq; promissa temporalia Legis. Rom. 10. Moses scripsit, quod justiciam, quæ est ex Lege, si homo fecerit, vivet in ea. Et Esa. 1. Si volueritis & audieritis me, bona terræ comedetis. *Rom. 10. Esa. 1.*

Naaman. Reges Israel. Talis fuit Naaman Syrus vir magnus apud dominum suum, per quem Dominus dabat salutem Syriæ, 4. Reg. 5. Tales multi Reges Israël, & populus Israël, quibus Dominus dedit bona temporalia, & victorias multas, licet essent juxta Idolatræ. *Samaritani.* Tales Samaritani, à quibus abstulit Dominus leones, cum tamen idola colerent, & Dominum Deum simul. *Romani.* Tales Romani juxta B. Augustinum lib. de civ. quibus Dominus dedit imperium amplissimum. Sic solet & Principes ditare. *4. Reg. 5.*

Tales usq; hodie sunt omnes, qui pœnitent propter pestem, famem, bellum, aliàve flagella Dei, qui tunc orant, qui Processiones faciunt, vota Sanctis vovent. Hi cultores Sanctorum, & Sacerdotes propter præsentiam servientes & Religiosi similiter, & qui talia similia multa faciunt. Et breviter. Hæc est justicia, quæ recipit hîc mercedem suam, & in futuro mitius quidem punitur, quàm criminosi. *Iusticia legalis remunerantur in hac vita.*

Servit sibi. Secundò non Deo, sed sibi servit, nec est filiorum, sed servorum justicia, nec Christianorum propriè sed Judæorum & Gentilium. Nec Christiani ad eam sunt exhortandi, quia procedit ex rimore pœnæ, vel amore commodi sui, non amore Dei.

Facit Hypocritas. Tertiò facit Hypocritas superbos mente cordis sui, temerarios judices aliorum, ut patet in Pharisæo illo & Simone leproso. *Luc. 7.*

Maledicta est, quia mercenaria. Quartò, hanc Apostolus Galat. 3. maledictam asserit, Qui ex operibus Legis sunt, sub maledicto sunt. Ideoque Christiani, qui æternis bonis sunt ditandi; *Galat. 3.*

non

non sunt exhortandi ad illam, sed dehortandi potius ad meliorem. Unde non est gaudendum in his sicut Principes Saxoniæ, Deus gloria, divitiis, voluptate ditat, quia religiosi sunt. Etsi hæc non sunt satis, nascetur adhuc unus Mons argenti, & pax servabitur. Ipsi viderint, an bene id eis cedat, ne sint mercenarii. Sunt enim hæc præmia vilissimæ hujus & maledictæ justiciæ, pertinentia ad benedictionem Esau & filiorum ejus. Hi sunt jactatores liberi arbitrii Themanitarum. Sic Deus munerat etiam mala, quia sicut in oculis hominum bona sunt, ita & in oculis hominum recipiunt bona. *Benedictio Esau. Genes. 27.*

ALTERUM est peccatum essentiale, natale, originale, alienum, de quo Psal. *Peccatum originale.*
Psal. 51. 51. Ecce enim in iniquitatibus conceptus sum, & in peccatis concepit me mater
Matth. 7. mea. De quo Christus: Non potest arbor mala fructus bonos facere. Et Rom. 5. Per
Rom. 5. unius inobedientiam peccatores constituti sunt multi, & per unius delictum in omnes homiues in condemnationem.

Et hoc est peccatum, quod facit priorem justiciam esse nihil & malam & ma-
Matth. 12. ledictam, sicut Christus ait: Aut facite arborem bonam & fructus bonos, aut arborem malam & fructus ejus malos.

Secundo, id peccatum est incurabile viribus hominis, nec aliquid hic valet *Liberum arbitrium.*
liberum arbitrium, ita ut & Sancti dicant: Quod nolo malum, hoc facio, Rom. 7.
Rom. 7. Galat. 5. Psal. 38. Et Galat. 5. Non quæ vultis, facitis. Psal. 38. Quoniam lumbi mei impleti sunt illusionibus, &c.

Tertio, id est, quod omnes sentimus in concupiscendo, irascendo, præsertim objectis præsentibus, ut dicit Dominus de oculo nequam &c. Ideo dixi essentiale, quia per nativitatem contrahimus & manet semper, nec aliquando transit sicut actuale, sicut fons, venenum, aut aqua salis naturaliter salsa est, sicut corpus leprosum naturaliter est tale, & corpus cœcum similiter, non hic cum Logicis ago. *Oculus nequam.*

Iohan. 3. JUSTITIA huic contraria similiter est natalis, essentialis, originalis, aliena, *Justicia originalis.*
quæ est justicia Christi. Johan. 3. Nisi quis renatus fuerit ex aqua & spiritu. Item
Iohan. 1. Johan. 1. Quotquot eum receperunt, dedit eis potestatem filios Dei fieri. Et 1. Jo-
1 Iohan. 3. Rom. 5. han. 3. Qui natus est ex Deo, non peccat (id est, non est peccator) sed generatio Dei conservat eum. Rom. 5. Per unius hominis justiciam in omnes homines in justificationem vitæ, & per unius hominis obedientiam justi constituuntur multi.

Hæc est, de qua nuper dixi, quod sit fors, capitale fundamentum, petra no-
Philip. 3. stra & tota substantia nostra, in qua gloriamur in æternū, Ut Apostolus ait: Quod
2. Cor. 5. vita nostra abscondita est cum Christo in Deo. Et iterum: Ut nos essemus justicia
1. Cor. 1. Dei in illo. Et 1. Corinth. 1. Qui factus est nobis à Deo, justicia, & sapientia, & san-
1. Cor. 3. ctificatio & redemptio. Et 1. Cor. 3. Fundamentum aliud nemo potest ponere.

Rom. 10. Secundo, hæc fit nostra per fidem, Rom. 1. Justus ex fide vivit. Et Rom. 10. *Iusticia originalis per fidem acquiritur.*
Corde creditur ad justiciam. Hæc per Baptismum confertur, hæc est proprie, quā Evangelium annunciat, & non est justicia Legis, sed justicia Gratiæ.

Psal 89. Tertio, hanc qui habet, etiamsi peccet, non damnatur. Psal. 89. Si peccaverit, &c. Hic enim filius delicatus (ut dicitur) qui non potest offendere quicquid fece-
Psal. 25. rit. Psal. 25. Universæ viæ Domini misericordia & veritas.

Psal. 85. Quarto, per hanc fit homo dominus omnium, quia justicia ejus de cœlo prospicit, & hic justicia & veritas obviant sibi, Justicia & pax osculantur, Veritas enim de terra oritur. Nam sine misericordia homo est hypocrita, sine justitia inquietus. Gratia facit veracem, justum, & vera justicia pacem, sed ea veritas Christus est, homo vanitas. *Facit dominum omnium.*

Rom. 5. Quinto, Rom. 5. Apostolus dicit, quod Adam sit forma futuri, scilicet, sicut Adam uno peccato omnes ex se natos facit eodem suo peccato proprio, illis jam alieno, reos, & dat quod habet. Ita Christus sua justicia omnes ex se natos facit eadem sua justicia, illis aliena & immerita, justos & salvos. Ut sicut alieno peccato damnati sumus, ita aliena liberemur justicia. *Adam forma Christi. Iusticia originalis ex justicia Christi.*

Justicia essentialis. Et ideo essentialem hanc dixi & æternam, quia manet semper, nec cessat aliquando sicut actualis. Juxta illud Psal. 111. Justicia ejus manet in seculum seculi. Solus Christus est æternus, ideo justicia ejus quoq; æterna, & tamen nostra. Hæc est misericordia Dei Patris, hæc gratia novi Testamenti, qua dulcis est Dominus his, qui gustant eum, in hac oportet nos salvos fieri, & nulla alia, Actor. 4. Non est nobis datum nomen sub cœlo. Psal. 31. In justicia tua libera me. Et: Deus in nomine tuo salvum me fac, &c. Hoc est quod dixi: Nullus salvatur nomine suo proprio, sed appellativo, id est, non ut Petrus, Paulus, Johannes, sed ut Christianus, sicut ait Johan. 3. Nemo ascendit in cœlum, nisi qui descendit, filius hominis, qui est in cœlo, de qua nuper latius dixi. *Psal. Actor. Psal. Johan.*

Peccatum actuale. TERTIUM peccatum est actuale, quod est fructus originalis, hæc sunt jam propria peccata, omnia scilicet opera, quæ facimus, etiam justiciæ priores ante fidem. Juxta Apostolum Rom. 2. & 3. Qui alium doces, teipsum non doces. Et iterum: Non est justus, non est intelligens. Et iterum: Eadem facis, quæ judicas, in quo enim judicas, condemnas teipsum. Et in hoc augetur malum peccati originalis, nec tamen potest vitari propriis viribus. *Rom.*

Justicia actualis. Justicia huic contraria est actualis, fluens ex fide & justicia essentiali, de qua Apostolus: Sicut portavimus imaginem terr[illegible], &c. Psal. 85. Justicia ante eum ambulabit (id est, coram eo erunt justi in op[illegible]) & ponet in via gressus suos. Et de ista nunc latius dicendum, ubi dimissum fuit nuper à me. *1. Cor. Psal.*

Opera meritoria. Primum, Hæc opera dicuntur meritoria, nescio an intelligant, Ego fateor me non intellexisse. Fides est meritum totum, vanissimum est, ut unus actus subitaneus dicatur dignus vita æterna, oportet ut persona sit digna. Christus meruit nobis & donavit, donatq; quotidie.

Secundum, Quomodo possit esse meritum, cum tamen omnes Sancti peccent Juxta illud: Non intres in judicium cum servo tuo. Et Christus Matth. 7. Vos cum sitis mali. Et dimitte nobis debita nostra. Et B. Augustinus: Væ hominum vitæ quantumcunq; laudabili, &c. Et rursus: Unusquisq; mercedem recipiet secundum suum laborem. Et 2. Paralip. 15. Est merces operi vestro. Et Genes. 15. Ego merces tua magna nimis. Et Eccles. 9. Vade & comede in lætitia panem tuum, & bibe cum gaudio vinum tuum, quia Deo placent opera tua. *Psal. Mat. 2 Para. Gene. Ecc.*

Imo caveat omnis Christianus, ne unquam incertus sit, an Deo placeant opera sua, Qui enim sic dubitat, peccat, & perdit opera sua cuncta, frustraq; laborat. Sed oportet, ut credat sese placere Deo, ut Apostolus: Gloria nostra hæc est, testimonium conscientiæ nostræ, quod sine crimine conversati sumus in hoc seculo. Et iterum: Non sic curro tanquam in incertum, non sic pugno quasi aerem verberans. Et Petrus: Satagite per bona opera certam facere vocationem vestram. Qui enim nescit aut dubitat sese bene agere, aut semper male se credit agere, semper peccat, ac perdit vitam suam totam, quia non ex fide, neq; in fide agit. *2. Cor. 1. Cor. 2. Pet.* *Qui semper peccent.*

Sententiæ contrariæ, quomodo conveniant. Quid ergo faciemus? quomodo simul judicium deprecabimur, & gloriam petemus? Respondetur: Cherubim adversis vultibus nos erudiunt. Hi enim vultu sunt contrarii, sed prospectu in Propiciatorium conveniunt. Sic illæ autoritates contrariæ inter se, in Christo concordant. Ideo opera nostra si sola aspicias, peccata, & ita judicium tibi est deprecandum (id est, ne sola sine Christo discutiantur) sed in Christo confidas, ea placere Deo, quæ ipsa sola placere non possunt, ut orat Ecclesia.

Ideo, sive pecces, sive non, semper firmiter nitere super Christum & justiciam illam naturalem. Septies enim in die cadit justus, & toties resurgit. Et Psalm. 37. Cum ceciderit justus, non collidetur, Dominus enim supponit manum suam. Sicut ergo de Christo non debes dubitare, quin [illegible] ceant propter Christum, in quo credis, & sic sunt opera talis fidei & gratissima, licet apud te, & in teipsis indignissima. *Psal.*

Tertium,

Tertium, quæ sunt opera potissimum facienda? Respondeo: Maxime illa, quæ promovent justiciam capitalem, & minuunt originale peccatum. Ideo unicuiq; est propria sui observatio necessaria. Quia originale peccatum, unumquemque aliter & aliter impugnat. Generalia sunt, orationes, eleemosynæ, jejunia. Imo Rom. 12. omnium pulcherrime & alibi: Mortificate membra vestra. Quia illa tertia justicia nihil aliud quæritur, quam ut peccatum originale expugnetur, & corpus peccati destruatur, & sic meritum fit ipsa regnans justicia, non autem quod actus mereatur, sed promovet meritum.

Qua opera sint facienda. — *Rom. 12.*

Quartum, præ omnibus custodi te ab operibus abs te electis, quia hæc non purgant peccata, sed polluunt magis, ut sunt nostro tempore, ceremonialia, orationes, voculæ, Ecclesiarum structuræ. Ideo illa opera magis purificant, quæ Deus imponit & vocat, inde omnium sunt optima, passiones, ægritudines, penuria, ignominia, mors, quia hæc solus Deus operatur, & homo patitur, & perfectissime occiditur Adam mundaturq; vitis Christus, & palmes ejus purgatur. Hæc est enim via compendii ad salutem, sed odiosa valde in actu, jucunda in fine.

Opera electa. — *Johan. 15.*

IIII. DE DUPLICI JUSTICIA.

Philip. 2.

FRatres, hoc sentite in vobis, quod & in Christo Iesu, qui cum in forma Dei esset, non rapinam arbitratus est, esse se æqualem Deo.

Duplex est justicia Christianorum, sicut & duplex peccatum est hominum.

PRIMA est aliena, & ab extra infusa. Hæc est, qua Christus justus est, Sicut 1. Corinth. 1. Qui factus est nobis à Deo, sapientia, justicia, sanctificatio & redemptio. Siquidem & ipse (ut Johan. 11.) Ego sum resurrectio & vita, qui credit in me, non morietur in æternum. Et iterum Johan. 14. Ego sum via, veritas & vita.

Iustitia infusa vel aliena. — *Cor. 1.* *Johan. 11.* *Johan. 14.*

Hæc ergo justicia datur hominibus in Baptismo, & omni tempore veræ pœnitentiæ. Ita ut homo cum fiducia possit gloriari in Christo, & dicere: Meum est, quod Christus vixit, egit, dixit, passus est, mortuus est. Non secus, quam si ego illa vixissem, egissem, dixissem, passus essem. & mortuus essem. Sicut Sponsus habet omnia, quæ sunt sponsæ. Et Sponsa habet omnia, quæ sunt sponsi, Omnia enim sunt communia utriusq;, sunt enim in una caro. Ita Christus & Ecclesia sunt unus Spiritus. Sic benedictus Deus & Pater misericordiarum (secundum S. Petrum) maxima & preciosa donavit nobis in Christo. Et Paulus 2. Corinth. 1. Benedictus Deus & Pater Domini nostri Jesu Christi, Pater misericordiarum & Deus totius consolationis. Et Ephes. 1. Qui benedixit nos in omni benedictione spirituali in cœlestibus in Christo.

Pet. 1. *Cor. 1.* *Ephes. 1.*

Hæc gratia & benedictio ineffabilis olim promittebatur Abrahæ Genes. 12. In semine tuo (id est, in Christo) benedicentur omnes tribus terræ. Et Esa. 9. Puer natus est nobis, & filius datus est nobis. Nobis, inquit, quia noster est totus cum omnibus bonis suis, si in illum credimus. Sicut Rom. 8. dicit: Proprio filio suo nō pepercit, sed pro nobis omnibus tradidit illum, Quomodo non omnia nobis cum illo donavit? Omnia ergo sunt nostra, quæcunq; habet Christus, gratis & indignis nobis ex pura misericordia donata, cum potius iram & damnationem meruerimus pariter & infernum.

Genes. 12. *Esa. 9.* *Rom. 8.*

Unde & ipse Christus, qui venisse dicit se, ut hanc piissimam voluntatem Patris sui faceret, factus est ei obediens, & quicquid fecit, nobis fecit, nostrumq; esse voluit, dicens: Ego in medio vestrum sum, sicut qui ministrat. Et iterum: Hoc est corpus meum, quod pro vobis traditur. Et Esa. dicit 43. Servire me fecisti in peccatis tuis, & laborem præbuisti mihi in iniquitatibus tuis.

Luc. 22. *Esa. 43.*

Igitur per fidem in Christum, fit justicia Christi nostra justicia, & omnia quæ sunt ipsius, Imo ipsemet noster fit. Ideo appellat eam Apostolus justiciam Dei, Roman. 1. Justicia Dei revelatur in Evangelio, sicut scriptum est: ex fide vivit. Deniq; & si-

Fide in Christum, justicia ejus, fit nostra. — *Rom. 1.*

& fides talis vocatur justicia Dei, ut ejusdem 4. Arbitramur hominem justificari per fidem. Hæc est justicia infinita, & omnia peccata in momento absorbens. Quia impossibile est, quod peccatum in Christo hæreat, & qui credit in Christo, hæret in Christo, estq; unum cum Christo, habens eandem justiciam cum ipso, Ideo impossibile est, quod in eo maneat peccatum.

Fundamentum justitiæ propriæ. Et hæc justicia est prima, fundamentum, causa, origo omnis justiciæ propriæ seu actualis, quia vere ipsa datur pro originali justicia, in Adam perdita, & operatur id, imo majus quam illa justicia originalis fuisset operata. Sic intelligatur illud Psal. 31. In te Domine speravi, non confundar in æternum, in justicia tua libera me, Non in mea, sed in tua, inquit, id est, in justicia Christi, Dei mei, quæ est per fidem, per gratiam, per misericordiam Dei, nostra facta. *In justicia tua libera me, Psal 31. Nomina fidei.*

Et hæc vocatur in Psalterio per multa loca, opus Domini, confessio virtus Dei misericordia, veritas, justicia, Omnia hæc sunt nomina fidei in Christum, imo justiciæ, quæ est in Christo. Unde & Apostolus ad Galat. 2. audet dicere: Vivo jam non ego, vivit vero in me Christus. Et ad Ephes. 3. Ut det vobis Christum habitare per fidem in cordibus vestris. *Galat. 2. Ephes. 3.*

Iusticia aliena. Originale peccatū. Hæc igitur justicia aliena, & sine actibus nostris per solam gratiam infusa nobis, trahente intus, scilicet Patre nos ad Christum, opponitur peccato originali, quod alienum similiter est sine nostris actibus, per solam generationem nobis cognatum & contractum. Et ita Christus expellit Adam de die in diem magis & magis, secundum quod crescit illa fides & cognitio Christi, Non enim tota simul infunditur, sed incipit, proficit, & perficit tandem in fine per mortem.

Iusticia nostra & propria. SECUNDA justicia est nostra & propria, Non quod nos soli operemur eam, sed quod cooperemur illi primæ & alienæ. Hæc nunc est illa conversatio bona in operibus bonis, primo in mortificatione carnis, & crucifixione concupiscentiarum erga seipsum, sicut Galat. 5. Qui sunt Christi, carnem suam crucifixerunt cum vitiis & concupiscentiis. *Galat. 5.*

Secundo & in charitate erga proximum.

Tertio in humilitate ac timore erga Deum.

De quibus plenus est Apostolus & omnis Scriptura. Breviter autem omnia ad Titum 2. comprehendit, dicens: Sobrie (quo ad seipsum in carnis crucifixione) & juste (quo ad proximum) & pie (quo ad Deum) vivamus in hoc seculo, &c. *Tit. 2.*

Fructus Spiritus. Hæc justicia est opus prioris justiciæ & fructus, atq; sequela ejusdem, sicut ad Galat. 5. Fructus autem Spiritus (id est, spiritualis hominis, qui fit per fidem in Christo) Charitas, gaudium, pax, patientia, bonitas, &c. Spiritus enim vocatur homo spiritualis illo loco, quod patet, quia illi fructus sunt opera hominum. Et Johan. 3. Quod natum est de carne, caro est, quod natum est de Spiritu, Spiritus est. *Galat. 5. Iohan. 3.*

Effectus justiciæ. Hæc justicia perficit priorem, quia semper laborat, ut Adam perdatur & destruatur corpus peccati, Ideo odit se & diligit proximum, Non quærit quæ sua sunt, sed quæ alterius, & in hoc est tota conversatio ejus. Nam in hoc, quod odit seipsum, & non quærit quæ sua sunt, facit sibi crucifixionem carnis, Quod autem quærit quæ alterius sunt, operatur charitatem, & sic utroq; facit voluntatem Dei, vivens sibi sobrie, proximo juste, Deo pie. Et in hoc imitatur exemplum Christi, & conformis fit imagini ejus. Nam & hoc ipsum Christus requirit, ut sicut ipse omnia fecit pro nobis, non quærens quæ sua sunt, sed tantummodo quæ nostra, & in hoc obedientissimus fuit Deo Patri, Ita vult, ut & nos idem exemplum ad proximos exhibeamus. *Imitatio exempli Christi.*

Et hæc justicia opponitur peccato actuali, & proprio nostro, ut ad Roman. 6. Sicut exhibuistis membra vestra servire iniquitati, ad iniquitatem, Ita nunc exhibete membra vestra servire justiciæ ad sanctificationem. Igitur per justiciam priorem oritur vox Sponsi, qui dicit ad animam: Tuus ego. Per posteriorem vero vox Sponsæ, quæ dicit: Tua ego. Tunc factum est firmū perfectumq; atq; consummatum *Rom. 6.*

Cantic. 2. matum matrimonium, ut in Cant. Dilectus meus mihi, & ego illi. Q. d. Dilectus meus est meus, & ego sum sua. Tunc anima non quærit amplius esse sibi justa, sed habet suam justitiam, Christum, quærit ergo aliorum salutem tantummodo. Unde per Prophetam minatur Dominus synagogæ, quod auferetur ab ea vox lætitiæ, vox Sponsi, & vox Sponsæ.

Philip. 2. Hoc est, quod thema propositum dicit: Hoc sentite in vobis, &c. id est, sic sitis animati & affecti erga invicem, sicut videtis Christum affectum erga vos fuisse. Quomodo? Qui, scilicet, cum in forma Dei esset, non rapinam arbitratus est, esse se æqualem Deo, sed exinanivit seipsum, formam servi accipiens, &c.

Forma Dei hic non dicitur substantia Dei, quia hac Christus nunquam se exinanivit, Sicut nec forma servi dici potest, substantia humana, Sed forma Dei est sapientia, virtus, justicia, bonitas, deinde libertas. Ita quod Christus homo fuit, liber, potens, sapiens nulli subjectus, nec vitio nec peccato, sicut sunt homines cuncti. Talibus enim præstabat formis, quæ maxime Deo conveniunt, & tamen in hac forma non superbivit, non sibi placuit, nec alios fastidivit atq; contempsit, qui erant servi, & variis malis subjecti, Sicut ille Pharisæus, qui dixit: Gratias tibi ago, quia non sum sicut cæteri homines, Quem delectabat, quod alii essent miseri, utique nolens, quod essent ei similes. Et hæc est rapina illa, quam homo sibi arrogat, imo servat, quæ habet, & non refert pure in Deum, cujus hæc sunt, Nec per ipsam aliis servit, ut se similem faceret cæteris, & ita volunt esse sicut Deus, in seipsis sufficientes, sibi placentes, in seipsis gloriantes, nulli debentes, &c. Forma Dei. Forma servi. Luc. 18. Pharisæus.

Christus autem non ita arbitratus est, non ita sapuit, sed illam formam retulit in Deum Patrem, ac exinanivit, nolens illis uti titulis contra nos, nolens dissimilis nobis esse, Quin magis nobis factus est, sicut unus ex nobis, & formam servi accepit (id est, omnibus malis sese subjecit) Et cum esset liber (ut Apostolus quoque ait) omnium se servum fecit, non aliter agens, quam si sua essent omnia ista mala, quæ nostra erant. Itaq; super sese accepit peccata nostra & pœnas nostras, & egit ut vinceret ea, tanquam sibiipsi, cum tamen nobis ea vinceret. Ita cum esset respectu nostri talis, ut Deus noster esse, & Dominus esse posset, tamen ita noluit, sed servus potius fieri voluit noster, sicut ad Roman. 15. Non debemus nobis placere, etenim Christus non sibi placuit, sed sicut scriptum est: Improperia improperantium tibi ceciderunt super me, quæ est eadem sententia cum prædicta. Christus formam servi assumpsit. Rom. 15. Psal. 69.

Ex isto sequitur, Quod ista Autoritas negative debet intelligi, quam multi affirmative acceperunt, scilicet, quod Christus non arbitratus est esse se æqualem Deo, id est, noluit esse æqualis, ut fit per eos, qui id rapiunt per superbiam, qui dicunt Deo: Si non dederis (ut ait B. Bernhardus) mihi gloriam tuam, ipsemet mihi usurpabo. Non autem affirmative sic: Non arbitratus est se esse æqualem Deo, id est, quod esset æqualis Deo, id non putavit rapinam. Hæc enim sententia non habet aptam intelligentiam, loquitur enim de Christo homine.

Apostolus id vult, ut singuli Christiani, exemplo Christi, fiant alterius servi. Et si quid habent sapientiæ, vel justiciæ, vel potentiæ, quibus cæteris possint præstare & gloriari, tanquam formis Dei, non hoc servent, sed in Deum referant, & omnino fiant, quasi non habeant, & efficiantur sicut unus illorum, qui non habent. Ut quisque sui oblitus, & exinanitus à donis Dei, agat cum proximo suo eo affectu, quasi sua sit propria infirmitas, peccatum, stulticia proximi, non glorietur, neq; infletur, neq; fastidiat, neq; triumphet adversus illum, quasi Deus illius, & æqualis Deo sit, quod cum soli Deo sit relinquendum, rapina fit per talem superbiam & temeritatem. Christianus fiat, Christi exemplo, alterius servus.

Galat. 5. Rom. 12. 1. Cor. 12. Sic itaq; accipitur forma servi, & impletur illud Apostoli Galat. 5. Per charitatem servite invicem. Et Rom. 12. ac 1. Corinth. 12. Per similitudinem membrorum corporis docet, quomodo membra robusta, honesta, sana, non superbiunt adversus infirma, inhonesta, ægrota, tanquam dominentur & sint Dii eorum, Sed econtra magis serviunt illis, oblita suæ honestatis, sanitatis, potentiæ, Sic enim Forma servi.

 nullum

nullum membrum corporis sibiipsi servit, nec sua quærit, sed alterius, & eo magis, quo fuerit illud infirmius, ægrius, inhonestius, & ut verbis ejus dicam: Invicem sollicita sunt membra, ne sit schisma in corpore.

Quod tibi fis fieri, alteri faciat. Ex istis nunc patet, quomodo agendum sit cum proximo, in quacunq; causa. Et illa doctrina practicanda: Quæcunq; vultis, ut faciant vobis homines, & vos facite illis. *Matth. 7.* Exempli gratia: Si estis offensi à proximo, statim suggeritis, vindicta petenda, (Sic enim sapit natura ex Adam) Hic apparent illæ duæ Formæ, scilicet justicia in offenso, & injusticia in offensore, Si hic natura prævaluerit, quid fiet? Nempe sibiipsi placebit & inflammabitur adversus offensorem, atq; velut injustū despiciens per sententiam, & judicat atq; condemnat, & temere omnia agit contra eum, quæ Dei sunt, tanquam superior illo, Dei enim est gloria, vindicta, judicium, Rom. 12. Mea est ultio, Johan. 8. Est qui quærat & judicet. Hic igitur fit homo sanguinum, iratus, invidus, impatiens. Sed interim obliviscitur, quod & ipse in plurimis aliis offendit Deum & hominem. In quorum tamen uno non vellet sic secum agi, sicut agit in isto unico, cum proximo suo, Nollet enim vindicari, judicari, confundi, &c. *Gloria, vindicta, &c. Dei est.* *Rom. 12. Johan. 8.*

Exemplar Christi. Secundo non videt exemplar illud Christi, qui propter hoc, quod tam multipliciter est offensus, non solum non quærit vindictam in eum, sed etiam velut misero & insano compassus submittit sese formæ ejus, ac pro eo peccato, quo offensus est, ipse non aliter agit oblitus formæ propriæ, quam si ipse hoc fecisset.

Proximus offensor. Tertio non videt, quod proximus ille offensor est, sicut membrum suum ægrotum, inhonestum & sanandum. Quod magis compassione misericordiæ fovendum est & sanandum, quam rigore justiciæ exasperandum est & confundendum. Sic enim & nos à Christo fovemur, & non exasperamur, qui tamen quingentis talentis, (id est, multo majoribus infirmitatibus & offensionibus) ipsum lædimus, ubi nos proximus noster vix quinquaginta (id est, minoribus offensionibus) urget & irritat. Ad hoc etiam oratio Dominica cogit: Dimitte nobis debita nostra, sicut & nos dimittimus debitoribus nostris.

Simon leprosus. Quod si nos non volumus sponte exuere istas formas Dei, & induere formas servi, cogemur & inviti exuemur. De quo nota Luc. 7. historiam, ubi Simon leprosus in forma Dei & justicia sua sedens, superbe judicabat atq; despiciebat Mariam Magdalenam, in qua videbat formam servi. *Luc. 7.* Sed vide judicem, statim Christus exuit eum forma justiciæ, & induit forma peccati, dicens: Aquam pedibus meis non dedisti, osculum mihi non dedisti, oleo caput meum non unxisti. Vide, quanta peccata, quæ ille non videbat, nec tam fœda forma sese putabat deformem. Non sunt in memoria ulla ejus bona opera. Nescit Christus formam Dei, in qua ille sibi placens superbivit, non recitat, quod sit invitatus ab eo, cibatus, honoratus, non est Simon leprosus jam nisi peccator factus, qui tam justus sibi videbatur, detracta est gloria formæ Dei, sedet confusus in forma servi velit nolit.

Maria Magdal. At contra, Mariam honestat forma Dei, & suam imponit ei & super Simonem exaltat, dicens: Hæc pedes meos unxit, osculata est, lachrymis rigavit, capillis tersit. Vide, quanta merita, quæ nec ipsa, nec Simon videbat. Non sunt in memoria ulla ejus demerita, nescit Christus formam servitutis in illa, quam magnificavit forma dominationis, nec est Maria aliud quam justa, & exaltata est in gloria formæ Dei, &c.

Sic faciet omnibus nobis, quoties de justicia vel sapientia, vel potestate inflamur, & irritamur adversus injustos, stultos, impotentiores nobis. Tunc enim (quæ etiam est maxima perversitas) justicia contra justiciam, sapientia contra sapientiam, potentia contra potentiam operatur. Nam ideo potens es, ut impotentes non impotentiores facias opprimendo, sed potentes facias exaltando & defendendo, Et ideo sapiens, ut non rideas stultos ac sic magis stultos facias, sed suscipias, sicut te ipsum velles, & erudias. Sic justus es, ut justifices & excuses injustum, non ut condemnes tantummodo, detrahas, judices, atq; vindices.

Hoc

Johan. 3. *Luc. 7.* Hoc est enim exemplum Christi erga nos, sicut dicit: Non venit Filius hominis, ut judicet mundum, sed ut mundus salvetur per ipsum. Et iterum Luc. 9. Nescitis cujus spiritus filii sitis, Non venit Filius hominis animas perdere, sed salvare. *Exemplum Christi erga nos.*

At natura vehemens contra nititur, quia valde delectatur in vindicta & in triumpho suæ justiciæ, atq; confusione injustitiæ proximi sui. Ideo suam causam agit, quam gaudet esse meliorem quam proximi, causam vero proximi persequitur, & quodammodo cupit esse malam, Quæ perversitas est tota iniquitas, contraria charitati, quæ non quærit quæ sua sunt, sed quæ alterius. Debebat enim dolere, quod causa proximi non est melior quam sua, & optare ut sit melior quam sua, non minori gaudio, quam quo gaudet suam esse meliorem. Hæc est enim Lex & Prophetæ.

SED dices: An non licet malos castigare? Non decet peccata punire? Quis non tenetur justiciam defendere? Hoc enim esset occasionem præbere delinquendi.

Respondeo.

Non potest hic simplex solutio dari. Ideo distinguendum de hominibus. Sunt enim homines vel publici vel privati. Ad eos qui sunt publici, id est, in officio Dei constituti, & in præsidentia, nihil pertinent ea, quæ dicta sunt, ad ipsos enim ex officio & necessitate pertinet punire & judicare malos, vindicare & defendere oppressos, Quia non ipsi, sed Deus hoc facit, cujus sunt in hoc ipso servi, ut Rom. 13. late Apostolus persequitur dicens: Non sine causa gladium portat, &c. *Vindicta magistratuum.* *Rom. 13.*

Verum hoc est intelligendum in causis aliorum, non autem propria, Nullus est enim in vice Dei propter se & sua, sed propter alios. Si autem habet causam propriam, alium Dei vicarium quam seipsum requirat, jam enim non est Judex, sed pars. Sed de his alii, & alias dicunt latior est enim res, quam hic dici potest.

Privati vero & propriæ causæ homines sunt triplices: Primi, qui vindictam quærunt, & judicium apud vicarios Dei, & horum nunc est totus numerus. Hoc tolerat Apostolus, non autem probat 1. Corinth. 6, dicens: Omnia mihi licent, sed non omnia expediunt. Imo dicit ibidem: Omnino delictum est inter vos, quod judicia habetis. Sed tamen propter majus malum toleratur hoc minus malum, scilicet ne seipsos vindicent, & vim alter alteri faciat, reddendo malum pro malo, aut reposcendo sua bona, Sed tamen tales non intrabunt in regnum cœlorum, nisi fuerint mutati in melius, & licentia relinquant, sequendo expedientia, quia affectus ille sui commodi extinguendus est. I. *Quærentes vindictam apud vicarios Dei.* *1. Cor. 6.*

Matth. 5. Alii sunt qui non cupiunt vindictam, imo parati sunt (secundum Evangelium) tollenti pallium, & tunicam dare, & non resistunt ulli malo. Hi sunt filii Dei, fratres Christi, hæredes futurorum honorum. Ideo vocantur in Scripturis orphani, pupilli, viduæ, pauperes, quorum Pater & Judex Deus vocari voluit, eo quod seipsos non vindicant, imo si præsidentes pro eis vindicare velint, vel non cupiunt nec quærunt, vel solummodo permittunt, aut si sint perfectissimi, prohibent & impediunt, potius parati & alia amittere. II. *Non resistentes malo, &c.*

Si dicis: Paucissimi sunt tales, & quis posset in hoc mundo permanere, si hoc faceret? Respondeo: Non est novum hodie, quod pauci salvantur, & quod angusta sit porta, quæ ducit ad vitam, & pauci inveniant eam, Quod si nulli hoc facerent, quomodo stabit Scriptura, quæ tales pauperes, orphanos, pupillos, populum Christi prædicat. Oportet ergo sic fieri. *Porta ducens ad vitam est angusta. Matth. 7.*

Igitur isti magis dolent de peccato offendentium se, quam de suo damno & offensa. Idq; potius agunt, quo illos de peccato revocent, quam quod injurias suas ulciscantur. Ideo formas justiciæ suæ exuunt, & illorum formas induunt, orantes pro persequentibus, benedicentes maledicentibus, benefacientes malefacientibus, & pro ipsis inimicis suis pœnas luere & satisfacere parati, ut salvi fiant, hoc est Evangelium & exemplum Christi.

III. Tertii sunt, qui sunt affectu tales, quales secundi jam dicti, sed effectu alii. Hi sunt, qui non adeo reposcunt sua, aut reddi vindictam cupiunt, quia sua quærunt, sed per eam vindictam & redditionem suorum, quærunt emendam illius, qui rapuit, vel offendit, quem vident sine punitione, non posse emendari. Hi vocantur zelosi, & hoc in Scripturis laudem habet, sed hoc non debet attentare, nisi qui in secundo gradu jam dicto perfectus est, & exercitatissimus, ne furorem pro zelo apprehendat, & quod amore justiciæ sese credit facere, ex ira potius & impatientia fecisse convincatur. Similis est enim ira zelo, & impatientia amori justiciæ, ut nisi à spiritualissimis discerni satis non possunt. Hujusmodi fecit Christus opus (ut dicitur) quando factis flagellis ejecit de templo vendentes & ementes. Et Paulus, quando dixit: In virga veniam ad vos, &c. Finis.

Zelosi.

Ira similis zelo est.

Johan. 2.

1. Cor. 4.

EXPLICATIO LOCI ECCLESIASTIS VII. NON EST JUSTUS IN TERRA, &c.

Contra Scholasticorum sententiam.

Quod justus etiam inter bene operandum peccet, patet.

PRIMO per illud Eccles. 7. Non est justus in terra, qui faciat bene, & non peccet. Hic autem ab aliis dicitur, Quod justus quidem omnis peccat, sed non quando bene facit. Quibus respondeatur: Si id vellet hæc autoritas, quid superfluit verbis? An Spiritus sanctus delectatur multiloquio & nugatione? Nam iste sensus fuisset abunde sic expressus: Non est in terra, qui non peccet, ut quid addit: Qui benefaciat? Quasi alius sit justus, qui faciat male? non enim nisi justus facit bene. At ubi de peccatis extra benefacto loquitur, sic dicit: Septies in die cadit justus, Hic non dicit: Septies in die cadit justus, quando benefacit. *Prov. 24.*

Secundo, per illud Apostoli, Rom. 7. Quod nolo malum, hoc ago, Quod volo bonum, non ago. Et infra: Condelector legi Dei secundum interiorem hominem, Video autem aliam legem in membris meis, repugnantem legi mentis meæ. Ecce, simul delectatur & displicet, in lege Dei. Simul vult bonum secundum spiritum, & tamen hoc non agit, sed contrarium. Hoc itaq; contrarium est noluntas, quia semper est, quando est voluntas. Per hanc bene facit, & per illam male facit. Nolle est ex carne, & velle ex spiritu. Ideo tantum ibi est peccati, quantum noluntatis, difficultatis, necessitatis, resistentiæ, Et tantum ibi meriti, quantum voluntatis, pronitatis, libertatis, hilaritatis. Mixta enim sunt hæc duo in omni vita & opere nostro. Quod si sit tota noluntas, jam ibi est peccatum mortale & aversio. Tota autem voluntas in hac vita non est, ideo semper peccamus, dum benefacimus, licet quandoq; minus, quandoq; magis. Hæc enim est causa, quare non sit justus in terra, qui faciat bene, & non peccet. Est autem talis justus in cœlo tantummodo. Sicut ergo homo sine ista noluntate non est, ita nec sine ea operatur. Ac per hoc nec sine peccato est. Quomodo enim sine ea operari potest, qui sine ea vivere & esse non potest?

Lex in membris repugnans legi mentis, Rom. 7.

Sic etiam Scriptura dicit: Quis gloriabitur se habere cor mundum? Idem Galat. 5. Caro concupiscit adversus Spiritum, & Spiritus adversus carnem, Hæc duo enim sibi invicem adversantur, Ut non ea, quæ vultis, faciatis, &c.

TERTIO, per illud Psal. 143. Non intres in judicium cum servo tuo Domine, quia non justificabitur in conspectu tuo omnis vivens. Hæc quæro, An ille justus, qui fingitur, cum in ipso jam pulcherrimo merito actualiter fuerit, etiam sit inter eos numerandus, qui vivunt? Si est inter omnes qui vivunt, ergo non justificatur, Cur hoc, si non peccat in eodem merito suo? *Psal. 143.*

Ratione probo.

Quicunque minus facit, quam debet, peccat, Sed omnis justus bene faciens minus facit quam debet, Ergo. Minorem probo, Quicunq; non plena & perfecta

dile-

dilectione bene facit, minus facit quam debet. Sed omnis justus ille est hujusmodi. Majorem probo per illud Præceptum: Diliges Dominum Deum tuum, ex toto corde tuo,& totis viribus,&c. De quo Dominus Matth. 5. Unum jota aut unus apex non præteribit à lege, donec omnia fiant. Ergo oportet ex totis viribus diligere Deum aut peccamus. Sed minor, Quod & totis viribus diligamus, supra probata est, Quia voluntas in carne & in membris impedit hanc totalitatem, ut non tota membra seu vires diligant Deum, sed resistit interiori voluntati Deum diligenti.

Matth. 5.

Sed dicunt illi: Non requirit hoc perfectum mandatum Deus à nobis. Quæro: A quo tunc requirit? An à lapidibus & lignis? An à pecoribus? Error hoc est, Quia Rom. 3. Scimus, quod quæcunq; Lex loquitur, iis qui sunt in lege, loquitur. Ergo nobis præceptum est, à nobis requiritur. Per istam falsissimam huius dicti intelligentiam: Deus non requirit perfectionem, factum est, ut diceretur non esse peccatum, quicquid minus plenissima charitate fiat, Cum id ideo non requirat, quia ignoscit, Non quia sit licitum & non peccatum, Alioqui præceptum suum mutasset, quod est contra suum dictum: Unum jota aut unus apex non præteribit à lege, &c.

Rom. 3. — *Dictum Scholasticorum.*

Arguo nunc contra illa.

PRIMO dicit Johannes in sua Canonica: Qui natus est ex Deo, non peccat. Item, Genes. 20. Abimelech Deus testimonium dedit, quod in simplicitate cordis fecerit, ergo non peccavit. Psalm. 86. Custodi animam meam, quoniam sanctus sum, Et quæcunq; alia huc duci possunt.

1. Johan. 3. Genes. 20. Psal. 86.

Respondeo: Utrunq; verum est, Quia natus ex Deo, non peccat, & peccat. Nisi forte Paulus Rom. 7. Non fuit natus ex Deo, Aut ipse idem Johannes mentitus contra seipsum dixit: Si dixerimus, quia peccatum non habemus, mendaces sumus. Peccat scilicet in opere eodem, propter voluntatem carnis, Non peccat, propter contrariam voluntatem spiritus.

Rom. 7. — *Natus ex Deo non peccat, &c. 1. Johan. 3.*

Dicis itaq;: Quomodo ergo implemus legem Dei? Respondeo: Quod non implemus, ideo sumus peccatores, & Deo inobedientes. Nec hoc est peccatum veniale ex genere & natura sua, Quia nihil inquinatum intrabit in regnum cœlorum, Ideo pro omni peccato requiritur damnatio, cum Christus dicat, quod nec unum jota, nec unus apex præterire debeat, donec omnia fiant. Rectissime ergo B. Augustin. 1. retracta. 19. Omnia mandata divina implentur, quando quicquid non fit, ignoscitur, Ergo præcepta Dei implentur, plus ignoscente per misericordiam Deo, quam operante per justiciam homine, Quia major misericordia Dei, quam justicia hominis. Hoc est quod illi dicunt: Non requirit Deus perfectionē, Ubi deberent dicere: Ignoscit Deus, Sed quibus? Nunquid securis, & peccatum illud non putantibus? Absit, Sed dicentibus: Dimitte nobis debita nostra, ex vero corde, hoc malum suum agnoscentibus, odientibus. Sicut Ezech. 20. Et displicebitis vobis in conspectu vestro, in omnibus malitiis, quas fecistis, &c.

Matth. 5. — *Quomodo lex impleatur. Augustinus.* — *Quibus Deus ignoscat.* — *Ezech. 20.*

Hoc est quod Psal. 32. dicit: Pro hoc orabit ad te omnis Sanctus, Si est Sanctus, non habet impietatem, nisi in peccato remissam. Pro qua ergo orat? Utiq; pro remittenda orat, Nam pro remissa gratias potius agit. Deinde non debuit dicere: Sanctus, sed: Omnis peccator, pro ea orabit, si de præterita vellet loqui, Sanctus est, cui remissæ sunt iniquitates, Et Sanctus orat pro remissione iniquitatis. Mira sententia, Nec potest solvi per illorum stultam & carnalem glossam, quod Sanctus de præteritis orat. Quia Propheta non de se, sed de iis, quos videbat sanctificatos, remissisq; peccatis eorum Sanctos, Et tamen dicit eos orare pro remissione, Nisi forte Propheta vel mentitur, vel adulatur, appellans eos Sanctos, quibus non essent peccata remissa, sed orare, ut remittantur, cum ante remissionē utiq; peccatores dicere deberet.

Psal. 32.

Igitur.

Hæc est dulcissima Dei Patris misericordia, quod non fictos, sed veros peccatores

Deus non fictos, sed veros peccatores [illegible]

tores salvat, sustinens nos in peccatis nostris, & acceptans opera & vitam nostram, omni abjectione digna, donec nos perficiat atq; cōsummet. Interim in protectione & umbra alarum ejus vivimus, Et judicium ejus effugimus, per misericordiam ejus, non per justiciam nostram.

Facessant igitur Argumenta fumi humani, Unus & idem actus non potest esse acceptatus & deacceptatus Deo, Sequitur enim quod sit bonus & non bonus. Respondeo: Ergo nec potest homo simul timere judicium, & sperare misericordiam? Dico itaq; quod omnis actus bonus est acceptatus, & non deacceptatus, Et econtra: Est non acceptatus, sed deacceptatus, Quia est acceptatus per ignoscentiam, ac sic non deacceptatus, quia agnoscit per misericordiam, quod minus acceptatione dignum est. Idem autem est deacceptatus, id est, peccatum, in quantum est ex carnis malicia actus. Sed tamen hoc Deus ignoscit in hoc tempore, Et requirit tam in hoc quam futuro tempore. Non enim est ullus actus, quem Deus acceptet simpliciter, (ista enim nomina ex humano corde ficta sunt) Sed omni actui nostro ignoscit & parcit. Illi autem præsumunt, quod sit aliquis quem acceptet, sine ignoscentia, quod est falsum. Quando ergo ignoscit, non acceptat, neq; deacceptat, sed ignoscit. Et sic acceptat misericordiam suam in operibus nostris, hoc est, faciem Job. scilicet Christi pro nobis: Ipse est enim Propiciatorium Dei, qui opera nostra excusat, & ignoscibilia facit, ita, ut quod minus est in nobis, per plenitudinem ejus suppleamus, Ipse enim est justicia nostra solus, donec efficiamur conformes imagini ejus.

Omnis actus bonus &c.

Denuo probo.

PRIMO, Non est in me, (id est, in carne mea) bonum, Multo minus in illis erit bonum, qui sunt omnino caro & sanguis. Apostolus enim in persona sua & omnium justorum loquitur. Si ergo hi, dum faciunt quod extra eos est, & secundum gratiam, adhuc non faciunt quod debent, licet vehementer laborent, Quanto magis ii, qui id, quod sine gratia in seipsis est, facientes, non laborantes, contra faciunt quam debent? At hic iterum dicunt: Verum est, deficiunt, sed idem defectus non est peccatum. Respondeo: Ex natura sua peccatum est, sed gementibus Deus non imputat. *Matth 7.*

Cuncta cogitatio humani cordis ad malum prona. Genes. 6. 8.

SECUNDO, per illud Genes. 6. Cuncta cogitatio cordis humani prona est ad malum ab adolescentia sua. Hic non dicit: Cogitatio, sed cuncta cogitatio, Et quicquid cogitat homo, malum est, quia quærit quæ sua sunt, nec potest aliter sine gratia Dei.

Charitas non quærit quæ sua sunt.

TERTIO, I. Corinth. 13. Charitati soli tribuitur, quod non quærit quæ sua sunt, Sine qua Apostolus Philip. 2. proclamat, Omnes quærere quæ sua sunt, non quæ Jesu Christi, Sed quærere quæ sua sunt, est mortale peccatum. *1 Cor 13.* *Philip. 2.*

QUARTO, Oseæ 13. Perditio tua, seu perditio tibi Israel, Ex me tantummodo auxilium tuum. Non ait: Justicia, sed perditio tua est, Nihil nisi perditum operaris ex teipso. *Hos. 13.*

QUINTO, Non potest arbor mala fructus bonos facere. *Matth. 7.*

SEXTO, Qui non est mecum, contra me est. Sed contra Christum esse, est peccatum mortale, Et non esse cum eo, est extra gratiam esse. *Luc. 11.*

SEPTIMO, Si quis non manserit in me, mittetur foras sicut palmes, Et colligent eum, & in ignem mittent, & ardet. Ecce extra Christum esse, est ignem mereri, & arescere assidue. Utiq; operando quicquid operetur, quod utiq; de venialibus non potest intelligi. *Johan. 15.*

OCTAVO, Virgines stultæ nonne rejectæ sunt, non quia non fuerunt operatæ, sed quia sine oleo operatæ fuerunt, Fecerant bona ex se, sed non ex gratia, quia gloriam suam quæsierunt, quo vitio sine gratia impossibile est hominem carere. *Matth. 25.*

NONO, Pluit Deus super bonos & ingratos. At ingratus est, qui Dei bona non refert accepta Deo, quod est mortale peccatum. Ac sic necessario sunt opera extra gratiam. *Matth. 5.*

DECI-

Johan. 8. DECIMO, Qui facit peccatum, servus est peccati. Quomodo est possibile, ut servus diaboli captivus peccati, faciat aliud quam peccatum, cui servit? Quomodo potest opus lucis facere, qui est in tenebris? Quomodo opus sapientis, qui est stultus? Quomodo opus sani, qui est ægrotus? Et multa talia. Omnia ergo quæ facit, sunt opera diaboli, opera peccati, opera tenebrarum, opera stulticiæ.

UNDECIMO, Si esse hominis est sub potestate tenebrarum, quomodo non etiam operari ejus? Arbor est sub Diaboli tyrannide, & negantur fructus ejus sub eodem esse.

Psal. 94. *Psal. 33.* DUODECIMO, Illud Psal. 94. quod Apostolus adducit: Deus scit cogitationes hominum, quoniam vanæ sunt. Et Psal. 33. Dominus dissipat consilia gentium, reprobat autem cogitationes populorum, & reprobat consilia Principum. Hic quæro: An cogitationes hominum intelligas eas, quas homo cogitat ex se? Si sic audis reprobatas, & non tantummodo mortuas, Sed displicentes coram judicio Dei, Si sunt autem cogitationes, quas homo non ex se, sed ex mala inclinatione facit, non debuit eas vocare hominum cogitationes. Certum est, quod ea consilia intelligit, quæ dictant homines ductu rationis naturalis, alioqui stulticias potius appellaret. Nunc id, quod est sapientiæ in hominibus, Deus reprobat, quanto magis stulticiam. *Cogitationes hominum vana sunt.*

TERTIODECIMO, Illud Proverb. 3. Ne innitaris prudentiæ tuæ. Hæc universaliter, vel particulariter sunt intelligenda. Si universaliter, nullum est dictamen rationis, non reprobatum & damnatum, Si particulariter, ut multi putant, ergo quandoque licet inniti sibiipsi, & suæ prudentiæ, contra hunc expressum textum. *Ne innitaris prudentia tua. Prover. 3.*

QUARTODECIMO, Si homo potest ex seipso aliquid facere sine peccato bonum, Ergo digne potest etiam sibi dare gloriam, pro modo bonitatis a se factæ. Dicat ergo se esse bonum, sapientem, fortem, & glorietur caro in conspectu Dei, contra Apostolum expresse dicentem, Qui gloriatur, in Domino glorietur.

Psal. 81. QUINTODECIMO, Psal. 81. Dimisi eos secundum desideria cordis sui, Ecce pœna est peccati, secundum cor suum relinqui hominem, Ergo mortale peccatum. At cor suum est etiam quæcunq; voluntas hominis extra gratiam, Alioqui dixisset: Dimisi eos secundum desideria inimici, Et ibunt in adinventionibus hostiū non autem suis.

1. Pet. 3. SEXTODECIMO, Rom. 14. Omne quod non est ex fide, peccatum est, Quod B. Augustinus de fide Christi intelligit, Licet alii exponant de conscientia. Veruntamen etiam fides Christi est conscientia bona, Sicut Petrus ait, Conscientiæ bonæ interrogatio in Deum, id est, quod in Deum bene confidit, Igitur si opus extra fidem non esset peccatum mortale, sequeretur, quod Paulus ibi propter veniale peccatū adeo laboraret, quod est falsum, cum sine veniali nullus possit vivere. Ergo omne, quod non est ex fide, peccatum mortale est & damnabile, quia & contra conscientiam est, conscientiam, inquam, fidei in Christum, quia non in fiducia ejus operatur, Non enim credit sese placere Deo ad meritum, & tamen agit in tali infidelitate & conscientia. *Omne quod non est ex fide, peccatum est, Rom. 14.*

Johan 9. DECIMOSEPTIMO, Melior esset conditio peccatoris, quam justi, quia justus in opere suo peccat venialiter, & impius non peccat, Quare necessarium est, ut plus peccare quam venialiter concedatur. Item, Justi verentur opera sua, quanto magis impiorum opera sunt timenda. Aut iterum melior est conditio impii quam justi, cum hic timeat, ille securus sit.

DECIMOOCTAVO, Si homini facienti quod in se est, datur gratia, Ergo homo potest scire, se esse in gratia, Probatur, Quia homo aut scit sese facere, quod in se est, aut non scit. Si scit, ergo & gratiam se habere scit, cum dicant, omnino gratiam dari facienti quod in se est. Si non scit, frustra datur illa doctrina, & cessat ejus consolatio, Quia quocunque opere facto, nescit an fecerit, quod est in se, ergo dubius remanet semper.

DECI-

DECIMONONO, Quæritur, quale sit illud opus, quod homo facit, quando facit quod est in se? Si nullum potest dari, Cur ita docetur facere, quod nescit quid sit? Si autem est, detur. Et datur à quibusdam actus diligendi Deum super omnia.

Hic (ut digrediar parum) dico primum, Tales Magistros gratiæ Dei nihil tribuere, præter ornatum quendam operibus nostris, Non ut sanet ægros, sed ut ornet fortes, Opera possumus facere, sed non colorata. Et ita gratia est res vilissima, donumq; non necessarium propter nos, sed propter voluntatem, & intentionem præcipientis, ut dicunt. Et quis hanc injuriam ferat Christianus? Christus ergo gratis mortuus est pro nobis, sed pro intentione Dei passus est, Nos non eguimus, sed intentio præcipientis, Siquidem nos potuimus implere Legem, sed Deus non erat contentus, quin ultra Legem exactionator esset gratiæ suæ, Et ita redit non Pelagius, sed pejor blasphemator quam Pelagius. Sic Deum super omnia diligi naturaliter invenimus, & non pudet dicere, super omnia. Sed tamen respondeo: Si actus diligendi Deum est facere quod est in se, adhuc stabit, quod homo nescit quando diligat, ac per hoc, nec quando faciat quod est in se, aut quomodo & quid faciat, ut faciat quod est in se, Aut certus erit de gratia, quod omnes negant.

Si dixeris: Debet conari ut faciat quod in se est. Respondeo. Iterum quæro: An scit se conari, & quomodo conetur? Si scit, iterum certus est, Si nescit, iterum vana est doctrina. Imo illud conari, aut est idem quod facere in se, & redit eadem quæstio: Aut aliud, Ergo homo non faciendo quod in se est, sed conando ad tale facere, facit quod est in se, Ergo faciendo quod est in se, nondum facit quod in se est.

VICESIMO, Cessant vana verba, & experientiam consulamus. Faciat quisquis quod est in se, dum irascitur, irritatur, tentatur, imo præparet se ad illuminationem ejus, quod ignorat, & videamus an impetret. Agat, quæso, & incipiat, & videamus quidnam faciat & fiat.

VICESIMOPRIMO, Si homo faciendo, quod est in se, gratiam obtinet, impossibile videtur? quod non omnis, vel saltem major pars hominum salvarentur. Quæro: Quando homo superbit, peccat, &c. An faciat ipse homo tale opus aut alius? Ipse utiq;. An ex se & suis viribus? An ex alio & alienis viribus? Ex se & suis viribus. Ergo quando homo peccat, facit quod est in se. Quare econtra, quando facit quod est in se, peccat.

Sed hic dicitur, loquor de homine & viribus, ut bonis naturaliter, non ut in abusu ejus sunt. Respondeo. At vires naturales sunt semper in abusu, quia sauciæ, Est enim bona creatura, sed infirmata, Nec agit separatim à suis morbis, sed infecta morbo agit, Ideo non potest agere nisi ut infirma, etiamsi sit bona, Sicut securis corrosa, est ferrum, sed non agit nisi ut corrosa, quantumlibet sit ferrum.

VICESIMOSECUNDO, Cur ergo concedimus concupiscentiam invincibilem? Fac quod est in te, & non concupisce. At non potest. Quare nec Legem naturaliter imples. Quod si hanc non imples, multo minus illam dilectionis. Item, fac quod est in te, & non irascere offendenti. Fac quod est in te, & non time periculum.

VICESIMOTERTIO, Fac quod est in te, & non horreas mortem. Quæso: Quis hominum non horret, non diffidit in morte? Quis hanc non fugit? Attamen ex quo Deus eam vult nos subire, manifestum est, quod naturaliter plus nostram quam Dei voluntatem diligimus, Si enim plus Dei voluntatem diligeremus, cum gaudio mortem susciperemus, imo lucrum putaremus, sicut putamus, quando nostra sit voluntas. Ergo figmenta sunt quæ loquimur. Deum longe infra se diligit, imo odit, qui mortem (id est, voluntatem Dei) odit seu non diligit, At omnes sumus tales. Ubi nunc est amor Dei super omnia? Ecce non super vitam nostram & voluntatem nostram Deum diligimus. Quid etiam de inferno dicam? Quis hunc non odit?

VICE-

VICESIMO QUARTO, Ipsa oratio Dominica sola testis abunde est, quod mali sumus operarii in omni vita, Finge enim eum, qui facit quod est in se, An orandum sibi sit: Sanctificetur nomen tuum. Fiat voluntas tua. An potius sanctificatum est, & facta est? Si sanctificetur, ergo pollutum confitetur. Si fiat, ergo inobedientiam confitetur. Quod si id contingit in filiis & sanctis, quanto magis in impiis? Anno M. D. XVIII.

Instructio pro confessione peccatorum abbrevianda, secundum Decalogum.

Autore

D. MARTIN. LUTH. Anno M. D. XVIII.

Præceptum I.

Non habebis Deos alienos.

DEUM habere, est talem aliquem habere, à quo confidas te adjuvari in omnibus malis, & prosperari in omnibus bonis, Quod eum non nisi unus verus Deus facere possit, à nullo alio est expetendum, Ipse enim est & vult esse talis, id est Deus. *Deum habere.*

II.

Non assumes nomen Domini Dei tui in vanum.

Nomen Dei, est bonitas, justicia, sanctitas, veritas, virtus, sapientia, & omne quod nominari potest, Quia solus est omnia, & solus vocatur omnia. *Nomen Dei.*

III.

Memento ut diem Sabbati sanctifices.

Sabbatum, requies vel vacantia dicitur, quæ optima est ea, qua homo seipso vacuus velut mendicus & pauper expectat eum, qui esurientes implet bonis, & divites dimittit inanes. *Sabbatum.*

IIII.

Honora Patrem tuum & Matrem tuam.

Honor ultra amorem, etiam honorem & reverentiam includit, Insuper opus & veritatem honoris hic intelligi vult Dominus, ut patet in Evangelio. Parentes enim & majores Dominus suo loco constituit, & vicarios suos haberi mandavit. *Deus parentes loco suo constituit.*

V.

Non occides.

Non enim tantum ille occidit qui infert, sed etiam qui non aufert mortem, Unde B. Augustinus: Pasce esurientem, si non pavisti, occidisti.

VI.

Non mœchaberis.

Pessimum vitium adulterii nominavit, ut totam libidinem in omni differentia sua fœdam & malam ostendat, ex qua tam magnum malum venit.

VII.

Non furtum facies.

Hoc solum mandatum præ cæteris non plectebatur morte, sed pœna restitutionis duplæ, vel quadruplæ, vel quintuplæ, ut Exod. 22.

VIII.

Non loqueris falsum testimonium adversum proximum tuum.

IX.

Non concupisces uxorem proximi tui.

X.

Non concupisces domum proximi tui, Non servum, nec omnia quæ illius sunt, &c.

Hæc duo Præcepta exponunt præcedentia, non pertinent ad confessionem, Cum de peccato fomitis invincibilis in hac vita præcipiant, ut Apostolus Rom. 7.

Quod nolo malum, hoc facio. Et Galat. 5. Caro concupiſcit adverſus Spiritum. Nemo ergo ſine concupiſcentia & avaritia perfecte mundus eſt in hac vita.

Litera occidens.

TRANSGRESSIO SEU PRÆVARICATIO I. PRÆCEPTI.

Qui in rebus adverſis, magos, maleficos, incantatores, & diaboli pacta conſulunt.

Qui tentant Deum ſubeundo pericula corporis & animæ ſine neceſſitate.

Qui ſe literis, characteribus, herbis, conſecrationibus ſuperſticioſis, etiam ſortilegiis contra adverſa tueri credunt.

Qui dies Ægyptios, ſigna Aſtrologorum, Hariolorum ſomnia, pro operibus ſuis obſervant.

Qui adverſitates ſuas diabolo, vel malis hominibus odioſe attribuunt.

Qui non credunt omnia bona ſibi venire à Deo ſolo.

Qui non ſperant in omnibus malis juvari à ſolo Deo, qui omnia poteſt, novit, vult ſolus.

Qui non referunt in ſolum Deum dulci corde & cum laude, omnia ſua, ſive bona, ſive mala.

Qui etiam Sanctorum quorundam ſuperſticioſam culturam, neglecta ſalute animæ, pro ſola temporali ſecuritate exercent.

Generaliter.

Qui creaturam quamcunq; timent & amant plus quam Deum.

Qui ſibi placent ac ſuperbiunt in juſticia, ſapientia, aut quacunq; virtute & bonitate.

II.

Qui jurant ex mala conſuetudine, & ſine cauſa.

Qui jurant mendaciter, aut vovent mala, aut bona vota violant.

Qui maledicunt etiam in nomine Domini.

Qui in ſcurrilibus fabulis jocantur in nomen Domini, & in ſcripturæ verba.

Qui in adverſis non invocant nomen Domini, nec in proſperis benedicunt & gratias agunt.

Qui jactant & vane gloriantur de bonis Dei, & gloriam quærunt apud homines.

III.

Qui ludis, choreis, crapulis, ebrietatibus, ocioq; vacant, vel etiam libidini, turpibusq; operibus.

Qui ſpectaculis, fabulis, diſcurſibus ſerviunt.

Qui divina officia ſine cauſa omittunt, præcipue verbum Dei.

Qui contra Eccleſiæ præceptum laborant, & negociantur ſine neceſſitate.

Qui ficte ſabatiſſant, tantum in victu, & amictu, ſine fructu interni hominis.

Rapina rerum & nominum, & ſuipſius ſubtractio.

IIII.

Qui parentum ſuorum infirmitatem, paupertatem, ignobilitatem & humilitatem quamcunq; erubeſcunt.

Qui neceſſitati eorum non ſerviunt.

Qui eorum juſſis non obediunt & ad iracundiam eos provocant, vel etiam percutiunt vel detrahunt.

Qui non ſublimiter de eis propter Deum ſentiunt.

Qui Eccleſiæ præceptis non obediunt, & ſacerdotium ejus non honorant.

Qui Principes, Dominos, Senatores, & omnes ſuos majores non honorant, tam bonos quam malos.

Huc omnes hæretici, ſuperbi, rebelles, ſchiſmatici, excommunicati pertinent atq; apoſtatæ.

Amor ſui uſq; ad cõtemptum Dei & proximi.

V.

Qui occidunt opere, vel conſilio, vel juſſu,

Qui

Qui irascitur fratri suo, qui dicit ei Racha, id est, qui ex deliberato irascitur, & signa quæcunq; mortalis iræ ostenderit, & signa rancoris non deposuerit.

Qui dixerit fratri, Fatue, id est, omnes maledictiones, blasphemiæ, contumeliæ, vituperia, detractiones, judicia, suspitiones & universa amaritudo, qua os earum plenum est.

Huc pertinent invidi & iracundi, contentiosi, jurgia, bella, prædæ, latrocinia, &c.

Qui opera misericordiæ non exercent.

Qui inimicos non diligunt, non pro eis orant, non eis ignoscunt, non benefaciunt.

VI.

Qui libidinem opere stupri, fornicationis, adulterii, immundiciæ, incestus etiam perfecerit.

Qui turpibus verbis, cantibus, historiis, picturis, delectatus fuerit.

Qui obscœnis gestibus, libidinosis oculis signis, gressibus, literis eã provocarit.

Qui immoderato cultu corporis libidinem in aliis vel seipso irritaverit.

Qui cogitationibus cum consensu in libidinem delectatus fuerit.

Qui gulam, crapulam, ocium, pigriciam, somnolentiam, sexum, & alia fomenta libidinis non fugerit, quia qui amat periculum, peribit in illo.

Qui aliorum non tuetur & cavet castitatem, si potest, sed potius prodit & perdit.

VII.

Qui rapit aliena furto, sacrilegio, peculatu, abigeatu, plagiatu. *Usurpatio rerum proximi, & subtractio suarum.*

Qui usuram agit.

Qui dolo & fraude in negociis utitur, falsis mensura & pondere, quomodo sibi fieri noller.

Qui injustas hæreditates possidet, vel accipit.

Qui quærit dives fieri, & cupidus & avarus est.

Qui proximo suo non gratis mutuat, aut necessitatem habenti non donat.

Possunt & huc opera misericordiæ applicari.

VIII.

Qui coram judicio veritatem obticet vel supprimit.

Qui perniciose mentitur.

Qui adulatur.

Qui est susurro aut bilinguis.

Qui pacem turbat & discordias seminat.

Qui proximi vitam, verba & opera, sinistre interpretatur.

Qui ejusmodi pessimas lingnas libenter audit & adjuvat.

Qui proximum suum non defendit, nec pessimis istis linguis resistit.

Compendium decem Præceptorum.

Quæcunq; vultis ut faciant vobis homines, & vos facite illis, Hæc est enim Lex & Prophetæ, Matth. 7. Nemo enim vult sua concupisci, rapi, Nemo infamari, maledici, uxorem pollui, occidi, noceri, Nemo rebellionem, ingratitudinem, irreverentiam aliorum tolerare, sed magis amari, foveri, honorari, laudari, &c.

Facile itaq; patet, quomodo quinq; sensus in sexto potissimum præcepto includantur, aliquando & in quinto. *Quinq; sensus.*

a Sex opera misericordiæ in quinto & septimo. *a Sex opera misericordiæ.*

b Septem peccata mortalia, Superbia in primo & secundo, Luxuria in sexto, Ira, Invidia in quinto, Gula in sexto, Acedia in tertio, imo in omnibus simul. *b Septem peccata mortalia.*

c Aliena quoq; peccata in singulis præceptis sunt, quia potest jussu, consilio, auxilio fieri, quod proprio opere non fit contra singula mandata. *c Aliena peccata.*

d Frustra quoq; peccata clamantia seu muta seorsim nominantur, cum sint in quinto, sexto, septimo. *d Peccata clamantia seu muta, &c.*

Septem dona spiritus.

Item, *e* septem dona spiritus, & octo beatitudines fine causa etiam adducuntur, Similiter & Sacramenta septem.

Sex peccata in Spiritum sanctum.

f Sed autem peccata in Spiritum sanctum contra primum Præceptum sunt, quia contra fidem, spem, charitatem. Sed subtiliora sunt, quam ut simpliciores fatigandi sint eorum cognitione, multo minus confessione, ut sunt:

Obstinatio	Desperatio.
contra fidem	contra spem.
Impugnatio	Præsumptio.
Finalis im pœnitentia.	
	contra charitatem Dei & proximi.
Invidentia fraternæ gratiæ.	

Plenitudo eorum.

I.

Abstinentia à rebus & nominibus Dei, & oblatio sui nibilis.

Timor & amor Dei in plena fide & spe, quod est perfecta sui abnegatio & resignatio, id est gratia per Jesum Christum Dominum nostrum.

I I.

Invocatio, laus, glorificatio sancti nominis Dei, ac nominis proprii, vanæque gloriæ contemptus, id est, gratia Dei per Jesum Christum.

I I I.

Actuatio primi & secundi præcepti, id est, seipsum capacem gratiæ facere, & materiam sese præbere operaturo Deo, Quod fit orando, Missam & verbum Dei audiendo, Christi passionem memorando, & pro peccatis gemendo, quod est spiritualiter communicare, Totum gratia Dei per Jesum Christum.

I I I I.

Obedientia & humilis subjectio omni humanæ creaturæ propter Deum. Servare unitatem Ecclesiæ, & suo sensui per omnia cedere captivum in obsequium Christi, & ædificationem proximorum, id est, gratia Christi.

V.

Mititas, benignitas, patientia, pax, benevolentia, misericordia, & omnino dulcis affectus cordis in omnes homines etiam inimicos, Quod non habet natura, sed gratia Dei in Christo.

V I.

Charitas Dei & proximi usque ad contemptum sui.

Castitas, pudicitia, verecundia, sobrietas, temperantia, jejunium, vigiliæ, occupatio, & omnia, quæ castitatem promovent, & carnem subjiciunt. Hic notum est præ cæteris gratia Dei opus esse, quæ sola strenuum & fervidum facit spiritum.

V I I.

Paupertas spiritus, largitas seu liberalitas, communicandarum suarum rerum facilitas.

V I I I.

Abstinentia à rebus proximi & exhibitio suarum.

Veritas & simplicitas, accusatum defendere, tegere pauperem, & inopem iustificare, ut Psal. 82. dicit: Neminem fallere, nulli adulari.

IX. & X.

Purissima castitas, & paupertas spiritus, radicitus evulsa libidine & cupiditate, Quod in hac vita incipit quidem & proficit, sed in futura perficietur.

Spiritus vivificans.

ADverte, quod magnus est error eorum, qui ad Sacramentum Eucharistiæ accedunt, arundini illi innixi, quod confessi sint, quod non sibi conscii sint peccati mortalis, vel præmiserint orationes suas, & præparatoria, Omnes illi sibi judicium manducant & bibunt, Quia his omnibus non fiunt digni & puri, Imo per eam fiduciam puritatis pejus polluuntur. Sed si credant & confidant sese

gratiam

gratiam, ibi consequuturos, hæc sola fides eos facit puros & dignos, quæ non nititur operibus illis, sed purissimo, piissimo, firmissimoq; verbo Christi dicentis: Venite ad me omnes, qui laboratis, &c. In præsumptione, inquam, istorum verborum accedendum est, & sic accedentes non confundentur. Unde ait Apostol. 1. Cor. 11. Probet autem seipsum homo, & sic de pane illo edat.

Matth. 11

1. Cor. 11.

Ista probatio aliis refertur ad discussionem peccatorum præteritorum, ut studio possibili peccata sua recordetur atq; pœniteat. Sed hæc est initialis, & adhuc rudis probatio, quæ non nisi timorem & angustiam conscientiæ facit, Plusq; retrahit à Sacramento quam attrahat. Ideo in ipsa nullo modo standum est, sed procedendum ad probationem, quæ ad præsentis status conditionem refertur, ut homo probet & examinet, quo affectu sit formatus, An cupiat gratiam, justiciam, salutem, An adhuc potius sitiat vel lucrum vel honorem, vel voluptatem. Hoc est quod alii dicunt satis obscure, An adhuc sit in proposito peccandi actuali. Nam summa & optima dispositio ad Sacramentum est illa. Si homo sese probans invenit se sitire gratiam, ac credere illam consequi ibi posse, displicetq; sibi, ac miserum se & egenum in spiritu cognoscit, plenum multis atq; perversis cupiditatibus. Talis est recte dispositus, quia secundum B. Augustinum, Iste cibus Sacramenti nihil ita odit, sicut fastidientem & saturum. Nihil itaq; requirit, sicut esurientem & sitientem, Qui ita facit, recte se probat.

Talis etiam Apostolo satisfacit, qui ista scribit contra saturos & superbos, qui invicem alter alterum despicientes, mutuo dissentiebant, qualium morbus est non nisi alios probare, judicare, examinare, seipsos vero, tanquam judicio, probatione, examine sui non egeant, negligere, ac sic gratiam fastidire. Unde dicit: Seipsum probet, quasi dicat: Cesset probare alios, & inveniet sese satis miserum & egenum gratia, Quo invento, jam digne manducat, qui alias indigne manducat, dum superbit, & alios despicit.

Galat. 6.

Sic & Galat. 6. Opus suum probet unusquisque, & tunc in semetipso tantum habebit gloriam, & non in altero. Et hic infra: Si eos ipsos judicaremus, non utiq; à Domino judicaremur. Tota ergo virtus verbi est in isto pronomine, se ipsum, quasi dicat: Vos indigne communicatis, quia invicem dissentitis, ac despicitis, Et hoc, quia invicem probatis, Sed omittite probare invicem. Verum seipsum quilibet probet, ac sic de illo pane edat, &c.

F. Mart. Luth. Anno M. D. XVIII.

PIO LECTORI.

UT semper inde usque ab initio Mundi in certaminibus Ecclesiæ, simul historiam & doctrinam considerari necesse est, Nam historia multa monet, qualia sint Ecclesiæ pericula, qui hostes, qualis defensio dogmatum & confitentium, qualis instauratio, Ita in hac lectione librorum Reverendi Patris D. Martini Lutheri, magnopere prodest, & huius nostræ ætatis hominibus & posteritati, considerare Historiam & doctrinam.

Ante hac certamina, tristissimæ in Ecclesia tenebræ fuerunt, de maximis rebus, de pœnitentia, de iusticia fidei, de gratuita remißione peccatorum propter Christum, de vera invocatione, de discrimine legum divinarum & traditionum, quæ superstitione humana sine modo cumulatæ erant, de usu & administratione Sacramentorum. Non dißimiles erant ethnicis opinionibus ac ritibus emptiones & venditiones Missarum, funebria spectacula, invocationes hominum mortuorum. Nec tantum templa, sed etiam Scholæ plenæ erant & errorum, & insulsarum quæstionum, qualis est, An Deus poßit præcipere odium sui? Sed hæc δύσφημα non sine dolore referre possum.

In hac tanta caligine ingeniosi homines multi, quia non tradebatur firma & explicata doctrina Evangelij, ethnicas & Philosophicas opiniones de religione amplectebantur. Et malum hoc grassatum esset latius, nisi Filius Dei immensa misericordia sua, sicut subinde Ecclesiam instauravit, excitasset Spiritu suo sancto Lutheri pectus & vocem, ad multorum

errorum correctionem, & ad illustrandam Evangelij doctrinam. Sicut scriptum est de filio Dei: Sedet ad dexteram Patris, & dat dona hominibus, Apostolos, Prophetas, Pastores & Doctores, Ne circumferamur omni vento doctrina, id est, subinde exsuscitat Christus salutares Doctores ad instaurandam Ecclesiam, alias magis, alias minus claros.

Ut post Moisen excitati sunt, Samuel, Nathan, David, Deinde Elias, Eliseus, Esaias, Ieremias, Daniel, Haggeus, Esdras, Simeon, Zacharias, Baptista, Christus, Apostoli. Et post hos Athanasius, Augustinus, Prosper, Taulerus, Hilten, & passim aliqui plusculum lucis habentes, qui aliquos crassiores abusus taxarunt, donec Lutheri voce ad fontes revocata est doctrina, & tota repurgata est.

Hic igitur utrunq; faciendum est, Deploremus tenebras tam longi temporis, qua adhuc remorantur multos, ne lucem aspicere possint, & in multis rebus emendationem impediunt. Agamus etiam gratias Deo, quod lucem restituit, Ac oremus ne extingui eam sinat. Hac Lectoribus pijs in hac historia consideranda sunt pracipue.

POSTEA vide seriem certaminum, Ut Christus adolescens primum in Schola disputavit cum Doctoribus, Deinde vero post baptismum suum Pontifices & Sacerdotes taxavit, Postremo etiam apud Herodem & Pilatum accusatus est. Ita vides nunc initia fuisse in Schola, eruditissimas disputationes, de Pœnitentia, de immodicis praconijs liberi arbitrij, de Iusticia fidei, de gratia, & alias. Deinde Pontificum, Episcoporum, Monachorum errores, & tyrannica leges reprehensa sunt, Et totum agmen Pharisaorum se adversus Lutherum coniunxit, eumq; in Pratoria traxit.

Anno 1518. *Post inquisitorum citationem, accersitus fuit Lutherus ad conventum Augustanum Maximiliani Imperatoris tempore, in quo erat Legatus Pontificius Cardinalis S. Sixti. Dein-*
Anno 1521. *de bellum accendit maius Eccius, qui & Bullam a Leone X. extorsit, Deinde in conventu Caroli Imperatoris in urbe Vangionum, Lutherus ab ipso Carolo Imperatore & Senatu Principum auditus est. Et paulatim doctrina latius sparsa est. Et quanquam Pontifices, Episcopi & Monachi non solum calumnijs, sed etiam ferro & igni confessores Evangelij oppugnabant, Tamen multi pij Gubernatores, Principes & populi Ecclesias pie, ad normam doctrina Luthe-*
Anno 1525. *ri, emendare cœperunt. Fuitq; mox Luthero dimicandum non modo cum factione Papistica, sed etiam cum alijs multis fanaticis hominibus, quorum alij cum se iactarent Evangelij Professores, passim agricolas ad arma vocarunt. Alij de Sacramentis, baptismo & cœna Domini, falsas opiniones spargebant. Hac Historia ex serie librorum cognosci poterit.*

CUM autem Christus pracepit Apostolis, cum pavissent populum, ut fragmenta colligerent, monuit, ut suorum Doctorum monumenta diligenter asservemus. Ideo hac Scripta & colligimus, & ordine distribuimus. Et pios omnes hortamur, ut ea studiose legant, & eorum lectione se ad veram invocationem Dei & Filij eius Domini nostri Iesu Christi exsuscitent, & orent, ut Deus Ecclesia sua reliquias servet & regat, Amen. Die Bartholomai, Anno M. D. X L I I I I.

Casparus Crucigerus. Georgius Rorarius.

CONVENTUS AUGUSTANUS ANNO M. D. XVIII.

Epistola Imperatoris Maximiliani Augusti: missa ex conventu Augustano, Anno M. D. XVIII. De controversiis Lutheri ad Leonem X. Pontificem Romanum.

BEatissime Pater, Domine reverendissime, Accepimus non adeo multos ante dies, quendam Fratrem Augustinianum, Martinum Lutherum, nonnullas Conclusiones in materia Indulgentiarum, scholastico more discutiendas, disseminasse, nec non in Concionibus suis & edidere, & de vi Apostolicarum Excommunicationum plurima dixisse, in quibus damnosa & haretica pleraq; videantur, Atq; ea nunc per Magistrum sacri vestri Palacij notata esse. Qua res nobis eo magis displicuit, quo pertinacius dictus frater, ut edocti sumus, doctrina sua inharere, atq; complures errorum suorum Defensores & Latrones, etiam potentes, consequutus esse dicitur.

Verum

Verum, cum suspectæ adsertiones, & periculosa dogmata à nemine melius, rectius & verius dijudicari queant, quam à Beatitudine vestra, quæ sola, ut potest, ita debet, vanarum Quæstionum, sophisticarum Rationum, & verbosarum contentionum Autores compescere, quibus pestilentiores Christianæ pietati nulli contigerunt, Huc tantum spectantes, ut quod ipsi didicerunt, id solum habeatur in precio, quod præsentis seculi, & eruditiorum consensus, & pie antea in Christo defunctorum candida & solida doctrina comprobat.

Extat pervetustum Pontificii Senatus Decretum, de constituendis Doctoribus, in quo de sophistica nusquam unquam quicquam cautum est, Nisi quod ista in Decretis vocantur in dubium, Vtrum fas sit, ea discere nec ne, atq; horum studium à multis & magnis Autoribus improbatur. Corrigitur, quod Pontificum autoritas jussit, negligitur, & de quo dubitatum, imo improbatum est, id solum recipitur, necesse est interdum hallucinari, somniare & cæcutire Magistros istos, quibus debetur, quod non solum hactenus Doctores ab Ecclesia recepti solidiores non lecti, sed pleriq; depravati sunt, atq; inutiles redditi.

Tacemus iis Autoribus pullulasse longe plures, quam unquam damnatas fuisse hæreses. Iohannes Reuchlin.
Tacemus Reuchlinianam infamationem, & nunc præsentem hanc periculosissimam de Indulgentiis atq; censuris Apostolicis disceptationem, his perniciosis Autoribus in mundum emanasse, Quibus nisi Beatitudinis vestra & reverendissimorum Patrum autoritas legem finemq; imposuerit, brevi non solum imperitæ imponent multitudini, sed & Principum virorum sibi auram & favorem in mutuam perniciem comparabunt. Quibus, si conniventibus oculis campus apertus atq; liber dimittatur, futurum est, ut quod omnium maxime in votis habent, ut pro optimis & sanctissimis Doctoribus istorum nenias præ oculis habere cogatur totus mundus.

Hæc pro singulari nostra in sedem Apostolicam reverentia Beatitudini vestræ significavimus, ut sinceritas Christiana huiusmodi temerariis Disputationibus & captiosis Argumentis, non lædatur & scandalizetur. Nos enim quidquid super his sanctè statuerit in Imperio nostro, ad laudem & honorem Dei omnipotentis, & Christi fidelium salutem, ab omnibus observari faciemus. Datum in civitate nostra imperiali Augusta, Die quinta mensis Augusti, Anno M. D. XVIII. Regnorum nostrorum, Romani tricesimo tertio, Hungariæ vero vicesimo nono. V. Augusti Anno XVIII.

RESPONSIO Dn. FRIDERICI
DUCIS SAXONIÆ, SACRI IMPERII ELECTORIS, AD Epistolam (quam desideramus) D. Raphaelis, Tituli S. Georgii ad velum aureum.

Reverendissime in Christo Pater amicissime & Domine & amice, Charitatis vestræ literas, datas Romæ die III. Aprilis, mihi die VII. Iulij redditas, ut perlegi, ita amanter à Charitate vestra accepi atq; intellexi. Maxime, quòd adhuc Patris mei amantissimi beatæ memoriæ recordetur. Perpetuo enim honorem, & optima quæq; mihi de Cha: vestra pollicitus sum, Quemadmodum Cha: vestra ex meis hactenus literis facile potuit deprehendere. Neq; inferiora etiamnum mihi de Cha: vestra polliceor, paratissimus etiam vicissim, Cha: vestræ gratiam referre. Et quoniam intellexi Cha: vestræ, nescio quæ adversa accidisse, gravatim vicem vestram tuli. Quod si res interim Cha: vestræ meliores factæ sunt, non sine magna animi & voluptate & lætitia intelligerem.

Porro, quæ Cha: vestra de Doctore Martino Luthero scribit, cognovi. Itaq; Charitas vestra, Deo volente, nunquam intelliget me secus daturum atq; futurum, mihi etiam neq; animum neq; voluntatem aliam fore, quam me obtemperantem atq; dicto audientem sacrosanctæ Ecclesiæ Catholicæ dandi.

Neq; etiam hactenus unquam mihi sumpsi vel scripta vel conciones Doctoris Martini Lutheri tuendi, imo ne hodie quidem. Quemadmodum ego id ipsum etiam pontificiæ Sanctitatis Legato Cardinali S. Sixti, Imo & Pontificio Nuncio Carolo Miltitio, tum literis, tum coram ostendi. Cæterum, ut audio, D. Martinus nunquam non obtulit, se coram æquis, commodis, non suspectis & prudentibus Iudicibus, fide publica munitum, obedienter comparitururum, doctrinā suā ipse defensurū, Et meliora atq; sanctiora ex scripturis sanctis edoctum, sese obtemperantem & ductilem præstaturum.

Ad hoc audio ipsi admodum Commissarium Archiepiscopum & Electorem Treverensem, amicum meum, Ad cuius vocationem non dubito fide publica probe & satis munitum obsequenter compariturum. Vt nemo mihi quidquam hoc nomine possit iure crimini vertere. Ex animo enim mihi doleret, mea hac atate errores in sancta fide Catholica suberiri, atque existere, Hocq; melestius mihi esset, errores à me provehi. A qua impietate, ut oro, me Deus clementer praeservet intaminatum, Id quod Cha: vestra ad literas ipsius nolui clam esse, flagitans, has meas literas non inamaniter excipiendas atq; intelligendas. Quam Deo omnipotenti faeliciter conservandam commendo. Datum ex Augusta, V. Augusti. Anno M. D. XVIII.

LEO PAPA X. DILECTO FILIO NOBILI VIRO FRIDERICO, DUCI SAXONIÆ, Sacri Romani Imperii Principi Electori, S.

DILECTE FILI, SALVTEM ET APOSTOLICAM BENEDICtionem. Cum memoria recolimus nobilissimam Familiam tuam, ecq; ipsum caput & ornamentum familia ad caeteras laudes proprias generis vestri hanc primam & potissimam esse voluisse, ut per vos Dei fides ac religio, & huius sancta Sedis honor ac dignitas, quemadmodum quidem decet & fas est, salva atq; illibata manerent, non possumus existimare errantem quempiam à fide, vel adversus eam potius oblatrantem, tua nobilitatu favore aut gratia fretum, superbia & iniquitati sua frena tam audacter laxare.

Cum vero audimus, & ad nos undiq; defertur, quendam iniquitatis filium, Fratrem Martinum Lutherum, ordinis Eremitarum, S. Augustini congregationis Alemannia, immemorem habitus, professionisq; sua, qua in humilitate & obedientia consistit, pravaricantem, in Ecclesia Dei iactare se, tanquam tua nobilitatis praesidio munitus, nullius autoritatem reprehensionemq; vereatur. Esti cognoscimus falsum hoc esse, tamen eidem nobilitati tua, scribendum duximus, Hortantes eam in Domino, ut pro nomine & dignitate boni catholiciq; Principis, qualis tu es, retinere splendorem optima fama generis tui immaculatum ab hac calumnia velis. Neque solum culpam evitare, quod facis, nulla enim adhuc in te nostro iudicio culpa est, sed etiam suspicionem fugere huius culpa, quam tibi illius temeritas inferre conatur.

Et quoniam ex doctissimorum ac religiosissimorum hominum relatione, ac praesertim dilecti filii Magistri sacri Palacii nostri, nobis constat, multa, dictum fratrem Martinum Lutherum, impia & haeretica, audere asserere, & publice affirmare. Nos & eum citari ad respondendum iussimus, & dilecto filio nostro Thoma, tituli S. Sixti Presbytero Cardinali nostro, & huius sancta Sedis de latere Legato, homini omnis Theologia Philosophiaeq; consultissimo, quid eum agere oporteat, commisimus.

Sicut asinus ad Lyram. a

Cum autem haec res Dei Catholicaeq; fidei sinceritatem omnino a concernat, sitque proprium officium Sedis Apostolica, fides magistra cognoscere, qui recte sentiant aut perperam. Hortamur denuo nobilitatem tuam, & in virtute sancta obedientia mandamus, ut & Dei, & Nostri, & sui honoris causa, dare operam & efficere velit, ut is Martinus Lutherus in b potestatem & iudicium huius sancta Sedis, sicut à te Legatus praedictus requisiverit, deducatur. Quod erit fidei catholica gratum & salutare munus, tua nobilitati, ob pietatis & religionis cultum, in primis honorificum. Siquidem ad honorem nominis tui & anima salutem in primis pertinet, ne praesens & futurum seculum ullo tempore commemorare possit, haeresin perniciosissimam in Ecclesia Dei, favore domus tua nobilissima, fuisse exortam, cui te periculo occurrere tua sapientia decet.

b Ovis in potestatem Lupi.

Quod si forte aliquid tibi de eo in bonam partem persuasum est, re apud Sedem Apostolicam discussa, & veritate indagata, aut is, fierit innocens, cum bona nostra gratia remittetur. Aut si prava mentis inventus fuerit, mens tua ab omni errore liberabitur. Nos & paterno affectu, & ex pastorali officio, neq; innocentia poenam ullam proponimus, & poenitenti a clementia nostra gremium largiter aperiemus. Datum Romae apud S. Petrum, sub anulo Piscatoris, Die XXIII. Augusti, Anno M. D. XVIII. Pontificatus nostri anno sexto.

23. Augusti Anno XVIII.

Iacobus Sadoletus.

LEO PAPA X. DILECTO NOSTRO FILIO THOMÆ TITULI S. SIXTI PRESBYTERO

Cardinali nostro, & Apostolicæ Sedis de latere Legato.

Dilecte fili noster, Salutem & Apostolicam benedictionem. Postquam ad aures nostras pervenerat, quendam Martinum Lutherum, Ordinis Eremitarum S. Augustini Professorem, in reprobum sensum versum, nonnulla hæretice, & ab eo, quod sancta Romana tenet Ecclesia, diversa asseverare, & super hoc Conclusiones, nec non famosos Libellos temeritate propria, & erecta cervice, laxatis obedientiæ frenis, inconsulta Romana Ecclesia, fidei Magistra, in diversis Germaniæ partibus publicare ausum fuisse, Nos temeritatem suam paterne corrigere volentes, Venerabili Fratri nostro Hieronymo Episcopo Asculano, Curiæ causarum Cameræ Apostolicæ generali auditori, commisimus, ut ipsum Lutherum ad comparendum personaliter coram eo, & se super præmissis examinandum, & qualiter de fide sentiret respondendum, sub certis pœnis moneret, Ipseq; Hieronymus auditor, contra dictum Martinum Lutherum monitorium huiusmodi, ut accepimus, decrevit.

Hieronymus Episcopus Asculanus.

Nuper autem ad noticiam nostram devenit, quod dictus Martinus a benignitate nostra abusus, & audacior effectus, mala malis addendo, b & pertinaciter in hæresi persistendo, nonnullas alias Conclusiones ac famosos libellos similiter publicavit, in quibus nonnulla alia hæretica & erronea continentur, quod quidem mentem nostrã non modicũ perturbavit.

Quare, prout pastorali nostro incumbit officio in præmissis occurrere, & ne pestis huiusmodi adeo invaleat, ut simplicium animos inficiat, providere volentes, circumspectioni tuæ, (de qua tum ob singularem doctrinam & rerum experientiam, tum ob in nos, & hanc sanctam Sedem, cuius honorabile membrum existis, sinceram devotionem plurimum in Domino confidimus) per præsentes mandamus, ut eisdem præsentibus receptis, absq; ulla mora, quoniam res apud nos, tum ex fama, tum c ex facti permanentia, notoria & inexcusabilis est, dictum Lutherum hæreticum, per prædictum auditorem jam declaratum ad personaliter coram te comparendum, Invocato ad hoc tam charissimi in Christo filii nostri Maximiliani Romanorum Imperatoris Electi, quam reliquorum Germaniæ Principum, Communitatum, Universitatum & Potentatuum, tam Ecclesiasticorum, quam secularium, brachio, cogas atq; compellas, & eo in potestate tua redacto, eum sub fideli custodia retineas, donec à nobis aliud habueris in mandatis, ut coram nobis & Sede Apostolica sistatur. Ac quod si coram te, sponte ad petendum de huiusmodi temeritate veniã, venerit, & ad cor reversus pœnitentiæ signa ostenderit, Tibi eum ad unitatem sanctæ matris Ecclesiæ, quæ nunquam claudit gremium redeunti, benigne recipiendi concedimus facultatem.

Si vero in pertinacia sua perseverans & brachium seculare contemnens, in potestatem tuã non venerit. Tibi in omnibus Germaniæ partibus eum ac omnes ipsius adhærentes & sequaces, etiã per Edicta publica, ad instar illorum, qui olim in Albo prætorio scribebantur, pro hæreticis, excommunicatis, anathematizatis, & maledictis publicandi, & ab omnibus Christi fidelibus, tanquam tales evitari faciendi, concedimus similiter facultatem.

Et ut celerius & facilius morbus huiusmodi exterminetur, universos & singulos Prælatos, & alias Ecclesiasticas personas, tã seculares quam quorumvis Ordinum, etiam mendicantium regulares, nec non Duces, Marchiones, Comites, Barones ac quascunq; Communitates, Universitates & Potentatus (præfato Maximiliano electo Imperatore excepto) autoritate nostra etiã sub Excommunicationis latæ sententiæ, & aliis infra dicendis pœnis moneas, & requiras, ut sicut reputari cupiunt, & haberi fideles, dictum Martinum, & eius adhærentes & sequaces capiant, & ad manus tuas transmittant.

Quod si quod absit, quod nobis persuadere non possumus, prædicti Principes, Comunitates, Universitates, & Potentatus, aut aliquis eorũ, Martinũ, aut adhærentes & sequaces prædictos quomodolibet receptaverint, seu eidẽ Luthero auxilium, consilium, vel favorẽ publice vel occulte, directe vel indirecte, ex quavis causa quomodolibet dederint, eorundẽ Principũ, Communitatum, Universitatũ & potentatuum, ac cuiuslibet eorum civitates, oppida, terras & loca, Nec non civitates, oppida, terras, & loca ad quæ prædictũ Martinũ declinare contigerit, donec dictus Martinus ibidẽ permanserit, & per triduũ post ecclesiastico subiicimus interdicto.

Mandantes nihilominus omnibus & singulis Principibus, Communitatibus, Universitatibus

bus & Potentatibus prædictis, ultra præfatas pœnas, quo ad ecclesiasticos & regulares prædictos sub privationis Ecclesiarum, Monasteriorum, & aliorum Beneficiorum Ecclesiasticorum, nec non inhabilitatis ad ea in posterum obtinenda, Privatione quoq; Feudorum. Quo vero ad Laicos, dempto prædicto Imperatore, infamia, & inhabitatu ad omnes actus legitimos Ecclesiastica sepulturæ, privationis quoq; Feudorum, à nobis & sede Apostolica, vel quibusvis aliis etiam secularibus obtentorum pœnis, eo ipso incurrendis, quatenus mandatis requisitionis & hortationes tuas sine exceptione, contradictione & replicatione aliqua illico exequantur, & à consilio, auxilio, favore, & receptatione prædictis omnino abstineant.

Obedientibus vero Indulgentiam etiam plenariam, seu retributionem aliquam, vel gratiam arbitrio tuo concedendi, tenore præsentium tibi tribuimus facultatem. Non obstantibus exemptionibus, privilegiis, & indultis, juramento, confirmatione Apostolica, vel quavis firmitate alia, roboratis. quibusvis Ecclesiasticis seu cujusvis Ordinis & mendicantium regularibus, Ecclesiis, Monasteriis sive locis, aut personis etiam secularibus, quomodolibet concessis, etiam si in eis caveretur expresse, quod excommunicari, suspendi, interdici nullo modo possint, cum irritantis decreti appositione, quibus eorum tenores, ac si de verbo ad verbum præsentibus insererentur, pro expressis habentes, ad effectum præsentium specialiter & expresse derogamus, & derogatum esse volumus, cæterisq; contrariis quibuscunque. Datum Romæ apud S. Petrum, sub Annulo Piscatoris, d *Die XXIII. Augusti, Anno M.D.XVIII. Pontificatus nostri anno sexto.*

d 23 Augusti Anno XVIII.

Jocobus Sadoletus.

POSTILLA F. MARTINI LUTHERI SUPER BREVE PRÆCEDENS.

Quis dixit Pontifici me *a* abusum benignitate sua, qua me per Dominum Hieronymum citari fecit? cum tempore hujus dati Brevis, aut certe hujus benignitatis abusus, ego nondum quidquam de Citatione audierim; ut infra scies, sed insulsus aliquis Leucocorax in Germania meam videns fiduciam, ista crocitavit.

Item, *b* Quod in hæresi pertinaciter post Hieronymianam citationem & monitionem perstiterim, & alios Libellos ediderim, est apertum mendacium, non solum enim ante datum hujus Brevis, sed etiam ante datum monitorii, cessatum erat à libellis meis ædendis, Exceptis resolutionibus, quas nec dum citatus plene absolveram. Sed satis indicat nasus, displicuisse defensionem meam vulgarem, quibusdam cucullis, quibus cum non cederem, fingunt mihi, Pontificem quendam *c* de permanentia facti, de fama notoria & inexcusabili, divinantem. Iste enim Leo X. quem illi fingunt, forte est inter rationem rei ratiocinabilis, & rei ratiocinantis natus.

Supra fol 76. a.

Ultimo & omnium suavissimum, Breve hoc datum est *d* XXIII. Augusti, Ego autem citatus & monitus fui VII. Augusti, & sic intra datum Brevis & citationem cucurrerunt 16. dies. Calculum pone, Lector, & invenies Dominum Hieronymum Episcopum, Asculensem, vel ante mihi insinuatam citationem, aut intra decimum sextum diem, post insinuatam, processisse contra me, judicasse, damnasse, declarasse. Si nunc quæram, ubi tunc sexaginta illi dies mihi dati in citatione mea, qui inceperunt à VII. Augusti, finiebantur autem circiter VII. Octobris? Est iste mos & stylus Romanæ curiæ, ut eadem die citent, moneant, accusent, judicent, damnent, declarent, Præsertim tanto spacio abientem & ignorantem? Quid respondebunt, nisi sese oblitos & elleboro purgandos fuisse, quando hoc mendacium adornare parabant?

d Breve Apostolicũ. D Hieron Episcopus Asculensis.

In fine mi lector, accipe fidele meum monitorium, Utcunq; cesserit meis propositionibus & quantumcunq; Indulgentias elevaverint, ne in meam stulticiã aliquando cadas, moneo. Ego enim verè mihi donari merita Christi per Indulgentias aliquando credebã, Atq; hac stulta opinione procedens docui, & jactavi in populũ, quandoquidẽ tantæ res essent Indulgentiæ, non licere eas relinquere viles & cõ-

temptas

temptas habere, Non advertens omnium Bardorum bardissimus, quod eo sermone, pene præceptum salubre, aut certe consilium necessarium facerem, ex permissionibus, licentiis, relaxationibus, Huc enim me perpulit sensus meus, opinionum & Extravagantium male lucidis verbis deceptus. Erravi, testis Lector, Revoco, testis Lector.

Postquam autem receptis oculis viderem, ab omnibus Doctoribus, una sententia tradi, Indulgentias melius omitti quam redimi; & feliciores esse eos, qui per se satisfaciunt, quam qui Indulgentias redimunt, esseq; Indulgentias aliud nihil, quam relaxationes bonorum operum, quibus satisfactio impletur, mox vidi proclivi sequela, eas posse contemni, Imo saluberrimum esse consilium, ut relinquantur & viles habeantur.

Porro contemnere, relinquere, vilia ducere, sacrosancta, preciosissima, inæstimabiliaq; merita Christi (id est, Indulgentias) horrendum sonabat, ac non tam consilii quam furentis impietatis verba judicabantur. Ad hæc perurgebat, quod Indulgentiæ sine nomine meritorum Christi vilissime essent, soloq; titulo meritorum Christi, rerum omnium preciosissimæ fierent, ac sic sacrosancta (heu) incomparabilia merita Christi, ad turpissimam fœdissimamq; servitutem quæstus prætexerentur. Quis enim Christianorum, si audiat, vel nominari, nedum exhiberi vulnera, sanguinem, labores, dulcissimi Salvatoris sui, non vitam quoq; nedum pecunias, prodigeret, idq; cum gaudio? At quo rursum dolore cruciaberis, si hæc omnia non nisi in teterrimum quæstum servire videris, ac non uno Juda, nec semel, sed innumeris Judis, singulisq; momentis vendi revendiq; Christum.

Matth. 24. Igitur non te fallat nomen Christi, recordare prædictum esse, multos venturos Pseudochristos in nomine Christi, tantaq; prodigia & signa daturos, ut in errorem ducant (si fieri potest) etiam electos. Sit mea Propositio falsa, sint merita Christi thesaurus Indulgentiarum, Sed cogita, quod hinc sequi necessarium est, & dicere te oportet: Merita Christi relinquenda & vilia ducenda esse, feliciores esse eos, qui merita Christi non redimunt, quam eos, qui devotissime eadem quærunt, Et cum merita Christi, quam maxime (natura sua) ad bona opera impellant, in Indulgentiis tamen sibiipsis pugnantia, bona opera relaxant, & quod natura sua, voluntateq; Dei faciunt, id voluntate Papæ solvunt. Feci, quod debui, Lector, si deinceps erras, sine mea culpa erras. Vale. Anno M. D. XVIII.

EPISTOLÆ DUÆ ACADEMIÆ WITTEMBERGENSIS.

Magnifico & Generoso Viro:

Dn. CROLO DE MILTITZ, CUBICULARIO secreto, & Nuncio Apostolico, Patrono nostro reverenter colendo.

I.

NON sine gravi animorum nostrorum dolore intelleximus, magnifice & generose Vir, Reverendum Patrem Martinum Lutherum Augustinianum, Sacræ Theologiæ & bonarum Artium Magistrum, Academiæ nostræ membrum præstantissimum, in tantam sanctæ Sedis Apostolicæ adductum invidiam, ut citatus Romam, multiplici sua oblatione fidei, pietatis & officii, Christiano homine digna, impetrare non potuerit hactenus, ut causa in Germania commissa Iudicibus non suspectis, & locis tutis audiretur.

Sumus enim ita, cùm erga totam Christianam religionem, tùm erga sanctam Sedem Apostolicam & sanctam Romanam Ecclesiam affecti, ut si certũ esset nobis, Doctorem Martinum lapsum, in tam fœdos & impios errores, primi omnium eum non solum permitteremus Legibus, sed etiam exigeremus rejiceremusq;. Tantum abest, ut favere velimus, à via veritatis evangelicæ erranti.

Verum

Verum experti multis ab hinc annis hominis eruditionem tam multijugam, quam pene singularem, moribus integerrimis & defecatissimis coniunctam, eamq; multis regionib. Christianæ fidei, nedum nobis cognitam, Nostri muneris putamus, rogare pro pio Patre, tam præclarè de nobis merito. Nisi enim talis esset, neq; Christianismo & illustrissimo Princip1 nostro, Domino Friderico, Duci Saxoniæ, S. Romani Imperii Electori & Archimarschallo, Academiæ nostræ conditori, Patrono & patri pientissimo, neq; nobis in diem hodiernũ fuisset tolerabilis.

Quapropter magnificentiam tuam etiam atq; etiam vehementer rogamus, ut hominẽ pientissimum simul & eruditissimum, erga sanctissimum Dominum nostrum, D. Leonem X. Pontificem maximum, ita habeat commendatum, ut impetrare possit, quod sese obtulit facturum pro defensione sua. Nam cum te gratiosum sciamus apud Pontificem summum, non dubitamus te adiutore, te patrono, ea facilius consequuturum quod petimus, quo mitioris est ingenii Pontifex Maximus, optimis & literis & Præceptoribus à puero institutus.

Da igitur, quæsumus, hoc patriæ tuæ, ut Germanus Germano non desis, præsertim eo calamitatis genere laboranti, ut nobis persuademus, multo feliciorem futurum, si Pontifie. Maxim. integritatem, pietatem & eruditionem viri certe cognovisset. Scimus enim omnia facturum, quæ Christiano Theologo conveniunt, & nihil minus commissurum, quam ut in scirpo nodum quæsivisse insimulari possit ab æquo iudice.

Quod si magnificentia tua nobis gratificabitur, habebit nos semper non minus sibi devotissimos, quam perpetuos tuarum laudum præcones. Valeat magnificentia tua felicissime. Datum VVitembergæ 25. Septemb. Anno M. D. XVIII.

Rector, Magistri & Doctores Academiæ VVitembergensis.

II.

EPISTOLA ACADEMIÆ WITEMBERGENSIS, AD LEONEM X. ROMANUM PONTIficem, Testimonium præbens de integritate D. Martini Lutheri, Et excusans eum, quare Romam proficisci non possit.

NOn temeritati neque impudentiæ nobis vertet, beatissime Pater, suavissima illa tua & vere pastoralis Clementia, quod Sanctitatem tuam hisce nostris Literis adire præsumpsimus, Pietas ipsa & veritas vice nostra verecundiæ abunde (speramus) nobis conciliabit patientissimam tuam, & passim omnibus munifice expositam benevolentiam.

Frater quidam, Martinus Lutherus, Artium & sacræ Theologiæ Professor, nostri studii fidele gratumq; membrum, (ut vocant) nobis supplex factus, fiducia nostræ intercessionis, Literas ad Beatitudinem tuam postulavit, quibus testimonium perhiberemus & doctrinæ & famæ eius, quam à quibusdam iniquius damnari & accusari queritur.

Denique & nunc autoritate beatitudinis tuæ, per Commissionem propter disputatas aliquot apud nos Propositiones de Indulgentiis, citatus, & personaliter comparere in Urbe iussus est. Quia vero & corporis valetudo, & itineris periculum, non patiuntur eum facere quod deberet & vellet, hæc res supra vires suas esse videtur, Idcirco nos eius & necessitate & petitioni compassi, negare non voluimus id, quo sibi opus esse credit, testimonium nostrum.

Quare, beatissime pater, humiliter & obnixe oramus, devoti deditiq; filii sanctitatis tuæ, ut hunc Virum eum credere dignetur, cuius apud nos opinio usq; adhuc nullius perversi & quod à sacrosancta Romana Ecclesia sensu aberret, dogmatis labe respersa aut contaminata sit. Nisi quod ritu & facultate disputandi liberius forte quædam posuerit (nihil asserendo) quam ferre potuerint quidam adversarii sui. Nam nec nos ipsi tales unquam videri voluimus, qui pertinaciter adversus catholicum Dogma quidquam sapere statuerent. Parati per omnia, tuis & sanctæ Ecclesiæ voluntatibus parere in Christo Iesu Domino Deo nostro, qui & sanctitatem tuam nobis faciat propiciam & exorabilem, & gratia sua hic præveniat, & illic gloria æterna subsequatur, Amen. Datum VVitembergæ 25. Septemb. Anno M.D.XVIII.

Tuæ Sanctitatis devoti deditiq; filii Rector, Magistri & Doctores Academiæ Wittembergensis.

MAR-

MARTINUS LUTHERUS
PHILIPPO MELANTH. S.

NIhil novi aut miri hic agitur, nisi quod mei nominis rumore Civitas plena est, & omnes cupiunt videre hominem tanti incendii Herostratum. Tu age virum, sicut agis, & adolscentes recta doce, Ego pro vobis & illis vado immolari, si Domino placet. Malo perire, & quod unum mihi gravissimum est, etiam vestra conversatione dulcissima carere in aeternum, quam ut revocem bene dicta, & studiis optimis perdendis occasio fiam, apud hos, ut insipientissimos, ita acerrimos literarum & studiorum hostes,

Italia est in Aegypti tenebras palpabiles proiecta, adeo ignorant omnes Christũ, & ea quae Christi sunt. Hos tamẽ Dominos & Magistros habemus fidei & morũ. Sic impletur ira Dei super nos, quae dicit: Dabo pueros Principes eorũ, & effaeminati dominabuntur eis. Vale mi Philippe, & Dei irã castis precib. averte. Augustae feria secunda post Dionysii, Anno M.D.XVIII. Feria 2 post Dionysii. Anno XVIII.

F Martinus Lutherus.

BREVIS COMMEMORATIO
RERUM: QUAE AUGUSTAE, ANNO M. D. XVIII. PERACTIS

Jam comitiis, cum D. Martino Luthero, ordinis S. Augustini. de Indulgentiis pontificalibus sunt gestae, atque à claris & fide dignis hominibus ad quosdam summi Ordinis viros inter alia perscriptae.

VEstra Celsitudini pro Novitatibus haec quoque observanter significanda duxi. Pridie, cum haec scriberem, nempe die Iovis, dominus Philippus de Feilitsch, eques auratus, & a ego, Illustrissimi Principis Friderici Ducis Saxoniae Electoris &c. nomine, D. Johannes Ruhl Jureconsultus. *causam nobis á sua Cel. commissam, praesente Doctore Martino Luthero, apud Romanum Cardinalem, Ordinis Praedicatorum, virum alioqui doctum, egimus. Ibi Doctor Martinus exhibuit responsum & declarationem suarum Propositionum, quas antea refutaverat ipse Cardinalis, quod sibi adversus Pontificem & Ecclesiam Romanam egisse videretur.*

Inter alia vero Cardinalis legem quandam seu constitutionem pontificiam obstinatissime urgebat, atque huic, tanquam fundamento suae causae, pertinaciter insistebat, quasi Lutherus eam infringere niteretur Caeterum Lutherus, tanquam vir integer & Christianus, minime inficias ibat, illam constitutionem esse pontificiam legem, Sed tamen patrocinari eam sententiae Cardinalis pernegabat. Hoc ille moleste ferens, subito ad Libros confugit, & istam quaesivit Constitutionem, quam cum diligentius introspexisset, veram esse Lutheri sententiã deprehendit. Cardinalis, etsi errorem hunc suum praetextu quodam verborum studiose excusaret, & nos, accepta Religionis autoritate, non multum curaremus, neque quidquam etiam Indulgentiis derogaret, Lutherus tamen, ut vir doctus, illustre specimen eruditionis suae praebens, susceptam causam multo dexterius, quam Itali volebant, defendit, Id quod domino Philippo à Feilitsch & mihi valde placebat.

Cardinalis postea, disputationem, quam Lutherus studio Veritatis vehementer expetebat, admittere nolens, postulavit, ut hac in parte Lutherus suam Concionem retractaret. Sed hoc Lutherus omnino recusabat, asserens doctrinam suam veram, atque Scripturae testimoniis fundatam esse, Quod si revocaret, se non modo contra suam conscientiam, sed etiam contra Pontificem facturum, Quemadmodum id etiam allegata Lex pontificia, cui tantopere Cardinalis inniti videretur, apertissime demonstraret.

Tandem ubi Cardinalis nihil nisi retractationem quaereret, Lutherus eum supplex oravit, ut eiusmodi responsum una cum obtestatione promptissimaq; sua voluntate ad Pontificem Maximum transmitteretur, Simulq; rogans, ne tam duro atq; rigido adversus ipsum iudicio sanctitas sua uteretur. Se enim nihil magis spectare, quam ut ipsa veritas palmam obtinere posset. Quod si certis & veris Rationibus convinceretur, nequaquam erubescere sese, quo minus, in honorem veritatis, errorem suum revocare velit, Cardinalis tamen nihilominus in sua sententia perseveravit.

Nemo praeterea hic est, qui publica disputatione cum Luthero congredi audeat. Monachi, caeteriq; eius adversarii omnes, qui plurima contra ipsum in his Comitiis scripserunt, iam unsquam apparent.

Nos ita discessimus à Cardinale, & illo die cum Doctore Staupitio ac D. Luthero cœnati sumus. Post hæc eodem die Cardinalis ad se Doctorem Staupitz accersi iussit, cui inter alia dixit, Se Luthero iam amicissimum esse factum, eiq; ex animo favere &c. Quid vero hac futurum sit, ignoro. Cardinalis quidem vehementer laborat, sed tamen Lutherum in ea iam sententiam perducere hactenus nunquam potuit, neq; etiam persuaderi tum, quam ut revocare velit. Lutherus omnia, quæ cum Cardinale sunt acta, publicis literis excudenda tradet. Veritati Dominus opem ferre dignetur.

ACTA REVERENDI PATRIS

D. MARTINI LUTHERI AUGUSTINIANI, APUD DOminum Legatum Apostolicum Thomam Cajetanum, Augustæ, Anno M. D. XVIII. in Octobri.

PIO LECTORI MARTI. LUTHE.

IGnosce mihi, charissime Lector, quod toties nugis meis horas tibi perdo, facio id multum invitus, dandam rogo putes & hoc necessitati. Placuit in cœlo, ut & ego Fabula hominum fierem, quod tamen sic me debere Domino confiteor, ut non dubitem totum hu quoq; hominibus tribuendum, quibus tanta est aurium pietas, ut suavissima ipsissima veritate offendantur usque ad insanam cordis & oris & operis impietatem.

Johannes Reuchlin. *Vexaverunt iam diu Iohannem Reuchlin secretarium Consultorem, Vexant nunc Me quæstionarium (ut sic dixerim) Disputatorem, nec consilia, nec disputationes passuri. Speramus fore deinceps, ut præ octo suo infælicissimo somnia quoq; & cogitationes mortalium vexent. Quis enim ab his Behemoth dentibus securus est, quando eos devorant, qui secreto consulunt, aut aperte doceri tantum petunt? Novum (Deum immortalem) & memorabile crimen, voluisse doceri, & quæsivisse veritatem, atque id in Ecclesia regnoq; veritatis, in qua etiam oportet rationem reddi omnibus poscentibus Sed hæc alias.*

NUNC, mi Lector, quod ago tale est, Video Libellos edi, & rumores varios spargi de actibus meis Augustensibus, Quanquam vere nihil ibi egerim, quam q; & tempus & sumptus perdidi, Nisi id satis abunde fuerit operis, quod novam audivi lingvam latinam, scilicet, quod veritatem docere, idem sit, quod Ecclesiam perturbare, Adulari vero & Christum negare id est, Ecclesiã Christi pacificare & exaltare. Neq; enim video, quomodo, non tu sis barbarus Romanis, & Romani tibi, si hanc nescieris eloquentiam, etiamsi alias Ciceronis eloquentiam superes.

Veritatem docere, et Ecclesiam perturbare.

Igitur ne in alterutram partem, vel Amici nimio elevent, vel inimici nimio deprimant Causam, volo ipse in publicum dare, ea quæ objecta mihi, & quæ à me responsa fuere simul vel hoc testimonio notum facturus, me præstitisse satis arduam, & abunde fidelem obedientiam Romano Pontifici.

Primum, quod pauperculus imbecillisque, pedester tamen, tam longo itineri & tantis periculis me dedi, nec iustissimas & honestissimas omniũ judicio, absentiæ causas apprehendi. Deinde coram eis passus, qui de factione partis adversariæ justissime poterant à me rejici.

Has autem iniquas & difficiles conditiones (quantum nasus olfacit) ideo mihi videntur amici isti adornasse & omnia præstruxisse, ut non veritas inquisitionem, sed perditionem meam facilime operarentur, nec ad eventum meum sperasse, sed contumaciã meam desiderasse videntur, quo latis mox censuris, Causaq; nec audita nec cognita, triumpharent. Cujus rei non leve argumentũ mihi fuit, quod post adventum meum primo cœptum est quæri, in quibusnam accusarer. Atque usq; hodie sunt in domo Caiphæ scripta mea, ubi quæruntur adversus me falsa testimonia, nec adhuc inventa sunt. Etiam iste (ut video) novus mos, novumq; jus Romanæ Curiæ cœpit, ut Christum prius capiant, deinde quid objiciant, quærant. Duo tamen mihi, imo unum, quod speciem haberet, objectum est, commentum Extravagantis ut videbis statim.

IGITUR ne & Illustrissimũ Principem Electorem Fridericũ Ducem Saxoniæ &c. frustra pro me laborasse permitterẽ (clementissime enim me & sumptu &

Epistolis

Ep stolis commendaticiis providit, atque ut causa ex Urbe committeretur, gratiosissime jam antea laboraverat) veni Augustam, susceptusq; fui à Reverendissimo D. Cardinale Legato satis clementer, ac prope reverentius (vir enim est omnibus nominibus alius, quam hi Fratrum venatores robustissimi.)

Hic ubi se nolle mecum disputare dixisset, sed suaviter & paterne rem componere, tria mihi de mandato sanctissimi Papæ (ut asserebat) facienda proposuit. *Tria proponuntur Luthero à Cardinale.*

Primum, ut ad cor redirem, erratusq; meos revocarem.

Deinde, promitterem in futurum abstinere ab eisdem.

Tertio, & ab omnibus, quibus Ecclesia perturbari possit.

Ego, qui talia, etiam Witembergæ sine periculis, sine labore tanto me facere potuisse videbam, nec in Augusta mihi fuisse quærenda, mox petii doceri, in quibus errassem, me non esse mihi conscium ullius erroris. Tunc protulit Extravagantem Clementis VI. quæ incipit: Unigenitus &c. Quod contra eum adseruissem Propositione 58. Non esse merita Christi Indulgentiarum thesaurum. Urgebat itaque, ut revocarem, instabatq; cum fiducia, certisimus de victoria, Confidebat enim, atq; adeo securus præsumebat, me non vidisse Extravagantem, fretus fortasse eo, quod non omnes Codices eam habent. *Extravagans Clementis VI.* *Propositio 58.*

SECUNDO objecit, Quod propositione 7. inter declarandum docueram, Necessariam esse fidem, accessuro ad Sacramentum, aut in judicium accessurum. Hanc enim novam & erroneam doctrinam putari voluit, Sed potius incertum esse omnem accedentem gratiam consequeretur, nec ne. Faciebatq; hac fiducia sua, præsertim arridentibus & pro more suo cachinnantibus Italis cæteris familiaribus suis, ut victo similis viderer. *Propositio 7.* *Fides necessaria accessuro ad sacramentum.*

Ad hæc respondi, Mihi non solum istam Clementis Extravagantem esse diligenter visam, sed & alteram ejus æmulam & analogam Sixti IIII. (vere enim legeram utrasq; una cum verbosissimo, & qui fidem illarum merito derogaret apparatu, tanta est refertus inscitia) verum non habuisse eam apud me satis autoritatis cum aliis multis, tum ea maxime causa, quod Scripturis sanctis abutitur, & verba (si modo sensus usitatus subsistere debet) audacius torquet in alienum sensum, quem suo loco non habent, imo contrarium habent. Ideo Scripturas, quas ego in propositione mea sequor, esse ei præferendas omnino, ac nihil inde probari, sed recitari duntaxat ac narrari opinionem S. Thomæ. *Extravagans Sixti IIII.*

Tunc cœpit adversus me potestatem Papæ commendare, quoniam supra Concilium, supra Scripturam, supra omnia Ecclesiæ sit. Et ut illud persuaderet, reprobationem & abrogationem Concilii Basiliensis recitavit, ac Gersonistas quoq; una cum Gersone damnandos censuit. *Potestas Papæ supra Scripturam.* *Gersonistæ.*

Hæc ut erant nova in auribus meis, Negavi contra, Papam supra Concilium, supra Scripturam esse. Deinde & Universitatis Parrhisiensis appellationem commendavi, multaq; confusa interlocutione, de pœnitentia, de gratia Dei, miscebamus Nam alteram illam objectionem cum dolore audivi, nihil enim minus timuissem, quam hanc rem in dubium vocandam aliquando, Ita in nulla propemodum re conveniebamus. Sed ut altera alteram inveniebat (ut fit) ita semper nova surgebat contradictio. *Appellatio Universitatis Parrhisiensis.*

Cum autem viderem ista contentione nihil agi, nisi multa inchoari, & nulla consummari, ac jam vere nos nihil nisi multas Extravagantes comminisci, præsertim cum ille (ut vice Pontificis summi) nollet cessisse videri, petii, ut tempus daret deliberandi.

ALTERA die, præsentibus quatuor Cæsareæ Majestatis senatoribus, adductis Notario & testibus, protestabar proprie & personaliter, legens coram Reverentissimo D. Legato, in hunc, qui sequitur modum.

In primis ego Frater Martinus Lutherus Augustinianus, potestor me colere & sequi sanctam Romanam Ecclesiã in omnib' meis dictis & facts præsentib', præteritis & futuris Quod si quid contra vel aliter dictum fuit vel fuerit, pro non dicto haberi & habere volo *Protestatio Lutheri.*

Disputatio de Indulgentiis.

Verum ex quo reverendissimus Dominus &c. mihi de mandato D. Papæ, ut asserebat, proposuit & exegit, ut super Disputatione, quam de Indulgentiis habui, tria hæc facerem.

Primum, Redirem in mei cognitionem, & errorem revocarem.

Secundum, Cautelam præstarem de futuro non repetendis.

Tertium, Promittere abstinere ab omnib⁹, quæ Ecclesiã Dei perturbarent.

Ego qui disputavi, & veritatem quæsivi, quærendo delinquere non potui, multo minus ad revocationem compelli, non auditus neque convictus. Hodie protestor me non esse mihi consciũ aliquid dixisse, quod sit contra sacram Scripturam, ecclesiasticos Patres, aut decretales Pontificum, aut rectam Rationem, Sed omnia quæ dixi, hodie quoq; mihi sana, vera, catholica esse videnter.

Nihilominus tamen sum homo, potens errare, submisi me, & etiam nunc submitto judicio & determinationi legitimæ sanctæ Ecclesiæ, & omnibus melius sentientibus.

Objectionibus Card. vult respondere Lutherus in Scripto.

Tamen ad superabundantiam, offero me personaliter hic vel alibi, etiam in publico reddere rationem dictorum meorum. Quod si hoc non placet reverendissimo Domino &c. paratus sum vel in Scriptis, suis objectionibus, si quas contra me producere destinaverit, respondere. Et super illis audire Judicium & sententiam Doctorum insignium Universitatum imperialium, Basilienſis, Friburgensis, Lovaniensis. Aut si nec id satis est, etiam Parrhisiensis, studiorũ parentis. & ab antiquo semper Christianissimæ, ac in theologia florentissimæ Universitatis.

Quo facto, repetiit disputationẽ hesternam de objectione priore, Illa enim multam speciem pro sua sententia visa est habere. Me vero tacente, & juxta Protestationem in scriptis respondere promittente, rursus satis confidebat, Tandem admissa scriptili Responsione, abitum est. Tenor & textus responsionis est iste:

REVERENDISSIMO IN CHRISTO PATRI ET DOMINO, DOMINO THOMÆ, Tituli S. Sixti, Cardinali, sanctæ Sedis apostolicæ Legato &c.

F. Martinus Lutherus Augustinianus, S.

QUam non detrectem respondere, libensq; velim rationem reddere de singulis specialibusq; meis dictis, Reverendissime in Christo Pater, ut objectionibus satisfaciam, quas heri & nudius mihi objectas memini, hac volui Epistola humiliter protestari, Nam duo sunt quæ mihi sunt à Pat. tua Reve. objecta. Primum, Extravagans illa Clemen. VI. quæ incipit: Unigenitus &c. In qua thesaurus Indulgentiarum asseri videtur esse merita Christi & Sanctorum, quod ego in Positionibus meis videor negare.

1. Extravagans Clementis VI.

Respondeo itaq;: Non fuit mihi incognita Extravagans illa, cum istas meditationes meas meditabar, Sed cum certissimus essem, unamq; totius Ecclesiæ sententiam esse scirem, merita Christi in spiritu non posse committi hominibus, nec tradi per homines, aut ab hominibus, sicut tamen Extravagans ista sonare videbatur, volui intactam relinquere, aliisq; ingeniis melioribus committere magnas illas molestias & angustias, quas pro tuenda Papæ reverentia patiebar

Merita Christi non committuntur hominibus.

Occurrebat enim & movebat, Primo, quod nuda essent verba Pontificis & adversus contentiosum vel hæreticum invalidum præsidium. Deinde, si quis diceret, Turpe esse, Principem loqui sine lege, Et juxta Zachariam, Non verba hominis, sed legem Dei requirendam ex ore sacerdotis. Item, quod verba Scripturæ torquet & in alienum sensum eis abutitur, Nam quæ de gratia justificante dicta sunt, ad Indulgentias trahit, quo videbatur magis narrare, & magis opinione quadam pia exhortari, quam solida demonstratione aliquid probare.

Legem Dei requirendam ex ore sacerdotis. Zacharia. 2. Decretales.

Vexabat etiam erroneas esse, quod fieri posse constat; Decretales aliquando erroneas esse, & contra sacras literas & charitatem militare. Nam licet Decretales

tales Rom. Pontifi. tanquam vocem Petri oportet audire, ut dicitur dist. 9. Tamen hoc ipsum intelligitur de his solum (ut dicitur ibidem) quæ consonæ sunt sacræ Scripturæ, & à prioribus Patrum decretis non dissentiunt.

Accessit ad hoc, quod de facto Petrus non incedens ad veritatem Euangelii, reprehensus est à Paulo, Gala. 2. Ideo non mirum videri, si successor ejus in aliquo defecerit, Quandoquidem & Acto. 15. doctrina Petri non fuit suscepta, donec accederet & approbatio Jacobi minoris Episcopi Hierosolymitani, & totius Ecclesiæ consensus, Unde fluxisse videtur id juris dogma, Legem tunc firmari, quando utentium moribus approbatur. *Petrus à Paulo reprehensus. Galat. 2.* *Acto. 15.*

Præterea, quam multæ Decretales priores correctæ sunt per posteriores. Ideoq; & hanc forte pro tempore suo corrigi posse. Panormitanus quoq; lib. 1. de elect. c. Significasti, ostendit, in materia fidei, non modo generale Concilium esse super Papam, sed etiam quemlibet fidelem, si melioribus nitatur autoritate & ratione, quam Papa, sicut Petro Paulus Gala. 2. Quod & illo 1. Corinth. 14 confirmatur, Si fuerit alteri sedenti revelatum, prior taceat. Ideo sic vocem Petri esse audiendam, ut tamen liberior sit vox Pauli eam redarguentis, porro omnium superior vox Christi. *Panormitanus.* *Melius sentiens supra Papam.* *1. Cor. 14.*

Maxime vero laborabam, quod eadem Extravagans manifestissime mihi apparebat falsa quædam continere. Primo, Quod dicit merita Sanctorum esse thesaurum, cum tota Scriptura dicat, Deum ultra condignum præmiare, ut Rom. 8. Non sunt condignæ Passiones hujus temporis &c. Et B. Augustinus lib. 1. retract. 19. Tota Ecclesia usq; in finem mundi orat: Dimitte nobis debita nostra, Ergo non superfluere aliis posse, quæ nec sibi sufficerent, Inde virgines sapientes noluerunt oleum communicare insipientibus Et B. Augustinus lib. 9. Confessionũ: Væ hominum vitæ, quantumcunq; laudabili, si remota misericordia judicetur. Et Propheta: Non intres in judicium cum servo tuo, quia non justificabitur in conspectu tuo omnis vivens. Ideo sancti non suis meritis, sed sola Dei misericordia salvi fiunt, ut latius dixi in Resolutionibus. *Extravagans falsa continet.* *Rom. 8.* *Matth. 25.* *Augustini dictum.* *Psal. 143.*

Ego vero, non eram tam insigni temeritate, ut propter unam decretalem Pontificis hominis tam ambiguam & obscuram, recederem à tot & tantis divinis Scripturæ testimoniis apertissimis, quin potius arbitrabar quam rectissime, verba Scripturæ, quibus Sancti describuntur deficere in meritis, incomparabiliter præferenda verbis humanis, quibus scribuntur abundare, Cum Papa non super, sed sub verbo Dei sit, Juxta illud Gal 1. Si angelus de cœlo aliud vobis euangelizaverit, quam accepistis, anathema sit. Jam illud quoq; nonnihil erat, quod Petro hunc commissum thesaurum dicit, de quo nihil constat, nec in Euangelio, nec ulla Scriptura. *Sancti in meritis deficiunt.* *Papa non super sed sub verbo Dei est.* *Gal. 1.*

His perturbatus molestiis, ut dixi, consilium mihi fuit, quiescere, & alios audire, cum Positiones meas verissimas usq; bodie quoq; viderem. Nunc vero, cum urgeor ipse tentare, quod ab aliis, maxime à summo Pontifice expectare debueram, cujus solius est declarare ea, quæ condidit, tamen pro viribus ingenii & gratia Dei conabor pro tutela sincerissimæ veritatis, Positiones meas, cum Extravagante concordare, utrasque servando in veritate.

PRIMUM, supponendo, quod Indulgentiæ prorsus nihil sunt (metaphysice loquendo) quia certum est, eas esse aliud nihil, quam remissiones satis factionis, id est, bonorum operum, eleemosynæ, jejunii, orationis &c. Ideoq; certum est eas esse bonum privativum, dum permittunt non solvi pœnas debitas, aut non fieri labores operum, Quare necessario thesaurus hoc loco impropriisime accipitur, quia nihil confertur positive, sed permittitur, ut nihil solvatur. *Remissio satisfactionis.* *Indulgentiæ sunt bonum privativum.* *Thesaurus Indulgentiarum.*

Secundo, Certo certius est, quod hunc thesaurum Papa non habet velut in loculo vel cista, sed in verbo vel clavibus, vel potestate, quia erogando, non cistam, sed voluntatem & verbum aperit, & sic donat.

Tertio, Ideo sequitur, quod thesaurus Indulgentiarum sunt merita Christi *Merita Christi thesaurus Indulgentiarum.*

 non

non formaliter, nec proprie, sed effective & improprie, Quia Papa non dat merita Christi formaliter, sed de merito Christi, id est, per claves, quas meruit dari Ecclesiæ suæ. Quia in virtute clavium est, ut remittatur satisfactio, & sic patet, quod recte dixi Conclusione 60. Thesaurum hunc esse claves Ecclesiæ merito Christi donatas. Et hoc sensu verum est, Merita Christi esse thesaurum Indulgentiarum, scilicet improprie thesaurum & meritum Christi accipiendo, Patet ergo, concordantia Extravagantis cum mea Positione.

Quarta, Hanc esse mentem Papæ in ista Extravagante, probant ipsa verba Papæ, ubi dicit, Hunc thesaurum Petro & successoribus suis à Christo commissũ. Sed constat & certum est, nihil Petro commissũ, præter has claves regni cœlorũ, quæ sunt merita Christi (id est de merito Christi donatæ) improprie & effective, ut dixi, Et alterum verbi thesaurum, de quo dicit: Pasce, pasce, pasce oves meas. *Johann. ult.*

Intelligentia thesauri indulgentiarum incognita populo.

Quinto, Hanc autem thesauri Indulgentiarum intelligentiam certum est, esse incognitam apud populum Christi & innominatam, ut dicit Conclusio 56. *Conclu. 56* quia vere non dicuntur, nisi impropria & obscura illa nomina, thesaurus, merita Christi &c Ideo fere credunt, sese bonum aliquod proprium & positivum consequi, sicut donum aliquod aut gratiam, cum tamen non consequantur nisi ministerium clavium, quo solvuntur, ne satisfaciant pro peccatis, ac sic privativum bonum accipiunt & improprium thesaurum. Et ille est inexhaustus & infinitus, quia virtus clavium est inexhausta, quæ merito Christi immediate nititur, Indulgentiæ vero mediate, Ac ideo potest etiam dici, merita Christi esse thesaurum Indulgentiarum, mediate.

Virtus clavium ...

Sexto. Similiter admitterem etiam, merita Sanctorũ esse hunc thesaurum, scilicet improprie, id est, quod merita Sanctorum per fidem Christi incorporata, & unum cum eis facta, jam idem sint & faciant quod merita Christi, Juxta illud, quod vita justi non est ipsius, sed Christi in eo viventis. Gala 2 Vivo ego, non ego, *Gala.* vivit vero in me Christus, Nam merita Sanctorum, ut Sanctorum, nihil essent & damnabilia, ut supra dixi, ut B. Augustinus: Ubi non ego, ibi fœlicius ego, quia Christus & Ecclesia sunt duo, in carne una.

Vita iusti non ipsius, sed Christi est.

Septimo, Verissimum tamen est merita Christi non esse thesaurum Indulgentiarum positive, proprie & immediate, ut aliquid conferant, sicut intelligunt rudiores quia quando conferunt donum positivum, faciunt id, non ut Indulgentiæ thesaurus, sed ut gratiæ vitalis thesaurus, tunc enim formaliter proprie & immediate donantur sine clavib⁹, sine Indulgentiis, à solo Spiritu sancto, non autem unquã à Papa. Quia per charitatẽ homo fit unus spiritus cum Christo, Ideo participet omnibus bonis ejus, Et hoc est, quod mea Conclusio 58. dicit, Nec sunt merita Christi, quia hæc sine Papa operantur gratiam hominis interioris. *Conclu. 58*

Thesaurus gratiæ Spiritus.

BREVITER itaq; patet, q, merita Christi necesse est dupliciter accipi si salva debet Extravagans consistere. Uno modo proprie & formaliter, & sic sunt thesaur⁹ vitæ spiritus, & propriissime à solo Spiritu sancto distribntus, cui voluerit.

Merita Christi dupliciter accipiuntur.

Alio modo improprie & effective & literaliter, pro eo quod meritis Christi effectum est, & sicut Extravagans improprie inducit Scripturas, ita enim improprie thesaurum, improprie merita Christi, & omnia improprie accipit. Quo factum est. ut esset ambigua, obscura & occasio justissima disputandi, ego autem proprie loquutus sum in meis Positionibus. Qui habet, det meliora, & revocabo ista, non enim meum est interpretari Canones Pontificum, sed meis Positionib⁹ adesse, ne contra Canones pugnare videantur, Expectans humiliter, si alia fuerit mens Papæ demum declarata, paratus eidem parere.

Hæc omnia tamen dicta volo pro reverentia Sedis Apostolicæ, & reverendissimi Domini Cardinalis &c. Nam si legitima & libera agendũ mihi est sententia, contendo & probo eandem Extravagantẽ esse proprie directe, aperte pro me meaq; Conclusione, Et contra sententiã reverendissimi Domini Card quia text⁹ expresse dicit, quod Christus thesaurum hunc acquisivit Ecclesiæ &c. Hoc

verbum

verbum, Acquisivit, evidenter convincit, atq; concludit irrefragabiliter, aliud esse merita Christi, quibus acquisivit & aliud thesaurū, quem acquisivit, quia aliud est causa, & aliud effectus, ut etiam Philosophi dicunt. Ideo Conclusio mea stat invicta, Quod merita Christi non sunt thesaurus Indulgentiarū, sed acquisierunt eum. Nihilominus tamen etiam hæc ipsa submitto judicio Ecclesiæ, ut supra. *Acquisivit.*

OBIECTIO altera est, Quod in Conclusione mea 7. declaranda, dixi: Neminem justificari posse nisi per fidem, Sic scilicet, ut necesse sit, eum certa fide credere, sese justificari, & nullo modo dubitare, quod gratiam consequatur, Si enim dubitat, & incertus est, jam non justificatur, sed evomit gratiam. Hanc Theologiam novam videri putant & erroneam.

Ad quod respondeo:

Primnm, Infallibilis est veritas, quod nullus est justus, nisi qui credit in Deum, ut Roma. 1. Justus ex fide vivit, Ideo quicunq; non crediderit, Iam judicatus & mortuus est, Igitur justitia justi, & vita ejus, est fides ejus. Quare & omnia opera fidelis, viva sunt, & omnia opera infidelis, mortua, mala & damnabilia, Juxta illud: Non potest arbor mala fructus bonos facere. Arbor autem. quæ non facit fructus bonos, excidetur, & in ignem mittetur. *Rom. 1.* *Justus ex fide vivit.* *Matth. 7.*

Secundo, Fides autem est nihil aliud quam illud, quod Deus promittit aut dicit, credere, sicut Roma. 4. Credidit Abraham Deo, & reputatū est ei ad justitiā. Ideo verbū & fides necessario simul sunt, & sine verbo impossibile est esse fidem, ut Isa. 55. Verbum quod egreditur de ore meo, non revertetur ad me vacuum. *Fides quid sit.* *Rom 4.* *Verbum & fides conjuncta.* *Isa. 55.*

TERTIO, Nunc probandum est, quod accessuro ad Sacramentum necessarium sit credere, sese gratiam consequi, & in hoc non dubitare, sed certissima fiducia confidere, alioqui in judicium accedit.

Primo per illud Apostoli Ebræ 11. Oportet accedentem credere, quod Deus est, & quod inquirentibus se remunerator est. Hic patet, quod non licet dubitare, sed firmiter oportet credere, quod Deus sese inquirentes remuneret. Quod si oportet credere remuneratorē, omnino oportet etiam credere justificatorem, & gratiæ largitorem in præsenti, sine qua præmium non donatur. *Heb. 11.* *Fides necessaria accessuro ad Sacramentum.*

Secundo necessarium est sub periculo æternæ damnationis, & peccati infidelitatis credere his verbis Christi: Quodcunq; solveris super terram, solutum erit & in cœlis. Ideo si accedas ad Sacramentum pœnitentiæ, & non credideris firmiter tete absolvendnm in cœlo, in judicium accedis & damnationem, quia non credis Christum vera dixisse: Quodcunq; solveris &c. Et sic tua dubitatione Christum mendacem facis, quod est horrendum peccatnm. *Quodcunq; solveris super terram.*

Si autem dixeris: Quid si sim indignus & indispositus ad Sacramentum? Respondeo ut supra: Per nullam dispositionem efficeris dignus, per nulla opera aptus ad Sacramentum, sed per solam fidem. Quia sola fides verbi Christi justificat, vivificat, dignificat præparat, sine qua omnia alia, vel sunt præsumptionis vel desperationis studia. Justus enim non ex dispositione sua, sed ex fide vivit Quare de indignitate tua nihil oportet dubitare, ideo enim accedis, quia indignus es, ut dignus fias, & justificeris ab eo, qui peccatores, & non justos quærit salvos facere. Dum autem credis verbo Christi, jam honoras verbum ejus, & ex eo opere justus es &c. *Fides dignum facit.*

Tertio, Hanc fidem multipliciter nobis commendavit in Evangelio. Primo quando mulieri Cananææ dixit: O mulier, magna est fides tua, fiat tibi sicut credidisti, Hic patet, quod non de fide illa generali agitur, sed de speciali illa, quæ erat de effectu sanandæ filiæ, quem mater petiit. Hunc enim effectum, ipsa fortiter credidit posse & velle Christum efficere, & sic impetravit. Nunquam autem impetrasset, nisi ita credidisset. Ergo ad hunc effectum nulla dispositione, sed sola fide, digna facta est. *Fides Cananææ* *Matth. 15.*

Secundo, Quando ad cœcos illos dixit: Creditis quia possū hoc vobis facere? Et illi: Utique. Ait: Sicut credidistis, fiat vobis. Ecce certi erant, quod fieret, quod *Duo caeci.* *Matth 9.*

 petebant,

petebant, Ideo & factum est, sine omni alia dispositione, Si autem dubitassent futurum nec petiissent bene nec accepissent.

Centurio. Matth 8.

Tertio, Centurio ille: Dic tantum verbum, inquit, & sanabitur puer meus, Non utiq; generali fide, sed speciali de præsenti effectu credidit & impetravit.

Regulus. Johan. 4.

Quarto Johan. 4. Regulus ille credidit sermoni, quem dixit illi Jesus, Scilicet: Vade, filius tuus vivit Et ipsa fide, meruit vitam filii. Ita certe oportet omnem accedentem credere, sese consecuturum, quod quærit, aut nihil consequitur.

Quinto illud Marci: Amen dico vobis, quidquid orantes petieritis, creeide *Marci 11.*
quia accipietis, & fiet vobis. Ecce dicit: Quidquid, nihil excipiendo. Patet autem quod in Sacramento quolibet petimus aliquid (nemo enim Sacramentum accedit, nisi gratiam petiturus) Ideo hic audiendus est Christus dicens: Credite, quod accipietis, & fiet vobis, Alioqui omnia nutarent in Ecclesia, & nihil certi constaret, quod est absurdissimum.

Sexto illud: Si habueritis fidem, sicut granum synapis & dixeritis monti huic: Transi hinc, & non hæsitaveritis in cordibus vestris, Amen dico vobis, fiet.

Fides particularis.

Et si totum Euangelium percurras, invenies Exempla alia multa, quæ omnia *Matth. 17.*
non de fide generali, sed particulari, & quæ ad effectum aliquem præsentem pertineant, dicuntur. Quare necessaria est fides certa absolvendo, cum Sacramenta novæ Legis, juxta Magistrum, sint in exercitium, & actuationem fidei nostræ instituta.

Petrus.

Septimo, Hinc enim Discipulos & Petrum sæpe arguit Dominus, quod essent modicæ fidei, non generalis illius, ut dicitur, sed specialis de effectu præsente, ut patet. *Matth 14.*

Octavo, Jacob. 1. Si quis indiget sapientia, postulet à Deo, postulet autem in *Jacob. 1.*
fide, nihil hæsitans. Nam qui hæsitat similis est fluctui maris qui vento movetur, Non ergo existimet homo ille, quod accipiet aliquid à Deo. Ista est certe evidentissima autoritas, etiam cogens me ad hanc sententiam, quod gratiam aut sapientiam nullus accipere potest, qui dubitat sese accepturum, nec video, quid ad eam responderi possit.

Dubitans non accipit gratiam. B Virgo. Luca 1.

Nono, B. Virgo nunquam concepisset filium Dei, nisi Angelo nunciante credidisset, ita futurum, ut diceret: Fiat mihi secundum verbum tuum, sicut prædicat Elisabeth: Beata quæ credidisti, quia perficientur in te, quæ dicta sunt tibi à Domino. Unde fidem ejus miratur divus Bernhardus, & universa Ecclesia. Sic

Hanna Samuelis mater.

Samuelis mater, Hanna, postquam credidit verbo Eli, abiit, & vultus ejus non est amplius in diversa mutatus Contra, Filii Israel, quia non crediderunt verbo promittentis terram Canaan, in deserto prostrati sunt.

Fides Abrahæ, Roma 4.

Et breviter, Quidqui[illegible]ustre factum leg mus i[illegible] veteri & nova Lege, fide factum esse legimus, non o[illegible]ibus, nec fide generali, s[illegible]d particulari, ad præsentem effec[illegible]m destinata. in[illegible]ihil aliud in Scriptura, quam fides commendatur, præsertim Abrahæ, Rom[illegible], quæ tamen fuit in filium nasciturum Isaac, & nihilominus est ei in just[illegible]tiam [illegible]putata Sic & nobis in Sacramentis fiet, si credimus, consequimur, Si non cred[illegible]mus, in judicium accedimus.

Accedit Verbum ad elementum &c. Augustin.

Decimo, Et B. August.nus super Johannem: Accedit verbum ad elementum, & fit Sacramentum, non quia fit, sed quia creditur. Ecce Baptismus abluit, non quia fit, sed quia creditur abluere. Inde & peccatricem absolvens, dicit: Fides tua *Luca 7.*
te salvam fecit, Vade in pace. Inde illud dictum commune: Non Sacramentum fidei, sed fides sacramenti justificat, sine qua impossibile est, ut sit pax in conscientia, ut Roma. 5. Justificati ergo ex fide, pacem habemus ad Deum.

Bernhardus.

Undecimo, Et B Bernhardus Sermone de Annuncia: 1. Necesse est enim primo omnium credere, Quod remisionem peccatorū habere non possis, nisi per Indulgentiam Dei, sed adde adhuc, ut credas & hoc, quod per ipsum peccata tibi donantur, Hoc est testimonium, quod perhibet Spiritus sanctus in corde tuo dicens: Dimissa sunt tibi peccata tua. Sic enim arbitratur Apostolus, gratis justificari

ficari hominem per fidem. Hæc ille. Istæ & multæ aliæ Autoritates tam expresse, tam copiose, cogunt, captivant, ducunt me in sententiam, quam dixi.

QUARE, Reverendissime in Christo Pater, cum divino munere es, unus insignibus dotibus, præsertim iudicii acrimonia, donatus, Rogo humiliter Reve. tua Paternit. dignetur clementissime mecum agere, & conscientiæ meæ compati, ac demonstrare lucem, qua possim hæc aliter intelligere, & non cogere ad revocationem eorum, quæ etiam teste conscientia, non alia duco, quã ea, quibus me necesse sit consentire, Et stantibus his Autoritatibus, aliud facere non possum, nisi quod obediendum esse Deo magis quam hominibus, scio.

Velitq; Reve. Paterni. tua, apud Sanctissimum Dominum nostrum Leonem X. pro me intercedere, ne tanta rigoris inclementia in me promoveatur, ut in tenebras proiiciat Animam, quærentem non nisi lucem veritatis, & paratissimam cedere, mutare, revocare omnia, ubi aliter intelligenda esse edocta fuerit. Nec tam arrogans & vana gloria studiosus sum, ut hac causa pudeam revocare male dicta, imo gaudium meum primum fuerit, victricem fieri veritatem. Solum ne quid contra conscientiã meã sensum tentare cogar, Nam sine omni scrupulo, hanc esse Scripturarum sententiam credo. Dominus Iesus regat & servet Reverendissimam Paternitatem tuam in æternum, Amen. *Lutherus lucem veritatis quærit.*

QUÆ cum altera die obtulissem, primo contemsit & verba esse, missurum tamen ea ad Urbem sese dixit. Interim ad Revocationẽ urgebat intentans censuras sibi demandatas, ac nisi revocarem, abirem, & non redirem in conspectum suum.

Quo audito, cum viderem eum asse firmatũ in Proposito, nec vellet audire Scripturas, Ego quoq; firmasse propositũ non revocandi abii sine spe redeundi. Nam quanquã dixit, & etiam nunc glorietur, sese paterne, non judicialiter mecũ acturum, non intellexi tamen hanc paternitatẽ, nisi omni judicio rigidiorẽ esse, ut quæ non nisi Revocationem, contra conscientiam exigeret, nec saltem vellet aut posset potius ostendere & convincere errorem. Nam cum vidisset à me rejicĩ scholasticorum opinatorũ commenta, promisit quidem, se acturum contra me, sacra Scriptura & Canonibus. Quod quomodo intellexerit, iterum ignoro. Nullam enim syllabam ex sacris Literis contra me produxit unquam, nec usq; hodie, si quam maxime vellet, posset. Cum uno omnium consensu, firmatum sit nihil de Indulgentiis in sacris literis haberi, quæ potius non nisi fidem commendant, & tam vacuæ sunt Indulgentiarum memoria, quam plenæ sunt fidei eruditione, ut impossibile sit, utrum illorum articulorum posse convelli per ipsum.

Ubi vero ego Scripturas pro me attuli: cœpit homo, paterne agens, de corde suo mihi fingere glosas Et qui tam vigilanter Extravagantem contra me observarat, satis pulchre dissimulabat Canonẽ illum, quo prohibet Ecclesia, ne quis proprio ingenio Scripturas interpretetur, & juxta Hilarium, non afferendas, sed referendas esse ex sacris literis intelligentias. Nec tamẽ hanc violentiam ejus ægre tuli, sciens eam facultatẽ interpretandi ex longa Romanæ Curiæ consuetudine, & Scholasticorum distinctorũ usu sibi præsumptam. Creditum est enim jamdiu, quod quidquid Romana Ecclesia dixerit, damnarit, voluerit, id mox omnibus dicendum, damnandum, volendum esse, nec aliam reddi Rationem oportere, quam quia sic Sedes Apostolica & Romana Ecclesia sentit. Hinc, relictis sacris literis, & acceptis traditionibus verbisq; hominum, factum est, ut Ecclesia Christi non mensura tritici pascatur, nec verbo Christi, sed non raro temeritate & voluntate alicujus indoctissimi Adulatoris regatur, & eo profecerit nostræ infœlicitatis magnitudo, ut ad Revocationẽ & abnegationem fidei Christianæ & sacratissimæ Scripturæ incipiant compellere. *Hilarii dictum.* *Ecclesia Christi non verbo pascitur.*

Porro, Si iste est modus revocandi, nihil video futurum, quam ut præcedentẽ Revocationem, sequente alia, sine fine revocem. Nam si qua iudustria suum ipsi dictum, in eum ipsum retorsero, cito aliud cordis sui idolum mihi fingeret. (Est enim mire fœcunda distinctionibus thomistica Theologia ac vere Protheus quidam) cui necesse esset denuo, revocando obedire. Cum enim non in soliditate petræ, sed in arena cogitationum suarum vagetur, nihil aliud, quam perpetuum revocandi negocium mihi incumberet. *Thomistica. Theologia.*

Igitur

Igitur accepto mandato non redeundi, mansi tamen eodem die in loco, Tum vocato reverendo & optimo Patre meo Johanne Stupicio, Vicario, egisse dicitur multis, ut ad revocationem inducerer spontaneam. Mansi & sequente die, & nihil mandabatur. Tertia die, scilicet Dominica mansi, & literas dedi, nec aliquid respondebatur. Quarto die mansi, & nihil fiebat. Idem silentium quinta die passus. Tandem consulentibus Amicis præsertim cum antea jactasset sese habere mandatum, ut & me & Vicarium incarceraret, disposita Appellatione affigenda, recessi, sat periculosam obedientiam me præstitisse arbitratus.

F. Johannes Stupicius.

M. L. PIO LECTORI.

NUNC, mi Lector, tu mihi conveniendus es. Posteriorem illam responsionem meam, etsi cum multa reverentia dedi, ac velut in arbitrium summi Pontificis reposui, non tamen id me fecisse credas, quod de re ipsa dubitem, aut animi sententiam sim unquam mutaturus. Veritas divina est, etiam Domina Papæ, non enim judicium hominis expecto, ubi divinum judicium cognovi, sed quia oportuit reverentiam servare ei, qui vice summi Pontificis fungebatur, tum quod etiam verissime dicta, oporteat cum humilitate & timore asserere & tueri.

Priorem vero nihil refert, utut acceperis, nam in ipsa nullum periculum est, stet sive cadat, nec Indulgentiis quippiam accedit, si ficta ac falsa fuerit, nec quidquam decedit, si vicerit veraq; fuerit. Nec ad rem ipsam multum pertinet, nisi quod per ejus ingressum subdole totius Disputationis calumnia quæritur. Nam si superbius voluissem agere, non potuissem ad unum verbum cogi, cum tota Disputatio jam sit dedicata & oblata Pontifici, ita ut ad me amplius nihil pertineat, nisi expectare sententiam.

In posteriore vero Responsione, certè summa pendet salutis, Non es malus Christianus, sive scias, sive ignores Extravagantem, Non es autem nisi Hæreticus, si neges fidem verbi Christi. Quid hic premam & taceam, credo te sentire, optime Lector, non sine gemitu.

Fidem verbi Christi negare.

Unum tamen te latere nolo, hac Disputatione nihil quæri, quam sinceram Scripturæ intelligentiam, quam nobis in multis locis sacra illa, ut vocant Decreta, si non corrumpunt, certe verbis detortis ac male tractatis obscurant, & velut obducta nube, purissimum Solem tegunt. De quo aliquando latius, si aliquis mihi Romanus adulator obstrepuerit, præstabo, Deo propicio, quendam Juristotheologum. Sed qui parum sit placiturus, præsertim Romanæ curiæ adulatoribus, jamdudum enim gestit animus ludere bellum, quod gessit Josue adversus Aitas. Interim hunc gustum tibi prælibo, quod Conclusio mea vere est contra Extravagantē illam, ideo falsa & erronea, & revocanda. Quare & revoco eam solenniter in his scriptis, damnatamq; à meipso pronuncio, profiteor denique, q̄ ita posita est à me, & usq; hodie placet ipsa, atq; si posita non esset, adhuc ponere.

Decreta corrumpunt Scripturam.

Aita Jud 7.

Secundo reprobo, damno, detestorq; Extravagantem illam, tanquam falsam & erroneam, meritoq; reprobandam, Profiteorq; bonum fuisse, eam aliis verbis positam esse, Non quod sit falsa in suo sensu, sed quod in theologico sensu errat, cujus verba inducit contra sententiam textus apertissimam.

ECCE Revocationem, Jam satisfeci, etiam adversariis spero, Quid? insanum me putas, Lector, aut ebrium censes? Non insanio, sed sobrietatis verba loquor, Quod ut ostendam, etiam crassissimæ ruditati, clarum faciam, solere scilicet, Pontifices vim facere sacris literis in suis Decretis. Nam Reverendissimus Dominus Legatus, omnium impatientissime tulit, quod nec Papæ Sanctitati pepercerim (sic enim scribit ad Illustrissimum Principem Fridericum &c.) & relatione indigna dixerim, quod Papam torquere & abuti Scripturis dixerim, Nitendum itaq; mihi est, ut non possit negare, vim Scripturæ aliquando factam.

Papa scripturæ vim facit.
Lege infra Epist. cujus initium est, Illustrissime & excellentissime Princeps &c. 196. a.

Primo,

Primo, Dicit Decretalis de consti. Translato sacerdotio necesse est, ut translatio legis fiat. Hæc apostoli verba sunt ad Ebræos, dicentis, Temporale sacerdotium Legis, finitum & abrogatum, succedente sacerdotio æterno Christi. Hæc est germana & genuina sententia istorum verborum. At Decretalis hujus sententia est hæc, Sacerdotium Christi est translatum à Mose in Christum, & à Christo in Petrum. Sic enim interpretantur Juristæ & Pontifex permittit seu approbat.

Ebræ. 7.

Translato sacerdotio, fit [illegible] translatio.

Quis autem non vidit alienam hanc, tortamq; & abusivissimam esse verborum intelligentiam? Imo prorsus talem, quæ nisi multo sudore moderetur, simul & indoctissima & im[illegible]ssima sit. impiissimum est enim dicere, Sacerdotium & legem Christi esse abrogata & finita, ut Petrus sacerdos & legislator amoto Christo sit. Id enim significat proprie verbum Apostoli, translatio. Nolo Petrum aut Paulum sacerdotē habere quoniam & ipse peccator est, non habens, neq; quod pro me, neq; quod pro se offerat, Ut interim taceam fœdissimā arrogantiam, quam talis olet intelligentia, scilicet in solum Petrum à Christo fuisse translatum sacerdotium Christi, Quasi cæteri Apostoli remanserint Laici, aut à Petro ordinati fuerint sacerdotes & Apostoli.

Christus unicus & æternus sacerdos.

Igitur, Si nunc posuero hanc Propositionem: Sacerdotium Christi nec in Petrum, nec in Papam translatum est. Et reverendissim⁹ Dominus Legatus mihi hanc Decretalem opposuerit, cum gestu & tonitru majestatis suæ, & urgeat me ad revocationem, Et ego responderim, Papam ibi torquere Scripturas, & abuti verbis ejus, meam autem Conclusionem esse veram in theologico sensu, Decretalem autem forte in aliquo alio abusivo, putas me debere formidare minas verbi humani, quibus terreor, quasi indignum relatu d xerim, & sanctitati Papæ non pepercerim? Honorabo sanctitatem Papæ, Sed adorabo sanctitatem Christi & veritatis.

Matth. 16

Item, Si illud Matth. 16. Tu es Petrus Et tibi dabo claves regni cœlorū, quodcunq; solveris &c tractarem vel in Scholis, vel in suggesto, & ponerem hanc Propositionem: Istis verbis non potest probari, Romanam Ecclesiam esse cæteris per totum orbem Ecclesiis prælatam, Et mihi Reverendus Dominus Legatus opposuerit (credo cum commotione præ relati indignitate) distin 21. ubi Pelagius Papa, tanta voce clamat, non synodicis Decretis, sed euangelica voce (bene voce, sed non sensu) Romanam Ecclesiam esse cæteris Ecclesiis prælatam, & ad id inducat hunc Matthæi Apostoli locum, Credisne me relicturum euangelicum sensum, & non nisi Pelagii sensum amplexurum, qui vocem, non sensum Euangelii sese jactat sequi?

Romana Ecclesia non est [illegible] aliis.

Pelagius Papa.

Non quod novam Monarchiam nostri seculi Romanorum damnem aut negem, Sed quod vim Scripturæ verbis fieri nolim, & insulsissimorum quorundam hominum stultitiam reprobem, qui nobis Ecclesiam Christi tempori & loco affixerunt, contra verbum Christi dicentis: Non veniet regnum Dei cum observatione, & Christianum esse posse audent negare, qui non sub Romano Pontifice, Decretisq; ejus oppressus fuerit.

Luc. 17.

Ac sic plus, quam octingentorum annorum Christianos, totius Orient's & Affricæ nobis ex Ecclesia Christi ejiciunt, qui nunquam sub Romano Pontifice fuerunt, nec Euangelium unquam sic intellexerunt. Nam adhuc S. Gregorii tempora Romanus Pontifex, universalis Episcopus non salutabatur, Imo ipsemet Greg. licet Romanus Episcopus, acerrime persequitur nomen universalis Episcopi, & totius Ecclesiæ Pontificem, plus vere sex Epistolis, ut non dubitet vocabulum ejusmodi prophanum appellare, quod nostro seculo & solum appellatur Sanctissimum Sicut enim Petrus cæteros Apostolos non creavit (sic enim hodie vocatur Episcopos ordinare) ita successor Petri, nullum successorem aliorum Apostolorum creavit, Deniq; non nisi fratrem & Coëpiscopum & collegam vocaverunt Romanum Pontificem, cæteri Episcopi, ut Cyprianus Cornelium, & Augustinus Bonifacium & alios.

Ecclesia totius Orientis & Affricæ nunquam fuerunt sub Pontifice Romano.

Universalis Episcopi.

Unde

Tibi dabo claves regni cœlorum. Unde S. Patres illud Matthæi: Tibi tabo, non intellexerunt ad sensum sacri istius Canonis, super cæteros fuisse Petro dictum. Sed unus, inquiunt, pro omnibus, ut æqualitas una omnium exprimeretur, dum quod Petrus respondet, omnes & singuli respondent. Unde & alio loco in plurali eandem sententiam dicit: Quodcunq; ligaveritis &c. & quod uni dicitur, omnibus dicitur. Denique non primum super Petrum descendit Spiritus sanctus in die Pentecostes, nec in terris primum legitur insufflasse in Petrum, quod tamen si quam maxime factū fuisset, non ideo Petrus Monarcha præ cæteris fuisset Apostolis. *Matth. 16.* *Matth. 18.*

Igitur Canon ille sit verus, admitto, sed abusiue, mea evangelico & proprio sensu Conclusio vera est. Quod si Monarchia Papæ probari potest, potius ex illo Apostoli Roma. 13 probabitur, Omnis potestas à Deo est, & quæcunq; à Deo sunt ordinata sunt, hujus, inquam, virtute (proprie loquendo) subijcimur Sedi Romanæ, donec Deo placuerit, qui solus, non etiam Romanus Pontifex transfert regna atq; constituit. *Rom. 13.*

Talia multa, mi Lector, in sacris Decretis invenies, & alia quædam, quæ si nasum sponsæ respectorem Damasci, id est, carnis & sanguinis, adhibeas, sæpius odore offenderis.

Extravagant Clement. VI. Si nunc de Extravagante illa dico, Merita Christi non sunt thesaurus Indulgentiarum, quia sine Papa operantur gratiam. Hæc Propositio euangelica est, ubi scribitur in multis locis, Christi sangvine & obedientia nos factos & constitutos justos, præsertim Roma. 5. Per unius, inquit, obedientiam (credo hanc esse merita Christi) justi constituti sunt multi, Per Indulgentias autem nemo sanctus efficitur, Quod de merit s Christi affirmari, est contra tam apertas Scripturas. *Rom. 5.*

Igitur, an sit ista Propositio contra vel Extravagantem vel Intravagantem, non curo, prior est veritas Scripturæ, & post hoc, si hominis verba vera esse possunt videndum. Nam ego certe non auderem unquam asserere, quod per Indulgentias amici Dei fiant, sicut expresse dicit Extravagans, ducens verbū sapientis, de participatione æternæ sapientiæ dicentis, ad participationem Indulgentiarū. Fuerunt istæ Scripturæ veræ, ante tempus illius Extravagantis, nec ab ipsa receperunt veritatem, Nec potest dici, quod de Indulgentiis loquantur, cum per totam Ecclesiam notum sit, nihil in Scriptura haberi de Indulgentiis, ideo necessario sequi, si quæ Scripturæ de eis interpretentur, ut hic fit, vim eis fieri, & improprie ac abusive accipi.

Nihilominus tamen reverentiæ causa, veram eam confiteor, & utrumque sensum volo tueri. Et dicunt mihi, unum istum (id est, deteriorem) sensum servabis, Alterum (id est germanum) negabis. Ideo si meam Conclusionem cogor falsam dicere, faciam quidem, sed simul Extravagantē bis falsam prædicabo Nam quod in me criminantur contra communē consuetudinē me sentire de Indulgentiis, plane fateor ita esse & dedita opera à me factum, ut discuteretur aliquando ista communis opinio, Juxta quam merita Christi vocari thesaurū Indulgentiarum, non ignorabam, sed mihi falsa ad verborum sonum videbatur, Ideo posui, quod Claves merito Christi donatæ, essent hic thesaurus, non omnino rejiciens ab Indulgentiis merita Christi, sed ad alium sensum exponens, quam haberet opinio communis, Quod nisi cum humilitate & reverentia voluissem communi huic opinioni contradicere, omisissē dicere, claves merito Christi donatas, ut penitus merita Christi excluderem. Nunc autem involvi, ut mitior esset contradictio, Quin non peccassem mortaliter, si Extravaganti in faciē restitissem. Et illud divi Hieronymi adduxissem, ubi de iis loquens, qui quidquid dixerint, legem Dei putant, dicit: Nec scire dignantur, quid Prophetæ, quid Apostoli senserint nota senserint) Sed ad sensum suum incongrua aptant testimonia, quasi grande sit, & non vitiosissimum docendi genus, depravare sententias & ad voluntatem suam Scripturam trahere repugnantem. Sic certe facit hæc Extravagans, Nam verba de meritis Christi, quibus remittuntur peccata, trahit ad indulgentias, quod qua fiat congruitate, adverte quæso.

Merita

Merita Christi tollunt peccata, & augent merita, Indulgentiæ tollunt merita, & relinquunt peccata. Et potest idem textus de utrisq; propriè intelligi? Credo, Orestes quoq; hoc negabit. Et tamen ego, reverentiæ studio, id admisi & asserui, licet multa violentia, deniq; cum sit obscura verbis Extravagans, & verè quædam Extravagans, nunc sonans, quod merita Christi sunt, nunc quod acquiserunt thesaurum Indulgentiarum, dixi, quod & pro mea sententia stare potest contra communem sententiam, & super hac dubia, tortrice verborum Dei, & depravatrice (ut Hieronymus ait) sententiarum, Ego certam revocationem faciam, non convicto errore? uon faciam, sed constanter & cum fiducia nego, Merita Christi esse in manu Papæ ullo modo (ut verba sonant) Ipse viderit, quomodo suam Extravagantem intelligat.

Sat igitur sit pro hac vice ostendisse, Non in omnibus Decretis Pontificum haberi verum legitimum sensum Scripturæ, ideoque citra eorum injuriam, posse aliter dici, teneri, sentiri, quàm ipsi habent. Siquidem ipsimet Scripturæ interpretandi autoritatem Doctoribus tribuunt, sibi verò judicium descindendarum causarum.

Deinde alia est facultas juridica, quàm theologica, multa permittuntur in illa, quæ in hac prohibentur. Elevent Juristæ suas traditiones, multò magis nos Theologi puritatem Scripturæ servemus, eoq; magis, quo videmus nostro seculo, surgere nocentissimos adulatores, qui summum Pontificem ultra Concilia elevent, scilicet ut uno Concilio per alterum reprobato, nullum nobis certum relinquatur, tandem omnia simul cunculcet unus homo, Papa, Idem super Concilium & infrà, suprà, dum potest damnare, infrà, dum accipit à Concilio autoritatem tanquam à majori, qua fiat supra Concilium. *Adulatores Papæ.*

Sunt quoque, qui Papam non posse errare, & supra Scripturam esse impudentissimè jactitent, quæ monstra si admissa fuerint, Scriptura periit, sequenter & Ecclesia, & nihil reliquum erit, nisi verbum hominis in Ecclesia, Sed quærunt hi adulatores invidiam, deinde ruinam & perniciem Romanæ Ecclesiæ.

QUARE egu curam te, Lector, protestor, me colere & sequi Romanam Ecclesiam in omnibus, solùm illis resisto, qui nomine Ecclesiæ Romanæ Babyloniam nobis statuere moliuntur, volentes quidquid cogitare poterint, modò linguam tantùm movere possint, ut Romanam Ecclesiam nominent, totum statim pro Romanæ Ecclesiæ sententia accipi, quasi non superfit Scriptura sancta, per quam (ut Augustinus ait) de omnibus judicamus, contra quam sine dubio Romana Ecclesia nunquam sapit aut statuit.

De quorum numero esse credo suavissimos istos Sycophantas, qui dictarunt quoddam Breve Apostolicum contra me, cujus formam, ut videas, quam prudentibus insidiis sint usi, volo in publicum dare, Nam in Germania fuisse confictum, & aliqua deinde industria ad Romam missum, & fortè solo nutu alicujus magnatis Romæ remissum ad Germaniam, statim addita Postilla, te vel certum vel suspiciosum saltem faciam, pertinet enim & hoc ad Actorum meorum partem. *Breve hoc vide suprà fol. 181. a. b. &c.*

FINIS.

Epistolæ duæ Lutheri ad Cardinalem Cajetanum.

REVERENDISSIMO IN CHRISTO PATRI ET DOMINO THOMÆ, TITULI S. SIXTI, Præsbytero Cardinali, sanctæ Sedis Apostolicæ per Germaniam de latere Legato &c. In Christo metuendo & colendo, Salutem & omnem subjectionem sui.

I.

REVERENTISSIME IN CHRISTO PATER, ITERUM VEnio, sed per literas, dignetur Reverendissima Paternitas tua me clementissimè audire.

Egit mecum Reverendus, mihiq́ dulcissimus, Pater meus in Christo, Vicarius noster, Johannes Stupicius, ut humiliter sentirem, & opinioni propria cederem, & sensum meum submitterem, commendavitq́ ac exuberantissimè persuasit Paternitatem tuam Reverendissimam mihi esse gratiosissimam. Ea res, & nuncius pariter me mirum in modum exhilararunt, Est enim homo hic talis & tantus in oculis meis, ut nullus sit in mundo, cui libentius audirem & obsequerer. Nec minus egit dulcissimus frater meus, Magister Venceslaus Lincus, qui ab ineunte ætate pari mecum studio adolevit. Breviter, non potuit Reverendissima Paternitas tua fortius & dulcius me movere, quàm his duobus Viris mediatoribus, quorum uterq́ in solidum me habet in manu sua. Tanta est tua simul humanitas & prudentia, qua video tuam Reverendissimam Paternitatem non mea, sed me quærere, cum potuisset sola potestate in me dominari. Itaq́ jam timor meus sensim transit, imò mutatus est, in singularem erga Reverendissimam Paternitatem tuam amorem, & veram filialemq́ reverentiam.

Nunc, Reverendissime in Christo Pater, fateor, sicut & alias fassus sum, me fuisse certè nimis (ut dicunt) indiscretum, acrem & irreverentem in nomen summi Pontificis. Et licet acerrimè fuerim in hanc irreverentiam provocatus, tamen meum fuisse non intelligo, modestius, humilius & reverentius hanc materiam tractare, & non ita respondere stulto, ut ei similis efficerer, De quo sincerissimè doleo, & veniam peto, & per eminia Pulpita in vulgus promulgabo, sicut & sæpius iam feci, Daboq́ deinceps operam, ut alius sim, & aliter loquar, Deo miserente. Imò promptissimus sum, atq́ facilimè promitto, me posthac materiam de Indulgentijs non tractare, atq́ his finitis quiescere, Modò illis quoq́ modus imponatur, aut sermonis aut silentij, qui me in hanc Tragœdiam suscitaverunt.

Promittit silentiū de materia Indulgentiarum.

Revocationem veritatis recusat.

Cæterùm, mi Reverendissime in Christo, ac jam dulcissime Pater, quantum ad sententia veritatem pertinet, libentissimè omnia revocarem, tam tuo, quàm Vicarij mei jussu & consilio, si ullo modo conscientia mea permitteret. Ego enim scio, nullius præcepto, nullius consilio, nullius gratia, me tantum debere permittere, ut aliquid contra conscientiam dicam aut faciam. Deinde narrationes divi Thomæ & aliorum tanta non sunt, ut mihi in hac Quæstione satisfaciant, cùm dedita opera contra eas disputarim, ut optimè perlectas & perceptas, visa enim sunt non satis firmo niti fundamento. Hoc autem unum superest, ut meliori superer ratione, quia est: Si vocem sponsæ audire merear, hanc enim certum est, vocem sponsi audire.

Ideoq́ omni humilitate supplico, Reverendissima Paternitas tua dignetur ad sanctissimum Dominum nostrum Leonem X. istam causam referre, ut per Ecclesiam hæc dubia determinata, ad justam vel revocationem vel credulitatem possit compelli. Nihil enim aliud cupio, quàm Ecclesiam audire & sequi. Nam mea super dubijs & indeterminatis Revocatio quid faciat, ignoro, nisi quod meritò mihi obijci posse timeo, me, nec quid asseruerim, nec quid revocarim, scire. Suscipiat Reverendissima Paternitas tua hanc humilitatis & paruitatis meæ supplicationem, ut in filij vicem clementer commendatum me habere dignetur. Datum pridiè Lucæ Evangelistæ, Anno M. D. XVIII.

Reverendissimæ tuæ Paternitatis

deditus filius

F. Martinus Lutherus Augustinianus.

REVE-

II.

REVERENDISSIMO IN CHRISTO PATRI ET DOMINO, THOMÆ TITULI S. SIXTI,

Presbytero Cardinali, sanctæ Sedis Apostolicæ per Germaniam de latere Legato &c. In Christo metuendo & colendo, F. Martinus Lutherus salutem & seipsum.

VIDIT REVERENDISSIMA PATERNITAS TUA, REVErendissime in Christo Pater, vidit, inquam, & satis cognovit meam obædientiam, qua per tantum iter, ac per tot pericula, imbecillis corpore, & pauperrimus sumptu, huc me contuli. Et ad mandatum sanctissimi Domini nostri Leonis X. coram Reverendissima Paternitate tua comparui, & me obtuli. Præterea edito libello Resolutionum, me & omnia mea sub pedibus suæ Sanctitatis proieci, expectans acceptnrusq; quidquid sive damnanti sive approbanti visum fuerit. Et planè nihil me omisisse mihi conscius sum, quod ad deditum obædientemq; Ecclesiæ filium pertinere possit. Libellus Resolutionum sup fol. 76. a.

Quare frustrà hic tempus terere nolo, neque possum, quia & sumptus deficit, & Patribus his Carmelitis satis superq; fuerim & sim onerosus, maximè cum Reverendissima Paternitas tua mihi viva voce mandarit, ut si nollem revocare, non redirem in conspectum Reverend. Pat. tuæ. Revocare quid & quantum valeam, prioribus literis signavi. Supra folio 189. pag. b.

Itaque nunc abeo, & alio me loco provisurus migrò. Et quanquam mihi consultum est, ab his etiam, qui vel maiores me movere possunt, ut à Reverend. Paternitate tua, imò à sanctissimo Domino nostro Leone X. malè informato, ad melius informandum (scio enim quod Principi nostro Illustrissimo, gratum facturum appellando magis quàm revocando) appellem. Tamen quantum in me fuisset, non appellassem, Primum, quod mihi non videatur necessaria Appellatio vel commissio ad partes. Cum ego, ut dixi, omnia in iudicium Ecclesiæ retulerim, & non nisi sententiam eius expectem. Quid enim ultra facere debeo, aut facere possum? Neq; enim me reo aut responsore opus est, qui non quid ego dixi, sed quid Ecclesia dictura sit, attendo, nec Adversarius contendere, sed Discipulus audire volo.

Deinde, quod mihi pene persuasum est, hanc causam Reverendiss. Paternitati tuæ esse molestam, & Appellationem gratissimam, Ideoq; sicut non mereor, ita nec timere habeo censuras. Et si ego Dei gratia talis sim, ut censuras longè minus timeam, quàm errores & malam in fide opinionem, sciens, quod censura non nocet, imò prodest, si sana fides & veritatis sensus mecum fuerit.

Quare per Christi viscera, & insignem tuam mihi exhibitam Clementiam, rogo, dignetur hanc meam obædientiam hucusq; præstitam & completam, gratiose agnoscere, & sanctissimo Domino nostro Papæ benigniter commendatam facere. Atque hanc meam abitionem & Appellationem, pro mea necessitate & amicorum autoritate paratam, boni consulere. Nam eorum vox & ratio mihi insuperabilis est hæc: Quid tu revocabis? Nunquid tua Revocatione nobis legem fidei statues? Damnet Ecclesia prius, si quid damnandum est, & eius tu iudicium sequere, non illa tuum sequatur iudicium, atq; ita victus cedo.

Valeat itaq; Reverendiss. Paternitas tua, in Christo, mihi observantissimo. Ex Carmelo Augustensi, die S. Lucæ Euang. Anno M. D. XVIII.

Reverendissimæ Paternitatis tuæ

deditus filius

Martinus Lutherus Augustinianus.

APPELLATIO D. MRTINI LUTHERI PRIMA: A CAJETANO AD PAPAM, FACTA Augustæ, Anno M. D. XVIII. Mense Octobri.

IN NOMINE DOMINI, AMEN.

ANno à nativitate ejusdem M. D. XVIII. indictione VI die verò Sabbati, XVI. Mensis Octobris, Pontificatus sanctissimi in Christo Patris & Domini nostri, Domini Leonis divina providentia Papæ X. anno VI. In mei Notarii publici, testiumq; infrà scriptorum, ad hoc specialiter vocatorum & rogatorum præsentia personaliter constitutus Reverendissimus Pater, Dominus Martinus Lutherus, Augustinianus, sacræ Theologiæ Professor, ejusdemq; in Wittembergensi studio Brandenburgensis Diocœsis, Lector Ordinarius principalis, principaliter pro seipso tenens & habens in manibus suis quandam Provocationis & Appellationis papyri schedulam, juxta cujus continentiam & tenorem, se, ut asseruit, à quadam commissione, à prælibato sanctissimo Domino nostro Papa, non benè informato, ad ejusdem Procuratoris Fiscalis instantiam, signati, ac prætensis Judicibus & citationibus, ac omnibus & singulis inde sequutis, sequuturis, nec non à quolibet gravamine futuro velle dixit provocare & appellare, quam in medium exhibuit, ac in continenti juxta ejusdem continentiam ad prælibatum sanctissimum Dominum nostrum Papam, ejusdemq; sanctam Sedem Apostolicam provocavit & appellavit, Apostolos petiit, se submisit, protestatus fuit, omniaq; & singula alia fecit, contenta in eadem schedula, Cujus quidem schedulæ Appellationis & Provocationis tenor de verbo ad verbum sequitur, & est talis.

CUM Appellationis remedium in subsidium & relevamen oppressorum à Juris conditoribus sit ad invehtum, & non solùm ab illatis, verùm etiam ab inferendis & inferri comminatis gravaminibus & injuriis, Jura appellare permittant. Idcircò ego Frater Martinus Lutherus Augustinianus, sacræ Theologiæ Professor, ejusdemq; in Wittembergensi studio Brandenburgensis Diocœsis Lector Ordinarius, principalis, principaliter, & pro meipso coram vobis, Notario publico, tanquam publica & autentica persona, à testibus hic præsentibus, animo & intentione provocandi & appellandi, Apostolicosq; petendi & recipiendi, dico & propono.

Quod cum in materia Indulgentiarum variæ & incertæ sint opiniones Doctorum, tàm Canonistarum quàm Theologorum, nec in his usque hodie aliquid certum & determinatum habeat Ecclesia, Nisi quod ex c. Quod autem &c. & c. Cum ex eo. aliisq; quibusdam clarum est, Indulgentias esse remissiones satisfactionis pœnitentialis, à suo judice impositæ. Satisfactio autem esse aliud non potest, quàm optima illa opera, oratio, jejunium, eleemosyna, ut est una omnium Theologorum & totius Ecclesiæ concors sententia. Et ex c. Abusionibus, in gloss. super verbo, mendaciter, clarè patet, quod per Indulgentias non extrahuntur animæ de Purgatorio, eo quod sunt divino judicio reservatæ. Nec satis constat, nec per Ecclesiam determinatum est, quid sit, & quantum valeat modus ille suffragii, per quem conferuntur Indulgentiæ defunctis, præsertim cum non tantum pœnæ, sed & culpæ quoq; remittantur in Purgatorio, ut dicitur distin. 25. Qualis, Culpa autem remitti à solo Deo, certum est, per infusionem gratiæ, quæ per Indulgentias infundi non potest.

[Indulgentiæ remissiones sunt satisfactionis pœnitentialis.]

Deinde in his, quæ sunt dubia & opinabilia, non solùm est licitum disputare & contradicere sapientem sapienti (maximè verò in his, quæ non sunt præcepta, nec consulta, nec necessaria ad salutem) verùm etiam alteram contradictionis partem pertinaciter asserere, periculosum & per Spiritum sanctum prohibitum est, ubi dicitur apud Johannem in Epistola: Probate Spiritus, utrùm ex Deo sint. Et apud Paulum: Omnia probate, quod bonum est, tenete. Ita, ut & Eccle-

[1 Joh. 4. 1. Thess. 5.]

Ecclesia eodem Spiritu rectore, præceperit in Clc. C. Abusionibus, ut non permittantur Quæstores proponere populo aliud, quàm quod in literis eorum continetur.

Quibus Juribus, imò Præceptis nixus, disputandam hanc materiam suscep, motus immodestissimis Declamationibus, nimiumq; indiscretis promulgationibus, quibus Indulgentias divulgabant quidam in nostris Regionibus, apostolici (ut asserebant) commissarii & quæstores, ita, ut sub Indulgentiarum Prætextu inauditas avaritiæ & scandalosas machinas exercerent, in gravissimum Romanæ Ecclesiæ & Clavium Ecclesiasticarum ludibrium & contemptum, reverentiæq; Apostolicæ Sedis non mediocre detrimentum. Denique in seductionem populi, nova dogmata moliti sunt, ut auderent verbis malè sobriis docere, & Libellos in vulgus edere, Indulgentias esse idem, quod, hominem consequi gratiam Dei justificantem, donum scilicet inæstimabile pro veniis venundantes. Et alia, quæ passim ostendit Libellus eorum, qui instructio summaria vocatur, absurdissimis & falsis Propositionib. plen⁹, ad sui suorumq; autorum ignominiam.

Et licet ego non de fide, non de moribus, non de præceptis Dei aut Ecclesiæ, sed de Indulgentiis (ut dixi) disputarem, quæ nec præceptæ, nec consultæ, nec meritoriæ sunt, ita ut sine his nihilominus Ecclesia Christi benè & fortè melius haberet, pluribusq; meritis (quæ per illas remittuntur) salvi fierent fideles, imò expressè fateantur Doctores, etiam Scholastici, Melius esse per seipsum satisfacere, quàm Indulgentias redimere.

Deinde sic disputavi, ut totam hanc Disputationem submitterem, non solùm Ecclesiæ, sed etiã cujusq; melius sentientis judicio. Inprimis verò sanctissimo in Christo Patri, & Domino nostro, Domino Leoni X. Papæ moderno, ut in Epistola mea Resolutionibus meis præmissa, clarè patet, ac ita res dubias, liberas, opiniosas, non determinatas, nec necessarias ad salutem, tractavi, disputandi gratia, Ut nulla prorsus esse possit justa causa, & occasio citandi me, aut in jus trahendi, & meritò debuerim à molestiis etiam invidorum & malignorum tutus & quietus videri (quandoquidem de rebus seriis, necessariis, divinis disputantes securi sunt.)

Nihilominus quidam Mammonæ cultores & lucri mancipia inquieta, in ovibus Christi non pascua, sed lac & lanam tantummodo quærentes, timentesq; ne hujus Disputationis occasione fideles Christi eorum lucrosas & avarissimas insidias intelligerent, ac sic quæstus ipsorum, sicut dignus est, funditùs periret, exarserunt sicut ignis in spinis. Atq; cum ipsi sic Indulgentias non solùm indiscretè, sed & subdolè, in fraudem animarum quoque, ac longè lateq; à mente summi Pontificis, sacrisq; Patrum decretis, prædicando aberrarent, etiam hoc mali adjecerunt, ut frivolis quibusdam & mendacibus delationibus, pro avaritia sua & tyrannide impia coloranda, adeò me apud sanctissimum Dominum nostrum, Dominum Leonem X. Papam &c. & eximium virum Dominum Martinum de Perusiis suæ Sanctitatis Procuratorem fiscalem, fœdaverunt, & odiosum fecerunt, & tandem exacuerunt & exasperaverunt.

Ut dictus D. Martinus ad importunam eorum instantiam, causam contra me, tanquam de hæresi suspectum, & in Ecclesiasticæ potestatis injuriam, vilipensionem, diminutiouem, claviumq; irreverentiam, machinatum, Reverendissimis in Christo Patribus, Domino Hieronymo de Genutiis, Episcopo Asculanensi, auditori Cameræ &c. & Sylvestro Prieriati Ordinis prædicatorum, Palatii Apostolici Magistro, committeret, Quin imò per illum ipsi potiùs extorserunt. Qui quidem Judices & Auditores cum mihi, salva semper eorum reverentia, suspecti sint, quod ipse Reverendus Pater Sylvester aliàs contra me, exacerbatam affectionem suam abundè ostenderit, in Dialogo, quem contra meas Positiones edidit, in quo suæ opinioni plus æquo affectus, me hæreticum & insanum multisq; aliis nominibus criminum judicaverit & damnaverit.

D. Hieronymus de Genutijs, Episcopus Asculanus.

Dialogus Sylvestri.

Deinde suis Fratribus, quos hæc res principaliter tangit, verisimiliter præsumitur plus quàm causæ favere, atque ita fieret, ut per ipsum Adversarii ipsimet in sua causa Judices fierent. Et ipsi Thomistæ, licet sibiipsis contra me non constantes, sæpiùs tamen inventi sunt pro suis opinionibus, majora, & alia tentasse, quàm cujusq; merita postulassent, & æquitas juris pateretur. Deniq; cum idem Reverendus Pater solùm in scholastica Theologia sit institutus & enutritus, parumq; in Scripturis sanctis (ut apparet ex suis Scriptis variis) exercitatus. Et hæc materia Judices quærat, in sacris literis & Ecclesiasticis Patribus instructissimos, non præsumi potest, eum vel posse rectè judicare.

Reverendus verò in Christo Pater, Dominus Hieronymus Episcopus &c. meritò timetur alteri Collegæ suo adhærere (quod pace ac reverentia ac citra injuriam dictum volo) & qui Patri Sylvestro ob Professionis theologicæ nomen, facilè judicium cederet, atq; ipse, qui in causis aliis civilibus & hujusmodi satis idoneus esset. Hæc autem cum sint de fide & hæresi (ut Adversarii dicunt) extra suæ Professionis modum esse, satis intelligatur, atq; ideò mihi utriq; suspectissimi, me citari fecerunt & citaverunt, ad comparendum personaliter Romæ, in loco mihi omnium suspectissimo & non tuto, Cum omnibus constet, quantum & in quam multos sævitum sit, qui se Romæ crediderunt, etiam habentes salvum conductum, Et luce meridiana clarius sit, ipsum etiam optimum Pontificem, sactissimum Dominum nostrum Leonem X. ac multos alios Reverendissimos Dominos Cardinales, sæpiùs in periculo mortis fuisse, nec satis, tutò ibidem vivere. Ut juxta Esaiam de Roma ferè dici possit: Justi habitaverunt in ea, nunc autem homicidæ. *Esa. 1* *Roma Sedes homicidarum.*

Atq; si quàm maximè Romæ omnia tuta & salva forent, tanti tamen itineris prolixitas imbecillitati corpusculi mei prorsus impossibilis est, tot etiam pericula viarum, & maximè omnium insidiæ Adversariorum, quæ tantæ ac tàm multæ sunt, ut omninò mihi per Magnates & Principes utriusq; status consultum sit, & pro certo denunciatum, ne ullo pacto muros Wittembergæ egrederer, certissimos scilicet sese nosse, aut ferri aut veneni insidias paratas. Atq; cum sim de Ordine Mendicantium nihil proprii habens, & sub obœdientia alterius vivens, ipsa sane paupertate abundè comparere prohiberer.

Cum itaq; metu hujusmodi justissimo, & qui in constantem virum cadere potest, & causis his justissimis impeditus, Romam ire non possem, solicitavi per Illustrissimum Principem Fridericum, sacri Romani Imperii Electorem, Saxoniæ Ducem, Thuringiæ Landgravium, Misniæ Marchionem potentissimum, Ut à Sede Apostolica causa Viris aliquibus doctis, probis & honestis committeretur, in partibus, in loco tuto, coram quibus & ibidem comparere, & omnia facere, quæ justicia suadet, paratissimus essem.

Quod cum sanctissimus in Christo Pater & Dominus, Dominus noster Leo X. ut cujus clementia & veritatis & justiciæ observantia, per totum orbem dignissimè celebratur, per Adversarios suæ causæ timentes, ut in personam Reverendissimi in Christo Patris & Domini, Domini Thomæ, Tituli S. Sixti Presbyteri Cardinalis sanctæ Sedis Apostolicæ per Germaniam de latere Legati, transferretur, sperantes, quod cum idem Reverendissimus Dominus &c. de Ordine eorum fuerit, ruinosæ & ægræ suæ causæ, facilius hoc ingenio mederentur.

Qui quidem Reverendissimus Dominus &c. etsi suspectus meritò videri poterat, quod de parte & opinione Adversariorum sit & aliis quibusdam verisimilibus causis, Tamen ut Vir est omnibus modis doctissimus & humanissimus, primum paternè quidem & clementer sese mihi exhibuit meq; suscepit. Sed deinceps mihi (ut ait) consulere volens, simpliciter instabat, & urgebat ad Revocationem meorum dictorum, antequam discuterentur & determinarentur, rejecta & posthabita omnium protestatione honestissima, quod videlicet paratus essem vel publicè denuò respondere, vel privatim in Scriptis rationem reddere, &

omnia

omnia mea subjicere, inprimis judicio S. Ecclesiæ Romanæ, Deinde illustribus studiis Basiliensi Friburgensi & Lovaniensi, Ac si opus esset, etiam antiquæ illi studiorum parenti, & in theologicis rebus pro cæteris uti florentissimæ, ita zelosissimæ Universitati Parisiensi.

His omnibus posthabitis & spretis, nec saltem docere voluit, aut ostendere, in quibus & qua ratione errassem, ut cognitum errorem revocarem. Nisi quod duos Articulos mihi opposuit, ad quos me satis abundè respondisse confido, ut in Scriptis ad eundem Reverendissimum Dominum datis, videri potest. Sed simpliciter & nudè me ad revocationem adigere voluit, minando mihi, q. nisi vel hoc facerem, vel Romæ in quodam termino, penso in citatione, per supradictos prætensos Judi,es præfixo, comparerem, me & omnes mihi adhærentes & faventes, sententia excommunicationis, innodare, ac cæteros quoscunque, ad quos me declinare contigerit, ecclesiastico interdicto supponere vellet. Super quibus omnibus sese mandatum sufficiens à Sede prædicta habere dixit. *Vide supra pag. 181. & sequentibus.*

Ex quibus me gravatum læsumq; & oppressum sentio, cum & hodiè fatear solummodò me disputasse, & omnia sub pedibus sanctissimi Domini nostri Leonis X. subjecisse, ut occidat, vivificet, reprobet, approbet, sicut placuerit. Et vocem ejus vocem Christi in ipso præsidentis agnoscam. Et legitimè protestor me nihil dicere aut sapere velle, quod non in & ex sacris literis, & ecclesiasticis Patribus, sacrisq; Canonibus probari potest, ut in libro Resolutionum mearum videri potest. De quo denuo protestor, sicut aliàs sæpiùs protestatus fui.

IDCIRCO à præfato sanctissimo Domino nostro Papa, non benè informato, ejusq; prætensa commissione ad supradicti Domini Procuratoris Fiscalis instantiam (ut præfertur) signata, ac à prætensis Judicibus & Citatione supradicta, ac prætenso Processu, contra me fortitan instituto & instituendo, & omnibus inde sequutis & sequuturis, & quolibet ipsorum, nec non à quolibet futuro gravamine, quod mihi ex eo venire poterit, ad sanctissimum Dominum in Christo Patrem, & Dominum nostrum, Dominum Leonem, divina providentia Papam X. melius informandum provoco, & appello in his Scriptis, Apostolosq; primo, secundo & tertio, instanter, instantius & instantissimè mihi dari peto, si quis sit, qui mihi hos dare voluerit & potuerit, & præsertim à vobis, Domino Notario testimoniales, subjiciens me mihiq; adhærentes, & adhærere volentes, in his protectioni ac defensioni Præfati sanctissimi Domini nostri Papæ, melius informandi. Et protestor de prosequendo hanc meam Appellationem suis temporibus, & locis congruis, per viam nullitatis, & alias, prout melius potero, mihi reservata facultate addendi, minuendi, mutandi, corrigendi, & in melius reformandi, omniq; alio Juris beneficio semper salvo.

Super quibus omnibus & singulis præmissis, prælibatus Reverendus Pater D. Martinus Lutherus, sacræ Theologiæ Professor, & appellans, sibi à me Notario publico infra scripto, loco Apostolorum testimonialium unum vel plura publicum seu publica fieri atque confici petiit instrumentum & instrumenta.

Acta fuerunt hæc Augustæ, & ibidem in monasterio Ordinis Fratrum Carmelitarum, sub anno, indictione, die, mense & Pontificatu, quibus suprà, Præsentibus ibidem honorabilibus viris, Dominis Wenceslao Steinbeiss, & Bartholomæo Utzmair, Presbyteris Augustensis Diocœsis, testibus ad præmissa vocatis atq; rogatis.

ET ego Gallus Kunigender de Herbrachtingen, Laicus Augustensis Diocœsis, publicus sacris Apostolica & Imperiali autoritatibus, Notarius, quia supradictæ schedulæ Appellationi, exhibitioni, provocationi, submissioni, Apostolorum petitioni, protestationi, omnibusq; aliis & singulis præmissis, dum (sicut præmittitur) fierent & agerentur, unà cum prænominatis testibus, præsens & personaliter interfui, eaq; omnia & singula sic fieri vidi & audivi. Idcircò hoc præsens publicū instrumentum, manu propria scriptum, exinde confeci, subscripsi,

 publi-

publicavi, & in hanc publicam formam redegi, signoq; & nomine meis solitis & consuetis signavi, in fidem & testimonium omnium & singulorum præmissorum rogatus & requisitus.

Actorum D. Martini Lutheri apud Legatum Apostolicum Augustæ

FINIS.

EPISTOLA THOMÆ CAJETANI TITULI S. SIXTI PRESBYTERI CARDINALIS, AD Dn. Fridericum, Saxoniæ Ducem, Sacri Imperii Electorem &c. De Lutheri causa, post discessum ejusdem Lutheri ex Augusta, Anno M. D. XVIII.*

ILLUSTRISSIME ET EXCELLENTISSIME PRINCEPS, Venit Frater Martinus cum literis Excellentiæ vestræ, & antequam nos adiret, voluit se munire salvo conductu, quem ab illis Dominis, Cæsareæ Maiestatis Consiliarijs, vestræ Illustrissimæ Dominationis intuitu & favore impetravit. Non tamen sine scitu meo, Noluerunt enim hi Domini quidquam illi concedere, nisi me permittente. Quibus respondi, Facerent quidquid eis placeret, dummodò nomen meum non misceretur. Et hic cœpi mirari, Nam si Excellentia vestra in me confidebat, non erat opus salvo conductu, Si non confidebat, non erat mittendus ad me, ut Patrem.

Adijt deinde nos Frater Martinus, primùm excusans se super impetratione salvi conductus propter inimicitias &c. Deinde dicens, se venisse, ut nos audiret, & veritatem à nobis agnitam profiteretur. Nos hominem libentissimè ac humanissimè excepimus, paterneq; complexi sumus. Dixi ante omnia, quod secundùm solidam Scripturam sacram & sa- 2. Pet. 2. *cros Canones interrogandus esset, & quod si se cognosceret, & de cætero caveret, possemusq; securè dormire, ne reverteretur ad vomitum, omnia componerem, sanctissimi Domini nostri Papæ Leonis X. autoritate.*

Ostendi deinde, monuiq; paternè, Disputationes & Sermones eius esse contra Apostolicam doctrinam, maximè super Indulgentijs, citaviq; Extravagantem Clementis VI. apertè contra ipsum stantem, tam super causa, quàm effectu Indulgentiarum. Adduxi præterea antiquam & communem Romanæ Ecclesiæ consuetudinem ac interpretationem super alio etiam Articulo de fide Sacramentorum aperui, admonuiq; opinionem eius non esse sanam, sed manifestè dissentire à sacra Scriptura & recta Ecclesiæ doctrina, quæ illi omninò repugnat. Is ad Extravagantem claram & apertam dixit, nescio quid relatione indignum, & petijt diem ad deliberandum, rediturumq; se affirmavit. Ego illum hortatus, ut se cognosceret, dimisi.

Redijtq; postridiè, unà cum Patre Vicario generali congregationis Observantium, multisq; stipatus. Et cum expectarem, ut se verè agnosceret, cœpit coram Notario, quem secum duxerat, protestari, Ego id subridens, iterum humanissimè hominem hortatus sum, ut relicto huiuscemodi inani consilio, ad cor & sanitatem rediret, durum esse illi contra stimulum calcitrare. Addidit deinceps, in Scriptis se velle mihi respondere, & causam suam agere, me anteriore die satis digladiatum verbis cum illo fuisse. Ego audaciam hominis miratus dixi, Fili, neq; tecum digladiatus sum, neq; digladiari volo, Tantùm paratus sum, intuitu Illustrissimi Ducis Friderici, te paternè ac benignè (non disputandi contendendivè gratia) audire, ac pro veritate monere ac docere, conciliare etiam (si voles) sanctissimo Domino nostro Papæ Leoni X. & Romanæ Ecclesiæ.

Rogavit me tum is, tum Vicarius eius, ut illum in Scriptis audire vellem. Dixi me libentissimè auscultaturum & facturum omnia paternè, non tamen judicialiter. Itaque abijt, reversusq; postea tertio est, & longam Scripto exhibuit phylacteriam, in qua fatue admodum respondet ad constitutionem Extravagantis Papæ, nec parcit etiam suæ Sanctitati, quam dicit abuti autoritatibus sacræ Scripturæ. Ad illud verò de fide Sacramentorum implet papyrum locis sacræ Scripturæ omninò impertinentibus & perperam intellectis.

Ego

Ego postquam ostendi non ita esse intelligendum, quod in illa Extravagante & sacris literis scriptum est, Iterum atq; iterum Fratrem Martinum ut filium monui & obtestatus sum, Nollet plus sapere, quàm oporteret, nec nova dogmata in Ecclesiam intrudere, Sed seipsum cognoscere, & salvare animam suam.

Venit ad me deinde Pater Vicarius congregationis, cum quo præsente, Magnifico Domino Vrbano Oratore montis ferrati, & uno Magistro Theologiæ dicti Ordinis multasq; horas tractavimus de negocio hoc, ut tolleretur scandalum, salva reverentia, Apostolicæ Sedis, & sine ulla nota Fratris Martini. Venit postea solus ille Theologiæ Magister, socius Fratris Martini, qui probavit & collaudavit tractatum.

Iactis his fundamentis, cum benè sperarem omnia, profectus est hinc idem Vicarius, insalutato hospite, ac me omninò inscio Subsequutus est deinde Frater Martinus & socij eius, mihiq; omninò, imò sibi, perbellè illuserunt. Accepi interea Fratris Martini a literas, quibus petijt fucatam veniam, Non ideò verò revocat maledicta & scandala, quæ catholicæ Ecclesiæ incussit. Supra fol. 192 a. 193. &c.

EGO, Illustrissime Princeps, fraudulentum Fratris Martini & sequacium consilium, non solùm admiratus sum, verùm etiam prorsus perhorrui & obstupui. Cum enim de bona illius valetudine maximè sperarem, maximè sum frustratus. Non video tamen cuius fiducia hæc agat.

In causa verò tria affirmaverim. Primò, dicta Fratris Martini in Conclusionibus suis disputativè esse posita, In sermonibus tamen ab eo scriptis, affirmativè & assertivè esse posita, & confirmata in vulgari germanico, ut aiunt. Ea autem sunt partim contra doctrinam Apostolicæ Sedis, partim verò damnabilia. Et credat mihi Illustrissima Dominatio vestra, quia vera dico & loquor, ex certa scientia non ex opinionibus.

Secundò, Illustrissimam illam vestram Dominationem hortor & rogo, consulat honori & conscientiæ suæ, vel mittendo Fratrem Martinum ad Vrbem, vel eijciendo extra terras suas, postquam non vult paterna via errorem suum cognoscere & cum universali Ecclesia benè sentire.

Postremò, Illud sciat Illustrissima Dominatio vestra, nequaquam hoc tàm grave & pestilens negocium posse diu hærere, Nam Romæ prosequentur Causam, quando ego lavi manus meas, & ad sanctissimum Dominum, Dominum nostrum huiuscemodi fraudes scripsi. Benè & feliciter valeat Excellentia vestra, cui me intimè commendo. Ex Augusta Vindelicorum, 25. die Octobris Anno 1518.

Iterum atq; iterum rogo, ut Dominatio vestra Illustrissima non permittat se decipi à dicentibus: Nihil mali continent Fratris Martini Lutheri dicta, Nec ponat maculam in gloriam Maiorum suorum, & suam, propter unum Fraterculum, ut totties promisit. Ego loquor puram veritatem, & servabo Iesu Christi regulam: A fructibus eorum cognoscetis eos. Hæc pauca manu propria.

E. V. & Illustriss. D.

ad obsequia

Thomas, S. Sixti Cardinalis, Legatus Apostolicæ Sedis.

ILLUSTRISSIMI PRINCIPIS: D. FRIDERICI, DUCIS SAXONIÆ, ROMANI IMPERII ELECTORIS, Responsio ad literas D. Thomæ, Tituli S. Sixti Cardinalis, præcedentes.

REVERENDISSIME IN CHRISTO PATER SINGULARITER nobis dilectissime Domine, & amice, Vestræ Charitatis literas die 25. Octobr. Augustæ datas, die 19. Novemb. per tabellarium non peculiarem, sed fortuitum, redditas, accepimus, ad D. Martinum Lutherum Augustinianum pertinentes, quas undecunq; cum toto earum argumento percepimus atq; intelleximus.

Quoniam

Quoniam ergò dictus Martinus coram pietate vestra apud Augustam comparuit, sicut tum charitate vestra colloquuti Augustæ pollicebamur, nostra satisfecimus promissioni. Præterea, persuaseramus nobis, vestram pietatem, audito Martino, secundum vestra Reverentiæ promissionem multiplicem, eum paternè & benevolè dimissuram fuisse, Neq; quamvis nondum cognita causa & sufficienter discussa, ut Martinus refert, coacturam ad revocationem & palinodiam. Sunt enim plurimi eruditorum, in nostris principatibus & terris, & alibi in Universitatibus studiorum, à quibus hactenus & in hodiernum usq; diem constanter & irrefragabiliter certiores fieri non potuimus, Martini doctrinam impiam, non Christianam, & hæreticam esse. Exceptis nonnullis, quorum rei privatæ & utilitati pecuniaria eruditio eius non profuit, qui ut propriæ commoditati consulerent, Martino sese adversarios opposuerunt, suo tamen proposito contra Martinum nondum probato. Nam si aliquo constanti fundamento & ratione intelligeremus, D. Martini Lutheri doctrinam impiam & instabilem esse, Dei omnipotentis auxilio & gratia, ipsimet ita nos doceremus, ut nulla indigeremus exhortatione atq; admonitione. Noster enim animus, nostra voluntas, nostra mens, in hoc tota est, ut ad Christiani Principis officium sit paratissima, & [illegible] Deo adiutore, & honori & conscientiæ suæ cupiat con[illegible]ltum.

Quapropter modis omnib[illegible] [illegible]eravimus, non futurum, ut in hoc rerum statu, hac afficeremur comminatione, scilice[illegible] [illegible]. curiam id causæ prosequuturam, & Reverentiam vestram manus lavisse, vel ut à nobis postularetur, ut Martinum Lutherum sive Romam mitteremus, sive ex nostris Regionibus expelleremus, Non tamen ob alia, quam quod Martinus Lutherus criminis hæreseos nondum convictus est. Pelleretur enim incommodo nostræ Universitatis, sicut in hanc diem notum est, Christianæ, & multos bonos & doctos & studiosos homines habentis.

Neq; omisimus D. Martino vestræ charitatis literas exhibere, ad quas nobis secundum tenorem exempli, his nostris literis inclusi, respondit.

Cum itaq; D. Martinus sese offerat ad aliquarum Universitatum judicium, & in locis tutis disputationem, & cognita causa permissurum se obœdienter, ut doceatur & simul ducatur. Arbitramur eum meritò admittendum, aut saltem ei ostendendos in Scriptis errores, Id quod & nos petimus, ut sciamus, quamobrem tamen hæreticus esse debeat, & habeamus quod sequamur & faciamus. Neq; enim nos ita (nondum convictum) pro hæretico reputandum & scribendum sentimus. Denique, non libenter permitteremus, nos in errores pertrahi, neq; ut inobœdientes à sancta Sede Apostolica inveniri.

Hoc vestram charitatem (quam Deo omnipotenti diu feliciter conservandam commendamus) celare noluimus. Datum Aldenburg, die 8. Decembris, Anno 1518.

EPISTOLA D. MARTINI LUTHERI AD ILLUSTRISSIMUM ET CLEMENTISSIMUM DN. Fridericum, Saxoniæ Ducem &c. In qua respondet ad ea, de quibus eum Legatus Apostolicus accusat, in literis suis ad prædictum Saxoniæ Electorem ex Augusta missis.

ILLUSTRISSIMO ET VERE OPTIMO PRINCIPI, DN. FRIDERICO ELECTORI, SACRI Romani Imperii Archimarschallo, Duci Saxoniæ, Præsidi Thuringiæ, Marchioni Misnensi, Domino suo Clementissimo, Deditum mancipium F. Martinus Lutherus Augustinianus, felicitatem, & quid quid potest oratio peccatoris.

ACCEPI CLEMENTISSIME AC ILLVSTRISSIME PRINceps, per amicissimum meum Dominum Georgium Spalatinum, literas unà cum exemplo literarum Reverendissimi Domini Thomæ Caietani, Tituli S. Sixti Cardinalis, Sedis Apostolicæ Legati, voluntate Illustrissimæ Dominationis tuæ ad me missa, Accepi autem & reverenter & hilariter. Video n. pulcherrimam totius causæ meæ exponendæ occa-

occasionem datam. Vnum solum ab Illustrißima Celsitudine tua precatus fuero, ut sordidum hunc & mendicum Fraterculum splendor magnitudinis tuæ clementißime toleret balbutientem.

Primum verè scribit Reverendus Dominus Cardinalis, me salvo conductu voluisse muniri meam Augustæ præsentiam. Neq; id feci aut meo aut Illustrißimæ Dominationis tuæ consilio, sed amicorum singulorum & omnium, quibus fueram literis commendatus, Excepto uno, Magnifico Domino Vrbano Oratore, qui solus multis verbis dissuasit. Sed necesse fuit mihi, ut omnes præferrem uni, ne si quid temerè mihi contigisset, me contempsisse scriberent, & Illustrißimæ Dominationis tuæ commendationem, & ipsorum fidelißimam operam. Deinde non capitosi, sed naturalis affectus est, multos Germanos antea cognitos, atq; vita & autoritate celebres, à me Germano præferri uni Italo. Ipsa enim Natio & multitudo me, spero, justißimè excusabunt, ne Orator ille Dominus Magnificus se à me contemptum poßit causari.

Non ergò tua, Illustrißime Princeps, diffidentia arguenda fuit, imò plus in Reverendißimum Dominum Legatum confisum est, quàm speraverant amici, Ita ut meam temeritatem mirarentur, seu (ut ipsi honorabant) audaciam, quod sine conductu essem ingressus Augustam. Mandaverat enim mihi Illustrißima tua Dominatio per Spalatinum meum, non esse mihi necessarium salvum conductum, adeò Illustriß. tua Celsit. omnia bona de Reverend. Legato præsumebat.

Percurram & cætera Epistolæ Reverendißimi Domini Legati membra, ac paucis respondebo ad ea.

Verè scribit, me tandem comparuisse, & dilationem accessus ac salvi conductus impetrationem excusasse. Dicebam enim me à magni Ordinis utriusq; status viris fuisse monitum, ne muros Wittembergæ egrederer, esse enim mihi insidias aut ferri aut veneni paratas. Deinde addidi & causam prædictam, scilicet amicorum studium nomine Illustrißimæ Dominationis tuæ mihi consulentium. Obtuli itaq; me prostratum ante pedes Reverendißimi Domini Legati, & omni Reverentia & humilitate petij veniam, si quid temerè vel dixissem vel egissem, esseq; me paratißimum doceri & duci (sicut & hodiè sentio) in saniorem sententiam.

Hic me Reverendißimus Dominus Legatus paternè & clementißimè suscepit, commendans & congratulans huic meæ humilitati, Statim tria mihi facienda proposuit, de mandato sanctißimi Domini nostri Papæ Leonis X. sicut aiebat (nam exemplar Brevis petendi denegabat.)

Primùm, ut redirem ad cor, & errata mea revocarem.

Secundò, ut promitterem, in futurum abstinere ab eisdem.

Tertiò, ut ab omnibus quoq; alijs abstinerem, quibus perturbari poßit Ecclesia.

Ad primum petij, ut monstraret mihi, in quonam errassem, Mox id obiecit, Quod Conclusione 7. inter declarandum dixeram, Oportere eum, qui ad Sacramentum accedit, credere, se consecuturum gratiam Sacramenti. Hanc enim doctrinam esse contra sacram Scripturam & rectam Ecclesiæ doctrinam voluit. Ego verò constanter dixi in eo puncto me non esse cessurum, sicut nec hodiè neq; in æternum sum cessurus. Tunc ipse: Velis, nolis, hodiè oportebit te revocare, alioqui vel propter hunc locum omnia tua dicta damnabo.

Et quanquam dicebat sese non opinionibus Doctorum, sed Scripturis sanctis & Canonibus mecum acturum, nec syllabam tamen Scripturæ contra me produxit, cum ego contra multas Scripturas pro me adducerem, ut videri potest in schedula responsionis meæ. Nisi quod de efficacia Sacramentorum mihi Concilia recitabat, quæ non negavi, neq; contra me erant. Labebatur tamen inter dicendum semper in opiniones Doctorum. Et expecto, peto, rogo usq; hodiè unam Scripturæ autoritatem, vel sanctorum Patrum, quæ sit contra meam hanc sententiam.

Et ut tibi, Illustrißime Princeps, ex corde loquar, Doleo totis visceribus hanc rem fidei nostræ in Ecclesia non solùm dubiam & ignotam, sed etiam falsam putari. Verùm, optime Princeps, coram Deo & Angelis eius protestor, fiat de alia mea Responsione quicquid fieri potest, sit falsa, sit contra Extravagantem, sit damnanda, sit revocanda, factam hic omnia, si ita oporteat. Hanc autem sententiam moriens confitebor, & omnia potiùs negabo, quam

illam

illam revocabo. Nam sive merita Christi sint thesaurus Indulgentiarum, non ideò Indulgentijs aliquid accedit, sive non sint, nihil ideò decedit. Manent Indulgentiæ id quod sunt, quocunq; tandem nomine honorentur & insigniantur. Nec sum ideò malus Christianus, si Indulgentias nolim, quas ille tantùm solus extollit & pro eis pugnat. Sed si hanc fidei sententiam mutavero, Christum negavero. Sic sapio, sic sapiam, donec contraria sententia per Scripturas fuerit probata, & adducta per me autoritates dissolutæ, Quod nondum est factum, neque fiet (Deo propicio) unquam.

Deinde, quia Indulgentiæ movebant plus, quàm materia illa fidei, sicut & scribit, maximè (inquit) super Indulgentijs, attulit Extravagantem Clementis VI. contra Propositionem meam LVIII. ubi negavi merita Sanctorum & Christi, esse thesaurum Indulgentiarum, sicut adhuc nego, saltem ut jacent & sonant verba, Quantumcunq; ipse claram apertamq; jactet extravagantem, Ego contra obscuram ambiguam, impropriam dico, sicut in Responsione mea priore patet.

Quod autem in Literis suis scribit, Me dixisse ad Extravagantem, nescio quid relatione indignum, Hoc tanquam Laico scribit. Illud indignum relatione (ut odium verbi illius revelem, & appareat, an hoc sit paternè me quærere) hoc fuit Illustrissime Princeps, Quod dixi Extravagantem illam non satis valere contra meam Conclusionem, maximè cum torqueat in alienum sensum Scripturas & abutatur eis, Hoc verbum, Torquere & Abuti, mirè torquebat hominem & adhuc torquet, ut indicant literæ eius. Voluit enim & vult verba humana Pontificis simpliciter accipi, non habita ratione, an consentiant cum Scripturis, nec ne.

Verùm, optime Princeps, permittat Celsitudo tua, ut & ego tanquam coram Laico hanc rem tractem, id est, crassè & apertè. Volo interim oblivisci acerrimum illud & omnibus doctissimis quoque formidabile judicium, quo Deus insignivit præ omnibus, quos nostra vidit ætas, ingenium Principis Friderici. Dico itaq; non esse rarum atq; novum, Scripturas sanctas à Pontificibus & Doctoribus sanctis fuisse tortas, & in alienum sensum ductas, Quod ne multis agam, etiam crasso cuiq; Bubulco clarum faciam, uno extra propositum (ut vocant) exemplo adducto.

Dicit Decretalis quædam, de constitutionibus: Translato Sacerdotio, necesse est, ut legis fiat translatio. Hæc verba Apostoli sunt apud Ebræos cap. 7. docentis temporale sacerdotium & legem abrogata & finita, succedente æterno Sacerdotio Christi. Hæc est propria & genuina sententia verborum Apostoli. Ebr. 7.

At in Decretali est ista sententia, Sacerdotium Christi est translatum in S. Petrum, sic enim Iuristæ interpretantur. Quis non videt alienam esse hanc intelligentiam, & prorsus talem, quæ nisi multo sudore moderetur, sit impijssima omnium. Impijssimum enim est dicere, Sacerdotium Christi æternum esse translatum, id est, abrogatum & finitum, & legem eius æternam esse abrogatam & translatam; ut Petrus sit Sacerdos & Legislator amoto Christo.

Nolo Petrum aut Paulum habere Sacerdotem, quoniam & ipse peccator est, non habens, quod neq; pro se, neq; quod pro me offerat. Ut interim taceam, quod in solum Petrum à Christo translatum dicitur, Quasi cæteri Apostoli Laici remanserint, aut à S. Petro in Apostolos ordinati fuerint. Quanto rectius ergò non Sacerdotium, sed ministerium tantùm Sacerdotij in Petrum positum intelligeretur, aut alio quocunq; sensu, qui illæsum permittat germanum Apostoli sensum.

Nunquid ergò maledico, si in faciem huius Decretalis dixero, hanc contrariam Propositionem: Sacerdotium Christi cum sit æternum, non est translatum in S. Petrum: Aut etiam hic me coget Reverendiss. Dominus Legatus, ut verum sensum negem, & Decretalis sensum solum amplectar? Talia sunt in jure Canonico multa, quibus (ut cum fiducia loquar) si non corrupta, certè obscurata est Scriptura.

Tale quid & in Extravagantem à me factum est, Nam certissimum est, Merita Christi non posse per hominem dispensari. Deinde etiam ipsa potius imponunt, quàm relaxant bona opera (quod est Indulgentias esse) pœnitentia, ut Petrus apertè dicit: Christus pro nobis passus est, vobis relinquens exemplum, ut sequamini vestigia eius. Non ait, Passus est pro

vobis,

vobis, ne vos pateremini, aut ut vos relaxaremini, sed exemplum reliquit sequendi, non reliquit thesaurum omittendi &c.

Hac est enim propriè virtus meritorum Christi, armare ad opus, non ponere cervical, & ponere pulvinos sub cubitis & capitibus, ut ait Propheta Ezechiel. Ideò contra Extravagantem, imò contra malum eius intellectum opposui, & adhuc oppono. Nec est ista communis Ecclesia consuetudo, quam jactat, sed corruptela & abusus, contra Scriptura veritatem militans.

Ezech. 13.

Igitur permitto Extravagantem esse veram, sed nego sensum eius esse, quem adducta verba Scriptura habent in suo loco, Qua verba utiq. vera fuerunt, plus quàm per duodecim annorum Centonaria, ante constitutionem huius extravagantis. Neq. ab Extravagante, vel à tempore eius primùm veritatem acceperunt. Nam si ista verba Scriptura de Indulgentijs debent intelligi proprio & genuino sensu, jam possent ex sacra Scriptura probari & demonstrari Indulgentia, quod ad unum omnes constantissimè negant.

Igitur volo utrunq. servare, & dicitur mihi: Imò istum (scilicet peiorem sensum) servabis, Alterum (scilicet meliorem) negabis. Ego autem nolo, sed sufficere puto, verbo hominis me tantum reverentia gradum dedisse, ut verum esse confitear. Nolo verbum Dei, qui mentiri (ut ille) non potest, propter illius verbum negare. Non igitur relatione indignum est (nisi dum alteri velis mortem & perditionem moliri sine causa) dicere, quod Papa aut sancti Patres aliquoties torserint Scripturas, & in alienum sensum abusi sint, Aut si id pertinaciter negatur, jam & Papam & sanctos hareticos & impios faciemus, ut quos manifestum est, alium sequi sensum, quàm sit in Scriptura, & id non paucis locis, neq. rarò.

HUCusq. prima die actum est, id est, duo ista obiecta sunt. Petij enim diem ad deliberandum, & abij. Non enim è re mea fore vidi, verbis rem agere, quod ille loco Pontificis sedens, quidquid diceret, ratum apud me esse voluit, Rursum, quidquid ego opponerem, exsibilatum fuit, explosum, imò derisum, etiamsi sacras adveherem literas. Nam omitto dicere, quod potestatem Papa, & supra Scripturas, & supra Concilia tollere conabatur, allegans, quomodo jam Papa Concilium Basiliense abrogasset, Cum rursus Parisiensis Universitatis appellationem allegassem, videbunt, inquit, pœnas suas.

Tandem nescio, quod Gersonistas damnavit, Nam Basiliense Concilium, aut certè Gersonem allegaveram in Resolutionibus, quod hominem movebat. Breviter Paternitas illa toties Illustrissima tua Dominationi promissa erga me, in hoc constitit, aut vim me passurum, aut revocaturum, Non enim disputare sese mecum velle aiebat. Ideoq. consilium fuit, Scriptis respondere, qua id certè oppressis prabent solacium, quod aliorum quoq. judicio examinari possunt, & nonnihil conscientia atq. timoris incutiunt, alioqui verbis pravalenti.

ALTERA itaq. die redij, & mecum Reverendus Pater Vicarius Iohannes Stupitzius, qui interim advenerat, prasentibusq. quatuor insignibus viris Casarea Maiestatis Senatoribus, cœpi coram Notario, quem adduxeram, protestari, Me nihil velle dicere aut dicturum esse unquam, quod contra sancta Ecclesia Romana doctrinam esset, paratumq. esse doceri ac duci, sicubi errassem, subijciens mea dicta summo Pontifici. Deinde quatuor Universitatibus, Basiliensi, Friburgensi, Lovaniensi, tandem si hoc non esset satis, etiam ipsi parenti studiorum, Parisiensi, ut schedula protestationis mea indicat.

Hic iterum ridens meum hoc consilium, cœpit monere, ut ad cor redirem, veritatemq. agnoscerem, Velle sese rursum me reconciliare Ecclesia & summo Pontifici, & his similia, quasi jam hareticus, Apostata & extra Ecclesiam essem declaratus. Sed cum ego non verbis, sed Scriptis respondere promitterem, & peterem, Satis fuisse mecum anteriori die digladiatum. Hoc verbum, Digladiatum, mordicùs apprehendit, & ridens, Fili mi, inquit, non sum tecum digladiatus, nec volo tecum digladiari, sed monere, & intuitu Illustrissimi Principis Friderici, paternè ac benignè audire. Hoc est (ut ego cogebar intelligere) ad nihil aliud quàm ad Revocationem urgere. Displicuit enim meritò stulticia mea, quod pro disputare vel contendere (quod anteriori die egimus, reipsa, si non oportet negare) digladiari dixeram, elegantius, quàm tunc res ipsa postulabat.

Interim me tacente surgit Reverendus Dominus Vicarius, petens, ut me (sicut & ipse

ipse petieram) in Scriptis audiret. Quod tandem vix obtinuimus, Nam publicam Disputationem noluit, privatim quoque negabat se mecum disputaturum. In Scriptis etiam respondere similiter usque ad eam horam noluit concedere, solummodò revocandi verbum inculcabat. Quod si fecissem, non dubio omnia fuisse vel paternissimè composita, Benignissimus enim vir est, meo judicio, sed qui revocare libentissimè audivisset.

TERTIO reversus, obtuli Responsiones ad obiecta duo in Scriptis, Quas primò multa & inania verba esse dixit (sicut & nunc scribit) me admodum fatue respondisse, & implesse papyrum locis Scripturæ impertinentibus, seque veram eorum intelligentiam dedisse. Verùm cum dixissem tandem pro me stare, quod Extravagans dicit, Christum suis passionibus acquisivisse thesaurum Ecclesiæ sua, Statim arripuit Codicem, legit & in verbum, Acquisivit, impegit, sedulò tamen dissimulans sese impegisse.

Surgens tandem dixit: Vade, inquit, aut revoces, aut in conspectum meum non revertaris. Ego verò mox abij, credens me simpliciter non reverti audere, quandoquidem propositum non revocandi firmaveram, nisi aliud docerer. Taceo, quod rumor circumferebatur, permissum esse à Reverendo Patre Generali, me capiendum & in vincula, nisi revocarem, conjiciendum. Mansi tamen Augustæ eodem die. Erat tum feria sexta.

Post prandium vocato Reverendo Patre Vicario, tractavit cum eo, ut me ad Revocationem adduceret, sine mea nota, ut hic scribit, id est, cum perpetua infamia, quæ solet eos sequi, qui timore hominum contra conscientiam abnegant veritatem. Quod ille quidem fecit, Sed rogatus, ut Scripturas mihi solveret, Dicebat, supra vires suas esse, Et ego, contra conscientiam meam esse revocare, nisi Scripturæ mihi aliter elucidarentur. Mansi deinde & Sabbato toto, nihil dicebatur, nihil mandabatur. Mansi & sequenti Dominica, ubi sal-
a Supra fol. 192. a. *tem per a literas adij Reverendissimum Dominum Legatum, Sed nihil fiebat. Mansi & feria secunda. Mansi & feria tertia. Et suspectum mihi & omnibus amicis silentium fa-*
b Supra fol. 193. b. *ctum est. Ideò timens vim, b Appellatione disposita, reliqui Augustam, & feria quarta recessi, Confidens me præstitisse abunde arduam & fidelem obœdientiam summo Pontifici, iuxta tenorem Citationis. Si quid autem ultra prosequentur, vigore eiusdem, nihil mirum, si iniuriam patiar.*

DEINDE vide, optime Princeps, quod verè Deus in altis habitet, & comprehendat astutos in astutia sua. Dicit enim, Tria affirmaverim in hac causa.

Primò, Dicta Fratris Martini in Conclusionibus suis disputativè, In Sermonibus tamen ab eo scriptis affirmativè & assertivè esse posita.

Respondeo: Si disputativè posita intelligit, quid ergò me miserum & pauperem hominem tot molestijs vexant, tot sumptibus extenuant, tot criminibus & ignominijs afficiunt, tot scandala & propè schismata excitant? Sunt Disputationes (inquit) gratias ago, absolutus sum. Imò & damnati sunt omnes, qui me in jus vocaverunt, Ipse enim Reverendissimus Dominus Legatus his verbis testis nobis sit, se frustra & iniqua ratione omnia contra me egisse, & ista quoque non sincere scripsisse. An nondum pudet eos suæ tyrannidis, quam proprio testimonio tam clarè confitentur? Quid enim Disputationi potest obijci criminis? Quid Disputatori, qualem hic me confitetur? Quid istis literis voluit? An ut nosceremus Fratrem Martinum nihil egisse, nisi disputasse? Ideoque contra eum motos fuisse tot Adversarios, ipsumque met Reverendissimum Dominum Legatum, & non nisi insidiosè calumniam & iniuriam ei molitos fuisse? Nam super disputatione fuit citatus, non super Sermonibus, Super Sermones enim, postquam fuerat citatus, facti sunt certiores, Quos ego facilius defendam (Deo propicio) quam ipsas Disputationes. Nam hic multa dubitavi & ignoravi, illic loquutus sum ex certa scientia, & non ex opinionibus.

Nunc hoc videamus, quod ea, quæ in Sermonibus dixi, partim damnabilia, partim contra doctrinam Apostolicæ Sedis asserit. Quia scilicet ei aliud est, esse damnabile, & aliud esse contra doctrinam Apostolicæ Sedis. Fortè quod damnabilis non est, qui contra doctrinam Sedis Apostolicæ loquitur. Ac sic iterum absolvor & justificor, qui in hoc maximè & solùm accusatus sum & citatus, quod contra doctrinam Sedis Apostolicæ fuerim loquutus, id est, non damnabiliter, ut hic distinguitur.

Quam vellem, Illustrissime Princeps, hanc Epistolam ab aliquo Sylvestro Prieriate

fuisse

fuisse scriptam, ut libertate plena ingenij eam liceret excutere. Ostenderem profectò, quàm difficile sit, malam & sinistram conscientiam dextera operire specie. At nunc reverentia optimi & humanissimi viri cogit me bullientis cordis mei premere æstus usq; in aliud tempus.

Sed hoc pati non possum, quod ex prudentissimo & acerrimi judicij Principe, nobis quendam facere Pilatum conatur. Nam cum Iudæi Christum coram Pilato statuissent, & interrogati fuissent. Quam accusationem afferrent, aut quid mali fecisset homo ille? Dixerunt: Si non esset malefactor, non tibi tradidissemus eum. Ita & hic Reverendissimus Dominus Legatus, cum Fratrem Martinum Principi obtulisset, multis otiosis verbis, Et Princeps interrogare posset: Quid fecit Fraterculus ille? Respondet: Credat mihi, Illustrissime Princeps, Dominatio vestra, quia vera loquor ex certa scientia, non ex opinionibus. Respondebo ego pro Principe, Fac, ut sciam hanc esse certam scientiam, ponatur in Scriptis, formetur in literas, non vereatur publicum & lucem. Quod ubi factum fuerit, tunc mittam Fratrem Martinum ad urbem, imò ipse eum capiam & interficiam. Tunc consulam honori meo & conscientia mea, & non ponam maculam in gloriam meam. Donec autem illa certa scientia lucem fugit, & non nisi voce tantùm prodit, nolo in tenebras confidere, quando nec lux satis tuta est. Sic enim ego responderem, Princeps Illustrissime, Verum nec Doctore, nec Consule eget Illustrissima tua Prudentia. Nam crassa ista Italitates (ut sic dixerim) & Romanitates, jam pueris quoq; cantata sunt.

NVNC judicet Illustrissima Dominatio tua, quid amplius facere debui aut debeo, Per pericula tantæ vitæ & salutis, contra omnium amicorum consilium comparui, ut & hodiè dicant, me non fuisse obligatum comparere. Deinde coram Reverendissimo Domino Legato reddidi rationem dictorum meorum. Poteram legitima libertate unum verbum respondisse, nec me in aliquam examinationem dare, præsertim cum Resolutiones meæ essent oblata & significata summo Pontifici, ita, ut ad me nihil pertineret hac causa, nisi ut expectarem sententiam, Nam in arbitrium Ecclesiæ à me translatum jam reposueram, Et tamen ob Reverentiam Reverendissimi Domini Legati passus sum ultra hac me etiam examinari. Non ego fraudulentus fui, sed vim justissimo timore declinavi. Nihil me omisisse video, nisi sex istas literas, REVOCO. Cæterùm damnent, doceant, interpretentur, vel Reverendissimus Dominus Legatus, vel ipse summus Pontifex, Non autem dicant solùm: Errasti, malè dixisti, sed in Scriptis figuent errorem, probent malè dictum, Rationem, quam debent, reddant, dissolvant Scripturas à me inductas. Doceant sicut jactant, verbis sese fecisse, Instruant doceri cupientem, petentem, volentem, expectantem, qua nec Turcus homo mihi negaret. Vbi videro aliter intelligenda, quàm intellexi, si tunc non revocavero, & meipsum non damnavero, Illustrissime Princeps, tua Celsitudo sit prima, qua persequatur me, expellat me, obruant me viri Academiæ nostræ, Deniq; cœlum & terram contra me invoco, Perdatq; me ipse Dominus meus Iesus Christus. Loquor & ego ex certa scientia, & non ex opinionibus, Nolo mihi Dominum Deum ipsum, nolo ullam creaturam Dei mihi fore propiciam, si edoctus meliora sequutus non fuero.

QVOD si me Fraterculum & mendicum præ nimia conditionis meæ vilitate contempserint docere & in viam veritatis reducere, Agè faciat tua Illustrissima Celsitudo, & oret Reverendissimum Dominum Legatum, ut saltem tuæ Celsitudini scribat, in quibus erraverim, quomodo me errorem emendare oporteat, ut saltem per Illustrissimam tuam Dominationem audire merear, quibus rationibus, quibus autoritatibus errorem meum confutare possint. Quod si etiam Illustrissima tua Dominationi hoc denegaverint, scribant id vel Imperatori vel Archiepiscopo alicui in Germania. Quid enim aliud possum facere? Mira res est, quod errasse arguor, & obtinere non possum (nec per tantum Principem) in quibus, & quare, ipsi me errasse putent.

Videat igitur tua Illustrissima Dominatio, Disputationem publicam mihi negat (quam usque hodiè vel Lipsiæ, vel Erphordiæ, vel Hallis, vel Magdeburgi, vel ubicunque tuæ Dominationis valet Imperium, seu salvus conductus, non detrecto, quin etiam oro, & utinam exorem) Privatam similiter negat. In scriptis etiam ostendere errorem negat. Quatuor Illustrissimarum Academiarum judicia recusat. Si nunc id addat, ut Illustrissimi ac

potentissimi Principis petitiones reijciat, quomodo possum aliud quàm meram vim & insidias suspicari?

Iterum ego quoq; atq; iterum, & tertiò iterum rogo, Illustriss. Dominatio tua non credat ijs, qui dicunt, Fratrem Martinum malè dixisse, antequam audiatur & doceatur malè dixisse. Erravit Petrus, etiam post acceptum Spiritum sanctum, etiam errare potest unus Cardinalis, quantumlibet doctus.

Consulat igitur Illustrissima Dominatio tua honori suo, & conscientia sua, non mittendo me ad urbem. Homo enim non habet hoc mandare Illustrissima Dominationi tua, cum sit impossibile me tutum fore in urbe, Et id nihil aliud esse, quàm Illustrissima Dominationi tua mandare, ut traderet sanguinem Christiani, & fieret homicida, ubi nec ipse summus Pontifex satis tutò vivit. Habent papyrum & calamos, & atramentum in urbe, habent infinitos Notarios, facilè erit in papyrum signare, in quibus & quare erraverim. Possum levioribus expensis doceri absens per literas, quàm perdi per insidias præsens.

Unum ego intimo corde doleo, quod literis suis Reverendissimus Dominus Legatus oblique mordet Illustrissimam Dominationem tuam, quasi fiducia potentia Celsitudinis tua moliar ista omnia. Sic enim & apud nos quidam sycophantæ jactaverunt, tua Celsitudinis hortatu & consilio, me ista disputasse, cum huius Disputationis nullus, etiam intimorum amicorum fuerit conscius, nisi Reverendissimus Dominus Archiepiscopus Magdiburgensis, & Dominus Hieronymus Episcopus Brandenburgensis. Hos enim, sicut intererat eorum ista

Quas lege supra fol. 1. & 72. b.

monstra prohibere, ita a privatis literis antequam Disputationem ederem; humiliter & reverenter monui, ut super oves Christi vigilarent adversus lupos istos. Bene sciebam hæc non ad Principes laicos, sed ad Episcopos primùm referenda. Extat Epistola mea, multorum in manus devoluta, horum omnium testis, Ista ego feci.

Sed quod nunc vellet Reverendissimus Dominus Legatus tuæ Illustrissimæ Dominationi maculam inurere, totiq; sanguini Domus Saxonia, & in invidiam summi Pontificis vocare, Adeò homines hodiè credunt Christum esse sepultum, quasi non & nunc per Asinam loqui possit, & Apostolis Apostolicisq; viris tacentibus, per ligna lapidesq; clamare.

Verùm opto, oro, cupio, ut Illustrissima tua Dominatio in omnibus adhæreat Ecclesiæ & summo Pontifici, mihi verò in omnibus adversetur. Nisi id unum pro me (imò pro sancta veritate, pro Ecclesia, & pro summi Pontificis, deniq; pro ipsius Reverendissimi Domini Legati honore, deniq; pro Illustrissima tua Dominationis fama quoq;) supplicet, ut rationes & autoritates appareant aliquando, quibus error meus convinci putatur. Nam sine his me damnare, neq; tua Illustrissima Dominationi, neq; summo Pontifici, neq; Ecclesia, neq; Reverendissimo Domino Legato honorificum fuerit. Vivunt fideles, vivit Christus, vivunt vel homines certè, qui judicent.

QUOD verò Reverendissimus Dominus Legatus, Illustrissimam tuam Dominationem admonet, ut nisi in Urbem me miserit, vel eiecerit è Regionibus suis, Roma causam prosecuturi sint &c. In exilium me non magnopere abnuo, ut cui undiq; ab Adversarijs meis insidias parari videam, neq; facilè usquam tutò degere possim. Quia enim ego miser & humilis Monachus sperem, Imò quid non timeam discriminis? Quid non metuam mali ab æmulis meis? cum Illustrissimam quidem tuam Dominationem, quamvis tantum Principem, tantum Romani Imperij sacri Electorem, tantum Christianæ Religionis cultorem, non dubitent ita insigniter offendere, ut multò meliora meritò minari videantur, nescio quam calamitatem, nisi me vel in urbem mittat, vel è terris suis eijciat.

Valedicit Principi, cessurus Ducatu, ne invidiam, aut periculum ei conciliet.

QUAPROPTER, ne Illustrissimæ tuæ Dominationi quidquam meo nomine mali (quod minimè omnium velim) accidat, ecce Regiones tuas relinquo, iturus quo Deus misericors voluerit, & eius divina voluntati me in omnem permissurus eventum. Nihil enim minus sequor, quam ut quisquam mortalium mea causa (nedum Illustrissima Dominatio tua) vel in invidiam, vel in periculum aliquod adducatur.

Quamobrem, Illustrissime Princeps, Illustrissimam tuam Dominationem reverenter saluto, eiq; simpliciter valedico, gratias immortales pro omnibus suis beneficijs erga me agens. Ego enim ubicunq; ero gentium, Illustrissimæ Dominationis tuæ nunquam non ero memor, futurus semper sincerus & gratus pro tua & tuorum felicitate precator.

Porrò

Porrò, Quod ait Reverendissimus Dominus Legatus, Reverendum Patrem Vicarium abijsse insalutato hospite, Quid hoc ad Illustrissimam Dominationem tuam? Vicarius non erat vocatus; nihil ad eum causa ista pertinebat, poterat ire, redire, abire, venire, omni hora ut voluit. An etiam portas Augustæ ingredientibus & egredientibus propter me claudi oportebat? Sed timeo, quod undecunq; corrodatur & quæratur causa contra me, Necesse est enim quæri causam ab eo, qui vult habere causam, ubi nullam habet causam.

Sed jam ignoscat Illustrissima Dominatio tua verbosissimis nugis meis, Ego adhuc gratia Dei gaudeo, & gratias ago, quod Christus Dei Filius in tàm sancta causa me pati dignum judicaverit. Qui conservet Illustrissimam Dominationem tuam in æternum, Amen.

XIX. Novemb. VVittembergæ, Anno M. D. XVIII.

Illustrissimæ Dominationis tuæ

precator indignus

F. Martinus Lutherus Augustinianus.

EPISTOLA ACADEMIÆ WITEMBERGENSIS AD D. FRIDERICUM SAXONIÆ Ducem &c. In causa Lutheri.

ILLUSTRISSIMO PRINCIPI ET DOMINO, Dn. FRIDERICO DUCI SAXONIÆ, SACRI ROMANI Imperii Archimarschallo, & Principi Electori, Landgravio Thuringiæ, & Marchioni Misniæ, Domino nostro gratiosissimo, Gratiam & pacem à Domino nostro Jesu Christo, cum sui commendatione.

Retulit nobis, Illustrissime & Clementissime Princeps, Venerabilis Vir, Frater Martinus Lutherus, artium & Theologiæ Magister, nostræ Academiæ nobile & celeberrimum membrum, Quomodo Reverendissimus Dominus Legatus Sedis Apostolicæ, Thomas Tituli S. Sixti Presbyter Cardinalis, Illustrissimæ tuæ Celsitudini scripserit, & consulerit, ut eundem ipsum Martinum, vel ad urbem mitteret, vel extra terram expelleret, propter quasdam Propositiones à se disputatas, ac jam diu summo Pontifici oblatas. Addiditq́, quod & ad publicam sese Disputationem obtulisset, vel ad privatam in Scriptis responsionem, Petijssetq́, ut errores sui in Scriptis ei signarentur, adjectis rationibus & autoritatibus Scripturæ & sanctorum Patrum, quibus illustratus videre & agnoscere posset errores suos, Nullum tamen istorum obtinere potuerit, Sed simpliciter ad Revocationem malè dictorum suorum eum compulsum. Nec ei illud fidele Pastoris officium prius exhibitum esse, quo rationem reddere oportet omni poscenti, & non solùm volentibus doceri, sed etiam nolentibus, oportune importune mandatum est instari.

Rogavit itaque atque impetravit, ut apud Illustrissimam tuam Celsitudinem intercederemus & supplicaremus, quatenus Illustrissima tua Celsitudo dignetur, ad eundem Reverendissimum Dominum Legatum, vel ipsum summum Pontificem scribere, & gratiosè intervenire, ut in Scriptis sibi signarentur Articuli & puncta errorum suorum, & adderentur, vel Rationes vel Autoritates, quibus cognosceret sese errasse, & sic revocaret, Nec antea cogeretur damnare Sententias, quam cognosceret esse damnandas. Quum sic antiqua fuerit Ecclesiæ consuetudo, & Patrum sic doceant exempla, ut datis rationibus & autoritatibus, ad emendationem erroris urgerent, Non autem nuda sua assertione & potestate damnarent ullius dicta.

Nos itaque, Illustrissime Princeps, etsi Viri huius petitionem repellere non potuimus, ut justissimam, narrationibus suis credentes, Tamen ante omnia mirificè placet, quod Illustrissima tua Celsitudini simpliciter, & purè defert honorem sanctæ Ecclesiæ & summo Pontifici,

rifici, Neq; nos unquam aliud sapiemus Denią; id addimus, si repertus fuerit hic homo in aliquo malè sensisse, erimus primi, qui eum alienum habebimus, Nihil enim antiquius ducimus judicio sanctæ Romanæ Ecclesiæ.

Idcircò id solùm deprecamur, optime Princeps, & huius nostri studij, nunc Dei favore, tuaq; opera florentissimi, unicum præsidium, ut Illustrissima tua Celsitudo non velit gravari, & postquam humilimè & devotissimè Romanæ Ecclesiæ reverentiam (ut sine Magisterio nostro quàm optimè facturum scimus) per Literas exhibuerit, huius tandem hominis petitionem, præsertim ob revelandam veritatis puritatem laborantis, non obliviscatur, sed implorare dignetur lucē ei, quem in tenebris esse dicunt, Quandoquidem non negat sese in tenebris esse, optat verò illud justissimum Christianiq; dignissimum officium, ut accensa luce, & datis testimonijs veritatis, è tenebris educatur, & non in ulteriores tenebras detrudatur. Non quod speret unquam id facturum sanctissimum Dominum Leonem X. Sed quod malignorum studia formidet, vel sub nomine sanctæ Ecclesiæ moliri, quod Ecclesia quàm maximè esset amolitura, si cognosceret. Dominus Iesus servet Illustrissimam tuam Celsitudinem, nobis & toti Ecclesiæ suæ felicem longissimè, Amen.

VVittembergæ, nono Kalend. Decembr. Anno M. D. XVIII.

Illustriss. tuæ Celsitudinis

Subditi,

Rector, Magistri & Doctores Universitatis studij Witembergensis.

NOVA DECRETALIS LEONIS X. PONTIFICIS MAXIMI: DE INDULGENTIIS, Anno M. D. XVIII. condita.

IN NOMINE DOMINI, AMEN.

UNiversis & singulis præsens Transsumptum seu publicum Instrumentum inspecturis, pateat, & evidenter sit notum, Quod anno à Nativitate ejusdem Domini, millesimo, quingentesimo decimo octavo, Inditione sexta, die verò decima tertia mensis Decembris, Pontificatus sanctissimi in Christo Patris & Domini nostri, Domini Leonis, divina providentia Papæ decimi, anno sexto. Ego Petrus Antonius Berrus Parmensis, publicus Apostolica autoritate Notarius, ac in Romano Archivo descriptus, constitutus in Lintz oppido, Archiducatus Austriæ, in Camera Reverendissimi in Christo Patris & Domini, Domini Thomæ Tituli S. Sixti S. R. E. Presbyteri, Cardinalis ad Cæsaream Majestatem &c. Sedis Apostolicæ de latere Legati, sita in Monasterio Fratrum Conventualium S. Francisci, oppidi prædicti ad infra scripta per Reverendissimum Dominum, Dominum Cardinalem, Legatum ibidem personaliter constitutum requisitus, ut exemplum seu Transsumptum literarum Apostolicarum, de quibus infra fit mentio, & quarum tenor subinseritur, in forma authentica conficerem, easq; transsumerem, & earundem veram copiam sive Transsumptum facerem, & cum originalibus mihi Notario infra scripto per præfatum Reverendissimum Dominum Legatum præsentatis & traditis collationarem, & facta collatione Transsumptum, sive copiam hujusmodi in publicam formam redigerem, Quarum literarum Apostolicarum post Reverendissimi Domini, Domini Cardinalis Legati earundem insinuationis exordium infra scriptum, tenor subsequitur & est talis:

THOMAS miseratione divina, Tituli S. Sixti, sacræ Romanæ Ecclesiæ Presbyter Cardinalis, ad Cæsaream Majestatem &c. Apostolicæ Sedis de latere Legatus, Universis & singulis Dominis, Archiepiscopis, Episcopis, cæterisq; locorum Ordinariis, Salutem in Domino, sinceræq; dilectionis affectum, & præsentibus fidem indubiam adhibere. Sanctissimus in Christo Pater & Dominus noster, Dominus Leo, divina providentia Papa decimus, suas nobis transmisit literas,

ras, cum vera Bulla plumbea cum Cordulis ex Canopo, more Romanæ Curiæ bullatas, sanas siquidem & integras, non vitiatas, non cancellatas, nec in aliqua sui parte suspectas, sed omni prorsus vitio ac suspicione carentes, Tenorem qui sequitur, de verbo ad verbum continentes.

LEO Episcopus: servus servorum Dei, Dilecto filio Thomæ tituli S. Sixti, ad charissimum in Christo filium nostrum Maximilianum in Imperatorem electum, nostro & Sedis Apostolicæ Legato, Salutem & Apostolicam benedictionem.

Cum postquam Circumspectio tua Germaniam applicuerat, ad aures nostras pervenisset, quod nonnulli Religiosi, etiam ad euangelisandum verbum Dei deputati, super Indulgentiis, à nobis & Romanis Pontificibus prædecessoribus nostris ab immemorabili tempore citra concedi solitis, publicè prædicando, multorum cordibus imprimerent errores, idq; nobis intelligere nimis grave & molestum esset, Aliis nostris Literis eidem circumspectioni tuę, de qua propter ejus singularem doctrinam, & in rebus agendis experientiam specialem, in Domino fiduciam obtinemus, commisimus, ut autoritate nostra approbatione digna approbares, Ea verò, quæ minus rectè dicta essent, etiam per eos, qui Rom. Ecclesiæ doctrinam se sequi paratos asserent, reprobare & damnare curares.

Et ne de cætero quisquam ignorantiam doctrinæ Romanæ Ecclesię circa hujusmodi Indulgentias, & illarum efficaciam allegare, aut ignorantiæ hujusmodi prætextu se excusare, aut protestatione conficta se juvare, sed ut ipsi de notorio mendacio ut culpabiles convinci, & meritò damnari possint, per præsentes tibi significandum duximus, Romanam Ecclesiam, quam reliquæ tanquam Matrem sequi tenentur, tradidisse, Romanum Pontificem, Petri Clavigeri successorem, & Jesu Christi in terris Vicarium, potestate clavium, quarum est aperire tollendo illius in Christi fidelibus impedimenta, culpam scilicet & pœnam pro actualibus peccatis debitam, Culpam quidem mediante Sacramento pœnitentiæ, Pœnam verò temporalem pro actualibus peccatis secundum divinam justiciam debitam, mediante ecclesiastica Indulgentia, posse pro rationalibus causis concedere eisdem Christi fidelibus, qui charitate jungente, membra sunt Christi, sive in hac vita sint, sive in Purgatorio, Indulgentias ex superabundantia meritorum Christi & Sanctorum, ac tàm pro vivis quàm pro defunctis Apostolica autoritate Indulgentiam concedendo, thesaurum meritorum Jesu Christi & Sanctorum dispensare, per modum absolutionis Indulgentiam ipsam conferre, Vel per modum suffragii illam transferre consuevisse. Ac propterea omnes tàm vivos quàm defunctos, qui veraciter omnes Indulgentias hujusmodi consecuti fuerint, à tanta temporali pœna, secundum divinam justiciam pro peccatis suis actualibus debita liberari, quanta concessæ & acquisitæ Indulgentiæ æquivalet. Et ita ab omnibus teneri & prædicari debere sub excommunicationis latæ sententiæ pœna, à qua illam incurrentes ab alio, quàm à Romano Pontifice, nisi in mortis articulo, nequeant absolutionis beneficium obtinere, autoritate Apostolica, earundem tenore præsentium decernimus.

Quàm verò rugit hic Antichristus, juxta Daniel. 11 & 2. Theß. 2. collocās se supra Deum.

Et ne quispiam de præmissis valeat ignorantiam allegare, circumspectioni tuæ mandamus, Quatenus universos & singulos Germaniæ Archiepiscopos, Episcopos, & alios locorum Ordinarios, in virtute sanctæ obœdientiæ, & sub suspensionis à divinis pœna, moneas, eisq; districtè præcipiendo mandes, ut præsentes literas, sive earum Transsumptum, infra tempus per circumspectionem tuam eis præfigendum, in eorum Ecclesiis, dum inibi populi multitudo ad divina convenerit, publicare, & circa Indulgentias prædictas supradicta sub simili excommunicationis latæ sententię pœna tenere & prædicare debeant, Et nullus contra ea quovis modo directè vel indirectè venire præsumat. Tibi nihilominus contra præsumentes & inobœdientes procedendi,

dendi, illosque debitis pœnis, quibus tibi videbitur, puniendi plenam & liberam etiam per præsentes concedimus facultatem, in contrarium non obstantibus quibuscunque.

Et quia difficile foret easdem præsentes literas ad singula quæque loca, in quibus expediens fuerit, deferre, Volumus, & dicta autoritate decernimus, illarum transsumptis manu publici Notarii inde rogati, subscriptis, & sigillo alicujus Prælati seu Personæ in dignitate Ecclesiastica constitutæ munitis, vel Curiæ Ecclesiasticæ, ea prorsus in judicio & extra, ac aliàs ubilibet fides adhibeatur, quæ præsentibus adhiberetur, si fuissent exhibitæ vel ostensæ. Datum Romæ apud S. Petrum, Anno Incarnationis Dominicæ, Millesimo, quingentesimo, decimo octavo, quinto Idus Novembris. Pontificatus nostri anno sexto.

Bembus.

Scriptor Albergatus.

A tergo verò Literarum Apostolicarum præfatarum, Registrata apud me Bembum.

QVAS QVIDEM literas Apostolicas cum ea, quæ decuit, reverentia, per nos acceptas debitæ executioni mandare, & mandatum sanctissimi Domini nostri, Domini Leonis Papæ X. nobis in hac parte directum, omniaque & singula in præinsertis Literis Apostolicis contenta reverenter exequi (ut tenemur) volentes, Nos Thomas Legatus Cardinalis præfatus, autoritate Apostolica, qua fungimur in hac parte, Literas Apostolicas præfatas de verbo ad verbum præsentibus, fideliter insertas vobis universis & singulis Dominis Germaniæ Archiepiscopis, Episcopis, aliisque locorum Ordinariis præfatis, intimamus, insinuamus, notificamus, & quantum fieri potest, ad vestrum omnium & singulorum noticiam deducimus. Monentes vos omnes & singulos Dominos Archiepiscopos, Episcopos, cæterosq; locorum Ordinarios antè dictos, & requirentes primò, secundò & tertiò, vice ac nomine sanctissimi Domini nostri, Domini Leonis Papæ X. in virtute sanctæ obœdientiæ, & sub suspensionis à divinis pœna ac districtè præcipientes, quatenus præfatas Literas Apostolicas, sive illarum præsens Transsumptum, ac omnia & singula in eis contenta, intra mensem, à noticia præsentium publicetis, adimpleatis, & adimpleri mandetis ac faciatis, & quilibet vestrum adimpleat, adimplerique mandet & faciat, prout in dictis Apostolicis literis plenius continetur.

In quorum omnium & singulorum fidem præsentes literas, transsumptum, intimationem, insinuationem, notificationem & monitionem, præmissaq; alia continentes, sigilli nostri minoris impressione fecimus communiri. Et ut efficaciores essent, rogavimus Notarium publicum infra scriptum, ut de omnibus & singulis præscriptis publicum Instrumentum, seu publica Instrumenta conficeret & publicaret.

QVOCIRCA ego Petrus Antonius Berrus Parmen: Notarius supra & infra scriptus, literas præfatas cum ea, qua decuit, reverentia, ad me recipiens, una cum infra scriptis Testibus ad hæc à me specialiter vocatis & rogatis, vidi, legi, & diligenter inspexi, quibus visis & perlectis, vidim⁹ seu transsumptum, atq; earundem literarum præsentem copiam cum ipsis originalibus diligentissimè per me auscultatam in omnibus & per omnia concordare inveni. Ideò transsumptum hujusmodi sive actum authenticum in hanc publicam Formam ad præfati Reverendissimi Domini, Domini Cardinalis Legati instantiam & requisitionem redegi, signoq; & nomine meis solitis & consuetis signavi, Ut eisdem tanquam Literis originalibus ubilibet in locis omnibus & singulis, quibus oportunum fuerit,

fuerit, fides adhibeatur plenaria, & adhiberi possit, ac transsumpto hujusmodi in quocunq; foro sive judicio & extra stetur, ac si originales ipsæ literæ Apostolicæ apparerent. Super quibus omnibus & singulis idem Reverendissimus Dominus, Dominus Cardinalis Legatus, à me Notario publico infra scripto unum vel plura publicum seu publica confici petiit Instrumentum seu Instrumenta.

Acta fuerunt hæc in Lintz oppido Archiducatus Austriæ, in Camera præfati Reverendissimi Domini, Domini Cardinalis Legati, sita in Monasterio S. Francisci prædicto, Anno, inditione, die, mense, & Pontificatu, quibus supra. Præsentibus ibidem nobilibus viris Dominis, Hilarione Ursino, Nobili Romano, Petro Flavio Aquilano, ac Johanne Casparo Caracciolo, Neapolitano, Testibus ad præmissa vocatis specialiter atque rogatis.

ET ego supradictus Petrus Antonius Berrus Parmen. publicus Apostolica autoritate Notarius, ac in Archivo Romanæ Curiæ descriptus, quia dictarum Apostolicarum literarum præsentationi, receptioni, requisitioni, transsumptioni, collationi, auscultationi, omnibusque aliis & singulis præmissis, dum sic, ut præmittitur, fierent & agerentur, una cum prænominatis testibus præsens interfui, eaq; omnia & singula sic fieri vidi & audivi. Ideò hoc præsens publicum Instrumentum manu mea propria scriptum exinde confeci, subscripsi, publicavi, & in hanc publicam formam redegi, signoque & nomine meis solitis & consuetis signavi, unà cum Reverendissimi Domini, Domini Cardinalis Legati præfati minoris sigilli impressione, in fidem & testimonium omnium & singulorum præmissorum rogatus & requisitus.

Impressum Viennæ Pannoniæ, cum Reverendissimi Domini Episcopi ibidem assensu & voluntate.

Auscultata præsenti Copia, quia illam cum originali concordare inveni, ego Petrus Antonius Notarius, qui supra hic me propria manu subscripsi, sigilliq; præfati Reverendissimi Domini Cardinalis Legati impressione communivi, in præmissorum testimonium & fidem.

APPELLATIO F. MARTINI LUTHERI: A PAPA AD CONCILIUM, &c.

IN NOMINE DOMINI, AMEN.

ANno à Nativitate ejusdem, M D. XVIII. inditione VI. die verò Solis, XXVIII. mensis Novemb. Pontificatus sanctissimi in Christo Patris & Domini nostri, Domini Leonis, divina providentia Papæ X anno VI. In mea Notarii publici testiumq; infra Scriptorum ad hoc specialiter vocatorum & rogatorum præsentia, Constitut⁹ R. Pater D. Martinus Lutherus Augustinian⁹ Wittembergen. sacræ Theol. Magister, ac ibidem Lector ordinarius Theologiæ, principalis, ac principaliter pro seipso, citra tamen quorumcunq; Procuratorum suorum quomodolibet hacten⁹ per eum constitutorum revocationem, habens & tenens suis in manibus quandam Provocationis & Appellationis papyri schedulam, animo & intentione provocandi & appellandi, Apostolosq; petendi, dicens, narrans, provocans & appellans, certis & legitimis de causis, in eadem schedula contentis & compræhensis, ad Concilium proximè & immediatè futurum, saltem in Spiritu sancto legitimè congregatum, aliis verò congregationibus, factionibus & concionibus privatis penitus seclusis, protestans aliaq; faciens, prout in dicta Appel-

Appellationis schedula plenius continetur, habetur & describitur, Cujus tenor sequitur, & est talis:

CUM Appellationis remedium in subsidium & relevamen oppressorum à Jurium conditoribus sit adinventum, & non solùm ab illatis, verùm etiam ab inferenis, & inferri comminatis, gravaminibus & injuriis, Jura appellare permittant. Adeò, quod inferior de non appellando ad superiorem statere non possit, & manus superiorum claudere. Sed cum satis sit in professo, sacrosanctum Concilium in Spiritu sancto legitimè congregatum, sanctam Ecclesiam catholicam repræsentans, sit in causis fidem concernentibus supra Papam, evenit, quod nec Papa in causis hujusmodi, ne ab eo ad Concilium appelletur, statuere possit, tanquam id agens, quod ad officium suum non spectet ullo modo, Sitq; Appellatio ipsa defensio quædam, quæ jure divino, naturali, & humano cuiq; competit, neque per Principem auferri possit.

Idcircò ego Frater Martinus Lutherus, Ordinis Eremitarum S. Augustini Wittembergens. sacræ Theologiæ Magister indignus, ejusdemq; ibidem Lector Ordinarius principalis, principaliter & pro me ipso, coram vobis Notario publico, tanquam publica & authentica persona, ac testibus hîc præsentibus animo & intentione provocandi & appellandi, Apostolosq; petendi, & accipiendi, præmissa tamen expressa hac & solenni protestatione, Quod contra unam sanctam & Catholicam & Apostolicam Ecclesiam, quam totius orbis esse magistram, & obtinere principatum non ambigo, sanctæq; Sedis Apostolicæ autoritatem, ac sanctissimi Domini nostri Papæ benè consulti potestatem, nihil dicere intendo, Si quid autem ex lubrico forsan linguæ, sed adversariorum potiùs irritamento, minùs rectè; & non ea, qua debeat, reverentia dictum fuerit, paratissimus sum illud emendare.

Sed quoniam is, qui vicem Dei in terris gerit, quem Papam dicimus, cum sit homo, similis nobis, ex hominibus assumptus, & ipse (ut Apostolus dicit) circundatus infirmitate, potens errare, peccare, mentiri, vanus fieri, nec sit exceptus ab illa Prophetæ generali sententia: Omnis homo mendax. Nec S. Petrus, primus & sanctissimus omnium Pontificum, ab hac infirmitate liber fuit, quin noxia simulatione contra veritatem Euangelii incederet, Ita, ut rigida quidem, sed sanctissima reprehensione Apostoli Pauli opus habuerit corrigi, ut ad Galatas 2. scribitur. Quo nobilissimo exemplo per Spiritum sanctum in Ecclesia monstrato, & in literis sacratissimis relicto, fideles Christi erudimur, & certi sumus. *Galat. 2.* Quod si summus Pontifex eadem Petri, vel simili infirmitate lapsus, quid præceperit vel decreverit, quod contra divina militet mandata, non solùm obediendum ei non esse, verùm etiam cum Apostolo Paulo in faciem ei resisti posse, imò debere, ac velut per inferiora membra infirmitati capitis, pia totius corporis solicitudine succurri. Et in hujus exempli præsentem ac perpetuam memoriam, non sine singulari Dei consilio factum esse, non obscurè intelligitur, ut nô solùm S. Petrus, sed etiam salutaris ejus reprehensor Paulus, sanctæ Romanæ Ecclesiæ juxta & simul patrocinarentur, & præessent, ne scilicet solùm literis, sed sensibili quoq; monumento hujus summè necessarii ac saluberrimi exempli, assiduè moneremur, tàm ipsa capita, quàm nos membra. Quod si qua potentium vi armatus, tantùm prævaluerit, ut resisti ei non possit, unum certè illud prædictum Appellationis remedium reliquum est, quo oppressi releventur.

Ad quod & ego Frater Martinus Lutherus prædictus, modo & animo prædictis confugiens, dico & propono. Quod cum diebus superioribus Indulgentiæ à quibusdam Commissariis (ut asserebant) Apostolicis indiscretissimè prædicarentur, in regione nostra Saxoniæ, adeò ut ad exugendas populi pecunias inciperent, absurda, hæretica, blasphema quædam prædicare, in seductionem animarum fidelium, & summum ludibrium Ecclesiasticæ potestatis, præserrim de potestate Papæ in Purgatorium, ut continet eorum libellus, qui summaria in- *Summaria Institutio.*

stitutio

ftitutio vocatur, cum tamen certum fit ex c. Abufionibus, Papam non habere prorfum ullam poteftatem in Purgatorium. Deinde una totius Ecclefiæ fententia, omniumq; Doctorum confenfu, Indulgentiæ fint nihil, nifi remiffiones fatisfactionis pœnitentialis à fuo Judice impofitæ, ut eft clarus textus c. Quod autem. Satisfactio autem pœnitentialis ab Ecclefiaftico Judice impofita, aliud non fit, quàm opera jejunii, orationis, eleemofynæ &c. Ideoque clavibus Ecclefiæ remitti non poffit, quod eifdem non fuerit impofitum. Item quod certum eft ex diftinct. XXXV. c. Qualis, quod in Purgatorio non folùm pœna, fed & culpa remittitur. Culpam autem Ecclefia remittere non poteft, ficut nec gratiam conferre.

Iftis autoritatibus nixus, cum difputandi more fuiffem reluctatus impuris & infulfis illorum dogmatibus, cœperunt illi, lucri ftudio furentes, Primùm publicis declamationibus ad populum declarare, me hæreticùm, temeritate impudentiffima. Deinde apud fanctiffimum Dominum noftrum Leonem X. per quendam Dominum Marium do Perufiis, Procuratorem Fifcalem accufare, tanquam hærefi fufpectum. Et per eundem Dominum tandem impetrantes Commiffionem citandi mei in perfonas Reverendiffimorum Dominorum & Patrum, Hieron. de Genu. Epifcop. Afculani, caufarum Cameræ auditoris & Sylveftri Prieria. Palatii: Magiftri, per eofdem me citari curarunt ad urbem, aut perfonaliter comparendum. *D. Marius de Perufiis.*

Cumq; ego nec Wittembergæ tutus ab infidiis, tantum iter perficere non poffem, nec Romæ tuto confiftere, & pauperculus & imbecillis corpore. Deinde Judices præfati mihi multis caufis fuiffent fufpecti, præfertim quod R. P. Sylvefter adverfarius mihi fuerit, & *a* dialogum contra me jam ediderat, & in facris literis minùs eruditus, quàm ifta caufa ferre poffit, Dominus autem Hiero. in Jurib. quoq; plus, quàm Theologia doctus, meritò timebatur fylveftrinæ Theologiæ conceffurus, & extra modum fuæ profeffionis hanc rem habere. Solicitavi per Illuftrifs. Principem D. Fridericum Ducem Saxoniæ, facri Rom. Imperii Archimarfchallum, Landgravium Thuringiæ, Marchionum Mifniæ, ut caufa ad partes committeretur, non fufpectis, fed honeftis & bonis viris. *a Suprà fol. 16. & feq.*

Tunc illi craffa quadam & infulfa aftutia inftructi, apud fanctiffimum Dominum Leonem &c. egerunt, ut caufa in feipfos, hoc eft in perfonam R. Domini Thomæ, S. Sixti Cardinalis, tunc in Germania Sedis Apoftolicæ Legati, transferretur, ut qui de Ordine Prædicatorum, & Thomifticæ factionis, i.e. adverfariæ vel primarius, facilè fperaretur, contra me pro ipfis definiturus, aut, ut verifimile eft, certè ut hujus facie Judicis abfterritus, recufarem comparere, & contumaciam incurrerem. Ego tamen veritate Dei fretus ad Auguftam multo labore & magnis periculis veniens, humaniter quidem à præfato R. Domino Thoma S. Sixti Card. &c. fufceptus fum. Qui cum pofthabita proteftatione mea & obligatione, qua vel publicè vel privatim me refponfurum obtuli, coram Notario & teftibus, deniq; præfentibus quatuor infignibus viris, Cæfareæ Majeftatis Senatoribus, fimulq; fubjicerem me meaq; dicta fanctæ Sedi Apoftolicæ, & judicio quatuor Illuftrium Univerfitatum, Bafilienfi, Friburgenfi, Lovanienfi, tandem & ftudiorum Parenti, nobiliffimæ Parifienfi, me fimpliciter ad revocationē urgeret, nec vellet oftendere mihi errores meos, & quibus rationibus, vel autoritatibus error à me intelligi poffet, nimio fcilicet fuæ factionis fratribus affectus, & iniquitatis faciem affumens, tandem nifi revocarem, abjectis precibus & votis difcindi, & informationis petitionibus, minas diras ac crudeliffimas vigore cujufdam *b* Apoftolici Brevis intentavit, ac ne redirem in faciem fuam, imperavit. *Vide fupra acta Auguftin. 185. b.* *b Suprà fol. 85. b. 87. a.*

Quibus gravaminibus læfus, tunc ab ejus iniqua & violenta præfumptione & prætenfa fibi Commiffione, appellavi ad fanctiffimum Dominum noftrum Leonem X. melius informandum, prout in fchedula hujufmodi Appellationis plenius continetur. Nunc verò etiam ifta Appellatione (ut dixi) contempta, cum

ufq;

usq; hodiè cupiam, non nisi ut ostendantur mihi errores mei, quicunq; tandem id possit præstare, de quo denuò legitimè protector, paratissimusq; sum revocare, si quid malè dixisse fuero edoctus. Deinde totam disputationem meam subjecerim summo Pontifici, ita ut nec ego amplius aliquid in ipsa facere habeam, quàm expectare sententiam, quam & usq; hodiè expecto.

Nihilominus tamen, at audio, & idem Reverendissimus Dominus Thomas S. Sixti Cardinalis, c scribit ad Illustrissimum Principem D. Fridericum &c. in Romana Curia procedi contra me, & autoritate ejusdem sanctissimi Domini nostri &c. Judices prætensos causam prosequi in damnationem meam, Non attendentes meam fidelem & superabundantem obœdientiam, qua tanta difficultate comparui Augustæ, nec curantes oblationem meam honestissimam, qua me ad responsionem publicam & privatam obtuli, Deniq; contemnentes ovem Christi petentem humiliter doceri veritatem, & reduci ab errore, Sed simpliciter nec audita, nec reddita ratione, mera autem tyrannide & plenitudine potestatis urgere ad Revocationem sententiæ, quam ex conscientia verissimam judico, & ad abnegandam fidem Christi & verā apertissimæ Scripturæ intelligentiam (quantum mea capit conscientia) seducere volentes, Cum potestas Papæ non contra nec supra, sed pro & infra Scripturæ & veritatis majestatem sit, nec potestatem Papa acceperit oves perdendi, in Luporum fauces projiciendi, & in errores errorumq; Magistros tradendi, Sed ad veritatem (sicut Pastorem & Episcopum, Vicarium Christi decet) revocandi. Ex quibus me læsum, gravatumque sentiens, cum tali violentia videam futurum esse, ut nullus etiam ipsum Christum audeat confiteri, nec Scripturas sacras in Ecclesia sua propria profiteri, atque ita me quoque à vera, sana, Christianaq; fide & intelligentia, in vanas & mendaces hominum opiniones violenter protrudi, & in seductorias populi Christiani fabulas urgeri.

Supra fol. 195. b.

Idcircò à præfato sanctissimo Domino nostro Leone non rectè consulto, supraq; dictis prætensis Commissione & Judicibus, & eorum citatione ac processu, & omnibus inde secutis & secuturis, & quolibet ipsorum, ac à quibusvis excommunicatione, suspensione & interdicti sententiis, censuris, pœnis & mulctis, atq; aliis quibuscunque denunciationibus & declarationibus (ut prætendunt) hæresis & apostasiæ per eos vel alterum eorum quomodolibet attentatis, factis & molitis, attentandis, faciendis & moliendis, ipsarumq; nullitate (suis honore & reverentia semper salvis) tanquam iniquis & injustis merè tyrannicis & violentis, Nec non à quolibet futuro gravamine, quod mihi ex eo venire poterit, tàm pro me, quàm pro omnibus & singulis mihi adhærentibus, & adhærere volentibus, ad futurum Concilium legitimè, ac in loco tuto, ad quem ego, vel Procurator per me deputandus, liberè adire potero vel poterit, Et ad illum, vel ad illos, ad quem, seu quos de jure, privilegio, consuetudine, vel alias mihi provocare & appellare licet, provoco & appello in iis Scriptis, Apostolosq; primò, secundò, tertiò, instanter, instantius, & instantissime mihi dari peto. Si quis sit, qui mihi dare hos voluerit & potuerit, & præsertim à vobis Domino Notario, testimoniales, Et protestor de prosequendo hanc meam Appellationem per viam nullitatis, abusus, iniquitatis vel injustitiæ, & aliàs, prout melius potero, optione mihi reservata, addendi, minuendi, corrigendi, & in melius reformandi, omniq; alio juris beneficio, mihi, ac mihi adhęrentib. & adhęrere volentib. semper salvo.

Qua quidem schedula coram me & testibus infra scriptis, ut præmittitur interposita protestatus fuit, & protestabatur expressè se, per se vel Procuratorem, non posse ad eum accedere, à quo extitit appellatum, tum propter metum plurimorum, sibi, & vitæ suæ insidiantium, ac ejus, à quo appellavit, tum propter viarum discrimina. Ideoq; petiit sibi à me, Notario publico, cum debita instantia Apostolos tales, quales sibi de jure deberentur, dari atq; concedi. Cui quidem petenti dedi Apostolos tales, quales sibi debentur, vel saltem testimoniales

præsenti

præsenti Instrumento publico extunc exarandos. Super quibus omnibus & singulis petiit à me Notario infrà scripto unum vel plura confici atq; fieri publicum vel publica Instrumentum vel Instrumenta.

Acta sunt hæc Wittembergę, Brandenburgensis Diocœsis, sub anno, inditione, die, mense, & Pontificatu, quibus supra. Regnante Divo Maximiliano Romanorum Imperatore, hora tertiarum, vel quasi, in Capella corporis Christi, in Parochiali ibidem cemiterio situata. Præsentibus ibidem Christophoro Beehr, sacris Apostolica & imperiali autoritate vice comite Constantien. Et Hieronymo Papiss Curiensis Diocœsis Clerico, testibus ad præmissa vocatis rogatisq; pariter & requisitis.

BREVIS EXPLICATIO DICTI EX VI. CAP. JOHANN. OMNE QVOD DAT MIHI PATER. AUTORE D. MARTIN. LUTHER.

IN Euangelio Johannis oportet longè alia quàm in cæteris Euangelils, intentione, procedere. Nam hujus Euangelii unicus est ille scopus, ut cognoscamus hominem ex seipso prorsus nihil posse aut habere, sed tantùm ex divina misericordia. Hanc autem misericordiam sic tractat, ut eam omnibus modis soli Patri tribuat, soliq; Patri gloriam, laudem, gratias referendas concludat. Et quod mirabilius est, in eodem simul textu, sic omnia soli Patri tribuit, ut tamen Filio asserat omnia communia, ut quia Filius est Patris, ideò omnia Patris in Filio, solius Patris sunt, cujus & Filius est, in quo omnia sunt quæ Patris sunt, Et prorsus ineffabili Magisterio describit Patris & Filii æqualitatem & originem. Hinc illa contradictio, Doctrina mea non est mea Quomodo sua, non est sua? Et iterum, verba, quæ ego loquor, non loquor à meipso, sed Pater in me manens, ipse facit opera. Ita hic.

Omne, quod dat mihi Pater, venit ad me (id est, Nullus venit ad me, nemo cognoscit me, nemo credit in me, nisi donante Patre, Quicquid ergò venit ad me, non suo studio, sed Patre miserente venit, ut infrà eodem, Nemo potest venire ad me, nisi Pater meus traxerit eum. Item: Erunt omnes docibiles Dei, id est, non humano magisterio, sed Dei Spiritu docebuntur. Sic Esa. 54. Unde hoc
Esa. 54. verbum sumpsit Christus, dicit: Dabo filios tuos universos doctos à Domino.
1. Cor. 3. Quod Apostolus 1. Cor. 3. egregiè tractans exponit, Neque qui plantat, neq; qui rigat, est aliquid, sed qui incrementum dat, Deus, Q. d. Omnes docemur verbo externo, sed nisi interne à solo Deo doceantur, non veniunt ad Christum. Quare hoc verbo, superbos & de seipsis præsumentes, dejicit Christus, ut salubriter de seipsis desperantes, intelligant, unde petendum sit, ut ad Christum veniamus, ac sic Deus solus glorificetur de misericordia, indignis præstita, ideo omne quod Pater mihi dat, hoc solum, & nullum aliud, venit ad me, ideò frustranea est universa præsumptio nostræ virtutis.

Et eum, qui venit ad me, non ejiciam foras, Quia descendi de cœlo, non ut faciam voluntatem meam, sed voluntatem ejus, qui misit me, Patris.

Hoc est, non solùm hoc totum Patri tribuendum est, quod ad me, ipso donante, venitur, sed etiam idipsum, quod à me recipitur, & non ejicitur, qui venerit, non enim nostris viribus venimus, Ita multò minùs nostris viribus servamur, seu perseveramus. Quod autem hoc Patri tribuendum sit, ostendit, Quia non mea, sed Patris voluntate recipio venientem. Ac sic dulcissimè nobis commendat Patrem misericordiarum, & in omnibus quæ in Christo agi videmus, nos ducit ad amandum, honorandum, glorificandum Patrem, ut ne scilicet pedem figamus in humanitate Christi, per quam nobis misericordia exhibetur, sed per eam in invisibilem Patrem rapiamur, admirantes eum, quem audimus tanta nobiscum facientem per humanitatem hanc Christi.

Doctores sententiarum.

Et is est unicus & solus modus cognoscendi Dei à quo longè recesserunt Doctores sententiarum, qui in absolutas divinitatis speculationes, repserunt, omissa Christi humanitate, & ideò à magnitudine potentiæ, Majestatis, sapientiæ ejus, non potest subsistere anima, in quo studio ego miserrimè & periculosissimè sum versatus, & multi alii, Ideò repeto, iterumq; monebo. Quicunq; velit salubriter de Deo cogitare aut speculari, prorsus omnia postponat præter humanitatem Christi, Hanc autem vel suggerentē vel patientem sibi præfigat, donec dulcescat ejus benignitas, tunc ibi non sistat, sed penetret ac cogitet, Ecce non sua, sed Dei Patris voluntate, hæc & hæc facit, ibi incipiet placere sua vissima voluntas Patris, quam in humanitate Christi ostendit. Hac voluntate Deus Pater securè potest apprehendi, & cum fiducia: Ista via neglecta, non restat aliud, nisi præcipitium in æternum barathrum, Nam alia via non vult adiri, cognosci, amari, sicut dicit: Ego sum via, veritas & vita, Nemo venit ad Patrem nisi per me. Audis absolutam sententiam, Neminem nisi per Christum ad Patrem venire, In hac via exercere, & eris brevi profundior Theologus omnibus Scholasticis, qui hoc ostium & hanc viam, non solùm ignorant, sed suis infelicibus præsumptionibus, velut machinis speculationum sibi præcludunt.

Illud verò, Non ejiciam foràs, juxta tropum Scripturæ, quæ per negativas vehementissime affirmat, intelligendum est ita, Non ejiciam, sed libentissimè amplectar, ut sit expressio jucundæ & promptæ obœdientiæ Christi ad Patrem, simul & commendatio suæ dulcissimæ charitatis, qua nos donatos à Patre charissime complectatur (modò totum id, non suæ charitati aut virtuti, sed paternæ voluntati tribuatur) quem vult per se & in se glorificari & agnosci, Ac si diceret: Etsi ego vos ardentissimè cupio & amplector, nolo tamen in hoc vos gloriari aut sistere, sed ut eum agnoscatis & ametis, cujus optima voluntate, jussus ego vos ita amplector. Sic enim diligit non se nec suam gloriam, sed nostram quærit salutem, & in hac non nisi laudem & gloriam & amorem Patris, optimè nobis volentis & consulentis. Ideò ut hanc optimam Patris voluntatem sibi demandatam nobis reddat cumulatissimè commendatam, exponit eam, dicens.

Hæc est autem voluntas ejus, qui misit me, Patris, ut omne quod dedit mihi, non perdam ex eo, sed resuscitem illud in novissimo die.

Vides quare non ejiciat venientem, quia, inquit, ita placet Deo, ne fortè mihi detur gloria & in me stetur, sed voluntas Patris ametur, quæ vult, ut nullum ejiciam venientem ad me, imò non solùm non ejiciam, sed nec perdam. Videte ergò quàm diligat Pater mundum, ut Filio imponat omnia, quibus non ejiciamini aut perdamini, sed servemini. Quod autem addit, sed resuscitem illud in novissimo die, ad confutandam stultam carnis intelligentiam dicit, cum enim hoc diceret, Judæi de perditione temporalis mortis, eum loqui accipiebant, Ideò dicit, Adeò vult Pater, ne aliquem perdam, sed omnes servem, ut etiam si corporaliter perditi fuerint, non perdantur, sed adeò serventur, ut in novissimo die resuscitentur, sicut ejusdem Johan. 11. dicit: Qui credit in me, non morietur, etiamsi mortuus fuerit, vivet, Ego sum Vita & Resurrectio. Quare non possunt perdi, qui ad Christum veniunt, Imò eodem textu manifestè ostendit, quid velit intelligi per perditionem, Quia promittit se suscitaturum eos à morte, Ergò morituros prædicit, & tamen non perituros, non enim suscitatur à morte, nisi mortuus, Quare mortui non pereunt illi, sed vivunt ei omnia.

Si nunc quæras, Quæ est ista voluntas Patris? Quid præscribit, quo facto ad te venire & tibi dari, non ejici, non perdi, sed servari & resuscitari mereamur, Hoc jam ponit, dicens.

Hæc est autem voluntas Patris mei, qui misit me, ut omnis, qui videt Filium & credit in eum, habeat vitam æternam, & ego resuscitabo eum in novissimo die.

Habes nunc, quid sit venire ad Christum, exposuit voluntatem Patris, quid velit, nempe venire ad Christum, est videre eum & credere in eum, & non ejici,

non

non perdi, voluntate Patris, hoc est, æternam vitam habere, Voluntas ergò Patris est, ut omnes donati Christo, salvi fiant per Christum in æternum.

Magna verba & alio tempore satis tractata, quod fides Christi satis est ad æternam salutem, non dicit, sic jejunabis, sic orabis, hæc & hæc facies, sed crede in Filium, & salvus eris, sic vult Pater. Verùm ne iterum carnalis sensus vitam existimet dari æternam sine morte corporali, prædicit morituros quidem, sed tamen vitam æternam non amissuros, Quia resuscitandi sunt in novissimo die. Vides quam Euangelii verba seipsa exponant, suasq; glossas secum habeant, ut nihil necesse sit aliena & humana miscere.

Hucusq; docuit hominem spiritualiter sapere de vita & morte, & omnia accepta Patri referre, nosq; nihil ex nobis habere.

Sed nunc vide & intende animum, quam afferat communem sibi cum Patre divinitatem & omnia. Omnia dixit volente Patre se facere, ideò non dubium, quin Patris opera sint, quæ Christus fecit, sed & ipse eadem opera sese facere protestatus dicit, Et ego resuscitabo eum à mortuis, Certè vitam dare & resuscitare solius Dei est, Cum autem unum & idem opus sit, manifestè patet, quod Christus verus Deus & unus cum Patre sit, cum non sint duo Dii, Et tamen cum sese discernit à Patre, tanquam de alio loquens, & filium se nominans, pulchrè concludit se à Patre vero Deo, verum Deum esse, & utrumq; non duos, sed unum Deum æqualis virtutis, eadem omnia potentem, facientem, volentem.

Idem Argumentum, Quod non ejecturum se dicit, non perdirurum, Nam servare vitam ejusdem est virtutis, cujus est dare, Pater dat & Filius non perdit sed servat, Ergò alius quidem est, sed non diversus Deus, eadem cum Patre habens ac potens.

Porrò maximè omnium probat, quod dicit, Qui credit in Filium &c. Impietas est credere, nisi in unum verum Deum, & Pater verus Deus vult credi in Filium, Quid vult, nisi in verum Deum credi? Non enim gloriam suam dabit alteri, at gloria est, ut credatur in eum. Nulla enim creatura sufficit, ut possit in se credentem sustentare aut ei prodesse, Soli enim Deo debetur fides, spes, charitas, unde & theologicæ virtutes appellantur, Sed addit, Qui credit in Filium, habeat vitam æternam, Prorsus fides filii non posset vitam æternam præstare, nisi ipsemet esset Deus æternus & verus.

Hæc, mi Spalatine, ut ansam latius scrutandi tibi, accipe, Video & ego multa alia, sed non est ocium, ut me totum illis dare possim, occupatissimus enim sum. Horror autem est mihi in Euangelio Johannis per ocium versari, tantùm est ibi inæstimabilis Theologiæ, sum hoc sæpius expertus, Interim hæc breviter degustata accipe, & me Illustrimo Principi commenda. Vale.

ANNUS RESTITUTÆ SALUTIS M. D. XIX.

LEO PAPA X. DILECTO FILIO DEGENHARDO PFEFFINGER, DILECTISSIMI FILII, NOBILIS VIRI FRIDERICI Ducis Saxoniæ, Consiliario.

Dilecte fili, salutem & Apostolicam benedictionem.

QVanto affectu paternoq; amore, sacratissimam auream Rosam, quotannis à Romanis Pontificibus quarta Dominica sacratissimæ Quadragesimæ consecrari magno mysterio, & alicui ex primoribus Christianorum Regi vel Principi dicari & mitti solitam, hoc anno dilecto filio nobili Viro, Friderico Duci Saxoniæ, utpote suorum clarissimorum progenitorum more, de nobis & sancta Apostolica Sede benè merito, utque posthac magis mereri possit, dicaverimus, ex dilecto filio Carolo Miltitz, Nuncio cubiculario secreto, ac familiari

nostro, & quædam quæ nos Sedisq; prædictæ dignitatem autoritatemq; respiciunt, devotio tua plenius intelliget.

Scientes insuper, & meritò quidem, quanta sit devotionis tuæ apud eundem Ducem gratia, quantive ille, salubre & prudens consilium tuum, faciat, Devotionem ipsam tuam hortamur in Domino, ac paternè requirimus, ut pro sua debita erga nos, eandemq; Sedem devotione & observantia, rectè considerans, quanto decore, quóve munere eundem Ducem dignum duxerimus. Considerans etiam quàm detestabilis sit unius Satanæ filii Fratris Martini Lutheri nimia temeritas, quæ etiam & notissimam hæresin sapit, & tanti Ducis clarum nomen, claram etiam suorum Progenitorum famam denigrare potest, eodem Carolo Nuncio nostro audito, ea eidem Duci suo sano consilio persuadere velit, per quæ nostræ & dictæ Sedis dignitati, & ejusdem Ducis decori rectè consulatur, & dicti Martini temeritas comprimatur, & error, heu nimium gravis, qui in populo plerunq; nimium credulo ita seminatur, te uno potissimùm rem juvante, teq; bono consultore tollatur.

Hinc illæ lachrymæ, hinc illa misericordia, mittentes rosam auream.

In quo devotio eadem tua, Deo Salvatori nostro, cujus causa agitur, rem acceptam, & nobis, qui nihil magis, quàm zizaniam loliumq; hujusmodi ex agro Domini extirpare pro posse studemus, gratissimam faciet, Pro qua in suis etiam piis votis & desideriis devotio eadm tua nos Sedemq; prædictam magis sibi propropicios inveniet atq; benignos, Prout ex eodem Carolo à nobis plenè instructo eadem devotio plenius intelliget. Datum civitatis veteris Viterbien. Diocœsis, sub annulo Piscatoris, Kalend. Januar. Anno M. D. XIX. Pontificatus nostri anno VII. Euangelista subscripsit.

MAGNIFICO DOMINO DEGENHARDO PFEFFINGER, ILLUSTRISSIMI SAXONIÆ Ducis Consiliario, amico nostro præcipuo.

Magnifice Domine, Amice noster charissime, Cum in præsentia contingat venerabiem Dominum Carolum de Miltitz, sanctissimi Domini nostri Cubicularium secretum, istuc concedere, ob quædam suæ Sanctitatis negocia, noluimus illum sine nostris ad vestram Magnificentiam literis proficisci. Scimus enim, quantum, ob egregias ejus virtutes & animi dexteritatem apud istum Illustrissimum Principem valeat & autoritate & gratia, quantumq; semper rebus sanctissimi Domini nostri, & Sedis Apostolicæ affecta fuerit.

Idcircò rogamus eandem, velit continuò in eadem sententia permanere, ac nacta occasione, res hujus sanctæ Sedis Apostolicæ, isti Illustrissimo Principi commendare, persuadens excellentiæ suæ, velit sancta prædecessorum suorum vestigia imitari, qui inimicos sanctæ Romanæ Ecclesiæ ubiq; persecuti sunt, nec unquam eorum civitates & loca incolere passi sunt. Quod etiam istum illustriss. Principem facturum, & sanctissimus Dominus noster, & tota Romana Curia sibi persuadet, Nam illud & ipsius Nobilitas & candidissimi mores omnibus pollicentur.

Cæterùm ipsum Dominum Carolum vestræ Magnificentiæ enixè commendamus, rogantes eandem, velit illum & negocia sua apud istum Illustrissimum Principem fovere. In quo Magnificentia vestra, & sanctissimo Domino nostro, & nobis satisfaciet. Benè valeat, ex Capite Montis, V. Januarii, Anno M D. XIX.

Vicecancellarius.

LEO

Breve aliud Leo X. prorsus ejusdem Argumenti cum proximo ad Degenhardum Pfeffinger &c.

LEO PAPA X. DILECTO FILIO GEORGIO SPALATINO, DILECTI FILII NOBILIS viri Dn. Friderici Ducis Secretario.

TITULI S. LAURENTII IN DAMASO PRESBYTER CARD. DE MEDI. S. R. E. MAGNIFICO DOMINO GEORGIO Spalatino, Illustrissimi Saxoniæ Ducis Secretario, Amico nostro præcipuo.

MAgnifice Domine, amice noster præcipue. Cum Venerabilis Dominus Carolus de Miltitz, sanctissimi Domini nostri Cubicularius secretus, pro nonnullis ejus negociis, ad Illustrissimum Principem, Saxoniæ Ducem, se conferat, desiderantes sibi, quo possumus, favore & auxilio adesse, Visum est nobis Magnificentiam vestram, quæ plurimum apud ejus Excellentiam autoritate & gratia valet, enixè hortari, Ut non solùm ejusdem Caroli rebus favere, sed eidem in nonnullis, honorem & dignitatem sanctissimi Domini nostri, & sanctæ Romanæ Ecclesiæ concernentibus, quæ coràm melius explicabit, fidem adhibere, & res ecclesiasticas præfato Principi commendare velit, per illius Excellentiam, prædecessorum suorum more fovendas & tuendas, In quo Magnificentia vestra sanctissimo Domino nostro & nobis plurimum satisfaciet, cui nos offerimus, Quæ benè valeat, ex Corneto,

VII. Januarij, Anno M. D. XIX.

ANno à natali Christi M. D. XIX. in Germaniam ad Illustrissimum Principem D. Fridericum Ducem Saxoniæ, Electorem &c. missus est à Leone Pontifice Romano Carolus Miltitius, natus in Familia nobili Misnensi, adferens à Leone X. Rosam, ut vocant, auream, monstratam Romæ Dominica quarta Quadragesimæ, ut consuetudo est ibi. Etsi enim Dux Fridericus non profitebatur se defensorem esse eorum, quæ contra Indulgentias ediderat D. Martinus Lutherus, Tamen nec Judicem se facere voluit, nec vi opprimere D. Martinum Lutherum, rebus neq; cognitis neq; judicatis.

Ideò Leo X. conatus est quibuscunq; officiis & nunciis missis accendere Ducem Fridericum ad asperiora consilia. Exhibitaq; Rosa Carolus Miltitius querelas & mandata Leonis X. exposuit, & deploravit discordiæ initia & semina in Ecclesia, & apertè culpam in D. Martinum Lutherum, & tectè in Ducem Saxoniæ Fridericum contulit, & magnis obtestationibus petivit, ut D. Martinus Lutherus opprimeretur. Hæc sæpè rediens ad aulam Carolus Miltitius, sedulò agebat.

Cum autem deliberaretur de responsione danda Carolo Miltitio, Reverendus D. Martinus Lutherus in ædibus D. Georgii Spalatini Aldenburgi hæc capita responsionis annotavit.

PRIMO, Arguendum esse summum Pontificem, & in hunc solum, totam, & summam congerendam accusationem, & omnia argumenta (Quorum quinque annotaverat Carolus Miltitius: *1. Populum seductum in opinione Indulgentiarum. 2. Lutherum huius seductionis autorem. 3. Iohannem Tetzel occasionem dedisse Luthero. 4. Episcopum Magdeburgensem impulisse Iohannem Tetzel ad opus studio quæstus. 5. Iohannem Tetzel excessisse modum impositi operis*) Nam hic pro officio suo debuerat, vel prohibere Episcopum Magdeburgensem, ne tot Episcopatus ambiret unus, Aut certè gratis (sicut accepit à Domino) ei conferre. Nunc quia & ambitionem illius aluit, & suam avaritiam explevit, tot millibus pro Palliis & dispensatione, necessitatem fecit Episcopo, pecunias isto modo quærendi, & pro Indulgentiis populum Christi fœdissimè deglubendi. Atq; in hoc ipsum jam tertia culpa, summus Pontifex eidem consensit.

Ex ista autem necessitate Episcopus coactus est, eum hominem quærere, qui pecuniarum corradendarum & populorum deglubendorum per multos annos, exercitatissimus esset artifex, atq; ad aliud nihil utilis. Hic tandem, ut & Episcopo in vota responderet, sua quoq; interim nihilominus curaret, despumavit virtutes Indulgentiarum in eam labem, quam hodiè passim orbis abominatur.

Ibi primum populi miserabilem seductionem & exactionem impatienter ferens, impatientissimè verò Florentinorum avaritiam, qui simplicis ingenii Pontificem, in quem voluerunt portum, imo naufragium, impellunt. Nam impudentissimorum illorum avaritia, penè sexcentis Tartaris insatiabilior cognita est. Ideò data aliquando in Romanam avaritiam occasione, non invitus apprehendi, & ea, quæ suprà excusa sunt, & quæ subjicientur, contra Indulgentias emisi.

AD LEONEM X. LUTHERI EPISTOLA.

BEATISSIMO PATRI LEONI X. PONTIFICI MAXIMO, F. MARTINUS LUTHERUS AUGUSTINIANUS, SALUTEM æternam.

BEatissime Pater, Cogit iterum necessitas, ut ego fex hominum & pulvis terræ, ad beatitudinem tuam, tantamq; Majestatem loquar. Quare paternas ac verè Christi vicarias aures huic oviculæ tuæ interim clementissimè accommodare dignetur Beatitudo tua, & balatum meum hunc officiosè intelligere.

Fuit apud nos honestus hic Vir Carolus Miltitius, Beatitudinis tuæ Secretarius Cubicularius gravissimè causatus nomine Beatitudinis tuæ apud Illustrissimum Principem Fridericum de mea in Romanam Ecclesiam & Beatitudinem tuam, & irreverentia & temeritate, expostulans satisfactionem. Ego ista audiens, plurimùm dolui, officiosissimum officium meum tam infelix esse, ut quod pro tuendo honore Ecclesiæ Romanæ susceperam, in irreverentiam etiam apud ipsum verticem ejusdem Ecclesiæ ac plenam omnis mali suspicionem venerit?

Sed quid agam, Beatissime Pater? desunt mihi consilia prorsus. Potestatem iræ tuæ ferre non possum, & quo modo eripiar, ignoro. Revocationem expostulor Disputationis; Quæ si id posset præstare, quod per eam quæritur, sine mora ego præstarem eam. Nunc autem, cum resistentibus & prementibus adversariis, Scripta mea latius vagentur, quàm unquam speraveram, simul profundiùs hæserint plurimorum animis, quàm ut revocari possint. Quin cum Germania nostra hodiè mirè floreat ingeniis, eruditione, judicio, Si Romanam Ecclesiam volo honorare, id mihi quàm maximè curandum video, ne quid ullo modo revocem, Nam istud revocare nihil fieret, nisi Ecclesiam Romanam magis ac magis fœdare, & in ora omnium hominum accusandam tradere.

Illi illi heu, Beatissime Pater, hanc Ecclesiæ Romanæ intulerunt injuriam & pene infamiam apud nos in Germania, quibus ego restiti, id est, qui insulsissimis suis sermonibus, sub nomine Beatitudinis tuæ non nisi teterrimam avaritiam coluerunt, & opprobrio Ægypti contaminatam & abominandam reddiderunt sanctificationem: Et quasi id non satis fieret malorum, me, qui tantis eorum monstris occurri, autorem suæ temeritatis apud Beat. tuam inculpant.

Nunc Beatiss. Pater, coram Deo & tota creatura sua testor, me neq; voluisse, neq; hodiè velle, Ecclesiæ Romanæ ac Beat. tuæ potestatem ullo modo tangere, aut quacunq; versutia demoliri, Quin plenissime confiteor hujus Ecclesiæ potestatem esse super omnia, nec ei præferendum quidquam sive in cœlo, sive in terra, præ-

ra, præter unum Jesum Christum Dominum omnium. Nec Beat. tua ullis malis dolis credat, qui aliter de Luthero hoc machinantur.

Promittit silentium modo adversarij taceant.

Et quod unum in ista causa facere possum, promittam libentissimè Beat. tuæ istam de Indulgentiis materiam me deinceps relicturum, penitusq; taciturum (modò & adversarii mei suas vanas ampullas contineant) Editurum deniq; in vulgus, quo intelligant & moveantur, ut Romanam Ecclesiam purè colant, & non illorum temeritatem huic imputent, Neq; meam asperitatem imitentur adversus Romanam Ecclesiam, qua ego usus sum, imò abusus & excessi adversus Balatrones istos. Si qua tandem gratia Dei, vel co studio rursum sopiri queat excitata discordia. Nam unicum à me quæsitum est, ne avaritiæ alienæ foeditate pollueretur Ecclesia Romana mater nostra, néve populi seducerentur in errorem, & charitatem discerent postbabere Indulgentiis. Cætera omnia, ut sunt neutralia, à me vilius æstimantur. Si autem & plura facere potero aut cognovero, sine dubio paratissimus ero.

Christus servet Beatitudinem tuam in æternum.
Ex Aldenburgo III. Martii, Anno M. D. XIX.

EPISTOLA ERASMI AD ILLUSTRISSIMUM D. FRIDERICUM, SAXONIÆ Ducem &c.

ILLUSTRISSIMO PRINCIPI FRIDERICO DUCI SAXONIÆ, SACRI IMPERII ELECTORI, ERASMUS CELSITUDINI tuæ addictissimus, salutem ac felicitatem.

ILlustrissime Princeps, Tametsi mihi nunquam contigit, Illustrissimam Celsitudinem tuam intueri coràm aut alloqui, quod ego sane non in minima infelicitatis meæ parte numero, Tamen inflammatus omnium prædicatione, miro consensu, cum eximias tuas dotes vel summo dignas Imperio, tum mirificum quendam animum erga bonas literas provehendas, laudibus vehentium, atq; in me quoq; peculiariter & eximiè propensum, ausus sum Cæsarum vitas per me recognitas, tuo dicare nomini, Nihil aliud venans aut captans à sublimitate tua, nisi ut ei disciplinarum optimarum studia redderem commendatiora, aliquoq; pacto testarer, me tanti Principis ultroneo favori, mutuo quodam amore respondere.

Porrò, quo minus Volumen ad te miserim è Basilea, nam illic opus excusum est, in causa fuit, quod cum iter esset ingens, id enim temporis agebas Wittembergæ, non dabatur certus quispiam, cui tuto committi posset. Mox verò visum est supervacaneum, mittere Librum, qui nusquam gentium non esset evulgatus. Libuit tamen interim hasce literas, velut exploratrices mittere, quarum indicio cognoscam grata ne fuerit nostra sedulitas an secus. Si parum feliciter cessit audacia, dabitur opera, ut quod hic admissum est errore, alias sarciatur. Neq; dubito, quin singularis illa tua, & nulli non prædicata clementia, culpam eam facilè condonatura sit, animo sedulo certè propensoque, cui, si judicium defuit, studium non defuit demerendi magnitudinem tuam.

Sin benè cessit, quod ausi sumus, non aliud officii præmium poscimus, nisi ut pergas favere melioribus literis, jam passim per nostram etiam Germaniam efflorescentibus, Atque hanc quoque laudis partem tuis asserere, quæ fortassis non minus dignitatis sit allatura, vel patriæ vel Principibus ipsis, quàm hactenus peperit bellicæ rei gloria. Ea felicitas nobis continget, si & Principum benignitas fovebit optimarum literarum Professores, ac juvenum ingenia, quæ spem non vulgarem de se præbere videntur, & autoritas adversus *μισομούσους* istos,

ac veteris inscitiæ tyrannidem, omnia armorum vi pertinacissimè tuentes, sit nobis præsidio. Quid enim non moliuntur hostes devoti bonorum studiorum? quas non technas? quas non Sycophantias? quas non insidias comminiscuntur? quibus non cuniculis conantur obrepere? quas non admovent machinas? quæ non tela in nos torquent lethali veneno tincta? quæ conspiratio? quàm arctum inter istos fœdus ad profligandas literas? quas quia pueri non didicerunt, putet senes discere? cum minore penè opera discere potuerint, quàm impugnant. Quàm hic concordes sunt, qui nusquam consentiunt, nisi ad lædendum? quàm hic habent ingenium, ad meliora stupidi? quàm hic vigilant, ad benè merendum oscitabundi?

Lucubrationes aliquot M. L.

PRODIERE nuper lucubrationes aliquot Martini Lutheri, simulq; rumor allatus est, hominem supra modum gravari autoritate Reverendissimi Cardinalis S. Sixti, qui apud Suevos, Romani Pontificis agit Legatum. Ut hic protinus exilierunt? ut gestierunt? ut gavisi sunt? occasionem, ut ipsis visum est, maximè oportunam esse datam, lædendi bonas literas? Nam, juxta Græcorum Proverbium: Improbis præter occasionem nihil deest, quæ videlicet nocendi facultatem præbeat iis, quibus adest perpetua nocendi voluntas. Continuò sacræ apud populum conciones, scholæ, conciliabula, convivia, nihil aliud crepabant, quàm hæreses & Antichristos. Atque huic tàm odioso negocio, præsertim apud mulierculas & indoctam plebeculam, miscuerunt homines callidi, trium linguarum, eloquentiæ, politiorisq; literaturæ mentionem, quasi aut Lutherus his præsidiis fideret, aut ex hisce fontibus hæreses nascerentur. Hæc impudentia plus quàm sycophantica, cum optimis quibusq; displiceret, tamen ut bellum inventum probabatur quibusdam, qui se Theologiæ antesignanos, & Christianæ religionis columnas existimant. Et vide, quàm studio cæci, nostris blandimur vitiis, atrocem contumeliam, imò facinus hæresi proximum ducimus, si quis Theologum Rabulam, quales sunt non pauci, pro Theologo ματαιολόγον nominet. Ipsi nobis ignoscimus, cum apud frequentem populum, hæreticum & Antichristum vocamus, cuicunq; succensemus.

Lutherus mihi tàm ignotus est, quàm cui ignotissimus, ut suspectus esse non queam, quasi faveam amico. Hujus lucubrationes nec tueri meum est, nec improbare, ut quas hactenus non legerim nisi carptim. Certè vitam hominis nemo, qui novit, non probat, quæ cum longissimè absit ab omni suspicione avaritiæ atq; ambitionis, & morum innocentia, vel apud Ethnicos favorem invenit. Quàm non congruit mansuetudini theologicæ, protinus ac ne perlecto quidem libro, tàm immaniter debacchari in nomen ac famam probi viri, Idq; apud imperitam plebeculam, quæ prorsus caret judicio? Præsertim cum ille disputanda proposuerit, cum omnium judicio sese submiserit, quorum oportuit, & quorum non oportuit. Nemo monuit, nemo docuit, nemo revicit. Tantùm vociferantur hæreticum, seditiosis clamoribus ad lapides provocant. Dicas eos sitire sanguinem humanum, non salutem animarum. Quo invisius est hæreseos nomen auribus Christianis, hoc minus committendum est, ut temerè in quenquam impingatur. Non statim quivis error hæresis est, Neq; protinus hæreticum est, quidquid huic aut illi displicet. Neq; semper fidei negocium agunt, qui prætexunt hujusmodi splendidos titulos, Imò, pleriq; suum agunt negocium vel quæstui suo consulentes, vel tyrannidi. Quin præcipiti lædendi studio sæpè criminantur in alio, quod ipsi domi probant.

Denique, cum tot sint veteres ac neoterici Scriptores, nec horum quisquam adhuc repertus sit, in cujus libris non fateantur inesse periculosos errores. Cur reliquos taciti placatiq; legimus, in unum aut alterum tàm atrociter sævimus? Si veritati patrocinamur, cur non ex æquo offendit, ubicunq; reperitur, quod veritati repugnat? Sanctissima res est, fidei religionisq; sinceritatem tueri, sed sceleratissima res est, prætextu defendendæ fidei, nostris servire cupiditatibus, Si quid-

quidquid in scholis receptum est, oraculum haberi volunt, cur inter se scholæ dissentiunt? cur scholastici Doctores inter sese pugnant ac digladiantur? Imò, cur in eadem Sorbona Theologus à Theologo dissentit? Imò, perpaucos reperias, qui consentiant, nisi conspirarint. Ad hæc, non rarò deprehenduntur damnare in recentium libris, q. in Augustino aut Gersone non damnant, quasi veritas cum autore mutetur. Eos quibus favent, sic legunt, ut omnia torquentes, nihil non excusent, Quibus infensi sunt, sic legunt, ut nihil non calumnientur.

Optima Christianismi pars est, vita Christo digna, quæ cum suppetit, non debet esse facilis hæreseos suspicio. Nunc quidam nova comminiscuntur fundamenta, sic enim vocant, hoc est, novas leges condunt, per quas docent, hæreticum esse, quidquid non placet. Quisquis alterum hæreseos accusat, ipse præstare debet mores Christiano dignos, charitatem in admonendo, lenitatem in corripiendo, candorem in judicando, lenitudinem in pronunciando. Cum nemo nostrum careat erratis, cur alienos lapsus iàm inclementer insectamur? cur malumus vincere, quàm mederi? cur opprimere, quàm docere? At ille, qui solus omnium omni caruit errore, non comminuit baculum confractum, nec extinguit linum fumigans. Augustinus de Donatistis plus quàm hæreticis agens, non vult eos cogi, sed tantùm doceri. Et ab horum cervicibus magistratuum gladios depellit, quorum sic is ipse quotidiè impetebatur. Nos quorum proprium munus est docere, cogere malumus, quia facilius.

Hæc, Illustrissime Dux, eò scribo liberius, quò minus ad me pertinet causa Lutherana. Cæterùm, ut tuæ Celsitudinis est, Christianam religionem pietate tua protegere, ita prudentiæ est, non committere, ut quisquam innocens, te justitiæ præside, sub prætextu pietatis aliquorum impietati dedatur. Vult idem Leo Pontifex, cui nihil magis est cordi, quàm ut tuta sit innocentia. Pater vocari gaudet, nec amat eos, qui sub ipsius umbra tyrannidem exercent, Neque quisquam magis paret animo Pontificis, quàm is, qui quod æquissimum est, exequitur, Quid istic de Luthero sentiant, nescio. Certè hic video libros illius ab optimis quibusque cupidissimè legi, Quanquam mihi nondum vacavit evolvere. Benè valeat eadem tua Celsitudo, quàm nobis diu incolumem, felicem, florentemq; servet Christus optimus maximus.

Multa admodum sunt Epistolæ Erasmi, in quib. mētionem facit causæ Lutheri, Qui eas volet legere, evolvat opus Epistolarum ejus.

Antuerpiæ XVIII. Kalend. Majas, Anno à Christo incarnato M.D.XIX.

PRINCIPIS ELECTORIS SAXONIÆ DUCIS FRIDERICI RESPONSIO AD Erasmum Roterodamum.

DEI GRATIA FRIDERICUS DUX SAXONIÆ, SACRI ROMANI IMPERII ARCHIMARSCALLUS, PRINCEPS, ELECTOR & Vicarius, Landgravius Thuringiæ, & Marchio Misniæ, S. P.

QVamvis non dubitemus, Erasme eruditissime, te ex literis nostris, Jodoco Jonæ ad te nuper proficiscenti, datis plane cogniturum, tuam erga nos singularem istam benevolentiam, ut alioqui, ita in dedicatione Suetonii & aliorum historicorum illustrem, nobis esse gratissimam, Respondendum tamen tuis existimavimus, Ad nos Antuerpiæ XVIII. Kalend. Majas scriptis, cum ob alia non pauca, tum quod eruditissimæ simul & elegantissimæ tuam erga nos synceram & veram Christi eruditionem & Euangelicam veritatem, studium & amorem pientissimum jam pridem nobis exploratum fecerunt perspectiorem.

Est, ut

Est, ut scribis, mira osorum melioris doctrinæ conspiratio in id solum idonea, ut bonis, piis, & probè literatis noceat.

Non damnari ab eruditis causam Lutheranam, & Doctoris Martini lucubrationes ab optimis quibusq; istic, cupidissimè legi, lætamur. Eoq; magis, quod plerique bonorum & eruditorum in nostris quoque Regionibus & Principatibus, nedum externis, hominis iàm vitam & mores, quàm eruditionem, miro consensu laudant. Quod enim hactenus in Saxonibus nostris degit, non tàm homini, quàm causæ dedimus, Nihil minus unquam conati, quàm ut dignos præmiis pœna premeret. Neq; Deo omnipotente juvante committemus, ut nostra culpa innocens quispiam sua quærentium impietati dedatur.

Ad hæc, Deo autore, bonis literis & rectis studiis, & eorum tàm Professoribus, quàm Studiosis non minùs in posterum favebimus, quàm hactenus favimus. Id quod pro præcipua nostra erga te gratia latere te noluimus in præsentiarum. Benè vale, doctissime Erasme.

Ex arce nostra Grimnensi Pridie Idus Majas, Anno M.D.XIX.

VENERABILIBUS PATRIBUS
ET FRATRIBUS CONVENTUS JUTTERBOCCENSIS, ORDINIS MINORUM.

SALUTEM ET PACEM.

Objurgat rudes & ignavos suæ doctrinæ censores.

OBlatæ sunt mihi duæ schedulæ, Venerabiles Patres, quarum una ad Reverendissimum D Episcopum, Dominum nostrum gratiosum Brandenburgensem à toto conventu missa, meum nomen fœdissimè conspurcat, & aliquot Propositiones verissimas impudenti temeritate arguit erroneas esse. Ego sanè fui satis admiratus, q; vos, qui observantiæ titulo inflammamini, & populi vos Salvatores jactatis, & tunicæ inconsutilis zelatores, adeò fueritis obliti Euangelii, ut non ante Fratrem monueritis, inter te &ipsum (ut inquit) solum, ac magis voluistis detractores alieni nominis, tum quod fœdius est, judices alienæ sententiæ, autoritate propria fieri. Est ista superbia & petulantia, religionis vestræ & observantiæ modus. *Matth. 18.*

Verùm, ne reddam malum pro malo, optionem vobis do. Aut revocate hanc temeritatem, & reddite mihi nomen meum, Aut ego publicabo per impressuram hanc vestram schedulam, adjecta confutatione vestræ ignorantiæ, quod non erit honorificum Ordini vestro, Vos, qui vestræ Observantiæ ritu, studia contemnitis, & literas spontè vultis nescire, sed tantùm visionibus & cogitationibus vestris populum occupare, decebat, ut sileretis, & alios studere permitteretis. Mea doctrina tribus annis in Universitate nostra assiduè est agitata, discussa & judicata, disputando, legendo, docendo, prædicando, scribendo, cum acutissimis & diligentissimis viris, nec dum inventa reproba. Et nunc post fornacem vestri Conventiculi, ab uno aut duobus stertentibus Fratribus, qui Magistrum fortè viderunt aliquando, & cognoverunt nunquam, debet hæretica damnari? Videte, ne vos inveniamini hæretici, & omninò tales, qualem me & meos criminati estis. Mihi non erit difficile (Deo propicio) defendere mea dicta contra vos, Sed vobis interim & Ordini vestro parcam, donec audiam, quid sitis facturi.

Omitto, quæ Lector vester Bernhardus, caput ineptissimum, blaterat, ad Vicarium Episcopi, de scissura inconsutilis tunicæ. Quasi Ecclesia ideò sit peritura, si Thomas aut Bonaventura repudientur. Quis servavit Ecclesiam, antequam Thomas & omnes Monachi essent in rerum natura? Deinde, homo suavis disputationem privatam se habuisse confitetur, in qua solemus liberè & familiariter loqui, & tenere quæ etiam non prædicaremus. Et nihilominus hanc ipsam

detractor

Detractor iste in accusationem vertit & nobis imponit, quod Laici quærunt: Ubi in Euangelio dicatur de confessione & jejunio? Videte hunc venenatum insidiatorem. Cur non & alias quæstiones Laicorum mihi imponit, aut etiam vetularum crepitus? Verum, ut dixi, Accipite, aut pacem aut bellum, ut volueritis. Attamen, ut superabundanter agam, brevibus hic rationem signabo coram eorum, quæ cum Lectore vestro audio fuisse disputata.

PRIMO dicitis fuisse dictum, quod Deus præceperit homini impossibilia. Respondeo: Cur ergò Paulus Rom. 8. dicit, fuisse impossibile, non tantùm nobis, sed etiam Legi, ut justicia fieret? Ideò necesse fuisse, ut Christus moreretur? Legite B. Augustinum de perfectione justiciæ, & invenietis vos potiùs errorem schismaticum & pestiferum docere, quando negatis, homini esse impossibilia præcepta. Aut dicite, Si sunt possibilia, ad quid necessaria est gratia? Aut illuditis & irridetis misericordiæ Dei beneficium.

Rom. 8. *B. Augustinus.*

Denique, cur oratis: Fiat voluntas tua, si per vos potestis facere voluntatem Dei? Pudet me tàm crassæ vestræ temeritatis, quod hanc Christianissimam doctrinam, appellatis pestiferos & perniciosos errores.

Secundò, errorem dicitis, quod Deus exigit à quolibet Christiano summam perfectionem & totum Euangelium.

Primùm quæro ab insigni vestra prudentia, quibus sit Euangelium datum, lapidibus an lignis? Si hominibus, Cur ergo non tenentur præcepta Dei tenere, quando Christus dicit, Ne unum Jota præteriturum? Doleo miro modo vos Inconsutilistas & Tunicastros sic desipere, ut negetis homines esse debitores servandæ voluntatis & præceptorum Dei. Et nunc demum dubitandum ac disputandum sit, An obœdire oporteat præcipienti Deo? O furor? Igitur omnes debemus totum Euangelium & omnia præcepta, sed quia non possum⁹, Ideò sumus peccatores, & currimus ad thronum misericordiæ Dei. Hæc est B. Augustini sententia in tota parte octava. Vos a. homines à misericordia trahitis ad judicium, dum non sinitis eos sese agnoscere peccatores & præceptorum Dei debitores.

Matth. 5. *Inconsutilistæ.*

Tertiò, quod nulla sunt consilia, sed omnia Euangelii sunt præcepta. Hæc invidia & nequicia vestra mentita est. Illi enim sic dixerunt: Præcepta sunt ultra Consilia, Et: Præcepta sunt plus quàm Consilia, Quia consilia sunt quædam media, quibus facilius implentur præcepta. Ut virgo & vidua aut celebs facilius servat Præceptum: Non concupisces, quàm conjugatus, qui concupiscentiæ aliquo modo cedit.

Quartò, Quod Canones docent, luxuriam, avaritiam, superbiam, Et quod sunt contrariæ Scripturis sacris. Et hoc Leviathan vester sic addidit & pervertit. Nihil enim rectè accipit unquam invidia. Illi dixerunt, quod Canones & Decretales olent seu sapiunt aliquando superbiam & avaritiam, hoc est, quod ii, qui statuerunt, aliquando quæsierunt, quæ sua sunt, plus quàm charitatem. Hoc vos dicitis docere superbiam. Rogo vos: Non potest superbus & avarus prædicare veritatem, & tamen sic prædicando olere, quærere lucrum? Sicut vos in hac schedula, etiam si vera dixissetis, tamen fraternam invidiam & asininam inscitiam olerent vestra verba. Deinde hoc verum est, quod Canones sæpissimè abutuntur Scripturis, & torte exponunt in alium sensum, quàm suo loco habent.

Et quid hoc mirum? Nonnè & vos tunicam inconsutilem & Ecclesiæ unitatem hic accepistis in contrarium sensum? Sed pro vestra stulta opinione, sine qua Ecclesiæ unitas rectè stabit, legite C. translato de constitutione lib. 1. & videte, an rectè ibi Papa dicit, Sacerdotium Christi in Petrum translatum, quod Apostolus ad Ebræos de Sacerdotio Aaronis in Christum dicit.

Sed vos nec legitis quidquam, multò minus intelligitis, & adhuc judicare vults de doctrinis. Idem de Libero arbitrio, quod nullum est teste B. Augustino. Non enim potest nisi malum facere, nunquam autem bonum, nisi gratia adjutum. Ergo se solo non est liberum, sed servum peccati, ut Augustin. lib. 2. contra Julia.

Liberum arbitriũ. *Augustinus contra Julianum.*

Julianum docet. Sed rogo vos, cohibete temeritatem vestram, ac desistite ab insullis vestris somniis, nimis nihil sapitis, in doctrina Christiana. Estote pro vobis Sermocinistæ, Sinite nos Doctores sanctos legere.

Quintò, Quod Laico habenti autoritatem (Scripturæ) plus sit credendum, quàm Papæ quàm Concilio, imò quàm Ecclesię. Hoc etiam Juristæ docent, ut Panormitanus c. significasti. Et adeò est catholicum, ut Augustinus in multis locis hoc pro Regula habeat legendi Autores. Nec fuit ullus tàm fœdus hæreticus, qui hoc negaret, nisi novi isti hæretici omnium temerariissimi Jutterboccenses Observantini, qui fronte sua meretricia, sacratissimas Patrum doctrinas, quas nunquam legerunt, pronunciant pestiferas, absurdas, alienas à catholica doctrina. Nonnè hæc est in Spiritum sanctum blasphemia?

Sextò, Quid Thomas prædicarit, nescio, nisi quod iterum video vestram maliciam prodere seipsam. Nam cum ille in generali Prælatos carpserit Papas & Episcopos, quod utiq; non solùm licet, sed etiam debet fieri, nisi Scripturas velitis negare & prohibere, ubi Christus fures, latrones, lupos reprehendit. Vos autem ei audetis pro culpa imponere. Quod tunc rectè fecissetis, si ille aliquem nominasset individualiter. Nunc autem detractores, & calumniatores estis, quia nihil legitis nec intelligitis. Quidquid autem allegatis, totum secundum cerebrum vestrum accipitis & securè pronunciatis, Quando satisfacietis illi & nobis pro tàm gravi detractione?

Septimo, iterum vos proditis, dum Magistrum Franciscum accusatis, quod de literis Confessionalium docuerit stuppæ retiaculum facere, & prohibuerit bona opera, confessionem & jejunia. Nec pudescitis ipsi vos fateri, quod talia ipse negavit vobis. Vos autem ad detrahendum accensi, accusatis eum de iis, quæ ignoratis, quæ ipse negat, quæ aliorum relatu audistis. O intolerabilem & pestilentem temeritatem. Cur non expectastis, donec sciretis? Cur non os virulentum cohibetis, nec ei neganti magis creditis publicè, quàm aliis narrantibus? Est ista charitas vestra? Didicistis hoc ex Regula vestra? Quid faceretis, si & nos publicè vos accusaremus de magnis horrendisq; monstris quæ vulgò de vobis jactantur? Novus mos accusandi ex aliorum relatu, ex propria suspicione, ex temerario judicio Fratrem negantem, nec convictum accusare.

Si Laici quærunt de jejunio aut confessione ex Euangelio, rectè faciunt. Et vos tenemini ad responsionem, debetis enim scire Euangelium. Si non potestis respondere, desinite iis, qui possunt, detrahere.

Ultimò, Quod Lector nunc negavit Papam solum esse Vicarium Christi, Et Petrum esse Principem Apostolorum in potestate, Et, nullum esse casum reservatum jure divino, rectè dictum est. Sed, ut video, nescitis, quid sit jus divinum vel jus humanum, & estis in utroq; judices cum fiducia, jure divino (ut D. Hieronymus multis locis probat) Apostoli omnes sunt æquales, Episcopi omnes sunt æquales. Imò addit idem Hieronymus, Quod Presbyter & Episcopus jure divino sunt idem. Quid hic facietis? An Hieronymum comburetis? An ipse quoq; tunicam inconsutilem scindet vobis? Legite eum in Epistola ad Euagrium, & in commentariis ad Titum & Ephesios, Et videbitis vestram negligentiam & temeritatem. Igitur Papa solum humano jure est Vicarius Christi, sicut etiam Romæ scriptum est in Ecclesia, matre omnium, Lateranensi.

Epistola Hieronymi ad Euagrium.

In fine expecto vestram Responsionem quantocyus, ut sciam, an cervices vestras velitis inclinare, an erectis contra veritatem pugnare. Ego, ne dubitetis, vos egregiè tractabo, & omnibus exponam miram vestram sapientiam. Benè valete, & Dominus det vobis rectè sapere & velle. Amen. Si vultis esse amici, ero gratissimus, Sin non vultis, age facite quod facitis, Ego nomen meum & verbum Christi non deseram, credite firmiter. Wittembergæ Dominica Jubilate, Anno M. D. XIX.

F. Martinus Lutherus Augustinianus.

ARTI.

ARTICULI A FRATRIBUS MINORITANIS JUTTERBOCCENSIBUS DOCTORI Martino Luthero adscripti.

I. Nihil tenet de Conciliis generalibus, Quia non repræsentant universalem Ecclesiam.

II. Papam negat Vicarium Christi.

III. Petrum negat Principem Apostolorum.

IIII. Canones dicit institutos propter avaritiam summi Pontificis & aliorum Pontificum, Quia nullus esset Casus reservatus de jure divino.

V. Nulla dicit esse consilia Euangelica, sed omnia, quæ in Euangelio sunt, dicit esse Præcepta.

VI. Dicit etiam, Quod Deus exigeret summam perfectionem, à quolibet Christiano, & observantiam totius Euangelij.

VII. Confessionem Sacramentalem dicit non esse de jure divino, sed ex institutione Innocentij III.

VIII. Canones dicit docere avaritiam, superbiam, luxuriam.

IX. Hominem dicit non habere Liberum arbitrium.

X. Multos Canones contrarios sacræ Scripturæ, eamq; extortè exponentes.

XI. Quod plus sit credendum simplici Laico, Scripturam alleganti, quàm Papæ vel Concilio Scripturam non alleganti.

XII. Dicit non esse necessaria bona opera.

XIII. Deum præcepisse hominı impossibilia.

XIV. Christus nihil sibi meruit, sed tantùm nobis.

XV. Bohemos esse meliores Christianos nobis.

CONTRA MALIGNUM JOHANNIS ECCII JUDICIUM SUPER ALIQUOT Articulis, à Fratribus quibusdam ei suppositis, Martini Lutheri Defensio.

Errores item hæretici XXIIII. ex Eccij Fratrumq; dogmatibus consectanei.

MARTINUS LUTHERUS PIO LECTORI SALUTEM.

LEgimus in Euangelio, Judæos, quando Christum perdere quærebant, nec haberent in quo accusarent, verba ejus captasse, atq; depravasse, & crimina adversus eum mendaciis suis composuisse. Quale est, cum reddenda quæ Matth. 22. sunt Cæsaris Cæsari docuisset, Quod homicidæ illi in aliam partem rapientes, criminati sunt, eum prohibuisse, tributa dari Cæsari. Ita, cum illos templum suum soluturos prædiceret in signum, Illi templum Dei ab eo solvendum & in triduo reædificandum interpretantes, tanquam Blasphemum accusarunt.

In tales & ego, mi Lector, novos quosdam Sanctos nuper impegi, qui eadem invidia languentes, cum Christi verbis, per me expositis, resistere non possent, cœperunt mendosos aliquot Articulos effingere, mihiq; adscribere, ut ipsos veros damnarent.

Et ut totam noscas Fabulam, Sunt nobis finitimi quidam Fratres, qui cum auditoribus meis ad se vocatis, familiariter congressi, privato colloquio super doctrina mea contenderunt (nam, ut sunt homines de Deo penitùs desperantes, fame se perituros timent, nisi populum suis næniis ac fabulis, vel à se, vel suæ farinæ Fratribus excogitatis, sibi conciliarent) Quos cum neque convincere, neque eorum doctrinæ resistere possent, collegerunt Articulos, quos ex eo colloquio

loquio malè apprehenderant, ſparſerunt eos ubi poterant, obtulerunt ſub nomine meo Magnatibus, ac jam vulgo quoque me traduxerunt.

Ego, qui eorum ruditatem miſeratus, hæc floccifeci, ſciens, quod non modo citra, ſed contra quoq; voluntatem ſuorum, tùm Majorum, tùm omnium, qui ejuſdem Profeſſionis ſunt, id tentarunt, Scripſi tamen eiſdem, primùm benevolè monens, ut ſibi temperarent, ne forè incendium novum contra ſeipſos conflarent. Aut ſi fiderent ſuo ingenio & ſcientiæ, ꝓximam ſibi Wittembergam venirent, diſputaturi, ac confutaturi errores meos, Simul addidi, qui eſſent falſi, & qua ratione quiq; intelligendi. At fratres, non hoc quærentes, quò veritatem agnoſcerent, ſed quomodo me detractionibus & calumniis opprimerent, ſperaverunt fore ut Eccianæ autoritate ex mendaciis veritatem facerent, & quod malè ac temerè tentarant, illius nomine publicè ornarent.

Eccius verò occaſionem adverſus me inſaniendi libentiſſimè pro modeſtia ſua amplexus, informationes effutivit ſuper eoſdem, velut gaudens ac gratulans, quod me proſcindere in tergum, neq; monitum, nec cognitum liceret. Huc enim maligna ejus invidia ab initio nominis mei ſemper ſpectavit, Similē namq; ludum & in virulentis Obeliſcis ſuis jam antea in me luſerat, quem ego jam diu benevolentiſſimè, niſi ei ignoviſſem, talem fortè orbis Eccium ſpectaret, ut Sylveſter meus ejus comparatione, & doctiſſimus, & ſpecioſiſſimus haberetur. Nam mihi non eſt difficile. Eccium Eccianamq; ſcientiam ſuis pingere coloribus, qui norim hominem intus & in cute, qui, ut lupus ad Philomelam dixit: Vox eſt, ac præterea nihil.

Ego v. etſi indignior ſum, ꝗ ut his Chriſti Domini mei tentationib. conformer, qui inferna millies merui, tamen quando ſic placitum eſt in oculis miſericordiæ Dei, non abjiciam gratiam ejus, & cum invidia invidisq; ac malevolis calumniatorib. libenter negocium habebo, non minorē fiducia veritatem contra mendacia defenſurus, quàm illi præſumpſerunt mendacia contra veritatem producere.

Quare, te Lector chariſſime, rogo in hac re, nec mihi, nec Eccio, nec Fratribus illis faveas, ſed purè & ſimpliei veritati, purum & à ſtudiis partium alienum animum adverte, ſolūq; id ſpecta, nō quàm multa illi vel ego adduxerim⁹, ſed quàm aptè, quàm propriè, vel ad S. Scripturā, vel ad juſtam rationis opinionem. Quod à te hoc nomine quàm enixè peto, quod mei moris ſit, non adeò multa, ſed eadem propriè & quantum fieri poteſt, aptè ad rem adducere.

Eccij ſcopus. Eccii contra, unicus ſcopus ſit, quàm plurima, eademq; tum peregrina, tum pugnantia producere, ſolùm ut multa ſaliva coacta, multum ſpuat, nulla prorſus ratione habita, unde, qua, quid aut quo valeat quod loquitur, Neq; enim mihi in iſtis Sophiſtis aliud æquè diſplicet, quàm quod dedita opera, à verbis ſacræ Scripturæ fugiunt. Quorum unus mos eſt dicere: Sancti ſic dixerunt, Nunquid tu major es Patrę noſtro Abraham.

Dictum Auguſtini. Tu verò, Lector, illud Auguſtini utrinq; adhibeto fideliſſimum documentum, quo dicit: Ego ſolis eis libris, qui Canonici appellantur, hunc honorem deferre didici, ut nullum Scriptorem eorum erraſſe firmiſſimè credam, Cæteros verò, quantalibet ſanctitate doctrinaq; præpolleant, ita lego, ut non ideò verum exiſtimem, quia ipſi ſic ſenſerunt, ſed ſi Canonicorum librorum autoritate, vel probabili ratione mihi perſuadere potuerunt. Hoc eſt, quod B. Paulus quoq; dicit, Omnia probate, quod bonum eſt, tenete. *1. Theſ. 5.*

Has ſancti Spiritus regulas Eccius meus ſemper & egregiè contempſit, verba textus in ſacris literis prorſus pro fabulis habens, Quo fit, ut neq; Scripturas ipſas, neq; Patrum, quos jactat, ſententias, rectè poſſit aut intelligere, aut aptare, & hac temeritate impleat illud Pauli 1. Timoth. 1. Volentes eſſe legis Doctores, cum ignorent, neq; quid loquantur, neq; de quibus affirment. Quæ omnia, an verè de Eccio dixerim, jam ecce tu ipſe Lector, clarè videbis. *1. Tim. 1.*

Cæterùm, quod in Eccium mihi invehendi digna eſſet occaſio, qui pactum, quod tanto tumultu nobis Lipſiæ extorſit, ipſe primus maledicæ ſcriptionis ge-

nere,

nere, sine causa rupit, interim dissimulabo, contentus, quod fœdifrago & maledico calumniatori coactus sum respondere, gaudensq;, quod non mihi, sed suæ temeritati imputare cogitur, pacti læsa jura. Vale optime Lector.

ARTICVLVS I.

Nihil tenet de Concilijs generalibus, quia non repræsentant universalem Ecclesiam.

HUNC non esse meum, credo intelligit, quicunque Resolutiones meas & Dialogum contra Sylvestrum legerit, Quando id unicè deploro ac gemo, nos dignos non esse videre legitimum Concilium. Ut taceam, quod ipsa fraternalis latinitas, à tropo meæ locutionis abhorrens, satis indicat, invidiæ commentum esse. Sed Eccius, si boni viri voluisset officio fungi, Fratres compescere debuit, aut Fratrum Mercurios, & sententiam meam (quam utiq; noverat) ostendere. Nunc verò, ut ostendat se gaudere alienis malis, addit super dolorem vulnerum, & virulenta Fratrum mendacia confirmat, eo ipso, quo non compescit, præsertim non audita parte altera. Certus enim sum, hoc nolle ipsum à me sibi fieri, quod ipse facit mihi. Neq; patiar eum se expurgare, quod meam personam non designatam à se fortè dicet. Non enim alio studio nomen meum his suis larvis ineptissimis interseruisse credi potest, quàm ut hæc monstra mihi inureret, tantus est homini ex maledicta gloria, invidiæ morbus. *Minoritarum in Juterbock.*

Credo autem, auditores meos fortè dixisse, Concilium generale sæpiùs errasse, & errare posse, tum quod rara sunt Concilia illa legitimè generalia, quale Nicenum fuit, hoc enim dicentes, verissimè dixerunt. At illi pro rusticitate sua, ex particulari mox intulerunt universalem, omne videlicet Concilium reprobatum assumentes. Hoc autem eò facilius credo, quòd multa similia mihi ab eisdem impacta sunt, Nam cum docerem opera quædam bona malè fieri, mox eriminati sunt, quod omnia opera bona negarim. Et cum Sanctos invocari pro pecunia & re temporali, parum Christianum esse docuissem, statim invidia magistra jactaverunt, me cum Pighardis negare Sanctorum culturam, Adeò his Eccianis Theologis placet error, & populi Christiani seductio, ut eos pro ventre suo non pudeat etiam apertæ veritati resistere. Ita Concilium quodlibet negari à me mentiuntur, ubi aliquod unum, vel errasse vel errare posse dixi, Digni planè discipuli Eccio Magistro.

II.

Papam negat Vicarium Christi.

III.

Petrum negat Principem Apostolorum.

HIC vide, quæso te Lector, an Eccium meum debeas Theologum an Sophistam existimare.

Primùm fraternalis invidia, articulos non integrè posuit, omittens hanc partem (jure divino) nam si hanc addas, catholici sunt articuli.

Sed Eccii videamus inæstimabilem, & verè Eccianam eruditionem, Assumens enim articulos confutandos, jure divino, multam sanè evomit probationum crapulam, autoritates Scripturæ & Patrum sic tractans, ut appareat à convivio, & à calicibus hanc crapulam ab eo eructatam.

Matth. 16. PRIMO probat ex promissione Petro facta, Matth. 16. Tu es Petrus & super hanc petram ædificabo &c. Hoc est juxta Eccium, Tu es Vicarius Christi, & Apostolorum Princeps, Iste est enim modus Scripturæ interpretandæ apud Eccium. Neque enim aliter decet eum, qui Grammaticam insigni fastidio contemnens, Grammatistas & pulverulentæ scholæ Magistros appellat, qui suas lamias in sacris literis non adorant, Sed videamus Sophistæ impias verborum Christi depravationes. *Tu es Petrus.*

Tu es Petrus.

PRINCIPIO hoc verbum Christi: Tu es Petrus &c. oportet quod habeat unum, primum, principalem & proprium sensum, in quo Christus ipsum protulit. Hic autem, vel est iste, Quod per petram intelligitur Christus ipse, vel Apostolus Petrus, uterq; principalis esse non potest, quia ex duobus sensibus nihil probari potest. Si utrunq; Eccius confitetur, jam prorsus nihil probat, quia qua facilitate ipse per petram Petrum, eadem ego Christum accipiam. Imò non licet, nisi bono moderamine, quod infra dicam, verbum Scripturæ de Christo dictum, alteri tribuere. Si autem alterum tantùm sequitur, scilicet, quod petra sit Petrus, nec simul permittit alium quoq; valere, jam impius depravator est Eccius, quod demonstro.

Christus petra dicitur.

Primò, quod nusquam in sacris literis Petrus petra dicitur, sed Christus, ut 1. Corinth. 10. Petra autem erat Christus. Et Matth. 7. Comparabitur viro sapienti, qui ædificavit domum suam supra petram. Et infra: Fundata enim erat super petram. Adducat ergò Eccius etiam vel unum locum Scripturæ, ubi Petrus dicatur petra. Plus mihi valet unus locus Scripturæ, quàm omnes Doctores per Eccium adducti, quamquam nec ipsos rectè adduxit, ut videbimus. *1. Cor. 10. Matth. 7.*

Non dicit, Super te ædificabo Ecclesiam &c.

Secundò, etiam in præsenti loco Christus manifestè distinguit Petrum à petra, Nam si vellet per petram intelligi Petrum, dixisset: Tu es Petrus & super te ædificabo Ecclesiam meam, At cum repetit petram, manifestè indicat, aliud esse Petrum & aliud petram, quam per Pronomen, Hanc, secernit à Petro, demonstrat & exprimit. Et sic ex textu præsenti facilè prohibebo, ne Eccius possit ostendere, Petrum esse petram, sed & textum, ipse pessimè sibi conscius, ob hoc maximè fugit, quod sentit eum contra se stare, nec posse quidquam ab eo promoveri per ipsum, Ideò ad Doctores fugit.

Petrus est pars Ecclesiæ.

Tertiò, Quæro, an Petrus sit pars Ecclesiæ, si est pars Ecclesiæ, ergò non potest esse petra in hoc loco, quia Christus dicit: Super hanc petram ædificabo Ecclesiam meam. Quare Petrus cum Ecclesia ædificatur super petram, & non est petra ipsa, Nisi Ecciano interpretandi more, idem super seipsum ædificari garrias. Vides ne, quid fit, relictis verbis Scripturæ, Patrum dicta sine judicio legere? Aut ergò Petrus non est petra, super quam Ecclesia ædificatur, aut non est pars Ecclesiæ, quæ ædificatur super petram.

Ædificari.

Quartò, verbum Ædificari, verbum Spiritus est, significans per fidem incorporari, & crescere in Christo. Ideò non sine pravitate cogi potest, ad potestatem regendæ Ecclesiæ, quæ sine fide geri potest, Nam potest tàm Papa quàm subditus malus esse. Quare prorsus nihil ad rem pertinet tota ista autoritas, quæ nihil de primatu, aut potestate regiminis (quæ sine fide haberi possunt) sed de fide in Christum solum sonat. Sic & Matth. 7. Fundata enim erat super petram, ubi loquitur de persecutionibus. Sed constat, quod potestas regiminis qua fundat Eccius Ecclesiam, nihil potest in persecutionibus (cum & ipsa patiatur) sed fundatio fidei in Spiritu super Christum servat. Ita 1. Pet. 2. docet Petrus, ut super Christum ædificemur domus spiritualis. *Matth. 7.* *1. Pet. 2.*

Domus fundata super petram.

Postulo ergò ab Eccio, ut mihi unum etiam locum ostendat Scripturæ, ubi ædificare significet suum somnium de regimine, Quod ubi non fecerit, nihil est, quod Patrum dicta sine textu, sine judicio profert, Non enim licet claro textui contradicere, per quorumcunq; autoritatem.

Sed & illam sequelam, qua Dialectica didicerit, vellem scire, Ecclesia ædificatur super aliquid (ut Petrum) ergò illud est Vicarius Christi, & princeps Apostolorum. Ergò, si supra fidem ædificabitur (sicut verum est) fides est Vicarius Christi, At hunc Vicarium quis videbit? Non ergò Petro hic regimen promissum est, ut depravator cœcus errat, sed Ecclesiæ constructio in Spiritu fidei descripta, in cujus Petrus persona confitetur petram, claves accipit, ut unanimiter dicunt S. Patres.

JAM secundò probat, Petrum esse jure divino Vicarium Christi, æquè digno

Eccius a

Ecciana sapientia argumento, videlicet ex nominatione, quia primus nominatur inter Apostolos, Matth. 10. Putas ne anxium istum Sophistam vehementer gavisurũ fuisse, si potuisset invenire, Petrum fuisse primò ad Apostolatum vocatum, Nam qua gloria Eccius ex nominationis ordine, Petro primatum tribuit, eadem alius ipsum Andreæ tribuet, ex vocationis ordine, cum sit prior Petro in vocatione, præsertim cum ad hoc autoritas sit Pauli Apostoli, qui ideò antecessores & magnos Apostolos vocat, quia ante se fuissent vocati. Surgat itaq; Andreæ aliquis tutor, sicut Eccius Petri, & nominationi Petrinæ obtendat vocationem Andreæ, & videbis apparere, Andream esse primum. *Petrus primus nominatus inter Apostolos &c.*

Doleo Theologiæ titulos in hæc ridicula commenta & aniles nugas descendere, quasi ideò aliquis sit potestate superior, quia nominatur prior, cum sic quamlibet rem mundi oporteat esse altera majorem, quia potest primò nominari. Nónne inter Cardinales, Episcopos, imò ut in Scriptura maneamus, Ruben prior est inter Patriarchas nominatus, & tamen non jure divino eorum fuit major. Et Stephanus prior nominatur inter Diaconos, ergò jure divino rector eorum. Ec Lucas ante Johannem in Euangeliis, Marcus ante Lucam nominatur, ergò rector ejusdem. Sed & Jacobus post Petrum ante Johannem nominatur, ergò Jacobus rector erit Johannis, jure divino. Et ultimus Apostolorum à penultimo regetur, quia, quæ ratio primi ad secundum, eadem erit secundi ad tertium. Tum vide chaos magnum quæstionis, Petrus, Jacobus, Johannes, suo ordine nominantur frequentissimè, At Matth. 10. Andreas locum secundum habet, Philippus tertium, Bartholomæus quartum. *Ruben. Gen. 49.*

Sed piget pudetq; me tam insulsæ Dialecticæ Eccii, ex ordinis primitate potestatem regiminis inferentis. Quid tum dicet ad Paulum Galat. 2. qui Petrum postponit Jacobo minori, Episcopo Hierosolymitano? Ergò Jacobus ex nominatione erit rector, Tenet consequentia ab autoritate Eccii, per novam Dialecticam. Sed & Johan. 10. Andreas primus & nominatur & vocatur ante Petrum. Itaq; vides, quam soleat Eccius ludere in sacris literis, quodvis ibi aliud, quàm veritatem quærens. *Galat. 2.* *Joh. 10.*

TERTIO probat Eccius egregius eundem primatum, ex solutione tributi, Matth. 17. Nisi esset sibi de errore & defectu veritatis cõnscius, putas ne, tàm anxiè, tàm ridiculè quæreret suffragia? Quantis eget mendacium, ut verum videatur. Ista sanè anxietas satis magnũ argumentum est, se teste conscientia suscepisse mendacii patrocinium, Non eget veritas simplicissima & aperta tàm extortis ac violentis suffragiis, sed ipsa sibi satis est. *Mendacium. Veritas.* *Matth. 17.*

Ad rem.

Gratias Eccio, quod Petrum solum æquatum Christo dicit in tributo datò, nam num discimus, Petrum Christo æqualem, cujus prius didicimus esse inferiorem, & Vicarium, Ita in arbitrio est Eccii, ex Petro facere, quodcunq; visum est.

Obsecro, cur non vidit, aut oblitus est, quod æqualitas passionis, æqualitas miraculorum, æqualitas verbi & multa alia, Petrum non fecit Principem, quarum quælibet multò major est, quàm æqualitas tributi dati? sed & omnes homines æquales sunt in humanitate, quæ est omnium summa & admiranda æqualitas, ex qua omnis dignitas hominibus, & tamen nulli ex hac sequitur Primatus regiminis.

Quid verò, si æqualitas ista census indicet minoritatem Petri, ut quia Apostoli alii liberi à censu fuerunt, ut & textus indicat, quod censum dare sit non filiorum Regis, sed servorum & inferiorum, Ideò Christus cum Petro se subjecit inferioribus, quod aliis Apostolis non præcepit, Sed & Apostoli, cum idem argumentum conciperent, quod Eccius, suspicantes Petrum ob id primum fore, cœperunt quærere, Quis esset major. Acceperunt autem solutionem argumenti ejusdem per interpretationem sequenti capite, prohibiti, ne quis major inter eos esse cuperet.

Apostoli autem solutionem quidem acceperunt, sed Eccius fortè major Apostolis & etiam Christo, inconclusibilis, non est content⁹ solutione Christi, Adhuc versat quæstionem & determinat partem contrariam Christo, laudabili more Scholasticorum, Et invenit cum suis mendacibus Sophistis novum genus illusionis (distinctionis volui dicere) sacræ Scripturæ, dicens, Non majoritatem ibi prohibitam, sed ambitionem. Cum eadem ratione dicendum sit, non servitutem, sed cupiditatem servitutis præceptam, quando dicit Christus: Qui vult major esse, sit vester servus, Iste enim est mos impiorum istorum depravatorum. Itaq; autore Eccio, non est necessarium, ut serviamus invicem, sed sufficit, ut cupiamus servire, sicut opus est non ambire majoritatem, est tamen majoritas adeunda.

Major in Ecclesia.

Sed facessant larvæ lamiarum, & nocturni Eccii lemures, Christus occasionem ambitionis amputavit, tollens majoritatem, & præbet occasionem humilitatis, imponens servitutem. Ille ergò major est in Ecclesia, non qui multa ditione dominatur, sed qui multa humilitate servit. Iste est sensus purus Euangelii, si venena Ecciana excluseris, cujus ingenium est Abimelech imitari, & cælis de saltu zelmon ramis, ignem facere, seu, ut Esa. 44 de ligno Scripturæ sibi idolum facere, dum unum locum apprehendit, præcedentia & sequentia penitùs contemnens.

Abimelech imitari, Judic. 9. *Esaia 44.*

Quis verò non rideat, si Dominus & servus aliquo casu simul capiantur, simul solvant censum æqualiter, statim hunc servum, cæteris omnibus servis Dominum fieri hoc ipso casu. Sed ista mendicitas suffragiorum, indicat Eccianam esse causam pessimam.

QVARTO probat eundem primatum ex confirmatione ei commissa, & indefectibili fide, Luc. 22. Rogavi pro te, ut non deficiat fides tua, Et tu aliquando conversus, confirma fratres tuos. Nec opus est, ut Eccius verba ista ponderet, quid velint, sed juxta suam Dialecticam inferat, quodcunq; voluerit, quia ad necessarium sequitur quodlibet. Quare & hic syllogissat, Confirma fratres tuos, ergò Petrus est omnium Princeps, prima pars est necessaria, quare, quodlibet sequitur, nova, ut dixi, Dialectica.

Confirma fratres tuos, Luc. 22.

Obsecro, qui hoc ad primatum Romanæ Ecclesiæ, quod Petri fides non sit defectura? An fides & potestas regiminis sunt idem apud Eccium? ergò quicunque habent fidem Petri, sunt Principes, Vicarii Christi, habent autem omnes fidem Petri, quia omnes credunt, quod Petrus, sicut Paulus Ephes. 4. dicit, Una fides &c. Non enim de fide Petri personali locutus est Christus, quia hæc cecidit, Sed de fide Ecclesiæ, quam Petrus tenebat, Nam & ego fidem Petri habeo, &, ut 2. Corinth. 4. habentes eundem Spiritum fidei. Hæc, inquam, fides, nec cadit, nec deficit unquam, quia in Petro deficiens, orta est in Latrone.

Fides Petri. *Ephes. 4.* *2. Cor 4.*

Jam confirmare accipitur dupliciter (ut & ego distinguam) Uno modo, ut confirmationem potestatis significet, qua hodiè Episcopi facta, verba confirmantur. Hoc modo Ecciana larva accipit hoc loco. Alio modo pro exhortari & consolari tribulatos & afflictos, Ita hic Christus accipit, quod ex verbo Christi liquet: Et tu aliquando conversus &c. ut scilicet lapsos corroboraret verbo.

Confirmare est exhortari infirmos & consolari afflictos &c.

Hic patet, quod nulla potestas traditur, sed officium fraternum & charitatis commendatur, quod nemo illorum quærit, qui primatum regiminis quærunt, quod sine primatu ipsum impleri potest, tàm ad inferiores quàm superiores, & æquales. Ergò generali sententia, nos omnes in uno Petro docemur, exhortari infirmos, & consolari lapsos.

Sed age, retorqueamus in ipsum autorem ineptas suas nugas, Si per verbum Confirmare, datur primatus Petro, jam nullus est successor Petri, nisi confirmet Fratres suos, ipse primo conversus & indefectibilem fidem habens. Aut ergò necessaria erit Papæ fides, & exhortandi officium, aut his verbis prorsus nihil potest gaudere, nec successor Petri haberi. Et ubi tunc erunt Pontifices qui jam multis annis non confirmaverunt, sed fide & verbo inanes, solùm fulminibus con-

Pontifices non confirmant fratres &c.

fregerunt substantias Fratrum, bellis, dolis, censuris, plus quàm tyranni consumserunt? Hos necesse est, Eccius fateatur non fuisse successores, quare nec Pontifices. Ita fit, ut justo Dei judicio excæcentur Eccius & sui discipuli, dum divinas literas de Spiritu fidei & officio loquentes, trahunt ad dignitatis pompam, labantur in pestilentissimos Donatistarum & Pighardorum errores, ut si non volunt negare verba Christi, cogantur affirmare, malos Pontifices non fuisse Pontifices, nec successores Petri.

Arrigat ergò aures Grammaticæ contemptor. Hic Christus apertis verbis Petro, non nisi converso, non nisi indefectibili fide credenti, imponit, non dignitatem, sed officium confirmandi. An nova Eccii Grammatica docendi sumus, Fidem non deficientem, significare potestatem regiminis? Quare successor Petri non erit, nisi conversus fideq; præstans, confirmet lapsos, At quis hominum ab his oneribus non fugiat? *Officium confirmandi, non dignitatem imponit Christus Petro.*

Aliis ergò verbis iste ociosus dignitatis ac potestatis primatus, statuendus est hæc verba, fidem & officium Petri postulant, quod si Petri & successoris, aut nihil ad eum pertinent. At, quis nos certos faciet, quisnam conversus fide præstet? Relinquitur ergò his verbis generalem omnibus tradi doctrinam, nihil Petro externi principatus conferri. Quare textus est quærendus, qui non de fide aut conversione Prælatorum, sed de sola potestate loquatur, quæ sine fide esse possit, qualis est illa Rom. 13. Omnis potestas à Deo &c. *Rom. 13.*

Matth. 17. Similiter dicemus de tributo, quod Petri successor non sit, nisi qui æqualiter Christo & Petro solverit Imperatori & Principibus mundi tributa. Ubi ergò manent Ecclesiarum privilegia? Vides ne, quantum impiæ Eccii glossæ aperiant foramen laicis principatibus? Nam si tributi æqualitas probat primatum in Petro, debet etiam eundem probare in suo successore, ne sit Christo inæqualis, & Petro dissimilis Qua sapientia Eccii, quid aliud discimus, quàm omnes Pontifices fuisse impios & hæreticos, qui statuerunt de rebus Ecclesiæ non alienandis, censu, tributo, vectigali, liberis, Denique funditùs hæc Ecciana sententia subruit jus Canonicum. *Æqualitas tributi in Petro &c.*

Aut confitebitur Romanos Pontifices Petro inæquales, & per hoc non Petri, nec Christi, sed aliorum potiùs Apostolorum, esse successores, qui non solverunt. Ita fit, ut quandoquidem tributi pensio honoris & dignitatis fuisse in Christo & Petro asseritur, successio Petri stare non possit, nisi Clerici omnes subjiciantur potestatibus temporalibus, maximè Romanus Pontifex, quem præ cæteris convenit æquali honore & dignitate cum Petro fulgere, hoc est, omnium maximè subesse in temporalibus pensionibus.

O Eccium tutorem Romanæ Ecclesiæ, quo clamore me persequeretur, si hoc chaos malorum fuissem adortus contra privilegia Romanæ Ecclesię? Adeste ergò Principes terræ, utimini jure vestro, Euangelium vobis, autore Eccio, tribuit, ut Pontifices, Petri successores esse non possint, nisi vobis pendeant tributa. Imò auxilio vestro cooperemini, augete dignitatem & honorem illorum, id est, ut plus quàm cæteri Christo & Petro æquales sint, plus pendeant omnibus aliis. *Eccius, Romanæ Ecclesiæ defensor, qualis.*

Sed huc rotari debet, qui Spiritus sancti verba in suas nugas molitur transformare. Vides jam, hac ratione Eccium omnes articulos Wicleff & Huss, omniumq; Bohemorum asseruisse, defendisse, Decreta, omnesq; Decretales evacuasse, Concilium Constantiense articulorum damnatorum caput, damnasse, & mirabili circulo id lusisse, ut dum pro Ecclesia contra Bohemos pugnat, velut insanus, contra Ecclesiam pro Bohemis triumphat.

Tertiò & illud: Tu es Petrus &c quando verba Christi sunt aperta, non cuilibet, sed beato Simoni Bariona, qui revelante Patre, Christum cognoverat, & confessus fuerat, dictum est: Tu es Petrus. Tibi dabo. Non permittam hoc Eccio meo, ut hoc verbū ulli alteri aptet, quàm ei, qui similis sit Petro, habens Christi revelationem & Spiritum sanctum. Nam talem successorem Petro hæc verba *Tu es Petrus.*

 quærunt,

quærunt, nec quidquam faciuntad ſucceſſorem, ſine fide Petri, qui aliis quam iſtis verbis ſtatui debet. Quare iterum Eccius, Donatiſta & Pighardus cogitur dicere, malos Pontifices non eſſe Pontifices, aut hunc textum ad malos non pertinere, ſed tantùm ad bonos, At bonos certè nemo novit.

Primatus Papæ res neutra.

Quare in perſona Eccleſiæ ipſa per Petrum dicta, oportet intelligi. Nec habet Eccius, quod hic obtendat, ni fortè majores inſanias. Cum enim primatus Papæ ſit res neutra, potens adminiſtrari, tum à bonis, tum à malis, Textus autem hic non de re neutra, ſed neceſſaria, ſcilicet fide loquatur, Deinde primatus res temporalis & externa, fides res ſpiritualis & interna, clarum puto cuivis, quàm aptè Ecciana temeritas, hæc verba de primatu exponat.

Petrus os Apoſtolorum.

Sed & ipſe ſentiens Chryſoſtomum ſibi contrarium, addit, Quod Petrus pro Apoſtolis reſponderit, tamen os & vertex Apoſtolorum dicitur. Hoc enim volui, quod Petrus ſit os Apoſtolorum, & pro Apoſtolis reſpondet, quod & Hieronymus hoc loco dicit, ergò non in perſona ſua, ſed omnium loquitur. An non Eccius delirat, quod hæc pro perſona Petri inducit contra me, quæ ipſemet fatetur pro me, in perſona Apoſtolorum, cum Petro fuiſſe geſta. Sed, ut dixi, Eccio non fuit cura, quàm benè, ſed quàm multa, diceret, nec rarum illi eſt, ſimul pro ſe & contra ſe dicere.

QUINTO, probat ex Bernhardo, Quod Iohan. ult. per mare totus mundus ſignificatur, ſubjiciendus Petro, qui in mari ambulavit.

Petrus ambulat ſuper mare &c.

Quid audio? Mare ſignificat mundum, & Petrus ſuper mare ambulat, ergò eſt Princeps Apoſtolorum & Vicarius Chriſti, Imò, quò ſit hujus Dialecticæ novæ feſtivior conſequentia, Petrus ambulat ſuper mare, ergò ſucceſſor Petri eſt Dominus mundi.

Figura nihil probat.

Primum docendus eſt Eccius per Auguſtinum, quod figura nihil probat, Quare, ſive mare ſignificet mundum, ſive cœlum, oportet mundi vocabulum expreſsè poni ad literam, & ibi oſtendere, Petrum ambulare ſuper mundum, niſi fortè Grammaticorum contemptor pro arbitrio ſuo quodlibet per quodlibet intelligere doceat.

Mare.

Secundò, Eſto, mare mundum ſignificet, vide Dialecticum inſignem, Petrus ambulat ſuper mundum, ergò eſt Princeps Apoſtolorum. Ex quo ſequitur, quod Apoſtoli ſunt mare & mundus, quia Petrus ſuper eos ambulat, id eſt, prælatus eſt eis. Sic Eccius. Si autem Apoſtoli ſunt mare & mundus, Petrus quid eſt? Nondum, quæſo, frons meretricis pudeſcit, à tàm inſulſis deliriis ſuis?

Quilibet Chriſtianus calcat mare.

Tertiò, quid ſi verius per mundum ſignificantur vitioſi affectus, quibus inquietamur velut mare? At hos affectus, hunc mundum, hoc mare, cum quilibet Chriſtianus calcet, & ſuſpenſo fidei gradu ſuperambulet ad Chriſtum, in littore gloriæ ſtantem, Sequetur, quemlibet Chriſtianum eſſe Papam. Et Eccius iterum donatiſſabit ac pighardiſabit, Papam non eſſe, qui mare non calcat, id eſt, affectibus mundanis non imperat, quia Petrum non refert, nec ſequitur.

Conculcare mare.

Quod ſi mare conculcare ſit aliud nihil, quàm ſuper homines dominari, ſine affectuum ſuorum imperio, tantùm externa pompa fulgere, Quid prohibet etiam Imperatorem temporalem eſſe Petri ſucceſſorem, cum & ipſe ſuper mare hoc ambulet, poteſtate dominante, Sic Eccii temeritas, quæ ad Scripturas perdendas nata videtur, audet.

SEXTO probat ex commiſſis ovibus, Iohan. ult. Ubi Papam conſtitutum dicit à Domino, ſecundum Chryſoſtomum & Gregorium, hoc eſt, ſecundum lemures & ſomnia Eccii, cum nec nomen Papæ in Chryſoſtomo & Gregorio facilè invenias, Sed videamus, hæc enim ultima eſt Eccii autoritas ex ſacris literis perdita (producta volui dicere.)

Paſce oves meas.

Eſt enim Dialectica ejus hæc, Chriſtus dixit ad Petrum: Paſce oves meas, ergo Petrus eſt Princeps Apoſtolorum, & Vicarius Chriſti, Hæc enim enthymemata apud Eccium vel demonſtrationibus ſunt potiora. Sylveſtrum & Sylveſtrinos

vestrinos rudes passus sum, sed eruditos eos reddit Eccius excellentissima ruditate sua.

Pascere oves. Dico ergò, Pascere oves, significat aliquando id quod dominari, præesse, regere securè in ocio, & oves nihil curare, & sic Eccius Grammaticæ novæ Magister accipit. Ita nullus est, qui non optet pascere omnes oves Christi, sicut videmus in Romana Curia, ad hoc miris artibus contendi.

Aliquando, imò sæpiùs, significat verbum Dei docere, orare pro ovibus, exemplo bono præesse, etiam animam suam ponere pro eis, totumq; se impendere, ut oves benè habeant. Hoc modò nullus est hodie, qui non in plurimam partem solicitudinis, imò totam solicitudinem velit vocari quàm plurimos, & totum Primatum hoc modo libenter cedere. Pro hoc primatu nemo certat, nemo ad hunc aspirat, quem omnes libenter admittimus cuicunque, & non invenimus, qui admissionem nostram curet. Qui contra hunc scriberet, benè tutus esset à censuris ac homicidis Romanis adulatoribus, Imò nec tantum possumus, ut hujus primatus commissionem, vel super tres animas dignentur acceptare. Cur ergò nos persequuntur: Asserimus primatum, optamus, petimusq;, ut Romanus Pontifex pascat omnes oves, tantum abest, ut nos, vel unguem latum, hanc potestatem ei imminuere velimus, ut unicè ploremus, quod ne unguem quidem latum ipsi dignantur eam acceptare.

Quare iterum Eccius depravat verba Dei, aut si integra relinquit, Donatistarum hæresim revocat, statuens, Pontificem non pascentem, non esse Pontificem, quia hæc verba Christi incorruptè servata, officium imponunt (sanè omnium maximum & periculosissimum, scilicet verbi docendi & moriendi pro animabus) aut nihil ad Pontificem faciunt. Iam enim erat Petrus quod erat, Apostolus scilicet & primus, quando audivit officium pascendi sibi impositum.

Tu es Pastor ovium. ADDIT tandem Eccius Coronidem his dictis, dicens, Sic sancta mater Ecclesiæ canit: Tu es Pastor ovium, Princeps Apostolorum, tibi tradidit Deus omnia regna mundi. Primam particulam scilicet, Tu es pastor ovium, Eccius satis constanter parvi pendit, sicut & ii, quos palpat, Quam si servarent, primùm, ut dixi, nemo principatum omnium non tribueret, Verùm, neq; pasturam, neq; principatum hunc, neq; regna mundi hoc modo tradita, ullus Pontifex affectat, sed exhorrent omnes.

Omnia regna mundi tradita Petro. Quare, sicut verba Christi sunt spiritualia, ita & Ecclesiæ. Omnia regna mundi tradita sunt Petro, ut doceat. Cui Petro? Non uni personæ, sed Ecclesiæ & Apostolorum, in cujus persona, ut diximus, audivit: Tibi dabo claves regni cœlorum. Eccius verò tradita regna mundi intelligit, ad dominandum, non ad serviendum.

Cyprianus. POST hæc inducit Patrum dicta (nam in hac materia multùm laborat) Primò Cyprianum de simplicitate Prælatorum depravatissimè inducit, ita ut maliciam plus quàm insciciam Eccius suam prodat. Cyprianus ibi contra Novatianos hæreticos loquitur, ubi Eccius maliciosè decerpit, quæ pro se videntur stare, cæteris tacitis. Verba Cypriani sunt hæc: Quamvis Apostolis omnibus post

Joh. 21. resurrectionem suam, parem potestatem tribuat, & dicat: Sicut misit me Pater, & ego mitto vos, Si cui remiseritis peccata, remittentur illi: Tamen, ut unitatem manifestaret, unitatis ejusdem originem ab uno incipientem, sua autoritate disposuit. Hoc erant utiq; & cæteri Apostoli, quod Petrus fuit, pari consortio prædit, & honoris & potestatis, Sed exordium ab unitate proficiscitur, ut Ecclesia una monstretur. *Sicut misit me Pater &c.*

Par honor & potestas Apostolorum. Ubi hic Petrus Princeps constituitur Apostolorum, sicut depravator infelix garrit, sua nobis pro Cypriani verbis inculcans? Cyprianus parem honoris & potestatis gratiam palam asserit, sed quia unitas ab uno venit, ideò hanc potestatis parilitatem dicit inceptam ab uno Petro, quando dixit: Tu es Petrus, ut unitas Ecclesiæ monstraretur.

Vix

Vix similem & pulchriorem interpretationem vidi, Claret enim, mentem S. Martyris esse; non Petrum esse Principem Apostolorum in regimine, quia clarè dicit: Hoc erant cæteri Apostoli, quod Petrus, Sed quod potestas hæc omnium æqualis, sit primùm data Petro, ut ab uno Petro, non potestas Petri (ut Eccius delirat, sed unitas Ecclesiæ monstraretur. Non vult originem potestatis à Petro venire in Apostolos. Sed sicut unitas multorum ab uno venit, Ita exordium à Petro inciperet, licet æqualiter omnia omnibus donarentur.

Merum ergò & frivolum commentum est Eccii, Apostolos omnes fuisse pares in Apostolatu, sed non in regimine. Tunc enim cæteri Apostoli non fuerunt quod Petrus, nec parem habuerunt potestatem & honorem, ut Cyprianus dicit. An non est aliud regere, & aliud regi? Nonne inæqualis potestas & honor recti & regentis?

Cyprianus.

Apostolatus.

Etiam erroneum est, Apostolatum esse aliud quàm regimen, quia Apostolatus officium regiminis est omninò. Distinctio ista nata est, quod cœpit distingui inter dignitatem & officium, quod juridicum est, non theologicum. Alioqui Cyprianus fuisset hæreticus, quod sine autoritate Romani Pontificis Episcopos creavit, Concilia habuit, & ordinandorum Episcoporum regulas præscripsit, Quę omnia Eccius nequissimè tacet, ad statuenda mendacia sua contra veritatem.

Hæretici cavendi.

Vult igitur Cyprianus, Quod hæretici sunt cavendi, qui scindunt unitatem Ecclesiæ, non semper Romanæ, sed cujuslibet, in qua oriuntur, nam quælibet est una, & tota universalis est una, quam toti9 & particularis cujuslibet unitatem dicit monstratam in unitate Petri, qui sua unitate, velut origo sit cujuslibet unitatis, & totius unitatis, non disponens autoritate sua, sed Christi (inquit) sic disposuit. Verùm, legat Lector Cyprianum, & videbit Eccium esse Cypriano per omnia contrarium. Non ergò Cyprianus contra scissores primatus, sed unitatis Ecclesiasticæ, loquitur, quæ in unaquaq; Ecclesia scindi & servari potest. Aut si per unitatem Eccius omninò potestatem intelligit primatus, Cœcus ille natus Joh. 9. etiam Papa erit, quia sua unitate similiter unitatem Ecclesiæ repræsentavit, & quotquot alii, qui singuli à Christo sunt curati. *Joh. 9.*

Augustinus.

SECUNDO, Augustinum inducit super Johannem, cujus Ecclesiæ Petrus Apostolus propter Apostolatus sui primatum gerebat personam. Obsecro, quanta est Eccii hebetudo? Augustinus dicit (quod ego semper volui) Petrum gessisse personam Ecclesiæ, quod Eccius intelligit principatum Ecclesiæ. Quis enim negat Apostolum Petrum primum fuisse, primatum Apostolatus habuisse, etiam Principem Apostolorum esse? Quid hæc ad rem? non per hoc potestatem super eos habuisse probatur, quos paris potestatis fuisse dictum est à Cypriano. Nunquid ipse Augustinus à Romano Episcopo fuit ordinatus? Ergò hæreticus Augustinus, si intellexit primatum potestatis, & tamen egit in vita, ut solum primatum honoris deferret Romano Pontifici.

Eccius dedita opera, sicut Scripturas depravat, ita & dicta Patrum, ubi illi Petro tribuunt primatum honoris & ordinis, Hic mox suo Leviathan autore addit, & nobis interpretatur potestatem, Nec advertere præ crassitudine cerebri sui potest, quam S. Patres hanc potestatem nunquam agnoverunt.

Tu es Petrus.

SIMUL hoc quoq; notandum, Quod multa dicuntur in laudem S. Petri, quæ nequaquam conveniunt ejus successori ullo, Sic nonnulli S. Patres illud: Tu es Petrus. &: Tibi dabo &c. Petro tribuunt, quia certum erat ipsum esse sanctum, ideò ea verba ei aptari possunt, sed non mox ad successorem etiam pertinent, Neq; de successoribus ea ullus Patrum intellexit, sicut faciunt novissimi Scripturæ depravatores, omnia sine judicio Romanis Pontificibus inflectentes, quæcunq; de Petro legere possunt.

Petrus potest petra dici.

Sic Petrus potest petra dici, quemadmodum semel Augustinus facit, & Ambrosius, quia revera, quidquid de Christo ipso dicitur, mox de quolibet ejus membro vero & proprio dici potest. Sic quilibet Christianus est agnus, justus, sanctus,

ſanctus, petra, fundamentum &c. Verùm hæc, quia verba Spiritus ſunt, non mox ſucceſſori aut Romanæ Eccleſiæ aptanda ſunt, eum ſucceſſor Petri neſciatur, an ſit membrum Chriſti.

Hic tamen ſenſus non eſt primus & principalis, quia de Chriſto omnia primo dici debent & propriè, de cæteris verò nequaquam, niſi pia digreſſione & abuſu modeſto, in quo, etſi non pugnant in contentione, (nec conſequentibus conveniunt) tamen ſine periculo fidei ſic intelliguntur.

Error ergo eſt, quod quæcunq; de Petro, ut ſancto locuti ſunt Sancti, noſtri palpones mox de ſucceſſore Petri intelligant. Quanquam ſecundum rei veritatem, non ſolus Romanus Pontifex ſit Petri ſucceſſor, ſed omnes Epiſcopi, quos ipſe inſtituit, ideoq; ſucceſſor Petri longè minor eſt, quàm ipſe Petrus. Nec ſequitur, (etiamſi verum eſſet) Petrus fuit ſuper univerſum orbem, ergò etiam Romanus Pontifex eſt ſuper univerſum orbem. Petrus in Romana Eccleſia non relinquere potuit Apoſtolatum ſuum, quem à Chriſto acceperat, ſed Epiſcopatum, quem ipſe inſtituerat. Quare Romanus Pontifex non plus habet à Petro, quàm quilibet alius Epiſcopus ab eodem Petro inſtitutus. *Succeſſor Petri longè minor eſt, quàm ipſe Petrus.*

Et hujus argumentum eſt, quod Chryſoſtomus, Auguſtinus, Ambroſius, & quicunq; ſancti Patres, qui S. Petrum ſuper omnes extollunt, honoris quidem ornant præconio, ſed nec poteſtatē ei ſuper omnes tribuunt. Nec ipſi in vita Romano Pontifici ſubditi fuerunt, nec unquam de primatu Romani Pontificis aliquid meminerunt, quod tamen Eccius ſuis fœdis adulationibus & depravationibus ſtatuere quærit.

TERTIO, Hieronymum inducit contra Pelagianos, Quid Platoni & Petro? Ut ille Philoſophorum princeps, ita hic Apoſtolorum fuit, ſuper quem Eccleſia Domini ſtabili mole fundata eſt. *Hieronymus.*

Reſpondeo, Placet ſimilitudo, Sed nunquid Plato Philoſophorum princeps, mox ſuper Philoſophos dominatus eſt jure poteſtatis? Non, ſed excellentia doctrinæ & honoris. Ita Petrus princeps, non poteſtate, ſed honore primatus. Et quod ſuper eum ædificatam Eccleſiam dicit, verum eſt ſenſu ſecundario, ut ſuprà dixi, alioqui & ipſe Petrus primario ſenſu, eum ſit pars Eccleſiæ, ſuper petram, non ſuper ſeipſum, ædificatus eſt. Abuſus eſt verbo Euangelii Hieronymus hoc loco, qui alibi contrarium dicit, Euangelium interpretans ex animo.

QUARTO, Chryſoſtomum Matth. 16. Quid igitur Petrus, omnium Apoſtolorum os & vertex totius conſortii, ſublimiora ipſum ſapere fecit, & Eccleſiæ futuræ Paſtorem conſtituit, Et infra, hunc univerſo terrarum orbi Chriſtus præfecit. *Chryſoſtomus.*

Hæc ſi intelligat de poteſtatis jure, ſine autoritate dicuntur, quia verba Chriſti hoc non habent, ut ſuprà dixi.

Secundò, quia Chryſoſtomus ipſe non ſervavit, ordinatus Epiſcopus à Theophilo Alexandrino, non à Romano.

Tertiò, quia etiamſi Petrus talis eſſet, non ideò Romanus Pontifex talis eſſet, tum quod Apoſtolus, ille Epiſcopus, tum quod ſanctus, ille fortè peccator. Quare ſenſum Chryſoſtomi, ne cum præcedentibus pugnet, probo & accepto, quod Petrus os Apoſtolorum fuit, ac per hoc non in ſua perſona locutus eſt, & audivit: Tibi dabo &c. ita præfectus eſt toti orbi honore, & in Eccleſiæ perſona, quæ eſt mater omnium noſtrûm.

QUINTO, inducit Leonem, c. Beatiſſimus Petrus à Domino accepit primatum, Verum eſt, ſed non ſucceſſor Petri idem. Sed cum decretis nihil ago, quia frigidiſſimè tractant verba Dei. Quod verò Bernhardum inducit, non pugnat. Beda plus pro nobis facit, Petrum confitens Apoſtolorum perſonam geſſiſſe, ideò ſubdole ſolum nomen ejus Eccius retulit, metuens ejus ſententiam ſibi noxiam, adeò ſycophantiſſat Theologus. *Leo.* *Bernhardus.* *Beda.*

Jam & Dionyſium cap. 3. de di: no. adducit, quaſi hic de Papa Vicario *Dionyſius.*

Chriſti

Christi & Petro, super omnes Ecclesias constituto, dicat, cum nihil illorum usquam sit in Dionysio. Displicet mihi Ecciana ista audacia, quæ tàm contemptim de omnium ingeniis & studiis sentit, ut speret se universis, non secus ac stolidis & stupidis morionibus posse abuti, Allegans quæ nusquam sunt, depravans quæ usquam sunt, omniaq; pro mera libidine tentans. Quod si omninò placet, nomina autorum coacervare, consilium dederim, ut Martyrologium aut Calendarium apprehenderet, ne interim tot mendaciis Patrum & Scripturæ verba conspurcaret.

Eccij temeritas.

Cyprianus.

SEXTO, Cypriani locum, quem Lipsiæ non potuit indicare, nec modò audet nominare, nisi quod lib. I. Epistolarum citat. Adeò non ipse legit autores, sed per compilatores excerpit dicta, quæ suo serviant errori quacunque specie. Respondeo tamen, quod est Epistola tertia lib. I. ad Cornelium, quam Lipsiæ nescio ad quem esse somniavit.

Post ista (inquit) adhuc insuper Pseudoepiscopo sibi ab hæreticis constituto navigare audent, & ad Petri cathedram atque Ecclesiam principalem, unde unitas sacerdotalis exorta est &c. Tunc infert Eccius Ergo Romanus Pontifex jure potestatis omnibus superior est. Sic enim perpetuò delirat, quidquid voluerit in Patrum dictis intelligens. Cyprianus hic contra hæreticos unitatem Ecclesiæ tuetur, non potestatem Romani Pontificis, principalem vocat Ecclesiam, & benè, quia primus Apostolorum ibi Petrus, & inde orta est in alias Ecclesias unitas (inquit) sacerdotalis. Unde? à Petro scilicet, secundum superiorem autoritatem ejusdem Cypriani, non quod Petrus omnes Sacerdotes fecerit, sed quod Christus Apostolus parem potestatem tribuens, ab uno Petro incipiens, unitatem Ecclesiæ monstraret.

Errat ergò Eccius, qui hoc verbo putat Sacerdotes omnes ex urbe Romana venire, & debere haberi, Sic enim nulli Apostoli ordinassent Episcopos. Et ipsemet Cyprianus non ex urbe suum retulit Sacerdotium, nec ullus Aphricæ & Orientis Episcopus. Quod Eccius fortiter transit, solùm in literis & syllabis, sophistica pertinacia hærens, quo faciat nobis Cyprianum hæreticum, cujus verba pro jure suo divino, contra vitam ejusdem torquet.

Hieronymus ad Euagrium.

SEPTIMO, Hieron. ad Euagrium, nec altera urbis Romæ, altera totius orbis existimanda est Ecclesia. Vide hunc audacem & impium impostorem, D. Hieronymus id agit ea Epistola, quod omnes Episcopi sunt æquales inter se, & Presbyteros eosdem, quos Episcopos esse. Breviter, hæc Epistola, vel sola funditùs evertit adulatorium dogma Eccii de primatu Papæ, juris divini; ita, ut Lipsiæ per eandem à me petitus, coactus sit confugere ad commentum distinctionis suæ inter Apostolatum & regimen. Clarè enim ibi dicit Hieronymus, Episcopum altero superiorem fieri potentia divitiarum, non Sacerdotii dignitate, Ejusdem meriti, inquit, est Episcopus Romæ & Eugubii &c.

Planè ergò patet, Eccium his larvis aliud non quæsiisse, quàm ut illuderet simplicium & rudium animabus, & S. Hieronymo imponeret suas impias depravationes, dum ea allegat, quæ maximè contra eum pugnant.

Sed neque quid velit, possum divinare, quando dicit: Non est altera urbis Romæ, altera totius orbis Ecclesia. Hieronymi sententia clara est, orbem esse majorem urbe, sicut ibi dicit, ergò id sentiri in Roma, quod in toto orbe, cùm sit una Ecclesia, nec Romana divisa ab universali Ecclesia. Eccius autem pulverulentas Grammatistarum scholas fastidiens, suasq; Dialecticas sequens, hoc vult, Non est altera Romæ, altera totius orbis Ecclesia, ergò Papa est Vicarius Christi, & princeps Episcoporum (nam hanc suscepit probandam) Et consequentia est clara, si modo insanire licet, & phrenetico capite syllogisare. Aut fortè hoc voluit, Non est Ecclesia dicenda, quæ non est sub Romana Ecclesia. Verùm hæc Eccius, non Hieronymus, dicit, imò Hieronymus contrarium dicit. Vide Epistolam.

Quid

Quid ergo mirum, si Sophistæ ejusmodi Scripturorum discerptores, prorsus nec sua nec aliena intelligant, cum quidquid apprehenderint, suis afforment somniis, & contaminent ludibriis?

Eundem Hieronymum ad Damasum quoq; citat, sed nominetenus factur⁹ Lectori simplici suspicionem de re, quæ in Hieronymo non habetur. Nam id Eccius quærit solum, ut qua potest arte Lectorem subvertat potius quam erudiat. Hieronymus ibi cum Piscatoris successore loqui se dicit, & Romanam Ecclesiam commendat, quod nunquam sit hæretica pravitate contaminata, sitque docente Christo supra petram ædificata. His dictis Hieronymi verissimis Eccius addit adverbium, Tantum, quasi hæc soli Romanæ Ecclesiæ conveniant, quando Christus totam Ecclesiam suam (quæ non est sola Romana) super petram ædificaturum se promittat. Verum, quid Eccio & Christo. *Hieronymus ad Damasum.*

OCTAVO, Ambrosium adducit ex Decretis, nam non vacat legere originalia. Non habent hæreditatē Petri, qui fidem Petri non habent. Obsecro, quis hæc unquam negavit? An est altera fides Petri & Pauli & omnium Apostolorum? Aut altera fides Romanæ Ecclesiæ, & totius orbis? Habet totus mundus fidem Petri, & Romanæ Ecclesiæ, imo, quod Eccius miretur, Romana Ecclesia habet fidem meam. Quid ergo? habet fidem Petri, ergo Petrus est Dominus omnium, juxta novi hujus Dialectici regulas. Sed & Prophetæ in veteri Testamento habuerunt fidem Petri, sicut Paulus dicit 1. Cor. 10. eandem escam manducaverunt, ergo fuerunt sub potestate Petri, Aut Eccio magistro hæretici fuerunt. *Ambrosius.* *Fides Petri.* *Fides Romanæ Ecclesiæ.* *1. Cor. 10.*

Jam, si habere fidem Petri, est sub Petro esse, Quam fidem habet Petrus ipse? aut sub quo Petro erit ipse? Ita, si habere fidem Romanæ Ecclesiæ est sub Romana Ecclesia esse, Sub qua Ecclesia est ipsa? an sub se ipsa, quia habet suam fidem?

Credo te, Lector, jam diu saturum esse insulsissimarum istarum næniarum Eccii, quas vides quam sola grammatica potuisset Eccio diluere, quam ridet dici utilem ad sacram Scripturam magis, quam sua sordida phantasmata.

Eundem itcrum allegat, Typum Romanæ Ecclesiæ in omnib⁹ sequimur. Et nos sane, quantum ad fidem attinet. In aliis Ambrosius non sequebatur, Nam sabbato non jejunabat cum Romana Ecclesia, Et habet illa eadē Ecclesia Mediolanensis, usq; in diem hodiernū alium typum in ritib⁹, quā Ecclesia Romana. Nihil ergo est fumus iste Ecciane loquacitatis. Sequimur typū Romanæ Ecclesiæ, ergo Romana Ecclesia est super omnes Ecclesias. Sufficit, q, Eccio ista probentur, qui nec dignus est melioribus duci rationibus, quia sponte errorem sequitur. *Ecclesia Mediolanensis.*

NONO, iterum Augustinus, In Romana Ecclesia semper Apostolicæ cathedræ viguit principatus Manhu. Ecci, Augustinus Ecclesiam Romanam habere dicit principatum Apostolicæ cathedræ, qui & alibi, ut lib. 2. cap. 8. doctrinæ Christianæ Ecclesias Apostolicas, cæteris solet præferre. Eccius vero de suo addens, Principatum apostolicæ cathedræ, intelligit principatum universalis Ecclesiæ, per cathedram, Ecclesiam: per apostolicam, catholicam; accipiens, nimirum beneficio Grammaticæ contemptæ. *Augustinus.*

Post hæc dicit, se omittere Decreta & bene facit, quia sunt contraria sibiipsis, Nam ea, quæ à sordidis Notariis sunt consarcinata, definiunt pro Eccio. Quæ autem à doctis Pontificibus, ut Pelagio, Gregorio statuunt pro me, ut ostendi in Resolutione mea novissima. *Romani Pontifices docti.*

Sed & Conciliorum nomina recitat, quia nihil in iis, pro sua sententia statutum est, excepto Constantiensi, quod tamen hic tacet, quia novit & ipsum esse dubium, imo contra se. Ego pro me habeo Nicenum & Aphricanum, Imo sex prima & celeberrima, ut in Disputatione Lipsica videbitur. Nihil ergo quærit Eccius nominum istorum cumulo, quam ut Lectores idiotas & ignaros stupefaciat & illudat. *Disputatio Lipsica.*

Cætera, quæ ad hanc materiam pertinent, vide, Lector, in Resolutione, ut

 dixi,

dixi, novissima, & disputatis Lipsiæ.

IIII.

Canones dixit institutos propter avaritiam summi Pontificis, & aliorum Pontificum, quia nullus esset casus reservatus iure divino.

HUNC erroneum probaturus Eccius, multa consarcinavit ex Decretis. Nam apud Eccium jus divinum in Decretis humanis residet, quod apud nos in sacra Scriptura regnat, Ideo, quidquid ibi blaterat, omitto. Optime scio, non esse præcepta apostolica & statuta Majorum contemnenda, Sed hoc quæritur, an jure divino sit ullus casus reservatus? Hoc Eccius nunquam probabit. Quia supra probatum est, Episcopos omnes esse æquales jure divino, quare nullus poterit casum alteri excipere jure divino, imo nec Episcopus Plebano.

Cyprianus. Unde Cyprianus Episto: 3. lib. 1. reprehendit eos, qui alibi circumcursant, quàm in Ecclesia sua, ubi peccaverunt, dicens: Cum statutum sit ab omnibus nobis, & æquum sit pariter & justum, ut uniuscujusq; causa illic audiatur, ubi est crimen admissum, & singulis Pastoribus, portio gregis sit adscripta, quam regat unusquisq; & gubernet: Oportet utiq; eos, quibus præsumus, non circumcursare, nec Episcoporum coherentem, concordiam, sua subdola & fallaci temeritate collidere, sed agere illic causam suam, ubi & accusatores habere, & testes sui criminis possint. Hæc ille.

Vides unicuiq; Pastori portionem gregis adscriptam, At nunc unus grex, quatuor, imo centum Pastores vel depastores habet. Vides nullum casum reservatum, sed in sua Ecclesia quenq; debere pœnitere. Si hoc est contra jus divinum, Cyprianus est hæreticus in hoc dogmate, quod & Nicenum Conciliũ constituit.

Nec est quod garrit Eccius, disciplinam Christianam everti hac sententia, Cur Cyprianus eam & Nicenum Concilium non evertunt? imo per Romanam

Per Casuum reservationem, Christiana disciplina evertitur. Curiam & casuũ reservationem disciplina evertitur. Si servaretur hoc Cypriani & Concilii Niceni Decretum, minus impunita esset peccandi hodie licentia. Plebani nullam habent potestatem, Paulo majorem Episcopi, totam Romana Curia. At illic nemo disciplinatur, sed pro pecuniis omnia peccata venduntur, ubi est Urbs meris Indulgentiis, id est, disciplinæ eversionibus plena, usque ad clamorem in cœlum.

Miror autem, quod Eccius priorem partem articuli præteriit, An verum credat, nescio, Canones institutos propter avaritiam. Hoc enim Fratres isti discipuli Ecciani addiderunt, Vere enim observant, non suam Professionem, nec seipsos sed alios tantum, ut detrahant & criminentur.

Canones. Dictum est autem, Canones hodie & reservationes Casuum, prorsus nihil esse, nisi laqueos avaritiæ, non suo vitio, sed Romanensiũ tyrannorũ. Impuden-

Avaritia Romana Curia. tissima enim avaritia est Romanæ Curiæ, si dederis pecuniam, Canones & omnia venialia habes, Si non, casus est reservatus, etiam si promptus sis omnibus Canonibus satisfacere, & omnem disciplinam Christianam ferre. Hi sunt ergo casus reservati, hi Canones, qui evertunt disciplinam Christianam, & serviunt avaritiæ.

Post hæc recitat egregius Dominus Doctor, Juris & Theologiæ & Dialecticæ Magister, articulos Constantiæ damnatos, asserens eos plenos erroris scilicet hos:

Papa non est immediatus Vicarius Christi & Apostolorum.

Decretales Epistola sunt Apocrypha.

Non est de necessitate salutis, credere, Romanam Ecclesiam esse super alias.

Petrus non est, nec fuit Caput Ecclesia sancta catholica.

Nullus sine revelatione assereret rationabiliter de se, vel de alio, quod esset caput Ecclesia particularis sancta, vel Romanus Pontifex caput Romana Ecclesia.

Obedientia ecclesiastica est obedientia secundum adinventionem sacerdotum Ecclesia, prater expressam autoritatem sacra Scriptura.

Hos Eccius omnes erroris plenos vocat, tanquam Dominus super Concilium, & Ecclesiám sanctam, cum Concilium non omnes erroneos judicarit, quod ego ex verbis ipsius Concilii probabo & probavi Lipsiæ.

In fine dicit, Petro commissam plenitudinem potestatis, quam habet suus successor, alii vocati in partem solicitudinis, sicut dicit sanctus & humilimus, Gregorius. Respondeo: Ergo est jure divino potens. Tenet Consequentia ab autoritate Gregorii, cujus verbum apud Eccium est jus divinum. Quam crassa autem astutia dissimulat Eccius, quod Gregorius idem, quod hic semel dicit, decies ferme aliis locis contrarium dicit. Justum ne est, ut Eccio credamus, unum locum ambiguum Gregorii adducenti, & decem alios locos certissimos ejusdem negemus? De quibus in Resolutione mea. Quanto rectius hic unus locus, præter intentionem dictus, ad decem alios locos exponetur, quam quod Eccianis somniis obtemperemus? Gregorius.

Dicit Gregorius in Epistolis, Primatum fuisse à Synodo Chalcedonensi oblatum Ramanis Pontificibus, & tamen à nullo assumptum. Si fuit jure divino primatus, utriq; impie egerunt, illi, quod obtulerunt, quod non erat eorū offerre, sed reddere, hi, quod non assumserunt, Jus enim divinum, etiam per mortem assumi debet, & nulla causa relinqui. Sed ut dixi, Eccius qui in lucidis Scholis versatur, alia curat, quam ut Grammaticam discat, Ideo ignoscendum inscitiæ ejus, quod neq; quid sit, neque quomodo servandum sit jus divinum, noverit.

V. & VI.

Nulla dicit esse consilia Euangelica, sed omnia, quæ in Euangelio sunt, dicit esse præcepta.

Dicit etiam, quod Deus exigeret summam perfectionem à quolibet Christiano, & observantiam totius Evangelii.

Fratres, qui me audierant, non esse hunc articulum ab ullo dictum, nihilo secius effinxerunt, saltem priorem partem. Verum, Eccio eram ignoturus, quod alieno mendacio fuisset seductus, nisi viderem suis næniis sese ostendere ignarum tam præceptorum quam consiliorum. Ponam ergo articulum integrū. Consilia Euangelica &c. Sic dictum est: Consilia Euangelica non sunt supra, sed infra præcepta, hoc est, consilia sunt quædam viæ & compendia facilius & fœlicius implendi mandata Dei, Ideo etiam servatis Consiliis nondum impletum est præceptum Dei, Nam Rom.7. Apostolus dicit, se servire legi peccati, & habere peccatum in carne sua, (quod utique est contra præceptum Dei) & tamen vivebat in summo gradu consiliorum. Rom.7.

Non ergo distinctio est inter consilium & præceptū, quod consilium plus, quam præceptum sit. Si enim errant & nugantur Theologi, sed quod sunt media commodiora ad Præceptum. Facilius enim continet, qui viduus aut virgo est, separatus à sexu, quam copulatus cum sexu, qui concupiscentiæ aliquid cedit.

Cor 2. Proinde, quæ Eccius ex Apostolo adducit, qui loquebatur sapientiam inter perfectos, neq; quid ibi Apostolus per sapientiam, neq; quid per perfectos intelligat, novit. Idem sapit de statu perfectionis, & satis ridicule argutatur, quod omnes oporteret fieri Monachos & Virgines, si ad perfectionē summam teneremur, quasi monachos & Virgines perfectos faciat status perfectionis (id est, vocabulum perfectionis) Status perfectionis.

Quæram ego ab Eccio, cui sit datum præceptum illud: Non concupisces? An Virginibus tantum? Si omnibus hominibus, ergo omnes obligantur ad summam perfectionem, quia non concupiscere, est summa castitas, quam nec Apostolus Paulus se habere dixit, sed nec virgines eam habent, & tamen omnibus præcipitur in communi Decalogo Quid hic faciet? An Conjugium tollet de medio, quod sine concupiscentia stare non potest? at concupiscentia est contra præceptum Dei. Bulla Theology. Audi ergo, Deus requirit ab omnibus non concupiscere, ad quod proxime accedunt vidui & virgines, nullus autem attingit, Non concupisces. Vidui. Virgines.

Rom.7.

 Omnibus

Omnibus autem ignoscit, propter gemitum, quo dolent sese non posse attingere, & dicunt: Quis liberabit me de morte corporis hujus? Ubi es ergo Ecci, qui Propositiones istas temerarias & seductivas ausus es asserere, vides ne, te nō adeo saltem profecisse, ut unum præceptum Decalogi intelligas.

VII.

Innocentius 3.

Confessionem sacramentalem dicit non esse de iure divino, Sed ex institutione Innocentii III.

HUNC Eccius, eximius noster errorem Græcorum vocat & Ebræorum, & probat per Augustinum, Ambrosium, Origenem, Petrum Alexandrinum. Obsecro te, si petat gentilis jus divinum, & tu ei hominum verba reddas, insanum ne te, an sanū judicabit? Tot annis Eccius Theologus est, & orbem fatigare promptus est, nec dum scit, quid sit jus divinum. Cyprianum miror, quod omiserit, qui omniū fortissime exomologesin asserit, sed ejus compilator Grammaticam contemnens, forte exomologesin græcā, nō intellexit latinā confessionē significare.

Confessio occulta.

Dico ergo: Confessio illa, quæ nunc agitur occulte in aurē, nullo potest jure divino probari, nec ita fiebat primitus sed publica illa, quam Christus Matth. 18. docet: Si peccaverit in te frater tuus. Et Paulus: Adversus Presbyterum accusationem &c. Tunc enim testibus & accusatoribus crimina examinabantur, sicut supra ex Cypriano adduxi, donec confiteretur convictus. Hæc inquam, confessio est juris divini, ab Apostolis & sequentibus servata, de qua scribunt Patres, per Eccium nihil intelligentem inducti. Non tamen damno istam occultam, nisi quod doleo ipsam esse in carnificinam quandam redactam, ut cogantur homines confiteri, & scrupulos facere de iis, in quibus nullum est peccatum, aut veniale tantum. Matth. 18. 1. Tim. 5.

Jam videamus Scotistam nostrum, quomodo jure divino probet confessionem, Johan. 20. Quorum remiseritis peccata &c. ibi, inquit, Christus posuit Apostolos & successores eorum Judices, absolvendo & ligando, Modo Judex non potest pronunciare, nisi causa cognita, quod fit per confessionem. Vide, ut reptat languens iste Sophista.

Tortura conscientiarum.

Cujus fabula est hæc, Nullum peccatum remitti, nisi confessione publicetur, cum vero nullus hominū nosse possit omnia peccata, fiet, ut ad impossibile obligetur. Nam hinc venerunt torturæ istæ conscientiarū, quod discussionibus, & diligentiæ adhibitionibus confitendi nullus fit finis, inde Confessionalia cum nepotibus, filiabus, speciebus, generibus peccatorum, ut ipsorum etiam memoria magis sit laborandum, cum sola conscientia in hac causa esset consulenda.

Christus non dixit: Quorum vos non remiseritis, non erunt remissa, & quorum non tenueritis, non erunt retenta. Plura remittit & retinet Deus, quæ sacerdos, nec retinere nec remittere potest, licet quæ remiserit, remissa sunt. Non sequitur, Ego ignosco tibi omnia, quæ mihi male fecisti, ideo Deus omnia tibi remisit. Ita non sequitur, Ecclesia remisit tibi, quæ confiteris, ergo omnia remissa sunt, sed reliquum est illud: Delicta quis intelligit? & illud Job. Verebar omnia opera mea. Non est in Ecclesia negocium quod æque ut istud confessionis & pœnitentiæ indigeat reformatione. Nam hic omnes leges, quæstus, vis, tyrannis, error, pericula, & infinita mala omnium animarum, & totius Ecclesiæ grassantur pleno impetu quod Pontifices parum curant, & Sophistis animarum tortoribus relinquunt, Quod interim cum inscitia Eccii, transeat in tempus suum. Psal. 19. Job. 9.

VIII.

Canones dicit docere avaritiam, superbiam, luxuriam.

CLARUM est, Fratres istos esse mendaces. Quis enim ita insaniat, ut hæc dicat? Nisi forte ista fuerit disputatio, Quod lex est virtus peccati, & per legem peccatum augetur. Atque sic Fratres verbum docere posuerunt, procausam esse. Nam hoc verum est, quod multiplicatis legibus multiplicantur peccata, ideo infœlicissimum genus administrandi est, legibus multiplicatis, Ecclesiam Christi liberrimam onerare. Neque enim Romana curia alia re magis nocuit Ecclesiæ Christi,

Christi, quam multitudine & varietate legum suarū, quæ mihi videntur esse novissima & omnium maxima persecutio, ut in qua tot irretitæ conscientiæ pereant irrecuperabiliter, ut turpissimum quæstum sileam, qui legibus istis alitur.

IX.

Hominem dicit non habere liberum arbitrium.

HUNC hæresim Manichæorum vocat Eccius, Ego autem invidiam Ecciană toto corde detestor, quæ tantum candoris non habet, ut permittat eum pure & aperte docere veritatem, etiamsi eam noscat, Sed involucris gaudet, delectatus, quod alii in errore maneant, ut discipulos habeat in utraque parte contradictionis. Væ tibi gloria maledicta, & maledicat tibi omnis creatura.

Eccle. 15. Scito ergo Lector, & certus esto, Eccium nihil prorsus in hac re dissentire mihi, nisi ad meram vocem & speciem. Quod ut noscas, adverte. Eccius Lipsiæ concessit, liberum arbitrium ante gratiam non valere, nisi ad peccandum. Ergo non valet ad bonum, sed tantum ad malum. Ubi ergo libertas ejus? Nam omnis homo, saltem rudis, audiens liberum arbitrium, intelligit ipsum æquè posse in bonum & in malum, prorsus non cogitans, quod solum possit in malum. Inde procedit in fiducia sui, præsumens, posse se ad Deum ex suis viribus converti. *Liberum arbitriū ante gratiam &c.*

Hæc esse impia Eccius bene novit, nec tamen Fratres erudit, sed eorum errori impiissime cooperatur. Dico ergo, quod homo habet liberū arbitrium, non quia sit modo, quale fuit in Paradiso (de quo loquitur Eccle. 15. per Eccium inductus) sed quia fuit liberū, & potest fieri per gratiam iterum liberum, alioqui vere est servum arbitrium. Non ergo liberum arbitrium, tam à facto esse, quàm à debito esse dicitur. [Unde Augustinus lib. 2. contra Julianum, vocat ipsum servum *Servum arbitrium.*

Johan. 8. arbitrium Et Christus: Qui facit peccatum, servus est peccati. Et iterum: Nemo

Johan. 3. potest accipere quidquam, nisi ei datum fuerit è cœlo, Johan. 3. Sicut ergo civitas vastata, vel collapsa domus, habet quidem nomen & titulum, quem prius habuit & posterius habebit, non tamen idem potest quod prius, ita liberum arbitrium.

Rom 7. Quid autem cum indoctissimis Fratribus agam? Eccius respondeat, Si liberū arbitrium est liberum, cur in potestate Pauli non fuit, Roman. 7. facere quod volebat? Cur servit peccato, quod odiebat? Ecce in gratia Apostolus captivum se dicit in lege peccati, & tu homini peccatori tribuis liberum arbitrium? Sed iterū, Si liberum est arbitrium, cur oramus: Sanctificetur nomen tuum? Fiat voluntas tua? An, ut facilius possimus, sicut Pelagiani dixerunt? Si oramus, impossibile est, quod oramus, ac per hoc nullo pacto in libertate nostra. Quid moror? Augustinus dicit contemnendos esse, qui ex malitia resistunt veritati, docendos, qui ex ignorantia. Eccius autem hæc non ignorat, ut dixi. Quando ergo S. Patres liberum arbitrium defendunt, capacitatem libertatis ejus prædicant, quod scilicet verti potest ad bonum per gratiam Dei, & fieri revera liberum, ad quod creatum est.

X.

Multos Canones contrarios sacræ Scripturæ, eamq; extorte exponentes.

HUNC injuriosum in summos Pontifices dicit Eccius & erroneum, & nomine meo interserto, reprehendit me, quod in actis Augustensibus idem scripserim, & iniquissime ibi judicarim. Deinde, confutaturus Acta mea, & defensurus Canones, dicit, B. Cyprianum exposuisse illud: Tu es Petrus &c. Quomodo Pelagius, exponit distin. xxi. Similiter & B. Augustinus, Hieronymus, Ambrosius, Bernhardus, Beda, Glosa ordinaria, omnes per Petrum exposuisse petram. De his quidem superius satis est dictum, arti. 2. & 3. Quod major pars sanctorum, Petrum gessisse personam Apostolorum & Ecclesiæ dicit, & abusive Petrum intelligi per petram. Nec verba Euangelii posse per consequentiam pati hanc expositionem, quod absurdum sit, Petrum ædificari super seipsum, Ideo eos potissimum Patres esse sequendos, qui principalem & proprium *Acta Augustana.* *Tu es Petrus.*

sensum Euangelii sequuntur, ut Augustinum, Hieronymum, Bedam, Origenem.

Recte ergo dixi, Pelagium violenter exponere Euangelium, non quia per Petrum petram intelligit, quod hic Eccius peregrina sectatus causatur, sed quod personam Petri ibi non pro Apostolorum persona intelligit. Hoc enim tunc agebam, non an Petrus esset petra. Deinde, quod per petram, sibi potestatem super totam Ecclesiam vendicarit, quod verba Euangelii non patiuntur. Ista debuit Eccius confutare, & non illic ignem extinguere, ubi nullus ardet, nisi quod, ut dixi, Eccio multa dicere fuit propositum, quam apte autem & recte stupidis Lectorib⁹ sciebat non esse necessarium, Qui enim vulgi judicium & famam aucupatur, etiamsi deliret (modo sit copiosus) facile obtinebit.

Translato sacerdotio &c.

Similiter & illud quam theologice confutat, quod Decretalis, quæ habet verbum Pauli: Translato sacerdotio, necesse est ut legis translatio fiat, Dicit me potius glossam quam textum (ut qui sit Augustini & Pauli) improbasse. Ridiculū caput, quasi textū improbarim, quando Pelagium improbavi, in praecedenti puncto, ac non potius abusum textus, & extortam expositionem, Nun quid enim toto hoc negocio textus improbo, quando depravationes impias Eccii persequor? *Ebre. 7.*

Ita hic non fuit propositum meum, textum improbare, sed quod Pontifices hunc textum male traherent ad suum sacerdotium, & leges suas, ut cuilibet patet legenti, Nam alias non potest dari causa, cur in eo loco de constitutionibus, hunc textum Pauli adduxerint, nisi pro legibus suis, sicut glossa dicit. Eccius Juris Doctor est, & nescit ex titulo intelligere scopum Legis, in eodem positæ, An est juris sorbilis forte Doctor magis quam intelligibilis?

XI.

Quod plus sit credendum simplici Laico Scripturam alleganti quam Papæ, vel Concilio Scripturam non alleganti.

HANC Eccius (licet Gerson fortiter ei resisteret) procacem, tum promotivam hæresis, augmentativam pertinaciæ, generativam singularitatis, inobedientiæ, & rebellionis, contra summum Pontificem & sacra concilia, & sic similia pulchra latinitatis ornamenta ex Grammatica contempta.

Eccius asserit non credendum Scripturæ sacræ.

Tu vero Lector, hic Eccium observa (ut Ecciano more insultem) an non intus & extra, à planta pedis ad verticem usque perfusus totus sit hæreticissima pravitate, unà cum suis discipulis Fratribus. Quid putas boni sentit, qui Scripturæ sanctæ non credendum asserit? Quis unquam auditus est hæreticus, qui verbo Dei non credendum docere præsumpsisset? Sic debent cadere, qui fraterna invidentia & adulandi furore perditi, non nisi perniciem, & Ecclesiæ & veritati, pro maledicta gloria sua quærunt.

Quid hic faciet? Scriptura sancta est verbum Dei, Quod si Asina diceret, audiendum est, etiam præ omnibus Angelis, si verbum Dei non haberent, nedum præ Papa & Concilio, sine verbo Dei agentibus. O furor, verbo Dei non credendum, sed humanis verbis docet Eccius Doctor sacræ Theologiæ (id est, verborū Dei) Docent idem sui discipuli, viperæ viperina genimina. I nunc Ecci, & doceto, quod audire verbum Dei, & credere Scripturam sanctam alleganti, sit promotivum hæresis, generativum singularitatis, inobedientiæ & rebellionis.

Obsecro, ubi nunc est zelus Romanæ Curiæ, ubi Principes, ubi Pontifices, hæc monstra ferre potestis? Ego tot patior hostes, propter hominum opiniones neglectas, hic gloriam habet, hostis verbi Dei, abnegator Scripturæ sanctæ.

XII.

Dicit non esse necessaria bona opera.

HANC hæreticam pronunciat Eccius, & bene probat Sed nonne suam prodit malitiam & invidiam, cum sciat me ita non sapere, & tamen à malignis Fratribus hanc libenter acceptans, ostendit se malle, ut tam insigniter errarem, quo

liceret

diceret ei contra me gloriari, quam ut vera saperem. Quam pulchra fuisset modestia Ecciana, si istis fratribus restitisset, dicens: Falsum vos dicitis, Lutheri scripta legi, non ita sapit, sed juxta Bernhardum. Hoc pro Eccio.

Cæterum, hujus Propositionis originem puto esse, quod sæpius docui Bona opera, quæ extra gratiam fiunt, nihil esse. Deinde, soli fidei, sine operibus legis, juxta Paulum, tribui justitiam. Tum Fratres illi, neq; quid opera Legis, neq; quid opera bona significent, docti, pro operibus Legis, quæ necessaria non sunt, imo noxia sunt, posuerunt, opera bona. Nam quid de Lege aut operibus Legis scient, quibus professio nihil velle discere, est, nihil scire, sed visiones capitis sui pro pugillo hordei, & fragmine panis (ut Ezechielis verbis dicam) miserrimo populo inculcare. *Bona opera extra gratiam facta.* *Ezechiel 13.*

Stat ergo sententia.

Non sunt necessaria, imo sunt noxia opera legis cujuscunque,
Sed necessaria sunt & salubria opera bona quæcunque.

XIII.

Deum præcipisse homini impossibilia

HIC multas convehens autoritates Scripturæ, in quibus jugum Christi leve, Matth. 11. Mandata non gravia 1. Johan. 5. Quæ, dispereã, nisi simulet, aut penitus ignoret, quid velint. Dixi supra, Eccium mecum sentire, quod liberum arbitrium sine gratia non valet, nisi ad peccandum. Obsecro, quæ tandem est tabes tanta invidiæ hanc nostræ miseriæ & impotentiæ scientiam abscondere à Fratribus nostris? Si non valet nisi peccare homo, quomodo non sunt impossibilia ei omnia mandata Dei? Pereat ista maledicta Sophistarum simulatio, & dissimulatio, quæ aliud nihil facit, quam quod aliud hic, aliud ibi dicit, ad seducenda corda simplicium. *Matth. 11.* *1. Johan. 5.* *Sophistarum simulatio &c.*

Dico ergo: Mandata Dei, etiam levissima & minima, sunt homini impossibilia per seipsum, Sed cum gratia Dei sunt facilima, ut Apostolus: Possum omnia in eo, qui me confortat. Qui alibi dicit: Non sumus sufficientes aliquid cogitare ex nobis tanquam ex nobis. Cur enim oramus: Voluntas tua fiat, si sunt possibilia nobis? Recte ergo dicit Hieronymus, Anathama esse, qui dixerit impossibilia esse mandata Dei, sed non negavit nobis esse impossibilia, Deo omnia sunt possibilia, nobis nihil est possibile. Sicut dicit Psal. 139. Nec sermo est in lingua, quanto minus opus est in manu mea? *Philip. 4.* *2. Cor. 3.* *Hieronymi dictum.* *Psal. 139.*

Hanc elucidationem potuit Eccius dare, sed noluit, ne non haberet, quod in me criminaretur, & calumniaretur. Plus enim delectat, invidiam mihi movere, quam proximos veritatem docere, Malletq; omnes homines in errore perire, quam tabidam suam invidiam non explere.

Transeo illud Deut. 30. Non est trans mare &c. quod tanta inscitia tractat, ut insanire verius videatur, quam loqui, Suo hæc tempori. *Deut. 30.*

XIIII.

Christus nihil sibi meruit, sed tantum nobis.

DE hac Propositione ipse adhuc dubito, quia omnia erant Christi, ab instanti primo suæ conceptionis, Ideo meritum hic æquivoce accipi oportet. Sed nec scio, an unquam hunc dixerim, Hoc scio, quod quidquid Christus fecit & obtinuit, nobis fecit & obtinuit, ad implendam voluntatem patris, nihil enim sibi quæsivit. Et hoc sensu, si ab aliquo meorum auditorum dictum est, recte dictũ est, Nam id me in populum concionatum esse certus sum. Est ergo sensus: Christus merendo non sibi, sed nobis servivit, Sicut dicit Isa. 43. Servire me fecisti in peccatis tuis. *Isa 43.*

Verum, hæc Propositio ideo offendit Fratres ruditatis, quod ipsi populũ soleant seducere, & ad magna merita cumulanda exhortari maxime operibus à se doctis, & electis, Quo faciunt, ut homines assuescant, quærere, quæ sua sunt in Deo, & propter merum commodum Deo servire. Cum ad exemplum Christi, qui pro-

ptet nullum suum lucrum aut meritum, sed ptopter solam voluntatem Dei ad nostram salutem, omnia fecit, Et nos, non propter ullum commodum debeamus Deo servire, nec cogitare, quam magna mereamur, sed quam bene voluntati Dei placeamus.

Hanc sanam doctrinam isti insani Fratres & Pseudoprophetæ non intelligentes, mundum replent erroribus, ad Infernum damnatis animabus, dum hominibus magis inculcant meritorum vocabula, quam divinæ voluntatis memoriam. Quod Christum non sibi meruisse dixi, qui nec quid mereri sit, unquam cognoverunt, neq; cognoscere possint. *Mereri.* Mereri enim, non est animo merendi bona facere (ita enim solent isti mentium deceptores populum Christi illudere) sed simplici corde, nullo meriti aut præmii respectu, solo gratuito affectu gratis divinæ voluntati obtemperate, Charitas enim non quærit quæ sua sunt, merita verò & præmia sua sponte sine nostro studio sequuntur ad obedientiā divinæ voluntatis.

XV.

Bohemos esse meliores Christianos nobis.

HUNC Eccius fotivum hæresis derogantem facto Concilio Constantiensi dicit. Nihil habet pannosus hic & penuriosus Theologista, quod jactet, quàm Consilium Constantiense, quod alias satis dixi & errasse, & multa non pro hæreticis nec erroneis statuisse, quæ Eccius heretica & erronea, de proprio cerebro pro sua temeritate statuit. Apostolus hic audiendus est. Tu quis es, qui judicas alienum servum? suo Domino stat aut cadit. *1 Cor 4.*

Canonisatio Sanctorum. In fine, atticulum de canonisatione Sanctorum, non satis exptessit, ideo nihil possum adhuc dicere, nisi quòd dicit, ipsum esse scandolosum, & detogativū papalis potestatis sibi creditæ. Valde vellem scire, ex quo loco Scripturæ tradita sit potestas Papæ, Sanctos canonisandi? Deinde quæ necessitas Sanctos canonisandi? Tandem, quæ utilitas Sanctos canonisandi? Sed, quia ipse hic transiit, transeam & ego, Nihil dicens, nisi quod mihi non satis placet canonisatio Sanctorum more, quo vidimus multos canonisari, qui optime seipsos canonisassent, licet nòn damnem: Canonisetquisque quantum volet.

VIDISTI (inquam) Lector charissime, quàm inique & malitiose, me Eccius & Fratres quæsierint, ut, cum mea calumniari non possent, sua mihi figmenta imposuerunt, ut calumniandi libidinem utcunque explerent, in qua re, si me non prohiberet Christiana professio, utrosq; mitifice possem tractare.

Verùm ne me tam stupidum arbitrentur, quasi eorum nequicias deprehendere nequeam, tentabo & ipsis, non mea, sed sua venena proponere, & cogitationes eorum revelare, ut habeant tam ociosi criminatores negocium, quo occupentur, Producam ergo hic per ordinem Articulos hæreticos & errores, quos ex prædictis eorum calumniis collegi, & videbunt, quanto sit difficilius propria tueri, quam aliena carpere.

XXIIII. Articuli Hæretici JOHANNIS

ECCII, Et quorundam Fratrum, ex illorum assertis & negatis, Per Martinum Lutherum deducti.

I. Nicenum Concilium cum quatuor sequentibus est hæreticum.

II. Aphricanum Concilium est hæreticum. Probatur ex Eccianis dictis, quia determinaverunt contra Constantiense Concilium, Romanum Pontificem non esse universalem Episcopum super omnes Ecclesias, nec Episcopos ex urbe Romana confirmandos.

III. Orientalis Ecclesia fuit plus quam per mille annos hæretica, Patet, quia vixit secundum statuta Niceni, contra Consilium Constantiense.

IIII. Aphricanæ Ecclesiæ cum Cypriano martyre fuerunt hæreticæ. Quia vixerunt in eodem puncto secundum Nicenum Consilium.

V. S. Au-

V. S. Augustinus, Ambrosius, Martinus, Nicolaus sunt hæretici. Quia non fuerunt ordinati à Romano Pontifice, contra Concilium Constantiense.

VI. Gregorius Nazianzenus, Athanasius, Basilius Magnus fuerunt hæretici. Quia secundum Nicenum Concilium, contra Constantiense egerunt.

VII. Romani Pontifices omnes usq; in hodiernum diem sunt hæretici. Quia approbaverunt statuta Niceni Concilii, contra Constantiense Concilium.

VIII. Gregorius Magnus fuit hæreticus cum suis Prædecessoribus. Quia oblatum à Concilio Chalcedonensi primatum recusarunt, & sic jure divino restiterunt, contra Concilium Constatiense.

IX. Tota universalis Ecclesia est hæretica per totum orbem, excepto Eccio & Fratribus, Quia tenet Nicenum Concilium Evangelio æquale.

X. Decreta Romanorum Pontificum plurima sunt hæretica. Quia determinant, Nicenum Coocilium Euangeliis comparandum, contra Constantiense.

XI. Papa malus non est Papa. Quia verbum Christi, Tu es Petrus &c. ei non convenit, cum non sit Petra, nisi qui Petro similis sit, quoniā per Eccium isto verbo Papæ autoritas probatur. Hic est Donatistarum & Pighardorum articulus.

XII. Papa non prædicans Euangelium, non est Papa. Quia verbum Christi, Pasce oves meas, non servat, quo Papa constituitur juxta Eccium. Idem, Si non confirmat Fratres suos lapsos & tribulatos, per euodem Eccium.

XIII. Papa non diligens Christum, non est Papa Quia juxta Eccium Petrus Papa constituitur per verbum, Pasce oves meas, ubi prius dilectio requiritur à Christo.

XIIII. Præcepta Decalogi non sunt data, nisi iis, qui sunt in statu perfectionis. Quia præceptum, Non concupisces, nulli convenit servare, nisi io statu perfectionis, multo minus alia graviora.

XV. Peccata non posse remitti, nisi cognita & confessa, Patet ex Johan. ultimo, Quorum remiseritis, & ex glossa Eccii, sed hoc est erroneum & hæreticum, cum sint occulta & oblita.

XVI. Liberum arbitrium sine gratia esse liberum, ac non servum; Contra Paulum Rom. 6. Servi fuistis peccati &c.

XVII. Romanum Pontificem esse hæreticum, Quia exemplo Christi & Petri (quibus est æqualis) oon pendit tributum.

XVIII. Clerus totus est hæreticus. Quia non solvit Principibus secularibus tributum, patet per idem.

XIX. Jura de privilegiis & immunitate Ecclesiarum, & rerum, & personarum sunt hæretica. Quia contra Christum & Petrum solventes tributum, quibus debeot æquari, cum per æqualitatem illam Eccius probarit Romani Pontificis potestatem.

XX Reges & Principes Euangelio obediunt, si accipiant majores pensiones à Papa & Clero, quam à Laicis. Patet per idem.

XXI. Verbo Dei non est credendum, sed verbo hominum. Quia Laico Scripturam habenti credendo, dicit Eccius fomentum hæresis fieri.

XXII. Concilium est supra Scripturam & verbum Dei. Quia Eccio Magistro, plus eis credendum, etiam, sine Scriptura, quam Laieo cum Scriptura.

XXIII. Papa est pejor, quam Lucifer & Antichristus. Quia Lucifer & Antichristus tantum æqualitatem Dei quærunt, sed Eccius Papæ tribuit superioritatem Dei, dum eum præfert verbo Dei.

XXIIII. Præcepta Dei sunt homini possibilia, & per consequens gratia Dei non eget, sicut Pelagiani dicunt.

Hos pestilentes & blasphemos errores protestatur Martinus Lutherus contineri in Eccianis & Fratrum articulis, cum earum declarationibus, &

promittit

promittit eos convicturum se de his omnibus & probaturum, nisi revocarint sua pessime dicta.

Hæc autem, Lector, tentavi non curiose longe plura inventurus, si Eccii & Fratrum more, ad vivam, quod dicitur cutem, ea sim examinaturus, quæ ipsi in papyrum expuerunt, quæ omnia in suum tempus reservo refutanda, Nondum enim Eccium tractavi, quomodo me semper tractat. Erit autem forte, ut Canem dormientem irritet, & patientiæ meæ abusum semel solvat. Vale & ora, ut Eccius meus sanus fiat, & liberetur à miseria insanæ adulationis & gloriæ, Amen.

DISPUTATIO ET EXCUSATIO F. MARTINI LUTHERI ADVERSUS CRIMINATIONES D. Johannis Eccii.

D. MAR. LUTH. PIO LECTORI.

Eccius meus irascitur, mi Lector, consecravitque Sedi Apostolicæ aliam Disputationis schedam, plenam iræ suæ & criminationis mei, adjecitq; prioribus Propositionibus unam fortiter irascentem, hoc est, nisi timerem Disputationi futuræ impedimentum fieri, pulchram occasionem maledictis suis semel respondendi, Sed omnia tempus habent, Hoc nunc satis fuerit.

Quod adductis aliquot S. Patrum dictis me hostem Ecclesiæ criminatur, sic intellige Lector, per Ecclesiam Eccius opiniones suas & heroum suorum, qui sudaverunt in Indulgentiis, significat, Nam consecrator est Sedis Apostolicæ, & more opinatorum Heroum suorum loquitur, qui Scripturæ & Patrum verbis utuntur, velut Anaxagoræ, elementis, ut quam primum ea consecrarint Sedi Apostolicæ, mox transsubstantiata in eorum arbitrium vocabula (mirum dictu) quodlibet ex quolibet fiunt, etiam id significare idonea, quæ vel per febrem ipsi somniant, vel per muliebris invidiæ impotentiam delirant.

Denique tam infœliciter suæ eis cedunt disciplinæ, ut hoc ipsum, quod bonum didicerunt, nunquam bene intelligant, & juxta Apostolum, non intelligunt, neque quid loquuntur, neq; de quibus affirmant, hoc est, nec prædicatum cum subjecto, nec subjectum cum prædicato in Propositione cathegorica componere docti. Speramus futurum, ut simili dexteritate & alia testimonia nobis producturus sit in futura Disputatione, ne desit, quod etiam pueri rideant. Speraveram, Eccius didicisset ex epistola Erasmi literarum principis, hebecudinem capitis sui, verum patientia Ecciana vincit omnia, satis est, si cæteris omnibus displiceat, sibi saltem & heroibus suis placeat. 1. Tim. 1.

Erasmus literarum Princeps.

Quod autem me hæreticũ & Bohemũ consceleraт, dicens, me ignire veteres cineres &c. pro modestia sua facit, aut pro officio consecrationis, qua quidquid consecrat, consecratum est, nullo alio usus chrismate, quam veneno linguæ suæ.

Tu vero (ne hoc mali nominis agnoscant) interim scias, mi Lector, me de Monarchia Rom. 1. Pontifi. non spernere venerabilem consensum tot fidelium per Italiam, Germaniam, Galliam, Hispaniam, Angliam, aliasq; regiones. Unum tantum à Domino precor, ne unquam sinat me dicere aut sentire, quod Eccio, qui nunc est, placeat, Ne forte pro libero arbitrio Christum filium Dei ostentui habeam, & pro Rom. Ecclesia Christum in India & Oriente vivere & regnare negem, seu, ut & ego quid ænigmatizem festivo huic Ænigmatisti, ne cum Eccio cloacam Constantinopolitanam denuo recludam, & de antiquis Aphricæ homicidiis nova celebrem Ecclesiæ martyria.

Nam ut venenati sui ænigmatis scandalo non lædaris, Scias, mi Lector, inter articulos Johannis Huss censeri, etiam à nonnullis, hunc quod Rom. Pontificis papalem excellentiam à Cæsare esse dixerit, quod & Platyna manifeste scribit. Ego vero non cæsareis, sed pontificiis Decretis eandem Monarchiam probari posui, Ita sane ipsamet Ecclesia Lateranensis in Urbe, de frontis suæ peripheria

Johannes Huss.

cantat,

cantat, dogmate Papali simul & imperiali, se esse matrem Ecclesiarum &c. Noti sunt versiculi. Quid igitur? Necesse est, ut ipsa quoq; Ecclesia Eccio fit Hussita, & igneat cineres. Deinde, quia mandato Papæ consensu Cardinalium totius Romæ & universalis Ecclesiæ, illa sic cantat, nihil mirum, si Eccius fastidiat antiquos cineres, & pro officio consecrationis suæ, consecrare anhelet novum holocaustum Sedi Apostolicæ, semel Papam, Cardinales ipsamq; Ecclesiam Lateranensem in cineres novos redacturus. Deo gratia, quod unus saltem Eccius reliquus est, qui Catholice sapiat, singularissimus ille singularitatis persecutor, cæteris omnibus per virus Boemiæ perditis.

Sed quid miri, q. Sophistæ ejusmodi Historias ignorent, quando suas Propositiones cathegoricas non intelligunt? Ego quidem hanc materiam nunquam tractavi nec cogitavi disputare. Verũ Ecci⁹ jam diu gravissima in me exulcerat⁹ invidia has odiosas esse Propositiones sciens, cum in cæteris desperaret victoriam, hic saltem mihi conciliare speravit indignationẽ, doctus catulũ (ut dicitur) ferire coram Leone, & ex Disputatione veritatis facere Tragædiam invidiæ.

Sed criminentur quantum velint, consecrent Sedi Apostolicæ suas adulationes, consecrent scamno & scabello, consecrent etiam cistæ Apostolicæ (quandoquidẽ hoc ad rem Indulgentiarũ & Monarchiã maxime omniũ pertinet, Transiliant altare sui Baal, clament voce majore, Deus enim est, forsitan loquetur aut in itinere, aut in diversorio est, aut certe dormit; ut excitetur. Sufficit mihi, quod 3. Reg. 18.
Sedes apostolica neq; vult, neque potest quidquam contra Christum. Nec in hac re timebo, seu Papam, seu nomen Papæ, multo minus pappos & puppas istas.

Unum ego specto, ne nominis mei Christiani spolĩ cedat in doctrinæ Christi purissimum dispendium. Nam hic nolo, ullus meam expectet patientiã, Nolo Eccius quærat, nec sub nigra nec sub alba cuculla, modestiã, maledicta sit impiæ illius clementiæ gloria, qua Achab dimittit Benhadab hostẽ Israel, Hic enim vellem non modo esse potentissimus mordendo (quod Eccio dolet) sed invictus 3. Reg. 20.
quoq; devorando, quo & Sylvestros & Civestros, & Cajetanos & Eccios, reliquosq; fratres Christianæ gratiæ impugnatores uno (ut Isaiæ verbo utar) ore devorare possem. Terreant alium per adulationes & consecrationes suas, Lutherus sacerdotes & consecratores Sedis Apostolicæ contemnit. Cætera in disputatione & post disputationẽ. Tamen interim gaudere permittimus, miseram conscientiã, simulata spe triumphi, & vana minarum jactantia. Igitur addo & ego meis Propositionibus tertiam decimam adversariam Eccianæ iracundiæ, Dei fuerit ex ea Disputatione bonum promovere, quam tot malis invidiæ & detractionis Eccius contaminat. Bene vale, mi Lector.

CONTRA NOVOS ET VETERES ERRORES DEFENDET D. MARTINUS LUTHERUS has Positiones sequentes in studio Lipsensi.

Quotidie peccat omnis homo, sed & quotidie pœnitet docente Christo, Pœnitentiã agite Excepto uno novo quodam justo, qui pœnitentia non indiget, cum etiã palmites fructiferos quotidie purget Agricola cœlestis. 1.

In bono peccare hominem, & peccatum veniale, non natura sua, sed Dei misericordia solum esse tale, aut in Puero post baptismum peccatum remanens, negare, hoc est Paulum & Christum semel conculcare. 2.

Qui opus bonum aut pœnitentiã, à peccatorũ detestatione ante dilectionẽ justitiæ incipi, nec in eo peccari, asserit, hunc inter Pelagianos hæreticos numeramus, Sed & contra sacrum suum Aristotelem desipere probamus. 3.

Deus mutat pœnam æternã in temporalem, scilicet crucis portandæ, cujus Canones aut Sacerdotes, nec statuendæ nec auferendæ habent ullam potestatẽ, quanquam id ab Adulatoribus noxiis seducti, præsumere possint. 4.

Quilibet Sacerdos debet absolvere pœnitentẽ, à pœna & culpa, aut peccat, 5.
æquè

æquæ peccat superior Prælatus, si occulta sine causa reservat rationabilissima, quantumlibet usus Ecclesiæ, id est, Adulatorum, resistit.

6. Forte satisfaciunt animæ in Purgatorio pro peccatis, Sed quod Deus à morituro plus quam voluntariam mortem requirat, vanissima temeritate asseritur, quia nullis modis potest probari.

7. Neq; quid Fides, neq; quid Contritio, neq; quid liberũ arbitriũ sit, ostendit se nosse, qui Liberum arbitrium actuum, sive bonorum, sive malorum Dominum esse balbutit, aut non solâ Fide verbi, quem justificari, aut fidem non tolli quolibet crimine, somniat.

8. Veritati & rationi contrarium est quidem, invite morientes deficere in charitate, ideoque pati horrorem Purgatorii, modo veritas & ratio sit idem, quod opinio Theologistarum.

9. Animas in Purgatorio esse certas de salute sua, nec gratiam in eis augeri, scimus à Theologistis asseri, sed miramur doctissimos viros, quod hujus fidei suæ rationem, nec stultæ verisimilem reddere possunt.

10. Meritum Christi esse thesaurum Ecclesiæ, & Sanctorum meritis juvari, certum est. Esse autem thesaurum Indulgentiarum, nemo, nisi fœdus adulator, Extravagantes à veritate, & fictæ quædam Ecclesiæ praxes aut usus simulant.

11. Dicere Indulgentias esse bonũ Christiano, est insanire, sunt enim verissime operis boni vitium, & improbare Indulgentias debet Christianus, ob abusum, quia Dominus dicit, Propter me deleo iniquitates tuas, non propter pecunias.

12. Papam posse remittere omnem pœnã pro peccatis debitam hujus & futuræ vitæ, & quod Indulgentiæ prosint non criminosis, somniant secure indoctissimi Sophistæ; & pestiferi Adulatores, non tamen vel nutu possunt ostendere.

13. Romanam Ecclesiam esse omnibus aliis superiorem, probatur ex frigidissimis Ro. Pontificum decretis, intra quadringentos annos natis, Contra quæ sunt Historiæ approbatæ mille & centum annorum textus Scripturæ divinæ, & decretum Niceni Concilii, omnium sacratissimi.

CONTRA F. MARTINUM LUTHERUM: IN LIPSENSI STUDIO HAS DISPUTABIT Positiones Eccius, IIII. Julii, Anno M. D. XIX. hora VII.

1. Neque dictis sacræ Scripturæ, aut sanctis Patribus, Augustino & aliis concordat, Dominum & Magistrum nostrum Jesum Christum, dicendo, Pœnitentiam agite, voluisse omnem Fidelium vitam esse Pœnitentiam. Unde & de Sacramentali pœnitentia illud verbum idoneè potest inteligi.

2. Etsi peccata venialia sint quotidiana, tamen Justum semper peccare in omni opere bono, etiam bene moriendo, negamus, Sicut erroneum dicimus, justum, manente justitia, peccare posse mortaliter, aut in puero post baptismum, alienæ voluntatis peccatum remanere.

3. Astruentem pœnitentiam, non recte inchoari à detestatione peccatorum, recogitando gravitatem peccati & pœnæ, & quod faciat magis peccatorem, tanquam Euangelio & sanctis Patribus contrarium, non dicimus audiendum.

4. Dicere, Deum remittendo culpam, remittere pœnam, & non commutare in pœnam aliquam temporalem satisfactoriam, per Canones & Sacerdotis injunctionem, in parte vel toto declaratam, ut sacræ scripturæ, & usui Ecclesiæ repugnans, existimamus.

5. Quemlibet sacerdotẽ, nullo Prælato dempto, suo subdito petenti, posse remittere, aut debere pœnas & culpas, ita q. Prælat⁹ non plenarie absolvens à pœna & culpa, peccet, veluti usui sanctæ matris Ecclesiæ adversum, non acceptamus.

6. Animas in purgatorio non satisfacere pro peccatorũ pœnis, à quorũ culpis absolute, hic non satisfecerunt, reputamus erroneum, sicut non est sine errore, qui non credit Deum à morituro requirere aliam, quam mortis, pœnam.

Errat,

7. Errat, qui Liberum arbitrium hominis, negat Dominum actuum hominis esse, quia ipsum habeat se active ad malum, ad bonum vero tantum passive, Sicut nō est sine errore, qui fidem quolibet crimine corrumpi, contra Scholasticos existimat, nec sine maximo errore, qui nulla contritionis habita ratione, in sola fide, quem absolvi, procaciter prædicat.

8. Ex imperfectione charitatis vel fidei, in anima mortui, fieri horrorē & quasi desperationem, quibus in Purgatorio afficiantur, & quod illum horrorem ex timore mortis incurrant, quo quasi inviti moriantur, non recepimus, quia veritati & rationi contrarium.

9. Animas in Purgatorio mereri majorem gratiam, aut eorum præmia minui, si alienis meritis liberentur, aut non esse certas de salute, aut suffragia nostra nolle, ut fidei nostræ & omni rationi adversa negamus.

10. Meritum passionis Christi, non esse thesaurum Ecclesiæ, ex quo dentur Indulgentiæ, quia veritati & Apostolicis Decretis obvians, negamus, sicut claves esse thesaurum Ecclesiæ, imperitissimum opinamur. Meritis quoq; Sanctorum nos adjuvari pie credimus.

11. Dicere, Indulgentias non expedire, est error, dicere item, Indulgentias esse vitium aliquod operis, quo ipsum minus valeat, error est pessimus. Quare & hunc errare sentimus, qui dicit, se teneri improbare Indulgentias, quia Dominus dicat, propter me deleo iniquitates, non propter pecunias.

12. Papam non posse remittere pœnā pro peccato debitā, per Indulgentias error. Imo, erroneum est, eū non posse absolvere à pœnis animas in Purgatorio existentes. Omnium autem maxime non recipimus, quod morituri, infirmi, legitime impediti, non crimina publica habentes, Indulgentiis non egeant.

13. Romanam Ecclesiam non fuisse superiorem aliis Ecclesiis ante tempora Sylvestri, negamus. Sed eum qui sedem beatissimi Petri habuit & fidem, successorem Petri & Vicarium Christi generalem semper agnovimus. Contraximus, quo ad fieri potest, Propositiones, & has paucas accepimus, & quod alia ab his pendeāt.

AD LECTOREM.

Habes hic, Lector, quisquis es, Disputationem illam celebrem, quam Lipsiæ vidimus & audivimus inter insignes viros, D. Johannem Eccium, & Martinum Lutherum habitam. Erunt fortasse, qui nollent editam, alii vero & damnent excusam, quod cōmuni consilio Patres utrinq; convenisse dicuntur, ne qua via Disputatio ejusmodi disseminaretur. Verum his sermonibus nihil movearis, Lector, Si enim serio voluissent occultatum iri hoc pelagus & chaos verborum, non utiq; permisissent publico conspectu, à quovis libitum esset, excipi & in literas referri. Nam cum plus triginta Exemplaria sint illic excepta, & in diversas orbis partes emissa, satis palam est, voluisse omnia invulgari, Nisi forte Notariorum (qui ad hoc ipsum seorsim designati erant) Exemplaria his legibus suis subjacere curarint.

Nos, si quid utilitatis in ea pio Lectori afferre possemus, solliciti fuimus. Sunt in ea sane pleraq; talia, quæ hucusq; aut non novimus, aut non ausi sumus nosse, Quæ si bene cedunt, quid veritatis sint allatura, viderint ii, quorum interest, libertatis certe nonnihil paritura spectantur, qua de rebus Ecclesiæ & Christianismo, audentius & loqui & audire contingere putantur.

Quanquam multa quoq; sint in hac sylva, quæ extra propositum dicta sint, noluimus tamen quidquam imminuere, sed simplici fide, ut dicta & gesta sunt, plene omnia reddere. Porro, nostræ opis non ignari nec immemores, neutri partium quidquam arrogare aut derogare possumus, nec judicium tentare, quo solet vel allici vel retrahi Lectoris affectus. Relinquimus autem omnia in omnium & singulorum judicio, quod ut varium futurum non dubitamus, ita ut optimum quodq; prævaleat, optamus ad laudem Dei & communis rei Christianæ incrementum. Vale Lector pie, & piè legas, quæ piè monstrantur à nobis, Quod facies, si nostrum studium boni consulas.

DISPUTATIO EXCELLENTISS. THEOLOGOR. JOHANNIS ECCII, ET D. MARTIN. LUTHERI AUGUSTINIANI.

Quæ Lipsiæ cœpta fuit IIII. die Julii, Anno M. D. XIX. hora VII.

Proteſtatio Patris MARTINI LUTHERI.

IN NOMINE DOMINI AMEN.

PRoteſtationem egregii Domini D. Johannis Eccii amplector & ſequor. Hoc unum addo, quod pro reverentia ſummi Pontificis & Rom. Eccleſiæ libens hanc materiam, non neceſſariam & mire invidioſam prætermiſiſſem, niſi per propoſitionem egregii D. D. Johannis Eccii in eam pertractus fuiſſem. Doleo etiam eos non adeſſe, quos maxime oportuit, qui cum & privatim & publice toties me crimine hæreſeos profanarunt, nunc cum inſtet cognitio cauſæ, ſe ſubtraxerunt, Hæreticæ pravitatis Inquiſitores dico, qui fraternam monitionem & doctrinam poſtpoſuerunt criminationibus ſuis.

SCOPUS.

De poteſtate PAPAE, Imo de primatu

Rom. Pontificis, Eccii Proteſtatio.

IN nomine tuo dulcis Jeſu. Antequam in arenam deſcendam, Proteſtor coram vobis illuſtriſsimis, nobilibus, magnificis & excellentiſsimis Dominis, omnia per me dicenda & dicta in primis eſſe ſubjecta judicio primæ ſedis, & Domini in ea ſedentis. Deinde, quorumlibet aliorum, quorum eſt errantes corrigere, & ad veritatis cognitionem reducere.

Et quia reverendus Pater in Præfatione ſua quaſi ſe excuſando, teſtatur ſe libenter hanc omiſiſſe materiam, pro ſummi Pontificis reverentia, niſi per meam pertractus fuiſſet Propoſitionem. At meminerit reverendus Pater, niſi prius ipſe in Reſolutorio ante tempora Sylveſtri negaſſet, Rom. Pontificem aliis ſuperiorem, non fuiſſe neceſſarium, me tredecimam illam poſuiſſe Propoſitionem, Et quod in Actis Auguſtæ coram Legato Sedis Apoſtolicæ B. Pelagium Pontificem evangelica ſcripta torſiſſe cauſatur, qui tamen maxime omnium ad ſanctorum Patrum intentionem verba Chriſti accepit. Fruſtra ergo reverendus Pater in me cauſam torquere nititur, cui ipſe non ſemel occaſionem præſtitit. Sed jam ambagibus reſectis, principale inſtitutum, Deo duce, aggrediamur.

Reverende Pater, Veſtra Concluſio tredecima meæ contradicens, fatetur Rom. Eccleſiam eſſe aliis ſuperiorem, juxta frigidiſsima Rom. Pontificum Decreta, intra quadringentos annos nata, Quibus obſtare dicitis textum ſacræ Scripturæ, & Hiſtorias approbatas mille & centum annorum, Contra quam ſic oppono.

Monarchia & unus principatus in Eccleſia Dei eſt, de jure divino, & à Chriſto inſtitutus, Quare textus ſacræ Scripturæ vel Hiſtoriæ approbatæ, ei non adverſantur. Quoniam Eccleſia illa militans, quæ eſt velut unum corpus, juxta D. Pauli ſententiam, eſt inſtituta & facta ad imaginem Eccleſiæ triumphantis, in qua eſt una Monarchia omnibus per ordinem diſpoſitis, uſq; ad unum Caput, ſcilicet Deum. Quare & talis ordo à Chriſto in terris eſt conſtitutus, cum fateatur Johan. 5. Filium non facere quidquam, niſi quod viderit Patrem facientem. Quare non de cœlo eſt, qui Capiti ſubeſſe recuſat; ſicut non de cœlo, ſed de Lucifero eſt, qui Deo non vult ſubjici.

Eccleſia militans. Eccleſia triumphans.

Quæ omnia latiſsime confirmari poſſunt, maxime per ſacram illam Animā B. Dionyſium Areopagitā lib. de Eccleſiaſtica hierarchia, ubi ait: Noſtra enim hierar-

Dionyſius.

hierarchia à Deo traditis ordinibus sanctè disposita, sanctis & cœlestibus Hierarchiis conformis est. Ita Gregorius Nazan. in Apologetico: Sacrosancta mysteria (ait) ad instar cœlestis imaginis celebrari, per quæ utiq; in terris cœlestibus ordinibus associamur. Nam quod monstrum esset, Ecclesiam esse Acephalam? quod omnes ferme hæretici moliti sunt (ut S. Cyprianus ad Rogationum & Puppianum innuit) ut sic debilitato Capite errores suos & viros impune possent mentibus hominum inculcare. Et hæc fuit ratio principalis cum aliis annexis, propter quam Parisiense fœlix studium Johannem Tornacensem damnavit, negantem primatum Ecclesiæ Romanæ. Sic & error fuit Wicklefficus, Romanam Ecclesiam aliis non esse superiorem de lege Evangelij. *Gregorius Nazianzenus.* *Cyprianus.* *Johannes Tornacensis.*

LVTHERVS.

QUANDO Dominus D. arguit, Omnino esse caput Ecclesiæ universale, optime facit. Etsi est aliquis, qui privato pacto convenerit cum dominatione sua ad defendendum contrarium, surgat in medium, ad me nihil pertinet.

ECCIVS.

QUIA reverendus Pater dicit, nihil ad se pertinere de contrario illius, quod intendebam probare de jure divino, esse Monarchiam in Ecclesia militante, sicut & triumphante. In quo eum collaudo, quod & in hoc D. Johanni in Apocalypsi consentit: Vidi civitatem sanctam novam descendentem &c. At propius ad rem accedentes. Si Ecclesia militans non fuit sine Monarcha, vellem audire, quis esset iste Monarcha alius, aut unquam fuisset nisi Rom. Pontifex, aut quæ alia prima Sedes, nisi sedes Petri & ejus Successorum? Juxta illud B. Cypriani, qui in Epistola 2. ad Cornel. Rom. Pontificem scribens, contra Novatianos subdole Romam accedentes, inquit: Post ista adhuc insuper cedo Episcopo, sibi ab hæreticis constituto, navigare audent, & ad Petri cathedram atq; Ecclesiam principalem, unde sacerdotalis unitas exorta est, à schismaticis & prophanis Literas ferre, ne cogitare eos esse Romanos, quorum fides ab Apostolo laudata est, Ad quos perfidia habere non possit accessum. Et Hieronymus idem testatur contra Luciferianos: Ecclesiæ salus (ait) in summi sacerdotis dignitate pendet, cui si non exors quædam ab omnibus eminens detur potestas, Tot in Ecclesiis efficientur schismata, quot sacerdotes. *Apoc. 21.* *Cyprianus.* *Hieronymus contra Luciferianos.*

Et quod ille summus Sacerdos sit Romanus, liquet apud eundem B. Hieronymum in duabus Epistolis ad Damasum Papam, cujus ferme singula verba ad institutum faciunt, verum brevitatis studio illa signemus. Cum successore Piscatoris & discipuli Christi loquor. Ego nullum præmium sequens, nisi Christum beatitudini tuæ, id ist, cathedræ Petri consocior, Super illam Petram fundatam Ecclesiam scio. Et infra: Quicunq; tecum non colligit, ille dispergit. Ex quibus quisq; bonus Christianus facile conjicit, unitatem sacerdotalem à Rom. fluere Pontifice, & illam fuisse semper cathedram principalem, & omnibus aliis prælatam, & quod illa sit Petra, sicut Hieronymus dicit, se scire, super quam fundata sit Ecclesia. Vel reverendus Pater assignet alium Monarcham Ecclesiæ priscis temporibus.

LVTHERVS.

MONARCHIAM Ecclesiæ militantis prorsus confiteor, ejusq; caput non hominem, sed Christum ipsum, Idq; autoritate divina. Prima ad Corinth. 15. Oportet illum regnare, donec ponat omnes inimicos sub pedibus ejus. Et paulo ante: Deinde finis, cum tradiderit regnum Deo & Patri, & evacuaverit omnem principatum. Quod Augustinus lib. 1. de Tri. ul. cap. exponit de regno Christi præsentis temporis, Ita videlicet, quod Christus, Caput Ecclesiæ, per fidem transferet nos, qui Regnum ejus sumus, ad speciem. Sic Matth. ult. Ecce ego vobiscum sum, usque ad consummationem seculi, Item Actor. 9. Audivit Paulus de cœlo: Saule, Saule, quid me persequeris? Ubi iterum Augustinus dicit, Caput loqui pro membris suis. *Augustinus.* *Matth. 28.* *Actor. 9.*

Ecclesia militans regnum fidei. Quare prorsus audiendi non sunt, qui Christum extra Ecclesiam militantem trudunt in triumphantem, cum sit regnum fidei, hoc est, quod caput nostrum non videmus, & tamen habemus, Juxta illud Psal. 122. Illic sederunt sedes in judicio, super domum David, multæ scilicet sedes, in quibus unus sedet Christus. Sedes videmus, non sessorem vel regem. *Psal. 122.*

PROINDE ad autoritates, egregie D. D. veniendo, quando asserit, in Ecclesia militante esse unum Principatum, divino jure & à Christo institutum, Sua dicit, sed nihil probat. Nam prima ejus autoritas Pauli, nimirum Ephes. 4. quæ Christum caput Ecclesiæ dicit, pro me contra eum valet, cum certissime loquatur ibi de Ecclesia militante, & Christum appellat ejus caput. Est etiam eadem sententia contraria huic, 1. Corinth. 3. Quid est Apollo? quid Cephas? quid Paulus? Divisus est Christus? &c. ubi manifeste prohibet aliud Caput quam Christum. *Ephes. 4.* *1. Cor. 3.*

Secunda ejus autoritas Johan. 5. Non potest Filius facere quidquam nisi quod viderit Patrem facientem, neq; de Ecclesia militante, neq; triumphante loquitur, sed omnium Doctorum sententia, de æqualitate sua cum Patre, quod nihil facit aut possit facere Pater, quin idem possit & filius. *Johan. 5.*

Æqualitas Filii cum Patre. Omitto, quod dixit, Non esse de cœlo, qui capiti subesse recusat, Et esse de Lucifero, qui Deo non vult subjici, Quia sicut præcedentia male sunt assumpta, ita ad hæc male illata.

3. Dionysius. Tertia, quæ est Dionysii, nihil contra nos, non enim negamus Hierarchiam Ecclesiasticam, se de Capite disputamus Monarchiæ, non Hierarchiæ.

4. Gregor. Nazan. Quarta, Quæ Gregorii Nazan. adducitur, Quod per sacrosancta mysteria sociamur sanctis ordinibus cœlestibus, à quovis Grammatico intelligitur, nihil sonare, neq; de Monarchia, neq; de Capite.

Christus caput Ecclesiæ. Jam quod addidit esse monstrum, si Ecclesia acephala esset, fateor, sed hoc Caput neq; ipse D. D. aliud dare possit, quam Christum. Quod probo evidenter, Quia si suum caput, quod Rom. Pontificem appellat, moritur, ut est homo, jam Ecclesia est acephala, Si autem Christus interim Caput est Ecclesiæ, donec alius eligatur, non minus monstrum est, Christum cedere vivo Pontifici, & succedere mortuo.

5. Cyprianus. Quinta, B. Cypriani, qui Hæreticos insectatus, quod debilitato Capite moliti sunt errores suos impune hominibus inculcare, prorsus nihil facit ad Propositum. Loquitur enim non de Rom. Capite, sed de quolibet capite cujusque Episcopatus. Et si egregius D. D. voluerit stare autoritati Cypriani, hac hora finiemus disputationem. Ipse enim Cornelium Pontificem nunquam aliter salutat, nisi charissimum fratrem. Deinde describens Episcoporum electiones & confirmationes per multas Epistolas, ex divinis literis efficacissime probat, ad plebem pertinere & vicinos duos Episcopos, vel tres, quemadmodum & sancitum est in sacratissimo Niceno Concilio. Quin idem beatus Martyr, ut B. Augustinus allegat lib. 2. cap. 2. de Baptismo, sic dicit: Neque enim quisquam nostrum Episcopum se esse Episcoporum constituit, aut tyrannico errore ad obsequendi necessitatem collegas suos adigit, quando habet omnis Episcopus pro licentia libertatis & potestatis suæ arbitrium proprium, tanquam ab alio judicari non possit, quo modo nec ipse potest alterum judicare id, sed expectemus universi judicium Domini nostri Jesu Christi. *Cornelius.* *Nicenum Concilii.*

Quod autem dicit, è Rom. & Petri Cathedra ortam esse sacerdotalem unitatem, libentissime admitto, quantum pertinet ad Ecclesiam occidentalem. Nam revera etiam Rom. Ecclesia orta est ex Hierosolymitana, hæc est matrix proprie omnium Ecclesiarum. Sed nec valet consequentia, ex Rom. Ecclesia orta est sacerdotalis unitas, ergo ipsa est caput & Domina omnium prima, alioqui insuperabiliter concluderet, Hierosolymitanam esse Caput & Dominam omnium. *Hierosolymitana Ecclesia mater omnium Ecclesiarum.*

Ultima

Ultima autoritas divi Hieronymi non recte inducitur ab egregio D. D. etiamsi per omnia esset vera autoritas Hieronymi, quia D. D. intendit probare Ecclesiæ Rom. potestatem monarchicam jure divino à Christo institutam. Hoc verba Hieronymi non habent, quia dicit: Cui si non exors quædam ab omnibus eminens detur potestas, tot in Ecclesiis efficientur schismata, quot Sacerdotes. Detur, inquit, hoc est, jure humano posset fieri consentientibus cæteris omnibus fidelibus. Nam nec ego hoc nego, si consenserint totius orbis fideles in Rom. vel Parisiensem, vel Magdeburgensem vel quemcunq;, ut esset primus Pontifex & summus, hunc propter reverentiam totius Ecclesiæ fidelium sic consentientis, habendum esse summum Monarcham. Hoc autem neq; factum est unquam, neq; fit, neq; fiet, cùm usque ad nostra tempora græca Ecclesia non consenserit, neq; tamen sit habita hæretica. *6. Hieronymus.*

Et hanc esse sententiam D. Hieronymi, probo ex Epistola ad Evagrium, ubi dicit: Ubicunq; Episcopus fuerit, sive Romæ sive Eugubii, sive Constantinopoli, sive Regii, sive Alexandriæ, sive Thanis, ejusdem meriti, & ejusdem Sacerdotii est. Potentia divitiarum, & humilitas paupertatis, vel sublimiorem vel inferiorem facit. Cæterum omnes Apostolorum successores sunt. Recitatur hæc Epistola in Decretis non frigidis dist. 93. cap. legimus. Idem super Epistolam ad Titum; Idem est ergo Presbyter, qui Episcopus, & antequam Diaboli instinctu studia in religione fierent, & diceretur in populis: Ego sum Pauli, ego sum Cephæ, cōmuni Presbyterorum consilio Ecclesiæ gubernabantur. Postquam vero unusquisq; eos, quos baptizabat suos esse putabat, in toto orbe decretum est, ut unus de Presbyteris electus superponeretur. Et inductis autoritatibus Scripturæ dicit in fine. Sicut ergo Presbyteri sciunt se ex Ecclesiæ consuetudine ei, qui sibi præpositus fuerit, esse subjectos, Ita Episcopi noverint se magis consuetudine, quam dispositionis dominicæ veritate Presbyteris esse majores. Ideo quod D. D. addidit, à Hieronymo, intellectum esse, summum Pontificem Rom. dum dicit: cum successore Piscatoris & discipuli Christi loquor, & beatitudini tuæ, id est, cathedræ Petri consocius, super illam Petram fundatam Ecclesiam scio, nihil facit, Non sequitur, consortior huic Ecclesiæ, ergo hæc est sola prima. Nec sequitur, est fundata supra Petram, ergo sola est fundata. *Hieronymus in Epistola ad Evagrii.* *Idem est Presbyter, qui Episcopus.*

Accedit ad hoc decretum Concilii Affricani, dist. 99. cap. primæ. Primæ, inquit, Sedis Episcopus non appelletur princeps sacerdotum, aut summus sacerdos, aut aliquid hujusmodi, sed tantum primæ Sedis Episcopus. Universalis autem Pontifex, nec Romanus appelletur. Quare si divino jure staret Monarchia Rom. Pontificis, hæc omnia essent hæretica, quod est temerarium asserere, Et in fine audiamus ipsum Dominum, qui Lucæ 22. dicit, Facta est autem contentio discipulorū, quis eorum videretur esse major. Dixit autem eis: Reges gentium dominantur earum, & qui potestatem habent super eos, benefici vocantur, Vos autem non sic, sed qui major est vestrum, fiat sicut minor. *Decretum Concilii Affricani.* *Vos autem non sic. Luc. 22.*

ECCIUS.

Reverendus D. Pater, satis instructus descendit in arenam, materiam suam habens bono ordine contextam in Libello impresso, & per eum composito, Quare Illustriss. Dominationes vestræ, magnificentiæ & dominationes veniam dabunt Eccio, multo jam tempore aliis negociis occupato, si nō tam rotunde & accurate è vestigio tanta cumulare poterit, quantum reverendus Pater jam congessit. Venit enim disputaturus, non Librum editurus. Verum quid reverendus Pater dixerit, per ordinem dispiciamus.

Primo omnium, Caput esse Ecclesiæ Christum, probare intendit, quod tamen fuerat supervacaneum, cum nullus hoc negare præsumat, nisi qui Antichristus sit, Miror tamen vehementer, quod hoc non perpendit, sicut pollicetur in Actis coram Legato Sedis Apostolicæ, posse se præstare quendam Juristotheologum, plura esse posse capita subordinata, in quo mystici capitis ratio aut symbolici *Christus caput Ecclesiæ.*

 à ratio-

à ratione capitis naturalis deficit, Quare præter caput Christum, & aliud oportere quæri caput in Ecclesia, statim probabitur. Neq; ei suffragatur, quod Apostolum inducit, 1. Corinth. 3. Divisus est Christus? Nam etsi Paulus ibi Petri meminerit, non tamen falsum dixit B. Hieronymus lib. 1. contra Jovinianū colum. 18. Unus eligitur, loquitur de Petro, ut capite constituto schismatis tollatur occasio. Clare appellat Petrum caput in Ecclesia esse constitutum. Sed hæc missa facimus, solutiones ad nostra inducta repulsuri. *1. Cor. 3.*

PRIMO, Cum respondet ad illud Johan. 5. Neq; enim Filius potest facere quidquam, nisi quæ viderit Patrem facientem, Dixit secundum S. Patres exprimi hic æqualitatem Patris & Filii. Verum legat attentius, quæso, reverendus Pater B. & inadulabilem Patrem Bernhardum lib. 3. de consideratione ad Eugenium, Ubi de forma Ecclesiæ loquens, & eam esse de jure divino probans, nostram rationem formavit mihi, colum. 7. Nec vilem reputans formam hanc, quia in terra est, exemplar habet in cœlo. Neq; enim Filius potest facere quidquam, nisi quæ viderit Patrem facientem, præsertim cum ei sub Mosi nomine dictum sit, Vide omnia facias secundum exemplar, quod tibi in monte monstratum est. Viderat hoc qui dicebat: Vidi civitatem sanctam &c. Ego enim propter similitudinem dictum reor, quod sicut illic Seraphim & Cherubim, & cæteri qui usq; ad Angelos & Archangelos ordinantur, sub uno capite Deo, Ita hic quoque sub uno summo Pontifice, Primates vel Patriarchæ, Archiepiscopi, Episcopi, Presbyteri vel Abbates, & reliqui in hunc modum. Tunc subdit Bernhardus: Non est pa vipendendum quod & Deū habeat Autorem, & de cœlo ducit Originem. Quis jam non intelligat hanc Ecclesiasticam Hierarchiam, secundum Bernhardum, à Christo institutā, & velut Deus caput est in cœlo, ita summus Pontifex caput sit in militante Ecclesia? Neutiquam Christum excludendo, cujus se fatetur Vicarium. *Johan. 5.* *Bernhardus ad Eugenium Papam.*

Ecclesia Acephala. Sed ad Ratiunculam plebeiam, quam induxit, Ecclesiam manare acephalā Papa mortuo, nisi ridicule diceremus, Christum cedere Papæ vivo & succedere Papæ mortuo. Ridicula prorsus ratiuncula, quæ in re tam seria, inter tot præstantes viros, vix est digna enarrari, Cum ab initio dixerim, Caput illud symbolicum à veri capitis naturalis ratione in aliquibus convenientiis deficere. Neque Christus, cujus regnum manet in æternum, & cujus sempiternum est sacerdotium, cedit Papæ vel succedit, cum ei sit data omnis potestas in cœlo & in terra, Matth. ult. Et defuncto Papa, modo cœtus Cardinalium, sicut defuncto Episcopo Capitulum, jura illa teneat, usq; quo novus Pontifex deligatur. *Matth. 28.*

Cyprianus. Quod vero secundo loco reverendus Pater dicit, Cyprianum loqui de quolibet Episcopo, non de Rom. Pontifice, plurimum miror, cum intelligentia dictorum ex causis dicendi sit accipienda, & Cyprianus in locis per me adductis eos increpet, qui à Cornelio defecerunt, qui certe Romanus fuit Pontifex. Ob id sciat reverendus Pater, me non nudis verbis satiari, ut Sophistas pascere solemus. Quæ ex Cypriano pro se affert, opponendo, arbitror, cumulatius efficiet. Nam quod Cyprianus Cornelium fratrem appellat, & Apostolos fratres fuisse nemo nescit, Attamen Petrus, sicut & ejus successor Cornelius, caput fuit Apostolorum, apex & vertex, juxta B. Dionysii cap. 3. vel 7. de divin. nominibus sententiam. *Cornelius Papa.*

Dionysius. *Concilium Nicenum.* De electione & Concilio Niceno, & à Cypriano conscripta, nec promovent, nec impediunt negocium & multo minus Augustinus lib: cap. 22. de baptismo parvulorum debebat adduci post Cyprianum, Nam Augustinus arrogantiam & temeritatem eorum, qui per ambitionem & superbiam ad Ecclesiasticas prælaturas se ingerunt, reprehendit, quod non debeant se constituere, nec alios cogere ad se constituendum, Cum quisque Prælatus expectare debeat, ut vocetur, sicut Aaron. *Augustinus.*

[Cyp]rianus ad Cor[neli]um. Tertio aliam Cypriani sententiam ex 2. Epist. ad Cornelium diluturus, respondit, Unitatem quidem sacerdotalem in occidentali Ecclesia à Romana exortam,

tam, non in Orientali, Obticuit hic reverendus Pater, quod Cyprianus præcedenter Romanam Ecclesiam appellavit Petri cathedram atq; Ecclesiam principalem, Sed quid sua solutio possit, medullam verborum inspicienti est manifestarii, Nam reverendus Pater, more grammatico, ortum unitatis sacerdotalis intelligit, quo ad auspicium & initium, Cum profectò Cyprianus voluerit explicare ortum commissionis, subordinationis seu influxus, ut ab uno Petro, velut à capite, in cæteros omnes, jurisdictio sit derivata, alioqui non dabit unum sacerdotem, nec Hierosolymis. Taceo, quod eum non relevat glossula adjecta de occidentali Ecclesia, cum B. Hieronymus ab initio suæ Epistolæ ob id orientalem Ecclesiam ex Oriente scribens schismaticam dicat, quæ indiscissam Domini tunicam & desuper contextam minutatim per frusta discerpit, Christi vineam, inquit, vulpes exterminant, denotans scilicet Hieronymus, quod Sponsa in Canticis conquerebatur, capite nobis Vulpeculas, quæ demoliuntur vineam. Taceat ergo, quæso, reverendus Pater, & nobis non insultet cum Græcis & Orientalibus, qui à Rom. deficientes Ecclesia, à fide quoq; Christiana facti sunt exules. Consectarium est, quo pacto accipienda sit illatio. Est radix, ergo domina. Non enim de radice loquimur initii, vel temporis, sed de radice influxus & principalitatis. *Orientalis Ecclesia.*

Quarto loco nititur reverendus Pater, se evolvere ex verbis Hieronymi, & illa vitare. Nam summo sacerdoti tribuit quidem & dari summam dignitatem, sed hoc fiat jure humano. Sed cur tunc B. Hieronymus Damasum Piscatoris appellat successorem, & cathedræ Petri vult associari? Illud divnum citans Matth. 16.
Matth. 16. Super istam Petram fundatam Ecclesiam scio. Quod ita reliquis Ecclesiis appropriari non potest, ut Bernhardus ratiocinatur, & proh dolor cum summa Christianorum injuria sumus experti portas inferorum prævaluisse Ecclesiæ Hierosolymitanæ, Antiochenæ, Alexandrinæ, addo quoque Boemicæ, Quod tamen de Ecclesia, quæ fundata est super Petram, veritas incorrupta Christi non patitur. Sed verissimum est in iis, quæ sunt fidei, quod Hieronymus in eadem Epistola affirmat, Ubicunq; fuerit corpus, ibi congregabuntur & aquilæ. Profligato à mala sobole
Matth. 24. patrimonio, apud vos solos incorrupta Patrum omnino servatur autoritas. At hoc in principali adhuc evidenter probavimus, non jure humano, primatum obtinere Ecclesiam Rom. sed divino.

Præstat tamen diluere, quæ venerandus Pater pro se ex Hieronym. adduxit, Primo ad Evagrium, ubi Episcopum Romæ & Eugubii, Constantinopoli & Regii, ejusdem meriti dicit & sacerdotii, Hoc scivimus, antequam Theognis nasceretur, Neq; Papatus est ordo ultra Episcopatum, Nam sic & alio loco æquales dicit fuisse Apostolos, ubi tamen primatum S. Petro non abstulit. *Hieron. ad Evagrium.*

Sed quod reverendus Pater tantopere à me efflagitabat, ne diverticula quærerem, quod nunquam facere sum solitus, ipsum Canonem legimus, adducens 93. dist. me ad hoc ducit Procardum, quod Domini Canonistæ, & Theologi, an Episcopatus ordo sit proprio charactere insignis sacerdotio additus, de quo in præsentia velut impertinente nihil decerno. Hoc tamen dico, apparere mihi, salvo semper meliori judicio, non talem fuisse in primitiva Ecclesia confusionem, ut Episcopus à sacerdote non separaretur, cum duodecim Apostoli septuaginta duos excedant discipulos. In cujus rei testimonium B. affero Dionysium, Hieronymo antiquiorem, & primitivæ Ecclesiæ Hierarcham, qui lib. de Ecclesiæ Hierarchia inter sacros ordines Episcopatum ponit, & supremum Hierarcham, & quo pacto is debeat consecrari, cui assentiens, Episcopos ab ipso Ecclesiæ initio commune sacerdotium excelluisse opinor. *72. Discipuli.*

Tertio, Addaxit Canonem Concilii Affricani 66. distin. can. 1. Ubi Concilium prohibet, nec Rom. Pontificem debere dici Universalem, & quod Christus hoc prohibuerit, Luc. 22. Reges gentium, &c. Respondeo verum esse, fastuosum universalis Episcopi nomen fuisse prohibitum, non quod Rom. Ponti- *Canon Africani Concily.* *Luc. 22.*

 fex

ſex unquam à vero Chriſtiano habitus ſit non primus & ſummus Pontifex, ſed quod Epiſcopus peculiariter Romanæ Eccleſiæ non ſit proprius cujusq; Eccleſiæ Epiſcopus, ſed primus, quod alioqui debitus honor Epiſcopis inferioribus non tribueretur. Verum nihil criminis ineſt, ſi quiſpiam Rom. Pontificem univerſalem dixerit pro primo, rectius vero dicetur non Epiſcopus univerſalis, ſed univerſalis Eccleſiæ Epiſcopus, veluti eſt Chriſti Vicarius. Quod Dominus ambitioſam redarguit Apoſtolorum contentionem, qualis inter ſeculares quæritur, hoc primatum Eccleſiæ Romanæ, non aufert, ſed quod B. Gregorius primus fecit, & agnovit ſe ideo Eccleſiæ Catholicæ Prælatum, ut ſervum ſervorum ſe eſſe agnoſceret, In quare ſequentes Pontifices non convitiis laceſſere, ſed orationibus, ut tales fiant, à Deo impetrare ſtudeamus.

Apoſtolorum contentio Luc. 22. Gregorius.

Hora II. Pomeridiana: IIII. die Iulij, Anno M. D. XIX.

LVTHERVS.

PRIMAM reſponſionem meam, qua ex autoritate Pauli 1. Corinth. 3. oſtendi, ab Apoſtolo prohibitum, ne fideles ſibi arrogarent, vel Cephæ, vel Paulum, vel Apollo, ad iſtum modum confutavit D. D. egregius, quod etſi Paulus ibidem Petri meminerit, non tamen falſo Hieronymus contra Jovinianum dicit: Unus eligitur, quod capite conſtituto occaſio ſchiſmatis tollatur, clare appellat Petrum caput in Eccleſia conſtitutum. Adjecit, ſed hæc miſſa faciamus. *1. Cor. 3.*

Reſpondeo: Non patior propter minorem autoritatem inductam me divelli à majore. Nec tantus eſt Hieronymus, ut propter eum Paulum deſeram. Non ergo Paulus ſolum meminit ibi Petri, ſicut conatur extenuare iſta confutatio, ſed cum plena autoritate docet, & prohibet, ne quis dicat ſe eſſe Petri. Unde & eodem capite concludit: Omnia veſtra ſive Paulus, ſive Cephæ, ſive mors, ſive vita, Vos autem Chriſti, Chriſtus autem Dei. Stat ergo iſta Reſponſio mea adhuc invicta, & niſi robuſtius confutata fuerit, oppono eam omnibus præteritis & futuris argumentis D. D. Verbum enim Dei ſuper omnia verba hominum eſt. *1. Cor. 3.*

Verbum Dei. Hieronymus.

Ad Hieronymum autem dico, quod & ego miſſa facio ea, cum ſit ambiguiſſimus locus, ut bene ſenſit D. Doctor.

Secundam reſponſionem meam ad autoritatem Johan. 5. ubi dixi, Chriſtum loqui de æqualitate potentiæ paternæ, juſſit me D. D. attentius legere B. Bernhardum, qui hanc autoritatem inducit pro Eccleſia militante, ſicut auditum eſt. Reſpondeo: D. Bernhardum veneror, & ejus ſententiam non contemno, ſed in contentione accipiendus eſt ſenſus genuinus & proprius Scripturæ, qui ſtare in acie poſſit, à quo ſancti Patres nonnunquam locupletandæ orationis gratia digrediuntur, & ſine culpa. Nunc autem ex præcedenti & ſequenti textu clarum fit, Chriſtum loqui de æquali omnipotentia ſua cum Patre. Propterea perſequebantur Judæi Jeſum, quia faciebat hæc in ſabbato, Ergo magis quærebant eum Judæi interficere, quia non ſolum ſolvebat ſabbatum, ſed & Patrem ſuum dicebat Deum, æqualem ſe faciens Deo. Reſpondit itaq; Jeſus, & dixit eis: Amen amen dico vobis, non poteſt Filius à ſe facere quidquam, niſi quod viderit Patrem facientem. Et ſic clare patet, quod Bernhardus alio ſenſu tractat hoc verbum Chriſti.

Bernhardus.

Æqualis potentia Chriſti cum Patre, Johan. 5.

Ad tertiam, videlicet plebeiam, ut dixit & ridiculam ratiunculam, qua dixi, Etiam ſine Papa Eccleſiam habere caput ſuum. Oppoſuit, quod non eſſet digna enarrari coram tantis viris, & in re tam ſeria. Reſpondeo: Sit plebeia & ridicula modo ſit invicta, Nec dum video eam confutatam, Non enim intelligo, ſi Eccleſia ad tres vel quatuor menſes non eſt acephala mortuo Papa, modo ſint alii Epiſcopi, quomodo etiam non ſit acephala, cum nullus ſit Papa, Nam quod adduxit de Cardinalibus, penes quos ſit jus eligendi, &c. Reſponſionem meam confortat, cum hinc ſequatur, eo tempore, quo nondum erant Cardinales, ut tempore Hieronymi, non potuiſſe eſſe Papam.

Ad

Ad quartam Cypriani autoritatem, ubi dixi eum loqui de quolibet Pontifice, objecit, quod ex textu pervincatur, eum locutum esse de Cornelio, Rom. Pontifice, contra Novatianos. Respondeo: Mea non refert, nec eam Epistolam in memoria habeo, Hoc autem scio, quod D. Cyprianus per multas Epistolas in hoc totus est, ut asserat cuilibet Ecclesiæ suum Caput & suum Episcopum, per suffragium plebis, & judicium vicinorum Episcoporum ordinari. Ideoq; si est, ut D. D. allegat, contra Novatianos, de Cornelio dico, certum est eum locutum de capite Roman. Ecclesiæ, non universalis Ecclesiæ. *Cyprianus.*

Item & illud confutavit, quod Cyprianus Cornelium semper compellat fratrem, nunquam autem Dominum, ut nunc Episcopi faciunt, ponentes relativum sine correlativo. Objecit, quod & Petrus Apostolos habuerit fratres, & tamen caput & vertex Apostolorum fuerit, juxta Dionysium. Respondeo: Si poterit egregius D. D. probare, quod Petrus unquam unum Apostolorum ordinaverit, imo unum ex septuaginta discipulis, aut ullum illorum unquam miserit, cedo omnia, & volo esse victus. Si autem ego probavero, quod ne omnes quidem Apostoli potuerint unum Apostolorum mittere vel ordinare, rogo, concedat mihi, Petro nihil fuisse potestatis super cæteros Apostolos. Quo sequitur, multo minus potestatis esse Episcopo successori Petro, super Episcopos successores cæterorum Apostolorum. *Petro nihil fuit potestatis super cæteros Apostolos.*

Nunc autem clarissimus textus est, Act. 1. quod Matthias Apostolus ab universo cœtu Apostolorum, & discipulorum ordinari non potuit, sed de cœlo, sicut & cæteri omnes, electus & ordinatus est à Christo, Ita & capite 13. Saulus & Barnabas, segregante Spiritu sancto, assumpti sint in opus. Error ergo est appertissimus, quod Petrus habuerit potestatem super Apostolos. Hoc sane fateor, Apostolum Petrum fuisse primum in numero Apostolorum, & ei deberi honoris prærogativam, sed non potestatis, æqualiter electi sunt, & æqualem potestatem acceperunt. Ita & de Rom. Pontifice sentio, quod honoris prærogativa cæteris debeat anteferri, salva cujusq; æquali potestate, & non sicut Pelagius in frigidissimo suo decreto infert, Ubi major autoritas, ibi major potestas, & ma iet cæteros obsequendi necessitas. *Electio & ordinatio Matthiæ, Actor. 1.* *Actor. 13.* *Æqualis potestas Apostolorum.* *Decretum Pelagii frigidissimum.*

Ad quintam, Ubi electionem Episcopi ex Cypriano & Niceno Concilio attuli, Egregius D. D. satis rhetorice contempsit, dicens, Quod nec promoveant, nec impediant negocium, Sed per hoc non dissolvitur mea Responsio, stat ergo adhuc decretum Nicenum, Aut si non stat, & contra jus divinum statuerunt, non catholicum Concilium, sed diabolicum conciliabulum appellandum erit. Sic cum putaret, Augustinum non fuisse inducendum, & pulcherrima glossa sua Cyprianum per Augustinum adductum ita interpretatus est, Quod Cyprianus ambitionem & superbiam eorum reprehenderet, qui seipsos ingererent, antequam vocarentur, sicut Aaron. Hoc mera fiducia dixit, cæterum textus satis clarus est, quod nullus Episcopus, qui jam sit Episcopus, se constituere debeat aliorum Episcoporum Episcopum, Stat ergo adhuc mea Responsio.

Ad sextam, graviter me reprehendit idem egregius D. D. quod in altera autoritate Cypriani obticuerim hoc vocabulum, Principalem Ecclesiam, Deinde velut Grammaticum me naso suspendit, quod dixerim, ortam esse unitatem sacerdotalem ex Petri sede. Ideo novus Dialecticus vel Philosophus potius, ortum hunc interpretatur commissionis, subordinationis, seu influxus, Alioqui, inquit, nec ex Hierosolymis dabit unum sacerdotem. Respondeo: Sive docuerim, sive locutus fuerim, hoc vocabulum principale idem est, nec enim potest principalis vocari respectu orientalis Ecclesiæ, ut satis dictum est.

Deinde commentum suum de ortu influxus, eadem facilitate contemno, qua ipse finxit, & non est difficile mihi dari unum sacerdotem ex Hierosolymis, scilicet ipsum Christum, à quo incepit, & hinc orta & profecta est Ecclesia, Juxta illud Esaiæ 2. De Sion exibit Lex, & Verbum Domini de Hierusalem. Jam quod addidit, autoritate Hieronymi, orientalem Ecclesiam fuisse schismaticam *Ecclesia ex Hierosolymis orta.*

cam & indiscissam, Domini tunicam minutatim discerpentem. Nescio sane quid velit, nec enim potest dicere, quod tota orientalis Ecclesia, & semper fuerit schismatica. Hinc nec negare potest quod & latina Ecclesia sua habuit aliquando schismata, & tamen mansit Ecclesia. Proinde nihil est, quod jubeat me tacere, & non insultare per græcam Ecclesiam, quia deficientes à Romana Ecclesia, simul facti sunt, & à fide Christi exules. Ego potius rogo D. D. Eccium, ut pro Ecciana modestia, quam jactat, parcat tot millibus Sanctorum, cum usq; ad nostra tempora durarit Ecclesia græca, & sine dubio usq; hodie durat & durabit. Non enim Christus accepit medium terræ Romanæ, sed omnes fines terræ in possessionem & hæreditatem à Patre, Psal. 2.

Latina Ecclesia

Ecciana modestia

Psal. 2.

Ad septimam, Quam ex Hieronymo de summo sacerdote opposuit, Meam Responsionem dixit esse evasionem, ideo confirmaturus dictum suum adjecit. Cur B. Hieronymus Damasum Piscatoris successorem dicat, & cathedræ Petri vult associari? illud divinum citans Matth. 16. Super illam Petram fundatam Ecclesiam scio, quod ita reliquis Ecclesiis appropriari non potest, Et deinde comploravit Hierosolymitanæ, Antiochenæ, Alexandrinæ, tandem & Boemicæ casum, & quod eodem Hieronymo teste, apud solos Romanos incorrupta Patrum servaretur autoritas. Respondeo, & rogo D. D. egregium, velit dicta Patrum allegare secundum conscientiam, ne pro Theologis videamur esse Sophistæ, Nam summum sacerdotem eo loci Hieronymus appellat Episcopum quemlibet etiam, ut qui de numero reliquorum sacerdotum sit elevatus, ideo nihil pertinet proprie ad Romanum Pontificem.

Hieronymus dicit Damasum Piscatoris successorem.

Matth. 16.

Deinde illa autoritas Matth. 16. non appropriatur Romanæ Ecclesiæ tantum, quod expresse indicant verba Christi, cum dicit: Ecclesiam meam, Quæcunque ergo est Ecclesia, est ædificata supra Petram, & non solum Romana. Aut si non convenit cæteris Ecclesiis hoc verbum, Romana Ecclesia erit sola, & per consequens non prima. Quare unitas Ecclesiæ non ab unitate primatus Romani, sed longe melius juxta Apostolum Ephes. 4. ab unitate fidei, baptismatis, Domini pendet, sicut & frequenter Cyprianus in Epistolis suis sentit. Nec mansit apud Romanos solos incorrupta Patrum autoritas, nisi forte eo tempore quo scripsit Hieronymus, Imo tradunt Historiæ, Liberium Romanum Pontificem concessisse Arrianis, & illud Hieronymus in viris illustribus scribit, Quod Achacius Cæsariensis Episcopus Arianus, Eusebii Ariani discipulus, autoritate Constantii Imperatoris ordinavit Fœlicem in Romanum Pontificem.

Ecclesiæ unitas.

Ephes. 4.

Cyprianus.

Liberius Rom. Pontifex.

Octavo, confutans autoritatem Hieronymi à me inductam ad Evagrium, Dicit se scivisse omnes ejusdem meriti, ejusdemq; sacerdotii omnes Episcopos fuisse & esse, Sed Papatum esse ordinem ultra Episcopatum, sed non evicit responsionem meam, quia Hieronymus sublimitatem & inferioritatem Episcoporum non juri divino, sed consuetudini & potentiæ divitiarum tribuit. Ideo adhuc maneo cum Hieronymo.

Hieronymus ad Evagrium.

Ad nonum, super Canonem 99. dist. dicit sibi non apparere in Ecclesia primitiva fuisse talem confusionem, ut Episcopus à sacerdote non separaretur. Respondeo: Quid hoc ad me? pugnet cum Hieronymo & Canonibus. Quod autem Dionysium inducit, inter sacros ordines Episcopatum recensere, miror, quod nõ etiam inducit ex eodem autore Rom. Ecclesiæ monarchiam, cum habeat tantum momenti ad Hierarchiam, ut sine hac similitudo triumphantis Ecclesiæ consistere non possit. Decuit autem Professorem scribendæ Hierarchiæ argumento suscepto, præsertim in præstantiore ejus parte satisfacere, At Dionysius usq; ad Episcopum solum deducit.

Dionysius.

Ad decimam, Ad Canonem 99. dist. ubi respondi, Prohibitum fuisse, ne Roman. Pontifex universalis Ecclesiæ Episcopus appellaretur, confutavit in hunc modum, Non quod Rom. Pontifex non sit primus & summus, sed quod Episcopus peculiariter Rom. Ecclesiæ non sit proprius cujuslibet Ecclesiæ Episcopus. Respon-

spondeo: Quasi ulli mortalium possit tam stultus incidere affectus, ut una persona velit omnibus Ecclesiis & singulis præesse, ut tantam insaniam necesse fuerit prohibere. Tamen relinquens hanc confutationem, rectiorem dedit, scilicet non Episcopum universalem, sed universalis Ecclesiæ Episcopum eum Rom. Pontificem dicendum. Nisi parcerem, & ego suspenderem hanc Solutionem, sed judicent judices & auditores.

Ultimo, ad autoritatem Christi, ubi dixit: Vos autem non sic, dixit ambitionem fuisse redargutam, sed non primatum. Respondeo: Hæc est petitio principii, quasi jam obtinuerit, scilicet principatum. Deinde clarus est textus, quod non tantum ambitionem, sed ipsam majoritatem super cæteros prohibuit. *Vos autem non sic, &c. Luc. 22.*

ECCIUS.

Ad defensiones solutionum à reverendo Patre datarum, dico de primo, Nō increpasse Paulum eos, qui dixerant se esse Petri, quia habuissent intentionem principatus Apostolorum, sed quia singularitatem aspiciebant personarū. Quod verba ipsa clare indicant divisionis & schismatis. Et quanquam merito Paulum præferat Hieronymus, pie tamen credendum est, Hieronymum eo loco sententiam Pauli bene intellexisse. Nec locus est ambiguus, ob id caput in Ecclesia constitutum, ut schismatis tolleretur occasio, Quod grammatico satisfecit lectori, quam disciplinam præcipuam præ aliis partibus Philosophiæ Theologiæ subservientem, dixit in disputatione quadam reverendus Pater.

Johan. 5. Secundo, Nemo negavit Christum, Johan. 5. æqualitatem cum Patre affirmasse nisi Arianos, neq; alio sensu inducit Bernhardus, sed quod reverendus Pater arbitratur sanctos Patres sanctam induxisse scripturam, locupletandæ orationis gratia, respuimus, quoniam talem ostentationem de eis suspicari non licet.

De tertio, De Papa mortuo tunc Ecclesiam esse acephalam, dico, Nunquam *Cantic. 5.* negatum Christum esse caput Ecclesiæ, juxta etiam glossam Cantic. 5. Caput ejus aurum optimum, Glossa, caput, id est, Christus, Papa vero est ejus Vicarius. In Consistorio autem Episcopus & Vicarius computantur pro una persona, unde appellare à Vicario ad Episcopum non licet.

De Cardinalibus vero dixi, quod nunc, hoc est, juxta Ecclesiam jam institutam, electio ad Cardinales venerit, Nicolao quodam Pontifice ordinante, tamen tempore Hieronymi fuisse Cardinales credo, nisi Hieronymus non fuerit Presbyter Cardinalis. *Nicol. Pontifex.*

Quarto de Cypriano. Certe fieri non potest, ut S. Martyris verba in Romanæ diocœsis angustia coartet. Quia Episcopum Maximum ex Numidia, quæ regio est Affricæ ultra Atlantem, ut Ptolomæus & Strabo autores sunt, ad Romanam adventarunt. Quod vero Cyprianus Cornelium fratrem appellavit, arbitror collectoris fuisse, non Cypriani mentem, Nam si sanctorum Episcoporum Epistolas legerimus, inveniemus clare ea tempestate usitatiores fuisse conscriptiones illas laudabiles & magnificas, quam modo fiat, Rom. Pontifici, ut de Ambrosio, Augustino, Hilario, cæterisq; liquet Patribus, Nam mutuo se vocant, beatissimos, sanctissimos, Deo amabilissimos &c. Ad adjunctum, Caussatur, quod quæram diverticula, & ad rem non pertinentia, Cum bona venia libenter dicerem, Turpe est Doctori, &c. Petit à me, ut probem Petrum ordinasse aliquem Apostolum, sed hoc ad institutum nostrum est impertinens. Non enim quærimus, quis unum aut alterum ordinavit, sed quis primatum super alios à Domino Jesu accepit. Subsequens omnino respuo, cum hujusmodi fecit illationem, Petrus nullum potuit ordinare Apostolum, Quare nec successor Petri successorem alterius potuit ordinare, vel super eo habere potestatem. Nam assumptum est verum, illatum est manifeste falsum, cum summus Pontifex modo potestatem habeat, & ordinet alios Episcopos. Verum Ratio enodandi nodum erit ista, quod Apostolatus officium fundamentum Ecclesiæ, plus dicit, quam esse Episcopum. Quare Leo X. successor est Petri Apostoli, non Apostolus. *Numidia.* *Cyprianus appellavit Cornelium fratrem.*

Sed

Sed quod fatetur, Petrum bene fuisse primum Apostolum, numero & honoris prærogativa, & non potestatis, Illud non satisfacit instituto. Primo, quia Evangelistæ numerum Apostolorum non æqualiter inceperunt, sicut Chrysostomus super Matthæo annotat, & glossa videatur Matth. 10. Deinde, quod potestate & honoris prærogativa variat, expresse est contra S. Martyrem Cyprianum, qui in tractatu de simplicitate Prælatorum contra Novatianum loquens de diaboli astutia, increpat eos, qui velut justiciæ ministri asserunt noctem pro die, interitum pro salute, desperationem sub obtutu spei, perfidiam sub prætextu fidei, & infra: Et quamvis Apostolis omnibus post resurrectionem suam parem tribuat potestatem, & dicat: Sicut me misit Pater, &c. Tamen ut unitatem manifestaret, unitatis ejusdem originem ab uno incipientem, autoritate sua disposuit. Hoc erant utiq; & cæteri discipuli quod Petrus, pari consortio præditi & honoris & potestatis, hoc ponderandum. Sed Exordium ab unitate proficiscitu, ut Ecclesia una esse monstretur. Et infra: Hanc unitatem qui non tenet, legem Dei non tenet, non tenet Patris & Filii fidem, vitam non tenet & salutem. Hæc notatu dignissima. Cypriani verba, qui inter prærogativam honoris & potestatis Apostolos non variat.

Matth. 10. *Cyprianus contra Novatianum.* *Johan. 20.*

Ad quintum, de electione, Dico ut prius, nihil nos disputare de modo eligendi, sed de qualitate, aut potius quantitate ipsius Electi, quare Concilium Nicenum non fuit conciliabulum. Sed quæ factum & conversationem respiciunt, pro temporis, personarum & locorum, qualitate, mutari possunt, ut in multis Canonibus videmus.

Ad sextum, Quod observandus D. D. uti Dialecticum opponit me finxisse distinctionem de duplici ortu, jam audivimus Cyprianum, & loquatur pro Eccio, cui non tantum suppetit ingenium, ut nova fingat, sed vetera Sanctorum dicta pro virili explanat. Dum vero omnium dat mihi sacerdotem Christum, Primo Cypriani attentionem non assequitur, nec Hieronymi, quoniam Petrum primũ Apostolorum constitutum volunt, unde reliquorum sacerdotum potestas defluat, non quidem interius conferendo, quod Christi est velut capitis, sed potestatem Ecclesiasticam communicando.

Septimo, Quod desiderat Eccianam modestiam, Græcos & Orientales pro damnandis judicantem. Respondeo: Græcos longo tempore non solum fuisse schismaticos, sed hæreticissimos, ut tot errorum cumulus & pervicax obstinacia testatur Clementi: sum: Trini: Ut de spiritu sancto, de confessione, de trium Evangelistarum falsitate, & innumeris aliis, quamvis sæpe fictam semper fecerint Rom. Ecclesiæ obedientiam, ut in Concilio Forentino Eugenii IIII. temporibus factum est. Quare si pauci Christiani apud nos multorum sententia salvari debent, quanto magis paucissimi aut nulli in Turcia salvantur, nisi religiosi aliqui, & eis adhærentes, qui Romanam tenent obedientiam.

Concilium Florentinum.

De octavo, Rogat reverendus Pater, ut Autores allegem secundum conscientiam, in quo nihil hæsitet. Vellem, quod eos adducere possem, etiam secundum scientiam. At Hieronymum agnoscere Damasum velut summum Pontificem, nulli potest esse dubium. Sic quoq; Ecclesiam universalem esse fundatam supra petram nemo ambigit. Sed petram illam esse Petrum & ejus successores, alio tempore probabo.

Hieronymus.

Suggillat tamen nonnihil Hieronym. cum dixisset, Apud vos solos incorrupta prima omnino servatur autoritas. Quasi & Rom. Pontifices non fuerint sine nævo. Si ad tempus Hieronymus refert, Liberius & Anastasius eum præcesserunt. Hoc dico, quod merito in mentibus fidelium est admirandum, nullum Rom. Pontificem, quantum cuiq; malum, vel errantem definivisse judicialiter, & ex constituto, quod unquam meminerim, quod est contra fidei Christianæ mandata, quamvis facto ipso sæpe erraverint, imo talia judicia erronea facere attentarunt, Ubi divino quoq; correpti sunt judicio, ut de Leone Ariano adversante Hilario, ut de Anastasio can. Anastasius XX. dist.

Liberius Papa.

Ad

Ad nonum, De Canone, Legimus 93. distin. forte reverendus Pater me non intellexit. Nunquam venit mihi in mentem, Papatum esse ordinem ultra Episcopatum, sed dignitatem. Quod vero dicit, mihi bellum esse cum Hieronymo & Canonibus, dixi quid sentiam, præfero hoc loco Dionysii autoritatem velut seniorís. At cum rhetoricetur reverendus Pater de Dionysio, Cur non Monarchiam Ecclesiæ descripsit, imo ultra Episcopatum non progrediatur? Facile est quod dicam, Dionysius enim sacramenta Ecclesiæ perstringit, papatum autem eum ordinem esse negaverim, Episcopatus inter ordines omnium consensu supremum obtinebit locum.

Luc. 22. *Dionysius.*

Decimo, Quod neminem tam insanum existimat, qui crediderit aliquem esse Episcopum proprium singulis Ecclesiis. Quid est, quod ego conqueror, nisi quod stultorum & qui singularitati student, infinitus est numerus. Legat reverendus Pater Alvarum de planctu Ecclesiæ, Johannem de turrecremata in summa Ecclesiæ, Wilhelmum de Ocam in Dialogo, & inveniet homines quandoq; illius fuisse insaniæ.

Alvarus de planctu Ecclesiæ.

Quod vero suspendere vult solutionem nostram de eo, quod dixi, Papam universalis Ecclesiæ Pontificem melius, quam universalem Episcopum, Feci hoc divi Bernhardi autoritate & summorum Pontificum consuetudine, Ait enim Bernhardus lib. 2. de Considera. ad Eugen. col. 7. Nempe signum singularis Pontificii Petri, &c. Infra ita: Cum quisq; cæterorum suam habet Ecclesiam, tibi una commissa est, grandissima navis, facta ex omnibus ipsa universalis Ecclesia, toto orbe diffusa.

Bernhardus ad Eugenium.

Luc. 22. Ad decimum, Verbo Christi non satisfactum, Luc. 22. quasi sit commentum meum. At non sine autoritate loquor, Adduco ei Richardum Amarcanum, lib. 7. cap. 3. de quæstionibus. Armeniorum, locum istum ita intelligentem, B. Leonis autoritate. Et quod hoc sit verum, verba indicant: Et qui major est inter vos, &c. Ergo præsupponebat Christus aliquem esse majorem. Quis autem esset major, non tunc indicavit, sed posterius, cum Petro diceret, de dæmone eos expetente, & quomodo rogaret pro eo, ut conversus, confirmaret fratres suos, ubi majoritatem ejus declaravit.

Richardus Amarcanus. *Luc. 22.*

Mane hora VII. die Martis: quæ erat V. Julij.

LUTHERUS.

1. Cor 3. CONfutaturus Responsionem egregii D. D. in causa, ad illud 1. Corinth. 3. Quid est Paulus? quid est Cephas? Dixit ibi non esse intentam principalitatem, sed singularitatem personæ, idq; indicari per verba schismatis. Respondeo: Plus me movet ipse textus Pauli, quam tam violenta & extorta distinctio, quæ nulla prorsus nititur Autoritate, cum tamen velit è divino jure arguere. Clarum est autem, contentionem eorum fuisse de præstantia vel principalitate personarum, quod indicat ipsa confutatio Pauli, per tapinoses & comparationes, urgens & dicens: Quid est Cephas? quid Paulus? Ministri per quos credidistis. Itaque qui plantat & qui rigat, unum sunt. Neq; qui plantat, est aliquid, neq; qui rigat, est aliquid, sed qui incrementum dat, Deus. In quo manifeste detrahit personam, id est, occasionem schismatis. Quomodo & ad Galat. 2. cum titulo præstantiæ Petri & aliorum Apostolorum Galatæ essent seducti, audet & dicit, Qui videbantur esse aliquid, quales aliquando fuerint, id est, quam magni, nihil mea refert, Deus enim personam hominis non accipit. Q. d. Sive Petrus vel quicunq; Apostolus primus vel ultimus sit, nihil ad rem. Vellem ergo egregius D. D. Scripturas rectius legeret, antequam sic allegaret. Stat ergo, quod Primatus iste seu persona nihil pertineat ad Ecclesiam de jure divino saltem.

Galat. 2.

Johan. 5. Transeo illud, Quod Hieronymum dicit Pauli setnentiam intellexisse. Item & illud, quod concessit Johan. 5. Item & illud de plebeia Ratiuncula transeo, quia non est confutata. Quod de Episcopo & Vicario in Consistorio adduxit, nihil ad

rem est. Mea ratio hoc voluit, Si Ecclesia non est acephala mortuo Papa, nec acephala nullo Papa. Transeo illud de Cardinalibus, quia omnibus notum, quando cœperint. Transeo & illud de Cypriano, quia ex propria saliva D. D. dixit, nescio de Numidia ultra Atlantem, quæ non est in rerum natura. Et illud, quod Cornelius frater appellatur à Damaso, transeo, quia non confutatum est, licet dictum sit, quod honestissimis titulis se honoraverint ut beatissimos, sanctissimos appellando, Nam & hoc ego dico. Non autem soli Rom. Pontifici, sicut hodie, sic scribebatur. Hoc enim probandum erat.

Numidia.

Transeo & illud, Quod dixerit impertinens esse ad institutum, an Petrus Apostolum aliquem ordinaret, Quia hic unicus nervus est, & invictus contra D. Eccium, ideo non inconsulte transit, ne irrecuperabiliter impingat. Item admitto, quæ ex Martyre Cypriano adduxit de honore & potestate æquali Apostolorũ, & accipio tanquam gratiam mihi factam à D.D. Simili cura quod transiit à Niceno Concilio & à Cypriano descriptam Ecclesiam Episcoporum, placet, quia non potest confutari. Quod autem repetiit de distinctione ortus sacerdotalis, unde patet, quod intentio Cypriani sit, de defluxu potestatis sacerdotalis, quia nihil dixit nisi sua verba, apud me nihil concludit.

Cyprianus.

Illud quoq; magis attendendum, quod Græcos hæreticissimos ausus est appellare satis modeste, cum in universo Ecclesia nulla pars dederit plures excellentiores Scriptores, quam Græca. Nam quod toties mihi submordens Bohemiam opproperat, aliasq; calumnias intertexit, ad Sophistas relego, indigniora sunt, quam ut in gravi & Theologica Disputatione memorentur, nedum obijciantur.

Quare illud Matth. 16. Super hanc Petram, &c. Videamus. Ubi dico, aut petra significat hoc loco potestatem vel fidem, (confido enim Dominum D. nunquam satisfacturum suæ promissioni, quod petra significet Papam seu successorem Petri) Si potestatem, superflue dicitur infra: Tibi dabo claves regni cœlorum, id est, potestatem, nisi dixeris, potestatem potestati traditam. Deinde si omnino potestatem significat, eadem erit omnium Ecclesiarum, quia dicit: Super hanc petram ædificabo Ecclesiam meam, non Romanam tantum. Aut significat fidem (quod verum est) iterum eadem est fides omnium Ecclesiarum. Ita patet, quod hoc solum Pronomen, Meam, communem facit petram, quidquid significetur per petram.

Super hanc Petram, Matth. 16.

Petra significat fidem.

Ideo frigidissime inducunt hanc autoritatem Decreta Pontificum, pro singularitate principatus, quæ tamen constanter defendunt communitatem Petræ. Et sic concordat cum Apostolo ad Ephesios: Una fides, unum baptisma, unus Dominus. Non enim ut B. Hieronym. ait ad Evagrium, alia fides Rom. Ecclesiæ, alia Britanniæ & totius orbis, ita nec alius Christus, nec alia Petra. Quod si eadem fides & idem Dominus, & idem Baptisma omnium Ecclesiarum, sequitur, quod etiam eadem omnia reliqua, quæ ad fidem & ad baptisma, & ad Christum sequuntur.

Ephes. 4.

Hieron. ad Evagrium.

Ultimo ex Richardo Amarcano interpretatus est verbum Christi de ambitione non de majoritate, quia inquit, præsupponebat Christus, esse unum inter eos majorem, licet non indicarit quis esset. Respondeo, Quidquid sit de Amarcano, prævalet clarissimus textus obscuro Autori, quia scribitur, Quod contentio facta sit inter eos, quis eorum videretur esse major. Et Christus: Qui vult inter vos esse major, satis indicat, nullum suppositum fuisse esse majorem, & ex consequentia textus patet, quod noluit ullum esse majorem, &c. Quod autem pro confirmatione sua induxit illud Lucæ: Rogavi pro te Petre, & tu confirma, Pro me valet, quia fratres Petri Petro confirmandos præcipit, non majoritatem.

Richardus Amarcanus.

Luc. 22.

ECCIVS.

DE Apostolis quod attulit reverendus PATER, ut semel dicam, ex Cypriano audivimus & Hieronymo, quod & S. Martyr & Papa ANACLETUS testatur canone, in novo distin. 21. Æquales fuisse eos in Apostolatu, quod nemo negat. At æqualitas illa Apostolatus non præjudicat primatui & principatui, nisi

Anacletus.

nisi impudenter dicatur, S. Martyrem Anacletum in eodem decreto sibi contradixisse, Quod vero tantum ponderis & præsidii locat in ordinatione Apostolorũ, scio, quod Paulus ingenue scripsit. Postquam ascenderit Hierosolymam, nihil se recepisse ab iis, qui videbantur aliquid esse, Verum si nervus iste tam invincibiliter Eccium ligare debet, utatur eo, cum copiam opponendi habuerit. Sed quod gratiam sibi factam ait ex Cypriano, Apostolos pari consortio præditos honoris & potestatis, Si istam appellat gratiam, Solutiones suas interimere, paratus sum sæpe ei talem gratiam exhibere. Nam distinxerat reverendus Pater, Petrum fuisse priorem prærogativa honoris, non potestatis, Cyprianus in utroq; eos æquiparat.

Galat. 2.

De Numidia, quam ait esse inter Mauritaniam & quod attulit, ad negocium est impertinens & diu Cosmographicum negocium non agens, non omnium etiam memini. Hoc scio Mauritaniam Turgaricam & Cæsariensem ab Atlante vergere usq; ad mare, Neq; Atlantem poni terminum Affricæ, sed Affricam pro magna sui parte dividere ad plures gradus, Sufficiat venientes ad Cornelium ex Numidia non fuisse de diocœsi Romana, sed primam adiisse Ecclesiam. Ob id invicta stat adhuc Cypriani illa sententia nondum soluta. De influxu miror, quod affert verba mea fuisse, cum Cyprianum contra Novatianum adduxerim, ad quem reverendus Pater nihil respondit.

Numidia. Mauritania.

Cyprianus contra Novatianum.

De Græcis, fateor eos olim fuisse Christianissimos, & doctissimos, cum Rom. Ecclesiam primam appellabant sedem. Sed superbia elati & invidia infecti, ab obedientia Rom. Sedis se subtrahentes, in pessimos inciderunt errores, & simul fidem cum Imperio perdidere. Quod vero divinatur, me non exhibiturum pollicita, & argumentum fecit ex Matth. 16. Miror venerandum Patrem Sophististam infestum, & tamen Sophistarum cautelis pulchre utitur. Et cum sit Respondens, se ad partem opponentis transfert. Quare nihil jam respondeo, sed quod petit per me probari, probabo, ne semper tempus deliberandi ad partes suas veniat.

Matth. 16.

Postremo obscurum Doctorem Richardum Amarcanum rejicit, illius oblitus, quod Richardum dixi, id facere B. Leonis autoritate, Porro id ex litera non evincit, quod petit contentionem inter discipulos factam, Christus merito reprehendit. Quare & verba Christi sic sunt accipienda, ut contentionem reprimant, primatum non auferant. Et textum posterius inductum credit reverendus Pater facere pro se, Quod Christus Apostolos vocaverit fratres, & ita eum non fecerit majorem. At si verba textus ponderaret, uti alias facere solet, jam videret Petrum aliis Apostolis superiorem, cum major sit confirmans confirmato. Hoc de solutionibus dictum.

Luc. 22.

Venio ergo ad Principale, quod petit, probaturus primatum Ecclesiæ Romanæ esse de jure divino & constitutione Christi. Ita, quod Petrus fuerit Monarcha Ecclesiæ, à Christo institutus cum suis successoribus. Pro quo repeto rationem Bernhardi inductam & nondum solutam. Repeto dictum Cypriani pariformiter, & tertio probo per illa verba Christi, Matth. 16. Tu es Petrus, & super hanc Petram ædificabo Ecclesiam meam. Ubi glossa ordinaria specialiter illam potestatem Petro concessit, ut ad unitatem nos invitaret, ideo enim eum principem Apostolorum constituit, ut Ecclesia unum principalem Christi haberet Vicarium, ad quem diversa membra recurrerent, si forte inter se discuterent, quod si diversa capita essent, vinculum unitatis rumperetur.

Tu es Petrus, Matth. 16.

Ita B. Augustinus in Epistola contra Donatistas exposuit: Tu es Petrus, & super hanc Petram, id est, Petrum, ædificabo Ecclesiam meam, Et quamvis idem Augustinus alicubi exposuerit super hanc Petram, id est, Christum, ad mentem Apostoli, petra autem erat Christus, tamen in lib. Retracta. expositionis suæ primæ eum non pœnituit, Ita & B. Hieronymus libro primo contra Pelagian. mihi col. 5. ait: Quid Platoni & Petro, ut ille enim princeps Philosophorum, ita & hic Apostolorum fuit, Super quem Ecclesia Domini stabili mole fundata est, quæ nec

B. Augustinus contra Donatistas.

Hieronymus contra Pelagianos.

Ambrosius. impetu fluminum, nec ulla tempestate concutitur. Ita B. Ambrosius Serm. 47. Petrum dicit fuisse petram.

Chrysostomus. Huic quoq; sententiæ Chrysostomus astipulatur ab initio ejusdem capitis: Quid igitur Petrus, inquit, omnium Apostolorum os, vertex totius consortii. Et infra: Sublimiora ipsum sapere fecit, & Ecclesiæ futuræ Pastorem constituit, & post hunc universo orbi terrarum Christus præposuit. Fatetur hoc S. Martyr. Cyprianus ad Cornelium Papam dicens: Petrus, super quem ædificata fuerit ab eodem Domino Ecclesia, Unus pro omnibus loquens, & Ecclesiæ voce respondens, ait: Domine, ad quem ibimus? &c. Propterea S. Leo 24. q. 1. cum beatissimus, ingenue fatetur, Petrum Apostolum accepisse primatum Ecclesiæ à Domino. Ita omnes consentiunt S. Petrum à Christo primatum totius Ecclesiæ obtinuisse, Juniores prætereo, Bedam, Berhard. & similes. *Iohan. 6.*

Anacletus. Loquatur S. Papa & Martyr. Anacletus, qui non à quadringentis annis frigidissima Decreta composuit, sed à mille & quadringentis annis ita intonat, Sacrosancta Romana & Apostolica Ecclesia, non Apostolis, sed ab ipso Domino & Salvatore nostro Primatum obtinuit, sicut B. Petro Apostolo dixit: Tu es Petrus, & super hanc petram, &c. Et infra: Hæc autem Apostolica sedes caput & cardo, ut præfatum est, à Domino, & non ab aliis constituta est. Transferentur hæc verba can. sacrosancta 22. dist.

Marcellus. Ita S. Marcellus 4. ante Sylvestrum can. Rogamus, 24. q. 1. scribit, Episcopis Antiochenis, licet prima sedes fuerit apud Antiochiam, posterius Domino jubente Romam translata est. Sic B. Julius 3. q. 6. can. B. Petrus à Christo testatur Ecclesiam Romanam habere Primatum, & esse caput aliarum Ecclesiarum. *Julius.*

Pelagius Papa. Sic Pelagius Papa non à quadringentis annis, sed nongentis & 28. S. Patrum secutus sententiam, verba Christi: Et super hanc Petram, &c. eodem modo accepit. Hinc inter damnatos & pestiferos errores Johannis Wickleff damnatus est &: ille, Non est de necessitate salutis credere Rom. Ecclesiam esse supremam inter alias. Sic inter pestilentes Johannis Hußs errores ille quoq; connumeratur, Petrus non est nec fuit caput Romanæ Ecclesiæ S. catholicæ. Et alius, non est scintilla apparentiæ, quod oporteat esse unum Caput in spiritualibus regens Ecclesiam, quod semper in militante Ecclesia conversetur. *Johan. VVickleff.* *Johan. Huß.*

Et ista papalis dignitas à Cæsare inolevit. Et Papæ præfectio & institutio à Cæsare emanavit. Ita Bonifacius 8. hæreses condemnans Lugdunensium, contra errorem eorum decernit, esse de necessitate salutis, omnem humanam creaturam subesse Rom. Pontifici. Ut super hoc habetur decretalis, Unam sanctam. Johan. quoq; 22. hæresim Marsilii Paduani condemnans, hunc quoq; reprobavit, B. Petrum Apostolum non plus fuisse caput Ecclesiæ, quam alios Apostolos. Ita longa serie incipiendo à primitiva Ecclesia, semper in confesso fuit, apud bonos Christianos Ecclesiam Romanam primatum obtinuisse à Christo, non jure humano & populi consensu. *Bonifacius VIII.*

Bohemi. Fateor, quod Bohemi in suorum errorum pertinaci defensione illa commemorant, & his armis virulentis se defendunt, ut est videre in eorum oblatione facta in Concilio Basiliensi, & in alia Disputatione facta coram Rege & optimatibus regni inter Ragusium, & illum iniquitatis ministrum Johannem Rockenzcenam. Unde veniam precor à venerando Patre, si Bohemis (non loquor de Christianis, sed schismaticis) sum infestus, tanquam Ecclesiæ inimicis, & quod eorum præsenti memor sum Disputatione, quoniam & Conclusio ipsa, & ea, quæ heri allata sunt, primatum Ecclesiæ jure humano constitutum, meo parvo & exili judicio, plurimum favent erroribus eorum, & ut fama est, de hoc plurimum gratulantur. Hæc modo in præsentia afferre libet, auditurus reverendi Patris & sententiam & allegatorum Solutionem. *Johan. Rockenzcenæ.*

LVTHE.

LVTHERVS.

PRIMUM diluam contumeliam, quod me egregius D. D. insimulat Bohemicæ factionis studiosum, & plane Patronum, Parcat ei Dominus, præsertim in tanta corona tantorum virorum. Nunquam mihi placuit nec in æternum placebit, quodcunq; schisma, Inique faciunt Bohemi, quod se autoritate propria separant à nostra unitate, etiamsi jus divinum pro eis staret, Cum supremum jus divinum sit charitas & unitas spiritus.

Hoc ego quæsivi solum, & rogo quemlibet bonum Christianum, dignetur Christiana charitate perpendere, An non sit longe impudentissimæ iniquitatis, tot millia Martyrum & Sanctorum per annos mille & quadringentos in græca Ecclesia habitos, extra Ecclesiam ejicere, & nunc demum etiam regnantes, in cœlo velle deturbare? Nam si etiam insaniant omnes adulatores Rom. Pontificis, negare non possunt, Ecclesiam Christi fuisse 20. annos fundatam, coronatam, per multam orbis terrarum partem, antequam Rom. Ecclesia fieret ex Petro, ut clarissime patet ex Epistola ad Galatas, ubi scribit Paulus, Se post tres annos venisse ad Petrum. Deinde post quatuordecim annos iterum ascendisse ad Petrum, Qui si conferantur, invenientur ferme decem & octo anni post ascensionem Christi, quando Petrus adhuc erat Hierosolymis, ut taceam annos, quibus sedit Antiochiæ. Ut non possit dici, Rom. Ecclesiam esse primam, & caput jure divino. Jam illud magis urget, quod græca Ecclesia usq; ad nostra tempora nunquam accepit Episcopos suos confirmatos ex Rom. Ideo si fuisset jus divinum per tantum tempus, omnes Episcopi Alexandriæ, Constantinopolis aliquot sanctissimi, ut Gregor. Nazan. & cæteri quam plurimi essent damnati, hæretici & Bohemici, Qua blasphemia nihil potest detestabilius dici.

Græca Ecclesia.

Romana Ecclesia non est prima, &c.

Ad Argumenta solutionum.

Quando egregius D. D. dicit: Æqualitas apostolatus non præjudicat primatui, & adducit S. Mar. Anacletum dist. 21. Cap. in novo Testam. Dico breviter, hoc est unum de frigidissimis Decretis, quod impugno, nec ullus mihi persuadebit, hoc Decretum esse hujus sancti Pontificis & Martyris. Ad secundum, Non posui vim in ordinatione Apostolorum, de quo in opponendo videbimus.

Anacletus.

Tertio, Quod Cyprianum induxit æquiparantem Apostolos tam in honore quam in potestate, cum ego dixissem B. Petrum honore fuisse priorem, libentissime admitto, Etsi opus est, libenter errare volo, modo D. D. obtineat hoc pro veritate, & dicat postea, ubi postea maneat principatus. Dico tamen, quod æqualis est honor Apostolorum ad alios, verum interdum se merito Petro primum locum dederunt. Unusquisq; enim Apostolorum in sua sorte, & sicut unusquisq; Episcopus in sua Diocœsi æqualem habet honorem.

Cyprianus.

Quod exprobrat, me nihil respondisse ad Cyprianum quæsivi Epistolam, & non inveni. Tamen satis responsum est ex præcedentibus, quod Cyprianus cuilibet Ecclesiæ tribuit suum caput per multas Epistolas. Hi, qui fuerunt ex Numidia, non probant jus divinum esse, sed factum ostendunt. Sicut in simili Achatius de facto constituit Fœlicem Rom. Pontificem, quod dictum est heri. Imo Epiphanius Episcopus Cypri deposuit majorem Episcopum Constantinopolitanum, scilicet Johan. Chrysostom. ut est in tripart. histor. Non tamen ex facto isto factum est jus, & multa alia Exempla.

Achatius.

Epiphanius.

Satis miror, D. D. instituisse probare jus divinum, & usq; hodie ne unam quidem syllabam Scripturæ inducit, sed tantum dicta & facta Patrum eademq; sibi ipsi repugnantia.

Quod Græcos olim fatetur Christianissimos fuisse, postea recedentes ab obedientia Rom. Ecclesiæ, fidem cum imperio perdidisse. Idem est, quod heri dixit eadem autoritate Ecciana, Prævaluisse adversus eos portas inferi, sic tractans Scripturas, ut intelligat per prævalentiam inferorum terrenæ vitæ vel rerum amissionem.

Portæ Inferorum quid sint, secundum Eccium.

nem. Bellissima glossa certe, quasi non potuerit fides manere amisso imperio, & ita liceat divinare, quod nulli sint Christiani in Græcia, quia nullum imperium. Eadem ratione dicet, & Martyres ab inferis esse superatos.

Exprobrat etiam dicens. Quod ex respondente factus sum opponens, gratus accipio monitionem. At hoc ideo fecerim, ut tempus haberem deliberandi. Non sunt tanta Ecciana fulmina (ut & ego quid glorier) ut necessaria sit mihi deliberatio.

Richardus Amarcanus. Illud etiam, quod Richardus Amarcanus non sua, sed Leonis autoritate, verbum Christi tractaverit, parum movet. Ostendat ipse ex ipso textu, hoc est, jure divino Propositum, & ero contentus.

Ad ultimum, ubi sic ratiocinatur, Confirmans est major confirmato, ergo Petrus major Apostolus, forte quod ex Aristotele putet agens suo passo esse præstantius. Sed argutabor & ego plane Aristotelice: Confirmans est bene major per se, sed per accidens bene minor, nisi fortassis confirmationem hic intelligat sacramentum confirmationis, quod non credo. Alioqui non rarum est, superiorem per inferiorem adhortari, consolari, confirmari, hoc ad confutationes ejus.

Ad principale.

AD principale accedens, probavit, Petrum esse Monarcham jure divino, & hoc ex autoritate Bernhardi superius inducta. Cyprian. Hieron. Ambrosii, Chrysostomi, Augustini, Deinde omnium Sanctorum consensu, item multis Decretis & Decretalibus diversorum Pontificum. Respondeo, D. D. Eccius voluit jure divino probare, & mox sui oblitus, incidit in autoritates Patrum, quas pro majore parte jam tractavimus, & vidimus eos in diversis locis diversa aliquando sensisse, & multo plures & sæpius pro me, quam pro D.D.

Secundo videamus tamen per ordinem.

Prima Bernhardi superius satis est dissoluta, quod videlicet non probat. sed suadet tantummodo, eo quod nitatur in alieno sensu scripturæ, ut ipsemet D. D. concessit. Similiter & Cypriani autoritas de principalitate & de ortu sacerdotalis unitatis satis visa est.

Tu es Petrus, Matth. 16. Tertio probavit per illa verba: Tu es Petrus, & super hanc petram &c. Quæ Augustinus sic exposuerit: Super hanc petram, id est, Petrum, & hanc non retractaverit. Respondeo, Quid ad me? Si vult pugnare contra me, conciliet ipse primum dicta contraria. Certum est enim Augustinum sæpius exposuisse petram Christum, & fortassis vix semel Petrum, ideo plus pro me, quam contra me facit.

Quod si etiam Augustinus & omnes Patres, Petrum intellexerint per petram, resistam eis ego unus, autoritate Apostoli, id est, divino jure, qui scribit 1. Corinth. 3. Fundamentum aliud nemo ponere potest, præterquam quod positum est, quod est Jesus Christus. Et autoritate Petri, 1. Pet. 2. ubi Christum lapidem vivum & angularem appellat, docens, ut superædificemur in domum spiritualem. Alioqui si Petrus esset fundamentum Ecclesiæ, lapsa fuisset Ecclesia ad unius ancillæ ostiariæ vocem, quam tamen nec portæ Inferorum expugnare poterunt.

Fundamentum aliud nemo ponere potest, 1. Cor. 3.

Sequitur ergo, Quod sancti Patres, quando Petrum appellant petram hoc loco, vel humana patiuntur, vel aliquem alium sensum habent, de quo non pronuncio. Ideo illud Ambrosii dicentis, Petrum esse petram, facile admitto, cum & quilibet Christianus sit petra propter Christum, in cujus soliditate firmatur, & unum cum eo efficitur.

Quando autem Chrysostomus Petrum appellat pastorem futuræ Ecclesiæ, & constitutum Præpositum universo orbi, sum contentus, modo intelligatur ista pastura non totius Ecclesiæ, ne Paulum Apostolum excommunicemus, qui multo plures Ecclesias pavit, quam Petrus, & Petrum esse primum in honore in toto orbe confiteor, & hoc etiam Chrysostomus tangit, quando dicit, Eum esse verticem totius consortii Apostolici. Vertex non est caput verticis, sed pars capitis.

Imo

Imo apertius appellat eum Apostolorum os, quod & Hieronymus & Cyprianus asserunt, quia non in sua Persona solum, sed omnium Apostolorum & totius Ecclesiæ audivit: Tibi dabo claves, &c. *Petrus Apostolorum os.*

Ad Decreta nihil dico, quæ dixi frigidissima, & præsertim istius Anacleti multum jactati hac hora, quod bonus Christianus non credat Anacleti esse Martyris, qui Cephas interpretatur caput, & Rom. Ecclesiam vocat Cardinem. *Anacleti Decreta.*

In fine, quandoquidem adeo displicent Bohemi D.D. egregio, Ostendat memoriam & ingenium suum, scribat contra eos. Satis ego miror, tam multos inveniri Bohemorũ criminatores & hostes, nullum tamen esse, qui fraterna charitate dignetur eorum errorem confutare in gloriam Romanæ Ecclesiæ. *Bohemorum criminatores.*

D. Martinus petiit Eccium, ne velit impingere tantam contumeliam, ut eum Bohemum faceret, quia sibi semper invisi fuissent, ideo, quod ab unitate dissentiant.

Hora II. continuata est Disputatio, eadem V. die Julij.

LVTHERVS.

OBIECIT egregius D.D. in fine, articulos Wickleff & Johannis Huss damnatos, & Bonifacium damnatorem earundem. Respondeo, sicut prius, Me non velle nec posse defendere Bohemorum schisma, sed græcam Ecclesiam mille & quadringentorum annorum, sive cum ea senserint Bohemi, nihil ad me, Certum habeo, quod nec Rom. Pontifex nec omnes ejus adulatores possint tantum numerum Sanctorum sub potestate Rom. Pontificis nunquam agentium de cœlo deturbare. *Articuli Wickleff & Huss.*

Secundo, & hoc certum est, inter articulos Johannis Huss, vel Bohemorum multos esse plane Christianissimos & Evangelicos, quos non possit universalis Ecclesia damnare, Velut est ille & similis, Quod tantum est una Ecclesia universalis. Hæc enim agentibus impiissimis adulatoribus inique est damnata, cum oret universitas Ecclesiæ: Credo in Spiritum sanctum, sanctam Ecclesiam catholicam, Sanctorum communionem. Hunc nobilissimum articulum fidei inter articulos Johannis Huss numerant. *Una Ecclesia universalis.*

Deinde ille, Non est de necessitate salutis, credere Rom. Ecclesiam esse aliis superiorem, sive sit Wickleff, sive Huss, non curo. Scio, quod salvati sunt, Gregorius Nazanzenus, Basilius magnus, Epiphanius, Cyprianus, & innumerabiles alii Græciæ Episcopi, & tamen hunc articulum non tenuerunt, Nec est in potestate Rom. Pontificis, aut Inquisitorum hæreticæ pravitatis, novos condere articulos fidei, sed secundum conditos judicare. Nec potest fidelis Christianus cogi ultra sacram Scripturam, quæ est proprie jus divinum, nisi accesserit nova & probata revelatio. Imo ex jure divino prohibemur credere, nisi quod sit probatum, vel per Scripturam divinam, vel per manifestam revelationem, Ut Gerson etiam etsi recentior in multis locis asserit, & divus Augustinus antiquior pro singulari Canone observat, dicens ad divum Hieronymum: Ego solis eis Libris didici hunc honorem deferre, qui Canonici appellantur, Cæteros autem ita lego, ut quantalibet doctrina sanctitateq; præpolleant, Non ideo verum existimem, quia illi sic senserunt, sed si ex libris Canonicis vel probabili ratione mihi persuadere potuerunt. *Gerson. Augustini Canon.*

Quinetiam ipsi Juristæ, de quibus minus videretur in cap. Significasti, de ele. statuerint, prævalere unius privati hominis sententiam, tam Pontifici Rom. quam Concilio & Ecclesiæ, si meliore Autoritate nixus fuerit vel Ratione. Ideo nihil est, quod Dominus egregius Doctor, volens ex jure divino contra me arguere, dimisso jure divino, arguit contra me ex collectaneis hæreticæ pravitatis Inquisitorum.

Platyna in Vita Benedicti II. Proinde ista Propositio Johannis Hus: Papalis dignitas à Cæsare inolevit, si est falsa, eradatur Platyna in vita Benedicti secundi, ubi scribit Constantinum IV. Imperatorem Græcorum sanxisse, Pontificem Rom. esse Vicarium Christi generalem, Quanquam nec sic sit observatum à Græciæ Episcopis.

Quare, quantum me urget egregius D. D. per Bohemos nondum centum annorum, tantum ego urgeo eum per orientalem Ecclesiam, meliorem partem universalis Ecclesiæ, & mille quadringentorum annorum. Si illi sunt hæretici, quia Rom. Pontificem nonagnoverunt, Hæreticum accusabo Adversarium, qui tot Sanctos per universalem Ecclesiam celebratos audet asserere damnatos. Per eadē *Bonifacius VIII.* dico ad Bonifacium VIII. qui qualis Pontifex fuerit, & qua fide ejus gesta recipienda, satis probant historiæ.

Proinde concludo & rogo, D. D. velit Rom. Pontifices concedere fuisse homines, & non constituere Deos, præsertim, quoties judicaverunt in causa propria. Deinde non per seipsos, sed per indoctissimos adulatores, quando divus Gregorius multis Epistolis, etsi Rom. Pontifex, rejecit à se primatum totius orbis, allegans ad hoc prædecessorem suum Pelagium, dicens inter cætera, quod veneranda Synodus Chalcedonensis obtulit hunc primatus honorem Rom. Pontifici, & nul- *Gregorius primus.* lus tamen ausus est acceptare. Si ergo ego erro, errat mecum Gregorius primus, cum suis prædecessoribus, & damnabiliter peccaverunt, quod oblatum primatum non assumpserunt.

Per hæc volo probatum, quod ex Decretis, damnationibus, approbationib. recentioribus Ecclesiæ Rom. nihil contra me agitur, cum sint suspectissima omnia, & antiquæ veritati & consuetudini per omnia contraria, Nihilominus tamen pro reverentia & vitando schismate, libentissime tolero, & toleranda persuadeo, modo non tantum jure divino tot Sanctos præcedentes damnemus. Hæc habui, quæ dicerem de Articulis,

ECCIVS.

QUOD reverendus Pater, honorem suum excusaturus, negat se Bohemorū patronum. Si facta verbis responderent, magnificarem eum, At ultima primis non concordant, cum pestilentissimos Hussitarum errores non Christiane dicit Christianissimos. At de his posterius.

Conclusionem tamen illam odio, quod schismatici, Bohemi & Picardi tanquam Deum acceptare possent, si pro eis staret jus divinum. Græcos laudatissimos & sanctos Martyres semper laudavi. At reverendus Pater, artis coquinariæ minus instructus, commiscet Sanctos græcos cum schismaticis & hæreticis, ut fuco sanctitatis Patrum, hæreticorum tueatur perfidiam. Quoniam mille & quadringentos simul inculcat annos.

Lutherus protestabatur, dicens:

PROTESTOR coram vobis omnibus & publice, quod egregius D. D. hoc mendaciter & impudenter de me loquitur. Et Eccius protestatur se velle probare scriptis & dictis, in quibus longo tempore major Græcorum pars & Ecclesia fuit hæretica & schismatica, sed non est conventio lucis ad Belial, & schismaticorum ad sanctos Martyres & Confessores.

ECCIVS.

DE Ecclesia, ante Romanam viginti annos existente, dicam, quam reverendus Pater mihi componit, non moveor, quod Episcopi græci à Rom. Pontifice non fuerint confirmati, nam & Plebani seu Parochiani sacerdotes à Papa jam non confirmantur. Sed extremæ esset dementiæ, dicere, ob hoc summum Pontificem non habere Primatum super plebeios sacerdotes.

Anacleti Decretū. De frigidissimo Anacleti Decreto, dicam inferius, alia quoq; Decreta defensurus. De Numidia reverendus Pater dixit, esse factum, non jus, quod est præter Cypriani sententiam, qui eos incusat velut schismaticos, qui audeant ad cathedrā

Petri,

Petri, & principalem Ecclesiam, unde unitas orta est, accedere. Quod Epiphanius, Cyprianus, Johannem Chrysostomum Episcopum superiorem ab Episcopatu expulerit, viderit ipse, Hoc, inquam, factum non justum fuisse censeo.

Præterea, Quod in me cavillos torquet, quasi non idonee sacras literas tractem, qui ob amissionem rerum temporalium & divitiarum dixerim adversus Græcos portas inferi prævaluisse. Nunquam cogitatum mihi imponit, nam hæreses, schismata, errores contra Græcorum Ecclesiam invaluisse dixi. Verum est, quod & Imperii amissio cum magno Christianitatis pudore subsecuta est.

Deinde quod gloriatur reverendus Pater, se jure divino loqui Luc. 22. Ego obscurum virum afferam Richardum Amarcanum etiam Leonis autoritate fretum, dicat & me eundem credere Evangelii Scripturam & jus divinum. At reverendus Pater suo nixus intellectu, me respuit Antiquorum sequentem intelligentiam. Indubitatum est & Arium (Pater major me est) hæreticum, & Athanasium habuisse Evangelium, Verum Arius erronee, Athanasius, ut Spiritus sanctus efflagitabat, intellexit. De adjecta confirmatione non refert, cum quisq; prudens intelligas eum, qui autoritate superioris sibi concessa, alios confirmat præstare in hoc confirmatos, De per se & per accidens, nescio quo pertineant, Hoc pro primo. *Richardus Amarcanus.* *Arius.* *Athanasius.*

Assumpturus reverendus Pater argumenta mea, contra principalem intentionem, exprobrat mihi immodice institutum meum fuisse, probare jure divino Ecclesiam Rom. esse aliis prælatam, & tamen solum in dicta Patrum & Sanctorum inciderim, quasi amphoram facturus urceolum accipiam. Parcat mihi reverendus Pater si intentionem meam voluerit vel non potuerit assequi. Nam hoc fore de jure divino satis fit, dum tot S. Patres de jure divino esse dixerunt, Licet jus divinum
Matth. 16. non obticuerimus Matth. 16. Super hanc petram, ubi autoritates S. Patrum induxi.

De Bernhardo, cujus autoritas & simul ratio est invincibilis, nescio, quomodo reverendus Pater sui oblitus, dixerit, me admisisse Bernhardum alio sensu locutum, Quod nullis armis possit devincere, Servato enim vero & genuino Scripturæ sensu, æqualitatis Filii ad Patrem, optime procedit S. Bernhardi ratio. *B. Bernhardus.*

De Augustino & aliis qui Petrum dixit esse petram, tanquam contraria dicentem, insinuat se non recipere. Contra quem ego dico, Quomodo audeat tam sanctum, tam doctum Patrem credere sensisse contraria in eodem libro? in eodem capite, in utriusq; sententiæ collatione, lib. 1. retract. cap. 21. Sed quàm modeste & humiliter reverendus Pater Augustinianus responderit, aliorum fit judicium, cum unus se promiserit tot sanctis Patribus se oppositurum. Hoc est verum Bohemicum, plus velle intelligere sacram Scripturam quàm summi Pontificis Concilia, Doctores & Universitates in magno vigore existentes, cum tamen Spiritus sanctus Ecclesiam suam non deseruerit, Et mirum esset, si illam veritatem Deus tot Sanctis & Martyribus occultasset usq; ad adventum reverendi Patris. Neque evincit quippiam B. Pauli inductio, quod ejus dicta S. Patribus & Doctoribus minime adversentur. Est Christus petra, est fundamentum, est lapis angularis, est caput Ecclesiæ indubitatum. *Augustinus.*

Porro illa non debere attribui ejus Vicario, contra S. Patrum & Martyrum attestationem, non esse acceptandum. Ratiunculam adjecit etiam nuper in vulgari sermone disseminatam. Si super petram, quomodo super Petrum Ecclesia ædificari potuit, qui ad unius ancillulæ vocem Christum & fidem Christianam abnegarat. Parcat mihi reverendus Pater, cum Philosophiam Aristotelicam contemnat & Grammaticam tanti faciat, Cur hic linceis suis oculis verbum, Ædificabo, futuri temporis non perspexit, non enim Sponso præsente, ubi filii lætabantur, opus erat Vicario, Neq; tunc Christus ei potestatem dedit clavium, sed potius promisit. Ante ergo clavium, & potestatis dationem ab ostiaria interpellatus fuit S. Petrus, quod & Ambrosius & Gregorius dehinc testantur. *Sermo vulgaris Lutheri.*

Ad

Ad Chrysostomum respondit, Petrum superiorem fuisse honore, Nam & Paulus plures paverit Ecclesias. Quasi reverendus Pater non plus prædicaverit, quam jam summus Pontifex. Et ob hoc non sit dicendus major Pastor quam Papa? Sic nimis subtiliter se torquet in dictione, vertex, quasi Chrysostomus non Primatum voluit intelligere. Sed quis hoc feret, cum symbolicum sit, & vertex pro summitate in tali translatione & metaphora usurpetur? Sic & os Apostolorum dicitur, quod sæpe pro omnibus Apostolis fuerit locutus, quod & B. Chrysostomus ponderat.

Vertex.

Os Apostolorum Petrus.

De Decretis dicit, illa esse frigidissima decreta, De quo plurimum miror, cum in Disputatione sua posuerit, Rom. Ecclesiam esse omnibus aliis superiorem, probatur ex frigidissimis Rom. Pontificum decretis, intra quadringentos annos natis, Et ego ei multum vetustiora adduxerim, antequam incepit refrigescere charitas multorum.

Anacletus.

Subterfugium suum non accipio, quo negat constitutionem illam esse Anacleti, Nam sic omnium Conciliorum & summorum Pontificum decreta mihi sigillatim eluderentur, & sic tota facultas Juridica falsitatis insimularetur, quasi falsis fundamentis sit innixa, in lectionibus, decisionibus, judiciis & similibus. Et sic jura eorum Pontificia erunt de nigra faba, nisi consensu totius Christianitatis fuerint approbata. Unde nullo pacto recipienda est reverendi Patris sententia, cum omnium summorum Pontificum Decreta & Conciliorum in pluribus locis repeͤriantur, & ut est audax hominum genus, dudum fuissent reperti, qui simiam illam Anacleti leonina pelle incedentem diripuissent. Nisi ergo ostenderit in Originalibus illa non haberi, fidem ei non adhibeo.

Criminatores Bohemorum.

Patres in Constantiensi Concilio &c.

Nicolaus Cusanus.

Postremo de Bohemis dixit, certe non sine Christianorum Doctorum contumelia, plures esse criminatores Bohemorum, ubi sint qui ex charitate & bono zelo contra eos scribant, & eos exhortentur, ibi exerceant ingenium & memoriam. Quid surdo narrarem fabulam? At Christianus negare non debet plurimos optimo zelo motos, contra Bohemos scripsisse, quales fuerunt Patres in Constantiensi Concilio deputati, qualis fuit Doctor respondens Bohemis in Concilio Herbipolensi, qualis Ragusius, qualis optimæ probitatis & doctrinæ Johannes Capistranus D. Francisci sacerdos, omnibus fidelibus notissimus. Nicol. Cusanus Germanorum doctissimus cum pluribus aliis, ut objicit mihi reverendus Pater, inquisitoribus prætereo. Quare non defuerunt Bohemis, qui bona scriberent, sed ipsi defuerunt, qui in hæresi obstinati bona non sequerentur.

Constantiense Concilium.

De græcis Sanctis diximus sæpius, sed hoc horrendum, omnibus Christi fidelibus esse arbitror, Quod reverendus Pater contra tam sanctum & laudabile Constantiense Concilium tanto consensu totius Christianitatis congregatum, non veretur dicere, Articulos aliquos Hussiticos & Wickleffìcos fuisse Christianissimos & Evangelicos.

Protestatur Lutherus.

(*Non est verum, quod contra Constantiense Concilium locutus sim.*)

B. Augustini dictum.

Protestatur Lutherus.

Eccius contra offert, se probaturum ex dictis & scriptis, quos non possit universalis Ecclesia damnare, Sicut pessime sonat, inique esse damnatum articulum illum Hussiticum, De necessitate salutis Rom. Ecclesiam aliis superiorem, de quo quidem dicto Bohemi non immerito exultant, & hoc orationibus suis apud Deum postulaverunt, verum magna Ecclesiæ jactura. Quod (sicut B. Augustinus alibi ratiocinatur) si ullum mendacium ad sacras Scripturas fuerit admissum, tota erit de veritate suspecta. Ita & damnati Hussitæ reverendi Patris fulti patrocinio procul dubio (Mendacium est impudentissimum) dicturi sunt. Si Concilium erravit in his duobus articulis Christianissimis, ita ejus apud nos in aliis articulis vacillabit autoritas.

Unde in re prius condemnata nolo plura verba prodigere, ad quid cogendus sit Christianus aut admittendus. Hoc dico autoritate Concilii vel Rom. Pontificis fieri, ut sententia sine suspicione hæresis defendi non possit, quæ alioqui citra

fidei

fidei læsionem impune posset defendi. In promptu est Exemplum, An essentia in divinis generet. Quam sententiam Richardus amplexus lib. de Trinitate minime inculpatur. At decisione per Concilium facta, nullus jam sine hæresis suspicione essentiam diceret generare, credo in capitulo: damnamus, de summa Trinitate.

Ad Augustinum de legendis canonicis Scripturis inductum, nihil moveor, Quoniam Conciliorum & summorum Pontificum Decreta, non excludit. Quid Domini mei Jureconsulti in c. Significasti, de elect. ponderent, jam non memini. At suæ Professionis memores velut justiciæ cultores non dabunt, ut arbitror, leges pontificias pessundari. Quod vero Platynam adducit, quasi ille plus sit, quam summus Pontifex, vel Augustinus vel Cyprianus, qui in vita Benedicti II. renarret Constantium IIII. sanxisse Rom. Ecclesiæ deberi primatum. Legat, quæso, reverendus Pater, quæ Domini Jureconsulti annotant in capitulo Ecclesiæ S. Mariæ de constitut. quid, quantum & quomodo valeant secularium constituta in Ecclesiasticis rebus, & videbit, quo sensu verba Platynæ (ne dicam Rom. Imperatoris de Ecclesiis & hæreticis) debent accipi. *Platyna in Vita Benedicti II.*

Ultimo loco proponit, me urgere Bohemos Græcos, fateor schismaticos. S. Patres græcos canonisatos non damno, sicuti Gigantes volebant in fabulis Jovem è cœlo pellere. Sed tunc vere occurrit nobis reverendus Pater, quando dabit Græcum inobedientem & rebellem Ecclesiæ Romanæ, qui sit canonisatus. Et quis est hic, & non laudabimus eum? Frustra ergo assumit se tolerare Monarchiam, quasi non esset de jure divino, sed quadam tolerantia populi & consensu fidelium inducta.

Quod per maxime liquet ex Gregorio inducto, qui Primatum inter fideles sibi oblatum rejecit. An sensum sequatur reverendus Pater, non verborum corticem, & reperiet in Epistolis summam optimi Patris humilitatem, ut plus mititate & humilitate sua superbiam Patriarchæ Constantinopolitani infringeret, quam quod suspicio elationis aut superbiæ de eo haberetur. Unde etiam Servum servorum se primus scripsit. Et quod hoc sit verum, si tam diligens est reverendus Pater Gregorii lector, potuit in ejusdem Epistola legere (sicut transponitur in Decret. Can. 2. q. 6. de cætero) ubi potestatis suæ memor humilimus Pater divitiarum & gloriæ contemptor scribit, Alios Episcopos, præter quam Romanum, in partem vocatos sollicitudinis, non in plenitudinem potestatis. Nemo est, qui hic dubitare possit, quin reliquis Episcopis partem, Rom. vero Pontifici plenitudinem ex grammatico sensu dare velit. Ob id rogo, reverendus Pater ea, quæ dicta sunt, vel per alios, vel per me, non semper velit rejicere in adulationis studium, quippe adulari non didici, adulari etiam nescio. *Servus servorum.*

VI. die Julij: Hora VII. mane Lutherus exorsus est.

Postquam heri egregius D. D. non Partis, sed Judicis officium usurpans, contra conventionis pactum & voluntatem illustrissimi Principis Georgii, Patroni nostri, me toties definivit, & proclamavit Hæreticum, cum sui officii fuisset solum adductis Rationibus & Autoritatibus, Judicibus relinquere, essem hæreticus nec ne. In quo, si non est violata publica fides, viderint hi, quorum interest.

Ad causam primum objecit, quod errores Huss pestilentissimos vocaverim Christianissimos, De quo testor meam innocentiam. Nec hoc poterit unquam probare, & expostulo, ut assignet eosdem Articulos, quos pestilentissimos vocaverim Christianissimos, aut vocem suam revocet.

Secundo criminatur, quod commiscuerim Sanctos Græcos cum schismaticis. Quid aliud faceret, qui non haberet quod diceret, Cum certissimum sit tempore novissimæ vastatæ Cōstantinopolis fuisse integerrimos Christianos in Græcia, postea in Italia receptos. Atq; etiam si hoc non urgeret, adhuc stat, quod usq; ad Cōcilium *Christiani in Græcia fuerunt tempore Constantinopoli vastata.*

lium Nicenum saltem fuerint integri Christiani per totum orientem, non subjecti Rom. Pontifici, ut clarissime testatur Decretum ejusdem Concilii Niceni dicentis lib. 10. Hist. Eccl. Et ut apud Alexandriam vel in urbe Roma vetusta consuetudo conservetur, ut ille Ægypti, hoc suburbanarum Ecclesiarum sollicitudinem gerat. Idem Concilium non Romano, sed Hierosolymitano tribuit honorum primatum, dicens ibidem: Et ut Episcopo Hierosolymorum antiquitus tradita honorum prærogativa servetur.

Anno 1453.

Quod si nec ista satis sunt, quod tamen adhuc concludit, quod egregius D.D. satis callide tacuit, quod Ecclesia Christi viginti annos ad minus fuit, antequam Rom. Ecclesia nasceretur. Ideo ridicula est ejus confutatio, quod fingit me miscere Sanctos cum schismaticis, cum suos schismaticos assignare non posit.

Tertio, Cum confutasset Rationem meam, quia scilicet non confirmarentur Episcopi Græciæ à Rom. Pontifice, dixit hoc nihil esse, cum nec plebani passim confirmentur à Rom. Pontifice. Quis non videt hæc perdendi temporis gratia dicta? cum Plebani tamen ab Episcopis ordinentur. Hæc omnia simul remitto ad prius dicta de Hieronym. ad Evag. Eadem causa & illud toties repetiit de Numidia, cum illi scribantur venisse ad Romam non vocati, & accusentur, quod venerint. Et adhuc D. D. jus ex hoc facto Rom. Pontifici divinum tribuit. Sed & illud, Quod Epiphanius Cyprius Johannem Chrysostomum deposuit, non pro jure, sed facto accepit. Et sic vult confutasse, cum ille egerit secundum statutum Niceni Concilii, & autoritatem Cypriani de ordinandis Episcopis citra autoritatem Rom. Pontificis.

Hieronymus ad Evagrium.

Stat ergo adhuc invicte, Quod Rom. Primatus aut non est jure divino firmatus, aut totius orientalis Ecclesiæ Sanctos esse in æternum damnatos. Illud prætereo, quod prævalentiam portarum inferi, interpretatur invalentiam hæresium, quod non curo, nihilominus non ostendit Græcos fuisse hæreticos, cum vulgatum sit etiam per jura, Græcos non haberi pro hæreticis. Transeo & illud Leonis & Amarcani, ubi dicit se sequi intelligentiam Antiquorum, accipiendo numerum pro numero, scilicet unius Leonis singularis. Item de confirmatione fratrum Petro commissa nihil dicam, satis dictum est, cum nihil probet, nec adhuc confutatum sit.

AD REM principalem dicit, se tenuisse jus divinum, quia illud Matth. 16. Tu es Petrus, cum sententiis Patrum sit secutus, præsertim Ambrosii & Augustini, qui dixerint, Petrum esse petram, Ausus etiam hoc addere, quod Augustinus non retractaverit, Ego postea consulens Librum retracta: invenio contrarium. Vere enim retractat, & dicit, Petrum non esse petram, sed confessum esse petram. Idem hoc dicit in Homelia, quam omnes sacerdotes orant, in die Petri & Pauli, ubi dicit, Super Petram, non super te, sed super Petram, quam confessus es. Idem invenio in Ambrosio, quanquam & ipse variet. Ad hoc est simul aurea illa glossa, ut glorientur super Cap. Ita Dominus dicens: Et super hanc Petram, &c. per hanc dictionem non credo Dominum aliud demonstrasse, quam hæc verba, quæ Petrus respondit Domino, cum dixit: Tu es Christus Filius Dei vivi, Quia super isto Articulo fidei fundata est Ecclesia, ergo super seipso fundavit Christus Ecclesiam. *Matth. 16.*

Tu es Petrus, &c.

Et super hanc Petram, &c.

Tu es Christus Filius Dei.

Nihil est ergo, quod gloriatur egregius D. D. dicta Patrum à se stare, cum multo fortius inveniantur à me stare. Poterat ergo parcere linguæ suæ & auribus nostris, quando rhetorico boatu exclamavit, me velle unum esse doctiorem omnibus, plus velle intelligere Scripturam, quam Doctores, Universitates, Concilia & Rom. Pontificem, & mirum esset, si mihi soli tam diu occulta veritas revelata esset. Hoc enim non fuit disputare, sed invidiam movere.

Quod vero ridet meam Ratiunculam, ubi dixi, Lapsam esse Ecclesiam negante Petro, si super eum esset ædificata, adducens grammatice verbum futuri temporis, ædificabo, quasi post mortem ædificata sit Ecclesia super Petrum, tran-

seo,

ſeo,quod quiſq; facile videat, qui valeat. Nihilominus tamen etiam poſt Spiritũ ſanctum miſſum graviſſimo ſcandalo fidei cecidit Petrus. Gala. 2. cum redargueretur à Paulo,in quo permanſit integrá Fides & confeſſio,in Petro quidem fides, ſed ſimulatio adverſus veritatem Euangelii. *Petrus à Paulo redargutus Galat. 2.*

Admitto tamen, quod egregius D. D. hac Autoritate præcipue nixus nunc ſeipſum excludit ab ea, ut ſic nihil juris divini relinquatur ei. Nam ſi promiſſio tantum facta eſt,eundem eſt ad locum, ubi exhibita promiſſio eſt, & invenietur illud Johan. ult. ubi non dicit: Petre accipe Spiritum ſanctum, ſed æqualiter omnibus: Accipite Spiritum ſanctum, quorum remiſeritis &c. Tranſeo & Illud de Chryſoſtomo,ubi Petrum honore ſuperiorem fuiſſe dixi, D.D. confutaturus oppoſuit,cum Paulus plus prædicavit, quam Petrus,plus etiam habebit honoris, quaſi ego de multitudine laboris, ac non potius de primitate ordinis dixerim. Tranſeo de vertice & ſymbolico ſuo capite, quæ ſunt mera verba. *Accipite ſpiritum ſanctum. Joh. 20.*

De Decretis,miratur me dicere frigidiſſima Decreta,& intra quadringentos annos nata. De quadringentis annis ſuperſedeo, poſtea dicturus. Nam non fuit opus, ut docerer ante mille & ducentos, imo quadringentos annos, fuiſſe Decreta,imo fuiſſe & contentiones de primatu Miretur interim Ipſe D.D. quod autoritatē Matthæi intelligit promiſſionis verbum eſſe, non exhibitionis,cum tamen Decreta ipſa ſuper idem verbũ tanquam exhibitionis penitus nitantur.Neceſſe ergo eſt,aut Decreta impropriè tractare etiam autore D. D. aut ipſũ errare. *Frigidiſſima Decreta.*

Quod verò non accipit negatum à me Decretum Anacleti, & quæ de ſigillatis Decretis ibi ludit,tranſeo, nondum enim confutavit quod idem Decretum, Cepham interpretatur caput, quæ inſcitia tanto Pontifici non eſt tribuenda, præſertim eo tempore,ubi floruerunt lingvæ,& Judæorum habebatur copia.Sed hoc conſtat,librum Decretorum, nondum eſſe approbatum. *Anacleti Decretũ.*

Gala. 6. Illud etiam graviter inſectatus eſt,quod dixi,Plures eſſe criminatores Bohemorum,quam inſtructores. Utinam mendaciũ fuiſſem locutus. Video quidem multa dici & ſcribi contra eos, ſed ſatis Infœliciter, quod non nomine contra fraterno nomine, quod tamen Paulus Galatas lapſos in perfidiam Judæorum non *2.Tim. 4.* dedignatur. Credo ego Bohemos eſſe homines & blandis ſermonib.& conceſſionibus poſſe attrahi, qui criminationibus & opprobriis hæretici nominis magis indurantur, Non eſt ergo,quod excuſemur non eſſe narrandam fabulam ſurdo, cum præcipiente Paulo inſtandum ſit importune,opportune. *Criminatores Bohemorum.*

De græcis Sanctis ſæpius diximus.Illud autem tractandum eſt,quod ad concitandam invidiam multum clamavit,Horrendũ eſſe omnibus Chriſti fidelibus, quod contra tam ſanctum & laudabile Conſtantienſe Concilium,non vereretur dicere, aliquot articulos Huſs fuiſſe Chriſtianiſſimos & euangelicos, quos non poſſit univerſalis Eccleſia damnare. Reſpondeo,Inter articulos Huſs eſt & ille, Una eſt ſancta univerſalis Eccleſia, quæ eſt prædeſtinatorum univerſitas. Item alius: Univerſalis ſancta Eccleſia tantum eſt una, ſicut tantum unus eſt numerus omnium prædeſtinatorum. Hi duo non ſunt Huſs, ſed Auguſtini ſuper Johannem ad verbum prope, & repetuntur per Magiſtrum 4. ſententiarum de ſacra: Eucha: Tertius eſt: Duæ naturæ,divinitas & humanitas,ſunt unus Chriſtus. Hos articulos credo confitetur mecum D. Johannes Eccius. Quartus: Diviſio immediata humanorum operum eſt, quod ſunt vel virtuoſa vel vitioſa, quia ſi homo eſt vitioſus,& agit quidquam,tunc agit vitioſe, & ſi eſt virtuoſus,& agit quidquã, tunc agit virtuoſe, &c. *Conſtantienſe Concilium. Articuli Huſs. Auguſtinus ſuper Johannem.*

Iſte articulus,ut audivimus, præcedente hebdomadá triumphatus eſt,ita,ut egregius D. D. Johannes Eccius coactus ſit Scotum & Scotiſtas, Capreolum & Thomiſtas cum univerſis ſuæ factionis Doctoribus celebrioribus repudiare, & Antagoniſtæ ſuo conſentire.

Proinde,quæ heri in me evomuit,quod eſſem patronus Bohemorũ, hæreticus peſtilentiſſim⁹,& ſi qua ſimilia, refero in ſinum ejus.Hic ſentit cum Johanne

N n Huſs,

Hufs, quidquid pro se dixerit, pro me contra ejus criminationes dictum est. Illud addo, quod rectè dixi Christianissimos & Euangelicos, præsertim illum: Duæ naturæ &c. Quare debuit mihi hoc admittere egregius D. D. quod prc reverentia Concilii Constant: crederem hos & similes articulos non fuisse ibi damnatos, sed ab aliquo impostore interfertos. Verum contra hæc cum ipsum met Concilium dicat, aliquos esse hæreticos aliquos erroneos, aliquos blasphemos, aliquos temerarios, aliquos seditiosos, aliquos piarum aurium offensivos, debuit prius egregius D. D. pro sua prudentia quemlibet in suum ordinem redigere, & non contra determinationem Concilii omnes in universum hæreticos damnare, quos Concilium vix temerarios esse voluit. Nam potest & ipsa purissima veritas, temeritatis, scandali, seditionis, offensionis aurium accusari, sicut Christo contigit. Nec ideo falsus est articulus, multo minus hæreticus, quia temerarius vel offensivus. Et sic patet, quod nimis præcipitanter & longe citra modestiam Eccianam hæreticus accusatus sum, quem fortassis vix offensivum poterit probare, imo cum ad eum non pertineat prorsus de Articulis istis judicare, qui erronei, qui hæretici, qui temerarii, clarum patet, quam inique & temere me hæreticum, & pessimo nomine accusat.

Concilium Constantiense.

Proinde non esse de necessitate salutis, Romanam Ecclesiam esse superiorem aliis, nondum convincitur esse Articulus hæreticus, etiamsi inter hæreticos numeretur.

Quod autem ratiocinatur Augustini exemplo: Si ullum mendacium in Concilio admittatur, vacillabit universa autoritas Concilii. Infoelix similitudo est, Augustinus de Scripturis divinis ratiocinatur, quæ sunt verbum Dei infallibile, Concilium vero Creatura istius verbi. Ideo injuria verbo Dei fit per hanc comparationem, cum concessum sit, Concilium posse errare, ut notat Panormitanus in cap. Significasti. Transeo illud de essentiæ divinæ generatione, quia nihil ad propositum.

Panormitanus.

Ad Augustinum, qui excepta Scriptura, omnium Scripta cum judicio jubet legere, Dicit egregius D. D. Non esse exclusa per eum decreta Ro. Pontificis & Conciliorum. Hoc dicitur, sed non probatur, Quin solutionem meam confirmo autoritate Pauli ad Thessalo. Omnia probate quod bonum est tenete. Rom. Pontifex & Concilia sunt homines, ergo probandi sunt, & sic tenendi, nec eximendi ab hac regula Apostolica.

Omnia probate. 1. Thess. 5.

Quod per me adductum capit. Significasti, dicit se non meminisse, & Dominos Juristas monet, ut non pessundent leges pontificias, Quod & ipsum valet ad concidandam invidiam mihi. Nec per hoc pessundantur leges pontificiæ, si eis præferantur leges divinæ, Quod cum faciunt Domini Juristæ, pessime faciunt Theologi, qui in hac re etiam resistunt optimis Juristis.

Platynam per me allegatum, dicit non esse plus, quam Rom. Pontificen, Augustinum, Cyprianum, Quasi per Augustinum & Cyprianum, aut summum Pontificem jam probaverit Primatum, qui toties jure divino se probaturum promisit, nec nisi decreta frigidissima exhibuit, & aliquod Patrum false intellectas Autoritates Platynæ nihil tribuo, sed historiæ, quæ est mater veritatis, quam scribit Platyna.

Platyna.

Historia mater veritatis.

Quod de Constitutionibus dicit, transeo.

Tandem fatetur, græcos sanctos non esse damnatos, sed solum schismaticos. Hoc nihil est ad propositum, neq; ego enim unquam respondi de schismaticis Græcis, sed de Sanctis præsertim Niceni Concilii, sicut nec credo ipsum sentire de schismaticis Latinis, quando de Ro. Ecclesia loquitur.

Gregorium à me inductum dicit esse sequendum, secundum sensum, non secundum corticem verborum, Et sic satis est confutata mea responsio, sufficiunt enim sola verba Ecciana.

Gregorius.

Quod

Quod autem induxit 2.q.6.cap. de cætero, ubi scribit idem Gregorius, alios Episcopos, præterquam, Romanum in parten vocatos sollicitudinis, non in plenitudinem potestatis. Debuit D. D. ostendere, quod omnes Episcopos intellexerit per Orbem, & non solum occidentalis Ecclesiæ Episcopos. Quod si quam maxime faceret, non ideo probatur ex jure divino, Gregorius homo est, eoque min' probatur, quo multo in pluribus locis diversum sentit. Ut magis sit mihi jus dicendi D. Doctori, ut ipse sensum, & non corticem in suis adductis sequatur, aut primum eundem sibi conciliet.

Ultimum, Quando ego contra egregium D. D. induxi Paulum, 1. Corin. 3. Quod fundamentũ aliud nemo ponere potest, præter id quod positum est, quod est Jesus Christus, dixit etiam tribuendum Vicario Christi, ergo oportet sic dicere: Nemo aliud fundamentum ponere potest, præter id quod positum est, quod est Ro. Pontifex, & sic resistendum erit evidentissimæ autoritati Pauli, aut revocandum, quod hæc non sint tribuenda Vicario Christi.

1. Cor 3.

Gala. 2.

Similiter illud Gal. 2. ubi dixit Paulus, qui videbantur (loquitur de Petro, Jacobo, & Johanne) quales aliquando fuerint, nihil mea refert, Deus enim personã hominis non accipit. Ibi Paulus evidentissime dicit, Petri magnitudinem & qualitatem nihil referre, nec eam accipi à Deo. Si autem est de jure divino, certissimũ est, Paulum hic mentiri, nam quod jus divinum est, omnino accipitur à Deo, & multum refert. Ideoq; ista autoritas Pauli cogit primitatem unius hominis Episcopi non esse de jure divino, & ideo revocandum, quod D. D. dixit de jure divino, cum apparenter contradicat Apostolo hic. Sic dico, quod nisi D. D. egregius suam Sententiam mutarit, tanquam evidentissime contrariam Paulo, non sim eum habiturus pro catholico. Hæc satis sint de mea Responsione ad objecta D. D. Johannis Eccii super Propositione tertia decima de potestate & primatu summi Pontificis, quæ relinquo judicio Judicum & omnium Lectorum.

ECCIUS.

Cum reverendus Pater mihi improperet, quod judicis occupaverim officium, nihil ad rem, sum disputator. Neque hæreticum dixi, sed dicta sua hæreticis & maxime Bohemis favere & patrocinari, potissimum cum illud horrendum dicere auderet, Aliquos articulos Johannis Huss per Concilium sacrum Constantiense reprobatos, esse Christianissimos & euangelicos. Ad rem potius descendamus. Duos heri protulit hujusmodi articulos, hodie aliquos addidit, de quibus infra.

Articuli Johannis Huss &c.

Quod vero ad Græcos attinet, mirum quo studio reverendus Pater eos defendit, quos fuisse bonos asserit etiam in excidio Constantinopolitano, qui deinde in Italiam venerint, oportere me ostendere & nominare qui fuerint Græci schismatici & hæretici. Miror, quod reverendus Pater in sua Epistola objicit mihi historiarum ignorantiam, & ipse hoc loco nolit scire, quod tota novit Ecclesia. Nonne schismaticus fuit Nestorius, Macedonius, Eutiches, Achatius, Johannes Constantinopolitanus, & longo tempore in schismate perseverantes sub Eugenio IIII. in Concilio Florentino obedientiam fecerunt Ecclesiæ, quamvis pro pertinaci perfidia statim ad vomitum redierint. Alioqui si Græci non fuissent schismatici & Hæretici, non haberemus decisionem de summa fide catholica contra Græcos. Vel forte reverendus Pater ignorat Thomam edidisse librum de erroribus Græcorum.

Nestorius. Macedonius.

Liber Thomæ de errorib. Græcorum.

Addo, quia induxit jam sæpius Ecclesiam orientalem non fuisse subjectam Ro. Pontifici, & Epiphanium, Cyprianum, repulisse S. Chrysostomum ab episcopatu, quod bene factum dicit reverendus Pater autoritate Niceni Concilii & Cypriani, Sed cecidit in foveam, quam fecit, quoniam S. Chrysostomus odio Imperatricis fuit dejectus, & hæreticus Arianes substitutus, quem summus Pontifex Julius mandavit recedere, & Johannem Chrysostomum restituit. Quod dum factum non esset, Julius Papa Johannem Chrysostomum restitui præcepit, &

Ecclesia orientalis.

ab ipsis fundatissimis Apostolorū sedibus usq; ad hodiernam diem, succedentiū sibimet & Episcoporum serie & populi consensu, firmatur, Quare in Epistolis catalogum refert B. Augustinus Romanorum Pontificum. Hæc de præambulis.

Nunc ad principale.

Matth. 16. Responsurus reverendus Pater inductis per me, dixi enim Petrum jure divino cæteris Apostolis prælatum, Matth. 16. Allegavi Hieronymum, Bernardū, Leonem & Cyprianum. Ad quos nihil respondit, quamvis manu sua in suo Libro fateatur, B. Cyprianum sensisse Ecclesiam fundatam supra petram, sed ausus fuit addere, quod B. Cyprianus ibi fallatur. Ad Augustinum visus est respondere, nam de Cypriano est indubitatum, qui alia Epistola ad Cornelium VIII. Rom. Ecclesiam vocat matricem & radicem aliarum. *Cyprianum ad Cornelium &c. Augustinus.*

Impingit mihi, quod dictum citaverim ab Augustino retractatum. Lectoris judicium obscurare nequit reverendus Pater, nam adeo eum suæ prioris sententiæ non pœnitet, ut etiam pro firmamento B. Ambrosium introducat. Sed quod ab initio induxi, testatur Augustinus, se per Petram etiam exposuisse Christum, neutram retractans sententiā, neutram etiam præ eligendo subdit, Harum autem sententiarum, quæ sit probabilior, eligat Lector. Augustinus definire non audet, & reverendus Pater unam sententiam vult rejicere, tot S. Patribus acceptatam, & eam suo arbitrio acceptare. Unde Augustinum non admitto in 9. capite dixisse contraria vel adversa, sed diversa. Quoniam ambas amplectatur sententias, quoniam petra est Christus, & Petrus fuit petra. Quare maneo cum Ambrosio, Hieronymo, Cypriano, Bernardo, & aliis sacris Conciliis ac Decretis.

Matth. 16. Secundo, Cum ab Ostiaria sumpsisset Argumentum reverendus Pater, meam sententiam debellaturus, jussi eum, Ut grammatica ratione verba Christi melius ponderaret, omniū enim consensu, Matth. 16. Super hanc petram ædificabo &c. Et ibi dabo &c. Christ⁹ promisit Petro, non tunc dedit. Sed dimittens Grammaticam suam, quam dixit tamen plus valere reliquis partibus Philosophiæ, opponit, quare tunc Decreta fundent se in illo loco, Matth. 16. & ipse me fundarim, à qua jam recedo. Respondeo: Quia Christus est via, veritas & vita, ideo indubitate credendum est eum præstitisse Petro, quod fuerat pollicitus. Quare Decreta recte argumentantur ab illo loco, ubi Christus promisit, sed primo post resurrectionem præstitit. *Super hanc petram &c.* Johan. 14.

Johan. 20. Sed tacite objicit, Christum non solum Petro, sed omnibus Apostolis hoc præstitisse, dicendo: Accipite Spiritum sanctum, quorum remiseritis peccata &c. Noluit reverendus Pater exprimere, ubi promissum principatum Petro dederit, nam in hoc conveniunt Doctores, in cœna Christum Discipulos fecisse sacerdotes, dando eis potestatem supra corpus Christi verum, dicens: Hoc facite in mei commemorationem, Lucæ 22. Et deinde in die resurrectionis, dedisse potestatem supra corpus mysticum: Accipite Spiritum sanctum. Sed primatum & prælaturam totius Ecclesiæ promisit Petro: Pasce oves meas, Johann. ult. Hinc Gregorius, Chrysostomus, & alii S. Patres testantur, Ait enim Chrysostomus: Eximius Apostolorum erat Petrus, & os discipulorum, vertex collegii. Unde & negatione deleta, promittit prælationem fratrum. Et Homilia 8. de pœnitentia: Sed eadem nocte Petrus lapsus est, & resurrexit, post illum tam gravem casum rursum eum ad priorem gradum duxit pœnitentia, & ei per totum orbem terrarum Ecclesiæ præsidentiam tradidit. Sic glossa 1. Pet. 5. Pascite qui in vobis est, ait, sicut Dominus soli Petro totius gregis curam habere commisit &c. Quare prius promissum Christus tunc præstitit. Sicut & B. Gregorius consentit, Cura totius Ecclesiæ & principatus Petro committitur, scilicet: Pasce oves meas. Quod si coram non monstrassem, ubi Christus dedisset, veritas tamen mentiri non poterit. Et multa sunt facta, quæ non sunt scripta, ut eleganter docet Alexander 3. cap. Cum Marthæ &c. *Accipite Spiritum sanctum.* Luc. 22. *Hoc facite in meam commemorationem &c.* *Pasce oves meas &c.* 1. Petr. 5.

Sed iterum opponit reverendus Pater, Quia post Spiritus sancti missionem adhuc Petrus peccaverit. Et satis magnificavit, peccatum Petri, sicut scribitur ad Galat. 2. Quamvis dissensio fuerit primo inter Apostolos Petrum & Paulum, Deinde inter Ecclesiæ Doctores, Hieronymum & Augustinum, Tamen non possum in hanc adduci sententiam, ut aliquis Apostolorum post missionem Spiritus sancti ciciderit in aliquod peccatum mortale, Sicut illud de sanctificatis in utero etiam non admittitur. At illud præter institutum, dato tamen & minime concesso, quod scilicet Petrus in simulatione sua peccasset mortaliter, adhuc mansisset petra & caput Ecclesiæ. Nisi reverendus Pater velit & hunc articulum Hussiticum defendere, quod non credo. Nullus est Dominus civilis, nullus Prælatus, nullus Episcopus in peccato mortali, quod summam faceret Christianæ religionis incertitudinem.

Galat. — *Sanctificati in utero.*

Quarto, De Decretis apud eum frigidissimis hoc dico, Toties in Ecclesia summorũ Pontificum constitutiones in materia fidei receptas, & quod plus est, olim Ro. Pontifex Episcopum non confirmabat, nisi mitteret schedam protestationis fidei, in qua profitebatur se credere Euangelia, quatuor Concilia, Synodos legitimas, & Decreta summorum Pontificum. Ob eam rem Johannes Papa Gilibrechtum Coloniensem Episcopum noluit confirmare, quod hanc fidei schedam non perfecte obtulisset, ut legimus can: Optatum 6. dist.

Gilibrechtus Episcopus Coloniensis.

Quod vero Anacleti Decretum rejicit, Diximus heri, qua autoritate id faciat, vel qua probatione. Nam cum originalia sint præ manibus, nullus adhuc dixit istud Decretum S. Martyris Anacleti non esse Sed Nico: Cusanus Germanorum doctissimus; qui fatetur se concordantiam fidei scripsisse, ex originalibus illud Anacleti allegat. Fucum addidit reverendus Pater, quia in tam S. Martyre non sit talis inscitia, ut exponat Cepham, id est, caput. Quasi ad sanctitatem vitæ tanta requiratur scientia. Dicamus tamen unum, quia Cephe aut Cephas debet esse Syriacum, & Ebræis quoque familiare, valens tantum sicut Petrus vel solidum, ut Erasmus post Hieronymum refert. Addamus hoc & singulare, quod Cusanus chaldaice & ebraice doctus, in libris excitationum testatur, Petrus etiam valere tantum, sicut caput domus. Quare non tanta inscitia laboravit Anacletus, si Cepham pro capite interpretatur. Sed utcunq; sit, non video, quo fuco possit negare alia Decreta S. Martyrum & confessorum, Ut Clementis xx. dist. Marcelli, Julii, Pelagi: Nicola: Agathonis Simonis, Vigilii, Benedicti &c. Quare tant s Patribus & sacro Concilio malo condescendere.

Anacleti Decretum.
Nico aut Cusanus.

Ad scrupos.

AT omnium invitissime andivi, quod reverendus Pater contra illustrissimi Principis jussum, quo intacta manere voluit illustrissimus Princeps à sacris Conciliis decisa, Reverend tamen Pater in hesterna obduruit sententia, & quatuor proposuit articulos inter Hussiticos contemnatos, quos reputat ipse catholicos & euangelicos, pulchre certe Bohemis patrocinatur. Pro Concilii tamen reverentia, voluit ab impostore aliquo additos. Primo omnium egregius Doctor & nobilis Hieronymus de Croatia, qui acta Concilii curavit imprimi, transsumi fecit, sub forma authentica, & cum res ita manifeste acta sit Constantiæ, Hussitæ tam diu non reticuissent articulos aliquos esse subditicios. Neque poterit suspicari reverendus Pater quod heri assumpserat, adulatoris pernicie in Ro: Pontificem factum. Cum Johannes Huss anno XV. fuerit combustus, Hieronymus collega suus anno XVI. Martino V. primum electo anno XVII. ipso die Martini. Quare S Patres & viri inadulabiles ex omnibus nationibus principalibus ad hoc deputati, Articulus illos discusserunt, & sacrosancta Synodus eos damnavit reprobavit & autorem combussit. Ideoq; à quolibet bono Christiano pro condemnatis & reprobatis habendi sunt Nec imponat mihi reverendus Pater, quod velim de illis Articulis judicare, quia jam judicati sunt.

Hieronymus de Croatia.
Johannes Huss combustus, Anno 1415.

Non

Non relevat, quod cum Synodus meminit aliquos esse hæreticos, alios temerarios, alios seditiosos & ipsarum aurium offensivos. Quoniam in quemcunq; ordinem redegerit illos articulos, non possunt dici Christianissimi & euangelici, & quamvis non assumpserim hunc laborem defendendi totam Synodum in articulorum condemnatione, doceamus tamen aliquid & brevibus.

Articulum primum judicat Catholicum, & esse Augustini cap. 6. super Johan: Dico, Forte reverendus Pater benigniter interpretatur articulum, sed quia res non sermoni sed sermo rei est subjectus, non fuerunt stupidi Concilii definitores, Verum est, unam sanctam & universalem esse Ecclesiam, sed quod si tantum una, sicut est unus numerus prædestinatorum ad Hussiticam Intelligentiam, est hæreticissimum, quo ipse voluit existentes in peccato mortali, velut amissa fide non esse in Ecclesia, Cum tamen regnum cœlorum à Christo comparetur decem Virginibus, ubi quinq; erant prudentes, quinq; vero fatuæ, cum reliquis parabolis eidem proposito deservientibus. Neq; Augustinus tract. 26. super Johannem, facit jotam ad Hussiticum propositum, communionem Eucharistiæ commendans, de quo Lectoris desidero judicium. *Augustinus super Johannem.* *Matth. 25.*

Ita de alio dicit articulo. Duæ naturæ, divina & humana, unus est Christus. Nihil pro hoc adduxit nisi quod sit de fide. In Athanasii symbolo aliter legimus, Deus & homo unus est Christus, non deitas & humanitas. *Athanasii symbolum.*

In alio articulo, Divisio immediata operum &c. quam ipse mire in me retorquet, & quasi à me Judex citatus, suum collegã exclamavit triumphasse. De quo vos omnes, qui interfuistis, potestis dare testimonium, quam verissime dixerit reverendus Pater, & encomium prius cecinit ante victoriam Witembergæ, Iam aliud etiam, quasi perdita victoria.

Ad rem.

Articulum illum nunquam reputabo Christianum, & ob hoc Grego. Arim. 28. disti 2. repuli. Neq; actum fuit inter nos, an posit dari opus indifferens, vel an omnis vita infidelium sit peccatum, vel similia, quæ hunc respiciunt articulum. Unde q, palliando errores Hussiticos, innuit aliquando sinistre verba intelligi, sicut Domino Christo evenerit. Quæ, rogo, comparatio lucis ad Belial? Johannem Huss in hoc comparat Christo, non passus, quo ad veritatis sugillationem in parte admissam, me comparare sacra Concilia sacris Scripturis. In quibus utrisque est indubitata & infallibilis veritas. Nullum enim Christianum movere debet, & quod dicit, Concilia esse homines, & ita creaturas, & sic peccare posse, nam si errant, ut fuit Concilium Ephesinũ à Leone credo, Papa damnatum, ut Ariminense, Aquisgranense, tunc nõ sunt Concilia, sed Conciliabula. Unde potius hoc constantissima fide tenere debemus, quidquid Concilia legitime congregata in his quæ sunt fidei, determinaverint & definiverint, esse certissimum. Sic enim Christus manet nobiscum usq; ad consummationem seculi. Et si duo congregati fuerint in nomine meo. Prærancidum est, quia homines sunt in Concilio, & ita errare possunt, Nam etsi ut homines defectibiles sint, verum in Concilium legitime congregatum, non humano sensu, sed spiritu divino, ut sat probata sint, quæ Concilium probavit, & non sunt per cujusque singularitatem vel capitositatem ulterius discutienda, sed captivare debemus intellectum in obsequium fidei. Quare miror, quod textum negaturus, Sicolum commentatorem admittit Panormitanum. *Johannes Huss.*

Sic quod postremo adduxit ex verbis Apostoli, patet, De fundamento semper dixi, hoc esse de omnium catholicorũ sententia, Christum esse caput Ecclesiæ, ille enim est principalis Dominus. Sed quia Petrum constituit Vicariũ, & potestatem ei super tota Ecclesia contulit, ubi S. Leo. can Ita Dominus 21 dist. testatur. Et miror plurimum, quod relicto textu S. Leonis, reverendus Pater arripit ibi unam glossam textui contrariam. Imo tantum confert Christo ascendenti ad cœlos, ut loco sui constitueret hic Vicarium caput, ad quod esset recursus in

dubiis,& aliis casibus emergentibus, ne tota Christi Ecclesia esset unum confusum chaos Anaxagoricum. Istam sententiam tota tenet Ecclesia, sicut est in Responsorio, quo Ecclesia de S. Petro utitur: Tu es Pastor ovium, princeps Apostolorum. Tibi tradidit Deus omnia Regna mundi. Ita oramus in Ecclesia. Imo divinus Franciscus sigillis stigmatum approbatus, Fratres suos & totum orbem terrarum docuit obedire summo Pontifici,& in Regula hoc præcepit. Ideo de eo canit Ecclesia: Franciscus vir catholicus & totus Apostolicus, tenere fidem Rom: Ecclesiæ docuit. Ita plurimi summi Pontifices, ita sacra Concilia definiverunt, quæ brevitatis studio non adduco. Plurimæ quoq; S. Patrum sententiæ idem sonant & approbant. Quæ omnia suo tempore, cum videro reverendi Patris tractatum super hoc negocio, adducere non negligam.

Responsorium de S. Petro.

Franciscus.

Si tamen primatus Ro: Pontificis tantum juri innititur humano, & elevatur consensu populi, unde tunc reverendi Patris mendicitatis privilegium? Unde iste religionis habitus? Unde poestas confessiones audiendi, prædicandi, cum aliis innumeris privilegiis, quib⁹ à se de Apostolica obruuntur, Episcopis, Archiepiscopis & Curatis frequenter contradicentibus? Qui tamen ut filii obedientiæ Rom. Pontificem audiunt, & in eo Christum, ut sic per patientiæ bonum, vitam adipiscantur æternam.

Hæc brevia volui adjicere in præsenti Disputationis negocio, quantum tempus dedit, plura alioqui allaturus, nisi fastidium me absterreret, & illustrissimi Principis jussus.

LVTHERVS.

Duo mihi incumbunt agenda, Primum respondendum confutationibus egregii D. D. Secundo pro conventionis pacto opponendum idem. Et quia jam triduo respondi, tempusq; consumptum est, ut nec unum possim explere, Dico breviter.

Quod omnia inducta per egregium D. D. copiosissime quidem sunt dicta, sed prorsus nihil ad Scopum, cum jam per tres dies promiserit, divino jure acturum se contra me, nec adhuc audita est una autoritas divini juris, præter illam Matth.16. Quam omnes audivimus, quam varie tractetur à S. Patribus, & quod major pars eorumque sanior sententia pro me stet. Unum ipse locum Augustini, & alterum Ambrosii pro se adduxit, cætera omnia fuerunt vocabula Pelagii, Anacleti, eorum, qui jura humana conscripserunt. Cyprianus vero ferè totus mecum sentit, quod committo judicio prudentis Lectoris. Similiter & clarissimus textus Hieronymi ad Evagrium, & super Titum. Deinde Gregorii in registro per senas ferme Epistolas. Post hæc historiæ & usus orientalis Ecclesiæ. Neque enim quidquam facit ad rem, quod D. D. schismaticos Græcos allegavit, Nestorium & cæteros, Non erant illi Ecclesiæ orientalis. Possum & ego latinam Ecclesiam sic describere, per Pelagios, Manicheos, Jovinianos, Vigilantianos, Helpidia: & similia monstra. Sed absit, ut propter paucos malos & schismaticos totam aliquam Ecclesiam schismaticam appellem.

Matth.16.

Cyprianus. Hieronymus ad Evagrium. Gregorius.

Cætera non potero prosequi. Et reservo mihi præcipue articulos Johannis Huss, mihi objectos, & inter eos novissimum de humanis actibus ad calamum & papyrum, & cætera omnia, quæ habebā opponere, ut quæ hic facere non possim, exclusus spaciis præstem per Scripturam, Voloq; in hoc cedere & obedivisse illustrissimi Principis, studiorum Patroni clementissimi, jussis, de quo vos Dominos Notarios requiro, & auditores in testimonium voco.

DIE VII. IVLII, ANNO M. D. XIX Mane hora VII.

ECCIVS.

Quia reverendus Pater, heri horam habuisset respondendi ad nostra, ut sic illustrissimi Principis jussa fuissemus executi, ubi respondendo plurimum per verbum, transeat, appellavit ad calamum, Tamen de liberatione habita, proposuit, se jam plenius responsurum. Cui ego non dissensi pro veritatis amore & elucida-

elucidatione? Admiror, quomodo reverendus Pater magno boatu audet coram tot doctis viris intonare, quia dixerim me probaturum de jure divino, Monarchiam & primatum in Ecclesia, cum tamen solum allegaverim dicta S. Patrum, Decreta Pontificum, cum tamen adduxerim ei jus divinum, Matth. 16. de promissione ædificationis supra Petram, quod Christus specialiter rogavit pro fide Petri, quod specialiter ei promisit, ut confirmaret Fratres, quod specialiter ei commisit in præsentia Johannis & Jacobi, ut pasceret oves, tribus vicibus. Et hoc jus divinum ita esse intelligendum, tunc adduxi S. Patres, summos Pontifices & Martyres, consensum Conciliorum & omnium Universitatum. Quare ex jure divino probatum est, esse primatum in Ecclesia Dei, nisi quod reverendus Pater intelligentiam suam proponit intellectui tot S. Patrum, summorum Pontificum, & sacri Concilii, Cum laudabile Constantiense Concilium talem Articulum inter pestilentes Johannis Huss damnaverit, Ad quod reverendus Pater silet, si vult afferre meliora, pro veritatis elucidatione, quod heri potuisset fecisse, juxta illustrissimi Principis jussum, sum paratus audire, eo pacto, quod dum fungitur officio Respondentis, jam in fine actus non transferat se callide ad personam opponentis, Sed quæcunque oppositurus sit contra istam ineluibilem veritatem, paratus sum his adductis respondere, & ea diluere, de quo protestor.

Matth. 16. Luc. 22. Joban. 21.

LVTHERVS.

Cum heri statutum esset nomine illustrissimi Principis, patroni nostri, ut materia ista consummaretur eo die, & egregius D. D. majorem partem temporis sine necessitate, & odiosius quam decebat hoc splendidū Auditoriū, consumpsisset, mihi pro triduana Responsione unica fuit reliqua horula, qua tantæ farragini suæ respondere, simul & opponerem. Placuit postea gratuito affectu eidem illustrissimo Principi nostro, ut copia daretur mihi & respondendi & opponendi, de quo gratias ago illustrissimæ gratiæ suæ, quā maximas. Ideoq; ad propositū veniendo, antequam cœptam hesternam Responsionem continuem, primo hanc matutinā nebulam D. D. Eccii dispellam, Ubi more suo satis odiose & semper objicit Hussiticas pravitates, non obstante, quod toties me expurgaverim. Ideoq; paulum præfabor germanice, quod intelligam me pessime audire apud vulgum.

Declarabat autem se non impugnare, nec Christiane à quoquam impugnari posse primatum & obedientiam Romanæ Ecclesiæ. Verum eo pertractum esse, ut declarare se oporteat, Eum Primatum non esse de jure divino, sicut neq; imperatoriam potestatem apud Germanos improbari posse quamvis in sacra Scriptura non fundatā, quamvis D. Eccius dixit, verum esse eam esse controversiam, an primatus Ecclesiæ Romanæ sit de jure divino, quod improbare, constat esse Hussiticum, & articulum à Constantiensi Concilio condemnatum, esseq; dolendum, si Christianorum corda tam frigida essent, ut nemo hoc defenderet. Post hoc cœpit D. Martinus latine prosequi.

Quod ergo inducit hanc autoritatem Matth. 16. contendens ibi primatum promissum esse, satis responsum est in præcedentibus, Quod egregius D. D. vix duos Autores habet, & eosdem ambiguos in suam sententiam. Cum tamen major pars statuat, Petrum ibi fuisse personam omnium Apostolorum & fidelium, quod & ipse textus consequentia sua urget, dum Christus interrogat omnes, & non solum Petrum dicens: Vos autem, quem me esse dicitis? Et ibi Petrus os Apostolorum, ut Chrysostomus ait, & persona Apostolorum, ut Hieronymus & Origenes dicunt, & Beda & Augustinus, & Ambrosius, respondet pro omnibus. Ideo dixi nihil probari ex hac Autoritate de primatu. Item, quod textus ipse non dicit sic, Tu es Petrus, & super te, sed super hanc Petram manifeste indicans petram aliam, à qua Petrus dictus sit. Proinde cum sint vulgata jura, & ipsi Rom. Pontifices testentur interpretationem Scripturæ magis valere apud Doctores, quam apud seipsos, in causis vero decidendis secus.

Vos autem quem me esse dicitis im Matth. 16.

Non dicit & super te.

De atti-

De articulo illo Hussitico dixi satis heri, quod nundum probatum est, eum esse hæreticum Hoc pro responsione matutina.

Redeundo ad hesternum, Quando egregius D. D. secundo loco opposuit depositionem Chrysostomi ideo factam illegitime, quia odio Imperatricis facta sit. Nego consequentiam, non ideo potestas ordinandi & deponendi per sacrum Nicenum Concilium statuta fuit illegitima, quia casu forte habuit malum usum. Nam in eadem etiam Historia scribitur, quod Ro. Pontifex Victor Martyr, voluit Asiæ Episcopos excommunicare. At illi rursus tanquã superiores mandaverunt silentium, & ut Ecclesiam non perturbaret, jusserunt lib. 5. Ecclesiasticæ historiæ. Sed & Hyreneus Lugdunensis Galliæ Episcopus eundem Ro. Episcopum coërcuit, & erant tunc temporis in Græcia Epiphanius celeberrime laudatus à Hieronymo, Gregorius Nazanzenus, Basilius, Christianissimi viri, Non tamen sub Ro. Pontifice unquam fuerunt, sed juxta Niceni Concilii statuta ab Episcopis Provinciarum ordinabantur.

Victor Romanus Pontifex. Hyreneus.

Epiphanius. Nazanzenus.

Julius I. Bonifa. VIII.

Quod vero egregius D Doct. inducit Julium I. excommunicasse Arcadium Imperatorem, nihil facit ad rem, Nam & Bonifacius VIII. ausus est regem Francorum velle è sede ejicere. Non probatur jus esse, quidquid Ro. Pontifices pro humana fragilitate quandoq; tentaverunt. Nec mirum est, sanctos istos viros ambitionis tentatione vexatos fuisse, quando plus quam semel sanctissimi Apostoli, etiam præsente Christo laboraverunt eadem.

Quod dicit Episcopo Hierosolymitano datam honoris prærogativam, recte dicit, sed non probat primatum Ro. Pontificis, saltem jure divino esse.

Etiam ibi optime dicit egregius D. D. Quod sexta Synodus dedit Romanæ Ecclesiæ primatum, non autem præcedentes Synodi, Hoc est enim quod volui, quod synodicis statutis & humano jure, consensu fidelium Christi, cui non licet resistere, datus sit iste primatus. Quod & D. Gregorius in registro in hæc verba dixit: Scitis quod veneranda synodus Chalcedonensis huic apostolicæ Sedi obtulit primatum, & tamen nullus prædecessorum meorum unquam præsumpserit acceptare. Proinde nihil facit, quod egregius D. D. dicit, Gregorium non rejecisse primatum, sed asseruisse. Legat pius Lector, Epistolas Gregorii, & inveniet Gregorium prohibuisse Primatum, & œcumenicum pontificatum non vendicasse, ut ex supra relatis dist. 95. satis probavimus.

Synodus Chalcedonensis.

Ad autoritatem Augustini, ad Innocentium Ro. Pontificem, & hujus ad illum Respondeo: Legat Lector utriusque verba, & judicet, an ne egregius D. D. novas significationes vocabulis imposuit.

De viginti duobus annis Ecclesiæ ante Romanam, dixit, cum Petro fuisse translatum primatum ad Romam, forte volens hoc proverbium: Ubi Papa, ibi Roma. Respondeo: Probandus erat primatus qui transferretur, non translatio, quam libens concedo.

Ubi Papa, Ibi Roma.

Induxit etiam autoritatem Augustini contra Manich. quam suspicor esse 2. lib. doctrinæ Christianæ c. 8. quod in re dubia ad certitudinem fidei valeat autoritas Ecclesiæ catholicæ, quæ ab ipsis Apostolorum sedibus succedentium sibimet & Episcoporum serie & populi consensu firmatur. Nihil de Ro. Ecclesia loquimur, sed universali, & pro me facit, contra D. D. Quia successiones diversarũ sedium apostolicarum sibimet & consensu populi describit Augustinus, non autem confirmationem aliarum sedium per unam sedem.

Nunc ad rem ipsam.

Tu es Petrus.

De autoritate Matth. 16. Tu es Petrus, & ad inductos autores dicit me non respondisse, Quod committo vobis Auditoribus & Lectoribus, an verum sit. Augustinum in tract. relinquentem electionem Lectori super duabus sententiis ejusdem autoritatis, opposuit dicens, se ambas amplecti sententias, quod mihi placet, & sic nihil contra me probat. *Matth. 16*

Secunda

Secunda Autoritas divini juris à dominatione sua inducta, est hæc: Pasce oves meas Johan. ulti. & gaudeo tandem post tres dies aliquando audiri unam autoritatem divini juris, quo firmissime nitatur ejus sententia, sed videamus & ipsam. *Pasce oves meas.*

Primum ista autoritas videtur intelligi dupliciter. Uno per verbum diligere, id quod est, sibi ipsi fidere, & quidvis licere, Et per verbum pascere, idem quod primum esse & regnare Et sic erit sensus: Petre, si diligis me, id est, si tua quæsieris & omnia feceris, quæ adulatoribus tuis placent, pasce oves meas, id est, esto primus & dominus omnium. Hunc sensum non habeo in meo codice. *Diligere. Pascere.*

Alio modo Si diligis me, id est abnegas te ipsum, si ponis animam tuam pro me, si etiam omnem dignitatem respueris, & nihil nisi me dilexeris, ut egregie exponit Augustin' in eodem loco, Pasce oves meas, id est, doce, prædica verbum, exhortare, ora, bono exemplo præcede. Nam verbum græcum hoc loco non simpliciter regere & pascere significat, sed suaviter & molliter curare, & omnia facere, ne quid desit ovibus, & hunc sensum credo esse euangelicum. *Si diligis me.*

Proinde rogo D. D. Eccium, ut mecum roget Dominum Jesum Christum, quo velit inspirare, non solum summo, sed etiam omnibus pontificibus, ut hæc verba credant ad se pertinere. Non est dubium, quin totus Orbis obviis manibus & profusis lachrymis sit excepturus talem virum, qui secundum hæc verba se gerere vellet. Proinde si egregius D. D. textum diligenter inspiciat, non jus ibi conceditur & privilegium, ut putatur, sed Præceptum imponitur, & labor hodie intolerabilis injungitur, & officium demandatur ei, qui de facto est, vel in primo, vel in medio loco constitutus, & non primum constituitur. Quod si urgeat, officium non posse administrari, nisi primum locus potestatis habeatur, placet, Sed tunc alio modo struendus est iste locus, hic hoc verbum non nisi officium commendat.

Proinde recte fecerunt Patres S. qui hunc locum ad omnes pertinere dicunt, nam hoc nemo potest negare, Si Petro hic sunt commissæ omnes Oves, quod ipse non omnes pavit, ut B Augustinus dicit, & Apostolorũ Acta evidenter demonstrant & sic Christo inobediens fuit. Nec potest dici, quod licet per se non paverit, tamen per alios subordinatos. Primum, ut donemus, quod possim', reddere non esse dictũ Petro, Pasce per alium, sed ipsimet in Persona propria, Pasce tu. Tamen hoc convincit, quod nec Apostolus ullus, nec Paulus, saltem à Petro sunt subordinati, qui multo plures oves paverunt quam Petrus. Ideo verbi intelligentia ex tota Scriptura & circumstantia rerum gestarum petenda est, quod hæc autoritas non ad solum Petrum pertineat, aut non ad omnes oves.

Tertio, Si per ista verba probabitur Primatus, incertus & nullus erit primatus, quia non ponitur primatus nisi sub conditione dilectionis, nec enim oportet Scripturã dirumpere in diversas partes sed magis concinnare. Ideoq; cum sit incertum, quis diligat Christum, incertum quoq; erit nobis, quis sit pastor noster. Et si ei non est necessar a dilectio, nec nobis necessariũ erit agnoscere Pastorem. Rectius ergo dicitur, quod verbum sit præceptum datum universis Prælatis Ecclesiæ, ut contemptis divitiis, dignitate, etiam ipso primatu, tandem vita & morte sese impendant pro ovibus Christi. Quis est hic, & laudabimus eum?

Transeo ea, quæ ex Chrysostomo attulit de vertice Collegii, & quomodo Petro tradita sit præsidentia orbis terrarum, quia omnia concedo, quod sit prim' in honore, sed non solus in administratione, saltem jure divino.

De casu Petri, Galat. 2. Ubi iterum egregius D. D. odiosus mihi articulum Hussiticum objecit, Nullum esse dominum spiritualem, vel civilem, qui sit in peccato mortali. Si dicerem, Petrum ideo non esse Prælatum, quia peccasset mortaliter. Respondeo, Hoc non agebatur, & ab Rhombum est ista disputatio. Scio & optime scio, quod Prælatus malus non sit rejiciendus Ideo & ego damno Hussiticum articulum. Sed hoc voluit, quod Petrus, quando in causa fidei præbuit scanda- *Lapsus Petri. Galat. 2.*

scandalum, si non fuisset emendatus per Paulum, merito debuit amoveri à Prælatura. Nam hæreticus Pastor, aut is, qui simulat in periculum fidei, graviter peccat. Nam hac simulatione Petri funditus peribat fides Christi, ut Paulus dicit. Ideo potius fuisset faciendum, nisi emendatus fuisset Petrus, ut Petrus pro nullo haberetur nedum pro summo Pontifice. Peccatum mortale nocet personæ propriæ, sed hæresis nocet personæ communi & communitati. Ideo gratias ago D. D. quod saltem hoc didicit ex hac Disputatione, quod ædificare super petram, significat, subesse prælato, sive bono, sive malo. Nam hanc significationem ædificationis & petræ fateor prius ignoratam, quia dixit etiam: Si cecidisset Petrus mortaliter, adhuc mansisset Petra, id est, primus & prælatus.

Peccatum. Heresis.

Ædificare super Petram.

Quod dicit, olim episcopos non fuisse confirmatos, nisi præstita scheda fidei, admitto, sum contentus, Verum nihil ad jus divinum, nihil enim derogo Pontifici, quidquid tribuitur ei.

Nicolaus Cusanus.

Post hæc adduxit Nicolaum Cusanum, & excusavit Anacletum S. virum, quod non fuerit ei necessaria tanta scientia, tam sancto viro fateor. Verum tamen summo Pontifici, sive sancto, sive non sancto, turpe est Euangelia ignorare, cum sit pastor ovium & Doctor Euangelii. Cum autem Cephe interpretetur per Johannem Euangelistam cap. 1. dicentem: Tu es Simon, tu vocaberis Cephe, quod interpretatur Petrus. Quando ergo filius tonitrui sic tonat, qui novit omnium linguas, merito debet tacere vanitas terreni fumi, sive sit Nicolaus Cusanus, Chaldæus vel Ebræus, Non quod reprehendam egregium D. D. qui dixerit Petrum idem valere, sicut caput domus Chaldaice, autore suo Cusano, Sed quod laudem imperterritum Disputatorem, qui audeat se committere in harenam Theologorum, nec tantum prius in Euangelio studuerit, ut primum caput in Johanne legerit Euangelista. Similiter non habet in libro suo, quid sit Cephe, quod ignosco, legat tamen C. 1. ad Corinth. 1 & inveniet.

Cephe.

Gregorius

Ultimum, de articulis Bohemorum non vult judicare, licet nunquam desistat me sugillare, & ego de eis transeo. nihil dicens, nisi quod Gregorium Ariminensem dist 28 reprobatum ab egregio D. D. ego approbo. Est enim totus aliud nihil, quam Augustinianus, & divina Scriptura, resistens quidem omnibus Doctoribus scholasticis, tum maxime Aristoteli, sed nondum ab ullo confutatus est.

Articuli Bohemorum. Ariminensis.

Consentio cum D. D. quod Conciliorum statuta in iis, quæ sunt fidei, sunt omni modo amplectenda, Hoc solum mihi reservo, quod & reservandū est, Conciliū aliquando errasse, & aliquando posse errare, præsertim in iis, quæ non sunt fidei, Nec habet Concilium autoritatem novorum Articulorum condendorum in fide, alioqui tot tandem habebimus articulos, quot hominum opiniones.

Quod in fine S. Franciscum induxit, debere nos summo Pontifici obedire, Miror contra quem dixerit. Item transeo istas criminationes de Fratribus mendicantibus, miser iste etiam habitus cruciat egregiū D. Doct. Ego pro mea sententia pronuncio, velle me, esse nullum Ordinem mendicantium. Ecce hæc habui, quæ responderem ad objecta egregii D. D. super Propositione 13. Quare nunc finita responsione, restat, ut ego moveam adversus egregiū D. D. quæ me movent.

Hic intonuit Eccius, se objectis velle respondere, quasi & ipse Respondens fuisset. Respondit Lutherus, hoc pacto nunquam finiendam Disputationem, accusans Eccianam petulantiam, quæ solet singula etiam verba aucupari. Contigit, prorsus virgula divina, ut clementissimus Dux Georgius interesset cujus nutu & pio sceptro concessum est Luthero, impetere Eccianam Conclusionem, quæ contraria est huic jam discussæ.

LUTHERUS.

CONTRA sententiam egregii D. D. videtur id militare, quod satis fortiter transiliit in confutando, & 1. Cor. 3. ubi Paulus detrahens personā omnibus Apostolis, dicit: Quid est Apollo? quid Paulus? quid Cephe? ministri, per quos credidistis. Ubi Paulus prorsus vult tollere occasionem contentionis & schismatis, *1. Cor. 3.*

negat

negat ullam Ecclesiam ad ullum Apostolorum pertinere, sed esse omnia omnibus communia. Unde in fine 3. cap. dicit: Omnia vestra, sive Cephe, sive Apollo, sive Paulus, vos autem Christi.

Nec valet evasio, qua dicitur, eos non de principalitate, sed singularitate personarum contendisse, cum manifestus textus sit, quod de dignitatibus Personarum contenderint, quod alii præferebant omnibus Petrum, alii Paulum, alii Apollo, alii vero solum Christum. Confirmatur per illud Galat. 2. ubi simili contentione seducti Galatæ, propter primitatem Petri commendatam, Paulum & doctrinam ejus velut indigniorem reliquerunt. Contra quæ longo textu probat, nihil ad rem pertinere Petri majestatem vel aliorum Apostolorum, dicens, Se neque ab homine, neq; per hominem esse missum ad eos, nec vidisse quidem Petrum, nec didicisse ab eo, sed omnia sine Petro habuisse & tradidisse.

Galat. 1.

Si ergo autoritas Petri fuit necessaria & jus divinum, erit Paulus in hoc loco manifeste impius & blasphemus, ut qui nolit etiam à Deo per hominem mitti videri, & prorsus rejicit autoritatem Petri. Tertio & infra clarius, ubi dicit: Mihi qui videbantur esse aliquid, nihil contulerunt, & quales aliquando fuerint, nihil mea refert, Deus enim personam hominis non accipit, Ecce hic clare dicit, quod qualitas Petri & aliorum Apostolorum nihil sua referat, quod esset impiissimum dicere, si qualitas Petri jure divino fuisset servanda. Eadem impietate diceret: Deus personam hominis non accipit, cum jus divinum, & ea quæ sunt juris divini, etiam sub æternæ maledictionis pœna præcipiat. Quare videtur primatus iste & majestas, vel quocunq; nomine censetur Petri persona, seu qualitas, non statui jure divino.

ECCIUS.

Dum reverendus Pater contra me inducit tres B. Pauli autoritates, dudum ab adversariis Sedis apostolicæ ventilatas, & per apostolicæ Sedis defensores enodatas, facile ei respondeo, annectendo malos fucos quibus dogma suum nititur palliare, & hominibus os & oculos oblinire. Dico primum, me non transiliisse, sicut imponit, locum Apostoli, 1. Corinth. 3. quamvis ipse falso adduxerit cum Paulo & Apollo Cepham, quia textus ab initio non habet, sed in fine meminit Cephe, sed statim glossa interlinearis fatetur eum majorem omnibus. Non ergo suo capite, sed Sanctorum, accipiat sacram Scripturam reverendus Pater.

1. Cor 3.

Et dico Solutionem datam fuisse optimam & infringibilem, & fucus reverendi Patris, quo simplicibus illudit, nihil facit, testis est B. Hieronymus lib. 1. contra Jovinianum, col. 18. mihi, ubi expresse dicit, supra Petrum ædificatam Ecclesiam. Ibi fortiter transiliit reverendus Pater, & nihil dicit. Et infra, ut capite constituto schismatis tolleretur occasio. Ergo quod Apostolus Paulus voluit cavere schismata, contentiones, per hoc primatum capitis non abstulit, quod schismata melius tolli non possunt, nisi per caput. Unde nec verbum facit nec apex ad propositum de negatione primatus. Quare false auspicatus est hodie, me vix duos adduxisse S. Patres & eos ambiguos, cum certos & indubitatos adduxerim, Augustinum, Ambrosium, Hieronymum, Chrysostomum, Leonem, Bernhardum, &c. Quod autem laudat, me amplecti ambas Augustini sententias lib. 1. retract. cap. 21. affirmat & seipsum facere idem.

Hieron. contra Jovinianum.

Negavit Doctor Martinus.

Quod vero secundo loco inducit Paulum ad Galatas, quasi ille scripserit contra Petrum, volens Galatas confirmare in fide, & toto ibi processu ostendat se æqualem fuisse Petro, & aliis, quia non ab homine, neque per hominem acceperit. Dico, quod si reverendus Pater tam diligens esset veritatis inquisitor, sicut promittit, didicisset vera Fundamenta & intelligentiam Scripturarum, ut non opus esset ita jactanter eum in tanto consessu dicere, se unum velle resistere mille. Ita habet veritas & negocium in apostolatu & ordinis dignitate. Apostoli omnes fuerunt æquales, hoc sacra Scriptura. hoc S. Patres voluerunt. Palam dicit Hiero-

O o nymus

nymus non reprehendisse Petrum, si sciret se imparem. Ita Anacletus can. in novo, dicit Apostolos æquali potestate dotatos. Ita Cyprianus, ita & alii. Cum ergo Paulus affuerit designatus Apostolus à Christo, ingenue dixit, se non ab homine, neque per hominem accepisse, & quod Jacobus & Petrus sibi nihil contulerunt, omnia enim ista ad Apostolatum referenda sunt. Galat.

Aliud vero est de potestate regiminis & administrationis, ubi coneors est S. Patrum sententia, Concilium contra Johannem Huss, ad ipsum Petrum hujusmodi primatum pertinuisse. Non ergo recte utitur sacræ Scripturæ testimoniis, sed eas aliorsum trahit pro suo arbitrio, contra quam Sanctus Spiritus efflagitat. Quod enim hodie ponderabat Paulum dixisse, nihil referre ad eum, quales fuerint, non hoc quod volebat reverendus Pater, sed hoc significat, Petrum & Jacobum & cæteros fuisse idiotas & minus peritos, antequam cum Domino ambulassent, Et sic Deus personam non accipit.

Sed inquiet, ut est cordaculus, Hoc est commentum Eccianum, legat Ambrosium eodem loco, qui sententiam Pauli non corrumpens, ingenue testatur, Ecclesiam fundatam supra petram. Quare nisi firmiora adduxerit rogo, ab instituto desistat. Unde hodie, dum dixissem articulum esse Hussiticum, obedientiam ecclesiasticam non esse expressam autoritate Scripturæ sacræ, Respondit brevibus, Articulum non esse hæreticum. Mallem punctim agere cum reverendo Patre, & dicere: Iste est articulus damnatus, & ipse tenet eum, itaque tenet articulum damnatum & reprobatum.

Item quæro, Si articulus non est hæreticus, vel est temerarius, vel seditiosus, vel offensivus piarum aurium, utcunque dederit ipse Pater, erit vel temerarius, vel seditiosus, de hæresi suspectus, pias offendens aures, contra Theologicum institutum.

Mirum, quo colore pavonico ornet verba Christi Matth. 16. Quia Christus omnes interrogaverat discipulos, & ita Petrus pro omnibus responderit, quis hoc negat? Sed de sua farina addidit, propterea Petro pro se & allis Apostolis dictum: Tu es Petrus, & super hanc petram, &c. quod tanquam commentum Lutheranum non recipio cum sanctis Patribus. Matth.

Chrysostomus. De Chrysostomo, Mirum, quam facit injuriam S. Patri, quasi legitime & secundum Decreta Concilii Niceni fuerit destitutus, cum exploratum sit ab historiis post Eusebium Antiochenum, credo schismaticum, cum aliis Rom. Pontifici rebellibus, Christianos Episcopos fuisse expulsos, quia prima sede refugium quærentes, ab impiis schismaticis repulsam passi sunt, usq; ad tempora Theodosii Christianissimi Imperatoris. Ubi tunc schismatici triginta annis sedem occupassent, S. Gregorius Nazanzenus Constantinopoli Episcopatum accepit, non ambitione, sed ne alii schismatici succederent. *Theodosius Imperator.*

Sanctus vero Chrysostomus injuria per Epiphanium pulsus, Arsatio schismatico substitutus Rom. Pontifici, autoritate regressus est. Nec valet, quod reverendus Pater tunc Rom. pontificem & Sanctos sibi adhærentes calumniatur, quasi de facto, non de jure, processerint contra illos schismaticos. Quod nudis suis verbis ait, & tot Sanctos, etiam à D. Patre commendatos, Romano Pontifici non consensisse, Unde sine causa S. illos Patres ante mille annos viventes, reverendus Pater jam incipit ambitionis insimulare, à quo vitio à tot seculis ab omni Ecclesia habiti sunt immunes.

Platyna. Ita captiosum est, & simplicibus illudit, quod B. Gregorius noluerit se œcumenicum & universalem Pastorem appellare, Nam Platynam tanti fecit pridie, historiæ, ut dicebat, secutus veritatem. Jam Platynam pro suo arbitrio rejicit, quod ubiq; existimat sibi licere.

Decretum allegat pro se, si allegetur, respuit, & dum textus apertissimos etiam Leonis can. Ita Dominus 19. dist. cum similibus habeat sibi contrarios, glossam acceptat, sicut proci Penelopes, ut per jocum dicam, cum Domina potiri non pote-

poterant, ancillas sequebantu·· Certum est, Sanctos quoq; Pontifices scripsisse se universales Episcopos, ut Sir ·, ut Victor, & ut in Chalcedonensi Concilio acclamatum fuit Leoni, vivat Le nctissimus œcumenicus Patriarcha. Quamvis humilitatis & Christi formam quentes Pontifices, ab eo nomine sibi temperarunt, melius se servos servorum fatentes, Et ne crederentur velle se tollere Episcoporum autoritatem, ut dudum ad illa respondit S. Thomas lib. de impugnatione fidei.

De Epistola Augustini facit vobis Dominis Auditoribus, negocium, ut verba legatis, verba audita fuere: Innocentius ante centum & mille annos, dixit esse veterum more consulendum Pontificem in iis, quæ sunt fidei. Ita dictum contra Manichæos voluit reverendus Pater transplantare in hortum suum. At hoc non faciet, si Epistolam Augustini legat, in qua non seriem Universitatis Episcoporum, sed Romanorum Pontificum, enumerat ab ipso Petro usq; ad tempora sua.

Solutionem per me datam de viginti annis, dicit per me non probatam, acutus est Disputator reverendus Pater, hoc nondum scivi, debere Respondentem probare suam solutionem, Semper arbitratus sum, Respondentem offerre solutionem opponenti improbandam. Debilis fuit Hercules suus, si alieno marte nititur.

Quod vero tanta laborat impudentia, ut audeat illustrissimis dominationibus, & reverendis paternitatibus vestris suggerere, quasi primum caput Johannis non legerim, insignis profecto temeritas, cum puer nondum decennis, demptis Prophetis, Bibliam totam legerim, Sed hoc nihil ad rem, quantum quisque legerit.

Dixi Anacletum defendendo, non usq; adeo inscitam fuisse interpretationem ejus, Cephas, id est, caput, non ignorans quod Kephale græce caput significat, sed quia apud Johannem, quem heri vidi apud Augustinum, & glossam ordi: Cephe interpretatur Petrus, Petrus autem, Cusano autore, etiam significat caput domus, quæ omnia in risum trudit reverendus Pater, de quo judicent ordinandi Judices. *Anacletus*

At illud præstantius, quod autoritatem, Pasce oves meas, tantis ambagibus involvit, solum ut homines videntes faciat non videre, mitto, quod tam ridiculam attulit expositionem à se fictam. Sed ad alium ejus sensum veniam, ubi multa dixit, At ego non singularitati studens, quæ est mater errorum, S. Patrum secutus sententiam, & S. matris Ecclesiæ, accepi verbum, Pasce, quod eum Pastorem ibi constituerit, & primatum dederit universalis Ecclesiæ. Ita Gregorius, ita Chrysostomus intellexerunt, ita Ambrosius Lucæ ultimo heri per me non allegatus. Ad quos pulchre prætergrediens nihil dixit reverendus Pater, Verum attulit Augustini sententiam, cujusmodi debeat esse pastor, quem & ego admitto, & credo quemlibet fidelium orare, ut & summus Pontifex, quilibet Princeps, quilibet Prælatus quæreret honorem Dei, & subditorum salutem, quod hoc sit verissima pastura, per quam, sicut hic principantur in terris, etiam elevantur ut regnent in cœlis, Quare Augustinus non adversa, non pugnantia, sed talia dicit, ex quibus Prælatus intelligere debet, qualis sua sit institutio. *Pasce oves meas.*

Nec valet, Quod reverendus Pater adduxit sub conditione ei commissas oves, cum nulla ibi adhibeatur conditio, nisi sua paternitas aliud habeat Evangelium, quam ego. At qualis debeat esse pastor, significans Christus, dilectionem & amorem Dei à Petro quærit, & sic eum Pastorem totius Ecclesiæ fecit, sicut canit S. mater Ecclesia, & reverendus Pater orat vel legit: Tu caput Ecclesiæ, pastor ovium, &c. Quare jure divino habemus hoc loco, debere Prælatum diligere Deum, habemus Petrum constitutum pastorem ovium, sicut S. Gregorius, S. Ambrosius & Chrysostomus etiam Græcus, intellexerunt.

Causatus est etiam, quod exegerim ab eo probationem solutionis de viginti annis, dupliciter deficit egregius D. D. primo, quod ipse fuit opponens semiquatuor dies, & hac hora solum cœpit esse respondens. Deinde non exegi, ut probaret solutionem, sed translatum primatum cum Petro.

Excutiens se etiam de Cephe, quod Petrus interpretatur apud Johannem, adhuc persistit in eo, quod Petrus etiam significet caput domus, quasi videlicet Johannes Græcis interpretaturus Evangelium, non græce, sed chaldaice sit locutus, ne forte intelligeretur.

Verbum, Pasce, sic accipit, ut constitutionem universalis Pastoris significare velit, & ad hoc Gregor. Ambros. Chrysostomum heri non allegatos adduxit, ad quos ego nihil dixerim. Dicam ergo nunc, si fui oblitus, & simul oppono Regulam divi Augustini, Quod omnium Scriptorum dicta judicanda sunt per divinam Scripturam, cujus est major autoritas, quam totius generis humani capacitas, Non quod damnem illustrissimorum Patrum sententiam, sed quod eos imiter, qui proxime Scripturæ accedunt, & præ omnibus, si aperta fuerit Scriptura, eam ipsam amplector. Cum ergo clarum sit, pascere vi vocabuli & usu Scripturæ non significare nisi docere, curare oves, sicut Petrus accipi vult: Pascite, qui in vobis est, gregem, Non oportet vocabulum æquivocare, & simplicem sensum sine necessitate relinquere. *Pasce oves meas.* *Omnium Scriptorum dicta judicanda per divinam Scripturam.*

Dissolvit etiam, quod dixi esse conditionem in verbo Christi: Si diligis me, quando ego arbitrer non modo conditionem, sed & pactum esse inter Christum & Petrum, dum ille dicit: Diligis me, & hic respondet: Amo te.

Omitto Dialecticam, in qua exercitatissimus est D. D. Et conjunctionem conditionalem, Si. Vellem audire, quid diceret ad Decretalem de ele. c. significasti. Ubi paschalis pontifex manifeste dicit hic conditionem esse, si saltem adeo valet autoritas Rom. Pontificis, sicut hucusq; contendit, dicit enim ad sensum.

At Rationem meam sic confutavit, quod Petrus non omnes paverit, quia, inquit, quod nostro nomine agitur, & nos fecisse dicimur. Quanquam non credo, per hoc D. D. voluisse satisfactum Rationi meæ, dum dicere non possit, Paulum nomine Petri prædicasse, qui contra ad Roman. 1. Apostolum se dicit, pro nomine Christi, quod ex eo conjicio, quia dicit Petrum, autore Clemente, ordinasse Episcopos, Presbyteros, Diaconos, qui per totum orbem Evangelium seminarent. inter quos Paulum non numerat. *Rom. 1.*

Sed hoc videtur ad rem facere, Quod missus à principali, non cogitur mitti ab ipsius Vicario. Hoc admitto, si fuerit primum probatum, Petrum esse Vicariũ. Nunc vero non minus Paulus est Vicarius, quam Petrus, ut jam dictum est, quod nomine Christi sit Apostolus, & sic tot Vicarii, quot Apostoli.

Nunc ad Propositum.

AD autoritatem Pauli 1. Corinth. 3. primum dicit, Cephe non esse de textu ab initio. Sed in fine memorari, ubi glossa fateatur, Petrum majorem omnibus, Leviculum hoc est, transeo, cum in principio primi capitis utiq; ponatur Cephe. *1. Cor. 3.*

Secundo, dicit aliud nihil, quam quod nec verbum nec apex de negatione primatus sit in textu, & sic vult solutam istam autoritatem. Adjecit tamen autoritatem Hieronymi, Augustini, Ambrosii, Chrysostomi, Bernhardi, Leonis, &c. dicentium, Petrum esse petram. Contra quæ dico, & replico, hoc secundum dictum nihil est ad propositum, & supra satis disputatum, an Petrus sit petra. Similiter & illud non solvit, quod dicit, nullum verbum, nullum apicem esse de negatione primatus, quod si etiam Hieronymus constituat caput, ut occasio schismatis tollatur, satis robuste contra pugnat textus apertus, tollit caput, ut occasio schismatis tollatur. Dicit enim: Quid Paulus? Quid Apollo? volens solum Christum esse caput, quo vere tollitur omnia schisma, Non est mihi satisfactum sic ad responsionem.

Ad autoritatem Galat. 2. Dicit quidem Apostolos omnes æquales, quod & Hieronymus & can. in novo testantur. Sed aliud esse potestatem regiminis & administrationis, His tribus verbis, solvere tantam autoritatem, est mihi satis mirabile. Sed & nec intelligo quid velit, quomodo distinguat regimen & administrationem.

Quod autem dixit, Paulum ascendisse cum Tito ad Petrum, ut conferat Evangelium cum eis, clarum est ex textu præcedenti & sequenti, ut & Hieronymus ipse exponit, non hoc fecisse Paulum, ut consuleret Petrum super Evangelium, quod jam plus 14. annis prædicarat, & non ab homine accepisse jactaverat, sed ut Pseudoapostolorum os obstrueret, Galatas confirmaret, eadem esse, quæ ipse & cæteri Apostoli prædicassent,

ECCIVS.

QUOD reverendus Pater articulum Johannis Huss de obedientia Ecclesiastica commiscet alteri articulo de operibus humanorum actuum, autoritate Gregorii Arimi: qui per omnes Universitates defendatur, quem adhuc in eo loco in nulla Universitate, quamvis in plurimis fuerim, audivi defensum. Petit tamen à me, ut probem ei, Concilium non posse errare, Nescio quid sibi velit ista petitio, an tacite laudabile & Constantiense Concilium velit habere suspectum. Hoc dico vobis, reverende Pater, si creditis, Concilium legitime congregatum errare & errasse, estis mihi sicut ethnicus & publicanus. Quid sit hæreticus in præsentia non discutiam.

Pascere. De Chrysostomo, Non vult ejus expulsionem se justificasse, sed ordinationem Episcoporum à Niceno Concilio institutam laudasse. Placet mihi pro S. Chrysostomi reverentia; Et semper Rom. Pontifices in diversis Nationibus diversos permiserunt modos Episcopos eligendi, Tamen ex Gregorio Nazanzeno & Chrysostomo restituto satis liquet, intervenisse autoritatem Roman. Pontificis, quod S. Athanasius, Alexandrinus, S. Paulus & alii orientalis Ecclesiæ Episcopi, testantur, qui se ad Rom. Pontificem pro restitutione contulerunt. Quod in Apostolis quoq; quid humanæ fragilitatis fuisse assignat, novimus. Sed cum publico fungerentur officio, absque judicio & causa tam S. viris non est detrahendum.

De Platyna dicit, se recipere ejus historiæ autoritatem, & ego neq; autoritatem ex Platyna adduxi, sed historiam.

Ad Innocentii Epistolam respondet, Eam nihil facere ad propositum, quod de latina illum probat Ecclesia, & non de alia. Sed quia hæc est glossa Lutherana nulla autoritate fulcita, vel persuasione, ea facilitate contemno, qua adducitur.

De viginti annis respondit, Me fuisse opponentem jam triduo, Deberem utiq; fuisse, nisi reverendus Pater suis cautelis aliquando fecisset ex opponente respondentem. Non enim hoc opposui Argumentum, sed ipse posuit, & certe cathedram illam Petrus non secum sumpsit ad Romam, sed primatum transtulit.

De verbo pascere, vult dimittere Gregorium, Ambrosium Chrysostomum, Quia simplex verbum non debeat æquivocari. Dico, quis hoc ignorat verbum pastoris esse nomen officii, honoris & etiam oneris? Unde & prælationis accepit officium & simul pascendi onus.

De conditione non recipio allegata per reverendum Patrem, quia nec Christus sicut ipse, semper inhæret literæ, conditionem junxit pasturæ. Nam sic error confirmaretur hussiticus, quod non existens in charitate, non esset Episcopus, Prælatus, Pastor, &c.

Gerson. De cap. Significasti, de elect. scio Gersonem & alios Doctores ponderare in materia, An Concilium sit supra Papam? Sed quia verba Decretalis non sunt adducta, nihil possum dicere, sed conjicio nolens me huc allegare, pastoralem conditionem accepisse pro qualitate.

De Paulo, qui primatum Petri non agnoverit, sed fuerit Apostolus Christi, Omnes

Omnes sumus Christi, ut arbitror, tamen Petro primatum nullibi abstulit regiminis, sed & moriturus, ut in Epistola de transitu Apostolorũ scribitur, Petrũ valedixit, ut caput Ecclesiæ, Quæ Epistola an sit B. Dionysii vel minus, incertũ habeo.

Paulum dixit Vicarium Christi, sed non generalem, nam etiam in Apocalypsi ponuntur duodecim Fundamenta Ecclesiæ, & tamen Fundamentum aliud, scilicet principale, nemo ponere potest, quam quod positum est. scilicet Christũ. 1. Cor. 3.

De secundo dixit, Non esse ad propositum, an Petrus sit Petra, & est totum negocium nostrum. Tamen solutionem pridie per me datam, ad quam me retuli, ipse reticuit, cum expressum sit de litera Paulum improbare contentionem. Sed nescio, quo ingenio reverendus Pater arbitretur propterea Paulum negasse primatum, ut tolleret schisma, forte non fuit in Provincia, quæ caruit Principe, fuisset enim contrarium expertus, quot dissensiones, contentiones & dissidia emergunt, ubi non est Princeps & caput, inter causas dijudicans & agnoscens.

Et mirabile videtur ei, si tam paucis verbis, scilicet apostolatus & regiminis tantam velim solvere autoritatem. Principia in quantitate sunt minima, in virtute maxima. Si reverendus pater illa duo minuta vocabula, apostolatus & regiminis, capitis principalis & secundarii attendisset, dudum pugnantes, ut sibi videtur, sacræ Scripturæ, & S. Patrum sententias reconciliasset, quibus neglectis, necesse est exotica & aliena sequi dogmata.

Die Julij VIII.

LVTHERVS.

Ad autoritates à me inductas, Pauli ad Corinth. & ad Galatas, egregius D. D. more suo nihil respondet, nisi quod ingeminat Concilium Constantiense, & Hussitas, per quæ non solvuntur mihi autoritates. Nam sicut dixi, Concilium Nicenum alia statuit longe sacratius & celebrius. Ideo quantum ille nititur suo, tantum ego meo. Et dico, sicut heri dixi, quantumlibet allegetur Concilium, nondum habetur jus divinum, de quo solo Quæstio est, ideo Concilium nihil ad propositum.

Secundo, ut eluderet autoritates potius quam solveret, advexit dist. apostolatus & administrationis, quæ quia humano arbitrio est reperta, neq; in sacris literis, neq; in S. Patribus eas interpretantibus habetur, non sum contentus, eam mihi esse redditam, præsertim quando apostolatus non, ut ipse cum suis sentit, dignitatis nomen sit, sed officii, ut clarus est Apostolus ad Romanos, & ubiq;, ubi se dicit accepisse gratiam & Apostolatum, ad obediendum fidei. Est enim Apostolus nuncius verbi, & apostolatus seu Apostolorum officium verbi, & sic in sacris literis apostolatus sive administratio fere idem erunt. Nisi administrationem intelligat contentiones forenses de rebus temporalibus, Ecclesiasticis, quæ non est proprie administratio apostolica. Fateor quidem, si ista permittatur libertas fingendi, fingens & ego S. Johannem esse Cancellarium, & alium Apostolum aliud esse. Sed hæc omnia non sunt juris divini. Evanescit ergo principium illud, quod minimum in quantitate jactitatur, in virtute maximum, &c. Et satis admiror, quod Dominus egregius sacras literas ita exhorret, & faciem eorum fugit, divertens in istos cuniculos humanitus inventos.

Rom. 1. — *Apostolus. Apostolatus.*

Proinde adhuc stat autoritas ad Corinth. quod pro schismate tollendo, Paulus tollit personam Petri, Pauli, Apollo, &c. & solum Christum relinquit, sibi relicto ministerio duntaxat verbi, quod est vere apostolatus & administratio Ecclesiæ. Nec valet, quod hanc robustissimam Autoritatem voluit dissolvere frigida ista similitudine, quod Provincia sine capite, exposita sit schismatibus & periculis multis, nam non dabitur Ecclesia sine capite, quando dabuntur multi Episcopi sine Papa.

1. Cor. 3. — *Apud Deum non est personarum respectus.*

Quemadmodum videmus fieri in fœderibus, ubi eo pulchrius administrantur Respubl. quo minus habent commune caput, Nam hoc est ad oculum, quod re-

gnum Franciæ, Angliæ, Britanniæ, Galliæ, & infinitorum in mundo, sunt sine communi capite, & tamen non colliduntur, quolibet Regno, suo rege, contento. Quod si in iis temporalibus fluctuantibus tot diversis ingeniis & moribus hominum, non habentibus, neq; in cœlo, neq; in terra, commune caput, stat pax & cōcordia terrarum, Quanto magis id fieri potest in spiritualibus rebus constantissimis, hoc est, una fide, eadem charitate, eisdem moribus præditis hominibus. Deinde commune caput in cœlo habentibus, sicut Apostolus dicit: Una fides, unus Dominus, ad Ephes. 4. Quare si decem essent Papæ, si mille essent Papæ, non ideo schismata fierent. *Ephes. 4.*

Quare peto adhuc D. D. velit autoritatem Pauli melius solvere, similiter & illam ad Galat. Deus personam hominis, &c. ubi Paulus rejicit, quidquid in Petro & Apostolis personatum esse potest, seu qualificatum, ut dicunt. Utraq; nondum est tacta nedum soluta.

Corpus Ecclesiasticum. Quibus, ut finiam Disputationem, addo & illud, quod Paulus 1. ad Corinth. 12. describens corpus ecclesiasticum, primo loco Apostolos, secundo Prophetas, tertio Doctores, & fere postremo loco Gubernationes, quas D. D. administrationes vocat, recenset. Si ergo primatus Petri tanta res, & tam necessaria esset jure divino; insufficienter descripsisset Paulus Ecclesiam, ut qui principalissimum, quod in ea est, omisit.

Ordinatio Matthiæ, Actor. 1. Insuper & hoc adhuc stat, quod nec Petrus nec universi Apostoli Matthiam ordinare potuerunt, Actor. 1. nec ei administrationem dare. Ideo Rom. Pontifex plus sibi arrogat administrationis conferendæ per totum Orbem, quam in suo præcessore Apostolo non invenit.

Ordinatio Pauli & Barnabæ, Act. 13. Similiter sentio de ordinatione Pauli & Barnabæ, Actor. 13. Spiritus sanctus, non Petrus aut Ecclesia, segregavit. Ideo gloriatur non immerito, se nihil accepisse, ab Apostolis magnis, imo ad Corinth. scribens, dicit, Nihil minus se fecisse cæteris Apostolis. *1. Cor. 15.*

Qui operatus est Petro. Sed & illa autoritas adhuc Petrum arctius stringit, qua scribit ad Galat. 2. Qui operatus est Petro in apostolatum Circumcisionis, operatus est & mihi inter gentes. Et infra: Dederunt mihi dextras & Barnabæ societatis, ut nos in gentes, ipsi autem in circumcisionem, tantum ut pauperum memores simus. Qua autoritate, si vellem niti, non posset D. D. cogere, aut ullus hominum, apostolatum Petri latiorem esse, quam in Judæos, jure divino, & per hoc omnes Autoritates, quibus nititur, Pasce oves meas, &c. & Tu es Petrus &c. referendas esse ad terminos sui apostolatus, quemadmodum Christus clare Johan. 10. oves Gentium secernit, ab ovibus Israel dicens: Habeo adhuc alias oves, quæ non sunt ex hoc ovili. *Galat. 2.* *Joh. 10.*

Et in fine, quod & D. D. heri tetigit, Apocal. 21. describitur Hierusalem nova cum duodecim Fundamentis, præter illud fundamentum capitale Christus. Et tamen ibi nihil differentiæ ponitur inter fundamenta duodecim, quod omnino faciendum erat, si tantum erat de primatu Petri sentiendum. Ad hoc idem valent plurimæ figuræ in Scripturis, ut duodecim boves, 3. Reg. 4. maris ænei. Item, duodecim Leunculi troni Salomonis, duodecim lapides Jordanis, & similia, in quibus omnibus prorsus omnimoda æqualitas omnium Apostolorum descripta est, Neq potest ulla inæqualitas in contrarium probari jure divino. *Apoc. 21.* *12. boves maris ænei, 3. Reg. 4.*

Hæc sint dicta pro ista Conclusione, quam ego usque hodie verissimam credo, Imo certe scio, nec spero, posse eam unquam convelli. Quare rogo D.D. egregium, ex quo nullam adhuc posuit Autoritatem divini juris pro sua sententia, saltem dissolvat aliquas clare & sine diverticulis, alioqui non habebo eum pro recte sentiente de Scripturis Theologo, & relinquo, imo refero ad judicium, non invidiæ neq; vulgi, sed ordinandorum Judicum, & cujuslibet prudentis Lectoris candidiq; Auditoris.

ECCIUS

ECCIUS.

Nescio, quid reverendus Pater velit, quod ab initio sermonis dicit, me nihil respondisse, & tamen in ejus procursu Solutiones meas heri datas invictas & robustissimas nititur infringere, an illa sibi constent, ipse viderit.

Deinde, Quod autoritate Concilii Constantiensis non vult se artari, Viderit ipse, videant Judices, quam juste fecerit. Nicaenam Synodum non respuo in iis quae sunt fidei, atq; mores respiciunt, ut ordinationes Episcoporum pro qualitate temporum & locorum mutari possunt. *Nicaena Synodus.*

Postulat ex me, ut jus divinum ei afferam, quod etsi saepius fecerim, Conclusio tamen mea illud non habet, sed duntaxat, quia reverendus Pater in Resolutorio dixit, Rom. Ecclesiam ante tempora Sylvestri non fuisse aliis superiorem, quod in Conclusione mea nego, tamen fateor, primatum Rom. Pontificis esse de jure divino, secundum allegata per me.

Deinde reprobaturus solutionem, dicit, distinctionem meam humano arbitrio inventam, Quasi non liceat in Theologia distinguere, sicut Arrius voluit Athanasium irridendo, Nam nimis literae tenax, dixit Filium esse creaturam, per illud: Pater major me est. Quod diluens Athanasius distingvendo, Pater major me est, secundum humanitatem, sed non secundum divinitatem, Quia sacras Scripturas non distinxit Arrius, eam non recepit, & ita in errore pertinaciter mansit. Sic in praesentia, cum qui elucidant sacram Scripturam vitam aeternam habebunt. Diversos passus Scripturae conferendo, ne in sacris literis contrarietas admittatur, distinctiones dandae sunt, ut literae nimis tenax, occidatur, sed magis à Spiritu vivificetur. Et quia Petrus aliis praefertur saepius in sacris Scripturis, saepe eis aequalis reperitur, ad contrarietatem vitandam necessarium est, distinctionem ponere, sacrae Scripturae conformem. *Pater major me est, Johan. 14. Arrius.*

Sic & Hieronymus innuit & Cyprianus per me allegati, Et Epistola 9. qui & aequalitatem apostolatus fatentur, & tamen primatum Petro tribuunt, Quod fieri non potest, nisi ad diversa referas. Placet mihi apostolatum dicere officium, ita tamen quod etiam dicat honorem. Sunt enim ista nomina & honoris & oneris, ut
Rom. 10. dixi, quod Apostolus ad Romanos indicat, cap. 10. Quomodo evangelisabunt, nisi mittantur? *Apostolatus.*

De administratione iterum assentior reverendo Patri, illam scilicet in temporalibus esse multo inferiorem, quam illa in spiritualibus. Deum optimum rogemus, ut Episcopi nostri illud agnoscant, & spiritualia non per Vicarios, & temporalia per seipsos administrent. Denotavi ergo administrationem regiminis in spiritualibus potestative, Nec obstat, quod reverendus Pater dicit, sic se posse fingere Johannem Cancellarium, Marcum Sigilliferum &c. quoniam ut Augustinus ait, liberis verbis utuntur Philosophi, nobis vero ad certam Regulam loqui fas est, ideo talia oportet afferre, quae fundamentum recipiant ex sacra Scriptura, sicut primum membrum apostolatus, in Apostolorum aequalitate, Alterum membrum regiminis in Petri primatu. Unde fateor robustissimam esse autoritatem Pauli, & quae mihi nec in una litera adversetur.

Contempsit reverendus Pater simile per me adductum, de schismatibus in Provincia Praeside carente, quoniam jam ita sit in regnis fidelium Hispaniae, Galliae, Angliae, Hungariae, quae sunt sine capite, & tamen stat pax, quia concordia. Intet illa miror, quomodo reverendus Pater tantarum caedium, bellorum, praeliorum, jam fuerit oblitus, quae non potest ignorare. Dicere nolo tam diuturnum dissidium & perpetuum odium inter Gallos & Anglos. Odium etiam inveteratum inter Gallos & Hispanos, qui toties pro regno Neapolitano cum maxima Christiani sanguinis effusione bella gesserunt, & utinam tandem pax esset stabilis & permanens. Unam fidem, unum Dominum Christum agnosco cum Apostolo, sed Rom. Pontificem, ut Christi veneror Vicarium. Stat ergo prior Solutio invicta & valida meo saltem exili judicio, de quo Doctiores judicent. *Odium inveteratum inter Gallos & Hispanos.*

Praete-

Personam non accipit. Præterea observandus Pater dicit, verba Pauli per me non tacta, Deus personam hominis non accipit, & sic minus soluta, Forte obaudivit, quoniam tamen ex Ambrosio, quam Hieronymo adduxi eorundem verborum sententiam, Johannes enim & Petrus idiotæ fuerant & analphabetici in Lege. Paulus contra doctus fuit, proficiens supra multos coætaneos suos, ut de se testatur. Noluit ergo Paulus reputare, quales fuissent Petrus & Johannes, quia personam hominis Deus non accipit. Ita enim elegi Piscatorem, sicut doctum Scribam. Sed per hoc primatus non tollitur, sed acceptio personarum Deo non imputatur, etiamsi unum alteri prælegerit, ut de Cornelio Petrus fatebatur: In veritate comperi, quia non est acceptio personarum apud Deum. Veniamus ad inducta per reverendum Patrem. *Galat. 2.* *Actor. 10.*

Apostolum citat, 1. Corinth. 12. qui corpus mysticum describens, referat Apostolos, Prophetas, Doctores, & novissime administrationem. Dico egregie quidem Apostolum descripsisse, sed primatum ibi nec negasse, nec astruxisse. Invalidum est ergo argumentum, Hic Paulus hujusmodi primatus non meminit, ergo primatus non est in Ecclesia. Tum quod pueri sciunt locum ab autoritate negative non valere, tum quod etiam in sacra Scriptura uno loco non expressum, juxta Augustini doctrinam, lib. de doct. Christiana, ex alio loco accipi debet, sicut nos fecimus. *1. Cor. 12.*

12. Fundamenta 12. Apostoli. Pariformiter respondemus ad illud Apocal. 21. Fateor, duodecim sunt Fundamenta, sint illa etiam figurata per duodecim Boves, per duodecim Leunculos, per duodecim lapides Jordanis, sed in iis numerus duodenarius Apostolorum asseritur, primatus ob hoc non negatur, Ego autem eum locum ob hoc induxi, quod oporteat passus sacræ Scripturæ concordes ostendere, Et eum Apostolus unum Fundamentum, Christum, posuisset, & nemo aliud ponere posset, Petrum per hoc fundamentum Ecclesiæ negari non debere, quia Johannes & ipse sanctus duodecim posuerit fundamenta, quod nisi distinctionem acceperis de fundamento fundamentorum, id est, principali & de fundamento substituto seu secundario, Paulum & Johannem non concordabis. *Apoc. 21.* *1. Cor. 3.*

Matthiæ ordinatio, Actor. 1. Secundo loco induxit, Petrum non potuisse ordinare Matthiam, sic Spiritum sanctum segregasse Paulum & Barnabam. Respondeo, Cum Apostoli fuerint Episcopi, nõ memini me reperisse in sacra Scriptura ordinatos à Christo Episcopos, cum in ultima cœna primum eos ordinaverit sacerdotes. Quare & illud in Petrum referre possum, quo ad Episcopatus ordinationem, Attamen, quia apostolatus officium à solo Deo tributum admitto, non mirum, quod divinum postularunt præsidium, Sortes enim miserunt, non vulgari more, sed ut sacer Dionysius testatur, fors illa fuit Spiritus sancti visibilis apparitio, Unde locus ille pro primatu Petri facit, quia primatum sibi concessum executus est. In diebus illis exurgens Petrus in medio fratrum, &c. Sicut & de Saphira & Anania, sicut in excusatione Apostolorum, quod non essent musto repleti, sicut in responsione & defensione coram Concilio Judæorum & aliis in Actis Apostolorum contentis, ubi regimen superioritatis exercuit. Unde Matthiam credo Apostolum à Domino factum, & à S. Petro Episcopum ordinatum. Sic & de Paulo dudum concessi, quod apostolatum à Deo acceperit, abundantius eum laborasse aliis, fateor. *Actor. 13.* *Dionysius.* *Actor. 5.* *Actor. 5.* *Actor. 2.*

Non est verum, dixit Lutherus. Sed ad tertium veniamus, quod videtur magis facere ad propositum inter alia per reverendum Patrem adducta: Qui cooperatus est Petro, ad Galat. 2. Et dico, Paulum non promulgasse ibi jus divinum, sed narrasse factum, quoniam & Petrus in Actis Apostolorum Cornelium gentilem jussus est in fide instruere, & gentibus in Antiochia, ubi præsedit, & similiter Romæ, ubi tandem martyrio à Nerone gentili coronatus est, præfuit & docuit, simul cum Judæis ad fidem conversis & convertendis. Unde clare liquet, Paulum factum tunc narrasse. Prætereo, quod S. Paulus non meminit officii regiminis vel primatus præsidentiæ, sed executionis apostolatus, secundum quem Apostoli diversas sortiebantur *Galat. 2.* *Actor. 10.*

bantur

bantur Provincias, in quo & Petrus aliis Apostolis æqualis fuit secundum Anacletum can. in novo, secundum Hieronymum contra Jovinianum, & super Epistola ad Galatas secundum Cyprianum, in Epistola 9. ad Cornelium Papam, lib. 4. Qua de re sacra Scriptura intelligenda est cum effectu, ut advertamus, quando de officio apostolatus loquatur, & quando de regimine potestatis seu præsidentiæ.

Non refert, quod reverendus Pater adhuc negat, me adduxisse jus divinum pro primatu, & non dissolvisse Autoritates per eum inductas, quia idem dicerem de eo. Attamen nullus ex S. Patribus ita intellexit autoritates per reverendum Patrem inductas ad negationem primatus Petri super alios, sicut ipse induxit. Contra vero plurifariam sancti Patres intellexerunt Autoritates per me inductas loqui de primatu Petri. Unde circa illam Conclusionem, si aliquando acerbius & durius quidquam locutus sum contra reverendum Patrem, nollem arbitremini in personam suam dictum, sed causa ipsa, quæ vertitur tam prægnans, & necessaria mihi videbatur, ut verba aliquando acriora essent utenda. In reliquis Conclusionibus Eccianam semper experiemini modestiam. *Ecciana modestia.*

Unde & ego istam Conclusionem volo finire in præsentia, quod repetam S. Petrum primatum totius Ecclesiæ à Christo tenuisse, ex promissione ei facta Matthæi 16. sicut intelligit Hieronymus, Ambrosius, Cyprianus, & alii ex nominatione, quia primus nominatur Matth. 10. secundum glossam ibidem. Ex solutione tributi Matth. 17. ubi solus ipse fuit æquiparatus Christo, secundum Augustinum & Ambrosium. Ex eo quod Christus rogavit pro fide ejus indefectibili, & jussit eũ confirmare fratres Luc. 22. secundum Chrysostomũ, & S. Leonem, quod Pastor ovium Christi constitutus est, Joh. ult. secundũ Chrysostomũ, & Gregorium, quod Christus ait ad Petrum: Sequere me, non solum scilicet genere martyrii, sed & ordine magisterii, secundum Theophilum, quod solus jussus est Petrus, venire super mare ad Christum, ut sic Mundus per mare designatus, totus ei subjectus secundum Bernhardum, de consideratione ad Eugenium, & per alia superius adducta, reputo Conclusionem illam à tot sanctis Patribus, & novissime à Concilio Constantiensi probatam, esse veram. Nolo tamen inniti propriæ prudentiæ, paratus captivare intellectum meum, & in iis, & quibuscunq; aliis, judicio Judicum ordinandorum sedi apostolicæ, & aliorum prudentium & bonorum virorum.

Matth. 16. *Matth. 10.* *Matth. 17.* *Luc. 22.* *Johan. 21.* *Sequere me.*

SOLI DEO GLORIA.

Hora II.

LUTHERUS.

Cogimur adjicere coronidem, quia egregius D.D. diluens objecta mea, simul plurima opposuit, & rursus me respondere coegit. Et quanquam id voluissem præterire, tamen ut ordinandis Judicibus per omnia meam sententiam declarem, paucis respondeo.

Primum opponebat, Quod Petrus præfabatur electioni Matthiæ, exhortans Apostolos &c. Credo autem nec ipsi D.D. videri per hoc probari primatum Petri, si Petrus prædicat, cum in superioribus ipse mihi responderit, aliud esse Apostolatum, & aliud administrationem regiminis, Non recte ergo dixit, Petrum sic prædicando exercuisse administrationem regiminis, alioqui & Stephanus erit primus, & Papa, quia & ipse prædicavit & multa fecit in populo. *Stephan. Act. 6.*

Et quod credit Matthiam Apostolum esse episcopum ordinatum à Petro, sum contentus, ut credat quidquid volet, ego non credo, nisi probet. Item quod Petrus exercuerit primatum in percussione Ananiæ & Saphiræ, potest dici, Sed non probatur, nam suscitavit mortuos, quod & alii Apostoli fecerunt. Item, quod excusavit Apostolos, ne viderentur esse ebrii, Nec hoc indicium est primatus, cum ut dixi, egregius D. D. semper distinxerit primatum ab omnibus operibus & administrationibus cõmunibus cæteris. Item, quod Petrus ambulavit super mare, *Ananias & Saphira, Actor. 5.*

& Bernhardus per mare interpretatur Mundum, concedo, Sed nihil ad primatum, cum & nos calcare debeamus Mundum.

Illud libens transeo, de fidei indefectibilitate, rogante Christo, promissa, concedo enim fidem Petri nunquam cecidisse, et si ipse ceciderit à fide. Tunc enim Latro credidit fidē Petri, quando Petrus negavit, ut Augustinus ait, Longe aliud est fides, quàm primatus.

Item & illud, quod Petrus dedit staterem pro Christo & se, in quo æquiparatus dicitur Christo, concedo, sed nihil ad primatum, imo contra primatum, nam mox sequitur, ut & Hieronymus interpretatur, cæteros Apostolos ideo offensos, quod Petrum suspicarentur fore majorem, cœperunt disputare, quis esset major. Ideo Christus, advocato Parvulo, compescuit eorum ambitionem, & sic sequentia textus fortius pugnant contra primatum, quàm præcedentia pro primatu. *Matth. 7.*

Sequere me, Johan. 21. Illud Johan. ult. quod soli Petro dictum est: Sequere me, interprete Theophilo, sit intelligendum, non modo de genere martyrii, sed & ordine magisterii. Nego Theophylum, cum quod Augustinus melius videatur sentire, dicens sic, Sequere me temporalia mala perferendo. Et si Augustinus non diceret, ipse textus Evangelii convinceret. Exiit enim sermo inter discipulos, quod Discipulus ille non moreretur, cum audissent Christum dicentem: Si volo illum manere, quid ad te? Tu me sequere. Ideo manifestissimum est, quod de genere martyrii & passionis imitatio ista intelligenda sit.

Quare ego rogo D. D. omittat nova adducere, & præsertim ea, quæ non faciunt ad rem, cum & ego possem inducere illud Actor. 8. ubi Apostoli miserunt Petrum & Johannem tanquam inferiorem, & Actor. 15. Jacobus sermonem Petri & confirmavit & mutavit. Sed nolui hæc & similia inducere, cum jamdudum concesserim primatum honoris Petro, solumq; negaverim primatum potestatis super cæteros Apostolos. Hæc est enim illa persona, imo & primatus honoris, quam Deus non respicit, ut superius induxi, non autem illa persona piscatoris & paupertatis, ut Ambrosius, referente Doctore exposuit. Hieronymus enim melius de magnifica qualitate Paulum interpretatur, quam pseudapostoli ad Galatas, tanquam ab autoritate Petri, subvertere voluerunt. Sum enim contentus optime, quod D. D. suam propositionem per autoritates Hieronymi, Ambrosii, Bernhardi, Leonis confirmavit, præcipue super hanc autoritatem: Tu es Petrus, Modo mea sententia, ut in præcedentibus dictum est, eisdem & majoribus Autoritatibus & magis ad intentionem loquentibus, confirmatior habeatur, referens hæc quoq; ad judicium, ut supra. *Actor. 8.* *Actor. 15.* *Primatus honoris potestatis.* *Tu es Petrus.*

ECCIUS.

REVERENDUS Pater recludit hodie conclusa, & ea, quæ velut accessoria & emblemata in Conclusione adjecit Coronidem, repetentit ut principalia, & adeo metamorphosin curat, ut ignorem, an in opponentem vel respondentem sit transformatus. Ad rem brevibus.

Nunquam somniavi illam consequentiam, Petrus prædicatur, ergo fuit primus. Deinde credulitatem meam de Matthia improbat, & tamen rationem meā non diluit. Matthias & cæteri Apostoli fuerunt Episcopi, & non fuerunt ordinati à Christo, nec seipsos ordinaverunt. Quare non nisi à Petro fuerunt ordinati, quē Christus pastorem constituit. Quare mecum credat, vel aliud ad illud respondeat.

De excusatione Petri imponit mihi nunquam cogitatum, Quod primatum separaverim ab operibus administrationis aliorum Apostolorum, nunquam fuit mentis meæ, imo allegavi B. Gregorium, alios Episcopos vocatos in partem sollicitudinis, non in plenitudinem potestatis.

De Bernhardo super transitu Petri super mare, dicit nihil facere ad primatum. De quo miror, quomodo dicere possit, si Bernhardum legit, Nam ex intentione Bernhardus voluit probare ex hoc primatum Eugenii super alios, & totum mundum debere ei esse subjectum, Non sic aliis Episcopis vel Apostolis.

De

Matth. 17. De ſtatere ex litera ſequenti vult elicere oppoſitum, quod tamen non fecit, ſed Chriſtus murmur Apoſtolorum compeſcuit. At ego non meo capite, ſed ſanctorum Patrum, verba ſacræ Scripturæ accipio, Nam ex hoc B. Ambroſius voluit denotatum, Petrum reliquis ſuperiorem futurum, quod & Auguſtinus in quæſt. Euang. teſtatur expreſſiſſimè, Quæſtio mihi non occurrit, Quare noſtro ſenſui non innitamur, ſed S. Patribus.

De fidei defectibilitate tranſiit Pater, adducens tamen illud Auguſtini, quod fidem, quam Petrus negavit, latro in cruce ſervavit. Et ego de illo dicto tranſeo, Sciat tamen Reverendus Pater, quod S. Cyprianus verbis Chriſti innixus, voluit nullas hæreſes Romæ vel in aliis Eccleſiis exortas, ſicut pridiè dixi, quod in Romana Sede fuerunt ducenti & duodecim Papę, & tamen ante eorum amotionem nullus definitivè & ſententiam ferendo in fide erraverit. Petrus. Latro.

Ad Theophylum, quem pro ſuo nutu negat, ſine alicujus vel autoritatis, vel rationis inductu. Miror, quod eccleſiaſticos Patres ita contemnit, qui Sophiſtis eſt admodum infenſus. Auguſtinum induxit, qui Theophilo non adverſatur, Chriſtum locutum de genere martyrii. Sed doceat, ubi Auguſtinus ordinem magiſterii negaverit, cum ibidem tract. 124. de Petro fateatur, eum fuiſſe abundantiore gratia, unum eundemq; primum Apoſtolum. Et in Epiſtola 162. In Romana Eccleſia, inquit, ſemper Apoſtolicæ Cathedræ viguit principatus. Quare non me roget, ut Concluſionem noſtram, quam reputo veram, non defendam. Auguſtinus.

Actor. 3. Suaq; adduxit de Petro, miſſa in Samariam, & per hoc primatum ab eo ablatum. Quaſi neſciamus aliquem mittere ſeipſum, ut Filium Dei à Patre & à ſeipſo miſſum, Non noviter iſta ventilari cœperunt, ſed omnia dudum fuerunt ſoluta per Alpharum, Johannem de tur. cre & alios. Quod ſi Petrus Jacobo ceſſit Hieroſolymis in Concilio, & loci & ſenectutis rationem habens, primatum Petro non aufert, Sed ut videatur aliquid facere, tribuit primatum honoris Petro, fortè velut ambitioſo, cum ex me audierit Cyprianum, Hieronymum & Anacletum, Apoſtolos æqualis fuiſſe honoris. Ergo primatum honoris Reverend. Pater tribuit Petro, quem S. Patres negant. Contrà, primatum regiminis negat Petro, quem concors S. Patrum ſententia & Concilii Conſtantienſis Petro tribuit. Alpharus. Johannes de turre cremata.

Deſinat ergò, oro, gloriari, ſe contra tàm S. Patres, contra tàm celebre Concilium, ſe majoribus autoritatibus nixum, quod ſæpè oſtenderim autoritates per eum inductas, primatum non negare alicujus S. Patris ſententiam. Quare potiùs cum Græcis ſero ſapientibus, velut de Trojanis dicitur, tandem ſapiat Romanum Pontificem verum Chriſti Vicarium, primatum in orbe tenere locum, ſicut Græci ipſi, Imperator, Patriarcha & Primates hoc confeſſi ſunt, & obœdientiam fecerunt Romanæ Eccleſiæ Anno 1439. 22. Novemb. & ſic fiat pax in diebus noſtris, quæ omnia, ut ſupra, committo judicio eorum, quorum intereſt & intererit, Soli Deo gloria. Anno 1439.

LUTHER. NON diſplicent omnia fermè, quæ locutus eſt egregiè. D. D. præcipuè illud Aug. quod Apoſtolicæ Cathedræ principatus viguit ſemper in Eccleſia Romana ſi addidiſſet & unum verbum, ſcilicet principatus poteſtatis ſuper omnes Epiſcopos, & Bernhard. credo torquere textum de ambulante Petro ſuper mare, cum ſequentia manifeſtè fidei tribuant ambulationem illam, non primatui, dicente Chriſto, cum ſubmergeretur Petrus, Modicæ fidei quare dubitaſti? Et quod cupit ut credam ſecum Apoſtolos cæteros fuiſſe ordinatos Epiſcopos à Petro Apoſtolo, modò non placet obſequi, cum omnes fuerunt Epiſcopi æqualiter Petro, ut textus per Petrum inductus probat de Juda, Et Epiſcopatum ejus accipiat alter. Hæc de iſto. Bernhardus.

ECCIUS. Pſalm. 109. De Epiſcopatu, quod etiam Judas fuerit Epiſcopus juxta illud Pſal. Et Epiſcopatum ejus accipiat alter. Dico Epiſcopatum ibi uſurpari pro Apoſtolatu, & non pro ordine epiſcopali. Nam apud pleroſq; dubium eſt, an Judas etiam fuerit Sacerdos. Sed hoc nihil ad rem. Exiit tamen Judas bucella ſumpta, quare dum

in Cœna Christus ordinaverit discipulos Sacerdotes, Judas non fuit Episcopus consecratus. Committo hæc judicanda, ut alia.

DE PURGATORIO.

Contra nonam Conclusionem argumentatur Eccius.

NON solùm apud Theologistas, sed etiam in sacra Scriptura, in S. Patribus habetur, quod vita hæc præsens sit status & terminus merendi & demerendi. Quare existentes in purgatorio amplius mereri non posse, & sic non majorem gratiam accipere. Et hoc ita esse probo per Jeremiam 25. Reddam eis secundum opera eorum, & secundum facta manuum eorum, ita etiam Paulus ait: Omnes nos manifestari oportet ante tribunal Christi, ut referat unusquisq; propriâ corporis, prout gessit, sive bonum, sive malum. Scientes ergò timorem Domini, hominibus suademus. *Jerem. 25. 2. Cor. 5.*

Addo Hieronymum, ut gradatim descendam, eo loco Apostolum intelligentem: Hoc dicit, inquam, quàm diu in mundo positi peregrinamur à Domino, conversatione bona id agamus, ut ei in futuro placere possimus, non, ut quidam putant, quod posteaquam excesserimus è corpore ibi aliquid operantes promereamur. Idem fatetur glossa ordinaria. Frustra ergo homo post corpus sibi hoc promittit, quod hic comparare neglexit. Ita etiam intellexit Ambrosius, solùm facta corporis alibi præmiari.

Ex quibus liquet, cum gratia augeatur ex meritorum respondentia, & animæ in purgatorio non poterunt aliquid operari meritoriè, ex allegatis non poterit etiam in eis augeri gratia. Subscribit apertissimè B. Augustinus in Ench. c. 109. & 110. & repetit eadem verba principaliter quæst. 2. de 8. Dulcitii quæst. post multa. Quocirca, ait, hîc omne meritum comparatur, quo possit post hanc vitam relevari quispiam vel gravari. Nemo autem se speret, quod hic neglexit, cum obierit, apud Deum promereri. Cessat ergo post mortem meritorii operis auctio, cessat & gratiæ auctio meritis respondens.

LUTHERUS.

OPPOSUIT egregius D. D. duas divinæ Scripturæ autoritates, & quatuor S. Patrum. Prima Jeremiæ, ubi Deus dicit: Reddam eis secundum opera eorum, Miror satis, quod egregius D. D. hæc & similia arbitretur contra me pugnare. Cum ego in Resolutorio meo multò plures adduxerim, in hanc formam, & exposuerim, quomodo nihil contra me pugnent. Aut æquè contra purgatorium pugnant. Cùm enim divina Scriptura tota prorsus nihil habeat de purgatorio, sed omnia loquatur vel de inferno, vel cœlo, volo hoc hac una responsione ad omnes autoritates respondisse, Quod non faciant ad propositum, sequenter & expositiones omnium Patrum, nisi expressè meminerint purgatorii. Nam credibile est, quod quando tractant Scripturas sanctas, sensum etiam Scripturę sanctę sequantur. Ideoq; aliis rationibus & autoritatibus doceri oportet, animas esse certas, & non augeri eas in charitate.

ECCIUS.

CUM Reverendus Pater plures se allegasse dicat autoritates in Resolutorio & exposuisse, vidimus, Vidimus quoque glossam suam ad textum nihil facere, quod jam ostendemus. Hoc quoque non accipimus, in sacra scriptura nihil haberi de purgatorio, quod dictum quidem Græcis & Picardis esset favorabile, verùm Christianæ fidei adversum, ut rectè meminit in Resolutorio. Sed ponamus solutionem suam unicam ad aciem, qua dicit, adducta nihil facere ad propositum, quam concinne respondit. Apostolus dicit: Unumquemq; receptūrum secundum quod in corpore gessit, D. Pater dicit, hominem recipere etiā secundum *2. Cor. 5.*

cundum quod in purgatorio gessit. Augustinus dicit, Omne meritum hic comparari, & D. Pater contradicit, etiam in purgatorio meritum comparari. Hieronymus dicit, postquam è corpore excesserimus, nihil nos promereri apud Deum, D. Pater contradicit, postquam è corpore excesserimus, adhuc in Purgatorio nos promereri, ita de Ambrosio. Judicent jam illustrissimæ dominationes, excellentiæ & præstantiæ vestræ, an per inducta nihil faciant ad propositum, quæ directè nihil dictis Patrum contrariantur. Peto ergò, quod verè solvat, vel ostendat, quomodo ad propositum nihil faciat, nec mereatur, quomodo & ego plures sum ei adducturus autoritates, ut manifestarium sit, hoc non esse Theologistarum, sed verorum Theologorum.

LVTHERVS.

EGO, qui credo fortiter, imò ausim dicere, scio Purgatorium esse, facilè persuadeor in Scripturis de eo fieri mentionem, Quemadmodum illud Matth. inducit Gregorius in Dialogo, Non remittitur, neq; in hoc seculo nec in futuro, volens peccata quædam remitti in Purgatorio.

Admitto & illud 2. Machab. 12. Sancta est & salubris cogitatio pro defunctis exorare &c. Sed hoc volo, quod in universa Scriptura non habeatur memoria purgatorii, quæ possit stare in contentione & convincere, nam & liber Machabæorum, cum non sit in Canone, pro fidelibus potens est, contra pertinaces nihil facit. Et dictum Gregorii facilimè eluditur, quod neq; hic, neq; in futuro peccatum remittatur, id est, nunquam. Ideò nolo mihi suspicionem fieri, quod faverem Bohemis & Græcis. Hoc propono. *2. liber Machabæorum. 2. Mach. 12.*

Ad Replicam D. D. dicam nihil aliud, quàm quod jam prius dixi. Idem enim repetit, ideò & idem respondeo.

Dixi enim, in sacris literis nihil haberi de purgatorio, ideò non posse eas, neq; expositiones earum ad negocium purgatorii aptari. Redditur autem aut bonum bonis, aut malum malis post mortem. Medii sunt qui in purgatorio sunt, de quibus dictæ autoritates non loquuntur, quibus neq; redditum est bonum neq; malum, & sic purgatorium per medium autoritatum semper transiit.

ECCIVS.

QVOD se excusat, credere se & scire purgatorium esse, benè accipio & prius novi. Sed quod negat in sacra Scriptura purgatorium probari, hoc tanquam falsum & græcanicum respuo, in proposito manens, quanquam nec illud nec alia multò majora contra protervos & pertinaces convinci possint, ut de Ario & aliis Patribus. At quod propterea illud dicatur, non reperiri in Scriptura, quia contra pertinacem convinci non possit, est omninò captiosum & religioni nostræ adversum.

De libris Machabæorum, quos dicit facere pro fidelibus, sed non esse in Canone, Et hoc, inquam, falsum est, quamvis enim apud Ebræos in Canone non fuerint, tamen Ecclesia recepit eos in Canonem, ut Pater Domini Patris Augustinus, lib. de civit. Dei testatur lib. 8. & S. Ipho in suis Decretis constitutionem inserit, qua Ecclesia libros illos in Canonem recepit. *S. Ipho.*

Quod in suo proposito persistere vult Reverendus Pater, allegata per me non facere ad propositum, quæ tamen de directo ei contrariantur. Primò enim, quod dicit, autoritates illas respicere cœlum vel infernum, non juvat, quia de directo faciunt mentionem de statu merendi & demerendi, & hunc statum definiunt morte terminari. Contrà Reverendus Pater nullo S. Doctore innixus audet animabus à corpore existentibus, terminum merendi prorogare, & merita Purgatorii in cœlo remunerari, & Apostolica clamat sententia, solùm remunerari opera, quæ homo in corpore gessit. Quare dicta in Resolutione sua perpendi, sed tanquam insufficientia acceptare non potui, ut illas contrarietates prius aperiat.

aquam & ignem, & perduxisti nos in refrigerium. Illud Eccles. 4. De carcere &
Matth. 5. cathenis egreditur ad regnum, Illud Matth. 5. dixit Dominus: Esto consentiens &c. ne in carcerem mittaris, Amen dico tibi, non exies inde, donec reddas novissimum quadrantem. Ubi per carcerem intelligit locum Purgatorii, ex quo homo non liberatur, nisi plenè satisfecerit, sicut interpretatur B. Gregorius in loco respondente super Lucam. Ratio tamen Gregorii, quam reassumit B. Bernhardus serm. 66. super Canticis est valida, quod Christus innuat aliqua peccata remitti in futuro seculo. *Esto consentiens adversario tuo &c.*

1. Cor. 3. Sed apertissimus textus est 1. Corinth. 3. Si cujus opus arserit, detrimentum patietur, Ipse autem salvus erit, sic tamen quasi per ignem. Et dies Domini declarabit, quia in igne revelabitur. Et uniuscujusq; opus quale sit, ignis probabit, & ibi de stipula, fœno &c. ubi B. Ambrosius dicit, Apostolum expressè locutum de Purgatorio. Idem testatur glossa interlinearis, glossa quoq; ordinaria. Subscripsit B. Hieronymus lib. 2. contra Jovinianum B. quoq; Gregorius de Purgatorio accipit, quod & B. Bernhardus super Canticis facit, Et ne quis objiciat mihi Augustinum in Ench. cap. 67. qui & de igne præsentis seculi verba illa posse intelligi ait, Legat eundem completius ibidem, & quæst. 2. de 8. Dulcicii quæstio. & reperiet Augustinum illa verba Apostoli, sicut sunt manifestissima, accipere quoque de Purgatorio. *Assertio Purgatorii juxta Ecclesiæ sententiam.* *Damascenus.*

1. Macc. 12. Quare nedum in libris Machabæorum, quod utique Ecclesiæ sufficeret, sed & in aliis Scripturis Purgatorium asseritur, nisi Gregorius, Ambrosius, Augustinus, Hieronymus, Bernhardus, sint de numero Theologistarum, ne scio alioqui, quomodo Reverendus Pater possit fateri, se scire, esse Purgatorium, cum literæ sacræ Scripturæ ita validè velit inniti, & cum clarissima sint Scripturæ testimonia pro neotericis Theologis. Ipse nec unum locum in Scriptura assignare poterit, ubi merita vel gratiam in purgandis augeri asseratur, cum contrà Sapiens dicat,
Eccles. 11. Eccles. 11. Et si ceciderit lignum ad Austrum aut Aquilonem, ad locum ubi ceciderit, ibi erit. Glossa ordinaria, id est, locum quem hic tibi præparaveris, tunc habebis, quia in domo Patris mei, ait Christus, mansiones multæ sunt, Certa mansio morienti deputatur, ultra quam suis meritis in Purgatorio ascendere nequit. Sic Damascenus lib. 2. cap. 4. testatur.

Scire autem oportet, quod hoc est in hominibus mors, quod in Angelis ca-
Syrach. 9. sus, & declarat hoc, quo ad terminum merendi. Sic Sapiens Eccles. 9. Quidquid potest manus tua instanter operare, sicut ad illum sensum allegavit devotus ille & dignus Ecclesiæ minister, Johannes Capistranus. Ita hoc Apostolus docuit ad
Galat. 6. Galat. 6. Nolite errare, Deus non irritetur. Quæ enim homo seminaverit, hæc & metet. Quoniam qui seminant in carne sua, de carne metent corruptionem, Bonum autem facientes non deficiamus, ergò dum tempus habentes operemur bonum ad omnes. Glossa, quod homo seminaverit, scilicet præsentis vitæ labore. Non ergò in Purgatorio seminantur merita, sed in præsenti vita. Quod &
Job. 9. Chrysostomus confirmat per illud Johannis 9. me operari oportet opera ejus, qui misit me, donec est dies, Venit enim nox, quando nemo operari potest. Dies, ait Chrysostomus, est præsens vita. Ideò Augustinus hortatur nos, deberi operari, dum vivamus, ne per noctem præveniamur. Accedat testis etiam B. Ambrosius, volens Apostolum loqui de tempore præsentis vitæ nobis concessæ, ut justè conversemur. Quare egregius Psaltes ait Psalm. 104. Exivit homo ad opus
Psalm. 104. suum, & ad operationem suam usq; ad vesperam. *Johannes Capistranus.*

Postremò, expressa est illa Augustini sententia, præter superius allegata, ubi tamen Purgatorii meminit, sententia est ejus cap. 3. de fide ad Petrum, Tempus acquirendi vitam æternam, in ista tantùm vita Deus hominibus dedit. Hierony-
Galat. 6. mus quoq; lib. 3. super illud ad Galat. 6 Unusquisq; onus suum portabit, Ostendit, quomodo homines meritis suis juventur in hac vita, sed vocati ante tribunal, quod sit in morte, tunc nec Job, nec Noe, nec Daniel possint stare pro quo-

quam, sed unusquisq; portabit onus suum, Nam, ut pulchrè B. Bernhardus docet, in cujusq; hominis morte particulare fiet de eo judicium, quod fieri non posset, si adhuc terminum haberet merita sua in purgatorio cumulandi, & gratiam augendi, quia, ut per Prophetam Zachariam inquit. adæquabit gratiam gratiæ, gratiam gloriæ reddet in proportione ad gratiam fidei. Quod si etiam testimonia illa non essent ita clara, quæ tamen sunt apertissima, hoc unum deberet Reverendum Patrem in proposito absterrere, quod Theologus absq; theologico fundamento pro suo arbitrio, non existens judex, nec judicis assessor, animabus exeuntibus terminum merendi vult prolongare. Quare, quoad istam particulam concludendum videtur, Animas in purgatorio satis pati & purgari à delictis, sed majorem gratiam non mereri.

De secundo principali, quo negat, Animas in purgatorio esse certas de salute, Hoc iterum arbitror nulla sacræ scripturæ autoritate fundatum. In præsentia tamen, quod sint certæ de salute, adduco illud Apoc. 5. Vidi in dextra sedentis supra thronum &c. Et nemo inventus est dignus aperire librum, nec in cœlo nec in terra, nec subtus terram. In inferno indubitatè nulla est dignitas librum aperiendi, quare de Purgatorio loquitur, In quo etiam sunt aliquando S. viri, miraculis coruscantes, sicut de S. Paschasio testatur B. Gregorius 4. dialogo, & historia de S. Severino Coloniensi Episcopo, natione tamen Suevo. Illud idem asserit & infra: Et omnes cantabant in cœlo, in terra, & subtus terram. Sed de salute quasi desperantes, non cantant, Quare eo ipso, quod sacra anima tantùm ibi esse asserit animas, certas de salute affirmat. *Apoc. 5.* *S. Paschasius.* *S. Severinus.*

Præterea in Canone Missæ, ubi pro defunctis in purgatorio oratur, ita dicimus: Memento Domine famulorum tuorum, qui nos præcesserunt cum signo fidei, & dormiunt in somno pacis &c. Ipsis & omnibus in Christo quiescentibus. Si ergò juxta sacratissimum Missæ Canonem animæ quiescunt in Christo, quomodo possunt esse in tali turbatione & horrore, quasi desperationis, sicut declarat Reverendus Pater in suo Resolutorio Concl 14. úsque ad 20. Non enim video, quomodo in tali horrore, tremore, turbatione & quasi desperatione, quæ omnia maximam dicunt inquietudinem, animæ purgandæ possint dici dormire in somno pacis, quod prædicta omnia paci adversentur. Sed tunc à veris Christianis rectè censebuntur in pace quiescere, dum securæ expectant terminum suæ purgationis. Hæc sunt partim, quæ me moverunt, & hodiè movent, ad dissentiendum Reverendo Patri, paratus tamen stare judicio & informationi aliorum. *Canon Missæ.*

LUTHERUS.

TRIA per ordinem egregius D. D. copiosissimè contra me prosecutus est, Primùm Canonem Scripturæ comprehendere libros Machabæorum. Deinde, purgatorium probari etiam aliis locis Scripturæ. Tertiò conatus ostendere, Animas esse certas de salute sua.

Respondeo: De primis duobus nulla est inter me & dominationem suam controversia, Ideò non erat necesse tot autoritates colligere ad eam rem, quam fortè constantius affirmo, quàm ipse, ut qui me scire professus sim, esse purgatorium. Sed hîc vertitur scopus, an possit probari, animas in purgatorio mereri, & gratiam in eis augeri, Tamen transeamus per ordinem.

Primò dixit autoritatibus heri adductis statui meritum solum in hac vita, ergò excludi in futura vita, Quod ipse intelligit purgatorium, Et sic aptat autoritates ad purgatorium. Ego autem concedo de futura vita, vel inferni vel cœli. Adduxit etiam Augustin. in Ench. loquentem de purg. & Hieron. increpantem eos, qui exutas animas mereri asserant. Utrumque concedo. Me etiam reprehendit, quod dixerim, me disputare hanc Propositionem, quasi non habens fiduciam de ea, qui magnifico titulo scripserim, Contra novos & veteres errores me disputaturum, *Augustinus.* *Hieronymus.*

turum, Sententiam recentiorum, nec stulto verisimilem affirmarim ac contemptim eos Theologistas nominarim.

Dico, sicut heri dixi, me adhuc nihil scire de negocio animarum & purgatorii, & hoc appellem errorem, quod quidam audent asserere quod ignorant, & opiniones Patrum, ut B. Thomæ, Bonaventuræ & simillum, quas ipsi non asseruerunt; ipsi tanquam certos articulos fidei pronunciant. Hos ego appello Theologistas, & non Theologos. Opiniones tractari debent in scholis, in populum prædicari verba & opera Dei. Psal. 19. Cœli enarrant gloriam Dei &c. Non ergò ego damno opiniones optimorum Patrum. Sed resisto fabulis istis, qui ex opinionibus hominum nobis conflant articulos fidei, quod non est boni Theologi officium.

Psal. 19. — *Theologista.*

Quod Canonem ego æquivocaverim contra Augustinum lib. 18. cap. 26. coëgit me divus Hieronymus. Item Eusebius in historia Ecclesiastica recensens & antiquorum autoritates. Ideò stat æquivocatio, cum aliter Augustinus, aliter Hieronymus de antiquioribus, de Canone sentiunt, & per consequens nullum robur argumenti in contentione relictum est. An prologus Hieronymi inter divina volumina libros Machabæorum enumeret, non memini. Transeo illud, quod quatuor Euangelia, autoritate Ecclesiæ recepta sunt. Hæc enim erit alia materia.

Post hoc dicit, contra Concilium Florentinum esse, quod purgatorium non sit in Scriptura expressum. Respondeo: Concilium non potest facere de Scriptura esse, quod non est de Scriptura natura sua, sicut nec Ecclesia potuit facere Euangelia, etiamsi approba: it Euangelia.

Concilium Florentinum.

Psal. 65. Quare videamus autoritates, Primò illo Psalm. 65. Transivimus per ignem & aquam. Respondeo: Non valet ad purgatorium, loquitur de persecutionibus Sanctorum, sicut in multis aliis locis, Psal. 17. Igne me examinasti. Item 26. Urenes meos & cor meum. & 1. Pet. 1. Modicum, si nunc oportet contristari in variis tentationibus, ut probatio fidei vestræ multò sit preciosior auro, quod per ignem probatur. Et breviter, tropus est iste vulgatissimus Scripturæ, per ignem & aquam intelligit tribulationes. Ideò nimis hæret in literis & syllabis, quod mihi imponit D. D. qui ignem pro purgatorio accipit.

Transitus per ignem & aquam. — *Psal. 17.* *Psal. 26.* *1. Pet. 1.*

Eccl. 5. Item illud Eccles. Quòd aliquis de carcere & cathenis egreditur ad regnum. Satis est clarus textus, de vanitate hujus mundi disputantis, quod casu vertente, is, qui nunc servus est, fit rex, & qui rex est fit servus. His & similibus autoritatibus, si contra negantes pugnaremus, nihil nisi ludibrium de nobis & Ecclesiæ adversariis faceremus. Quanquam ego libentissimè omnia hæc admitto, & si qua sunt similia.

Matth. 5. Tale & illud est Matth. 5. Esto consentiens adversario tuo, ne tradat te tortori &c. Ubi per carcerem intelligi per Ambrosium locum purgatorii, libenter admitto, Sed quia alii Patres in diversum exposuerunt, præsertim Augustinus de inferno & nunquam egressurò exponit. fit autoritas dubia, fidelibus suadens, resistens non convincens. Ut id taceam, quod textus consequentia ne patiatur quidem de purgatorio intelligi, dicit enim de consentiente adversario, & dissentiente, volens dissentientem damnabiliter, & contra Christi præceptum peccare, quę pertinent ad infernum non ad purgatorium.

Esto consentiens adversario tuo.

Rationem Gregorii consentiente Bernhardo, dicit esse validam, quod Deus rem ttit aliqua peccata in futuro. Respondeo: Verum est apud fideles, sed invalida apud resistentes.

1. Cor. 3. Post hæc dicit, Esse apertissimum textum 1. Corinth. 3. Si cujus opus arserit, detrimentum patietur, Ipse autem salvus erit, Sic tamen, quasi per ignem, & Ambrosium & Hieronymum glossam ordin. & interlinearem, Gregorium, Bernhardum, intellexisse hoc loco Apostolum de purgatorio, licet Augustin. alicubi de præsentis seculi igne, eadē verba posse intelligi dicat. Respondeo: Adeò non

1. Cor. 3.

est apertissimus hic textus, ut ego hodie fatear, cum multa excusserim, me adhuc nescire germanum sensum Pauli, ita variantibus Interpretibus, quanquam per me libens admittam de Purgatorio. Verùm cum Apostolus apertissimè dicat, Opus uniuscujusq; per ignem probari, in quo igne dicit revelandam diem Domini, quæ declaret uniuscujusq; opus, ut sunt aperta verba, meo tenui judicio videtur loqui de igne conflagrationis & extremi judicii, aut, ut Augustinus, tropologicè de igne persecutionis temporalis, qua maximè probatur fides & fidei doctrina. Et quæcunq; super hæc ædificantur.

Quare adhuc nihil habetur ex sacris literis manifestum de Purgatorio, quod in contentione valeat. Non ergo beatissimos Patres de numero Theologistarum habeo, quia Purgatorium cum eis confiteor, nec ipsi opiniones & ignorantias suas de statu animarum pro articulis sanxerunt, sicut faciunt Theologistæ.

Miratur D. D. quomodo possim scire, esse Purgatorium, & ego nec unum locum habeam pro me in Scripturis, cum hæc, ut dicit, clarissima Scripturæ testimonia pro neotericis Theologis facere putet. Respondeo: Non est necesse confiteri, qua via noverim purgatorium, vel quæcunque. Deinde, hæc testimonia clarissima pro purgatorio sunt adducta, non pro statu animarum in purgatorio.

In quocunq; loco ceciderit lignũ &c. Jam illa autoritas Eccles. 11. In quocunque loco ceciderit lignum, sive ad Austrum sive ad Aquilonem, ibi erit. Ubi glossa ordinaria intelligit locum, quem hic tibi præparaveris, habebis. Nescio, quo ingenio ad propositum ducatur, Si enim per locum præparatum intelligit purgatorium, manendum erit in æternum in purgatorio, Si autem intelligit, quod si hic præparaveris, id est, merueris, tunc non facit ad autoritatem Eccles. 11. qui nihil de merito loquitur, sed de morte hominis. *Eccl. 11.*

In domo Patris mei &c. Joh. 14. Transeo illud, quod Christus dicit, In domo Patris sui esse multas mansiones, & quod certa mansio morienti deputatur, ultra quam ascendere nequit. Totum pro me est. Scio, quod unicuiq; mansio deputatur post mortem, sed non statim pervenit ad mansionem post mortem, nisi mansionem iterum pro purgatorio accipiat, & sic morientes ab æterno regno excludit.

Hoc in hominibus mors, quod in Angelis casus. Item & illud Damascen. Hoc hominibus mors, quod Angelis casus. Respondeo: Si ergò post mortem ceciderit in purgatorium, sequitur, quod in æternum purgabitur, aut oportet Damascenum, sicut & omnia præcedentia, intelligi de duabus ultimis mansionibus, damnationis & beatitudinis, & non de purgatorio.

Ita & illa Eccles. 9. Quodcunq; poterit manus tua instanter operare, quia nec ratio nec sensus apud inferos est, quò tu properas. Si de purgatorio intelligit, iterum purgatorium erit infernus, Ergò solùm de inferno, citra memoriam purgatorii, loquitur. *Eccl. 9.*

Johannes Capistranus. Johannem Capistranum libenter admitto, sed extra contentionem.

Nox. Iam, quod Apostolum Galat. 6. dicit contra nostram sententiam loqui, Quæ homo seminaverit in carne, hæc metet, & illud Iohan. 9. Venit nox, quando nemo poterit operari, quod Ambrosius de præsentis temporis vita exponit, quomodo meremur, clarum est, quod nihil faciat ad rem. Apostolus enim non de purgatorio sed de extremo judicio loquitur. Et Christus per noctem salva tamen reverentia Chrysostomus intelligit infidelitatem, ut clarum est ex proximo textu, quàm diu ego in mundo sum, tàm diu lux sum mundi, volens, quod extra fidem Christi nemo possit benè operari, Tamen Chrysostomum admitto, quia respicit ad extremum judicium. *Galat 6. Iohan. 9.*

Autoritas Psalm. 104. Exivit homo ad opus suum usque ad vesperam, permittitur trahi figurativo sensu ad vitam & mortem hominis, sed genuino sensu, & qui pugnet in contentione, loquitur de admirabili dispositione Dei, quod hominem ita disposuerit, quod homo exeat usque ad vesperam diei naturalis, ad opera- *Psal. 104.*

operationes suas. Et Augustinus rectè sentit cap. 3. de fide ad Petrum, tempus acquirendi vitam æternam esse datum hominibus, tamen in ista vita, quia ut dixi, semper ad futuram vitam respiciunt, non ad purgatorium. *Augustinus.*

Galat. 6. Et Hieronymus super Galat. 6. Unusquisque portabit onus suum &c. & benè ostendit, quod homines meritis suis juventur in hac vita, sed vocati ante tribunal, quod fit in morte, tunc nec Job, nec Daniel possunt stare pro quoquam. Respondeo, quod autoritas est robustissima contra egregium D. D. quia si verum est, hominem in morte vocari ante tribunal, & tunc nec Job, nec Daniel possunt stare, frustra orat Ecclesia pro mortuis. Et sic negatur purgatorium. Quare de tribunali novissimo loquitur Hieronymus, post finitum purgatorium. *Hieronymus.*

Bernhardum etiam induxit, quod in hominis morte agatur particulare judicium, quod non fieret, si haberet terminum adhuc merendi. Respondeo: Quidquid sit de particulari judicio, consequentia non valet. *Bernhardus.*

Transeo autoritatem Zachariæ, Adæquabit gratiam gratiæ, quia tropologico & bono sensu exponitur, sed non proprio.

In fine hujus Articuli dicit, Etiamsi non essent tàm clara hæc testimonia, hoc tamen deberet me absterrere Theologum, quod sic absque fundamento pro meo arbitrio, cum nec Judex, nec Assessor fuerim, & tamen animabus exeuntibus terminum prorogari merendi. Idem retorqueo in ipsum D. D. cum nec ipse Judex nec Assessor fuerit, & tamen animabus certum statum juxta opiniones suas definiat absque fundamento, præsertim cum id nolit esse opinionem duntaxat (quod libentissimè tolerarem) sed certam scientiam.

Hora II. continuata Disputatio, per eundem D. Martinum Lutherum, qui dicit declaraturum, se rectè & candidè de Scripturis sentire.

ET quia mea sententia non satis intellecta videtur egregiè D. D. quantum possum, apertius me expono, quod Scripturæ & S. Patres antiqui in suis sententiis respiciunt futuram vitam, qua vel salvantur vel damnantur animæ, nihil de purgatorio interim cogitantes. Ideò multæ illæ autoritates, quæ abnegant statum merendi post hanc vitam, non pertinent ad purgatorium. Quod si adhuc non intelligitur, fingatur purgatorium nullum esse, sicut non fuit ejus cogitatio in mentibus eorum. Tunc adhuc stabunt & veræ erunt omnes autoritates inductæ, quod ante mortem est vita merendi. Deinde non sic de meritis loquor animarum in purgatorio, quod aliquid operentur, sed qnod recipiant gratiam ampliorem. Cum apud omnes constet culpam non remitti, etiam venialem sine augmento gratiæ, & in purgatorio culpas remitti, scribat divus Gregorins in dialogorum 4. Et recitatur dist. 25. c. qualis. Sic tamen hoc assero, ut pro opinione habeam, imò ut fatear, pro ignorantia. Soli Deo credo cognitum esse statum animarum in purgatorio.

Apoc. 5. Ad tertium principale de scientia salutis earum, ubi induxit primò Apoc. 5. caput, quod nemo inventus est nec in cœlo, nec in terra, nec subtus terram, qui dignus esset aperire librum, volens per subtus terram intelligere purgatorium, ut in quo & aliquando sancti viri fuerunt, sicut Paschasius & Severinus. *Paschasius. Severinus.*

Dico quod hæc glossa autoritatem non habet, ideò eadem facilitate contemnitur, qua probatur. Fateor quidem, Sanctos in purgatorio fuisse, imò nullum in purgatorio esse, nisi Sanctum. Posset ergò contentiosus dicere, subtus terram esse idem, quod infernus, vel quodlibet aliud, ut quod nec dæmones, nec homines, nec Angeli possint aperire Librum, sicut dicitur, trina rerum machina colere Deum. Et apud Apostolum tàm cœlestia, quàm terrestria, quàm inferna genu *Subtus terram.*
Philip. 2. Jacob. 2. flectere. Siquidem & dæmones contremiscunt, imò, ut in eodem Libro mod⁹ est,

Subtus

Subtus terram, significat etiam mortuos, ut dicit in alio capitulo: Terra dedit mortuos suos, & infernus dedit mortuos suos.

Quod autem sequenter inducit omnes, Cantabant in cœlo, & in terra, & subtus terram, desperantes autem non cantare posse. Respondeo: Non dixi, Animas desperare unquam, sed quando una Ecclesiæ sententia eadem est pœna inferorum & Purgatorii, dixi eas similes esse desperatis, quomodo leguntur & in hac vita quidam tentati fuisse desperatione, ut in Psalterio in multis locis: Ne avertas faciem tuam à me, & assimulabor descendentibus in lacum. Deinde cantare Domino, non semper est lætari & gaudere, imò canticum novum est canticum crucis, hoc est, laudare & portare Deum in mediis tribulationibus atque adeò in morte.

Cantare Domino.

Canon Missæ.

Quod tertiò adduxit, Canonem missæ, ubi pro defunctis orantes dicimus: Dormiunt in somno pacis, & quiescunt in Christo. Non videt, ut dicit, quomodo possint dici dormire in somno pacis, si sint in tali turbatione, tremore & inquietudine maxima. Ideò interpretans hanc quietem pacis, dicit, quod expectant securè terminum suæ purgationis. Respondeo: Non satisfacit mihi hæc glossa, & idem per idem probatur. Nam esse eos inquietos, probat id, quod sequitur in Canone. Ipsis Domine & omnibus in Christo quiescentibus, locum refrigerii lucis & pacis indulge, Et illud quod omnes oramus: Requiem æternam dona eis Domine. Item: Dona eis pacem, Quod non potest intelligi, dona eis, expectare securè terminum suæ purgationis, quod D. D. interpretatus est esse pacem. Rectius ergò meo judicio requiescunt in pace, quoad corpus. Dormire enim in sacris literis in pace, significat quiescere in sepulchro. Et sic patet, quod egregius D. D non probavit scientiam salutis eorum, imò quodammodo tollit pœnas purgatorii, dum eis tribuit pacem.

ECCIUS.

QUIA nobis constitutum est arctum tempus hanc materiam hodiè finiendi, ut pro qualitate materiæ Solutiones nihili refutare non possim, & alia puncta purgatorii attingere, paucula quædam afferam, ut facilè agnoscatur vitasse Reverendum Patrem, materiæ nostræ medullam, & diverticula quæsivisse. Unde primò cum Augustino dixissem, Omne meritum hîc comparatur, & quod nemo speret, quod hîc neglexit, cum odierit, apud Deum promereri. Similiter & Hieronymus dicit, se utrunq; concedere. Sed quæ tunc est ista obstinatia, si Augustinum concedit, Omne meritum hic comparari, ut dicat gratiam in animabus, etiam in purgatorio augeri.

Augustinus.

Neq; valet in præsentia collyrium suum ad omnes autoritates, quas dicit non loqui de purgatorio, Nam B. Augustinus illud idem dixit, cum de animabus in purgatorio tractaret, & in Ench. & in libro de cura pro mortuis agenda c. 1. Nam post mortem non possumus agere quod prodest, sed recipere quod egimus. In hanc enim inciderat Augustinus difficultatem, quomodo suffragia mortuis prodesse possunt, quia nihil mererentur? Recurrit ad hoc, ut in vita meruerint, quod eis post mortem prodesset, Quare frustra nitebatur me instruere de sensu suo, quem satis benè accepi. Nec persuasiuncula sua quidquam momenti habet apud Christianum, quia venialia non remittantur sine augmento gratiæ. Probet hoc Reverendus Pater, nulla autoritate hoc est fulcitum, imò est falsum, cum peccatum veniale Dei offensam non faciat ex Dei misericordia, Non opus est nova gratia in ejus deletione, sed sufficit, quod aliquis pro eo satis patiatur.

Quod verò secundo loco excusat se de errore, quia non video unam literam adductam per D. Patrem, pro sua nova doctrina. Ideò meritò debet reputari suspecta, cum recentiorum Theologorum sententia tot sacræ Scripturæ & sanctorum Patrum nitatur autoritatibus. Nec hoc excusat, quod aliquibus imponit facere opiniones Thomę vel Scoti, sicut articulos fidei, de quo mihi non constat.

Ego

Ego non Thomam vel Scotum, sed clarissima Ecclesiæ lumina cum sacra Scripturâ adduxi, videat ipse, quos Theologistas incuset.

Tertiò ad Augustinum dicit de libris Machabæorum, fortiorem opponendo B. Hieronymum. At Hieronymus nullibi negat libros Machabæorum apud Ecclesiam esse de Canone Bibliæ, qui in prologo hoc constanter asserit fuisse annotatum interdivinorum voluminum historias. Quare opusculis S. Patrum in Can. Rom. 15. dist. non debuit æquiparari.

Concilium Florentinum. Cum verò ei opposuissem de Concilio Floren. respondet, Concilium non posse facere aliquid esse de Scriptura quod non sit. Hoc quidem verum, sed quid hoc est, Concilium tàm laudabile tanta temeritate contaminare, ut hoc absurdum decernat. Cum verò doctissimi fuerint in eo Concilio viri, malo credere Concilio, quod à Spiritu sancto regitur, quàm Domino Luthero, non quod Concilium faciat aliquid de Scriptura, quod non sit, sed quod credam Concilium melius habere sensum & intelligentiam Scripturarum decernendo hoc esse de Scriptura, quod in Scriptura reperitur.

Evanida est sua excusatio, posse reperiri semper expositionem, ita, quod textus allegatus non valeat in contentione contra pertinaces, nam illud esset omnium hæreticorum latibulum, qui semper aliquem expositionis fucum possent afferre, quibus contenderent catholicas veritates in Scriptura sacra non esse expressas. Ita hodie adhuc perfidi Arii duraret hæresis, quod homousion ex sacris literis tàm expressè probari non posset, quin in contentione pertinax qualicunque fuco non evaderet. *Arius.*

Euangelium Nicodemi &c. Similiter benè novimus, Ecclesiam non posse facere Euangelia, tamen Ecclesia facit, ut relictis Nicodemi, Bortholomæi, Thomæ, & aliorum Euangeliis, quatuor duntaxat indubitatam fidem adhibeamus, In quo Ecclesiæ judicio standum est in Euangeliorum acceptatione. Ita & in sacrarum Scripturarum intelligentia & expositione.

Porrò assumens autoritates per me inductas ab initio, voluit præter necessitatem hoc factum, quia & ipse crederet purgatorium esse, Non meminit, quod ex tot autoritatibus terminum merendi in præsenti vita statuentibus, voluit se evolvere, quia purgatorium ex sacris literis non probaretur, Quod dictum, ne Picardi & alii Schismatici pro se arriperent, qui non sciunt purgatorium esse, sicut D. Pater, meritò fuerat à me confutandum, Dimissis aliquibus, duos saltem conspiciamus locos.

Matth. 5. Matth. 5. Noluit per carcerem intelligi purgatorium, quia & Augustinus, quod minimè me latebat, per carcerem infernum intelligit. Addo ultra D. Patrem, Chrysostomum intelligere præsentem vitam, sed rectiorem esse Ambrosii sententiam, vel saltem non contemnendam, qui per carcerem purgatorium intelligit, verba Christi hoc indicant, debere illum solvere usque ad novissimum quadrantem, sed in infernò nulla est solutio, sicut nulla est redemptio Neq; fucus additus ad Ambrosii expositionem refellere potest, quod in carcerem trudendus peccaverit mortaliter. Quoniam & propter peccata venialia & propter peccata mortalia tamen contrita, in purgatorio puniuntur, quod ex Machabæis accipimus, dum inquit: Sancta & salubris est ergò cogitatio pro defunctis exorare, ut à peccatis solvantur. Hi enim qui occisi fuerant, & pro quibus Judas Ma- *Judas Machabæus.*
2 Macab. 12. chabæus oblationes fecit, peccaverant mortaliter propter spolia idolorum, quamvis credantur pœnituisse in ipsa cæde, juxta glossam ordin. ibidem. Et illud
Psalm 78. Psal. Cum occideret eos, quærebant eum.
1. Cor. 3. Quartò, dum apertissimum Pauli Apostoli locum 1. Corinth. 3. adduxissem, quem Augustinus, Ambrosius, Hieronymus, Gregorius, Bernhardus, Isidorus, cum glossa ordin. intelligunt de igne purgatorii, fatetur Reverend. Pater se germanum sensum hujus loci non habere, ideò contemptis tot Patribus, novam attulit sententiam, Apostolum loqui de igne conflagrationis, quia Apostol. memi-

neris

nec tit diei Domini, & quod uniuscujusq; opus ignis probabit, Ego, qui semper audivi antiquioribus maximè sanctis credi debere, S. Patrum exosculor sententiam, & novam illam glossam, & verba D. Lutheri non accipio, nisi probetur sacræ Scripturæ autoritate. Nec juvant ea, quæ ponderat in præsentia, quæ & S. Patres benè legerunt. Quamvis enim peculiariter dies judicii extremi dies Domini dicatur, ut Bernhardus quoq; meminit, tamen in cujusq; hominis morte, cum judicium fit, dies Domini dici potest, neq; tam exactam & captiosam accipiat distributionem, ut Sophistæ facere solent, in vocula, Uniuscujusque. Sed de his accipiat, qui stipulam, lignum & fœnum superædificarunt, sicut & Augustin. complicat distributionem Johan. 1. Illuminat omnem hominem venientem in hunc mundum. Unde invicta est Apostolica sententia, eos, qui super fundamentum ædificant lignum, fœnum, stipulam, salvos fieri, sed per ignem purgationis, ut sic nullum malum maneat impunitum.

Dies Domini. *1. Cor. 3* *Iohan. 1*

Ad illud Eccles. de casu ligni respondet. Si loquatur de Purgatorio, sic probari perpetuò animam manere in purgatorio. Dico optimè sensisse glossam, per lignum intelligi hominem, hinc & Ezech. 31. rationalem creaturam significat, Omne lignum Paradisi &c. Et per casum mortem. Nec tamen sequi ideò perpetuò remanere in purgatorio, sed, ut egregiè exponit B. Hieronymus per Austrum bonum, per Aquilonem malum, & damnationem significare. Quare sapiens non loca illa intellexit, sed statum, quod in casu vel est bonus, & ita perseverabit sine augmento gratiæ, ob peccatorum deletionem, si est malus, perdurabit malignus.

Eccles. 11. *Ezech. 31.*

De mansione apud Johannem dixit, statim post mortem certam animæ deputatam mansionem. Quomodo ergò erit certa, si fiat accessio majoris gratiæ. Nam tunc necessariò accedet altior mansio, consectarium quoq; esset, eum, qui ad purgatorium descenderet, cum pluribus venialibus melius habere, quàm descendentem cum paucis, vel morientem cum nullis, quia major fieret ei gratiæ accessio ad plurium venialium deletionem. Addo, quod noxium & damnabile esset orare pro mortuis, & plus prodesset eis, si in pœnis purgatorii perdurarent propter majoris gratiæ accessionem, sicuti alibi scripsit Reverendus Pater, Animam alienis suffragiis liberatam minus beari, quàm si per se in purgatorio satis pateretur, Quod est non solùm contra sacram Scripturam: Sancta ergò & salubris cogitatio &c. sed & contra observantiam & pietatem totius Ecclesiæ, quam mortuis impartiri debemus, ut B. Augustinus pulcherrimè, libro de cura pro mortuis agenda, & lib. Ench. explanat.

Damascenus.

Ad Damascenum porrò respondit, eum non loqui de purgatorio, quoniam sic perpetuò durarent in purgatorio. Et ego sentio nec Damascenum, nec alias autoritates sonare de purgatorio, quoniam alioqui mihi obessent, & D. Patri prodessent. At cum de præsenti loquantur vita, in qua terminum ponant merendi & demerendi, non potest porrigi tempus merendi ultra terminum constitutum, scilicet mortem, Quare non aliam accipi expositionem, quam auctor ipse velit, qui de termino merendi in loco allegato loquitur.

Ita & de aliis dicere possum, neq; simili objurgatione increpari possum, sicut Reverendus Pater, quod autoritate S. Patrum & sacræ scripturæ cursum & merendi terminum cum morte finiam. Ipse autem, nulla fulcitur sacræ Scripturæ autoritate, eis terminum porrigit & prorogat, contra Augustinum & contra Hieronymum, quamvis suæ sit modestiæ ut hanc dicat sententiam suam esse opinionem, sed tunc non debuit oppositum vocare errorem.

De autoritate Hieron. conatus est eam in me retorquere, nec Noe, nec Job, nec Daniel stare pro quoquam post mortem, quia ibi de extremo loquatur judicio, quod tamen ex litera non convincit, Non solùm enim in extremo judicio, sed statim etiam post mortem, unusquisq; onus suum portabit.

Canistrcu.

Postremò ad aliam accedens particulam. Respondit ad illud Apostolus,

quod

quod per sub terram intelligatur infernus. At tunc sequens de cantico stare nequit, quia dæmones & damnati non cantant, sed blasphemant & ejulant. Quare per sub terram necessariò purgatorium & non inferos intelligere potest. Quamvis non negem in sacra Scriptura etiam dæmonum fieri mentionem in inferis, in Apostolo cœlestia, terrestria. Sed hoc nihil ad Rhombum.

Apportavit autem glossam super illo verbo, cantat, quod sit crucem portare & in tribulationibus Deum laudare, quam glossam, ut à D. Patre hoc loco fictam, ea facilitate contemno. Imò Johannes non patitur sic se exponi, quia inquit: Cantabunt in cœlo, in terra, modò in cœlo non portant crucem, nec in tribulationibus laudant Deum, quoniam abstergit Deus sic omnem lachrymam ab oculis eorum, jam non est ullus labor & dolor &c.

Quod si etiam daretur expositio sua, & esset vera, sicut tamen literæ repugnat, adhuc hoc propositum non rumperet, nam laudantes Deum in tribulationibus post mortem certissimum haberent futuræ beatitudinis signum, cum damnati contra consummato odio Dei in perpetuam prorumpunt Creatoris blasphemiam. Quare animæ purgandæ de salute securæ cantant & Deum laudant, terminum purgationis expectantes.

Cum verò induxissem Canonem missæ, quo eos dormire in somno pacis asseritur, non patitur illationem meam, si in somno pacis, ergò sunt securæ de salute, & non in horrore, tremore, pavore & quasi desperatione. Rationem duplicẽ adduxi. Primo, quia sequatur, ut eis locũ refrigerii lucis & pacis indulgeas. Secundò, quia frequenter oram⁹: Requiẽ æternã dona eis Domine, &: dona eis pacem. *Canon Missæ.*

Ideò aliam glossam dedit, Quod dormiant somnum pacis, scilicet quoad corpus, non contentor, nec objectione, nec nova sua glossa, quæ nullam habet apparentiam, nullum quoque fundamentum. Nam dicit Canon: Memento eorum, qui dormiunt. Et infra: Et omnibus in Christo quiescentibus. Non dicit: In sepulchro quiescentibus. Porrò quid refert ad animam, corpus habere pacem, vel minus, sive à mari jactetur, sive à feris laceretur, quemadmodum D. Augustinus testatur. Et quis hominum patitur corpus exanime & exangue dormire in pace? Unde distinctiones in neotericis Theologis non libenter admittit, & tamen egregiè hic de pace distinguit corporis & animæ.

Quare verior amplectenda est sententia, animas purgandas, & dormire in pace, & quiescere in Christo. Unde quies illa & pax turbationem animæ horrorem & quasi desperationem excludit, cum inquietissimæ sunt animæ, quæ hac turbatione mentis agitantur, ut quasi desperent.

Ad inducta verò non impendio respondemus: Orare nos & obsecrare Deum, ut det eis pacem, non pacem, quam modo habent, securitatis scilicet de salute, sed pacem æternam, quoniam pax est, ut Bernhardus testatur, & à culpa & à miseria. Det ergò Deus animabus in purgatorio pacem à pœnis, sicut contulit eis gratiam contra peccata.

Quare adhuc vera & inconcussa est veritas, animas in purgatorio non quasi desperare de salute.

LVTHERVS.

CONTRA Solutiones replicat egregius D. D. ex Augustino dicente, Omne meritum hic comparatur, atq; agente de purgatorio, quod post mortem solum recipiamus, quod egimus. Respondeo brevissimè: Ergò non est purgatorium, aut purgatorium erit, quod recipitur pro vita præterita. Quare patet, Augustinum non posse de purgatorio intelligi. Non enim hoc egerunt in vita præterita, ut purgatorium reciperent. Quanquam & hęc autoritas mihi patrocinetur, quod meritum, quo merentur juvari, hic meruerunt. Ego autem fateor intelligere me non posse, quomodo juventur animæ in purgatorio, & liberentur absq; ullo munere gratiæ, per solam ablationem pœnarum, intelligat qui potest. *Augustinus.*

Deinde dicit, hoc falsum esse, venialia non remitti sine augmento gratiæ. Quando ergo vult D. D. quod venialia possunt remitti absque augmento gratiæ, non concedo, donec probet. Imò est contra expressum textum, ad Rom. 7. Galat. 5. ubi Apostolus dicit: Venundatus sum sub peccato, quis liberabit me de morte corporis hujus? Respondet: Gratia Dei per Jesum Christum, Certum est autem Apostolum non fuisse in peccatis mortalibus, Cætera relinquo futuræ Disputationi inter egregium D. Doctorem N. & Johannem Eccium. Et hoc erroneum est, quod veniale peccatum Deum non offendat, cum displiceat Deo omne immundum, & reprobet eum, qui minima solverit. Matth. 5. Nec probavit D. D. sufficere, quod satis patiantur. *Matth. 5.*

Secundò criminatur, quod nec unam literam pro mea sententia induxerim, cum ipse pro recentiorum sententia tot Scripturæ & Patrum induxerit autoritates. Respondeo: Eò magis mihi suspecta ejus sententia, quò plures induxit, quia per capillos & obtorto collo adduxit, sicut in præcedentibus satis dixi. Minus peccat, qui dubitat in cogitationibus suis, quàm qui dubia sua verbis divinis nititur statuere.

Dicit etiam, non constare sibi, qui pro articulis fidei opiniones Thomæ vel aliorum statuerint, quia Ecclesiæ lumina cum Scriptura adduxerit. Monet ergò, ut videam, quos appellem Theologistas. Dixi hodiè, & iterum dico, Permitto opiniones esse opiniones, neminiq; hoc vitio verto, Sed trahere repugnantem Scripturam in alienum sensum, pro confirmandis opinionibus, & in hoc pertinaciter stare, hoc dico Theologistarum esse officium.

Canon librorum. Ad aliud, de Canone librorum, ubi nixus Hieronymi & Concilii Floren. autoritate, mavult credere Concilio, quod à Spiritu sancto regitur, quàm mihi, Et gratias ago. Pie enim sapit, nunquam volui mihi credi. Sed respondeo breviter: Conciliet ipse primum Hieronymum sibi, qui in prologo galeato, Machabæorum libros & nonnullos alios manifestè inter Apocrypha recenset, qua autoritate fit, ut mihi liber Machabæorum sit gratus & probatus, sed contentiosis pateat ad repulsam, Satis hodie de Concilio dixi, imò, ut ipsemet D. D. dicit, Concilium non errat, si autem errat, non est Concilium, Et ut meo sensu loquar, Credo Concilium & Ecclesiam nunquam errare, in his quæ sunt fidei, in cæteris non est necesse non errare.

Quod verò exclamat, Latibulum hoc esse hæreticorum, qui hac fiducia quaslibet expositiones autoritatum refutarent vel reciperent Respondeo: Quare hoc non sunt conquesti S. Augustinus, Hieronymus, aliiq; victoriosissimi hæreticorum triumphatores, sed donatis ambiguis locis studuerunt certis & apertis locis pugnare? Hoc faciamus & de animabus in purgatorio.

Ad rem, Ad autoritatum solutionem dixit, à me contemptos esse Augustinum, Ambrosium, Bernhardum, Hieronymum, Gregorium, Isidorum cum glossa ordin. Hoc pro modestia, imò molestia Ecciana dixit, nimis cupidus movendæ invidiæ. Dixi hodie, non esse contemptos à me, & iterum dico. *Ecciana modestia.*

Quod autem meam glossam non accipit, non curo. Probet autem ipse & suam. Cum textus sit clarus de die Domini, & igne, in quo revelabitur dies Domini. Quod etsi potest trahi ad purgatorium, ut dixi, & sic sententiam D. D. non reprobavi, Purgatorium scilicet esse, non tamen potest hac intelligentia oppilari os contentiosum.

Item & illud Matth. 5. de carcere, non contempsi pro Ambrosii sententia, Quod addit D. D. verba Christi indicare, debere solvi usq; ad novissimum quadrantem, ideò de inferno intelligi non debere. Respondeo: Hoc satis eluitur per divum Hieronymum, qui adversus Helvidium hanc dictionem, Donec, rectè exponit, ut non cogatur significare, quod Ambros. cum D. D. hic ponit. Nam & sic Matt. 1. scribitur de Joseph: Nec cognovit eam donec peperit filium suum, & tamen *Matth. 5.* *Hieronymus adversus Helvidium.* *Matth. 1.*

men non sequitur, quod post partum cognoverit eam, Ita hic non sequitur, quod sit exiturus post solutionem, Sed solvet & non exibit.

Quod autem confutavit, quod non peccaverit mortaliter, dissentiens adversario, atq; quod & mortalia non sint contrita, & venialia purgantur in purgatorio. Dico, quod hic textus non loquitur de contritis mortalibus, nam contritum mortale jam non est mortale, & pœnitens jam non est dissentiens adversario suo, Ergò de dissentiente & sic permanente loquitur Christus.

Ecclesi. 11. Transeo illud de casu ligni apud Ecclesiasten, ubi Hieronymus dicit, intelligere per Austrum statum bonum, & per Aquilonem statum malum, Concedo utrumque, & nihil ad purgatorium.

Johan. 14. De mansione apud Johannem certa, ubi argutatur in hunc modum. Quomodo fiet certa, si fiat accessio gratiæ, cui debeatur altior mansio? Potest idem argui de quolibet fideli post Baptismum, cui est certa mansio ab æterno prædestinata.

Deinde in purgatorio existentes sic ordinati sunt, ut hoc modo ad certam mansionem veniant. Illud etiam humanum Argumentum nihil concludit, quod sequeretur descendentem cum pluribus peccatis melius habiturum esse, quàm eum qui cum paucis. Si hæc ratio bona est, timendum est, ne meretrix melior fiat quàm B. Virgo. Quasi non sint differentes gradus animarum in purgatorio, cum ipse hodie Sanctos, velut præ cæteris præstantiores, in purgatorio asseruerit.

Deinde Sylvestrinum argumentum inducit, quod prodesset eis, si perdurarent in pœnis, Nam sic & Martyribus expediret usque in diem judicii mori & pati, quasi ignoret D.D. ad certam mensuram pœnas esse animabus constitutas. Non ergò damnabile est, orare pro mortuis, sicut nec damnabile fuit, quod Apostolus pro se oravit, & orari petiit, cum tamen cresceret virtus ejus in infirmitate. Ita quilibet fidelis pro qualibet necessitate cujuslibet fidelis debet orare, debet adjuvare, non obstante, quod ille per necessitatem istam magis ac magis mereatur. *Sylvestrinum argumentum.* 1. Cor. 12.

Per idem volo solutum, quod contra observantiam Ecclesiæ & pietatem sit, quod dixi, Animam alienis suffragiis liberatam minus beari, quàm si per se satis patiatur in purgatorio. Hoc velut corollarium sumpsit ex dictis meis, ubi ego sensi animabus esse succurrendum, quantumlibet perfectius genus meriti esset justiciæ divinæ omnibus modis satisfacere.

Damascenum transeo cum termino meriti, & remitto ad præcedentia.

Item, iterum me carpit, quod nullo fulcitus testimonio, prorogo terminum meriti, Ipse autem nitatur multis, & neget. Respondeo, Nullis nititur & ipse, nisi violenter intellectis, ut satis dictum est.

Capere etiam me in verbis meis, volens, dicit, Me appellasse sententiam meàm opinionem, ergò malè oppositum appellaverim errorem. Dico sicut prius. Non solùm opinionem, sed & ignorantiam appello meam sententiam, errorem appellavi non contrariam opinionem, sed quod opinionem pro veritate statuunt.

Deinde autoritatem de Noe, Job & Daniel dicit, non valere tantùm pro extremo judicio, nec possim hoc convincere ex litera. Relinquo hoc judicio melius sentientis, cum textus manifestè habeat, quod pro homine ad tribunal, quod in morte fit. rapto, nec Job nec Daniel orent, quod omninò de judicio extremo intelligi oportet, aut saltem non de purgatorio, quia pro mortuis in purgatorio orant Noe, Job, Daniel, & omnes Ecclesiæ.

Ad autoritatem Apoc. rectè dicit, quod dæmones in inferno non laudant, sed blasphemant Deum.

Reliqua exclusus tempore D. Martinus Lutherus, vult signare in scheda, & ostendere D. D. & dominis Notariis, obtulit autem sequenti loco infra scripta. LUTHER.

Quod dæmones in inferno non laudant, sed blasphemant Deum, scio, Sed

Subtus terram. quod ideo subtus terram significet Purgatorium, in quo cantent animæ, non sequitur. Primùm, quod sunt in tribulationibus & pœnis, nec dum absterſit Deus omnem lachrymam ab oculis eorum. D. D. autem negat cantare esse in tribulationibus laudare Deum. Ideò contra seipsum loquitur, dum subtus terram in purgatorio laudem ponit simul & pœnas, in quibus non laudent. Nego autem & ego, Quod animæ ideò cantent, quia habent certissimum signum beatitudinis. Hoc enim signum certissimum fuit probandum. Deinde ego, sub terram, non dixi significare solum infernum, sed & alia, quæcunq; sub terra sunt, in quibus omnibus laus Dei abundat, Omnia enim sunt plena gloria & laude Dei, qui laudabilis est in omnibus operibus suis. Alioqui oportet D. D. non solùm purgatorium per subtus terram intelligere, sed etiam aliquod quartum, per subtus mare, cum eodem Apoc. 5. etiam subtus mare recitetur, & omnia, quæ in eo sunt. Rectius ergò creaturas omnes hoc quaternario intelligimus significatas, quàm ea, quæ D. Eccius imaginatur. Apoc. 5.

In tribulationibus laudare Deum, est cantare. Quod autem in tribulationibus laudare Deum, sit cantare, probo non esse à me fictum, ut D. D. dicit. Quia Rom. 5. dicit : Gloriamur in tribulationibus. Et Psal. 41. In die mandavit Dominus misericordiam suam, & nocte (id est, tribulationibus) canticum ejus. Et Jacob. 5. Tristatur aliquis, oret æquo animo, & psallat. Item : Benedicam Dominum in omni tempore. Omni, inquit, tempore, etiam adverso. Contrà, vituperatur ille, de quo Psal. Confitebitur tibi, cum benefeceris ei. Fateor autem hoc me non dixisse de damnatis subtus terram, sed ut excluderem sententiam D. D. volentis, quod cantare sit tantùm de beatitudinis securitate in purgatorio. Rom. 5. Esa. 41. Jacob 5. Psal. 31. Psalm. 41.

De Canone Missæ non est contentus, quod dormire in pace ad corpus retuli; quia dicit Canon: In Christo quiescentibus, non in sepulchro quiescentibus. Porrò quid referat ad animam, corpus in mari aut aëre versari ac non quiescere?

Item, quis (inquit) corpus exanime dicat dormire in pace? Respondeo: Nihil ista argutia valet, Nam quiescentes in sepulchro aut ubilibet secundum corpus jactati verè quiescunt in Christo, hoc est, ut Apoc. 14. requiescant à laboribus suis, videlicet quod separata anima à corpore jam non laborat in corpore in variis hujus mundi molestiis. Alioqui quomodo Christi corpus in sepulchro negabit dormire in pace, & quiescere in Deo, cum in tot locis de eo sic loquatur Scriptura, & cantet Ecclesia. In pace in idipsum dormiam, & requiescam. Et Psal. 16. Et caro mea quiescet in spe. Item Apoc. 14. Beati qui moriuntur in Domino. Item Stephanus Act. 7. Obdormivit in Domino. Quod sine dubio de corporali morte, tropo Scripturæ, dicitur. Si Eccio non dormit corpus exanime, sinat, quæso, illud dormire suscitaturo Deo & Scripturæ autoritati. Apoc. 14. Psal. 4. 16. Apoc. 14. Actor. 7.

In fine dicit, Orari à nobis pro pace, Non quam habent, sed quam habere à miseria pœnarum contingat purgatos. Respondeo: Hoc est petitio principii, quia pax illa securitatis, quam habeant, nondum est probata, Relinquitur ergò, quod in pœna sunt, & ut ab hac solvantur, & pacem habeant, oremus.

Hæc omnia sic volo dixisse, ut ostendam me ignarum esse eorum, quæ in purgatorio agat Deus, nimis eos audere, qui hujus ignorantiæ impatientes, potiùs fingere volunt sua, quàm confiteri, se ignorare. Mea probare non possum, sed nec illi sua. Quare rectè mea Conclusio id tantùm voluit esse, nec Scripturis, nec rationibus probatum, animas certas esse saltem omnes de salute sua, & gratiam in eis non augeri, sufficit, quod scimus eas pati & nos debere eis succurrere. Cætera Deo relinquenda soli.

Acta sunt hæc 10. Julij, præsentibus &c.

Eccius per Schedam respondit 11. Julij.

Solu-

SOlutiones Reverendi Patris apparent mihi insufficientes, potissimùm quod Augustinum dicat, non loqui de purgatorio, cum maximè id agat, scilicet de purgatorio. Neque negandum est, Animas defunctorum pietate suorum viventium relevari, cum pro illis sacrificium Mediatoris offertur, vel eleemosynæ in Ecclesia fiunt, sed hæc eis prosunt. Qui cum viverent, ut hæc sibi postea prodesse possint, meruerunt. Est enim vivendi modus, nec tàm bonus, ut non requirat ista post mortem, nec tàm malus, ut ei non prosint post mortem. Quocirca hic omne meritum comparatur, quo possit post hanc vitam relevari quispiam vel gravari. I nunc Luthere, & dic Augustinum hic non de purgatorio locutum.

Præterea non probat ad deletionem peccati venialis, requiri augmentum gratiæ. Fateor, augmentum gratiæ tollere aliquando venialia, sed etiam veniale tollitur satispassione. Unde Apostolus allegatus Rom. 7. non loquitur de veniali peccato, porrò si loqueretur satispassionem non excluderet. At de ejus consensu, velut impertinente, nihil dico in præsentia. Veniale, fateor, offendit, sed venialiter, quia hominem in odio Dei non constituit, nec inimicum Dei facit, quod alioqui cum gratia staret, ideò in purgatorio habent quidem peccata venialia citra inimicitiam Dei. Rom. 7.

At quod causatur me torquere autoritates per capillos ad propositum. Dispeream, si tota Disputatione vel unam adduxerit autoritatem tàm pertinentem, sicut ego hic adduxi. Sed hoc judicent Judices, non Lutherus.

Indignatur, cur non & Augustinus & Hieronymus causati sint hoc latibulum hæreticorum, quod dixi, Bone Deus, si non ubiq; clamet Augustinus & Hieronymus contra Pelagianos, Cyprianus & Ambrosius contra Arianos & Novatianos, eos pro arbitrio interpretari sacram Scripturam.

Petit, quod probem meam sententiam, cum suam probare non possit, meam verò probatam Judicum relinquo judicio.

De Donec alia est ratio Hieronymi ad Helpidium, quia aliunde probatur ex Scriptura, Mariam semper mansisse virginem, Igitur donec ibidem non dicit consummationem, quod hic non potest facere.

Porro de Rationibus meis gratia brevitatis non moror. Sed quod dicit, me certum fecisse ex dictis suis, quod animæ suffragiis viventium liberatæ minus beentur, Malè mihi imponit, Nec enim mihi somnia fingo. Reperietur enim in dilutione adnotationum mearum, noluisse Paschalem sua sibi minui præmia, Ideò maluisse ardere, Sed missa hæc facio, & Judicibus committo. Paschalis.

Porrò, non nego, quin in tribulationibus quis laudet Deum, Sed hoc loco accipi non potest, quod & in cœlo cantare eos dicit, & ab illis absterserit Deus omnem lachrymam &c. Unde liquet Lectori, quomodo sententiam meam invertat, Unde animæ in purgatorio cantant, secundum Johannem, Deo. Et quæro causam, explicet, nisi certitudinis gloriæ, Quare falsissimè comminiscitur, quod contra meipsum loquar. Unde non nego, bonos gloriari in tribulationibus, & cantare, Sed negavi illam glossam, quam ipse finxit, quod cantare sit in tribulationibus, Deum laudare, alioqui Angeli non canerent Deo & beati. Cantare in tribulationibus.

Quod errorem patentissimum defendere conatur, scilicet animas dormire somno pacis, scilicet quoad corpus &c. Quoniam anima separata à corpore non laborat in corpore variis molestiis. Vide vafriciem, qui cum solvendo ad corpus retulisset in sepulchro quiescentes, Jam se transfert ad quietem animæ à laboribus corporis. Sed heus bone vir, Est hoc quiescere à laboribus. quia videlicet, non in corpore molestias patiatur, tamen incomparabiliter majores molestias sentiat extra corpus in anima? quid juvat, si quiesco à febri, & infestor calculo?

De Christi quiete aliud est, Resurrectionem absq; corruptione expectante. Beati ergò, qui moriuntur in Domino. Sed quis dicturus est corpus beatum, nisi

per redundantiam animæ in corpus? Sic de B. Stephano, qui in Domino obdormivit.

Demum, inquit, me petere principium, Sunt in pace, & tamen eis petimus pacem. Et quia ridiculum est, referre pacem habitam ad corpus, sequitur, illam esse in anima scientiam securitatis.

Quod ait, Se sua probare non posse, reputo verissimum, Contra alii sua probant, quamvis pertinax & cervicosus etiam demonstrationibus non acquiescat, quin semper contenderet, non esse demonstrationem, velut Gregorius Arimi: & Petrus Aliacensis Aristoteli faciunt in rationibus de primo motore in 7. & 8. Physicorum. Quare cum communi concludo sententia, & in purgatorio gratiam non augeri, & eas certas esse de salute.

DE INDULGENTIIS.

Die XI. Iulij: quæ fuit dies Lunæ.

ECCIVS.

INprimis, antequam descendam in hanc Disputationem Indulgentiarum, protestor, non esse mentis meæ, aut propositum, velle hac mea Disputatione contravenire mandatis summi Pontificis, quibus mandat in Decreto incipiente: Cum postquam, non debere defendi vel prædicari, contrarium certis punctis de Indulgentiis, sub pœna excommunicationis, Sed magis esse intentionis meæ, defendere veritatem in eodem Decreto approbatam. Quo sic præfato, accedo ad impugnandam Conclusionem undecimam.

Dicere, Indulgentias esse utiles Christianis, est verum & pium, nec Indulgentiæ sunt vitium boni operis, Quare non videtur benè dictum, quod hoc affirmantes insaniant. Hoc probatur, quia Ecclesia in iis, quæ sunt fidei, non errat, & quæ respiciunt animarum salutem.

Imò, ut S. Cyprianus ait, Deus non permittit majorem partem Cleri errare, Sed in Conciliis generalibus, & per universitatem Cleri jam à trecentis annis Indulgentiæ reputatæ sunt utiles & piæ Christianis. Quod patuit in Concilio Vienensi, ubi approbatæ sunt datæ per Urbanum IV. pro venerabilis Eucharistiæ veneratione, Nam Concilium hanc addidit rationem motivam, ut Christi fideles essent magis parati ad obsequia venerationis & honoris Sacramento impendenda.

Urbanus IV.

Innocent. III.

Sic Innocentius III. in Concilio generali, ubi utilissimam constitutionem: Omnis utriusque: à tota Ecclesia receptam, edidit, de Indulgentiis quoque disposuit hospitaliorum, dicens: Injungimus vobis in remissionem peccatorum, quatenus de bonis vobis collatis grata eis subsidia charitatis erogetis, ut per subventionem vestram ipsorum inopiæ consulatur, & vos præponat, & alia, quæ Domino inspirante feceritis, ad æterna possitis gaudia pervenire. In eodem quoque Concilio limitata fuit inferiorum Prælatorum Indulgentias dandi potestas, qui in Lugdunensi Concilio deinde fuit approbata. Sed si Indulgentiæ essent vitium boni operis & Christianis inutiles, quid opus esset collationem, vitii operis minuere in inferiori Prælato, & conferre in plenitudinem potestatis?

[illegible]nense Conc.

[illegible]antiense Conc.

[illegible]

Accedit, quod laudabile Constantiense Concilium, quod & inter errores damnavit Indulgentiarum contemptum, contulit Indulgentias omnib. in Concilio existentibus, & feria sexta jejunantibus. Quod fuisset bona opera tantorum Patrum inquinare & inficere. Et Gerson, quem Reverendus Pater illustrem Theologum appellat, sicut fuit veri & honesti studiosissimus, is decidit, Indulgentiarum concessionem non esse parvipendendam seu contemnendam, sed devote amplectendam, in fide, spe & charitate Domini nostri Jesu Christi, qui talem potestatem clavium ecclesiasticarum dedit hominibus. Constat enim, quod fructuosior

ctuosior est & Deo acceptabilior operatio talibus Indulgentiis innitens, quàm altera & cæteris paribus non innitens. Hæc Gerson.

Sic & alii Sancti & optimæ existimationis viri, tempore datarum Indulgentiarum, voluerunt, quæ à B. Gregorio quoq; datæ sunt ante nongentos annos, & Paschalio ante sexcentos annus. Unde sola tanti Patris autoritas debet quemlibet Christianum movere, ut credat Indulgentias esse utiles Christianis, Quamvis non ignorem, quod Wilhelmus Altisidorensis referat non defuisse, qui etiam vivente B. Gregorio, sancto Patri in Indulgentiis contradixerint. *Wilhelmus Altisidorensis.*

Porrò hoc addam, Si Indulgentiæ sunt vitium boni operis, hoc potissimum meo arbitratu ex eo suspicari possem, quod sunt satisfactoriæ, sed per opus satisfactorium non minùs meremur, quàm si non esset satisfactorium, alioqui præstaret nos nullà facere opera satisfactoria, ne merita nostra pro isto statu minueremus. Sed in benedictionibus seminantes, de benedictionibus quoque metemus. Sed hic audiam Reverendum Patrem. Accedat tantus totius Christianitatis consensus in Jubileis, per summos Pontifices celebratis, per Bonifacium, Clementem VI. Urbanum VI. Nicolaum V. integerrimum & doctissimum Pontificem Sixtum IV. & quod communi consensu Christianissimorum Regum & Principum pro passagiis & cruciatis, summus Pontifex plenissimas sæpè dedit Indulgentias.

Cum ergò fides Ecclesiæ sit indefectibilis, pro qua Christus rogavit, ut non deficeret, Luc. 22. & pollicitus est, se nobiscum esse omnibus diebus usq; ad consummationem seculi Matth. 28. Non est admittendum, Ecclesiam cum animarum pernicie tanto tempore errasse, & quia Decreta summorum Pontificum ab omnibus communionem Ecclesiæ sanctæ habentibus, sunt acceptanda, ut ait Gregorius can. Præceptis, 12. dist. Item can. Omnia Decretalia, 24. quæst. 1 cum multis concordantibus, & Pontifex Modernus sub pœna excommunicationis latæ sententiæ definivit, Indulgentias esse utiles ad pœnam peccatis debitam, iis, qui charitate jungente membra sunt Christi, delendam. Et quod hujusmodi remissio ex merito Christi & Sanctorum, autoritate summi Pontificis, quasi compensetur. His omnibus persuasum volo Christiano fideli, Indulgentias non esse vitium boni operis, nec dicere, Indulgentias Christiano esse utiles, esse insanire, quod nihil aliud est, quàm dicere, totum Clerum in Ecclesia tanto tempore insanivisse. *Luc. 22. Matth. 28. Gregorius.*

LUTHERUS.

DUODECIM argumentis impugnat egregius D. D. Conclusionem meam undecimam, Ad quæ priusquam respondeam, primò diluam illud, q. insaniam esse dixi, haberi Indulgentias bonas Christiano, esseq; eas vitium boni operis. Dico ergò, quando Propheta Psal. 40. audet insanias falsas appellare, & Psal. 119. iniquorum fabulationes, ipsas traditiones hominum, quæ de se non erant malæ, nisi quod malam fiduciam adversus justiciam Dei præstabant insipientibus. Quanto magis insania est, Indulgentias quæ neq; præceptæ, neq; consultæ sunt, neq; necessariæ ad salutem, Imò remissiones sunt bonorum multorum operum, haberi pro bono Christianorum? Cum omne bonum nostrum & necessarium ad salutem comprehensum sit in Præceptis & Consiliis. Imò amplius dico, Quando saluberrima Dei Lex, teste Ezechiele & Apostolo Paulo Rom. 7. non est bona homini, imò occasio peccati, sola autem gratia bonum Christiano, Quanto magis Indulgentiæ, quę nedum cum gratiæ, sed nec cum legis ullus bonitate ullo modo comparari possint? cum sint nihil & privatio quædam bonorum operum, haberi debent pro bono. Non quod noxias aut perniciosas arbitrer, ut dicemus. *Traditiones hominum, insaniæ falsæ sunt. Psal. 40. 119. Rom. 7.*

Quando ergò egregius D. D. dicit, Primò Ecclesiam in iis, quæ sunt fidei, non errare, nec in iis, quæ respiciunt animarum salutem, rectè dicit, sed tales non sunt Indulgentiæ. ut dictum est.

Quod autem Cyprianus dicit, Deum non permittere, quod major pars Cleri *Cyprianus.*

erret, Viderit ipse quid dixerit. Certum est, quod tempore Arianæ perfidiæ major pars & eloquentiorum Episcoporum & doctiorum virorum erravit in tanto articulo fidei, adeò ut nullus catholicus Episcopus fermè resideret in cathedra sua.

Urbanus IV. Quod dicit, In Conciliis generalibus jam trecentis annis habitis, Indulgentias utiles & pias Christianis, & in Concilio Vienensi approbatas, quas Urbanus IV. pro reverentia venerabilis Eucharistiæ in fidelibus excitanda largitus est. Respondeo: Nunquam negavi esse utiles Indulgentias, sed non Christianis, hoc est, fervidè ascentibus, Christum secundum nomen suum amantibus & quærentibus. iis enim ingrata est remissio operum, grata verò impositio operum. Secundò dico, Quod in iis rebus non est respicienda persona ullius sive Concilii, sive Papæ, sed quid dicatur, præsertim quando hic error de Indulgentiis, ut in re non necessaria, non est periculosus, cæteris tamen paribus, hoc est, si sciant eas esse non necessarias, nec in eis confidant.

Innocent. III. Ad secundum, de Concilio generali & Innocentio III. qui injunxit pro dispositione hospitaliorum, ut in remissionem peccatorum conferrent grata subsidia &c. Dico me adhuc non intelligere hoc verbum Papæ, cum remissio peccatorum mihi videatur esse aliud, quàm Indulgentiæ, atque si esset idem, dico sicut prius.

Lugdunense Concilium. Ad tertium. De Lugdunensi Concilio, in quo approbata dicitur limitatio potestatis conferendi Indulgentias inferiorum Prælatorum, Admitto totum. Quod autem sequitur, Si essent inutiles, non fuisse necessarium collationem vitii operis minuere in inferioribus Prælatis. Dico Indulgentias esse vocatas à me vitium operis, secundum quod impugnatus sum a D. D. Conclusione mea 42. in Resolutorio, ubi sic dixi: Non quod veniæ sint malæ & noxiæ, sed quod abusus perversus nocet, dum tale opus non facerent, nisi veniæ essent. Sic enim finis operis hujusmodi fit ipsa venia, & clarissimum est, quod rarò homines contribuerent, nisi Indulgentiæ promitterentur. Ideò semper ibi est periculum, saltem vitiosi operis.

Constantiense Concilium. Quartò induxit laudabile Constantiense Concilium, quod inter errores cæteros damnavit contemptum Indulgentiarum. Respondeo: Nunquam ego contempsi aut contemnendas esse docui, nisi contemptus intelligatur hoc modo, quod incomparabiliter meliora possumus eisdem expensis facere, quibus Indulgentiæ redimuntur, vel quàm sunt Indulgentiæ ipsæ. Quare prærogativa melioris non est contemptus deterioris. Sicut aurum non est contemptus ligni aut fœni, etsi præstantius.

Gerson. Per idem ad quintum, ubi Gersonem inducit, Indulgentiarum concessionem non esse parvipendendam, Addo, in suo genere, seu, sicut ipse dixit, cæteris paribus. Nec credo hanc sententiam D. D. satis placere, quod Indulgentiæ sint suscipiendæ in fide, spe & charitate, cum tenuerit satisfactionem impleri & remitti posse, etiam iis, qui sunt extra gratiam. Admitterem quod fructuosior sit operatio innitens Indulgentiis, quàm altera non innitens, cæteris paribus, modò cætera illa paria rectè comparentur, Sicut non nego meliorem esse posse unam Orationem Dominicam Laici, quàm omnes horas canonicas unius Sacerdotis.

Gregorius. Paschasius. Sextò inducit B. Gregorium ante nongentos annos, Paschasium ante sexcentos annos dedisse Indulgentias, quamvis, recitante Wilhelmo Altisidiorensi, aliqui contradixerint S. Gregorio. Respondeo: Nondum habeo fide dignam historiam de Indulgentiis Gregorianis. Tamen quidquid sit, non ideò sequitur, Indulgentias esse aliud, quàm Indulgentias, hoc est, remissiones bonorum operum, quas nemo bonas poterit appellare Christianis, quantumlibet sancta Concilia vel quamlibet sancti eas dederint vel approbaverint. Ideò D. D. non solùm contra me agat solis nominibus autoritatem, sed & ipsius rei veritatem.

Septimò, Suspicatur eas esse ideò boni operis vitium, quia sunt satisfactoriç. Dico

Dico quod sunt satisfactoriæ, sed remissiones satisfactionis, nec habendæ, ut opus satisfactorium. Ideò malè hoc argumento comparantur operibus satisfactoriis, quasi ideò merita nostra minuantur, si Indulgentiæ relinquantur, Imò contrarium verius est, merita augentur, dum Indulgentiæ relinquuntur.

Octavò, Dicit consensu fidelium receptum annum Jubileum Bonifacii VIII. Clementis 6. Sixti &c. Respondeo: Quis scit, si consensus fidelium eum receperit. Nec est Bonifacius tantæ opinionis, ut quidquid gesserit, statim pro re benè gesta habendum sit, præsertim in re non bona nec necessaria ad salutem, Qui & alia monstra perpetravit, quæ in rebus necessariis malum exemplum præbuerunt. *Jubileus. Bonifacius VIII.*

Nonò, quod dederunt Romani Pontifices consensu Christianissimorum Regum & Principum Indulgentias pro passagio. Dico sicut prius, non est miraculum, quod Deus hæc contemnat & sinat agi & agere, quæ impertinentia sunt ad salutem, qui in hoc super nos vigilat, ut doceat utilia, ut Apostolus Titum 3. dicit, hoc est, præcepta sua & consilia. *Tit. 3.*

Decimò, Arguit fidem Ecclesiæ esse indefectibilem & Christum nobiscum, ideò Ecclesiam non potuisse errare tanto tempore cum animarum pernicie. Dico non tota Ecclesia erravit. Deinde si etiam erraret in iis rebus nihili (semper de Christianis loquor) non est periculum salva fide, Variari opiniones & errare in temporalibus, non tollit Ecclesiam Christi. *Fides Ecclesiæ indefectibilis.*

Undecimò, Decreta Romanorum Pontificum acceptanda esse contendit. Respondeo: Sine dubio sunt acceptanda, Sed tamen cum judicio, ut habetur dist. 21. cap. Anastasio, Quia Romani Pontifices homines fuerunt, & homines circum se habuerunt, errare potuerunt. Deinde nullum est Decretum, quod præcipiat Indulgentias redimere, nec est usq; hodie, quod Indulgentiarum valorem apertè declaraverit. *Romani Pontifices.*

Ultimò, de Moderni Pontificis definitione, esse videlicet utiles Indulgentias, & de merito Christi & Sanctorum acceptas. Respondeo: Nec ipse satis exprimit, nec probat vel una syllaba, quæ dicit: De quare copiosius in actis meis Augustensibus dixi. Non sequitur ergò totum Clerum in Ecclesia tanto tempore insanivisse, cum interim semper fuerint, quibus & displicuerint, qui & contradixerint saltem privatim Indulgentiis, ut testatur vulgatissimum proverbium: Indulgentiæ sunt piæ deceptiones. *Indulgentiæ sunt piæ deceptiones.*

ECCIUS.

ACCEPI Reverendi Patris sententiam, in multis mitiorem & æquabiliorem, quàm verba Conclusionum prætenderent, aut alia sua Scripta mihi videbantur significare. Neq; mei est instituti, indiscretas Indulgentiarum proclamationes aut abusus defendere, sed veritatem, & quantum Indulgentiæ rationabiliter datæ possunt prodesse, tutari. Et ut sim brevis, non discutio de excusatione suæ Conclusionis. At cum assumit Indulgentias non præceptas, non necessarias esse, fatemur. Sed in hoc toto meo exili judicio apparet esse difficultas nostræ dissentionis principaliter, quia Reverend. Pater dicit, Indulgentias non esse nisi remissiones bonorum operum, quam interpretationem apud nullum Indulgentias vel dantem vel admittentem memini me reperisse, quoniam sic Indulgentiæ essent verè noxiæ, periculosæ & damnabiles. Cum sic Concilia & summi Pontifices remitterent hæc bona opera, ut vel sic homo nō mereretur tantam beatitudinem, quod est contra animarum salutem, vel homines decepti remissione bonorum operum ad purgatorium mitterentur, ut pœnas hîc non dilutas ibidem sustinerent, quod revera damnabile est. Unde omnium vel dantium vel admittentium Indulgentias unus consensus est, Indulgentias non esse bonorum operum remissiones, sed remissionem esse pœnæ temporalis pro peccato contrito adhuc debitæ, & non solutæ. Sicut Leo Modernus Papa expresse in præfato Decreto definit, quod Sixtus IV. ante eum expressissimè fecit tempore Jubilei sui. *Leo X. Sixtus IV.*

Sermo vulgaris de Indulgentiis D.M.

Unde concordare non possum, quod Reverendus Pater in suis Resolutionibus dicit, Indulgentias solùm datas pigris, quod etiam in Sermone vulgari affirmat non volentibus implere Canones pœnitentiales. Et tamen in eodem Resolutorio dicit Canones pœnitentiales pigris impositos, quod viri, alioqui strenui, omnem vitam pœnitentiam agerent. Unde infelicissimæ essent Indulgentiæ, si essent bonorum operum remissiones.

Soluturus ad primum respondit, Indulgentias non attinere ad animarum salutem, cùm profectò maximè intersit salutis animarum, an salutem promoveant vel impediant. Interest etiam fidei nostræ, an Papa, ut Christi Vicarius, pœnas peccato debitas facta recompensatione per merita Christi & Sanctorum possit remittere & delere.

De Cypriano objecit mihi, quod occurrebat Cyprianum legenti, quamvis non plenè mihi constet, an sicut in Græcia, ita & in aliis regionibus Ecclesiæ major pars Cleri fuerit infecta.

Deinde ad Concilia respondit, Indulgentias non esse bonas Christiano, id est, qui fide & charitate Christum sequatur. Hoc certè dicta Conciliorum destruit & Indulgentiarum largitionem, quia non nisi Christi fidelibus & contritis & confessis sub communi forma conceduntur, Quare communi sententia Indulgentiæ non sunt bonæ malis, quia eas non consequuntur, sed bonis & verè Christianis.

Senecæ dictum.

Non accepto, quod Reverendus Pater dictum Senecæ hìc usurpat, Non attendendum, quis, sed quid dicatur, quoniam maximè in iis, quæ sunt fidei, attendere oportet etiam, quis dicat, & Concilium legitimè congregatum, est ab omni Christiano audiendum.

Dicit errorem non periculosum, si hìc de Indulgentiis erretur. At mihi contrarium videtur, cum periculosi errores fuerunt judicati, qui sacris ordinibus vestris fratrum Mendicantium ab initio detraxerunt.

Ad Innocentii in generali Concilio Constitutionem dicit, se non intelligere quomodo valeant, vel Indulgentiæ sit remissio peccatorum. Dico, ut semper, non dabo, tàm solenne Concilium & legitimum potuisse errare, cum à Spiritu sancto non derelinquatur, & remissio peccatorum intelligenda sit quoad pœnam, quia nomen peccati non semper pro culpa, sed etiam pro pœna culpæ debita usurpatur, sicut apud Machabæos, ut à peccatis solvantur, quod de culpa nequit intelligi mortali, sed de pœna culpæ debita. Etsi Indulgentiæ dicantur dari, ut absolvantur à pœna & culpa, Eas consequentes nullus existimare debet Indulgentias remittere culpam, sed quia Papa concedit, ut à culpa, mediante Sacramento pœnitentiæ, à deputatis Commissariis absolvantur, & deinde Indulgentias, id est, pœnarum remissiones consequantur. *2. Mac. 12*

Hic continuavit Eccius hora 2. die 11. July, 1519.

Quod verò se excusat, quod dixit, Indulgentias esse vitium boni operis, quia & ipse voluerit cæteris paribus opus bonum cum Indulgentiis esse melius, quàm sine Indulgentiis. Sed sicuti fieri soleat, quia ita homines Indulgentias redimant, ut bona opera illa sine Indulgentiis non facerent, Quamvis pleraq; super illo dicto afferri possent, & in simili, quando vicini propter amicitiam vicinorum conveniunt ad oblationes & offertoria plus quàm intuitu mortuorum. Attamen mihi apparet meliori judicio, semper salvo hoc non esse vitium boni operis. Primum ex eo, quia sacrum Concilium per Indulgentias vult excitare homines ad bona opera. Secundò, quia esto, quod tale quid faciant, vel exhibeant, propter Indulgentias consequendas, tamen ista opera ex illo fine non inficiuntur, quoniam finis iste Indulgentiarum non discrepat à fine ultimo, ita quod pœnarum remissio congruenter in Deum ordinatur, alioqui præscindendo subordinationem finium paucissima vel nulla essent bona opera.

De contemptu Indulgentiarum, per Constantiense Concilium improbatum, dicit Reverendus Pater, se illas non contempsisse, fateor ingenuè, si eo semper

per fuisset usus moderamine, sicut se hodie exposuit, & fortè ejus interpretationi est standum, & in conscientia sine foro, Tamen scriptus ejus Sermo vulgaris aliam exhibet intelligentiam Laicis. Sed hoc nihil ad me.

Ad Gersonem respondit admittendo, tamen arbitratur Gersonem mihi adversari, qui Indulgentias tunc utiles reputat, quando fide, spe & charitate percipiuntur, quod ego aliàs renuerim, posse fieri satisfactionem in peccato mortali. Dico & ipsum Christianissimum Cancellarium hoc tenere, aliquem posse satisfacere de injuncta pœnitentia in peccato mortali, alioqui imprudentissimè agerent confessionum auditores, durantem imponendo pœnitentiam. Sed in quispiam Indulgentias in peccato mortali consequatur, nihil ad rem, Ratio diversitatis est obvia, quoniam Indulgentiæ non solent concedi, nisi contritis & confessis, Ideò non mirum, si peccatores harum non sunt capaces, quia Indulgentiæ tantum valent, quantum sonant. *Gerson.*

Subjunxit Reverendus Pater. Orationem Dominicam Laici tantùm valere, sicut horas canonicas Clerici, si cætera sunt paria, illud non admitto.

De B. Gregorio dicit, se nondum receptam vidisse historiam. At tam constantissima fama, sicut B. Augustinus lib. de tri. de Alexandria inquit, hoc negare non permittit, negat autem Indulgentias esse satisfactorias, sed solùm sint remissiones bonorum operum. In hoc credo principali nos dissentire, & magnam partem controversiæ hîc fundari. At prius memini Indulgentias esse non remissiones bonorum operum, ut credit Reverendus Pater, sed remissiones pœnarum peccatis debitarum. Unde homo verè Christianus accipiens Indulgentias, non minora, sed plura facit bona opera, quàm si non consequeretur Indulgentias Sic autem intelligo Indulgentias esse satisfactorias, sicut Papa Sixtus, Clemens VI. Papa Modernus declararunt: non quod consecutus Indulgentias satisfaciat, sed quia nullum malum manet impunitum & nullum peccatum manet inultum (can: sicut primi de pœnit. dist. 1.) Ita Vicarius Christi dispensator ejus thesauri, ubi homo pro pœna peccati non reddit æquivalens, ipse ex thesauro sibi commisso merito Christi sufficientissimo illud recompensat, & pro eo satisfacit.

Quare concessi in prioribus, Indulgentias de se non delere culpam sed pœnam, Et quod sit talis remissio pœnarum in Indulgentiis, & non remissio bonorum operum, patet per illud Esaiæ: Spiritus Domini super me, eo quod unxerit me, ad annunciandum mansuetis misit me, ut mederer contritis, ac prædicarem captivis Indulgentiam, & clausis apertionem. Christus eadem verba de se assumens, pro verbo, Indulgentias, remissionis nomen accepit. Sic Theophilus ait, ut B. Thomas renarrat, Nam prius ab inferis animæ omnium tenebantur, donec venit, qui prædicaret captivis remissionem. *Esa. 61.* *Theophilus.*

Deinde contendit Reverendus Pater, merita augeri relictis Indulgentiis, Hoc ego non video, quoniam, ut dixi, non redimentes vel relinquentes Indulgentias aliquando istam pecuniam in bonis conviviis volunt consumere, non merita augere. Fateor, quòd aliquando posset quis facere majus op⁹ meritorium cum illa pecunia, q̃ si redimeret Indulgentias, casus non oportet specivocari.

De Jubileis celebratis non vult admittere, accessisse consensum fidelium, & suspecta Bonifacii VIII. vita. potest suspectum facere ejus Jubileum. Dico, satis magnum esse populi consensum, quod ex toto Christiano orbe in Jubileo Christi fideles confluunt, quomodo aliàs consensum fidelium probari possit, non video. *Bonifacius VIII.*

Quod consensu Principum dixi pro passagio & cruciatis à summo Pontifice Indulgentias datas. Respondet parum conficere, si hic erraverint in re nihili, quasi nihil esset, Christi fideles decipere, & unanimem Christianorum Principum & Regum consensum in tam fallacem descendere fidelium deceptionem.

Præterea, nullum, ait, esse Decretum expressum & clarum super Indulgentiis. Oppono ei declarationem Sixtinam, & jam novissimè declarationem Moderni *Leo X.* *Vide supra 204.*

derni Pontificis, ubi inquit, Romanam Ecclesiam, quam reliquæ, tanquam matrem, sequi tenentur, tradidisse Romanum Pontificem Petri Clavigeri successorem, & Jesu Christi in terris Vicarium potestatem clavium, quarùm est aperire tollendo illius in Christo fidelibus impedimenta, culpam scilicet & pœnam pro peccatis actualibus deletam. Culpam quidem, mediante Sacramento pœnitentiæ, Pœnam verò temporalem pro peccatis actualibus secundum divinam justiciam debitam, mediante Ecclesiastica Indulgentia posse pro rationabilib. causis eisdem Christi fidelibus, qui charitate jungente sunt membra Christi, sive in hac vita, sive in purgatorio, Indulgentias ex superabundantia meritorum Christi & Sanctorum, & tàm pro vivis, quàm pro defunctis Apostolica autoritate Indulgentiam concedendo, thesaurum meritorum Christi & Sanctorum dispensare &c. Ubi clarè determinat cum sequentibus, Indulgentias non esse remissiones bonorum operum, sed remissiones pœnarum, quæ fiat compensatione facta meritorum Christi.

Indulgentiæ sunt piæ fidelium deceptiones.

Et quod rationabar, Ecclesiam tot annis totam non errasse, Respondit, non totam Ecclesiam errasse, quia semper interea fuerint, quibus hoc negocium fuerit suspectum. Hinc vulgatum illud: Indulgentiæ sunt piæ deceptiones fidelium. Ad quod dico: Quando alicujus rei habenda est ratio, non quod quisq; dicat, sed quod boni, docti, honesti & optimi statuunt, audiendum est. Quod enim fuerunt probatissimi & honestissimi viri, per totum Christianum orbem in trecentis annis & horum aliqui in catalogum Sanctorum relati, non tamen Indulgẽtias hoc pacto ꝓbaverunt, etiamsi abus⁹ eis sicut in omni re displicuerit. Thomas sanctus est, Bonaventura, Albertus Carmelita, Bernhardinus & alii magni Viri, Ales, Gerson, Capistranus &c. qui tamen Indulgentiarum concessionem non reprobarunt. Quare nihil refert, quod Johanni Wickleff & Ulrico Kalteisen in Anglia, Domino Johanni de Wessalia, qui tamen hoc retractavit Maguntiæ, Bohemis Indulgentiarum concessiones non placuerunt.

Quare concludamus, Indulgentias rationabiliter datas, ad Dei honorem & fidei exaltationem, non esse inutiles Christi fidelibus devotis non præsumentibus, sed eas cum humanitate & gratiarum actione accipientibus, abusibus resectis & repulsis, ut sic potiùs de toto munere Deo gratias agamus, quàm ut illud superbè contemnamus, Semper in animo habentes, optimam indulgentiam esse veram contritionem. Tamen omninò, si hodiè exposita sententia fuit mens Reverendi Patris, maluissem, ut illud clarè dixisset, & simplicibus non dedisset occasionem aliud cogitandi, quia nemo est omnium auditorum, qui sensum hodiè datum intellexerit in Conclusione undecima: Dicere Indulgentias esse bonum Christiano, est insanire, Sunt enim verissimè operis boni vitium. At sum benè contentus de sua expositione, quantum ad me attinet.

LUTHERUS.

CONTRA Solutiones meas opponit egregius D. D. Primò, Indulgentias non esse remissiones bonorum operum, nec se vidisse, qui hoc assereret, Sequi etiam ad hoc, Indulgentias esse verè periculosas, noxias & damnabiles, esse potiùs eas uno consensu dantium & admittentium remissionem pœnarum pro peccatis debitarum, Respondeo: Satis admiror, quid hæc verba D. D. velint, cum sine dubio per pœnas pro peccatis debitas, intelligant omnes labores satisfactionis, quæ tertia pars est pœnitentiæ. Inter quos certè sunt bona opera, eleemosynæ, orationes, jejunia, vigiliæ & similia. Ad quod est expressus textus lib. 5. c. Cum ex eo. Ubi Papa dicit, Per indiscretas Indulgentias enervari pœnitentialem satisfactionem, Et omnes Bullæ Indulgentiarum fermè hanc clausulam habent: De injunctis pœnitentiis relaxamus.

Sed age, dato, quod essent pœnæ & non opera, Dico pejus esse, remitti pœnas quàm opera. Cum vita passiva & pœnosa plus perficiat aut prosit, quàm mere activa,

1. Cor. 12. Deut. 32. activa, ut Apostolus 2. Corinth. 12. Cum infirmior, tunc fortior sum. Purius est enim opus, quod solo Deo operante, nobis patientibus, perficitur, quam quod nobis cooperantibus efficitur. Juxta illud Deuter. 32. Ego percutiam & sanabo, occidam & vivificabo. Quare ad sensum egregii D. D. plura absurda sequuntur ex Indulgentiis, quàm ad meum sensum, Et sane nescio, an verissime dicam.

Secundo, non potest concordare, quod dixi, Indulgentias solum pigris esse datas, & Canones similiter tantum pigris impositos. Dico: Non memini me dixisse, Canones esse pigris impositos, Si autem dixi, sensus meus est, quod strenui & ferventes sive pœnitentes plus faciunt, quàm Canones exigunt.

Tertio, Contendit eas esse necessarias ad salutem, quia expedit nosse, an promoveant, nec ne, ad salutem.

Etsi non fateatur, necessarias esse ad salutem, expedit tamen scire, promoveant ad salutem, nec ne. Respondeo: nec hoc est necessarium scire, sed si nocerent saluti, Non enim est necessarium scire non necessaria ad salutem.

Item, Quod interest, An Papa per merita Christi possit remittere, Nescio an intersit. De meritis Christi postea.

Post hæc dicit, Meam sententiam destruere dicta Conciliorum & Indulgentiarum largitionem, quæ communi forma concedunt contritis & confessis. Respondeo: Non ideo destruit mea sententia dicta Conciliorum, quia sunt contriti & confessi, qui pigri sunt ad solvendas satisfactiones, quos Scriptura etiam infirmos vocat, & propter hos damnandæ non sunt Indulgentiæ.

Reprehendit etiam in me, quod usurpavi dictum Senecæ, Non quis, sed quid dicatur, quod in his, quæ sunt fidei, attendere oporteat, etiam quis dicat. Respondeo: Hoc non est ad propositum, quia materia Indulgentiarum non est materia fidei. Deinde, in materia fidei multo maxime opus est attendere, non quis, sed quid dicatur, quia non est respectus personarum habendus, sicut manifeste præmonuit Matth. 7. & 24. Attendite à falsis Prophetis, qui ad vos veniunt, &c. Item, multi veniunt in nomine meo, dicentes: Ego sum Christus. Et Johan. 10. Oves meæ vocem meam audiunt. Proinde etiam summo Pontifici non temere credendum est, ut stet regula Johannis Apostoli: Charissimi, probate Spiritus, utrum ex Deo sint. — *Senecæ dictum.* Matth. 7. & 24. Johan. 10. 1. Johan. 4.

Dicit deinde, Periculum esse in errore Indulgentiarum ex eo, quod periculosus error habitus sit eorum, qui ordinibus Mendicantium ab initio detraxerunt. Quidquid sit de detractoribus, per hoc non probatur error periculosus in Indulgentiis, nec mox error est, quod ordines Mendicantium vel sacerdotes Ecclesiarum errorem indicaverint. Per idem, ad id, quod dicit, Concilium non errare, quia regitur à Spiritu sancto, Addo ego, scilicet in his, in quibus regitur à Spiritu sancto, id est, in rebus fidei. Et ut aliquando dicam, non dixi errasse in Concilio, in dandis Indulgentiis, sed postea.

Mac. 12. Esa. 53. Transeo illud, quod remissionem peccatorum intelligit remissionem pœnarum, cum sæpe peccatum pro pœna accipiatur, 2. Machab. 12. Ego non sæpe invenio peccatum pro pœna accipi, nisi forte, ubi de Christo scribitur, Quod peccata nostra ipse portavit, quod tamen & ipsum non ausim dicere simpliciter pro pœna accipi. Sed hæc extranea. — *Gerson.*

Confutaturus illud, quod venias dixi esse vitium operis, dicit esse subordinationem finium in operibus, ideo si veniæ referantur in Deum, non vitiant opus. Respondeo: Da exemplum demonstrandi. Dixi enim hodie raros inveniri, qui tantum darent gratis & propter Deum, quantum dant pro Indulgentiis, Ex fructibus ergo cognoscetis eos, Imo si audiant melius se posse facere, quàm redimere Indulgentias, probabile est, nullas esse redempturos Indulgentias.

De contemptu Indulgentiarum dicit: Si fuissem usus hoc moderamine, standum esset ejus declarationi. Verum vulgaris sermo aliam indicat Laicis intelligentiam. Respondeo: Videat diligentius eundem Sermonem egregius D. D. &

inveniet me expressis verbis dixisse, non esse contemnendas Indulgentias, sed relinquendas liberas, Neminem esse absterrendum, sicut neminem urgendum, Esse videlicet pigrorum solatia. Quare sine mea culpa hanc declarationem & satis moderatam sententiam non intelligunt.

Transeo illud de Gersone, ubi dicit, Aliud esse satis facere in peccatis, & redimere Indulgentias in peccatis. Quia in iis obstat forma concessionis, quæ solum confessis & contritis permittit Indulgentias, Illic vero & ipse Johannes Gerson secum sentiat. Dico: Relinquendo hoc tanquam extra capacitatem intellectus mei, vere enim non capio, quomodo peccator possit satisfacere in peccatis, & non etiam possit recipere licentiam non satisfaciendi, cum plus videatur requiri ad operum perfectionem, quam ad omissionem.

De Gregorio, Etsi Historia non habeatur recepta, tamen famam dicit non permittere negari, Dico: Famæ temere nemo credat, & transeo.

Tandem ad id redeo, quod Indulgentiæ sint satisfactoriæ, & non remissiones bonorum operum, sed pœnarum, fortassis contendimus in æquivoco, quod satisfactorium D. D. appellat, quia permittitur virtute Indulgentiarum, ut non satisfaciat, & hæc permissio non satisfactionis pro satisfactorio habeatur; Ego satisfactorium appello, quod implet satisfactionem, non omittit.

Spiritus Domini super me, &c.

Adduxit etiam autoritatem Esa. 61. ubi Christus Luc. 4. legens ex Isaia, dicit: Spiritus Domini super me, eo quod unxerit me, prædicare captivis Indulgentiam, Ubi Christus remissionem dixit, Addidit Theophilum, qui exponit, quod animæ tenebantur &c. donec venit, qui prædicaret captivis redemptionem, Quod illa autoritas nihil faciat ad rem, ipsa verba & consequentia textus declarant, quia Christus ibidem dicit: Hodie impleta est Scriptura hæc in auribus vestris. Deinde, quia loquitur de vero anno Jubilei, hoc est, de plenitudine temporis, de corona anni benignitatis, & non de remissionibus pœnarum, sed de remissione peccatorum, de qua tota Scriptura loquitur, cum Jubileus Bonifacianus tanto post tempore cœperit. Item quod neget augeri merita relictis veniis transeo, quia non per hoc confutatur, quod aliquando pecuniam eandem volunt consumere in conviviis. *Esa. 61.* *Luc 4.*

Verus annus Jubileus.

De Jubileis celebritatis dicit, satis magnum esse populi consensum, quod ad Indulgentias fideles in toto Orbe confluunt, excepta tamen Italia & Roma, nec videt quomodo alias possim probare consensum fidelium. Respondeo: Eum consensum ego probarem esse fidelium, qui re patefacta & veritate Indulgentiarum exposita, fideles ad confluendum moveret. Nunc vero confluunt ignorantes, quid & quare, cum major pars credat se rem necessariam & meritoriam facere.

Post hoc de passagiis & cruciatis arbitratur egregius D.D. non esse rem parvi momenti, tot fideles decipi, præsertim Magnates. Respondeo: Nec est res magni momenti, quandoquidem & divus Hieronymus Matth. 23. de sanguine Zachariæ Prophetæ dicit: Non damnamus errorem, qui de pietate fidei descendit. Ita & hic error est sine damno animæ, citra etiam lucrum pecuniæ, quod deferunt pro honore S. Ecclesiæ Rectoribus Ecclesiarum. *Matth. 23.*

Quando ego dixi, Nullum esse Decretum super Indulgentiis, opposuit Sixtinam & Leoninam novissimam, ubi declarantur virtutes Indulgentiarum. Dico: Hæc alia quæstio est. Ego dixi, nullum esse Decretum, quod præciperet Indulgentias redimere, ideo non esse necessarias.

Indulgentiæ sunt piæ fidelium deceptiones.

In fine, ad proverbium illud: Indulgentiæ sunt piæ fidelium deceptiones. Per quod volui, non totam Ecclesiam errasse. Dicit, non esse audiendum quod quisq; dicat, sed quod boni & honesti viri statuunt. Nunc vero aliqui etiam in Sanctorum catalogum relati, non improbant Indulgentiam. Respondeo: Nec ego sane. Hoc tamen addo, quod Ecclesia accipiens opiniones, non facit ideo ex opinionibus veritates. Ideo ad istam Leonis X. declarationem dico, sicut in actis dixi. Non probari nudis verbis, præsertim hominum Indulgentias esse de the-

sauro Christi sumptas, & solvere pœnas justicia divina requisitas, licet opinionem non damnem. Nam, ut dicam quod sentio, cum Christi merita sive accipiantur ut suffragia, sive quocunq; modo & nomine, nihilominus sunt merita Christi, nec propter usum vel applicationem metamorphosin subeunt. Si autem sunt merita Christi, gratia & veritas sunt. Juxta illud Psal. 25. Universæ viæ Domini misericordia & veritas. Et Johan. 1. Gratia & veritas per Jesum Christum facta est. Ibidem: Vidimus plenum gratiæ & veritatis. Quare etiamsi Angelus de cœlo aliud persuaserit, non credam esse in manu ullius hominis gratiam & veritatem dare, hoc est, merita Christi dispensare, non tamen resisto Pontifici. Sed ad declarationem in actis me refero.

Psal. 25. Johan. 1. Galat. 1.

ECCIUS.

Quia ut dixi, magna pars dissensionis jacet in eo, An Indulgentiæ sint remissiones bonorum operum, vel pœnarum, ubi in meam partem dixi descendere Ecclesiæ Doctores & Rom. Pontifices, qui hactenus de Indulgentiis scripserunt. Sed hoc revellit acute & docte reverendus Pater. Quia remittere pœnam esset remittere labores satisfactionis, inter quos sunt bona opera contra Decretum Innocentii, in can. cum ex eo, de pœnitentiis, ne pœnitentialis satisfactio enervetur. Dico bene remitti labores satisfactionis, sed non propterea bona opera, quāvis enim oratio, jejunium, &c. sint satisfactiones, tamen sunt bona opera, etiamsi iis non satisfaciamus. Accedit, quod satisfactio non solum fit labore bonorum operum, sed etiam satispassionis. Quare plæriq; volunt, non debere cogi filium confessionis ad satisfactionem in se recipiendam. Juxta illud commune, Melior est, ut confessor filium cum parva pœnitentia mittat ad Purgatorium, quam cum magna ad infernum. Nec mirum, si Pontifex plenarias resecuit Indulgentias ad satisfactiones pœnitentiales eluendas, si passim à Prælatis fiant. Sic particula Bullæ de injunctis pœnitentiis, id est, quæ secundum justiciam divinam injungi deberet, ut Doctores Ecclesiæ de Indulgentiis scribentes declarant.

Porro, Quod argumentatur, Pejus esse remittere pœnas, quàm opera, non accipio, quia pro tanto pœnæ prosunt, ut homo instruatur bene operari, & sic virtus in infirmitate perficitur, Sed hoc ad judices. Et quia errare in Indulgentiis esset animabus periculosum, ut hodie induxi, ideo Ecclesiæ non errant, si solum pigros contritos volunt recipere Indulgentias, Certe ad Carthusianos venire non debent.

In materia fidei dicit maxime attendendum, quid dicatur. Ego autem autoritatem reputo in Theologia potentissimam, & quod audire præcipimur sedentes supra Cathedram Moysi, Ideo quis dicat, attendere debemus, ut captivemus intellectum, juxta præceptum Apostoli, in obsequium fidei, propterea Concilia habita sunt, ut eorum autoritate errores exterminarentur.

Matth. 23. 2. Cor. 10.

De Mendicantibus transeo.

Quod vero ait, Concilium in iis, in quibus regitur à Spiritu sancto, non errare, Dico ego, antiquorum Patrum secutus sententiam, semper debere præsumi, Concilium regi à Spiritu sancto, quam diu non constat de opposito scilicet de illegitimitate congregationis.

Sed adhuc fortiter stat reverendus Pater in vitio boni operis, quod dans pecuniam propter Indulgentias, alias non daturus, quasi hoc sit vitium boni operis. Quærerem à reverendo Patre, si ipse cum suis Fratribus habet anniversarium alicujus Principis vel Nobilis cum 30. Missis, quia dantur bonæ Præsentiæ, alioqui non habiturus anniversarium, An hoc sit vitium boni operis?

De Indulgentiis ab eo non contemptis, judicent, qui sermonem vulgarem legerint.

Porro, reverendus Pater factus interpres meus, dicit, Indulgentias forte sic factas esse satisfactorias, quia propter istas aliquis satisfacere non teneatur. Non

iste est sensus meus, sed quia homo deberet pro peccatis etiam contritis satisfacere de suo, & per Indulgentias satisfacit de alieno, quia summus Pontifex dat ei de thesauro Ecclesiæ, unde solvat, ut sic, juxta communem Patrum sententiam, etiam in Indulgentiis peccatum non manet impunitum, salvo eo, quod etiam de proprio satisfacere non posset, non accedentibus Christi meritis.

De consensu fidelium, credo neminem esse tam stultum, qui credat rem esse necessariam Indulgentias in Jubileo. Et si existimet iter Romanum esse meritorium, nec hic errat; Stat enim opus, per quod quis consequitur, Indulgentias esse meritorium, & tamen ipsas Indulgentias non esse meritorias.

Porro, de verbis Sixtinæ & Moderni Pontificis non facio vim, quia cathedram Petri sequor, & ejus sententiam, qui in ea sedet, quam diu in hæresin, quod absit, prolapsus non fuerit. Scio eum non probare, sed definire, quem ut Christi Vicarium definiendo arbitror esse indefectibilis fidei. Sed hæc omnia eorum committo judició, quorum interest, paratus errata expungere, si quæ ostendentur.

Jussit Lutherus addere. Et ego.

XII. Julij. Argumentatus est Eccius, Respondente Luthero.

DE POENITENTIA.

In nomine tuo dulcis Iesu.

Sermo de pœnitentia supra fol. 13. a. CONtra Conclusionem reverendi Patris & partem Sermonis sui de pœnitentia, pro defensione optimorum Patrum prædicantium intendo probare, pœnitentiam veram incipere à timore etiam pœnæ, & quod bene quis se prępararet discutiendo, recogitando, &c.

Primo, quia talem modum prædicandi observavit Dominus Jesus, & ejus præcursor S. Johannes. Luc. enim 15. *Filius prodigus.* Filius prodigus gerit typum pœnitentis secundū Augustinum de quæst. Evang. Ambrosium libro 2. de pœnit. cap. 3. Chrysostomū, *Luc. 15.* Hieronymum & alios, sed eum ita proponit nobis Christus, quod in se conversus dixit, quantum mercenarii in domo patris mei abundant panibus, ego autem hic fame pereo, Surgam, & ibo ad Patrem meum, & dicam illi: Pater peccavi in cœlum & coram te, &c. Hic Dominus Christus motum pœnitentis describens, exponit primo motum pœnitentem præmiorum magnitudine, scilicet abundant panibus, & timore pœnæ, scilicet, hic fame pereo, quibus gradibus evectus, pœnitentiam veram cœpit meditari, scilicet, & dicam: Pater, peccavi. Et hoc Basilius *Basilius.* explanat: Tres sunt ibi pœnitentiæ gradus, mercedis spes, suppliciorum timor, & bonitatis paternæ syncera dilectio. Et sic, antequam fiat amicus Dei, qui extitit inimicus, efficitur prius servus.

Sic Johannes incepit à timore, Progenies vel genimina viperarū, quis monstravit vobis fugere? &c.

Sic etiam in toto actum est veteri instrumento, ut timore pœnarum ad mandatorum obedientiam homines traherentur, ut in legalibus Historiis, Prophetis hoc ubiq; reperitur. Sufficiat adducere unum locum, Psal. 89. Si autem dereliquerint filii ejus legem meam, & in judiciis meis non ambulaverint, Si justicias meas *Psal. 89.* prophanaverint, & mandata mea non custodierint, Visitabo in virga iniquitates eorum, & in verberibus peccata eorum, cum concordantibus. Quare Prædicatores sacram imitati Scripturam hactenus, bonum habuerunt modum de pœnitentia paranda, recogitando gravitatem peccatorum, æterni supplicii, &c.

Ratio Dionysiaca. Accedit ratio Dionysiaca, Quia sic Deus res administrat, ut ima ad superiora per media ducat. Quare cum peccator sit in imo, quia non est dignus pane, quo vescitur, volens ascendere ad superiora gratiæ, hoc faciat per medium timoris.

Bene esset perfectionis, quod aliquis immersus luto peccati posset se mero obtutu dilectionis Dei & amore justiciæ erigere ad gratiam capessendam, Sed quis est hic & laudabimus eum?

Imo

Imo B. Augustinus approbat modum prædicandi nostræ tempestatis, docens expresse, nullum pervenire ad charitatem & ad veram gratiam, nisi præcedente timore, non filiali, sed etiam servili. Hæc August. sententia est tract. 9. Ergo incipiat timor, quia initium sapientiæ, timor Domini. Cum autem cœperit charitas habitare, pellitur timor, qui ei locum præparavit. Quantum enim illa crescit, ille decrescit: & quantum illa fit interior, timor pellitur foras: major charitas, minor timor: minor charitas, major timor. Si autem nullus timor, non est qua intrat charitas (Dat comparationem) Sicut videmus per setam introduci linum, quo suitur, seta prius intrat, sed nisi exeat, non succedit linum: Sic timor prius occupat mentem, quia ideo intravit, ut introduceret charitatem. Allegat illud Psal. Convertisti luctum meum in gaudium. Et infra sententia dicta est de Scripturis, Nam qui sine timore est, non poterit justificari. Opus ergo est, ut intret primo timor, per quem veniat charitas. Timor medicamentum, charitas sanitas. Ex istis apertissime liquet, quia pœnitentia est medicinalis, & timor est medicamentum secundum Augustinum, & charitas non intrat nisi per timorem, ideo bene prædicatur, pœnitentiam à timore incipere. *Augustinus.* *Similitudo Augustini.*

Et non accipio, quod reverendus Pater ab initio Resolutorii refert, reverendi Patris Staupicii vocem quasi cœlitus demissam, Pœnitentiam incipere ab amore & dilectione. Nam huic expresse reluctatur B. Ambrosius, bonus animarum medicus, in Epistola ad Studium. Ubi pœna præscribitur, debet esse pœnitentia peccatorum: ubi remissio donatur, gratia est: præcedit pœnitentia, sequitur gratia. Neque ergo pœnitentia sine gratia, neque gratia sine pœnitentia. Debet enim pœnitentia prius damnare peccatum, ut gratia possit illud abolere. Illud idem testatur Chrysostomus toto Libro de cordis compunct. Et Homil. 80. de pœnit. Et Serm. 29. *Ambrosius.* *Chrysostomus.*

Addo etiam Isidorum libro 2. de summo bon. cap. 12. Compunctio cordis est humilitas mentis cum lachrimis, exoriens de recordatione peccati, & timore judicii. Et toto libro de contritione cordis. Et speculo peccatorum Augustinus nihil aliud agit, imo hortatur peccatorem volentem pœnitere, ut recogitet tres abyssos, scilicet peccatorum suorum, pœnarum, & judiciorum Dei. Sic B. Bernhardus super canticis serm. 16. & aliis pluribus locis. Gregorius in moralibus lib. 2. & 5. & item super cap. 29. Jobi, Libro quoque 2. super Ezech. ubi Homilia 19. inquit: Scriptum est: Initium sapientiæ timor Domini. Constat procul dubio quia à timore ad Dominum ascenditur, non autem à sapientia ad timorem reditur. Propheta ergo de cœlestibus ad ima loquebatur, cœpit magis à sapientia, & descendit ad timorem. Sed nos, qui à terrenis ad cœlestia tendimus, eosdem gradus ascendendo numeramus, ut à timore ad sapientiam pervenire valeamus. Idem lib. 1. super Ezech. dixit, duas esse pennas, scilicet timorem & pœnitentiam, quæ tegere corpora dicuntur, id est, peccata. *Isidorus.* *Augustinus.* *Bernhardus.* *Gregorius.*

Ex quibus omnibus, quo ad unam particulam de timore, volo habere conclusum, Bene prædicasse nostræ tempestatis & superioris Prædicatores, quod pœnitentia à timore incipiat: & quod nituntur sermonibus suis in populo timorem Dei seminare, ut sic semen Diaboli extirpetur, juxta illud Origenis lib. 3. super Job: Bonus est timor pœnæ & judiciorum, quem nisi dæmon expulerit, non poterit seminare semen peccatorum. Ex quo deinde consectarium est, pœnitentiam non incipere ab amore & dilectione justitiæ, quamvis si sic inciperet, fateor eam esse laudabiliorem & perfectiorem, quàm quod à timore pœnæ inciperet. At fragilitas nostra id non patitur, cui Dominus Jesus & Prædicatores condescendentes, timorē prædicant, tanquam gradum, quo verum justitiæ amorem consequamur. *Origenes.*

LUTHERUS.

NON est iste modus Scripturas divinas fœliciter intelligendi, vel interpretandi, si ex diversis locis diversa decerpantur Dicta, nulla habita ratione, vel consequentiæ vel collationis. Imo iste est Canon errandi vulgatissimus in sacris

 literis.

Duo Cherubim Propiciatorii. literis. Oportet ergo Theologum, si nolit errare, universam Scripturam ob oculos ponere, & contraria contrariis conferre, Et sicut duo Cherubim adversis vultibus utriusq; diversitatis consensum in medio Propiciatorii invenire, alioqui cujuslibet Cherubim vultus longe divertet sequacem oculum à Propiciatorio, id est, vera Christi intelligentia.

Proinde nunquam mihi egregius D. D. remotior visus est à sacris literis, quã hodie, atq; eo magis, quod concludendo fatetur, laudabiliorem & perfectiorem esse pœnitentiam, si ab amore justiciæ inciperet, sicut ego sapio quàm si à timore pœnæ inciperet. Quasi non conandum sit, ut laudabiliter & ut Johannes ait, dignos fructus pœnitentiæ agamus. Nam hoc prorsus non accipio, quod dicit, fragilitatem nostram obstare, quo minus ab amore justiciæ pœnitentiam incipiamus. *Matth. 3.* Si secundum fragilitatem nostrã agendum est, & Scriptura exponenda, nunquam pœnitebimus, sed de die in diem pejores fiemus. Quare antequam respondeam suis objectis, primo declaro meipsum.

Principium pœnitentiæ est Lex. Omnis bona vita necesse est ut instituatur per aliquam legem, ideo Lex principium est pœnitentiæ cujuslibet boni operis. Quare & in pœnitente ante omnia oportet vel revelari vel suggeri Legem, contra quam fecerit, & secundum quam facere debet. Lege autem manifestata aut in memoriam revocata, mox sequitur augmentum peccati, si desit gratia, Quia naturaliter odit voluntas Legem, ut sunt expressa testimonia Pauli ad Rom. & ad Galat. Rom. 5. Lex intravit, ut abundaret *Rom. 5.* *Liberum arbitriũ ante gratiam, &c.* delictum. Galat. 5. Lex propter transgressiones posita est. Ideo B. Augustinus de *Gal. 5.* spir. & lit. cap. 3. Neq; enim liberum arbitrium ante gratiam quidquam valet, nisi ad peccandum, non autem ad pœnitendum, ut D. D. dicit (hoc enim Pelagianum est) Porro dicit Augustinus: Et cum cœperit cognosci se non latere, quod faciendum est, nisi Spiritus sanctus diffuderit charitatem in cordibus nostris, non diligitur, non suscipitur, non bene vivitur. Ibi clarissime dicit Augustinus, quod Lex Dei non potest diligi, nisi accepta gratia Spiritus Sancti. Si autem non diligitur Lex, contrarium ejus peccatum non oditur. Ergo impossibile est pœnitere ante *Lex irã operatur.* dilectionem Legis. Hoc est quod Rom. 4. Apostolus vult: Lex iram operatur, hoc *Rom. 4.* est, monstrat peccatum, sed non dat gratiam, ut odiatur peccatum. Ideo manet odium Legis & dilectio peccati, quantumlibet per increpationes forinsecas aut intrinsecas homo concutiatur timore servili. Nam etsi abstinet ab opere peccati, non tamen abstinere potest ab amore peccati. Hoc & Christus Johan. 6. docet, *Johan. 6.* ubi dicit: Nemo venit ad me, nisi Pater meus traxerit eum. Concedo ergo, quod Lex, recordatio peccatorum, intuitus pœnarum possunt terrere peccatorem, sed nunquam faciunt pœnitentem.

Filius prodigus, Luc. 15. Respondeo ergo ad objectionem primam, de filio prodigo Luc. 15. ubi incepit pœnitentiam à recordatione magnitudinis præmii dicens: Abundant panibus mercenarii &c. Dico, quod hic filius prodigus incepit vere ab amore justiciæ, quia conversus in se cognovit primo bonum: & ex cognito bono intellexit suum malum. Hanc autem conversionem sui in seipsum non habuit ex fragilitate sua, aut ex timore pœnæ, sicut ipsemet D. D. dicit, quod timor pœnæ post præmiorum magnitudinem moverit. Ergo non incepit à pœna & timore. Habuit autem eam extrahente intus patre, & dilectionem inspirante paternæ domus, dum dixit: Quanti mercenarii in domo Patris mei. Nam cum prius vixisset in peccatis, bonum nec cognovit nec dilexit, nec peccatum odivit: cum tamen non posset ignorare peccatum. Ergo necessaria fuit alia affectio, id est, amor boni.

Johan. Baptista, Luc. 3. Secundo, Induxit Johannem Baptistam, Luc. 3. Quod inceperit à timore dicens: Quis monstravit vobis fugere? &c. Respondeo: Aliud est prædicare pœnitentiam: aliud incipere pœnitentiam. Aliud est prædicare bonum opus, aliud incipere bonum opus. Prædicator monet, terret, allicit, &c. sed nihil sequitur, nisi gratia moverit voluntatem.

Idem

Psal. 89. Jerem. 5. Esa. 1. Idem dico ad Psal. 89. Visitabo in virga iniquitates eorum, &c. Percuti potest peccator, sed nisi gratia cooperetur, nihil proficitur, ut Jerem. 5. percussi eos, & non voluerunt. Et Esa. 1. A planta pedis usq; ad verticem non est in eo sanitas: super quo percutiam vos ultra? quia nihil profecit percutiendo.

Et satis admiror egregium D. D. quod oblitus luminis naturæ Aristotelis, audeat statuere alicujus virtutis initium in timore urgente, cum ille tot verbis jam receptissimis 3. Ethi. persuadere conetur: Oportere esse voluntarium opus bonū & libera voluntate fieri. At voluntas certe aut amor est, aut soror amoris. Inde etiam dicitur, Oportere opus bonum fieri per liberum arbitrium. Addo & illud, quod Christus nunquam peccatores coegit timore ad pœnitentiam, sed suaviter allexit quoscunq; vocavit, ut Zachæum, Magdalenam, Apostolos & omnes. Sicut & apud Jerem. 2. dicit: Perpetua charitate dilexi te, ideo attraxi te miserans tui. Aristoteles. Zachæus. Magdalena. Jerem. 2.

Dico ergo, quod timor Domini quidem necessarius est, sed filialis. Quia sine amore impossibile est ferre conversionem sui, in qua terretur, conteritur & humiliatur peccator, Juxta illud 1. Reg. 2. Dominus deducit ad inferos, & reducit. Credo autem etiam ipsius egregii D. D. sententiam & omnium scholasticorum Doctorum mecum sentire: & contra objecta ejus pugnare, Cum omnes consentiant, contritionem oportere fieri in charitate, si debet esse bona & meritoria pœnitentia. Quod ego sane intelligo, contritionem fieri movente & imperante charitate, ut sic sit voluntaria, hilaris, amorosa pœnitentia. Ideo licet Johannes increpaverit Judæos & terruerit, non ideo sequitur, pœnitentes incipere etiam à terrore. Aut si incipiunt à terrore, nisi accesserit gratia, hypocritæ sunt verius, quàm pœnitentes. Timor Domini filialis. 1. Reg. 2.

Adjecit D. D. rationem, quod Deus res sic administrat, ut ima per media ducat ad superiora, quod aptavit ad timorem, volens, peccatum esse imum, timorem medium, amorem superius, quod ego transeo, & non accipio.

Dicit etiam, esse perfectionis, si homo posset se mere Dei obtutu & amore justiciæ erigere ad gratiam capessendam. Sed quis est hic: & laudabimus eum? Respondeo: Nec timore nec amore potest se homo erigere ad gratiam capessendam: Sed gratia prævenit, & movet ad merum Dei obtutum & amorem justiciæ.

Ad Augustinum, qui doceat præcedere timorem ante gratiam, & intrante charitate pelli timorem, dico: Si recte intelligatur, admitto, hoc est, quod pœnitentia nondum est incepta, quando timor præcedit charitatem. Sed intrante charitate incipitur pœnitentia, id est, amor justiciæ & odium peccati. Si autem charitas non intraret: timor non operarectur, nisi majora peccata. Quare ista similitudo setæ & lini probatur mihi, modo non intelligatur, quod timor inducat charitatem, quod ex ipsius D. D. verbis capio, quod nisi exeat seta, non succedit linum, hoc est, nisi timor, qui impedit pœnitentiam veram, pellatur per intrantem charitatem, nunquam vere pœnitetur, ut sic dixerim. Augustinus.

Ambrosium inductum in Epistola ad Studium, quod præcedit pœnitentia & sequitur gratia, & alia. Item, Isidorum de summo bono. Item tres abyssos recogitandas peccatorum. Bernhardum super Can. Gregorium in Moralibus, & alios Patres, qui docent à timore ascendendum ad sapientiam & pœnitentiam, à timore incipiunt, Libenter admitto, sed non contra Apostolum Paulum, de Lege & timore Legis docentem intelligo. Dico & ego habita charitate simul moveri hominem ad timorem Dei, & sic incipi pœnitentiam à timore in charitate, Alioqui stat firma sententia, quod timor pœnam habet, bonum non operatur, sed odit Legem. Ambrosius ad Studium. 1. Joh. 4.

Non ergo egregius D. D. concludit, pœnitentiam non incipere ab amore justiciæ, quantumlibet bonus sit timor pœnæ, ex Origine. Non enim timore pœnæ, sed timore Dei pœnitendum est, quod ille sit servus, non mansurus in domo, hic autem filius & hæres. Ideo & illud Proverbio. 1. Principium sapientiæ timor Domini, non admitto intellectum de timore pœnæ, qui ante gratiā torquet homi-

Timor pœnæ. nem infructuose, cum expresse dicat: Timor Domini, non timor pœnæ. Timor pœnæ potius est principium insipientiæ. Videat ergo egreg. D.D. ut non in unum chaos confundat timorem servilem, & timorem filialem, ne sibi ipsi Scripturæ & Patrum intelligentiam præcludat.

ECCIUS.

Reverendus Pater fuco verborum conatur se evolvere, ex tam expressis sacræ Scripturæ & S. Patrum autoritatibus. Et ut hoc nobis persuaderet, ausus est dicere, me longe fuisse alienum à sacræ Scripturæ intelligentia, hoc loco diverticulum quærens de Cherubim se respicientibus. Sed judicent, quorum interest, uter rectius sentiat de sacra Scriptura. Tamen ut suas solutiones impertinentissimas excludam, Duo frequenter adducit, quorum in sermone recitando secundum viam communem non memini, nec ullus prædicatorum, quod meminerim, negavit. Et hunc quoque timorem, in quantum disponit ad veram pœnitentiam, præveniri inspiratione divina. Nam indubitatum est apud Christianum contra Pelagii perfidiam, quod salutis nostræ initium, Deo inspirante, habemus. Quare non fuit necessarium, hoc afferre, vel ob hoc modum prædicandi reprehendere.

In uno tamen videtur mihi æquivocatione falli, quod hanc gratiam, qua Deus prævenit corda hominum movendo, credit esse charitatem, cum sit aliud gratuitum Dei munus. Et per hoc resoluta est B. Augustini de spir. & lit. sententia, contra improbos Pelagianos. *Augustinus.*

Alterum quod dicit, Timorem esse infructuosum, nisi accedente charitate, Quis hoc unquam vel Scholasticorum vel Prædicatorum negavit, qui omnes Apostoli Pauli ad Corinth. de charitate sequuntur sententiam?

Porro, Quod laudabiliorem dixi pœnitentiam, quæ ab amore incipiat, assumpsit nos debere illam facere, juxta illud Johannis: Facite dignos fructus pœnitentiæ. *Matth. 3.* Nam si secundum fragilitatem nostram esset agendũ, nunquam pœnitebimus. Dico nos quoq; posse facere dignos fructus pœnitentiæ, etiamsi à timore inceperimus, & ad charitatem perveniamus.

Et miror, quod D. Pater vult nos facere Angelos, & fragilitatis nostræ oblitos, cum B. Gregorius lib. 2. super Ezechielem expresse declaraverit, Prophetam descendisse de sapientia ad timorem, sed nos eosdem gradus ascendendo, à timore ad charitatem pervenimus, sicut multa alia fragilitati nostræ condonantur. *Gregorius.*

Mentem suam declaraturus, ostendit, quomodo dilectio Legis præcedere debeat pœnitentiam. Quia per Legem abundavit delictum. Et ad Galat. 5. &c. *Gala 5. Genes.* Dico: Verum est, ut S. Augustinus contra Faustum lib. 22. testatur. Peccatum factum vel dictum contra Legem, ideo non esse peccatum, si non esset Lex prohibens, sed sicut Legis transgressione abundat delictum: ita Legis observantia augetur meritum. Quare omnino ista diverticula ad propositum non conferunt: & solutiones datas, esse contra sacræ Scripturæ intelligentiam, post prandium manifestabimus. *Augustinus contra Faustum.*

Hora II.

Continuavit Eccius semiplenam orationem.

Prosequamur hodie incepta, Reverendus Pater ad illud de filio prodigo respondit, præcessisse amorem justiciæ, juxta illud: Et conversus in se, quia memoriam paternæ domus habuerit, Sed hoc non diluit objectum, quia conversio illa fuit facta contemplatione pœnæ, dum neminem haberet, qui eum siliquis satiaret, durante enim pecunia non convertebatur in se, sed famelicus est conversus in se. Accedit, quod B. Augustinus ait, verba ejus fuisse verba pœnitentiam meditantis, nondum agentis. Quod si conversus in se fuisset amore justiciæ, jam pœnitentiam incepisset contra Augustinum, Quare solutio sua propositum non infringit, & Basilio manifeste reluctatur. *Luc 15.*

Ad Johannem respondit, aliud esse incipere, aliud prædicare, & alias dixit, Prædicatores terrere, sed non facere pœnitentem per pœnarum cruciatum. Iterũ eva-

evanida est solutio, quia si Johannes prædicavit, certe intendebat fructum suę prædicationis, & quia insinuavit eis timorem, signum est hoc pacto pœnitentiam auspicari. Et nostri Prædicatores prædicant, quomodo incipiant, scit Deus.

Porro, Quod pœnitentiæ initium gratiæ tribuit, & nostri Prædicatores & Doctores nunquam negaverunt, quia Deus aspirando prævenit.

Præterea Aristotelem non vult acceptare in Scholis Theologicis, & tamen audet eum mihi opponere. Sed dico constantem esse Ethnicorum sententiam, sistendo in timore pœnæ non esse perfectam virtutem, Juxta illud: Oderunt peccare mali formidine pœnæ, Oderunt peccare boni, virtutis amore, &c. Nec opus virtutis debet esse coactum, sed liberum. Aliud tamen est liberum arbitrium induci, aliud est liberum arbitrium cogi. Fateor, Christus benevolis verbis vocavit Apostolos, Zachæum, Magdalenam. Sed ipsum aliquando durius vocare, factum Pauli nobis innuit, de quo Augustinus ait 23. Quæst. 4. Can. Quis. Cui Christus vim intulit, quem coegit, Et in Evangelio de vocatione ad cœnam dicit: Compelle intrare. Sicut pluribus verbis B. Gregorius in Homilia, prosequitur. Taceat ergo, quæso, reverendus Pater, solum benevolentem afferens vocationem. *Aristoteles.* *Luc. 14.*

Præterea solum timorem filialem necessarium arbitratur pœnitenti, de quo plurimum miror, cum hodie me ad veram scripturarũ intelligentiam monuerit, quod seipsum primo non emendavit, Nam & B. Augustinus in loco hodie allegato super Johanne, loquitur de timore servili, quem foras mittit charitas, & de illo dicit loqui Sapientem: Initium sapientiæ timor Domini. Et ita de timore servili intellexit glossa super Psal. Initium sapientiæ, &c. Metus judicii janua est conversionis ad Deum, & est glossa Cassiodori. Sic glossa super illud Apostoli ad Rom. 8. Non enim accepistis spiritum servitutis in timore, Dicit timorem servilem esse bonum & à Deo. Sic Paulus testatur illum bonum 1. Timoth. 5. Peccantem coram omnibus argue, ut & cæteri timorem habeant. Ita Augustin. super Psalmis ait, & Longobardus eum enarrat in 3. Timor servilis est, cum per timorem gehennæ continet se homo à peccato, quo præsentiam judicis & pœnas metuit. Et infra: Bonus est iste timor & utilis, licet insufficiens, per quem paulatim fit consuetudo justiciæ. Beda quoque exponit: Initium sapientiæ timor Domini, scilicet servilis. *Psal. 111.* *Timor servilis.* *Rom. 8.* *1. Tim. 5.* *Longobardus.* *Beda.*

Quare aliud quærat sibi patrocinium, & aliam det solutionem, quoniam ista S. Patribus non concordat. Quod si nolit dictis Sanctorum stare, habebit adversum se sacræ Scripturæ locos. Nam dum timor Domini est initium sapientiæ, adhuc charitas foris pellit timorem, sed timor filialis juxta David in æternum permanet, & in seculum seculi. Quare alius est timor, quo sapientia injiciatur, alius est, qui cum aucta permanet. Unde cum reverendus Pater negat timorem inducere charitatem, expresse S. Augustino contradicit, qui in loco allegato hoc totum ait, timorem scilicet servilem esse initium sapientiæ, & per charitatem iterum expelli. Subscribit sententiæ Augustinianæ mellifluus Bernhardus Serm. 52. super Canticis, quem brevitatis gratia non adduco. Sed etiam plus dico, charitatem non sic expellere timorem, sicut unum incompatibile aliud, sed successu ad augmentationem gratiæ minui timorem servilem, & aucta gratia timorem omnino auferri. *Psal. 19.* *Augustinus.* *Bernhardus.*

Nec refert, quod ponderabat hodie D. Pater: Timor Domini, Non timor pœnæ est initium sapientiæ, Quoniam & timor pœnæ & timor reverentiæ uterq; est Domini, & uterq; est à Domino. Sola media timendi sunt diversa, ut Beda & alii per Longobardum inducti testantur, præter Augustinum prius citatum. Et satis liquet ex verbis Christi, si nihil aliud haberemus, Matth. 10. Nolite timere eos, qui occidunt corpus, animam autem non possunt occidere, sed potius timete eum, qui potest animã & corpus perdere in gehennã. Si enim timor servilis esset damnabilis, *Beda.* *Matth. 10.*

bilis, sicut dicit reverendus Pater, Cur Christus nos ad eum invitaret? & Augustinum & alios ita intellexisse, confero in judicium eorum, quorum intererit.

Insuper dicit, Scholasticos omnes concordare, quod contritio nullius sit utilitatis, nisi fiat in charitate, Hoc quidem verum, sed secundum Augustinum, ad charitatem non pervenitur, nisi per timorem. Timor medicamentum est, charitas sanitas. Unde non accedente charitate, omnes bene noverunt timorem illum insufficientem, propterea in via illum constituunt non in termino.

Ad rationem ex B. Dionysio sumptam transivit, sed non aperuit D. Pater, cum peccatum sit imum, & charitas superius, quod sit medium perveniendi à peccato in charitatem, & profecto aliud dare nequit, quàm Basilius, Beda, Augustinus, Bernhardus, timorem.

Deinde assumit gratiam prævenire timorem & amorem, Quod si loquitur de gratia motionis divinæ, qua Deus nos aspirando prævenit, Fateor quidem tunc, Si autem loquitur de gratia charitatis, illud non accepto, Quia illius, quæ rectè sapientia in Scripturis appellatur, initium est timor Domini, quamvis timor iste absq; charitate sit infructuosus.

Porro, quod Ambrosium, Gregorium, & alios Doctores admittit, sed non contra Apostolum de timore Legis, nescio quas offundit nebulas. Dicat clare, aut isti S. Patres per me allegati repugnent dictis Apostoli, vel minus. Si repugnant dicto Apostoli, hoc ostendat, quod nunquam fieri posse arbitror, Cum in sacris Scripturis fuerint exercitatissimi & Spiritu sancto repleti, Apostolum Paulum æque bene intelligentes, sicut nos. Si non repugnant dictis Pauli, stet eorum sententiæ, & prædicatores modum contritionis & pœnitentiæ præfatum docentes non improbet, nec ab hominibus peccatoribus hujusmodi timorem servilem utilem & quasi necessarium medium excludat.

Gregorius. Non relevat eum, quod existimat habita charitate, moveri mentem ad timorem, quoniam hoc esset cancrino more retrogradi, contra B. Gregorii sententiam lib. 2. Homilia 19. super Ezechielem. Constat proculdubio, quia à timore ad sapientiam ascenditur, non autem à sapientia ad timorem reditur. Habet ergo timor pœnam, quæ charitate aucta minuitur, & totaliter absorbetur.

Prætereo, ob temporis angustiam, alia in eodem sermone contenta, quæ tamen omnino venirent discutienda, nisi hodiernus dies præfixius esse ad hanc materiam terminandam, Sicut est punctus de sigillata peccatorum confessione in spem, uti meminit Chrysostomus super cap. 12. Matth. de puncto, quod Scholastici ponant tres partes pœnitentiæ, scilicet contritionem, confessionem & satisfactionem, quas prius posuit Chrysostomus sermone 29. de pœnitentia. De duplici modo confitendi Sacerdoti, cum aliis punctis, quæ omnia prolixe possent tractari & excuti. Sed jacto jam Fundamento totum simul sermonem, & ea quæ adduxi, pro parte mea confero in judicium Judicum eligendorum.

Tres partes pœnitentiæ. Chrysostomus.

LUTHERUS.

Lex ante charitatem operatur irã. Sperabam egregium D. D. confutaturum meas Solutiones, præsertim ea, quæ pro Fundamentis ex Paulo induxeram de Lege, quæ ante charitatem non operatur nisi iram, & auget peccatum, taceo, quod disponat ad gratiam, quemadmodum timor servilis fructus Legis iram operatur, & auget peccatum. At ipse hæc fortiter transiliens, eandem cantilenam recantavit, ac nobis hæc, non succum sed medullam Scripturæ contendit persuadere, discurram per singula.

Proinde dicit, Non fuisse necessarium afferre, quod initium salutis nostræ sit ex Deo inspirante, Ubi & timorem disponentem dari intelligit. Respondeo: Hæc plane omnia sunt erronea propter verbũ Pauli, qui dicit, Impossibile esse Legem impleri, imo peccata non augeri, nisi Spiritus sanctus diffundat charitatem in cordibus nostris. Has Autoritates jam expressas oportuit confutatas, & illam B. Augustini cap. 3. de spir. & lit. Cum cœperit non latere, quomodo vivendum est, nisi gratia donetur, non suscipitur, non benevivitur. Vadat ergo cum suo *Rom. 5.*

servi-

servili timore, qui non operatur, nisi odium Legis & Dei, & cum injuria vocatur disponens ad gratiam. *Servilis timor.*

Invenit etiam æquivocationem gratiæ, aliam esse charitatem, aliam donum, quo primum movemur. Transeat hæc distinctio, nihil ad propositum, est elusio verborum Pauli. Clarissimus est textus Pauli, nisi gratia & charitas faciat nos diligere legem, Lex semper iram operatur. Hoc donum autem, quo primum movemur, non diliget Legem, sed charitas spiritus.

Tertio, concessit timorem esse infructuosum sine charitate, & hoc nullum negasse. Respondeo: Cur ergo docent infructuosas pœnitentias, & resistunt mihi infructuosam docenti? Relinquo hanc esse omnino subversam, cum tot opuscula Augustini, etsi Augustinus non faceret, tot fulminibus tamen unus Paulus concludit, opera quæcunq; ante charitatem esse peccata & damnabilia & indisponentia ad gratiam. *Opera ante charitatê peccata sunt.* Et per hæc dicta, ferme ad omnia sua replicata responderi potest. Ipse quidem pro more suo dicta Scripturæ divinæ temperat ad dicta Patrum, imo trahit ad intelligentiam suam, quam habet in Patribus, cum potius contra Scripta Patrum debeant conferri, & judicari ad dicta Scripturæ.

Quarto, non accipit quod assumpsi, Nos debere facere laudabiliorem illam pœnitentiam, sed dicit nos posse etiam dignos fructus pœnitentiæ facere, si à timore inceperimus. Hoc secundum B. Augustinum sic expono, Si peccata peccatis addiderimus, cum, ut sæpius jam dictum est, quidquid ante sanatam per gratiã voluntatem fit, fructus malæ arboris sit, quæ non potest bonos fructus facere. Ergo per timorem servilem nunquam pervenitur ad charitatem.

Quinto, innixus Gregorio super Ezechielem, qui descendit de sapientia ad timorem, sed nos contra descendere à timore ad charitatem, Docenti sic respondeo, Quod divus Gregorius non debet excludere charitatem, nec exclusit à timore incipiente pœnitentiam, sicut D. D. intelligit, sicut nec à charitate excluditur omnis timor servilis, præsertim in hac vita, cum charitatis officium sit expellere timorem servilem, atq; id tota vita, & inducere timorem filialem. *Gregorius super Ezechielem.*

Sexto, ad autoritates Pauli, Quod Lex propter transgressiones posita est, & auget delictum, dicit nihil esse ad propositum, & me diverticula quæsivisse, adducens Augustinum contra Faustum lib. 22. Peccatum, esse dictum vel factum contra Legem Dei. *Augustinus contra Faustum. Peccatum.* Nescio quid velit D. D. Non est hic Disputatio, quid sit peccatum, ideo superfluis verbis hoc tempus perditum est. Scopus iste versatur, quod autoritate Pauli timor servilis non possit esse nisi peccatum, & augere peccatum per virtutem Legis, si desit gratia. Et sic autoritates Pauli non sunt diverticula, sed fulmina conterentia sententiam D. D. usque ad pulverem. Non ergo ego ex hominibus Angelos facio, oblitus fragilitatis, sed doceo, ne Deos faciamus ex peccatoribus, dum obliviscuntur fragilitatis suæ, qua non possunt nisi malum facere ante gratiam.

Quod conversionem filii prodigi factam dicit contemplatione pœnæ, nego. Ad probationem, Quod neminem haberet, qui eum siliquis satiaret, dico: Nisi intus fuisset tractus & in se conversus, potius fame mortuus esset, quam rediisset, ut stet sententia: Nemo venit ad me, nisi Pater meus traxerit eum. *Conversio Filii prodigi, Luc. 15.*

Quod Augustinus dicit, Verba ejus fuisse verba pœnitentiam meditantis, nõdum agentis, spero quod pro me faciat, quando meditari pœnitentiam, præsertim medullitus in corde, sit certe incipere pœnitentiam. Ergo illud nondum agentis oportet de perfectione ad extra intelligi.

Idem ad Basilium dicetur.

De verbo Johannis Baptistæ, Dicit evanidam esse solutionem, Quod dixerim, Aliud esse pœnitentiam docere, aliud incipere. Respondeo: Salva reverentia, egregius D. D. non videtur Paulum intelligere, nec virtutem Legis cognovisse. Lex enim docet quidem sancta, justa & bona, Sed sola gratia incipit, facit & perficit ea. *Lex. Gratia.* Ergo etiamsi Johannes timorem docuisset esse initium pœnitentiæ, non ideo

ideo ſequitur, pœnitentiam incipere à timore. Sicut ſi inſinuem quodlibet bonum opus per terrores & minas, non ideo incipit opus bonum à terrore & minis, ſed à charitate.

Indignatur, quod Ariſtotelem ei objecerim in Scholis theologicis, quem tamen non acceptarim. Fateor, minor eſt, quam ut valeat in theologica Schola, cum ſeductor fuerit ſcholaſticorum Doctorum. Sed ſatisfacere volui Concluſioni meæ, quod contra ſacrum ſuum Ariſtotelem deſipiunt, qui pœnitentiam à timore, & non libera voluntate incipiunt. Nam diſtinctionem de libero arbitrio coacto & inducto tranſeo. Non enim verum eſt, quod liberum arbitrium unquam cogatur ad bonum, aut cogi etiam poſſit. Si autem cogitur, in diverſa rapitur, & coactionem ſui odit. Sola autem gratia trahitur, hoc eſt, vere liberum efficitur, ut Auguſtinus contra Julianum lib. 2. & in multis locis.

Liberum arbitrium poteſt cogi ad bonum.

Ubi Chriſtum dixi vocaſſe Apoſtolos & Magdalenam blando tractu, contra opponit, Paulum vocatum eſſe durius. & in Evangelio juſſum eſſe ſervum, ut compelleret intrare. Primum ſatis admiror, quod cum nos exemplum Pauli ſoleamus adducere pro defendenda gratia, ipſi nobis elabuntur dicentes, hoc eſſe miraculoſum factum, & non facere Regulam. Hic tamen egregius D. D. quaſi non pro miraculo habens, pro regula inducit. Sed hoc dimitto. Dico, non potuiſſe Paulum intus ex corde converti, niſi trahente gratia, ut B. Auguſtinus contra Epiſtolas Pelagian. docet, gratiam Dei facere ex nolentibus ac reſiſtentibus, volentes & ſequaces. Ita & illud in Evangelio ſolvitur, quod ſervus poteſt compellere verbo, ſed niſi (ut Eſa. loquitur) Dominus ſibilet, nihil ſequitur. *Luc 14.*

Ad illud Auguſtini, intelligentis ſervilem timorem in verbo Salomonis: Initium ſapientiæ timor Domini. Et illud gloſſæ Pſal. 110. Metus judicii janua eſt converſionis ad Deum. Reſpondeo: Si adſit gloria, alioqui ſervilis timor ſine gratia, (neq; enim Auguſtinus excludit) non operatur niſi iram. Oportet enim, quod Auguſtinus non pugnet, ſicut vere non pugnat, cum Paulo, damnante omnia quæ ſunt extra gratiam. Gloſſam ſuper illud Rom. 8. Non accepiſtis ſpiritum ſervitutis in timore, dicentem, eſſe ſervilem timorem bonum, potius rejicerem, tanquam expreſſe contra textum loquentem. Apoſtolus enim dicit: Non accepiſtis ſpiritum ſervitutis in timore, damnans eum. Aut dico, quod gloſſa textum non exponit. *Pſal. 110.* *Rom. 8.*

Illud Apoſtoli ad Timoth. Argue coram omnibus, ut & cæteri timorem habeant D. D. ad ſervilem timorem adaptavit, quod relinquo. Ego de filiali timore accipio, donec aliter probet. Quod autem Auguſtinus, Magiſtro recitante lib. 3. dicit: Timor ſervilis eſt, cum per timorem gehennæ continet ſe à peccato, quo pœnitentiam judicis, quo pœnas metuit, &c. Continet inquam, ſe à peccato externo tantum, intus tamen auget odium juſticiæ gehennam comminantis. Et infra: Bonus eſt timor & utilis, licet & inſufficiens, per quem paulatim fit conſuetudo juſticiæ. Hoc eſt meo judicio conſuetudo deſperandi & odiendi Deum, ſi excludatur gratia: Verum autem eſt, ſi includatur gratia. *1. Tim. 5.*

Non eſt ergo neceſſe, ut dem aliam Solutionem, niſi D. D. egregius primum probaverit, S. Patres loqui de Servili timore, excluſa gratia, aut charitatem non habere negocium in expellendo timore ſervili. Quare, quæ conſequenter induxit de expulſione timoris, de initio ſapientiæ, & quomodo expellat charitas timorem ſucceſſu per augmentationem gratiæ, ex præcedentibus ſatis intelliguntur.

Nolite timere eos, qui occidunt corpus, &c. Matth. 10.

Supereſt robuſtiſſima autoritas, Matth. 10. quam unam ſufficere putat. Nolite timere eos, qui corpus occidunt, &c. ſed timete eum, &c. Ideo non eſſe ſervilem timorem damnabilem, ad quem Chriſtus nos invitat. Reſpondeo primum. Si hoc vult D. D. contradicetur præcedentibus, ubi timor ſervilis inſufficiens dicitur, Ideo æque abſurdum eſt dicere, Chriſtum nos docuiſſe inſufficientiam. Dico tamen ego, non eſſe ibi ſervilem timorē Domini, quia & filialis timor timet offendere.

dere Deum, & separari ab eo. Atque etiamsi de mero servili timore loqueretur, nondum intelligitur exclusa gratia, imo inclusa, cum teste Apostolo & Augustino, omnis Lex & doctrina sit litera requirens Spiritum.

Consensit etiam Scholasticos vere dicere: Contritionem non valere extra charitatem, sed non confutavit. Stat ergo eorum ipsorum Autoritas contra eos: nisi confutet contritionem in charitate esse id, quod à charitate incipit fieri.

Illud Augustini bene placet: quod timor est medicamentum: charitas est sanitas, timor scilicet in charitate imperfecta, & charitas perfecta.

Rationem illam ex Dionysio sumptam, de imo, medio & summo, dicit me transiisse, & non aperuisse: quod sit medium inter peccatum imum, & charitatem superiorem. Fateor me libenter transiisse, ut qui crederem ipsi D. D. satis esse perspectam hanc Rationem, nihil esse ad propositum. Dionysius enim loquitur de ordinibus infinitis, mediis & summis. At ego prorsus nullum habeo medium inter peccatum & gratiam. Sicut nec Christus, quando dicit: Qui non est mecum, contra me est. Et iterum: Aut facite arborem bonam: aut facite arborem malam. Sed & ipsum D. D. credo idipsum asserere, quod gratia & peccatum apud Scholasticos immediate opponuntur. *Dionysius.*

Non accipit D. D. Quod gratiam dixi prævenire amorem & timorem, nisi loquar de gratia primæ motionis. Respondeo: Ego cum Apostolo & Augustino sentio: quod nisi Lex diligatur (quod est charitatis & non primæ motionis) non bene vivitur. Ergo nec Deus timetur, nec colitur.

In fine, Instruit adversus me cornutum syllogismum, aut Ambrosius, Gregorius, aliiq; repugnant dictis Apostoli, vel non, si sic, quod ostendam: si non, ut stem eorum sententiæ. Respondeo & per medium transeo, non repugnant dictis Apostoli: & sto eorum sententiæ, non autem Eccianæ intelligentiæ, imo errori, Non enim excludunt charitatem à timore sive servili sive filiali.

Dicit D. D. esse cancrino more retrogredi, quod dixi: Habita charitate moveri mentem ad timorem. Satis miror, sive scorpionem, sive cancrum istum, cum & gentilis ille Poeta dixerit: Res est sollicita plena timoris amor. Quasi ignoremus, quod amor fons & caput est omnium affectuum. Ideo enim timetur pœna & infernus serviliter, quia diligitur vita & voluptas pueriliter & serviliter. Ad hunc timorem & amorem extirpandum, diffunditur charitas Dei, qua amemus aliam vitam: & timeamus aliam mortem, id est, separationem à Deo. *Amor fons omnium affectuum.*

Transit D. D. de punctis in sermone meo signatis: & de toto sermone confutando. Dico breviter: Habet calamum & papyrum, aggrediatur eum cum fiducia, videbitur, an Sermonem confutaverit, vel seipsum irriserit. Hoc relinquo judicio ordinandorum.

Eccius.

Quia ob temporis angustiam respondere non possum iis, quæ reverendus Pater adduxit: refero tamen me ad Judices, Me nihil transiliisse neq; fuisse de mente Prædicatorum aut Doctorum legem adimpleri sine charitate. Neque aliquos docuisse infructuosam pœnitentiam: Sed quomodo per timorem servilem ac fructuosam perveniatur. Et quod magnifico verborum apparatu recessit ab hodierna solutione, quia dixerat Sapientem loqui de timore filiali, Jam vero admittit loquentem de timore servili: non tamen excludendo gratiam. Quod nec textus, nec S. Doctores patiuntur. Nam per sapientiam intelligit charitatem, & ita initium esset ante initium. Totus quoq; Augustinus non laborat, quomodo timor servilis cum charitate sit initium charitatis, sed quomodo timor servilis primo occupet mentem, & primo ingrediatur & sic inducat charitatem, quod etiam est de mente Gregorii improbantis reditum cancrinum, ubi reverendus Pater pro Gregorio, Scorpionem mihi adducit: Res est sollicita, &c. Omnes ergo S. Doctores hodie citati, volunt timorem servilem esse initium charitatis, ad intelligentiam sæpe datam, & quam Prædicatores solent dare, de quo refero me ad Judices.

XIII. Julij, Anno M. D. XIX. Hora II.

Circa materiam Conclusionum quartæ & quintæ.

ECCIVS.

REVERENDE Pater, quia tempus nobis præfixum, est nimis arctum, tamen tangendo fundum negocii aliqua obiter attingemus. Illud scilicet, quod quilibet Sacerdos absolvat à pœna & culpa, contra communem usum totius Ecclesiæ. Et quod in Sermone vulgari & Conclusione dicitis, Ex nulla Scriptura probari, divinam justiciam aliquam pœnam vel satisfactionem expostulare à peccatore. Et illis innitor, quia in absolutione sacramentali culpa remittitur simultanee, sed pœna peccato debita æterna commutatur in temporalem. Hoc liquet ex sacræ Scripturæ traditione, & S. Patrum usu. Et ut brevior sim, expresse hoc voluit Ambrosius super Lucam, Hieronymus lib. 1. contra Jovinianum, Augustinus quæst. de octo Dulcicii quæstionibus, & pertinenter Ambrosius Luc. 5. testatur satisfactione pœnam peccati dissolvi.

Peccatum Adæ. Scriptura est in promptu. Quoniam peccatum Adæ, culpa jam remissa, punitur in tota posteritate. Quare transeunte culpa, remanet pœna. Quam rationem tangit Augustinus tract. 124. supra Matth. & glossa 2. Regum 12. Similiter de David, *David.* 2. Reg. 24. ubi David pœnituerat & percusserat cor ejus, peccavi, dixit, valde in hoc facto, sed peto ut transferas iniquitatem servi tui. Modo peccatum non transfertur quo ad culpam, quia, ut Propheta ait, Anima ipsa, quæ peccaverit, morte morietur. Restat ergo ut peccatum quo ad pœnam transferatur. Sic per Prophetam Nathan dicitur David, Transtulit Deus peccatum tuum. Ubi glossa, Deus delictum delet, sed inultum non deserit. Aut enim homo in se pœnitens punit, aut Deus cum homine vindicans percutit. *Ezech. 18. 2. Sam. 12.*

Augustinus. Et ut ad S. Patres veniamus, à quibus usus & praxis Ecclesiæ principaliter ab Apostolis derivatus est. Nam primo nullum peccatum manet impunitum, & pœna est ordinativa culpæ. Quas rationes tangit Augustinus & refert Gratianus (sicut primi de pœnitentia distinctione 7.) Nam Deus malum fieri non pateretur, nisi illud per justiciam ordinando melius stare in mundo faceret. Inquit ergo Augustinus lib. de pœnitentiæ medicina. Non sufficit mores in melius commutare, & à factis malis recedere, nisi etiam de iis, quæ facta sunt, satisfiat Deo per pœnitentiæ dolorem, per humilitatis gemitum, per contriti cordis sacrificium, eleemosynis cooperantibus &c. Non enim dictum est, ut tantum abstineatis à peccatis, sed & de peccatis, inquit, deprecare Dominum, ut tibi dimittantur &c.

Sed si reverendus Pater, sicut in Resolutorio & alias, meo quidem sensu, facere nititur, satisfactionem illam fieri Ecclesiæ, sed Deum talem pœnam non requirere, & quam Deus requirat, homo non auferat. Contra ego oppono: Primo quod Augustinus in Enchiridio inquit cap. 71. loquitur de oratione Dominica. Delet omnino hæc oratio, minima & quotidiana peccata, delet & illa à quibus vita fidelium scelerate gesta, sed pœnitendo in melius mutata discedit. Ubi constat Orationem Dominicam delere venialia & etiam mortalia, non quo ad culpam, sed quo ad pœnam, quia pœnitendo mutata, quæ mutatio Augustini intelligi nequit, nisi de mutatione pœnæ æternæ in temporalem.

Eos, qui fuerunt à quadringentis annis, non adduco. Huc Wilhelmus Parisiensis, Wilhelmus Altisidio: qui id pleno ore affirmant. Accedat Cyprianus in *Cyprianus ad Fidũ* Epistola ad Fidum, ubi sic ait: Legimus literas tuas, charissime frater, quibus significasti de quodam Presbytero Victore, quod ei, antequam plenam pœnitentiam egisset, & Domino Deo, in quem deliquerat, satisfecisset, temere Therapius collega, præpropere pacem dederat. Hic S. Cyprianus non dicit Victorem Ecclesiæ non satisfecisse, sed Domino Deo.

Cyprianus ad Cor. Papam. Idem Cyprianus ad Cornelium Papam de hæreticis ait: Elaborant ut opus suum diaboli malicia consument, ne vulneratos divina clementia in Ecclesia sua curet.

curet. Miserorum pœnitentiam mendaciorum fraude corrumpunt, ne Deo indignanti satisfiat. Apertissime sacer Martyr hæreticos increpat, qui pœnitentiam ab Ecclesia injunctam existimabant non esse satisfactionem Dei.

Quamvis reverendus Pater citra modestiam sæpius mihi improperet, quasi Scripturarũ sanctarum intelligentiam non idonee tractem, de quo judicent hodie designati Judices, uter rectius de fide & sacrarum Scripturarum sensu sentiat. Attamen, quantum ego video, universi sacrarum Scripturarum tractatores in hanc sententiam descendunt. Ad quid enim Ecclesia vellet imponere tale onus grave pœnitentibus, cum Dominus & caput Ecclesiæ illud non exigeret? Quam rationem in annotationibus tetigi, non tamen fuit mea, sed Chrysostomi, sicut refert Gratianus 26. quæst. 7. Can. Allegat homo, Cui grave pondus pœnitentiæ imponis, aut pœnitentiam rejiciet, aut dum sufferre nequit, scandalizatus amplius peccat. Deinde etsi erramus, pœnitentiam modicam imponentes, nonne melius est, propter misericordiam rationem reddere, quam propter crudelitatem? Ubi enim Paterfamilias largus est dispensator, non debet esse tenax. Si Deus benignus, ut quid sacerdos vult esse austerus? Hoc pro confessoribus. *Chrysostomus. Gratianus.*

Idem Homilia 31. ait super Epistola ad Ebræos: Peccatum confessione minuitur, sed non minuitur, quo ad culpam, quia impium est, ut Hieronymus ait, à Deo, dimidiam sperare veniam, ergo minuitur, quo ad pœnam.

Addo Gregorium 4. moral. cap. 49. post multa sic dicit: Sed quia nullum peccatum Deus inultum relaxat, aut enim nos hoc flendo insequimur, aut ipse judicando. Restat, ut ad emendationem suam semper mens solerter invigilet. *Gregorius 4. moriali.*

Hoc sensit & B. Hieronymus verba sua transcripta sunt Can. Mensuram, de pœnit. dist. 1. Mensuram temporis in agenda pœnitentia. Idcirco non satis præfigunt Canones pro unoquoq; crimine, ut de singulis dicant, qualiter unumquodq; emendandum sit, sed magis in arbitrio sacerdotis intelligentis relinquendum statuunt, Quia apud Deum non tam valet mensura temporis, quam doloris. *Hieronymus.*

Augustinum quoq; refert in Can. Nullus, Nullus debitæ gravioris pœnæ accipit veniam, nisi qualemcunq; etsi longe minorem, quam debeat, pœnam solverit, ita enim impertitur à Deo largitas misericordiæ, ut non relinquatur justiciæ disciplina. Hic habet reverendus Pater Augustinum in defensione mea adductum, cujus sententiam prosequi, non est instituti nostri in præsentia. *Augustinus.*

Accedat postremo Isidorus lib. 2. de summo bono, cap. 13. Quamvis per pœnitentiam propiciatio peccatorum sit, tamen sine metu hoc esse non debet. Quia pœnitentis satisfactio divino tantum pensatur judicio, non humano. Quare pœnitentia injuncta non est, quia satisfacit tantum Ecclesiæ, sed etiam quia satisfit Deo. Nam & apud Deum productior est pœna, quam culpa, ut Augustinus testatur tract. 124. super Johannem. *Isidorus de summo bono.*

Quibus omnibus pro indubitata veritate habitis, faciliter patet improbatio Conclusionis quintæ, ubi dicit reverendus Pater, Quemlibet sacerdotem debere absolvere pœnitentem à pœna & culpa, Et ita quilibet sacerdos villanus esset in sua parochia Episcopus, Archiepiscopus & Papa. Quod esse manifestissime falsum præter usum totius Ecclesiæ, non solum adulatorum, Probatur primo ex iis, quæ dicta sunt, Quia per absolutionem sacerdotalem culpa deletur, pœna manet, licet commutata. Deinde, quia sacramentum pœnitentiæ est judiciale, ut formam hujus judicii describit B. Augustinus cap. 2. de pœnit. medi. Et ad judicium ferendum pertinet jurisdictio, nisi velit Anaxagoreum chaos & confusionem maximam facere in Ecclesia Dei.

Et cum jurisdictio se ad duo extendat materialia, in hoc Sacramento habita, Nã peccator pœnitens, & peccata ipsa sunt de materia pœnitentiæ, & nemo negat jurisdictionem in inferioribus Prælatis, ad confusionem tollendam esse coartatã, quo ad materiam peccantium, nam hinc proprii Sacerdotis habetur determinatio. Et quia sententia non lata à suo Judice est nulla, ideo absolvens non subditum nihil facit.

Sic à simili materia peccatorum potest coartari jurisdictio eadem ratione, & in criminum detestatione. Quod autem etiam à sibi commissis non possit plenarie absolvere, Ex eo patet, quia tanta potestas, nisi autoritate fundetur contra totius Ecclesiæ consensum, cujus praxis debet homini Christiano esse pro regula, non debet tribui. Sed in superioribus ostensum fuit per majores Clericos, Cyprianum, Chrysostomum & Augustinum, pœnæ debitum remanere post culpam, ideo reverendus Pater cedat S. Patrum autoritati, & consuetudini totius Ecclesiæ obtemperet, Aut cur id fieri non debeat autoritate sacræ scripturæ, Conciliorum vel sanctorum Patrum, exponat.

LUTHERUS.

ADMITTO D. D. quod habeat ultimum verbum, quia sic vult. Arguit autem egregius D. D. contra Conclusionem meam, volens probare, pœnam requiri à Deo, Et pro primo inducit Scripturam, Genes. 3. ubi peccatum Adæ, etiam remissa culpa, punitur in posteritate, ergo pœna remanet, transeunte culpa. Voló D. D. obstrictum hoc exemplo, & non replicet, nisi confirmet, aut sententiam cedat. Si ista pœna requiritur pro peccato, & similiter sentiendum est de qualibet pœna, ut infert, Habeo propositum, quod pœna non possit remitti per Papam aut ullum sacerdotem, quia nullus adhuc remisit mortem, infinita genera pœnarum, morborum, & similium miseriarum, quæ omnes pro peccato primo sunt illatæ. Et sic probatio D. D. probavit Conclusionem meam contra seipsum. *Adam Genes. 3.*

Secundo, Quod à David translato peccato, non est translata tamen pœna, etiam pro me facit, sicut & in Sermone eodem vulgari sequenter dixi. Quia erat Pœna, quam Deus requisivit, ideo nemo auferre potuit. Si D. D. non intellexit, me legat diligentius, Ego enim dixi & dico, Quod hanc pœnam Deus non requirat, quam Papa vel homo possit solvere: Quam autem ipse requirit (scilicet immediate loquitur) non possit homo solvere. *David.*

Tertio, Induxit glossam: Deus delictum delet, sed inultum non dimittit: nihil pugnat contra me. Ulciscitur enim, sive per ipsummet hominem conterendo, sive per Ecclesiam emendando, sive per seipsum judicando. Et hoc ultimũ & primum genus pœnæ in nullius hominis arbitrio est: sicut Apostolus 1. Cor. 11. dicit: Si nos ipsos judicaremus, non utique judicaremur à Domino: cum autem judicamur, à Domino corripimur, ut non cum hoc mundo damnemur. Ibi clarum est, quomodo Deus pœnam requirat, & non requirat. *1. Cor. 11.*

Quarto, Augustinum per Gratianum relatum, Quod Deus non permitteret malum fieri, nisi per justiciam illud ordinando melius statu faceret. Miror D. D. quod has & similes Autoritates ita consarcinat, cum nemo eas neget, aut contrarium sapiat. Ego enim hoc solum impugnavi, semper quod virtute clavium jactant solvi pœnas per justiciam divinam requisitas. Hoc enim non credo esse verũ, nec probabitur. Non enim dixit ad Petrum: Quod ego ligo, tu solves: Sed, Quodcunq; tu solveris, solutum erit. *S. Augustinus.* *Matth. 16.*

Quinto, Illud de pœnitentiæ medicina: Non sufficit mores in melius commutari, nisi etiam satisfaciat Deo, de iis quæ facta sunt per pœnitentiæ dolorem, per humilitatis gemitum, per contriti cordis sacrificium. Hæc omnia ego quam maxime volui semper, ut quid ergo per indulgentias ista jactantur remitti, Si non sufficit, mores in melius commutare, & divina justicia has requirat satisfactiones. Frustra ergo gloriatur D. D. quod non dictum sit, quod tantum abstineatis à peccatis, sed de præteritis deprecare Dominum. Et sic patet, quod adhuc nulla Scriptura contra me adducta est, quanquam ego possem multo fortiores inducere contra me.

Post hæc, adducit Augustinum in Enchiridio: Delet omnino hæc oratio minima & quotidiana peccata, delet & illa, à quibus vita fidelium scelerate gesta, sed pœnitendo in melius mutata &c. Hoc est quod dixi, peccatorem post conversionẽ teneri

teneri ad crucem & passiones vitæ, secundum quod Deus intulerit, quas non possit homo solvere, Et iterum hæc autoritas pro me facit.

Cyprianus ad Fidum. Eos, qui à quadringentis annis fuerunt, non adducit: & placet. Ad Cyprianum, Epistola ad Fidum, ubi damnat Therapium, quod præpropere pacem dederat Victori, antequam plenam egisset pœnitentiam, & Domino satisfecisset. Ecce, inquit, non Ecclesiæ, sed Domino non satisfecisse dicit Victorem. Respondeo: Legat & conferat Cyprianum bene D. D. & inveniet eos etiam, quos paci dederant, ideo datos esse paci etiam præpropere, ut cruces & martyria expeditius sustinerent. Quæ ipse per multas Epistolas exponit esse pœnas & flagella pro peccatis à Deo inflicta. Quare Victor hoc modo nondum satisfecit Deo: & tamen satisfecit, Quia Ecclesiæ, quam nos vult audire Deus, satisfecit. Hoc enim habent verba Christi, quod Ecclesia debet imponere pœnas, quando dicit: Quodcunq; ligaveris. Et hoc modo possem admittere, Deum requirere pœnas, quas Ecclesia possit solvere, quia pactum fecit cum illa.

Cyprianus ad Cornel. Papam. Altera autoritas Cypriani ad Cornelium, qua iterum scribit, Hæreticos impedire peccantes, ne indignanti Deo satisfaciant. Quanquam Cyprianus ibi de pœnitentibus non loquitur, sed de Hæreticis, qui tanquam justi & quasi bene fecissent, excusaverunt & defenderunt se in peccatis suis, Tamen respondeo sicut ad priorem.

Post hæc addidit rationem: Ad quid Ecclesia vellet onus imponere pœnitentibus, si illud Dominus non exigit: Et longam autoritatem allegat Capitulum, quæ inducit omnia transeo, & dico, Quod Ecclesiæ mandatum est, ut castiget & judicet peccatores, quod si non fecerit, Deus irremissibiliter faciet, juxta sententiam Pauli superius adductam 1. Cor. 11. & sic non potest solvi. *1 Cor. 11.*

Item, idem Homilia 31. super Ebræos; Peccatum confessione minuitur. Ex quo verbo colligit D. D. in hunc modum. Non minuitur, quo ad culpam, quod impium sit à Deo sperare dimidiam veniam. Ergo quo ad pœnam admitto totum, secundum prædicta.

Gregorius 4. Moral. Jam illa autoritas Greg. 4. Mor. Aut enim nos hoc flendo insequimur, aut ipse judicando, Vix aliud aptius pro me adduci potuit. Similiter & illud Hieron. cap. Mensuram, admitto, quod tamen Hieronymi esse dubito.

Admitto totum, quod Canones non satis præfigunt, Ideo relinquo arbitrio sacerdotis. Addo & ego, multo magis arbitrio Dei, qui solus est ponderator spirituum, & non ignarus neq; iniquus judicat.

Augustinus. Placet & illa autoritas Augustini c. nullus. Ita impartitur à Deo largitas misericordiæ, ut non relinquatur justiciæ disciplina, Potest pro me, & pro D. D. valere, tranieo.

Isidorus. Et Isidorus quamvis non satis gravis autor in his rebus, placet tamen, quod pœnitentis satisfactionem tantum divino pensari judicio dictat, non humano. Ergo multo minus remitti potest humano judicio, cum clavis potestatis non debeat operari, nisi prior sit clavis scientiæ, quæ sciat quid & quantum solvat.

Rom. 7. Apud Deum productiorem esse pœnam quam culpam ex Augustino concedo, salva tamen autoritate Pauli Rom. 7. dicentis: Non invenio in me, hoc est, in carne mea, bonum. Cujus sententia est, pœnam & peccatum simul finiri.

Hæc de prima Conclusione. Sed contra aliam dicit, esse manifestissime falsam & præter usum totius Ecclesiæ, quod quilibet Sacerdos debet absolvere à pœna & culpa pœnitentem. Et hoc probat primo ex dictis, id est, ex nihilo. Secundo per rationem, quia Sacramentum pœnitentiæ sit quoddam judiciale: & ad judicium ferendum pertinet jurisdictio. Jurisdictionem autem esse coartatam in inferioribus Prælatis ad tollendam confusionem, tam in peccantibus quam in peccatis, Secundo in detestationem criminum, alioqui quilibet Villanus sacerdos esset Episcopus, Archiepiscopus & Papa.

Respondeo & dico duo, Primum me nescire usq; in hodiernum diem, an coartatio istius jurisdictionis fecerit hoc, quod prætenditur, scilicet criminum detestationem, & confusionis ablationem. Hoc certum est, longe secius evenisse, Nam peccata crassissima etiam ridentur in majoribus curiis, quæ in propriis Parochiis possent pulcherrime puniri, si servatus esset modus, quem instituerunt Apostoli, & servaverunt S. Patres usq; post Nicenum Concilium, Ubi definitum est, & longe post servatum, ut Dioceses non permiscerentur, & unusquisq; pœniteret in sua Dioecesi. De quo extat cum aliis præclarissima Epistola Cypriani ad Cornelium Romanum Pontificem III.

Cyprianus ad Cor. Papa.

Nam cum statutum sit ab omnibus nobis, & æquum sit pariter & justum, ut uniuscujusq; causa illic audiatur, ubi est crimen admissum, & singulis Pastoribus portio gregis sit adscripta, quam regat unusquisq; & gubernet, rationem sui actus Domino redditurus, Oportet utiq; eos, quibus præsumus, non circumcursare, nec Episcoporum concordiam cohærentem sua subdola & fallaci temeritate confidere: sed agere illic causam suam, ubi & accusatores habere & testes sui criminis possint &c.

Loquitur enim de iis, qui in Africa peccaverunt, & ad Romanum Pontificem Cornelium cucurrerant. Et sic patet usus primitivæ Ecclesiæ de ligandis & solvendis peccatoribus.

Idem Episcopus & Presbyter.

Cum autem, ut Apostolus Actor. 20. ostendit, idem sit Episcopus & Presbyter. Et ad Tit. 1. qualibet civitas suum Episcopum habere debeat jure divino, longe utilior esset ad corripienda peccata modus, si quilibet Sacerdos in sua parochia ligaret & solveret pœnitentem, Quod Exemplum monstravit Apostolus, 1. Cor. 5. ubi cum Corinthiis præsens spiritu, tradidit fornicarium Satanæ, objurgans quod ipsi non fecissent.

Quo vero jure, aut qua Ecclesiæ fœlicitate, hic modus divino jure præscriptus, & in tantum tempus roboratus, sit sublatus, viderint alii. Ego quidem negare non possum, quia ad oculum videmus ita fieri, ita statui, quod tam peccantes quam peccata reserventur, & uni animæ sex vel septem Pastores secundum sub & supra imponantur. Sed an ita debeat fieri, aut expediat, non definio. Scio, quod inferior tenetur obedire restringenti & vexanti, quanquam nullo jure divin. Superior tamen, ut dicit Conclusio mea, gravissimè peccat, si reservet occulta peccata sine rationabilissima causa, Imo adhuc dubito, & quantum capio, credo sine temeritate, nullum occultum peccatum debere reservari aut posse, optans audire Probationem contrariam.

Secundo dico, Ecclesia non esset ruitura, si idem Plebanus, Episcopus, Archiepiscopus & Papa esset, ac sola concordia cohærente, ut Cyprianus ait, Et sicut usus prioris Ecclesiæ fuit, jungerentur.

Proinde, quod & damnatus fertur articulus in Constantiensi Concilio, de istis Reservationibus, non satis curo. Hoc scio, quod probatus fuit, & reprobata ista reservatio in primitiva Ecclesia & institutione Apostolorum, Et nunc quoq; ut miserrima Ecclesię experiētia docet, esset utilissimus, & saluberrimus ad cohercenda peccata, & tollendam detestabilem confusionem omnium Episcopatuum, quam hodie videmus. Qua causa autem sit suo tempore mutatus, transeo. Mutabilem invenio, mutabilem relinquo. Hæc in arbitrium Judicum. Hora transiit.

XIIII. die Julij, Mane hora VII. continuavit Eccius præter pactum.

ECCIUS.

REVERENDUS Pater ab initio satis glorianter parvipendit per me adducta, quasi sibi minime obstent, quæ maxime adversantur. Nam ipse voluit in sermone vulgari non fieri commutationem pœnæ æternæ in pœnam temporalem, & opinioni communi contradicit, Quasi non possit probari, Deum exigere aliquam satisfa-

tisfactionem, præter portationem crucis. Et in sermone latino collaudat dictum vulgarium ultra omnem doctrinam Doctorum scholasticorum, de pœnitentia datam: Nimmer thun/ dit höheste Busse Optima pœnitentia nova vita, secundum glossam ejus. Addiderunt talem persuasionem ipse & propugnator, quia si averterit se impius à justicia sua,&c. Si ad novam pœnam imputat, quomodo dicitur non recordari, & patet Conclusio sua manifeste dicens, peccare sacerdotem, qui non absolvat à culpa & pœna. Huic errori ergo contradixi S. Patrum autoritatibus, quibus ipse voluit illudere, & auditores fascinare, quasi apud eum solum esset potestas interpretandi sacram Scripturam. *Optima pœnitentia, nova vita.*

Unde bene adduxi contra eum Augustinum. Non sufficit mores in melius commutare & à malis factis recedere,&c. Ubi est liquidissimum, doctrinā ex Sermone allegatam, esse falsam, Quia nova vita non est optima pœnitentia, cum non sufficiat secundum Augustinum. Et bene etiam doctrina illa improbatur per B. Ambrosium, lib.2. de pœnit. cap. 5. Apostoli secundum Christi magisterium docuerunt pœnitentiam. Et infra: Qui enim agit pœnitentiam, non solum diluere debet lachrymis peccatum suum, sed etiam emendatioribus factis operire & tegere peccata sua. Clarissima S. Patris verba, quod emendatioribus factis agendo pœnitentiam tegere debemus peccata.

At cum Autoritates forent expressissimæ, Deum non remittere peccatum impunitum, confugit ad mirabilem pœnarum distinctionem, qui tamen solitus est, Scholasticos ob distinctionum usum improbare, & dixit, pœnam, qua Deus vult peccatum punire, non posse auferri per hominem vel per Papam, quod est omnium falsissimum, & potestatis clavium anullativum. Nam in pœnitentia facta commutatione pœnæ, certe homo potest solvere illam pœnam, per ipsum Apostolum, per reverendum Patrem inductum, 1. Corinth. 11. Si nos ipsos judicaremus, non utiq; judicaremur à Domino. Quare, si nos pro hac pœna satisfacimus, Deus pro peccato à nobis aliam non exigit, alioqui contra Prophetam, illud quod nos puniremus, si Deus vellet punire, jam bis puniret idipsum. *1. Cor. 11.*

Præterea, Clara fuerunt verba Cypriani, Chrysostomi, Gregorii IIII. Hieronymi, quod pœna injuncta sacerdote in satisfactionem, est pœna Deo debita, & ita Victor, quia non impleverat pœnitentiam injunctam à Cypriano, dicitur nondum satisfecisse Deo. Quod & Theodorus in suo pœnitentiali, quem sequitur quasi ad verbum Beda, idipsum testatur, Quamvis forte nec ii Autores, sicut nec Isidorus eis satisfaciunt.

Unde quidquid dicat ore, autoritates omnes facere pro eo, tamen necessarium est, quod corde dissentiat. Cum hæ autoritates doctrinam ejus & Conclusionem subvertant. Si enim Sacerdos peccat non absolvendo à pœna & culpa, tunc Episcopi peccassent non absolventes Victorem à pœna & culpa, & omnes Sacerdotes peccarent per orbem Christianum absolventes extra indulgentias.

Neq; relevatur in eo, quod debeat crucem portare, & hanc pœnam exigat Deus. Quia ista crucis portatio non est aliud, quam vita Christiana, sicut ipse reverendus Pater doctè hoc exposuit, Sed cum hoc oportet de præteritis satisfacere, & Dominum deprecari de præteritis.

De reservatione casuum Conclusio mea nihil habet, tamen reservationes moderatas credo esse utiles, quod etiam Prælati in monasteriis experiuntur. Fateor ingenue, me esse in voto Gersonis, in Concilio Constantiensi interpellantis pro delenda immodica reservatione casuum, & potissimum displicet mihi illa reservatio, sicut & Domino Patri, quando habet avaritiam comitem, id est, pecuniarum pœnam annexam.

Ecclesiam non dicit ruituram, si Sacerdos in sua parochia esset Episcopus & Papa, Certe apparet mihi, si esset illius pulcherrimi Ordinis hierarchici corruptio, quod etiam esset Ecclesiæ subversio.

Sed maneam in principali, quia peccatum non manet impunitum, secundū

Auguſtinum, Gregorium. Quare ſatisfactio merito tertia pars pœnitentiæ aſſeritur. Et plene probavit Auguſtinus in Ench. per orationem Dominicam nos ſatisfacere pro ſcelerate geſtis. Et ut vere dixit heri reverendus Pater, Deus fecit pactum cum Eccleſia, ſi Eccleſia non facit, Deus facit. Ergo habeo propoſitum Scholaſticorum & prædicantium, quod oportet vel nos ſatisfacere, aut Deus exiget. Quod ſi per orationes noſtras vel bona opera ſatisfacimus, cur illud non poſſet fieri accedente virtute clavium, quas Deus non fruſtra ſuæ Sponſæ Eccleſiæ contulit. Et cum juxta Gregorii ſententiam Can. de cætero 2. q. 7. alii Epiſcopi ſunt vocati in partem ſollicitudinis, Papa habet plenitudinem poteſtatis, per Indulgentias ab eo datas ſatisfit pœnæ pro peccatis debitæ, ſolutione ex theſauro Eccleſiæ facta, ut poſt Sixtum declaravit Papa Modernus, præcipiendo ſub pœna excommunicationis ita doceri, teneri, & prædicari. Quare ſi reverendus Pater contra doceat, prædicet vel diſputet, jam eſt anathemate percuſſus. Placuit tamen mihi, quod ultra clavem poteſtatis heri poſuit clavem diſcretionis, cum tamen plures claves contra Scholaſticos Doctores neget Concl. 7. Roſolutorii.

Hæc volui omnino adjicere, ut futuri Judices apertius intelligerent, quæ noſtra eſſet controverſia in hoc puncto, Quoniam ſi reverendus Pater ſtat ſententiæ Doctorum per me allegatorum, non adverſabitur nec Scholaſticis, nec Prædicatoribus, nec mihi. Quare ſi voluerit etiam ſententiam ſuam pro informatione dominorum Judicum, poterit clarius exprimere.

LVTHERVS.

Ad iſtas nenias & ineptias D. D. heri ſatis reſpondi, repetit enim eadem & velut ridiculus Citharedus chorda ſemper oberrat eadem.

Secundo ſcopum controverſiæ non attigit. Non enim quæſtio eſt, An Deus peccatum inultum dimittat, quod ſatis copioſe probavi, ſed an Papa vel Eccleſia remittat, quas pœnas Deus exigat? De hoc nihil probavit, quod relinquo judicio Judicum & omnium auditorum.

Tertio, obticuit hodie Scripturas ſanctas, Ideo ſto in ejus probatione heſterna prima, ex Geneſ. 3. ubi probavit, Pœnas requiri à Deo, quas ibi Scriptura oſtendit irremiſſibiles. Doleo, quod D. D. ita profunde penetrat Scripturas, ſicut tippula aquas, imo videtur fugere à facie earum, ſicut Diabolus crucem. Quare, ſalvis reverentiis Patrum, præfero ego autoritatem Scripturæ, quod commendo Judicibus futuris.

ECCIVS.

QUIA impatiens monachus ſcurrilia quædam addidit, præter gravitatem theologicam, de quo integri viri judicent, an recte induxerim contra eum, Judices judicabunt. Sed hanc fuiſſe materiam noſtram, patet ex Concluſione 4. dicere, Deum remittendo culpam remittere pœnam, &c. Hoc erat ſaxum per nos volvendum, & quia præfert autoritatem ſacræ Scripturæ Patribus, quaſi ipſe velut alterum oraculum Apollinis ſolus habeat Scripturarum intelligentiam, ultra S. Patres, & apparenter inducit Autoritatem heri per me citatam, Dico duo.

Primo me adduxiſſe in eum finem, ut oſtenderetur, cum impius avertiſſet ſe ab injuſticia ſua, Deum adhuc recordari, non quo ad culpam, ſed quo ad pœnam, quod facit pro Scholaſticis & Prædicantibus.

Secundo, Cum reverendus Pater reflectit autoritatem illam contra me, quia pœnæ iſtæ à Deo peccato Adæ impoſitæ ſint irremiſſibiles à Papa & homine, Verum eſt, & fateor. Quia iſtæ ſunt pœnæ, quæ non ſolum conſequuntur perſonam, ſed etiam conſequuntur naturam, Et ergo non eſt mirum, quod iſtæ pœnæ ſunt irremiſſibiles ab homine, ſed per hoc non probatur, pœnas perſonales pro peccato debitas non eſſe à Papa vel ſacerdote remiſſibiles. At in his remitto me ad Judices, paratus mutare ſententiam, ſi me aliter ad melius docuerint.

Finita ſunt hæc XIIII. die Iulii, Hora VIII. præſente frequenti Concione auditorũ. Soli DEO honor & gloria. Anno M. D. XIX.

SERMO

SERMO LUTERI LIPSIÆ IN ARCE PRÆDICATUS IN FERIIS PETRI ET PAULI,

Anno M. D. XIX. tempore Disputationis illic habitæ, una cum excusatione aliquot Articulorum, à malevolis falso intentatorum.

HAUD dubie plerisq; omnibus notum est, quomodò ego Martinus Lutherus abusum Romanarum indulgentiarum taxarum, urgente me; ad hanc lernā aggrediendam, Christiano studio & commodandi piis amore, cum viderem tam misere, aliquorum Concionatorum insano instituto promiscuæ populi multitudini imponi, cujus simplicitati illi prætextu indulgentiarum perdite insidiabantur, non solum cum Animarum dispendio, sed etiam victui necessaria suis præstigiis miseris subtrahendo. Ex quo propensio meo in commune studio multū odii & periculi mihi cōtraxi, multos labores sustinui, multa insumpsi. Ad hæc nominis mei, & non negligendæ Christiano existimationis gravem jacturam feci, cum passim traducerer à quibusdam sapientibus & sanctulis pro suggesto, in angulis, plateis, & ubi non? Idq; gravissime, quod jam ad biennium citra intermissionem duravit.

Quamvis in his omnibus illud maxime me turbavit, quod per ejusmodi clamores & calumnias, tot Christiani commoti sunt & accensi ad odium, invidiam, obtrectationes, temerarium judicium, & id genus gravia peccata, cum tamen si non perditissima avaricia instigaret, non tanti sint indulgentiæ, ut earum nomine unius hominis cor odio aut malevolentia inficiatur, aut aliquod Dei præceptum violetur, cum nec à Deo, nec ab hominibus illæ præceptæ sint, & citra indulgentias salus melius constet. Atqui cum divina gratia & ope Veritas & fundamentum indulgentiarum omnibus jam pateat, ut nihil opus sit, Adversarios meos mendacii & vanitatis arguere, siquidem lux eorum tenebricosa opera per se accusat, ut plane videri & tangi queat, quod tam insanas vociferationes & Tragœdias ad oppressionem veritatis & meam perniciem excitarint.

Et quamvis harum injuriarum Antesignanos in jus vocare potuerim, & meā existimationem per hoc restituere, Remisit tamen noxam, quod Deus ita facere jusserit, qui mihi multas myriadas delictorum condonavit, & ut in posterum, ut spero & credo, condonabit, à quo uno veræ indulgentiæ fluunt. Facit & hoc me placatiorem, quod expertus sum, quantum in vexanda veritate invidia virium habeat, nihil tamen, quamlibet sese torqueat, ad illam opprimendam obtinere misera possit.

Verum cum jam hæc tempestas magna ex parte sopita esset, Ecce tibi novus ludus occipitur. Nam ex proxime Lipsiæ habita concertatione, omnem priorem audaciam & furores, quibus in me invecti sunt, tegere conantur, nova in me comminiscentes. Siquidem intentant mihi, quod Bohemorum hæresin instituā propugnare, & ut verisimile hoc faciant, sigillum talibus mendaciis dignum appendunt, multa alia levia & puerilia commenta in me confingentes. Huic Papam omnino in ordinem redigo, huic baccas orarias dicor avulsisse, aliis aureis annulis digitos revinxi, huic serta gestavi, & hujus generis alia, indigna sane, quæ coram gravibus hominibus percenseantur. Ita deplorata & perdita invidia cum sua firmare veris nesciat, multo laboriosius ipsi est mendacia fingere, quam mihi ea sustinere; id quod prius etiam in re indulgentiaria usu venit.

Facile à quovis honesto & bono viro judicari potest, quod sicut illi prius mendaciis me traduxerint, ita & porro facturos, maxime cum tam puerilibus Fabulis se prodant, quam parati sint ad perdendum, si modo techniæ procederent. Et cum hactenus Christiano digna egerim, & contra omnes istorum calumnias innocens repertus sim. Bene sperandum, me & nunc non nisi Christiane acturum, quanquā invidiæ paulisper cedendum est, & alacriter crimina, quæ Christiano nomini meo impinguntur, ferenda.

Atqui

Atqui mearum partium est, ne mihi in hac re desim, & quemlibet pium & Christianum admoneam, ut suam Animam à talibus obtrectationibus tuetur, Nec temere judicando, aut licenter calumniando, Dei indignationem incurrat. Quo circa hac Scriptione mea, omnibus innocentiam meam testatam esse volo. Siquidem, conscientia mea teste, aliud nihil mihi conscius sum, quam omnia, quæ Lipsiæ propugnavi adeo Christiana esse, ut non dubitem in ea persuasione fato meo defungi, gratia & subsidio Dei mihi aspirantibus. Hoc confido sane, & suo tempore palam faciam, ac facile tutabor, multo quidem facilius, quam rem indulgentiarum falsam esse ostendi.

Ne quenquam existimo bonæ fidei virum, qui de me affirmare possit, quod alicujus hæreseos, sive ea bohemica sive gallica vocetur, convictus fuerim. Ejusmodi virum velim coram & videre & audire, sive doctum sive indoctum, qui tale quiddam de me in lucem & medium proferre ausit. Quocirca hic me excusatum volo. Quod si quis posticis calumniis me proscindet, hic nihil incómodi mihi affe-ret, sed in suum judicem incidet. Porro ne mihi uni inserviam, sed ut aliquid etiam emolumenti consequatur, qui hæc legit, Sermonem in medium dabo, quem Lipsiæ in arce habui, qui incendii magna ex parte occasio fuit, Ita tamen agam, ut molliam, quæ forte in odium incurrere possint, & germanam sententiam explicatius tradam.

Enarratio Evangelii Matth. XVI.

In festo PETRI & PAULI.

Quidquid caro & sanguis potest, nihil esse, &c.

HOc Evangelium universam materiam totius Disputationis hic agitatæ cótinet, Nam de duabus rebus potissimum loquitur. Primo de gratia Dei, & libera voluntate nostra. Secundo de potestate Petri & clavium. Prior invadit magnos, sapientes & sanctos, quos omnino in nihilum redigere conatur, cũ ipsi perfecti sint, de sua sapientia & operibus omnia posse efficere. Atqui Dominus hic docet hæc omnia nihil esse, quidquid caro & sanguis est & potest. Siquidẽ Christum cognoscere nemo potest, multo minus sequi carnis & sanguinis ductu, sed ut Pater, qui in cœlis est, revelet, oportet, id quod hic divo Petro accidit. Hoc ipsum etiam innuit, quod quærit, Quid homines de se loquantur, nec aliquid certæ & firmæ responsionis datur, verum variæ & vacillantes opiniones vulgi percensentur, Quo quidem ipso ostenditur citra gratiam Dei hac & illac declinari, & incertas opiniones de Christo fingi, donec Pater revelet, tum demum cognoscit homo, quid Christus sit.

Liberum arbitriũ.

Ex hoc sequitur, liberũ arbitriũ hominis, quamlibet laudibus vehatur, ex seipso nihil prorsus posse, nec in sua esse potestate bona cognoscere aut facere, sed id esse tantum gratiæ Dei, quæ ipsum liberũ reddit, qua destitutum in peccatis & erroribus captivum jacet, & per se liberari nequit. Sicut & Christus Johan. 8. Veritas liberabit vos. Et paulo post: Qui facit peccatũ, servus est peccati. Servus autem non manet in domo in æternum, filius manet in æternum. Si ergo vos Filius liberos reddiderit, vere liberi estis. Ita & divus Paulus Rom. 3. ait: Nõ est distinctio, Omnes enim peccaverunt, ac destituuntur gloria Dei. Et paulo supra ex Psal. 14. & 53. dicit: Non est justus, ne unus quidem, Non est qui intelligat, non est qui exquirat Deum. Omnes deflexerunt, simul inutiles facti sunt, non est qui faciat bonum, non est usq; ad unum. Quod si à nobis boni aliquid faciendi initium esset, cur Christus jubet nos pro gratia orare, & in Dominica precatione dicere nos docet: Tua voluntas fiat, quemadmodum in cœlo, sic etiam in terra? Quo probatur, nos Dei voluntatem facere non posse ex libero nostro arbitrio.

Johan. 8. *Rom 3.*

Liberum arbitriũ.

Ultra sequitur, Liberum arbitrium nunquam sic rite nominari aut accipi, nisi Dei gratia redimitum sit, citra quam magis serva voluntas quam libera vocandũ erat, Nam sine gratia voluntati divinæ se non attemperat, sed suæ ipsius voluntati,

quæ

quæ nunquam bona est. Libera quidem in Adam fuit, verũ nunc per lapsum ipsius perdita & in peccatis capta, nomen duntaxat libertatis retinet, eo quod libera fuerit, & per gratiam rursus libera reddenda sit.

Iusti quomodo fiamus. Quare, si quis scire cupiat, quomodo justi evadere & bona opera debeamus, quæ jam vulgaris & usitatissima quæstio est, Prius dixi, primum hoc & præcipuum esse, ut sciat aliquis, quod ex seipso non possit justus fieri, aut bene agere. Proinde de seipso desperet oportet, manus & pedes ferri permittat, hoc est, suarum virium & operum fiduciam abjiciat, se tanquam hominem inutilem coram divinis oculis reputet, & sic gratiam Dei imploret, in qua sola firmiter confidere debet. Qui aliã rationem aut viam ad justiciam perveniendi docet aut quærit, quam hanc præscriptam, hic errat, & tam se, quam alios seducit. Ut faciant illi qui dicunt: Heus, tu liberam voluntatem habes, fac quantum in te est, Deus etiam suum faciet. Et disputant, hominibus non persuadendum esse, ut de ipsis desperent. Minime quidem fieri debet, ut desperationis alicui autores simus. Verum de desperatione distincte docendum erat. De gratia Dei obtinenda nemo quispiam desperare debet, sed contra totum mundum adversus omnia peccata firmiter Dei misericordia nitendum, At de seipso prorsus desperandum, & nullo modo libero arbitrio confitendum est, etiam ad minimum opus Deo gratum efficiendum. *Desperandum de seipso.*

Quocirca bene Hieronymus super hoc Evangelio dicit, scilicet notandum esse, quomodo Christus discipulos suos interroget, quid homines de se loquantur? Postea, quid ipsi de se loquerentur, quasi ipsi homines non essent. Siquidem verum est, hominem gratia adjutum, plus quiddam & augustius esse, quam hominem, Atque adeo gratia Dei ipsum deiformem reddit & quasi deificat, ut & Scriptura ipsum Deum, & Dei filium vocet. *Gratia ex hominibus deos facit.*

Ita hominem supra carnem & sanguinem exui oportet, & plus quam hominem fieri, si justus coram Deo esse cupiat. Hoc tum fit, cum cognoscit homo hoc sibi impossibile, & dejecto animo gratiam Dei quærit, ac in seipso penitus desperat, Postea demum bona opera sequuntur. Cum jam ita obtenta est gratia, tum vere liberam voluntatem habes, tum quod in te est, facito. Fieri nequit, ut Deus alicui gratiam suam neget, qui ad hunc modum ex toto corde imbecillitatem & suam indignitatem agnoscit, & de se prorsus desperat. Hæc optima & proxima est ad gratiam præparatio, ut diva virgo in suo hymno docet ac dicit: Esurientes bonis implet, & divites inanes dimittit.

Præparatio ad gratiam. Hæc prædicanda essent, & homines prius exuendi sua propia persuasione, & falsa fiducia, post vero bonis operibus implendi. Contra illi plura de bonis operibus subinde inculcant, & mire pauca de initio faciendi bona opera, in quo plus situm est, quam in bonis operibus. Ubi enim initia non bene habent, raro exitus fœlix sequitur. Ubi autem gratia Dei obtenta est, abunde operum sequetur.

Hujusmodi desperatio sui, & gratiæ inquisitio non horam aut aliquantum temporis durare debet, post desinere, verum omnia opera nostra, verba, cogitationes, quoad hic vivimus, non aliter ordinata sint, quam eo, ut nunquam non nobis ipsis desperabundi simus, & in Dei gratiæ desiderio & siti permaneamus, uti *Psal. 42.* Propheta in Psal. 42. inquit: Ejusmodi sitim ad Deum & ad justiciam perveniendi gratia incipit, & ad mortem usq; durat. Quapropter juxta etiam desperatio sui ipsius durare debet, & sui falsa fiducia omittenda.

Altera Pars de potestate divi PETRI.

Clavibus quomodo utendum. IMperito vulgo nihil opus est, multa de potestate divi Petri aut Papæ disputare, In eo plus situm est, ut sciatur, quomodo ea fœliciter utendum sit. Verum est, claves divo Petro esse traditas, sed non ipsi, ut suæ personæ sed in persona Christianæ Ecclesiæ, adeoq; mihi & tibi traditæ sunt in consolationem conscientiarum nostrarum. Divus Petrus & quivis sacerdos, minister est in clavium officio. Ecclesia domina & sponsa est, cui servire debet potestate clavium, uti quotidiano usu observamus, quod Sacramenta omnibus, qui ea à sacerdotibus petunt, porriguntur.

Porro

Porro ut percipiatur, quomodo clavibus fœliciter utendum sit, supra dixi, cum coram Deo justi seu accepti esse cupimus, & nostræ possibilitati nuncium remittendo, gratiæ capaces jam facti sumus. Postea in eo tantum res sita est, uti sciamus, an gratia Dei obtenta sit, vel secus. Siquidem scire oportet, quomodo cum Deo nobis conveniat, si modo conscientiam exhilarari & roborari volumus. Etenim, si quis dubitet, nec certo persuasus sit, se propicium Deum habere, certe eum non habet. Sicut credit, ita & habet. Proinde nemo scire potest, quod in gratia sit, & Deum propicium habeat, nisi per fidem. Si credit hoc, salvus est, si non credit, condemnatus. Talis enim fiducia & bona conscientia, vera & probata fides est, quæ Dei gratiam nobis adfert.

Vide, huc tibi claves ancillantur, ad hoc sacerdotes instituti sunt. Cum sentis cor tuum vacillare aut dubitare, se non esse in gratia coram divinis oculis, tum operopus est tibi, ut Sacerdotem accedas, & absolutionem delictorum tuorum petas, ac ita potestatem & consolationem Clavium quæras. Cum jam sacerdos pronunciat & te absolvit, idem est, ac si dicatur: Remissa sunt tibi peccata tua, Misericordem Deum habes. Hic demum sermo consolatione plenus est, & verba Dei sunt, qui sic fidem suam obligavit, & in cœlo solutum esse vult, quod sacerdos solutum pronunciat.

Hic tibi etiam atq; etiam videndum est, ne quid dubites sic se habere. Atque citius non unam mortem obire debes, quam de Sacerdotis judicio dubitare. Nam Christi & Dei judicium est. Si hæc ita credere potest, oportet ut cor tuum præ lætitia rideat, & sacerdotis potestatem deamet, Deo gratias agat, eumq; laudibus efferat, quod tuam conscientiam ita per homines consolari dignatur. Sin vero credere nescis, & te hujus condonationis indignum judicas, nequaquam existimes te satisfecisse pro tali fide obtinenda Deo, supplicato, hanc enim nisi habeas, æternum tibi pereundum est, estq; hoc certum signum te in fide non satis instructum esse, in operibus autem plus satis.

Millies plus in eo situm est, ut certo & constanter credas sententiæ absolutionis, quam quomodo dignus sis, & satisfacias, Adeoq; talis fides dignum te reddit, & veram satisfactionem præstat. Atq; ita potestas clavium adjuvat, non sacerdotes ut sacerdotes, verum tantum, ut infirmæ & peccatis obrutæ conscientiæ, quæ gratiam per fidem accipiunt, pacentur, & firmam in Deum fiduciam concipiant.

Pax & gaudium conscientiæ.

Ex quo postea sequitur, quod omnis vita & afflictio leviter feratur, & homo hilaris suo propicio Deo inservire queat, qui alioqui per cordis æstum & perpetuam dubitationem, nullum unquam vere bonum opus facit. Hoc demum dulce illud onus est Domini nostri Jesu Christi, de quo Matth. 11. loquitur, Jugum meum commodum est, & onus meum leve. Atq; hæc de hoc Evangelio.

RESOLUTIONES LUTHERI,

SUPER PROPOSITIONIBUS SUIS LIPSIÆ DISPUTATIS, EMENDATÆ.

Optimo & erudito Viro: D. GEORGIO SPALATINO, *Illustrissimi Principis Friderici, Saxoniæ Electoris Imperii, ejusdemq; Vicarii, &c. à libellis & sacris suo, S.*

HISTORIAM FAMOSAE HUIUS DISPUTATIONIS, QUAM LIPSIÆ habuimus, optime Spalatine, cupis nosse, ea vel maxime causa, quod audieris Eccium nostrum, & Ecciana factionis aliquot homines jam diu & secure triumphare, Encomiaq; cantare. Ego sane gaudeo, & gratias ago, si tam vera est victoria, quam magna est jactantia. Quid enim Christianis, præsertim Theologis, magis optandum, quam ut veritas triumphet, error traducatur? Sed rursus, quando unquam auditum est à seculo, hanc esse gloriam veram & stabilem, quæ seipsam prædicat, & ante tempus jactat? Nonne

Quid homini maxime optandum, præsertim Theologo, &c.

in hanc

in hanc sunt Proverbia edita: Encomium ante victoriam: Rumor ante salutem? Deinde illud Trivii: Propria laus sordet, & laudet te os alienum? Tum Christus, Si gloriam meam quaero, gloria mea nihil est. Et Proverbiorum autor Salomon, haereditas (inquit) ad quam in principio festinatur, in fine benedictione carebit. Iustus enim (Scriptura dicit) in principio non est iactator, sed accusator sui: Pharisaeus autem primo est laudator sui simul accusator omnium aliorum.

Iohan. 8. Prover. 20. Luc. 17.

Iustus accusator sui.

De Eccio nostro autem eo facilius credo, iactasse eum victorias, quo iam olim mihi est ingenium hominis perspectum, ut gloriae miserrimum mancipium, tum quod iam magis expertus sum, solere eum in Disputatione magis criminari quam disputare, & more indoctorum Declamatorum tempus conviciis & contumeliis hominum perdere. Ideo nihil mirum, si non nisi gloriam quaerat. Mihi vero, qui iam duos annos patior multos eiusmodi victoria iactantissimos & vanissimos gloriatores, rabidosque criminatores, Deinde contempsi, nescio, qua tartara mihi intentata, Pro minimo est, hanc eorum simulatam gloriam audire, quorum magis misereri, quam pigere oporteat. Nam si conscientia eorum idem gloriaretur, ne dubites, foris neque gloriarentur, neque criminarentur.

TAMEN ut tibi satisfaciam, breviter rem ipsam secundum veritatem describam, & ita describam, ut intelligere possis, Disputationem illam fuisse perditionem temporis, non inquisitionem veritatis. Deinde Eccium, Eccianosque simulare in gloria aliud, & aliud sentire in conscientia. Nam quantum in Eccio fuit, fere nullus scopus tactus est. Sin tactus est, non nisi notissimis & vulgo proculcatis Argumentis certatum est. Nam Deus novit, quod totam istam Conclusionum cohortem multo acrius & validius nostri Witembergenses duobus annis oppugnaverunt, & ita examinaverunt, ut ossa earum numerare liceret, quas Eccius vix in facie cutis leviter perstrinxit. Nisi quod multò fortius clamavit una hora, quam nos integris duobus annis, ac gestibus immaniter fastuosis & gloriosis, etiam seipsum clamatorem superare velle visus est. His enim moribus, sane quietis & tranquillis, pacificam illam, & in silentio ac mysterio profundissime quietissimeq; latentem Theologiam quaesivit hucusq; Ecciana modestia. Ita me Deus amet, fateri cogor, nos esse victos clamore & gestu, hoc est, Ecciana modestia, sic enim ipse vocat.

Lipsica disputatio, non veritatis inquisitio, sed temporis perditio fuit.

Ecciana modestia.

Verum antequam rem ipsam dicam, praefabor, & veniam petam, si homines quosdam involvam pariter, libenter omissurus, si ipsi sese non involvissent sine causa, & ut dicitur, neutrales & differentes habuissent utrinque. Ideo non mihi, sed sibi imputabunt, si tangantur & ipsi, quos par gloriae studium, & inveterata jam diu invidia coëgit, pro Eccio contra nos machinari, non bonas machinas. Non sane omnes dico, Nam sunt in ea Academia praeclarissima candidissimi & rectorem studiorum optimi assertores, Atque hoc ipso tamen nomine alterius illius fermenti hominibus, velut sudes in oculis, & offendiculum à latere, ut Josue verbis dixerim. Sed & prudentissimus senatus, ornatissimiq; cives, tam absunt ab hoc maligno ingenio, ut nemo magis abominetur, hoc perversum & bonis literis inimicum genus.

Assertores rectorum studiorum.

Lipsica Academia laudantur.

Omnium autem maxime laudandus est illustrissimus Princeps Dux Georgius, qui vere principali clementia & munificentia, nihil omisit, quod ad foelicissimum hujus Disputationis fructum facere posset, si talis fuisset, aut pura veritas, post habita gloria, quaereretur. Denique & sua splendidissima praesentia id negocii dignatus est mirifice illustrare, omnia cavens & monens, ut modeste & quaerendae veritatis studio agerentur. Nihil ergo optimae huic Academiae me debere confiteor, quam omnem honorem, & omne officium, Duntaxat invidiam quorundam (ut sunt res mortalium ex nulla parte integrae) fateor mihi displicuisse.

IGITUR haec est sive Tragoedia, sive Comoedia hujus Disputationis (quā Satyram potius dixeris) Primo ruptum est pactum quo inter Eccium & nos convenerat, ut libere disputaretur & excepta per Notarios in publicum totius Orbis judicium ederentur, quemadmodum in literis utrinque editis legitur. Nam voluit

Tt potius

Quid initio Disputationis actum sit. potius Eccius noster sine Notariis, meris & liberis clamoribus rem agi. Conserunt in idem suæ factionis viri, ubi hoc obtinere non potuerunt, ad aliam pacti illusionẽ itum est, scilicet ne excepta per Notarios ederentur, nisi Judicibus nominatim & communiter electis oblata, accepissent sententiam. Additũ est commentum, quo velut honestissimo titulo hoc fœdifragiũ apud idiotas ornaretur, videlicet, Oportere Judices certos habere, quos si recusaremus, jam haberent, quo in odiũ vulgi nos traherent & jactarent, Nolle scilicet nos pati ullos Judices.

Ita solidissima veritas Eccii & Eccianorum, metuit lucem & publicum, sibi scilicet optime conscia, Quasi orbis, & cuiusq; optimi viri judicium parum sit, quo recepta sunt tam multa, quæ olim S. Patres dixerunt, scripserunt, disputaverunt. Fecerunt ita forte, quod Judices fore sperarent eos, quos in Academiis passim contra nos, pro se stare sciebant, Aut quod magis suspicior, quod Eccius meus *Eccii eruditio.* conscius sibi non intellectæ à se Scripturæ, latibulum hujus conscientiæ hac ratione quæreret. Nam etsi est homo in literis humanis & opinionibus scholasticis varie & copiose eruditus: Tamen sacrarum literarum ego inanem inveni Disputatorem, Quod mihi pro modestia sua ignoscet, Quia verum dico, & suo tempore probabo, ubi ea non suffecerint, quæ ipsemet in papyrum effudit testimonia imperitiæ hujus credibilia nimis. Non quod mihi soli vendicem Scripturarum sanctarum scientiam (sic enim me solet criminari, quando aliud quod dicat, non est ad manum) sed quod arbitrer me in sacris literis tantum versatum & exercitatum, ut de scholastici Theologi scientia, qui sacras literas vix à limine salutavit, possim sine periculo pronunciare.

Honestissima tutissimaq; disputandi ratio, quæ fit per præsentes Libros. Altera machina fuit, Carolostadius jam non noster, secum libros attulerat. Cum sit honestissima disputandi & tutissima ratio, ex præsentibus Libris loca ostentere, & Dicta vel probare vel refutare, magno tumultu hoc Eccius noster detrectavit. Nam videbatur cujusdam Copilatoris ingenio & opera fretus multas consarcinasse autoritates S. Patrum, studioq; factionis suæ auxisse, Ubi periculũ erat, ne sicut aliquoties convincebatur, ita semper convinceretur, male induxisse dicta Patrum. Nam cum præcedentia & sequentia non vidisset (nec enim veritas, ut dixi, quærebatur) ita alias aptavit ad propositum, ut nihil minus valeret ad propositum, nisi quod delectabat eum aliquando & risum miscere Auditorio.

Statuerunt itaq; pro Eccii voluntate, Libros domi relinquendos esse, & solius memoriæ & linguæ viribus, ac libertate disputandi, hoc est, q, optimi quidam dixerunt, Hanc Disputationem non de veritate, sed de laude memoriæ & linguæ agitari. Prætexuit tamen & hic Adam ille, folium fici pulcherrimum, quod sane nullus, nisi sit stipes, intelligat, videlicet, Puerile & ridiculum esse, Theologum è Libris aut schedis disputare. Et mirum, quam blandum sibi vulgi murmur hoc ingenio invenerunt, quod de his rebus judicat, sicut de puerorum scholasticis ex-*Pugna Augustini contra Manichæos & Donatistas.* ercitamentis, Quasi non & Augustinus contra Manichæos & Donatistas collatis Libris pugnaverit. Verum veritatem ille quærebat, non gloriam.

Prætereo, quod Eccio necesse fuit ultimum verbũ cedere, sive opponeret, sive responderet, ut sic Argumenta insoluta, facili⁹ victoriam simularent. Tum si alicui rei finiendæ dictus fuisset dies, liberum illi fuit hoc non observare, nos religiosos & observantes esse oportuit. Breviter, qui pugnatum veneramus contra errores & hæreses, cum invidia & vana gloria negociũ habere coacti sumus. Nam quod ad me pertinet, cum me tot Concionibus in populo fabulam & sibilum faceret, ita volentibus suis quamvis libens transeo, ut qui nihil æque optatim, quã nominis mei oblivionem. Nec sic tamen quidquam promoverunt, Nam velint, nolint, testari coguntur & ipsi, D. Bodenstein Propositiones, domum salvas rediisse, nec una vel syllaba refutatas, quas crudas devorare Eccius statuerat.

Quin egregius iste scholasticorum Doctorum Patronus, quo caveret, ne victus videretur, inter disputandum Protheum imitatus subito, ea quæ in principio magno impetu impugnarat, in fine omnia concessit, imo affirmavit, tum præoccupans

cupans gloriatus est, quod in sententiā suam Carolostadium pertraxerit, Audens etiam hoc dicere, scholasticos Doctores nunquam aliter docuisse & sapuisse. Quod cum sentiret impudentius dici, quam audire possit quicunq; Scholasticos legisset, sic sane temperavit, ut Scotum cum Scotistis suis, & Crapeolum cum Thomistis suis constanter negaret, antiquiores Altisiod. Bonaven. & nescio quos autores allegans. Credo autem, quod hæc suæ farinæ hominibus magnæ cruci fuerint, etsi risum miserrime simularent, cum Ducem suum, tam fortiter aggressum certamen relictis signis, mox senserunt (si tamen senserunt) desertorem exercitus & transfugam factum. Nam id Carolostadio satis erat, scholasticorum Doctorum tres celebriores Sectas fuisse ab Eccio eadem hora negatas, quas nisi negasset, Pelagianus Ingolstadium reversurus erat. Certum est enim, Modernus (quos vocant) cum Scotistis & Thomistis in hac re (id est, libero arbitrio & gratia) consentire. Excepto uno Gregorio Ariminensi, quem omnes damnant, qui & ipse eos Pelagianis deteriores esse, & recte & efficaciter convincit. Is enim solus inter Scholasticos, contra omnes Scholasticos recentiores, cum Augustino & Apostolo Paulo consentit. *Gregorius Ariminensis.*

Nam Pelagiani, etsi sine gratia opus bonum fieri posse asseruerint: non tamen sine gratia cœlum retineri dixerunt. Idem certe dicunt Scholastici, dum sine gratia opus bonum, sed non meritorium fieri docent. Deinde super Pelagianos addunt, Hominem habere dictamen naturale rectæ rationis, cui se possit naturaliter conformare voluntas, Ubi Pelagiani hominem adjuvari per legem Dei dixerunt. Nec hanc metamorphosin Ecciano ingenio alienam existimes, est in ea promptissimus. Nam hac die quidem cum Gregorio (ut dixi) sensit & Carolostadio, Rursus altera mecum congressus, eundem mihi Gregorium in eadem etiam materia negavit, propter articulum Hussitum in Constan. Concilio damnatum. Ita vere mirificus est, & cui non viderim similem, disputator Eccius, apud quem nihil sit vel periculi vel vitii, Gregorii Arimi. sententiam cum D. Carolastadio contra omnes Scholasticos pugnantem, pro Scholasticis amplecti, eundem rursus pro Scholasticis eisdem, in eadem re repudiare. Sic habes victoriam, qua gloriatur Eccius, gloriaturq; suum fermentū, quod negatis fere omnibus scholasticis Doctoribus, quos tutandos susceperant, cum Ecclesiasticis consentiunt. *Pelagiani. Scholasticorum somnia.*

Sed & nos Witembergæ sciebamus scholasticos Doctores, si cum tenebris suis, id est, lumine naturæ secundum Eccium, Aristotele negentur, posse convenire cum Ecclesiasticis. Verum hanc negandi rationem, & pernegationem concordandi Witembergæ ignorantes, Lipsiæ didicimus, quam & tibi & omnibus qui volunt, ecce libenter communem facimus. Primum, ut in exordio Disputationis, alicujus dicta fortiter impugnes, protestatus etiam per publicas schedas, te contra novam doctrinam pro veritate fidei & honore S. Ecclesiæ pugnaturum, ita ut montes parturire putentur, Tamen in negocio sensim & subdole cedens, ne quis te victum sentiat, idem constanter affirmes, & simul vicisse glorieris. Deinde multa confidentia fingendum tibi est, nullum eorum, qui adsunt, habere vel memoriam vel sensum communem, ut libere queas dicere, te ab initio ita sensisse, & hanc non novam, sed veterem esse doctrinam, Nihil moratus interim, si amiseris totum exercitum Doctorum, quos defendere proposueras. Atque hic quidem est modus & eventus Carolostadianæ & Ecciane disputationis.

Post hæc mecum congressus est, de primatu Rom: Pontificis, de Purgatorio, de Indulgentiis, de Pœnitentia, de Potestate absolvendi cujuslibet sacerdotis. In quibus omnib⁹ quid fecerim⁹, suo videbitur die. Nam de me parcius mihi dicendum est, ne mihi præco fiam. Interim hoc dico, q, de Pœnitentia & Purgatorio ipse pene ignoro, quantum dissenserimus. Nam pœnitentiam incipere ab amore justiciæ, laudabile quidem esse, sed non necessarium voluit. Quod ego omnino necessarium esse usque adhuc, cum ante gratiam (quæ est charitas) non possit *Congressus Lutheri cum Eccio.*

Tt 2 fieri

Opus bonum non fieri ante gratiam. fieri ullum opus bonum, ut ipsemet concesserat. Causa dissidii mihi visa est, quod ille multis Autoritatib⁹ inductis, pœnitentiam à timore etiam servili incipi contenderit, vel ignorans vel dissimulans, quod servilis timor in hac vita nō penitus tollitur. Ideo etiam infusa gratia, quæ incipit pœnitentiam, timorem servilem commovet, simul operans timorem filialem, cum sint opera Dei terribilia, dum vivificaturus occidit &c. An autem animæ essent certæ de salute & gratia ines augeretur, dixi me nescire, juxta Disputationem meam in Resolutorio, nec dum ipse demonstravit contrarium, Ita adhuc media pendet sententia.

Indulgentia. De Indulgentiis pene concordamus, quæ & prope in risum abierunt, siquidem & ipse palam in vulgus quoq; concionatus est, Non esse quidē eas condemnendas, nec tamē in eis fidendū, Quomodo si fuissent per Indulgentiarios prædicatæ, nec Lutheri nomen hodie ullus forte nosset. Sed & in seipsis jam diu corruissent morientibus præ fame Commissariis si populus novisset, non esse in eas fidendum. Itaq; quam ego fore putabam summam Disputationis & rem omnium periculosissimam, adeo sine negocio confecimus, ut nihil fere segnius tractaverimus, imo nunquam infœlicius & miserius habuerunt Indulgentiæ.

Quare satis tutus mansit Sermo meus de Indulgentiis vernaculus, cum his quæ in Resolutorio & contra Sylvestrum in hanc rem scripsi. Licet vel more suo, vel jussu fermenti sui nō potuerit eum irreprehensum relinquere, causans quod deciperem homines verbis meis, & vitam novam & crucem, quam à Deo requiri in peccatore, dixeram, tam profundus Theologus non intellexit, includere omne genus mali etiā mortis in hoc mundo. Nec mirum, quia non Scripturas nec tropos ejus, sed lumen naturæ, Aristotelē & illuminatos eodem lumine Doctores duntaxat legit. Et tamen velut Moab arrogantissimos plus præsumens quam posset, omnia quæ unquam dixissem calumniari & traducere conabatur.

Proinde miror, quid nunc dicturi facturique sint fratres illi, qui me passim apud Principes & ubiq; terrarum Hæreticum, & nescio quot nominibus criminati sunt, propter Indulgentias, tum schedulas satis amplas Disputationis contrarias, magno (ut dicitur) stipendio, alienoque studio paratas, in vulgarunt, & Christi populum suis impudentibus imposturis, & in Anima seduxerunt, & in corpore rebus suis spoliaverunt, cum videant causam istam ita friguisse in hac Disputatione, quam inferno ardentiorem esse voluerunt. Sufficit mihi, quod summa causæ cecidit in fœlice Lipsia, & omnium judicio indulgentiæ, clamatoresque earum ridiculum fuerunt.

De primatu Romanæ Ecclesiæ acrius certatum est, Ego primatum honoris non negavi, nec potestatis dedi, saltem jure divino nihil repugnaturus, imo constanter confessurus, ac defensurus, si facto vel jure humano eum habeat. Nihilo enim minus quæro, quam ne à summa sede S. Petri & Pauli ulla causa quisquam recedat, aut obedientiam debitam subtrahat. Solum ne tot S. Patres in cœlo regnantes, qui in Oriente viventes, sub Romana sede non fuerunt, contra jus divinum egisse concedam. Ille contra, jure divino utrumque conatus asserere cum multas autoritates Patrum convexisset, inventum tandem est, eos ambiguos & varios esse, in alteram sententiam aliquando videri inclinasse. Quanquam pro me robustius & locupletius sentirent, præsertim ubi id agunt ex animo, ut Euangelium interpretentur.

Tu es Petrus. Jam illud Matth 16. Tu es Petrus. Item illud Johan. 21. Pasce oves meas. Et: Sequere me. Item Lucæ 22. Confirma fratres tuos, & nonnulla minus ad rem, quā hæc, facientia, cum non urgerent, Tandem confugit ad Conciliū Constantiense, plena fiducia, q, esset illic determinatum contrarium, & sententia mea inter articulos Huss & Wickleff damnata. Hic totus immoratus anhelabat, quo poterat odiosius movere invidiā, quia aliud non habuit, quo suo fermento palparet blandius. Ubi enim defecit in jure divino, cucurrit ad jus humanum, probaturus per ipsum jus divinū. Neq; sic tamē rideri oportuit, quæ tantus Theologus tentaret. *Matth. 16. Johan. 21. Luca 22.*

Cui

Cui ego duo Concilia antiquiora & celebriora, Nicenum & Aphricanum, contra unum opposui, Deinde & ipsum Constantiense non recte fuisse ab ipso & fermento nequitiæ (cui tum serviebat) intellectum. Nicenum enim Concilium decrevit, Romanum Pontificem debere curam habere Ecclesiarum suburbanarum, sicut Alexandrinum Ægypti, Deinde Episcopos, non, ut modo, ex Urbe emptis palliis & potestate, sed per vicinos Episcopos ordinandos esse, ut lib. Eccles: histo. 10. scribitur. Hic vero anguilla ista, aiebat, Hoc ut fieret, permissum esse á Rom: Pontificibus, fingens (ut solet) ex capite proprio glossas novas, Quasi non impiissime & hæreticissime fecissent, tam Romani Pontifices, quam Nicenum Concilium, si vel statuerent vel permitterent, quod esset contra jus divinum. Nam si est jus divinum, Romanum Pontificem omnia in omnibus Ecclesiis posse, non est in ejus potestate permittere contrarium, vel una hora fieri, nec in Concilii potestate contrarium, aut de Romano Pontifice, ut inferiore suo disponere, aut diversum, aut aliud statuere, non magis certe, quam in potestate ejus sit, permittere aut statuere stupra & adulteria licere, Ita fiebat, ut miser Romanæ potestatis tutor & patronus, Primatum hunc tueri non posset, nisi blasphamaret, tum sacratissimum Nicenum Concilium, tum ipsos Pontifices, dum eos solvisse jus divinum asseruit. Quid est hæreticum & blasphemum, si hæc Ecciana modestia non est hæresis & blasphemia? Sed sic loqui debet, qui loquitur, ut hominibus placeat.

Concilium Nicenum. Aphricanum.

Jam cum Concilium Aphricanum, ut habetur dist. 99. c. Primæ, prohibuisset Ro: Pontificem appellari universalem Pontificem, dicens in hunc modum: Universalis autem Pontifex nec Romanus appelletur. Hic sibi temperavit quidem á blasphemia, non dicens, quod contra jus divinum aliud permissum aut statutum sit, sed glossam certe tanto Theologo dignam effinxit, quam non ponerem, nisi eam scirem gloriæ avidissimo Disputatori satisfacere, & gloriam absolutam ei parere. Dixit enim: Etsi Ro: Pontifex non sit appellandus Universalis Pontifex: tamen appellari debet universalis Ecclesiæ Pontifex. Risum, quæso, teneas amice, sine suum fermentū ridere, nemo enim dignius rideat ad tam insignem glossam. Ego glorior me tot expensis, non frustra Lipsiæ moratum, saltem hoc didicisse. Non est universalis, est tamen universalis Ecclesiæ Episcopus, non est forte etiam Moguntinus, est tamen Moguntinæ Ecclesiæ Episcopus.

Concilii Aphricani statutum de Romano Pontifice.

Hæc ad mea duo Concilia ille opposuit, Nam Nicenum per verbū, permisit, Aphricanum per nomen, Ecclesiæ, solvit. Adeo facile est, Magistris nostris eximiis magnas quæstiones solvere, & etiam Conciliorum autoritati detrahere, qua tamen mirum est, quam soleant alios strenue ad hæresin adigere.

Nunc vide, an ego melius vel pejus ad suum unicum responderim, certum est, non omnes articulos Constantiæ damnatos, esse hæreticos, sicut temeraria & impudenter latrabat Eccius. Quod probo evidenter, Primum ex ipsius Concilii verbis, quæ sic habent: Quidam ex eis sunt notorie Hæretici, quidam erronei, alii blasphemi, alii temerarii & seditiosi, alii piarum aurium offensivi. Hæc ibi. Nonne clarum est, hæc verba esse eorum, quos hæreticæ pravitatis Inquisitores vocamus, quos in eo Concilio apparet tyrannidem obtinuisse? Nam horum pene alia non est vox, quam hæc, Ista Propositio est hæretica, ista scandalosa, ista seditiosa, ista offensiva, Vel certe Spiritum sanctum nimio præsentem, illis ludentibus aut dormitantibus vigilasse, ut coacti sint omnino imprudentes propria voce testari, se quosdam damnasse, nec hæreticos, nec erroneos, ac per hoc catholicos, Christianos & veros. Nam si dixissent sine discrimine, omnes esse & hæreticos simul & erroneos, simul temerarios, simul offensivos, non pateret veritati locus aut fuga. Nunc ipsi discernunt hæreticos ab erroneis, & ab utrisque temerarios & seditiosos.

Non omnes articuli in Concilio Constantiensi damnati, sunt hæretici.

Dicam ergo, quid ad me, si temere & offensive loquar, modo vere & catholice loquar? Tuo te urgeo gladio, alios Hæreticos dicis, ut quos in fide peccasse certum sit,

tum sit, alios erroneos, forte, qui in mores & statuta hominum peccent. Iam de reliquis triumphamus, eos neq; in fidem, neq; in statuta morũ, peccare, etsi forte teneras auriculas, veritatis impatientes mordaci⁹ offendant, sufficit quod sint fideles & veri. Semper ita fuit, q, veritas esset temeraria, mordax, seditiosa, & offensiva. Ita ego credo hunc unum esse offensivorum, Rom. Pontificem non esse jure divino dominum omniũ in potestate. Quid enim atrocius offendit? quid magis temere dici hodie, & à multis annis potuit? Ita & ille in auribus Thomistarum offensivus est, quem Gregorii Ariminensis esse, imo Pauli & Augustini supra esse dixi, Omnem scilicet actum hominis esse, aut bonum aut malum.

Veritas semper temeraria &c.

Ego quidem rogabam mihi donari, ne omnes articuli à Concilio damnati dicerentur, sed ab aliquo Thomista quosdam Christianissimos intrusos, ut est iste: Omnis actus hominis aut est bonus aut malus, Sicut omnis arbor, aut est bona aut mala, juxta Euangelium: Sed noluit. Verum quid ad me, quod Thomistæ offenduntur veritate? Sufficit quod sit neque hæreticus neq; erroneus. Aut si est hæreticus & damnatus, jam quid Eccius faciet, qui contra laudabile illud Concilium Constantiense pro laudabili eodem Concilio disputans, concessit Caroløstadio, ipsum esse verum & catholicũ, nec scholasticos Doctores aliter sapuisse, ut dixi supra. O horrendũ facinus, quod Eccio Ecclesiæ sanctæ patrono, fit intolerabile, quod Bohemorum & hæreticorum (ut ejus verbis tonem) patronus cum Concilio contra Concilium sentit, & ut cum suis Doctoribus Christianus sit, hæreticus efficitur. Sed ut dixi, Eccianæ modestiæ privilegium est, sibi ipsi libere dissentire, & in re eadem contradictoria tenere, Sicut & Viennæ fecisse se testatur, & forte etiam Bononiæ.

Privilegium Ecciana modestia.

Conciliorum concordia &c.

Claret ergo, Concilium Constan. non contra me pugnare, nec hæreticum, nec erroneum, imo catholicum & veracem ex eodem me probari, Ut sic stet concordia cum Niceno & Aphricano Concilio & Constantiensi. Quod autem hæc non videt Eccius, & sua farina, Deinde & hæreticæ pravitatis Inquisitores, in causa videntur esse, quod omnes hi promptiores ad contumeliam hæretici opprobrii sunt, quam tantos deceat populorum Magistros, & hac cæcitate percussi, sicut Scripturas sacras & S. Patres legunt, ita & omnia alia, hoc est, non cogitant quam bene & quam diligenter, sed ad quantum odium & invidiam aliorum legant. Ideo quidquid alienum à suo sensu audierint, mox hæreticum quoque affirmant, suam juxta & oscitantiam in legendo, & temeritatem in judicando omnibus ludibrio exponentes.

Deinde, si non placet ista Conciliorum concordia & pertinaciter mihi Constan. unum contra duo obtendatur, Jam nõ difficile mihi erit statuere, utrius Autoritas debeat præponderare. Nam cum Concilium possit errare, poti⁹ Constan. quàm Nicenũ & Aphricanum errasse confitear, quod hæc longe fœcilius quam illud processerint & egerint, ac jam diu sacris Euangeliis etiam præ cæteris Conciliis comparata sint, præsertim Nicenũ, ad quam gloriã Constantiense nec dum pervenit. Et in hoc imitabor novissimum Rom: Conciliũ in quo Basiliense damnatum est, & Constantiense quoq; passum non parva suæ Autoritatis detrimenta, dum Papam supra Concilium esse sancit, cujus contrarium in Constantiensi definitum est. Atq; ita invicem sese reprobantia Concilia, interim satis nos tutos reddunt, & liberos ad contradicendum utrisque. Quæ enim sibi diffident, cui convenient? Atque hæc latius, Deo dante, cum Eccius in publicum se dederit.

Concilium Romanum novissimum &c.

Verum, quando, ut dixi, hac Disputatione magis tempus est perditum, quam veritas quæsita, volo Propositionum mearum Resolutiones in lucem dare, confisus, majorem cognitionis fructum hinc proventurum, quam si bis septies ad hunc modum disputetur. Quare, si cui videar errare, age, confutet errorem, si odit, aut rectiora doceat si diligit.

Resolutiones.

Habes, mi charissime Spalatine, historiam fere totam, nam si qua alia non dixi, ad reverentiam Academiæ Lipsensis, mihi charissimæ, non dixi, ne regis Idumeæ

meæ offa ad cineres redigerem. Quanquam nisi scirem hoc meis peccatis debitũ, satis indigne ferrẽ, me tam sterilibus negociis occupari de indulgentiis, Primatu & privilegiis, aliisq; ad salutem nihil necessariis rebus, quibus ab optimis nostro seculo studiis avocor indignabundus. Nam ut illustriss: Princeps Dux Georgius, prudentissime ambos nos verberans dixit: Sive hoc sit jure divino, sive humano, Rom: Pontifex est, & manet summus Pontifex, Ita vere dixit, & non leviter inutilem hanc nostram Disputationem insigni hac medestia taxavit.

Dux Saxoniæ Georgius.

PERSUASUS vero sum, ubi hæc viderit Eccius meus Eccianaque factio, statim vociferaturos esse, Non servasse me fœdus, nec conventioni paruisse, ubi cautum est, ne Disputatio invulgetur ante decretum, Judicum. Quasi vero ullum pactum nobis unquam servaverint ipsi. Respondeo tamen, me convenisse, ne per nos Disputatio evulgetur, ea quæ manu Notariorum excepta est, Cætera vero exemplaria, sicut permittebatur cuilibet, sibi eadem colligendi potestas, quis prohibebit, ne edantur? Sed esto, nec ipsa edantur, meum Notarii exemplar non edetur, pulchre ita servato pacto. Verum, ne præterea scriberem, non pepigi, imo palam protestatus sum, cum iniquioribus nostram libertatem conditionibus vexarent, ne præsumerent, me taciturum, itaque nolo tacere.

Disputationis fœdus.

Sed finge me ita pepigisse, rogo, uter primo solvit pactum? Nonne Eccius, qui ut audio, ampullosis & iniquissimis literis, etiam illustriss: Principem & Patronum nostrum (quem suæ factioni stupidissimæ similem somniat) corrumpere molitus est, pessima de me, quantum potuit, recensens. Quasi negassem S. Patrum simul omnium sententias, mihi soli arrogarim Scripturæ intelligentiam, Concilia negarim, Hæreticos defenderim, His enim mendaciis, homo ille purus & S. Theologus, tam sacrum & venerabile caput ausus est tentare, & me coram optimo Principe tam egregiè commendare. Quid ad alios, putas, scribit & loquitur (sine scilicet pacti violatione) qui ad nostrum Patronum ista scribit? Aut quid apud æmulos meos verum dicet, qui ad talem, tam prudentem, tam formidabilis judicii Principem, mentiri nihil pudet?

Audio denique conflasse eum, quasdam interpretationes super Articulis quibusdam, mihi per inquietos & mali sui cupidos Fraterculos impositis atque iterum me coram Magnatibus, mira charitate Manichæum, Hussitam, Wickleffistam, & nescio quot generibus hæreticum descripsisse. Sic solet Ecciana modestia servare pactum. Verum hanc suam insaniam mihi facile est contemnere, qui norim hominis ferme totam supellectilem. Atq; ubi illa sua genimina in manus meas venerint, spero quod Eccium meum digne & magnifice tractare possim, si qua tandem via intelligere posset, quid sit multa pacisci, & nihil servare, & tamen ab aliis servanda expostulare, atque his omnibus aliud nihil quærere, quam ut noceat, & veritatem conculcet.

INTERIM sufficit mihi quod carnifex illa conscientiarum Theologistria, cui totum debeo, quod mea conscientia patitur, cecidit in hac disputatione. Nam prius didiceram, Meritum aliud esse congrui, aliud condigni, Facere hominem posse, quod in se est, ad obtinendam gratiam, Posse removere obicem, Posse non ponere obicem gratiæ, Posse implere præcepta Dei, quo ad substantiam facti, licet non ad intentionem præcipientis, Liberum arbitrium posse in utrumq; contradictorium, Voluntatem posse ex puris naturalibus diligere Deum super omnia, Posse ex naturalibus haberi actum amoris amicitiæ, & id genus monstra, quæ pro primis ferme Principiis feruntur scholasticæ Theologiæ, & omnium libros & aures impleverunt. At nunc hi omnes errores, sub Ecciano præsidio & triumphabundis signis, satis strenue ceciderunt, sine ullo ferme marte, conterriti ad solum conspectum duarum Propositionum illarum, quarum prior hæc Augustini: Liberum arbitrium sine gratia nihil valet, nisi ad peccandum. Posterior Ambrosii hæc: Liberum arbitrium sine gratia tanto citius propinquat iniquitati, quanto fortius intenderit actioni.

Scholastica Theologia, carnificina conscientiarum.

Principia scholastica theologiæ.

Tt 4 Similia

Quid sentit Lutherus de Indulgentiis.

Similia trophæa & spolia retulerunt ferme & Indulgentiæ ex hac pugna, quas non mitiore (ut garriunt) sententia utiles esse admisi, sed utiles solum pigris & stertentibus. Cæterum insaniam esse defendi, si quis eas bonas & utiles esse Christiano homini dixerit. Hæc, inquam, mihi interim satis sunt evenisse ex hac Disputatione, quæ ideo recitavi, ut jactantiam gloriosam Eccianæ hæresis aliquantulum juvarem, Cætera ubi hæc quispiam eorum impetierit, fortasse dabit Dominus in lucem venire.

Excusatio Eccii, adversus Philip. Melanth.

VIDISSE te credo Eccii excusationem adversus Philippum nostrum satis dignam Ecciano ingenio, in qua homini etiam in sacris literis, terq; quaterque omnib. Ecciis doctiori, deniq; & sordidæ illius Eccianæ Theologiæ non ignaro, opprobrat pro magno vitio grammaticam professionem, Tam recto sunt judicio Magistri illi nostri eximii, ut eruditionem metiantur secundum qualificationes suas, & inanes titulos. Conatus est & eundẽ mihi invidiosum reddere, dum mihi & ingenium & eruditionem, nescio quantam tribuit. Nam ut hoc etiam scias, me quoq; nonnihil gloriæ retulisse ex Disputatione ista, Tribuit mihi Eccius eruditionem, tribuunt & Lipsenses, adeo (quantum fama cepi) ut nisi Eccio, subsidiarias opes suffecissent ipsi, fateantur Eccium à me fuisse prostratum, atq; ita victoria jam ab Eccio in Lipsenses incipit migrare. Rursus dicitur, illum magnificum contemptorem Lipsenses habuisse, pro bonis quidem hominibus, sed in quibus longe plura sperasset, & se solum omnia fecisse.

Ita vides novam quandam Iliada, & Æneida illos cantare, & me saltem Hectora & Turnum arbitrari, quo illum, Achillem & Æneam statuant, Nisi quod in hoc victoria fluctuat, an suis id Eccius præstiterit, an Lipsensium viribus & copiis, Certum est ipsum solum semper clamasse, illos autem semper tacuisse, putas ne magnas me illis debere gratias?

Philippus Melanthon.

Sed redeo ad Philippum, quem tantum abest, ut ullus Eccius mihi reddere possit invidiosum, ut in omni mea professione nihil ducam antiquius Philippi calculo, cujus unius judicium & autoritas mihi stant pro multis millibus sordidorum Ecciorum. Neq; me pudet, etsi Magistrum Artium, Philosophiæ & Theologiæ, & omnibus pene Eccii titulis insignem, si hujus mihi Grammatistæ dissenserit ingenium, meo sensu cedere, Quod & sæpius feci, & quotidie facio, ob divinum donum, quod Deus in hoc fictile vasculum (Eccio quidem contemptibile) larga benedictione infudit. Philippum non laudo, creatura est Dei, & nihil, sed opus Dei mei in ipso veneror, Nec Eccium vitupero, sed crassas istas seminandæ discordiæ & invidiæ concitandæ vafritias toto corde detestor abominorque, quas neq; frequentiores, neq; maligniores usquam vidi, quam in Eccio, quibus & pene totius nostræ Disputationis farraginem fermentavit. Nam hac una sola penere pessima, potens est Eccius, ad rem theologicam ἄγ@ πρὸς λύγαν.

Eccius.

Sed jam ad Resolutiones accedo, tu interim cura, ut illustrissimo Principi Eccium commendes, sicut seipsum commentari meruit. Quanquam nihil hoc officio sit opus apud tantum Principem, Vale. Witembergæ, Anno M. D. XIX. Assumptionis Mariæ.

CONCLVSIO.

QVotidie peccat omnis homo, sed & quotidie pœnitet, docente Christo. Pœnitentiam agite, Excepto uno, novo quodam justo, qui pœnitentia non indiget, cum etiam palmites fructiferos quotidie purget Agricola cœlestis.

ISTA Conclusio pendet ex eo Fundamento, Quod omnis actus humanus aut est bonus, aut malus, nec datur actus neuter, seu, ut illi dicunt, moraliter bonus, Ideo primum mihi sunt amolienda duo, quæ his opponi solent

Primum, est autoritas Scholæ omnium fere Theologorum per orbem, qui contra sentiunt, His quanquam omnem debeam reverentiã, veniam tamẽ mihi dabunt, q; eis divinas literas præfero. Quare obsecro, si cui displiceo, non mihi

statim

ſtatim opponat: Tu ſolus ſapis,& Eccleſia hucuſque ſine te erravit,nec tot Capita videre potuerunt,quod tu vides,atq; his ſimilibus ſuaſionib⁹ mecum expoſtulet. Ut enim omittam,quod per Aſinam quandoq; locutus eſt Deus,quod Prophetam cælavit,& Samueli puero oſtendit,quod Sacerdoti Iſraelis Eli non revelavit, Saltem ſuo exemplo manſueſcant,& quod ipſi ſibi mutuo & invicē concedunt,mihi quoq; permittant. Surrexit Scotus unus homo,& omnium Scholarum & Doctorum opiniones impugnavit, & prævaluit. Idem fecit Occam, fecerunt & multi alii,faciunt uſq; in præſentem diem,Et cum ſingulis eorum liberum ſit omnibus contradicere,Cur ego unus hac gratia privor? Deniq; cum & ego in aliis multis ſententiis ſine querela omnib⁹ contradixi,Cur in hac una novam legem patiur? *Deus per Aſinam locutus.* *Scotus.* *Occam.*

Itaq; rogo,attendat qui volet,non quis,aut contra quos,ſed quid,& contra quæ dicam.Cedat reſpectus perſonarum,quas Deus non accipit. Legimus in Euangelio,præcipiente Chriſto,Scribas & Phariſæos in cathedra Moſi ſedentes audiendos eſſe, non quia perſonæ eſſent,id eſt, Scribæ & Phariſæi, ſed quia Moſen docerent. Alioqui cum ſit jam ſeculum corruptiſſimum, temporaq; periculoſiſſima,in proclivi erit, ſi ſuperbia & contemptu cœperimus agere, ut incurramus illud Pſal. 14. periculum: Conſilium inopis confudiſtis, quoniam Dominus ſpes ejus eſt, Quare memores invicem,quod omnes ſumus homines, quam facile ſit errare quam raro & difficile contingat vera ſapere,& recte agere, communi ſtudio veritatem quæramus potius, quàm invicem ſolo gloriæ, aut ſenſus proprii tuendi ſtudio, mordeamus & contumamur. *Matth. 23.* *Seculum noſtrum corruptiſſimum.* *Pſal. 14.*

Secundum,quod mihi objicitur,Quod hic articulus in Conſtantienſi Concilio eſt inter Huſſiticos expreſſe damnatus. Hic ſi non mox ſileo & revoco,continent aures,& impetu facto, ignē mihi minantur, neq; enim dignantur hic ullā moram vel excuſationis Sed obſecro,eſt ne is modus veritatem quærendi,ſtatim obſtruere os quærendi veritatem,Et ubi eſt,q. Petro præcipiente,ratio reddenda eſt omni poſcenti? Deinde,Nonne Concilia ſæpi⁹ erraverunt?Nonne Cyprianus cum totius Aphricæ Epiſcopis habito Concilio,erravit etiam in articulo graviſſimo fidei,de virtute Baptiſmatis? Et quid mirum, ſi hodie quoq, Concilium non omnia attingat, quando ſumus in tempore longe frigidiore quam Cyprianus? Et ut plane & libere dicam quod ſentio,credo me Theologum eſſe,Chriſtianum, & in regno veritatis vivere,ideo me debitorem eſſe, non modo affirmandæ veritatis,ſed etiam aſſerendæ & defendendæ,ſeu per ſanguinem,ſeu per mortem. *1. Pet. 3.* *Cypriani & aliorum Epiſcoporum errores.*

Proinde volo liber eſſe,& nullius,ſeu Concilii,ſeu poteſtatis, ſeu univerſitatum, ſeu Pontificis autoritate captivus fieri, quin confitenter confidear, quidquid verum videro,ſive hoc ſit à catholico, ſive hæretico aſſertum, ſive probatū, ſive reprobatum fuerit à quocunq; Concilio. Nec verebor etiam ipſam invidiam, quæ me hæreticorum Patronum forte criminabitur. Quod ſciam veritati cum invidia nihil eſſe commercii, ſicut dicit Sapiens 6. Nec cum invidia tabeſcente iter habebo,quoniam talis homo non erit particeps ſapientiæ. Quid ergo ad me,quod mendax invidia me criminatur? Laus eſt impiis diſplicuiſſe. Diſplicent & mihi hæretici, ſed quando hodie nullo opprobrio Sophiſtæ magis inſaniunt,faciunt ut pene apud hæreticos,ſola reliqua ſit Eccleſia catholica Chriſti, Hæreticos,inquam,non qui ſunt, ſed qui illorum furore appellantur. *Sapien. 6.* *Laus eſt impiis diſplicuiſſe.*

Et ſequar in hoc meo propoſito Juriſperitorum quoq; definitionem(ne ſolus & temere id facere exiſtimer)Dicit enim Panormitan⁹ de Elect.c. ſignificaſti. Plus credendū uni privato fideli, quàm toti Concilio aut Papæ,ſi meliorem habeat autoritatem vel rationem. Si hæc vera ſunt, cur non liceat uti? cur non audeam tentare,ſi unus meliorem oſtendere poſſim autoritatē, quàm Concilium? *Panormitanus.*

ITAQUE de Conciliis videamus,Nonne omnib⁹ notū eſt, Contraria aliquando fuiſſe damnata ab Eccleſia velut illa: Deus facit malum, Deus non facit malum? Quanquam ego neſcio,an Eccleſia fuerit,quæ hæc damnavit. Nam Eccleſia non habet poteſtatem damnandi expreſſam ſententiā ſacræ Scripturæ, etiam ad verbum

Deus facit malum. bum in textu positam, Nam illa: Deus facit malum, expresse ponitur Esai. 46. & Amos 3. & multis aliis locis. Nec quidquam facit, quod dicitur, propter hæreticorum falsam intelligentiam, esse damnata. Non sunt damnanda Scripturæ verba propter cujuscunq; falsam intelligentiam, Alioqui damnandum erit propter Arianos & illud: Pater major me est. Imo tota Scriptura damnanda erit, & sola, cum è nulla alia hæreses ortæ sint. Quid autem insanius isto præsumi potest? Absit enim, ut pius & simplex Christianus quidquam in sacris literis recte didicerit, quod ubi in quosdam Inquisitores impegerit, quorum pedes veloces ad effundendum sanguinem, cogatur, propter aliorum falsam intelligentiam damnatam, ipse quoq; damnare. Nam hac ratione viam faciemus, semel vniversam sacris literis autoritatem convellendi, & surgent omnium blasphemorum impiissimi illi blasphematores, qui dicunt, Biblia esse librum hæreticorum, Christianos oportere aliis libris, scilicet Doctorum, sese tueri. *Esai 46. Amos 3.* *Pater major me est, Johan. 14.* *Blasphema vox, Biblia esse librum hæreticorum.*

Constantiense Concilium. Ita invenio & in Constantiensi Concilio duo contraria. Primum determinatum illic est, Concilium esse supra Papam, Quod ego verissimum judico. Nam & B. Hieronymus ad Evagrium dicit: Si autoritas quæritur, major est orbis orbe. Ita tota Ecclesia major est una Romana Ecclesia. Atque ita Romana Ecclesia, non est super universalem totam Ecclesiam, sed contra, tota Ecclesia(& Concilium, quod illam repræsentat) super Romanam Ecclesiam, sicut super quamlibet aliam particularem, Totum quoq; majus est sua parte, cum Romana Ecclesia pars sit totius Ecclesiæ universalis.

Articulus Johannis Huss condemnatus. Quod si hæc vera sunt, apparet Concilium Constantiense male damnasse hunc articulum Johannis Huss: *Papa non est iure divino super omnes Ecclesias.* Nam si Romana Ecclesia & Papa est jure divino super omnes Ecclesias, & super Concilium, contra jus divinum determinatū est (quod est impiissimum & hæreticum) Papam & Romanam Ecclesiam, esse infra Concilium & totam Ecclesiam, quia non est in manu Ecclesiæ aut Concilii, jus divinum infringere, Ideoq; non potuit Papam vel deponere vel constituere. An credis, passurum Episcopū Lugdunensem, sese deponi vel constitui per Episcopum Mogun: si jure divino se superiorē Moguntino sciret, quantumlibet meritus fuerit? Imo non id pati deberet, nisi mallet impius & hæreticus esse. Ita Rom. Episcopus non potest nec debet pati se à Concilio regi & statui, si est super Concilium & Ecclesiam jure divino. Ejus enim est regere, non regi, qui jure divino superior est. *Jus divinum infringere, non est in manu Eccl. &c.*

Atq; ita patet, Constantiense Concilium aut articulum Huss male damnasse, aut contra jus divinum impie determinasse & egisse.

Concilium. Basiliense. Concilium Romanum. Sed ultra vide Spiritus sancti præsentiam in Ecclesia, id quod in Constantiensi Concilio determinatum est, Papam scilicet esse infra Concilium & Ecclesiā, ac per Basiliense confirmatum, jam novissimo Romano Concilio est reprobatum, & totum Basiliense abrogatum, atq; statutum, Papam esse superiorem Concilio. Quid hic dicemus? necesse est aut Romanum aut Constantiense Concilium hæreticum esse, si non licet à Decretis Conciliorum recedere.

Deniq; via jam nobis facta est enervandi autoritatem Conciliorum, & libere contradicendi eorum gestis, ac judicandi eorum Decreta. Nam ut dicunt, si in uno articulo errasse deprehenditur, jam tota ejus vacillat autoritas. Quis est igitur tam audax, qui me præsumat hæreticum arguere, etiamsi universa Decreta Concilii, tam Romani quā Constantiensis negem, qui habeam hoc munimentū, & hanc excusationem, quod Concilio incumbit probare sua Decreta, & ostendere, se non errasse, postquam constitit, ipsum aliquando errasse & errare posse.

Quid ergo putas nobis præstant vicariæ illæ Conciliorum nostri seculi determinationes & reprobationes, nisi quod nos reddunt (si in illas nixi fuerimus) incertos, ubi tandem quærendus sit Christus, Ecclesia, Concilium, Spiritus sanctus, omniaque plane in primum chaos confundantur.

SED ad Constantiense revertor, quo magis impetor, cujus damnationem in articulo

articulo illo Hussitico: Papa non est jure divino super omnes Ecclesias, etiam ideo iniquam assero, quod sit contraria Niceno Concilio & Aphricano. & toti orientali & Aphricanæ Ecclesiæ. Cum non nisi sexta Synodo Chalcedonensi oblatus sit Primatus (non jure divino) sed ab Ecclesia Rom: Pontificibus, Nec sic tamen ac eis assumptus, ut scribit S. Gregorius. Nam si jure divino staret primatus, Nicenum cum quatuor sequentibus esset hæreticum omnesq; in Ecclesia Orientis hæretici, hæretici Ro: Pontifices, qui oblatum respuerunt. Quare volo autoritati Constantiensis Concilii in hac parte nihil cedere. Non enim patior ulla ratione majorem partem Ecclesiæ hæreticam fieri propter Constantiense Concilium, quod errasse palam est. Nec mirum, cum ad ministrata hæc sint potissimum machina Inquisitorum & sociorum suorum. *Primatus Rom: Pontifex oblatus in 6. Synodo Chalcedo.*

Sunt & multi alii articuli Hussitici verissimi ibidem damnati, quos expediam, cum adversarius me excitaverit, nam hoc ipsius Concilii verbis evidenter probabo, Johannis Huss sententiam non fuisse, quod malus Pontifex, aut in peccato mortali existens, non sit Pontifex habendus, licet sanguinarii Inquisitores multos articulos ei in hanc rem impositos damnari curarint. Nec hic curo, quod me Bohemorum patronum vociferantur, Ipsius Concilii, quod contra me jactant, ostendo & sequor verba, quæ si falsa inventa fuerint, quid ad me? Sin vera, cur non sequar? Meum est, ut dixi, contra omnem vocabulorum, titulorum, nominis, dignitatis strepitum, verum dicere, & falsum negare. Sic enim Christiano faciendum esse credo. Et rogo, si non placeo nomine Christiani, fingant & sinant me interim velut Turcam, aut quemvis infidelem eis opponere meas Rationes & Autoritates, ut saltem sic videant & experiantur, quo studio possint fidem suam tueri, & quàm facile sit dicere: Concilium sic determinavit & quàm difficile sit, idipsum bene determinatum esse, tueri. *Johannis Husi articuli multi verissimi damnati in Con. Const.*

Dico ergo, quod iste articulus sit male damnatus Costantiæ: Omnis actus hominis aut est bonus, aut malus, Ac respondeat, qui se putat determinationem illam defendere. *Omnis actus hominis, aut est bonus aut malus.*

Rom. 8. Primùm, dicit Apostolus Rom 8. Qui spiritu Dei aguntur, hi filii Dei sunt. Item, Quod si quis spiritum Christi non habet, hic non est ejus. Hic quæro, cujus sit ille, qui non est Christi? Nonne diaboli & peccati? At qui servus est peccati, facit non nisi peccatum.

Galat. 3. Secundò, Dicit idem Gal. 3. Quicunq, ex operibus Legis sunt, sub maledicto sunt. Ecce, hic opera Legis extra gratiam, dicit esse maledicta. Ergo non neutra. Et dicit: Quicunq; neminem excipiens, nec aliquod medium inter maledictum & gratiam faciens. Nec valet, q. Apostolum hic de lege ceremoniali loqui dicunt, quod ea tunc mortifera fuerit. Nam ex sequentibus patet, quod de omnium legũ operibus loquitur, cum inducat Mosen dicentem: Maledictus, qui non permanet in omnibus, quæ scripta sunt in libro Legis. Deinde dicit. Christum nos redemisse de maledicto legis. At Christus vere nos non redemit de lege ceremoniali post mortem ejus abrogata, sed de lege quacunque, dans gratiã, ut possit impleri. *Deut. 27.* Si ergo omnia (ut Moses dicit, autore Paulo) opera Legis sunt maledicta sine gratia, quanto magis nulla alia opera sunt neutralia, seu in genere morum bona. *Locus Apostoli Gala. 3. explicatur.*

Luc. 12. Tertiò, Luc. 12. Aut facite arborem bonam, & fructum ejus bonum, aut facite arborem malam, & fructum ejus malum. Hic nihil medium Christus permittit intelligi, sicut & ibidem dicit. *Luc 11.* Qui non est mecum, contra me est, & qui non colligit mecum, dispergit. Vides, quod aut cum Christo colligendum, aut dispergendum, vel cum eo vel contra eum esse oporteat, At contra eum, non est nisi peccatum, nec dispergit, nisi qui peccat.

Johan. 15. Quartò, Johan. 15. Si quis in me non manserit, mittetur foras sicut palmes & arescet, & colligent eum, & in ignem mittent, & ardet. Ecce arescit & perit, quisquis extra Christum est, Et tu dicis, neutrum, quod nec arescat neq; virescat, sed medium se aliquando habet.

Quintò,

Quintò, Rom. 14. Omne quod non est ex fide, peccatum est, quod B. Augustinus pro Regula habet. Quod autem dicunt, ibi fidem pro conscientia accipi, & Apostolum loqui de iis, qui contra conscientiam operantur, Quanquam hoc B. Augustinus repellit, tamen age, sit ita. Adhuc stat sententia, qui non habet fidem in Christo, non habet conscientiam bonam erga Deum. Ergo vel non credit, vel dubitat se placere Deo in operibus suis. Si dubitat, peccat contra conscientiam, Quia non credit firmiter, se Deo placere. Quare agit quod credit non bonum, & ita semper peccat. Sola autem fides firmiter confidit, se placere Deo, & hac fide fit, ut placeamus Deo, quia hæc fides vere de Deo bene sentit, ac pro Deo vero eum habet, præsumens bona de ipso, juxta illud Sap. 1. Sentite de Domino in bonitate. Impossibile est enim hominem salvum esse, & bene vivere, nisi de Deo erga seipsum bene sentiat. *Rom. 14* *Sola fides firmiter confidit se placere Deo.* *Sapien. 1.*

Sextò, (ut omittam plura, ne prolixior sim) Adduco rationem, qua utitur fere S. Augustinus, præsertim contra Julianum lib. 4. & repetit eandem Gregorius Ari. lib. 2. q. 28. quæ est hæc: Virtutes discernuntur finibus, non officiis. Jam quælibet virtus extra gratiam, quærit quæ sua sunt, nec potest quærere quæ Dei sunt. Quia nō potest in opus charitatis, de qua dicitur laude propria, 1. Corint. 13. Charitas non quærit quæ sua sunt. Quare nulla virtus habet Deum pro fine, nec potest Deum diligere super omnia & propter Deum, alioqui gratia non esset necessaria. Atq; hac sola causa fit, ut omnia opera bona gentium aut naturalia, sint mala, quia fine debito carent. Hoc est, quod Apostolus Roma. 3. involvens prorsus omnes homines, tam Judæos quàm gentes, licet illi justicia, hæ sapientia, quantum poterant, præstabant, dicit: Non est justus, non est intelligens, non est requirens Deum, Omnes declinaverunt, simul inutiles facti sunt. Ecce, nemo requirit Deum, & omnes declinant, nullus intelligit Deum, nedum pro fine Deum, habet in opere suo. Unde fidenter concludit, dicens: Conclusit Deus omnes sub peccatum. Ecce, neminem excipit, omnes sub peccatum. quod & David dicit: Omnis homo mendax, A mendace vero quid verum dicetur? Ab immundo quid mundum fiet? ait Sapiens. *Ratio Augustini.* *1. Cor. 13.* *Rom. 3.* *Non est justus &c.* *Rom. 11.* *Psal. 116.*

Quod vero dicitur: Nonne Caiphas prophetavit verum? Nonne Matth. 7. Multi prophetaverunt in nomine Christi, & multas virtutes fecerunt? Respondeo: Vera, sed non vere dixerunt, bona, sed non bene fecerunt. Quis enim non dubitat, quando meretrix, tam bonum aurum gestet, quàm pudica matrona & tam formosa quoq; membra habeat? sed non tam bene gestat, & utitur. Eodem modo & bona illa opera sapientiæ, virtutum, donorum, cum sint gratuita dona Dei, bona sunt valde, sed quia non in finem debitum referuntur, bona faciunt, sed non bene. Quare è bonis donis Dei, mala opera nostro vitio fiunt. Ideo Christus illis dicturus est: Discedite à me omnes operarii iniquitatis. Quomodo sunt operarii iniquitatis, qui tanta bona fecerunt? nisi quia bonis male usi sunt, etiamsi hoc male usi, aliis profuerunt. *Caiphas prophetavit verum Johan. 11.* *Matth. 7* *Operarii iniquitatis Matth. 7.*

Septimo, Si justus in gratia non potest facere bonum, quin simul peccet, quanto magis injustus non facit bonum? Ac per hoc concludo, Aut bonum aut malum esse actum hominis quemcunque, nec dari actum medium & neutrum. Antecedens probabitur evidenter Conclusione sequente.

Quare ad rem Propositionis redeundo, Omnis Christianus quotidie pœnitet, quia quotidie peccat, non quidem perpetrando crimina, sed non perficiendo mandata Dei. Et ad hoc probandum, sufficeret autoritas Johan. in Conclusione posita, quod fructiferos palmites quotidie purgat cœlestis Agricola. Si sunt purgandi, sunt immundi, si sunt immundi, sunt peccatores, si peccatores pœnitentia indigent. Quare ad eos pertinet verbum Christi: Pœnitentiam agite. *Omnis Christianus quotidie pœnitet.* *1. Joh. 1.*

Secundo, Illud ejusdem 1. Johan. 1. Si dixerimus quia peccatū non habemus, nosipsos seducimus, & veritas in nobis non est. Quam autoritatē B. Augustinus in multis locis adducens, ponderat in verbo, Habemus præsentis temporis, quod non *Iohan. 15.*

non dicit, habuimus, sed habemus. Quare quotidie peccamus, & quotidie peccatum purgamus, ita ergo pœnitemus. Nisi pœnitentiam dicas non esse peccatorum purgationem, contra omnium sententiam, qui contritionem culpæ deletricem, pœnitentiæ potissimam partem ponunt. Deniq; hoc verbo Johan. nixus B. Augustinus lib. de natura & gratia, audet dicere: Si omnes Sancti in unum congregati quærerentur, an peccatum haberent, quid essent (inquit) dicturi, quàm: Si dixerimus, quia peccatum non habemus, nosipsos seducimus, & veritas in nobis non est? At nullum peccatum sine pœnitentia tollitur. *Pœnitentia.*

. Tertio, illud Psal. 32. Pro hac orabit ad te omnis Sanctus in tempore opportuno. Ecce omnis Sanctus orat pro impietate peccati sui, hoc autem est pœnitere utique, nec potest dici, q. pro præterito, aut pro pœna præteriti peccati oret, sed pro præsenti. Nam ut hoc ostenderet, adjecit: Impietatem peccati mei, pro hac orabit, non scilicet pro peccato, quo aliquando pœna significatur, sed pro impietate peccati, quæ est culpa, nam pro remittenda oratur, pro remissa gratias agimus. *Omnes Sancti orant pro impietate peccati sui. Psal. 32.*

1. Tim. 1. Quarto, Illud 1. Timoth. 1. Venit Jesus Christus peccatores salvos facere, quorum primus ego sum, Non dicit fui, sed sum peccator, Juxta illud Rom. 7. Scio, quod non habitat in me, hoc est, in carne mea, bonum. Quod nolo malum, hoc facio. Et: Ego autem carnalis sum, venundatus sub peccato. Sic Gal. 5. Caro concupiscit adversus Spiritum, & spiritus adversus carnem. At concupiscere contra spiritum, peccatum est, quia prohibitum præcepto Dei: Non concupisces. Quare hoc peccatum est proprie peccatum, & per pœnitentiam diluendum, sicut Rom. 6. docet, destrui corpus peccati, & non obedire desideriis carnis. At desideria carnis, peccata & contra legem sunt divinam, Quare pœnitentia pro eis opus est. *Rom. 7. Galat. 5. Concupiscere contra spiritum. Rom. 6. Desideria carnis.*

Luc. 13. Luc. 24. Quinto, Luc. 13. Putatis, quia ipsi debitores fuerunt, præ omnibus hominibus habitatoribus Jerusalem? non, Dico vobis, nisi pœnitentiam habueritis, omnes, simul peribitis. Ecce, omnibus pœnitentiam indicit. Ita Lucæ 24. Oportuit prædicari in nomine ejus pœnitentiam & remissionem peccatorum, in omnes gentes. Ecce totum Euangelium nihil est, quam prædicatio pœnitentiæ. Ergo vita euangelica est aliud nihil, quam pœnitentia. Ideo Bernardus recte dicit: Qui non assidue ad pœnitentiam festinat, facto ostendit, se pœnitentia non egere, quasi scilicet sit longe absurdissimum, esse aliquem, qui pœnitentia non egeat. *Euangelium. Bernardus.*

Sexto, Tota Ecclesia, teste Augustino, usque in finem mundi orat: Dimitte nobis debita nostra. Hæc autem vox est pœnitentiæ, ita ut Christus dicat: Si non remiseritis hominibus peccata eorum, nec Pater vester remittet vobis peccata vestra, Loquitur ad Apostolos sanctos filius Dei, & ubi sunt eorum peccata? venialia quidem sunt, sed mortalia erunt, nisi remittantur. Sane sunt quidam, qui hanc orationem pro pœnis peccatorum orari garriant, quos oportet tanquam verbi Dei depravatores cavere. Nam quid dicent ad illud: Sanctificetur nomen tuum, Adveniat regnum tuum, Fiat voluntas tua? hoc sanctissimi etiam orant, at orando confitentur, se nondum sanctificasse nomen Dei, nondum in eis esse regnum Dei, nec justiciam ejus, Sed quærunt hac oratione regnum Dei, & justiciam ejus, nondum se fecisse voluntatem Dei. At hæc omnia sunt debita culpæ, & peccata contra legem Dei, qui vult nomen suum sanctum esse, in nobis regnare, voluntatem suam in nobis fieri, Nec putandum, quod ficte oretur. *Dimitte nobis debita nostra.*

Quare sequitur, omnes vere orare, & vere sibi hæc deesse confiteri. Et ita patet, quod sola oratio Dominica nos docet, Primo, esse nos quotidianos peccatores, & semper peccare. Deinde totam vitam esse pœnitentiam, & orationem, & contritionem. Ex quo ulterius sequitur contra Concilii Constantiensis determinationem, Omnem actum hominis esse malum extra gratiam, quando etiam actus justorum in gratia non est bonus, nec implet mandatum Dei. *Oratio dominica.*

Coloss. 3. Rom. 8. Rom. 12. Rom. 13. Ultimo, ad hoc urget tot Apostoli Pauli exhortationes, Ut mortificemus membra, quæ super terrã sunt, Col. 3. Et facta carnis, Rom. 8. Et renovemur in novitate sensus, Roma 12. Et carnis curam non faciamus in desideriis ejus. Roma. 13.

Crucifigamus carnem cum concupiscentiis, Gala. 5. Quæ omnia eo tendunt(ut clarum est) quod assidue pœnitendum sit, quia peccatum fomitis assidue movetur,& nova desideria profert, ceu spinas & tribulos terra maledicta Gene. I. *Gala. 5* *Genes. 1.*

Cætera in Resolutorio Conf. 1. 2. & 3. & con. Sed nec adhuc video hujus Conclusionis sententiam confutatam. Neq; enim tacta fuit Lipsiæ in una syllaba. Ejus sententiam si neges, necesse est, ut neges omnes ferme libros B. Augustini contra Pelagianos editos, qui totus per omnia in hanc sententiam procedit.

Sequitur ergo, hanc non esse doctrinam novam, ut Eccius calumniatur, Sed Eccii Propositio contraria huic, est novus & vet⁹ error, ad hæresin pertinens Pelagianorũ, Nec concilium quicquã contra statuere habet, nisi velit errare, sicut sæpius fecit.

CONCLVSIO II.

In bono peccare hominem,& peccatum veniale non natura sua, sed Dei misericordia solum esse tale, aut in Puero post baptismum peccatum remanens, negare hoc est Paulum & Christum semel conculcare.

TRIA ista Conclusio cõprehendit, Esse peccatũ in bono opere, Deinde peccatũ nõ natura, sed misericordia Dei esse veniale, & peccatũ post Baptismũ remanere.

Primum ita ostenditur.

Esa 64. Et facti sumus immundi omnes nos, & quasi pannus menstruatæ universæ justitiæ nostræ. Hæc vel sola Autoritas obstruat omnium contradictorum os & gulam, cum sit apertissima, Esse nos omnes immundos, & non modò injustitias, sed justitias quoque nostras apud Deum. *Esa. 64.*

Sed scio, quid hic soleant opponere, scilicet Prophetam loqui de justicia nostra, quæ ex Lege est, quã Apostolus quoq; damnat. In hanc sententiã & D. Hieronymus cedere videtur. Sed verba Prophetæ sunt manifesta, loquitur enim in persona sua, & totius fidelis populi, qui non justicia legis, sed gratiæ justi erant, Siquidem & ipsi eandem escam manducaverunt, & eundem spiritum fidei habuerunt, ut Apostolus dicit, Neque enim justicia legis confitetur Deo in humilitate, non est accusatrix sui in principio, sed inflata excusat se, & justificat, Quare solius gratiæ justificantis est dicere & confiteri, sese esse immundum & iniquum. *1. Cor. 10.* *Justicia legis* *Gratia justificans.*

Secunda, Non dicit, justiciæ nostræ, aut nos, sed omnes nos, & universæ justiciæ nostræ, neminem excipit, & nullam justiciam mundam asserit. Ergo non potest trahi ad aliquos, qui non fuerint gratia justificati, nec ad solam legalem, sed ad omnes, & ad omnem justiciam eorum. At certum est, aliquot inter eos fuisse, qui plus quam legali justicia justi essent, & aliam quàm justiciam legalem tunc fuisse simul, Et tamen dicit omnes immundos, & universas justicias pollutas. Quare vincit hæc Autoritas, & tam aperta verba cogunt cujuscunque interpretationem posthaberi suo apertissimo sensui.

Sed & illud malo intelligendi usu dicitur, quod justicia legalis fuerit immunda ad justiciam euangelicam comparata. Quia Lex utcunque ceremonialis erat bona, & à Deo instituta, quare justicia ejusdem non erat de se immunda ullo modo, cum tunc non minus cogerentur ea servare, quam Decalogi præcepta. Ideo, qui de justicia Legis tanquam immunda loquuntur, solum respiciunt ad tempus Euangelii, in quo est abrogata, non quia immunda, sed quia fiduciam præbebat stultis contra gratiam Dei, ut Apostolus ad Galat. & Rom docet. Quare sicut ceremonialis justicia erat bona & recta, & tamen immunda ita & Decalogi eorum justicia erat immunda, quantumlibet bona, Propheta enim pro suo tempore loquitur, quo justicia Legis, nondum erat abrogata, alioqui dicendum, quod Deus eis præcepisset immunda servare, quod est detestabile. Stat ergo verbũ universæ justiciæ nostræ immundæ, & omnes nos immundi.

Secundo, illud Eccle 7 Non est justus in terra, qui benefaciat, & non peccet, Solet autem & hoc verbum sic eludi, Quod justus aliquando bene facit, aliquando peccat, Sed hoc non stabit Si enim hoc voluisset sufficerat dicere: Non est justus qui non peccet, quid enim superflueret verbis, quasi aliquis sit justus, qui faciat *Non est justus in terra &c. Ecclesiast. 7.*

malè?

male? Non enim nisi justus facit bene, & à benefaciendo justus est. Ideo ut exprimat vitium, addit, qui faciat bene, & non peccet. Nam dum de operibus extra benefacta loquitur, sic dicit: Septies in die cadit justus, & toties resurgit. Hic non addit, justus qui benefacit.

Rom. 7. TERTIO, Illud Ro. 7 Quod nolo malum, hoc facio, Quod volo bonum, hoc non facio. Et infra. Condelector enim legi Dei secundum interiorem hominem, Video autem aliam legem in membris meis, repugnantem legi mentis meæ &c. Hic advertamus Apostolum, cedant huic ratio & autoritas, sive Ecclesiæ sive Concilii Quoniam hic docetur, cujus contrarium, Si Angelos de cœlo docuerit, non credam. Nemo hunc locum Apostoli mihi superabit, nec evadet. *Quod nolo malum, hoc facio &c.*

Primum, Hic idem unus homo Paulus S. Apostolus plenus gratia, simul delectatur in lege Dei, simul repugnat legi Dei, simul vult bonum secundũ spiritũ non tamen agit propter carnem, sed contrariũ. Ergo peccat, dum benefacit. Nam repugnare legi Dei, quis aliud quàm peccare audeat intelligere? Non agere bonũ, nonne contra legem Dei est? At dum vult hoc bonũ, eo ipso non facit hoc bonũ, sed malum contrarium, Cur ergo nunquam fit sine repugnantia, nunquam sine vitio bene facit, nunquam ergo plene implet legem Dei. Quare, ut sic dixerim, Noluntas illa legis Dei in carne semper est, quando voluntas est legis Dei, Per hanc benefacit, per illam malefacit. Nolle est ex carne, velle ex Spiritu. Ideo oramus, ut fiat voluntas Dei in terra (carne) sicut in cœlo (id est spiritu) fit. Sic dicit: *Repugnare legi Dei, Rom. 7.* *Noluntas.*

Rom. 7. Velle mihi adjacet, perficere non invenio. Hoc & Scholastici dicunt, Quod homo sit difficilis ad bonũ, & pronus ad malum, Et tamen audent dicere, non esse peccatum in opere bono, quasi difficultas, quæ impedit hilarem & liberam Legis dilectionem, non officiat, quo minus legi Dei satisfiat, Quæ non nisi puro & libero

Psal. 1. Psal. 45. amore impletur, Psal. 1 In lege Domini voluntas ejus, & 1. Tim. 1. Finis Legis charitas. Ita de Christo Psal. 45. Dilexisti justiciam, & odisti iniquitatem.

Concludit ergo Paulus: Igitur mente servio legi Dei, carne autem legi peccati. Quid expressius dici potest, idem servus, eadem servitute legi Dei, & legi peccati servit? Adhuc negas peccatum esse, servire legi peccati? Eadem fronte neges, bonum esse servire legi Dei. Est ergo omne opus bonum vitiosum cujuscunq; hominis in hac vita, propter servitutem peccati, qua tenetur captivus in carne, ut

Rom. 7. legi Dei semper debitor & peccator maneat, hoc uno salvus, quod cum Apostolo clamat: Infœlix homo ego, quis me liberabit de morte corporis hujus?

Galat. 5. Quarto, eadem ejusdem sententia est Galat. 5. Caro concupiscit adversus spiritum, & spiritus adversus carnem, Hæc enim sibi invicem adversantur, ut non ea quæ vultis, faciatis. An etiam hic non satis apertus est Paulus? Concupiscere adversus spiritum, peccatum est, & contra legem Dei. At hæc duo manent, quam diu caro manet, ita non faciunt quod volunt. Volunt legem Dei servare, ne concupiscant aliquid contra legem Dei, sed non faciunt, nec implent hoc velle, Ideo manent peccatores, & non unum saltem opus faciunt, in quo nihil sit debiti, aut defectus à Lege.

Hic vero obstrepunt, dicentes: Hic defectus proprie peccatum non est, Ideo tenendus est usus loquendi, & loquendum ut multi? Respondeo. Tuus usus est, pernitiosus, qui à loquendi usu recessit, qui in sacris literis est, cujus Theologus oportet esse constantissimos observatores, Paulus dicit, quod servit legi peccati, & contra legem agat. At peccatum magis proprie dici non potest, quam id quod contra legem est, & legi peccati servit. Valeat ergo tuus loquendi abusus, Sed de hoc infra in peccato veniali. *Peccatum.*

Igitur tantũ est ibi peccati, quantum noluntatis, difficultatis, repugnantiæ, Et tantum ibi meriti, quantum voluntatis, libertatis, hilaritatis. Mixta sunt hæc duo in omni vita & opere nostro, Non enim sine carne sumus, nec fine ea operamur, At qualis est caro, talia operatur. Quod si sit tota noluntas, jam est peccatum ibi mortale & aversio, Tota autẽ voluntas in hac vita non est, ideo semper pecca- *Peccamus etiam bene facientes.*

Vu 2 mus,

mus dum benefacimus,licet quandoq; minus,quandoq; magis,secundum quod caro minus fuerit importuna, cum suis immundis desideriis.

Hæc ergo est causa quare non sit justus in terra, qui faciat bene, & non peccet, Est autem talis justus solum in cœlo. Cum autem homo sine ista noluntate non sit,nec sine ea operetur, per hoc nec sine peccato in opere bono erit. Quomodo enim sine ea operari potest, qui sine ea vivere & esse non potest? Quare justus est velut instrumentum corrosum rubigine,quod Deus suscepit expoliendum,quod ubi corrosum est,male secat, donec perfecte sit expolitum. *Eccles.7.*

Justus.

Parabola de Samaritano.

Quinto,Ad hoc valet illa Parobola(Lucæ 10.)Samaritani, qui semivivo homini infuso vulneribus oleo & vino,alligavit quidem vulnera,sed nunquid mox sanavit?non,sed curam ejus commisit Stabulario,donec rediret. Itaque Ecclesia stabulum est,in quo, accepta gratia baptismi, quotidie curamur à peccatis, Et opera nostra talia sunt,qualia eorum qui incipiunt sanari,sanati autem nondum sunt. Quia patet, quod sint partim ægra, partim sana, multum ab his distantia, quæ sani perfecte faciunt.Inde Christus Matt.7.Apostolos plane malos appellat, dicens: Vos,cum sitis mali,nostis bona dona dare filiis vestris. Si autē sunt mali, jam stabit ejusdem Domini sententia: Arbor mala non potest fructus bonos facere,& tantum faciunt bonos, quantum sunt arbor bona, & econtra. *Luca.10.* *Matth.7.*

Stabulum Luc 10.

Vos cum sitis mali.

Quod autem hæc intelligentia aut usus loquendi apud Theologos periit, in causa est,quod relictis sacris literis, cœperunt de his rebus divinis humano,id est,faciliore(ut ipsi putant)modo loqui,& sic paulatim amiserunt,&sensum Scripturæ cujus verba tanquā vasa reliquerunt simul, Qui cum in Baptismo remitti omnia peccata scirent statim intulerunt,nullum ibi relinqui peccatum, Fomitē non peccatum,sed infirmitatē, contra expressum textum Apostoli appellantes, cum peccatū remittatur ibi,non ut non sit,sed ut non imputetur (ut B. Augustinus ait)Est ergo peccatum ibi verissime,nisi quod non imputatur,eō q cœptū est expelli,Reatus quidem solutus est,ipsum autē manet,donec & ipsum expellatur, Sumus enim in phase, id est,transitu de peccato ad gratiam. Quod si cesses illud expellere,ac pro non peccato habeas,jam pactū non servas baptismi,& redit reatus ejus.Pactus enim es, te peccatum expugnaturum, ac Diabolo pompisq; ejus reluctaturum, Quod cum de peccatis extra te positis intelligis,& tuum peccatū intus nullum esse putas,Nec recte Baptismi sacramentum intelligis, nec accipis. Nihil ergo differt peccatum fomitis à quolibet crimine post vel ante Baptismū, cum sit æque contra legem Dei,sicut quodlibet aliud,nisi quod non imputatur.

Fomes.

☞

Peccatum in Baptismo remissum &c.

Scholastica Theologia.

☞

Quare, quid alii in Theologia scholastica didicerint,ipsi viderint. Ego scio, & confiteor, me aliud nihil didicisse, quàm ignorantiam peccati, justiciæ, baptismi,&totius Christianæ vitæ,nec quid virtus Dei,opus Dei,gratia Dei,justicia Dei,fides,spes,charitas sit. Breviter non solum nihil didicit (quod ferendū erat) sed & non nisi dediscenda didici,omnino contraria divinis literis, Miror autem, si alii fœlicius didicerint, Qui si aliqui sint, candide eis gratulor, Ego Christum amiseram illic, nunc in Paulo reperi.

Parabola de fermento.
Satum.

Sexto, Huc parabola Matth. 13. pertinet, Simile est regnum cœlorum fermento, quod acceptum Mulier abscondit in farinæ satis tribus, donec fermentaretur totum. Satum genus mensuræ est, Ebraicum modium & dimidium continens autore Hieronymo. Quæ autem sint tria sata ista farinæ, modo non est locus dicere. Sat nunc est farinam esse nos homines,fermentum absconditum, Christum, gratiam nobis largitam in spiritu fidei. Sed sicut fermentum non subito fermentat consperfionem totam,Ita gratia infusa,non mox diffunditur per totum corpus, sed paulatim totum hominem fermentat, sibiq; similem reddit. Quare peccatum ibi reliquum est, sed quia cœptum expurgari, non imputatur expurgatori, hoc est enim in Baptismo omnia peccata remitti,non imputari scilicet,non autem penitus evacuari. *Matth.13.*

Farina.
Fermentum.

Error

Error ergo est, & humana sunt commenta, Quod peccatum, quo ad formale suum tollitur. Formale autem appellant privationem gratiæ, Materiale ipsum fomitem vel habitum. Reatus tantum tollitur, formale autem tantum manet, quantum materiale, hoc est, privatio gratiæ, tanta ibi est, quanta est concupiscentia reliqua. Oportet enim in locum concupiscentiæ succedere charitatē, quæ non est, ubi concupiscentia est, Causa erroris est, quod subjectum gratiæ dant solam animam, ejusq; nobiliorem partem. Deinde, quod carnem & spiritum distinguunt methaphysice, tanquam duas substantias, cum totus homo sit spiritus & caro, tantum spiritus, quantum diligit legem Dei, tantum caro, quantum odit legem Dei. Sic sanitas & morbus juxta sunt in eodem corpore, aut eodem loco, carnis. Ideo enim juxta Salomonem, Nemo gloriari potest se habere mundum cor, Quia caro, id est, affectus carnis & concupiscentia, quæ est fermentum vetus nequitiæ, totum hominem corrupit. Juxta Gene. 6. Non permanebit Spiritus meus in homine, Quia caro est, inquit, non carnem habet, quia toto affectu cordis carnem sapit. Quare fermentum novum, quæ est charitas, rursus miscetur huic fermento veteri, ut ipsum è toto homine ejiciat, primum de corde, deinde de toto corpore & omnibus membris. *Formale peccati. Materiale peccati.* *Totus homo est spiritus & caro.* *Gene. 6.*

Septimo, Illud prævalidum in Psal. 143. Non intres in judicium cum servo tuo, Quia non justificabitur in conspectu tuo omnis vivens. Hic quæro, An ille justus, quem fingunt, cum in ipso pulcherrimo merito jam actualiter fuerit, etiā sit numerandus inter eos, qui vivunt, cum Ps. omnis vivens universaliter dixerit? Si inter eos numeratur, non justificabitur corā judicio Dei, ut hic dicit. Cur hoc, quæso? Si sine peccato est in opere bono, non potest damnari à Deo, qui justiciæ est ipsa, nihil magis amans, quam justiciam, Nec timendum, quod justus Judex justiciam damnet, Si autem damnatur, jam sine peccato non est, & contra legem Dei invenitur egisse. Non enim damnatur, nisi qui legi Dei non satisfecit. *Psal. 143.* *Non intres in judicium cum servo tuo.*

Quod si is non justificabitur in judicio Dei, qui servus Dei est, nec omnes viventes, inter quos necesse est sanctissimos aliquot esse, si Ecclesiam sanctam, Sanctorum communionem in terris vivere credimus, qui tamen legem implent, Qualis putas furor est eorum, qui citra gratiam & extra Ecclesiam insaniunt, Legem posse impleri ex naturalibus viribus, quo ad totam substantiam facti, licet non ad intentionem præcipientis? Ad hoc, ut iterum ad articulum Hussiticum Constantiæ damnatum redeam, quantus error est, Actum neutrum & non malum inveniri dicere, quando actus justorum non est justificabilis coram Deo? Quibus recte illud Jere. 49. dici potest: Ecce quibus judicium non erat, ut biberent, bibentes bibent, & tu innocens eris? Non eris innocens, Et 1. Pet. 4. Si justus vix salvabitur, peccator & impius ubi parebunt? *Jer. 49.* *1. Petr. 4.*

Et vide monstra quæ hinc sequuntur. Impio extra gratiam, in suo opere bono tribuunt, nec veniale peccatum, sed solummodo non meritorium, Cum hic justo in opere bono tribuatur adeo peccatum, ut si judicio Dei sistatur, non possit justificari (hoc est, mortale & damnabile) Quanto ergo magis impii opera bona sunt damnabilia & mortalia, nequaquam neutralia seu media. Et adhuc gloriantur, Theologiam scholasticam non esse contra Theologiam sacram, cum hac ratione melior esset conditio peccatoris, quam justi, ubi ille non peccaret, in quo justus peccaret. Hinc jam videmus, unde fluant S. Patrum sententiæ. *Scholastica Theologia.*

Augustinus lib. 9. Confess. Væ hominum vitæ, quantumcunq; laudabili, si remota misericordia judicetur. Quid hic, quæso, sequitur? Nonne omne peccatum esse omnino mortale ex natura sua, sola aut misericordia Dei veniale? Nec mirum sane, quia omne peccatum est contra legem Dei. At contra legem Dei esse, jam gravissimum est, quantum in ipso est. Necesse est enim perpetuo separari à Deo, quidquid quomodocunq; contra legem Dei est, cum nihil inquinatū intraturum sit in regnum cœlorum. Deinde cum nec apex sit præteriturus à Lege, qui non fiat, necesse est nec veniale quidē peccatū remanere. Eloquia enim Domini *Augustini dictum.* *Matth. 5.* *Omne peccatum contra legem Dei est.* *Psal. 11.*

casta, argentum igne probatum, purgatum septuplum. Ita purum esse oportebit: & hominem, alioqui salvus non erit, aut apex unus præteribit.

Error Theologorũ.

Quodcirca gravis error est iterum Theologorum, peccatum veniale penitus nihil curantium, & garrientium, quod veniale peccatũ Deum non offendit, aut solum venialiter offendit. Si tam levis offensio, cur justus vix salvus erit? cur non sustinet judicium Dei, & justificari justus non potest? Cur tam serio, & non venialiter nec improprie orare cogimur: Dimitte nobis debita nostra. Et: Fiat voluntas tua, Adveniat regnum tuum, Sanctificetur nomen tuum? Nonne apparet, hos Theologistas primum extinguere timorem Dei in hominibus, deinde pulvillos & cervicalia sub manibus & capitibus eorum ponere, ut Ezechiel dicit, ac orationes eorum remittere, & Spiritum extinguere? Non est res levis momenti (dicam quid velint) Legi & voluntati divinæ, vel uno pilo dissentire, Nec res est levis misericordia divina, quæ veniale ignoscit. Ita illi Legem & voluntatem ac misericordiam divinam pene pro ignavia habent, ne ferveat oratio, ne ve ardeat gratitudo justorum. Attendamus ergo à fermento isto pharisaico. *Ezech. 13.*

Fermentum Pharisaicum.
2. Ecci Propositio erronea & impia.

His interim satisfactum est. Eccianam secundam Propositionem esse & erroneam & impiam, quando negat, justum in omni opere bono peccare, Aut justum peccare mortaliter (si judicium divinum spectes) Aut peccatum in baptisato remanere. Hæc enim humanis somniis concepit, qui in sacris literis, quid peccatum aut opus bonum sit, nec legit, nec intellexit.

Omnia mandata implentur, quando quidquid non impletur, ignoscitur.
August.

Iterum Augusti, lib. 1. retract: 19. ubi quæsivisset, An mandata Dei fuissent ab Apostolis impleta omnia, dicit. Omnia mandata implentur, quando quidquid non impletur, ignoscitur, Quia in eisdem mandatis est & illud, quod tota Ecclesia usque ad finem mundi orat: Dimitte nobis debita nostra.

Vides, quod mandata non operantibus hominibus, sed ignoscente Deo, implentur. Quid autem ignoscitur in operibus mandatorum nisi peccatum? At non levis est ignoscentia, quam divina majestas donat. Desinant ergo veniale peccatum leve facere, ad cujus remissionem non homo, non Angelus, sed Misericordia æternæ majestatis necessaria est. Deinde non leve mandatum est, quod eadem majestas jussit orare (ut Augustinus hic dicit) Dimitte nobis debita nostra. Divina Majestas veniale peccatum tanti facit, ut pro eo delendo, præceptum statuat orandæ misericordiæ suæ, & homo sibi securitatem in illo fingit? Væ illi, per quem tantum scandalum venit.

Augustinus Epi. 29. ad Hierony. Virtus quid.

Iterum, Idem Augustin⁹ Epist. 29. ad beatum Hierō. de virtutibus disputans, dicit, Et ut generaliter breviterq; complectar quam de virtute habeam notionem, quod ad recte vivendũ attinet. Virtus est charitas, qua id, quod diligendum est, diligitur. Hæc in aliis major, in aliis minor, in aliis nulla est, Plenissima vero, quæ non possit augeri, quam diu hic vivit homo, est in nemine. Quam diu autem augeri potest, profectio id quod minus est quàm debet, ex vitio est. Ex quo vitio, non est justus in terra, qui benefaciat & non peccet, Ex quo vitio, non justificabitur in conspectu Dei omnis vivens. Propter quod vitium, si dixerimus, quia peccatum non habemus, nosipsos seducimus, Propter quod etiam quantumlibet profecerimus, necessarium habemus dicere, Dimitte nobis debita nostra, cum jam omnia in Baptismo, dicta, facta, cogitata dimissa sint. *1. Joh.*

Hæc clarissimi Patris clarissima sententia, nonne prædicta omnia confirmat, Quod defectu charitatis reliquam nimirum concupiscentiam causam facit peccati in quolibet opere bono?

Hieronymus.

D Hieronymus lib. 2. contra Pelagianos tractans illud Psal. 32. Dixi confitebor adversum me injusticiam meam, & tu remisisti impietatem peccati mei, Pro hac orabit ad te omnis Sanctus in tempore oportuno. Si sanctus est, inquit, quomodo orat pro impietate? Si iniquitatem habet, qua ratione Sanctus appellatur? Tandẽ plurima Scripturæ testimonia, præsertim Job adducens, concludit: Ecce Job noster immaculatus & sine querela, & abstinens ab omni malo, quali sine justiciæ coronatur, ut misericordia Dei indigeat. *Psal. 32.*

Idem

Idem lib.1.Tunc justi sumus, quando nos peccatores fatemur,& justicia nostra non ex proprio, sed ex Dei consistit misericordia. Quare miserentis est & ignoscentis Dei, non volentis neque currentis hominis. *Justi sunt, qui fatentur se peccatores.*

Addamus Gregoriū in moralibus primo,super illud Job. 9. Non justificabitur homo compositus Deo,Sanctus,inquit, vir, quia omne meritum virtutis nostræ vicium esse conspicit,si ab interno arbitrio districte judicetur.Ideo recte subjungit,Si voluerit contendere cum eo, non poterit unum respondere pro mille. *Gregorius in moralibus.*

Hiob. 9. Secundo,ibidē super illud:Si repente interroget,Quis respondebit ei? Quia, inquit, si remota pietate discutitur,in eo examine etiam justorū vita succumbit.

Tertio,ibidem super illud: Si habuero quippiā justum,non respondebo, sed meum Judicem deprecabor.Ut enim(inquit)sæpe diximus, Omnis humana justicia,injusticia esse convencitur,si tristicia judicetur, Prece ergo post justiciam indiget,ut quæ succumbere discussa poterat, ex sola judicis pietate convalescat. *Humana justitia.*

Hiob. 9. Quarto, Ibidem: Verebar omnia opera mea, sciens quia nonparcis delinquenti. Ecce vir Sanctus in operibus omnibus non malis (quæ non faciebat Sanctus,ut testatur Dominus de eo in principio Libri)timet & deliquisse se sentit,ac minus fecisse.Ibi Gregorius dicit, Quæ aperte egerim video, sed quid intus latenter pertulerim, ignoro.

Quinto ibidem:Si fulserint velut mundissimæ manus meæ, tamen sordibus tinges me &c.Grego. Quia quousq; pœna corruptionis astringimur, quantumlibet rectis operibus, veram mundiciam nequaquam apprehendimus, sed imitamur.Et infra,Quamvis per studia recte operationis exercear: in tua tamen noticia video.Quia mundus non sum.Et in fine mortalium:Quis inter ista remanet salutis locus,quando&mala nostra pura mala sint,&bona nostra,quæ nos habere credimus,pura bona esse nequaquam possunt.

Vides ergo omne opus bonum esse partim malum,etiam in tantis viris.Imo quod amplius est & mirabile, Quomodo potest utrumq; verum esse, quod Job sese confitetur peccatorem per totum librum , quem Deus in principio eximie laudat & justum pronunciat? Neque enim Deus mentitur, neque Job mentitur, quem non mentiens Deus utique de veritate laudat. Est ergo verissime peccator Job,sicut vere confitetur,est etiam verissime justus,sicut Deus eum commendat. Quomodo hæc convenient ? nisi quod revera peccator fuit, sed sola Dei ignoscente misericordia justus. *Job peccator & justus.*

Dicunt autem hic quidam : Verum quidem est, Nullus est justus,si cum Dei judicio comparetur,imo inquiunt,sic nec Angeli justi sunt.Respondeo : Hoc ultimum blasphemum est.Quia Deus mirabilis est in Beatis (ut Apostolus ait) nec eorum justicia,nostræ justiciæ modo pensanda est.Sunt enim plene & pure justi, etiam Dei judicio.Verum nos,quia in peccato nati,& peccatum, velut naturam induti,sine peccato non sumus, donec similes Angelis erimus. *Responsio ad objectionem.*

Primum autem pro me facit, Nam ideo dixi,nullum esse peccatum natura sua veniale, sed omnia damnabilia. Quod autem venialia sunt, Dei gratiæ,quæ magnipendenda est ,tribuendum est. Ideo ne parvipendatur divinæ majestatis misericordia,necesse est venialia peccata maximi facere. *Nullum peccatum natura veniale.*

Rationem etiam addemus dictorum.

NECESSE est hoc mandatum impleri, Diliges Dominum Deum tuum ex toto corde , ex tota anima tua, ex totis viribus , ita ut nec jota nec apex prætereatur. At cum ex Apostolo Roma.7, probaverimus, peccatum & concupiscentiam in membris repugnare legi Dei , clarum est, quod nec ex toto corde,nec ex tota anima ,nec ex totis viribus diligere ullus possit. Ubi enim concupiscentia in corde,in anima,in viribus est,ibi non totum cor, non tota anima , non totæ vires diligunt, ac per hoc tantum peccant, quantum ibi reliqua est concupiscentia, seu peccatum. Atque sic Deus hoc præcepto omnes sub peccato tenet conclusos,ut omnium misereatur. *Diliges Dominum Deum ex toto corde.* *Rom. 7.* *Rom. 11.*

Glossa Sophistarum.

Verum invenerunt hic glossam, qua in mille annis vix data est pestilentior, scilicet, quod Deus non requirit perfectam impletionem hujus & similium legum, Cum Christus clare dicat, nec jota, nec apicem à Lege prætereundum. Ideo timendum est, istos Doctores esse inter eos, quos describit Christus, dicens: Qui ergo solverit unum de mandatis istis minimis, & sic docuerit homines, minimus vocabitur in regno cœlorum. Non ergo dicendum est: Deus non requirit perfectum mandatum. hoc enim est mutare mandatum Dei, sed ignoscit quod minus facimus. Non autem ignoscit stertentibus, sed operantibus, timentibus & cum Job dicentibus: Verebar omnia opera mea, sciens quoniam non parcis delinquenti, Illi vero docent, quod parcat delinquenti, dum dicunt, non requirit. Cave ergo, ne putes à te non requiri totum mandatum, ne forte ignores te quantum debeas Deo, ac per hoc superbias ac tepidus fias, gratiam ejus fastidiens, ad quam te quam maxime urgere voluit mandato tibi impossibili. *Matth. 5.* *Job.*

In fine iterum induco Orationem dominicã, quæ sola plus & melius erudit animam de libero arbitrio, gratia, & peccato, quam omnes recentiorum Theologorum libri & argutiæ disputationum.

Sanctificetur nomen tuum.

Qui ergo orat: sanctificetur nomen tuum, petit sine dubio, quod non habet. Non enim fictis verbis apud Deum ludere licet, Si non habet, ergo pollutor est nominis Dei At nomen Dei non sanctificare, sed polluere, leve existimamus?

Adveniat regnum tuum.

Ita qui orat: Regnum Dei advenire, quod est justicia & pax, & intra nos (ut Christus & Paulus docent) nonne confitetur se injustum & justicia indigentem? At hæc orant, non nisi filii Dei, justi & sancti.

Fiat voluntas tua.

Ita, qui dicit: Fiat voluntas tua, nonne rebellẽ se Deo esse confitetur? An non est peccatum. Dei voluntatẽ non fieri? Ubi nunc liberum arbitrium? An non hic de se desperat, ad solam gratiam confugit, non nisi peccatũ sibi tribuit, & impossibilia mandata Dei sibi esse confitetur? Ubi hic est facere, quod in se est, quando justi orant, & peccatores sese tot modis confitentur? Ita in omni ore hæc oratio volvitur. Et adhuc Theologi liberum arbitrium peccatum, gratiam tot studiis & quæstionibus non invenerunt, quid faciant aut possint. Recte ergo dixi, Oportere hominem de suis operibus diffidere, & velut paralyticum, remissis manibus & pedibus, gratiam operum artificem implorare, licet hanc sententiã Eccius cum factiosis suis in singulare suæ inscitiæ argumentum damnaverit.

Facere quod in se est.

Facessant ergo nugæ & argumenta humana, quæ dicunt. Unus & idem actus non potest esse acceptatus & deacceptatus, quia esset bonus & non bonus. Hoc enim subtilitatis Scoticæ induco, ut ostendã, quã longe absint à veritate, dum res istas divinas humanis Ratiunculis incipiunt metiri. Nam nisi Scripturæ veritatẽ ignorarent, ista non dicerent, Et si recte intelligerent materiam gratiæ, peccati, & liberi arbitrii, non istas cavillationes pro bonis Rationibus ducerent.

Idem actus acceptus.

Dico ergo: Idem actus est acceptatus & non deacceptatus, Quod autem non deacceptatur (oportet enim eorum verbis uti) non est bonitas actus in causa, sed ignoscentia divina, quæ nisi esset, nullus esset acceptatus. Quare satis patet, quod sunt ignari divinæ misericordiæ, ac per hoc & Christi, dum opus bonum inveniunt acceptatione dignum, sine misericordia ignoscente.

Qui natus est ex Deo, non peccat.

Dicerent rursus, Cur ergo 1. Johan. 5. dicit, Qui natus est ex Deo, non peccat, Respondeo: Impossibile est, ut peccet filius Dei quicunque. Tamen simul verum est, quod peccat, Sed quia ignoscitur, ideo vere etiam peccans non peccat, Nisi Paulus non fuit natus ex Deo, Rom. 7. ubi servire se dicit legi peccati, aut ipse Johannes mentitus est contra seipsum, ubi dicit: Si dixerimus, quia peccatum non habemus, nos ipsos seducim⁹ & veritas in nobis non est, Sequitur enim expositio & concordia, quã dedi Si autem inquit, confessi fuerimus peccata nostra, fidelis est & justus, ut remittat nobis peccata nostra, Sic confitentibus remittit, & facit, ut peccatores non sint peccatores, Negantibus autem reservat & facit, ut justi non sint justi. Proinde definitio justi in hac vita est hæc: Justus primo accusator est sui, *1. Johan. 5.* *Rom. 7.*

Definitio justi.

sui, ideo justicia Christiana est accusatio sui, quam cito perit accusatio sui, statim recedit quoq; justicia. Hos confessores Christus gestat in triumpho suo: *Ihesus Nazarenus Rex Iudæorum.* id est, confessorum, hoc est verbum bonum & suave, quod Apostolus 1 Timoth. 1 jucundissime resonat Fidelis sermo, & omni acceptatione dignus, quia Jhesus Christus venit in hunc mundum peccatores salvos facere, quorum primus ego sum.

Igitur stat mea secunda Propositio, & claret, quomodo peccatum remaneat post Baptismum, & in omni opere bono sit peccatum (si misericordia non succurrerit) mortale & nullum esse natura sua veniale. Quare iterum stabilitur, quod multo magis actus impiorum, sunt mere mali, & sic omnis actus aut malus contra determinationem Concilii Constantiensis, id est, Thomistarum, quos ibi regnasse apparet. *Peccatum post baptismum remanet.*

Ex his etiam infertur, Liberum arbitrium esse mere passivum in omne actu suo qui velle vocatur, & frustra garriri distinctionem Sophistarum. Actum bonum esse totum à Deo, sed non totaliter. Est enim totus & totaliter à Deo. Quia voluntas, gratiam non nisi rapitur, trahitur, movetur, qui tractus redundans in membra, & vires seu animæ seu corporis, est ejus activitas, & nulla alia, Sicut tractus serræ secantis lignum est serræ mere passivus à sectore, nec ad tractum suum quidquam cooperatur, sed tamen tracta jam in lignum operatur, impulsa magis impellens, quæ serratio opus ejus cum serratore dicitur, cum tamen mere patiatur. Sed de hoc suo tempore latius. *Liberum arbitrium* *Simile. Actus serra.*

CONCLVSIO III.

Qui opus bonum aut pœnitentiam à peccatorum detestatione ante dilectionem justiciæ incipi, nec in eo peccari, asserit, hunc inter Pelagianos hæreticos numeramus, sed & contra sacrum suum Aristotelem desipere probamus.

ISTA Conclusio ex præcedentibus firmiter probatur. Si enim verum est, adeo nullum opus bonum ante gratiam fieri posse, ut nec in gratia pure bonum fiat, Pœnitentia autem bonum opus nimirum sit, Necesse est eam gratia præveniente inchoari, De pœnitentia enim salutari loquimur, non de pœnitentia Judæ, aut damnatorum. Est ergo expresse hæresis Pelagiana dicere, Pœnitentiam ante dilectionem justiciæ incipi, Dilectio autem justiciæ, gratia Dei est, non natura. Verum ut Eccianæ Propositionis impietatem manifestius videamus, rem paulo altius incipiamus. *Pœnitentia salutaris.*

Docui ego in Resolutionibus & Sermone de pœnitentia, peccatorū recordationem ante amorem justiciæ nemini esse salutarē, sed noxiam. Ideo primum conandum, ut justicia diligatur, tum amore justiciæ peccata detestentur. Quam doctrinam Ecciana modestia, non hæreticam quidem nominavit, sed Euangelio & S. Patribus contrariam asseruit. Ideo magnifico titulo suis Propositionib⁹ præfixo, contra novam doctrinam (eadem modestia) se disputaturum ebuccinavit. *Sermo de pœnitentia.*

Rom. 4. Rom. 5. Galat. 3. 1. Cor. 15. Age, Paulum Apostolum videamus, qui Rom. 4. dicit. Lex iram operatur, Ubi enim non est lex, nec prevaricatio. Et 5. Lex subintravit, ut abundaret delictum. Et Gala. 3. Lex propter transgressionem posita est, Et 1. Corinth. 15. Virtus peccati Lex. Quibus omnibus id vult Apostolus, quod per legem peccata poti⁹ augentur, quam tolluntur, & concupiscentia magis irritetur, quo magis prohibetur. Sed *Rom. 7.* omnium manifestissime Rom. 7. occasione accepta, peccatum per mandatum operatum est in me omnem concupiscentiam. *Lex iram operatur.*

Stat ergo sententia, Quod sine gratia Lex occidit & auget peccatū, etsi foris cohibet manum, tamen intus eo magis invitum accendit animum. Cum ergo peccatur ante gratiā jussus peccata sua discutere, necessario legis Dei memor sit, contra quā peccavit, necesse est, ut concupiscentias refricet, & Legē odiat, quam sola gratia diligere facit. Ita fit, ut hypocrita fiat, & pejor, quam prius dum simulat se odisse peccata, quæ vere nec odit nec odisse potest, nisi Legē prius dilexerit, imo plus jam diligat peccata, quam prius, atq; id ipsū si auderet, sine dubio fatere- *Lex occidit & auget peccatum &c.*

tur &

tut & ipse. Quare istis pestilentibus & hæreticis doctrinis, repletur Ecclesia hypocritis, dum raro de dilectione justiciæ, semper autem de odio peccati docent, nec quomodo ad odium peccati perveniatur, aut sciunt, aut donent.

Liberum arbitrium ante gratiam.

Et quid moror? Cum ipse Eceius meus concedat liberũ arbitrium ante gratiam non valere, nisi ad peccandum, Qua insania dicere audet in ista Pelagiana Propositione, quod non modo non peccet, sed secundum Euangelium, & secundum Patres agat, qui pœnitentiam à detestatione peccati incipiat, hoc est à peccando, pœnitere incipiat, cum ante gratiam, non nisi peccare detur in homine.

Scholasticorum sententia.

Deinde etiam Scholasticorum sententia est, contritionem fieri oportere in charitate, Ergo charitas prior contritione. At charitas amor est Legis & voluntatis divinæ. Quod si & ipse suam Propositionem intelligit de peccatorum detestatione ex charitate fluente, Quæ est ergo impudentia & temeritas, hoc appellare doctrinam novam, & contrariam Euangelio & S. Patribus? Quare dico: Si Propositionem suam meæ vult esse contrariam, hæreticam, Pelagianam tenet sententiam: Si consonam, temere & stulte eam novam doctrinam, & contra Euangelium esse jactitat.

Aristoteles. Actus virtutis.

Peccatum. Justicia.

Deinde nec Aristotelem suum intelligit, qui & ipse, licet cœcus gentilis, acutius tamen Eccio meo vidit, omnem actum virtutis ab electione libera & voluntate ac morte proficisci, atq; privationem nec nosci nec odiri posse, nisi cognita & amata re positiva, Peccatum autem privationem esse omnes dicunt, justiciam autem rem positivam.

CONCLUSIO IIII.

Deus mutat pœnam æternam in temporalem, scilicet crucis portandæ, cuius Canones, aut Sacerdotes nec statuendæ, nec auferendæ habent ullam potestatem, quanquam id, ab Adulatoribus noxiis seducti præsumere possunt.

Hujus Propositiones nullam adhuc confutationem audivi, nisi quod in contraria Eecii Conclusione dicitur, Hoc esse repugnans Scripturæ, & usui Ecelesiæ, Verum an aliam ille Scripturam & Ecclesiam habeat, ignoro, forte Ecclesiam malignantiũ, & ejus abusum intelligit, & Scripturã, bullas & literas eorum. Mihi sufficit, quod Ecclesia in his, quæ Deus vult & facit, prorsus nihil posſit, præter orationem, claves habet, quibus utitur in terris, Nec video quomodo ligare aut solvere possit, cujus prorsus nullam potest habere noticiam, cum usui clavium necessaria asseratur scientia. De iis abunde in Resolutionibus meis, quas ubi confutatas videro, cedam.

CONCLUSIO V.

Quilibet sacerdos debet absolvere pœnitentem à pœna & culpa, aut peccat. Æque peccat superior Prælatus, si occulta sine causa reservat rationabilissima, quantumlibet usus Ecclesiæ, id est, adulatorum, resistit.

Et hanc usui matris Eeclesiæ adversam, Ecciana arguit Propositio, Ego vero, non quid fiat, sed quid fieri debeat, disputo. Quod autem Sacerdotes restringuntur per Episcopos, & episeopi per Papam, quo minus id possunt quod debent, quo jure id fiat, fateor me ignorare. Usum video, jus quæro, jus, inquã, divinum: nam humanum & usum pro eodem accipio. Cum enim Presbyteri & Episcopi jure divino sint idem, & olim idem fuerint, dum populorum curam haberent prædicando, & ministrando: non video, quo jure Episcopi relicto officio Presbyteris, jus tamen Presbyterorum secum ascendentes sustulerunt.

Presbyteri & Episcopi.

Juramentum Episcoporum. Menses papales.

Multa sunt & alia in jure & usu Ecclesiæ, quæ non capio, quomodo fieri potuerunt. Quale est juramentum Episcoporum, quod pro palliis præstare coguntur, & in meram servitutem iniquissime Romæ capiuntur. Qualis est mensis papalis, & gratiæ expectativæ. Quales servationes, Casuum, & infinita his similia. Quæ fiunt quidem, sed contraria fieri deberent.

CON-

CONCLVSIO VI.

Forte satisfaciunt animæ in Purgatorio pro peccatis, sed quod Deus à morituro plus quam voluntariam mortem requirat, vanissima temeritate asseritur, quia nullo modo potest probari.

ET hanc nemo adhuc tetigit, & abunde satis de his rebus alibi scripsi. Nec multum nocet, quod Ecciana Propositio, erroneum dicit, quidquid hæc mea Propositio statuit, quia multi multa loquuntur. Ne ergo eadem repetam, illuc remitto ubi dixi.

CONCLVSIO VII.

Neq; quid fides, neq; quid contritio, neq; quid liberum arbitrium sit, ostendit se nosse, qui liberum arbitrium actuum suorum, sive bonorum, sive malorum, Dominum esse, balbutit, aut non sola fide verbi quem justificari, aut fidem non tolli quolibet crimine, somniant.

Tres errores Eccianos hic signavi.

PRIMUS, Quod liberum arbitrium sit Dominus actuum suorum, quod una solius Apostoli autoritas satis confutat, Rom. 6. Fuistis servi peccati, liberi autem à peccato, servi facti estis justiciæ. Ita in quocunq; vitæ statu sumus, servi sumus, seu concupiscentiæ, seu charitatis. Utraque enim dominabitur libero arbitrio. Sic Christus Johan. 8 Qui facit peccatum, servus est peccati. Ita & Petrus, 2. Pet. 2. A quo enim quis superatus est, hujus & servus est. — *Rom. 6.* — *2. Pet. 2.*

Si dices: Est tamen aliquo verum sensu liberum arbitrium esse dominum, non excludendo gratiam. Respondeo: Sive sit sensus sive non, Theologum decet loqui ad usum Theologiæ & sacræ Scripturæ. Et cum in suas repertas loquendi Regulas cogant omnes Christianos, cur tam liberi sunt contemptores Regulæ divinæ? Fateor, liberum arbitrium posse dici Dominum, Principem, Episcopum, Regem, & alia quæcunque, sed hæc periculo gratiæ Dei, & Scripturæ intelligendæ dicuntur, quæ servitutis vocabulo nos signat, & qui aliter liberum arbitrium intelligit, non intelligit.

ALTER error, magis noxius & qui evidenter indicat, Eccium meum nescire, quid fides sit, dum negat per eam solam justificari hominem, sed nec quid sit justificari intelligit.

Dicimus ergo cum Paulo Rom. 1. Justicia Dei revelatur in illo ex fide in fidem, sicut scriptum est: Justus ex fide vivet. An Apostolus ab Eccianis docendus fuit, ut glossam illam mirabilem adderet, sed non ex sola fide? Item Rom. 10. Corde creditur ad justiciam, Vide, ut hic soli fidei tribuat justiciam, adeo, ut solum cor nominet, cæteris membris, quæ operentur tacitis, Ore, inquit, confessio fit ad salutem, sed ubi jam justificatus est per fidem. — *Roma. 1.* — *Roma. 10.*

Dicam ergo, ut nugas istas insulsas Sophistarum prætereain, Nulla opera justificant, seu justum faciunt: Sed sola fides. Justificatus autem facit opera. Sic enim habet sensus Scripturæ, ut justificatio sit prior operibus, & opera fiant à justificatis. Non enim, ut errat Aristoteles, justa faciendo, justi efficimur: sed justi facti, operamur justa Sicut non fit Episcopus, opera Episcopi faciendo: Sed Episcopus factus, facit opera Episcopi. Sic non opera fidei faciunt fidem, Sed fides facit opera fidei. Sic non opera gratiæ faciunt gratiam, sed gratia facit opera gratiæ. Inde est, quod Deus respicit primum ad Habel (in quo sibi placet) & sic tandem ad opera. Hoc est, quod vult Apostolus, quod sola fide justificamur, non operibus, licet opera jam justificati non omittamus. — *Sola fides justificat.* — *Justi facti, justa operamur.* — *Gene. 4.*

Et inde latius audet dicere, Quod Lex justo non est posita, Quia jam justus ex fide, non eget Lege Sed sua sponte facit opera. Hunc loquendi & intelligendi modum in operibus suis submersi, nunquam intelligunt sophistæ hujusmodi. Nam quod Roman. 2. dicit: Non auditores Legis, sed factores Legis justificabuntur, loquitur, quod reputantur justi, non quod per opera justificentur. Atque facere Legem, est implere Legem, quod est credere in Christum. — *1. Tim. 1.* — *Lex justo non est posita.* — *Non auditores, sed factores Legis justificabuntur. Rom. 2.*

Quod

Fides sine operibus mortua. Quod autem Jacobi Apostoli Epistola inducitur? Fides sine operibus mortua est, Primum, stylus Epistolæ illius longe est infra apostolicam majestatem: nec cum Paulino ullo modo comparandus. Deinde de fide viva loquitur Paulus. Nam fides mortua non est fides, sed opinio. At vide Theologos, hanc unam Autoritatem mordicus tenent, nihil prorsus curantes, quod tota alia Scriptura fidem sine operibus commendet. Hic enim mos eorum est, una abrepta oratiuncula textus, contra totam scripturam cornua erigere. *Jacob. 2.* *Mos Sophistarum.*

Debebant ergo hi, qui titulo Theologiæ inflantur, discere primum, quid esset fides & opera juxta Scripturas, ac non mox damnare, quidquid contra suas opiniones inveteratas offendissent. Quod si populus his offenditur, suis imputent infœlicibus studiis, quod populum non docuerunt intelligere verba Dei, & tropos Scripturæ necessarios ad salutem. Ipsi autores sunt scandalorum hujusmodi. Multo periculo prædicantur opera præ fide: fides autem sine opere nullo periculo prædicatur, propterea quod facilis est, & proclivis populus in fiduciam operum, & opera facile præponderat fidei. Ubi autem pura fides recte docetur: sponte sua, & sine periculo venient opera, dum didicerint, majorem vim, imo totam, in fide positam, quæ faciat opera.

Theologi in cognitione fidei ignari. Horror est intendere, quàm ignari sint etiam Theologi, nedum populi, in cognitione fidei, quam profitentur: adeo Ecclesia repleta est jactantia operum externorum, ut Christus de nostro tempore dixisse videatur: Filius hominis cum venerit, putas inveniet fidem in terra? Breviter, Cum fides sit recta & bona opinio de Deo: Opinio autem qualibet per se solam hominem trahit in opera: Non est dubitandum, quin omnia opera faciat, qui fidem habuerit. Si enim opinio & amor mulieris, non sinit esse ociosum sed sine lege & magistro facit plura, quàm postuletur: Quomodo non fides multo magis idem præstet? Mundus regitur solis opinionibus & sola fide non possit regi Christianus? Denique quis docet Sophistas Theologos, tot & tanta facere, pati, cogitare, vitare pro opinionibus suis? Nonne sola affectio opinionis suæ? Sed alias plura. *Amor mulieris.*

TERTIUS error impiissimus, Quod fidem non tolli quolibet crimine dicit, cum fides sit justicia, crimen autem contrariū injusticia. At scio, quod mihi commentum de fide infusa & acquisita objiciat. Sed nunquid hoc est boni viri, ne dum Theologi officium, scire alicujus Propositionem esse veram, & tamen alium sensum quærere, quo eandem garrias esse falsam, & ita ad vocem, & vocabuli æquivocationem veritatem calumnieris? quàm eximia vero Theologia hæc est, ut hanc: Canis est animal latrabile, oppugnes & dicas: Contra, Canis est sydus cœleste, cum scias certissime canem ab illo aliter acceptum, quàm abs te. *Fides infusa & acquisita &c.*

Ista Sophistica & odibilis duplicitas, seu recti multiplicitas cui non odiosa sit in Protheo, ne dum in Theologo? Verum quando Eccius titulo præfixo contra novam Doctrinam disputasse dicit: intelligo, eum pro simplicitate theologica, non de alia fide loqui, quàm ego loquutus sum: alioqui non contra meam novam doctrinam loqueretur, & titulus mentiretur. Ideo dico, quod sua hæc contraria Propositio sit omnium, quas viderim unquam, hæreticissima & impiissima, ut quæ fidem solam justificatricem, contra Paulum Apostolum, & Euangelium Christi neget: & eam nullo crimine tolli affirmet. Deinde liberum arbitrium actuum dominum contra Scripturas defendit.

CONCLUSIO VIII.

Veritati & rationi contrarium est quidem, invite morientes deficere in charitate, ideoq; pati horrorem Purgatorii, modo veritas & ratio sit idem, quod opinio Theologistarum.

HÆC nullum adhuc habet Confutatorem, & de eadem multa in Resolutoriis dixi. Ne sim tædio, repetere nolo.

CONCLUSIO IX.

Animas in purgatorio esse certas de salute sua, nec gratiam in eis augeri, scimus à Theologistis asseri, Sed miramur doctissimos viros, quod huius fidei sua ratione nec stultoverisimilem reddere possunt.

Hanc

Status animarum in purgatorio.

Hanc multis impetiit Eccius, sed nihil effecit, cum nullus hominum scire possit, quid cum animabus agatur in purgatorio. Hac ignorantiæ professione, facilè eludo omnium contraria Argumenta, quod nullus possit docere, quod nec vidit, nec audivit, nec in cor hominis ascendit. Opinari possimus de iis & similibus, quantum volumus, sed solis Theologistis convenit, ut quæ opiniones sunt, pro Articulis certissimis fidei jactent.

Ad Argumenta verò, quorum caput est & una virtus illud, Hic omne meritum comparari, non illic, Respondi satis in Resolutorio. Nec ego eas mereri dixi, sed gratiam augeri, & in statu merendi non esse eas, dixi nondum demonstratum esse, postquam fuerit demonstratum, cedam.

CONCLUSIO X.

Meritum Christi esse thesaurum Ecclesiæ, & Sanctorum meritis nos juvari, certum est. Esse autem thesaurum Indulgentiarum, nemo nisi fœdus adulator, extravagantes à veritate, & ficta quadam Ecclesia praxes aut usus simulant.

Articulos fidei statuere, non est in manu Papæ.

Hic fortè propter illam declaratoriam Leoninam, addenda sunt quædam iis, quæ copiosè in Resolutionibus dixi. Primò, quidquid sit de Extravagante illa & declaratoria, cretum est in manu Ecclesiæ aut Papæ prorsus non esse, Articulos fidei statuere, imò nec leges morum seu bonorum operum, quod hæc omnia in sacris literis sint tradita. Ideò reliquum est, ut articulorum declarandorum tantummodo potestatem habeat, deinde ceremonias ordinare ad externam speciem Ecclesiæ Dei, quas rursum destituat, si pietatis ratio postulet.

Gerson.

Ecclesia non deseritur Spiritu Christi.

Deinde in declarandis fidei articulis, oportet, ut non eos adhibeat, qui humanis traditionibus, juribus & opinionibus sunt exerciti, hi nihil boni declarabunt, sed Theologos insigniter eruditos, vitaq; probatos, ut & Johannes Gerson censet. Non sicut hodie errant quidam pontificii adulatores, quod sine literis, sine ratione bonæ vitæ, pronunciant de capite suo, velut certi, quod Spiritus sanctus eos regat. Fatemur, Ecclesiam non deseri Spiritu Christi, sed Ecclesia ibi non intelligitur Papa & Cardinales, aut etiam Concilium. Ideò ponenda est ista stulta fiducia præsentis Spiritus, securitasq; pronunciandi, & cum timore consultis sacris literis res gerenda.

Merita Christi. *Johan. 1.* *Gratia Dei non datur per hominem.*

Secundò dico, Quod merita Christi sunt Spiritus & vita, sunt gratia & veritas, ut Johan. 1. Gratia & veritas per Jesum Christum facta est. Cum autem in nullius hominis potestate sit, gratiam & veritatem, Spiritum & vitam tribuere, Ideò non poterit Papa vel Ecclesia merita Christi dispensare, id est, gratiã & veritatem. Et hanc sententiam ita teneo ac tenebo, etiamsi Angelus de cœlo, nedum Papa, aliud dixerit. Quandoquidem & universa Ecclesia, omnesq; in unum Doctores negent, gratiam Dei per hominem dari.

Merita Christi.

Quod si dixeris: Applicare tamen potest merita Christi, quo volet. Respondeo: Merita Christi sunt gratia & veritas, sive dentur, sive vendantur, sive dispensentur, sive applicentur. Non enim fiunt aliud, quàm merita Christi, in quocunq; eorum usu. Ideò sicut nec dare, ita nec applicare ea potest homo, dicas quid velis.

Indulgentia.

Rursum dices: Ministerialiter dat merita Christi. Hæc concedo, sed non pro Indulgentiis, quia Indulgentiæ sunt contrariæ meritis Christi, merita Christi sunt gratia & veritas, quæ faciunt meliorem in Spiritu, & sanctiorem eum qui consequitur. Indulgentiæ verò nihil boni conferunt in Spiritu, sed remittunt bona Spiritus contra merita Christi. Quare ipsi viderint sua verba & usum suum, Ego, salva eorum reverentia, dico, ut verba sonant, merita Christi non esse posse thesaurum Indulgentiarum, sed contrà, thesaurum impositionum, & pœnarum ferendarum, omninò contraria Indulgentiis.

Ideò fateor ea conferri ministerialiter in absolutione culpæ, ibi enim res Spiritus agitur, ibi merita Christi operantur ad verbum Sacerdotis, si credat peccator, aliàs nequaquam.

X x Quare

Quare declaratoriam illam non damno, sed in suo sensu eam relinquo. Si autem aptata fuerit, ut contra prædicta militet, respuo, & postulo, ut reddatur ratio dictorum. Deinde ostendatur potestas faciendi articulos fidei, aut proferatur probata revelatio, nudis verbis prohibet me Paulus credere.

CONCLUSIO. XI.

Dicere, Indulgentias esse bonum Christiano, est insanire, Sunt enim verissimè operis boni vicium, Et improbare Indulgentias debet Christianus ob abusum, quia Dominus dicit, Propter me deleo iniquitates tuas, non propter pecunias.

Insania falsa. PROPHETA Psal. 40. appellat insanias falsas hominum doctrinas, quibus colitur Deus, contempto ejus mandato. Quanto magis insaniunt ii, qui cum *Indulgentia.* Indulgentiæ sint remissiones bonorum operum & salubrium pœnarum, audeant hæc bona profiteri Christiano, cujus bona sunt, esse plenum bonis operibus & pœnis crucis, imagine Domini sui Christi. *Psalm. 40.*

Deinde semper sunt vicium operis, dum non daretur id, quod datur, nisi Indulgentias scirent reddendas. Ita propter malum suum, seu minus bonum, faciunt bonum suum, ubi certum est, quod non quæritur Deus, sed ipse homo.

Tenta, & videbis me verum dicere. Nam in Italia, ubi gratis sunt Indulgentiæ passim expositæ, nemo eas curat, In Germania contrà, nisi des, eas nemo tibi dabit, Ita mirum est ingenium Indulgentiarum, quod aliter in Italia, aliter in Germania regnant.

Hanc Propositionem Johannes Eccius Lipsiæ impugnavit, sed ita, ut in sibilum penè ierint universæ Indulgentiæ, neq; ipse enim visus est eas magnifacere, atq; utinam jam diu sic fuissent commendatæ, sicut ab Eccio nostro sunt commendatæ, minus rapinarum & spoliorum Romana avaritia tulisset è Germania, tum non ita irrisissem Germanorum barbaram ruditatem Romanenses populorum illusores. Cætera in Resolutorio. *Romanenses populorum seductores.*

CONCLUSIO XII.

Papam posse remittere omnem pœnam pro peccatis debitam hujus & futuræ vitæ, & quod Indulgentia prosunt, non criminosis, somniant securè indoctissimi Sophistæ & pestiferi adulatores, non tamen vel nutu possunt ostendere.

ET hanc nemo aggressus adhuc, quem viderim, præter Propositionis Eccianæ ventum, ad quem non est secuta pluvia. Verùm quia & hæc est contra novissimam declaratoriam, quæ dicit, Ecclesiam remittere pœnas pro peccatis secundum justiciam divinam requisitas. Hic dico.

Sæpius dixi, Ecclesiam nihil posse contra justiciam divinam, præter orationem, nisi æquivocè justiciam justinam accipias. Nam mihi nullum dubium est, pœnas, quas Ecclesia requirit à peccatore, simul requiri à justicia divina, per pactum quod fecit cum Ecclesia, dicens: Quodcunq; ligaveris super terram, ligatum erit & in cœlis. Ubi clarè dicit ligari apud se, quod in Ecclesia ligatum est, & ita consonet justicia Ecclesiæ & Dei super peccatore. Verùm hoc modo non habet usus loquendi, qui per justiciam divinam intelligit aliam seorsim extra pactum justiciam Dei, secundum quam Ecclesia non imposuit aut imponit. De hac dico, si declaratoria loquatur, non ei credam. Sinam tamen esse opinionem, sicut & sumpta est ex opinionibus. Nam, ut dixi, novos fidei articulos non recipio à quocunque statuantur, nisi assit probata relatio. Nec declaratoriam articuli cujuscunque, nisi per divinas Scripturas declaraverit, quarum ne syllabam quidem habet ista declaratoria juristica magis quàm theologica. *Pactum Christi cum Ecclesia.*

An hic mihi obstrepunt, magnam & infallibilem esse autoritatem Ecclesiæ, quæ Spiritu sancto regatur. Denique juxta Augustinum: Euangelio non crederem, nisi Ecclesiæ crederem. Hic sanè novum pelagus Disputationis navigandum est. Dico, sicut pauló antè dixi, magnam & infallibilem esse Ecclesiæ autoritatem, *Ecclesia autoritas infallibilis.*

tatem, quod Spiritu Christi regatur, pleno corde confiteor. Sed Jurisperditis quibusdam & assentatoribus Theologis debemus hanc intelligentiam, quod Ecclesia ibi pro Notariis & pœnitentiariis, aut Magistris Palacii Papæ accipitur, (Nam ipsi Pontifices rarò has res curant) cum de universali Ecclesia tota loquatur, non de Romanæ Ecclesiæ quadam parva, & nonnunquam vilissima parte. Et inde habemus etiam bullas & definitiones ex urbe, dignas tali Ecclesia.

Ad autoritatem Augustini dico primum.

Esse ejus vulgatam quorundam sententiam hanc: Euangelio non crederem, nisi Ecclesiæ crederem, id est, Plus credo Ecclesiæ quàm Euangelio. Et quod hæc eorum sit sententia, ex eo patet, quod Papæ hinc tribuunt autoritatem interpretandæ Scripturæ, soli etiam. Deinde eam opponunt omnibus, quos audiunt vel dubitare vel reluctari Pontificum vel literis vel factis. *Augustini dictum Euangelio non crederem &c.*

Qua sententia, nec Lucifer ipse, nec omnes hæretici simul sumpti, damnatiorem imò nec similem impietatem cogitaverunt. Nam hinc sequitur, Papam & Notarios Palacii esse supra Euangelium, ac per hoc supra Deum, cum Lucifer solum æqualis Deo esse conatus fuerit. Qua sapientia nova, Papam nobis hominem illum statuunt, de quo dicit Paulus: Qui extollitur supra omne quod colitur, aut quod dicitur Deus. Ecclesia enim creatura est Euangelii, incomparabiliter minor ipso, sicut ait Jacobus: Voluntariè genuit nos verbo veritatis suæ. Et Paulus: Per Euangelium ego vos genui, Unde idem verbum, vocatur uterus & vulva Dei, Esa. 46. Qui gestamini in utero meo. & portamini in vulva mea, quia scilicet ex Deo nascimur & portamur verbo virtutis suæ.

2. Thess. 2. Jacob. 1. 1. Cor. 4. Esa. 46.

Si hoc voluisset B. Augustinus, sicut ei innocentissimo imponunt, quis non Augustini mallet nunquam audivisse nomen? Igitur ad fontem eundem est. Scribit enim B. Augustinus contra Epistolam fundamenti Manichæorum, non Vincentii (ut illi dicunt) capite 5. Adeò studiosi sunt tum librorum tum verborum, ut nec ad originem, nec ad sensum curent pedem movere. Denique verba Augustini, quæ sic habent: Euangelio non crederem, nisi me Ecclesiæ commoveret autoritas, illi Thrasones sic reddunt: Euangelio non crederem, nisi crederem Ecclesiæ. Inde nihil mirum, si tantum sit laboratum in hujus dicti intelligentia, & tot sensuum rivulos inde ductos. Justus enim labor his est, ut multis torqueantur interpretationibus, qui librum & autorem non dignantur lectione, sed de suis capitibus divinare conantur, undelibet decerptis depravatisq; dictis intelligentiam. *Euangelio non crederem.*

Primum, familiaris tropus est B. Augustini, dicere: Se esse commotum hujus vel hujus autoritate, Sic enim lib. 1. Retract. Postea cum legissem nonnullos divinorum eloquiorum tractatores, quorum me moveret autoritas &c. Deinde per autoritatem non intelligit potestatem, ut vulgò intelligitur, sed, ut latinissimi, quomodo Plinius, vino vel gemmæ solet præ cæteris autoritatem tribuere, cum nullius sint in alias potestatis, quasi dicas, praciosam opinionem & valorem.

Secundò, Ecclesiam hoc loco, nec Papam, nec Romam accipit, sed per totum orbem diffusam universalem Ecclesiam, ut mox ibidem secutus dicit: Euangelio enim catholicis prædicantibus credidi. *Ecclesia.*

Est ergò argumentum, scopus & summa B. Augustini eo loco ejusmodi: Vobis Manichæis non credo. Quare? quia in Euangelio nihil de vobis lego, Cum autem Catholici vos per totum mundum detestentur, Euangelium autem commendent mihi, & constanter ubiq; prædicent, Euangelio autem non credidissem, nisi totus orbis tàm concorditer docens, hac autoritate sua me moveret ad credendum, simul eadem autoritate moveor ad vobis non credendum, Quia nihil de vobis lego in Euangelio, cui motus autoritate totius orbis credo. Ex quibus clarum est, Augustinum hoc velle, Posse scilicet probari tanto omnium consensu, Euangelium & Ecclesiam, & improbari hæreses contrarias tantæ multi-

multitudini, præsertim ubi hi, cum quibus agitur, libros acceptant, ex quibus id probatur.

Gerson. Mayron. Hunc esse sensum B. Augustini patebit quibuslibet, qui præcedentia & sequentia conferunt, & scopum Augustini observant. Frustrà Gerson, frustrà Mayron, frustrà & alii, hoc de primitiva Ecclesia, alii de Ecclesia cum Christo Deo incluso intelligunt. Nam & lib. Confess. idem dicit, se non leviter motum ad Christi fidem, quod videret sacris literis à Deo tantam esse datam autoritatem, quod toto orbe haberentur in summo autoritatis fastigio. Sic hic dicit se motum tanto per orbem populo in Euangelium consentiente, in quo tamen nihil invenisset de Manichæis, ideò non posse se Manichæis credere, quos illi detestarentur, quos Euangelium videbat ita constanter recipere, ut eorum moveret autoritas ad credendum hoc esse Euangelium.

Nec hoc ergò rectè dicitur, quod approbante Ecclesia, Euangelium nos capiatur, cum de approbatione Augustinus nihil dicat, præsertim si Romanam Ecclesiam intelligas, sed de multitudine totius orbis, quæ res non levis est autoritatis, cum sine Dei maximo miraculo fieri, tot resistentibus tyrannis, tot morientibus Christianis, non potuisset, ut Euangelium sic maneret & cresceret. Si enim hoc non vidisset fieri, Euangelio non crederet. Quid hoc? An non crederes, etiamsi totus orbis insaniat contra Euangelium?

Propria fides. Dixi ergò, quod magis loquitur de convincendis hæreticis, & probanda fide catholica (hoc enim tunc agebat) quam de sua propria fide, quæ non ullorum autoritate, sed Spiritu solo Dei oritur in corde, licet per verbum & exemplum moveatur homo ad eam. Sed quia hæreticis hoc exemplo pro fide fortiter resistitur, quasi diceret: Fidem, quam habeo in Euangelium, non possem ita tueri contra vos, nisi Ecclesiæ ista moveret autoritas.

Et est simile, Sicuti Deo non credidissem, nisi Paulo prædicanti credidissem, quia fides non nisi ex auditu. Quomodo enim credent ei, quem non audierunt? Ita probatio fidei non nisi ab exemplo totius Ecclesiæ per orbem, quomodo enim persuadebit, etiamsi solus fortissimè credat, nisi proferat & aliorum exemplum, & hoc quo poterit potentissimum?

Igitur non crederem, necessariò intelligitur, id est, non possem persuaderi, & persuadere ad credendum, alioqui falsissimè diceret, cum solus Spiritus sanctus faciat credere quemque.

Qui non diligit fratrem quem videt &c. At iterum simile esto: Johan. dicit: Qui non diligit fratrem, quem videt, Deum quomodo potest diligere, quem non videt? Cum sit impossibile fratrem diligi, nisi in Deo prius dilecto. Est ergo sensus: Non probatur diligere Deum, quem non videt, qui non ostendit se diligere fratrem, quem videt. *1. Joh. 4.*

Vides ergò, quam longè abierint ab Augustino, qui hunc tropum non observaverunt, & quam ineptè ad Romanum Pontificem & Ecclesiam Romanam ista directa sint.

Dicis iterum: Christus rogavit pro Petro, dicens: Ut non deficiat fides tua. Si deficere accipitur latino tropo, manifestum est, Petri fidem defecisse, quando cecidit negato Christo. Quare Petri fides tum non in Petro, sed in virgine Maria mansit, & in Latrone dextro orta est, Eadem enim est Petri fides, quæ omnium, sicut Augustinus de Tri. dicit lib. 1. Hæc mea fides est, quoniam hæc catholica fides est. Atq; hoc modo fides Petri nihil ad Romanam Ecclesiam, quod sensus est, Fidem Christi (quæ totius Ecclesia est) quæ tunc in Petro fuit, nunquam defecturam. *Luc. 22.*

Petri fides.

Fides Christi.

Fides Petri cecidit, non defecit. Si autem Ebræo tropo deficere accipitur pro finiri ac penitùs cessare, nec aliquando reparari, clarum est, Petri fidem cecidisse quidem, sed non defecisse, quia reversa est à lapsu, Verùm ex hac personali fide nihil pro ullo Episcopo infertur, nec aliquid ad successorem pertinet de hac fide quantùm verborum proprietas facit.

CON-

Conclusio XIII.

Romanam Ecclesiam esse omnibus aliis superiorem, probatur ex frigidissimis Romanorum Pontificum Decretis, intra quadringentos annos natis, Contra quæ sunt historiæ approbatæ mille & centum annorum, textus Scripturæ divinæ, & Decretum Concilij Niceni omnium sacratissimi.

Hanc edita resolutione aliquando declaravi, plura dicturus futuris adversariis, Interim, quia scandalosa est Propositio in auribus pietatis, id est, invidiæ & superbiæ, pauca iterum, ne nuda prodeat, addam. Pro quo primùm probo, Quamlibet civitatem habere debere Episcopum proprium jure divino, quod ex Paulo Tit. 1. ostendo dicente: Hujus rei gratia reliqui te Cretæ, ut quæ desunt, corrigas & constituas Presbyteros per civitates, sicut ego disposui tibi. Hos autem Presbyteros esse Episcopos, testatur Hieronymus & textus sequens ostendit dicens: Oportet enim Episcopum esse irreprehensibilem &c. Sed & B. Augustinus Epistola 29. ad Hieronymum Episcopum, descripturus rationem addit & dicit: Erat enim civitas, quasi diceret, non erat simplex Presbyter, sed Episcopus, de quo loquor, quia erat civitas, cui præerat.

Secundò suppono.

Christum habere, aut aliquando habuisse Christianos in omni termino terræ, ut in extrema parte Indiæ & Æthiopiæ, & aliis finibus juxta Psal. 2. Possessionem tuam terminos terræ. Et Psal. 71. Dominabitur à mari usq; ad mare, & à flumine usq; ad terminos orbis terrarum.

Psal. 2. Psal. 71.

Tertiò suppono.

Fideles Christianos posse esse perfectos & pauperes, relictis omnibus suis rebus, ita ut nihil proprii habeant.

Tunc arguo.

Dentur hi fideles in extremo aliquo termino terræ, perfecti & pauperes, credis ne Christum, qui legem suam voluit esse suavem, voluisse, ut per tantum iter, tantis sumptibus fideles sui Episcopum è Roma palliatum & confirmatum acciperent. Nam hinc verè plus imposuisset oneris Ecclesiæ suæ, quam unquam imposuit Synagogæ. Quin coëgisset eos, paupertati Euangelicæ renunciare, & contempto Præcepto ejus, curam habere & sollicitos esse, Quomodo divitias & sumptus coacervarent, quo pallia & confirmationes impetrare possent. Nam si est jus divinum, Episcopos omnes è Roma accipere: Non licet hoc ullo vel loci vel rerum casu infringere, Ac per hoc infringere oportet aliud jus divinum, scilicet, ne solliciti sint de crastino, ut Matth. 6. docet. Impossibile est enim, à tot & tàm remotis finibus terræ, tantum iter confici ab his, qui juxta Euangelium solliciti non sunt de crastino, non enim habebunt sumptus.

Jure divino non oportuit omnes Episcopos Romæ accipere.

Matth. 6.

Si dicis: Potest Romanus Pontifex committere vicinis Episcopis potestatem suam, Respondeo: Tunc non erit jus divinum ex urbe Roma, Episcopos petere, Quia jus divinum non potest mutari aut transferri in alium, ab eo cujus est. Et cur hodie quoq; Primatibus non confert hanc potestatem? Quid enim hic obstat, nisi detrimentum lucri & gratiæ.

Sed finge aliquam Ecclesiam ab hostibus captam, ut non possit ad Romam mittere, pro Episcopo. Quid hic faciet? Si est jus divinum, captivitas non excusat. Jus enim divinum est, nulli rei alligatum, sed super omnia omnibusq; servandum. Si dicis: Sufficit votum mittendi, dico: Cur non & in aliis Episcopatibus hoc votum sufficit. qui exhausti sunt, & tàm longè à Roma positi, ut magno suo detrimento (contra charitatem) Episcopum emere cogantur?

Jus divinum.

Secundò, sequitur ex verbo Pauli, quo cuilibet civitati Episcopum tribuit (qui nunc Plebani dicuntur) Episcopos, Patriarchas, Primates qui hodie sunt, esse juris humani tantùm, quod & decreta indicant, quibus Romani Pontifices, sibi tribuunt omnium Ecclesiarum & dignitatum constitutionem, Atq; ita jure

Paulus cuilibet civitati Episcopum tribuit.

 divino,

divino, Papa nulli est superior omninò, aut solis Plebanis superior est. Cæteris mediis ac majoribus suo jure & usu superior est, quò & Cardinalibus. Atque ut Plebanus alteri non præfertur jure divino: Ita nec ullus Episcopus ulli Episcopo. Omnia enim hæc per Ecclesiam ordinata sunt.

Ex quo ulterius sequitur, Quod cum unus Romanus Episcopus non possit omnium Parochiarum curam habere (quibus solis est superior jure divino, si superior, ut dixi) non esse credendum, quod Christus ad impossibile eum voluerit jure divino astriogi, ac per hoc nec jure divino superiorem esse omnibus. Quod si non omnibus, eadem ratione, nulli particulariter, ac sic omnes omnium civitatum Episcopi æquales jure divino sunt.

Concilium est supra Papam &c.

Jam quod in principio egimus: Concilium Constantiense determinavit, Concilium esse supra Papam, sicut & hujus determinationis usum ibidem servavit, deponendo & statuendo Papam. At si in jure divino Papa omnibus superior est: Concilium hæresim, & fecit & definivit. Quia hæreticum est, divinum jus damnare, & contrarium statuere.

Quod si dixeris, Concilium non Papam, sed hominem dat vel aufert, papatu semper manente. Respondeo: Hoc est ridiculum & insulsum commentum. Sequitur enim, quod non Papam ut Papam, sed hominem tantum deponit, Ergò Papa depositus Papa erit, quia manet idem qui prius, cum in ejus papatum nihil sit actum. Quid moror? Non in hominem agit, sed in Papam ut Papam, quia administrationem ei aufert tanquam habens potestatem tradendæ administrationis, non secus quàm Papa ipse Episcopum statuit, ubi utiq; non hominem ut hominem, sed Episcopum ut Episcopum statuit, conferens ei administrationis jus. Alioqui & hic dicetur, Non Episcopum statui aut Pontificem, sed hominem Episcopatu manente. Has larvas invenerunt, dum Episcopatum non officii, sed dignitatis vocabulum (nescio in quo universali reali latentis) fecerunt.

Error Decretorum.

Quod si Papa est jure divino, non licet eum deponere ullo modo, sive sit malus sive bonus, sive hæreticus, sive catholicus, sed est tolerandus usq; ad mortem. Sicut Saulem à Deo unctum jure divino regem David toleravit. Quare iterum errant, & hæretica erunt Decreta, quæ statuunt, Papam pro hæresi deponendum, quia contra jus divinum statuunt, cum non sit superior, qui eum deponat. Si autem est ullus superior, ut Concilium (quod verum est) jam ipse non est omnium superior jure divino, sed accipit hanc Superioritatem humano Concilii jure, cui eam rursus debet mutandam ejus arbitrio.

Plura (ut dixi) provocatus. Nam servanda sunt, & in præsidio arma adversus pertinaciam æmulorum.

In fine repeto, quæ in principio dixi, Me prorsus confiteri & tueri primatum Romani Pontificis, quantus quantus est, fuit aut futurus est, Solum, quod novum dogma esse scio, jure divino eundem stabiliri, quia nullus antiquorum Patrum meminit ejus articuli fidei, qui tamen omnia tàm piè & sollicitè, quæ nostræ fidei sunt, exquisierunt, nec secundum eundem egerunt aut vixerunt, quos omnes hæreticos dici nulla ratione patiar. Atque indies magis mihi placeo & superbus fio, quod video nomen pessimum mihi crescere. Veritatem enim, id est, Christum, oportet crescere, me autem minui. Plus gaudeo ad vocem sponsi & sponsæ, quàm tumultum & clamorem luxuriosorum procorum metuo, Certus, quod homines, qui videntur mihi adversarii, ipsi non sunt malorum autores, nec eos odio habeo, Sed Behemoth ille Princeps malorum, quem per umbras suas video, vellet mihi formidabilis fieri, si posset, & veritatem è regno suo mei occasione exturbare, Sed major est, qui in nobis est, quàm qui in mundo, quo duce, nihil proficiet inimicus iste, Amen.

Christus est veritas. *Joh. 3.*

Præsens malè judicat ætas, Iudicium melius posteritatis erit.

RESO-

RESOLUTIO D. M. L. SUPER PROPOS. XIII. DE POTESTATE PAPÆ,

per Autorem locupletata.

MARTINUS LUTHERUS PIO LECTORI SALUTEM IN CHRISTO.

SVper Propositionibus tredecim Resolutiones meas nuper tumultuario negocio edidi, ut ferebat & temporis & occupationum mearum ratio: Ita enim cogor penè imparatus, pessimo nomini, quod mihi à multis intentatur, occurrere: Quas cum videam maiore studio peti, quàm speraveram, visum est eas sub incutem revocatas augere vel emendare saltem, si qua digniore facie in publicum venire possint.

In qua re, optime Lector, te primùm oro, ne styli mei varietatem mireris: Sum planè aliquando sordidior, penitusq́ mei dissimilis, quod de industria facio, quod mihi non sit spes nominis & memoriæ diuturnæ, nec tale quippiam unquam quæsivi. Sed sicut vi in publicum tractus sum: Ita cogito semper quam possim citius redire in meum angulum, salvo Christiano meo nomine. Habere enim puto Theatrum meum suam horam, Post me alius sequetur, si Dominus volet, ubi ego tempori meo satisfecerim.

Videor & multis paulò durior in Adversarios, & velut modestiæ theologicæ oblitus. Hic si qua & alia vitia mea inveniantur, non magnoperè deprecor culpam, quod hoc me alia causa facere non sum mihi conscius, quàm nimio publici tædio & odio, in quod me mergunt illi; plurimum mihi preciosissimi temporis suffurantes. Deinde, quod tàm præfractos & obstinatos oblatratores patior, ut è quavis syllaba mihi ignominiam, sibi victoriam nominis Christiani insidiosissimè & pertinacissimè quærant, ut malo nodo malus mihi cuneus necessarius videatur. Quanquam videor mihi stomacho meo multam semper fecisse vim, ne facerem quæ possem. Et nescio, si molliter simul & utiliter tangi queant, qui inveteratissima jam diu consuetudine opprobrandi hæretici nominis, ita in judicandis aliorum Scriptis obstupuerunt, & ad audiendam veritatem obduruerunt, suisq́ opinionibus obsurduerunt, ut vix caduceo divino quopiam excitari posse videantur.

Vt id taceam, quàm intolerabile sit leviter arguere eos, qui è templo Dei speluncam latronum fecerunt, & è Scriptura Dei negocium hominum, abominationem eam è loco sancto, & Christus flagellis pepulit, & Paulus durè increpandos censuit hos vaniloquos. Nam id coguntur, velint, nolint, confiteri, sacras literas passim in universalibus Studijs fuisse neglectas penitùs, quantumvis sese jactent Scripturas intelligere religiosius humano aliorum sensu, quàm illarum proprio. Ego mihi nolo hanc cantari cantilenam, nec saltitabo ad eam. Volo, non judice humano die, Scripturam, sed Scriptura judice, omnium hominum scripta, dicta, facta, intelligere.

Postremò, omnium criminum nomina modestè & patienter tulisse, laus esto. At spolium nominis Christiani, rapinam gloriæ Dei, abnegationem Christi (quod moliuntur, qui hæreticum tàm facile quàm temere pronunciant) agnovisse, ac non potius usq; ad sanguinem omnibus viribus reclamasse, anathema sit.

Proinde, qui me patientem desiderant, primum alio quàm hæretico, perfido & apostatico nomine criminentur: Aut, quod debent, talem me esse prius convincant. Neque enim mihi retaliasse videor quenquam talium criminatorum, etiamsi sexcentis nominibus malis eos onerassem. Hæresis enim similia sibi monstra non habet, cum sit peccatum in Spiritum sanctum. Hæresis. *Quanquam intuitus omnium Sanctorum exempla, & impotentem illorum animum, qui tam celebre hoc crimen faciunt, penè mihi persuadeo, non minus ferendum esse hæretici, quàm cuiusq; vitij opprobrium. Quando & Christum habere dæmonium Iudæi insaniebant, obsequium Deo se præstare arbitrati.* Iohan. 8.

Verùm, utut sit, nullius persona unquam mihi erit odiosa, qui sperem omnes nos tandem pacatos in regno Christi victuros in æternum. Causam verò Scripturæ sanctæ, si concitatiore zelo egero, veniam mihi, spero, justam non negari, quod non possit esse par ullius læsio seu iniuria, cum iniuria divinæ Scripturæ collata. Hic enim vitæ

nostra laditur aterna, illic putridum nomen corruptibilis hominis. Dominus autem ipse Iesus regat & servet nos omnes, custodiatq; corda & intelligentias nostras, Amen. Vale, optime Lector.

Gloria in excelsis Deo.

PROPOSITIO ECCIANA.

Romanam Ecclesiam non fuisse superiorem aliis Ecclesiis ante tempora Sylvestri, negamus. Sed eum, qui sedem beatissimi Petri habuit & fidem, successorem Petri & Vicarium Christi generalem, semper agnovimus.

PROPOSITIO LUTHERANA.

Romanam Ecclesiam aliis Ecclesiis fuisse superiorem, probatur ex frigidissimis Decretis Romanorum Pontificum: contra quæ sunt textus divinæ Scripturæ, Historiæ approbatæ mille centumq; annorum, & Decretum Concilii Niceni omnium sacratissimi.

Primùm vides, Lector, de reipsa nos non admodum dissentire, sed de causis & origine rei. Nam nec ego nego Romanum Pontificem esse, fuisse, fore primum, nec de hoc disputo, nec hoc quæritur: Sed, An probationes valeant, quibus id asseritur. Mihi sane, quod fateor, maximè omnium displicet, quod in Ecclesia aliquid assertum studio adulationis vel mendacijs probatur, quibus Ecclesiam & fidem nostram adversarijs ludibrio exponamus. Non eget Ecclesia Christi nostris mendacijs: Super fidei petram stabilitur: Non abhorret discuti & inquiri. Inde factum est, ut Romanorum Pontificum adulatores in hoc primatu, jam diu suspicionem tyrannidis passi sint: dum velut malæ fidei Possessores, non permiserunt huius rei veritatem liberè inquirere & disputare: quod tamen in omnibus etiam divinis rebus (modò primatum hunc non tangerent) libentissimè permiserunt.

Ecclesia super petram fidei stabilita.

Omitto itaq; Eccianam Propositionem. Primùm, quod eam, ut invidiosè & subdolè positam, mihi non capere videor. Nam sine ulla causa hanc in publico mihi invidiam movit, cum hanc materiam in nullo meorum dictorum tractarim: sed adulator sua quæsivit, etiam cum Fratris sui pernicie. Deinde, quod homo suavis, Vicarium Christi & Petri successorem non asserit, nisi & fidem habeat. In quo aut insanit, aut multos Pontifices Romanos negat Vicarios Christi fuisse, & fore posse, ut quos fidem habuisse nesciamus, atque, quod omnium intolerabilissimum est, Romanis Pontificibus sanctitate & pietate necessarijs eos onerat, cum apud nos ratus sit, etiam eius Vicariatus & Pontificatus, qui sine fide & sanctitate sit.

Eccius Romanum Pontificem onerat.

Sed age, lubricam hanc anguillam differam, & duo in mea Propositione faciam. Primò, adducam firmamenta, quibus primatus iste stabiliri fideliter posse mihi videatur, ita, ut per ipsa etiam hæreticis & schismaticis efficaciter resisti possit. Deinde ostendam, quod nihil faciant Decreta & Probationes, quibus hucusq; nixi fuerunt, qui eundem Primatum statuerunt.

DE PRIORE PRIUS.

I. Primum, quod me movet, Romanum Pontificem esse aliis omnibus, quos saltem noverimus se Pontifices gerere, superiorem, est ipsa voluntas Dei, quam in ipso facto videmus. Neq; enim sine voluntate Dei in hanc Monarchiam unquam venire potuisset Romanus Pontifex. At voluntas Dei, quoquo modo nota fuerit, cum reverentia suscipienda est. Ideoq; non licet temerè Romano Pontifici in suo primatu resistere.

Hæc autem ratio tanta est, ut si etiam nulla Scriptura, nulla alia causa esset: hæc tamen satis esset ad compescendam temeritatem resistentium. Et hac sola ratione gloriosissimus martyr Cyprianus, per multas Epistolas confidentissimè gloriatur, contra omnes Episcoporum quorumcunq; adversarios, sicut 3. Reg. 12. legimus. *3. Reg. 12.*

S. martyr Cyprianus.

legimus. Quod decem tribus Israël discesserunt à Roboam filio Salomonis,& tamen quia voluntate, sive autoritate factum est,ratum apud Deum fuit.

Nam & apud Theologos omnes, voluntas signi,quam vocant operationem Dei, non minus quàm alia signa voluntatis Dei, ut præcepta, prohibita &c. metuenda est. Ideò non video, quomodo sint excusati à schismaticis reatu, qui huic voluntati, contravenientes, sese à Romani Pontificis autoritate subtrahunt. Ecce, hæc est una prima mihi insuperabilis Ratio: quæ me subjicit, Romano Pontifici, & primatum ejus confiteri cogit. *Voluntas signi.*

Matth. 5. Secunda, Si juxta præceptum Christi cedere adversario jubemur, & qui angariarit nos mille passus, eundum est cum eo & aliis duobus millibus: Quanto magis, si Romanus Pontifex exegerit in suo principatu cedendum, sive id justè, sive injustè egerit. Nam incomparabiliter minor res est, principatus iste, quam ut unitas & charitas & humilitas propter ipsam per nos dissolvatur. Ideò non dubito peccare eos, qui in dissensionem sese tradunt,& Spiritus æternam unitatem propter hanc temporalem, terrenam excellentiam fugiendam, dissolvunt. Ferenda enim sunt omnia, quæ non sunt peccata. II.

Rom. 13. Tertia, Quod si propter peccata nostra nos Deus voluerit premere multis principibus, sicut in Proverbiis dicit Salomon: Nunquid resistendum est flagello Dei? Propter peccata (inquit) populi, multi principes ejus. Proinde, quando nostrum non est definire, irata ne an propitia voluntate Deus nobis quoscunque principes dederit, hoc nostrum est, voluntatem ejus pio simpliciq; timore suscipere. Quomodo, etiam si sub Turca nos esse vellet, Turcæ subesse libenter deberemus. III. *Consilium Dei non definiendum.*

Rom. 13. Quarta, Rom. 13. Apostolus dicit: Omnis anima potestatibus sublimioribus subdita sit. Non enim est potestas, nisi à Deo: Quæcunq; autem à Deo sunt: ordinata sunt. Itaq; qui resistunt potestati, Dei ordinationi resistunt: qui autem Deo resistunt, ipsi damnationem sibi acquirunt. Hac certè omnium robustissima, quantum ego capio, causa, nos Romano Pontifici subjecti sumus, in qua clarè asserit, nullam potestatem nec esse quidem posse, nisi à Deo. Cum autem Romani Pontificis potestas jam sit robustissimè stabilita, ut videmus, certè non oportet Dei ordinationem hanc impugnare: sed quanta quanta est, humiliter sustinere, etiam si injusta esset: & judicium Deo relinquere. IV.

1. Pet. 3. Quinta, Est B. Petrus docens, Ut subditi simus omni humanæ creaturæ, quia sic est voluntas Dei. At humanam creaturam vocat Magistratus, hominum arbitrio institutos, ut clarum est ex sequentibus, ubi dicit: Sive Regi tanquam præcellenti, sive Ducibus, tanquam ab eo missis. Cum autem & Romani Pontificis potestatem arbitremur, humano Decreto statutam, & ordinante Deo sic roboratam: sine crimine non est, qui sese sua autoritate subduxei it. V. *Humana creatura.*

Sexta, Ad hoc facit unus ille consensus omnium Fidelium, qui hodie sub Romano Pontifice sunt. Nam, cum potestas illa sit res temporalis & longè submittenda unitati fidelium: non sine fœdissimo crimine esse poterit, si propter rem temporalem, hunc tot fidelium communem sensum despexerit, hoc est, Christum negaverit: & Ecclesiam contempserit. An possibile est, Christum non esse inter tot ac tantos Christianos? Si autem Christus ibi est & Christiani: cum Christo & Christianis standum est in quacunque re, quæ contra Dei præceptum non fuerit. VI.

Hæc, inquam, ratio fortis est, & insolubilis. Et ex iis possunt multæ aliæ formari: Quin huc potest universa Scriptura duci, ut quæ ubiq; caritatem, humilitatem, unitatem Spiritus, & timorem Dei commendet, non violandas esse, pro ulla re mundi, nedum pro unius uno Pontificatu vel primatu, etiam si solo jure humano esset institutus. Et hac Ratione, ut mihi videor, longè melius stabiliretur Romani Pontificis monarchia: si voluntatem Dei & consensum Fidelium, non tantum subditi, sed & Romani Pontifices attendere & timere cogerentur,

quam,

quam, dum velut jure divino teneant, vi & terrore extorquent, non nisi odium sibi accendunt in subditis: & sese per securitatem in tyrannidem paulatim confortant.

DE POSTERIORE.

Quod Probationes hucusq; habitæ, nihil sint, tripliciter ostendam. Primò, Scripturas adductas dissolvendo. Secundo, Canonum seu Decretalium inefficacem probationem. Tertiò, Rationes robustissimas adducendo.

Ad primum duæ sunt autoritates Scripturæ, quibus creditum est, stabiliri primatum Romanæ Ecclesiæ.

Tu es Petrus. PRIMÒ, Adducitur illa autoritas Matth. 16. Tu es Petrus, & super hanc petram ædificabo Ecclesiam meam, Et tibi dabo claves regni cœlorum &c. Ex hoc enim textu clamant, Petrum solum accepisse claves præ cæteris Apostolis. *Matth. 16.*

Sed quod hæc nihil ad hoc faciant, probo.

Primùm, quod ipsimet Juristæ primatus hujus assertores, recedunt ab hoc sensu, & negant hoc verbo, Petro datam primitatem, consequenter & Romano Pontifici, Sicut gloss. in c. considerandum, dist. 50. Et Panormitanus de elect. c. Significasti, unde dicunt, Non hoc verbo, sed illo verbo, Pasce oves meas, Petro esse collatum Pontificatum Ecclesiæ. *Pasce oves meas, Johan. 21.*

Si ergò ipsis Juristis licet negare tot textus expressos Decretorum, & dissentire omnibus, quæ distinct. 17. 18. 19. 21. 22. tàm copiosè & pertinaciter ex hoc verbo Matth. 16. statuuntur, Cur mihi non liceat frigidissima Decreta appellare Theologo, cum ea negare & annihilare liceat Juristis? Persequantur primùm seipsos, majoris criminis reos, aut, si veniam merentur Decretorum negatores & cassatores, sine peccato erit, qui inefficaces asserit, & frigidas Decretorum probationes. Neq; enim ego ea negavi, sicut illi, sed frigere tantùm ad probandum dixi, sicut revera frigent, Nisi quod ad locupletandum locum valent, exemplo eorum, quæ per vim dicuntur, & in alienam sententiam trahuntur.

Nihil ergò probatur hoc textu, à quo ipsimet discedunt. Nihil istis Decretis probatur, quæ ipsimet negant, neutrisq; confidunt. Et moventur ad hoc satis forti Ratione, quæ adversarios reddat invictos, scilicet hac, Quod Christus (ut etiam B. Hieronymus eodem loco exponit) non tradit Petro claves, sed promittit duntaxat. Ideò currendum esse ad locum, in quo tradit claves, Et tunc invenitur illud Johannis ultimo, quod non ad Petrum, sed ad omnes dicit: Accipite Spiritum sanctum, quorum remiseritis peccata &c. Ex quibus verbis liquet, non solùm, quibus in Petro claves promiserit (nempe toti Ecclesiæ) sed etiam quid per claves promissas intelligi velit, nempe remissionem & retentionem peccatorum. *Accipite Spiritum sanctum Joh. 21.*

Secundò, Quod idem verbum Christi malè Decreta aptant soli Petro & Romano Pontifici. Nam apud S. patres, Christus hoc verbum dixisse ad Ecclesiam & omnes Apostolos, in persona Petri, asseritur. Quorum primus est D. Hieronymus, qui hoc loco interpretatus verbum Petri, dicit: Petrus ex persona omnium Apostolorum confitetur, dicens: Tu es Christus Filius Dei vivi. Et in hoc sequitur suum (ut solet) Origenem, qui idem eodem loco sentit. *Tu es Christus Filius Dei vivi. Matth. 16.*

Chrysostomus. Chrysostomum autem, etsi hunc locum totum in Petri laudem trahat, dicens, eum caput & Pastorem constitutum Ecclesiæ futuræ, & toti Orbi Præpositum: Tamen & ipse vocat eum os Apostolorum, quod vice omnium responderit, dicens: Petrus omnium Apostolorum os, & vertex consortii totius, cum omnes interrogati essent, ipse solus respondet. Ergò non solùm ad Petrum iste locus pertinet, sed ad omnes, etiamsi primus & princeps inter Apostolos ipse fuerit.

Augustinus. B. Augustinus Psal. 109. Sicut quædam dicuntur, quæ cum ad Apostolum Petrum propriè pertinere videantur: nec tamen habent illustrem intellectum, nisi

nisi cum referuntur ad Ecclesiam, cujus ille agnoscitur in figura gessisse personam, propter primatum, quem in Discipulis habuit. Sicuti est: Tibi dabo claves regni cœlorum, & si qua hujusmodi. Ita Judas personam sustinet quodammodo inimicorum Christi &c. Vides, quod claves Ecclesiæ in persona Petri datas asserit. Idem lib. 1. de doct. Christ. c. 17. Has igitur claves dedit Ecclesiæ suæ, ut quæcunque solveret in terra, soluta essent in cœlis. *Tibi dabo claves regni cœlorum.*

Et cur non nos, ipsi potiùs textum & verba Christi consideramus, qui nos clarius per seipsum instruet?

Matth. 16. DICIT itaq; *Venit Iesus in partes Cæsareæ Philippi, & interrogavit discipulos suos: Quem dicunt homines esse filium hominis &c.*

Ubi significanter B. Hieron. observat, aliter Christum interrogasse de se, quando hominum, aliter quando Apostolorum sententiam quæsivit. Illos vocat homines, hos autem Deos esse significat. Deinde de hominibus quærens, Filium hominis se appellat, velut vago nomine. At ex Apostolis quærens, me, inquit, certam & singularem personam monstrans. Atque ubi de hominib⁹ quærit, nullus designatus Discipulus respondet. Ad significandum, quod sine nomine sunt, qui indigna de Filio Dei sentiunt. Quibus adde & hoc, quod opiniones inconstantes sunt hominum de Christo. At ubi Apostolos de se interrogat, ibi designatus unus certus respondet, & constantem absolvit & pronunciat fidei confessionem, ut veram Christi cognitionem in unitate & firmitate consistere, non multorum opinionibus, velut arundinem agitari, doceret. Vides ergò adhuc nihil ad Petrum propriè pertinere, nisi quod commune organum est, omnium Apostolorum. *B. Hieronymus.* *Petrus commune organum omnium Apostolorum.*

Jam illud vide, quod & à Laicis observatum ipse didici (est etiam in Laicis Spiritus Christi) verbum hoc Christi non posse ad solum Petrum dictum intelligi, quia Christus non solùm Petrum, sed omnes Apostolos requisivit dicens: Vos autem, quem me esse dicitis? non dixit: Tu Petre, quem me esse dicis? Nisi ergò per Petrum omnes Discipuli respondissent, certè Discipuli non fuissent, nec Magistrum audissent, nec satisfecissent interroganti, quod est impium de Apostolis sentire. *Vos autem, quem me esse dicitis?*

Relinquitur ergò, quod Christus responsum Petri acceptârit, non pro solo Petro, sed pro toto collegio Apostolorum & Discipulorum, Alioqui & alios quoq; denuò interrogasset.

Ex quibus ulterius sequitur, Quod sicut Christus personam respondentis Petri pro omnibus acceptat: Ita sequentur quoque non ad solum Petrum, sed ad omnes, quorum persona Petrus loquitur, dicat, Tu es Petrus, Tibi dabo claves &c. Alioqui Scriptura non rectè intelligitur, nisi præcedentia & sequentia rectè conferantur. *Tu es Petrus.*

Atque ut hoc eo sit certius, non soli Petro à Christo aliquid dictum esse, exponit seipsum Christus, cui loquatur, & cui tradat claves, dicens: Beatus es Simon Barlona, caro & sanguis non revelavit tibi: sed Pater meus, qui est in cœlis. Obsecro, quid hic potest contrà vel fingi, quid apertius dici, quàm quod Petrus in hac persona non est Petrus, non est caro, neq; sanguis? Sed est is, cui revelat Pater, Omninò Petrus extra hominem ponitur, & jam non est ulla persona per se, sed revelantis Patris auditor. *Beatus es Simon Barlona.*

Non Simon Barlona hæc respondet, Non caro & sanguis, sed revelationis paternæ auditor. Potest ne hic calumniator ullus verbum Christi ad Petrum hominem torquere? Quid ergò? Is qui auditor est paternæ revelationis, huic dantur claves, non Petro, non filio Johannis, non carni & sanguini.

Quod si ita est, pronum jam sequitur, quod nulli privato homini datæ sunt claves, sed soli Ecclesiæ. Quia de nullo privato homine certi sumus, habeat, nec ne, revelationem Patris. Ecclesia autem ipsa est, de qua dubitari non licet, Cum sit corpus Christi, una caro, eodem Spiritu vivens, quo Christus. Ipsa *Claves datæ Ecclesiæ, nulli privato homini.*

est Pe-

est Petrus ille auditor revelationis,& acceptor clavium. Quia sic symbolū stat firmiter: Credo Eccesiam sanctam, communionem Sanctorum, non, ut nunc aliqui somniant: Credo Ecclesiam sanctam, esse Prælatum, vel aliud quod fingunt. Totus mundus confitetur sese credere Ecclesiam sanctam Catholicam aliud nihil esse, quàm communionem Sanctorum. Unde & antiquitus articulus ille, Sanctorum communionem, non orabatur, ut ex Ruffini symbolo exposito videre licet. Sed glossa aliqua fortè, Ecclesiam sanctam Catholicam exposuit esse, Communionem Sanctorum. Quod successu temporis in textum relatum, nunc simul oratur, Sed ô necessarium & optabilissimum factum, propter eos, qui Ecclesiam hodie quidvis vocant, quam communionem Sanctorum.

Ecclesia sancta catholica.

Et super hanc petram &c.

SEQVITUR autem: Et super hanc petram ædificabo Ecclesiam meam. Si per hanc petram intelligimus potestatem Papæ, Vide quid facimus. Primùm sequitur, quod Ecclesia primitiva Apostolorum non fuit Ecclesia, quia Petrus (ut solidis probem Argumentis) anno decimo octavo adhuc fuit Hierosolymis, nec dum viderat Romam. Quod ex Paulo ad Galatas clarum fit, qui scribit, se post conversionem sui abiisse primùm in Arabiam. Deinde post annos tres, venisse Hierosolymam, videre Petrum. Ac postea, post quatuordecim annos ascendisse, & contulisse cum Jacobo, Petro & Johanne Euangelium præputii.

Hierosolymitana Ecclesia.

Quis autem ita insaniat quæso vel Orestes, Ecclesiam Hierosolymitanam, & Catholicam, non fuisse Ecclesiam, Quia potestas Romanæ Ecclesiæ nondum fuit, nec fortè fides ejus. Non ergò super petram, id est, potestatem Roma: Ecclesiæ, sicut Decreta quędam exponunt, sed supra fidem à Petro, sub totius Ecclesiæ persona confessam, ædificata est, cum & universalis & Catholica Ecclesia, tanto tempore ante Romanam Ecclesiam fuerit.

ULTERIUS Matth. 18. in plurali numero dicit, non ad Petrum, non ad Apostolos, sed ad Ecclesiam, dicens:

Si Ecclesiam non audierit &c. Matth. 18.

Si Ecclesiam non audierit, sit tibi sicut Ethnicus & Publicanus. Amen dico vobis, Quæcunq; ligaveritis super terram, ligata erunt & in cælo.

Accede nunc, qui voles, & hunc cum illo loco confer. Ille fortat, soli Petro datas claves, hic negat, & non soli datas asserit. Quomodo utrunq; stabit? Concordandum utiq; est utrunq; verbum, quod idem Christus dixit. Si soli Petro collatæ sunt, mendacium est, quod hic dicit omnibus collatas. Quis autem non videat, hunc posteriorem locum esse interpretem prioris, & in hoc rem esse clarè expositam. Illic verò in Petro unitatem multorum in Ecclesia commendatam. Perspicuum est itaque, claves esse Ecclesiæ datas, nec est quod huic loco possit opponi, quando dicit. Dic Ecclesiæ, Si Ecclesiam non audierit. Non dicit, Dic Petro, si Petrum non audierit &c.

Claves Ecclesiæ datæ.

Tu es Petrus. Si peccaverit in te &c.

Quin vide quoddam mirabile. Illic incipit ab omnibus, dicens. Quem vos me esse dicitis, & finit in uno Petro, dicens, Tu es, & tibi dabo. Hic contrà incipit, ab uno dicens, Si peccaverit in te frater tuus &c. & definit in omnibus, dicens, Quæcunque ligaveritis &c. Nonne clarum est per unum Petrum illic idem voluisse, quod hic per universos, & claves non esse ullius hominis singularis, sed Ecclesiæ & communitatis, ut firmum sit, Sacerdotem non suo jure, sed ministerio (quia Ecclesiæ minister est) Ecclesiæ clavibus uti, nec tanquam suis aut sibi, sed Ecclesiæ traditis.

Verus clavium usus.

Credo jam hæc fermè, fidem factura hanc Matthæi autoritatem, neque ad Petrum, neque ad Successorem, neq; ad unam aliquam Ecclesiam, sed ad omnes Ecclesias pertinere Quia (ut dixi) quis poterit negare, isti esse claves traditas, qui revelante Patre Christum confitetur? Quo posito, necesse est, ut ubi sit revelatio Patris & confessio Christi, illic & claves. At hæc in qualibet Ecclesia est, non autem in ullo uno singulari & incerto homine.

Vade post me Satana.

Quod, ut Christus nobis commendaret, statim post gloriosam istam Petri commendationem, cum eum Petrus prohibuit, ne moreretur, audivit: Vade post

post me Satana, non enim sapis ea, quæ Dei sunt. Quid hoc est? non sapit Petrus quæ Dei sunt? nonne Pater revelavit ei? Si hæc ante commendationem Petri facta fuissent, aliquid momenti haberent, Petrum pro sua & Successorum aut unius Ecclesiæ persona fuisse commendatum, At nunc, cum post commendationem vituperetur, ut ignarus Dei, clarum fit, illum superiorem Petrum, qui claves accepit, non fuisse Petrum filium Barlona, sed Ecclesiam filiam Dei, quæ verbo Dei genita, verbum Dei audit & confitetur perseveranter in finem, non aliquando non sapiens quæ Dei sunt, & retrò abire jussa, sicut Petrus.

Aut, si hoc ad Romanum Pontificem & Ecclesiam pertinet, quod ad Petrum dicitur: Tibi dabo claves, Jam irrefragabili sequela etiam ad eandem & illud pertinebit: Vade post me Satana, non enim sapis quæ Dei sunt, Quia & hæc ad Petrum Romanæ Ecclesiæ futurum Episcopum dicta sunt. Aut, si hæc non ad se pertinere putant, jam nulla ratione convincere possunt ea, quæ superius dicta sunt, ad se pertinere. *Tibi dabo claves &c.* *Vade post me Satana.*

SED age latiùs, Si omninò ad rigorem istum Grammaticum se recipiunt, quòd soli Petro dictum est: Tu es Petrus, Tibi dabo claves &c. Quomodo resistemus hæreticis, si qui hoc nostro rigore verborum nixi, nos urgeant & dicant: Ecce, ad solum Petrum hæc dicta sunt, Ergò non ad successorem, Ergò Ecclesiæ claves cum Petro venerunt & abierunt. Ubi ergò nunc Ecclesia? Non enim ad plures pertinere potest, quod ad unum dicitur, sicut illud: Cum junior esses, cingebas te &c. quod ad solum Petrum ita dictum est, ut cum Petro impletum & finitum sit, ad nullum Successorem ejus pertinens. *Tu es Petrus.* *Iohan. 21.* *Cum junior esses &c.*

Si autem ad Successorem & aliquam Ecclesiam dictum est, jam nulla ratione prohiberi potest, quin ad omnes dictum sit, Imò necessaria ratione ad Apostolos omnes, qui præsentes erant, magis, quàm ad unius Petri Successores, qui nondum erant, dictum accipietur. Quod si ad omnes Apostolos, jam etiam ad omnium Apostolorum, & non unius Apostoli Successores dictum intelligitur.

Sed respondeat tamen mihi qui potest, Quis nam credendus sit habere claves, etiam in Romana Ecclesia? An ipsa Ecclesia, an Papa? & attende quod dico. Quando Papa eligitur, an secum affert claves an non? Si affert, ergo erat Papa antequam eligeretur, Si non affert, à quo accipit? nunquid ab Angelo de cœlo? nonne ab Ecclesia? Item quando Papa moritur, cui relinquit claves? aufert eas secum? Si non aufert, cui relinquit nisi Ecclesiæ, à qua accepit? Quid igitur potest dici contra hanc evidentissimam experientiam, optimam Euangelii Interpretem, Claves, nec Petro, nec Successori, sed soli Ecclesiæ datas, à qua tanquam minister accipit, usurus eis Sacerdos. Ubi nunc est, quod soli Petro dictum esse putatur: Tibi dabo claves, imò, ubi nunc est, quod soli Ecclesiæ Romanæ claves datæ sunt? Necesse est, ut in qualibet Ecclesia claves sint, ut dixi suprà. *Claves nec Petro, nec Successori, sed soli Ecclesiæ datæ.*

Rom. 4. ADHUC unum dicam, & utar Apostoli Pauli argumento, Rom. 4. ubi probat ex circumstantia temporis & facti, Abraham non ex circumcisione, sed ex fide justificatum. Nulla alia ratione usus, quàm quod Abraham ante circumcisionem fuerit justus apud Deum per fidem. Si hoc ejus argumentum valet, sicut necesse est valere, Necesse erit & hoc valere, quod nunc produco in hunc modum: Petrus, quando claves accepit à Christo (si omninò personam ejus solam contendis accipere) nondum erat Episcopus urbis Romæ (imò propriè nunquam fuit Episcopus ullius civitatis, sed Apostolus, Episcoporum institutor, major omnibus Episcopis) Sed erat unus inter Apostolos. Ergò claves non sunt ei datæ, secundum quod postea vel factus vel mutatus est, vel loco vel officio. Sicut Abrahæ non est justicia reputata, qualiscunque post fidem factus est. Sed prout fuit Apostolus tantùm, & præsertim habens Patris revelationem, Quare prorsus nihil hæc autoritas ad Romanum Pontificem pertinet, etiamsi soli Petro *Abraham non ex circumcisione, sed fide justificatus.*

dicta fuisset, Quanto nunc minus pertinet, quando nec soli Petri personæ dicta convincitur.

Addo & aliud similis formæ argumentum, quo Paulus Rom. 4. & Galat. 3. utitur, dicens: Quod sicut Abrahæ ex fide reputata est justicia, Ita & omnibus qui credunt, reputabitur justicia. Quare & his sicut Petro habenti revelationem Patris, & Christum confitenti, Claves dantur, Ita necesse est, omni similiter confitenti & revelantem habenti Claves donatas esse, Quod nulli nisi Ecclesiæ, id est, communioni Sanctorum convenire potest, cum nullus singularis fidelis, constanter & certò ac perseveranter habere possit hanc confessionem, cum nec Petrus ipse in eadem perseverârit, Quia non modò aliquando, sed mox post acceptas Claves erravit, Et tamen non sunt ei Claves rursum ablatæ, quia non in sua, sed Ecclesiæ persona eas accepit. Quod si hæc Argumenta non concludunt, nec illa Apostoli Pauli, quæ allegata sunt.

Rom. 4. Galat. 3.

Ecclesia Sanctorum communio.

VERUM ut opinionem contrariam penitùs jugulemus. Age, si ista verba: Tibi dabo claves &c. ad Petrum & Successorem ejus pertinent, Necesse erit, ut & præcedentia & sequentia, ac vi sententiæ cohærentia, ad eosdem pertineant. Non n. in sacris Euangelii verbis admittendi sunt, qui pro arbitrio sensus sui, partem huc, partem illuc torquent & rapiunt, Sed ex consequentia sensus & verborum & ex circumstantiis intelligentia referenda est, juxta Hilarii documentum.

Tibi dabo claves regni cœlorum.

S. Hilarius.

Cum igitur Christus Claves noluerit tradere, nisi prius omnibus Discipulis de sui Confessione exploratis. Deinde non nisi accepto & approbato responso Petri, ex revelatione Patris loquentis, clarum est, claves non esse, nisi ejus qui talis est, qualis tunc Petrus fuit. Quo sequitur absurdissima absurditas, quod malus Papa vel Episcopus non esset Papa nec Episcopus. Quia non haberet fidem, quæ constituit acceptorem clavium.

Deinde sequitur, contra textum & sensum eorum, Quod nec Petrus Claves acceperit aut retinuerit. Quia Christus dicit, Quod portæ Inferi non prævaleant adversus vel Ecclesiam vel fidem, quam tunc Petrus tenuit. At contra Petrum prævaluit etiam ancilla ostiaria. Si itaq; illorum sententia staret, necessaria omninò sequela sequetur: Aut Romanos & omnes Pontifices oportere esse sanctos, & habere Patris revelationem, nec esse carnem & sanguinem. Aut eos non esse Pontifices, nec habere claves. Nec video, quid contra hæc dici possit, cum stet tàm clarus textus, Quod claves sunt datæ, non nisi ei, qui carnem & sanguinem non audit, sed Patrem cœlestem, hoc est, sanctum & justum in Spiritu. Alioqui omnis Pontifex est Satanas, non sapiens quæ Dei sunt.

Portæ Inferi non prævalebunt adversus Ecclesiam.

At, si hoc dicimus, jam hæreticorum novorum & antiquorum Donatistarum errorem renovamus, Qui malum Episcopum non esse Episcopum asseruerunt, quod absit à nobis, qui sanctæ & justæ Ecclesiæ ministrum impium & malum esse posse confitemur. Ita fit, dum per hæc verba, volunt ex Romano Pontifice solum, & omnem, & universalem Pontificem facere, nullum Pontificem, nobis relinquant, ut videant, quo stipendio Scripturas violentent adulatores & ambitiosi.

Donatistarum error.

Reliquum ergò est, Euangelium hoc loco, nec ad Petrum, nec ad Successorem ejus, nec ad ullum Episcopum aut ullum hominem singularem pertinere, sed ad communionem Sanctorum, quæ est Ecclesia, hæc deinceps potest claves committere, tum digno, tum indigno. Indigno, inquam, coram Deo. Quia nescit, utrum dignus Deo, alioqui non nisi digno coram hominibus committere debet.

Quare satis patere arbitror, quando Decreta quædam hunc textum ad Romanam Sedem & Pontificem trahunt, non modò frigidissimè (quod modestè dixi, sed etiam contrariè sensui euangelico verbum Christi tractare, quod clarius faciemus, quando ea inferius examinabimus. Interim de hac autoritate, satis

Decreta euangelico sensui contraria.

satis sit in summa dictum. Quod si cui claves arrogantur, huic necessariam quoq; esse fidem Petri. Quod si fides Petri necessaria esse negabitur, eadem ratione, negabitur & claves esse ei datas, cum utrunq; copulet & exprimat, imò fidem magis, & primò quærat Christus. Quare non nisi de Ecclesia Christum esse locutum claré intelligitur, nec de una aliqua, sed de qualibet, in qualibet parte mundi.

SECUNDÒ, adducitur illud Johan. ult. Simon diligis me, pasce oves meas. Hoc enim, quia ad solum Petrum dictum putatur, ipsum super omnes constitutum arbitrantur. Verum, quod & hæc nihil efficiat, ostendo. Primò, quia certissimum est, à Petro nullum Apostolorum esse vel creatum vel missum. Quare nec verum, nec possibile est, Petro omnes oves esse commissas, Sed generali sententia omnibus dictum: Pasce oves meas. Non enim dicit, omnes, sicut ad omnes Apostolos dicit: Ite in orbem universum, & docete omnes gentes. *Simon diligis me &c. Johan. 21.*

Verùm, ego non possum satis admirari, quod tot ac tanti viri, contra tàm expressas Scripturas tàm evidentem experientiam, omnes oves Petro arrogant, qui tamen unanimiter confiteri coguntur, singulos Apostolos in suas sortes esse missos, & Paulum de cœlo in Apostolatum gentium vocatum, In quibus omnibus, quomodo Petrum adhuc omnium Pastorem asserere audemus? qui nullum illorum misit præsertim Paulum, ut ad Galat. 1. multis verbis contendit. Sunt hæc tàm aperta, ut confutatione opus non videatur. Illi, inquit Marcus, profecti, prædicaverunt ubique. *Singuli Apostoli in suas sortes missi.*

Sequitur ergò, aut Petro & successori suo non esse omnes Christi oves commissas: Aut oves, quas non Petrus, sed Paulus & cæteri Apostoli paverunt, ad oves Christi non pertinere. Quo quid blasphemius? Ergò Corinthii, Galatæ, Philippenses & aliæ Gentes, quia nec pascente, nec Pastores mittente Petro, pastæ sunt, oves Christi intelligendæ non sunt. Sed quid moror in re tàm aperta?

Si dicis: At verbum Christi ad solum Petrum dicit: Pasce oves meas. Respondeo: Non dixit, omnes oves meas, alioqui peccasset Petrus, si non omnes pavisset solus, sine cæteris Apostolis. Peccaret etiam hodiè Romanus Pontifex, quod non pascit, nec Pastores mittit ad Turcas & alias Gentes. *Pasce oves meas.*

QUIN aliud dicam: Ex isto verbo nihil potest cogi aliud, quàm ut Petrus pasceret oves, quæ fuerunt ex ovili Judæorum, & sic nihil ad eum pertinet, nec ad Romanum Pontificem & successorem ejus: Aut nō ad solum eum pertinet. Quod ex Apostolo Paulo Galat. 2. probo, ubi Petrum vocat Apostolum circumcisionis, & se Apostolum Gentium. Ergò si quis pertinax esset, nulla vi posset cogi, hoc verbo Christi aliud intelligi, quam pasturam ovium quæ fuerunt ex circumcisione; Aut, si extendatur ad Romanum Pontificem, jam nec prohiberi potest, quin ad omnes pertineat, & extendi pari negocio ad omnes queat. *Oves ex ovili Judæorum.*

Secundò, ego rogarem, ut adulatores Romani Pontificis omitterent hoc terribilissimum verbum, Allegare, pro statuendo primatu ejus. Neque enim terribilius ego verbum in tota Scriptura legi, quod Romanum Pontificem & omnē Pontificem magis terere possit. Primùm, quia si pascere non significat id, quod esse primum aut principem, ideò ex ipso nihil aliud probatur, quàm quod Romanus Pontifex debet prædicare, docereq; verbum Dei. Quod si hoc debet, jam ei deponendus est totus iste Primatus, die ac nocte in literis sacris versandum, purè orandum, periculis & morte pro verbo laborandum. Breviter, tota Roma ut hodiè est, longe in aliam faciem mutanda. Desinant ergò, propter Deum, verba Christi spiritualissima, suis cupiditatibus aptare. Hæc enim si Romano Pontifici aptantur, sequitur irrefragabiliter necessarium esse, ut doceat verbum: Aut, si non docet, nihil ad eum pertinet. *Pascere quid.*

VERÙM, magis observa, Christus non imponit pasturam Petro, nisi prius diligat. Obsecro te, quid hoc est? Nonne sequitur, quod si non diligat, non sit audiendus? At quis nos certos faciet, de amore Pastoris? Dubitabimus ergò, quem nam audiamus? Nam si audire nobis Pastorem necesse est, etiam illi amare *Pasturam Christus non committit, nisi amanti &c.*

Christum necesse est. Aut, si amare Christum non est necesse, nec audire Pastorem necesse est, cum utrunq; Christus copulârit, nec pasturam, nisi amanti commiserit. Quid hic faciemus? scio, quod si rectè pensaret hoc verbum Christi quilibet Episcopus, desperaret, se medium unius civitatis pascere posse.

Episcopus non est, qui non docet &c.

Igitur hoc effecimus, quod ista autoritate nihil probatur, nec valet ad probandum primatum. Si autem aliquid facit, tunc hoc urgebit, non esse Episcopum in Ecclesia, qui non doceat, nec docere aliquem debere, nisi diligat. Hoc, inquam, & non aliud ista verba concludunt, nisi nova Grammatica usus dicas: Si diligis me, pasce oves meas: idem sit, quod si diligis te, esto primus super totam Ecclesiam.

Dilectio Christi.

Rectius ergò facies: Si hoc verbum Christi accipias pro exhortatione, imò præcepto, non quo oves ad subjectionem, sed quo Pastores ad diligendum Christum & pascendum populum astringantur. Porro dilectio Christi (ut B. Augustinus hic exponit) etiam mori pro ovibus Christi requirit.

Querela totius orbis.

Atq; utinam hoc verbum ad se pertinere crederent Romani Pontifices. Hæc est enim totius orbis querela, quod dilectionem & doctrinam aliis relegantes, ad se nihil putant pertinere. Intelligunt enim, hæc verba ad populum pertinere, ut per quæ cogere ad subjectionem omnes volunt: & tamen pascua & auditum verbi (quod verba sonant) nemo ex eis intelligit. O felix ambitio, si quis usquam inveniretur, qui omnium Pastor esse ambiret. Quis hunc non libentissimè admitteret? Nunc autem libenter permittunt cuicunq; diligendi & pascendi officium, sibi verò Titulum diligendi & pascendi, & quæ Titulum sequuntur, lucra scilicet & honores, reservant. Desine itaque a verbis Christi torquendis. Quia ea, quæ per hoc Pontifici tribuis, penitùs auferunt: & omnia ea imponunt, quæ non tribuis, & ille quàm maximè exhorret.

At dicis: Pascere non potest, nisi sit superior. Ergò, licet non faciat officium Pastoris, non per hoc superioris amittit locum. Respondeo. Quid hoc ad me? Quære ergò alia verba, quibus locum potestatis afferas. Hæc verba, aut amantem & pascentem requirunt, aut prorsus nulli conveniunt, nisi iterum nova latinitate, diligere plus his, accipias pro eo quod est, præesse cæteris omnibus. Et pascere, omnium jura & opes possidere. Proinde nihil mirum, si Primatum tanto æstu quærunt, quem si verbis in suo significatu acceptis, gerere deberent, nec Deum ipsum pro præmio essent expectaturi. Vides ne ergò, quid sit illudere Scripturas, seu, ut molestius dixi, ex frigidissimis Decretis, Primatum hunc probare?

Illudere Scripturas.

Sequitur ex iis, quod præesse cæteris, & nec diligere, nec pascere, non est euangelicum, neque Christianum officium, sed mundanum & humanum. Dic mihi, si subditi erecti adversus Pontificem dicerent: Nolumus te audire, nec habere pro Pontifice, quibus velles eos verbis compescere? Nunquid his? Pasce oves meas? At ipsi dicent: Quando autem pascis? quando diligis? ubi opus & res hujus verbi? Ergò alio verbo cogendi essent, non isto. Quare sequitur quoque, quod his verbis, nec ulla potestas, nedum Primatus committitur, sed potestatem habenti, officium diligendi & docendi imponitur, sicut Petro jam in Apostolatum vocato, hæc dicuntur.

Pasce oves meas.

Et hoc est, quod istos adulatores, verborum Christi oscitantes & stertentes Lectores, ab intellectu sano propellit, quod non discernunt, verbum officii & potestatis. Vocatio Petri fecit eum primum, & qualem ipsi volunt statuere. Sed impositio officii, per verbum, Pasce, nullum ei majorem gradum contulit, nec conferre potuit, nisi dicant: Petrum super seipsum etiam elevatum per verbum, Pasce.

Per alium docere & diligere &c.

Dicis autem: Sufficit, quod per alium doceat & diligat, non est necesse, ut per se solum faciat. Respondeo: Admitto, sed hoc isto verbo Christi non traditur: & alio verbo hanc licentiam astrui oportet. Hoc verbum insuperabiliter conclu-

concludit, Aut Pastores esse debere, etiam per seipsos amantes & docentes: Aut si non per seipsos amant & docent, nihil hoc verbum ad eos pertinere. Atq; ita nihil probatur ex ipso, pro monarchia Romana; sed potiùs contrà pugnatur. Cum tot amari & pasci ab uno, sit impossibile.

Vidimus quidem officium diligendi & pascendi à Pontificibus Romanis tradi Episcopis, retento titulo pastoris & amatoris: & Episcopi eodem nomine servato, tradunt Curatis, Curati Capellanis, nomen per omnes transit, & hæret: officium transit, & in nullo hæret. Sed & Fratres mendicantes sumpto ab illis officio, strenuè eos imitantur. Majores & Magistri officium docendi fratribus Terminariis imponunt, ipsi nomine officii contenti. Adeò molestum est verbum Dei docere, diligere & pascere, propter quod unum Filius Dei venit in mundum misitq; Spiritum sanctum: & omnia fecit, ut officium hoc esset officiosissimum. *Curati.* *Docere, diligere, pascere molestum est &c.*

Quod si satis est, per alium docere, quid amplius facit Episcopos, quàm Laicus? Nonne vel Turca potest jubere aut permittere, ut alius diligat ac pascat? Quid ergo necesse fuit Petro, tot vicibus repetitis, mandare hoc officium, & tam instanter urgere? Est iste modus Euangelii interpretandi: Pasce oves meas, id est, permitte, jube, ut alius pascat? Si ille, alius item per alium pascat, & tertius per quartum, ac sic sine fine, usque ad neminem, ubi manet verbum Christi? Aut qua decentia cæteri sequaces pascent, quando Primores, & qui plus iis debent, non pascunt? Cur Christus non fecit idem? cur Petrus non etiam ociatus per alios pavit? *Pasce oves meas &c.*

Igitur, si ista verba ad pontificiam potestatem cogas servire, in nervum res tua ibit: Et concludes à tempore Gregorii Magni, non fuisse Pastorem in Romana Ecclesia. Hic enim ferè ultimus est eorum, qui sacras literas tractaverunt. Quare, si gloriaris dictum esse Petro: Diligis me plus iis, benè, fac hoc & vives, dilige plus cæteris, pasce plus cæteris. Et induentur arietes ovium, & valles abundabunt frumento, clamabunt, & hymnum dicent. Quod si per diligere plus his, intelliges, majorem te aliis esse, jam verbo Christi alienam intrudis intelligentiam. Non n. aliquid jubetur subditis, per hæc verba, sed Petro. Non dicit: Estote oves sub Petro: sed: Petre, pasce oves: Et tamen illud volunt, hoc nolunt. *Gregorius Magnus.* *Diligis me plus his.*

Credo itaq; manifestissimum esse, has duas Euangelii autoritates nihil ad rem facere: & frigidissimum atque inefficax esse, quidquid hucusq; per ipsas in hac re formatum est. Ex iis jam facile est, Decreta ipsa judicare, quam infirmiter sua probent. Quod ut clarum faciam, aliquot adduco.

PRIMVS *est Leo dist. 19. c. Ita Dominus noster, inquit, Iesus Christus humani generis Salvator instituit, ut veritas, quæ antea Legis & Prophetarum præconio continebatur, per tubam Apostolicam, in salutem universitatis exiret, sicut scriptum est: In omnem terram exivit sonus eorum, & in fines orbis terræ verba eorum. Sed huius muneris Sacramenta, ita Dominus ad omnium Apostolorum officium pertinere voluit, ut in beatissimo Petro, omnium Apostolorum summo principaliter collocaret, ut ab ipso, quasi à quodam Capite, dona sua, velut in corpus omne diffunderet, ut exortem se intelligeret divini mysterii esse, qui à Petri soliditate recederet. Hac ille.* *Verba Leonis.*

Quis, obsecro, non videt sanctum & eruditum hunc virum, humana passum? Nam si per soliditatem Petri intelligit fidem, qua Petrus Christum confessus est Matth. 16. rectè & euangelicè dicit. Hæc enim fides est petra, à qua Petrus nomen habet. A qua qui recesserit, meritò exors est divini mysterii. Verùm si per soliditatem Petri, intelligit jurisdictionem & potestatem Petri & Romani Pontificis, quilibet facile capit, quod verbo Euangelii abutitur & fallitur. Nonne omnes Apostoli fuerunt in soliditate Petri, & tamen sub Romana Ecclesia non fuerunt? S. Stephanus & alii à Paulo persecutionem passi, in soliditate Petri fuerunt; antequam Romana Ecclesia fieret. Deinde eadem humani affectus labilitate, dicit in Apostolo Petro principaliter collocatum munus docendi, trahens ad fin- *Soliditas Petri.* *Matth. 16.*

ad singularem Petrum, quod Propheta plurali & indiscreto numero dixit: Sonus eorum & verba eorum. *Psal. 19.*

Sed & hoc manifestè falsum est, quod Petrus caput sit totius corporis, à quo dona sua Christus in omne corpus diffundat. Nisi intelligat partem Ecclesiæ, quæ docente Petro erudita est, ut est Latina & occidentalis Ecclesia. Nam etiam per alios Apostolos, præsertim Paulum, dona sua diffudit in multo plures quàm per Petrum, ut mihi miraculum sit, tàm profundè hujus Pontificis mentem fuisse occupatam, ut hæc scribens, non meminisse potuerit Pauli & aliorum Apostolorum. Si ergò dixisset, per quem dona sua in corpus diffunderet: rectè dixisset. Sed in omne corpus, nimium dictum est.

Verba Leonis. Sequitur idem Leo, Hunc (Petrum) enim in consortium individuæ unitatis assumptum, id quod ipse erat, voluit nominari dicendo: Tu es Petrus, &, super hanc petram ædificabo Ecclesiam meam, ut æterni templi ædificatio mirabili munere gratiæ Dei, in Petri soliditate consisteret.

Iterum per soliditatem Petri, non fidem universalis Ecclesiæ, sed potestatem Romanæ Ecclesiæ significat, & verbum Christi, sub persona propria Petri, non autem Ecclesiæ, accipit dictum, ut clarè ex sequentibus patet, ubi dicit. Verùm hanc firmitatem Petri istius sanctissimam, Deo (ut diximus) ædificante constructam, nimis vult impia præsumptione violare, quisquis ejus potestatem tentat infringere, favendo suis cupiditatibus, & id quod accepit à veteribus non sequendo.

Soliditas Petri. Ecce seipsum exponit, soliditatem Petri, esse potestatem Romanæ Ecclesiæ, Idem per secretissimam fidem spiritus, & externam jurisdictionis potestatem intelligens, non sine verbi euangelici injuria. Non ergò infringit soliditatem Petri, qui sub legibus Romanæ Ecclesiæ non vivit: sed qui non id credit, quod Petrus confessus est.

Protestor autem Ego, quod Decreta quidem hujusmodi non damno. Nihil enim meæ saluti deperit, si tolero alicujus violentam Scripturæ interpretationem, modò vera & legitima intelligentia juxta salva sit. Sed hoc adnitor, ut rem & fidem nostram constanti & solida intelligentia discamus firmare. Quamvis enim ejusmodi abusiones Scripturæ valeant pro iis, qui jam credunt, & tolerandæ sint, Tamen oportet etiam, si cum contentiosis oriatur bellum, habere simplicem & germanum sensum Christi, qui stare in acie victor possit, ne Ecclesiam & omnes nos ludibrio exponamus. Neque enim cum illis sentio, qui Romanos Pontifices non errasse putant: & apud eos solos esse veram Scripturæ intelligentiam,, cum longè contrarium hic & multis aliis locis videatur. Homines fuerunt, sicut & cæteri Episcopi.

Abusiones Scripturæ. *Simplex & germanus Scripturæ sensus &c.*

Contentio Apostolorum de majoritate inter se. Neq; sanè grande miraculum est, sanctos hos Pontifices humana infirmitate sibi ambivisse primatum, quando & ipsi Apostoli præsente Christo, non solùm ambiverunt, sed etiam non semel inter se contenderunt, Quis eorum videretur major. Sicut ergò Christus benignè tulit eorum humanitatem: ita & Ecclesia talium Pontificum ambitionis reliquias ferendas discit: & Decreta ejusmodi ideò non penitus rejicit. Porrò illis & manibus & pedibus resistendum est: qui non contenti, quod hujusmodi Decreta humiliter ferimus: sed eo insaniunt, ut tanquam non sit alius in Scriptura sensus, ea pro necessariis articulis fidei nobis sancire: & omnem alium sensum hæreticum proclamare audent, omnia sine ullo judicio legentes. Qua temeritate necessariò tandem fit, ut legitimum Christi sensum amittamus: & in humanum arbitrium & arenam ædificemur.

Orientalis Ecclesia. Si enim verum esset, quod hic Leo iste dicit: & tanquam divino præcepto ejus verbis obœdiendum esset: Jam tota orientalis Ecclesia ab initio sui usque ad finem fuisset exors divini mysterii: quia nunquam sub Roma: Ecclesiæ potestate fuit. Tolerandus itaque error hujus Leonis: non autem propter eum alius & verior sensus relinquendus.

SECVN-

SECVNDVS est Leo IV. dist. 20. c. de libellis, dicens: Quam ob causam luculenter & magna voce pronunciare non timeo: Quia qui illa (quæ diximus) S. Patrum statuta, quæ apud nos Canonum nomine prætitulantur, sive sit Episcopus, sive Clericus, sive Laicus, non indifferenter recipere convincitur, nec catholicam, nec Apostolicam fidem, nec quatuor Euangelia utiliter & efficaciter ad effectum suum retinere, vel credere probatur. Leo IV.

Verè nimis nihil times, mi Leo, pronunciare, audens humana statuta Euangeliis æquare: & audacter satis affirmas, iis non servatis, nec fidem catholicam servari. Si de contemptoribus, & iis, qui sub te sunt, diceres, rectè diceres. Nunc contrà, quando mores & fidem, traditiones cum Euangelio: verbum hominis cum verbo Dei confundis: nonne homo es? Quis ferat, ut Euangelium & fidem non servare putetur, qui sub statutis illis non fuerit? Tu cum tuis serva statuta & Canones: illis, qui sunt in Oriente, alia sunt statuta, sed idem Euangelium.

TERTIUS, dist. 21. c. Clero: Quod capitulum ego nunquam credam esse ab aliquo Romano Pontifice constitutum: sed videtur Isidori commentum esse. Qui Metropolim mensuram civitatis, & Acolytum ceroferarium aliosq; gradus egregia inscitia describit, & invenit tamen autoritatem. Isidorus.

Pontifex, inquit, Princeps Sacerdotum est, vel esse dicitur, quasi via sequentium. Ipse enim summus Sacerdos, Ipse Pontifex maximus nuncupatur: Ipse enim efficit Sacerdotes & Levitas, ipse omnes Ordines ecclesiasticos disponit: ipse quod unusquisq; facere debet. Antea autem Pontifices & Reges erant, Nam Maiorum hæc consuetudo fuit, ut Rex esset Sacerdos & Pontifex. Vnde & Pontifices Romani Imperatores appellabantur.

Hunc divinatorem contemptum præteriissem cum erroribus suis, nisi viderem hinc sumi hodie à nonnullis, quod Papam, Imperatorem, maximumq; Pontificem jactant. Ideò non inter Canones, sed inter Canes hunc deputo.

ET ne id sine judicio faciam, opponam ei contraria Decreta, quæ simul sententiam nostram juvabunt. Dicitur enim distinct. 99. c. Primæ: *Primæ Sedis Episcopus non appellet ur Princeps Sacerdotum, vel summus Sacerdos, aut aliquid huiusmodi, sed tantùm primæ Sedis Episcopus. Et sequitur. Vniversalis autem, nec etiam Romanus Pontifex appelletur.* Canon Concilij Aphricani.

Hic ego in judicium voco ipsos Canones & Canonistas, doceant me, quæso, quid hîc dicam. Iste Canon probatus est, sed vide quanto majora crimina committat in summum Pontificem, quam ego unquam ausus essem cogitare. Primò, non solùm frigidos asserit, sed & negat & prohibet, ac damnat eos Canones & Canonistas, qui Romanum Pontificem, Principem, Caput, Summum, Maximum appellant. Deinde Primatum ei auferens penitùs, eum reliquis primarum Sedium Episcopis, id est, Patriarchis, æquat. Ubi sunt ergò, qui me nova posuisse garriunt, qui frigidissima Decreta dixi superiora: & credo, non iniquè. Nam hic Canon Concilii Aphricani, eo plus illis præferendus est, quo longius ab ambitione recedit, & Euangelicam modestiam sapit. Concilium Aphricanum.

Qui ergò me Hæreticum accusant, obsecro, parcant saltem huic Canoni, si mihi nolunt parcere. Ego omnia admisi, quæcunq; Romano Pontifici hodie tribuuntur, rem non nego, facto non contradico, Sed de jure ejus disputo & sentio: Quod non jure divino, sed Decretis hominum, talia tribuantur. Quid amplius faciendum mihi est? an non solùm debeo factum confiteri, sed etiam mendaciis & corruptionibus Scripturæ idem stabilire? Absit. Igitur damner, quantum volunt, hîc habeo Canonem, qui damnat Romanum Pontificem, universalem Pontificem vocari, quod ego tamen nunquam damnavi, Sed addamus plura.

IBIDEM Pelagius omnibus Episcopis scribit in hunc modum: Nullus Patriarcharum universitatis vocabulo unquam utatur: Quia si unus Patriarcharum universalis dicitur, Patriarcharum nomen cæteris derogatur. Sed absit hoc à Fidelibus, sibi velle quempiam arripere, unde honorem Fratrum suorum imminuere ex quantulacunq; parte videatur. Quapropter charitas vestra neminem unquam, etiam in Epistolis suis, Vniversalem appellet, ne sibi debitum subtrahat, cùm alteri honorem infert indebitum. Pelagius.

Vides, quod honoris fraterni imminutio fit, si unus omnibus præferatur, etiam Romano Pontifice autore.

B. Gregorius. *Ibidem B. Gregorius Eulogio Patriarcha Alexandrino. Ecce in præfatione Epistolæ, quam ad me ipsum, qui prohibui, direxistis, superba appellationis verbum, universalem Papam me dicens, imprimere curastis. Quod peto mihi dulcissima Sanctitas vestra ultra non faciat. Quia vobis subtrahitur, quod alteri plus, quàm ratio exigit, prabetur. Nec honorem esse deputo, in quo Fratres meos honorem suum perdere cognosco. Meus namq; est honor universalis Ecclesiæ, meus honor est Fratrum meorum solidus vigor. Tunc ego honoratus sum, cum singulis quibusq; honor debitus non negatur. Si enim universalem Papam vestra Sanctitas me dicit, negat se hoc esse, quod me fatetur, universum. Sed absit hoc, recedant verba, quæ veritatem inflant, & charitatem vulnerant.*

Obsecro, quid hîc dicemus? An adhuc pecco, quod frigidissima Decreta vocavi aliquorum Romanorum Pontificum, fortè confictorum nominum? qui ista sequutus debueram appellare verba veritatem inflantia (id est, levem & vanam facientia) & charitatem vulnerantia. Quid si ego ista dixissem, esse videlicet non modò inefficacia, sed etiam inimica veritati, & contraria charitati.

Concilium Chalcedonense. HIS adde & senas fermè Epistolas B. Gregorii in Regestis suis, quibus ad Imperatorem Constantinopolitanum, & Patriarcham ejusdem acerrimè idem prosequitur: *Protestans, oblatum fuisse à Concilio Chalcedonensi Romano Pontifici hunc primatum, & tamen à nullo assumptum.*

Quod si dixerint Canonistæ novelli, esse hæc abrogata, vel per consuetudinem desiisse. Gratias ago, hoc volui. Sequitur ergò, quòd non verbis euangelicis & jure divino iste Primatus stet, sed jure hominum & usu. Hoc admitto, hoc confiteor, alioqui, si jure divino staret, nunquam debuit non esse & fuisse, & peccassent mortaliter hic Pelagius & Gregorius, sicut cassantes jus divinum, & Euangelium depravantes. Quando ergò jura humana sic eum asserunt, ut per verbum Euangelii conentur probare, nonne necesse est, ut frigidissimè & inefficacissimè & violentissimè id faciant? sicut videmus in prædictis, & nunc ecce amplius videamus.

Anacletus. *QVARTVS Anacletus 21. dist. c. In novo. In novo, inquit, Testamento, post Christum Dominum, à Petro sacerdotalis cœpit ordo. Quia ipsi primo Pontificatus in Ecclesia Christi datus est, Domino dicente: Tu es Petrus &c.*

Cyprianus. Hæc si intelligit, quòd sacerdotalis ordo cœpit à Petro in Ecclesia latina, potest utcunq; sustentari, Quemadmodum & B. Cyprianus Epistola tertia, sedem Petri principalem, & unde sacerdotalis ordo cœperit, appellat, aut sic cœpit, quod Petrus, primus inter æquales Apostolos fuerit. Si autem intelligit, quod à Romana sede omnis ordo sacerdotalis primò & solùm veniat, ex dictis satis patet, quam sit erroneum. Nec hoc tunc Anacleti est Decretum, sed ficti alicujus Anacleti palea.

Pelagii verba. *QVINTVS, Pelagius eadem dist. 21. Sancta Romana Ecclesia catholica & Apostolica (fortè quod cæteras, nec sanctas, nec catholicas reputat) nullis synodicis constitutis, cæteris Ecclesiis prælata est: Sed euangelica voce Domini & Salvatoris nostri Primatum obtinuit, Tu es, inquit, Petrus.*

Hic magis erumpit & audet, non tantùm contra prædicta dist. 99. adducta Decreta, sed etiam quod verbum Christi ad Petrum, omninò torquet de fide, ad potestatem jurisdictionis & pompam Primatus. Deinde, solam Petri personam in verbis Christi accipit, rejecta persona Ecclesiæ, quam verè Petrus tunc gessit. Ergò nova Grammatica: Tu es Petrus, significat, tu es primus. Et: Tibi dabo claves, id est, soli Romanæ Ecclesiæ, cæteris Ecclesiis nihil habentibus. Sed piget me omnia commemorare.

Tu es Petrus. Dabo tibi claves &c.

Quo tempore nata sit Ecclesia Romana. In summa, ut dixi, si his verbis Christus Romanam Ecclesiam significavit, cum Romana Ecclesia vix vicesimo anno Ecclesiæ primitivæ nata sit, Sequitur, quod ipsa primitiva non fuerit Ecclesia, & deinceps omnes, quæ claves ex Romana

mana Ecclesia non acceperunt, Christo inobœdientes fuerint, Et ita S. Stephanus, cum tot millibus Martyrum orientalis Ecclesiæ damnati censebuntur. Ut omittam, Quod si per verbum Christi potestas Romanæ Ecclesiæ intelligeretur, ut hic vult, & Christus super hanc petram Ecclesiam suam se ædificare promittat, Sequitur, quod universalis Ecclesia non super fidem, sed super potestatem Romanæ Ecclesiæ ædificata est: Super quam tunc ipsa Romana ædificata est? non super petram, id est, suam potestatem, nec super fidem, Ergò super nihilum, Quis ferat hæc?

Vides ergò quam possum invehi in istos hominum sensus, si vellem liberè agere. Nunc autem sufficit mihi ostendere, quod his Decretis contra hostes & in contentione nihil effici potest, Sunt enim languidissima, frigidissima & penitùs ineptissima, ad contentionem, Sat est, quod tolerantur pro fraterna charitate, non etiam adorentur pro solida & germana charitate. *Decreta frigidissima.*

Sed nec hoc ferendum est, quod infert: In his omnibus quanto gradus celsior, tanto major autoritas invenitur. In maioribus siquidem est regendi jubendiq; potestas, In minoribus obsequendi necessitas.

Vide, ut necessitatem omnibus impònit, & sibi soli (contra charitatis officium) libertatem arrogat, Sed pessima consequentia. Non enim mox major autoritas est, ubi gradus celsior est. Petrus enim primus Apostolorum fuit, sed nullam in eos autoritatem habuit unquam, imò contrà, Apostoli in Petrum habuerunt autoritatem, ut Actor. 8. scribitur, quod Apostoli miserunt Petrum & Johannem, qui tunc Primores erant inter Apostolos, & tamen missi sunt ab Apostolis, tanquam Majoribus, ad Samariæ Fideles. *Actor. 8.*

Labitur ergò Pelagius hoc loco satis apertè. Quanquam ego credo, hos & similes Canones nihil præter nomen de Romanis Pontificibus habere, Esse autem compositos ab eorum Officialibus & Scribis, in Theologia parum doctis. Ideò nihil euangelicum, nihil ecclesiasticum spirant, sed humanum affectum, carnem & sanguinem. *Autores Canonum.*

SEXTUS, Nicolaus Papa eadem dist. c. Inferior, volens robustissimè probare, quod inferior non potest superiorem absolvere (intelligit autem Constantinopolitanam Ecclesiam inferiorem, Nam hæc multorum Canonum causa fuit pro isto Primatu) Inducit illud Esa. 10. Nunquid gloriabitur securis contra eum, qui secat in ea, aut exaltabitur serra contra eum qui trahit eam? *Nicolaus Papa.* *Esa. 10.*

His inquit, ex divina Scriptura commemoratis, sole clarius exhibuimus, non posse quenquam, qui minoris autoritatis est, eum, qui majoris potestatis est, judiciis suis subjicere.

Quis non miretur? Adeò iste autor sub nomine Papæ, Scripturas tractat appositè, Deum facit ex Papa, cæteros Episcopos, non fratres, non homines saltem, sed instrumenta facit, Hoc est nimirum, sole clarius exhibere, id est, tenebras offundere. *Deus Papa.*

Ut omittam, quod hoc Syllogismo probat, non posse inferiorem superioris esse Judicem, qui probandum suscepit, quis esset superior & inferior, Tam aptè & acutè disputari, dignus fuit iste Primatus ambitionis fœdissimæ.

Deinde in fine, Romanam Ecclesiam matrem vocat omnium Ecclesiarum. In quo mirum est, cujus filiæ & disciplinæ fuerint Ecclesiæ Judeæ, de quibus Paulus ad Galatas dicit: Eram ignotus facie Ecclesiis Judææ, Et quæ Ecclesia fuerit, quam Paulus vastabat. Siquidem Romana Ecclesia tunc erat adhuc in lumbis Patris sui Petri, qui Hierosolymis erat. Quid, quæso, Hierosolymitana Ecclesia dicit à Romana? Cur mentitur Paulus Rom. 15. dicens: Pauperes Sanctos in Judæa, justè accipere collectam à Romanis & aliis gentibus, quod spiritualium illorum participes facti essent? Quo verbo Apostolus Hierosolymitanam Ecclesiam matrem, matricem, radicem signat omnium planè Ecclesiarum totius orbis, etiam Romanæ, quod & verum est. *Ecclesia in Judea vetustiores Romana.* *Galat. 1.* *Rom. 15.*

Quis

Ecclesia Gentium posterior Judaeorum.

Quis enim negare poteſt, Eccleſiam Gentium poſteriorem eſſe Eccleſiā Judæorum, & ex hac illa natam? cum tot in locis hoc de Gentibus Prophetæ prædixerint, eum in Actibus Diſcipuli diſperſi ſolis Judæis prædicaſſe verbum, & de Gentium ſalute obſtupuiſſe legantur? Et Paulus Rom. 15. Judæorum miniſtrum fuiſſe Chriſtum, & Gentes miſericordiam conſecutas, ad ruinam Judæorum doceat? Sed & Chriſtus Johan. 4. Salus, inquit, ex Judæis. Modeſtè itaque dixiſſet, Matrem Eccleſiarum, matrem verò omnium Eccleſiarum, Hyperbole eſt nimia. *Rom. 15.* *Johan. 4.*

Nicolaus.

SEPTIMVS, Nicolaus iterum diſt. 22. c. omnes, de quo textu neſcio quid dicam. Nam propè corrigo meam Propoſitionem, & dico, quod Romanam Eccleſiam alijs eſſe ſuperiorem probatur, ex deliramentis cuiuſdam ineptiſſimæ Paleæ, nomine Romanorum Pontificum, Eccleſiam Chriſti illudentis.

Audi, quæſo per Chriſtum, quid hic dicat.

Omnes, inquit, ſive Patriarcharum, ſive cuiuslibet apicem, ſive metropoles, primatus, aut Epiſcopatuum cathedras, vel Eccleſiarum cuiuſcunq; ordinis dignitatem inſtituit Roma: Eccleſia, Illam verò ipſe ſolus fundavit, & ſupra fidei petram mox naſcentis erexit, qui B. Petro æternæ vitæ clavigero, terreni ſimul & cæleſtis imperij jura commiſit.

Rogo te, Lector, de Romanis Pontificibus & ipſa Romana Eccleſia, tot millibus Martyrum in cœlo & terra fulgente, alia quæ potes, ſentias, modò propicius tibi ſit Chriſtus, ne hoc Decretum credas editum ab ullo Romano Pontifice, ſaltem ſciente.

Primò, verbo Chriſti ſolam Romanam Eccleſiam fundatam garrit hic impius, quiſquis eſt Romani nominis ementitor. Cæteras autem (ſequitur) non Chriſtus, ſed Romana Eccleſia fundavit. Quia Romanam Eccleſiam ſupra fidei petram erexit, ſupra quam petram, quæſo, alias Eccleſias erexit? An ſupra harenam? Non credunt idem Romana Eccleſia & aliæ Eccleſiæ? Non ſunt ipſæ etiam Eccleſiæ? Si ſunt Eccleſia Chriſti, cur tu impiiſſimo ore reſiſtis Chriſto dicenti: Super hanc petram ædificabo Eccleſiam meam? Quid ſignificat Eccleſiam meam? Non eſt niſi una Romana Eccleſia ſua Eccleſia? Si autem quælibet alia etiam Eccleſia Chriſti eſt, & Chriſtus affirmat eam ædificandam ſupra petram fidei, impio jam errore dicitur, ad ſolam Eccleſiam Romanam pertinere, & non ad alias omnes.

Super hanc petram ædificabo Eccleſiam meam.

Impiiſſima Decreta.

Te nunc appello, Lector, ut judices, an hæc Decreta modeſtè an immodeſtè frigidiſſima dixerim, quæ verius impiiſſima dicere debuiſſem, Non quod Romanorum Pontificum ſint, ſed quod nomine eorum vulgentur, & per ipſa jam multis annis adulentur ſummis Pontificibus, has inſanias nihil curantibus, quin & ſuaviter audientibus.

Igitur Euangelium, hoc interprete, ſic intelligemus & locupletabimus, Ego ſupra fidei petram ædificabo Eccleſiam meam Romanam. Romana autem ædificabit ſupra ſuam ſententiam Eccleſias ſuas non meas. Quia meam ſupra fidei petram ædificabo. Ecce nunc eant adulatores, & ſtatuant nobis Scripturæ ſanctæ interpretationem ad Romani Pontificis ſcribas pertinere.

In adulatores Pontificum.

Juriſtas dominari in Curia Romana.

Deinde vide, quid ſit in Curia Romana, Juriſtas dominari, & ſine Theologis ac ſacris literis, de ſola poteſtate & Spiritus ſancti præſentia præſumere, hoc eſt, per ſolam potentiam Scripturas tractare. Cæterùm juxta Auguſtini regulam, & Romanus & omnis Pontifex ſubjacet cujuslibet fidelis etiam judicio, maximè in materia fidei.

Jam illud quàm euangelicè dictum eſt, Quod cœleſtis imperii & terreni Jura Petro commiſit, Obſecro, non eſt hæc res omnibus lachrymis digna, quod hæc non modò legere, ſed etiam credere pro oraculis Spiritus ſancti urgeamur, & ita urgeamur, ut ignem minentur, ſi contra quid mutiamus? Atque ita fit, ut hæc majore timore & religione amplectamur, quam ullum aliud, vel fidei vel morum præceptum divinum, ubi ignem nemo minatur, quin glorificantur, Et adhuc

adhuc bonum statum Ecclesiæ somniamus, nec Antichristum in modio templi agnoscimus.

Igitur, vox ista blasphemia est impiissima, quod Petrus jura cœlestis imperii teneat, cum solum ministerium verbi teneat in terra, Christus solus sit Dominus cœli & terræ. Deinde imperium terrenum & Christus docuit & Petrus contemnere. Hic non solùm non habere, sed etiam jura ejus in manu Petri constituit. *Blasphemia impiissima.*

Hinc sequutum est malum, quod adulatores Romanum Pontificem in utroque regno Dominum constituunt. quod nec Christo quidem datum est, qui suum regnum negat ex hoc mundo esse. Mirum autem quod Petrus Neronem Principem passus est, non modò in Roma, sed etiam in sua cruce, qui potuit ei jura terreni imperii auferre, aut certè frivolum & impium est, Successorem Petri hoc præsumere, quòd in Petro non fuisse cernitur. Pereant ergò arrogantissima vocabula ista, Imperii, jura imperii, cœlestis & terreni Imperii. Soli Deo hæc conveniunt, Ministro Ecclesiæ & Sacerdoti, Christi servo, modestiora tribuantur. *Roman. Pontifex Dominus constitutus in utroq; regno &c.*

Sequitur eadem Palea.

NON ergò qualibet terrena sententia, sed illud verbum, quo constructum est cœlum & terra, per quod denique omnia condita sunt elementa, Romanam fundavit Ecclesiam. *Verba Paleæ.*

Vide monstra, aut hæc de sola Ecclesia Romana dicuntur, & sequitur omnes alias Ecclesias esse terrena sententia statutas, & sine verbo Dei, sine quo nihil factum est, quod factum est, Et sic omnes aliæ Ecclesiæ sunt nihil. Aut simul etiam de aliis Ecclesiis intelligendum est, esse scilicet eas per verbum Dei, quod omnia condidit, statutas. Et sequitur hinc, nihil singulare de Romana Ecclesia dici, nisi inanem pompam syllabarum. Et ita Decretistam hunc, aut intolerabili impietate negare cæteras Ecclesias unà cum Christo, aut seipsum sua inscitia manifestissimè irridere. *Omnes Ecclesiæ, nō solùm Romana, per verbum Dei statutæ sunt.*

Quod si de constitutione Ecclesiarum juxta dignitatis gradus loquitur, non juxta substantiam, patet ex prædictis, quàm perversè hoc verbum Christi, de fide totius Ecclesiæ universalis torqueat, ad potestatem unius hominis. Christus suam Ecclesiam supra petram ædificare se dicit, Hic verò non, sed duntaxat Romanam, hoc est, cæteras Ecclesias nihil facere, & Christum negare. *Christus suam Ecclesiam ædificavit supra petram.*

Porrò, si cæteræ Ecclesiæ sunt terrena sententia statutæ, & hanc sententiam Romanæ Ecclesiæ esse dicit, suo ore sese damnat, suam sententiam esse terrenam, non divinam, dicens. Et ubi manet, quod vocem Petri tanquam divinam & non terrenam audire oportet? Porrò, quis constituit Ecclesiam Hierosolymitanam, antequam Ecclesia Romana esset? An non Petrus verbo Dei Romanam Ecclesiam constituit? Verùm, si de dignitatis constitutione loquitur, non de substantia Ecclesiæ. *Ecclesia verbo Dei statuitur.*

Tunc arguo sic:

Romana Ecclesia est divino verbo aliis superior constituta. Ergò necesse erit, ut eodem verbo cæteræ Ecclesiæ sint ei inferiores statutæ. Quia non potest statui superior, nisi sint, quibus superior statui possit. Ubi ergò est, quod suprà dixit, inferiores cæterarum Ecclesiarum ordines à Romana Ecclesia institui, non verbo divino, quo vult sola constitui ipsa? Nam, quomodo Christus potuit statui Dominus, nisi simul Gentes & termini terræ subjicerentur, & mons Zion, cui Rex præficeretur? *Argumentum.*

Adde his, si quis dicat: Si Romana Ecclesia divino verbo fundatur super omnes, oportet ergò & eas certas nominari, quæ verbo divino subjiciantur. Age, esto ergò hæc sententia divina: Romana Ecclesia est aliis superior, Dic ubi scriptum sit ej⁹ correlativum; Ecclesia Mediolanensis est ea inferior, aut ulla alia? *Aliud.*

alia? Si nulla nominatur, nulla subesse debet, præcepto saltem divino. Quid hîc melius dici potest, quàm quod verbum Christi nec de superioritate nec inferioritate Ecclesiarum intelligi possit, Sed de sola, eadem, invictaq; fide & potestate omnium Ecclesiarum æqualiter. Vides ne, quid sit sacras literas pro humano affectu & sine timore Dei tractare?

SEQUITUR:

Illius certè privilegio fungitur, cuius autoritate fulcitur.

Vide, quæ Corollaria inferat. Verbum Christi, de fide ad potestatis significationem detortum privilegium fit Romanæ Ecclesiæ in verbo, quod communiter omnibus Ecclesiis convenit. Quia Christus dicit: Super hanc petram ædificabo Ecclesiam meam, Meam, inquit, meam. Si Ecclesia alia quælibet est Ecclesia Christi, ipsa certè ædificata est super eandem petram, & nullum est ulli privilegium. Si non est Ecclesia Christi, & sola Romana est Ecclesia, privilegium non stat, quia nulla est Ecclesia, cui Romana superior esse possit. Iterum dico: Pronomen, Meam, aut significat solam Romanam Ecclesiam, aut omnem Ecclesiam. Si solam, non habet privilegium præ cæteris. Si omnem, iterum non habet privilegium præ cæteris. Eligat ergò quod vult, per hoc verbum Christi, Romana Ecclesia aut erit sola, aut non erit prima.

Super hanc petram &c Romana Ecclesia non est superior alij.

Alia ergò via probandus iste Primatus. Quia illusionem hanc sui Euangelium Christi (ut vides) quàm pulchrè eludit, & (ut proverbium Salomonis habet) illudit illusores suos. Et sunt tamen tàm multi, qui ex hac misera Palea privilegium Romanæ Ecclesiæ passim pro articulo fidei, vel omnium primo & maximo jactitent, patientiores, si Christum neges, quàm si hoc privilegium, verba Christi pervertens, non adores.

Sequitur iterum Corollarium, tali themate dignum.

VNDE non est dubium, Quia quisquis cuilibet Ecclesiæ jus suum detrahit, iniustitiam facit. Qui autem Romanæ Ecclesiæ privilegium, ab ipso summo omnium Ecclesiarum capite traditum, (vide hiatum istum Stentoreum) auferre conatur, hic procul dubio in hæresim labitur.

Ecclesia Romana non habet jus, sed privilegium. Quod? quod est supra petram fidei ædificata, Hoc enim solius Romanæ Ecclesiæ est, isto autore, Deinde, petram fidei, intelligit prælationem hanc primatus terreni. Nam hæc duo perpetuò miscet & confundit hæc palea.

Petra fidei.

Obsecro, quanta patientia est, ista tolerare? Primùm sicut dixi, Si petra fidem signat, eadem est omnium Ecclesiarum, nullo reliquo privilegio. Si autem non omnium est eadem, sola erit Ecclesia Romana, non habens cui præferetur. Secundò, si petra fidei dignitatem significat, jam sibiipsi contradicit in eodem verbo, verbumq; Christi adulterat, fidei significationem in potestatis significationem subvertens, & Spiritum in carnem, Christum ad mundum trahens. Non ergò est hæreticus, qui negat hoc privilegium Romanæ Ecclesiæ, sed ille depravator est verbi Dei, qui per fidei petram intelligit, privilegium potentiæ temporalis.

Ambrosius.

Quod autem in fine Ambrosium adducit, qui se matrem Ecclesiarum asserit sequi Romanam. Utinam & ipse idem faceret cum Ambrosio; Ecclesia Romana mater est, sed non omnium Ecclesiarum. Nam & Metropolis quælibet est mater Ecclesiarum, juxta Patrum statuta. Deinde Romana Ecclesia nunquam verbis Christi has contumelias fecit, quas hæc Palea facit, sed per petram fidem intelligit, non tyrannidis ambitionem.

Petra significat fidem, non tyrannidis ambitionem.

OCTAVUS (ut finem faciamus horum deplorandorum Interpretum Scripturæ divinæ) est iterum Anacletus eadem dist. c. Sacrosancta, Sic enim ausus est, quisquis fuerit iste barbarissimus Notarius, etiam tanto Pontifici tribuere, tantam & inscitiam, & temeritatem, quantam videbimus.

Anacletus.

Sacro-

Sacrosancta Romana Ecclesia (Quia aliæ non sanctæ, aut non sacrosanctæ sunt, etiam si eadem fide, verbo, Sacramento, Spiritu, prorsusq; eadem sanctitate sanctificentur) non ab Apostolis, sed ab ipso Domino & Salvatore, Primatum obtinuit, Sicut B. Petro dicit: Tu es Petrus &c.

Si aliquis gentilium sic exponi verba Christi audiret, quando Christianus fieret? Igitur & hic Primatum intelligit per verbum: Tu es Petrus, seu per hanc petram. Eligant autem (ut iterum eadem repetam) utrum voluerint. Petra hoc loco significat fidem Spiritus, aut Primatum exterius, utrunq; enim simul nequit significare. *Tu es Petrus.*

Si fidem, jam omnes Ecclesiæ super eam sunt ædificatæ, quia Christus dicit: Super hanc petram ædificabo Ecclesiam meam. Ergò cuicunque convenit dici à Christo: Ecclesia mea, ad eandem pertinet, petra & Petrus, supra quam ædificatur, Ita nihil proprium Romana Ecclesia habet, sed omnia sunt communia, Quia ubi eadem fides, eadem quoque potestas clavium, Fidei enim & petræ datæ sunt claves ut patet. Si potestatem, jam iterum omnes sunt æquales Ecclesiæ, Quia cuicunque dicitur à Christo: Ecclesia mea, simul dicitur: ædificabo te supra petram, id est, potestatem. Quare quælibet Ecclesia, hoc verbo erit omnium prima, quia habet eandem petram, qua Romana Ecclesia gloriatur esse se primam. Ita quocunq; te vertas, semper occurrit & resistit tibi Christus, dum Ecclesiam suam supra petram ædificat, nec finit ulli particulari Ecclesiæ hanc petram appropriari, Ideò nec Petrum. *Super hanc Petram ædificabo Ecclesiam meam.*

Vides ergò, quod unicum illud Pronomen, Meam, tanquam Chrystallus cœlestis, omnes has Decretales infrigidat, ut ante faciem frigoris ejus nulla sustinere possit, dum communem petram, communem potestatem, communes claves, communem Petrum, & omnia communia facit. Ita jure divino, Quidquid habet Romana Ecclesia, habet quælibet Ecclesia, quantumlibet parva. Quia ad omnes dicit, & Paulus 1. Corinth. 3. Omnia vestra, sive Paulus, sive Apollo, sive Cephe, sive mundus, omnia vestra, vos autem Christi. *Ecclesia mea.* *1 Cor 3.*

Esset sanè ridiculum, quod omnium Ecclesiarum idem est Baptismus, eadem Eucharistia, eadem confirmatio, idem verbum Dei, idem Sacerdotium, eadem pœnitentiæ, unctionis, matrimonii, & omnia Sacramenta, eadem fides, spes, charitas, gratia, mors, vita, gloria, & una hæc temporalis potentia, uni tributa esset, per verbum Dei, quod commune est omnibus. *Idem Baptismus & c omnium Ecclesiarum.*

Quare ubicunq; prædicatur verbum Dei, & creditur, ibi est vera fides, petra ista immobilis: Ubi autem fides, ibi Ecclesia: Ubi Ecclesia, ibi Sponsa Christi: Ubi Sponsa Christi, ibi omnia quæ sunt Sponsi. Ita fides omnia secum habet, quæ ad fidem sequuntur, Claves, Sacramenta, Potestatem, & omnia alia. *Ubi fides, ibi Ecclesia &c.*

Quæro etiam: Si soli sunt Petro claves datæ, & non universali Ecclesiæ, Cur non vocantur claves Petri? cur non vocantur claves Ecclesiæ Romanæ? Cur ipsemet Pontifex in suis literis vocat eas claves sanctæ matris Ecclesiæ? Aut enim hæc vox communis totius Ecclesiæ, injuriam facit Romanæ Ecclesiæ, in suo privilegio, sibi soli attrahenti claves. Aut Romana Ecclesia, schisma quærit, dicens: Ego sum Cephe, & toti Ecclesiæ rapit rem, quam ipsamet confitetur communem. Patet ergò, testimonio omnium publico, non Petro, sed Ecclesiæ esse claves traditas, non Romanæ, sed universali & cuilibet. *Claves traditæ cuilibet Ecclesiæ.*

Præter hæc, vide, quam rectè per petram intelligant potestatem. Nam cum potestas esse non possit, nisi Ecclesia sit prius fundata, quæ accipiat potestatem, quomodo Ecclesia super potestatem, id est, prius ædificatur super posterius? Denique, potestatem non per petram, sed per claves Christus intelligit, quas Ecclesiæ supra petram (id est, fidem) prius ædificatæ tradit, ut clarè textus ordo probat. Vides ergò, quam ambitio excœcet oculos mentis, ut clavium potestate non contenta, etiam ex petra fidei (quæ est Ecclesiæ substantia) potestatem facit. *Petra fidei.*

Anacletus seipsum redarguit.

QVOD autem hic Anacletus Romanam Sedem primam vocat, & Alexandrinam secundam, & Antiochenam tertiam, Seipsum iterum redarguit, non solùm, quia iste ordo jam diu mutatus est, verùm etiam, quod sequitur hinc, aut Alexandrinum esse jure divino secundam, & Antiochenam tertiam, aut nec Romanam primam, qui eodem jure opórtet esse primam, quo secundam & tertiam. At manifestum est, quod secundam & tertiam suo jure ordinat Romana, Ergò & seipsam primam suo jure ordinat.

Evodius, Ignatius.

Errat etiam in Historia, quod Ignatium scribit constitutum à Petro Episcopum Antiochiæ sibi Successorem, Cum in Ecclesiastica historia pateat, Evodium Petro, & Evodio Ignatium, successisse. Ideò non est credibile, hujus Canonis autorem esse Anacletum.

Jam audi iterum securum affirmatorem, id est, temerarium: Inter Beatos Apostolos inquit, quædam fuit discretio potestatis: & licet omnes essent Apostoli, Petro tamen concessum est à Domino, & ipsi inter se voluerunt idipsum, ut reliquis Apostolis omnibus præesset. Obsecro, quæ fuit ista discretio potestatis? Nunquid Petrus ordinavit Apostolos? nunquid misit eos? nunquid confirmavit eos? Ubi legisti belua, quod à Domino concessum est, Petro habere discretam potestatem ab aliis? quando hoc ipsi voluerunt?

Primatus honoris.

Quin hic signa, Duplex est Primatus, honoris & potestatis. Quod Petrus primus fuit in ordine, nemo negat. Nam & inter Cardinales, Episcopos, Sacerdotes, Doctores, Principes, etiamsi nullus alteri subjectus est, tamen necesse est, in conventu aliquem primo loco sedere, cum tamen nihil habeat præcipere illis. Ita Petrum fatemur Principem Apostolorum, primum Ecclesiæ membrum, caput collegii Apostolici, & alia, quæ de eo S. Patres dixerunt. Ita videmus & Romanos Pontifices semper fuisse honoratos, ut Successores Petri, & primo loco habitos. Et in hoc rectè & laudabiliter actum est, & agitur, agendumq; est, sine querela.

Petrus Apostolorum Princeps.

Primatus potestatis Petro nunquam datus.

Alter autem Primatus potestatis, nunquam fuit Petro datus, quia quilibet Apostolorum sine autoritate Petri prædicavit Euangelium, Episcopos & Presbyteros ordinavit in locis suis. Omnes à solo Christo sunt æqualiter missi, & immediatè. Hunc Primatum isti honestissimi Canones ambiunt, & verbis Dei abutuntur ad hanc tyrannidem stabiliendam. Nolunt enim ullum Episcopum in toto mundo fieri, nisi pallium & autoritatem Romani Pontificis habeat. Et ubi Petrus sese non extulit super Apostolos, ibi unius Apostoli Successor, longè minor suo Prædecessore (sicut Episcopus Apostolo) non contentus honoris primatu, omnium Apostolorum Successoribus vult dominari in potestate & violentia, sed non etiam ipse pascere &c.

Decreta contraria divinæ Scripturæ.

Hanc rationem invictam oppono omnibus, qui Romano Pontifici adulantur super totius mundi dominio, & expecto cum fiducia, quidnam contrà possint movere aut gannire. Qua simul fretus, tanquam certissimâ, & omnibus notissima veritate, cum fiducia proclamo: Quod Decreta quæcunq; aliter statuunt, non modò frigidissima sunt, sed etiam contraria divinæ Scripturæ, Euangelio & Actibus, Epistolis Apostolorum. In quibus tàm crebrè, tàm apertè, Apostolorum æqualis, & in mundo diversa commissa provincia describitur, ut ego non possim satis admirari, esse potuisse unquam tàm temerarios adulatores, qui contra hæc fulmina Scripturæ, fumum suum terrenum levare auderent: hoc Successori Petri Episcopo arrogantes, quod nec Apostolo Petro Prædecessori unquam permissum est. Nec tamen mirares, si id solum arrogarent, nec hoc quærerer: Sed quod huic arrogantiæ repugnantes Scripturas maluerint corrumpere, quàm repugnantibus temporalem hunc potestatis Primatum cedere.

Apostolorum æqualis ... &c.

Fidele & purum consilium.

Addo ad hæc, Quod nec in hoc rectè & euangelicè fit à Romanis Pontificibus, quod Episcopus è Romana Ecclesia propagatos, id est, Ecclesiam latinam sic administrant, ut soli ipsi ordinent & confirment Episcopos omnes.

In hoc

In hoc enim non Christo, sed sibi Ecclesias Christi videntur arrogare, cum Apostoli Pauli exemplo, deberent etiam aliis committere constitutionem Episcoporum, videlicet Archiepiscopis & vicinis. Deberent ergò illos Deo committere, & nequaquam cogere, ut pro novo Episcopo ad urbem mitterent. Habet enim hoc speciem non levem avaritiæ & tyrannidis, qua dominĕtur fidei eorum, quod Paulus noluit in Corinthios sibi usurpare. Sufficeret enim semel Episcopum dedisse: & deinceps eos gratiæ Dei commendatos propagationi propriè eos relinquere: aut solummodò curam agere, ne à fide degenerarent, sicut Apostolus in Galatis monstravit exemplum. Nunc videmus prætextu hujus beneficii & Primatus, omnium Episcopatus & Sacerdotia, in voraginem Romanæ avaritiæ rapi, tot Simoniæ impudentissimæ monstris, hoc uno operculo tectis.

SEQUITUR:

ET Cephas, id est, caput & principium teneret Apostolatus. Vel hic locus ostendit, magis affectu potestatis, quàm veritatis studio, hunc Primatum quæsitum. Quomodo enim tot falsis Argumentis uterentur, si semel & solidam haberent causam? multis autem eget mendacium, ut verum appareat. Itaq; tam inscius est iste scenicus, & poëticus Anacletus, ut Cepham, caput interpretetur, contra evidentissimum & Apostolicum testimonium Johannis Apostoli, qui dicit Johan 1. Intuitus eum Jesus dixit: Tu es Simon filius Johanna, Tu vocaberis Cepha, quod interpretatur Petrus. Pudet me, quod super hoc errore crassissimo tantum negocium struitur, in quo simul in diligentes se fuisse Euangelii lectores. Ideò non mirum, quod & falsos intellectores se ostendunt. Melius Leo supra Petram, soliditatem intelligens, vocabulum Cephe benè novit: At hic nec Euangelium, nec Canones rectè intelligit. *Mendacium, ut verum appareat, multis eget &c.*

Est autem Cephe, teste Hieronymo, Syrum vocabulum, significans soliditatem, quam Græcus petrum vel petram, id est, saxum vel rupem firmam transtulit. At noster nugator κεφαλὴ græcè pro cepha Syriacè accepit: & tamen inter sacros Canones, vel primus habetur. Nam in Decretalibus, quas Gregorius IX. & Bonifacius VIII. congesserunt, huic Canoni suisq; similibus, autoritas tanta tribuitur, ut vix una sit, quæ non totum hunc spiret. Præterea, quod deinceps hanc formam Successoribus traditam fabulatur, servandam à cæteris Episcopis, omnino aliud nihil, quàm ambitiosissimum spirans affectum. *Cephe.*

Sequitur pulchra similitudo.

Et non solum in novo Testamento est constitutum, sed etiam in veteri fuit, sicut scriptum est: Moses & Aaron in Sacerdotibus ejus, id est, primi inter eos fuerunt.

Quid audio? quam non frustra hos Canones lego: quàm egregiè disco Scripturas intelligere. Primum, qui unum solum summum Sacerdotem in veteri Lege novi: nunc didici duos fuisse primos. Secundo, etiam Grammaticam novam vide in Sacerdotibus ejus, idem est, quod primi inter eos fuerunt: cum hucusque hoc versu Psalmi, intellexerim nihil aliud dici, quàm Mosen & Aaron Sacerdotes, vel de numero Sacerdotum fuisse: sicut Samuel inter invocantes nomen ejus, nihil de Primitate ulla cogitans. Tertium documentum, quod summus Sacerdos veteris Legis fuerit figura Romani Pontificis. Apostolus enim ad Ebræos, me mirum in modum decepit, eum universis Ecclesiæ Doctoribus, docens, non Romanum Pontificem, sed Christum solum fuisse per summum & unum Pontificem significatum. *In Sacerdotibus ejus.* *Ebr. 7.*

Ut hoc omittam, Quod illis omnia in figura contigisse scimus: & in novo Testamento figuram ille denuò revocat, ut similis figura utriusque Testamenti, nihil jam utrunque ab utroque differens. Uror ego, divinas literas ab his porcis,

tàm impudenter conculcari, præsertim sub nomine Romani Pontificis & Romanæ Ecclesiæ.

Quid autem hoc est? quod duos primos Sacerdotes in veteri Testamento statuit, magno sui primatus detrimento? Imitare quod dicis (& si falsum) stet similitudo, & da etiam nunc duos primos. Quomodo unum primum probabis per duos primos? Vides ergò hos homines, eos fuisse, qui simplicitate fidei nostræ abusi ausi sunt statuere, quidquid vel somniare potuerunt.

Ecclesia Romana. In fine concludit & eadem dexteritate, Romanam Ecclesiam cardinem vocat, in quo omnes Ecclesiæ reguntur, Domino disponente: & tandem fit finis hic. Nam cæteri Canones, qui eadem spirant, horum nimirum influxu infecti sic spirant.

NON possum omittere, quin & Decretalem, vel unam adducam, ut appareat, quid prosit Ecclesias regere, & Scripturas sacras non intelligere. Sunt enim & Decretales quàm plurimæ frigidissimæ, hæ maximæ, quæ maximè sunt in usu. Transeo illam de constitutione, c. Translato: quam puto sic à me vindicatam antea, ut necesse non sit repetere. *Assumo enim illud c. Significasti, de elect. ubi Archiepiscopus Panormitanus cum rege & regno Siciliæ justissimè mirati, quod pallium accepturus exigeretur juramentum*: & ubi pulchra modestia contra hanc infelicissimam exactionem, adduceret præceptum Christi & statuta Conciliorum, talem accepit responsionem & interpretationem Scripturę sanctę à Paschale Romano Pontifice, hoc est, à Notariis Romanis.

Archiepiscopus Panormitanus.

Paschalis Romanus Pontifex.

Mirentur, inquit, Dominum nostrum Jesum Christum qui cum ovium suarum curam Petro committeret, conditionem apposuit, dicens: Si diligis me, pasce oves meas &c. Adeò perculsi sunt Papæ & Romanæ Curiæ Proceres unius hujus Episcopi interrogatione, ut quid responderent, non invenirent, donec Spiritus Domini eos huc rotaret, ubi omnibus ostenderent, in lege Domini nec voluntatem, nec meditationem eis fuisse. Agam interim partes Archiepiscopi.

Si diligis me, pasce oves meas.

Si exemplum Christi placet & valet apud te, ô Paschalis, cur non imitaris? Si non placet, cur adducis, cur tu quoq; non contentus quærere, an diligat Christum? sine juramento committis oves Christi? Cum placeat exemplum, cur non sufficit & conditio? An melior & sanctior est conditio juramenti quàm amoris? An plura speras eum facturum, qui coactus jurat, quàm qui spontè amat? Christus solvit Petrum à lege & à coactione voti & juramenti, solam libertatis & charitatis in eo quærit fidem. Et tu libertatem tollens, lege juramenti cogis? Ubi est exemplum Christi? ubi conditionis similitudo? Est per verbum, diligere, intelligendum juramentum?

Oves Christi, non tuæ. Nunquid Christus à Petro juramentum exegit pro Romana Ecclesia? Quid hoc ad oves Christi, quod tibi juratur & Ecclesiæ tuæ? Tuæ sunt oves, an Christi? At tu optime Pater, an Christum diligat, prorsus nihil curas, Sordet hæc tibi, ut vilissima conditio, tibi ut fidelis sit, juramento adstringis, Adhuc stat interrogatio Archiepiscopi, non satisfecisti.

Adhuc quæritur: Quo jure hanc fidelitatem extorqueas? Tua responsio profundius te mergit & capit. Deinde, cui, quæso, tu juras fidelitatem? Cur facis & imponis alteri onus, quod digito non vis movere, contra & charitatem & legem naturæ?

Deinde, adhuc quæstio etiam illa stat, Cur præcedentes Pontifices non exegerunt juramentum? Cur alii non præstiterunt? unde nova ista exactio? Vis dicam? Ex malæ fidei possessa potestate, conscientia metuit, Justicia non suffragatur. Ideò quæritur utcunq; solacium & firmamentum.

Itaque hodie pontificari non licet, nisi jures Romano Pontifici fidelitatem. Jurata autem fidelitate, mox dignus es pontificari, sive diligas, sive pascas, has enim conditiones Christus requirat, Quid de iis nostro seculo? nec hoc curetur,

... nostro seculo conditionibus ...

curetur, an ſanctus doctusq; ſit, an minus? ſolum ſit ſervus Romanæ Eccleſiæ. Non licet Chriſto libertatis Magiſtro ſervire, niſi primum ſias juratum mancipium Romanæ Curiæ. Satis eſt ab exemplo Chriſti didiciſſe, quamlibet conditionem fratribus etiam iniquiſſimam, imponere pro libito, Ipſam verò Chriſti conditionem, ne ſyllaba quidem meminiſſe.

Sed reſponde adhuc ſemel, Paſchalis, tuo te judicio peto. Si Chriſtus conditionem ibi poſuit, ut dicis, jam tuo ore definimus, Nullum eſſe Romanum Pontificem, niſi diligat ac paſcat, Quia pactum & commiſſio conditionalis, ſi conditio non ſtet, non valet. Tuo ergò enthymemate utar, Archiepiſcopus Panormitanus ſine conditione juramenti præſtiti in facto, non eſt Epiſcopus. Ergò nec tu Papa, niſi in facto primum præſtes conditionem amoris & paſcuæ. Quæ ſi vera ſunt, jam in ſexcentis annis non habuimus Papam. Nullus enim docuit nos verbum Dei. Nec ſufficit, quod promittas te amaturum, quia tibi non ſufficit promiſſio juraturi, Sed ſicut tu à fratre exigis conditionem in facto, ita nos nomine Chriſti majorem hanc conditionem exigimus in facto, aut tua autoritate Papam negamus.

Nullus eſt Romanus Pontifex, niſi diligat & paſcat ex ſententia Paſchalis.

Quid hic facies? vides ergò, quàm impatiens ſit Scriptura corruptionis, quàm vanos oſtendat eos, qui ſe maculãt. Noluit Paſchalis vinci interrogatione, nec malè egiſſe videri, & ignarus ſeipſum toto Pontificatu indignum redarguit, dumq; feſtucam fratri eruit, trabes ſuas nobis oſtendit. Iſta ergò eſt paſtura, quod Romani Pontifices omnia ſibi inflectunt, omnibus omnia imponunt, omnibus ſe ſubtrahunt, & quod atrocius eſt, non ad Chriſtum, ſed ad ſeipſos nos cogunt, nõ exigunt conditionem, qua Chriſti libertatem promittamus, ſed qua ſibi ſervitutem juremus. Quę autem major miſeria Eccleſiæ, quam non amore, ſed vi conglutinari? Pontifices non benevolentia, ſed poteſtate imperare? Subditos non amore, ſed odio & timore coactos ſervire.

Miſeria Eccleſiæ.

Sed ſequitur digna applicatio ſimilitudinis.

SI conſcientiarum factor & cognitor ſecretorum, conditione hac uſus eſt, nec ſemel tantùm, ſed & ſecundo, & uſque ad contriſtationem, Qua nos oportet ſollicitudine tantam Eccleſię prælationem imponere Fratribus, quorum conſcientias non videmus?

Nec mirum certè, Quia Petrus, Paulus & alii Apoſtoli, non erant tàm ſolliciti, tanta ſollicitudine, quanta nunc ſunt Romani Pontifices. Deinde, quia cognoverunt fortè conſcientias illorum, quos Sacerdotes conſtituebant, nec exemplum Chriſti adeò curaverunt. Nonne hoc eſt ſeipſum ridere? Sed nec Chriſtus, cujus oves ſunt propriè, licet pro eis ſe traderet, non tamen fuit tàm ſollicitus, ut juramentum à Petro exigeret, ſed velut dormitans dilectionem tantummodò, rem ſane leviſſimam, exegit. Quandoquidem, niſi juramentum Paſchali charitati præponeret, ſine dubio exemplo Chriſti contentus eſſet, nec ſe oportere magis ſollicitum eſſe quereretur, quàm Chriſtum ipſum, qui & Judam præpoſuit ovibus paſcendis, quem malum eſſe novit, atque id ſine conditione. Vides enim, ut arguit à minori: Chriſtus exegit, quanto magis nos. Quaſi verò hoc aliquid ad rem pertineat, quod Chriſtus conſcientias novit, Romanus Pontifex non novit, Cum Chriſtus exemplum in hoc omnibus præbuerit imitandum. Deniq; & nos non novimus conſcientias Romani Pontificis. Juret ergò & nobis conditionem, Chriſti ſaltem.

Iohan. 21.

Chriſtus non juramentum, ſed dilectionem exegit à Petro.

Iterum quæro: Si ignorantia conſcientiarum ſola eſt cauſa exigendi juramenti, Cur non cogis, ut juret ſe rectè juraſſe, idq; ſine fine, cum in nullo juramento conſcientiam ejus noſcas, rectè ne juret, an ſecus? Si autem ignorantia iſta conſcientiæ non movet ad exactionem juramenti, Qua fronte ignorantiam conſcientiarum pro cauſa adducis? quæ eſt iſta mirabilis in uno homine ſuper eodem homine, patientia & impatientia ignorantiæ conſcientiæ? Si accepto ju-

 ramento,

Juramentum non est tanti, quanti est Ecclesiæ administratio.

ramento, tantam administrationem ei cedis. Cur non, quod levius erat, juramentum ei cedis? An putas, quod major res sit juramentum tibi præstitum, quàm tantæ Ecclesiæ administratio?

Ad hæc, ignorata conscientia debuit te quam tutissimum facere ad imponendam prælationem, ut eò magis relinqueres juramentum, quò minus conscientias nosti, ne fortè ad perjurium eum cogeres. Gaudendum tibi fuit, hanc tibi à Christo relictam libertatem, ut possis eis oves committere, quorum corda non nosti. Nunc per juramentum secreta exploras, aut in periculum fratrem adducis, quorum utrunq; gravissimum est. Idq; sine causa, nec propter Deum, sed propter fidelitatem Romanæ Ecclesiæ.

Quisq. de quolibet debet præsumere optima.

Demum, Si ignorantia est causa juramenti, Sequitur, Si scires conscientiam malè te ea egisse juramentum. At cum quisque de quolibet debeat optima præsumere, & charitatis sit omnia credere, hæc ipsa fides de fratris bonitate, certior est omni scientia, quod etiamsi scires, diu scire non possis, credere autem semper possis. Ultimò, nunquid post juramentum nosti ejus conscientiam? Cur ergò non toto tempore tibi jurat, qui toto tempore causas juramenti tibi præstat?

Hæc dixi, ut videamus, quid sit verbo Dei nolle cedere, & Scripturas suo sensui aptare. Quomodo ergò sperem apud Romanos Pontifices esse jus interpretandæ Scripturæ, qui tàm manifestè Scripturas in alieno sensu tractant? Vel, quid non obtineant in terra Romani Pontifices? quid non audeant eorum nomine adulatores, si hæc persuasio eorum nos cœperit & everterit, non licere scilicet eorum dicta cum judicio legere, & eis solis interpretandæ Scripturæ jura concessa esse, Tunc enim (ut Augustini verbo utar) verè sine periculo Primatus hujus in Ecclesia luditur, sed mirum, si non Deo & nobis illuditur. Absit, absit, ista plus quàm Babylonica captivitas.

Pontificum adulatores.

Sequitur nunc oppositorum dissolutio.

AJUNT, omne jusjurandum à Domino in Euangelio esse prohibitum, nec ab Apostolis post Dominum, nec in Conciliis inveniri posse statutum. His ictibus insuperabilibus prostratus quid dicat, audiamus. Quid est ergò, quod Dominus subsequenter ait: Quod amplius est, à malo est? hoc enim amplius, ut exigamus malum, nos illo permittente compellit. Quod Christus prohibet & negat, hic affirmat & præcipit. Christus dicit: Quod amplius est, à malo est, id est, non debet fieri. Loquitur enim de pronitate jurandi, sine necessitate fratris, hoc est, de libidine jurandi, Sicut mulierem concupiscere prohibuit, qui tamen debitum conjugibus reddendum non prohibuit. Ita libidinem jurandi, non juramentum debitum prohibuit. Hic dicit, hoc amplius cogit nos, id est, fieri omninò oportet. Sed audiamus hoc malum, quod nullus in verbis Euangelii cogitavit unquam.

Matth. 5.

Christus libidinem jurandi prohibet.

Nonne malum est, inquit, ab Ecclesiæ unitate & à Sedis Apostolicæ obœdientia resilire, & contra Canonum statuta prorumpere, quod multi etiam post præstitum Sacramentum præsumpserunt? Ego putabam, quod hoc malum esset interpretaturus, non diligere Christum, non pascere oves, & harum sollicitudine exemplo Christi torqueri ad juramenti exactionem. Verùm, hæc Christus à Petro requirat, hodie curandum, ne ab obœdientia Sedis Apostolicæ resiliant Episcopi.

Tunc ego, Episcopus meus nondum quidquam illorum malorum fecit, ut quid ergò exigis juramentum? An quod ignoras eum non facturum? Cur non in omni Præcepto Dei exigis juramentum? cur hic te non compellit malum? an non est malum à Præceptis Dei resilire? Quin Ecclesiam reples, non nisi juramentis. Si autem in Dei Præceptis tàm patiens es, ut te tot mala, quæ in prospectu dominantur, etiam in domesticis tuis, ad juramentum non compellunt, Quomodo

modo in tuis Præceptis, mala, nec præsentia, nec fortè unquam futura, te compellunt? Nonnè perspicuum est, quod amor sui, quo magis sese ornat, magis seipsum prodit? Prorsus nulla reliqua est ratio, quin si in tuis Præceptis juramenta exigas pro tuo commodo, multò magis exigas pro Dei commodo, aut si hic non facis, non sine culpa ibi facis. *Amor sui.*

Habes ergò malum, quod Romani Pontifices in Euangelio intelligunt, quod est suspicio mala de fratribus bonis, Nam transgressiones mandatorum Dei, an malæ sint, alii viderint. O oculus ambitionis & avaritiæ.

SEQUITUR.

HOC nimirum malo ac necessitate compellimur juramentum pro fide, pro obœdientia, pro unitate requirere. Nunquid etiam pro fidè Christi, pro obœdientia Dei, pro unitate fratrum? Non, sed hoc unum Ecclesiæ bonum & necessarium est, ut Roma securè dominetur, & cæteræ omnes serviant captivitatem. *Bonum & necessarium Ecclesiæ.*

Proinde Christiani in India, adhuc magno malo laborant, ita suspicio pessima de optimis fratribus est causa exigendi juramenti, quam tamen non habent in Præceptis Dei, in quibus præsumunt omnia servari.

Etiam hic unitatem Ecclesiæ, fidem & obœdientiam Romanæ Ecclesiæ intelligit, Non fidem, spem, charitatem, Sacramenta, verbum & cætera, quæ eadem sunt, Sed hoc singulare, quod nulli Ecclesiæ convenire volunt, nisi suæ, & tamen unitatem vocant. Sola Romana Ecclesia hoc habet hodie vel summum bonum, & tamen cæteræ omnes in eo ipso conveniunt, quod non habent, & fiunt unum in re non communi, sed singularissima & uni homini tributa, Sic enim discenda sunt nova vocabula nostris temporibus in Scripturis & Ecclesia Dei. Quanto rectius Cyprianus unitatem hanc charitatem intellexit, sicut & Christus rogavit, Johan. 17. Ut sint unum in nobis, sicut & nos unum sumus, unum, inquit, in nobis, non in Ecclesia Romana. *Cyprianus unitatem hanc charitatem intellexit.* *Iohan. 17.*

IN FINE.

AJUNT in Conciliis non inveniri statutum, quasi Romanæ Ecclesiæ legem ullam præfixerint, Cum omnia Concilia per Romanæ Ecclesiæ autoritatem & facta sint, & robur acceperint. Et in eorum statutis, patenter excipiatur Romani Pontificis autoritas. *De Conciliis.*

Quis hæc ferat, quæso? Nunquid Nicenum Concilium robur accepit, aut factum est autoritate Romanæ Ecclesiæ? Nunquid & multa alia per Augustinum & olim Cyprianum in Aphrica habita? Denique, etiamsi statuta exciperent Romanum Pontificem, tamen ipse debet nolle excipi, pro ædificatione Ecclesiæ. Hic autem gloriatur se nemini quidquam debere, ut & Deus ei nihil debeat. *Nicenum Concilium, non est autoritate Romanæ Ecclesiæ coactum.*

Ego sane Archiepiscopo Panormitano non tàm duro & fragoso plenoque contentionis & rumoris respondissem sermone, quo furor & odium suscitatur, sed dixissem: Sustine Frater interim, res magna est, tua solius gratia, hæc tàm subitò cassare, quæ nos non statuimus. Sic enim pax & charitas aleretur, At ista Decretalis meram superbiam, & præfractam fiduciam spirat. *Panormitanus Archiepiscopus.*

ADJICIAMUS & alteram Decretalem, quo firmius probemus, Non esse solis Pontificibus Romanis jus interpretandi sacras literas, nec oportere captivus esse Christianos in eorum verba, sed cum libero judicio omnia eorum legenda.

De majoritate & obœdientia c. solitæ. ubi cum Imperator Constantinopolitanus objecisset Romano Pontifici verbum Petri, Subditi estote omni humanæ creaturæ &c. quo voluit Patriarcham Constantinopolitanum sibi inferiorem facere. Respondet Innocentius III. sive quisquis fuerit, familiaris ejus scriba, prorsus ignarus sacrarum literarum, dicens: *Imperator Constantinopolitanus, objecit Romano Pontifici verbum Petri, Subditi estote omni humanæ creaturæ.*

Zz 4 Verùm,

Verùm, si personam loquentis, & eorum ad quos loquebatur, ac vim locutionis attendisses diligentiùs, talem scribentis non expressisses intellectum.

VIDE, quæso, Pastorem hunc ovium Christi, qui interpretaturus verbum Dei, parat personarum differentias afferre, cum verbum Dei nihil æquè impugnet, atque respectum personarum. Non est enim acceptio personarum apud Deum, sed quidquid præcipit, omnibus præcipit, magnis & parvis. Sed age, videamus, quam loquentis personam hic novus advehat Scripturæ Interpres.

Deus quidquid præcipit, omnib. præcipit.

Scribebat enim Apostolus subditis suis, & eos ad meritum humilitatis provocabat.

SIC habes loquentis personam, & eorum ad quos scripsit, id est, majoris & minoris, Deinde vim locutionis, quæ est provocatio ad meritum humilitatis. Hæc ille.

Notarij error.

Principio, quid novi, quæso hæc affert interpretatio? Quis unquam præcipit aliis, aut docet alios, quàm subditos suos? Quid ergò necessaria est distinctio personarum, ad intelligendum hunc solum locum Petri, præ cæteris ejusdem, & omnium Doctorum Scripturis? An in cæteris, subditi docent majores, discipuli Magistrum, gentes Apostolum? Verùm, sic oportet loqui, ne taceant, qui vel pessimam causam tuentur, vel ignari sunt literarum sacrarum. Fallit autem hunc Locutorem, quod verba Petri, interim arbitratur esse juris sui humani, in quibus aliquando Majores statuunt pro inferiorum salute, quæ ipsos non tangunt. Atque hoc nimirum est, quod ex divino præcepto Petri, nobis consilium facit, dicens, Eum provocasse, subditos ad humilitatem, videlicet non præcepisse, nec consuluisse, sed tanquam ad humilitatis supererogatum (ut vocant) meritum provocasse. Hanc scilicet vim in locutione Dei, inveniunt Pastores ovium, cum Petrus præcipiat, præceptum divinum & necessarium addens: Sic est voluntas Dei.

Sensus Innocentij.

Sequamur tamen sensum ejus, qui est, hac locutionis vi distinctis personis, non Petrum, non Successores ejus, non rectores in Ecclesia, sed subditos tantùm provocari ad subjectionem. Videamus quid sequatur.

Per verbum humanum tollitur divinum.

Primò, Petrus & Pontifices sunt exempti à præcepto Dei, non decet eos obœdire Deo, sed solos subditos. Et cum jus seu verbum divinum omnibus præfigatur, magnis & parvis, nullumq; finat exceptum, Notarius tamen Papæ, potestatem habet excipere, quos volet. Ita vides, per Decretales extingui Euangelium, per verbum hominis tolli verbum Dei, Et hoc monstrum adoramus Christiani in Ecclesia Christi, pro verbo Dei. Quis, quæso, non uratur?

Quis autem ita insaniret alius, ut Petrum hanc subjectionem subditis imposuisse sua autoritate crederet, quo se ipse ab eodem præcepto eximeret? Hoc si fecit, aliud docuit verbo, & aliud monstravit exemplo, hoc est, destruxit quæ docuit. An oportet subditos Petri & non successores esse subjectos Cæsari, ipsos verò contrario exemplo idem eisdem dissuadere? An non Petrus fuit subditus potestatibus, sicut docuit? Non fuit Christus sub Cæsare? Nonne omnes Apostoli & sancti? An Romano Pontifici non licet provocari ad meritum humilitatis? Huic soli licet erigi in peccatum superbiæ? Itaq; aliud jam Pontifices sunt, quàm Christiani, quoniam lex Christianorum eos non ligat. Alio eunt ipsi, alio eorum subditi, alio Pastores, alio oves, alio duces, alio greges, nova certè ratione, ducendi, pascendi, regendi. Non jam dicant, venite, sed ite, non præcedant, sed tantummodò dimittant populum in mandatis Dei.

Expende Romanensem morem.

Quod si in hoc loco ista sapientia valet, valebit & in omni alio præcepto Petri, ubi docet fidem Christi, evacuabiturq; universa autoritas Petri, quia ubiq; dicetur, Hoc subditis præcepisse, non sibi nec Successoribus, quandoquidem, non nisi subditis loqui potuit. Dicamus ergò & hic: Si loquentis personam attendisses, & eorum ad quos loquitur, non ita exposuisses intellectum ejus. Quia loquitur subditis suis & eos ad meritum fidei, spei & charitatis provocat, seipsum & nos exemptos voluit. Et rectè, sic enim hodie attendunt diligentissimè Romani loquen-

loquentis sui Petri personam, ut eis licere nihil eorum servare, quæ ille locutus est, intelligant, ne Christo quidem credere, & Christianos esse ac vivere, ut rejecto verbo Christiano Petri, digni fiant hac Decretali Christiani, Qualis lex, talis & populus. *Qualis Sacerdos, talis populus.*

Ubi ergò manebit, quod in omnibus, quæ docentur in sacris literis, oportet primos esse Pontifices, & lucem mundi, ut videantur eorum opera ab hominibus? Quid, si subditi dicant: Aliud nec facere nec debere possumus, quàm à Pastoribus nostris fieri videmus? Ubi tunc manebit verbum Petri? ubi tunc eorum persona, ad quos loquitur? Quando subditi majorem causam habent illud rejiciendi, eo ipso, quo vident, ipsum non modò non servari, sed etiam rejici ab his, quorum exemplo vivere debent. Vix me contineo, ne Decretalem hanc impiissimam & perversissimam dicam blasphemiam.

Sed jam cognita & persona loquentis & audientis, & vi locutionis, prosequamur, quomodo hæc exequatur.

Nam si per hoc, quod dixit, Subditi estote, Sacerdotibus voluit jugum subjectionis imponere, & eius prælationis autoritatem auferre, quibus eos subjectos esse monebat, Sequeretur ex hoc etiam, Quod servus quilibet in Sacerdotes imperium accepisset, cum dicatur, omni humanæ creaturæ.

Quàm amarum verbum, Subditi estote, unde & repetit, quam potest odiosius, appellans jugum subjectionis, contra autoritatem prælationis, & servi imperium velut querulans. Deinde, monebat (inquit) exhorrens præcepti vocabulum, aliud nihil spirans, quamnè cogatur subesse ulli hominum, sed ut liceat omnibus præesse, aut saltem, ut consilium ex præcepto faciat.

Quale autem est inconveniens, esse Sacerdotem subjectum servo? Nonne Christus in medio omnium venit ministrari, & formam servi accepit? An hæc provocatio ad meritum humilitatis non nisi ad subditos Christi pertinet, cujus Romani Pontifices nolunt esse subditi? Christus jussit novissimo loco sedere, Et Petrus omnes jubet insinuare humilitatem, Et Paulus: Superiores invicem arbitrantes, & honore prævenientes, Verùm, hæc subditis suis dixerunt personæ loquentium, & alia secutæ sunt. *Christus jubet novissimo loco sedere.*

Quanquam de hac subjectione Petrus hoc loco non loquatur, quæ mutua humilitate Spiritus in Christianis regnat, sed de ea, qua subjiciebantur prophanis Magistratibus, Præsidibus, Judicibus, quos potestas Romani imperii ordinaverat. Hanc enim constitutionem vocat Petrus creaturam humanam, quod per homines creentur hi Magistratus. At hic Decretalista, nec vocabula Scripturæ intelligit, & audet eam interpretari. Esse autem creaturam humanam (id quod dixi) potuisset intelligere (si tàm sensum Petri, quàm suam ambitionem quæsivisset) ex mox sequentibus, ubi Petrus distribuens per singula, quæ in collectione dixerat, seipsum exponit, Omni, inquam, creaturæ, sive Regi, sive Ducibus, Quid. Ideò dixi omni creaturæ, & omnibus hominum ordinationibus subjici, ne qui vestrum se adversus minores Præsides elevent, quasi tantummodò Regi obtemperaturi, sed etiam missis ab eo, date, facite, servate, quæ danda, facienda, servanda sunt, Quomodo Rom. 13. Cui honorem, honorem: Cui timorem, timorem: Cui tributum, tributum. *Creatura humana.*

Non ergò de creatura Dei loquitur, quàm Innocentius in suis opinionibus cogitat, Sed de creatura humana, ut verba expressè sonant, qualis non est servus, quem timet imperium accipere super Sacerdotes, licet (juxta Euangelium) cuivis servo nos oporteat submitti, Quin totum hoc verborum chaos Innocentii, & nihil facit ad rem, & inscitiæ suæ duntaxat testimonia sunt.

SEQUITUR:

Quod autem sequitur, Sive Regi tanquam præcellenti, Non negamus, quin præcellat Imperator in temporalibus, illos duntaxat qui ab eo suscipiunt temporalia.

Hic,

Hic si quæras, Qua autoritate verbum Petri sic coartet, & quod omnibus dictum est, ad aliquos duntaxat depravator aptet. Respondebit: Aliud nihil, quàm sic volumus, nostro verbo credi fas est, etiam plusquàm expresso textui verborum Dei.

Petri verba depravat Decretalista.

Primum, hîc Scriba laborat, ubi non urgetur, & fugit, nemine persequente, scilicet mala fide, & conscientia vexatus. Petrus dicit, Regi subdi debere tanquam præcellenti, id est, qui sit Primarius & plus quàm Duces ab eo missi. At Decretalista vocabulo, Præcellenti, malè tactus, timens, ne præcellentiam sonet Imperatoris, super Pontifices, anxiè occurrit, & de præcellentia Regis & Pontificis, longè extra sententiam Petri disputat, non advertens verbum Petri, qui non modò Regi præcellenti, sed etiam Ducibus ab eo missis obtemperare præcipit, imò omni creaturæ humanæ, de quibus nihil est sollicitus Decretalista, quia verbum Præcellentiæ in Ducibus, & creatura humana non sonuit, terribiliter in auribus ejus. Breviter, ne dictionem unam quidem in Petri hac autoritate intelligit is, quisquis est, Scriptorculus Romanus, & contendit tamen omnes oves Christi docere.

Sed sequamur eius fumum.

Autoritate Imperatorum data libertas personis & rebus Ecclesiasticorum.

Dico, Imperator in temporalibus omnibus præcellit, etiam sacris, idq; jure divino, ut hæc Petri verba cogunt, Tamen, quia in arbitrio ejus est, & sunt creaturæ humanæ, potest hanc præcellentiam ipse spontè vel retinere, vel dimittere, & in utroq; habet jus divinum. Sic à Constantini tempore, non autoritate Pontificum, sed Imperatorum, creaturis humanis data est libertas, personis & rebus Ecclesiasticorum, nec potest ad hoc ullus respondere aliud quod valeat. Unde, si Imperator vel Duces rursum hæc revocent, quæ sua autoritate donarunt, non potest eis resisti sine peccato & impietate. Quare nihil hic facit depravator, duntaxat eos Imperatori subjiciens, qui temporalia ab eo suscipiunt, apertè & temerè verbum Dei Petri discerpens.

Omnes, sive Laici, sive Clerici, sunt subditi Imperatori.

A quo rogo, habet ipse temporalia? A Diabolo, vel rapina? Et ubi est, quod supra dixit, Personam loquentis attendendam, quod Petrus hæc scripserit suis subditis? Qui sunt Petri subditi? An soli Laici? Cur ergò omnes oves Christi sibi commissas in Petro jactat? Ergò omnes oves Christi, id est, omnes subditi Papæ sive Laici, sive Clerici, ac per hoc, & ipse Dux ac Pastor, & Arietes gregis, subditi sunt Imperatori & Ducibus. Sic enim ipsiusmet Decretalistæ hujus verba sibi collata cogunt. Aut ergò non nisi Clerici sunt oves Christi, Petro commissi, aut Clerici subditi sunt Imperatori simul cum Laicis, quia omnes Petro subditi, subduntur à Petro Imperatori & Ducibus.

Sed Pontifex in spiritualibus antecellit, quæ tanto sunt digniora, quanto anima præstat corpori.

Et cur hîc non additur, Duntaxat illos, qui spiritualia ab eo suscipiunt? nempe, quod in temporalibus excellere vult, ne Imperatori ulla parte cogatur subdi, quem Petrus in totum subdit Imperatori, Ita cogitur sacrum & tremendum verbum Dei postremo loco sedere, & nostris affectibus cedere. Sed dicito.

An Petrus ignorabat spiritualia præcellere temporalibus? Cur ergò seipsum & omnes subjicit temporalibus administrationibus? Verùm illud longè suavius. Subditi Petri & Papæ sunt spirituales, ideò non subditi Imperatori, Ex quo sequitur, quod Laici, quia spirituales non sunt, nec subditi Petri, non sint oves Christi, quia has omnes Petro subjecit. Cum autem Petrus (hoc autore Decretalista) suis subditis hæc scripserit, sequens erit, solos Clericos debere, & nullos Laicos. subesse Imperatori, Aut, quod maximè horrent, non omnes oves Christi per mundum, sub Petro sunt, aut omnes subditos esse oportet æqualiter spirituales, si omnes oves & subditi sunt Petro, ac per hoc distinctio ista temporalium & spiritualium prorsus corruit.

Quid

Quid aliud mereatur, qui ſacras literas humanis traditionibus tractare & contaminare audet, quam ut in hæc monſtra confuſionis & contradictionis ruat? Non ergò alii ſunt ſubditi Papæ & Imperatoris, niſi quantum donavit Imperatoris conſtitutio & creatura. Hoc verbo Petri & jure divino omnes ſubjicimur gladio & poteſtati mundanæ, Sicut & Rom. 13. & Tit 3. ſcribitur: Omnis (inquit) anima poteſtatibus ſublimioribus ſubdita ſit, Non ſine cauſa gladium portat, miniſtra Dei eſt, tibi in bonum. Credo, qui omnis anima dixit, nec animam Pontificis, nec ſuam ipſius exceperit. Sed perpendamus ſingula, ut videamus Scripturæ ſacræ interpretationem Romanam hodiernam.

1. Pet. 2. Rom. 13. Tit. 3.

Omnes ſubjiciuntur gladio jure divino &c.

Si ſpiritualia temporalibus præcellunt, quanto anima corpori, ideoq; ſpiritualia non licet ſubdi temporalibus, Omnis autem homo habet animam, id eſt, ſpirituale, Ergò nullus homo alteri ſubdatur, nec oves Chriſti Petro, cum Petrus ſit homo ſicut & illi. Paulus dicit: Omnis anima ſubdita ſit, quæ utiq; ſpiritualis eſt. An Chriſtus non erat ſpiritualis, quando cum Petro ſolvit Cæſari didrachmum? An Pontifices excepit, quando dixit: Date, quæ Cæſaris ſunt, Cæſari.

Matth. 17. & 22.

At hoc Syllogiſmo concludemus: Quod magis ſpirituale fuerit, præcellat minus ſpirituale, Tum Virgo ſancta ancilla, dominabitur impio Pontifici, & pannoſus mendicus Imperatori. Obſecro, quæ tandem hinc ludibria ſequentur? Hoc ſanè verum, in verbo & Sacramento tradendo, (hæc enim ſunt ſpiritualia) Pontifices ſunt ſuper omnes. Verùm, in temporalibus rebus, officiis tributo, cenſu, vectigali, & omnibus oneribus temporalis Reipublicæ, prorſus Pontifices & Clerici ſunt Magiſtratibus ſubjecti jure divino, nec exempti, niſi beneficio hujus humanæ creaturæ.

In verbo & Sacramento tradendo, Romanus Pontifex antecellit omnes.

Quod ſi dixerit: Spiritualia non intelligo perſonas ipſas, nam volumus omnes oves Chriſti, nobis eſſe ſubjectas & ſpirituales, Sed res ipſas ſpirituales, ut per temporalia, res temporales. Reſpondeo: Tuo laqueo te capio. Si Imperatori tribuis temporalium omnium poteſtatem, cur ergò tua temporalia ſubtrahis, & non vis ſubdita? Et quod majus eſt, & inæſtimabile monſtrum, cur tu Imperia, Regna, Dominia, tenes, aufers, confers, transfers? Cur his te miſces? Eſt hoc Imperatori temporalia permittere, & tibi ſpiritualia ſervare.

Quid hic dicent omnes Decretaliſtæ, niſi quod tàm ex verbis quàm operibus ſuis cognoſcuntur, ceu ex foliis & fructibus ſe neſcire, quid ſit, vel temporale, vel ſpirituale, imò amiſſis ſpiritualibus, ſolùm temporalia amare, ut præcellentiam, opulentiam, voluptatem. Si enim Imperator excellit in temporalibus, non debet ea ſpiritualis Pontifex uſurpare, ſed ſubdita illi relinquere, tributum de eis pendere Imperatori & Ducibus, ac Reipublicæ temporali per illa ſervire, quoties fuerint requiſiti.

Quid per ſpiritualia intelligat.

Licet non ſimpliciter dictum fuerit: Subditi eſtote, ſed additum fuit: Propter Deum.

Quid hoc? An iterum conſilium fiet ex Præcepto? an non ſimpliciter perſona loquentis attendenda eſt? an non ſimpliciter ſubditos ſuos Petrus provocavit ad humilitatem? Non ſimpliciter Imperator præcellit in temporalibus? O miſerum & anxium effugium, imò deploranda inſcitia, quæ nondum, quid propter Deum velit, accipit. Petri ſenſus planus eſt, ut ſtatim ſe ipſe exponit, Quia (inquit) ſic eſt voluntas Dei, ideò ſcilicet propter Deum ſubdi debere, non, quia illi mereantur Magiſtratus, ſed quia Deus ita voluit. At Decretator fortè conator hoc verbo, non neceſſariam eſſe ſubjectionem ejuſmodi docere, quaſi Petrus indebitos obſecrarit, meriti videlicet humilitatis cauſa. Væ tibi, qui verbum Dei ſaluberrimum tam audacter corrumpis, miſerrimè Decretator.

Decretaliſta. 1. Pet. 2.

Decretator.

Nec purè ſit ſcriptum, Regi præcellenti, ſed interpoſitum fuit, forſan non ſine cauſa, tanquam.

Tot mendacium eget fucis, ut verum ſaltem videatur, quàm miſerè torquetur hic fugax Autor, ut Dei Præceptum illudat. Si hoc, tanquam, minuit verita-

Mendacium eget multis fucis &c.

veritatem, vel Regis, vel præcepti, cur superius non similiter dixit: Subditi estote tanquam omni humanæ creaturæ? Cur præcipit subdi sine Tanquam? Cur non dixit: Estote tanquam subditi, simulantes subjectionem, sicut ille simulat Regem, tanquam sit Rex? Insulsior est ista glossa, quam ut mereatur refutari. Petrus vult, hoc tanquam rationalem esse conjunctionem, ostendens, quare sit subdendum, Quia, inquit, præcellit, & quia Duces missi sunt ab eo, Hoc est ipsa præcellentia & potestas, quia Deo volente geritur, est causa, quare propter Deum subdi ei debeatis.

Tanquam.

Quod autem sequitur, ad vindictam malorum, laudem verò bonorum intelligendum non est, quod Rex vel Imperator super bonos & malos acceperit gladij potestatem, sed in eos solummodò, qui utentes gladio, eius sunt jurisdictioni commissi. *1. Pet. 2.*

O Necessariam Romanæ Curiæ & Cleri licentiæ impunitissimæ glossam. Hic fanè opus erat oculos intendere, hic ulcus tangebatur, sed frustrà. Iterum, hic cum suo duntaxat prodit, verbum Dei generale torquens in partem populi Christi. Quare & nos eadem absurda, pro verbo Dei, contra unitatem hanc reducamus. E quæramus, An omnes oves Christi sint Petro subditæ? & an ad suos subditos hæc scripserit? & an alii sint subditi Petri & Regis? hæc enim tria, necesse est, confiteatur vera, ut ex prædictis patet.

Quare, si suis subditis hæc scripsit, & hi alii sunt à subditis Imperatoris, gladii potestas, verbo Petri, solum super Clericos, in vindictam malorum, & laudem bonorum valebit, eruntq; exempti omnes & soli Laici, Cur ergò contraria videmus fieri, adeò, ut Clericos tradant seculari foro, non nisi exutos Clericatu? Sin omnes sunt subditi Petro, & ad omnes hæc scripsit, qui sunt oves Christi. Ergò, vel Clerici gladio exempti, non sunt oves Christi, vel hæc depravatio & distinctio verborum Petri, prorsus impia & veritati adversa est.

Denique, hæc glossa ita præstabit, ut jam nulla sit potestas gladii, quandoquidem Pontifici totum orbem subjiciunt, subjecti verò ei, non sunt sub Imperatoris jurisdictione, nisi nova & humanitus instituta jurisdictio, Clericos solos eximat, ac Laicos illic relinquat. Sed hoc non est verbum Petri exponere, qui omnes gladio subjicit, qui sibi subjecti sunt. Ita pugnant leges hominum cum lege Dei. Quare nullus est exemptus à potestate gladii, sive Laicus, sive Clerus, nisi quantum ipsa potestas gladii donavit ac permisit. Sicut olim hæretici tempore Augustini puniebantur potestate gladii, & etiam nunc per ignem. Quod nullo modo liceret fieri, si Ecclesiastica jurisdictio esset juris divini, ea scilicet, qua exempti sunt Clerici à gladii potestate. Et sicut hodie habet clericalis status, melius esset, sublatis exemptionibus, rursum gladio subjici, juxta præceptum Petri & Pauli, omnes Cleros, ut punirentur, tunc Ecclesia melius haberet, timore gladii, peccatis cohercitis, Nunc autem suis legibus impunè aluntur in omne malum.

Hæretici potestate gladij puniti.

Potest autem potestas gladii Clero gratuitò concedere suum rigorem. Verùm si id nollet facere, non posset cogi, nec ullis Pontificum Decretis impediri. Non enim habent potestatem gladii cohercendi, quem Deus dedit solus. Nec verum est, quod in manu Papæ sit jubere gladium exími, vel condi, libera est potestas gladii à Deo collata, sicut & suprà dixit, quod in temporalibus eam habuit Imperator, Ubi in omnibus dicere debuit, Adeò non potuit omninò negare, gladium non esse in sua manu.

Potestas gladij.

Potuisses autem prærogativam Sacerdotij ex eo potius intelligere, quod dictum est, non à quolibet, sed à Deo, non Regi, sed Sacerdoti, non de regia stirpe, sed de sacerdotali prosapia descendenti. De Sacerdotibus videlicet, qui erant in Anatoth, Ecce constitui te super Gentes & Regna, & evellas & dissipes, ædifices & plantes. *Jerem. 1.*

Quid hoc? An non est à Deo dictum, quod Petrus & Paulus dixerunt: Subditi estote? Non est Sacerdotibus dictum, non est omnibus dictum, quando Paulus dicit: Omnis anima?

Quid

Quid si Imperator dicat: Ego duos Apostolos primos pro me habeo, quibus plus credendum est, quam Jeremiæ, eo quod illi veritatem revelatam novi Testamenti, iste more prophetico occultatam locutus est? Ideo nihil probatur contra me. Quid hic dicetur? Sed adde, si hæc vera sunt: Ergo Jeremias est summus Pontifex. Quandoquidem hunc ejus titulum soli Rom. Pontifices arrogant, quod constituti sunt super gentes & regna. *Petrus. Paulus. Jeremias.*

Igitur de Propheta & opere Prophetæ locutus est Deus, nihil de præcellentia sacerdotali. Non est alia præcellentia in Ecclesia, quam verbi ministerium, quod bene salvum manet, si sacerdotes in omnibus temporalibus subjecti sint potestati gladii, sicut fuit in Christo & Apostolis, & primoribus Episcopis. *Præcellentia in Ecclesia.*

Deniq; cur non evellit, dissipat, ædificat, plantat, si hoc ad se pertinere putat? Non sunt dignitatis & præcellentiæ, sed laboris & officii verba, quæ hic ponuntur. Et ubi fuit summus sacerdos in lege, si Jeremias hoc verbo, Sacerdos constituitur super gentes & regna, super quæ ille non erat constitutus. Ubi est & illud quoq;, quod Pontificem in spiritualibus duntaxat præcellere dixit, partitus cum Cæsare imperium, si super gentes & regna constitutus est, ad hunc sensum? *Jeremiæ verba non dignitatis, sed laboris.*

Præterea nosse debueras, quod fecit Deus duo Luminaria magna in firmamento cœli, luminare majus, ut præesset diei, & luminare minus, ut præesset nocti, Utrum magnum, sed alterum majus. Ad firmamentum igitur cœli, id est, universalis Ecclesiæ, fecit Deus duo luminaria magna, id est, instituit duas dignitates, quæ sunt Pontificalis autoritas & regalis potestas; Sed illa quæ præest diebus, id est, spiritualibus, major est, Quæ vero carnalibus, minor. Et quanta est inter solem & lunam, tanta inter Pontifices & Reges differentia agnoscitur. *Duo Luminaria magna in firmamento cœli.*

A quo cognoscitur? à glossa hoc textu dignissima, quæ dicit, Papam quadragesies septies esse majorem Rege, Adeo certi sibi sunt de mensura utriusq; magnitudinis, & Solis & Pontificis. Nisi quod hic magna quæstio oritur. Quomodo in veteri lege reges erant super Pontifices, nisi tunc non fuisse Ecclesiam, id est, firmamentum cœli, credendum sit, quando una Ecclesia Dei est, ab origine mundi ad finem usq;. Sed esto, Ecclesiam Christianam intelligat, Quid dicet? Quis certiores nos faciet, Sol novum an veterem sacerdotem significet? Siquidem allegoria dubia est, & nihil probat, Imo qua ratione compascetur Imperator, si suam potestatem dicat intelligi per Solem majus lumen, ut cui subjecta per Pauli verbum sit omnis anima, quantumlibet spiritualis? *Papa quadragesies septies major Cæsare.*

Quid? quod hac ratione sequitur, Julium, Augustum, & alios gentiles Imperatores fuisse in Ecclesia, quia fuerunt minus lumen Ecclesiæ, à Deo factum? Et quod festivius est, Julius & Augustus erant minus lumen, antequam fieret firmamentum, id est, Ecclesia, imo antequam Christus nasceretur, caput & autor hujus firmamenti, Sed & universalis Ecclesia diu fuit sine isto majori luminari, & etiamnum est in Græcia & India, Illi forte adhuc in tenebris sunt, licet in firmamento cœli sint *Julius. Augustus. Festiva clausa.*

Dolendũ sana istis ludicris & nugis, verba Dei in res (ut putant) tam serias stabiliendas deformare. Facessant larvæ, figura nihil probat. Deinde, allegoria horum verborum est hæc. Sol est Christus. Luna Ecclesia. Cœli Apostoli. Stellæ Sancti. Potestas Imperatoris nihil pertinet ad Ecclesiã, nõ magis quam quæcunq; res mundi. *Sol. Luna. Cœli. Stellæ.*

Nobis autem commissæ sunt oves Christi, in B. Petro, dicente Domino: Pasce oves meas, Non distinguens inter has oves & alias, ut alienum à suo ovili demonstraret, qui Petrum & Successores ipsius, Magistros non recognosceret & Pastores.

Hoc sane necessarium erat addere, quo ambitio aperte ostenderetur. Quis autem hanc glossam accipiet? quo nervo firmabitur? quando dicis, non distinguens inter has & alias. Cujus oves Paulus pascebat & alii Apostoli? suas? Cur non potius dicendum, quod non distinxerit inter Petrum & alios Pastores, cum impossibile fuerit, ab uno Petro pasci omnes. Sin per alium potest pascere, quid refert & oves posse per alium audire? Ubi tunc erunt tam Pastor quam oves? Siccine verbũ Dei licet ludere. *Omnes oves pasci à Petro, impossibile.*

Cur autem, qui hoc verbum, Pasce, ad se solos pertinere putant, non eunt in Turcas? imo cur non in Bohemos saltem? Verum, quid hoc laboro? Cur non pavit hic Paschalis hunc Decretalistam, & suam Curiam, ut verba Christi recte intelligeret, pro animæ cibo, & non tam misere contaminaret? An in Turcia & Bohemia non sunt animæ pascendæ? An solum pastas sibi credit commissas? Cur ergo Petrus non contentus pastis à Christo ovibus, ipse per totum mundum pascendas & docendas quæsivit? Cur, inquam, pascere sibi usurpant, & tamen non faciunt? nisi quod cupiunt nos scire, quid intelligant per verbum, pascere, quoties illi ad se eves pertinere jactant, scilicet dominari, in ocio tondere oves, meraq; tyrannide in Ecclesia prævalere.

Pascere.

Error itaq; est, alienum esse ab ovili Christi, qui Petrum & Successores ipsius non recognoscit Pastores & Magistros. Primum, quod ipsi nec pascunt, nec regunt, Alioqui jam omnes Christiani essent alieni à Christo, quod nullus eorum videat, etiam si quam maxime velit Pastores & Magistros Romanos Pontifices. Vident autem eos, & recognoscunt dominantes & pompantes, & tamen hac recognitione non magis sunt de ovili Christi, sed pene ejiciuntur per vim, tam efficacia sunt eorum scandala. Deinde, quia satis est, Paulum, imo quemvis sacerdotem recognoscere Pastorem & Magistrum, ubi ubi fuerit, Hic enim pascit & regit, Illi vero pastas solum tondent & mactant. Sed satis hæc, ne videar studio reprehendendi hæc moliri, cum aliud non quæram, quam ut illis os obstruam, qui nobis Scripturarum intellectum liberrimum à Christo datum, captivare audent in sensum & verbum hominum Pontificum, Volentes de verbis Dei judicare secundum verbum hominum, Cum contra verba hominum judicanda sint secundum verbum Dei, quod judicat omnia.

Ad tertium, ad Rationes.

UBI illud primum tractandum, Quod Decreta, quibus primatus Ecclesiæ Romanæ probari à me dicitur, dixi intra quadringentos annos nata, & contra hoc esse Historias mille & centum annorum.

Primo, sciebam hæc offensura, & manifestissime omnium falsa videri omnibus. Certum est enim, esse Decretis Romanorum Pontificum, ante mille annos certatum pro hoc primatu.

Ego autem hoc spectavi, quod Romana Ecclesia nunquam fuit, nec est, nec erit unquam super omnes totius orbis Ecclesias, licet super plurimas sit. Nec enim fuit unquam super Græciæ, Aphricæ, Asiæ Ecclesias, nec eorum Episcopos confirmavit, sicut modò nostros confirmat, ut satis probant historiæ. Deinde sunt sine dubio Christiani in oriente, cum Christi regnum sit orbis terrarum, juxta Psal.2. & tamen Episcopi eorum non instituuntur, non confirmantur è Roma, nec est necessarium. *Psal. 2.*

Romana Ecclesia non est superior aliis.

Deinde ab hoc tempore cœperunt multiplicari leges & jura. Nam Gregorius IX. Bonifacius VIII. Clemens V. nisi consarcinassent, & alias recisas, alias additas Epistolas, scholis legendas ac docendas tradidissent, sine dubio, tot mariæ glossarum, & infelicissimum Juris studium non essent. Delituissent autem tam Decreta, quam Decretales magno Ecclesiæ lucro, & Evangelii commodo, intra arcas Romani Pontificis. Nunc autem quæ sit facies Ecclesiæ vigore istarum legum, plus satis videmus. Nec hoc satis, indies augescunt ejusmodi libri, & tamen nihil faciunt, nisi quod plures animabus laqueos ponunt. Inde dispensationum, confessionalium, indultorum, exemptionum turpissimè nundinæ. Inde Episcopatuum, sacerdotiorum, officiorum, palliorum, annatarum rapinæ, & venditiones impudentissimæ. Inde censuræ, minæ, fulmina, vis, fraus, dolus, & infinita monstra. Quorum nullum, aut saltem rarum esset, si Epistolæ ejusmodi, sicut oportuit, intra annales & regestas mansissent sepositæ, & Evangelio in publico locum reliquissent.

Quo tempore cœperint multiplicari leges & jura Rom. Pontif.

Quæ monstra nata ex Rom. legibus.

Proinde

Proinde traditiones Romanas nunquam ita sensit mundus, ut in annis istis quadringentis. Ideo totum eorum pondus, & omnem vim Gregorio IX. tribuendum existimo, per quem velut natæ sunt & ortæ. Ab hoc enim usus eorum robur accepit, & invaluit, ut legibus istis & traditionibus ita sint omnium officia, statuta Ecclesiæ, ordines, in unum chaos confusa, intra istos quadringentos annos, ut Babylone ipsa confusior sit hodierna Ecclesia. Nemo in suo ordine incedit, quilibet sibi ex Urbe legem emit, qua vivat, Ille exemptus, iste privilegiatus, iste familiaris, iste officialis, iste nescio, quo titulo, omnes libertatem quidlibet essendi, faciendi, audendi habent per has Romanas leges. *Gregorius IX. Hodierna Ecclesia, confusior ipsa Babylone.*

Nec Romæ aliud curatur, quam ut hac Ecclesiæ summa calamitate roboretur potestas & dominatio sui in omni individuo suo sola. Et hunc Ecclesiæ occasum, si quando gemimus, si dolemus, si querulamur, Hæretici sumus, irreverentes in Romanam Ecclesiam sumus, scandalosi, seditiosi, procaces sumus. Quia videlicet querulari non possumus, nisi Romani Pontificis, tum jura, tum potestatem, imo tantas injurias populi Dei simul tangamus. Nam hic fons est, aut servandæ aut perdendæ Ecclesiæ. Cum autem hodie omnia sint in Urbe inquinatissima & corruptissima & agentibus impiissimis adulatoribus, de ipsis nihil liceat vel mutire, nisi quod portenta ista laudet, justificet, glorificet. Quid mirum, si sub venerabili Romanæ Ecclesiæ nomine, tot mala inundaverint in omnem Ecclesiam pleno impetu, & præcipiti, cui nemo resistere possit, gurgite. *In Urbe omnia corruptissima.*

Deniq; eodem devenit legum Romanarum studium, & Evangelii neglectus, ut necesse habuerint, statuere in Concilio novissimo, Animam hominis esse immortalem. Quid, putas, hoc decretum indicat? *Decretum de immortalitate animæ*

Itaq; unusquisq; in suo sensu abundet, mihi Decretorum autores sunt, Gregorius IX. Bonifacius VIII. Clemens V. & Extravagantium Pontifices. Quod his agentibus, in publicum sparsa & præcepta sunt, & omnia stabilita. Quæ si instar Epistolarum Gregorii, Augustini, Hieronymi, Bernhardi, & aliorum, vel in Bibliothecis, vel arcis, pro cujusq; arbitrio consulenda, citra ullum præceptum, relicta fuissent, felicior esset Ecclesia. Nunc vero, quando summis articulis fidei æquantur, ab adulatoribus autem & præferantur, fructum illarum habemus, ordinis Ecclesiastici confusionem, conscientiarum horrendas carnificinas, Evangelii ignorantiam, scelerum impunitissimam licentiam, adulatorum Romanensium odiosissimam tyrannidem, donec id meruerint, ut sub vasto cœlo non sit nomen odiosius & graveolentius nomine Romanæ Curiæ. *Decreta Pontificiâ summis articulis fidei non solùm æquata, sed prælata Ecclesiæ statum perdiderunt.*

Ex his credo intelligi, me non fuisse tam crassæ ignorantiæ, ut nescirem longe ante quadringentos annos Decreta Romani Pontificis nata. Alioqui quomodo certos quadringentos annos, & non plus aut minus potuissem recitare? quomodo judicare quod essent frigidissima? quomodo historias allegare? quomodo textum Scripturæ contrarium asserere? nisi diligentissime omnia pervidissem & contulissem? Ex his inditiis volui nasuto Lectori satisfactum, ut me non sine causa sic posuisse cognosceret, nec ignorantia, sed de industria sic locutum fuisse, Simul, ut insidiosæ & adulatoriæ propositioni Eccii per omnia par referrem.

Qui cum adstruxisset, ante tempora Sylvestri, Romanam Ecclesiam fuisse aliis superiorem, & ego persuasissimum haberem, Eccium non esse tam impudentem, ut publice mentiretur, nec tam ignarum Historiarum, ut hæc vera crederet, insidias suspicatus sum, ut qui morem Sophistarum & lubricitates istorum Protheorum probe callerem. Qui si volent, falsum faciant verum, & verum mutent in falsum, cum interim in aliis eum loquendi rigorem exigant, ut nec verba Dei tuta coram eis sint. Proinde, volui animosiorem, ac ante diem triumphabundum reddere, sicut ipse me formidabundum nisus est facere.

Cum ergo mihi satis esse potuerit, quod Scripturæ S. autoritas mecũ est, qua probatur, Primatus ecclesiasticus jure divino nullus esse, Tamen, ne solus & solas Scripturas jactare videar, jam & aliorum sententias audiamus cum Rationibus.

Hieronymus ad Evagrium.

Primus est D. Hieronymus in Epistola ad Evagrium, sic scribens: Legimus in Isaia: Fatuus fatua loquitur. Audio quendam in tantam erupisse vecordiam, ut Diaconos Presbyteris anteferat. Nam cum Apostolus perspicue doceat, eosdem esse Presbyteros, quos Episcopos, quid patitur mensarum & viduarum minister, ut super eos tumidus se efferat, ad quorum preces corpus & sanguis Christi conficitur? Quæris autoritatem? Audi testimonium, Paulus & Timothæus servi Jesu Christi, omnibus Sanctis, qui sunt Philippis cum Episcopis & Diaconis. *Philip. 1.*

Vis & aliud Exemplum? In Act. Apostolorum, ad unius Ecclesiæ sacerdotes *Actor. 20.* ita Paulus loquitur: Attendite vobis & universo gregi, in quo Spiritus sanctus posuit Episcopos, ut regatis Ecclesiam Dei, quam acquisivit sanguine suo. Ac ne *Tit. 1.* quis contentiose in una Ecclesia plures fuisse Episcopos contendat, audiat aliud testimonium, in quo manifestissime comprobatur, eundem esse Episcopum atq; Presbyterum: Propter hoc reliqui te Cretæ, ut quæ deerant, corrigeres, & constitueres Episcopos per civitates, sicut tibi mandavi, Si quis est sine crimine, unius uxoris vir, filios habens fideles, non in accusatione luxuriæ, aut non subditos. Oportet enim Episcopum sine crimine esse, sicut Dei dispensatorem. Et ad Timoth. *1. Tim. 4.* Noli negligere gratiam, quæ data est tibi per prophetiam, & per impositionem manuum Presbyteri. Sed & Petrus 1. Pet. 5. Presbyteros, qui in vobis sunt, precor *1. Petr. 5.* ego Conpresbyter & testis passionum Christi, & futuræ, quæ revelanda est, gloriæ particeps, Regite gregem Christi, & inspicite non ex necessitate, sed voluntaте, juxta Deum. Quod quidem græce significantius dicitur ἐπισκοποῦντες, unde & nomen Episcopi tractum est.

Idem Episcopus qui Presbyter.

Petrus Conpresbyter, &c.

Parva tibi videntur tantorum testimonia virorum? Clangat tuba evangelica, filius tonitrui, quem Jesus plurimum amavit, qui de pectore Salvatoris, doctrinarum fluenta potavit. Presbyter electæ Dominæ & filius ejus, quos ego diligo in veritate. Et alia Epistola, Presbyter Gajo charissimo, quem ego in veritate diligo.

Johannes Presbyter.

Quod autem postea unus electus est, qui cæteris præponeretur, in remedium schismatis factum est, ne unusquisque ad se trahens, Ecclesiam Christi rumperet. Nam & Alexandriæ à Marco Evangelista, usque ad Heraclam & Dionysium Episcopos, Presbyteri semper ex se unum eligebant, & in excelsiore gradu collocabant, quem Episcopum nominabant. Quomodo si exercitus sibi Imperatorem faciat, Diaconi autem eligant de se quem industrium noverint, & Archidiaconum nuncupent. Quid enim facit, excepta ordinatione Episcopus, quod Presbyter non facit? Nec altera Romanæ urbis Ecclesia, altera totius orbis existimanda est. Et Galliæ & Britanniæ, Nam & Aphrica, & Persis & Oriens, & India, & omnes barbaræ Nationes unum Christum adorant, unam observant regulam veritatis. Si autem autoritas quæritur, Orbis major est urbe, Ubicunq; Episcopus fuerit, sive Romæ, sive Eugubii, sive Constantinopoli, sive Regii, sive Alexandriæ, sive Thanis, ejusdem meriti est, & ejusdem sacerdotii, potentia divitiarum, & humilitatis, paupertatis, vel sublimiorem vel inferiorem facit. Cæterum omnes Apostolorum successores sunt. Hæc D. Hieronymus.

Episcopus electus.

Non alia urbis alia orbis Ecclesia.

Nihil de mutatione temporum loquor, nihil de jure positivo. Hoc contendo, Si unus Episcopus jure divino cæteris præfertur, manifeste hic Hieronymus hæresim docet, non solum ipse (nam ei non crederem) sed Petrus Paulus, Johannes, Lucas, quos inducit irrefragabiles autores. Quis, quæso, his resistet? Cur adulator negat Romanum Pontificem cæteris esse Coëpiscopum, cum primus Petrus se Conpresbyterum appellet? Si successores sunt Petri, quid erubescunt titulum *1. Pet. 5.* sui prædecessoris? Si nomen superbissimum, sanctissimi, summi, maximi Pontificis hæreditant ex recentioribus, Cur non nomen Compresbyteri & Coëpiscopi à primo? Obsecro, an Petrus, Paulus, Johannes, Lucas, & omnes Apostoli ignoraverunt, quid verbum Christi sibi voluerit: Tu es Petrus, & : Tibi dabo claves, & : Pasce oves meas, quod non exinde Petro primatum divinitus datum observarunt.

...erubescunt titulum Petri prædecessoris.

Si

Si me omnino hæreticum clamant, qui omnia quæ volunt, tribuo Romano Pontifici, solùm ne autoritate Scripturæ, id est, mendaciter facere cogar, pareant S. Hieronymo tantis autoribus munito. Proclamat ille longe impudentius, Episcopos, potentia divitiarum & humilitate paupertatis invicem esse, vel sublimiores vel inferiores. Ego consensu fidelium & decretis hominum id adstruo. Cur non hunc irreverentem, blasphemum, seditiosum, bis septies comburunt hæreticæ pravitatis pravissimi Inquisitores? Sinant me cum Hieronymo interim sapere, Sinant cum Paulo, Petro, Johanne, Luca sentire. Si hoc non est satis, age, comburant sua Decreta primum. Nam hæc Epistola recitatur in Decretis, dist. 93. cap. legimus, legitur, auditur, docetur, approbatur, hæc ab universis in Ecclesia Romana. Cur ego unus prohibeor dicere & sentire, quod ipsimet omnes dicunt, sentiunt, jubentq; sentire?

Hieronymus non modo Episcopos æquat inter se, sed & Presbyteros Episcopis comparat, alterum ætatis, alterum officii nomen esse pronuncians. Ego longe reverentius locutus, nihil peto, nisi ut contra hanc veritatem non cogar Scripturas, & verbum Dei illudere. Sit Romanus Pontifex quidquid voluerit, Modo autoritate Scripturæ id non adstruant, sed & Scripturas eorum sensui aptari patiar, Modo ne hunc esse germanum & solum sensum contendant. Sat ergo est, quod frigidissimis Decretis primatus asseritur, qui ferventissimis Dei verbis negatur. Sed audiamus iterum eundem, in commentario super Epistolam ad Titum. *Hieronymus Presbyteros Episcopis comparat.*

D. Hieronymus in commentariis Epistolæ ad Titum.

IDEM est ergo Presbyter qui Episcopus, & antequam Diaboli instinctu, studia in religione fierent, & diceretur in populis: Ego sum Pauli, ego Apollo, ego autem Cephe, communi Presbyterorum consilio Ecclesiæ gubernabantur. Postquam vero unusquisque eos, quos baptisarat, suos esse putabat, non Christi, in toto orbe decretum est, ut unus de Presbyteris electus superponeretur, ad quem omnis Ecclesiæ cura pertineret, & schismatum semina tollerentur. Putat aliquis, non scripturarum, sed nostram esse sententiam, Episcopum & Presbyterum unū esse, & aliud ætatis, & aliud esse nomen officii, relegat Apostoli ad Philippenses verba, & cætera, quæ supra in Epistola ad Evagrium induxit. Et in fine. Sicut ergo Presbyteri sciunt se ex Ecclesiæ consuetudine, ei qui sibi præpositus fuerit, esse subjectos, Ita Episcopi noverint se magis consuetudine, quam dispensationis divinæ veritate Presbyteris esse majores; & in communi debere Ecclesiam regere. *Philip 1.* *Presbyter ætatis, Episcopus officii nomen est.*

Vide ergo, an Propositio mea male vel bene dixerit, Esse contra Scripturarum textum, Romanam Ecclesiam esse aliis superiorem, cum etiam sit contra ipsa Decreta. Nam & hæc B. Hieronymi verba recitantur distin. 95. c. Olim. Atq; si non tibi approbarentur, tamen quia solidis pugnant divinæ Scripturæ armis, etiamsi totus mundus & angelus de cœlo contradixerint, nihil dixerint. Atq; ita satis puto & probatam nostram Propositionem, & dissoluta omnia argumenta, quæ vel fingi contraria possunt. Stat sententia, non dispensationis divinæ veritate, sed Ecclesiæ consuetudine, Episcopos esse majores Presbyteris. *Galat. 1.*

ADDO tertium Decretum eadem distin. 95. c. Episcopus, Episcopus in quolibet loco sedens, stare Presbyterum non patiatur. Et iterum alio c. Episcopus, Episcopus in Ecclesia in consessu Presbyterorum sublimior sedeat, intra domum vero collegam Presbyterorum se esse cognoscat. Hæc ibidem esse Decreta Concilii Carthaginensis quarti dicuntur, Quæ certe hæretica sunt, scandalosa & seditiosa (ut vocant) si Episcopi jure divino Presbyteris sublimiores sunt, quos esse collegas Episcoporum statuunt, multo magis, si unus Episcopus cæteris sublimior est. Deleant ergo primum sua Decreta, quæ nos cogunt discere, ut quid damnant in nobis, quod ipsi nos docent.

Patet itaq; re ipsa æquales Episcopos inter se & Presbyteros, solo usu & Ecclesiæ causa, alium alii præferendum. Ex quo ulterius sequitur, Si primatus Romani

Pontificis vergere incipiat in Ecclesiæ detrimentum, omnino tollendus est de Ecclesia, quia humana jura & consuetudines pro Ecclesia servire debent, non contra Ecclesiam militare. Quod si non fiat, jam coram Deo, traditio hominum irrita facit mandata Dei. Quare vide, quam tenui pendeat filo, Romanorum adulatorum tyrannis, quæ seipsam autoritate divina conata stabilire, seipsam penitus ea ratione subvertit.

Cyprianus. Huc & Cyprianum voco, quem & B. Augustinus allegat lib. 2. c. 2. de Baptismo, dicentem: Neq; enim quisquam nostrum Episcopum se esse Episcoporum constituit, aut tyrannico terrore ad obsequendi necessitatem Collegas suos adigit. Quando habet omnis Episcopus pro licentia libertatis & potestatis suæ arbitrium proprium, tanquam ab alio judicari non possit, quomodo nec ipse potest alterum judicare, sed expectemus universi judicium Domini nostri Jesu Christi. Hic gloriosus Martyr palam confitetur tyrannidem esse, ab uno Episcopo alios cogi ad obedientiam. At hanc tyrannidem, velut justiciam, pene omnes Decretalium syllabæ, & statuunt & servant, tanquam divinam autoritatem. Deinde mirum est, quod B. Augustinus non redarguit Cyprianum à se allegatum, si sensit eum contra jus divinum loqui, sed potius cum eo sensit, omnes scilicet esse Episcopos æquales.

Omnes Christiani æquales.

SED VIDEAMUS ET ALIA.

Idem Cyprianus libro Epistolarum primo, Epistola quarta, ad Fœlicem Presbyterum, probaturus divinis testimoniis, quod in potestate non Episcoporum, sed plebis, maximè sit eligere aut recusare Episcopos, dicit, Propter quod plebs obsequens dominicis præceptis, & Deum metuens, à peccatore Præposito separare se debet, nec se ad sacrilegi Sacerdotis sacrificia miscere, quando ipsa maxime habeat potestatem, vel eligendi dignos sacerdotes, vel indignos recusandi. Quod & ipsum videmus de divina autoritate descendere, ut sacerdos plebe præsente, sub omnium oculis deligatur, & dignus atq; idoneus, publico judicio ac testimonio comprobetur, sicut in Numeris Mosi præcepit Dominus, dicens: Prænende Aaron fratrem tuum & Eleazarum filium ejus, & impones eos in montem coram omni Synagoga, & exue Aaron stolam ejus, & indue Eleazarum filium ejus, & Aaron appositus moriatur illic. Coram omni Synagoga jubet Deus constitui sacerdotem, id est, instruit & ostendit ordinationes sacerdotales, non nisi sub populi assistentis conscientia fieri oportere, ut plebe præsente, vel detegantur malorum crimina, vel bonorum merita prædicentur, Et sit ordinatio justa & legitima, quæ omnium suffragio & judicio fuerit examinata.

Plebs habet potestatem eligendi aut recusandi Episcopos.

Ritus eligendi Episcopos. Quod postea secundum divina magisteria observatur in Act. Apostolorum, Quando de ordinando in locum Judæ Episcopo, Petrus ad plebem loquitur: Surrexit, inquit, Petrus in medio discipulorum, Fuit autem turba in uno, Nec hoc in Episcoporum tantum & Sacerdotum, sed in Diaconorum ordinatione observasse Apostolos animadvertimus, de quo & ipso in Act. Apostolorum scriptum est, Et convocaverunt, inquit, illi duodecim, totam plebem discipulorum, & dixerunt eis: Quod utiq; idcirco tam diligenter & caute convocata plebe tota gerebatur, ne quis ad altaris ministerium, vel ad sacerdotalem locum indignus obreperet. *Actor. 1.* *Actor. 6.*

Propter quod diligenter & divina traditione & apostolica observatione servandum est & tenendum, quod apud nos quoq; & fere per provincias universas tenetur, ut ad ordinationes rite celebrandas, ad eam plebem, cui Præpositus ordinatur, Episcopi ejusdem Provinciæ propinqui quiq; conveniant, & Episcopus deligatur plebe præsente, quæ singulorum vitam plenissime novit. Quod & apud vos factum videmus, in Sabini nostri Collegæ ordinatione, ut de universæ fraternitatis suffragio, & de Episcoporum, qui in præsentiam convenerant, qui de eo ad vos literas fecerant, judicio, Episcopatus ei deferretur, & manus ei in locum Basilidis imponeretur.

Hunc

Suffragio populi, & judicio propinquorum Episcoporum, Episcopus eligebatur.

Hunc ritum & per multas alias Epistolas idem Cyprianus commemorat, semper suffragium populi, & judicium propinquorum Episcoporum ita allegans, ut hanc ex Deo ordinationem esse cum fiducia pronunciet.

Qui ritus, quid sit ad eum, qui hodie ex Urbe petitur, in quo non modo exclusus est populus, sed nec sacerdotum electio satis est, aliis relinquo. Nec referre est necesse, quanto felicius hodie is ritus divinus servaretur, præsertim, tot sacerdotibus malis regnantibus, & invito populo impositis, Nam videmus per Romanam Curiam, per gratias suas expectativas, passim in mundum etiam intrudi sacerdotes. Transeant hæc. Hoc queror, quod hunc ritum sacratissimum & vetustum, jurique divino per omnia conformem, hi nostri hæreticum & damnatum haberi volunt, præ ritu suo recentiore, cum certum omnibus sit, S. Nicolaum S. Martinum, S. Augustinum, S. Ambrosium, omnesque priscos Patres eo modo fuisse ordinatos. Sit itaque ritus hodiernus, qualis esse potest, modo Romanum Pontificem non jure divino id posse putemus, ne tot seculorum Sanctos & Martyres contra jus divinum egisse damnemus.

Gregorius I.

GREGORIUS I. lib. 4. Registro. Epistol. 32. licet per autoritates illas: Pasce oves meas, &: Tu es Petrus, &c. Petro Apostolorum Principi totius Ecclesiæ curam à Domino commissam dicat: tamen in hac cura nullum Episcopum ei successorem patitur, Sed nec Petrum Apostolum universalem appellari dicit, scribens ita Mauricio Augusto de Johanne Constantinopolitano. Cura totius Ecclesiæ & principatus Petro committitur, & tamen universalis Apostolus non vocatur. Et vir sanctissimus consacerdos meus, vocari universalis Episcopus conatur. Exclamare compellor, ô tempora, ô mores. Et infra: Si nomen illud in Ecclesia sibi quisquam arripit. Universa ergo Ecclesia (quod absit) à statu suo corruit, quando is, qui appellatur universalis, cadit. Sed absit à cordibus Christianorum nomen istud blasphemiæ, in quo omnium sacerdotum honor adimitur, dum ab uno sibi dementer arrogatur.

Universalis Episcopus.

Ecce habes, quod blasphemiæ nomen sit, universalis Episcopus. Quid putas, de nomine summi, maximi, sanctissimi dixisset.

Chalcedonensis Synodus.

Sequitur: Certe pro B. Petri Apostolorum Principis honore, per venerandam Chalcedonensem Synodum, Romano Pontifici oblatum est, sed nullus eorum unquam hoc singularitatis vocabulum assumpsit, nec uti consensit, ne dum privatum aliquid daretur uni, honore debito privarentur sacerdotes universi.

Servus servorum.

Perspicuum est, hunc Gregorium, qui se cunctorum sacerdotum servum potius quam Dominum vocat, & servum servorum Dei non credidisse solum Romanum Pontificem Petri successorem esse, ut qui abhorreat princeps sacerdotum & Episcoporum dici, cum illum principem Apostolorum dicat.

Idem in sequenti Epistola ad Constantiam, eundem Johannem Lucifero comparat, dicens: Quia illum videlicet imitatur, qui spretis sociali gaudio Angelorum legionibus, ad culmen conatus est singularitatis erumpere.

Gregorius Romanus Pontifex.

Idem Epist. 36. ad Eulogium Alexandrinum & Anastasium Antiochenum Episcopos, Sicut novit veneranda sanctitas vestra, per sanctam Chalcedonensem Synodum, Pontifici sedis Apostolicæ (cui Deo disponente deservio) hoc universitatis nomen oblatum est. Sed nullus unquam prædecessorum meorum hoc tam prophano vocabulo uti consensit. Quia videlicet, si unus Patriarcha universalis dicitur, Patriarcharum nomen cæteris derogatur. Sed absit hoc à Christiana mente, id sibi velle quempiam arripere, unde fratrum suorum honorem imminuere, ex quantulacunque parte videatur. Sed nonne, si jus divinum est primatus Papæ, tam ipsi Pontifices Romani hæretici fuerunt, quam Concilium. Illi, quod jus divinum nô adsumpserunt, sed conculcaverunt, Hoc, quod obtulit, quæ non erant sui juris offerre.

Et infra de eodem, Universa tentat sibi adscribere, & omnia membra, quæ soli uni Capiti cohærent (videlicet Christo) per elationem pompatici sermonis,

ejusdem Christi sibi studet subjugare. Obsecro, quid mereretur, qui hodie sic loqueretur? hic Gregorius Romanus Pontifex persequitur tanquam prophanum, quod nostri statuunt, quasi sit jus divinum.

Ego sum Pauli, &c. Et Epist. 38. ad ipsummet Johannem Episcopum prædicta iterans, & copiosius explicans dicit: Certe Paulus Apostolus cum audiret quosdam dicere, Ego sum Pauli, ego Apollo, ego vero Cephæ hanc dilacerationem corporis dominici, per quam membra ejus aliis se capitibus quodammodo sociabant, vehementissime perhorrescens exclamavit & dixit: Nunquid Paulus pro vobis crucifixus est? aut in Pauli nomine baptizati estis? Si ergo ille membra dominici corporis certis extra Christum, quasi capitibus & ipsis quidem Apostolis subjici particulariter evitavit: Tu, quid Christo universalis sanctæ Ecclesiæ capiti in extremi judicii es dicturus examine, qui cuncta ejus membra tibimet conaris Universalis appellatione supponere? At nonne & hoc summo impetu faciunt, & conantur, ô Gregori, tui successores?

Et infra, certe Petrus Apostolus primum membrum S. & universalis Ecclesiæ est, Paulus, Andreas, Johannes quid aliud, quam singularium sunt plebium capita, & tamen sub uno capite omnes sunt membra Ecclesiæ. Sed hæc satis.

AUDIAMUS jam ipsum caput omnium, Quid super hujus Monarchiæ statu definierit. Nam hic præscius futurorũ, quæstionem hanc primus omnium, & debita opera, dissolvit, & tot adhuc seculis super ea certatur, quasi verba Christi fumus sint, & inanis fabula.

Reges gentium dominantur eis. Dicitur itaq; Luc. 22. Facta est autem contentio, quis eorum videretur esse major, Dixit autem eis: Reges gentium dominantur eis, & qui potestatem habent super eas, benefici vocantur, vos autem non sic, Sed qui major est vestrum, fiat sicut minor. Et qui præcessor est, sicut ministrator. Et exemplum suum subjungit. Nam quis major est, qui recumbit, an qui ministrat? Nonne qui recumbit? Ego autem in medio vestrum sum, sicut qui ministrat. *Luc. 22.*

Reges gentium. Vides, quod Christus aperte pronunciat esse Reges gentium, non Pontifices, qui volunt esse majores. Et potestatem illam mundanam (id est, sine verbo & dilectione) prorsus damnat. Verum ego credo, quandoquidem Ecclesiam necesse fuit semper à gentibus opprimi, ut Ezech. 4. dicit: In medio gentium posui eam. *Ezech. 4.* Et Psal. 110. Dominare in medio inimicorum tuorum. Ideo quando desunt gentes *Psal. 110.* aliæ, ut Scriptura impleatur, in Ecclesia Reges gentiles fieri oportuisse, & potestate dominante super Ecclesia tyrannisare, diligendi & docendi officio, ad alios translato. Item, Marc. 10. Ubi filii Zebedæi ad potestatem aspirarunt, ut unus ad dexteram & alius ad sinistram sederet, acceperunt sane responsum dignum, scilicet, ut calicem biberent, nec tamen certi, ubi sessuri essent. Hanc ambitionis infirmitatem, quid mirum est in Pontificibus quoq; Romanis fuisse, quantumlibet sanctis, etiam Martyribus, quando in Apostolis eam Christus pertulit? Denique cum illi duo Apostoli hac arrogantia cæteris indignationem commovissent, & iterum oriretur contentio de majoritate. Jesus convocans eos, dixit eis: Scitis, quia hi qui videntur gentibus principari, dominantur eis, & principes eorum habent potestatem eorum. Non autem ita est in vobis, sed quicunq; voluerit fieri major, erit vester minister, Et quicunq; voluerit in vobis primus esse, erit omnium servus (iterum exemplum sui addit) Nam & filius hominis non venit, ut ministraretur ei, sed ut ministraret, & animam suam daret redemptionem pro multis. Quis autem non videat, quod hoc ministerium nec Pontifices, nec eorum adulatores quærunt, sed potestatem solam? Quia Christum ministratorem atduũ est imitari.

Filii Zebedæi, Marc. 10.

Ambitionis infirmitatem pertulit Christus in Apostolis.

Primus in regno cælorum fit omniũ notissimus. Item ejusdem 9. Et venerunt Capernaum, qui cum domi essent, interrogabat eos: Quid in via tractabatis? At illi tacebant, Siquidem in via inter se disputaverant, quis eorum major esset. Et residens, vocavit duodecim, & ait illis: Si quis vult primus esse, erit omnium novissimus & omnium minister. Et accipiens puerum,

rum, statuit eum in medio eorum, quem cum complexus esset, ait illis: Quisquis unum receperit in nomine meo, me recipit.

Luc 9. Eadem Lucas 9. Intravit autem cogitatio in eos, quis eorum major esset. At Jesus videns cogitationes cordis illorum, apprehendit puerum, & statuit illum secus se, & ait illis: Quicunq; susceperit puerum istum in nomine meo, me recipit, & quicunq; me receperit, recipit eum, qui me misit. Nam qui minor est inter vos

Matth. 18. omnes, hic major est. Item Matth. 18. In illa hora accesserunt ad Jesum discipuli, dicentes: Quis, putas, major est in regno cœlorum? Et advocans Jesus parvulum, statuit eum in medio eorum, & dixit: Quicunq; humiliaverit se, sicut parvulus iste, hic major est in regno cœlorum.

Nunc vide, quantis verbis, quot Exemplis, quanta diligentia Christus prævenerit & prohibuerit ambitionem illam, quam tanto tumore jactant Decreta & Decretales, acita repetunt & inculcant, ac si hoc sit pascere populum Christi, quod est potestatem jactare & ambire. Non ergo potestas, sed servitus imponitur Episcopis. Quis autem non libens patietur eos servire, si vellent. *Non potestas, sed servitus imponitur Episcopis.*

Unde meo judicio, sicut Apostoli usq; ad finem vitæ Christi, contenderunt, nec tot Exemplis & verbis Christi ab humana ista affectione temperarunt, & tamen nullum permisit obtinere primatum, donec omnes dispersi eum relinquerent, Ita in Ecclesia tot jam seculis contenditur de primatu prohibito, nec auditur Christus interim tot vocibus resistens, nec ulli obtinere permittens, donec forte & ipsi adveniente Antichristo, dispergantur, & Christum negent.

Nam Apostoli primum hæc pulchre servabant, quando Jacobum minorem Episcopum Hierosolymis constituerunt, & Petrus, Jacobus ac Johannes à se, suos primatus rejecerunt. Post illos autem mox tam Christi quam Apostolorum exemplo neglecto, sine fine contendunt, non pro verbo, quo plus doceant, sed quo latius mandare, ligare, solvere & lucrari queant, sic enim & nos infirmitates Pontificum, non sine multis scandalis ferre cogimur, propter Christum. Si enim juris divini erat primatus Petri, impiissime fecit una cum Johanne & Jacobo, quod minorem Jacobum sibi Episcopum prætulerunt in Ecclesia Hierosolymitana, cujus

Galat. 2. omnes erant membra, unde & Paulus Galat. 2. Jacobum præfert Petro, in censendis columnis Ecclesiæ.

Nunc ex Historiis & Rationibus.

PRIMA est ipsa Act. Apostolorum, ubi Petrus æqualis scribitur cæteris Apostolis, deniq; sui sermonis c. 15. confirmationem à loco accepit. Deinde nullum Apostolorum ipse ordinavit, nec ullus sub ipso fuit. Quomodo ergo successor Petri omnium Apostolorum successores sub se habere potest, Quid, quæso, ad hæc dici ab ullo potest? Item Matthiam nec ipse nec omnes simul ausi sunt in Apostolum ordinare, sed ex Deo postularunt tantum. Quod est evidentissimum argumentum, nullum Apostolorum alteri fuisse prælatum, sed à solo Deo, quemlibet cæteris æqualiter vocatum & institutum. *1. Apostoli omnes æqualiter vocati & instituti Actor. 15.*

Secunda, Galat. 2. Antiochiæ Petrus à Paulo reprehendebatur, in quo patet, Romanum Pontificem subesse cuilibet melius sentienti. Nec ideo verum esse, aut bonum, quia ipse sic dicit aut facit, sed rationem reddere tenetur, imo non semper potest reddere, sed aliquando cum Petro errat. *2. Petrus à Paulo reprehensus Galat. 2.*

Tertia, Ecclesiastica historia lib. 5. Victor I. Romanus Pontifex Asiæ Episcopos voluit excommunicare, Redargutus autem est non à Paulo, sed ab Irenæo Lugdunensi, & cohercitus etiam à cæteris omnibus, monitus & jussus pacem habere, & Ecclesiam non conturbare, quibus, sicut decuit, cessit. Item ibidem, Anicetus quoq; cessit Polycarpo, Smyrneo Episcopo, nec eum cogere potuit, in sua Decreta. Item historia tripart. lib. 4. Julius primus conatus prohibere, ne citra suam autoritatem Concilium cogerent orientales Episcopi, inaniter egit, quia nihil illi hoc curarunt & acutissime ei rescripserunt. *3. Victor I. Rom. Pon. Irenæus Episcopus Lugdunensis. Anicetus. Polycarpus.*

Quar-

4. *Platina in Benedicto.* Quarta, Romanum Pontificem esse omnibus superiorem humano decreto sancitum est, nempe Constantini IIII. Græcorum Imperatoris, ut scribit Platina in Benedicto 2. nec sic tamen observatum Episcopis aliis.

5. Quinta, Nunquid Cyprianum & Augustinum, aliosq; Affricæ Episcopos confirmavit Papa, qui tamen de latina Ecclesia erant? Nunquid eorum Concilia impedivit? aut conciliabula fuerunt, quia sine Romani pontificis autoritate gesta sunt, ut in eorum libris clare habetur.

6. Sexta, Quando Alexandrinum, Antiochenum, Hierosolymitanum, & alios Ægypti, Arabiæ, Syriæ, Asiæ, totiusq; Orientis Episcopos instituit? Hi omnes ergo hæretici fuerunt? Absit.

7. *Regnum Christi.* Septima, Nec hodie sub Romano Pontifice sunt, qui in Perside, India, Schytia, totoq; Oriente sunt. An putas nullos ibi esse Christianos? & regnum Christi in Romam coactum, cujus sunt omnes fines terræ? Psal. 2. & 22. An non sunt Episcopi, quia non induunt vestes, non habent palatia, equos, aliasq; pompas Romanas? Sufficit, quod verbum Dei docent, quod diligunt ac pascunt. Quia sic nec Apostolos confiteberis Episcopos fuisse, si faciem rerum, non res ipsas contemplari cœperis. Imo eo meliores Episcopi, quo à larvis facierum remotiores, & eo minus Episcopi, quo propiores.

8. *Achatius. Liberius. Felix.* Octava, Scribit Hieronymus de illustribus viris, quod Achatius Episcopus Cæsariensis discipulus Eusebii Pamphili, imperante Constantio, Liberium Papam deposuerit, & Fœlicem constituerit. Item, Johannem Chrysostomum non Romanus Pontifex, sed Theophilus Alexandrinus & Epiphanius Cypri Episcopi (ut in tripart.) deposuerunt. Idē Epiphanius Cypri minor Episcopus Johanne Hierosolymitano Episcopo, eundem excommunicavit, & pœnituit communicasse cum illo, ut D. Hieronymus scribit contra eundem. Et si Historias consideres, quomodo nunc Imperatores Papam, nunc contra, Papam Imperatores, Item, Papa Episcopos, & Episcopi Papam mutarint, statuerint, deposuerint, credas te Iliada quandam videre, Nec mirum, quia Christum non audierunt, ambitiones prohibentem, ideo toties colliduntur & turbantur.

9. *Episcopi successores Apostolorum.* Nona, Quid ad hoc dicemus? Vera ne est illa sententia, quam tota Ecclesia, omnia etiam Decreta, omnes Doctores tenent, Esse videlicet Episcopos Apostolorū successores ut dist. 21. in novo. Si est falsa, quid jactatur tanta autoritate? Si vera, Quomodo solus Romanus Pontifex est successor unius Apostoli Petri, & cæteri omnes Romani Pontificis sunt subditi? Cur non & alii Apostoli habent successores? Num fuerunt cæteri Apostoli successores unius Petri? Cur cæteris Apostolis aufertur sua gloria, & tribuitur soli Petro? Cur non quilibet Episcopi habent, quod Apostoli eorum habuerunt, cum Romanus habeat, quod Petrus suus prædecessor habuerit? Muta ergo verbum, & dic, Quod Episcopi sunt Apostolorum successores, sed unus Episcopus Romanus, est unius Apostoli successor. Ista ratio, *Episcopi omnes æquales.* fateor, nisi ego sum insensatior trunco, cogit, & omnium obstruit os, esse Episcopos omnes æquales, & sicut Romanus Pontifex à nemine ordinatur, ita quilibet per solam electionem, sicut ipse ordinari debet, jure divino. Stat enim firma sententia, Nullum Apostolorum à Petro missum esse, sed omnes eadem à Christo Domino æqualia accepisse in suas sortes. Ergo eorum Episcopi successores, æqualia habent cum Romano Pontifice, excepta prærogativa honoris seu dignitatis, sicut Paulus ad Corinth. clare scribit, Quid enim minus feci à magnis Apostolis?

10. *Ecclesia primitiva non oppressa tyrannide Papæ.* Decima, Responde, Si Romanus Pontifex præcepto Dei est Vicarius generalis in in tota Ecclesia, sequitur inevitabile peccare eos, imo esse hæreticos, qui non sub eo fuerint. At tunc Ecclesia tota primitiva, saltem usq; ad quadringentos annos cum tot Martyribus & Sanctis, hæretici erunt. Obsecro, quid prodest tantam blasphemiam in Ecclesia pro fumidæ potestatis pompa statuere? Deniq; etiam S. Petrus erit hæreticus, qui ante Romanam Ecclesiam cum Apostolis fuit Hierosolymis. Vincit me hæc ratio invicta.

Unde-

Undecima, Si ulla Ecclesia est prima, & mater omnium, non est alia nisi Hierosolymitana, ut dixi supra. Quid enim faceret Roma, si haberet hæc pro se, quæ habet illa? Nempe, quod Isaias & Michæas, & omnes Prophetæ pronunciarint, de Zion exituram legem Evangelii, & de Jerusalem verbum Domini. Item, quod Dominus ibi dedit gloriam in domo sua novissima, ut Haggeus dicit. Quod Christus ibi Pontifex, Apostoli autem velut Presbyteri, quod Christus ibi oblatus, Spiritum sanctum misit, Et breviter, hinc in omnem terram exivit verbum Dei, hinc omnes Ecclesiæ. Nec est ullius tam impudens frons, qui possit negare hanc esse vere matrem Ecclesiarum omnium, fontem, radicem ac matricem, etiam Romanæ Ecclesiæ. Unde lib. 9. tripart. cap. 14. Episcopi in Concilio Constantinopolitano congregati, significant Damaso Episcopo Romano inter cætera, quæ ordinarant in hunc modum, In matre cunctarum Ecclesiarum Hierosolymis constituta, reverendissimum & Deo amabilem Cyrillum Episcopum esse significamus, qui regulariter olim à Provincialibus ordinatus &c. Hic claret matrem omnium Ecclesiarum, tunc habitam Hierosolymitanam, & Concilium fuisse citra Romani Pontificis autoritatem habitum, quod esset hæreticum, si jure divino niteretur Romani Episcopi potestas. Si ergo hæc non habet primatum, imo vix quintum ei dederunt, quanto minus Romana habet, quæ est ejus discipula? Dicat adversus hæc aliquid qui potest.

11. *Ecclesia Hierosolymi. ac a potius mater aliarum, quam Romana.*

Damasus. Cyrillus.

Duodecima, Concilium Nicenum, ut scribitur lib. 16. c. 6. hist. Ecclesiast. statuit Artic. 6. in hunc modum, Et apud Alexandriam vel in urbe Roma, vetusta consuetudo servetur, ut vel ille Ægypti, vel hic suburbanarum Ecclesiarū sollicitudinem gerat. Responde, Hoc Concilium omnium fere sacerrimum est. Et ecce, non modo non primatum & monarchiam Romano dat Pontifici, sed ex vetusta consuetudine, non jure divino, tribuit sollicitudinem Italicarum & suburbanarum Ecclesiarum. Atq; hæc in Propositione mea tetigi, quando dixi, quod contra frigidissima Decreta staret Decretum hujus Concilii.

12. *Concilium Nicenū committit Romano Pontifici suburbanarum Ecclesiarum curam.*

Si ergo sum hæreticus, Age, tollant primum hoc Concilium, cui me, ipsa quoq; Decreta, tanquam Evangelio cogunt obedire, Non possum duobus Dominis servire contrariis.

Decimatertia, Idem Nicenum Concilium statuit, Non à Romano Episcopo omnes Episcopos ordinari, sed à Provincialibus Episcopis, dicens: Et ut, si forte in ordinando Episcopo, duo vel tres, pro aliqua contentione dissentiant, reliquorum autoritas, & præcipue Metropolitani, cum cæteris firmior habeatur. Obsecro, quid amplius facere debeo? Non satis est, quod Romano Pontifici omnia quæ sibi arrogat, libens cedo, debeo insuper probare, quod hæc Decreta sunt contempta & irrita humano unius Episcopi arbitrio?

13. *Nicenum Concilii statuit Episcopos ordinandos à provincialibus Episcopis.*

Decimaquarta, Idem Nicenum Concilium, Episcopo Hierosolymitano, non Romano tribuit honoris primatum, dicens ibidem: Et ut Episcopo Hierosolymorum antiquitus tradita honoris prærogativa servetur, manente nihilominus & Metropolitani ipsius provinciæ dignitate. Doce me, Lector, quid faciendum sit, quando non satis est, me hodierno tempore confiteri, Rom. Pontificem esse primum, nisi mentiar quoq;, & negem alium antiquitus fuisse primum, & tanti Concilii autoritati resistam. Denique, in Concilio Niceno primo loco sedisse scribitur Eustachius, Antiochenæ Ecclesiæ Episcopus, non Rom. nec Legatus Rom. Episcopi lib. 2. tripart. cap. 5. quod esset intolerabile hodierno juri Rom. Episcopi, nec tamen ideo hæreticus fuit, aut Nicenum Conciliū contra jus divinum egit.

14.

Eustachius.

Decimaquinta, Si Romana Ecclesia est prima propter primum Apostolum Petrum, eadem necessitate confitebimur, & Compostellanam Ecclesiam esse secundā propter Apostolum S. Jacobum, & Ephesinā tertiam propter Apostolum

15. *Ecclesia Compostellana.*

lum tertium, Johannem, & sic per ordinem Apostolorum. At iste ordo, nunquid servatur? Quo jure ergo solus Petrus primã facit Ecclesiam, nisi humano? Cur ergo Constantinopolitana, quæ nullum habet Apostolum, præfertur secundo loco Compostellanæ? Cur Alexandrina, quæ & ipsa nullum habet Apostolum, præfertur Ephesinæ? Cur Antiochena sine Apostolo præfertur Edissenæ, quæ Apostolum Thomam habet? Cur Hierosolymitana, his omnibus quinto loco postponitur, quæ Christum, Petrum, Jacobum, Johannem, Item Jacobum, columnas, (ut Paulus Galat. 2. scribit) habuit, & universos discipulos? Vides, quam sit nulla ratio? quam Christus studiose hujus primatus ambitionem prævenerit, & causas ejusdem penitus confuderit. *Galat. 2.*

16. *Tu es Petrus.* Decimasexta, Si ad solos Petri successores pertinet verbum Christi: Tu es Petrus, & pasce oves, pari sequela concludetur. Solius Johannis successores esse filios Mariæ in cruce commendatos, solos plus cæteris dilectos. Quia hunc solum in cruce allocutus matri commendavit. Ergo ab Ephesinis Episcopis accipiunt cæteri, ut sint filii Ecclesiæ & Mariæ. Item soli successores Jacobi & Johannis essent filii Tonitrui, & soli successores Jacobi minoris, essent fratres Domini, Et omnino omnium, ad quos Christus semel locutus est, successores, haberent eadem jure divino. Quo, quid vanius dici potest?

17. Decimaseptima, Si Papa esset jure divino, super omnes fideles Ecclesiæ, nullus posset eum absolvere, nec confitentem audire. Quia quidquid juris divini est, immutabile est, nec ulla ratione potest se alteri submittere, & potestatem super se pati, sine juris divini injuria. Non enim potest inferior superior fieri ullo pacto, nisi hominum arbitrio. Jus divinum stat fixum in eo quod est.

In fine dico, me nescire, an Christiana fides pati possit, in terris aliud caput Ecclesiæ universalis statui, præter Christum. Sunt, qui Christum in Ecclesiã triumphantem rejiciunt, ut Romanum Pontificem militantis Ecclesiæ caput constituant contra expressum Evangelium Matth. ult. Ecce ego vobiscum sum, usq; ad consummationem seculi. Et illud Actor. 9. Saule, Saule, quid me persequeris? Ideo enim regnum fidei Ecclesia vocatur, quod rex noster non videtur, sed creditur, Sicut 1. Corinth. 15. dicit: Oportet illum regnare, donec ponat inimicos suos scabellum pedum suorum, Et tunc tradet regnum Deo & Patri. At hi regnum rerum præsentium faciunt, dum visibile caput erigunt, Nam & mortuo Pontifice, Ecclesia non est sine capite, cur ergo vivo Pontifice Christus non pro capite solus habetur? An vivo Pontifice cedit, & mortuo succedit, velut quidam alternus Pontifex, Si autem & vivo Pontifice caput est, ut quid duo capita in Ecclesia statuimus? *Matth. ult.* *Ecclesia regnum fidei.*

CONCLUDO.

Totius scripti summa. Omnis Sacerdos in articulo mortis & necessitatis est Episcopus, est Papa, habens plenissimam plenitudinem potestatis super confitentem, ut tenet sententia communis totius Ecclesiæ, & ex B. Cypriani Epistolis evidenter convincitur. Ergo nec Papa est Episcopis, nec Episcopus est superior Presbyteris jure divino, Tenet consequentia, quia jus divinum est immutabile, tam in vita, quam in morte. FINIS.

Si quid requiris amplius, alibi invenies.

ET IN TERRA PAX HOMINIBUS BONÆ VOLUNTATIS.

VI. CON-

VI. Conciones Viri Dei D. Martini Lutheri.

I. CONCIO, DE SACRAMENTO BAPTISMI.

PRIMO, Nomen Baptismus, græcum est, latine potest verti, Mersio, cum immergimus aliquid in aquam, ut totum tegatur aqua. Et quamvis ille mos jam absoleverit apud plerosq; (neq; enim totos demergunt pueros, sed tantum paucula aqua perfundunt) debebant tamen prorsus immergi, & statim retrahi. Id enim etymologia nominis postulare videtur, Et Germani quoque Baptismum, Tauff/ vocant, à profunditate, quam Tieff/ illi sua lingua vocant, quod profunde demergi conveniat eos, qui baptizantur. *Baptismus.*

Et sane, si spectes quid Baptismus significet, idem requiri videbis. Hoc enim significat, ut vetus homo, & nativitas nostra plena peccatis, quæ ex carne & sanguine constat, tota per divinam gratiam demergatur, id quod post copiosius indicabimus. Debebat igitur modus baptizandi respondere significationi Baptismi, ut certum ac plenum ejus ederet signum. *Significatio Baptismi.*

SECUNDO, Est quoq; Baptismus externum signum seu nota, quæ nos discernit ab omnibus aliis hominibus, qui non sunt baptizati, ut cognoscamur, quod simus populus nostri Ducis Jesu Christi, sub cujus signis (ea crux est) assidue contra peccata pugnamus. *Baptismus externa nota.*

Tria igitur in hoc Sacramento nobis sunt spectanda, Signum, Significatio signi & fides. Signum in eo consistit, quod homo in aquam demergitur, in nomine Patris, & Filii, & Spiritus sancti. Non autem in aqua retinetur, sed statim retrahitur. Hinc nostri Germani Catechistam dicunt, de fonte Baptismi levasse puerum, utemur enim vulgari loquendi consuetudine. Sic ambo illa in signo requiruntur, ut & demergatur puer in aquam, & rursus retrahatur. *Tria in Baptismo consideranda.* *Catechista.*

TERTIO, Figura seu significatio Baptismi ea est, ut mortificentur primo peccata, post ut resurgamus per gratiam Dei, ut vetus homo, qui in peccatis conceptus & editus est, totus demergatur, & prodeat novus homo, renatus per gratiam Dei. *Significatio Baptismi.*

Tit. 3. Sic S. Paulus ad Titum 3. vocat Baptismum lavacrum regenerationis ac renovationis, quod in eo lavacro regeneremur & renovemur. Sic Christus quoque
Johan. 3. Johan. 3. dicit: Nisi quis renatus fuerit ex aqua, & spiritu (gratiæ scilicet) non potest introire in regnum Dei. *Baptismus est lavacrum regenerationis.*

Quemadmodum enim mater illo carnali partu plenum peccatis puerum & iræ filium edit, Ita Baptismus edit spiritualem partum, & regenerat nos, ut justificati simus filii gratiæ. Sic peccata in Baptismo demerguntur, & emergit pro peccatis justicia.

QUARTO, Porro illa peccatorum demersio & mortificatio non perfecte in hac vita absolvitur, donec hoc mortale corpus pereat, & totum in pulverem abeat. Sacramentum vel signum Baptismi, id quod videmus, brevi perficitur. Verum significatio ejus & spiritualis baptismus, demersio, scilicet, peccatorum, illa per hanc totam vitam durat, & non nisi in morte perficitur. Tum enim vere demergitur homo in Baptismum, & vere fit hoc, quod Baptismus significat. *Mortificatio peccatorum.*

Non igitur hæc vita aliud est, quam perpetuus Baptismus spiritualis, donec moriamur, & adjudicatur morti is, qui baptizatur. Perinde atq; si dicat Sacerdos, cum baptizat, Ecce tu nihil aliud es quam caro plena peccatis, Demergo itaq; te in nomine Dei, & sententiam mortis contra te in eodem nomine fero, ut tecum omnia *Baptismus durat per omnem vitam.*

omnia peccata tua moriantur & demergantur. Atq; sic S. Paulus quoq; ad Rom. 6. dicit: Sumus cum Christo sepulti in mortem per Baptismum. *Rom. 6.*

Quo igitur citius homo à Baptismo moritur, eo citius Baptismus suus perficitur & absolvitur. Neq; enim cessant peccata, quamdiu hic vivimus, Nam cum toti ex & in peccato simus nati, natura nostra peccatum est, Id quod Propheta quoq; confirmat: Ecce in iniquitatibus conceptus sum, & in peccatis concepit me mater mea, Nec aliter consuli huic naturæ vitio potest, quam per mortem, cum tota una cum peccatis interit. *Psal. 51.*

Vita Christiana. Vides igitur Christianam vitam nihil esse aliud, quam initia quædam à Baptismo fœliciter & sanctè moriendi, donec hoc corpus intereat. Vult enim Deus hominem in novissimo die resurgere, ut tum plane novus sit.

QUINTO, Quemadmodum autem demersionem in aquam brevi perfici videmus, Ita quoq; mox retrahitur ex aqua infans, & levatur. Verum significatio hujus, spiritualis scilicet regeneratio, donum gatiæ & justiciæ, illa in Baptismo quidem incipiunt, non tamen prius perfecte ea consequimur, quam moriamur, Imo cum in novissimo die hæc caro resuscitabitur, tum demum cœptum opus absolvet Deus, & liberi à peccato & morte, aliisq; malis resurgemus, & in æternum vivemus, tam hoc corpore, quam etiam anima purifica, Tum demum perfecte è Baptismi fonte levabimur, & renascemur, perpetuo in cœlo victuri. *Spiritualis regeneratio.*

Nam hoc, quod demersum infantem ex aqua retrahunt Catechistæ, nihil aliud est, quam si dicant: Ecce jam demersa sunt tua peccata, nos igitur te in nomine Dei excipimus, ut eum, qui jam in æternum & in innocentem migraturus sis vitam. Sic enim Angeli Dei in novissimo die omnes pios baptizatos Christianos producent, & tum vere hoc fiet, quod & Baptismus & Catechistæ significant. Quemadmodum dicit Christus Matth. 24. Emittet angelos suos, & ipsi congregabunt Electos ejus à quatuor ventis, à summis cœlorum usq; ad terminos eorum. *Matth. 24*

Diluvium typus Baptismi. SEXTO, Hujus quoque Baptismi typus fuit diluvium illud Noha, quo totus mundus periit, excepto Noha cum tribus filiis, eorumq; uxoribus, Neq; enim plures quam octo in arca sunt servati. Quod igitur homines Diluvio perierunt, significat in Baptismo demergi nostra peccata. Verum, quod octo homines servantur, cum omni genere animalium, significat per Baptismum hominem salvari. Sicut S. Petrus in prima sua Epistola hanc figuram, de Noha exponit. *1. Pet. 3.*

Baptismus est diluvium gratia. Porro multo latius patet Baptismus, quam diluvium illud. Nam diluvium, quod Noha temporibus fuit, unius anni homines perdidit. Baptismus autem adhuc per totum mundum à Christi Baptismo durat, & durabit usque ad novissimum diem, Et est diluvium gratiæ, sicut illud erat iræ diluvium. Id quod Psalmus quoq; 29. prædixit, Dominus diluvium inhabitare facit. Proculdubio enim plures homines baptizantur, quam illo diluvio perierint. *Psal. 29.*

Homo à Baptismo qualis. SEPTIMO, Ex his igitur colligimus verum esse, quod homo statim à Baptismo sine peccatis fit, & plane innocens. Verum multi sunt, qui hoc non recte intelligunt. Sic enim quidam somniant, cum nullum plane sit reliquum peccatum à Baptismo, licere sibi ociosis esse, neque unquam cogitant de mortificanda illa peccatis plena natura, Id quod multi quoq; à confessione solent facere. Recte igitur hæc, ut supra monuimus, sunt accipienda, & sciendum, quod hæc nostra caro, quam diu vivimus, mala sit & plena peccatis, cui non alia ratione potuit consulere Deus, quam si totam refingeret & reformaret. Sicut Jerem. indicat cap. 18. Figulus cum videt aliam esse jam ficti vasis formam, quam ipse velit, redigit in lutum, & refingit (Sic inquit Deus apud Prophetam) Sicut lutum in manu Figuli, sic vos in manu mea estis. *Ierem. 18.*

Baptismus typus est mortis & resurrectionis, &c. Quia autem primus partus ipsi non probatur, quod sit corruptus, ideo in terram nos denuo per mortem redigit, in novissimo autem die refinget, ut integri, & sine peccatis simus, Hocq; consiliū inchoat Deus in Baptismo, qui mortis & resurrectionis

rectionis novissimis diei est typus. Quantum igitur ad figuram & ad signum Sacramenti attinet, mortua etiam nunc una cum homine sunt peccata, & resurrexit homo. Verum, quantum ad opus attinet, Sacramenti effectus nondum perfecte est absolutus, hoc est, mors & resurrectio in novissimo die nondum sunt facta, sed fient.

OCTAVO, Homo igitur sacramentaliter ab omnibus peccatis mundus & innocens est, Hoc est, signum divinum habet, quod significat, quod omnia ipsius peccata mortua esse debeant, & ipse quoq; fœliciter mori, & tandem in novissimo die mundus ab omnibus peccatis, resurgere ad æternam vitam debeat. Quantum igitur ad Sacramentum attinet, verum est, quod simus sine peccato. Verum, cum nondum perfectus sit Baptismus, & nos adhuc in illa carne plena peccatis simus, cœpta tantum illa Christiana innocentia est, non etiam absoluta.

Postquam igitur adoleverit homo, tum se peccatrix natura exerit, tum se prodit concupiscentia & affectus iræ, odii, libidinis, amoris, avaritiæ, superbiæ, & si qui sunt similes, quorum nullus sentiretur, si in Sacramento demersa & mortua omnia peccata essent. Verum Baptismo peccatorum mortificatio tantum significata est, nondum penitus perfecta, perficitur autem per mortem & resurrectionem in novissimo die. Sic S. Paulus Rom. 7. Item reliqui Sancti omnes, cum eo queruntur, se peccatores esse, & vi naturali ad peccandum rapi, quamvis baptizati & sancti essent, Quoad enim vivimus, sentimus, q. natura feramur ad peccandū. *Peccatorum mortificatio in Baptismo significatur.* *Rom. 7.*

NONO, Quæras igitur, quid profit Baptismus, cum non totum peccatum tollat & abluat? Hæc quæstio occasionem dabit, ut intelligamus, & quid sit Baptismus, & quis ejus verus usus. In Baptismi enim Sacramento Deus tecum fœdus jungit, & se tibi conciliat fœdere & gratiæ & consolationis pleno. *Usus Baptismi.*

Primo, quod Baptismum, & hoc quod significat expetis & exoptas, videlicet, ut una cum peccatis intermoriaris, & in novissimo die refingaris (id enim Baptismus significat) hoc in te probat Deus, & sinit te baptizari, statimq; à Baptismo te refingere incipit, Te sua gratia ac spiritu suo perfundit, Sanctus autem Spiritus statim naturam & peccata mortificare incipit, atq; ita te ad mortem & resurrectionem in novissimo die præparat.

Secundo, Præterea, quia tuam fidem obstringis, te quoad vivas, tuam carnem ac peccata mortificaturum, Eam quoq; voluntatem tuam probat Deus, teq; multis ac variis bonis operibus, quoad vixeris, exercet, præterea cruce & afflictionibus, quibus hoc, quod tu in Baptismo petiisti, conficit, nempe, ut te liberet, à peccatis mortificet, & resuscitet in novissimo die, atq; ita Baptismus absolvatur.

Cum igitur legimus aut videmus, Sanctos misere affligi, variis item exerceri calamitatibus, sic sentiamus, Illa omnia fieri à propicio Deo, ut eos mortificet, & sic satisfiat Sacramento Baptismi, nempe ut mortui refingantur. Nisi enim hoc fiat, ut variis malis exerceamur & jactemur, corrupta hæc natura vincet nos, ut nullus sit Baptismi usus, sed subinde è peccato in peccatum recidamus, & tales perpetuò, quales nati sumus, maneamus.

DECIMO, Cum ergo tu cum Deo tale jungas fœdus, ipse vicissim per gratiā suam se obstringit, quod reliquias peccatorum, quæ à Baptismo in natura tua superſunt, nolit imputare, adeoq; quod propter eas te nolit condemnare. Et satis est ei, hocq; unice probat, si assiduo labores peccata mortificare, & mortem exoptes, quæ innatam illam ad peccandum vim tollat.

Si igitur sentias te malis cogitationibus, concupiscentia, item aliis affectibus agitari, Imo si videas aliquando prolapsum te in peccatum aliquod, illa omnia certo tibi sunt condonata, vi fœderis, quod cum Deo junxisti in hoc Sacramento, si modo resipiscas, ac redeas ad hoc fœdus, eiq; credas.

Rom. 8. Id quod S. Paulus Rom. 8. indicat, cum dicit: Nulla nunc condemnatio, &c. id est, Illa naturæ vis, qua ad peccandum inviti rapimur, neminem, qui in Christum credit, condemnat, si modo eam non probemus ac defendamus.

Item S. Johannes in sua Canonica cap. 2. Si quis peccaverit, habemus Advocatum apud Patrem, Jesum Christum justum, Et ipse est propiciatio pro peccatis nostris, non pro nostris autem tantum, sed etiam pro totius mundi. Porro, hoc totum in Baptismo fit, in quo Christus nobis donatur, Id quod in sequenti parte concionis tractabimus.

UNDECIMO, Nisi ergo hoc fœdus cum Deo esset, & Deus ratione hujus fœderis ad nostra peccata conniveret, nullum tam leve esset peccatum, quod nos non condemnaret. Neq; enim ullum peccatum, quantumvis exiguum, Dei judicium sustinere potest. Non igitur est aliud, majus & suavius solacium in hoc mundo, quam Baptismus. Per Baptismum enim & gratiam & misericordiam consequimur, quæ peccata non accusant aut damnant, sed potius magno labore & usu ejiciunt ac repellunt.

Baptismi commendatio.

Dictum B. August.

Pulchre igitur S. Augustinus scripsit, Peccata in Baptismo condonari, non quod nullæ peccati reliquiæ supersint, sed quod non amplius imputetur peccatū. Q. D. Peccata quidem in mortem usq; in nostra carne hærent, se commovent, ac subinde produnt, verum cum illa fiant nobis invitis nec approbantibus, hoc Baptismi beneficium est, quod nos non condemnant, nec nobis nocent, sed indies magis ac magis, donec moriamur, mortificantur.

Cum igitur sentis, de concupiscentia, aut aliis vitiis tentari, non ideo exhorresces nec desperabis, neq; etiam, si in manifestum aliquod peccatum prolabaris, sed Baptismi recordare, teq; eo consolare. Nam in Baptismo Deus se tibi obstrinxit, quod & tua peccata velit mortificare, & ea condonare, si modo ea aut non approbes, aut etiam in eis non perdures.

Deus obstrinxit se nobis in Baptismo.

Et sic quoq; accipiendæ sunt malæ cogitationes, concupiscentia, & peccata, quæ sentimus, non ut iis ad desperationem adigamur, sed sentiamus, ea esse ceu monumenta quædam divina, quæ nos commoneant Baptismi, quid in eo voverimus, nempe, ut invocemus divinam gratiam, & in assiduo belli usu contra peccata simus, ut etiam exoptemus mortem, ut vel illa ratione ab hoc corpore peccati liberemur.

...hujus Sacramenti pars tertia...

DUODECIMO, Restat jam tertia hujus Sacramenti pars tractanda, nempe, Fides, ut scilicet constanter & firmiter credamus, quod nō solum significat hoc Sacramentum mortem & resurrectionem in novissimo die, per quæ homo renascitur, in æternam vitam, sed quod Baptismus illa omnia dum etiam hic vivimus, vere in nobis operetur. Hæc enim Baptismus agit, Deum nobis, & nos vicissim Deo obstringit, Quod velimus peccata, quoad vivimus, mortificare, & contra ea pugnare. Quod vicissim ipse Deus velit indulgere nobis, condonare errata, nobiscū non summo jure agere, neq; ideo damnare nos, quod dum hic vivimus, sine peccatis vivere non possimus.

Sic utrunq; intelligis, Et quod Baptismus innocentes faciat, omniaq; tollat peccata, Et quod reliquiæ peccati in nobis remaneant, neq; illa innata, ad peccandum vis & natura tota aboleatur. Eum igitur, qui jam baptizatus est, innocentem ideo vocamus, quod cœperit fieri innocens, & jam innocentiæ signum ac fœdus acceperit, ut subinde illa innocentia crescat & augeatur. Si qua autem errata & peccata remanent, ea Deus propter ictum fœdus non imputat, Ita, ut illa innocentia tota pendeat, non ex homine, sed ex imputatione Dei. Sicut Propheta ait Psal. 32: Beati quibus remissa est iniquitas, & beatus homo cui non imputat Dominus peccatum. *Psal. 32.*

Fides sola erigit turbatā conscientiam.

Porro, hæc fides est omnium maxime necessaria. Ea enim sola, & nulla alia res afflictam ac turbatam conscientiam consolari & erigere potest. Quod si qui hac fide careant, illi necessario propter peccata desperabunt. Nam peccata, quæ à Baptismo manent, in iis qui non credunt, omnia etiam bona opera contaminant & coinquinant coram Deo.

Quare

Quare constanti & firmo animo inniti Baptismo convenit, ut objiciamus eũ peccatis & omnibus terroribus conscientiæ, & demisso animo dicamus: Scio omnia mea opera impura & coinquinata esse. Verum sum baptizatus, & scio, quod Deus, qui mentiri non potest, per Baptismum se mihi obstrinxerit, quod nolit peccata mihi imputare, sed potius ea in me mortificare & abolere.

TERTIODECIMO, Intelligis igitur nostram innocentiam, in qua à Baptismo sumus, totam divinæ misericordiæ deberi, quæ nos peccatores tolerat, neq; imputat nobis peccata, perinde atq; si sine peccatis essemus.

Hinc quoq; intelligis, Quare Christiani misericordiæ filii; populus gratiæ; item homines, quibus Deus bene velit, in sacris literis appellentur. Ideo scilicet, quod in Baptismo cœperint purificari, & peccati reliquiæ (si quæ in eis remaneant) non condemnant eos. Tum demum autem omnino ab omnibus peccatis liberi vivent, cum mortui in novissimo die resurgent, id quod baptismi signum indicat. *Misericordiæ filii.*

Longe igitur errant, si qui putant, jam tum à Baptismo se ab omnibus peccatis mundatos ac liberatos, facit enim ille error, ut securi obambulent, neque unquam de mortificandis peccatis cogitent. Si quod admiserunt peccatum, se non peccasse opinantur, ita autem fit, ut in peccatis perdurent, ac prorsus inutilem sibi Baptismum reddant. Hærent enim in externis tantum operibus, sub quibus sepulta superbia, odium, aliaq; vitia, magis ac magis ipsis ignorantibus, crescunt. *Errant, qui se à Baptismo putant ab omnibus peccatis mundatos.*

Verum, non ita faciendum est, necesse est enim, ut peccata item vitiosos affectus, pro veris peccatis agnoscas. Quod autem illa te condemnare non possint, illud totum divinæ misericordiæ referes acceptum, neq; enim Deus ea vult imputare, ita tamen, ut tu quoq; cum eis depugnes cruce & bonis operibus, donec per mortem omnino aboleantur. Hæc qui non faciunt, illis non remittentur peccata. Neq; enim Baptismo & fœderi, quod cum Deo junxerunt, satisfaciunt, sed inceptum tum Dei, tum Baptismi opus remorantur.

QUARTODECIMO, Non autem multum his absimiles sunt, qui satisfactionibus peccata delere conantur. Hi eousq; progrediuntur, ut & plane contemnant & negligant Baptismum, perinde atq; si nullus alius Baptismi usus esset, quam corpus aqua perfundi. Nesciunt enim, quod debeat esse ejus usus per totam vitam in mortem usq;, imo usq; ad novissimum quoq; diem, sicut supra docuimus. *Conantes satisfactionibus peccata delere.*

Solliciti igitur aliud quærunt, quo pro peccatis satisfaciant, opera scilicet, Verum ea res mirabiliter conscientias excruciat ac terret, neque enim unquam certa esse potest conscientia, quæ operibus nititur, In mortis autem periculo etiam desperat, neq; novit quæ sit Dei erga se voluntas. Sic enim sentiunt tum homines illi, frustrà esse Baptismum, neq; ullum ejus amplius propter admissa peccata esse usum.

Verum hoc ipsum summe caveri oportebat. Sic enim supra monuimus, ut quam primum quis peccatum sentit, statim ad Baptismum, ceu ad asylum, recurrat ac confugiat, & recordetur divini fœderis quo se obstrinxit Deus condonaturum omnia peccata, si modo tu cum eis depugnare in mortem usq; velis.

In hanc promissionem defigendi sunt oculi, huic toto est innitendum: Atq; hic verus est ac proprius Baptismi usus, & hoc modo pacatur & confirmatur cor, non aliqua satisfactione aut aliquo nostro opere, sed misericordia Dei, quam in Baptismo Deus promisit. *Usus Baptismi verus.*

Porro adeo constanter retinenda hæc fides in animo est, ut etiamsi omnes creaturæ, omnis generis peccata te obruant, tu tamen firmiter in ea hæreas, Qui enim ab illa fide discedit, Deum mendacem esse sentit, neq; servantem fœderis, quod in Baptismo nobiscum junxit. *Qui à fide discedit sentit, Deum mendacem esse.*

QUINTODECIMO, Fidem autem potissimum tentat & sollicitat Satan, quã ubi evertit, tum certam habet victoriam in manibus. Nam & pœnitentiæ (de qua supra egimus) ceu fundamentum, Baptismus est. Solis enim illis remittun-

 tur pec-

tur peccata, qui sunt baptizati, hoc est, quibus promisit Deus remissionem peccatorum. Pœnitentia igitur, ceu revocat ac renovat Baptismi Sacramentum.

Proinde atq; si sic dicat Sacerdos, tum, cum confitentem absolvit (utemur enim vulgari vocabulo) Ecce, condonavit jam tibi Deus omnia peccata, quemadmodum & in Baptismo antea promisit, & jam mihi mandavit virtute Clavium. Sic revocamur ad verum Baptismi usum. Quod si crediderimus, sine dubio peccatorum remissionem habebimus, sin minus, damnabimur. Sic videmus remissionem ac mortificationem peccatorum (ea enim duo operatur Baptismus) aliquando peccatis impediri. Incredulitate autem prorsus reddi inutilem, quemadmodum quoque sola fides interceptum Baptismi opus reparat ac repetit, adeo omnia ex fide pendent.

Quibus peccata remittantur &c. Duo Baptismus operatur.

Ut autem paulo rudius ac apertius rem explicemus, Aliud est peccata remittere, & aliud ejicere vel mortificare peccata. Fides peccatorum remissionem impetrat, etiamsi nondum sint mortificata. Mortificantur autem peccata tum, cum eis obnitimur, item, cum morimur, tum enim prorsus peccatum interit, sunt autem ambo Baptismi opera.

Peccatum inhærens deponendum.

Sic Apostolus Ebræis 12. scribit, qui tamen ante baptizati, remissionem peccatorum jam erant consecuti, ut peccatum tenaciter inhærens deponant. Tum enim vim suam Baptismus obtinet, & certò mihi remissa sunt peccata, cum credo Deo promittenti, quod nolit mihi peccata imputare, quamvis maxima eorum pars adhuc in carne remaneat. Illam autem fidem sequitur peccatorum mortificatio, quæ fit per crucem & per mortem. *Ebr. 12.*

Atq; hic ille fidei articulus est, quem profitemur: Credo in Spiritum sanctum, Remissionem peccatorum &c. Alludit enim ad Baptismum, in quo remittuntur peccata, propter fœdus illud, quod nobiscum junxit Deus. Nihil ergo de remissione peccatorum dubitabimus.

Afflictiones per Baptismum salutares.

SEXTODECIMO, Jam igitur hoc quoq; vides, omnis generis afflictiones, etiam ipsam mortem, per baptismum salutarem ac utilem effici, ut sit, ceu instrumentum, quo Baptismus ad mortificationem utitur. Neq; enim aliter fieri potest, quam ut illi, qui Baptismo satisfacere, & peccatis liberari volunt, moriantur, Quia autem peccatum, non nisi coactum moritur, ideo etiam fit, ut mors tam acerba & horribilis carni appareat. Sicq; cernimus Dei tum misericordiam tum potentiam ea in re, quod peccatum morte tollitur, quæ mors peccati tamen est fructus & merces, sicut eam Paulus vocat Rom. 6. ὀψώνια τῆς ἁμαρτίας θάνατος.

Invenias autem multos passim, qui vellent se justos esse, neq; aliud æque expetunt ac sanctam vitam. Verum non est alia magis compendiaria via, qua justitiam assequamur, quam per Baptismum, ejusq; opus, hoc est, per crucem & mortem. Quæ cum illi fugiunt, apparet, quod neq; intelligant quid sit justum esse, neq; etiam vere id cupiant.

Deus igitur in varia vitæ genera conjecit homines, in quibus se quisq; exerceret & suam ferret crucem. Alii vivunt in conjugio, alii imperant, alii imperata faciunt. Porro hi omnes satis laborum ac molestiarum habent, quibus mortificetur caro. Et si qui baptizati sunt, illis ocium, securitas & pax mundi, ceu venenum est, quod justum Baptismi opus remoratur. Neq; enim illi, qui ociose ac secure agunt, aut crucem & mortem tolerare, aut peccatum odisse possunt. Hoc potius inde accidit, ut hanc vitam ardentius complectantur, illam autem futuram & æternam horreant, metuant mortem, atq; peccatorum mortificationem refugiant.

Varia vita genera.

DECIMOSEPTIMO, Jam ergo si hominum vitam ac mores diligentius intuearis, multos passim invenias, qui jejuniis, orationibus, peregrinationibus & similibus operibus non ad mortificanda peccata, sed ad promerendam gratiam & cumulanda merita, utantur.

Verum jejuniorum & aliorum similium operum hic esse debebat usus, ut veterem Adamum illamq; innatam ad peccandum vim, premerent, & assuefacerent

rent ad contemnendas hujus vitæ illecebras. Ut sic magis ac magis pararentur animi ad mortem, ac Baptismo satisfieret. Debebat tamen illorum omnium esse modus quidam, non quod magnitudo vel numerus illorum certus præscribatur, sed hoc quisque animadvertat quantum & quid Baptismus postulet, id quod sic accipiendum est. Sentit unusquisq; sua vitia, in quibus ipse maxime laborat, qua igitur ratione illa opprimi aut mortificari posse putabit, ea utetur. Quod si animadvertet decrescere vitia & imminui, de mortificatione quoq; aliquantum remittat.

Neq; autem tentantur hæc humanis viribus, nos enim de iis dicimus, qui baptizati & recepti sunt in gratiam, & qui credunt jam Deo promittenti peccatorum remissionem. Hi fide ad mortificandas peccati reliquias, & omnia alia bona opera commoventur & excitantur. Jam qui nullam habent fidem, se multis ac variis defatigant operibus, jam hoc jam illud instituunt, & contenti sunt illa nuda & externa operis specie, in quo ceu in lignea statua, neq; vita, nec spiritus aliquis inest, uno perfecto, convertuntur mox ad aliud, ac mira inconstantia perpetuo feruntur, neq; ejus rei ullum sentiunt fructum. Nonnulli etiam ad insaniam illo studio redacti sunt, ut nec sibi nec aliis prodesse possent. *Carentes fide fatigant se multis operibus.*

Verum omnia illa incommoda inde sunt enata, quod ab impiis Doctoribus persuasi, sentimus nos à Baptismo seu contritione, sine peccatis esse. Item, Quod bona opera non ad mortificanda peccata, sed ad cumulanda merita, & ad satisfaciendum pro peccatis valeant. Confirmant autem impiam hanc opinionem, qui vitas & opera Sanctorum imprudenter prædicant, quasi ea proposita sint exempla, quæ nos imitari conveniat. Stulti igitur homines, qui omni judicio in his rebus carent, cœco impetu in ista Sanctorum exempla irruunt, & bene secum actum putant, si utcunq; externam larvam facti expresserint.

Verum Deus singulis Sanctis, singulas dedit dotes, quibus isti suo Baptismo satisfacerent. Est autem Baptismus una cum eo, quod significat, generalis quædã Regula proposita omnibus, ut unusquisq; eam rationem deligat, quam sibi suoq; vitæ generi maxime convenire putat, quà Baptismo satisfiat, hoc est, qua mortificentur peccata, & præparentur animi ad mortem æquius ferendam, ac leve ac suave fiat onus Christi, neq; nos ad illud resistamus, aut impatientius id feramus. Sicut Salomon dicit: Insipientis opera excruciant eum, propterea quod viam ad civitatem nesciat. Quemadmodum enim, si qui ad urbem aliquam tendunt, cum à via aberrant, dolent, Ita his quoq; accidit, qui cum per totam vitam multis ac variis se operibus defatigarint, nullum tamen inde capiunt fructum. *Baptismi significatio.*

DECIMOOCTAVO, Huc quoq; pertinent notæ illæ quæstiones, An Baptismus, & votum, quod in Baptismo vovimus, majora sint votis, quibus se obstringunt homines ad castitatem, ad monachatum, ad ordinem sacerdotum, cum tamen Baptismus sit communis omnibus Christianis, & religiosorum vota singulare ac majus quiddam præ se ferre videantur. *Votum Baptismi.*

Si quis igitur ea, quæ supra diximus, diligenter legit, is in promptu habebit quid respondeat. Nam in Baptismo unum & idem omnium est votum. Vovent enim omnes illi, qui baptizantur, quod velint mortificare peccata, & sanctificari per misericordiam Dei, cui se tradunt & offerunt, ceu lutum figulo, neq; hic quisquam alteri præstat, sed omnium eadem est conditio.

Ratio autem, qua satisfiat Baptismo, & qua mortificemus peccata, illa non poterit esse eadem. Quare jam antea monui, ut quisq; diligenter videat, quæ nam ratio mortificandi peccata & reprimendæ carnis sibi maxime conveniat, quod item vitæ genus. Verum igitur hoc est, nullum neq; gravius, neq; melius, neq; etiã majus esse votum, quam Baptismi. Quid enim amplius quæso vovere poteris, quã quod velis mortificare peccata, mori, hanc vitam odisse, sanctificari.

Præter hoc autem votum, potes te quoq; certo vitæ generi addicere, quod tibi commodissimum videbitur, ut in eo illi voto satisfacias, quod in Baptismo fecisti. Atq; is delectus in nostra manu est. Quemadmodum quoq;, si duo unà iter faciant

ciant in aliquam civitatem, potest alter in semita, alter in publica via, prout utriq; commodissimum fuerit, ingredi. Si quis ergo se conjecerit in matrimonium, ille labores ac molestias, quæ in conjugio sunt, perferre, cogitur, quibus dum exercetur natura, assuescit & bona & mala æquius ferre cavere peccata, se comparare ad mortem, quæ omnia commodius potest in illo genere vitæ, quam si viveret extra conjugium.

Conjugium.

Est autem præter conjugium, aliud vitæ genus amplius ac præstantius, illorum scilicet, qui spirituale tenent regnum (utemur enim communibus vocabulis) quales sunt Episcopi, Parochi, &c. Atq; hi quidem singulis horis debebant esse parati, ad omnem adversam fortunam, & ad mortem quoq; perferendam, non solū propter suam ipsorum salutem, sed etiam propter illorum, quibus præsunt.

Episcopi.

Porro debet modus esse in his omnibus, sicut supra monui, ut spectetur, non multitudo aut magnitudo operum, sed tantum peccatorum mortificatio.

Verum sicut nemo, neq; Baptismi, neq; quid significet Baptismus, neq; voti, quod in Baptismo fecimus, meminit, quod scilicet hoc nobis sit præstandum, ut nostram carnem, quamdiu hic vivimus, mortificemus, Ita quoq; nemo conditionis suæ, in qua vivit, meminit. Et pauci sunt, qui norunt, quare hunc, in hoc, illum, in aliud vitæ genus conjecerit Deus. Ideo autem à Deo ista sic fiunt, ut unusquisq; commodius Baptismo satisfaceret. Jam in Pompam ea res abiit, neq; quiquam aliud, quam externa quædam species est reliqua. Id quod Esa. cap. 1. quoque conqueritur: Argentum tuum conversum est in scoriam, & vinum tuum in aquā. Est autem ea indigna & miserabilis omnino calamitas, cui utinam aliquando Deus medeatur, Amen.

Varia vitæ genera. *Esa. 1.*

Dignitas Baptismi.

DECIMONONO, Quia autem Baptismus, ceu thesaurus quidam gratiæ divinæ & consolationis est, ideo magnas Deo gratias, laudem ac gloriam pro eo nos debere sentiamus. Puto enim nostræ ingratitudinis hanc fuisse pœnam, quod illo superiore seculo excæcati prorsus ignoraverimus tantas in Baptismo sepultas opes. Cum enim Baptismo ac gratia sua Deus mundum obruisset, nos tamen in molesta opera prolapsi, post Indulgentiis, aliisq; similibus nugis decepti ac seducti sumus. Neq; prius Deo volumus credere, quam satisfecissemus pro peccatis, perinde atq; si venalem nostris operibus gratiam proposuisset Deus.

Verum, qui non sic sentit, quod Deus per gratiam peccatores suscipiat, toleret ac salvet, neq; alia ratione judicium Dei posse sustineri à nobis, quam præsidio gratiæ, Is neq; amare, neq; prædicare Deum unquam poterit, sed perpetuo tanquam horrendum Judicem extimescet. In Baptismo autem Deus talis prædicatur, quod nos peccatores suscipiat, nobis parcat, indies magis ac magis peccatorum reliquias expurget. Ea cum audit cor, & constanter credit, non potest non gaudio exilire, amare & prædicare Deum.

Talem quoque nobis Propheta Deum describit, Sicut Pater parcit filiis, ita ego illis parcam. Requiritur igitur à nobis, ut amplissimæ Majestati, quæ nos miseros ac damnatos vermes, tanta gratia ac misericordia prosequitur, agamus gratias, ac misericordiam illam, sicut meretur, agnoscamus & prædicemus.

VIGESIMO, Verum cavendum est hic, ne secure nimium agamus, & sic sentiamus: Si tantus thesaurus gratiæ in Baptismo est repositus, ut Deus peccata imputare nolit, & si statim remissa sunt peccata vi Baptismi, cum nos ab eis recesserimus, tum securus omnia, ut mihi placuerit, nunc agam. Possum aliquando post, cum commodum videbitur, vel etiam in mortis periculo Baptismi meminisse, & Deum sui commonere fœderis, ac satisfacere Baptismo.

Quod igitur sic sentis, Si à peccatis recedas, & fœderis, quod in Baptismo cum Deo junxisti, sis memor, tum remissa tibi esse peccata, in eo quidem non falleris, & recte sentis. Verum hoc vide, ne cum adeo impudenter fiducia gratiæ pecces, divinum judicium in ipso peccato, priusquam tu redeas, te obruat, ne (sic permittente

mittente Deo) in tantas tentationes conjicieris, ut ne, si velis quidem credere aut Baptismi meminisse, possis, & conscientia victa, fides succumbat.

Nam cum ægre illi serventur, qui non peccant, aut qui infirmitate peccant, Quid de te futurum est, qui adeo impudenter gratiam tentasti ac contempsisti? In timore igitur Dei ambulemus, ut constanti fide illum gratiæ thesaurum retineamus, & pro illa misericordia læti prædicemus ac laudemus Deum in secula. Amen. FINIS.

II. CONCIO,

QUOMODO CHRISTI PASSIO SIT MEDITANDA.

PRIMO, pleriq; hominum sic Christi passionem meditantur, ut graviter irascantur Judæis, & Judæ peccarum multis modis execrentur, ac præterea nihil faciunt, Sic enim illi sunt soliti, & aliorum quoq; hominum calamitates deplorare, & accusare illos, qui non meritis attulerunt injuriam. Verum hoc rectius diceretur Judæ ac Judæorum improbitatem, quam Christi passionem meditari.

SECUNDO, Collegerunt quidam varia commoda, quæ ex diligentiori meditatione passionis Christi proveniant. Hinc illud Alberti vulgo jactatur, Satius esse Christi passionem semel & obiter in vita meditari, quam si per totum annum singulis diebus jejunes, aut totum Psalmorum librum evolvas, &c. *Alberti dictum.*

Est autem hac & similibus aliis sententiis effectum, ut ceu cœci homines, verum usum passionis Christi nunquam sint assecuti. Neque enim in ea quidquam quærebant, quam privatum commodum. Circumferebant enim secum imagunculas, libellos, tabulas, cruces, aliasq; nugas. Quidam eousq; quoq; prolapsi sunt, ut se his etiam tutos credant ab aqua, igni, ferro, aliisq; periculis. Quasi vero Christi passio ab externis illis malis & à cruce liberet, cum tamen diversum potius efficiat.

TERTIO, Condolent quoq; Christo, & queruntur de ejus innocentia, ac deflent eum, quemadmodum mulierculæ illæ Hierosolymitanæ, quas reprehendebat Christus, ac monebat, ut se suosq; deflerent liberos. *Luca 23.*

Quibus haud dissimiles sunt Concionatores illi, qui ista ratione passionem tractant, ut in media fere narratione historiæ, in hos excurrunt locos, Quomodo suis in Bethania valedixerit Christus. Quantis doloribus discruciata sit Maria, & in similes alios, in quibus consistunt longius, eisq; immorantur. Hinc quoq; factum est, quod in tot horas, cum narrarent passionis historiam, res fit extracta, nescio an dormiendi an vigilandi causa.

QUARTO, Hi ergo vere & recte Christi passionem meditantur, qui in ipsius passione peccata sua cernunt, & illo conspectu peccatorum exterrentur, quorum conscientia ceu in desperationem labitur. Porro ille metus & terror inde nascitur, quod vides in hac Christi passione, vehementem iram & constantem Dei in peccatores sæveritatem, qui noluit in gratiam unigeniti sui Filii impunitos peccatores ac liberos dimittere, nisi eos sua morte redimeret Filius. Id quod Esaias quoq; confirmat cap. 53. Propter peccata populi mei percussi eum. *Qui recte meditentur passionē Christi.* *Ira Dei in peccatores.* *Esa 53.*

Quid ergo de nobis peccatoribus fiet, cum dilectus Filius adeo duriter tractetur ac percutiatur? Necesse est ineffabilem & plane intolerabilem iram ac sæveritatem esse, cui se opponere tanta persona coacta sit, & ad quam placandam & sedandam, Dei filius passus ac mortuus sit. Et sane, si quis hic diligenter expendat ipsum Dei filiū, qui est æterna Patris sapientia, pati, graviter, sat scio, exterrebitur.

QUINTO, Hoc quoque animo tuo insculpes, neq; dubitabis quin tu quoque ex illorum sis numero, qui Christum ita excarnificant, & cruci affigunt, Peccata enim tua conjecerunt eum in illos cruciatus. Atq; sic quoq; S. Petrus Act. 2. Judæos *Actor. 2.*

dæos

dæos, ceu tonitru quodam, perterrefecit, cum inquit ad omnes, qui aderant: Vos eum crucifixistis. Tria igitur millia hominum ea voce conterriti, Quid igitur faciemus fratres? ad Apostolos dicebant. Ergo cum clavos infixos manibus Christi cernis, cogita illos clavos esse tua opera, cum coronam spineam, cogita eam esse malas & impias tuas cogitationes, &c.

Sexto, Ubi igitur Christum una spina pungi vides, tu cogita te meritum, ut millies gravius & sæpius pungereris. Ubi clavis perfossas manus ac pedes cernis, cogita te longe majores meritum cruciatus. Et sane, qui Christi passionem negligunt, illi omnes illos gravissimos cruciatus indesinenter patientur. Neque enim hoc exemplum iræ divinæ, in Christo propositum, nos fallet. Ista omnia atq; his etiam graviora impii experientur.

B. Bernhardus. Septimo, Ac talem quidem terrorem S. Bernhardus ex Christi passione accepit, ut diceret: Securus incedebam, nihil sciens de judicio Dei horrendo, quod contra me latum erat in cœlo. Et ecce mittitur virginis filius. Filius Dei altissimi, & jubetur occidi, ut vulneribus meis, precioso sanguinis ipsius balsamo, medeatur. Agnosce homo, quam gravia sunt vulnera, pro quibus necesse est Dominum Christum vulnerari. Si non essent hæc ad mortem, & mortem sempiternam, nunquam pro eorum remedio Dei filius moreretur, &c.

Sic Christus quoq; monebat mulierculas: Nolite flere super me, sed super vos ipsas flete, & super filios vestros. Et addebat rationem, Quia si in humido ligno hæc faciunt, in arido quid fiet? Luc. 23. Q. D. Discite ex hac mea passione, quos cruciatus vos sitis meriti, & quæ vos maneat, ni credideritis, pœna. Plane enim hic videmus fieri, ut cædatur catulus in terrorem veteli canis. *Luc. 23.*

Sic Propheta quoq; dicit: Et plangent seipsos super eo omnes tribus terræ. Non dicit: Deplorabunt eum, sed plangent seipsos super eo. Sic terrebantur illi Actor. 2. id quod supra indicavimus. Et Ecclesia canit: Memoria memor ero, & tabescet in me anima mea. *Zach. 12.* *Actor. 2.*

Exercenda meditatio iræ Dei adversus peccata in passione Christi. Octavo, Atq; in hac quidem parte diligenter se exercebunt pii animi, Nã ex ea pendet verus usus passionis Christi, ut homo seipsum cognoscat, & sui conspectu terreatur, ac ceu conteratur, Et sane, nisi eo deveniat homo, plane nullam utilitatem ex Christi passione capiet. Hoc enim verum ac germanum opus est, quod passio Christi in cordibus piorum efficit, ut conformes imagini illius reddamur, hoc est, ut quemadmodum Christus tum corpore tum etiam animo graviter propter peccata nostra cruciatur, Ita nos quoq; nostra conscientia excarnificet, ob peccata nostra admissa. Neq; ad hanc rem multis est opus verbis, sed diligenti cogitatione, & ut sentias peccati magnitudinem.

Similitudo. Possumus autem hac similitudine uti. Fingamus principis cujusdam interfectum filium, & percussorem raptum jam in judicium, capitaliter accusari, Quod si is coram judice cædem quidem à se factam esse fateatur, verum se à te subornatum percussorem dicat: tu autem securus interim cantans, aut ludens obambules, & statim ex insperato in carcerem conjiciaris. An non tum etiam amplum hoc mundi spacium angustius videbitur, quam in quo latere possis? præsertim si te tua accuset conscientia, & convincat admissi sceleris? Ita non potest non multo gravius dolere, qui hanc Christi passionem diligenter meditatur. Judæi enim, quamvis illi judicium suum jam habeant, & rejecti sint à Deo, tamen tui peccati ministri fuerunt, & tu revera peccatis tuis Dei filium occidisti, eumq; afflixisti cruci, sicut supra quoq; monuimus.

Nono, Porro si qui adeo duri & saxei sunt, ut ex Christi passione neque terreantur, neque etiam se cognoscere incipiant, illi merito sibi male metuent. Neque enim aliter fieri potest, quam ut conformes imagini Christi reddamur, sive illud in vita, sive in inferis fiat, vel etiam in periculo mortis, ut in illos terrores conjiciamur, & contremiscamus, ac omnes illos sentiamus cruciatus, quos Christus in cruce pertulit. Est autem horrendum, illa tum demum, cum de vita periclitamur, experiri. *Rom. 8.*

Ora-

Orabit igitur unusquisq; Deum, ut cor suum induratum emolliat, ut possit cum fructu aliquo passionem Christi diligentius animo meditari. Nam hoc nemo cogitabit, quod nostris viribus sine divina gratia passionem Christi vere meditari possimus, Dei illud est opus, non nostrum. Neque etiam hæc vel alia docentur, ut cogites tuis viribus præstari ea posse. A Deo illa facultas postulanda est, ut illius gratia, non nostris viribus adjuti, præstare ea possimus. Nam quod illi, de quibus supra diximus, non recte Christi passionem tractaverunt, id totum inde manavit, quod suis viribus freti, humanis rationibus rem tentaverunt, neque divinam gratiam imploraverunt. Nullam igitur inde reportarunt utilitatem. *Orandum, ut Deus frangat duritiem nostram.*

DECIMO, Qui igitur Christi passionem vel per unum diem, vel per horæ spacium, sic animo meditatus fuerit, De illo sane dici illud Alberti patiemur, quod melius illud tempus collocaverit, quam si per annum singulis diebus jejunet, aut Psalmorum librum evolvat. Hæc enim meditatio totum immutat hominem, & quodammodo regenerat, sicut Baptismus. Atque hoc illud germanum & præclarum passionis Christi opus est, ut mortificet veterem hominem, ut voluptates, item fiduciam ac spem in creaturas ejiciat. Quemadmodum Christus quoq; ab omnibus, etiam ab ipso Deo, erat desertus ac destitutus. *Dictum Alberti.* *Germanum passionis Christi opus.*

UNDECIMO, Cum igitur non sit nostrarum virium sic meditari Christi passionem, nonnunquam accidit, ut id à Deo postulemus, neque tamen impetremus, eo quo nos volumus tempore, Quod si fiat, non ideo statim desperandum aut intermittenda oratio erit. Nonnunquam accidit, ut pro ea re prorsus non oremus, id quod Deus quoq; novit, neq; enim semper Spiritum ad orandum donat, & vult illud donum omnino esse liberum, neque alligatum vel loco vel tempori vel personæ. Fit igitur, ut graviter perturbentur animi, cum illud sentiunt, & ut homo sibi prorsus displiceat.

Fieri autem potest, ut illa ipsa animi perturbatio, sit ipsissimum passionis Christi opus, quod ipsa in nobis, nihil tale cogitantibus, efficit. Quemadmodum quoque sæpe accidit, ut qui diligentissime Christi passionem meditantur, nunquam ad sui ipsius cognitionem veniant, qui tamen verus passionis Christi debebat esse usus. Illi igitur passionis Christi fructum vere habent, quanquam latenter, hi autem tantum speciem. Et sic sæpe invertit Deus omnia, ut illi, qui Christi passionem meditantur, nihil minus, quàm illud faciant. Contra, qui hoc faciunt in speciem, revera id faciant. *Verus passionis Christi usus.*

DUODECIMO, Hactenus crucem & passionem Christi tractavimus, jam quoque ad resurrectionem accedemus. Cum homo sic sua peccata sentire & cognoscere incipit, & terretur conspectu peccatorum suorum, diligenter cavendum est, ne illi terrores diutius in conscientia hæreant. Nam inde in desperationem animi prolaberentur. Sed quemadmodum peccata & eorum cognitio è Christi passione manarunt, ita quoq regerenda in Christum sunt, & exonerandæ conscientiæ.

Diligenter cavebis igitur, ne quemadmodum perversi quidam homines solent, tu quoq; facias. Nam cum illi sentiunt peccata, & mordentur à conscientia, recurrunt ad bona opera & satisfactiones, item ad Indulgentias, seq; miris excruciant modis, jam huc, jam illuc cursitando, ut se è peccatis evolvant & explicent. Verum frustra id tentant, quanquam ille mos de falsa fiducia in satisfactiones adeo inolevit, ut miserabilem religionis ruinam secum traxerit.

TERTIODECIMO, Porro sic rejicies peccata tua in Christum, si constanter credas, quod vulnera & crux ipsius tua sint peccata, quæ cum in se receperit Christus, pro eis quoq; satisfecit. Sicut Esa. 53. ait: Posuit Dominus in eo iniquitates omnium nostrum. Et 1. Pet. 2. Ipse in suo corpore nostra peccata pertulit in ligno crucis. Et Paulus 2. Corinth. 5. Eum qui peccatum non novit, pro nobis Deus peccatum fecit, ut nos efficeremur justicia Dei per illum. *Esa. 53. 1. Pet. 2. 2. Cor. 5.*

Quanto

Quanto igitur magis te tua Conscientia excruciat, tanto tu firmius ac constantius his atq; aliis similibus sententiis inniteris ac credes. Nam si per contritionem tuam & satisfactiones sedare conscientiam tentes, nunquam certus eris, sed perpetuo labore exhaustus, tandem etiam ad desperationem adigeris.

Neq; Conscientia consistere potest, cum videt peccatum, quale in se est, agnoscit enim longe majorem vim peccati esse, quàm ut nostræ vires ferre possint. Sin autem viderit conjecta omnia omnium peccata in Christum, & per mortem & resurrectionem crediderit ea victa, tum sentiet, quàm nulla in peccato vis sit. Quemadmodum enim nulla neque vulnerum, neq; doloris vestigia amplius in corpore Christi hærent, sic peccata quoq; omnia, ceu fumus evanuerunt.

Atq; sic S. Paulus, quoq; dicit, quod Christus propter nostra peccata sit mortuus, resurrexit autem propter justificationem nostri. Hoc est, Passio Christi nostra nobis ostendit peccata, sicq; ea tollit, Per resurrectionem autem ipsius justificamur, & ab omnibus peccatis liberamur, si modo credamus. *Rom. 4.*

Oratio. QUARTODECIMO, Sin autem sentiamus nostram incredulitatem, quod non possumus nobis certo persuadere, ista sic esse, reliqua oratio est, ut ante monuimus, ad quam confugiamus. Nam & hoc totum in manu Dei est, & quemadmodum supra de passione dixi, ita & hoc aliis, ut manifeste sentiant, aliis occulte donatur. Sunt autem quædam viæ, quibus ad hanc fidem nos invitemus.

Principio, deflectes oculos à passione Christi, nam illa jam suum opus peregit, & perrumpes, ac animum Christi plenum humanitatis introspicies, qui adeo te amavit, ut conscientiam, & omnia tua peccata in se receperit. Capiet autem & delectabit hæc cogitatio animum tuum, & confirmabitur ita fiducia in Christū.

Postea hoc quoq; facies, ut in illo Christi erga te animo, videas, quæ nam Patris erga te sit voluntas. Tum enim apparebit, non potuisse Christum tantum beneficium in te conferre, si non antea à patre sic fuisset decretum. Nam illi Christus paruit, cum pro te est passus. Atq; hoc modo cernes plenum humanitate Dei animum, & per Christum sic traheris ad Patrem, ut intelligere illud Christi possis: Sic Deus dilexit mundum, ut filium suum unigenitum daret, ut omnis qui credit in eum, non pereat, sed habeat vitam æternam &c. Et hoc est vere Deum cognoscere, quando non majestatem aut sapientiam (quibus terrentur animi) sed bonitatem & amorem apprehendimus, in quibus consistere potest fiducia, qua homo plane in Deo regeneratur. *Deum vere cognoscere.* ☞

Exemplum in passione Christi propositum. QUINTODECIMO, Cum igitur sic confirmatus tuus animus in Christo fuerit, & revera jam odisti peccatum, non pœnæ metu, sed amore erga Deum, Hoc quoq; restat, ut totius tuæ vitæ gerendæ Exemplum, in Christi passione propositum, sentias. Atq; hæc ratio meditandæ passionis Christi, longe à superiore diversa est. Hactenus enim sic eam sumus meditati, tanquam Sacramentum aliquod, quod in nobis patientibus operetur, Jam autem sic meditabimur eam, ut ipsi operemur, nempe in hunc modum.

Cum dolore aut morbo aliquo laboras, cogita, quam levis is sit cruciatus, si cum Christi spinea corona & clavis comparetur.

Cum facere aut obmittere aliquid contra quam velles, cogeris, cogita, Christum vinctum sursum ac deorsum jactari.

Tentaris superbia, vide, quàm indignis modis illudatur Christus, & ut cum Latronibus reputetur.

Tentaris libidine & concupiscentia carnis, cogita, quàm crudeliter tenera Christi caro flagris cæsa, confossa & lacerata sit.

Tentaris odio, aut invidia, aut vindicta, cogita, Christum magno clamore & ejulatu, pro te aliisq; inimicis suis orasse, de quibus multo justius potuisset pœnam sumere.

Tentaris afflictionibus aliis, qualescunq; tandem sint, sive internæ, sive externæ, confirma tuū cor & sic dicito: Magna ea esset ingratitudo, si parvā hanc affli-

ctionem

..tionem patienter ferre nollem, cum Christus Dominus ac redemptor meus, in horto præ angoribus sanguineũ emiserit sudorem. Quid enim esset turpius, quã servum in lecto molliter se curare, tum cum Dominus ipsius pro vita dimicaret?

Ecce ad hunc modum confirmare & consolari te Christi passione poteris, contra omnia vitia & peccata. Atque hæc vera meditatio passionis Christi est, & hi sunt veri fructus, qui ex ea nobis petendi sunt. Qui igitur se diligenter ad hunc modum in ea exercent, illi longe rectius faciunt, quam si millies historiam passionis audirent. Et hi tantum Christiani vere dicuntur, qui ad hunc modum Christi vitam ac nomen in sua vita exprimunt, quemadmodum S. Paulus quoq; dicit: Gala. 5 Qui Christi sunt, carnem suam cum concupiscentiis una cum Christo crucifixerunt. Neque enim verbis aut gestu quodam externo, sed vita ac moribus Christi passio nobis est exprimenda.

Hebr. 12. Id quod Apostolus quoq; monet Ebre. 12. Recogitate Jesum, fidei nostræ ducem, qui talem sustinuerit à peccatoribus adversus se contradictionem, ne defatigemini animis vestris defecti.

1. Petr. 4. Et S. Petrus cap. 4. Sicut Christus passus est carne, sic vos quoq; juxta eandem cogitationem armemini.

Verum obsolevit hæc ratio meditandæ passionis Christi, & rara est, cum tamen S. Paulus & S. Petrus in suis scriptis eam subinde repetant ac doceant. Nos hoc totum in externam quandam speciem mutavimus, & contenti sumus, si historiam passionis in parietibus depictam intueamur.

FINIS.

III. CONCIO

DE CONFESSIONE ET SACRAMENTO EVCHARISTIÆ.

SÆPIUS à me dictum est, non posse nec debere Christianos ad Sacramentum altaris, certo hoc Paschatis tempore cogi, sed liberum esse unicuique, quando & quoties velit hoc Sacramento uti. Atque ad eam rem, ministri in Ecclesia constituti sunt, qui tum verbo tum Sacramentis populo quotidie præessent.

Longe igitur illi errant, & peccant quoq; graviter, qui cogunt homines sub peccato mortali in Paschatis festo, Sacramento uti, id quod hactenus fieri solitum est, & adhuc multis in locis fieri solet. Neq; enim hujus Sacramenti natura ferre potest, ut quisquam coactus eo utatur. Animam sitibundam requirit, quæ ipsa sese cogit, & gaudet, quod possit hoc Sacramento frui. Qui ab aliis coacti hoc Sacramentum accipiunt, cum nullo suo fructu id faciunt.

Vides igitur ex Satanæ consilio, Papam omnia egisse, Satan enim sine dubio impulit Papam, ut cogeret sine discrimine omnes hoc Sacramentum. Ex qua re hoc secutum est incommodum, ut & irreverenter ac indigne propter Papæ præceptum tractaretur Sacramentũ, & Mundus maximis se oneraret peccatis. Neq; enim aliter atq; porci, illotis (quod ajunt) manibus ac pedibus, homines ad Sacramentum hoc accipiendum ruebant. Non ergo sinemus nos aliqua lege ad Sacramentum cogi, sed illam libertatem, quam nobis. Christus contulit, retinebimus.

Dico autem hoc propter illos, qui nolunt alio tempore Sacramentum accipere, communi omnium consuetudine inducti, quam hoc Paschatis tempore. Non tamen est hoc sic accipiendum, atq; si sentiam, peccatum esse Paschatis tempore Sacramento uti. Imo laudo eam consuetudinem, si modo conscientia non sit alligata tempori, & quoque si tua te cogat necessitas ad accipiendum Sacramentum, non aliquæ Papæ leges.

Sed priusquam pergamus, de hoc Sacramento latius differere, de Confessione quoque, ad quam Papa similiter coëgit homines, pauca dicemus.

TRIPLEX CONFESSIO.

I.

Tria confessionis genera.

PRIMO, Tria sunt Confessionis genera. Primum Confessionis genus est ea, quam coram Deo facimus, De qua dicit Propheta Psal. 32. Peccatum meum notum tibi feci & injusticiam meam non abscondi. Dixi: Confitebor adversus me injusticiam meam Domino, & tu remisisti impietatem peccati mei. Et in eodem Psalmo: Quoniam tacui, inveteraverunt ossa mea, immutatus est humor meus, in siccitates æstatis. *Psal. 32.*

Hoc est, coram Deo nemo subsistet, nisi hanc Confessionem secum afferat. Sic Psal. 130. prædicat: Apud te propiciatio est, ut timearis. Hoc est, qui cum Deo agere volet, ille sic aget, ut ex corde confiteatur sua peccata, & dicat: Domine, si tu tuam mihi negaveris misericordiã, actũ de me est, quantumcunq; sim probus. *Psal. 130.*

Est autem hæc Confessio communis omnibꝰ Sanctis, sicut rursum in Psal. 32. dicitur: Pro hac orabit ad te omnis Sanctus &c. Sic docet nos hæc Confessio, quod omnes injusti & improbi simus. Si qui vero singularia habent dona, illi pro eo beneficio agant Deo gratias, neque se efferant Si in peccato prolapsus fueris, cogites eam esse carnis & sanguinis naturam, neque tam magnum tuum esse peccatum, quin in idem aut etiam in majus aliud quivis alius prolabi possit Non igitur est alia res, quæ nos discernat, quàm gratia Dei. *Psal. 32.*

Atq; hæc quidem Confessio tam est necessaria, ut nullo temporis momento sit intermittenda, & debet ad hanc omnis Christianorum vita esse comparata, ut perpetuo Dei gratiam prædicet homo, & suam vitam apud Deum accuset ac damnet. Nam si vel bona opera, vel honestã vitam jactes, statim Dei judicium, quod neutrum horum patitur, sequitur, non potest autem quisquam hominum judicium Dei ferre. Sic ergo hæc Confessio fieri debet, ut teipsum primo damnes, & sentias certo, te mortem ac perpetuos inferorum cruciatus meritum. Quod si facias, antevortis Deum, ut non possit te judicare aut damnare, sed sua gratia te excipit & fovet. Verum de hac Confessione hic non agimus.

II.

Confessio charitatis.

SECUNDA Confessio, Illa fit ad proximum, & est charitatis, sicut prior illa est fidei. De ea in Epistola Jacobi scriptum est: Confitemini invicem alius alii delicta. Est autem hæc Confesio, cum quis confitetur Proximo, quod eum læserit.

Sicut Christus Matth. 5. docet: Si obtuleris munus tuum ad aram, & illic recordatus fueris, quod frater tuus habet aliquid adversum te, relinque illic munus tuum coram altari, & abi, prius reconcilieris fratri tuo, & tum veniens offer munus tuum. Habeto benevolentiam cum adversario tuo cito, dum es in via cum illo &c. Utrunque hic exigit Christus, ut is, qui læsit alterum, roget ab eo veniam, & is, qui rogatur, det veniam errato. *Matth. 5.*

Est autem & hæc Confesio necessaria, ac divinitus, ut prima, mandata nobis. Neq; enim nobis nostra peccata remittet Deus, nisi & aliis condonaverimus, quæ ipsi in nos peccaverunt. Et certum argumentum est, eam non effeveram fidem, quæ non hunc fructum secum affert, ut & aliis peccata remittat, & remissionem à Deo quoq; roget. Neque enim aliàs ad Deum homo accedere ausit. Si ergo hic fructus non affuerit, certum argumentum est, neque fidem, neque primam confessionem veram esse.

III.

Confessio quam Papa mandavit.

TERTIA Confessio est, quam Papa mandavit, auricularis illa, quæ fit coram sacerdote. Eam Deus non præcepit, verum Papa ad eam coëgit homines. Sunt autem in ea varia peccatorum genera & discrimina conficta, quibus misere urgentur & excruciantur conscientiæ. Sic igitur de hoc postremo Confessionis genere

here sentiendum est, Deus neminem, neque ad illam primam Confessionem, quæ coram Deo fit, neque ad illam alteram, quæ fit coram proximo, cogit, vult ut te tua cogat voluntas, et cogat te tuæ salutis ratio, item divinæ gratiæ sitis. Non ergo Deus delectatur iis, aut probat eos, qui inviti ita confitentur, vult potius ut volentes ac ex animo id faciamus.

Verum Papa diversum fecit, neq; curavit, volentes an inviti confiterentur, Sed mandavit serio, ut nisi quis certo tempore confiteretur, is in prophano loco extra publicum cœmiterii humetur. Perinde, atque si ageretur res in politica administratione, in qua vi coguntur homines.

Verum Deus non probat eam Confessionem, aut ullum aliud opus, si invitus illud facias. Imo præstat omnino non confiteri, quàm invitum confiteri. Neque enim patet ad Deum aditus illis, qui non sua sponte voluntarii ad ipsum veniunt. Non igitur cogi debent homines.

Etsi qui propter Papæ mandatum confitentur, illi etiam peccare se sciant, Quanquam videmus ita passim jam fieri, ut omnes, nulla alia ratione, quam quod ita mandatum est à Papa, ad confessionem ruant.

Vere igitur illud tempus à Germanis, passionis hebdomas appellatum est, Miseré enim excarnificantur, hoc præsertim tempore, conscientiæ, cum magno animarum ac salutis periculo. Et Christus quoq; longe gravius ac contumeliosius eo tempore excruciatur, quàm tum cum in cruce penderet. Merito igitur Deo agamus gratias pro hoc beneficio, quod suum verbum ceu lumen ac ducem conscientiarum dederit. *Hebdomas passionis.*

SIC ergo de auriculari Confessione, quam dicunt, sentimus, quanquam ad eam nemo sit cogendus, non tamen ideo contemnenda est, nam multæ sunt rationes, propter quas eam probamus. Ac principalis quidem ea est, quod verbum Dei nullo modo condemnendum, sed ardenti animo amplectendum est, ubicunq; tandem & quotiescunq; illud audire contigerit. Jam autem per totum terrarum orbem suum verbum Deus divulgavit, ut nullus sit angulus, in quo non possis illud invenire. *Auricularis Confessio.*

Porro verbum Dei & Euangelium proprie hoc est, quod nobis peccatorum remissionem promittis. Ea enim Euangelii summa est, remissa esse peccata illis, qui credunt in Christum, Neq; doceri Euangeliom potest, quin simul absolutionem, quam vocant, sacerdos dicat. *Euangelium.*

Sic illa vox, quam in altari sacerdos dicit, Pax vobis, Euangelium & absolutio quædam est, quasi diceret: Annuncio vobis divinitus pacem & remissionem peccatorum per Christum. Sic verba Christi in cœna sunt Euangelium & absolutio. Hoc est corpus meum, quod pro vobis traditur. Hic sanguis meus, qui pro vobis effunditur in remissionem peccatorum &c. Si quis ergo ideo confiteri nolit, quod verbum in Sacramento quoq; habeat, is eadem ratione sacras quoq; conciones poterit negligere. Verum debet Euangelium assiduo personare nostras aures, & nos vicissim illud cum summo gaudio excipere debemus, ubi & quotiescunq; id audire licet, debemus quoque Deo gratias agere pro summo illo beneficio, quod liceat ubiq; sacrosanctum Dei verbum audire. *Pax vobis.* *Hoc est corpus meum.*

Non igitur contemnenda Confessio illa auricularis est, propter absolutionem & Euangelii verbum, quod ex sacerdote audis. Et cum confiteri voles, non tam curabis tuam confessionem, quam verbum, quod audis à sacerdote.

Possunt autem illa sic discerni, Duo vestrum convenitis, tu narras prior, ille alter posterior loquitur. Non igitur admodum sollicitus sis de eo, quod tu dicis, sed major cura sit de iis, quæ audis ab illo altero, qui remissionem peccatorum Dei nomine tibi annunciat.

Neq; multum refert, sive is sit sacerdos, aut publicus Ecclesiæ minister, sive alius quidam Christianus. Nam verbum quod loquitur, non suum, sed Dei est, Et Deus nō minoris illud æstimat, quàm si ipse tecū locutus fuisset, Adeo in angulos

angulos divinum suum verbum Deus sparsit. Cum ergo ubiq; verbum Dei nobis sit expositum, debemus cum gratiarum actione illud amplecti, non contemnere aut negligere.

Præterea, quemadmodum Sacramentum, ita illud verbum, quod ex sacerdote audis, non nisi ad tuam personam refertur. In publicis autem concionibus in vulgus evolat promissio, & quamvis ad te quoq; pertineat, non tamen ita certus de ea esse potes. Verum hic id in Confessione ad te unum dicitur, ut prorsus nihil de voluntate Dei erga te dubites. Jam si quis esset in orbe locus, in quo Christus ipse tecum vellet loqui, imo angelus quidam, non Christus, an non ad extremos usque mundi angulos curreres, ut audire cœlestem vocem possis?

Quæ ergo est illa miseria, quæ illa stultitia, quæ ingratitudo? ut hoc, quod nobis dicitur non audiamus? Scriptura testatur, Deum per nos tecum loqui, neque minus in nostris verbis pondus esse, quàm si ipse præsens præsenti loqueretur, & tamen negligitur.

Sic enim Christus dicit Matth. 18. Ubi duo vel tres congregati sunt in nomine meo, ibi sum in medio eorum. Item Johan. 20. Quorumcunq; remiseritis peccata, remittuntur eis, quorumcunque retinueritis retenta sunt. Sic Deus ipse absolutionem in confessione dicit, quemadmodum quoq; infantem ipse Deus, non sacerdos, baptizat, & tamen dicemus nos confessione non habere opus? *Matth. 18. Johan. 20.*

Etiamsi igitur eandem ipsam peccatorum remisionem audias in Sacramento, non tamen Confessio est negligenda, Potissimum autem ob eam rationem, quod tibi soli in Confessione verbum, ut in Sacramento, annunciatur. *Confessio non negligenda.*

Præterquam autem, quod in Confessione verbum ad te unum dicitur & refertur, hoc quoq; in ea est commodi, quod tibi licet tuto sacerdoti dicere, quibus in rebus maxime labores, & consiliũ ab eo, vel quovis alio quisquis tandem fuerit, petere. Si ergo nulla alia esset commoditas in confessione, si etiam non loqueretur nobiscum in ea Christus, tamen nolim magno carere Confessione, ideo quod liceat omnia, quæ sentis in fratris sinum effundere, & conqueri de iis quæ in te conscientiam urgent. Neq; enim est alia res æque misera, atq; conscientia, cum premitur & angitur, neq; tamen consilium aut solatium aliquod novit. Plenum ergo consolationis & humanitatis quoq; opus est, quod in Confessione duo conveniunt, & alter alterum consilio, consolatione, quacunq; item alia re potest juvat. Hic morbum suum aperit, alter medicas affert manus. *Conscientia mala.*

Quanquam igitur mandato ad Confessionem cogi homines nolim, ne, si qui non ante confessi accedant ad Sacramentum, se peccasse sentiant, maximum tamen thesaurum Confessionem esse judico, qui nullis opibus sit comparandus, adeoq; minime contemnendus. Nemo enim potest verbum Dei neque satis diligenter audire, neque in animum ita, ut merebatur, insculpere.

Dixi igitur diligenter inter se discernendas, Confessionem & Absolutionem, ut Absolutionem potissimum spectes, neq; confitearis vel ob mandatum, vel tanquam bonum opus quod peccatorum remissionem mereatur, facturus, sed ideo potius, ut Dei verbum audias, quo erigatur ac consolationem accipiat conscientia tua.

In Absolutionem igitur tum oculos tum mentem potissimum defiges, in qua divina voce, peccatorum remissio per hominem tibi annunciatur, quæ fide est apprehendenda. Vides enim, quàm impia & absurda plane confitendi ratio ante hoc tempus in Papatu fuerit, priusquam enim absolverentur, homines, multa & varia eis sunt injuncta opera, quibus pro peccatis satisfacerent, eamque rem vocarunt absolutionem, cum rectius alligatio vocari queat. Nam cum tollantur peccata per absolutionem, si ei credas, quid attinet opera, quibus pro peccatis satisfacias, addere? & cogere homines à fide & absolutione ad propria opera? *Confitendi ratio in Papatu.*

Quis potius sic cogitari oportuit: Ecce hoc verbum, quod à me audis divino mandato, fide tibi est apprehendendũ. Si ergo credere ei nõ potes, omitte Cõfessionem

ſionem tuam. Non eſt autem hoc ita accipiendum, quod nolim, confiteri ſua peccata eos, aut conſolationem & confirmationem animi petere, quorum infirmior eſt fides. Imo ſi ſentis imbecillitatem tuam, quod credere non poſſis, conquer aris ea de re apud fratrem tuũ, cui confiteri voles. Dic: Sentio quidem, q, Confeſſione & abſolutione habeã opus, verũ infirmior eſt fides mea, quàm quod poſſit certo ſibi perſuadare vera eſſe, quæ ex te audio. Nam cui rectius de imbecillitate tua conqueſtus fueris, quàm Deo? Deo autem tum conquereris, cum fratri tuo conquereris, qui te ſancto Dei verbo conſolari ac confirmare poteſt, atq; ea demum vera eſt confeſsio. Utinam autem omnes eo uſq; progreſsi eſſent, ut confiterentur fidei ſuæ infirmitatem, quod Dei promiſsionibus credere non poſſent.

Hæc jam de Confeſsione ſufficiant, quod nemo ad eam cogi debeat, ſed ut volentes non coacti confiteamur.

VERUM quærat aliquis, quidnam ſit confitendum? Multa nugati hic ſunt, qui hactenus in templis docuerunt, de quinq; ſenſibus, de ſeptem peccatis mortalibus, de decem præceptis, & aliis ſimilibus, quibus potius implicitæ ſunt conſcientiæ quàm adjutæ.

Verum ſic oportuit fieri, Debebas ante diligenter circumſpicere, quæ nam peccata te maxime præmerent, quæ conſcientiam extimularent & gravarent atque ea in Confeſsione erant dicenda. Nihil igitur opus eſt illo examine, quo ſcliti ſunt uti, ut exactus peccatorum omnium referretur catalogus, ea quæ cogitanti occurrunt arripe, & dic: Bone frater, hic lapſus ſum, tu erige me verbo Dei, & conſule quid in hac re mihi ſit faciundum. *Peccata in confeſſione dicenda.*

Debet enim brevis eſſe Confeſsio, in qua, ſi quid te fugit, quod poſt in mentem veniat, nihil de ea res conturbet. Neque enim confeſſus es, vel tanquam bonum opus, vel tanquam coactum opus facturus, & poteris hoc ipſum peccatum Deo confiteri. Inſuper abſolutionem quoq; audis in Miſſa tum, cum verba cœnæ Dominicæ recitari audis. Nihil ergo te conturbet, ſi quorundam peccatorum ſis oblitus. Nam & occulta peccata, quæque te fugiunt, in abſolutione remiſſa ſunt. Neque enim Deus hoc ſpectat, quid aut quomodo tu confeſſus ſis, verbum ſuum ac tuam ſpectat fidem. *Confeſſio ſit brevis.*

Et in abſolutione non ſolet certus numerus peccatorum, quæ remittuntur, addi, ſed ea eſt libera quædam ac late patens vox, quæ ſimpliciter annunciat Deũ tibi favere, Porro ſi Deus tibi favet, ſublata ſunt omnia peccata. Confirmet igitur te non tua Confeſsio, ſed abſolutio, neq; multum te ſollicitet, ſi qua non meminiſti. Remiſsio enim peccatorũ tuæ reſpondet fidei. Si ergo multum credis, multum quoq; tibi remittitur. Atq; in hunc modum quidem peccatis & conſcientiæ opponi verbum Dei & promiſsio debet. Sed hæc jam de Confeſsione ſatis ſint.

Altera pars Sermonis, de Sacramento altaris.

Jam nobis eſt ad incœptam de Sacramento diſputationem redeundum. Illum autem locum jam ante abſolvimus, quod liberum eſſe debeat Sacramentum, neque homines ad illud vi cogendos.

Reſtat igitur, ut quoque de utraque ſpecie aliquid dicamus. Jam olim autem ſic docui, in noſtra Eccleſia unam ſpeciem nemini exhibendam, ſed ut is, qui Sacramento uti volet, aut integrum Sacramentum, ut à Chriſto inſtitutum eſt, accipiat, aut prorſus abſtineat. *Integro Sacramento utendum.*

Porro, adeo ſæpe hæc à nobis tractata cauſa eſt, ut putem jam omnibus planum eſſe, quare utranq; ſpeciem ſumi poſtulemus. Quod ſi qui adeo ſunt rudes, aut etiam ſua infirmitate adeo delectantur, ut intelligere hæc nolint, illos ſane nos nõ curamus, & multo ſatius quoq; eſt, ut illi Sacramento prorſus abſtineant. Malum enim argumentum eſt, tot annis audire verbum Dei, & tamen perpetuo infirmum manere, & dicere, quod non poſſit illa aſſequi. Neq; enim poſsibile eſt non illuminari animos, ſi diutius verbum audias, niſi omnino excæcatæ ſint

mentes à Satana. Cum igitur perdures in cæcitate tua, multo consultius quoque faciunt ministri Ecclesiæ, si tibi prorsus non exhibeant Sacramentum. Si enim verbum, quod planissimum ac apertissimum est, capere non potes, Sacramenta quoq; non capias, absque verbo enim essent, & nulla quoq; essent Sacramenta.

Adeo autem persuasit hæc nostra de utraq; specie sententia orbem, ut etiam adversarii nostri eam norint. Quia autem illi non infirmi, sed indurati sunt, ac nostram doctrinam, quam norunt sacrarum literarum testimoniis niti, oppugnant (siquidem vi pergunt, ac sua autoritate nos urgere volunt) non cedemus eis, neq; eorum pertinaciam, ceu infirmorum errorum tolerabimus, præsertim cum non possint nostram sententiam refutare, neq; ulla alia re, quàm autoritate Romanæ Ecclesiæ sint subnixi. Et quia se tam pertinaciter opponunt, ideo nostris utranq; speciem exhibebimus, sive offendantur ea re, sive non. Et quia vi ac pertinacia se opponunt, nihil omnino est eis concedendum.

Adversarii persequuntur utentes integro Sacramento.

Illud autem mihi maxime placet, quod hoc Sacramentum non sit sine persecutione. Ideo enim Christus id instituit, ut esset ceu tessera vel nota, qua discernerentur Christiani ab aliis. Nisi enim haberemus hoc Sacramentum, haud sciri poterat, qui nam Christiani, aut ubi essent, item in quibus suos fructus Euangelium ederet.

Verum cum accipiunt homines Sacramentum, videmus & qui sint illi, qui audiunt Euangelium, & num digne Christiano nomine ambulent. Sic, ceu quædam nota hoc Sacramentum est, qua nos agnoscimur, quod profiteamur nomen Dei, & quod nos divini verbi non pudeat.

Si igitur Papa aut alius impius tyrannus videat, te utranque Sacramenti speciem accipere, videt certum testimonium, quod hanc Euangelii doctrinam probes. Indignatur igitur, & vim, ceu adversus hæreticum, parat, Bene autem tum tecum agitur, nam & sic actum est cum Christianis olim, qui hoc Sacramento religionem suam testabantur.

Prohibuerunt jam nos ab utraq; specie Episcopi, Si qui ergo Christum profiteri volent, illi utranq; speciem accipiunt, tum scient reliqui, quod Christiani sint, & verbum Dei probent ac sequantur. Si eam igitur ob rem vis eis afferatur, & occidantur, patiantur eam injuriam, reddet enim longe splendidiorem vitam Deus, quàm hæc sit.

Quare placet mihi, quod Sacramentum hoc nostro tempore persecutioni præbeat occasionē, Nam si omnes id probarent ac revererentur, qui posset vera adesse Confessio? Jam cum, ignominia, contumelia, deniq; vitæ pericula inde nobis enascantur, atque illa omnia propter illam confessionem, recte nobiscum agitur, sicut quoq; olim cum veris Christianis in primitiva Ecclesia est actum.

Porro dixi quoque, Non satis esse, si accipias Sacramentum, sed oportet te quoque certum esse, & bene munitum rationibus sacrarum literarum, quibus & te confirmes, & aliis quoque, si id à te postuletur, rationem tui facti dare queas. Ut cum vis tibi eam ob rem offeratur, possis factum tuum, contra Satanam & mundum divino verbo defendere.

Quare non poteris alterius fide niti, cum ad Sacramentum accedis, unusquisque pro se credere debet, sicut unusquisque pro se quoq; contra peccatum, Satanam, item mundum militare debet. Ante omnia igitur diligentissime memoriæ commendanda sunt verba, quibus Christus hoc Sacramentum instituit, nempe hæc:

DOMINVS Iesus in ea nocte, qua traditus est, accepit panem, & postquam gratias egisset, fregit, & dedit Discipulis suis, dicens, Accipite, comedite, hoc est corpus meum, quod pro vobis datur. Hoc facite in mei commemorationem.

SIMILITER postquam cœnavit, accepto calice, cum gratias egisset, dedit illis dicens, Bibite ex hoc omnes, Hic calix novum Testamentum est in meo sanguine, qui pro vobis effunditur in remissionē peccatorum, Hoc facite, quotiescunq; biberitis, in mei commemorationem.

Hæc

HÆC sunt verba, quæ neque ipsi, neque etiam Satan negare poterit, in quæ figendus pes est, ut firmiter in iis consistamus. Sunt autem nuda ac planissima, quæ nullis interpretationibus eludi possunt. Quod & panis sit Christi corpus, pro nobis traditum, & calix Christi sanguis, pro nobis effusus, & jubemur illa facere in commemorationem ipsius.

Diversum autem Papistæ mandarunt. Cum igitur pro concione dixerint: Vos Laici hæc non intelligitis, neq; licet vobis ista interpretari, erratis igitur. Responde: Jus interpretandi Scripturas, æque Laicis concessum esse atq; doctis. Et quemadmodum illis, ita nobis quoque mandatum est, ut credamus in Deum, ut nostram fidem confiteamur, ac omnia præcepta Dei servemus. Habemus enim eundem Deum, quem ipsi habere se dicunt. Quomodo autem credemus, si aut verbum ignoremus, aut non intelligamus. Cum ergo mandatum habeamus, ut credamus, necesse quoq; est, ut verbum, cui credendum est, sciamus. Neq; enim potest esse fides sine verbo. *Jus interpretandi Scripturas etiam Laicis concessum.*

Præterea hoc quoq; nobis incumbit, ut illo verbo nitamur, & contra omnes insultus Satanæ, peccati & mundi, nos defendamus. Item, ut quæ objiciuntur, refutare possimus. Habemus ergo q, respondeam' illis, qui nolunt nobis concedere jus tractandi sacras literas, nempe, Quod cum à nobis eadē requiratur fides, quæ ab illis, necessariū nobis idem verbum, ac parem ejusdem verbi cognitionē esse.

Cum igitur dicat Euangelista: *Iesus accepit calicem, & dedit Discipulis, dicens, Bibite ex hoc omnes, Hic calix novum testamentum est in meo sanguine, qui pro vobis effunditur &c.* Vident sine dubio omnes, quæ nam horum verborum sit sententia, *Accipite, bibite &c.* Ni ergo probent esse aliam quandam significationem verbi Bibere &c. nos nostram Sententiam retinebimus, quod omnibus ex calice illo sit bibendum, neque vel consuetudinem, vel Conciliorum decreta, quicquam morabimur. Deus enim vetustior est, quàm ulla consuetudo, & autoritas Dei omnia vincit Concilia. *Bibite ex hoc omnes.*

Plana quoq; sunt illa verba, *Hoc facite in mei commemorationem.* Dic quæso, quibusnam sit mandata commemoratio Domini? num solis sacerdotibus? Cur non potius omnibus iis, qui Christi nomen profitentur? Quid enim est aliud meminisse Domini, quàm prædicare eum & confiteri? Hæc cum omnes debeamus, apparet quoque utranque speciem omnibus esse concessam, ut & panem edant, & bibant calicem, sive sint sacerdotes, sive non sint. *Hoc facite in mei Commemorationem.*

Impius & ille prætextus est, quod dicunt nefas esse nosse Laicos verba testamenti Christi. Si nefas est ea verba Laicos tenere, frustra igitur ipsi eos docent, Nam quod, quæso, aliud ipsorum officium est, quàm ut rudes illos verbum Dei doceant? Ideo enim Pastores sunt constituti, ut alios instituant in verbo, & doceant. His igitur nugis magis se aperiunt, quales sint, quàm ut nostram sententiā oppugnent. Adeo impudenter se veritati opponunt impii homines.

VIDES jā aliquo modo, quomodo accipienda & firmiter retinenda sint illa verba, quibus Sacramentū hoc à Christo est institutum, nempe, quod non solum hoc à nobis exigitur, ut teneamus & intelligamus ea, verum etiam ut nostra fides in iis hæreat, ut his verbis, ceu invictis armis, contra omnium insultus nos defendere, & repellere nostros adversarios possimus.

Cum ergo Sacramentum hoc voles accipere, potissima verborum erit cura, in quibus sentias eum thesaurum esse repositum, quo solo niti tuto possimus. At te enim sine dubio illa verba dicuntur: *Meum corpus pro vobis traditur, Meus sanguis pro vobis effunditur.* In quem usum? num in hoc tantum, ut edas & bibas? non, imo *in remissionem peccatorum tuorum.* Hoc illud est, quod ad te potissimū pertinet, cui omnia reliqua, quæ hic fiunt & dicuntur, serviunt, ut tibi scilicet omnia tua peccata remittantur. *Verba cum fide apprehendenda.*

Porro, si faciunt hæc ad remissionē peccatorū, ergo etiam ad mortem superandam faciunt. Neq; enim morti relictus locus est, ubi peccatum est sublatum,

peccato sublato, omne malum cessat, atq; ea est beatitudo. Hic thesaurus ille est, quem nos in hoc Sacramento prædicamus, in hunc defige oculos tuos, & nugas illas Scholasticorum omitte, qui multum sunt solliciti, quomodo possit adesse corpus Christi, præsertim in tam parvo corpore panis. Ad miracula illa ne respicias, sed simpliciter hæreas in verbo, atque ea tua unica sit cura, quomodo hunc fructum ex hoc Sacramento queas capere, nempe remissionem peccatorum.

Sic igitur animum tuum institues, ut ad te pertinere hæc verba sentias. Hoc autem ita fiet, si sentias peccati morsus & terrores, Si tenteris aut à carne, aut à mundo, aut à Satana, Si ira, impatientia, avaritia, aut cura ventris solliciteris, si variis exercearis malis, aut nonnunquam etiam in fœda crimina prolapsus sis, quæ male afficiant animum. Si hæc atq; his similia, inquam, patiaris, tum senties, quam sis miser homo, terreberis conspectu mortis, frangeris animo, neq; poteris esse quietus.

Ac tum quidem oportunum erit, ut confitearis, & Deo de tua miseria conqueraris, & dicas: Domine Jesu, ideo à te hoc Sacramentum institutum est, & ad nos transmissum, ut remissionis peccatorum per id certificaremur, Sentio autem quam Sacramento opus habeam. In magna peccata sum prolapsus, metuo igitur judicium tuum & pene deficio, Sentio me infirmiorem, quàm qui verbum tuum confiteri audeam, tot tantisq; laboro vitiis: Quare venio ut sanes, consoleris & confirmes me.

Jam antea vero monui, nemini exhibendum esse Sacramentum, nisi prius indicaverit, ad quid eo habeat opus, nempe, ut conqueratur de sua miseria & peccatis suis, ut petat consolatiōnē & confirmationem, quæ & per verbū & per signū contingunt. Qui hunc Sacramenti usum nesciunt, illi prorsus abstineant. Nam illi stulte & impie agunt, qui tantum tempore paschatis Sacramentum sumunt, & se adeo misere excruciant, cum tamen nesciant, quis sit verus Sacramenti usus.

Exercenda & confirmanda fides sumpto Sacramento.

Porro, ubi sumpseris Sacramentum non licebit tibi esse ociosо, sed perges strenue, & fidem tuā exercebis. Nam & is Sacramenti est usus, ut dicere hoc vere possis. Habeo hic apertū verbum, remissa mihi esse peccata. Signū quoq; accepi, manducavi & bibi, id quod certo cōprobare possum, feci enim id in cōspectu Satanæ & mundi. Cum ergo morte aut conscientia tentaris, potes hoc Sacramento te erigere adversus tum Satanam tum etiam peccata, potes quoque tuam fidem confirmare, ac conscientiam exhilarare, ut non amplius metuat Deum, sed amet.

Ita fiet, ut de die in diem melior reddaris, cum alioqui ociosus & ignavus ageres. Quo enim longius ab hoc Sacramento abstinuerimus, eo magis reddimur inepti ad id accipiendum. Quod si imparatum, infirmum, vacuū item fide, te esse senseris, num quæso aliunde confirmari te posse sperabis? Num eousque expectabis, donec omnino sis purus, ac absolutam & perfectam habeas fidem? atqui si id facias, neque ad Sacramentum unquam accedes, & ut maxime accedas, nihil id tibi proderit.

Verus Sacramenti usus.

Atque hic quidem verus Sacramenti est usus, & hac ratione conscientiæ nō excruciantur, sed eriguntur, & consolationē accipiunt. Neq; enim à Deo institutum est Sacramentum, ut ceu venenum aut crux quædam esset, quæ terrorem mentibus incuteret, quæ opinio superiore seculo a Doctoribus impiis in vulgus sparsa, passim tenuit omnes. Sic enim docuerunt, ut nos nostram justiciam ceu hostiam, Deo offerremus. Factum autem inde est, ut ea verba, quæ plena consolationis & vitæ sunt, quibus conscientiæ eriguntur & confirmantur, prorsus contempta & ignota jacuerint. Verum sic potius oportebat fieri, ut sentirem⁹, in hoc Sacramento nihil esse, quàm summā gratiam, consolationem & vitam æternam.

Præsentissimum autem venenum iis est, qui temere id suscipiunt, qui nullā infirmitatem, nulla vitia, nullam urgentem necessitatem sentiunt perindeatq; si jam ante puri & justi essent. Requirit enim hoc Sacramentū hominem agnoscentem vitia sua, quiq; videat, quàm longe à vera justicia absit, & cupiat tamen justificari,

cari. Caput igitur est, sentire peccatum. Quamvis enim peccatum omnes quotquot vivimus, habeamus, non tamen omnes id agnoscimus.

Hæc jam sufficiant, ut scias, quomodo te paratam esse conveniat, cum hoc Sacramentum voles suscipere, ut scilicet fidem tuam his verbis, quibus hoc Sacramentum instituit Christus, exerceas & confirmes, ac sentias vere pro te traditum corpus Christi, & vere pro tuis peccatis effusum Christi sanguinem. Quæ verba clare ostendunt, quisnam verus Sacramenti sit usus, & quid nobis conferat, si id suscipiamus.

SEQUITUR jam alterum, quod ex priore illo, ceu ex fonte, manat, Christiana scilicet charitas, Cujus quoq; magnam convenit esse curam, Nam hoc Deus à nobis exigit, ut fructus, quos nos ex hoc Sacramento capimus, ceu lumen quoddam, luceant, & ut appareat omnibus, nos cum aliquo nostro fructu hoc Sacramento esse usos. Is autem est fructus, ut quemadmodum nos Christi corpus comedimus, & sanguinem ejus bibimus, Ita vicissim quoque patiamur nos ab aliis comedi & bibi, hoc est, ut omnes actiones, omnem vitam nostram, ad proximi commodum provehendum, instituamus. Est enim omnino nobis Christi exemplum sequendum, cujus tanta est bonitas, ut se totum cum omnibus iis, quæ habet, nobis tradiderit in illis verbis, quibus instituit hoc Sacramentum. Ea ipsa verba nos quoque ad proximum dicere convenit: Accipe, comede, bibe. *Charitas Christiana.*

Neque joco illa dici debent, sed re vera sic sentias, tibi cum omnibus quæ habes, proximi commodis esse serviendum. Cum enim Christus sic dicit: *Hoc est corpus meum, quod pro te traditur*, quid quæso aliud dicit, quàm hoc: En ego ipse sum, qui pro te trador, hunc thesaurum tibi dono, omnium illorum, quæ ego habeo, tu quoq; sis possessor, si quid tibi deerit mihi idem defuturum est. Justiciam meam, vitam ac æternam beatitudinem tibi dono, ut neq, peccato, neq; morte, neq; ullo alio incommodo succumbas, sed vincas omnia, Quemadmodum autem mea justicia, item vita mea æterna est, sic tu quoq; perpetuo justus eris ac vives. Sic nobiscum loquitur Christus.

Requiritur autem & à nobis, ut nos eadem ad proximum dicamus, neque tantum verba illa sonemus, sed re ipsa ac factis declaremus, in hunc modum: En bone frater, ego corpus & sanguinem Liberatoris mei jam sumpsi, qui se totum mihi donavit, Satis autem abunde habeo, cum eum habeo. Tu igitur iis quoque, quæ ego habeo, fruere, omnia mea similiter tua sint, quod si res ita postulet, etiam pro te mortem libens obibo. Hæc enim omnia in hoc Sacramanto à nobis requiruntur, ad quæ facienda omnibus viribus est enitendum.

HOC tamen hic monendum est, quod difficile ad hanc perfectionem simus venturi, ut animam, corpus, opes & dignitatem nostram, proximi causa, si ita res postulet, in discrimen adducamus. In carne enim vivimus, quæ adeo altè radices egit, ut non possimus illa charitatis officia perfecte reddere.

Atque eam ob causam Christus hoc Sacramentum instituit, ut esset ceu quoddam exercitium, unde peteremus ea, quæ ipsi nobis deesse sentimus, Cum enim illam in te infirmitatem videas, quod quæso aliud afferes remedium quàm hoc? Necesse est enim, ut inter reliqua de hoc quoq; conqueraris, & dicas: Bone Domine Jesu, vides quantum mihi adhuc desit, tu mihi te totum donas, non possum autem ego idem facere proximo meo. Fac igitur, ut & ego similem erga proximum benevolentiam præstare possim.

Et sane, quanquam, dum in hac carne vivimus, nunquam illam perfectionem possumus consequi, tamen eo est connitendum, etsi nihil aliud cum gemitu ea postulanda à Deo facultas est, neq; desperandum est ob hanc imbecillitatem, modo remaneat in nobis is affectus, ut & doleat nobis illa nostra infirmitas, & cupiamus eam mutatam & emendatam.

Porro non est hoc minimum charitatis officium, posse cedere de sua opinione & sententia animo concepta. Nam sublevare alterius inopiã, externis officiis ei *Cedere de sua opinione.*

inter-

inservire, nostro labore eum juvare, docere, item pro eo orare, haud tã difficile est. Sunt & illa facilia, invisere ægrotos, consolari calamitosos, dare cibum esurientibus, captivos item liberare, Hoc longe omnium est maximum, posse cedere de sua opinione, & ferre alterius infirmitatem (sicut Poëta quoq; ait:) Aurum &, opes, & vasa frequens donavit amicus, Qui velit ingenio cedere nullus erit.

Neq; etiam unquam dum hic vivimus, perfecte id poterimus, Christus enim ea in parte perfectus fuit, nos nunquã perfecte idem faciemus. Est enim Christus ceu Sol, in quo nullum nubis vestigium apparet, ad quem nos colati sumus ceu accensa quædam stipula. Quanquam autem illam perfectionem charitatis, quæ in Christo est, nos nunquam possumus assequi, (Est enim ceu quidam ignitus caminus) tamen nos tolerat, si vel scintillam charitatis in nobis relucere videat.

Cavendum igitur est, cum ex hac parte juxta omnes laboremus, ne de quoquam judicemus, quod non sit Christianus. Habes enim exemplum Christi in Euangelio, qui adeo benigne Discipulorum suorum errores & lapsus tolerat, & sua sapientia illorum stultitiæ cedit & servit, neq; condemnat eos ideo, quod sint infirmiores, sed blande fovet, & ad illam infirmitatem connivet, Quò ego, inquit, jam eo, illò vos accedere non potestis, Item ad Petrum: Quod ego facio, tu nescis nunc, scies autem postea.

Christi exemplum. Sic efficit charitas, ut Christus justiciam suam, judicium, potentiam, vindictam, pœnam, item jus suum, quod tum in nos, tum in peccata nostra habet, omnino negligat. Merebatur quidem stultitia nostra damnationem, Verum non damnat nos, commonet nos, quod peccaverimus, quod stulte egerimus, non tamen ideo abiicit. Vides igitur non esse minimum inter charitatis officia, posse tolerare proximi infirmitatem, vel in fide, vel in charitate.

Quanquam autem Christi exemplum habeamus, qui adeo placide suorum Discipulorum errata tulit: non tamen ideo vel infirmitas proximi vel peccatum est defendendam. Sic enim ad Petrum dicit: Scies postea, quid jam faciam. Ad tempus toleravit ejus infirmitatem, Perinde, ac si sic dicat: Tuam stulticiam & infirmitatem illam fidei tolerabo & parcam tibi, modo sentias longius tibi progrediendum esse atq; ea, quæ in te jam hærent vitia, emendanda ac mutanda, ne ociosus ac securus agas. *Iohan. 13.*

Non igitur, postquam Sacramentum sumpserimus, negligentes aut ociosos esse convenit. Sed hoc potius præstandum est, ut charitas subinde crescat, ut si qua in re laborat proximus, nos illi feramus opem, & sublevemus ejus inopiam. Quod qui non faciunt, illi aut Christiano nomine non sunt censendi, aut certe nimis infirmi sunt, etiamsi jactent se Christi, una cum omnibus iis, quæ habet, in hoc Sacramento participes factos esse.

Non autem certius argumentum est, an digne & cum fructu hoc Sacramento sis usus, quàm quod ex charitatis officiis sumitur. Nam quod aut magnus fuerit animi ardor in sumendo Sacramento, aut quod sensisse tibi videris, ut verbis Christi sit erectum & confirmatum cor tuum, illa etsi improbari non possunt, non tamen sunt tam certa argumenta. Officia vero charitatis illa te certum possunt facere, digne an indigne hoc Sacramento sis usus. Digne enim is eo usus est, qui ita cor suum, hoc signo commotum sentit, ut etiam inimicos odisse desinat, & omnes alios, qui sua habent opus opera, juvet, aliorum calamitates quoque suas esse existimet. *Externa argumenta seu fructus digne sumptæ cœnæ Domini.*

Qui non sentiunt hos affectus, illi incerti sunt, etiamsi singulis diebus centies hoc Sacramento utantur, etiam cum tanto mentis ardore, ut lachrymas præ gaudio fundant. Neq; enim Deus mirabilem illum ardorem mentis adeo magnifacit, nonnunquam enim est cum majore periculo, quàm commodo conjunctus. Hoc summum est, ut certi simus, id quod Petrus quoq; innuit: Confirmate, inquit, vocationem vestram, nempe per bona opera, quæ fructus sunt fidei.

Ac quantum quidem ad verbum & ad Sacramentum attinet, sunt omnia certis-

certissima, Confirmat enim Deus peccatorum remissionem suo, item Angelorum,& omnium piorum testimonio. Hoc restat,ut tu quoq; tuum testimonium afferas, & tu nihil de remissione peccatorum dubites, Etiamsi igitur omnes Angeli cum toto mundo confirment suis testimonijs,te digne hoc Sacramento esse usum: longe tamen his omnibus tuum testimonium te magis confirmat. Porro hoc est tuum testimonium,si in te eluceant illa charitatis officia, & si sentias majorem bonorum operum proventum à sumpto Sacramento, quàm ante Sacramentum sumptum.

Quod si charitatis officia non sequantur, ac sentias neque cor neque vitam tuam quicquam immutatam,item videas te prorsus non moveri in afflictis rebus tui proximi,Magnam satis habes causam,quæ te ad orandum impellat,Sic igitur Christo de tua miseria conqueraris.

Bone Domine Jesu,ego quidem ad Sacramentum accedo,verum nullum ea ex re sentio fructum,semper idem maneo, sentio adhuc concupiscentiam,iram, invidiam &c.Et manet apud me ociosus ingens ille thesaurus. Da igitur,ut fructum aliquem inde capiam,ac ut sentiam alios motus, item alias actiones ab hoc Sacramento inseri animo meo.Quod si semel cœperis immutari,fiet,ut subinde magis confirmeris,& ut indies plus bonorum operum edas.

Neq; enim hæc vita aliud est,quàm quidam assiduus fidei,charitatis &crucis usus, Non tamen in ullo hominum perfecte hæc tria esse possunt.In Christo quidem perfecta hæc fuerunt, qui ceu Sol propositus est nobis exemplum, quod omnes imitemur,etiamsi nunquam possimus assequi.

Semper igitur reperias firmioribus immixtos infirmos, rursus his quoque aliquos firmiores, atq; illi quidem parvis, hi majoribus calamitatibus exercentur,ut ita omnes reddantur conformes imaginis Christi.Sic enim nostra hæc vita esse debet,ut,de fide in fidem,de charitate in charitatem, de patientia in patientiam,de cruce in crucem, progrediamur.

Neque debet dici hæc vita, justicia, sed justificatio, non puritas, sed purificatio.Nondum attigimus illam metam,quæ nobis proposita est, sed ad eam contendimus, & jam sumus in cursu. Quidam longius evecti sunt, quidam autem procul alios sequuntur.Probatur autem Deo conatus noster, si videat nos ad metam contendere,etiamsi adhuc longius ab ea absimus.Et ubi opus est, accurrit & confirmat nos in fide & charitate, ac tandem semel ex hoc seculo in cœlos transfert.Interim autem,dum hic vivimus,alius alium ferat,sicut Christus quoq; nos tulit,neq; enim quisquam hominum est perfectus.

NEQUE vero hoc,solo verbo & exemplo suo Christus nobis proposuit,sed idem etiam expressum est externis signis panis & vini. Sic enim sentimus, hunc panem esse corpus Christi, & hoc vinum esse Christi sanguinem. Aliud igitur vident oculi, aliud fides verbo admonita credit,quæ fidei propria effigies & imago est. Nam cum Sacramento hoc utimur, & audimus quoque verbum,duo illa externa concurrunt, verbum, quod in aures, & ipsum factum, quod in oculos incurrit. Nihilominus tamen in illis externis & subjectis sensui rebus, æternam vitam,omnia item bonorum genera, imo Deum quoq; ipsum omnium bonorum autorem apprehendimus. *Fructus Sacramenti expressus in externis signis panis & vini.*

Qualis autem fidei, talis quoq; charitatis Imago, in hoc Sacramento est expressa,ac primo quidem in pane.Grana enim,priusquam molitoris arte in unum pulverem cogantur,unum quodq; per se proprium ac integrum corpus est, Ubi autem comminuta fuerint,unum quoddam conficiunt corpus. Sic& in vino, priusquam in torcular conjectæ uvæ conterantur, unaquæq; uva suam formam retinet integram,Ubi autem vinum expresseris,ex infinitis uvis unus potus conficitur. Neq; confirmare quis potest, hoc vel ex illa vel alia quadam uva profluxisse. Quemadmodum quoq; nemo potest asserere,farinam, vel ex hoc vel ex illo grano factam,Sic enim confusæ & uvæ & grana sunt,ut discerni amplius non possint.

Atque

Atque in hunc modum S. Paulus quoq; accepisse ista videtur 1. Corin. 10. Quoniam unus panis, unum corpus nos multi sumus. Nam omnes ex eodem pane participamus. Quia enim verbo credimus, manducamus corpus Jesu Christi, qui cibus animam reficit ac pascit.

Porro proximus meus vicissim me manducat, hoc est, ego illum fortunis meis, meo corpore ac vita, item omnibus iis, quæ habeo, sublevo, quacunque in re possum, illi adsum; eumq; juvo. Habeo autem & ego iisdem officiis opus, & gratum est, quod vicissim me sublevet. Sic impliciti & conjuncti, inservimus alii aliis mutuis officiis, quemadmodum quoq; Christus nobis inservivit. Atque hoc quidem est spiritualiter manducare & bibere.

Debemus igitur, quantum quisq; potest, anniti, ut per illa charitatis officia certi reddamur, nos aliquem fructum ex hoc Sacramento cepisse. Neque enim ipsi solum certi tum reddimur, sed alii quoq; homines id vident, admoniti bonis operibus, quæ sua sponte tum sequuntur. Quod qui non faciunt, illi etiamsi sæpius Sacramentum sumant, nihilo tamen redduntur meliores.

Mittamus igitur illas cogitationes, quibus excitare quidam se ad hoc Sacramentum solent. Vitam suam & facta sua putet sibi unusquisq; propositum speculum, in quo videat, num digne & cum fructu hoc Sacramento sit usus. Hoc enim omnino fieri debet, ut Sacramentum hoc mores ac omnem vitam nostram immutet, atque alios plane fingat homines.

Nam tum dicta, tum facta Dei non solent esse ociosa, sed maximarum rerum sunt principia & fontes, liberant à peccatis, à morte, diabolo & inferno, & sic nos confirmant, ut nulla tanta res sit, qua territus animus succumbat.

Econtra sic quoq; parant animum, ut volentes etiam infimis hominibus inserviamus, & ut sit voluptati beneficia in quam plurimos ferere. Rursus, ut doleat nos tantis bonis, quæ habemus, non ad plurimorū salutē ac cōmodum esse usos.

Si qui ergo sunt, in quibus Sacramentum hos fructus non producit, periculum est, ne iis etiam magis obsit. Non tamen infirmos abjiciendos censeo, si minus hæc, quæ diximus, perfecte faciant, De illis dico, qui ignavi & temerarii sunt, qui satis esse putant sumpsisse Sacramentum, cæterum operum charitatis nullam prorsus agant curam.

Necesse est, ut prorsus immuteris, & signa mutatæ vitæ in actionibus & moribus tuis edas. Id enim si fiat, certum est argumentum, Deum tecum esse, & confirmatur sic fides tua ac secura redditur. Hoc enim certo sentitur, num à sumpto Sacramento quietior & confitentior quoq; factus sit animus. Nam antea quam primum subibat animum, vel mortis vel peccatorum facies, tum statim territus animus, quo se verteret, nesciebat.

Eos terrores si non amplius sentias ne putes id accidere tua quadam vi, Major ea res est, quàm quæ humanis paretur viribus. Neq; enim ante hoc seculum, cum nostris studiis & satisfactionibus nos excruciaremus, pervenire eo nobis licuit. Sentiri & illa possunt, an eum, qui te offendit, jam ames, an ejus miserearis, qui in aliquam calamitatem est conjectus, item num privata vita sit aliquanto reddita sanctior.

Quod si nihil istorum sentias, Oratio reliqua est, qua Deo de tua miseria conqueraris, ut is suo Spiritu infirmitati tuæ medeatur. Nam cum nullus nostrum sit perfectus, nunquam cessare ab oratione nos convenit.

Atq; hæc de Sacramento corporis & sanguinis Christi jam sufficiant.

FINIS.

IIII. CON-

IIII. CONCIO,

QVOMODO SIT ORANDUM.

Duo requiruntur ad verum Orationem.

PRIMUM omnium duo requiruntur ad veram ac Deo gratam orationem, quæ certo hoc quod petit, consequitur. Alterum est, ut habeamus promissionem Dei. Alterum, ut de illa promissione nihil dubitemus. Oportet autem eam promissionem Dei, jam antè benè meditatam esse, ut oraturi, de ea commonefaciamus Deum, Tum futurum est, ut illa ratione nos excitemur ad confidentius orandum. Nisi enim divinitus mandatum ad orandum haberemus, nisi item promisisset Deus se nos exauditurum, ne vel minimum quiddam suis precibus omnes creaturæ impetrare possent.

Deus promptior ad dandum, quàm ad petendum.

Atque hic vides, non nostris precibus aut dignitati nostræ acceptum ferendum esse, si quid à Deo impetramus, sed inexhaustæ bonitati Dei, quæ nostras preces ac vota multò antevertit, sua promissione & mandato, quibus ad orandum nos excitat. Ut vel hac ratione discamus, eum longè magis pro nobis sollicitum esse, & promptiorem ad largiendum, quàm nos simus, vel ad accipiendum vel ad petendum. Quia autem plus offert nobis bonorum, quàm ipsi optare si-mus ausi, deberet ea liberalitas Dei nos accendere & confirmare, ut sine ulla hæsitatione confidenter oraremus.

Matth. 21
2 Maca. 11.
Luc. 11.

SECUNDO, hoc quoque, sicut diximus, ad veram orationem requiritur, ne quid de promissione veracis ac fidelis Dei dubitemus. Illa enim potissimùm ratione se nos exauditurum promisit, ac mandatum orandi dedit, ut certi essemus & firmiter crederemus fore, ut nos certò exaudiret. Sicut dicit Matth. 21. & Mac. 11. Dico vobis: Quæcunq; orantes petitis, credite quod accipietis, & erunt vobis. Et Luc. 11. Petite & accipietis, quærite & invenietis, pulsate & aperietur vobis. Omnis enim qui petit, accipit, & qui quærit, invenit, & pulsanti aperietur. Quis autem ex vobis pater, à quo si filius petierit panem, num lapidem dabit illi? Aut si piscem, num pro pisce serpentem dabit illi? Aut si petierit ovum, num porriget illi Scorpium? Si ergò vos, cum sitis mali nostis bona dare filiis vestris, quanto magis Pater vester cœlestis dabit Spiritum sanctum poscentibus se. His & similibus, tum promissionibus, tum præceptis, confirmandus animus est, ut confidenter oremus, certi, omnia quæ petimus nos accepturos.

TERTIO, Si qui autem dubitant de voluntate Dei, cum orant, & temerè orant, sive fiat quod postulant, sive non, illi duo peccata committunt. Primum, quod ipsorum vitio accidit, quo minus aliquid ea oratio valeat, & quod frustrà laborant. Ita enim & S. Jacobus ait: Si quis à Deo aliquid postulat, postulet cum fiducia, nihil hæsitans. Nam qui hæsitat, is similis est fluctui maris, qui à vento movetur & impetu rapitur. Neq; enim existimet homo ille, se quicquam à Deo acceptururum. Quæ Jacobi verba sic accipienda sunt, ideò nihil à Deo impetrant, qui hæsitant, quod corda ipsorum non sint certa ac quieta. Fides autem cor quietum retinet, ut possit divina dona suscipere. I.

Jacob. 15.

Hæsitantes in Oratione à Deo nihil impetrant.

Alterum autem, in quo peccant, si quid sine fide orant, hoc est, quod fideli ac veraci Deo, ceu mendaci ac futili viro, non habent fidem, perinde atq; promissa facere vel non possit vel nolit Deus. Atq; hi gloriam ac nomen summo Deo eripiunt, quod non credunt eum fidelem & veracem esse. Tantum autē hoc est peccatum, ut ex Christiano Ethnicum faciat, & non solù negatur hoc peccato Deus, sed prorsus amittitur, neq; ulla spes salutis est, quamdiu in hoc peccato manserimus. Quod si accidit aliquando, ut impetrent aliquid, qui sic sine fiducia oraverint, datur eis illud ipsum donum ad perniciem tum corporis tum animæ, ab irato Deo, ut habeatur saltem honos aliquis sacris verbis, quæ ab hominibus peccato, infidelitate & contemptu Dei plenis, proferuntur. II.

Qvarto, neq; illi rectè sentiunt, qui tum putant se orando aliquid impetrare posse, si digni ad orandum accedant. Non autem est hoc spectandum, dignus an indignus sis, qui ores. Si enim non antè nobis orandum erat, quàm sentiremus ipsi nos dignos & aptos nunquam possemus orare. Nostra enim oratio, sicut antè monuimus, nititur non in dignitate, quam nos afferimus, sed in constanti veritate divinæ promissionis. Et sanè si oratio vel in se vel in alio quodam nitatur, vana est & frustanea, etiamsi ex cordis pio affectu progressa videatur, & oculi non aquam, sed sanguinis guttas lachrymando effundant.

Oratio niti debet constanti Veritate divinæ promissionis.

Ideò autem oramus quod dignè orare non possumus, & ideò digni judicamur, qui oremus & exaudiamur, quod sentiamus nostram indignitatem, & solius Dei benignitate & fide audeamus. Quantumvis indignum te sentias, qui à Deo vel postulare aliquid vel accipere merearis, hoc unicum tantùm specta, ut honore nomen ejus, quod verax sit, afficias, neq; incredulitas tua, fida ipsius promissa pro mendacio reputet. Neq; enim indignitas tua te impedit, sicut quoque nihil te promovet, si sis dignus, Sed sola incredulitas te damnat, fides autem dignum te facit, & servat te.

Hoc igitur diligenter cavebis, ne unquam te dignum, sive ad adorandum sive ad accipiendum existimes, nisi tum, cùm sentias te posse tutò audere, & inniti certis ac veracibus promissis propicii tui Dei, de cujus misericordia eò debebas esse certior, quod quemadmodum promisit indigno ac immerito tibi, se nihil negaturum; ita quoque quantumvis indignus sis, exaudire tamen te vult, ut redimat fidem suam, quam tibi dedit.

Adeò nihil nostris meritis aut dignitati nostræ relictum est, sed omnia sibi vendicant, tum veritas Dei, quæ promissionibus satisfacit, tum etiam misericordia Dei ex qua, ceu ex fonte, omnes promissiones manarunt, ut rata maneat sententia illa, Psalm. 25. Universæ viæ Domini, misericordia & veritas. Misericordiam enim cernimus in promissionibus, Veritatem autem, tum cum servantur & fiant. Et Psalm. 85. Misericordia & veritas obviaverunt sibi, hoc est, conveniunt & cernuntur, conjunctæ in unoquoq; opere aut dono, quod à Deo precibus nostris impetramus.

Psal. 25. *Psal. 85.* *Misericordia. Veritas.*

Qvinto, Illa fides, qua Dei promissionibus credimus, sic nobis moderanda est, ne quem terminum, tempus, locum aut modum Deo statuamus, sed omnia illa relinquamus voluntati, sapientiæ ac omnipotentiæ ipsius; certi fore, ut fiant quæ petimus, etiamsi neq; locus, neq; tempus, neq; etiam ratio, quæ fiant, appareat. Hoc enim certum est, divinam sapientiam longè melius illa nosse ac prævidere quàm nos. Si gitur Deo credideris, & omnia illius arbitrio deposueris, certò fient, quæ petis, vel per miracula, si alia nulla sit ratio, qua fiant.

Id quod in populo Israelitico videmus, qui cum Deo credidisset, fore, ut se liberaret ab hoste, neque tamen via aliqua appareret, qua id fieret, subitò se mare rubrum aperuit, ac viam qua transirent, dedit, Hostes autem ad unum omnes obruit ac demersit.

Exod. 14. *Mare rubrum præbuit viam populo Israelitico.* *Judith.*

Sic Judith sancta mulier, cum accepisset, hoc consilium cepisse cives Bethuliæ, se, ni Deus intra quinq; dies opem ferret, dedituros hosti civitatem, graviter reprehendit illos, & dicit: Qui nam vos estis, qui tentatis ita Dominum? Non est iste sermo, qui misericordiam provocet, sed potiùs qui iram excitet, & furorem accendat. Posuistis vos temp⁹ miserationis Domini, & in arbitrium vestrum diem constituistis ei? Mira ergò ratione liberavit ipsam Dominus, ut capite Holofernen truncaret, & repelleret ita exercitum ab urbe. Judith. 8. Sic ad Eph. 3. quoq; Paulus dicit, Hunc esse morem Dei, ut omnia faciat longè alia ratione, ac melius multò, quàm nos vel orare vel intelligere possimus.

Judith. 8. Ephes. 3.

Sic igitur sentiamus, longè nos inferiores esse, quàm qui statuamus aut præscribamus in oratione nostra Deo, vel tempus, vel locum, vel modum, vel quamcunq;

cunq; aliam circumstantiam, sed omnia relinquamus divinæ illius voluntati, & constanter credamus, certò fore, ut nos exaudiat.

FINIS.

V. CONCIO,
DE MATRIMONIO.

PRimò, Cum Deus creasset Adam, adduxit ad illum omnia animantia. Inter quæ, cum non inveniretur quodpiam illi conforme, inquit Deus: Non est bonum, quod Adam solus sit, faciam ei adiutricem, quæ parata sit ad manum, & immisit soporem in Adam. Cumq; obdormisset, tulit unam de costis eius, & replevit carnem pro ea. Et ædificavit costam, quam tulerat de Adam in mulierem. Et adduxit eam ad Adam. Tum Adam: Hoc nunc os ex ossibus meis, & caro de carne mea. Vocetur autem virago, quoniam de viro sumpta est. Propterea relinquet homo patrem suum & matrem, & adhærebit uxori suæ, & erunt duo in carne una.

Hæc omnia sunt verba Dei, quibus viri & uxoris exordium describitur, & eorum conjunctio, & quamobrem facta mulier, denique quis amor esse debet inter conjuges.

SECUNDÒ, Quando Deus non conjungit matrimonium, & non adest ceu pronubus, tum accidit ut solet, quod hic insinuatur, ex hoc quod Adam nullam invenit Coniugem, donec ei provideret Dominus de Heva, quam cum vidisset, cœpit rectè amare, & sinceriter cognoscere apud se hanc esse Conjugem suam.

Juvenes ergò & ii, quorum animus est, matrimonium subire, docendi sunt sedulò & diligenter orandum esse, ut Dominus Deus dignetur disponere felix conjugium. Ad quod Salomon etiam hortatur, dicens: Domus & divitiæ dantur à parentibus, à Domino autem propriè uxor prudens. Heva à solo Deo Adæ concessa est.

Res itaq; magna in conspectu Dei matrimonium est, tametsi imprudens juventus, in qua affectus dominantur, plerunq; circa hoc errat. Nam factum est non sine causa, & admirabili quodam consilio, quod Dominus Deus solum hominem Matrimonio copulavit. Reliquis animantibus tantùm dixit: Crescite & multiplicamini, non adducens masculum ad fœminam. Unde & inter bruta animalia matrimonium non est. Adæ autem creavit uxorem ex propria costa, adduxit, & consentienti acceptantiq; copulavit.

TERTIÒ, Creata est uxor ea causa, ut esset Adjutorium viri, cum in omnibus rebus, tum præcipuè, ut liberos generaret, id hodie adhuc observatur utcunque. Post lapsum viri & mulieris affectus corruptissimi sunt, quando major pars non ob mutuum auxilium, sine liberorum amore, ut institutum est, conveniunt, quin magis ad explendam carnis libidinem. *Uxor adjutorium viri.*

QUARTÒ, Matrimonium dijudicat inter amores, Viri & uxoris amorem maximum esse oportet inter universos amores. Sic enim scriptum est: Relinquet homo patrem & matrem, & adhærebit uxori suæ, uxor vicissim viro suo, Boni adhuc hodie observant. *Viri & uxoris amor.* *Matth. 19.*

DEINDE notandum, quod triplex est amor, Falsus, Naturalis, Conjugalis. Falsus amor quærit pecuniam, honorem, opes, mulieres quoque prohibitas ex Præcepto Dei. Naturalis est inter parentes & prolem, fratres & sorores, & consanguineos. Tertius verò, qui Conjugalis dicitur, duos primos excedens, ceu ignis ardet, nihil quærit, nihil desiderat præter conjugem. Sic enim inquit: Nec argentum tuum nec aurum, neq; hoc, neq; illud, sed te volo, & præter te nihil prorsus. Cæteri amores ultra id quod videntur amare, aliud quæritant, sed conjugalis id quod diligit totum possidere vult. Quod si Adam in innocentia perseverasset, exoptabilissimum rerum omnium duceretur, sponsum esse vel sponsam. *Triplex amor, Falsus, Naturalis, Conjugalis.*

Amor impurus per peccatum originale redditus.

Veruntamen ille amor jam impurus redditus est, quandoquidem uterque conjugum in altero quærit quo concupiscentiæ malæ satisfaciat. Hinc est, quod hoc tempore stat⁹ matrimonialis syncer° & sine peccato esse vix possit. Est n. ceu hospitale infirmorum, quando matrimonio præcavetur, ne corruamus in graviora delicta. Innocenti Adæ facilimum erat virginitatē servare & castitatem, quod nostra ætate sine singulari gratia Dei vix possibile fuerit. Quapropter neq; Christus præcepit castitatem, neq; aliquis Apostolorum, cum prædicarent Tametsi illam nobis maximoperè commendent, cōsulentes & præmio sollicitantes, si quis queat assequi. Qui autem non potest, contrahat legitimum matrimonium. Satius n. est contrahere, quàm uri, & tamen melior castitas, si cui contingat. *1. Cor. 7.*

Sacramentum quid?

Cæterùm, Doctores circa matrimonium tria bona excogitarunt, his caventes, ne carnalis concupiscentia omninò esset mortifera. Primò, quod connumeratur inter Sacramenta. Sacramentum scil. rei sacræ signum est, spirituale quippiam significans, cœleste & æternum. Exempli gratia, Baptismus, quo Presbyteri pueros abluunt, divinam, sanctam & ęternam Dei gratiam designat, quę simul infunditur in corp⁹ & animam baptizati, & quæ purgat a peccato originali, faciens omnia munda templumq; Dei. Hæc, inquam, spiritualia sunt & corporalibus externisq; rebus longè majora, per quæ repræsentantur.

Matrimonium dicitur Sacramentum.

Matrimonium ergò Sacramentum dicitur. Est namq; typus rei nobilissimæ & sanctissimæ, hoc est unionis humanæ & divinæ naturæ in Christo. Hinc inquit Paulus: Quemadmodum vir & mulier duo quædam unum sunt in carne una, ita Deus & Homo unus Christus, ita Christus & Ecclesia, unum corpus, quod profectò magnum est Sacramentum. *Ephes. 5.*

Omninò itaque res sancta est & sacra matrimonium, si ritè fuerit observatum, in cujus typo significatur is, qui cum Deus esset, factus est homo, qui cum in cœlis, habitavit in hominibus, semet illis impartiens, cujus exemplo conjuges quoq; vivant.

Advertendum est hîc, vel propter Dei honorem, quàm sacrosanctam rem repræsentet copulatio viri & mulieris, certè humanitatem Christi Jesu Servatoris. A quo hoc privilegii manavit, ne affectus carnis prorsus essent letales. Hi enim in nobis extirpari non possunt penitùs, mortiferi tamen sunt, quoties extra matrimonium consumantur.

Quapropter Conjuges dignitatem hujus Sacramenti perpendant venerenturque. Uxori vir debitam benevolentiam reddat. similiter & uxor viro, videantq; ne propter importunas concupiscentias affectus humanus fiat beluinus & irrationalis. *1. Cor. 7.*

Vinculum fidei in conjugio.

SECUNDUM bonum, Matrimonium vinculum fidei dicitur. Fides enim fundamentum est & summa matrimonii, Alter enim alteri sese devovet & dat, seclusis omnibus aliis. Quia ergò copulati matrimonio concupiscentiæ carnali occluserunt omnes vias, & quisquis sua conjuge contentus vivit, nec passim deliciatur, Dominus Deus ex gratia concedit, ut hujusmodi delectatione gaudeant, etiamsi illa fit citra spem fructus, modò servetur modestia, ne Conjugum amor fiat brutorum.

Quibus verbis contrahentes uti possint.

HIC dicendum foret, quibus nam verbis contrahentes uti possent. Verùm res ita est involuta & impedita, ut ego juxta meum captum & simplicitatem intelligere non possim. Verendum quoque, quod multa matrimonia ad hanc regulam examinata, non sint matrimonia. Tamen cum præcipuè constet ex consensu mutuo, nolo ego in præsentiarum definire, sed Deo, cujus judicia sunt incomprehensibilia & mirabilia, committo.

Verba communiter observata hæc sunt: Ego sum tuus, Tu es mea, Quanquam acuti quidam opinentur, non satis esse, cum dicitur: Ego te accipio, vel accipiam te, vel id genus alia verba. Malim tamen ego judicare juxta mentem, quam tunc utraque personarum contrahentium habuit.

Præterea

Præterea circa hoc, quod nonnunquam tacitè aliquis promittit uni, deinde alteram ducit, vel occultè vel manifestè, nescio an omnia vera sint & recta, quæ dicuntur & scribuntur, Hoc meum consilium est: Parentes suos liberos instruant, ne verecundentur ab eis petere conjuges. Item doceantur, ne citra parentum voluntatem contrahant. Si enim te non pudet togam, domum, & alia id genus à parentibus petere, cur pudebit conjugem petere, rem multò magis necessariam? Quod Samson fecisse dicitur, qui cum in civitate quadam videret puellam elegantem, & quæ ei placeret, reversus ad parentes: Vidi, inquit, puellam, quam amo, rogo vos, date mihi illam in uxorem.

Judic. 14.

TERTIUM bonum matrimonii, Fructus dicitur, qui finis & officium matrimonii præcipuum est. Porrò, ut Doctores de fructu loquuntur, cum dicunt fructum excusare peccatum, non satis est, accepisse fructum matrimonii, nisi educatur ad laudem & honorem Dei, alioqui gentiles hunc fructum etiam habent. Sunt qui solùm hæredes quærunt, vel delectationem ex pueris, nihil curantes gloriam Dei, ad quam oporteret semper spectare. Et sunt, qui cum ignorent præcepta Dei, ignorent pietatem pueris inculcandam præcipuè, parentes tamen fiunt. Hoc audiant, qui in matrimonio copulati sunt, quod nullum opus Deo gratius, Christianæ Reipublicæ nihil utilius, parentibus & liberis nihil salubrius contingere potest, quàm si pueri piè instituantur. Peregrinationes ad Romam, Hierusalem, ad Compostellam S. Jacobi, nihil sunt collatæ ad hoc, quod est ceu regia via parentibus perveniendi ad regnum Dei. Præterea hoc officio carere tàm absurdum videtur, quàm ignem non urere, aquam non humectare.

Finis conjugij præcipuus.

Pia institutio puerorum.

Ut ergò in liberis tuis cœlum, sic infernum quoq; citissimè meruisti. Nihil abjectius, execrabiliusvè feceris, quàm si negligenter pueros tuos educas, quod tum fit, quando finis blasphemare, impudenter loqui, impuras cantilenas discere, & juxta pravam eorum voluntatem vivere.

Tales sunt quidam, qui pueros indecenti amictu ad mundum alliciunt, ad pompam & fastum vitæ, ad divitias instigant, ad honores, magis solliciti de corpore quàm anima puerorum, neq; considerantes maximam jacturam imminere rebus Christianis, per pueros perperam institutos, quæ si debent reformari, necesse est, ut olim à pueris fiat initium.

Hoc tertium bonum matrimonii, maximum est & utilissimum, quod non solùm debita matrimonii & imperfectiones, verùm etiam omnia alia peccata tolleret, si modò falsus amor lapsus naturæ non usq; adeò obcœcaret miseros parentes, qui pluris faciunt puerorum corpora, quàm animos. Hinc Salomon: *Prov. 13.* Qui parcit virgæ, is odit filium proprium, & qui diligit filium, sæpius castigat. Sunt in corde pueri stulte decreta & puerilia, quæ per virgam tolluntur. Hinc idem: Si virga percusseris filium, redimes animam ejus ab inferno.

Necesse est, ut diligentius & frequentius meditentur conjuges, quæ saluti animæ conducunt, quàm quæ corporis. Itaque tandem sic tibi persuade, quod puer est ceu thesaurus eximius à Deo commissus magna diligentia custodiendus, ne à Diabolo, mundo vel carne possit seduci, & quod hunc thesaurum in morte *Luc. 23.* & extremo judicio accurato examine repetiturus sit Deus. Unde enim miserabilis ejulatus, & horrendus fletus earum, quæ plangent, dicentes: Beati ventres, qui non pepererunt, & beata ubera, quæ non lactaverunt? Procul dubio ex hoc, quod filios commissos à Deo pessimè educarunt. O sanctam conditionem matrimonii, si rectè miseram, si malè [illegible]it observata.

Hæc si quis animadverteret, [illegible]limè concupiscentiam carnis refrenaret, & fortassis citius arriperet institutum virginitatis, quàm matrimonii. Juventus cupiditatum sequax, hæc ceu parva æstimat, Deus autem non sic, qui justè judicaturus, magnifaciet.

SUMMA.

Si vis veram agere pœnitentiam, summas Indulgentias hic & alibi acqui-

 rere,

rere, feliciter mori, tuam prosapiam augeri & amplificari, summa diligentia, totis viribus conare, ut pueri benè instituantur, Si per te non potes utere aliorum opera, qui sciant, possint & velint, nec parce labori, pecuniis aut sumptui. Hæc sunt altaria, testamenta, vigiliæ & missæ defunctorum, item lumina quæ tibi lucebunt perpetuò, hîc dum vixeris, & alibi post mortem in vita æterna.

VI. CONCIO,
QVOMODO SIT PARANDUS ANIMUS AD MORTEM.

Mors hujus vitæ &c.

PRIMO, Mors est hujus vitæ omniumq; humanorum operum finis. Necesse igitur est, ut quantum ad fortunas attinet, sua bona unusquisq; iis deleget, quos & leges & sua voluntas jubent succedere, ne aliqua litigandi & contendendi occasio relinquatur Successorib. ad quos redire debet hæreditas. Est autem hæc externa & corporalis quædam ratio, qua mundum deserimus, & dicimus vale facultatibus & fortunis nostris.

SECUNDO, Est autem alia quædam ratio, qua mundum deserimus, quam spiritualem appellare licet, ut propter Deum condonemus aliis, si quid in nos commiserint. Item ut vicissim nos quoq; rogemus veniam ab iis, quos ipsi offendimus, vel malis exemplis, vel quod minus officiorum quàm conveniebat, in ipsos contulerimus. Habemus enim Dei mandatum, ut alii aliis mutuis charitatis officiis adsimus, Ideò autem hoc quoq; requiritur, ne quid relinquatur, quod conscientiam gravare possit.

TERTIO, Postquam ita omnibus hominibus valedixeris, tum in solum Deum defigendi sunt oculi. Nam ad eum quoque nos per mortem ducimur. Est autem hæc angusta illa porta & arcta semita ad vitam, eam confidenter ingrediamur necesse est. Quamvis enim arcta sit illa semita: est tamen compendiaria & brevis.

Angusta porta ad vitam.

Et quemadmodum satis magno cum periculo puer ex illa angusta materni uteri cellula, in amplum & hoc & jucundum cœli lumen editur, Sic homo per illam mortis portam ex hac misera vita in perpetuam vitam immigrat. Et quanquam hoc cœli spacium, in quo jam vivimus, item illa terræ magnitudo satis ampla videantur, tanto tamen sunt minora & angustiora, si ad futuros cœlos compares, quanto uterus maternus angustior est eo mundo, in quo jam sumus.

Piorum mors regeneratio.

Rectè igitur dixerunt, qui piorum memoriam mortem regenerationem quandam esse dicunt, & Festa quoq; in piorum memoriam instituta, rectè Natales appellantur. Verùm, quia semita mortis angustior est, ideò & hanc vitam ampliorem, & illam futuram angustiorem esse ducimus.

Nativitas infantis Iohan. 16.

Fide igitur apprehendenda ista sunt, & potest nobis exemplo esse, quo confirmetur illa infantis nativitas. Proposuit enim & eam similitudinem nobis Christus. Mulier, inquit, cum parit, dolorem habet, quia venit hora ejus, cum autem pepererit puerum, jam non meminit anxietatis, propterea, quod gaudeat hominem natum esse in mundo. Sic in morte quoque hoc est periculum constanti fide subeundū, & sunt devorandi illi angores, futurum enim est, ut in longè præstantiorem vitam, in qua perpetuum & solidum sit gaudium immigrem⁹.

QVARTO, Porrò sic te rectissimè ad hoc iter comparaveris. Principio omnium, si confitearis peccata tua, præsertim ea, quæ te magis excruciant, & quæ tum maximè se menti offerunt. Item si Sacramentum corporis & sanguinis Christi, cum commodè haberi possit, suscipias. Quod si non possit haberi solatio tamen hoc esse poterit, q. habere ipsum cupias & exoptes. Neq; adeò ea res te conturbabit. Sic enim Christus dicit: Omnia credenti sunt possibilia. Neque enim sunt Sacramenta aliud, quàm signa, quæ fidem confirmant, & quæ nos ad credendum invitant, quæq; sine fide prorsus nihil prosunt.

Omnia credenti possibilia sunt.

QVINTO, Hoc autem omninò præstandum est, ne contemnamus Sacramenta,

menta, sed ut ea magnificaciamus & revereamur, & tutò iis innitamur. Debemus enim sic sentire, majus in iis esse pondus, quàm vel in peccatis nostris, vel morte, vel inferno, Atq; his sanè opponi Sacramenta debent, Neque nos tàm de peccatis nostris, quàm de Sacramentis sollicitos esse convenit.

Venerari Sacramenta. Video autem hic monendum esse, Et quid sit venerari Sacramenta, & quæ eorum vis sit. Porrò sic veneranda sunt, ut credas vera esse, & tibi donari quoque omnia illa, quæ per Sacramenta significantur, item quæ à Deo dicuntur, Ut dicere illud Mariæ possis: Fiat mihi & secundum verba & signa tua. Nam cum verbum & signum tibi à Sacerdote, qui Dei vice fungitur, proponantur, nulla majore contumelia affici, & verbum & signum Dei poterat, quàm si de fide ipsius dubites, quemadmodum quoq; majore honore affici Deus non potest, quàm si credas ei, futurum, ut promissa faciat.

Sacramentorum vis. SEXTO, Sacramentorum vim tum maximè intelliges, si noris antea, quænam illa sint, contra quæ potissimum pugnent, Sunt autem tria, Primum est horrenda facies mortis, Secundum, facies peccati, Tertium, infernus & æterna damnatio. Porrò unumquodq; horum majus & formidabilius efficitur, si & alia quædam accedant.

Mors. Nam mors tum demum horribilior & gravior esse videtur, cum natura, alioqui imbecillis & desperata, ipsius imaginem quandam animo concipit, & in eam tota defigit oculos.

Insidiæ Diaboli. Atrociora autem illa fiunt, cum Satan quoque accedit, ille enim efficit, ut horribilis & terroris plena mortis facies altius animo imprimatur, ut fractus animus illo intuitu succumbat & desperet.

Nonnunquam etiam Satan omnis generis exempla convertit, quibus nos evertat, horribiles interitus, indignas cædes, subita fata animo objicit, in memoriam redigit, quicquid unquam vel ipsi vidimus vel legimus alicubi, quàm miserè quidam perierint.

Addit præterea judicium & iram Dei, quàm graves & horribiles pœnas in peccatores Deus constituerit.

Addit item exempla illorum, quos Deus graviter punivit.

Porrò omnia illa ideò exaggerat, ut metu mortis fractus animus, avidius vitam expetat, ut occupatus illa sollicitudine retinendæ vitæ, Dei prorsus obliviscatur, Ut item mortem fugiat & exosam habeat contra Dei voluntatem ac mandatum. Quanto enim altius illa de morte cogitatio animo fuerit impressa, tanto difficilius adeoq; majore cum periculo mortem toleramus.

Sic igitur faciendum erat, Sæpiùs hæc de morte cogitatio erat revocanda in animum, dum incolumes vivimus, dumq; procul adhuc mortem abesse censemus. Tum cum jam moriendum est, ac nos ipsa mors urget, plus diligentior mortis meditatio obest, quàm prodest, Imò tum omninò alio deflectendi sunt oculi, & quàm longissimè ejicienda animo illa mortis cogitatio est, sicut infra monebibus. Nam mors tum demum est validissima, si alioqui infirma natura, importuna ac nimia cogitatione mortis, se defatiget. *Mors quando validissima.*

Peccatum. SEPTIMO, Eadem ratione & peccatum augescit, si sæpiùs & altius de eo cogites. Multum autem ad eam rem facit jam antè territa conscientia, quæ & suo judicio damnata est, & pudet quoque eam admissi peccati. Est autem tum magna fenestra Satanæ, ad exercendos nos aperta, rimatur omnia, nos urget, peccata quoque longè graviora, atq; sunt, fingit. Et mirus Artifex, omnia omnium peccatorum qui unquam fuerunt, Exempla ante oculos ponit, redigit in memoriam illorum triste judicium, qui ob longè leviora peccata æterna morte sunt damnati. *Satanæ dolus.*

Efficit autem his tentationibus, ut aut desperatione victus animus succumbat, aut contra Dei voluntatem, retinere vitam cupiat, ut oblitus Dei, parere Deo nolit, & invitus mortem obeat. Præcipuè autem tum illa solent accidere, cum

persuadet sibi homo necessariam & utilem hanc de peccato cogitationem esse. Sentit enim se imparatum, & ad mortem jam subeundam adeò non instructum, ut omnia illa bona opera, quæ per vitam fecerit, tum peccatorum faciem induant, Et tantum abest, ut aliquod de illis speret præmium, ut etiam illorum recordatio gravius sibi faciat divinum judicium. Tum enim sentit animus, Deum longè præstantiora & magis quoque pura opera à nobis exigere, quàm illa, quæ fecimus, fuerint.

Necessariò igitur sequitur odium mortis, & animus divinæ voluntati non obœdiens, adeoq; æterna damnatio. Neque enim commodum id est tempus, cum nobis moriendum est, quo peccati memoriam revocare in animum conveniebat, illa cogitatio non in periculo vitæ, sed tum, cum essemus incolumes, sollicitare nos debebat. Pervertit igitur omnium rerum ordinem Satan, Dum vivimus, peccatorum, mortis & inferni faciem prorsus ex oculis removet. Atqui conveniebat, ut tum ea nos cogitatio exerceret, Sicut Ps. 51. dicitur: Peccatum meum coram me est semper. Rursus cum moriendum est, & concipienda erat animo æterna vita, gratia & beatitudo, fraudulentus Spiritus peccata tum animo objicit, in ea nostræ mentis aciem convertit, ut conspectu peccatorum prohibiti ad vitam & gratiam respicere non possimus. *Psal. 51.*

Infernus. OCTAVO, infernus quoque tum augescit & fit amplior, si major & diligentior de eo cogitatio inopportuniore tempore animum occupet. Maximum autem ad hanc rem momentum affert, quod nescimus Dei judicium. Satan igitur sollicitat nos, non solùm impia & vana, sed etiam periculosissima illa cura, de judicio Dei, Num simus prædestinati nec ne. Et sanè in hac tentatione omnes suas vires, artes & dolos Satan effundit.

Quare etiam nisi caveat homo, paulatim eum supra Deum evehet, ut quærat signa divinæ voluntatis, & impatienter ferat, quod non certus esse possit de sua salute, & de voluntate Dei arcana. Venit igitur nobis in suspicionem Deus, ac si nos odisset, & eò ferè ratio pertrahitur, ut cupiat & optet jam alium Deum. Quid multis moror? hac cogitatione, ceu turbine quodam dispergere & extinguere amorem Dei, & Dei odium excitare, Satan nititur.

Sollicitum esse de prædestinatione. Quanto igitur plus huic cogitationi indulserit animus, eò etiam in graviora conjicitur pericula, neque pervincere potest, quin in odium Dei & blasphemias prolabatur. Nam quid, quæso, aliud est sollicitum esse de prædestinatione, quàm omnia illa velle scire quæ Deus scit, ut nos quoque pares simus Deo, neque ille plus sciat, quàm nos? Quod si omnia illa, quæ Deus novit, nos quoque nosse cupimus, Quid quæso, aliud hoc est, quàm velle, ut Deus non sit Deus.

Hic animo suggerit malignus ille Spiritus, quantus gentium, quantus Judæorum, quantus Christianorum quoq; numerus damnatus sit. Fit autem his periculosis & vanis cogitationibus, ut, si nulla alia, vel hæc unica res odium mortis in nobis excitet. Et hanc quidem de prædestinatione tentationem, tentationem inferni appellarunt, de qua multa passim in Psalmis David conqueritur, quam qui vicerit, is simul & infernum, & peccatum & mortem vicit. *Tentatio de prædestinatione.*

NONO, Porrò, summa cura caveri oportet, ne quod horum trium ultrò accersamus, venient enim etiam non vocata, & suo obtutu, item disputationib. & demonstrationib. totum volent occupare pectus. Quod si fiat, actum est de homine. Dum enim de illis cogitationibus luctatur, Dei prorsus obliviscitur. Neque alio consilio Deus nos illa mortis, peccati & inferni cogitatione in morte tentat, quàm ut illa omnia à nobis vincantur, & prorsus ejiciantur animo. Quod si mors, peccatum & infernus sola sint, neq; tu in morte vitam, in peccato justiciam, in inferno beatitudinem, videas (id quod pòst latius explicabimus) remittenda tum sunt in infernum usque ad collegium malorum Spirituum, neque cogitare debes, quod ad te pertineant.

Qui igitur feliciter cum illis depugnare & vincere volet, ille non hoc faciat, ut suis

ut suis viribus fortunam tentet. Nam robore & virium vigore longè nos superant. Hoc artis est, prorsus contemnere hos hostes, neq; omninò cum eis congredi, Id quod hoc modo fiet: Si in morte vitam, in peccatis gratiam, in inferno cœlos positos esse credas. Atq; hæc fides retinenda firmiter est, etiamsi omnes Angeli, omnes creaturæ, imò etiam Deus ipse, diversum videatur sentire, id quod Satan mira arte nonnunq; efficit, ita n fingit omnia, ut putes omninò aliam Dei esse voluntatem, quàm revera est. Quod ergò huic malo inveniem⁹ remedium miseri?

DECIMO, Mors non est talis concipienda animo, qualis aut ipsa est, aut nobis esse videtur, aut qualis esse apparet, in iis, qui ab irato Deo, à morte victi, sunt condemnati. Nam si talem mortis faciem animo includas, succumbes & ipse.

Sed sic est faciendum, oculos, cor, & cogitationes tuas omnes, ab illa mortis facie averte, & talem ejus imaginem includes animo, qualis est in iis, qui in Domino obdormierunt, & vicerunt mortem, præcipuè autem qualis est in Christo, pòst, qualis in Sanctis quoque ipsius est. *Avertenda cogitatio à morte in vitam Christi.*

Qui talem mortis faciem animo concipiunt, vident eam non amplius formidabilem & horrendam esse, sed contemptam & interemptam per vitam quoque devictam & superatam. In Christo enim & Sanctis ejus vita est, neque ulla mortis vestigia apparent.

Quanto igitur altius talem mortis imaginem animo impresseris, tanto ipsa mors magis obscurabitur, & sine ullo labore evanescet. Pacatum quoq; cor erit, ut in pace cum Christo feliciter obdormiat, Sicut in Apocalypsi scribitur: Beati, qui in Domino Jesu moriuntur.

Est autem hujus rei elegantissima figura, Num. 21. illi enim, qui à serpentibus læsi erant, non depugnabant cum serpentibus, sed illi æreum serpentem, qui nihil præter speciem serpentis habebat, intuebantur, & statim restituebantur sanitati. Sic quoque, si in Christi mortem defigas mentis oculos, vitam reperies. Sin autem aliam quandam mortis conceperis imaginem, succumbes & peribis. Rectè igitur Christus dixit: In mundo quidem (hoc est, in vobis et am ipsis) afflictionem habebitis, in me autem pacem. *Læsi à serpentibus. Num. 21.* *Johan. 16.*

UNDECIMO, Sic peccati quoq; facies non est talis concipienda animo, qualis aut est per se, aut esse videtur in iis, qui cum non emendarent vitam, in peccatis suis perierunt. Nam si id fiat, perimus & nos. Avertendus est animus à peccatorum conspectu, & defigendi sunt oculi in gratiam, illius imaginem & formam animo obversare assiduo convenit.

Porrò imago gratiæ est, Christus pendens in cruce, item omnes Sancti per misericordiam servati. Id quod sic est accipiendum. Ea est gratia & misericordia, quòd Christus cruci affixus peccata tua in se recipit, tollit ea, & prorsus abolet. Quòd si credas ista, & defigas in crucifixum Christum oculos, nihil dubitans, quin omnia tua peccata simul cruci sint affixa & sublata, id tandem est gratiæ faciem & imaginem spectare ac tueri. *Imago gratiæ.*

Gratiæ quoque imago in Sanctis est, qui per misericordiam servati, crucem ac mortem tolerant, tuos labores & tentationes tuas, suas esse putant, sicut dicit Paulus Galat. 6. Alter alterius onera portate, & sic complete legem Christi. Sic Christus quoque Matth. 11. Venite ad me omnes, qui laboratis & onerati estis, & ego reficiam vos. Sic tuto & sine aliquo periculo possumus peccata nostra intueri, etiam sine ullo conscientiæ nostræ terrore. Sic peccata non sunt amplius peccata, sed sunt per Christum devicta & absorpta. *Galat. 6.* *Matth. 11.*

Quemadmodum enim Christus tuam mortem in se recepit, eamq; confecit, ut non possit amplius tibi nocere, si modò hoc credas, & tuam mortem in Christo, non in te, intuearis. Sic & peccata tua in se recipit, & vincit ea sua justicia, quam gratis in te confert. Quod si credas, non possunt ampli⁹ peccata te condemnare. Sic est Christus exemplū ac imago gratiæ & vitæ, quem quotiescunq;

 vel

vel peccato vel morte tentamur, opponere debemus. Id quod S. Paulus 1. Corinth. 15. h s verbis dicit: Deo gratia, qui nobis dedit victoriam peccati & mortis per Dom num nostrum Jesum Christum. *1. Cor. 15.*

Infernus. DUODECIMO, Sicut autem de peccato & de morte monuimus, Ita quoq; de Inferno & æterna damnatione dicimus, Cujus imago quædam est includenda in animum, non talis, qualis aut per se est, aut qualis in iis, qui damnati sunt esse videtur. Nam si te ille ingens non prædestinatorum hominum numerus sollicitum habeat, periculum est, ne statim illa cogitatio te det præcipitem & evertat. Est igitur vi quadam perrumpendum, & occludendi sunt oculi, ne conspectu illius imaginis terreamur. Neq; enim hæc cogitatio quicquam nobis prodest, etsi enim per multos annos nobiscum agitaverimus, sed gravissimè lædit potiùs. Defiges igitur oculos in cœlestem illam Christi imaginem, qui propter te descendit ad inferos, cum esset antea in cruce à Deo derelictus, non aliter atq; ii, qui perpetuis inferni cruciatibus addicti sunt. Sic enim exclamabat in cruce: Deus meus, Deus meus, quare me dereliquisti? *Psal. 22.*

In hac Christi imagine vides, quod & peccata omnia sint devicta, & prædestinatio de te confirmata & certificata, de qua aliàs certus esse non poteras. Si enim hæc res te sollicitum habeat, & tu firmiter ista credas, tum te fides illa servabit. Nulla igitur tanta res animum occupabit tuum, quæ hanc imaginem obscuret aut eripiat. Quod si quid tibi deest, quære silud non in te, sed in Christo, & sine dubio invenies.

Prædestinati. Qui igitur Christum & Sanctos ejus ad hunc modum intuentur, & gratiam Dei qua prædestinati & servati sunt, commendant ac probant, illi quoq; prædestinati & electi sunt. Sicut dicitur Genes. 12. Omnes qui tibi benedicunt, benedicentur & ipsi. Qui autem non in illo gratiæ exemplo hærent, sed in se suamq; vitam defigunt oculos, in illis quoddam erga Deum & Sanctos ejus excitabitur odium, ita ut omninò pereant, Id quod omninò diligenter cavendum est, Nam Satan omnibus vir bus annitetur, ut id efficiat. *Genes. 12.*

TERTIODECIMO, Est autem Jud. 7. quædam figura ejus pugnæ descripta, quam humanus animus cum his tribus acerrimis hostibus, peccato, morte & inferno habet. Gedeon enim parva manu, trecentis scilicet militibus ingentem Madianitarum exercitum noctu invadit, eosq; fundit, non gladio aut vi al qua, sed tantùm edito tubarum sonitu, & concussis lampadibus, quas gestabant. In fugam igitur omnes versi Madianitæ, in mutua vulnera cædesq; mutuas ruebant. *Judic 7.* *Madianitæ cæsi à Gedeone.*

Sic peccatum quoque, mors, item infernus cum omnibus suis viribus funduntur & superantur, si includamus in nostros animos lucentes illas imagines tum Christi tum Sanctorum ejus. Si item nostros animos tuba illa, hoc est, verbo divino, cujus sonitum Satan ferre non potest, accendamus, Et quidem in nocte, hoc est, in fide, quæ ad illas horrendas facies non respicit, sed contemnit eas potiùs.

Jugum oneris ejus Esa. 9. Et sanè in hunc modum Esaias cap. 9. hanc figuram accepit, cum inquit: Jugum enim oneris ejus, & virgam humeri ejus & sceptrum exactoris ejus superasti, sicut in die Madian. Atque si sic dicat: Peccata tui populi, quibus ceu gravi onere conscientiæ ipsorum premebantur, Item mortem, quæ ceu virga & pœna statim peccatum sequebatur, & graviter affligebat humeros, Item infernum, qui exigit illam peccati pœnam, ceu durus quidam exactor, Illa omnia vicisti, sicut tempore Madian, hoc est, per fidem, per quam sine usu gladii in fugam suos hostes Gedeon convertit.

Verùm dicat aliquis: Quando ista victoria à Christo est parta? Tum scilicet, cum penderet Christus in cruce, ubi illa tres facies, ut ita dicam, induit, in quas cum fides respicit, confirmatur contra illas alias facies, quas Satan & caro nostra nobis objiciunt. Solus enim Christus est viva illa mortis imago contra mortem, Quanquam enim verè in cruce sit mortuus, tamen resurrectione sua mortem per vitam victam esse, evidenter demonstravit.

Est

Est quoque Christus gratiæ imago contra peccata, quæ etsi in se recepisset, tamen devicit per invictam illam obœdientiam, qua se totum voluntati Patris tradidit.

Est quoque cœlestis illa imago contra infernum, quanquam enim à Deo derelictus esset, non aliter atq; is, qui æternæ damnationi est addictus, tamen infernum vicit suo amore in Patrem, quo omnia potest. Est autem id satis magnum argumentum, quod sit summè dilectus Filius. Porrò omnia illa, quæ jam enumeravi, nostra sunt, si credamus.

Quartodecimò, Debet autem nobis magnæ consolationi esse, quod non solum mortem, peccatum, & infernum Christus devicerit, ac nobis credendam illam victoriam proposuerit, sed etiam quod sua sponte præter necessitatem, in se etiam illas tentationes receperit, ut nos suo exemplo consolaretur ac confirmaret. Nam tentationem mortis, item peccati & inferni ipse quoque perpessus est.

Morte tum tentabatur, cum dicerent ad eum Judæi: Descendat nunc de cruce, Alios servavit, servet nunc seipsum. Perinde atq; si sic dicerent: Ecce jam sentis mortem, quæ tibi nolenti volenti est subeunda, neq; poteris effugere. Sicut Satan quoque tum, cum imminet mors, illam moriendi necessitatem horribili facie animo solet objicere.

Peccato tentabatur Christus, cum dicerent ad eum Judæi: Alios servavit: Si Filius Dei est, descendat jam de cruce &c. Perinde atque si sic dicerent: Imposuit nobis suis operibus, fuit impostor & nugator, est filius Satanæ, non Dei, est Satanæ mancipium tàm corpore quàm anima, nunquam quicquam boni fecit, meritò igitur jam dignas fert pœnas.

Quemadmodum autem Judæi Christo tum peccati, tum mortis, tum etiam inferni faciem, non certo ordine, sed confusè objiciebant. Sic nos quoque uno impetu omnibus illis oppugnamur, ut eò citius desperent animi. Ad eum quoq; Luc. 19. modum Christus vastationem Hierusalem describit Luc. 19. quod hostes eam circumdabunt vallo, ut nullibi exitus pateat, ea est mors. Secundò, quod undique coangustabunt eam & prement, ita ut nullum usquam appareat auxilium: id est peccatum. Tertiò, quod eam solo æquabunt, ut non relinquatur lapis super lapidem: is est infernus & extrema desperatio. *Vastatio Hierosolymorum.*

Inferno autem tum tentabatur Christus, cum dicerent Judæi: In Deum sperat, videamus an eum sit liberaturus. Dicit se esse Filium Dei. Perinde atq; si sic dicerent: Dignus est inferno, Deus eum non prædestinavit, abjecit eum, nihil ei prodest fides, quā habet, nihil spes, quam secum vovet irritam, Omnia sunt frustrà.

Porrò, quemadmodum Christum ad hos insultus Satanæ tacere videmus, Ita nos quoq; faciamus, non colluctatur cum his hostibus, negligit, & contemnit eos, perinde atq; si eos nec videret neq; audiret. Et sanè quid profuisset quantumvis acris colluctatio, magis eos irritasset, ac gravius in se commovisset eos. Hoc multò consultius est, quod in voluntatem Patris sui respicit, quod mortem, peccata sua, ac infernum prorsus negligit, & crucifigentium se, imò omnium nostrum mortem, peccata, & infernum, deprecatur.

Est autem nobis hoc Christi exemplum ad imitationem propositum, ut nihil moveamur illa mortis, peccati & inferni facie, sed saltem in Dei voluntatem respiciamus. Ea enim est hærere in Christo, & constanter credere, nostram mortem, peccata & infernum per ipsum devicta, nihil amplius nobis nocere posse. Ad hunc modum solius Christi imago nostris mentibus impressa esse debet, eam obversari semper animi oculis convenit, ut cum illo solo disputemus & agamus, illa autem Satanæ vana terriculamenta firma fide contemnamus. *Christi exemplum.*

QVINTODECIMO, Iam commodè redimus ad Sacramenta, & ad eorum vim, quam habent, ut discamus, quis eorum sit usus, & quid prosint nobis. Meritò igitur ille Deum amabit & prædicabit, mortem meritò cum magna animi lætitia subibit is, cui per gratiam Dei tempus est datum, quo & peccata sua confi- *Sacramentorum usus.*

confiteri, & absolutionem audire, Item Sacramentum Altaris sumere possit. Certus enim de sua salute est, qui securus verbo Dei, quod audit, innititur, & fidem suam Sacramentis munit & confirmat.

In Sacramentis enim tecum loquitur, tecum agit Christus Dominus Deus tuus per Sacerdotem. Neque sentiendum est, quod vel opus illud vel verbum, quod audis, sit hominis. Nam ipse Deus omnia tibi in illo verbo promittit, quæ jam de Christo diximus. Et vult suæ fidei pignora esse illa Sacramenta, ut certus sis, quod Christi vita, tuam mortem, quod Christi obœdientia, tua peccata, quod Christi amor, infernum tuum, in se receperit & devicerit.

Est & aliud quoddam commodum, quod hæc Sacramenta reliquis Sanctis te addunt socium, ut venias in Sanctorum congregationem, & veram Sanctorum communionem. Nam & tecum in Christo moriuntur, tecum peccata portant, tecum infernum quoq; vincunt. Gravis ergò consolatio in illis Sacramentis est, quæ nihil aliud sunt, quàm verbum Dei & signum quoddam visibile, quod in oculos incurrit. Et sicut illud vocale verbum incurrit in aures, easq; ferit, Ita Sacramenta signa sunt divinæ voluntatis subjecta oculis, quibus inniti fides debet, ceu firmo baculo, quo usus est Jacob Patriarcha cum pertransiret Jordanem, in quæ nostri oculi defixi esse debent ceu in lucernam, quæ viæ dux est, in obscuro & caliginoso loco mortis, peccati & inferni. Sicut Propheta quoque dicit: Lucerna pedibus meis verbum tuum. Et Petrus: Habemus firmiorem sermonem propheticum, cui dum attenditis, ceu lucernæ apparenti in obscuro loco, rectè facitis &c.

Consolatio in Sacramentis proposita. *Jacob pertransiens Jordanem.* *Psal. 119. 2. Pet. 2.*

Et sanè, quod nam aliud in mortis periculo quæres auxilium? Omnes enim quotquot servantur, hoc servantur signo, quod Christum tibi ostendit, & te ad Christum traducit, ut possis morti, peccato & inferno sic dicere: Deus promisit tibi gratiam suam, ejusq; rei certum dedit signum, ceu pignus quoddam, in Sacramentis quod & vita Christi meam mortem sua morte devicerit, & obœdientia Christi, mea sustulerit, sua passione, peccata, & amor Christi, in sui derelictione, infernum meum devastaverit.

Signa gratiæ.

Hæc signa gratiæ, hæc item salutis promissio, nunquam me fallet, Deus promisit, Deus mentiri non potest, Dei neq; dicta neq; facta fallunt. Qui ad hunc modum verbo Dei nititur, & Sacramentis ceu fulcris, suam sustentat fidem, is non multum de prædestinatione sollicitus erit, sed certò sentiet Deum sui misertum in gratiam se recepisse.

SEXTODECIMO, Hoc igitur omnium maximum est, ut magnificemus & revereamur Sacramenta, iisq; innitamur, Proponitur enim nobis in illis, verbum Dei, promissio & signum divini favoris. Tum autem illud fiet, cum credemus, neq; dubitabimus tum de Sacramentis, tum de iis rebus, quarum sunt signa. Quod si dubites, nihil omninò ea tibi proderunt. Nam sicut Christus dicit: Unicuique fit secundum fidem suam.

Quid enim, quæso, tibi profuerit, si credas Christum peccata, mortem & infernum aliorum devicisse, & non credas devicisse eum tuam mortem, tua peccata, & tuum infernum, teq; redemisse? Frustrà quoq; Sacramentum sumes, si non credas omnia illa, quæ in Sacramento tibi promittuntur, in te jam collata, ac tua esse facta. Verùm hoc omnium est gravissimum peccatum, existimare, quod & in verbo suo, signo & opere, Deus mentiatur, item existimare, quod dicat & promittat, quæ præstare nunquam velit.

Gravissimum peccatum.

Non igitur levis res est, Sacramentum accipere, Requiritur ad id fides, qua secura se illis Dei signis, & promissionibus comittat. Deus enim noster, Deus Servator est, qui à morte, peccato & inferno nos liberat. Non igitur contemnenda neq; dicta neq; facta illius sunt, id quod Satan nobis persuadere nititur. Sic enim suggerit: Heus tu, quod si indignè Sacramento esses usus? quid si tua indignitas te promissionibus illis ac gratia privasset?

Sacramentum accipere.

Quam-

Quamprimum illæ cogitationes sollicitare te cœperint, munies te sancta cruce, & missam facies, sive dignitatem, sive indignitatem tuam, hoc tantùm specta, ut credas esse signum additum, certo & vero Dei verbo, & tum satis eris dignus: Dignos enim sola fides, indignos sola incredulitas, efficit.

Satan autem ideò te alia, tum dignitate, tum indignitate tentat, ut fidem tuam evertat, & ut Sacramenta nihil tibi prosint. In illud præterea peccatum te conjicere nititur, ut Deum mendacii arguas: Deus enim neq; verbum neq; Sacramentum suum tuæ dignitati vult inniti, sed vult per suam gratiam, ut tu indignus, in verbo & signo suo hæreas ac nitaris, ut sic dicere possis: *Cur Diabolus tentet &c.*

Deus est, qui signum & verbum suum mihi dedit, ut certus essem, Christi vitam, gratiam & cœlos, in quibus est, peccata, mortem, & infernum meum sustulisse, Sine dubio promissa faciet, tamq; certus sum de iis verbis, quibus mihi mea peccata condonavit Sacerdos, atq; si Deum mecum loquentem audiissem, Si igitur Dei verba sunt, certò fient. Hic consisto, hac spe & fiducia mortem lubens obibo. Hoc enim omninò fieri debet, ut tanti Sacerdotis verba facias, atq; si Deus per Angelum suum aut Apostolum aliquem ea ad te perferri jussisset, atq; si ipse Christus præsens præsentem absolvisset. Utemur enim communi & noto vocabulo.

SEPTIMODECIMO, Multum igitur præ aliis is est consequutus, qui Sacramenta consequitur: Habet enim signa à Deo exhibita, habet promissionem Dei, quibus fidem suam confirmet, se jam omnium illorum esse factum participem, quæ Christus habet. Qui autem hæc Sacramenta non sunt consecuti, illi nulla externa & sensibus subjecta sustentacula fidei suæ habent. Fide tamen & cordis desiderio ea quoque consequi possunt. Quod si in ea fide persistant, servantur & ipsi.

Quemadmodum autem antea de Absolutione diximus, ita de Sacramento Altaris quoq; tibi est dicendum. Dedit mihi Sacerdos corpus & sanguinem Jesu Christi, quod signum & promissio est, me in consortium Christi & omnium Angelorum & Sanctorum receptum esse, ut illi me redament, mei agant curam, orent pro me, meas afflictiones in se recipiant, confirment me, peccata mea portent, & infernum unà superent. *Sacramentum Altaris.*

Non autem est dubium, quin hæc omnia sic sint eventura. Signum enim à Deo datum nunquam me fallet, neq; quisquam erit, qui mihi illud eripiat. Et malim ego à toto mundo desciscere, & à me ipso quoque, quam dubitare de hac promissione. Scio Deum meum veracem ac certum esse. Scio quod neminem suo signo & promissione sua fallat, Sive dignus sim, sive indignus, hoc scio, esse me sanctæ Christi Ecclesiæ membrum, cujus rei signum Sacramentum hoc habeo. Longè consultius est me indignum esse, quàm de Dei fide dubitare, Apage, sis Satan cum diversum suggeris. *Deus sua promissione neminem fallit.*

Jam hoc vide, multos passim reperies, qui cupiunt certi esse de sua salute, qui certum aliquod de cœlo signum exoptant, quo certi fiant de prædestinatione. Si igitur daretur eis signum divinitus, quid quæso, prodesset id eis, si non crederent? Signa sine fide nihil prosunt. Et Judæi signis Christi & Apostolorum prorsus nihil juvabantur, quia erant increduli. Sic qui hodie sine fide Sacramentis utuntur, qui sine fide verbum Dei audiunt, prorsus nullum inde fructum capiunt. Si igitur signo aliquo confirmari cupis, quare non Sacramentis uteris? quæ omnium sunt certissima signa quæ sunt ab ipso Christo instituta, ab omnibus Sanctis probata & cognita, quod certa sint, neq; fallant credentes, sed quod omnia illa, quorum signa sunt, certò conferant. *Signa sine fide nihil prosunt.*

In hunc modum discendum est, & quid sint Sacramenta, & quid prosint, quis item eorum sit usus. Invenies autem nullum suavius perturbatæ conscientiæ solatium in hoc mundo esse, quàm Sacramenta. In illis n. habes certum Dei verbum, quod nobis promittit & donat Christum, cum omnibus iis quæ habet,

quod donat nobis partam ab ipso peccati, mortis & inferni victoriam. Quid autem, Deum immortalem, auditu jucundius, quid est suavius, quàm abolita & perdita esse per Christum monstra illa, peccatum, mortem & infernum? Porrò nos illa quoq; per Christum devicimus, ubi rectè Sacramento fuerimus usi.

Verus Sacramentorum usus. Tum autem rectè Sacramento hoc utemur, ubi crediderim⁹ vera illa esse, quæ Sacramenta per Dei verbum nobis promittunt. Non igitur hoc tantùm faciemus, ut illas tres imagines in Christo nobis exhibitas spectemus, sed addenda quoque signa sunt, quæ nos certos & securos faciant, illa omnia nobis per Christum esse donata. Atque hic verus Sacramentorum est usus.

Cura Dei & Angelorum pro nobis. DECIMOOCTAVO, Porrò, neq; de hoc dubitare quenquam convenit, se, cum in mortis periculo est, non solum esse, sed sui curam omnes Angelos agere, ac omnium Sanctorum oculos in se defixos. Nam ejus rei Sacramentum quoque est signum. Ac primò quidem Dei & Christi oculi in te sunt deflexi, ideò, quod tu ipsius verbo credas ac Sacramento ejus adhæreas. Post Angelorum & omnium Sanctorum oculi sine dubio te respiciunt. Illi enim omnes ceu integrum corpus laboranti membro subveniunt, teq; in illa lucta mortis, peccati & inferni adjuvant, ut superior evadas ac vincas. Hoc autem est illud charitatis opus, hæc illa *Communio Sanctorum.* est communio Sanctorum, de qua dicit Symbolum Apostolicum, quam credere nos convenit, mirabiliter enim nostram fidem confirmat.

Et sanè qui hac de re dubitat, is non perfectè Sacramento altaris credit. In illo enim hoc quoq; significatur & promittitur, esse communionem Sanctorum, qui vires suas, amorem, consolationem & opem in omnibus periculis ad nos cõfirmandos conferant. Et Deus quoq; nõ potest non tui agere curam, si verbo & Sa-
Psal. 32. cramento ipsius credas, Sicut Psal. 32. dicit: Firmabo super te oculos meos. Verùm cum Deus tui agit curam, idem omnes Angeli, omnes Sancti ac creaturæ omnes faciunt, teq; manibus suis sustentant, in fide persistentem, & jam jam morituri excipiunt animam, ne pereas.

Helisæus. 4. Reg. 6. Signum est hujus rei Helisęus, 4. Reg. 6. qui sic servum suum compellabat, Ne metuas, plures enim nobiscum sunt quàm cum illis, Cum tamen undiq; hostium exercitu essent circumsepti, neminemq; alium præter hostes viderent. Aperuit itaque Dominus oculos pueri, ut videret, Et ecce mons plenus equorum & curruum igneorum, in circuitu Elisei.

Idem omnibus illis fit, qui Deo credunt. Pertinent autem huc illa in Psalmis, Psal. 34. Circumvallat Angelus Domini in circuitu timentium eum, & eripiet eos. Et 125. Qui confidunt in Domino, sicut mons Zion, non commovebuntur, sed semper habitabunt Hierusalem, Montes (hoc est, Dominus ipse) in circuitu populi sui nunc & usque in æternum. *Psal. 34.* *Psal. 125.*

Et 91. Angelis suis mandavit de te, ut custodiant te in omnibus viis tuis, In manibus portabunt te, ne offendas ad lapidem pedem tuum, Super aspidem & basiliscum ambulabis, & conculcabis leonem & draconem (hoc est, omnes vires & insidiæ Diaboli non prævalebunt adversus te) Quoniam in me speravit, liberabo eum, protegam eum, quoniam cognovit nomen meum, Clamavit ad me, exaudiam eum, Cum ipso sum in tribulatione, eripiam eum & glorificabo eum, Longitudine dierum replebo eum, & ostendam illi salutare meum. *Psal. 91.*

Sic quoque Apostolus Ebræis scribens, ait: Angelos (quorum innumera est multitudo) esse administratorios Spiritus, qui in ministerium emittantur propter eos, qui hæredes erunt salutis. Hinc est, quod Patriarcha Jacob jam moriturus dicit, Gen. 49. En ego morior, & congregor ad populum meum. Mortuusq; *Ebr. 1.* *Genes. 49.*
Mortuus est & congregatus ad populum suum. est & congregatus ad populum suum. Sic Deus Mosi & Aaroni promisit, Transibis ad populum tuum & Patres tuos. Significatur autem his mortem esse transitum quendam, ad longè numerosiorem populum, qui nos expectat, quàm is est, à quo morituri discedimus.

Sunt hæc omnia magna, quæ concipere humanus animus non potest. Sic igitur

igitur quisq; sibi persuadeat, esse hæc Dei opera, quæ excedunt nostras cogitationes & rationem nostram. Operatur tamen Deus omnia illa in parvo hoc Sacramenti signo, ut discamus, quanta res sit, vera in Deum fides.

NONO decimo, Porro, non ideò hæc ratio parandi animi ad mortem à me est tradita, ut tentemus eam nostris parare viribus, sed suppliciter rogandus Deus est, ut ipse in nobis talem Sacramentorum cognitionem & talem in Sacramenta quoq; fidem formet & conservet. Nam sic fiet, ut crescat in nobis timor Dei & reverentia erga Deum, ne quid nostris operibus, sed omnia Deo tribuamus. Sic autem est orandum, ne quid dubitemus fore, ut nos exaudiat Deus. Verùm, sunt duæ causæ, propter quas nihil dubitare de oratione convenit. *Quomodo orandum.*

Altera hæc est, Jam antè dixi præcepisse Deum angelis suis, ut illos redament & juvent, qui credunt. Ejus mandati & promissionis commonefaciendus est Deus, non quod aut promissionis suæ sit oblitus, aut præstare eam nolit, sed ut fiducia in ipsum sic alatur & confirmetur, neque nos morti occurrere metuamus.

Altera autem est, quod illam fidem quoq; Christus præceperit, ut oraturi credamus, Deum velle exaudire, ne quid dubitemus nos de voce, Amen. Ejus mandati quoq; commonefaciendus est Deus, & dicendum: Tu Deus meus præcepisti orationem, præcepisti hoc quoque, ut credamus fore, ut nostram orationem exaudias, hoc tuo mandato adductus, oro, nihil dubitans quin me exaudias, ac veram mihi in te dones fidem.

Hoc igitur per totam vitam erat à Deo postulandum, ut morituris donum fidei concederet. Id quod suavissimo carmine Germani in Feriis Pentecostes canunt:

Nun bitten wir den heiligen Geist/
Umb den rechten Glauben allermeist/
Daß er uns behüte an unserm Ende/
Wenn wir heim fahren aus diesem Elende/ Kirieleiß.

Porrò tum, cùm jam moriendum est, hujus orationis, item mandati & promissionis suæ commonefacere Deum convenit, nihil dubitantes, quin nostra sit exaudita oratio. Nam si utrunq; præcepit, & orationem, & fidem in oratione, si quoq; promisit suam gratiam, Quid, quæso, dubitabimus de fide ipsius? sine dubio exaudiet nos, ac suam redimet fidem.

VIGESIMO, Quid autem à Deo amplius addi potest, ad confirmandos nos, ut spontè mortem obeamus, eamq; omni metu deposito superemus.

Ostendit & donat tibi in Christo vitam, gratiam & felicitatem, quibus adjutus, neq; mortem, neq; peccatum, neq; infernum metuas.

Præterea peccatum tuum, mortem tuam, tuumq; infernum, illa in unigenitum suum Filium rejicit, ut is victoriam ex illis hostibus partam, tibi donet, ne quid amplius lædere te possint.

Præterea, tentatione mortis, inferni & peccati, Christum quoq; Filium suum exercet, ut habeas exemplum, quomodo ferendæ & superandæ sint tentationes illæ.

Horum autem omnium donorum in te collatorum, pignora, addit sua Sacramenta, ut omninò certus planè nihil dubites.

Suis angelis, Sanctis ac creaturis suis omnibus, tui curam demandat, ut nusquam à te deflectant oculos, sed animam jam morituri excipiant & servent.

Mandatum præterea adjecit, ut illa à se postules, & ut certò credas, omnia illa accepturum te esse. Quid igitur his addi potest amplius?

Verè igitur Deus est, qui maximas tecum res agit. Et quoniam promittit opem & robur, meritò hoc mortis onus in te conjecit, ut periculum faceres, quanta gratiæ vis ac potentia esset. Sicut dicit Psal. 111. Magna opera Domini, exquisita secundum voluntatem ejus. *Psal. 111.*

Sic igitur unusquisq; se comparet, ut gratias Deo suo pro immensa illa bonitate & misericordia agat, neq; tam terrere nos illa mortis facies debet, quàm misericordia ad Deum amandum & prædicandum excitare. Nam amor erga Deum & prædicatio gratiæ mirabiliter quoq; mortem mitigat, sicut Esaias dicit: Ego os tuum laude mea frenabo, ne pereas. Id quod nobis præstet divina misericordia per Jesum Christum Dominum nostrum, Amen. *Esa. 14*

FINIS.

EPISTOLA JOHANNIS ECCII MISSA EX LIPSIA AD FAMOSUM ET REverendum Patrem, F. Jacob. Hochstraten: Magistrum in Theologia nostrum. In qua ostendit, quibus Scripturis, Argumentis & Rationibus defenderit articulos Romanæ Ecclesiæ, in Disputatione Lipsica, contra D. Martinum Lutherum, Anno M. D. XIX. habita.

SALUTEM IN DOMINO JESU.

Non te præterit, Reverende Pater, quomodo me hactenus opposuerim temerariis hominibus Wittembergæ, omnes Doctores à quadringentis annis, quantumvis S. & Doctos, contemnentibus, & multa falsa & erronea in populum seminantibus, Potissimum caput hujus scandali, per impressiones linguæ nostræ vulgum seducit & inficit.

Novissimè disputavimus Lipsiæ, in frequentissimo Auditorio doctissimorum virorum, ubique convenientium, ubi (laus Deo, honor & gloria) plurimum imminuta est eorum opinio, etiam apud vulgum, apud doctos verò pro majori parte lapsa est, Audisses hominum temeritatem quàm cæci sunt & ad facinora imperterriti.

Negat Lutherus, Petrum fuisse Principem Apostolorum, Negat obœdientiam ecclesiasticam esse de jure divino, sed humano consensu vel Imperatoris inductam. Negat super Petrum ædificatam Ecclesiam, Super hanc petram &c. Et dum ei Augustinum, Hieronymum, Ambrosium, Gregorium, Cyprianum, Leonem & Bernhardum, super illo adducerem cum Theophilo, omnes negavit absque rubore, & se unum dixit, velle resistere mille, nullo alio fultus, nisi quia Christus esset fundamentum Ecclesiæ, & aliud fundamentum nemo ponere potest. Quod dilui, adducens & illud Apoc. 11. de duodecim Fundamentis, Defendit Græcos etiã Schismaticos, etiamsi nõ sint sub obœdientia Papæ, adhuc salvari.

Se fultus nova figura.

De Bohemorum articulis dixit, Ex articulis condemnatis in Concilio Constantiensi aliquos esse Christianissimos & Euangelicos, quo temerario errore multos terruit, & discedere fecit, qui prius ei favebant.

Dixit inter alia, cum ei opponerem, Si Primatus Papæ esset solum de jure humano, & consensu fidelium, unde veniret sibi habitus quem gereret? unde potestatem prædicandi haberet, & confessiones audiendi paræcianorum &c. Respondit se velle, nullum esse Ordinem Mendicantium, Plæraq; alia scandalosa & absurda dixit, Quod Concilium, quia essent homines, possit errare. Quod non probaretur ex Scriptura sacra, Purgatorium esse &c. Uti videbitis legendo Disputationem nostram, quia fidelissimis Notariis exscripta est.

Argumentum dignum Eccio & fraterculis.

Verùm, in multis me obruerunt, Primùm, quia Libros secum attulerant, in quibus erant noti, & apportaverunt secum ad locum Disputationis, & ad illos statim habuerunt recursum, imo ex Libris legebant continuò, cum magna eorum irrisione.

Eccius obrutus propter tres causas.

Secundò, Quia Disputationem semper habebant in Scriptis, & postea conferebant domi. Ego nunquam inspexi unum verbum, quousque finiretur Disputatio.

Tertiò,

Tertiò, erant eorum plures, quia ipsi Doctores duo, Dominus Langius Augustinianorum Vicarius, duo Licentiati Theologi, unus nepos Reuchlin, multum *a* arrogans, tres Doctores Juris, Magistri plurimi, qui & privatim & publicè juvabant, etiam in ipso facto Disputationis. At ego *b* solus, æquitate comitatus, astabam.

Commisi ego Fratribus tui Ordinis, ut curent exemplar Disputationis exscribi, & ad te quamprimum transmittant. Quocirca precor *c* per eum, cui servio, & *d* fidem, quam dudum suscepisti, graviter defendas. Non volo, quod te ingeras, & te odiosum facias & ordinem tuum, Sed me consiliis tuis & eruditione adjutes. Nam minus festinarunt Witembergenses cum Disputatione, imò se *e* quæsierunt occasionem disputandi. Nam Lutherus nolebat sumere judicem primò aliquam Universitatem totius mundi. Sed Christianissimus Dominus Georgius Saxoniæ, noluit admittere aliquam Disputationem de fide, nisi & *f* fidei nostræ Magistros pateretur judicare. Coactus ergò tunc fuit Lutherus, à fautoribus suis stimulatus, nisi enim disputaret & Iudicem ferre posset, jam omnes ab eo essent discessuri, Unde cum ei omnes obtulissem Universitates, elegit Parisios & Erphordiam.

g Quare, cum Parisiense non agnorim, vestrum autem *h* Studium magnam habet cum eo familiaritatem, Rugo tuam paternitatem, plurimum, ut *i* fide Christi velit scribere sibi notis, vel etiam, si videbitur, toti Universitati, ut dum optimus Princeps Georgius scripturus sit, & missurus Disputationem, ac petiturus judicium, *k* quod tunc illud non recusent, sed Propugnatores fortiter adoriantur, cum nos ambo in eos, tanquam Iudice., consenserimus, & rem arbitror esse tàm manifestam, ut longa discussione non egeat. Quare sine mora ad petitionem Principis discernant & statuant, quod fidei nostræ sit consentaneum.

Paucis habes, Venerande Pater, quæ à te in causa fidei velim fieri, idq; scriptum puta Præceptori nostro, Domino Arnoldo de Tong: & Doctori Michaeli SVVAS. Nam certissimum est Grammatistarum turbam hos inferre errores in Ecclesiam. *l* Quod si Summus Pontifex via regia dudum fuisset progressus, & non audisset in utramq; nostræ subsannationem à Grammaticellis factam, non esset quo jam caput suum murmure attentarent, ut antè in examine Cabale dudum tumultuantibus, & quasi furibundi, & quasi insalutato hospite abierunt Witembergenses.

m Ego jam nonum diem hic moror finita Disputatione, quæ tres duravit septimanas.

Fecerat Lutherus in die S. Petri in absentia Principis in aula Disputationis Sermonem *n* Hussiticum planè erroneum. Ego confestim in Visitationis Virginis Mariæ, & die sequenti in frequentissimo Auditorio, quale nunquam habui, prædicavi, contra eos errores, & populum merè concitavi, ut fastidiat errores Lutheranos, cras itidem facturus & sic Lipsiam valedicturus.

Occupationes faciunt, quod Domino Arnoldo scriberè non possim nec tibi non plura, Tu si quid velis rescribere, committas Domino Michaeli SVVAS, qui per Sueteros aut Waleros tutò potest Ingolstadium mittere.

Valeat Reverenda Pietas tua, & si quid operæ possim impendere, in te, & factum crede.

Ex Lipsia XXIIII. Julii, Anno Gratiæ M. D. XIX.

a Eccius non fuit arrogans, sed nepos Reuchlin, id est, Phi. M.

b Eccius solus æquitate comitatus.

c Leonem X. Romanum Pontificem.

d Romana Sedis.

e Se quæsierunt, lepos est Atticus.

f Magistri fidei aliquando dicuntur Magistri nostri.

g Causa propter quam Eccius hanc Epistolam scripserit.

h Lovaniense.

i Quam defendit Eccius pro Romano Pontifice.

k Dat Eccius argumentum scribendi.

l Accusatio Papæ. Quasi eleganter geminatum.

m Redit unde digressus est.

n Hunc sermonem vide supra fol. 277. a & sequent.

EPISTOLA PHILIPPI MELANTHONIS.

De Lipsica Disputatione ad amicum quendam.

AMICO N. PHILIPPUS MELANTHON SALUTEM IN CHRISTO.

NEq; referre multùm puto, neq; tu magnoperè desideras, studium ac voluntatem animi erga te mei pluribus verbis declarari. Nam ejusmodi auspiciis animos nostros optimus ille sinceræ charitatis Spiritus conciliavit, ut amicitiam nostram neque labefactari ullo casu, in tàm varia omnium rerum humanarum vicissitudine, posse sperem, neque vulgaribus illis, & profectò pedaneis suffragiis id genus literarum, qualibus ferè aluntur amicitiæ altius acturam radices. In utrunque Spiritus incumbit pariter, ut inadita sit amicitia, tum simulatis, tum nugacibus istis blandiciis. Atque utinam illius queam grato pectore beneficium agnoscere, qui talem non dico Thesea, sed Christiana fide amicum nobis junxerit. Nemo enim planè mortalium est, cujus præsentior in me jam inde à puero usque fuerit beneficentia, quàm tua, eaq; verè liberalis ac prorsus τὸ γυμνὸν τῶν χαρίτων referens. Neque enim rationes nostræ sinebant æquare beneficium beneficio. Qua parte quandoquidem tu præstas, quæso, permitte vincere nos amando.

Aristoteles eum, qui beneficio quempiam affecerit, ab illo tantum vult amari, quantum mereretur beneficium, aut certè beneficii gratia. Argutè ille quidem sed non omninò probè. Neq; enim nobis scopus est amoris nostri, beneficium ullum tuum, sed ille autor amicitiæ nostræ Christi Spiritus. Tu interim quidquid officii amico dedisti, communi charitatis jure debebas, Vicissim in nominibus tuis nos quoq; sumus non defuturi officio, si quando casus aliquis feret.

JAM verò quod attinet, nolui quandoquidem reliqua ferè in studiis literarum communia habemus, frustrari te iis, quæ expectatione majore, quàm pro re Lipsiæ de ambiguis quibusdam Theologorum, ut videtur, locis acta sunt. Nec opinor nihil referre tua, qui & pro theologici nominis dignitate in ulli Sueviæ theatro urbe Augusta sacrum Panegyristen agis, & ut theologicæ literæ, purè ac simpliciter doceantur, adniteris.

Hæc verò disceptandi provincia primum non ob aliud suscepta est, nisi ut palam fieret, inter veterem & Christi Theologiam, ac noviciam & Aristotelicam, quantum intersit. Verùm quidquid profectum sit, aut quorsum inclinarint res, mihi sanè non est in proclivi judicare. Quo diligentius omnia prosequar, quæ ad causam attinent, ut nonnihil certi ex his tu queas oculatior assequi. Varia procul dubiò fama ad vos perferet, quapropter fide historica & quàm simplicissimè subnotatis Capitibus disceptationis agam, ut intelligas, quid de quoque controversum sit.

Atque ut inde ὥσπερ ἀπὸ γραμμῆς ordiar, Superiore anno sententias, quas Lutherus de Indulgentiis proposuit disputandas, Eccius obelis notavit, amarulentius est scriptum, quàm ut hinc aliquid proferam. Ex illis revellit aliquot Carolostadius in Conclusionibus suis, quæ extant, Carolostadio respondit Eccius per Apologiam, in qua jam pleraque mitius quàm ante in obelis. Apologiam edito libello Carolostadius confutavit, Longa est injuria, longæ ambages, Placuit ad summum, ut cætera præteream, disputare, dies dictus est. Lipsiam veniunt Johannes Eccius Ingolstadiensis, Andreas Carolostadius, & Martinus Lutherus Witembergenses. Rerum summa in conclusiones coacta erat pauculas, quo certius id proponeretur, de quo disputandum esset. Satis opinor constare tibi, quid de disceptatione convenerit, videlicet, ut ageretur causa

exci-

excipientibus Notariis, atque id Scriptum evulgaretur, essetq; judicium penes optimum quenque.

Primùm Eccius causatus est apud eos, qui designati erant ab Illustrissimo Principe Georgio Saxoniæ Duce, Mecœnate humanorum studiorum, præfecti Disputationis, contra quam condixerat, videri sibi ex jure disputantium esse ne dictaretur, gliscentem eorum vim, qui congrediuntur pugnaturi sensim per styli moram defervere, impetu augeri animos, cont-ando labascere Id ego nescio an è simplicitate theologica videri possit, ubi nihil tàm præstandum est, quàm ut ne quid impetu, ne quid temerè, ne quid immodico animo dictum videatur. Et ut in studiis literarum, ac potissimùm in negocio pietatis, nihil puto neque prius neque salutarius congressu familiari doctorum ac bonorum, ubi sententia cum sententia, placidis ac tranquillis, minimeq; pertinacibus animis, confertur, ubi neq; vinci indecorum est neq; vincere plausibile. Ita vix aliud censeo perniciosius, popularibus illis disceptationibus, ubi non potest quantumvis bonis non obstrepere victoriæ cura. Scis tu quàm multa prudenter in hanc sententiam scribat Nazianzenus, quàm multa item Erasmus noster.

Jam verò convenerat de Notariis, neque enim aliter persuaderi poterat Carolostadius, qui cum primum susceptum est certamen, ibi ceros quoque Judices designari voluit Eccius, non recusavit Carolostadius. Itaq; die XXVII. mensis Junii congrediuntur Johannes Eccius & Carolostadius. De Libero arbitrio propositum est, An sit aliquod nobis αὐταίρετον, bonum opus, hoc est, ut ipsi dicunt, An de congruo mereamur gratiam, cum facimus, quod in nobis est, Utor enim ipsorum verbis. Hoc cum agi deberet, vide quorsum contentione rapti sint, & in quos scopulos impegerint. Agi debebat quid per sese citra gratiam posset voluntas nostra. Ipsi quæstionem aliò rapiunt.& quatuor credo continuos dies in eo disceptant, An voluntas tantùm recipiat bonum opus, ipsumq; bonum opus sola efficiat gratia? In has Symplegadas coëgerunt causam non ita multum necessarias, & planè alienas ab instituto Carolostadii. *27. die mensis Junij congressi Iohannes Eccius & Carolostadius.*

Dedit Eccius, in voluntate nostra non esse vim genuinam, qua opus bonum producas, sed asciticiam tantùm, eamq; quam fœneret gratia, id quod primum videbatur oppugnare. Deinde à Carolostadio rogatus, largitur ne, totum opus bonum esse à Deo, Respondit totum quidem, non autem totaliter. Ecce autem, ut argutum hoc commentum, dignum majestate theologici nominis, adeò λόγυς κυβίζειν cuivis hodie liberum est. Primùm fatetur Eccius, voluntatem à Deo moveri, deinde, ut consentiamus in nostra esse potestate, inquit. Id Carolostadius oppugnavit aliquot Augustini locis & hoc Pauli fortissimè: Deus efficit in nobis velle & perficere, Atque hæc, ni fallor, sententia salva Carolostadio mansit. Quædam pro dogmate suo ex Bernhardo transcripserat Eccius ad rem parum attinentia. Atque hæc ferè sunt, quæ cum Carolostadio Eccius. Integram credo hebdomadam perdidimus in his, quorum capita ἐπιτόμως notavi. *Philip. 2.*

His autoribus primùm didici, quid sit quod veteres σοφιστεύειν dixerunt, Mirum hæc omnia, quo tumultu, quam tragicè tractata sint, quo minus mirum est, parum profectum esse, Sua enim silentia amat Spiritus, per quæ nobis illabitur, seq; insinuat cupidus, non gloriæ, sed cognoscendæ veritatis. Non prostat in Porticibus Sponsa illa dilecta Christo, sed in domum matris suæ Sponsum introducit, Imò, neque ulli nos sapientiæ cœlestis radii illustrent, nisi jam antè cruce perpurgatos, mortuosq; pristinis mundi elementis, ut cum Paulo dicam.

Sub hæc & D. Martinus Lutherus in harenam descendit, Nam hactenus non satis certum erat congredi, cum causæ invidiosæ Judices designare commodè non posset, pro jure Appellationis suæ. Tamen cum de eo convenisset, agi cœptum est de Romani Pontificis autoritate, controversumq; est, An jure divino probari posset œcumenici Pontificis autoritas? Esse œcumenicum Pontificem ingenuè fatetur Lutherus, In hoc disputat, An jure divino probari ejus autoritas possit. *Romanorum Pontificum autoritas.*

possit. In hunc locum quandoquidem pauló asperior est, dies quinque, ni fallor, impensi sunt. Ibi multa acerbè Eccius, multa inciviliter, breviter omnia ejusmodi, ut invidiam apud vulgus Luthero conflaret.

Argumentum Eccij Ecclesiam ἀκέφαλον esse non posse.

Argumentum primum erat Eccii, Ecclesiam ἀκέφαλον esse non posse, cum civile corpus sit. Esse igitur Papam jure divino Caput Ecclesiæ. Tum Lutherus, Christum se fateri Caput esse, cum Ecclesia sit regnum Spiritus, non desiderare aliud Caput, ut ad Coloss. 1. *Coloss. 1.*

Ad hæc locos aliquot ex Hieronymo & Cypriano addidit Eccius, qui quantum de jure divino probent, ipse viderit. Nam & quidam loci manifestè apud eosdem Scriptores in dubium vocabantur, quos ipse pro certis proferebat. Bernhardi autoritatem ad Eugenium, ceu panopliam Achilleam jactabat, cum tamen & in eodem libro ad Eugenium sint, quæ non omninò nihil ad institutum Luthe- faciant Cæterùm. Bernhardo in hoc negocio quid debeatur, quis est tàm stupidus, qui non intelligat?

Bernhardi autoritas ad Eugenium.

Tu es Petrus.

Ex Euangelio usus est loco Matth. 16. Tu es Petrus, & super hanc petram &c. *Matth. 16.* Lutherus confessionem illam fidei esse voluit. Petrumq; ibi personam universæ Ecclesiæ gerere, seq; Christum petram vocare, idq; ex ipsius sententiæ ordine pluribus conjecturis coarguit.

Pasce oves meas. Johan 20. Accipite Spiritum sanctum &c.

Item loco: Pasce oves meas, quod propriè ac privatim Petro dictum est, Respondit Lutherus post parem Apostolis omnibus autoritatem traditam: Accipite Spiritum sanctum, quorum remiseritis &c. Hæc enim verba sunt demandati officii, Christum docuisse, quid sit pascere, & qualem voluerit esse, qui pastus sit.

Ad hæc Eccius Concilii Constan. autoritatem allegavit, ubi contra Articulos Hussitarum pronunciatum est, De necessitate salutis est, credere Romanum Pontificem œcumenicum esse. Ibi jactatum variè, Concilium errare non posse, Prudenter ad hæc Lutherus, non omnes atticulos pro hæreticis damnatos, & reliqua quæ hic omnia molestum est referre. Neque hujus est loci tractare, quæ sit Conciliorum autoritas. Hoc palam est, non posse Concilium novos articulos fidei condere. Malè audiit ob hæc Lutherus, quod videbatur obstrepere Conciliis, cum ille nihil majore religione præstaret, quàm ut sua Conciliis esset autoritas. Ibi hæreses, Bohemicæ factiones, & id genus crimina alia objiciebantur.

Concilium non potest novos Articulos fidei condere.

Largius est Eccius, æqualem omnium Apostolorum autoritatem fuisse, Nec consectaneum esse, ut sint æquales Episcopi, Interesse enim inter ἀποστολὴν & administrationem, cum non sit ἀποστολὴ aliud nisi legatio εἰς ὑπακοὴν πίστεως Paulo ad Rom. autore. Neque inter ἀποστολὴν & administrationem quid intersit, video. Intolerabile visum Eccio alicubi recedere à Pontificiis Decretis, aut à qualibuscunq; verbis alicujus è S. Patribus. Verùm sententiam suam de Pontif. loco ad Galat. Lutherus muniit, non alieno, quantum video, Ab iis qui videbantur esse aliquid, quales aliquando fuerint, nihil mea interest? Deus enim personam hominis non accipit. Mihi autem qui videbantur esse aliquid, nihil contulerunt. Interim Eccius opinatur à Christo Apostolos lectos esse, sed à Petro ordinatos Episcopos. Ex his æstimes reliqua.

Ad constitutionem, quæ recensentur in Decretis, Ne Romanus Pontifex universalis Episcopus nominetur, respondit: Non quidem universalem Episcopum nominandum essa, sed universalis Ecclesiæ Episcopum.

De Purgatorio.

POST hæc de Purgatorio agi cœptum, cujus quæstionis, arbitror, scopum ne attigisse quidem. Nam cum differendum esset, quam in Purgatorium potestatem habeat Papa, cœpit Eccius aliam cantilenam, Esse Purgatorium, probari ut possit, id quod receptius est, quàm ut necesse sit, toties in Scholas vocare. Locus est in Machabæis vulgatus, quo sententiam suam muniebat Eccius, Luthero visum est in contentione, juxta Hieronymi sententiam, non valere Machabæos. *2. Mach.*

Contrà

Contrà ille, Tantum deberi Machabæorum libro, quantum Euangelio, digna scilicet Theologo vox, & omninò id mordicùs tenuit.

Salvus erit, sic tamen quasi per ignem, 1. Cor. 3.

Additus Pauli locus ad Corinth. Salvus erit, sic tamen quasi per ignem, de quo scis ut varient Interpretes. Jam & hoc Matth. Esto consentiens adversario tuo &c. de carcere, & quod dicitur, Donec solverit extremum quadrantem, huc detorsit, Quod vides unde petatur, & in quam sit dictum sententiam. Nephas est putare eo loci carcerem de Purgatorio intelligi. Vellem Christi plebeculam felicius erudiri. Nam tales interpretationes pleræq; longius à fontibus ducunt Scripturam, quam ut nativam vim retineat.

Transivimus per ignem & aquam Psalm. 66.

Jam & hoc in Psalmo pro Purgatorio produxit: Transivimus per ignem & aquam, & nescio quæ pari fide alia. De Indulgentiis minore contentione disputatum est, Imò ipsi Eccio jocum & ludum ciebant.

De Pœnitentia.

AD summum, de Pœnitentia actum est, ejus quæstionis scopum Eccii Enthymemata nescio an attigerint, pœnas aliquas satisfactionis probabant, quas admittebat Lutherus. Cæterùm pro singulis peccatis ad singulas pœnas deposci pœnitentem à justicia divina, quas in potestate hominis sit remittere, mihi per illas Ratiocinationes non apparebat. Atque hæc quidem sunt potissima, quæ in contentionem istam universam inciderunt, Pleraque alia magis ridicula sunt, quàm ut iis te onerare possim, alioqui felicius occupatum.

Carolostadius. Obex gratiæ.

Duo reliqui dies dati sunt Carolostadio. Altero de obice, ut vocant, gratiæ actum est, quem largitur Eccius non tolli natura, sed gratia. Altero, An in quolibet bono opere peccemus, de quo plærisq; cum ab Eccio, tum à Carolostadio egregiis Scripturæ locis pugnatum est. Mihi sanè visus est Paulus 7. c. ad Romanos nonnihil adjuvare sententiam Carolostadii.

PLURA scripturus, aliò ad necessarias operas avocabar, quanquam hæc fortassè prolixiora sunt. Sed placuit nugari tecum amicissimo, eaq; dere, quam expectatione majore, quàm fructu agi ipse vidi. De hujusmodi disceptationibus plausibilibus quid alii sentiant, nescio, mihi quidem periculosa videntur. Ingenia eruditionem variam & multiplicem doctrinam hoc Theatro ostendarunt isti, ex quibus ad pietatem ut plurima fieret accessio, optarim.

Cæterum apud nos magnæ admirationi plærisq; fuit Eccius ob varias & insignes ingenii dotes. Carolostadium de scriptis, credo, novisti, Bonus est vir, & rara doctrina, planeq; nonnihil extra vulgi aleam eruditus. In Luthero longo jam usu mihi familiariter cognito, vivax ingenium, eruditionem & facundiam admiror, sincerum & purè Christianum animum non possum non deamare.

Amicis communibus ex nobis salutem dicito. Scis quod dici Græcis solet, πολλὰ μεταξὺ πέλει... Quare non est, ut hujus disceptationis eventu, neque famæ, neque iis, qui in ea famæ studuerunt, omnia credas. Vale, Wittembergæ 21. Julii, Anno 1519.

EXCUSATIO JOHANNIS ECCII AD EA QUÆ FALSE SIBI PHILIPPUS MElanthon Grammaticus Wittembergensis super theologica Disputatione Lipsica adscripsit.

JOHANNES ECCIUS CANDIDO LECTORI S.

De hac excusatione Eccij & de Philippo vide Lutheri judicium supra 383. b.

DUM in felici Lipsensi Gymnasio cum Patre Martino Luthero & Andrea Carolostadio, super arduis rebus theologicis disputassem, atque actum esset per Illustrissimi Principis D. Georgii Saxoniæ Ducis &c. & Universitatis Lipsensis Consiliarios, ne quis disputata nostra per Calcographum disseminaret, antequam per deligendos Judices esset decretum, quis nostrum fidei Christianæ consentanea aut pugnantia diceret. Ausus est tamen

Gram-

Grammaticus Wittembergensis Philippus, græcè & latinè sanè non indoctus, Epistolam edere, me lacessere & pluribus nominibus causam non meam, sed fidei, obscurare. Et officium quod in Parisiense contulimus Studium, sibi usurpare. Cui ut respondeam, opus est, non mea quidem causa, sed simplicium, ne mellitis verbis seducantur, aut in errores præcipitentur. Percurram autem Epistolium ejus, per notulas obiter, Non gravabere, mi Lector, & tantillum temporis eis ponderandis impende.

Scribit Philippus, Me causatum coram Illustrissimi Principis designatis, videri mihi ex jure disputantium esse, ne dictaretur. In hoc mihi falsum adscribit, quoniam hujus nunquam memini apud designatos, semper dixi, mihi non displicere, ut Notarii exciperent. Privatim fateor, dixi, languescere animum disputantis, mora styli, & aciem mentis non adeò conari, sicut disputationis fervor exigeret, Testes sunt designati ab Illustrissimo Duce, & totius Universitatis Concilium.

De Libero arbitrio ait propositum, An de congruo emereamur gratiam. Hoc cum agi deberet, impingit mihi, quomodo ad aliem materiam planè alienam ab instituto Carolostadii eum traxerim, An scilicet sola gratia efficiat bonum opus? Quam autem impudenter hoc faciat, cuilibet est obvium legenti Conclusionem meam septimam. Errat qui Liberum arbitrium hominis negat dominum actuum hominis, ex eo, quia ipsum habeat se activè ad malum, ad bonum verò tantùm passivè. Et nulla Conclusio sonuit de merito congrui. Quid autem fieret de homine faciente quod in se est, in fine quasi disputavimus.

Audaculus tamen, sicut non est reveritus D Erasmum judicare in novi Testamenti editione, ita & hic judicis partes assumit, definiens stetisse salvam Carolostadio sententiam. Hoc scio, demum admisisse Carolostadium, voluntatem habere activitatem ad bonum opus? At ego nihil decerno, etenim pars sum, non Judex, Tamen audaculus non veretur dicere, me attulisse impertinentia ex S. Bernhardo, olim, cum publicabitur Disputatio, manifestum erit, an verum dixerit Grammaticus.

3. Cum bonum opus dixissem totum esse à Deo, non totaliter, Irridet Grammatista hoc, velut commentum indignum majestate theologica, Cum in Disputatione clarè me exposuerim. Nescit essentiam Dei videri totam à beato, at quia non comprehenditur à beato, non videtur totaliter. Quidditas generis est tota in una specie, sed non totaliter, cum etiam sit in alia, Sic anima est tota in manu, non sic, quin etiam sit in pede. Sic bonum opus est totum à Deo, non tamen sic, quin etiam sit à Libero arbitrio, quia simul agunt non vicissim, mixtim, non sigillatim. Id expressè ait Bernhardus pertinentissimè ad propositum.

4. IMPROPERAT, quod multa inciviliter dixerim contra Lutherum, & breviter, omnia ejusmodi ut invidiam Luthero conflarem apud vulgum, Hoc, inquam, falsum esse noverunt candidi Auditores. Et truncatè meam affert rationem, contra Lutherum, de Capite Ecclesiæ.

5. *Hieronymus contra Iovinianum &c.* Ponit Hieronymi & Cypriani locos pro certis à me prolatos, qui tamen in dubium vocabantur, Vide censorem, Hieronymum adduxi lib. 1. contra Jovinianum col. 18. Cyprianum in Epistola ad Pupianum lib 4. Epistolarum. Legat studiosus Lector, & judicet, an locum dubium protulerim de primatu Petri, cum aliis locis concordantibus. Imò syngrapha Lutheri probavi, Cyprianum eo loco arbitrari Ecclesiam fundatam super Petro. Sed hæc ad Judices.

6. *Bernhardus ad Eugenium.* Invidiosè satis dicit, me jactitasse Bernhardi autoritatem ad Eugenium, cujus tamen tacitè derogat autoritati. Plus ego tribuo uni S. Bernhardo, quàm Philippo & omnibus suis asseclis. Si Bernhardus eo Libro aliqua dixit pro sententia Lutheri, imputet sibi, cur non attulit. Certum est, Bernhardum adversari per omnia sententiæ Lutheranæ.

De illo

De illo Matth. Tu es Petrus, & super hanc petram &c. verè proponit sententiam D. Lutheri pluribus conjecturis monstratam. Sed reticet, quod hanc petram esse Petrum ex Augustino, Hieronymo, Ambrosio, Leone & aliis produxi. At hoc ad Judices. Sed hoc mirum, quod nedum mihi, Sed & D. Luthero falsum imponit, eum scilicet respondisse, Christum, dum Petro dixisset: Pasce oves meas, post hoc Apostolis parem potestatem traditam: Accipite Spiritum sanctum &c. cum Lutherus pro sua eruditione, non tàm fœde lapsus esse possit. Sed ita evenit, dum sutor ultra crepidam judicat. Hoc loco excuso D. Lutherum, errorem illum per eum non admissum. 7. *Tu es Petrus.* *Pasce oves meas.* *Accipite Spiritum sanctum.*

Pungit, quod hæreses, Bohemicæ factiones, & id genus alia crimina fuerint D. Luthero objecta. Sed reticet, quod pro fide Christiana id facere sum coactus, dum ipse assereret, aliquos articulos Johannis Huss hæretici, in Constantiensi Concilio damnatos, esse Christianissimos & euangelicos, Quod quam prudenter fecerit, ut Philippus ait, Judices statuent. 8.

Imponit mihi, Quod Apostolos æquales in Apostolatu dixerim, sed non æquales Episcopos. Hoc autem est somnium Grammatici, non dictum Eccianum. Dixi æquales fuisse Apostolatu, ordine Sacerdotii & Episcopatus, sed non in Commissione & administratione regiminis. Id quod S. Leo, Hieronymus & Cyprianus voluerunt Unde, Literatoris ratiunculam parvipendo. 9.

Opinari me scribit, A Christo Apostolos lectos esse, sed à Petro ordinatos Episcopos. Hoc crudius proponit, quàm ego expresserim, Sententia mea fuit ista, Non memini me legisse, ubi Apostoli fuerint ordinati Episcopi, Tamen communis sententia habet, eos ordinatos in Sacerdotes in cœna novissima: Quare possem referre ordinationem Apostolorum in Episcopos in Petrum supremum Hierarcham, cùm multa sint facta, quæ non sunt scripta. 10.

De universali Episcopo truncatè meam adfert solutionem, quoniam verba Decreti sunt B. Gregorii, qui opposuit se contra Imperatorem, ob hanc causam, ut scribit Platina. Sed hoc ad iudices. 11.

CONVITIATUR denuò Grammaticus, quod scopum quæstionis de Purgatorio non attigerim, scilicet de potestate Papæ in Purgatorium, sed aliam cantilenam inceperim. Hic, inquam, egregiè nugatur Grammatellus, quoniam scopus quæstionis erat Conclusio sexta, scilicet, Animas in Purgatorio non satisfacere pro peccatorum pœnis, hoc saxum tunc volvebam. In Conclusione verò duodecima vertitur quæstio, cujus meminit Grammaticus. Fateor, dum Conclusioni intenderem, dixit D Lutherus, non probari ex sacris Scripturis, Purgatorium esse, quamvis sciret esse Purgatorium, Assumpsi onus probandi Purgatorium ex sacris literis. 12.

Ridiculè dicit, dignam Theologo vocem, scilicet tantum deberi Machabæorum libro, quantum Euangelio. Sed & hic falsum imponit mihi Grammaticus: Nam ad contentionem valere libros Machabæorum adduxi, Quia S. Augustinus libro 18. de civitate Dei, & Hieronymus in Prologo, ac in Decretis dicant, librum illum non fuisse in Canone apud Ebræos, sed Ecclesiam recepisse in Canonem, modò sicut nescimus. cum plura fuerint scripta Euangelia, quæ sint indubiæ veritatis, nisi ex approbatione Ecclesiæ approbātis quatuor Euangelia, & alia rejicientis Ita & ex approbatione Ecclesiæ liber Machabæorum apud Christianum debet esse indubitatæ veritatis, Vulgatum est illud Augustini: Ego Euangelio non crederem. 13. *Libri Machabæorum.*

Quod Matth. 5. Per carcerem dixi posse intelligi Purgatorium, sed illud nephas esse censet Grammaticus, & optat plebeculam felicius erudiri, quàm id genus interpretationis. Sed dic tu pulverulentæ Scholæ Magister, an nephas arbitraris interpretari sacras literas, velut S Ambrosius fecit, qui locum similem apud Lucam sic accipit. An ne S. Ambrosio ita insultas, quod meliorem te Interpretē poscis Christianis jam, quàm S. Ambrosium: Si intra pellem te contineres, 14.

neres, & in tuo numero, haberes quidem tuum album, at jam totum te obscurum reddis.

15. Denuò calumniatur, me scopum de pœnitentia non attigisse. Vide procacem Judicem, nec rogatum, Imò ipse ex toto non attigit, quid de pœnitentia disputavimus. Hoc actum fuit, An pœnitentia incipiat vel ab amore Dei, vel à timore, juxta Conclusionem tertiam. At dum ad quartam & quintam Conclusiones venimus, actum fuit de remissione pœnæ post culpam dimissam. An autem rectè firmarim nostra, vel D. Martinus rectius defenderit sua, Judices eruditissimi Parisiensis studii judicabunt, non attento, quid Grammatico apparuerit.

16. Scribit, Quod Indulgentiæ mihi jocum & ludum ciebant. Et hoc quidem falsum est, Quoniam serió egi, Indulgentias esse utiles, quod & Lutherus admisit. Egi & ipsas non esse vitium boni operis. Demum conabar, ut per Indulgentias fieret remissio pœnæ pro peccatis debitæ, ubi Lutherus fortiter mihi contradixit, Indulgentias esse remissiones bonorum operum. Sed de hoc refero me ad Scripta Notariorum Universitatis. Concordavimus tamen ambo, abusus declamantium Indulgentias esse reprehendendos.

Hæc sunt, jucundissime Lector, quæ videbantur mihi ex re fore partim Christiana, partim mea, ut scires, si disputationi non fuisses præsens, Ut quemadmodum plurimum cavet Philippus, ne famæ credatur, aut his, qui famæ student, Ita nec ei credas, qui non veritus est, plæraq; mihi adscribere nec quidem à me cogitata. Et quamvis non sit is Philippus, quod Theologus cum eo congrediatur in theologico stadio: Tamen ne agnoscere viderer silentio, hæc, quæ mihi imponit, omninò volui ei occurrere. Quod & B. Augustinus non dubitaverit contra Cresconium Grammaticum scribere: Tu verò, mi Lector, his crede, qui præsentes Disputationi fuerunt, & humanis affectibus, & usu familiaritatis, sicut Philippus, non distinentur. Nostram verò expurgationem boni consule. Deus est mihi testis, quod in hoc negocio veritatem fidei Christianæ quæro, & Dei honorem. Vale & salve. Ex Lipsia XXV. Julii, Anno Gratiæ M. D. XIX.

Cresconius Grammaticus.

DEFENSIO PHILIPPI MELANTHONIS CONTRA JOHANNEM ECCIUM, Theologiæ Professorem.

PHILIPPUS MELANTHON CANDIDO LECTORI SALUTEM.

EVulgata est superioribus diebus forte fortuna Epistola quædam ad N. mea, in qua amico integerrimo viro & veri amantissimo paucis tantùm capita quædam Lipsicæ Disputationis adumbravi, magis quàm descripsi. Neque enim à necessariis operis vacare id temporis diutius dabatur, & plæraque ejus certaminis ejusmodi fuerant, quæ citra invidiam persequi non licebat. Jam & quædam leviora videbantur, quàm ut iis amicum longè felicius occupatum onerarem. Atque in his præsente animo cavi, ne quenquam offenderem, qui in omni cursu vitæ meæ nihil habeo prius, nihil duco antiquius, bonorum gratia. Et ut Christianum non est, malè merito par referre, ita inhumanum censeo, nil malè merentem lædere, quo nomine cum culpa tum suspicione culpæ liberari facilè spero. Jam & perspecta eorum, qui disputaverunt, virtus ac eruditio admonere me in me potuit, ac persuadere, ne quenquam incivilius perstringerem: Neque enim tàm stupidus sum, ut non intelligam, quanto id meo periculo fieret. Breviter sanctiore apud me loco N. est, quàm ut ejus nomine ad calumniandum quemcunque abuti velim.

Proinde, quæcunq; complectitur Epistola ad illum mea, simpliciter & fide historica, ita me Deus amet, scripsi, nihil minus futurum putans, quàm gravatim laturos omninò quicunq; essent lecturi. Verùm hanc iniquo fert animo Eccius, qui

qui adeo non læsus est, ut gravius multo queant succensere mihi, D. Carolostadius, & D. Martinus Lutherus, si nostra maligne velint interpretari, ad quos non minus quàm ad Eccium pertinet, quod de toto hoc genere disputandi, imo de pleris- que, quæ in disceptatione intempestive acciderunt, dixi. Neq; arbitror Eccium ipsum adeo perfricta fronte esse, ut neget multa hujus disceptationis Lapithas istos Lucianicos, quam Theologos propius retulisse. *Lapithæ Lucianicos.*

Fateor, de Eccio paulo plura à me commemorantur, nempe quod ipsius in hac tota fabula primæ partes per omnia fuerint, ut qui unus cum duobus animo plus quàm herculano congressus sit. Atq; ea vel ob hoc à me acuratius observata sunt, quod fere aut egregie arguta sunt & vafra, aut tale quiddam præ se ferunt, quod nescio, quomodo visum est mihi à theologica majestate nonnihil abludere. Quid enim referebat vulgaria notare, insignia quædam utcunq; inter disserendū excepta commemini. Eccium tantum abest ut carpere voluerim, ut non parum argutiarum etiam belle mihi arriserit. In quasdam fortasse liberius lusi, quod ut facerem, magis impulit studium, & anxia quædam religio, qua videor mihi sacris literis obnoxius esse quam morbus animi, cum audacius illas nōnunquā interpretaretur Eccius, quàm patitur ratio. Neque enim refert, quod magis se Autoribus tuetur, quorum sententiam sequi tutum sit. Nam & hos qua fide secutus sit, postea docebimus, & non statim probare nos necesse est, si quid quacunq; ratione Ambrosius aut Hieronymus dixere.

Plane eo sum in sanctas literas animo, ut nihil indignius censeam, quàm ipsas pro more humanarum fabularum in varios sensus dilacerari, Imo ut Penelopes, telam texi & retexi, ut sua cujusq; fert libido, ut interim taceam, quam sit impium, Scripturam rapi ad humanos affectus & sancta sanctorum prophanis manibus, Imo Idolothytis violari.

Quo nomine ipse scit Eccius, quid deploratæ quæstionum Theologiæ debeamus, quæ tam clementer affectibus indulget humanis, quanquam hujus se patronum & assertorem velit haberi.

Habes candide Lector, Epistolæ meæ consilium & rationem, in qua si quid peccavi, veniam merebitur vel imprudentia vel casus, certe fraudi dare non licet, quando ipse mihi conscius sum non malignitate, non odio, id quidquid est, à me scriptum esse, vehementerq; doleo in hanc rapi aleam, & in ea harena, ut Pauli verbo utar, θεατριζεσθαι, in qua ut causam fortiter tuear, autoritate tamen adversarii premor, & ut omnia alia fœliciter cedant, tamen id quod longe infestissimum est, subinde calumnias alias aliæ ferunt, & perpetuo quod Græci dicunt, ἔρις ἔριν ἀντιφυτεύει.

Proinde consultum mihi videbatur surda aure, nempe κώφῳ βέλει calumnias Eccianas præterire, cum quod ejusmodi fere sint, quas si conferas cum Epistola mea, facile videas responderi quid possit, tum quod ipse liber actorum publicus satis nobis patrocinetur, Tamen, quia sic est amicis quibusdam visum, purgabo paucis falsi crimen, quod dissimulare, ut putant, non est satis pium. Interim ita temperabo argumentum, ne quid uspiam petulanter, aut immodeste in Eccium dictum videri possit. Omnino enim pluris est Christus mihi, quàm hæc tam frivola calumnia.

PRÆTER officium causatur Eccius factum, quod publicarim capita quædam Disputationis, quod inter partes convenerit, ne evulgetur Disputatio priusquam de summa Judices decreverint. Primum, quod inter partes convenit, vides ad me non pertinere. Neque enim quidquam mihi cum Eccio rerum unquam fuit, & Lipsicæ pugnæ ociosus spectator in reliquo vulgo sedi. Deinde de evulganda Disputatione cautum est, At ego obiter & pauculas tantum sententias decerpsi, è quibus magis argumenta Disputationis cognoscerentur, quàm vel æstimaretur eventus, vel judicaretur causa. Obsecro, de victoria pronuncio, cum dico non actum esse inter Eccium & Carolostadium de humana justicia, seu de merito con- 1.

grui? Sed an voluntas bonum opus tantum recipiat? Quid controvertatur indico, non pronuncio uter vicerit. Jam quod ait Judicis officio me defunctum, fatis me liberat Epistola, in qua hæc insunt, quorsum inclinarint res, mihi sane non est in proclivi judicare.

2. Voluisse Eccium, ne dictaretur, testes sunt gravissimi & integerrimi viri, qui coram designatis eam causam partim ipsi egerunt, partim studio factionum præsentes agi viderunt. Jam ut dem apud designatos non id actum esse, palam est, displicuisse consilium excipiendi. Porro, quid oportuit detrectare universi orbis judicium, idq; in paucos, nescio quos, rejicere, si fidei causam, ut vocat, obscurari noluit.

3. *Liberum arbitrii.* Susceperat Carolostadius defendendam conclusionem suam undecimam, Liberum arbitrium ante gratiam non valere, nisi ad peccandum, Hanc oppugnabat Eccius, quam vides de humanis viribus propositam, atque adeo de justicia humana, seu merito congrui, Neq; jam disputo, Accedat peculiare auxilium, nec ne, variant enim & ipsi quæstionum Magistri. Certe magno consensu Scholæ id peculiare auxilium gratiam Jesu Christi esse non permittunt. Atq; id erat, quod avidi Auditores expectabamus, Quod Lectorem ad suam Conclusionem relegat, nemo tam stupidus est, qui putet Carolostadium Eccianam Conclusionem defendendam suscepisse. Ab illo instituto in angustias quasdam, An recipiat voluntas tantum, causa sensim tracta est, cum in Carolostadii Conclusionibus unica est, quæ obiter causatur, totum opus bonum à Deo esse, atque eam ipsam Eccius largitus est, modo non sit opus divinitus totaliter. Ego vero certum habeo, Carolostadio nunquam in mentem venisse, causam in has Symplegadas cogere. Credo, permovit eum, ut diceret, atq; id recte, totum opus bonum à Deo esse, propter Eccii prophanam scholam, quæ gratiæ & naturæ opera non distinguit, nisi respectu rationis, ut vocant, planeq; eadem specie censet actus, quos cum natura citra gratiam, tum voluntas & gratia efficiunt. Hic vero tutandus seu excusandus erat Barbarus ille Heraclitus, Scotus, quem meministis in rapsodiis suis, quàm Christiana hac de re doceat. *Scotus.*

Quod subjecit de D. Erasmo, principe studiorum pietatis, vides mi Lector, non alio pertinere, nisi ut optimo viro, deinde bonis omnibus invidiosus reddar. Valeat Eccius, & traducat nos, & triumphos agat de parvulis. Ad id genus calumniarum satis animi præstabit Christus, ipse agnosco, quantum Erasmo debeant, cum studiosi omnes, tum maxime ego, tot beneficiis privatim ac publice ab eo affectus, quæ postquam intelligere cœpi, cœpi autem Christo duce, Scio, quam grato pectore complexus sim.

4. *Totum & totaliter.* Non displicuit argutia de toto & totaliter, nempe festiva, eoq; ipso gratior, quod nova est & digna Eccii professione, penes quam hodie cum rerum, tum verborum arbitrium est. Jam quod docet, inter illa quid intersit, non est ingratum amici studium, quanquam jam olim Porphyrium didicimus, & nunc ad id genus nugalia theoremata revocari molestum est. Porro quid necesse erat, Novis glossematis & plane fictitiis asserere vim liberi arbitrii, qua bonum efficiat, cum receptissimum sit & apud Scholasticos vel summæ notæ, nempe Occanicos, quosdam voluntatis actus tantum recipi.

5. *Tu es Petrus.* Lutherus Oecumenici Pontificis autoritatem veneratur ac tuetur. De jure divino disputari voluit, quod in eo probat Eccius ex Matth. Tu es Petrus, & super hanc petram, &c. Quem locum quandoquidem de Petri primatu exposuerunt S. Patres, Academiæ & Concilia, valere ad autoritatem Oecumenici Pontificis constituendam Eccius censet. Sed hæc qua modestia, & qua fide diluerit Lutherus, res ipsa declarabit olim. Tamen quando Eccius sanctorum Patrum autoritatem tam fortiter jactat & in eis spem omnem ponit victoriæ, vide quid efficiat.

Primum non est cordi mihi cujusquam autoritati quidquam derogare, veneror & adoro tot Ecclesiæ lumina celeberrimos vindices Christianæ Doctrinæ

Deinde

Deinde puto non temere fieri, sicubi sententiis S. Patres variant, quemadmodum solet, ut Judice Scriptura recipiantur, non ipsorum, nempe variantibus judiciis, Scriptura vim patiatur. Quandoquidem unus aliquis & simplex Scripturæ sensus est, ut & cœlestis veritas simplicissima est, quem collatis Scripturis, è filo ductuq; orationis licet assequi. In hoc enim jubemur discere Scripturas divinas, ut hominum sententias, Decretaq; ad ipsas, ceu ad Lydium lapidem exigamus. Deinde ut omnino ad judicandas Scripturas adhibendi sint S. Patres, satius est, ex his locis, Scripturæ sententiam colligere, ubi hoc ipsum agunt, ut enarrent, quàm iis, ubi vel rhetoricantur, vel affectibus suis quocunq; modo indulgent. Quemadmodũ hoc & ipsi fere experimur, varie nos Scripturam intelligere, quia varie afficimur, jam hic, jam ille arridet sensus, Quia quò quenq; rapit affectus, in id incumbit, in eo se multiplici animi cogitatione oblectat, & ut polypus cuicunq; petræ adhæserit, ejus colorem imitatur, Ita nos quorsum propensum animi studium rapit, id omnibus viribus effigiare studemus. *Veritas cœlestis simplicissima, &c.*

Jam quoties evenit, ut excipiat vim alicujus sententiæ propriam & sinceram mens nostra, oblectetq; in ea se paulisper, mirabili quodam modo, quem revocare postea elapsum prorsus nequit. In eum modum S. Patres & affectu quodam rapti in sensum non malum, quidem sed impertinentem, sæpenumero Scripturæ sunt abusi. Quod ut non damno, sic tamen recipio, ut in controversia parum valere arbitrer. Nam ut Græci dicunt, Καλῶς τρέχουσιν, ἀλλὰ ἐκτὸς ὁδοῦ. Imo ausim & hoc dicere, nonnunquam sensu quodam S. Patres interpretatos esse Scripturas, quem suggerebat & inspirabat vivax aliquis affectus, qui sensus & verus sit & non impertinens, quem tamen nos homunculi ad literam quadrare non videmus, nempe alio nos nostra mediocritas rapit. Est enim ejusmodi quædam tacita mentis alimonia, & manna quoddam, quod puto Paulum intellectum spiritualem vocare, quæ facilius sit percipere, quàm verbis delineare.

Jam vero quis non videt veteres liberrime Scripturis abusos, plæraq; temporibus plæraq; dissensionibus hæreticorum data sunt, quod genus exempla liceat innumera producere. Neq; raro accidit, præsertim in Recentioribus, ut pugnet cum origine sua expositio quædam. De Scholasticis non est ut multis agam, quibus divinæ literæ quidvis sunt potius, quàm simplices, imo nescio quem Proteum fingunt, dum eas in allegoricos, tropologicos, anagogicos, literales, grammaticales, historicos sensus transformant, & transfundunt in nescio quas lacunas. *Veteres Scriptura liberè abusi.*

Ad veteres redeo, quos hactenus dixi Scriptura abuti, Jam vero & errare sæpe numero dico. Quæso quoties lapsus est Hieronymus? quoties Augustinus? quoties Ambrosius? Nec enim tam ignoti mihi sunt, ut non hoc libere ausim dicere, imo fortasse notiores aliquanto sunt mihi, quàm Eccio suus Aristoteles. Quoties ipsi inter se dissentiunt? quoties suos errores retractant? Et quid multis? una est Scriptura cœlestis Spiritus, pura, & per omnia verax, quam Canonicam vocant.

Proinde, quid piaculi est, si Lutherus alicubi à quibusdam ambiguis veterum expositionibus dissentit? & cur non dissentiat? Locum Matth. Tu es Petrus, & super hanc Petram, Lutherus enarrans sequitur Origenem, qui unus pro multis est, idq; eo loco, ubi hoc ipsum agit Origenes, ut enarret, Augustinum in homilia videlicet, Evangelii exegesi, Ambrosium in lib. 6. in Lucam, reliquos prætereo. Esto, muniit Eccius sententiam suam aliquot Patrum autoritatibus, Hieronymi & Cypriani, quibus maxime nititur, Nam Bernhardo & Leoni parum juris in hoc negocio erit, Vides & diversam S. Patrum autoritatibus munitam. Quid igitur? ipsi secum pugnant? quid mirum? Inde consectaneum est, S. Patres non probare locum Matth. ad Oecumenici autoritatem pertinere. Patribus enim credo, quia Scripturæ credo, cui vim fieri non licet propter varias illorum sententias. Itaque ex ipso Scripturæ ductu, ex argumenti ordine colligenda fuit Luthero firma & stabilis sententia, quam adjuvant optimi quique, qui eum ipsum locum integrum enarrant. *atth. 16.* *Tu es Petrus.*

Jam

Jam vero vides, à qua parte ſtent copiæ S. Patrum inſtructiores, à Luthero ſtant qui integrum locum enarrant, Ab Eccio, qui utcunq; in alieno argumento Matthæi loco abuſi ſunt. Et hæc ſi libet oculatius videre, cernes in dubium vocari ab ipſis Autoribus. Hieronymus caſtigatione quadam ſententiam ſuam temperat, ſic inquiens: At dicis: Super Petrum fundatur Eccleſia, licet idipſum in alio loco ſuper omnes Apoſtolos fiat, & cuncti claves regni cœlorum accipiant, & ex æquo ſuper eos Eccleſiæ fortitudo ſolidetur: Tamen propterea inter duodecim unus eligitur, ut ſchiſmatis tollatur occaſio, Vides interpollatam caſtigatione Hieronymi ſententiam. Doceat ergo Eccius, quomodo ex æquo ſuper omnes Eccleſias fortitudo ſolidetur, & tamen unus eligitur ſchiſmatis cauſa. Et huic unico Hieronymi loco, quot liceat alios ejuſdem opponere? Cypriani locus ad Pupianum plane huc pertinet, Oportere unum eſſe, cui audiat populus, non quidem totius orbis, ſed ſingularum dioceſium, Epiſtolam qui volet diligenter excutere, ni fallor, non aliter judicabit.

Cyprianus ad Pupianum.

Paſce oves meas.

Non eſt in Epiſtola noſtra, Chriſtum, dum Petro dixiſſet: Paſce oves meas, poſt hoc Apoſtolis parem poteſtatem traditam, &c. Sed ſic poſt parem poteſtatem traditam, id eſt, poſtquam par poteſtas tradita eſt, Accipite, &c. deinde dictum Petro: Paſce oves meas, &c. Hic ſi vel Grammatiſtas, quos dicit, conſuluiſſet Eccius, Epiſtolam noſtram non corripuiſſet. Vides Ecci, redire me ad crepidam, neque periculum eſt ullum, ne hoc loco Luthero invidioſi per te reddamur, qui tam probe de noſtris judicaveris.

7. *Libri Machabæorum.*

Machabæorum libris tantum eſſe autoritatis, quantum eſt Evangelio, palam dixit, nec eſt, ut inficiari poſſit, quanquam neſcio, cur diſſimulat, & nemini obſcurum eſt, quàm recte id dictum ſit, qui modo Hieronymum viderit, qui ſic ait: Sicut ergo Judith & Thobiæ & Machabæorum libros legit quidem Eccleſia, ſed inter Canonicas Scripturas non recipit, Sic & hæc duo volumina, ſcilicet, Sapientiā & Eccleſiaſticum, ad ædificationem plebis, non ad autoritatem Eccleſiaſticorum dogmatum confirmandam. Eſt ergo inrer libros Eccleſiæ diſcrimen, quæ alios libros aliter recipit, ut non ſit conſectaneum, Hic liber eſt in numero noſtrorum, igitur eſt Scriptura Spiritus ſancti.

Diſcrimen inter libros Eccleſiæ.

8. Temere nos Ambroſium invadere accuſat Eccius, ſane hoc loco dignus, quem paulo durius tractarem. Equidem de Matth. loco dixi, tum quem ille interpretatur, Lucæ eſt. At vero primum conſtat, alium eſſe adverſarium apud Lucam, nempe, à quo curandum eſt, ut liberemur, alium apud Matthæum, qui cum convenire nos oportet, in quem aſperius dixi propter eos, quibus placabile, &, ut dicunt, veniale videtur, negare inimico benevolum animum. In ſumma, in eos, qui ita nobis præcepta conſiliis temperarunt, ut longe inferius ſit, Chriſtianum eſſe, quā probum Ethnicum, Quanquam & ille apud Matth. locos amplius quiddam præ ſe ferre mihi videtur, eo quod ſit in Græcis ἀντίδικος. Deinde carcerem, per tenebras exteriores apud Matth. exponit Ambroſius, quæ inferorum procul dubio deſcriptio eſt.

Denique, quod videtur patrocinari Eccio, ſimpliciter figura quadrantis ſignificari vult culpæ compenſationem, & ſicut textus dicens: Donec reddas extremum quadrantem, non ait, aliquando reddi extremum quadrantem. Ita Ambroſius dicens, figura quadrantis ſignificari culpæ compenſationem, non addit, fieri eam in mortuis compenſationem, imo refragantur quædam aperte, ſi ad compenſationem pœnarum in mortuis trahere velis. Brevius expediero locum, ſi juxta crebram figuram cum Græci tum Ebraici ſermonis verbi, donec exponam, id quod oportet. Ambroſio nihil, ut vides, adimo. Quanquam ab eo, ſicubi à Germano ſenſu variat, diſſentire, credo, non eſt flagitium. Porro & in eo apud Lucam capite de quadrante multa philoſophatur, cum in Græcis non ſit niſi λεπτὸν ἔσχατον, quod partem quadrantis dicunt. Quid quod ille de diabolo differit, ne ipſi quidem Hieronymo probatur. Hic quod ait, obſcurari me, bene habet. Nā non ingratū eſt ſub umbra Ecciani nominis delitеſcere.

Figura quadrantis

Obiter

Obiter ad pauca respondimus, sunt & alia in Eccii libello, quæ ut verbis excusem, puto non magnopere referre, nempe, quæ res ipsa in Notariorum commentariis descripta declarabit. Nam & hæc, si licuisset, silens malueram præterire, Immodestè à me in illum ne verbum quidem ullum dictum est. Proinde vicissim obtestor, causa pugnet, non contumeliis. Debemus enim charitati, quam cupio, ita me Deus amet, ex animo inviolatam, illæsamque.

Quod vero crassiores nos putat, quàm ut de sublimibus Theologorum quæstionibus aliquid attingamus, non displicet. Modo permittat & vulgus Christianum de piis nonnunquam quæstionibus colloqui, atq; adeo nos, qui à Theologiæ Studiis non omnino abhorremus, id genus sacris deliciis animum nonnunquam pascere, Quanto satius erat parvulos, in quibus nos quoq; sumus, favore ac studio animare, ad pias literas, imo etiamsi quid delinquerent per imprudentiam, connivere, quam hujusmodi tragicis vocibus deterrere.

Vale mi Lector, & defensionem nostram boni consule. Nam & ipse testis erit Eccius, potuisse me hanc causam plerisq; locis invidiosius agere, si animo liberius indulsissem. Iterũ vale. Ex inclyta Saxoniæ Wittemberga, Anno M. D. XIX,

DE DISPUTATIONE LIPSENSI, QUANTUM AD BOHEMOS OBITER DEFLEXA est, Epistola Hieronymi Emseri.

Noster hic AEgoceron sine fœno, peccat in uno,
Quod non est Luca linea ducta manu.

Reverendo Patri Domino JOHANNI ZACK, Jurium Doctori, Catholicæ Ecclesiæ Pragensis Administratori, ac Lithomericensis Præposito, Hieronymus Emserus, Sacrorum Canonum Licentiatus,

S. P. D.

Habitantem in te Christi spiritum, Reverende Pater, cum vita refert Christo digna, Tum id omnium maxime declarat, quod natus olim in terra Bohemica (terra, inquam, superstitionis ac confusionis Babylonicæ) pro modico duxeris, regenerasse Christo parentes tuos carnales, teq; simul cum illis à patriis vindicasse erroribus. Nisi ipsam etiam patriam, ac totum orbem illum Bohemicũ (velut alter quidam Hercules) domesticis repurgare monstris, Christoq; lucrifacere satagares, declamando, hortando, obsecrando, ac increpando, Idq; paulo minore aliquando periculo, ac Paulus olim ipse.

Sed vicit demum virtus invidiam, Atque adeo quidem prævaluit, ut spectato toties zelo paternitatis tuæ non ficto, summa tandem Ecclesiasticarum rerum (quantulacunq; istic est reliqua) totaq; administratoria illa dignitas uni tibi demandata fuerit. Ubi in mundo hoc tuo Bohemico, nimbis, tempestatibus & aquis istis contradictionis (veluti cataclysmo quodam) inundante, apertisq; majoribus indies errorum cataractis, in profundum descendente, Tu, tanquam alter Noah, Pater, cum paucis admodum justis Christumq; agnoscentibus, Arcam illam mysticam, hoc est, Ecclesiam Dei sacrosanctam (quæ juxta catholicum & apostolicum ritum, sive fato quodam, sive Patronorum, & præcipue divi Wençeslai precibus, inter tot piratas, istic adhuc fluctuat, fidei clavo intrepide gubernas.

Utinam atque utinam filia Babylonis misera, hoc est, infœlix illa tua ac errabunda Bohemia, te remigante, ex tot scopulis & procellis, in tutum aliquando portum se recipiat. Utinam tandem sapiat & intelligat, tum novissima providens, ad Dominum Deum suum convertatur ac redeat. Quisnam proh Deum immortalem, hic viscus est adeo usq; tenax, quo illita, tam hæret pertinaciter? Aurumne & Argentum? At Christum audiant dicentem: Quid prodest homini, si mundũ

universum lucretur, animæ vero suæ detrimentum patiatur. Libertas ne, an perniciosa potius peccandi licentia? At credant saltem Petro, qui Petri diffidunt successoribus, Non quasi velamen, inquit, habentes malitiæ libertatem. An vero voluptas, ac carnis desideria? At repetant animo, quo suorum quosdam (etiam Regulos) abduxerit portentosa illa, nullo religionis symbolo circumscripta libido.

Aut quantum sceleris, quidve monstri brevi apud eos aluerit contemtrix superum temeritas, & è recta semel deliratio. Deum testor optimum maximum, quod non sine lachrymis ista dictitem. Quis enim vere Christianus, & fraternæ charitatis amator, non doleat tot fratrum jacturam? tantam animarum cladem? tam inclyti regni casum & ruinam? tantam postremo divinæ majestatis contumeliam & blasphemiam? Aut quam jam non pudeat, priscos illos generosos Bohemorum spiritus, gentem tanta olim virtute conspicuam, tot victoriis illustrem, penes quam summa quondam fuit Imperii, & terrestris regni Caput, eò redactam esse, ut cum singulæ gentes religionem aliquam unam mordicus teneant, hic in uno regno, alium Proceres observent religionis cultum, alium cives. Et in una eademq; domo aliter Paterfamilias, aliter familia ipsa adoret, Deniq; in uno sæpe thoro alio vir ritu, alio uxor Deum colat? In universum autem, ut pars multo maxima, posthabito Deo, & relicto verbo vitæ, cerdonibus modo & crepidariis, tum mulierculis quibusdam præfectis, idque in gurgustiis subterraneis (cimmeriis tenebris dignissimis) aures præbeat? Atq; his ducibus ac aurigis, contra invincibilem Ecclesiæ veritatem, tot Martyrum cædibus, tam solidis Apostolorum fundamentis, supra firmissimam Christi petram ædificatam, tanquam Musca contra Elephantem, aut adversus Aquilam Scarabæus velitari ausit.

Num idem factitavit Wenceslaus Dux olim eorum, vir omni sanctitate venerabilis? Num id ausa est prisca illa Bohemica virtus ac nobilitas? An non vere quadret in eos propheticum hoc: Quomodo sola sedet Domina gentium, Princeps provinciarum? Sacerdotes ejus gementes, quia (ut paulo infra sequitur) dispersi sunt lapides Sanctuarii ejus in capite omnium platearum. Filii Sion inclyti, amicti auro primo, quomodo facti sunt in vasa testea.

Sed dicent fortassis (ut sunt ad excusandos errores suos argutuli nonnulli) Minime se solos esse, aut sine Theseo, Quandoquidem ex nostris etiã factionis suæ assertorem habeant Doctorem Martinum Lutherum, unum omnium, qui abstrusa sacræ Scripturæ sensa (ceu divina virgula) tum solus attingat, tum ad stomachum eorum faciat. Quiq; Cornicum oculos potis sit configere. Quamobrem dum idem Lipsiæ nuper decertaret, publica Deo supplicia, quotidianaq; (licet prophana) pro eo sacra fecisse, populariter gloriantur.

O miserum Lutherum, si execrandis & abominabilibus istorum piaculis cõfisus, ac non potius jugi Scripturarum meditatione (quibus à teneris, ut ajunt, ungviculis, indefessam navavit operam) fretus, eum fortissimo Theologorum Eccio pugnam ineat. Imo vero nihil constantius idem à se repulit Lutherus, quam falsam hanc quorundam de ipso suspicionem. Neq; Eccio usquam tam restitit in faciem, quàm ubi joco vel serio (incertum est) Patronum eum Bohemorum subluderet. Sua ipsius voce damnans, temerariam eorum à sede Apostolica discessionem. Neq; se in hoc illis consentire, neq; consensurum unquam publice protestans. Desinant igitur miseri vexare superos, aut precibus frustra lacessere, Non enim tam præsentes in vota sua Divos illi habent, ut vel tu venerande senex, vel cæteri, qui adhuc Christi inter vos spirant amorem, propter Disputationem hanc Lipsicam, hastam abjiciant, animumve despondeant, Nec est, quod factiosi isti sive Pighardi, sive Schismatici, ob hoc falso sibi gaudio illudant, cristamve erigant, Quin magis erubescant, quod reclamante etiam ipsorum Patrono (ut falso jactitant) nec dum ad cor redeunt, sed marmoris instar rigent, haud secus, ac si dura silex aut stet marpesia cautes. Atq; is quidem, cum Disputatio ipsa (ut ingenue fatear) contentionis quàm ædificationis plus præ se tulerit, unus ipsius fructus mihi

Disputatio Lipsica.

visus

visus est, quod ipse etiam Lutherus, vir rara profecto eruditione & doctrina (in quem tanquam in parietem omnes spes suas inclinaverant) tam rotundo ore, tam constanti vultu, tam arguta deniq; ratione eos spe ista fefellerit, ut non solum publice confessus sit, sed cum quodam etiam indignationis spiritu exprobraverit Bohemorum contra Romanum Pontificem corneam fibram ac pertinaciam. Nihil scilicet tanti esse oportere asserens, quod nos ab unitate Christi & Ecclesiæ separare debeat.

Sed nec ob hoc illi sibi placeant, quod idem Doctor Martinus pio quodam (ut equidem crediderim) affectu mirari se dixit, tot eorum esse, qui Bohemis supercilios insultent, maleq; imprecentur, Neminem vero, qui mitiori eos calamo ab errore dehortetur, maxime, cum humanus animus blandiciis potius duci quàm minis aut terroribus cogi velit. Complures enim tunc Eccius Theologus extra aleam doctus, ad calculum vocavit, veluti Capistranum, Cusanum, ac reliquos veteranos (ut de Recentioribus, tuisq; ipsius concionibus saluberrimis, hic taceam) qui non importuno, sed Dei spiritu & lenitate Christiana, eos erratorum suorum admonuerunt, & in viam reducere conati sunt, Et tamen nihilo secius promoverunt, quàm si quis surdo narret Fabulam. Capistranus. Cusanus.

Quare non est, quod supercilium nostrorum accusent. Quamvis quid vetet tam oportune quam importune, juxta Apostolum, duræ cervicis homines appetere, omniaq; prius experiri, quàm deploratos relinquere? Cum & malo nodo malus quærendus sit cuneus. Et ipse etiam Ulysses socios suos invitos flentesq; à loto divellens, ad navem redegerit. Nec vitio detur Medico, qui pro salute recuperanda ferrum aut ignem etiam adhibeat. Magisq; ex re illis fuerit unusquispiam quantumvis acriter obluctans, quàm mille alii in perniciem eorum mussitantes. Sicut melior est amicus objurgans, quàm inimicus tacens. Id quod sero intelligens Evangelicus ille Tantalus, cum apud Inferos tandem, arentia siti labra refrigerare non posset ipse, id saltem rogabat, ut fratribus suis quispiam mitteretur, suggerens, ne in eum tormentorum locum & ipsi venirent. Sed quàm infœlicem passus fuerit repulsam, statim subit, cum illi dicitur: Habent Mosen & Prophetas, illos audiant. Simile quippiam Christus etiam ipse nobis insinuat, dum apud eundem Lucam discipulis suis ait: Quicunq; non receperint vos, exeuntes de civitate illa, etiam pulverem pedum vestrorum excutite, in testimonium super illos. Quibus locis satis innuitur, tum quàm periculosa res sit obturare aures, & pulsantem ultro Christum semel excludere, tum quod Bohemi non possunt conqueri, defuisse eis nostros, sed nostri contradicere: Cecinimus vobis, & non saltastis. Epulo, Luc. 16.

Eant igitur nunc isti, gloriantes in malicia sua, vulgoq; sutelas obstrepentes & mendacia, quod Disputatio hæc Lipsiæ exhibita, erroribus eorum subscripserit, quo nihil minus hic est actum, nihilq; tam ab utriusq; partis absuit sententia. Cujus rei cum ipse à gemino, ut ajunt, ovo, ad equum usq; Trojanum spectator auditorq; fuerim, haud alienum duxi à Christi sacerdote testimonium perhibere veritati, quando & prophani ea de re scriptitant, & forensia judicia, non raro calculis, ac fortuna, magis quàm certa ratione gubernantur. Adde, quod quorundam scripta, nedum Grammaticam, sed nec vigiliam sapiunt nec judicium.

Quod si argutior quispiam ulterius urgeat, dissimulari non posse, Lutherum à Bohemicis stetisse partibus, cum Johannis Huss articulos quosdam catholicos fuisse, maleq; damnatos, palam asseruerit, Huic ego cum Beda responderim: Si Johanni hoc etiam detur, proprium esse hæreticis, ut falsis vera misceant, Nec tamen eorum, quæ vera dixere, sed falsitatis & mentis obstinatæ pœnas dare.

Quod autem nominatim idem Lutherus cum dicto Johanne, Summi Pontificis Principatum humanis rebus subjicere, & à Deo non esse contendit, adhuc in herba, vel ut tritiori utar adagio: Adhuc sub judice lis est, Et Lutherus ipse (quā-

vis omnia sursum ac deorsum verset, totamq; ingenii aciem huc sit admolitus) non tanta tamen animum obstinatione devovit, ut si ratio rationem redarguat, cedere non velit.

Nec Bohemos quidquam relevat, si etiam obtineat, cum vel sic obedire eos oporteat. Quoniam humano quoq; jure, ad tollenda schismata, necessariam esse Summi Pontificis Monarchiam, eidemq; passim ab omnibus parendum, constanter ille prædicat, Dedit item in Resolutione sua recens edita, voluntatem hanc esse Dei.

Ego vero citra tamen cujusvis injuriam (idem enim mihi Accii, quod Titii) hanc etiam coronidem adjicio, Miseram fore Christianorum sortem, si & Judæis & Gentibus sit inferior. Constat enim non solum Romanos, sed barbaras etiam gentes, Pontifices suos & Flamines Diis retulisse acceptos. Quod si alicui vel Melesagoræ Nymphæ, vel Numæ Ægeria, Minoisve antrum aut id genus cætera parvam fidem faciant, nihil moror, Dummodo negari non possit, Pontificatum Aaron ab ipso Deo fuisse constitutum, aditumq; eodem Deo autore ad gloriam, & decorem sacerdotii ornatum, ex purpura, dibapha, bisso, argento, gemmis & auro. Sicq; Pontificium illud per manus traditum ad Cayphan usq; descendisse. Qui licet vita scelestus foret, quia tamen successor erat Aaron, & Pontifex anni illius, prophetavit, & Christus eidem subesse ad mortem usq; nostri causa non erubuit, Indicans nimirum, ne nos etiam pudeat sui causa Pontifici licet improbo esse subjectos. Quod & Petrus manifeste præcipit, Et ipse quoq; mandasse videtur, cum ait: Super cathedra Mosi sederunt Scribæ & Pharisæi, omnia ergo, quæcunq; dixerint vobis, servate & facite, secundum opera vero eorum nolite facere.

Quare facile mihi persuadeo, cum inferiori veteris instrumenti molæ penitus ociosæ, ac tandem derelictæ, tantus honos fuerit habitus, superioris etiam, novi scilicet Testamenti, causam nihilo fore deteriorem, sed summum ipsius Pontificem una cum successoribus suis legitimis pari, aut fœliciori etiam modo, tam sacrorum Conciliorum interpretatione, quàm vel sola hac Christi voce, Pasce oves meas, à Deo & jure divino fuisse institutum. Mores vero Pontificum pascendi semetipsos plus quàm oves, piscandi auri plus, quam hominum, à diabolo esse subdititios, Pastoriciumq; plane adulterinũ ac peccatis nostris forte debitum. Humani autem juris esse electionem ipsam Pontificis maximi, à signo non aberrat, Sive quis successorem sibi ipse nuncupet, ut Petrus Clementem, sive universus populus, ut olim, sive tantum Clerus, ex hisq; soli Cardinales, ut hodie, suffragia conferant. Sive id Imperatoris etiam jussu fiat vel injussu. Omnia enim ista divinæ Comœdiæ servire, scenæ, & pro tempore variari, nihil refert. Neq; ideo jus divinum (ad quod tanquam ad sacram anchoram confugitur) immutari necessum est. Nec etiam potestati Petri, aut successorum ejus plus detrahit, quod post vicesimũ annum vel citra Romam primum applicuit, quàm fœlicitati Latronis obsuit, quod post quadraginta demum dies cum Christo in cœlum ascendit. Lento enim passu humanæ res incedunt. Et ut Neotericus ille ait Vergilius:

Omne quod excellens opus, & sublime futurum,
Difficiles ortus habet, incrementaq; tarda.

Nec abludit Maro etiam ipse, si sic legatur:

Tantæ molis erat Romanam condere sedem.

Hæc autem de præfato duorum disertissimorum Theologorum conflictu, quantum ad Bohemos tuos spectat, idcirco Paternitati tuæ significanda putavi, quatenus si aliena forte ab his, vasa iniquitatis, in vulgus istic sparserint, ad decipiendos simplicium animos, Tu meis saltem verbis, falsa, vana & ficta esse, non dubites, Eosq;, qui adhuc in Christo tecum sunt fratres, in Domino confirmes. De reliqua vero Disputationis summa, quoniam sunt, qui jam diversis studiis & affectibus rem in publicum emiserint, ipse lubens supersedeo, Tum quod nostri non sit officii, tum quod varia in talibus rebus judicia, simultatem ac discordiam magis fove-

foveant, quàm extinguant. Id quod inter Xenophontem & Platonē, summos alioqui in omni Philosophia viros, usu venisse legimus. Duæ enim æmulantiæ, cum simul junctæ in altum nituntur, simulachrum quoddam (ut Gellius ait) contentionis mutuæ pariunt, Semperq; fere, ubi ingenia quædam magna, circa idem studium, pari sunt fama aut proxima, apud diversos fautores diversa oritur de eis sententia.

Sed ut ad Bohemos tuos redeat Epistola. Age, obsecro, vir Dei, quandoquidem te Deus illis domesticum dedit sanæ doctrinæ Doctorem, ac naviculæ suæ remigem, Age, inquam, atque velis ac remis Archam hanc ex his Syrtibus (nisi sponte sua naufragium amat) in stationem suam pristinam, hoc est, in gremium sanctæ matris Ecclesiæ reducito. Id enim debes Deo, debes Patriæ, debes Christianæ nostræ Reipublicæ. Nec majorem alibi gratiam cum Deo inire, aut uberiorem pro re quapiam mercedem ab eo sperare poteris. Quod si corvi aliqui, caducorum bonorum istorum cadaveribus inescati, te sequi noluerint, ut qui Temesseum aliquando genium affuturum non cogitent, Redeant saltem pacificæ ad te columbæ, viridem fidei ramum secum deferentes, quo crucis Christi stipiti denuo inserantur, fiatq; juxta vocem ipsius, unum iterum ovile & unus Pastor. Ut destructa Babylone, ædificentur muri Jerusalem. Cœlum enim & terra transibunt, verbum autem Domini manet in æternum. Vale, & Epistolam hanc perpetuæ meæ erga te observantiæ testem benigno vultu accipe, & fœlix in Christo triumpha. Ex Lipsia, Idibus Augusti, Anno M. D. XIX.

AD ÆGOCEROTEM EMSERANUM MARTINI LUTHERI ADDITIO.

In Ægocerotem Emseranum M. L.

Hic jacet Ægoceros, sine fæno, cornibus, ungue,
Osse, pilo, nervo, sanguine, carne, cute.

MARTINUS LUTHERUS HIERONYMO EMSERO S.

Et te, mi Emsere, quis unquam credidisset esse tam doctum & acutū Theologum, & quod nemo non miratur, tam simplicem & fidelem Lutheri Patronum, cujus nomen nec rogatus, nec oportunus, tam strenue & egregie asseris ab hæresis Bohemicæ infamia? Nova miracula, qui ab Eccio delirabar esse Bohemus, ab Emsero mihi infensiore quàm multi Eccii, Bohemus esse abnegor. Quis hunc vertiginis spiritum? quis hæc dissensionis studia intèr Eccium & Emserum miscuit? Quis hanc Emsero in Lutherum gratiam commentus est, præsertim tam subito & post tantam vel Timoniana majorem invidiam, Luthero penitus non cogitante, & indies Emsero magis ac magis displicente.

Securus esto, ô fœlix Dedale, Lutherus gravedine & pituita gravissima laborans, hanc technam non intelligit, simplex simplicissimum agnoscit Emserum, ut quem syncere credit, in hoc Epistolam scripsisse, quo Lutherus esset omnibus Catholico nomine commendatus, hoc est, hæreticorum patronus, & turpissima ignavia Lipsiæ per Eccium superatus.

Quid pro hac gratia retribuam? Interim pro gratitudine tibi comparo Joabum illum fortissimum, & illustrissimum Principem militiæ David, & insignem Israëlis hyperaspisten, adeo tuæ linguæ convenit cum illius gladio, & moribus tuis cum illius tunica, & huic in me tuo pulcherrimo officio cum illius opere, quod in Abner & Amasan, grandi decore, splendide contulit. Quanquam dormitantia quadam Scriptoris, ob hoc egregium facinus, inter robustos Israël non censeatur. *Joab.* *Abner.* *Amasa.*

Aut si hujus comparatio remotioris est exempli, quàm ut delectare te possit, qui

qui non sacrarum literarum, sed sacrorum Canonum es Licentiatus, illius saltem, quem universum vulgus novit, non dedignaberis Analogiam, quem non pauci primum inter Apostolos fuisse arbitrantur; salva tamen reverentia Ægocerotis tui, pro Eccio fortissimo fortissime pugnantis, & id in gloriam tuam, qui cum Apostolorum Principe queas conferri, ut sicut ille Christum signo pacis tradidit Judæis, Ita tu Lutherum sub signo laudis orbi tradas hæreticum, & turpissime victū. *Iudas Ischarioth.*

Sentit ne infœlix tua conscientia, quàm frustra, parum astuta invidia tua me petat? Quid hac Epistola effecisti, nisi quod effœminati tui animi morbum omnibus prodis? qui cum de me pessima sentias & machineris, non tamen est in te sanguinis vena ulla paterni, nec tantum virilitatis & indolis masculæ, ut aperto Marte, collatisq; signis mecum congrediaris. Sciebam invidiam tuam, qua Lipsiæ totus ardebas, impotentiorem esse, quàm ut se cohiberet, ne pareret, quæ concepisset, Rursum ignorantiorē & ignaviorē, quàm ut liberaliter & in lucē quid auderet.

Quod nisi me timor Christi cohiberet, quo Magistro, non tantum dolere debeo, quod mihi nocere voluisti, & non potuisti, quantum quod tibi nocuisti, quod maxime noluisti, Possem tibi abunde par referre, & Ægoceroti tuo idoneum Venatorem præstare. At quando Tiburtium tu quæris, curandum mihi est, ut Tiburtius Torquatum quoq; inveniat. Si quo modo deprehensus in operibus manuum tuarum, dolere possis super contritione animæ tuæ miserrimæ, quam ob mei odium tam perdite Diabolo consecrasti, etsi sacerdos Domini (ut gloriaris) testisq; veritatis.

LEGI itaq; Ægocerota seu hircum tuum, seu hircocervum (nec enim refert, quo vocabulo monstrum appelles infœlicissimum) de quo poëticaris: Noster hic Ægoceron sine fœno, peccat in uno, Quod non est Lucæ linea ducta manu. Noli desperare, mi Emsere, est veniale peccatum, nec in divinas, nisi forte Grammaticas & Rhetoricas legum patratum, quod cum sit Poëtis Pictoribusque, quodlibet audendi semper æqua potestas. Facile tibi & hoc ignoscent, nisi id forte eos nimio moveat, quod humano capiti cervicem junxeris equinam, & amphora instituta urceum eduxeris. Quandoquidem & mihi, neque Grammatico, neque Rhetori, neque Pictori, hoc potissimum, nullis Indulgentiis, ne Romanis quidem ac summis, condonabile visum est, quod fœnum illi potius detraxeris, quam cornua, & simul hanc Hecubam tuam tam infœliciter dissimularis. Quanquam enim Ægoceros Luthero idem sit fœnatus (ut sic dicam) & cornutus, Laudatori tamen synceros conveniebat magis fœnatū sine cornibus, quàm cornutum sine fœno monstri.

Cui & hoc mali accedit, quo sit animi tui perfectum simulachrum, vereque Emserum repræsentet. Non est integer Ægoceros, sed sicut Priamum, amputato capite, truncum & sine nomine corpus appellat Poeta, Ita ego Emseri mei in integram figuram, abscisso corpore, fœdam cernens, queam dicere, Truncum & sine corpore nomen, hoc est, speciem sine veritate, qui in capite & principio aliquid appareat, in corpore & fine nihil. Atque ut nihil desit monstroso monstro, non in simplici, sed duplici area spectabilis ille fulget Ægoceros, adeo omnia proveniunt fato, certaque providentia, ut Emserum oportuerit propriis insignibus quoque pingi.

Quid faciam igitur miser? si laudes tacitus agnosco, palinodiam cecinisse videor universæ doctrinæ meæ, & Eccio erroris patrono veritatisq; inimico lampada tradidisse, ut nec igniferquidem reliquus sit, planeq; Bohemus hæreticus, præsertim apud nasutos & exteros jactabor. Si repudio, jam non Bohemus modo, sed Patronus Bohemorum apud vulgum & domesticos arguar, simul ingratitudinis in Emserum gravissimæ reus, qui hac me suspicione per eximium capricornum suum levare admolitus sit, Ita, dum in meam ignominiam & Christianæ veritatis jacturam, belle ludit Emserus, egregius alioqui Christiani amoris Præco, ego inter saxū & sacrum hæreo, Scylla & Charybdi simul divexor, & cū Michæa canto; Qui mordent dentibus, & prædicant pacem. Et Ps. 28. Qui loquuntur pacem cum proximo suo, mala autem in cordibus eorum. *Mich. 3. Psal. 28.*

Ve-

Verum Christus meus vivit & regnat in ſęcula, Benedictus Dominus & Deus meus, qui doctus eſt, diſcipulos Phariſæorum & Herodianos ſimili Capricornu ſe petentes, uno verbo confutare, Non eſt ſcientia, non eſt conſilium contra Dominum, In quo donec glorior, quid faciet mihi homo? Quare tu, quiſquis ades Lector, interim ſpectator eſto, tentabimus venari hunc Ægocerota, forte dabit noſtro arcui ferinam hanc nobilem Christus.

PRIMUM, mi Emſere, omitto blandiloquia tua, quod me virum prædicas raræ eruditione, Oſcula Iſchariotica diſſimulo, quibus ſub Bohemorum perſona mordes, me eſſe unum, qui ſacras literas, & ſolus attingam, qui oculos cornicum potiſſim configere. Agnoſco enim fortiſſimi tui Theologi ſcommata, ſane erudita, qui cum verba Scripturæ per totam Diſputationem nec adducere, nec adducta poſſet tractare, eodem frutice & ipſe quoq; Struthio ſe texit, prudentiſſime cauſans, me non receptare Patrum autoritates, quas nec ipſas intelligebat, nec intelligere volebat. Non enim patebat alia via ſuæ ſacrarum literarum ignorantiæ, præſertim corā vulgo colorandæ, quàm ut deſerta & contempta Scriptura ſanctā, me configere (ut tu elegantiſſimus Orator dicis) diceret cornicum oculos. Sed habete vobis hunc Theologiæ diſcendæ morem, ut verba Dei ad judicium verborum hominum tractetis. Ego cum Paulo & Auguſtino verba hominum, ad judiciū verborum Dei tracto, malo à vobis accuſari cunctator in verbis hominum, quàm vobiſcum laudari contemptor verborum Dei. *Eccii ſcommata.*

Huc mihi auſculta, qua tu nova religione arborem laudas, & fructus ejus vituperas? An tu non cornicum oculos configis, ſed ipſi Christo, omnium Duci, contradicens, de vite & ficu ſpinas, & tribulos colligis? Non intelligis quid velim? Lutherum dicis catholicum, & qui nolit Bohemorum eſſe Patronus, recteq; facis, cur ergo iniquiſſimo animo fers, dogmata mea probari Bohemis? Quaſi nova Eccii tui Dialectica (nam ſimili & ille utitur diſſerendi ſcientia) hunc neceſſe ſit Bohemorum Patronum eſſe, qui dicat, quod Bohemis probetur, Aut non debere ejus dicta Bohemis placere, qui recuſet eſſe eorum Patronus. Magiſter es Artium & Philoſophiæ, non meminiſti, Partibus ex puris nihil ſequitur? Quid his larvalibus Syllogiſmis aliud quæris, dum univerſale miſces particulari? & hoc rurſum illi, niſi ut aut Bohemus ſim, aut omnia mea revocarim. *Cornicum oculos configere.*

Si incedis ſuper ariſtas, & lubricus es, ut Lectori quod vis intelligendum, tibi quod vis reſpondendum reliqueris? Docuerunt te Canones tui ſic loqui in proximum tuum? Putas ne & ego queam ſimili figura te laudare, ut alius te avarum, alius liberalem, alius caſtum, alius fornicarium, queat intelligere? Si ſegniter laudare apud eruditos vituperare dicitur, Quanto magis dubia & figurata tua impiæ laudis larva plus quam tripla vituperatio mihi cenſenda eſt? Atq; dum nihil diſcernis in meis dogmatibus, omnia ſimul nimirum contaminata cupis, impuriſſima lingua tua, Vides me intelligere, qua ſtropha ruſticiſſima inſidieris mihi, ſacerdos Domini & teſtis veritatis? Varios ventos hucuſq; paſſa eſt navis mea, nunc, ut video, & contra Cæciam mihi navigandum eſt, qui mendaci expellit nubila flatu. *Segniter laudare.*

Verum, quando hoc pro baſano tuo & lydio, quod dicunt, lapide ducis, quidquid Bohemis placet, hoc hæreticum eſſe, Miror, qua nam ratione & tu evadere queas, ne ſis Bohemorum Patronus, qui tam multa ſapis, profiteris, tueris, quæ illis placent? Quin rogo per Eccianam hanc Dialecticam nobis conclude, ſacramenta Eccleſiæ, univerſam Scripturam, S. Patres eſſe omnia hæretica, quia hæc placent Bohemis, Placent præterea Bohemis multa alia, Chriſtus ipſe, ſancti, & omnes creaturæ Dei bonæ, ergo ſunt hæretica, firmiſſima ſcilicet Emſeri Dialecticæ conſequentia. *Conſtientia Dialectica Emſeri.*

Quod ſi hæretica ſunt, quæ Bohemis placent, rurſum hæretici erunt, quibus Bohemi placent. At hic auſim jurare, Emſerū eſſe hæreticum, cui ſine dubio vel aurū, vel uxorcula aliqua Bohemicæ factionis formoſula poſſit placere, imo nec *Bulla cœnæ Domini* ſummos

summos Pontifices ab hoc casu hæreticæ pravitatis possit ulla Bulla excipere, nec ea quidem, quæ in cœna Domini legitur. Istis ludicris rationibus, in tam seria re, vos optimi Theologi, vulgus nostrum inficitis, ut ejus judicio, statim audito Bohemorum nomine, quos volueritis, hæreticos, faciatis, nec tamen estis in hoc Fratricidæ & blasphematores.

Sed quando in hæc portentosa tenebrarum vestrarum Argumenta venimus, odium inscitiæ vestræ latius pandamus, Cur non & Judæum & Judæorum Patronum me criminaris, id est, excusas, qui negem, me cum illis sentire, cum tamen ipsi fateantur, multa esse sua, quæ constanter tuear? An quod hoc officium Fratribus tuæ farinæ reliquisti, qui libros hæreticos & hæreticales pro suo arbitrio invenire possunt? Quid enim non invenirent, qui tam anxie inquirunt? Jam cum & Judæi nobis vicissim in multis placeant, Emsero Magistro Judæi dicendi sumus.

Iterum, si hæreticum est, omne placitum Bohemorum, à contrariis Catholicum erit, quidquid eis displicet. At libidinem, pompam, avaritiam, superbiam Clericorum, illi miro modo detestentur, Sequitur, Catholicissimam esse hodie Ecclesiam Romanam, in qua hæc usq; ad clamorem in cœlum regnant, O quot invenies, mi Emsere, hujus generis catholicos, Non dubito, quin & tu catholicissimus sis futurus, & hæreticos extreme persecuturus, si hæc Bohemorum dogmata & placita possis hæretica ostendere.

Deniq; veniunt ad manus meas quotidie ex diversis mundi partibus eruditissimorum Virorum literæ, gratulantium veritati, & id unice timentium, ne fœlicibus cœptis, tua & tui similium persecutione vexatus, desinam & palinodiam canam. Quid ex his facies? Dialecticam Eccianam consule, & Patroni Bohemorum erunt, neque enim alios libros meos legunt ipsi, quam Bohemi.

O vos infœlices & nihili Theologos, idolaq; mundi, qui sacrarum literarum ignari, Ecclesiasticas sententias non aliis armis tueri potestis, quam quod timetis, indignamini, suspicamini, pueriliter & muliebriter placitura esse dogmata hæreticis. An timore, suspicione, indignatione contra hæreses pugnandum decernitis? Sic ludibrio exponitis militiam Christianæ veritatis, quæ turris David mille clypeis, & omni armatura fortium munita, terribilis est sicut Castrorum acies ordinata, Et sane videmus hunc ritum hæreticorum vincendorum prævaluisse, hoc est, veritatem pene extinctam esse, dum suspicione placendi Hæreticis, prohibita est pugnare & triumphare.

Militia Christianæ veritatis, &c.

Cant. 4.

Igitur duos novos locos tu & Theologi tui invenerunt, quos nec Aristoteles, nec Cicero Topicorum insignes Autores invenire potuerunt, qui tales sunt ac tanti, ut vice omnium aliorum sint, in quovis dicendi genere, Hi sunt, placitum & displicitum hæreticorum. His enim freti Emserus & Eccius, me hæreticum arguunt, pro incredibili Rhetoricæ suæ peritia. Nec est hic necesse explorare, an hæretica sint, quæ placent. Sat est suspicari, quod placeant, tum mox vulgus irritandum est. Sic victi sunt hæretici, Ecclesia defensa, & veritas fidei servata, ut impleatur illud Isaiæ 1. Dabo pueros Principes eorum, & effœminati dominabuntur eorum.

Esa. 1.

Vides ergo, mi Emsere, hæc monstra te didicisse ab Eccio, Nam & hic, ut est inanis scientia Scripturarum, aliud Lipsiæ argumentum robustius non habuit, quam horum locorum, in quo non immerito vobis placuit.

SED quia Ægoceros es, facile hoc rete meum eludes, dicesq; : Non damno tua dogmata, nec quod placeant Bohemis, indignor, sed quod erronea dogmata placent, quorum te Autorem falso putant.

Primum, adeone de omnium mortalium sensu desperasti, ut hac insulsa & inepta tua vafricia speraris omnes illudi posse, ut tibi credant, alia Bohemis dogmata mea placuisse, quam quæ in libris meis legerunt? Quod si meá dogmata probarunt, & tu jam falso eos probasse garris, quia Bohemorũ patrocinium recusavi. Quid aliud hinc sequitur, nisi vel te impudenter mentiri, vel me revocasse mea dogmata.

Dein-

Deinde, nunquid ego Idolo tuo Eccio Lipsiæ sic dixi, sicut tu scribis perfricta fronte, Quod quidquid de me Bohemi sentirent, me non acceptare? Nonne toties repetitis verbis dixi, me schisma & errores Bohemorū non velle nec posse tueri, quod mihi Eccius tuus eadem impudentia objiciebat? Nunquid hinc sequitur, me Bohemorum consensum in mea dogmata (quæ alia non possunt esse, quam in Libris meis edita circumferuntur) damnasse?

Atq; ut scias me tuas insidias nihil insidiosas, nihil metuere, habe tibi hoc, & illude sive illide, si potes. Volo, opto, oro, gratias ago, gaudeo, quod mea dogmata placent Bohemis, atq; utinam placerent & Judæis & Turcis, imo utinam & tibi & Eccio, positis vestris impiis erroribus placerent. Quid hic facies? An Judæum, Turcum, Emseranum & Eccianum me Patronum excusabis, quia recuso fortiter me nolle vestra & illorum tueri? Quid ad me? Si Bohemi mecum sentiunt, recte sentiunt, Sed non ideo ego illorum vel schisma vel errores probavi, nec tuo patrocinio opus habui, quo hac suspicione levarer, id est, contaminarer. Nam spero, quod gaudeas, Bohemos recum sentire in Confessione Trinitatis, Christi, & omnibus aliis fidei articulis, Cur ergo non pro te ipso primum sollicitus, Apologiam edis, expurgans te, quod Bohemorum Patronus non sis? Si hoc stultum & non necessarium arbitraris, qua charitate necessarium tibi pro me visum est, ut faceres, non rogatus?

Vides ergo malignam tuam agnosci invidiam, qui cum scires Bohemos in me nihil probare & jactare, quàm dogmata mea, tu eorum jactantiam hanc, fœlix Orator, sic opprimis, ut neges, me errorum suorum esse Patronum, quasi illi hoc unquam jactarint. Oratorum insigne decus est (ut Cicero ait) apposite dicere, tu autem Bohemorum jactantiam confutaturus, quam optimam habent in meis dogmatibus, confutas jactantiam errorum suorum, quam tu fingis sub nomine meo. Nonne hoc ad Rombū orare est, ubi ad dextrā tibi belua jaceat, tu versus in sinistram egregie Rombum laudes? Obsecro, si deinceps luscum velis laudare, non laudes surdum, ne in discenda Rhetorica tua, videaris operam & oleum lusisse, aut mutuum paulisper memoriæ Eccianæ tibi sume, ut Argumenti suscepti saltem in orationis initio memor esse possis. *Insigne decus Oratorum.*

Simili schemate & Ruffinus olim impetebat Hieronymum, cui cum placeret in multis Origenes, ineptus ille Emseri Dialecticæ typos, omnium errorum illius fecit impia laude Patronum. Ita & tu Ruffinus meus (Hieronymus volui dicere, fallit me operis similitudo magis, quàm fervet nominis similitudo) in hunc modum egregie dissseris, Bohemos non defendis schismaticos, ergo falso illi jactant, te vera scripsisse. Proinde mi Emsere, alio contra Bohemos confutandos utere argumento, hac elumbi cōfutatione nos Catholicos Bohemis ludibrio traducis. *Hieronymus. Ruffinus.*

Iterum, alio mihi abrupto elaberis, non dico (inquis) tua jactari dogmata, sed aliena & suos errores tuo nomine. Primum, Quis de hoc certum te fecit? adeo ne tibi de quovis mortalium fingere licet crimina, atq; id non nisi ut innocentium criminib. fictis, Innocentiam aliorum lædas? Nonne Scriptorem historicum, præsertim sacerdotem Domini, testem veritatis oportuit hæc omnia primum explorare, & non de suo cerebro Historias fingere? Quid si illi negent jactasse unquam nisi mea dogmata, quæ per Regiones vagantur, quæ multi Christianissimi Galli, Itali, Angli, Germani, Hispani quoque jactant? An sperabas eos tacituros audax mendacium tuum?

Sed esto, verum sit quod somnias, illi aliena dogmata meo nomine jactent, Qui fit, ut ego non hæc audierim, ad quem maxime pertinent? Aut si mala nostra novissimi scimus, tuū erat profecto, qui nominis mei tam studiosus es, mihi id indicare, & quæ nam dogmata illic nomine meo falsa falso jactarentur, signare, ut ipse (quod majorem habuisset autoritatem) in eos scriberem, nomenq; meum assererē. At tu bone Ruffine, fili tenebrarum, hæc aut nesciens, aut nescire te fingens, non modo nihil mihi significare curasti, quin duplo vulnere, utroq; gravissimo

fimo me percutis,& fufpectum de hærefi faciens & fufpicionis hujus peffimæ patientiffimum diffimulatorem adornans, dum pro me ruis in defenfionem mei, me prorfus non falutato, pugnaturus contra ea, quæ nefcis.

Sed adhuc rogo poft vulnera, faltem indica nunc, quæ illi falfa dogmata meo nomine jactant, ut fciam, fuper quibus me defendas, & pro quo gratus effe debeā? Quid taces? Qui n edis? non edis? Age ever berem⁹ vel invito. Quæro, an tua verba credas effe vera, ubi fcribis, Bohemos pro me feciffe publica Deo fupplicia quotidianaq; (licet prophana) facra, dum nuper Lipfiæ certarem? (Taceo enim, qua gratia hoc in vulgus volueris edere, nafo meo non fic illudis Ruffine, Ruffe, imo niger) Vera, inquam, hæc funt an non? Non hic tacendum, quia facerdos Domini & teftis es veritatis. Vera ergo. Sequitur jam proculdubio, Bohemos Emferana fententia mecum fentire in propofitionibus Lipfiæ difputatis, ut in quibus me falvum publicis facris impetrare illos voluiffe publice fcribas.

Hæc funt igitur dogmata falfa, quæ nomine meo jactant Bohemi, & in quibus me Patronum gloriantur Habeon' Ægocerota noftrum an non? Vbi nunc eft os tuum, pene effudiffem, quod me Catholicū afferuit? Vides ne quā imprudens fit invidia? Proverbii illius fcripturus meminiffe debebas: Oportet mendacem effe memorē, Nec eft quo hic evadas, quin perfpicuū fit, te te in corde non fecus ac hæreticū habere Lutherum, & tamen ore confiteris Catholicum, cujus rurfus dogmata eodem ore damnas hæretica? Tu ergo vir ille es, qui apud Jacobum ex eodem fonte manat amarum & dulce. Neq; enim verifimile eft, tam deliros effe Bohemos, ut pro me orare voluerint in aliam caufam nifi quā tunc agebā, nec tu de alia loqueris, neq; erant tam obfcuræ Propofitiones meæ, ut putari poffit earū fenfus eis non fuiffe intellectus, quando eos potuit intelligere vefter Rubeus.

Mendacem oportet effe memorem.

Proinde, mi Ruffine, id quod cogitabas & intelligi volebas, tibi fcribendum aperte erat, id eft, Lutherum effe hæreticum, fic egiffes viri conftantis & probi officium. Quid enim refert illos accufari de hærefi, qui de Patrono per te laudato gloriantur? Non cogitas Bohemos effe homines, non pecudes, qui ad Ægocerotā tuum dicant: Quid confutat hic olitus hircus Quid fibiipfi contradicit? An perfequitur Hircocervum & Chymeram cerebri fui, & Bohemos à fe in fomno formatos? Nubes & inania captat. Nos eum Lutherum jactamus, quem tu catholicum aftruis. Quid nobis de erroribus? Dogmata Lutheri probamus, quæ Lipfiæ tutatur, & Libellis editis invulgavit? Tu cum larvis pugnas, & ridiculus cuculus es. Quid hic dices, Ruffine? An quia facerdos Domini es, ibis gaudens, quod dignus fis contumeliam pati pro domino tuo, eo fcilicet, qui eft Pater mendacii, cujus tu in dicendæ veritatis functione teftis es?

Quod fi dogmata mea, & tu vera arbitraris, plaudant Bohemi, quod Patrono Hieronymo Emfero, Chrifti facerdote & tefte veritatis, probantur Catholici & Chriftianiffimi, ut qui pro veritate publica facra fecerunt. Mœreat Roma, infaniat Eccius fortiffimus Theologus, infœlix Romanæ Ecclefiæ & Sedis Apoftolicæ defenfor, Ægocerotis hujus præceptor, quod inveniuntur Bohemos mendaciter & inique pro hæreticis habuiffe, Imo doleant Bohemi à mendace, & bilingui fe laudatos & gaudeant ab eodem fe vituperatos.

Nonne jam tu ipfe Patronus factus es Bohemorum, quod me tanta bucca tonas repuliffe? Difce Ruffine illud Sapientis: Qui loquitur iniqua, non poteft latere, nec præteriet illum corripiens judicium, Quoniam auris cœli audit omnia & qui continet omnia fcientiam habet vocis, Spiritus enim Domini replevit orbem terrarum. Et illud Eccle. 10. In cogitatione tua ne detrahas Regi, & in fecreto cubiculi tui non maledixeris diviti, Quia & aves cœli portabunt vocem tuam, & qui habent pennas, annunciabunt fententiam. Hæc tuo exemplo cognofce effe vera. Quis enim, putas mihi cor tuum revelavit, & revelandum dedit, nifi ille, qui dedit nobis fcire, etiam cogitationes fatanæ, difcretionem fpirituū, imo fenfum Chrifti, & profunda Dei?

Sapien. 1.

Eccle. 10.

Quid,

Quid, quod tu ipse autoritate Bedæ, cum non neges, Johannem Hus falsa miscuisse veris? Nonne Bedam, vel teipsum Bohemorum Patronum ostendas? qui tonas non solum contra Concilium Constantiense (quo unico miser tuus fulciebatur fortissimus Theologus) sed contra ipsum quoq; fortissimum (quod intolerabile est) articulos aliquos veros, male damnatos, quo totam vim & victoriam Eccii enervas, mecumq; per omnia sentis. *Concilium Constantiense.*

Proinde tu, si sapis, scribe Catholicæ Ecclesiæ Bohemorum Administratori, ut ad gremium Ecclesiæ revocet errantes, quod ut sui, tui, omniumq; nostrum facit ludibrio. Da hæreticis (sicut facis) hoc, Johannem Hus vera falsis miscuisse, hoc est, Concilium Constantiense articulos ejus aliquot impie damnasse, idque Bedæ autoritate. Sic enim corvi tui ovum legitimum eris, qui & ipse, ut me Bohemum hæreticum statueret, Primo Nicenum Concilium contempsit, magna autoritate, habitus in hoc vobis catholicissimus. Deinde Constantiense, Magister Spiritus sancti factus, denuo & aliter declaravit. Sic soletis vos confutare hæreticos, ut pejores hæretici fiatis, & nos omnes eorum fabulis tradatis, tum ut colatis culicem, camelum glutitis, adeo cauti estis, adeo refert vestra, multa magnaque negare & damnare catholicorum, ne modica probare videamini hæreticorum, ut probantes possitis jactare hæreticos, atque id nullorum hominum odio, sed zelo veritatis, pro gloria Dei, & honore sanctæ Romanæ Ecclesiæ.

Sed ut vos Scriptores mihi videmini esse nonnihil autores Bohemicæ pertinaciæ, qui tam frigida & inconstantia scribitis, frigide enim & pigre confutare, quid aliud est, quàm bis confirmare? Adversariis, juxta Paulum, os opplere & obstruere omni oportet studio. Deinde scripta nostrorum nescio, quam oscitantiam, nauseamq; spirant de fiducia & securitate, quam habemus in opinione vulgi, ex nostro verbo pendentis, & potestate Romani pontificis nostra probantis. Nos ita scribimus, Ut si nihil promoveant, quæ scribimus, sufficit, quod vulgo nostro & Romano Pontifici placent, Atq; hic est finis nostræ scriptionis, nihil æque timemus, quàm ne quid elabatur, quod offendat Romanum Pontificem. Qua ratione fit, ut sicut libere non scribimus, ita nihil efficiamus. *Frigide confutare*

Tu nunc vide verba, imprudentis tuæ invidiæ veracia testimonia, etsi ipsa mendacia, Me catholicum asseris, simul & dogmata asseras catholica necesse est, Et quis est furor impietatis tuæ, ut pro catholicis dogmatibus non solum indigneris sacra fieri, sed etiam appelles prophana, abominabilia, execrabilia? Intelligis, quod Chaos, quod pelagus monstrorum ex hac sententia sequatur? ut hinc te facile pejorem omnibus hæreticis & dæmonibus possim asserere? Quid enim non faciat & omittat, qui pro veritate sacra facta pronunciat prophana? Esto, sint Bohemi hæretici, at quando pro veritate orant, sacra hæc tu prophana audes dicere? An sacra pro mendaciis facta, sancta tibi videntur?

Quid sentis de meis sacris, quæ pro te & Eccio facio magno affectu, cum tibi & illi hæreticus videar? Neque enim habeo (crede, non crede) quibus me plus debere mihi videar, & pro quibus ardentius orem, quam pro Johanne Tetzelio, hujus tragœdiæ Autore, cujus anima sit in pace, & pro te & Eccio, omnibusque adversariis meis, adeo mihi prodesse sentio adversarios. Sine ergo infœlix invidia, pro dogmatibus meis sacra fieri, vel à Turca, Nolite prohibere eum, qui non est contra vos, pro vobis est, dixit Christus, Aut primum me hæreticum & dogmata hæretica ostende, ne rabie insana Deo præferre incipias diabolum, & mendacium veritati. *Johannes Tetzelius.*

Arbitror, ô Lector, me Ægocerota hunc cepisse, etsi non omnes molossos nec vel tres in eum emiserim, Prima venatio est, adhuc tener est, tenera mihi tractandus fuit cura, & alio tempore si perget, vel albanis canibus insectandus.

Esse autem captum hoc indicio probabis, quod deinceps sicut captivum & dilaniatum decet, sua sponte aperit, quæ toto venatu dissimulavit. Pugnat enim adversus meam Propositionem, tanquam hæreticam, solvitque meas rationes.

Hoc enim monstrum aluit in visceribus occulte, dum fugaretur, & caperetur. Versemus ergo viscera ista, & omnem fimum ejus concidamus, ac detracta pelle sacrificemus eum in holocaustum Domino, si volet eum.

Per Coronidem suam terribiliter Machabaeã totam, quàm splendide Lutherum haereticum triumphat, Assumit autem sic: Miseram fore Christianorũ sortẽ, si & Gentibus & Judaeis sit inferior, quos constet sacerdotes suos Diis retulisse.

Ante faciem hujus pigerrimi frigoris quis sustineat? Ut reptãt ignavissima, tum sententia, tum oratio. Sed nec quid hoc Syllogismo mire rethorico moliaris, satis intelligo, Nisi forte suspicionem mihi paras, quasi Ecclesiae sacerdotes negẽ referri Deo acceptos, Sed & inter gentes, credo, in universis Poëtis tuis, non invenias, qui fingat, fuisse aliquando unum, jure divino, omnium totius orbis sacerdotum gentilium Monarcham. Nam hanc sententiam tu intelligis & eloqueris, per sacerdotes Diis acceptos referri, nova, quantum disco, grammatica, praesertim, cum tot ubiq; Religiones etiam sibi pugnarent, testibus sacris literis.

Sed bene habet, quod tu ipse nihil moraris, si Syllogismus tuus in hac parte corruat. Itur ergo in antiquam sylvam, & ad extremum belli decus, nempe ad Aaronem, quem gloriaris, jam pene victor, negari non posse a Deo institutum. *Aaron.* Huic assumptioni nectitur subsumptio, Si veteris inquis, Instrumenti molae penitus ociosae, ac tandem derelictae (tambelle & docte inter rhetoricandum etiam theologisaris, mire aptis mysteriis ludens) tantus honos est habitus, superioris etiam, novi scilicet Testamenti causam, nihilo fore deteriorem. Haec ille.

Omitto ineptiam de mola inferiore & superiore, imo impietatem, qua veterem & sanctam Synagogam, ociosam & derelictam novus Theologus delyras, absque hoc, quod corporalis etiam mola inferior ociosa non possit dici, quae negociosior est superiore, cujus sustinet vim & impetum, denique Deus prohibuit, ne quando altera molarum auferretur, & ociosa fieret, Sic enim solent Ecciani Theologi in sacris ludere literis, dum serio eas tractant. *Ecciani Theologi.*

Ad rem ipsam. Hic tibi videtur honos dignus novo Testamento, si ipsum quoque habeat suum Aaronem, hominem purum, simili vestium, dierum, ceremoniarum pompa gloriosum. Gratias ago verborum Dei interpreti acutissimo. Ergo nihilo differet veritas à figura, Spiritus à litera, plenitudo à signo, nec novus sacerdos praestantior veteri? O ignominiosum honorem novi Testamenti, si simili honore aequetur veteri. Quorum quaeso, hoc aures ferent? Non cogitasti, miserrime Emsere, cum hoc munus obires, quàm susciperes argumentum tuis viribus impar? Non eras memor Horatii tui: Versate diu, quid valeant humeri, quid ferre recusent? *Spiritus. Litera.*

Rogo, infoelix Canonista, Apostolum ad Ebraeos non legisti? Si legisti, cur contempsisti? Si non legisti, quid porcus inter sancta? Apostolus, inquam, honorem & gloriam novi Testamenti copiosissimis & splendidissimis argumentis tractans, Christum Filium Dei, Pontificem summum loco veteris Pontificis, ut melioris Testamenti mediatorem pulcherrime probat, eumq; in sancta, aeterna redemptione inventa, per proprium sanguinem introjisse, Vetera illa fuisse exemplaria, umbras, imagines, typos, futuri Pontificis Christi, revocanda Emsero, & pro veritate habenda. *Ebrae. 9.* *Gloria novi Testamenti.*

Non ergo vestium pompa, aut potentiae magnitudo, novi Testamenti honor, sed figura fuit, & nunc ignominia est, Spiritus nunc regnat, qui talibus umbris non eget, nec ornatur. Hanc gloriam Emserus noster fastidiens, honorem carnis & umbras rursus è veteri Testamento suscitat, ne sine honore, id est, umbris sit Ecclesia, Cum de Christi sacerdotibus ad illorum differentiam Spiritus praedixerit: Sacerdotes ejus induantur justicia, & sancti ejus exultent. Et iterum: Sacerdotes ejus induam salutari &c. Per haec spiritus exposuit figuralem ornatum & honorem veterum sacerdotum, Et Christus: Qui vult esse inter vos major, sit sicut minor. *Psal. 132.* *Matth. 5.*

At

At Emserus meliore spiritu plenus, per justiciam & salutem intelligere docet aurum, purpuram, gemmas, honorem, potestatem, dominium, principatum, quæ in veteri instrumento, & mola inferiore, dixit ociosa & relicta esse, id est, in novo assumpta. Cur ergo tuus Monarcha in iis est tam negociosus & sumptuosus, si ociosa & relicta sunt, juxta verbum tuum? Sed cur non esset negociosus & sumptuosus, qui Emsero Magistro docetur, relinquenda nō relinquere, & ociosa negociosa habere, ut simul sit vetus mola, relicta & non relicta, ociosa & non ociosa? Vides ergo, quàm Emserus & Paulus sibi quadrent pulchre? Tibi deterior est causa novi Testamenti, nisi sit par veteri in pompa & sancto seculari, Paulo vero [illegible]nominiosa est, si par fuerit.

Porro cum illic Apostolus novum Testamentum ex professo tractet, Pontificemq; illius Monarcham describat, fefellit nos certe, nec argumento suscepto satisfecit, quod non etiam Petrum aut Romanum Pontificem nobis Monarcham secundarium commendavit, præsertim cum is articulus tanti esse momenti putetur, ut fides & novum Testamentum sine illo subsistere non possint, ruente nimirum, si unus articulus fidei ruat, tota fide.

Sed sine, cæci sunt & duces cæcorum, tantum animalia ventris. Quare sicut in veteri fuit unus summ⁹, non duo summi, nec ullus Vicarius summi sacerdotis, Ita & in Novo oportuit fieri, ut figuræ veritas responderet, & constaret, summum Sacerdotem veteris Testamenti non modo non pro Monarchia Ro: Pontificis, sed omnium fortissime contra eam valere, Deniq; omnia quæ in veteri Pontifice adumbrantur mysteria, nulli nisi uni Christi convenire possunt.

Habemus ergo gratitudinem novorum Theologorum, qui fastidientes gloriam novi testamenti habere Filium Dei sanctum Monarcham, Pontificem veteris Testamenti, præeligunt gloriam in filio hominis peccatore Monarcha, quam cum ad spiritum nihil valere certum sit, certum est, non jure divino, sed humano esse institutam, cum illa, quæ jure divino erat statuta, eodem jure ociosa & relicta, teste Emsero, sit.

Nec hoc saltem cogitas, esse plane impossibile, ut totius orbis populi ex una Roma petant Episcopos confirmari, sicut modo putant usum esse juris divini. Anathema autem sit dicere, nos à Christo fuisse ad impossibile obstrictos. Obstat enim itineris & sumptus magnitudo. At juris divini nulla debent esse obstacula, ne mors ipsa quidem. *Christus ad impossibile nos non obstringit.*

Altera pars Coronidis tuæ est. Monarchiam probari Conciliorum interpretatione, & vel hac sola voce Christi: Pasce oves meas. Quis tu Emsere? Tu ne audeas dicere, per Concilii interpretationem fieri jus divinum? ubi hæc didicisti? Quis ita unquam insanivit? Quidquid per homines statuitur, humanum est. Sed quid contra cerebrum pugno, quod nondum, quid sit jus divinum vel humanum intelligit.

Deinde optimo Magistro Grammaticæ, nunc demum scio, quod Pasce oves meas, significat, esto Monarcha & Dominus omnium, forte post hæc, & novam cabalam Emseranam sperare oportet. Obsecro, nonne Petrus jam Apostolus erat, & quidquid esse poterat, quanto audivit hoc verbum Pasce? officii verbum & operis, non dignitatis aut potestatis audivit? Quin dic tu Monarchis tuis, verbum Pascere ad eos & nullos alios pertinere, & hæreticum esse, qui alius pascat, quàm ipsi. Hoc enim oportet fieri, si in hoc Monarchia traditur; nec licebit nisi Romano Pontifici pascere, tum nisi ipse quoque pascat, erit hæreticus. *Pasce oves meas.* *Pascere.*

At vide, cum hæc dixeris, an non sint te exusturi ut omnium hæreticissimū, qui velis Monarchas pastura, id est, Monarchia novi Testamenti onerare, onere plane intolerabili, quod cuivis inimico vel Turcæ malint permittere. Sed sic soletis Scripturas velut Anaxagoræ elementa versare, quodlibet in quodlibet, & ex quodlibet formare. Ideo nihil mirum, si pascere significet vobis potestatem & *Monarcha novi Testamenti.*

dignitatem absq; omni pascendi vel consignificatione, tam oculati, estis Grammaticæ & Theologiæ observatores.

Nec prodest impia illius glosæ intelligentia, qua quidam garriunt: Hoc fecisse videmur, quod per alios fecimus. Hoc enim verbo, si ocium paratur iis, quibus est aliquid præceptum, totius Scripturæ virtutem evertimus, dum quilibet eodem exemplo dicere poterit præcipienti: Ego ociabor, per alium faciam. Atq; ita Deo quoq; licebit dicere: Non pascam, sed mœchabor, occidam furabor, permittam autem ut alius pascat, non mœchetur, non occidat, non furetur. Quis hæc non servare queat? Quare ergo verbum Dei illudimus?

Hoc fecisse videmur, quod per alios fecimus.

Esto ergo sententia, Nisi Pontifices ipsi pascant, orent, regant, non sunt Pontifices, sed Idola, tam coram Deo, quàm hominibus, & verbum pascere nihil ad eos pertinet prorsus.

Hæc cum vobis dicuntur nec habetis quid respondeatis surda transitis aure, interim peregrina verborum farragine hominum aures occupantes, ne victi videamini, nec miseræ interim conscientiæ vestræ miseremini, quam cogitis contra stimulum calcitrare, & invitam contra seipsam, id est, veritatem latrare.

VERUM illud suavissimum vel Balsamum Emseranum quomodo prætersam? Quod ratiunculam meam, qua Lipsiæ contendebam, Ecclesiam Dei fuisse sine Monarchia viginti annis ante Ecclesiæ Romanæ ortum, ideo non esse necessariam, nec juris divini, ita solvis, Nec etiam Petri, inquis, potestati aut successorum ejus plus detrahit, quod post vicesimum annum vel citra Romam primum applicuit, quam fœlicitati latronis obfuit, quod post quadraginta demum dies cum Christo in cœlum ascendit, lento enim passu res humanæ incedunt.

Vide, mi Emsere, an non hæc inter pocula dixeris, aut sicut Balaam propria te voce coarguas, Res humanas lento passu incedere dicis, & hoc de potestate monarchica Petri dicis, Res ergo humana est Monarchia? Rogo, desine aliquando resistere veritati per os tuum loquenti. Tot jam exemplis deprehenderis veritatem in corde tuo violentasse, nec dum resipiscis, nec, quod toties tibi erumpit invito, moveris. Cave ne si veritati vim toties intuleris, ipsa te aliquando irrecuperabiliter deserat, sponte videris velle cæcutire. Si Caiphas & Balaam veritati per se dictæ non restitissent, quid illis beatius foret? Exempla tibi sunt, tibi dico, terribilia.

Et adeone vilis tibi res est jus divinum Monarchiæ tuæ, ut ipsum unius latronis dilatæ saluti compares? Cur ergo tui Monarchæ Petri successores, non modo non cum unius hominis, sed ne cum universi quidem orbis Ecclesiæ conditione se comparari patiuntur? dum privilegia & jura Romanæ Ecclesiæ adeo strenue & pie defendunt, ut integram Græciam & Bohemiam, atque Galliam, & omnes Provincias maluerint perire, imo propriis fulminibus (cum Canonista loquor) parati sint perdere & excommunicare, quam uno momento pati dilatam aut subjectam aut mutatam voluntatem suam (potestatem dixi.)

Privilegia & jura Romanæ Ecclesiæ &c.

Vide ergo, ne tu sis impiissimus in tam zelosos juris divini assertores, qui neque temporali vitæ neq; æternæ saluti totius orbis parcunt, ne differatur aut detrahatur, vel una hora juri divino, cui tu viginti annis concedis ocium fuisse dilationem, etq; id comparatione salutis unius vilissimi latronis, cum Christi potuisses gloriæ dilatæ comparare.

Nihil ergo mirum, si Petrus & Paulus nostro seculo hæretici fiant dum Petrus pessimo exemplo Monarchiam, jura & privilegia Ecclesiæ suæ totamq; molam superiorem hodie sane ad conterendos populos negociosissimã fecit ociosam & reliquit, Dum Acto. 8. cum Johanne se mitti, sicut inferior, passus est, Dum Acto. 10. ad rationem reddendam, ut item inferior, cogi se passus est, Dum Acto. 15. sententiam suam Jacobi autoritate mutari & confirmari passus est, qui tamen sanguine proprio debuerat resistere, & cœlum ac terram potius miscere, quam hoc pessimum exemplum & hæreticum factum, suis successoribus relinquere.

Petrus à reliquis Apostolis missus, velut inferior.

Act. 8. Act. 10. Act. 15.

Sed

Sed & Paulus mitti se à Macedonibus & Corinthiis patitur, pro ferenda collecta Sanctis in Jerusalem, hæreticus certe, & recte, quia jus divinum oportet tueri per sanguinem, etiam cum totius mundi damno, sicut potius quàm velles occidere & mœchari, omnia tibi essent amittenda, Recte ipsi faciunt, Tu cum Petro pessime & hæretice facis, trudando dilationem, ille faciendo contrarium juri divino, verbo Dei & Euangelio, quod ne puncto quidem licet interrumpere aut differre. *Paulus missus &c.*

Si autem Zelus tuus adeo ardet pro me & Bohemis erudiendis, debes non solum tua nobis dicere, sed nostra quoq; refutare. Adhibe ergo manum, doce nos sapientiam tuam.

Mea Propositio de primatu Papæ non est mea, sed Niceni Concilii, quod Romani Pontifices Euangelio comparant, Tibi ergo ista consequentia est prohibenda, Lutherus est hæreticus in hujus sententia Propositionis. Ergo Nicenum Concilium est hæreticum, quam nisi prohibueris, ego te cum Eccio tuo hæreticos, Arianorum patronos, Romanæ Ecclesiæ blasphematores pronunciabo, atque hæc non lubrico, ambiguo, simulato, sed aperto sermone. *Nicenum Concilium.*

Scis quàm dissimulabat tuus Theologus fortissimus hæc audiens, quàm fugitabat, quàm quæritabat, quàm reptabat, & tamen hodie adhuc tacet, sed & tu fortissimus discipulus ejus fortiter ad hæc taces, qui tamen Conciliorum interpretationem nobis jus divinum fecisti, quasi hic non totius causæ summa pendeat. Alia vero satis multa copiose affertis, quo interim hæc præterfluant, quibus urgeri vos sentitis.

Ipse vix risum tenere potui, cum legerem magnificam tuam exclamationē, O miserum Lutherum, si execrandis & abominabilibus istorum piaculis confisus, ac non potius jugi Scripturarum meditatione fretus, cum fortissimo Theologorum Eccio pugnam ineat. Quos hic confutas? Bohemos? At quis tibi dixit illos in hoc orare, quod crederent me confisurum suis piaculis? Sed Stesichorus meus ita inter vituperia & laudes Lutheri fluctuat, ut ab ebrii sermonibus non multum abludat, Et quantum audio, velis me fiducia meditatæ Scripturæ pugnare.

Quis unquam fœliciter pugnavit, mi Emsere, suis fretus aut doctrinis aut viribus, nisi forte tu solus in hac Epistola? Ego scio illud: Dominus conterens bella. Et illud Judic. 5. Dominus ipse dimicavit, & de cœlo dimicatum est contra eos. Neq; cum fortissimis, neq; cum infirmissimis unquam pugnare volui, omne propositum fuit in angulo latere. Nunc autem unica schedula disputatoria, velut lacinia apprehensus, & in publicum per vim tractus, Domini voluntate ita factum credens, non timebo, mi Emsere, nec fortissimum nec vocalissimum Eccium tuum, sicut nec te impotentissimum, aut ullum indoctissimum contempsi, Tunc vero miser ero Lutherus, si tuo consilio meditatione Scripturarum fretus, pugnem: ac non potius fide operantis in me solius Dei, etiam totaliter. Quanquam negare non queam, ac citra omnem superbiam possim Christo confiteri suum donum, me in sacris literis posse vel modicum quas Eccium tuum fortissimum nondum confido posse fœliciter ordine & sensu legitimo docere. Non enim in Scholastica Theologia hæc docentur, dona tamen gratuita Dei sunt, propter quæ nemo magis gratus sicut nec propter corporis formam. *Judic. 5.* *Schedula disputatoria.*

Sum sane & ego inter Scholasticos Doctores detritus quare satis rectum est, eum fortissimum & animosissimum a te laudari, Sed crede mihi, minus esset tibi hoc nomine laudabilis, si in sacris literis vel exordia Theologiæ, & ut vocant, principia intelligeret. Satis indicavit hoc Lipsica Disputatione, Indicant & libri ejus de prædestinatione & mystica Theologia, omnia fortissime & summa primo tentat, ita, ut casum grandem illi misere metuam.

Breviter, ipse tu nosti, dolia vacua esse sonantiora plenis. Nolo me laudari, nec fortissimum nec meditantem in sacris literis, sed & Eccio hanc tuam laudem invideo, cum uterq; nostrum debeat talis esse, ut melioribus quàm istis nomini- *In Christo infirmissimum est fortissimum.*

bus laudetur, nempe Christi nomine, in quo fortisimus est infirmißimus, & infirmißimus est fortißimus, sicut dicit in Johele: Infirmus dicat, fortis sum.

SCRIBIS etiam, in laudem, scilicet, me omnia sursum ac deorsum versasse, totamq; ingenii aciem huc admolitum & contendisse, Romani Pontificis principatum a Deo non esse. Hic de dignis modis tractare, nisi crederem te invidia vexatum, non bene cernere quid dicas. Credo, inquam, te per non esse à Deo, intelligere non esse jure divino. Sic enim verba juris Canonista & Rhetor pulcherrima Chria & glosa explicas? Alioqui quid poteras in me blasphemius mentiri, quàm quod Romani Pontificis principatum diceres Luthero probari, non à Deo esse, id est, à Diabolo? Et sane tua cætera perpendens, cum videam te pessima in me machinari, prope huc feror, ut te voluisse hanc mihi labem inspurcare credam, quàm enim imprudens sibi est invidia, tam astuta est in aliorum mala, Veruntamen interim Doctore Christo, mitiore illud dictum volo sensu accipere, donec te prodas latius.

Quis autem tibi meam supellectilem universam ostendit, mi Emsere? quanto meas apothecas omnes perlustrasti? Nihil reliquum mihi est, quod huc possim admoliri? Adeo tibi visus sum Lipsiæ omnia effudisse, omnia versasse, ut juxta Salomonem, vir ille stultus fuerim, qui effundit spiritum suum totum. Sapiens autem servat in posterum? An non Eccius tuus potius hoc fecit, totos quatuor dies, nubes Bullarum suarum in me urgens, cui ego vix uno die oppugnator fui. Quam anxie anhelas, Eccio tuo arcum triumphalem statuere, & non pensitas tecum, quam te, & ars & sumptus destituant. Quid si Lipsiæ vix dimidium effuderim? Nunquid ibi de autoritate Conciliorum tractatum est? nunquid actuum liber in hanc rem, sicut oportuit, examinatus est? Quid Eccius protulit novi, quod non passim in Summistis & Sententiariis, etiam initiati Theologiæ legunt? Hæc enim ejus proculcata & exesa jam diu argumenta, mihi reddiderunt disputationem omnium, quas viderim, molestissimam, Deniq; indignabar Carolostadio, tam divites & uberes proferenti solutiones ad pulverulenta & trivialia illius argumenta. Breviter nec affui ulli Disputationi, à qua libentius abierim, Qui anhelo spiritu adveneram, novos cœlestis numinis, succos gustare, & Eccium vobiscū miracula facturos videre.

Deniq; cur illud unicum meum de Niceno Concilio argumentum in hunc diem, nec ipse, nec vestri illum studiose juvantes, solvere possunt? Quoties ille garriit de Græcis, hæreticis & schismaticis, hoc invictum argumentum elusurus, sed nunquam potuit? Stat enim stabitq; semper, Nicenos Patres cum universali Ecclesia esse hæreticos, si Romani Pontificis primatus sit juris divini, qui contrarium statuerunt articulo Constantien. Concilii, in quo unicum erat illius robur, quod tamen quid valuerit, & tunc satis ostendi, & adhuc satis potero ostendere, nec enim Concilium Nicenum in omnibus huc pertinentibus articulis est discussum. Hoc enim erat mihi Tydeus adversus multos fœneos & stipulaceos milites, cum viderem tanto omnium stupore montes parturientes, non nisi ridiculum murem edere, displicuitq; mihi temporis perditio tanti. Una enim hora potuisset hoc negocii confici, nisi farragines & feces, Summistarum fere omnium recitante Eccio, oportuisset audire, ne videremur (quam speciem semper & acutissime observabatis) nolle aut non posse disputare.

SED ut saltem tu credas, me adhuc posse aliquid, nec esse exhaustum, Adjiciam & ego Coronidem tuæ non dissimilem, & forte verisimilius disputantem, de primatu isto magnifico. Adverte itaque.

Quid si Matthias novissimus Apostolorum fuerit, & sit primus Apostolorum? Hoc enim tibi facile persuadebo, modo mihi permittas sacras literas more tuo & Eccii tractare. Nam juxta Euangelium novissimi sunt primi, & primi novissimi. Quare Petrus vester cum sit primus, erit novissimus, & Matthias meus, cum sit novissimus, erit primus.

Eccius.

Nicenum Concilium.

Constantiens Concilium.

Matthias Apostolus.

Cui

Cui accedit & illud robusti firmamenti, quod in locum Judæ traditoris ascitus est, qui velut Pater Discipulorum erat, & œconomus Christi, super illos sicut super familiam ejus institutus, qui portabat ea, quæ mittebantur. Nec aliter bona Apostolorum, & patrimonia Christi habuit & dispensavit, quàm hodie Romanus Pontifex, Episcoporum, Sacerdotum, Monachorum, imo & regum & principum dispensat, ita, ut videatur vere secundarius summus Ecclesiæ Pontifex fuisse, & antecessor Romani Pontificis, cum cujus officio plus convenit, quàm ullus aliorum Apostolorum. Ergo Matthias est vere Papa & vicarius Christi, cum juxta Aristotelem, idem natum facere sit idem, & ex effectu causa cognoscatur. *Matthias in locum Judæ ascitus.*

Psal. 55. Sed & hoc urget, quod in Psal 55. Christus eum Ducem appellat, dicens: Tu vero homo unanimis, Dux meus & notus meus, quod de nullo Apostolorum dicit. His adde, quod de nullo Apostolorum scribitur Episcopatus, dignitas, quàm de Juda & Matthia, dicente Petro, Acto. 1. Et Episcopatum ejus accipiet alter, Sed & illud Johan. 6. Unus ex vobis diabolus est, Unus Ebræa lingua significat primus, Gen. 1. Factum est mane & vespere dies unus. Et Matth. 28. Una sabbatorum, id est, prima. Si ergo solus iste Episcopus, dux, primus, œconomus, quid restat, nisi esse Vicarium Christi? *Judas dux Christi.* *Acto. 1. Johan. 6. Gen 1 Matth. 28.*

Addemus rationem, Fere semper hi, qui ceciderunt, erant primo loco positi, ut Lucifer, Adam, Cain, Ismael, Esau, Ruben, Onan, Saul, Amnon, & multi ejusmodi. Quod factam est, ut superbos terreret Deus & humiles exaltaret. Quare & Judas à primo loco cecidisse videtur. Unde Apostoli de nullo minus suspicabantur, quod esset Christum traditurus, quia erat unus, id est, singularis & principalis de duodecim. *Lucifer, Adam, Cain, Ismael, Esau.*

Vides, mi Emsere, supellectilem meam nondum totum tibi visam, & hæc non minorem habere speciem quàm vestra optima. Quid putas facerem, si sicut vos per petram primatũ, per pascere Monarchiã, & similia quæ vultis intelligitis, eodem ore Scripturas vellem depravare? Quid si vos tam verisimilia habuissetis.

SED hucusq; cum invidia & adversarii communis machina egerimus, Nunc rogo, me patienter audias pro communi nostra professione. De Romanis & Bohemis fabulam agimus. Obsecro, posito utriusq; partis studio agamus. Volo & ego, Romanum Pontificem esse primum omnium & quem revereantur omnes, nolo Bohemorum schisma. Verum esse Romanum Pontificem jure divino superiorem, nulla ratione credam, nec unquam confitebor, Vis scire qua causa? Audi. A multis jam annis id quæsitum est per Romanos Pontifices & adulatores eorum, ut essent jure divino supra Concilium, & super omnes in tota Ecclesia, super ipsam quoque universalem Ecclesiam. Quid, putas, hâc industria quærebant? Nempe, cum eum, qui sit jure divino superior, non liceat judicare, reformare, emendare (ut sentiunt) jam quod libet audendi in omnibus regnaret potestas, sicut est dies hæc, staretque in Ecclesia Dei, horrendum illud ut Oseas dicit, & abominatio illa in loco sancto, scilicet, impunita nequitia & peccandi secura licentia. Qua quid fieret, nisi Ecclesiæ vastitas & desolatio? Hac enim potestate, quæ ad ædificationem solum data est, molirentur aliud nihil quàm destructionem. *Romanus Pontifex non est jure divino aliis superior.*

Cum vero nos omnes Christo, id est, veritati & justiciæ plus debeamus quàm ulli hominum, certum est erranti & impio Pontifici præferendam veritatem & justiciam. Atq; ita penes quem fuerit hæc veritas & justicia, Christus hic superior est Pontifice, debetque Pontifici tum resistere, tum eum monere & emendare, Alioqui reus erit peccati in Christum, cui prætulerit hominem, veritatique iniquitatem. Hæc vides, quid faciant? primum impiissimorum adulatorũ damnant sententiam, qui peccanti Pontifici lallant, non licere dicere: Cur ita facis? sed sola oratione ad Deum pro eo gemendum. Quid hi moliuntur, nisi ut verbum Dei taceamus à facie iniquitatis, & hominem præferamus Christi præcepto?

Deinde ruit eorũ impia doctrina, Non licere eum, qui superior est, judicare, sicut

sicut quædam Decreta Pontificum nugantur. Obsecro, cur non licet judicare, an quia superior est? At verbum Dei super omnes est, quod si habet inferior & non superior, cedere debet superior inferi, orificut dicit 1. Corinth. 14 Quod si revelatum fuerit sedenti, prior taceat, Ne illud Psal. 13 audiat: Consilium inopis confudistis, quia Dominus spes ejus est. Nonne Prophetæ erant inferiores Regibus & Sacerdotibus, attamen eos judicabant, reprehendebant, emendabant? Vt etiam de Jeremia scriptum sit, quod sit constitutus super gentes & regna, ut evellat & plantet, destruat & ædificet. *1. Cor. 14.* *Psal. 13.* *Jere. 1.*

Prophetæ, reges & sacerdotes judicarunt &c.

Adde quod potestas in Ecclesia nulla est, nisi pro coërcendo peccato, quod liget & solvat, Quare ubicunq; peccatum est, ibi potestati ejusmodi locus est, Juxta Matth. 18. Si peccaverit in te frater tuus, Nec hic ullus Pontificum potest collum excutere, quia si in uno alicujus peccato non ligat aut solvit potestas, in nullo alio valebit, & evacuata est penitus, cum nulla sit ratio diversitatis. *Matth. 18.*

Atq; hic audacter loquar, & quod tu cum adulatoribus Romani Pontificis vehementer sis admiraturus, ac forte hæresim definiturus, dico Pontifices primo teneri sub peccato mortali & reatu æternæ damnationis, ut resistant pestilentibus his monstris Romanæ Curiæ, quibus passim venduntur omnia Christi, exuguntur populi, vorantur Episcopatus palliis, sacerdotia annatis, Nec eos ullo pacto excusat superioritas Papæ, quia plus debent supremo omnium Christo, id est, veritati, quàm ubi vident per Papam pessundari, & non succurrunt, rei sunt omnium malorum, quæ Papa vel volendo vel dissimulando facit.

Pestilentia monstra Romana Curiæ.

Idem pertinet ad nos omnes, Nam æquo debito sumus Christi gloriæ obstricti, Nisi quod illud Pauli observandum est primo, Seniorem ne increpaveris, sed obsecra, ut Patrem, verum ubi obsecranti non cesserit, quid aliud putas faciendum suadebit, nisi, hæreticum hominem devita? Non potestas Papæ aut alicujus Episcopi in Ecclesia dominatur, sed verbum Dei, quod nulli est alligatum omnium liberrimum, Rex regum & Dominus dominantium, Potestas Papæ servitus est, non dominium. *1. Tim. 5.* *Tit. 1.*

Potestas Papæ non dominium sed servitus

Appellatio Universitatis Parisiensis.

Hinc multis nominibus commendanda est Universitas Christianissima Parisiensis, quæ plus principis omnium veritatis & dominantis in Ecclesia verbi, quam servientis potestatis per verbum constitutæ, cura sollicita, Leoni X. vel potius sub nomine Leonis X. adulatoribus furentibus, Appellatione interposita, resistit coram omnibus, sicut Paulus Petro, Gal. 2. *Galat. 2.*

Atque utinam exemplo isto Christianissimo ita facerent singuli Episcopi, singuli Abbates, Pastores, Principes, Magistratus, deniq; singuli Christiani, quoties ex urbe sub nomine Papæ viderent monstra adversus Euangelium Christi prodire. Euangelio enim in primis ab omnibus astandum est, nulli cedendum, nulli connivendum, nulli favendum, qui contra Euangelium Christi quidquam molitur, nec Patri, nec matri, sicut dicit Christus: Qui amat patrem plus quàm me, non est me dignus.

Quando enim Papa patitur, ut contra se agatur pro Episcopo? Nonne tanquam superior præferri vult Episcopo in omnibus? cur ergo non & Euangelium præferri sibi patiatur, & secundum id judicari apud quemcunque tandem fuerit inventum? An Euangelium cedere volet, ut sibi obtemperetur? Absit, nisi velit non inter Christianos pastores, sed inter paganos Tyrannos haberi, Tunc enim illud dicetur Apostoli: Quid mihi de iis qui foris sunt judicare? Nonne & vos de iis, quæ intus sunt, judicatis? *1. Cor. 6.*

Stat ergo Christianæ vitæ Regula juxta S. Petrum, ut omnes invicem insinuemus humilitatē. Omnes dicens neminem excipit, nec humilem esse sufficit, sed insinuari & ostendi debet in opere & veritate. Sed & B. Gregorius præclarissime dicit in decretis, Omnes nos esse æquales, sola culpa facit inferiores, Sicut & Psal. 122. dicitur: Illic sederunt sedes in judicio. Quare ubi culpa est, ibi jam judicii locus est, & inferior est, qui eam habet omnibus, qui non habent. Nonne & *1. Pet. 5.* *Psal. 122.*

Gregorius.

hoc

hoc aliquando Romani Pontifices exhibuerunt, qui accusati, expurgati, damnati sunt aliorum judicio.

Quis est ergo novus iste furor, hoc jure divino statuere, ut peccatum in Ecclesia impunitum regnet titulo majoritatis? An jus divinum faciunt patrocinium impietatis? Deniq; Pontifex non est Dominus Ecclesiæ, sed servus & œconomus, ipsa Domina & Regina, solus Christus dominus, nec est sponsus sicut quidam garriunt, Christus sponsus est. Ideo Ecclesia, quæ est unum corpus cum sponso suo, Domina est omnium aliorum membrorum, nec ulli membro subjecta, nisi uni suo Sponso, cætera omnia sibi subjecta sunt tanquam Reginæ sponsæ. *Christus solus Dominus & sponsus Ecclesiæ &c.*

Da ergo Romanis Pontificibus quodlibet servilis potestatis, modo ne mihi jure divino talem statuas, qui nulli sit subjectus sive bonus sive malus, Hoc enim illi quærunt impii juris divini vitiligatores. Crede mihi fortiter, nisi hanc potestatem jure divino se statuere posse viderint, sed cuilibet Christiano, ubicunque contra Euangelium egerint, subjectos se audierint futurum est, ut nec jure divino nec humano velint Monarchæ Ecclesiastici esse? Quis enim in tanto loco, tot Dominis velit subjectus esse? nec dubites, plures tunc reperiri, qui impugnent, Monarchiam nequaquam esse juris divini, quam nunc sint, qui propugnent, tum mea sententia satis secura erit.

AT dices hac ratione: Nullus Episcopus erit jure divino superior & nulla erit in Ecclesia potestas aut majoritas. Dico certe, nulla est majoritas, quia hanc Christus prohibuit dicens: Qui vult esse major, sit vester servus. Potestas autem servitus & ministerium est, ideo longe aliud est potestas Ecclesiæ, quàm potestas mundi, illa serviendi, hæc dominandi potestas est. Sic Apostolus, Qui Episcopatum desiderat, bonum opus desiderat. Bonum opus, inquit, At operari servorum est & operariorum, Nunc dicunt bonum opus, id est, bonum ocium. Mihi vero hoc tempore satis est ostendisse jus divinum, non hoc tribuere Ro: Pontifici quod illi jus divinum intelligunt, id est, nulli subjectum, ne veritatem quidem habenti, & esse impunitæ licentiæ, voluntariæque libidini peccandi præ omnibus Christianis traditum, quem oportet præ omnibus esse ligatum, subjectum & servum. *Potestas Ecclesiæ alia quàm mundi potestas.* *1. Tim. 3.*

Quod si dices, Etsi hominem liceat emendare, tamen locus ipse est jure divino superior. Hic in meum campum venio, ut ostendam talem esse locum superiorem, quem nullus unquam vellet obtinere, longeq; aliud esse, locum esse superiorem, & jure divino superiorem esse. Sed hæc suo tempore.

IN fine, mi Emsere, videmus hujus infœlicis Disputationis eum esse finem, qui tali dignus Disputatione, nempe quem Apostolus 1. Timoth. 6. descripsit dicens: Si quis aliter docet, non acquiescens sanis sermonibus Domini nostri Jesu Christi, & ei, quæ secundum pietatem est doctrinæ, superbus est, nihil sciens, sed languens circa quæstiones & pugnas verborum, ex quibus oriuntur invidiæ, contentiones, blasphemiæ, suspiciones malæ, conflictationes hominum, mente corruptorum, & qui veritate privati sunt, existimantium quæstum esse pietatem. *1. Tim. 6.*

Vides, inquam, ita nostram hanc Disputationem esse depictam, ut nec Apelles possit ita depingere, Unum nos peccavimus, quod nesciebamus nos esse in medio luporum, & verum fecimus Euangelium Christi? Nolite sanctum dare canibus, neq; mittatis margaritas vestras ante porcos, ne conculcent eas pedibus suis, & canes conversi dirumpant vos. Hoc nobis apud vos contigit. Quando ergo hunc finem videmus, quid necesse est malum malo addere? Oremus potius Dominum communiter, ut quod in contemptum & præjudicium veritatis cessit nostris meritis, rursum ipsius misericordia vertatur in perditionem invidiæ & vanæ gloriæ, quæ tam impudenter ibi quæsita est, ut mihi timor sit magnæ alicujus futuræ iræ Dei. *Matth. 5.*

Deinceps eum his disputabo, qui veritatem plus quam gloriam amant, Aut si omnino mittendus sum in medium luporum, Dabit Dominus benignitatem, ut sim-

Simplicitas columbæ, Prudentia serpentum. ut simplicitatem columbæ, & prudentiam serpentum conservem, hoc est, ne lædam nec lædar, Sapiens in bono, & simplex in malo. Qualem nisi nunc me voluissem præstare, putas, quantis te potuissem onerare nominibus te dignis? *Matth. 10*

Vix credas, quot sales, quot Ironias, quot scommata in te mihi meus Adam suggerebat quæ rursus Christus meus opprimebat, quod non desperarem te positurum invidiam tuam, & deinceps (si quid restat) agnum potius quam capricornum scripturum, vel id saltem moliturum, in quo liceat ingenii & eruditionis specimen videri, atque si non pio, tamen studioso Lectori prodesse.

Johannes Reuchlin. Quam diu, rogo, mihi tempus & opera perdenda sunt, in Indulgentiis & potestate Romani Pontificis, rebus ad finem Dei, ac salutem nostram per disdiapason impertinentibus? scilicet adeo infelici seculo vivimus. Perdidit eadem infœlicitate Johannes Reuchlin, jam multos annos propter causam, quanto magis intueor æque, aut etiam magis frivolam, ut mihi in mea causa sit, hoc exempli magno horrori, tanta maria peccatorum, tot detractiones, tot studia æmulationis, ut sumptus & labores omittam, proruisse, ex ista lana caprina, quæ sive victa sive victrix, prorsus nihil Ecclesiæ & saluti animarum conferre possit.

Ecce, quantillus ignis, quantam sylvam succendit, ait Jacobus, Veruntamen, væ inquietis hujusmodi malorum Satanis sine causa insanientibus in fraternam salutem. Timeamus, quæso & nos similem, aut etiam majorem tragœdiæ hujus calamitatem. Silere cum pacificis sæpius optavi, verum contra clamosos & furiosos satis adhuc mihi vivax est fiducia largitore Christo. Amare volo omnes, formidare neminem. Vale. Anno M. D XIX.

AD JOHANNEM ECCIUM
MARTINI LUTHERI EPISTOLA, SUPER expurgatione Ecciana.

JESUS.

MARTINUS LUTHERUS IOHANNI ECCIO S.

Supra fol. 280. Vix credas, quanto levaris onere cor meum, mi Ecci, quamquam perplexa me folveris cura hac tua expurgatione, Ita, ut si unquam mihi profueris, nunc maxime profueris. Neq; mihi videor scripsisse aliquid, quod magis cesserit ex sententia, quàm Epistola de Lipsica Disputatione, quam tu magnis criminationum cataractis ac perpetuo velut maledictorum diluvio persequeris, cum illa interim sicut Arca Noe mihi super omnia natare videatur, Fecit illa quod volui, invenit quod quæsivi, fecisti & tu, quod speravi.

Miraris unde hoc luxurians tripudium? Audi, Hucusque misera & inquieta vexatus sum conscientia, præcepto Dei confixa, quo non licebat libere de te sentire, & dicere, quæ tot argumentis mihi movebantur, tot virorum integerrimorum testimonio firmabantur, tam valide mihi obstabat, præsertim in publico, species illa tua & simulatio speciosissima, qua amicum Lutheri, veritatis syncerũ & apertum amatorem, te passim venditabas.

At bene habet, expurgatio tua, velut medium Comicum, has omnes turbas dispulit ac sedavit, qua omnibus qualis fueris & sis, palam ostendis. Ea sane paucula, quæ ceu perizomata contexis, quibus modestiam charitatemque etiam cum juramento tibi affingis, talia sunt, ut criminationum tumultibus & tempestatibus collata, quendam ridiculum Struthionem referant. Hujus enim *Stulticia Struthionis.* animantis eam ferunt esse stulticiam, ut se totam credat tectam esse, si una fronde collum texerit. Ita & tu totus criminatio & impatientia, uno & altero verbo te, rotundæ modestiæ & charitatis exemplar proponis, Verum hæc eant, quo eunt.

Ad id,

Ad id, quod magis detestor, veniemus, id est, ad simulationem tuam, ne videar te penitus contempsisse, atque dilatis cæteris, quæ in Epistola mea dilaceras, pro tempore solam eam partem accipio, in qua & tu maximè es negociosus, & res totius penè summa pendet, Nempe quod Propositiones Carolostadii, præsertim duas priores, prima Disputatione tractatas, dixi à te concessas, & inde quæ sequuntur, ad illas intuli. Interim tu fortiter para, quibus articulos Johannis Huss à me assertos, & Concilium Nicenum pro me fecisse coarguas. Sed heus memor esto, non in theatro Lipsensi te fore, & ad laudem Lipsensium vel tuam nihil sequi in bona consequentia & extra Lipsiam, Scito quoq; Lutherum jam non captivum tuum, nec in terra inimicorum, in sua harena consistere, Et quod spero te facere, ante omnia Christum roga, quo solus ipse, qui veritas est, nobis certantibus vincat, gloriamq; nostram perdat, Amen.

Attende itaq, quid quæram.

HAs Propositiones Carolostadii duas, nonnè obtulit defendendas? Liberum arbitrium ante gratiam non valet, nisi ad peccandum. Liberum arbitrium sine gratia tantò citius propinquat iniquitati, quantò fortiùs intendit actioni.

Verùm ne hic dico? Quid autem amicus veritatis zelosissimus & apertus impugnare veneras nisi errores? sic de teipso jactas. Falsas ergò has Propositiones tenebas & teneri volebas. Si enim veras putabas, cur impugnabas veritatis defensor?

At in media Disputatione, veras esse concessisti, liberè pronuncians, Liberum arbitrium sine gratia non posse, nisi malum facere, Addebas, Nec scholasticos Doctores unquam aliud docuisse, ob idq; negabas te Scotum, Capreolum tueri. Hæc dico, non timens tuos Lipsenses, quos toties mihi frustrà intentas, Testis est horum omnium totum auditorium. Ego sanè hæc audiens, gaudebam, tàm cito te rediisse in viam, atq; jam totius Disputationis finem esse ducebam, quandò ex hac rei summa ferè omnia pendebant. *Liberum arbitrium &c.*

Hæc itaque rei summa est, quam nunc agimus, quare & Epistolæ meæ rationem audi. Ego eum Disputatorem vinci judico, qui id asserat quod prius impugnaverit. Ita pronunciavi & pronuncio, Eccium victum, Carolostadium victorem, Et hoc ad nobilissimum virum Pyrcheymerum Nurnbergensem scripsi, staturam victoriam Carolostadio, Et illud scheda publica, Carolostadium non fugitivum militem (sic eum tu traduxeras) venturum, victorem Eccianì erroris jamdudum. Omnia hæc vera sunt, hodie quoque, etiamsi judices aliud judicarent, quod non spero.

Hinc intuli omnia, quæ ad veritatem hanc sequuntur, licet tibi indignissima visa (quod miror) Nempe quod tres sectas scholasticorum Doctorum nobiliores negaris, qui Liberum arbitrium ante gratiam nullum actum meritorium, tamen actum, qui non sit peccatum, & qui gratiam de congruo emereatur, tribuunt.

Item Articulum Johannis Huss (cujus multò plures nunc teneo, quàm Lipsiæ tenebam, ut suo die ostendam) Christianissimum esse, & tuum, in quo censentur actus humani divisione immediata, aut boni aut mali. Hic enim evidenter sequitur, Si ante gratiam non nisi peccat liberum arbitrium, tunc & sectas Doctorum scholasticorum errare sequitur, in suo congruo actu, stat enim verbum illud, non nisi ad peccandum valet Liberum arbitrium sine gratia.

Intuli quoq; verissimè, te Pelagianum hæreticum fuisse reversurum Ingolstadium, nisi confessus fuisses hanc sententiam, quod verissimè sit Pelagianum, actum sine peccato Liberum arbitrium dare ante gratiam, ut faciunt Scholastici, Non quod ideò Pelagiani sint, sicut Dialectica tua solita ducis consequentias, quia non pertinaciter erraverunt, sicut tu fueras erraturus, si erroris defensor permansisses. Ideò Calendarium illud Doctorum seu Catalogus tuæ est acutissimæ Dialecticæ testimonium fidele, quæ semper latiùs clamat quàm videat. *Eccius Pelagianus reversus Ingolstadium.*

 Insuper

Meritum congrui &c. Insuper duxi cecidisse Theologistriam carnificem de merito congrui, de facere quod est in se, & cætera illic censita, Quia ante gratiam non nisi peccatum esse, datum erat, peccatum autem ad gratiam congruum nunquam esse queat. Belial enim Christo non congruit, nec tenebræ luci, Quin potius peccatum gratiæ adversatur. Omnia, inquam, hæc vera sunt, si Carolostadius verus est, ut Eccius dedit, Quod si tu, mi Ecci, aliam habes Grammaticam, sicut verè aliam semper habes Dialecticam, ut victus, victor, veritas, error, Breviter, res & vocabula tibi ad placitum novo Mercurio serviant, debes nobis esse propitius, nec ægrè ferre, si nostra utamur, quando permittimus te uti tua. Ita hucusque sapui & sapio.

Sed scio quid hîc cogites. At noli interim, mi Ecci, rumpi, mox adero cogitationibus tuis, Hoc primum præfatus, quod cætera de activitate Liberum arbitrium & alia quædam, in quibus tantum perdidisti tempus, leviora fuerunt, quàm ut Disputationem theologicam præsertim talem ac tantam mererentur. Sufficit de summa inter nos convenisse, Liberum arbitrium bonum Deo & gratiæ soli deberi, sine qua non possit nisi peccare.

QUANDO autem tu negas illa, quæ intuli, & mendacia asseris, duo cogito, Aut te subdole omnia Lipsiæ egisse, & odiosissimum simulatorem fuisse in veritatis perniciem, Aut te esse quovis trunco stupidiorem, Atque hic fortè erit dignus vindice nodus. Stupidum te nolo dicere, qui tantum mihi satis crederis habere acuminis, ut peccatum cum gratia immediatè pugnare intelligas, sicut lucem & tenebras.

Peccatum, malum, iniquitas, quid Eccius significent. Reliquum est, te per peccatum, malum, iniquitatem, subdole intellexisse, neque peccatum, neque malum, neque iniquitatem, quod verba sonant, sed quod tu finxisti, id est, non meritorium, novum scilicet vocabulum, atque Augustinum & Ambrosium Carolostadii sic accepisse, Liberum arbitrium ante gratiam non valet, nisi ad peccandum, id est, ad non merendum. Et Liberum arbitrium tantò citius ppinquat iniquitati, id est, non meritorio, quantò fortius intenderit actioni. Nisi, inquam, ita accipias peccatum, malum, iniquitatem, non effugies ea, quæ in Epistola mea scripsi. Inveni cogitationes tuas Ecci? Quidni invenirem, cum in hac expurgatione tu ipse vocabula ista sic interpreteris, per quæ Lipsiæ, ubi sincerus & apertus veritatem quærebas, longè aliud occultè intelligi volebas & sinebas.

Audi igitur, amicissime veritatis tutor, Ubi unquam legisti, peccatum, malum, iniquitatem, pro non meritorio accipi, nisi in tuis pelagianis erroribus, Scripturæq; depravationibus? Qua Scriptura, qua ratione niteris? quibus virib⁹ defendes ne hæreticus hoc significationis jure fretus, neget peccatum in Scripturis contineri, sed omnia esse non meritoria contendat? Siccinè illudis verba Patrum, quæ etiam Scripturæ soles præferre? Ista est medulla, quam me in dictis Patrum jactas non videre? Sic didicisti pro veritate disputare, ut aliud coram hominibus loquaris & aliud penes te intelligas? Verè apertus & sincerus Eccius, qualem omnes norunt, quàm non quærat gloriam, quàm quærat veritatem purè.

Impudentes simulationes in Ecciano Theologo. O maledicta dies, in qua natus sum (ut cum Jeremia dicam) videre in Theologis tam impudentes simulationes, Nihil mirum proinde, si tam anxiè vis laudari apertus & sincerus. Qui enim isto modo apertus es, quem reliquum facis, qui magis indigeat laude hac? Obsecro, laudent Lipsenses apertum Eccium, laudent omnes quos jactas, etiam vocibus stentoreis, nec sic satis te laudabunt, tanta est necessitas.

Quin & ego cum Wittembergensibus laudamus & dicimus: Omnia vera scribis & dicis, Lutheri Epistola falsissima est, injuriam tibi fecit, ipse deniq; eam revocat. Quid vis amplius? jam verissimum est, stare meritum congrui Johannis Huss articulum non esse & tuum; sectas Scholasticorum Doctorum à te non negari, servilē timorem (id est, peccatum & iniquitatem) esse initium pœnitentiæ,

tiæ, quam alioqui in gratia fieri oportet, quia peccando (id est, non merendo) & iniquitate (id est, non grato opere) incipimus mereri ac gratum facere. Vicisti, triumphasti, Sit gloria gloriarum Eccio, qui obtinuit Liberum arbitrium, ante gratiam non dari meritum à Doctoribus scholasticis, Obtinuit autem facilimè, quia nemo unquam negavit.

Et credebas, credivè volebas, vir sincere, Lutherum esse tàm crassum, ut hoc monstrum scholasticis Doctoribus unquam impegerit, aut super hoc disputaverit, ut te in hoc necesse fuerit, tanto tumultu certare in tam insigni loco? Cur non simili tornatis verbis arte ex Ingolstadio scribis, per Purgatorium te intellexisse fidem sanctæ Trinitatis, ut celebrare possimus, obtinuisse te, Deum esse trinum & unum, quod nemo unquam negavit, sicut nec Purgatorium, pro quo tamen quam laboriosè disputasti? Ego verò te laudo prudentissimum disputatorem, qui tutissimam tibi disputandi rationem inveneris, & in Christo quærendo Elenchistam Aristotelem, sincerus sincerum imitaris, apertusq; apertum, ut alienatis à propria significatione verbis (quæ est summa illius & una virtus) contra Chimeras pugnes, quæ referire nequeant, interim apertè consentiens illorum verbis, cum quibus disputas. Quid refert domi sedeas, triumphis & coronis te obruas, de larvis à te fictis & victis.

Hoc potiùs disputabatur, An Liberum arbitrium ante gratiam non solùm non mereretur, sed etiam peccaret & iniquitati propinquaret, dum actioni intendit, ut sunt clara verba Carolostadii. Quæ si noluisti impugnare, cur obtulisti? cur si falsa erant, concessisti? cur non saltem coram mutivisti, præsente puerili illo Carolostadio, tuum non meritorii vocabulum, quem absentem ex Ingolstastio heroicus & apertus vir adeò contempsisti? Nunc demum nata est glossa tua, qua elaberis, quam Lipsiæ, ne capereris, sincerus & apertus homo, toties petitus celas.

Uror ego utrinq; nimis, & miserens tui & indignans tuæ maledictæ simulationi, Desine tu veritatem Theologiæ quærere, abolita est fides tui, Ad sycophantam tuum Aristotelem, impiissimum inter Philosophos simulatorem redi, qui nunquam id voluit dicere videri, quæ dixisset: Magister hic tuus est dignissimus. O me miserum, quod unquam mihi contigit tecum esse quippiam negocii. Spiritus disciplinæ effugit fictionem, ut Sap. 1. scribitur & in simplicitate, inquit, cordis quærite illum. *Eccij simulatio*

Quid tu miraris, Epistolas, rumores & omnia monstra secuta ad hanc infelicem Disputationem, quæ mihi affingis? Mirum, si quidquam boni sequeretur ad hanc illusionem Spiritus sancti, irrisionem veritatis, contemptum Christi. Unum te oro, ne deinceps (si fieri potest) cum Luthero quidquam rei habeas, pœnitet me libellorum contra te editorum plus quàm credas, Ego tantò gravius illusus illisusq; sum, quantò constantius te virum sincerum existimavi.

Hoc scilicet est, quod rupto fœdere liberæ Disputationis, nolebas disputari, nisi datis Judicibus, iisq; non aliis, nisi tuæ farinæ Scholasticis, quorum causam agebas, sed occultè & adulteratis verbis, ne te & illos (si apertus fuisses) traduceres infelicissimè. Hoc est, quod dicta per Notarios excipi recusabas, aut sic excipi, ut exemplaria, neq; repeterentur nec ederentur, sed supprimerentur, donec judicium tuæ factionis jactares, causans orbis judicium non placere, quod mundus in maligno positus sit, Quasi te & Theologos tuos, cœlum esse, & præ cæteris hominum in benigno positos credi oporteat, Sic enim medullas tu Scripturæ pervides sine simulatione. Hoc est quod Carolostadio nec libros, nec schedas permittere volebas, qui si non simulasses veritatis inquisitionem, cogere, eum debueras & orare, ut per alium legeret, si non per se posset, imò ut muta signa digitis daret. Quid non facit, quid non patitur, qui veritatem sincerè quærit? nunc Magister, nunc discipulus, nunc socius, nunc omnibus omnia fit, quo veritas prodeat, Talem se Carolostadius, talem Lutherus se tibi obtulerunt. *Judices scholastici, Notarij.*

Tu verò tibi penè uni veritatis amorem arrogans, aliud non jactas, quàm si sic actum esset, non fuisse Disputationem, sed nescio quid puerile, te non Thersitas, nec viles homines quæsisse, cum quibus certares?

Hæc turgentissima vanissimæ gloriæ verba, tu homo Theologus sine fronte in media contemptæ gloriæ & amatæ à te veritatis laude rotare audes, quæ si alius de te diceret, eum debuisses existimare, qui te velut pessimus simulator furiosum conaretur traducere, dignum in quem vel expurgationem, aut si quid pejus possis, scriberes. Nunc tibi places, proprio rostro crepitante hanc laudem insignem.

Credisnè miser & tu, esse adhuc homines in mundo, præter tuos Lipsenses, mutuos mulos (nec enim omnes te scabunt) qui sciant, quid sit sincerus & apertus veritatis inquisitor, coram quibus hæc tuæ sinceritatis jactantia omni sic Mephiti grave olentior? Hoc est, quod repentè causam alio rapuisti, de Libero arbitrio ad activitatem Liberi arbitrii, hui quam necessariam, ad perdendum tempus, quæstionem.

Hypocrisis Eccianna. Nunc demum intelligo, quid sit, quod scribendi negocium semper exhorrueris, honestissimam hypocrisin commentus, Te non amare aculeatum scriptionis genus, semper autem provocaris ad Disputationem, Sed eam quam exceptam non liceat sub orbis judicium edere, nisi judicibus tibi placitis, & vi extortis judicatam, paratus scilicet hac disputandi ratione, Galliam, Italiam, Germaniam fortè & Democriti mundos, si hunc quis requiret, offerre. Scilicet, quod sic disputando noris, nec deliberationi, nec diligentiæ locum esse, quas tu in quærenda veritate, sincerissimus vir semper suspectas, imò noxias ducis. Et facilimum esse, usitatis vocabulis alienam effingere significationem, quam ubi præcedentia & sequentia non liceat conferre, tum causa subitò ad alias res rapta, difficilimum sit observare, præsertim ubi id agitur, specie adhibita, ne observare quis debeat ac possit, falsis interim tum auditoribus, tum judicibus, sinceritatis jactantia, quod veritatis periculum & impiissimę simulationis scandalum in scribendo parum feliciter sit processurum.

Una igitur tibi ratio est quærendæ tibi veritatis, præcipitatæ disputationis confusio. Quis unquam & hoc intellexisset, esse veritatem amare & quærere, nisi tu novus verborum Grammaticus cum tua factione ita doceres? Adeò totus es fictio & simulatio. Deniq; in tota ista expurgatione ferè nihil non simulas, excepta furiosa criminatione, licet & huic periculum simulatæ modestiæ adhibitas.

Dixerunt mihi ante Disputationem insigni autoritate viri: Cave Luthere, experto crede, Homo iste nihil nisi fictio est & simulatio, Non credidi eis, nec omnibus sensibus meis, licet Erasmi Epistola & Udalrici Zasii Apologia quoque talem te mihi formarent, tam constanter de te cogitavi optimè, nunquam aliter cogitaturus, nisi hoc sterquilinio, te publicè orbi traduxisses odiosissimum simulatorem.

Huc pertinet, quod in fœda & obscœna Epistola præ cæteris scribis ad clarissimos tuos Ingolstadienses, etsi (pro sinceritate apertissima) fortiter simulas tete non jactasse victorias, te Carolostadium traxisse ad activitatem Liberi arbitrii, simul dolens, quod permiseras ei vesperi responsionem illam parare egregiam, qua te omnium judicio redegit ad nihilum, sicut ipse confiteris. In uno, inquis, peccavi, posui Replicas de nocte, & dedi ei deliberationem. Sensisti scilicet vulnus ad mortem, Quid putas factum fuisset, si omnia, sicut decebat, eadem deliberatione gesta fuissent? sicut laudatissimus Princeps, Dux Georgius ordinarat, qui non nisi veritatem quæri voluit, & omnia, quæ ad hoc quàm optimè valerent, quem tu, bone Deus, quàm sincerè in tuam partem laudas, videlicet, quod optimæ optimi Principis voluntatis tales fuistis executores.

Quid tu faceres pro veritate sincerum, qui non solùm machinatus es cum tuis,

tuis, ne deliberate & diligenter proposita veritas quæreretur, sed gloriaris etiam in hac malicia, potens in iniquitate, id unicè querulans, nonnihil periclitatam hanc tuam machinam? Nam & publica id indicasti querela, dum penè plorares, illum habuisse exemplar Notarii, cum tu interim laudabaris Lipsensibus tuis, quod nihil moratus exemplaria, etiam bene potus posses nihilominus victoriosissimè clamare (disputare volui dicere) Et quomodo non posses qui fingere quodvis tibi præsumpsisses? & adhuc apertum & sincerum nobis Eccium omnibus notum obtrudis.

PRÆTEREO cætera ejus Epistolæ cum reliquis monstra, qui si (tuo more) vindictæ furore furerem, brevi compendio te toti orbi traderem, qualis qualis es, Edita in vulgus est & altera Epistola. sed theologico nomini parco, Tui enim me in veritate miseret. Nam quod per totam expurgationem, non nisi criminationibus mei scates, cum id facias, misera simulationis conscientia, sperans hac via, te os obliturum, & manum additurum toti mundo. Scito hoc, criminationibus mei, & tui Lipsensiumq; laude, prorsus nihil moveor, simulationibus autem tuis penè occidor. Quod monstrum & Christus omnium iniquissimè tulit, peccatores alioqui & publicanos apertos suavissimè amplexus. Et quid odisset veritas dulcissima, magis quàm veritatis hostes, titulo veritatis se venditantes? *Ecciana simulatio.*

Porrò, Judices quare jactas? an quod eorum sententiam illuseris, ut inveniatur iniquitas tua ad odium? Habemus tuam expurgationem, quam opponamus universo mundo, docturi Lipsicam hanc Disputationem fuisse ludibrium veritatis, & Eccianam simulationem, quæ latius pandam, ubi ampulla tua quam parturis, prodierit. Interim ad reliqua hujus sterquilinii tui respondere nolo, nec opus est, una hac parte summaria satis monstrante, qui sis in toto. *Disputatio Lipsica.*

ET ut redeam ad te, dico & propono coram te & universo orbe, repetensq; & iterum dico. Carolostadii Propositiones esse veras, similiter & meam Epistolam. Et ut tibi fortiter inculcem, ne aliena intutus, proposita (sicut soles) relinquas, majusculis literis designabo summam.

SI has Propositiones veras esse concedis, Quod Liberum arbitrium ante gratiam non solùm non meretur, sed etiam peccat damnabiliter (audis, audis Ecci, ne simules) Et propinquat non solùm ei, quod est non meritorio, sed iniquitati mortali, dum intendit actioni.

Victus es, & Epistola mea vera est. Si negas aut concedere simulas, Pelagianus es, Vir es, & Carolostadius puerilis, non dubitamus, quin sis heroicam tuam virtutem ostensurus, Sed scito, nos jam non tibi, sicut antè, credituros. Simulatorem observabimus, cui ante sinceritatem jactanti simpliciter credidimus. Tu autem vide, ut Calendarium, aut Martyrologium, aut Chronicam certè interim diligenter lustres, unde contra nos multa nomina in papyrum coacerves, sic tamen, ut Dialecticæ non obliviscaris, & inductionem claudam (sicut ista fuit) non afferas.

Quod autem de literis Bohemorum ex Ideis tuis, pro sinceritate fictis aut iterum simulatis, erroribusq; meis in Ecclesiam, scribis, probo, non quia verum dicis, sed quia tanto mihi perdita simulatio tua est odio, ut vel hoc placeat, quod apertè mentiris, judicas, detrahis. Erit autem propediem ut appareat, An tu cum tuis per Principem tenebrarum, Aristotelem, quem nec ipsum intelligitis, vel ego Ecclesiæ Christi plus nocuerim, & ad Syllogismum tuum quovis morione dignum, quod Bohemi me laudent, pro me orent, responsum tibi quoque est in Ægocerote Emserano. Vale, & Dominus Jesus sanet animam tuam in æternum, Amen.

Wittembergæ, Anno M. D. XIX.

Ex literis Lutheri, ad Spalatinum, scribit Oecolampadius Philippo nostro, se esse Autorẽ Canonicorum indoctorum, fecisseq́, ut hominem sibypsi ostenderent, Deinceps nisi quiescat acria facturum, Conquestumq́ Eccium scribit, nullũ Scriptum contra se editum ægrius tulisse &c. Feria II post Invocabit, Anno 19.

ARGUMENTUM EPISTOLÆ SEQUENTIS. ECCIO, QUOD IN EPISTOLA AD R. Misnensis Ecclesiæ Antistitem, Canonicos indoctos Lutheranos, & seminatores errorum Lutheri vocasset, Respondent Canonici indocti, quatenus & qua ratione sint Lutherani.

CANONICORUM INDOCTORUM LUTHERANORUM AD JOHANNEM ECCIUM, RESPONSIO.

GLORIOSISSIMO, SUPERDOCTISSIMO TRIUMPHATORI MAGISTRO NOSTRO, Magistro Johanni Eccio Theologistæ, Canonici indocti, S. D.

SI præter inscitiam, quam nobis improperas, Ecci magnifice, nihil aliud etiam Luthero objecisses, cui nos prudentiæ tuæ videmur amplius, quàm veritati favere, territi sanè portentoso superciliosoq; Magisterio tuo, nostra frueremur felicitate, nempe suavissimo ruditatis beneficio. Ut enim ærumnosam vobis Herculibus vitam emetiuntur Superi (imò ipsi immodica sciendi libidine & arrogantia quidquid id est mali, vobis ipsis invehitis) Ita nobis tranquillam non invident. Proinde cum prope semper nullis noster tecto gaudentium & umbra, calamus infensus fuerit, adversum te quoque pararetur, minimè. Nam quæ insania? quis furor, indoctos, quos vocas, cum Apollinis filio, imbelles cum fortissimo, obscuros cum clarissimo congredi? Non tàm incogitantes, non tàm oscitabundi, non tàm stupidi, non tàm saxei sumus, ut quod omni propulsandum sit conatu, ultrò accersamus periculum, præsertim, quod jam pridem satis nobis perspicuum, nunquàm tibi vel disputaturo, vel scripturo, fortè ne mortuo quidem defutura verba.

Hactenus itaque, dum tu gloriæ studes impendio, nos tranquillitati non tàm imprudenter, quàm ignaviter consulimus. Atqui nunc, cum insignis tua modestia, quæ & in proverbium cessit, Martinum Lutherum, vitæ sanctimonia nobis commendatum, ecclesiasticæq; Theologiæ vindicẽ diligentissimum simul ac liberrimum, privatim & publicitus Manichæum, Wicklefistam, Hussitam, & sexcentis nominibus aliis vocans, Christianum haberi ferre nequit. Et ut ex nobis etiam aliquid tuæ gloriæ accrescat, in Epistola ad Reverendum Misnensis Ecclesiæ Antistitem, quæ tua est columbina, adeoq; theologica simplicitas, nos quoque optimo Præsuli invidiosos, toti orbi, quantum in te est, suspectos facis, Nos Lutheranos, & illius errorum seminatores appellans, hoc est, tuo judicio, hæresiarchæ pessimi subsidiarios, præsidia, amicos & patronos, Velimus, nolimus cogimur tibi Ecclesiæ patrono & assertori filiorumq; Levi conflatori & emundatori aliquantam vitæ nostræ rationem reddere, si fortè hanc labem abstergere liceat. Siquidem & teipso doctore, hæreseos crimen malignius, quàm ut à Christiana modestia patienter tolleretur.

Possemus autem, nam nec hoc indoctis negatum est, qui & suis nonnunquam ferociunt aculeis, exemplo strenuitatis tuæ, modestiam remittere, stomachari & planè debacchari, nisi tuum nobis exploratum foret ingenium. Iterum quæris, quibus scabiem tuam affrices, iterum quæris, quos insigniter αἰκίζῃς, ut neminem non contemptui habeas, nemini parcas, nullum non lacessas, ut cum Ismaele unus oppugnes omnes. Parum tibi videtur cum doctis gerere bellum, nisi indoctos etiam provocas, & quasi confectum cum præceptoribus sit prælium, sævis & in discipulos & in patronos, ne quid reliqui fiet, quod non potentia brachii tui conteratur. Deinde ubi vel nos compescueris, vel etiam non pro arbi-

tratu

tratu tuo successerit, caveant sibi Typographi, caveant præla, caveant vicina quæque, ne iniquo marte tecum dimicent, adhuc ex recenti strage furibundo. Cæterum nobis innocentiam candoremq; nostrum tueri, quam maledicentiæ tuæ respondere, magis videtur operæ precium.

PRINCIPIO igitur, ne muliebriter conrixemur, cum inficias ire non potes, tot exemplaribus, adeoq; tuo ipso convincentibus, hæc per te Epistolæ inserta, profer in medium, Qua ratione id lædoriæ, imò convitii vel dissimulari, vel æquius interpretari poterit, ut semel facessat simultas omnis. Nulla equidem in promptu est, qua te excusemus, at plurimæ nobis patrocinantur. Nam quod tu Ludderanum vocas, nempe hominem pestiferis hæreticisq; opinionibus imbutum, satis ad fastidium usq; totius orbis auribus, licet in cassum, multò jam tempore instillasti. Quod si vel maximè obticuisses, nonne verè Christianis odiosa per se factionum nomina etiam ea quæ ob B. Patrum memoriam alioqui suspicienda? Videturq; id tibi nihili, nisi & agnomines seminatores errorum, quos pestilentissimos validius clamas quam comprobas. *Convitia Eccij in Lutherum congesta.*

Ad hæc, nec te pœnituisse dicti sciatur, in marginem asterisci loco scribis, Canonici indocti Lutherani, Timens fortè, ne somniculosus Lector prætervolet, denuò censes admonendum, sistat pedem, dicta diligentius secum perpendat, fidelius memoria reponat, sibi caveat, tibi gratetur & applaudat, nobis succenseat. Vides hic, bone vir, insignite hic omnia magis ad exulcerandos quàm conciliandos animos attinere, atq; adeo, ut planè merearis talionem reportare.

Cæterùm, id nostro abludit instituto, Lege igitur, si magnificentia tua non dedignetur, quid nobis virum Dei conciliarit, & quatenus Lutherani simus; Non est quod suspicere, privatarum affectionum studia, haud tanta inter nos familiaritas intercedit, nulla hic lucelli spes, Ex Mendicantiū familia est, eleemosynis vivit. Sed novandarum rerum nos cœpit cupido? Non illa pacis & concordiæ disturbatrix, sed conciliatrix. Quia enim sæculi hujus ferrei moribus nihil est depravatius, nihil corruptius, quibus hic mederi sua eruditione studet, dum pacē annunciat, obœdientiam prædicat, humilitatem commendat, & nihil invitius agens, quàm quod tecum, & cum tui similibus rixando bonas horas malè perdere cogitur. Contemptum mundanarum rerum, gloriam cœlestium, Christianissimi scopum subinde monstrat, ambitionem execratur, avaritiam Cleri abominatur, simoniam & Romanæ rapacitatis imposturas, cæterasq; pestes proscindit.

Quis nisi mente motus malignissimorumq; morum furcifer, tantas aboleri pestes non optarit? Quis Christianus regnum Christi nolit, quod immutet, innovet & emendet omnia? Quis nostræ imperitiæ suggillationem abhorrens, non habet in votis, ut profligatis sterilibus, infelicibus & ingeniperdis, restituantur fœcundiora, beatiora, sanctioraq; literarum studia? Utinam autem ut reflorescere bonas artes, ita & mores redire videamus, id quod Lutheri est studium. Tu verò Magistrum honestatis impugnas, & quod ad literas pertinet, novos consarcinas Commentarios, ad perdendas generosas adolescentum indoles, quasi jam non antè nugis simus adobruti.

Porro, minori periculo, intentatur hæc novandarum rerum cupiditas quàm verbosius expurgetur, Sed si omninò id in nobis damnabitur, posthac fortassis non usquequaque indoctè satisfacturi sumus. Accedit ad hæc causarum præcipua, Pius Magus est Lutherus, indoctos nostri generis sibi philtris devincit, Alioqui nulla ratio capit tàm crasso capite viros, nisi incantatos, gratiam cum Musis inituros, Mirificum pharmacum, quod qui miscet, altero orbe penè dissitum inebriat.

At nos terræ filii apertius loquamur, & scapham scapham, ferramq; ferram, vocare oportet. Germana veritas & inviolata virtus, quæ Deos hominesq; in amorem sui pellicere queunt, ipsæ ipsissimæ sunt, quæ nos huic devinciunt. Videmur nunc nobis videre, quid ad hæc modestia Ecciana, quam jactet man⁹, oculos,

caput, quam manibus pedibusq; contestetur, nihil unquam verò absimilius dictum. At sui mores sinendi sunt homini, quos præter mortem illi adimet nemo.

Declamatiuncula populares Lutheri.

Nos institutum nostrum certioribus argumentis, quam asseveratione sola persequemur. Diu plæriq; nostrum nesciebamus, aterne an candidus esset Lutherus, sed & Lutheri nomen planè incognitum. Ante paucos autem annos Declamatiunculæ quædam populares illius, tumultuario & repentino, ut videtur, calore scriptæ, in manus nostras venerunt, in quibus decem præcepta Mosis enarrans, velamem ab oculis illius removet. Unde tum sua eruditione perspicuaq; claritate præstitit, ut supra morem Scholasticorum, indocti nos sublimius de Christo, sanctius de Euangelio sentiemus, positoq; supercilio, parum, imò nihil nobis, multum, imò omnia Christo Deo tribueremus. Sic sese primùm nobis insinuavit. Mox fama superveniens, & viri innocentiam docens, opinionem, quam de illo habebamus, comprobavit. Quid faceremus, bone Ecci? habendusne erat odio? floccipendendusne erat? ingratine esse debebamus? Quomodo tu ejuscemodi tractares discipulos?

Concionatores papalium condonationum.

Sub hæc Concionatores quidam officii sui malè memores, variis in locis plus æquo condonationibus Pontificum, quas Indulgentias vocant, tribuentes, multorum seducebant animos, confidentium pollicitationibus hujuscemodi, vel abjecta veræ pœnitentiæ cruce, salutem se assecuturos. Quid doli, quid fraudum, quid imposturarum sub sanctimoniæ prætextu per maledictos nugivendos committebatur, vel tacentibus nobis, nemo hodie est, qui nesciat Silebant Theologi omnes, connivebant, imò probabant Episcopi, refutabat Concionatorum nullus, Unde ceu religioso silentio licentiosæ iniquitati autoritas quotidie major accedebat, invalueratq; adeò id mali, ut jam non Jubileo, & quinquagesimo quoq; anno, Sed quotannis non semel, sed iterum atq; iterum, nec arduis ex causis, sed planè tenuibus & commentitiis, non sine animarum delusionibus, quæstores multi obambularent.

Propositiones Lutheri de Indulgentiis.

Primus tunc omnium, quem nos scimus, Lutherus rerum indignitate pensa, apud Wittembergenses in Scholis de iis rebus maturius, propositis Conclusionibus disputare cœpit. Quæ statim mira celeritate per Germaniam sparsæ, & singulari favore à doctissimis etiam quibusvis, à te fortè aut ignotis, aut contemptis, exceptæ, quod fraudes jam non paucis subolerent, tamen si nullus periclitari vellet primus, ut fieri solet.

Hic tu contra Antesignanus cristam erigebas Ecci, turbaturus cœlum, terram, & omnia, modò salvæ manerent Indulgentiæ. Mittimus pleraq;. Ubi ventum est in harenam, ajunt frigidius nihil unquam tractatum, deploratasq; planè Indulgentias, ita, ut si reviviscere debeant, vel novæ excogitandæ, quibus illæ reducantur ex inferis, vel simulachra mortuarum honoribus prosequenda sint. Nonne ob hoc modestiam etiam tuam, Magister Noster eximie, deceret gratias summas agere Luthero, qui si nulla, certè hac in re, eruditiorem te reddidit?

At non ideò dabimus errores à nobis disseminatos, nisi enim jam disseminata fuissent Lutherana, quomodo ad nos, qui ex indocto vulgo sumus, & altero penè mundo intercipimur, pervenissent? An non hoc Calcographorum negocium est, qui simul atque recentiora quæpiam suboleverint, veritati consentanea, & plausibilia, ut lucrum faciant, ea magis extorquent, quàm ambiunt, imò magis surripiunt, quàm extorquent.

Verùm tua bella ne delitescant, quis satagit? Nonnè vix exoras certis conditionibus, nec tradis, sed obtrudis? Pauca tamen sub incudem redeunt, nisi forsitan ut magis traducare. Scis tu nunc sæpius Lutherana & variis prælis excusa, & credis indoctos Canonicos tantum molestiarum voluisse subire, cum tua tamen interim apud nos paucos etiam doctos, fastidiantur, etiam ab indoctis improbentur. Veritatem ne putas sub modio posse condi? Rem quæ ex Deo est, aboleri posse credis?

At hinc

Ac hinc litis origo, tu errores vocas, nos sophisticis hactenus argutijs persuaderi non potuimus. Solis enim indocti nos his libris addicti sumus, qui Canonici & omnium consensu recepti, Susq; deq; facimus, si quid aliud afferatur, quod his adversetur. Magnificamus, quæcunque proximius accedunt sacris. Omninò nec Angelum, nec Apostolum quemvis, vel è cœlo venientem, si contradicet Euangeliis, audiemus. Interpretationem autem Euangelicæ Scripturæ, quantumvis indocti simus à priscis illis Autoribus, qui non tanto intervallo ab Apostolorum abfuerunt temporibus, discere malumus, quàm à te, farinævè tuæ Præceptoribus. Et annalibus historiisq; libentius nos credimus, quàm humanis & tyrannicis quibusdam constitutionibus.

Papias Hierapolitanus auditor Johannis, insipienter ne & indocte tibi præfatus videtur in libros explanationis sermonum Domini, quod noluerit varias opiniones sectari, sed Apostolos habere autores, uti de eo Eusebius & Hieronymus narrant? Verùm viva illi oracula contigerunt. Nos adacti necessitate, literis Apostolorum, & quibus Apostolicus est Spiritus, monumentis contenti sum9. *Papias auditor Johannis Apostoli.*

Jam satis liquidum, tunc an Lutherus Euangelio propius incedat, Uter receptioribus nitatur Autoribus, uter fidelius eruditiusq; Patrum dicta citet, uter honestiorem scopum spectet. Fontes aquæ vivæ quærimus tu nos ad lacus detritos & amnes turbidos duces: Christum quærimus, ubi nascatur, ostendatur. Igitur vel nos itineris Duces tu sequere, vel te præeunte sequemur. Verùm tu Herode vafrior, & nos morareris, si obsequeremur, Nunc Wicklefistas, nunc Manichæos cognominans, & inter idola sophismatum confidens, comitatum non polliceris. Quò te rapit insana mordacitas, immodicumq; sententiæ tuæ studium? Quis arrogantiam, quis supercilium tuum ferat? Qui tua legunt & amplectuntur, docti sunt. Qui verò puriora & viciniora Euangelio & Ecclesiasticis Doctoribus, indocti & hæretici. Ne indocti dicamur, tua nobis legenda, scilicet, ne cœci habeamur, oculi sunt effodiendi.

Habes succinctim, qua ratione Lutherani simus, quatenus Euangelii & Christianæ libertatis amicus est Lutherus, sibi nos devincit. Is, si & tu fueris, nihil erit, quo minus & tibi simus addicti.

Proinde, non oportebat nos conviciis à tua incessi modestia, neq; enim nos malè audire debemus, qui sincera fide à Christianissimo Theologo non abhorremus, Neq; Lutheri causa deterior est, quod & indoctis, uti magis pia, probatur. Fatemur inscitiam nostram, & fortasse non minori gloria eam agnoscimus, quam tu laudes tuas passim ebuccinas.

Indocti sumus, nescimus patrocinari lucri turpis in immensum studiosis, id quod nobis cum summo Pontifice commune est, Nam cum tu mercatorum conducticius, contractum societatis suæ planè iniquum, æquum declarari ab eo supplicibus peteres libellis repulsam es passus, nimirum, quod supra captum Pontificis Maximi, tua erant commenta, quando venali lingua & manu paratus eras, omnem semel Scripturam non modò cogere & torquere, sed & pessundare, ne redires inglorius.

Indocti sumus, non videmus enim, qua ratione perfecti Christum pauperem sequantur, si pro temporariis causis jurent. Sed quid? nimirum ea in re & Erasmus illud seculi nostri sydus nobiscum, te censore, hallucinatur.

Indocti sumus, siquidem enumerare non possumus varias primitivæ Ecclesiæ ceremonias, sed iterùm se nobis associant plurimi viri alioqui doctissimi.

Indocti sumus, Majestatis divinæ penetralia non ingredimur, sed nec magnus ille Paulus Apostolus erubescit ignorare, quæ tu in Chrysopasso coacervas.

Indocti sumus, possemus tamen multa hujus generis afferre in medium, quæ tibi magis quàm nobis dedecori essent futura.

In summa enim nulla, tam auspicata peregrinatio tua, quarum tu multas juveniliter, ne dicamus ostentanter commemoras, quæ non & tibi & patriæ fuerit deho-

dehonestamento magis quàm gloriæ. Nullus tam parvus à te libellus editus est, qui non aut extremam sapiat barbariem, aut insignibus scateat erratis.

Quare non imprudenter feceris, Ecci prudentissime, si aliquandiu te intra penates tuos contineas, & laudem, quam non potes assequi verbositate, silentio tibi vindices. Equidem, quam impar cum doctis ineas certamen, hinc æstimare licet, quod nec indoctis formidabilis esse cœperis. Neq; tibi victoriam ex nobis temerè pollicere, multi sumus indocti, & quamvis non omnes sophisticis spiculis certare callemus, non pauci tamen docti validos librare contos, quos declinare non poteris, nisi positis conviciis, & prophanis artibus, veræ Theologiæ & Christo optimo maximoq; te tradideris, Vale. Anno M. D. X IX.

SEQVUNTUR EPISTOLÆ

SEPTEM PRÆSTANTIUM ET MAGNI NOMINIS Virorum, in quibus mentio fit de Negocio Lutheri & Disputatione Lipsica.

I.

STAUPICII AD GEORGIUM SPALATINUM.

Salutem & gratiam Domini nostri Iesu Christi.

QVod de Martino Luthero nostro scribis; amice integerrime, in se quidem durum, tuo dulcescit eloquio, quippe qui amorem spiras, terrendo roboras. Non fallit qui se tertium promisit, consentientib. piè duobus in unum. Matth. 18

Cum igitur tuam Excellentiam amore fervere, mente pertracto, & quam sis solicitus, ut id ipsum persuadeas aliis, unam, nec minimam abegisti desperandi occasionem. Non enim possunt consentanea non exaudiri pia vota. E cœlo quoque vox Spiritus sancti illuminat, pariter & confortat. Si videris calumnias egenorum, & violenta judicia, & subverti justiciam in Provincia, non mireris (inquit) super hoc negocio, Quia excelso excelsior est alius, & super hos quoq; eminentiores sunt alii, & insuper universæ terræ Rex imperat servienti. Quærenda sunt remedia juris, imploranda suffragia Sanctorum & bonorum hominum, magis pro veritatis, quàm vitæ conservatione, & dum neutrum adesse cernitur, serviendum est imperanti Regi universæ terræ, patiendum, moriendum pro veritate, quemadmodum veritati potiùs quàm nobis vivendum. Eccles. 5 Alij viri.

Tu igitur condiscipule Christi, sectator euangelicæ veritatis, ora mecum, quatenus Dominus noster Jesus Christus seipso nobis luceat, qui Lux est mundi, veritas, via & vita credentium, tribuatq; se humilem, humiliter quærere, sobriè sapere, sed inventum constantissimè, intrepideq; prædicare.

Pòst digneris Illustrissimum Principem, Dominum tuum & meum, hortari, ne deficiat, ob fraudem illorum, qui serpentina lingua moliuntur veritatem subvertere, Sed neque rugitum Leonis expavescat, Scriptum est de isto, cui veritas Dei scutum est, Angelis suis mandavit de te, ne fortè offendas ad lapidem pedem tuum, Super Aspidem & Basiliscum ambulabis, & conculcabis Leonem & Draconem. Abstineat serenissima Dominatio sua à suis, Luthero, Staupicio, sed & ab ordine, Veritatis manutentioni duntaxat intendat, ut veritas in lucem veniat, fugatis tenebris satagat, modò securus sit locus, ubi absque metu cadente in virum constantem, liberè loqui possit. Psal. 91

Ego novi quantum sæviat Babylonica, ne dixerim Romana, pestis, in eos, qui abusibus vendentium Christum contradicunt. Vidi enim Concionatorem verissima docentem, de Pulpito violenter rapi, & licet in maxima Festivitate coram omni populo per cordas trahi, carceriq; mancipari. Sunt qui crudeliora conspexerunt.

Huc.

Hucusq; non video, vel tua solicitatione, vel Illustrissimi Principis patrocinio defuisse quicquam. Age obsecro, perseveret Celsitudo sua in eadem sententia, intuitu summæ & æternæ veritatis, pro quo tibi majora debentur quam nos sumus duo quidem, Martinus & ego, sed tecum unum in Christo, in æternum benedicto. Vale, Ex Monasterio 7. Septemb. M. D. XVIII.

Deditissimus tuæ Excellentiæ

Frater Iohannes de Staupitz.

II.

RECTORIS ACADEMIAE LIPSENSIS AD LUTHERUM.

RECTOR, MAGISTRI ET DOCTORES ALMÆ UNIVERSITATIS LIPSENSIS,

D. MART. LUTH. S. P. D.

HIsce exactis diebus, Domine Doctor, quibus sacrosancti nostri Assertoris Natalem Christiano ritu operabamur, egregius sacræ Scripturæ Doctor Johannes Eccius literas ad Illustrissimum Principem ac Ducem Georgium, & Universitatem, ac Theologiæ Doctores dedit, quibus Facultatem theologicam suæ Disceptationis Judicem, velut Regulam Lesbiam, selegit, enixeq; contendebat, quo disputandi cum Doctore Carolostadio copiam, ei in nostro augustissimo Gymnasio faceremus.

Verùm cum hoc Disputationis scrutinio veritas à calumniatoribus vindicetur, & quasi è Democriti illo puteo in apricum proferatur, eundem voti compotem pro viribus reddidimus, & disputandi locum eidem addiximus. Quo favore fretus D. Eccius, & in literariæ Palestræ arenam cum D. Carolostadio descensurus, ut signis è Palladis castris in publicum prolatis, apertoq; Marte cum tuo (ut ipse ait) Propugnatore confligeret, Schedam suæ Disputationis vexillum, in vulgus edidit, qua tuis Conclusionibus bellum indixisse tibi videtur. Cui tu minimè cessurus, Libellum edidisti, quo vicissim ad Disputationis conflictum eundem lacessis. In quo magnopere miramur te Disputationem nos illi abdicasse aut repudiasse, contra nostræ veritatis Decretum, scribere, Multoq; impensius admiramur, quod Disputationem tuam in Lipsensi Gymnasio celebratum iri prodideris, cum nobis hac de re nihil constet, nec locum à nobis aut Illustrissimo Principe munificentissimo nostri studii Mœcenate impetraveris.

Proinde cum hoc temeritatem præ se ferat, à qua te abhorrere creditur, magnoperè obtestamur, ne nobis insciis onus aliquod ingeras, aut si tibi integrum est, palinodiam vel saltem receptui de tuo conflictu canas, in literarum tuarum responso, quod à te efflagitamus, donec disputandi locum apud nos obtinueris. His paucis vale.

Datum Lipsiæ sub nostri Rectoratus Sigillo XIX. Februarii, Anno humanæ salutis M. D. XIX.

III.

LUTHERI AD CAROLOSTADIUM.

ERUDITISSIMO VIRO ET PRÆSTANTISSIMO D. ANDREÆ BODENSTEIN CARLSTADIO, SINCERIORIS THEOLOGIÆ Assertori facilè primario, Archidiacono Wittembergensi, Præceptori ac Majori suo in Christo.

JESUS.

SAlutem. Edidit Eccius noster, inclyte vir, Schedulam, in qua magnificis ampullis verborum crepat (id autem homini moris est) sese adversus te disputaturũ Lipsiæ, & ego id nomine tuo, cũ ipso tractarã Augustę, si qua ratione, contentio vestra coram & amica familiariq; congressione componere-

tur,

tur,quod nec tu, pro tua dignitate detrectasti. Sed ecce homo, pulchrè memor, & sibi constans, postquam te fœde infamarat, tandem promittit in te. Sed vertit in me impetum ranarum, ne an muscarum suarum nescio.

Speraveram ego tractatum futurum, de honestissimis & seriis rebus, de gratia Dei, humana miseria, omninoq; de ea re, quæ inter vos vertitur. At meus Eccius in meas interim nugas debacchatur, aut pro more istorum dierum larvis jocatur potiùs, Stultas quæstiones de Indulgentiis, penè ex orco tandem revocat, tua velut parerga, & summo (quod ajunt) digito vix attingens. Fortè Spiritus S. prævidens hoc hominis ludibrium & nugacitatem, dedit in cor egregiorum Dominorum Doctorum Lipsensis studii, ut recúsarent vobis hoc negocium apud se gerendum.

Sed & ego nolo te, optime Andrea, in frivolam & larvatam hanc Disputationem descendere, tum quod mea & me petit, lauta hæc & καλλιπάρῃος καὶ λευκώλενος persona, tum q, ingenium tuum & tua Disputatio digniora sunt, quàm ut in has Sophistę, & meas nugas, Indulgentias inquam, seu rectius & verè negligentias, humilientur. Quas cum omnes Doctores, etiam Scholastici infelices Eccii Præceptores, fateantur tamen & ipsi, primū non esse necessarias Christiano, tum, si nullæ essent, melius esse, ac per hoc ad Scripturas & rem theologicam, sicut asinum ad lyram.

Nec ego illas unquam mea Disputatione, dignatus fuissem, nisi pro populo Christi φρεναπάτας ματαιολόγους αὐθάδεις καὶ αἰσχροκερδεῖς oportuisset redarguere. Nihilominus tamen has res leviculas & nihili magni isti & generosi Theologi, adeò curant miserè adeò pompis vel anxiis inflare conantur, ut in iis summum & nominis & officii sui decus constituisse videantur: Interim Theologiæ legitimò & quod ad rem pertinet, officio penitus posthabito & in Sabbata translato, non quidem lucri aut gloriæ æmulatione, nisi minùs principaliter, & per accidens, & impotentia, modo non sit nimis remota.

Quando autem ego, Deo volente, digniore conditione vivere non permittor, quàm ut cum nugacibus & vanis Sophistis, cum pestilentibus Romani Pontificis & Romanantium Tyrannorum Adulatoribus, ætatem consumam, gaudens & fidens, posthabebo istorum mea seria ludo.

Quare, mi Ecci, non damno te vanissimæ gloriæ, quod hanc schedulam edideris, antequam certus esses, quid Lipsenses in hac re facerent, imò, postquam ex me acceperas eos omninò recusare, quia ex fumo scilicet, & ex Disputatione nunquam futura, sperasti captare gloriam Non criminor, quod subdole, & parum humanè, nedum theologicè, Doctori Carolstadio alienas Propositiones objeceris, quas cum omninò illum non suscepturum, sperares, iterum de fumo in tantum virum triumphares. Non queror, quod ad adulationem fœdissimam Papæ versus, me rursus in fabulas traduxeris, novosq; à te fictos errores mihi imposueris, & tamen nihil minus te agere simularis.

Toleramus ista à Theologo facta, id solùm volumus ostendere, nos scilicet intelligere strophas tuas infeliciter versutas & figuras nihilo figuratas, & benigniter te monere, ut deinceps pro gloria tua paulo civiliore astutia, naso imò calcaneo nostro insidieris. Agrestem hanc & veternosam tuam prudentiam, in crassos tuos Consophistas ludas. Interim esto vir fortis, & accingere gladio tuo super fœmur tuum potentissimè, postquam enim pro pace tua mediator ingratus fui, placebo fortasse concertator.

Non quod vincere proposuerim, sed q, post victorias tuas Pannonicas, Longobardicas, Baioaricas (modo tibi credamus) occasio tibi fiam obtinendi nominis, q & Saxonicus & Misnicus triumphator, ac si voles, semper Augustus salteris in æternum, ac sic gloriam adeptus, quiescas juxta Magistri tui sententiam, Habitibus existentibus in materia, cessat motus. Quanquam mallem, ut monstrum, quod jam diu in me alis, & quod te malè habet, aliquando pareres, & nauseas quibus sto-

bus stomachus tuus periclitatur, tandem evomeres in publicum, minisq; illis tuis basilicis & gloriosis per omnia finem imponeres.

Sed ad te revertor optime Andrea, & oro, ut una mecum ad Illustriss. Principem, Ducem Georgium, prudentissimum quoq; Senatum Lipsensem scribas, si qua dignentur nobis domum vel prophanam in hoc negocium collocare. Nam egregios Dominos, Doctores de Universitate, penitus nolo hujus periculo judicii onerari, quod & prudentissime recusarunt. Quin id faciemus, adductis Notariis duobus, uterq; Eccius & Lutherus, & si qui alii idem velint, ad manum Notariorū dictet sua argumenta & responsiones, Quod eo facio consilio, ne & nobis fœda illa jactantia & frustraneus labor contingat, quæ in Vienensi Disputatione Eccii videtur, tum ut clamor & gestus importuni, quibus solent æstuare & perdere veritatem nostri seculi Disputatores, cohibeantur, omnia autem vel possibili modestia in literas pronuncientur. Atq; ea sic in literas relata, offerri possint Sedi Apostolicæ, Episcopis & totius Christiani orbis judicio. Anno M. D. XIX.

Martinus Luther.

IIII.

Eccii ad Lutherum.

Salutem in Domino, & recte in Jesu sapere. Quod Lipsensis Studii viri doctissimi onus nos audiendi recusarant, erat mihi permolestum, nec plane scivi, quid consilii caperem, Attamen clementissimus Princeps, D. Georgius, Saxoniæ Dux &c. ad petitionem meam, egit cum Studio suo, ut tandem assensum præberent, uti hoc die literas & Illustrisimi Ducis & Universitatis ac facultatis super ea re accepi. Quare eis XXVII. diem Junii præscripsi, quo Disputatione primum actum haberemus, Die autem XXVI. apud facultatem Theologicam conveniremus, uter nostrum in primo congressu sit Opponens.

Cum autem Carolostadius sit propugnator tuus, tum vero principalis existas, qui hæc dogmata per Germaniam seminasti, quæ meo parvo & exili judicio falsa & erronea apparent. Quare convenit & te illuc venire, & vel tua tueri, vel nostra improbare.

Sed quam vellem, ut hunc animum deponeres, & sedi Apostolicæ te per omnia obedientem præstares, audires Leonem X. Vicarium Christi, non quæreres singularitatem, sed condescenderes communi Doctorum sententiæ. Certus, quod Christus Ecclesiam suam jam quadringentis annis non permisisset in istis (uti tu divinaris) erroribus. Vides enim ex Scheda Disputatoria, me non tam contra Bodenstein, quam contra tuas Doctrinas, Propositiones posuisse. Vale ergo mi Martine, & oremus pro invicem, ut illuminemur. Ex Ingolstadt, XIX. Februarii, Anno Virginei partus M. D. XIX.

V.

D. Wenceslai Rosdialovini Præpositi Collegii Imperatoris Caroli, apud Pragenses, ad Lutherum.

Cum sursum ac deorsum in tuis illis Lucubrationibus versarer, Martine Luther, atq; cum amicis quis sis? quid agas? quidq; coneris? Imo vero, quid Christi Spiritus per te in Ecclesia operetur? perpenderemus: ecce in hujusmodi de te sermonibus incidit Jacobus quidam organarius tui amantissimus, referens omnia, quæq; inter te Ecciumq;, & cæteros quosdam æmulos tuos, hac tempestate publice acta sunt. Dici non potest, Pater mi, quam grata, quam jucunda narratio, quamquam delitiis plena fuerit, cum te super adversariorum tubis & præcipue Eccii scholastica quadam atque Aristotelica magis, quam Christi Theologia gloriosam victoriam obtinuisse memoraret. Qua quidem narratione, & tibi

& Illustrissimo Principi Friderico magnopere multum laudis attributum fuit. Tibi quod teipsum admiratione dignum præbeas: Illi quod virtutes suspiciat, quarũ quotidie maxima experimenta præ te ferre videare, unde & inimici molestia, & familiares atq; amici gaudio afficiuntur. Quæ quo auro meliora non sunt?

Congratulor itaq; ego Paternitati tuæ atq; Deo cœli gratias ago, qui te inter tot pericula, totq; hostium malignantium agmina, non solum servare incolumem dignatur, Sed etiam de inimicis in tam justa pugna gloriose triumphare. Cæterũ idem Jacobus, te admodum desiderare dicebat, Libros Johannis de Huss, Bohemorum Apostoli, ut quis fuerit ille vir, & quantus non ex vulgi aura, neq; ex Constantiensi male consulto concilio, Sed ex ipsius vera animi imagine, id est, libris, tandem æstimes ac cognoscas.

Mitto igitur Paternitati tuæ, libenterq; mitto, Libellum quendam illius, quem & de Ecclesia scripsit, atq; eum nunc & non alium, ideo audentior mitto, quod Conclusiones aliquot legerim, quas hisce proxime diebus Lipsiæ contra novos & veteres errores invulgatas defenderas, quæ in hoc quoq; libro comprobantur, munus sane vile, primaq; (ut ajunt) facie deridendum, At non omnino fortasse ingratum futurum, præsertim si tuo desiderio responderе vorоq; poterit, Deinde quia vel unicus hic Libellus est, propter quem, cum adhuc in humanis ageret vitam, omnibus omnium Prælatorum contumeliis fuerat expositus, invisus, irrisus, execrabilis, breviter hæreticus, postremo in concilio Constantiensi, heu quàm injuste, combustus, homo alioqui innocens & verbi divini prædicator egregius.

Sed de hoc ipso nunc satis. Nam ordinem causæ illius, quandoque tibi, si fuerit necesse, & tu mandaveris, cum cæteris multis libenter mittam. Hoc unicum sciens addo, quod olim Johannes Huss in Bohemia fuerat, hoc tu Martine es in Saxonia. Quid igitur tibi opus? Vigila, & confortare in Domino, deinde cave ab hominibus. Neq; animo concidas, si te hæreticum, si excommunicatum audies, memor subinde quid Christus passus, quid Apostoli, quid omnes etiam hodie patiantur, qui pie volunt vivere in Christo.

Jam vale mi Martine, & me quamvis ignotum, ama. Nam te amari certo scias. Datum Pragæ in Collegio magno Caroli Imperatoris, die XVII. Julii, Anno M. D. XIX.

VI.

D. JOHANNIS PODUSCKA, PRÆSBYTERI CURATI Ecclesiæ Cathedralis B. Virginis Pragæ, ante lætam Curiam, ad Lutherum.

TAmetsi Martine, frater, in Domino dilecte, hactenus tibi ignotus sim, corporeq; absens, tu mihi tamen notus, licet nunquam visus. Nam quecum & multi, & varii Tractatus tui, in manus nostras veniant, ex quibus sane totũ te quis sis & qualis evestigare possumus. Unde fit, ut vel unum hoc in te miremur, quod inter tot Evangelicæ veritatis æmulos doctrinam Christi & Apostolicam libere & publice prædicare nequaquam addubites, oblitus interim tot calumnias, maledicaq; plurimorum verba, quibus quidquid non placet, illico hæreticum esse oportet, homines mente corrupti, & ad omne opus bonum reprobi, non intelligentes (ut verbis Apostoli utar) neq; quæ loquuntur, neq; de quibus affirmant. Tit. 1. 1. Tim.

Tibi idcirco, mi frater Martine, vehementer, tuæq; Christianæ pietati congratulor, qui unus in Germania non tã inventus, quàm repertus es, qui & doceas aliquando syncere, quæ docenda sunt, id est, legem Christi, priscorumq; Patrũ, purã illam, & nequaquam humanis adinventionibus contaminatam Theologiam, heu nostra ætate magna ex parte contemptam, & dehorteris quoque ab hisce, quæ

Christi

Christi Spiritus non probat, neq; fortasse agnoscit. Nec mirū, cū in se Christus divisus non sit, neq potest hodie nolle, quod tempore suæ prædicationis voluit & suasit.

Te itaq; ego tuapte sponte currentem per viscera Christianitatis, moneo, incito, impello, gratiam Domini, quæ in te est, ad salutem multorum negligere noli. Deus te speculatorem super populo suo constituit, huic saluti necessaria non abscondas, sed, sicut facis, in lucem proferas. Cognoscis Christi vocem, nemo lucernam accendens, operit eam vase, aut subtus lectum ponit, Sed supra candelabrum, ut intrantes videant lumen.

Dei inimicos libertatisq; Christi adversarios, ut cœpisti, persequere & comprehende, quorum q̄ia in cœli parte non omnia plena sunt, adeo, ut jam fortasse Christi verba compleantur, & maxime quidem: Surgent Pseudochristi, & Pseudoprophetæ, & dabunt signa & prodigia ad seducendos, si fieri posset, etiam electos. Et illud Petri, Erunt inter vos Magistri mendaces, qui introducent Sectas perditionis, & multi sequuntur eorum luxuriam, & in avaricia fictis verbis de vobis negociabuntur. Atq; nescio si Bohemiæ tam obvii sint, quàm apud vos, quorum maledicta & Sycophancias in tuum caput jampridem concitasti.

Matth. 24. 2. Pet. 2.

O quàm nunc odiosa veritas. ô quàm Christus ubiq; invisus. Tu frater, quia Christum prædicas, non homines, non à tuis modo, sed etiam à nostratibus quibusdam hæreticus diceris. Sed obsecro, hanc cum Christo contumeliam libenter sustine, memor interim, quod apud Matthæum loquitur: Si Patremfamilias, Beelzebub vocaverunt, quanto magis domesticos ejus. Similiter & quod Lucas 23. retulit, cum jam propinquans morti diceret. Si in viridi lingno hoc faciunt, in arido quid fiet? Non est discipulus supra magistrum suum, neq; servus supra Dominum. Quæ servi laus major, quàm propter dominum maledicta ferre & stimulos?

Ergo mi frater Martine, confortare in Domino, & esto robustus venator Pseudoapostolorum. Christus veritatis Dux & Magister in exemplum vendentes & ementes de Templo ejicit, ut nos sequamur vestigia ejus. Non tibi deerit auxilium desuper. Sunt in Bohemia plurimi fideles Deo & chari, qui te noctes diesque orationibus adjuvant. Tu modo tibi ipsi non desis. Istud volo, cautus sis, ne cum Christum ab Antichristo vindices, ab ipso non comprehendaris: Mille nocendi habet ille mores, insidiaturq; ut sagittet in obscuro rectos corde. Christus te conservet incolumem, mi Martine, pro cujus lege non erubescis homines, magnaque pericula subis. Sed confide, veritas liberabit te, Vale, Et hos cultros munusculum fateor exiguum, grato suscipe animo, quos amoris, & benevolentiæ inter nos sinceræ, pignus esse velim. Iterum vale, & gratia Christi sit tecum semper. Datæ Pragæ, Sabbato post divisionem Apostolorum, Anno M. D. XIX.

VII.

FROBENII AD LUTHERUM.

Johannes Frobenius Martino Luthero S. D.

Dono dedit mihi Blasius Salmonius Bibliopola Lipsensis in proximis Nundinis Franckfordensibus, Libellos varios à te elucubratos, quos omniū Doctorum judicio probatos typis meis statim excludi, sexcentos in Galliam misimus & in Hispaniam, venduntur Parisiis, leguntur etiam à Sarbonicis, & probantur, quemadmodum amici nostri nos certiores reddiderunt. Dixerunt illic Doctissimi quidam, se jampridem tālem Libertatem desiderasse in his, qui sacras literas tractant.

Calvus quoq; Bibliopola Papiensis, vir eruditissimus, & Musis sacer, bonam Libellorum partem in Italiam deportavit, per omnes Civitates sparsurus. Neque enim tam sectatur lucrum, quàm cupit renascenti pietati suppetias ferre, & quatenus potest prodesse. Is promisit ab omnibus eruditis in Italia viris Epigrammata se missurum in tui laudem scripta, usq; adeo tibi favet Christiq; negocio, quod tantà constantia tam viriliter tamq; dextere geris.

Miraberis forsan de nostra tuorum Actorum editione, quod videlicet partim Wittembergensi respondeat, partim non. Sed causam audi, miserat nobis ex Augusta Vindelicorum amicus quidam noster, Responsionem tuam Cardinali datam, etiam jam imprimenda erat, cum Calvus ex Norinberga rediens, unicum tantum Wittembergensis editionis quaternionem secum attulit, primum videlicet, quem nos statim imitati, reliquam illam partem ex Augusta nobis missam, utcunq; annexuimus. Nunc vero Blasii beneficio, Wittembergensis editionis exemplar nacti, quod nostræ deest, quam primum licebit, addituri sumus. Audio enim à Doctis probari, quam de Decretorum violentia coronidem adjecisti.

Responsio Lutheri ad Cardinalem Cajetanum data.

Præterea Libellos tuos, in Brabantiam & Angliam misimus. Impressimus Replicæ Sylvestrinæ trecenta tantum exemplaria, Eam negant Docti obesse tibi posse. Hic ut quisq; est optimus, ita tui maxime est studiosus. Episcopus noster inprimis tibi favet, ejus item suffraganeus Tripolitanus Episcopus. Cardinalis Sedunensis, cum illi tuas Lucubrationes obtulissemus, statim dixit, Luther tu vere es Luther. Huic nuper quidam Eccii Propositiones misit, adjiciens se victoriæ nuntium, quam Eccius sit Lipsiæ contra novam Doctrinam obtenturus, statim allaturum. Cui respondit Cardinalis, Disputet Eccius quantum velit, Lutherus veritatem scribit.

Replica Sylvestri.

Cardinalis Sedunensis.

Exemplaria nostra nos usq; ad decem vendidimus omnia, haud fœliciorem venditionem in aliquo libro sumus unquam experti. Novum instrumentum ab Erasmo diligentissime recognitum, & insigni accessione locupletatum, intra dies decem faventibus Superis, absolvemus. Beve vale, Reverende Pater.

Basileæ 14. Febr. Anno M. D. XIX.

IN EPISTOLAM PAULI AD GALATAS D. MARTINI LUTHERI AUGUSTINIANI COMMENTARIUS.

Præstantissimis Viris puræ & veræ Theologiæ Doctoribus, Dominis, PETRO LUPINO, *Radheimio, Custodi: &* ANDREÆ BODENSTEIN, *Carolostadio, Archidiacono, Canonicis omnium Sanctorum Wittembergæ ordinariis, &c. Praeceptoribus suis, in Christo observandis, D. Martinus Lutherus Augustinianus Salutem.*

Effutivi diebus istis, ornatissimi Viri, nugas aliquot de Indulgentiis, res sane leviculas, de rebus (sicut mihi videtur) leviculis, Verum, ut nunc expertus sum, res omnium maximas, de rebus omnium maximis. Ego enim mire stultus, & errans gravissime, peccata & errores metiebar mandatis divinis, & sacrosancto Evangelio Christi. Illi vero amici mei, pro gloria sapientiæ suæ, non nisi potestate Papæ & Privilegiis Rom. Ecclesiæ, metiuntur, quodlibet operis genus. Hoc est, quod tam diversum saperemus, & ego mihi tantas turbas concitare, apud Christianissimos illos, & religiosissimos sacræ Theologiæ Professores. Accidit q; mihi, quod semper veritus fui, varium aliorum judicium. Aliis impius, aliis mordax, aliis vane gloriosus, aliis aliud visus fui, quæ sors communis est in publico ædificantibus (ut vulgo dicitur) & in publicum scribentibus. Tot Magistros fere invenio, quot Lectores, atq; id gratis. Quorum fœlici auspicio & ductu, ne pertinax essem, & hæreticus fierem, discendum mihi fuit, neminem gravius delinquere posse, quam eum, qui de opinionibus hominum dubitat, aut disputandi studio reluctatur, etiamsi interim Christum, & Christi fidem negarit, hoc est, puerile quid luserit.

Lutherus opera hominum ad Verbum Dei expendit.

Judicium varium de Luthero.

Quibus nominibus ab adversariis impetatur, pro cujusq; libidine.

Qua in re, cum essem Augustæ, patiebar satis paternum & benignum Pedagogũ, sicut scitis. Atq; horum virorum illustriss. illustrissima administratione factum est, ut nova illa & admiranda regnet libertas Christianorũ, qua cæteris omnibus

bus impunè habentibus, una tantum Lex sit reliqua, in quam peccari possit hodie, hæc est potestas Papæ, & Privilegia Romanæ Ecclesiæ. Hinc connivere, consentireq; in omnes flagitiorum & corruptelarum lernas, quæ ex urbe Roma, sub innoxio, & sacro Papæ & Romanæ Ecclesiæ nomine, in omnem terram sine fine exundant, sanctum est laudasse, ac pro virtutibus summis adorasse, pietas est, contra mutiisse, sacrilegium. Tanta est ira furoris Domini omnipotentis, tanta meruit impia nostra ingratitudo, ut tam diu toleranda sit inferorum Tyrannis, qua videmus, multo gemitu frustra gementes, nomen sanctum & terribile Christi, in quo justificati, sanctificati, glorificati sumus, tam fœdis, tam spurcis, tam horrendis monstris, avaritiæ, tyrannidis, libidinis, impietatis prætexi, in servitutem vitiorum cogi, & quod extremum est malorum, nomen Christi, per nomen Christi extingui, Ecclesiam, per nomen Ecclesiæ vastari, atq; omnino iis rebus nos ludi, falli, perdi, per quas debueramus salvi fieri. Quare, dum illi maximis illis rebus occupantur, dum mordent, dum Baal suo lanceolis se incidunt, dum Lindio Deo sacrificant, dumq; jactant extravagantes, & declaratorias illas Romanæ eruditionis fidelissimas testes.

Libertas Christiana, quo abasit.

Hodie in potestatem Papæ & privilegia Rom. Ecclesiæ, tam graviter peccatur, in Deum impune.

Furor Domini.

Ego ad minimas res me recipere statui, id est, ad divinas literas, & inter has, ad eas, quæ sunt minimi Autoris (vel nomine suo testante) Pauli Apostoli, qui adeo non fuit summus Apostolorum, aut Pontifex maximus, ut se minimum quoque Apostolorum, nec dignum, qui vocetur Apostolus, clamet, tantum abest, ut sanctissimum se jactet. Deniq; de tribu Benjamin ortus est, qui à Joseph, minimus fratrum vocatur. Atque, ut nihil non sit minimum, nihil judicat se scire, nisi Jesum Christum, nec tamen hunc, nisi crucifixum, id est, minimum & novissimum omnium, non ignarus utiq; de rebus illis maximis, & omnium primis, de potestate Romanæ Ecclesiæ, & decretis illius, non sibi rudissimo & indoctissimo Apostolo, sed solis ter maximis Theologis licere tractare.

Lutherus ad minima se demittit, dum alii maxima tractantur.

Spero autem hanc meam operam prosperius habituram, quod sit de rebus illis mere nihili, de potestate Christi, qua potens est in nobis adversus portas etiam inferi, de privilegiis Ecclesiæ cœlestis, quæ nec maximam Romam, nec sanctissimam Jerusalem, nec ullum locum novit, neque hic aut illic Christum quærit, sed in spiritu & veritate Patrem adorat. Quid enim tanti viri his nugis moverentur, irritarenturve, cum sint extra eorum facultatem (Tutius ergo nunc in publicum venio, abstinens ab iis rebus, quibus illi irritantur, & rescellulas mea parvitate dignas, tractans. Cæterum, si quid veteris illius Tragœdiæ, de rebus magnis coortæ, superest, ipsis relinquo, tum, quod unus, & parvus, & infirmus, præsertim, cum illi & ociosi stent tota die, ego autem sim negociosissimus. Quoniam superfluum est, utranq; partem causæ distorqueri. Sat malorum est, unam partem dolere & mœstam esse.

Porro, optimi viri, ut vobis serio dicam, ego Rom. Pontifici, ejusdq; decretis, eum honorem habeo, quo nullus est superior, nec excipio, nisi Principem hujus Vicarii, Jesum Christum Dominum nostrum & omnium. Hujus verbum ita præfero Vicarii verbis, ut nihil dubitem, secundum ipsum judicare de omnibus, & dictis & factis Vicarii. Volo enim subjectum eum esse huic irrefragibili Regulæ Apostoli, Omnia probate, quod bonum est, tenete. Ab hoc, inquam, jugo, neminem patiar collum excutere, sive nomine Matris, sive Magistræ Ecclesiarum vehatur. Atq; ideo magis, quo nostro seculo vidimus Concilia reprobari, rursum alia confirmari, Theologiam meris opinionibus tractari, Jurium sensum ab unius hominis pendere arbitrio, & adeo confundi omnia, ut nihil certi pene nobis relictum sit. Sed & multas Decretales esse, à sensu Evangelico alienas, luce clarius est, Ita, ut necessitas ipsa rerum nos cogat, ad divinæ Scripturæ solidissimam petram confugere, nec temere credere ullis, quicunq; sint, qui citra illius autoritatem loquuntur, statuunt, aut faciunt. Nec verendum censeo, quid contra Cardinalis Cajetanus,

Devotio autoris.

Concilia nunc reprobantur, nunc confirmantur.

Non curandum, quid Cardinalis Cajetanus & Sylvester Prierias adulentur & cavillantur. Augustinus. S. Petrus.

tanus, & Sylvester Prierias adulentur, Qui etiam in rebus fidei, nudum verbum hominis sufficere cavillantur.

Divus Augustinus docet, nulli credendum, quantalibet sanctitate doctrinaque præpolleat (credo etiam sanctissima) nisi divinis literis, aut ratione probabili persuadeat, ne, si aliter ludamus, illudamur. At hi in Christo boni autores, volunt nos vi cogere in hanc illusionem. S. Petrus totius lapsus est, & semel, post acceptum Spiritum, gravissimo animarum periculo, erravit: & nos homines, longe infra Apostolicam sublimitatem reptantes, ultra Apostolicas perfectiones elevamus, quasi Christus mentitus sit, quando sese promisit nobiscum esse, usq; ad consummationem seculi, adeo quærimus alios Christos, in quorum nutu renutuque

Summus Pontifex.

pendeat Ecclesia. Satis est Rom. Pontificem, summũ Pontific. esse. Impiissimũ sit, Christo æqualem ei virtutem & sapientiam affingere, sicut audent quidam. Quanquam ut ingenue confitear, ipse pene ignoro, quæ sit, & ubi sit Rom. Ecclesia, ita ludentibus, jocantibus, confundentibus nomina Rom. Ecclesiæ, teterrimis illis

Nugatores hi confundunt nomina Roman. Ecclesiæ.

nugatoribus. Sylvester eam secat in tres Ecclesias, in Papam, in Cardinales, in populum, Quæ distinctio, quia magistralis & sufficiens est, nec membra coincidunt, facit, ut Papa & Cardinales sint extra Ecclesiam, inter paganos habendi, ut qui in essentiali Ecclesia non sint. Aut tres Christos præficiet tribus illis Ecclesiis. Imo nec Christus ad Ecclesiam pertinebit tanto Autori, quum nec virtualis, nec repræsentativa nec essentialis sit Ecclesia.

Cardinalis Cajetanus.

Cardinalis Cajetanus passim se pro Ecclesia Rom. venditat in Germania, sub nomine illius Brevia Apostolica comminisci satis doctus.

Doctus Copiista.

Est Rom. Ecclesia, bonus ille Copiista, qui declaratoriam illam pulcherrimam, qua Cajetanus dignissime gloriatur, editurus, cum in Formulario suo, non Scripturas aut ullas rationes, sed immemorabile tempus, consuevisse & tradidisse, inveniret, hæc ipsa satis fideliter membranæ illevit. Vendunt se ubiq; pro Ecclesia Rom. prout cuiq; libitum est, impii illi nebulones, plumbo tantum & cæra Rom. Curiæ totam Germaniam illudentes, & exhaurientes.

Germani.

Quid istis ludificationibus nominum sanctorum Papæ, & Rom. Ecclesiæ faciunt, nisi, quod nos Germanos, meros blennones, bardos, buccones, & (ut dicunt) barbaros & bestias arbitrantur, etiam irridentes nostræ illusionis & expilationis incredibilem patientiam. Proinde, ego in tanto rerum & verborum chao, è tanta Sylvestrorũ sylva, ad civitatem Augustã reverror, & judicium interim sequar, quo Principes Germaniæ, in novissimis comitiis, recte, sancte, & auguste discreverunt, inter Romanã Ecclesiã, & Rom. Curiam. Nam, quomodo licuisset eis recusare decimas, & vigesimas, & quinquagesimas (id est, medullas, totiusq; Germaniæ semel

Sapientia Principum.

subitaneã vastitatem) quas in Concilio illo sacratissimo (ut sic dixerim) Romano, noverant sancitas, & tantis legatis Apostolicæ sedis expetitas, nisi tandem, licet sero, sapientes intellexissent, non Rom. Ecclesiæ decretum, sed Rom. Curiæ illud esse cõmentum? Viderunt nimirum (dictu mirum, & nullis, neq; Sylvestris, neq; Cajetanis creditu possibile) Concilium & Papam errasse, & posse errare, aliudq; esse nomen Ecclesiæ Rom. & aliud, quod nomine Rom. Ecclesiæ geritur. Aliũq; esse Rom. Curiæ, aliũ Rom. Ecclesiæ Legatũ, Hunc Evangelium afferre, illum pecunias quærere. Unde barbaris illis & bestiis tantum judicii? nisi quod Deus tandẽ fessus blasphemiis sui & irrisionibus, abusionibusq; sui, & sanctæ Rom. Eccles. nominis,

Res Ecclesiæ seriò curandæ.

monere voluit Romanos proceres, ut res Ecclesiæ, posito joco & ludo, aliquando seriò curarent, antequam eliciant sanguinem, dum nimium mungunt Germaniã.

Quare & ego, horũ Theologorũ laicorum exemplo pulcherrimo, longissime, latissime, profundissime, distinguo inter Rom. Ecclesiam & Rom. Curiam. Illam scio purissimum esse thalamum Christi, matrem Ecclesiarum, Dominam mundi, sed spiritu, id est, vitiorum, non rerũ mundi, sponsam Christi. filiã Dei, terrorem inferni, victoriam carnis. Et quid dicam? cujus sunt omnia, juxta Paulum 1. Cor. 3. Ipsa autem Christi, Christus autem Dei. Hæc vero ex fructibus suis cognoscitur. Nõ quod magnifaciendũ sit, res nostras & jura diripi, cum fixum sit in cœlo Chri-

stianos

ſtianos in hac vita preſſuram, Nimbrotos, & robuſtos Venatores pati. Nec ab hac conditione liberabitur Eccleſia, niſi per mortē, palma eſt, quanto fortius premitur tanto ſublimius exaltatur in Cades. Sed, quod omnib. lachrymis ſit miſeria major, hæc à Fratribus & Patribus, in fratres & filios fieri (ſicut in Propheta dicit Dominus, filios à parentibus vorari) quæ à Turca vix fierent, aut ſi fierent, non tamē nomen ſanctū Chriſti, tam fœdis monſtris prætexeretur, quæ eſt omnium intolerabiliſſima Chriſti & Eccleſiæ injuria. Res ſanè eant, & vita peſſum, at nomen Domini æternum, cur patiamur tam fœde conſpurcari? Nullo modo ergo Rom. Eccleſiæ reſiſtere licet, at Romanæ Curiæ, longe majore pietate reſiſterent, Reges, Principes, & quicunq; poſſent, quàm ipſis Turcis.

Robuſti Venatores. Eccleſia palmæ comparatur. Cades.

Horrendum dictu & auditu.

Minime diſſimulanda eſt injuria, qua nomen Chriſti, fœdis monſtris prætexitur.

Romanæ Curiæ reſiſtere licet.

Hæc verboſius forte & liberius. Verū, propter eos, qui cū illuſioribus illis, ſine fine illudunt Chriſtum, coactus ſum meipſum exponere, ut ſciant ſeſe errare, quando me à Rom. Eccleſia alienū clamant, qui puriſſime diligo, non modo Romanam, ſed totam Eccleſiam Chriſti. Deinde quod certus ſum, aliquando moriendum eſſe, & in adventu Domini noſtri Jeſu Chriſti rationem reddendā, de veritate, vel tacita, vel dicta, atq; omnino de Talento tradito, ne ipsū abſcondidiſſe judicer. Iraſcantur ſane, qui volent, modo ego impii ſilentii reus non inveniar, qui mihi conſcius ſum eſſe me debitorē verbi, quantumlibet ſim indignus. Nunquā ſine ſanguine, aut periculo, verbum Dei tractari potuit. Sed, ſicut pro nobis mortuum eſt, ita viciſſim, ſui confeſſione, & nos pro ſe mori exigit. Nec eſt Servus major Domino ſuo. Si Me (inquit) perſecuti ſunt, & Vos perſequentur. Si meum ſermonem ſervaverint, & veſtrum ſervabunt. Sed ad me redeo, & ad vos, optimi viri, refero, ſeu (ut Paulino utar verbo) vobiſcū confero, hoc meum in Paulinā Epiſtolā ſtudiū tenue quidem illud, nec tam cōmentarium, quā teſtimoniū meæ in Chriſto fidei, ne forte in vanum cucurrerim, & ſenſum Pauli non ſatis tenuerim. Hic enim quia res Dei & ſerio maximā eſt, abs quolibet puero erudiri cupio. Maluiſſē certe & ego expectare Cōmentarlos olim ab Eraſmo, viro in Theologia ſummo, & invidiæ quoque victore, promiſſos. Verum, dum ille differt, (quod Deus faxit, non ſit diuturnū) cogit me in publicū ire caſus iſte quem videtis. Scio quidem me Inſantē & ineruditum, ſed tamen (quod auſim) pietatis & eruditionis Chriſtianæ ſtudioſum, atq; hoc ipſo eruditiorem his, qui divina mandata, impiis legū humanarū pompis, mere ridicula & ludibria fecerunt. Unū ſpectavi, ſi conſequar, ut mea opera, ii, qui me Apoſtolicas Epiſtolas audierunt enarrantē, Paulum apertiorem habeant, & fœliciter me ſuperent. Sin nec id effeci, age, & hoc libens perdiderim laboris, conatus reliquus eſt, quo alios ad Paulinam Theologiam volui accendere, quem nemo bonus mihi vitio dederit, Valete.

Cauſa libertatis Lutheranæ, eſt pietas & illuſores Chriſti.

Fiducia autoris.

Verbum Dei nunquam non cum periculo tractatum eſt.

Modeſtia Lutheri.

Argumentum Epiſtolæ Pauli ad Galatas.

Galatæ primum ab Apoſtolo ſanam fidem, id eſt, in ſolum Jeſum Chriſtum, nō in ſuas, aut legis juſticias, fidere docti, pòſt per Pſeudoapoſtolos, rurſum deturbati ſunt, in fiduciam operum legalis juſticiæ, decepti videlicet quam facillime, magnorum & verorum Apoſtolorum falſe cōmmendato, & nomine, & exemplo. Neq; enim in omni vita mortalium, quicquam fallacius eſt ſuperſtitione, hoc eſt, falſa & infœlice imitatione Sanctorum. Quorum cùm opera ſola, non etiam cor ſpectaris, in proclivi eſt, ut ſimia fias, & Leviathan, id eſt, additamentum addas, quo ex vera religione, ſuperſtitionem, vel impietatem facias. Nam ut exemplo præſente monſtrem: Apoſtoli per Eccleſias Judæas, nonnullas legum ceremonias ſervabant. Sicut de Marco, Philonem ſcripſiſſe, Hieron. teſtatur. Hoc autem ſtulti illi, qua ratione id facerent, ignorantes, mox de ſuo addiderunt, neceſſaria eſſe ad ſalutem, quæ à tantis Apoſtolis obſervari viderant, nec unius Pauli, qui Chriſtum, neq; vidiſſet, neq; audiſſet in terra, habendam rationem.

Lapſus in ſuperſtitionem facilimus. Fieri ſimiam & Leviathan.

Nonnullæ legum Ceremoniæ ab Apoſtolis ſervatæ.

Ceremoniæ licitæ non neceſſariæ.

In Chriſtum credentibus omnia cooperantur in bonum.

At Apoſtoli: ut manifeſtiſſime Act. 15. Petrus definierat, non ut neceſſaria, ſed ut quæ licerent, & nihil obeſſent iis, qui non in ipſa, ſed in Jeſum Chriſtum ſalutis fiduciam ponunt, ſervabant. Nā in Chriſtum credentibus, omnia munda, indiffe-

rentia, licita sunt, quæcunq; vel præcipiuntur, vel prohibentur externis ceremoniis, corporalibusq; justiciis, nisi quantum sua sponte, aut pro charitate, sese eis subjicere velint. Ad quam intelligentiam PAULUS, tanto æstu laborat Galatas revocare, ut & PETRI, & omnium Apostolorum, prorsus nullam rationem habeat, quantum ad personam, conditionem, id est, dignitatem (& quod dicunt) qualitatem attinet. Deniq; se ab eisdem nihil accepisse, quin commendatum ab eis fuisse, gloriatur sanctissima quadam superbia: nihil cedens Apostolorum quoque opinioni, qua Evangelicæ veritati videbat calumniam strui apud rudiores, longeque melius ducens, inglorios esse, seipsum & Apostolos ipsos, quàm Christi Evangelium evacuari.

Paulus sanctissima superbia gloriatur

Epistolæ Pauli ad Galatas, Caput I.

PAULUS Apostolus. Quando jam græcatur totus orbis Christianus, & Erasmi Theologicissimi annotationes omnium manibus teruntur, non est necesse indicare, quid Apostolus græce significet, nisi iis, quibus non Erasmus, sed ego scribo. Apostolus enim idem, quod missus significat. Et Doctore D. Hieronymo, Hebræorum vocabulum est Silas, quod apud eos sonat, cui à mittendo, nomen misso impositum est. Ita apud Johan. 9. Vade, lava in natatoria Siloe, quod interpretatur missus. Cujus mysterii & Esa. 7. non ignarus, dicit: Abjecit populus iste aquas Siloe, quæ vadunt cum silentio. Sed & Genes. 49. Donec veniat Silo, quod Hieronymus transtulit, qui mittendus est. Ex quo loco Paulus Christum Apostolum appellare videtur, ad Ebræos, id est, Silan. Meminit in Actis Lucas Silæ cujusdam. Hæc magis consideranda sunt, quod Apostolus verecundum nomen est, sed mire simul augustum ac venerabile, insignem juxta humilitatem & sublimitatem præ se ferens. Humilitas est, quod missus est, officium, servitutem, obedientiam, protestatus, tum, ne quispiam velut dignitatis nomine motus, in ipsum fidat aut glorietur, sed per officii nomen, in autorem mittentem mox rapiatur, à quo jam majestas & sublimitas Missi & servi concipiatur, ut reverenter excipiatur. Non sicut nostra ætate, qua nomina Apostolatus, Episcopatus, ac reliqua, non officii, sed dignitatis ac ditionis vocabula esse cœperunt. Quos Christus, Johan. 10. contrario nomine, non missos, sed venientes, & seipsum interpretatus, Fures & Latrones appellat, ut qui non mittentis verbum, quo pascant, afferunt: sed suum lucrum, quo mactant oves, referunt. Quotquot (inquit) venerunt, id est, non mittebantur: Fures sunt & Latrones. Et ut Apostolus Rom. 10. Quomodo prædicabunt, nisi mittantur? Quas doctrinas ô utinam nostro seculo digne appenderent Christiani populi pastores & rectores. Quis enim potest prædicare nisi sit Apostolus? Quis autem est Apostolus, nisi qui verbum Dei apportat? Quis autem potest verbum Dei apportare, nisi qui Deum audierit?

Apostolus. Silas. Lucas apud Joh. 9. Christus Apostolus. In mores nostra ætatis. Venientes, fures sunt & latrones. — *Johan. 9. Esa. 7 Genes. 49 Johan. 10.*

At qui, vel sua, vel humanarum legum, Decretorum, aut Philosophorum dogmata affert, nunquid is dicendus est Apostolus? Imo veniens, & fur & latro, & perditor, & mactator animarum est. In Siloa lavatur cœcus, & visum recipit. Et Siloæ aquæ salutares sunt, non aquæ fortes & superbæ regis Assyriorum. Misit verbum suum (nempe Deus) & sic sanavit eos. Venit homo & verbum suum, & hæmorrhoissam pejus habere facit: hoc est, ut clare dicam, quoties verbum Dei prædicatur, reddit lætas, latas, securas conscientias in Deum, quia est verbum gratiæ, remissionis, bonum & suave. Quoties verbum hominis, reddit tristem, angustam, trepidam conscientiam in se ipsa: quia est verbum legis, iræ, & peccati, ostendens, quid non fecerit & quanta debeat. Proinde, non fuit Ecclesia unquam infœlicior ab initio sui, quàm nunc est, & quotidie magis fit, tot decretis, legibus, statutis, pene infinitis carnificinis excarnificata, longeq; atrocius, quàm tempore Martyrum, à tortoribus confecta. Et iis perditionibus animarum, Pontifices adeo nihil afficiuntur,

Deus verbo suo sanat. Homo verbo suo affligit. Incommoda & carnificina præsentis Ecclesiæ.

ciuntur, adeo nihil compatiuntur super contritione Joseph, ut (tanquam Deo obsequium præstent) etiam addant dolorem, super vulnerum dolorem.

Non ab hominibus, neq; per hominem, Sed per Iesum Christum; & Deum Patrem, qui suscitavit eum à mortuis.

STATIM ab initio percutit oblique falsos Galatarum Apostolos, quos non per Jesum Christum missos subindicat: sed, vel per seipsos, vel per alios Apostolos, quorum tamen doctrinam false tractabant. Id sane notandum, quod nullum voluit *Christus Apostolum fieri ex hominibus*, seu hominum arbitrio, sed ex sua solius vocatione. Unde & Matthiam Apostoli non ausi sunt eligere, sed de cœlo per orationem impetrabant. Et Paulum ipsum de cœlo vocavit, & Apostolum fecit. Maxime autem per vocem Spiritus sancti, Actor. 13. Segregate mihi (inquit) Paulum & Barnabam, in opus ad quod assumpsi eos. Ita Rom. 1. gloriatur, se in Evangelium Dei segregatum, quo cæteris Apostolis, in circumcisionem missis, ipse cum Barnaba in præputium & gentes segregati sunt. *Apostoli non ausi Matthiam eligere.*

Et adverte, quod Paulus, nomen Apostoli, adeo officii & dignitatis asseritur, eo velut participio utatur. D. Apostolus non ab hominibus, quod sonat, missus non ab hominibus. Nisi hæbraismum sapit oratio, ut Psal. 44. Myrrha & gutta & casia à vestimentis tuis, à domibus eburneis. Quæ omnia eò tendunt, ut videas, quanta cura Christus Ecclesiam suam instituit, atq; munivit, ne temere quisquam docere præsumeret, nisi ab ipso, vel à se missis missus sit. Sicut enim primum & maximum Ecclesiæ beneficium est verbum Dei, ita contra, nullo majore detrimento Ecclesia perditur, quàm verbo hominis & traditionibus hujus mundi. Deus solus verax, omnis homo mendax. Deniq; in hanc gratiam, sicut olim David reliquit omnes impensas, quibus Salomon ædificaret templum, ita Christus reliquit Evangelium & Scripturas alias, ut iis, non humanis decretis Ecclesia ædificaretur. Quod quàm misere sit jam plus trecentis annis neglectum, imo perversum, satis ostendit facies hodierna omnium rerum Ecclesiæ. *Apostolus.* *Consilium.* *Inventionibus humanis Ecclesia perditur.*

Quatuor Apostolorum genera, D. Hieron. ex hoc loco colligit. Primum quod neq; ab hominibus, neq; per hominem, sed per Jesum Christum & Deum Patrem, ut Prophetæ olim & omnes Apostoli. Alterum, quod à Deo quidem, sed per hominem, ut Discipuli Apostolorum, & qui in finem mundi legitime succedunt Apostolis, ut Episcopi & Sacerdotes. Et hoc genus, sine primo non potest consistere, à quo habet exordium. Tertium, quod ab homine seu hominibus, non à Deo, ut cum favore & studio hominum aliquis ordinatur, ut nunc videmus, plurimos, non Dei judicio, sed redempto vulgi favore, in sacerdotium subrogari. Sic Hieron. Si hoc Hieron. temporibus malum jam tum invalescebat, quid mirum, si hodie triumphet & regnet. Nam hujus generis esse oportet omnes, qui seipsos offerunt ad Episcopatus & sacerdotia, antequam vocentur, animalia, scilicet ventris & gloriæ. Ideoque, quantum ex iis Ecclesia commodi habeat, satis videmus. *Apostolorum quatuor genera.*

Quartum genus, quod neq; à Deo, neq; ab hominibus, neq; per hominem, sed à semetipso, ut Pseudoprophetæ, & Pseudoapostoli, de quibus Paulus, Istiusmodi Pseudoapostoli, operarii iniquitatis, transfigurantes se in Apostolos Christi. Et Dominus Johan. 10. quotquot venerunt, fures fuerunt & latrones. Hierem. 23. Non mittebam Prophetas, & ipsi currebant, non loquebar ad eos, & ipsi prophetabant. Ab hoc malo summe cavendum est. Nam hinc Christus, nec Dæmonia sinebat loqui, & si verum dicebant, ne prætextu veritatis, inter mendacium mortis: quando non potest loqui, qui ex seipso loquitur, nisi mendacium, ut Christus ait. Unde Johan. 8. Ne Apostoli ex seipsis loquerentur, dedit eis Spiritum suum, de quo dicit: Non vos estis, qui loquimini, sed Spiritus Patris vestri, qui loquitur in vobis. Et rursus: Ego dabo vobis os & sapientiam, &c. *Cavendum.*

Non possum hic (etsi leviculum est) transire, multorum præsertim religiosorum & sacerdotum fatuã querelam, satis tamen acrem tentationẽ, qua queruntur, sese talentum domini habere, ideoq; necessitate Evangelici præcepti sese urgeri *In quorundam religiosorum querimoniam.*

geri ad docendum. Itaq; nisi doceant, stultissima conscientia credunt, sese pecuniam Domini sui abscondere, & reos esse damnationis. Diabolus hæc facit, ut instabiles eos reddat, in vocatione sua, in quam vocati sunt. O bone frater, uno verbo Christus te liberat ab hac querela. Vide Evangelium quod dicit sic. Vocatis servis, tradidit illis bona sua. Vocatis, inquit. Quis autem te vocavit? Expecta vocantem, interim esto securus. Imo, si esses sapientior ipso Salomone & Daniele, tamen, nisi voceris, plusquam infernum fuge, ne verbum effundas. Si tui eguerit, vocabit te. Si non vocabit, non te rumpet scientia tua. Denique, neq; est vera, sed videtur tibi scientia, & stultissime fingis tibi fructum, quem possis facere. Nemo fructificat verbo, nisi qui sine suo voto vocatur ad docendum. Unus est enim Magister noster Jesus Christus. Hic solus docet & fructum facit, per vocatos servos suos. Qui autem non vocatus docet, non sine damno, & suo, & auditorum docet, quod Christus non sit cum eo.

Quod ergo Apostolus, se non ab hominibus missum, dicit: Pseudoapostolis se opponit. Quod non per hominem: ipsis fidelibus, qui ab Apostolis missi fuerant, opponit. Ideo contra tria genera Apostolorum, tali exordio utitur. Et testatur Hieron. quod ex Judæis quidam in Christum credentes, in Galatiam perrexerunt & docuerunt, quod & Petrus, & Jacobus, & Johannes legem servarent, ut magis infra videbitur.

Una causa, cur de resurrectione interserat, Quod autem resurrectionem Christi interserit, videtur ociosum. Verum, solet Apostolus libenter resurrectionem Christi commemorare, potissimum contra eos, qui in justiciam propriam confidunt. Sic & in Rom. salutatione ejusdem & copiosius meminit, quod & ibidem fortiter contra justiciam operum disputat. Qui enim tales sunt, necesse est, ut resurrectionem Christi negent, imo irrideant. Nam Rom. 4. Christus (inquit) mortuus est propter peccata nostra, & resurrexit *Rom. 4.* propter justificationem nostram. Ideo qui alia via præsumit justus esse, quam credendo in Christum, hic Christum à se rejicit, & ociosam ejus passionem & resurrectionem ducit. Qui enim in Christum morientem credit, simul & ipse moritur peccato cum Christo. Et qui credit in resurgentem & viventem, eadem fide & ipse resurgit, & vivit in Christo, & Christus in eo. Ideo resurrectio Christi est justicia, vitaq; nostra, non tantum exemplo, sed & virtute. Sine resurrectione Christi nemo resurgit, quantumlibet operetur bona. Rursum, per resurrectionem quilibet *Altera causa.* resurgit, quantumlibet operatus sit mala, ut hæc latius ad Romanos. Forte etiam ideo meminisse solet in salutatione resurrectionis, quod Spiritus sanctus datus est per resurrectionem Christi, quo Spiritu, distributa sunt dona Apostolatus & alia, 1. Corinth. 12. ut sic se Apostolum asserat autoritate divina, per Spiritum resurrectionis Jesu Christi.

Et qui mecum sunt omnes fratres. Omnes fratres, inquit. Quo videtur occurrere eisdem Pseudoapostolis, (qui ut Hieronymus ait) ipsum quoque Paulum, aliter apud alios sapere dicebant, quàm Galatas docuisset. Deinde, quod ad populum corrigendum, plurimum valeat, multorum de eadem re sententia, atq; consensus.

Ecclesiis Galatiæ.

IN aliis Epistolis, ad unius urbis scribit Ecclesiam. In hac, ad multarum ac totius provinciæ, scribit Ecclesias. Et eximie notandum, quod B. Hieron. hic pulchre observat scilicet Ecclesias vocari, quas tamen Apostolus arguit errore depravatas. *Duplex Ecclesia.* Ex quo noscendum est (inquit) Ecclesiam dupliciter posse dici. Et eam, quæ non habet maculam, neq; rugam, & vere corpus Christi sit. Et eam, quæ in Christi no*Sapientes bifariã dicuntur.* mine, absq; plenis perfectisq; virtutibus congregetur. Quo modo sapientes bifariam nuncupantur, tam ii, qui sunt plenæ perfectæq; virtutis, quàm illi, qui incipiunt & in profectu positi sunt, De perfectis dicitur: Mittam ad vos sapientes. De insipientibus, argue sapientem, & diliget te. Juxta hunc sensum, de cæteris quoq; virtu-

virtutibus intelligendum, quod scilicet fortis, & prudens, castus, justus, temporans, interdum plene, interdum abusive accipiuntur. Verum hæc de perfectione sane intelligenda sunt. Nam nullus ita perfectus in hac vita est, ne Apostolus quidem, quin perficiendus sit magis, imo, ut Sapiens dicit: Homo cum consummaverit, tunc incipiet. Ad aliorum itaq; comparationem alios perfectos dixeris, alioquin & ipsi quotidie incipiunt, atq; proficiunt. *Consilium, quomodo dicta sunt accipienda.*

Proinde, melius B. Augustin. Ecclesiam sine macula & ruga in futuram vitam differt, quæ non amplius dicat, dimitte nobis debita nostra. Attamen recte hæc Hieron. & Origen. sententia est, quod contra hæreticos bene pugnat ex Apostolo, Qui mox nomine Babylonis criminantur Ecclesiam, quæ mixtim malos habet, ut sibi solis, velut sanctis, Ecclesiæ nomen arrogent. Quin, si mali sunt in aliqua Ecclesia, certe accurrendum est, & exemplo isto Pauli, clamandum, exhortandum, obsecrandum, orandum, terrendum, & omnia tendanda, ut boni fiant. Non autem sacrilego illo Dei timore (ut dicunt) & impio conscientiæ studio discedendum, & schisma faciendum. Quæ est ista charitas, quæ malos, neq; ferre, neq; juvare statuit, furor est, nomine charitatis ineptissime se vestiens. Quid hic respondebunt? Apostolus Ecclesias appellat, quæ non morum (nam hi soli offendunt, superbos & hæreticos faciunt, sed fidei errore laborabant, ac tota substantia, unde possent Ecclesiæ vocari, peribat. *Augustinus de Ecclesia.* *Sententia Hieronymi recta.* *Non discedendum ab Ecclesia.*

Gratia vobis & pax à Deo Patre, & Domino nostro Iesu Christo.

Discernit Apostolus hanc gratiam & pacem ab ea, quam mundus vel ipse homo sibi dare potest. Gratia enim Dei Patris, & Domini nostri Jesu Christi, aufert peccata, cum sit spiritualis & occulta. Sic pax Dei, serenat, quietat, ac lætificat cor hominis coram Deo in absconditis. Et, ut alibi dictum est: Gratia culpam, pax pœnam aufert. Ut sic justicia & pax osculentur & conveniant. Verum, quando hæc fiunt, mox amittitur gratia & pax hominum, mundi, carnis, id est, sui ipsius & Diaboli, concitatur autem ira, & turbatio omnium. Nam qui in gratia Dei est, operatur, quæ Deo placent. Ideo mox displicet Diabolo, mundo, & carni suæ. Et dū Deo justus est, carni & mundo, peccator est. Et ita oritur bellum. Bellum foris, pax intus. Intus, inquam, non sensibiliter & experimentali suavitate, saltem semper, sed invisibiliter & per fidem. Nam pax Dei exuperat omnem sensum, id est, incomprehensibilis est, nisi fide. *Gratia Dei. Pax Dei.*

Sic contra, qui in gratia mundi est, & sua ipsius, & placet sibi, statim peccat coram Deo, & iram incurrit. Qui enim, ait Jacobus, amicus hujus mundi esse voluerit, inimicus Dei constituitur. Ideo sequitur, & hic mox bellum. Bellum intus cum Deo, pax foris cum mundo: quia non est pax impiis, dicit Dominus Esa. 48. Et *Psal. 52. 37.* tamen Psal. 52. pacem peccatorum videt. Et Psal. 37. prosperatur peccator in viis suis. Ideo & istud bellum est absconditum, & insensibiliter saltem aliquando, habetur. Quare in quadam bilibri sese componderant ista quatuor, Gratia Dei, & indignatio mundi: Pax Dei, & turbatio mundi: Gratia mundi, & indignatio Dei: *Johan. 16.* Pax mundi & turbatio Dei. Sic Christus Johan. 16. In mundo pressuram habebitis, in me vero pacem, Sed confidite, Ego vici mundum. Et infra Paulus: Si adhuc hominibus placerem, Christi servus non essem, id est. non placerem. Quare hac salutatione, summam statuit doctrinæ suæ, quod videlicet, nemo justus esse potest, nisi per gratiam Dei, nequaquam per opera. Et conscientiæ turbatio non quietatur, nisi per pacem Dei, non ergo per opera cujuscunq; virtutis, aut satisfactionis. *Gratia mundi.* *Nemo justus, nisi per gratiam Dei, non per opera virtutis.*

Quid est autem, quod non sufficit Apostolo dicere, à Deo Patre nostro, nisi adderet, *& Domino nostro Iesu Christo*? Hoc dicitur ad differentiam regni gratiæ, & regni gloriæ. Regnum gratiæ, est regnum fidei, in quo Christus, ut homo re- *Psal. 8.* gnat, constitutus à Deo Patre, super omnia, juxta Psal. 8. In quo à Deo accepit do- *Psal. 68.* na in homines, ut Psal. 68. dicit. Et hoc, usq; ad judicium novissimum. Tunc enim, *1. Cor. 15.* ut 1. Cor. 15. Apostolus docet, tradet regnū Deo & patri, & erit Deus omnia in omnibus, *Duplex Regnum. Regnum gratiæ.*

Regnum gloriæ. bus,cum evacuaverit omnem principatum & poteſtatem. Hoc eſt regnum gloriæ, in quo Deus ipſe per ſe, non amplius per humanitatem regnabit in fidem. Non quod aliud & aliud ſit regnum, ſed aliter & aliter. Nunc in fide & ænigmate, per humanitatem Chriſti, tunc in ſpecie & revelatione divinæ naturæ. Inde Apoſtoli fere appellant Chriſtum Dominum, Patrem vero Deum, cum ſit idem Deus uterq;, ſed, ut dixi, propter regni differentiam, quod ſumus nos, qui in fide purgamur, in ſpecie autem ſalvi erimus.

Qui dedit ſemetipſum pro peccatis noſtris, ut eriperet nos de præſenti ſeculo nequam, ſecundum voluntatem Dei & Patris noſtri, cui eſt gloria in ſecula ſeculorum, Amen.

SINGULA hæc, Epitaſin & Emphaſin quoq; habent, quibus jam omnino aſſerit, legem & arbitrium humanum prorſus nihil eſſe, niſi Chriſtus credatur traditus pro peccatis noſtris. *Donum Dei.* Qui dedit, inquit, tanquam immeritis donum gratuitum, non reddidit, tanquam dignis præmium. Sicut Rom. 5. Cum inimici eſſemus, reconciliati ſumus Deo, per mortem filii ſui. Dedit autem, non aurum, non argentum, ſed neq; hominem, neq; omnes angelos, imo ſemetipſum, quo majus nihil eſt, neq; habet. Dedit, inquam, tam inæſtimabile precium, pro peccatis noſtris, *Mira charitas Dei.* pro tam deſpecta odioq; digniſſima re. O dignatio & charitas Dei in nos, quam eximiis & obſervatis apte verbis commendat, & dulciſſimam nobis reddit miſericordiam Dei Patris.

In jactatores liberi arbitrii. Ubi ſunt nunc ſuperbi jactatores liberi arbitrii? ubi eruditio moralis philoſophiæ? ubi legum tam ſacrarum quàm prophanarum virtus? ſi tanta ſunt peccata noſtra, ut non, niſi dato tanto precio, potuerint tolli, quid facimus, dum arbitrio, legibus, ac doctrinis, nos juſtos facere conamur, niſi quod peccata noſtra tegimus, falſa juſticiæ ſeu virtutis ſpecie, ac hypocritas incurabiles facimus? Quid prodeſt virtus, ſi peccata manent? Deſperandum itaq; eſt de iis omnibus, & ubi non fides *Virtus moralis sine fide Christi velamen est nequitiæ.* Chriſti docetur, omnem virtutem non aliter habeamus, quàm velamen nequitiæ, & operculum omnis ſpurcitiæ, ſicut Phariſæos Chriſtus deſcribit. Nihil ergo ſunt gentium virtutes, niſi fallaciæ, niſi ocioſe Chriſtum pro peccatis noſtris traditum contendas, ut quod noſtris viribus potuimus, tanto impendio fruſtra ſibi voluerit conſtare.

Pronomen Nostris. Verum, id pronomen, Noſtris, ne contemptim prætereas. Nihil enim tibi profuerit credere, Chriſtum eſſe pro peccatis Sanctorum aliorum traditum, pro *Quomodo credendum.* tuis autem dubitare. Nam hoc & impii & dæmones credunt. Verum, conſtanti fiducia præſumendum eſt tibi, quod & pro tuis, ut unus ſis illorum, pro quorum peccatis ipſe traditus eſt. Hæc fides te juſtificat: Chriſtum in te habitare, vivere & regnare faciet. *Rom. 8.* Hæc eſt teſtimonium Spiritus, quod reddit ſpiritui noſtro, quod ſimus filii Dei. Quare facile ſenties, ſi advertas, hunc affectum ex tuis viribus in te non eſſe. Impetrandus ergo per humilem, & in ſeipſo deſperatum, ſpiritum.

In fabulas scholasticas. Fabulæ ergo ſunt, opinatorum Scholaſticorum, hominem eſſe incertum, in ſtatu ſalutis ſit, nec ne. Cave tu, ne aliquando ſis incertus, ſed certus, quod in teipſo perditus, laborandum autem, ut certus & ſolidus ſis in fide Chriſti, pro peccatis tuis traditi. Quomodo poteſt fieri, ut hanc fidem, ſi ſit in te, non ſentias? cũ B. Auguſtinus aſſerat, eam certiſſime videri ab eo, qui habet. Nunc vide, Paulus non ait, pro peccatis veſtris, ſed noſtris, certus enim erat. Ita & illud, Eriperet nos, non ait vos. Quo iterum fulmine verbi contundit præſumptionem, arbitrii, legis, & operum juſticiæ noſtræ. Non (inquit) iſtæ eripiunt nos, ſed Chriſtus tra-*Ereptio spiritualis.* ditus, ſi modò credas te eripi. Iſta autem ereptio ſpiritualis eſt, non corporalis, hæc fit, quando anima moritur & crucifigitur mundo, id eſt, concupiſcentiis, quæ ſunt in carne omnium hominum. Quod ad Titum 2. latius explicans, dicit. Abnegantes impietatem & ſecularia deſideria, ſobrie, & juſte, & pie vivamus in hoc ſeculo. *Tit. 2.* In quo loco utrunq; expreſſit, ſcilicet vitam in hoc ſeculo (quod ſeculum non ſit malum) & ſecularia deſideria, quia in ſeculo iſto abundant mala deſideria.

Unde

Unde & hic addit de præsenti seculo, nequam. Alioqui, si seculum nequam, ipsum cursum temporis vellet intelligi, jam de hac vita rapiendo doceret omnes, quotquot credunt in Christum. Sicut & 1. Corinth. 5. seipsum non id voluisse explicans, dicit, alioqui debueratis de hoc mundo exisse, Q. d. non id volui, ut deberetis è vita fugere, sed à vitiis & concupiscentiis, quæ sunt in mundo. Ut & 2. Pet. 2. fugientes eam, quæ in mundo est concupiscentiæ corruptionem.

1. Cor. 5.

Tropum autem hujus locutionis B. Hieron. pulchre & late explicat, dicens: Sicut infamatur saltus, cum latrociniis pleni sunt. Detestamur & gladium, quo humanus effusus est cruor, & calicem, quo venenum temperatum est, non calicis gladiiq; peccato, sed quod odium mereantur illi, qui iis male usi sunt. Ita seculum, quod est spacium temporum, non per semetipsum bonum, aut malum est, sed per eos, qui in ipso sunt, aut bonum, aut malum appellatur. Idem B. Augustinus, Malum seculum intelligit, malos homines in seculo. Hæc tamen omnia sic accipe, ut & te partem hujus mali agnoscas. Nam omnis homo mendax, & non est justus in terra, Psal. 14. ne superbia super cæteros nimium eleveris. Ideo quando Christus te eripit à seculo, neq; certè à teipso, ut omnium tibi pessimo hoste, te eripit. Sicut Paulus Rom. 7. Non habitat in me, hoc est, in carne mea bonum. Igitur non tuis viribus, seculum nequam & vitia tua vinces, Frustra sunt opera, nisi Christus te eripiat solus. Quare cave, ne jejunia, vigiliæ, studia, temperantia, sobrietas, aliæq; virtutes, te hypocritam irreparabilem faciant.

B. Hieronymus. B. Augustinus. Omnis homo mendax. Psal. 14 Rom. 7. Frustra sunt opera hominũ nisi Christus adsit.

Secundum voluntatem suam, hoc est, quod nos eripimur, non currentis est virtutis nostræ, sed miserentis voluntatis Dei. Sicut ait Psal. 51. Benigne fac Domine, in bona voluntate tua Sion. Et Lucæ 2. Et in terra pax hominibus bonæ voluntatis, non suæ, sed Dei. Ut in græco EUDOCIA. Sicut enim viri misericordiæ, & vasa misericordiæ dicuntur, quod non suo merito, sed Dei misericordia suscipiuntur: Ita homines bonæ voluntatis, quod non suis viribus, sed divinæ voluntatis beneplacito salventur. Ut stet gloria soli Deo in secula seculorum Amen. Ut hic Apostolus dixit: Nam si quid nos possumus, certe non hoc in gloriam Dei, sed in nostram referri debet. Sed absit, ut pulvis, & is qui nihil est, laudem & gloriam habeat. Vide ergo, quanto impetu, sola salutatione, percutit Galatas & eorum Magistros, aptissimo exordio, pro hujus Epistolæ argumento.

Psal. 51. Luc. 2.

Miror quod tam cito transferemini ab eo, qui vos vocavit in gratiam Christi, in aliud Evangelium, quod non est aliud, nisi sunt aliqui, qui vos conturbant, & volunt convertere Evangelium Christi.

D. Hieron. hyperbaton hic esse dicit. Et in hunc modum ordinat. Miror, quod tam cito transferimini à Christo Jesu, qui vocavit vos in gratiam. Græcis, pro Christi habetur Dei, & potest tum in genitivo, tum in ablativo, latine reddi, ut Erasm. indicat. Item, Quod non est aliud, intelligit, quod sit nihil aut nullum. Ubi, si meo liceret sensu divinare, crederem, Apostolum velle, non esse aliud Evangelium, quam quod prædicarat ipse, & mutata conjunctione, Nisi, in Sed, clarior fieret sensus, ut sit iste textus me temerante: Miror, quod tam cito transferimini à Deo (qui vocavit vos, per gratiam) in aliud Evangelium, cum non sit aliud Evangelium. Sed sunt quidam, qui vos conturbant, & volunt subvertere Evangelium Christi. Quod si cum hyperbato placet legere, nec inepte legetur, ab eo, qui vos vocavit per gratiam Dei, vel Deo.

D. Hieronymus. Sententia Lutheri.

Vehemens est sententia Pauli, & tamen modestissima. Mirari se dicit, cum indignari & ardere penitus sese infra ostendat. Sed suaviter, non pro impetu concepto, invadens. Utiq; bono exemplo omnibus rectoribus Ecclesiasticis, præsertim in fulmina promptis, etiam pro re nihili, non errare, non peccare eos dicit, sed pejore malo, prorsus translatos extra Evangelium, alienatos à Deo esse. Nam mitius est, si arbor maneat, fractis aliquot ramis, aut alio incommodo læsa, quam si pœnitus transferatur evulsa, de loco suo in locum, ubi necesse sit eam arescere, & sterilescere. Adeo terribile est, justiciam suam quærere, & in legis ac arbitrii

Vehemens sententia, sed modesta.

opera, fidere. Nam hoc est Christum abnegare, gratiam & veritatem abjicere & (ut infra docebit) seipsum in idolum statuere. De quo Job 31. Si osculatus sum manum meam ore meo, quæ est iniquitas maxima, & negatio contra Deum altissimum. Osculari enim manum ore proprio (ut S. Patres sapiunt) est sua opera laudare, in sua justicia fidere. Atque hac iniquitate fit, ut non in Deo gloriemur, sed in nobis ipsis, & gloriam Deo subtrahamus. Quod vitium cultoribus Baal tribuitur, 3. Reg. 19. qui non incurvaverunt (inquit) genua sua ante Baal, & omne os, quod non adoravit eum, osculans manum. Et Esa. 2. Opus manuum suarum adoraverunt, quod fecerunt digiti eorum. Contra, Psal. 2. dicitur, Osculamini filium, ut est hebraice, pro apprehendite disciplinam, id est, in Christum pura fide credite, & hunc colite. Fides enim debetur veritati, quæ nulla est, nisi solus Deus. Ideo fides est verissima & interior latria.

Idolum se facere. *Osculari manum proprio ore.* *Job 31.* *3. Reg. 19.* *Esa. 2.* *Psal. 2.*

Hinc illud intelligimus, quod ex B. August. duplex malum asseritur contra fidem, & contra bonos mores. Malum fidei, in optimis moribus facit hæreticos, superbos, schismaticos, quos Scriptura proprie impios Hebr. reschaim vocat. Mali mores, peccatores faciunt salva fide, saltem aliorum, hoc est, non impugnant fidem, etsi eam sciunt se non habere & debere, ideo sunt facile curabiles. Malum autem fidei, mox etiam criminatur & persequitur fidem aliorum, ut suam statuat. Hoc verbum, convertere, D. Hieronym. notat, quia ex græco Metastrepse significat id, quod in facie est, post tergum facere, & quod post tergum est, in faciem ponere. Est enim infinitivus futurus. Vult itaq; Paulus. Evangelium, quod est spiritus & gratiæ doctrina, conantur illi retrorsum in literam, jam diu post tergum relictam, revocatum iri, cum per Evangelium id effectum sit, ut in spiritum libertatis, magis ac magis proficeretur. Volunt, inquam, sed non poterunt prævalere.

Malum fidei. Mali mores. *Malum fidei. Convertere.* *Subversum Evangelium.*

Et hodie sane Evangelium subversum est in magna parte Ecclesiæ. Quando non, nisi decreta Pontificum, & traditiones hominum avertantium veritatem, populos erudiunt. Aut Evangelium sic tractatur, ut à legibus & moralibus præceptis, prorsus nihil distet. Fidei & gratiæ cognitio ipsis quoq; Theologis contempta. Putat & D. Hieronym. verbum Transferimini, congrue ad Galatas aptatum, quod Galatia hebræis translationem significet, quasi Apostolus ex eorum proprio nomine, occasionem hujus exordii sumpserit; ac si diceret. Vere Galatæ estis, & transferri prompti, res congruit cum nomine vestro, allusione, scilicet hebraicæ linguæ. Nec sunt injucundæ ejusmodi peregrinarum lingvarum allusiones, si suo loco veniant. Ut si de Roma diceres, vere tu Roma es, hebraice, quod est, superba & excelsa. Quod enim & ad Romanos Apostolus aliud facit, quàm quod superbiam & arrogantiam eorum contundit? velut re ipsa, allusionem nominis Romani tractans.

Allusiones linguarum jucunda.

Sed licet nos, aut Angelus de cœlo evangelizet vobis, præterquam quod evangelisavimus vobis, anathema sit, sicut prædiximus, & nunc iterum dico. Si quis vobis evangelisaverit, præterquam quod accepistis, anathema sit.

ANATHEMA græcum, teste Hieron. proprie Judæorum verbum est, quod apud eos, horma dicitur. Josue 6. Sitq; hæc civitas anathema, & omnia quæ in ea sunt. Hebr. Herem, & sonat vastitatem, perditionem, occisionem. Inde, cum sit verbum maledictionis, pro maledictione & execratione & detestatione accipitur. Sic Psal. 41. Memor ero tui de terra Jordanis, & Hermoniim à monte modico. Ubi anima turbata peccatis suis, memoria Christi pro se crucifixi, & anathema facti, sese consolatur. Nam & ros Hermon, qui Psal. 133. scribitur, descendere in montem Zion, utiq; verbum est, de crucifixo filio Dei. Latini autem dicerent, Anathematisatus, vel si de verbo, anathematisatum sit. Hebræis frequens est usus abstractorum. An autē anathema græcum (quod ea significat, quæ in templis suspenduntur & seponuntur) vim Hebræi verbi impleat, viderint Grāmatici. Nobis sat est, q. Apostolus zelo Evangelii fervens, potius seipsū, & Angelos cœlestes, nedū

Anathema. *Psal. 41.* *Psal. 133.*

Apostolos, vellet alienos, devotos, execratos, separatos, & maledictos, quàm ut veritas Evangelica periclitaretur.

Atq; id repetito ingeminat, Non quod Angelos cœlestes, aut seipsum, aut Apostolos aliud prædicaturos crederet, sed quod velut cum impetu opprimi, & (ut ad Titum scribit) os illis obstrui, & penitus ac radicitus præcidi, oportebat, qui nomine & exemplo Apostolorum, legem docebant, ac si diceret, Apostolorum jactatis mihi nomen & autoritatem, fingite amplius, quod & ego & Angeli de cœlo aliud doceant, aut docere possint, hos etiam anathema esse volo, quanto minus Apostolorū titulo vos terreri oportet. Utinam & nostro seculo tales essent Christi tubæ, adversus inexorabiles & violentos decretorum & decretalium pontificalium exactores, qui sub nomine Apostolorum Petri & Pauli, Romanæq; Ecclesiæ, eo nos urgent, ut, nisi necessaria ad salutem credamus, quæcunq; ibi dicuntur, scribuntur, aliquando & somniantur, hæreticos audeant impudentissima fronte pronunciare. Cum hæreticus non sit, nisi qui in verbum fidei peccat. Illa autem hominum verba, adeo sunt moralia, & sine fide, ut fidei nullo posset beneficio magis serviri, quàm si semel funditus, penitusq; abrogarentur. Quid putas fecisset Paulus, si nostro tempore, tot inutiles, imo perniciosas leges hominum vidisset in totum orbem sævire, & Christum radicitus extinguere, qui tanto æstu fertur in leges Dei per Mosen traditas, & uno tantum loco apud Galatas Christum pessundantes? Igitur cum Paulo fidentes dicamus, pereat maledictaq; sit omnis doctrina, de cœlo, de terra, undelibet allata, quæ docet in opera, in justiciam, in merita alia confidere, quàm ea quæ sunt Jesu Christi. Nec in hoc contumaces sumus in Pontifices Apostolorumq; successores, sed pii atq; veraces in Christum. Hunc enim eis præferri oportet, & si id pati nolint, ipsos penitus, ut anathemata, fugere.

Contra inexorabiles & violentos pontificalium decretorum exactores.

Hæreticus.

Maledicta sit omnis doctrina quæ in aliis docet confidere, quàm quæ sunt Jesu Christi.

Modo enim hominibus suadeo, an Deo?

HUIUS quæstionis partem priorem affirmant, & posteriorem negativam intelligunt, qui latine tantum Apostolum, vel interpretem potius legunt, ut quia nemo suadeat Deo, cui sunt omnia manifesta, reliquum jam sit, ut hominibus suadeat. Est autem suadere hoc loco, pro inducere ad credulitatem, ut Actor. ult. Suadensq; eis de Jesu ex lege Mosi & Prophetis, quod nemo ad fidem possit vi compelli, sed tantummodo trahi & induci, ut Johan. 6. Nemo venit ad me, nisi Pater meus traxerit eum. Nostro tamen seculo Turcas, imo & Christianos cogit Rom. Curia ad fidem, id est, ad odium & perniciem sui. Quanquam autem hunc sensum & Hieron, & August. & Ambros. habeant, placet tamen magis Erasmi sententia, qui id quod in græco accusandi casu, homines suadeo, an Deum? Interpretatur, modo humana suadeo, an divina? hoc est, doctrina, quam ego doceo, non ex hominibus, sed ex Deo est, ut latius statim ipse explicabit, quando Evangelium suū, neque secundum hominem, nec ex homine esse, dicet. Est autem iste tropus, non rarus etiam in latina lingua. Virg. lego, Hieron. enarro. Et 1. Corinth. 1. Nos prædicamus Christum Dei virtutem &c. Metonymia itaq; est. Ad hunc sensum apte quadrant præcedentia, ac si dicat: Cur non optem anathema esse eos, qui alia docent? Nunquid humana ac non potius divina doceo, quibus omnia cœlestia & terrestria merito sileant & cedant? ac maledictione dignum est, quod divinis adversatur.

Actor. ult. Johan. 6.

Suadere hoc loco.

In nostrum seculū.

1. Cor. 1.

Tropus metonymia.

Potest autem & nostra translatio huc duci, si verbum, suadeo absolutum sitā regimine, ut quomodo Rom. 14. Qui manducat, Domino manducat, ita hic sit sensus, quod suadeo seu suasor sum, non hoc hominibus, aut ad gloriam vel gratiā hominum facio, sed Deo & in Dei gloriam, hoc officio servio. Et huic sensui, non inepte adhæret, quod sequitur: Si adhuc hominibus placerem &c. quasi neget, se hominibus placuisse suadendo, sed soli Deo.

Alius sensus.

Rom. 14.

Et hoc adverbium MODO, totum Apostolatus sui tempus, non autem hujus Epistolæ scriptæ, significat. Quia revera in hac Epistola, non ex integro, gratiam

MODO.

Christi docet, sed ad eam revocat lapsos, & jam scientes confirmat. Unde & allegoricos infra loquetur, quod ad instituendos non pertinet, quibus linguæ sunt in signum, ut 1. Corinth. 14. dicit. Ut sit sensus: Maledicti sint, qui aliud docent, quia postquam conversus sum à legum traditionibus, jam non amplius humana doceo, sed divina. Et diligenter quæso serva tibi, quod humana appellare audet, legem Mosi, quæ tamen per Angelos tradita est, de quo infra latius. *1. Cor. 14.*

An quæro hominibus placere? Si adhuc hominibus placerē, Christi servus non essem.

HOC ideo dicit. Quia Pseudoapostoli etiam hac ratione docebant legales justicias, ne propter Evangelium paterentur persecutiones à Judæis, qui pro lege Mosi, adversus verbum crucis, insaniebant in omnes homines, ut 1. Thess. 2. scribit, quod & infra 6. cap. dicit. Quicunq; volunt placere in carne, hi cogunt vos circumcidi, tantum, ut crucis Christi persecutionem non patiantur. Ideo Paulus, contra hanc pusillanimitatem spiritus erectus, docet amore Christi, contemnendos esse homines, & non omittendū verbum, quo illis placeatur. Hominibus hoc loco per Emphasim accipitur, ut qui tantū sunt homines juxta primam nativitatē ex Adam, extra Christum & fidem ejus. Hos enim, cum sint à veritate alieni, necesse est mendacio, & odio veritatis plenos esse. Ita omnis homo mendax. Sic 1. Cor. 3. Nonne homines estis? Et usu Scripturæ ferme opprobrium est, hominem dici. *Homo.* *1. Cor. 3.*

Non enim secundum substantiam, metaphysice (sic enim Theologi nihil non laudis in homine vident) sed Theologice, & ut in oculis Dei est, eum nominat. Contra, justi non vocantur fere homines, sed Dii. Psal. 82. Ego dixi Dii estis & filii excelsi omnes. Vos autem sicut homines moriemini. Ideo, ut Psal. 53. vere dicit: Deus dissipavit ossa eorum, qui hominibus placent. confusi sunt, quoniā Deus sprevit eos. Quare? quia Deum & verbum suum negant amore hominum, dum persecutionem timent. Ita contra, Custodit. Dominus omnia ossa eorum. Quorum? justorum. Qui sunt ii? qui hominibus displicent? honorati sunt, quoniam Deus susceptor eorum est. Et Luc. 16. Quod hominibus altum est, abominatio est ante Deum. Cum autem nos quoq; simus homines, necesse est & nobis displiceamus, juxta verbum Christi. Qui amat animam suam, perdet eam. *Psal. 82.* *Psal. 53.* *Hominibus placentes Deus dissipat.* *Luc. 16.* *In Philosophicos Theologistas.*

Videant ergo illi, qui ex arbore Porphyriana, & Aristotelis aliorumq; Philosophorum doctrinis didicerunt hominem rationalem laudare, jactare, ac amare: Deinde in sua dictamina confidere, sua consilia justificare: quam recte ad Scripturæ veritatem sapiant, Quæ omnia humana, mendacio, vanitati, & perditioni deputat. Ideoque lugendum docet, quoties nos homines, rationales, liberi arbitrii, omnium denique operum nostrorum titulis laudari contingit: Quando servum Christi, id est, veritatis esse non posse pronunciet Paulus, qui sibi vel hominibus placeat.

Verbum autem PLACERE, hic in Spiritu intelligitur, hoc est, pro voluntate placendi. Quandoquidem non in nobis est, quibus placeamus vel displiceamus, quod satis ipsemet Apostolus hic explicat, cum prius dixisset, An quæro placere. Mox non ait. Si adhuc quærerem placere, sed, si adhuc placerem. Ita & 1. Corinth. 3. Placete omnibus per omnia, sicut & ego omnibus per omnia placeo. Quomodo omnibus places? sequitur, Non quærens quod mihi utile sit, sed quod multis. Ecce placere est quærere, ut placeat omnibus, etiam si forte nulli aut paucissimis placeat. Canonicum est enim Christo & suis, ut dum quærunt placere, & ea faciunt, unde debeant placere, displiceant. Juxta illud, pro eo, ut me diligerent, detrahebant mihi. Et rursum: Odio habuerunt me gratis. Item, impugnabant me gratis, id est, cum esset in me causa amoris. Ideo Exemplo Christi perdenda sunt beneficia, ut quæramus, quo placeamus omnibus, nullo modo quæramus, quo placeamus. Sed, ut Rom. 15. Unusquisq; alteri placeat in bonum (inquit) ad ædificationem. Utiq; non ad eorum desideria & vanitates &c. *1. Cor. 3.* *Perdenda beneficia.* *Rom. 15.*

Notum enim vobis facio fratres Evangelium, quod evangelisatum est à me, quia non est secundum hominem, neq; enim ego ab homine accepi illud, neq; didici, sed per revelationem Iesu Christi.

Hic

Hic ostendit, quod juste illos anathematizaverit, longo tractu, multisq; argumentis declarans, quod non humana, sed divina docuerit. Primum (inquit) ut Evangelium meum divinum esse sciatis, ego non ab homine accepi, neq; ipsemet didici, sed per revelationem Jesu Christi. Hic inter ACCIPERE & DISCERE B. Hieronymus sic distinguit. Quod accipit, cui primum intimatur, & ad fidem ejus inducitur, Discit autem, qui ea, quæ in illo figurata sunt, explanata cognoscit. Hoc sic intelligo. Accipit qui incipit, Discit, qui proficit in Evangelii noticia. Quid si Apostolus id velit, quod verbum, Accepi, copuletur cum nomine isto, ab homine, & verbum Didici, absolute ponatur, ad hunc scilicet sensum. Neq; ab homine, aut ullius magisterio, illud accepi, neq; mihi traditum est à quoquam, sed neq; à meipso didici, non meo studio inveni, nec quæsivi, à Deo sola revelatione Christi ipsum accepi, & ipso docente, didici, scilicet in itinere, quando ad Damascum profectus, Christi vocem audivit, ut B. Hieronymus sentit.

Accipere & discere differunt.

Notat hic idem D. Hieron. Christum à Paulo Deum prædicari, quia non ab homine, sed per Christum, ergo Christus plusquam homo. Item, saluberrime admonet, quam grande sit periculum in Ecclesia, loqui sine revelatione Christi, Ne perversa interpretatione, ex Evangelio Christi, Evangelium hominis fiat, ut nunc passim fit, ubi Scripturas, vel humanis opinionibus acceptis, vel proprio magisterio inventis glossis contaminant. Hominem autem hoc loco, non tantum pro malis, sed & pro ipsis Apostolis accipit, ut statim dicet, se non ab eis eruditum, neque cum eis contulisse, mox post revelationem. Quod ideo facit, ut corroboret quæ supra dixit: scilicet, etiamsi Apostoli, aut ipsemet aliud doceret (cum sint homines) non tamen deferendum esse, quod semel docuisset, quando hoc, nec ex Apostolis, nec ex seipso habuisset. Ideo anathema habendum, quicquid Pseudoapostoli, vel Apostolorum, vel etiam Pauli nomine aliter docerent. Non enim posse eos, nisi ex homine acceptum Evangelium, vel potius errorem habere, se autem ex Christo veritatem.

Salubris Hieron. admonitio, de modo tractandi Evangelii.

Homo.

Evangelium & Lex proprie in hoc differunt, quod Lex prædicat facienda & omittenda, imo, jam commissa & omissa, ac impossibilia fieri & omitti, ideo solam peccati ministrat cognitionem. Evangelium autem, remissa peccata, & omnia impleta, factaq;. Lex enim dicit: Redde, quod debes. Evangelium autem dimittuntur tibi peccata tua. Sic Rom. 3. Per Legem cognitio peccati. Et 4. Lex iram operatur. Ubi enim non est Lex, nec prævaricatio. At de Evangelio dicit Lucæ ultim. Sic oportuit Christum pati, & à mortuis resurgere, & prædicari in nomine ejus, (nota insigniter, in nomine ejus, non nostro) pœnitentiam & remissionem peccatorum in omnes gentes. Ecce prædicatio remissionis peccatorum, per nomen Christi, hoc est, Evangelium. Et Rom. 10. Quam speciosi pedes evangelisantium pacem, annunciantium bona, id est, remissionem peccatorum, & gratiam, Legis plenitudinem, per Christum. Inde justificatus per gratiam, à Lege ad Evangelium fugiens, dicit: Dimitte nobis debita nostra.

Evangelium & lex differunt.

Rom. 3. 4.

Luc. 24.

Rom. 10.

Sed cur Christus in Evangelio multa præcipit & docet, si hoc Legis officium est? Item & Apostoli multa præcipiunt, cum tamen sint Evangelici prædicatores. Respondeo: Doctrinæ ejusmodi, quæ ultra fidem traduntur (nam credentibus annunciatur salus, & remissio peccatorum in Evangelio, ut Johan. 1. Dedit eis potestatem filios Dei fieri, credentibus in nomine ejus, quotquot eum receperunt) sunt vel interpretationes Legis, quibus peccatum clarius cognosceretur, ut gratia tanto ardentius quæreretur, quanto peccatum certius sentiretur. Vel sunt remedia & observationes, quibus gratia jam accepta, & fides donata, custodiretur, aleretur, perficereturq;, sicut fit, dum ægrotus incipit curari.

Cur Christus in Evangelio multa præcipit, item Apostoli.

Johan. 1.

Igitur vox Evangelii, dulcis est, ut Sponsa in Canticis. Sonat vox tua in auribus meis, vox enim tua dulcis. Et iterum: Meliora sunt ubera tua vino, fragrantia unguentis optimis, id est, verba Christi, quibus pascit fideles suos, sunt meliora ver-

bis legis, quia spirant ungentum gratiæ, quo remissis peccatis, sanantur naturæ vulnera. Ita Psal. 45. Diffusa est gratia in labiis tuis, non scientia, non cognitio, quæ & in Mosi labiis diffusæ sunt, sed gratia, id est, gratiosa & jucunda sunt verba tua peccatoribus perditis, quia remissionem & gratiam nunciant. Hoc est, quod Psal. 51. quoq; orat. Docebo (inquit) iniquos vias tuas, & impii ad te convertentur. Ac si diceret. Obsecro, non doceam vias hominum, & doctrinas justiciæ nostræ, quoniam iis non ad te convertentur, sed longius avertentur, labia mea quæso aperias tu, ut os meum, tuam potius annunciet laudem, id est, gratiam, qua peccata remittis. Ex hoc enim fiet, ut homo te laudet, glorificet, diligat, dum senserit beneficium misericordiæ tuæ, & non seipsum laudarit in justicia sua. Qui enim justi sunt, non docentur, non ad te convertuntur, non te laudant, sed seipsos, sani sunt, medico non egent. Ideo, hæc annunciari potest eis laus gratiæ tuæ, de quibus mox ibidem, Libera me de sanguinibus Deus salutis meæ. & exultabit lingua mea justiciam tuam. Non nostram hominum justiciam, sed gratiam tuam, qua justiciam nobis tribuis, per quam & Deus salutis nostræ tu es.

Gratia. — *Psal. 45.* — *Psal. 51.*

Quod Evangelium Paulus prædicavit? Evangelium.

Quæsitum est autem, quod nam Evangelium Paulus prædicarit, an Lucæ, Matthæi, aut alterius. Et B. Hieron. ex Eusebio vel Origine, alicubi Lucæ Evangelium, Pauli putat. Quasi non plura sint Evangelia, quam ista quatuor usitata, cum quilibet Apostolus, idem quod omnes prædicarit. Evangelium enim est sermo bonus, nuncius pacis, de filio Dei incarnato, passo, resuscitato per Spiritum sanctum, in salutem nostram, ut Rom. 1. describitur, & ut Zachar. Luc. 2. dicit: Visitavit & fecit redemptionem plebi suæ. Et infra: ad dandam scientiam salutis in remissionem peccatorum, per viscera misericordiæ Dei nostri. Igitur, Quandocunque prædicatur gratia Dei, & remissio peccatorum, per Jesum Christum facta, hic vere Evangelium prædicatur. Proinde, Epistolæ Pauli, Petri Iohannis, omnino sunt, & vere Evangelia. Nec Paulus, Lucæ, aut ullius Evangelium prædicavit, sicut hic expresse dicit, Evangelium à se prædicatum, nec ab homine, nec per hominem, sed à solo Iesu Christo sibi revelatum, sicut & infra. Revelaret Filium suum in me, ut evangelisarem illum in gentibus. Ecce Evangelium est doctrina de Filio Dei Iesu Christo.

Rom. 1. Luc. 2.

Audistis enim conversationem meam, aliquando in Iudaismo, quoniam supra modum persequebar Ecclesiam Dei, & expugnabam illam, & proficiebam in Iudaismo, supra multos coætaneos meos in genere meo, abundantius æmulator existens, paternarum mearum traditionum.

Dissentit ab Hieronymo.

HÆc pro consequentia sententiæ, oportet intelligi dicta ab Apostolo ad confirmandum id, quod jam cœpit, id est, Evangelium suum non ex homine esse, sed se divina suadere, etsi scio D. Hieron. alio respicere, & ordinem sententiæ relinquere. Igitur vult Apostolus dicere, ut plenissime sciatis, me, nec à majoribus meis, nec ab Apostolis, aut ullis hominibus eruditum, sed à solo Deo, ut sic divina vos audisse certi sitis, & non transferamini ad humana, ullis aut meo, aut Apostolorum nominibus, Ecce denuo vobis recenseo, & suggero historiam meam. Audistis enim &c. Mira autem (ut B. Hieronym. ait) & pulchra observatio, pondusque verborum. Conversationem (inquit) non gratiam, aliquando non modo in Iudaismo non in fide Christi, non ut cæteri persecutores, sed sicut grassator & prædo vastabat Ecclesiam Dei, non quod eam talem tunc crederet, sed talem nunc cognitam nominat. Et iterum, proficiebam in Iudaismo, non in fide Christianismi, super multos, non super omnes (ut modestiam servet) super coætaneos meos, non super senes in genere meo, non in gentibus. Sic enim gentem hebræam solet nominare, ut 2. Corinth. 11. periculis ex genere, periculis ex gentibus.

Pulchra observatio ponderisq; verborũ.

Consilium Pauli. — *2. Cor. 11.*

Non tamen negarim quin simul & obiter, dum ex historia sua probat se divina docuisse, velit & exemplo suo Galatas retrahere à lege, ut inter audiendum simul moneantur, moveanturque. Si talis ac tantus legis æmulator, qui multo potest amplius de lege gloriari, & in carne commendari, quam illi Pseudoapostoli (sicut

facit

1. Cor. 11. Coloss. 3. facit 2. Cor. 11. & Coloss. 3.) & tamen hæc velut stercora arbitratus reliquit, quanto magis nos, qui in gratia sumus, ad legem non debemus reverti? Hoc notandum, quod paternas traditiones Hieron. intelligit, pharisaicas doctrinas, & mandata hominum: sed mea temeritate credo, quod totam legem Mosi intelligat quód nō aliunde, quam ex ipsomet Apostolo docebor, qui Philip. 3. dicit. Si quis videtur cōfidere in carne, Ego magis, circumcisus octavo die ex genere Israël, de tribu Benjamin, Hebræus ex Hebræis secundum legem Pharisæus, secundum æmulationem persequens Ecclesiam Dei, secundum justiciam, quæ est in lege, conversatus sine querela, sed quæ mihi fuerunt lucra, hæc propter Christum arbitratus sum detrimenta. (Ecce circumcisionem quoque, & justiciam legis sine querela, propter Christum, detrimenta arbitratur) Et ut inveniar in illo, non habens meam justiciam, quæ ex lege est, sed illam, quæ ex fide est Jesu Christi.

Psal. 78. Quare traditiones paternas, legem vocat? quod in illa sit ab hominibus, patribus, ac majoribus suis eruditus, tum, quod patres sui illas à Mose acceperint, & filiis suis tradiderint, juxta edictum Psal. 78. Quanta mandavit patribus nostris, nota facere ea filiis suis. Omnia enim Apostolus contentiose aptat, & opponit Pseudoapostolis, ut suum Evangelium, à Deo esse statuat ac sic Galatas firmiter in ipso stare cogat. Ideo & paternas traditiones, quadam velut tapinosi, opponit Evangelio, quod divinas traditiones vult haberi.

Lex litera est. Sed, ne cuiquam scrupulum injiciam, hanc rem paulo tractemus latius, quo simul & sequenter dicendis, viam paremus. Lex, non modo ceremonialis, verum & moralis, deniq; ipse sacratissimus decalogus æternorum præceptorum Dei, litera est & literalis traditio, neq; vivificans, neq; justificans, ut abunde probat B. Augustinus, de Spiritu & litera, Sed occidens, & peccatum faciens abundare. Quantumcunq; enim doceatur, aut observetur, non per hoc cor ipsum purificatur. Corde autem non purificato, quid sunt opera bona, sive ceremonialia, sive moralia, nisi species ipsa pietatis & hypocrisis? Sicut Christus Pharisæos foris speciosos, intus plenos spurcitia dicit: Quo fit, ut licet non faciat furtum, non adulteretur, extra in opere tamen, vel intus in eadem pronus est, vel amore commodi sui, vel timore pœnæ abstinet, ac sic alio peccato, aliud vincit, ut B. August. dicit de nuptiis & concupisc. Nam amor commodi, & timor pœnæ, vitia sunt, & quoddam genus idolatriæ, cum soli Deo amor & timor debeatur. Ab hac igitur impuritate cordis, nihil nisi fides liberat, ut Actor. 15. Fide purificans corda eorum, ut sic stet verbum Pauli Tit. 1. Omnia munda mundis, immundis vero & incredulis, nihil mundum. Eadem regula Rom. 2. dicit: Qui doces non furandum, furaris &c. interprete B. August. furaris, scilicet non opere, quod doces non faciendum, sed rea voluntate.

Sola fides ab impuritate cordis liberat. — Act. 15. Tit. 1. Rom. 2.

Philip. 3. Quare, nisi doctrina fidei, qua cor purificatur & justificatur, reveletur, omnis omnium præceptorum eruditio, literalis & paterna traditio est. Præceptum enim docet, quæ sint facienda. Quæ cum fuerint impossibilia, doctrina fidei (id est Evangelium) docet, quo modo fiant possibilia. Hæc enim docet ad gratiam Dei confugere, & implorare ipsummet Deum, Magistrum & Doctorem. Qui digito sui spiritus scribat in corda nostra, suas literas, vivas, & lucentes, & ardentes, Quibus illuminati & accensi clamemus, Abba Pater. Et hæc non est paterna, sed divina eruditio.

In naturæ prædicatores, & moralium operum laudatores. Adverte autem lector. Si Apostolus tam speciosam Judaismi sui conversationem & justiciam legis damnat, adeo, ut stercora & detrimenta arbitretur, quid prætendent isti naturæ prædicatores, & moralium operū laudatores? Si malus erat iste Apostoli profectus, omni nimirum dictamine rationis, sed & ipsa lege Dei probatus, quando & finis (ut vocant) suæ vitæ erat æmulatio Dei, & legis ejus. Quid erunt actus illorum, qui vel alio fine, vel simili fine jactantur? Nempe id quod Hieronym. de ejusmodi Prophetis dixit. Viderunt tibi visiones stultas & ejectiones, nec aperuerunt tibi peccata tua, ut te ad pœnitentiam provocarent.

Itaq; timorem Dei ab hominibus tollunt, securitatemq; docent, dum moralia sua bona, & dictante ratione opera, non esse peccata, garriunt.

Cum autem placuit ei (qui me segregavit ex utero matris meæ, & vocavit per gratiam suam) ut revelaret filium suum in me, ut evangelisarem illum in gentibus.

Aliud est legem, aliud filium Dei, cognovisse.

ALIUD ergo est legem nosse, & in justicia ejus excelluisse, & aliud filium Dei cognovisse. Hoc enim salutem, illud perditionem operatur. Et vide, quàm gratus & syncerus confessor sit gratiæ divinæ. Non (inquit) revelatus est mihi filius Dei, quia sic profeceram in justicia paternæ legis, non meo merito, sed quia placuit Deo ita fieri, cum ego longe meruissem contraria. Quod autem placuerit ei sine meritis meis, id convincit, quod me in hanc sortem, antequam natus essem, segregarit, & in utero matris meæ, me talem præpararit. Deinde & per gratiam vocarit, ut his omnibus intelligatis, quod fides & cognitio Christi, non ex lege mihi venerit, sed ex prædestinante & vocante gratia Dei. Quare nec vobis ex lege salus esse poterit. Alii verbum, segregavit, eo referunt, quod Act. 13. dicitur: Segregate mihi Paulum & Barnabam in opus &c. verum coacte, cum uterum matris tum cogantur intelligere allegoricos, synagogam. Prætereo, quæ D. Hieron. hic tractat satis scrupulose & scopulose. Mihi omnino videtur de prædestinatione sui loqui, sed breviter & obscure, pro captu Galatarum, Sat habens, quod Jesum Christum filium Dei simpliciter asseruerit, non ex se, nec aliis, sed ex revelante Patre sibi cognitum, & à sese doctum & evangelisatum, ut sic divina sese didicisse ex Paulo scirent. Jam sequitur, & simplici narrationi Historiam addit, demonstraturus, non ex hominibus eruditum, aut humana docuisse. *Act. 13.*

Non potest esse salus ex lege.

Continuo non acquievi carni & sanguini.

MIRE hic torquetur & torquet D. Hieron. Primum, ne Apostolos carnem & sangvinem dici, & Porphyrio blasphemanti Paulinam fiduciam, cedere cogatur, per carnem & sangvinem, Judæos & peccatores intelligit, præsertim, cum postea sese contulisse cum Apostolis Evangelium suum profiteatur, quod hic negat. Nam idem verbum, quod hic, Acquievi, infra translatum est, Contuli) Sed mittamus ista, videat qui volet. Ego interim sic abundo, *quod Paulus ostensurus, se ex Deo revelante docuisse Galatas, non prius contulerit suam revelationem cum ullo hominum, sed continuo, accepta revelatione, Christum prædicarit.* Quemadmodum Act. 9. scribitur: Fuit autem cum Discipulis, qui erant Damasci, per dies aliquot, & continuo ingressus synagogam, prædicabat Jesum. Continuo scilicet, non prius conferens cum eis. Unde & hic eclipsis in Paulo videtur, ut integer contextus sic habeatur. Continuo prædicavi seu evangelisavi filium Dei, non contuli prius cum hominibus. Ut adverbium, Continuo, prorsus neget, sese ex hominibus eruditum esse, sed potius contra, homines continuo ex sese eruditos in Christo. Nam, ut dixi, contentiose Apostolus agit, ut sese divina docuisse probet. Hoc enim velut capitali argumento probato, jam pronum erit, omnia destruere, quæ contra se tradita erant Galatis.

Sententia Lutheri.

CONFERRE.

Est autem, teste Hieron. CONFERRE, quod hoc loco acquievi dicitur, aliud quiddam, quàm apud nos intelligitur, cum scilicet ea quæ novimus, conferimus cum amico, ac velut in sinum & conscientiam ejus reponimus, ut pari consilio, vel probanda sint, vel improbanda. Et quanquam interpres, id verbi non reddiderit, non tamen penitus aberravit à sensu. Qui enim hoc modo confert cum amicis certe jam animo acquiescit, & docilem sese præbet illis. At Paulus, nec voluit doceri, nec animum unquam habuit disputandi, recta ne essent an minus, quæ ex Deo audierat, & justissime. Impium enim fuerat, divinam revelationem, ac si dubitaret, hominum consilio stabilire.

Impium est, divina humano consilio stabilire.

Nihil ergo facit Porphyrius criminator Pauli, superbiam in eo taxans, Non enim pro superbia, sed pro gloria divinæ autoritatis & certissimæ veritatis, noluit cõferre, sed nec potuit, citra injuriam autoritatis divinæ. Quanquam & in hoc

erat,

errat, quod Paulum putat hic de Apostolis loqui, cum de iis loquatur, qui in Damasco erant, quicunq; tandem illi fuerunt. Nam de Apostolis statim dicit. Nec veni ad antecessores meos Apostolos. Alii ergo sunt, quos carnem & sangvinem vocat. Et, ut mihi videtur, alludit more suo & hebræorum, ad nomen Damascus, quod juxta etymologiam, sangvinem & saccum significat, & non raro in scripturis, mysterium gerit carnis & sanguinis, Q. d. Non contuli cum iis, qui Damasci erant, qui caro sunt & sangvis. *Paulus alludit more suo ad nomen Damascus.*

Veruntamen, hoc ipsum non negarim, de sanctis dici. Nec Apostolos ipsos dubitem carnem & sangvinem appellare, etiam autoritate Christi, qui ad Petrum *Matth. 17* dixit: Caro & sangvis non revelavit tibi, id est, nec ex teipso, nec ex aliis id habes. Et alibi: Non enim vos estis qui loquimini, sed Spiritus Patris vestri, In quo manifeste significat, eos esse aliud a Spiritu, & Spiritus revelatione, nimirum, in seipsis vere carnem & sanguinem. Placet ergo tempestiva hæc Tapinosis, qua in odium Pseudoapostolorum etiam sanctos Dei, carnem & sangvinem appellat, præ majestate divinæ revelationis. Quia, si cœperint hominum quantumlibet sanctorum, vel verba, vel exempla adversus divina jactari, tempus est, ut quicquid non fuerit divinum, cum fiducia carnem & sangvinem, imo nihil ducamus. *Tapinosis.*

Neq; veni Hierusalem ad antecessores meos Apostolos.

Non solum Damascenos non consului, sed nec Apostolos, qui ante me fuerant in Apostolatu (id enim significat antecessores meos) quod tamen oportuerat fieri, si per hominem, vel ab homine doceri voluissem. Satis mihi fuit, certa & infallibilis revelatio Patris. Nota necessariam Pauli superbiam, vel rectius, æquitatem. Cæteros Apostolos priores se fuisse confitetur, nec sese majorem, hæc tamen rursus minorem. Quanquam enim juxta personam omnibus sese inferiorem, & minimum Apostolorum pronunciet, imo nec dignum vocari Apostolū, tamen officium & ministerium ita honorificat (hoc enim Dei, non suum est) ut nulli prorsus Apostolorum cedat. Nam quæcunq; sit persona Apostolorum, officium certe idem & æquale est omnium, eundem Christum docent, eandem potestatem habent, ab eodem æqualiter missi sunt. Et tamen dicit 2. Corinth. 11. Existimo me nihil minus fecisse à magnis Apostolis. Et 12. Nihil enim minus feci ab iis, qui supra modum sunt Apostoli. Ecce mire præfert eos, & æquat se eisdem dignitate humiliter cedens, officio & potestate fidenter se conferens. *Necessaria Pauli superbia.* *Idem & æquale est officium Apostolorum.* *2 Cor. 11. & 12.*

Sed abii in Arabiam, & iterum reversus sum Damascum.

LUCAS Actor. 9. non meminit hujus in Arabiam secessus, sed omnino Paulum per murum submissum, venisse Hierosolymam scribit. Inde D. Hieron. varias rationes exquirit, ex quibus secundam sequor, quæ est, fuisse Paulum post baptismum aliquot diebus Damasci, ut Lucas scribit, in quibus Christum prædicarit in Synagoga. Deinde (quod Lucas tacuit) abiisse in Arabiam, & rediisse Damascum, ut hic dicit, tum ea quæ prosequitur Lucas, scilicet propter insidias, missum per murum in sporta, ac venisse in Hierusalem. Laborat itaq; D. Hieron. Cur Paulus hæc recitet, quæ Lucas tacuit. Mea temeritate puto, sicut omnia, *ita & hoc referat, ad ostendendum, quod non venerit ad Apostolos ut ab eis didicerit, quin potius fretus divina revelatione, primum in Arabiam doctorus abierit, deinde & reversus Damascum, eadem docuerit, videlicet, adeo certus de revelatione Christi sibi facta.* Neq; enim ea doceret, diversis etiam locis, si talia æstimaret, quæ cum Apostolis vel hominibus conferenda essent. Quod autem D. Hieronym. eum in Arabia frustra putat fuisse, & mysteria quædam sectatur, permittendum est tanto viro. *Opinio Lutheri.*

Deinde, post annos tres, veni Hierosolymam videre Petrum, & mansi apud eum, quindecim diebus.

OBSERVA, quam diligenter addat, post tres annos, & non audire, sed videre Petrum. Quod enim annos tres Damasci se docuisse insinuat (scilicet donec per murum coactus est abire) id certe contendit, se non factū à Petro, sed jam diu

Evan-

Evangelistam fuisse, quando venit ad Petrum. Vt obstruat os Pseudoapostolorum, qui forte hoc argumento, Paulum à Petro doctum asseruerant, per cujus exemplum, Galatas ad legem servandam solicitarant. Verum D. Hieron. hoc loco geminam intelligentiam se professus sequi, & eam, qua asseritur Paulus à Petro doctus, & eam qua negatur.

Hieron. in Epistola ad Paulinum. In Epistola tamen ad Paulinum, omnino declinat in sententiam priorem, volens doctorem gentium, (ut suis utar verbis) mysterio Ogdoadis & Hebdoadis instructum. Quod ideo commemoro, ut prudens lector, ita Hieronymum intelligat, ne contra Apostolum Paulum sapiat, qui hæc omnia eo spiritu detonat, ut convincat fortissimis argumentis se nihil ab Apostolis didicisse sed à solo Deo (ut jam satis dictum) omnia accepisse. Quod autem D. Hieron. in mysterio quindecim dierum, libenter & sæpius ludit non contemnendum est, sed hoc loco, non mysterii tantum delectatione, sed rei & historiæ necessitate quoq; positos esse à Paulo omnino credendum est, forte, ut ostenderet, sat temporis secum Petro fuisse, si docendi gratia venisset, vel contra, non discendi gratia, sed visendi tantum, tanquam hospitem apud eum mansisse. Quando ad discendum, longiore tempore opus fuisset.

Alium autem Apostolorum vidi neminem, nisi Iacobum fratrem Domini.

NE dicerent, si non à Petro, saltem ab aliis Apostolis doctus es. Non vidit autem, quia (ut Hieronym. ait) erant toto orbe dispersi ad prædicandum Evangelium, quod si verum est, ubi subsistet fabula illa, de divisione Apostolorum, qua dicitur, anno tertiodecimo post resurrectionem Christi, fuisse Apostolos divisos? *Fabula de divisione Apostolorum.* Cum hic Paulus post tres annos, aut certe post quatuor annos suæ conversionis, jam dispersos invenerit, qui tamen anno eodem, quo Stephanus coronatus est, videri potest conversus esse. Sed aliis hæc ociosis relinquo. Hoc vide, quod Lucas Actor. 9. scribit, Paulum, cum eum Discipuli timuissent, à Barnaba ductum ad Apostolos, & cum illis egressum & ingressum &c. cum hic fateatur, se neminem Apostolorum vidisse, nisi Petrum & Jacobum. Aut ergo Lucas, Apostolos pluraliter appellat Petrum & Jacobum, aut illud verum est, quod D. Hieron. dicit, Apostolorum nomine & multos alios censeri, præsertim in Epistolis Pauli, ut qui ab Apostolis primis, ordinati fuerunt. *Actor. 9.*

Eusebius de Jacobo minore fratre Domini &c. De isto Jacobo, qui usitate à vulgo, Jacobus minor vocatur, dicit Euseb. lib. 2. Ecclesiast. histor. cap. 1. quod dictus sit frater Domini, quia esset filius Joseph, qui quasi Pater Christi habebatur. Hoc B. Hieron. lib. Illust. virorum, recitans & dissentiens, dicit: Jacobus, ut nonnulli existimant, Joseph ex alia uxore, ut autem mihi videtur, Mariæ sororis matris Domini, cujus Johannes in Evangelio suo meminit, filius &c. Johannes enim cap. 19. dicit: Stabat juxta crucem Jesu, mater ejus, & soror matris ejus Maria Cleophæ, & Maria Magdalene. Item Marcus 15. Inter quas erant Maria Magdalene, & Maria Jacobi minoris, & Jose mater, & Salome. Cui consentiens Matthæus 27. inter quas (inquit) erant, Maria Magdalene, & Maria Jocobi, & Jose mater, & mater filiorum Zebedei. *Johan 19. Marc 15. Matth. 27*

Ex quibus colligitur, quod eadem est, Maria Iacobi, & Maria Cleophe, ipsa scilicet soror virginis Mariæ, dicta Cleophæ à viro, Iacobi autem à filio, quæ & ipsa mater est Simonis & Iudæ, Nam & Euseb. lib. 3. Ecclesiast. dicit Cleopham fuisse fratrem Ioseph, & exinde Simonem dictum consobrinum Domini. Hoc autem clarissime videtur Marcus 6. dicere. Nonne hic est faber, filius Mariæ, frater Iacobi, & Iosæ, & Iudæ, & Simonis? Proinde, manifestus error est eorum, qui tertiam Mariam finxerunt, quam Mariam Salome vocant. Salome enim fœmininum nomen est. Et quam Marcus Salome, hanc Matthæus matrem filiorum Zebedei appellat. Sed & non nisi duas Marias fuisse, scilicet Magdalene & Iacobi satis Matthæus probat, qui Mariam Iacobi, fere alteram Mariam solet appellare. Sed finem tædii faciamus. Et hunc Iacobum, fratrem Domini, id est, fratruelem, seu potius consobrinum Domini, intelligamus dictum, ad aliorum Iacoborum differen- *Error quorundam tertiam Mariam fingentium.* *Plures Jacobi.*

differentiam. Plures enim Jacobos, inter Discipulos Christi fuisse, omnes affirmant. Et licet B. Hieronymus adversus Helphidium, & hoc loco, dicat eum potius similitudine virtutis & sapientiæ, quam carne fratrem Domini dictum. Magis tamen placet, quod ex illustribus viris, supra adductum est.

Quæ autem scribo vobis, ecce coram Deo non mentior.

Jurat Apostolus in re, (ut apparet) tam levi, nempe ut verum credant, eum venisse Hierusalem, neminem Apostolorum vidisse, & quæ alia commemoravit. Qua necessitate? Anxius est, & urgeri se sentit, Apostolorum nomine & conversatione, quibus Pseudoapostoli nitebantur. Ideo, cum non habeat, quo firmet suam narrationem, jurat, & sancte ac pie, ne scilicet divinæ revelationis autoritas, qua Galatas docuerat, Apostolicæ & humanæ autoritatis prætextu & pompa minueretur, in præjudicium & fidei, & Evangelii. Jurat autem non tantum pro prædictis, sed & pro sequenter dicendis. Ita enim solent nimirum soliciti, inter medium sermonem jurare. *Apostolus jurat.*

Deinde veni in partes Syriæ & Ciliciæ.

Quod Lucas Actor. 9. sic loquebatur quoq; (scilicet in Hierusalem) gentibus, & disputabat cum Græcis. Illi autem quærebant occidere eum. Quod cum cognovissent fratres, deduxerunt eum Cæsaream, & dimiserunt Tharsum, quæ est Ciliciæ. Ecce habes, qui gesserit per quindecim dies apud Petrum. Non didicit, sed docuit gentes, harum enim Apostolus futurus erat, vel jam erat.) Et cum Græcis disputabat, utiq; Judæis sicut & Stephanus ante eum, Actor. 7. Quid ergo necesse est nos audire, quod in Syriam & Ciliciam venerit? Nempe, nusquam sese doctores Apostolos habuisse, sed doctorem ubiq; se fuisse, probat, semper huc spectans, & arcum narrationis eo tendens, ut tandem robustissime feriat, omnes, qui ei contraria docebant, & sapiebant. Quia divina, non humana ipse docuerit. Illi vero humana, non divina.

Eram autem ignotus facie Ecclesiis Judææ, quæ erant in Christo Jesu, tantum autem auditum habebant. Quoniam, qui persequebatur nos aliquando, nunc evangelisat fidem, quam quondam expugnabat, & in me glorificabant Deum.

Hoc scilicet vult, quod non solum à Petro, & ab aliis Apostolis, non sit doctus, sed nec ab ullis aliis, qui in Judæa Christiani erant, & legem mixtim cum fide servabant, imo, quod maxime commendat Pauli doctrinam, cum ipse nec visus eis fuisset, testimonium tamen eorum habuit, quod fidem doceret (Hanc enim solam quærit in tota Epistola statuere) Igitur jam autoritate omnium Ecclesiarum, sese recte docuisse demonstrat, quando fidem prædicans, ab illis Ecclesiis laudatus est, & Deus glorificatus, quarum tamen exemplo, Pseudoapostoli Galatas ad legem cogebant, manifeste probans, quod non vere Ecclesiarum Judææ Exemplum & autoritatem induxerint Galatis. Glorificant illi Deum, quod Paulus fidem prædicat, qui doluerunt prius, quod fidem expugnabat, nihil de lege quærentes. Quid ergo legalibus justiciis illi falso Apostolorum nomine Galatas tentant? Reliquum ergo est, quod legalia servaverint Ecclesiæ Judææ, non salutis necessitate compulsi, sed libera charitate, aliorum infirmitati servientes.

O utinam & nostræ leges in Ecclesia, hodie, simili prudentia, & docerentur, & servarentur. Nunc vero ita regnant, ut in his salus constituta putetur, & fides prope sit extincta. Paulus fidem facit dominam liberrimam omnium legum humanarum. Nos leges humanas facimus tyrannos fidei. Nec ipsas tamen proceres & magnates pili faciunt, non sine scandalorum vastissimo gurgite Ecclesiam vorantes, & solos subditos, tot oneribus importabilibus opprimentes, aut libertatem eorum Christianam, per hos pecuniarum laqueos captivam, denuo fœdissime vendentes, dispensantes, indulgentes. *In mores nostri seculi.*

CAPITULUM II.

DEINDE post annos quatuordecim, iterum ascendi Hierosolymam, cum Barnaba, assumpto & Tito. Ascendi autem, secundum revelationem, & contuli cum illis Evangelium, quod prædico in gentibus, Seorsum autem iis, qui videbantur aliquid esse, ne forte in vacuum currerem, aut cucurrissem.

POSTQUAM satis probavit, nullius hominis Magisterio, se Apostolum factum, sed divina revelatione, nunc probat se eandem revelationem tam certam firmamq; habuisse, ut nullos prorsus homines, etiam Apostolos, sit veritus habere judices, tum nullorum quoq; importunitati cesserit.

Quot annos Paulus prædicaverit, prius quàm cum aliis conferre soluerit.

Primum (inquit) post annos quatuordecim, quibus, si annos tres, quos supra memoravit, adjunxeris, jam decem & septem, aut decem & octo annos, eum prædicasse invenies, antequã conferre voluerit, ita, ut impossibile videatur, quod tot locis, tot populis prædicarat, potuisse revocari. Ideoq; non sua causa ascendit, quasi timuerit (ut Hieron. sentit) ne falsum per decem & septem annos prædicasset, sed ut ostenderet aliis, non in vacuum sese cucurrisse, approbantibus & cæteris Apostolis suum cursum. Si enim dubitasset, verum ne an falsum doceret, insignis & inauditæ temeritatis ac impietatis fuerat, dilata necessaria collatione, tot populos ludere incerta doctrina.

Secundo non ascendisset unquam, nisi revelatione Dei monitus, non aliorũ importunitate commotus, tantum abest, ut de doctrinæ certitudine diffisus, contulerit, nullam habens prorsus necessitatem ascendendi in hanc causam.

Tertio, ad ipsam Hierosolymam, ubi erant Principes tam synagogæ, quàm Ecclesiæ, paratus cum omnibus conferre, nec multitudinem Judæorum, nec legis acerrimos æmulatores formidans.

Quarto, non solus, sed cum Barnaba & Tito, diverso genere, aptissimos testes, ne aliud egisse præsens, aliud absens agere crederetur, ut si quid pro Judæis nimium faceret. Titus gentilis proderet. Si rursus nimis pro gentibus Barnabas, Judæus obsisteret. Quare, fiduciam ejus vide, hos duos secum duxit, & utrunque testem habuit. Deniq; cum utroq; sese offerens, manifestum facturus, quod cum Tito gentilem, cum Barnaba Judæum esse licuerit. *Et sic Evangelii libertatem in utroq; probaret, quod circumcidi licet, & tamen circumcidi non sit necessarium, ita & de tota lege sentiendum.*

Currere in sacris literis.

Supra satis dictum est, de verbo CONTULI & ACQUIEVI. Et tropum Hebræũ, vel Scripturæ sacræ proprium nota, quod currere significet officium docendi, seu verbum Dei nunciandi, sumptum à nunciis qui mittuntur & currunt. Sic supra ex Hierem. dixi. Currebant, & non mittebam eos. Et Psal. 146. Velociter currit sermo ejus, & multa in sacris literis ejusmodi. Quo significatur, oportere verbi Dei præcones esse promptos, & fideles nuncios, ut magis currant quam eant. Ita & Esa. 52. Quod speciosi pedes evangelisantium &c. Et Ezech. 1. Animalia sua cum pedibus & cursu describit. Et Ephes. 6. Calciatos jubet haberi pedes, Evangelico apparatu, & omnium pedum officia, cursus, missio, ac similia, ministerium verbi Dei significant in sacris literis. Nec multum dissimilia Poëtæ quoq; in suo Mercurio adumbrant.

Esa. 52. Ezech. 1. Ephes. 6.

Fabula de divisione Apostolorum, anno decimotertio facta.

Iterum nota, quod post annos quatuordecim Paulus invenit Apostolos in Hierusalem, aut saltem Petrum & Jacobum & Johannem, si non omnes, & cum illis confert. Non, quod me torqueat adeo fabula de divisione Apostolorum, anno tertiodecimo facta, & sic jactata, quàm ut moneam, ne in similes nugas (quæ plurimæ hodie sunt) facile labamur, contra apertissimas Scripturas, sine judicio quodvis superstitionis figmentum, titulo quocunq; pietatis ornatum acceptando. Illud jam ex Erasmi annotationibus notum est, qui videbantur esse aliquid, quid significet. Nam & D. Hieron. habet, qui videbantur (id est, majoris autoritatis & opinionis erant) Quare esse aliquid, addititium est.

Sed neque Titus, qui mecum erat, cum esset gentilis, compulsus est circumcidi. Sed propter introductos falsos fratres, qui subintroierant explorare libertatem nostram, quam habemus in Christo Iesu, ut nos in servitutem redigerent, quibus neque ad horam cessimus subiectioni ut veritas Euangelii maneret apud vos.

D. Hierony. indicat, olim in latinis codicibus fuisse scriptum, quibus cessimus ad horam, affirmative. Quod coarguit, tum ex græcis, tum ex evidenti contextus præcedentis sententia, qua Paulus negat, Titum circumcidi compulsum, & non se cessisse potius monstrat. Deinde laborat in conjunctione SED, vel AUTEM, & tollendam dicit, ut sit ordo. Sed neque Titus compulsus est circumcidi, propter subintroductos fratres &c. Verum, si mea divinatio aliquid est vel hyperbaton, vel hebræam iterum eclipsin hic facit, ut conjunctio SED, pertineat ad verbum CESSIMUS, vel aliud verbum juxta eam subaudiatur, puta, restitimus, aut repugnavimus, ac vicimus. Atq; hoc fecimus, non odio, aut contemptu legis, aut operum legis, sed propter falsos fratres, qui ex libertate, servitutem nobis facere volebant &c. Istas autem Eclipses solet & alibi facere, præ vehementia affectus, nec infrequens est in veteri testamento, ut satis notum credo. *Divinatio Lutheri.*

Illud quoque, quibus neque ad horam cessimus subjectioni, poterat clarius dici, quibus neq; ad tempus (Sic Hierony. habet) cessimus in subjectionem, seu, ut subjiceremur, hoc est, adeo stetimus pro libertate Euangelica, ut nec id saltem à nobis obtinere potuerint, quo ad tempus cederemus, & pro hac tantum vice, quasi postea redituri, postquam expletus fuisset, hac cessione, animus æmulatorum legis, cum tam multa pro tempore & loco ac personis facere soleamus, quæ nobis liberum est postea omittere. Verum, hoc fiat in iis, ubi divina veritas, & Euangelica libertas non venit in periculum, pro qua, nec tempus, nec locus, nec persona curanda sunt. Hæc pro Grammatica.

Cæterum, tota vis hujus controversiæ consistit, non in operibus legis, quæcunq; illa sint, sed in necessitate & libertate operum legis. Non enim opera legis, & lex ipsa, sic sunt mortificata & finita per Christum, ut ea nullo modo liceat operari (quemadmodum D. Hiero. ex Origene suo ductus, non uno loco contendit) Sed tantum, ut absq; eis, salus esse credatur, per solum Christum, qui finis legis est, in quem futurum erant præcepta. Postquam enim Christus advenit, legis opera sic abrogavit, ut indifferenter ea haberi possint, non autem amplius cogant sicut infra. c. 4. pulchrum dabit paradigma de hærede parvulo. Ideo cæteri Apostoli ea fecerunt cum Judæis fidelibus. *Opera legis & Lex.*

Paulus autem & Barnabas, aliquando fecerunt, aliquando non fecerunt, ut ostenderent ea prorsus esse Adiaphora, & talia qualis esset ille, qui faceret. Ut 1. Corinth. 12. Factus sum Judæis, tanquam Judæus, ut Judæos lucrifacerem. Iis, qui sub lege sunt, quasi sub lege essem, cum ipse non essem sub lege. Iis, qui sine lege erant, tanquam sine lege essem. Quomodo potuit libertatem Euangelicam clarius explicare? Veni (inquit) ad Judæos prædicaturus Christum. At ut me audirent, necesse mihi fuit propter eos, nondum hac uti libertate, & eos contemnere cum suis operibus. Feci ergo, quæ ipsi faciebant, donec docerem nō esse necessaria, sed solam fidem Christi sufficere. Ita veni ad gentes, jam nihil eorum egi, quæ apud Judæos egeram, sed omnino edebam, bibebam, quæ & illi, donec docerem eos Christum. Quomodo me admisissent, si eos statim fastidiissem, in rebus illis neutralibus? Alioqui si licet, imo meritorium est, pro fratre & proximo dolere, pati, mori, laborare, quanto magis licet opera legis quæcunque fieri, si ea requirat charitas fraterna? modo non lege cogente (nam superatus est ille exactor, per parvulum, qui datus est nobis) sed charitate, sponte & hilariter serviente, facienda scieris. Proinde, si fratris necessitas postularet, ut circūcideteris, jam non modo sine periculo (quia non propter legem & necessitatem ejus) imo cum multo merito circumcideris. *Adiaphora incorruptibilia.* *Opera legis licita, si requirat charitas fraterna.*

Proinde, Apostolus vigilanter, non ait, Non voluit, non licuit, sed non est compulsus circumcidi. Circumcidi malum non erat, sed jam Christo solo nos pergratiam justificante, cogi ad circumcisionem, tanquam necessariam, ut justificeris, hoc impium erat, & in Christi justificatricem gratiam contumeliosum. Quare legis opera sunt post Christum, sicut divitiæ, honor, potestas, justicia civilis, ac quæcunq; alia res temporalis, quas si habeas, non ideo melior es corã Deo, si careas, non ideo pejor. Esses autem pessimus, si eas necessarias assereres, quo Deo placeres. Igitur, verba Apostoli vide, in quibus vis intelligentiæ sita est. Compulsus (inquit) Item libertatem, servitutem, subjectionem. Quibus id satis exponit, fuisse scilicet inter eos, qui observarant eum, quod legem pro licentia & libertate sua, quandoq; servarit, quandoq; contra fecerit, prout lucrandis animabus, & Euangelio prædicando videbat convenire. Et illi prodentes accusantesque, quod legem non servaret, non circumcideret gentes &c. volebant eum cogere, quam vocat hic subjectionem & servitutem.

Opera legis qualia sint.

Libertas.

Est enim libertas ista, quam in Christo nos habere gloriatur, quod nulli prorsus uni externo operi sumus alligati, sed liberi in quodlibet, ad quemlibet, quocunq; tempore & modo, nisi ubi fraterna charitas & pax offenditur. Sicut Rom. 13. nulli quicquam debeatis, nisi ut invicem diligatis. Igitur Christianus verus, ut infra c. 5. nec est liber, neq; servus, neq; Judæus, neque gentilis, neque masculus, neq; fœmina, neq; clericus, neq; laicus, neq; religiosus, neq; secularis, neq; orat, neq; legit, neq; facit, neq; omittit, sed ad omnia prorsus indifferens est, faciens & omittens, sicut ad manum sese res vel obtulerit, vel abstulerit. Sicut Samuel. 1. Reg. 10. dixit ad Saul. Mutaberis in alium virum. Et, Fac quodcunque invenerit manus tua, Dominus tecum est.

Verus Christianus ad omnia indifferens.

Quod autem alius ducit uxorem, alius intrat monasterium, alius alio sese mancipat operi, non facit lege cogente, sed sua sponte se subjicit servituti, q; si ex charitate facit, optime facit. Sin ex necessitate, aut timore urgente nõ christianiter, sed humaniter facit. Quocirca gravissime errant, nostri seculi homines, maxime Clerus & religiosi, qui propter pompas externi cultus, propter ritus & ceremonias suas (quibus usq; ad incurabilem perditionem animarum sunt impliciti) ita fastidiunt alios, qui simili specie non speciuntur, ut & sine fine litigent, & audeant protestari, nunquam velle eos communia cum illis sentire & habere.

Religiosi litigantes.

Ultimo, veritas Euangelii hoc loco, non pro ipsa sententia Euangelii, sed pro vero usu Euangelii accipi videtur, quia Euangelium semper verum est, usus autem ejus simulatione nõ raro subvertitur. Est enim veritas Euangelii, scire, quod omnia liceant, omnia munda mundis, & nullum opus legis ad salutem & justiciã necessarium, cum lex mortua sit, non amplius cogat. Licere tamen pro charitate legem operari, sed non ut legem.

Veritas Euang. lii.

Ab iis autem, qui videbantur esse aliquid, quales aliquando fuerint, nihil mea interest, Deus personam hominis non accipit.

Hoc uno loco, esse aliquid, cum verbo, videbantur, Paulus ponit, unde & in alia duo loca, idem additum est, à librariis. Iterum Eclipsis hic est, Ab iis autem, qui videbantur aliquid esse, subaudi, nihil accepi, quod infra repetens, dicit nihil mihi contulerunt, idem verbum contulerunt, quod supra.

Esse aliquid ... ...

D. August. illud, quales aliquando fuerint, ad indignitatem refert, quod & Apostoli peccatores aliquando fuerint, verum, sua illud nihil referre, quanquam iis qui eum persecutorem Ecclesiæ fuisse, ob idque cæteris non comparandum, potuisset ita respondere. Nunc quando Deus personã hominis non respicit, nec illorum, nec suum Apostolatum, propter priora peccata vilescere, omnes enim æqualiter ad salutem vocat Deus. Sed S. Hieron. placet sententia, qui ad dignitatem refert, & dictum esse in Pseudoapostolos, qui Apostolorum gloriam jactabant, quod cum Christo conversati essent, omnia vidissent, audissent, accepissent, Christo præsente. Ideoq; Paulo præferendos, legemq; cum illis servandam.

Paulus

Paulus autem Apostolos nihil vituperans, & vera esse, quæ objiciuntur, admittens, optima & saluberrima eis obviat responsione, scilicet totum hoc nihil ad rem pertinere, quo ipsi inflantur. Non enim ideo verum aut bonum aliquid est, quia à magno, sancto, aut cujuscunq; tandem personæ sit, profertur. Sed quia à solo Deo proficiscitur. Quid enim Judæ traditori profuit, cum Christo fuisse conversatum, & omnia cum Apostolis communia habuisse? Frustra ergo larvam, & externam Apostolorum gloriam, illi jactant, adversus verbum Dei, quod Deus sine ista persona revelat & docet. Si personam Apostolatus in Juda despexit Deus, certe nec in aliis eam accepit.

Et notabis PERSONAM hoc loco longe aliter accipi, quàm in scholis nunc usus habet. Non enim rationalem individuamque substantiam, ut illi dicunt, sed externam qualitatem vitæ, operis, aut conversationis, juxta quam homo de homine judicare, laudare, vituperare, nominare potest, Et quicquid non fuerit in spiritu, juxta illud. 1. Reg. 16. Homo videt ea quæ patent, Deus autem intuetur cor. Et Psal. 7. Scrutans corda & renes Deus. Ista ergo parentia, quæcunq; tandem sint, tu intellige personas, facies apparentias, & personalia ista, si recte vis intelligere Scripturas, de respectu personarum loquentes. Homo semper respicit personas, nunquam cor. Ideo semper male judicat, Deus nunquam respicit personas, semper autem cor, ideo juste judicat populos. Deniq; alibi PROSOPON, faciem vertit. Facies autem in Scriptura proprie significat omne, quod externe apparet. Sic Marci 12. Non enim vides in faciem hominis. Et 1. Reg. 16. Ne respicias in vultum ejus. Quando autem nomen personæ jamdiu abiit in aliam significationem, bonum videtur, si ubiq; facies pro persona scriberetur in Bibliis.

Quomodo persona accipiatur.

1. Reg. 16. Psal. 7.

Deus semper cor intuetur, non personas.

Marci. 12.

Vides ergo, quàm saluberrime nos Paulus erudit, ne, titulo, nomine, facie, persona decepti, omittamus consilium ejus, qui dicit, OMNIA PROBATE, QUOD BONUM EST, TENETE. Quid putas modo diceret, si audiret in Ecclesia doceri omnia sine omni probatione, per eos, qui gloriantur, de potestate, de sanctitate, de eruditione autorum suorum? Apostolorum faciem nihil ad rem pertinere audacter asserit. At Apostolorum facies, erat sanctitas, potestas, Christi familiaritas, & multo majora, quàm nunc in quocunq; pontifice invenias. At nunc potestas Papæ sola sufficit. Sanctitas doctorum sola dominatur, ut doceatur, quicquid vel libuerit. At certe potestas Papæ, cum sit persona quædam hominis, à Deo nõ respicitur. Neq; sanctitatis opinio, neq; scientiæ fama, omnia sunt personalia, ideo nec satis firma, ut propterea necesse sit verum credi, quicquid senserint. Certum est autem, quod nec ipsis Apostolis placuerit, jactata eorum persona, ut qui scirent, in Domino, non in se aut sua apparente vel potestate vel sanctitate gloriandum. Et nota hanc Paulinam monitionem diligentissime.

In morem nostri seculi.

☞

Mihi enim qui videbantur, nihil contulerunt.

NON rursum suum Paulo Evangelium exposuerunt, & cum eo contulerunt (id enim verbum conferre, jam dictum est, significare) sed nec opus erat. Satis erat, quod approbaverunt, & (ut sequitur) viderunt sibi creditum præputii Evangelium. Hoc dicit, quo jam autoritate Apostolorum quoque, quos illi jactabant adversus Paulum, recte se docuisse ostendat, & Apostolos, secum stare, contra jactatores personarum Pseudoapostolos. Ideo id nunc latius prosequitur.

Sed econtra, cum vidissent, quod creditum est mihi Evangelium præputij, sicut Petro circumcisionis, (Qui enim operatus est Petro in Apostolatu circumcisionis, operatus & mihi inter gentes) & cum cognovissent gratiam, quæ data est mihi, Iacobus & Cephas & Iohannes, qui videbantur columnæ esse, dexteras dederunt mihi & Barnabæ societatis, ut nos in gentes, ipsi autem in circumcisionem, tantum, ut pauperum memores essemus. Quod etiam solicitus fui, hoc ipsum facere.

HYPERBATON S. Hierony. esse putat, & sublatis, quæ in medio interjecta sunt, sic legendum. Sed econtra, dexteras dederunt mihi & Barnabæ societatis &c. Mihi videtur, more suo defectum orationis facere, rapitur enim interim, &

 digre-

digreditur in alia.interserta etiam parenthesi,ac sic non redit ad cœptam orationem.Subaudirem ergo verbum,ut,sed contrà viderunt & comprobaverunt meum,quod ego contuleram.Et cum ex ista collatione vidissent &c. Ecce idem Euangelium Pauli & Petri,ille in gentes,hic in Judæos Apostolus. Quomodo ergo Pseudoapostoli,Petrum & Apostolos,contra Paulum jactant,qui eadem sapiunt? Si aliter sensisset Petrus, Jacobus, & Johannes, quàm Paulus Galatas docuerat, corripuissent utique.Nunc autem & commendant,& dextra societatis dant.

Idem Euangelium Petri & Pauli.

Nondum erant in Ecclesia contentiones istæ, de præcellentia Ecclesiarum, & Pontificum. *Petrus, Johannes, Iacobus, Paulum & Barnabam*,non dedignantur socios & æquales suos, sed successu temporis & vitiorum (ut Hieron. ait) societas desiit in potestatem & præcellentiam. Videtur & id hebraismum spirare, DEXTERAS SOCIETATIS,pro dexteras socias, vel pro societate firmanda. Nisi id malit, quod non dederint dexteras adorationis exosculandas, pro reverentiæ confessione.

De præcellentia Ecclesiarum & potestate Pontificum.

Illud vide,quod nihilominus servat ordinem & reverentiam dignitatis. Jacobum præponit Petro, quia Episcopus Hierosolymitarum fuit, cæteris Apostolis euntibus & redeuntibus. Id enim Apostolos constituisse ferunt, Petrum, Jacobum, Johannem, ut juxta doctrinam Christi, minores se facerent,cum fuissent vivente Christo cæteris priores & majores.

Jacobus præponitur Petro.

ἐνεργεῖν efficaciter operari.

Non dicit,Qui cooperatus est,sed qui operatus est.Intelligit autem id quod 1.Cor.12 copiose descr.bit,quod divisiones operationum sunt,idem autem Deus, qui operatur omnia in omnibus. Sed & græca vox, autore Erasmo, plus quàm operari latinum significat, scilicet efficacem vim suam ostendere. Unde latentem Energiam,Hierony.ad Paulinam dicit. *Hæc est gratia Spiritus,quæ diversa dona & opera multiplicat in Apostolis, & cum virtute perficit in auditoribus.* *1.Cor.12.*

ἐνεργούμενοι

Vide electum verborum pensatorem, Euangelium præputii, Euangelium circumcisionis,Apostolatus circumcisionis,Apostolatus in gentes. Nomina officii & laboris tantum recenset. Euangelium enim pro officio Euangelii prædicandi nimirum accipit. Et in præputium in gentes,quod ad gentes hoc officio fungeretur. Apostolatus vero ipso nomine,officium sonat. At nostro seculo,nomina dignitatis duntaxat sunt. Euangelium enim,quam contemnatur ab iis,qui titulo ejus vehuntur, horrendum est cogitare, si æstimes,quid sit verbum Dei,& quanto præcio paratum, ut revelaretur hominibus.

Vide electum verborum pensatorem.

In nostrum seculum.

Non satis erat dicere,cum vidissent, quod mihi creditum esset Euangelium, sed addit,cum cognovissent gratiam, quæ data est mihi. Ministerium viderunt, gratiam cognoverunt. Quid ita? Nempe gratiam sapientiæ,qua præ cæteris pollebat in verbo, & virtutis, qua inter gentes miracula fecerat, ex verbo & opere, cognita est in eo gratia.Necessarium forte ratus,hæc duo simul ponere,*ne officium verbi suscipiat,qui gratia careat, qua ministerium ejusmodi adimpleat. Multis videmus credi Euangelium,& officium Apostolicum,sed gratiam non cognoscimus in eis*, neq; enim verbo,neque opere eam possunt indicare.

Officium cum gratia.

Videbantur Columnæ esse. Obsecro,cur non dicit, Erant columnæ? An invidet eis gloriam? Absit.Sed de re,ut est,loquitur.Esse enim columnam in Ecclesia,personale est,& juxta faciem,quam Deus non respicit. *Est enim in visu & opinione hominum, necessaria quidem ipsa propter subjectos, sed non res ipsa, in qua sit fidendum. Necesse est, esse principes & reges, id est, videri, & tales in opinione hominum existimari, cæterum, personæ sunt mundi & externa vita,intus, ubi Deus videt, forte ultimis servis inferiores.* Ita Episcopatus, sacerdotium, & omnis ordo, & status Ecclesiæ, personæ sunt, non res ipsa solida in æternum. Quare aptissime per verbum VIDEBANTUR, de iis loquitur contra insensatos, qui in personas, non secus ac res ipsas veras, intuentur. Quare verbum, VIDEBANTUR, non accipiendum est, quo nunc usu habetur, dum de re, vel falsa, vel apparente dicimus, mihi videor. Sed simpliciter, videbantur, idest, habebantur, & suspi-

Esse in Ecclesia columnam.

Videbantur.

& suspiciebantur pro columnis,& veræ columnæ erant quantum in hac vita esse potest,in qua omnia,quæ videntur, personæ sunt,& externa rerum facies.

Et hæc ecliptica oratio est,ut nos inGentes, ipsi autem in circumcisionem, subaudi, euangelisaremus, aut Apostoli essemus,& huic tropo Paulino, tandem assuescendum est. Non autem sic partiti sunt ministeria ista,ut nullum Judæum Paulus, & nullum gentilem Petrus doceret, cum sint in contrarium, utriusque Epistolæ.Ideo adverbium TANTUM,non potest cohærere præcedentibus. Sed quod(ut Hierony. sentit) utriq; populo, suus Apostolus mitteretur. *Gentibus is, qui liberam fidem sine onere legis doceret. Iudæis is, qui legem inoltiam, propter fidem paulatim alendam toleraret.* Ecclipsis tropus Paulinus.

Pauperes,quosRom.16.Pauperes sanctorum vocat,ii sunt,quibus Judæi substantias rapuerant,propter Christũ,ut adHeb. scribit. Aut qui sua bona communia fecerant,ut Acto.4.scribitur.Forte & ii,qui penuria laborabant famis tẽpore, quam sub Claudio factam,Lucas in actis 11.meminit.Certum est autem,quod sub Claudio ista contigerunt,quæ hoc narrat capitulo,si calculum duxeris annorum.

Act. 4. Act. 11

Cernis autem,quod alterum Apostolicum opus sit, solicitum esse pro pauperibus.Admonendi enim gratia,hoc addidisse videtur,futurum sciens, Apostolorum successores,alia curaturos,quàm pauperes. Unum merito movere potest. Cur potissimum Petro sese æquet, cæteris Apostolis tacitis? Quin & Petro apostolatum circumcisionis tribuit item cæteris tacitis. Forte,quod hic,ut erat primus inter Apostolos, ita maxime eum Pseudoapostoli jactaverint, ad Euangelii injuriam. Aut iterum futuris monstris providit cautionem. Apostolicum opus est,solicitum esse de pauperibus.

Cum autem venisset Cephas Antiochiam, in faciem ei restiti, quia reprehensibilis erat. Prius enim quàm venirent quidam à Iacobo, cum gentibus edebat. Cum autem venissent, subtrahebat & segregabat se,timens eos, qui ex circumcisione erant, & simulationi eius cæteri Iudæi consenserunt, ita, ut & Barnabas duceretur ab eis in illam simulationem.

ISTA est Abel,seu planicies magna, in qua acriter congressi sunt illustrissimi duo Patres, Hierony. & August. Hierony. nixus eo fundamento, quod Paulus similia fecerit, quando Acto. 16. circumcidit Timotheum propter Judæos, qui erant in illis locis,non utiq; necessitate legis cum jam c. 15. Apostoli statuissent, gentiles non debere oneribus legis premi. Timothei autem Pater gentilis fuerat. Et quod amplius est,in eodem c. docet custodiri dogmata & decreta Apostolorum,contra quæ ipse eodem tempore circumcidit Timotheum. Item Acto. 8. totondit sibi caput in cenchræis, & habebat votum. Et cap. 21. cum viris quatuor habentibus votum super se, intravit templum, & sanctificavit se cum illis, & oblata est oblatio pro eo. Item suo ipsius testimonio 1. Corin. 9. Factus sum Judæis tanquam Judæus. Acriter in hoc campo congressi sunt,Hiero. & August.

Act. 16.

1. Cor 9.

Dicit ergo B. Hieronymus. *Qua fronte, qua autoritate audet hoc in Petro reprehendere,qui circumcisionis Apostolus erat, quod ipse Apostolus gentium arguitur commisisse?* Quare putat, Paulum simulatoria reprehensione in Petrum usum esse, ut, quia Petrus simulatione sua gratiæ periculum dederat, Paulus nova(ut dicit)usus arte pugnandi,nova simulatione,seu contradictionis dispensatione corrigeret. Huic sententiæ textus græcus favere videtur, ubi secundum faciem, seu in facie habetur. Ut enim Erasmus hic dicit, præpositio Kata cum accusativo significat secundum,seu per,cum genitivo autem in,seu adversus,hic autem Kata prosopon est, id est, secundum faciem, in facie, apparenter, coram aliis, pia scilicet hypocrisi, apud se aliud sentiens. Et illud, quod in Græco, non reprehensibilis erat,sed reprehensus erat.Quia reprehensus esse potuit,infirmis&ignorantibus,qui tamen reprehensibilis non sit. B. Hieronymus. Erasmus.

B. August. eo verbo nititur,quod supra dixit Paulus. *Quæ autem scribo vobis, ecce coram Deo non mentior.* Ne si Paulus,quando dicit Petrum reprehensibilem,& se ei in facie restitisse, & eum corripuisse, non vere hæc ita sint facta, citraque simulationem,jam non verum dicat,sicut juravit dicturum:Et mendacio saltem B. Augustinus.

officioso sit mentitus. Ac sic totius Scripturæ vacillabit autoritas, si in uno loco aliud dicatur, & aliud sentiatur. Necesse est enim, Petrum fuisse vere reprehensibilem, & vere à Paulo correctum: aut Paulum esse mentitum, quando eum correxit & reprehendit. Et quanquam sententia B. August. possit eludi, per græcum textum, qui non reprehensibilis, sed reprehensus habet, ut & Hierony. subnotat tamen adhuc verum est, & certum, eum reprehensibilem fuisse, ex facto Pauli, qui irreprehensibilem non reprehenderet.

Textus index optimus.

Sed textum videamus, qui erit optimus in hac re judex. Primo, certum est, quod Paulus Petrum non reprehendit, quia gentiliter vixisset (ut vult B. Hieron.) tunc enim vere & idem in seipso reprehendisset, & staret omnino firmiter sententia B. Hieron. qui legalia non licere putavit, & mortifera esse, post passionem Christi, hic enim defecit sanctus vir, abductus à majoribus suis aliquot. Sed ideo reprehendit, quia simulavit. Simulationem inquam Petri, Paulus non tulit. Nam hoc approbat, quod gentiliter vixerat, & rursum Judaice, sed quod venientibus Judæis subtrahebat, ac segregabat se à cibis gentilium, qua subtractione gentibus & Judæis autor fiebat, gentilia esse illicita, & Judaica necessaria, cum tamen sciret, utraq; esse libera & licita. Unde & textus indicat, Petrum non ignorasse hæc esse libera, quia prius (inquit) cum gentib⁹ edebat. Item timens eos qui à Jacobo venerant, Timore ergo, non ignorantia hæc fecit. Non enim dicit Paulus, Quare tu gentiliter vivis? Nec dicit, Quare ad Judaismum reverteris? Utraque licuit facere, sed quare cogis gentes judaisare? Coactio ista per simulationem & subtractionem, reprehensibilis erat, qua gentes & Judæi credebant esse Judaica necessaria, & gentilia illicita.

Defecit Hiero.

Coactio per simulationem reprehensibilis.

Sic non queritur, cæteros Judæos consensisse in cibum, vel gentilem, vel Judæum (sciebant enim esse licitum) sed in simulationem Petri, & coactionem gentium & Judæorum, ad Judaismum, ut necessarium. Item, non queritur Barnabam edisse cum eis Judaice vel gentiliter, sed abductum in eandem simulationem, & coactioni gentium & Judæorum, ad Judaismum consensisse. Igitur contra necessitatem, pro libertate pugnat Paulus. Sola enim fides Christi necessaria est, ut justi simus, Cætera omnia liberrima, neq; præcepta amplius, neque prohibita. Si ergo Petrus recta fronte utraq; fecisset, non fuisset reprehendendus. Sicut Paulus utraque cum fiducia fecit.

Ad D. Hiero.

Ad Hierony. ergo dicimus, quod admittendum sit in græco, Reprehensus, ad eos pertinere, qui Petrum apud Paulū accusarunt, quod ab eis se subtraxerat, & Paulum in hanc reprehensionem Petri commoverunt, fuit tamen vere reprehensibilis. Porro, an Petrus in hoc peccaverit (ut vocant) mortaliter, viderint alii. Hoc scio, quod ii, qui tali simulatione cogebantur ad Judaismum, nisi fuissent per Paulum reducti, periissent, quia non in fide Christi sed in operibus legis justificari cœperunt. Ideo Petrus cum cæteris præbuit efficax scandalum, non morum, sed fidei, & æternæ damnationis. Nec Paulus tam fidenter restitisset, si leve & veniale periculum hic fuisset. Conqueritur enim, Euangelii veritatem fuisse desertam. At veritatem Euangelii non sequi, jam infidelitatis crimen est. Non mihi placet studium illud in sanctos nimium excusandi & efferendi, præsertim, si in sacræ Scripturæ vim vergat. Melius est Petrum & Paulum in infidelitatem lapsos, imo anathema haberi, ut supra dixit, quàm unum jota Euangelii perire.

Petrus scandalum fidei præbuit.

Κατὰ πρόσωπον, In facie.

Jam quod græce Kata prosopon, in facie, putatur ad simulationem Pauli astruendam valere non probo. Non simulabat Paulus, sed ex corde pleno restitit simulationi Petrinæ, noxiæ. Et in facie, idem est, quod coram omnibus, seu in manifesto, ut B. Ambrosius quoque exponit, sic infra. Dixi Cephæ coram omnibus, Sic enim supra dixi, faciem (more Scripturæ) significare id quod in manifesto est, & contrarium abscondito, ut illic homo videat ac judicet, hic Deus QUO verbo, non procacitatem, ac superbiam suam prodit, ut insipiens Porphyrius criminatur, sed necessitatem & summam modestiam. Nec enim reprehendit Petrum, donec

donec cæteri omnes consenserunt, deinde & Barnabas socius suus quoque esset abductus, ac jam nullus prorsus relictus, qui pro veritate Euangelii staret, & illorum factum, jam autoritas fiebat, contra libertatem Euangelicam. *Modestia debetur, quod non mox reprehendit, sed omnes prius abduci permisit. Necessitati autem, quod Euangelium iam peribat.* *Factum non fiat autoritas contra Euangelium.*

Aut, si pertinaciter in vi verbi græci statur, quod secundum faciem omnino significet; secundum apparentiam, ut Johan. 7. Nolite judicare secundum faciem, adhuc non cogit simulationem in Paulo fuisse. Sed iste potius erit sensus, *quod ex animo quidem restitit, externo verbo obiurgans, sed non ex corde maligno.* Quo modo Ecclesiast. 7. Filiæ tibi sunt, serva corpus earum, & non ostendas hilarem faciem tuam ad eas. Sic parentes sunt asperi filiis secundum faciem, non ex corde, nec tamen simulatorie. *Et quilibet Christianus servata cordis dulcedine & unitate, corripere fratrem & dissentire ab eo debet. Sed & de ipso Deo dicitur,* Thren. 3. Non enim humiliavit ex corde suo, & abjecit filios hominum. Quis autem dicat Deum simulare flagella, & abjectiones hominum? Ita Paulus vera reprehensione Petrum corripuit, durus in facie, dulcis in corde erga Petrum. *Vera itaq; culpa Petri, & reprehensione dignissima, & in neutro simulatio, qualem D. Hiero. putat, Prior autem erat simulatio illa, qua rogabat Petrus Iudaica & legalia servari.* *Dissentire à fratre.* *Paulus vere Petrum corripuit.*

Quæstio: Quando Petrus infirmorum scandalum veritus, pia cogitatione se subtraxit. Quid faceret Paulus, si in eodem eventu, utrinque essent infirmi, tam gentiles quàm Judæi? Cui cederet? Nam seorsum singulis consentire, nullum habet perplexitatem. Si enim cum Judæis ederet, gentiles offendet sicut Petrus. Si cum gentilibus, Judæos offendet, sicut Petrus hic timuit. In hoc eventu Euangelica veritas servanda est, & reddita ratione exponenda, sicut Paulus hoc loco facit, coram omnibus arguens Petrum, & licitum asserens, gentiliter vivere, & supra, Quando Titum gentilem non permisit circumcidi, nec cessit ad horam. Si autem hic Judæi infirmi nolint sequi, dimittendi sunt: Melius est unam partem, cum Euangelii veritate servari, quàm utranque partem una cum Euangelio perire. *Quæstio.* *Solutio.*

Hunc autem locum Apostoli, quàm vellem cunctis Christianis esse cognitissimum, præsertim religiosis, clero, & non paucis superstitiosis, qui propter leges Pontificias, aut sua statuta, non raro subvertunt Euangelicam & fidem & charitatem. Nec tantum habent Judicii, ut si postulet fraterna charitas, omittant onera sua, nisi denuo per pecunias emerint, & dispensationes & indulta. Cum nec Pontifices, nec Ecclesia possit quicquam statuere, nisi quatenus, libera permittatur charitas, mutuaq; beneficentia. Si enim aliquid potest Pontifex dispensare, & causa, vel utilitatis, vel honestatis, aut quæ maxima est, charitatis subsit, jam non eges dispensatione nisi tua propria. Nec enim lex hominum, hucusq; pervenire potuit, ut in his causis te vel pilo ligaret, sed exceptas semper habeat has causas, velit, nolit. Quod si causæ hæ non subsint, & solam libidinem tuam sequeris, certe Pontificis dispensatio, tui & ipsius dissipatio & perditio erit. Heu quot carnificinas conscientiarum, in Ecclesiam invexit, ignorantia ista legis Dei, & legum hominum.

Non possum omittere nobilem illam historiam, ad hanc rem maxime pertinentem. De S. Spiridone Cypri Episcopo, extat lib. 1. tripartitæ, q. in quadragesima suscepto peregrino, cum aliud non haberet, apposuit carnes porcinas, orans tamē primum, ac veniam petens à Deo, cum autem hospes refutasset, & Christianū se professus esset, propterea (inquit) magis non debes refutare. Omnia enim munda mundis, sicut sermo divinus edocuit. Non quod velim præcepta majorū contemni ullo modo, sed recte intelligi, q. ubi necessitas vel charitas contrariū obtulerit, ibi (præsertim accedente consilio Confessoris vel boni viri) piâ humilitate & reverentia, debet præceptum ejusmodi infringi. Ut non sit necesse, Confessionalia illa & indulta vendi & emi. Nam nisi alia causa tibi licuerit leges infrin- *Spiridonis nobile factum.*

 gere,

Consilium. gere, nulla dispensatio, nullum Confessionale, nulla indultum per se tibi satis fuerit. Si autem alia causa fuerit, jam illis non indiges, ut dixi. Ego tamen Pontifices monerem, ut aliquando Ecclesiarum periculis miserti, tollerent tandem leges suas, quibus videmus, nihil nisi conscientias illaqueari, aut pecunias expiscari, insuper & fiduciam Christi penitus suffocari, id est, veros Christianos extingui, & Ecclesiam hypocritis & idolis repleri.

Cum autem vidissem, quod non recte ambularent ad veritatem Euangelii, dixi Cephæ coram omnibus, Si tu, cum Iudæus sis, gentiliter vivis, non Iudaice, quo modo cogis gentes Iudaisare?

PRODIT Paulus Petrum, & retegit ejus simulationem (nam hanc solam arguit) Simulabat se Petrus, non vivere gentiliter, sed Judaice. At Paulus, imo (inquit) gentiliter, vivis, & vixisti, & nunc aliud simulas, & hac simulatione cogis gentes non gentiliter, sed Judaice vivere, & ita in servitutem legis urges. Ex quo perspicuum fit, Paulum non fuisse, à D. Hierony. satis intellectum. Nam Hierony. eam simulationem intelligit, qua Petrus propter Judæos judaisabat, servans legem, quam non licebat servare. At hanc Paulus non arguit, neq; curat, sed eam, quà simulabat & segregabat se à gentilibus escis, quasi non liceret eis uti, hæc enim erat Euangelio periculosa, non illa.

Cephas. Fuerunt qui hunc Cephe, aliũ quendam, ex 70. Discipulis, fuisse assererent, ut est in Ecclesiastica historia Eusebii. Sed hoc erudite & potenter convellit D. Hiero. Perverso enim studio voluerunt Petro patrocinari, cum Paulus dedita opera hæc ad Galatas scripserit, ut obtunderet os detrahentium sibi, quod sua doctrina esset Petro postponenda. Contra (inquit) non ex hominibus, sed ex Deo, insuper, non solum probata fuit per Petrum & Apostolos, sed & ipse Petrus per eam correctus, ut jam non reliquũ haberent, quod Paulo obgannirent, quando & Petrus lapsus fuerit in veritate Euangelii libertatem, quã sibi vendicabat aliis, timore Judæorum, subtrahens, ac per hoc inique cum eis agens. In qua re nimirũ Paulus superiorem se Petro ostendit. Nec ista superioritas (ut dicitur) inflationis causa fuit. Quia persona hominis est, quam Deus non respicit, super qua tamen horrenda discordia olim Rom. & Constantinopol. sedes contenderunt, tanquam re ad Ecclesiam sola necessaria. Quasi unitas Ecclesiæ sita sit in persona hominis, & potestate præcellente, ac nõ potius in fide, spe, & charitate in Spiritu.

Perversum studium pro Sanctis.

Hic Paulus Petro superior.

Cephe. Illud quoq; omittendum non est, quanquam tritum & vulgare, quod Cephe autore Hieron. hebræum, imo Syrum idem sit, quod Petrus seu petra græce, saxum vel soliditas latine, ut & Decreta indicant, ex Leone & Ambrosio sumpta. Error Decreti. Erat ergo Decretum Nicola (si titulus non mentitur) quod Cephe sit idem, quod caput, ut Petrum, anxia illa affectione caput Ecclesiæ, præter Christum faciat. Cephale, græcum, caput significat, non Cephe Syrum.

Nos natura Iudæi, & non ex gentibus peccatores.

COMPARAT Judæos & gentes. Nos inquit, natura Judæi, in legali justicia excedimus quidem gentes, qui peccatores sunt, si nobis conferantur, ut qui, nec legem, nec opera ejus habeant, verum non in hoc justi sumus coram Deo. Externa est ista justicia nostra. Et hanc sententiam copiosissime tractat Rom. 1. & 2. ubi primum gentes declarat maximos peccatores fuisse, sed in secundo c. ad Judæos vertens, etiamsi tales non sint, quales gentes descripserat, nihilominus peccatores asserit, quod legem foris, non intus servarint; & in lege gloriantes per legis transgressionem Deum inhonoraverint. Rom. 1. & 2.

Scientes autem, quod non justificatur ex operibus legis, nisi per fidem Iesu Christi, & nos in Christum Iesum credimus, ut justificemur ex fide Christi, & non ex operibus legis.

JUSTI (inquit) sumus, sicut natura Judæi. Non peccatores sicut gentes sed justicia operum legis, qua nullus justificatur coram Deo. Ideo & nos, sicut gentes, justicia nostra, pro stercore ducta, per fidẽ Christi justificari quærimus, jam simul pecca-

peccatores cum gentibus, simul justificati cum gentibus, quando Deus nihil discrevit (ut Petrus Acto.15. dicit) inter nos & illos, fide purificans corda illorum. *Act.15.* Verum, hic locus, quoniam absurdus videtur iis, qui Paulinæ theologiæ nondum assueverunt, Quando & D. Hiero. nonnihil sudat in hac intelligentia, latius prosequemur eadem, quæ supra cœpimus de paternis traditionibus. Nec video inter extantes autores, qui ad hanc sententiam satis sit, præter unum Augustinum. nec hunc in omnibus locis, sed ubi cum Pelagianis gratiæ Dei hostibus pugnat. Hic facilem tibi & apertum faciet Paulum.

In primis itaque sciendum, quod homo dupliciter justificatur, & omnino contrariis modis. Primo ad extra, ab operibus, ex propriis viribus, quales sunt humanæ justiciæ, usu (ut dicitur) & consuetudine comparatæ. Qualem describit Aristoteles, aliiq; Philosophi. Qualem leges civiles, & Ecclesiasticæ in ceremoniis. Qualem dictamen rationis, & prudentia parit. Sic enim putant, operando justa, justum fieri, temperando temperatũ, & similia. Hanc facit & lex Mosi, ipse quoq; decalogus, scilicet ubi timore pœnæ, aut promissione mercedis servitur Deo, nõ juratur per nomen Dei, honorantur parentes, non occiditur, non rapitur, non adulteratur &c. Hæc est justicia servilis, mercenaria, ficta, speciosa, externa, tẽporalis, mundana, humana, quæ ad futuram gloriam nihil prodest, sed in hac vita recipit mercedem, gloriam, divitias, honorem, potentiam, amicitiam, sanitatem, aut certe pacem, ac tranquillitatem, minusq; malorum, quàm ii, qui secus agunt, sicut Christus Pharisæos describit. Et B. August. Romanos lib.1. civi. 8. Hæc mire fallit, etiam sapientes & magnos viros nisi in sacris literis fuerint eruditi. *Justitia duplex.* *Justitia humana.*

Hanc Hierem.2. vocat cisternam dissipatam, quæ non continet aquam, & tamen (ut ibidẽ dicit) facit, ut præsumant se sine peccatis esse. Et omnino similis est actibus iis, quos videmus à Simia fieri æmulatione hominum, aut quos personati in scænis & ludis ostendunt, atq; omnino hypocritarũ & idolorũ propria est. Ideo in Scripturis vocatur mendaciũ & iniquitatis. Inde nomen Bethaven, domus iniquitatis. Ex horum genere sunt & hodie, mentiũ illi deceptores, qui libero freti arbitrio bonam (ut ajunt) formant intentionem, & actum diligendi Deum super omnia, ex naturalibus elicitum habentes, mox gratiam Dei sese obtinuisse perditissime præsumunt. Hi sunt, qui hæmorrhoissam (id est, peccatricem conscientiam) operibus sanare laborant, & consumpta substantia, pejus habere faciunt. *Bethaven.*

Secundo, ab intra ex fide, & gratia, ubi homo de priore justicia prorsus desperans, tanquam ab immundicia menstruatæ, proruit ante Deum, gemens humiliter, peccatoremq; sese confessus, cum publicano dicit: Deus propicius esto mihi peccatori. Hic (induit Christus) descendit justificatus in domum suam. Hæc enim, est aliud nihil, quam invocatio nominis divini. Nomen autem Dei, est misericordia, veritas, justicia, virtus, sapientia, suique nominis accusatio. Est autem nomen nostrum, peccatum, mendacium, vanitas, stulticia, juxta illud: Omnis homo mendax, vanitas &c. omnis homo vivens. *Luca.18.* *Justicia Dei & vera.* *Nomen Dei.* *Nomen nostrum.*

INVOCATIO autem nominis divini, si est in corde, & ex corde vere facta, ostendit, quod cor & nomen Domini sint unum simul, & sibi cohærentia. Ideo impossibile est, ut cor non participet ejusdem virtutibus, quibus pollet nomen Domini. Cohærent autem cor & nomen Domini, per fidem. Fides autem, per verbum Christi, quo prædicatur nomen Domini, sicut dicit: Narrabo nomen tuum fratribus meis. Et rursum. Ut annunciet in Syon nomen Domini. Sicut ergo nomen Domini est purum, sanctum, justum, verax, bonum &c. ita, si tangat, tangaturq; corde (quod fit per fidem) omnino facit cor simile sibi. Sic fit, ut credentibus in nomen Domini, donentur omnia peccata, & justicia ei imputetur, propter nomen tuum Domine, quoniam bonum est, non propter meritum ipsorum, quoniam nec ut audirent, meruerunt.

Justificato autem sic corde per fidem, quæ est in nomine ejus, dat eis Deus potestatem filios Dei fieri, diffuso mox Spiritu sancto in cordibus eorũ, qui charitate

tatè dilatet eos, ac pacatos hilaresque faciat, omnium bonorum operatores. omnium malorum victores, etiam mortis contemptores & inferni. Hic mox cessant omnes leges, omnium legum opera, omnia sunt jam libera, licita, & lex per fidem & charitatem est impleta.

Ecce hoc est, quod Christus nobis meruit, scilicet prædicari nomen Domini, (id est misericordiam, veritatem Dei) in quod qui crediderit, salvus erit, Igitur, si te conscientia vexat, & peccator es, & quæris fieri justus, quid facies? An circumspicies, quæ nã opereris, aut quo eas? Non. Sed vide, ut nomen Domini, vel audias, vel recorderis, hoc est, quod Deus est justus, bonus, sanctus, & mox huic adhære, firmiter credens, eum esse tibi talem, & simul tu jam talis es, similis ejus. Verum, nomen Domini nusquam clarius videbis, quam in Christo, ibi videbis, quam bonus, suavis fidelis, justus, verax sit Deus, ut qui proprio filio suo non pepercerit. Hic te per Christum trahet ad seipsum. Sine hac justicia impossibile est, cor mundum esse, ideo impossibile est justiciam hominum, veram esse. Hic enim assumitur nomen Domini in veritatem, illic assumitur in vanitatem, Quia hic Deo gloriam, sibi confusionem, illic sibi gloriam, Deo contumeliam, reddit homo.

Quid faciendum peccatori, ut fiat justus.

Hæc est vera cabala nominis Domini, non tetragrammati, de quo Judæi superstitiosissime fabulantur, Fides, inquam, in nomen Domini, est intelligentia legis, finis legis, & prorsus omnia in omnibus. At in Christum posuit hoc nomen suum, sicut per Mosen prædixit. Hæc est Justicia, liberalis, gratuita, solida, interna, æterna, vera, cœlestis divina. Quæ in hac vita nihil meretur, neq; accipit, neq; quærit. Imo, cum sit in Christum, & nomen ejus (quod est justicia) fit, ut Christi & Christiani justicia, sit una eademq; ineffabiliter sibi conjuncta. Christo enim scaturit & ebullit, sicut dicit Johan. 4. Aquam, quam ego dabo, fiet in eo fons aquæ vivæ, salientis in vitam æternam. Ita fit, ut sicut alieno peccato omnes facti sunt peccatores: Ita aliena justicia, omnes fiunt justi, ut Rom. 5. dicit, Sicut per inobientiam unius hominis, peccatores constituti sunt multi, Ita per unius hominis Christi justiciam, justi constituuntur multi. Hæc est illa misericordia per omnes Prophetas prædicta. Hæc benedictio, Abrahæ & semini promissa, ut infra videbimus.

Vera cabala. Fides in nomen Domini.

Johan. 4.

Ut per unius hominis inobedientiam, peccatores facti sunt multi, ita per unius hominis Christi iusticiam, justi facti sunt multi.

Nunc revertendo ad textum, videmus quam recte Apostolus dicat, *Scientes, quod ex operibus legis, non justificatur homo*, nisi scilicet ex fide Jhesu Christi, *& nos in Christo Ihesu credimus, ut justificemur ex fide Ihesu Christi, & non ex operibus legis*, in quibus verbis, utranq; hanc justiciam designat & priore reprobata, posteriorem amplectitur. Ita & tu facias charissime frater, audi primum, quod Jhesus significet salutem, & Christus unctionem misericordiæ, Er inauditam hanc salutem, & misericordiam crede firmiter, & justificaberis. Hoc est, Crede eum tibi fore salutem, & misericordiam, & ita erit sine omni dubio. Quocirca, satis impie & nimis gentiliter docetur. Quando remissio peccatorum per satisfactiunculas, per contritiones coactas fieri docetur, hac fidei in Christum doctrina prorsus omissa, ut nunc vulgus Sententiastrorum theologisat.

Notandum tamen hic, quod opera legis, Apostolus non reprobet, ut & B. Hierony. hoc loco docet, sed fiduciam operum legis, hoc est, opera non negat, sed negat per ea quenquam justificari posse, Unde, cum Emphasi & Epitasi verbum Apostoli legendum est, quando dicit: *Non iustificatur homo ex operibus legis*, Q. d. Admitto fieri opera legis, Sed dico, eis, non justificari hominem, nisi coram se & hominibus, & pro hujus vitæ mercede. Sint opera legis, modo sciatur ea esse coram Deo peccata, & jam non vera opera legis. Ac sic funditus destruit justiciæ nostræ fiduciam. Quod ultra omnia opera legis, longe alia justicia opus sit, nempe operibus Dei & gratiæ.

Opera legis.

Item, & hoc observabis, quod opera legis generaliter dicit, non tantũ ceremonialia, sed prorsus omnia etiam decalogi. Quia, & ipsa extra fidem & justiciam veram Dei facta, tum non sufficiunt, tum falsam fiduciã hypocritis in specie

sua

sua præstant. Desperandum ergo omnino ab omnibus viribus, operibus, legibus, volenti salvari. Item, Tropum hunc Apostolo familiarem tibi notabis, quod opera legis, non aliorum usu vocat, quibus impletur Lex ipsa. Nam hic sensus in causa est, quod Apostolum plurimi non intelligunt, qui opera legis, non nisi justa & bona intelligere possunt, quando Lex ipsa bona est & justa, ideo coacti sunt per Legem intelligere ceremonialia, quod illa fuerint tunc mala & mortua. Verum, errant, Lex ceremonialis sicut fuit, ita hunc quoque est bona & sancta, quia ab ipso Deo statuta.

Apostolus constanter negat impleri legem per opera, sed per solam fidem. *Lex non impletur per opera, sed per solam fidem.* Quia impletio legis est justicia, sed hæc non est operum, imo fidei, ideo per opera legis, non potest intelligere ea, quibus satisfit legi. Quid ergo? Regula Apostoli *Regula Apostoli.* est hæc. Non opera implent legem, sed impletio legis facit opera, Non justa faciendo, justus fit, sed factus justus, facit justa. Prior est justicia plenitudoq; legis, *Opera legis.* antequam fiant opera, cum hæc ex illa fluant. Ideo opera legis appellat, ad differentiam operum gratiæ, seu operum Dei. Quia opera legis, vere legis sunt, non nostra, cum non fiant voluntate nostra operante, sed lege, per minas ea extorquente vel per promissa eliciente.

Quod autem nostra voluntate liberè non fit, sed alio exigente, jam non nostrum sed exactoris potius opus est. Ejus enim sunt opera, quo imperante fiunt. Sed fiunt imperante lege, non lubente voluntate. Quod satis patet, si cui liberum esset, sine lege vivere, nunquam sua sponte faceret opera legis. Inde apud Isaiam 9. lex vocatur Exactor, quando dicit. Virgam humeri ejus, jugum oneris ejus, sceptrum exactoris ejus superasti, sicut in die Madian, Quia per parvulum, qui datus est nobis, in quem credimus, efficimur liberi, ac lubentes in legem, ac jam nos non legis sumus, sed lex nostra est, & opera non legis, sed gratiæ sunt, ex qua libere & suaviter scaturiunt quæ lex prius aspere & fortiter exprimebat. Hæc intelliges, *Quatuor ordines operum.* si quatuor ordines operum disposueris, OPERA peccati, quæ dominante concupiscentia fiunt, sine resistentia gratiæ. OPERA legis, quæ foris cohercita concupiscentia fiunt, tamen intus eo magis fervente, & Legem odiente, id est, quæ sunt bona in specie, mala in corde. OPERA gratiæ, quæ repugnante concupiscentia, victore tamen spiritu gratiæ fiunt. OPERA pacis, & perfectæ sanitatis, quæ extincta concupiscentia plenissima facilitate & suavitate fiunt, quod in futura vita erit, hic incipitur.

Propter quod ex operibus legis non justificabitur omnis caro.

Eandem Rom. 3. sententiam concludit, Et ibidem late probat ex Psal. 14. Non est justus, qui faciat bonum &c. Ideo necesse est opera legis esse peccata, alioquin justificarent certe. Atq; ita clarum est, justiciam Christianam & humanam esse *Iusticia Christiana & humana.* prorsus non modo diversas, sed contrarias quoq;. Quia hæc ex operibus fit, ex illa fiunt opera. Inde nihil mirum, quod Theologia Paulina penitus ceciderit, nec intelligi potuerit, postquam ii cœperunt Christianos docere, qui Aristotelis moralia prorsus convenire mentiti sunt, cum Christi Pauliq; doctrina, prorsus, nec Aristotelem, nec Christum intelligentes. Nostra enim justicia de cœlo prospicit, & ad nos descendit. At impii illi, sua justicia in cœlum ascendere præsumpserunt, & veritatem illinc adducere, quæ apud nos de terra orta est.

Stat ergo Paulus fortiter. Non justificatur omnis caro, ex operibus Legis. Sicut & Psal. Non justificabitur in conspectu tuo omnis vivens. Reliquum est, opera Legis, non esse opera justiciæ, nisi ejus, quam nos facimus.

Quod si quærentes justificari in Christo, inventi sumus & ipsi peccatores. Nunquid Christus peccati minister est? Absit,

Id est, Diximus jam, nos in Christum credere, ut justificaremur ex fide Christi. At, si nec sic justificamur, imo adhuc invenimur peccatores, & justificationis indigentes (Quia ex operibus legis tu cogis nos justificari) ergo justificatio ex fide, nihil est, & Christus sua fide nos peccatores fecit, & Legis justicia egentes,

Quod

Quod est absurdissimum,& Christum prorsus abolere. Quia sic peccatum nobis ministrasset, quod per legem dilueretur, & jam esset legis justicia melior, quam Christi. Argumentatur enim Apostolus ab impossibili & absurdo. Q. d. Si lex necessaria est nobis, qui in Christo quærimus justificari, ergo justificati per Christum, adhuc peccatores inveniemur,& legis debitores. Quod si hoc est, jam Christus non justificavit nos, sed peccatores tantum fecit, ut per legem justificemur, quod est impossibile. Quare & hoc est impossibile, legem (inquam) esse necessariam,& operibus legis nos justificari. Justificati enim in Christo, non invenimur peccatores, sed justi, quia Christus non peccati, sed justiciæ minister est. Hæc B. Hieronymi sententia est.

Argumentatur Apostolus ab absurdo.

B. Augustinus paulo aliter,& coactius. UT AUTEM Apostolum intelligas, advertes, quod subobscure Mosen cum Christo comparat. Nam is est Pauli tropus, quod legem appellat occasionem, virtutemque peccati, ideo ministerium Legis, ministrationem mortis & peccati audet nominare. 2. Cor. 3. Si ministratio mortis in literis deformata,&c. Et Rom. 7. declarat quomodo peccatum per Legem occiderit. Ideo Mosen ministrum Legis intelligit ministrum peccati & mortis, quod per legem peccatum veniat, per peccatum mors. Quia inquit Rom. 4. Ubi non est Lex, nec prævaricatio, cui opponit Christum, ministrum justiciæ, qui hoc implevit, quod Moses per legem exegit. Quod & Johan. 1. non omnino tacet, lex (inquit) per Mosen quidem data, gratia autem & veritas per Jhesum Christum facta est, Q. d. Lex non autem gratia, nec veritas per Mosen, ergo potius peccatum & transgressio, per eum ministrata est, Igitur Christus non est Legislator, sed Legis impletor. Omnis legislator, minister peccati est: quia ponit occasionem peccati, per legem. Unde veterem Legem, non per seipsum, sed per Angelos ordinavit, novam autem (id est gratiam) per seipsum dedit, misso spiritu sancto de cœlo.

Pauli tropus.

Christus non est legislator, sed impletor.

Atqui iterum hic occurrit miseria Ecclesiæ, & populi Christiani, quando intendo in sylvas, harenas, nubes, maria legum Romanarum, quarum neq; titulos sufficias ediscere tota vita, Hic Apostolus cum fiducia, Leges pronunciat esse peccatorum ministrationes, cum tamen nostri Legislatores & peccatis & litibus occurrere sese jactent, acervis legum nec ipsam in oculos impingentem experientiam sentiunt, stultúm hoc eorum consilium demonstrare.

In miseriam Christianæ Ecclesiæ.

Et ut ego aliquando allegoriis ludam, decem plagas Ægypti arbitror figuras fuisse non tantum Judaicorum Thalmudim, sed & Ecclesiasticorum. Nam quod per Angelos malos eas inflictas legimus, non potest negari, doctrinas ac traditiones hominum illis significari, cum Angelus omnino nuncium verbi & doctorem significet. Ut etiam Angeli illi Apocalypsis ostendunt, cũ suis plagis & phialis. Verum cæteræ plagæ, quod aquæ nostræ in sanguinẽ vertuntur, quod loquacissime glossarum ranæ nos inquietant, quod pediculi vellicant, & exugunt totas substantias nostras, quod muscæ quoq; laborantes & sudantes nos depascunt, quod pecora simplicis cordis occiduntur, quod vesicis inflamur, quod grandine tyrannicæ violentiæ censemur & ferimur, quod locustis ad medullas usque exugimur: forte tolerandæ erant, pro peccatis nostris, Sed q; novissimis malis accedentibus, tenebris palpabilibus excæcamur, & heu tandem primogenitam justiciæ & fidei in Christo gloriam amittimus, non satis plorari potest. Verum quando hic paternum in pontificibus officium dormit, ego quod possum, saltem præsto fraternum, Monens ac rogans, ut & nos ad Dominum clamemus, si qua misericorditer descendat & nos liberet, de fornace ista ferrea,& domo servitutis durissimæ.

Allegoria decem plagarum Ægypti.

Credo autem aliquos moveri, quod Apostolus hic negat peccatores esse eos, qui in Christum credunt,& justificantur, cum nullus sit hominum sine peccato. Nec ipsemet, ut Rõ 7.&.8. de seipso testatur. Respõdeo. Omnis qui credit in Christum, justus, est nondũ plene in re, sed in spe. Cœptus est enim justificari & sanari,

Objectio. Dilutio.

sicut

sicut homo ille semivivus. Interim autem dum justificatur & sanatur, non imputatur ei, quod reliquum est in carne peccatum, propter Christum, qui cum sine omni peccato sit, jam unum cum Christiano suo factus, interpellat pro eo ad Patrem. Sic Rom. 8. cum dixisset se captivari per legem membrorum in peccatum, dicit nihil damnationis est iis, qui sunt in Christo Jesu, qui non secundum carnem ambulant. Non ait, nihil peccati, sed multum peccati est adhuc reliquum, verùm, non damnationi imputatur.

Rom. 8.

In hoc mysterium videtur Christus in cruce dixisse, Consummatum est antequam moreretur. Quare omnes ejusmodi justorum Commendationes eodem modo intelligendæ sunt, quod non omninò in seipsis perfecti sint, sed in Deo reputante & ignoscente, propter fidem Filii sui Jesu Christi, qui est propiciatorium nostrum. Hæc longè B. Augustinus lib. de natura & gratia. Perniciosè errant & fallunt qui baptisatis & pœnitentibus nullum peccatum tribuunt, sed tantùm infirmitatem & fomitem morbum naturæ, præsertim, dum in seipso, non esse peccatum garriunt, quod in Deo reputante & ignoscente, tantummodò non esse peccatum debuerant dicere.

Quomodo justorū commendationes intelligendæ.

Si enim quæ destruxi, iterum hæc reædifico, prævaricatorem me constituo.

Hoc est, Quando ego per fidei prædicationem, docui justificationem in Christo, & legem impletam, ac per hoc peccata destruxi, si iterum legem docerem servandam, & non impletam, quid aliud facerem, quàm quod peccata rursus statuerem, & adhuc esse superanda operibus nostris? In qua re nihil facerem, nisi quod me vel tunc, vel modo, male egisse ostenderem, h. e. prævaricatorem statuerem, imò facerem me alienum à Christo, in quo justificatus fui, & denuò sub legem & peccata me traderem, æquè prævaricatorem, sicut ante Christum fui.

Iterum suis Tropis Apostolus utitur, ideò variant Interpretes, D. Hieronymus destructa & reædificata vult intelligi Legem, scilicet ceremonialem. Quæ sententia etsi vera est, angustior tamen est, quàm ut satis sit cæteris Scripturæ locis convenire, B. Augustin. destructa, vocat opera legis, imò superbiam gloriantem & præsumentem de operibus legis. Nec hanc damno, Verùm, Apostolum cum præcedentibus, & aliis locis comparando peccata (ut dixi) videtur destruere, non legem, præsertim, cum Rom. 3. neget se destruere legem per fidem, sed potiùs statuere. Peccata autem destruit, Rom. 6. ut destruatur corpus peccati. Nam per fidem destruuntur peccata, quæ per legem erant & abundabant. Peccatum enim non destruitur, nisi lex impleatur. At non nisi per fidei justiciam lex impletur. Ita fit, ut per fidem simul & lex statuatur, & peccata destruantur. Dum enim per fidem satisfit legi, desinunt peccata, & lex permanet in robore.

Reædificare verò peccata, est rursum legem prædicare, & putare servandam & implendam. Ubi verò implenda lex est, necdum justicia facta est, imò peccatum superest. Peccatum est enim legem nondum implesse, ita redeunt peccata, quæ prius destructa per fidem docebantur. Quare ædificare peccatum, idem est, quod infirmare, destruere, irritamq; facere legem. Destruere autem peccatum, idem est, quod legem statuere, ædificare & implere. Quicunq; ergò docuerit legem impletam, factamq; justiciam, hîc utiq; destruit peccata. Hoc autem facit, qui docet per fidem Jesu Christi, justos fieri, id est, legis impletores. Qui verò dixerit legem implendam, neq; factam justiciam, hîc utiq; rursum statuit, ac resuscitat peccata, & debitores legis constituit, ac reos facit servandæ legis.

Reædificare peccata.

Ædificare peccatum. Destruere peccatum.

Hunc inquam esse sensum Apostoli puto hoc loco, Qui per peccatum destrui legem, solet docere, ut Rom. 8. Quod impossibile erat legi, In quo infirmabatur per carnem, id est, non implebatur. Caro enim non implet Legem, ideò infirmat legem. Sed in aliis quoq; locis Scripturæ, idem Tropus invenitur. Sic Hiere. 35. Firmaverunt filii Jonadab præceptum patris sui, quod præceperat illis. Item, prævaluerunt sermones Jonadab, quos præcepit. Et Psal. 140. Audient verba

Hiere. 35.

mea, quoniam potuerunt, id est, potentia facta sunt, firmata, impletaq; sunt. Rursus Psalm. 17. Non sunt infirmata vestigia mea, id est, viæ meæ, firmatæ & impletæ sunt. Sed Psalm. 10. Quoniam quæ perfecisti, destruxerunt, id est, legem tuam, ut heb. habet, dissipaverunt &c.

Sed ex præcedentibus quoque, hunc esse sensum liquebit. Ubi negavit inveniri peccatores, qui in Christo justificati sunt, ideò peccata eis esse destructa convincitur. Si autem invenirentur peccatores, jam peccata prius destructa restituerentur, quod esset in Christum blasphemia, qui peccatum & mortem nobis destruxit, si in eum crediderimus, Et, ut Johan. ait, Qui natus est ex Deo, non peccat. Credo autem satis patere, Apostolum non tantùm de ceremonialibus legibus loqui, sed prorsus de omni lege. Parum enim Christus contulisset, si sola peccata legis ceremonialis destruxisset. At quando etiam Decalogi peccata destruxit, jam à fortiori, planum est, & ceremonialia destructa esse, & liberas omnes leges factas.

Iterum autem cogor admonere lectorem triviali istæ Theologiæ assuetum, Qui forte turbabitur audiens, legem esse impletam omnib. qui in Christum credunt. Dicet enim, Cur ergò Decalogus, & tot Euangelii & Apostolorum præcepta docentur implenda, & exhortamur cotidiè ad eorum opera? Respondetur, sicut suprà dictum est, quomodo in Christo justificati, non sunt peccatores, & tamē sunt peccatores. Utrumq; n. de justo Scriptura statuit, Johannes in Canonica sua c. 1. Si dixerimus, quia peccatum non habemus, ipsi nos seducimus, & veritas in nobis non est, Qui ejusdem c. ult. dicit, Scimus, quoniam omnis qui ex Deo natus est, non peccat: sed generatio Dei, id est, qui ex Deo natus est conservat eum, & malignus non tanget eum. Idem c. 3. Omnis qui natus est ex Deo, peccatum non facit, quoniam semen ipsius in eo manet, & non potest peccare. Ecce nec potest (inquit) peccare, & tamen si dixerit, se non habere peccatum, mentitur.

Quæstio. *Responsio.*

Similem contradictionem in Job licet videre, quem Deus, qui mentiri non potest, pronunciat virum justum & innocentem c. 1. Qui tamen inferius confitetur, se peccatorem in variis locis, præsertim c. 9. Et 7. Cur non tollis peccatum meum &c. Verum autem loquatur oportet. Quia si coram Deo mentitur, jam Deus eum non pronunciaret justum. Simul ergò justus, simul peccator. Quis solvet hæc, diversas contra se facies, aut in quo convenient? Nempe in propiciatorio, in quod vultus Cherubin alioquin sibi contrarii conveniunt. Quia ergò, per fidem incepta est justicia, & impletio legis, ideò, propter Christum, in quo credunt, non imputatur, quod reliquum est peccati, & implendæ legis. Fides enim ipsa, ubi nata fuerit hoc sibi negocii habet, ut reliquum peccati è carne expugnet, variis afflictionibus, laboribus, mortificationibus carnis. Ut sic Lex Dei, non modò in Spiritu, & corde placeat, & impleatur, sed & in carne, quæ adhuc resistit fidei & Spiritui amanti & impleri legem, sicut pulchrè Rom. 7. describitur. Proinde, si fidem spectes, Lex impleta est, peccata destructa, nullaq; Lex superest: sed si carnem, in qua non est, bonum, jam peccatores cogeris fateri eos, qui justi sunt in Spiritu, per fidem.

Fidei negocium.

Totum ergò, quod æstuat Apostolus, est, ne quis per opera legis introducere justiciam in cor præsumat, quasi non jam fidei justicia ibi regnet, è qua in carnem fluant opera & plenitudo legis. Et accipe tibi simile: Sicut Christus sine omni peccato, caput justorum, nihil debet legi prorsus, nec docendus est, quid facere debeat, qui omnia jam facit, & abundantius quàm lex doceat. Tamen corpus suum & carnem suam, Ecclesiam regit & exercet, ut suam justiciam ei influat, ut quomodo ipse patri per omnia obœdiens est, ita corpus quoque suum reddat obœdiens, quod nondum est tàm obœdiens, & sine peccato. Ita Spiritus justi, jam per fidem sine peccato, nihil debens legi, Corpus tamen habet, adhuc sibi dissimile & rebelle, in quod operatur & exercet, ut ipsum quoque sine peccato, justum ac sanctum sibi simile reddat.

Ideò præcepta sunt necessaria tantùm peccatoribus. At justi quoque sunt peccatores, propter carnem suam. Quod tamen non imputatur eis propter fidem interioris hominis, qui Deo conformis, persequitur, odit, crucifigit peccatum in carne sua, donec in futuro consummatus, in carne & spiritu, nulli Legi debeat. Ex parte ergò impleta est lex, ex parte nihil debemus legi, ex parte destructa sunt peccata, At qui justiciam quærunt per opera legis, ipsi reædificant etiam infidelitatis peccatum, contra fidem in Spiritu, imo perversissimi hominum, peccatum, in carne quod fides expugnat per totam vitam veluti non sit, per opera legis extollunt. Et in hoc statuunt justiciam, legis impletionem, non in fidem. *Qui reædificant.*

Arbitrantur enim sese justos, si legis opera fecerint, cum tamen nec fidem Christi habeant: quæ interior est justicia, nec puritatem carnis, sed simulant eam. At ita, nec intus, nec foris justi sunt, sed mera specie se & homines illudunt. Igitur, necessaria sunt præcepta, non ut per opera eorum justificemur, sed ut jam justi sciamus, qua ratione Spiritus noster carnem crucifigat, & in rebus hujus vitæ dirigat, ne caro insolescat & ruptis frenis, sessorem Spiritum fidei excutiat. Non equiti, sed equo frenum debetur. *Quare necessaria præcepta.*

Ego enim per legem, legi mortuus sum, ut Deo vivam.

ET hunc tropum Rom. 7. latius prosequitur, ubi describit mulierem vivam solvi a lege mariti mortui. Quæ omnia, nisi metaphysicas mortes & mutationes ab intellectu dimoveris, barbara tibi erunt. Sicut mors mortem, peccatum peccatum, captivitas captivitatem, libertas libertatem, servitus servitutem, vita vitam, bonum bonum, malum malum, maledictum maledictum, lux lucem, tenebræ tenebras, dies diem, nox noctem, ita lex legem tollit. De iis in Scripturis, præsertim Paulo, latè patent exempla. *Ut mors mortem, peccatum peccatum, ita lex legem tollit.*

Manifestè itaque duplicem legem tangit, Una est Spiritus & fidei, qua vivitur Deo, victis peccatis, impletaq; lege, ut satis dictum est. Altera lex literæ & operum, qua vivitur peccato, nunquam impleta lege, sed simulata impletione. Per legem enim suscitatur odium legis, sed per fidem infunditur dilectio legis. Ideò legis operator, legem servat, cum odio legis, id est, pessimè omittit, dum aliud intus optat, aliud foris simulat. Fidei autem Spiritus legem servat, cum dilectione legis, hoc est, optimè legem implet, & tamen foris cum peccatis suis pugnans, ostendit se peccatorem esse. Sunt ergò duo isti adversarii, legalis ille intus peccat, & foris justiciam prætexit, fidelis intus benè facit & foris peccata sua portat ac persequitur.

Igitur Paulus per legem fidei, vivit intus Deo, ibidemq; est mortuus legi. Verùm in carne nondum vivit Deo, sed vivificatur Deo, nondum est mortuus legi, sed mortificatur legi, dum eandem fidei puritatem cordis satagit, & in carnem foris propagare, quo studio meretur, ut totus Deo vivere, & Legi mortuus reputetur, eodem prorsus tropo, quo superius, peccator & non peccator, impletor & non impletor, dictus est. In futuro enim est, ut plenè Deo vivamus, & legi mortui simus.

Vivere & mori, hoc loco non corporaliter, aut naturaliter accipi, ipsa locutio ostendit Apostolica. Quia non simpliciter, sed legi mortuum se dicit, & Deo vivum. Est autem vivere legi, esse sub lege & Domino ejus. Ut Rom. 8. Lex in homine dominatur, quanto tempore vivit. Sicut servus quam diu non redimitur, domino suo vivit per legem servitutis, & jus gentium. Ita nos, dum extra fidem sumus, regnante concupiscentia, legi servimus, coacti ejus opera facientes, ac per hoc legem non implentes, quæ dilectione fidei tantùm impletur. Mori autem legi, est liberum fieri à lege, Sicut debitor quispiam, cum mortuus fuerit, liber est ab exactore suo. Ita dum per fidei gratiam, homo vetus incipit occidi, & destrui peccatum, quod per legem abundabat, morimur hac sancta *Vivere & mori.* *Legi vivere.* *Legi mori.*

 morte,

morte, id est, vivificamur ad justiciam, sicut copiosè Rom. 6. & 8. disputat eodem verborum tropo, mortuos peccato, vivos justiciæ appellans.

Quare legi vivere, est legem non implere. Legi mori, est legem implere. Hoc per fidem Christi fit, illud per opera legis. Sic Rom. 3. Arbitramur enim hominem justificari per fidem, quam & legem fidei dicit. Item Rom. 8. Lex Spiritus vitæ, id est, fidei, liberavit me à Lege mortis & peccati,, id est Lege quæ mortem & pecctum operatur, & auget, ut est omnis Lex sive divinitus, sive humanitus data. Unde, ut cœpimus, duas has Leges clarius exponemus.

Nomina legis Spiritus & ejus virtus.

Lex Spiritus est, quæ nullis prorsus scribitur literis, nullis profertur verbis, nullis cogitatur cogitationibus, Sed est ipsa viva voluntas, vitaq; experimentalis, res quoque ipsa, quæ scribitur digito solo Dei, in cordibus, Rom. 5. Charitas Dei diffusa est in cordibus nostris, per Spiritum sanctum, De qua & Jere. 31. ut Heb. 8. & 10. adducit Apostolus, Dabo leges meas in mentes eorum & in corda eorum superscribam eas, Hæc, inquam, intellectualis lux mentis, & flamma cordis, est lex fidei, lex nova, lex Christi, lex Spiritus, lex gratiæ, justificans, omnia implens, & carnis concupiscentias crucifigens. Ita & B. Augustinus pulchrè hoc loco dicit, Ipsam quodammodo legem vivit, qui cum dilectione justiciæ justè vivit Nota cum dilectione justiciæ. Hanc enim natura nescit, sed fides eam impetrat. Sic 2 Corint. 3. Epistola est is Christi ministrata à nobis, scripta autem non atramento, sed Spiritu Dei vivi, non in tabulis lapideis, sed in tabulis cordis carnalibus.

Lex litera.

Lex literæ, est quæcunque scribitur literis, dicitur verbis, cogitatur cogitationibus, sive sit tropologia, allegoria, anagogia, aut cujuscunq; tandem mysterii doctrina. Hæc est lex operum, lex vetus, lex Mosi, lex carnis, lex peccati; lex iræ, lex mortis, damnans omnes, reos faciens omnia concupiscentias augens, & occidens, eoq; magis quo fuerit spiritualior, Sicut est illa, Non concupisces. Hæc enim plures reos facit, quàm illa Non occides, aut illa, Circumcidite præputia vestra, aut similis ceremonia. Quia sine lege spiritus, nullum opus benè fit, sed semper simulatur.

Pulcherrima similitudo.

Consequens est, quod lex Spirtus est id, quod lex literæ requirit, voluntas, inquam, Psalm. 1. Sed in lege Domini voluntas ejus, id est, charitas Rom. 13 Plenitudo legis dilectio. Et 1. Timoth. 1. Finis legis charitas. Atque ut planissimè ac vulgariter dicam. Lex literæ, & lex Spiritus differunt, sicut signum & signatum, sicut verbum & res. Ideò obtenta re, jam signo non est opus, itaque neque justo lex est posita. Habito autem solo signo, docemur rem ipsam quærere.

Lex docet, quid debeas, & quo careas. Christus dat quod facias & habeas.

Sic Moses & Prophetæ, tandem Johannes Baptista, ad Christum nos mittunt. Lex docet, quid debeas & quo careas. Christus dat quod facias & habeas. Ideo qui lege aliter utuntur quàm signo, quoad Christum diriguntur, quo cognoscant suam miseriam, & quo gratiam quærunt, pessimè abutuntur, ut qui suis viribus freti, mox lege audita, in opera ejus accinguntur, rem legis in seipsis quærentes, ac præsumentes, cum nec signum, ipsam, inquam, legem, in seipsis invenisse se videant.

Idem sequitur, quod omnis lex literæ est spiritualis, Quomodo dici potest spiritualis, sicut Rom. 7. Scimus quia lex est spiritualis. Neq; unquam in Scripturis legimus carnalem legem vocari, quæ literis scribatur, licet Origenes multo frequentiq; studio huc feratur, actus suis opinionibus, habet quidem Paulus, legem membrorum, & carnis concupiscentiam, sed hæc non est litera, sed significatur prohibeturq; litera legis.

Opus bonum fit in Spiritu libertatis.

Igitur spiritualis est, quia Spiritum fidei requirit, id est, non propter signum, sed propter rem, spiritualis est, Cum nullum opus bonum fiat, nisi hilari, volente, gaudenteq; corde fiat, id est, in Spiritu libertatis. Alioqui, si lex spiritualis dicenda est, quæ tantummodò spiritualia opera præcipiat, jam nulla lex spiritualis erit, nisi quæ juxta Theologos nostros, de actib⁹ cordis elicitis præcipit. Neq; charitatis opera erunt spiritualia. An lavare pedes hospitum, subvenire pauperi, mo-

nere

nere errantem, orare ꝓ peccatore, tolerare injuriam, non sunt corporalia? imò, non minus, quàm ulla ceremonialia tàm veteris quàm novi Testamenti. Sed Spiritus fidei, ipse solus inter opera discernit, alioqui operum nulla prorsus differentia, neq; eorum, quæ per animam, neq; quæ per corpus fieri possunt. Omnia tunc sunt carnalia vel literalia, quando cogente litera, absente lege Spiritus, fiunt. Tunc sunt spiritualia, quando præsente lege Spiritus, fiunt, ut infra videbimus.

Et hîc vides, credo radicem, unde mihi crescit indignatio, in tot decreta, statuta, decretales Pontificum, qua tyrannide nunc Ecclesia, & oppressa jacet & indies vastatur. Nam cum refrigescente charitate, & Deo pro peccatis nostris legem Spiritus, paulatim auferente, penitùs tolli oportuit & Leges, quas sine illo Spiritu impleri non sit possibile. Potiùs augentur cotidie, magna ira Dei, Et fit, ut imponant onera hominibus importabilia (præsertim, si redemptrice careas pecunia) quæ nec digito ipsi movere velint aut possint, interim pastura ovium per verbum fidei & Spiritus, ne cogitata quidem, à tam vigilantibus pastoribus ovium Christi, hoc est, quod gemo, per tot inutiles Leges & noxias, nihil nisi infinitas offensas Dei augeri, cum & Spiritu impleri præcepta oporteat, & tamen ex nobis Spiritus haberi non possit.

Verùm, consilium tamen interim dabo. Primùm, si Spiritum habes, ut volenter possis omnia illa tollerare, fac ita & velut si sub Turca aliovè tyranno, pro voluntate Dei, premereris. Siquidem, legum tyrannis cum premat conscientias, longe superat Turcarum tyrannidem, quæ corpora tantùm premit, aut resculas corporis: quanquam nec in hac parte Turcas nobis superiores habemus, si rapinas palliorum, annatarum, aliasq; intollerabiles Bullarum cauponationes expenderis. Sin invitus es, age, data vel pecunia, vel favore, eme, quæ tibi gratis debebantur, quando aliter fieri non potest, & excute per indulta collum tuum, ab hoc onere. Verùm, hæc intelligo de iis præceptis, quorum opus non obstet necessitati aut charitati. Nam talia, ut suprà dixi, cum fiducia rumpenda sunt etiam gratis, adhibito consilio boni viri. De iis autem loquor hic, quæ invitus facis, etiamsi non sit necessitas vel charitas causa omittendi. Hîc enim melius est, ut modicam pecuniam perdas, quam laqueo legum conscientiam torqueas. Nec simoniam timeas, quando non studio vel voluntate emis (velles enim magis gratuitum dari tibi) sed velut ex actionibus importunis cedis invitus. Si pauper es, aut loci distantia prohiberis, saltem in publico, pro vitando scandalo, obtempera, in occulto penes teipsum, arbitrium consule boni viri, certus, quod, ubi pastor tuus curam tui posthabuit, Christus eo mitius tecum aget, modò suis mandatis obedieris ex corde.

Consilium.

Bullarum cauponationes.

Christo crucifixus sum cruci, vivo autem, jam non ego, vivit verò in me Christus.

MORTUUM se dixerat legi, jam modum hujus mortis exprimit qui est crux Christi Huc pertinet quod Gal. 5. inf. 5. Qui Christi sunt, carnem suam crucifixerunt cum concupiscentiis suis, Et Pet. 1. Pet. 4. Christo in carne passo, & vos eadem cogitatione armamini qua qui passus est in carne, desiit à peccatis, Et c. 2. Peccata nostra ipse pertulit in corpore suo super lignum, ut peccatis mortui, justitiæ vivamus. Hinc B. Augustinus lib. 3. Tri. 4. Passionem Christi esse, & Sacramentum & exemplum, docet. Sacramentum quod significet, & credentibus donet mortem peccati in nobis, Exemplum, quod & nos imitari eum oportet patiendo moriendoq; corporaliter. Sacramentum est illud Rom. 4. Qui mortuus est propter peccata nostra, & resurrexit propter justificationem nostram. Exemplum est 1. Pet. 2. Christus pro nobis passus est, vobis relinquens exemplum, ut sequamini vestigia ejus. Sacramentum latissimè tractat Rom. 6. 7. Coloss. 3. & aliis multis locis. Ita & hic crucifixum se dicit Christo, juxta Sacramentum quod peccatum & concupiscentias mortificaverit.

Christi passio est Sacramentum & Exemplum.

Quod autem dicit Apostolus, hoc est, ii, qui per legis opera justificari quæ-

Lex virtus est peccati. runt, non modò non crucifigunt carnem suam, sed etiam augent concupiscentias ejus, tantum abest, ut justificari possint. Lex enim virtus peccati est, irritans invitam concupiscentiam, dum eam prohibet. Fides autem Christi, cum diligat legem concupiscentiæ prohibitricem, jam idem quod lex jubet faciens, concupiscentiam aggreditur & crucifigit. Non ergò per legem peccati abolitio, sed cognitio tantum & auctio, frustraq; in illa justificatio quæritur. Tum vivit justus non ipse, sed Christus in eo, quia per fidem Christus inhabitat, & influit gratiam, per quam fit, ut homo non suo sed Christi Spiritu regatur. Nam dum nostro agimus Spiritu, concupiscentias sequimur, non crucifigimus. Totum ergò Christo non nobis dandum est, quod credimus, quod justi sumus, quod legi mortui sumus, quod concupiscentias mortificamus.

Quod autem nunc vivo in carne, in fide vivo Filij Dei, qui dilexit me, & tradidit semetipsum pro me.

OPTIME Erasmus, Quòd autem nunc vivo, id est, quam vitam nunc vivo &c. Sicut & ad Romanos 6. idem interpretatur, aut quod tempus vivo. Sicut 1. Pet. 4. Voluntati Dei, quod reliquum est, vivat tempus. D. Hieron. aliud putat, *Esse in carne.* esse in carne, & vivere in carne, Quod alibi dixerit. Vos non estis in carne, Et Rom. 7. Qui in carne sunt, Deo placere non possunt. Hoc video, quod 2. Cor. 10. In carne enim ambulantes, non tamen secundum carnem militamus, malum semper intelligat, secundum carnem ambulare. Permanere autem in carne, necessariū scribit ad Philippenses. Proinde, haud scio, an constans sit ista distinctio.

Interpretatio Apostoli. Est autem sensus Apostoli, Dixi me jam non vivere, sed Christum in me, verùm, ne existimetis aut hæreticis futuris occasio data videatur, quod vita Christiana sit extra carnem, in religione Angelorum, in mirabilibus supra se ambulando, sic vivit in me Christus, ut tamen in carne vitam agam, non autem sic in carne vivam, quod ex carne, in carne, aut secundum carnem sit vita mea, sed in fide Filii Dei. Justiciarii verò & ipsi in carne quidem vivunt, id est, In præsenti vita agunt veram hanc vitam, non agunt in fide Christi, sed in operibus legis, ideò mortuam in peccatis vitam agunt. Ubi Paulus vitam in justicia viventem ducit, Sic utramq; vitam simul involvit corporalem & spiritualem. Corporalem tunc vere esse vitam, si in Christo & Spiritu fidei vita vivatur. Sicut enim lex occidit suos cultores spirituali morte, dum facit peccatum roborari & augeri, Ita & vitam corporis, mortuam, id est, peccatricem facit.

In neutrales & morales Theologos. Ubi sunt ergò nostri Neutrales, qui inter peccatum & justiciam fidei, medium statum finxerunt, scilicet moraliter bonum? cum Apostolus ipsam legis justiciam appellet mortuam. At mortuam apud Apostolum non dicitur, nisi quod peccatum prius sit, sicut dicit: Stimulus autem mortis, peccatum est. Et Rom. 5. Per peccatum mors. Non ergò opus aliquod mortuum, & non mortale (ut dicunt) seu non meritorium, sed mortuum simul & peccatum est.

Non abijcio gratiam Dei, si enim per legem justicia, ergò Christus gratis mortuus est.

Magnoperè notandum. TAM magna injuria est, velle operibus, viribusq; nostris per legem justificari: ut Apostolus id appellet, abjectionem gratiæ Dei, non tantùm ingratitudinem (quæ per se pessima est) sed & contemptum, cum gratia Dei, summis studiis debuerat inquiri, at illi gratis acceptam repudiant, vehemens certè objurgatio. *Syllogismus Apostoli.* Illum Syllogismum Apostoli, dignum est perpendere, Si per legem justicia &c. cum fiducia pronunciat. Aut Christum esse gratis mortuum (quod est summa blasphemia in Deum) aut per legem nihil, nisi peccatum, haberi. Nam illi procul à sacris literis arcendi sunt, qui distinctionib⁹ è suo cerebro depromptis, justi- *In cerebrosos distinctores.* ciam aliam moralem, aliam fidei, & nescio quas alias, ad Theologiam afferunt. Habeat sanè civile Jus suam justiciam, Philosophi suam, & quicunque suam.

Nos

Nos oportet hic justiciam ad intellectum Scripturæ accipere, quam Apostolus planè negat esse, nisi per fidem Jesu Christi. Cætera omnia opera, etiam sacratissimæ legis Dei, adeò non præstare justiciam, ut etiam peccata sint, & hominem pejorem faciant coram Deo. Quin tanta esse peccata, & à justicia tàm longè, ut necesse fuerit Filium Dei mori, quo justicia nobis donaretur. Ne ergò in Theologia justiciam vocaveris, quod extra fidem Christi fuerit. Si autem justiciam non esse certum est, certum pariter est peccatum esse, & damnabile peccatum.

Vide ergò, novam justiciam, novámq; justiciæ definitionem. Usitatè enim dicitur, justicia virtus est, reddens unicuiq; quod suum est. Hic dicitur, Justicia est fides Jesu Christi, seu virtus qua creditur in Jesum Christum, ut Rom. 10. Corde creditur ad justiciam, id est, si quis velit justus esse, credat necesse est corde in Christum. Et B. Hieronymus c. 3. Scita est sapientis, vera illa sententia, non fidelem vivere ex justicia, sed justum ex fide, id est, non sua justicia, fidelis est, sed fide justus est. Pulchra certa sententia Jam sequitur, quod justus per fidem, nulli dat quod suum est per seipsum, sed per alium, scilicet Jesum Christum, qui solus ita justus est, ut omnibus reddat, quod reddendum est, imò omnia ei debent. Qui autem in Christum credit, & Spiritu fidei, unus cum eo factus est, jam non solùm satisfacit omnibus, sed id quoq; efficit, ut omnia sibi debeant, habens cum Christo omnia communia. Peccata sua. jam non sua, sed Christi sunt. At in Christo peccata justiciam vincere non possunt, sed vincuntur, ideo in ipso consumuntur. Rursum, justicia Christi, jam non tantùm Christi, sed sui Christiani est. Ideò non potest ulli debere, aut à peccatis opprimi, tanta fultus justicia.

Justicia moralis.
Justicia Christi.
Fides justum facit.

Hæc est illa inæstimabilis gloria Christianorum, Hæc ineffabilis divinæ charitatis circa nos dignatio, qua tanta, tam preciosa nobis donata sunt, quo quibus ne abjiciantur, merito sic æstuat Paulus. Unde & hæc justicia, Dei justicia vocatur, ut 1. Cor. 1. Qui factus est nobis à Deo, sapientia & justicia, & sanctificatio, & redemptio. Sic Rom. 1. Non erubesco Euangelium, justicia Dei revelatur in illo, ex fide, in fidem, sicut scriptum est, Justus ex fide vivet; & Rom. 10. Ignorantes justiciam Dei, & suam quærentes statuere, justiciæ Dei, non sunt subjecti. Hæc est illa vox Psalmorum 30. In justicia tua libera me, non mea utique quæ ex lege est, & peccatum est. Et iterum 42. Exaudi me in justicia tua. 71. Deus judicium tuum Regi da. Et justiciam tuam filio Regis. Orietur in diebus ejus justicia, & abundantia pacis, Et: 97. Judicabit orbem terrarum in justicia, Et quid multis? JUSTICIA Dei in Scripturis ferè semper, pro fide & gratia accipitur, rarissimè pro severitate, qua damnat impios, & liberat justos, ut nunc passim usus habet.

Inæstimabilis Christianorum gloria.
Justicia Dei.
Justicia Dei, fides & gratia.

Quod si justicia fidei, dicenda est, reddere unicuiq; quod suum est ex nobis ipsis, potiùs intelligitur id facere per cessionem (ut vocant) omnium bonorum, quo modo docuimus Luc. 14. in parabola ædificantis turrim, & pugnaturi contra Fortiorem se docet. Hi enim ædificant turrim (exemplo eorum, qui Babyloniæ turrim cœperunt) qui suis viribus freti, per opera legis sese quærunt justificare, & salvos facere. Et occurrunt Christo judici futuro robustissimo, cum pauculis operum copiis. Quibus consulit, ut primum sumptus supputent, & invenient quod non possint, ideò relictis omnibus, sapientiæ, virtutis, justiciæ præsumptionibus. adhuc illo longè agente, rogent pacem desperantes de seipsis, & se in misericordiam venturi Regis, plena fide projicientes. Sic enim conclusit eandem parabolam. Sic omnis ex vobis, qui non renunciaverit omnibus, quæ possidet, non potest meus esse discipulus, hoc est, non eris Christianus, nisi sola fide nitaris, tuis justiciis penitùs rejectis.

Cedendum bonis nostris.

CAPITULUM III.

O insensati Galatæ, quis vos fascinavit non obedire veritati?

NUnc ad Galatas revertitur. Nam hucusq; contra Petrum dixisse, D. Hieron. putatur. Verùm, an omnia ista, præsente Petro effuderit, nescio, Ego divinarē, ab illo loco, propter quod non justificatur ex operibus legis omnis caro, desiisse cum Petro loqui, Qui repetit, quod paulò superius ad Petrum dixisse se scribit, scientes, quod non justificatur homo ex operibus legis &c. Atque jam ab isto loco, cum Galatis deinceps disputare, & reliquis argumentis, opera legis confutare. Tamen esto unicuique hîc suum judicium, Igitur Paulus totus æstuans pio zelo, etsi totam Epistolam ferè argumentis & confutationibus repleverit, immiscet tamen aliquoties exhortationem, objurgationem, nonnunquam & eadem repetens inculcat, omnia tentans pro Apostolica sollicitudine, insensatos, stultos, amentes, eos vocat, autore Hieronymo, Vel quod Regionis proprietate eos pulsat, sicut ad Titum, Cretenses, mendaces, & alias gentes, aliis vitiis notat vel quod à majoribus ad minora venerant, ac velut repuerascere cœperant, ad Pædagogum legis reversi. Et hoc magis mihi probatur, nam in sequentibus de elementis, & Pædagogo, de hærede parvulo disputat, manifestè eorum stulticiam & puericiam taxans. Hoc & verbum, Fascinavit, ostendit. Pueris enim & ætati parvulæ, ut idem Hieronymus ait, dicitur propriè fascinus nocere.

Pia & fervens Apostoli sollicitudo.

Fascinari.

Est autem FASCINARE, aspectu malefico lædere, ut Virgilius:

Nescio quis teneros oculos mihi fascinat agnos.

Hoc utrum verum sit, nec ne, Deus viderit, inquit Hieronymus, Quia potest fieri, ut Dæmones huic peccato serviant. Ego credo hunc esse morbum infantulorum, quem mulierculæ nostræ vulgò, die Elbe seu das Hertzgesper/ vocant, quo videmus infantes tabescere, macrescere, ac miserè torqueri, aliquando incessanter clamare & flere. Cui morbo, rursum, nescio quibus literis & superstitionibus, tentant occurrere. Creditum est enim, ab invidis illis, & maleficis vetulis, si cui formosulum infantulum matri invideant, talia fieri. Unde & verbum græcum non tantùm fascinare, sed & invidere quoque significat, teste Hieronymo.

Pulchra similitudo.

Ita & Galatæ, cum essent in Christo, quasi modo geniti infantes, & feliciter crescerent, à Pseudoapostolis fascinantibus sunt læsi, & ad legis macredinem, imò miseriam, tabescentes reducti. Et satis pulchra stat similitudo. Nam ut fascinator diros figit in infantem oculos, donec noceat, ita pestilens doctor, figit oculum suum nequam, id est, sapientiam suam impiam, in simplices animas, donec in eis veram intelligentiam corrumpat. Oculus enim, ut Luc. 11. in Scripturis doctrinam, cognitionem, etiam ipsum Doctorem significat, ut Job. 31. oculus fui cœco. Et, Si oculus tuus scandalisat te &c. Hi sunt, quos Scriptura, dolosos, illusores, mentiumq; deceptores vocat. Psalm. 1. In Cathedra pestilentiæ non sedit. Heb. in sessione illusorum. Prov. 3. Abominatio est Domino omnis illusor, & cum simplicibus sermocinatio ejus.

Oculus in sacris literis.

Quæstio de fascino, an sit aliquid.

Sed hic insurgit quæstio, an Apostolus hoc loco credendus sit approbare, fascinum esse aliquid. D. Hieronymus putat eum usum sermone trivii & ex opinione vulgi exemplum sumpsisse, non quod fascinum esse scierit, quomodo & nonnulla alia, ex gentium fabulis, in Scriptura assumi videntur, ut Arcturus, Orion, Plejades in Job, Syrenes, Onocentauri Pilosi apud Esaiam. Ego (ut dixi) credo maleficas illas, opera Dæmonum, Deo permittente, verè infantulis nocere posse, in pœnam infidelium, & in probationem fidelium, cum & multa alia, ut evidens est experientia, noceant, tam in corporibus hominum, quàm pecorum, omniumq; rerum. Atque hæc Apostolum non ignorasse.

Ante quorum oculos Christus Iesus proscriptus est, & in vobis crucifixus.

Varie hic locus tractatur. D. Hieronymus.

VARIE hunc locum video tractari. D. Hieronymus proscriptus intelligit, quod

quod Galatæ Christum crucifixum, non modò Apostolorum voce, sed ex Scripturis quoque Prophetarum cognoverint, & sic pro & ante scriptum cognoverint, quam dictum seu prædicatum. Et ista gemina eruditione Scripturæ & vocis firmati, non debuerant utique à Christo desciscere. B. Ambrosius, quem Lyra sequitur, arbitratur, Galatas, quia in opera legis confidebant, Christum esse proscriptum, ut Juristæ de proscriptione loquuntur, id est, ejectum, damnatum & exulem factum. B. Augustinus præscriptus legit. Et sicut possessio amittitur per alterius præscriptionem, ita Christus amiserit Galatas, præscriptus, scilicet à Pseudoapostolis. Nulla harum me capit. *B. Ambrosius.* *B. Augustinus.*

Erasmus, sed & Stapulensis non dissimiliter, sic accipiunt, Christum fuisse, velut in pictura, Galatis præscriptum, & depictum, ita ut manifestissimè cognitum haberent, & tamen nunc fascinati & illusi, eum non agnoscant. Sic enim solent incantamentis & præstigiis capti, nec id cernere, quod in oculis manifestissimum est, & id videre, quod nusquam est. Et huic verbum græcum Proegraphe, patrocinari videtur sensui. Id autem me movet, QVOD CHRISTUM IN ALIQVO CRUCIFIGI, nunquam in bonum accipitur in Scripturis, sicut Heb. 6. Rursus crucifigentes in semetipsis Filium Dei. Et suprà. Non ait crucifixus est in me Christus, sed vivit in me Christus. H c autem dicit, in vobis crucifixus, utique hoc gemens & æstuans. Quod Christus non vivit, sed mortuus in eis est, hoc est, fidem ejus, per legis justiciam, in eis extinctam esse. *Christum in aliquo crucifigi.*

Proinde si auderem, divinationem meam hanc divinarem. Primum verbum præscriptus, sive, de Scriptura, sive pictura accipiatur, *probo ut sit præscriptus, quod coràm positus, & ad oculum monstratus.* Nam ideò addit, ante oculos, ut exprimat hunc sensum. Deinde deleta conjunctione & (ut in græco) sic stet textus. Quibus in oculis, seu ante oculos, Jesus Christus præscriptus est, in vobis crucifixus, hoc est Ecce vosipsi cernitis, & argumentis prædictis effectum est à me, ut clarum, & in oculis vobis depictum & antè scriptum sit, Jesum Christum esse in vobis crucifixum. Hunc esse sensum, si præcedentia, imò totius Epistolæ argumentum attendas, credo, non negabitur. Præmiserat enim, Non abjicio gratiam Dei, vivo non ego. Item, si ex lege justicia, jàm Christus gratis mortuus est. Quæ omnia eò tendunt, quod Christus sit in iis crucifixus (sicut in Judæis) quicunque non in eum, sed in seipsos, ac legem confidunt. Nam tunc est abjecta gratia Dei, non vivit in eis Christus, Quid ergò restat, nisi quod si mortuus, & crucifixus in eis. *Divinatio Lutheri.*

Utitur autem Apostolus pro æstu suo, verbis epitasi multa ardentibus, & velut impetuosis. Ante oculos præscriptus (inquit) Q. d. nescio quomodo clarius monstrare possem. Deinde, non solum nomen Christi, sed Jesus Christus. Utrunque nomen cum pondere inclamans, tandem in vobis crucifixus. Mitius erat, si non in vobis, qui tanti fuistis: & levius erat, mortuus aut passus, aut infirmus: sed atrociter crucifixus (inquit) in vobis, ignominiosissimè scilicet à vobis tractatus. Obsecro, quid faceret, si & modò videret in Ecclesia, legibus hominum, Christum etiam plusquam crucifigi? Nempe illud, quod Act. 20. cum lachrymis intrabunt post discessionem meam lupi rapaces in vos, non parcentes gregi &c. *Nota pondus Scripturæ.*

Hoc solum à vobis volo discere, ex operibus legis, Spiritum accepistis, an ex auditu fidei?

VIDE quam efficaciter tractat locum ab experientia. Quid enim hîc prætexent? sint cætera (inquit) infirma argumenta, quibus usus sum, quod hic dicetis? hoc solùm docete, age, sim hic discipulus vester in operibus legis, qui versati estis, dicite, si unquam Spiritum acceperitis, donec me prædicante Christum, crederetis? Sic, cum fiducia insultans, ac jam velut insolubili vinculo obstrictus, dicit,

Sic

Sic stulti estis, ut cum Spiritu cœperitis, nunc carne consummamini.

APPARET autem ista ab Apostolo scripta, iis, qui ex Judaismo crediderant, & prius in operibus legis versati fuerant: Deinde Spiritum sanctum visibili signo acceperant, sicut tunc dabatur: alioqui non satis urgeret hic locus. Aut certè mixtim gentibus & Judæis scribit. Sed gentibus, quæ à Judæis antea in legem tractæ fuerant. Nisi dixeris Apostolum loqui de operibus legis, in quæ relapsi fuerant à fide Christi, quod sanè mihi probabilius est. Nam ab Apostolis falsis non accepisse eos Spiritum, sicut acceperant per Paulum antea, satis certus erat. Quod autem D. Hieronymus hoc loco discernit opera legis ab operibus bonis, & Cornelium ex operibus Spiritum accepisse putat, Actor. 10. sanè non credo, cum clarum sit, ad prædicationem Petri, hoc est, ad auditum fidei (ut hic dicit) cecidisse super eos Spiritum sanctum. Neque etiam Abraham, Moses & cæteri Sancti (sicut conatur) ex operibus legis naturalis justificati sunt, sed ex fide, ut hic, & Rom. 4. scribitur. Apostolus non legem ceremonialem tantùm, sed omnem prorsus legem notat.

Sola fides justificat, & bona opera facit. Quia, cum sola fides justificet, & opera bona faciat, Sequitur, quod nulla prorsus cujuscunque legis opera justificent, neque bona sint opera ullius legis, sed tantummodò fidei. Hæc autem attuli, ut Lectorem Hieronymianum moneam id, quod ipsemet postulat, & in prologo suo & Epistola ad B. Augustinum, scilicet commentarios à se esse scriptos in quibus usus est, referre aliarum sententias, & lectoribus liberum judicium relinquere. Hoc enim, cum non pauci Theologi & Jurisperiti non observent, aliquando monstra sententiarum sequuntur, pro domestica Ecclesiæ doctrina.

Auditus fidei. Illud autem, *auditu fidei*, pulchrè Erasmus (ut omnia) pro ipso audibili, pro ipso (ut inquit) sermone, qui auditur, ut sit auditus Fidei, id quod verbum fidei auditum. Actor. 10. Adhuc loquente Petro verba hæc cecidit Spiritus sanctus super omnes, qui audiebant verbum. Sic Esai. 53. Domine, quis credidit auditui nostro. Et Abacuc. 3. Domine, audivi auditionem tuam & timui. Item frequens hic Tropus Scripturæ, ut Hiere 49 Abdiæ 1. Auditum audivimus à Domino &c. Sed hic rursus laborat D. Hieron Unde surdi fiant Christiani, præsertim, quando Rom. 10. dicit Quomodo audient sine prædicante? quomodo credent, quem non audierunt? Et ut habet illic gradatio Apostoli. Primum est mitti, deinde prædicari, tum audire, tum credere, tum invocare, & sic salutem consequi. *Gratia Apostoli. Rom. 10.*

Addam ego, quomodo infantes salvi fiunt, & baptisantur, cum & ipsi non audiant? Respondet, Primùm, quod fidem ex auditu esse, & in parte, & in toto, accipi potest. sed hoc evincit Paulus. Quomodo (inquit) credent, quem non audierunt? Deinde, quod aliorum gestu & conversatione possunt surdi Euangelium discere, sed ubi infantes? Igitur, quod novissimè sentit, sequor, scilicet, quod verbo Dei nihil surdum est, & ad eas loquitur aures, de quibus dicitur. Qui habet aures audiendi, audiat. Hanc responsionem fortiter amo, eo quod nec in adultis & audientibus, verbum Dei audiatur, nisi intus Spiritus incrementum det. Ideò, verbum virtutis & gratiæ est. simul dum aures pulsat, intus Spiritum infundit. Quod si Spiritum non infundit, nihil differt audiens à surdo. Quocirca, ipse sonus verbi ministerio Ecclesiæ super infantem prolatus, eò facilius operatur per Spiritum, quo parvulus verbi est capacior, id est, patientior, nullis aliis rebus implicatus.

Potentissimè ergo Paulus hic confodit opera legis, tum etiam nostrorum *Meritum congrui.* Theologorum somnia, qui meritum congrui invenerunt ad gratiam obtinendam. Verùm Apostolus dicit, non operibus, sed auditu verbi hoc est, si patiaris *Verbum audire.* verbum, qu escas tu, & Sabbatum Domini, à tuis operib9 ferieris, ut audias quid loquatur in te Dominus Deus tuus. Ideò signabis hoc Pauli memorabile documentum. Si vis gratiam consequi, id age, ut verbum Dei, vel audias intentè, vel recorderis diligenter, Verbum, inquam, & solum verbum est vehiculum gratiæ Dei.

Dei. Nam quæ tu opera congrui vocas, aut mala sunt, aut gratiam jam venisse necesse est, quæ illa operetur, stat fixa sententia, ex auditu fidei accipi Spiritum. Hoc modo acceperunt Spiritum, quicunq; acceperunt. Tu ergo ne tibi propriam fabrices machinam consilii, rejecto consilio Dei.

Observa, carne consumari dicit, hoc est, finiri, desinere, deficere. Ex quo loco claret, carnem non modò pro sensualitate, seu concupiscentiis carnis accipi, Sed pro omni eo, quod extra gratiam & Spiritum Christi est. Nam certum est, Galatas non ideò consummari carne, quod luxurias, libidines, aut quibuscunque moribus carnem sequerentur, Sed quod opera legis & justiciam, relicta fide, quærerent. At justicia, & opera legis, non sunt tantùm res sensuales, cum huc etiam pertineat opinio & fiducia, quæ in corde sunt. Quicquid igitur ex fide non est, caro est. Heb. 9. In variis justiciis & baptismatibus carnis. Sic Gen. 6. Non permanebit Spiritus meus in homine, quia caro est. Non ait, quia carnem habet, sed quia caro est. Et Rom. 7. Non invenio in me, hoc est, in carne mea bonum. Idem ergò ipsemet & caro sua, quantum est ex Adam. Sic iterum, Caro & sangu s regnum Dei non possidebunt. Et Matth. 16. Caro & sanguis non revelavit tibi. Sed & 1. Corinth. 3. Adhuc (inquit) carnales estis, homines estis, cum tamen de Apostolorum nominibus certarent.

Heb. 9. Genes. 6. Rom. 7. — *Caro.*

Matth. 16. 1. Cor. 3.

Quibus fit, ut omnis omnium hominum, Philosophorum, Oratorum, etiam Pontificum doctrina & justicia carnalis sit ubi non fidem docent, & satis abusivè sacros Canones dici, qui de dignitatibus & opibus statuuntur, intelliges, si hic Apostolum audias. Rursum, nihil tam carnale est, & externum, quin si operatore fidei Spiritu flat, spirituale fit. Consummantur ergò Galatæ carne, dum affectum & opinionem accipiunt operum legis, quorumcunque, præsertim relicta fide. Quod aut Origenes & D. Hieronymus triplicem hominem ex Apostolo colligit, spiritualem, animalem (quem neutralem, & medium intelligit) & carnalem, infra fortè videbimus quid sentiendum sit.

Doctrina carnalis. Canones sacri.

Tanta passi estis, sine causa, si tamen sine causa.

VARIE hunc locum D. Hieronymus enarrat, sed breviter, unam sententiam sequor Quod Galatæ, cum benè currerent in fide Christi, multa fuerant passi, præsertim à Judæis, qui nullum Christianum non persequebantur, ut in Actis Apostolorum, & multis Epistolis Pauli patet: quæ tamen frustra passi sunt, si in legem recidentes, permanserint extra fidem, tamen, quia sperat eos redituros, dicit, si tamen sine causa, Q. d. si redieritis, non frustrà passi fuistis. Arguit enim ab eorum damno, & frustraneo labore, ut commoveat eos, Quia per legem, non modò à justicia Christi, sed & ab omnibus illius meritis & præmiis simul exciderint.

D. Hieronymus.

Qui ergò tribuit vobis Spiritum, & operatur virtutes in vobis ex operibus legis, an ex auditu fidei.

SUBAUDI, tribuit & operatur. Repetit autem & inculcat, quæ jam suprà dixerat. Examinat enim experienriam, qua fortissime eos stringit, simul ut audiat, & sequentia subjungat. Prius enim solum Spiritum acceptum, nunc & operationes virtutum opponit, hoc est, miracula, quæ ex legis operibus sese prius operatos non fuisse, non potuerunt negare.

Sicut Abraham credidit Deo, & reputatum est illi ad justiciam.

Rom. 4.

HOC exemplum & argumentum latè Rom. 4. tractat, ubi probat, Abraham ante circumcisionem credidisse, & hanc fidem sibi in justiciam reputatam. Verisimile est, & apud Galatas, eundem locum ab eo fuisse vocaliter explicatum, & nunc illos commonefieri, & revocari ad priorem intelligentiam.

Cognoscite ergò, quia, qui ex fide sunt, hi filij sunt Abrahæ.

COGNOSCITIS ex jam citata Scriptura, non ergò, qui ex Semine, aut ex cir-

ex circumcisione. Rom. 4. *Et signaculum accepit justiciæ fidei, quæ est in præputio Patris nostri, ut sit Pater omnium credentium per præputium, ut reputetur & illis ad justitiam.* Et 9. *In Isaac vocabitur tibi semen*, id est non qui filii carnis, hi filii Dei sunt sed filii promissionis æstimantur in semine. Ex huc loco vides, quàm intentè & observanter velit Scriptura legi. Quis enim hæc argumenta ex textu Genesis traxisset, quod Abraham ante circumcisionem credidit, quod Isaac non nisi per repromissionem obtinuit. Et in hoc significari, sicut Isaac acceptus est per fidem Abrahæ credentis promittenti Deo, & in semen ei vocatus, ita nullus sit alius, quàm Abrahæ filius, aut semen, nisi promissus, & fide acceptus. Et tàm longè ante gloriam Judæorum fuisse confusam, qua de carne gloriantur Patrum? Tropus ille (esse ex fide, esse ex operibus) credo satis jam notus sit. Sunt ex fide, qui credunt & infra. Sunt ex operibus legis, qui operantur. Ejusdem generis sunt, esse ex lege, ex circumsione, & similia apud Paulum.

Scriptura attentè legenda.

Apostolus non servat regulas Dialecticæ consequentiæ.

Sed non servat Apostolus regulas Dialecticæ consequentiæ. Dicit enim Spiritum tributum, & virtutes factas ex auditu fidei. Et hoc probat, Quia sic Abrahæ fides est reputata ad justiciam Ergonè fidem reputari ad justiciam, est Spiritum accipere? Aut ergò nihil facit, aut accipere Spiritum & reputari ad justiciam, idem erit. Quod & verum est, & ideo refertur, ne divina reputatio, extra Deum nihil esse putetur, ut sunt, quibus verbum Apostoli, gratia, magis favorem quàm donum significari putatur. Nam favente & reputante Deo, verè accipitur Spiritus, donum & gratia Alioquin ab æterno gratia fuit & intra Deum manet, si tantummodò favorem significat, eo, quo in hominibus modo favor est. Deus enim sicut diligit reipsa non verbo tantum, ita & favet re præsente, non tantùm verbo. Nec ista ratio consequentiæ videtur aliqua esse, quod dicit, Abraham credidit, ergò qui ex fide sunt, filii Abrahæ sunt. Posses eadem Dialectica dicere, Abraham genuit ex uxore filium aut commedit aut aliud fecit. Ergò qui idem facit, est filius ejus. Deniq; Judæis sua sententia firmabitur, Abraham est circumcisus. Ergò circumcisi erunt ejus filii.

Vide rationem consequentiæ. Fides Abrahæ.

Verum, Apostolus ad Abraham respicit, quando Isaac (qui ei solus in Semen promittebatur) fidei meritò obtinuit. Non enim de fide commendatus est, quando Ismaël genuit, sed tunc pater fidei institutus est, & multarum gentium, quando verum suum filium, & legitimum semen accepit. Ideò Isaac non tam carnis, quàm fidei filius est, Abrahæ caro non potuit, sed fides Abrahæ eum genuit, tamen ex carne sua. Quare non tàm Abrahæ, quàm credentis Deo promittenti, filius est. Ideò tot verbis agitur in Genes. ut describatur promissio Seminis, & fides Abrahæ in eandem, & appellatio Seminis in Isaac, sic promissi & crediti, ut ostendatur, Abrahæ non esse filios, qui ex carne, sed qui ex fide et nascuntur. Ideò, quod brevius dixerat, jam latius prosequitur, quomodo sint filii Abrahæ, qui ex fide sunt, propter, scilicet, promissionem, quæ super Ismaël non contigit, ideò nec in semen ei reputatus est.

Prævidens autem Scriptura, quia ex fide justificat gentes Deus, prænunciavit Abrahæ, quia benedicentur in te omnes gentes.

Prævidens.

PRÆVIDENS, id est, longè antè videns, Scriptura, id est, Spiritus in Scriptura. Si id, quod hic dicitur, Benedicentur in te omnes gentes, acceperimus pro eo, quod Gen. 12. scribitur, laborem nobis Apostolus præbet, non illum solum, quo B Hieronymus laborat, quod Apostoli sensum magis quàm verba adducant, Sed illum potiùs, quod eo tempore Abrahæ nondum erat de filio promissum, nec de fide commendatus ipse, quod c. 15. contigit. Proinde, Hieron. accipit istud Gen. 22. ubi post tentationem Abrahæ, dicitur: *Benedicentur in Semine tuo omnes gentes terræ, quia obedisti voci meæ.* Apostolus autem, hoc loco, non in Semine tuo, sed in te dicit sicut Gen. 12. dicitur. Et ego Hieronymus secutus, puto Apostolum brevitatis studio omisisse, *In Semine suo*, cum statim infra utrunq; positurus

Genes. 12.

Gen. 15.

Gen. 22.

fiturus esset. Abrahæ autem (inquit) dictæ sunt promissiones, & semini ejus. Et ita verum est, in utroque Abraham, & in semine ejus promissionem factam. Non refert autem, utrum hic dixerit.

Cum igitur hæc dicta sint ad Abraham, non qualemcunque aut carnalem, sed jam credentem, obœdientem, spiritualem, & omninò alium hominem, deniq; habentem promissionem: Sequitur, quod Scriptura nos voluerit docere, nō esse filios Abrahæ, nisi qui tales & hujus Abrahæ filii & semen essent. Adeò, ut etiam illi fierent filii, qui de carne ejus non essent, sed gentes, ut hic dicit. Quod Deus justificet gentes ex fide, ut Scriptura providerat, & Abrahæ pronunciaverat. Ergò in Abraham benedicimur, sed in quo Abraham? Credente utique. Quod si extra Abraham sumus, maledicemur potiùs, etiamsi in Abraham carne fuerimus. Quia de Abraham carne nihil agit Scriptura. Sunt ergò in Abraham, qui credunt Deo, sicut Abraham. *Filij Abrahæ credentes, obædientes & spirituales.*

Igitur qui ex fide sunt, benedicentur cum fideli Abraham.

OBSERVA Epitheton Abrahæ, FIDELI, cum credente Abraham benedicentur, non cum carne generante, aut alia faciente. Non enim Scriptura ei tribuit filios, aut Semen, nisi credenti. Qui ergò sine fide sunt, patris sui imaginem & hæreditatem non referunt. Ergò nec filii quidem sunt, nisi spurii. Sed adhuc obstrepet argutulus quispiam, nec sic ratio consequentiæ stabit: Abraham credit, Ergò credentes sunt filii ejus. Quia per fidem Abraham meruit quidem filium & Semen, sed non hinc sequitur filios ejus oportere credere. Alioquin & omnia, quæ credendo meruit, necesse erit ut credant, aut Abrahæ non erunt. At jam necesse erit, terram Cananeam credere. Sat ergò est, Abraham credidisse, & filios meruisse, sed non ideò filios oportet esse credulos. Respondetur. Primum, quod Apostolus Galatis, ut rudioribus satis esse credit, si filios Abrahæ esse non posse sciant, nisi sint similes eidem. *Non credentes spurij. Sophista eluditur.*

Rom. 10. Profundiorem hujus mysterii rationem, quam Rom. 10. prosequitur, consultò hic prætermittit. Nam verè non sunt filii Abrahæ, nisi promissionis filii. Cum autem divina promissio & prædestinatio fallax non possit esse, Sine difficultate, & consequentia infallibili erit, ut omnes sint fideles, qui promissi sunt, ut sic fides promissorum stet, non necessitate operum, & fidei illorum, sed firmitate divinæ electionis. Hoc loco satis erat, imitationem Abrahæ commendare, non promissionis & prædestinationis sublimitatem inculcare. Ideò, quamvis consequentia illa non stet, Abraham credit, Ergò filii ejus credent, nisi dum promissionis filios (qui non in sua, neq; Abraham justicia firmabuntur, sed in electione Dei, Nec ideò credent, Quia filii Abrahæ erunt, Sed ideò filii Abrahæ erunt, quia credent certissimè, ut qui à Deo donabuntur, Abrahæ non mendaciter promittente) consideres, tamen hæc stat, Abraham credidit, ergò filii ejus debent credere, si volunt esse filii. Hoc, inquam, satis erat Galatis insensatis, Romanis sapientibus alia debebantur. Itaq; sunt filii Abrahæ, qui credunt, non alii. *Filij Abrahæ, promissionis filij. Non consequentiam.*

Quicunq; enim ex operibus Legis sunt, sub maledicto sunt. Scriptum est enim: Maledictus omnis, qui non permanserit in omnibus, quæ scripta sunt in libro Legis, ut faciat ea.

DIXERAT, benedictos esse eos, qui ex fide sunt, jam alio argumento, & à contrariis assumpto, maledictos dicit, qui ex operibus sunt. Vide autem mirabilem Syllogismum Apostoli. Adducit ex Deuteron. cap. 27. Esse maledictos, qui non faciunt ea, quæ scripta sunt in libro legis. Ex qua negativa, colligit affirmativam hanc. Maledicti, qui operantur opera Legis. Nonnè hoc affirmat, quod Moses negat? Et quo major sit absurditas, suam affirmativam, per Mosi negativam probat. *Mirabilis Syllogismus Apostoli.*

Diceret aliquis Festus Portius: Insanis Paule, multæ literæ te ad insaniam convertunt. Quid ergò dicemus? An benedicti sunt, qui non operantur Legis opera, *Festus Portius. Actor. 26. Quæstio.*

ôpera, etiam tanto Apostolo Doctore? At Moses dicit: Maledictos qui non faciant. Restat itaque, ut jam supra diximus, quod quicunque extra fidem sunt, operantur quidem opera legis, sed legem non implent. Opera enim legis, simulata opera sunt. Sicut & infra c. 6. dicit, Neque enim, qui circumciduntur, legem custodiunt. Et 5. Testificor omni homini circumcidenti se, quoniam debitor est universæ legis faciendæ.

Ecce nihil implet de lege tota, qui circumcidit se, ergò neque, si ullum aliud opus legis faciat. Consequens est, ut Moses eo verbo, omnes homines, sub maledictionem coegerit, & cum dicit, Maledictus omnis &c. idem voluerit, ac si diceret: Nullus hominum hæc faciet, quæ scripta sunt, ideò omnes erunt maledicti, egentes redemptore Christo. Igitur apud Apostolum, & ipsam veritatem fixum est, quod operantes opera legis, non implent legem. Et facientes, non faciunt. Sic ut audientes non audire, & videntes non videre, Christus dixit. Videntur enim sibi legem implere, & opera legis facere, sed simulant potiùs, dum sine gratia, nec cor, nec corpus mundare possunt. Ideò immundis nihil esse mundum, necesse est.

Operantes opera legis non implent legem.

In neutralenses Theologistas.

Jam puto, Neutralenses meos hoc loco satis confossos, qui opera quædam neutralia, & in genere morum bona, fixerunt. Hic Apostolus legis opera maledicit, legis, inquam, Dei, quæ utiq; meliora fuerunt, quàm dictaminis naturalis. Et ipsa adhuc stertentes, facient securos. At dicunt Apostolum loqui de legibus ceremonialibus, quæ jam sunt mortifera. Contrà, ceremonialia hæc sunt, nec fuerunt unquam mala, sed fiducia eorum, ut B. Augustinus docet.

Deinde, quod Apostolus de omnibus legibus loquatur, patet, quod etiam querulante Hieronymo, verbis Mosis addiderit omnis, & omnibus, inquiens, quæ in libro legis scripta sunt. Fortissimè autem, quod statim dicet, *Christum nos redemisse à maledicto Legis*, At gentes nunquam fuerunt sub maledicto ceremonialis legis. Ergò omnes redempti sub maledictione legis fuerunt. Sicut enim ante quoque dixi, parùm præstitisset Christus, si à circumcisione, sabbatis, vestibus, cibis, lotionibusq; nos liberasset, & non multo magis, à gravioribus legis peccatis, concupiscentia, cupiditate, ira, impietate. Tum verè non fuisset salvator animarum, sed corporum, quod hæc omnia corporalia fuerunt. Verè itaque peccatum & maledictum opus est cujuscunq; legis, si extra fidem, id est, extra puritatem cordis, innocentiam, justiciam fiat.

Illud Lectoris judicio relictum volo, an idem, vel diversum sit, quod Paulus dicit, qui ex operibus legis sunt. Et quod Moses, Qui non permanserit (seu ut Heb. est) firmaverit omnia &c. ut faciat ea, Fortasse aliud est, facere opera legis, & aliud facere ea, quæ scripta sunt, ut sit FACERE, quæ scripta sunt, idem, quod implere. Et facere opera legis, idem, quod simulare, quibusdam externis operibus, impletionem. Sicut Christus dicit. Quid vocatis me Domine, & non facitis quæ dico vobis. Et Rom. 2. Non auditores, sed factores legis justificabuntur.

Facere ea quæ scripta sunt.
Facere opera legis.

Certum est enim, quod maledictio utrisque manet, & iis, qui non faciunt, ut Moses dicit: Et iis, qui sunt ex operibus legis, ut Apostolus dicit. Ideò omninò tropus est Pauli, ut dixi, eos, qui operantur opera legis, non facere ea, quæ scripta sunt in lege, in qua nimirum fides scribitur. Hæc sola facit omnia legis.

Sola fides omnia legis facit.

Quod autem in lege nemo justificatur apud Deum, manifestum est, Quia justus ex fide vivet.

Hæc est subsumptio explicaturi verbum Mosi adductum, ac si dicat: Audis ex Mose, maledictum esse eum, qui non fecerit ea, quæ scripta sunt. Et ego pariter assumpsi, tales esse, qui ex operibus sunt. Utrunque ita esse, illud convincit, Quia apud Deum, in lege non justificabitur ullus, Si non justificabitur coram Deo, jam nō facit, quæ scripta sunt. Quod si hoc est, verè maledict⁹ est Ii enim, qui faciunt,

faciunt, quæ ſcripta ſunt, juſtificabuntur. At quod operatores legis non faciant, ex eo ſanè probatur. Quia juſtus ex fide vivet, Abacuc. 2. Si hic Scriptura vera eſt, ſicut oportet. Et opera legis ſine fide ſunt, mortua nimirum ſunt, & injuſtus eſt, qui facit ea. Si injuſtus, ergò non facit quæ ſcripta ſunt. Hic velim & illud, in lege, pro, per legem, ſeu lege dici, ut ſit ſenſus, per legem, nemo juſtus erit apud Deum, ut opera legis ſimul includat.

Lex autem non ex fide.

HOC eſt, quod dixi, ideò lege neminem juſtificari, quia ſola fide juſtificabitur juſtus. At Lex & Fides non ſunt idem. Nec ipſa, nec opera ejus, ſunt ex fide, neq; cum fide. Proinde coram hominibus juſti ſunt, ſed non apud Deum, ut ſequitur.

Sed qui fecerit ea homo, vivet in illis.

HOC verbum ex Levit. 18. adducit, & Rom. 10. Eſt autem Apoſtoli ſenſus, Lex non vivificat, nec juſtificat coram Deo. Qui autem fecerit ea, quæ legis ſunt, vivet ut homo in illis, hoc eſt, evadet pœnam Legis, acquiretq; præmium legis, ſed non vivet in Deo, nec ut filius Abrahæ. Quare vim verborum expende. Homo vivet in operibus legis qui tamen mortuus eſt apud Deum. Homo, inquam, non juſtus, & in illis operibus, inquam, ſuis vivet, id eſt vitam tuebitur, ne occidatur judicio Legis, Non autem vivet juſtus in illis, ſed in fide. Memento itaq; hoc loco, te ex Apoſtolo didiciſſe opera Legis eſſe, quibus ad hominem apparemus juſti & legis ſervantes, intus autem defectu fidei, nihil minus quàm juſti ſumus. Ideò per legem non niſi hypocritam fieri, & ſepulchrum foris ſpecioſum, intus plenum ſpurcitia.

Homo vivet in operibus legis, mortuus tamē apud Deum.

Matth. 23.

Nam quo minus D. Hieronymus Paulum intellexit, in his & ſimilibus locis, cauſa fuit, operum legis non recta cognitio, & nimia Origenis allegoriſatio. Dicit enim hoc loco, Moſen & Prophetas ſub operibus legis & maledicto fuiſſe, quod omninò falſum eſt. Fide enim juſtificati & ſanctificati, vixerunt apud Deum, etiam antequam lex & opera legis præciperentur, qualia ipſe vult ceremonialia tantùm. Poſtea tamen vi veritatis, redit in viam, dicens, eos fuiſſe peccatores, juxta illud Eccleſ. 7. Non eſt juſtus in terra, qui faciat benè, & non peccet, quod de lege morali utique intelligi oportet.

Tale & illud eſt, quod juſtum ex fide vivere, ſic intelligit, quod juſto, ſi acceſſerit fides juſticia ejus viva erit, ita ut ſine fide, virtutes aſſerat, ſed vitioſas. Sed hæc & alia, prudens Lector ſic legat, ut meminerit ex aliis ea, per D. Hieronymum allata. Non eſt juſtus ullus ante fidem, ſed gratis juſtificatur & bonum pro malo accipit. Apoſtolus enim vult hominem ex lege vivere apud homines, ſed juſtum hominem ex fide apud Deum, hoc eſt, quod juſticia, vita & ſalus hominis, apud Deum ſit fides, non juſticia prior fide, ſed per fidem juſticia & vita.

Chriſtus nos redemit de maledicto Legis, factus pro nobis maledictum (quia ſcriptum eſt, Maledictus omnis, qui pendet in ligno) ut in gentibus benedictio Abrahæ fieret in Chriſto Ieſu, ut pollicitationem Spiritus accipiamus per fidem.

PRIMUM, cum iis expoſtulo, qui nec ſub maledicto legis ſunt, nec Chriſto Redemptore indigent. Hi ſunt, qui aliud eſſe contra legem, aliud contra intentionem legis ſtatuunt. Contra legem agens peccat, ſed contra intentionem legis, non peccat, tantum à bono deficit. Hæc venena quis ferat? Sed audi, quomodo probent (intentionem autem vocant, quod Deus opera legis requirat in charitate fieri) Si homo (inquiunt) teneretur ad intentionem legis, ſequeretur, quod exiſtens extra gratiam, aſſiduè peccaret, non occidendo, non mœchando, non furando &c.

Reſpondeo, non peccat, non occidendo &c. ſed peccat intus, odiendo, concupiſcendo, cupiendo latenter, & irritatus evidenter. Iſta enim immundicia occulta

occulta cordis & carnis non tollitur. nisi fide per gratiam Christi. Non est ergò intentio legis, ut in gratia servetur, tanquam sit gratia exactio quædam. Sed intendit lex ut servetur. Servari autem non potest sine gratia, Ideò cogit quærere gratiam. Itaque, omnes sub Legis maledicto sumus, qui sine gratia fidei sumus, ut jam satis est dictum. Cum enim solum, ex fide justus vivat, patet maledictio legis in Incredulos, ne Christi redemptionem frustremus, aut tantùm ad ceremonialia referamus, à quibus & homo potuisset nos redimere. Denique, opera legis fieri ex nobis potuerunt.

Reliquum ergò est, ut ab ira, impietate, concupiscentia, & aliis malis, in corde & carne, per Adam & Evam plantatis, redemerit, quibus facti immundi omnes nos, justicias pollutas operabamur, & ita nihil implebamus de lege. Quare justè maledictioni & damnationi deputabamur. Sic per legem non adjutorium, sed nostri mali indicium & monitorium habemus. Sicut autem ad Corinthios dicit, Christum esse pro nobis factum peccatum, ut nos essemus justicia Dei in illo; ita hic maledictum, ut benedictio Abrahæ fieret in Christo eodem, in gentibus. Simili omninò tropo: Sic mortuus est, ut nos essemus vita in illo: sic confusus, ut nos gloria fieremus in illo, omnia pro nobis factus, ut omnia fieremus in illo. Hoc est, si credimus in eum, jam legem implemus, & liberi sumus à maledictione legis. Nam hoc quod nos merebamur maledici & damnari, pro nobis subiit & exolvit.

Christus pro nobis factus peccatum.

D. Hieronymus mirè laborat, ne Christum à Deo maledictum admittat. Primum ponderat, quod Apostolus non reponat vera legis, quæ sic habent. Deut. 21. Maledictio Dei suspensus. Apostolus autem 70. sequutus dicit. Maledictus omnis qui pendet in ligno, omittens particulam, à Deo, quam illi addiderunt. Breviter, etiamsi in Heb. non ponatur (in ligno & omnis) tamen præcedentia textus cogunt, de quolibet in ligno suspenso, Mosen intelligi. Ideò nihil Apostolus mutavit, quod movere possit. Quod autem omisit (à Deo) nec hoc movet, certum fuit Apostolo, quod à Deo factum intelligeretur.

D. Hieronymus. *Deut. 21.*

D. Augustinus refert quosdam, parum eruditos, id intelligi voluisse, de Juda traditore suspenso, Stapulensis alia cogitat. Verùm stat textus Apostoli clarus, ideò Christum esse maledictionem factum, non quod aliquid dignum maledicto admiserit, sed quia Scripturæ sententia generalis est, omnem, qui in ligno pependerit, esse à Deo maledictum, ideò Apostolus fortè, quia dire sonabat, Christum maledictum vocari, mollivit hoc statim, adducta Scripturæ autoritate. Nihil ergò est, quod D. Hieron. hoc verbum, non de Christo velit intelligi, cum Apostolus, ut generalem sententiam adducens, de Christo voluit probare, quod dixerat. Nam cum ipsemet Christus ex Esaia 53. dicat: *Secum iniquis deputandum.* Quid monstri est, eum maledictum cum maledictis nominare? Si cum sceleratis reputatus est, certè, id quod scelerati vocantur, patiunturque, vocandus est.

D. Augustinus. *Christus maledictio.* *Esa. 53.*

Est autem homo duplex, interior & exterior, ita duplex benedictio & maledictio. Benedictio interior, gratia & justicia in Spiritu sancto. Hæc propriè Abrahæ promissa est in Christo. Maledictio interior, peccatum, iniquitas, ut Psal. 119. Maledicti, qui declinant à mandatis tuis. Et Matth. 25. Ite maledicti &c. Et Hierem. 18. Maledictus, qui facit opus Domini fraudulenter, Idem, Maledictus, qui confidit in hominem. Benedictio exterior, est abundantia rerum corporalium, Hæc propria fuit veteris Legis. Maledictio, est penuria, ut Malach. 3. Et in penuria vos maledicti estis. Sic Christus maledixit ficum, & exaruit. Sic Helisæus filios Bethel. Nullus itaque scrupulus sit, Christum esse maledictum cum omnibus suis Sanctis, maledictione externa, simul benedictum benedictione interna, ut Psalm. 109. Maledicent illi, tu verè benedices. Sic nec horror est, Christum esse mortuum, passum, crucifixum, imò, beati (inquit) cum maledixerint vobis homines.

[illegible] dictio. [illegible] maledictio interior. *Psal. 119.* *Matth. 25.* *Jerem. 18.* *Psal. 109.*

At dices, nondum probas, quod à Deo maledictus sit, id enim B. Hieronymus

[illegible]ctio.

nymus

nymus movit. Respondeo. Maledictiones hominum, sine dubio, Deo ordinante, quenquam tangunt. Sicut 2. Reg. 16. Dominus præcepit ei, ut malediceret David. Et ibidem, Dimitte eum, ut maledicat mihi secundum mandatum Domini. Non præcepit Deus Semei, ut malediceret. Sed quando plenus erat maledictis, ut malo illius benè uteretur, voluit, ut in David evomeret maledicta sua. *Solatio.* *2. Reg. 16.*

Quod autem D. Hieronymus audacter negat, *in Scripturis inveniri quenquam à Deo maledictum, & nunquam nomen Dei cum maledictione adiunctum.* Miror, quomodo intellexerit, quod Genes. 3. Serpens à Deo maledicitur, & terra in opere Adam. Sed & Cain cap. 4. maledicit Deus, 4. Reg. 2 maledixit Heliseus in nomine Domini pueros Bethel. Et Abacuc. 3. Maledixisti sceptris ejus. Et Malach. 2. Maledicam benedictionibus vestris, & benedicam maledictionibus vestris. Fortè sanctus vir, quia usu loquendi, Maledictio ferè sonat in perniciem rerum omnium, maximè spiritualium & æternarum, quomodo certum est, Cain & terram non maledictos, quia (inquit) maledictus eris super terram. Nam illud Matth. 25. Ite maledicti, forsan denunciari maledictum magis, quàm maledici intelliget. *Excusat Hieron.* *Gen. 3.* *Matth. 25.*

Sed, ad Apostolum, *ut benedictio Abrahæ fieret in gentibus, in Christo*, id est, ut impleretur benedictio Abrahæ promissa, quod esset pater multarum gentium in fide. Hæc, inquam, fides promissa est in benedictione. Unde hic iterum breviter & obscurè tangit, Gentes fore filios Abrahæ, non quia imitarentur, sed, quia promissæ fuerunt, & ideò imitaturæ essent, quia filii essent futuri, Deo promittente & implente, non gentibus facientibus & imitantibus. Non imitatio fecit filios, sed filiatio fecit imitatores. Addit autem, *in Christo*, ne à linea discedat, quia non suis meritis gentes, sed, nec alia via Abrahæ facti sunt filii, quàm per Christum, id eis promerentem, & ab eis per fidem susceptum, ut sequitur, *ut pollicitationem Spiritus*, id est, promissionem dandi Spiritus sancti, *per fidem acciperemus*, Spiritus enim sanctus promissus est Abrahæ, dum benedictio fidei est promissa. Fides etiam per Spiritum sanctum, donatur merito Christi, in verbo & auditu Euangelii. *Gentes fore filios Abrahæ.* *In Christo.*

Fratres, secundum hominem dico, tamen hominis testamentum confirmatum, nemo spernit, aut superordinat.

APOCOPEN facit Apostolus, addendum est enim. Ergò multò minus testamentum Dei confirmatum, nemo debet spernere, & superordinare. Dicit secundum hominem, ut rudibus Galatis, humana similitudine persuadeat divina, ut Hieronymus sentit. Verùm, meo judicio, nullus tàm eruditus est, qui non egeat hujusmodi similitudinibus, in discendo Christo, imò maximè necessarium fuit hoc similitudinis exemplum, alioquin difficilius intelligeretur, quàm Rom. 4. ubi idem tractat, sine exemplo hujusmodi, & nondum vidi, qui dignè explicaret.

Statuamus ergò utrunque ante oculos, similitudinem, & rem ipsam, & videbimus, quanto iterum argumento, legis justiciam expugnet. Intendit autem hanc inferre Conclusionem, Si Justicia potest haberi ex nobis per legem & opera ejus, Jam frustranea est promissio benedictionis Abrahæ facta, Quia sine ea justi esse possumus per legem, aut certè, ipsa non satis est, ut justificet, si legis justicia superaddenda est, Et sic testamentum & promissio Dei, aut superfluit, aut deficit, ut necesse sit aliud superordinari. Utrunq; autem detestabilissimum, ergò oppositum verum, justiciam legis, neque necessariam, neque sufficientem. Ecce fortissimum certè argumentum.

Videamus itaque, In omni testamento, est testator, est cui fit testamentum, est ipsum testamentum, est res quæ testatur, seu legatur. Ita hic, Deus est testator, ipse enim promittit & legat. Abraham & semen ejus, sunt, quibus fit testatio, ut hæredibus Dei testatoris. Testamentum est ipsa promissio Genes. 21. Et 17. *In testamento sunt quatuor.*

 Res

Res testata, est ipsa hæreditas, id est, gratia, & justicia fidei, scilicet benedictio gentium in semine Abrahæ. Si ergò, gratia promissionis, & justicia Dei, per Christum exhibita (& sic testamento Dei per mortem suam confirmato, imò jam executo & distributo) non sufficit, nisi & legis justiciam habeas, nonnè jam Testamentum Dei, non nuncupatum modò, sed confirmatum & expletum quoque, irritum fit, & aliquid ei superordinatur? quod ne hominis Testamento quidem fieri debet. Si autem sufficit gratia, & Testamentum Dei firmum est, patet justiciam legis non esse quærendam. Idem Rom. 4. Si qui ex lege sunt, hæredes sunt, exinanita est fides, abolita promissio, quod videlicet justicia legis satis esset, non opus esset fide & gratia Abrahæ promissa.

Vides ergò quàm dignè tractet Scripturas Apostolus, ita, ut impossibile sit eum intelligi ab iis, qui de Lege ceremoniali tantùm eum putant loqui. Nam eodem argumento concludit contra justiciam Decalogi, si operibus ejus justi fieri possumus, frustra est Fides, & Benedictio Abrahæ promissa, in gentes diffundenda, cum sine fide & benedictione illa, simus justi.

Abrahæ autem dictæ sunt promissiones, & Semini ejus.

ID est, Testamentum Dei ad eum dispositum, quod hic promissiones, infra statim Testamentum vocat. Observa ergò, quomodo similitudinem per Testamentum applicet. Promissiones (inquit) dictæ sunt, id est, res legatæ, testamentum. Quæ autem res? Benedictio gentium in semine ejus, id est, gratia fidei in Christo, Unde sequitur:

Non dicit, in seminibus, quasi in multis, sed quasi in uno, in semine tuo, qui est Christus.

Quasi pro ut. ILLUD, quasi malè ponitur, melius diceretur, ut in multis, ut in uno, quod vi Grammatici sensus patet. Vide, ut Semen Abrahæ significatum docet, Christum, ne Judæi se esse jactarent, in quibus gentes benedicerentur, cum tàm multi sint, ut certum esse nunquam possit, in quo fieret satis promissioni, iterumq; promissio periclitaretur, & Testamentum Dei corrueret. Unum ergò Semen oportuit huic benedictioni dandæ nuncupari, non modò pro certitudine, sed & pro unitate unius populi Dei, ad sectas prohibendas. Habes ergò testatorem, testamentum, rem Testamenti, ipsosq; quibus factum est. Jam restat, ut confirmetur, & confirmatum reveletur ac distribuatur, hoc est, ut gentes eam in Christo benedictionem accipiant.

Hoc autem dico.

ID est, quod intendebam, nunc dico, nunc me explico, & applico.

Testamentum confirmatum à Deo in Christum.

ID est, per mortem Christi ratum factum. Ratum autem factum in Christum, id est, ut in Christo tanquam repositum, gentibus distribuatur. Nam per Christum, in Christum, Testamentum Dei impletum est. Non enim Christus sic mortuus est, ut gratia fidei diffunderetur, qua in alium, quàm Christum, crederetur, sed in illum ipsum Christum.

(Quæ post quadringentos & triginta annos facta est) lex non irritum facit, ad evacuandam promissionem.

OBSCURISSIME & involutissimè loquitur Apostolus pro æstu suo. Testamentum (inquit) Dei confirmatum in Christum, non debet irritum fieri per legem & justiciam ejus. Fieret autem irritum, & evacuaret promissionem omninò, si ejus opera, ad justiciam necessaria forent, tanquam promissionis gratia non esset satis, aut impotens, ad justificationem nostri.

Lex 430. annos lata post promissionem Evangelij. Quod autem addit, quæ post 430. annos facta est lex, per tapinosin facere videtur in legem, ac si dicat: Si promissio fuisset post legem data, poterat videri per justiciam legis merito impetrata. Nunc verò à Deo sine legis operibus,

ribus, gratia & justicia datur, ut etiam tot annis, ante legem, multò magis ante justiciam ejus, fuerit promissa, nullis merentibus, nullis petentibus, sed sola Dei misericordia gratuito promittente. Cur ergò lex evacuabit, hanc gratiæ promissionem, & nunc exhibitionem, cum ad utrunq; lex nihil fuerit operata. Et Rom. 3. dicit, Sine lege manifestata est justicia Dei. Imò Rom. 4. Contrà operata est lex, dum iram potiùs operatur, & offensiones auget. Absit ergò, ut justicia innitatur legi, & operibus nostris, imò innitatur fidelissimæ promissioni Dei, qui non mentitur, etiamsi nos per legem pejores & indigniores efficiamur. *Justicia innititur Dei promissioni.*

Nam si ex lege hæreditas, jam non ex promissione.

ID est, si justicia quæ Abrahæ promissa est in benedictione, ex operibus legis, & ex nobis est, evacuata & superflua est promissio. Non potest idem ex nobis, & Deo esse, cum ipse verax, nos mendaces simus. Probat hoc verbo, quod jam dixit, promissionem non evacuari per legem. Quia (inquit) si ex lege, jam promissio evacuatur per legem. Sicut & Rom. 4. Si ex lege hæredes, abolita est promissio. Tropum Apostoli satis supra commendavi, quod legem & opera legis, & justiciam legis, pro eodem habet, quod justicia ejusmodi, non volentibus nobis, sed sola lege exigente fiat. Nostri Theologi hoc vocant ex nobis, seu ex viribus nostris, seu ex puris naturalibus, Ideò Paulum nequeunt capere, qui legem videtur accusare. *Promissio non evacuatur per legem.* *Nostri Theologi Paulum non capiunt.*

Abrahæ autem, per Repromissionem donavit Deus.

NON per legem reddidit, sed per gratuitam promissionem donavit, cum Lex nondum esset, multò minus lege veniente implevit eandem, Sic habes totum hoc Apostoli argumentum.

Nunc id videndum, quod Lex post 430. annos data est, Supputantur enim anni isti, ab exitu Abrahæ, de terra sua, quando primò accepit promissionem. Gen. 12. usque ad exitum filiorum Israel, hoc modo: Abraham 75. anno egressus est de terra sua. Gen. 12. centenarius autem genuit Isaac (sic habes 25. annos) Isaac sexagenarius genuit Jacob & Esaù. Gen. 21. (signa 60. annos) Jacob nonagenarius genuit Joseph (90. annos signa) ut ex Gen. per multa cap. colligitur. Joseph vixit 110. annos. Gen. ult. Post hunc duravit servitus Ægypti. 65. ut Jo. Annius ex Philone dicit, tunc Moses natus, cujus anno 80. exierunt filii Israel. Igitur à 75. anno Abrahæ ad 80. annum Mosi, sunt 430. anni. Hæc an ita habeant, alii viderint. Ego cum D. Hieronymo sentio, dicente: A multis hæc res quæsita, & nescio, an sit inventa. Credo enim Apostolum non ex supputatione ista dixisse, sed ex c. 12. Exodi, ubi dicitur habitatio filiorum Israel, qua habitaverunt in Ægypto, fuit 430. annorum. Sic & Stephanus Actor. 7. ex Genesi recitans historiam, ubi c. 15. Abrahæ Deus prædicit, 400. annos servitúrum Semen suum, ipse miscens utrunq; locum 430. annos numerat. *Gen. 12.* *Annorum ab exitu Abrahæ ad exitum filiorum Israel supputatio.* *Actor. 7.*

Illud quoque nota, quod Apostolus promissiones Dei, testamentum vocat, sicut & aliis locis Scripturæ vocantur, in quo subobscurè indicavit fore, ut Deus moreretur. Atque ita in promissione Dei, tanquam in nuncupato testamento, simul incarnatio & passio Dei intelligeretur. Nam ut Hebr. 9. Testamentum in mortuis confirmatur. Quare nec Dei Testamentum confirmari debuit, nisi Deus moreretur, ut ibidem de Christo dicit. Idcirco novi Testamenti Mediator est, ut morte intercedente, repromissionem accipiant. Et hunc esse diem Christi, quem promittente Deo, Abrabam cognovit & gavisus est. Quod simul concordari potest, quod D. Hieronymus in Heb. Pactum potiùs quàm Testamentum haberi dicit. Is paciscitur, qui vivus manet, testatur moriturus. Ita Jesus Christus, Deus immortalis fecit Pactum, idem simul Testamentum, quia futurus mortalis, sicut idem Deus & Homo, ita idem Pactum & Testamentum. *Ebr. 9.* *Johan. 8.* *Pactum.* *Testamentum.*

Quid igitur Lex?

QUIA negavit per legem iusticiam haberi, idq; satis robustis argumentis stabilivit, Iustissimè sibi obijci posse videt, ad quid tum lex valeat, cum omnis lex, propter iusticiam, & bonos mores poni videatur? Et satis vides, quod de omni lege loquatur, etiam Decalogi, per omnia, ut ad Rom. 4. &. 5.

RESPONDET AUTEM.

Propter transgressiones posita est, donec veniret Semen, cui promiserat, ordinata per Angelos, in manu Mediatoris. Mediator autem unius non est, Deus autem unus est.

Lex posita est, ut transgressiones abundaret. Argumentatur contra D. Hieronymum.

QUIS unquam expectasset talem responsionem, contrariam certè omnibus, qui de utilitate legum sapere & dicere solent? legem dicit positam seu additam & appositam, ut transgressiones abundarent, eodem sensu, quo Rom. 5. dicit, Lex subintravit, ut abundaret delictum. Verùm, quod D. Hieronymus negativè intelligit, ut per legem transgressiones cohiberentur, huic resistit. Primùm, quod tum potiùs, propter iustificationem posita dici debuit: Lex enim propter observationem ponitur. Secundò, quod iste sit tropus Apostolo familiaris, lex est virtus peccati, occasio peccati, lex mortis, lex iræ. Sic Rom. 4. Lex iram operatur, Ubi enim non est lex, nec prævaricatio. Ita certè, ubi non est prævaricatio, nec remissio, ubi non est remissio, ibi nec salus. Proinde ut remissio propter salutem, ita prævaricatio propter remissionem, ita lex propter transgressionem. Lex ponit peccatum, peccatum remissionem, remissio salutem. Hoc totum, quia sine lege, peccatum mortuum est, & non cognoscitur. Rom. 5. & 7. Peccatum erat in mundo, sed non imputabatur usque ad Mosen. Est ergò sensus, lex propter transgressionem posita est ut transgressio sit, & abundet, atq; sic per legem homo in sui cognitionem perductus, quærat manum miserentis Dei, qui sine lege, peccatum ignorans, sibi sanus videtur.

Rom. 5. — 1 *Sensus Apostoli.* — *Rom. 4.* — *Peccatum per legem auctum, donec Christus finivit.* — *Rom. 5. & 7.*

Tertiò, nec sequentia consonant, *donec veniret Semen*, Absurdum est enim, transgressionem cohiberi, donec Christus veniat, quasi tum sit non cohibenda, cum Apostolus contrarium voluerit, quod peccatum per legem, non solùm sit non cohibitum, sed auctum quoque, donec Christus veniens, peccatum finiret, legem implendo, & gratiam dando, ut Daniel 9. Gabriel dicit. Ut finem accipiat peccatum, & adducatur iusticia sempiterna, ac si dicat Peccatum sumpsit initium in Adam, per legem etiam incrementum, per solum Christum finem accipiet, qui iusticiam adducit, mortuo peccato, sempiternam, ut Psal. 110. & 111. iusticia ejus manet in seculum seculi.

Psal. 110. & 111.

Quartò, nec cum illo convenit, *Ergò lex adversus promissa Dei?* hoc non inferretur, si Apostolus vellet intelligi, legem pro cohibenda transgressione positam, quia tum non esset adversus promissa, sed pro promissis. Nunc vero, quia peccatum auget, iramq; provocat, apparet non provocare Deum ad solvenda promissa, sed potiùs irritare & impedire. Sic intelligendo, contextus sibi pulchrè cohæret, alioquin, tot fingas sententias, quot sunt constructiones, necesse est.

In manu Mediatoris.

Quintò, quod dicit, *In manu Mediatoris*, quod, meo judicio, dicit, quia lex non sit posita in manu nostra ut nos eam impleamus, sed in futuri Christi eam impleturi. Quare, non ut justificaret, posita est, sed magis peccatores argueret, & manum Mediatoris requireret. Resistendum enim fuit humanæ superbiæ, ne Filium Dei suis meritis incarnatum crederet, & tantæ misericordiæ ingrata fieret. Nunc lege in demerita lapsi, tantò fideliorem, & misericordiorem Deum amamus, quo indignioribus tantam charitatem exhibuit. Nobis enim per legem cognitio, soli autem Christo impletio & operatio. *Donec veniret Semen, cui promiserat*, id est, in quo benedictio, iusticia, & plenitudo legis danda erat, & transgressio-

greſſiones, quæ per legem erant, non jam cohibendæ, ſed extinguendæ, quod per fidem Chriſti efficitur. Jam quæ ſequuntur, Ego apud nullum Doctorem invenio explicata, tranſeunt Hieronymus, Auguſtinus, Ambroſius, nihil niſi Chriſtum Mediatorem Dei & hominum dicentes, non oſtendentes, quæ verborum ſit conſequentia, aut intelligentia. Porrò, recentiores etiam aliena hic commiſcuntur. Quare pio Lectori ſubmitto, quæ ipſe meditari poſſum.

Ordinata (inquit) per Angelos in manu Mediatoris. Et B. Stephanus quoque Actor. 7. Qui accepiſtis legem in diſpoſitione Angelorum, & non cuſtodiviſtis. Et Heb. 2. Si enim, qui per Angelos dictus eſt ſermo, factus eſt firmus &c. Apparet itaque Apoſtolum velle legem eſſe literam, ideoq; non niſi virtutem peccati exiſtere, & ut 2. Corinth 3. dicit: *Litera occidit: Spiritus autem vivificat.* Magnum quidem eſt, per Angelos ordinatam eſſe, ſed hoc nihil ad juſticiam, cum Angeli non poſſint, nec pro nobis eam implere, nec dare id, quo impleatur, id unum poſſunt, quod ordinante Deo, nobis eam tradiderunt. At, quoniam ordinante Deo, tradita eſt, nimirum ſimul datur intelligi, omninò implendam eſſe, non enim Angeli autores, ſed miniſtri legis erant; per quos ordine ad nos veniret. Rumpatur ergò ordo ille, & jam non ſit inter Deum & hominem mediator Angelus, ſed ipſe, qui per Angelos ordinat, & nos longè ſibi habet, ipſe, inquam, veniat, & legem nos doceat, cujus verba erunt Spiritus & vitæ verba. Nihil enim proficit, quod nuncios quoſcunq; mittit, niſi ipſemet venerit. Sit ordinata per Angelos, ſed non in manu Angelorum, imò mediatoris alicujus, qui reos per legem abſolvat & juſtificet.

Actor 7. Ebr. 2. 2. Cor. 3.

Nam hoc intelligo, *In manu Mediatoris*, ut ipſe Legem per Angelos ordinatam, in poteſtate habeat ſolus, non ſubjectus legi, ut cui ipſe nihil debeat, & quem volet, ab eadem liberet. Nos verò ipſa Lex in manu habet, & ſubjectos per peccatum. Quibus omnibus id vult, impoſſibile eſſe, nos per nos ſalvos fieri, facile autem eſſe per manum alterius, ſcilicet mediatoris. Quod, ſi quis putet intelligendum, ordinata per Angelos in manu, id eſt, poteſtate & imperio mediatoris, non reſiſto, niſi quis putet ſimpliciter, per mediatorem intelligi oportere Moſen, qui ſit Mediator veteris, ſicut ad Heb. Chriſtum melioris, & novi teſtamenti mediatorem appellat.

In manu Mediatoris.

Jam illud, *Mediator autem unius non eſt*, Ex nomine mediatoris, concludit, nos adeò eſſe peccatores, ut legis opera, ſatis eſſe nequeant. Si (inquit) lege juſti eſtis, jam mediatore non egetis, ſed neque Deus, cum ſit ipſe unus, ſecum optimè conveniens. Inter duos ergò quæritur mediator, inter Deum & hominem, ac ſi dicat, Impiiſſima ſit ingratitudo, ſi mediatorem rejicitis, & Deo, qui unus eſt, remittitis, rejicitis autem, ſi juſtificari poteſtis ex lege, ita fiet, ut nec vobis mediator eſſe poſſit, ut qui nolitis, nec Deo, ut qui non egeat. Proinde, jam lex in manu veſtra quoque erit, & non ſic ordinata per Angelos, ut per mediatorem impleatur, ſed prorſus impleta per voſipſos. Si quid profundius latet, alii quærant, ego mea vela colligo.

Mediator autem unius non eſt.

Lex ergò adverſus promiſſa Dei? Abſit.

SIC enim ſoluta una quæſtione, aliam ſibi ſuſcitavit. Si enim Lex tranſgreſſiones auget, jam irritare promittentis bonitatem videtur. Hoc verum eſſet, ſi promiſſio benedictionis inniteretur legi, aut juſticiis noſtris in lege. Nunc verò ſoli veritati promittentis nititur, ideò Lex non adverſus promiſſa Dei, imò, pro promiſſis Dei, Quomdo? Quia dum peccata oſtendit, & convincit non poſſe per eam quenquam juſtificari, quin & augeri peccatum per eam contingit, jam eò magis, promiſſionis impletionem quæri, invocari, expectari cogit, ut multò magis neceſſariam, quàm dum lex non eſſet, Tantum ergò abeſt, ut contra promiſſa ſit, ut eadem vehementer commendet, & optatiſſima reddat iis, quos ſuorum peccatorum cognitione humiliavit.

Vide quæſt.

Si

Si enim data esset Lex, quæ posset vivificare, verè ex lege iusticia esset.

Quid est, Legem peccatum augere. ID est, non est adversus promissa, quia data est, ut occidat, & peccatum augeat, hoc est, ut per legem homo agnoscat, quàm vehementer promissionis gratia indigeat, dum per legem, bonam, iustam sanctam, non, nisi pejor efficitur, ut sic, non in lege nixus, fiducia operum legis securus fiat, sed longè aliud & melius à lege quærat, id est, promissionem. Si enim lex vivificare potuisset, iusti essemus, At nunc occidit potiùs, & peccatores amplius facit, atque hoc ipso, pro promissis facit, dum ea fortius optari cogit, & omnem iusticiam operum funditùs destruit. Si enim non destrueret, promissionis gratia non quæreretur, ingratè susciperetur, imò repudiaretur, sicut fit in iis, qui legem non rectè intelligunt, Non destrueret autem, nisi non solùm non iustificaret, aut vivificaret, sed occasio quoque fieret plurium peccatorum, & magis occideret.

Nam prohibita concupiscentia semper irritatur & major fit. Idcircò, etsi adversus promissa videatur lex esse, dum auget peccatum, apud eos, qui peccatum per legem non agnoscant: Hoc tamen legis vitio non fit, quia ne Lex quidem est, ubi non rectè intelligitur, Tunc autem rectè intelligitur, quando peccatum per eam cognoscitur. Ubi autem intelligitur, & peccatum agnoscitur, ibi certè pro promissis facit. Quia & gratiam promissionis suspirari facit, simul ostendens, quam nullo merito sibi gratia debeatur, ut stet & firmetur, per legis intellectum, purissima promittentis dignatio, & synceriſsima exhibitæ dignationis gratitudo.

Sed conclusit Scriptura omnia sub peccato, ut promissio ex fide Iesu Christi daretur credentibus.

Lex est causa trãsgressionis posita. HOC verbo ad utrunque respondet simul, quod lex sit causa transgressionis augendæ posita, non tamen per transgressiones auctas adversus promissa Dei. Omnes (inquit) sub peccatum conclusit Deus per Scripturam, hoc est per legem & literam ostendit id, quod eramus peccatores, & impotentes ad iusticiam, seu legis impletionem, ut sic peccato per legem manifestato, infirmitateq; ad implendam convicta, cogeret humiliatos, de seipsis desperatos, trementes, ad gratuitam misericordiam Dei, in Christo propositam, currere. Et sic daretur (ut hic dicit) daretur, inquam, non persolveretur. Daretur autem indignis, & per legem longè contraria meritis, promissio Abrahæ facta, hoc est, gratia, benedictioq; iustificationis, ex fide Christi omnibus, qui crederent in eum.

Idem Rom. 11. *Conclusit Deus omnes sub peccato, ut omnium misereatur*, & obstruatur omne os, & subditus fiat mundus Deo, quia ex operibus Legis, non iustificatur omnis caro coram illo. Quomodo conclusit? per Scripturas, per legem, per literam, hoc est, quod suprà fidenter de operibus legis exposuit, quod Moses scripserat. Maledictus omnis, qui non permanet in omnibus, hoc est, quod Rom. 3. causari se dicit cum fiducia, Judæos & Græcos omnes sub peccato esse. Et illud Psalm. 14. constanter super omnes pronunciare: Non est iustus, non est intelligens, omnes declinaverunt, simul inutiles facti sunt, hoc est, quod & Judæos de specie operum fidentes, ipse nihil æstimata specie audet Rom. 2. reos diffinire. Eadem (inquit) facis, quæ judicas, Qui doces non furandum, furaris, scilicet cupiditate &c. adeò certus erat, sicut & revera certum est, omnia, quæ extra gratiam fiunt, peccata esse, & meras simulationes. Ita & B. Augustinus illud Prov. ult. tractans, de Spiritu & litera. 10. Lex & clementia in lingua ejus, præclarissimè dicit: Propterea, de sapientia scriptum est, quod gerat legem & clementiam in lingua, Legem, ut reos faciat superbos, Clementiam, ut iustificet humiliatos. *Rom. 11.* *Rom. 3.* *Psal. 14.* *Rom. 2.* *Extra gratiam facta peccata.*

Omnis homo mendax. Stat ergò sententia, *Omnis homo mendax*, Stat sententia, Non iustificabitur in conspectu tuo omnis vivens, ut stet simul, gloria Dei, laus gratiæ, & magnificentia misericordiæ suæ. Nobis (inquit Daniel. 3.) confusio, Deo nostro iusticia &c. *Daniel 3.*

Per fidem Christi iustificari. Vides ergò, quid sit per fidem Christi iustificari, nempe per legem cognita iniquitate

quitate & infirmitate tua, desperare de te, de viribus tuis, de scientia, de lege, de operibus, prorsus de omnibus, & cum tremore ac fiducia in humilitate implorare solius Christi dexteram, seu manum mediatoris, fortiter credens, quod gratiam consequaris, sicut Rom. 10. ex Johele dicit, Omnis, qui invocaverit nomen Domini, salvus erit. Simulq; vides, totum genus humanum, quantalibet sapientia, aut justicia coram hominibus fulgeat, nihil esse, nisi massam perditionis & maledictionis. Quod & ex verbo promissionis licet cognoscere, *In semine tuo benedicentur omnes gentes.*

Rom. 10.

Quid est, omnes gentes benedicendas esse, nisi omnes gentes maledictas esse? ita justificandas, salvandas esse, & quicquid nomine benedictionis significatur, est eas peccatrices, perditas esse, & quicquid maledictionis nomine significatur. Est itaq; Lex posita, ut peccatum augescat. At nō solùm peccati augmentum quæsitum est, sed, ut homo superbus, idipsum cognosceret, & terreretur per legem, coactusq; in sui desperationem, misericordiam sitiret. Sicut ille Psal. 42. Quemadmodum desiderat cervus ad fontes aquarum, ita desiderat anima mea ad te Deus. Item, Fuerunt mihi lachrymæ meæ, dum dicitur mihi quotidie, ubi est Deus tuus. Hinc omnis clamor, gemitus, desiderium Patrum & Prophetarum, & anxia Christi expectatio, & de legis onere gravissima quæstio.

Omnes gentes benedicendas &c.

Psal. 42.

Lex ergò bona, justa, sancta, sed non justificat, ostendit mihi, quis ego sim, dum per eam irritor, & magis odi justiciam quàm prius, magis diligo concupiscentiam, quàm priùs, solo terrore minantis Legis, coercitus ab opere malo, nunquam autem à concupiscentia mala. Et ut rem similitudine tibi tradam: Aqua bona est, sed superfusa calci, incendit eam, nunquid vitium aquæ est, quod calx calescit? imò, calx, quæ frigere putabatur, per aquam convicta est, quid intus haberet. Ita lex concupiscentias & odia irritat & ostendit, non autem sanat. Si autem oleum calci superfuderis, non calescit, sed extinguitur ardor ejus occultus. Ita gratia diffusa in cordibus nostris per Spiritum sanctum, extinguit odium & concupiscentiam. Verbosissimè hæc dixi, quod nostro seculo non satis queat ista res inculcari, adeò rursum invaluit tyrannis justiciarum legalium.

Lex bona.

Aptissima similitudo.

Tyrannis justiciarum legalium nostro seculo rursum invaluit.

Verùm, tu observa, si lex sanctissima Dei, non potuit nos justificare, sed magis peccatores fecit: Quid facient maria ista nostrarum legum, traditionum, ceremoniarum in Ecclesia? præsertim, quando ea opinione serventur, qua existimant, sese justificari in illis, nec scire permittant, quid Christus, aut cur in eum credendum sit. Non enim utuntur eis legibus, ut peccatum per eas cognoscerent, neque ut fidem Christi gratuita charitate exercerent, sed servatis eis, justos sese confidunt, nec aliquo alio amplius indigere se credunt. Aut si gratiam Christi implorant, ad hoc implorant, ut opera ejusmodi facere possint, non ut liberi fiant, ab interna carnis corruptione & immunditia. Itaq;, ut sæpè dixi, per imprudentes & tot infelices leges, necesse est, Ecclesiam funditùs perire, nisi Deus nobis remedium providerit.

Nota quaso communem, sed perniciosum errorem.

Prius autem quàm veniret Fides, sub lege custodiebamur, conclusi in eam fidem, qua revelanda erat.

OMNIBUS (inquit) qui sub lege sunt, antequam fide justificentur, lex ipsa velut quidam carcer est, in qua concludantur, & serventur. Quia vi & terrore legis arcentur à libertate peccandi, invita & reluctante concupiscentia. Furit enim concupiscentia & odit legem, carcerem suum, sed cogitur tamen ab operibus abstinere peccati. Hanc autem miseriam qui intellexerint, utique humiliati, gratiam suspirant, nec possunt de Legis justicia confidere, quando sentiunt, se invitos ad Legem, & pronos ad peccatum, per legem fieri. Mallent enim legem non esse, ut impunè liceret, concupiscentias explere. At hoc malle, est legem odisse: legem odisse, est veritatem, justiciam, sanctitatem odisse. Hoc jam non solum est peccatum, verùm & amor peccati, non solum non esse justum, sed odisse

In Dei gratia fidendum.

Fructus legis. odisse etiam justiciam, quod est verè peccatum per legem augeri. Unde B. Augustinus hoc loco, quod per legem prævaricatores legis ipsius inventi sunt, non ad perniciem, sed ad utilitatem valuit eis, qui crediderunt, quia per cognitionem majoris ægritudinis, & desiderari medicum vehementius fecit, & diligi ardentius. Cui enim plurimum dimittitur, plurimum diligit. Et hoc Rom. 5. Ubi abundavit peccatum superabundavit & gratia. Non ergò lex solum posita est, ut peccatum revelaret & augeret, alioqui melius dilata fuisset ad extremum judicium, ne duplici contritione contereremur, sed ut per peccatum revelatum humiliaret, & ad Christum urgeret. *Rom. 5.*

Illud, *Priusquam veniret fides*, non tantùm de fide, quæ post Christum revelata est, sed de omni fide omnium justorum intelligitur. Nam & Patribus olim eadem fides venit, quia & lex Dei eis primò revelata, coëgit eos gratiam Dei quærere. Licet tum non ita per orbem prædicaretur, prædicabatur tamen privatim per familias Patrum. Item, vide, ne sic contextum ordines. *Conclusi in eam fidem*, quasi in fide, velut in carcere, conclusos intelligi velit, cum hoc de Lege affirmet, sed eramus conclusi carcere Legis, & hoc in fidem, id est, ad fidem futuram, seu in hoc, ut fide futura liberaremur, quando lex carcere suo id fecit, ut per fidem optaremus liberari. Sicut supra Testamentum Dei confirmatum in Christum, id est, ut in futuro Christo confirmaretur, & mox, Lex Pædagogus noster in Christum, id est, ad Christum fuit. *Ordo contextus.*

Itaq; Lex pædagogus noster fuit in Christum, ut ex fide justificemur. At ubi venit fides, jam non sumus sub pædagogo.

Pulchra similitudo à pædagogo sumpta. Pædagogus. PULCHRA certè similitudo. Pędagog' à puero & ago, nomē habet, q, pueros agat & exerceat. Sicut (inquit) parvulis pædagogus assignatur, qui lascivientem refrenet ætatem, ita Lex nobis data est, quæ cohiberet peccata. At sicut pueri solo timore disciplinæ coërcentur, plærunq; & odiunt pædagogum, & liberi esse malunt, omniaq; faciunt, vel coacti, vel blanditiis illecti, nunquam autem amore rei ipsius, nec libertate voluntatis. Ita qui sub lege sunt, timore minantis legis coërcentur ab operibus peccati, odiunt legem, maluntq; & ipsi liberas cupiditates habere. Faciunt autem omnia coacti terrore pœnæ, aut amore temporalis promissionis illecti, nunquam autem gratuita liberaq; voluntate. Deinde, ubi pueri ad hæreditatem pervenerunt, intelligentes, quàm utilis fuerit pædagogus, jam incipiunt diligere quoque & laudare officium pædagogi, damnareq; seipsos, quod non libentes & volentes obtemperarint. Nunc verò sine pædagogo sua sponte faciunt hilariter, quæ sub pædagogo nolentes faciebant, & inviti.

Ita nos, fide acquisita, quæ vera est hæreditas nostra, Abrahæ & Semini ejus promissa, intelligentes, quàm sancta, salubrisq; sit lex, quàm fœda verò cupiditas, jam legem diligimus, laudamus, & mirè probamus, Rursum cupiditates nostras, eò magis damnamus & vituperamus, quo magis lex ipsa placet. Et nunc hilariter & libenter facimus, quod ignorantibus tunc nobis, salubris lex, vi & terrore extorquebat foris, & tamen intus extorquere nequivit. Hoc est, quod dicit, jam non esse nos sub pædagogo, postquam fides venit, sed pædagogus amicus factus est, & à nobis honoratur magis, quàm timetur.

Iterum (ut dixi) cave, ne sic contextum legas, lex pædagogus noster fuit in Christo, quasi in Christo jam viventibus, lex pædagogus noster sit, ut nostra translatio habet, & sapere videtur. Hoc enim Apostoli sensum penitùs subvertit, sed sicut pueri sunt sub pædagogo ad hæreditatem, id est, quo erudiantur, ut ad hæreditatem pertingant, ita lex est noster pædagogus ad Christum, id est, ut per legem acti & exerciti, ad Christum, ad fidem, ad hæreditatem quærendam & suspirandam paremur. Lex enim (ut dixi) ad gratiam præparat, dum peccatum revelat & auget, humilians superbos, ad auxilium Christi desiderandum.

Et

Et hunc sensum Apostolus juvat particula sequente. AD CHRISTUM, inquam, ut fide scilicet justificemur, qui per legem peccatores fiebamus. Sic Psal. 68. Quoniam suavis est misericordia tua Domine. Quare? quia amara est lex tua Domine. Non ergo puer sub pædagogo manebit, sed ad hæreditatem dulcius accipiendam erudietur, ita & lex gratiam Dei dulciorem reddit, & commendat. Egregie itaq; finem legis declarat, non esse scilicet nostram justiciam & impletionem, sed suspirium ad Christum, ut per fidem ejus quæratur impleri. At nostri Justiciarii legum suarum finem habent, ipsas leges, & opera earum, nec eas ad Christum ordinant, sed in opera solum, ut in æternum pereant cum Judæis, quos imitantur, nec legem, nec opera ejus intelligentes.

Psal. 68. | Ad Christum. | Lex gratiam Dei dulciorem reddit.

Omnes enim filii Dei estis per fidem, quæ est in Christo Iesu.

Quia fides est ipsa benedictio, ipsa hæreditas Abrahæ, in semine suo Christo promissa, ideo, qui fidem in Christum habet, hæreditatem Dei habet. Si hæreditatem habet, jam non sub pædagogo, sed liber & dominus & hæres. At nullis datur hæreditas, nisi filiis, Sequitur, quod credens in Christum, sit filius Dei, ut Johan. 1. dedit eis potestatem filios Dei fieri, iis, qui credunt in nomine ejus.

Quicunq; enim in Christo Iesu baptisati estis, Christum induistis.

Declarat esse eos filios Dei per fidem Christi. Baptismus (inquit) facit, ut Christum induatis. Christum autem induere, est justiciam, veritatem, omnemq; gratiam, totiusq; legis plenitudinem induere. Quare per Christum habetis benedictionem & hæreditatem Abrahæ. Si autem Christum induistis, Christus autem filius Dei, & vos eodem indumento, filii Dei estis. Est autem hic tropus Apostolicus, quo & Rom. 13. usus dicit, Sed induimini Dominum Jesum Christum, Ephes. 4. Induite novum hominem, qui secundum Deum creatus est, in justicia & sanctitate veritatis. Veritatis (inquit) quia sola lex sanctitatem & justiciam simulationis induit.

Christum induere. | Tropus Apostolicus. | Rom. 13. | Ephes. 4.

Non est Iudæus, non est Græcus, non est servus, neq; liber, non est masculus, neq; fœmina.

Non (inquit) ideo justus es, quia Judæus es, & Legis observator, sed quia in Christum credens, Christum induisti. Quid ergo ad Judaismum trahimini per Pseudoapostolos? In Christo, sicut persona Judaicæ observantiæ non est, ita nec ulla alia. Humanarum & legalium justiciarum est, per sectas dividi, & penes opera discerni, aliud illis, aliud istis profitentibus, agentibus, sectantibus. In Christo omnia omnibus communia, omnia unum, & unum omnia. Sic infra 5. In Christo Jesu, neq; circumcisio aliquid valet, neq; præputium, sed fides & nova creatura. Idcirco Christianus, sive fidelis, est homo sine nomine, sine specie, sine differentia, sine persona. Psal. 133. Ecce quam bonum & quam jucundum, habitare fratres in unum. Ubi unitas, ibi nec species, nec differentia, sed neq; nomen. Sic inclytus martyr Attalus, requisitus de nomine Dei, optime respondit. Qui plures sunt discernuntur nominibus, qui unus est, non indiget nomine.

Sectarum origo. | Psal. 133. | Christianus est sine nomine, specie, differentia, persona. | Attalus.

Et hac ratione, vocatur Ecclesia in Scripturis, abscondita & occulta, & mire observatur, ut quoties describuntur justi, sine ullius sectæ aut personæ vocabulo describantur, ut Psal. 1. Quoniam novit Dominus viam justorum, non ait, Judæorum, virorum, senum, puerorum, Et Ps. 15. Domine quis habitabit in tabernaculo tuo? Respondet, Qui ingreditur sine macula, non ait Judæus, hujus aut hujus professionis. Et Psal. 109. In consilio justorum & congregatione, non ait Sacerdotum, Monachorum, Episcoporum. Eodem judicio dicendum, de alia quacunq; persona. Quia Deus personam non respicit. Non est ergo dives nec pauper, nec formosus, nec deformis, nec civis, nec rusticus, nec Benedictinensis, nec Chartusiensis, nec Minoritanus, nec Augustinensis. Omnia hæc talia sunt, ut Christianum non faciant, si assint, nec infidelem, si desint. Et prorsus in hoc cœpta & facta, ut Christianum exerceant, & meliorem faciant.

Justus sine nomine. | Psal. 1. | Psal. 109.

In moribus sanctimoniam professi sumus. Unde hoc loco B. Augustinus? Ista differentia Judæorum & gentium, vel conditionis, vel sexus manet propter corpus in hac vita mortali, ablata est autem per unitatem fidei in spiritu. Quia de illa, non tantum Apostoli, sed & ipse Dominus saluberrimas tradiderunt doctrinas. Christus enim mandat, dari Cæsari, quæ sunt Cæsaris, Apostoli, servos obedire dominis suis, uxores subjici viris suis, omnes vero magistratibus parere, cui tributum, tributum, cui honorem, honorem. At hæc omnia sunt personalia. Hoc solum quæritur, ut iis personis, non contra unitatem fidei, sed pro unitate fidei serviamus, ut non sit fortior dissimilitudo externæ conditionis, quàm similitudo internæ fidei, sicut proh dolor, nunc inter titulos professionum, dignitatum, religionum, ecclesiarum, artium, gentium, regionum, familiarum, amicitiarum, fœderum, videmus pugnas & lites infinitæ diversitatis, ut vel hoc argumento probatum sit, fidem in Ecclesia prope extinctam esse, & solas larvas, & (ut Esaias de Babylone dicit) pilosos, Ululas, Syrenas, in ea bacchari.

Secta inserviant fidei unitati.

Omnes enim vos unum estis, in Christo Iesu.

Id est, in fide Christi unum estis, & si pro corporis & hujus vitæ necessitate, necesse sit in diversas personas dividi, sicut multa membra, tamen unum corpus sub uno capite.

Si autem vos Christi, ergo semen Abrahæ estis, secundum promissionem hæredes.

Quia dixit, induisse nos Christum, & unum in Christo factos, idem ergo, quod de Christo dictum est, etiam de nobis, propter Christum dictum intelligetur. Non enim potest Christus separari à nobis, nec nos ab illo, cum unum simus cum illo, & in illo, sicut membra unum in capite, & cum capite uno. Ut ergo de alio, quàm Christo promissio Dei intelligi non potest, Ita cum aliud quàm Christus non simus, de nobis quoq; intelligatur oportet. Vere ergo Abrahæ semen sumus, & hæredes, non secundum carnem, sed secuudum promissionem. Quia illi sumus, de quibus in promissione fit mentio, de Gentibus, inquam, in semine Abrahæ benedicendis. Sic Rom. 10. Filii promissionis æstimantur in semine. Non qui filii carnis, hi filii Dei &c.

CAPITULUM IIII.

Dico autem, quanto tempore hæres parvulus est, nihil differt à servo, cum sit Dominus omnium, sed sub tutoribus & actoribus est, usq; ad præfinitum tempus à patre.

Adhuc alio ariete pulsat justitiam & opera legis, sumpta jam tertia ex hominibus similitudine, propinqua priori, de pædagogo, similitudini, ut de eodem parvulo sed & illa de testamento ad parvulum, aut ad hæredem saltem pertinet, adeo locuples est Apostolus, in declaranda promissione Dei. Primum, hæres parvulus non differt à servis, æque potestatem non habens in bonis paternis, ac servus. Secundo, est tamen Dominus omnium, in spe & nuncupatione patris. Tertio, sub tutoribus & procuratoribus est, usque ad præfinitum tempus à patre. Sive hic Apostolus leges Romanas sequitur, sive alias, nihil refert. Nam, ut Hieronym. dicit, legitimum tempus hæredis, legibus Romanis viginti quinq; annorum terminatur. Nos quantum sat est, exemplo utemur.

Exemplis quantū satis utendum.

Ita & nos cum essemus parvuli, sub elementis mundi eramus servientes.

Reddit singula singulis, parvulus hæres nos sumus. Tutores sunt elementa mundi. Nihil differimus à servis, quia eramus servientes. Et tamen domini fuimus omnium, prædestinante scilicet Patre cœlesti. De hæredibus & hæreditate, abunde satis est dictum, Esse videlicet hæredes semen Abrahæ, id est, Christum & Christianos. Hæreditatem autem gratiam & benedictionem fidei Christianæ in gentibus. De servitute autem hæredum, aliis verbis superius dictum est. Servi enim sunt, qui non pro hæreditate patrisfamilias, sed pro mercede serviunt, aut etiam timore pœnæ coacti opera faciunt, ideo ut Christus ait, Servus non manet in domo in æternum, filius autem manet in domo in æternum.

Hæreditas.

Quod

Genes. 21. Quod pulchre figuratum est Genes. 21. Quando filius ancillæ Ismael ejectus
Genes. 25. est, datis ei victualibus. Et cap. 25. Dedit Abraham cuncta, quæ possederat, Isaac, filiis autem concubinarum largitus est munera, & separavit eos à filio suo Isaac. Ita & nos; quando citra gratiam in lege sumus, opera legis facimus serviliter, hoc est, aut timore pœnarum coacti, aut temporali mercede allecti. Quibus tamen omnibus ita erudimur, ut ad hæreditatem, id est, fidem & gratiam suspiremus, qua de servitute hac erepti, libertatis spiritus legem impleamus, non jam timentes pœnam, aut cupientes mercedem, id est, non amplius servientes. Interim sumus domini omnium, prædestinante & præparante Deo nobis hanc hæreditatem, & nos per servilem timorem pœnæ, & amorem rerum, quæ sunt in lege crudiente, ut illam appetamus, nequaquam autem in servitute, cum Judæis, & Hypocritis perstemus, quod faciemus, si per timorem pœnæ, & amorem mercedis sentiamus, non legis amorem, sed odium potius in nobis augeri, quia (ut dixi) mallemus legem non esse, sic omnino lex cogit ad hæreditatem, per quam domini efficiamur *Lex cogit ad hæreditatem.*
omnium, id est, possessores benedictionis in Christo, per fidem.

De Elementis mundi, tutoribus & procuratoribus, variè cogitatum est. Breviter, ELEMENTA hic non philosophice, pro igne, aëre, aqua, terra, accipiuntur, sed proprio Apostoli tropo & grammatice, pro ipsis literis legis, quibus lex *Elementa litera.*
2. Cor. 3. constat. Sicut & 2. Corinth. 3. & aliàs literam vocat, ut sint Elementa pluraliter, quod Scriptura, vel lex scripta, nec alia opus est probatione, quàm ipsius Apostoli autoritate, qui dicit: Sub Elementis mundi eramus, & mox sequitur, ut eos, qui sub lege erant, redimeret, ut ostendat idem se intelligere, per legem & elementa. Alioquin & redemptio in tempore plenitudinis, sub naturalibus elementis sunt. Et infra: Quomodo convertimini iterum ad infirma & egena hujus mundi, quibus denuo servire vultis? Et seipsum exponens, sequitur, dies observatis & annos &c. Ergo dies & annos observare, hoc est ad elementa, id est, ad literam legis converti.

Sed & ratio non finit, per elementa intelligi idola aut naturalia elementa, *Dissentit à quibusdam.*
ut aliqui putarunt, tum, quod nusquam legitur, Judæos unquam elementa coluisse, tum, quod potius debuerat dicere, sub potestate idolorum, aut tenebrarum
Rom. 11. eramus, ut ad Roman. & ad alios facit, tum, quod generalissime loquitur, quod omnes, quotquot sunt hominum sub elementis servierint, citra fidem Christi, quod nisi de lege intelligatur, nullo modo intelligitur, Lex enim conclusit omnia sub peccatum, ut supra dixit. Præsertim, cum hic aliud non faciat, quàm quod legem & gratiam invicem comparat, ut hanc elevet, illam deprimat. Maxime vero, quod
Coloss. 2. hic locutionis tropus Apostolo familiaris est, ut Coloss. 2. Videte, ne quis vos decipiat, per inanem philosophiam, secundum traditionem hominum, secundum elementa mundi, & non secundum Christum. Neque enim D. Hieron. credendum est, aliena recitanti. & elementa illo loco, non eadem esse, quæ hac Epistola ponuntur, nam sunt utiq; eadem. Elementa enim vocat scripta & doctrinas mundi, id est, hominum, vel potius de rebus mundi statutas. Ibidem paulò infra: Si ergo mortui estis cum Christo ab elementis mundi, quid adhuc tanquam viventes, mundo decernitis? Hanc esse sententiam Apostoli, sequentia mox probant, ubi de
Hebr. 5. superstitionibus Iudaicis docet, sicut & hic facit. Sed & Hebr. 5. eodem modo utitur, indigetis (inquit) ut doceamini, quæ sint elementa exordii sermonum Dei.

Appellat autem legem elementa mundi, utroq; vocabulo per Tapinosin, id est, humiliationem & dejectionem uteris, ut extenuet gloriam & opinionem ju- *Tapinosis, extenuatio.*
sticiæ, & operum legis, Q. d. Quid ex lege habemus, nisi literas, & eas inanes spiritu, ut quæ nec dent, quo impleantur, nec nos eas implere possumus? Mundi autem vocat, quod sint de iis rebus, quæ in mundo sunt, ut de externis operibus, sicut scientia Dei dicitur, quæ de Deo scitur. Non enim lex aliquem ad Spiritum perduxit, sed in carne tantum observabatur, intus rebelle & odiente concupiscentia. Iam vide, quomodo possint Apostolum intelligere, qui spiritualia vocant, tonsuras,

ſuras, veſtes, loca, tempora, eccleſias, altaria, ornamenta, & omnem illam pompam ceremoniarum. Siquidem negare coguntur hæc eſſe mundana, niſi velint ipſi quoque mundani (quod ſumme abhorrent) vocari. Negantes autem, hæc eſſe mundana, ſimul ſibi Apoſtoli intellectum præcludunt, qui mundi nomine hæc omnia cenſet. Elementa mundi contemptibiliter vocans, decreta & doctrinas in his rebus externis ſtatuta, imo, & ipſa Decalogi externa opera. Idcirco noſtro ſeculo ſpiritualia ſunt, divitiæ, tyrannis, faſtus, libertas, aut ſummo gradu, omnes vocales ſine intellectu, & veſtes, & loca doctrinis hominum aſſerta. Corporalia, ſunt opera miſericordiæ, & quæcunq; alia opera & loca hominum, etiamſi ex ſpiritu pleno fidei ſint ſanctiſſima.

Spiritualia non dicantur ceremonialia.

Elementa mundi.

Sed redeamus ad Apoſtolum, Elementa iſta ſunt tutores & procuratores, ſicut lex pædagogus. Quia litera legis, dum timore pœnæ invitos cogit ad opera ſua, ſimul cogit agnita hac invita voluntate currere ad Chriſtum, ſpiritus libertatis largitorem. Non ergo perdit lex, ſed officioſiſſime prodeſt, modo intelligas te per eam, velut pium procuratorem, ad Chriſtum, ad hæreditatem duci, imo, pelli. Quod ſi non ſic eam intelligas, erit tibi exactor & adverſarius tradens te tortoribus, erit judex & perſecutor tuus, quia nunquam tibi quietam conſcientiam relinquet, dum nunquam in te tuisq; operibus invenire poſſis, quo illi ſit impleta & & contenta. Sic autem eam intelligunt, qui non ad Chriſtum ſe dirigi per eam, ſed ſuis viribus eam implendam, accipiunt.

At ubi venit plenitudo temporis, miſit Deus filium ſuum, factum ex muliere, factum ſub lege, ut eos, qui ſub lege erant, redimeret, ut adoptionem filiorum reciperemus.

Plenitudinem temporis.

Plenitudinem temporis hic reddit, quod ſupra dixerat, præfinitum tempus à Patre, Ita enim & Deus præfinierat tempus, quo benedictio Abrahæ promiſſa, in ſemine ſuo Chriſto, impleretur. Non, quod non interim ſancti Patres eandem benedictionem conſecuti ſint, ſed, quod in Chriſto revelanda erat, per mundum, & ipſe manifeſtandus, in quo & illi & nos benedicimur. Et hoc vocat plenitudinem temporis, id eſt, impletionem temporis præfiniti.

Reiicit quempiam ad Hieron. recitatum.

Alii, plenitudinem temporis, tempus plenitudinis, id eſt, gratiæ vocant. Ille, quiſquis eſt, quem D. Hieronymus recitat, qui ſibiipſi opponens dicit, Si neceſſe fuit, ut ſub lege fieret, ut eos, qui ſub lege erant, redimeret, Ergo neceſſe quoq; fuiſſet, ut ſine lege fieret, ut eos (puta gentes) qui ſine lege erant, redimeret. Aut ſi hoc non neceſſarium, illud quoq; ſuperfluum eſt. Ille, inquam, de ſola lege ceremoniali Apoſtolum intelligit, cum Apoſtolus de tota lege loquatur. Non enim Chriſtus de ceremoniis tantum, ac non potius de concupiſcentiis, ſeu lege concupiſcentiam prohibente, redemit, ipſe enim nulli debuit & tamen debitorem ſeſe fecit, converſatus ſicut peccator.

Eſſe ſub lege.

Proinde Tropus Apoſtoli ſervandus eſt. Non enim ſub lege eſſe, eſt id, quod tempore & decreto Legis vivere, ſic nec Job, nec Naamon Syrus ſub lege fuerunt, nec Sareptana Sidonis mulier: Sed eſt, eſſe debitorem legis, non habere quo impleas, & reum eſſe omnium pœnarum à lege poſitarum. Chriſtus autem, cum non eſſet, nec eſſe poſſit ſub lege, factus tamen eſt ſub lege, peccatum & peccator, non contra legem operans ſicut nos, ſed pœnas peccatorum à lege ſtatutas pro nobis ſuſcipiens innocenter. Quare omnes gentes ſub lege fuerunt, ſaltem naturæ & Decalogi. Non ergo eodem modo Chriſtus ſub lege factus eſt, quo nos ſub lege ſumus. Sicut nec eodem modo, maledictum & peccatum fuit, quo nos ſumus, ipſe tantum corpore, nos utroque, corpore & Spiritu. Et ut B. Auguſtinus lib. 3. Tripart. 4. ſuo ſimplo, noſtro duplo conſonat, & pulchrum diapaſon adimplet.

Factum ex muliere.

Illud, *factum ex muliere*, nonne videtur prope contumelia virginis matris? Potuit enim eodem verbo, factum ex virgine dicere. D. Hieronym. propter Manicheum ita dictum, qui Chriſtum per mulierem, non ex muliere natum dicit, nō

veram,

veram, sed putativam ejus carnem simulans. Potest etiam dici, commendari ab Apostolo divinam dignationem, quæ eo descenderit, ut non modo ex natura humana, sed & ex infirmiore sexu ejusdē nasci voluerit, ideo nomen sexus, aptius fuisse, quàm nomen conditionis. Simul, quod illud monet, quod Adam non ex muliere factus est, Eva ex viro, non muliere, ut sicut mulier ex viro facta, causa fuit peccati & perditionis, ita vir ex muliere factus, causa fieret justiciæ, & salutis, contrariis sexibus, contraria operantibus, quod citra nomen sexus, non potuit observari. Quanquam nec virginitatem Mariæ in hoc intactam relinquit. Nam cum cæteri omnes, ex viro & muliere veniant, solus hic ex muliere, satis commendat miraculum, esse matrem, mulierem virginem, & filium virginis. Denique, quia homo naturalis, esse debuit, & filius, necesse fuit, ut nasceretur. Ad nascendum autem, & sexu muliebri opus est. Non enim esset homo filius, nisi per mulierem natus esset, Sicut nec in Adam filius homo, nec Eva filia homo fuit. *Maria virginitas.*

Adoptio Filiorum, aptius in græco, Hiothesia dicitur, à ponendo & filius, sicut legis positio eadem compositione dicitur. HIOTHESIA autem hæc fit, ut supra docuit, per fidem Christi, quam Deus in ipso futuram promisit Abrahæ. Credere enim in Christum, est eum induere, unum cum eo fieri. At Christus filius est, quare in ipso quoq; credentes, filii cum eo sunt. Propter eos, qui nondum satis in Christo sunt eruditi, repeto, quæ supra sæpius dixi, hoc est, verba illa, REDIMERET, ADOPTIONEM RECIPEREMUS, *Estis filii, misit Spiritum, Non est servus, sed filius & hæres*, & similia, non sunt intelligenda, quod completa in nobis sint, sed quod Christus hoc explevit, quo in nobis & ipsa explerentur. Sic enim omnia incepta sunt, ut de die in diem sint magis ac magis perficienda, ideo & phase Domini, (id est, transitus) dicitur. Et nos Galilæi, id est, migrantes vocamur, quod assiduè de Ægypto per desertum, id est, per viam crucis & passionis eximus ad terram promissionis, redempti sumus, & assidue redimimur, recepimus adoptionem, & adhuc recipimus, facti sumus filii Dei, & sumus & fiemus, missus est Spiritus, mittitur & mittetur, cognoscimus & cognoscemus. *Adoptio filiorum.* *Credere in Christũ.* *Redemptio propter rudiores.* *Pascha jugiter celebrandum Christiano.*

Et ita, vitam Christiani, ne imagineris statum & quietem esse, sed transitum & profectum de vitiis ad virtutem, de claritate in claritatem, de virtute in virtutem. Et qui non fuerit in transitu, hunc ne Christianum arbitreris, sed populum quietis & pacis, ad quos inducit Propheta hostes ejus. Ne ergo credas Theologis istis deceptoribus qui tibi dicunt, Si unum & primum gradum charitatis habeas, satis habes ad salutem. Stultis opinionibus suis, ociosam, ac velut in vase vinum, in corde charitatem fingentes. Non est ociosa charitas, sed crucifigit carnem assidue, & suo gradu stare non potest, contenta, sed se dilatat in totum hominem expurgandum, Illi autem cum suo uno gradu, tempore tentationis & mortis, nec primum, nec secundum gradum habebunt. *Unus gradus charitatis.*

Quoniam autem estis filii, misit Deus Spiritum filii sui in corda vestra clamantem, Abba Pater.

D. Hieronymus, corda nostra habet, quod & Græcus habet, quin ita consonat, Rom. 8. Accepistis Spiritum adoptionis filiorum, in quo clamamus, Abba Pater, non ait, in quo clamatis, cum tamen in secunda persona ad eos locutus sit, ita & hic facit. Abba Pater, cur geminarit, cum Grammatica ratio non appareat, placet vulgata ratio mysterii, quod idem Spiritus fidei sit Judæorum & gentium, duorum populorum unius Dei, sicut Apostolus Rom. 1. & 2. Judæo primum & Græco dicit. *Rom. 8.* *Abba Pater.* *1. Cor. 2.*

Observat Apostolus, quia de filiis Dei dixerat, ideo Spiritum sanctum, Spiritum filii Dei appellat, ut eundem Spiritum in fidelibus missum ostendat, qui in Christo est filio Dei. Manifeste autem SANCTAM TRINITATEM unum Deum notat. Nam filius cum sit verus Deus, vivit Spiritu suo, quo & Pater sine dubio vivit, & quem alibi Spiritum Dei vocat, hic Spiritum filii vocat. Ita & nos in Deo sumus, movemur, & vivimus. SUMUS, propter Patrem, qui substantia divinitatis est, *Actor. 17.* *Manifeste sanctam Trinitatem unum Deum notat.*

est. MOVEMUR, imagine filii, qui ex Patre nascitur, divino & æterno velut motu motus. VIVIMUS, secundum Spiritum, in quo Pater & Filius quiescunt, & velut vivunt, sed hæc sublimiora sunt, quàm ut huic loco conveniant.

Sola fide homo justificatur & salvatur.

Hoc magis observandum, quod Apostolus credentibus, mox & Spiritum filiorum dari testatur. Quia (inquit) estis filii (utiq; per fidem, ut jam sæpe dictum est) misit Deus Spiritum filii, in corda nostra. Quibus facile solvitur illorum quæstio, quomodo sola fide hominem justificari & salvari doceatur. Nihil est, quod movearis, si vera est fides, & vere filius, non deerit Spiritus: Si autem assit Spiritus, charitatem diffundet, & omnem illum virtutum concentum absolvet, quem 1. Corinth. 13. tribuit charitati. Charitas patiens est, benigna est, &c. Ideo, quando de fide justificante loquitur, de fide, quæ per dilectionem operatur, ut alias dicit, loquitur. Fides enim meretur, ut Spiritus detur, sicut & supra. Ex operibus, an ex auditu fidei Spiritum accepistis? Cæterum, fides, qua & Dæmones contremiscunt, & impii miracula faciunt, vera non est, cum nondum sint filii, nec hæredes benedictionis. *1. Cor. 13.*

Fides meretur, ut Spiritus detur.

Itaq; iam non est servus, sed filius, quod si filius, & hæres per Deum.

PER Christum. D. Hieron. legit, & ita græce legitur. Hoc enim addit, ne, vel per legem, vel aliunde, hanc hæreditatem sibi quisquam speret, quàm per Christum. Quia in semine Abrahæ (qui est Christus) promittitur & exhibetur benedictio. Idem Rom. 8. Si autem filii, & hæredes, hæredes quidem Dei, cohæredes autem Christi. Quid sit servus & servitus, satis dictum est, nempe, qui legem servat, & non servat. Servat in operibus, vel timore pœnæ, vel amore cōmodi. Non servat in voluntate, qua mallet non esse legem, ac si jam intus odit justiciam legis, quam foris simulat coram hominibus. Filius autem gratia adjutus, libere servat, nollet non esse legem, imo gaudet esse legem, illi manus est in lege Domini, huic voluntas in lege Domini.

Servus.
Servitus.
Filius.

Sed tunc quidem, ignorantes Deum iis, qui natura non sunt Dii, serviebatis.

Deus dicitur dupliciter.

Dupliciter Deum dici, manifeste indicat Deum natura, id est, verum unum, vivum & æternum. Alios multos, falsos, mortuos, hoc est, homines, bestias, volucres, ut Rom. 1. Qui commutaverunt gloriam immortalis Dei, in similitudinem imaginis corruptibilis hominis, & volucrum, & quadrupedum, & serpentum. Ergo non natura, sed opinione & errore hominum Dii sunt, quibus contra præceptum secundum, nomen & gloriam Dei veri, in vanum assumentes, tribuerunt, sicut & nunc nomen Domini infinitis superstitionibus servit. Cum enim sit sanctum, & terribile, non potest, nisi nocentissime prætexi quibuscunq; iniquitatibus & deceptionibus, quod illius terrore, homines efficacissime trahantur, natura insita est veneratio nominis divini, sed difficilimum est nosse, quando invocatur in veritate. Hic enim ignorantia à vero Deo subtrahit insidiosissime, qua & Galatas dicit olim fuisse cum cæteris gentibus deceptos.

Ignorātia duplex.
Causa magistralis distinctionis.
Eludit ignorantiam.

Distinguunt Recentiores ignorantiam, aliam invincibilem, aliam crassam, & affectatam. Invincibilis (inquiunt) excusat à toto peccato. Crassa, non à toto, sed à tanto. Affectata vero magis accusat. Hæc mihi videntur ad hoc conficta, ut gratiæ Dei injuriam faciant, & liberum arbitrium inflent, deinde homines securos in perditione sua reddant. Nam, dum homo fecerit, quod in se fuerit, securus est. Quia invincibilis ignorantia non nocet. Breviter, ignorantia invincibilis, vel dicitur quo ad nos, nostrasq; vires, tunc certum est, nullam esse vincibilem ignorantiam, saltem in iis, quæ pertinent ad Deum. Johan. 3. Non potest homo quicquam accipere, nisi fuerit ei datum desuper. Et Johan. 6. Nemo venit ad me, nisi Pater meus traxerit eum. Nihil enim boni ex nobis possumus, sed tantum errare, ignorantias augere, & peccare. Proinde, qui suis viribus ignorantiam quamcunq; evadere tentat, duplici peccato & ignorantia se excæcat. Primum, quod ignarus est. Secundo, quod ignorat, se ignarum esse, & per ignorantiam ignorantiam præsumit pellere, & opus efficere, quod solius Dei est, ita dum ad meliora per seipsum nititur,

nititur, sine Deo, de peccato impietatem facit, & quod à Deo quærere debuerat, in seipso invenisse se mentitur. Solus Christus est lux, & vita omnium hominum, non ratio nostra. Vel dicitur invincibilis, quoad gratiam Dei nobiscum: sic nulla est invincibilis, Quia omnia possibilia credenti.

Igitur non sunt docendi homines, ut ignorantiam invincibilem non timeant, ne in se & sua confidentes, timorem Dei remittant, quin potius sive fecerint, quod in se est, sive non, desperare de seipsis debent, & in solum Deum confidere, ejus judicium etiam in bonis timere, ejus misericordiam etiam in malis sperare, ut nihil unquam faciant, quo securi sint, nihil unquam peccent, in quo desperent: Ita semper est ignorantia invincibilis, eo ipso tamen dum timent & sperant, sunt sine omni ignorantia. Quare non excusat ignorantia invincibilis, sed confessio & agnitio gemebunda ignorantiæ invincibilis excusat, vel potius gratiam impetrat. *Ignorantia quomodo docenda.* *Ignorantia invincibilis non excusat.*

Nunc autem cum cognoveritis Deum, imo cogniti sitis à Deo, Quomodo iterum convertimini, ad infirma & egena elementa, quibus denuo servire vultis?

Nescio, an locum ab ingratitudine tractet Apostolus, an à minori, utrunq; tentemus. A minori, si tunc, quando Deum ignorantes, Diis falsis serviebatis, non convertebamini ad elementa infirma, quomodo nunc, cum cognoveritis Deum, ad illa convertimini? cum tunc magis videbamini illorum egere, quod Judaismus non parum excellebat gentilitatem: Nunc autem incomparabiliter etiam Judaismo superiores facti, nihil prorsus illorum egetis. Ab ingratitudine sic, Memores estis, quàm fœda idolatria, Diis immundis servieritis, & nunc misericordia Dei, ad veri Dei cultum vocati sitis. Num ergo vos pudet tantæ ingratitudinis, quod à Deo rursum disceditis, qui è tantis malis in tanta bona vos vocavit? Aut utrunq; locum forte simul involvit, more suo. *Locus à minori.* *Locus ab ingratitudine.*

Illud, *imo cum cogniti sitis*, purat S. Augustin. dictum velut infirmis, explicandi gratia: quia rudes intelligerent cognitionem Dei, qua eos cognovisse dicit, facie ad faciem fuisse, & ita Apostolum non intelligerent, Ideo seipsum exposuerit, quod cogniti magis sint, quàm cognoverint. Verum sub hac simplicitate, latet non minus sublimis illa intelligentia, quod nostrum agere, est pati Deum in nobis operantem: quo modo videmus instrumentum artificis magis agi, quàm agere. Quod & Esa. 26. Omnia opera (inquit) nostra, in nobis operatus es Domine. Ita nostrum cognoscere, est cognosci à Deo, qui & operatus est in nobis hoc ipsum cognoscere (de fide enim loquitur) ergo prior cognovit nos. Et aptissime hoc utitur tropo in eos, qui jam in sua justicia niti cœperunt, quasi Deum velint prævenire operibus suis, & justiciam Deo parare, quam ab ipso acceptam oportuit. Qui furor communis est omnium legalium & ceremonialium justiciariorum. Simul tamen eodem verbo prædestinationem occulte tangit, sicut & superius alicubi eandem indicat tantum, & transit. Nam, non ideo cognoscuntur, quia cognoscunt. Sed contra, quia cogniti sunt, ideo cognoscunt, ut sit non volentis, neque currentis, sed miserentis Dei omne bonum, & omnis gloria boni. Simili modo de fide & Spiritu sentiendum. *Cum cogniti sitis.* *Nostrum agere est pati Deum in nobis operantem.* *In eos qui sua justicia niti cœperunt.*

Ecce pondus verborum, & mira tapinosis. *Ad elementa*, id est, literam, & signa rerum, cum ipsi ad rem ipsam sibi viderentur conversi. Deinde *infirma*, quia lex prorsus ad justiciam juvare non potuit, quin potius augebat peccatum. *Et egena*, vacua, quia lex non solum non potest ulterius provehere, sed nec servare & fovere vos potest, in eo quod estis, sed pejores vos per eam fieri necesse est. Gratia autem fidei in Christo potens est, non modo servare, sed & ad perfectum promovere. Dictum est supra, quid sint, & quare sint elementa. Vides ergo, quàm contemptim de lege loquatur, contra magniloquos Pseudoapostolos. Quærit hic D. Hieronym. an Moses & Prophetæ Deum cognorint, & sic legem non servarint, aut legem servarint, & sic DEUM non cognorint. Quia Apostolus hæc duo facit pugnantia, & utrumlibet de Prophetis asserere periculosum est, Sed uno verbo,

Servire legalibus malum est.

Apostolus hoc dissolvit, *quibus (inquit) denuo vultis servire*, Servare legalia, non est malum, sed servire legalibus, malum est. Servit autem, qui timore (ut jam sæpe dictum est) minarum, eadem facit coactus, velut necessaria, quibus mereatur justificari. Libere autem facta, nihil obsunt. Sic Prophetæ ea observaverunt, non pro justicia obtinenda, sed pro charitate Dei, & proximi exercenda, ipsi ex fide justificati.

Dies observatis, & menses, & tempora, & annos.

B. Augustin. dubie hunc locum exponit, magis tamen de gentium, quàm Judæorum ritu. Dicit enim vulgatissimus error est gentilium, ut vel in agendis rebus, vel expectandis eventibus vitæ ac negociorum suorum, ab Astrologis & Chaldeis notatos dies, menses, tempora, & annos observent. Et hoc sensu, Apostolum passim Decreta allegant, pro more suo, quo & multa alia assueverunt hoc nomine, quod à sanctis Patribus dicta sunt, non qua causa dicta sunt. Quanquam statim B. Augustin. de Judæis, quoq; intelligendum dicat, B. Hieron. simpliciter & rectè de Judæis tantum accipit. *Dies* (inquit) ut Sabbati & Neomeniæ. *Menses* autem, ut primum & septimum mensem. *Tempora*, quibus ter veniebant in Hierusalem, per singulos annos. *Annos* autem septimum remissionis, & quinquagesimum, quem jubilæum illi vocant.

Quæstio Hieronymi.

Solutio Hieronymi.

Quærit idem, an & nos eodem crimine teneamur, quod quartum Sabbati, parasceven, diem Dominicam, quadragesimæ jejuniæ, paschæ & pentecostes, & pro varietate regionum, diversa in honore martyrum constituta tempora observamus. Respondet primum, Nos non Judæorum, sed alios dies observare. Secundo, Constituti dies, non quo celebrior sit illa, qua convenimus, sed ne inordinata congregatio populi, fidem minueret in Christo. Tertio, qui acutius respondere conatur, affirmat omnes dies æquales esse. Semper esse sanctum resurrectionis diem, semper licere jejunare, semper vesci dominico corpore, semper orare. Ideo jejunia & congregationes inter dies, propter eos, à Jurisprudentibus constitutos, qui magis seculo vacant, quàm Deo &c. Hoc verum est. Sic enim Esa. ult. futurum esse prædixit. Erit sabbatum ex sabbato, & mensis ex mense. Re vera enim omnis dies festus est in nova lege, nisi quantum Ecclesiæ præcepto constituitur, pro verbo Dei audiendo, & communicando, & orando communibus precibus. Sed nunc longe in majorem superstitionem abierunt, quàm Judæorum festivitates, adeo ut se obsequium Deo nunc præstare arbitrentur, si hos dies multiplicent, non orandi, non audiendi verbi Dei, non communicandi gratia, sed tantum feriandi, & vere feriantur perfectius quàm Judæi. Hi enim saltem Mosen & Prophetas legunt: Nos nec Deo nec hominibus servientes, absolutissime vacamus ab omnibus, nisi quod ventri & ocio, aliisq; portentis servimus.

Omnis dies in nova lege festus.

In superstitionem nostri seculi.

Pium pro Christiano professu consilium.

Nec sic tamen Pontifices populorum miserti, dies aliquot festos abrogant & minuunt, timentes forte Roman. Pontificis autoritatem, hæc santientis, quasi non hoc ipsum impium sit, putare, quod Rom. Pontifex intenderit aut potuerit statuere, vel tolerare eos dies, qui Diabolum tot monstris colunt, in summum dedecus Christiani nominis, & blasphemiam divinæ majestatis. Aut si putant illum hæc intendere, & tolerare velle, impiissimum est obedisse, & hominis statutum, in tantam Creatoris contumeliam vergens, non penitus & cum fiducia diripuisse & cassasse. Non est excusatus Episcopus, aut ullus pastor, si viderit, dies festos in sua Ecclesia, ebrietatibus, ludis, libidinibus, cædibus, ocio, fabulis, spectaculis consumi, sicuti fere consumuntur, præter paucos celeberrimos, & non eos abrogarit. Non (inquam) excusatus est, quod sine autoritate Papæ non licet, Nam, si & Angelus de cœlo sic constituisset, plus tamen divinæ gloriæ & honori debemus, in cujus injuriam, quicquid statuitur, aut quicquid à quocunq; toleratur, tollendum est cum fiducia, nisi quis malit omnium malorum tali permissione factorum, reus fieri. Non ligat mandatum Rom. Ecclesiæ, nisi ubi cum honore & gloria Dei servari potest: Quod si servari non ita potest, jam impios esse pronuncio,

qui

qui illud mandatū cogunt videri. Sicut nos impiissimi homines ludunt, qui hominis timorem præponunt Dei timori, & sub nomine Papæ & S. Petri, Diabolum coronant in Ecclesia Christi, imo adorant. *Quatenus Rom. Ecclesia mandatis ligat.*

De bello in Turcas cogitamus, de hoc & aliis necessitatibus Ecclesiæ, longe quam Turcarum tyrannis sit, pejoribus, securi sumus, & in utranq; dormimus aurem, quasi non melius sit Turcam, vere virgam Dei venire, & nostris malis, vel morte corporis mederi, quàm tanta licentia populi, tanta segnitie pastorum Ecclesiæ, populum in pejores Turcas degenerare. Ille sane corpora occidet, & terra spoliabit. At nos animas occidimus & cœlo privamus. Si tamen vera est diffinitio novissimi concilii, Animas scilicet esse immortales, præsertim Christianorum.

Ad Apostolum redeundo, sicut circumcisio, ita dies quoq; festi nihil conferebant justiciæ neq; alia, quorum latius meminit Coloss.3. Non ergo, ut necessaria, fuerunt observanda. Non magis certe quàm nostri festi dies nobis justiciam conferunt observati, aut ulla alia onera traditionum. Sed ex fide Christi justicia nostra est, quæ non fit ex ceremoniis, sed utitur ceremoniis libere pro charitate Dei & proximi, nisi id lucri tibi fecerint, multiplicati dies festi, quo ab operibus manuum feriatus, rem familiarem extenues, & sic paulatim ad inopiam venias, juxta illud Evangelii: Beati pauperes, ut dies festi, non ad cultum Dei, sed ad paupertatem adducendam valeant aut ad evacuandum præceptum Dei saluberrimum, veteri homini impositum: In sudore vultus tui vesceris pane tuo. Sed alias hæc & alia misere habet Ecclesia Christi, irascente peccatis nostris cœlo & terra. *Vide, quanto lucro sunt multiplicati dies festi.*

Timeo vos, ne sine causa, in vobis laboraverim.

Timeo vos, B. Hieron. pro timeo de vobis dictum putat. Et defectum mihi videtur oratio sapere, tanquam voluerit Apostolus eos terrere periculo eorum, & dicere, Timeo vos perituros esse in æternum, & ita frustra omnia in vobis laboraverim. Verum vertit verba, & ut dura hæc supprimit, & suum damnum tantum causatur. Ita enim convenit Apostolicæ lenitati, non nimium aspere invadere, quos recuperare cupiebat: Siquidem, ut est humanus affectus, præsertim in culpa deprehensus, magis trahitur & corrigitur lenitate, quam cogitur minis & terrore. Et vehementer movet, si aliorum mala tua feceris, & te in illis deploraris, ut permoveas tandem, quo sua saltem tecum deplorent, Dicat ergo Paulus: O Galatæ, etsi vestrum malum non satis vos movet, miseremini saltem mei, condolete mihi, qui in vobis me perdidisse timeo, non rem, non famam, non honorem, nec solum verbum aut opus, sed universum laborem. Mitius erat, si tantum locutus fuissem, nunc laboravi pro vobis, oravi, multa passus, multa periclitatus, sicut ad Corinthios recitat copiosius, & hæc omnia nunc frustra consumpsi. Lachrymas Pauli hæc verba spirant. *Non acerbe invadere recuperandos.*

Estote sicut ego, quia & ego sicut vos.

Et hic obscuritas varietatem parit. D. Hieron. duas affert: Priorem. Estote sicut ego, id est, robusti & viri in fide Christi, sicut ego jam sum, ut sit exhortatio ad perfectiora, quia & ego, sicut vos, scilicet fui, tunc scilicet, quando primum vobis Evangelii lac dedi. Nam feci me parvulum & infirmum vobis, abscondens perfectiora, & infirmiora fidei vobis dedi, & talem doctorem exhibui, quem vos infirmi intelligere possitis. Eram ergo tunc sicut vos. Quare nunc vicem rependite, & sitis sicut ego, id est, potentes me capere fortiora tradentem. Alteram, fui & ego quondam in ceremoniis, sicut vos modo estis: sed arbitratus sum ut stercora, ut Christum lucrifacerem. Et vos quoq; sic facite, & estote sicut ego modo sum. *D. Hieron. duas offert sententias.* *Unam.* *Alteram.*

B. Augustin. Estote sicut ego, qui contemno legalia Judæus. Quia & ego sicut vos, id est, homo sum sicut vos. Si mihi, qui similis sum vobis homo, licet elementa negligere, & vobis quoq; licebit. Potest & ita cogitari, quia dure eos increpat, ne exasperarentur & læderentur, præoccupat & expostulat, ut sese præbeant ei, qualem ipse se præbet illis, ut sit sensus: Ego quidem non sum læsus à vobis, non exaspe- *B. Augustinus.* *Alia interpretatio.*

exasperastis me. Ita rursus: Nolite à me lædi & exasperari, sed commune malum utrunq; deploremus, Meum malum est, quod vos recidistis, ideo non à vobis offensus sum, sed à malo jam meo: ita vos nolite offendi mea increpatione, sed vestro malo potius.

Et hunc sensum sequens contextus videtur juvare. *Nihil inquit, me læsistis*, Huic non multum absimilis est sensus, si cum præcedentibus jam dictis ita nectatur: Quando ego vestro, hoc malo, non secus afficior, ac si meum esset, ita ut jam vere cum infirmis infirmer, cum flentibus fleam, omnibusq; omnia factus sim: ita rursum peto, ut mihi quoq; timenti, ne frustra laborarim, assimilemini, & cum timente timeatis, cum dolente perditum laborem esse doleatis: ut si vestro malo non movemini, meo moveamini, ut sic ad vestrum quoq; perveniatis malum deplorandum. Sic enim & Christus, teste D. Bernhardo, cum nos peccata nostra non cruciarent, pro nobis doluit, & passus est, ut suo pro nostris peccatis dolore, multo fortius nos ad luctum moveret, sicut ad mulieres sequentes dixit: Nolite flere super me, sed flete super vosipsos. In his liberum linquo judicium lectori.

Sententia B. Bernhardi.

Fratres, obsecro vos, nihil me læsistis.

D. Hieronymus.

D. Hieron. ad superiorem sententiam hoc jungit, sic legens, Fratres, obsecro vos, estote sicut ego, quia ego sicut vos, nihil me læsistis. Verum cum Apostolus soleat ingredi novam sententiam, quando dicit: Fratres obsecro vos, nescio an iste ordo sit tenendus. Quid si per Eclipsin hoc vel simile voluerit, obsecro, ignoscite mihi, durus fui, sed necessario, sustinete modicum quid zelotypiæ meæ. B. Hieron. sic: Quum huc usq; non me læseritis, quando vobis parvulis & infirmis infirmus factus, infirma tradidi: cur nunc lædor à vobis, ad majora vos provocans? Et hanc sententiam statuit ex sequentibus, ubi per infirmitatem se eis prædicasse dicit, Et tamen susceptum sicut Angelum Dei &c. Igitur certum est, Apostolum hoc contextu pro paterna solicitudine, lenire & mollire suam totius præcedentis sermonis asperitatem. Arguerat insensatos, cito translatos, conversos ad elementa mundi, carne consummatos, fascinatos, crucifixum in eis Christum, contemptā gratiam, irritum testamentum Dei, servos ex filiis factos. Et jam in summa, frustra se omnia fecisse, & laborem universum perdidisse, ac ita jam prope de eis omnia pessima & desperata significarat.

Solicitudo & lenitas Apostoli.

Et hæc omnia pro vehementia, & studio ardentissimo tuendæ gratiæ Dei. Ideo nunc temperat, & castigationem mitigat oleo lenitatis, postulans, ut sint patientes, donent aliquid zelo Dei, quo eos zelat, sicut ipse patiens fuit, multa & hoc præsens quoque malum eis donans, Obsecro (inquit) charissimi fratres, non sum hæc locutus, odio vestri, vera vobis dico: sed non ideo inimicum vestrum me arbitremini. Nam quod timuerit eos nimium offensos, satis indicat, quod infra dicit: *Ergo inimicus factus sum vobis, verum dicens? Et iterum: Vellem autem esse apud vos modo, ut mutarem vocem meam.* Q. d. timeo ne scripta nimis offendant, ut videbimus. Et, ut efficacissime suadeat, non amaro animo se esse, neq; odio hæc locutum, incipit eos copiosissime commendare. Non sum inimicus vobis, fratres: nihil enim me læsistis unquam, imo adeo non læsistis, ut & eximie, sicut Angelum Dei susceperitis.

Scitis enim, quia per infirmitatem carnis evangelisavi vobis, jampridem, & tentationem vestram, in carne mea, non sprevistis, neq; respuistis, sed sicut Angelum Dei excepistis me, sicut Christum Iesum.

Infirmitatem carnis D. Hieron. ad Galatas refert, ut quibus tanquam infirmis, & adhuc carnalibus, non potuerit spiritualia prædicare, quod non placet: sed Tropus est Paulinus, quo exprimit conditionis utilitatem. Infirmitas enim imbecillitas est, qua Apostoli, cum essent pauperes, contempti, variis deinde persecutionibus subjecti, & ut ad Corinthios dicit, novissimi omnium secundum carnem, & coram hominibus, omnino impotentes, & nihil habebantur. Nihilo tamen minus sub hac infirmitate, operabantur virtutes, & erant potentiores in

verbo

verbo & opere, quàm totus mundus. Ideo Genitivus carnis, neq; ad Apostolum, neq; ad Galatas referri debet: Sed absolute, sicut ab Apostolo ponitur, ad Spiritū comparari, ut Rom.1. Qui factus est ex semine David, secundum carnem,& declaratus filius Dei in virtute Spiritus sanctitatis &c. Et.1.Pet.3. Mortificatus quidem carne, vivificatus autem Spiritu. Ita & hic, infirmitas carnis, id est, imbecillitas, quæ est secundum carnem, si virtutem non videas, quæ est in Spiritu.

1Cor.11. & 12. Quod autem infirmitas significet ea, quæ dixi, ex 2. Corinth. 11. & 12. patet, ubi omnia recensens, quæ gesserat & passus fuerat, libenter (inquit) gloriabor in infirmitatibus meis, ut inhabitet in me virtus Christi. Et virtus in infirmitate perficitur. Et cum infirmor, potens sum. Laus ergo Galatarum eximia, quod illis offendiculis non sunt offensi, quibus totus mundus scandalisatus, irrisit Apostolos, tum propter infirmitatem carnis, tum propter stulticiam crucis, qua futuram vitam docebant, & præsentia omnia contemnenda, in quibus gloriantur de virtute sua homines, imo, sicut Angelum, sicut Christum ipsum, sine dubio summa reverentia & humilitate exceperunt. Tentationem autem Galatarum D. Hieron. varie interpretatus, ultimo tandem, meo judicio recte dicit, contumelias, persecutiones, & talia, quæ à Judæis maxime, & à gentibus, pro verbo Christi tulisse, & ferre eum viderunt in carne sua, hoc est, coram hominibus (nam in spiritu semper triumphabat eum Deus per Christum, ut alibi dicit) non spreverunt, neque respuerunt, cum tamen his quàm fortissime tentarentur, ut illorum timore verbum fidei relinquerent. *Infirmitas carnis.* *Tentatio Galatarum.*

Nam & hodie ista tentatio multos cito subvertit, qui pro veritate Dei passos & afflictos considerant, quæ tunc Galatas prorsus nihil movebat, per omnia Apostolum afflictum cernentes, vere Apostolicam quandam virtutem in eis prædicat, qui contemptis omnibus victores hujus tentationis, sicut Christum, susceperunt Apostolum. Nonne putas vitæ & omnium rerum periculo hoc fecerunt? Nonne propter Paulum, omnium Pauli hostium vim & iram in se derivarunt? Non potuerunt Paulum suscipere, & non lædere Pauli persecutores, imo & irritarunt eos magis, quod non solum susceperunt, sed ut Angelum, ut Christum susceperunt, summa scilicet reverentia, quem adversarii summa contumelia affectum, ut omnium pessimum, quærebant ad mortem.

Monet hoc loco D. Hieron. Episcopos, Discant (inquit) ab Apostolo, errantes, insipientes Galatas fratres vocari, discant post increpationem, blanda verba dicentis, OBSECRO VOS. Quod obsecrat, illud est, ut sint ejus imitatores, sicut & ipse Christi. Decutiunt hæc supercilium Episcoporum, qui velut in aliqua sublimi specula constituti, vix dignantur videre mortales, & alloqui conservos suos. Hæc retuli, quia nostro seculo miraculum, imo plusquam impietas est, Pontificum vitia vel recitare. Aliud dixisset, si nostri seculi Pontifices, pro magna parte regum & principum fastus superare rursum in Christi vita vel scientia, nec idiotas, aut mulierculas æquare vidisset. At Apostolus pulchre memor, quod ad Timotheum scripsit, argue, obsecra, increpa, insta oportune, importune, cum omni patientia, &c. Idem in hac Epistola, & exemplo docet, non excommunicat, non clamat ad ignem, non mox hæreticos pronunciat, non aggravat, nec reaggravat, sed ignē Charitatis, & flammas cordis sui jactat. Quia non occidere homines, sed hominum vitia & errores, studuit, nescit fulmina latæ sententiæ, nisi fulmen verbi Dei, & tonitru Evangelicum, quo solo occiduntur & vivificantur peccatores. *Apostolus nescit fulmina latæ sententiæ.*

Vbi est ergo beatitudo vestra?

Vel, quia pro tantæ fidei constantia, beatos ipse tunc eos dixerat: Vel quia, qui tales sunt, quales commendavit Galatas, vere beati dici possunt, nisi quis existimet Apostolicam verecundiam hic signari, ut qui vellet dicere, ubi nunc est vestra illa in me reverentia, observantia, & quædam velut adoratio? Maluerit verecunde eorum beatitudini, quàm suæ gloriæ tribuere, exemplo Christi, qui & ipse

ipse virtutes suas, fidei eorum, quibus fiebant, deputare solebat. Aut si simplex sensus placet, fidem Christi, in qua beatificabantur, expostulat & exprobrat.

Testimonium enim vobis perhibeo, quia, si fieri potuisset, oculos vestros eruissetis, & dedissetis mihi.

Hyperbolen esse putat D. Hieronym. At non puto necessariam hyperbolen, cum ex prædictis pateat eos & vitam suam pro Apostolo in periculum posuisse, ideo non mirum, si fieri potuisset, hoc est, si ipse permitteret, & ita fieri oporteret (alioquin, quomodo non potuit fieri, si vellent) eos eruturos fuisse & oculos, nisi ad occultam reprehensionem per mysterium oculorum alludit, ut qui tunc oculos suos, id est, sensum suum, libentissime Apostolo submiserunt, ut fidem docerentur, quæ stultificat sapientes, & videntes reddit, ut non videant, nunc receperunt, ut suo oculo scandalisentur, quem Dominus erui jussit, & projici à nobis. Vide quid sit, pastorem negligere oves Christi, tantam charitatem, tantam fidem, tam synceram religionem Galatarum, Pseudoapostoli tam cito subverterunt, brevi absente Apostolo, quid faciat Diabolus, ubi nullus est pastor, aut si est, oves Christi nunquam visitet aut pascat? Nunquid solo titulo, nomine, potestate pastores, poterunt servari? Nam iis illæsis putatur Ecclesia esse illæsa.

Ergo inimicus vobis factus sum, verum dicens?

Recte hoc Hieronymus exponit, de veritate, quam in hac Epistola ad eos loquitur, non de illa, qua primum eos instituit. Nam, ut dixi, id agit Apostolus, ne Galatæ iniquius ferrent, quæ hucusq; in eos dixerat, nonnulla satis dura, sed tamen vera, ideo prævenit eos, ac dicit, non accipite verba mea, quod dura sunt, sed hoc potius videte, quam vera sunt. Esto, durius vos invasi, nunquid ideo inimicum me habetis, ac non magis amicum, quia veritatem, etsi necessario duram, vobis loquor? O pulcherrimum docendæ veritatis exemplum. Sic enim vulnus infligere oportet, ut scias & mitigare & sanare, sic severum esse, ut benignitatis non obliviscaris. Sic & Deus fulgura in pluviam facit, & tristes nubes, atrumq; cœlum, in fructiferos imbres resolvit, ita habet Proverbium, innoxiam esse tempestatem fulgurum, quæ pluvia mixta fuerit, formidabilem autem & noxiam, quæ sicca & sola. Neque enim verbum Dei in perpetuum irasci, neq; in æternum comminari debet.

Pulcherrimum docendæ veritatis exemplum. Simile. Proverbium.

Æmulantur vos, non bene, sed excludere vos volunt, ut illos æmulemini.

Occurrit excusationi, quam videt, eos posse prætexere, & dicere, quod nos illis obedivimus, ideo fecimus, quia pio studio, & bona (ut nunc dicitur) intentione, nostram salutem quærere videbantur, præsertim, cum nemo debeat suus esse magister, Et sicut Deut. 12. dicitur, non faciendum est, quod rectum nobis videtur. Respondet, scio zelum habent, sed non bonum, nec secundum scientiam. Hic sciendum, quod verbum ÆMULARI, quanquam frequenter idem sit, quod imitari Apostolus tamen familiarem ejus habet usum, pro invidere cum amore, seu alicujus amore contendere & conniti. Et ut plenius rem pro opinione nostra tractemus. Amare dupliciter contingit, in bono & in malo: ita & æmulari. Diligimus enim quandoq;, sed non bene, ita æmulamur quandoque, sed non bene. Verùm, ut amor est diligere bonum, odium odisse malum: ita æmulatio seu zelus utrunque involvens, proprie est odisse malum in re amata, & quo vehementius ames, eo ardentius odias, & invideas malum amati. Unde ego soleo zelum intelligere iratum amorem, vel amarosam invidiam. Sic Apostolus 2. Corinth. 11. Æmulor enim vos æmulatione, ubi de imitatione loqui, ne potest quidem fingi. Quia sequitur, despondi enim vos uni viro. Timeo autem, ne sensus vestri corrumpantur &c. Q. d. ita diligo castam fidem vestram, ut non possim non timere, & odisse corruptionem vestri, clare exponens, quid sit æmulari, æmulatione Dei.

Amari in bono & malo.

Quin hoc ipso verbo, duplicem illam æmulationem indicat. Æmulatio Dei, id est, secundum Deum est odium mali in re amata, secundum veritatem seu amor boni, & odium mali in re amata, secundum veritatem. Æmulatio hominum, odium

Æmulatio Dei. Æmulatio hominis.

odium mali in re amata, seu amor boni, & odium mali, in re amata, sed secundum speciem & erronee. Talis est Pseudoapostolorum, de qua dicit, æmulantur vos, sed non bene, hoc est quærunt bonum vestrum, & abominantur malum vestrum, sed male, quia malum justitiæ legis, velut bonum, in Galatis quærebant statuere. Iste est stultus, ille zelus, quo & Judæos scribit ad Rom. zelare Deum, id est, ea quæ Dei sunt. Non enim æmulari hoc loco, pro imitari accipi potest, quod Pseudoapostoli Galatas utiq; non imitarentur. Sed contra (inquit) excludere vos volunt, scilicet à Christo, & fiducia ejus, in fiduciam legis incarcerandos, ut ipsos æmulemini. Hoc loco potest pro imitari positum esse, quanquam nec à priore significatione abhorret, si intelligas, Pseudoapostolos voluisse à Galatis diligi, pio studio ambiri, & (ut Discipuli pro Præceptoribus solent) zelo in se affici, amari, quæ illorum essent, odia haberi quæ contraria. Et non inepte dixisset, excludere nos volunt. Sed ne arrogantiam, vel specietenus incurreret, vos (inquit) volunt excludere, ut nobis exclusis, simul vos quoq; excludant. *Stultus zelus.*

Bonum autem æmulamini in bono semper, & non tantum, cum præsens sum apud vos.

Alternam partem excusationis eorum confutat, Una enim erat, quod illi pio studio quærebant eorum salutem, quod Apostolus negat, *non bene (inquit) æmulantur vos*, non quæ vestra, sed quæ sua sunt, quærunt, ut in vobis glorientur. ut infra 6. Altera, quod obediendum sit, & non sibiipsi credendum. Ad hoc respondet: Bonum quidem est æmulari, & imitari alios, sed hoc præstate in re bona semper, nunquam in mala, non tantum me præsente, sed etiam absente, ne mei causa, ac non rei ipsius causa facere videamini. Quocirca miror interpretem, & D. Hieron. hunc contextum ita præteriisse, cum satis sit obscurus, si dixeris. Bonum æmulamini in bono. Quid est bonum in bono æmulari.

Quare officiose Erasmus & Stapulensis, è græco sic reddiderunt. Bonum est æmulari in bona re semper, vel bona est æmulatio in re bona semper. Est enim infinitivus æmulari, non imperativus æmulamini, nisi Sciolus depravator quispiam 1Thess.5. & interpretem, & Hieronymum violaverit. Quod Apostolus vult, hoc est, omnia probate, quod bonum est, tenete. Quam regulam videmus omnibus Ecclesiis ab eo traditam. Et tamen per multos annorum centenarios penitus est obliterata. *Regula Apostoli. Omnia probate, quod bonum est, tenete.*

Filioli mei, quos iterum parturio, donec Christus formetur in vobis.

Vide miram Apostoli charitatem, ut totus est nihil aliud, quàm Galatæ, adeo omnia in se transformat, sui penitissimi oblitus, ut patitur in illis, ut laborat, ut æstuat, de nulla sua re, sed Galatarum solicitus. O exemplum Apostolicum pastoris Christiani. Vera charitas non quærit quæ sua sunt. Dulcissimi filioli mei, materna mea viscera torquentur, pater fui, mater factus sum, porro vos in utero, formo, fingoq; vos: Vellem vos parere, & in vitam edere, si quo modo possem. Commendat affectum hunc multis D. Hieronymus. Nam hoc demum est, animas quærere, non pecunias. Nota verborum observationem, non ait, donec Christum formem in vobis, sed formetur. Plus gratiæ Dei tribuens, quàm operi suo, velut mater gestat eos in utero, rude semen, donec Spiritus cooperatus, formet eos in Christum. *Apostoli Charitas.* *Christiani pastoris animas quærere.* *Verborum observatio.*

Anxiari potest prædicator, quomodo pariat Christianos, sed formare non potest, non plusquam mater carnis format fœtum, sed tantum portat formandū & pariendum. Nec dixit, donec in Christum formemini, sed formetur Christus in vobis. Quia vita Christiani non est ipsius, sed Christus in eo viventis, ut supra 2. Vivo jam non ego, vivit vero in me Christus. Nos oportet destrui & difformari, ut Christus formetur, & solus sit in nobis. *Vita Christiani non est ipsius Christiani, sed Christi in eo viventis.*

Vellem autem esse apud vos modo, & mutare vocem meam.

Hoc Hieronymo videtur dicere, quia Scriptura divina lecta quidem ædificat, sed multo magis prodest, si de literis vertatur in vocem, sicut & ad Paulinum scribit, de Energia vocis vivæ. Non solum autem, hoc Apostolus intendit, verum, *Sententia Apostoli*

vellem (inquit) ut essem modo apud vos, ad hoc, ut vocem possem mutare, non musica mutatione, sed theologica, hoc est, quia Epistola scripta, si nimium objurgat, offendit: sin blandior est, non satisfacit apud insensatos. In tam seria re, Scriptura mortua est, tantum dat, quantum habet: At si præsens esset, posset pro varietate auditorum temperare sermonem: illos objurgare, hos mitigare: illos rogare, hos increpare: & in omnem affectum, sicut oportunum esset, mutare. Nam apparet Apostolum solicitum esse, ne & in superioribus nimium in partem objurgandi, & hic inter laudandum & blandiendum, nimium ad commendationem declinarit, timens piissime, ne utrinq; aut nimium lædat, aut minus, quàm necesse est, percutiat, & ita inter utrunq; hærens confunditur, ignarus quid faciat, nec integrum habens objurgare, nec commendare. Hanc sententiam probat verbum, quod sequitur.

Quia confundor in vobis.

D. Hieronymus. Hoc est, ut dignissime Erasmus reddidit, hæreo, perturbor, inopsque consilii sum, quod vobiscum agam. In quam sententiam & D. Hieron. multa commentus, tandem ægre ac pene imprudens, & alia agens, confundor (inquit) in vobis, & ignoratione huc atq; illuc distrahor, & ignorans quid agam, in diversa distractus laceror, dilanior q;. Nescio enim, quæ primum verba promam &c. Hæc ille sparsim.

Dicite mihi qui sub lege vultis esse, legem non legistis?

Legem non audistis, Hieronymus & Græcus habent. Laborat Hieronym. legem vocari, hoc loco Genesin, de qua Apostolus sumit, quod dicit. At quando Hebræis quinq; libri Mosi Thora, id est, lex vocantur, non inepte Apostolus legem appellat, librum Genesis, in qua si nihil aliud, certe circumcisio saltem præcipitur, præcipua Judæorum lex, omniumq; prima.

Scriptum est enim, quoniam Abraham duos filios habuit, unum de ancilla, & unum de libera. Sed qui de ancilla, secundum carnem natus est, Qui autem de libera, per repromissionem, quæ sunt per allegoriam dicta.

Quæstio. Non, quod in Genesi allegorice sint intelligenda, sed Apostolus à se dicta per allegoriam, quæ illic ad literam dicuntur, significat. Quæritur: Quomodo non & Ismael per repromissionem natus sit, de quo Genes. 16. tam multa per angelum Domini promittuntur matri suæ, antequam natus esset. Rursus 17. multo plura ad Abraham de eodem ab ipsomet Deo promittuntur, cum jam natus esset. D. Hieronym. multa adducit, & incertum relinquit. Verum clarum est, quod Ismael, non promittente Deo, sed jubente Sara, naturali virtute, in adolescentula Agar conceptus est. Isaac autem de sterili, vetulaq; matre, supernaturali virtute promittentis conceptus. Nam, quod Angelus ad Agar dixit: Ecce concepisti, & paries filium, certe, non est promittentis concipiendum, sed prædicentis futura de jam concepto, aut etiam præcipientis est. Ideo Isaac filius repromissionis est, tamen ex carne natus, sed non virtute, nec secundum carnem conceptus. *Genes. 16. & 17.*

Hæc enim sunt duo Testamenta, unum quidem à monte Sina, in servitutem generans, quæ est Agar.

Qui allegoricis doctrinis instituendi. Rudiores similitudinibus. Quia Galatæ fideles erant, allegoricis doctrinis erudiri potuerunt. Alioquin, ut I. Corinth. 14. dicit: Infidelibus sunt linguæ in signum, infidelibus vero allegoricis nihil potest probari. Ut & D. Augustinus ad Vincentium docet. Aut certe, quod Apostolus Galatis, ut infirmioribus, paterna solicitudine, & volens, rem similitudinibus & allegoriis deliniat, ut verbum eorum captui attemperet. Nam rudiores similitudinibus, parabolis, allegoriis, etiam cum voluptate capiuntur, ideo & Christus in Evangelio (sicut Matthæus dicit) parabolis docet, pro captu uniuscujusque. Videamus ergo, quomodo locum hunc allegoricum tractet adversus legis justiciam. Hæc (inquit) duo testamenta, hoc est, duæ mulieres Sara & Agar, figura fuere duorum testamentorum, sub uno eodemq; Abraham, qui patrem cœlestem repræsentat.

Verum

Verum, quod pene transieram, de mysticis & allegoricis quoque aliqua videnda sunt, quando hæc res postulat & tempus. Habentur in via quatuor sensus Scripturæ, quos literam, tropologiam, allegoriam, anagogen vocant, ut Hierusalem juxta literam, Civitas Judeæ metropolis est: Tropologice, conscientia pura vel fides: Allegorice, Ecclesia Christi, Anagogice, cœlestis patria. Ita Isaac & Ismael hoc loco literaliter, filii duo Abrahæ: Allegorice, duo testamenta, seu Synagoga & Ecclesia, lex & gratia: Tropologice, caro & Spiritus, seu virtus & vitium, gratia & peccatum: Anagogice, gloria & pœna, cœlum & infernus, imo aliis, Angeli & Dæmones, beati & damnati. Permittatur sane is ludus iis, qui volunt, modo ne assuefiant aliquorum temeritati, Scripturas pro libidine lacerare, & incertas facere. Quin potius ad capitalem legitimumq; sensum, hæc velut accessoria ornamenta adjiciunt, quibus vel oratio locupletius ornetur, aut exemplo Pauli rudiores, velut lactea doctrina, mollius foveantur, non autem in contentionibus pro stabilienda fidei doctrina proferantur. Nam ista Quadriga (etsi non reprobem) non Scripturæ autoritate, nec patrum usu, nec Grammatica satis ratione juvatur. *Quatuor sensus Scripturæ in usu.* *Capitalis sensus scripturæ.*

Primum, manifestum est, quod Apostolus hoc loco allegoriam & anagogen non distinguit, imo, quod ille anagogen, hoc ipse allegoriam vocat, Saram interpretatus, cœlestem Hierusalem, quæ sursum est, mater nostra, hoc est, illorum anagogica Hierusalem. Deinde S. Patres, allegoriam Grammatice, una cum aliis figuris tractant in sacris literis: sicut abunde docet B. Augustin. in lib. de doctrina Christian. Atque Anagoge, non tam figuram propriam, quàm generalem dictorum conditionem significat, hoc est, Anagoge dicitur, quoties in recessu & inseparato, aliud intelligi potest, quam sonat: unde & reductio interpretatur, quod & Allegoria significat, id est, alieniloquium, hoc est, ut B. Hieron. ait, aliud prætendit in verbis, aliud significat in sensu. Tropologiam sermonem de moribus esse convenit, quam aliquando esse allegoriam nihil obstat, dum scilicet aliud dicitur, sub quo mores boni aut mali significantur. *Anagoge reductio.* *Allegoria alieniloquium.*

Liber igitur Patrum usus in his nominibus videtur anxietate quadam, in captivitatem hujus quadrupli coactus, sicut & multa alia, temere distinxerunt multi, quæ, & re, & voce idem sunt. Illud magis monendum, quod & supra dictum est, apud Origenem & Hieronymum sensum spiritualem eum videri, quem hic Apostolus allegoriam vocat. Literam enim, ipsi figuram & historiam accipiunt. Mysticum autem & allegoricum, spiritualem dicunt. Et virum spiritualem, qui sublimiter omnia intelligat, nihil (ut inquit) Judaicæ traditionis admittat. Hac regula incedit fere totus Origenes & Hieronymus, & ut audacter dicam, non raro in difficultates inextricabiles labuntur. Verum, expeditius mihi incedit B. Augustinus. Nam ut omittam illud, quod mysticus sensus sit, vel allegoricus, vel anagogicus, aut omnino, qui aliud habet in recessu, quàm in fronte ostenditur: Et huic opponatur historicus sensus, aut figuralis. *Origenes. Hieronymus. B. Augustinus.*

Hæc tamen duo vocabula, LITERA & SPIRITUS, Literalis deinde, & spiritualis intelligentia, segreganda sunt, & in sua propria significatione servanda. Nam Litera, ut idem Psal. 70. pulchre & breviter dicit, est lex sine gratia. Quod si verum est. Omnis lex litera est, sive allegorica, sive tropologica. Deniq; ut supra diximus, quicquid scribi, dici, cogitari, citra gratiam potest. Sola gratia autem est ipse Spiritus. Unde spiritualis intelligentia, non dicitur quæ est mystica vel anagogica, quâ & impii præstant, sed ipsa proprie vita & experimētalis lex in anima per gratiam, digito Dei scripta, & omnino totum illud impletum, quod lex præcipit ac requirit. Nam & Decalogum Rom. 7. vocat spiritualem legem, cum tamen sit litera, Non concupisces. Quod si intelligentia spiritualis dicitur, quia spiritum significat, quem lex requirit, ut impleatur, nulla lex est, quæ non sit spiritualis. Tunc autem solum est literalis, quando gratia, quæ impleat non adest, tunc non sibi, sed mihi est literalis. Maxime vero, si sic intelligatur, quod gratia non sit necessaria. *Psal. 70.* *Sola gratia est Spiritus.* *Spiritualis intelligentia.* *Rom. 7.*

Lex in se semper est spiritualis.

Concludimus ergo, lex in se semper est spiritualis, id est, spiritum significans, qui est plenitudo ejus. Aliis autem, non sibi unquam est literalis, Nam quando dico, Non occidas, literam audis sonantem, sed quid significat? Nempe, ne sis iracundus, hoc est, rem ipsam, quæ est mansuetudo suavitasq; erga proximum. Hæc est autem charitas & Spiritus, quo impletur. Ab hac significatione rei verissimæ & solius spiritualis, Lex quoque spiritualis dicitur: quia semper hanc significat: sed quia hanc nobis non dat, nec dare potest, nobis litera dicitur, quantumlibet spiritualis ipsa sit. Cum autem nullum opus sine charitate bene fiat, claret, omnem legem, quæ bonum opus præcipit, bonum opus, id est, charitatis significare & requirere, ideoq; spiritualem esse. Quare spiritualem intelligentiam legis, recte appellamus eam, qua scitur Lex requirere spiritum, & nos carnales convincere. Literalem autem eam, qua putatur, imò erratur, legem posse impleri operibus, & viribus nostris, citra spiritum gratiæ. Ideo litera occidit, quia nunquam recte intelligitur, dum sine gratia intelligitur: Sicut nunquam recte habetur, dum sine gratia habetur, utrobiq; mors & ira est. Hæc ex B. Augustino in lib. adversus Pelag. exacta sunt.

Spiritualis intelligentia legis. Literalis.

Apostolum explicat.

Ad Apstolum redeundo. *Unum quidem à monte Sina in servitutem generans.* Satis dictum est, quæ sit servitus legis, in quam tradimur, quando legem sine gratia accipimus. Aut enim timore mali intenti, aut spe mercedis, hoc est, simulate eam servamus, utrinq; serviliter, non liberaliter agentes. Testamentum autem vocat, ideo ut intelligatur, videndum est & hic testamenti symbolum. Primû, est ipsum testamentum, quod erat nuncupatio terræ promissionis, ut Exod. 1. scribitur. Testator fuit Angelus in persona Dei. Testata hæreditas, ipsa terra Canaan. Hi, quibus fiebat testamentum, filii Israël, ut omnia hæc Exodus describit. Sed hoc Testamentû confirmabatur morte & sanguine pecudis, quo aspergebantur, ut Exod. 24. legitur. Quia carnalis hostia, carnali promissioni, & carnali testamento, carnalibus hæredibus conveniebat. Quæ est Agar (inquit) id est, hoc Testamentum servitutis servos generans, est allegorica Agar, ancilla.

Testamentum ejusque symbolum.

Exod. 3.

Exod. 24.

Sina enim mons est in Arabia, qui conjunctus est ei, qua nunc est Hierusalem, & servit cum filiis suis.

Primum hoc movet, quod Sinam montem dicit conjunctum Hierusalem civitati Judeæ, cum illum in Arabia esse dicat. D. Hieronymus legit, qui conterminatus est, & inter interpretandum dicit, qui confinis est. Forte, quod mons Sina ideo confinis recte dicitur Hierusalem esse, non quod mons civitatem attingat, sed, quod Judæa (in qua est Hierusalem, velut medio) & Arabia deserta (in qua est Sina mons) sunt confines. Nam Judæa ab oriente habet Arabiam petreâm, & juxta hanc ad meridiem tangit Abraham desertam, ut sic propter totius confinitatem, pars quoque parti confinis & conjuncta dicatur. Stapulensis vim græci verbi explorans, dicit intelligendum, quod Sina mons conjunctus est, id est, incedit & tractu quodam pertingit, seu ut verbo Cosmographico dicam, pertinet usque Hierusalem, quod utique non potest intelligi, nisi quod Sina mons continente sua jungitur continenti Hierusalem. Sicut Wittemberga conjungitur Lipsiæ, illa in Saxonia, huic in Mysnia.

Faber Stapulensis.

Item Erasmus optimus, addit in græco sic haberi. Nam Agar Sina mons est in Arabia &c. Et Agar hic genere neutro dici, ut ad montem referatur, qui græcis est neuter, quæ mox jam dicta est fœminino genere, ubi ait, Quæ est Agar, ut sit ordo, Quæ est Agar. Nam hic Agar Sina mons est in Arabia &c. Dicitq; in græcis scholiis moneri, Sinam Arabice dici Agar. Et ipse contextus Apostoli forte hoc vult, quando dicit, Agar Sina mons est in Arabia, hoc est, Agar est, & dicitur in Arabia, qui nobis Sina dicitur: seu Arabes appellant montem Sina, sua lingua Agar: ut sic reddat rationem ejus quod dixerat: Unum testamentum à monte Sina esse, & hanc ideo esse Agar, quia allusione Arabica, Sina mons, Agar dicatur. Quare, Deo sic ordinante, Agar præparata fuerit figura montis Sina, per legem generantis in servitutem.

Sina in Arabia Agar.

Diximus

Diximus autem supra, quod Apostolus non abhorreat à peregrinæ linguæ allusionibus, quod Galatas quoque translatos suo nomine, hebraica allusione notarit, sicut hic Arabica allusione, Agar ancillam notat. Sed & Salomon in Canticis suis, montem Amanum vocat Sanir, & Hermon & Libanum, pro varietate linguarum (ut Deut. 3. scribitur, usque ad montem Hermon, quem Sidonii Sarion vocant, & Amorrei Sanir) sumens allusionem & allegoriam peregrinā, ad suæ sponsæ laudem. Itaque, cum per allegoriam se locuturum prædiceret, oportunum fuit, ut Agar ancillæ nomen, cum monte Sina (ubi cœpit testamentum Agarenū) aliqua allusione componeret, & hoc commoditate communis nominis. Nec est hic exigenda ab Apostolo alia ratio, cum allegorisetinfirmorum gratia. *Salomon.* *Deut. 3.*

Verum, quid hoc ad rem, quod Sinam montem conjunctum dicit Hierusalem? An non fuit satis, quod unum Testamentum Sinæ & Agar esset ancillæ? Nec ego habeo quod dicam, quando cæteri omnes transeunt. Divinandum ergo. Videtur id velle, quod cum inter allegorisandum (ut fit) allegoria allegoriam pariat, dum de Agar ancilla ad montem Sina nominis similitudine pervenit, simul de Hierusalem terrestri, incidenter ad cœlestem allegoricos, eodem nominis argumento provocatus, pervenerit: ut quæ visio pacis interpretetur, & rectius tamen Sina, id est, tentatio appellaretur. Verum antequam nomen Hierusalem ad cœlestem transferret, sola collatione utriusq; contentus, allegorias multas implicat. Alioqui lucide dixisset. Nam Hierusalem civitas est in cœlo, in libertatem generans, hoc enim verbo sustulisset anapodoton obscurissimum. Proinde (inquit) quando Hierusalem cœlestis tanto intervallo distat ab ista terrestri, nihil refert, quod hæc non Sina, sed in Judæa est, contermina Arabiæ, idem est, ac si esset ipsa Sina, cui contermina est: convenit cum eo monte communi termino terræ: ita communi legis generatione, quando illi cœlesti nulla ex parte confinis est, nec ad eam pertinet, sed ad Sina Agar potius, cui confinis est. *Divinatio Martini Luth.*

Multas hic prætermitto allegorisandi miras rationes, quas Apostolus hic indicat, ne obscuritatibus majores tenebras addam. Quare illud, Hierusalem quæ nunc est, referri debet ad futuram Hierusalem, sicut Agar ad aliam Agar retulit, ut sit sensus, Hierusalem, quæ hujus vitæ est, & confinis, tum re tum mysterio, Sinæ monti. Deinde, quod addit: Et servit cum filiis suis, ideo facit, ut excipiat eos, qui fuerunt in Hierusalem, ad supernam Hierusalem pertinentes. Eam (inquit) Hierusalem appello, quæ nunc est, & in futuro non erit, nec omnem, sed eam, quæ servit cum filiis suis, id est, qui sunt in ea servientes legi, cujus termino terræ confines sunt. Servire legi, satis & ad tædium usq; dictum est. Tropum Hebræum quoque observa: Filii Hierusalem vocantur quia civitas mater, habitantes in ea, filii vocantur, ut Psal. 147. Lauda Hierusalem Dominum, benedixit filiis tuis in te. Hæc autem vulgata & trivialia sunt in Prophetis. *Hierusalem quæ nunc est.* *Et servit cum filiis suis.* *Tropus hebræus.*

Nunc nominum quoq; allegorias juxta Hieronym. SARA Princeps dicitur genere fœminino, seu domina: ideo filii Saræ, filii dominæ, filii principis, filii liberæ, recte dicuntur. Contra, ancillæ filii, filii servæ & servitutis. Nam & nomen Saræ, pene expressit Apostolus, quando eam liberam vocat. Principes enim in Scriptura etiam Nedaboth, id est, liberi & spontanei vocantur. AGAR vero peregrinatio seu advena, incola, mora, quæ recte opponitur civibus & domesticis Dei, Non estis (inquit) advenæ & hospites. Q. d. Agareni, sed Saraceni: Non advenæ, sed liberæ & dominæ filii. Servus non manet in domo in æternum, filius autem manet in æternum. Legis autem justicia temporalis est, sed Christi justicia manet in seculum seculi, quia illa mercenaria hujus vitæ, illa hæres gratuita futuræ. *Nominum allegoria.* *Sara.* *Agar.*

Arabia occasus vel vesper, qui vergit in noctem: At Ecclesia & Evangelium, aurora & matutinum vocatur, in multis locis. Ita lex & synagoga occumbunt tandem, sed gratia regnat & cubat in meridie æternitatis. Quid si Arabiam Apostolus desertum quoque notet: nam id quoq; significat Arabia, imo Arabia in *Arabia.*

 sacris

Arabia triplex. sacris literis ferè semper pro deserta Arabia accipitur. Nam Arabia fœlix, Saba, & aliis nominibus partialibus, Arabia Petrea, Cedar, Amon, Moab, & multis nominibus appellatur, ita, ut a vastitate Arabia, sic videatur appellata, ut significet sterilem ac desertam synagogam, seu legis Iusticiam coram Deo. Contra, Ecclesia fœcunda coram Deo, etsi deserta coram hominibus. *Sina tentatio dicitur.* SINA tentatio dicitur, D. Hieronym. teste, id est, inquietudo & turbatio pacis, quam ex lege habemus, per legem enim cognitio peccati, ideoq; & turbatio conscientiæ. *Hierusalem.* Hierusalem visio pacis, quies conscientiæ. Per Evangelium enim in Ecclesia videmus remissionē peccatorum, quæ est pax cordis.

Ismael. ISMAEL auditus Dei, seu audiens Deum, populus est, qui præcedens audivit post se venturum Christum, sed non videns ante faciem, & manifesto. Audiit Prophetas, legit Mosen: sed tamen non cognovit præsentem Christum, semper habens eum in dorso, semper audiens & nunquam videns. Ita est omnis, qui in lege justificatur, audit justiciam legis, & non videt eam in Christo esse: alio respicit & alia audit, respicit in ea, quæ sunt ante se, & in suas vires, non in virtutes Christi: semper tamen audit sese ad justiciam per legem cogi, ad quam nunquam pervenit. ISAAC risus dicitur, hoc enim est gratiæ, quæ exhilarat faciem hominis oleo suo. Cui fletus contrarius est, hoc est, culpæ, quæ est ex lege. Quare singula nomina, suis contrariis collata, pulchre differentiam legis & Evangelii, peccati & gratiæ, synagogæ & Ecclesiæ, carnis & Spiritus, vetustatis & novitatis ostendunt.

Illa autem, quæ sursum est Hierusalem, libera est, quæ est mater omnium nostrum.

Diceret, alterum testamentum à Hierusalem, quæ sursum est, sed interim aliam Hierusalem intuitus, mutavit distributionem, & anapodoton fecit, aliis tamen verbis satisfaciens. Quia revera, alterum testamentum cœpit in Hierusalem, misso Spiritu sancto, de cœlo in montem Zion, ut Esa. 2. de Zion exibit lex, & verbum Domini de Hierusalem. Et Psal. 110. Virgam virtutis tuæ emittet Dominus ex Zion. *Psal. 110.* Verum, quia Hierusalem terrena, erat quidem hæreditas in Sina priori testamento promissa. Nobis autem alia promissa in cœlo: ideo & aliam Hierusalem habemus, quæ non sit confinis monti Sina, & servituti legis propinqua ac cognata quædam. *Lex literæ, est à monte Sina.* Sed & illa differentia est, Lex literæ, est à monte Sina data, quibus promissa sunt temporalia, sed Lex Spiritus, non à Hierusalem, imo de cœlo data est in die Pentecostes, cui promissa sunt cœlestia bona. *Lex spiritus de cœlo.* Ideo, sicut Hierusalem est mater omnium, & metropolis eorum, qui in lege sunt Sinaica, filii ejus, cives ejus. *Hierusalem inferna.* Ita Hierusalem superna mater omnium eorum, qui in lege sunt gratiæ cœlestis, filii ejus, cives ejus. *Hierusalem superna.* Hi enim sapiunt, quæ sursum sunt, non, quæ super terram, Qui spiritum habent pignus & promissionis arram, ac primitias futuræ hæreditatis, civitatis æternæ, & novæ Hierusalem.

Sicut scriptum est, Lætare sterilis, quæ non paris, erumpe & clama, quæ non parturis. Quia multi filii desertæ, quam eius, quæ habet virum.

Esa. 54. hæc scripta sunt, miraq; antithesi & antilogia sibi pugnant, sterilis & vidua gaudet multis filiis: Rursum, maritata & fœcunda caret filiis. Quis intelliget hæc? allegoricus est, & in spiritu loquitur, sumpta ex carnali generatione Parabola, in qua filii generantur, seminante viro ex muliere. *Lex, vir, allegoricus.* Vir iste allegoricus, qui tum maritatas, tum viduas, tum steriles, tum fœcundas facit, Lex est, quod in græco (ut B. Augustinus ait) aptius dicitur: ubi Nomos masculino genere, dicitur, sicut & Thanatos, quem æque Apostolus genere masculino, novissimum inimicum vocat. Lex (inquam) vir synagogæ, seu populi cujusque extra gratiam Dei positi, generat quidem, sed cum suo dolore filios multos, omnes autem peccatores, ut qui sapientia legis, & justicia operum legis freti, in lege glorientur, quod ex lege tales facti sint: & parenti suo, id est legi, tota facie vitæ similes, cum intus in spiritu sint longe diversi à legis forma: quandoquidem lege potius augescit peccatum (ut dixi) quæ peccatum ostendit, non aufert. Id quod Rom. 7. la- *Rom. 7.*

tius

tius tractat. Cum essemus (inquit) in carne, passiones peccatorum, quæ per legem erant, operabantur in membris nostris ut fructificarent morti.

Seminat itaq; vir ille, in mulierem suam, id est, docet bona Synagogam: At illa, deserta spiritu gratiæ, non parit nisi peccatores, qui simulant legem, magis autem contra legem irritantur: sicut Judæi contra Mosen in deserto, qui fuit figura legis & viri hujus. Solvitur ab hoc viro Ecclesia, vel quilibet populus per gratiam, qua sic moritur legi, ut lege jam urgente ac exigente, non egeat, sed sponte ac libere omnia faciat, quæ legis sunt, ac si lex non esset: quia justo lex non est posita. Ita fit, ut quæ legi subjecta erat, velut uxor fœcunda prole peccatrice, jam sit vidua, & sine lege, ac deserta sterilisque, sed bona & fœlici, tum viduitate, tum sterilitate, per hoc enim fit alterius viri, scilicet gratiæ seu Christi. Nam legi gratia,

Esa. 49. Mosi Christus succedit. E quo viro, alia fœcunditate donata, dicit illud Esa. 49. Quis genuit mihi istos? ego sterilis, & non pariens, transmigrata & captiva, & istos quis enutrivit? ego destituta & sola, & isti ubi hic erant? Hæc dicit Dominus Deus. Ecce levabo manum meam ad gentes, & ad populos exaltabo signum meũ, & afferent filios tuos in ulnis, & filias tuas super humerum portabunt. Hæc ideo, quia Ecclesiæ filii, non docente litera, sed tangente spiritu Dei, erudiuntur. Sicut

Johan. 6. Johan. 6. dicit: Erunt omnes docibiles Dei. Ubi enim spiritus non tangit, docet quidem lex, & parit multitudo populi: sed non nisi peccatores, ut dixi, solumq; opus hominis ibi agitur: tales faciunt, quales sunt & ipsi, Neutri vero boni. Boni fiunt sine lege, sola gratia Spiritus.

Legi gratia, Mosi Christus succedit.

Boni fiunt sine lege sola gratia spiritus.

Hunc autem Pauli tropum allegoricum, oportet habere familiarem, ne peregrina sensus raritas, nobis offundat caliginem verborum Paulinorum. Nam & B. August. egregie concubitum filiarum Loth cum patre suo monstrat, hoc præsens negocium significare. Loth est ipse Nomos, lex scilicet, quem inebriant filiæ suæ, id est, abutuntur lege. Nec recte eam intelligunt Synagogæ populorum, vino sensus sui eam inebriant: cogentes hoc legem esse & videri, quod non est: Deinde, ex lege in hunc modum inebriatæ impregnantur, docentur, concipiunt, assentiunt, & pariunt Moabitas & Ammonitas, id est, homines superstitiosos, & sine gratia Spiritus, de legis opere præsumentes, qui usq; in æternum non ingrediuntur in Ecclesiam Dei. Unde recte Moab ex patre Ammon, populus mœroris interpretatur, quod justiciariorum & hypocritarum hæc una sit jactantia, se ex lege esse, secundum legem vivere, Scripturas sibi solis arrogare, tanquam filii legis sint legitimi. Unde & Moab apud Hieron. superbus valde esse dicitur. Interim tamen non advertunt, quàm inquies sit eorum conscientia, & sint populus mœroris: cum sine gratia constabiliente in operibus legis, quieti esse nequeant, frustra portantes pondus diei & æstus.

B. Augustinus de filiabus Loth.

Moab populus mœroris.

Moab superbus.

Major sane filia, impudentior gloriatur se ex patre filium habere Moab (inquit) ex patre. Hæc est sensualitas & caro, in qua gloriantur justiciarii, quod ex lege sint. Nam ad hominem fulgent opera legis & operatores legis. Minor vero non gloriatur, sed infœlicem populum, suum filium appellat. Hæc est conscientia, quæ ex lege & operibus ejus requiem non habet, sed magis inquietudinem & turbationem.

Major filia.

Minor.

Conscientia ex lege & operibus ejus caret requie.

Hæc satis. Dicit ergo Apostolus, matrem nostram habere multos filios, & si sit deserta, sterilis, vidua, sine viro, lege, sine filiis ex lege doctis & factis: ideo hoc ipso lætandum ei est & erumpendum, & præ gaudio clamandum, quod hoc modo sterilis sit, & nec pariat, nec parturiat, cum interim filii legis minuantur, & filii

1 Reg. 1. gratiæ multiplicentur. Ad hanc rem pulcherrime valet figura, 1. Reg. 1. de Anna & Phenenna: præsertim cum addito cantico Annæ, ut videri possit, Isaiam ex eo loco suam prophetiam, quam Apostolus hic ponit, hausisse, præsente & illuminante eum eodem Spiritu. Donec sterilis (inquit) peperit plurimos, & quæ multos habebat filios, infirmata est. Quia non in fortitudine sua roboratur vir, &c.

Sententia Apostoli.

Nos autem, fratres, secundum Isaac, promissionis filii sumus.

Applicat allegoriam: nos secundum Isaac, id est, liberæ & dominæ filii sumus, sicut Isaac: & sicut ille filius non carnis, sed promissionis per carnem fuit: Ita & nos, quia in semine Abrahæ promissi ei sumus, ut superius latius dictum est. Judæi autem secundum Ismael, id est, ancillæ filii sunt, non promissionis, sed carnis filii: ita & omnes, qui ex lege operibusq; ejus confidunt justificari.

Sed quomodo tunc is, qui secundum carnem natus fuerat, persequebatur eum, qui secundum spiritum, ita & nunc.

Non exprimit, Genes. 21. quæ fuerit persecutio, qua Ismael persequebatur Isaac. Sed ex verbis Saræ licet eam trahere, quæ cum vidisset filium Agar Ægyptiacæ ludentem, cum filio suo Isaac, dixit ad Abraham: *Ejice ancillam hanc, & filium ejus, Non enim erit hæres filius ancillæ, cum filio meo Isaac,* ac si dicat, video eum velle eo niti, ut sit hæres contempto filio meo, oblitus, quod sit filius ancillæ. Apparet autem hunc lusum fuisse talem, quod Ismael inflatus primogenitura, exultaverit, irriserit, & insultaverit Isaac, tanquam primus filius Abrahæ, quod Sara videns, contrarium statuit: Non erit, inquam, hæres filius ancillæ, per Tapinosin, *filium ancillæ* appellans. Et hunc sensum textus hebræus juvat, ubi habemus: Cumq; vidisset Sara filium Agar Ægyptiæ, quem pepererat Abrahæ ridentem, seu ludentem (nam, cum filio suo Isaac, additum est in nostris) Q. d. hoc inflabatur, hoc ridebat, & gestiebat adversus Isaac, quod Agar eum genuisset Abrahæ: ideo securus de hæreditate, fastidiebat Isaac verum hæredem.

Ludus Ismaelis & Isaac.

Et in hoc consonat mysterium figuræ, quod Apostolus tractat. Sic enim & nunc Israel (inquit) quorum vesica hæc est, se solos esse semen Abrahæ, se solos hæredes promissionis. Veros autem filios Abrahæ, nemo atrocius persecutus est, quam illi ipsi, ut in Actis Apostolorum legimus. Nam ipsi sunt Ismael, qui DEUM audiunt in Prophetis post se venturum: & coram positum non agnoscunt, referentes in hoc, & nomen & sensum, & morem Ismael patris sui. Denique, vocabulum Ludentem, est idem, de quo nomen Isaac formatur, qui risus vel gaudium interpretatur, ut significet forte Ismaelem dicaculum fuisse, & nomen Isaac acuto scommate, in irrisionem illius vertisse: quasi vere ridiculum hæredem, & nihil hominem duxerit. Non enim frustra sic usurpat scriptura, vocabulum Ludentem, seu ridentem: eoque tam sanctam mulierem fuisse commotam recenset. Apostolus autem hoc adducit, ut confortet Galatas, ne propter persecutionem istorum Ismaelitarum, desinant esse Isaaceni. Quia sic oportet fieri: futurum autem est, ut ejiciantur, ut sequitur.

Mysterium figuræ Apostolus tractat.

Filii Ismael.

Sed quid dicit Scriptura: Ejice ancillam & filium eius, non enim erit hæres filius ancillæ, cum filio meo Isaac.

Epitatice loquitur, & omnino contraria præsumptioni ancillæ & filii ejus. Ancilla est (inquit) & domina esse præsumit: filius ille ancillæ, & filium dominæ irridet, & ironiis illudit: sed absit, ejiciantur potius. Quo iterum intelligitur, Agar ancillam consensisse, aut saltem indulsisse filio suo Ismael, ut Isaac irrideret, ut quæ idem sperabat, quod filius suus, se fore scilicet dominam. Nec dicit, Ejice filium tuum, sed filium ejus: contendens, Ismael nec Abrahæ filium esse, sed ancillæ. Ita & nunc (inquit) fiet. Non sunt hæredes filii carnis, sed filii promissionis. Proinde, si non vultis ejici cum filio ancillæ, filii liberæ perseverate: Scriptura non mentietur, quæ filium ancillæ, etiam invito Abraham, tamen authoritate quoq; Dei, ejiciendum pronunciat.

Epitatice loquitur.

Itaq, fratres non sumus ancillæ filii, sed liberæ.

Applicat historiam & allegoriam, & summam absolvit brevi conclusione, quæ jam ex dictis abunde intelligitur. Esse enim filium ancillæ, est servire legi, debere legi, esse reum legis faciendæ, peccatorem, filium iræ, filium mortis, alienum à Christo, excisum à gratia, exortem hæreditatis futuræ, vacuum benedictione promissionis, esse filium carnis, esse hypocritam, esse mercenarium, vivere spiritu

ſpiritu ſervitutis in timore, & ſi qua alia recenſuit hic & alibi. Sunt enim infinita hujus mali nomina. Et quamvis noſter translator in fine hujus capituli adjunxerit, qua libertate nos Chriſtus liberavit, tamen nos cum græcis hoc exordio Capitulum quintum tractemus.

CAPITULUM V.

Qua igitur libertate nos Christus liberavit, ſtate & nolite jugo iterum ſervitutis contineri.

Uſque ad nauſeam inculco, libertatem & ſervitutem eſſe eas, de quibus Roman. 6. dicit: Cum enim ſervi eſſetis peccati, liberi fuiſtis juſticiæ. Liberati autem à peccato, ſervi facti eſtis Deo. Conſtituamus autem ordine & figura. *Rom. 6.*

Libertas juſticiæ	Servitus peccati
Servitus juſticiæ	Libertas peccati

Qui enim liber eſt à peccato, ſervus factus eſt juſticiæ, Qui vero ſervus eſt peccati, liber eſt à juſticia, & è diverſo. Hæc omnia repeto, ſciens, quod multitudine locuſtarum & bruchorum, eo pervenerint terræ noſtræ fruges, ut ſervitus & libertas iſta, paſſim non intelligatur: adeo inhæſit atq; penitus inſedit humanum commentum, de libero arbitrio, in utrunq; contrariorum aut contradictoriorum. Quin & carnaliter quoque de libertate ſapiunt: quibus & Apoſtolus eodem Rom. 6. coactus eſt occurrere, quaſi in Chriſto licitum ſit quodlibet fieri. Cum hæc ſit libertas ea, qua facimus ſponte & hilariter ſine pœnarum, aut mercedum reſpectu, quæ in lege dicta ſunt. *Libertas.*

Servitus autem, qua timore ſervili, aut amore puerili facimus, Non igitur refert, nec differunt, Servus peccati & Servus legis. Quod is, qui Servus legis eſt, ſemper peccator ſit, nunquam implens legem, niſi in ſpeciem operum, cui detur merces temporalis, ſicut filiis ancillarum & concubinarum. Hæreditas autem filio liberæ. Chriſtus (inquit) nos liberos fecit, hac libertate. Spiritualis eſt libertas, in ſpiritu ſervanda, non gentilis illa, quam nec gentilis Perſius ſatis eſſe novit, libertas eſt à lege, ſed contrario modo, quàm in hominibus fieri ſoleat. Libertas enim humana eſt, quando non mutatis hominibus, leges mutantur. At Chriſtiana libertas eſt, quando non mutata lege, mutantur homines, ut lex eadem, quæ prius libero arbitrio odioſa fuit, jam diffuſa per Spiritum ſanctum charitate in cordibus noſtris, jucunda fiat. Hic libertate fortiter & pertinaciter ſtandum docet, quia Chriſtus pro nobis legem adimplens, & peccatum exuperans ſpiritum charitatis, in corda eorum, qui credunt in eum, mittit, quo efficiuntur juſti & legis amatores, non ſuis operibus, ſed gratuita Chriſti largitione. A qua, ſi recedas, & ingratus es Chriſto, & ſuperbus in teipſo, volens teipſum ſine Chriſto juſtificare, & à lege liberare. *Servitus.* *Christus nos liberos fecit.* *Libertas humana & Christiana pugnant.*

Nota pondus verborum, nolite iterum, nolite ſervitute, nolite jugo ſervitutis, nolite contineri, ſeu ut græce ſignificantius dicitur, mi enechesthe, fere quod ſupra dixit, velut concluſi in carcere, hoc eſt, ne ſub graviſſimo & importabili onere legis, in qua tamen non niſi ſervos eſſe liceat & peccatores, concludamini, poſſideamini, ut Eraſmus, illaqueamini, implicemini. Minus eſt teneri: ſed in ſervitute teneri durum eſt: duriſſimum, jugo ſervitutis, præſertim poſt acceptam libertatem. State, dicit, præſumens majora de eis, quam inveniat, ſcilicet nondum cecidiſſe eos, alioquin dixiſſet, ſurgite: nunc blandius, ſtate, inquit, ut ſimul erudiat, neminem oportere ſtatim cum deſperatione reparandi corripere, imo cum magno ſpei bonæ argumento. Quod non faciunt fulminatores noſtri ſeculi, quibus ſatis eſt, ſuæ poteſtatis libidinem feciſſe terribilem. *Nota pondus verborum.* *Blande corripere.*

Ecce ego Paulus dico vobis, quoniam, ſi circumcidamini, Chriſtus vobis nihil proderit.

Poſt-

Postquam Apostolus multis & fortissimis argumentis, legis justiciam convulsit, rationemq; de fide in Christum copiosissime reddidit: Nunc non minore impetu exhortatur, deterret, minatur, promittit, rigans, quæ jam plantaverat: & omnia plane Apostolico ardore & zelo, tentat & temperat, ut sit jucundissimum videre tantum speculum Apostolicæ solicitudinis. Primum terret, Christum non prodesse, si circumcidantur, & hoc ego Paulus (inquit) denuncio vobis, repetens nomen suum in pondus autoritatis. Iterum hic & ego repeto, Circumcidi non esse malum, sed justiciam (in hoc enim circumcidebantur) in circumcisione quærere, impietas est. Atque in operibus ceremonialibus facilius est cognoscere, falsam justiciæ fiduciam, quàm in operibus moralibus Decalogi. Quia neque in his quærenda est justicia, sed in Christi fide, quod dico, ne hinc aliquis existimet, Apostolum solum contra ceremonialia legis pugnare, sed manifestissimum opus legis assumpsit, simul omnia opera legis intelligens.

Ceremonia non sunt mala, sed in eis fidere.

Contrarium huic videtur Rom. 2. Circumcisio quidem prodest, si legem observes. Quomodo (inquit Hieron.) circumcisio prodest, si legem serves, quando nec Christus prodest circumcisis? Multa hic congerit idem S. vir. Verum breviter, impossibile est, legem impleri sine Christo, ut jam sæpius dictum est: hoc enim pro constanti hypothesi Apostolus habet, & satis probavit. Servantibus autem legem (id est, Christum legis consummatorem, per fidem habentibus) liberum est circumcidi & non circumcidi, omnia eis prosunt, omnia cooperantur in bonum, sed qui circumciduntur serviliter, & timore legis, quod inde legi satisfacere, & necessaria justicia justificari volunt: utique Christum & gratiam Dei abjiciunt, alia via legem implere quàm per Christum præsumentes, ita Christus eis, propter circumcisionem nihil prodest, cum illis circumcisio propter Christum nihil noceat.

Lex impleri nequit sine Christo.

Eadem stulticia, imo impietate pereunt, qui vel tremore conscientiæ, vel periculo instantis mortis, cum vitam suam pessimam tandem aliquando senserint, videntes, quanto intervallo à lege Dei distent, aut desperant, aut æquali impietate irruunt, volentes satisfacere pro peccatis, & deinceps legé servare pro serenanda conscientia sua, arbitrantes se bonos futuros, si, quod lex præscribit, impleverint. Porro implere non intelligunt, credere purissimum in Christum legis impletorem, sed operibus multiplicatis legi satisfecisse. Has impias justicias, ex decretis hominum, & monstrosa Theologia, cujus caput est Aristoteles, & pedes Christus, cum sola regnent, discimus. Sic enim satisfactiunculas jactitant, easdemque mirum est, quanti faciunt per nundinas indulgentiarum, quasi parum sit in Christum credere, in qua fide sola est justicia, redemptio, satisfactio, vita & gloria nostra. Tu ergo, cum lege duce, in peccatorum tuorum veneris cognitionem, cave, ne primum præsumas, deinceps legi satisfacere, melius victurus, sed desperans de vita tua præterita & futura prorsus, in Christum crede fortiter. Credens autem & sic justificatus ac legem implens, invoca eundem, ut & in carne tua peccatum destruatur, & ibi etiam lex impleatur, sicuti jam in corde tuo per fidem impleta est, Et tum primum opera bona juxta legem facias.

Desperandū docet.

Proinde, placet iste modus, quod morituris, non nisi Christus crucifixus inculcatur, & ad fidem ac spem hortantur. Hic saltem (quantumlibet totam nostrā vitam illuserint mentium deceptores) ruit liberum arbitrium, ruunt bona opera, ruit legis justicia, reliqua sola fide, & invocatione purissimæ Dei misericordiæ: ita ut mihi sæpe fuerit opinio, in morte, aut plures aut meliores esse Christianos, quàm in vita. Nam quanto purior ab operibus propriis fiducia, & absolutior in solum Christum, tanto meliorem reddit Christianum. Et in hanc fidem opera bona totius vitæ exerceri debent.

Christum morituris inculcandum.

Christiani in morte, &c.

At nunc nebulis & nubibus & turbinibus traditionum legumq; humanarū, deinde indoctorum Scripturæ interpretum & concionatorum, in merita nostra trudimur, ex nobis satisfacimus peccatis, & non ad purganda vitia carnis, destruendumq;

dumq; corpus peccati, opera nostra dirigimus, sed velut jam puri & sancti, tantum cumulamus ea, velut frumentum in horreum, quibus Deum debitorem faciamus, & in cœlo, nescio quanta altitudine sedeamus. Cœci, cœci, cœci, his omnibus Christus nihil prodest, alio consilio justificant seipsos. *Merita cumulare solentes.*

Consequens autem est, hoc verbum Circumcidamini, non tam opus externum, quam internum votum operis exprimere: in Spiritu enim loquitur Apostolus de interiore conscientia. Externum opus indifferens est. Tota autem differentia, in opinione, mente, conscientia, consilio, dictamine, &c. consistit. Quare si opera legis fiant, conscientia necessitatis, & fiducia justitiæ adipiscendæ, abitur in consilio impiorum, statur in via peccatorum, & qui hoc docet, sedet in cathedra pestilentiæ. Si autem fiant pietate charitatis & fiducia, ac libertate: jam per fidem adeptæ justitiæ, merita sunt. Fiunt autem pietate charitatis, quando ad necessitatem vel voluntatem alterius fiunt. Tunc enim non sunt opera legis, sed opera charitatis, nec propter legem imperantem, sed propter fratrem volentem, vel indigentem, sicut Apostolus ipse eadem fecit.

Hæc tibi stet sententia firmiter in omnibus operibus, quarumcunq; legum. Nam ita sacerdos ac religiosus, si opera suarum ceremoniarum, imo castitatis & paupertatis fecerit, quod in illis justificari, & bonus fieri velit, impius est, & Christum negat. Cum illis jam justificatus fide, uti debeat ad purgandam carnem, & veterem hominem, ut fides in Christo crescat, & sola in ipso regnet, & sic fiat regnum Dei. Ideo hilariter ea faciet, non, ut multa mereatur, sed ut purificetur. At hui, quantus nunc in gregibus istis morbus est, qui & summo tædio, nec nisi pro hac vita, religiosi & sacerdotes sunt, ne pilum quidem videntes, quid sint, quid faciant, quid quærant. *Elegans & vera sententia.*

Ignosce lector mihi verbosissimo, Madian iste super Ecclesiam sic multiplicatus est, ut sexcentis Gedeonibus opus sit, nedum trecentis tubis & lagenis, quibus exturbentur. Aquæ Assyriorum fortes, usq; ad collum Juda pervenerunt, implevitq; extensio alarum ejus, latitudinem terræ tuæ ô Emanuel, quia aquas Siloe, quæ vadunt cum silentio, projecimus. Itaq; meruimus ligantibus clavibus, non nisi innumerabiles laqueos animarum. *Ad lectorem candidum.*

Testificor autem rursus omni homini circumcidenti se, quoniam debitor est universæ legis faciendæ.

Primum malum, quod vos terrere debeat, est, quod Christus vobis nihil prodest, hoc est, nihil aliud, quàm legem non esse à vobis impletam: ideo alterum malum est, quod adhuc legis pondus super vos est, & debitores estis totius legis faciendæ. Utrumq; certissime maximum damnum, carere tanto bono, quod in Christo est, & premi tanto malo, quod ex lege est. Sed, qua quæso, Paule, Dialectica stabit, imo curret ista consequentia: Circumcideris, ergo totius legis reus es? Nonne saltem circumcisionis legem servat circumcisus? Respondet Hier. 9. Omnes gentes habent præputium, omnis autem domus Israel incircumcisi sunt corde. *Objectio. Responsio.*

Iterum Apostolus ex hypothesi sua loquitur, quod nullius legis opus sit verum, nisi in fide cor purificante fiat: ideo neq; circumcisio, aut quodcunq; aliud satisfacit legi, nisi foris & simulanter. Hoc enim opus solum bonum est, quod ex bono puroq; corde procedit. Bonum autem cor, non nisi ex gratia nascitur: gratia non ex operibus, sed ex fide Christi venit. Sic circumcisio Abrahæ prorsus nihil fuisset, nisi prius credidisset, qua fide justus reputatus, fecit bonum opus circumcidendo se, hoc est, quod Rom. 2. dicit, Si prævaricator legis sis, circumcisio tua præputium factum est: Quid hoc est aliud, quam circumcisus non est circumcisus? & servans legem non servat legem? quia non servat eam majore & meliore sui parte, scilicet corde, sed carne duntaxat. *Opus bonum est, quod ex bono puroq; corde procedit.* *Rom. 2.*

Sic Jacobus, qui offendit in uno, factus est omnium reus. Nam, qui fide unū implet, omnia implet. Fides enim plenitudo omnium legum est, propter Christum impletorem. Quod si in uno fide careas, jam in nullo eam habes. Recte ergo dicit, *Fides est plenitudo omnium legum.*

dicit, qui se circumcidit sine fide, sine interna circumcisione, non se circumcidit, sed nec ullum opus ullius legis facit, universæ autem legi adhuc debet. D. Hieron. intelligit, si circumcidantur, necesse esse, ut & reliquam universam legem servent, quasi Galatæ tantum circumcisionem servarint. Quæ sententia mihi non placet, quia totam legem Mosi imposuerant Galatis Pseudoapostoli, ut supra dixi: dies, menses, annos, & tempora servatis: ideo potius vult ostendere, longe contrarium eis evenisse per observantiam legis, scilicet nullam observantiam, imo veram ac majorem transgressionem.

Consilium Apostoli.

Evacuati estis à Christo, qui in lege justificamini, à gratia excidistis.

Ceremoniæ sunt à justis, et non justificant.

Ecce, quod dixi, non circumcisionis opus, sed fiducia justiciæ ab Apostolo damnatur. Qui in lege (inquit) justificamini, vitium impietatis est, quod justificari vultis operibus legis: fieri opera legis bene possunt à justis, sed justificari in illis nullus impius potest. Deinde & justus, si illis justificari præsumat, amittit potius quam habet justiciam: & excidit à gratia, qua justificatus erat, translatus videlicet è bona terra in sterilem. Iterum hic alludere videtur occulte ad nomen Galatarum, quod translationem significat, quod è gratia in legem exciderint. Vides ergo, quàm constanter Apostolus, sola fide nos justificari contendat, & opera non esse justiciæ parandæ principia, sed jam partæ officia, & augendæ ministeria.

Taxat D. Hieron. interpretem in verbo, Evacuati estis, quod significet magis, ab opere Christi cessastis. Et mire placet hujus verbi Emphasis, vult dicere, ociosi, inanes, vacui estis opere Christi, Et Christi opus non est in vobis, siquidem (ut supra dictum est) Christianus non vivit, non loquitur, non operatur, non patitur, sed Christus in eo. Omnia opera ejus, sunt opera Christi, tam inæstimabilis est gratia fidei. Qui ergo in legem transfertur, jam ipse in se vivit ipso, suum opus, suam vitam, suum verbum exercet, id est, peccat & legem non implet, ociosus est Christo, Christus non habitat in eo, nec utitur eo, agitq; pessimum & infœlix quoddam sabbatum ab operibus Domini, cum contra sabbatissare deberet, ab operibus suis vacare, & ociosus esse, ut opera Domini in eo fierent, quod per sabbatum olim figuratum docet B. Augustin. Igitur, qui credit in Christum, evacuatur à seipso, fit ociosus ab operibus suis, ut vivat & operetur in eo Christus. Qui lege quærit justificari, evacuatur à Christo, fit ociosus ab operibus Dei, ut vivat & operetur in seipso, hoc est, pereat & perdatur.

Nos enim, spiritu ex fide, spem justiciæ expectamus.

Spiritu ex fide, hebraice dici videtur, pro eo, quod est, nos spiritu, qui ex fide est, seu quia credimus: Ideo non carnaliter, sed spiritualiter expectamus spem justiciæ. Illi vero, qui non credunt, vacui spiritu sunt: ideo ex operibus carnaliter expectant spem justiciæ suæ. Fides facit spirituales, opera carnales. Dixi & ante, non posse hominem citra gratiam legem operari, nisi vel timore pœnæ, vel spe promissi, utrunq; autem carnaliter & mercenarie agitur, quare non spiritu expectatur ibi spes, sed carne appetitur res, qua fruantur. Non enim amore justiciæ, sed commodo præmii, faciunt bene.

Fides facit spirituales, opera carnales.

Quid illud, *spem justiciæ expectamus?* Quis spem expectat? Aliqui, spem pro re sperata accipiunt, sicut lib. 3. Sen. fidem pro re credita, seu verbis fidei accipi dicitur apud Athanasium, Hæc est fides catholica, &c. Verum, ego non libenter fidem & spem sic accipi audio. Sicut enim recte dicitur, vivo vitam, ita non absurde, spero spem, dici posse videtur, tamen interim non contendam. Sequatur quisq; quod poterit aut volet: Ego scio, quod Tropus Scripturæ ferme habet, ut illud fidei & spei tribuar, quod fide & spe attingitur. Sic enim Dii vocantur, vocantur veraces, justi, sancti, quæ solius Dei sunt, cujus participatione & adhæsione, tales sunt, ita spes, quia futuris inhæret, eorum adhæsione, speratio seu res sperata vocatur, non (ut illi putant) nudo arbitrio abutendæ vocis, sed justissima ratione, quo modo seorsum quoq; citra adhæsioné divinæ justiciæ, justos aliquos somniant.

Vivo vitam. Spero spem. Tropus Scripturæ.

Cum

Cum fides ideo sit iusticia Dei, quia divinæ iusticiæ & veritati adhæret, & consentit, quod gratiæ est, non naturæ.

Nam in Christo Iesu, neq; circumcisio aliquid valet, neq; præputium, sed fides, quæ per dilectionem operatur.

Hic manifestissime probatur, Circumcisionem esse licitam, quod tanto strepitu D. Hiero. cum suis impugnat. Quia, si non est licita, præputium erit necessarium. At præputium (inquit) non valet, ergo non est necessarium. Rursum, & præputium est licitum, quia, si non est licitum, circumcisio est necessaria. At circumcisio nihil valet, ergo non est necessaria. Quid ergo restat, nisi quod B. Augu. recte hic dicit. Nec enim Timotheo non profuit Christus, quia Paulus eum jam Christianum circumcidit, fecit enim hoc propter scandalum aliorum, nihil simulans omnino, sed ex indifferentia illa, circumcisio nihil est, & præputium nihil est (1. Cor. 7.) Nihil obest enim circumcisio ei, qui salutem in illa esse non credit. *Circumcisio licita, contra D. Hieron. Præputium licitum.*

Ad hanc indifferentiam commendandam, prudentissime Paulus utrunque posuit, quia si dixisset, Circumcisio nihil prodest, jam videbatur necessariũ præputium. Rursum, si dixisset, præputium nihil valet, jam circumcisio videretur necessaria. Nunc vero sola opinio, fiducia, & conscientia, inter hæc discernit, quæ
1. Cor. 7. utraq; sunt licita, indifferentia, neutra, sicut omnia alia opera legis. Sic 1. Cor. 7. *Opera legis neutra.*
Circumcisus aliquis vocatus est, non adducat præputium. in præputio aliquis vocatus est, non circumcidatur. Circumcisio nihil est, & præputium nihil est, sed observatio mandatorum Dei. Quid hoc est? Non est observare Dei mandatum circumcidi? Nonne per Mosen & Abraham illud præcepit?

Dixi supra, quod circumcisi carne, sine circumcisione cordis, coram Deo incircumcisi sint. Quanquam verum est, quod ceremonialia legis usq; ad Christum,
Deut. 18. necessario fuerunt Judæis servanda. Usq; ad Christum enim Abrahæ promissio, & Mosi lex durabat, ut Deut. 18. Moses clare dicit, quod Prophetam, quem suscitaturus erat Deus, audirent, sicut ipsum Mosen. Non ergo voluit Moses audiri, ultra hunc Prophetam, qui Christus est, sicut Apostolus Petrus eundem locum,
Act. 3. Acto. 3. contra Judæos adducit. Et cum Abrahæ circumcisionem mandavit, utiq; usq; ad benedictionis promissæ exhibitionem voluit eam durare. Veniente enim Semine, cui promissio facta fuit, certe simul finita est promissio, & pactum promissionis cum signaculo suo. Post Christum igitur Circumcisio nihil est, neutra tamen & licita, sicut quæcunq; alia de diebus, cibis, vestibus, locis, hostiis, &c.
Isai. 1. quanquam nec ante Christum, aliquid erant, quando sine interiore iusticia fie-
Miche. 6. bant, ut Isai. 1. dicit Quo mihi multitudinem victimarum vestrarum? Et Mich. 6.
Heb. 9. Quid dignum offeram Domino? &c. Sic Heb. 9. dicit, illa omnia ad tempus correctionis imposita. Sed & opera Decalogi extra gratiam erant, & sunt finienda, ut succedant vera opera illius in Spiritu. *Opera vera, in Spiritu.*

Hæc dixi, ne quis me putet circumcisionem, etiam ante Christum, asserere neutram fuisse & indifferentem, aut Judæis præputium licitum. Job enim & multi alii orientales, Naamã Syrus, Sareptanæ mulieris filius, Rex Nabucodonosor conversus, justi erant, & tamen incircumcisi, quia legẽ Mosi non tenebantur, nisi Judæi, qui illam acceperant. Illud, quod ait fides, quæ per dilectionem, operatur, declaratio est sermonum illuminans, & intellectum dans parvulis, ut intelligamus, de qua fide toties loquatur. Nempe, de vera & syncera, atque ut ad Timoth. primo dicit, Conscientia bona, & fide non ficta. Ficta vero est, quam Theologi nostri acquisitam vocant, tum, quæ & si infusa est, sine charitate est. *Fides vera.* *In fictam Theologorum fidem, quam acquisitam vocant.*

Neque hic tracto frivolas quæstiones, & rancidas opiniones eorum, quibus statuunt fidei infusæ, necessariam fidem acquisitam, quasi Spiritus sanctus nostri egeat, & non potius nos illius in omnibus. Nam, quod somniant, si puer recens baptisatus, inter Turcas & infideles, sine Christiano doctore aleretur, non possit scire, quæ sint Christiano homini scienda, nugæ sunt, quasi non quotidie ad sensũ experiantur, quid prosit Christiana doctrina iis, qui nõ trahuntur intus à Deo.

Rursum, quanta fiant per eos, qui foris non docentur, tot & tanta, quanta Theologi docent & docentur. Viva, imo vita & res est, si Spiritus doceat, scit, loquitur, operatur, omnia in omnibus, quem Deus docuerit. Non secus certe, quàm dum creat hominem è novo. Quis n. rude Semen viri docet, vivere, videre, sentire, loqui, operari, & totum mundum in omnibus operibus suis vigere? Ridicula sunt illa commenta, & de Deo nimis stulte cogitantia.

Qui verbum Christi synceriter audit, fideliter adhæret, spiritu quoq; charitatis induitur.

Igitur qui verbum Christi synceriter audit, & fideliter adhæret, mox quoq; Spiritu charitatis induitur, ut supra dixit. Ex auditu fidei, an ex operibus Spiritum accepistis? Neque enim fieri potest, si Christum syncere audias, non etiam mox eum diligas, ut qui tanta pro te fecerit, ac tulerit. Si diligere potes eum, qui te 10. florenis donat, aut honorat officio quocunque, quo modo non diliges eum, qui non aurum, sed seipsum pro te tradit, tot vulnera pro te accipit, sanguinem sudat & fundit, moritur, & omnia extrema subit? Si autem non diligis, certum est, quod hæc nec syncere audis, nec pure credis pro te facta esse: hoc enim Spiritus facit, ut facias. Reliqua autem fides quæ miracula facit, donum est Dei liberale, in ingratos dispersum, qui in suam gloriam operantur, quæ operantur. De quibus 1. Cor. 13. dicit: Si habuero omnem fidem, &c. Elegantissime ergo & significantissime dicit, fides, quæ charitate operatur, id est, (ut Erasmus ex græco docet) efficax est, non quæ per acquisitionem sui stertit, nec quæ per miracula potens est, sed quæ per charitatem efficax est, quomodo superius dixit: Qui operatus est Petro, operatus est & mihi inter gentes, energiam enim sonat. *1. Cor. 13.*

Currebatis bene.

Tropus scripturæ.

S. Augustinus.

In peregrinandi errorem.

Tropus Scripturæ est, ire, ambulare ingredi, via, iter, gressus, vestigia & similia, pro conversari, imo, & pro credere & diligere accipi. Nam Deo non appropinquatur (ut August. ait) loco, sed affectu & amore, quod est cordis & animi ambulare. Unde & conversationem nostram in cœlis esse dicit, dum sapimus ea, quæ sursum sunt, ubi Christus est. Hæc, quanquam vulgatissima & frequentissima sunt in Scripturis, opus tamen est ea commemorare: quod nunc passim vulgatissimus error dominetur, quo, pro religione contra religionem cursitant Romam, Hierusalem ad S. Jacobum, & mille alia loca, quasi regnum Dei non sit intra ipsos. Ad quam impietatem non segniter patrocinantur magnificæ & immodestæ ostentationes indulgentiarum. Quibus vulgus indoctum (quia nescit distinguere) illusum, has discursitationes longe præfert exercitiis charitatis, qua sola ad Deum curritur, quam & in locis suis abunde possent exercere. Sed lucrum excæcat pastores, quò minus huic errori vulgato occurrent.

Lucrum excæcat.

Apostolus vero non dicit, ambulabatis, sed currebatis, quo eximie eos commendat, & paterne eis blanditur. Nam cursus perfectorum est, sicut Psal. 19. Exultavit ut gygas ad currendam viam. Et ad Corinthios, sic currite, ut comprehendatis. Rursum, de iis, qui perfecti sunt, & obstinati in malo, dicit Proverb. 1. Pedes eorum ad malum currunt & festinant, ut effundant sanguinem. Et idem repetit Isa. 59. Quare currere in Christo, est festinare, ardere, perfectum esse, in fide, & charitate Christi. *Psal. 19. 1. Cor. 9. Esa. 59. Proverbi 1. Isai. 59.*

Quis vos impedivit veritati non obedire?

Explanatio Apostoli.

Quis impedivit vos in cursu bono, & adeo impedivit, ut veritati non crederetis? quasi dicat, nullius astus, nullius autoritas, nullius quantalibet persona seu species vos debuit movere. Stertentes & vix reptantes in Christo (hoc est infirmiores) queat aliquis fallere, impedire, seducere: at currentes, ardentes, & plane eos, qui me sicut Christum exceperunt, qui oculos suos eruerunt, qui omnia pericula rerum & vitæ pro me obiverunt, tam cito, non modo impediri, sed eo etiam transferri, ut veritati non credant, quis non miretur? Vere Galatæ, & nimiũ transferibiles estis, à tanta perfectionis sublimitate, in tantam contrariæ superstitionis profunditatem tam cito dejecti. Simul recordare, quid sit humana natura, quid liberum arbitrium, si Deus manum subtrahat. Deinde, quid facturi

sint

sint populi,bonis pastorum officiis carentes,quando Galatæ tanti in Christo,tam cito,absente Paulo,tam graviter lapsi sunt.

Eant nunc, qui multorum locorum pastores, imò multorum pastorum pastores esse volunt, & de potestate sua glorientur, pasturam interim, nec sibiipsis providentes.Siquidem hodie corruptissimæ affectiones, id quod Christus ad Petrum dixit,PASCE OVES MEAS,sic interpretantur:Esto super oves prælatus,& dominare earum, & hoc solum est hodie pascere oves Christi,etiamsi Euangelii (quod solum pascua est ovium)nec viderint syllabam. Deinde illud,TU ES PETRUS, ET SUPER HANC PETRAM ÆDIFICABO ECCLESIAM MEAM, iidem interpretantur sic:Supra petram,id est,super potestatem Ecclesiæ,quando Christus fidei soliditatem in Spiritu significavit, facientes nobis ex fide Christi spiritualissima, potentiam terrenissimam. Proinde nobis non opus est dicere: Quis vos impedivit non obedire veritati? Sed quare vos nemo impedit obedire mendaciis, in quibus pessime curritis? Quid enim aliud faceremus,quando pastores non quo curramus,sed quantum ipsi dominentur, spectant?

Tu es Petrus. *Contra dominantes pastores.*

Nemini consenseritis.

HIERONYMUS hanc particulam penitus rejiciendam arbitratur,quod in græcis libris non inveniatur,nec in ullis eorum,qui in Apostolum commentati sunt, quare & nos eam prætereamus.

Hæc persuasio non est ex eo,qui vocat vos.

D.Hiero.legit persuasio vestra,& multa de libero arbitrio disputat,quæ prudenter intelligenda sunt,præsertim,cum aliorum recitet sententias, id est,commentaria scribat. Mihi Erasmi sententia placet,qui dicit, nec vestra,nec est,hæc, in græco haberi, & responsionem esse, ad quæstionem præcedentem, hoc modo: Quis vos impedivit non obedire veritati? Certe, non nisi persuasio, quæ non est ex Deo, qui vocat vos.

PERSUASIO autem,utroq; modo accipi potest,activè & passivè,nisi quod vehementius objurgat,& magis præcedenti quæstioni quadrat,si passivè accipiatur, ut sit sensus: Impediti estis, quia nimis cito persuasi estis. Galatæ estis,cito transferimini ab eo, qui vocat vos, ut supra dixi. Debuerant tam perfecti,non tam cito persuaderi,quantumlibet suasores urgerent. Interim nota,quod fidem magis persuasionem vocat,quia res est, quam nisi suadenti credas, demonstrari non possit. Non enim Sophistarum pugnas fides patitur.

Persuasio. Fides.

Modicum fermentum, totam massam corrumpit.

MALE in nostris codicibus habetur: *Modicum fermentum totam massam corrumpit.* Et sensum potius interpres suum, quàm verba Apostoli transtulit. Hæc D. Hieronymus,sic autem transfert, Modicum fermentum, totam conspersionem fermentat,Eandem sententiam,imo eadem verba,1. Cor. 5. ponit: Nescitis quod modicum fermentum totam massam corrumpit? Videturque Apostoli familiare quoddam proverbium esse, sane pulcherrimum, & multæ emphasis. Apostolus autem 1. Cor. 5. manifeste indicat, duplex esse fermentum, quando dicit.Expurgate fermentum vetus. Et iterum: Non in fermento veteri. Est ergo & novum fermentum.

Duplex est fermentum, vetus & novum. *1. Cor. 5.*

Vetus, est pestilens Doctor, pestilens doctrina, pestilens exemplum. De primo & secundo loquitur hic Apostolus. De tertio, 1. Cor.5.ubi fornicarium jubet auferri de medio, tanquam fermentum vetus,ut sitis (inquit) nova conspersio, Item Matth.16. & Lucæ 12. Attendite à fermento Pharisæorum,quod est hypocrisis, quod infra Euangelistæ ipsi exponunt, de doctrina Pharisæorum. Massa seu conspersio,populus,discipulus,vel pia doctrina puræ fidei. Sicut autem fermentum simile est conspersioni, ita perversa doctrina semper induit speciem veritatis,nec nisi sapore,id est, discretione spirituum discernitur.

Vetus. *Matth. 16. Lucæ 12.*

Fermentum novum, Christus est, verbum Christi, opus Christi, ac omnis Christiani,id est,Doctor, doctrina,exemplum. Massa autem populus, sapientia

Novum. *Massa.*

carnis,verus homo,vita mundi,&c.Unde Matth. 16.Simile est regnum cœlorum fermento, quod acceptum mulier abscondit in farinæ satis tribus, donec fermentaretur totum. Mulier Ecclesia vel sapientia Dei fermentum accipit,(id est, verbum Euangelii) & abscondit, quia verbum fidei in interiore conscientia viget,non in operibus externis legis,ut dictum est.In corde meo (inquit)abscondi eloquia tua. Justificat enim in spiritu coram Deo in tribus satis farinæ,in certo numero & mensura electorum suorum.

Mulier.

Est enim, teste Hierony. satum hebraice,more palestinæ provinciæ,mensuræ genus,unum & dimidium modium capiens.(Et tantum ferme solent mulierculæ pro fermentanda farina accipere.)Sata ergo tria,quocunq; quis interpretetur mysterio permittendum est: modo certum numerum, & modum populi intelligat,vel sanctæ Trinitatis electione,vel aliter. Donec fermentaretur totum, hoc est, quod supra dixi , fides, qua justificamur in spiritu, & velut absconsio fermenti, & verbi Dei cum anima nostra, quædam temperatura id facit, ut carnem castiget, peccatum destruat, fermentum vetus expurget, ut sola ipsa in omnibus membris regnet, & totum fermentet.

Satum.

Cum igitur in Scripturis nos vocemur,unus panis, unus potus, & doctrina: similiter panis & potus,oportet allegoriis istis assuefieri,& temperaturas & mutaturas farinæ ac fermenti, doctrinarum & populorum mutationes in animabus intelligere Quanquam igitur de doctrina mala Apostolus hoc loco dicat,tamen, quia generali utitur sententia, debet etiam intelligi de qualibet mala concupiscentia,qua cum cœperimus titillari,mox hoc verbo retundenda est:fermentum modicum corrumpit totam massam, quia, nisi in principio resistas, invalescet & totum corpus & animam polluet,consensu aut delectatione. Si autem fermentū est lex illa Mosi,ut Apostolus sentit,quæ nihil vitiosum sapuit: quid nostræ traditiones erunt,quæ tam grave olent, & crasse spirant carnem & sanguinem.

Oportet allegoriis Scripturæ assuefieri.

Fermentum.

Ego confido in vobis,in Domino,quod nihil aliud sapietis.

PULCHRE temperat verbum,ne in hominem confidere putaretur. Confido in vos,non autem in vos sed in Domino. Et quanquam sensus idem sit: Confido de vobis in Domino, nescio tamen, quid latentis mihi magis arrideat energiæ, cum velut hebraissans,*Confido in vos in Domino*,dicit. Videtur. n. & hæc esse blanda quædam paternæ curæ adulatio, quod in illos confidat, sed non nisi in Domino. Jam hoc verbum,Sapietis,quod tam frequens est in novo Testamento,aliquando sapientia,prudentia dicitur,ut Rom. 8. Prudentia carnis mors est: tandem familiare nobis esse debet. Nam res illa,quæ vocatur animi nisus,conatus,intentio, videri,sensus,sentimentum,opinio,sententia, propositum, institutum,consiliū, cogitatio,mens &c. hoc verbo græco exprimitur, Phronema, phronesis. Inde Psal. 1. Beatus vir , qui non abiit in consilium impiorum .Quod germanicè, Gutdüncken vocatur,quando dicimus , es dünckt et mich so recht. Nihil aliud, non potest referri ad proxime præcedens, sed ad totius Epistolæ argumentum & summam, ut sit sensus: Didicistis ex me Euangelium , spero , nihil novum, nibil aliud sapietis non mutabitis,iterum blandiens,& pie præsumens,cum jam aliud sapere cœpissent, seu aliud videri illis cœpisset.

Sapietis.

Phronema.

Nihil aliud.

Qui autem conturbat vos,portabit judicium,quicunq; est ille.

CONTURBAT,id est,de vera fide doctrinis suis dejicit,ac deturbat à statu,in quo stabatis.Sed nunquid excusabit illum pius zelus & bona (ut dicunt) intentio?aut ignorantia,aut quod Apostolorum discipulus est,&magnus?Non(inquit) quicunq;,quantuscunq; sit,non leve peccatum fecit, judicium suum portabit.Et iste Tropus est scripturæ, portare suum onus,suum judicium,suam iniquitatem, quo significatur damnatio eorum.Nam ii,qui sunt in Christo,non portant onus suum,sed ut Isa,53.dicit:Christus languores nostros ipse tulit.Et Dominus posuit super eum peccata omnium nostrum. Unicuique autem suum peccatum est impor-

Conturbat.

Unicuiq; suum peccatum est importabile & tamen portandum.

importabile, & tamen portare cogitur, ut Psal. 38. Quoniam iniquitates meæ supergressæ sunt caput meum, & sicut onus grave gravatæ sunt super me.

Horribile est ergo, quod Paulus hic dicit, *portabit judicium suum*. Item vide, quanta superbia detrahat illi personam, quicunq; sit ille. Nihil motor, sit Apostolus aut discipulus Apostolorum, persona nihil est. Tantam videmus personarum despectionem in Paulo, & tanta mala sub personis & larvis hominum perpetrata, nec sic satis potest nobis persuaderi, quin videntes & volentes seduci delectemur, titulo sanctitatis, autoritatis, potestatis, præscriptionis, privilegiorum, & hujusmodi vanissimarum rerum. *Apostolus detrahit personam.*

Nam, id nunc in Ecclesia non permittitur dici, quicunq; sit ille. Sed satis est dicere, hic sic sentit, sic vult, sic jubet, tum hoc totum Ecclesia universalis dixit, Donec quidam Antichristi præcones eo venerint, ut fœdissime garriant: Non licere, præsertim Romano Pontifici, dicere: Cur ita facis? non habere eum in terra judicem. Nec satis Ecclesiæ suæ providisse Christum, si non tantam potestatē homini tribuisset, quantam ipse habet. Has voces omnium impietatum impietatibus insaniores, dignum est nostrum seculū audire, pro meritis suis in Christum.

Ego autem, fratres, si circumcisionem adhuc prædico, quid adhuc persecutionem patior?

Quia, ut supra cap. 1 dixit: An quæro hominibus placere? Si adhuc hominibus placerem, Christi servus non essem. Quibus verbis idem quod hic significat, se scilicet propter verbum Christi, quo circumcisio tollitur, à Judæis passum persecutiones, ut in Actibus & multis epistolis scribitur. Dicit ergo, etiam eo argumento, discite circumcisionem nihil esse: quod ipse sicut vobis scribo, ita facio, ut etiam persecutionem propterea patiar, quam non paterer, si illis consentiens, circumcisionem docerem. D. Hierony. putat. Pseudoapostolos illos, nomine Pauli quoq; abusos fuisse, ad subvertendos Galatas, quod videlicet & Paulus Timotheum circumciderit, & votum fecerit in Cenchræis, ut dictum est supra. Sed vide, non dicit, si adhuc circumcisionem patior, sed prædico: prædicanda non erat, ut necessaria, etsi toleranda erat, ut innoxia, modo fides Christi dominetur. *D. Hieronymus.*

Ergo evacuatum est scandalum crucis?

Si circumcisio prædicatur, Judæi placantur, cessat ergo eorum offendiculum. Nam idem verbum, quod supra, evacuati estis, id est, sine opere, ociosum, inane est, significat quod videlicet, scandalum amplius nihil agat in Judæis. Sed quæ consequentia, circumcisio prædicatur, Ergo crucis scandalum cessat? Deinde non est optandum, ut non sit ullum scandalum crucis? An vis Paule, ut quamplurimi offendantur? Quis hoc ferat? Ad primum. Apostolus propriè tribuit Judæis scandalum in Christo. Sic 1. Cor. 1 Nos prædicamus Christum crucifixum, Judæis quidem scandalum, gentibus autem stulticiam, nobis vero, qui credimus, Dei virtutem & sapientiam. Et Luc. 2. de Judæis dicit Simeon, positus est hic in ruinam & in resurrectionem multorum in Israel. Et Isai. 8. Dominum exercituum ipsum sanctificate, & ipse pavor vester, & terror vester, & erit vobis in sanctificationem, in lapidem autem offensionis, & petram scandali, duabus domibus Israel, & in laqueum, & in ruinam habitantibus Hierusalem. Quare recte dicitur, si Judæis placeret, prædicando circumcisionem, & eorum justicias impias probaret, non offenderentur ipsi, nec eum persequerentur. *Duo quæruntur.* *Respondetur ad unum.*

Ad secundum potest dici, non velle Apostolum, ut sit scandalū, sed evidentem experientiam allegat, quod non sit evacuatum scandalum, crucis, ut probet, circumcisionem non prædicari à se, ut sic sensus, hoc ipso cognoscite, circūcisionem à me non prædicari, quod videtis scandalum crucis non cessare: durat Judæorum furor & offensio, sicut & mei persecutio: utrumq; sine dubio quietū esset, si circumcisionem prædicarem: ipsa ergo utrinque experientia, quod ego potior, & illi offendantur, sit vobis abunde argumentum, de circumcisione nos dissentire. Hæc satis, pro insensatis Galatis. Cæterū, qui sublimiorem hujus quæstionis solutionē quærit, illud Euangelii tractabit: necesse est, ut scandala veniāt. *Ad alterum.*

Et Rom. 11. Dedit eis Spiritum compunctionis, &c. Et quo modo sic oportuit fieri, ut implerentur Scripturæ, quod pelagus hic prætcrimus. Etsi non negem, ab Apostolo tenuiter illud hoc loco tactum esse.

Utinam abscindantur, qui vos conturbant

Maledictio. D. Hiero. Apostolum hic maledicere putat, sed multum laborat, ut excuset aut extenuet saltem. Verum, cum ex prædictis didicerimus, solere ac solitos fuisse olim sanctos maledicere, & Christus ficum quoq; maledixit, aut si ficum maledici parum videtur, Helisæus certe homines, pueros Bethel in nomine Domini maledixit. Et Paulus fornicarium 1. Cor. 5. Satanæ tradidit, & ejusdem ultimo dicit: Si quis non amat Dominum Jesum Christum, sit anathema maranata. Quod Burgen. pessimum maledicendi genus apud Hebræos esse dicit. Ubi nostri maranata, Dominus venit, intelligunt non absq; errore, ut puto. Nihil mirum sit, si & hic maledicat, externi hominis malum detestans, quo bonum Spiritus impediri cernebat. Abscindantur Hierony. ad partes corporis refert verendas: meminit enim eorum, qui castrantur, quæ tanta sit passio, ut si invitis illata fuerit, publicis legibus vindicetur: si sponte, infamia incurratur.

(Marginal notes: *Maharam Matha.* — 1. Cor. 5. — *Abscindantur.*)

Eunuchus. Legimus Deut. 23. Eunuchus attritis vel amputatis testiculis & abscisso veretro, non intrabit in Ecclesiam Domini. Et vicesimo quinto, amputanda sine ulla misericordia manus mulieri jubetur, quæ rixantibus viris, ut virum suum eruat, verenda alterius apprehenderit. Nonne stulta & ridicula hæc, etiamsi in gentilibus liberis scriberentur? Ita sane, Nisi Deus libenter stultificaret sapientiā mundi; qui nostram superbiam, in rebus tam fœdis (nostro tamen vitio) tanta sacramenta non voluit fastidire. Duo testiculi certe utrunq; testamentum sunt. Scriba enim doctus in regno cœlorum proferet de suo thesauro nova & vetera. Uterus fœminæ, nonne voluntatem & conscientiam significat? sed omitto hæc, quia ii, qui puri sunt, per se invenient: qui impuri, non sine periculo hæc audiunt. Mulieris autem amputanda manus, quod verenda apprehenderit alieni viri, suspicaretur mihi esse eorum temeritas, qui in contentione veri & falsi doctoris, postpositis, imo tortis Scripturis, suo sensu & humanis opinionibus vincere tentant.

(Marginal notes: Deut. 23. & 25. — *Deus libenter stultificat sapientiam mundi.* — *Mulieris amputandam manum &c.*)

Sed quid ista? Nempe, quod Paulus in lege eruditissim*, cum de circumcisione circumcisionisq; doctoribus agit, videtur eis optare, ut non modo circumcidantur, imo penitus abscindantur, non tantum præputio, sed tam testiculis quā veretro, manifeste ad mysterium alludens, quod & græcus textus indicat, qui addit copulam, &, sic, *utinam & abscindantur.* Q. d. si omnino volunt circumcidi, opto, ut & abscindantur, & sint Eunuchi illi amputatis testiculis & veretro, id est, qui docere & gignere filios spirituales nequeunt, extra Ecclesiam ejiciendi. Episcopus enim, imo Christus vir est Ecclesiæ, quam fœcundat semine verbi Dei, per testiculos suos & veretrū suū, pudicitia & sanctitate plenissima. Impiorū autem abscindendi sunt, quod alienum semen, & adulterinum verbum seminant.

(Marginal note: *Christus vir Ecclesiæ.*)

Vos enim in libertatem vocati estis fratres, tantum ne libertatem in occasionem carni: Subaudi, detis

Nam verbum, Detis, per reticentiam non posuit.

Sed per charitatem servite invicem.

Alii per charitatē spiritus servite invicem, parumq; refert. Ea quæ hic Origenes, referente D. Hiero. de obscuritatē, de carne legis comminiscitur nec intelligo, nec sequor. Mihi plana videtur Apostoli sententia & consequentia. *Quia (vos (inquit) vocati estis, in libertatem, hoc est, de servitute legis, in libertatem gratiæ.* De qua, quia toties illi titubant, cogor toties & ipse loqui. Lex (inquam) facit servos, quæ timore minarum & amore promissorum, non gratuito ab illis impletur, & sic non impletur. Non impleta autem, reos tenet & servos peccati. Fides autem facit, ut accepta charitate, neque coacti, neque allecti temporaliter, sed libere ac stabiliter legem faciamus. Circumcidi ergo, servitutis est, sed diligere proximum,

(Marginal note: *Lex facit servos. Fides liberos.*)

ximum, libertatis: quia illud minante lege fit ab invitis, hoc fluente ac hilarescente charitate agitur à spontaneis.

Porro illud, *Tantum ne libertatem in occasionem carni*, ideo dicit, ne juxta stultam opinionem, eam libertatem intelligamus, qua cuique, ut libitum est, licitum, & liberum esse cupimus. Quo modo & Rom 6. occurrit, quando eandem, libertatem docens dicit: Non estis sub lege, sed sub gratia, hic libertas asseritur à lege: sed mox sibiipsi opponit. Quid ergo? peccabimus, quia non sumus sub lege? Absit, hoc est, quod hic dicit, occasionem carni fieri, si sic libertas acciperetur carnaliter; non sumus liberi à lege humano more (ut dixi supra) quo lex tollitur & mutatur, sed divino & Theologico, quo nos mutamur, & ex hostibus legis, efficimur amici legis.

Tantum ne libertatem in occasionem carni.

Rom. 6.

Libertas divina.

In hanc sententiam & 1 Pet. 2. dicit, quasi liberi, & non quasi velamen habentes nequitiæ libertatem, sed sicut servi Dei. Ecce occasio carnis quid sit, velamen nequitiæ, qua, quia nulla jam lege tenentur, putant se non debere bona operari, & bene vivere, cum potius id agat libertas, ut jam non coacte, sed hilariter & gratuito bona operemur. Sed & hoc loco, ipsemet Apostolus hanc libertatem dicit servitutem charitatis esse: servite (inquit) per charitatem invicem. Hæc est enim libertas, quod non nisi proximum diligere debemus. Dilectio autem omnium facilime docet benefieri, sine qua nihil satis doceri potest. Proinde, vide stultos si per libertatem, qua à lege & peccato liberamur, intelligunt dari licentiam ad peccandum: Cur non rursus per libertatem, qua à justicia liberi fiunt, etiam intelligunt dari licentiam ad bene operandum? Si enim recte inferri putant, solutus sum à peccato, ergo faciam peccatum: etiam inferri debet, solutus sum à justicia, ergo faciam justiciam. Si hoc non sequitur, neque illud. Venit hæc stulta imaginatio ex humano sensu, & usu propriæ justificationis, ut dixi, quia humana justificatio per opera fit: ideo libertas & ocium justiciæ, post finem acquisitæ justiciæ intelligitur.

Libertas non est licentia peccandi.

At fidei justicia ante opera donatur, & ipsa principium est operum: ideo est libertas faciendi, sicut illa est libertas omittendi, longe contrario modo sese habentes ambæ, sicut Isa. 55. dicit, Quo modo exaltatur cœli à terra, sic exaltatæ sunt viæ meæ, à viis vestris. Ista ergo carnalis imaginatio, libertatem justiciæ potius intelligit servitutem odiosam. Odit enim legem & opera ejus, ideo non aliam libertatem metitur, quam ut lex mutetur & tollatur, odio suo manente. Non ergo carni, hoc loco allegorice, sed proprie accipitur pro vitiis carnis, seu carne, in qua sunt vitia, quibus movemur ad quærenda ea, quæ nostra sunt, & negligenda ea, quæ proximi sunt. Hoc est autem contra charitatem, & qui sic libertate utitur, in occasionem carnis utitur, ut caro jam libertate donata, occasionem habeat, suis desideriis serviendi, contempto proximo.

Carnalis imaginatio peccat.

Occasio carnis.

Omnis enim lex in uno sermone hoc impletur, Diliges proximum tuum, sicut teipsum.

Levit. 9. *Rom 13.*

LEVIT. 9. Idem Rom. 13. dicit, Nulli quicquam debeatis, nisi ut invicem diligatis. Qui. n. diligit proximum, legem implevit. Nam non adulterabis, non occides, non furaberis, non falsum testimonium dices, non concupisces, & si quod aliud mandatum in hoc verbo instauratur, diliges proximũ tuum, sicut teipsum. Græce, pro instauratur, capitulatur, seu summatur, ut Hiero. in variis locis transfert: ideo & hoc loco verbum, impletur, intelligi debet, summatur, comprehenditurue. Quod ideo dico, ne quis Apostolum putet docere, per novam legem sic impleri veterem, quod illa sit spiritualis intelligentia, & spiritualia verba, cum sola gratia sit plenitudo legis, & verba non implent: sed res implent verba, & virtutes confirmant sermonem, alioquin hoc præceptum diligendi proximi spiritualissimum, Nonne Levit. 19. scribitur? Summatur ergo hoc verbo omnis lex, sed gratia impletur. Igitur in libertatem vocati sumus, omnem legem facimus, si proximus ea opus habeat, huic uni charitate servimus.

Impletur.

Quare recte superius dictum est: Servitutem spiritus, & libertatem peccati

seu legis, eandem esse, sicut servitutem peccati & legis esse eandem, cum libertate justiciæ, seu à justicia & spiritu. Itur de servitute in servitutem, de libertate in libertatem, hoc est, de peccato ad gratiam, de timore pœnarum ad amorem justiciæ, de lege ad legis plenitudinem, de verbo ad rem, de figura ad veritatem, de signo ad substantiam, de Mose ad Christum, de carne ad spiritum, de mundo ad patrem, omnia hæc simul fiunt. Quando autem hoc præceptum ab Apostolo, summa summarum vocatur omnium legum, & in hoc uno capitulo charitatis, omnia concluduntur (ut Hiero. transfert) illi paulisper immorandum est.

De præcepto dilectionis. Primum, quam multi describunt, quid loquendum quid agendum, quid ferendum, quid cogitandum, nempe, multa sunt, quæ erga homines invicem fieri possunt, tot sensibus, tot membris, tot objectis, tot casibus: ita, ut legum & librorum faciendorum non sit finis. Quantis. n. præceptis sola indiget lingua: quantis oculi? quantis aures? quantis manus? quantis gustus? quantis tactus? Deinde quantis res familiaris? quantis amici? O reptilia, quorum non est numerus. Si non credis, vide jurium & legum hodie infœlicissimum studium. At hoc præceptum, quanto compendio, quam cito, quam efficaciter omnia absolvit, ad caput, ad fontem, ad radicem horum omnium mittit manum, ad cor (inquam) unde juxta Sapient. aut vita aut mors procedit. *Ex corde vel vita, vel mors procedit.* Siquidem, inter opera hominis, alia magis, vel interiora, vel exteriora, nullum vero intimius est dilectione, ultra quam, nihil in humano corde secretius invenitur. Quo affectu in rectitudinem posito, jam nullis præceptis indigent alia membra. Omnia enim ex hoc affectu fluunt, qualis hic, talia & omnia, sine quo alia universa sunt labores stulti, de quibus Eccles. 10. Labor stultorum affliget eos. Contra, Prover. 14. Doctrina prudentum facilis. Hinc in Prophetis, justiciæ hominum, labor & dolor appellantur. Psalm. 7. Concepit dolorem, & peperit, iniquitatem, Item, Convertetur dolor in caput ejus. Et alio Psalm. Labor labiorum ipsorum operiet eos. Et 9. Sub lingua ejus labor & dolor. Sic enim AVEN hebraicum, nunc dolor nunc labor transfertur, quod iniquitatem, seu rectius justiciam illam impiam legum & operum significat, quæ nunquam cor hominis quietat. *Eccle. 10. Prover. 14. Psal. 7.*

Inde est usitatum hoc vocabulum, Bethaven, id est, domus idoli. Sic enim illam Propheta appellat, in qua Hieroboam vitulos aureos statuit, & peccare fecit Israel. Quia in his justiciis, sine charitate multum est operis & laboris, sed nullus fructus. Unde B. Hiero. hoc loco deplorat eos, dicens: At nunc, cum omnia difficiliora sunt, vel modica, ex parte facimus. Hoc solum non facimus, quod & factu facilius est, & absq; quo cassa sunt universa, quæ facimus. Jejunii corpus sentit injuriam, vigiliæ carnem macerant, eleemosynæ labore quæruntur, & sanguis in martyrio, quamvis ardeat fides tamen sine dolore & timore, non funditur. Hæc omnia sunt, qui faciant, sola charitas sine labore est, &c.

Nihil perniciosius charitati ipsi & tyrannide humanarum legum. Quid putas dixisset, si nostro seculo vidisset, multitudine legum & superstitionum, ne dum sine labore esse charitatem, sed penitus extinctam? Neq; enim meo judicio, charitati aliud perniciosius potest oriri, quam legum & traditionū copia, quibus homines seducuntur in opera & justiciis hominum occupantur, ut charitatis etiam cogantur oblivisci. Jam igitur Emphasim & Epitasin verborū videamus. Primo, nobilissimam describit virtutem, puta dilectionem. Non enim (inquit) affabilis esto proximo tuo, da ei manum, benefac, saluta aut ullum aliud opus externum, sed diliges. Siquidem sunt, qui loquuntur pacem cum proximo suo, mala autem in cordibus eorum. Deinde nobilissimum depingit objectum, quia detractis omnibus personis, dicit proximum tuum. Non dicit, diliges divitem, potentem, doctum, sapientem probum, justum, formosum, jucundum, &c. sed absolute, proximum tuum. Per hoc ipsum declarans, nos omnes esse quidem diversos personis ac conditionibus coram hominibus, Verum unius massæ, & æqualis opinionis apud Deum. Personarum enim differentia observata, penitus extinguit hoc præceptum, ut qui indoctos, pauperes, infirmos, humiles, stultos, *Nobilissima virtus dilectio.* *Personarum differentia.*

peccato-

peccatores,difficiles fastidiunt.Hi enim non homines,sed larvas & facies eorum considerant,atq; ita falluntur.

Tertio,nobilissimum exhibet exemplum,utriusq; hujus,sicut teipsum,(inquit) Cæterarum legum exempla extra nos petenda sunt, hoc intra nos, nobis monstratur.Deinde externa exempla,quia non sentiuntur neq; vivunt,non satis movent: Hoc autem exemplum intus sentitur, vivit ac efficacissime docet,non literis,non vocibus,non cogitationibus, sed ipso experientiæ sensu. Quis enim non sentit vitaliter,quam seipsum diligat,quàm omnia quærat, cogitet, tentet, quæ sibi salutaria,honesta,necessaria sunt? At universus hic sensus, vivus est judex,intimum monitorium,præsentissimum documentum,quid proximo debeas, nempe eadem eodemque affectu. *Dilectio proximi.*

Quid est ergo,quod multis libris occupamur? Quod multos magistros quærimus? Quid operibus & justiciis laboramus? Ad hujus intimi sensus & affectus amussim,omnes leges,omnes libri,omnia opera exigenda sunt. In hoc exercitãdus Christianus homo,per omnia opera,per totã vitam. Non potuit igitur efficacius tradi exemplũ hujus doctrinæ divinæ, quia hoc non videmus & audimus,sicut cæterarum legum exempla,sed experimur & vivimus:nec unquã nos abipso, & ipsum à nobis abesse potest. Nec dignius tradi objectum,quam proximus tuus, id est,simillimus & cognatissimus tuus.Nec perfectius tradi virtutis genus quam dilectio, quæ est fons omnium bonorum, sicut radix omnium malorum cupiditas.Et sunt plane omnia summa in isto brevissimo præcepto,ut verissime sit summa,caput,perfectio,finis,omnium legum, sine quo omnes merito nihil sunt. *Ad dilectionis amussim omnia dirigenda.* *Summa legum.*

Deut.30. Nihil est ergo, quod queraris te nescire,quid,aut quantum debeas proximo tuo.Pereant acutæ illæ magistrorum distinctiones.Prope est verbum in corde tuo tam crassis scriptum literis,ut palpare queas, ut qui vivas & sentias hanc regulã: sicut teipsum (inquit) diligas non minus quàm te diligas,quantum autem te diligas, nemo tibi melius dixerit, quàm tu ipse:qui hoc ipsum sentias, quod ab alio non nisi divinari tibi potest,Ideo nec ullus melius dixerit tibi, quàm tu ipse,quid faciendum,dicendum,optandum sit proximo tuo. Hic enim locum non habet proverbium, Pessimum esse Magistrum suiipsius, imo optimus,& minime omnium fallax magister tuiipsius hic fueris, cæteris omnibus fallacibus, adeo facilis & prope posita est lex Dei, ut nullus possit excusari si non bene vixerit.

Et, proh dolor,quod hæc res hodie ita negligitur,tam prædicantibus,quam audientibus,cum interim tot scateant erucæ & locustæ, imo sanguisugæ,qui Indulgentias,vigilias,oblationes,fabricas Ecclesiarum,institutiones altarium,memoriarum, anniversariorum, & reliqua id genus, plus quæstui, quàm charitati servientia commendent,inclament,ingeminent,& inculcent semper,ea prætermissa,quæ sola operit multitudinẽ peccatorum,charitate fraterna.Consequens est,Theologos istos recte quidem dicere qui nullum opus sine charitate bonum esse asserunt:Verum omnium pessime docent,quando dicunt,nos nescire,quando sumus in charitate. Cogunt sane nos imaginari charitatem esse velut quietam,latentemque qualitatem in anima,quo somnio, quid moliuntur, nisi quod negant nos sentire præsentissimum, & vivacissimum illud, quod in nobis est, ipsum videlicet pulsum vitæ,hoc est,affectum cordis?An quendam Sosiam Plautinum ex nobis facit iste Mercurius,ut nosipsos, neq; sentiamus,neque agnoscamus?Non possum,obsecro,sentire,an mihi placeat vel displiceat alter? Cur ergo criminor aut laudo,vel fastiditum, vel amatum? An etiam non sentio me maledicere,malefacere,benedicere,benefacere? *In quæstuarios nostra ætatis.* *Charitas non ignoratur.*

At (inquiunt) naturalis iste potest affectus esse,natura autem gratiæ fallacissima æmula est. Respondeo,fateor, natura vehementer æmulatur gratiam, sed non nisi usq; ad crucem,à cruce vero in totũ diversa imo contraria sentit, & gratiæ hostilissime repugnat:Crucem autem voco adversitatem. Tam diu n.diligit, laudat,benefacit,benedicit natura, quãdiu non fuerit offensa. At ubi læseris,aut *Natura quousque gratiam æmulatur.*

volun-

voluntati ejus restiteris, jam facit natura opus suum, & excedit ejus amor, vertiturq; in odium, clamorem, maliciam, &c.

Hæsit enim in facie, non in veritate, dilexit personā & speciem, non remipsam. Amica fuit non proximo, sed proximi bonis& rebus. Charitas autē nunquā excidit, omnia suffert, omnia credit, omnia sustinet, æque diligit hostem ut amicum, nec mutatur, mutato proximo. Sicut.n. proximus, manet proxim⁹, quantūlibet varietur. Ita chariras manet charitas, quantumlibet vel lædatur vel juvetur. 1. Cor. 13.

Crux est probatio, & (quod ajunt) lydius lapis charitatis.

Itaq; crux est probatio, & lydius (quod ajunt) lapis charitatis, in qua non est, quod dicas, qualitatē esse latentē, neq; te nosse, neq; sentire, an diligas proximū tuum. Si ibi sentis te dulcem affectum servare, ne dubites, natura superior es, & charitate Christus te donavit, si amare scis, naturā agnosce, & charitatem quære. Amor naturæ quærit esse dulcis & quietus, imo ut Poëta ait, amicitias utilitate probat, sua quærens, & solum recipere bonum intentus. At charitas fortis amor est, in media turbatione perseverans, amicitias officiis suis probans, quærens, quæ aliorum sunt, non recipere, sed dare prompta, imo vera charitas bona tribuit, mala recipit Carnalitas vero, bona recipit, mala tribuit, aut saltem fugit.

Cave etiam ab iis, qui orationem, aut quodlibet opus in charitate fieri, sic cogitant, quod nullo respectu ad proximum habito fiat, modo ex qualitate illa intus præsente & latente procedat, rudissimus, imo perniciosissimus iste sensus.

In charitate facere.

Tunc potius oras in charitate, quando dulci affectu in fratrem, vel amicum vel inimicum motus, pro eo oras. Tunc bene dicis in charitate, quando detractori resistis, nulla alia causa, quam quia fratrem, amicum, vel inimicum, animo complexus, non potes ferre, ut ejus fama polluatur. Nulla (inquam) spe, vel gloriæ, vel amicitiæ, sed puræ benevolentiæ, qua illi bonum optas. Sic cætera omnia in charitate facis, quando in eis, non nisi bonum & commodum proximi tui, prorsus cujuslibet amici vel inimici spectas.

Vera charitatis officia.

Ecce hæc eruditio docebit te, quantus sis in Christianismo. Hic invenies, quos diligas, & non diligas, quantum proficias, aut deficias. Nam, SI UNUM HABES, IN QUEM NON ES DULCIS AFFECTU, JAM NIHIL ES, ETIAMSI MIRACULA OPERERIS. Hac deniq; regula disces tu ipse sine magistro discernere, inter opera & opera bona. Clare tunc tu videbis, melius esse proximo bene velle, bene dicere, bene facere, & totam vitam tuam facere, ut sit servitus proximi in charitate (ut Apostolus paulo supra dixit) quam si omniū omnes Ecclesias ædificares, omnium monasteriorum merita haberes, omnium prorsusSanctorū miracula faceres, absq; hoc, quod proximo in iis servires. Ecce, hæc est doctrioa, quam hodie, non modo ignorant, sed suis traditionibus, velut copiis infinitis penitus expugnant. Quorum institutum hoc est, ut proximum nunquam, nisi personalē doceant, diligere, dum inter opera tantum digladiantur, & facies distinguunt.

Legis naturæ scriptæ & Evangelicæ distinctio caute intelligenda.

Nec minus caute intelligenda est, vulgatissima illa distinctio, legis naturæ, legis Scriptæ, legis Euangelicæ. Cum. n. Apostolus hic dicat, omnes in uno & in summa convenire, Certe charitas omnis legis finis est, ut 1. Timoth. 1. dicit. Sed & Christus Matth. 6. Illam legem naturæ (ut vocant) omnia, quæ vultis, ut faciant vobis homines, & vos facite illis, expresse eandem facit cum lege & Prophetis dicens: hæc. n. lex est & Prophetæ. Cum autem ipse Euangelium doceat, clarum est, tres has leges, non tam officio, quam falso sensu intelligentium differre. Proinde, hæc lex scripta, Diliges proximū tuū sicut teipsum, prorsus idem dicit, quod lex naturæ: Quæ vultis, ut faciant vobis homines (hoc. n. est seipsum diligere) eadem facite vos illis (hoc certe est sicut seipsum, ita diligere & alios, ut claret.) At, quid aliud totum Euangelium quoq; docet? Igitur una est lex, quæ transiit per omnia secula, omnibus nota hominibus, scripta in omnium cordibus, nec excusabilem relinquit ullū ab initio usq; ad finem, licet Judæis accesserint ceremoniæ, tum aliis gentibus suæ propriæ leges, quæ non universum mundum obligabant, Sed hæc sola, quam spiritus dictat in cordibus omnium, sine intermissione.

1. Tim. 1. Matth. 6

Lex una omnibus omni tempore.

Illud

Illud quoq; diligentissime observandum, quod ex hujus præcepti verbis aliquot Patres sumpserunt hanc opinionem, quod ordinata charitas incipit à seipso, quia (inquit) Dilectio sui præscribitur regula, qua diligere debeas proximum tuum. Hæc existimabam ut intelligerem: sed labor est ante me, nulli præjudicabo, sed meam temeritatem revelabo. Ego præceptum hoc sic intelligo, ut non præcipiatur amor sui, sed amor proximi tantum. Primo, quod amor sui ipsius, per se in omnibus est. Deinde, quod si hunc ordinem voluisset, dixisset: Diliges te, & proximum tuum, sicut teipsum. At nunc dicit: Diliges proximum tuum, sicut teipsum, id est, sicut jam teipsum diligis citra præceptum. *Charitas quomodo incipit & ubi.*

1.Cor.13. Sed & Apostolus Paulus 1.Cor.13. hoc tribuit charitati, quod non quærit quæ sua sunt, prorsus abnegans amorem sui. Christus præcipit abnegari seipsum, & *Philip.2.* odisse animam suam. Et Phil.2. clare dicit. Non quæ sua sunt, singuli considerantes, sed quæ aliorum. Denique, si homo suiipsius rectam charitatem haberet, jam gratia Dei non egeret, quia eadem charitas, si recta est, se & proximum diliget. Non enim aliam, sed eandem esse, præceptum hoc jubet. At (ut dixi) præceptum *Matth.6.* prærequirit hominem seipsum diligere. Et Christus quando Matth. 6. dicit: Omnia quæcunq; vultis, ut faciant vobis homines, certe declarat, jam inesse eis voluntatem & amorem sui, nec præcipit ibi eandem, ut claret. Quare pro mea temeritate (ut dixi) videtur præceptum loqui, de perverso amore, quo quisque oblitus proximi, ea tantum quærit, quæ sua sunt, qui tunc rectus fit, si rursum seipsum oblitus, proximo tantum serviat. *Vide quid dicat.*

Hoc & membra corporis indicant, quorum quodlibet alteri servit, suo periculo. Nam manus pro capite pugnat, & læsiones excipit, pedes in lutum aquam ruunt, pro corpore redimendo. Sed & periculosissime nutritur affectus proprii commodi, sub isto ordine charitatis, quem tamen Christus hoc præcepto, funditus perdere voluit. Quod si omnino amorem sui, hic primũ ordinari concedendum est, certe altius ascendam, & dicam, amorem ejusmodi semper iniquũ esse, dum fuerit in seipso, nec esse bonum, nisi extra seipsum sit in Deo, hoc est, ut voluntate mei, & amore mei prorsus mortuo, nihil quæram, nisi purissimam voluntatem in me fieri, promptus ad mortem, ad vitam & ad omnem formã figuli mei, quod est arduum & difficillimũ, naturæq; impossibile Hic n. amo me, non in me, sed in Deo, non in voluntate mea, sed in voluntate Dei. Atq; ita tum diligam & proximum sicut meipsum, optans & faciens, ut sola voluntas Dei in eo fiat, non autem ipsius ullo modo. Verum, sic nõ intellexisse illos credo, nec de hoc amore proprie præceptum loqui videtur. Quare quenq; monitum volo, caveat ab his gentilibus doctrinis: Proximus esto tibi, & similibus. Perversæ enim sunt, & contra vim Grammaticæ quoq; tortæ. Nam, proximus non nisi ad alterum dicitur. Ideo proximus esto alteri, dicendũ est Christiano, ut & hoc præceptum indicat. *Corporis membra.* *Nota Theologiam.* *Cave.*

At hic quæritur, Quomodo omnis lex in uno isto præcepto comprehendatur, præsertim veteris testamenti, tot ritus, tot ceremoniæ? Nunquid enim qui diligit proximum, eadem illa facit? Nam Decalogi præcepta in eo comprehendi, nihil est difficultatis, ut ex Apostolo Rom. 13. deductum est. Verum, quis modo mactat pecora, circumciditur, servat tempora & annos &c. sicut servamus honorem parentibus, non occidimus, non adulteramus, non furamur, &c. S. Hierony. suo more spiritualiter impleri leges ceremoniales sentit. Verum, quid de legibus gentium aliarum dicemus, quas similiter Apostoli, & ipse adeo Christus servari mandaverunt? Denique, Apostolum hoc modo, æquivocum faciemus, ut qui alio modo Decalogum, & alio ceremonias impleri doceat, eodem utens verbo. *Quæstio.*

Ego superioribus meis consentiens, dico: Accepto ex fidei auditu charitatis Spiritu, omnia alia facta esse licita, quæcunq; ceremonialiter & humaniter statuuntur, sive apud Judæos sive gentes: Nec esse servãda, q, salus sit in eis servatis, aut operib⁹ eorũ: sed q, pro charitate servanda sunt, ꝓpter eos, cũ quibus vivendũ est *Libera charitas.*

nobis,

nobis, donec ipsi easdem servari à nobis exigunt, ne pax solvatur in schismata & seditiones. Nam charitas omnia suffert. Neque in his adeo timendum, ne contra ipsas leges veniatur, quam ne offendantur ii, qui secundum eas vivunt, quorum votis nos jubet charitas servire.

Quatenus humanis legibus serviendum.

Ideo, si Deus legis ceremonias voluisset durare, aut si pro necessitate aliqua, unum vel plures ex eis servare oporteat, omnino faciendum est: At postquam eas abrogavit, nihil nos ligant. Ita serviendum est legibus imperialibus, Pontificiis, Municipalibus politicis, ac provincialibus: solum, ne eos (ut Christus ait) scandalisemus, & charitatem & pacem lædamus. Ac sic clare patet, quod ne cogitari quidem lex potest, quæ non sit complexa in charitate. Nam sine omni dubio, si tu quicquam statuisses, velles tibi obtemperari, quare lege naturæ & charitatis urgeris, & alteri id præstare, præsertim, Deo & vicariis potestatibus Dei, modo id cures, ne in his hominum præceptis salutem constituas, sed serviendum tibi intelligas aliis per charitatem.

Verum, contra, ipsi legislatores, multo magis debitores sunt charitati, ut quando viderint leges suas esse onerosas subditis, aut etiam noxias, curent omnibus modis aliorum commodo servire, & eas abrogare. Multo autem maxime, hoc ad Ecclesiasticos pertinet legislatores: Nam ipsi absq; dubio, nollent vel una syllaba legis onerari, quod nisi & aliis præstiterint, non pontifices, sed tyranni sunt, imponentes importabilia hominibus, quæ nec digito ipsi volunt attingere. Hinc intelligis, mi lector, cur leges quasdam pontificias, soleam tyrannides appellare, quod hodie plurimis & justissimis causis abrogandæ sint.

Leges abrogandæ.

Primum, quod onerosæ & odiosæ sunt toti orbi terrarum, cui credendum est per Pontifices. Deinde, quod mere laquei sunt pecuniarii, & per dispensationes impudenter venduntur. Tertio, quod impietati serviunt, interim veram justiciā, in qua salus est, & charitatē funditus perdentes. Servandæ tamen sunt, ubi scandalo fuerit earum contemptus, propter charitatem.

In fine iterum clarere satis puto, Apostolum non de ceremonialibus tantū legibus loqui, sed prorsus de omnibus. Charitas.n. fide accepta, omnes implet hilariter & libere (quod est vere eas implere) & non in ipsas, ipsarumque opera fiduciam statuit salutis, quod est serviliter, & nullam implere.

Quod si invicem mordetis & comeditis, videte, ne ab invicem consummamini.

Charitatis defectus nocet ubique.

IN omnibus Epistolis Apostolus suasurus charitatem, simul fere adjungit, ut unum sapiant: ut de donis differenter eis collatis, non inflentur, alter adversus alterum. Nam sic Rom. 12. & 1. Cor. 12. proponit imaginem corporis & membrorum, quomodo membra pro invicem solicita sint, & alterum alteri serviat, ac non lædat. Scit Apostolus, homines esse Galatas, & dona, quanto fuerint insigniora, tanto sunt nocentiora, si desit charitas. Scientia inflat, inflat potestatis administratio inflant prorsus omnia, præter charitatem, quæ ædificat. Hæc sola recte omnibus utitur, quia omnibus donis Dei, non sibi placet, sed aliis servit. Ubi hæc non adest, ibi contentio, lis & jurgia, atq; ut Rom. 12. dicit: Sapere non ad sobrietatem, & sapere plusquam oportet. Hoc (inquam) malum, mihi videtur hoc loco Apostolus tangere, quod maxime servituti charitatis repugnat. Dum enim quisque de dono sibi dato inflatur, nec quomodo in hoc alteri serviat, cogitat, sed quomodo præferatur, necesse est, ut contentio & æmulatio insurgat, mutuusque contemptus, detractio, condemnatio, temerarium judicium, ira, invidia, clamor, malitia &c. *Rom. 12.*

Eandem sententiam, Ephes. 4. & Phil. 2. late prosequitur, nam hic breviter transit. Est ergo sensus, scio vos homines esse, tentari posse, dum alter altero præstantior cupit videri, nec boni vultis esse ministratores multiformis gratiæ Dei in vobis. Verum curate, ne detrahatis, ne mordeatis invicē, ne consenseritis tentationi hujusmodi: sed (ut dixi) per charitatē servite invicem, unusquisq; in dono quo abundat, alius in docendo, alius in tribuendo, ut Roma. 12. latius. Non autem, *Ephe. 4. Philip. 2. Rom. 12.*

ut is,

utis, qui docet, infletur contra eum, qui tribuere potest, quod, fortè non tribuerit quantum volet, nec qui tribuere potest, contra eum, quod fortè sibi non egere videatur illius doctrina, sic in cæteris omnibus donis. Nam (ut dixi) inflatio ejusmodi proxima est iis, qui aliquid possunt, ut aliorum se non egere glorientur: ac si non invicem serviant in charitate, sed consumentur mutuo contemptu, odio, superbia, detractione &c.

Dico autem, Spiritu ambulate, & desideria carnis non perficietis.

VULT dicere, hoc quod dixi, ne vos morderetis & comederetis, tantum est, quod volo, vos Spiritu vivere, tum fiet, ut ejusmodi non perficiatis. Scio in vobis ejusmodi desideria aliquando concitari: Verum, ne obtemperetis, sed Spiritu ambulate, hoc est, proficite & magis spirituales efficiamini, ut Rom. 8. eadem sententia dicit, Si secundum carnem vixeritis, moriemini: si autem Spiritu facta carnis mortificaveritis, vivetis, Spiritu facta carnis mortificari dicit, hic Spiritu ambulare, & resistere tentationi, ac mordeant & moriantur. Impossibile est, non moveri nos ad mordendum & comedendum, verum, motibus istis, Spiritu resistendum est.

Rom. 8.

Non moveri impossibile.

Est autem pulchra hæc allegoria, mordere & comedere, in sacris literis frequentissima. Inde in Psal. Filii hominum dentes eorum arma & sagittæ. Et Esa. 3. Dentes peccatorum contrivisti. Et Prov. 30. Generatio, quæ habet pro dentibus gladios, & molaribus suis commandit, ut comedat inopes de terra, & pauperes ex hominibus. Inde verbum devorare. Proverb. 1. Deglutiamus eum sicut infernus viventem. Et Psal. 51. Dilexisti verba præcipitationis (id est, devorationis, absorptionis) lingua dolosa. Videtur autem per mordere, criminationem, detractionem, vituperia intelligere, per comedere, vindictam, & oppressionem, ex altera parte, per consummari, utriusq; perditionem.

Esa. 3. Prov. 30. Psal. 51.

Pulchra allegoria in verbis Mordere & Comedere.

Nota vim verbi, *Non perficietis*, (inquit) Nam inter facere & perficere desideria carnis vel Spiritus sensu Paulino, ut est apud B. Augustinum lib. 3. contra Jul. cap. ult. hoc interest, quod facere concupiscentias, est eas habere, titillari, & moveri ab illis, sive ad iram, sive libidinem. Sed perficere, est eis consentire, & eas implere, hæc sunt opera carnis. Sed eas non habere, aut non facere, tunc erit secundum B. Augustin. lib. 1. Ret. 24. quando nec mortalem carnem habebimus. Inde omnes Sanctos dicit esse adhuc carnales ex parte, licet secundum hominem interiorem sint spirituales, lib. 6. contra Jul. sic concupiscentia spiritus ipsa charitas, concupiscit ut possit non concupiscere secundum carnem, sed non perficit, quia non potest non habere carnis concupiscentiam. Et ut interim moneam, concupiscentiam carnis vocat, non tantum libidinem, sed omnium operum, quæ statim enumerabit.

Inter facere & perficere desid. ria carnis & Spiritus, secundum Augustin. interest.

Concupiscentiam carnis non tantum libidinem dicit.

Igitur verba Augustini sunt, Non perficiuntur carnis desideria, si non consentiatur eis, quamvis agantur motibus, non tamen perficiuntur operibus: ideò dixit ad Rom. Velle mihi adjacet, perficere autem non invenio. Quia facere bonum, est post concupiscentias non ire: perficere autem bonum, est non concupiscere. Sic concupiscentiæ carnis non perficiuntur, quamvis fiant: nec nostra bona opera perficiuntur, quamvis fiant.

Ex quibus omnibus patet, quid sit vita Christiana, Nempe, tentatio, militia, & agon. Et quomodo instituendi sint, qui variis tentantur impulsibus, ut non desperent, si se nondum senserint liberos à malis motibus cujuscunque peccati. Sic Rom. 13. Et carnis curam ne feceritis, in desideriis ejus. Et Rom. 7. Non regnet peccatum in mortali corpore vestro, ad obœdiendum concupiscentiis ejus. Non concupiscere nemo potest, sed non obœdire concupiscentiis possumus.

Vita Christiana.

Hæc diligentius & latius retuli, propter Impropriistas meos: qui negant, omnem actum bonum, adhuc simul ex parte malum esse: & peccatum concupi-

Bonum fieri & perfici.

 scentiæ,

ſcentiæ, dicunt eſſe peccatum impropriè dictum. Verùm tu Apoſtolo & Auguſtino crede, qui dicunt, bonum fieri, ſed nō perfici. Fieri autem bonum, bonum eſt: ſed non perfici, malum eſt. Quia lex Dei perfici debet, à qua omnes Sancti deficiunt, & ita in omni opere peccant. Nec eſt peccatum impropriè, ſed verè peccatum. Quia non eſt impropriè gratia, nec impropriè Deus, nec impropriè Chriſtus, nec impropriè Spiritus ſanctus, qui hæc remittit & expurgat. Verum eſt quidem, quod teſte Auguſtino in Baptiſmo reatus tranſiit peccati, ſed actus tamen manſit, hoc eſt, quod Deus (juxta Pſalm. 32.) nōn imputat, ſed ſanat. Qui ſi imputare vellet, ſicut verè & juſtè poſſet, totum mortale & damnabile eſſet.

Caro enim concupiſcit adverſus Spiritum, Spiritus autem adverſus carnem.

SICUT Spiritus hoc loco non ſignificat ſolam caſtitatem: ita neceſſe eſt, ut caro non ſolam ſignificet libidinem, hoc pro neceſſitate. Quia inveteravit uſus ferè apud omnes, carnis concupiſcentiam, pro libidine tantum accipi, quo uſu Apoſtolus intelligi non poſſet. Hanc ſententiam Rom. 7. egregiè tractans, & copioſius declarans dicit: Condelector enim legi Dei ſecundum hominem interiorem: video autem aliam legem in membris meis repugnantem legi mentis meæ, captivantem me in legem peccati, quæ eſt in membris meis &c. Non enim hæc in perſona aliorum locutus eſt Paulus, ſicut B. Auguſtinus lib. 6. contra Jul. c. 11. dicit, ſe aliquando intellexiſſe, imò, non intellexiſſe. Manichæos autem dicit & Pelagianos ſic intellexiſſe. Sic B. Petrus cap. 2. Epiſt. 1 Obſecro vos tanquam advenas & peregrinos, abſtinete vos à carnalibus deſideriis, quæ militant adverſus animam.

De triplici homine, ſpirituali, animali, carnali.

D. Hieronymus hoc loco profundè ſe quæſtioni involvit, quomodo inter Spiritum & carnem, medium inveniat, & media opera: Et ſuum Origenem ſecutus, Spiritum, animam, carnem diſtinguit: inde ſpiritualem, animalem & carnalem hominem diſtribuit. Et quanquam iſta trinitas videatur ſtatui ex illo. 1. Theſſ. ult. ut integer ſpiritus veſter, & anima, & corpus ſervetur &c. tamen nec accedere, nec recedere audeo, tum quod ſpiritum & animam manifeſtè pro eodem accipit Petrus in dicto loco: appellans animam, contra quam militent deſideria, ubi contra ſpiritum concupiſcere carnem dicit Paulus. Et hominem carnalem ac animalem, mihi pro eodem Apoſtolus videtur accipere. *1. Theſſ. ult.*

Caro. Anima. Spiritus. Craſſiſſima ſimilitudo.

Ego mea temeritate carnem, animam, ſpiritum prorſus non ſeparo. Non enim caro concupiſcit, niſi per animam & ſpiritum, quo vivit: ſed ſpiritum & carnem intelligo totum hominem, maximè ipſam animam. Breviter, ut dem craſſiſſimam ſimilitudinem: Sicut carnem ſauciam aut morboſam, utrunq; appello, ſanam & morbidam (neq; enim ulla eſt tota morbus) quæ in quantum incipit ſanari, & ſana eſt, & ſanitas vocatur: ubi verò vulnus, aut morbus reliquus eſt, morbus vocatur: atq; ut morbus ſeu vulnus, reliquam ſanam carnem impedit, ne perfectè faciat, quod caro ſana faceret: Ita idem homo, eadem anima, idem ſpiritus hominis, quia affectu carnis mixtus & vitiatus eſt: quatenus ſapit quæ Dei ſunt, ſpiritus eſt, quatenus carnis movetur illecebris, caro eſt, quibus ſi conſerit, totus caro eſt, ut Geneſ. 8. dicitur. Rurſum, ſi conſenſerit totus legi, totus ſpiritus eſt, quod fiet, quando corpus erit ſpirituale. Non ergò duo iſti homines, diverſi imaginandi ſunt, ſed velut crepuſculum matutinum, quod neque dies neque nox eſt, utrunque tamen diei poteſt, magis autem dies, ad quam de tenebris noctis vergit. *Geneſ. 8.*

Exemplum Semivivi apud Lucam. Luc. 10.
Sunt duo toti homines, & unus totus homo.

Verùm longè pulcherrimè utrunq; oſtendit Semivivus ille apud Lucam, qui à Samaritano ſuſceptus quidem curari, nondum tamen plenè ſanus factus eſt. Ita & nos in Eccleſia ſanamur quidem, Sani autem plenè non ſumus: ob hoc caro, ob illud ſpiritus vocamur. Totus homo eſt, qui caſtitatem amat, idem totus homo illecebris libidinis titillatur. Sunt duo toti homines, & unus totus homo: ita fit, ut homo ſibiipſi pugnet contrariusq; ſit, vult, & non vult. Atq; hæc eſt gloria gra-

ria gratiæ Dei, quòd nos fecit nobis ipsis hostes. Sic enim superat peccatum sicut Gedeon superavit Madian, gloriosissimo videlicet triumpho, ut hostes seipsos trucident. Sic aqua vino infusa in altari, primum pugnat cum vino donec absorbeatur, & vinum fiat, ita gratia, &, ut suprà dictum est, fermentum in Satis tribus absconditur, donec fermentetur totum.

Hæc autem sibi invicem adversantur, ut non quæcunq; vultis, illa faciatis.

VIDE audacem Apostolum, nihil timet ignem, negat liberum arbitrium, quod est mirabile in auribus nostris: dicit non posse fieri, quæ volumus, cum nos voluntatem constituerimus (autore vel Aristotele) reginam & dominam omnium virium & actuum. Atque hic error & hæresis maxima erat tolerabilis, si hoc dixisset de iis, qui sunt extra gratiam. Nunc ut nulla sit eis excusatio, quin comburatur, affirmat id de iis, qui Spiritu gratiæ vivunt. Idem, Rom. 7. dicit: Ego autem carnalis sum, venundatus sub peccato, quod volo bonum, non facio, quod nolo malum, hoc facio. Si justus & sanctus sic queritur de peccato, ubi peccator & impius apparebunt, cum operibus suis de genere bonorum, & moraliter bonis? Gratia Dei nondum perfecit liberum arbitrium & ipsummet seipsum liberum faciet? quid insanimus? *Liberum arbitrium.*

Satis dictum est de diversitate Spiritus & carnis, neutrum extinguit alterum in hac vita, & si Spiritus invitam carnem domet, sibiq; subjiciat, quo fit, ut nemo audeat gloriari se mundum habere cor, aut mundum esse à sordibus. Mon n. caro mea aliquid facit, quod non ipse facere dicar: at si cor immundum est, jam nec opus mundum est. Qualis enim arbor, talis & fructus. Quod iterum dico, contra Impropriistas, qui inveniunt in seipsis, actus bonos, sine omni vitio aut peccato impropriè dicto vitiosos, suas opiniones Pauli tàm aperto textui opponentes. Non facitis (inquit) quæ vultis, propter carnis rebellionem, repugnantem legi mentis vestræ, & spirituali voluntati vestræ Non servat Apostolus hic distinctionem superius datam, inter facere & perficere, quia non faciatis, pro non perficiatis, accipit, ut clarum est: sed & Rom. 7. non servat quando dicit: q volo bonum, non facio, id est, non perficio. At quando dicit, quod odi malum, hoc facio, hic servat eam distinctionem: quia facit malum, sed non perficit. Quod si cui hęc distinctio August. non placet, aliter meditetur: modò hunc sensum non omittat, esse in nobis pugnam Spiritus & carnis, qua impediti, non implemus perfectè legem, ideoq; peccatores nos esse, quamdiu in carne sumus, atq; in omni opere bono, egere ignoscente misericordia Dei, & dicere: Non intres in judicium cum servo tuo Domine, quia non justificabitur in conspectu tuo omnis vivens. *Spiritus & caro pugnant.* *Item 7.* *Semper peccatores.*

Quod si Spiritu ducimini, non estis sub lege.

DIXI, (inquit) ut Spiritu ambularetis, concupiscentiam Spiritus sequeremini, resistentes concupiscentiæ carnis, ne morderetis & comederetis invicem, sed serviretis invicem in charitate, quæ est plenitudo legis. Nam si hoc facitis, & ita Spiritu ducimini, concupiscentiæq; Spiritus obœditis, Ecce non estis sub lege, nihil debetis legi, sed impletis legem. Quid ergò rursum ad legem reverti voluistis? Quid alia via legem implere tentatis? Dixi satis supra, quod esse sub lege, est eam non implere, aut serviliter sine affectu hilari implere. Affectum autem hunc hilarem, non lex, non natura sed fides impetrat in Christo Jesu. Atq; hoc duci Spiritu, hoc obœdire concupiscentiæ Spiritus, hæc pugna & conatus (qui est tota vita nostra) facit, ut Deus misericorditer ignoscat, quod illa non facimus quæ volumus. Nondum enim Spiritus sumus, sed Spiritu ducimur. Nam Johan. 3. Quod natum est ex Spiritu. Spiritus est, ostendit, quid esse debeamus: hic autem quid sumus, debemus esse Spiritus, sed simus adhuc in ductu, &, ut sic dixerim, in formatione Spiritus. *Deus ignoscit conanti.*

Qui autem sunt sub lege, sunt & in operibus carnis, ut Rom. 7. Cum essemus

Qui Spiritu Dei aguntur, sunt filij Dei. *Rom. 8.*

Hoc ducere & agere, idem trahere. *Johan. 6.*

in carne, passiones peccatorum, quæ per legem erant, operabantur in membris nostris, ut fructificarent morti. Ita Roman. 8. quoque. Qui Spiritu Dei aguntur, hi filii Dei sunt. Nam hoc ducere & agere, idem est quod trahere, de quo Johan. 6. Nemo venit ad me, nisi Pater meus traxerit eum. Item 12. cum exaltatus fuero, omnes traham ad meipsum, id est, suaviter movebo, hilares & spontaneos faciam, Spiritu concupiscentiam in eis suscitabo. Quos Moses & lex, terroribus tristes & invitos cogebant, aut velut pueros, temporalibus promissis interim fovebant. Sic Sponsa Cantic. 1. Trahe me post te, in odorem curremus unguentorum tuorum. Q. d. Moses & Prophetæ verbo legis, trucibus minis terrent & urgent, aridam & invitam; tu autem verbo gratiæ & memoria exhibitæ misericordiæ dulciter trahe & unge suaviter. Odor enim unguentorum, Evangelium gratiæ Dei est, in quo olfit, id est, fide percipitur unguentum gratiæ Dei. Hinc illud Ecclesi. 24. In plateis sicut cynnamomum & balsamum aromatisans odorem dedi, quasi myrrha electa dedi suavitatem odoris. Et Psal. 44. Myrrha & gutta & casia à vestimentis tuis. Sic Paulus, Odor bonus Christi sumus, aliis in vitam &c.

Cant. 1.

Odor unguentorum Evangelium est gratia Dei.

Eccles. 24. *Psal. 44.*

Esa. 7. *3. Reg. 19.*

Idem trahere etiam sibilare dicitur apud Esaiam 7. In die illa sibilabit dominus muscæ, quæ est in in extremis finibus Ægypti &c. id est, Spiritu sancto afflabit, Spiritum eorum excitabit, ut concupiscant contra carnem &c. Sic 3. Reg. 19. scribitur. Helias, neque in Spiritu forti, neque in commotione, neq; in igne (quæ omnia sunt terrores legis) sed in sibilo auræ tenuis, sensisse Dominum. Quia non ex tristicia, aut necessitate, sed hilaritate ac suavitate; impletur Lex Domini.

Manifesta autem sunt opera carnis, quæ sunt fornicatio, immunditia, impudicitia, luxuria, idolorum servitus, veneficia, inimicitiæ, contentiones, æmulationes, iræ, rixæ, dissensiones, sectæ, invidiæ, homicidia, ebrietates, commessationes, & his similia.

HIC omnium manifestissimè patet, carnem non pro libidinosis accipi tantum concupiscentiis, sed pro omni prorsus eo; quod contrarium est Spiritui gratiæ. Nam hæreses seu sectæ & dissentiones, sunt vitia subtilissimarum mentium, & sanctissima specie fulgentium. Quod ideò dico, ut stabiliam, quæ supra dixi, per carnem totum hominem significari, per Spiritum æquè totum: atq; hominem interiorem & exteriorem, seu novum & veterem non distingui, juxta differentiam animæ & corporis, sed juxta affectus. Nam cum fructus seu opera Spiritus fiunt, pax, fides, continentia &c. Et hæc in corpore fiant: quis potest negare, Spiritum & fructum ejus, in corpore membrisq; carnalibus esse, sicut expresse 1. Corinth. 6. An nescitis (inquit) quod membra vestra templum sunt Spiritus sancti? Ecce non tantùm anima, sed membra quoq; sunt spirituale templum. Et iterum, glorificate, & portate Deum in corpore vestro: non dicit in anima vestra. Contra, quando invidiæ, inimicitiæ, vitia sunt animorum, quis negabit carnem esse in anima? Igitur spiritualis homo, totus homo est, quantum sapit, quæ Dei sunt: carnalis totus, quantum sapit, quæ sua sunt.

Differt homo juxta affectum.

1. Cor. 6.

Spiritualis homo. Carnalis homo.

Apostolus ignarus Aristotelicæ Philosophiæ, non appellat hæc vitia, habitus in anima, sed opera ipsa, quibus omnibus, unum habitum tribuit, carnem, hoc est, totum hominem ex Adam natum. Nam illi adhuc hodie quærunt subjectum vitiorum & virtutum, nec dum invenerunt, an in rationali, an irrationali parte locanda sint. Beatus, quem tu erudieris Domine, & de lege tua docueris, ut liberetur à stultis illis, & vanis cogitationibus: & mitiges ei à diebus istis pessimis, donec fodiatur peccatori fovea. Igitur cum Apostolo, contemptis habitibus, aliisq; deliriis moralis Philosophiæ, scito, aut carnem, aut Spiritum te esse, & utrunq; ex fructibus suis cognosci, quos hic Apostolus apertè enumerat.

Variatur in numero Vitiorum.

In isto vitiorum numero, nulli ferè consentiunt. B. August. 13. B. Ambros. 16, Noster. 17. ponit. B. Hieron. 15 recitat, omittens impudicitiam & homicidia, dicensq;

dicensq; in latinis codicib. adulterium quoq; & impudicitia & homicidia, in hoc catalogo vitiorum referuntur scripta: sed sciendum non plus, quàm quindecim carnis opera nominata, de quibus disseruimus. Hæc illæ. Erasmus & Stapulensis ferè cum nostro consentiunt, nisi quod adulterium addunt, &, vel luxuriam, vel impudicitiam tollunt. *Erasmus. Stapulensis.*

Opponit autem Apostolus non singulos fructus, singulis operibus: sed confusè unum multis, & multa multis: ut charitatem & gaudium, fornicationi, immundiciæ, luxuriæ, quæ sunt perversæ dilectiones, perversaq; gaudia, pacem, patientiam, longanimitatem, benignitatem, bonitatem, inimicitiis, contentionibus, litibus, iræ, rixis &c. fidem hæresibus, idolatriæ, veneficiis: Continentiam, ebrietatibus & commessationibus.

Primum est, fornicatio, nota satis. Secundum immundicia, qua D. Hieronymus comprehendit omnes extraordinarias infandasq; voluptates. Tertium luxuria, nam impudicitia nostri textus, videtur è margine, relata in textum, ut quam aliquis glosandi studio, super immundiciam vel luxuriam signarit, aut ita in aliis haberi notarit, Hanc autem, licet D. Hieronymus generaliter extenderit, etiam ad excessum conjugum, græcè tamen aselgia lascivia, vel ut Ambrosius obscœnitas dicitur, quod ad mores, gestus quoque & verba pertinere potest. Quartum idolatria, etiam ipsa nota satis, sed nunc nulla saltem crassa illa, & q̃ in gentibus erat. Cæterum, quorum Deus venter est, & qui avari sunt, etiam Apostolo autore idolatræ sunt. Idolatræ sunt omnes adulatores & superbi, ac quicunque gloriantur in homine, vel seipso vel altero. Ita hodie, non parum multi Principes & Pontifices, idola sunt. Quintum veneficium est, quod malum hodiè mirè increscit. Dicitur autem, Hieronymo teste, ars malefica. Pharmacum enim græcè venenum vel medicamentum dicitur, inde Pharmaceutria, venefica. Igitur magos, maleficos carminatrices, & si qui alii, qui pactis dæmonum usi illudunt, nocent, furantur proximis suis, Apostolus significat. Claret autem tanti Apostoli quoq; autoritate, veneficia illa non esse nihil: sed posse nocere, quod multi non credunt. Sextum inimicitiæ, simultates & silentia inter se odia esse videntur. Lites, quod noster textus, contentiones, græcus eris, id est, lis, opus inimicitiarum, æmulationes seu zeli, supra dictum est. Iræ notum est. Rixæ, quas D. Hieronymus græcè eritheias dici aptius putat, quando scilicet aliquis ad contradicendum paratus, stomacho delectatur alieno, & muliebri jurgio contendit, & provocat contendentem. *Fornicatio. Immundicia. Luxuria. Idolatria. Idolatra. Veneficium. Pharmacum. Inimicitia. Lites. Ira.*

Hæc omnia experientia & exemplo duorum adversariorum melius quam descriptione colligere possis. Primum enim sunt inimici atq; discordes, dum data quacunq; occasione, moxlitigant: litigantes autem æmulantur, dum quisq; alteri superior esse nititur: æmulantes antè irascuntur: Irati autem quærunt utrinq; quod dicant, aut faciant, aut omittant, quod alterum mordeat ac provocet, h. e. rixantur. Rixantes autem dissentiunt, & quisq; sua defendere promptus est, alienaq; infirmare. Ex quibus tunc sectæ & hæreses fiunt, dum quisq; alios in suam partem trahit, & alteri abstrahit. Hinc alitur invidia atrox malum, tandem in cædes & homicidia ruunt. Et hic finis hujus mali. Exemplum sume inter duos foreses adversarios, aut duas respub. invicem adversarias, aut inter duos Sophistas ac Theologistas, pro opinionibus suis certantes. Novem ergò gradibus seu capitibus, distinxit concupiscentiam illam carnis amarulentam atq; colericam, adeò detestatur adversarios charitatis Apostolus. Addit hic D. Hieron. hæreticum dici omnem, qui Scripturam aliter intelligit, quàm sensus Spiritus sancti flagitat, etiamsi de Ecclesia non recesserit: dura sententia, super Aristotelicos Theologos. *Hæretici apud Hieronymum.*

Deinde septimum, ebrietas, quæ non tantùm vino, sed omni alio genere potus prohibetur. Unde Luc. 1. Vinum & siceram, id est, inebriativum non bibet. Commendatur sanè abstinentia vini & sobrietas in variis Scripturæ locis. Contrà, quid ebrietas præstiterit, satis ejusdem probant Scripturæ, historiæ in Noe, *Luc. 1.*

Loth, quorum ebrietas sine propria culpa, non tamen sine malo aliorum contigit. Sed notæ sunt historiæ passim. Unde Christus Luc. 21. Attendite, ne graventur corda vestra crapula & ebrietate. Et certè, ebrietatem satis apparet, esse quandam pestem in nostris regionibus, divino furore immissam: fugimus passim pestilentiam carnis, & omni studio nos armamus & curamus, ne corripiamur ab ea. In hanc verò pestem, insigni cœcitate, nos ipsi irruimus, nec est, qui saltem moneat, nedum prohibeat. Denique, impetuosius grassatur, quàm ut spes esse possit eam expurgandi. *Luc. 21.*

Ebrietas est pestis quædam.

Commessatio.

Ultimum commessatio, quæ Luc. 21. crapula dicitur sicut ebrietas nimium bibendo, ita crapula nimium comedendo gravat corda. Et hoc celebre malum, mirè crescit etiam in Ducibus populi, & magnatibus Israel, tanto luxu, tanto apparatu, tanta feculorum copia & varietate, ut priscorum insignes crapulas videantur, data opera velle irridere. Venit autem verbum Commessatio, à nomine Comos, qui græcis Deus convivii & crapulæ dictus est, ut sicut à Venere libido, ita à Como crapula dicitur: utrunq; sanè numen potentissimum & vicinum: huic venter, illi ea, quæ infra ventrem sunt, serviunt. Et Comos Venerem servat ac vegetat, alioquin, sine Cerere & Baccho friget Venus.

Origo commessationis.

In fine addit & iis similia, quia, quis omnem lernam carnalis vitæ recenseat? Nam superbiam & vanam gloriam satis sub æmulatione & zelo comprehendit: detractionem, maledicta, clamorem, blasphemias sub ira, invidia, dissensione &c. dolos, fraudes, insidias, mendacia, sub eisdem. Partes enim aliquot signavit, ne Galatæ causarentur sese nescire, quomodo carnis concupiscentiis resisterent.

Quæ prædico vobis, sicut prædixi, quoniam qui talia agunt, regnum Dei non consequentur.

ECCE hoc est, Spiritu ambulare, & non perficere carnis desideria, Spiritu duci, non esse sub lege. atq; omnem legem in uno charitatis capitulo complecti, scilicet, si hæc non fiant. Jam vides, quod non sufficiat sola fides, & tamen sola fides justificat: quia si vera est, impetrat Spiritum charitatis. Spiritus autem charitatis, hæc omnia fugit, ac sic legem implet, & regnum Dei consequitur. Proinde totum fidei tribuendum fides autem verbo, verbum autem divinæ misericordiæ mittentis verbi Apostolos & prædicatores, ut sit omnis sufficientia nostra ex Deo, à quo venit omne donum, & datum optimum. Hæc sunt, quæ in populo tractari oportuit, & eo ordine tractari, quo ab Apostolo traduntur: ut primum de suis viribus desperantes, verbum fidei audiant, audientes credant, credentes invocent, invocantes exaudiantur, exauditi Spiritum charitatis accipiant, accepto Spiritu, Spiritu ambulent, & desideria carnis non perficiant, sed crucifigant, crucifixi cum Christo resurgant, & regnum Dei possideant.

Sola fides non sufficit, sola tamen justificat.

Apostolica populi docendi ratio.

Nos autem in operibus a nobis electis & statutis, animas occupamus, semper docentes, & nunquam veritatis scientiam attingentes, imò contra pietatem, liberum arbitrium, & virtutes nostras erigentes, præsumptionem docentes, & merita congrui & condigni vanissimè jactantes, tandem noticiam Christi, penitùs tollentes, & miserrimas conscientias hominibus multiplicantes.

Meritum congrui condigni.

B. Augustinus super verbo, qui talia agunt. Agunt (inquit) talia, qui cupiditatibus carnalibus consentientes, facienda esse decernunt, etiamsi adimplendi facultas non datur. Et subjungit miram distinctionem. Aliud (inquit) est non peccare, & aliud, peccatum non habere. Nam in quo peccatum non regnat, non peccat, hic est qui non obedit desideriis ejus, in quo autem non existunt omninò ista desideria, non solùm non peccat, sed etiam non habet peccatum. Quod, etsi multis ex partibus in ista vita possit effici: ex omni tamen parte, non nisi in resurrectione, atque commutatione carnis sperandum est. Hæc distinctio idem docet, quod supra satis est dictum, quod homo in quantum spiritu ambulat, justus & san-

Non peccare, peccatum non habere.

& sanctus est, ac non peccat. At, in quantum desideriis adhuc movetur, peccator est & carnalis Habet ergò peccatum in carne, & peccat caro ejus, ipse verò non peccat. Mira sententia, idem homo simul peccat, & non peccat. Hic concordan-
1 Joh. 1. tur duæ illæ Johannis Apostoli sententiæ. Prior 1. Johan. 1. Si dixerimus, quia peccatum non habemus, nosipsos seducimus. Posterior & 3. & 5. Omnis, qui natus est ex Deo, non peccat. Omnes ergò Sancti habent peccatum, suntq; peccatores: & nullus peccat. Justi sunt, juxta illud, quod gratia in eis sanavit: peccatores, juxta quod adhuc sanandi sunt.

Fructus autem Spiritus est, charitas, gaudium, pax, patientia, benignitas, bonitas, longanimitas, mansuetudo, fides, modestia, continentia, castitas.

NON est dubium, quin tantum novem fructus numeravit Paulus, ut ex D. Hieron. B. August. & græco liquet, ubi sic censentur, fructus Spiritus est, charitas, gaudium, pax, longanimitas, benignitas, bonitas, fides, mensuetudo, continentia. Apparet autem numerum duodecimum istum crevisse, imperita aliquorum diligentia. Qui cum vel in glosa, vel margine, vel in Hieron. invenissent, patientiam, in textum retulerunt, in quartum locum, in quo longanimitas ponenda fuit, quam in septimum transtulerunt. Deinde continentiam, id quod modestiam & castitatem ex D. Hieron. significare viderunt, adjecerunt has duas textui. Et fidei & mansuetudinis loca permutarunt.

Perit ergò fundamentum doctrinæ illorum, de duodecim fructibus, non modò defectu numeri, verum & ratione intelligentiæ. Illi enim ex fructibus faciunt suos habitus in anima subjectivè hærentes. Apostolus autem facit eos opera Spiritus vitalia, & per totum hominem diffusa. Opponit enim eos operibus carnis, sed & Spiritus hoc loco (licet refragante Hieron.) non Spiritum sanctum significat, sed spiritualem hominem, ut sit antithesis, opera carnis, fructus Spiritus. Caro arbor mala, proferens spinas & tribulos: Spiritus arbor bona, proferens uvas & ficus, ut Matth. 7. Nam & Ambrosius dicit, quod lex Spiritus hæc operatur. Et B. Hieronymus in viam rediens, Spiritum arborem bonam interpretatur, Item, carnis opera, non fructus: Spiritus fructus, non opera vocat. Cur hoc? nempe, quod opera carnis non sunt utilia, quia spinis & tribulis nemo frui potest, sed sunt opera mala, tantùm nocentia. At opera Spiritus prosunt, & frui illis possumus in æternum, sunt ficus & uvæ terræ promissionis, rectè ergò fructus nomine commendantur.

Primus est charitas, de qua dictum est, non esse eam qualitatem latentem, sed sicut de fide B. Augustinus dicit, quod unusquisque eam certissimè videt, si eam habet; ita & spem certè sentit se habere, ita & charitatem præsertim tempore tentationis, certissimè videt, si habet. Est ergò hæc dulcis motus in Deum irascentem, & proximum offendentem, tunc enim probatur charitas Dei, quando percutit & perturbat, sicut in martyribus monstratum est, & in Christo passo. Tunc autem probatur charitas proximi, quando proximus offendit, & odium mereri videtur. Alioquin, nulla fermè virtus simulationi magis patet: adeò, ut Rom. 12. Apostolus hoc unum curarit, D. charitas sine simulatione. Habet enim Deus multos amatores, qui in Psalm. scribuntur, Confitebitur tibi cum benefeceris ei. Et Psalm. 78. Et dilexerunt eum in ore suo, & lingua mentiti sunt ei. Lateat ergò in pace, sed in bello nihil vivacius sentitur, quam charitas, spes, fides, nisi diffidentiam, desperationem, odium quoq; non sentiant. *Charitas quid.* *Rom. 12.* *Psal. 78.*

Gaudium secundus fructus (æquè ut charitas) in Deo & proximo est. In Deo, quando de divina misericordia læti sumus, etiam in mediis mundi procellis, laudantes & benedicentes Dominum, in camino ignis, die ac nocte. In proximo verò, quando illius bonis non invidemus, sed congratulamur, tanquam nostris propriis, laudantes dona Dei in illis. At sicut carnis sectatores fingunt charitatem tẽpore sereno, ita & gaudiũ, laudant Deum & dona Dei in nominib. sed do-

nec offendantur, tum opera carnis proruunt, detrahunt donis Dei, quæ prius laudarant, tristantur, si detractioni eorum non sit successus, nec minuatur existimatio proximi. Nemo enim credit, quàm profunda sit malicia carnis, tàm multos securè perdit, donec tententur & probentur.

Plana videntur & aperta Apostoli verba: sed si in usum ponas, invenies quàm arduum sit, non operari opera carnis, quæ insensatis illis videntur à se esse longissima, cum sint illis plenissimi. Nam etiam super religione, super observantiis, super bonis operibus, super regulis, statutis, traditionibus, moribus hominum, pleno impetu proruunt: Sed hic accipiunt velamentum zeli, & amorem justiciæ. Et pro sancta religione, securè vastant charitatem, & pacem & gaudium. Qui furor hodie, omnia ferè monasteria, omnes Ecclesias, &, ut Psalm. ait: Electiores Israel, occupat. Nam in iis, qui publicè mali sunt, facilè dignoscuntur. At sub tonsuris, infulis, aliisq; sacris ritibus, pulchrè faginatur, ac securè regnat Behemoth iste, dum credunt se obsequium Deo præstare, si suæ factionis carnem ament: Extraneos verò immortali odio persequantur ac criminentur.

Tertius est pax, quæ & ipsa duplex est: In Deo, hæc est bona conscientia, in misericordia Christi nixa, sed exuperat quandoq; omnem sensum, dum turbatur, abscondente se Deo, & faciem avertente, conscientia sibi relicta. In proximo verò, dum ceditur ejus voluntati. Nam pax hæc cum hominibus stare nunquam potest, Si quilibet sua justificet tueatur, quærat, expostulet: sicut hodie forum Romanum, & jura, Ecclesiam replevęrunt litibus, jurgiis, causis, interim frusto parvulo pacis contenti, qua cum suis conveniunt, faciuntq; sub ipsis operculum nequitiæ: ut nihil minùs putent, quàm se in operibus carnis esse submersos. Non enim cum quantis discordent, sed cum quantis concordent, attendunt: reliquos etiam docere pacem parati. Prorsus hi nihil de pace intelligunt, quam Apostolus Rom. 12. commendat, dicens, quantum in vobis est, cum omnibus hominibus pacem habentes. Et Matth. 5. Beati pacifici, quoniam filii Dei vocabuntur. Verùm, hujus pacis dissolutionem, Juristæ sanè doctissimè excusaot, quando vim vi repellere docent, & justiciam tuendam esse jactant: quasi non sic summa omnium justicia, justiciam suam relinquere, & adversario tollenti pallium cedere, etiam tunica adjecta. Breviter, impossibile est Euangelium & jura hominum simul servare. Ideò impossibile est pacem simul cum juribus stare, maxime nostra ætate, ubi Euangelium nihil est, jura sunt omnia in omnibus. Hic est Angelus in Apocalypsi missus in ira Dei, ut sumeret pacem de terra.

Hodie forum Rom. litibus & jurgiis fatet.

Longanimitas.

Quartus est longanimitas, græce macrotimia. Non est enim hic hypomone, id est, patientia, nec anoche, id est, tolerantia, quanquam D. Hieronym[9] pro eodem accipere velit patientiam & longanimitatem: Verùm aliud videtur esse, malos tolerare, aliud eorum injurias pati, & adhuc eorum expectare emendationem, optare salutem, non cogitare vindictam, quod proprium est longanimitatis. Rom. 2. An divitias bonitatis, & patientiæ, & longanimitatis ejus contemnis? *Rom. 2.*

Patientia.

Bonitas est, qua benefacit eis Patientia, qua eos patitur abuti beneficiis, ingratos reddentes malum pro bono. Longanimitas qua expectat emendationem eorum.

Benignitas. Bonitas.

Quintus est benignitas: Sextus bonitas. Quæ sic differunt autore Hieronymo. Benignitas est virtus lenis, blanda, tranquilla, & omnium bonorum apta consortio, invitans ad familiaritatem sui, dulcis alloquio, moribus temperata. Unde B. Ambros. habet lenitas, hæc passim & barbare vocatur amicabilitas, vernacula freundlich/holtselig/leutselig/græce chrestotes, quam 2. Cor. 6. suavitatem interpretatur, dicens: In suavitate, in Spiritu sancto, & hinc Rom. ult. chrestologias, dulces sermooes dixit. Et rectius suavitas, quàm benignitas mihi diceretur. Quod malignitas contrarium vitium, atrocius est, quàm ut difficiles illos & insuaves significet. Dicitur enim de insuavibus, bonus homo est, sed nescit hominum se moribus attemperare, Er ist fromb/aber gar zu unfreundlich/ und nicht leutselig. Bonitas ergò potest esse tristior, & fronte severis moribus irrugata, ad bene facien- *2. Cor. 6.*

Bonitas.

faciendum tamen exposita, nemini nocet, omnibus prodest, sed humanitatis aliquid ei deest.

Septimus, fides, quam D. Hieronymus eam intelligit, quæ ab Apostolo substantia rerum sperandarum Heb. 11. scribitur. Nam substantiam exponit pro possessione, dicens: Quia, quod fide possidemus, speramus esse venturum. In qua sententia & ego diu fui, quod observassem substantiam, in sacris literis ferè ubiq; pro facultatibus & possessione usurpari, maximè, cum ad hoc Hieron. hujus loci tenerem autoritatem. Nam, quæ de substantia sententionarii comportarunt, quid est recensere? *Fides. Substantia.* *Heb. 11.*

At postquam Philippus meus Melanchthon. adolescens corpore, senex venerabili mentis canicie, quo in græcis utor præceptore, me sic sapere non permisit, ostenditq; substantiam, quando facultatem significat, non hypostasin (quo verbo Apost. Heb. 11. utitur) sed, vel Usian, vel Broton, vel Hyparxin græcè dici, mutavi sententiam, cedoq; sensu meo, Hypostasin, seu substantiam significare, propriè subsistentiam & substantiam, qua, quod libet in se subsistit, ut Chrysostomus sapit, vel etiam promissionem, pactum, de quo non est nunc tempus latius disputandi, expectationem, quæ verbi, unde descendit hypostasis, vis & proprietas admittit. Potest autem fides hoc loco non absurdè accipi, pro veritate, seu fidelitate seu simplicitate, quæ neminem fallit, quæ in negociis, & communi mortalium vita, summè est necessaria, ut etiam duplicem fidem inveniamus; unam erga Deum, cui fideles sumus, non tantum quod servamus nostra promissa, quantum quod credimus illius promissis. Alteram erga hominem, cui sumus fideles, servantes & tenaces pactorum ac promissorum. *Philipp. Melanchthon.* *Duplex fides.*

Octavus, mansuetudo, quam Hieronymus opponit iræ & rixis, quæ à longanimitate forte difficulter distinguitur. At nota est mansuetudo & mititas, quod sit virtus, quæ non irritatur ad iram, non vindicat: ultra quam longanimitas est, quæ expectat emendationem malorum, qui etiam non irritarunt. Nonus, Continentia seu rectius temperantia, quam non tantum in castitate debemus accipere sed & in potu & cibo. Quare ejus sententia castitatem & modestiam complectitur. Itaq; & conjugum hic frenat licentiam, ut continenter vivant, modestia temperantes carnis libidinem. *Mansuetudo.* *Continentia.*

Adversus hujusmodi non est Lex.

MEMOR argumenti suscepti, semper inculcat legem, quæ non justificat confidentes in eam. Sic 1. Tim. 1. Lex non est justo posita, sed rebellibus & parricidis &c. Non indigent lege, qui tales sunt. Ut quid ergò Galatas ad legem revertuntur, non modò decalogi, sed etiam ceremoniarum? Vides enim Apostolum, non de ceremoniali tantùm lege, sed maximè & de morali loqui: Iterum autem suo tropo theologisat Apostolus, quare cavendum est à stulta intelligentia, quasi justus non debeat bene vivere, bonaq; facere. Nam hoc rudes intelligunt, non esse sub lege: sed ideò justus non habet legem, quia nihil debet legi, ut qui habet charitatem, quæ facit & implet legem. *Non esse sub lege.*

Sicut 3. & 7. (paradigma est August.) non debent esse decem, sed sunt decem. Ned ad hoc, ut decem fiant, quærenda est ulla lex aut regula. Sic domus ædificata non debet ædificari. Est enim quod ars ædificatoris velut lex quærebat. Ita justus non debet benè vivere, sed benè vivit: nec indiget lege, quæ doceat eum benè vivere. Sic virgo, non debet esse virgo. Quod si per aliquam legem quæreret fieri virgo, nonnè insaniret? Injustus autem debet benè vivere, quia non benè vivit, quod lex requirit. Hoc totum urget, ne ex lege & operibus justi fieri præsumant: sed per fidem accipiant Spiritum sine lege & operibus, quo legi satisfaciant, ut abundè satis dictum est in superioribus. *Est & debet.*

Qui autem sunt Christi, carnem crucifixerunt cum vitiis & concupiscentiis.

AD

Subjectio. AD occultam respondet quæstionem, qua ex prædictis quispiam motus quæreret: Si adversus hominem non est lex, & sunt justi, nec debitores legis: ut quid præcipis, ut opera carnis non faciant: Spiritu ambulent, & alia faciant? *Solutio.* Nonnè debitum ab eis exigis? Nonnè legem præscribis? Nonnè adversus eos tua præcepta sunt? quid tibiipsi contradicis? Quid putas aliud responderet, quàm quod suprà didicimus, quod ii, qui perfecti in iis sunt, sub lege non sunt: legem implent plenè: ideò lex nihil adversus eos. Verùm, dum in carne nemo est, qui hanc metam perfectè attingit: in hoc saltem servantur, qui Christi sunt, quod carnem suam crucifigunt, & pugnant cum desideriis ejus: & sic Spiritu implent legem Dei, licet carne (ut Rom. 7. dicit) serviant legi peccati. Quare fructuum Spiritus descriptio, contra quos lex non est, potiùs præfixa meta est, ad quam nitendum est spiritualibus, quàm quod aliquos illuc pervenisse sentiat, tantum ergò illis non adversatur lex, quantum Spiritu vivunt: tantum adversatur, quantum carnis moventur desideriis.

Et hunc Canonem esse intelligendi omnia alia, in quibus justi & sancti in terra commendantur, pulchrè & copiosè probat B. Augustin. de natura & gratia. Sic Rom. 6. Vetus homo noster simul crucifixus est cum Christo, & supra 2. Christo concrucifixus sum, vivo jam non ego, vivit verò in me Christus. Transeo, quæ hic D. Hieron. ex Origene recenset, neq; satis placent. Dixerat Apostolus non esse legem adversus Spiritum, qui fructificat fructus lege præceptos, ita contra, non operantur opera carnis, faciunt bonum & declinant à malo. Quare? Quia sunt Christi, pertinent ad Christum, non ad Mosen, non ad legem. Si autem sunt Christi, sine dubio carnem crucifixam habent, non per legem, quę carnem magis irritabat, sed per Christum, Q. d. Christi esse non potestis, si legis esse vultis. Si *Christi non sunt, qui legis sunt.* legis estis, carnem non crucifigetis, eritq; adversus vos lex, ideò ii, qui sunt Christi, sub lege non sunt, & simul carnem crucifigunt, cum vitiis & desideriis.

Vitia. Vitia, seu grecè passiones, Hieron. putat generalius dictum, ideò additum concupiscentiis, quia passiones etiam ad dolorem referuntur. Quid autem, si per vitia seu passiones intelligat perturbationes irascibilis virtutis, in amarulentia cordis furentes, & per concupiscentias affectus concupiscibilis, in titillatio- *Forma crucifixionis.* ne carnis blandientes (quisq; suo sensu abundet) Nota est forma hujus crucifixionis. Nam clavi sunt verbum Dei, per impulsum gratiæ Dei penetrantes, & carnem probibentes, ne sequatur sua desideria. *Verba sapientium.* Sic Eccles. ult. Verba sapientium sicut stimuli & quasi clavi in altum defixi, quæ per Magistrorum consilium, data sunt à pastore uno, id est, per Apostolos & Prophetas à Christo.

CAPITULUM VI.

Si Spiritu vivimus, Spiritu & ambulemus.

NOn referre multùm credo, quod nostri codices hic Capitulum sextum ordiuntur, quod Hieronymus & græci infra incipiunt, Fratres, etsi homo præoccupatus &c. Eundem servat ordinem in hac Epistola, quem ad Rom. Nam & illic primo fidem docet, per undecim capitula. Duodecimò, charitatem & fructus spiritus tractat. Tertiodecimò & reliquis pro suscipiendis infirmis in fide laborat. Ita & hic institutis in fide & charitate, inter alios mores, id curat quoque, *B. Augustini sententia.* ut infirmos aut lapsos non fastidiant. Sic enim B. Augustinus rectè (meo judicio) putat hæc dici in eos, qui de litera reducti in spiritum, infirmiores despiciunt, de seipsis vane gloriantes, ideò moneri, ut, si sunt spirituales, non sibi placeant, sed infirmitates imbecillium sustineant, ut Rom. 4. & 15. dicit: Nam nisi hoc facerent, spiritu quidem incepissent, sed non ambularent spiritu, facti superbi fratrum contemptores.

Sensus Apostoli. Est ergò sensus. Certus sum, quod sive ex hac, sive priore mea doctrina in spiritu edocti fueritis, aliquot inter vos relinqui, qui scrupulosi sunt, nondum

fidei

fidei sanam opinionem, ab operibus legis potentes discernere, ut qui timore conscientiæ nolunt ab operibus legis desistere, non satis fidentes justiciæ solius fidei, hos (inquam) oportet non despicere, sed blandè fovere, donec usu & exemplo fortium roborentur firmenturq;. Nam ad hoc illi semper relinquuntur, velut pauperes in medio populi, ut sint, in quos charitatis officia possitis exercere. Ideoque, si spiritu vivimus, spiritu incedamus, hoc est, perseveremus & procedamus, quod fiet, si infirmorum imbecillitate, non sinamus nos tentari, ad fastidium eorum, & nostri propriam complacentiam: Hoc enim esset de spiritu declinare, nobis placere, non per charitatem aliis servire, sicut hodie quoq; abundat infirmorum vulgus, etiam inter doctissimos, qui miserè torquentur conscientia legum humanarum, nec audent fidere soli fidei in Christum. Et pueri ac effœminati, qui regnant in Ecclesia, nihil prorsus cedunt infirmitatibus nostris, sed in turbine & violentia, robustas offas opinionum suarum nobis proponunt: modò tyrannidem stabiliant, statim, ut non responderis, quod volunt: Ergò tu es hæreticus, ethnicus, schismaticus (inquiunt) sed hæc alias.

Ambulemus, idem verbum est, quod supra 4. c. conjunctus est ei &c. Et sit sensus, Sina mons est in Arabia, qui conjunctus est, id est, qui pertingit, ambulat, incedit, usque ad Hierusalem, sicut dictum est illic. Et infra. Quicunque hanc regulam secuti fuerint, id est, incesserint, ambulaverint. Est enim vis hujus verbi, & propria significatio, ordine incedere, recta via gradi, procedere, ut Erasmus dedit. Utitur autem eo verbo Apostolus commodè hoc loco, ut non declinent, neque ad sinistram, neque ad dextram, sed ordine rectè incedant & ambulent spiritu cepto. *Erasmus.*

Nam in populo, cum sint firmi & infirmi, duplex oritur scandalum: Unum à sinistris infirmorum, Alterum à dextris firmorum, quos in medio retinere nititur Apostolus, & scandala utraque prohibere. Scandalum infirmorum est, quando ea fiunt, quæ infirmi non capiunt, & speciem malam distinguere non possunt, de quo Rom. 14. latissimè: Exempli gratia; Quando infirmi videbant alios vesci cibis omnibus, qui in lege prohibiti erant, ceu immundi, & urgente conscientia, non audebant & ipsi manducare & tamen nec exemplum aliorum improbare. Hic cum Judæis Judæus fiebat Paulus, cum infirmis infirmus, ut serviret eis per charitatem, donec firmarentur in Christo. Unde Rom. 14. Si propter cibum tuum frater tuus contristatur, jam non secundum charitatem ambulas. Sic de omnibus aliis cæremoniis, dierum, festorum, vestium, &c. sentiendum. Aliud est superborum, qui rursum offenduntur in infirmis, impatientes eorum tarditatis & crassitudinis: ita nulla habita ratione infirmorum, nimis liberè utebantur libertate Christi contra legem. Quod cum scandalo infirmorum hæc agebant, cum potiùs omnem legem debuissent servare, antequam unum scandalisarent. Sic enim ambulatur spiritu. Quid enim prodest spiritu libertatis contra spiritum & charitatem uti? Licet (inquiunt) ita sane, sed tua licentia debet posthaberi fraternæ infirmitati: quod tibi non noceat impedita tua licentia, nocet autem fratri, offensa sua per tuam libertatem infirmitas. Charitatis autem est, ut ea quæ alterius sunt, consideres, non tàm quantum liber tibi sis, quàm quantum fratri possis Huic enim servituti te charitas subjicit, dum te à servitute legis liberat. At hodiè, Deus bone, quanta monstra pessimæ speciei perpetrantur, & relinquuntur postea infirmis hæc omnia portanda & piè interpretanda, quæ vix robustissimi ferre possunt, sed sine pastore hodie pastores non sunt, omnia sunt alia in specie, alia in virtute & reipsa.

Scandalum infirmorum. Exemplum. *Rom. 14.* *Superborum.* *Servitus charitatis.*

Non efficiamur inanis gloriæ cupidi, invicem provocantes, invicem invidentes. *In gloriosos.*

EXPONIT latius quod dixerat, tunc (inquit) ambulabitis & inceditis rectè in spiritu, si vos, qui firmi estis, non inflemini adversus infirmos non vobis placeatis, & gloriemini contra illos, quod non sunt sicut vos, quemadmodum

dum Pharisæus ille in gloria sua, Deum glorificavit & Publicanum confudit. Si enim hoc feceritis, provocabitis & irritabitis vanissima gloria, infirmiores ad invidiam. Et ita invicem eritis vos provocantes, & illi invidentes: neutri in recto Spiritus ordine incedentes: vos ad dextram, hos ad sinistram deturbat Diabolus: vos per gloriam, hos ad invidiam. Quin exemplo Christi, vestra firmitas portet super se infirmitatem illorum, donec & ipsi firmentur. Non enim nobis, sed fratribus vivimus, si in spiritu & charitate vivimus: ideò quid illis conveniat & necessarium sit, faciemus. Nulli (inquit) debeatis, nisi ut invicem diligatis. Si esca scandalisat fratrem meum, non manducabo carnes in æternum. Quare? quia fratrem diligo, cujus salus mihi incomparabiliter præferenda est meæ libertati, qua mihi licet, quod ille nondum capit esse licitum. Sic, si scandalisat fratrem meum mea justicia, sapientia, potentia, aut quodlibet opus, quod licitissimum sit, omittendum est, & serviendum charitati.

Non nobis sed fratribus in spiritu & charitate vivendum.

At nunc vide, quid faciant exemptiones, privilegia, indulta, confessionalia, Nonne leges Pontificum factæ sunt, non nisi retia pecuniarum & scandala conscientiarum? Nonnè tota Germania repleta est querimonia assidua, quod butyrum & lacticinia permittuntur in diebus jejunii iis, qui emerunt plumbum & ceram Romanæ curiæ, cæteris pro sua ruditate interim credentibus, hæc non licere fieri, etiamsi Pontifex summus concederet: adeò leges humanæ illis insederunt. Nam homicidia & fornicationes, & ebrietates, & invidias, & omnia opera carnis, longè minora ducunt, quàm butyrum istud privilegiatum comedere: nec est ullus hic Pontificum aut privilegiatorum, qui hujus turbæ misereatur, sed multiplicat avaritia incredibilis hæc privilegia sine fine, sine modo: quibus non nisi provocantur infirmi ad detrahendum, maledicendum, judicandum. At hos rursum illi firmi, & legum robustissimi contemptores, fortiter inflati, contemnunt & appellant bon Christian, hoc est, semifatuos. Iste est mos & modus implendæ charitatis hodiernus. Quanto rectius facerent summi Pontifices, ut aut in totum abrogarent leges, quo scirent omnes libertatem suam, quam habent in Christo, aut nullis, cum tanto tot infirmarum conscientiarum barathro, privilegia concederent. Quomodo reddent rationem Christo, pro tot offensis fratribus suis, pro quibus Christus mortuus est? Sed furor avaritiæ hanc charitatem, ne à longè quidem audire permittit.

Contra exemptiones, privilegia, indulta, & confessionalia.

Scandala infirmorum.

Consilium.

Utinam non tàm vera quàm manifesta.

Verùm, hæc adhuc puerilia & levissima: veniamus ad ea, in quibus scandalisantur etiam doctissimi & robustissimi (tanta est Diaboli victoria in Ecclesia) Obsecro, quantus tumultus, quantus rumor, quantus fœtor Romanæ curiæ, de palliis & annatis, quibus eviscerantur funditùs Episcopatus, & Sacerdotia Germaniæ? Quid de rapina omnium Sacerdotiorum comedendis & devorandis monasteriis Ecclesiisq;? ita, ut non sit altare, vel sub terra, quod non Romanorum mulionum avaritiæ totum serviat: interim doctis bonis & populo salutaribus viris, fame & inopia pereuntibus. Verùm metunt Romani carnalia nostra, & seminant nobis spiritualia, hoc est, ventosa, ut de spiritu & vento vivamus: Spiritus enim ventus est, sicut Ephraim (apud Oseam) pascit ventos. Non mirum (inquam) si robustissimi hæc ferre nequeant? sunt enim ultra modum, etiam Apostolicæ perfectioni difficilia ad portandum. At hæc adeò nemo curat Pontificum, ut videantur gaudere de provocatione nostri, & invidia sui, & illud Cæsaris prætendere, oderint dum metuant. Nam non desunt inflatæ ejusmodi Vesicæ, de potestate tantummodò gloriantes.

Clamat & populus & Clerus.

Oderint dum metuunt.

Deinde, quis non amarissimè provocatur primis omnium scandalorum (nam ea, quæ dicta sunt, temporalia sunt) quod compositiones, rapinarum, usurarum, hæreditatum, testamentorum, planè omnium restitionum tàm vagarum, quàm certarum, sive hæc pupillis, sive pauperibus debeantur, inundant, & remissiones horrendorum peccatorum, etiã obtrudunt, nedum levissimè vendunt tàm invitis quàm volentibus, prætextu unius mortuæ fabricæ sancti Petri,

Expende.

aut

aut alicujus levioris causæ? Fateor, hæc ferenda sunt, non licet invidere, non mordere. At quis dabit nobis tàm robusta ossa, quæ hæc portent? an non licet querulari infirmitatem nostram? Non licet dicere, ferenda sunt, sed non possumus. Utiq; non est detractio, neq; invidia, si onus importabile ferendum imponitur, & ego vires mihi deesse clamem. *Ferenda sunt, sed non possumus.*

Deinde, quando sacras literas tractamus, hæc & similia, si arguantur si mordeantur, si proscindantur, sanctè & pro officio agitur. Aut, cur illi proceres tàm docti & robusti, exigunt à nobis horum tolerantiam, non multò magis etiam ipsi à se exigunt, ne nos provocent? præsertim, cum prius ducere debeant, non provocari, quàm non invidere: tum majori charitati debitores pro statu suo, longè diligentius cavere, ne provocent, quàm nos ne invideamus, ut sic nec nos provocati, nec ipsi invisi, Spiritu incederemus, qui Spiritu vivere debemus.

Dices fortè, mi Lector, me semper in Rom. curiam grassari, quod hucusque nimis insolitum fuit. Respondeo, testis mihi Dominus est, non studio aut libidine mea me hoc facere, qui nihil optem ardentius, quàm in angulo latere: sed quando omninò sacras literas publicè tractare debeo, Domino Jesu Christo volo purè servire, quantum possum. Nam, si literæ divinæ sic tractantur ut tantùm de præteritis intelligantur, ac non nostris moribus quoq; accommodentur, quid proderunt? frigidæ, mortuæ, & ne divinæ quidem tunc sunt. Vides enim, quàm aptè & vivaciter hic locus, imò quàm necessario in nostrum seculum cedat: quod quia alii, vel non sunt ausi, vel non intellexerunt, quid mirum, si citra invidiam fuerunt Theologiæ Magistri. Mihi certum est, verbum Dei non posse sine invidia, & mortis periculo rectè tractari, atq; hoc esse unicum signum, rectè fuisse tractatum, si offendat: maximè, Principes & optimates populi: petra est scandali, juxta quam absorbentur judices populorum. Deniq; Ecclesia clamat, quod Principes eam persequantur, & Principes Christum crucifixerunt. *Autoris pietatem vide.* *Vide constantiam.*

Fratres, & si præoccupatus homo fuerit in aliquo delicto, vos, qui spirituales estis, hujusmodi instruite, in Spiritu lenitatis, considerans teipsum, ne & tu tenteris.

ERASMUM lege, cur Apostolus repente numerum mutarit, ac non continenter dixerit, considerantes vosipsos, ne & vos tentemini. *Majorem enim vim habet, si ad unum vertatur singulariter, & quemque seorsum conveniat.* Planè & hæc doctrina dignissima est, & arte mira ab Apostolo temperata, ad formandam in illis charitatem. Primum, Fratres appellat, magis exhortatione blanda, velut ab æqualibus petens, quàm autoritate exigens, velut ab inferioribus. Deinde, si homo, non ait, si frater, Q. d. Si frater pro humana infirmitate. Quia homines sumus: ceciderit, hoc ipso verbo ostendens, quo oculo videre debeamus aliorum casus, nempe commiserationis, & ut promptiores simus extenuare quàm aggravare. Hoc enim Diaboli & detractorum est, illud Paracleti & spiritualium. *Mira charitas Apostoli.*

Et præoccupatus, præventus, improvidè lapsus, in quo similiter docet peccatum fratris extenuare, Quia, nisi manifestè indurata malicia, & incorrigibiliter peccarit, nostrum est, illud non maliciæ, sed improvidentiæ deputare, seu etiam infirmitati, sicut D. Bernhardus suos docuit, ut si quis peccatum fratris nullo modo poruerit excusare, saltem dicere debet, magnam fuisse eam & insuperabilem tentationem, qua præventus, & plusquam ferre posset, occupatus sit. In aliquo delicto, in aliquo casu: Nam cadere facilimum est: non ait, in aliqua malicia, iterum verbo extenuationis usus, nam peccatum levius & tenuius nominare non possumus, quàm lapsum seu casum, quod delictum hic vocat. *Præoccupatus.* *Extenuare mala fratrum.*

Vos qui spirituales estis, Mirum verbum, quod simul moneat officium, & doceat officium. Docet officium, quod esse debent spirituales: Si sunt spirituales, faciant quod est spiritualium. Quid autem est esse spiritualem, nisi filium Spiritus *Vos qui spirituales estis.*

 ritus

Paracletus & imitatores ejus. ritus sancti, & habere Spiritum sanctum? At Spiritus sanctus paracletus est, advocatus, consolator, qui accusante nos conscientia nostra, coram Deo patrocinatur nobis & consolatur, reddens bonum testimonium conscientiæ & fiduciæ in Dei misericordiam, excusans, extenuans, omninoq; tegens peccata nostra, rursus magnificans fidem, & bona opera nostra. Hunc imitantes in peccatis hominum, coram hominibus sunt spirituales.

Satan & imitatores ejus. Contra, Satan vocatur Diabolus, detractor & calumniator, quia non solum accusat nos, & conscientiam malam auget coram Deo, sed etiam bonis detrahit, & merita nostra fidemq; conscientiæ calumniatur. Hunc imitantur in peccatis, aut etiam bonis operibus hominum, coram hominibus, qui aggravant, incrassant, dilatant peccata hominum: rursus extenuant, accusant, criminantur bona opera eorum. Unde B. Augustinus hoc loco, nihil ita probat spiritualem virum, quàm peccati alieni tractatio: cum liberationem ejus potius quàm subsannationem, potiusq; auxilia, quàm convitia meditatur. Contrà, carnalem hominem probabis, qui alienum peccatum tractat, tantum ut judicet, atq; vituperet sicut Pharisæus ille publicano insultavit, non autem misertus est.

Augustinus. Vir spiritualis. Homo carnalis.

Instruite in Spiritu lenitatis. *Instruite in Spiritu lenitatis.* Vera est enim Divi Gregorii sententia: verè justitia compassionem habet: falsa, indignationem. Ita & Christus Luc. 9. cum Johannes & Jacobus exemplo Heliæ, vellent ignem de cœlo super Samaritanos vocare, prohibuit eos dicens: nescitis cujus Spiritus filii estis? Filius hominis non venit animas perdere, sed salvare &c. Ita & non quomodo perdamus, sed quomodo salvemus fratrem peccatorem cogitare debemus. Hunc locum Rom. 15. tractans dicit. Debemus autem nos firmiores, imbecillitates infirmorum sustinere, & non nobis placere. Nota verecundiam & modestiam Spiritus Pauli: imbecillitates & infirmos vocat, quæ superbus aliquis justiciarius, aut hæreticæ pravitatis inquisitor dixisset (ut sunt prompti damnare & exurere homines) hæresim, aut crimina in sanctam Romanam Ecclesiam: sic enim loquuntur, quantum de maximis peccatis loquuntur. Paulus autem quæcunque illa sint peccata, infirmitates appellat, & peccatores infirmos, quia non Diaboli, sed Paracleti lingua loquitur.

Christus portavit nos & peccata nostra. Deniq; subjungit exemplum. Etenim Christus non sibi placuit, sed sicut scriptum est, improperia improperantium tibi ceciderunt super me, hoc est, juxta Esaiam, peccata nostra portavit, nedum nos cum & in illis dereliquit, accusavit, damnavit: non secus nobiscum agens, quàm si ipse ea fecisset, quæ nos feceramus, quæ non rapuit exolvens. Sic & Philip. 2. idem exemplum inducens, dicit, hoc sentite in vobis, quod & in Christo Jesu, qui cum in forma Dei esset, non rapinam arbitratus est esse se æqualem Deo: sed exinanivit semetipsum, formam servi accipiens, in similitudinem hominum factus, & habitu inventus ut homo &c. Ecce similis Christus hominibus, id est peccatoribus & infirmis. Nec alium habitum, nec aliam formam præ se fert, quam hominis & servi: dum nos non despicit in forma Dei, sed formam nostram gerit, portans peccata nostra in corpore suo. Sed dignior est hæc autoritas, quam ut paucis verbis tractetur. Neque enim ejus intelligentiam habent Magistri Theologiæ: differemus eam interim.

Christus similis hominibus, & peccatoribus.

Semper pauperes. Igitur in hac vita, sic Ecclesiam Christus administrat, ut, sicut in veteri Testamento prædixit, semper fore pauperes in populo, ut eis occasio fieret charitatis fraternæ exercendæ: Ita in novo semper relinquit, aliquos peccatores, sinit aliquos labi, ut habeant firmiores causam, qua Evangelicam & Christianam fraternitatem exerceant, ne charitas ociosa sit, ruatq; & ipsa. At hanc divinæ voluntatis dispensationem non intelligentes, hypocritæ perversissimi omnium hominum, ad suam invidiam exercendam arripiunt: lapsus fratrum tantum ad accusandum, mordendum, persequendum, considerant: nec aliud agere possunt, quàm quod Simon leprosus super Mariam Magdalenam, & Pharisæus super Publicanum.

Deniq;

Deniq; addit, Considerans teipsum, ne & tu tenteris, etiam hic modestè loquitur: non ait, ne & tu cadas, sicut alibi, Qui stat, videat, ne cadat, Sed ne tenteris, tentationem vocans ejus casum, Q.d. Si cecideris, dicerem fuisse tentationem magis, quàm crimen tuum: eadem lenitate & tu puta tentationem fuisse, quoties lapsum vides, ac non atrocibus nominibus casum fraternum persequaris. Ecce verba Apostoli, non solùm documento, sed simul exemplo sunt. Apud Rhetores seculi gloriosissimum est, verba ita ponere, ut in eis rem ipsam simul obsetvari & geri videas, quod Paulus, imò Spiritus sanctus proprium habet. Optimè itaq; dicit D. Gregor. Quoties peccatores conspicimus, necesse est, ut nos ipsos primum in eis defleamus: quia, vel in similia lapsi sumus, aut labi possumus. Neq; enim est peccatum (ait August.) quod fecit homo, quod non facere possit, & alter homo, si Deus desetat. Non etiam rejicio versiculum, quem sibi quidam in hujus rei memoriam fecit. Aut sumus aut fuimus, aut possumus esse, quod hic est. Atq; utinam Thomistæ, Scotistæ, Modetni, huc referrent suum universale reale, & naturam indifferentem. Homo est homo, caro caro; nunquam fecit caro, quod similis caro non faceret, ubi Deus non discerneret. *Considerans teipsum, ne & tu tenteris.* *Stylus Spiritus sancti.*

Alter alterius onera portate, sic implebitis legem Christi.

Pulcherrimo & penitùs aureo Epiphonemate utranq; prædictam doctrinam concludit. Sunt (inquit) quidàm scrupulosi, non discernentes inter legem fidei & legem hominum: ferendi sunt, & à scandalis eorum omninò temperandum. Sunt alii, qui etiam in legem Dei peccent, nec hi stulto zelo Dei sunt contemnendi, sed utriq; Christiana charitate ferendi, illi docendi, hi instaurandi, illi quid scire, hi quid facere debeant, & ita eorum, & fidei, & operibus formandis serviendum: Nam primi indigent fidei doctrina, Secundi, bonæ vitæ institutione. Sic ubiq; invenit charitas, quod ferat, quod faciat. Charitas autem est lex Christi. Diligere autem, est ex animo alteri velle bonum, seu quærere quæ sunt alterius. Jam, si nullus sit, qui erret, qui ruat, id est, qui bono indigeat, quem diliges? cui bonum voles? cui bonum quæres? Ne potest quidem charitas consistere, nisi sint errantes & peccantes, qui (ut Philosophi dicunt) proprium & adæquatum objectum sunt charitatis, seu materia dilectionis.

Carnalitas verò seu amor cupiditatis, quætit, ut alii sibi optent bonum, sibi velint, quæ cupit, hoc est, sua quætit, & materia sua est, justus, sanctus, pius, bonus &c. Hi sanè pervertunt hanc doctrinam, quia volunt sua onera portari, & solùm commodis aliorum frui & vehi, ut qui indoctos, inutiles, iracundos, ineptos, difficiles, morosos dedignantur habere socios vitæ: sed quærunt humanos, suaves, benignos, quietos & sanctos homines, hoc est, volunt, non in terra, sed in Paradiso, non inter peccatores, sed inter Angelos, non in mundo, sed in cœlo vivere, quibus quoq; timendum est, ne & hic recipiant mercedem suam, & in hac vita suum regnum cœlorum possederint. Nam cum sponsa nolunt esse lilium inter spinas, nec cum Hierusalem in medio gentium posita, nec cum Christo dominari in medio inimicorum. Evacuant enim crucem Christi in seipsis, & ociosam ac stertentem, aliisq; humeris vectatam charitatem habent. *Amor sui.*

Proinde, qui fugiunt talium societatem, ut boni fiant, nihil aliud faciunt, quàm ut pessimi omnium fiant, quod tamen non credunt. Quia propter charitatem fugiunt germanum officium charitatis, propter salutem, fugiunt verum compendium salutis. Ecclesia enim tunc semper fuit optima, quando agebat inter pessimos, horum enim onerum tolerantia, mitè rutilavit ejus charitas, sicut
Psal. 68. Psal. 68. dicit: Posteriora dorsi in pallore auri, hoc est, tolerantia columbæ Christianæ (quæ per dorsi posteriora significatur) tota est rutilantissima in aurea charitate. Alioquin, cur non Moses quoq; reliquit duræ cervicis populum? Cur non Helisæus & Prophetæ Reges Israel idolatras?

Consequens est, quod Boëmorum dissidium à Romana Ecclesia nulla possit excusa- *In Boëmorum à Romana Ecclesia dissidium.*

Causa defectionis Boemorum.

excusatione defendi, quin sit impium, & Christi omnibus legibus contrarium, quia contra charitatem, in qua omnes leges summantur, perstat. Nam hoc quod unicè allegant, sese timore Dei & conscientiæ defecisse, ne inter malos Sacerdotes & Pontifices viverent, hoc eos maximè omnium accusat. Si enim sunt mali Pontifices, Sacerdotes, aut quicunque, & tu vera charitate ferveres, non diffugeres, sed etiam, si in extremis maris esses, accurreres, fleres, moveres, argueres, prorsus omnia faceres. Et hanc Apostoli doctrinam secutus, non commoda, sed onera ferenda tibi esse scires. Itaq; claret totum Boëmicæ istius charitatis gloriam, esse meram speciem & lucem, in quam se Angelus Satanæ transfigurat. Nunquid & nos, qui ferimus onera, & verè importabilia monstra Romanæ curiæ, ideò fugimus & discedimus? Absit, absit. Reprehendimus quidem, detestamur, oramus, monemus, sed non scindimus ob hoc unitatem Spiritus, non inflamur adversus eam, scientes, quod charitas super omnia eminet, non tantum super rerum corporalium damna, sed etiam super omnia monstra peccatorum, ficta charitas est, quæ non nisi commoda alterius ferre potest. Vulgus sanè nostrum (sicuti videmus) ut est infimum in ordine, ita supremum in charitate. Nam patientissimè suffert sese à pastoribus, usq; ad ossa deglubi & excoriari. Rursum, qui summò ordine inflantur, prorsus nec obulo suo carere possunt, nedum verbum aut factum in sua privilegia commissum portant, & justus es Domine & rectum judicium tuum. Sic erunt novissimi primi, & primi novissimi.

Exemplum patientiæ à Germanis sumendum.

Nam si quis existimat se aliquid esse, cum nihil sit, ipse se seducit.

Pulcherrimam & efficacissimam reddit rationem, utriusque doctrinæ, quæ est hæc. Omnes nos æquales esse, omnesq; nihil esse, ut quid ergò inflatur unus adversus alterum, ac non potiùs mutuum juvamus? Si autem aliquid in nobis est, non nostrum, sed Dei donum est. Si autem Dei donum est, jam charitati totum debetur, id est, legi Christi. Si charitati debetur, jam non mihi, sed aliis per ipsum serviendum est. Ita mea eruditio, non est mea, sed ineruditorum, quibus eam debeo. Mea castitas non est mea, sed carne peccantium, quibus per eam servire debeo, eam Deo offerendo pro illis, eos suscipiendo, excusando, ac sic mea honestate, eorum turpitudinem velando, coram Deo & hominibus, sicut I. Cor. 12. scribit, quod inhonesta membra, per honestiora membra teguntur: sic sapientia mea stultis, sic potentia oppressis, sic divitiæ pauperibus, sic justicia peccatoribus. Hæ enim sunt formæ Dei, quas exinaniri oportet, ut formæ servi in nobis sint, quia his omnibus coram Deo stare & mediare debemus, pro iis, qui ea non habent, tanquam aliena veste induti: non secus ac Sacerdos, in sacro ornatu sibi alieno, pro circumstantibus sacrificat, sed & coram hominibus, adversus detractores, aut violentos eadem charitate illis servire debemus. Sic enim Christus pro nobis fecit. Hic est ille caminus Domini in Zion, dulcis illa misericordia Patris, qui tàm inæstimabili virtute nos copulare voluit. Hac tessera, hoc Symbolo, hac nota, discernimur Christiani ab omnibus populis, ut essemus Deo in peculium, & genus sacerdotale, & regale Sacerdotium.

Quicquid in nobis boni est, Dei est, & totum charitati debetur.

Si tibi charus fuisset, hac mente expone fideis.

Caminus Domini in Zion.

B. Hieron. de hoc loco duplex sententia.

Dupliciter B. Hieronymus hunc locum edisserit. Primum, qui se aliquid esse existimat, cum sit nihil, id est, cum omnes nihil sumus coram Deo, ut dictum est. Secundò, qui se existimat aliquid esse, & tamen nihil est, ipse se seducit, hoc est, si quis sentit se esse aliquid, & verè altero præstantior est, & in hoc sibi placet, se tantum existimans, sua tantum considerans, non quomodo aliis per hoc serviat, hic verè se decipit. Quia hoc ipso suo superbiæ sensu facit, ut nihil sit, quia tunc donum Dei in eo frustra est, & similis ipse ei, qui non habet. Sicut avarus etiam hebens non habet. Quia non in usu habet, quo haberi divitiæ natæ sunt. Ut ergò hic dives, non dives est: sed pauper: ita, ille existimans se esse aliquid, nihil est. Hunc sensum sequitur D. Hiero. & hoc sensu aliter redditur ratio doctrinarum prædictarũ. Quia nisi portet onera alteri⁹, inflatus suo sensu, jam nihil fit, & idẽ est

ac si

ac si non habeat, imò in damnum suum habet: utrunq; mihi placet. Addit autem & notat proprietatem verbi Seducit, quod græcè mentem seducit significat, quia alius est, quàm opinatur se esse. *Seducit.*

Opus autem suum probet unusquisque, & sic in semetipso habebit gloriam & non in altero.

VANÆ gloriæ hæc est natura, ut conferat cum iis, qui impares sibi sunt, ex qua collatione, sequitur fastidium inferioris, & vesica illa inflata de suis bonis. Nec enim vana gloria tam gaudet, quia aliquid est, aut habet, quàm quod alii nihil sunt, aut nihil habent. Ita Pharisæus ille non tàm gloriabatur de sua sanctitate, quàm quod cæteri homines sibi impares videbantur, præsertim Publicanus. Nollet enim cæteros fieri meliores aut æquales sibi. Ideò sua gloria est gloria in altero, & extra seipsum, scilicet in viliore & minore. Hæc est malevolentia semper comes vanæ gloriæ, gaudere de alienis malis, ac tristari de alienis bonis. Hoc prohibet Apostolus, ut hanc gloriam in altero nemo habeat, quæ longissimè à charitate abest, & abesse debet. *Malevolentia vanæ gloriæ comes.*

Probet autem opus suum, id est, omittat opus alienum, non quærens, quàm malus ille sit, sed quàm bonus ipse sit, studeat ipse bonis operibus probatus inveniri, non autem alterius operæ occasione, securus & stertens fiat, quasi ideò bonus sit coram Deo habendus, quia melior sit isto malo, ut sic de alterius malicia plus præsumat, quàm in sua opera, quàm sine illius malicia. Non fiunt tua opera meliora illius malicia, ideo sic vive, sic age, ut opus tuum probes, quatenus in teipso, in tuaq; conscientia gloriari possis, sicut 2. Corinth. 1. dicit. Nam gloria nostra hæc est, testimonium conscientiæ nostræ, non utiq; spectaculum operis alieni. Opus autem probat, si videat, quàm diligens sit in charitate ad portandum alienas infirmitates. Et certè, qui hoc observaret, facilè sibi à temerariis judiciis & detractionibus temperaret, ut qui inveniret, se, aut diligere, aut non diligere proximum. *Opus probat.*

Unusquisq; enim suum onus portabit.

HOC ad præcedens ita pertinet. Quid in altero gloriaris? quid de alieno peccato vel infirmitate inflaris? Nunquid tu pro eo reddes rationem, aut sicut *Rom. 14.* Rom. 14. eadem sententia dicit. Tu quis es, qui judicas alienum servum? Domino suo stat, aut cadit, Et sequitur. Unusquisq; pro se rationem reddet, quod hic tropo Scripturæ, onus portare, & supra judicium suum portare, dixit. Unde & illud: Probet autem unusquisque opus suum, acciperem paulò aliter, ad eandem sententiam, qua Rom. 14. dicit: Tu fidem, quam habes, penes temetipsum habe coram Deo, id est, quod scis licita omnia, opus tuum est, sed in hoc coram Deo, & in teipso gloriare, non utere foris hac libertate, ut glorieris de hac fide tua, in proximi infirmitate, nihil curans scandalum ejus. Verùm, hic sensus generalis de omnibus scandalis non erit, sed tamen de iis, quæ in lege hominum fiunt, ut nunc sunt, sicut dixi, Confessionalia & aliæ facultates, aliis pro pecuniis venditæ, aliis verò reservatæ, ut scandalisentur. *Nemo judicandus aut damnandus.*

Communicet autem is, qui catechisatur verbo ei, qui se catechisat in omnibus bonis.

ALIAM doctrinam Apostolus moralem & novissimam præscribit, hæc est; ut Presbyteris verbum Dei docentibus, seminantibus spiritualia, præbeant carnalia, & vitæ necessaria. Dignus est enim operarius mercede sua, ait Christus:
1. Tim. 5. *1. Cor. 9.* ut latius hæc. 1. Timoth. 5. & 1. Corinth. 9. prosequitur: Mirum autem, quid interpretem delectarit græcas voces integras miscere, Catechiso doceo, instruoq; significat: inde catechumeni, qui instruuntur religione Christi, Stoicam Philosophiam Paulus hic contemnit, bona vocans ea, quæ corpori necessaria sunt, cum illi verborum tortores & violenti coactores, non nisi sapientiam & virtutem (hoc est, *Catechiso doceo, instruo.* *Stoica Philosophia à Paulo contemnitur.*

est, superbiam de vanitate) inter bona numerent. Nos scimus, quod cuncta, quæ fecit Deus, erant valdè bona: Et omnis creatura Dei bona est: usu vero malo, mala sunt, non vitio suo, quo usu maximè omnium sapientia & virtus, (Stoicorum bona) mala sunt, cum non nisi inflent, si charitas desit.

Omnis creatura Dei bona.

Vide pondus verborum, eruditori in verbo debetur communio omnium bonorum. Qui verò verbum non tractant, neq; docent, nihil ad eos hæc doctrina. Primum sanè & maximum opus in Ecclesia est, verbi tractatio, quod Dominus Petro ter imposuit, & contentiosissimè ab omnibus exegit, quo nunc nihil postremius & abjectius est. Tot sunt officia Juristarum, Judicum, Officialium. Tot cantus & ceremoniæ Sacerdotum & religiosorum. At vox clamantis in deserto rara est: adeò, ut verè nihil Ecclesiæ dissimilius sit, quàm ipsamet Ecclesia. Nec superfluo addit verbo, seu (ut Græcus habet) verbum sunt, fuerunt, erunt multi, qui multa fabulentur de suo capite, aut hominum opiniones & traditiones, sicut hodie cernimus cum dolore. At ipsum verbum, quod utiq; Euangelium Christi significat, ubi quæso sonat? aut si sonat, contaminatum glossis hominum dicit, raucæ sunt factæ fauces meæ, ut etiam sic sonans audiri non possit: ne ergò & hi sperent ad se pertinere communionem omnium bonorum.

Primum & maximum opus in Ecclesia, est verbi Dei tractatio.

Communicet.

Deinde nota, Communicet (inquit) nunc enim non contenti sunt communione, etiamsi verbum non doceant, sed omnimodam ditionem ac possessionem omnium rerum vendicant. Et jam instructus ab instructore penè mendicat. Crevit enim Ecclesia, donec & imperia transferre, & principatus mundi conferre cœpit. Quid enim ad verbum? fratribus hoc relinquimus. Atq; hoc est, quod Sylvester meus Papam dicit geminum imperatorem totius mundi, ac dominum omnium rerum. Nec mirum, quia scilicet Paulus Apostolus ignarus Grammaticæ, quando voluit dicere, tribuant omnes omnia sua bona Romano Pontifici, & faciant Imperatorem: parcissimum vocabulum ei in buccam venit, ut diceret: Communicet autem instructus instructori verbo omnibus bonis. Credo autem, si scisset per communionem, ditionem & per instructionem verbi potestatem dominandi, & per instructum totum mundum intelligenda esse aliquando, sine dubio, hanc doctrinam obticuisset.

Quousq; crevit Ecclesia.
Sylvester.

Iterum mordes? non mordeo, sed necessitate Scripturæ elucidandæ, nostri seculi mores commonstro, ut videamus, quo pervenerit gloria Ecclesiæ, & quæ sit vera aut ficta Ecclesia. Et, ut dicam liberè, impossibile est, Scripturas posse elucidari, & alias Ecclesias reformari, nisi universale illud reale Romana curia quamprimum reformetur. Hæc enim verbum Dei audire non potest, nec sustinere, ut purè tractetur. Verbo autem Dei non tractato, neq; cæteris Ecclesiis succurri potest.

Omnibus bonis (inquit) magna quæstio, quid velit Apostolus. Nam hic Sylvestrascere videtur, ut qui in omnibus bonis communionem præscribat, nisi quod hoc (ut dixi) solis verbi tractatoribus tribuit. Quorum cum sint & fuerint infiniti, & unicuiq; omnes omnia bona debuerint, multos mundos reperiri oportuit, ut quilibet omnibus bonis potiretur. Sed facessant ista. Omnia bona vocat ea, quibus instructor eget, hoc est, ut temporalia bona, quibus hic vivitur, cum verbo intentus, proprio opere acquirere nequeat, omnia ab instructo suo accipiat. Quo simul verbo præstruit, ne in gravamen fidelium, instructor ab aliis, quàm ab iis, quos instruit, bona accipiat, neq; permittere debet instructus, ut hoc ipsum instructori sit necessarium, sed communicet (inquit) ei in omnibus bonis, de suis tribuat, quocunq; ille opus habuerit.

Quæ regula, si servanda est, non aliud summo, non aliud mediis Pontificibus, non aliud plebanis dabitur, de uno eodemq; populo. Deinde, mendicatio aliud erit, quàm quod hic præscribitur. Verùm, alia nunc tempora: tunc enim, cum ecclesiastici Pastores non essent reditibus & opibus provisi, hæc præcepta sunt. Et nescio, an melior fuerit, hæc Spiritus doctrina, quàm mos, qui nunc regnat.

Expende quæ hic dicantur omnia.

Prov. 28. gnat. Nunc enim illud Proverbii 28. videmus, propter peccata terræ, multi Principes ejus. Et hæc multitudo vocatur hodie hierarchia, & ordo Ecclesiæ, secundum sub & supra. *Hierarchia.*

Nolite errare, Deus non irridetur.

Avaritiam taxat, quæ vafra est semper in excusationibus, quoties dandum aliquid est. Quas Apostolus non exprimit, neque sanè omnes posset: multas commemorat D. Hieronymus. Eadem cura in veteri quoque Testamento cavit, ne ullo modo Levitarum obliviscerentur, qui aliud non habebant, quàm quod de populo accipiebant. *Avaritiam taxat.*

Accedit ad hoc, quod verbi tractator necesse est, ut multos offendat, & invidiæ pateat, ut sit summè necessarium hoc præceptum Pauli, tum propter avaros, invidos, sed & propter negligentes. Sunt enim & ejusmodi, qui ideo non tribuunt, quod præsumant hoc ab aliis abundè fieri. Verùm, frivolas istas evasiones Paulus egregiè præoccupat, & dicit ne errent, Deum non irrideri, etiamsi hominem fallere & ludere possint. *Verbi Dei tractator, multorum invidia obnoxius.*

Quæ enim seminaverit homo, hæc & metet.

Generalem sententiam particulari causæ adoptat, quam & ad Corinthios ponit, velut sibi familiarem. Est enim proverbialis, & pulchrè allegorica. Seminat avaritiæ opus, qui negat communionem bonorum Doctori, ideò metet & præmium avaritiæ, sic in omnibus aliis operibus, bonis & malis. Nam hac generali sententia, omnia præcepta moralia, & ipsam epistolam concludit.

Quoniam qui seminat in carne sua, de carne & metet corruptionem.
Qui autem seminat in Spiritu, de Spiritu metet vitam æternam.

Iterum hic carnem non tantùm pro libidine accipi oportet, sed tropo Apostolico, ut & textus ipse cogit, pro omni eo, quod non est Spiritus, id est, pro toto homine. Nam falsus verborum intellectus, Taciano hæreticò causam dedit, ut copulam viri & mulieris damnaret, ex hoc Apostoli loco, quem doctè confutat D. Hieron. Igitur caro & Spiritus duo agri finguntur ab Apostolo allegorisante, duo semina, duo opera, quorum unum est charitas, q. sup rius in novem fructibus satis descripsit. Alterum carnis, quod in operibus carnis vidimus. Messes duæ, corruptio & æterna vita. Erasmus corruptionem intelligit corruptibilem & periturum fructum, qui idem est & nullus, postquam corruptus fuerit. *Duo opera, unum charitatis, alterum carnis.*

In sua carne, additum videtur dedita opera ab Apostolo, & non in Spiritu suo, ut removeret cogitationem de seminatione masculi, in carnem fœminæ, ne de hac loqui putaretur. Quanquam verum est, etiam corruptibilem fructum, quia mortalem hominem nasci ex semine viri: nec ideò sequitur, copulam sexuum esse malam. Sed quid tandem seminatur & metitur in universa terra, quod non sit corruptibile? Quare allegoricum Apostolum intelligi oportet omninò, per seminare, non nisi operari accipiendo, ut expresse ex sequentibus patet.

Bonum autem facientes, non deficiamus.
Tempore enim suo metemus, non deficientes.

ALLEGORIAM suam ipsemet aperit, non ait, in Spiritu autem seminantes, sed bonum autem facientes, & tamen addit, tempore suo metemus, alteram partem allegoriæ servans. Adeò curandum fuit, ne hæreticis occasio præstita videretur calumniandi matrimonii. Igitur seminare in Spiritu, est bonum operari, seminare in carne, malum operari. Quam doctrinam nunc extendit in longitudinem, & ad perseverantiam hortatur per consolationem futuræ retributionis. Non n. qui inceperit, sed qui perseveraverit, hic salvus erit. Facile est, uno opere *Perseverandum.*

 ince-

incepisse, sed arduum & multis impedimentis contra nitentibus obnoxium, perficere & perseverare, Quale est (inquit Hieronymus) ut cum peccatores quotidie in malis operibus augeantur, nos in bono opere lassemur.

Ergò dum tempus habemus, operemur bonum ad omnes, maximè autem ad domesticos fidei.

Omnibus est benefaciendum.

Christiana beneficentia latissimè patet.

TENDIT doctrinam in latitudinem non minus difficilem longitudine. operemur bonum erga omnes gentes, Judæos, gratos, ingratos, amicos, inimicos, proximos, alienos: omninoq; , sicut de charitate dictum, quod nulla persona ducitur: videte, quanta latitudo benevolentiæ Christianæ. Rotunda enim esse debet, sicut & Christus Matth. 5. Si diligitis eos qui vos diligunt, quam mercedem habebitis? nonne & Publicani hoc faciunt? Domesticos fidei tamen præfert, quia iis arctiori vinculo colligati sumus, ut qui de eadem domo, Ecclesia, de eadem familia Christi sunt, quorum una fides, unum Baptisma, una spes, unus Dominus, & omnia eadem. Putat autem D. Hieronymus ipsos Magistros etiam intelligi, propter quos hanc doctrinam ceperat, ut eam in eisdem concluderet, quasi domesticos fidei, servos Christi in domo ejus fidem docentes, voluerit intelligi.

Purgatorium.

Monet idem, quod Apostolus dicit, dum tempus habemus, vitam præsentem, esse tempus sementis, sicut & Christus dicit, Operemini, dum dies est, venit nox, quando nemo potest operari, quæ contra purgatorium videntur pugnare, licet enim dicant Doctores, in illo non nisi satisfactionem seu novo reperto vocabulo satispassionem esse, ego tamen non video quomodo satisfactio, vel satispassio, non sit operatio bona. Ideo Apostolum de operibus hujus vitæ loqui intelligo, & verbum ejus, nihil de purgatorio loqui, sicut aliàs dixi.

Videte qualibus literis scripsi vobis, mea manu.

D. Hieronymus.

D. Hieronymus qualibus literis, intelligit de grandibus literis (ita enim πηλίκοις græcè magnitudinem magis, quàm qualitatem sonat) volens quod Epistolam ad hunc usque locum, alius se dictante, scripserit, velut literis minoribus. Et Paulus ab hoc loco, usque in finem majoribus compleverit, ut manum suam manifestè inter noscentes intelligerent, quantam solicitudinem pro eis gereret, simul ut superstitionem falsarum literarum, quas sub nomine ejus ferebant falsi Doctores, tolleret. Nam & in aliis Epistolis solet signare, Salutatio mea manu Pauli. Verùm, ego Erasmum sequor, qui totam Epistolam sentit ab Apostolo propria manu exaratam, in quo commendat suum æstum, quasi dicat, nunquam soleo propria manu scribere, sed vestræ salutis gratia, videte, quàm magnam Epistolam propria manu scripsi, Alias quidem majores scripsi, sed manu aliena, ut & vos rem tanto serio percipiatis, quanto ego perscripsi, O Apostolicum virum, cui tanta est cura animarum.

Vir Apostolicus.

Quicunq; enim volunt placere in carne, hi cogunt vos circumcidi, tantum ut crucis Christi persecutionem non patiantur.

BREVITER replicat, quæ scripsit. Dixit enim in exordio, si hominibus placerem, Christi servus non essem, an quæro hominibus placere? Judæis enim summè displicebat ista libertatis Christianæ prædicatio, cum per circumcisionem, ut necessariam, justificari præsumerent, quorum furorem, ut declinarent, atq; mitigarent, docebant, quod illis placebat, necessitatem circumcisionis. Non ergò ex Judaismo fuisse certum, est hos Pseudoapostolos, sed ex Christianismo. Quia crucis, quam professi erant, persecutionem exhorrebant, magis amantes vitam suam & pacem, quàm Christum. In carne, refertur contra Spiritum, Et verbum Placere, absolutè accipitur, ut supra, ut sit sensus, volunt placere in carne, id est, volunt esse placentes carnaliter, non spiritualiter. Quia placentes

carna-

carnaliter, placent hominibus, placentes in Spiritu seu spiritualiter, placent Deo. Et nota, cogunt vos circumcidi. Circumcisio per se nihil nocebat, verùm, coactio & necessitas, tanquam fides non sufficeret ad justiciam, damnabilis erat, sic supra: Quare tu cogis gentes judaisare? *Cogere ad circumcisionem.*

Quæras an Apostolus detrahat, & temerè judicet Pseudoapostolos, quod crucis Christi persecutionem timuerint, & gloriam suam in carne Galatarum (ut infra dicit) quæsierint? Quis ei dixit, esse eos formidulosos & gloriosos? Nam de absentibus, & præsertim negantibus, vitia divinare, non est sine peccato, negassent fortè, nec potuissent convinci. Verùm, Apostolus in Spiritu eruditus, scit hominem, qui Christum non rectè prædicat aut sapit, non posse sine timore crucis, & vana gloria esse. Amet vitam suam plus quàm Christum, necesse est, qui Spiritum Christi non habet, cum infletur scientia, æquè necesse est, ita in adversis ruat, in prosperis elevetur oportet, in neutris se rectum & æquabilem præstare potens. Proinde, sine periculo generalem pronunciare possumus sententiam, super quoscunque, si eos viderimus, Christum ignorare, esse eos formidulosos in adversis, & gloriosos in prosperis, intempestivè dejecti & elevati. Contrà, verè Christianus, erectus est in adversis, confidens in Deum, dejectus in prosperis, timens Deum; non confunditur, dum patitur, nec gloriatur, dum honoratur, ubique rectus & æquabilis. *Quæstio.* *Solutio.*

Neq; enim qui circumciduntur, legem custodiunt, sed volunt vos circumcidi, ut in carne vestra glorientur.

IDEM superius c. 5. dixit, Esse debitorem faciendæ universæ legis eum, qui se circumcidit, quia, & si foris carnem circumcidunt, neque tamen, vel hanc circumcisionis, vel ullam aliam implent legem. Quia non hilaritate Spiritus, sed timore minantis legis omnia faciunt. Dictum est autem jam sæpius, legem sine affectu gratuito implere, idem est quod non implere, sed simulare opera legis. Quod enim voluntate non fit, coram Deo, & in veritate, non fit, sed apparet coram hominibus fieri. Iterum pronunciat cum fiducia, esse eos omnes transgressores legis, qui circumciduntur, & legem suis viribus quamcunque faciunt. Iterum confutans nostros Theologos, qui opera sine gratia Spiritus, facta moraliter bona, & legem quoad substantiam facti implentia, non esse peccata, nec contra legem arbitrantur. Sed stat firma sententia, voluntatem & hilaritatem Spiritus, qui legem impleat, non nisi ex fide accipi in Christo, Cæteros omnes, legis osores esse, & ideò prævaricationis reos. *Lex impletur ex fide.*

In carne vestra glorientur, id est, ut carnaliter de vobis glorientur, quod Magistri vestri fuerint, vos bona docuerint, sapientes sint & religiosi. Impossibile est enim, ut Doctor cujuscunq; professionis non glorietur, nisi sit in Christo benè institutus, sciens illud cum affectu, non estis vos, qui loquimini: Et unus est Magister vester Christus, adeò viscosa est libido laudis & gloriæ, præsertim, in rebus ac donis spiritualibus, ut sunt scientiæ & virtutes. *Doctorum gloriatio.*

Mihi autem absit gloriari, nisi in cruce Domini nostri Iesu Christi, per quem mihi mundus crucifixus est, & ego mundo.

SENSUS est, glorientur illi in sapientia, virtute, justicia, operibus, doctrina, lege, aut etiam in vobis, & quibuscunq; hominibus, Ego glorior, me esse stultum, peccatorem, infirmum, passum & inventum sine lege, sine operibus, sine justicia, quæ est ex lege, denique sine omnibus, præter Christum. Volo & gaudeo, me esse coram mundo insipientem, malum & omnium criminum reum, sicut 2. Cor. 12. Libenter gloriabor in infirmitatibus meis, ut inhabitet in me virtus Christi. Nam crux Christi omnia damnavit, quæ mundus probat, etiam sapientiam & justiciam, sicut 1. Cor. 1. Perdam sapientiam sapientium, & prudentiam prudentium reprobabo. Christus Matth. 5. Beati estis, cum maledixerint vobis homines, Et ejecerint nomen vestrum tanquam malum, & exprobaverint vobis &c. *Contra gloriosos milites.* *2. Cor. 12.* *Crux Christi mundi dona damnat.* *Matth. 5.*

Ecce,

Crucifigi mundo. Ecce, hoc est, non modò crucifigi Christo, & cruci, passionibusq; ejus communicare, sed etiam in iis gloriari, & cum Apostolis ire gaudenter, quod digni habeamur, pro nomine ejus contumeliam pati. At, qui pro nomine Jesu, honores, divitias, voluptates, affectant & acceptant. Deinde contemptum, paupertatem, passiones fugiunt, nunquid gloriantur in cruce Christi? imò, gloriantur in mundo, prætexentes nihilominus nomen Christi, ludibrium ex eo facientes.

Esse ergò crucifixum mundo, est (ut supra c. 2. dixit) jam non ipsum, sed Christum in ipso vivere, habere carnem cum suis vitiis crucifixam, & Spiritui subjectam, qui non sapiat ea, quæ super terram sunt & hujus mundi, ne justicias quidem, aut sapientias, sed glorietur, se iis omnibus carere & non affici, in solo Christo fiducia salutis posita. *Mundum crucifixum.* Esse mundum crucifixum ei, est non Christum, sed mundum vivere in hominibus, habere carnem cum vitiis florentem & regnantem in peccatis, non sapere cum Apostolo, quæ sursum sunt, sed gloriari sese abundare in hoc seculo, obtinere divitias, & ponere spem in homine. Itaque, nec Paulus facit & sapit, quæ mundo placent, nec mundus facit & sapit, quæ Paulo placent, uterq; utriq; mortuus, crucifixus, contemptus & abominatus.

In Christo enim Jesu, neq; circumcisio aliquid valet, neq; præputium, sed nova creatura.

Hoc c. 5. satis est expositum, esse scilicet utrunq; licitum, sed neutrum necessarium ad salutem, ideoq; nihil ad rem, seu præputium, seu circumcisio, non magis quàm divitiæ & inopia. *Nova creatura est. Justicia veritatis.* Nova creatura, id est, novus homo, qui (Eph. 4.) secundum Deum creatus est, in justicia & sanctitate veritatis, juxta Psal. 51. Cor mundum crea in me Deus. Et observa, Justicia veritatis ad Spiritum pertinet, sanctitas veritatis ad carnis mundiciam, ut justus in Spiritu per fidem, & mundus in carne per castitatem vivat. Nam veritatis dicit, contra justiciam & sanctitatem speciei & simulationis, quæ ex lege sunt, nec faciunt novum hominem, nec secundum Deum, sed secundum hominem vivit & formatur, quicunq; hujusmodi Sic Jacobi 1. Voluntariè enim genuit nos verbo veritatis, ut essemus initium aliquod creaturæ ejus. *Ephes. 4. Psal. 51.*

Et quicunq; hanc Regulam secuti fuerint, pax super illos, & misericordia, & super Israel Dei.

Secuti fuerint, idem verbum, quod supra, ambulemus. Secuti fuerint, id est, hac Regula incesserint, Qua regula? nempe, ut nova sint creatura in Christo, justicia & sanctitate veritatis fulgeant (quæ est ex fidei) non justicia & sanctitate (quæ est ex lege) simulatis, sese & alios fallant, super quos ira & tribulatio erit, super illos autem pax & misericordia requiescet. Addit super Israel Dei, discernens ab Israel secundum carnem, ut ad Corinthios appellat, qui sunt Israel, carnis, non Dei. Igitur pax super gentes & Judæos, modò incesserint regula fidei & Spiritus.

De cætero, nemo mihi molestus sit. Ego enim stigmata Domini Iesu in corpore meo porto.

Græcè de cætero nemo mihi labores exhibeat, quod D. Hieronymus dupliciter intelligit. Primum, quod Paulus solicitus sit, ne rursum ei laborem præbeant, in Galatis denuo reformandis. Secundò, quod contentionem voluit prævenire eorum, qui contradicere voluerint. Q. d. ego dixi, quæ recta & vera sunt, si quis autem nolens acquiescere veritati, quærat quid respondeat, magis contendere quàm doceri paratus, sciat sese responsione indignum, sicut ad Corinthios scribit Si quis autem videtur contentiosus esse; nos talem consuetudinem non habemus, neq; Ecclesia Dei. *Contentiosi relinquendi.* Hic sensus mihi placet, quod contentiosos relinquendos esse docet etiam B. August. qui & ipse in libris de civitate Dei, denunciat, sese nolle denuo respondere vanissimæ loquacitati. *Alia sententia.* Ita & Apostolus abjicit conten-

contentionis studiosos, ne frustra cum illis laboret, Quia verè non fructum, sed labores tantùm exhibent. Quid si & is sensus non abhorreat, nemo mihi rursus legem resuscitet, in quo sunt labores stulti operum, nec tamen nisi peccata. Sicut Psal. 9. sub lingua ejus labor & dolor. Quos Christus vocat ad se dicens: Venite ad me omnes, qui laboratis. Quos labores in Ægypto figuraverunt filii Israel: sed cedo. *Alia sententia.*

Stigmata, quod latinè notas impressas significat, licet possit hic pro passionibus Pauli accipi, tamen quia libenter allegoriis & metaphoris militaribus utitur, omninò pro insignibus vitæ Christianæ accipit, quæ sunt carnis crucifixiones & subjectiones, tum fructus Spiritus, sicut enim servi dominorum suorum insignia & arma & colores gerunt, ita Paulus & Christianus quisq; crucem concupiscentiarū & viciorum in corpre suo portat. Non sanè eo modo, quo nunc insignia Christi, in Clypeum collecta, illiniunt parieti, aut tabulis & libellis, sed in corpore, non alieno, sed meo proprio. Quid proderit, si etiam in auro & smaragdo, non tantùm insignia, sed ipsos etiam clavos, imò ipsa vulnera, & sanguinem Christi portaris, & nunquam in corpore tuo imaginem vivam expresseris. Porrò stigmata Mosi & Pontificum & Cæsarum, sunt circumcisio, & opera legum humanarum, quæ jam sola visuntur, eaq; infinitis modis variata, ut vix tot insignium genera, Imperator cum omnibus suis Nobilibus habeat. *Stigmata,*

Gratia Domini nostri Iesu Christi, cum Spiritu vestro fratres, Amen.

HIC enim mos est Epistolæ claudendæ apud Apostolos, ubi homines valedicunt. Gratia (inquit) Domini nostri, non ira legis, non servitus legis, quæ per servum Mosen data est, sed gratia & veritas, quæ per Iesum Christum facta est. In fine, certus sum eos, quibus meum sapere mors est, etiam hanc salivam meam vehementer abominaturos esse, quod & liberius omnia, & longè aliter quàm ipsi sapiant, hanc Epistolam tractarim. Et ubi ego legum pontificiarum onera & scandala quæstus sum, ipsi me rebellem Ecclesiæ, sibi fingent, ubi decretis præsuli Euangelium, damnata decreta fabulabuntur, ubi summi Pontificis potestatem & dignitatem charitati & necessitati fraternæ subjeci, blasphemum & bis septies hæreticum clamabunt. Quos rogo per communem Dominum Jesum Christum, ut si omninò non possunt sibi temperare, quin me superbum, temerarium, arrogantem, irreverentem, scandalosum, seditiosum, sanguinarium, schismaticum, & quocunq; libitum hucusq; fuit nomine, honorent. Age fiat, & si non hæc benevolentissimè eis ignovero, nō agnoscat me Dominus Jesus in æternum. Quin si doctrinæ à me tractatæ puritas extra periculum esse possit, libens & gratus hæretici nominis opprobrium ferrem. Deniq; maledictum nomen Martini, Maledicta gloria Martini in æternum: ut solius Patris nostri nomen sanctificetur, qui in cœlis, Amen. *Autoris de se precatio.* *Vide candide Lector, si impatientia Martinum notare possis vel debeas.*

Timeo enim, superbissimus contemptor, ne iis nominibus pessimis inflatus, plus de meo lucro gaudeam, quàm de eorum malo doleam. Id saltem unicum mihi, imò sibi concedant, ut paululum seposita Martini odiosissima larva, Apostolum Paulum liberè & solum considerent. Et hunc tum, cum Ecclesiæ, quæ hodie est miserrima, facie conferant, neq; enim tam crassi cordis eos existimo, ut non senserint unquam, quid legum multitudo hodie fecerit. Nam quot indies jugulantur & pereunt animæ, propter unam hanc traditionem, quæ citra ullum delectum omnibus Sacerdotibus interdicit uxoribus? horror est intendere, tàm in scandala, quàm pericula hujus unius legis. Similes huic sunt & aliæ multæ, peccati, mortis, inferni, duntaxat ministræ, ut interim taceam jacturam sinceræ pietatis, quæ sub harum tyrannide, paulatim expiravit. *Multa leges peccati ministra.*

Si tantis lachrymis res digna censetur, propter unius Imperatoris voluntatem tot millium sanguinem fundi, Quid esse putas (oculos aperi) propter unius hominis, aut unius Rom. Ecclesię voluntatē, tot millia perire animarum, in ęternum?

Fiducia condendarum legum non ædificat, sed destruit Ecclesiam. num? Denique, si vim charitatis expendimus, proclive fuerit intelligere fiduciam illam condendarum legum, esse potestatem, non in ædificationem, sed in destructionem totius Ecclesiæ. Respublica quanto paucloribus legibus administratur, tanto felicior est. At Ecclesiastica nostra, unica lege charitatis instituta, ut esset una omnium felicissima, quanto furore omnipotentis Dei, pro una illa extincta, nubes, silvas, maria legum sustinet, ut etiam titulos earum vix sufficias ediscere. Denique, quasi hoc parum sit, nullo alio remedio peccati etiamnum curant occurrere, quam novas leges multiplicando, peccata peccatis accumulando, &, ut Propheta ait, densum lutum contra se aggravando.

Alius suo sensu abundet, Turcas nocentissimas omnium, leges has hominum intelligo, nec debuit hac plaga insustentabilis iræ Dei percuti, nisi populus ipse peculiaris Dei, ut cujus ingratitudo præ omnibus populis terræ gravissima, meruerit etiam pœnam, præ omnibus populis terræ longè atrocissimam. Neq; enim est gens in orbe terrarum, cujus miseria possit in hac plaga nobiscum conferri. O Deus quam diu continebis in ira tua misericordias tuas?

Locus Esa. 64. Sed cum Esaia gemebundo & plorabundo concludam. Adduxisti populum tuum Domine, ut faceres tibi nomen gloriæ. Attende de cœlo, & vide de habitaculo sancto tuo, & soli gloriæ tuæ. Ubi est zelus tuus? fortitudo tua? multitudo viscerum tuorum, & miserationum tuarum super me continuerunt se? Tu enim Pater noster es, & Abraham nescivit nos, & Israel ignoravit nos. Tu Domine Pater noster & redemptor noster, à seculo nomen tuum, Quare errare fecisti nos de viis tuis Domine, indurasti cor nostrum, ne timeremus te? Convertere propter servos tuos, tribus hæreditatis tuæ, quasi nihilum possederunt populum sanctum tuum, hostes nostri conculcaverunt sanctificationem tuam, facti sumus quasi in principio, cum non dominareris nostri, neque invocaretur nomen tuum super nos.

Utinam cœlos dirumperes & descenderes, à facie tua montes defluerent, sicut exustio ignis tabescerent, aquæ arderent igni, ut notum fieret nomen tuum inimicis tuis, à facie tua gentes turbarentur. ECCE TU IRATUS ES ET PECCAVIMUS, IN IPSIS FUIMUS SEMPER, ET SALVABIMUR. Et facti sumus, ut immundi omnes nos, & justiciæ nostræ universæ, quasi pannus menstruatæ. Et cecidimus quasi folium, & iniquitates nostræ, quasi ventus abstulerunt nos, Non est, qui invocet nomen tuum, qui consurgat & teneat te. Abscondisti faciem tuam à nobis, & allisisti nos in manu iniquitatis nostræ. Et nunc Domine Pater noster es tu, nos verò lutum, & fictor noster tu, & opera manuum tuarum omnes nos. Ne irascaris Domine satis, & ne ultra memineris iniquitatis nostræ. Ecce respice, populus tuus omnes nos, civitas sancti tui facta est deserta, Zion facta est deserta, Hierusalem desolata est, domus sanctificationis nostræ, & gloriæ nostræ, ubi te laudaverunt Patres nostri, facta est In exustionem ignis, & omnia desiderabilia nostra versa sunt in ruinas Nunquid super iis continebis te Domine? tacebis? & affliges nos vehementer? Hæc Esaias 63. & 64. Qua oratione Ecclesiæ hodiernæ faciem ita depinxit, ut aptius depingi non possit. Et utinam hujus orationis affectum Deus in cor nostrum infunderet, quo iram ejus quamprimum mitigaremus.

FINIS,

GLORIA

GLORIA IN EXCELSIS DEO, IN TERRA PAX, HOMINIBUS BONA VOLUNTAS.

Anno Christi M. D. XX.

EPISTOLA LUTHERI AD LEONEM X. ROM. PONTIFICEM, LIBELLO DE LIBERTATE CHRISTIANA PRÆFIXA.

JESUS.

Leoni X. Romano Pontifici Martinus Lutherus, Salutem in Christo Jesu Domino nostro, Amen.

INter monstra hujus seculi, cum quibus mihi jam in tertium annum res & bellum est, cogor aliquando & ad te suspicere, tuiq; recordari, Leo Pater beatissime, imo cum tu solus mihi belli causa passim habearis, non possum unquam tui non meminisse. Et quanquam impiis adulatoribus tuis in me sine causa sævientibus, coactus fuerim à Sede tua ad futurum provocare Concilium, nihil veritus Pii & Julii tuorum prædecessorum vanissimas constitutiones, idipsum stulta tyrannide prohibentium, Non tamen unquam interim animum meum à tua Beatitudine sic alienavi, ut non totis viribus optima quæq; tibi Sediq; tuæ optarim, eademq; sedulis, atq; quantum in me fuit, gemebundis precibus apud Deum quæsierim, Atqui eos, qui me autoritatis & nominis tui majestate hactenus terrere conati sunt, pene contemnere ac triumphare cœpi. Unũ superesse video, quod contemnere non possum, quæ causa fuit, ut denuo scriberem ad T.B. Hæc est, quod accusari me & magno verti mihi vitio intelligo meam temeritatem, qua nec tuæ personæ pepercisse judicor. *Pius. Julius II. Leo III.*

Ego vero, ut rem aperte confitear, conscius mihi sum, ubicunq; tuæ personæ meminisse oportuit, non nisi magnifica & optima de te dixisse. Si vero à me secus factum esset, ipsemet nullis modis probare possem & illorum de me judicium omni calculo juvarem, nihilque libentius, quam palinodiam hujus temeritatis & impietatis meæ canerem. Appellavi te Danielem in Babylone, & innocentiam tuam insignem adversus contaminatorem tuum Sylvestrum, quam egregio studio tutatus sim, quivis Lector intelligit abunde, Scilicet, celebratior & augustior est in omni terrarum orbe, tot tantorum virorum literis cantata opinio & vitæ tuæ inculpata fama, quam ut à quovis vel maximi nominis possit quavis arte impeti. Non sum tam stultus, ut eum incessam, quem nullus non laudat, quin & mei studii fuit eritq; semper, nec eos incessere, quos publica fama fœdat. Nullius enim delector crimine, qui & ipse mihi satis conscius sum magnæ trabis meæ in oculo meo, nec primus esse queam, qui in adulteram lapidem mittat.

Communiter quidem in impias doctrinas invectus sum acriter, & adversarios, non ob malos mores, sed ob impietatem, non segniter momordi. Cujus me adeo non pœnitet, ut animum induxerim contempto hominum judicio in ea vehementia zeli perseverare, Christi exemplo, qui genimina viperarum, cæcos, hypocritas, filios diaboli, suos adversarios pro zelo suo appellat. Et Paulus filium diaboli, plenum omni dolo & malitia Magum criminatur, canes, subdolos, Cauponatores quosdam traducit. Ubi si des molliculos istos auditores, nihil erit Paulo mordacius & immodestius. Quid mordacius Prophetis? Nostri sane seculi aures ita delicatas reddidit adulatorum væsana multitudo, ut quam primum nostra non sentiamus probari, morderi nos clamemus, & cum veritatem alio titulo repellere nequeamus, mordacitatis, impatientiæ, immodestiæ prætextu fugimus. Quid proderit sal, si non mordeat? Quid os gladii si non cædat? Maledictus vir, qui facit opus Domini fraudulenter.

Quare optime Leo, his me literis rogo expurgatum admittas, tibiq; persuadeas, me nihil unquam de persona tua mali cogitasse. Deinde me talem esse, qui tibi optima velim contingere in æternum: neq; mihi cum ullo homine de moribus, sed de solo verbo veritatis esse contentionem. In omnibus aliis cedam cuivis, Verbum deserere & negare nec possum nec volo. Qui aliud de me sentit, aut aliter mea hausit, non recte sentit, nec vera hausit.

Curia Romana. SEDEM autem tuam, quæ Curia Romana dicitur, quam neq; tu, neq; ullus hominum potest negare, corruptiorem esse quavis Babylone & Sodoma, & quantum ego capio, prorsus deploratæ, desperatæ atq; conclamatæ impietatis, sane detestatus sum, indigneq; tuli sub tuo nomine & prætextu Romanæ Ecclesiæ, ludi Christi populum, atq; ita restiti, resistamq; dum spiritus fidei in me vixerit. Non quod ad impossibilia nitar, & sperem mea solius opera, tot repugnantibus furiis adulatorum, quidquam promoveri in ista Babylone confusissima. Sed quod debitorem me agnoscam Fratrum meorum, quibus consulam me oportet, ut vel pauciores, vel mitius à Romanis pestibus perdantur. Neq; enim aliud è Roma jam à multis annis in orbem inundat (quod non ignoras ipse) quam vastitas rerum, corporum, animarum & omnium pessimarum rerum pessima exempla, Luce enim hæc omnibus clariora sunt, & facta est è Romana Ecclesia, quondam omnium sanctissima, spelunca Latronum licentiosissima, lupanar omnium impudentissimum, regnum peccati, mortis & inferni, ut ad maliciam quod accedat, jam cogitare non possit, ne Antichristus quidem si venerit.

E Romana Ecclesia facta spelunca Latronum.

Interim tu Leo, sicut agnus in medio luporum sedes, sicut Daniel in medio Leonum, & cum Ezechiele inter Scorpiones habitas, Quid his monstris unus oponas? adde tibi eruditissimos & optimos Cardinales aut quatuor. Quid hi inter tantos? ante veneno omnibus pereundum vobis, quam de remedio statuere præsumeretis. Actum est de Romana Curia, pervenit in eam ira Dei usque in finem. Concilia odit, reformari metuit, furorem impietatis suæ mitigare nequit, & implet matris suæ elogium, de qua dicitur: Curavimus Babylonem, & non est sanata, derelinquamus eam. Officii quidem tui Cardinaliumq; tuorum fuerat, his malis mederi, sed ridet medicam ista podagra manum, & nec currus audit habenas. Hac affectione tactus dolui semper, optime Leo, his seculis te Pontificem factum, qui melioribus dignus eras. Non enim Romana Curia meretur te tuiq; similes, sed Satanam ipsum, qui & vere plus quam tu in Babylone ista regnat.

O utinam deposita ista, quam tibi gloriam esse jactant hostes tui perditissimi, privato potius sacerdotiolo, aut hæreditate paterna victitares, hac gloria gloriari non sunt digni, nisi Schariotides, filii perditionis. Quid enim facis in Curia, mi Leo, nisi quo quisque est sceleratior & execratior, eo fœlicius utatur tuo nomine & autoritate, ad perdendas hominum pecunias & animas, ad multiplicanda scelera, ad opprimendam fidem & veritatem, cum tota Ecclesia Dei. O revera infœlicissime Leo, & periculosissimo sedens solio, veritatem enim tibi dico, quia bona tibi volo. Si enim Bernhardus suo Eugenio compatitur, cum adhuc meliore spe Romana sedes, licet tum quoque corruptissima imperaret, Quid nos non queramur, quibus in trecentis annis tantum accessit corruptionis & perditionis?

S. Bernh. ad Eugenium.

Rom. Curia vincit Turcarum impietatem. Nonne verum est, sub vasto isto cœlo nihil esse Romana Curia corruptius, pestilentius, odiosius? Incomparabiliter enim Turcarum vincit impietatem. Ut revera quæ olim erat janna cœli, nunc sit patens quoddam os inferni, & tale os, quod urgente ira Dei obstrui non potest, uno tantum relicto miseris consilio, si queamus aliquot à Romano (ut dixi) isto hiatu revocare & servare.

Ecce mi Leo Pater, quo consilio, qua ratione in sedem istã pestilentiæ debacchatus sim, tantum enim abest, ut in tuam personam sævirem, ut sperarem etiam gratiam

gratiam initurum me, & pro tua salute staturum, si carcerem istum tuum, imo infernum tuum strenue & acriter pulsarem. Tibi enim tuæq; saluti profuerit, & tecum multis aliis, quidquid in impiæ hujus Curiæ confusionem moliri potest omnium ingeniorum impetus. Tuum officium faciunt, qui huic male faciunt, Christum glorificant, qui eam omnibus modis execrantur. Breviter, Christiani sunt, qui Romani non sunt.

Sed ut amplius loquar, nec hoc ipsum unquam super cor meum ascendit, ut in Romanam Curiam inveherer, aut quidquam de ea disputarem. Videns enim desperata omnia salutis remedia, contempsi, & dato repudii libello, dixi ad eam: Qui sordet, sordescat adhuc, & qui immundus est, immundus sit adhuc, tradens me placidis & quietis sacrarum literarum studiis, quibus prodessem Fratribus circum me agentibus.

Hic cum nonnihil proficerem: Aperuit oculos suos Satan & servum suum Johannem Eccium, insignem Christi adversarium, extimulavit indomita gloriæ *Johannes Eccius.* libidine, ut me traheret in harenam insperatam, captans me in uno verbulo, de primatu Romanæ Ecclesiæ, mihi obiter elapso. Hic Traso ille gloriosus, spumans & frendens jactabat, pro gloria Dei, pro honore sanctæ sedis Apostolicæ omnia se ausurum, & de tua inflatus abutenda sibi potestate, nihil certius expectabat quam victoriam non tam primatum Petri, quam suum principatum inter Theologos hujus seculi, quærens, ad quem non parvum momentum habere ducebat, si Lutherum duceret in triumpho. Quod ubi Sophistæ infœliciter cessit, incredibilis furia hominem exagitat. Sentit enim sua culpa solius factum esse, quidquid Romanæ infamiæ per me natum est.

Atq; sine me, quæso, optime Leo, hic & meam aliquando causam agere, ve-
no 1518. rosq; tuos hostes accusare. Notum esse arbitror tibi, quid mecum egerit Cardina- *Cajetanus Card.* lis S. Sixti Legatus tuus imprudens & infœlix, imo infidelis. In cujus manu ob tui *S. Sixti.* nominis reverentiam cum me & omnia mea posuissem, non hoc egit, ut pacem statueret, quam uno verbulo potuisset facile statuere, cum ego tum promitterem silentium & finem causæ meæ facturum, si adversariis idem mandaretur. At homo gloriæ non contentus eo pacto, cœpit adversarios justificare, licentiam aperire, & mihi palinodiam mandare, id quod in mandatis prorsus non habuit. Hic sane, ubi causa in optimo loco erat, illius importuna tyrannide venit in multo pejorē, unde quidquid post hæc secutum est, non Lutheri, sed Cajetani tota culpa est, qui ut silerem & quiescerem non est passus, quod tum summis viribus poscebam, Quid enim facere amplius debui?

no 1519. Secutus est Carolus Miltitius, & ipse B. T. nuncius, qui multo & vario nego- *Carolus Miltitius.* cio cursans & recursans, nihilq; omittens, quod ad reparandum causæ statum, quē Cajetanus temere & superbe turbaverat, pertineret, Vix tandem etiam auxilio illustrissimi Principis Friderici Electoris effecit, ut semel & iterum familiariter mecum loqueretur. Ubi denuo tuo nomini cessi, paratus silere, acceptans etiam judicem vel Archiepiscopum Treverensem, vel Episcopum Numburgensem, Atque ita factum & impetratum. Dum hac spe bona aguntur, Ecce alter & major hostis tuus, irruit Eccius cum Disputatione Lipsica, quam instituerat contra D. Caro- *Lipsica Disputatio.* lostadium, & nova accepta de primatu Papæ quæstione, in me vertit insperatum arma, & penitus hoc consilium pacis dissipat. Expectat interim Carolus Miltitius, disputatur, Judices eliguntur, nec hic aliquid decernitur. Nec mirum, quando Eccii mendaciis, simulationibus, technis omnia ubiq; erant turbatissima, exulceratissima, confusissima, ut quocunq; inclinasset sententia, majus esset exoriturum incendium, Gloriam enim, non veritatem quærebat, Nihil etiam hic omisi, quod à me fieri oporteret.

Et fateor hac occasione non parum venisse ad lucem Romanarum corruptelarum, sed in qua, si quid peccatum est, Eccii culpa est, qui onus supra vires suscipiens, dum gloriam suam furiose captat, ignominiam Romanam in totum orbem revelat.

 Hic

Ecchius adulator Leon X.

Hic eſt ille hoſtis tuus, mi Leo, ſeu potius Curiæ tuæ, hujus unius exemplo diſcere poſſumus, non eſſe hoſtem adulatore nocentiorem. Quid enim ſua adulatione promovit, niſi malum, quod nullus Regum promovere potuiſſet? fœtet n. hodie nomen Romanæ Curiæ in orbe, & languet papalis autoritas, famoſa inſcitia male audit, quorum nullum audiremus, ſi Eccius Caroli & meum de pace conſilium non turbaſſet, id quod non obſcure & ipſe ſentit, ſero & fruſtra indignatus in Libellorum meorum editionem. Hoc debebat tum cogitare, cum totus in gloriam, ſicut hinniens emiſſarius inſaniret, neq; alia quàm ſua in te, tuo tamen maximo periculo quæreret. Sperabat homo vaniſſimus me formidine nominis tui ceſſurum & taciturum (nam de ingenio & eruditione non credo, quod præſumpſerit) Nunc cum nimio me confidere & ſonare videat, ſera pœnitentia temeritatis ſuæ, intelligit eſſe in cœlo, qui ſuperbis reſiſtat, & præſumentes humiliet, ſi tamen intelligit.

Carolus Miltitius

Nihil itaq; hac Diſputatione promoventibus nobis niſi majorem confuſionem Romanæ cauſæ, jam tertio Carolus Miltitius Patres ordinis Capitulo congregatos adit, conſilium petit componendæ cauſæ, quæ jam diſturbatiſſima & periculoſiſſima eſſet. Mittuntur hinc ad me, cum viribus in me (Deo propicio) non ſit ſpes graſſandi, aliquot celebriores ex illis, qui petunt, ut ſaltem T. B. perſonam honorem, & literis humilitatis excuſem innocentiam & tuam & meam, eſſe adhuc rem non in extremo deſperationis loco, ſi Leo X. pro ſua innata bonitate manum admoveret. Hic ego, qui ſemper pacem & obtuli & optavi, ut placidioribus & utilioribus ſtudiis inſervirem, cum & in hoc ipſum tanto ſpiritu ſim tumultuatus, ut eos, quos mihi longiſſime impares eſſe videbam, magnitudine & impetu, tam verborum quàm animi compeſcerem, non modo libens ceſſi, ſed & cum gaudio & gratitudine acceptavi, ut graviſſimum beneficium, ſi dignum fuerit ſpei noſtræ ſatisfacere.

Ita venio, Beatiſſime Pater, & adhuc proſtratus rogo, ſi fieri poteſt, manum apponas, & adulatoribus iſtis, pacis hoſtibus, dum pacem ſimulant, frenum injicias. Porro palinodiam ut canam, beatiſſime Pater, non eſt, quod nllus præſumat, niſi malit adhuc majore turbine cauſam involvere. Deinde leges interpretandi verbi Dei non patior, cum oporteat verbum Dei eſſe non alligatum, quod libertatem docet omnium aliorum. His duobus ſalvis, nihil eſt, quod non facere & pati poſſim, ac libentiſſime velim, Contentiones odi, neminem provocabo, ſed provocari rurſus nolo, provocatus autem, Chriſto magiſtro, elingvis non ero. Poterit enim T. B. brevi & facili verbo contentionibus iſtis ad ſe vocatis & extinctis ſilentium & pacem utrinq; mandare, id quod ſemper audire deſideravi.

Proinde, mi Pater Leo, cave Syrenas iſtos audias, qui te non purum hominem, ſed mixtum Deum faciunt, ut quævis mandare & exigere poſſis. Non fiet ita, nec prævalebis. Servus ſervorum es, & præ omnibus hominibus miſerrimo & periculoſiſſimo loco. Non te fallant, qui te Dominum mundi fingunt, qui ſine tua autoritate nullum Chriſtianum eſſe ſinunt, qui te in cœlum, infernum, purgatorium poſſe aliquid garriunt. Hoſtes hi tui ſunt & animam tuam ad perdendum quærunt, ſicut Eſaias dicit: Popule meus, qui te beatum prædicant, ipſi te decipiunt. Errant, qui te ſupra Concilium & univerſalem Eccleſiam evehant. Errant, qui tibi ſoli Scripturæ interpretandæ jus tribuunt, ſuas enim hi omnes impietates ſub tuo nomine ſtatuere in Eccleſia quærunt, Et proh dolor, multum per eos Satan profecit in tuis prædeceſſoribus.

Vicarius.

Summa, nullis crede, qui te exaltant, ſed qui te humiliant. Hoc enim eſt judicium Dei: Depoſuit potentes de ſede, & exaltavit humiles. Vide quàm diſpar ſit Chriſtus ſuis Succeſſoribus, cum tamen omnes velint ejus eſſe Vicarii, Et metuo, ne revera plurimi eorum ſint, & nimium ſerio Vicarii ejus. Vicarius enim abſentis. Principis eſt. Quod ſi Pontifex abſente Chriſto & non inhabitante in corde ejus, præſit, quid aliud quàm Vicarius Chriſti eſt? At quid tum illa Eccleſia niſi multitudo

titudo sine Christo est? Quid vero talis Vicarius nisi Antichristus & idolum est? Quanto rectius Apostoli, qui se servos Christi appellant præsentis, non Vicarios absentis.

Impudens forte sum, tantum verticem visus docere, à quo doceri omnes oportet, & sicut jactant pestilentiæ tuæ, à quo judicantium Throni accipiunt sententiam. Sed æmulor S. Bernardum in libello de Consid. ad Eugeniū, omni Pontifici memoriter noscendo, Neq; n. docendi studio, sed puræ fidelisq; sollicitudinis officio hoc facio, quæ cogit nos etiam omnia tuta vereri proximis nostris, nec patitur rationem dignitatis aut indignitatis haberi, solis periculis & commodis alienis intenta. Cum enim sciam, T. B. versari & fluctuari Romæ, id est, medio mari infinitis periculis undiq; urgente, & ea te miseriæ conditione laborantem, ut etiam cujusq; minimi fratris minima ope indigeas, non videor mihi absurdus, si interim majestatis tuæ obliviscar, dum officiū charitatis implevero, nolo adulari in re tam seria & periculosa, in qua si amicus esse & plus quàm subjectissimus tibi non intelligar, est qui intelligat & judicet.

In fine ne vacuus advenerim B. P. mecum affero Tractatulum hunc sub tuo nomine editum, vel ut auspicio pacis componendæ, & bonæ spei, in quo gustare possis, quibusnam studiis ego malim & possim fructuosius occupari, si per impios adulatores tuos liceret, & hactenus licuisset. Parva res est, si corpus spectes, sed summa, ni fallor, vitæ Christianæ compendio congesta, si sententiā captes. Neq; habeo pauper aliud, quo gratificer, nec tu alio eges, quam spirituali dono augeri. Quo & meipsum Paternitati & B. tuæ commendo, quam Dominus Jesus servet in perpetuum, AMEN.

Witembergæ, Anno M. D. XX. VI. Aprilis.

DE LIBERTATE CHRISTIANA.

Christiana fides.

Facilis res multis est visa, Christiana fides, quam & non pauci inter virtutes ceu socias numerant, quod faciunt, quia nullo experimento eā probaverunt, nec quantæ sit virtutis unquam gustaverunt, cum fieri non possit, ut bene de ea scribat, aut recte scripta bene intelligat, qui non spiritum ejusdem, urgentibus tribulationibus, aliquando gustaverit, Qui autem vel paululum gustavit, non potest unquam satis de eadem scribere, dicere, cogitare, audire. Fons enim vivus
Johan. 4. est saliens in vitam æternam, ut Christus Johan. 4. appellat.

Ego autem quanquam de abundantia non glorier, sciamq; quam sit mihi curta supellex, spero tamen nonnullam guttam fidei, magnis & variis agitatum tentationibus me consecutū, possēq; si non elegantius, certe solidius de ea re dicere, quàm literales illi & subtiles nimirum Disputatores hactenus disseruerunt, sua ipsorum non intelligentes. Quo autem faciliorē viam rudibus (nam iis solis servio) aperiam, duo hæc Themata præmitto, de libertate & servitute spiritus.

Christianus homo omnium Dominus est liberrimus, nulli subiectus; Christianus homo omnium Servus est officiosissimus, omnibus subiectus.

Hæc quanquam pugnare videantur, tamen ubi convenire inventa fuerint, pulchre facient ad institutum nostrum. Sunt enim ipsius Pauli utraq; dicentis
1 Cor. 9. Roma 13. Gal. 4. 1. Corint. 9. *Cum liber essem, omnium me servum feci. Rom. 13. Nemini quidquam debeatis, nisi ut invicem diligatis.* Amor vero natura officiosus est, & obsequens ei quod amatur. Sic & Christus, quanquam omnium Dominus, factus tamen ex muliere, factus est sub lege, simul liber & servus, simul in forma Dei, & in forma servi.

Homo duplici natura constat.

Altiore & crassiore petamus ista principio. Homo n. duplici constat natura, spirituali & corporali. Juxta spiritualem, quam dicunt animam, vocatur spiritualis, interior, novus homo. Juxta corporalē, quam carnē dicunt, vocatur carnalis,
2. Cor. 4. exterior, vetus homo. De quo Apostolus 2. Corinth. 4. *Licet is qui foris est, noster homo, corrumpatur, tamen is qui intus est, renovatur de die in diem.* Hæc diversitas facit, ut in Scripturis pugnantia de eodem homine dicantur, cum & ipsi duo homines in

eodem homine sibi pugnent, *dum caro concupiscit adversus spiritum, & spiritus adversus carnem, Galat. 5.* *Galat. 5.*

Interior homo. Primum autem interiorem hominem apprehendimus visuri qua nam ratione justus, liber, vereq; Christianus, hoc est, spiritualis, novus, interior homo fiat. Et constat, nullam prorsus rerum externarum, quocunq; censeantur nomine, aliquid habere momenti ad justiciam aut libertatem Christianam, Sicut nec ad injusticiam, aut servitutem parandam. Quod inductione facile persuadetur,

Externa nec prosunt nec obsunt animæ. Quid enim prodesse queat animæ, si corpus bene habeat, liberum & vivax sit, edat, bibat, agatq; ut libuerit, cum iis rebus floreant etiam impiissimi omniũ scelerum servi? Rursus, quid obfuerit animæ mala valetudo, aut captivitas, aut fames, aut litis, aut quodvis incommodum externum, cum iis rebus vexentur, etiam piissimi puraque conscientia liberrimi? Neutra harum rerum pertingit ad animæ sive libertatem sive servitutem.

Ita nihil profuerit, si corpus sacris vestibus, more sacrorum ornetur, aut locis sacris versetur, aut officiis sacris occupetur, aut oret, jejunet, abstineat certis cibis, & faciat opus, quodcunq; per corpus & in corpore fieri potest. Longe alia re opus erit ad justiciã & libertatẽ animæ, cũ ea, quæ dicta sunt, geri possint à quovis impio, nec his studiis alii quã hypocritæ evadant. E diverso, nihil oberit animæ, si corpus vestiatur prophanis, versetur locis prophanis, edat, bibat communiter, non oret voce, omittatq; omnia, quæ per hypocritas superius dicta fieri poterũt.

Sine verbo Dei non contingit vita. Et ut omnia rejiciamus, etiam speculationes, meditationes, & quidquid per animæ studia geri potest, nihil prodest, una re, eaque sola opus est ad vitam, justiciam & libertatem Christianam, Ea est sacrosanctum verbum Dei Euangelium Christi, sicut dicit Johan. 11. Ego sum resurrectio & vita, qui credit in me, non morietur in æternum. Item 8. Si Filius vos liberaverit, vere liberi eritis. Et Matth. 4. Non in solo pane vivit homo, sed in omni verbo, quod procedit ab ore Dei. *Johan. 11. Matth. 4.*

Habens verbum habet omnia. Certum ergo habeamus ac firmiter positum, Animam posse omnibus rebus carere, excepto verbo Dei, sine quo nullis prorsus rebus est illi consultũ. Habens autem verbum, dives est, nullius egens, cum sit verbum vitæ, veritatis, lucis, pacis, justiciæ, salutis gaudii, libertatis, sapientiæ, virtutis, gratiæ, gloriæ, & omnis boni inæstimabiliter. Hoc est, quod Propheta octonario toto, & multis aliis locis tot gemitibus & vocibus suspirat & invocat verbum Dei. *Psal. 119.*

Fames auditus verbi Dei. Rursus nec sævior plaga iræ Dei, quàm tum mittit famẽ auditus verbi sui, ut in Amos dicit, Sicut nec major est gratia, quàm si emittat verbũ suum, ut Psal. 107. Misit verbum suum & sanavit eos, & eripuit eos de interitionibus eorum. Neque Christus ad aliud officium missus est, quàm verbi, Et Apostolicus, Episcopalis, universusq; ordo clericorũ, non nisi in verbi ministeriũ vocatus & institutus est. *Amos. 8. Psal. 107.*

Quares autem: Quodnam est verbum hoc, aut, qua arte utendum est eo, cum tam multa sint verba Dei? Respondeo? Apostolus Paulus Roma. 1. id explicat, Scilicet, Euangelium Dei de Filio suo incarnato, passo, resuscitato & glorificato per spiritum sanctificatorem, Prædicasse enim Christum, hoc est, animam pavisse, justificasse, liberasse & salvum fecisse, si crediderit prædicationi, Fides enim sola est salutaris, & efficax usus verbi Dei, Rom. 10. Si confitearis ore tuo, Jesum esse Dominum, & corde tuo credideris, quod Deus illum suscitavit à mortuis, salvus eris. Et iterum: Finis legis Christus, ad justiciam omni credenti. Et Rom. 1. Justus ex fide sua vivet. Neq; enim verbum Dei operibus ullis sed sola fide suscipi & coli potest Ideo clarum est, ut sola verbo anima opus habet ad vitam & justiciam, ita sola fide & nullis operibus justificatur. Si enim alio quopiam justificari posset, verbo non haberet opus, ac per hoc nec fide. *Roma. 1.* *Fide sola justificamur sine operibus Rom. 3.* *Rom. 10.* *Rom. 1.*

Verum, hæc fides subsistere prorsus non potest cum operibus, hoc est, si per opera (quæcuoq; sunt) simul justificari præsumas, Hoc n esset in duas partes claudicare, Baal adorare, & manũ osculari, quæ est iniquitas maxima, ut Job ait. Ideo dũ credere incipis, simul discis, omnia quæ in te sunt, esse prorsus culpabilia pec-

cata,

Rom. 3. cata, damnanda, Juxta illud, Rom. 3, Omnes peccaverunt & egent gloria Dei. Itē: Non est justus, non est qui faciat bonum, omnes declinaverunt, simul inutiles facti sunt. Hoc enim cognito, scies Christum necessarium tibi, qui pro te passus & resuscitatus est, ut in eum credens alius homo hac fide fieres, donatis omnibus peccatis tuis, & justificato te alienis meritis, nempe Christi solius.

Cum ergo hæc fides non nisi in homine interiore regnare possit, sicut dicit Rom. 10. Corde creditur ad justiciam, & sola ipsa justificet, Manifestum est, hominem interiorem prorsus nullo externo opere vel negocio posse justificari, liberū & salvum fieri, & opera quæcunq; ad eum nihil pertinere. Sicut econtra, sola impietate & incredulitate cordis, reus fit, & servus peccati damnandus, nullo externo peccato vel opere. Quare cujuslibet Christiani prima cura esse debet, ut posita operum opinione, solam fidem magis ac magis roboret, & per eandem crescat in cognitione, non operum, sed Christi Jesu, pro se passi & resuscitati, ut Petrus 1. Pet. ult. docet, cum nullum aliud opus faciat Christianum. Sic Christus Johan. 6. Cum Judæi interrogarent, quid facerent, ut operarentur opera Dei: Operū multitudine, qua illos videbat turgere, repulsa, unum eis præscribit, dicens: Hoc est opus Dei, ut credatis in eum, quem misit ille. Hunc enim Pater signavit Deus. *Homo interior nullo externo opere justificatur.* 1. Pet. 5. Johan. 6.

Hinc recta in Christo fides, incomparabilis thesaurus est, secum habens universam salutem, & servans ab omni malo, sicut Marc. ult. dicit: Qui crediderit & baptisatus fuerit, salvus erit: Qui non crediderit, condemnabitur. Quem thesaurum Isaias intuitus prædixit 10. Verbum abbreviatum & consummans faciet Dominus super terram, Et consummata abbreviatio inundabit justiciam, Quasi dicat: Fides, quæ est brevis & consummata plenitudo Legis, tanta justicia credentes replebit, ut nulla alia re ad justiciam opus habeant. Sic & Paulus Roma. 10. Corde enim creditur ad justiciam. *Fides in Christum.* Marc. 16. Isai. 10. Rom. 10.

QUÆRIS autem, Qua ratione fiat, ut sola fides justificet, & sine operibus tantorum bonorum thesaurum præbeat, cum tam multa opera, ceremoniæ, leges, in scripturis nobis præscripta sint? Respondeo: Ante omnia memor esto ejus, quod dictum est, solam fidem sine operibus justificare, liberare & salvare, id quod clarius infra faciemus.

Interim signandum, universam Scripturam Dei in duo partiri præcepta & promissa. Præcepta docent quidem bona, sed non statim fiunt, quæ docta sunt. Ostendunt enim, quid facere nos oporteat, sed virtutem faciendi non donant. In hoc autem sunt ordinata, ut hominem sibi ipsi ostendant, per quæ suam impotentiam ad bonum cognoscat, & de suis viribus desperet. Qua causa & vetus Testamentum vocantur & sunt. *Scriptura completitur præcepta & promissa.*

Exempli causa, Non concupisces, præceptum est, quo nos omnes esse peccatores convincimur, cum nemo possit nō concupiscere, quidquid contra molitus fuerit. Ut ergo non concupiscat & præceptū impleat, cogitur, de sese desperare, & alibi ac per alium quærere auxiliū, quod in se non invenit, sicut in Hosea dicit: Perditio tua ex te Israel, tantum in me auxiliū tuum. Quod autem hoc uno præcepto agitur, idem omnibus agitur. Æque enim sunt impossibilia nobis omnia. *Non concupisces.* Hos. 13.

UBI vero per præcepta doctus fuerit, impotentiam suam & jam anxius factus, quo studio Legi satisfaciat, cum Legi satisfieri oporteat, ut ne jota quidem aut apex prætereat, alioqui sine ulla spe damnabitur: Tum vere humiliatus & in nihilum redactus coram oculis suis, non invenit in seipso, quo justificetur & salvus fiat.

Hic altera Scripturæ pars adest, promissa Dei, quæ annunciant gloriam Dei, & dicunt: Si vis Legem implere, nō concupiscere, sicut lex exigit, En tibi, crede in Christum, in quo promittuntur tibi gratia, justicia, pax, libertas & omnia, Si credis, habebis, si non credis, carebis. Nā quod tibi impossibile est in universis operibus Legis, quæ multa sunt & tamen inutilia, facili cōpendio implebis per fidem. Quia Deus Pater omnia in fide posuit, ut quisquis hanc habuerit, omnia habeat,

qui non habuerit, nihil habeat. Conclusit enim omnia sub incredulitate, ut omnium misereatur, Rom. 11. Sic promissa Dei hoc donant, quod præcepta exigunt & implent quod Lex jubet. Ut sint omnia solius Dei, tam præcepta & plenitudo eorum, Ipse solus præcipit, solus quoq; implet. Ideo promissa Dei pertinent ad novum Testamentum, imo sunt novum Testamentum. *Rom. 11. Galat. 3.*

Cum autem hæc promissa Dei sint verba sancta, vera, justa, libera, pacata, & universa bonitate plena, fit ut anima, quæ firma fide illis adhæret, sic eis uniatur, imo penitus absorbeatur, ut non modo participet, sed saturetur & inebrietur omni virtute eorum. Si enim tactus Christi sanabat, quanto magis hic tenerrimus in spiritu, imo absorptio verbi, omnia quæ verbi sunt, animæ communicat? Hoc igitur modo anima per fidem solam, sine operibus, è verbo Dei justificatur, sanctificatur, verificatur, pacificatur, liberatur, & omni bono repletur, vereque filia Dei efficitur, sicut Johan. 1. dicit: Dedit eis potestatem filios Dei fieri, iis qui credunt in nomine ejus. *Homo sola fide justificatur.* *Johan. 1.*

Fidei encomium. Ex iis facile est intellectu, Unde fides tantũ possit, & cur nulla, nec omnia bona opera ei possint æquare. Quia nullũ opus adhærere verbo Dei, nec in anima esse potest. Sola autem fides & verbum in ea regnant, quale est verbum, talis ab eo fit anima, Ceu ferrum ignitum candet sicut ignis, propter unionem sui & ignis. Ut clarum sit, homini Christiano suam fidem sufficere pro omnibus, nec operibus ei opus fore, ut justificetur. Quod si operibus non habet opus, nec Lege opus habet, Si Lege non habet opus, certe liber est à lege, verumq; est: Justo non est lex posita. Atq; hæc est Christiana illa libertas, fides nostra, quæ facit, nõ ut ociosi simus, aut male vivamus, sed ne cuiquam opus sit Lege aut operibus ad justiciam & salutem. *1 Tim. 1* *Christiana libertas.*

Hæc prima fidei virtus esto, Alteram quoq; videamus. Fidei enim & hoc officium est, ut eum, cui credit, omnium piissima & summa colat opinione, nempe, quod eum veracem & dignum habeat, cui credendum sit, Neque enim alius est honor similis veritatis & justiciæ opinioni, qua honoramus eum, cui credimus. Quid possumus tribuere ulli majus, quàm veritatem & justiciam & absolutam prorsus bonitatem? E diverso summa contumelia est, opinione mendacii & iniquitatis quenquam celebrare, aut suspectam habere, quod facimus, dum non credimus ei. *Fides tribuit Deo gloriam.*

Summus Dei cultus. Sic anima dum firmiter credit promittenti Deo, veracem & justum eum habet, qua opinione, nihil potest Deo præstantius tribuere. Hic summus cultus Dei est, dedisse ei veritatem, justiciam & quidquid tribui debet ei, cui creditur. Hic paratum sese præbet in omnes voluntates ejus, hic sanctificat nomen ejus, & secum agi patitur, sicut placitum fuerit Deo. Quia promissis ejus inhærens, non dubitat eum verum justum, sapientem, omnia optime facturum, dispositurum, curaturum. At nonne talis anima, hac fide sua, per omnia obedientissima Deo est? Quod ergo præceptum est reliquum, quod talis obedientia non abunde impleverit? Quæ plenitudo plenior, quàm omnimoda obedientia? At hanc non opera, sed sola fides præstat. *Obedientia perfecta.*

Non credere Deo promittenti. Contra quæ rebellio? quæ impietas? quæ contumelia Dei major, quàm non credere promittenti? Quid enim aliud est, quàm Deum aut mendacem facere, aut dubitare veracem esse? hoc est, sibi veritatem tribuere, Deo autem mendacii & vanitatem. In qua re, nonne Deum negat, & seipsum sibi Idolum in corde erigit? Quid ergò prosunt opera in hac impietate facta, etiamsi angelica & apostolica forent? Recte ergo Deus, non in ira aut libidine sed in incredulitate omnia conclusit, ne qui castis & mansuetis operibus Legis fingunt se implere Legem (ut sunt politicæ & humanæ virtutes) salvos se futuros præsumant, cum in peccato incredulitatis comprehensi, aut misericordiam quærant, aut per justiciam damnentur.

Ubi autem Deus videt, veritatem sibi tribui & fide cordis nostri se honorari tanto honore, quo ipse dignus est. Rursus & ipse nos honorat, tribuens & nobis verita-

veritatem & justiciam, propter hanc fidem. Fides enim facit veritatem & justiciā, *Deus credentes verbo suo honorat.* reddens Deo suū, ideo rursus reddit Deus justiciæ nostrę gloriam, verum est enim & justum, Deum esse veracem & justum, & hoc ei tribuere & confiteri, hoc est, esse veracem & justum. Sic 1. Samuel. 2. Quicunq; honorificat me, glorificabo eum, *Rom. 4.* Qui vero contemnunt me, erunt ignobiles. Sic Paulus Rom. 4. Abrahæ dicit suam fidem esse reputatam in justiciam, quia per eam dedit plenissime gloriam Deo, & nobis eadem causa reputandam ad justiciam, si crediderimus.

Tertia fidei gratia incomparabilis est hæc, Quod animam copulat, cum Christo, sicut sponsam cum sponso, Quo Sacramento (ut Apostolus docet) Christus & *Fides unit animā cum Christo.* anima efficiuntur una caro. Quod si una caro sunt, verum inter eos matrimonium, imo omnium longe perfectissimum consummatur (cum humana matrimonia hujus unici figuræ sint tenues) Sequitur & omnia eorum communia fieri, tam bona quam mala, ut quæcunq; Christus habet, de iis tanquam suis præsumere & gloriari possit fidelis anima, Et quæcunq; animæ sunt, ea sibi arroget Christus tanquam sua.

Conferamus ista, & videbimus inæstimabilia, Christus plenus est gratia, vita *Credens in Christum, habet cum eo omnia communia &c.* & salute, Anima plena est peccatis, morte & damnatione. Intercedat jam fides, & fiet, ut Christi sint peccata, mors & infernus, Animæ vero gratia, vita & salus. Oportet enim eum, si sponsus est, ea simul, quæ sponsa habet, acceptare, & ea quæ sua sunt, sponsæ impartire. Qui enim corpus suum & seipsum illi donat, quomodo non omnia sua donat? Et qui corpus sponsæ accipit? Quomodo non omnia, quæ sponsæ sunt accipit?

Hic jam dulcissimum spectaculum prodit, non solum communionis, sed salutaris belli & victoriæ & salutis & redemptionis. Cum enim Christus sit Deus & homo, eaq; persona, quæ nec peccavit nec moritur, nec damnatur, sed nec peccare, mori, damnari potest, Ejusq; justicia, vita, salus, insuperabilis, æterna, omnipotens est. Cum, inquam, talis persona, peccata, mortem, infernum sponsæ propter annulum fidei, sibi communia, imo propria facit, & in iis non aliter se habet, quam si sua essent, ipseq; peccasset, laborans, moriens, & ad infernum descendens, ut omnia superaret, peccatumq; mors & infernus, eum absorbere non possent, necessario in ipso absorpta sunt stupendo duello. Nam justicia sua omnium peccatis superior, vita sua omni morte potentior, salus sua omni inferno invictior.

Ita fit anima fidelis, per arrham fidei suæ in Christo sponso suo, omnibus peccatis libera, à morte secura, & ab inferno tuta, donata æterna justicia, vita, salute sponsi sui Christi. Sic exhibet sibi sponsam sine macula & ruga, gloriosam, mundans eam lavacro in verbo vitæ, id est, per fidem verbi, vitæ, justiciæ, & salutis. Sic sponsat eam sibi in fide, in misericordia & miserationibus, in justicia, & judicio, ut Hos. 2. dicit.

Quis ergo has nuptias regales satis æstimet? Quis divitias gloriæ gratiæ hu- *Divitiæ quibus Christus ornat credentes.* jus comprehendat? Ubi dives & pius hic sponsus Christus, ducit uxorem hanc pauperculam, impiam meretriculam, redimens eam ab omnibus illius malis, & ornans omnibus suis bonis. Jam enim impossibile est, ut peccata sua eam perdant, cum super Christum posita sint, & in ipso absorpta, habeatq; ipsa eam justiciam in Christo sponso suo, de qua ut sua propria præsumat, & adversus omnia peccata sua contra mortem & infernum, possit cum fiducia illam opponere & dicere: Si ego peccavi, at Christus meus non peccavit, in quem credo, cujus omnia mea sunt, & omnia mea illius, sicut in Canticis: Dilectus meus mihi, & ego illi, Hoc est, quod *1. Cor. 15.* Paulus dicit 1. Corinth. 15. Deo gratias, qui dedit nobis victoriam per Jesum Christum Dominum nostrum. *Verus Dei cultus.* Victoriam autem peccati & mortis, sicut illic inducit, peccatum stimulus mortis est, virtus verò peccati Lex.

Ex iis iterum intelligis, qua causa tantum tribuatur fidei, ut sola impleat Legem, & sine ullis operibus justificet. Vides enim primum præceptum quo dicitur: Unum Deum coles, sola fide impleri. Si enim etiam ipse aliud non esses à planta

pedis ad verticem, quàm bona opera, non tamen justus esses, nec Deum coleres, nec primum præceptum impleres, cum Deus coli non possit, nisi tribuatur ei veritas & universæ bonitatis gloria, sicut vere tribuenda est. Hoc autem opera non faciunt, sed sola fides cordis. Non enim operando, sed credendo Deum glorificamus & veracem confitemur. Hoc nomine fides sola est justicia Christiani hominis, & omnium præceptorum plenitudo. Qui enim primum implet, cætera omnia facili opera implet.

Fides tribuit Deo gloriam, nō opera.

Opera vero, cum sint res insensatæ, non possunt Deum glorificare, quamvis ad gloriam Dei (si fides adsit) fieri possint. Verum nos hoc temporis quærimus, non ea quæ fiunt, qualia sunt opera, sed eum qui facit, qui glorificat & opera producit. Hæc est fides cordis, caput & substantia totius justiciæ nostræ. Unde cœca & periculosa doctrina est, q iæ per opera impleri præcepta docet, cū ante omnia opera oporteat præcepta esse impleta, & plenitudinem sequantur opera sicut audiemus.

Ut autem hanc gratiam, quam in Christo habet, interior ille homo noster, latius videamus, sciendum, quod Deus in veteri Testamento sibi sanctificabat omne primogenitum masculinum. Eratq; primogenitura magni precii, duplici honore præ cæteris pollens, sacerdotio & regno. Erat enim frater primogenitus, sacerdos & dominus omnium aliorum.

Primogenituræ prærogativa.

Qua figura Christus præmonstratus est, vere & unice, primogenitus Dei Patris & virginis Mariæ, vereq; rex & sacerdos, non secundum carnem & terram. Regnum enim ejus non est de hoc modo: In cœlestibus & spiritualibus ipse regnat & consecrat, quæ sunt, justicia, veritas, sapientia, pax, salus, &c. Non quod non omnia etiam terrena & inferna subjecta sint ei (alioqui quomodo posset nos ab illis tueri & salvare?) sed quod non in iis, nec ex iis regnum ejus constet.

Regnum Christi.

Ita nec sacerdotium ejus consistit in vestium gestuumq; pompa externa, quale fuit humanum illud Aaronis, & nostrum hodie Ecclesiasticum sacerdotium, sed in spiritualibus, per quæ in cœlis invisibili officio pro nobis interpellat apud Deū, ibique seipsum offert & omnia facit, quæ sacerdotem facere oportet, Sicut eum describit Paulus ad Ebræos ex figura Melchizedek. Nec solum pro nobis orat, & interpellat, sed & intus in spiritu nos docet, vivis doctrinis spiritus sui. Quæ duo sunt proprie officia sacerdotis, quod in carnalibus sacerdotibus figuratur, precibus & concionibus visibilibus. *Hebr. 7.*

Sacerdotium Christi.

Sacerdotū officia.

Quemadmodum autem Christus primogenitura sua has duas dignitates obtinuit, ita impartit & communes easdem facit cuilibet suo fideli, matrimonii prædicti jure, quo sponsæ sunt, quæcunq; sponsi sunt. Hinc omnes in Christo sumus sacerdotes & reges, quicunq; in Christum credimus, Sicut 1. Petr. 2. dicit: Vos genus electum, populus acquisitionis, sacerdotium regale & regnum sacerdotale, ut virtutes narretis ejus, qui vocavit vos de tenebris in admirabile lumen suum. *1. Pet. 2.*

Christiani reges.

Quæ duo sic se habent, primum, quod ad regnum pertinet, quilibet Christianus, per fidem sic magnificatur super omnia, ut spirituali potentia prorsus omniū Dominus sit, ita ut nulla omnino rerum possit ei quidquam nocere, imo omnia ei subjecta coguntur servire ad salutem. Sic Paulus Rom. 8. dicit: Omnia cooperantur in bonum electis. Item 1. Corinth. 3. Omnia vestra, sive mors, sive vita, sive instantia, sive futura, vos autem Christi. *Rom. 8.* *1. Cor. 3.*

Non quod corporali potentia quisquam Christianorum super omnia constitutus sit possidenda & tractanda, quo furore passim Ecclesiastici quidam insaniunt. Hoc enim regum, principum & hominum est in terra, Quando ipso vitæ usu videmus, nos omnibus subjici, multa pati, atq; adeo mori, imo quo Christianior quisquam est, hoc pluribus subjectus est malis, passionibus & mortibus, ut in ipso Principe primogenito Christo & omnibus Fratribus suis sanctis, videmus.

Pii afflictionibus subjecti.

Potentia hæc spiritualis est, quæ dominatur in medio inimicorum, & potens est in mediis pressuris. Quod est aliud nihil, quàm quod virtus in infirmitate perficitur,

citur, & in omnibus possum lucrum facere salutis, adeo, ut crux, & mors cogantur mihi servire & cooperari ad salutem. Hæc est enim ardua & insignis dignitas, veraq; & omnipotens potestas, spirituale imperium, in quo nulla res tam bona, nulla tam mala, quæ non in bonum mihi cooperetur, si modo credidero, Nulla tamen mihi opus est (cum sola fides sufficiat ad salutem) nisi quod fides in ea virtutem & imperium libertatis suæ exerceat. Ecce hæc est Christianorum inæstimabilis potentia & libertas.

1. Cor. 12. — *Piorum dignitas, potentia & libertas.*

Nec solum reges omnium liberrimi, sed sacerdotes quoq; sumus in æternũ, quod longe regno excellentius. Per sacerdotium enim digni sumus coram Deo apparere, pro aliis orare, & nos invicem ea quæ Dei sunt, docere. Hæc enim sacerdotum officia sunt, quæ prorsus nulli incredulo concedi possunt. Ista Christus nobis obtinuit, si in eum credimus, ut sicut confratres, cohæredes & conreges, ita & consacerdotes ei simus, audentes cum fiducia, per spiritum fidei, coram Deo prodire, & clamare: Abba Pater, & alter pro altero orare & omnia facere, quæ videmus, visibili & corporali officio sacerdotum geri & figurari. Qui vero non crediderit, huic nihil servit aut in bonum cooperatur, sed omnium ipse servus est, & omnia ei cedunt in malum. Quia omnibus impie utitur in sua commoda, non in Dei gloriam. Ita nec sacerdos est, sed prophanus, cujus oratio fit in peccatum, nec coram Deo unquam apparet, Quia Deus peccatores non exaudit.

Christiani sacerdotes. — *Sacerdotum officia.*

Quis ergo comprehendere potest altitudinem dignitatis Christianæ, quæ per regalem suam potentiam omnium dominatur, mortis, vitæ, peccati, &c. per sacerdotalem vero gloriam apud Deum omnia potest, quia Deus facit, quæ ipse petit & optat, sicut scriptum est: Voluntatem timentium se faciet & deprecationem eorum exaudiet, & salvos faciet illos? Ad hanc gloriam certe nullis operibus, sed sola fide pervenit.

Psal. 145.

Ex iis clare videre potest quilibet, quomodo Christianus homo liber est, ab omnibus & super omnia, ita ut nullis operibus ad hoc indigeat, ut justus & salvus sit, sed sola fides hæc omnia largitur abunde. Quod si sic desiperet, ut per ullum opus bonum præsumeret, justus, liber, salvus, Christianus, fieri, statim amitteret fidem cum omnibus bonis. Quæ stulticia pulchre figurata est in fabula illa, Ubi canis in aqua currens, & carnem veram in ore gestans, deceptus umbra carnis in aqua apparentis, dum eandem aperto rictu petit, veram carnem simul cum imagine perdit.

Libertas credentium. — *Canis Æsopicus.*

Hic quæres: Si omnes, qui in Ecclesia sunt, sacerdotes sunt, quo nomine discernuntur ii, quos nunc sacerdotes dicimus à Laicis? Respondeo: Vocabulis istis, sacerdos, clericus, spiritualis, ecclesiasticus, injuria facta est, dum à reliquis Christianis omnibus translata sunt ad paucos istos, qui nunc usu noxio Ecclesiastici dicuntur. Scriptura enim sancta nihil discernit inter eos, nisi quod ministros servos, œconomos appellat, qui nunc Papæ, Episcopi, Dominiq; jactantur, qui cæteris serviant, ministerio verbi, ad docendam fidem Christi & libertatem fidelium. Nam etsi verum est, nos omnes æqualiter sacerdotes esse, non tamen possumus, nec, si possemus, debemus omnes publice servire & docere, Sic Paulus 1. Corinth. 4. Sic nos existimet homo, sicut ministros Christi, & dispensatores mysteriorum Dei.

Sacerdos, Clericus, &c. — *1. Cor. 4.*

At dispensatio ista nunc in tantam pompam potestatis & terrificam quandam tyrannidem evasit, ut nec gentium, nec ulla mundi imperia queant ei conferri, Quasi Laici, aliud quiddam quàm Christiani sint. Qua perversitate factum est, ut penitus interciderit scientia Christianæ gratiæ, fidei, libertatis & totius Christi, Succedente in locum ejus humanorum operum & legum intolerabili captivitate, factiq; sumus juxta lamentationes Jeremiæ servi hominum vilissimorum, qui in terra sunt, qui nostra miseria abutuntur in omnes turpitudines & ignominias voluntatis suæ.

Ministerium Ecclesiasticorum quo pervaserit.

Redeun-

Redeundo ad id quod cœpimus, puto per hæc clarum fieri, Non esse satis nec Christianum, si Christi opera, vitam & verba prædicemus historico more, ceu res quasdam gestas, quas nosse satis sit ad vitæ formulandæ exemplum, quomodo ii, qui nunc optimi sunt, prædicant: Multo minus, si penitus taceatur, & leges hominum, decretaq; Patrum vice ejus doceantur. Jam sunt non pauci, qui cõstudio Christum prædicant & legunt, ut affectus humanos moveant ad condolendum Christo, ad indignandum Judæis, & id genus alia puerilia & muliebria delyramenta.

Oportet autem ut eo fine prædicetur, quo fides in eum promoveatur, ut non tantum sit Christus, sed tibi & mihi sit Christus, & id in nobis operetur, quod de eo dicitur, & quod ipse vocatur. Hæc autem fides nascitur & servatur ex hoc, si prædicetur, quare Christus venerit, quid attulerit & dederit, quo usu & fructu acceptandus sit. Hoc fit, ubi recte docetur Christiana libertas, quam ex ipso habemus, & qua ratione omnes Christiani, reges & sacerdotes simus, in quo omnium Domini sumus, & quidquid egerimus coram Deo, placitum & acceptum esse confidimus, sicut hactenus dixi.

Christus quomodo prædicandus.

Cujus enim cor hæc audiens, non totis medullis gaudeat & tanto solatio accepto non dulcescat in amorem Christi? ad quem amorem, nullis unquam legibus aut operibus pervenire potest. Quis est, qui tali cordi nocere possit, aut ipsum pavefaciat? Si irruat conscientia peccati, aut horror mortis, paratum est sperare in Domino, nec timet ab auditione ista mala, nec commovetur donec despiciat inimicos suos. Credit enim justiciam Christi suam esse, & peccatum suum, jam non suum, sed Christi esse, At à facie justiciæ Christi omne peccatum absorbeatur, necesse est, propter fidem Christi, sicut superius dictum est, discitq; cum Apostolo, morti & peccato insultare & dicere: Ubi est mors victoria tua? Ubi est mors stimulus tuus? Stimulus autem mortis peccatum est, virtus vero peccati lex. Deo autem gratia qui dedit nobis victoriam per Jesum Christum Dominum nostrum. Absorpta enim est mors in victoria, non tantum Christi, sed & nostra, quia per fidem nostra fit, & in ipsa & nos vincimus.

Fructus verbi in piis.

Hæc dicta sint de interiore homine, de ejus libertate, & de Principe justiciæ fidei, quæ nec legibus nec operibus bonis indiget, quin noxia ei sunt, si quis per ea præsumat justificari.

Nunc ad alteram partem revertamur ad externum hominem. Hic enim respondebitur illis omnibus, qui verbo fidei & iis, quæ dicta sunt, offensi, dicunt, Si fides omnia facit, & sola ad justiciam satis est, Cur ergo præcepta sunt bona opera? Ociabimur ergo & nihil operabimur, fide contenti? Respondeo: Non sic impii non sic. Vere quidem sic haberet res ista, si penitus & perfecte interni & spirituales essemus, quod non fiet, nisi in novissimo die resurrectionis mortuorum, Donec in carne vivimus, non nisi incipimus & proficimus, quod in futura vita perficietur, Propter quod Apostolus Rom. 8. appellat primitias spiritus, quod in hac vita habemus, accepturi scilicet decimas & plenitudinem spiritus in futuro. Ad hanc partem pertinet, quod supra positum est, Christianum esse omnium servum & omnibus subjectum. Qua enim parte liber est, nihil operatur, qua autem servus est, omnia operatur, quod qua ratione fiat, videamus.

Quæstio.

Rom. 8.

Quanquam homo, ut dixi, intus secundum spiritum per fidem abunde satis justificetur, habens, quidquid habere debet, nisi quod hanc ipsam fidem & opulentiam oportet de die in diem augescere, usq; in futuram vitam, Tamen manet in hac vita mortali super terram, in qua necesse est, ut corpus suum proprium regat, & cum hominibus converseture. Hic jam incipiunt opera, hic non est ociandum, hic certe curandum, ut corpus jejuniis, vigiliis, laboribus, aliisq; disciplinis moderatis exerceatur, & spiritui subdatur, ut homini interiori & fidei obediat, & conformis sit, nec ei rebellet aut ipsum impediat, sicut est ingenium ejus, si coërcitus non fuerit. Interior enim homo conformis Deo, & ad imaginem Dei creatus per

Opera.

tus per fidem & gaudet & jucundatur propter Christum, in quo tanta sibi collata sunt bona, unde & hoc solum negocii sibi habet, ut cum gaudio & gratis Deo serviat in libera charitate.

Hoc dum agit, ecce in carne propria offendit voluntatem contrariam, quæ mundo servire & quærere quæ sua sunt, nititur, Id quod spiritus fidei ferre non potest neq; volet, & aggreditur hilari studio ad opprimendā & cohercendā eam, Sicut Paulus dicit Rom. 7. Condelector legi Dei, secundū interiorem hominem. Video autem aliam legem in membris meis repugnantem legi mentis meæ, & captivantem me in legem peccati. Et alibi, castigo corpus meum, & in servitutem redigo, ne forte aliis prædicans ipse reprobus efficiar. Et Galat. 5. Qui Christi sunt, carnem suam crucifixerunt cum concupiscentiis suis. *Lucta spiritus cum carne in Sanctis.* *Rom. 7.* *Galat. 5.*

VERUM ea opera oportet non ea fieri opinione, quo per ipsa coram Deo justificetur quisquam, hanc enim falsam opinionem fides non feret, quæ sola est justicia coram Deo, sed solum ea opinione, ut corpus in servitutem redigatur, & purificetur à concupiscentiis suis malis, ita ut oculum non nisi vertat ad concupiscentias expurgandas. Cum enim anima per fidem purgata sit, & amans Dei facta, vellet omnia pariter purgari præcipue corpus proprium, ut omnia secum amarent & laudarent Deum. Ita fit, ut homo exigente corporis sui causa ociari non possit, cogaturque ob id, multa bona operari, ut in servitutem redigat. Hæc tamen opera ipsa non id sunt, quo justificetur coram Deo, sed gratuito amore ea faciat in obsequium Dei nihil aliud intutus quàm divinum beneplacitum, cui per omnia vellet obsequi officiosissime. *Quæ sint opera facienda.*

Hac ratione quisq; seipsum erudire facile potest, qua mensura aut discretione (ut dicunt) corpus suum castigare debeat, tantum enim jejunabit, vigilabit, laborabit, quantum satis esse viderit, ad corporis lasciviam & concupiscentiam premendam. Qui vero præsumunt operibus justificari, observant non mortificationem concupiscentiarum, sed ipsa tantum opera, arbitrantes, si modo quàm plurima & maxima fecerint, sese bene habere, & justos factos esse, aliquando & cerebrum lædentes, & naturam extinguentes, aut saltem inutilē reddentes. Quæ est ingens insipientia & ignorantia Christianæ vitæ & fidei, velle sine fide per opera justificari & salvari. *Corpus castigandum, non occidendum.*

UT autem ea quæ diximus, facilius capiantur, similitudinibus ea monstremus. Debent opera hominis Christiani per fidem suam ex mera gratuitaque misericordia Dei justificati & salvati, non alio loco haberi, quam opera fuissent Adæ & Hevæ in Paradiso, & omnium filiorum, si non peccassent, de quibus Gen. 2. sic dicitur: Posuit Deus hominem, quem formaverat in Paradisum, ut operetur & custodiret illum. At Adam erat justus & rectus à Deo creatus, sineq; peccato, ita ut per suam operationem & custodiam, non opus habuisset justificari & rectus fieri. Sed ne ociosus iret, dedit ei Dominus negocium, ut Paradisum coleret & servaret. Quæ fuissent opera vere liberrima, nullius gratia facta, nisi beneplaciti divini, non ad justiciam obtinendam, quam jam habebat plene, quæ & congenita fuisset nobis omnibus. *Opera primorum parentum ante lapsum &c.* *Gen. 2.*

Ita & credentis hominis opera, qui per fidem suam denuo repositus est in Paradisum, & de novo recreatus, non eget operibus, ut justus fiat, aut sit, sed ne ociosus sit, & corpus suum operetur & servet, sunt ei opera ejusmodi libertatis, solum intuitu divini beneplaciti facienda, nisi quod nondum plene recreati sumus perfecta fide & charitate, quas augeri oportet, non tamen per opera, sed per seipsas.

Aliud, Episcopos facer templum consecrans, pueros confirmans, aut aliud quippiam officii sui faciens, non consecratur iis ipsis operibus in Episcopum, imo nisi ante esset consecratus Episcopus, nullum istorum operū quidquam valerent, essentq; stulta & puerilia & ludicra. Ita Christianus per fidē suam consecratus bona facit opera, sed nō per hæc magis facer aut Christianus efficitur. Hoc enim so- *Opera renati hominis.*

lius fidei eſt, imo niſi ante crederet & Chriſtianus eſſet, nihil prorſus valerent omnia ſua opera, eſſentq; vere impia & damnabilia peccata.

Bona opera non faciunt bonum virum.

Vera itaq; ſunt hæc duo verba: Bona opera non faciunt bonum virum, ſed bonus vir facit bona opera. Mala opera non faciunt malum virum, ſed malus vir facit mala opera. Ita ut ſemper oporteat ipſam ſubſtantiam ſeu perſonam eſſe bonum ante omnia opera bona, & opera bona ſequi & provenire ex bona perſona. Sicut & Chriſtus dicit: Mala arbor non facit bonos fructus, Bona arbor non facit malos fructus. Clarum autem eſt, quod fructus non ferunt arborem, nec arbor creſcit in fructibus, Sed è diverſo, Arbores ferunt fructus, fructus creſcunt in arboribus.

Arbor fert fructus, & non econtra.

Ut ergo neceſſe eſt, arbores eſſe priores fructibus ſuis, & fructus non faciunt arbores neq; bonas neq; malas, ſed econtra, arbores tales faciunt tales fructus. Ita neceſſe eſt primum perſonam ipſam hominis eſſe bonam vel malam, antequam faciat bonum vel malum opus, & opera ſua non faciunt eum malum aut bonum, ſed ipſe facit opera ſua aut mala aut bona.

Opus non facit artificem.

Similia videri licet in omnibus artificiis. Mala domus vel bona non facit malum aut bonum fabrum, ſed bonus aut malus faber facit malam aut bonam domum. Et in univerſum, nullum opus facit artificem talem, quale eſt ipſum, ſed artifex facit opus tale, qualis eſt ipſe. Ita res ſe habet in operibus hominum, qualis eſt ipſe, ſive in fide, ſive in infidelitate, tale eſt opus ejus, bonum ſi in fide, malũ ſi in infidelitate factum fuerit. Non autem id convertitur, ut quale ſit opus, talis fiat & homo, in fide vel infidelitate. Opera enim ut non faciunt fidelem, ita neq; juſtum. At fides ut facit fidelem & juſtum, ita & bona opera.

Fides.

Cum ergo opera neminem juſtificent, & hominem oporteat eſſe juſtum, antequam operetur bonum, manifeſtiſſimum eſt, ſolam fidem eſſe, quæ ex mera Dei miſericordia per Chriſtum in verbo ejus perſonam digne & ſufficienter juſtificet & ſalvet, & nullo opere, nulla lege Chriſtiano homini opus eſſe ad ſalutẽ, cum per fidem liber ſit ab omni lege, & ex mera libertate omnia gratuito faciat quæcunq; facit, nihil quærens aut commodi aut ſalutis (cum jam ſatur & ſalvus ſit gratia Dei ex fide ſua) ſed ſolum beneplacitum Dei.

Infideli non proſunt ſua bona opera.

Sic & infideli nullum opus bonum prodeſt ad juſticiã & ſalutem, E diverſo, nullum malum opus facit eum malum aut damnatum, ſed incredulitas, quæ perſonam & arborem malam facit, mala & damnata facit opera. Unde, dum bonus aut malus quiſquam efficitur, non hoc ab operibus, ſed à fide vel incredulitate oritur, ſicut Syrach 10. dicit: Initium peccati apoſtatare à Deo, id eſt, non credere. Et Paulus Ebre. 11. Oportet accedentem credere, Et Chriſtus idem dicens: Aut facite arborem bonam & fructus ejus bonos, aut facite arborem malam & fructus ejus malos, ac ſi dicat: Qui volet fructus bonos habere, ab arbore incipiet, & hanc bonam plantabit. Ita qui vult bona operari, non ab operando, ſed à credendo incipiat, quod perſonam bonam facit. Non enim perſonam bonam facit, niſi fides, neq; malam, niſi incredulitas.

Syrach. 10. Ebre. 11.

Opera faciunt hominem civiliter bonum.

Hoc ſane verum eſt, operibus fieri hominem bonum aut malum coram hominibus, hoc autem fieri, eſt idem, quod oſtendi & cognoſci, quis ſit bonus aut malus, ut Chriſtus Matth. 7. dicit: Ex fructibus eorum cognoſcetis eos. At hoc totum in ſpecie & extra manet, qua in re plurimi falluntur, qui ſcribere & docere præſumunt bona opera, quibus juſtificentur, interim fidei ne memorentur quidem, euntes in viis ſuis, falſi & fallentes ſemper, proficientes in pejus, cæci cæcorum duces, multis ſeſe operibus fatigantes, & tamen nunquam ad veram juſticiã pervenientes. De quibus S. Paulus 1. Tim. 3. dicit: Habentes quidem ſpeciem pietatis, virtutem ejus abnegantes, ſemper diſcentes, & nunquam ad ſcientiam veritis pervenientes.

Matth. 7.

1. Tim. 3.

Qui ergo cum iſtis cæcis non voluerit errare, oportet, ut ulterius proſpiciat quàm in opera legis aut doctrinas operum, imo averſo ab operibus intutu, perſo-

personam inspiciat,& qua ratione illa justificetur,quæ nō operibus neq; legibus, sed verbo Dei(id est,promissione gratiæ suæ)& fide justificatur & salvatur,Ut stet gloria Majestati divinæ,quæ nos non ex operibus justiciæ, quæ fecimus nos, sed secundum misericordiam suam per verbum gratiæ suæ salvos fecit credentes.

Christianus certo judicare potest, quæ opera rejicienda, quæ amplectenda.

FACILE ex his cognitu est,qua ratione sint opera bona rejicienda aut amplectenda, & qua regula intelligendæ sint omnium doctrinæ de operibus datæ. Si enim opera comparentur ad justiciam, & perverso Leviathan eaq; falsa persuasione fiant, ut per ipsa justificari præsumas,jam necessitatem imponunt,& libertatem cum fide extinguunt,& hoc ipso additamento bona jam non sunt vereque damnabilia. Libera enim non sunt & gratiam Dei blasphemant,cujus solius est per fidem justificare & salvare, quod opera non potentia præstare, impia tamen præsumptione,per nostram hanc stulticiam, affectant,ac sic in officium gratiæ & gloriam ejus violenter irruunt.

Non ergo opera bona rejicimus,imo maxime amplectimur & docemus. Nō enim propter ipsa,sed propter impium hoc additamentum,&perversam opinionem quærendæ justiciæ,ea damnamus. Qua fit,ut solum in specie appareant bona, cum revera bona non sint, quibus falluntur & fallunt, ceu lupi rapaces,sub vestimentis ovium.

Perversa opinio hypocritarum de operibus.

Hic autem Leviathan & perversa opinio inoperibus insuperabilis est,ubi deest sincera fides. Abesse enim non potest à sanctis illis operariis, donec fides vastatrix ejus veniat & regnet in corde. Natura per seipsam non potest eam expellere, imo ne cognoscere quidem, quin eam ducit loco sanctissimæ voluntatis. Ubi si consuetudo accesserit, & hanc naturæ pravitatem roboraverit(sicuti factum est per impios Magistros) incurabile malum est, & infinitos irrecuperabiliter seducit ac perdit. Quare etsi bonum est,de pœnitentia,confessione,satisfactione prædicare & scribere, si tamen hic sistatur, & non ad fidem usq; docendam procedatur, sine dubio deceptoriæ & diabolicæ sunt doctrinæ. Sic enim Christus cum suo Johanne, non solum dixit: Pœnitentiam agite,sed addidit verbum fidei dicens: Appropinquabit regnum cœlorum.

Non enim alterum tantum,sed utrunq; verbum Dei prædicandum est,nova & vetera proferenda de thesauro,tam vox Legis, quam verbum gratiæ. Vocem legis proferri oportet,ut terreatur,& in suorum peccatorum noticiam reducantur,& inde ad pœnitentiam & meliorem vitæ rationem convertantur. Sed non hic sistendum,hoc enim esset solum vulnerare & non alligare, percutere & non sanare,occidere & non vivificare,deducere ad inferos & non reducere,humiliare & non exaltare. Ideo & verbum gratiæ & promissæ remissionis, ad docendam & erigendam fidem,prædicari debet, sine quo Lex, contritio, pœnitentia, & omnia alia frustra fiunt & docentur.

Lex.

Evangelium.

Supersunt quidem adhuc Prædicatores pœnitentiæ & gratiæ, sed non explicant Dei Legem & promissionem eo fine & spiritu, ut disci queat,unde pœnitentia & gratia veniant. Pœnitentia enim ex Lege Dei, sed fides seu gratia ex promissione Dei provenit, sicut dicit Rom. 10. Fides ex auditu, auditus autem per verbum Christi,quo fit, ut homo per fidem divinæ promissionis consoletur & exaltetur,qui per minas & timorem Legis divinæ humiliatus, & in sui cognitionem perductus est. Sic Psal. 30. Ad vesperum demorabitur fletus,& ad matutinum lætitia. Hæc dicta sint de operibus in genere, & simul de iis,quæ Christianus in proprium corpus exercet.

Pœnitentia fides.

Roma. 10

Psal. 30.

De operibus quæ proximo fiunt.

ULTIMO & de iis dicemus,quæ erga proximū suum operatur, Non n. homo sibi vivit soli in corpore isto mortali ad operandum in eo, sed & omnibus hominibus in terra, imo solum aliis vivit & non sibi. In hoc enim corpus suum subjectum facit, quo sincerius & liberius queat aliis servire, Sicut Paulus Roma. 14. dicit: Nemo sibi vivit,& nemo sibi moritur,Qui enim vivit, Domino vivit,& qui moritur,Domino moritur. Ideo non potest fieri,ut sit ociosus in habitu & absque

Rom. 14.

 opere

opere erga proximos suos. Necesse est enim, ut loquatur, agat & converse tur cum hominibus, sicut Christus in similitudinem factus habitu inventus est ut homo, & conversatus cum hominibus, ut Baruch. 3. dicit. *Ephe. 2. Baruch. 3.*

Nullo tamen horum opus ei est ad justiciam & salutem, ideo in omnibus operibus suis ea debet opinione esse formatus, & huc solum spectare, ut aliis serviat & prosit in omnibus, quæcunq; fecerit, nihil ante oculos habens, nisi necessitatem & commoditatem proximi. Sic enim Apostolus jubet, ut manibus laboremus, quo demus necessitatem habenti. Cum potuisset dicere, quo nos ipsos alamus, sed & inquit, necessitatem habenti. Nam & in hoc ipsum corporis curam habere Christianum est, quo per ejus salutem & commoditatem laborare, res quærere & servare possimus, in subsidium eorum, qui indigent, ut sic membrum robustum serviat membro infirmo, & simus filii Dei, alter pro altero sollicitus & laboriosus, invicem onera portantes, & sic legem Christi implentes.

Christiana vita. Ecce, hæc est vere Christiana vita, hic vere fides efficax est per dilectionem, hoc est, cum gaudio & dilectione prodit in opus servitutis liberrimæ, qua alteri gratis & sponte servit, ipsa abunde satura fidei suæ plenitudine & opulentia.

Sic Philippenses cum Paulus docuisset, quàm divites facti essent per fidem Christi, in qua omnia obtinuissent, docet eos deinceps dicens: Si qua consolatio Christi, si quod solatium charitatis si qua societas spiritus, implete gaudium meum, ut idem sapiatis, & eandem charitatē habentes, unanimes idipsum sentientes, nihil per contentionem, neq; inanem gloriam, sed in humilitate superiores invicem arbitrantes non quæ sua sunt singuli considerantes sed ea quæ aliorum.

Hic clare videmus, Vitam Christianorum ab Apostolo in hanc regulam esse positam, ut omnia opera nostra ad aliorum commoditatem ordinentur, cum per fidem quisq; suam sic abundet, ut omnia alia opera, totaque vita ei superfluant, quibus proximo spontanea benevolentia serviat & benefaciat.

Forma Dei. Forma servi. Ad hoc inducit Christum pro exemplo, dicens: Hoc sentite in vobis, quod & in Christo Jesu qui cum in forma Dei esset, non rapinam arbitratus est, esse se æqualem Deo, sed exinanivit semetipsum, formam servi accipiens in similitudinem hominum factus, & habitu inventus ut homo, factus est obediens usque ad mortem. Hoc enim verbum Apostoli saluberrimum nobis obscurarunt ii, qui vocabula apostolica formam Dei, formam servi, habitum, similitudinem hominum, prorsus non intellexerunt, & ad naturas divinitatis & humanitatis transtulerunt, cum Paulus id velit, Christum, cum esset plenus forma Dei, & omnibus bonis abundans, ita ut nullo opere, nulla passione indiguerit, ut justus & salvus fieret. Habebat enim hæc omnia statim ab initio sui. Non tamen iis inflabatur, nec super nos elevabatur, & quandam potentiam super nos sibi arrogabat, licet id jure potuisset. Sed contra sic egit laborans, operans, patiens, moriens, ut similis esset cæteris hominibus, & habitu & gestu non aliud quam homo, quasi ais omnibus egeret, & nihil haberet formarum Dei, quod tamen totum propter nos fecit, ut nobis serviret, & nostra fierent omnia, quæ hac forma servi operaretur.

Christianus Christi exemplum imitetur. Ita Christianus, quemadmodum caput suum Christus, per fidem suam plenus & satur, contentus esse debet hac forma Dei, per fidem obtenta, nisi quod, ut dixi, ipsam hanc fidem augere debet, donec perficiatur. Hæc enim vita justicia, & salus ejus est, personam ipsam servans & gratam faciens, omniaque tribuens, quæ Christus habet, ut supra dictum est, & Paulus Gala. confirmat dicens: Quod autem in carne vivo, in fide filii Dei vivo. Et quanquam sic liber est, ab omnibus operibus, debet tamen rursus se exinanire, hac in libertate, formam servi accipere, in similitudinem hominum fieri, & habitu inveniri ut homo, servire, adjuvare, & omnimodo cum proximo suo agere, sicut videt secum actum & agi à Deo per Christum, & hoc ipsum gratis, nulloque respectu, nisi divini placiti, & ita cogitare. *Galat 2.*

En

En mihi indigno damnatoq; homuncioni, citra omne meritum, mera gratuitaq; misericordia, dedit Deus meus in Christo omnes divitias justiciæ & salutis, ut amplius nulla re prorsus indigeam, nisi fide, quæ eredat, hoc sic habere. *Fructus fidei.* Huic ergo tali Patri, qui me suis his inæstimabilibus divitiis obruit, cur non liberaliter, hilariter, toto corde spontaneoq; studio omnia faciam, quæcunq, scivero placita & grata coram illo esse? Dabo itaq; me quendam Christum proximo meo, quemadmodum Christus sese præbuit mihi, nihil facturus in hac vita, nisi quod videro proximo meo necessarium, commodum & salutare fore, quandoquidem per fidem omnium bonorum in Christo abundans sum.

Ecce sic fluit ex fide charitas & gaudium in Domino, & ex charitate hilaris, libens, liber animus, ad sponte serviendum proximo, ita ut nullam habeat rationem gratitudinis, ingratitudinis, laudis ac vituperii, lucri aut damni. Neq; enim agit hoc, ut homines sibi demereatur, nec inter amicos inimicosq; discernit, nec gratos nec ingratos suspicit, sed liberrime, libentissime dispergit se & sua, sive ea perdat in ingratis, sive mereatur. Sic enim & Pater ejus facit, omnibus omnia distribuens abundanter & liberrime, faciens solem suum oriri super bonos & malos. Ita Filius, nihil nisi gratuito gaudio, quo in Deo per Christum delectatur, tantarum rerum Largitore, facit & patitur.

Vides ergo, si cognoscimus ea, quæ nobis data sunt, maxima & preciosa, ut Petrus ait, mox per spiritum diffundi in cordibus nostris charitatem, qua liberi, hilares, omnipotentes operatores, & omnium tribulationum victores, proximorum servi, nihilominus tamen omniū Domini sumus. *Donata nobis per Christum &c.* Qui vero non cognoscunt donata sibi per Christum, iis Christus frustra natus est, per opera illi incedunt, ad istarum rerum gustū & sensum nunquā perventuri. Igitur sicut proximus noster necessitatem habet & nostra abundantia indiget, ita & nos coram Deo necessitatem habuimus, & misericordia ejus indiguimus. Ideo sicut Pater cœlestis nobis in Christo gratis auxiliatus est. Ita & nos debemus gratis per corpus & opera ejus proximo nostro auxiliari, & unusquisque alteri Christus quidam fieri, ut simus mutuum Christi, & Christus idem in omnibus, hoc est vere Christiani. *Gloria Christianæ vitæ.*

Quis ergo comprehendere queat divitias & gloriam Christianæ vitæ? quæ omnia potest & habet, & nullius indiget, peccati, mortis, inferni Domina, simul tamen omnibus serva & obsequiosa & utilis, Sed quæ proh dolor hodie in toto orbe ignota est, nec prædicatur nec quæritur, adeo, ut prorsus nostrum nomen ipsimet ignoremus, cur Christiani simus & vocemur, Certe à Christo sic vocamur, non absente, sed inhabitante in nobis, id est, dum credimus in eum, & invicem mutuoque sumus, alter alterius Christus, facientes proximis, sicut Christus nobis facit. *Christiani.* At nunc hominum doctrinis, non nisi merita, præmia, & ea, quæ nostra sunt, docemur quærere, & ex Christo non nisi exactorum longe Mose severiorem fecimus.

Luc. 2. Ejusdem fidei exemplum præ cæteris præbuit & B. Virgo, dum ut Luc. 2. scribitur, purificabatur secundum legem Mosi, more omnium mulierum, cum tamen lege tali non teneretur, nec purificari opus illi fuit, subjecit se tamen sponte & libera charitate legi, similis facta cæteris mulieribus, ne offenderet aut contemneret eas. *Exemplum B. Virginis Mariæ.* Non ergo justificata fuit hoc opere, sed justa fecit hoc gratuito & libere. Ita & nostra opera fieri debent, non justificandi gratia, cum prius fide justificati, facere debeamus omnia libere & hilariter propter alios.

Act. 16. Et S. Paulus discipulum suum Timotheum circumcidebat, non quod opus esset illi ad justiciam circumcisione, sed ne offenderet aut contemneret infirmos in fide Judæos, qui nec dum poterant capere fidei libertatem. *Timotheus à Paulo circumcisus.* At contra ubi contempta libertate fidei urgebant, circumcisionem esse necessariā ad justiciam, restitit, & Titum circumcidi non permisit, Gal. 2. *Galat. 2.* Sicut n. nullius infirmitatem, in fide offendere aut contemnere voluit, cedens eorū voluntati ad tempus: Ità rursus noluit offendi aut contemni libertatē fidei ab induratis justiciariis, incedens

 media

media via, parcens infirmis ad tempus & resistens induratis semper, ut omnes ad fidei libertatem converteret. Eodem studio & nostra fieri debent, ut infirmos in fide suscipiamus, ut Rom. 14. docet, sed magistris operum induratis fortiter resistamus, de quo latius inferius dicemus. *Rom. 14.*

Matth. 17. Christus etiam Matth. 17. Ubi à discipulis suis petebatur didrachmum, disputabat cum Petro, An ne filii regis liberi essent à censibus? & Petrus hoc affirmasset. Jussit tamen, ut iret ad mare, dicens: Ne scandalisemus eos, vade, & piscē qui primo ascenderit, tolle, & aperto ore ejus invenies staterem, quem tollens da pro me & pro te.

Christi exemplum. Hoc exemplū pulchre valet ad propositum, in quo Christus se & suos appellat liberos & filios Regis, qui nullius egeant, & tamen sponte se submittit & solvit censum. Quantum ergo hoc opus Christo necessarium aut utile fuit ad justiciam & salutem, tantū valent omnia alia sua & suorū opera ad justiciam, cū sint omnia justicia posteriora & libera, tantum ad aliorum obsequium & exemplum facta.

Rom. 13. Tit. 3. Talia sunt, quæ & Paulus Rom. 13. & Tit. 3. præcepit, ut potestatibus subditi sint, & ad omne opus bonum parati, Non ut per hoc justificentur, cum jam justi sint ex fide, sed ut in libertate spiritus per hæc aliis & potestatibus servirent, eorum voluntati gratuita charitate obsequerentur.

Talia oportuit esse & omnium collegiorum, monasteriorum, sacerdotumq; opera, ut quisq; suæ professionis & status opera solum in hoc faceret, ut per hæc non justiciam, sed corporis sui subjectionem exerceret, aliis in exemplum, qui & ipsi opus habent corporis sui castigatione. Deinde ut aliis duntaxat obsequerentur, ad eorum voluntatem, gratuita charitate, hoc tamen semper & summa cura observato, ne vana fiducia præsumat, per ipsa quisq; justificari, mereri, aut salvus fieri, quod solius fidei est, ut sæpius dixi.

Mandata hominum. Si quis ergo hanc sententiam haberet, facile se posset gerere citra periculum, in infinitis illis mandatis & præceptis Papæ, Episcoporum, Monasteriorum, Ecclesiarum, Principum & Magistratuum, quæ aliqui stulti Pastores sic urgent, quasi ad justiciam & salutem sint necessaria, appellantes ea præcepta Ecclesiæ, cum sint nihil minus. Christianus enim liber sic dicet: Ego jejunabo, orabo, hoc & hoc faciam, quod per homines mandatum est, non quod illo mihi sit opus ad justiciam aut salutem, sed quod in hoc morem geram Papæ, Episcopo, communitati, illi & illi Magistratui, aut proximo meo ad exemplum faciam & patiar omnia, Sicut Christus mihi multo plura fecit, & passus est, quorum ipse nullo prorsus egebat, factus propter me sub Lege, cum non esset sub Lege, Et quamvis Tyranni vim aut injuriam faciant hoc exigentes, non tamen nocebit, donec contra Deum non fuerit.

Judicium fidelium certum de omnibus operibus & legibus. Ex iis omnibus quisq; poterit certum judicium & fidele discrimen omnium operum & legū accipere, & scire, qui sint cœci, stulti, & qui veri & boni pastores. Nam quodcunque opus non huc solum dirigitur, ut fiat vel ad castigandum corpus, vel ad obsequium proximi (modo contra Deum nihil postulet) non est bonum nec Christianum. Et hinc ego vehementer metuo, pauca vel nulla collegia, monasteria, altaria, officia Ecclesiastica esse Christiana hodie, nec non & jejunia & preculas peculiares de certis Sanctis. Metuo, inquam, in his omnibus quæri non nisi ea, quæ nostra sunt, dum arbitramur per hæc purgari peccata nostra, & salutem inveniri, & sic funditus extinguitur libertas Christiana, quod ex ignorantia Christianæ fidei & libertatis venit.

Consilium. Quam ignorantiam & libertatis oppressionē, plurimi cœcissimiq; Pastores sedulo confirmant, dum populos in ea studia sollicitant & urgent, laudando ea, & suis Indulgentiis inflando, fidem autem nunquam docendo. Ego autem tibi consultum volo, si quippiā voles orare, jejunare, aut in Ecclesiis fundare, ut vocant, cave facias, eo fine, quo tibi aliquid commodi sive temporalis, sive æterni pares. Injuriam enim fidei tuæ facies, quæ sola tibi omnia præbet, Ideo sola curanda, ut

augea-

augeatur, sive operibus, sive passionibus exercita. Sed da quod das libere & gratis, ut alii ex te tuaq; bonitate augescant, & bene habeant. Sic enim eris vere bonus & Christianus. Quid enim tibi bona opera tua, quæ ad corporis castigationē superabundant, cum abundes pro te per fidem tuam, in qua tibi omnia donavit Deus?

Regula vitæ Christianæ. En ista regula, Oportet, ut quæ ex Deo habemus bona, fluant ex uno in aliū & communia fiant, ut unusquisq; proximum suum induat, & erga eum sic se gerat, ac si ipse esset in loco illius. E Christo fluxerunt & fluunt in nos, qui nos sic induit & pro nobis egit, ac si ipse esset, quod nos sumus. E nobis fluunt in eos, qui eis opus habent, adeo, ut & fidem & justiciam meam oporteat coram Deo poni, pro tegendis & deprecandis proximi peccatis, quæ super me accipiam, & ita in eis laborem & serviam, ac si mea propria essent, sic enim nobis Christus fecit. Hæc est enim vera charitas synceraq; Christianæ vitæ regula. Ibi autem vera & syncera est, ubi vera & syncera fides est. Hinc Apostolus 1. Corinth. 13. Charitati tribuit, quod non quærit quæ sua sunt. *1. Cor. 13.* *Vera charitas.*

Christianus homo. Concludimus itaque, Christianum hominem non vivere in seipso, sed in Christo & proximo suo, aut Christianum non esse. In Christo per fidem, in proximo per charitatem; per fidem sursum rapitur supra se in Deum, rursum per charitatem labitur infra se in proximum, manens tamen semper in Deo, & charitate ejus. Sicut Christus Johan. 1. dicit: Amen dicò vobis, deinceps videbitis cœlū apertum & angelos Dei ascendentes & descendentes super Filium hominis. *Johan. 1.*

Et hæc de libertate satis, quæ ut vides, spiritualis, veraque est, libera faciens corda nostra ab omnibus peccatis, legibus & mandatis, Sicut dicit Paulus 1. Tim 1. Lex justo non est posita, quæ superat omnes alias libertates externas, quantum cœlum superat terram, quam nos Christus faciat & intelligere & servare Amen. *1 Tim. 1.*

IN fine propter eos, quibus nihil tam bene dicitur, quod non depravent male intelligendo, addendum est, si tamen & idipsum intelligere possint. Sunt quàm plurimi, qui hanc libertatem fidei audientes mox eam in occasionem carnis vertant, omnia sibi statim licere arbitrantes, nec alia re ulla liberi & Christiani videri volentes, quam contemptu & reprehensione cæremoniarum traditionum, legum humanarum. Quasi ideo Christiani sint quia statis diebus non jejunant, aut aliis jejunantibus ipsi carnes comedunt, aut preculas usitatas omittunt, suspenso naso, præcepta hominum illudentes, Cætera vero ad Christianam religionem pertinentia prorsus posthabentes. Quibus pertinacissime resistunt ex altera parte ii, qui sola observantia & reverentia cæremoniarum nituntur salvi fieri. Quasi ideo salvi sint, quia statis diebus jejunant, aut à carnibus abstinent, aut certas preces urent, jactantes præcepta Ecclesiæ & Patrum, nec ipsi pili facientes ea, quæ synceræ sunt fidei nostræ. Utriq; culpabiles plane, quod rebus neglectis gravioribus & ad salutem necessariis, super rebus iis leviculis & non necessariis tanto tumultu confligantur. *Contra libertatem carnis.* *Contra fiduciam operum.*

Rom. 14. Quanto rectius Paulus Apostolus media via incedere docet, & utrunque latus damnat, dicens: Qui manducat, non manducantem non spernat. Et qui non manducat, manducantem non judicet. Vides hic, quod ii, qui cæremomias non pietate, sed mero contemptu omittunt & vituperant, reprehendantur, eum Apostolus doceat, non contemnere, Scientia enim eos inflat. Rursum pertinaces alteros docet, ut non judicent illos. Neutri enim charitatem ædificantem invicem custodiunt. Quare hic audienda est Scriptura, quæ docet, ut nec ad dextram, nec ad sinistram declinemus, sed sequamur justicias Domini recte lætificantes corda. Ut enim non justus est quisquam, quia operibus & ritibus cæremoniarum servit & addictus est, ita nec justus ex eo censebitur solo, quod illa omittit & contemnit.

Fides efficax per charitatem.

Non enim liberi sumus per fidem Christi ab operibus, sed ab opinionibus operũ, id est, à stulta præsumptione justificationis per opera quæsitæ. Fides enim conscientias nostras redimit, rectificat & servat, qua cognoscimus justiciam esse non in operibus, licet opera abesse, neq; possunt neq; debeant, Sicut sine cibo & potu & universa corporis istius mortalis opera esse non possumus, non tamen in eis justicia nostra sita est, sed in fide, nec tamen illa ob id contemnenda sunt aut omittenda. Sic in mundo sumus necessitate vitæ hujus corporis coacti, sed non ex hoc justi sumus. Regnum meum non est hinc, seu de hoc mundo, ait Christus; sed non dixit: Regnum meum non est hic, seu in hoc mundo. Et Paulus. Licet in carne ambulemus, non tamen secundum carnem militamus. Et Galat. 2. Quod vivo in carne, in fide vivo filio Dei. Sic quod facimus, vivimus, sumus in operibus & cæremoniis, necessitas hujus vitæ facit, & corporis regendi cura, non tamen in his justi sumus, sed in fide Filii Dei. *Galat. 2.*

Pertinaces justitiarii.

Quare Christiano per medium eundum est, & duo illa genera hominũ sibi proponenda. Aut enim occurrũt ei pertinaces, obdurati Cæremoniistæ, qui sicut aspices surdæ nolunt audire veritatem libertatis, sed suas cæremonias, tanquam justificationes jactant, imperant & urgent sine fide. quales erant olim Judæi nolentes intelligere, ut bene agerent. His oportet resistere, contraria facere, & fortiter scandalisare, ne opinione ista impia plurimos secum fallant. In horũ oculis expedit comedere carnes, solvere jejunia, & alia pro libertate fidei facere, quæ pro summis peccatis habent, dicendumq; de eis: sinite eos, cœci sunt, & cœcorũ duces. Hoc enim modo & Paulus Titum noluit circumcidi, cum illi urgerent. Et Christus defendit Apostolos, quod sabbato vellebant spicas & multa similia. *Matth. 15*

Infirmi in fide.

Aut occurrunt simplices idiotæ, ignari, & infirmi in fide, sicut Apostolus vocat, qui nondum possunt capere libertatem istam fidei etiã si vellent, His parcendum est, ne offendantur, & deferendum eorum infirmitati, donec plenius erudiantur. Hi enim quia malitia indurata non faciunt, nec sentiunt ita, sed sola imbecillitate fidei, propter eorum scandalum vitandum, servanda sunt jejunia & alia, quæ ipsi necessaria arbitrantur. Hoc enim charitas exigit, quæ neminẽ lædit, sed omnibus servit. Non enim sua culpa, sed Pastorum suorum, infirmi sunt, qui laqueis & armis traditionum suarum eos captivaverunt, & male percusserunt, à quibus debuerant liberari & sanari fidei libertatisque doctrina, sic Apostolus Rom. 14. Si esca mea scandalisat fratrem meum, non manducabo carnes in æternum. Et iterum: Scio quod per Christum nihil est commune, nisi illi qui putat commune esse, sed malum est homini, qui per offendiculum manducat. *Galat. 2.* *Roma. 12.* *Roma. 14.*

In traditiones & earum conditores.

Quare etsi fortiter resistendum est magistris illis traditionum, & leges Pontificum acriter vituperandæ, quibus in populum Dei grassantur. Turbæ tamen pavidæ parcendum est, quam captivam tenent eisdem legibus impii illi Tyranni, donec explicentur. Ita pugna strenue contra lupos, sed pro ovibus, non simul contra oves, Quod facies, si in leges & Legislatores inveharis, & tamen simul serves eas cum infirmis, ne scandalisentur, donec & ipsi tyrannidem cognoscant, & libertatem suam intelligant.

Quod si uti voles libertate tua, in occulto facito, sicut Paulus dicit Rom. 14. Tu fidem, quam habes penes temetipsum, habe coram Deo, cave autem ne coram infirmis utaris. Rursum coram Tyrannis & pertinacibus utere eadem, in despectum eorum, multo omnium constantissime, ut & ipsi intelligant, se impios esse & leges suas nihil esse ad justiciam, quin eis nihil juris fuisse condendi eas. *Roma. 14.*

Usus exercitiorum corporalium rerum.

Cum ergo hæc vita agi non possit, sine cæremoniis, & operibus, imo fervens & rudis ætas adolescentium opus habeat his vinculis arceri & servari, & unicuique corpus suum eisdem studiis castigandum sit, prudentem & fidelem oportet esse ministrum Christi, ut sic regat & doceat populum Christi in his omnibus, ne conscientia & fides eorum offendatur, ne in eis opinio aut radix amaritudinis oriatur, & per illam inquinentur multi, ut Paulus præmonuit Ebræos, hoc est, ne amis-

ne amissa fide incipiant opinione operum inquinari, quasi per ipsa iustificandi. Quod facile fit,& plurimos inquinat,nisi fides constanter simul inculcetur. Impossibile autem est vitari, ubi tacita fide constitutiones hominum solæ docentur,sicut hactenus factum est per pestilentes,impias, animicidas Pontificum nostrorum traditiones,& Theologistarum opiniones,infinitis animabus ad inferos his laqueis pertractis, ut Antichristum agnoscere possis.

In summa,sicut paupertas in divitiis, fidelitas in negociis, humilitas in honoribus,abstinentia in conviviis, castitas in deliciis: Ita justicia fidei in ceremoniis periclitatur. Nunquid,ait Salomon,ignem quis in sinu gestare potest,ut non comburantur vestimenta ejus? Et tamen ut in divitiis,in negociis, in honoribus, in deliciis,in epulis:Ita in ceremoniis,id est,in periculis versari oportet. Imo,sicut infantibus pueris, maxime opus est foveri sinu & officio puellarum,ne pereant,quibus tamen adultis periculum salutis est inter puellas versari. Ita rudibus & ferventis ætatis hominibus opus est, ut cæremoniarum claustris etiam ferreis teneantur & castigentur, ne impotens eorum animus, per vitia præceps eat,& tamen mors eis fuerit,si opinione justificationis in eis perseveraverint, cum docendi potius sint, non ideo se fuisse adeo incarceratos, ut per hoc justi sint aut multa meriti,sed ne mala facerent, & ad justiciã fidei facilius erudirentur,quod præ impetu ætatis,nisi premeretur, non ferrent.

Unde cæremoniæ in vita Christiana alio loco habendæ nõ sunt, quàm apud fabros & artifices habentur præparamenta illa, ad ædificandum & operandum disposita, quæ non in hoc parantur,ut aliquid sint aut maneant,sed quod sine iis, ædificari aut fieri nihil possit: perfecta enim structura, deponuntur. Hic vides, non ipsa contemni, imo maxime quæri : opinio autem contemnitur,quia nemo existimat hæc esse veram & permanentem structuram. Quod si quis tam insigniter desiperet, ut tota vita aliud non curaret, quàm ut hæc præparamenta quàm sumptuosissime,diligentissime, pertinacissime disponeret, nunquam autem de ipsa structura cogitaret, sibi placens & jactans suam operam in præparamentis & fulcris istis vanis, Nonne omnes ejus insaniæ misererentur, & sumptu isto perdito magnum aliquid ædificari potuisse judicarent? *Quo loco cæremonia habenda.*

Ita non cæremonias nec opera contemnimus, imo maxime quærimus, opinionem autem operum contemnimus, ne quis existimet illam esse vere justiciam,sicut faciunt hypocritæ,qui totam vitam in his studiis figunt & perdunt,& ad id,cujus gratia fiunt,non perveniunt, seu ut Apostolus ait, Semper discentes & nunquam ad scientiam veritatis pervenientes. Videntur enim velle ædificare, sese que parant,& tamen non ædificant unquam,ita manent in specie pietatis, & virtutem ejus non attingunt.

Placent tamen interim sibi in his studiis, ausi etiam omnes alios judicare, quos simili operum pompa non fulgere vident, Cum hoc vano sumptu & abusu donorum Dei,si fide essent imbuti, grandia potuissent in suam & aliorum salutẽ efficere. Verum cum natura humana & ratio(ut vocant) naturalis sit naturaliter superstitiosa, & propositis quibusq; legibus & operibus prompta sit in opinionẽ justificationis per ea adipiscendæ, His adde, quia usu omnium legislatorum terrenorũ, in eundem sensum est exercita & firmata, Impossibile est,ut per seipsam se exuat à servitute illa operaria,in libertatem fidei cognoscendam. *In justiciarios superstitiosos.*

Ideo oratione opus est,ut Dominus nos trahat, & theodidactos, id est, dociles Deo faciat, & Ipse in cordibus nostris, sicut promisit, legem scribat, alioqui actum est de nobis. Nisi enim ipse doceat Intus hanc sapientiam in mysterio absconditam,natura non potest nisi damnare eam & hæreticã judicare. Quia scandalisatur in ea, & stulta ei apparet, sicut olim in Prophetis & Apostolis vidimus accidisse,sicut & nunc mihi & mei similibus faciunt impii & cæci Pontifices cum suis adulatoribus,quorum aliquando nobiscum misereatur Deus, & super eos illuminet vultum suum, ut cognoscamus in terra viam ejus, in omnibus gentibus salutare ejus, Qui est benedictus in secula, AMEN. Anno M. D.XX.

TES-

TESSARA DECAS CONSOLATORIA PRO LABORANTIBUS ET ONERATIS,

Doct. Martini Lutheri. M. D. XX.

PRÆFATIO.

APostolus Paulus Roma. 15. definiturus Christianorum solatio dicit: Fratres quæcunque præscripta sunt, ad nostram doctrinam præscripta sunt, ut per patientiam & consolationem Scripturarum spem habeamus. In quo aperte docet, solatia nostra è Scripturis sanctis esse petenda.

Scripturæ sanctæ autem gemino consolationis tropo utuntur, dum duas imagines rerum saluberrima temperie mixtas proponunt, malarum videlicet & bonarum. Sicut Ecclesiasticus sapiens dicit: In die malorum memor esto bonorum, & in die bonorum memor esto malorum. Scit enim Spiritus sanctus talem ac tantam esse homini rem quamcunque, qualis & quanta ejus in ipso valuerit opinio. Quod enim vile & nihili ducitur, parū quoq; afficit, seu amore, si veniat, seu dolore, si recedat. Ideo id omni studio conatur, ut hominem à rerum opinione & affectu avocet. Quod ubi effecerit, jam res quælibet sunt indifferentes. Cum autem hæc avocatio potissimum verbo fiat, quo transfertur opinio à re, quæ præsenter afficit, in rem, quæ vel absens est, vel non afficit præsens, optimo jure non nisi per Scripturarum consolationem eam habebimus, quæ nos in die malorum avocat ad spectanda bona, quæ vel præsentia vel futura sunt, simul in die bonorum avocat, ad spectanda mala.

Verum, ut hæc duo spectra & imagines melius capiamus, dabimus, unicuiq; suas partes, septem. Prior imago habebit mala, quæ considerentur. Primo intra se, Secundo ante se, Tertio post se, Quarto juxta se in sinistro, Quinto in dextro, Sexto infra se, Septimo supra.

CONSOLATIO PRO LABORANTIBUS

CAPUT I.

De spectro primo, quod est malum internum.

HOc ratum est & verissimum, sive id credat homo sive non, Nullum esse posse in homine cruciatum tantum, qui pessimum sit malorum, quæ in ipso sunt, adeo sunt longe plura & majora in ipso mala, quàm quæ sentit. Si enim suum malum sentiret, infernum sentiret. Nam infernum in seipso habet. Quæris, quomodo? dicit Propheta: *Omnis homo mendax*, Et iterum. *Universa vanitas omnis homo vivens*. Esse autem mendacem & vanum, est esse vacuum veritate & reipsa. At sine veritate & reipsa esse, est sine Deo esse, & nihil esse, hoc autem est in inferno & damnatum esse.

Homo in se infernum habet. Quid sit damnatum esse.

Ideo Deus misericorditer nos castigans, leviora mala nobis ponit, & imponit, sciens quod si hominem in suum malum deduceret cognoscendum, mox in momento periret, sed & nonnullos hoc gustasse dedit, de quibus dicitur: Deducit ad inferos & reducit. Proinde recte dicunt, qui passiones corporales vocant quædam monitoria mali interni. Et Apostolus Ebre. 12. vocat eas disciplinas Dei paternas, dicens: *Flagellat autem omnem filium quem recipit*, Quod facit, ut his flagellis & parvis malis expellat magna ista mala, ne quando ea sentire oporteat. Sicut Proverb. 22. Stulticia colligata est in corde pueri, sed virga disciplinæ fugabit eam. Nonne & pii parentes plus in filiis dolent, si sint fures, aut mali, quàm vulnerati, imo ipsimet eos cedunt & sauciant, ut mali esse non possint.

Passiones corporales. *Ebr. 12.* *Pii parentes.*

Quid ergo obstat, quod hoc malum verum non sentitur? Nempe, ut dixi Deo disponente ita fit, ut homo non deficiat, si sua mala penitissima videret. Nam abscondit ea, volens sola fide ea cerni, dum ea indicat sensibili malo. Itaq; in die malorum memor esto bonorum. Vide quantum bonum sit, non nosse totū malum.

Hujus

Huius esto boni memor, & minus cruciabit sensibile malum. Ita rursum in die bonorum memor esto malorum, id est, dum indolens es verorum malorum, in hac indolentia gratus esto, & memorare verorum malorum, tum fiet, ut minus sentias sensibile malum Claret ergo, majorem esse in homine semper indolentiam, quàm dolorem in hac vita, non quod non præsens sit malum totum, sed quod opinio & affectus ejus non sit per Dei bonitatem, qui abscondit ipsum.

In homine indolentia major quam dolor.

Hinc videmus eos, quibus datum est suum verum malum intueri, quàm atrociter in seipsos sæviant, quàm nihil ducant, quidquid pati possunt in tota vita, modo infernum suum non sæviant. Ita unusquisq; faceret, si vel sentiret, vel crederet firmiter malum suũ internum, sponte advocaret externa mala, luderet in eis, atq; nunquam tristior esset, quàm dum non haberet mala, sicut novimus quosdam Sanctos fecisse. Qualis David Psal. 6.

Sentientes verum malum suum, &c.

Igitur prima imago consolatoria est, sibiipsi dicere, Nondum ô homo sentis malum tuum, gaude, & gratias age, quod non sentire cogeris, atque ita malum comparatione maximi leve fiet, hoc est, quod alii dicunt: Longe pejora, etiam infernum meritus sum, Facile quidem dictu, sed intolerabile sensu.

Prima imago consolatoria.

Atq; hoc malum quantumlibet lateat, tamen fructus suos prodit satis sensibiles. Hi sunt timor & incertitudo trepidæ conscientiæ, qua fides impugnatur, dum homo nescit, aut dubitat, an habeat propitium Deum, qui fructus tanto acerbior est, quanto fides infirmior. Atq; hæc sola infirmitas digne perpensa, cum sit spiritualis, longe præponderat corporali, quam & levissimum reddit sui comparatione diligenter facta.

Præter hæc ad interna mala pertinet tota illa tragœdia, quam Ecclesiastes describit, ubi toties vanitatem & afflictionem spiritus commemorat. Quot enim consilia frustra capimus? quot vota nostra illuduntur? quot videmus, quot audimus quæ nollemus, Atq; hæc ipsa quæ ad votum cedunt, contra votum quoque cedunt, adeo nihil integrum atq; perfectum est. Deinde hæc omnia tanto majora sunt, quanto altiori loco & ordine quispiam sederit, quem necesse est præ cæteris in eadem re laborantibus, longe pluribus & majoribus æstibus, fluctibus, procellis agitari. Ut recte Psalm 104. dixerit: *Animalia pusilla & magna & reptilia, quorum non est numerus*, in hoc mundi mari esse, id est, tentationum infinita nomina. Sed & Job 7. *Vitam hominis ob hoc tentationem vocat.*

Vanitas & afflictio spiritus.

Hæc vita est tentatio, Job. 7.

Hæc vero non ideo mala non sunt, quia minus sentiuntur, sed quia usu & assiduitate viluerunt, & affectus atque opinio in his detriti sunt operante Deo, ideo rara potius movent, quæ adhuc nullo usu didicimus contemnere. Adeo verum est, vix millesimam partem nostrorum malorum nos sentire, Adeo denique verum est mala nostra non rei veritate, sed opinione & affectu nostro metiri, sentiri, aut non sentiri.

Homo vix millesimam partem malorum suorum sentit.

CAPUT II.

De secundo spectro, quod est malum futurum, sive ante se.

NON parum levabit præsens quodcunq; malum, si ad futura vertas animum, quæ tot & talia tanta sunt, ut huic uni datus sit magnus ille & unus principalium affectuum, qui timor dicitur, definientibus quibusdam, quod timor sit affe-
11. ctus de futuro malo. Ut & Apostolus dicat Rom. 11. *Noli altum sapere sed time.* Hoc malum eo majus est, quo incertius est, quale & quantum sit futurum. Ita ut vulgo quoq; proverbium teratur: Non est ulla ætas scabiei etiam superior, quod tamen puerile atq, adeo infantile malum est. Adeo à nullis nullius hominis malis ullus hominum libere securus est, sed quidquid patitur homo, pati potest & alter.

Malum futurum Timor.

Nulla ætas scabiei superior.

Huc pertinent omnes historiæ & tragœdiæ omniũ seculorum, omnes querelæ totius mundi, huc quod quidã observarunt plusquam trecenta nomina morborum,

300 morborum nomina.

Animus malorum receptaculum. borum, quibus corpus humanum vexari potest. Si autem tot morbi, quod alii, putas, erunt casus rerum, amicorum, tandem ipsius animi, qui omnium malorũ principale subjectum est, tristitiæq; ac malorum unicum receptaculum?

Augescit vero malorum vis & sensus, quo major fuerit & dignior status, ubi inopia, ignominia, & omnia indigna, cum etiam subito posśint accidere, necesse est, ut sicut tenui pendent omnia filo, formidanda sint omni hora, non secus ac gladius ille, quem Dionysius tyrannus super caput convivæ sui suspendit. *Dionysius tyrannus.*

Horum autem quidquid non acciderit, pro lucro habendum est, ac non parvo solatio ejus mali, quod accidit, ut etiam hic cum Jeremia dicere cogaris: *Misericordia Domini, quod non sumus consumpti.* Nam quidquid illorum non accidit, prohibente Excelsi dextra non accidit, quæ fallat nos undique tanta fortitudine (ut in Job monstratum est) ut Satan & mala indigne etiam ferant, sese esse prohibita. Proinde videmus, quàm dulciter sit amandus Dominus, quoties nobis quid acciderit, nempe, quod unico hoc malo nos moneat amantissimus Pater videre, quod instent mala, quæ nos petant, si non ipse obstaret. Ac si dicat: Satan & chaos malorum expetit te, ut cribret te, Sed ego posui terminum maris, & dixi ei: *Huc pervenient & confringentur, tumentes fluctus tui*, sicut dicit in Job 38. *Dei misericordia erga homines.* *Job. 6.* *Job. 38.*

Verum esto, nullum eorum fit venturum forte, sic Deo volente, saltem illud quod omnium terribilium maximum dicitur, scilicet mors certissime futura est, & nihil incertius hora ejus. Quod sane malum tantum est, ut videamus multos homines etiam cum omnibus prædictis malis malle vivere, quàm illis finitis semel mori. Atq; huic uni, cum cætera contemnat, Scriptura quoq; accommodat timorem dicens: Memorare invissima tua, & in æternum non peccabis. Huc vide, quot meditationes: quot libri? quot modi? quot remedia sint congesta? ut hac unius mali memoria peccatis absterreant, mundũ contemptibilem faciant, passiones & mala allevient, & tribulatos consolentur, comparatione tam horribiiis & magni, sed & aliquando necessarii mali. Nemo est, qui non omnia mala optet subire, si per ea liceret & mortis malum evadere. Hoc Sancti quoq; timuerunt, hoc Christus cum pavore & sanguineo sudore subivit. Ita ut misericordia divina nullo majore negocio curarit pusillanimes confortare, quàm in hoc malo, ut videbimus infra. *Mors terribilium maximum.* *Syrach. 7* *Luca 22.*

Hæc omnia vero communia sunt omnibus hominibus, sicut & communia salutis beneficia in eisdem malis. Cæterum Christianis nova causa est timendi futuri mali & propria, quæ omnia mala prædicta facile superet. Hæc est, quam Apostolus pingit, 1. Cor. 10. dicens: *Qui stat, videat ne cadat.* Adeo lubrica via est, adeo potens est hostis armatus nostris propriis viribus, (id est, carnis & omniũ affectionum malarum præsidiis, stipatus infinitis mundi copiis, delitiis & voluptatibus à dextra, asperitatibus & hominum malis voluntatibus, à sinistra, præter eam, qua ipse instructissimus est mille modis nocendi, seducendi, perdendi arte. Ita vivimus, ut ne momento quidem securi simus de bono proposito nostro. *Hostis noster potens est.*

Cyprianus multa hujusmodi commemorans in Epistola de mortalitate, docet optandam esse mortem tanquam subventricem velocem ad evadenda hæc mala. Ac vere ubi fuerint boni eordes hi homines, qui hæc pericula infinita inferni digne animo tractant, videmus eos contempta vita & morte, id est, omnibus malis prædictis, optare solvi, ut hoc malo peccatorum, in quo sunt, ut priore spectro diximus, & in quod cadere possunt, de quo nunc dicimus, simul solvantur. Et sunt sane hæ duæ Rationes justissimæ, non tantum mortis optandæ, sed & omnium malorum contemnendorum, nedum unius mali leviter ferendi, si cui dederit Dominus, ut eis promoveatur, donum itaq; Dei est eis moveri. *Cyprianus in Epistola de mortalitate.*

Quis enim rectè Christianus nõ optet etiã mori, nedum infirmari, qui videat ac sentiat, se, dum sanus vivit, in peccatis esse, & continue in plura ruere posse, & quotidie ruere, ac sic contra amabilissimã amabilissimi Patris sui voluntatem

fine

Luc. 5. sine intermissione agere? Hoc enim indignationis æstu & Paulus (Ro. 7.) commotus, cum se non agere bonum, quod vellet, sed malum, quod nollet, questus fuisset, exclamavit: *Infœlix ego homo, quis me liberabit de corpore mortis huius?* Gratia Dei, inquit, per Jesum Christum &c. Parum diligit Deum Patrem suum, qui non præfert morti; malo hoc peccandi malum, cum ille mortem in hoc ordinarit, ut hoc malum aliquando finiat, & sit mors vitæ ac justiciæ ministra, De quibus infra. *Deus cur nobis mortem statuerit.*

Caput III.

De spectro tertio, quod est malum præteritum, seu post nos. *Malum præteritum.*

IN hoc eximie præ cæteris lucet dulcis misericordia Dei Patris, potens nos consolari in omni angustia nostra, Neq; enim præsentiorem manum Dei super se quilibet sentit, quàm dum recogitat annos vitæ præteritæ. Dicit B. Augustinus: Si homini daretur optio, ut aut moreretur, aut præteritam vitam iterum ageret, futurum esse, ut mori eligeret, tanta & pericula & mala videns, quæ vix & ægre evaserit. Quæ sententia verissima est, si digne pensetur. *Manus Dei quando præsentissima sentiatur.*

Hic enim cernere licet, quoties sine suo studio, sine cura, imo citra & contra votum multa fecerit & passus sit, quorum adeo non habuit consilium, antequam fierent, aut dum gererentur, aut finito opere secum mirans, tum primum cogatur dicere: Quorsum hæc mihi cesserunt, quæ nec cogitavi, aut longe alia cogitavi? Ita ut verum sit proverbium: *Homo proponit, Deus autem disponit*, id est, in diversum ponit, & aliud, quàm homo proponit, efficit, Ut vel in hoc uno negare non possimus, vitam & actus nostros non nostra prudentia, sed mirabili potentia & consilio, & bonitate Dei fuisse gubernata. Hic perspicitur, quoties Deus nobiscum fuerit, ubi nec vidimus nec sensimus. Ac quàm vere dixerit Petrus: Ipsi enim est cura de nobis omnibus. *Homo proponit, Deus disponit.* 1. Pe. 5.

Quare si non essent libri neq; sermones, tamen ipsa nostra vita per tot mala & pericula ducta, si consideretur, abunde nobis divinam bonitatem commendat præsentissimam & suavissimam esse, ut quæ nos longe ultra consilium & sensum nostrum, velut in sinu suo portavit, Et ut Moses Deut. 32. dicit: *Dominus custodivit eum, quasi pupillam oculi sui, circumduxit eum, & portavit in humeris suis.* *Vita nostra divinam bonitatem nobis commendat.*

Atq; hinc natæ sunt exhortationes illæ in Psalterio: Memor fui dierum antiquorum, meditatus sum in omnibus operibus tuis, & in factis manuū tuarum meditabar. Memor ero ab initio mirabilium tuorum, Et memor fui judiciorum tuorum, & consolatus sum. Hæc & similia huc spectant omnia, ut sciamus, quod si tunc præsentem fuisse Deū nobis videmus, quando non cogitabamus, nec videbatur adesse, jam quoq; præsentem esse non dubitemus, dum absens nobis videtur. Nam qui in multis necessitatibus nos sine nobis suscepit, etiam in modico, etiamsi derelinquere videatur, non derelinquet. Sicut in Esaia dicit: *Ad momentum & modicum dereliqui te, & in miserationibus magnis congregabo te.* Is. 54.

His si addas: Quis nostri curam habuit tot noctes dormientium? quis pro nobis solicitus fuit, quoties laboravimus, lusimus, & omnia illa infinita egimus, in quibus nihil ipsi pro nobis soliciti fuimus? Aut quantum est tempus, quo nostri curam habemus? Ipse avarus, dum solicitus est pecuniam quærere, in quærendo & agendo solicitudinem ponat, necesse est. Ita videmus, quam universa nostra cura, velimus, nolimus, ad Deum solum redeat, vix rarissime nobis nostro relicti consilio. Quod tamen & ipsum ideo facit Dominus, ut erudiat nos ad agnoscendam suam bonitatem, ut aliquando videamus, quantum intersit inter curam suam & nostram. Ita fit, ut nos quandoque levi morbo aliove malo sinat impeti, dissimulans suam curam (non enim aliquando non curat) simul tamen prohibens, ne tot mala, quot instant, undiq; simul irruant, ut nos sicut filiolos charissimos tentet, an suæ curæ per omnem aliam vitam cognitæ, velimus nos credere, & quàm inutilis & impotens sit nostra cura, videre. Quid enim nobis profumus, aut possemus prodesse tota vita, qui unicum dolorem cruris brevissimo tempore curare non possumus? *Dei pro nobis cura.* *Cura nostra impotens.*

Quid ergo tam anxii sumus in puncto unius periculi, aut mali, nec ei curam relinquimus, cum vita ipsa teste tot malis ab eo eruti simus, & servati sine nostro studio? Ista, inquam, nosse, est opera Dei nosse, meditari in operibus ejus, & ea memoria consolari in adversitatibus. Qui autem ignorant, incurrent in illud Psal. 28. *Quoniam non intellexerunt opera Dei, & opera manuum ejus, destrues eos, & non ædificabis eos.* Sunt enim ingrati universæ curæ Dei, super eos in tota vita habitæ, qui in modico puncto curam sui non ei credunt.

Opera Dei nosse.

Psal. 28.

CAPUT IIII.

De spectro quarto, quod est malum infernum, seu infra nos.

Malum infra nos.

ADhuc non aliud vidimus in omnibus malis, quæ patimur, quàm quod divina bonitas tanta tanquam præsens sit, ut inter innumera mala, quibus sumus in hac vita circundati, & penitus in eisdem incarcerati, vix paucula, nec ea omni tempore sinat nos impetere. Ita ut quodvis malum præsens, quo premimur, non nisi monitorium sit lucri cujusdam magni, quo nos honorat Deus, dum non finit nos opprimi multitudine malorum, in quibus sumus. Quod enim miraculum, si quis infiniris ictibus tentetur, vel uno saltem aliquando tangatur? Imo gratia est non omnibus feriri, miraculum est non multis feriri.

Malum præsens donum Dei.

Mala infra nos.

Primum itaq; eorum, quæ infra nos sunt, malorū est mors, alterū infernus. Mortem aliorum tam variam tam indignam consideremus, qua plectuntur peccatores, facile videbim⁹, quāto nos lucro minora meritis nostris patiamur. Quot enim laqueo, furca, aqua, strangulantur, aut gladio quoque feriuntur, qui longe minora peccata forte fecerunt, quam nos? Ita, ut illorum mors & miseria nobis à Christo quoq; pro spectro objiciatur, in quo videamus, quid nos meruerimus.

Malefactorum supplicia nobis a Deo objiciuntur pro spectro.

Sic enim Luc. 13. cum ei nunciarent quidam de Galilæis, quorum Pilatus sanguinem miscuerat cum sacrificiis eorū, respondit: Putatis, quod hi Galilæi præ omnibus Galilæis peccatores fuerint quia talia passi sunt? Non dico vobis, *imo nisi pœnitentiam egeritis, omnes similiter peribitis*: Sicut illi decem & octo, supra quos cecidit turris in Siloa, & occidit eos. Putatis, quod & ipsi debitores erant, præter omnes homines habitantes Jerusalem? Non dico vobis, Imo si non egeritis pœnitentiā, omnes peribitis. Neq; enim cogitare possumus, mitiora nobis deberi mala, qui majora, vel similia peccata cōmisimus. Neq; justicia & veritas Dei propter nos iniqua & mendax erit, quæ unicuiq; juxta opera sua reddere disposuit, Si nō ipsi pervenerimus, & saltem parvulo malo patienter tolerato satisfecerimus.

Juxta opera unicuiq; redditur.

Infernum.

In inferno vero & æterna damnatione quot milia sunt, qui nec millesimam peccatorum nostrorum partem habent? quot ibi virgines, pueri, & quos nos innocentes vocamus? Quot religiosi, sacerdotes, conjuges, qui tota vita visi sunt Deo servire, & uno forte casu lapsi in æternum plectuntur. Neque enim hic dissimulandum est: Una est justicia Dei in quolibet peccato, æqualiter odit & damnat peccatum, in quocunque repertum fuerit. An non hic videmus inæstimabilem Dei misericordiam, quæ toties meritos non damnavit? Quantum, quæso est, quod pati possumus, vel tota vita ad pœnam æternam, quam illi uno delicto meriti patiuntur? Nos interim liberi, & multis adeo dissimulatis peccatis servati. Quod enim hæc Dei beneficia non curamus, aut frigide æstimamus, ingratitudo est, & quædam incredulitatis insensatæ duritia.

Inæstimabilis Dei misericordia.

Ingratitudo nostra.

Præterea huc convehendi sunt tot infideles, Gentes, Judæi, infantes, quibus si data fuissent ea, quæ nobis data sunt, non in inferno, sed in cœlo essent, ac longe minus peccassent. Nam & hoc spectrū Christus nobis Matth. 11. ob oculos ponit, dicens: *Væ tibi Chorazin, Væ tibi Bethsaida.* Quia si in Tyro & Sidone factæ fuissent virtutes, quæ factæ sunt in vobis, olim in cilicio & in cinere pœnitentiā egissent. Veruntamen dico vobis, Tyro & Sidoni remissius erit in die judicii, quam vobis. Væ tibi Capernaum, quæ usq; in cœlum exaltata es, usq; in infernum descendes. Quia si in Sodomis factæ fuissent virtutes, quæ factæ sunt in te, forte mansissent usque in hanc diem. Veruntamen dico vobis, quia terræ Sodomorum remissius erit in die judicii, quàm tibi.

Vide-

Videmus ergo, quantum laudis & amoris debeamus optimo Deo nostro, in quocunq; malo hujus vitæ, quod vix stilla una sit eorum, quæ meriti sumus, quæ ipse Job mari comparat & arenæ maris.

Laus & amor Deo in quocunq; malo debentur.

CAPUT V.

De spectro quinto, quod est malum sinistrum seu ad sinistram.

Malum sinistrum.

HIc ante oculos ponendus cumulus ille adversariorum & malorum hominum, & in iis primo videndum, quod mala non intulerunt corpori, rebus, famæ, animabus nostris, quæ voluissent inferre, nisi Deo disponente non potuissent. Et quanto quis in celsiore loco sedet, & latius regnat, tanto pluribus ejusmodi adversariorum insidiis, machinis, oblocutionibus & tentationibus est expositus. In quibus omnibus præsentissimam Dei manum licet intelligere & experiri. Quid ergo mirum, si uno aliquando tangamur.

Deinde & eorum propria mala sunt videnda, non ut eis exultemus, sed ut compatiamur. Sunt autem & ipsi eisdem malis omnibus communiter expositi, quibus nos, ut in prædictis spectris facile est intueri. Verum in hoc nobis sunt miseriores, quod extra societatem nostram sunt, tam corporalē quam spiritualem. Nihil est enim hoc malum quod patimur ad illud, quod illi sunt in peccatis, in infidelitate, sub ira Dei, sub imperio Diaboli, mancipia miserrima impietatis & peccati, ita, ut, si totus mundus eis malediceret, pejora imprecari non posset.

Impiorum adversariorum miseria.

Quæ omnia si digne videamus, simul videbimus, quanto benigniore Dei dignatione in fide, in regno Christi, in servitute Dei toleramus parvulum corpusculi aliquod incommodum, quod in tanta rerum optimarum opulentia ne sentiri quidem oporteat, quin & illorum miseria sic debet Christiano & pio cordi esse molesta ut suas molestias delitias arbitretur. Sic enim jubet Paulus Philip. 2. Singuli quæ sunt aliorum considerantes, non quæ sua. Hoc enim sentite in vobis, quod & in Christo Jesu. Qui cum in forma Dei esset, formam servi accepit &c. Hoc est, affectu piissimo nostram formam induit, non secus se gerens in malis nostris, quàm si sua essent propria, ita sui suorumq; bonorum oblitus & exinanitus, ut omnino inveniretur in similitudinem hominum factus, nihil humani alienum à se ducens, tantummodo nostris malis occupatus.

Molestia quæ juste accidunt, delitiæ sunt.

Hoc affectu animati & eo spectro commoti, solent Sancti pro malis etiam inimicis suis orare, & omnia facere exemplo Christi, & obliti suarum injuriarū vel justiciarum anxii esse, quomodo illos liberent à malis suis, quibus incomparabiliter magis cruciantur quàm suis corporalibus malis. Sicut de Lot scribit S. Petrus. 2. Pet. 2. Habitans inter eos, qui de die in diem animam justam iniquis operibus cruciabant.

Sancti pro inimicis suis orant. *Lot.* *2. Pet. 2.*

Vides ergo, quanta hic appareat abyssus malorum, & occasio miserendi & compatiendi, simul parvuli nostri mali obliviscendi, si charitas Dei in nobis fuerit, quam nihil nos Deus pati permittat ad ea, quæ illi patiuntur. Quod vero hæc nos læviter movent, in causa est, quod oculus cordis non satis purus est, quo videremus, quanta sit ignominia & miseria hominis sub peccato jacentis, id est, à Deo separati & à Diabolo possessi.

Quis enim tam ferreus est, qui non contabescat ad miserandam speciem eorum, qui in foribus Ecclesiarum & plateis jacent corrosis vultibus, exesis narib. & oculis aliisq; membris sanie & putredine fœde consumptis, ita ut animus exhorrescat cogitare, nedum sensus ferat intueri? At quid his lachrymandis nostræ carnis & fraternæ similitudinis monstris Deus intendit, nisi ut oculos mentis nostræ aperiat, quo videamus, quanto horribiliore specie anima peccatoris saniem & putredinem suam ostenteret, etiam si ipse in purpura & auro & rosis & liliis agat, tanquam paradisi filius? At quanti sunt peccatores in mundo ad unum illorum saniosorum comparati? Hæc sane mala infinita, tum magnitudine, tum multitudine contempta in proximis, faciunt ut nostrum, vel unum minutissimum nobis solum & maximum videatur.

Anima peccatoris.

Sed age, & in corporalibus malis necesse est pejore sint conditione, quàm nos. Quid quæso potest eis dulce & pure jucundum esse, etiamsi omnia quæ velint, habeant obtineantque, quando conscientia eorum quieta esse non potest? An est malum atrocius, quàm mordax conscientiæ tumultus? Dicit enim Isa. 57. Impii sicut mare fervens, quod quiescere non potest, & redundant fluctus ejus in conculcationem & lutum. Non est pax impiis, dicit Dominus Deus. Itaque illud Deut. 28. in illis videas: Dabit tibi Dominus cor pavidum, & deficientes oculos, & animam consumptam mœrore, & erit vita tua quasi pendens ante te, timebis die ac nocte, & non credes vitæ tuæ. Mane dices: Quis det mihi vesperum? Et vespere: Quis mihi det mane? propter cordis tui formidinem, qua terreberis, & propter ea, quæ tuis videbis oculis.

Conscientia inquieta. *Isa. 57.* *Deut. 28.*

Breviter, qui mala malorum omnia digno affectu videret, sive inimicorum sive amicorum, non solum suorum oblivisceretur, & nihil se pati sibi videretur, verum & cum Mose & Paulo Apostolo æstuaret, ut pro eis mori liceret, & anathema à Christo fieri, ac de libro vitæ deleri (ut Rom. 9. scribitur) quo illi liberarentur. Hoc enim zelo & incendio Christus ardens, pro nobis, & mortuus est, & ad inferos descendit, nobis exemplum relinquens, ut & nos pro aliorum malis ita simus soliciti, nostrorum penitus obliti, imo nostrorum cupidi.

Rom. 9.

CAPUT VI.

De spectro sexto, quod est malum dextrum seu ad dextram.

Malum dextrum.

ADEXTRIS sunt Amici nostri, quorũ malis nostrũ malũ mitigari etiam S. Petrus docet 1. Pet. 5. *Resistite diabolo fortes in fide*, scientes easdem passiones ei, quæ in mundo est, fraternitati vestræ fieri. Ita & Ecclesia orat in precibus, ut exemplis Sanctorum provocati, virtutem passionis eorum imitemur, Cantatque, omnes Sancti quanta passi sunt tormenta, ut securi pervenirent ad palmam martyrii.

Amicorum malis nostra mitigare docemur.

Ex quibus verbis & canticis Ecclesiæ intelligimus, Sanctorum festa, memorias, templa, altaria, nomina, imagines, ideo celebrari & multiplicari, ut eorũ exemplo animemur ad perferenda eadem mala, quæ ipsi tulerunt. Qua ratione nisi colantur, omnis alius cultus eorum superstitione nõ vacet, oportet, ut sunt multi, qui celebrant hæc omnia, ne malum, quod sancti exemplo & memoria sui ferendũ docent, ferant, fiantq; dissimiles eis, quorũ festa habent, ut similes fierent.

Sanctorum festa cur celebrentur.

Verum longe omniũ pulcherrime hunc locum consolationis tractat Apostolus Ebre. 12. dicens: *Nondum usq; ad sanguinẽ restitistis, adversus peccatum repugnantes*, & obliti estis consolationis, quæ vobis tanquam filiis loquitur, dicens: Fili mi, noli negligere disciplinam Domini, neq; fatigeris, dum ab eo argueris. Quem enim diligit Dominus, castigat, flagellat autem omnem filium, quem recipit, in disciplina perseverate, tanquam filiis vobis se offert Deus. Quis enim filius, quem non corripit Pater? Quod si extra disciplinam estis, cujus participes facti sunt omnes, ergo adulteri & non filii estis? Deinde patres quidem carnis nostræ eruditores habuimus, & reverebamur eos, non multo magis Patri spirituum obtemperabimus & vivemus? Omnis autem disciplina in præsenti quidem non videtur esse gaudii, sed mœroris, postea autem fructum pacatissimum exercitatis per eam reddet justiciæ. Hæc Paulus.

Ebr. 12.

Quis non terreatur his paulinis verbis, ubi plane definit, non esse filios Dei, qui extra disciplinã Dei sunt? Quis vero possit robustius confirmari, & efficacius consolari, quàm qui audiat eos diligi à Domino, qui castigantur, esse filios, esse omnium Sanctorum communione præditos, non eos solos esse, qui patiuntur? Etiam amabilem disciplinam hæc exhortatio vehemens reddet.

Filii Dei non sunt qui extra disciplinam sunt.

Nec patet hic excusandi locus, quod alii mitiora ferãt, alii duriora, unicuiq; enim datur tentatio ad mensuram, non supra vires, ut Psal. 80. *Cibabis nos pane lachrymarum, & potum dabis nobis in lachrymis in mensura.* Quod & Paulus dicit: Fidelis Deus, qui non permittit vos tentari ultra quàm potestis, sed faciet cum tentatione proventum, ut possitis sustinere. Ubi ergo majus malum, ibi plus proventus & auxilii

Unicuiq; datur tentatio ad mensuram. *Psal. 80.*

auxilii divini, ita ut inæqualitas passionum magis in speciem pateat quam re vera fit. Nam & S. Johannes Baptista, quem hodie decollatum ab Herode recordamur, nonne stupore nos omnes confundit? quod tantus vir, quo major inter mulieres non surrexit, amicus unicus sponsi, præcursor Christi, major Prophetis omnibus, non saltem publico judicio occiditur, non saltem vel ficta causa, sicut Christus accusatur, nec propter populum, sed in carcere propter saltatricem adulteræ filiam. Unius hujus Sancti ignominiosa mors, & tradita vita tam viliter, tam indignis modis in manus infensissimæ adulteræ, universum nostrum malum leniat. *S. Johannis Baptista ignominiosa mors.*

Ubi hic Deus, qui talia videre potuit? Ubi Christus, qui hæc audiens prorsus tacuit? Perit ille, ac si ignotus esset Deo, hominibus & omnibus creaturis. Quid nos patimur, in quo non dico gloriari, sed etiam non confundi oporteat, si hujus morti comparatum fuerit? Aut ubi nos parebimus, si nihil pati voluerimus, quãdo tanti viri etiam mortem tam despectam ferunt immeriti, & corpus eorum ludibrio hostium traditur post mortem. Ecce inquit, in Jeremia, *quibus non erat judicium, ut biberent calicem, bibentes bibent*, & tu innocens relinqueris, non relinqueris innocens, sed bibens bibes.

Recte ergo Eremita ille, qui cum singulis annis ægrotasset, uno aliquando anno integro sanus vehementer tristabatur & plorabat, causans quod Deus esset ejus oblitus, & gratiam suam ei negasset. Adeo scilicet necessaria & salutaris est disciplina Domini omnibus Christianis. *Eremita.*

Videmus autem, quàm nihil est, quod nos patimur, si Sanctorum ungulas carceres, ferrum, ignem, bestias & infinita tormenta consideremus, imo si & præsentem nobiscum in hac vita gravissimas diaboli persecutiones patientium ponderemus tentationes. Neq; enim desunt, qui acrius & gravius patiantur, quàm nos tam in spiritu quam corpore. *Necessaria disciplina omnibus Christianis.*

Dicunt hic aliqui; Hoc queror, quod mea passio Sanctorum passionibus nõ comparari possit, quia peccator sum, nec dignus illis comparari. Illi pro innocẽtia sua, ego pro peccatis meis patior, ideo nihil mirum illos jucunde omnia pertulisse. Hoc verbum magnæ stultitiæ est, si enim pro peccatis pateris, gaudendum est tibi, quod purgantur peccata tua. An non & Sancti fuerunt peccatores?

Sed Herodis & Latronis sinistri similem te esse formidas? Non es, si patiens fueris. Latronem enim sinistrum & dextrum quis discernit, nisi patientia & impatientia? Si es peccator, bene, & Latro erat peccator, sed patientia justitiæ & sanctitatis gloriam meruit. Ita & tu fac similiter. Non enim pati potes, nisi aut pro peccatis, aut pro justicia, utraq; passio sanctificat & beatum facit, si dilexeris eam. Quare nulla est reliqua excusatio. Deniq; quàm cito confessus fueris, te justè pati pro peccatis, justus es & sanctus, sicut Latro dexter. Confessio enim peccati, quia veritas est, justificat & sanctificat, ac sic mox in momento hujus confessionis jam non pro peccatis, sed pro innocentia pateris. Justus enim non patitur nisi innocenter. At justus factus es confessione meritæ passionis & peccatorum tuorum. Quare & vere & digne tua passio comparatur passionibus Sanctorum, sicut vere digne tua confessio peccatorum comparatur confessioni Sanctorum. Una enim omnium veritas, omnium confessio peccatorum, omnium passio malorum, & vera communio Sanctorum, in omnibus & per omnia. *Herodes. Latro sinister. Confessio peccati. Justus non nisi innocenter patitur.*

Caput VII.

De septimo spectro, quod est malum supernum, seu supra nos.

Ultimo levandum est cor sursum, & ascendendum in montem myrrhæ cum sponsa. Hic est Jesus Christus crucifixus, caput omniũ Sanctorum, princeps omniũ patientium, de quo multi multa, & omnes omnia, sicut decet, scripserunt. Hujus memoria sponsæ commendatur, ubi dicitur: Pone me ut signum super Cor tuum, & sicut signaculum super brachium tuum Hujus agni sangvis in limine signatus arcet percussorem angelum. Ab hoc commendatur Sponsa, quod coma ejus sit, sicut purpura regis, (id est, meditatio ejus rubet passionis Christi *Christi passio. Cant. 8.*

memoria) Hoc est lignum? quod Moses jussus est mittere in aquas Marath, id est, amaras passiones, & dulces factæ sunt? *Cant. 5.*

Christi passio omnia dulcia reddit.

Nihil est quod hæc passio non dulcaret, etiam mortem, sicut dicit Sponsa: *Cant. 5.* Labia ejus lilia [illegible] stillantia myrrham primam. Quæ proportio liliorum & labiorum, cum hæc rub[illegible], & illa albicent? Utique mystica loquitur, quod verba candidissima sint & pu[illegible]ima, in quibus nihil cruentæ amaritudinis aut livoris, sed suavia & mitia, qu[illegible] is tamen stillet ac persuadeat primam & electam myrrham, id est, amarissimam mortem. Potentia sunt hæc, purissima labia ac dulcissima, amarissimam mortem (quæ sicut prima myrrha omnem peccati putorem semel tollit) dulcem, nitidam, candidam, acceptabilemq; reddere.

Quomodo fiet hoc? Nempe dum audis Jesum Christum Filium Dei, suo sanctissimo contactu omnes passiones, ipsam adeo mortē consecrasse ac sanctificasse, maledictionē benedixisse, ignominia glorificasse, paupertatē ditasse. Ita ut mors vitæ janua, maledictio benedictionis origo, ignominia gloriæ parens esse cogantur. Jam quomodo potes esse tam durus, & ingratus, qui non etiam optes & diligas universas passiones, Christi purissima, sanctissima carne & sanguine tinctas, sanctificatas, innoxias, salutares, benedictas, beatas tibi redditas.

Christus omnia sanctificabit.

Si enim tactu suæ mundissimæ carnis omnes aquas sanctificavit ad baptismum, imo omnem creaturam: Quanto magis tactu ejusdem suæ mundissimæ carnis & sangvinis omnē mortem, omnes passiones, omnes injurias, omnia maledicta, omnem ignominiam sanctificavit ad baptismum spiritus seu sanguinis? Sicut dicit de eodem passionis baptismo Luc. 12. *Baptismo habeo baptisari, & quomodo coarctor donec perficiatur.* Vides quantum coartatur, quàm anhelat, quàm sitit passiones & mortem sanctificare & amabiles reddere. Vidit enim passionibus nos terreri, Vidit mortem expavesci & horreri. Ideo sicut piissimus Pastor & fidelissimus Medicus huic malo nostro modum positurus, festinat & artatur mori & tactu suo easdem nobis commendare. *Luc. 12.*

Christiani mors.

Ita, ut mors Christiani perinde sit habenda, sicut æneus Mosi serpens, qui speciem quidem serpentis per omnia servat, sed totus est sine vita, sine motu, sine veneno, sine morsu, *ita justi visi sunt oculis insipientium mori*, illi autem sunt in pace. Similis sumus morientibus, nec alia est species nostræ mortis, quàm aliorum, rea tamen alia est, nobis enim mortua est mors. Ita & omnes aliæ passiones similes sunt passionibus aliorū sed specie tantū. Verum re ipsa passiones nostræ sunt impassibilitatis initia, sicut mors initium vitæ. Atq; hoc est, quod Johan. 8. dicit. *Qui sermonem meum servabit, non videbit mortem in æternum.* Quomodo non videbit? quia moriens vitam incipit. Ita præ vita, quam videt, mortem videre non potest. Hic n. nox, sicut dies illuminatur, dum clarior est lux vitæ incipientis, quàm mortis desinentis. Hæc omnibus, qui credunt in Christum, rata sunt, secus incredulis. *Johan. 8.*

Non videt mortem Dei sermonem servans.

Simile.

Proinde, si tunicam Christi, vasa, hydrias, & quæcunq; tandem Christus tetigit, & quibus usus est pro dulcissimis reliquiis, tanquam suo tactu consecratis, exoscularis, diligis, amplecteris: Cur nō multo magis pœnas, mala mundi, ignominiam & mortem, non solum ejus tactu consecrata, sed etiam sanguine ejus purissimo tincta & benedicta, deinde voluntate cordis & summa coartante charitate amplexata, diligis, amplecteris, oscularis? Præsertim cum in his multo sint tibi majora merita, præmia, bona, quàm in illis reliquiis. Siquidem in his victoria mortis & inferni, & omnium peccatorum tibi paratur, in illis nequaquam.

Christus ardenter calicem nobis præbibit.

O si cor liceat Christi intueri, quando in cruce pendens artabatur, ut mortē redderet mortuam & contemptibilem, quam pro timidis & mortem pœnasque horrescentibus, ardenter & suaviter mortem & pœnas amplexatus fuit, quam libenter hunc calicem ægrotis præbibit, ut bibere & ipsi non vereremur, dum, nihil illi mali, sed tantū resurgendo boni contigisse cernimus, Sine dubio fieret illa prima myrrha stillantibus ejus labiis, & verbis Christi eam commendantibus jucundissima & dulcissima, sicut odor & species liliorum. Sic & Petrus 1. Pet. 4. *1. Pet. 4.*

Chri-

Christo in carne passo, & vos eadem cogitatione armamini. Paulus Ebr. 12. *Recogitate eum, qui talem sustinuit à peccatoribus contra seipsum contradictionem*, ut nō fatigemini in animis vestris deficientes.

Itaq; si in prioribus spectris adhuc infra & juxta nos positis, malum didicimus tolerare patienter: Certe in hoc ultimo jam supra & extra nos positi in Christum rapti, omnibus malis superiores facti, non modo toleranda nobis sunt, sed amanda, optanda, quærenda. Atq; ab hoc affectu, quo quisq; remotior est, eo minus in ipso Christi passio valet, sicut fit in iis, qui signis & armis Christi utūtur adversus mala & mortem, ne patiantur, neve moriantur, omnino contrariis studiis, cruci & morti Christi. Quare in hoc septimo spectro necesse est absorberi & consumi quidquid malorū passi fuerimus, ut jam non modo non doleat, sed & delectet, si tamē imago ista penetret corda nostra, & insidiat animi interiori affectus.

Hæc de priore Tabella, Sequitur posterior.

ALTERI tabellæ sua quoque spectra septem danda sunt, contraria prioribus, quorum primum de bono interno, Secundum de futuro, Tertiū de præterito, Quartū de inferno, Quintū de sinistro, Sextū de dextro, Septimū de superno. *Quæ expectanda in secunda Tabula.*

CAPUT I.

De spectro primo, quod est bonum internum.

ET quis vel sola hæc bona numeret, quæ quisq; in sua persona possidet? primo, corporis dotes quantæ sunt: forma, robur, valetudo, vivacitas sensus, quibus in masculo accedit nobilissimus sexus, quo multis rebus tum privatis, tum publicis gerendis, & egregiis facinoribus idoneus est, à quibus mulier aliena est. Quid vero magni est, si his donis optimis decem, viginti, triginta annis cum voluptate, dono Dei sis usus, & in uno horum aliquando vel decem diebus labores? Nebulones proverbio dicunt Eyes ist vmb eine böse Stunde zu thun/ Et iterum, Eine gute Stunde ist einer bösen werth. Quid nobis faciendum, qui multas horas bonas accepimus, & ne unam quidem ferre volumus malum? Videmus ergo, quantis obruamur bonis Dei, & quam paucis vix tangamur malis saltem nostrum plurimi. *Bonum internum.* *Corporis dotes.*

His bonis non contentus optimus Deus, adjicit divitias, copias omnium rerum, si non omnibus certe multis, & his potissimum, qui infirmi sunt ad ferenda mala. Nam, ut prius dixi, quibus minus dat rerum aut corporis, plus dat animi, ut sint omnia æqualia, & ipse justus Judex omnium. Neque enim adeo consolantur multæ divitiæ, quàm jucundus animus. Post hæc quibusdam prolem, summam, ut dicitur, voluptatem, potestatem, principatum, honorem, famam, gloriam, favorem, &c. Quibus si detur longo tempore frui, imo etiam parvo facile suadebunt, quid faciendum sit in parvulo malo. *Externa bona.* *Deus justus æquus omnibus.*

Animi vero bona his omnibus præstantiora, ingenium, scientia, judicium, facundia, prudentia, atq; in his, sicut in cæteris quoq; temperat suæ administrationis æqualitatem, ut quibus plus contulit, non ideo aliis eos prætulit, quibus horum vice, animi majorem vel pacem, vel hilaritatem contulit. *Animi bona.*

In his autem omnibus cum gratitudine attendenda est largissima Dei manus, atq; nostra infirmitas consolanda, ut in multitudine & magnitudine bonorū non miremur, si misceatur aliquid acerbitatis. Quandoquidē & voluptuariis hominibus neq; assatura sine salsamento, neq; ullus ferme cibus gratus est, qui non acerbiore quopiam sapore sit, vel natus vel conditus. Adeo perpetua & sola dulcedo intolerandа res est, ut & ille recte dixerit: *Omnis voluptas assiduitate sui fastidiū parit.* Et alius: *Labor est demum ipsa voluptas* scilicet, quod hæc vita impotentior sit, quàm ut sine malorum temperatura solis bonis frui possit præ nimia abundantia bonorum. Unde & proverbium illud natum: *Oportet esse robusta, quæ ferant dies bones.* Quod ego proverbium sæpius considerans admiratus sum, quam mirā & veram sententiam habeat, ut vota hominum contra vota pugnent, qui non nisi bonos dies quærant, quos tamen adeptos minus ferre queant quàm malos. *Cum gratitudine attendenda larga Dei manus.* *Perpetua dulcedo res intolerabilis.* *Difficilius bonos potest bonos dies ferre quam malos.*

Quid enim in his Deus nobis commendat, nisi quod in ipsis etiam inimicis crucis mirabilis sit crux, ut non secus illius reliquiis oporteat omnia temperare & sanctificare, ne pereant, quã carnes sale condire, ne verminent? Ut quid ergo hanc temperaturam à Deo missam non libentissime acceptamus, quam nisi ille mitteret, impotens nostra voluptatũ & bonorum vita sponte accer ferret? Ita fit, ut videamus, quàm vere de Deo dixerit Sapiens: Qui attingit à fine usq; ad finẽ fortiter, & disponit omnia suaviter. Si enim hæc bona inspiciamus, apparebit verum esse illud quoq; Mosi Deut. 32. Portavit cum in humeris suis, circumduxit eum, & custodivit quasi pupillam oculi. Quibus possumus obstruere os eorum, quibus hujus vitæ plura mala, quam bona inesse ingrati garriunt cum bona & suavitatis infinita commoda non desint, sed desint qui intelligant cum illo qui dixit: *Misericordia Domini plena est terra.* Et iterum: Et laudis ejus plena est terra. Et Psal. 104. Impleta est terra possessione tua, Delectasti me Domine in factura tua.

Deut. 32. *Infinita hujus vitæ commoda.* *Psal. 33.* *Psal. 104.*

Hinc quotidie canit Ecclesia: *Pleni sunt cæli & terra gloria tua.* Cur hoc? quia multa bona unde laudetur, verum ab iis duntaxat, qui vident hanc plenitudinem. Sicut enim de malis Spectro primo diximus, tantum est malorum cuique, quanta eorum opinio & cognitio. Ita & bona licet undiq; nos petant & obruant, tamẽ tanta sunt, quanta æstimantur. Nam cuncta quæ fecit Deus, sunt valde bona, non tamen talia ab omnibus agnoscuntur. Quales illi erant, Psal. 78. Et pro nihilo habuerunt terram desiderabilem.

Psal. 78.

Hujus Spectri exemplũ pulcherrimũ & eruditissimum nobis præbet Job, qui ablatis bonis omnibus dixit: Si bona suscepimus de manu Domini, mala quare nõ sustineamus? Vere verbum aureum & potens in tentatione consolatio. Siquidem & ipse non solum patiebatur, sed ab uxore sua tentabatur ad impatientiam, dicente illi, Adhuc permanes in innocentia tua? Benedic Domino, & morere. Quasi diceret: Manifestum est, quod non sit Deus, qui sic derelinquit: Cur ergo in illũ confidis, ac non potius negato, & sic maledicto eo mortalem te agnoscis, cui post hanc vitam nihil reliquum sit? Hæc & similia & unicuiq; sua suggerit uxor (id est, sensualitas) in tentatione, quia sensus non sapit quæ Dei sunt.

Job. 2. *Potens in tentatione consolatio.*

Verum hæc omnia sunt corporalia bona, communia omnibus. Christianus vero aliis longe melioribus pollet internis bonis, id est, fide Christi, de qua dictum est, Psal. 45. Omnis gloria ejus filiæ regis ab intus in fimbriis aureis, circundata varietate. Sicut enim de primi spectri malo diximus, nullum esse tantum in homine malum posse, quod pessimum sit eorum, quæ in ipso sunt: Ita optimum bonorum, quod in Christiano est, ipse non potest videre. Si enim sentiret, mox in cœlo esset, cum regnum cœlorum, ut Christus ait, intra nos sit. Habere enim fidem est veritatem & verbum Dei habere: habere verbum Dei, est Deum omniũ factorem habere. Quæ bona quanta sunt, si animæ revelarentur, in momento è corpore solveretur præ nimia abundantia suavitatis. Unde recte cætera bona, quæ diximus, sunt velut monitoria eorum bonorum, quæ intus habemus, quæ nobis per illa vult commendata, quod hæc vita non sustineat ea revelari, sed misericorditer à Deo absconduntur, donec creverint in perfectum suum modum. Non secus ac pii parentes filiis suis quandoq; ludicra & minuta donaria donant, quibus animos filiorum alliciant ad spem majorum.

Interna piorum bona. *Psal. 45.* *Regnum cælorum intra nos.*

Ostendunt tamen se nonnunquã, & prodeunt foris, dũ exhilarata conscientia gaudet in fiducia Dei, libenter de eo loquitur, cum suavitate verbũ ejus audit, prompta, & jucunda fit ad serviendum ei, ad bona opera, ad ferenda mala, &c. Quæ omnia sunt indicia fidelia latentis ibi infiniti, & incomparabilis boni, quod has guttulas & stillas parvas foras mittis tenui scaturigine. Quamvis nonnunquã fiat, ut contemplatricibus animabus latius revelctur; ita ut absorptæ nesciant, ubi fuerint, Qualia S. Augustinus & mater sua de se confitentur, & multi alii.

Indicia infiniti boni latentis.

CAPUT II.

De spectro secundo, quod est bonum futurum, seu ante se.

His,

HIs, qui Christiani sunt, de futuris bonis parum potest solatii dari in suis malis, quod incerta sint eis omnia. Quanquam in hoc sit magni tumultus autor ille affectus, qui spes vocatur celebris, quo invicem humana consolatione jubemur sperare meliora, quo grandia molimor in incertum frequentissime, Imo semper falsi, sicut Christus de eo in Euangelio Luc. 12. docet, qui animæ suæ dixit: Destruam horrea mea, & faciam ampliora, & dicam animæ meæ, Requiesce, ede, bibe, epulare anima mea, habes multa bona in plurimos annos. Dixit autem illi Deus: Stulte, hac nocte repetent animam tuam à te, & quæ parasti cujus erunt? Sic est, qui thesaurizat, & non est in Deum dives.

Luc. 12. *Ibid.* *Spes magni tumultus autor.* *Qui non est in Deo dives, qualis sit.*

Quanquam nec sic Deus reliquerit filios hominum, quin hoc affectu mali amovendi & boni accessuri eos soletur, licet incerti sint, de futuris, certi tamen sperant, quo interim sustinentur, ne desperationis malo adjecto, præsens malum non ferant, & pejora faciant. Quare & ipse affectus spei ejusmodi donū Dei est, nō quod eo velit eos niti, sed moveri ad spem solidam, quæ est in ipsum solum. Ideo enim longaminis est, ut adducat eos ad pœnitentiam, ut Rom. 2. dicit. Nec finit statim, & omnes falli hac fallaci spe, si quo modo redeant ad cor, & vere sperent.

Affectus spei.

Christianis vero præter hæc bona dupla sunt, maxima bona certo futura, sed per mortem & passiones. Siquidem & ipsi gaudent communi illa spe incerta finiendi mali præsentis, & augendi boni contrarii. Quanquā id non adeo curent, quàm quod bonum suum proprium augetur, quod est veritas in Christo, in quo promovent de die in diem, propter quod & vivunt & sperant.

Christianorum bonum proprium.

Sed ultra hæc dixi, duo maxima futura habent in morte. Primū, quod morte finitur universa hujus vitæ malorum tragœdia, sicut scriptum est: Preciosa in conspectu Domini, mors Sanctorum ejus. Et iterum: In pace in idipsum dormiam & requiescam. Et justus, si morte præoccupatus fuerit, in refrigerio erit. Ubi contra impiis mors initium est malorum, sicut dicit: Mors peccatorum pessima, Et virum injustum mala capient in interitu. Sic Lazarus consolabitur, qui recepit hic sua mala, ubi Epulo cruciabitur, quia recepit hic sua bona.

Psal. 116. *Psal. 4.* *Psal. 34.* *Psal. 104.* *Piorum mors.* *Impiorum mors.*

Sic fit, ut Christianus sive moriatur, sive vivat, semper melius habeat. Adeo beata res est, esse Christianum, & in Christum credere. Unde Paulus dicit: Mihi vivere Christus est, & mori lucrum. Et Rom 14. Qui vivit, Domino vivit, qui moritur, Domino moritur. Sive ergo vivimus, sive morimur, Domini sumus. Hanc securitatem Christus nobis obtinuit, quod mortuus est, & resurrexit, ut Dominus esset vivorum & mortuorum, potens nos facere securos, tam in vita quam in morte, sicut Psal. 23. dicit: Si ambulem in medio umbræ mortis, non timebo mala, quoniam tu mecum es.

Philip. 1. *Rom. 14.* *Psal. 23.* *Beata res est, in Christum credere.* *Fides in Christum.*

Quod si hoc lucrum mortis parum movet, signum est, fidem Christi infirmā in nobis esse, quæ precium & lucrum bonæ mortis non satis æstimat, aut bonam esse mortem nondum credit, impediente scilicet nimium adhuc vivace vetere homine & sapientia carnis. Conandum itaq; est, ut ad mortis hoc beneficium cognoscendum & amandum promoveamur. Magna res est mortem, quæ aliis maximum malorum est, maximum lucrum nobis fieri. Et nisi hoc Christus nobis præstitisset, quid dignum tanto impendio sui ipsius fecisset? divinum opus est plane, quod fecit, ideo non ulli mirum, quod mortis malum fecerit optimum.

Proinde mors jam mortua est fidelibus, nihilq; habet terribile, præter speciem & larvam. Non secus ac serpens occisus, habet quidem speciem priorem terribilem, re vera tamen sola species ibi est, & mortuum malum ac jam innoxiū. Imo sicut Num. 21. Serpentem æneum jussit erigi, cujus aspectu vivi Serpentes peribant: Ita & mors nostra fideli & firmo intuitu mortis Christi perit, ac jam non apparet nisi figura quædam mortis. Adeo nobis infirmis præludit misericordia Dei, his pulchris figuris, ut mortem, quoniam non oportet auferri, tamen usque ad speciem solam virtutem ejus evacuet, ob quam rem & somnus potius vocatur in Scripturis, quam mors.

Mors fidelibus mortua est. *Mors Christi.* *Mors somnus.*

ALTE-

Secundum mortis bonum.

ALTERUM bonum mortis, quod non solum finit mala pœnarum hujus vitæ, sed quod præstantius, finē ponit vitiis & peccatis, quod animabus fidelibus longe plus mortem reddit optabilem, ut diximus supra, quàm jam dictum bonum. Siquidem mala animæ, quæ sunt peccata, incomparabiliter pejora malis corporis sunt. Quæ sola si saperemus, nobis mortem amabilissimam facerent. Si autem nō faciunt, signum est, quod mala animæ nostræ non satis sentimus nec odimus.

Mala animæ.

Cum ergo hæc vita sit periculosissima, undiq; lubrico peccato nobis insidiāte, deinde nec sine peccato videre possumus: Optima mors ab his periculis nos solvit, & peccatum penitus abscindit à nobis. Unde in laudem justi, Sap. 4. perorat: Placens Deo, factus dilectus, & vivens inter peccatores translatus est, raptus est, ne malitia mutaret intellectum ejus, aut ne fictio deciperet animam illius. Fascinatio enim nugacitatis obscurat bona, & in constantia concupiscentiæ transvertit sensum sine malitia (ô quàm hæc vera sunt & assidua) Consummatus in brevi explevit tempora multa, Placita enim erat Deo anima illius, propter hoc properavit educere illum de medio iniquitatis. *Sap. 4.*

Hæc vita periculosa.

Ita (misericordia Dei) mors, quæ homini peccati pœna fuit; Christiano peccati finis & vitæ ac justiciæ initium facta est. Quocirca qui vitam & justiciā amat, ministram & officinam earum mortem non exhorrescat, sed amet necesse est. Alioqui nec ad vitam, nec ad justiciam unquam perveniet. Qui verò non potest, oret Deum ut possit. Nam ideo docemur dicere: Fiat voluntas tua, quia nos eam ex nobis facere nequimus, qui potius mortem timentes, mortem & peccatum amamus, quàm vitam & justiciam diligamus.

Mors Christiano finis peccati.

Nam quod mortem Deus in peccati occasum ordinarit, hinc quoq; colligi licet, quod Adæ statim post peccatum imposuit mortem velut emendam peccati, atq; id antequam ejiceret de paradiso, Ut nobis ostenderet, mortem nihil mali, sed omne bonum nobis operari, quando in paradiso tanquam pœnitentia & satisfactio imposita est. Verum est enim, quod mors invidia diaboli intravit in orbem terrarum, sed hoc eximiæ & divinæ bonitatis fuit, mortē sic ingressam non finere tantum nocere, sed apprehensam in peccati pœnam & mortem mox ab initio sui ordinare. *Sap 4.*

Mors in paradiso nobis tanquam satisfactio imposita.

Hoc enim significavit, quod cum mortem Adæ in præcepto prædixisset, non tamen postea tacuit, sed denuo mortem imposuit, ac rigorem præcepti temperavit, imo ne meminit quidem mortis ulla syllaba, sed dixit solum: Pulvis es, & in pulverem reverteris Et donec revertaris in terram, de qua sumptus es. Quasi jam tunc odio habens mortem, quam nec nominare dignaretur. Juxta illud: Quoniā ira in indignatione ejus, & vita in voluntate ejus. Ita visus loqui, quod nisi mors necessaria fuisset ad peccati abolitionem, ipsam nec scire, nec nominare, nedum imponere voluisset. Adeo scilicet contra peccatum, quod mortem operatum est, rursus æmulatio divina non aliud quam ipsam mortem armat, ut hic videas illud Poëtæ: Necis artifice m arte perire sua. Et peccatum à suo fructu proprio perdi & morte, quam genuit, occidi, sicut viperam à sua prole.

Peccatum suo gladio occiditur.

Hoc est pulcherrimum spectaculum, videre, quomodo peccatum non alieno, sed suo proprio opere perditur, suo gladio jugulatur & velut Goliath suo gladio caput amputatur. Nam & Goliath figura fuit peccati, terribilis gygas omnibus, excepto parvulo David, id est, Christo, qui solus eum prostravit, & abscisso capite proprio illius gladio, jam meliorem non esse gladium dicit quàm Goliath, 1. Sam. 21. *1. Sam. 17.* *1. Sam. 21.*

Figura peccati.

Si ergo hæc gaudia virtutis Christi & dona ejus gratiæ meditemur, quid nos torquebit malum parvulum quando in tam magno malo futuro tam magna bonum videmus?

CAPUT III.

De spectro tertio, quod est bonum præteritum seu ante se.

Hujus

Hujus boni facilis est consideratio ex spectro suo contrario, de præterito malo, tamen juvemus considerantem. In hac re eximius est artifex B. Augustinus in suis confessionibus, ubi pulcherrime recitat Dei beneficia in se ab utero matris suæ. Idem facit insignis Psal. 137. Domine probasti me. Vbi inter cætera providentiam Dei super se miratus, dicit: Intellexisti cogitationes meas de longe, semitam meam & funiculum meum investigasti. Quasi diceret: Quicquid ego unquam cogitavi, quicquid operatus fui, & quantum essem consecuturus ac possessurus, jam video quàm non mea industria gesta sint, sed tua cura longe ante hæc ordinata. Deniq; omnes vias meas prævidisti, & non est sermo in lingua mea Vbi tunc? in potestate tua.

Bonum præteritum.

Psal. 139.

Providentia Dei super nos.

Hæc discimus experientia propria, Si enim vitam præteritam recolimus, nonne stupor est nos tal a cogitasse, voluisse, fecisse dixisse, qualia nos nec prævidere potuimus, quàm longe alia gessissemus, si nostro libero arbitrio relicti fuissemus. Id quod nunc primum intelligimus, tam præsentem scilicet curam Dei, tam constantem solicitudinem ejus super nos fuisse cernimus, ut nec loqui, nec velle nec cogitare potuerimus, nisi quod ille dedisset, Sicut Sap. 7. dicit In manu n. illius & nos & sermones nostri. Et Paulus: Qui operatur omnia in nobis.

Cura Dei pro nobis.

Sap. 7.

Quin ergo pudescimus insensati & duricordes, qui propria experientia docti videmus, quàm solicitus pro nobis fuerit in hanc horam Dominus, & omnia nobis bona dederit, Nec dum possumus eandem nostri curam ei in parvulo præsenti malo tradere, ac ita facimus, quasi ille nos reliquerit, aut relinquere ullo modo possit? Nam sic Psal. 40. Ego vero egenus & pauper, Dominus solicitus est mei. Ubi B. Augustinus: Habeat curam tui, qui fecit te, qui habuit curam tui antequam esses. Quomodo non habebit curam, cum jam hoc es, quod voluit ut esses? At nos imperium cum Deo divisum accipimus, illi tribuimus, quod fecerit nos, atq; idipsum tamen vix aut trepide, Nobis arrogamus curam nostri, quasi ille fecerit nos & mox abierit relictis nobis in nostra manu regendis.

Psal. 40.

Augustini dictum.

Quod si nobis nostra obstant sapientia & consilia, ut hanc curam Dei super nos non videamus, dum forte multa evenerint secundũ nostra proposita, Redeamus cum Psal. 139. ad nostrum intuitum: Non est occultatum os meum à te, quod fecisti in occulto, id est, ossa mea in ventre matris tu videbas, & formabas, quãdo ego nondum eram, quando mater mea nondum sciebat, quid fieret in ea, & substantia mea in inferioribus terræ, id est, figura, seu forma corporis mei, in visceribus infimis matris meæ, etiam non fuit tibi abscondita, quia formabas tu eam.

Psal. 139.

Quid enim his verbis vult, nisi ingenti hoc exemplo nobis ostendere, quam Deus nostri sine nobis semper curã habuerit? Quis n potest gloriari se cooperatũ ut formaretur in utero? Quis dedit matri curam, ut lactaret, foveret, amaret, & omnia illa materna officia exhiberet, cum nos nec dum sentiremus vitam nostrã? Deniq; quorum nisi in aliis similia facta videntes, crederemus & nobiscum facta esse, nihil sciremus, nec memores essemus, cum hæc non aliter nob s impensa sint, quàm si dormientibus, imo mortuis, ac potius nondum natis impenderentur, quantum ad nostram pertinet notitiam.

Ita videmus, quam sine nobis nos excipiant divinæ miserationes & consolationes. Adhuc dubitamus, aut etiam desperamus nostri curam illi usq; hodie esse. Si quem hæc experientia non erudit nec movet, nescio quid erudire & movere possit. Hanc n. videmus passim in omnibus infantulis præsentissime nobis expositam, ita ut nostræ insipientiæ & duritiæ tot exempla proposita merito nobis debeant esse magno pudori, si dubitemus vel levissimum bonum vel malum sine singulari cura Dei nobis contingere.

Sic S. Petrus 1. Pet. 5. Omnem solicitudinem projicientes in eum, quoniã ipsi est cura de vobis. Et Psal. 55. Jacta super Dominum curam tuam, & ipse te enutriet. Et B. August. ad animam suam in Confess. Quid super te stas, & non stas? projice te in eum, non enim subtrahet manum, ut ruas. Et iterum 1. Pet. 4. Itaque & hi qui

1 Pet. 5.

Psal. 55.

1 Pet. 4.

qui patiuntur secundum voluntatem Dei, fideli Creatori commendent animas suas in benefactis.

O si quis hac ratione Deum cognosceret, quàm securus, quàm quietus, quã jucundus ageret. Hic vere Deum haberet, sciens certo omnia sua quæcunq; illa essent, illius suavissima voluntate disponente sibi obtigisse & obtingere. Stat firma sententia Petri: Ipsi est cura de vobis. Quid hoc verbo dulcius audire possumus? Ideo projicite omnem, inquit, solicitudinem in eum.

Argumentum Libri Salo. qui Ecclesiastes inscribitur.

Quod si hoc non facimus, & nos ipsi pro nobis soliciti sumus, quid aliud facimus, quàm quod & Dei curam impedire conamur, & simul nobis ætatem nostram tristem, laboriosam, anxiam multis timoribus, curis, tumultibus facimus? Atq; id frustra. Nec n. quidquam his promovemus salubriter, sed ut Ecclesiast. dicit: Hæc vanitas est vanitatum & afflictio spiritus. Nam & idem Libellus totus in hanc experientiam loquitur, ut qui multa pro se tentaverit, & in omnibus tamen non nisi laborem, vanitatem & afflictionem spiritus invenerit. Ita ut concludat, donum Dei esse, si quis edat & bibat, & lædatur cum uxore sua, id est, sine solicitudine vixerit, Deo commendata cura sui.

Quare & nos nulla alia super nos solicitudine soliciti esse debemus, quàm ne super nos soliciti simus, & Deo curam nostri rapiamus. Cætera ex spectro contrario, ut dixi, & ex recordatione totius vitæ præteritæ quilibet facile comparabit.

CAPUT IIII.

De spectro quarto, quod est bonum infernum, seu infra nos.

Bonum infra nos.

Magna divina bonitatis virtus.

HUcusque bona vidimus, quæ nostra sunt, & in nobis ipsis, Deinceps ea, quæ in aliis & extra nos posita sunt, videamus. Quorum primum est in his, qui infra nos sunt, id est, mortui & damnati. Sed mirum, quid boni in mortuis & damnatis possit inveniri? Verum tanta est ubiq; divinæ bonitatis virtus, ut in summis malis etiam bona det videre.

Conferimus autem illos primum ad nos, tunc videmus inæstimabilia nostra lucra, sicut facile ex contrario malorum spectro accipi potest. Nam quanta illic mortis & inferni mala in eis videmus, tot sine dubio lucra nostra videmus, tantoque majora, quanto illorum mala fuerint majora. Quæ omnia non sunt levi corde contemnenda, quia misericordiam Dei magnificentissimã nobis vehementer cõmendant. Et periculum est, si hæc parvi duxerimus, ingrati inveniamur simul cum illis damnandi, aut pejus cruciandi, Propterea quantũ illos dolere & ululare viderimus, tãto magis de Dei bonitate in nos gaudere debemus, juxta illud Isa. 65. Ecce servi mei comedent, & vos esurietis. Ecce servi mei bibent, & vos sitietis. Ecce servi mei lætabuntur, & vos confundemini. Ecce servi mei laudabunt præ exultatione cordis, & vos clamabitis præ dolore cordis, & præ contritione spiritus ululabitis, & dimittetis nomen vestrum in juramentum electis meis, &c. *Isai. 65.*

Exempla male morientium.

Deniq; ut dixi, exempla male morientium & damnatorum (sicut & B. Gregorius in Dialogo refert) nobis ad monitorium & bonum eruditionis prosunt, ut fœlix sit, quem faciant aliena pericula cautum. Hoc sane bonum, quia vulgariter notum est, parum movet, cum sit tamen inter maxima numerandum, & his qui sensato sunt corde, non modica existimatione probatum. Cum huc vergat magna pars sacræ totius Scripturæ, videlicet ubi de ira, judiciis, comminationibus Dei docetur. Quas saluberrimas doctrinas miserrimorum exempla nobis saluberrime confirmant, quæ tunc primum efficacia sunt, si illorum qui ea ferunt, affectum induti fuerimus, ac velut in loco & persona eorum simus. Tunc enim movebunt & monebunt nos ad laudem bonitatis Dei, qui nos ab his servavit.

Dei justiciam laudari oportet. Infernus plenus summo bono.

Conferimus vero illos etiam ad Deum ipsum, quo divinam justiciam in eis videamus. Hoc etsi arduum est, tamen conandum est. Nam cum sit Deus justus judex, justiciam ejus diligi & laudari oportet. Atq; ita in Deo gaudere etiam tunc, quando malos male perdit in corpore & anima, quia in his omnibus summa sua & ineffabilis justicia lucet. Itaq; infernus quoq; plenus est Deo & summo bono, nõ

minus

minus quàm cœlum. Justicia enim Dei ipse Deus est, Deus vero summum bonum est. Quare ut misericordia ita & justicia ejus seu judicium summe amandum, laudandum, prædicandum est.

Hoc sensu David dicit: Lædabitur justus cum viderit vindictam, manus suas lavabit in sangvine peccatoris. Hac ratione prohibuit Dominus Samuelē. 1. Reg. 16. ne amplius lugeret Saulem, dicens: Usq; quo tu luges Saul, cū ego pro jecerim eum, ne regnet super Israel? Quasi diceret: Adeo ne voluntas mea tibi displicet, ut hominis voluntatē mihi præferas? Deniq; hæc est illa vox laudis & gaudii per totum Psalteriū, q. Dominus sit judex viduarum, & pater orphanorū, quod facturus sit vindictam pauperum & judicium inopis, quod confundentur inimici, perdentur impii, & multa similia. Quod si quis generationi illi sanguinum, quæ occidit justos (etiam Filium Dei) & impiorum cumulo velit stulta misericordia compati, jam invenietur eorum congaudere iniquitati, & probare ea quæ gesserunt, dignus qui cum eis similiter pereat, quorum peccata nolit vindicari: Audietque illud 2. Sam. 19. Diligis odientes te, & odio habes diligentes te. Sic Joab ad David dicebat, quando Absolon impium homicidam suum nimis lugebat.

1. Reg. 16. Psal. 58. — Deus judex viduarum &c. — Joab.

Quare in hoc spectro congaudendum est universæ Sanctorum pietati, & justiciæ Dei, quæ persecutores pietatis justissime punit, ut liberet suos electos ab eis. Atque ita vides non parva, sed summa bona in mortuis & damnatis lucere, Nempe vindicatam omnium Sanctorum injuriam, & tuam quoq; si justus es cum eis. Quid ergo mirum, si & per tuum præsens malum vindicet hostē tuum id est, peccatum corporis tui? Imo congaudendū tibi in hoc officio optimæ justiciæ Dei, quæ etiam te non rogante pessimum tuum hostem, id est, peccatum tuum in teipso sic occidit ac perdit. Cui si compatiaris, amicus peccati & hostis justiciæ in te operantis invenieris, Quod tibi summe cavendum sit, ne tibi quoq; dicatur: Diligis odientes te, & odis diligentes te. Sicut ergo justiciæ in tuum peccatum sævienti, cum gaudio congratulari debes: ita eidem congratuleris in peccatores, hominum ac Dei hostes sævienti. Vides itaq; in summis malis summa bona videri, & lætari nos posse in summis malis, non propter ipsa mala, sed propter summam bonitatem justiciæ, nos vindicantis.

Justicia Dei punit persecutores pietatis &c.

Caput V.

De spectro quarto, quod est bonum sinistrum seu ad sinistram.

Adversarii hic sunt in vita adhuc positi (nam præcedente de eis jam damnatis ac dæmonibus assimilatis consideravimus) hos alio affectu intueri decet, videndaque duplicia eorum bona. Primo, quod temporalibus abundant, ita ut Prophetæ quoq; eorum bonis prope commoti sint ad invidiam, ut Psal. 73. Mei pene moti sunt pedes, pene effusi sunt gressus mei, quia zelavi super iniquos, pacem peccatorum videns. Et infra: Ecce ipsi peccatores & abundantes in seculo obtinuerunt divitias. Jer. 12. Justus quidem es tu Domine, si disputem tecum, veruntamen justa loquar ad te. Quare via impiorum prosperatur? Bene est omnibus, qui prævaricantur, & inique agunt.

Bonum ad sinistram. — Psal. 73. — Jer. 12.

Cur enim tanta super eos bona effundit gratis & perdit? nisi ut nos soletur & ostendat, quàm bonus sit iis, qui recto sunt corde, ut idem Psal. 73. dicit. Qui malis tam bonus est, quanto magis bonis bonus erit? nisi quod malos nullo malo vexat, bonos vero multis malis tentat, ut non tantum in bonis præsentibus, sed in absconditis quoq; & in futuris eum agnoscant esse bonum sibi, dicantque cum eodem Psal. Mihi vero adhærere Deo bonum est ponere in Domino spem meam, Quasi diceret: Etsi aliquid patiar, quo illos liberos video, tamen confido, quod mihi Deus multo magis bonus sit quàm illis.

Psal. 73. — Quid impiorum bona significent. — Psal. 37.

Atque ita bona visibilia malorum nobis incitabulum sunt sperandi bona invisibilia, & contemnendi mala, quæ patimur. Non secus ac Christus Matth. 6. Nos volatilia cœli, & lilia agri respicere jubet, dicens: Si ergo fœnum, quod hodie

Matth. 6.

est,& cras in clibanum mittitur, Deus sic vestit, quanto magis vos modicæ fidei? Quare ex collatione bonorū, quibus mali abundant,& mali, quod nos patimur, fides nostra exercetur,& consolatio in Deum (quæ sola sancta est) paratur, adeo necesse est, omnia cooperari in bonum sanctis.

Impiorum mala nobis bona.

Alterum bonum, quod multo mirabilius est, quod eorum mala nobis bona sunt, Deo sic nos curante. Non etsi peccata eorum sint scandala infirmioribus, firmioribus tamen sunt virtutis exercitium & occasio pugnæ majorisq; meriti. Beatus enim vir, qui suffert tentationem, quoniam cum probatus fuerit, accipiet coronam vitæ. *Jacob. 1.* Quæ vero major tentatio, quam multitudo illa pessimorum exemplorum? Deniq; hic mundus unus hostium appellatur sanctorum Dei, quod suis illecebris & impiis operibus nos irritat, provocat, allicit de via Dei, in viam suam sicut Gen. 6. Viderunt filii Dei filias hominum, quod essent pulchræ, & caro facti sunt. Et Num. 25. Filii Israel ceciderunt cum filiabus Moabitarum.

Hic mundus hostis sanctorum Dei.

Gen. 6. *Num. 25.*

Ita ut salutare sit, nos semper aliquo incommodo premi, ne mundi scandalis offensi ruamus,& peccemus nos infirmi. Sic Lot cōmendatur à Petro 2. Pet. 2. quod à Zodomitarum pessimis exemplis multa passus sit, ut in justicia sua per hæc promoverit. Necesse est ergo, ut hæc scandala veniant, quæ operentur nobis pugnam & victoriam, væ tamen mundo à scandalis. Si autem in peccatis aliorum tanta nobis bona procurat Deus: quanto magis in nostro incommodo nobis bonum operaturus toto corde credi debet, etsi sensus,& caro aliud judicet.

2. Pet. 2.

Scandala venire necesse.

Non minus boni nobis mundus confert ex altero malorum suorum latere, quod est adversitas. Nam quos illecebris non potest devorare & scandalis sibi incorporare, passionibus conatur à se expellere,& malis pœnarum exturbare, semper aut insidias peccatorum exemplum, aut furias per pœnarum tormentum intentans. Hæc est enim Chymera monstrum, cujus caput virgineum & blandum, venter leoninus & truculentus, cauda serpentina & mortifera. Quia finis mundi tam voluptatis quam tyrannidis venenum & mors sempiterna.

Chymera mundus.

Sicut ergo in peccatis mundi, fecit nos Deus bona nostra invenire, ita ut & persecutiones ejus non sint frustraneæ & ociosæ, ordinantur nobis ad incrementum bonorum nostrorum, ut hoc ipso, quo nobis nocent, cogantur prodesse, sicut B. Augustinus de parvulis ab Herode necatis dicit: Nunquam potuisset tantum profuisse obsequio, quantum profuit odio. Et B. Agatha gloriabunda ad carcerem tanquam ad epulas ivit, causans in hunc modum. Nisi corpus meum feceris à carnificibus tuis bene contrectari, non potest anima mea cum palma ad Paradysum introire. Sicut granum, si non exuta fuerit theca sua,& in area fortiter percutiatur, non reponitur in horreum.

Herodes profuit odio

Beata Agatha pia fortitudo.

Sed quid hic modica loquimur? cum in hanc rem tota Scriptura, omnium Patrum scripta & dicta, omnium Sanctorum facta & gesta videamus consonare. Esse eos utilissimos credentibus, qui sunt eis nocentissimi, modo recte ferantur, ut Petrus 1. Pet. 3. Et quis est, qui vobis noceat, si boni æmulatores fueritis? Psal. 89. Nihil proficiet inimicus in eo, & filius iniquitatis non opponet nocere ei. Quomodo non nocet, cum sæpius etiam occidat? quia scilicet nocendo maxime prodest. Ita videmus undiq; nos in mediis bonis habitare, si prudentes sumus, simul tamen in mediis malis, adeo omnia sunt mire temperata divinæ bonitatis magisterio.

Nocentissimi credentibus utilissimi.

1. Pet. 3. *Psal. 89.*

Caput VI.

De spectro sexto, quod est dextrum seu ad dextram.

Bonum ad dextram.

Hæc est Ecclesia Sanctorum, nova creatura Dei, fratres & amici nostri, in quibus nihil nisi bonum videmus, non nisi consolationem, non semper quidem oculis carneis, nam sic in contrario spectro sunt malorum, sed oculis spiritualibus. Quanquam & illa eorum bona, quæ videntur, non rejicienda sunt, quin in his nos consolari à Deo intelligamus. Nam & Psalm. 72. non fuit ausus *Psal. 72.*

damnare

damnare omnes, qui in seculo obtinerent divitias, dicens: Si dicebam sic, ecce nationem filiorum tuorum reprobavi, id est, si volui dicere esse omnes malos, qui divites, sani, honoratiq; essent, jam etiam Sanctos tuos damnassem, quorum multi in his sunt. Sed & Apostolus Timotheum docet, ut præcipiat divitibus hujus seculi non superbe sapere, divites esse non prohibens. Et Abrahã, Isaac & Jacob, divites Scriptura refert fuisse. Atq; Daniel cũ sociis suis honorati etiã in Babylone fuerunt. Præterea multi reges Juda sancti fuerunt. Hos itaq; intuitus Psal. dicit: Si dicebam sic, nationem filiorum tuorum reprobavi. *Multi etiam sancti divites.* *1. Tim. 6.*

Dat, inquam, Deus etiam suis horum bonorum copiam ad solatium eorum & aliorum. Verum non hæc eorum propria, imo hæc umbra & signa sunt verorũ bonorum, quæ sunt fides, spes, charitas, aliæq; gratiæ & dona, quæ omnia communia fiunt per charitatem. Hæc est communio Sanctorum, in qua gloriamur. Et quis hic non superbiat, etiam in magnis malis, qui credat, id quod res est? Esse scilicet omnium sanctorũ bona sua bona, suum malum esse illorũ quoque. Hoc n. spectrum dulcissimum & jucundissimum est, quod Apostolus ad Gala. 6. hoc verbo pingit: Alter alterius onera portate, & sic implebitis legem Christi. *Communio sanctorum.* *Gal. 6.*

Nonne bonum est hic nos esse, ubi si unum membrum (ut 1. Cor. 12. dicit) patitur, compatiuntur & omnia membra, si unũ glorificatur, congaudent omnia membra Itaq; dum ego patior, patior jam non solus, patitur mecum Christus & omnes Christiani, sicut dicit: Qui tangit vos, tangit pupillam oculi mei. Ita onus meum portant alii, illorum virtus mea est. Fides Ecclesiæ meæ trepidationi succurrit, castitas aliorum meæ libidinis tentationem suffert, aliorum jejunia mea lucra sunt, alterius oratio pro me solicita est, Et breviter, ita invicem solicita sunt membra, ut honestiora etiam inhonesta tegant, servent, honorent. Sicut 1. Cor. 12. pulchre describit. Atq; ita vere gloriari possum in aliorum bonis tanquam meis propriis. Atq; tunc vere & mea sunt, si gratulor & congaudeo eis. Sum ergo turpis & fœdus, at illi quos amo, quibus applaudo, formosi decorique sunt. Quo amore mihi non solum eorum bona, sed eos ipsos facio meos, quare sub horum gloria facile mea honorabitur ignominia, eorum abundantia mea implebitur inopia, eorum merita meis medebuntur peccatis. *1. Cor. 12.* *Zach. 2.* *1. Cor. 12.*

Quis ergo queat desperare in peccatis? quis non gaudeat in pœnis, qui sua peccata & pœnas jam neque portat, aut si portat, non solus portat, adjutus tot sanctis filiis Dei, ipso denique Christo? Tanta res est communio Sanctorum & Ecclesia Christi. Quod si quis hæc non fieri aut geri credit, hic infidelis est, Christum & Ecclesiam negavit. Nam etsi non sentiatur, vere tamen agitur, Imo quis non sentiat? Nam quod non desperas, quod non impatiens efficeris, quis in causa est? Tua virtus? Nequaquam, sed communio Sanctorum, Alioqui nec veniale peccatum ferres, nec verbum hominis contra te sustineres, adeo prope est Christus & Ecclesia. *Communio sanctorum.*

Hoc est quod dicimus. Credo in Spiritum sanctum, sanctam Ecclesiam catholicam. Quid est credere Ecclesiam sanctam, quàm Sanctorũ communionem. Quo communicant autem sancti? Nempe bonis & malis omnia sunt omnium, sicut figurat Sacramentum altaris in pane & vino, ubi unum corpus, unus panis, unus potus ab Apostolo dicimur. Quis enim offendit particulam corporis, in quo non totum corpus offendat? Quid patitur extremus pedis folliculus, quod non patiatur totum corpus? quod beneficium confertur in pedibus, in quo non gaudeat corpus totum? At nos unum corpus sumus. Quidquid alius patitur, ego patior & fero. Quidquid bene fit ei, mihi fit. Ita Christus dicit, sibi factum quod suis minimis factum fuerit. Quis panem altaris quantumlibet particula accipiens, non dicitur panem accepisse? Quis particulam ejus contemnens, non panem contempsisse dicitur. *Credere Ecclesiam sanctam &c.* *1. Cor. 10.*

Quare si dolemus, si patimur, si morimur, huc feratur intuitus, & fortiter credamus, ac certi simus, quod non nos, aut nõ soli, sed Christus & Ecclesia nobiscum *Christus, Ecclesia, patitur, moritur nobiscum &c.*

scum dolet, patitur, moritur. Adeo scilicet nobis Christus noluit mortis viam esse solitariam, quam omnis homo horret, sed comite tota Ecclesia, viam passionis & mortis ingredimur, & fortius Ecclesia tolerat, quod nos ipsi, ut vere possimus illud Elisæi. 2. Reg. 6. nobis optare, quod ad servum suum timidum dixit: Noli timere, plures nobiscum sunt quam cum illis. Cumq; orasset Elisæus ait: Domine aperi oculos pueri hujus, ut videat: Et aperuit Dominus oculos pueri, & vidit. Et ecce mons plenus equorum & curruum igneorum in circuitu Elisæi. Hoc solum & nobis restat, ut oremus, quo nobis aperiantur oculi & videamus Ecclesiam in circuitu nostro, fidei inquam oculi, tunc nihil est quod timebimus. Sicut & Psalmus 124. Montes in circuitu ejus, & Dominus in circuitu populi sui, ex hoc nunc & usque in seculum AMEN.

Elisæus. — *2.Reg.6.* — *Matth.15.* — *Psal.124.*

Caput VII.

De spectro septimo, quod est bonum æternum seu supra nos.

Nihil de æternis & cœlestibus bonis loquor, quibus Beati fruuntur in visione clara Dei, aut saltem de eis in fide loquor, & qua ratione nobis possunt esse comprehensibilia. Ita hoc septimum spectrum est Jesus Christus rex gloriæ resurgens ex mortuis, sicut idem fuit septimum spectrum malorũ passus, moriens & sepultus. Hic videre licet summum cordis nostri gaudium, & stabilia bona; Nihil hic prorsus malorum, quia Christus resurgens ex mortuis, jam non moritur, mors illi ultra non dominabitur: Hic est caminus charitatis & ignis Dei in Zion, ut Isa. dicit: Christus enim natus est nobis, non solum autem, sed & datus est nobis. Quare resurrectio ejus mea est, & omnia, quæ per resurrectionem suam operatus est. Et (ut Apostolus Rom. 8. exuberantissime gloriatur) quomodo non omnia donavit nobis cum illo?

Cordis nostri summum gaudium. — *Rom.6.* — *Isai.31.* — *Isai.9.* — *Rom.8.*

Quid autem operatus est resurgendo? nempe peccatum destruxit, justiciam suscitavit, mortem absumpsit & vitam reddidit, infernum vicit, & gloriam sempiternam contulit. Hæc sunt inæstimabilia, ita ut mens hominis vix audeat ea credere sibi donata esse, velut Jacob Gene. 45. Cum audiret filium suum Joseph regnare in Ægypto quasi de gravi somno evigilans non credebat eis, donec illis repetentibus omnia, plaustra quoq; ostenderent missa à Joseph. Ita vere difficile est credere, tanta bona nobis indignis in Christo collata, nisi multis verbis, ac ut multis apparationibus sese Discipulis manifestavit, Ita nos tandem, velut plaustris, usu & experientia doceat ita credere.

Resurrectio Christi. — *Gen.45.*

Plaustrum sane est suavissimum, quod factus est nobis justicia, sanctificatio, redemptio, sapientia à Deo, ut 1. Cor. 1. Apostolus dicit: Ego enim peccator sum, sed vehor in ejus justicia, quæ mihi data est. Immundus sum, sed sanctificatio mea est sua sanctitas, in qua suaviter vehor. Stultus ego sum, sed sapientia ejus vehit me. Damnabilis sum, sed libertas ejus redemptia mea est plaustrum securissimum. Ita ut Christianus, modo id credat, de meritis Christi & omnibus ejus bonis non aliter queat gloriari, quam si ipsemet ea fecisset. Adeo sunt ejus propria, ita ut jam securus etiam Dei judicium expectare audeat, quod tamen insustentabile est.

1.Cor.1.

Tanta res est fides, tanta nobis bona parit, tam gloriosos Dei filios constituit. Neq; n. filii esse possumus, nisi paterna bona hæreditemus. Dicat ergo Christianus cum fiducia: Ubi est mors victoria tua? Ubi est mors stimulus tuus, id est peccatum? Stimulus n. mortis peccatum est, virtus autem peccati Lex. Deo autem gratia, qui dedit nobis victoriam per Jesum Christum Dominum nostrum. Hoc est, Lex facit nos peccatores, peccatum facit nos reos mortis. Quis hæc duo vicit? Nostra Justicia? nostra vita? non, sed Jesus Christus à morte resurgens, peccatum & mortem damnans, suam justiciam nobis impartiens, sua merita nobis donans, suam manum super nos ponens, & bene habemus, & legem implemus, & peccatum mortemq; superamus. De quo sit honor, laus & gratiarum actio Deo in secula seculorum, Amen.

Fides. — *Christianus omnium Dominus.* — *1.Cor.15.*

Hoc

Hoc ergo spectaculum supremum, in quo jam non modo supra mala nostra, sed etiam bona nostra elevati sumus, & sedemus jam in bonis alienis, alieno labore partis, qui prius jacuimus in malis, alieno peccato conquisitis, & nostro auctis. Sedemus, inquam, in justicia Christi, qua ipse justus est, quia huic nos adhæremus, per quam ipse Deo placet, & pro nobis Mediator interpellat, & totum se nostrum facit optimus sacerdos & patronus. Quã ergo impossibile est, ut Christus in sua justicia non placeat, tam impossibile est, ut nos fide nostra, qua illius justiciæ inhæremus, non placeamus. Quibus fit, ut Christianus sit omnipotens, omnium Dominus, omnia habens, omnia faciens, prorsus sine ullo peccato. Quod si etiam in peccatis sit, tamen necesse est, ut non noceant, sed donentur propter insuperabilem & omnia peccata exhaurientem justiciam Christi, in qua fides nostra nititur, fortiter credens talem nobis esse Christum, qualem diximus. Nam qui id non credit, surdus fabulam audit, nec Christum agnoscit, nec ad quid profit, nec quis ejus usus sit, intelligit.

Quare vel hoc unum spectrum, si nulla sint alia, tanta nos potest consolatione imbuere, si bene & corde intento spectetur, ut non modo malis nostris non doleamus, sed etiam gloriemur in tribulationibus præ gaudio, quod in Christo habemus; vix ea sentientes. Qua gloria nos erudiat ipse Christus Dominus ac Deus noster, in secula benedictus. AMEN.

His cogitationibus meis illustrissime Princeps, officium qualecunq; paupertatis meæ testantibus, me illustrissimæ Dominationi tuæ commendo, majora afferre paratissimus, si facultas spiritus mei votis responderit unquam. Neque enim aliquando non ero debitor, cum cuivis meo proximo, tum maxime illustrissimæ Dominationi tuæ, quam nobis & clementi bonitate diu servet incolumem, & fœlici tandem fine ad se reducat Dominus noster Jesus Christus, AMEN.

Illustriss. D. T.
deditus Mart. Lutherus.

MARTINVS LVTHERVS.

Hunc Librum inter initia causæ meæ scripsi ad optimum Principem Fridericum Saxoniæ Ducem, cum ægrotaret graviter, placuit autem multis, ut excuderetur. Sed cum toties recuderetur, ita depravatus & mutilatus est, ut multũ verborum desiderem, quæ nec ipse divinare possum, qualia fuerint, Sententias vero utcunq; restitui, sed tales, quales ab initio me puto habuisse. Nec eas nunc mutare aut ornare volui, sicut possem. Volo enim hoc libro testimonium ostendere mei profectus, & gratificari Antilogistis, ut habeant, quo suam malitiam exerceant. Mihi satis est, si Christo Domino meo & suis sanctis placuero. Diabolo & suis squamis invisum me esse ex animo lætor & gratias Deo meo ago.

ILLUSTRISSIMO PRINCIPI ET DOMINO FRIDERICO, Saxoniæ Duci, Sacri Romani Imperii Archimarschallo & Electori, Landgravio Turingiæ, Marchioni Misniæ, Domino suo clementissimo.

Dominus noster Jesus & salvator noster reliquit mandatum, quod pariter ad omnes Christianos pertinet, ut officia humanitatis, vel potius (ut Scriptura vocat) misericordiæ opera afflictis & calamitosis præstemus, Ut morbo oppressos visitemus, captivos liberare studeamus, & alia ejusmodi Proximo nostro faciamus, quibus præsentia mala nonnihil releventur.

Atq; hujus mandati Dominus noster Jesus Christus in seipso illustrissimum exemplum nobis proposuit, quod propter immensum erga genus humanum amorem, ex sinu Patris in nostras miserias & carcerem nostrum, hoc est, in carnem & calamitosissimam vitam nostram se demisit, ac nostrorum pœnam recepit

plt in se, ut nos salvaremur. Sicut dicit Esa Cap. 43. In peccatis tuis fecisti me laborare, & in iniquitatibus tuis mihi fecisti negocium &c. Esaiæ 43.

Hoc tam illustre exemplum si quem non commovet, & autoritas divini mandati addita, si quem non impellit ad hæc charitatis opera præstanda, næ ille merito in novissimo judicio audiet vocem irati judicis: I maledicte in ignem æternum, Fui enim infirmus, & me non visitasti, sed extreme ingratus, pro summis beneficiis in te & universum mundũ à me impensis ne in levissimis quidem officiis Fratres, imo me Christum Deum & salvatorem tuum in fratribus, sublevasti.

Cum igitur, illustrissime Princeps videam tuam Dominationem gravi morbo esse oppressam; & simul Christum in te ægrotare, existimavi officio mei esse, ut aliquo scripto tuam D. visitarem. Neq; n. dissimulare possum, quod non audiam vocem Christi ex tuæ D. corpore & carne ad me clamantis ac dicentis: Ecce infirmor hic. Ista n. mala, ut sunt morbi & alia, nõ nos Christiani, sed ipse Christus Dominus & salvator noster, in quo vivimus, patitur. Sicut manifeste Christus testatur in Euangelio: Quidquid minimo ex meis feceritis mihi feceritis. Etsi autem hoc officium in genere omnibus adversa valetudine laborantibus debeamus, ut eos visitemus & consolemur, magis tamen id debemus domesticis fidei. Nam & Paulus clare distinguit, inter alienos & domesticos, seu aliqua necessitudine nobiscum conjunctos, Galat. 5. Galat. 5.

Sed habeo quoq; alias mei officii rationes. Intelligo n. me tanquã unum ex subditis T. D. una cum reliqua tuorum subditorum multitudine morbo tuæ D. affici debere, & una quasi ægrotare, ceu membrum cum capite, in quo omnes nostræ fortunæ omnis incolumitas & fœlicitas nostra est posita. Agnoscimus n. tuam D. esse tanquam Naaman quendam, per quem Deus salutẽ hodie dat Germaniæ, sicut olim per illum Syriæ salutem dedit. Quare etiam totum imperium Romanum in tuam D. unam conjicit oculos, eam veneratur & suspicit tanquam Patrẽ patriæ, tanquam insigne totius Imperii, præcipue autem Germanicæ Nationis ornamentum & præsidium.

Neq; autem solum tuæ D. debemus ut consolemur eam pro viribus, & familiariter præsentem casum feramus, sed multo magis, ut ad Deum pro valetudine & salute tua interpellemus. Id quod summa diligentia & studio à tuæ D. subditis fieri spero. Atq; ego quidem quem multa tuæ D. insignia beneficia ac merita præ reliquis debitorem constituerunt, agnosco hoc à me requiri, ut singulari aliquo officio gratitudinem meam declarem.

Quia autem in hac ingenii & fortunarum tenuitate nihil insigne præstare possum, commodum admonuit me D. Georgius Spalatinus, qui tuæ D. à sacris est, ut consolationem aliquam spiritualem instituerem eamq; ad D. tuam transmitterem, Fore n. id officium tuæ D. per quam gratum. Ego igitur nolui molestè amici consilio repugnare, & congessi hæc quatuordecim capita, tanquam in tabula digesta, eisq; Tessara decados nomen dedi, ut essent loco quatuordecim Divorũ, quos superstitio nostra omnium malorum Depulsores fecit & appellavit.

Est autem hæc non argentea sed spiritualis tabula, qua non templorum parietes ornandi, sed mens pia erigenda ac confirmanda est. Ac spero eam in præsenti tuæ D. fortuna maxime fore utilem. Habet autem duas partes, quarũ prior septem imagines malorum continet, quorum consideratione præsentia incommoda mitigantur. Posterior similiter septem imagines bonorum proponit, ad eundem usum collectas. Tua igitur D. hanc meam qualemcunq; operam boni consulat, & ea sic fruatur, ut diligenti lectione & consideratione harum imaginum nonnihil acquiescat, Ego me T. D. suppliciter commendo.

Subditus Martinus

Lutherus D.

CON-

CONFITENDI RATIO D. MARTINI LUTHERI.

I.

QUANDO nostro seculo omnium ferme conscientiæ sunt in falsam suæ justiciæ & operum suorum fiduciam humanis doctrinis abductæ, fereq; eruditio fidei & in Deum fiduciæ obmutuerit: Idcirco & confessuro necessarium est ante omnia, ut non fiducia confessionis vel faciendæ vel factæ nitatur, sed in solius Dei clementissimam promissionem, tota fidei plenitudine confidat, certissimus videlicet, quod qui confessuro peccata sua promisit veniam, promissionem suam, fidelissime præstabit.

Confessuro in solam Dei promissionem fidendum.

Non enim quia nos confitemur, sed quia ipse promisit veniam confitentibus, gloriandum est, hoc est, non propter nostræ confessionis dignitatem aut sufficientiam (cum talis nulla sit) sed propter suæ promissionis veritatem & certitudinem. Sicut dicit Psal. 25. Propter nomen tuum Domine propiciaberis peccato meo, Non ait, propter me, aut meam dignitatem, aut nomen meum, sed propter nomen tuum &c.

Psal. 25.

Ita sane, ut opus confessionis nihil aliud sit, quã occasio quædam, qua Deus provocetur ad promissionem suam implendam, imo qua nos exerceamur ad fidem promissionis sine dubio adipiscendæ, ut sic non nobis Domine, sed nomini tuo des gloriam, & læteris, non cum benefecerimus tibi, sed cum benefeceris tu nobis, ut per Ezechielem dicis. Hac ratione fiet, ut qui gloriatur, in Domino glorietur, & non seipsum commendet, sed gratiam Dei glorificet. Et erit, ut sit confessio & magnificentia opus Dei, Psal. 111.

Opus confessionis occasio est, qua Deus provocatur ad promissionem implendam, & nos exerceamur ad fidē.

Psal. 111.

II.

QUOD autem Deus (ad gloriam scilicet gratiæ & misericordiæ suæ) veniam promiserit, ex scripturis firmandum est.

Veniæ promissio.

Primum Psal. 32. Dixi confitebor adversum me injusticiam meam Domino, & tu remisisti impietatem Peccati mei.

Psal. 32.

Et illud 2. Sam. 12. unde hic Psalmus desumptus est, quàm primum David dixit: Peccavi Domino, statim dixit Nathan: Dominus quoq; transtulit peccatum tuum, non morieris.

2. Sam. 12.

Et Jere. 18. Si egerit gens illa pœnitentiam à malo, agam & ego pœnitentiam super malo, quod cogitavi ut facerem. Item 1. Johan. 1. Si confiteamur peccata nostra, fidelis est & justus, qui remittat nobis peccata, & emundet nos ab omni iniquitate.

Jere. 18.
1. Johan. 1.

Et illa definitio verã justi, Proverb. 18. Justus prior est accusator sui, Ideo Justus, quia sese accusat, unde & sequitur: Venit amicus ejus (Christus) & investigabit eum, Id est, quæret eum, & non sinet perire, etiam ab extremis inferni inventum reducet.

Prover. 18.

Justi definitio.

Hinc Josue 7. Confessionem peccati vocat gloriam Dei, dicens ad Achant Fili mi, da gloriam Deo, & confidere, atque indica mihi quid feceris.

Josue. 7.

Peccati confessio, gloria Dei.

Et D. Hieronymus ad idem, Confessio peccati est laus Dei. Nec mirum quia qui peccata sua confitetur, veritatem utiq; dicit, Deus autem est veritas. Ideo simul Deum confitetur.

Peccati confessio laus Dei.

Sic & 2. Paral. ult. Manasse Rex Juda, in oratione sua pulcherrima omni confessuro aptissima, dicit: Tu autem Domine secundum bonitatem tuam promisisti pœnitentiam remissionis peccatorum &c.

Manasses. 2. Paral.

Vere secundum bonitatem tuam promisisti, Quia nihil esset confessio nostra, nisi staret promissio Dei, adeo totum est bonitatis divinæ, quod promisit remissionem, quam nisi promisisset, per nullam justiciam posset obtineri. Ac sic

fides promissionis illius, primum & summe necessaria est confessuro, ne forte præsumat sua diligentia, sua recollectione, suis viribus Deum provocare ad remissionem peccatorum, cum jam Deus ipse & remittere paratissimus, prævenerit eum, ac potius ad acceptandam remissionem & confessionem præstandam, allexerit ac provocaverit, bonitate dulcissimæ Promissionis suæ.

III.

Primum Deo peccatorum facienda confessio.

Antequam Sacerdoti confiteatur vicario, utique oportet primum confiteatur principi ipsi Deo. Hic vero rem seriò tractare oportet, quia divinum oculum, sicut nihil latet, ita nihil fallit. Quare hic propositum melioris vitæ, & odium peccati oportet sine simulatione discutere. Nam nihil fere confessuros plurimos fallit, quam subtilis ista simulatio & profundissima, quæ plerunque violentum peccati odium & propositum melioris vitæ, per vim simulat, etiam coram seipsis. Quod satis probat infœlix eventus, ubi post confessionem citò redeunt ad ingenium, & velut magno onere confessionis levati, denuo secure vivunt, tam curiosi, imo immemores propositi sui qua una re, satis possent argui suæ fictionis infœlicissimæ.

Odium peccati & propositum melioris vitæ citra simulationem habenda.

Quare hic oportet hominū esse liberrimum, & de se in seipso omnino pronunciare, sicut invenit sese affectum, sicut vellet, si nulla esset pœna, nullus Deus, nullum præceptum &c. Ac sicut diceret in aurem secreti cujuspiam amici, ubi nihil puderet omnia sua revelare, imo sicut secum vellet liberrime de suis loqui vitiis, ita loquatur coram Deo, qui multo magis nos diligit, quam ipsi nos.

Potius non confitendum, si non habeat propositum vitæ melioris.

Nam si quispiam sese non invenerit seriò affectum bono proposito, nescio an tutum sit confiteri. Hoc scio, melius sibi esse, si abstineret à confessione. Nec in hoc præceptum Ecclesiæ curandum esset ullo modo, sive excommunicet sive minos, melius est Ecclesiam ibi non audire, quàm in periculū suum, ad Deum cum ficto corde accedere, quia hic contra Deum, ibi contra Ecclesiam tantum peccatur, si tamen peccatur isto casu, Ecclesiam non audiendo. Quandoquidem Ecclesia nihil habet mandare, in quo sit periculum animæ, & semper est exceptus articulus ejusmodi à præceptis Ecclesiæ. Quicquid n. præcipit ipsa, pro Deo & animæ salute præcipit, præsumens hominem esse capacem præcepti sui, & idoneum ad impletionem. Quæ præsumptio si fallitur, præceptum quoque non tenet, cum contra Dei præcepta (quæ conscientiam ligant) statuere nihil possit.

Timendum certe, multos Ecclesiastici præcepti timore accedere, quibus tamen vita prior mala ex corde placet.

IIII.

Quod si inter angustias deprehensus formidet abstinere, & tamen sentit (si vere velit loqui) sese carere affectu boni propositi vitæ: Hic, quod unum reliquum est, apprehendat, & Prophetæ consilium audiat dicentis: Effundite coram illo corda vestra: ac prostratus plane confiteatur Deo, totum malum cordis sui, & oret & optet bonum propositum. Imo quis tam superbus, ut hoc consilium sibi non putet necessarium? cum nullus tanto sit proposito bono, quanto debet esse. Ideo securè petat à Deo, quod sentit se non invenire in seipso, donec seriò & verè incipiat sibi placere vitæ melioris species, & sua displicere, Non enim doctrinæ illæ, de proposito bono formando traditæ ac passim inculcatæ sunt intelligendæ, quod homo ipse ex sese id formare & laborare debeat (hæc enim intelligentia mors est & perditio, & sicut ait ille: Mors in olla ô homo Dei, licet heu plurimi in ea excarnificentur, scilicet ad impossibilia tendere docti) sed desperando plane atque effundendo coram Deo dicere: Domine Deus, Non habeo quod debeo, nec possum: Da quod jubes, & jube quid vis. Sic enim Augustinus orat in confessione.

Psal. 61.

4. Reg. 4

V.

Verum

Verum ista de proposito volo eaute intelligi. Propositum enim bonum dupliciter fieri debet. Primum de manifestis mortalibus tantum, ut sunt, adulteriũ, homicidium, fornicatio, furtum, rapina, usura, detractio &c. Horum enim vitandorum propositum proprie pertinet ad confessionem sacramentalem, & coram Deo ad quodlibet statim momentum, Postquam perpetrata sunt, Juxta illud Ecclesiastici: Fili peccasti, quiesce, ne adjicias iterum. Et idem. Ne tardes converti ad Dominum. *Propositum bonum abstinendi à peccatis manifestis &c.* *Syrach. 21.*

Secundo, de omnibus peccatis (quæ venialia vocant, de quibus infra) prorsus vanum est laborare ad propositum formandum. Quia si recte sese consideret, inveniet impossibile, si saltem in carne vivere velit, cum (ut Augustinus ait) hæc vita sine talibus non possit agi, qualia sunt, risus, verbum, cogitatio, aspectus, auditus, gustus, tactus superfluus, aut inconsideratus &c. Quæ etiam talia quandoq; sunt, ut incertum sit, peccata ne sint, an tentationes promoventes merita. Et tamen in his mirum, quàm laboretur & obtundatur confessor verbosissimo modo confitendi. Debet enim propositum certum esse, & super iis, quæ certa sunt, & communi vita vitari possibilia sunt, ut jam dicta mortalia peccata aperta. *Impossibile fieri in carne sine peccatis venialibus.*

VI.

An peccata cordis occulta, ac sic soli Deo & homini, qui fecit ea, cognita, pertineant ad confessionem sacramentalem, extra meum captum est. Libentissime negarem. Nec enim ulla via aut ratione aut scriptis probari potest, Sæpiusq; mihi suspicio fuit, esse id totum inventum vel avarorum vel curiosorum, aut certe Tyrannorum Prælatorum, qui hac via populum Christi in terrorem sui adduxerint. Nam id est (meo judicio) penitus in judicium Dei manũ mittere, & forum Dei violare, præsertim, si cogantur ad id homines. Hinc venit illud mare jurium & quæstionum impossibilium, de casibus peccatorum &c. Cum sit impossibile ipsi homini scire, quando mortaliter superbierit, vel concupierit, vel inviderit in corde. Et quomodo hoc sacerdos sciet, qui ad mortalia tantum positus est judicanda? Alienum cor cognoscet, qui suum non satis novit? *An occulta peccata confitenda.*

Inde fit, ut multi multa confiteantur, nescientes an sint peccata, nec ne: Et ad id impelluntur per illud Gregorii: Bonarum mentium est, ubi culpa non est, culpam agnoscere. Hoc enim coram Deo præstandum etiam sibi præstari (tam immanis est Pontificum & Sacerdotum arrogantia, & fastuosissimum Pharisæorum supercilium) volunt: nec interim vident, si id homini esset præstandum, tota vita nihil alind oporteret fieri, quàm confiteri: atque etiam ipsam confessionem alia confessione confiteri, timendo culpam, ubi culpa non est, cum & bona opera non vacent culpa, & Job veretur omnia opera sua. *Gregorii dictum.* *Hiob. 9.*

VII.

Igitur alius id explicet, Hoc ego contentus sum, quod non omnia peccata cordis sunt confitenda: Si autem aliqua sunt confitenda: ea tantum assero, quæ ipse manifeste scit sese contra divina mandata in corde statuisse, Hoc est, non simplices cogitationes, de virgine aut muliere, aut econtra mulieris de adolescente: Nec ipsas affectiones, nec ardorem libidinis mutuũ, seu inclinationes ad sexum alterum, quantumlibet fœdum: Addo, nec passiones talium, sunt enim hæ cogitationes frequentius passiones à carne, mundo, diabolove excitatæ, quas anima ferre cogitur invita aliquando per multam moram, imo quandoque tota die vel hebdomada, sicut Paulus Apostolus confitetur de suo stimulo. *Peccata cordis non omnia confiteri necesse est.* *1. Cor. 12.*

Ratio horum est, quia propositum super illis vitandis est impossibile & vanum & mendax, & inclinationes & affectiones mutuæ sexuum non cessant, data occasione. Deinde Diabolus non quiescit, & natura nostra tota est peccatum. Sed illi, qui sine peccato volunt esse, & hominem sanum credunt, hi nobis has cru-

ces

ces statuunt,ut non cessemus (sacerdoti etiam)confiteri,quæcunque vel modico nos titillant tantum modo. Igitur, si oportet confiteri omnino hæc occulta cordis,tantum ea, quæ pleni sunt consensus in opus, confiteantur,qualia in iis,qui cupiunt pie vivere, vel raro vel nunquam contingunt, etiamsi assidue affectionibus & passionibus talibus vexentur.

VIII.

Huc pertinet Theologorum quorundam audacissimorum genus natiad id ipsum, ut vero Dei timore in cordibus hominum extincto, falsis terroribus totum orbem concutiant. Ut de illis Christus dixisse possit videri,terrores de cœlo commemorans, Hi sunt,qui aggressi sunt nobis discernere peccatum mortale & veniale, scilicet, ut ubi audierint homines esse aliquod peccatum veniale,securi sint & Dei timorem (ac si veniale ipse nihili pendat)penitus remittant: Rursum, ubi mortale peccatum esse audierint consensum cordis, tum si quis præcepta Ecclesiæ non audierit, aut nescio quid aliud leviculum admiserit, jam nullus sit locus Christo in corde præ confusione sonitus maris & fluctuum miserrimæ conscientiæ. *Luc. 21.*

Omnia peccata mortalia confiteri nemo unquam potest.

Decretum de omnibus peccatis confitendis

Contra hos sciendum, quod oporteat hominem desperare sese omnia sua mortalia peccata confiteri unquam posse. Et doctrinam illam, quæ vulgatur in Ecclesia,ex Decretis,quòd semel in anno omnium suorum peccatorum(sicut sonant verba)debeat facere confessionem omnis Christianus, aut esse diabolicam & homicidissimam,aut egentem multo & laxo interpretamento.

Oportet inquam,non omnia confiteri,nec mortalia,nec venialia, Quin oportet nosse, quod post omnem diligentiam suam factam, adhuc minorem partem peccatorum sit confessus.Unde hoc?quia dicit Scriptura Psal.19. Ab occultis meis munda me Domine.Ista occulta solus Deus novit.Et iterum:Cor mundum crea in me Deus.Utique immundum confitetur cor etiam tam sanctus Propheta. Et Ecclesia tota sancta orat: Fiat voluntas tua, scilicet confessa, quod non faciat voluntatem Dei,& sese peccatricem esse. *Psal. 19.* *Psal. 51.*

Porro tantum abest,ut omnia mortalia possimus nosse, nedum confiteri,ut etiam bona opera nostra, si Deus per rigorem judicet, & non misericordia ignoscente ignoscat, sint damnabilia & mortalia. Ideo si omnia mortalia sunt confitenda,brevi verbo id fiet,si semel dixerimus: En totum quod sum, vivo,ago,loquor,tale est,ut mortale sit & damnabile,Juxta illud Psal. 143. Non intres in judicium cum servo tuo, quia non justificabitur in conspectu tuo omnis vivens. Et ad Rom. 7. Ego autem Carnalis sum,venundatus sub peccatum,non invenio,in carne mea bonum,quod nolo malum, hoc facio &c. *Psal. 143.* *Roma. 7.*

Quin hoc est mortalium mortalissimum, non credere se esse damnabili & mortali peccato obnoxium coram Deo.Ad quam insaniam isti Theologi,hac Regula sua nituntur, data opera, & perdidissime trahere hominum conscientias, dum docent,Venialia esse distincta à mortalibus,suo scilicet more.Ita legimus,in Augustino, Cypriano & aliis Patribus, non peccata mortalia, sed criminalia,id est,ea quæ accusari & convinci poterant,ligata & soluta fuisse.

Omnia ergo peccata intelligat Decretum oportet, omnia crimina, ut de quibus vel alii vel ipsius conscientia eum accusat,conscientia,inquam,recta,non ex traditionibus hominum cauterisata & pessime informata, sed ex divinis mandatis erudita,quæ sciat, multo plura esse relinquenda divinæ bonitati soli, quàm suæ diligentiæ committenda.

Sed quid,si in morte diabolus objiciet peccata non confessa,sicut multa exempla legimus? Respondeo: Transeant illa, cum iis de quibus dicitur: Delicta quis intelligit?Et illis: Non intres in judicium cum servo tuo &c. Si quid exemplorum contra hæc facta sunt,vel illudente Diabolo facta sunt, vel non recte intelliguntur,Sufficit te voluisse omnia confiteri,si nosses & posses,misericordiam *Psal. 19. & 143.*

suam

ſuam glorificari vult Deus. Sed ubi? In juſticiis? Non, ſed in peccatis & miſeriis noſtris, Scripturam oportet præferri omnibus exemplis.

IX.

Ad rem ipſam accedendo, tumultum illum diſtinctionum penitus abſcindat confeſſurus, qui paſſim celebratur, ſcilicet, Quid per timorem male humiliantem, & amorem male accedentem, quid contra tres virtutes theologicas, fidem, ſpem, charitatem, quid contra quatuor virtutes cardinales, quid per quinq; ſenſus, quid per ſeptem peccata mortalia, contra ſeptem Sacramenta, contra ſeptem dona ſpiritus ſancti, quid contra octo beatitudines, quid contra novem peccata aliena, quid contra duodecim articulos fidei, quid per muta, quid per clamantia in cœlum peccata, aut ſi qua alia ſunt, per quæ aut contra peccatũ eſt. Iſte enim odioſiſſimus ac tædioſiſſimus catalogus diſtinctionum inutiliſſimus eſt, imo noxius omnino. *Diſtinctio multiplex peccatorum prætereunda confeſſuro.*

Addiderunt his malis quidam circumſtantiarum moleſtiſſimum negocium, quibus omnibus duo fructus promoverunt. Primum, quod confeſſuro his nugis tantum negocii ſit, ut id quod præcipuum eſt, penitus curare non poſſit, ſcilicet ſtudium boni propoſiti tanta mole memoriam occupare, & curarum ſolicitudinumq; recte proferendi negocio cor opplere coactus. Atq; dum quærit peccata oblita, vel modum confitendi, interim præſentis conſcientiæ morſum totamque ſalutaris confeſſionis utilitatem penitus amittat, ut abſolutus, non adeo gaudeat ſeſe abſolutum, quam ſeſe miſera illa confitendi carnificina ſemel liberatum. Quia nec abſolutionem tam quæſivit, quam finem laborioſiſſimæ confitendi carnificinæ, adeo dum dormimus ſecure, omnia paſſim ſunt ſubverſa. Alterum, ut & confeſſori ſint tædioſiſſimi, tempus ei furantes, & alios impedientes.

Quare ipſa præcepta Dei breviter ſunt inſpicienda, in quibus ſine dubio omnia peccata continentur, ſi recte intelligantur. Nec tamen hæc omnia, ſed ultima duo prorſus à confeſſione ſunt excludenda. Confeſſio enim brevis eſſe debet, & eorum potiſsimum peccatorum, quæ præſenter mordent, ut dicunt, quæ movent ad confeſsionem. Confeſsionis enim ſacramentum ad quietandam, non perturbandam conſcientiam inſtitutum eſt. *Confeſſio.*

Exempli gratia.

De illo præcepto: Non mœchaberis, cito dixerit, quomodo libidini ceſſerit vel opere, vel verbo, vel conſenſu, velut ſe totum cum omnibus membris & ſenſibus in eo præcepto deſcribens. Quid ergo quinq; ſenſus, peccata mortalia, & illud pelagus diſtinctionum oportet adducere fruſtra? *Non mœchaberis.*

Ita in illo: Non occides, citò dixerit, qua ſpecie iræ peccaverit, an odio, an detractione & maledictione, an opere ipſo. Sic in cæteris, ſicut dedita opera conatus ſum in præceptorio meo, & ſchedulis Decalogorum monſtrare. *Non occides.*

Contra hæc nihil moveat, quod in Decretis de pœn. & quarto Sententiarum aliter tractetur iſta materia. Plena ſunt omnia humanis commentis. Nec mirum, quando ſumpſerunt ſua omnia ex libello quodam apocrypho, & indocto, qui de vera & falſa pœnitentia B. Auguſtino inſcriptus, ubique titulo mentito celebratur.

X.

In facienda confeſsione diligenter obſervari oportet, ut multo diſcrimine diſcernantur peccata, quæ contra divina mandata, & quæ contra humana ſtatuta cõmiſſa ſunt. Hoc dico, quia hodie invaluit inſania, ut quæ contra decreta Pontificum peccantur, mira cura, obſerventur, Quæ contra Deum vero vel parva vel nulla. Exemplis tibi notum faciam. Invenias ſacerdotes & religioſos, qui ſi in Canone Miſſæ vel ſyllabâ titubent aut repetant, neſcio quod velut monſtrũ exhorreſcant; *Diſcrimen habendum inter peccata contra divina præcepta commiſſa & contra humana ſtatuta.*

rescant, cum hic vel naturalis linguæ defectus, vel casus quispiam nullum peccatum fecerit.

Porro nullus est, quin confideatur sese distractum fuisse, sua præparatoria non legisse, aut alias anilissimas nugas. Fuit unus, qui ter accito sacerdote, in altari jam celebrans, confiteretur, ut ut quid incidisset, de niq; diaboli ista ludiera infinita, vidi multis tanta fuisse seria, ut prope insanierint.

At qui in corde odium vel invidiam occultam alerent, ante & post Missam maledicerent, ociose fabularentur, detraherent, nihil movebat. Unde hæc perversitas? Ex traditionibus hominum aversantium (ut Apostolus ait) veritatem. Et quia Deo verorum peccatorum confessionem neglexímus offerre, tradidit in sensum reprobum, ut fictis peccatis, nos ipsos illudamus, & sacramenti beneficio privemus, eo maxime studio, quo maxime quærere videmur.

Hujus farinæ sunt, qui horarum Canonicarum neglectum, prope irremissibile peccatum fecerunt, cum interim fornicationes contra Dei præceptum, aut omissa studia erga proximum, facile remittant.

Invenias, qui S. Severini vel somnium vel exemplum eo probent, ut se horas Canonicas, nec antevertere, nec post complere sine peccato arbitrentur posse, etiam si justissima causa fuissent legitimo eorum tempore impetiti, scilicet serviendo proximi necessitatibus, id est, meritis melioribus sexcenties, quàm fuissent eorum frigidissimæ, & forte damnatissimæ orationes. Adeo non attendunt, in servitio proximi mandatum Dei debere præferri mandato hominum, in lallandis verbis horarum sine intellectu.

Huc pertinent, qui intra Canonem, etiam pro summa necessitate & periculo loqui aut puerum vocare, nefas putent. Deinde jejunium aliud naturæ, aliud Ecclesiæ facientes, si quis vel imprudens guttas aliquot glutierit, aut medicinæ quid sumpserit, penitus à Sacramento arceant, & peccatum vel maximum hic statuant. Miror ego, unde nam hominibus istis autoritas sit harum legum condendarum, & peccatis à se repertis conscientiarum perturbandarum. Ex iis æstimentur reliqua similia.

Laici vero alius censitetur se libenter gustasse dulcia, alius audisse jucunda, olfecisse odorata, tetigisse mollia. Ad majora veniamus, Comedisse butyrum vel ova diebus jejunii, vulgo persuasum est hæreticum esse, tam atrociter sæviunt leges hominum in Ecclesia Dei, Et nos populi hac superstitione, imo nostra tyrannide secure fruimur, nihil curantes Dei præcepta passim pro ludibrio haberi, modo ad nostras paveant & palleant leges.

Adulterum nemo hæreticum vocat, fornicatio leve peccatum, schismata & discordiæ etiam autoritate & nomine Ecclesiæ suscitata, & servata, & aucta, merita sunt. Sed carnes sexta feria edisse, hæresium omnium summa est, sic nos erudimus & erudiri permittimus populum Christi.

Sed jam me piget, tædet, pudet, miseret, istius infiniti Chaos superstitionum, quas in sacramentum istud confessionis saluberrimæ invexit, infoelix illa sincerioris Theologiæ ignorantia, quæ tyrannidem suam egit à tempore constitutionum humanarum.

XI.

CONSULO quod & Johannes Gerson aliquoties consuluit, Ut aliquando cum scrupulo conscientiæ quis accedat ad altare seu sacramentum, videlicet non confidens, si immodestius vel biberit, dixerit, dormierit, aut aliud quid fecerit, aut horam unam aliquam non oraverit. Vis scire quare id consulatur? Audi, ut homo discat in Dei misericordiam plus fidere, quàm in suam confessionem aut diligentiam. Nihil enim satis fieri potest adversus maledictam illam fiduciam operum nostrorum.

Etiam ideo, ut si quæ vel tentationis vel mortis ingruat necessitas, & cœperint apparere occulta illa peccata, quæ nunquam videre aut confiteri potuit,

tum

tum jam paratum habeat usum confitendi in Dei misericordiam indignis præstitam, juxta illud: Paratum cor ejus sperare in Domino. Alioqui quomodo sperabit in tantis molibus peccatorum tunc irruentium subito, qui in hac vita, dum ocium erat, nec in minimo vel ficto peccato didicit sperare in Domino?

Si dicis: Quid si hoc sit contemnere Sacramentum Dei, & tentare Deum? Respondeo: Non erit tentatio Dei, si ad gloriam Dei fiat, id est, si ideò facias, non quod contemnas Sacramentum Dei, nec eum tentes, cum sis paratus etiam omnia confiteri, Sed ut miseram conscientiam assuefacias in Deum confidere, & non ad omnem sonitum folii volantis pavere. Non dubites, omnia quæ fiunt hoc fine, ut fiducia in Deum habeatur, sunt Deo gratissima, Cum tota gloria ejus *Gloria Dei.* sit hæc, si in ejus misericordiam, quam magnanimissimè confisi fuerimus. Non tamen volo, ut semper ita fiat, sed aliquando, inquam, tantum ad erigendam fiduciam in Deum, ac destruendam fiduciam nostræ confessionis.

Vix enim sine vitio celebrat, qui magis securè accedit, quia confessus est, quam quia Deus misericors est, imò tota impietas hæc est omninò. Summa enim summarum est, Beati qui confidunt Domino. Quando in Domino audis, utiq; intelligis, infelicem eum, qui confidit in aliquid, quodcunq; non est ipse Dominus, qualem faciunt Artistæ illi confitendi. Quid enim fecit ars confitendi, nisi quod abolevit artem & usum confitendi, ut multum confiteri, nihil confidere disceremus?

XII.

In casibus reservatis multi vexantur, ego, quia scio leges hominum oportere epiikiæ subjectas esse, & plus ad favorem quàm rigorem trahendas, eorum *Casus reservati.* sequor usum & consilium, qui in peccatis occultis nullum reservari casum censent. Ideò absolvendos esse omnes, quorum occulta sunt peccata, ut sunt peccata carnis seu libidinis cujuscunque speciei, oppressiones infantium & similia. Nec enim præsumi debet ullus Pontifex, voluisse in occultis peccatis tot laqueos & pericula animabus ponere.

Verùm ubi publicum fuerit crimen seu casus reservatus manifestus, omninò potestati deferendum est, sive sit æqua sive iniqua, In quo tamen sic moderetur Confessor vim clavis, ne confitentem sinat sine absolutione abire, saltem eorum peccatorum, quæ reservata non esse scierit. Quanquam ego jam dudum fluctuo, nec dum stationem disputationis propriæ composui, An possit ullus casus, quoad remissionem culpæ reservari, aut unquam reservatus sit, pœnam reservari non est dubium, de quo esto aliorum judicium.

Sed nec in pœnæ remissione nimium sit scrupulosus confessor vel confitens. Pœnam intelligo excommunicationem, vel quamlibet Ecclesiæ censuram, *Excommunicati.* seu, ut vocant, fulmina & tonitrua sua. Cum enim excommunicatio sit mere pœna & non culpa, ferriq; possit super innocentem, aut lata manere super resipiscentem, ut propter itineris longitudinem vel pauperiem necesse sit differri satisfactionem, debet nihilominus confitens (si petat) absolvi ab omnibus peccatis suis, & pro vinculo excommunicationis solvendo & satisfaciendo potestati dimitti, & sic in foro Dei & conscientiæ absolutus à culpa & peccatis, mitti ad forum Ecclesiæ, solvendus à pœna. Hoc est, quod dicitur, sufficere absolvendo peccatori votum satisfactionis.

DE VOTIS.

Ultimo. Votorum ratio foret consideranda, quæ penè maxima est in hac re quæstio, multoq; majoris confusionis materia, quàm Casuum reservatio, *Vota sine mandato Dei suscepta.* quamvis & hæc suam Babylonem magna tyrannide exercet. Quod si hic liberè quis velit loqui, non poterit terra sustinere universos sermones ejus, ut de Amos dicit Amasias impius.

Primum & optimum consilium foret, si Pontifices & Concionatores populum dehortarentur, & deterrerent à pronitate vovendi, Ostendentes, quam nihil sit visitatio terræ sanctæ, Romæ, Compostellæ, aliorumvè locorum sanctorum, tum jejuniorum, orationum, operumq; à se electorum studia, si comparata fuerint ad opera mandatorum Dei. & ad vota, quæ in Baptismo vovimus, quæ in domo sua erga proximos suos, conjugem, liberos, servos, Dominos, possit com incomparabiliter majoribus meritis quisque servare, quàm voti operibus à se electis, nec à Deo mandatis invenire.

Stulta opinio vulgi & pompa Bullarum fecerunt, ut vota ista peregrinationum, jejuniorum, Orationum, & quorumlibet operum longè præponderentur operibus mandatorum Dei, quæ tamen ut faciamus, nunquam satis habemus virium. Atque ego pro meo judicio optarem, ut apud Christianos nihil esset prorsus votorum, præter ea, quæ in Baptismo emisimus, sicut olim fuisse apparet, & omnes intelligerent, quid requiratur, ut mandatis Dei obœdiatur. Videntur enim vota Baptismi prorsus viluisse præ nimio usu, pompa, dispensatione, redemptione votorum istorum. Apponamus, inquam, omnes vires, & plus nos vovisse inveniemus, quàm possimus implere unquam.

Votum Baptismi.

Vota quæ hominibus fiunt.

Votorum alia fiunt hominibus, sicut & juramenta, alia Deo, Ea quæ hominibus fiunt, constat tantùm & tam diu valere, quantum volet, cui vovetur. Proinde sciendum, ut rectè Gerson sentit, Juramenta & vota in universitatibus solita fieri, aut magnatibus præstita, non debere tam rigida existimari, ut quamlibet eorum prævaricationem, judicemus voti solutionem aut perjurium. Quin potiùs æquum est hujusmodi vota non intelligi soluta, nisi ex contemptu & obstinata malicia eis contraveniatur, secus in his, quæ Deo voventur.

Vota quæ Deo voventur.

In votis, quæ Deo voventur, video per Pontifices dispensari: Sed nunquam ego persuadebor, tutum fore eum, cum quo dispensatur, cum sit juris divini tale votum, & non majorem in hoc potestatem habeat Pontifex medius aut summus, quàm quilibet frater Christianus, etsi scio decretales quasdam decretalium q; glossas multa audere, quæ non credo.

Votum castitatis.

Hoc tamen libenter crediderim, votum castitatis ante pubertatem emissum, non tenere, nec ligare. Quia is qui vovit, ignoravit quid voveret, cum nec dum stimulum carnis senserit. Proinde pie arbitror, tale votum apud Deum reputari stultum & nihil: prohibendiq; essent generali edicto Ecclesiæ, monasteriorum Patres, ne masculum ante vigesimum aut saltem decimumoctavum annum susciperent, nec puellas ante quintumdecimum vel decimumsextum, si nos cura animarum solicitaret.

Vehementer etiam temerarium est, in commutandis votis & relaxandis melius (ut vocant) opus imponere. Cum enim apud Deum nulla prorsus sit operum differentia, qui non secundum magnitudinem vel multitudinem operum, sed secundum affectum operantis judicat, & ut scriptum est, Spirituum ponderator est Dominus, qui sæpius artificis sordidi manuale opus præfert jejunio aut orationi Sacerdotis, ut est exemplum in S. Antonio & Alexandrino Coriario: Quis audeat præsumere, se velle votum in melius aliquod opus commutare? Sed hæc alio loco dicenda fuerunt. Hic enim confessionis ritum ad præcepta Dei duntaxat referendum suscepimus, pro quietandis componendisq; conscientiis scrupulosis.

Unum tantum adjiciam, Struunt multi etiam conjugatis periculosos laqueos, præsertim in casu incestus, ut si quis (nam fieri hæc possunt, imo heu fiunt) sororem uxoris suæ aut socrum suam, aut alio quopiam gradu consanguinitatis contingentem polluerit, mox arcent à jure exigendi debiti matrimonialis, & tamen sinunt eum, imò cogunt uxoris thorum nō deserere. Obsecro, quod est hoc portentum? q̄ medicina peccati nova? Qualis satisfactio peccati? Nonnè apparet hos tyrānos alienæ infirmitati securè imperare, & suæ nimis indulgere? Da legislato-

latorem quantumvis pœnitentem ac castum, qui hanc legem ferat sibi statui. Ad ignem ponunt aridum lignum, & dicunt, noli ardere. In sinum mulieris nudæ virum collocant, & prohibent, ne tangat, nec cognoscat, & id autoritate propria citra mandatum Dei, Quid insanimus?

Me consule, caveat Confessor ab his tyrannicis sive decretis sive juribus. Et cum fiducia talem peccatorem, aut alia pœnitentia mulctet, aut desinat punire in totum, liberum ei relinquens jus matrimonii, quod non homo, sed Deus ei dedit. Non habet potestatem ullus Angelus in cœlo, nedum homo in terra, hanc pœnitentiam (id est, peccati assidui ardentissimam occasionem) injungere. Quare nec audiendi sunt ullo modo, qui talia fieri volunt, & confitens ab hoc scrupulo & periculo cum fiducia liberandus.

Sed quis omnes tyrannides recenseat, quibus confitentium & pœnitentium miseræ conscientiæ Christianorum mortiferis constitutionibus & motibus quotidie exagitantur, per ineptos homunculos, qui alligare tantùm noverunt onera gravia & importabilia, & imponere humeris hominum, quæ ipsi nec digito volunt movere? Et factum est hoc saluberrimum pœnitentiæ Sacramentum, aliud nihil, quàm mera Tyrannis magnatum, Deinde morbus & augmentum peccatorum, ut alia significet, & alia operetur miseris peccatoribus, sic ministrantibus impiis & indoctis in lege Domini sacrificulis Ecclesiam Dei, quam suis legibus & somniis repleverunt.

AD SCHEDULAM INHIBITIONIS SUB NOMINE EPISCOPI MISNENSIS

editam, super Sermone de Sacramento Eucharistiæ, D. Martini Lutheri Responsio.

JESUS.

Christiano & pio Lectori Martinus Lutherus Salutem in Domino Christo.

EDita est diebus istis Schedula quædam sub titulo Reverendi in Christo Patris & Domini, Episcopi Misnensis Ecclesiæ, prohabito (ut fertur) Capituli sui consilio & assensu, Appresso etiam sigillo Officiolatus Stolpensis. In qua cavetur & jubetur, ut Sermonem meum de Sacramento Eucharistiæ colligant & detineant, propter schismata & scandala, multaq; alia pericula, quæ ex illo manare contendunt, ob unicum hoc verbum quod dixi, Mihi bonum & pulchrum videri, si ordinante generali quopiam Concilio statueretur, utraque species etiam Laicis porrigenda.

Ego verò, si aliud nihil præter hæc agerent, quàm ut libelli mei opprimerentur, gaudens tacerem, qui sum eo animo, ut sive quis mea sibi paret, sive rejiciat, susq; deq; faciam. Gratis & in commune servivi, dediq; quod accepi, neminem coëgi ut legeret. Quid enim mea referat, si multi vel ipsum Euangelium respuunt? nunquid ideò insaniendum esset?

Verùm, quando hujus Schedulæ, quisquis est autor, eo processit insaniæ, ut non contentus mea abolevisse, schismata, scandalosa, periculosa, temeraria, præsumptuosa, turbativa, & æternæ mortis inductiva audeat criminari, quæ ego nec præcepi, nec consului, sed in autoritatem Concilii generalis reposui, deinde ea ipsa quoq; sint de expresso textu sacri Euangelii, & longo Ecclesiarum totius orbis usu receptissima, Coactus sum, Cananæo huic furenti occurrere, & rabiem in sacram Christi doctrinam & vitam, totiusq; Ecclesiæ autoritatem debacchantem excipere.

Atq; hic te, Lector, teste, his scriptis excipio, exceptumq; volo Reverendum in Christo Patrem Dominum Episcopum Misnensem, cujus & eruditio & vita,

magno omnium consensu celebratior est, quàm ut vel insanus credere possit, hujus monstri esse autorem. Eandem opinionem & de cæteris ejusdem Capituli Dominis Canonicis habeo. Duo aut tres duntaxat sunt sycophantæ, quibus quod tanti Pontificis & Ecclesiæ titulo in suæ inscitiæ & invidiæ patrocinium abutuntur, respondendum, quos, donec seipsos prodant, non minus, licet optimè noverim diverso loco positos, sed non diverso ingenio & studio conjunctos.

SCHEDULÆ TENOR.

JOhannes Dei & Apostolicæ Sedis gratia, Misnensis ingenuæ Ecclesiæ Episcopus.

Ex injuncto pastorali nobis officio, obligamur veri pastoris & circumspecti Speculatoris, non fugitivi Mercenarii officium facere, & dominicum gregem nobis creditum, nedum à præsentibus, verùm etiam futuris, undecunque instantibus & imminentibus animarum periculis custodire & tueri, ac tranquillitatis tempore salubria præparare remedia, per quæ irrumpentibus morbis dictum gregem à contagione præservemus.

Cum itaque Tractatulus quidam sive Sermo in vulgari idiomate de sacratissimo corporis Christi Sacramento, sub nomine & inscriptione Doctoris Martini Lutheri contra novissimi sacri Lateranensis generalis Concilii statuta, passim per civitatem & diocœsim nostras publicè venalis exponatur, in quo inter cætera comperiuntur, Autori illius pulchrum expediensq; videri, Quod Ecclesia per generale Concilium statueret, Omnes utriusq; status Christi fideles sub utraque specie panis & vini communicari, ut Sacramentum hoc non partialiter seu per partes, sed integrè Christi fidelibus ministraretur. Et quæ quàm plurimis simplicioribus & unitati sanctæ catholicæ Ecclesiæ in communicando sub una tantummodò specie panis conformantibus, dubitandi materiam circa Eucharistiæ Sacramentum, illiusq; sumptionem præbere, varia denique scandala & schismata in Dei Ecclesia, potissimùm Diocœsi nostra, quæ terris illius schismatis & damnati erroris vicina existit, excitare possent.

Nos eisdem scandalis & periculis prævenire volentes, ut tenemur, venerabilis Capituli nostri præhabito consilio & assensu, Omnibus & singulis Dominis Abbatibus, Præpositis, Decanis, Archidiaconis, Prioribus, Guardianis, Canonicis, Plebanis, verbi Dei Prædicatoribus, Altaristis, Lecturistis, ac quibuscunque Presbyteris, Clericis, & Religiosis non exemptis, ac utriusq; sexus & status Christi fidelibus, in virtute sanctæ obœdientiæ, & sub pœnis à jure statutis districtè præcipiendo mandamus. Vos verò exemptos in fidei catholicæ unitate & synceritate viventes, per viscera Domini nostri Jesu Christi adhortamur, Et pro vestra in sanctam Sedem Apostolicam & catholicam religionem devotione charitatevè monemus, ut tractatus illos sive Sermonem istum undecunq; diligenter colligatis, & apud vos detineatis, quousque aliud vobis dederimus in mandatis.

Et ut scandala ex publicatione dicti Tractatuli apud simpliciores in Diocœsi nostra exorta tollantur & eradicentur, pariformiter mandamus, exhortamur & monemus, Quatenus in publicis Concionibus & Sermonibus vestris populum vobis creditum diligenter & accuratè instruatis, ut omni dubitatione semota, firmissimè & inviolabiliter credat, sub qualibet specie integrum Christum Dominum & Salvatorem nostrum contineri, Communicantibus quoque sub specie panis tantummodò Sacramentum non partialiter, sed integre ac perfectè illis ministrari. Ac sanctam catholicam Ecclesiam in sacra generali Synodo, in Spiritu sancto legitimè tunc congregata, ex divina ejusdem Spiritus S. inspiratione, non conficientes, sub sola specie panis communicari debere, instituisse & ordinasse. Propter quã institutionem & ordinationẽ hujusmodi sumptionẽ sub

utraq;

utraq; ſpecie eſſe temerariam, præſumptuoſam, ſcandaloſam, ſeditioſam, & eccleſiaſtici ritus turbativam, & ex conſequenti æternæ damnationis inductivam.

Et cum melior ſit obœdientia, quàm victima, quod non conficientes plus mereantur ſumendo ſub una ſpecie panis tantummodò, quàm ſub utraque, Quodq; propterea omnes & ſinguli, ut fideles catholicæ Eccleſiæ filii & Chriſtiani, eadem ſuæ matris inſtituta & ordinationes, ac ſanctorum Patrum & electorum Dei fidem in ſyncera unitate firmiter & fideliter cuſtodiant, ſequantur & obſervent. Taliter circa præmiſſa acturi, ut à Deo omnium bonorum Retributore præmium conſequi & de debita in religionem Chriſtianam devotione commentari poſſitis. Datum Stolpen, Anno à nativitate Domini M. D. XX. Die verò 24. Menſis Januar. Officiolatus Curiæ noſtræ præſentibus appreſſo ſub Sigillo.

PRimum, ut à veritate exordiar, Placet obœdiendum eſſe noviſſimi Concilii decretis, ut Laicis una tantum ſpecies porrigatur. Placet & illud, Eſſe eundem Chriſtum non partialiter, ſed integrum ſub qualibet ſeorſim ſpecie, tàm panis quàm vini. Et rogo obſecroq; omnes ejus Schedulæ lectores, ut Schedulam in hoc audiant & ſequantur, pro ſervando unitatis vinculo, quæ longè præponderat Sacramento, quo ceu ſigno ſignificatur. Et quis unquam aliud in meis libris legit? Quis unquam aliud à me audivit? Nunquid Sermo ille meus contrarium docet?

Prodite viri eximii, videamus ſapientiam veſtram, convincite Lutherum, Ubi legiſtis quod imponitis mihi? in quem ergò portenta criminum & blaſphemiarum congeritis? An in Lutherum à vobis per febres & ſomnia effictum? Videlicet viri pugnaciſſimi, & ſibi nimium ſuæ virtutis conſcii, ſicut equus in bellum hinniunt. Et ubi non erat in quem ruerent, finguut adverſarium. Adeonè licet vobis Schedularii in famam innoxii viri ſævire, tàm impudentibus mendaciis?

At, inquiunt, Tu probas utranq; ſpeciem dari, quod eſt ſcandaloſum & ſchiſmaticum. Reſpondeo: Probavi ſanè, ſed ſic, ut non fieret, niſi mandante Concilii generalis autoritate. Quod tàm clarè expreſſi, ut ipſa & invidia coacta ſit, mea verba de Concilio eodem inſerere. Eſtne ergò apud te invidia hebes & indocta, ſchiſmaticum & ſcandaloſum, quod Concilium ſtatuit aut ſtatuet, aut ſtatuere poteſt? Cur ergò tuum Concilium non appellas ſchiſmaticum & ſcandaloſum? Sed, inquies, meum Concilium jam ſtatutum, tuum nondum ſtatutum. Quid audio? Sed cum craſſis cerebris craſſe agendum.

Quæro, an illud, quod futurum Concilium ſtatuere poteſt, ſit ſchiſmaticum & ſcandaloſum? Non, inquies. Quid? loqui aut ſcribere de iſtiuſmodi Concilii potentia, & optare quippiam tale fieri, eſt ſciſmaticum & ſcandaloſum, nec ne? Quid hic reſpondes? taceſnè nunc invidia? reſponde, inquam. Si loqui & ſcribere de poteſtate ſtatuendi in futuro Concilio ſchiſmaticum eſt & ſcandaloſum, damnati ſunt ab his Schedulariis omnes Theologi & Juriſtæ, quin & ipſimet ſunt ſchiſmatici & ſcandaloſi, proprii oris teſtimonio, qui tam multa loquuntur, ſcribunt, jactant de poteſtate Papæ & Conciliorum, quæ tamen nondum facta ſunt, nec fieri licet, donec ordinentur.

Jam ſequens erit, horum virorum ſuperdoctiſſimorum autoritate, Lutherum hactenus pugnaſſe felici ſanctaq; pugna, non niſi adverſus ſchiſmaticos & ſcandaloſos, eos ſcilicet, qui poteſtatem Papæ, in Purgatorium, in cœlum, in infernum, ſupra Concilium, ſuper omnia mundi conſtituunt. Nec id faciunt ſcribentes ſolùm, ſed affirmantes & docentes (quod ego in præſenti negocio non feci, ſed tantum votum meum poſui, & Concilium expectavi) quæ tamen nondum ſunt ſtatuta, nec unquam fortè ſtatuentur. Et quid moror? his Theologiciſſimis viris docentib. fiet, ut quia de futuris & poſſibilibus loqui non licet, nec optare, deſinamus Chriſtum & Deum prædicare, ne quando ſchiſmatici fiamus & ſcandaloſi,

dalosi. Deinde neque liceat optare & petere, quæ Deus in futuro potest facere. Siquidem ego aliud non feci, nisi quod optavi fieri, quæ Ecclesia futuro Concilio potest facere. Et hac nova culpa sum scandalosus, schismaticus, temerarius, præsumptuosus, turbativus pacis. Vides invidia, quam sis prudens & docta.

Quid si dicerem, mihi pulchrum videri, ut Sacerdotibus curatis uxores redderentur autoritate Concilii? An hic schismaticus & scandalosus sum, dicens hoc me optare, quod Ecclesia potest præstare sola hac causa, quia nondum est statutum, & aliter nunc agitur? At tunc Pium II cujus hæc vox fuit, schismaticum dices & scandalosum. Atq; hac ratione nihil liceat dicere, de his quæ statui possunt, futuro quocunq; Concilio, & tollent nobis, hi viri, Conciliorum autoritate mirum in modum tumentes, semel universa Concilia, aut certè silentium perpetuum (quod multo pejus est) sermonibus de Concilii potestate habendis indicent. Sic debent ruere, qui Christi sacratissimis statutis, sui capitis fumos anteponunt. At fortè rudiores sunt, quam ut hæc intelligant, agam cum eis ex sua prærancida, nunquam tamen eis intellecta, dialectica.

Quæro itaque, Si asinus haberet pennas & volaret, mihi liceat dicere sine peccato, Me velle, ut asinus volaret, si haberet pennas. Ita & hic, si Concilium definiret utranq; dandam speciem, utraq; species daretur. Quæro, an mihi liceat dicere, Me optare, utranq; speciem dari, si Concilium ita definiret? Et quid aliud meus Sermo loquitur, quam hanc conditionalem? Et quid aliud criminatur ista insulsissima rudissimaq; Schedula schismaticum, scandalosum, præsumptuosum, temerarium, quàm hanc verissimam piissimamq; conditionalem propositionem? Sed iste est finis scholasticæ philosophicæq; Theologiæ. Sic ingenia optima adolescentium imbuunt, ut quamprimum extra usitatum exemplum versati fuerint adeò nihil de Dialectica sua intelligant, ut similis ejusdemq; formæ eundem syllogismum in uno exemplo probent Christianum Catholicum, salutarem. In altero damnent schismaticum, scandalosum, seditiosum, æternæ mortis inductivum. Fortè, quod apud eos, sicut nullarum rerum neque artium est ullum discrimen, ita & eadem res sit error & veritas, Vita æterna & mors æterna. Itaq; hanc conditionalem: Si asinus haberet pennas asinus volaret, fortè sciunt vel usu tandem callosissimo. Sed duc eos in res serias eadem Regula Dialecticæ scilicet in sacram Scripturam, Mox facient tibi ex Christo Diabolum, ex cœlo infernum, ex fide hæresim. Et tamen mirum est quam furant, si quando gemimus puerorum optimas animas perdi his eorum perditis studiis, quibus bonas indoles magis extinguunt quàm alunt.

Sed ad alterum cornu syllogismi redeamus. Si scribere, loqui, optare ea, quæ futurum Concilium potest statuere, nō est schismaticum nec scandalosum, Ubi parebis misera Schedula? ubi tui fartores? Ubi jus inhibendi? Ubi satisfactio injuriæ Luthero factæ? Ubi vis, fraus, dolus, malicia in sanctam etiam tibi Conciliorum autoritatem & obœdientiam Ecclesiæ commissa? Ubi ratio reddita pro tot animabus hac impia detractione infectis? Ubi restitutio impiæ obœdientiæ, quæ extorta est à subditis Ecclesiæ Misnensis? Vides mercedem tuam, inscitia temeraria, quam te oportuit recipere, nempe sensum reprobum, ut faceres, quæ non conveniunt.

At dices: Bohemos gaudere de tuo sermone timuimus. Respondeo, Et impiorum est timere, ubi non est timor. Esto, Bohemos volebas compescere, At non ideo damnanda fuit nostra licentia loquendi de potestate & desiderio Conciliorum. Hoc enim est, timere pruinam & obrui nive. Damna Bohemos in suo schismate, & placebis mihi quoque. Sed fac, ut sine Charitatis & veritatis læsione id præstes, ne Bohemi te irrideant, jactantes te non posse minus malum aggredi, nisi majore admisso malo, nec Romanos evadere, nisi occidas Christum, exemplo patris tui Caiphæ. Nonnè hoc est plusquam foris sapere, & ut aliena pulses, tua pessundare, nec tamen vincere.

Ecce,

Ecce, Græci Sacerdotes habent uxores, Nunquid ideò non licet dicere & optare, ut autoritate Concilii nostris quoq; Sacerdotibus dentur uxores, quod sic dicentes Græcorum opinioni placemus? Aut quis unquam schismaticus & scandalosus habitus est, si cum Græcis in hac re sentiret & similia nostris optaret, licet facere non posset, prohibitus interim statuto contrario Ecclesiæ & usu? Quis est enim virorum optimorum, qui hanc Græcorum Sacerdotum licentiam, misertus nostrorum periculis maximis & scandalis non optet hodie? & hos tu felix Schedula criminaberis ob hoc desiderium piissimum schismaticos, non alia causa, nisi quod Græci audientes timentur tibi roborari & gaudere? Quid insanis insanissima larva?

Vide ergò, mi Lector, meam felicitatem. Hucusque vexatus sum, quia de credendo, sperando, amando, opinando, sciendo locutus sum, Nunc de optando & desiderando arguor. Agunt enim hi optimi viri, ne mihi liceat quidquam optare aut desiderare, fortè parati inhibere mihi Orationem dominicam & omnia vota, ne pro eis ipsis quoque quidquam optem boni aut mali. Sed quid faciam? Homo sum, spiritum habeo, cujus desiderium, cum sit immortalis, extingui non potest. Et illi pro insigni charitate, me mala optare non permittunt, bona quoque optare prohibent. Quid hinc futurum sperem, nisi ut tandem prohibeant & cogitare, aut de cogitando scribere & loqui? Tandem venient eo, ut vivere meum faciant hæresim, & tamen mori, non sinant esse bonum, tantùm sibi arrogat scientificissima ista Theologistria, ex sentina Philosophiæ suæ progenita. Et hi tamen sunt, qui regunt populos, occurrunt scandalis, ducuntq; oves Christi ad vitam æternam, sicut scriptum est: Cæcus cæcum ducit, & ambo in foveam cadunt. O quantis diris & furiis in me agerent isti Stolpenses, seu potiùs Tal penses (ut sic dicam) si ego tam blasphemo & impio dogmate statuissem, non licere loqui de potestate Conciliorum, nec optare statutum ejusdem potestatis. Et meritò. quid enim, vel ipsorum judicio, potest esse par huic impietati & blasphemiæ? scilicet his armis fortissimi Duces bellorum instructi, non solùm docent Catholicos, sed etiam expugnant Bohemos & schismaticos, docti in principe Dæmoniorum ejicere Dæmonia. *Matth. 15.*

POSTQUAM autem vidimus, quanta pietate & doctrina mea confutarint, nunc operæ precium est videre, quanto robore sua contra me muniant. Docebunt nos sine dubio, quid sit pro honore S. Ecclesiæ & animarum salute laudabiliter certare.

Primum ajunt, Esse novissimi Lateranensis Concilii statutum, ut una species Laicis tantùm detur. Si hæc Bohemi legant, putas quid sunt dicturi? Nam hujus Schedulæ idæa doctissima Bohemos, credo, non arbitratur homines esse, sed meros stipites & truncos. Quid n. frigidius & stolidi[9] potuit adduci adversus schisma seu (ut vocant) errorem centum annorum, quàm statutum vix decem annorum? Tum ejus Concilii, quod Romanis ipsis ludibrio vertitur, ac toti penè orbi. Quod si etiam Niceno par esset, nonnè adhuc ridiculum esset, errorem non posse antiquiorib. ipso confutare documentis? Quæ hæresis? quis error in Ecclesia unquã victus est doctrinis post se natis, & ex quibus ipse natus non est? Quæ autem gloria victoriæ, si veterem errorem oppugnes non alia vi, nisi quod nove contrariam statuis humanam sententiam? Attamen iste mos hodie regnat vincendorum errorum, ideò tàm feliciter pugnamus, hoc est, irridemus fœdissimè. *Lateranensi Concilium.*

Non hæc dico, quod damnem Concilii statutum, sed quod indigner his capitib[9] gravedinosis, qui sua intempestiva errorũ & nihili confutatione, nos omnes ludibrio exponunt Bohemis, quos cum sciamus expectare autoritatem Scripturæ & antiquorum Patrum, opponimus non nisi novissimorum hominum novissimas quisquilias. Verùm Bohemi, nolo, præsumant nec rideant omnes propter hos duos aut tres rudissimos sycophantas, Sunt alii, qui unius speciei usum suadeant, melioribus documentis, quàm isti fartores faciunt.

Jam verò Achillem suum producunt, nempè illud Sapientis: Melior est obœdientia quam victima. Ex quo pro admiranda Dialectica sua concludunt, Novissimo Concilio esse obœdiendum. Si hic quærat Bohemus, Ubi ergò fuit obœdientia illa, ante decem annos? Confiteris ne nos fuisse obœdientes à tanto tempore, adusq; istud Concilium tuum? Quid hic dicent? scio non tacebunt. Verùm ego arbitror oportuisse propter adversarios in hac Schedula non tàm ridiculè nugari in verbis Scripturæ. Si enim aliquando Bohemi hanc Scripturam fortius contra nos torqueant, profidentes se obœdire, & arguentes non obœdire Euangelio, in quo utraq; species à Christo instituitur, & ecclesiastico usu diutissime roboratur, dicantq; meliorem esse obœdientiam quàm victimam, & obœdientiam Dei præferendam obœdientiæ hominum. Quid pro nobis respondebunt patroni nostri schismatum victores gloriosissimi? fortè pœnitebit eos, produxisse locum Scripturæ, & adversariis gladium porrexisse, nisi velint jubere, ut inerme caput objiciamus gladio inimicorum, Scilicet, sic scribunt hi homines, ut tantum scripsisse satis esse ducant, quid aut quare & quibus scribant, nihil ad eos.

Utraq; species à Christo instituta.

Uror autem ego nimis, rem fidei & Ecclesiæ, & præsumi tam ineptis cerebris, & geri tam ignavis, ut in eis præter invidiam & maliciam nihil vivere videas, adeo jacent, frigent, sordentq; omnia quæ scribunt, Quid pro Ecclesia contra Dæmonum astus & cogitationes potentissimas illi valerent, qui in rebus inferioribus sic languent vel ludunt potius? Ita Schedula ista tota, cum pugnet contra errores, non habet nisi unam hanc autoritatem infelicissimè adductam. Cætera sunt salivæ hominum & maledicta, cum eam, quæ sub nomine Episcopi editur, oporteat Episcopum referre, hoc est, Scripturis sanctis densissimam & refertam esse. Probo itaq; obœdientiam Concilii; sed mallem eam statui suis & legitimis firmamentis, ne adversariis videremur, nec scire nostra nec tueri posse, quales nos traducunt hi infelicissimi Schedularii.

Post hæc itur ad extremum artis decus, quale certè ego nec Misniæ, nec Lipsiæ, nec Dresdæ reperiri credidissem. Orphea hic credas canere, optime Lector. Itaq; astes, quæso, magno hiatu paratus, res non est parva profecto, Christum esse sub utraq; specierum integrum. Hui quam fideli cura populi, quantoq; verborum ductu sollicitissimi viri docent. Miraris qua causa? Miror certè & ego. Certum est enim, nec Bohemos, nec Lutherum, nec ullos unquam hæreticos contrarium sapuisse. Etsi enim Pighardi Christum negent sub ulla specie contineri, non tamen asserunt eum non nisi sub utraq; simul integrum, aut in utranq; divisum esse, ut hi somniant.

Cum autem hi prudentissimi doctissimiq; viri, non utiq; in ventum videantur loqui, neque cum larvis pugnare, oportet vel articuli fidei vice credere, eos scisse & scire, contra quos loquantur tanto præsertim (ut dixi) strepitu. Nec verisimile est eos contra lemures & somnia sua pugnare, id quod miro modo eorum derogaret tum autoritati tum sapientiæ. Quis ergò enarret hæc mirabilia hominum?

Reliquum est, ut ingenii & artis suæ monumenta voluerint hac ratione testatissima facere, sed quæ rideat vel subulcus. Primum fuit illis unicus furor, Lutherum hoc nomine reddendi vulgo odiosissimum, quod nova hæresi doceret, Christum non esse integrum sub utraq; specierum. Quem furorem ut cælarent, neve tam malitiosè agere deprehenderentur, commenti sunt hanc pulchram figuram strophamq; sanè, vel in quadragesima festivam, ut me non incusarent quidem hujus hæresis manifestæ, Sed inter criminandum docerent catholicam contrariam sententiam, quo vulgus simul inter criminationes hujus quoque suspitionis venenum hauriret.

Et erat sanè vafrum hoc commentum, & potens ad subvertendum simplex ingenium stropha, nisi (ut Hilarius ait) Deo regnante, non tantum suffragere-

tur pru-

tur prudentia, quantum audet impietas. Nam cum vellent illud implere, quod Prover. 26. dicitur: Sicut noxius est, qui mittit sagittas & lanceas in mortem, Ita vir qui fraudulenter nocet amico suo, & cum fuerit deprehensus, dicit, ludens feci. Contigit illis, quod ejusdem 11. dicitur, In insidiis suis capientur iniqui. Et illud Psal. 10. In operibus manuum suarum comprehensus est peccator. Si enim expostulem, cur hoc pessimo hæreseos inauditæ nomine me traduxerint, respondebunt: Non fecimus, sed docuimus populum salutaria, & alia agentes, hæc diximus, id est, ludentes fecimus, Ita effecisse sperant, ut me simul detestabilem reddiderint, & tamen hujus sceleris à me accusari non possint.

Prov. 11. Psal. 10.

Verus defuit prudentia miseris & obtusis hominibus, quo minùs hac malicia fruerentur feliciter, convincit eos proprium os. Cur enim vocabulum meum, quod vernacula dixi, Stücklich/ & illi latinè reddunt, partialiter, tàm anxiè jactant & huc torquent, ne Christum partialiter populi intelligant esse sub una specie, Nisi quod manifestè produnt, non tantùm populis se loqui, sed simul Sermonem meum hac insigni hæresi contaminare voluisse, Quasi ego hoc vel cogitarim unquam, aut ipsi ex verbis meis possint ullo modo colligere. Quin potiùs certus sum, eos mea verba, cum sint apertissima, de Sacramento seu speciebus non de corpore Christi loquentia, non aliter intellexisse, quàm de speciebus, & tamen insigni impudentia; nequicia, in odium mei, ea torquent, ad rem Sacramenti, seu ad corpus Christi. Quis, rogo, honestissimos hos viros non miretur? Quis artem non laudet tam eximiam? qui in proximi perniciem non verentur, tanto studio populum mendacissimis mendacijs fallere? Nunc vide, mi Lector, cum quibus hominibus mihi res sit, hos subdolos, malignos, impios pacior eruditores. Tales habet Ecclesia, habet fides, habet Romanus Pontifex milites, patronos & tutores.

Sed ut est invidia lubrica, prudensq; sibi videtur, dicent: Non ut tibi noceremus, fraudulenter hæc diximus sed præoccupavimus, ne verbum tuum ambiguum falso intelligerent populi. Respondeo: Cur non & in sua schedula curarunt, ut verbum eorum ambiguum populi in mei odium falso non intelligerent? Cur sunt tam impatientes in meis verbis, qui in suis adeò stertunt? Imò cur exigunt à me, quod ipsi dedita opera fugiunt? quanquam verba mea tam clara sunt, tum Sacramentum & corpus Christi tanta differentia omnium sensu discernuntur, ut ne possit quidem hic suspicari ambiguitas. Schedulæ autem hujus furor tam manifestus, tum verba tam lubrica & ambigua, ut non permittat ullius sensus intelligi aliud, quàm extremam invidiam nocendiq; libidinem deploratissimam.

Porrò, si tam crassi cordis sunt, ut Sacramentum partialiter datum à corpore Christi partialiter dato non discernant, ut quid non porcos potiùs pascunt, quàm scedulas pro erudiendis populis scribunt? Cum enim schedula nomine Episcopi edita debeat præ se ferre absolutam utriusque Testamenti scientiam, juxta figuram pilei bicornis Episcoporum, turpissimum fœdissimumq; sit opprobrium, vel unum inveniri Episcopum, qui Sacramentum nesciat à corpore Christi distinguere, quæ sic differunt, ut nec oriens nec occidens tanto distinguantur.

Habes, Lector, quid sit hoc seculo veritatem profiteri, vel meo exemplo. Nunc quid restat, nisi ut viri hi doctissimi more suo his responsuri, causam omittant, penitusq; non tangant, sed tantùm maledictis me petant, Quod expecto, docturus, Deo volente, qualis esse debeat schedula, quæ nomine Episcopi catholici in publicum ire debeat. Interim vale pie Lector, & cave ab hominibus.

ACTA

ACTA ACADEMIÆ LOVA-NIENSIS CONTRA LUTHERUM.

CANDIDO LECTORI S.

Hieronymus Aleander.

NOva quæ nunc ſunt, ut omnium intereſt ea maximè nota eſſe, lubens exponam. Venit his diebus Hieronymus Aleander, vir ſua opinione longè maximus, non ſolùm propter linguas, quas eximiè callet, ſiquidem Ebrea illi vernacula eſt, Græca à puero illi coaluit, Latine autem didicit diutina profeſſione, ſed etiam mirabilis ſibi videtur ob antiquitatem generis. Nam Judæus natus eſt, quæ gens immodicè gloriatur de Abraham vetuſtiſſimo ſe originem ducere. An verò baptiſatus ſit, neſcitur. Certum eſt eum non eſſe Phariſæum, quia non credit reſurrectionem mortuorum. Quoniam vivit perinde atq; cum corpore ſit totus periturus, adeò nullum à ſe pravum affectum abſtinens. Uſque ad inſaniam iracundus eſt, quavis occaſione furens. Impotentis arrogantiæ, avaritiæ inexplebilis, nefandæ libidinis & immodicæ, Summum gloriæ mancipium, quanquam mollior, quam qui poſſit elaborato ſtylo gloriam parare, & pejor, quam qui vel conetur in argumento honeſto.

At ne neſciamus, ceſſit feliciſſimè ſimulata defectio ad Chriſtianos. Nactus enim ſic eſt anſam illuſtrandi Moſi ſui, & obſcurandi Chriſti gloriam, quæ hoc ſeculo cœpit refloreſcere, flacceſcente ſuperſtitione & peſtiferis hominum traditiunculis. Itaq; inſtructus literis potificiis nuper venit, perditurus (quantum poteſt) optima quæque. Vale.

Id vos candidos Lectores ſcire volui.

ACTA ACADEMIÆ LOVA-NIENSIS CONTRA LUTHERUM.

M. D. XX.

NUnc maximè fervet ſtolidorum ac furioſorum tyrannis, Aleander Lovanii per carnificem publicum ac promotorem libros aliquos exuſſit in foro, eodem die quo Rex diſceſſit Lovanio, ut dicere poſſim Rege præſente factum. Tentarunt idem Antuerpiæ, ſed fruſtra. Hochſtratus reſtitutus eſt in officium Inquiſitoris, & dira minatur omnibus, qui illam Beſtiam non adorarint. Dorpio palam minantur Theologi Lovanienſes, ſe ejecturos illum è Synagoga Theologorum, ni recantet Orationem, quam edidit nuper, in qua laudavit linguarum peritiam.

Res acta eſt ea ratione, qua Theologi ſolent omnia, Convocata eſt Univerſitas ſub juramento in ædes Rectoris, quæ nec capere poterant Univerſitatem, Languet enim Rector Roſemundanus, qui nunc declarat, qualis antè fuerit. Cum eſſet congregata Univerſitas, ut audirent, quæ proponerent nuncii Apoſtolici non comparuerunt, niſi duo miniſtri barbatuli, fututuli, & exhibēt Bullam illam terrificam Lovanii natam, unà cum exemplari, & conferte, inquiunt. Bulla lecta eſt, ibi ſedebatur duabus horis, nihil aliud definivit Univerſitas, quam Bullam haberi pro lecta.

Poſtridie Theologi per deputationem ſuam procedunt, perinde, quaſi tota res eſſet acta per Univerſitatem, cum nec Aleander docuerit de ſe ſua commiſſione, nec Bulla ſit examinata ab iis, à quibus oportuit, nec approbata per omnes, ſicut oportuit, in re tanta Libri aliquot ſunt exuſti in foro, ſed ridentib. omnibus.

Edmundanus in die Dionyſii orationem habuit apud populum ipſo dignam, hoc eſt, ſtultam & furioſam. Et in Eraſmum præſentem plura dixit, quàm in ipſum Lutherum, impudentiſſimè mentiens. Ajebat Lutherum in horrendos illos

illos errores incidisse, quod esset cupidus novorum, Cum Lutherus omnia sua hauserit ex Augustino, Bernhardo, Gersone, Cardinale Cusano. Dicebat Erasmum vehementissimè favisse Luthero, cum nunquam miscuerit se causæ illius, sed tantùm improbaret modum, quo illum aggrediebantur, vociferantes apud indoctos in illum, quem nollent aut non possent refellere. Multaq; his similia, perstringens obliquè linguas ac novum Testamentum, Idq; ridentibus penè omnibus.

Die Dominico proximo repetiit eadem & Bullam ostendit populo. Videte, inquit, sigillum, Quasi hoc sit approbare Bullam procul ostendere sigillum Adjecit inter cætera odiosè notans Erasmum Venient & ipsi aliquando ad palum, nisi desistant, Quasi Bulla non sufficeret. Exierat & mandatum Rectoris multa adjiciens, quæ in Bulla non habebantur, ne venderentur Libelli scripti infamiam Universitatum & bonorum virorum. Hoc opposuerunt orationi Dorpianæ & Mosellani.

Obmurmuratum est à Jureconsultis, quibus nunc ingens dissidium est cum Theologis. In actu cujusdam Jureconsulti paucissimi Theologi comparuerunt, In proxima ejusdem Licentia nullus comparuit præter Dorpium & Erasmum. Nam eodem die inhibuerant Theologi licentiæ actum, Sed illico appellatū est, & ostensum est, illos non posse inhibere. Nec tamen voluerunt retractare suam inhibitionem, Sed in hoc conspirarunt, ut nemo Theologorum compareret, solo Dorpio non monito, Erasmum constituerunt nunquam vocare ad acta, O gravem vindictam.

Quis digne miretur hominum dementiam? Rem tam atrocem, quæ possit totum conturbare mundum, aggressi sunt tam stultè ac temerè. Constat Romæ rem actam sine ordine, vehementer obsistente, Car. S. Crucis & aliis multis. Bulla Coloniæ Lovaniiq; nata, fuit excusa antequam evulgata, & quod excusum est, dissidet à Bulla, quam adfert Aleander Eruditi, quibus lecta est Bulla, confirmant multa esse in Bulla, quæ suspicionem faciant, eam esse surrepticiam, Stylt est Fratralis. multum abhorrens à stylo Romano, Insunt oloecismi multi, Nulli credunt illam præterquam Theologi, nec unquam fuit examinata, nec distinguit errores, quos commemorat.

Jam vide ministros hujus præclari negocii. Primus erat Cardinalis Cajetanus, quo nihil superbius nihil sceleratius, & is Prædicator est. Huic successit Carolus à Miltitiis, huic Martinus, Postremo, quem nihil putet, gloriosus Hieronymus Aleander, quem publicus rumor, vultus, lingua, fides planè testantur esse Judæum, & Judæi suum agnoscunt. Et hoc in fatis, ut Christiani patiantur à Judæis. Sic Judæus incitavit Julium Pontificem in exitium orbis, Sic Pfefferforn Coloniæ turbavit orbem Christianum. Sic nunc Aleander cognatus Judæ vincit suos majores. vel ob tres drachmas prodidurus rem Euangelicam. Ea vita cognitus Patavii & Lutetiæ, ut ipse, qui libros alienos exurit, sit exurendus. Nam ille hæreticus dici non potest, qui nihil credit, imperatum per unum aut alterum mandatum à Rege nescio, aut certè malè instructo, de Bullæ executione hic minister fuit Rimaclus notæ improbitatis Ganeo. Pfefferforn. Aleander.

Jam si placet, fontem consideremus. Res primum orta ex odio linguarum ac bonarum literarum adversus Capnionem, Res acta est per furiosum Hochstratum, & furiosum simul & fatuum Edmundanum. Accessit Latomus non inscius, sed perversus Gallulus. Accesserunt Ordines Mendicantium, qui timent ne vocentur vel ad famem, vel ad opus manuum, si labascat regnum Pontificis Romani, per quem regnant nunc in ocio. Nullus est Theologus, qui solus damnet omnes articulos, in Bulla commemoratos Sed quemadmodum Octavi⁹ Lepidus & Antoni⁹ conspirantes ad opprimendam libertatem publicam, junctis copiis sic concordarunt, ut singuli eorū paterentur quosdam occidi, quib. benè volebant. Ita isti alius in alterius gratiam passi sunt quædam damnari, modò ille Hochstratus.

vicissim

vicissim pateretur damnari quod oderat, aut quod putaret incommodum suis rebus. Nam Lovanienses non damnant id quod maximè gravat Lutherum, videlicet Primatum Pontificis non esse juris divini. Et Turnhaut parans refellere Conclusiones Lutheri, testatus est se hoc velle intactum relinquere. Satis igitur declarant se in hoc sentire cum Luthero, & tamen passi sunt damnari in Bulla. Et Lovanii sunt, qui obstiterint, ne quædam damnarentur. Ecce duæ tantum Universitates, etiam conjuratæ non consentiunt.

Jam cum fateantur in Thoma, in Scoto, in Petro Lombardo, in Augustino, in cæteris omnibus esse errores, & eosdem, quos damnant in Luthero, nec his offendantur, Satis declarant se odio Lutheri facere, quod faciunt, non zelo fidei, quem non habent homines fucatissimi, sui tantum amantes, nec aliud quàm regnum affectantes. Nemo fraternè monuit Lutherum, cupientem discere, nemo docuit, nemo refellit. Tandem cœperunt in Scholis disputare adversus Lutherum, sed ita, ut non liceret Baccalauriis loqui cuidam Theologo adducenti argumentum, quod non possent solvere, Vehementer indignati sunt, & collegerunt Concilium de illo ejiciendo, Turnhaut & Latomus cœperunt refellere in lectionibus suis & vix perfecerunt duo capita, tantum ut esset prætextus apud stultos, ut interim procurarent ea quæ nunc videmus.

Quod si res eò deducatur, ut Theologis liberum sit absq; rationibus dicere: Hoc falsum est, hoc hæreticum, hoc offensivum, nec ulli sunt libri, in quibus non possis aliquid tale calumniari, Cuicunque succensebit Hochstratus, vocabitur ad ignem, & bonæ literæ & boni viri prodentur hominis indocti, furiosi, & scelerati libidini. Ille in suis præfationibus gloriosis promittit, illos admirandos Syllogismos, quibus volentes, nolentes sit adacturus nos ad obediendum. Et subitò profert carnificem suum cum fasciculis, ipse carnifex cucullatus.

Omnia quæ hactenus in Lutherum sunt scripta, habent manifestam insaniam, omnes turpissimè adulantur Pontifici, Quorum primus fuit Cardinal. Cajetanus, & Sylvester Prierias, tertius Thomas Todiscus, quartus Augustinus Minorita quidam. Nam Lovanienses (ni fallor) non edent suas nenias. Christus non dedignatus est docere vel infimam plebem, isti non dignantur docere virum integrum & eruditum. Quod si Episcopi omnes, ut quidam nunc faciunt, connivebunt ad ista, brevi futurum est, ut Mendicantes adepto regno, insultent in capita ipsorum, & in eos quoque per Pontificem tyrannidem suam exerceant.

Dicet aliquis: Quid fiet? Pontifici resistere difficile est. Primum, tutissimum est credere hæc agi Pontifice nescio, aut certè non edocto sufficienter. Examinetur Aleander, & invenietur scelerosus Judæus. Examinetur Bulla, & invenietur surrepticia. Quæ etiamsi venit à Pontifice, tamen non statim est procedendum, donec Pontifex audierit saniora consilia, alioqui periculum est, ne hæc res pariat magnos tumultus in orbe Christiano, Facile est Lutherum eximere è Bibliothecis, At non facile est illum eximere è pectoribus hominum, nisi refellantur illius insolubilia argumenta, nisi contrarium doceat Pontifex sacræ Scripturæ testimoniis. Satis diu impositum est mundo fucis, posthac doceri cupit. Nec desunt ingenia, quæ flecti veris possunt, terreri fumis non possunt, Veritas nescit opprimi, etiamsi opprimatur Lutherus.

CONDE-

CONDEMNATIO DOCTRINALIS LIBRORUM MARTINI LUTHERI, PER quosdam Magistros nostros Lovanienses & Colonienses facta. Responsio Lutherana ad eandem condemnationem.

SPECTABILIBUS ET PRÆCLARISSIMIS VIRIS, MAGISTRIS NOSTRIS, DECANO ET FACULTATI THEOLOGIÆ Lovaniensis, Amicis tanquam Fratribus, E. P. V. Amicus & Confrater A. Car. Derthusen.

SPectabiles, præclarissimi Magistri nostri, amici charissimi, literas vestras 7. Novembr. ad me datas, 16. ejusdem accepi, quibus planè explicatis, quæ sit vobis erga Christum affectio, & quis erga sanctissimam ejus fidem zelus. Vidi errores, quos ex diversis Scriptis & Tractatibus Lutheri, sacræ Theologiæ Magistri, annotatos ad me misistis, qui sanè tàm rudes ac palpabiles hæreses mihi præ se ferre videntur, ut ne Discipulus quidem Theologiæ, ac prima ejus limina ingressus, ita labi meritò potuisset.

Et ex hoc maximè hæreticum se probat, quod paratum se profitetur ignem ac mortem pro illis subire, & omnem contra sapientem hæreticum esse. Taceo causas, quibus de singulis articulis declarari posset, quemadmodum hæresim contineant, ut prolixitatem vitem in re non ambigua nec necessaria. Miror valde, quod homo tàm manifestè tamq; pertinaciter in fide errans, & suas hæreses omniaq; diffundens impunè errare, & alios in perniciosissimos errores trahere impunè finitur.

Vos certè benè ac laudabiliter facitis, quod pestiferis hominis dogmatibus (quantum in vobis est) obviam itis, doctrinalis condemnationis antidotum illis opponendo, ne illius errata etiam vos involvant, nevè rei sitis apud Dominum animarum, quæ occasione perversæ ejus doctrinæ pereunt, quemadmodum fieret, nisi ejusdem doctrinæ falsitatem ac perniciem censura vestra ac veritatis manifestatione monstraretis. Juxta illud Salvatoris. Qui non est mecum, contra me est, & qui non colligit mecum, spargit.

Sed illud imprimis providere debetis, ut in condemnatione per vos publicanda, nullum verbum aliter ponatur, quàm ab ipso Autore sit scriptum, veluti in articulo. Circa verò satisfactionem pro immutare seu mutare, scriptum est, imitare jus divinum, errore (ut credo) Scriptoris, qua, si homo ne divina quidem autoritate fretus tollere posset obligationem de jure divino & naturæ ortam, nec unquam valeret dispensatio in votis, juramentis, & aliis ex quacunque causa relaxativa obligationis contractæ. Quod manifestè falsum est, & omni Ecclesiæ constitutioni contrarium.

Non scribo nunc plura propter occupationes maximas, det Dominus, ut brevi cum dignationibus vestris de his & aliis præsens latius conferre possim. Interea tamen non omittam fidei laboranti succurrere, in his, quæ istis malignis temporibus per me fieri ac procurari poterunt. Valeant diu felices E. dignitates, & me Domino precibus suis commendare velint.

Ex Papiol. 4. Decemb. Anno M. D. XIX.

UNiversis & singulis has nostras literas visuris & audituris, Decanus & Facultas sacræ Theologiæ universalis studii Lovaniensis, cum syncera commendatione Salutem.

Quamvis omnes omninò Christiani ad fidei & sacræ doctrinæ defensionem

 Christo,

Christo, cui nomen dederunt, & cujus Sacramento ligantur, sint astricti, Ad id tamen obligatiores esse constat, quos sacræ Theologiæ professio specialius stringit, Istos enim oportet esse potentes in opere & sermone, ut per sacram doctrinam contradicentes redarguant, & pro domo Israel se murum opponant.

Hinc est, quod nos huic debito pro viribus satisfacere cupientes, anno superiore librum quendam F. Martini Lutheri, Doctoris (ut dicitur) Universitatis Wittembergensis, qui prima facie nobis visus fuit scandalosus & Christi Ecclesiæ noxius, curavimus, quantum in nobis fuit, ne in nostra Universitate publicè venderetur. Verùm, cum experientia comperissemus istud adhuc satis non esse, sed librum & autorem ejus multos habere fautores & defensores, asserentes hujus libri doctrinam verè esse Christianam, quorum suasu & autoritate multi ex simplicioribus ipsum librum cupidius amplectuntur, & à synceritate, quæ in Christo est, avertuntur, Visum est nobis necessarium, nostram adhibere censuram.

Itaq; supradictum librum complectentem Conclusiones nonaginta quinq; cum suis declarationibus & responsis ad Sylvestrum de Prierio, Magistrum sacri Palatii. Item Sermonem de pœnitentia, Sermonem de excommunicatione, Sermonem de Indulgentiis, Sermonem de præparatione ad Eucharistiam.

Post exactam & diligentem examinationem comperimus, præter insignem detractionem Philosophiæ & omnium Doctorum, qui fuerunt ab annis quadringentis, etiam continere assertiones multas falsas, scandalosas, hæreticas & hæresim sapientes, cujusmodi sunt, quæ sequuntur:

Opus bonum optimè factum, est peccatum veniale.

Item: Ex eo, quod Sancti in omni bono opere minus faciunt quàm debent, Quodq; nullus Sanctorum vixit in hac vita sine peccato, concludit, merita Sanctorum nulla esse superflua sibi, quæ nobis ociosis succurrunt. Intendens per hoc manifestum facere, quod merita Sanctorum nulla sunt, quæ nobis possunt communicari, quin & Sancti in illis opus habent misericordia ignoscente.

Hæc simpliciter dixisse non sat erat, sed hæc etiam addit verba: Et ut aliquando audax sim, ea, quæ jam dixi, protestor me non dubitare, sed paratus ignem & mortem suscipere pro illis, & hæreticum asseram omnem, qui contra sapuerit.

Item Indulgentiæ nihil aliud sunt, quàm relaxatio pœnæ, arbitrio Sacerdotis vel Canonum pœnitentialium impositæ, quos tamen etiam ipse fatetur per non usum abolitos.

Item, circa Sacramentum pœnitentiæ errores seminat, ut quod sine gratia Dei primo remittente culpam, nec votum remissionis quærendæ, homo habere potest.

Item hæretica est sententia, qua Sacramenta novæ legis gratiam justificantem dare dicuntur in illis, qui non ponunt obicem. Alibi hoc etiam explicans de Baptismo.

CIRCA Contritionem istud dat consilium: Confessurus ante omnia tecum cogita, quid faceres, si non esset præceptum confitendi? Et an sic etiam velles confiteri, conteri, pœnitere. Quod si te non ita invenis, jam citò te non ex amore justiciæ, sed consuetudine & timore præcepti pœnitere.

Item, Quod fides, quà creditur verbum Christi verum: Quodcunq; solveris &c. magis requiritur in absolutione sacramentali, quàm contritio, & ipsa sola satis est, quidquid fit de contritione, Tantum, inquit, habes quantum credis.

Addens, Imò esto per impossibile, quod confessus non sit contritus, aut Sacerdos non serio sed joco absolvat, si tamen credat se absolutum, verissime est absolutus.

Et infra dicit, Quare magis est à confitente requirendum, an credat se absolvi, quàm an sit verè contritus.

Item,

Item, Idem expresſè dicit de acceſſuro ad venerabile Sacramentum Euchariſtiæ, in ſermone de præparatione ad Euchariſtiam.

Improbat etiam modum examinandi conſcientiam contra c. Quem pœni. & Canonem concilii generalis, in c. Omnis utriuſq; ſexus. de pœ. & re.

Circa confeſſionem. Non ſunt confitenda omnia mortalia, quia impoſſibile eſt, ut omnia mortalia cognoſcas, Ad impoſſibile autem nemo obligatur.

Addens, quod ſolum manifeſta mortalia in primitiva Eccleſia confitebantur, juxta illud Apoſtoli: Manifeſta ſunt opera carnis.

Et de accidia dicit: Neſcio an ſit vitium confitendum, credo quod non, Quia eſt ſpiritualis defectus, Deo ſoli, qui & ſolus ibi mederi poteſt, aperiendus.

Item alibi dicit: Etſi non ſit neceſſarium confiteri Sacerdoti, ſi fratrem non excuſaveris accuſatum, fœdatum falſo teſtimonio, oppreſſum adulatione vel detractione, fortè contentus, quod tu non ea feceris. Certè coram Deo argueris reus tam impii ſilentii, & malè ociantis linguæ, quæ in hanc fratris tui neceſſitatem tibi data eſt.

Circa verò Satisfactionem dicit, Quod nullam pœnam exigit Deus remiſſa culpa, quam Sacerdos poſſit tollere vel minuere. Quia talis pœna ſecundum divinam juſticiam debita, nulla eſt, aut ſi aliqua ſit, non poteſt ab homine tolli, Quia, ut inquit, hoc eſſet mutare jus divinum.

CIRCA mandata Dei dicit: Deus ligat hominem ad impoſſibile, & quod divino præcepto tenemur ad non habendum fomitem peccati, quem quia habemus, & in hac vita carere non poſſumus, ſemper peccamus.

Item, Quod omnes filii Adæ ſunt idolatræ.

Et infra: Si hoc præceptum ſervaremus, nulla eſſet ſuperbia, id eſt, nulla radix peccati, nullum initium peccati, ac per hoc nulla peccata eſſent, ſed pax, amor &c.

Addens, quod non in hac vita ſperandum eſt, ideò ſemper maneamus peccatores & hujus præcepti transgreſſores, Solo hoc ſacrificio ſalvi, quod hanc transgreſſionem non ignoramus neque negamus.

Item dicit, Quod virtutes morales & ſcientiæ ſpeculativæ ſunt peccata, & errores in peccatoribus, quia fiunt neceſſariò ex corde malo, & nondum ſanato per gratiam.

Et multa alia paſſim inſerit, æquè vel magis abſurda & erronea.

Item, varias Propoſitiones ſuſpectas & periculoſas inducit de Purgatorio, Ut quod animæ in Purgatorio ſine intermiſſione peccant, in eo, quod horrent pœnas & quærunt requiem.

Et ad ſuas aſſertiones erroneas confirmandas, Autoritates ſacræ Scripturæ ad ſenſum perverſum trahit.

Similiter & verba Doctorum tàm veterum quàm Modernorum corrumpit ac pervertit.

PROPTER quæ cenſemus, Librum ipſum, ac omnes & ſingulos tractatus ejus, in quibus hæc, vel horum aliqua continentur, damnandos.

Ac deinde Librum & tractatus doctrinaliter damnamus tanquam communitati fidelium nocivos, veræ & ſanæ doctrinæ adverſos, & de medio tollendos cenſemus, igniq; cremandos, & Autorem ipſum ad revocationem & abjurationem ſupradictorum cogendum.

IN quorum præmiſſorum veritatis teſtimonium præſentes literas exinde fieri, & per Notarium infra ſcriptum ſubſignari mandavimus ſigilliq; antè dictæ noſtræ Facultatis Theologiæ juſſimus appenſione communiri.

Acta fuerunt hæc Lovanii, Leodienſis diocœſis, in Eccleſia collegiata S. Petri Lovanien: in Loco capitulari inferiori ibidem, Sub anno à nativitate Domini M. D. XIX. Inditione 7. menſis Novembr. die 7. inter nonam & decimam

mam horas ante meridiem, Pontificatus sanctissimi in Christo Patris & Domini nostri, Domini Leonis divina providentia Papæ X. Anno suo 7.

De mandato Dominorum Decani, & aliorum Magistrorum nostrorum dictæ Facultatis, Johannis von Hose Notarius.

CONDEMNATIO FACULTATIS THEOLOGIÆ COLONIENSIS ADVERSUS doctrinam F. Martini Lutheri.

UNiversis & singulis has nostras literas visuris & audituris, Decanus & Facultas sacræ Theologiæ universalis studii Coloniensis, cum syncera commendatione Salutem.

Tametsi omnes ubilibet consistentes fideles ad communis fidei defensionem, nedum cum rerum, verùm etiam cum propriæ vitæ dispendio teneantur; Præcipuè tamen eos ad id numeris arctiùs obstrictos constat, qui pro titulo professionis ab Ecclesia ad id præ cæteris deputati, æstimantur sacræ Theologiæ Magistri, quorum, (ut Scriptura ait) uniuscujusq; ensis super femur ejus esse debet, propter timores nocturnos, errores & hæreses, quos procurante universorum zizaniorum satore Diabolo, studio pravorum pseudoq; catholicorum in Ecclesia per tempora dormientibus hominibus contingit pullulare.

Cum itaq; ante aliquot hos dies venerandi eruditissimiq; Domini, Decanus & Facultas sacratissimæ Theologiæ insignis studii Lovaniensis, Confratres nostri, fidei zelo succensi, per proprium suum nuncium sacræ Theologiæ Baccalaureum, librum quendam, sub titulo cujusdam F. Martini Lutheri impressum, ad nos transmiserint, expetierintq;, quatenus charitatis debito, eundem librum, quæ multorum Christi fidelium aures graviter offendisse accepissent, quod nova, insolita, inaudita & noxia quædam dogmata, in fide erronea Lectoribus ingereret, perlustrare & examinare dignaremur, Atq; si ita mereretur, reprobationis nostræ censuram doctrinaliter adhiberemus.

Nos tam sanctis desideriis justisq; precibus Confratrum nostrorum merito inclinati, præmemoratum librum, quadringentas & octuaginta octo paginas in se juxta numerum illis impressum continentem, visendum, revisendumq; nonnullis ex gremio nostro Magistris commisimus.

Et quoniam post illorum examen talem eum palam comperimus, qui quoad tractatus & materias per F. Martinum Lutherum editas, atq; in lucem (ut fertur) datas, varios in fide & moribus errores, alienaq; à sanctis Doctoribus dogmata contineret.

Et speciatim sancta vitæq; æternæ meritoria, humana opera infamet, & reatum eis injiciat, quasi sine culpa fieri non possint.

Sacras Scripturas, sanctorumq; Patrum sententias pervertens, in sensum perniciosum contorqueat.

Pœnitentiæ Sacramentum dogmatibus perniciosis annullet, Circa contritionem scandalosos errores inducendo.

Circa confessionem contra universalis Ecclesiæ veterem doctrinam perversa consilia ingerendo.

Omnem satisfactionem morali culpæ remissæ debitam cassando, cum Deus (ut ait ipse.) cui mortalem culpam semper etiam & meritam pœnam remittat.

Thesaurum Indulgentiarum, quas non solum ab olim Patrum Decreta, sed etiam sacra approbaverunt Concilia, ex frivolis irrationalibus fundamentis, per Propositiones in Sanctos & in Sanctorum merita, impias & blasphemas pertinaciter annullet.

Circa pœnas Purgatorii & statum animarum post hanc vitam, ex vanis motivis,

motivis, abominabiles errores disseminet, utpote, quod in purgatorio nulla anima quidpiam pro mortalibus patiatur, sed duntaxat pro venialibus patiatur peccatis.

Quod animæ in purgatorio Deum vitiosè culpabiliterq; diligant, ac sine intermissione illic peccent, & quæ sua sunt quærentes, plusquam divinæ voluntatis impletionem, quod (ut ipse inquit) est contra charitatem, quod mortui ferè non minus quàm vivi in statu sint merendi vitam æternam.

Item contra privilegium, & primatum Romanæ Ecclesiæ supra Ecclesias cæteras per orbem, erroneas assertiones, ab olim pro hæreticis condemnatas, auribus Christi fidelium refricet & ingerat.

Sedem Apostolicam irreverenter, palam & scandalosè taxet.

Autoritatem summi Pontificis impudenter attenuet, utpote, qui solam pœnam canonicam seu arbitrariam, nullam autem pœnam secundum divinam justiciam peccatis debitam, divinitùs sibi dara potestate, remittere possit, Cum (ut ait ipse) tales pœnas remittere, esset divinum jus mutare, mandatum Dei irritum facere, & in Deum impiissimum adversarium esse. Innumeraq; alia scandalosa his non absimilia imò graviora & perniciosiora in se habeat.

Quocirca nuper die Martis penultima mensis Augusti, super hoc legitimè omnes & singuli convocari, in congregatione nostra publica, more solito, in conventu fratrum Prædicatorum, servata & habita, matura, pensiculatione præmissa, concorditer censuimus, & doctrinaliter judicavimus, præfatum librum tantis scandalis, erroribus hæresibusq; ab olim damnatis refertum, tanquam communicati fidelium noxium, jure de medio tollendum, usum ejus inhibendum, supprimendum, & per eos, ad quos id spectare dinoscitur, igni publicè cremandum, Autorem etiam ejus meritò ad Revocationem publicam compellendum.

In quorum omnium robur ac fidele testimonium, hanc nostram sententiam per Notarium nostrum juratum prædicto libro ascribi, & sigillo Facultatis nostræ (quemadmodum & has nostras literas) jussimus appensione communiri.

Datum & actum Coloniæ Anno Salutis Christianæ supra millesimum, quingentesimum, decimonono, penultima die mensis Augusti.

Per me Henricum de Vorta de Colonia, Notarium publicum,

Et supradicti generalis studii Coloniensis Bedellum juratum.

RESPONSIO MARTINI LUTHERI AD ARTICULOS, QVOS MAGISTRI NOSTRI Lovanienses & Colonienses, ex Resolutionibus & Propositionibus de Indulgentiis & assertionibus earum excerpserunt, ac velut hæreticos damnaverunt.

ORNATISSIMO VIRO D. CHRISTOPHORO FRANCO, J. U. LICENTIATO, SUO IN CHRISTO SALUTEM.

Mitto ad te, vir ornatissime, damnatores doctrinales Lutheranæ doctrinæ, nempe Lovanienses, Colonienesq; Theologos, quorum infelici studio si dixero me non moveri, magno meam conscientiam confecero mendacio. Nam ea, quæ in Reuchlinum cogitaverunt duæ eædem præ cæteris Universitates, casui aut temporali hominum cuidam fato dedi, aut ad summum, humanæ conditioni, qua necesse est, ut proverbio dicitur, semel insanire omnes, quibus magnam ignominiam sibi pepererunt, universum nomen Theologicum summo ludibrio exposuerunt, omnibusq; Universitatibus irrecuperabilem fidei & autoritatis, & opinionis jacturam thesaurisarunt.

Lutherus ad Spalatinum. Mitto Lovanienses & Colonienses Asinos, quibus jam respondeo per typos Feria II. post Lætare. Anno XX.

At poftquam video eos hoc malo fuo non folum nihil eruditos,fed etiam in pejora lapfos,hoc(five pro refarcienda gloria, five pro excitanda majore tragœdia)conari,ut etiam expreffas divinæ Scripturæ fententias, imo fuas proprias damnent, aliud fufpicari non poffum,nifi iram Dei perveniffe fuper eos in finem, ut Apoftolus de Judæis ait,quo timore motus,tanquam defperatos & deploratos cogor miferari,ob totius Chriftiani populi periculum, quem neceffe eft, hos infœlices Magiftros ubique habere duces vitæ.

Dicitur Euangelium Chrifti apud Turcas non licere prædicari. At fi iftis doctrinalibus damnatoribus fua fiducia, & tanta arrogantiæ Bulla conftiterit, quæ tyrannis Turcarum poterit ei conferri? Nam quid caufæ,quæfo, afferunt in hac condemnatione mei,qui tam denfis Scripturis mea munivi? Aut quid fpirat hæc damnatio,nifi bullam fiduciæ fuperbiffimæ,iftam: Nos fumus Magiftri noftri eximii, & almæ Univerfitatis Theologi, quidquid dixerimus,Euangeliũ eft. Quidquid damnaverimus,hærefis eft. Si ifte eft modus damnandi, ftatuendi, docendi, quin extinctis Euangelio & Scriptura tota, Lovanium aut Coloniam imus audituri,quid Magiftri noftri,vel per febrem divinent, aut exemplo Turcæ pro utroque Teftamento,novum quendam Alcoranum nobis condant? Quis enim poteft vel fingere quid profit Scriptura divina, fi Magiftris noftris fine ea loquentibus, neceffe eft credere?

Quare magis moveor, Antichriftum aut regnare aut propediem regnaturũ, dum homines ifti incipiunt fe extollere fuper verbum Dei, quando eam infaniã nullus unquam hæreticus præfumpfit, nec eo tempore aufus fuit diabolus, ut fine verbo Dei in Ecclefia quid moliretur quod hodie tum Pontifices, tum Magiftri noftri tanta fibi tyrannide ufurpant (fed fub nomine Ecclefiæ fanctæ, nunc Romanæ,nunc cathoticæ,nunc repræfentativæ,nunc doctrinalis) ut fi quis neget,recte ab eis, imo divinitus factum, mox fexcentis hærefeon nominibus damnatum,utriq; igni, ifti & futuro devoveant. Nec fic tamen ufquam apparent, qui furgant & tenent Dominum (ut Efaias ait) & vel fanguineis lachrymis, hæc horrenda portenta iræ divinæ mitigent.

Ego, qui in Eccium Eccianosq; paraveram impetum fpiritus mei, hac mifera damnataque damnatione mei,fic fractus mutatusq; fum,ut flere magis libeat, quàm quidquam fcribere. Jam non glorior de lucro perfecutionis, Humanas temeritates arbitrabar effe, quæ divina ira eft, & tanta ira, ut non modo ejus magnitudo & multitudo non cognofcatur,fed & pro gratia & mifericordia(heu miferos hujus feculi filios Adam)pertinaciffime violentiffimeq; permultorũ mortem & perditionem jactetur,celebreturq;.O merces digna ingratitudine noftra.

Hæc tamen fic dixerim, tanquam reveva Lavonienfium & Colonienfium Theologorum ifta fit condemnatio, tum & Epiftola Cardinalis Derthufenfis, quidquid id hominis eft. Nam fubolet meo nafo nonnulla fycophantia, & ut loquuntur, vehemens fufcipio Cardinalem hunc effe perfonarum, non quod velim Cardineo pileo tribuere aliquid alienum homini, id eft, veritatem Dei, Sed quod phrafis ifta quodvis aliud refipiat quàm Cardinalem, Nec dum fatis fcio, an credendum fit, ufquam Theologos effe, qui adeo defipiant, ut nec decori, nec rerum, nec verborum ullam rationem habeant. Deinde nudis verbis damnent,quæcunque libitum fuerit, præfertim cum certior factus fim literis, inde ad me datis, non omnium de facultate Lavonien. confenfu, iftam damnationem effe natam.

Ut ut fe habet res,refpondendum eft, ac primo fiducia pronunciandi Magiftris noftris five veris five perfonatis adimenda, oftendendumq; quantis opus fit firmamentis ut credatur iis, qui raro pronunciaverunt bene, frequenter autem ac fere femper pronunciaverunt male. Ut definant putare,fuas damnationes fuiffe in materia naturali, quæ potius in contingenti, ac frequentius in remota fuerunt, ut & ego aliquid eorum ufurpem. Quin cum femel malus femper præfumatur

matur malus, juxta juris Regulam, nusquam, nunquam, in nulla re credendum erit Magistris nostris quibuslibet, quorum judicium constat jam à multis annis fuisse, non modo inconstans & præceps, sed & erroneum, hæreticum, temerariũ & cæcum, cui nemo debeat fidere tuto, nisi quem Deus iratus operationibus erroris mandet illudi. In cujus rei fidem exempla sunt invocanda.

Nonne Wilhelmus Occam, Scholasticorum doctorum sine dubio princeps & ingeniosissimus, reprobatus, damnatus, excommunicatus extra omnes Synagogas, præsertim Parrisien. factus indignissimus erat, tum Pontificum tum Theologorum plurimorum judicio, qui legeretur? At quæ in constantia, ut damnatum hodie sinant Parrhisiis, & in melioribus Scholis regnare? Aut quare hunc non adjudicant igni damnatores doctrinales? cur placet falsitas, quæ olim displicuit? An Magistri nostri sese non fieri à veritate æterna, sed facere veritatem pro tempore forte præsumunt? sicut olim Romani Deorum colendorum arbitrium sibi arrogaverunt. *Occam.*

Deinde, quot articulos Schola Parrhisiensis damnavit, quos denuo revocavit, & pro verissimis defendit? Aut quis nescit, in quam fabulam abierint articuli Parrhisienses? dicentibus Anglis, non transeunt mare, Italis, nec montes, Germanis, nec Rhenum, sicut B. Thomæ autoritatem, non exire septa monastica Prædicatorum nec in illis ipsis satis tutam. Quis ergo Articulos hos damnationis Lovanien. & Colonien. toties ante hæc errantium non rideat, nudos inermesque audere etiam Albim transire. *Articuli damnati à schola Parrhisiensi.*

Johannis Pici Mirandulani Comitis Conclusiones, quanto (Dei fidem) tumultu damnatæ sunt, tantum ut Magistri nostri eximii rectos esse suos errores statuerent. Quas tamen quis est hodie vere, qui non miretur, nisi forte senes aliquot sophistæ, in angulo rabiosa silentia rodentes, quos tamen cognita veritate, quantumlibet pertinaces, nullus doctrinalis damnator censet hæreticos, temerarios, falsos, Nec ipsi simili exemplo metuunt, ne denuo impingant in eandem veritatem. *Picus Mirandula.*

Laurentius Vallensis, primitivæ Ecclesiæ (meo judicio) vel reliqua scintilla, vel nonnullus fomes, cui Theologorum & Pontificum non est extinguendus visus? qui vir, ab iis etiam criminatur indoctissimus, qui non uno modo indigni fuissent, ei matulam porrigere, cum interim Chrysoprassi seu vitra aut potius glacialia nugamenta illorum, libris hujus comparata, mera nausea sint. At nunc Laurentius is est, & quotidie magis fit, cui nec Italia, nec universa Ecclesia multis seculis similem habuit, non modo in omni disciplinarum genere (quod nullus adhuc præstitit Magister noster eximius) sed & constantia & zelo fidei Christianæ non ficto. Quid hic promovit, non modo doctrinalium damnatorum, sed & authenticorum authentica damnatio, nisi quod sese irrisit, & hunc magis glorificavit. *Laurentius Valla.*

Post hos Jahannes Reuchlin, in quo deprehensi sunt Theologi quinq; universitatum (Deo disponente) quid sapiant, quid cernant, quid quærant doctrinales damnatores. Nec obscurum est Lovanienses & Colonienses conscientia hujus ignominiæ agitatos, quam ex Reuchlino acceperunt, nova hac fabula in Luthero quærere redemptionem gloriæ, ut qui in illo fuerunt damnatores authentici, non doctrinales tantum, exurentes ejus Libellos, Nunc re pessime gesta nonnihil fracti, cũ nec doctrinales nec authentici manserint, ficta humilitate tantummodo doctrinales se simulant, sperantes se evasuros quoq; authenticos. Faciunt autem hac crassa vafritia, & infeliciter instaurata gloria, ut deinceps facilius sim accessurus, pio simpliciq; Laico damnante aut probante, quam universis talibus Magistris nostris Lovanien. & Colonien. etiam signo universali in unum, collectis personaliter, simpliciter & materialiter supponentibus, ampliatis, restrictis, appellatis, expositis & resolutis. *Johannes Capnion.* *Lutherus.*

Absit à me, ut eorum damnationem vel floccifaciam, ut qui non semel iam pertinaces inventi sunt, publiciq; hostes veritatis, & innoxii libelli exustores. Denique prævaluit, ut per misericordiam Dei orta luce veritatis, Judæisq; dimissis, acceptisq; Gentibus, vulgus civium, artificum, & quo qui sunt à Magistrorum istorum studiis remotiores, rectius & certius de Christiana re judicent, quam Theologi doctrinales damnatores, Diviseritq; Dominus iterum, ut non populus, populus sit, Israel, Israel non sit, non Theologi Theologi sint, Pontifices, Pontifices non sint, sinatq; illos nomine inflari vanissimo, hos re gaudere plenissima. Atque ita videmus fieri ad oculum, imò & ad tactum, nec tamen adhuc Deum timent ferreæ cervicis, & æreæ frontis Magistri nostri eximii, populus miserabilis & lachrymis dignus?

Wessalus. Faber Stapulensis. Erasmus.

Omitto hic Wessalum, Fabrum Stapulensem, & arietem illum hærentem cornibus in vepribus Erasmum, & multos præter hos alios. Quid enim usquam natum est præstantis ingenii & eruditionis, quod non statim sit petitum ignavis istis fucis, sicut scriptum est: Esca ejus electa. Item de eodem Behemoth. Job. 41. Oculi ejus sicut palpebræ diluculi, omne sublimè videt. Et illud Proverbii: Summa petit livor. *Hiob. 41.*

JAM lustret Historias, qui volet & referat, si potest, esse unum aliquando istis Magistris superatum per arma Dei, & doctrinam sanam, quibus Paulus præcepit destrui munitiones, & altitudines, extollentes se adversus scientiam Dei. Si, inquam, unum possunt ostendere, permittam eis, ut inversa Dialectica ex una singulari inducant universalem, ex uno die calido faciant æstatem, concludantque: semel vicimus per Scripturam, ergò nunquam erramus. Etiamsi incipiant *2. Cor. 10.* à Concilio Constantiensi, quo seculo maximè tyrannisavit autoritas Inquisitorum & Magistrorum, Nunquam ratione vel autoritate, sed sensu capitis & opinionum suarum egerunt aut ad summum, Decretis humanitùs statutis, ut omnibus palam sit, infelices hos homines non judicio, sed mera temeritate præcipites ferri, nec offendi falsitate, sed uri novitate, quam tamen postea residente paulatim furore agnoscunt & ipsi veram fuisse.

Concilium Constantiense.

Johannes Huss. Hieronymus de Praga.

Johannem Huss, & Hieronymum de Praga, qua ratione superaverint in Constantiensi Concilio, ut taceam Epistolam Poggii Florentini, deinde robustissimam famam, quam nec omnes Pontifices, nec omnes Universitates sedare queant, etiam inter ipsos Magistros nostros privatim confabulantes, satis constat & convenit.

His exemplis abundè monstrari puto, quanto sit opus timore Magistris damnatoribus, & quàm anxiè conandum sit eis, ut judicia Dei terribilia & mirabilia non sint longe à facie eorum, quod de impiis scribitur, præsertim cum toties videant sese fœdissimè impegisse, & veritatem oppressisse, ne tandem pro sua temeritate & impietate Antichristi Apostoli censeantur. *Psal. 10.*

Vehementer autem admiror Lovanienses & Colonienses Theologos, qui præ omnium Universitatum Theologis primi semper in aciem temeritatis descendunt, his exemplis non pudefieri, & omnes alios homines adeò insensatos stipites judicare, ut non cogitent suam inscitiam & temeritatem toties deprehensam palamq; traductam, adeò graviter ubiq; fœtere, ut nullis Universitatibus quantumlibet parvis minus autoritatis & opinionis reliquum sit. Sed (ut dixi) ira Dei hæc est, qui cœcitate & amentia eos percussit, sicut cor Pharaonis induravit & aggravavit. *Exod. 7.*

SED fingamus, optime Christophore, Magistrorum eximiorum judicia omnia hucusq; fuisse sana, integra, & divinis literis firmata, seponamusq; interim à conspectu nostro insignem fiduciam & audaciam, seu temeritatē, qua hucusq; magis latrocinati sunt, quàm eruditione & gravitate probati inventi.

Ad meam causam veniamus, Ubi, si me errasse deprehendissent, poterant duplici via, aut charitatis aut juris Christiani, mecum agere. Charitatis erat, si edita

edita schedula populis in hunc modum persuasissent: Nolite offendi, Fratres, scriptis Lutheranis, Multa disputavit, quædam fortè acutius dixit, quam omnium sensus capiant, Habet etiam divina Scriptura suos periculosos locos, quanto magis hominis Scriptura. Hanc, inquam, charitatis, imò naturalis juris regulam sine dubio vellent à me sibi servari in simili eventu, quod & facerem ego, si istorum ritu pararem non tam doctrinam, quàm nomen alicujus publicè insectari, Neq; enim ego ullum unquam nominavi, quoties dogmata sum insectatus. Quare & mihi non nocuissent nec veritati, omnibus autem optimè profuissent, sibiq; ipsis gloriam & amorem tàm Dei quàm hominum obtinuissent.

At nunc, quis non odiat hos Magistros populorum, qui alios docent, seipsos non docent, & proverbium Euangelicum in se ostendunt: Medice cura teipsum? dum magis animi morbo quàm judicio per præceps ruunt in prævaricationem charitatis & juris naturalis. Et juxta Euangelium, festucam in oculo meo observant, trabe sua neglecta, & glutientes camelum, colant culicem.

Quis autem scripsit dixitvè unquam tam syncerè, quod insidiis invidorum non patuerit ad depravationem? Si talem Scripturis sanctis legendis afferant furorem, quæ syllaba in eis non erit hæretica? An hoc discunt Magistri nostri, tot annis, tot sumptibus, tot curis Lovanii & Coloniæ, ut in alienis libellis ingeniosi fiant calumniatores? & ubi locus non est calumniæ, violenti depravatores? Putas quid & ego possem in eorum Dialectica, Philosophia, Theologia, id est, larvis humanorum phantasmatum, si eodem ingenio utar vel decima parte? Aut quæ irata meretrix non etiam superet hac arte Magistros eximios nostros?

Vide ergò, cum eorum Dialectica, Philosophia & Theologia scateant erroribus, imò quædam errorum lernæ sint, quam æqui, quam amantes sunt invicem Interpretes, adeò ut impiissimi Aristotelis, publici veritatis vel exprofesso hostis, sententias quantumlibet Christo adversarias, nunquam non officiosissimo interpretamento honestent, etiam Christum ante nudaturi ad ignominiam, & omnia ejus altaria quam hunc gentilem, animarum carnificem, turpitudinemq; ejus non penitus impurpurent & inaurent. Et me Christianum fratrem, per imprudentiam meam & alienam vim, in publicum tractum sic tractant, ut non modò non vestiant sicubi nudus sum, sed id potius agant, ubi optimè sum etiam armatus & munitus, denudent, & turpitudinem meam revelent doctrinalitatibus suis subtilissimis.

Hæc de charitate, Jam juris via fuisset, ut juxta Christi præceptum prius fratrem peccantem, etiamsi pertinaciam indicassem, cum sint duodecim horæ diei, monuissent privatis literis, sicut Reuchlino fecerunt, ut meipsum vel explicarem vel emendarem, vel pertinaciam ponerem, Hoc sine dubio & à me sibi fieri voluissent. Ubi si non audissem, tum Euangelicis mandatis obtemperantes, fecissent quæ sequuntur. At nunc, neque Deum neque hominem veriti, audent sese jactare zelo fidei, in me ferri quasi possibile sit credi; Spiritum sanctum suis contemptoribus adesse, quem potius formidare debuerunt, ne zelum istum inobœdientiæ & peccati sibi à blasphemantibus tribui, tandem non pateretur.

Mirum verò ac novum Theologorum genus nos sumus, qui ea quæ Dei sunt, curare non antè præsumimus, quàm irritato Deo in omnibus suis præceptis, pro quibus tamen meritis, nescio quot nobis aureolas in cœlo ipsi promittimus, & magna bucca zelum fidei apud homines jactamus. Missam sacrificaturi, aut aliquid lecturi acturivè, peccata confitemur & Deum placamus, veritatem Dei defensuri, ubi maximè opus est Deo placato & propicio, Deum irritamus, imò irridemus.

Quare nihil mirum, si Magistri isti miserrimi sic me videantur velle curare, ut ille, qui cum fratrem è limo traheret, altius immersit & suffocavit. Hoc more nostra secula digna sunt, ut juxta Micheam, Frater fratrem ad mortem venetur, & ob-

& obsequium se præstare Deo arbitretur, qui contemptis primum Dei præceptis, pauperem reti suo immolarit. In hæc tam portentosa crimina nullus est zelus Lovaniensium Coloniensiumque. Hic nullus Card. Derthusensis, nulla Roma, nullus usquam doctrinalis damnatur, sed laudatur hic peccator in desideriis suis, & impius benedicitur. Sed sine, judicium iræ Dei sic urget.

Sed donemus & hanc injuriam & iniquitatem Magistris nostris, Sanctissimus Dominus Leo Papa quid peccavit in Lovanien. & Colonien. damnatores, ut libellum suo nomini dicatum, suis pedibus oblatum suum judicium expectantem, anhelantes isti Magistri è manibus ejus raperent, & suo stulto zelo subjicerent? An volunt occulto morsu Sanctitatem suam arguere ignaviæ, inscitiæ, negligentiæ, imò impietatis in Deum & Ecclesiam? An soli & primi mortalium in toto mundo sunt Lovavienses & Colonienses?

Verùm ego longè stultissimus, qui id venialis peccati licere Magistris nostris eximiis doctrinalibus miror. Quid hominem Pontificem vereantur, qui universis Dei mandatis conculcatis, in proximum insaniunt? Sat est, si verbotenus & specietenus Deum & Pontificem hominem honorent, & sub titulo zeli divina & humana omnia prophanent ad laudem Dei & honorem sanctæ Sedis Apostolicæ, & defensionem sacræ Theologiæ & Philosophiæ.

Verùm satis hæc de culpa temeritatis, nunc inscitiam (sapientiam volui dicere) videamus.

CAPITULUM primum est, insignem Philosophiæ detractionem contineri in Libris meis. Vides hic zeli fontem? nempe ne lucrum Facultatis arescerct, sine dubio, vel toti libro, vel multis parsum esset, si hoc ulcus non tetigissem. Respondeo tamen Magistris nostris eximiis. Non Lutherum, sed Lovanienses & Colonienses esse detractores Philosophiæ. Expectas ut probem dicta? Non oportet. Nam sicut hi Theologi omnia solum dicunt, & omnia damnant, & nihil probant. Ita verisimile est, non passuros esse probationem contradictoris, qui omnia eadem mensura metiri volent. Sufficit enim, hic muliercularum more contradictionis tantum verbis contendere, Est, Non est, Ita, Non ita, Sic, Non sic, Vos erratis, non erro, ne statuta & morem Magistrorum prævaricemur. Tamen de favore & licentia Dominorum spectabilium Decanorum & Magistrorum nostrorum speciali prius petita & obtenta, breviter probo quod dixi.

Eos ego arbitror Philosophiæ detractores esse, nocentes tum pueris, tum senibus, & universæ Ecclesiæ, qui hoc Philosophiam appellant, quod Philosophia non est. Et sub nomine Philosophiæ optimas adolescentium animas suis somniis & erroribus occupant & perdunt. Cum autem præter Aristotelem nihil tradant (in quo ferè nihil est Philosophiæ) tum ipsum nunquam intelligant, assutis ei suis divinationibus, pro veris interpretationibus, & tamen Philosophos sese jactent, quid possunt in Philosophiam atrocius committere? Quod si negent, objicerem eis, ut in testimonium suæ Philosophiæ procemium Physicorum (quod adhuc nullus eorum intellexit) aut posteriorum, aut Metaphysicæ nobis interpretarentur, ad germanum Aristotelis sensum.

Sed metuo, ne denuo coacta Facultate, damnent Lutherum, iterum nudis doctrinalibus, authenticis verbis, dicentes: Lutherus detraxit Magistris nostris, negans eos esse Philosophos, & procemia Librorum Aristotelis scire. Nam postquam hanc artem apprehenderunt, ut non nisi Damnamus dicant, nec sint obstricti ad reddendam rationem, quo pluribus ego probavero, eo plura illis damnanda obtulero.

Credatis autem fortiter Magistri nostri eximii, Luthero esse notam Philosophiam & Theologiam vestram, in qua non pessimo ingenio, nec ultima socordia versatus sit plus duodecim annis, interq; synpalestritas vestros detritus, non mihi persuadebitis, Philosophiam esse garrulitatem illam de materia, motu infinito, loco, vacuo, tempore, quæ ferè in Aristotele sola discimus, talia quæ nec intel-

intellectum, nec affectum, nec communes hominum mores quidquam juvent, tantum contentionibus ferendis servandisq; idonea. Quod si maximè quid valerent, tot tamen opinionibus confusa sunt, ut quo quis certius aliquod sequi proposuerit, hoc incertior feratur, & faces Euboicas sectetur, & sero tandem cum Protheo sibi fuisse negocium pœniteat. Has procellas vos Philosophiam dicitis Magistri nostri. Sat erat juventutem Christianam, tanquam in barbara Ægypto servientem, hæc ideò discere, ut cùm Tyrannis suis loqui possit, non probare, donec liberetur, Sic ego adolescentes instituere soleo.

SCIO jamdudum, mi Christophore, te ridere hos egregios damnatores doctrinales, & illud festivum tuum tecum murmurare, cum talibus Doctoribus ausim & ego congredi. Sic enim soles titulares istas Bullas nihil non sibi arrogantes salire. Verùm positis salibus, quibus digni sunt, pro eis potiùs mecum dole, qui sub his tyrannis ingenia optima prostituere coguntur. Nam quod sine causis adjectis mea damnarunt, nemo est omnium, qui non damnet & rideat, qua frivola & temeraria damnatione non parum probationis meis libellis adjecerunt, præsertim apud eos, qui non penitùs sunt caures & stipites.

Suspicor tamen eos prudentissimo consilio noluisse aliquid probare, aut rationem ullius reddere, quod memores quid promovissent Colonienses in Reuchlin Juristam, & quo impetu eorum insulsissimam farraginem disjecerit, timuerunt, ne & ipsi in cornutum & ungulatum bovem impingerent, multò atrocius sæviturum, cum scirent me Theologum & suarum Laniarum non imperitum, mea sic munivisse, ut convelli feliciter posse desperarent, & tamen salva permanere non ferrent.

Atq; id nimirum est, ubi magno hiatu ordientes Epistolam suam, fastu plus quàm Peripatetico jactant, sese esse viros sexaginta ex fortissimis Israel, qui ambiunt lectulum Salomonis, quorum cujusq; gladius super femur suum propter timores nocturnos, ad quos præcipuè pertineat per sacram Scripturam fidem tueri, & errores extirpare. Postea, ubi operi accinguntur, & jam spectatores avidi circumspiciunt, ubinam rutilet gladius fœmoris versatilis, aut Scriptura sancta fulminet, audiunt aliud nihil quàm verbum hoc primæ Conjugationis, Damnamus doctrinaliter, Crepitum scilicet ficulni idoli. Et impletum est illud Salomonis proverbium, Ventus & nubes, & pluvia non sequens, vir promissa non complens. Quis est tam morio, qui pueriles has Magistrorum ineptias non rideat? Velim doceri ab his Magistris nostris eximiis, an gladius fœmoris & Scriptura sancta Lovanii & Coloniæ, verso rerum ordine, idem sint, quod verbum, Damnamus, & adverbium, Doctrinaliter.

Vos itaque compello, Magistri nostri eximii Lovanienses & Colonienses, agite quod promittitis, per sacram Scripturam tuemini fidem, per fœmoris gladium pellite nocturnos timores. Cur promittitis quod non impletis? Cur jactatis quod non præstatis? An distinguitis, ut promittere, ad publicam schedulam condemnationis, implere, ad angulum secretum coactæ Facultatis pertineat? utq; nocturnos timores triumphabundi publicè provocetis, Provocatis autem & adventantibus, tenebrosum angulum effœminati petatis. An illud Horatii vobis occini placet:

Nec sic incipias, ut Scriptor Cyclicus olim,
Fortunam Priami cantabo & nobile bellum.

Quid feret hic tanto dignum promissor hiatu? scilicet, fumum ex fulgore, non ex fumo dare lucem cogitastis, & imagine Moab major est præsumptio vestra, quàm fortitudo, concipientes ardorem, & parientes stipulam, ut Esaias dicit.

Jam si quæras, quid sit lectus Salomonis, qui fortes Israel, quid timor nocturnus, quid fœmur, quid ambire lectum? ea felicitate disserent verbumq; Dei tractabunt, ut malles eos non minus esse mutos ad disserendum, quàm sunt ad

sua

sua probandum. Qua enim eruditione, fide, dexteritate hunc locum Scripturæ huic aptaverunt proposito, eadem sine dubio mea confutassent, & sua probassent, id quod non ignorabant, ideoq; non audebant, quantacunq; temeritate agerentur. Tanti momenti est, quod Ecclesiasticus ait: Semper præsumit sæva & perturbata conscientia.

Hi sunt Magistri nostri, hos Eccius Lipsiæ judices rerum sacrarum urgebat eligi, alioqui non disputaturus, quorum inscitiam & temeritatem haud ignorans, non frustra cunctabar. Et quid non vincat, quid non impetret, ab hujus farinæ tàm doctis, tàm prudentibus hominibus, qui damnamus, pro probamus, in ore habent, & aliud nihil? Sed jam ad reliqua per ordinem veniamus, eaq; breviter notemus duntaxat, ne denuò Resolutiones scribere sit necesse, donec mea refutaverint.

Interim eorum condemnationem non aliud habituri, quàm si nobis ebria mulier maledixisset. Quod si etiam vi & multitudine prævaluerint, me vivente, quam viam solam in me affectant, post mortem tamen utrorumq; prohiberi non poterit, quin vim mihi factam fama ferat, nec fuisse unquam convictum. Interim doctrinæ meæ fundamentum stat firmissimum, habens signaculum hoc: Novit Dominus, qui & quæ sunt ejus. Si ex Deo est, dissolvi non potest, si ex homine, servari non potest. Quin id unicè gaudeo, damnari vivente me tàm opera quàm verba mea ab his, qui vi, non ratione agitantur. Donec enim rationibus non vincunt, & vi pugnant, conscientiæ fiduciam augent potiùs, quàm terrent; & mihi mea probant robustius hac vi sua, quàm ego ratione probavi unquam. Odiat ergò vel amet, qui volet, Christus meus vivit, & ego vivam, donec vis indocta & inscia mecum pugnat. Scitum est illud Chrysostomi, Armare se Pharisæos multitudine, quando se nudos esse veritate profitentur. Et rursum: Malitia confunditur aliquando ratione veritatis, corrigitur verò nunquam. *Chrysostomi dictum.*

AD idem capitolum pertinet, detractionem omnium Doctorum ab annis quadringentis contineri in meis Libellis. Hic Magistri nostri, postquam Philosophi fuerunt paulatim profitentes, facti sunt Juristæ, & per præscriptionem dogmatum suorum robur ex temporis longitudine captant, non ex autoritate & ratione. Dico & ego: Si contradicere alicujus dogmati, est illi detrahere, Lovanienses & Colonienses Magistri nostri sunt detractores, non Doctorum, qui ab annis quadringentis fuerunt, sed Christi & Spiritus sancti, qui ab æterno fuit, cujus doctrinam damnant & criminantur, non secus ac Faustus Manichæus Deum veteris Testamenti.

Primò, pro hæresi damnant has quatuor Propositiones:

1. Opus bonum optimè factum est peccatum veniale.
2. Sancti in omni bono opere minus faciunt, quàm debent.
3. Nullus Sanctorum vixit in hac vita sine peccato.
4. Sancti indigent misericordia Dei, ignoscente in operibus bonis.

Et sic damnatus est hæreticus Esaias 64. dicens: Ecce tu iratus es & peccavimus, in ipsis fuimus semper, & salvabimur, Et facti sumus immundi omnes nos, & quasi pannus menstruatæ, universæ justiciæ nostræ. *Esa. 64.*

Sententia autem Magistrorum nostrorum probatur sic: Nos sumus Magistri nostri, sic volumus, sic jubemus, sit pro ratione voluntas.

Sed hîc Colonienses, ut subtiliores, Lovaniensibus suis succenturiati, præoccupant, solvendo omnes rationes meas, præteritas, præsentes & futuras, simul & breviter sic, Sacras Scripturas, sanctorumq; Patrum sententias à me perverti, & in sensum perniciosum contorqueri. Sic oportet Magistros nostros magistraliter refutare hæreses, & ad Scripturas Patresq; inductos, porrecto rostro rugatoq; naso authenticè & doctrinaliter dicere: Tu pervertis Scripturam, nos soli rectè intelligimus. Et si quæras, quomodo probent, mota manu silentium autoritativè indicere, dicendo: Satis est, Diximus sentimentum nostrum.

Unde,

Unde, si exurant, sive submergant meos Libellos, id quod dixi iterum repetens dico. In hac sententia me sic esse audacem, ut ignem, mortem & omnia, etiam iras bestiarum istorum, Deo propitio, sim passurus, & omnem contraria docentem pertinaciter, pro hæretico habiturus, etiamsi Lovanien. & Colonien. Synagogarum Magistri nostri ad unum omnes aliter saperent, Quos & his Scriptis confiteor, me pro hæreticis & misericordiæ Dei inimicis habere.

Non autem negavi unquam, nos meritis & precibus Sanctorum quantumlibet imperfectis, juvari, quod subdole mihi inurere conantur miseri homines. Sed quod humano arbitrio nobis possunt applicari & communicari aliter, quàm per virtutem fidei, spei & charitatis, quæ est communio Sanctorum, à quovis Sacerdote & fratre dabilis ministerio verbi, non probabunt Magistri nostri, nisi iis, qui dicturi sunt: Magistri nostri sic dixerunt, & tempore quadringentorum annorum præscripserunt.

SECUNDO capitulo miseras & jam cadaverosas Indulgentias ad juventutem & robur pristinæ deceptionis revocaturi, Hæreticum me statuunt, q. Indulgentiis relaxari dixerim pœnas arbitrio duntaxat hominis & Canonum statutas.

Hic salva reverentia venerabilium Dominorum Magistrorum nostrorum, non est servata cautela Cardinalis Derthusensis, qui præmonuit diligenter, ut mea ad verbum religiosè signarent, fortè metuens, quod futurum erat, ut seipsos irriderent, si alia damnasse convincerentur, quàm ego scripsissem.

Extat liber, nec possunt negare, me hanc rem disputasse & inquisisse, nec in sermone vulgari ausum fuisse quidquam definire & asserere, sicut nec hodie assero. Licet nec ulli Magistri nostri in unum, sive distributivè, sive collectivè sumpti, poterunt utram partem, vel probare vel refutare, nisi ex præsciptione & usu, imò abusu quæstorum vel mittentium eos. Proinde necesse est hæresim hoc loco Magistris nostris significare, id quod est disputare, de re primum incertissima, deinde inutili & non necessaria. Econtra Catholicum, etiamsi dubites, an fides in rem Sacramenti sit necessaria, & pœnitentia incipiat ab amore Dei. Nec mirum, quia si Philosophiæ detraxissent, sicut ego, ac non potiùs Christo æquassent, & quantum est in usu, prætulissent, quomodo tam subtilem & novam hæresis significationem potuissent invenire? Quis non meritò hanc Philosophiam suspiciat, quam ubi per Grammaticam didiceris, & Grammaticè loqui volueris, nova tibi & omnibus ignota fingenda est Grammatica.

Ajunt autem, Conciliis Indulgentias esse firmatas, egregii domini Colonienses, ideò me contra Concilia locutum, hæreticum esse, scilicet ex I. Posteriorum sic loquuntur, ubi, ut pro Rhetoricis discunt sua Dialectica ita quæstionem, si est, & quæstionem, quid est, pro eadem habent. Ego enim, an Indulgentiæ essent, quomodo potui dubitare aut negare, ut in hoc contra Concilia saperem, qui tot scripsi de Indulgentiis? Aut quis est orbis angulus, qui non queratur se deceptum Indulgentiis? tantum abest, ut esse Indulgentias ullus hominum aut nesciat, aut neget, multò minus, ut hinc hæreticus fieri possit.

Hoc autem quæsitum est, nec dum inventum, quid essent aut valeant Indulgentiæ? Hic debebant Magistri nostri eximii Philosophiæ oculos aperire, & non tàm ridiculè & pueriliter ineptire In quæstione: Si est, pro quæstione quid est, Nihil autem usquam reperitur, quid sint Indulgentiæ, nec in Conciliis, nec Synagogis, nec Conciliabulis, nisi quod in isto centenario annorum cœptæ sunt in purgatorium, & in cœlum, & infernum extendi, per impudentes nebulones, & animarum seductores, Inter quos tamen zelus Magistrorum nostrorum, nullum invenit hæreticum, scandalosum, erroneum, etiamsi totum mundum fallaret & exhauriret, errore perniciosissimo. Me verò esse oportet hæreticum, etiamsi error in Indulgentiis sit innoxius, imò nullum periculum sit salutis, si nullæ usquam essent Indulgentiæ. Adeò discretus & integer est zelus Magistrorum nostrorum, ut decimentcyminum & anetum, judicium autem, fidem & miseri-

cordiam negligant. Veruntamen, veniam dandam arbitror Colonienfibus, quod eis defuit Card. Derthufenfis,qui præmoneret, ne id damnarent, quod nemo dixiffet, alioqui mihi & omnibus ludibrium futuri.

Et quid faciam mifer? Chriftus ipfa mititas & fvavitas, Marc. 3. Circumfpexit Pharifæos in ira, contriftatus fuper cœcitate cordis eorum. Et Paul. Act.16.eodem exemplo doluit fuper fpiritum phytonicū puellę,Et 17.Athenis incitabatur fpiritus ejus, videns idolatriæ deditam civitatem, Quid ego fex peccati faciam? videns in Magiftris populorum Chrifti tam craffam cœcitatem, ut nec Chriftum nec Ariftotelem, nec fuas faltem opiniones intelligant, & tractare poffint, nifi in captionem & laqueum, & confufionem fui ipforum.

Rogo vos craffos (penè effluxiffet) definite Lutherana aut judicare aut tractare, impares eftis huic rei, tàm in Ariftotele quàm facris literis, Sumite copulata veftra, & veftris viribus materiam æquam. Satis in Reuchlino & Petro Raven. & aliis oftendiftis, quam nihil fciatis,& temere omnia audeatis. Qui infirmus eft, olus manducet. Nolite vos ipfos fallere. Judicium & condemnatio veftra, nullius jam olim fuit autoritatis & fidei.

EJUSDEM cœcitatis & amentiæ teftimonia funt, quæ fequuntur: Item,circa Sacramentum pœnitentiæ errores feminat. ut quod fine gratia Dei, primo remittente culpam, nec votum remiffionis quærendæ homo habere poteft.

Item, hæretica eft fententia, qua Sacramenta novæ legis gratiam juftificantem dare dicuntur illis, qui non ponunt obicem.

Hos errores duos adhuc afferit, non effe errores, Lutherus, nihil moratus Lovanienfes Scotiftas, & Colonienfes Thomiftas, id eft, Pelagianos, de capite pruprio divinantes, adverfus gratiam Chrifti infanientes, & expectat cum fiducia,tàm confutationem quàm probationem utriufque. Sed & ipfos cum feipfis committit. Neq; enim inter eos ipfos in hac re convenit, nifi quantum Pilato & Herodi & Pharifæis, adverfus Dominum & Chriftum ejus.

SEQUITUR.

CIRCA Contritionem iftud dat confilium, Confeffurus ante omnia tecum cogita, quid faceres, fi non effet præceptum confitendi, & an fic etiam velles confiteri, & ea quæ fequuntur.

Hic Lutherus confitetur fe vera dixiffe, etiam Magiftrorum noftrorum eximiorum autoritate, qui conftanter afferunt, Quicquid extra charitatem fit, peccatum effe. Nifi quod Magiftris noftris folo hoc nomine (quia Magiftri noftri funt) licet idem alio & alio tempore & loco damnare & probare,quod mihi hæretico nondum licuit. Nam de gratia movente & charitate diftinctionem magiftralem, quam de cerebro fuo finxerunt, ludicro fimilem arbitror, Cum certum fit, juftitiam (id eft, legem Dei) non diligi, nec peti, nifi præveniente charitate.

SEQUITUR.

IMPROBAT etiam modum examinandæ confcientiam contra c. Quem pœnitet, & Canonem Concilii generalis, Omnis utriufq; fexus de pœ. & re. Rectè hic Magiftri noftri fuo promiffo fatisfaciunt. Gladiº fœmoris & Scriptura fancta, quibus fexaginta fortes Ifrael accincti funt, his verbis intelligūntur effe c. Quem pœnitet &c. Omnis utriufq; fexus, iterum fcilicet nova Grammatica doctrinaliter loquendi, Nonnè lapilli ærei fragorem audit hæc talpa?

Canon, Omnis utriufq; fexus habet, ut omnium peccatorū fuorū faciat quifq; confeffionē.Hic per omnium peccatorū Magiftri noftri eximii intelligūt examinationē confcientię, i. e. carnificinā cōfcientiarum, qua hucufq; multas animas oneraverunt peccatis, ut Apoftolus prædixit 2. Tim. 4. Quæ intelligentia fimilis eft ei, qua idem capitulum nonnulli fic irrident, Omnis utriufq; fexus, id eft, id folum qui utrumq; fexum habent,fcilicet Hermaphrodite,debent omnium peccatorum 2. Tim. 4

catorum

catorum suorum facere confessionem. Dignissima plane irrisio Canonis istius, si sic eum intelligi voluissent, sicut Lovanienses intelligunt. Quis enim omnia peccata sua nosse potest, nedum confiteri, cum scriptum sit: Delicta quis intelligit? Et Jerem. 17. Pravum est & inscrutabile cor hominis. Et iterum idem: Non est via hominis ejus.

Vix me hic contineo, ne in frontes istas indoctissimas Sophistarum invehar, parcam tamen ob timorem Dei, id liberè professus, si iste Canon omnium peccatorum simpliciter exigeret confessionem, damnandus esset ut impius & perniciosissimus. Nam inde nati sunt Libelli isti de modo confitendi, ubi peccata in matres, filias, sorores, neptes & nepotes infinitasq; alias species distincta sunt, nulla alia cura, nisi ut nullum peccatum omitteretur in confessione, quod plane est impossibile. Nam si rigor Canonis stet, nec oblita, nec ignorata peccata excepta sunt, quia dicit, omnium peccatorum suorum faciat confessionem. Sed de his latius in ratione confitendi.

Ego tamen, ut Magistros eximios mendacii arguam, non improbavi examinationem conscientiæ, nec hoc poterunt probare, unquam à me factum. Sed anxiam carnificinam, qua juxta hujus Canonis mortiferam sive constitutionem sive interpretationem, ad impossibile ducuntur miseri Christiani, nihil daturi promittenti Dei misericordiæ, nisi omnium peccatorum fecerint confessionem, id est, ut nunquam pacem habeant, plusq; confidant in suam infelicem confessionem, quàm Dei misericordiam. Atq; hic optassem Lovaniensibus meis, ut & alterum Cardinalem Derthusensem habuissent monitorem. Nam hunc unum solita temeritate præterierunt, frustra tamen monentem, ut mea omnia ad verbum signarent.

JAM si & cætera prosequar, hominum infelicissimorum, tum somnia mihi imposita, tum mea falso intellecta, prolixior fiam, quàm illi mereantur, & quàm pius Lector ferri possit, Unum dico, mihi non potuisse persuaderi, vel multis Nestoribus, esse Lovanii & Coloniæ tam crassos Theologos, qui etsi in Reuchlina causa insigniter deliraverunt, mitiùs quàm in hac mea deliraverunt.

Quare cæteris contemptis, & ad horum exemplum æstimatis, ne libidine insectandi videar commoveri, si singula persequar, volo receptui canere, & tàm Lovanienses quàm Colonienses Theologos, tibi optime Christophore, nullo alio nomine commendare, quàm isto, quod multa audent & dicunt, quæ nec probare nec confutare, unquam poterunt. Quod genus hominum quale sit, tu facile nosti, cum nullus fornix aut taberna quantumvis ebria sit, in qua non queas tales invenire censores & judices. Nisi quod hoc opere, Deus notam nobis facit iram suam, qua pueros istos & effœminatos nobis constituit Principes, sicut Esa. 3. dicit, sic merentibus peccatis nostris, & ingratitudine tandem etiam Deo intolerabili.

Non erat necesse, ut dicerent nudis verbis, mea sibi displicere & erronea videri, Sciebam id fore, & in hoc ipsum passus sum edi. Nec hoc quæsivi, ut me ad suos autores remitterent, quasi mihi incognitos, sed ut Scripturæ autoritate aut ratione probabili, sua vera & mea falsa esse convincerent, Quæ est enim ista (etiam suo Aristotele prohibita) petitio principii, mihi responderi per hæc ipsa, quæ impugno? Non est quæstio, quid didicerint, audierint, legerint, senserint unquam, Sed quibus firmamentis ea muniant: Alioqui cur & meæ sectæ resisterem, scilicet Occanicæ seu modernorum, quam penitus imbibitam teneo, si verbis voluissem, aut vi compesci? Sed satis hæc. Tu interim vale vir optime in Christo.

Wittembergæ, Anno Domini M. D. XX.

EPISTOLA JOHANNIS ECCII:

SEDIS PAPISTICÆ NUNCII: UT IPSE SCRIBIT, inviti, Descripta ab ipsius autographo, quæ docebit, quam vera sit Epistola, quam è Lipsia Wittembergam scripsit, qua se invitum ait suscepisse munus legationis adversus Lutherum.

SALUTEM. Venit ad me in itinere, dignissime *a* Vicari, tuus Johannes Ulrichus, pervenimus auspicato ad urbem. Obtuli S. D. N. librum de *b* Primatu Petri. Qua autem humanitate fuerit in me & sit summus Pontifex, *c* qua Cardinales Reverendissimi, jucundus fuerit coràm recitare, quam charta mortua depingere.

Minuta *d* contra Lutherum est concepta, proximo Consistorio Cardinalium expedietur. Et si Eccii consilium *e* sequetur sanctissimus, tunc omnes Cardinales & omnes *f* Episcopi se subscribent. Bonum *g* fuit me venisse hoc tempore Romam, quod alii parum pernoverunt errores *h* Lutheranos. Aliquando omnia audies quæ *i* egerim in hac causa. Stetimus nuper, Papa, duo Cardinales, Doctor Hispanus, & ego, per quinque horas in deliberatione hujus negocii, singuli rogabamur nostras dare sententias. *k* Bullæ forma *l* placebit bonis, *m* mixta enim est ex veterum Conciliorum ac Pontificum & novorum *n* consuetudine, errores sunt 41. expressè condemnati.

o De parochia *p* mea, nisi summi Pontificis interveniat autoritas, jure nihil obtinerem, ut à fautoribus meis intimis audio. Tamen summus Pontifex pro se & ad preces plurium reverendissimorum Cardinalium pollicitus est *q* per suum pectus, *r* me non abiturum, quin sim liber & securus in Parochia. Quin adjecit, hoc parum esse, nisi & in pluribus *s* me remuneraret.

Heri fui cum sanctissimo Domino nostro in negocio Lutherano, faciens relationem de expeditis per Cardinales deputatos, Cras *t* iterum aditurus Pontificem, inqu rendum de die Consistorii &c.

u De Roma multo pejora audivi, quàm sentiam. Hoc sit hic eo insignius, si quid mali acciderit, quod hic est colluvies *x* orbis Christiani, & quod in aulis *y* Principum evenit, apud nostrates, hunc communem morbum habet & Curia ista. Cæterum, ne præpropere laudem Romam, differo alia in abitionem, turpe enim est ea vituperare, quæ prius laudaveris.

z Urbanum nostrum hæc legere desidero. Si quid possem in rem tuam, essem paratus. Tantum intelligo, si vellem habere servatum ad bonam summam, ego reciperem, sed nolo me huic malo ☞ immiscere.

Vale & salve. Ex urbe 3. Maii, Anno salutis M. D. XX.

Tuus ad vota Eccius.

* Cardinales mihi favorabiles sunt, S Crucis, Anconitanus, Aginen. S. Quatuor. Jacobatius. S. Sixti de Salviatis, & Campegius &c.

☞ *Quam piè igitur Roma, qua mala pollicetur? Et hanc quam verè laudat Eccius.*

* *Nunquid enim aliquis ex Principibus aut Pharisæis credidit in eum? Sed turba, quæ non novit Legem, maledicta sunt, Johan. 7.*

a *Novum Vicari antiquum Vocatibum juxta analogiam.*
b *Proditurum in lucem ad Calendas græcas.*
c *Ait latro ad latronem.*
d *Rectè minuta, Quid enim Bulla contemptius*
e *O dignum Agamemnone Nestorem.*
f *Scilicet, ut numero suffragiorū vincatur Luth.*
g *Alias actum fuisset de Papismo.*
h *Errores Eccio judice.*
i *Licet inhibitum.*
k *Schema abusio dare sententias.*
l *Bullæ forma. Nihil enim nisi forma est, id est, fucus & species.*
m *Bonis, id est, Bullæ forma formatis.*
n *Rectè noborum.*
o *Sed à quibus?*
p *Ecce Christianā mentem, cur Romā venerit Eccius.*
q *Precium Judæ.*
r *Sanctiss. illud.*
s *Hic verò quanto liberalior Leo Caipha?*
t *Hic autor commendat seipsum.*
u *Nota gratitudinem Eccianam pro tam pingui parochia.*
x *Nota Roma colluvies est orbis Christi.*
y *Argumentum à simili.*
z *Id quod non solet Eccius, nisi cum licet.*

BULLA

BULLA LEONIS X. CONTRA ERRORES MART. LUTH. ET SEQUACIUM.

Astitit Bulla à dextris ejus, in vestitu deaurato circumamicta varietatibus.

Vide Lector, operæ precium est, Adspicieris,
Cognosces qualis Pastor sit Leo.

ULRICHUS DE HUTTEN EQUES, Germanis omnibus Salutem.

ECCE vobis Leonis X. Bullam, viri Germani, qua remergentem ille veritatem Christianam remorari conatur, quam respiranti longa tandem compressione libertati nostræ, ne vires recipiat, ac planè reviviscat, objicit & opponit. Cui nos talia molienti non obsistimus? aut publico consilio, ne longius pervadat, neve aliquid pro hominis irrequieti cupiditate & audacia efficiat, multò antè cavemus? Quæso vos per immortalem Christum, quando oportunum magis tempus fuit, quando melior occasio dedit se aliquid Germano dignum nomine gerendi? Omnia videtis eo tendere, ut spes sit quanta nunquam prius, extinctum iri hanc tyrannidem, isti morbo medicinam adfuturam. Quod audete tandem, ac perficite.

Non Lutherus agitur hoc in negocio, sed ad omnes pertinet, quidquid est. Nec in unum quempiam hic stringitur gladius, sed publicè oppugnamur, Nolunt reclamari suæ tyrannidi, suas fraudes detegi nolunt, suosq; aperiri fucos, suo furori obsisti, suæ grassaturæ impedimentum fieri. Hoc Ipsum est, quod indignantur, quodq; fremunt usq; adeò, ut se minimè decore agant ibi. Quod manifestè videntes vos, quid tandem agetis? quod consilium inibitis? Me quidem, si audietis, Germanos esse vos memineritis. Quæ una commonitio satis esse debet, ut hæc vindicetis. Ego nunc vestro & communi nomine periclitór, sed libenter. Primum enim facti conscius mihi sum pulcerrimi. Deinde non spero jam, sed pro certo habeo etiam omnes vos eadem aliquando ausuros mecum. Hæc verò Bulla ut publicaretur nunc, autor fui, ob id, ut cum legeretis, facilè ab una disceretis omnes, Valete.

Priusquam te audiamus, Sanctissime, bujus memineris Apostolici, quod ad Thessal. scribitur: Ne quis vos seducat ullo modo. Quoniam non adveniet Dominus, nisi venerit defectio prius & revelatus fuerit homo peccati, filius perditionis, qui est Adversarius, & effertur adversus omnem, qui dicitur Deus, aut numen, adeò ut in templo Dei sedeat, ostendens se quasi Deum. Habes? Incipe Bullam.

LEO Episcopus, a *Servus servorum Dei. Ad perpetuam rei memoriam.* b *Exurge Domine*, & c *judica causam tuam, memor esto improperiorum tuorum, eorum quæ ab* d *insipientibus fiunt tota die.* e *Inclina aurem tuam ad preces nostras, Quoniam surrexerunt* f *vulpes quærentes* g *demoliri vineam, cujus tu torcular calcasti solus, & ascensurus ad Patrem, ejus curam, regimen & administrationem* h *Petro tanquam Capiti, & tuo Vicario,* i *ejusq; Successoribus, instar* k *triumphantis Ecclesiæ, commisisti,* l *exterminare nititur eam aper de silva, & singularis ferus depascitur eam.*

a Quid imperas igitur, & tanto cum fastu dominaris? *b* Exurget, sed vide, ne magno tuo malo. *c* Judicabit in magna expectatione nostra. *d* Ah non insipientibus, Statim ad maledicta vertit se, atq; hic ille est Leonis rugitus, quo de Sophonias Propheta manifestè dicit, & multa ibi D. Hieronymus liberrimè loquitur. *e* Faceret, si æqua peteres. *f* Viri fortes. *g* Expurgare. Tu autem, ubi pecu-

 niam

niam à Germanis quotidie emungis, sic te habes, ut qualibet vulpecula fraudulentior videaris. Tantum à leonina magnitudine, ad humilem & te indignam deflectis astutiam. Quod si talionem tibi nos reddere coges, poterimus & nos dicere, non vulpem jam te, sed asperius adhuc lupum Arabiæ vespertinum quod munera capis, & justiciam vendis, ut in te Propheticum illud exclamare conveniat: Væ Pastoribus qui dispergunt & lacerant. *h* Vide ubi fundet tyrannidem. *i* Multa hic monendus eras, si vacaret. Jam statim non audit te Christus. Mentiris enim quod odit ille.

k Triumphans Ecclesia, O bellum commentum, *l* Imò tu faciebas hoc Decime, & tu ille eras ferus leo, ob idq; decrevimus oppugnare te.

Exurge a *Petre, & pro pastorali cura præfata (ut præfertur) tibi divinitùs demandata, intende in causam sanctæ Romanæ Ecclesiæ* b *matris omnium Ecclesiarum, ac fidei Magistræ,* c *quam tu, jubente Deo, tuo sanguine consecrasti. Contra quam, sicut tu præmonere dignatus es, insurgunt Magistri* d *mendaces, introducentes sectas* e *perditionis* f *sibi celerem interitum superducentes, quorum* g *lingua ignis est,* h *inquietum malum, plena* i *veneno mortifero, qui zelum amarum habentes, & contentiones in cordibus suis, gloriantur, &* k *mendaces sunt adversus veritatem.*

a Petrum Simon invocat. Sed prius ipsum audi dicentem tibi: Pascite quantum in vobis est, gregem Christi, curam illius agentes non coactè, sed volentes, non turpiter affectantes lucrum, sed propenso animo, neq; ceu dominium exercentes adversus cleros, sed ut sitis exemplaria gregis. *b* Tu dicis nos haud agnoscimus. *c* Romanam dic, an universalem Christi? *d* Imò contra tua mendacia veritatis adsertores. *e* Te enim perdent ob pessima tua merita. *f* In te hoc omen Christus vertat. *g* Teq; aduret. *h* Futuræ securitatis incitamentum, publicum & eximie oportunum bonum. *i* Salutari medicina refertum. *k* Ne calumniare, imò veritatem nos adversus tuam oppressionem tuemur.

☞ *Exurge tu quoque, quæsumus Paule, qui eam tua doctrina, ac pari martyrio* a *illuminasti atq; illustrasti. Jam enim surgit novus* b *Porphyrius, qui sicut ille olim sanctos Apostolos injustè momordit, ita hic* c *sanctos Pontifices Prædecessores nostros, contra tuam doctrinam eos non obsecrando, sed increpando* d *mordere, lacerare, ac ubi causæ suæ* e *diffidit, ad* f *convicia accedere non veretur,* g *more hæreticorum, quorum (* h *ut inquit Hieronymus) ultimum præsidium est, ut, cum conspiciant causas suas damnatum iri, incipiant virus serpentis lingua diffundere, & cum se* i *victos conspiciant, ad contumelias prosilire. Nam licet hæreses esse ad exercitationem fidelium, tu dixeris oportere,* k *eas tamen* l *ne incrementum accipiant, nevè vulpeculæ coalescant, in ipso ortu, te intercedente & adjuvante m extingui necesse est.*

☞ Exurget, etiam pro te contra inimicos tuos, si cum esse velis Episcopus, talis sis, qualem ipse esse noluit, inculpatus, irreprehensibilis, tanquam Dei dispensator, non præfractus, non iracundus, non turpiter lucro deditus, bonarum rerum studiosus, ut quæras non quæ tua sunt, sed aliorum & hujusmodi, ut potens sit exhortari, secundum doctrinam sanam, & contradicentes convincere.

a Posteriores verò sua perfidia, suisq; sceleribus denigratam & commaculatam reddiderunt.

b Nihil minus quàm Porphyrius. Nam hic Euangelium Christi prædicat, ille impiè oppugnabat.

c Neq;

c Neq; præstigiatores, rapaces lupos, & devoratores dominici gregis.

d Etiam perimere oportuit.

e Diffidit verò, qui tam bonam causam habet, ut te ad metum jam adegerit? Aut potest diffidere, qui veritatis causam agit?

f Æquam objurgationem.

g Imò Christi, cujus est hoc: Væ vobis duces cæci, & hoc: Væ vobis hypocritæ, & serpentes, progenies viperarum &c. Licetne igitur corripere te quoque toties, tamq; fœde labentem?

h Plenus est Hieronymi. O eruditionem.

i Hui victos.

k Paulum erudit.

l Id est, ne tuo lucro detrimentum afferant.

m Ne interfice simplices columbas, accipitur Pontifex.

a *Exurgat deniq; omnis Sanctorum, ac reliqua universalis* b *Ecclesia, cujus vera sacrarum literarum interpretatione* c *posthabita, quidam quorum mentem* d *pater mendacij excæcavit, ex veteri hereticorum instituto, apud semetipsos sapientes, Scripturas easdem* e *aliter, quàm Spiritus sanctus flagitet, proprio duntaxat sensu, ambitionis,* f *aureq; popularis causâ (teste Apostolo) interpretantur, imò verò torquent, &* g *adulterant, Ita ut juxta Hieronymum, jam non sit Euangelium Christi,* h *sed hominis, aut quod pejus est, Diaboli.* i *Exurgat, inquam, præfata sancta Ecclesia Dei, & unà cum beatissimis Apostolis præfatis apud Deum omnipotentem intercedat, ut purgatis* k *ovium suarum erroribus, eliminatisq; à Fidelium finibus heresibus universis, Ecclesiæ suæ sanctæ* l *pacem & unitatem conservare dignetur.*

a Ut cum scelerato malignantium consilio occidas tu. *b* Quam tu & sancti illi prædecessores tui abolevistis jam penè, & perdidistis. *c* Resumpta dic. *d* Rectius Leo diceres: Spiritus sanctus illustravit, Nam vos Pater ille avaritiæ studio obcæcatos ad pessima omnia decernenda & facienda impulit toties jam.

e Aliter quàm Pontificum avaritiæ & ambitioni conveniat. Desine tu verò, cujus tibi conscius ipse es, in aliis calumniari crimen.

f Imò publicæ necessitatis, cum tua venia dico,

g Contra fieri omnes sani vident abs te hoc.

h Ut nititur in alios transferre suum crimen, Nam adhuc aliud nihil audivimus agenrem eum. *i* Exurgeret, nisi tu opprimeres, hoc unum obstat. *k* Potiùs, ut abolita Pastorum furacitate, & liberato ab ore eorum, ne sit ultra in escam ipsis, grege, pascat oves suas, ipse in judicio, & accubare faciat, quodq; perierat, requirat, quod confractum erat, alliget, quod infirmum fuerat, consolidet, quod pingue & forte, custodiat. Ut tandem auferatur factio lascivientium, nec sint Pastores, qui pascant semetipsos, gregem verò Domini non pascant, sed dispergant & lacerent. Vos enim, Leo, vos (ô misera) convertistis in amaritudinem judicium, & fructum justitiæ in absynthium. Vis, quod petis, impetrare?

Amos 5. *l* Adhuc nihil oravit quod impetratum vellet, Conscientiam hominis appello. Væ desiderantibus diem Domini, Amos 5. Nam tu Leo, ubi regnabis, si quando remergat illa à vobis demersa sanctorum Ecclesia?

a *Dudum siquidem, quod* b *præ animi angustia & mœrore exprimere vix possumus, fide dignorum relatu ac fama publica referente, ad nostrũ pervenit* c *auditum, imò verò* d *proh dolor, oculis nostris vidimus, ac legimus, multos ac varios errores, quosdam videl. jam per* e *Concilia, ac Prædecessorum*

cessorem nostrorum f *constitutiones damnatos*, g *hæresim etiam Græcorum & Bohemicam expresse continentes, Alios verò* h *respectivè vel hæreticos, vel falsos, vel scandalosos, vel piarum aurium offensivos, vel simplicium mentium* i *seductivos,* k *à falsis fidei cultoribus, qui per* l *superbiam* m *curiositatem,* n *mundi* o *gloriam cupientes, contra Apostoli doctrinam, plus sapere volunt* p *quàm oporteat, Quorum garrulitas (ut* q *inquit Hieronymus) sine Scripturarum autoritate* r *non haberet fidem, nisi viderentur* s *perversam doctrinam, etiam divinis testimoniis,* t *malè tamen interpretatis, roborare. A quorum oculis* u *Dei timor recessit, humani generis* x *hoste suggerente, noviter suscitatos, & nuper apud* y *quosdam leviores* z *in inclyta natione Germanica seminatos.*

a Attende Romanam facundiam. *b* Dolori intercepti lucri.

c Planè vidisti, si quid unquam vides. *d* Scimus non sine magno tuo dolore vidisse te, sed ob id veritatem deserere non possumus.

e Conciliabula. *f* Pulchras illas, ac suis dignas autoribus.

g Quales ô Christe hæreses? *h* Expresse, respective, pulchrè, Romanè.

i In summa, sanam & orthodoxam opinionem, sed idcircò damnandam, quia per hujusmodi doctrinam non licebit jam ultra variè Germanos diripere nobis. Erudiuntur enim ii, quorum superstitione quadam mirifica, infatuatæ mentes facilè rapientibus nobis patebant. Quo fit, ut immensum præpediatur nobis lucrum, ita ut metus sit, multos fame perituros adhuc Romæ, etiam ex creaturis illis nostris. Nos quidem in magna egestate regnabimus.

k A tua perfidia alienis, ob idq; Christo & ab illo institutæ fidei per omnia deditis.

l Id est animosam. *m* Veritatis curam, & studio patriæ pertinaci.

n Christi ajo, cum ipse contra totus mundi sis.

o Fatetur gloriam manere, nos si pervincamus, quæ nos nihil movet tamen.

p Quam tibi utile est, tuæq; expedit Curiæ.

q Hoc ne inquit Hieronymus? Tu verò quid toties Hieronymum allegas? Nonnè ut hac assuta purpura, malè concinnatos tuos centones adornatos reddas? Sed non cohæret. Itaque desiste in frivolo mendacio sancti viri autoritatem prætexere tibi. *r* Neque habere debet, jam hoc contestamur.

s Tibi quidem perversa semper fuit Euangelica illa, quam nos sequimur, Neque enim docet te facere, quæ facis flagitiosè multa.

t Neq; enim è tuo commodo, sed ex Christi & Sanctorum sententia.

u Pontificiæ tyrannidis metus & superstitiosus Romanæ tyrannidis cultus.

x Erras, neque enim potest Diabolus, cum sit pater mendacii, veritatem suggerere.

y Quomodo leves, qui tibi quoque tam potenti tyranno tam citò graves esse cœperunt.

z Id est, quæ affatim pecuniam mittebat nobis alioqui barbara & stupida.

Quod eo magis dolemus ibi evenisse, quod a *eandem Nationem & nos & Prædecessores nostri* b *in visceribus semper gesserimus* c *charitatis,* d *Nam post translatum ex Græcis* e *à Rom. Ecclesia* f *in eosdem Germanos Imperium, iidem Prædecessores nostri & nos, ejusdem Ecclesiæ* g *advocatos defensoresq; ex eis semper accepimus. Quos quidem Germanos, catholicæ veritatis verè* h *Germanos, constat hæresium acerrimos oppugnatores semper fuisse. Cujus rei testes sunt* i *laudabiles illæ constitutiones* k *Germanorum Imperatorum pro libertate Ecclesiæ, proq; expellendis exterminandisq;*

dis, ex omni Germania l *hereticis,* m *sub gravissimis pœnis, etiam amissionis terrarum & dominorum, contra receptatores, vel non expellentes, olim editæ, &* n *à nostris Prædecessoribus confirmatæ, Quæ si hodie servarentur, & nos & ipsi uti,* o *hac molestia careremus.*

a Laudat Germaniam. Hoc unum reddit, toties incommodo ab se affectæ. Itaq; adhuc in spe est reconciliationis, aliter non sic blandè palparet.

b Devoraveratis enim, sed nunc revometis, & de ventre vestro extrahet illam Deus.

c At quæ esse potest charitas in tali tyranno, tam fraudulenter & subdole, tam violenter & improbè pecuniam ab amicis exigente, suffurante, emulgente, extorquente & eripiente.

d A collato olim beneficio commendat se Germanis, putans idcircò habere obnoxios. O fraudem.

e Illa enim transfert seculi imperia, quo jure dic sodes.

f Oportuni videbantur enim, quos infatuarent illi.

g Tu verò quid agis interim ociose Pastor, quando alios defendendo gregi substituis? Aut armis Ecclesia, non optimis vitæ exemplis, & sana doctrina defenditur?

h Utinam fuissent, Te enim diu jam expugnassent. Sed maleficis tuorum Majorum præstigiis contigit, ut ad inanes fabulas diversæ hominum mentes, verum dignoscere nequiverint. Quo respicere tandem Christus videtur, Iamq; statim fortè secundum viam vestram faciet vobis, & secundum judicia vestra judicabit vos.

i Quam multa hic dicenda essent, sed parcendum iis, qui posteris ipsi suis non pepercerunt. Dic mihi autem, quàm vocas Ecclesiæ libertatem? Et qua illi opus est? Licentia ne diripiendi, fraudandi omnes injuria, beneficio neminem afficiendi.

k Non degenerabit à virtute Majorum suorum Germania, Ne time, quædam etiam emendabit perperam ab illis instituta.

l Atqui non esse reor in Germania hæreticos hodie, nisi quos tu alis in communem perniciem.

m Satis gratificati tibi sunt.

n A vobis confirmari oportet, si quid statuant nostri Imperatores? O indignos hoc munere, qui ad aliorum præscripta imperant.

o Nos quidem carere decrevimus, magno, quæcunque fortuna sit, animo libertatem invasuri. Et jam non potestati quidem tuæ, sed improbitati resistimus. Tu, si nimium confidis, esse hic etiam Leones memineris, si non satis sunt Aquilæ.

Testis est a *in Concilio Constantiensi Hussitarum ac Wicleviftarum, nec non Hieronymi Pragensis damnata ac punita perfidia. Testis est toties contra Bohemos* b *Germanorum sanguis effusus. Testis denique est prædictorum errorum, seu multorum ex eis,* c *per Coloniensem & Lovaniensem Universitates, utpote* d *agri dominici piissimas, religiosissimasq́, cultrices,* e *non minus docta quàm vera ac sancta* f *confutatio, reprobatio, & damnatio.* g *Multa quoq́, alia allegare possemus, quæ, ne historiam texere videamur, prætermittenda censuimus.*

a O præclarum Concilium, quod nulla publica (ut debuit) libertas, sed vestra (quod pudendum est) tyrannis moderabatur, ut nunc Romæ nescio quid Conciliabuli habes, in quo nuper statuerunt tandem Copiistæ tui, animam esse immortalem.

b Cujus rei autores fuerunt sanguinarii Romanæ Ecclesiæ Episcopi, non digni,

digni, quibus de loquerentur amicè populi Septentrionis, nedum pro quibus ultrò interirent. Laudas factum Decime, & pietatem colere vis videri? & Christi esse Vicarius? Certè enim singularis est hæc feritas, probare quod effusus sit sanguis Christianus, cum, ut Cyprianus monet, conscientiæ Episcopi conveniat, dare operam, ne quis ipsorum culpa pereat.

c Laudat adulatrices meretriculas.

d Romanæ piraticæ, & Pontificiæ dico grassaturæ.

e Ubi doctrina Leo, ubi veritas in iis enititur? Non te pudet de talibus ineptiis tam gravem ferre sententiam?

f Quam pulchrum est palpare Romanum Pontificem. Sed nos nihil movet sententia sic leviter, sic præter judicium lata. Nec nobis eripient Germaniam garrulæ Docticulorum scholæ, postquam semel liberandam suscepimus.

g Vult literas scire videri hic Copiista, & plenus est rerum antiquitus gestarum.

a *Pro pastoralis igitur officij divina gratia nobis* b *injuncti cura, quam gerimus, prædictorum errorum* c *virus pestiferum ulterius* d *tolerare, seu dissimulare, sine Christianæ religionis* e *nota, atq; orthodoxæ fidei injuria nullo modo possumus.* f *Eorum autem errorum aliquos præsentibus duximus inserendos, quorum tenor sequitur & est talis.*

a Tandem officium facit, Sed vide, ne abutaris potestate tua non in ædificationem, sed in destructionem. Certe Sacerdotis est, ut Ambrosio videtur, nulli nocere, prodesse velle omnibus.

b Attende commissam Leoni ovium curam.

c Potiùs salutares admonitiones, quod tu quoq; sentis, & ediceres, nisi totum possideret te pecuniæ studium, & ambitionis tumor. Proinde, væ vobis, qui dicitis malum bonum, & bonum malum, ponentes tenebras lucem, & lucem tenebras, ponentes amarum in dulce, & dulce in amarum.

d Paulò pòst esuries enim, si feres.

e Quæ nota est, dic quæso, veritatem sibi restitui, & perniciosis intercedi legibus?

f Ista quidem vis est Decime, non habita prius cognitione damnare, quæ disputanda ille proposuit, neque hoc facere de Ecclesiæ totius; cui se ille subjicit, consilio. Sed nihil potes contra veritatem, pro veritate potes, si quis oppugnat, & tu paratus es tueri, si, ut Apostoli, Christum prædicare instituisti, non teipsum, Si commissum tibi gregem pascere cura est, non cupiditatibus inservire tuis, ut fraudulēter ambules, ac ad munera declines, & post sordes abeas, perq; avaritiam fictitiis sermonibus de nobis negocieris. Quin tu, si me audis, noli esse sicut Leo in domo tua, evertens domesticos tuos, & opprimens subjectos tibi. Certè Dominus custodit veritatem in seculum facitq; judicium injuriam patientibus. Hęc meminisse te oportuit, priusquam condemnares fratrem tuum. Quod verò ad Lutheri Scripta pertinet, legant omnes, simul tuum judicium, deinde liberè ipsi quoque judicent.

1. Heretica sententia est, sed usitata. Sacramenta novæ legis justificantem gratiam illis dare, qui non ponunt obicem.

2. In puero post Baptismum negare remanens peccatum, est Paulum & Christum simul conculcare.

3. Fomes peccati etiamsi nullum adsit actuale peccatum, moratur exeuntem à corpore animam ab ingressu cœli.

4. Imperfecta charitas morituri, fert secum necessariò magnum timorem, qui se solo satis est facere pœnam purgatorij, & impedit introitum regni.

5. Tres

5. Tres esse partes pœnitentiæ, Contritionem, Confessionem & Satisfactionem, non est fundatum in Scriptura, nec in antiquis sanctis, Christianis Doctoribus.

6. Contritio quæ paratur per discussionem, collectionem & detestationem peccatorum, qua quis recogitat annos suos in amaritudine animæ suæ, ponderando peccatorum gravitatem, multitudinem, fœditatem, amissionem æternæ beatitudinis ac æternæ damnationis acquisitionem, hæc contritio facit hypocritam, imò magis peccatorem.

7. Verissimum est Proverbium, & omnium doctrina de contritionibus hucusq; data præstantius, de cætero non facere, summa pœnitentia, optima pœnitentia, nova vita.

8. a *Nullo modo præsumas confiteri peccata venialia, sed nec omnia mortalia, quia impossibile est, ut omnia mortalia cognoscas. Unde in primitiva Ecclesia solum manifesta mortalia confitebantur.*

a Callidè decerptum hoc, ut multa alia.

9. Dum volumus omnia purè confiteri, nihil aliud facimus, quàm quod misericordiæ Dei nihil volumus relinquere ignoscendum.

10. Peccata non sunt ulli remissa, nisi remittente Sacerdote credat sibi remitti, Imò peccatum maneret, nisi remissum crederet, Non enim sufficit remissio peccati, & gratiæ donatio, sed oportet etiam credere esse remissum.

11. Nullo modo confidas absolvi propter tuam contritionem, sed propter verbum Christi: Quodcunq; solveris &c. Hic, inquam, confide, si Sacerdotis obtinueris absolutionem, & crede fortiter te absolutum & absolutus es, quidquid sit de contritione.

12. Si per impossibile confessus non esset contritus, aut Sacerdos non serio, sed joco absolveret, si tamen credat se absolutum, verissimè est, absolutus.

13. b *In Sacramento pœnitentiæ, ac remissione culpæ, non plus facit Papa, Episcopus, quàm infimus Sacerdos, imò ubi non est Sacerdos, æquè tantùm quilibet Christianus, etiamsi mulier aut puer esset.*

b Hic tandem irreparabiliter est lapsus. Quantum enim decedit lucro Episcopi Romani, si hoc verum est. Porrò Principem Sacerdotum, secularis etiam Imperii moderatorem, in ordinem redigere quis audet? Crucifigatur.

14. Nullus debet Sacerdoti respondere, se esse contritum, nec Sacerdos requirere.

15. Magnus est error eorum, qui ad Sacramentum Eucharistiæ accedunt huic innixi, quod sint confessi, quod non sint sibi conscij alicujus peccati mortalis, quod præmiserint orationes suas & præparatoria, omnes illi ad judicium sibi manducant & bibunt. Sed si credant & confidant se gratiam ibi consecuturos, hæc sola fides facit eos puros & dignos.

16. Consultum videtur, quod Ecclesia in communi Concilio statueret, Laicos sub utraq; specie communicandos, Nec Bohemi communicantes sub utraq; specie sunt hæretici, sed schismatici.

17. Thesauri Ecclesiæ, unde Papa dat Indulgentias, non sunt merita Christi & Sanctorum.

18. c *In-*

18. c *Indulgentiæ sunt piæ fraudes fidelium, & remissiones bonorum operum, & sunt de numero eorum quæ licent, & non de numero eorum quæ expediunt.*

c Vah, qui destruis Servi servorum mercatum, illud singulare uberrimi lucri fomentum, Ferte citi flammas.

19. *Indulgentiæ iis, qui veraciter eas consequuntur, non valent ad remissionem pœnæ pro peccatis actualibus debitæ apud divinam justiciam.*

20. *Seducuntur credentes, Indulgentias esse salutares, & ad fructum Spiritus utiles.*

21. *Indulgentiæ necessariæ sunt solum publicis criminibus, & propriè concedunt duris solummodò & impatientibus.*

22. *Sex generibus hominum Indulgentiæ nec sunt necessariæ, nec utiles videlicet, mortuis seu morituris, infirmis, legitimè impeditis, his qui non commiserunt crimina, his qui crimina commiserunt, sed non publica, his qui meliora operantur.*

23. *Excommunicationes sunt tantum externæ pœnæ, nec privant hominem communibus spiritualibus Ecclesiæ orationibus.*

24. *Docendi sunt Christiani* d *plus diligere excommunicationem, quàm timere.*

d Totus in errore versaris Luthere, Nam si non appetent Indulgentias posthac homines, nec perhorrescent excommunicationem, unde erit Pontifici maximo Romæ, quo tot alat perpetuò equites ac pedites, expeditum semper exercitum, tot musicos, tantum speculatorum, illos præsertim corporis sui custodes ducentos Helvetios stipatores? Nonnè ad despicabiles sordes redibit splendor illæ Ecclesiæ? Resipisce.

25. e *Romanus Pontifex Petri Successor, non est Christi Vicarius super omnes totius mundi Ecclesias ab ipso Christo in B. Petro institutus.*

e Hoc inexpiabile est Luthere, Regnum adimis Romano Pontifici. Ubi veniæ locus? non absolvo.

26. f *Verbum Christi ad Petrum: Quodcunq; solveris super terram &c. extenditur duntaxat ad ligata ab ipso Petro.*

Hieronymus. f Hæc verba, & quæ de datis clavibus sunt, neq; ipse satis intellexit Hieronymus, quem toties in hac Bulla Vicarius Christi allegat. Sic enim adscripsit is, cum Matthæi Euangelium exponeret: Istum, inquit, locum Episcopi & Presbyteri non intelligentes, aliquid sibi adsumunt de Pharisæorum supercilio, ut vel damnent innocentes, vel solvere se noxios arbitrentur, cum apud Deum non sententia Sacerdotum, sed reorum vita quæratur. Neq; Augustinus mentem videtur habuisse, quando scripsit, Non super Petrum, sed ipsum Christum ædificatam Ecclesiam. Porrò Origenes, Beda, & complures alii, ut hallucinati sunt hic? Proinde summi Pontificis (super quo fundatur Ecclesia) est, sacram Scripturam ad suum libitum suamq; libidinem interpretari. Qui contradixerit, hæreticus esto, & filius Satanæ, statimq; comburitur. Nam hic noster Leo factus est, & didicit capere prædam, hominemq; comedere.

Augustinus. Origenes. Beda.

27. *Certum est, in manu Ecclesiæ aut Papæ prorsus non esse, statuere articulos fidei, imò nec leges morum, seu bonorum operum.*

28. *Si Papa cum magna parte Ecclesiæ sic vel sic sentiret, nec etiam erraret, adhuc non est peccatum aut hæresis contrarium sentire, præsertim in re non necessaria ad salutem, donec fuerit per Concilium universale alterum reprobatum, alterum approbatum.*

29. g *Via*

29. g *Via nobis facta est enarrandi autoritatem Conciliorum, & libere contradicendi eorum gestis, & judicandi eorum decreta, & confidenter confitendi quidquid verum videtur, sive probatum fuerit, sive reprobatum a quocunq; Concilio.*

g Lector ipsum hic Lutherum audiat, rem hanc differentem, non curet decerptores.

30. h *Aliqui articuli Johannis Huss condemnati in Concilio Constantiensi sunt Christianissimi, verissimi, & Euangelici, quos nec universalis Ecclesia posset damnare.*

h Neque non est hoc verum, aut solos hic Lutherus sentit, sed optimus quisq; hic probat. Etiam tu, quod scio, probares multa ejus viri, ac illos valde detestareris malè coactos articulos, si qui te nunc dementat morbus vel ad tempus desereret.

31. *In omni opere bono justus peccat.*

32. *Opus bonum optimè factum, est veniale peccatum.*

33. i *Hæreticos comburi, est contra voluntatem Spiritus.*

i Hæreticos comburi. Ita existimamus, non licere tibi quenquam interficere, nedum hæreticum, quem ab ipso primum Christo, deinde à Paulo quoq; jussus es, si monitus non resipiscat, habere tanquam ethnicum & publicanum, ac devitare, Neq; item conducere, tibi existimamus, ut sic atrociter in hos consulas, ne combusta universa tua illa curia (est enim ex hæreticis & nequioribus adhuc multo) tu quoq; in vicino tibi incendio conflagres.

34. k *Præliari adversus Turcas, est repugnare Deo visitanti iniquitates nostras.*

k Vobis quidem Pontificibus hoc præliari contra Turcas sæpè jam magno fuit lucro, dum pecuniam exegistis in Germania quantam libuit, qua expeditionem hanc (id quod nunquam cogitastis seriò) prosequeremini. Nam si semel debellarentur Turcæ, quem postea hostem fingere velletis, tantopere oppugnandum? Quare mitius Leo irasci debes Germaniæ, quod biennio ab hinc non audivit tuam in Turcas exhortationem. Non enim videbatur esse nisi impostura, & cum dolo per occasionem avaritiæ.

35. *Nemo est certus, se non semper peccare mortaliter, propter occultissimum superbiæ vitium.*

36. *Liberum arbitrium post peccatum est res de solo titulo, & dum facit quod in se est, peccat mortaliter.*

37. *Purgatorium non potest probari ex sacra Scriptura, quæ sit in Canone.*

38. *Animæ in Purgatorio non sunt securæ de eorum salute, saltem omnes, nec probatum est, ullis aut rationibus aut Scripturis, ipsas esse extra statum merendi, aut augendæ charitatis.*

39. *Animæ in Purgatorio peccant sine intermissione, quam diu quærunt requiem, & horrent pœnas.*

40. *Animæ ex Purgatorio liberatæ suffragijs viventium, minus beantur, quàm si per se satis fecissent.*

41. *Prælati ecclesiastici & Principes seculares non malefacerent, si omnes saccos l mendicitatis delerent.*

l Ipse tuo metuis, alioqui cum Luthero ac nobiscum sentires & ipse, Neque unquam dissensurus es, si quis ad confessionem adigat conscientiam tuam.

Ita qui secundum carnem sunt, quæ carnis sunt, sapiunt, qui verò secundum Spiritum, quæ sunt Spiritus, sentiunt. Te autem quid juvat multa conquirere, ut Lutherum damnes, cum hoc paucis potueris? Nempe, si breviter & uno verbo dixeris (quod ab illo graviter accidit tibi) quia tyrannidem tuam oppugnavit, ob idq; esse hæreticum, & si quid hæretico pejus adhuc est. Nam aliorum quicquid est, facile in illo ferres.

At verò oportet te considerare interim, frater Leo, ex officio ne sit tuo, opprimere ac fraudare in negocio fratrem tuum, propterea, quod ultor est Dominus de iis omnibus. Ipsum quidem Lutherum scimus non cessurum tibi, quia deserere veritatem, quam semel propugnandam suscepit, tantus animus non potest. Tu quidem, metuo, ut resistas. Quid posses enim contra veritatem? Præsertim, cum causa tua tot sit ex cupiditate & ambitione. At radix omnium malorum (Paulus inquit) est avaritia, quam quidem appetentes, naufragaverunt à fide, & inseruerunt se doloribus multis.

Gloriam verò mundi fugere, & omnem postergare ambitionem, primùm Christus docuit, te sui exemplo, qui regnum adversatus est, & seipsum exinanivit, formam servi accipiens. Deinde Apostoli passim. Nolite diligere mundum, Johannes inquit, neq; ea, quæ in mundo sunt. Et Paulus Philippenses erudiens ait: Ne quid fiat per contentionem, aut per inanem gloriam, sed per humilitatem animalium quisq; se præstantiorem existimet.

Age autem, quid ambire tibi in seculo licet, quem Paulus dispensatorem Dei esse jubet, & sequestrare ab se omnia secularia desideria? Debes tu verò inprimis exemplum esse fidelium in verbo, in conversatione, in charitate, in fide, in castitate, ante omnia viam veritatis eligere. At viam veritatis elegi cum Psalmista (Ambrosius ait) dicere nemo potest, qui secularia concupiscit, qui negociatur, Non est enim via veritatis habendi studium, cupiditas possidendi, aut honor hujus seculi, sollicitudo mundi. Et in Petro, ut dignus fieret, qui Christi oves pasceret, nihil aliud quæsivit Christus, quàm sui amorem. Qui qualis sit, Johannes docet: Filioli mei, inquiens, non diligamus verbo, neque lingua, sed opere & veritate. In hoc agnoscimus, quia ex veritate sumus. Et Beda non malùs vel dominationis, vel quæstus gratia pascant. De quibus ad Philippenses conqueritur Paulus.

Hoc idcireò pluribus admonui, ne unquam ea tibi fiducia incidat, ut arbitreris hujuscemodi Bullis posse te à veritatis studio absterrere nos, & à dilectione Dei separare, Quippe in Domino confidimus, apud quem, teste Job. fortitudo est & sapientia, qui novit & decipientem, & qui decipitur, qui effundit despectionem super Principes, & eos qui oppressi fuerant, relevat. Responde mihi verò, quis permansit in mandatis Domini, & derelictus est? Proinde non te timemus, Leo, quantumcunq; ferocientem etiam. Non enim poteris evertere tribunal Christi, quo nobiscum tibi eundum est, & ad quod provocantes nos cum Propheta dicimus. Justicia justi super eum. Hæc fiducia est. Tu si me audis, non ante cognitionem damnabis fratrem tuum, quin potiùs revelatione facta veritatis, cedat error veritati, ut rectè in Concilio Carthag. monuit Zosimus. Sed jam pluris quàm oportuit, interpellavi te. Igitur Bullam prosequere.

Qui quidem errores a *respectivè* b *quàm sint pestiferi, quàm perniciosi, quàm scandalosi, quàm piarum & simplicium mentium seductivi, quàm denique sint* c *contra omnem charitatem ac* d *S. Romanæ Ecclesiæ matris omnium fidelium* e *& magistræ fidei reverentiam, atq;* f *nervum ecclesiasticæ disciplinæ,* g *obœdientiam scilicet, quæ fons est & origo omnium virtutum, sine qua facile unusquisq;* h *infidelis esse convincitur, nemo* i *sanæ mentis ignorat.*

a Hoc

a Hoc respectivè quid est? Dic apertè, ut te capiamus. b Si ad tuam insatiabilem avaritiam respiciat quis. c Hic tuam conscientiam appello Decime, Nisi vocas charitatem tu servilem, quæ tibi fit, subjectionem.

d Violentæ tyrannidis, & quæ fieri nec possit, nec debeat, cuiq; hoc præsertim tempore resisti oporteat animosissimè.

e Qualis, bone Christe, fidei magistra est, quæ publicam fidem abolet & interfecto jurejurando pejerare nos docet, à religione autem aliena adeò est, ut scomma Romæ sit, benè Christianum dici, te verò ridet, tuumq; sanctum Euangelium habet pro fabula. Perde nos Christe, nisi hæc ita habent.

f Quam est imbecille corpus, quodq; illud est, quod talibus nervis regitur.

g Magis oportet obœdire Deo quàm hominibus, Decime. Tu autem (cum Apostolis dicimus tibi) si justum est in conspectu Dei, te potiùs audire quàm Deum, judica nos, quæ Christus docuit, nos possumus non & loquendo sequi & faciendo. h Potiùs infideles arbitrarer esse nos, si tibi pareremus præsertim mala quando imperas, ut totis jam tribus annis, ne veritas colatur, aut verò si te sequeremur, pessimorum scelerum licentiam, pecuniam pactus, quando irrogas, quemadmodum in tuis Bullis, quarum plena est germania, videre licet. i Vocares sanæ mentis qui sic faceret?

Nos igitur in præmissis, a *utpote gravissimis, propensius* b *(ut decet) procedere, nec non hujusmodi pesti, morboq; canceroso, ne* c *in agro dominico tanquā* d *vepris nociva, ulterius serpat,* f *viam præcludere cupientes,* g *habita super prædictis erroribus & eorum singulis diligenti trutinatione, discussione, ac districto examine, maturaq; deliberatione, omnibusq; ritè pensatis ac sæpius ventilatis* h *cum venerabilibus Fratribus nostris, sanctæ Rom. Ecclesiæ Cardinalibus, ac Regularium ordinum Prioribus seu Ministris generalibus,* i *pluribusq; alijs sacræ Theologiæ, nec non utriusq; Juris Professoribus, sive Magistris, & quidem peritissimis,* k *reperimus eosdem errores* l *respectivè (ut præfertur) aut articulos non esse* m *catholicos,* n *nec tanquam tales esse dogmatizandos, sed* o *contra catholicæ Ecclesiæ doctrinam, sive traditionem, tāquam adeò veram divinarum Scripturarū receptā interpretationem, cujus autoritati ita acquiescendum* p *censuit Augustinus, ut dixerit, se Euangelio non fuisse crediturum, nisi Ecclesiæ catholicæ intervenisset autoritas. Nam ex eisdem erroribus, vel eorum aliquo, vel aliquibus* q *palam sequitur, eandem Ecclesiam* r *quæ Spiritu sancto regitur, errare & semper errasse. Quod est utiq;* s *contra illud quod Christus discipulis suis in ascensione sua (ut in sancto Euangelio Matth. legitur) promisit dicens:* t *Ego vobiscum sum usq; ad consummationem seculi. Nec non* u *contra sanctorum Patrum determinationes Consiliorum quoq; & summorum Pontificum expressas ordinationes seu Canones, quibus non obtemperasse, omnium hæresium & schismatum, teste Cypriano, fomes & causa semper fuit.*

a Tibi quidem sunt, quanquam à levibus fieri paulò antè dixeris.

b Ut tua fert avaritia. Aut verò ut decet etiam, sed non Pontificem quidem, aut Episcopum, sed Regem, & Leonem, qui superbo oculo, & insatiabili corde facias hæc.

c In quo ut priores, grassari tu quoq; institueras, sed à nobis prohiberis, quod nunc fremis etiam. At verò, ut rem ipsam, ut est, tangam, non vereris Sanctissime, tuum sordidum mercatum vocare agrum Dominicum? Neque hoc vides, oculos recipere Germaniam, & magis ac magis cognoscere, quàm tu, qua frau-

de, faciem induas avaritiæ tuæ? *d* Nunquam rectius comparasti hæc, Nam in hac vepre, nimis impedite jam & anxiè hæres tu.

e Serpet nisi tu constiteris, Prædico tibi. *f* Væ vobis Pontifices, qui clauditis regnum cœlorum ante homines. *g* Vide Leonis diligentiam. *h* Qui & ipsi vident, esuriendum sibi esse. *i* Ad quos & ipsos nonnihil pertinet ex ea rapina, quam nos tam confidenter impedimus.

k Vide quid invenerit tanto adhibito studio, diligens pastor. *l* Iterum scire abs te laboro, hoc quid sit, respectivè. Atq; age dic nobis tandem, quo respicis, quando Lutherum damnas Romanisticos dicere volebas.

n Cautè. *o* Pulchrè. Docuerunt linguam suam loqui mendacium, & ut iniqua agerent, laboraverunt. Tu autem Domine, quare non respicis contemptores, & taces conculcante impiè justiorem se.

p Validam ansam. Sed arbitraris ne Agustinum, si in tua tempora incidisset, tibi ac tuæ Ecclesiæ hoc tributurum fuisse? Proinde hanc sanctis hominibus injuriam facere desine, ut ab iis scripta perversè ad tuum commodum torqueas. *q* Hoc quidem non sequitur, sed egestas tibi, tuisq; Protonotariis & Creaturis incumbit. *r* Quasi nesciat orbis, nec sit in publica querela, hæc omnia fieri nunc Romæ Florentinorum instictu, atque unum & alterum civitatis tuæ Ecclesiam gubernare, ipsum te etiam præter illorum præscripta nihil agere. Quoties igitur monendus es, ne tuum conventum malignantium, sanctam voces Ecclesiam? *s* Strenuus propugnator euangelicæ doctrinæ est Decimus. *t* Neque non erit. Teq; ut injuria potentem deponet, ne gravis sis humilibus, quos exaltabit, tuumq; fastum confringet, & pharisaicum illud supercilium complanabit Videt enim laqueum fieri vos speculationi, & sicut rete expansum super Thabor, Ob idq; dicet: Nonne cognoscent omnes, qui operantur iniquitatem, qui devorant plebem meam sicut escam panis. Videtq; summa cum injuria Christianæ plebis tyrannidem exercere vos, & dicet: Si nolueritis audire, & si nolueritis ponere super cor, ut detis gloriam nomini meo, mittam in vos egestatem, & maledicam benedictionibus vestris. Ego enim Dominus, hoc est, nomen meum, gloriam meam alteri non dabo. Sic nobiscum erit Deus, quod nisi indubitatum nobis fuisset, non sic confidenter obsistere tibi aggressi essemus.

x Eorum, dic Episcoporum, qui Ecclesiam regnum esse voluerint, atq; huic se Reges præfecerunt. *y* Quò trahis sanctum Martyrem? Non dicet testimonium.

a *De eorundem itaq; venerabilium Fratrum nostrorum consilio & assensu, ac omnium & singulorum prædictorum matura deliberatione prædicta* b *autoritate omnipotentis Dei, & beatorum Apostolorum Petri & Pauli, & nostra, præfatos & singulos articulos seu errores tanquam (ut præmittitur) respectivè hereticos aut scandalosos, aut falsos, aut piarum aurium offensivos, vel simplicium mentium seductivos & veritati catholicæ obviantes, damnamus, reprobamus, atq; omninò rejicimus, ac pro damnatis, reprobatis & rejectis ab omnibus utriusq; sexus Christifidelibus* c *haberi debere, harum serie decernimus & declaramus. Inhibentes in* d *virtute sanctæ obedientiæ, ac sub majoris excommunicationis latæ sententiæ, Nec non quoad Ecclesiasticas & regulares personas,* e *Episcopalium omnium, etiam Patriarchalium, Metropolitan. & aliarum cathedralium Ecclesiarum, Monasteriorum quoq; & prioratuum, etiam Conventualium &* f *quorumcunq; dignitatum, aut beneficiorum Ecclesiasticorum, secularium, aut quorumvis ordinum regularium, privationis & inhabilitatis ad illa, & alia in posterum obtinenda.*

a Ne

a Ne abutere potestate tua in Euangelio. Memineris autem juxta eundem Paulum, nihil damnationis esse iis, qui sunt in Christo Jesu, qui non ambulant secundum carnem. b Vide Leo, Dei autoritatem quo in facto arroges tibi, & ne abutaris potestate, quam tribuit tibi Dominus in ædificationem, non in destructionem. Certè qui potestatem adsumit sibi injustè, odium meretur. Etiam memento non esse in hominis potestate consilium Dei, qui veritatem requirit, & retribuet abundanter facientibus superbiam. c Nihil efficies. d Non movemur, quia non sapis, quæ sunt Dei, sed quæ sunt hominum. e Regni sui Satrapas enumerat. f Omnia deleta mavult, quàm rapinæ suæ intercessum.

Quo verò ad conventus, Capitula seu domos aut pia loca, secularium, vel regularium, etiam mendicantium, nec non Universitatis etiam studiorum generalium, quorumcunq; privilegiorum indultorum a *à Sede Apostolica vel ejus Legatis, aut alias quomodolibet habitorum vel obtentorum, cujuscunq; tenoris existant. Nec non nominis & potestatis studium generale tenendi, legendi, ac interpretandi quasvis scientias & facultates & inhabilitatis ad illa, & alia in posterum obtinenda. Prædicationis quoq; officij ac amissionis studij generalis & omnium privilegiorum ejusdem.*

a Sic facitis Pontifices, alii aliorum acta rescinditis, & tamen Bullis vestris singuli præscribitis: Ad perpetuam rei memoriam, & omnes æternum valitura quæ statuitis, persuasum nobis vultis. Quis igitur adhærebit nunc tibi, cum sit certum, ex posteris quempiam hoc judicium tuum soluturum?

a *Quo verò ad seculares ejusdem excommunicationis, nec non amissionis cujuscunq; emphiteosis, seu quorumcunq; Feudorum, tàm à Romana Ecclesia, quàm alias* b *quomodolibet obtentorum, ac etiam inhabilitatis ad illa & alia in posterum obtinenda.*

a Parce brachio seculari, Leo, ut sit quod ultimo contra nos implores.

b Audite Imperatorem. Ecquis à Leonis igitur regno liber est? aut quem non continere se unguibus suis ille putat? At te convenio Pastor Leo, Quid secularibus implicas te negociis, qui Christi militare? Est hoc, vicem Christi vis gerere, trahere ad se, quæ Christus non agnoscit?

Nec non quoad omnes & singulos superius nominatus, a *inhibitionis ecclesiasticæ sepulturæ, inhabilitatisq; ad omnes & singulos actus legitimos, infamiæ, ac diffidationis, & criminis læsæ Majestatis, & hæreticorum & fautorum eorundem in jure expressis pœnis, eo ipso & absq; ulteriori declaratione, per omnes & singulos supradictos, si (quod absit) contra fecerint, incurrendis. A quibus* c *vigore quibuscunq; facultatis & clausularum etiam in* d *confessionalib. quibusvis personis, sub quibusvis verborum formis contentarum, nisi à Rom. Pontifice vel alio ab eo ad id in specie facultatem habente, præterquam in mortis articulo constituti* e *absolvi nequeant.*

a O immanitatem, etiam ne in mortuos licet sævire tibi? Quem facis tyrannidi tuæ modum.

b Imò sit, ut strenuè audeant multi obsævire tibi.

c Etiam suas nugas proterit. Atq; utinam solas has conculcaret.

d Quas tamen emeramus.

e Petemus absolvi, siquidem ligatos non sentiemus?

a *Omnibus & singulis utriusq; sexus Christi fidelibus tàm Laicis quàm Clericis, secularibus, & quorumvis ordinum regularibus & alijs quibus-*

cunq; personis, cujuscunque status, gradus vel conditionis existant, & quacunq; Ecclesiastica vel mundana præfulgeant dignitate, Etiam sanctæ Romanæ Ecclesiæ, Cardinalibus, Patriarchis, Primatibus, Archiepiscopis, Episcopis Patriarchalium, Metropolitan & aliarum cathedralium, collegiatarum, ac inferiorum Ecclesiarum Prælatis, Clericis, alijsq; personis ecclesiasticis, secularibus, & c quorumvis ordinum, etiam mendicantium, Regularibus, Abbatibus, Prioribus, vel Ministris generalibus vel particularibus Fratribus, seu Religiosis, exemptis & non exemptis Studiorum quoque Universitatibus, secularibus & quorumvis ordinum, etiam mendicantium Regularibus.

a Excursus Leoninæ potestatis est. At verò Domini est regnum, & ipse dominabitur gentium. Isq; paulò pòst dicet: Rugitus leonis, vox leenæ, & dentes catulorum leonum contriti sunt. Et quia Hieronymum solebas testem objicere nobis, audi quid de hoc rugitu tuo sentiat? Videmus, inquit, Principes Ecclesiæ ita in subjectos populos detonare, & voce tyrannica, rapidisq; convitiis plebem conterere, ut non pastorem in grege, sed leonem inter oviculas putemus. Nonnè igitur obturandæ nobis contra tuum rugitum aures sunt? & vox pastoris, ubi ubi ille sit, qui amore Christi, non pecuniæ studio pascat, attende audienda, & pertinaciter sequenda?

b Parce tot voluptariis, tot strenuis comedonibus, tot invictis potatoribus, tot eruditis aleatoribus, tot elegantibus scortatoribus, totq; dominis parce Decime, ne si quid vel ebrii censuerint, piaculum hoc eis sit.

c Ne hos opprimas, irate Leo, opus manuum tuarum.

a *Nec non Regibus, Imperatori, Electoribus, Principibus, Ducibus, Marchionibus, Comitibus, Baronibus, Capitaneis, Conductoribus, Domicellis, omnibusq; Officialibus, Judicibus, Notarijs ecclesiasticis & secularibus, Communitatibus, Universitatibus, Potentatibus, Civitatibus, castris, terris & locis, seu eorum vel earum civibus, habitatoribus & incolis, ac quibusvis alijs personis, ecclesiasticis, vel regularibus (ut præfertur) per universum orbem ubicunque,* b *præsertim in Alemania existentibus, vel pro tempore futuris, ne præfatos errores, aut eorum aliquos, perversamq; doctrinam hujusmodi* c *asserere, affirmare, defendere, prædicare, aut illi quomodolibet, publicè vel occultè, quovis quæsito ingenio vel colore tacitè vel expressè* d *favere præsumant.*

a Infinitum est Leonis regnum, atque eò gravius etiam. Quam periculosa igitur res est, Leonem accipere in Rempublicam. Jam postquam semel enim acceptus es tu Decime, ali quoque vis, sed ali non potes, nisi nostris spoliis. Utinam græcum Poëtam audiissemus. Sed alant te, qui acceperunt. Nos oportet imitari Apostolos, juxta institutionem, quam accepimus ab ipsis, & subducere nos à te, qui inordinatè te geris, atq; oneri es nobis. Ubi, quem magni facis, divus Hieronymus putat, prodesse tibi, si detraharis ab arrogantia tua, ut postea recto itinere gradiaris.

b Ubi felicissimè cedebat rapienti tibi, & super quam facilimè soles rugire tu, ut terram ejus ponat in solitudinem.

c Omnium occulta etiam judicia unus moderatur Leo, atqui de occultis non judicat Ecclesia.

d Etiam in favores nostros jus habet ille servorum servus.

Insuper, quia errores præfati, & plures alij continentur in Libellis seu Scriptis à cujusdam Martini Lutheri, dictos Libellos, & omnia dicti Lutheri

tberi Scripta, seu Prædicationis, in latino, vel quocunq; alio idiomate reperiuntur, in quibus dicti errores, seu eorum aliquis continentur, similiter damnamus, reprobamus, atq; omnino rejicimus, & pro omnino damnatis, reprobatis ac rejectis (ut præfertur) haberi volumus. b *Mandantes in virtute sanctæ obedientiæ, & sub pœnis prædictis eo ipso incurrendis, omnibus & singulis utriusq; sexus Christifidelibus superius nominatis, ne hujusmodi Scripta, Libellos, Prædicationes seu schedulas, vel in eis contenta capitula, errores aut articulos supradictos continentia* c *legere, asserere, prædicare, laudare, imprimere, publicare sive defendere,* d *per se, vel alium, seu alios, directè vel indirectè, tacitè vel expressè, publicè vel occultè, aut* e *in domibus suis, sive aliis, publicis vel privatis locis tenere quoquo modo præsumant, Quinimò illa statim post harum publicationem ubicunque fuerint, per Ordinarios & alios supradictos diligenter quæsita publicè, & solenniter in præsentia Cleri & populi, sub omnibus & singulis supradictis pœnis* f *comburant.*

a Attende Emphasim.

b Non obtines. Jam enim altius radices egerunt, quàm ut avelli abs te sustineant.

c Attende copiam sermonis.

d Quam diserti sunt Romani Copiistæ Bullarum conflatores.

e Nihil præterit, Atq; adeò ubi est una rimula, nondum expleta? Hoc tandem est Oratorem esse & literas latinè loqui scire.

f Vixerunt, actum est.

Quod verò ad ipsum Lutherum attinet, a *bone Deus, quid prætermisimus, quod non fecimus, quid paternæ charitatis omisimus, ut eum ab hujusmodi erroribus revocaremus? Postquam enim ipsum citavimus,* b *mitius cum eo procedere volentes, illum invitavimus, atque tam diversos tractatus,* c *cum Legato nostro habitos, quam per literas nostras hortati fuimus, ut à prædictis erroribus discederet, aut ad nos,* d *oblato etiam salvo conductu,* e *& pecunia ad iter necessaria,* f *sine metu, sine timore aliquo, quem* g *perfecta charitas foras mittere debuit, veniret, ac* h *Salvatoris nostri, Apostoliq; Pauli exemplo,* i *non in occulto, sed palam, & in facie loqueretur. Quod si fecisset,* k *pro certo (ut arbitramur) ad cor reversus, errores suos cognovisset, nec in Romana Curia, quam tantopere vanis malevolorum rumoribus plusquam oportuit tribuendo vituperat, tot reperisset errata, docuissemusq; eum, luce clarius, sanctos Romanos Pontifices, Prædecessores nostros, quos præter omnem modestiam injuriosè lacerat in suis Canonibus seu Constitutionibus. quas mordere nititur,* m *nunquam errasse. Quia juxta Prophetam, nec in Galaad resina, nec medicus deest.*

a Vide mansuetudinem, Itaq; agninum illum balatum simulat, qui sic ferociter rugiebat modò, ut tonitru vocis suæ omnes conterrebat.

b Ah mitius, Quasi aliquis ignoret, quò processurus fueris.

c Etiam posthac, Luthere, ne credas eis, cum locuti fuerint tibi bona. Habitatio enim eorum in medio doli, & loquuntur quidem cum proximo suo pacem mala autem in cordibus eorum.

d Fatetur periculum esse in accessu.

e Scimus, Emebas hominis sanguinem, ut pro libitu tuo effunderes.

f Tu quidem nihil metuebas, nisi hoc quod evenit, non accessurum eum.

g Nota, perfectam charitatem habet Leo. Quis paulò antè credebat hoc?

h Ab exemplo.

i An in occulto locutus est, qui totam penè Europam prædicationis suæ auditu implevit?

k Hoc quidem credimus, semel abs te acceptum illum, nunquam fuisse postea quidquam locuturum.

l Tu ne coges nescire homines quæ vident, quæq; sciunt? Quid tandem non permittis tibi? Illam omnium malorum sentinam, illud omnium pessimorum scelerum domicilium, omnis labis, omnisq; fœdissimè turpitudinis receptaculum, illud publicæ vitæ contagium, communem pestilentiam, urbem Romam persuadebis nobis non esse talem?

m Nihil ne te pudet Pontifex? Ad nullum mendacium frontem mutas? Sed nihil horum scriberes, nisi te ab omni honestate aversum traheret pecuniæ studium.

Sed obaudivit semper, & prædicta Citatione, omnibusq; & singulis supradictis spretis, a *venire contempsit, ac usq; in præsentem diem contumax, atq; animo indurato censuras ultra annum sustinuit, Et quod deterius est, addens mala malis, de Citatione hujusmodi noticiam habens,* b *in vocem temerariæ Appellationis prorupit ad futurum Concilium,* c *contra constitutionem Pii II. ac* d *Julii II. prædecessorum nostrorum, qua cavetur, taliter appellantes* e *hæreticorum pœna plectendos, (frustra enim Concilij auxilium imploravit,* f *qui illi se non credere palam profitetur) Ita ut contra ipsum, tanquam de fide notoriè suspectum, imò verè hæreticum, absq; ulla Citatione, vel mora, ad condemnationem & damnationem ejus, tanquam hæretici, ac omnium & singularum suprascriptarum pœnarum & censurarum severitatem procedere* g *possemus, Nihilominus* h *de eorundem Fratrum nostrorum consilio, omnipotentis* i *Dei imitantes clementiam, qui non vult mortem peccatoris, sed magis ut convertatur & vivat, omnium injuriarum hactenus nobis & Apostolicæ Sedi illatarum obliti, omni* k *qua possumus pietate uti decrevimus,* l *& quantum in nobis est, agere, ut proposita mansuetudinis via, ad cor revertatur, & à prædictis recedat erroribus, ut ipsum,* m *tanquam Filium illum prodigum* n *ad gremium Ecclesiæ revertentem benignè recipiamus.*

a Quis ignorat, cur tantopere cupias Romæ videre Lutherum?

b Hoc illud tandem est nefas, omni scelere sceleratius, appellare ad futurum Concilium.

c Impiam scelesti impostoris constitutionem nobis objicis. Quis accipiet, eorum præsertim, qui jam oculos receperunt? O fraudem atq; violentiam.

d Sanctum hominem commemoras.

e Hoc tandem est jus & fas omne auferre, & implere donum Domini Dei iniquitate & dolo. Quod abs te quæro. Creditisne esse Pontifices, illum supernè judicem, qui aliquando hanc à vobis rationem exacturus sit? Profectò non creditis. Neque enim si Deum esse putaretis, sic confidenter omnia perverteretis. Jam igitur optima conscientia recedimus à vobis. Seducitis nos enim, & quantum in vobis est, perditis.

f Quid ais interfector Conciliorum? Hocne Lutherus facit.

g Quod potuit, non voluit. Quis accusat Leonem?

h Vide modestiam Reverendissimorum.

i O cle-

i O clementiam incredibilem, & Leonem quidem nemo putavit posse tam clementem esse, præsertim quando occidere posset.

k Etiam pius esse Leo posset, modò rapientem eum & grassantem jugiter ferremus.

l Quid niteris bonam ostendere viam tuam, ad quærendam dilectionem, qui in superbia & malicia tua docuisti vias tuas, & in aliis tuis inventus est sanguis animarum pauperum & innocentum?

m Heu prodigum Lutherum, qui sic largiter profudit Euangelicam doctrinam.

n Quoties inculcandum est, in Ecclesia tua, nolle versari nos, neq; cum Copiistis tuis velle tibi adsentari? Quin tu potiùs ad sanitatem redis, projiciens avariciam ex calumnia, & excutiens manus tuas ab omni munere.

Ipsum igitur Lutherum, & quoscunq; ei adherentes, ejusq; receptatores & fautores a *per viscera misericordiæ Dei nostri,* b *& per aspersionem sanguinis Domini nostri Jesu Christi, quo, & per quem humani generis redemptio, & sanctæ matris Ecclesiæ ædificatio facta est, ex toto corde hortamur & obsecramus, ut ipsius Ecclesiæ pacem, unitatem & veritatem, pro qua ipse Salvator tam instanter oravit ad Patrem,* c *turbare desistant, & à prædictis tàm perniciosis* d *erroribus prorsus abstineant,* e *inventuri apud nos, si effectualiter paruerint, & paruisse per legitima documenta nos certificaverint,* f *paternæ charitatis affectum, & apertum mansuetudinis & clementiæ* g *fontem.*

a Hæc te misericordiæ viscera induere jubet Paulus, simul benignitatem, humilitatem, modestiam & patientiam, quem nos videmus magno etiam cum dolore nostro, contra indutum, pro misericordia crudelitatem, pro patientia iracundiam, pro justicia iniquitatem, & ut semel dicam, pro virtutibus vitia, id est, pro Christo Deo Antichristum Diabolum.

b Miror talis cum sis, hæc posse loqui te interim, sic fingere, sic simulare & dissimulare.

c Securè vult regnare Decimus, sed vereor ut possit, sic commota Germania.

d Quippe unde fames tot Reverendissimorum, & penuria ipsi Domino imminet?

e Facilè credimus empturum magni te, ut verum taceamus, tibiq; permittentes regnum, ipsi omnes tam iniquo Domino serviamus tibi.

f Apage sis, charitatem tuam, Pater Leo, quam scimus quale sit.

g Clementiæ & mansuetudinis fontem audes dicere te? O iniquitatem. At certè isti sunt fontes aqua carentes, ne bullæ quæ à procella feruntur, quibus caligo tenebrarum in æternum servata est. Itaq; nihil agis, Leo, vel sic fingens te. Non enim derelinquemus fontem aquæ vivæ Dominum, & fodiemus nobis cisternas, quæ non valebunt aquam continere.

Inhibentes a *nihilominus eidem Luthero ex nùnc, ut interim ab omni prædicatione, seu prædicationis officio omninò desistat.* b *Alioqui ut ipsum Lutherum, si fortè justiciæ & virtutis amor à peccato non retrahat, indulgentiæq; spes ad pœnitentiam non reducat,* c *pœnarum terror coërceat disciplinæ, eundem Lutherum,* d *ejusq; adherentes complices,* e *fautores & receptatores tenore præsentium requirimus, & monemus in virtute sanctæ obedientiæ, & sub prædictis omnibus & singulis pœnis, eo ipso incurrendis, districtè præcipiendo* f *mandamus, quatenus* g *infra sexaginta dies, quorum viginti pro primo, viginti pro secundo, & reliquos viginti dies pro*

tertio

tertio & peremptorio termino assignamus, ab affixione præsentium in locis infrascriptis, immediatè sequentes numerandos, Ipse Lutherus, complices, fautores, adhærentes & receptatores prædicti i *à præfatis erroribus eorumq́ prædicatione ac publicatione & assertione, defensione quoque, & librorum seu Scripturarum editione, super eisdem, sive eorum aliquo, omninò desistant: librosq́ ac Scripturas omnes & singulas, præfatos errores, seu eorum aliquos quomodolibet continentes,* h *comburant, vel comburi faciant. Ipse etiam Lutherus errores & assertiones hujusmodi omninò* i *revocet,* k *ac de Revocatione hujusmodi per publica documenta* l *in forma juris valida, in manibus duorum Prælatorũ consignata, ad nos infra alios similes sexaginta dies* m *transmittenda, vel per ipsummet (si ad nos venire voluerit,* n *quod magis placeret) cum præfato plenissimo salvo coudnctu, quem ex nunc concedimus, deferenda, nos certiores efficiat, ut de ejus vera obædientia* o *nullus dubitationis scrupulus valeat remanere.*

a Veritatem prædicare vetat Lutherum. Neq; enim patientes ejus sunt urbis aures. Sed ille non parebit, postquam semel viam veritatis elegit.

b Omnia pertentat, &, quod ajunt, omnem movet lapidem, ut ne regno excidat, Tam inviti exiguntur tyranni.

c Adhuc movere istos non terrores existimat, non novit, Germania quantum immutata sit, discere.

d Vereor quo evadat.

e Dii immortales quantum bonorum hominum Romam vocat, Non capiet urbs. Sed tu vide, Leo, ne te oneres hospitibus nimis multis, Me quidem, fraudient alii, veniemus tibi.

f Domine Deus, possederunt nos Domini absq; te, tantum in te recordemur nominis tui.

g Non satis dierum est, Decime, podagricis quibusdam & aliter morbosis, qui in lectieis adportandi sunt, ac illis etiam decrepitis, qui tripodes ambulabunt.

h Obtinuisti. Ardent, sed in cordibus bonorum, ô perniciosum tibi incendium, jam extingue, si potes.

i Revocabit & reclamabit, neq; unquam repetere cessabit veritatis verbum, ne qua illud oblivio perimat.

k Cautè. *l* Id est, in forma cameræ Apostolicæ.

m Transmittet, si me audiret, ut videas magno cum dolore tuo.

n Tunc enim liceret interficere tibi prædicatorem veritatis. Non absq; causa tóties allicis Lutherum.

o Nimium caves.

Alias, si (a quod absit) Lutherus præfatus, complices, fautores, adhærentes & receptatores, prædicti secus egerint, seu præmissa omnia & singula infra terminum prædictum cum effectu non impleverint, Apostoli imitantes doctrinam, qui hæreticum hominem post primam & secundam correctionem vitandum docuit, b *exnunc prout extunc & econverso eundem Lutherum, complices, adhærentes, fautores & receptatores præfatos, & eorum quemlibet, tanquam aridos palmites, in Christo non manentes, sed doctrinam contrariam, catholicæ fidei inimicam, sive scandalosam, seu damnatam, in non modicam offensam divinæ Majestatis ac universalis Ecclesiæ, & fidei catholicæ detrimentum, & scandalum dogmatizantes & præ-*

& prædicantes, c claves quoq; Ecclesiæ vilipendentes, notorios & pertinaces hæreticos eadem authoritate fuisse & esse declarantes, eosdem, ut tales harum serie condemnamus, & eos pro talibus haberi ab omnibus utriusq; sexus Christi fidelibus supradictis volumus, & mandamus. Eosq; omnes & singulos omnibus supradictis & aliis contra tales à jure inflictis pœnis præsentium tenore subjicimus, d & eisdem irretitos fuisse & esse decernimus & declaramus.

a Neq; enim è re tua erit.

b Pulchra Inquutin. En stylum Romanæ Curiæ.

c Nnn videbamus claves, jam Imperator Len, Tu enim gladios usurpaveras, quem vidimus, multis cum millibus in Urbini Ducem ferri, ac sanguinem Christiannrum fundere.

d Hnc illud est Apnstnli, cum rete, qun capiuntur homines ut pereant. O novitatem.

Inhibemus præterea sub omnibus & singulis præmissis pœnis eoipso incurrendis omnibus & singulis Christi fidelibus superius nominatis, ne Scripta a etiam præfatos errores non continentia, ab eodem Luthero quomodolibet condita vel edita, aut condenda vel edenda, seu eorum aliqua, tanquam ab homine orthodoxæ fidei inimico, atq; ideò vehementer suspecta, & ut b ejus memoria omninò deleatur de Christifidelium consortio, legere, asserere, prædicare, laudare, imprimere, publicare, sive defendere, per se, vel alium seu alios c directè vel indirectè, tacitè vel expressè, publicè vel occultè, seu in domibus suis, sive aliis d locis publicis, vel privatis tenere quoquo modo præsumant, quinimò illa comburant, ut præfertur.

a Etiam sana Lutheri scripta damnas? & cum zizaniis una optimam etiam segetem evellis & cnmburis? Vel hnc videris impiè agere, ac tui nblivisci.

b Memoriam deles ejus, quem in gratiam modn, si resipisceret, accipiebas. His mnribus intnlerabilem te facis, & ut destruant te bnni omnes.

c At per cancellns, dic mihi, nunquid inspicere licebit? Et vos miror, quid in tanto ocin facitis Romæ, quo minus latinè loqui discatis, Talis est barbaries.

d Etiam non scriptis.

a *Monemus insuper omnes & singulos Christifideles supradictos sub eadem excommunicationis latæ sententiæ pœna, ut hæreticos prædictos declaratos & condemnatos, mandatis nostris non obtemperantes, post lapsum termini supradicti b evitent, & quantum in eis est, evitari faciant, nec cum eisdem vel eorum aliquo commercium aut aliquam conversationem, seu communionem habeant c nec eis necessaria ministrent.*

a Audi alium Leonis rugitum, quo de à Snphnnia vate perscriptum est olim: Principes in medin ejus, quasi leones rugientes. Ubi mirificus est Hieronymus, quem hic nnster snlum colit?

b Snli sumus.

c Etiam matulam non porrigent.

a *Ad majorem præterea dicti Lutheri suorumq; complicum, fautorum & adhærentium, ac receptatorum prædictorum sic post lapsum termini prædicti declaratorum hæreticorum, & condemnatorum b confusionem, universis & singulis utriusq; sexus Christifidelibus, Patriarchis, Archiepiscopis, Episcopis, patriarchalium, metropolitan. & aliarum cathedralium, collegiatarum, ac inferiorum Ecclesiarum Prælatis, Capitulis, aliisq; personis*

sonis ecclesiasticis, secularibus, & quorum vis ordinum, etiam Mendicantium (præsertim ejus congregationis, cujus dictus Lutherus est professus, & in qua degere, vel morari dicitur) regularibus, exemptis, & non exemptis, Nec non universis & singulis Principibus, quacunq; ecclesiastica vel mundana fulgentib. dignitate, Regibus, Imperatoribus, Electoribus, Ducib. Marchionibus, Comitibus, Baronibus, Capitaneis, Conductorib Domicellis, Communitatibus, Universitatibus, Potentatibus, Civitatibus, Terris, Castris & Locis, seu eorum habitatoribus, civibus & incolis, omnibusq; alijs & singulis supradictis per universum orbem, præsertim in eadem Alemania constitutis mandamus, quatenus c sub prædictis omnibus & singulis pœnis, ipsi vel eorum quilibet præfatum Lutherum, complices, adhærentes, receptatores & fautores personaliter d *capiant, & captos ad nostram instantiam retineant, & ad nos mittant* e *Reportaturi pro tam bono opere, à nobis & Sede Apostolica remunerationem præmiumq; condignum, vel saltem eos, & eorum quemlibet de metropolitan. cathedralibus, collegiatis & alijs Ecclesiis, domibus, monasterijs, conventibus, civitatibus, dominijs, universitatibus, communitatibus, castris, terris ac locis respectivè, tàm clerici & regulares, quàm laici omnes & singuli supradicti, omninò expellant.*

a Brachium seculare excitabit hic rugitus.

b Confundantur omnes iniquæ agentes, supervacuè.

c Vide, quomodo Ecclesiam non amore, ut Christus, societ, sed vi ac terrore, ut tyranni, cogat, Quis ferret talem Pastorem.

d Nunc tandem expediebat, plures esse Curtisanos, qui tantum hominum cogerent.

e Præmium pollicitum iis, qui nos prodiderint, & precio paciscitur proscriptorum capita. Verè Romanus est. Dic mihi verò, Decime, quid facies in die visitationis & calamitatis de longe venientis? Non fugis à futura Dei ira.?

Civitates verò, dominia, terras, castra, villas, comitatus, fortilitia, oppida & loca, quæcunq; ubilibet consistentia, earum & eorum respectivè, Metropolitan. Cathedrales, Collegiatas & alias Ecclesias, Monasteria, Prioratus, Domus, Conventus, & alia loca religiosa, vel pia, cujuscunq; ordinis (ut præfertur) ad quæ præfatum Lutherum, vel aliquem ex prædictis declinare contigerit, quamdiu ibi permanserit, & triduo post recessum, ecclesiastico a *subjicimus interdicto.*

a Interdicit sacris, En pietatem ejus Pontificis, qui se pacificum appellari nuper, quasi novus orbi Salomon illuxisset, voluit.

Et ut præmissa omnibus innotescant, a *mandamus insuper universis Patriarchis, Archiepiscopis, Episcopis, patriarchalium, metropolitan. & aliarum cathedralium ac collegiatarum Ecclesiarum Prælatis, Capitulis, alijsq; personis ecclesiasticis, secularibus & quorumvis ordinum supradictionum regularibus Fratribus, Religiosis, Monachis, exemptis & non exemptis supradictis ubilibet, præsertim in Alemania constitutis, quatenus ipsi, vel eorum quilibet sub similibus censuris, & pœnis eoipso incurrendis, Lutherum, omnesq; & singulos supradictos, qui elapso termino, hujusmodi mandatis seu monitis nostris non paruerint, in eorum Ecclesiis, dominicis & alijs festivis diebus, dum inibi major populi multitudo ad divina conve-*

conveneril, declaratos hæreticos & condemnatos publicè nuncient, faciantq́, & mandent ab alijs nunciari, & ab omnibus arctius evitari. Nec non omnibus Christi fidelibus, ut eos evitent pari modo, sub prædictis censuris & pœnis. Et præsentes literas, vel earum transsumptum sub forma infra scripta factum in eorum Ecclesiis, monasterijs, domibus, conventibus, & alijs locis, legi, publicari, atq́ affigi faciant.

a Nihil facit aliud, quàm mandat, jubet, imperat, decernit, vetat, inhibet, terret, minatur. Nimirum Imperatorem ostendit se. Verum heus tu, Leo, ne superbi, Deus enim superbis resistit, humilibus autem dat gratiam.

a *Excommunicamus quoq́ & anathematizamus omnes & singulos cujuscunq́ status, gradus, conditionis, præeminentiæ, dignitatis, aut excellentiæ fuerint, qui, quo minus præsentes literæ vel earum transumpta, copiæ, seu exemplaria, in suis terris & dominijs legi, affigi & publicari possint, fecerint, vel quoquo modo procuraverint, per se vel alium seu alios, publicè vel occultè, directè vel indirectè, tacitè vel expressè.*

a Tandem ad ultimum evadit leonina feritas, Ubi si in isto muscorum tuorum strepitu licet audire tibi, Leo, scire cupio, qua confidentia hoc agas. Putasne in tua esse potestate interficere animas, quæ non moriuntur, & vivificare, quæ non vivunt? Quare autem mentiris populo Dei credenti mendaciis? An nefas esset hoc, si non solum sceleratam hanc à nobis Bullam, & omnes huic similes fortiter arceremus? Sed & ipsos occideremus publicè Bullarum caupones.

a *Postremo, quia difficile foret præsentes literas ad singula quæq́ loca deferri, in quibus necessarium foret, Volumus & Apostolica autoritate decernimus, quod earum transsumptis manu publici Notarij confectis & subscriptis, vel in alma urbe impressis, & sigillo alicujus ecclesiastici Prælati munitis, ubiq́ stetur, & plena fides adhibeatur, prout originalibus literis staretur & adhiberetur, si forent exhibitæ vel ostensæ.*

a Huic difficultati subvenientes, denuò edendam curavimus, Multum enim nostra interest, talem tuam tam splendidam Bullam latissimè circumferri.

Et ne præfatus Lutherus omnesq́ alij supradicti, quos præsentes literæ quomodolibet concernunt, ignorantiam earundem literarum, & in eis contentorum omnium & singulorum prætendere valeant, literas ipsas in Basilicæ principis Apostolorum, & Cancellariæ Apostolicæ, nec non cathedralium Ecclesiarum Brandenburgen. & Misnen. & Mersburgen. valvis affigi & publicare deberi voluimus, Decernentes, quod earundem literarum publicatio sic facta, supradictum Lutherum, omnesq́ alios & singulos prænominatos, quos literæ hujusmodi quomodolibet concernunt, perinde arctent, ac si literæ ipsæ die affixionis & publicationis hujusmodi, eis personaliter lectæ & intimatæ forent. Quum non sit verisimile, quod ea, quæ tam patenter fiunt, debeant apud eos a *incognita remanere.*

a At cognoscimus, sed non agnoscimus, Hæc tantum est hebetudo nostra.

a *Non obstantibus constitutionibus & ordinationibus Apostolicis, seu supradictis omnibus & singulis, vel eorum alicubi, aut quibusvis alijs à Sede Apostolica prædicta, vel ab ea potestatem habentibus, sub quavis forma, etiam confessionalis, & cum quibusvis b etiam fortissimis clausulis, aut ex quavis causa, seu grandi consideratione indultum, vel concessum existat,*

quod interdici, suspendi, vel excommunicari non possint per literas apostolicas non facientes plenam & expressam, ac de verbo ad verbum, non autem per clausulas generales, id importantes de indulto hujusmodi mentionem, ejusdem indulti tenores, causas & formas, perinde ac si de verbo ad verbum insererentur, ita ut omninò tollatur, præsentibus pro expressis habentes.

a Omnia perrumpit hoc fulmen, etiamsi apostolicum opponatur quid. Atq; ita Satanam expellit Satanas, ut spes sit, divisum ejus intra se regnum, mox ruiturum. *b* Adamantinis illis, & maximi emptis.

a *Nulli ergò omninò hominum liceat hanc paginam nostræ* b *damnationis, reprobationis, rejectionis, decreti, declarationis inhibitionis, voluntatis, mandati, hortationis, obsecrationis, requisitionis, monitionis, assignationis, confessionis, condemnationis, subjectionis, excommunicationis, & anathematizationis infringere, vel ei ausu temerario contraire. Si quis autem hoc attentare præsumpserit,* c *indignationem omnipotentis Dei, ac beatorum Petri & Pauli Apostolorum ejus, se noverit incursurum.*

a Utinam omnes legant, ac intelligant, ut qualis sit arbor, ex fructu arboris pernoscant. Hoc inprimis optamus Decime, Tantum abest, ut refugere hoc tuum edictulum volumus. Sit hoc igitur anteactæ vitæ testimonium tibi, Hic te fœtus probet.

b Sexcentis nominibus inscribit tale suum tantum decretum Decimus.

c Quam in tua manu habes. Nam quid omnium est, quod non arrogetis vobis Pontifices? Quibus nos vicissim cum Tertulliano respondemus, Cum damnamur à vobis, à Deo absolvemur. Hoc nos dirimat.

Datum Romæ apud sanctum Petrum, Anno Incarnationis Dominicæ M. D. XX. 17. Kalend. Julii, Pontificatus nostri anno octavo.

Visa R. Milanesius

Albergatus.

AD LEONEM X.

HÆC super Bulla tua habuimus, Pontifex Leo, quam præstabat Romæ contineri, apud sanctum Petrum, ut perpetuò lateret, quam tanto cum pudore, (si te modò putet dedecoris) foras & in lucem emitti. Quare ne non semper aliquid rectè moneamus te, precium operæ est, isti tuæ licentiæ modum statuere, & petulantes hujus generis Bullas frenare, ne plus æquo se effundant, Paulus jubet etiam à specie mali abstinere te, tanto minus debes apertum te offendiculum præbere populo Christiano, cui jam persuasum ipsi quoq; est, in Germania præsertim, ex Pontificialibus Constitutionibus, ut nummi vulgò sunt, tanto quamq; deteriorem esse, quanto sit recentior. Noli verò commutare, veritatem Dei in mendacium, & humanas vestras Constitutiones ab avaritia & ambitione depromptas divinis præferre mandatis, & Dei verbo.

Illud inprimis desiste, amore lucri divinæ Scripturæ sensum iniquis detorquere modis, & ab se alienum reddere, ac fascinare fidelium mentes, ne veritati obœdiant. Nam quid coneris, tam manifestis tuis flagitiis boni speciem inducere, cum possim, si in concertationem me perduxeris, unum in Germania Episcopum ostendere omnibus, à quo vi ac fraude extorsisti quater sexagies mille aureos. Est hoc tondere oves? Aut spelunca latronum facta est domus Domini.

Tandem cupiditatibus tuis obsiste, atq; istam tempera rapacitatem tuam, confidens in verbis mendacii, ac dicens quotidie: Templum Domini, templum Domini,

Domini, & Pax, pax, cum non ſit pax. Nam ut hominum genus, fallax his fraudibus, non potes illum latere cordium ſcrutatorem, qualis ſis, Memineris verò flagelli inundantis ubi tranſibit, ne veniat ſuper te & Pſeudeccleſiam iſtam tuam, totamq; ſemel conculcet peſſimorum Romæ hominum colluviem. Quid enim Romæ habes, præter infinitum illum muſicorum tuorum & adſentatorum gregem, niſi meros fures, meros impoſtores, fraudatores, prædones, aut aliter malos homines, qui quaſi aucupes ponunt laqueos & pedicas, ad capiendum quotidie hinc aliquid?

Parcius præterea laceſſe veritatis adſertores, ne malum ultrò tibi concilies. Jam hoc enim clamant cum Propheta paſſim multi: Quia corruit in plateis veritas, & æquitas non potuit ingredi. Et facta eſt veritas in oblivionem, & qui receſſit à malo, prædæ patuit. Quare meum eſt conſilium, ne unquam in mentem veniat tibi, ulterius perſequi Lutherum, cum iis una, quos ille commovit. Plures ſunt enim, quam ut vel tibi vel ulli Epiſcopo liceat tantum animarum, ſi poſſitis etiam perdere. Vides jam ante muſſitatum eſſe paſſim contra te, quod tam leviter, & nulla de cauſa, iſtud tuum fulmen jaculeris, quod non conſideras, ſi in contemptum aliquando venerit, quantum offendiculi vulgò pariturum ſit.

Igitur manſueſce & charitatis non fictæ illius, ſed Chriſtianæ & ſincere officium fac, Exhibe te formam nobis ad imitandum, ac illud cura, non ut explearis tu, ſed ut nos paſcamur. Quod ut decreveris, tum ſcientia poſthac paſce nos & doctrina, non Bullis. Jam pertæſum eſt harum enim. Indulgentias verò tuas nauſeamus, ut æquè nihil. Pontificiæ dotes ſunt, ſapientia, puritas, caſtitas & rerum omnium contemptus. Has amplectere Sic enim fiet, ut colat te Germania, cum amare viderit, non oppugnet, ubi terrere perſenſerit. Decet autem benevolentia vincere te omnes, vi cogere neminem, Hæc liberè, ſed verè, ut & res ſunt, & tempora ferunt. Vale, ex Germania.

Diſrumpamus vincula eorum, & projiciamus à nobis jugum eorum.

Diſputationum plurimarum materiæ, quæ à Reverendo D. Martino Luthero ab anno Chriſti M. D. XIX. uſq; ad annum M. D. XLV. propoſitæ ſunt in ſchola, & fideliter explicatæ, in quibus animadvertet pius Lector, poſtquam Adverſarii puræ doctrinæ Euangelii oppugnare res veras à D. Luthero traditas, ceperunt, paulatim doctrinam ſalutarem magis magisq; illuſtratam eſſe, Multum enim lucis addunt Propoſitionibus prioribus ſequentes. Cum autem præcipui articuli doctrinæ Chriſtianæ in his Propoſitionibus eruditè & perſpicuè explicentur, Sæpè legendæ ſunt, & lectæ pios utiliter erudient & confirmabunt.

PHILIPPUS MELANTHON LECTORI S. D.

Congeſſi in acervum aliquot Propoſitiones D. Lutheri, cùm ob alias cauſas, tùm quia graves quoſdam locos doctrinæ Chriſtianæ continent, qui ex his brevibus Sententiis melius cognoſci poſſunt, quàm ex magnis aliorum voluminibus. Hæ ſententiæ primum reſtituerunt in lucem puram Euangelii doctrinam de pœnitentia, de uſu Sacramentorum, de Juſtificatione, quod fide propter Chriſtum Filium Dei accipiamus remiſſionem peccatorum & reconciliationem, & juſti reputemur, non propter noſtra opera. Hæ res antea jacebant obrutæ nugaciſſimis Diſputationibus Theologorum & Canoniſtarum, Id quod tunc fatebantur illi ipſi, cum hæc primum naſcerentur, apud quos nunc capitale eſt, Lutherum nominare.

Si quis expenderit, quantam utilitatem adferat piis mentibus horum locorum cognitio, qui in his Diſputationibus patefacti atq; illuſtrati ſunt, intelliget ſe plurimum Deo pro his ſpiritualibus donis debere, quæ magnoperè ad Chriſti beneficia cognoſcenda, & ad Scripturas intelligendas conducunt.

Cum autem hæc Scripta nonnulli summa vi conentur opprimere, decet viros bonos ea pro virili defendere, & ab interitu vindicare. Quod si non licebit ea proferre in consessus Monachorum & Pontificum in tam iniquis judiciis, legent tamen Christiani, & tanquam intus canent, vel ad docendas, vel etiam ad confirmandas conscientias hac doctrina, quæ Christi gratiam non obscurè prædicat, Vale.

D. MARTINUS LUTHERUS

PIO LECTORI.

Disputationes seu Propositiones meas à principio causæ meæ contra Papatum & Sophistarum regnum tractatas, patior extrudi, Maximè, ne me extollat magnitudo causæ, & successus in ea divinitùs mihi datus. Nam in his palam ostenditur mea ignominia, id est, infirmitas & ignorantia, quæ me in principio coëgerunt rem tentare cum summo tremore & pavore.

Unus eram, & per imprudentiam in istam causam lapsus, cum non liceret referre pedem: in multis & magnis articulis Papæ, non solùm cedebam, sed etiam ultrò adorabam. Quis enim ego eram, miserrimus tunc Fraterculus, cadaveri similior quam homini, qui Maiestati Pontificis contrairem? A cuius facie, non solùm Reges terrarum & totus orbis, sed ipsum cœlum & terra (ut dicitur) rerum machina pavebant, & ab eius nutu pendebant.

Quæ & qualia cor meum isto primo & secundo anno passum fuerit, quantaq; fuerit mea tum non est ficta humilitas, ac penè desperatio, ah quàm parum norunt illi, qui postea vulneratam Pontificis Maiestatem cœperunt superbissimè invadere, Et cum non fecissent hos versiculos (ut Vergilij verbis utar) tulerunt tamen honores, quos tamen illis libenter favebam.

Ego verò, dum illi spectatores essent, & unum me sinebant periclitari, tam lætus, confidens & certus non fui. Multa enim ignorabam, quæ nunc scio. Denique de Indulgentijs, quid essent, prorsus nihil sciebam: Sicut nec ipse totus Papatus quicquam de eis sciebat: Tantùm usu colebantur & consuetudine. Ideò non disputabam ut eas tollerem, sed cum pulchrè scirem, quid non essent, cupiebam discere, quidnam essent. Et cum Magistri mortui seu muti, id est, libri Theologorum & Iuristarum, mihi non satisfacerent, status vivos consulere, & ipsam Ecclesiam Dei audire: Ut si qua reliqua essent usquam organa Spiritus sancti, mei misererentur, & simul in communem utilitatem, me de Indulgentijs certiorem redderent.

Hic mihi boni viri meas Propositiones extollebant; sed hos, ut Ecclesiam aut organa Spiritus sancti agnoscerem, fuit impossibile. Papam, Cardinales, Episcopos, Theologos, Iuristas, Monachos, suspiciebam, & ex his Spiritum expectabam. Ita enim crapula & ebrietate doctrinæ ipsorum eram distentus, ut ipse me nec dormientem nec vigilantem sentirem. Et cum omnia argumenta superassem per Scripturas, hoc unum cum summa difficultate & angustia, tandem Christo favente, vix superavi, Ecclesiam scilicet esse audiendam. Pertinaciùs & reverentiùs multò (quia verò corde faciebam) Ecclesiam Papæ pro vera Ecclesia colui, quam isti turpes Sycophantæ, qui hodiè Ecclesiam Papæ contra me jactant. Ego si sic Papam contempsissem, sicut eum nunc contemnunt sui laudatores, putassem me eadem hora absorbendum, cum Chore & suis.

Sed ut redeam, Cum ita Ecclesiæ & Spiritus sancti expectarem sententiam, mox indicitur mihi silentium, & allegatur consuetudo. Ego territus autoritate nominis Ecclesiæ, cessi, & Cardinali Caietano Augustæ obtuli silentium, humiliter petens, ut & clamoribus adversæ partis pariter silentium indiceret. Ille verò non solùm hoc denegavit, sed addidit: Nisi revocarem, sese damnaturum omnia, quæcunq; docuissem. Docueram autem jam Catechismum non parvo fructu, quem damnari non oportere sciebam, neq; mihi hoc ferendum esse, nisi vellem Christum abnegare. Ita ventum est ad hanc necessitatem, ut cogerer extrema tentare & expectare.

Cardinalis Cajetanus.

VERUM

VERUM non nunc historiam meam texere, sed meas stulticias, ignorantias infirmitates confiteri volui, ne quis me (ut Paulum sequar) existimet supra id, quod videt in me, & me hominem fuisse, & esse nihil dubitet, si quis tamen dubitare possit, in tantis offensionibus. Simul ut exemplo meo terrerem audaculos, & crucis ac Satanæ imperitos (superbos volo dicere) Scriptorculos, quibus jam nihil est Papam, imò Satanam ipsum vincere, Lutherus est petendus, hoc victo, Satan est illis ridiculum.

Quid faciam? Quomodo potui, etiamsi essem Angelus, divinare, tales mihi in tergum insurrecturos esse hostes sub nomine meo? Sed quid ego stultus conqueror, cum nulli fuerint hostes Christi, & Dei peiores, quàm qui sub nomine Christi & Dei, Christum & Deum persecuti sunt. Lege Scripturas, & videbis, quid Prophetis, Apostolis, omnibus Sanctis acciderit. Verùm est illud Micha, imò Christi: Inimici hominis, domestici eius. Christus nunquam fuisset crucifixus, nisi pessimum Diabolum inter Apostolos Iudam aluisset & extulisset.

Sed tamen has meas infirmitates & stulticias, optime frater, tibi confiteor, ut tu quoq; discas humiliter sapere, sciens certò & verissimè, Satanam non esse mortuum, sed adhuc Principem esse, non unius hominis, nec unius regionis, sed totius mundi, cuius potentia, astutia & malitia nemo non est subiectus, nisi unus Christus, & qui sunt verè Christi.

Quare non est quod securi simus, & superbè agamus, & nosipsos miremur, in gloria donorum excellentium supra reliquos homines. Vides hic, si licet saltem hoc gloriari, ex quanta infirmitate me Dominus provexerit in virtutem, ex quanta ignorantia, in scientiam, ex quanto tremore in fortitudinem, Non certè sine agonibus & tentationibus, ut isti audaculi & læti Scriptorculi præsumunt. Nec tamen eò perveni, quò illi jamdudum sibi pervenisse videntur. Nam ut Papam & Maiestatem eius nunc non formidem, tamen Deum Papa adhuc formidare cogor, penè magis, quàm à principio.

Summa, Nos nihil sumus, Christus solus est omnia, qui si avertat faciem suam, nos perimus, & Satan triumphat, etiamsi S. Petri & Pauli essemus. Humiliemus igitur animas nostras sub potenti manu Dei, ut exaltet nos in tempore suo. Deus enim superbis resistit, humilibus autem dat gratiam. Sicut Deo sacrificium est Spiritus contribulatus, Ita haud dubiè, sacrificium Diaboli est Spiritus præfractus & securus. Vale in Domino, & si opus tibi sit, meo labore & exemplo melior efficiare.

DISPUTATIONES.

MARTINUS LUTHERUS SUBJECTAS Sententias disputavit.

ANNO M. D. XIX.

1. Beatus est, qui vivit ut vult.
2. Igitur nemo beatus est, nisi qui deliciatur in Lege Domini.
3. In Lege factorum, non deliciatur homo, nisi per Legem fidei.
4. Errat, qui Legem fidei, à Lege factorum aut membrorum non sejungit.
5. Errat item, qui inter Legem divinam & humanam non discernit.
6. Vim vi repellere, Lege humana constat.
7. Divina Lex imperat & pallium cedendum esse tollenti tunicam.
8. Lex humana, non consentiens divinæ, injusta est.
9. Lex divina concludit omnes homines sub peccatum.
10. Non ideò sequitur, Deum impossibilia mandasse.
11. Nam quod erat impossibile per legem factorum, possibile factum est Lege fidei.
12. Igitur jugum Domini suave est, & onus leve.
13. Siquidem fide justificamur, consectaneum est & Sacramenta non nisi per fidem in Christum efficacia esse.

14. Quæ fides, ut hujus sit operis, quod fit in Sacramento, necesse est.

15. Nec nisi per mortem nostri, & crucem justificamur.

16. Christo igitur sit gloria, nobis confusio.

QVÆSTIO (UTRUM OPERA FACIANT AD JUSTIFICATIONEM?)

à D. Martino Luthero disputata.

ANNO M. D. XX.

1. Ut nihil justificat nisi fides, Ita nihil peccat nisi incredulitas.

2. Justificatio propria est fidei quarto modo, sicut & peccatum incredulitatis.

3. Fides nisi sit sine ullis, etiam minimis operibus, non justificat, imò non est fides.

4. Impossibile est, fidem esse sine assiduis, multis & magnis operibus.

5. Nec opera post justificationem facta, justificant, licet vocentur justiciæ in Scriptura.

6. Nec opera ante justificationem facta, a reum faciunt, licet vocentur peccata in Scripturis.

a Sed incredulitas, sine qua nullum est peccatum.

7. Natus ex Deo non peccat, nec potest peccare.

8. Qui dixerit se non peccare, mendax est, & veritas in eo non est.

9. Quantum faciunt ad substantiam arboris fructus, tantum faciunt ad justificationem & reatum opera.

10. Si in fide fieri posset adulterium, peccatum non esset.

11. Si in incredulitate adores Deum, actum idolatriæ perpetrabis.

12. Funditùs perdit fides, tàm operum bonorum fiduciam, quàm malorum desperationem.

13. Fides minuit conscientiam in peccatis, & auget conscientiam in meritis.

14. Nisi nos omnes mendaces simus, Deus nobis verax esse non pôtest.

15. Nullorum incredulitas veritatem Dei evacuat.

16. Iniquitas nostra justiciam Dei commendat, & tamen justus est vindex iniquitatis.

17. Veritas Dei abundat in nostro mendacio, in gloriam ejus, & tamen merito, ut peccatores judicamur.

18. Licet facienda non sint mala, ut veniant bona.

19. Facta tamen sunt & fiunt mala, ut veniant bona.

20. Non fides aut justicia ex operibus, sed opera ex fide & justicia veniunt.

QVÆSTIO CIRCULARIS DE SIGNIS GRATIÆ &c.

D. Mart. Luth.

ANNO M. D. XX.

1. Sacramenta gratiæ, Christi passione & morte virtutem esse sortita, concedimus.

2. Sed non esse talia, nisi in novo Testamento, nec statim post lapsum Adæ fuisse, negamus.

3. Idem Christus, eademq; fides ab Habel in finem mundi, per varia secula regnavit in Electis.

4. Sed alia & alia ejusdem Christi & fidei signa fuerunt, quæ verè Sacramenta gratiæ dicuntur.

5. Non ergò mutatæ Circumcisionis aut oblationis in Baptismum, causa fuit gratiæ donatio.

6. Sed

6. Sed voluntas sola Dei, quæ pro diversitate temporum & hominum, diversis signis gratiam suam contulit.

7. Neq; enim Sacramenta unquam gratiam aut remissionem peccatorum dederunt, sed sola fides Sacramenti.

8. Sacramenta veteris legis, per quæ gratiam Deus non dedit, sola ceremonialia Aaronici Sacerdotii fuerunt.

9. Hæ enim justiciæ carnis fuerunt, quibus fuit impossibile auferri peccata, sicut nec per nostras ceremonias.

PROPOSITIONES DE FIDE INFUSA ET ACQVISITA &c.

à D. Martino Luthero disputatæ.

ANNO M. D. XX.

1. Accessuro ad Sacramentum, omninò est necessaria fides infusa.
2. a Fides acquisita, sine infusa, nihil est: infusa, sine acquisita, est omnia. *a Fides acquisita infusa &c.*
3. Dicere fidem infusam non operari, sine acquisita, blasphemia est.
4. Fides acquisita, sine infusa, non operatur nisi malum.
5. Fidem acquisitam intelligere ex verbo Pauli, Fides ex auditu, error est.
6. Auditu horrendum est, quod Doctores scholastici, b non necessarium esse bonum motum cordis, astruunt. *b Bonum motum cordis necessarium.*
7. Si velle occidere, & similia, est obicem ponere, multò magis non credere.
8. Homo extra fidem positus, necessariò & semper habet obicem gratiæ.
9. Qui vel c tollendi, vel non ponendi obicis homini dant potestatem, obicem suum non intelligunt. *c Tollere, ponere obicem.*
10. Fides acquisita non modò non custodit, sed etiam evomit verbum Dei semper.
11. Fides acquisita, est penna Strutionis, sed infusa, est Spiritus vitæ.
12. Etiam sola fides infusa, satis est ad justificationem impii.
13. Imò, nisi sola sit, sine ullis operibus, nihil est, neq; justificat.
14. Opera sequuntur justificationem fidei infallibiliter, cum non sit ociosa.
15. Rectè ergò dictum, Fides sine operibus est mortua, imò non est fides.
16. Fides infusa, tàm actu & objecto, quàm habitu & fine, differt à fide acquisita.
17. Nullum Sacramentorum septem, in sacris literis nomine Sacramenti censetur.
18. Unum solum habent sacræ literæ Sacramentum, quod est ipse Christus Dominus.
19. Sacramenta novi Testamenti promittunt omnibus, dant verò solum credentibus gratiam.
20. Rectè dictum est, Sacramenta veteris Testamenti, non justificasse, etiamsi in fide & charitate fierent.

ALIA DISPUTATIO DE NON VINDICANDO &c.

à D. Martino Luthero habita.

ANNO M. D. XX.

1. Christianæ religionis cultor illatam sibi injuriam, nedum non ulcisci, verùm etiam malefacientibus benè facere debet.

2. Christi servus, dum aliorum in se commissis ignoscit, suorum à Deo veniam certissimè accipit.

3. Sui offensam ulciscentes, & ad Dei conniventes, Christiani censendi non sunt.

4. Christianus ob sui offensionem parum, magis ob proximi, ast ob Christi maximè turbari debet.

5. Inimico condonatam injuriam, habita oportunitate, opere non ostendentes, verbi Dei transgressores arguuntur indubiè.

6. Pontifices (neglecta Euangelii prædicatione) ad ceremoniarum cultum, sive quarumcunq; rerum administrationem conversi, à Samuele cum Saulo Judæorum rege audire merentur: Quoniam abjecisti sermones Domini, abjecit te Deus, ne sis Rex.

7. Prædicationis præcipua & sola à Christo Apostolis est facta commissio, Huic si Pontifices non paruerint, non modò Apostolorum non sunt successores, sed & Christi desertores.

8. Suas traditiones æquè cum divina Lege nitentes observare, non Christi & Apostolorum, sed Satanæ & Antichristorum vices gerere, apertis Scripturarum testimoniis convincuntur.

9. Minimum Christi verbum solvens, universis hominum Decretis nequicquam est obœdiens.

10. Plus obœdientiæ cuivis verbo Christi, etiam minimo, debetur, quàm totius Ecclesiæ ordinationi.

11. Inobœdientiæ crimen non incurrunt, qui hominum traditiones contra legem Dei non ducunt audiendas.

12. Inferior Superiorem peccantem fraternè corripiens, obœdientiam illi debitam exhibuisse non negatur.

DISPUTATIO D. MART. LUTHER. DE BAPTISMATE LEGIS, JOHANNIS & Christi, habita

ANNO M. D. XX.

1. Lex Baptisma carnis: Johannes Baptisma pœnitentiæ: Christus Baptisma gratiæ habet.

2. Solius Christi Baptisma Sacramentum est, propter verbum quod in illo, & non in aliis, operatur.

3. Baptisma Legis, membra, vestes, vasa lavabat, figurante Spiritu, exteriorem operum sanctitatem & Legis velamen.

4. Baptisma Johannis, revelata facie Legis, omnes peccato immergit, & gratiæ avidos facit.

5. Baptisma Christi peccato mersos, & avidos gratiæ, educit justificatos, & novas creaturas facit.

6. Ut Baptisma Legis pœnitentiam non præstabat, sed magis præsumptionem, donec in Baptisma Johannis desinebat.

7. Ita Johannis Baptisma gratiam non præstabat, sed magis desperationem, donec ad Baptisma Christi pertingebat.

8. Nihil repugnat Christi Baptismati pertinacius, quàm Baptisma Legis: & nihil pronius cedit, quàm Baptisma Johannis.

9. Non tantùm propter usum baptisandi in Christo futurum Johannes baptisabat.

10. Sed ut tàm officio proprio, quàm ministerio occidentis literæ humiliatos ad Christum præpararet.

11. Videtur Christus Baptisma Johannis non evacuasse, sed addito verbo vitæ seu promissionis perfecisse.

12. Ob

11. Ob quam causam baptisati à Johanne, denuò baptisandi fuerunt Baptismate Christi.

DISPUTATIO D. MART. LUTHER. DE EXCOMMUNICATIONE &c.

ANNO M. D. XXI.

1. Erant Ecclesiarum præpositi, dum per Excommunicationem, vindictam sui, & sua quærunt.

2. Excommunicationis virga, lugentium humilitate infligi debet, non sævientium Pastorum fastu & superbia.

Cap. 1. 3. Nec satis est, si in re contra Dominum, formoso scribatur titulo: In Domino mandamus atq; requirimus.

4. Criminosum in carnis interitum tradi jussit Apostolus, ut Spiritus servaretur. Igitur malè sentiunt, qui per Excommunicationem, Diabolo animas tradi putant.

5. Carnis interitus, in pœnitudine & per resipiscentiam fit, ad profectum Spiritus, & interioris hominis innovationem.

6. Deinde nec fraternam ab eo separavit charitatem Apostolus, quem de congregatione præcepit separari.

7. Excommunicandus propter animi maliciam & crimina publica, antequam visibiliter excommunicatur, jam præcisus est.

8. Quocirca Excommunicatio externa, signum duntaxat est Excommunicationis interioris.

9. Excommunicatio externa non est efficax & infallibile signum interioris Excommunicationis, sed sæpè fallacissimum signum.

10. Injusta Excommunicatio externè excommnicato non nocet, sed soli excommunicanti & eidem consentientibus.

EPISCOPIS ET DIACONIS ECCLESIÆ WITTEMBERGENSIS, DE VOTO Religionum disputantibus, Martinus Lutherus Servus, hæc mittit.

ANNO M. D. XXI.

Ro. 14. 1. Omne quod non est ex fide, peccatum est.

2. Hoc verbum de fide illa unica justificante dicitur.

3. Fides informis, acquisita generalis, & quam docent prostibula Papæ, somnium est.

4. De qua nihil in Scripturis, nec nos nunc ejus meminisse volumus.

5. Est autem fides substantia rerum sperandarum, argumentum non apparentium. *Fides.*

6. Hoc est, firma opinio, constansq; conscientia justiciæ & salutis.

7. Quæ nullis prorsus operibus, sed sola miserentis Dei gratia paratur.

8. Fides nunquam est præteritarum rerum, sed semper futurarum. *Fides est rerum futurarum.*

9. Idem enim Deus eademq; misericordia antiquis & nobis futura fuit.

10. Errant itaque Sophistæ, Paulinam fidei definitionem præteritis tribuentes.

11. Non enim factis rebus, sed promissionibus Dei res facturi creditur.

12. Res enim videntur, non creduntur. Factor autem omnium solum creditur.

13. Opus

90. Ferenda, imò utilia erant & hac ratione Monasteria, si pædagogia essent.

91. Ut pueri ad tempus erudirentur in eis, ad Christum & fidei libertatem.

92. Nunc verò & viri vovent, & in perpetuum vovent, ut pueri sint semper.

93. Etsi igitur vovendi studium, pio fidei usu, innoxium esse potest.

94. Vitæ tamen ipsum genus, sicut legis vita, pugnat cum Evangelio & Christianismo.

95. Et mors & mala mundi, bona fidei usu innoxia esse possunt.

96. Natura tamen sua pugnant adversus pietatem & Ecclesiam.

97. Quod ergò Ecclesia sentit de morte & malis mundi, hoc de votis & Religionibus sentiendum est.

98. Utrobiq; enim non justicia, sed libertatis & justiciæ usus & exercitium esse potest.

99. Is solum error animarum perdendus est, qui vota pro re bona & justa sequitur.

100. Et mors lucrum, & Votum lucrum est, si utrolibet legitimè utaris.

101. Et mors perditio, & votum perditio est, si utrolibet perversè abutaris.

102. Omnia enim Sanctis in bonum, impiis verò omnia in malum cooperantur. Rom. 8.

103. At hodie fidem & usum hunc nulli fermè docent Religiosi.

104. Proinde damnandæ & prohibendæ erant universæ Religiones.

105. Imò cum contraria doceant, sunt fugiendæ sicut prostibula publica.

106. Contrarium enim est, docere, Religiones esse vitam Consiliorum ultra Præcepta.

107. Contrarium est, docere, Religiones esse status perfectionis.

108. Contrarium, imo horrendum est docere, Religiones esse supra communem vitam Christianorum.

109. Hæc sunt sine Capita doctrinæ eorum, nihil sceleratius docetur in orbe.

110. His enim avertunt corda hominum à fide, communi salutis via, ad sua præcipitia.

111. Ideò ejus opinionis vota ceu Satanæ ultima opera, solvenda & perdenda sunt.

112. Nec quenquam movere debet, qui Ordinibus sacris, quos vocant, fuerit illarvatus.

113. Nihil enim Ordines illi sacri, quàm larvæ sunt hominum, Deo ignotæ.

114. Character presbyteralis non nocebit, nisi rem fictam metuas.

115. Ministerium verbi & Ecclesiæ, id est, populi Dei, Presbyterum te verè & solum facit.

116. Ut fides, ita & charitas excepta est in omni voto & Religione.

117. Nihil enim possumus adversus fidem, ita nec adversus charitatem.

118. Obstabit ergò votum, statutum, regula, ne proximo servire alicui possis.

119. Hic rumpes vincula illa, sicut Samson stuppas Philistinorum. Judic. 15

110. Franciscanus itaque pecuniam proximo portare aut porrigere recusabit.

121. Hic non modò impius in Deum, sed ridiculè quoque stultus est.

122. Pecuniam proximorum non tangit aut fert, cui tamen debet & vitam & omnia.

123. Aut enim Franciscus hoc non voluit, aut humanum quid in ea re passus est. 1. Tim. 5.

124. Ejusdem impietatis est, si parentes, domesticos aut amicos reliqueris.

125. Modò tua opera opus habeant, & tu illis prodesse possis.

126. Impiè prætexunt hic obœdientiam, ob quam bonum opus intermittendum sit.

127. Non est hæc obœdientia, nisi Satanæ, quæ obœdientiam Dei, id est, charitatem omittit.

128 Aut

128. Aut ergò da Monasteriis Doctores fidei, aut dele ea funditus.

129. Non potest doctrina & vita votorum, sine doctrina fidei non esse via ad mortem.

130. Nec ejusmodi sunt monasteria, ut medium & neutrum esse quid possint.

131. Sed simpliciter sunt os Inferni patentissimum, si fidei scientia desit.

132. Cætera opera & vitæ genera non illaqueant, etiam absente fide, conscientiæ fiduciam.

1 Tim. 3. 133. Monasticum verò genus, si fides desit, non potest non lactare conscientiam, impia fiducia.

Matth. 7. 134. Ecce hæc sunt illa tempora novissima & periculosa apud Paulum.

135. Hi sunt homines, speciem pietatis habentes, & virtutem ejus abnegantes.

136. Hi sunt lupi intus rapaces, sub vestimentis ovium incedentes.

Matth. 24. 137. Hi sunt, qui amissa fide docent: Ecce hic, & ecce illic est Christus.

138. Hi sunt Pseudochristi, qui etiam Electos in errorem ducunt.

139. Hi sunt, quorum operationibus Antichristi regnum firmatum est.

HÆC SIC DISPUTARI VOLO:

UT CERTA ET VERA TENEANTUR.

Quæ sequuntur, simpliciter propono disputanda & inquirenda.

ANNO M. D. XXII.

An liceat perpetuum Votum vovere.

1. Euangelica libertas divini est & juris & doni.
2. Ea est, nulli operi loco, rei, personæ adhærere necessariò.
3. Sed usum horum omnium, ut sese obtulerint, liberum habere.
4. Nec potest harum cuiquam propriè sese dedere, alia abdicare.
5. Sed prorsus absque electione communem & indifferentem omnibus sese præstare.
6. Uni duntaxat verbo gratiæ necessariò adhærendum esse novit.
7. Quod solum Propheta in Psalmo petit à Domino, & Christus laudat in Magdalena.
8. Nihil juris ergò est ulli creaturæ, in hanc libertatem.
9. Nec in manu ejus quidquam in illa mutare aut superordinare.
10. Nec dubium est, autore Paulo, quin Deus illam exigat in omnibus, præ omnibus, ab omnibus.
11. Ut tam impossibile sit ipsum agnoscere, quicquid aliter factum fuerit.
12. Quam impossibile est ut seipsum neget, aut verbum suum revocet.
13. Sequitur, Vota talia esse oportere, quæ huic libertati non repugnent.
14. Talia autem non sunt, nisi libera sint, nunc servari, nunc omitti potentia.
15. Constat enim Vota, locis, personis, rebus, operibus, natura sua esse affixa.
16. Virginitatem enim vovere, nihil est, nisi operi & personæ sese affigere.
17. Quare non potest sic voveri, quin libertas maneat eam relinquendi.
18. Alioqui contra Libertatem necessariò adhæretur illi, quod necessarium non est.
19. Hic nihil eos juvat, quod Apostolo Magistro virginitas melior est conjugio.
20. Non quid bonum aut melius, sed quid oporteat & non oporteat fieri, quæritur.
21. Bonum Conjugium, melior Virginitas, sed optima Fidei libertas.

22. Conjugium non necessarium, Virginitas non necessaria, sed necessaria Libertas.

23. Ut ergò nec bonum propter melius, nec melius propter optimum est perdendum.

24. Ita multò maximè necessarium, propter non necessarium, non est violandum.

25. Item nec optimum propter melius, nec melius propter bonum, tollendum.

26. Si Paulus legem liberè, ut fors ferebat, servavit & omisit.

27. Ad hæc in Baptismo universi primario Voto huic libertati nos astrinximus.

28. Quare non est ut alio Voto illud irritare, fraudare, superordinare possimus.

29. Alioqui Votum erit adversus Votum, & structura contra fundamentum.

30. Pugnat ergò Votum Religionum ex diametro cum Baptismo & Evangelio Dei.

31. Sanctus Bernhardus & quicunque sancti, religiosi, Vota sua liberè servaverunt.

31. Si autem negassent, etiam omitti posse certè ut homines errassent.

33. Iidem si vovendo hanc omissionis facultatem exclusissent, peccassent.

34. Nihil enim contra Libertatem, sed solum pro Libertate potuerunt.

35. Imò sequitur, nullum eorum servasse suum votum.

36. Non enim Votum quia votum sed quia placitum, spontè servaverunt.

37. Acti enim Spiritu Dei, sub voto, sine voto vivebant.

38. Cum hoc sit demum servare votum, si serves, quia votum.

39. Nec servaturus alioqui, si votum non esset.

40. Sic Lex non est Lex, autore Paulo, si liberè eam serves.

41. Ita votum non esse votum sequitur, si liberè illud serves.

42. Non enim Legem servas, quia Lex est, sed quia sine Lege placent ea quæ Legis sunt.

43. Ita opus non est opus, si libertate regnante opereris.

44. Non enim operaris, quia opus necessarium sit, sed quia sic placet operari.

45. Hæc igitur libertas voti in voto servavit Sanctos illos.

46. Pio errore lapsi, voverunt, cum idem sit, ac si nihil voverent.

47. Nisi quod occasione voti, in Spiritus sui usum certum pervenerunt.

48. Toleravit eam stultitiam, ut multa alia, Deus in Electis suis.

49. Simul imperfectum eorum operuit, quæ operit omnia, charitas.

50. Qua liberaliter Fratribus suis sese servos cum Apostolo fecerunt.

51. Ut nos erudiamur, ne facta, sed fidem Patrum, docente Paulo Ebre. 13. imitemur.

52. Exempla enim Sanctorum vult infirma esse, ut solum ejus verbum sit virtus credenti.

53. Quo & operationem erroris mittat incredulis, & verbi ejus contemptoribus.

54. Ut ergò miracula non sunt trahenda, ut dicunt, in consequentiam.

55. Nec omnibus in ignem insilire licet, quod tres Pueri servati sunt in fornace Babylonis.

56. Ita, ut demus, miraculosè Sanctos vovendi ritu fuisse feliciter usos.

57. Perniciosi exempli tamen est, eum ritum pro communi vitæ ratione instituere.

58. Manet ergò coram Deo & Baptismo tuo libertas, voveris, non voveris.

59. Neq; Deus mutatur ut homo, ut libertatem semel datam revocet.

60. Neq;

60. Neq; movetur, quod ſtulto Voto ad revocandum eum tu ſolicites.

61. Tam certum eſt itaque, ut votum tuum pro voto ſerio non agnoſcat.

62. Quam certum eſt, quod baptiſmale libertatis votum pro ſerio voto, & imminutum haberi volet.

63. Sed ut Lex ſuperior immutabile metrum eſt, omnium inferiorum Legum.

64. Ita Baptiſmi votum inflexibilis Regula eſt omnium Votorum ſequentium.

65. Non libertas ejus illorum captivitati, ſed captivitas illorum hujus libertati cedit.

66. Sic velle ſe Deus inſigniter declaravit in Votis paupertatis & obœdientiæ.

67. Sanctum Bernhardum enim & alios multos, non ſolùm in præfecturam aliorum exaltavit.

68. Sed & illuſtribus Miraculis in eadem illuſtravit & glorificavit.

69. Non minus autem valet paupertatis & obœdientiæ, quàm caſtitatis Votum.

70. Et quod de uno eorum fieri & dici poteſt, de ſingulis fieri & dici debet.

71. Impoſſibile autem eſt, præfecturam cum paupertate & obœdientia ſtare.

72. Cum talis & mandetur rebus, & aliorum obœdientia potiùs ſubdatur ei.

73. Quare Bernhardus & quicunq; fuêre, aliis præfecti, à votis illis divinitùs ſunt abſoluti.

74. Et monſtratum evidenter, non fuiſſe illa coram Deo perpetua.

75. Nec eſt quo hic verſutè cavillentur varias paupertates & obœdientias.

76. Evidens eſt, votum paupertatis devovere externum uſum rerum.

77. Spiritualem enim paupertatem univerſi in Baptiſmo vovimus.

78. Æquè evidens eſt, Præfectum monaſticum, externum uſum rerum habere.

79. Multò minus hoc illudet. quod Præfectum, non ſua, ſed communia curare jactant.

80. Hoc mihi enim differt à Senatu & quibuslibet Laicis œconomis.

81. Evidens etiam eſt id voti, tale ſolum vitæ genus ſtatuere, quale eſt ſubditorum.

82. Alioqui ſalvo voto, licebit omnes eſſe Præfectos ejuſmodi, nullos ſubjectos.

83. Aut ergò Sancti præeſſe non potuerunt, aut votum eorum liberum & temporale fuit.

84. Ne illud quidem juvat, quod Præfectus in perfectiorem ſtatum migrat.

85. Jus enim divinum, quale Votum eſt, nullius boni gratia violandum eſt.

86. Stat Paulus, Non ſunt facienda mala, ut veniant bona.

87. Sic nihil dicitur, Quod Præfectus obœdientiæ Epiſcoporum & Majorum ſubditur.

88. Ea obœdientia nihil differt ab omnium Laicorum obœdientia.

89. Et votum eorum ſolum obœdientiam vovet, quam dictat Regulæ profeſſioni ſubditis.

90. A qua tamen liberantur, facti vel Epiſcopi vel Cardinales.

91. Nec licet ſoluto voto, eam Majorum obœdientiam, etiamſi melior eſſet, ſubire.

92. Obſtat enim divinum jus Voti, quod ne regni quidem cœlorum gratia lædi debet.

93. Niſi hic dixerint, Votum Religionis in totum ſic ſubdere Hominem homini.

94. Ut Præfectus jus habeat, etiam rurſus eum dimittendi liberum, ſic caſus poſtulet.

Cum autem hæc Scripta nonnulli summa vi conentur opprimere, decet viros bonos ea pro virili defendere, & ab interitu vindicare. Quod si non licebit ea proferre in consessus Monachorum & Pontificum in tam iniquis judiciis, legent tamen Christiani, & tanquam intus canent, vel ad docendas, vel etiam ad confirmandas conscientias hac doctrina, quæ Christi gratiam non obscurè prædicat, Vale.

D. MARTINUS LUTHERUS

PIO LECTORI.

Disputationes seu Propositiones meas à principio causæ meæ contra Papatum & Sophistarum regnum tractatas, patior extrudi, Maximè, ne me extollat magnitudo causæ, & successus in ea divinitùs mihi datus. Nam in his palam ostenditur mea ignominia, id est, infirmitas & ignorantia, quæ me in principio coegerunt rem tentare cum summo tremore & pavore.

Unus eram, & per imprudentiam in istam causam lapsus, cum non liceret referre pedem: in multis & magnis articulis Papæ, non solùm cedebam, sed etiam ultrò adorabam. Quis enim ego eram, miserrimus tunc Fraterculus, cadaveri similior quàm homini, qui Maiestati Pontificis contrairem? A cuius facie, non solùm Reges terrarum & totus orbis, sed ipsum cœlum & terra (ut dicitur) rerum machina pavebant, & ab eius nutu pendebant.

Quæ & qualia cor meum isto primo & secundo anno passum fuerit, quantaq́ fuerit mea tum non est ficta humilitas, ac penè desperatio, ah quàm parum norunt illi, qui postea vulneratam Pontificis Maiestatem cœperunt superbissimè invadere, Et cum non fecissent hos versiculos (ut Vergilij verbis utar) tulerunt tamen honores, quos tamen illis libenter favebam.

Ego verò, dum illi spectatores essent, & unum me sinebant periclitari, tam lætus, confidens & certus non fui. Multa enim ignorabam, quæ nunc scio. Denique de Indulgentijs, quid essent, prorsus nihil sciebam: Sicut nec ipse totus Papatus quicquam de eis sciebat: Tantùm usu colebantur & consuetudine. Ideò non disputabam ut eas tollerem, sed cum pulchrè scirem, quid non essent, cupiebam discere, quidnam essent. Et cum Magistri mortui seu muti, id est, libri Theologorum & Iuristarum, mihi non satisfacerent, statui vivos consulere, & ipsam Ecclesiam Dei audire: Ut si qua reliqua essent usquam organa Spiritus sancti, mei misererentur, & simul in communem utilitatem, me de Indulgentijs certiorem redderent.

Hic mihi boni viri meas Propositiones extollebant, sed hos, ut Ecclesiam aut organa Spiritus sancti agnoscerem, fuit impossibile. Papam, Cardinales, Episcopos, Theologos, Iuristas, Monachos, suspiciebam, & ex his Spiritum expectabam. Ita enim crapula & ebrietate doctrina ipsorum eram distentus, ut ipse me nec dormientem nec vigilantem sentirem. Et cum omnia argumenta superassem per Scripturas, hoc unum cum summa difficultate & angustia, tandem Christo favente, vix superavi, Ecclesiam scilicet esse audiendam. Pertinacius & reverentius multò (quia verò corde faciebam) Ecclesiam Papæ pro vera Ecclesia colui, quàm isti turpes Sycophantæ, qui hodiè Ecclesiam Papæ contra me jactant. Ego si sic Papam contempsissem, sicut eum nunc contemnunt sui laudatores, putassem me eadem hora absorbendum, cum Chore & suis.

Sed ut redeam, Cum ita Ecclesiæ & Spiritus sancti expectarem sententiam, mox indicitur mihi silentium, & allegatur consuetudo. Ego territus autoritate nominis Ecclesiæ, cessi, & Cardinali Caietano Augustæ obtuli silentium, humiliter petens, ut & clamoribus adversæ partis pariter silentium indiceret. Ille verò non solùm hoc denegavit, sed addidit: Nisi revocarem, sese damnaturum omnia, quæcunq́ docuissem, Docueram autem jam Catechismum non parvo fructu, quem damnari non oportere sciebam, neq́ mihi hoc ferendum esse, nisi vellem Christum abnegare. Ita ventum est ad hanc necessitatem, ut cogerer extrema tentare & expectare.

Cardinalis Cajetanus.

VERUM

VERUM non nunc historiam meam texere, sed meas stulticias, ignorantias infirmitates confiteri volui, ne quis me (ut Paulum sequar) existimet supra id, quod videt in me, & me hominem fuisse, & esse nihil dubitet, si quis tamen dubitare possit, in tantis offensionibus. Simul ut exemplo meo terrerem audaculos, & crucis ac Satana imperitos (superbos volo dicere) Scriptorculos, quibus jam nihil est Papam, imò Satanam ipsum vincere, Lutherus est petendus, hoc victo, Satan est illis ridiculum.

Quid faciam? Quomodo potui, etiamsi essem Angelus, divinare, tales mihi in tergum insurrecturos esse hostes sub nomine meo? Sed quid ego stultus conqueror, cum nulli fuerint hostes Christi, & Dei peiores, quàm qui sub nomine Christi & Dei, Christum & Deum persecuti sunt. Lege Scripturas, & videbis, quid Prophetis, Apostolis, omnibus Sanctis acciderit. Verùm est illud Micha, imò Christi: Inimici hominis, domestici eius. Christus nunquam fuisset crucifixus, nisi pessimum Diabolum inter Apostolos Iudam aluisset & extulisset.

Sed tamen has meas infirmitates & stulticias, optime frater, tibi confiteor, ut tu quoq; discas humiliter sapere, sciens certò & verissimè, Satanam non esse mortuum, sed adhuc Principem esse, non unius hominis, nec unius regionis, sed totius mundi, cuius potentia, astutia & malitia nemo non est subiectus, nisi unus Christus, & qui sunt verè Christi.

Quare non est quod securi simus, & superbè agamus, & nosipsos miremur, in gloria donorum excellentium supra reliquos homines. Vides hic, si licet saltem hoc gloriari, ex quanta infirmitate me Dominus provexerit in virtutem, ex quanta ignorantia, in scientiam, ex quanto tremore in fortitudinem, Non certè sine agonibus & tentationibus, ut isti audaculi & læti Scriptorculi præsumunt. Nec tamen eò perveni, quò illi jamdudum sibi pervenisse videntur. Nam ut Papam & Maiestatem eius nunc non formidem, tamen Deum Papa adhuc formidare cogor, penè magis, quàm à principio.

Summa, Nos nihil sumus, Christus solus est omnia, qui si avertat faciem suam, nos perimus, & Satan triumphat, etiamsi S. Petri & Pauli essemus. Humiliemus igitur animas nostras sub potenti manu Dei, ut exaltet nos in tempore suo. Deus enim superbis resistit, humilibus autem dat gratiam. Sicut Deo sacrificium est Spiritus contribulatus, Ita haud dubiè, sacrificium Diaboli est Spiritus præfractus & securus. Vale in Domino, & si opus tibi sit, meo labore & exemplo melior efficiare.

DISPUTATIONES.

MARTINUS LUTHERUS SUBJECTAS Sententias disputavit.

ANNO M. D. XIX.

1. Beatus est, qui vivit ut vult.
2. Igitur nemo beatus est, nisi qui deliciatur in Lege Domini.
3. In Lege factorum, non deliciatur homo, nisi per Legem fidei.
4. Errat, qui Legem fidei, à Lege factorum aut membrorum non sejungit.
5. Errat item, qui inter Legem divinam & humanam non discernit.
6. Vim vi repellere, Lege humana constat.
7. Divina Lex imperat & pallium cedendum esse tollenti tunicam.
8. Lex humana, non consentiens divinæ, injusta est.
9. Lex divina concludit omnes homines sub peccatum.
10. Non ideò sequitur, Deum impossibilia mandasse.
11. Nam quod erat impossibile per legem factorum, possibile factum est Lege fidei.
12. Igitur jugum Domini suave est, & onus leve.
13. Siquidem fide justificamur, consectaneum est & Sacramenta non nisi per fidem in Christum efficacia esse.

14. Quæ fides, ut hujus ſit operis, quod fit in Sacramento, neceſſe eſt.

15. Nec niſi per mortem noſtri, & crucem juſtificamur.

16. Chriſto igitur ſit gloria, nobis confuſio.

QVÆSTIO (UTRUM OPERA FACIANT AD JUSTIFICATIONEM?)

à D. Martino Luthero diſputata.

ANNO M. D. XX.

1. Ut nihil juſtificat niſi fides, Ita nihil peccat niſi incredulitas.

2. Juſtificatio propria eſt fidei quarto modo, ſicut & peccatum incredulitatis.

3. Fides niſi ſit ſine ullis, etiam minimis operibus, non juſtificat, imò non eſt fides.

4. Impoſſibile eſt, fidem eſſe ſine aſſiduis, multis & magnis operibus.

5. Nec opera poſt juſtificationem facta, juſtificant, licet vocentur juſticiæ in Scriptura.

6. Nec opera ante juſtificationem facta, a reum faciunt, licet vocentur peccata in Scripturis.

a Sed incredulitas, ſine qua nullum eſt peccatum.

7. Natus ex Deo non peccat, nec poteſt peccare.

8. Qui dixerit ſe non peccare, mendax eſt, & veritas in eo non eſt.

9. Quantum faciunt ad ſubſtantiam arboris fructus, tantum faciunt ad juſtificationem & reatum opera.

10. Si in fide fieri poſſet adulterium, peccatum non eſſet.

11. Si in incredulitate adores Deum, actum idolatriæ perpetrabis.

12. Funditùs perdit fides, tàm operum bonorum fiduciam, quàm malorum deſperationem.

13. Fides minuit conſcientiam in peccatis, & auget conſcientiam in meritis.

14. Niſi nos omnes mendaces ſimus, Deus nobis verax eſſe non poteſt.

15. Nullorum incredulitas veritatem Dei evacuat.

16. Iniquitas noſtra juſticiam Dei commendat, & tamen juſtus eſt vindex iniquitatis.

17. Veritas Dei abundat in noſtro mendacio, in gloriam ejus, & tamen merito, ut peccatores judicamur.

18. Licet facienda non ſint mala, ut veniant bona.

19. Facta tamen ſunt & fiunt mala, ut veniant bona.

20. Non fides aut juſticia ex operibus, ſed opera ex fide & juſticia veniunt.

QVÆSTIO CIRCULARIS DE SIGNIS GRATIÆ &c.

D. Mart. Luth.

ANNO M. D. XX.

1. Sacramenta gratiæ, Chriſti paſſione & morte virtutem eſſe ſortita, concedimus.

2. Sed non eſſe talia, niſi in novo Teſtamento, nec ſtatim poſt lapſum Adæ fuiſſe, negamus.

3. Idem Chriſtus, eademq; fides ab Habel in finem mundi, per varia ſecula regnavit in Electis.

4. Sed alia & alia ejuſdem Chriſti & fidei ſigna fuerunt, quæ verè Sacramenta gratiæ dicuntur.

5. Non ergò mutatæ Circumciſionis aut oblationis in Baptiſmum, cauſa fuit gratiæ donatio.

6. Sed

6. Sed voluntas sola Dei, quæ pro diversitate temporum & hominum, diversis signis gratiam suam contulit.

7. Neq; enim Sacramenta unquam gratiam aut remissionem peccatorum dederunt, sed sola fides Sacramenti.

8. Sacramenta veteris legis, per quæ gratiam Deus non dedit, sola ceremonialia Aaronici Sacerdotii fuerunt.

9. Hæ enim Justiciæ carnis fuerunt, quibus fuit impossibile auferri peccata, sicut nec per nostras ceremonias.

PROPOSITIONES DE FIDE INFUSA ET ACQVISITA &c.

à D. Martino Luthero disputatæ.

ANNO M. D. XX.

1. Accessuro ad Sacramentum, omninò est necessaria fides infusa.
2. *a* Fides acquisita, sine infusa, nihil est: infusa, sine acquisita, est omnia. *a Fides acquisita infusa &c.*
3. Dicere fidem infusam non operari, sine acquisita, blasphemia est.
4. Fides acquisita, sine infusa, non operatur nisi malum.
5. Fidem acquisitam intelligere ex verbo Pauli, Fides ex auditu, error est.
6. Auditu horrendum est, quod Doctores scholastici, *b* non necessarium esse bonum motum cordis, astruunt. *b Bonus motus cordis necessarius.*
7. Si velle occidere, & similia, est obicem ponere, multò magis non credere.
8. Homo extra fidem positus, necessariò & semper habet obicem gratiæ.
9. Qui vel *c* tollendi, vel non ponendi obicis homini dant potestatem, obicem suum non intelligunt. *c Tollere, ponere obicem.*
10. Fides acquisita non modò non custodit, sed etiam evomit verbum Dei semper.
11. Fides acquisita, est penna Strutionis, sed infusa, est Spiritus vitæ.
12. Etiam sola fides infusa, satis est ad justificationem impii.
13. Imò, nisi sola sit, sine ullis operibus, nihil est, neq; justificat.
14. Opera sequuntur justificationem fidei infallibiliter, cum non sit ociosa.
15. Rectè ergò dictum. Fides sine operibus est mortua, imò non est fides.
16. Fides infusa, tàm actu & objecto, quàm habitu & fine, differt à fide acquisita.
17. Nullum Sacramentorum septem, in sacris literis nomine Sacramenti censetur.
18. Unum solum habent sacræ literæ Sacramentum, quod est ipse Christus Dominus.
19. Sacramenta novi Testamenti promittunt omnibus, dant verò solum credentibus gratiam.
20. Rectè dictum est, Sacramenta veteris Testamenti, non justificasse, etiamsi in fide & charitate fierent.

ALIA DISPUTATIO DE NON VINDICANDO &c.

à D. Martino Luthero habita.

ANNO M. D. XX.

1. Christianæ religionis cultor illatam sibi injuriam, nedum non ulcisci, verùm etiam malefacientibus benè facere debet.
2. Christi servus, dum aliorum in se commissis ignoscit, suorum à Deo veniam certissimè accipit.

3. Sui offensam ulciscentes, & ad Dei conniventes, Christiani censendi non sunt.

4. Christianus ob sui offensionem parum, magis ob proximi, ast ob Christi maximè turbari debet.

5. Inimico condonatam injuriam, habita oportunitate, opere non ostendentes, verbi Dei transgressores arguuntur indubiè.

6. Pontifices (neglecta Euangelii prædicatione) ad ceremoniarum cultum, sive quarumcunq; rerum administrationem conversi, à Samuele cum Saulo Judæorum rege audire merentur: Quoniam abjecisti sermones Domini, abjecit te Deus, ne sis Rex.

7. Prædicationis præcipua & sola à Christo Apostolis est facta commissio, Huic si Pontifices non paruerint, non modò Apostolorum non sunt successores, sed & Christi desertores.

8. Suas traditiones æquè cum divina Lege nitentes observare, non Christi & Apostolorum, sed Satanæ & Antichristorum vices gerere, apertis Scripturarum testimoniis convincuntur.

9. Minimum Christi verbum solvens, universis hominum Decretis nequicquam est obœdiens.

10. Plus obœdientiæ cuivis verbo Christi, etiam minimo, debetur, quàm totius Ecclesiæ ordinationi.

11. Inobœdientiæ crimen non incurrunt, qui hominum traditiones contra legem Dei non ducunt audiendas.

12. Inferior Superiorem peccantem fraternè corripiens, obœdientiam illi debitam exhibuisse non negatur.

DISPUTATIO D. MART. LUTHER. DE BAPTISMATE LEGIS, JOHANNIS & Christi, habita

ANNO M. D. XX.

1. Lex Baptisma carnis: Johannes Baptisma pœnitentiæ: Christus Baptisma gratiæ habet.

2. Solius Christi Baptisma Sacramentum est, propter verbum quod in illo, & non in aliis, operatur.

3. Baptisma Legis, membra, vestes, vasa lavabat, figurante Spiritu, exteriorem operum sanctitatem & Legis velamen.

4. Baptisma Johannis, revelata facie Legis, omnes peccato immergit, & gratiæ avidos facit.

5. Baptisma Christi peccato mersos, & avidos gratiæ, educit justificatos, & novas creaturas facit.

6. Ut Baptisma Legis pœnitentiam non præstabat, sed magis præsumptionem, donec in Baptisma Johannis desinebat.

7. Ita Johannis Baptisma gratiam non præstabat, sed magis desperationem, donec ad Baptisma Christi pertingebat.

8. Nihil repugnat Christi Baptismati pertinacius, quàm Baptisma Legis: & nihil pronius cedit, quàm Baptisma Johannis.

9. Non tantùm propter usum baptisandi in Christo futurum Johannes baptisabat.

10. Sed ut tàm officio proprio, quàm ministerio occidentis literæ humiliatos ad Christum præpararet.

11. Videtur Christus Baptisma Johannis non evacuasse, sed addito verbo vitæ seu promissionis perfecisse.

12. Ob quam causam baptisati à Johanne, denuò baptisandi fuerunt Baptismate Christi.

DISPUTATIO D. MART. LUTHER. DE EXCOMMUNICATIONE &c.

ANNO M. D. XXI.

1. Erant Ecclesiarum præpositi, dum per Excommunicationem, vindictam sui, & sua quærunt.

2. Excommunicationis virga, lugentium humilitate infligi debet, non sævientium Pastorum fastu & superbia.

1. Cor. 5. 3. Nec satis est, si in re contra Dominum, formoso scribatur titulo: In Domino mandamus atq; requirimus.

4. Criminosum in carnis interitum tradi jussit Apostolus, ut Spiritus servaretur. Igitur malè sentiunt, qui per Excommunicationem, Diabolo animas tradi putant.

5. Carnis interitus, in pœnitudine & per resipiscentiam fit, ad profectum Spiritus, & interioris hominis innovationem.

6. Deinde nec fraternam ab eo separavit charitatem Apostolus, quem de congregatione præcepit separari.

7. Excommunicandus propter animi maliciam & crimina publica, antequam visibiliter excommunicatur, jam præcisus est.

8. Quocirca Excommunicatio externa, signum duntaxat est Excommunicationis interioris.

9. Excommunicatio externa non est efficax & infallibile signum interioris Excommunicationis, sed sæpè fallacissimum signum.

10. Injusta Excommunicatio externè excommnicato non nocet, sed soli excommunicanti & eidem consentientibus.

EPISCOPIS ET DIACONIS ECCLESIÆ WITTEMBERGENSIS, DE VOTO Religionum disputantibus, Martinus Lutherus Servus, hæc mittit.

ANNO M. D. XXI.

Rom. 14. 1. Omne quod non est ex fide, peccatum est.

2. Hoc verbum de fide illa unica justificante dicitur.

3. Fides informis, acquisita generalis, & quam docent prostibula Papæ, somnium est.

4. De qua nihil in Scripturis, nec nos nunc ejus meminisse volumus.

5. Est autem fides substantia rerum sperandarum, argumentum non apparentium. *Fides.*

6. Hoc est, firma opinio, constansq; conscientia justiciæ & salutis.

7. Quæ nullis prorsus operibus, sed sola miserentis Dei gratia paratur.

8. Fides nunquam est præteritarum rerum, sed semper futurarum. *Fides est rerum futurarum.*

9. Idem enim Deus eademq; misericordia antiquis & nobis futura fuit.

10. Errant itaque Sophistæ, Paulinam fidei definitionem præteritis tribuentes.

11. Non enim factis rebus, sed promissionibus Dei res facturi creditur.

12. Res enim videntur, non creduntur. Factor autem omnium solum creditur.

13. Opus

13. Opus bonum fit aliquando opinione justiciæ & salutis quærendæ per ipsum.

14. Hæc opinio, universa impietas, infidelitas & idololatria est.

15. Et peccat in fidem, in promissionem veritatis Dei, & in totam tabulam primam.

16. Sequitur, opus hujusmodi impium, sacrilegum & prorsus infidele & gentile esse.

17. Quo non Deo vivo & vero, sed idolo & mendacio cordis, id est, Dæmonibus servitur.

18. Talia opera parat Lex etiam divina, si nondum fuerit spiritualis.

19. Hinc opera legis vocat Paulus, quibus ira & mors debetur.

20. Lex autem facta spiritualis occidit, & opera cuncta evacuat, & parasceve est gratiæ.

21. Gratia verò, in occisis & in Sabbatho facit bona opera.

22. Peccans in tabulam secundam, peccat simul in tabulam primam.

23. Ideò plus peccat adulter, quàm hypocrita, cæteris paribus.

24. Facilius autem cognoscitur adulterium, quàm hypocrisis, ideò & facilius curatur.

25. Ut meretrix abusum auri potest ponere solum, aut simul & aurum.

26. Ita impius potest impietatem operis ponere solam, aut simul & opus.

27. Ut meretrix abusum auri ponere debet, aurum ponere non cogitur.

28. Ita impius impietatem operis ponere debet, opus ponere non cogitur.

29. Votum religionum aut quodcunque omninò quædam Lex est, conscientiam natura captivans.

30. Et vita religiosa aut devotaria, non nisi opera legis, natura sunt.

31. Quæcunq; ergò de Lege & operibus Paulus sentit, de Votis & Religiosis sentienda sunt.

32. Est itaque vovere virginitatem, cœlibatum, religionem, & quodlibet, sine fide.

33. Tale votum, sacrilegum, impium, idololatricum, Dæmonibus vovetur.

34. Vox ita voventium est hæc: Voveo tibi Deus, totius vitæ sacrilegam impietatem.

35. Tales religiosi sunt similes vel pejores Gallis & Vestalibus gentium.

36. Imò cum Manasse impio cultores sunt Moloch in valle Ennon.

37. Quia Vota sua opinione justiciæ & salutis vovent, per ipsa parandæ.

38. Quam opinionem soli miserenti Deo debent, & dant eam operibus suis.

39. Sic per Vota sua opus manuum suarum adorant, & colunt pro Deo.

40. Fides enim est ea opinio cordis, qua solus unus verus Deus colendus est.

41. Imò infidelitas & perversitas cordis & summa impietas.

42. Metuendum, his infidelitatis temporibus, inter mille vix unum piè vovere.

43. Probabile enim est, non fuisse voturos, si scissent nec justiciam, nec salutem per Vota contingere.

44. Quorum vox id confitetur, dicens: Quid alioqui facerem in Monasterio?

45. Omnes tales adversus Dominum & Christum ejus sacrilegam vivunt Religionem.

46. Unde & rigidè punienda sunt ejusmodi Vota, nedum rumpenda.

47. Et ea Monasteria, ceu Satanæ & lustra & prostibula, solo æquanda.

48. Nec eos quidquam juvat, quod sua informi, id est, ficta fide se vovere & vivere jactent.

49. Nec voluntarium illud prodest, quod à natura & libero arbitrio fingunt.

50. Est itaque sibi conscius aliquis, sese hac sacrilegæ opinionis impietate vovisse.

51. Hic

51. Hic nihil morari debet Papisticam autoritatem aut vulgi opprobrium.
52. Sed salutis suæ rationem præferat omnibus, & votum cum professione relinquat.
53. Melius est Apostatam esse inferni & impietatis, quàm cœli & pietatis, ut Proverb. 6. consulitur.
Pro. 6.
54. Aut si volet & potest, Votum & Religionem teneat, impietatem ponat.
55. Potest enim Religiosus, abusum voti solum, aut simul utrunq; ponere.
56. Abusum voti dicimus, hanc ipsam impiam opinionem fidei adversariam.
57. Imò abusum seu impietatem debet ponere, sub maledicti æterni pœna.
58. Votum seu Religionem, nova pietatis opinione, innovare denuò potest.
59. Quod si denuò innovare, & ab integro vovere non volet, liberum esto.
60. Prius enim impietatis Votum, ut nihil unquam fuit, ita nihil est, nec erit.
61. Ideò nisi de novo in fide pia voveris, liber es & fuisti ab omni Voto.
62. Nihil enim contra Deum, sed omnia pro Deo possumus & debemus.
63. Certum est Episcopis nostris apostaticis regnantibus, fidem Dei occubuisse.
64. Horum igitur culpa est perditio tot Adolescentulorum & Adolescentularum voventium.
65. Quò fit, ut majorem tales habeant & necessitatem, & jus, Vota sua rumpendi.
66. Quia fidem & regnum Dei non audierunt, à mutis illis Tyrannis.
67. Imò sicut oves à lupis, per impiam operum doctrinam ab eis devorati sunt.
68. Multò maximè ii etiam extrudendi sunt, qui ventris aut gloriæ affectu voverunt.
69. Deus opera sui Præcepti damnat, & omitti mandat, si sine fide fiant.
70. Multò magis opera Votorum damnata & omissa volet, si sine fide fiant.
71. Non per hæc omnium Religiosorum vota aut vitam damnasse volumus.
72. Sed sicut Paulus legis usum legitimum, ita nos Votorum docemus.
73. Novum enim Testamentum, regnum est libertatis & fidei.
74. Ideò ut legem & opera ejus non patitur, ita nec Vota nec Religiones eorum.
75. Hæc tamen libertas, non carnis, sed Spiritus, seu conscientiæ est.
76. Ut ergò cum Apostolo, sub lege fieri potest, qui non est sub lege, jure hujus libertatis.
77. Ita ad eandem libertatem pertinet, sese posse perpetuo Voto aut cuicunq; legi subdere.
78. Talis fuit Bernhardi religio, & omnium, qui feliciter Religiosi fuerunt.
79. Non enim ut justi & salvi per hoc vitæ genus fierent, vovebant.
80. Sed ut jam fide justi & salvi, liberè in istis Votis degerent.
81. Sic tuto & vovet vivit in Religionibus, qui fide in illis vivit.
82. Et non per eam vitam, justus, sanctus & salvus fieri confidit.
Philip. 3.
83. Imò cum Apostolo, stercora ducit has justicias, & sanctitates, propter justiciam fidei.
84. Sacrilegium itaq; est, Ordines Religiosorum sanctos appellare.
85. Una Religio sancta, & sanctificans est, Christianismus, seu Fides.
86. Cujus sanctitatis nomen, non sine animarum deceptione aliis communicatur.
87. Fit enim hoc abusu nominis, ut vota plus noceant, quàm Lex & opera ejus.
Galat. 3.
88. Siquidem lex saltem est pædagogus ad Christum & fidem ejus.
89. At votum hoc modo pædagogus est à Christo & fide ad legem.

90. Fe-

90. Ferenda, imò utilia erant & hac ratione Monasteria, si pædagogia essent.

91. Ut pueri ad tempus erudirentur in eis, ad Christum & fidei libertatem.

92. Nunc verò & viri vovent, & in perpetuum vovent, ut pueri sint semper.

93. Etsi igitur vovendi studium, pio fidei usu, innoxium esse potest.

94. Vitæ tamen ipsum genus, sicut legis vita, pugnat cum Euangelio & Christianismo.

95. Et mors & mala mundi, bona fidei usu innoxia esse possunt.

96. Natura tamen sua pugnant adversus pietatem & Ecclesiam.

97. Quod ergò Ecclesia sentit de morte & malis mundi, hoc de votis & Religionibus sentiendum est.

98. Utrobiq; enim non justicia, sed libertatis & justiciæ usus & exercitium esse potest.

99. Is solum error animarum perdendus est, qui vota pro re bona & justa sequitur.

100. Et mors lucrum, & Votum lucrum est, si utrolibet legitimè utaris.

101. Et mors perditio, & votum perditio est, si utrolibet perversè abutaris.

102. Omnia enim Sanctis in bonum, impiis verò omnia in malum cooperantur. Rom. 8.

103. At hodie fidem & usum hunc nulli fermè docent Religiosi.

104. Proinde damnandæ & prohibendæ erant universæ Religiones.

105. Imò cum contraria doceant, sunt fugiendæ sicut prostibula publica.

106. Contrarium enim est, docere, Religiones esse vitam Consiliorum ultra Præcepta.

107. Contrarium est, docere, Religiones esse status perfectionis.

108. Contrarium, imo horrendum est docere, Religiones esse supra communem vitam Christianorum.

109. Hæc sunt sine Capita doctrinæ eorum, nihil sceleratius docetur in orbe.

110. His enim avertunt corda hominum à fide, communi salutis via, ad sua præcipitia.

111. Ideò ejus opinionis vota ceu Satanæ ultima opera, solvenda & perdenda sunt.

112. Nec quenquam movere debet, qui Ordinibus sacris, quos vocant, fuerit illarvatus.

113. Nihil enim Ordines illi sacri, quàm larvæ sunt hominum, Deo ignotæ.

114. Character presbyteralis non nocebit, nisi rem fictam metuas.

115. Ministerium verbi & Ecclesiæ, id est, populi Dei, Presbyterum te verè & solum facit.

116. Ut fides, ita & charitas excepta est in omni voto & Religione.

117. Nihil enim possumus adversus fidem, ita nec adversus charitatem.

118. Obstabit ergò votum, statutum, regula, ne proximo servire alicui possis.

119. Hic rumpes vincula illa, sicut Samson stuppas Philistinorum. Judic. 15

120. Franciscanus itaque pecuniam proximo portare aut porrigere recusabit.

121. Hic non modò impius in Deum, sed ridiculè quoque stultus est.

122. Pecuniam proximorum non tangit aut fert, cui tamen debet & vitam & omnia.

123. Aut enim Franciscus hoc non voluit, aut humanum quid in ea re passus est. 1. Tim. 5.

124. Ejusdem impietatis est, si parentes, domesticos aut amicos reliqueris.

125. Modò tua opera opus habeant, & tu illis prodesse possis.

126. Impiè prætexunt hic obœdientiam, ob quam bonum opus intermittendum sit.

127. Non est hæc obœdientia, nisi Satanæ, quæ obœdientiam Dei, id est, charitatem omittit.

128. Aut ergò da Monasteriis Doctores fidei, aut dele ea funditùs.
129. Non potest doctrina & vita votorum, sine doctrina fidei non esse via ad mortem.
130. Nec ejusmodi sunt monasteria, ut medium & neutrum esse quid possint.
131. Sed simpliciter sunt os Inferni patentissimum, si fidei scientia desit.
132. Cætera opera & vitæ genera non illaqueant, etiam absente fide, conscientiæ fiduciam.
1 Tim. 3. 133. Monasticum verò genus, si fides desit, non potest non lactare conscientiam, impia fiducia.
Matth. 7. 134. Ecce hæc sunt illa tempora novissima & periculosa apud Paulum.
135. Hi sunt homines, speciem pietatis habentes, & virtutem ejus abnegantes.
136. Hi sunt lupi intus rapaces, sub vestimentis ovium incedentes.
Matth. 24. 137. Hi sunt, qui amissa fide docent: Ecce hic, & ecce illic est Christus.
138. Hi sunt Pseudochristi, qui etiam Electos in errorem ducunt.
139. Hi sunt, quorum operationibus Antichristi regnum firmatum est.

HÆC SIC DISPUTARI VOLO:

UT CERTA ET VERA TENEANTUR.

Quæ sequuntur, simpliciter propono disputanda & inquirenda.

ANNO M. D. XXII.

An liceat perpetuum Votum vovere.

1. Euangelica libertas divini est & juris & doni.
2. Ea est, nulli operi loco, rei, personæ adhærere necessariò.
3. Sed usum horum omnium, ut sese obtulerint, liberum habere.
4. Nec potest harum cuiquam propriè sese dedere, alia abdicare.
5. Sed prorsus absque electione communem & indifferentem omnibus sese præstare.
6. Uni duntaxat verbo gratiæ necessariò adhærendum esse novit.
7. Quod solum Propheta in Psalmo petit à Domino, & Christus laudat in Magdalena.
8. Nihil juris ergò est ulli creaturæ, in hanc libertatem.
9. Nec in manu ejus quidquam in illa mutare aut superordinare.
10. Nec dubium est, autore Paulo, quin Deus illam exigat in omnibus, præ omnibus, ab omnibus.
11. Ut tam impossibile sit ipsum agnoscere, quicquid aliter factum fuerit.
12. Quam impossibile est ut seipsum neget, aut verbum suum revocet.
13. Sequitur, Vota talia esse oportere, quæ huic libertati non repugnent.
14. Talia autem non sunt, nisi libera sint, nunc servari, nunc omitti potentia.
15. Constat enim Vota, locis, personis, rebus, operibus, natura sua esse affixa.
16. Virginitatem enim vovere, nihil est, nisi operi & personæ sese affigere.
17. Quare non potest sic voveri, quin libertas maneat eam relinquendi.
18. Alioqui contra Libertatem necessariò adhæretur illi, quod necessarium non est.
19. Hic nihil eos juvat, quod Apostolo Magistro virginitas melior est conjugio.
20. Non quid bonum aut melius, sed quid oporteat & non oporteat fieri, quæritur.
21. Bonum Conjugium, melior Virginitas, sed optima Fidei libertas.

22. Conjugium non necessarium, Virginitas non necessaria, sed necessaria Libertas.

23. Ut ergò nec bonum propter melius, nec melius propter optimum est perdendum.

24. Ita multò maximè necessarium, propter non necessarium, non est violandum.

25. Item nec optimum propter melius, nec melius propter bonum, tollendum.

26. Si Paulus legem liberè, ut fors ferebat, servavit & omisit.

27. Ad hæc in Baptismo universi primario Voto huic libertati nos astrinximus.

28. Quare non est ut alio Voto illud irritare, fraudare, superordinare possimus.

29. Alioqui Votum erit adversus Votum, & structura contra fundamentum.

30. Pugnat ergò Votum Religionum ex diametro cum Baptismo & Euangelio Dei.

31. Sanctus Bernhardus & quicunque sancti, religiosi, Vota sua liberè servaverunt.

32. Si autem negassent, etiam omitti posse certè ut homines errassent.

33. Iidem si vovendo hanc omissionis facultatem exclusissent, peccassent.

34. Nihil enim contra Libertatem, sed solùm pro Libertate potuerunt.

35. Imò sequitur, nullum eorum servasse suum votum.

36. Non enim Votum quia votum sed quia placitum, sponte servaverunt.

37. Acti enim Spiritu Dei, sub voto, sine voto vivebant.

38. Cum hoc sit demum servare votum, si serves, quia votum.

39. Nec servaturus alioqui, si votum non esset.

40. Sic Lex non est Lex, autore Paulo, si liberè eam serves.

41. Ita votum non esse votum sequitur, si liberè illud serves.

42. Non enim Legem servas, quia Lex est, sed quia sine Lege placent ea quæ Legis sunt.

43. Ita opus non est opus, si libertate regnante opereris.

44. Non enim operaris, quia opus necessarium sit, sed quia sic placet operari.

45. Hæc igitur libertas voti in voto servavit Sanctos illos.

46. Pio errore lapsi, voverunt, cum idem sit, ac si nihil voverent.

47. Nisi quod occasione voti, in Spiritus sui usum certum pervenerunt.

48. Toleravit eam stultitiam, ut multa alia, Deus in Electis suis.

49. Simul imperfectum eorum operuit, quæ operis omnia, charitas.

50. Qua liberaliter Fratribus suis sese servos cum Apostolo fecerunt.

51. Ut nos erudiamur, ne facta, sed fidem Patrum, docente Paulo Ebre. 11 imitemur. *Ebr. 11*

52. Exempla enim Sanctorum vult infirma esse, ut solum ejus verbum sit virtus credenti.

53. Quo & operationem erroris mittat incredulis, & verbi ejus contemptoribus. *2. Thes. 2*

54. Ut ergò miracula non sunt trahenda, ut dicunt, in consequentiam.

55. Nec omnibus in ignem insilire licet, quod tres Pueri servati sunt in fornace Babylonis.

56. Ita, ut demus, miraculosè Sanctos vovendi ritu fuisse felic iter usos.

57. Perniciosi exempli tamen est, eum ritum pro communi vitæ ratione instituere.

58. Manet ergò coram Deo & Baptismo tuo libertas, voveris, non voveris.

59. Neq; Deus mutatur ut homo, ut libertatem semel datam revocet.

60. Neq;

60. Neq; movetur, quod ſtulto Voto ad revocandum eum tu ſolicites.

61. Tam certum eſt itaque, ut votum tuum pro voto ſerio non agnoſcat.

62. Quam certum eſt, quod baptiſmale libertatis votum pro ſerio voto, & imminutum haberi volet.

63. Sed ut Lex ſuperior immutabile metrum eſt, omnium inferiorum Legum.

64. Ita Baptiſmi votum inflexibilis Regula eſt omnium Votorum ſequentium.

65. Non libertas ejus illorum captivitati, ſed captivitas illorum hujus libertati cedit.

66. Sic velle ſe Deus inſigniter declaravit in Votis paupertatis & obœdientiæ.

67. Sanctum Bernhardum enim & alios multos, non ſolùm in præfecturam aliorum exaltavit.

68. Sed & illuſtribus Miraculis in eadem illuſtravit & glorificavit.

69. Non minus autem valet paupertatis & obœdientiæ, quàm caſtitatis Votum.

70. Et quod de uno eorum fieri & dici poteſt, de ſingulis fieri & dici debet.

71. Impoſſibile autem eſt, præfecturam cum paupertate & obœdientia ſtare.

72. Cum talis & mandetur rebus, & aliorum obœdientia potiùs ſubdatur ei.

73. Quare Bernhardus & quicunq; fuêre, aliis præfecti, à votis illis divinitùs ſunt abſoluti.

74. Et monſtratum evidenter, non fuiſſe illa coram Deo perpetua.

75. Nec eſt quo hic verſutè cavillentur varias paupertates & obœdientias.

76. Evidens eſt, votum paupertatis devovere externum uſum rerum.

77. Spiritualem enim paupertatem univerſi in Baptiſmo vovimus.

78. Æquè evidens eſt, Præfectum monaſticum, externum uſum rerum habere.

79. Multò minus hoc illudet. quod Præfectum, non ſua, ſed communia curare jactant.

80. Hoc mihi enim differt à Senatu & quibuslibet Laicis œconomis.

81. Evidens etiam eſt id voti, tale ſolum vitæ genus ſtatuere, quale eſt ſubditorum.

82. Alioqui ſalvo voto, licebit omnes eſſe Præfectos eiuſmodi, nullos ſubjectos.

83. Aut ergò Sancti præeſſe non potuerunt, aut votum eorum liberum & temporale fuit.

84. Ne illud quidem juvat, quod Præfectus in perfectiorem ſtatum migrat.

85. Jus enim divinum, quale Votum eſt, nullius boni gratia violandum eſt.

86. Stat Paulus, Non ſunt facienda mala, ut veniant bona.

87. Sic nihil dicitur, Quod Præfectus obœdientiæ Epiſcoporum & Majorum ſubditur.

88. Ea obœdientia nihil differt ab omnium Laicorum obœdientia.

89. Et votum eorum ſolum obœdientiam vovet, quam dictat Regula profeſſioni ſubditis.

90. A qua tamen liberantur, facti vel Epiſcopi vel Cardinales.

91. Nec licet ſoluto voto, eam Majorum obœdientiam, etiamſi melior eſſet, ſubire.

92. Obſtat enim divinum jus Voti, quod ne regni quidem cœlorum gratia lædi debet.

93. Niſi hic dixerint, Votum Religionis in totum ſic ſubdere Hominem homini.

94. Ut Præfectus jus habeat, etiam rurſus eum dimittendi liberum, ſic caſus poſtulet.

95. Id quod ego prope toto sensu verissimum esse affirmaverim.

96. Tum si casus sit, & Præfectus nolit, ut debet, nihilominus liberum esse.

97. Aut si hoc non est, paupertatis & obœdientiæ vota jam probavimus, non esse perpetua.

98. Quare sequitur, & congenium eorum castitatis Votum liberum, & temporale esse.

99. Ut Monasteria aliud non sint, quàm Christianæ pueritiæ formandæ Pædagogia.

100. Quam sub disciplina temporali formari corporaliter saluberrimum est.

101. Cum ergò testibus, Verbo, Fide, Baptismo, Operibus Dei, Votum hoc nihil sit.

102. Oportet te jam cum fiducia & conscientiam tuam à reipso liberare.

103. Si enim nos stulti vel infideles contra libertatem nostram vovemus.

104. Ipse fidelis & bonus, tenaxq; libertatis, stultitiam nostram non acceptat.

105. Non aliter, quàm si tibi sub nomine ejus quidquam diri imprecat⁹ fueris.

106. Quod ipse pro sua bonitate non exaudit, stultitiam tuam miseratus.

107. Ratio pietatis etiam perpetuis votis adversari videtur.

108. Certum est enim fidem Christi posse in Devotario cadere.

109. Labente autem fide, omnia opera & Vota bona, sunt impia idololatria.

110. Si tenet igitur Votum absente fide, jam, quod est impossibile, cogetur homo idololatrare.

111. Quare, ut opus bonum, ita & Votum, donec abest fides, necessariò dimittetur.

112. Atque ita Votum, sicut & opus bonum, non potest unquam simpliciter voveri.

113. Sed necessariò conditionem fidei præsentis & manentis, pro fundamento præsupponit.

114. Quod nisi fiat, inane & impium & damnabile Votum vovetur.

115. Porrò aliud est, quod Paulus de conjuge & servo perseverando præcipit.

116. Libertas Evangelii non tollit res & corpora, & debita hominum.

117. Alioqui & debita pecuniæ & possessionum tollere debuit.

118. Sed conscientias liberat à vinculis spiritualibus opinionum impiarum.

119. Conjunx non est Deo conjunx, sed homini, similiter & servus, homini servus est.

120. Voventes verò non homini, sed Deo se captivant & tradunt.

121. Quos ipse tamen in eadem re liberat, & liberos esse jubet.

122. Ædificant in se, quod Deus destruxit, & destruunt, quod Deus ædificat.

123. Sicut si Herus libertate donet suum servum gratuita bonitate.

114. Et Servus, hanc accepturus sese, in servitutem det ei nova stultitia.

125. Magnum & potens argumentum est, etiam adversus Vota perpetua, quod sint ex hominibus.

126. Quidquid enim Scriptura Dei nec præcipit, nec consulit, prorsus fugiendum est.

127. Vovendi autem hunc ritum, ne exemplo quidem ullo testatur, nedum consulit.

128. Quare ut periculosum est, ingredi Religionem, Ita tutissimum est, regredi ingressos.

129. Qui non sequitur lucem Scripturæ, necessariò in tenebris ambulat.

130. Et qui periculum amat, ut ait Sapiens, peribit in illo.

131. Nec dubitandum, velle Deum hoc irritum fieri, quod sua Scriptura non probatur.

132. Non enim frustra Abraham fratres Epulonis ad Mosen & Prophetas relegavit.

133. Nec dignatus est eum præter hos ullo alio consilio vivos docendi.

134. Et ubiq; Scriptura planè præcipit, neq; ad dexteram, neq; ad sinistram declinandum.

135. Ut facilè credas, etiam præcepto Dei irrita esse, perpetua illa hominum Vota.

136. Hoc est, ne quis ea necessariò perpetua, & non libera doceat.

137. Lex Mosi sanè Vota multa figuralia baptismalis voti, permittit.

138. Sed ea omnia temporalia facit, nec ad castitatis votum ulla syllaba pertinet.

139. Quod castitas ei populo illicita, nec Lege sanciri nec voveri poterat.

140. Ut non queant verba Legis generaliter ad nostra vota quoque pertinere.

141. Summa, Vota libera sunt, non damnata, cùm temporaliter tùm perpetuò servabilia.

MARTINUS LUTHERUS PIO LECTORI S.

Sparsit quispiam nuper sine nomine Conclusiones aliquot contra Digamiam Episcoporum, satis virulentas, peneq; seditiosas, dum popularem actionem vulgò adversus Digamos tribuit.

Cum igitur ista invidiá me quoq; peti intelligerem, ut qui eum primus coniugium Episcoporum adversus cœlibatum probaverim, Visum est, contrarijs Conclusionibus veneno eius occurrere, ne videlicet infirmas fortè conscientias perturbaret, & è favilla ista novum incendium flagraret, si contemneretur.

Satanæ commentum est, ibi peccatum fingere, ubi nullum est, & justiciam negare, ubi vera est, cui se præbuit instrumentum clancularius iste Disputator, ita ut & Magistratus in discrimen & conscientiæ & administrationis conijcere nitatur. Eruditus satis est, sed mirum, quid delectet hominem serpentinis, id est, occultis morsibus, ac non aperto potius marte pugnare. Sed invidia est, quæ quiescere non potest, & tamen præ conscientia prodire non audet. Lege, mi Lector, utrasq;, & judica liberè, Dominus tecum, Amen.

CONCLUSIONES HÆ CONTRA DIGAMIAM SACERDOTUM,

Dei auxilio publicè defenduntur.

ANNO M. D. XXVIII.

1. Quicunque contra apertum & clarum Dei verbum agit, is planè ad gehennam ædificat.

2. At Bigamia, manifestè per verbum est prohibita in Sacerdote.

3. Contra apertum igitur Dei verbum agit, & ad gehennam ædificat Episcopus vel Presbyter, qui secundam uxorem ducit.

4. Quicunq; plana ac dilucida divinæ Scripturæ verba depravare nititur aut obtorquere, is audiendus non est, sed reprobandus.

Cor. 7. Tim. 5. *5. Apostoli verba ad Timotheum, Quod Episcopum unius uxoris maritum esse oportet, plana sunt & dilucida.*

6. Et magis per sequentia explanantur, Quod vidua allegari debet, quæ unius viri uxor fuerit.

7. Quicunq; igitur in Sacerdote Bigamiam admittit seu defendit, is tanquam divinæ Scripturæ depravator, reprobandus est & pellendus.

8. Eadem verba in pari casu prolata, pariter sunt & intelligenda.

9. Quicunq; igitur Apostoli verba ita intelligit, ut Episcopus vel Sacerdos simul & eodem tempore plures uxores habere non debeat,

10. Is & per eadem verba Apostoli fateri cogitur, quod & mulier plures viros simul, & eodem tempore, habere possit, si allegari non deberet, Quod planè absurdum esset.

11. Nulla Scriptura autentica doceri potest, quod Iudai, Apostoli atate (exceptis Regibus) duas uxores eodem tempore habuerint.

12. Multis testimonijs probari potest, quod Graci ac Gentiles tempore Apostoli, una tantùm uxore contenti fuerint.

13. Intellectus ergò ille de duabus uxoribus, uno & eodem tempore ducendis, confictus est, falsus & prorsus veritati contrarius.

14. Concilijs & statutis generalibus Patrum, pracipuè antiquis, adhaerendum est, ubi non manifestè Dei verbo repugnant, sed conveniunt, & ad bonos mores faciunt.

15. Autoritate Patrum ex Apostoli verbis statutum est, quod nullus Episcopus aut Sacerdos, post prima uxoris mortem, secundam ducere possit.

16. Si verè continere nequit, secunda nuptia ei non sunt prohibita, ita tamen, ut officio cedat ecclesiastico.

17. Censuerunt Patres maximum in Ecclesia Dei scandalum esse, ut Episcopus vel Sacerdos, qui carnem suam in plures divisit (cum Christus unius Ecclesia sit sponsus) ecclesiasticis fungatur officijs.

18. Convenit igitur & decet, ut qui adeò salax est, ut ab obscœnis libidinibus continere nequeat, & nuptias secundas eligat, officium Sacerdotio relinquat.

19. Papista, licet fuerint avarissimi, & omnia habuerint venalia, nunquam tamen cum Bigamis secularibus (ut vocant) pro ulla pecunia contra Apostoli doctrinam dispensare voluerunt.

20. Mortaliter peccant, qui Bigamos Ecclesia stipendio sustentant.

21. Si Episcopo vel Presbytero, & ad vita eius tempus ecclesiasticum promissum est salarium, cessat tum promissio illa, quum ipse culpa sua, sciens ac volens in Bigamia incidit crimen.

22. Mortaliter peccant Principes ac Prasides, qui Bigamo ecclesiasticam functionem contra Apostoli doctrinam, & veterum Patrum Decreta permittunt, & cum prohibere possunt, non prohibent.

23. Peccant, qui scientes ex Bigami ore verbum Dei pollui audiunt.

24. Bigami Sacerdotes ex Apostoli verbis & Patrum autoritate, omni ecclesiastico privilegio sunt privati, nec à quoquam defendi, sed aliorum Laicorum instar haberi debent & censeri.

25. Bigami in Sacerdotio perseverantes, incestum committunt, & filij eorum spurij sunt censendi.

26. Actio contra Bigamum popularis est, ita ut Bigamus à quovis de populo, accusari & ut ab ecclesiastico officio deponatur, peti possit.

27. Bigamus censendus est, non solùm is, qui duas ducit virgines, sed & viduam aut aliter corruptam.

28. In summa; quicunque proprias voluptates & luxuria exactionem Apostoli verbis & Patrum honestis praeponit Decretis, non tamen Sacerdotio aut ecclesiastico stipendio cedere dignum putat, is non solùm tolerandus non est, sed ad corvos abigendus, quo non ovis morbosa totum corrumpat ovile, & tam laudabilem, bonam & longaevam consuetudinem pestilenti suo defœdet exemplo.

PROPOSITIONES D. MART. LUTHER. DE DIGAMIA EPISCOPORUM.

ANNO M. D. XXVIII.

1. San-

1. Sanctus Paulus Episcopum in Ecclesia Dei sancit, eum esse constituendum, qui sit & vivat irreprehensibilis.

2. Non quod absq; peccato possit ullus hominum vivere, Sed quod sine crimine, seu honestè conversari debeat.

3. ἀνέγκλητος enim græcè id sonat, quod sine crimine, quem non possit homo accusare.

4. Quod ipsemet non uno loco exponit, ubi omnes fidelium ordines docet cautè ambulare.

5. Hoc est, ut honestè vivant, ne Adversariis criminandi, maledicendi, opprobrandi præbeant occasionem.

6. Sic Samuel & Moses sese irreprehensibiles coram populo testantur, dum nemini bovem aut asinum abstulisse, aut calumniam fecisse gloriantur.

7. Manifestum est igitur, Paulum de ejusmodi criminibus loqui, quæ sint etiam mundo reprehensibilia.

8. Qualia & ipse exempli vice numerat, scilicet, Si non præsit familiæ, non castiget liberos, si violentus, superbus, avarus, sævus &c. fuerit.

9. Ut quale crimen est, filios non castigare, familiæ non præesse, tale aut par, aut majus necesse est prohiberi unitate uxoris.

10. Quod esse aliud non potest, quàm ne limites honesti conjugii & thori immaculati transgrediatur.

11. Sed sit una & sua contentus uxore, ne aut virgines vltiet, aut alienas permolat uxores, aut cum quavis scortetur.

12. Nam ut libidinem possit in aliis arguere, oportet ipsum primo ab ea purum esse.

13. Et ut laudatam castitatem prædicet feliciter, ipsum inprimis castum esse decet.

14. Nec enim credi potest, cum tot in Episcopo dotes requirat, unam castitatem voluisse omittere.

15. Ideò non est dubium, Apostolum unitate uxoris, castitatem docere, non novum cæremoniæ periculosæ laqueum & scandalum ponere voluisse.

16. Eam castitatem sanè quæ tutissima sit, & absq; illo singulari dono præstari queat, nempe conjugalem.

17. Cum enim reliquæ dotes sint omnes spirituales, & nulla cæremonialis, consonum est, & castitatem non cæremonialem, id est, monogamicam esse.

1. Cor. 7. 18. Ut (unius uxoris vir) idem sit, quod illud 1. Cor. 7. Unusquisq; uxorem suam habeat.

19. Quod illic suam, hic unam uxorem vocat, volens scilicet, ne diversas aut alienas uxores polluat.

20. Sic & Diaconos præcipit unius uxoris viros esse, hoc est, quemlibet cum sua una uxore castum vivere.

21. Alioqui quanta sit absurditas, quod multos Diaconos unius uxoris, velut communis scorti, viros esse, videretur statuere.

22. Neq; Paulus aliud istis duobus vocabulis (Unius uxoris) intelligit, quàm quod latinè simpliciter, Uxorem, dicimus.

23. Græcè enim γυνὴ non dicitur propriè Uxor, sed etiam Mulier in genere, quemadmodum Weib germanicè.

24. Ubi si dixisset, Oportet mulieris esse virum, non potuisset de uxore intelligi, & Adversario dedisset cavillandi occasionem.

25. Ideò, ut uxorem propriè significaret, unius mulieris virum, penè Periphrasi quadam, placuit dicere.

26. Nam & usus Scripturæ habet, adulteros & scortatores dici mulierum viros, Johan. 4. Quem, inquit, jam habes, non est tuus vir.

Johan. 4.

27. Sic unitate uxoris simul Christianam nubendi libertatem Episcopis confirmat, Magis tamen vagam libidinis licentiam eo verbo prohibet.

28. Studio enim prævenire voluit dæmoniacas doctrinas eorum, qui erant nuptias Episcopis prohibituri.

29. Ideò visum est Spiritui, sic dicere, Vir unius sit, potiùs quàm sic, Ne sit adulter, scortator aut immundus.

30. Nec defuisset Paulo, alioqui componendæ vocis studioso, etiam hoc loco, vox Monogami, si Digamos voluisset damnare.

31. Scilicet Philagathon, Philoxenon & id genus multa usurpat, Monogamon tamen vitat, & unius uxoris virum mavult dicere.

32. Ut non de singularitate conjugii aut nuptiarum, sed de singularitate mulieris seu uxoris cogeret sese intelligi.

33. Vocabulum enim (UNIUS) non tàm affirmativè quàm negativè necessariò accipitur.

34. Si enim affirmativum esset Præceptum, non liceret unquam Episcopum cœlibem esse, sed necessariò unius semper uxoris virum.

35. Mortua scilicet una, sine fine Polygamus duceret aliam, ne quando Episcopus non esset unius uxoris vir, contra Paulum.

36. Sicut enim nunquam non debet esse sobrius, vigil, suavis &c. Ita nunquam non cogeretur eodem virtutum Catalogo, esse vir unius uxoris.

37. Mortua una uxore, Episcopus quidem esset, sed non vir unius uxoris, quod tamen Paulus præcipere dicitur.

38. Ridiculum verò est, Episcopum à defuncta uxore, id est, à non uxore, virum unius uxoris dici, & ut talis sit, præcipi.

39. Eadem facilitate diceres, Episcopum esse adulterum, avarum, & impium, à defuncta adultera, rapina & impietate.

40. Nec minus Judæum aut Gentilem esse diceres, à mortua circumcisione & idololatria.

41. De vivente igitur & cohabitante uxore loquitur, quando mortua non magis est uxor, quàm lapis & lignum.

42. Et Paulo moris sit, defunctæ uxoris virum potiùs liberum & solutum ab uxore dicere Rom. 7. 1. Corinth. 7. Quod & res ipsa loquitur. Rom. 7. 1. Cor. 7.

43. Nec Paulus dicit: Oportet Episcopum fuisse unius uxoris virum, Sed esse oportet unius, inquit, uxoris virum.

44. Stat igitur, Pauli verbum esse magis negativum, non de Digamia, sed de vaga libidine prohibenda.

45. Si aliud his verbis extorquetur, necesse est, violentum, dubium, infidumq; pro fulcienda conscientia extorqueri.

46. Imò falsum esse convincet vel unica hæc vox, ἀνέγκλητος, hoc est, inaccusabilis.

47. Quo verbo necesse est crimen prohiberi, quod gentes offendat, & malæ sit apud eas speciei.

48. Nunquam verò factum aut auditum est, Digamos apud gentes criminosos, ac non potiùs honoratos haberi.

49. Simul constat, Digamiam opus Dei esse, à Paulo probatum, & in benedictione Dei, Gen. 1. comprehensum. Gen. 1.

50. Si verò scandalum est apud impios Papistas scandalum est, quibus omnia verba & opera Dei, nihil nisi scandalum sunt.

51. Huc valet ipsissimet Pauli exemplum, qui sese inter viduos numerat 1. Corinth. 7. dicens, Eos velle omnes esse sicut seipsum. 1. Cor. 7.

52. Et tamen 1. Cor. 9. Sibi & Barnabæ copiam facit sororculæ uxoris circumducendæ, exemplo aliorum Apostolorum. 1. Cor. 9.

53. Quæ copia nihil esset, frustraq; jactata, si Digamia prohiberet Apostolum aut Episcopum esse.

54. Et

54. Et ipse Hieronymus, alioqui nuptiarum secundarum penè hostis, tamen defendit Episcopum illum Hispanum, qui Digamus fuerat.

55. Et rectè colligit, Si scortator multorum scortorum vir, potest fieri Episcopus, non prohiberi meliorem unius secundæ uxorculæ maritum.

56. Nec S. Augustini contraria sententia, licet recepta, quidquam habet momenti, qua dicit, Episcopum debere Christum unius Ecclesiæ sponsum repræsentare.

57. Eadem ratione quilibet Conjunx cogetur Monogamus esse, cum totum conjugium (Ephes. 6.) Christum & Ecclesiam repræsentet.

58. Quin virginem cogeretur Episcopus servare suam uxorem, ut Christo virginis Ecclesiæ sponso responderet.

59. Simul & repudiare aliquam priorem teneretur, sicut Christus repudiavit Synagogam.

60. Deinde mortua uxore, qua forma erit agamus Episcopus, Christo Ecclesiæ viro similis.

61. Si igitur necesse esset symbolum Christi & Ecclesiæ præstari, satis in singularitate uxoris, etiam à Digamo & Trigamo præstaretur.

62. Dato & nondum concesso, inter Gentes pro crimine & scandalo censeri, pluralitatem uxorum Mosaica lege statutam.

63. Ut inter Gentes liberas à lege Mosi, propter scandalum apud eas, Episcopus unius uxoris vir esse cogatur.

64. Tamen inter Judæos, hoc instituto Episcopum ligari, non potest certò demonstrari.

65. Siquidem nota sunt jura Mosaica de fratris defuncti uxore, & de filia corrupta invito patre, quæ cogunt plurium esse uxorum virum.

66. Quæ non magis sunt abrogata, quàm reliqua omnia, id est, libera, nec prohibita nec præcepta.

67. Nisi permissam illam pluralitatem prohiberi dixeris, quæ ex repudio venit etiam à Christo revocatam & damnatam.

68. Alioquin nullam pluralitatem uxorum prohiberi diceret talis Episcopus, nisi quæ non coacta per legem, aut vulgata per usum, sed quæ libidine peteretur.

69. Quod autem in una uxore patres Monogamiam intellexerunt, simile est illi, ubi quinq; talenta, quinq; sensus, & fructum centesimum, virginitatem intelligunt.

70. Cùm fides non ferat, ut gentes talentum Christi & fructum Euangelii habeant, quæ tamen quinq; sensus & virginitatem habent.

71. Digni scilicet venia, quod studio castitatis in hanc partem excesserunt, dum in partem libidinis deficere timuerunt.

72. Quia indignum videbatur, id inter fideles non excellentius inveniri, quod in aliquibus gentibus cernebant utcunq; præstari.

73. Quod autem de unius uxoris viro dictum est, Idem de vidua unius viri uxore intelligendum est.

74. Ut vidua hæc sit honesta fœmina, quæ suo & uno viro contenta, adulteris & scortatoribus se non prostituerit.

75. Aut si de Judæis inter gentes loqui libet, de repudiata & aliis, jure Mosaico, uxoribus recipiendis, ne gentes offenderentur, intelligitur.

76. Turpe enim est, ut mulierem omnium (ut dicitur) virorum alat Ecclesia, aut Episcopum omnium mulierum virum præficeret ministerio.

77. Errant igitur, qui Digamiam à Paulo damnari in Episcopis hoc loco sentiunt.

78. Rei quoq; sunt blasphemiæ, & in opus Dei, & in verbum Pauli, quod Digamiam inter crimina censent.

79. Mul-

79. Multò fœdius errant, qui honestam viduam Episcopo uxorem prohiberi à Paulo docent.

80. Quin. si scortatorem Episcopum faciunt, Non video, cur scortum post pœnitentiam membrum Christi factum, uxorem Episcopi fieri nolint.

81. Ego nec corruptam prohibere ausim Episcopo, si vi aut dolo corrupta pòst honesta vixerit.

82. Quanto iniquiores sunt Papistæ, omnium libidinum lernæ & sentinæ, rejicientes eum, qui ignarus vitiatam virginem duxerit.

83. Cum interim mille scortorum virum suscipiant, & publicum scortatorem in officio etiam defendant.

84. Evidens operatio Satanæ est, quod cum omnes alias dotes in Episcopis negligant, solum castitatis laqueum tyrannicè urgent.

85. Atq; hæc est illa gloria. quam adversarius jactat, quod Papistæ nunquam cum Digamis dispensare voluerunt, pro pecunia, licet sint avarissimi.

86. Ejusdem gloriæ & pudoris esset, si diceres: Papistæ, cum superent libidine Zodomam & Romam, nunquam tamen in castam saltem monogamiam Episcopi consentiunt.

87. Et phalaris cum detestetur omnem virtutem & honestatem, nunquam tamen flectitur, ut miseris cruciatum remittat.

88. Quasi non sit impudentia turpissima, à turpissimis impiorum hominum moribus, dogmata pro Ecclesia Dei trahere.

89. Eadem prudentia pro instituenda virgine, à Lupa & Lena mores & exempla petere doceas.

90. Aut adolescentem ad virtutem & honestatem horteris, Absalon & Neronis exemplo.

91. Hinc certum sit, istarum Propositionum artificem, non veritatis studio moveri, sed magno Euangelii odio ardere.

92. Sed & ipsimet Christo & Paulo impiè pugnant, qui Digamiam Episcopo prohiberi, pertinaciter asserunt.

93. Christus enim absq; personarum differentia, etiam ad ipsos Apostolos loquitur: Qui potest capere, capiat. Et: Non omnes capiunt hoc verbum. Matt.

94. Anathema verò sit, verba Christi personatu adjecto depravare, quæ ipsemet sine personatu dicta & intellecta voluit.

95. Et Paulus 1. Cor. 7. Unumquemq; præcipit sua uxore contentum esse, nec Episcopi, nec ullius personam excludens. 1. Cor. 7.

96. Et melius esse nubere, quàm uri, planè omnibus, qui Corinthi erant (ut Epigrapha monstrat) consuluit.

97. Nec laqueum ulli vult injicere in periculum conscientiæ, sed quod honestum & utile sit, indicare.

98. Imò cum nuptiarum interdictores, ad Timotheum, palam asserat dæmoniacos Doctores esse, certum est, liberam Digamiam Episcopo concedi.

99. Deniq; verbum illud: Crescite & multiplicamini, generaliter omnibus, qui homines sunt, accreatum & necessariò impositum est. Gen. 1

100. Contra quod nulli statuere aut vivere licet, nisi alio certiore verbo, facto aut dono Dei excipiatur.

101. Sicut enim nulli licet seipsum occidere, aut manu propria castrare. Ita nulli licet sexum suum (nisi volente Deo) extinguere, aut ab officio cohibere.

102. Cum verò nulla stet promissio Dei, Episcopos fore ab illo generali verbo exceptos.

103. Patet, non posse ullo statuto Episcopos ad cœlibatum ullum cogi, nisi per Doctores dæmoniacos & adversarios Dei.

104. Si Papistæ reprobant eos, qui seipsos castrant corporaliter, tanquam ministerio & Episcopatu indignos.

105. Mul-

105. Multò magis reprobare deberent eos, qui sexu repugnante (id est, Deo nolente) sine uxore vivere præsumunt.

Tim. 3. Tit. 1. 106. Hoc potiùs in Pauli Catalogo spectandum erat, ut inter dotes ipsas Episcoporum, justus & pius delectus haberetur.

107. Ut quæ dotes plurimum commodarent Ecclesiæ, privatis & personalibus præferrentur.

108. Summa enim iniquitas est & perversitas, si privatum bonum publico præferatur, & propter rem personalem pereat communis salus.

109. Ut fit, si Episcopus doctrina præ cæteris salutaris & verbo potens, propter privatum conjugium à ministerio rejiciatur.

110. Et alius verbo minus utilis, propter privatum cœlibatum in illius loco, ceu lapis statuatur.

111. Ut ille propter rem privatam & innoxiam cogatur, relicto verbo, & animarum salute, mensæ servire.

112. Imò contra Dominum, in perniciem animarum, acceptum talentum in terram defodere.

113. Iste verò truncus propter solam castitatem, in ludibrium Satanæ & ignominiam Ecclesiæ, velut idolum in Episcopi loco sedere.

114. Quanto rectius ille doctus & salutaris, licet Digamus aut Trigamus, etiam de media plebe ad Episcopatum raperetur.

115. Cœlebs verò iste cum sua inutili castimonia in medium plebem detruderetur.

116. Et cavendum, ne, qui sit aptus regno cœlorum, per doctrinam promovendo, cogatur adversus Christum retrò respicere, & mortuos sepelire.

117. Igitur longè major habenda est ratio talenti accepti & verbi tractandi, ut publici & necessarii boni.

118. Quam Monogamiæ aut cœlibatus, ut privati & non necessarii boni.

119. Unde si scandalum Episcopos deponere debet apud Papistas, ignorantiæ & indocibilitatis potiùs, quàm conjugii, deponere debebat.

120. Etsi ferendum erat alterutrum scandalum, potiùs Digamiæ, quàm indocibilitatis, ferendum erat.

121. Crudele quoque & impium est, ut Episcopus sine culpa consilio & remedio Pauli frustretur, & vel, cœlebs vivere, uxore mortua, vel ministerio cedere cogatur.

122. Frustrari autem necesse est, tum remedio tum consilio Pauli eum Episcopum, Qui metu libidinis uxorem duxit, quæ biduo vel triduo post moritur.

123. Tum verè Paulus non consilium (cum sit mors uxoris incerta) sed ludibrium, Nec remedium conjugii, sed certum periculum & laqueum posuisse videretur.

124. Tutius enim esset, prorsus non fieri Episcopum, aut non uti consilio Pauli, quam tanto periculo vel libidinis, vel ministerii relinquendi fluctuari.

125. Sicut in primitiva Ecclesia laudabile fuit, virginitatem & cœlibatum extollere, contra licentiam Judaici conjugii & gentilis scortationis.

126. Ita nunc laudabile est, conjugium extollere contra cœlibatum Ecclesiæ derivativæ, id est, contra prostibulum papisticæ abominationis.

127. Cum enim cœlibatus hodie sit ferè vocabulum sine re, perniciosissimi scilicet exempli.

128. Rectè facient etiam ii, qui non valdè uruntur, si exemplo suo conjugii causam juvent, ad illius condemnationem.

129. Nam cum Daniel & Paulus Antichristum prædicent, fore hostem conjugii, autoremq; libidinis & omnis peccati.

130. Consultum & salutare est, sub hoc impurissimo libidinis regno, quocunque conjugio liberari.

131. San-

131. Sanctius scilicet est, vel trigamia vel hexagamia vivere, quàm in publico isto & impunito omnium libidinum chao perire.

132. Atque si Digamus etiam verè esset criminosus, tamen deponi nullo jure posset, nisi primo criminosiores Papistæ cum suo impurissimo cœlibatu funditus eradicati essent.

133. Alioqui seditionis periculo punirentur Digami tolerabiles, & liberi permitterentur intolerabiles Papatus scortatores.

134. Proinde adversarius noster trabem apud suos considerare debuit, antequam festucam apud nos fingeret inveniri.

135. Ne, dum ficto crimine insontes maculat, patronum & participem sese ejus abominationis Papistarum faciat.

136. Quid multis? Nullius gentis aut linguæ usu Digamus dicitur, qui plures successivè uxores seu viduam duxerit.

137. Sed natura vocabuli, Digamus is tantùm dicitur, qui simul plures uxores habuerit.

138. Qualis fuit Lamech ille Genes. 4. Abraham quoq; & Jacob, non tantùm Sacerdotes, Sed & Christi & Prophetæ Dei appellati.

139. Logomachia igitur & prophana Papistarum cenophania est, Digamum depravato vocabulo dici, qui unius secundæ, aut viduæ, aut corruptæ, maritus est.

ANNO M. D. XXVIII.

SEQVENTES PROPOSITIONES DE ECCLESIA SUSTINET, FAVENTE Christo, D. Martinus adversus totam Synagogam Satanæ, & universas portas Inferorum.

ANNO M. D. XXX.

1 Ecclesia Dei non habet potestatem condendi ullum articulum fidei, Sicut nec ullum unquam condidit, nec condet in perpetuum.

2. Ecclesia Dei non habet potestatem statuendi ullum præceptum bonorum operum, Sicut nec ullum unquam statuit, nec statuet in perpetuum.

3. Omnes articuli sufficienter sunt in Scripturis sanctis conditi, ut non sit opus ullum præterea condi.

4. Omnia præcepta bonorum operum sunt in Scripturis sufficienter statuta, ut non sit opus ullum præterea statui.

5. Ecclesia Dei non habet potestatem approbandi articulos aut præcepta, seu Scripturas sanctas, more Majoris, vel autoritate judiciali, nec id unquam fecit, aut faciet.

6. Ecclesia Dei potiùs contra, per Scripturas sanctas seu articulos fidei est approbata & confirmata, tanquam à Majore & autoritate judiciali.

7. Ecclesia Dei approbat articulos fidei seu Scripturas, more Minoris, id est, agnoscit & confitetur, sicut servus sigillum domini sui.

8. Stat sententia, Qui non habet potestatem promittendi & dandi futuram & præsentem vitam, Is non potest condere articulos fidei.

9. Ecclesia Dei habet potestatem ordinandi cæremonias, in feriis, cibis, jejuniis, precibus, vigiliis &c. non super alios, sed solum super seipsam, Nec unquam aliter fecit aut faciet.

10. Sic tamen, ut hæ cæremoniæ non pugnent cum articulis fidei, aut præceptis operum.

11. Etiam sic, ut sint de possibili, & quod in ejus manu est.

12. Etiam sic, ut conscientiam neq; ligent neq; turbent.

13. Etiam sic, ut temporales, non perpetuæ habeantur, quolibet die & casu mutabiles, & omitti potentes.

14. Cœlibatum aut Vota non potest mandare, nec sibiipsi quidem Ecclesia, multo minus aliis, cum non sint in ejus manu.

15. Ecclesia vero est numerus seu collectio baptizatorum & credentium sub uno Pastore, sive sit unius civitatis, sive totius Provinciæ, sive totius orbis.

16. Is Pastor seu Prælatus nihil habet statuere (quia non est Ecclesia) nisi consentiente sua Ecclesia.

17. Pastor hortari & persuadere potest Ecclesiæ, ut consentiat, certis urgentibus causis, sibiipsi jejunium, ferias, preces, aut alias ceremonias in tempus imponere, & rursum ubi volet, mutare & omittere.

18. Articuli fidei & præcepta operum non possunt mutari, Ceremoniæ vero debent pro tempore mutari.

19. Nulla fuit ruditas & asinitas major unquam, quam Papistarum, qui Ceremonias pro articulis fidei, deinde immutabiles, & unum membrum Pontificem, solum potestatem hanc habere, derudunt.

20. Nulla fuit hæresis & malicia major, quam Papistarum, qui omnia in omnia miscentes & confundentes, articulis pares Ceremonias faciendo, regnum liberrimum Christi plus quam servitute Ægypti & Babylonis oppresserunt.

21. Hæreticus dici non potest, qui contra Ecclesiæ ordinationem Ceremonias omittit, licet, peccet, ut promissi non servans.

22. Hæreticus dici non potest, qui præcepta operum divina transgreditur.

23. Hæreticus dici non potest, qui articulum aliquem fidei ignorat.

34. Hæreticus dici debet, qui obstinate errat in articulo fidei, & idem asserit. *Hæreticus.*

25. Sicut transgressor præcepti Magistratuum, non est seditiosus, licet peccet, sitq; puniendus. *Seditiosus.*

26. Sed qui negat aut impugnat Magistratum, is est seditiosus.

27. Cum Papistæ nec furem, nec latronem, nec adulterum, qui tamen in divina præcepta peccant, non dicant hæreticum, sicuti vere neq; hæretici illi sunt.

28. Merito asini asinorum dicendi sunt, quod hæreticos clamant eos, qui contra Ceremonias Ecclesiæ peccant.

29. Siquidem asinis digna est sapientia, matricidam, parricidam, Sodomitam, hæreticum non dici, at vescentem carnibus sexta feria hæreticum judicari.

30. Etiam ipsa Papæ Ecclesia, quamvis sit malignantium Ecclesia, tamen conjugium Sacerdotum sola officii suspensione damnat.

31. Concedit igitur Christianum & non hæreticum dicendum esse, quisquis Sacerdotum duxerit uxorem.

32. Quare nec ad Infernum damnat animam ejus, uti solent hæretici damnari.

33. Concedit simul (necessario) nec morte puniendum esse, sed adempto duntaxat officio, vivere ut Christianum finit & fatetur.

34. Quare certum est, nec mortale peccatum reputari, in ipsa Papæ Ecclesia, si sacerdos duxerit uxorem.

35. Concedit insuper (necessario) nec corpore puniendum, nec incarcerandum esse, sed adempto solum officio, suis rebus libere posse uti.

36. Quare nec scandalum aut turpitudinem esse censet, si sacerdos duxerit uxorem.

37. Qui igitur ultra suspensionem ab officio, addunt pœnam hæresis, mortis, animæ & corporis, dehinc spolium rerum & famæ, hi sunt publici latrones, fures, homicidæ, proditores, falsarii, tyranni, etiam secundum jura Papæ, & in sua Ecclesia.

38. Ex his potest intelligi, quid ex Ecclesia Papæ tandem factum sit, in qua tales viri habentur pro sanctissimis & sapientissimis. Anno M. D. XXX. *Ecclesia Papæ*

DISPUTATIO DOCT. MARTINI LUTHERI.

De Homine.

Anno M. D. XXXVI.

1. Philosophia, sapientia humana, definit, Hominem esse Animal rationale, sensitivum, corporeum.

2. Neq; disputare nunc necesse est, An proprie vel improprie, Homo vocetur animal.

3. Sed hoc sciendum est, quod hæc definitio tantum mortalem, & hujus vitæ Hominem definit.

4. Et sane verum est, quod ratio omnium rerum res & caput, & præ cæteris rebus hujus vitæ optimum & divinum quiddam sit.

5. Quæ est inventrix & gubernatrix omnium artium, Medicinarum, Jurium, & quidquid in hac vita sapientiæ, potentiæ, virtutis & gloriæ ab hominibus possidetur.

6. Ut hinc merito ipsa vocari debeat differentia essentialis, qua constituatur homo differre ab animalibus & rebus aliis.

7. Quam & Scriptura sancta constituit talem Dominam super terram, volucres, pisces, pecora, dicens: Dominamini, &c.

8. Hoc est, ut sit Sol & Numen quoddam ad has res administrandas in hac vita positum.

9. Nec eam Majestatem Deus post lapsum Adæ ademit Rationi, sed potius confirmavit.

Tamen talem sese Majestatem esse, nec ea ipsa Ratio novit à priore, sed tantum posteriore.

11. Ideo si comparetur Philosophia seu Ratio ipsa ad Theologiam apparebit nos de homine pene nihil scire.

12. Ut qui vix materialem ejus causam videamur satis videre.

13. Nam Philosophia efficientem certe non novit, similiter nec finalem.

14. Quia finalem nullam ponit aliam, quàm pacem hujus vitæ, & efficientem nescit esse creatorem Deum.

15. De formali vero causa, quam vocant animam, nunquam convenit, nunquã conveniet inter Philosophos.

16. Nam quod Aristoteles eam definit, actum primum corporis vivere potentis etiam illudere voluit Lectores & Auditores.

17. Nec spes est, hominem in hac præcipue parte sese posse cognoscere quid sit, donec in fonte ipso, qui Deus est, sese viderit.

18. Et quod miserabile est, nec sui consilii, aut cognitionem plenam & certam habet potestatem, sed in his subjecta est casui & vanitati.

19. Sed qualis est hæc vita, talis est & definitio & cognitio hominis, hoc est, exigua, lubrica & nimio materialis.

Theologica hominis definitio.

20. Theologia vero de plenitudine sapientiæ suæ hominem totum & perfectum definit.

21. Scilicet, quod homo est Creatura Dei, & carne & anima spirante constans, ab initio ad imaginem Dei, facta sine peccato, ut generaret & rebus dominaretur, nec unquam moreretur.

22. Post lapsum verò Adæ subjecta potestati Diaboli, peccato & morti, utroq; malo suis viribus insuperabili, & æterno.

23. Nec nisi per filium Dei Christum Jesum liberanda (si credat in eum) & vitæ æternitate donanda.

24. Quibus stantibus pulcherrima illa & excellentissima res rerum, quanta est Ratio post peccatum, relicta sub potestate Diaboli, tamen esse concluditur.

Ut

25. Ut homo totus & omnis, sive sit Rex, Dominus, servus, sapiens, justus, & quibus potest hujus vitæ bonis excellere, tamen sit & maneat peccati & mortis reus, sub Diabolo oppressus.

26. Quare ii, qui dicunt Naturalia post lapsum remansisse integra, impie philosophantur contra Theologiam.

27. Similiter qui dicunt, Hominem faciendo quod in se est, posse mereri gratiam Dei & vitam.

28. Item, qui Aristotelem (nihil de Homine theologico scientem) inducunt, quod ratio deprecetur ad optima.

29. Item, Quod in Homine sit lumen vultus Dei super nos signatum, id est, liberum arbitrium ad formandum rectum dictamen & bonam voluntatem.

30. Itẽ, Quod hominis sit eligere bonum & malum, seu vitam & mortem, &c.

31. Omnes istiusmodi neq; quid sit homo intelligunt, neq; de qua re loquantur, ipsi sciunt.

Rom. 3. 32. Paulus Rom. 3. Arbitramur hominem justificari fide absq; operibus, breviter hominis definitionem colligit, dicens, Hominem justificari fide.

33. Certe, qui justificandum dicit, peccatorem & injustum, ac ita reum coram Deo asserit, sed per gratiam salvandum. *Probat suam sententiam.*

34. Et hominem indefinite, id est, universaliter accipit, ut concludat totum mundum, seu quidquid vocatur homo, sub peccato.

35. Quare homo hujus vitæ est pura materia Dei ad futuræ formæ suæ vitam.

36. Sicut & tota creatura, nunc subjecta vanitati, materia Deo est ad gloriosam futuram suam formam.

37. Et qualis fuit terra & cœlum in principio ad formam post sex dies completam, id est, materia sui.

38. Talis est homo in hac vita ad futuram formam suam, cum reformata & perfecta fuerit imago Dei.

39. Interim in peccatis est homo, & indies vel justificatur vel polluitur magis.

40. Hinc Paulus ista rationis Regna nec mundum dignatur appellare, sed schema mundi potius vocat. Anno M. D. XXXVI.

In sequentibus quinq; Disputationibus diligentissime expendit vir Dei Lutherus singulas voces huius Paulini dicti, Rom. 3. (Arbitramur hominem justificari fide, absq; operibus legis) & sententiam eius germanam, juxta Pauli mentem, summa fide reddit.

I. DISPUTATIO

De Fide.

Arbitramur hominem justificari fide, &c.

1. Fides hic vera, & donum illud Spiritus sancti intelligi debet.

2. Si Paulus de fide acquisita seu historica loqui intelligitur, in vanum totus laborat. *Vera fides. Fides acquisita, historica.*

3. Nam & Sophistæ, etsi rerum istarum nihil intelligunt, tamen fatentur fidem istam non justificare.

4. Imò docent, neq; infusam Spiritu S. fidem justificare, nisi formata sit charitate.

5. Hoc enim palam asserunt, Fidem infusam posse stare cum peccato mortali & damnari. *Fides infusa.*

6. Sequitur hinc, Si Paulum de hac Fide intelligas, ipsum de ocioso aut fabuloso Christo prædicare.

7. Nam Christus nihilo plus adest vel prodest talibus credentibus, quam ipsis Dæmonibus & damnatis.

8. Cum vero Paulus prolixe tribuit Justificationem fidei, necesse est ipsum de istis fidebus (ut sic dicam) acquisita, infusa, informi, formata, explicata, implicita, generali, speciali, nihil dicere. *Fides acquisita, infusa, informis, &c.*

9. Quin & Dæmonibus & pessimis hominibus concedunt hanc fidem acquisitam.

10. Oportet igitur de alia fide quadam eum loqui, quæ faciat Christum in nobis efficacem, contra mortem, peccatum & legem.

11. Et quæ nos non sinat similes esse Dæmonibus & hominibus descendentibus in infernũ, Sed similes faciat sanctis Angelis & filiis Dei ascendentibus in cœlum.

Fides apprehensiva Christi.

12. Hæc est autem fides apprehensiva (ut dicimus) Christi, pro peccatis nostris morientis, Et pro justicia nostra resurgentis.

13. Hoc est, quæ non tantum audiat res à Judæis & Pilato, in Christo crucifigendo, gestas, vel de resurgente narratas.

14. Sed quæ intelligat charitatem Dei Patris, per Christum, pro tuis peccatis traditum, te redimere & salvare volentem.

Quam fidem Paulus prædicet.

15. Hanc fidem Paulus prædicat, quam Spiritus sanctus ad vocem Evangelii in cordibus audientium donat & servat.

Fides vere infusa.

16. Hæc est illa fides, quæ vere infusa dici debet, nec viribus nostris acquiri (sicut illa acquisita) potest.

Acquisita fides & Sophistarum infusa.

17. Fides acquisita, seu Sophistarum infusa, de Christo dicit: Credo filium Dei, passum & resuscitatum, atq; hic definit.

Vera fides.

18. Sed vera fides dicit, Credo quidem filium Dei passum & resuscitatum, Sed hoc totum pro me, pro peccatis meis, de quo certus sum.

Christus mortuus pro peccatis totius mundi.

19. Est enim pro totius mundi peccatis mortuus, At certissimum est, me esse partem aliquam mundi, Ergo certissime est, pro meis quoq; peccatis mortuũ esse.

20. Fides acquisita habet finem seu usum passionis Christi nudam speculationem, Fides vera habet finem & usum passionis Christi vitam & salutem.

Fides acquisita, vera.

21. Fides acquisita stat, velur piger manum sub ascella abscondens, & dicit, Ista nihil ad me.

[22. F]ides vera extensis brachiis amplectitur læta filium Dei pro sese traditum, & dicit, Dilectus meus mihi, & ego illi.

23. Exemplum hujus Paulus ad Galatas de seipso præstat, dicens: Qui dilexit me, & tradidit semetipsum pro me.

Pro Me. Pro Nobis.

24. Igitur illud, Pro me, seu pro nobis si creditur, facit istam veram fidem, & secernit ab omni alia fide, quæ res tantum gestas audit.

25. Hæc est fides, quæ sola nos justificat sine lege & operibus, per misericordiã Dei, in Christo exhibitam.

26. Pugnant enim ista duo, Christum pro nostris peccatis traditum satisfacere, & nos ipsos per legem à peccatis justificari.

27. Aut enim ille non est traditus pro peccatis nostris, Aut nos non justificamur per legem à peccatis nostris.

28. Scriptura autem clamat, Omnium nostrum peccata in ipsum esse posita, Et pro peccatis populi Dei est percussus, Et livore ejus sanati sumus. *Esa. 53. 1.Pet. 2.*

Justificati facimus opera.

29. JUSTIFICATI autem sic gratis, tum facimus opera, imo Christus ipse in nobis facit omnia.

Mortua fides.

30. Quod si opera non sequuntur, certum est, fidem hanc Christi in corde nostro non habitare, sed mortuam illam, scilicet acquisitam fidem.

Auditus fidei est omnium, sed fides non est omnium.

31. Omnium quidem est auditus verbi, sicut scriptum est, in omnem terram exivit sonus eorum. *Psal. 19.*

32. Sed non omniũ est fides ista, sicut scriptum est, Quis credidit auditui nostro? *Esa. 53.*

33. Et omnes, qui jactant opera coram Deo justificare, ostendunt sese nihil de Christo, aut fide intelligere.

Opera bona sequuntur fidem.

34. Fatemur opera bona fidem sequi debere, imo non debere, sed sponte sequi. Sic ut arbor bona non debet bonos fructus facere, sed sponte facit.

35. Et sicut boni fructus non faciunt arborem bonam, Ita bona opera non justificant Personam.

36. Sed

36. Sed bona opera fiunt à persona jam ante justificata per fidem, sicut fructus boni fiunt ab arbore jam ante bona per naturam.

37. Tamen & in Philosophia ita habet, Quod sine & ante omne opus bonum, necesse est, rationem & voluntatem bonam esse.

38. Nec fit ratio recta, aut voluntas bona ab opere, Sed opus fit à recta ratione & voluntate. *Ratio recta. Bona voluntas.*

39. Et artificis idæa non fit à domo vel fabrica, sed fabrica fit ab idæa, quæ sine & ante fabricam est in corde artificis.

S V M M A.

40. Christus est Dominus, non servus, Dominus sabbati, legis & omnium. *Christus est Dominus sabbati, legis & omnium.*

41. Et Scriptura est, non contra, sed pro Christo intelligenda, Ideo vel ad eum referenda, vel pro vera Scriptura non habenda.

42. Ut, serva mandata, sic dominante Christo intelligendum est, serva in Christo scilicet, vel in fide Christi. *Serva mandata.*

43. Diliges Dominum Deum tuum, &c. scilicet in Christo, seu fide ejus, Quia sine me nihil potestis facere. *Diliges Dominum Deum tuum.*

44. Fac hoc & vives, fac scilicet in me, alioqui non facies, sed contrariū facies. *Hoc fac & vives.*

45. Redime peccata tua eleemosynis, scilicet in Christo, & fide ejus, alioqui peccatum erit eleemosyna tua. *Redime peccata tua, &c.*

46. Quamobrem eruditissime Epistola ad Ebræos, omnibus omnium Sanctorum operibus præfigit, Fide. *Fide translatus Enoch Ebr. 11.*

47. Quia necesse est, omnes Sanctos in promisso Christo omnia vivere & facere, sicut nos in exhibito.

48. Ipse enim est caput & Dux justiciæ & vitæ, à Deo constitutus, per & in quo nos vivimus & salvamur.

49. Quod si adversarii Scripturam urserint contra Christum, urgemus Christum contra Scripturam.

50. Nos Dominum habemus, illi servos, Nos caput, illi pedes seu membra, quibus caput oportet dominari & præferri.

51. Si alterutrum sit amittendum, Christus vel lex, Lex est amittenda, non Christus.

52. Habito enim Christo, facile condemus leges, & omnia recte judicabimus.

53. Imo novos Decalogos faciemus, sicut Paulus facit per omnes Epistolas, & Petrus, maxime Christus in Evangelio.

54. Et hi Decalogi clariores sunt, quam Mosi Decalogus, sicut facies Christi clarior est, quam facies Mosi.

55. Si enim Gentes in natura corrupta, potuerunt de Deo statuere, & lex esse sibiipsis? Rom. 2.

56. Quanto magis Paulus aut perfectus Christianus plenus spiritu, potest Decalogum quendam ordinare, & de omnibus rectissime judicare.

57. Sicut omnes Prophetæ & Patres eodem spiritu Christi omnia sunt locuti, quæ habentur in Scripturis. *Prophetæ eodem Spiritu Christi omnia sunt locuti.*

58. Tamen quia interim sumus inæquali spiritu, & caro adversatur spiritui, Necesse est etiam propter vagos spiritus, certis mandatis & scriptis Apostolorum adhærere, ne laceretur Ecclesia.

59. Non enim sumus omnes Apostoli, qui certo Dei decreto nobis sunt infallibiles Doctores missi. *Apostoli infallibiles Doctores.*

60. Ideo non illi, sed nos, cum sine Decreto tali simus, errare possumus & labi in fide.

61. Quare non est arrogandum ulli post Apostolos hoc nomen, Quod non possit errare in fide, nisi soli Ecclesiæ universali. *Ecclesia universalis non errat.*

62. Summa, Conclusit Deus omnia sub incredulitate, ut omnium misereatur. Igitur, miserentis Dei est, quod justi sumus, non currentis hominis.

 63. Ope-

63. Operator fit ſanctus, fit ſapiens, fit juſtus, fit quidquid volet. Si fides deſit, ſub ira manet & damnatur.

64. Quia ſtat ſententia, Non aliquorum, ſed omnium miſeretur: Et ſola miſericordia Dei eſt juſticia noſtra, non opera propria.

Juſtificatio. 65. JUSTIFICATIO, eſt revera regeneratio quædam in novitatem, ſicut Johannes dicit, Qui credunt in nomine ejus, &c. ex Deo nati ſunt. *Johan. 1.*

66. Inde & Paulus baptiſmum vocat lavacrum regenerationis & renovationis, *Tit. 3.* Et Chriſtus ipſe: niſi denuo quis renatus fuerit, non poteſt videre regnum Dei. *Johan. 3.*

67. Ideo impoſſibile eſt, per opera juſtificari, quia impoſſibile eſt nos naſci ex operibus noſtris, ſed potius opera naſcuntur (ſic loquendo) ex nobis.

68. Eodem ſpiritu appellamur juſti, nova creatura Dei, & initium creaturæ *Jacobi 1.* Dei, qui nos verbo ſuo volens genuit.

69. Quis autem ferat hanc blaſphemiam, ut opera noſtra non creent, vel ut ſimus operum noſtrorum creaturæ.

70. Tunc liceret dicere contra Prophetam, Nos ipſi fecimus nos, & non Deus *Pſal. 99.* fecit nos.

71. Quam blaſphemum igitur eſt dicere, ſeipſum eſſe ſui ipſius Deum, creatorem ſeu generantem, Tam blaſphemum eſt ſuis operibus juſtificari.

II. DISPUTATIO
De Lege.

Homo juſtificatur fide, abſq; operibus Legis.

1. Arbitramur hominem juſtificari fide, abſq; operibus Legis.

2. Opera legis neceſſario ſunt, quæ vocantur merita ſeu optima opera.

Opera legis. 3. Alioqui quid eſſet ſentire, hominem juſtificari ſine operibus malis?

4. Paulus loquitur de lege ſimpliciter & univerſaliter, Maxime de morali ſeu Decalogo.

5. Qui vero putant eum de ceremoniali loqui, toto cœlo errant.

6. Clare enim allegat legem moralem cap. 7. Concupiſcentiam neſciebam, *Rom. 7.* peccatum eſſe, niſi lex diceret, Non concupiſces.

Paulus diſputat de peccato & morte totius mundi. 7. Et aperte diſputat de peccato & morte totius mundi, per Chriſtum ſalvandi, Reus ſit (inquit) totus mundus Deo, Quia ex operibus legis non juſtificatur ullus *Rom. 3.* homo.

Lex ceremonialis. 8. Ceremonialis lex autem ſolū parvam particulā mundi (puta Judæos) tenuit.

9. Nec ullam legem ceremonialem allegat in tanta Diſputatione.

Circumciſio ex Patribus eſt. 10. Nam circumciſio, quam allegat, non ex Moſe, ſed ex Patribus eſt, Johan. 5. *Johan 7.*

11. Ideo majus aliquid eſt Circumciſio, quam lex ceremonialis, quæ per Moſen cœpit.

Chriſtus ab initio mundi occiſus eſt, Apoc. 14. 12. Chriſtus etiam ab initio mundi occiſus eſt pro peccatis totius mundi, antequam ulla ceremonialia eſſet.

13. Quare de lege & peccatis totius mundi ab initio neceſſe eſt Paulum intelligi.

14. Qui vero pergunt eum tantum de ceremoniali lege intelligere, habent neceſſario concedere, Quod & tantum de peccato ceremoniali intelligendus ſit, cum lex & peccatum ad invicem referantur.

15. Ita concedent ſequenter, eū loqui de morte ſeu pœna peccati ceremonialis.

16. Et Chriſti gratiam in Paulo eſſe juſticiam ceremonialem.

Qualis lex, tale peccatum. 17. Qualis lex, tale peccatum, Quale peccatum, talis pœna & remiſſio Peccati.

18. Ita ſequitur, Quod Chriſtus ſua morte nihil effecerit, quam quod ſolos Judæos à lege ceremoniali redemerit, vel ſolum Ceremonias abrogaverit.

19. Et quod fruſtra Judæis quoq; ſit mortuus, cum pro peccatis moralis legis non ſit mortuus.

20. Hoc eſt, Chriſtus Judæos, non tam à peccato ceremoniali præterito, quàm à futuro liberarit, ne amplius poſſent peccare, lege ſcilicet ſublata, contra quam poſſit peccari.

21. Ita

21. Ita justificatio & redemptio Christi aliud nihil sit, quam abrogatio legis ceremonialis, & absolutio Judæorum ab illa.

22. Quo stante, Christus ad Gentes nihil pertinet, ut quibus nec lex nec peccatũ ceremoniale fuit.

23. Et fit Christus plane ociosus, & mors ejus inter Gentes inanis.

24. Frustra tum Paulus inter Gentes currit, clamans, Judæo primum & Græco, prædicans illis liberationem à lege & peccatis ejus, quæ apud Gentes non sunt.

25. Quin mentiuntur & Paulus & Prophetæ, quod Gentes lege, peccatis, morte, terrent, & redemptionem per Christum promittunt.

26. Cum sciant talia apud suos Judæos tantum valere, ut sub lege ceremoniali conclusos.

27. CLARET ergo, Qui Paulum de lege ceremoniali tantum loqui docent, Christum simpliciter è mundo tollunt cum universo Evangelio.

28. Et constituunt nos ipsos nostros justificatores, per opera moralia seu Decalogum sine Christo.

29. Et quid fuit opus filium Dei dari precium pro peccatis, Cum leges ceremoniales Homo sine Christo potuisset præstare.

30. Nam sicut homo potest sine Christo, capram mulgere, equum pascere, domum ædificare, sicut Gentes fecerunt.

31. Ita potest etiam sine Christo vestes lavare, cæsariem radere, certis diebus feriari, sacrificia mactare, lapades accendere, sicut fecerunt impii Sacerdotes Christi & Prophetarum homicidæ.

32. Non multum dissimile esset, si diceres Christum esse mortuum, ne sit necesse capram mulgere, & alia domestica opera facere.

33. Si ergo Christus est omnium hominum Salvator, in toto mundo, Necesse est Paulum loqui de lege & peccatis omnium hominum totius mundi.

34. Stat ergo, Paulum loqui non solum de morali lege, Sed etiam de tota ejus potentia & vi.

Paulus loquitur de tota vi legis &c.

35. Quam vim ne intelligit quidem Homo animal rationale, multo minus de ea judicare & docere potest.

36. Vis autem & potentia ejus est, occidere, seu peccatum æterna morte damnandum ostendere.

37. Ubi vero cœperit homo arguente spiritu, hanc vim sentire & intelligere, mox desperat de Dei misericordia.

38. Desperatio autem de misericordia Dei, est summum peccatum & irremissibile, Nisi gratia revocet in tempore oportuno.

Desperatio irremissibile peccatū.

39. Ista sunt tum vere illa summa opera, quæ Homo secundum legem Dei moralem facit.

40. Hoc est quod dicit, Per legem fieri peccatum supra modum peccans, Et per legem peccatum me occidit, & lex iram operatur.

41. Nunquam peccat homo horribilius, quàm in eo articulo, quo incipit legem sentire seu intelligere.

42. SUMMA, necesse est, vel intellecta lege desperare, ignorata gratia Dei, Vel non intellecta lege, de seipso præsumere, contempta ira Dei.

43. Illa facit desperabundum David, qui dicit, Peccavi, projectus sum à facie oculorum tuorum, &c.

44 Ista facit securum Hypocritam & superbum Pharisæum, qui dicit, Non sum sicut cæteri hominum, injusti, &c.

45. HIC venit medius Christus, dicens, Nec tibi damnatio, nec tibi salus, Sed mihi soli gloria.

46. Tu non morieris David, quia transtuli peccatum tuum in me, Nec tu Pharisæe vives, quia justicia tua est sine me.

47. Obtento igitur, Quod Paulus non loquatur de lege ceremoniali, sed de vera lege, verisq; legis operibus.

 48. Vice-

48. Vicerit causa nostra, & stat sententia Pauli, Hominem non legis operibus, sed fide justificari sola.

49. Non enim nos, sed Paulus electum Christi organum, sic audet in totum mundum fulminare, Quod homo per legem non justificetur. *Rom. 3. Galat. 3.*

50. Expectamus exinde à jactatoribus legis & bonorum operum, quibus justiciam tribui volunt.

Nullum exemplum impletæ legis.

51. Ut ostendant vel unum exemplum impletæ legis ab initio mundi, etiam in Ecclesia, usq; in finem mundi.

52. Ridiculum est in tam seria causa jactare bona opera & legis justiciam, & tamen nullum exemplum ostendere.

53. Hoc enim proprie est in vacuo theatro ludos & res mirabiles videre, id est, insanire, & Satanæ ludibrio teneri.

54. Nihil facilius est, quàm ociosum & loquacē Sophistam, de lege & operibus multa garrire, dum interim ipse nec faciat quidquā, nec qui faciat, possit ostēdere.

55. Nos, cum non possint illi suam affirmativam probare, ex superabundanti etiam negativam probamus.

56. Scilicet nullum fuisse, esse, fore exemplum legis impletæ, in ullo Sanctorum, neq; in tota Ecclesia sancta catholica.

57. Omnium enim Sanctorum & totius Ecclesiæ vox & confessio est, Si dixerimus, nos non habere peccatum, veritas Dei in nobis non est. *1. Johan. 1.*

58. Et ipse Paulus, carne servit legi peccati, Et spiritus Ecclesiarum Galatiæ carnem adversantem ferre cogitur. *Galat. 5.*

Remissio peccatorum.

59. Et tota Ecclesia, petens dominica oratione, Sanctificari nomen Dei, & remissionem peccatorum &c. hoc ipso fatetur, sese peccatricem esse. *Rom. 7. Galat. 5.*

60. Ex quibus sequitur, nullum etiam Sanctorum, nedum Legistarum operibus legis justificari, multo minus operibus propriis.

61. Hos vaniloquos & φρεναπάτας signat Apostolus, cum dicit, Semper discentes, & nunquam ad scientiam veritatis pervenientes. *Tit. 1. 2. Tim. 3.*

62. Semper enim de debito fieri clamant, At de facto esse nihil habent, nec possunt præstare.

63. At per debitum fieri nemo justificabitur aut salvabitur, sed per factum esse, seu factores Legis salvandi sunt omnes.

64. Non enim qui dicit, Domine, Domine, intrabit regnum cœlorum, sed qui fecerit voluntatem Patris, hic intrabit, &c.

65. Deus enim serio vult legem suam impleri, usq; ad minimum apicem & jota, aut nullum omnino salvari.

66. REFERAMus hæc in formam syllogisticam, ut apertior sit nostra contra eos expostulatio & insultatio.

67. Quicunq; vult intrare ad vitam, debet servare mandata Dei.

SED

68. Nullus Sanctorum servat mandata Dei.

ERGO

69. Nullus Sanctorum potest intrare ad vitam.

Si vis intrare ad vitam.

70. Major est manifestæ authoritatis divinæ, ubi Christus dicit: Si vis intrare ad vitam, &c. qui non fallit neq; mentitur.

71. Minor facile probatur, ex supra dictis, Quia omnes Sancti sunt peccatores, & mandata Dei non servant.

72. Conclusio est in bona forma consequentiæ, in secundo secundæ deducta & irrefragabilis.

73. Quo nunc ibitur? Hic justiciarii deprehenduntur inter angustias, & merito redirent ad cor, ut Esaias loquitur.

74. Nos vero ostendimus exemplum legis impletæ, certum & fidele, sed in unico illo homine mediatore Dei & hominum.

75. De quo uno & solo Deus dicit: Qui peccatū non fecit, nec dolus inventus est in ore ejus, id est, legem implevit. *Esa. 53*

76. Et

Psal. 40. 76. Et Psal. 40. In libro scriptum est de me, ut faciam voluntatem tuam Deus meus, volui, & lex tua in medio cordis mei.

77. Haud dubium, quia omnes alii non fecerint voluntatem Dei, nec lex ejus in medio cordis eorum fuerit.

78. Voluntas autem illa Dei impleta seu Christi implentis, aliud nihil esse potest, quam ipsa obedientia Christi, ut Paulus ait, Factus pro nobis obediens. *Voluntas Dei impleta, &c.*

Philip. 2. Hebr. 10. Rom. 5. 79. Qua voluntate sanctificati sumus omnes (ut ille ait) Et per obedientiam istius unius, justi constituuntur multi, Rom. 5.

80. PROINDE omnia alia dicta & exempla Scripturæ de lege vel operibus, necesse includunt Christum pro nobis Patri obedientem. *Dicta & exempla Scripturæ de lege, &c.*

Rom. 5. 81. Et quod nos per inobedientiam Adæ, semel omnes constituti peccatores, nunquam per nosipsos obedientes fieri possumus.

82. Et ut multa externa faciamus & patiamur, frustra tamen laboramus & sudamus, quia lex Dei non est in medio cordis nostri.

Rom. 8. 83. Sensus enim carnis non solum non subjicitur justiciæ Dei, sed etiam odit, & est ipsa inimicitia contra Deum.

84. Si nos ipsi potuissemus Deo obedientes esse, seu implere legem, Non fuisset opus, ut loco nostrorum omnium, seu pro nobis omnibus, Dei filius obediens fieret.

85. Diaboli malicia est, qui nos justicia seu potius opinione justiciæ legalis ita vexat, & occæcat, ne magnitudinem peccati & mali nostri intelligamus, & hinc iram Dei contemnamus.

86. Qua non intellecta, certo scit neq; amplitudinem gratiæ & misericordiæ in Christo exhibitæ, à nobis intelligi posse.

87. Et ita sicut ab initio fuit Homicida & Pater mendacii (hoc est, Satan Christi) ita non cessat istis rationibus adversari saluti hominum. Anno M. D. XXXV. *Satan homicida & mendacii pater, Johan. 8.*

III. DISPUTATIO.

Alia ratio justificandi hominis coram Deo, alia coram hominibus, &c.

1. Satis claret hoc loco, Aliam esse rationem justificandi hominis coram DEO, à ratione justificandi ejus coram hominibus.

2. Nam Paulus aperte fidem operibus opponit, & justificationem coram DEO detrahit operibus tribuitq; fidei.

3. Justificatur quidem Homo ex operibus, sed gloriam habet coram hominibus, non coram Deo.

4. Justificatur quidem homo fide coram Deo, etiamsi apud homines & in seipso ignominiam tantum inveniat.

5. Hoc est mysterium Dei, Sanctos suos mirificantis, quod non solum est impiis impossibile intellectu, sed etiam ipsis piis mirabile & difficile creditu. *Mysterium Dei.*

6. Natura enim vitio originalis peccati corrupta & excæcata, non potest ultra & supra opera ullam justificationem imaginari aut concipere.

7. Hinc illa pugna hypocritarum, contra fideles de justificatione, nullius nisi Dei solius judicio dirimenda.

8. Concedimus itaq; Hypocritis seu Philosophis, opera & justificationem legis, modò retineamus eam justiciam esse hominum, non Dei.

9. Justicia vero hominis, ut eam Deus temporaliter honoret donis optimis hujus vitæ, tamen coram Deo larva est & hypocrisis impia.

10. Et mirum est Problema, quod Deus remuneret justiciam, quam ipse reputet iniquitatem & maliciam.

11. Aperte enim in Prophetis malum manuum nostrarum appellat opera secundum legem & nostram rationem pulcherrima. *Malum manuum nostrarum.*

12. Simile videtur, ac si quis Princeps malum servum toleret, quem sine majore periculo regni non possit occidere.

13. IGI-

13. IGITUR non est respiciendum neq; ad personam impii, qui justiciam operatur, neq; ad pulchritudinem talis operis.

14. Sed ad incomprehensibilem tolerantiam & sapientiam Dei, minus malum ferentis, ne majore malo omnia subvertantur.

15. Sicut vomica, claudicatio, aut alius morbus in corpore insanabilis toleratur, necessitate vitæ corporalis fovendæ.

Justicia legis. 16. Est enim legis justicia morbosa valde & adeo imbecillis, ut sæpe suam legem optimam non solum non impleat, sed levissimo etiam motu prorsus obliviscatur.

17. Sed quia alia non potest haberi, toleratur & fovetur summis hujus mundi bonis.

18. Deus enim pro magnitudine suæ bonitatis, parum reputat, tam indignis & malis, justis seu sanctis, tot & tanta donare.

19. Sicut sapiens Magistratus civi malo & improbo interdum connivet, & frui sinit civitate pro bono pacis publicæ.

20. Deus enim alio spectat, scilicet ad futuri regni gloriam, in quo non pertransibit incircumcisus aut immundus, ut Scriptura loquitur &c.

21. Quin & cum Ecclesia & Sanctis suis in terra non dissimili tolerantia & bonitate agit.

22. Ut quos & tolerat & fovet propter initium creaturæ suæ in nobis, Deinde & justos esse, & filios regni decernit.

23. Justificari enim hominem sentimus, hominem nondum esse justum, sed esse in ipso motu seu cursu ad justiciam.

24. Ideo & peccator est adhuc, quisquis justificatur, & tamen velut plene & perfecte justus reputatur, ignoscente & miserente Deo.

25. Ignoscit autem & miseretur nostri Deus, intercedente & sanctificante nostrum initium justitiæ, Christo advocato & sacerdote nostro.

26. Cujus justicia cum sit sine vitio, & nobis umbraculum contra æstum iræ Dei factum, non sinit nostram inceptam justiciam damnari.

Justicia Christi operibus non comprehenditur. 27. Jam certum est, Christum seu justiciam Christi, cum sit extra nos & aliena nobis, non posse nostris operibus comprehendi.

28. Sed Fides, quæ ex auditu Christi nobis per Spiritum sanctum infunditur, ipsa comprehendit Christum.

29. QUARE & sola fides justificat sine operibus nostris, Non enim possum dicere, Ergo facio Christum, seu justiciam Christi.

30. Sicut tamen possum dicere, Ego facio opera: sive justiciæ cœlestis per Spiritum, sive terrenæ per naturam.

31. Sed sic dicendum, Ego credo in Christum, Et post facio opera bona in Christo vere.

32. Recte igitur dicitur, Justificari nos ex fide, sine operibus legis.

33. Quod justificari ista includit, fide scilicet propter Christũ reputari nos justos.

34. Nec peccatum ullum, sive præteritum, sive reliquum in carne manens, imputari, sed velut nullum sit, remissione interim tolli.

35. HANC fidem comitatur initium creaturæ novæ, & pugna contra carnis peccatum, quod eadem fide Christi & ignoscitur & vincitur.

IIII. DISPUTATIO.

Homo. 1. Homo justificandus, intelligitur homo peccator, à peccatis suis liberandus.

2. Non enim sanis necessarius est Medicus, sicut nec justis opus est Liberatore.

3. Certum igitur est, hominem suis meritis non posse coram Deo justificari.

Peccatum radicale hominibus incognitum. 4. Quid enim peccator suis meritis, hoc est, peccatis seu operibus peccatoris mereretur apud Deum?

5. Peccatum radicale, capitale & vere mortale, est incognitum hominibus in universo mundo. *Psal. 90*

Quan-

6. Quanto minus cognitum esse potuit remedium peccati, cujus morbus non erat cognitus.

7. Nullus ex omnibus hominibus cogitare potuit peccatum mundi esse, non credere in Christum Jesum crucifixum.

8. Hoc est peccatum originale post lapsum Adæ, nobis ingenitum, & non tantum personale, sed & naturale.

9. Non credere in Christum, est incredulum & ignarum & aversum esse à Deo, qui Christum promisit Salvatorem.

10. Quare Paulus recte dicit, Omnia esse conclusa sub incredulitatem, ut Deus omnium misereatur.

11. Hæc incredulitas trahit secum omnia alia peccata, cum sit primi Præcepti principale peccatum.

12. TENUITER peneq; obscurius definiunt Scholastici, Peccatum originale esse concupiscentiam, Alii carentiam justiciæ originalis inesse debitæ.

13. Magna enim pars crassum illud libidinis malum pro peccato originali habent, & post remissionem tantum pœnam, infirmitatem & fomitem vocant.

14. Sed illi etiam impie, qui asseruerunt, naturalia mansisse post peccatum integra, tam in hominibus quam Dæmonibus. *Naturalia integra.*

15. Rectius illi, qui constanter fatentur, Naturã esse per peccatũ Adæ corruptã.

16. Non enim potest natura simul corrupta & integra intelligi, Nisi de integritate animalium virium dicerent, id quod non faciunt.

17. Quanquam satis certum est fidelibus, nec animales, nec rationales vires relictas esse integras. *Operà media, &c.*

18. Eadem ignorantia finxerunt, Opera quædam esse, nec bona nec mala, sed media seu neutralia.

19. Et deinceps, Ignorantiam aliam crassam, aliam invincibilem, quæ excusaret à toto, &c. *Ignorantia crassa.*

20. Hæc & similia testantur, nec peccatum, nec Christum ab illis potuisse cognosci, Nec Decalogum, præsertim in prima tabula, fuisse eis intellectum.

21. POSSET tamen peccatum ab effectibus suis cognosci utcunq;, nisi ratio etiam hic esset nimium cæcutiens & objectorum, tam facile oblivisceretur.

22. Non enim verisimile est naturã (quam nimium ratio bonam esse somniat) tanta malorum monstra quæ mundus quotidie facit, perpetrare.

23. Consentaneum certe videretur, Sicut ex vero nihil nisi verum, ita ex bono nihil nisi bonum sequeretur, aut certe minus malorum sequeretur.

24. Nunc videmus, quàm parum boni & multum mali ubiq; regnet in orbe terrarum, & malos plures quàm bonos esse in mundo.

25. Ita facile concluderetur, in natura illa, judicio rationis, bona, multo plus esse maliciæ, quàm bonitatis etiam politicæ.

26. Poëtæ quoq; rarum faciunt virum bonum, comparantq; monstro bimembri, & alius penuriam queritur bonorum virorum.

27. Sed Scriptura causam peccati nos docens, testatur nihil boni esse in natura hominis, & id, quod bonum est reliquum, esse tamen in malo usu.

28. UT ergo justificatio, quantum potest fieri, magnificetur, Peccatum est valde magnificandum, & amplificandum.

29. Est enim sanatio peccati, quod totum mundum æternaliter occidit, & infinitis malis perdit.

30. Quare majus est opus illud divinum justificatio, quàm ut ulla ratio aut consideratio nostri operis aut motus hic habere debeat locum.

31. Et simpliciter cum Paulo hic dicendum est, quod nihil sumus, sicut ex nihilo facti sumus.

32. Qui vero nostri operis speciem spectant, vel aliquid esse volunt, Illi nunquam intelligent magnitudinem hujus operis divini.

33. Mul-

33. Multo certe minus, quàm ille videre possit gloriam Solis, qui putridi ligni fulgorem jactet lucente Sole.

V. DISPUTATIO.

De Operibus Legis & Gratiæ.

1. Necessaria sunt opera omnia, tam legis quam gratiæ.

Opera legis. 2. Opera legis sunt, quæ extra fidem fiunt, voluntate humana.

3. Quam voluntatem lex vel cogit minis & pœnis, vel allicit promissis & beneficiis.

4. Nunquam est tamen vera & recta ea voluntas, sed semper quærens, quæ sua sunt.

5. Ideo & in ipsis heroicis virtutibus, naturali hoc vitio depravata est.

6. Multo minus valet ipsa quidquam in religione, seu justificatione coram Deo.

7. Et tamen necessaria est, ad custodiendam externam disciplinam & pacem.

Opera gratiæ. 8. OPERA gratiæ sunt, quæ ex fide fiunt, Spiritu sancto movente & regenerante voluntatem hominis.

9. Necesse tamen est, eam etiam per verbum & signum externum, hoc est, minis & promissis admoneri & excitari.

10. Placuit enim Deo per ministerium verbi & sacramenti, Spiritum distribui & augeri.

Justicia operum. 11. Nec illa ipsa opera justificant coram Deo, sed fiunt à justificatis, Licet recte dicantur justicia operum, Deo grata per Christum.

12. Currere & velle oportet, nec tamen est currentis aut volentis, sed miserentis Dei.

13. Nihil sibi conscium esse oportet, & tamen scire, non in hoc se esse justificatū.

14. Quærere oportet per patientiam boni operis vitam æternam, Nec est tamen quærentis, sed miserentis Dei.

15. Deniq; cursum consummare, & coronam justiciæ repositam habere oportet, Nec tamen & consummantis, nec habentis, sed miserentis Dei.

Lex dupliciter impletur. 16. LEX igitur dupliciter impletur, scilicet, per fidem & charitatem.

17. Fide impletur in hac vita, reputante interim Deo nobis per Christum, justiciam, seu legis impletionem gratuito.

18. Charitate implebitur in futura vita, cū perfecti erimus nova creatura Dei.

19. Quamvis improprie dicitur, Legem tunc impleri, cum futura tunc sit nulla lex, sed res ipsa, quam lex in hac vita requirit.

20. Verum, ut causa clarius intelligi possit, ita crasse pro hujus vitæ captu loqui licet.

21. Recte enim dicit S. Augustinus, Tria & septem non debent esse decem, sed sunt decem.

22. Quidquid natura tale est, non debet, imo nec potest lege esse vel fieri tale.

23. Ita Angeli & Beati in cœlo, non debent esse, sed sunt sine lege justi, vel pura creatura Dei.

24. Cessabit enim tunc & ipsa fides, reputatio Dei & remissio peccatorum; cum universo Spiritus ministerio.

25. Neq; tunc amplius oratione Dominica; neq; Symbolo, neq; Sacramentis utemur, aut opus habebimus.

26. Multo magis lex ipsa cessabit & evacuabitur, cum omni scientia & Prophetia & tota Scriptura.

27. Erit enim Deus in omnibus omnia, & mirabilis in Sanctis suis, nosq; perfecte pura & nova creatura ejus.

Quatenus lex abrogata. 28. Igitur non sic abrogata est lex, ut nihil sit, aut nihil secundum eam facere oporteat.

Sed

Rom. 8. 29. Sed justificatio legis impleri debet in nobis per filium Dei, ut Rom. 8. dicit Paulus.

30. Quin & hoc officium habet, ut testificetur justiciam fidei, simulq; ostendat, qualis creatura ante peccatum fuimus, & post peccatum futuri sumus. *Opera legis.*

31. Interim fovemur in sinu Dei, tanquam initium creaturæ novæ, donec perficiamur in resurrectione à mortuis.

2. Pet. 1. 32. Hoc initium autem per bona opera, si vere inest, sese ostendit, & certam facit vocationem nostram.

33. Igitur, si humanis verbis liceat dicere, Non actu perfecto, sed potentia propinqua justi sumus.

34. Formatur enim Christus in nobis continue, & nos formamur ad imaginem ipsius, dum hic vivimus.

35. QUARE etsi absq; lege & absq; operibus legis justificemur per fidem, tamen in fide non sine operibus vivimus.

36. Imo fatemur, justis non esse positam Legem, quatenus justi sunt & spiritu vivunt.

37. Sed quatenus in carne sunt, & corpus peccati habent, esse sub lege, Et facere opera legis, id est, non esse justos, nec facere bona opera.

38. Sicut dicere possemus, justos esse sub morte, seu sub pœna legis, & sub peccato, Quia moriuntur omnes, & confitentur sese esse peccatores.

1. Cor. 9. Gal. 5. 39. Oportet enim corpus castigari, & in servitutem redigi, & carnem cum vitiis suis mortificari & crucifigi.

40. Sed ea legis opera, reputatione Dei, non habentur pro operibus legis, etiamsi natura sint talia.

41. Sicut reliquum in carne peccatum & mors, reputatione Dei, non habentur pro peccatis & morte, etiamsi sint natura talia.

42. Proprie vero lex & opera legis apud Paulum sunt, ubi voluntas humana operatur sine reputatione Dei, seu extra Christum propiciatorium nostrum. *Opera legis proprie dicta.*

43. Libenter autem legem & opera legis, & non opera hominis seu rationis vocat, ut ostendat magnitudinem peccati & morbi nostri.

44. Siquidem homo non solum nihil potest suis viribus, ad justiciam coram Deo, sed etiam adjutus lege docente, & operibus per legem extortis, deterior efficitur.

45. Summa, omnium hominum opera sunt mala & vitiosa, Sed justorum sunt reputante Deo bona, impiorum sunt natura mala.

ALIA DISPUTATIO D. M. L.

DE ILLO LUC. &c. VII. DIMITTUNTUR ei peccata multa, quoniam dilexit multum.

Tria sunt in isto Loco quæ prohibent sentire, Quod remissio peccatorum impetretur dilectione, seu operibus.

1. Primum est illa sententia Christi ad mulierem, Fides tua te salvam fecit, non dicit, Dilectio tua te salvam facit.

2. Ridiculum vero est, verbum Christi humana temeritate sic torquere, Fides per charitatem formata, salvam te fecit.

3. Quasi Christus non potuisset, si id voluisset, dilectionem addere, dicendo, Fides & dilectio tua te salvam fecerunt.

4. Imo de industria tacet de dilectione ad mulierem loquens, & solam fidem prædicat.

5. Sicut econtra studio tacet de fide ad Pharisæum loquens, & solam dilectionem prædicat.

6. Igitur firmiter tenendum & urgendum est, contra Diabolum & omnes cogitationes ejus, scilicet, sola fide ante dilectionem fuisse salvam factam mulierem.

7. SECUNDUM est, alterum verbum Christi, Cui minus dimittitur, minus diligit.

Remissio peccatorum ante dilectionem.

8. Quo verbo definit, remissionem peccatorum esse ante dilectionem, & hanc sequi ad remissionem peccatorum, tanquam gratitudinem pro accepto dono.

9. Non enim hic dedit, minus dimittitur ei, qui minus diligit, sed contra minus diligit, cui minus dimittitur.

10. Id manifeste convincit, remissionem esse gratuitam & absq; meritis, dilectionem vero esse fructum seu confessionem remissionis donatæ.

11. Quare & hoc alterum verbum Christi tenendum & urgendum est, contra protervos Falsarios hujus loci.

12. TERTIUM est, ipsa Parabola & tota res, quæ per Christum hoc loco geritur, cui parabolæ & rei convenire debent (non pugnare) dicta ejusdem loci.

13. Aperte dicit Parabola hoc loco, quod Fœnerator duobus debitoribus, qui non erant solvendo, gratuito remittit debita.

14. Et remissis debitis quærit Christus, Uter plus diligat, an ille cui plus, vel cui minus dimissum est?

15. Pharisæus hic, probante Christo, recte judicat, scilicet eum plus diligere, cui plus dimissum sit.

16. ISTA omnia potenter demonstrant, quod remissio præcedat dilectionem, & dilectio sequatur remissionem.

17. Non enim diligunt debitores Fœneratorem, donec ei debent, nec remissionem impetrant dilectione.

18. Multo minus diligunt, cum jam exigitur solutio, & ipsi nihil habent, & se damnari metuunt.

19. Sed tunc incipiunt diligere, cum remissis debitis securi dimittuntur.

20. ITA & nos, cum solutionem debitorum præstare non possumus, sola remittentis gratia justificamur.

21. Si enim nos debitores meritis possemus obtinere peccatorum remissionē, haberemus utiq; unde redderemus.

22. Sed Textus clare dicit, cum non haberent unde redderent, donavit utrisq;.

23. Donum vero non est meritum recipientis debitoris, sed gratia miserentis & largientis Fœneratoris.

24. Sic & Paulus Rom. 4. Donum seu imputationem discernit à mercede secundum debitum. *Rom. 4. Ephes. 2.*

25. Hoc donum non apprehenditur dilectione, quæ nondum adest, sed fide, quæ post diligit, & gratias agit.

26. Igitur tria ista, ut dictum est, hoc loco prohibent sentire, quod dilectio seu merita impetrent remissionem peccatorum.

27. RELIQUUM est, ut illud verbum Christi, dimittuntur ei, quia dilexit, non debeat contra illa tria pugnare.

28. Sed quærenda est intelligentia, quæ cum tribus istis conveniat, ne Christum faciamus sibiipsi pugnantem.

29. Nec est, more contentiosorum, unum verbum contra totum textum urgendum.

30. Hoc enim non est veritatem humiliter quærere, sed conceptum errorem superbe defendere.

31. Non est autem intelligentia melior, quàm quæ ex verbis & gestis Christi trahitur.

32. Certum est enim, quod aliter ad mulierem, aliter ad Pharisæum loquitur, illic fidem hic dilectionem laudans.

33. Quare non potest esse in verbis contradictio, quæ debet fieri ad idem & secundum idem, ut natura quoq; docet.

34. Pharisæus igitur hæret in publica sententia seu fama, qua ista mulier secundum legis justitiam peccatrix in civitate habebatur.

35. Interim ignorat, quid Christus privatim operatus esset per fidem, qua mulier ei intus adhærebat.

36. Quin cœcus, ne hoc quidem videt, quantum ipsa foris præstat dilectionis secundum legem.

37. Ideo Christus mulierẽ à publica sententia per publicã absolutionem liberaturus, damnat judicium Pharisæi decernens eam publice quoq; esse justam.

38. Non enim est peccatrix, sed eredens in Christum, exercet opera dilectionis meliora, quàm ipse Pharisæus.

39. Hoc est, quod versus ad Pharisæum ceu publicam personam, seu de publica fama mulieris inflatum, publiee loquitur, dico tibi, dimittuntur ei &c.

40. Deinde numerat facta Mulieris optima, quibus & legem impleverit, dum ille nihil illorum fecerit, tam sanctus Judex peccatricis.

41. Ad mulierem vero versus, privatim loquitur, ejus privatam fidem laudans, Tua fides, inquit, &c.

42. Quasi diceret, Tu peceatricem damnas publicam, cum ipsa non solum fidei justicia, quam non vides, te longe prævenerit, sed & legis seu dilectionis justicia, quam tu sectando non apprehendis, te superavit.

43. Cum igitur dignis pœnitentiæ fructibus, publiee suam testetur fidem, & ostendat dilectionem, debet etiam publiee coram vobis absoluta & justa haberi.

SUMMA.

44. Christus in hoc totus est contra Pharisæum, ut publicum ejus judicium de peccatrice, publica ejusdem peccatricis justicia condemnet.

45. Ideo non ei numerat fidem, sed opera peccatricis, & arguit nihil tale à Pharisæo præstari.

46. Ita recte verbum Christi ad Pharisæum de publica remissione intelligitur, Tibi dico, inquit, Id est, publiee vobis significo.

47. Hoc est, volo, ut etiam coram vobis justa & sancta habeatur, ut quæ plus præstiterit in lege, quam vos & facitis & intelligitis.

48. Ad mulierem vero versus, ceu privatam personam, privatam ejus conscientiam consolatur, dicens, Fides tua.

49. Erat autem Judæis intolerabile, si homo sibi arrogaret potestatem remittendi peccata, ut Matth. 9. claret. *Matth. 9.*

50. Ideo, ut Christus ostenderet sese esse Dominum omnium, absolvit peccatricem publico hominum judicio ream.

51. Et hoc facit sciens & volens, quia ostendit eis mulierem publica fama damnatam, & tamen justificat eam publice, propter publicam ejus dilectionem seu confessionem.

52. Sic & in Ecclesia publice absolvuntur peccatores, ubi ostenderint dignos pœnitentiæ fructus.

53. Non enim possunt absolvi publice, qui palam perseverant in peccatis, neo ostendunt sese resipuisse.

54. Est autem publica Absolutio rès magni momenti, Et mirabiliter fidem roborat & consolatur.

55. Nam ipsa aliud nihil est, quam multorum seu Ecclesiæ Deo gratæ testimonium, à Deo nobis donatum & approbatum.

56. Sicut consolationes, quando à pluribus fiunt, hoc plus efficiunt apud pavidas & turbatas conscientias.

57. Ut & opera bona certam faciunt vocationem & electionem nostram, quia testimonium sunt fidei veræ. *Pet. 1.*

58. Interna vero remissio, fit gratuito per miserieordiam Dei, intus fide corda purificantis. *Cor. 15.*

59. Qui

59. Qui vero pertinaciter illud verbum urgent (Dimittuntur ei, quia dilexit) Et ista tria non volunt audire, vitandi sunt tanquam reprobi sensus homines.

60. Non enim uno hoc verbo Christi, suis cogitationibus arrepto, tria loca & totum textum falsum facient.

61. Deinde, si ad hæc tria respondere debebunt, multum sudabunt, tamen frustra laborabunt. Anno M. D. XXXV.

DISPUTATIO CIRCULARIS
FERIA SEXTA, CONTRA CONCILIUM CONSTANTIENSE, & suos Confessores, Præsidente Doct. Mart. Luth.

De utraq; specie Sacramenti.

1. Ista quæstio non est amplius in eo loco, an peccatum sit omittere vel negligere institutionem Christi de utraq; specie.

2. Sed est in eo loco, an cogere seu cogi ad omissionem ejusdem institutionis, impium vel pium sit?

3. Imo in eo loco, An ipsa institutio Christi, hæresis, & Christus hæreticus, & ei obedientes, hæretici sint.

4. Peccatum omissionis cadit in Ecclesiam & quemlibet Sanctum modo sit omissio simplex.

5. Qualis aliquando fuit, cum Ecclesia per fraudem Diaboli spoliata fuit utraq; specie, adhuc Autore incognito.

6. Nam & omissio Decalogi, orationis Dominicæ & Symboli, cadit in Ecclesiam, saltem ex parte.

7. Ideo credi potest, tale tunc peccatum esse toleratum, & nunc agnoscentibus remissum.

8. Alterum vero peccatum, scilicet, coactio ad omissionem institutionis, est per sacrilegos Pontifices & Canonistas additum.

9. Hoc peccatum non cadit in Ecclesiam Dei, quæ non cogit omittere, sed servare ea, quæ Deus instituit.

10. Sicut non cadit in Ecclesiam hoc peccatum, ut cogat omittere Decalogum, orationem Dominicam, Symbolum.

11. Tertium peccatum, condemnatio institutionis Christi, tanquam hæresis & Christi hæretici, est peccatum novissimum Diaboli & mundi.

12. Hoc peccatum adeo non cadit in Ecclesiam, ut nihil horribilius in auribus ejus dici possit.

13. Sed nec in Turcam & ullum manifestum Dei hostem, Quanto minus in simplicem peccatorem, cadere potest.

14. Sed reservatum est uni novissimæ sentinæ sceleratissimorum & perditissimorum hominum, id est, Ecclesiæ Antichristi.

15. Cum enim Ecclesia Papæ non solum omittat Institutionem Christi, sed etiam cogat ad omissionem ejusdem.

16. Certum est, eam non esse Ecclesiam Dei, sed synagogam Satanæ, quæ peccatum præcipit, & justiciam prohibet. *Synagoga Satanæ.*

17. Et cum præterea damnet, ut hæreticos, qui institutionem Christi sequuntur.

18. Sequitur evidenter & infallibiliter, ipsam esse abominationem Antichristi, & furiosam meretricem Diaboli.

19. Nam dicere eum hæreticum esse, qui sequitur institutionem & verbum Christi, est dicere ipsum Christum hæreticum, & institutionem ejus hæreticam esse.

20. Neq; enim hæreticus dici potest, nisi prior ille, quem is sequitur, hæresiarcha, & doctrina ejus archihæresis fuerit.

21. Qui

21. Qui autem audent Christo dicere, tu es hæreticus, & Dæmonum doctrinam doces, scientes ipsum Christum Deum & Dominum esse, quem sic in os blasphemant, hi non septem sed septuaginta septem Dæmonibus vel legionibus potius Dæmonum possideri crediti sunt. *Hæreticus.*

22. Hoc autem impudentissime facit Ecclesia Papæ, sciens & volens, cum fateatur & fateri cogatur, esse Christi institutionem, quam damnat.

23. Sic enim sacerrimum illud conciliabulum Constantiense seu colluvies verius execratissima perditorum Sophistarum & Canonistarum, audet ore rabido in Christum Dominum gloriæ vomere. *Conciliabulum Constantiense.*

24. Licet Christus post cœnam instituerit utranq; speciem, & in Ecclesia primitiva à Laicis ita reciperetur, tamen hoc non obstante, consuetudo est pro lege habenda, &c.

25. Hic vides in Ecclesia Papæ consuetudinem incertæ originis & autoris, pro lege simpliciter statui, mera certe malicia.

26. Et pro tali lege, quæ præjudicet divino juri & verbo, & ipsum Christum hæreticum faciat cum sua Ecclesia.

27. Et decuit sane tales, talis Ecclesiæ, Magistros, ea percuti cœcitate & amentia, ut Christo, qui via & veritas, contempto, & in faciem hæresis condemnato, vagam hominum ignotorum consuetudinem seu opinionem adorarent.

28. Hinc ille Moabiticus inauditæ arrogantiæ fastus, licet Christus, hoc tamen non obstante, Licet Ecclesia primitiva, hoc tamen non obstante. Quid Christus? Quid Ecclesia primitiva ad tantos Dominos rerum, porcos, Sophistas, & asinos Canonistas?

29. Quid vetat, quin eodem pharisaicæ arrogantiæ fastu statuant, Licet Christus instituerit Baptismum, & Ecclesia servet, hoc tamen non obstante, nos Domini super Christum & Deum ordinamus contrarium.

30. Item, Licet Christus instituerit Evangelium, & Ecclesia id prædicet, tamen hoc non obstante, nos Domini Dominorum Canones nostros & consuetudines illi præferendos decernimus.

31. Item, Licet Christus jusserit absolvi pœnitentes, & id Ecclesia sequatur, hoc tamen non obstante, non aliter volumus.

32. Quid obsecro, illis obstare potest, quibus nec Ecclesia nec Christus ipse obstare potest?

33. Quin eodem exemplo, omnes Articulos fidei tollamus, & consuetudinem contrariam, quæ potens & magna est, approbemus, ne Deo quidem obstare potente.

34. Deus perdat & Canones & Canonistas, qui putant Ecclesiam Dei gubernandam hoc dicto, Consuetudo est habenda pro lege.

35. *Compesi, tola, tese, tenti, quæ fect, bate.*
Quivis, exclu, sum cri, men per, temporis, usum.

36. Igitur sibiipsis testimonio sunt, sese Christo obstare, & Antichristos esse, quia obstantem Christum nihil curant, insuper & condemnant,

37. His larvis dementaverunt Principes, & optimum virum Sigismundum Cæsarem, ut deinde in omni re fuerit infœlicissimus. *Sigismundus Imperator.*

38. Finge Christum reliquisse liberam vel alteram, vel utranq; speciem, non instituisse utranque.

39. Tamen furor esset prohibere & condemnare, quod Christus ipse nec prohibuisset nec condemnasset.

40. Quanto magis furor furorum est, prohibere & condemnare id, quod scias certo Deum ipsum, in persona propria & immediata statuisse & ordinasse.

41. Non enim hic simile dari potest, quod Ecclesia aliquando pleraq; statuit, quæ postea mutavit, ut quæ fuerint libera & in ejus potestate.

42. Hic autem ipse Dominus gloriæ eſt, cujus inſtitutio non eſt in poteſtate Ecclesiæ, Hunc audite, dixit ille, qui quærit & judicat.

43. Nec eſt ſimile (ut Aſini iſti jactant) quod Chriſtus veſperi cœnatus inſtituerit Sacramentum, & tamen pòſt Eccleſia diluculo jejunis miniſtravit.

44 Nam Chriſtus non alligavit Sacramentum tempori aut locis, ſed libera iſta ſtatuit, dicens, Quotiescunq; feceritis.

45. Subſtantiam vero ipſam Sacramenti ſeu utramq; ſpeciem non ſtatuit liberam, Eccleſiæ ſeu aſinis & porcis iſtis mutabilem, ſed hoc facite, inquit, rem præcepti immutabilis eſſe volens.

46. Idem dicendum eſt de ſuffocato & ſanguine, Actor. 15. quæ poſtea mutata ſunt, quia Gentibus libera fuerunt ante.

47. Subſtantia vero decreti Apoſtolici, hactenus duravit inviolata, ſcilicet, quod Gentes fide juſtificatæ, legis oneribus non eſſent turbandæ.

48. Summa, nullum Exemplum oſtendere poſſunt, in quo Eccleſia mutaverit ullam divinam ordinationem.

49. Ipſi, ut ſunt furore Diaboli perciti, temeritate mera, talia exempla fingere audent, oſtendentes hac re, ſuas eximias inſcitias & Scripturæ contemptum.

50. Ejuſdem ſapientiæ ſunt pulcherrimæ rationes, quas pro ſtabilienda altera ſpecie, velut ebrii ſomnianr.

51. Scilicet quod Laici poſſent credere, in altera ſpecie, non tantum accipi, quantum in utraque, quod eſſet magnum periculum.

52. Quaſi vero non & Clerici eodem periculo ſic credere poſſint, ut & illis merito altera ſpecies adimenda fuerit.

53. Quid ſi ego contra ſentiam, me non tantum accipere altera quantum utraque? Quia non totam Chriſti inſtitutionem, ſed dimidiam ſolum accipio.

54. Altera ratio eſt, quod effuſionis periculum ſit in Laicis, quaſi Clerici hoc periculo liberi fuerint, cum infinitis & quotidianis periculis, teſte eorum libro de cautelis, vexati. ſæpius totos calices effuderint.

55. Et quid eſt, quod Chriſtus has rationes non perpenderit, nec Eccleſia poſtca illis mota fuerit, donec ad iſtos ſanctiſſimos Aſinos perventum eſt?

56. Tertia ratio longe ſuaviſſima, quia in Lege nihil habebant de libamine, offerentes, eum de Sacrificio haberent.

57. Hac ratione nec Sacerdotes participare debent calice Domini, quia libamen nec ipſis Sacerdotibus communicabatur.

58. Quanquam quæ proportio aut figura libaminis ad calicem, aut quæ conſequentia Legis ad Evangelium?

59. Tum enim maxime Chriſtum oportuit hoc obſervare, ne contra libamen in lege utramq; ſpeciem ſtatueret.

60. Quarta eſt abſolutæ ſapientiæ, & plane Sophiſtis & Canoniſtis dignæ, quā in Comitiis Auguſtæ protulerunt.

61. Scilicet, quod filiis Eli 1.Reg.2. Deus pœnam ſtatuerit, ut partem ſacerdotalem mendicare debeant.

62. Locus de ſacerdotibus, parte ſacerdotali puniendis, loquitur, illi torquent ad Eccleſiam ſeu laicos, Sacramento ſpoliandos.

63. Ergo locus ille, ſi quid efficeret, ſacerdos non laicos, cogeret eſſe alterius ſpeciei mendicos.

64. Sed ſeria eſt illa ratio, quod ſacerdotes & Eccleſiam Dei ſeu laicos hoc Sacramento oportuerit diſcerni, & ſacerdotes ſuperiores & digniores haberi, quam Eccleſiam Dei ſeu laicos.

65. Hæc ratio & mihi placet, qua confitetur os eorum imprudens, & impudens, quod ſeipſos ab Eccleſia Dei ſeparaverint, & ſupra eam tyrannice extulerint.

66. Hoc eſt, quod & nos dicimus, Eccleſiam Papæ, eſſe regnum Antichriſti, quod

quod se opposuerit & extulerit supra Deum, & omnia divina, & in templo Dei, sicut Deus sedeat. *Ecclesia Papae signum Antichristi.*

67. Consolandi sunt igitur fratres, qui ob hunc Articulum patiuntur, certi, quod Sacrificium suavissimum Deo facti sunt.

68. Certum est enim, quod propter Deum patiuntur, cum dubium non sit, adversarios, qui cogunt ad omissionem institutionis Christi, & ipsam institutionem damnant, peccare in Spiritum sanctum, & esse plane Diabolos incarnatos.

Apoc. 18. 69. Et hortandi sunt illo Apocal. 18. Exite de illa, popule meus, ne participes sitis delictorum ejus, & ne de plagis ejus accipiatis.

70. Gaudendum est, si isti Diaboli maledixerint nobis, & dixerint omne malum contra nos, mentientes & blasphemantes.

71. Nam esse schismaticum, apostatam, hæreticum apud istam lernam Diaboli, est vere catholicum esse in Ecclesia & regno Christi.

72. Sicut summa laus & gloria est, à Diabolo apostatare, & à regno peccati & mortis schismaticum fieri.

73. Frustra igitur inflant & jactant hanc vocem, Ecclesia cum res & fructus convincant eos, post ipsum Diabolum, omnium pessimos Ecclesiæ hostes esse.

74. Colluviem vero furum, speluncam latronum, & Ecclesiam homicidarum rectissime dici.

75. Primo enim ceu fures, alteram speciem clam surripuerunt, Ecclesia silente vel ignorante.

76. Post cum per Johannem Huss, fidelissimam caniculam Ecclesiæ, in furto deprehensi, allatrarentur & proderentur.

77. Ipsi furtum, multitudine & potentia freti, manifesto latrocinio cœperunt in suo Concilio defendere & rapinam suam justificare.

78. Et Caniculam illam insontem & neque auditam, neque convictam, mera tyrannide damnaverunt, & exusserunt superbissimi homicidæ.

79. Metuebant enim, si audiretur, & convincendus esset Huss, ipsi palam asini ceu hostes Ecclesiæ invenirentur.

80. Rapiat ergo Papa Ecclesiæ, quæ ipse dedit, aut sui juris sunt, quæ vero non dedit, nec sui juris sunt, à Deo autem solo donata sunt, intacta sinat, vel sacerrimus Antichristus esto.

81. Satis apparet ante Concilium Constantiense fuisse in Ecclesiis controversiam de altera & utraq; specie.

82. Et cum Ecclesia vera urgeret utramq; speciem, habens pro se Christi institutionem, adversaria tamen de die in diem profecit & crevit, habens pro se multitudinem hominum.

83. Tum venit Papa & Concilium, sibi multitudinem conciliantes, & majorem & deteriorem partem approbantes, damnaverunt minorem & meliorem.

84. Vicit impietas, prostrataq; veritas in plateis est, corruente justo coram impio, ut Salomon dicit.

85. Ea est enim pœna & ira Dei super filios diffidentiæ.

86. Ita primum dolo reptantis leniter Serpentis, post impetu & vi irruentis Leonis, utraq; species Ecclesiæ adempta est.

87. Licet ergo illi, utcunq; venia digni sint, qui per ignorantiam vel simplicem omissionem peccaverunt.

88. Tamen illi sunt nunc inexcusabiles, & tam qui cogunt, quam & qui se cogi sinunt ad omissionem, scientes ad impia se cogere & cogi.

89. Nam illi qui cogunt, non hoc tantum agunt, ut fideles in Ecclesia omittant institutionem Christi.

90. Sed hoc agunt, ut omissionem institutionis justificent, & coactores benefacere confiteantur, quis hoc Christianus ferat?

91. Imo quod horribilius est, cogunt eos, ut Christum hæreticum, & institutionem ejus hæreticam esse affirment.

92. Deinde ut tales hæreticos, etiam persequantur & occidant, ut & Constantiense concilium præcepit.

93. Quod exemplum, si eis concedatur, mox quam primum poterunt & alium Articulum furari tentabunt, primum quadam levi omissione.

94 Post prævalente consuetudine, eum vi rapient, & potestate confirmabunt, sicut in hoc Articulo fecerunt.

95 Tunc iterum erit credendum & obediendum potestati mundanæ, contra Deum.

96. Hac ratione fiet, ut Christus nullum articulum, nullum verbum, nullum usum in Ecclesia retineat.

97. Tum superbissimi Satanæ Pontifices tandem Ecclesiam cogent, non Indulgentias suas tantum, & alia horrenda sua mendacia adorare.

98. Sed forte & crepitum ventris, & nidorem calceorum & pedum suorum viventium adorare cogent, sicut docuerunt hactenus mortuorum sudores & fœtores adorare.

99. Principiis igitur obstandum est, & ne jota quidem illis de verbo & instituto Dei ullo concedendum.

100. Christus enim nobis aderit, donec fideliter eum confessi fuerimus, qui & incepit & perficiet opus suum in nobis in finem, Amen.

UTRUM DANIEL OPERIBUS TRIBUAT JUstificationem, dicens: Redime peccata tua eleemosynis, &c.

1. Omnium Fidelium antiquorum fides, fuit fides in Christum futurum, sicut scriptum est, Christus heri & hodie.

2. Credebant in Deum, sed eũ, qui Christum promiserat, & hunc expectabant.

3. Omnia dicta de peccatis vel bonis operibus præsupponunt fidem, Ebr. 11.

4. Quia peccatum non potest intelligi sine notitia Dei. Neque enim peccatum novit, qui Deum vindicem non credit.

5. Nec opus bonum intelligi potest sine noticia Dei. Neque enim bonum faciet, qui Deum probantem & remunerantem non credit.

6. Hoc est quod dicitur, Oportet omnem accedentem credere, quod Deus sit, & se quærentibus remunerator sit.

7. Hæc ex definitione peccati & boni operis facile intelliguntur, ut peccatum est opus contra legem Dei, bonum opus secundum legem Dei.

Definitio peccati & boni operis.

8. Ergo Deus subintelligitur sive præintelligitur necessario, qui intelligi non potest nisi fide.

9. Quare ante omne opus, vel creditur, vel non creditur.

10. Unde isti loci de tota vita Christiana, seu fide incarnata intelliguntur, Redime peccata tua, &c.

11. Estq; sensus, Crede Deum irasci peccatis, & placari justis, Et fidem hanc veram esse, operibus ostende.

12. Vox peccati hic ponderanda & definienda est, & mox Deus & irascens & remittens præintelligi probatur.

13. Igitur Daniel regem Babylonis ad totius vitæ conversionem hortatus, docet fide vera (quæ facit opera) remissionem peccatorum obtineri.

14. Dicens enim peccata tua ostendit ei iram Dei, id est, legem esseq; eum peccatorem coram Deo, quod ignorarat Rex.

Dicens,

15. Dicens, Redime eleemosynis, ostendit ei gratiam Dei, qua remittuntur peccata, si credat, & eleemosynis fidem suam probet.

16. Nam nisi crederet Danieli, se peccasse, & iram Dei meruisse, non resipisceret à peccatis.

17. Rursus, nisi crederet Deũ velle ignoscere, non studeret eleemosynis dãdis.

18. Totam ergo doctrinam, scilicet Legem & Evangelium, Daniel hoc verbo complexus est, id est, totam fidelium vitam.

19. Sicut in morali doctrina, semper præsupponitur recta ratio & bona voluntas, dum justa & honesta præcipiuntur.

20. Dicta vero, quæ de tota vita Christiana loquuntur, seu fide incarnata, non debent trahi contra partem, id est, contra fidem solam, seu justificantem.

21. Alioqui erit manifesta fallacia compositionis & divisionis.

QUÆSTIO DE ILLO PAULI DICTO.
1. Corinth. 13.

Si fidem habuero &c. Item, Maior horum charitas.

1. Respondetur adversariis, Paulum hoc loco fidẽ pro dono Spiritus accipere.

2. Cum autem charitas omnium donorum spiritualium sit maximum, merito præfertur tali fidei.

3. Sciolis & Disputantibus respondetur, Paulum hic loqui propositione hypothetica, Si fidem habuero &c.

4. Piis etiam responderi potest, Fidem hic, etiamsi pro illa justificante fide acciperetur, tamen charitatem ea majorem, & sine hac illam nihil esse.

Anno M. D. XXXV.

CONTRA MISSAM PRIVATAM, DISPUTATIO
Doct. Martini Lutheri.

Anno M. D. XXXV.

BARBARA. I.

Omnis cogitatio humana de rebus divinis, est error.
Omnis Missa privata est ejusmodi, Ergo
Omnis Missa privata est error.

BARBARA II.

Omnis voluntas humana in rebus divinis est impietas,
Omnis Missa privata est ejusmodi, Ergo
Omnis Missa privata est impietas.

BARBARA III.

Omnis cultus humanus in rebus divinis est idololatria.
Omnis Missa privata est ejusmodi, Ergo
Omnis Missa privata est idololatria.

Problema disputabile.

In missa privata videtur non esse Sacramentum.
Et adoratores ejus esse veros idololatras.

DISPUTATIO DE POTESTATE CONCILII D. MARTINI LUTHERI.
Anno M. D. XXXVI.

1. Nulla autoritas post Christum, est Apostolis & Prophetis æquanda.

2. Cæteri omnes successores, tantum Discipuli illorum debent haberi.

3. Apostoli certam (non in specie solum, sed in individuo quoq;) promissionem Spiritus sancti habuerunt.

4. Ideo

4. Ideo soli fundamentum Ecclesiæ vocantur, qui Articulos fidei tradere debebant.

5. Nulli successores in individuo promissionem Spiritus sancti habuerunt.

6. QUARE non sequitur, Apostoli hoc & hoc potuerunt, Ergo idem possunt eorum successores.

7. Sed quidquid volunt docere aut statuere, debent autoritatem Apostolorum sequi & afferre.

8. Sicut Petrus ait, Loquantur quasi sermones Dei, ministrent sicut virtutem Dei. 1. Pet. 4. 2. Pet. 1.

9. Non enim voluntate humana affertur Prophetia, sit homo in quocunque gradu.

10. Sed Spiritu sancto inspirantur homines Dei, ut interpretentur Scripturas, non propria interpretatione.

11. QUOD si fundamentum Apostolorum non sequuntur successores, nec observant, hæretici sunt vel Antichristi, ut extra fundamentum perditi.

12. Possunt ergo Episcopi congregati seu Concilium errare, sicut alii homines, tum publici, tum privati.

13. Si vero non errant, hoc fit casu, seu Sancti alicujus inter eos, seu Ecclesiæ merito, non autoritate congregationis eorum.

Nicenum Concilium. Paphnutius.

14. Sicut Nicenum Concilium, unius Paphnutii virtute, errorem vitavit, ita favente Ecclesiæ suæ Christo.

15. Non enim est ulla promissione Spiritus sanctus alligatus ad Episcoporum vel Concilii congregationem, nec hoc possunt probare.

16. Proinde superbe & falso, ne dicam blaspheme jactant, sese in Spiritu sancto legitime congregatos esse.

17. Quis eos aut nos certos facit, quod Spiritus sanctus ad eorum congregationem necessario sit alligatus.

18. Congregari facile est, sed in Spiritu sancto congregari non possunt, nisi Apostolorum fundamentum secuti, non suas cogitationes sed fidei analogiam tractaverint.

19. Hoc recte dicunt, quod repræsentent Ecclesiam universalem, non enim necessario sunt Ecclesia, sed sæpius repræsentant Ecclesiam tantum.

20. Et si tantum repræsentant Ecclesiam, tunc sunt Ecclesia, sicut homo pictus est homo, id est, tantum repræsentans.

21. Quod si aliquid amplius sunt (id est, vera Ecclesia) hoc fit casu (ut dictum est) non virtute repræsentantis Ecclesiæ.

22. Testantur historiæ, sæpius Concilia fuisse Ecclesiam tantum repræsentantem, raro veram Ecclesiam.

23. Imo concilium est semper repræsentans Ecclesiam, per se loquendo, sed per accidens, est Ecclesia vera.

24. NEMO igitur tenetur credere decretis Ecclesiæ repræsentativæ, id est, Conciliis, nisi Apostolorum scripturis judicent & loquantur, quod fit casu.

25. Cætera omnia sunt meræ repræsentativæ Ecclesiæ, seu pictæ Ecclesiæ, quibus, si non sunt impia, potest faveri.

26. Et ipsimet dicunt, quod unus homo potest toti Concilio contradicere, si meliorem rationem aut scripturam habuerit.

27. Dicunt hoc, sed mentientes, cum factis hoc ipsum fortiter negent & damnent.

28. Neq; si Angelus de cœlo veniret, sibi contradici patiuntur, neq; Paphnutius infinitos audirent.

29. In Niceno Concilio unus Paphnutius Concilio restitit, nec tamen fuit combustus, sed laudatus.

Johan. Hus. Hieron. de Praga.

30. In Constantiensi, duo Paphnutii, Scripturis armati, restiterunt, nec tamen sunt laudati, sed combusti.

DISPU-

DISPUTATIO D. MARTINI LUTHERI, DE COENA MAGNA.

Anno M. D. XXXVII.

Utrum.

1. Homo qui fecit Cœnam magnam, invitatis omnia paravit ad comedendum gratis?

2. Christus qui per seipsum fecit cœnam æternæ salutis, vocatis per Evangeliũ, omnia tribuit gratis.

3. Qui vestem nuptialem intelligunt, charitatem, tolerari possunt, modo non sentiant per eam justificari invitatos.

4. Etsi juste damnatur vocatus, quod non habet vestem charitatis, tamen is qui habet, non per vel propter eam justificatur. *Vestis nuptial.*

5. Fructus est justiciæ charitas, non justicia, nisi inceptam dixeris, quæ quia impura & imperfecta est, sub ignoscente misericordia grata est.

6. Fides, quæ nos induit justicia Christi, vere nuptialis vestis est, & operosa est per charitatem, seu facit opera charitatis.

D. MARTINUS LUTHERUS pio Lectori.

Venerunt in manus meas quadam Positiones (is titulus erat) incerto Autore, inter Fratres sparsa, quas ne silentio viderer approbare, volui improbandas invulgare, ut testatum facerem, quibus possem, nos ab eiusmodi portentis prorsus abhorrere, id quod paulò pòst contrariis Disputationibus (Deo volente) manifestum faciemus.

Anno M. D. XXXVIII.

ANTINOMI cujusdam Positiones.

1. Pœnitentia docenda est non ex Decalogo, aut ulla lege Mosi, sed ex violatione Filii per Evangelium.

Luc. 24. 2. Nam Christus Lucæ ultimo ait, Sic oportuit Christum mori, & hoc modo intrare in suam gloriam, ut prædicetur in nomine suo pœnitentia & remissio peccatorum.

Johan. 16. 3. Et Christus apud Johannem ait, Spiritũ arguere mundũ de peccato, non legẽ.

Matth. 16. 4. Item docet ultima concio Christi, Ite, prædicate Evangelium omni creaturæ.

Philip. 2. 5. Paulus, cum ad Philip. ait (Hoc sentite in vobis, quod & in Christo Jesu, ut in timore & tremore salutem vestram operemini) præclare statuit, docendam esse pœnitentiam (quam vocat timorem & tremorem) ex memoria Christi, non ex lege.

6. Ex concionibus Pauli & Barnabæ satis manifestum est, non esse opus Lege ad ullam partem justificationis.

7. Sine quacunq; re datur Spiritus Sanctus, & homines justificantur, ea res non est necessaria, ut doceatur, neq; pro principio, neq; medio, neq; fine justificationis.

8. At datus olim, & datur perpetuo Spiritus sanctus, & justificantur homines sine lege, per solum Evangelium de Christo.

9. Ergo lex Mosi non est necessaria ut doceatur, neq; pro principio, neq; medio, neq; fine justificationis.

10. Major

10. Major est certa experientia, quam afferunt Paulus & Barnabas.

11. Idem judicabimus de minore, nam spiritus sanctus cecidit visibili specie super Gentes.

12. Et quid igitur, quidam sine verbo, imo contra verbum Christi, contra explum Apostolorum, faciunt legem primam partem, & quidem necessariam ad doctrinam justificationis?

13. Quare pro conservanda puritate doctrinæ, resistendum est iis, qui docent, Evangelium non prædicandum, nisi animis prius quassatis & contritis per legem.

14. Qui enim affingunt verbis Christi improprium hunc sermonem, & dicunt primum legem, deinde Evangelium docendum esse, hi sunt verborum Christi contortores, non enim consistunt in simplicitate verborum Christi.

15. Nam ut consistendum erat in simplici sensu verborum illorum, Hoc est corpus meum, Ita consistendum erit nobis in simplicitate illorum verborum, Ite, prædicate Evangelium, baptizantes &c.

16. Lex tantum arguit peccata, & quidem sine Spiritu sancto, ergo arguit ad damnationem.

17. Opus est autem doctrina, quæ magna efficacia non tantum damnat, sed & salvat simul, ea autem est Evangelium, quæ conjunctim docet pœnitentiam & remissionem peccatorum.

18. Nam Evangelium Christi docet iram Dei de cœlo, & simul justiciam Dei, Rom 1. Est enim prædicatio pœnitentiæ, conjuncta promissioni, quam ratio non tenet naturaliter, sed per revelationem divinam. Rom. 1.

Recentiorum Commentaria parum sibi constant, alicubi enim pure, alicubi impure modum justificationis tradunt.

Puri sunt ex multis pauci isti.

1. Lutherus in præfatione ad Romanos dicit: Es wird offenbart durchs Evangelium Gottes Zorn vom Himmel uber alle Menschen/ umb ihres gottlosen Wesens und Untugend willen.

2. Item in Præfatione in Epistolam Jacobi: Wil es mit Gesetz treiben ausrichten/ das die Apostel mit reitzen zur Liebe ausrichten. Hoc nomine damnatur, tanquam nō sit Apostolica Jacobi Epistola.

3. In Epistola ad Romanos perpetuo urget Philippus, in novo Testamento esse urgendam violationem Filii, non violationem Legis.

4. Lutherus in summariis Psalmorum, Psalmo: Cœli enarrant gloriam Dei. Und damit hebt er zugleich auff das alte Gesetz/ welchs etc.

5. Et in Annotationibus confert gloriam Legis cum Evangelio, expendens diligenter, cur cœli revelent gloriam Dei. Et inter alia inquit, Cum doctrina Legis potius gloriam hominum & ignominiam Dei operetur, dumq; per opera Legis aut superbi præsumunt, aut desperat: Deum oderunt, Cœlorum hæc est enarratio.

6. Cap. 40. Esa. Debet enim lex esse pædagogus corporis. At qui per eam justiciam quærunt, constituunt eam Pædagogum conscientiæ. Sed quam longe cœlum à terra semotum est, tam longe legem à conscientia separare debemus. Esa. 40.

7. Item, Lex alliganda est ad corpus & exteriora membra, ut moderetur exteriora officia. Hic legis verus & proprius usus est. Qui autem ea ad justificationem utuntur, abutuntur lege ad suam damnationem.

Impuri sunt.

1. In Visitatione Saxonica, Quia Christus mandat prædicandam esse Pœnitentiam & remissionem peccatorum in suo nomine, Ergo docendus est Decalogus.

2. Item de cruce tollenda, Sicut igitur Evangelium docet, legem datam esse, ut humiliet nos, ut quæramus Christum, &c.

3. In

3. In Galat. dicit Lutherus: Legis propriùm officium esse, ut vexet conscientiam, & perterrefaciat eam, ut eò faciliùs agnoscat Christum. Tales loci multi sunt in eodem Commentario, quos ut erroneos improbamus, ut puritas doctrinæ conservari possit.

ALII ARTICULI ANTINOMI.

1. LEX non est digna, ut vocetur Verbum Dei.

2. Bistu ein Hure/ Bube/ Ehebrecher/ oder sonst ein Sünder/ Gleubestu/ so bistu im Wege der Seligkeit.

3. Wenn du mitten in der Sünden steckest auffs höchste vnd bist/ Gleubestu/ so bistu mitten in der Seligkeit.

4. Decalogus gehört auff das Rahthauß/ nicht auff den Predigstuel.

5. Alle die mit Mose vmbgehen/ müssen zum Teuffel fahren/ an Galgen mit Mose.

6. Wir sollen nicht die Menschen bereiten zum Euangelio/ durch die Predigt des Gesetzes/ Gott mus es thun/ des Werck sey es.

7. In Euangelio non debere agi de violatione Legis, sed de violatione Filii.

8. Audire verbum & ita vivere, est consequentia Legis.

9. Audire verbum & sentire in corde, est propria Euangelii consequentia in Methodo.

10. Petrus hat Christliche Freyheit nicht gewust/ Sein Spruch/

11. Certam facientes vocationem vestram per bona opera, taug nicht.

12. Alsbalde du gedenckest/ So vnd so solt es in der Christenheit zugehen/ Es solten feine/ erbare/ züchtige/ heilige/ keusche Leute seyn/ so hastu des Euangelij schon gefeilet/ Cap. 6. Luc.

I. DISPUTATIO D. MARTINI LUTHERI CONTRA ANTINOMOS.

DE POENITENTIA.

1. POEnitentia, omnium testimonio & vero, est dolor de peccato, cum adjuncto proposito melioris vitæ. Definitio Poenitentiæ.

2. Hic dolor propriè aliud nihil est, nec esse potest, quàm ipse tactus seu sensus legis in corde seu conscientia.

3. Multi enim audiunt quidem legem, sed quia sensum seu vim legis non sentiunt, nihil dolent neq; pœnitent.

4. Pœnitentiæ prior pars, scilicet dolor, est ex lege tantùm. Altera pars, scilicet Propositum bonum, non potest ex lege esse.

5. Non enim potest homo territus à facie peccati, bonum proponere suis viribus, cum nec quietus & securus id possit.

6. Sed vi peccati confusus & obrutus cadit in desperationem & odium Dei, seu descendit ad inferos, ut Scriptura loquitur.

7. Ideò addenda est legi promissio seu Evangelium, quæ conscientiam territam pacet & erigat, ut bonum proponat.

8. Pœnitentia solùm ex lege, est dimidium vel initium pœnitentiæ, seu per Synechdochen pœnitentia, quia caret bono proposito.

9. Et si perseverat, fit pœnitentia Cain, Saul, Iudæ, & omnium de Dei misericordia diffidentium & desperantium, id est, pereuntium.

10. Sophistæ definitionem Pœnitentiæ, quod sit dolor & propositum &c. ex Patribus habuerunt & docuerunt.

11. Sed partes definitionis, dolorem, peccatum, propositum, non intellexerunt, nec docere potuerunt.

12. Dolorem finxerunt esse actum elicitum vi arbitrij liberi, qui detestaretur peccatum, quoties vellet aut nollet.

13. Cum dolor is sit passio seu afflictio, quam conscientia velit, nolit, pati cogitur, lege tangente seu torquente.

Peccatum. *14. PECCATVM finxerunt esse, quod contra traditiones hominum esset, rarius, quod contra moralem legem.*

15. Originale verò post Baptismum, ne peccatum quidem esse cogitaverunt, præsertim in prima tabula.

16. CONTRA has paleas, lex malleus Dei (ut Ieremias ait) conterens petras, omnes homines sub peccato concludit. Ierem.

Propositum bonum. *17. Propositum bonum putabant esse cogitationem electiciam viribus humanis, de peccato in futurum vitando.*

18. Cum secundum Euangelium sit impetus Spiritus sancti, peccatum deinceps ex amore detestans, rebellante licet interim fortiter peccato in carne.

19. Nec miranda hæc eorum ignorantia, cum Scriptura posthabita, nec quid lex, nec quid Euangelium esset, nosse potuerint.

20. Scilicet hominum præceptis & mandatis, prorsus immersi, ut de rebus sacris & divinis tantum per somnia iudicarent.

21. CONTRA hos inutiles & desperationis Magistros, Euangelium cœpit docere, Pœnitentiam non oportere tantùm desperationem esse.

22. Sed pœnitentes debere spem concipere, & sic ex amore Dei peccatum odisse, id quod est, verè propositum bonum.

23. Hoc aliqui, causas dicendi seu materiam subiectam non considerantes, contra legem Dei disputabant.

24. Et perniciosè docent, legem Dei simpliciter tollendam esse ab Ecclesia, id quod blasphemum & sacrilegum est.

25. Vniversa enim Scriptura tradit, pœnitentiam à lege esse inchoandam, id quod rei ipsius ordo & experientia quoq; monstrat.

26. Convertantur (inquit) in infernum omnes, qui obliviscuntur Deum. Et, Pone Domine legislatorem super eos, ut sciant homines &c.

27. Reple facies eorum ignominia, & quærent nomen tuum Domine. Et, In operibus manuum suarum comprehensus est peccator.

28. ORDO recte, quod mors & peccatum est in natura ante vitam & iustitiam.

29. Non enim iusti aut vivi sumus, peccato aut morti tradendi, sed peccatores iam, & mortui per Adam, iustificandi & vivificandi per Christum.

30. Quare prius docendus est Adam (id est, peccatum & mors) qui forma est futuri Christi, postea docendi.

31. Peccatum verò & mors, non per verbum gratiæ & solatij, sed per legem necesse est ostendi.

32. EXPERIENTIA est, quod Adam prius arguitur legis transgressor, pòst per Semen mulieris promissum erigitur &c.

33. Et David prius lege per Natan occiditur, dicentem, Tu es ille &c. Pòst Euangelio servatur dicente, Non morieris &c. 2.Reg.

34. Paulus prius lege prostratus audit, Quid me persequeris? Pòst Euangelio vivificatur, Surge &c. Act.9.

35. Et ipse Christus Marc. 1. Pœnitemini & credite Euangelio, appropinquavit enim regnum Dei. Marc.1.

36. Iterum, Oportuit in nomine eius prædicari pœnitentiam & remissionem peccatorum. Luc.24.

37. Sic & Spiritus primò arguit mundum de peccato, ut fidem doceat in Christum, id est, remissionem peccatorum. Ioan.16.

38. Paulus Epistola ad Romanos, hanc methodum servat, ut prius doceat omnes esse peccatores, iustificandos per Christum.

39. *Idem testatur Lucas in Actis, Paulum docuisse & Iudaeos & Gentes, neminem iustificari posse, nisi per Christum.*

II. DISPUTATIO D. MARTINI LUTHERI CONTRA ANTINOMOS.

DE LEGE.

1. *LEX non solùm est non necessaria ad iustificationem, Sed planè inutilis & prorsus impossibilis.* Lex inutilis ad iustificationem.

2. *Qui autem opinione iustificationis legem servant, iis ipsa etiam venenum & pestis fit ad iustificationem.*

3. *Cum de iustificatione agitur, nihil potest satis dici, contra legis impotentiam & pestilentissimam fiduciam in Lege.*

4. *Neque enim data est Lex, ut iustificet, aut vivificet, aut quidquam iuvet ad iustitiam.*

5. *Sed ut peccatum ostendat, & iram operetur, hoc est, conscientiam ream faciat.* De usu Legis.

6. *Mors non est inflicta, ut per eam vivamus, nec peccatum ingenitum, ut per ipsum innocentes essemus.*

7. *Ita Lex non est lata, ut per eam iusti fieremus, cum neq. iusticiam neq. vitam praestare posit.*

8. *Summa, quantum caelum à terra distat, tantum debet Lex à iustificatione separari.*

9. *Et nihil docendum, dicendum, cogitandum in re iustificationis, nisi solùm verbum gratiae in Christo exhibita.*

10. *EX his autem non sequitur, legem esse abolendam, & è concionibus Ecclesiae tollendam.* Lex non abolenda.

11. *Quin eo magis est necesse eam doceri & urgeri, quod non est necessaria, sed impossibilis ad iustificationem.*

12. *Ut homo superbus & de viribus suis praesumens erudiatur, sese per legem non posse iustificari.*

13. *Nam peccatum & mors eo maximè monstranda sunt, non quod necessaria sint ad vitam & innocentiam.*

14. *Sed ut homo agnoscat suam iniusticiam & perditionem, & ita humilietur.*

15. *Si peccatum ignoretur, praesumitur falsa innocentia, sicut in Gentibus, & post in Pelagianis, cernitur.*

16. *Si mors ignoretur, praesumitur, hanc vitam esse vitam & nullam in futuro aliam.*

17. *CUM verò non nisi Lex utrunque doceat, satis claret, legem esse maximè necessariam & utilem.*

18. *Quicquid ostendit peccatum, iram seu mortem, id exercet officium legis, sive fiat in veteri sive in novo Testamento.*

19. *Revelare enim peccatum est aliud nihil, nec aliud esse potest, quàm esse legem, seu effectum & vim legis propriissimam.*

20. *Lex & ostensio peccati, seu revelatio irae, sunt termini convertibiles, velut homo, & risibile vel rationale.*

21. *Tollere legem & retinere revelationem irae, est idem, ac si neges Petrum esse hominem, affirmes autem esse risibilem vel rationalem.*

22. *SIMILIS sapientia est, tollere legem, & tamen docere peccatum remittendum.*

23. *Cum dicat Scriptura Spiritus sancti, sine lege peccatum esse mortuum, Et, ubi non est lex, non esse praevaricationem.*

24. *Ut impossibile sit esse aut intelligi peccatum sine lege, sive scripta sive insculpta.*

Sine lege nullum peccatum, sine peccato nullus redemptor.

25. *POST sequitur, Cum nullum sit (sublata lege) peccatum, nullum quoque esse Christum redemptorem a peccato. Sic enim ipse Christus dicit, Non est opus medico valentibus.*

26. *Cum autem Christus venerit, non solvere sed implere legem, frustra venit, si nulla sit lex in nobis implenda.*

27. *Et cum lex Dei requirat obœdientiam nostram erga Deum, tollunt isti Nomomachi etiam obœdientiam erga Deum.*

28. *EX ijs fit manifestum, quod Satan in istis suis organis, verbaliter tantum docet peccatum, pœnitentiam & Christum.*

Satan tollit Christum per Antinomos &c.

29. *Revera autem tollit Christum, pœnitentiam, peccatum, & universam Scripturam, una cum ipso Deo eius autore.*

30. *Et cogitat statuere pestilentissimam securitatem, contemptum Dei, impunitatem & perpetuam impœnitentiam, plus quam Epicurus ipse.*

31. *Hoc testatur illa vox eorum, quod Lex arguat peccatum, & quidem sine Spiritu sancto tantum ad condemnationem.*

32. *Hic apparet, eos velle tale peccatum doceri, quod non condemnet, forte quod etiam sine Christo salvet.*

33. *Nam si peccatum non damnat, restat, ut Christus non redemerit nos à peccato damnante, ita nec ab ira Dei.*

Peccatum non damnans.

34. *Peccatum enim non damnans, est peccatum melius, quàm sit ipsa justicia & vita.*

35. *Quid enim est beatius, quàm peccatum habere non damnans, id est, non existens peccatum.*

36. *Igitur amota lege, ita sumus salvi à peccato, ut ne Christo quidem egeamus Mediatore &c.*

Lex sine Spiritu S. non arguit peccatum.

37. *SED & hoc falsum est, quod sine Spiritu sancto arguat lex peccatum, cum Lex sit scripta digito Dei.*

38. *Et omnis veritas ubicunq; est, à Spiritu sancto est, & prohiberi legem, est veritatem Dei prohiberi.*

39. *TOLLERE legem, ob hoc officium, quod arguat peccatum ad condemnationem, evidens est furor.*

40. *Nam hæc est peccati vis, ut Paulus dicit, quod peccatum est aculeus mortis, & lex virtus peccati.* 1. Cor. 15

41. *Edamus igitur bibamusq;, & sub istis Magistris cantemus, Peccat, qui crastina curat.*

42. *Sublata est enim lex virtus peccati, & consequenter sublata vi peccati, mors quoq; & infernus perierunt.*

43. *Non per sanguinem Filij Dei legem servantis & implentis, sed quia nos negamus esse legem Dei, quæ impleatur.*

44. *OMNIA eorum de peccato, pœnitentia, Christo & remissione, sunt impurissima, & Satana ipso dignissima mendacia.*

45. *Lex enim, ut fuit ante Christum, nos quidem accusans, sub Christo autem per remissionem peccatorum placato, & deinceps Spiritu implenda.*

46. *Ita post Christum in futura vita, manebit impleta facta tunc ipsa, quod interim exegit, creatura nova.*

Lex nunquam tollitur.

47. *QVARE lex nunquam in æternum tollitur, sed manebit vel implenda in damnatis, vel impleta in beatis.*

48. *Isti verò Satanæ discipuli videntur cogitare, legem esse temporalem, quæ sub Christo cessaverit, veluti est circumcisio.*

III. DISPU-

III. DISPUTATIO D. MARTINI LUTHERI CONTRA ANTINOMOS.

DE POENITENTIA.

1. Pœnitentia Papistarum, Turcarum, Iudæorum & omnium infidelium & hypocritarum, est per omnia similis. Pœnitentia hypocritarum.

2. Ea est de aliquo vel aliquibus peccatis actualibus dolere & satisfacere, postea esse securum de alijs peccatis, seu originali peccato.

3. Hæc autem pœnitentia eorum, est particularis & temporalis, tantùm de aliquibus peccatis, & in aliqua parte vitæ.

4. Coguntur ita sentire, qui peccatum originale prorsus non intelligunt corruptionem & perditionem esse totius naturæ.

5. Pœnitentia fidelium in Christo, est ultra peccata actualia, perpetua, & usq; ad mortem per totam vitam. Pœnitentia fidelium.

6. Quia ipsorum est, morbum seu peccatum naturæ detestari & odisse usq; ad finem.

7. Rectè enim Christus dicit omnibus suis, Pœnitentiam agite, totam scilicet vitam suorum volens esse pœnitentiam.

8. Toto enim tempore vitæ durat peccatum in carne nostra, & adversatur Spiritui sibi adversario.

9. QVARE omnia opera post justificationem sunt aliud nihil quàm pœnitentia seu bonum propositum contra peccatum. Opera post justificationem.

10. Nihil aliud enim agitur, quàm ut peccatum per legem ostensum, & in Christo remissum, expurgetur.

11. Sicut filiorum Israël erat post obtentam terram Canaan, Iebusæos in finibus suis morantes expellere.

12. Et sicut non minor erat labor, reliquos Iebusæos è finibus expellere, quàm principio invadere.

13. Ita non multò minus est, per pœnitentiam perpetuam reliquum peccati persequi, quàm à principio incepisse detestari.

14. Vnde fit, ut sancti & justi (si exercente eos per legem Deo) sæpius tristentur & lugeant pro peccatis.

15. Cum tamen remissis peccatis in gratia sint, & in Domino debeant gaudere.

16. Imò nullum actuale peccatum allegant, & tamen miserabiliter clamant & petunt gratiam Dei, ut est in Psalmis videre.

17. ORATIO Dominica ab ipso Domino Sanctis & Fidelibus suis tradita, pœnitentia pars est & doctrina legis plena. Oratio Dominica pars pœnitentiæ.

18. Quisquis enim hanc verè oraverit, is propria voce confitetur, sese contra legem peccare & pœnitere.

19. Qui enim petit, Sanctificare nomen Dei, is fatetur, nomen Dei nondum esse sanctificatum perfectè. Sanctificetur nomen tuum.

20. Et qui petit, Regnum Dei venire, fatetur, se adhuc hærere ex parte in regno Satanæ, contrario Dei regno. Veniat regnum tuum.

21. Qui voluntatem Dei fieri petit, fatetur, se magna ex parte inobœdientem esse voluntati Dei, & de hoc pœnitere.

22. At lex Dei est, quæ docet: nomen Dei sanctificandum esse, quam legem orans testatur se non implesse.

23. Et qui regnum Satanæ detestatur in sese reliquum, testatur simul, se præcipuè legem primæ tabulæ non implesse.

24. Et qui voluntatem Dei orat in se fieri, testatur se voluntati Dei non esse obedientem. Fiat voluntas tua.

25. Hanc autem Orationem oportet ab Ecclesia tota orari usq; in finem mundi, & à quolibet Sancto usq; ad mortem.

26. Quia tota Ecclesia sancta est, & agnoscit sese peccatum habere, & perpetuò pœnitentiam agendam esse.

Lex est perpetua.

27. Quare & ipsa Oratio Dominica docet, Legem esse ante, sub & post Euangelium, & ab ipsa inchoandam esse pœnitentiam.

28. Qui enim petit aliquid, prius fatetur sese non habere quod petit, & expectat donandum.

29. Lex autem est, quæ nobis prius ostendit quid non habeamus, & quod tamen sit necessariò habendum.

Qui legem tollunt, tollunt Orationem Dominicam.

30. SEQVITVR ex his, quod hostes istos legis, oportet ipsam Orationem Dominicam quoq; tollere, dum tollunt Legem.

31. Quin & maximam partem concionum ipsius Christi tollere coguntur, ex historia Euangelica.

32. Ipse enim Matth. 5. legem Mosi non solùm recitat, sed etiam perfectè explicat, & non solvendam esse docet.

Christus ipse docet Legem.

33. Et Pharisæum de magno & primo mandato legis erudiens, confirmat legem, dicitq; Hoc fac & vives.

34. Passim quoq; per Euangelium arguit, increpat, minatur, terret, & similia legis officia exercet.

35. Ut nulla unquam sit audita vel futura frons impudentior, quàm istorum, qui legem tollendam esse docent.

36. Scilicet miseros homines, pudet docere & facere, quod ipse Dominus & fecit & docuit.

37. PONATUR casus, quod peccatum aliunde quàm per Legem possit cognosci, quod tamen est impossibile.

38. Cur Legem abjici oportet, si idem operetur, quod aliunde habetur, scilicet cognitionem peccati.

39. Et ut grammaticè seu materialiter sumpto vocabulo, Lex tolleretur (Hoc enim necesse est eos sentire.

Vis Legis non potest ex animis hominum tolli.

40. Quis tollet illam viventem, insculptam in cordibus, & Chirographum Decreti contrarium nobis, quod idem est cum Lege Mosi.

IV. DISPUTATIO D. MARTINI LUTHERI CONTRA ANTINOMOS.

Cavenda doctrina Papistarum de Pœnitentia, multò magis Antinomorum, qui nullam pœnitentiam relinquunt in Ecclesia.

1. Nulla fuit in Ecclesia pestilentior doctrina contra pœnitentiam (excepta Zaducæa & Epicuræa) quàm Papistarum.

2. Hæc sustulit pœnitentiam integram & veram, dum non permisit certam esse remissionem peccatorum.

3. Docuerunt enim hominem (etiam pœnitentem) oportere esse incertum de gratia Dei, & remissione peccatorum.

4. Sed remiserunt miserum ad meritum suæ contritionis, confessionis, satisfactionis, & tandem in purgatorium.

5. Nec tamen modum aut finem contritionis, confessionis, satisfactionis, ne purgatorij quidem constituerunt.

6. Quid autem pœniteas, si incertus sis, an retineantur vel remittantur peccata tua?

7. Hac ratione non docentur impœnitentes & securi, ad incipiendam pœnitentiam.

8. Sed territi & incipientes pœnitere, coguntur cadere in finalem impœnitentiam.

9. Talibus pœnitentibus Christus nihil prodest, ut qui diffidere coguntur, an Christus pro eorum peccatis sit mortuus.

10. *Periculosior etiam est impœnitentia finalis & desperantium, quàm impœnitentia securorum.*

11. *Impœnitentia securorum est contemptus Dei, impœnitentia finalis est blasphemia in Spiritum sanctum.* Impœnitentia securorum & finalis &c.

12. *Cavenda igitur doctrina Papistarum de pœnitentia, sicut ipse infernus & Diabolus.*

13. *Multò magis cavendi sunt, qui nullam prorsus pœnitentiam in Ecclesia relinquunt.*

14. *Qui enim legem docendam esse negant, simpliciter & revera nullam pœnitentiam esse volunt.* Qui legem esse nolunt, volunt esse pœnitentiam.

15. *Argumentatio ista, Quicquid non est necessarium ad justificationem, neq; in principio, neq; in medio, neq; in fine, id non est docendum &c. nihil est.*

16. *Primùm, si interroges, quid ista verborum ampulla, principium, medium, finis, sibi velint? invenias nec ipsos intelligere.*

17. *Vt si arguas, hominem esse mortuum in peccato, non est necessarium ad justificationem, neq; in principio, neq; in medio, neq; in fine, Ergò hoc non est docendum.*

18. *Parentes honorare, castè vivere, homicidijs, adulterijs, furtis abstinere, non est necessarium ad justificationem. Ergò talia non sunt docenda.*

19. *Hominem debere politia & œconomia inservire, non est necessarium ad justificationem. Ergò lex eiusmodi est tollenda.*

20. *Has consequentias Sophistæ olim irridentes vocaverunt, à baculo ad angulum.*

21. *Si Syllogismus vult, hæc non esse docenda ad justificationem necessaria, quid novi adfertur?*

22. *Ex hoc non sequitur, legem esse tollendam, aut non docendam, etiamsi nihil prosit ad justificationem.*

23. *Falsò allegatur in Minore, experientia à Paulo & Barnaba, per quorum ministerium, sine lege gentes sunt justificatæ.*

24. *Arguit enim Paulus, omnes peccatores esse (quod officium legis est) hoc ipso, quod justificandos esse docet in Christo.*

25. *Iustificandus utiq; peccator est, nondum justus, & non nisi ex lege peccator esse convincitur.*

26. *(Sine lege) ubiq; in Paulo intelligi debet, ut Augustinus rectè exponit, lege adjuvante, id quod semper secuti sumus.* Sine Lege.

27. *Nihil enim juvat Lex ad impletionem sui, sed requirit impletionem sui.*

atth. 12. 28. *Requiritq; etiam adeò severè, ut Christo ipso teste, nec ociosum verbum velit impunitum.*

atth. 5. 29. *Et eodem Domino teste, neq; unum Iota aut apex præteriri possit à lege, donec omnia fiant.*

30. *Deniq; solvendum est debitum, si non opponatur Christus legi exactrici, usq; ad novissimum quadrantem.*

31. *Non facit gratia & remissio peccatorum securos de peccato, morte ac lege, quasi amplius sint nihil.*

32. *Sed multò magis diligentes & solicitos, ut per Christum Salvatorem ea quotidiè vincamus.*

33. *Lex enim nulla nostra necessitate, sed de facto jam, invitis nobis adest, ante & in principio, medio, fine, & post justificationem.*

34. *Vult enim ab initio peccati per Adam perpetrati, usque quo per Christum victorem impleatur, doceri, nosci & regnare.*

35. *Sola verò fides in Christo justificat, sola implet Legem, sola facit opera bona, sine Lege.* Sola fides justificat.

36. *Sola n. accipit remissionem peccatorum, & spontè facit opera bona per charitatem.*

37. *Verum est, post justificationem sponte sequi bona opera, sine lege, scilicet juvante, nec jam extorquente.*

38. *Summa, lex non est utilis, nec necessaria ad justificationem, neque ad ulla bona opera, multò minus ad salutem.*

Bona opera. 39. *Sed econtrà justificatio, bona opera & salus, sunt necessaria ad legis impletionem.*

40. *Venit enim Christus salvum facere quod perierat, & ad restitutionem omnium, ut Petrus dicit.* Actor. 3

41. *Quare non tollitur per Christum Lex, sed restituitur, ut fiat Adam talis, qualis fuit, & etiam melior.*

V. DISPUTATIO D. MARTINI LUTHERI CONTRA ANTINOMOS.

ANNO M. D. XXXVIII.

Mense Septembri.

1. *LEX dominatur in homine, quanto tempore vivit.*

2. *Liberatur autem à Lege dum moritur.*

3. *Necesse est igitur hominem mori, si à Lege velit liberari.*

4. *Quod si Lex dominatur viventi homini, dominatur & peccatum viventi.*

5. *Quare hominem mori oportet, si à peccato liberari velit.*

Lex virtus peccati. 6. *Lex enim virtus est peccati, stimulus autem mortis peccatum est.* 1. Cor. 15

7. *Hac tria, Lex, Peccatum, Mors, sunt inseparabilia.*

8. *Quatenus igitur Mors adhuc est in homine, eatenus Peccatum & Lex est in homine.*

9. *Legem accipimus extra Christum, hoc est, literam nondum impletam; tamen implendam necessariò à nobis.*

10. *In Christo quidem Lex impleta est, peccatum deletum, mors destructa est.*

11. *Hoc est, si in Christo per fidem crucifixi & mortui sumus, talia sunt vera in nobis quoque.*

12. *At si vivimus, in Christo nondum sumus, sed extra Christum sub lege, peccato & morte agimus.*

13. *Res ipsa autem & experientia testatur, ipsos justos quoq; morti adhuc tradi quotidie.*

14. *Quare necesse est, ipsos, quantum sub morte sunt, sub lege quoq; & peccato adhuc esse.*

15. *Prorsus imperiti & mentium deceptores sunt, qui legem ab Ecclesia tollere volunt.*

16. *Hoc enim non solùm est stultum & impium, sed prorsus impossibile.*

17. *Si enim legem tollere voles, oportet ut simul & peccatum & mortem tollas.*

18. *Mors enim & peccatum per legem sunt, ut Paulus dicit, Lex occidit, & virtus peccati Lex.*

19. *Cum verò videas justos quotidie mori, quanta est stultitia, eos sine lege esse putare.*

20. *Nam si Lex non esset, nec peccatum nec mors esset.*

21. *Probare igitur debuerant prius, justos esse prorsus sine omni peccato & morte.*

22. *Aut ipsos amplius in carne non vivere, sed de mundo sublatos esse.*

23. *Tum rectè doceretur, etiam Legem prorsus esse illis sublatam, & nullo modo docendam.*

24. *Hoc autem, cum probare non possint, sed experientia ipsa contrarium in faciem eorum ostendat.*

25. *Insignis est impudentia istorum Magistrorum, Legem volentium tollere ab Ecclesia.*

26. *Sed longè maior est impudentia, seu verius insania ipsorum, Legem etiam ab impijs tollendam & non docendam esse.*

27. *Si enim sanctis & justis est peccatum & mors ipsorum, id est, Lex proponenda, quibus tamen non est posita.*

28. *Quanto magis impijs & malis, quibus propriè & maximè posita est, debet proponi.*

29. *Quod si fingunt, suam Ecclesiam seu auditores simpliciter esse omnes pios, & sine lege Christianos.*

30. *Patet, eos prorsus insanire, & nescire quid loquantur aut affirment.*

31. *Nam hoc est aliud nihil, quam omnes auditores eorum putare ex hac vita sublatos esse.*

32. Hoc

32. Hoc autem putare, est sibiipsi in vacuo theatro ludos fingere & spectare.

33. Sunt enim in hoc seculo semper, tum justi in carne viventes, tum etiam mali maiori numero illis permixti.

34. VT igitur lex est posita, haud dubiè docenda & non tollenda, qua peccatum & mortem, seu iram Dei agnoscant.

35. Ita pijs eadem est posita, quatenus nondum mortui sunt, & in carne adhuc vivunt.

36. IN Christo suscitato certè nullum est peccatum, nulla mors, nulla lex, quibus subiectus erat vivens.

37. Sed idem Christus nondum est in suis fidelibus perfectè suscitatus, imò cœpit in eis, ut primitiæ, suscitari à morte.

38. In impijs verò, quorum maior est numerus in Ecclesia permixtus, adhuc totus est mortuus, imò nihil est omninò.

39. Et sunt illi simpliciter sub lege, & eos oportet lege, etiamsi fieri posset, fulmine corporali terreri.

40. Quatenus Christus in nobis est suscitatus, eatenus sumus sine lege, peccato & morte.

41. Quatenus verò nondum est in nobis suscitatus, eatenus sumus sub lege, peccato & morte.

42. QVARE lex promiscuè docenda est (sicut & Euangelium) tam pijs quàm impijs. Lex bonis & malis docenda.

43. Impijs, ut territi agnoscant suum peccatum, mortem & inevitabilem iram Dei, per quam humilientur.

44. Pijs, ut admoneantur, carnem suam crucifigere, cum concupiscentijs & vitijs, ne securi fiant.

45. Securitas enim tollit fidem & timorem Dei, fiuntque novissima peiora prioribus.

46. VIDETVR satis apertè, Antinomos opinari, peccatum esse formaliter & philosophicè seu juridicè sublatum per Christum,

47. Et eos prorsus nescire, solum reputatione & ignoscentia Dei, miserentis esse sublatum.

48. Relativè enim, non formaliter aut substantialiter est peccatum sublatum, lex abolita, mors destructa.

Ephes. 4. *49. Et hoc totum propter Christum, in hac vita, donec occurramus in virum perfectum in plenitudine ætatis Christi.*

50. SCIMVS, & ipsi ex nobis didicerunt, Christum esse nobis factum Sacramentum & exemplum.

51. Non nostra, multò minus ipsorum, sed Augustini est hæc pulcherrima cogitatio.

52. Qua dicit Christum suo simplo concinere nostro duplo, & facere perfectum numerum.

53. Sed neque Augustinus autor, neque nos discipuli eius, hanc affinximus consequentiam, legem ideò esse tollendam.

54. Hanc ipsiè suo capite, ut essent novi autores, & præ cæteris illustres, Diabolo Magistro addiderunt.

55. QVATVOR vias Scriptura tradit prædicandi & docendi ad salutem hominum, ex quatuor operibus Dei collectis.

56. Deus enim terret minis, solatur promissis, monet afflictionibus, allicit benefactis.

57. Sed hæc quatuor, dum docentur, non tollunt legem, sed stabiliunt legem.

Rom. 2. *58. Benignitas Dei adducit ad pœnitentiam, hoc est, ut legem peccati virtutem esse agnoscas.*

59. Et lex terrens & occidens, id agit, ut ad seipsum, seu ad sui cognitionem cogat.

60. HOC agunt ipsi fanatici, ut per Sacramentum & exemplum Christi ipsum Christum [illegible]

61. Nam si lex tollitur, nescitur quid Christus sit aut fecerit, dum pro nobis legem [illegible]

62. Si enim plenitudinem legis, id est, Christum intelligere volo, necesse est scire, quid sit lex & plenitudo eius.

63. Id

63. Id doceri non potest, nisi doceatur, in nobis legem non esse impletam, & ideò nos reos peccati & mortis esse.

64. Hoc si docebitur, discimus nos omnes esse debitores legis, & iræ filios.

65. Impios simpliciter, carne & spiritu, seu totaliter, Pios verò, quatenus in carne sunt & vivunt.

66. EST igitur legis doctrina in Ecclesiis necessaria, & omninò retinenda, sine qua Christus retineri non potest.

67. Quid enim de Christo retineas, dum lege remota, quam ille implevit, nescias, quid impleverit?

68. Deniq; sic est lex impleta in Christo, ut eam sic docere non possis, nisi doceas & legem in nobis non esse impletam.

69. Summa, legem tollere, & peccatum mortemq; relinquere, est morbum peccati & mortis ad perniciem hominibus occultare.

70. Sublatis morte & peccato (ut Christus fecit) feliciter tolleretur, imò lex stabiliretur, Rom. 3.

VI. DISPUTATIO D. MARTINI LUTHERI CONTRA ANTINOMOS.

ANNO M. D. XL.

1. ISTA consequentia S. Pauli, ubi non est lex, ibi nec prævaricatio, non solùm theologicè, sed etiam politicè & naturaliter bona est.

2. Similiter & illa, ubi non est peccatum, ibi nec pœna nec remissio.

3. Similiter & illa, ubi non est pœna nec remissio, ibi nec ira nec gratia.

4. Similiter & illa, ubi non est ira nec gratia, ibi nec divina nec humana gubernatio.

5. Similiter & illa, ubi non est divina nec humana gubernatio, ibi nec Deus nec homo.

6. Similiter & illa, ubi non est Deus nec homo, ibi nihil nisi fortè Diabolus.

7. Quo fit, ut Antinomi legis hostes, sint planè vel ipsi Diaboli, vel Diaboli fratres.

8. Nihil juvat Antinomos, quod glorianturr, sed de Deo, Christo, gratia, lege &c. plurima docere.

9. Non novum nec rarum est, nomen Domini in vanum sumi, etiam ab ipsis Dæmonibus.

10. Antinomorum confessio similis est illi, ubi Dæmones clamant, Tu es Filius Dei vivi, Luc. 4. & 8.

11. Et illorum Pseudoprophetarum juramento, Vivit Dominus, cum tamen falsò jurarent, teste Esaia & Ieremia.

12. Qui legem damnantem negat docendam esse, reipsa legem simpliciter negat.

13. Ac si quid de lege docet, velamen Mosi, non faciem claram & veram, id est, carnaliter intellectam docet.

14. Lex non damnans, est lex ficta & picta, sicut Chimera aut Tragelaphus.

15. Nec politica aut naturalis lex est quidquam nisi sit damnans & terrens peccatores, Rom. 3. 1. Pet. 2. Rom. 3. 1. Pet. 2.

16. Hinc rectè dicitur, Ex malis moribus bonæ leges fiunt.

17. Quidquid de Deo, Christo, fide, lege, gratia &c. loquuntur Antinomi, sine intellectu, ut Psitacus suum chare, loquuntur.

Antinomi fugiendi. *18. Ideò impossibile est ab Antinomis discere Theologiam aut Politiam.*

19. Quare vitandi sunt, ut licentiæ & indulgentiæ ad omnia facinora pestilentissimi Magistri.

20. Non enim Christo, sed suo ventri serviunt, & hominibus placere volunt, à die humanæ gloriam furenter quærentes.

DISPUTATIO D. MARTINI LUTHERI DE ILLO CHRISTI DICTO:

Vade, vende, relinque omnia &c.

ANNO M. D. XXXIX.

Mense Martio.

Marc. 10. Luc. 18. 1. Dominus hoc ipso, quod docet vendere & relinquere omnia, concedit, imò præcipit quærere & possidere omnia.

2. Non enim poteris vendere aut relinquere, nisi quod justè acquisieris & possederis.

3. Alioqui dici oportuit, omnia esse reddenda & restituenda, ceu furta, rapta, injusta.

4. Manifestum est, in secunda tabula præcipi, omnia quærere & possidere, dum dicit, Furtum non facies.

Ephes. 4. 5. Hoc est, tuum, non alienum habeas, seu (ut Paulus ait) laboret quilibet, ut habeat quod det egenti.

Actor. 20. 6. Et ipse Paulus quærebat manuum opere victum, & possidebat suum.

1. Cor. 7. 7. Ita dum prohibet adulteria, cogit habere uxores proprias, ut Paulus dicit, Unusquisq; suam habeat.

Matth. 5. 8. Certum est autem, quod Christus non venerat solvere legem secundæ tabulæ sed magis confirmare.

Johan. 19. 9. Quin & Magistratum & jura Politiæ ubiq; confirmat, etiam coram Pilato, dicens, Datum est tibi desuper.

10. HÆRETICUM igitur est, quod Monachi putant, Christi Euangelium servari non posse, nisi secundam tabulam cœlibatu & paupertate contemnant.

11. Estq; hypocrisis & mendacium insigne, quod prætexunt, sese vendere & relinquere omnia.

12. Oportet enim vivere eos, vel de datis per alios, vel acquisitis per seipsos, ut testatur res & experientia.

13. At dum edunt, bibunt, vestiunt, habitant, certè non vendunt nec relinquunt omnia, sed habent & utuntur omnibus.

14. Sed hoc pulcherrimum commentum est, quod de alienis bonis vivunt ociosi & securi, & paupertatem, seu relinquere omnia, faciunt idem quod in communi possidere.

15. Hoc est suavissimum relinquere propria, modica & incerta, & pro iis accipere aliena plurima & certissima.

16. Christus autem dicit, vendenda & relinquenda esse omnia propria, haud dubiè multò magis omnia aliena & communia.

17. Igitur monastico sensu volent relinquere & vendere omnia, oportet eos exire de hoc mundo.

18. Imò exire oportet illuc, ubi non vivitur, editur, bibitur, vestitur, habitatur, ut sic verè omnia relinquant.

19. Nam vita, seu quod vivis, edis, bibis, vestis, locus, hora & similia, quibus uteris; tua sunt ipso usu.

20. Si verò tua non sunt, jam fur aut latro es, aliena vorans, & pro tuis usurpans.

21. CHRISTUS loquitur de relinquendis & vendendis omnibus propter primam tabulam, seu confessionem & causam publicam fidei.

Matth. 13. 22. In causa enim primæ tabulæ retinenda, emendaq; ista Gemma regni cœlorum, vendendus est ager, relinquenda & amittenda sunt omnia.

23. Tunc n. quod in secunda tabula juste habes & possides pro hac vita, propter primam tabulam, id est, vitam æternam, est hilariter amittendum.

24. Ex-

24. Extra causam primæ tabulæ, seu confessionis, sunt omnia paranda, servanda, defendenda, administranda. 1. Tim. 5.

25. Quia tenemur tabulæ secundæ obœdire, id est, jure divino & naturali corpus & hanc vitam fovere, alere, tueri, administrare.

26. Extra causam primæ tabulæ, seu confessionis, si quis suis non providet, fidem negat, & est infideli deterior. Et Christus, non separet homo, quos Deus conjunxit.

27. Hoc est, ita relinquendo suos & vendendo sua, simul ultra tabulam secundam, peccat & in primam.

28. Sic contra, qui in causa Dei non dixerit ad se, suos, sua, Nescio vos, non solùm legem primæ tabulæ, sed nec secundæ servat. Deut. 33.

29. Qui contra Deum injustè tenet, vocante tabula prima, quod à Deo habet, & justè possidet, præcipiente tabula secunda.

30. EXTRA causam confessionis, Christianus est civis hujus mundi, debens facere & ferre, quæ sunt suæ civitatis, juxta tabulam secundam.

31. Si nunc latro aut fur tibi vim inferre, vel furari volet, eò quod tu Christianus es, hic resistendum est malo, si vis pius civis esse hujus mundi.

32. Quia sicut Magistratus ipse resistit, cujus membrum es, ita præcipit tibi resistere, virtute secundæ tabulæ, cui teneris obedire.

33. Ita si latro in itinere te occidere volet propter Christum, debes te defendere, etiam si occidendus sit ille.

34. Quia scis Magistratum præcepisse, latronibus resistendum, & suos cives defendendos esse, hoc ipso obœdis tàm primæ quàm secundæ tabulæ.

35. Nec curandum, si Christum, id est, tabulam primam prætendat, cum certum sit, quod non propter Christum, sed propter rem tuam te occidere quærat.

36. Si verò Magistratus, sive prophanus, sive malè Christianus, te persequitur propter Christum, omnia sunt relinquenda vendenda, perdenda.

37. Magistratus enim non est latro aut fur, rapiens, corpus, uxorem, liberos, & rem privatam, sed contra fures & latrones hæc omnia defendit.

38. Quare Magistratus, sive prophani, sive impii, non sunt contra nos, sed nobiscum & pro nobis, in secunda tabula.

39. Summa, Magistratus qualis qualis sit, præcipit semper & ubiq; pacem servari inter subditos, cujuscunq; sint religionis.

40. Ideò non licet privatis, quales quales sint, hac pace præcepta, facere vel ferre vim privatam, sed Magistratus est invocandus.

41. Cæterum Magistratus impii, propter religionem, id est, propter primam tabulam volunt videri agere, quod agunt.

42. Hic si non volunt melioribus informari, habet locum doctrina Christi, Vade, vende, relinque, cede, perde omnia, etiam ipsam animam.

43. Quia ultra regnum hoc mundi non est superius aliud regnum, quod pro nobis contra hoc regnum stet, nisi illud æternum regnum Dei.

44. Ita sub Magistratu prohibente malum, tenemur obœdire & non ferre, sed resistere malo, virtute secundæ tabulæ.

45. Magistratui verò inferenti malum propter primam tabulam (aliam causam habere non potest) non est resistendum.

46. Quia non habemus alium Magistratum, sub quo prohibente malum istius Magistratus, possemus aut deberemus resistere.

47. Sicut non habemus aliam quandam tabulam secundam, propter quam liceret contra istam priorem agere.

48. Tabula enim secunda, sicut & Magistratus pertinent ad hanc vitam mundi, divinitùs dati & constituti.

49. Ideò nostrum non est, imò prohibitum est, dissipare Magistratus & Politias à Deo ordinatas, propria temeritate.

50. Sed dandus est locus iræ, & non defendendi ipsi à nobis ipsis.

51. EVIDENS est, Papam non esse Magistratum, neq; ecclesiasticum neq; politicum, sed neq; oeconomicum.

52. Tres enim Hierarchias ordinavit Deus contra Diabolum, scilicet Oeconomiam, Politiam & Ecclesiam.

53. Ecclesiasticum non esse convincit, quod Euangelium damnat, & conculcat, per suas blasphemias in jure Canonico.

54. Politicum non esse convincit, quod jura civilia sibi subjecit, sicut & Euangelium.

55. Oeconomicum non esse convincit, quod nuptias & conjugium prohibet, quibus libitum est, non tantùm Sacerdotibus.

56. Sed est illud monstrum, de quo Daniel dicit, quod adversatur omni Deo, etiam Deo Deorum.

57. Et quod Paulus Danielis verba secutus, vocat adversarium Dei, hominem peccati, filium perditionis.

58. NOSTRI Germani vocant Beerwolff/ quod Græci, si fortè notam illis fuisset, dixissent λυκάνθρωπον. Beerwolff.

59. Hoc animal lupus est quidem, sed à Dæmone arreptus lacerat omnia, & elabitur omnibus venabulis & armis.

60. Ad quod opprimendum necessarius est concursus omnium pagorum & oppidorum, singulorum & omnium virorum, etiamsi sic tandem evadat.

61. Nec est hic expectanda Judicis sententia, aut Concilii autoritas, sed expendenda præsens calamitas & necessitas.

62. Quod si læsus aliquis fuerit per hoc monstrum, dum occidendum persequitur, nulla conscientia persecutionis tenetur, sed pœnitentia de non occiso.

63. Nec est hic curandum, si Judex aut rusticus in paga hoc animal jubeat liberum dimitti, vel etiam defendat.

64. Nam Judex & rusticus tenentur nosse hujus monstri naturam, & per sese magis persequi, quàm ipsi persecutores.

65. Quod si Judex & rustici à persecutoribus istius monstri occidentur in tanto tumultu, nihil injuriæ eis illatum est.

66. ITA, si Papa bellum moverit, resistendum est ei sicut monstro furioso & obsesso, seu verè λυκάνθρωπῳ.

67. Non enim est Episcopus, neq; hæreticus, neq; Princeps, neq; tyrannus, sed vastatrix omnium belua, ut Daniel dicit.

68. Nec curandum, si habet militantes sibi Principes, Reges, vel ipsos etiam Cæsares, titulo Ecclesiæ incantatos.

69. Qui sub latrone militat (quisquis fuerit) militiæ suæ periculum cum æterna damnatione expectet.

70. Nec salvat Reges, Principes, sed nec Cæsares, quod jactantur Ecclesiæ defensores, cum scire teneantur, quid sit Ecclesia.

71. Impossibile fuit, Papas condere leges, utiles Ecclesiæ & fidelium saluti.

72. Primò quod fuerunt & sunt homines in Scripturis indoctissimi & negligentissimi, quod testantur eorum Decreta & Epistolæ.

73. Neq; enim ex toto corpore papistici juris & Epistolarum discere poteris, quid sit Ecclesia, fides, verbum, præceptum Dei.

74. Ideò fuit necesse, Papas ambitione, superbia, avaritia, fastu esse excæcatissimos, in qua re fuerunt semper exercitissimi, ut S. Petrus dicit. 2. Pe.

75. Judex cupiditate & aliis pravis affectibus captus, necessariò judicat sicut cæcus de colore.

76. Hoc ipsi Juristæ fatentur, Decreta Papæ graveolere ambitionem & avaritiam, nec mirum, sunt enim ignorantes Dei. Doctrina Papæ.

77. Et, quod Canonista purus, est asinus verus, quod verbum est planè verissimum.

78. Nulla decretalis est, quæ non in principio, medio & fine horrendis blasphemiis arroget sibi dominium Ecclesiæ, & per hoc rerum omnium.

79. SECUNDO, Est etiam ideò impossibile, quia ultra Scripturam nihil potest condi, vel de fide, vel de moribus, ad salutem necessarium.

80. Sed quæ Cæsar vel alius quicunq; Princeps de hac vita ordinat, ad fidem non pertinent, sed sunt pro hoc mundo necessaria.

81. TERTIO, Est ideò impossibile, quod Papæ nullum jus, habent leges condendi, neq; ecclesiasticas, neq; civiles, neq; œcononmicas.

82. Præcepit enim Christus per Apostolos, quod & exemplo proprio firmavit sub Pilato, obedire Magistratibus, ut notum est.

83. Hoc cum servarint omnes primitivæ Ecclesiæ, Episcopi & Fideles, solus & unus Papa ausus est conculcare.

84. Nec cogitat belua arctolycus, quod non est Rex, nec gubernator regnorum à Deo constitutus.

85. Et tamen in alienis regnis, politiis, domibus lacerat, facit & furit, sicut arctolycus.

86. Sic ausus est, Reges deponere, subditos ab obœdientia & homagio (contra Paulum Rom. 13.) absolvere, & omnia conturbare.

87. Sic ausus est, Scripturas sanctas sibi subjicere, & pro voluntate sua interpretari, & Ecclesiam extinguere.

88. Sic ausus est, patriam potestatem tollere, data licentia liberis contra parentes invitos contrahere conjugia.

89. Similiter contra Paulum, licere deserere parentes, & monasterium ingredi, etiamsi parentibus in morte serviendum esset, non tantum proximis.

90. Similiter sponsis & sponsabus etiam suo jure (injuria) desponsatis, liberum facit, religiosos fieri.

91. Summa, Nihil est ordinationis divinæ & humanæ, quod hæc belua non vastaverit.

ANNO M. D. XL.

DUODECIM CONSILIA EUANGELICA FALSO CONFICTA A SOPHISTIS.

Habes hic testimonium, pie Lector, Papam ausu temerario Scripturam sanctam sibi subjecisse, ac pro libidine sua interpretatum fuisse &c.

I. Paupertas, Matth. 19. Si vis perfectus esse, vade & vende omnia, quæ habes &c. *Matt.*

II. Abnegatio sui seu obœdientia, Luc. 9. Si quis vult venire post me, abneget seipsum. *Luc.*

III. Castitas, Matth. 19. Sunt eunuchi, qui castraverunt seipsos propter regnum cœlorum. *Matt.*

IV. Non retribuere malum pro malo, Matth. 5. Benefacite iis, qui oderunt vos. *Matt.*

V. Patientia injuriæ, Matth. 5. Si quis te percusserit in maxillam dextram, præbe ei & alteram. *Matt.*

VI. Supererogatio operum misericordiæ, Luc. 6. Omni petenti te, tribue. *Luc.*

VII. Compescere juramentum & verbum ociosum, Matth. 12. De omni ociosо verbo reddent rationem. Matth. 5. Non jurare omninò. *Matt.*

VIII. Vitare occasionem peccandi, Matth. 18. Si te oculus tuus scandalizat, erue eum. *Matt.*

IX. Prudenter operari, ne fiamus hypocritæ, Matth. 7. Attendite, ne justiciam vestram faciatis coram hominibus. *Matt.*

X. Facere quod doces, Matth. 23. Dicunt & non faciunt, Ideò consulit hypocritæ: Primò ejice trabem de oculo tuo. *Matt.*

XI. Non.

Matt. 6. XI. Non esse sollicitum de victu, Matth. 6. Nolite solliciti esse dicentes: Quid manducabimus?

Matt. 18. XII. Correptio fraterna, Matth. 18. Si peccaverit frater tuus, vade & corripe eum inter te &c.

Hoc ultimum tamen intelligitur de peccatis venialibus, nam de mortali est præceptum obligans semper, sed non ad semper scilicet, dum videbitur esse utilis correptio.

Differunt { Præceptum / Consilium } Euangelicum.

Præceptum est doctrina Dei generalis, omnem hominem semper obligans sub pœna peccati mortalis.

Consilium est doctrina Dei specialis, solum obligans sub pœna peccati venialis, pro tempore hujus vitæ.

HÆC est Theologia vulgatissima Papæ & Sophistarum, & ita recepta, ut etiam probata sit ab ipso S. Johanne Huss, in eo ipso Libro, ob quem passus est ignem, nam ad verbum ferè refert ea omnia, cap. 7.

Sed & Sorbona in suo Decreto adversus Lutherum damnatum dictat, esse hæc onerativa nimis Christianæ religionis, si pro præceptis teneri oporteat. Hinc illa famosa apud eos disputatio, Utrum Lex Mosi sit gravior vel Euangelii? Et decernunt viri tanti, sanè sapientissimè in hunc modum.

Lex & Euangelium, quoad gravitatem, habent se ad invicem, sicut excedentia & excessa, nam quoad abrogationem ceremoniarum, Euangelium est facilius, sed quoad prohibitionem animi, Euangelium est gravius, quia lex manum, Euangelium prohibet animum, ut dicit Magister lib. 3. distinct. 40.

Hic disce, frater Christiane, quantum debeas doctrinæ huic (gratia Dei) hoc seculo reparatæ. Nam quid (rogo) facit nobis reliquum, tandem de ipso Mose seu Decalogo quoq; (ut de Christo taceam) hæc Theologia Pharisaica?

In perpetuam rei memoriam, maximè verò in Redemptoris gloriam, ista sunt memori mente servanda & exaggeranda, adversus impudentissimos rabulas, papisticæ abominationis defensores.

Ex his enim intelligis, quid voverint viri illi perfecti, Monachi & Sacerdotes, dum consilia (id est, Dei præcepta) primo non necessaria Christiano ad salutem docerent, deinde nova idololatria in traditiones humanas, imò dæmoniacas doctrinas deformata, voverent. Nam præcepta Dei facere consilia, nonne est humana traditio, imò horribilis & diabolica blasphemia?

Anima nostra sicut passer erepta est de laqueo venantium.
Laqueus contritus est, & nos liberati sumus.
Hoc fecit adjutorium nostrum in nomine Domini.

D. Martinus Lutherus.

DISPUTATIO THEOLOGICA

D. MART. LUTH. DE ILLO DICTO AD EBRÆ. 13.

Dominus Iesus heri & hodie, ipse & in secula.

1. Unus & idem Deus, ab initio mundi variis modis, per fidem in eundem Christum cultus est.

2. Certum est, Adam & Hevam in Semen mulieris promissum (id est) in Deum promissorem credidisse. *Adam. Heva.*

3. Habel offerens placuit Deo, promissori Seminis, in quem, seu cujus promissioni, credidit. *Habel.*

4. Abraham ex Chaldæis vocatus, Deo promissori Seminis vocanti credidit, & justificatus est.

5. Aliis quidem personis, aliisq; temporibus, ejusdem promissionis fides renovata est.

6. Non humana quidem temeritate, sed divina autoritate, quæ eandem promissionem per diversa tempora & personas voluit innovari.

7. Summa, quidquid gestum est virtutum vel rerum per pios ante Christum, in fide promissionis ejus gestum est.

8. Sicut, quidquid gestum est per sanctos, post Christum, in fide impletæ promissionis gestum est.

9. DESIERUNT per tempora varii illi modi credendi in Semen promissum, seu in eundem Christum.

10. Sicut & ipsa Christiana fides novissimo tempore Euangelii innovata, desinet in fine mundi.

11. Ut stet illud verissimè dictum, Christus Jesus heri & hodie, ipse & in secula, Ebr. 13. *Ebr. 13.*

Abraham. Noah. 12. SI Adam, Noah, & alii Patriarchæ vixissent temporibus Abrahæ, promissionem novam accipientes, oportuisset eos credere ex Abrahæ semine futurum Christum, aut Deum promissorem Seminis amisissent.

David. 13. Si Abraham vixisset temporibus David, oportuisset eum credere, de fructu ventris David futurum esse Christum, aut frustra credidisset in Semen mulieris. *Psal. 132.*

14. Si David vixisset tempore Johannis Baptistæ, oportuisset eum credere in Jesum, Semen filiæ suæ Mariæ, vel periisset.

Joannes Baptista. 15. Si Johannes Baptista post resurrectionem Christi, imò suo tempore credidisset, Christum venturum, seu nondum venisse, damnatus fuisset.

Judæi. 16. FRUSTRA igitur credunt Judæi in Deum promissorem Messiæ, qua fide olim rectè credebant Patres eorum.

Turcæ. Ethnici. 17. Frustra Turcæ & Gentes aliæ credunt in Deum creatorem mundi, dum nesciunt eum esse promissorem vel exhibitorem Seminis, imò blasphemant, eum non esse Patrem Christi unigeniti Filii.

Papistæ. Sophistæ. 18. FRUSTRA credunt Papistæ & Sophistæ, Deum Patrem, & omnes articulos alios fidei nostræ, dum respuunt opus Christi pro nobis impletum.

19. Negant enim sola fide, seu quod idem est, solius Christi opere impleto, nos justificari.

20. Sola enim fide in Christum, olim promissum, nunc exhibitum, tota Ecclesia ab initio mundi usq; in finem justificatur.

21. Sic sola fide, ut neq; ratio, neq; lex, neq; plenitudo ipsa legis, quæ dicitur charitas, quidquam faciant ad justificationem.

Fides ante spem & charitatem accipit remissionem peccatorum. 22. Fides enim ante spem & charitatem sola accipit remissionem peccatorum propter solum Christum, facitq; per eundem personam gratam, ante & absque charitatis merito.

Fides per charitatem efficax. 23. S. Paulus non dicit: Fides per charitatem justificat. Sed sic dicit: Fides per charitatem est efficax seu operosa.

24. Aliud longè est operosum seu efficax esse, & aliud justificare seu justum facere.

25. Primum persona justificatur pro seipsa, postea fit operosa erga alios, Sicut arbor primum bona fit in seipsa, postea operosa fructibus erga alios.

26. Idololatria vel hæresis est operosa per dogmata & cultus impios, tamen dogmata seu cultus impii non faciunt personam idololatram seu hæreticam, sed fiunt à persona prius hæretica vel idololatra.

Papistæ non intelligunt quid sit peccatum &c. 27. SOPHISTÆ, Papistæ non intelligunt quid sit peccatum, fides, Christus, lex, charitas, & omnia quæ loquuntur.

28. Hoc produnt, dum fatentur in Dæmonibus esse fidem, & in impiis fidem, spem & dilectionem Dei naturaliter habere posse.

29. Quin hoc blasphemant quoque, Hominem posse ex puris naturalibus diligere

ligere Deum super omnia, & implere mandata Dei, quoad substantiam facti, absque gratia Dei.

30. Hoc quid aliud est, quàm Christo & Spiritu sancto non esse opus ad implendum mandata Dei.

31. Hoc est, nos ipsos ex nobis ipsis posse mereri remissionem peccatorum & vitam æternam, sicut credunt Turcæ, Judæi & Tartari.

32. Dicunt, homini facienti quod in se est, infallibiliter dari gratiam, gratum facientem merito congrui, quod est horribilis blasphemia in Christum, nec de hac usque hodie pœnitent. *Gratia gratum faciens.*

33. Et hanc gratiam gratum facientem (sic appellant charitatem infusam) etiam in minimo gradu, mereri vitam æternam merito condigni seu sufficienti.

34. Ex attritione fingunt contritionem (id est, ex Diabolo alio alium) fieri virtute clavium. *Attritio. Contritio.*

35. Et hanc posse tantam esse, ut remissionem plenariam peccatorum mereatur, qua subitò evolet quis in cœlum, absq; purgatorio aut satisfactione.

36. ISTA & similia portenta satis demonstrant, non esse inter nos & ipsos tantum verbi controversiam, ut nunc quidam funesti Conciliatores præsumunt.

37. Non est controversia verbalis, ubi nos dicimus, Omnia Matth. 5. esse præcepta, Illi autem, esse quædam consilia, seu ut Sorbona Parisiensis in damnatione Lutheri decrevit, esse nimis onerativa legis Christianæ.

38. Non est controversia verbalis ubi asserunt, dubitandum esse, An simus in gratia, quod nos dicimus esse idem, quod negare Christum.

39. Non est controversia verbalis, ubi securitatem & malitiam & impœnitentiam continuant, in tanto sanguine fuso per ipsos, propter eorum portenta & blasphemias prædictas stabiliendas.

40. Non est controversia verbalis, dum illi professionem monasticam æquant, seu potius præferunt baptismati, & nos hoc ipsum esse sacrilegum & Antichristianum dicimus.

41. NON est negandum, Miracula fieri posse per impios in fide mortua, præsertim si sunt in officio vel cœtu ecclesiastico. *Miracula posse fieri per impios &c.*

42. Sicut Sacramentum & Verbum (id est, vita æterna) quæ superant omnia miracula, etiam per Judam Scharioth, conferuntur.

43. Et si tales sibi privatim istis operibus nihil prosint, imò noceant, tamen ratum est, quod faciunt apud Deum & homines.

44. Ita Paulus 1. Corinth. 13. privatim ipsis nihil prodesse dicit, qui fide sua etiam montes transferant.

45. Et Christus, iniquos à sese discedere jubet, qui in nomine suo virtutes multas fecissent.

46. Jactatores potius fidei sentit Paulus esse eos, qui fidem per charitatem non habent efficacem, & quæ sua sint, quærunt.

ANNO M. D. XLI.

ALIA EJUSDEM ARGUMENTI CUM PRIORE, CONTRA SATANAM ET SYNAGOGAM IPSIUS, Autore Martino Luthero.

Rom. 1. Galat. 2.3. 1. Necesse est fidei (in Christum) tribuere justificationem seu remissionem peccatorum, propter solum Christum, Rom. 3. & Galat. 2. 3.

2. Ipsa est enim scientia salutis, quæ est in remissione peccatorum, ut canit Zacharias Luc. 1. *Fides salutis scientia.*

3. Omne quod non ex hac fide, peccatum est, Johan. 15. & Rom. 14. sicut contrà: Omnia credenti sunt possibilia.

4. Sophistæ docent, fidem informem stare cum peccato mortali, & de remissione peccatorum dubitare, quod est verè Christum negare.

Fides informis. 5. Sequitur, fidem hanc informem non esse ex fide, sed meram esse incredulitatem contra Christum.

6. Quin figmentum & idolum vanissimum est cordis illorum, qui nesciunt quid loquuntur, aut de quibus affirmant.

7. Promissio autem divina non accipitur corde vano, incredulo & idolatrico, cum efficiat ipsa veram Dei cognitionem in credente.

8. Quare impossibile est, promissionem Dei posse accipi seu credi fide informi.

Fides Christi, donum Spiritus. 9. Nec est opus hominis, sed Spiritus donum fides Christi, Fides autem informis est cogitatio seu imaginatio hominis, id est, nulla fides.

10. Infusa fides similiter est merum somnium, & nihil in rerum natura, nisi vocabulum planè fictitium, sicut Chymera & Hircocervus.

11. Frustra jactatur, fidem informem charitate fieri formatam, & sic justificare.

12. Charitas enim non approbat, multò minus informat idolum, mendacium, figmentum hominis, sed potiùs destruit.

13. Quid est aliud dicere, Charitas informat fidem informem, quàm charitas facit, ut sit mendacium veritas, & vanitas sit res ipsa?

14. Extra Synagogam pellendæ sunt istæ barbaræ Sophistarum voces, fides informis, formata, gratia gratum faciens &c.

15. Sunt enim sumptæ ex Philosophia rationis, quæ non potest ea capere & tradere, quæ sunt Christi & Spiritus ejus.

Prophana vocum inanitates. 16. Imò verò sunt prophanæ vocum inanitates, quibus obscuratur veritas Christiana, & nec à docente nec audiente intelligi possunt.

17. De rebus sacris loquendum est, sanis, sacris, sobriis, Spiritus sancti verbis, in Scriptura traditis.

18. Ne contingat, sicut contigit nobis magisterio Sophistarum illud Nehemiæ 13. Loquebantur juxta linguas populi & populi.

Daniel vixit inter leones illæsus. 19. Profectò, fides informis non fuit, cum Daniel inter Leones illæsus vivebat, sicut dicitur Quia credidit Deo suo.

Susannæ fides. 20. Fides informis non fuit Susannæ fides, de qua scribitur, Erat cor ejus fiduciam habens in Domino.

21. Nec David prostravit Goliath futili illa & incredula cogitatione, qualis est fides informis.

Vera fides. 22. Fides vera est substantia cordis, id est, firma & certa fiducia in Deum promissorem misericordiæ & auxilii.

23. Fides verè informis fuit Petri, quando Christus ad eum dixit: Modicæ fidei, quare dubitasti? *Matth.*

24. Quin illa fides Petri seu dubitatio improportionabiliter majus quiddam erat, quàm fides informis.

Modica fides. 25. Illa vocatur modica fides, hæc verò est peccatum & incredulitas, & tota cordis humani impietas.

Doctores scholastici. 26. Summa, frustra disputatur cum Scholasticis de his rebus sibi incognitis & inusitatis.

27. Impossibile est apud eos intelligi, quid sit peccatum, promissio, fides, justificatio, imputatio, lex & impletio ejus.

28. Non sunt hæc in eorum libris, sed contritio, satisfactio, & opera humanis viribus gratiam Dei merentia.

29. Ignorant, imò negant peccatum originale post Baptismum, & tantum de actualibus disputant.

30. Hac ignorantia stante, velle Theologiam tractare, est aliud nihil, quàm asinum velle lyra canere?

DISPU-

DISPUTATIO THEOLOGICA
D. MARTINI LUTHERI.

An hæc Propoſitio ſit vera in Philoſophia:
Verbum caro factum eſt?

ANNO. M. D. XXXIX.

XI. Januarii.

1. Etſi tenendum eſt quod dicitur, Omne verum vero conſonat, tamen idem non eſt verum in diverſis profeſſionibus.

2. In Theologia verum eſt, Verbum eſſe carnem factum, In Philoſophia ſimpliciter impoſſibile & abſurdum.

3. Nec minus, imò magis diſparata eſt prædicatio, Deus eſt homo, quàm ſi dicas, Homo eſt aſinus.

4. Sorbona mater errrorum, peſſimè definivit, idem eſſe verum in Philoſophia & Theologia. *Sorbona mater errorum.*

5. Impieq; damnavit eos, qui contrarium diſputaverunt.

6. Nam hac ſententia abominabili docuit captivare articulos fidei ſub judicium rationis humanæ.

7. Hoc erat aliud nihil, quàm cœlum & terram includere in ſuo centro, aut grano milii.

Cor. 10. 8. Cum contrà Paulus doceat, captivandum eſſe omnem intellectum (haud dubiè & Philoſophiam) in obſequium Chriſti.

9. Faceſſant, dixit rectè S. Ambroſius, Dialectici, ubi credendum eſt piſcatoribus Apoſtolis. *Ambroſii dictum.*

10. Ex prædicabilium doctrina ſequeretur pulchrè, Deus eſt homo, ergo eſt animal rationale, ſenſitivum, animatum, corpus, ſubſtantia ſcilicet creata.

11. Sed quia Chriſtianis ſobriè, & (ut Auguſtinus docet) ſecundum præſcriptum eſt loquendum, tales conſequentiæ ſunt ſimpliciter negandæ.

12. NEC utendum nec fruendum eſt ſubtilibus iſtis inventis, de ſuppoſitione mediata & immediata, in rebus fidei.

13. Sunt enim logomachiæ & kenophoniæ in Eccleſia periculoſæ & ſcandalis plenæ. *Logomachia in Eccleſia periculoſa.*

14 Sed ubi ubi impingit vel forma ſyllogiſtica vel ratio philoſophica, dicendum eſt ei illud Pauli. Mulier in Eccleſia taceat, & illud: Hunc audite.

Cor. 14. 15. Impingit quidem Theologia in Philoſophiæ regulas, ſed ipſa viciſſim magis in Theologiæ regulas.

16. ISTE Syllogiſmus expoſitorius, Pater in divinis generat, Pater eſt eſſentia divina, Ergò, Eſſentia divina generat, eſt bonus.

17. Et tamen præmiſſæ ſunt verè, concluſio falſa, & ita ex vero ſequitur falſum, contra Philoſophiam.

18. ISTE Syllogiſmus communis, Omnis eſſentia divina eſt Pater, Filius eſt eſſentia divina, Ergò, Filius eſt Pater, eſt bonus.

19. Sed præmiſſæ ſunt veræ, & concluſio falſa, & verum vero hic prorſus non conſonat.

20. Non quidem vitio formæ ſyllogiſticæ, ſed virtute & majeſtate materiæ, quæ in anguſtias rationis ſeu Syllogiſmorum includi non poteſt.

21. Ut quæ ſit, non quidem contra, ſed extra, intra, ſupra, infra, citra, ultra omnem veritatem Dialecticam.

22. ISTE Syllogiſmus: Quidquid factum eſt caro, factum eſt creatura, Filius Dei factus eſt caro, Ergò Filius Dei eſt factus creatura, eſt bonus in Philoſophia.

33. Hoc igitur in his rebus ineffabilibus præstandum est, ut Patrum dicta (sicuti opus est) commodè interpretemur.

34. Sceleratum est, cum noveris, pium & sanum esse alicujus sensum, ex verbis incommodè dictis statuere errorem.

35. Nulli enim fuerunt unquam Patres aut Doctores, qui non impropriè sint locuti, si dicta eorum cavillari velis.

Sedulius. 36. SEDULIUS Poëta Christianissimus canit: Beatus autor seculi, servile corpus induit, idq; per totam Ecclesiam.

37. Cum nihil possit magis dici hæreticum, quàm humanam naturam esse vestem Divinitatis.

38. Non enim vestis & corpus constituunt unam personam, sicut Deus & Homo constituunt unam personam.

39. Tamen piissimè sensisse Sedulium, cætera carmina probant evidentissimè.

Bonaventura. 40. EADEM ratione hæreticū esset vulgatum illud, Tota Trinitas operata est incarnationem Filii, Sicut duæ puellæ tertiam induunt, ipsa simul sese induente.

41. Ita Scholastici aliqui, dum divinitatis & humanitatis habitudinem sentiunt, similem esse unioni formæ ad materiam, non possent defendi.

42. Alii contra esse habitudinem similem materiæ ad formam, multò inepti⁹, si judicentur rigidè, loquuntur.

Cyprianus. 43. NEQUE illa consisteret, ubi Divinitatem igni, & humanitatem ferro similant, etiamsi sit pulcherrima similitudo,

Athanasius. 44. Neq; illam ferre liceret, quam Athanasius ponit, Sicut anima rationalis & caro unus est homo, Ita Deus & Homo unus est Christus.

45. Omnes n. negant Christum esse compositum; etsi constitutum affirmant.

46. NULLI verò insulsius loquuntur, quàm Moderni, quos vocant, qui omnium volunt, subtilissimè & propriissimè loqui videri.

47. Hi dicunt, humanam naturam sustentari seu suppositari à divina Natura, seu supposito divino.

48. Hoc & portentosè dicitur, & cogit penè Deum velut portare, vel gestare humanitatem.

49. SED omnes illi rectè & catholicè sapiunt, ideò condonanda est illis incommoda locutio.

50. Quia rem ineffabilem volebant effari deinde omnis similitudo claudicat, nec unquam (ut dicunt) currit quatuor pedibus.

51. SI non placet, vel non intelligitur ista, Christus secundum quod Homo, est creatura, consulatur Grammaticus.

52. Is eandem rem variis modis eloqui doctus, jubeatur quàm potest simplicissimè loqui.

53. Ut Æthiops secundum dentes est albus, potest Grammaticus aliter sic dicere, Æthiops est albus dentibus, vel alborum dentium, vel albis dentibus.

54. Quod si hoc non placet, dicat, Æthiops habet albos dentes, vel dentes in Æthiope albent, vel simplicissimè, dentes Æthiopis sunt albi.

55. Cum omnibus istis formis dicendi, eandem rem significare velit autor, frustra quæritur in verbis contentio.

56. ITA cum nihil aliud velint istæ formæ locutionis, Christus secundum quod Homo, vel secundum humanitatem, vel humanitate, vel per humanitatem, vel in humanitate, est creatura, quam, quod habet creaturam, vel assumpsit creaturam humanam, Vel quod simplicissimum est, humanitas Christi est creatura, Contemnendi sunt Pravilogicales, qui diversis formis Grammaticè loquendi, diversas affingunt in eadem re sententias.

Hieronymus. 57. Igitur in sensu, non in verbis est hæresis, ut rectè dixit S. Hieronymus, à suis calumniatoribus exagitatus.

58. Alioqui maximus sit hæreticus Moses, qui Decalogum ipsum, diversa forma recitat, Exod. 22. & Deut. 5.

59. ECON-

59. Econtra, si quis reprobus sensu, etiam commodè locutus fuerit, ipsamque Scripturam iactarit, tolerandus non est.

60. Christus enim nec Dæmonia sinebat loqui, cum testarentur ipsum esse Filium Dei, ut transfigurantia sese in Angelos lucis.

61. Tanta est simplicitas & bonitas Spiritus sancti, ut homines sui, dum falsa loquuntur (Grammaticè) vera loquantur sensu.

62. Tanta est versutia & malitia Satanæ, ut homines sui, dum vera loquuntur (Grammaticè, id est, verbis) mendacia loquantur theologicè, id est, sensu.

63. Hic potest dici: Si mentiris, etiam quod verum dicis, mentiris: Econtrà, si verum dicis, etiam quod falso dicis, verum dicis.

64. Hoc est quod dicitur, hæreticum esse, qui Scripturas aliter intelligit, quàm flagitat Spiritus sanctus.

ANNO M. D. XLIII.

ALIA THEOLOGICA DISPUTATIO D. MARTINI LUTHERI.

Quod sola fide nos justificemur.

1. Filium David sedere à dextris Dei, est Filium Dei resurgere à mortuis.
2. Resurrectio ejus à mortuis, est nostri justificatio, per fidem solam.
3. Sola fide nos justificari, est omnes justicias legis & hominum condemnari.
4. Explodenda est fides informis, tàm acquisita quàm infusa. *Fides infusa acquisita.*
5. Magis tamen infusa quàm acquisita, cum illa nihil, ista aliquid sit.
6. Fides acquisita, ut nihil sit aliud, certè vox Euangelii relicta in cordibus est, assiduè monens ad verè credendum.
7. Quin & spes & charitas infusæ (sensu Sophistarum intellectæ) explodendæ.
8. Dona Dei sunt vivifica & energica, non stertentia, vera Fides, Spes, Charitas.
9. Illæ enim & ociosæ dormitant sine acquisitis, & dubitare de Deo docent.
10. Hæ autem operosæ sunt, & plerophoriam cordium statuunt.
11. Soli tamen fidei tribuenda est imputatio justiciæ.
12. Si imputatio tribuitur fidei informi cum inchoata charitate, tribuetur legi & operibus ejus.
13. Mox enim sequetur, Iejunium vel eleemosynam imputari propter fidem informem conjuncta charitate.
14. Ita redibit universa lerna scholasticæ & monasticæ Theologiæ.
15. Quin iterum Christus veniet pro denario indulgentiali & missario.
16. Charitas enim operibus suis erga proximum exercetur, ideò facilis est lapsus per eam in mercenariam pravitatem.
17. Fides autem exercetur erga Deum, ideò gratis accipit & facit omnia, nec potest sese vendere aut tradere alteri.
18. Imputata autem primò justicia & persona acceptata, mox & omnia per eandem grata sunt, virtute imputationis.
19. Ratio sibi relicta, ex lege data format sibi imagines masculinas, ut Ezechiel dicit, id est, idolatriam & præsumptionem. *Ezech. 16.*
20. Omnis enim Legista purus, est superbus & cœcus idolatra, qui omnia intelligendo nihil intelligit. *Legista purus.*
21. Fingit siquidem, per legem prohiberi solum futuram idolatriam & iniquitatem, de præterita & præsenti est securus.
22. Imò ex præsenti & præterita facit futuram summam justiciam.

23. Ratio

23. Ratio verè legem sentiens, vel intelligere incipiens, fugit Deum, & ruit in desperationem.

24. Nihilo tamen minus legis administratio, comminatio, increpatio est necessaria, ut peccatum agnoscatur.

25. Non enim nos sumus, qui loquimur, sed qui gratuitò omnia donat, ipse omnia gratuitò per nos facit & loquitur.

26. Non enim longè abest ab unoquoq; nostrum, dum legem ejus audimus, sive intus, sive foris.

27. Cum in ipso simus, vivamus & moveamur, ipse quoq; novit horas & momenta, quibus corda tangi oportet. *Actor. 17.*

28. Hoc falluntur impii, qui Deo longè alibi agente, hominis verbum sese putant contemnere.

29. Etsi multi sunt, qui scientes veritatem Dei agnitam contemnunt & impugnant, ipsumq; tactum Spiritus sancti repellunt.

30. His nulla est reliqua venia, nec excusatio, quod natura per sese nihil boni possit.

ANNO M. D. XLIII.

ALIA DISPUTATIO THEOLOGICA D. MARTINI LUTHERI.

De Fide justificante, & Fide miraculorum.

1. NON possunt ea vitia, quæ Paulus numerat 1. Cor. 13. contraria charitati, regnare cum fide Christi. *1. Cor. 13.*

2. Sunt enim non leviora, quàm quæ in gentilibus, superbis, iracundis, invidis, impiis inveniuntur.

3. Et stultum esset à Paulo talem fidem jactari, quæ tales homines faceret, vel esse sineret.

4. Fides Christi affert remissionem & mortificationem peccatorum, per Spiritum sanctum.

5. Qui veterem hominem cum suis concupiscentiis & crucifigit, & renovat ad imaginem Dei.

6. Quare fides Christi sine charitate non consequente, prórsus nulla erit.

7. Etsi Spiritus, seu dona ejus, donari & adesse possunt, absq; fide Christi & charitate.

8. Ut fides sine charitate esse non potest, ita Fides illa fructus charitatis sine charitate esse non potest.

9. Possunt enim impii docere sana, Sacramenta administrare, sacram regere Ecclesiam.

10. Quin & mirabilia & majora faciunt, dum sunt in officio vel cœtu Ecclesiæ quàm privatus fidelis.

11. Fides Christi primùm tantùm suo possessori prodest, ad justificationem sui solius.

12. Ministerium verò, etiamsi non prodest suo possessori, prodest tamen alteri ad salutem. *1. Cor. 13.*

13. Post verò justificatam personam efficax est per charitatem erga alios, id est, Deum & proximum.

14. NEC minora sunt miracula (revera) quæ facit fides efficax per charitatem, quàm montes transferre & similia.

15. Scilicet, vitia ista numerata expugnare & vincere, & in justiciæ obedientia triumphare.

16. Nam peccatum, mundum, Diabolum vincere, longè majus est, quàm montes transferre. 17. Imò

17. Imo Deum & proximum gratuito & perseveranter diligere, hoc est plane mortuos suscitare.

18. Hoc non potest fides illa (quam Paulus manifestationem Spiritus vocat, ad utilitatem Ecclesiæ datam.)

19. Clare enim dicit, tales qui sunt, vitiis iræ & superbiæ subjectos esse.

20. Quatenus & quantum caro & ratio diligit Deum & proximum, eatenus & tantum diligunt.

21. Hoc est, iram Dei & offensam proximi non ferunt, nec perseverant amando imo odio & superbia replentur.

22. Quo tempore non statuunt se diligi à Deo, nec proximum amore, sed odio & contemptu dignum judicant.

23. Fidem hanc publicæ utilitatis, similem esse dicerem motibus illis, quibus heroici homines excitantur.

24. Necesse est heroicos viros fiducia quadam singulari excitari, si quid magnũ & memorabile sunt facturi.

25 Neq; enim Thersita faceret, quæ Hector vel Achilles fecerunt, etiamsi vires & sapientiam eorum haberet.

26. Multis non desunt vires & sapientia, qui tamen afflatu illo seu fiducia animi carent, & nihil faciunt.

27. Sic Deus suscitat Spiritum Regum Medorum (ait Propheta) contra Babylonem. *Reges Medorum.*

28. Sic Naaman Syrus adhuc idolatra, Deo excitãte & donante salutaris est Syriæ. *Naaman Syrus.*

29. Etiam in Gentibus ingratis dispersit semper excellentia dona & miraculis similia.

30. Quanto magis populo suo, tam per pios, quam per impios magna facere & donare potest.

31. Igitur divisiones gratiarum, ministeriorum, operationum gratuita & publica dona sunt, quibus Ecclesiæ utilitati servitur.

32. Fides Christi donum est unicuiq; proprium, in quo vivit, Rom. 1.

ALIA DISPUTATIO THEOLOGICA D. MARTINI LUTHERI.

Anno M. D. XLIIII.

De mysterio S. Trinitatis, incarnatione Filii, & de Lege &c.

1. Disputationes de articulis fidei, extinctas noluit Deus Pater, dum dicit de filio suo: Hunc audite.

2. Sed hunc Doctorem non æqualiter audiunt omnes, & sunt semper aliqui infirmi, quos cribret Satan.

3. Opus est igitur perpetuo in Ecclesia ministerio verbi, quo curentur infirmi, & resistatur adversario.

4. Sic Christus Dominus ipse, pro infirmis (non egens disputatione) sæpius contra Pharisæos disceptavit.

5. Indisputabilis veritas est, Unum esse Deum & trium, omnium rerum extra se, Creatorem unicum. *Unus Deus & trinus.*

6. Ac si hic aliquid diceretur improprie, tamen res ipsa defendenda est per scripturas contra Diabolum.

7. Hæc unitas Trinitatis (ut sic dicamus) est magis una, quam ullius creaturæ, etiam mathematice unitas.

8. Simul nihilominus hæc unitas, est Trinitas, seu trium personarum distinctarum Divinitas.

9. Ut quælibet persona sit ipsa tota Divinitas, ac si nulla esset alia.

10. Et tamen verum est, Nullã personã esse solã, quasi alia non sit, divinitatem.

11. HÆC distinctio personarum adeo magna est, ut sola Filii persona assumserit Hominem.

12. Error est enim, quod vel Pater sit Filius, vel Pater sit homo factus.

13. Error itaq; est universa Mathematica, ipsaq; fortiter crucifigenda, dum de ipso Deo quæritur.

Scotus. 14. LEVITER & frigide consolantur nos Scotus & Scholastici cum suis distinctionibus formalibus & realibus.

15. Quin Magister Sententiarum non satis recte docuit, Essentiam divinam nec generare nec generari.

Abbas. 16. Sed recte ab Joachim Abbate reprehenditur, quod in Divinis quaternitatem asseruerit.

17. Nec quidquam facit C. Firmiter de Trinitate, probans Magistrum & damnans Abbatem.

stinus. 18. Cum enim negare ex Augustino non potuit Magister, substantiam de substantia, sapientiam de sapientia generari.

19. Nullo modo potuit negare, essentiam de essentia, & quidquid de Deo vero, tam simile dici potest.

20. Præterquam, quod omnia alia suspecta sunt, quæ ista abominatio in loco sancto stans determinavit.

21. Metuit (ut videtur) Magister, ne duæ vel tres Essentiæ dicerentur, si una de alia nasceretur.

22. At similiter illi metuendum fuit, ne duo vel tres Dii fierent, si unus de alio generaretur.

23. Concedimus essentiam in creatura, non dici relative (ut Augustini verbo utar) sed absolute tantum.

24. Sed cum substantiam, sapientiam, naturam & similia in divinis apud Augu-

rius. stinum & Hilarium accipi relative videret.

25. Non erat, cur Essentiam negaret relative dici, & ob unum vocabulum tantas turbas moveret.

racen- 26. Unde & Cardinali Cameracensi, doctissimo inter Scholasticos ista determinatio non injuria valde displicuit.

27. SOLIUS ergo persona Filii verbum coæternum Patri & Spiritui sancto, factum est caro.

28. Tantæ molis erat, perditum Hominem redimere, ut talis & tanta victima pro eo esset necessaria.

29. QUOCIRCA impossibile erat per legem, seu justiciam legis, pro peccato satisfieri.

30. Quin per legem potius augebatur peccatum & damnatio hominis, usq; ad inferni novissima.

31. Nihilominus lex justa, sancta, bona, à bono, justo & sancto Deo.

32. Justiciam Legis, etiam ceremonialem, atque nunc civilem exigit, & serio mandat servari.

33. Quamvis sciat eam esse corā se stercus & detrimentū, ut Apostolus loquitur. Philip. 3.

34. Scilicet, ne glorietur in conspectu ejus ulla caro de justicia & sapientia legis, id est, de stercore suo, damnato pariter cum ipso.

distio- arum iaboli. 35. Quanto magis terq; quaterq; stercus est justicia traditionum humanarum, quæ est stercus Diaboli. Philip. 3.

36. RELATIVE igitur justicia legis est intelligenda, id est, obedientia legis, sive etiam magistratus.

37. Pro hac temporali vita, quæ tota est & mors & miseria, servanda est, ut pacem istam habeamus.

38. Sed coram Deo sciamus, nos cum justicia nostra legali esse stercus, opprobrium & confusionem.

39. Quare

39. Quare justicia nostra & gloria coram Deo est sola victima illa, Filius Dei, fide pura apprehensus.

40. Post hanc fidem, accepto Spiritu sancto, jam placet obedientia legis, non sua dignitate.

41. Multum enim hæret in ea stercoris & detrimenti, id est, indignitas veteris hominis.

42. Sed quod dignitas victimæ præponderet in infinitum stercorariæ nostræ indignitati.

43. Atq; si justicia legis, præ superbia & vanitate sensus, posset sese pro stercore judicare, jam non imputaretur.

Psal. 146. 44. Deus enim misericors & justus, suscitat de stercore pauperem, ut collocet eum cum Principibus populi sui.

45. Sed non id sinit fieri cervicosa & indomita superbia justiciæ & sapientiæ legis seu operum.

46. Sola enim sapit & sancta est, ideo sola & stulta est, & damnatur æternaliter.

47. Et relinquitur virtus victimę penes peccatores, propter quos venit in mundum, ut salvos eos faceret. Anno M. D. XLIIII.

DISPUTATIONES DUÆ DE UNITATE ESSENTIÆ DIVINÆ, ET DE DISTINCTIONE Personarum in Divinitate, fideliter explicatæ à Martino Luthero viro Dei. Anno M. D. XLV.

I.

1. Scriptura sancta docet esse Deum simplicissime unum, & tres (ut vocant) Personas, verissime distinctas.

2. Harū Personarum quælibet totus est Deus, extra quam nullus est alius Deus.

3. Nec tamen dici potest, quamlibet Personam solam esse Deum.

4. Hoc enim idem esset dicere, Deum nullum esse, cum qualibet persona exclusa totus Deus esset exclusus, & quælibet persona esset exclusa.

5. Hic enim ratio corrupta originali peccato, captivanda, imo extinguenda est cum sua luce & sapientia in obsequium fidei.

6. Aliud est dicere: Una persona est totus Deus, & una persona sola est unus Deus.

7. Quomodo autem distinguatur persona à Divinitate ipsa, non est rationis inquirere, nec Angelis comprehensibile.

8. Imo periculosum & cavendum est ibi, ullam esse putari distinctionem, cum sit quælibet persona ipsissimus & totus Deus.

9. Frustranea est cogitatio & nihili, Scoti & similium, qui formulam vel aliam distinctionem hic finxerunt. Scotus.

1. Tim. 1. 10. Nesciunt quid loquantur vel affirment, dum talibus sapientiæ pharmacis rationem juvare volunt.

11. Nam utcunq; ista subtiliter dici videantur, ratio tamen non capit distinctionem formalem esse aliam, quam realem seu essentialem.

12. Quia ratio non capit, unam rem indistinctam, esse tres res distinctas.

13. Excludenda est igitur Mathematica, & omnis totius creaturæ cogitatio, in credenda Divinitate.

14. Quamvis non minus impossibile videatur, inter has tres res unius simplicis essentiæ, unam sine alia factam hominem.

15. Vere tamen impossibilius est, unam indistinctam rem, esse tres res distinctissimas.

16. Credere igitur Filium Dei esse hominem factum, minus est, quam credere, ipsum esse Patri & Spiritui sancto consubstantialem.

17. Quod Dialectica arguit, hæc suis Regulis non quadrare, dicendum est, Mulier taceat in Ecclesia.

18. Nihil mirum, si Arrius, Judæus, Mahomet, & totus mundus negent Christum esse Deum.

19. Judicat enim cœcus de colore, & Creatorem in seipso subsistentem, æstimant similem creaturæ, quæ ex nihilo constat.

20. Movent quidam, An dicendum sit: Pater semper genuit, vel generat Filium, vel, An Filius semper natus sit, vel semper nascatur.

21. Alterum modum loquendi qui tenent, causantur filium Dei debere dici semper natum, quia præteritum tempus, perfectum, præsens, imperfectū notet.

22. Hilarius & alii audent dicere, Filium semper nasci ex Patre, & vivum ex vivo vivere, & ex innascibili nasci.

23. Sed puto hanc esse magis grammaticam vel philosophicam, quam theologicam controversiam, qua caro seu ratio movetur.

24. Cum certum sit, in Divinitate, quia ipsa æternitas est, nullum esse locum Grammaticæ vel Philosophiæ, ubi idem est, præteritum, præsens & futurum.

25. Unde præteritum tempus, Natus, de Filio, idem facit quod Nascitur præsens, & Nascetur futurum.

26. Quia idem Filius est ab æterno, in æternum natus, nascens, nasciturus, id est, æternus ex Deo Deus.

27. Sicut recte de Deo dicitur nobis: Deus mansit, manet, manebit, cum nihil aliud significetur, quam esse Deum semper seu æternum.

28. Suum fuisse est semper esse, suum futurum est semper fuisse, suum præsens est semper fuisse & futurum, id est, æternum.

29. Hoc est illud nomen Jehova, quod sacrum Tetragrammaton & ineffabile dicunt Judæi, etiamsi quid dicant, non intelligant.

30. Sensit & Aristoteles, æternum seu infinitum, in quantum ejusmodi, esse ignotum & incomprehensibile.

31. Imo affirmat infinitum seu æternum, in quantum hujusmodi, existere non posse, & secundum rationem visus est recte dicere.

32. Sed consequentiam non vidit, vel potius videre noluit, scilicet quod apud rationem ex hoc sequitur, Deum non esse, nec esse posse.

33. Ideo tā frigide ubiq; de Religione disputat, & in cute perfectus est Epicurus.

34. Concedit tamen, infinitum potentia, & esse & cognosci posse, etsi iterum hic mundi æternitas eum confudit.

35. S. Paulus Rom. 1. recte dicit: Notum Dei, manifestum esse Gentibus, id est, virtutem ejus æternam & divinitatem.

36. Sed ea noticia, obscura, & ex parte est (quanquam & fidelium noticia suo modo ex parte est) sicut linea tangit sphæram totam, sed in puncto, nec totum comprehendit.

37. Qui scrutando volet non errare, nec à Majestatis gloria opprimi, is fide tangat & apprehendat Filium Dei in carne manifestum.

38. Hic enim splendor gloriæ paternæ, tangit objectum, & fit radius reflexus illuminans omnem hominem venientem in hunc mundum.

DISPUTATIO THEOLOGICA
D. MART. LUTH. DE DISTINCTIONE PERSONARUM IN DIVINITATE.

II.

1. Verbum in Divinitate vocatur sapientia Patris, vel ut S. Paulus ait, sapientia & virtus Dei, 1. Corinth. 1.

2. Non ita, ut Pater in sua persona, per verbum & non etiam per seipsum, sapiens vel sapientia sit.

3. Quali-

3. Quælibet enim persona est sapientia, virtus, bonitas Dei, sicut est & essentia, substantia, & quidquid de Deo dici potest.

4. Non patitur fides, ut persona Patris per sese sit sine sapientia, aut persona Filii sine potentia & virtute, aut Spiritus sanctus sine utraq;.

5. Hoc esset dicere, Personas per sese esse sine substantia, essentia, æternitate, immensitate, majestate, id est, sine Divinitate & prorsus nihil.

6. Traditur igitur (ex S. Augustino) hæc Regula, Quidquid absolute & non relative dicitur in Divinis, id communiter dici & intelligi oportere. *Regula S. Augustini.*

7. Etiamsi communia nonnunquam ad discernendas & manifestandas personas de ipsis dicantur, quæ vocant attributa.

8. Ut quia in Filio ostensa est, per carnem sapientia & virtus Dei tribuitur ei sapientia & virtus Dei.

9. Ita virtus seu potentia personæ Patris tribuitur ex creatione, cum ea sit communiter omnium trium, id est, unius Dei Creatoris.

10. Sic bonitas Spiritui sancto & vivificatio tribuitur, cum ab hoc communi opere Trinitatis non excludatur Pater & Filius.

11. Sane tamen intelligenda est Relatio in divinis, & longe alia quàm in creatura vel Philosophia.

12. Relatio in rebus, non efficit rem, ut dicunt, Relatio est minimæ entitatis, & non per se subsistens, imo secundum Modernos est nihil. *Relatio in rebus.*

13. In divinis, Relatio est res, id est, hypostasis & subsistentia, nempe idem quod ipsa divinitas, Tres enim personæ, tres hypostases & tres subsistentes sunt. *Relatio in divinis.*

14. Relatio hic arguit distinctionẽ rerũ, sed res distinctæ probant esse relationẽ.

15. Non sequitur, Pater est sapiens in seipso, Ergo sapientia Patris in seipso, cum sit relativa ad eum, est distincta res ab eo.

16. Sicut tamen recte dicitur, Filius est relativus ad Patrem, ergo est alia hypostasis à Patre, ita de Spiritu sancto.

17. Summa, per Rationem & Philosophiam de his rebus majestatis nihil, per Fidem vero omnia recte dici & credi possunt.

18. POST articulum Trinitatis summus est ille de incarnatione Filii Dei, ubi finiti & infiniti (quod erat impossibile) facta est proportio. *Incarnatio Filii Dei.*

19. Hæc persona finita simul & infinita, facta est peccatorum serva, & omnium rerum novissima & infima, quod est incredibile, sed credentibus jucundissimum.

20. Idem est, ac si diceres, Ille qui solus est, & solus ex nihilo fecit omnia, solus factus est nihil & subter omnia.

21. Tamen articulus de Creatione rerum ex nihilo, difficilior est creditu, quam Articulus de Incarnatione. *Articulus de Creatione.*

22. Et Christus per Incarnationem suam nos reducit in cognitionem Creatoris, qua cognitione Angeli beati sunt.

23. Quod fieri non potuit, nisi ipse per suam personam, qui est imago Dei, peccatum, (quod mortis est regnum & victoria) tolleret à nobis.

24. Peccatũ enim excœcavit naturam humanam, ut Creatorem amplius non cognosceret, et si opus ejus, præsertim gubernationis, à longe olfaceret.

25. Quin ipsum peccatum ignorat homo, & suam cœcitatem putat esse summam sapientiam.

26. Horrendum est sane, quod ira Dei totum genus humanum unius hominis uno peccato infectum, perditum & damnatum est. *Ira Dei.*

27. Sed longe superat iræ hujus magnitudinem, misericordiæ magnitudo, qua tanta persona Filius pro hominibus perditis factus est victima.

28. Ratio Dei ignorans, videtur juste murmurare contra Deum ceu iniquum & sævissimum tyrannum.

29. Multi solatium hic quæsiverunt, ad justiciam Dei cum misericordia conciliandam, sed extra fidem incarnati Dei ratio est nulla, solatium est nullum.

 30. Qui

30. Qui putant vitiū & peccatū in natura hærere, quod sit ex nihilo facta, parum absunt à contumelia Creatoris, cum tale non sit in Angelis, Sole, stellis, & toto cœlo, &c.

31. Qui cogitaverunt Animam ex traduce esse, videntur non penitus aliena à Scripturis sensisse.

32. Imo facilius defendent propagationem originalis peccati, quàm ii, qui aliter sentiunt, cum (Augustino autore) peccatum originale etiam impietas sit.

33. Augustinus fatetur sese ignorare, utra sententia certior & verior sit, nec fuit hactenus, qui eam quæstionem determinaverit.

34. Nam quod Hieronym. sequuntur alii ex Psal. XXXIII. qui finxit singulatim corda eorum, nihil ad rem facere, satis patet.

35. Determinationes vero Papæ & suæ Synagogæ, pro exterminatione seu execratione, justissima causa habemus.

36. Neq; enim jus, neq; facultatem habet in doctrina fidei quicquam decernendi, aut in Ecclesia Dei aliquid faciendi.

37. Jus non habet, quia vocatus non est, neq; à Deo, neq; ab hominibus, sed propria temeritate sese intrusit idolum & abominatio.

38. Facultatem non habet, quia Bestia indoctissima, & venter surdus ad scripturam sanctam est, sicut asinus ad lyram.

39. Nec ferendus est in Ecclesia Pythagorismus Ille, Ipse dixit, quo solo regnat Papa, sed qui loquitur sermones Dei, ut ait Petrus, hic audiendus est.

40. Igitur Papa est nullus, & omnia quæ dicit & facit, sunt nullitates ipso jure, ut jus & natura una cum verbo testantur.

41. Melius in hac re decerneret ratio & Poëta dicens, Patrē sequitur sua proles.

42. Constat, Prolem lege communi non modo faciem, sed & mores & ingenium parentum referre.

43. Ut nihil sit, quod dicitur, Anima intellectiva creando infunditur, & infundendo creatur.

44. Quis hoc probavit, aut quis prohibebit simile posse dici, de omni alia Anima?

45. Et difficiliorem facient quæstionem, Quomodo Deus non sit iniquus, qui animam puram copulet carni, & ab extrinseco polluat.

46. Quamvis istam rem sine periculo Christianus ignoret, cum S. Augustino & universa Ecclesia.

47. Abstinendum tamen est ab ea temeritate, quæ vergere possit in contumeliam Creatoris.

48. Cum certum sit, Deum etiam Angelos ex nihilo creasse, victuros æterna vita sine corruptione.

49. Quæ difficultas Deum moretur, ne animam intellectivam tum ex nihilo, tum ex semine corrupto possit educere?

50. Sicut spicam uredine vitiatam educit ex grano vitiato, ut & multa alia vitiosa ex vitiosis proveniunt.

ARTICULI RELIGIONEM
FIDEMQUE PAPISTICAM RESPICIENTES,

à Magistris nostris eximiis Lovaniensis Universitatis editi.

DECANUS ET FACULTAS MATEOLOGORUM
Lavoniensium omnibus Papisticæ doctrinæ Studiosis S.

Magnas quotidie vires in his Regionibus accipit hæreticæ pestis contagium, ac nisi occurratur, futurum prospicimus, ut hic brevi plena sint omnia, non solum Lutheranorum, Oecolampadianorum & Anabaptistarum, sed istorum etiam, qui nuper adhuc ob scuris nominibus emergere cœperunt, Nec dici potest, quanto studio teneantur multi clanculum monstra ista alendi. Quare

Quæ pro officio, quod in Ecclesia Dei gerimus, verbis paucis complexi sumus articulos certos dogmatum, quæ propter hæreses dictas valde expedit hoc tempore à bonis & catholicis concionatoribus populo (nam populi causa operam hanc suscepimus) exponi, fideliterq́; & diligenter explicari. Quos quidem Articulos aliquanto fusius, pauloq́; altius repetitis principiis, ampliare exponereq́; potuissemus, verum hoc necessarium nobis visum non est, Quin imo utilius fore credimus, si quàm simplicissime proponerentur, ad captum etiam imperitissimorum.

ARTICULUS PRIMUS.

1. CRedendum est septem esse Ecclesiæ Sacramenta à Christo instituta, quæ sunt, Baptismus, Confirmatio, Eucharistia, Pœnitentia, Extrema unctio, Ordo & Matrimonium, Per quæ quamvis externa & corporalia signa, Deus invisibiliter, sive per bonos, sive per malos ministros, nostram salutem operatur.

2. Baptismus ad salutem omnibus est necessarius, etiam Infantibus, per quem peccata plene tolluntur, & fiunt filii Dei, ac hæredes vitæ æternæ: nec unquam est iterandus.

3. Pœnitentiæ Sacramentum (quod post Baptismum omnibus relapsis est ad salutem necessarium) complectitur Contritionē, Confessionem, & Satisfactionē.

4. Contritio, est dolor de peccatis propter Dei offensam susceptus, cum proposito confitendi & satisfaciendi, non autem (ut quidā hoc seculo perniciose docent) terror conscientiæ, propter apprehensum gehennę supplicium peccatis debitum, præparat tamen hic terror & gehennæ metus, ad veram animi contritionem.

5. Confessurus diligentiam legitimam adhibere debet, qua sacerdoti judici suo, manifestet omnia peccata sua mortalia, etiam occulta cordis, ut ab eis per illum absolvatur, cujus absolutionis minister est solus sacerdos, secundum Ecclesiæ ritum consecratus.

6. Satisfactio, est persolutio pœnæ, plerunq; adhuc debitæ, remissa jam culpa. Nam omnem pœnam peccato debitam semper condonari culpa remissa, erroneum est, & Scripturis sacris adversatur.

7. Certa fide tenendum est, hominem habere liberum arbitrium, quo potest male & cum gratia Dei bene agere, & post mortale peccatum admissum, Deo adjuvante pœnitere, & peccatorum remissionem consequi.

8. Ad justificationem ante omnia necessaria est in adultis fides, qua certo credimus Christum Jesum Dei filium, nobis propiciatorem à Patre propositum esse pro peccatis nostris in sanguine ipsius, sine qua nullis nostris operibus, nullaque pœnitentia, justificatio obtineri potest, sicut nec fide sola sine pœnitentia & proposito vivendi secundum mandata Dei.

9. Fides qua quis firmiter credit, & certo statuit propter Christum sibi remissa esse peccata, seq; possessurum vitam æternam, nullam habet in Scripturis testimonium, imo eisdem adversatur, Etiamsi firma & certa spe expectare debemus in hac quidem vita, per Sacramentum Baptismi & pœnitentiæ, Peccatorum remissionem, In seculo autem futuro, vitam æternam.

10. Itaque, quamdiu inter hostes nostros, & adversarias potestates hic vivimus, nulla nobis est securitas, sed cum timore & tremore, juxta sententiam Apostoli, nostram salutem operari debemus. Et secundum varias animorum nostrorum affectiones, nunc magis sperare, nunc magis timere, simpliciter tamen magis & frequentius de misericordia Domini sperandum est, quam formitandū de severitate.

11. Opera bona omnibus adultis sunt ad salutem necessaria, & cum ex fidei & charitatis spiritu proficiscuntur, ita grata sunt Deo, ut eis tanquam justam mercedem vitam retribuat æternam.

12. Confirmatio & extrema Unctio sacramenta sunt à Christo instituta, sed non ut duo præcedentia ad salutem necessaria, ex contemptu tamen illa omittere, mortale peccatum est.

13. In Eucharistiæ Sacramento est re ipsa verũ corpus Domini nostri Jesu Christi, illud ipsum, quod de virgine natum, & in cruce passum est.

14. In Eucharistia non manent panis & vinum, sed hæc in corpus & sanguinem Christi admirabili potentia verbi ipsius sunt conversa, manentibus tantum panis viniq; speciebus. Unde certa fide tenendum est, sacram Eucharistiam sancte à nobis adorari, sive in Missa, sive extra Missam, ubicunq; reposita fuerit, aut quoties in supplicationibus publicis à Sacerdote circumfertur.

15. Non est laicis necessaria ad salutem Communio sub utraq; specie, justisque de causis ab Ecclesia sancitum est, ut illis sub una tantum panis specie Sacramentum communicetur, in quo carnem & sanguinem, atque ita totum Christum sub una specie sumunt.

16. Sacrificium Missæ ex institutione Christi, tam vivis prodest, quam defunctis.

17. Solis Sacerdotibus secundum Ecclesiæ ritum ordinatis, data est à Christo potestas consecrandi verum corpus Christi & sanguinem.

18. Matrimonium contractum & consummatum inter Christianos, est indissolubile, qualiscunq; fiat alter conjugum, sive adulter, sive sterilis, sive hæreticus.

19. Nunquam licet Christiano post divortium contrahere matrimonium, vivente eo, cum quo prius legitime contraxerat.

20. Matrimonia contracta contra Canones ipsa dirimentes, simpliciter sunt irrita & nulla.

21. Firma fide tenendum est, unam esse in terris veram atque catholicam Christi Ecclesiam, eamq; visibilem, quæ ab Apostolis fundata, in hanc usq; nostram ætatem perdurans, retinet & suscipit quicquid de fide & religione tradidit, tradit & traditura est cathedra Petri, super quam ita à Christo suo sponso est ædificata, ut in his, quæ fidei sunt & religionis, errare non possit.

22. Extra hanc nulli speranda est salus, suntq; extra eam hæretici, schismatici & excommunicati, Unde vehementer formidanda est excommunicatio, nec humana, sed divina est excommunicandi potestas.

23. Unus est Ecclesiæ summus Pastor, cui omnes obedire tenentur, ad cujus judicium controversiæ, quæ super fide & religione existunt, sunt referendæ.

24. Summam hanc præposituram primus omnium gessit S. Petrus, verus Christi in terris Vicarius, & totius familiæ ejus Pastor. Post Petrum vero ex Christi institutione omnes deinceps Pontifices, Petri in cathedra successores.

25. Certa fide tenenda sunt, non solum quæ scripturis expresse sunt prodita, sed etiam quæ per traditionem Ecclesiæ catholicæ credenda accepimus, & quæ definita sunt super fidei & morum negociis per cathedram Petri, vel per Concilia generalia legitime congregata.

26. Constitutiones ecclesiasticæ de jejuniis, festis, & abstinentia ciborum, aliisque multis, obligant in conscientia, etiam extra casum scandali.

27. Recte fit in Ecclesia, quod Sanctos in cœlis cum Christo agentes veneramur & invocamus, ut pro nobis orent, quorum etiam meritis & intercessione, Christus nobis hic multa largitur, alias non largiturus, per quos etiam miracula multa in terris operatur.

28. Quapropter sancte & religiose faciunt, qui loca eis dicata, una cum ipsorum reliquiis religiosa pietate visitant, & hoc modo ab ipsis opitulationem quærunt.

29. Gratus est etiam Deo imaginum usus, recteq; coram eis procumbimus, invocaturi Sanctos, quos repræsentant.

30. Firmiter credendum est, post hanc vitam Purgatorium esse animarum, in quo solvitur pœna peccatis adhuc debita, Eisdem tamen subvenitur, sacrificio altaris, oratione, jejunio, eleemosyna, aliisq; bonis operibus vivorum, sicut & indulgentiis, quo citius ab ea liberentur.

31. Animæ defunctorum purgatæ mox regnant cum Christo in cœlis, & animæ impiorum hinc migrantes, sempiternis inferni traduntur suppliciis.

32. Recte

32. Recte vota Deo facimus, tam monastica quam alia, & facta obligant apud Deum, nec adversantur libertati Evangelicæ, quæ à peccatis libertas est, & iis quæ spiritum nostrum quoquo modo impediunt, quo minus totus Deo serviat, non autem à voti vel juramenti obligatione, nec ab obedientia magistratus Ecclesiastici vel secularis.

Ergo quod unum nostræ Facultatis est, mandamus Theologiæ Studiosis omnibus quacunq; ratione nobis subjectis, & in posterum subjiciendis. Primum, ne quid usquam doceant aut profiteantur, quod dogmatib⁹ his contrarium sit. Deinde, ut eadem fideliter, cum locus & occasio postulabit, tueantur & explicent ad veteris & orthodoxæ fidei custodiam & ædificationem Christiani populi. Si qui vero contraria, eos pro modo Facultatis nostræ omnino punire decrevimus.

Anno à nativitate Domini M. D. XLIIII. mensis Decem. die sexta, Facultas Theologiæ congregata per juramentum, in Collegio Theologorum super Articulis præcedentibus, probavit hos articulos sub forma, qua scripti sunt. Sic subscriptum de mandato dominorum Decani & Facultatis.

Iudocus de Langenhove Notarius subscripsit.

CONTRA XXXII. ARTICULOS LOVANIENSIUM THEOLOGISTARUM.

MARTINUS LUTHERUS DOCTOR THEOlogiæ vocatus:

Anno M. D. XLV.

1. Quicquid in Ecclesia Dei docetur sine verbo, mendacium & impietas est.
2. Si idem pro articulis fidei statuitur, impietas & hæresis est.
3. Cui si quis credit idolatra, Diabolum pro Deo colit.
4. Stat sententia S. Pauli, doctrinas hominum aversari veritatem.
5. Et ubi non est promissio, ibi fides non esse potest, siquidem & bona opera, si in fide verbi non fiunt, Deo non placent.
6. Septem esse Sacramenta, sine verbo asseritur ab hæreticis & idolatris Lovaniensibus. *VII. Sacramenta.*
7. Baptisma est Sacramentum tam adultis quam infantibus dandum, ad remissionem peccatorum & salutem æternam. *Baptismus.*
8. Doctrina tamen synagogæ Lavoniensium de baptismate, est damnanda ut hæretica.
9. Hæreticum damnamus spiritum Anabaptistarum, ut qui propter hominum vitia vel indignitatem damnat verum baptisma. *Spiritus Anabaptistarum.*
10. Sic enim & magistratum (imo & ministerium verbi) liceret damnare, propter peccatum vel indignitatem personæ, quod est seditiosum.
11. Stulta est consequentia, Baptisandus non credit, vel non est dignus, Ergo baptisma datum est nullum.
12. Etiamsi antecedens hujus consequentiæ in infantibus sit falsissimum & temerarium.
13. Certum est tamen, Magistrollos nostrollos neq; hanc neq; ullam aliam Sectam confutare posse, doctrina & eruditione Scripturarum.
14. Ideo compendio confutant, scilicet ferro & igne, cæde & sanguine civium, sicut scriptum est, Veloces pedes eorum ad effundendum sanguinem.
15. Hæc sunt arma militiæ eorum spiritualia, ut non sit necesse in Scripturis sese exercere, sed liceat indoctissimos Sophistas manere.
16. In Eucharistia sacramento venerabili & adorabili est, & exhibetur & sumitur vere, & re ipsa corpus & sanguis Christi, tam à dignis quam indignis. *In Sacramento vere sumitur corpus & sanguis Christi.*
17. Explodenda tamẽ & abominanda est doctrina Nostrollorũ Lovaniensiũ in usu hujus sacramenti, cum sit prophanationis hæresis, idolatriarum plenissima.

18. Ad digne percipiendum necessaria est fides, qua firmiter creditur promittenti Christo remissionem peccatorum & vitam æternam, ut sunt clara verba in Sacramento.

19. Sine causa, imo sine verbo mera vanitate Magistrollorum docetur transsubstantiatio panis & vini.

20. Rapere laicis alteram speciem, quibus Christus ipse totum Sacramentum dedit, est horrendissimum sacrilegium, & satanica tyrannis.

21. Hic enim maledicta lerna Lovaniensium, non solum sine verbo, sed contra expressum mandatum Dei fuerit & sævit in rem & personas sibi non subjectas.

22. Non Ecclesia Dei hoc sanxit, ut mentitur furor Lovaniensium, cùm Laici major pars Ecclesiæ hanc vim ferre cogatur à colluvie pessimorum hominum, & paucissima parte Ecclesiæ, imo nulla parte Ecclesiæ, sed parte omnium Diabolorũ.

23. Missam esse sacrificium, sine verbo docetur, & quia de Scripturis autoritatem non habet, eadem facilitate contemnitur, qua probatur, ut sic utar verbo Hieronymi.

24. Missam pro defunctis offerri, hæreticum est & blasphemum, insigniterque mentitur lerna Lovaniensium, esse à Christo institutam.

25. Mortui non manducant & bibunt, cum tamen Christus jubeat manducare & bibere in hac vita.

26. Nec S. Augustinus suos Libros vult æquari sacris literis, nec aliorum, aut sua dicta pro articulis fidei teneri.

27. Et unde diabolica ista arrogantia Nostrollorum in alienos subditos, scilicet Christi, ut nobis hominum & suas opiniones æquare, imo præferre audeant articulis fidei?

28. Hæreticos serio censemus, & alienos ab Ecclesia Dei esse Cinglianos & omnes Sacramentarios, qui negant corpus & sanguinem Christi, ore carnali sumi in venerabili Eucharistia.

29. Confutationes tamen Lovaniensium sanguinariæ & incendiariæ, pertinent ad parricidas, non ad eruditionem, quam in sacris literis prorsus nullam habent.

30. Quem, quæso, articulum hæresis illi confutarent, qui ipsi sunt pleni & distenti innumeris hæresibus, blasphemiis & idolatriis?

31. Deinde nihil ex Scripturis, sed omnia ex doctrinis hominum ructant, vomunt & cacant in Ecclesiam, non suam, sed Dei viventis.

32. Habent ergo Lovaniensium furiæ Ecclesiam, habitaculum Dei, pro sua cloaca, in quam, quasi Domini ejus, sua stercora egerant, & propter illa eam occidant, ô furor furorum.

33. CONFIRMATIONEM esse Sacramentum, sine verbo asseritur, Et sentina Lovaniensium mentitur esse à Christo institutam.

34. Scimus bonos & pios viros, non voluisse sententias suas (ut carne adhuc gravatos) pro articulis aut Sacramentis haberi, aliterq; dicturos fuisse, si admoniti fuissent.

35. POENITENTIAM cum virtute clavium absolventium, Sacramentum libenter confitemur, habet enim promissionem & fidem remissionis peccatorum propter Christum.

36. Quam fidem cum negent Lovanienses, sunt Apostatæ, Blasphemi, Turcis, Judæis, Ethnicis deteriores.

37. Pœnitentia à Lovaniensium synagoga tradita, scilicet quod sit contritio, confessio, satisfactio, est nulla nisi Judæ proditoris, Saulis, & similium, desperationis machina, Ideo ut hæretica est damnanda.

38. Neq; quid contritio, confessio, satisfactio, promissio aut fides sint, noverunt, nec disci potest ex sterquilinio & cloaca Lovaniensium, cum sine verbo dicantur omnia.

39. LIBE-

39. LIBERUM arbitrium ad bonum est nullum, Cum gratia autem posse in bonum, hoc est Magistrolliter aliud respondere, quàm quæritur in libertate arbitrii. *Liberum arbitrium.*

40. RITUS ordinandi sacrificos missales, id est, crucifixores Christi, est inordinatio Diaboli. *Ritus ordinandi sacrificos missales.*

41. Ordo non est Sacramentum, sed ministerium & vocatio ministrorum Ecclesiæ, 1. Cor. 12. non habet promissionem remissionis peccatorum.

42. Ea vocatio legitime fit ab Ecclesia, sine rasura, unctura & aliis larvis, humana temeritate pro rebus sacris & necessariis, jactatis.

43. UNCTIO extrema non est Sacramentum, multo minus à Christo instituta, ut rudunt Magistri Nostrolli. *Extrema unctio.*

44. Impiissime & contumeliosissime contra Christum dicitur, Aliquod esse Sacramentum, & tamen ad salutem non necessarium.

45. Matrimonium esse Sacramentum, sine verbo dicitur, & à Magistris Nostrollis in speculo Marcolfi visum est. *Matrimonium.*

46. Est vero matrimonium creatio, donum & ordinatio divina, sicut Politia, seu Magistratus.

47. In matrimonii causis, nihil habet Papa, multo minus bruta Magistrollia, statuere aut definire, sicut nec in politia, quamvis etiam pro ruditate & inscitia sua non possint.

48. VERE una est Ecclesia Christi catholica in terris, sed ad quam non pertinent hæretici & idololatræ Lovanienses, cum suo idolo abominobili Papa. *Una Ecclesia Christi catholica.*

49. Cacolyca verius est Ecclesia Papæ & Magistrollorum, Ecclesiæ Christi sanguinaria adversatrix & vastatrix.

50. Necesse est Lovanienses esse crassissimos porcos Epicuri, & prorsus atheos, qui sine timore tanta impudentia mentiuntur & blasphemant, in conspectu Dei & hominum.

51. Testis est illis sua ipsorum conscientia, Papatum non modo sine verbo, sed & contra verbum esse, Ecclesiæ invectum.

52. Quin & res ipsa simul testatur, nunquam fuisse Papam totius Ecclesiæ caput, quod tam impudenter asserunt Liripipia Lovaniensium.

53. Ea, quæ articulo 21. cum sequentibus octo, dicunt, sunt perfecte Marcolfica, nec nisi in speculo Marcolfi visibilia, simul tamen blasphema & idololatrica.

54. DE animabus & Purgatorio, hui quam certi sunt Magistri Nostrolli, ut qui heri de cœlo lapsi, & nuper ab inferis reversi sunt.

55. Quia semel Scripturis abjectis, sibi licentiam sumpserunt somnia & vanitates humanas in articulos fidei transmutandi, nullum inveniunt modum neq; finem articulorum.

56. VOTA præcipue monastica & cœlibatus sine mandato & verbo per homines inventa, barathrum sunt perditionis. *Vota monastica.*

57. Tum res ipsa, quæ movetur, fucus & hypocrisis est, unde fructus secuti, tali religione dignissimi, qualis est pudicitia, sanctitas, pietas Romanæ sedis & Collegiorum.

58. Ut castiora sint inventa lustra Ganeonum & fornices meretricum, quàm sint Romæ, Sodomæ, & Collegiorum Gomorræ. *Castitas Papistarū.*

59. Paupertas quam vovent, est rapina orbis terrarum, & opes mundi, sicut scriptum est, Ecce peccatores abundantes in seculo obtinuerunt divitias. *Votiva paupertas.*

60. Atq; has non haberent, nisi hæretici idolatræ, & blasphemi ventres essent.

61. Obedientia est, facere quod libuerit, præsertim si sit Magister noster, hic etiam Ecclesiæ Dominus est, & Reges servi ejus. *Obedientia.*

62. Libertatem evangelicam S. Petrus & Paulus intelligunt non tantum à peccato & morte, sed etiam ab oneribus legis divinæ per Mosen traditæ, multo magis à stercoribus traditionum & opinionum humanarum. *Libertas Evangelica.*

63. Sed

63. Sed quia non fuerunt Lovanialiter Liripipiati & Marcolfum, Nostrollorum nescierunt, ideo sunt jure hæretici ab halma Facultate adhuc declarandi.

64. FIDES, qua quis statuit sibi remitti peccata propter Christum, est in omni Sacramento & verbo necessaria.

65. Quod autem alma Vaccultas Lovaniensium dicit, Scripturas ei adversarii, nimis subtiliter & magistraliter dicitur.

66. Significat enim hoc loco, Scriptura, illas tres sacramenta magistrollica, Birretum, Talarem, Liripipium.

67. Illa enim Scriptura adversatur ejusmodi fidei, & hujus Scripturæ sunt ipsi Magistri, ex qua etiam omnes istos 32. Articulos sumpserunt & concluserunt.

68. Fortasse malunt sibi peccata remitti incredulitate, propter Beelzebub principem Dæmoniorum.

69. Hic aperte videmus, Lovanienses bestias simpliciter abjecisse Christianam religionem, & ex corde esse perditissimos paganos.

70. Unum hoc recte faciunt, quod sibi (abjecto Christo) ne omnino sint athei, novos Deos fingunt, & mortuos invocant, Sanctos, non sanctos, nihil refert eorum.

71. Ut qualis est populus, tales habeat Deos, justo judicio Dei, cujus verbum contemnunt & blasphemant.

72. Hic cum Elia libet illis illudere, Clamate voce majore, sunt enim Dii, orationem habent, res agunt, aut peregrè profecti, aut certe dormiunt ut excitentur.

73. QUAM turpiter & æterna labe dedecorant Cæsaris Caroli tot populorum Principis clarissimum nomen, & suum seculum, cum prætexunt eum confirmasse tam sacrilega & satanica portenta eorum.

74. Non est Regum aut Principum etiam veram Doctrinam confirmare, sed ei subjici & servire, ut Psal. 2. dicitur, Et nunc Reges intelligite, erudimini Judices terræ.

75. Multo minus illorum est, impia, blasphema, idololatrica dogmata confirmare aut tueri, imo contrà illis cum Ecclesia resistere & damnare.

76. Disce ergo frater Christiane ab exemplo miserrimo Lovaniensium, cavere ab hominum doctrina, & diligentius incumbere sacris literis.

FINIS.

CATA-

CATALOGUS SINGULARUM PARTIUM, QUÆ IN HOC PRIMO TOMO CONTINENTUR.

Cum

CONVENTUS AUGUSTANUS.

Anno M. D. XVIII.

Epistolæ duæ Academiæ Wittembergensis:

Quatuor Epistolæ Reverendi Patris D. Mart. Luth.

ANNUS CHRISTI M. D. XIX.

Dn. Fri-

Demon-

VATICINIUM REVERENDI PATRIS D. MART. LUTH. AUTORIS MANU PROPRIA

scriptum, Quod post obitum ipsius in Bibliotheca ejus repertum est, per eos, qu ad inquirendam illam, ab illustrissimo Electore Saxoniae, JOHANNE FRIDERICO I. missi fuerunt.

ADest tempus, olim praedictum, quod post revelatum Antichristum essent futuri homines, qui sine Deo viverent, unusquisq; secundum suas concupiscentias & illusiones. Nam Papa quidem fuit DEUS supra DEUM, nunc sine DEO omnes agere volunt, Papistae omnium maxime, Nam illi nullas leges amplius volunt. Nostri eum à legibus Papae liberi sint, volunt etiam à lege DEI liberi esse, nihil nisi Politica sequi, sed sic, ut sub illis quoq; pro libito sint.

Sed dum nos fingimus illos abesse longe. de quibus talia praedicta sunt, nos ipsi sumus, qui facimus talia, sicut Iudaei finxerunt & fingunt longe alios esse, qui Christum suum promissum repudient.

Ex iis sunt, qui diem hominis desiderantes, ut in luce hominum glorientur & exultent nobis saeperunt Decalogum quoq; ex Ecclesia deturbare, ut juxta Petri Prophetiam, secundum proprias concupiscentias ambulent, & securi sine timore DEI agant. Hos Antinomos vocamus, inter quos est M. Isleben, contra quem &c.

Hic deest aliquid, fortasse. Antea privatim & publicè monitum scripsimus & disputavimus.

Et de Papistis quidem nihil solicitus sum, Nam ne ipsi quidem Papam ex animo colunt, nisi quod odio nostri volunt illi adulari, ut ditescant & potentes fiant, donec fiunt Papae misero formidabiles colendi & adorandi, Tanta est fiducia eorum sub nomine & negocio Lutherano: Sentientes, quod Papa ipsorum ope indigeat. Certe ego sum persuasus, Papam facilius nos laturum, quam ipsos suos Adulatores, si ad judicium res veniret. Demq; ego pro mea persona ausim promittere, rursus me futurum Papistam talem, qualis fui ante defectionem, si ipsi Adulatores eius, primo tales fieri vellent, post tantas defensiones Papae, Sed hoc esse impossibile video.

Unde non parva consolatione confirmor, dum video Adulatores Papae atrociores esse Insidiatores eius, quàm ego fuerim hostis, & prope miseret me miseri, sed meritis Papae ut, quod à falsis amicis plus est ei periculi, quàm à me vero hoste. Sicut a nostris quoq; mihi est plus negocii & periculi, quàm ab ipso toto Papatu, qui posthac nihil poterit contra nos. Ac verum est, Regnum, si destruendum est, non externis, sed suis viribus destituitur,

Romana res male ruit sua, corpus magnum, Populumq; potentem,
In sua victrici conversum viscera
dextra.

JENAE,

TYPIS STEINMANNIANIS Anno, 1612.